

A. L. Herminjard

DIPLOMATUM
BELGICORUM
NOVA COLLECTIO
SIVE
SUPPLEMENTUM
AD OPERA DIPLOMATICA
AUBERTI MIRÆI,
CATHEDRALIS ECCLESIÆ ANTVERPIENSIS QUONDAM DECANI.

IN QUO

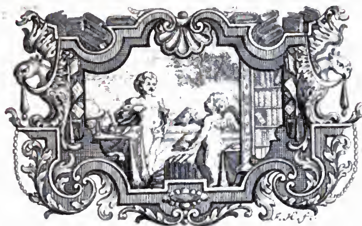
Continentur Chartæ Fundationum ac Donationum piarum, Teſtamenta, Privilegia, & alia Antiquitatis Monimenta, à Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, Principibuſque Belgii edita, & ex ipſis Tabularum publicarum fontibus eruta; unà cum Indice Topographico locupletiore.

TOMUS QUARTUS.

Curâ & Studio

JOANNIS FRANCISCI FOPPENS,

Bruxellenſis S. T. L. Metropolitanæ ac Primatialis Eccleſiæ Sancti Rumoldi Mechliniæ Canonici Graduati & Archidiaconi.

BRUXELLIS,

Apud PETRUM FOPPENS, Typographum, ſub ſigno S. Spiritûs.

M. D. C. C. XLVIII.

Cum Approbatione & Privilegio.

PRÆFATIO.

Uam gratum Reipublicæ Litterariæ laborem exhibeant ii, qui Veterum Scriptorum Monumenta diuturnis tenebris obvoluta in lucem emittunt, nec fusiori opus est exponere Præfatione, sed neque necessarium: cum id experientiâ & usu potiùs, quam oratione comprobetur. Et sane, ad elucidandas Historias Antiquitatesque prophanas, quin imo ad componenda quæ inter Supremos Principes hodiedum vigent dissidia: quid utilius, quam Imperatorum, Regum ac Principum Rescripta pervolvere, Testamenta, Donationes, Transactiones, veteresque Pacis ac Fœderum Tractatus in medium proferre? Præsenti, quod decurrit, Seculo, atque etiam superiore, Virorum in omni Scientiarum genere excellentium ingenia, plures imprimis protulerunt Scriptores, qui indefesso studio Tabularia perscrutati sunt, Actaque & Pacta publica, in Archivis ceu tenebris latitantia, recollegerunt. Quos inter recenseri præ reliquis merentur *Petrus Lambecius*, *Melchior Goldastus*, & *Guilielmus Leibnitius*, Germani, *Franciscus Leonard*, Gallus, *Thomas Rymerus*, Anglus, *Leo ab Aitzema*, Batavus, *Samuel Guichenonus*, Burgundus, *Andreas Quercetanus* Turonens. *Joannes Du-Montius*, aliique: qui, quoad Orbis stabit, continuatis Encomiis celebrabuntur. Neque ulla clarescit hodie Europæ regio, cujus Diplomata nova & vetera, Acta publica, Privilegia singularia, typis non prodierint; per laboriosos singulis in partibus Archivorum perscrutatores, in unum Corpus collecta. Utilitatem verò, ne dicam absolutam necessitatem talium Collectionum unusquisque haud difficulter fatebitur, si modo sibi ob oculos ponat præsentium temporum calamitates, vicissitudines rerum, causataque per *Martem* ac *Vulcanum* dispendia: quibus integras subinde urbes vastari conspicimus. Novissima, tristissimaque *Bergizomensis* oppidi apud Belgas catastrophe exemplo sufficiet. His porro lugendis casibus, integra non raro dissipantur Archiva; ipsique Tituli summè necessarii, tali fato, æternæ traduntur oblivioni: quos aliàs publici Typi subsidium ab omni interitu vindicasset.

Verum-enim-vero, uti *Respublica Civilis* ejusmodi Actis & Pactis, velut totidem *Juris Publici* fontibus, firmatur, fovetur, illustratur; sic etiam *Respublica Christiana*. Hæc non in solo Verbo Dei sacrisve Codicibus fundatur:

ſed & in Traditione continuatâ, Conciliorum Authoritate, SS. Patrum elucubrationibus, ſummorumque Pontificum Deciſionibus ſolidatur. Ipſa quoque inviolata Traditio, conſtans ſacrorum Rituum uſus, nec non antiqua Eccleſiæ Diſciplina (tametſi diverſis ſubinde temporibus locisque variata) quantùm luminis ab ipſis Diplomatibus ſacris accipiant, nemo non videt. Quantùm Hiſtoria Eccleſiaſtica per Romanorum Pontificum Reſcripta, per Epiſcoporum Litteras, per Regum ac Principum Fundationes pias illuſtretur, verumque diſcernatur à falſo; unuſquiſque ſacrarum rerum peritus facilè intelligit. Hinc inter fideles priſcorum Seculorum religioſa morum ſimplicitas, Depoſiti Fidei firma cuſtodia; inde Principum humilitas, avita Pietas, ac zelus pro Domo Dei, quæ eſt Eccleſia, pro Monaſteriis ædificandis ſeu exornandis, pro erigendis Hoſpiciis pauperum, qui membra ſunt Chriſti, ac templa Dei viventia: hæc inquam, miſericordiæ opera, Documentis Autenticis ſic patefacta, omnibus eluceſcunt.

Infinitus eſſem, ſi Scriptores recenſerem, qui ſtudium omne ſuum eruendis Antiquitatum ſacrarum theſauris abſconditis, ſuoſque labores ſudores & vigilias ditandæ per ejuſmodi Cymelia Eccleſiæ conſecrarunt. Produxit à ſeculo Italia *Leonem Allatium*, *Ferdinandum Ugellum*, *Ant. Muratorium*, *Juſtum Fontaninum*, *Antonium Mongitorium*, *Laurentium Zaccanium*, &c. Dedit Gallia *Jacobum Sirmondum*, *Philippum Labbæum*, *Petrum Franc. Chiffletium*, Societatis Jeſu præſtantes Theologos, *Jo. Bapt. Cotelerium*, Doctorem Sorbonicum, & *Stephanum Baluſium*, Jurium Doctorem, *Joannem Mabillonium*, *Lucam Dacherium*, *Theod. Ruinartum*, *Bernardum Monfalconium*, *Edmundum Martenium*, *Urſinum Durandum*, Congregationis Benedictinæ Monachos eruditiſſimos. Protulit Germania *Lucam Holſtenium*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, *Jacobum Gretzerum* S. J. *Bernardum Pezium*, Benedictinum, *Joannem Piſtorium*, *Marquardum Freherum*, *Jo. Burch. Menckenium*, *Joan. Georg. Eckhardum*, *Henr. Meibomium*, *Jo. Fabricium*, *GræVium*, *LudoVigium*, & alios.

Horum omnium una fuit cura atque ſollicitudo, ut Chartas fide dignas, tametſi detritas, aut cum blattis tineiſque luctantes, (anilibus quorumdam Veterum fabulis repudiatis,) in medium proferrent, hiſque Scriptis Eccleſiam illuſtrarent. Hujuſmodi voluptate recreatus olim Summus Pontifex Alexander VII. aſſerebat, eos *utiliorem præſtare operam Reipublicæ Litterariæ, qui eruendis è ſinu Bibliothecarum Veterum lucubrationibus incumbunt, quam qui noVos cudunt libros: libri enim noVi, ſi quid boni continent, ab antiquis mutuari ſolent.* Laudabatque in primis, ac *ſibi præ omnibus placere* dicebat *Virorum illuſtrium Epiſtolas, & ea quæ pertinent ad antiquam Eccleſiæ diſciplinam: nam hæc ſingularia ſunt, & Hiſtoria Epiſtolaris omnium certiſſima eſt.*

Tanti Pontificis effatum non ad ſolos Italos, Gallos, Germanos, ſed ad ipſos quoque Belgas ſeſe extendit. Nec opus eſt recenſendis Extraneis immorari, ubi Belgium noſtrum plures ejuſdem ſtudii Viros produxit, ſupra memoratis Authoribus ſane non impares.

Fuit enim-vero *Henricus Caniſius*, gente Noviomagus, J. U. D. qui Lectiones Antiquas, ſeu Veterum Scriptorum Monumenta, quæ hactenus Germanicis in Bibliothecis latuerant, emiſit in lucem Ingolſtadii, ineunte Seculo præcedente: cui & ſubſidiariam operam contulit *Petrus SteVartius*, Leodius, Doctor Theologus Ingolſtadienſis, dein Vicarius Major Epiſcopatûs Leo-

diensis. Nec multò post, *Aubertus Miræus* Bruxellensis, Ecclesiæ Antverpiensis Decanus, non indecoro veterum Monumentorum pulvere sordidus, totas Bibliothecas & abstrusissima Archiva visitando exhausit; ut inde Codicem Donationum Piarum, Fundationes ac Diplomata Belgica, Notitiam Ecclesiarum nostratium, cæteraque Opuscula sua erueret: quibus typo vulgatis, easdem Bibliothecas postliminiò replevit. Neque minore zelo, præclara duo Belgii lumina, *Christianus Lupus*, Iprensis, Augustinianæ familiæ Doctor Theologus, & *Emanuel Schelstratius*, Antverpiensis Ecclesiæ in patriâ Urbe Canonicus & Cantor; iste in Athenæo Lovaniensi, hic in alma Urbe Bibliothecæ Vaticanæ præfectus, aurea venerandæ Antiquitatis Monumenta, plurium Conciliorum atque SS. Canonum evulgatione, exhibuerunt: quæ Urbis & Orbis applausum promeruêre. Sed neque debito elogio fraudandi sunt celeberrimi Antverpiensis Musæi Hagiographi, Societatis Jesu Theologi: *Bollandus*, *Henschenius*, *Papebrochius*, *Sollerius*, &c. qui evulgandis Sanctorum Actis jam à Seculo insudarunt; eumque in finem peragratis universis penè Catholici Orbis regionibus, Latina & Græca, aliarumque gentium antiqua Documenta undique collegerunt. Quorum successores, in eodem stadio litterario hodieque currunt, Actis SS. Mensis Septembris incumbentes; summo (uti patet) Ecclesiæ Catholicæ incremento. Quanto autem in precio sint sacra ista molimina apud SS. Dominum *Benedictum* Papam XIV. vel inde constat, quod laudatissimum Opus suum de SS. Canonizatione ac Beatificatione evulgatum, præfatorum Hagiographorum Actis authoritateque vel maximé stabiliverit. Quod ipsum novissimè idem SS. Pater, singulari Brevi Antverpiam ad eos transmisso, denuo testari dignatus est.

Porro *Analectorum Belgicorum* Collectores præterire neutiquam possumus. Præter posteriores *Antonium Matthæum*, J. C. Ultrajectinum, & *Gerardum Dumbarium* J. U. Transisalanum, egregiam sane Antiquitati operam navarunt *Molanus*, *Haræus*, *Raissius*, *Grammayus*, *Bosschartius*, *Reviusque*, Patriarum Antiquitatum peritissimi: & qui horum vestigiis insistentes, nominari se haud sustinent, quamdiu hac aurâ fruuntur. Tantorum Virorum in eodem Litteraturæ genere æmulus, ast meritis impar, dum primùm novæ Diplomatum Belgicorum *Auberti Miræi* Editioni adornandæ incubuissem Lovanii, eique Supplementum Diplomaticum superaddidissem, placuit Eruditis Viris hocce consilium meum. Neque infausto labore id actitatum: siquidem priora duo Volumina avidè exceperunt: atque ut in eodem studio progrederer, stimulos addiderunt: operam ac plura Diplomata ex Archivis suis lubentur subministrarunt; ut inde Anno 1734 Volumen tertium exurrexerit.

Porro in Actis Eruditorum, quæ Lipsiæ in Saxonia quotannis publicantur, seu potius Supplementorum Tomo IV. (ann. 1742. Lipsiæ edito) extat pag. 229. eorumdem Eruditorum Judicium, de his quæ præcedente Tomo III. continentur. Viri illi, toto orbe clarissimi, imprimis hujusmodi Operum Diplomaticorum utilitatem commendarunt, summamque Ampliss. *Auberti Miræi* diligentiam condignis laudibus extulerunt: qui primus hosce sacræ prophanæque Historiæ fontes aperuit, iisque Belgicam nostram illustravit. Quibus dum Ego, plurimorum Diplomatum Supplementa Tomis II. & III. adjeci, hos quoque labores meos utilitati publicæ impensos, suo calculo probare dignati sunt iidem celeberrimi Censores Lipsienses, simulque ad ulte-

riorem Collectionem calcar addiderunt. Habes proinde, Lector benevole, hunc Tomum IV. multis novis acceſſionibus locupletatum, utilitati publicæ, & tuo imprimis uſui (ſi modo labores mei accepti fuerint) conſecratum. Si quid autem forſitan præter mentem irrepſerit, quod quempiam offendat, aut Sedis Apoſtolicæ Judicio diſpliceat (cui quivis Scriptor Catholicus ſenſa ſua tenetur ſubmittere) id-ipſum ex nunc à Me improbatum, aut revocatum velim.

Errores quoque, quos admittere potui, non ſciens volenſque, ſed ab aliis non rectè inſtructus, de rebus utcumque à nobis remotis, emendare, nemo me paratior erit. Exemplo ſit notatio adjecta Capiti centeſimo undecimo Partis primæ, ſeu pag. 166. de Viſitatione Monaſterii Aureæ-Vallis, quam his verbis intellige: *Huic Viſitationi A. D. Stephanus Henrion Abbas Aureæ-Vallis, omneſque Monachi ſexaginta ſeptem ſubmiſerunt ſe, ex quibus decem dein apoſtatæ, cum aliis duobus, qui ante quàm juxta ordinem profeſſionis Monaſticæ, in ſcrutinio ſiſtere ſe tenebantur, nihil proteſtantes aut Viſitationi Viſitatorique ſe opponentes, quinto poſt cæptam Viſitationem die, qui fuit menſis Septembris dies vigeſimus primus, cum tribus fratribus Converſis aufugerunt è Monaſterio. Hi abjecto habitu Monaſtico, ſpretiſque votis, diu erraruut; quatuor Monachis in Oppido Rocroyo carceri mancipatis, à Rege Chriſtianisſimo regno demum pulſis; donec in Hollandiam abierunt, aſportatâ ſecum pecuniâ; incompertum quantâ. Adunati ſunt prope Leidam, in horto ſuburbano, cui nomen* Torenvliet: *quem locum deſerere coacti, in aliud ſuburbanum,* Rynwyk *appellatum, ſub dominio* Driebergen *dicto, prope Trajectum ad Rhenum ſeceſſerunt, Epiſcopo Babylonienſi* Dominico Maria Varlet, *huic Cætui, aliis variorum Ordinum apoſtatis aucto, præſidente. Tandem conſumpto furtivo peculio diſcordiâ Fratrum transfugarum ſubintrante, aliiſque aliò dilapſis, diſſipatum eſt male adunatum collegium.*

APPROBATIO CENSORIS ORDINARII.

LEgi Tomum quartum Diplomatum Belgicorum, collectum abs Ampliſſimo Viro JOANNE FRANCISCO FOPPENS, Eccleſiæ noſtræ Metropolitanæ & Primatialis Archidiacono & Canonico, de numero Graduatorum; de quo ejus labore & ſtudio, plane idem cenſeo, quod ante hos tredecim annos de Tomo tertio; futuros teſtes ſempiternos ſuorum erga Rem-publicam meritorum, omniumque Antiquitatis ſtudioſorum gratitudinem obſervantiamque poſtulaturos. Datum Mechliniæ die 8. Auguſti 1747.

C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Archipresbyter, Canonicus de numero Graduatorum, Librorum Cenſor ordinarius.

SUMMARIUM PRIVILEGII REGII.

QUandoquidem nuper in ſupremo Conſilio præcelſæ ſuæ atque Regiæ Majeſtatis, in Provincia ac Ducatu Brabantiæ conſtituto, exhibitus fuerit Libellus ſupplex, pro parte Petri Foppens Typographi ac Bibliopolæ jurati in hac urbe Bruxellenſi, in finem, ut ei liceret, typis edere ac vendere librum hujus tituli: *Diplomatum Belgicorum nova Collectio, ſive Supplementum ad Opera Diplomatica Auberti Miræi Tomus IV. curâ & ſtudio Joannis Franciſci Foppens, Eccleſiæ Metropolitanæ S. Rumoldi Mechliniæ Canonici Graduati & Archidiaconi.* Quem Librum prævio examine Cenſor Ordinarius approbavit: uti per Authenticum Approbationis Inſtrumentum nobis conſtitit. Cumque hujuſmodi liber typis edi non potuerit abſque præviâ hujus ſupremi Conſilii licentiâ ac facultate; hinc idem Typographus ad præfatum Conſilium recurrit, humiliter ſupplicans, quatenus ſibi facultatem ad hoc neceſſariam, per Inſtrumentum Privilegii concedere dignaretur. His itaque conſideratis, viſâque Cenſoris Approbatione, Curia petitioni Supplicantis favorabiliter annuens, eidem indulſit, & etiamnum hiſce Litteris patentibus facultatem concedit, eundem Librum imprimendi, venalem exponendi &c. prout latiùs in Authographo Privilegio continetur. Datum Bruxellæ die 25. Septembris 1747. Signatum: GOCHET, vidit. Subſignatum, J. H. HENRICII.

DIPLOMATUM
BELGICORUM NOVÆ COLLECTIONIS
TOMUS QUARTUS.

PARS PRIMA,

Quæ Bullas, Conſtitutiones, ac Privilegia per Romanos Pontifices Belgicis Eccleſiis conceſſa, recenſet.

CAPUT I.

Joannes V. Pontifex confirmat circa annum 680. Privilegia ac Poſſeſſiones Cathedralis Eccleſiæ Atrebatenſis, ad petitionem Vindiciani ejuſdem Sedis Epiſcopi.

Nota titulos Rom. Pontificis.

SAncto & univerſalis Eccleſiæ Proviſori, beatiſſimo Johanni Papæ Romano, Epiſcoporum Epiſcopo, Vindicianus Servus ſervorum Dei minimus, in Chriſto Domino quicquid felicius.

Notum ſit Paternitati veſtræ, ſeu omnibus ſanctę Dei Eccleſiæ prolibus, ſi aliquid de rebus noſtris, locis ſanctorum, vel in ſubſtantia pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in æternam beatitudinem retribui confidimus. Nos quidem de tanta miſericordia & pietate Domini confidentes, in conventu venerabilium Epiſcoporum noſtrorum, coram Rege piiſſimo Theoderico in generali Placito, hanc Epiſtolam roboravimus, roboratamque in perpetuum fore optamus.

Lex priſcorum quoque expoſcit auctoritatem, ut quicumque voluerit de rebus ſuis propriis vendere, cedere, condonare, ſuum Strumentum, ſecundum legem Salicam, licentiam habeat alligare. Quapropter noverint omnes fideles, præſentes ac futuri, Pontificali auctoritate hoc Epiſcopale Privilegium conſtructum à memorato Rege Theoderico, ut inviolabiliter conſervetur, ab hodierno die & deinceps, per Pontificalem auctoritatem omnes ſeculares & judiciarias poteſtates excludimus, omnemque clamorem & omnem invaſionem ab Eccleſia ſanctæ Marię Atrebatenſis civitatis. Sed ut liceat Canonicis Deo inibi famulantibus, ex hoc & in reliquum tempus quietè vivere, ab omni mundano ſtrepitu ſequeſtramus.

Lex Salica in uſu.

Si autem talis extiterit cauſa, ut ſuc-

Pagi Artesiæ Belrenium, Medonivilla. cessores nostri precaria vel beneficia de rebus ad Clericorum usum pertinentibus patrare maluerint, hoc interdicimus, interdictu etiam anathematis, & Pontificali auctoritate stabilimus; ut ipsum Monasterium cum his villis Belrenio, Medonivilla: Aquæ. inter has duas villas Mansos lx. culturas xi, Ecclesias ij. cum omni dote & omnibus appendiciis, Aquis in Pago Atrebatense, cum Friscinium Batsala. Ecclesia & dote seu omnibus appendiciis, Berleta. Friscini curte cum omnibus appendiciis, Squavia. Batsala cum Ecclesia, & omnibus ejus Ors. appendentiis, Berleta cum omnibus appen- * Suitscido diciis, Squavia cum Ecclesia & dote & Radonivilla. omnibus ejus appendiciis, Ors cum omnibus appendiciis, * Sautscido cum suis appenditiis;

Crientio fluviolus. Dominica curtis. Maraculum. Unziacum. Radonivilla cum molendino uno super Crientionis fluviolum, aliud molendinum in Dominica curte, Maraculo cum integritate, Ecclesia cum dote, decimancula in Rodulfi curte, similiter in Unziaco, ex hodierno die, & in reliquum tempus sit in potestate Canonicorum in ipso Monasterio Deo servientium.

Nec aliquis præsumat ex his quæ diximus, quæ memoratus inclytus Rex de rebus propriis, & de aliis per regale Præceptum eidem loco delegavit ad opus Clericorum, inferre aliquam molestiam, sed liceat eis quietè omnia possidere, quo valeant liberius pro pace sanctæ Dei Ecclesiæ & vita Regis & conjugis, ac filiorum ac statu regni, Domini clementiam exorare. Si quis verò observator hujus Privilegii à nobis editi extiterit, accipiat mercedem à Domino, & benedictionem à vobis, & ab omnibus nobis in præsenti vita, & in futura vitam æternam, Amen.

Qui verò nostræ auctoritati parvipenderint, & hanc pontificalem auctoritatem manu nostra roboratam infringere voluerint, inde dirigimus ad vestram clementiam, ut quod à nobis roboratum est, stabile permittatis non solùm à vobis, sed ab omnibus nostris Episcopis qui sunt erga vos. Deus omnipotens qui cathedra unitatis doctrinam posuit veritatis, faciat vos memorem intellectoremque sui, placeatque vobis propter eum, in oratioinbus vestris meminisse etiam mei.

Diploma hoc antiquissimum ex Chronico Cameracensi & Atrebatensi excerpsimus pag. 46. cujus Author fuit Baldericus Noviomensis & Tornacensis Episcopus, qui anno 1112. è vivis excessit.

Chronicon hoc primus è latebris eruit edique curavit anno 1615. Vir Eximius & Antiquitatum studiosissimus *Georgius Colvenerius*, S. T. Doctor Duacensis, qui & pag. 410. præfatum Privilegium Apostolicum eruditis illustravit Notis, quas consule.

Rescriptum Joannis V. Pont.

Vindiciano cum Coëpiscopis degentibus Galliarum finibus, fraternam visitationem, & paternam benedictionem.

Audite sententiam quam dico. Si quis de successoribus vestris, vel Comes, seu cupiditas judicum, aut ulla opposita persona hanc donationem vel confirmationem quam pro Dei intuitu & amore divino fieri vel firmare decrevistis, minuere, aut à loco distrahere maluerit, Apostolica sententia Forma excommunicationis. damnamus, & per Pontificalem auctoritatem à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ sequestramus, & à cœtu supernorum segregamus, & à regno Dei excludimus.

Sancti Petri Christi janitoris atque clavigeri cælestis regni interdictu interdicimus, & cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi sorte permittimus, ut in die judicii cum diabolo & ministris ejus, luctu quatiente, inferno perfruantur sine gaudio. Amen.

Ego Johannes Papa hoc Privilegium à mea parvitate editum firmavi ac roboravi.

Ego Marinus Vicarius Sedis Apostolicæ firmavi ac roboravi.

Ego Andreas Episcopus subscripsi.
Ego Bonibertus Episcopus subscripsi.
Ego Laurentius Episcopus subscripsi.
Ego Pedelbrandus Episcopus subscripsi.
Ego Nautor Episcopus subscripsi.
Ego Hilarius Episcopus subscripsi.
Ego Constantius Episcopus subscripsi.
Ego Martinus Episcopus subscripsi.
Ego Christophorus Episcopus subscripsi.
Ego Thomas Episcopus subscripsi.
Ego Felix Episcopus subscripsi.
Ego Audoinus Archiepiscopus subscripsi.
Ego Austregisilus Episcopus subscripsi.
Ego Ravengarius Episcopus subscripsi.
Ego (1) Silvinus Episcopus subscripsi.

Ego (2) Leodegarius ab impio judice Ebrono cathedra Augustidunense depositus scripsi & subscripsi. Data octavo idus Maii, anno septimo regni domini nostri Theoderici Regis, Indictione ij.

Ego Vindicianus Episcopus jussu domni Theoderici Regis, & rogatu Johannis summi Pontificis scripsi, & subscripsi.

(1) S. SILVINUS, Episcopus (ut fertur) Tolosanus, vel, ut alii quidam malunt, Teruanensis, è vivis excessit in Monasterio Alciacensi, Benedictinorum in Arthesia. Colitur die XVII. Februarii.

(2) S. LEODEGARIUS, Episcopus quondam Augustodunensis, Martyr occubuit anno 666. in Silva quadam territorii Atrebatensis, quæ inde nomen sortita est. Sepultus est in villa de Serein. Colitur die 2. Octobris. Vide Molanum, Miræum, aliosque Hagiographos.

CAPUT II.

Nicolaus II. Pontifex confirmat Erectionem Capituli B. Mariæ Virg. ad Gradus, Coloniæ Agrippinæ; quod est XX. Canonicorum Collegium, à S. Annone Coloniensi Archiepiscopo fundatum, multisque prædiis à B. Richeza Poloniæ Regina dotatum; anno 1059.

NIcolaus Episcopus servus servorum Dei, dilecto fratri Annoni Archiepiscopo Coloniensi, perpetuam in Domino salutem. Pontificii Apostolatus nostri est, universali vigilantiâ omnibus ecclesiasticis negotiis utiliter prospicere; Religiosorum tamen locorum utilitatibus summam sollicitudinem piâ devotione impendere. Quam cùm omnibus generaliter debeamus, specialiter tamen assensum prærogativæ dilectionis erga reverentiam Fraternitatis tuæ semper habere optamus.

Quocirca dum omnibus justis petitionibus debeatur facilis assensus, suggestione benignitatis tuę promptus charitatis nostrę exhibetur affectus. Itaque secundum amorem petitionis tuæ, Ecclesiam B. Mariæ matris Domini nostri Jesu Christi, sitam inter muros urbis Coloniæ, in loco qui vocatur ad Gradus, quam pia devotio tua construxit, & ad omnipotentis Dei honorem, atque animæ perpetuam mercedem, possessionibus ac rebus interius & exterius ditavit, sub Apostolicæ defensionis tutela recipimus.

Apostolicâ nihilominus authoritate confirmamus eidem Ecclesię, quidquid & tuæ devotæ religionis intentio divini zeli fervore hactenus contulit, scilicet Blisena, Wissa, Unckelo, Heigenbach, Elincke, Flammersheimb, & antecessor tuus Hermannus Archiepiscopus eidem Ecclesiæ exædificandæ de ceterorum possessionibus acquisivit, & quod tua industria de prædiis (1) Richezæ & cohæredum acquisivit, Meckenichem, Clotteno, Demunderedo, Assela, & decimationem in Saxonia, quæ feudum Henrici fuit, & quicquid in futurum quocumque modo divinis vel humanis legibus congruo tua charitas, & quorumcumque fidelium acquirere poterit.

Statuimus itaque per hujus nostri Privilegii decretalem paginam, ut nulla unquam, cujuscumque dignitatis, gradus, vel ordinis magna parvaque persona audeat & præsumat, ipsam Ecclesiam aut religiosè famulantes ei ullo modo inquietando molestare, aut de suis mobilibus vel immobilibus, temerario ausu discutere; quoniam dignum est, ut qui continuo obsequio in Christi solius militia exercitantur, indeficientis nostræ inspectionis salubri munimine protegantur.

Unde authoritate Patris, & Filii, & & Spiritus Sancti, & Beatorum Apostolorum Principum Petri & Pauli, affectui sanctæ devotionis tuæ, carissime Confrater, gratanti animo annuentes statuimus, & sub interpositione perpetui anathematis, ac divini judicii observatione præcipimus, ut Tua & hæc Nostra eadem, ad augmentum præfatæ Ecclesię perpetualiter confirmanda, statuta, inviolata permaneant.

Si quis igitur, quod non optamus, hujus nostræ decretalis Privilegii Paginæ temerario ausu violator existere, & sanctæ Sedis Apostolicæ contumaci rebellione decreta corrumpere præsumpserit; sciat se perpetuæ maledictionis anathemate damnandum, & cum diabolo & satellitibus ejus ęterni ignis incendio cremandum, nisi fortè resipuerit, & Deo & prędictæ Ecclesiæ condignè satisfecerit. Qui verò piâ devotionis intentione conservator extiterit, peccatorum suorum omnium, precibus Beatorum Apostolorum Principum, consequatur veniam, & cum omnibus divinæ legis observatoribus, æternæ beatitudinis promereatur gloriam.

Scriptum per manus Octaviani, sacri scrinii & S. Romanæ Ecclesiæ Notarii, Calendis Maii, Indictione xii. Anno Domini nostri Jesu Christi M. L. VIIII. per manus Humberti S. Ecclesiæ Sylvæ-candidę Episcopi, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarii: anno primo Pontificatûs Domini Papæ Nicolai secundi, Indictione duodecima.

(1) B. RICHEZA, aliàs RITZA, S. Annonis Archiep. Colon. Neptis, Miccislai Poloniæ Regis conjux, mater fuit B. Casimiri, ex Cluniacensi Monacho & Diacono, dispensante Papâ, Poloniæ Regis. Mortua est anno 1057. sepulta in Ecclesia B. M. V. ad Gradus Coloniæ. Colitur die xx. Martii. Vide etiam Diplom. Belg. Miræi Tom. II. pag 1121.

CAPUT III.

Leo IX. Pontifex confirmat circa annum 1050. *fundationem Abbatiæ S. Joannis Baptistæ Florinensis, pro Monachis Benedictinis in Diœcesi Leodiensi, haud pridem institutæ per Gerardum Florinensem Toparcham, dein Cameracensem Episcopum.*

Ex Archivis Abbatiæ Florinens.

LEo Episcopus, Servus servorum Dei, Ecclesiæ S. Joannis Baptistæ, & per eam Gonisoni Abbati, ac ejus successoribus in loco qui dicitur Florinas, salutem & Apostolicam benedictionem. Convenit Apostolico regimini, ut in omnibus prudenter Ecclesiastico provideatur honori. Quapropter ô Goniso Abba, in Christo dilecte fili, in quo, quia suum pleniter honorem Monastica obtinet religio, mihi bene complacuit, firmum de bonis Ecclesiæ tuæ, id quidem summopere postulanti, concedimus Privilegium: quod videlicet ob mutuam petentis & donantis benevolentiam, animæ tuæ simul ac nostræ apud Dominum salutem obtineat & gloriam.

Paternâ pietate benignum assensum præbuimus Cameracensis Episcopi Venerabilis Gerardi (1) justis precibus; ut quia ipse præfatam sumptu suo, & de rebus propriis cum fratre Godefrido construxit & donavit Ecclesiam, hanc à nobis mereatur recipere gratiam. Annuimus inquam, voluntariè, & sibi, & tibi, frater charissime: & vos quidem, quos apud alios commendabat ætas & exterius reverenda canities, mihi gratos fecit moralitas interior & inviolabilis fides.

Memores etiam in hac tua petitione fuimus fratris tui Domini Wazonis Tongrensis Ecclesiæ vigilantissimi Pastoris, qui dum vixit, æquitatis norma, Catholicæ Religionis, canonicæ simul honestatis semper fuit regula.

Hanc igitur nostræ Præceptionis Paginam fieri jussimus; statuentes Apostolicâ censurâ, ut nihil horum quæ præfato Monasterio à quibuscumque fidelibus concessa vel concedenda sunt in perpetuum, aliquis temerario ausu infringere vel imminuere audeat; ne dum Præcursorem & Baptistam Domini offenderit, quo inter natos mulierum major nullus surrexit, Dei omnipotentis iram incautus incurrat.

Datum . . . .

Fragmentum Diplomatis Henrici V. Imp. in favorem Abbatiæ Florinensis, dati circa ann. 1120.

IN nomine Domini & in virtute brachii ejus, pax & prosperitas. Præsentibus atque futuris notum sit, Henrico V. Rom. Imperatore edita atque signata esse quæ subjecta sunt.

Quoniam apud plerosque abundante iniquitate, corruit æquitas in plateis: ita ut sub nomine Advocationis prædas agant de Ecclesiis Dei, & quas defendere debuerant, violenter opprimant: veterumque authoritas & testata antiquitas, atque testata juris conscriptio parum apud eos valeat: expedit eis, Authoritate nostrâ Nos in hujusmodi subvenire; additâ seu innovatâ nostri Imperii ac sigilli attestatione.

Itaque Guarino Abbate S. Joannis Baptistæ, in loco, qui dicitur Florinas, nostram cum Fratribus suis præsentiam adeunte & conquerente de multis Advocatorum injustitiis, prolatâ etiam Chartâ, quæ à Gerardo Cameracensi Episcopo & Godefrido fratre ejus, ipsius Ecclesiæ constructoribus conscripta fuerat, continente quos vel quantos reditus pro Advocatione tam ipsi quam successores eorum habere deberent.

Placuit nobis, cum consilio Optimatum, nostrorumque Episcoporum & Comitum, opem ferre, & veteres Constitutiones novo nostræ Auctoritatis scripto, nostro sigillo, atque Imperiali Banno roborare &c.

Datum. . . .

(1) GERARDI Cameracensis Episcopi Fundationem, Diplomate S. Henrici Imp. confirmatam anno 1012, vide Tomo I. Diplomatum Belgicorum Miræi, pag. 658.

C A-

CAPUT IV.

Gregorius VII. Pontifex Privilegia Ecclesiæ S. Audomari in Arthesia (nunc Cathedralis) Roberto Flandriæ Comite postulante confirmat anno 1075. Accedit Fragmentum Privilegii ejusdem Papæ, eodem anno concessi.

Ex Motivo Juris Capituli Audom. contra Bertinianos.

GRegorius... dilecto... filio Roberto Flandrensium Comiti... Ecclesiæ quam Beatus Audomarus tertius Morinorum Episcopus fundavit in honore Beatæ Dei Genitricis Mariæ, & quæ usque in hodiernum diem ejusdem Episcopi venerabilis habetur corpore, hujusmodi Privilegia... autoritatis nostræ decreto... concedimus, atque firmamus.

Renovamusque etiam illa quæ Beatus Nicolaus à Beato Gregorio quadragesimus secundus eidem Ecclesiæ fecit Privilegia, præsente Balduino quondam tuo progenitore qui ad Apostolorum limina ad eundem Papam veniens promeruit pacificari eorum autoritate cum socero suo Carolo Imperatore, cujus filiam sibi copulaverat eo ignorante.

Statuentes nullum Regum, Antistitum, nullum quacumque præditum dignitate vel quemquam alium, de his quæ eidem Ecclesiæ à beato Audomaro, Adroaldo & cæteris donata sunt minuere vel auferre; sed cuncta quæ ibi oblata sunt, perenni tempore illibata & sine inquietudine aliqua volumus possideri, eorum... usibus pro quorum sustentatione gubernationeque concessa sunt modis omnibus profutura.

Item constituimus, ut obeunte Præposito vel Decano ejusdem Ecclesiæ non alius ibi substituatur quacumque obreptionis astutia, nisi quem consensus Canonicorum canonicè & secundum Dei timorem providerit ordinandum vel elegerit constituendum, &c.

Fragmentum alterum Privilegii Gregorii VII. Papæ.

LIcet hanc sanctam Sedem.... Ecclesiam itaque beati Audomari antecessorum nostrorum Privilegiis munitam & summe corroboratam, authoritatis etiam nostræ presentiâ & Apostolicæ dignitatis censurâ corroboramus, & corroborando statuimus ut ejusdem Ecclesiæ Fratres & Canonici possessionum suarum liberam dominationem obtineant.... Statuimus, præterea præsentibus Episcopis Gualfrido Parisiensi, Rabodone Noviomensi, Gerardo Cameracensi, Arnulpho quoque ejusdem Ecclesiæ Præposito & Johanne Abbate sancti Bertini, ut nullus Clericorum aut laicorum, magna seu parva persona, Ecclesiæ memoratæ Canonicis molestiam aliquam inferre audeat, aut in eorum Monasteriis novam consuetudinem contra voluntatem eorum inducat.....

CAPUT V.

Gregorius VII. Papa Canonicos Ecclesiæ S. Salvatoris Paulopoli in Arthesia redarguit, quòd Resecam (*aliàs* Quesque) *villam Canonicorum S. Audomari injustè detinerent : eosque sub anathemate commonet, ut eam restituant, anno* 1078.

GRegorius Episcopus servus servorum Dei, Huberto & Clericis & omnibus Comitibus de Castro S. Pauli, Widoni & Hugoni & Eustachio salutem & Apostolicam benedictionem.

Clerici S Mariæ & S. Audomari adeuntes Sedem Apostolicam, conquesti sunt de vobis, quod jam multo tempore sibi & suæ Ecclesiæ aufertis quandam villam *Resecca* nominatam, cum omnibus ad eam pertinentibus. Atque cum multoties de hoc in Provincialibus Synodis coram Episcopo vestrò & ad ultimum coram Hugone Diensi Coepiscopo & confratre nostro Apostolicæ Ecclesiæ Legato in Pictaviensi Concilio querelam fecissent, atque ille ex authoritate nostrâ præcepisset, ut coram Episcopo vestro, aut proclamata Ecclesiæ præfatæ & Clericis redderetis, aut quod vestra jura esse debeant rationem diceretis; Episcopusque vester tres terminos vobis & ad ultimum Provincialem Synodum statuisset, ut utrumlibet ageretis, vos tamen neutrum sicut nunquam

ita quoque nec tunc facere voluiſtis.

Unde ex Autoritate Dei & Sti Petri Apoſtolorum Principis, præcipimus vobis, ut ſi ita eſt, prædictas res prædictæ Eccleſiæ & Clericis ejus ſine dilatione canonicè reſtituatis: aut ſi ita non eſt, & juſta ratione pro certo ſcitis ad veſtram Eccleſiam eas pertinere debere, intra 40. dies poſtquam Litteras noſtras videritis, vel ſi eas videre vitaveritis, poſtquam eas miſſas vobis cognoveritis, Hugonem præfatum Coepiſcopum & fratrem noſtrum ad diem Ingelranno & fratribus ejus à vobis ante denominatum atque pronuntiatum adeatis; ut utriſque partibus coràm poſitis, ipſe legitimum faciat finem hujus contentionis.

Quod & ſi illud agere nolueritis infrà perſcriptos dies, finitis eis contradicimus vobis, & Vidoni, Hugonique & Euſtachio Comitibus, Oliardo quoque Subdefenſori præfatæ poſſeſſionis, omnibuſque vobis à modo auxilium & conſenſum ad hoc ſacrilegium præbituris velut ſacrilegis & raptoribus omnem penitùs Eccleſiæ ingreſſum & Chriſtianam communionem atque gratiam B. Petri Apoſtolorum Principis & in vita & in morte; niſi fortè pœnitentiam egeritis & injuſtè rapta Eccleſiæ præfatæ canonicè reſtitueritis.

Si autem (quod abſit ab omnibus Chriſtianis) poſt hæc omnia, diabolicâ infecti malitiâ, in excommunicatione præſcripta incorrigibiliter perſeverare malueritis, præcipimus defenſoribus & Patronis Eccleſiæ prædictæ, ut eidem & Clericis ejus præfatas res reſtituere omnibus modis ſatagant.

Data Romæ VII. Kalendas Decembris, Indictione VII.

Hiſtoriam Comitum S. Pauli ſive Teruanenſium, verè eruditam evulgavit anno 1731. P. Thomas Turpin, Paulinas, Ord. FF. Prædicat. ex qua hoc Diploma, ipſo ſuadente, decerpſimus pag. 43. Idem Author pag. 46. refert Tranſactionem inter Audomaropolitanam & Paulopolitanam Eccleſias anno 1094 initam pro eadem Villa de Reſeca.

CAPUT VI.

Gregorius VII. Pontifex Abbatiam S. Huberti Ordinis S. Benedicti in Arduenna, circa ann. 1080. ſub Sedis Apoſtolicæ Protectione ſuſcipit; ac ſpecialiter confirmat illius Prioratus de Eberneicourt & S. Sulpicii Pyrenſem.

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto filio Theoderico Abbati Monaſterii St. Petri ſanctique Huberti Andaginenſis in Arduenna conſtituti, ſuiſque ſucceſſoribus regulariter ibidem intrantibus in perpetuum. Nulli fidelium eſt in dubio, quin Sedes Apoſtolica, quæ univerſalis mater & omnium Eccleſiarum princeps eſt, omnibus hoc jure ac debita ſollicitudine præeſſe debeat, non ut eas tantum Catholicæ Religionis unitate concludat, ſed generali circumſpectione, etiam ab his quæ extrinſecus promoventur, pro ſua auctoritate ſalvet & muniat.

Inter quas tamen cum plures inveniantur, quæ ſpeciali & propria commendatione in tutelam ejuſdem Sedis Apoſtolicæ ſe contulerunt, ut ſpeciali caritate & ſtudio ſuæ matris amplexæ, uſquequaque ſecuriores & liberiores ab omni infeſtatione conſiſterent: quas, ut dignum erat, ita Romana ſuſcepit Eccleſia, tantaque protexit undique diligentia, ut omnibus munimenta præſidii, nonnullis quoque gratiam conferret augendi. Cujus rei plurima nobis exempla ſanctiſſimi viri reliquerunt, qui ante nos in illa (quam diximus) Apoſtolica Sede fulgentes, pro honore Eccleſiarum Dei & exaltatione earum, magis quam pro vita aut ſalute ſua ſolliciti fuerunt, ſuſcipientes Monaſteria & venerabilia loca in patrocinium Apoſtolicæ defenſionis, & confirmantes ea propriis Privilegiis, quatenus ex quotidiana tranquillitate ardentius in devotione divinæ ſervitutis & in omni bono proficerent.

Qua in re, quam piè quam ſanctè fecerunt, & illorum nobis oſtendit gloria, & ipſius rei tam fructuoſa gratia. Nam cum oratoria in pace & tranquillitate conſiſtunt, & Eccleſiaſtica beneficia pauperes Chriſti nutriunt, tamen vero laus Deo dignè promitur, & remedium peccatorum tam vivis quam defunctis impenditur.

Unde nos in eadem Apoſtolica Sede, non noſtris meritis, ſed divina locati gratia, ſuſcepti officii debitum conſiderantes, præfatum Monaſterium, cui tu dilecte fili & prænominate Abba, præeſſe dinoſceris, tuo rogatu in tutelam Apoſtolicæ Sedis & noſtram, ſucceſſorumque noſtrorum defenſionem ſuſcepimus, confirmanteſque & corroborantes ſibi per præſentis Paginam Privilegii Eccleſiam S. Mariæ ſuper Auxonam ſitam, Eccleſiam S. Sulpicii ſuper Moſam, ceteraſque poſſeſſiones tam in villis, quam caſtellis, ceteriſque Eccleſiis & terris cultis & incultis ſeu & omnibus rebus mobilibus & immobilibus, quàs nunc jure poſſidet.... Cella Eberneicourt Cella Pyrenſis.

CAPUT VII.

Paschalis II. Papa confirmat anno 1104. *Privilegia & Exemptionem Abbatiæ S. Petri in Monte Blandinio, Ordinis S. Benedicti juxta Gandavum.*

Ex Archivis Abb. S. Petri.

Aschalis Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio Sigero Monasterii Blandiniensis Abbati, ejusque successoribus, regulariter substituendis in perpetuum. Piæ postulatio voluntatis effectu debet persequente compleri, quatenùs & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat.

Postulavit siquidem nos dilectio tua Cœnobio sancti Petri Blandiniensi cui Deo authore præsides, Apostolicæ Sedis munimenta conferre, & per ea speciali prærogativâ Romanæ Ecclesiæ illud assignare.

Per præsentis igitur Privilegii Paginam præfatum Cœnobium sub solius Beati Petri, & nostrâ ditione atque protectione specialiter suscipimus & perpetuô manère decernimus. Apostolicâ authoritate constituentes, ut nullus deinceps Episcopus præsumat de ejusdem Cœnobii reditibus, rebus, vel curtis, vel villis quolibet modo vel qualibet exquisitione quidquam minuere, nec immissiones aliquas facere, nec audeat ibidem Cathedram collocare, nec communem extruere, neque Placita, nec ullam imperandi potestatem exercere, nisi ab Abbate ejusdem loci fuerit rogatus.

Statuimus etiam, ut quæcumque bona, quæcumque possessiones ad idem Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Monasterium legitimis fidelium donationibus pertinère videntur & quæcumque in futurum concessione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium justè atque canonicè poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus & illibata permaneant. Missas sanè publicas, vel stationes in eodem Monasterio ab Episcopo fieri, præter Abbatis ac Fratrum voluntatem omnimodè prohibemus, ne in Servorum Dei recessibus, popularibus occasio præbeatur ulla conventibus.

Altaria verò quæ idem Cœnobium canonicè nunc possidet, vel in futurum possidebit, quietè & sine molestiâ quâlibet vobis vestrisque successoribus disciplinæ regularis instituta servantibus absque personali successione possidenda sancimus, de quibus nulla per Episcopos vel eorum Ministros exactio quibuslibet occasionibus exigatur, nec absque canonico judicio inveniantur; salvâ nimirùm in omnibus Sedis Apostolicæ authoritate & Diocesani Episcopi canonicâ justitiâ. Statuimus etiam, ut juxtà Decretum felicis memoriæ Urbani Papæ in Parochialibus Ecclesiis, quàs tenetis, Episcoporum assensu Presbyteros collocetis, quibus Episcopi Parochiæ curam pro more committant; ut iidem de plebis quidem curâ Episcopo rationem reddant, vobis autem pro rebus ad Monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant. Facultas constituendi Pastores

Obeunte Te nunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quâlibet subreptionis astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum pars consilii sanioris secundùm Dei timorem & Beati Benedicti Regulam elegerint. Si quis autem in crastinum Archiepiscopus, aut Episcopus, Imperator, aut Rex, Princeps aut Dux, Comes, Vice-comes, Judex, aut Ecclesiastica quælibet secularisve persona hanc nostrę Constitutionis Paginam sciens contrà eam temerè venire tentaverit, secundò tertiòve commonita, si non satisfecerit congruâ emendatione, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à Sacratissimo Corpore Dei & Domini nostri Redemptoris Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem prœmia æternæ pacis inveniant. Amen. Scriptum per manum Joannis Scriniarii Regionarii sacri Palatii.

Datum Laterani, per manum Johannis Sanctæ Romanæ Ecclesię Diaconi Cardinalis III. Non. Aprilis, Indictione 11. Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo quarto, Pontificatus autem Domini Paschalis secundi Papæ quarto.

CAPUT VIII.

Calixtus II. Pontifex recenset atque confirmat anno 1119. *possessiones Abbatiæ Burburgensis, Monialium Nobilium Ord. S. Benedicti (hodie Diœcesis Audomarensis) à Sorore sua Clementia Burgundiæ Ducissa recens fundatæ.*

Ex Cartulario Abbatiæ Burburg.

Alixtus Episcopus Servus servorum Dei, dilectæ filiæ Godildi Broburgensis Monasterii Stæ. Mariæ Abbatissæ & his quæ post eam in eodem regimine regulariter successerint, in perpetuum.

Sicut injusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, sic legitima desiderantium non est differenda petitio. Quam ob rem dilecta in Christo filia Godildis Abbatissa, Nos tam tuis, quam karissimæ sororis nostræ Clementiæ Flandrensium Comitissæ ipsius loci Fundatricis petitionibus annuentes, Beatæ Mariæ Broburgense Monasterium, cui Deo auctore præsides, sub Apostolicæ Sedis tutela excipimus, & Beati Petri patrocinio communimus.

Statuimus enim, ut idem Cœnobium ab omni Episcopali exactione, & ab omnium sæcularium gravamine liberum per Dei gratiam semper quietumque permaneat.

Porro universa quæ vel à prędicta Comitissa, & viro ejus Roberto & filio Balduino Comitibus, vel ab aliis quibusque fidelibus, de suo jure, loco eidem collata, vel per tuam industriam acquisita sunt, aut in futurum largiente Deo offerri, vel aliis justis modis acquiri contigerit, firma in perpetuum & illibata serventur. In quibus hęc propriis duximus nominibus annotanda: videlicet

Berquariam unam ovium, quæ vocatur Bonhem, in Parochia Sancti Folquini, cum omni terra quæ ibi deinceps accrescere poterit.

Berquariam unam in villa Lon. Berquariam unam in villa Slipi, super aquam Satha. Novam terram super flumen Ysaram, inter terram Stæ. Walburgis & Laminechinescuot, & quidquid terræ ibi deinceps accrescere poterit.

Altare de *Fersnara*. * Molendinum unum super Lodic. In Dicasimutha medietatem redditum de omnibus molendinis, quæ ibi vel modo sunt, vel postmodum erunt. Crumadicuet, Paleendic, cum suis redditibus. In Parochia quæ Sti. Petri-Bruc dicitur, quinque Ren. In Clarambaldi-Bruc terram, cum XII. vaccis. Terram Folquini filii Walgeri. Terram Roberti filii Hugonis Parisiensis, cum vaccis viginti & una.

* Aliàs *Varssenaere* juxta Brugas.

In Parochia Erembaldi-Capelle terram cum XII. vaccis. Terram novam, nunc de palude factam inter Watinensem Ecclesiam & Broburg, cum Decimatione, & totam Decimam terræ quæ de eadem palude postea excreverit. Decimationes novæ terrę Castellani Teinardi. Terram Balduini Taxardi in Parochia Bulingasela. Terram apud Stapla LXVI. jugera.

Quinque mansos terrę Ruhault in Parochia Ferlingehem. Terram de Petrihout, cum Decimatione. Terram Godini, cum Decimatione. Decimationes novæ terræ in Pevile, tam cultæ quam colendæ ibidem. XX. jugera terræ in Parochia Chilhem. Terram reddentem XL. hod. avenæ. Terram Dodonis, & uxoris ejus Gislæ.

In Parochia Loberga LV. jugera terræ. In Winningasele XXX. jugera terræ. In Greveninga unum last allecum. In Broburg unam pensam anguillarum. In Lon unam pensam butyri. Veterem terram ipsi Ecclesiæ Stæ. Mariæ adjacentem, cum Decimatione. Beneficia etiam, quæ à vestræ professionis Monialibus Ecclesiæ vestrę donata sunt. Scilicet in Rubruc quartam partem Decimationis. In Bulingasela terram Berwaldi. In vicinia villæ Crumbecca XC. jugera terræ. In Popringahem XX. jugera. Item in Bulingasela terram Alumi, Blitingari & Tidinari.

In Sigeri-Capella terram Alferi Regis; in Parochia Sancti Folquini XL. jugera terræ, ex dono Goffredi de Cassel. Item in Parochia S Folquini XVIII. jugera ex dono Emmæ. In Parochia Broburg tria jugera & mansuram Godinari Præpositi.

In Schalcleta unum mansum terræ. In Affinga jugera XX. In Broburg & Craiawic XX. jugera. In Terra orphanorum XXVIII. jugera. In Piticham terram Roberti, reddentem quotannis decem Hod tritici, & XX. Hod avenæ. Apud Eggefridi-Capellam XIV. jugera & dimidium. Terram omnemque substantiam Hildegardis uxoris Balduini.

In Drincham XXVI. jugera, & terram de Proiastra.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem Cœnobium temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere vel temerariis vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, earum, pro quarum sustentatione & gubernatione concessa sunt, usibus

bus omnimodis profutura: salvâ Teruanensis Episcopi canonicâ reverentiâ.

Obeunte autem hujus loci Abbatissâ, nulla ibi qualibet subreptione, astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi quam Sorores communi consensu vel Sororum pars consilii sanioris secundum Dei timorem providerint regulariter eligendam.

Ad hæc adjicientes statuimus, ut si quando Episcopalis parochia à divinis fuerit officiis interdicta, liceat vobis (interdictis vel excommunicatis nullatenus admissis) divina officia clausis januis celebrare.

Porro Clerici seu laïci, qui sedulis Ecclesiæ vestræ servitiis infra claustri ambitum mancipantur, super excessibus suis Abbatissæ tantùm respondeant.

Illud quoque subjungimus, ut quicumque Religionis causâ se vel sua Ecclesiæ vestræ conferre voluerit, à nullo violenter aut injustè prohibeatur.

Si qua ergo in futurum ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiove commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jhesu-Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jhesu-Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

✠ Ego Calixtus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Datum Remis per manum Grisogoni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii, XI. kal. Novembris, Indictione XIII. Dominicæ Incarnationis anno M. C XVIIII. Pontificatûs autem Domini Calixti secundi Papæ anno... 1119.

CAPUT IX.

Innocentius II. Pont. recenset atque approbat fundationem Abbatiæ Heylissemiensis, Religiosorum Præmonstratensium in Brabantia juxta Thenas, anno 1135.

Ex Archivis Abbatiæ.

INnocentius Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio (1) Rainero, salutem & Apostolicam benedictionem. Religiosis desideriis facilis est præbendus assensus, ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum. Quia igitur, dilecte in Domino fili Rainere, ob peccatorum tuorum veniam promerendam, Ecclesiam ad honorem sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ut juxta Beati Augustini Regulam, & formam Religionis Floreffiensium Fratrum omnipotenti Deo inibi serviatur, in proprio allodio, quod *Heylichshain superius* dicitur, construxisti; propositum tuum ac desiderium in Domino collaudamus, & ad id propensiùs exequendum omnimodis exhortamur. Nos tuis justis postulationibus clementer annuimus, & ut Ordo canonicus in præfata Ecclesia perpetuis temporibus conservetur, præsenti decreto sancimus. Statuimus etiam, ut possessiones & bona, quæ eidem Ecclesiæ à te, seu ab aliis religiosis viris collata sunt, vel in futurum præstante Domino offerri contigerit, firma fratribus, qui inibi Domino famulantur, & illibata permaneant.

Heylissem.

Nulli ergo omninò hominum fas sit prædictum Ordinem in prænominata Ecclesia infringere, vel mutare, aut ausu temerario perturbare, vel bona ejus auferre, minuere, aut quibuslibet molestiis fatigare; salva nimirum Diœcesani Episcopi reverentia.

Si quis autem huic nostræ Constitutioni audacter, vel temerariè contraire tentaverit, nisi congruè satisfecerit, indignationem Beatorum Apostolorum Petri & Pauli se noverit incursurum.

Data Pisis v. Nonas Maii, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXV. Pontificatûs Domini Innocentii Papæ II. anno VI.

(1) REINERUS DE ZETRUD, Vir nobilis, hujus Abbatiæ fundator anno 1130 primos Religiosos è Floreffiensi Abbatia Comitatûs Namurcensis accersivit. Ejus Donationes, ab Alexandro Leodiensi Episcopo confirmatæ, infrà producentur Parte III.

CAPUT X.

Innocentius II. Pont. confirmat Abbatiæ S. Petri in Monte Blandinio, Ord. S. Benedicti juxta Gandavum, Privilegia sua libertatesque anno 1136.

Ex Archivis Abbatiæ S. Petri.

INnocentius Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Gilleberto Monasterii Blandiniensis Abbati ejusque Successoribus in perpetuum. Apostolicę authoritati expedit religiosas personas diligere & earum loca piâ protectione munire, quodque grave eis est levigare & relaxare; ut ex indulta consolationis gratiâ in obsequio Dei promptiores existant.

Eapropter præfatum Blandiniense Cœnobium sub folius Beati Petri & nostrâ ditione atque protectione specialiter suscipimus, & perpetuò manêre decrevimus. Apostolicâ authoritate constituentes, ut nullus deinceps Episcopus præsumat de ejusdem Cœnobii redditibus, rebus, curtis, vel villis quolibet modo quidquam minuere, nec immissiones aliquas facere, nec audeat ibidem cathedram collocare, neque Ordines facere, nec communem extruere, neque Placita tenêre, nec ullam imperandi potestatem exercere, nisi ab Abbate & Fratribus ejusdem loci fuerit rogatus. Missas sanè publicas vel stationes in eodem Monasterio ab Episcopo fieri, & Episcopum ibidem frequenter venire, nisi ab Abbate & Fratribus fuerit vocatus, omninò prohibemus.

Altaria verò quæ idem Cœnobium canonicè nunc possidet, ab omni Personatu libera sancimus, de quibus nulla per Episcopos vel eorum Ministros exactio quibuslibet occasionibus exigatur, nec absque canonico judicio inveniantur; salvâ in omnibus Diocesani Episcopi canonicâ justitiâ.

Insuper inconvulsè confirmamus, ut Presbyteri ad eadem Altaria ministraturi, priùs ab Abbate & ab Ecclesiâ suâ electi, deinceps Episcopo vel Archidiacono, seu Decano præsententur, à quibus curam animarum suscipiant. Abbati autem pro rebus ad Monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant. Statuimus etiam, ut exceptis illis, qui ad proprios titulos ordinati sunt, de Ecclesiis vestris Presbyteros, si minùs idonei fuerint, removeatis, & assensu Diocesani Episcopi idoneos substituatis: & ne quis Parochianum vestrum infirmum Oleo inungat, vel extrà Parochiam ducat, aut mortuum sine vestro consensu sepeliat.

Liceat quoque vobis de notoriis criminibus excommunicare, & excommunicati ab Episcopo & ejus Ministris pro excommunicatis habeantur, & nisi per vos nullo modo absolvantur. Curias autem vestras in Galliâ sitas ab omni decimâ, exceptâ frugum, liberas constituimus, & terram, quæ propriæ terræ vestiæ alluvione maris concrescit, vobis & Ecclesiæ vestræ confirmamus. Monachum quoque de Cœnobio vestro ad Ecclesiasticum Ordinem promovendum, seu pro aliâ quâlibet causâ absque consensu Abbatis tollendi nemo umquam habeat licentiam.

Hæc itaque Constitutionis Decreta authoritate Dei & nostrâ perpetuâ stabilitate & sine aliquâ constituimus refragatione servari, nec à quoquam quâlibet occasione immutari. Servanti sit pax & benedictio, non servanti, nisi resipuerit, perpetua maledictio.

Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Wilhelmus Prænestinus Episcopus.

Ego Mathæus Albanensis Episcopus.

Ego Guidus indignus Sacerdos.

Ego Gerardus Presbyter Cardinalis sanctæ Crucis in Jerusalem.

Ego Lucas Presbyter Cardinalis Sanctorum Joannis & Pauli.

Data Pisis, per manum Aimerici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii, quarto Nonas Junii, Indictione decimâ-tertiâ, Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo trigesimo sexto, Pontificatûs Domini Innocentii Papæ secundi anno secundo.

CAPUT XI.

Innocentius II. Pontifex libertates & possessiones Abbatiæ Floreffiensis Ordinis Præmonstratensis in Namurcensi Comitatu recenset atque confirmat anno 1138.

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

INnocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto Filio Gerlando Floreffiensi Abbati, ejusque successoribus canonicè instituendis in perpetuum. Justis votis assensum præbere, & Religiosorum preces benignis auribus exaudire, Apostolicæ convenit dignitati.

Hoc profectò intuitu, dilecte in Domino fili Gerlande Abbas, tuæ devotionis precibus debitâ benignitate impertimur assensum, & Floreffiensem Ecclesiam, cui, Deo authore, præesse dignosceris, cùm omnibus ad eam pertinentibus, præsentis Privilegii Paginâ communivimus.

Herlaymont Prioratus.

In quibus hæc propriis nominibus duximus exprimenda: Curtem de *Meillinga*, Curtem de *Herlemont*, cùm sexaginta bonnariis, & decimâ ejus; Allodium in Capellâ; item in eâdem Capellâ terram Folorini, & terram Arnulphi, quam tenetis ab Ecclesiâ Lobiensi sub censu duorum denariorum; Curtem de Serevillâ, & dimidiam partem decimæ ejus, & terram quam tenetis in Valle-columbinâ à Waltero de Villers, sub censu septem solidorum, & quatuor denariorum: Molendinum quoque super Sambram fluvium, in Allodio quod dicitur *Avulois*, cujus dimidiam partem tenetis à Gerardo Clerico, & Godescalco fratre ejus Morelmeis, sub censu duorum solidorum, reliquas verò duas partes ab Ecclesiâ Beati Foillani Fossensis, & à quodam Hugone nobili viro, sub censu duorum solidorum.

Item duo molendina Vangir, unum sub censu duorum solidorum, & alterum sine censu; & terram quem tenetis ab Hugone Multone citrà Sambram in Parochiâ vestrâ; Curtem etiam de Vervis; dimidiam partem allodii de Timeon; Domum insuper Hospitalem in villâ Wanze, cùm suis omnibus appenditiis, sub redditu unius aurei, à Comitissâ Ermissende Beato Petro oblatam.

Wanze Præpositura.

Item decimam & dotem ubicumque adjacentem Floreffiensi Ecclesię, cùm Mansionariis & cæteris rebus eidem possessioni subditis. Domum quoque Parochiæ, & censum Capitis familiæ, qui super Altare ponitur. Appendices Ecclesias, videlicet Sancti Laurentii de Sarto, Sancti Martini de Jodion, Sanctæ Gertrudis de Floreffiolo, aliamque Ecclesiam B. Martini; Capellam similiter Comitis, cùm suis omnibus pertinentiis, quæ nimirum cùm prefatâ Ecclesiâ B. Mariæ à Godefrido Namurcensi Comite data sunt.

Dimidiam prætereà Ardenellam, & triginta bonnuaria apud Sartum Bernardi, & tertiam partem Postulæ. Simili quoque modo sancivimus, ut de laboribus, quos propriis manibus sumptibusve colligitis, seu de vestris nutrimentis, dare decimas cuiquam non cogamini. Ordinem quoque, & propositum vestrum canonicè vivendi secundùm B. Augustini Regulam, & institutionem Præmonstratensis Ecclesiæ, nullus audeat immutare, vel super vos Ordinem alterius professionis inducere. Fratrum etiam vestrorum, qui stabilitatem & obedientiam promiserunt, absque proprii Abbatis, & Capituli sui licentiâ nullus discedere, discedentemque nullus audeat retinere. Ut etiam Ecclesia vestra pro communi Interdicto Parochiæ non vacet; solummodò ne illi recipiantur, quos interdictos vel excommunicatos esse constiterit.

Postula, nunc Abbatia ejusdem Ord.

Porrò libertatem Ecclesiæ vestræ ab Alexandro Leodiensi Episcopo Privilegio determinatam, atque firmatam assensu Ecclesiæ suæ, vobis authoritate Apostolicâ confirmamus; ut videlicet sicut Parochia, ita Presbyter Parochianus in manu solius Abbatis sit, à Synodo & Concilio liber & ab omni prorsus Archidiaconi & Decani censurâ, nec Decanus nisi cùm Archidiacono illuc veniat.

Chrisma quoque, oleum, consecrationes Altarium, Ecclesiarum, ac Ordinationes Clericorum à Diœcesano Episcopo accipietis, si gratiam Apostolicæ Sedis habuerit, & ea vobis gratis, & sine exactione aliquâ exhibere voluerit. Alioquin eadem à quolibet Catholico accipiatis Episcopo, qui nostrâ fultus Authoritate, quod postulatur, indulgeat.

Decernimus ergo, ut nulli omninò hominum fas sit, vos, vel prædictam Floreffiensem Ecclesiam super hac nostrâ Constitutione temerè perturbare, aut ejus bona vel possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel quibuslibet molestiis fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura.

Si quis autem ausu temerario huic nostro Decreto contraire præsumpserit, secundò, tertiove commonitus, nisi reatum

ſuum congruâ ſatisfactione correxerit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus incurrat & excommunicationi ſubjaceat; conſervantes verò, Dei & Domini Redemptoris noſtri, & eorundem Apoſtolorum gratiam conſequantur. Amen.

Ego Innocentius Catholicę Eccleſiæ Epiſcopus.

Data Laterani per manum Henrici, S.R.E. Diaconi Cardinalis & Cancellarii XII. Kal. Januarii, Indictione I. Incarnationis Dominicæ anno M.C.XXXVIII. Pontificatûs verò Domini Innocentii Papæ II. anno IX.

CAPUT XII.

Innocentius II. Papa Fundationem ac Privilegia Abbatiæ Viconienſis, Religioſorum Ordinis Præmonſtratenſis juxta Valencenas, confirmat anno 1138.

Ex Archivis Viconienſibus.

Nnocentius, Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, dilecto filio Guarino Abbati de Caſa Dei, in ſylva quę dicitur Viconia, ejuſque ſucceſſoribus canonicè promovendis in perpetuum. Quoties illud à nobis petitur, quod rationi & honeſtati convenire cognoſcitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium.

Proinde dilecte mi in Domino fili Guarine Abbas, tuis juſtis petitionibus clementer annuimus, & Eccleſiam Caſæ Dei, cui Domino authore præſides, cum omnibus ad ipſam pertinentibus, præſentis Scripti Pagina communimus; ſtatuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcunque bona idem venerabilis locus in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum, conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis, Domino propitio poterit adipiſci, firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant.

Tilloit. Maiſnil. Beaumont. Attignies.

In quibus hæc propriis viſa ſunt exprimenda vocabulis, Tilioit, Maiſnil, Belmunt, Hatinies. Porrò Ordinem & propoſitum veſtrum canonicè vivendi ſecundùm B. Auguſtini Regulam & Inſtitutionem Præmonſtratæ Eccleſiæ, nullus audeát immutare, vel ſuper vos Ordinem alterius profeſſionis inducere. Fratrum etiam veſtrorum qui ſtabilitatem & obedientiam promiſerunt, abſque proprii Abbatis & Capituli ſui licentia nullus diſcedere, diſcedentem nullus præſumat retinere.

Quod ſi canonicè vocatus redire contempſerit, Abbas in eum perferendi ſententiam habeat poteſtatem. Eccleſia quoque veſtra pro communi interdicto Parochiæ non vacet, ſed excluſis excommunicatis, divina celebret officia. Simili modo ſancimus, ne de laboribus, quos propriis manibus ſumptibuſve colligitis, ſeu de veſtris nutrimentis dare decimas cuiquam cogamini.

Quia verò quieti veſtræ magis ac magis convenit nos providere, & circa divina officia vos cupimus eſſe aſſiduos, ſimili modo ſtatuimus, ut neque Tu, dilecte in Domino fili Guarine, Abbas, nec aliquis ſucceſſorum tuorum, niſi fortè vocatus ad Synodum, vel alia negotia præſumatis abire.

Nulli ergo hominum fas ſit, præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus bona, vel poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet moleſtiis fatigare, ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quorum gubernatione & ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura. Si quis autem auſu temerario huic noſtro Decreto contraire præſumpſerit, ſecundò tertiovè commonitus, niſi reatum ſuum congruâ ſuâ emendatione correxerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus incurrat, & excommunicationi ſubjaceat. Conſervantes verò Dei, ac Domini Redemptoris noſtri, & eorundem Apoſtolorum gratiam conſequantur. Amen. Amen. Amen.

Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Datum Laterani per manum Lucæ Preſbyteri Cardinalis, agentis vicem Domini Aymerici Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii, XII. Kal. Januarii, Indictione I. Incarnationis Dominicæ anno 1138. Pontificatûs verò Domini Innocentii Papæ II. anno nono.

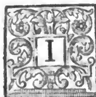
Anno 1147. manavit ab Eugenio III. alia Bulla, ejuſdem tenoris. Solummodò adjecit bona quæ nondum Viconia tenebat, eo ipſo tempore quo ſuam tradidit Innocentius II. Illa autem bona ſic ſunt enumerata. Curtis nempè de Bellomonte, Curtis de Suſimonte, Curtis de Tileto, Curtis de Maiſnili, Curtis de Harnicies, Curtis de Inci, terra de Curagiis.

CA-

CAPUT XIII.

INNOCENTIUS II. *Pontifex Ecclesiæ Sti. Audomari in Arthesia, postmodum Cathedralis, Privilegia confirmat, anno* 1139.

Ex Motivo Juris Capit. Audomar. pag. 28, & 50.

Nnocentius, Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis in Christo, Præposito & Canonicis sancti Audomari... Nos convenit Ecclesiis, in quibus Domino militare noscuntur, justitiam conservare... Ecclesiam beati Audomari, in qua divino vacatis servitio, Apostolicæ Sedis Privilegio communimus... Statuentes, ut quascumque possessiones, quęcumque bona.... idem venerabilis locus in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum... Deo propitio poterit adipisci, perpetuo jure firma vobis & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis; ad servitium videlicet atque susceptionem pauperum Christi in Hospitali Domo præfatæ Ecclesiæ sancti Audomari.... Terram de Rubruc, Terram de Staples....

Bonas quoque ac rationabiles consuetudines quę usque ad hęc tempora in vestra Ecclesia viguerunt, vobis præsentis scripti Pagina confirmamus, & novas atque indebitas vobis invitis imponi ab aliquo prohibemus. Ministros sane vel Officiales ejusdem Ecclesiæ Decanus, sicut moris est, communicato consilio fratrum statuet, qui nimirum juxta diutinam Ecclesiæ vestræ consuetudinem, si quando excesserint, ab his quorum interest more solito corrigantur.

Obeunte verò te nunc ejusdem loci Præposito, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astucia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem & Ecclesiasticam honestatem providerint eligendum.. omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura....

CAPUT XIV.

INNOCENTIUS II. *Pontifex confirmat anno* 1139. *Privilegia Exemptionesque Abbatiæ Egmondanæ, Monachorum Benedictinorum, & simul Abbatiæ Reinsburgensis, nobilium Monialium ejusdem Ordinis, in Hollandia.*

Ex Annalibus Egmondanis.

Nnocentius, Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Waltero Hæcmundensis Monasterii Abbati ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Nobilis vir Theodoricus Comes de Hollandt Hierosolymam proficiscens nostram præsentiam adiit. Inter cætera vero, quæ secum de morum correctione & suæ vitæ institutione contulimus, idem illustris Vir tam vice sua quam etiam Petronillæ Comitissæ matris suæ Egmondense monasterium atque etiam Reynsburgense beato Petrò Apostolorum Principi devotionis intuitu proprietario jure obtulit, atque contradidit.

Et nos igitur, quorum præcipue interest jura ejusdem cœlorum Clavigeri specialiter defensare, eadem venerabilia loca in proprietatem atque protectionem S. Romanæ Ecclesiæ suscepimus, eaque cum omnibus suis pertinentiis prę̨sentis scripti Patrocinio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona, tam in Ecclesiis, quam in Decimis, terris vineis atque silvis, pascuis, aut aliis quibuscumque eadem Monasteria in prę̨sentiarum justè & canonicè possident, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, aut aliis justis modis Deo propitio poterunt adipisci, firma vobis & in perpetuum illibata permaneant.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfata Monasteria temerè perturbare, eorum possessiones auferre vel ablatas retinere, seu quibuslibet molestiis fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum sustentatione & gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura.

Ad indicium autem, quod eadem Mona-

ſteria B. Petri juris exiſtant, ſingulis annis tam tu quam ſucceſſores tui quatuor ſolidos Friſingenſis monetæ nobis noſtriſque ſucceſſoribus cenſus nomine perſolvetis.

Siqua ſane Eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hujus noſtræ Conſtitutionis Paginam ſciens, contra eam temere venire præſumpſerit, ſecundo tertiove commonita, ſi non reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini Redemptoris Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat.

Cunctis autem iiſdem locis jura ſua ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen. Bene valete.

✠ Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Conradus Sabinenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Gerardus Presbyter Cardinalis tituli S. Crucis in Hieruſalem ſubſcripſi.

Ego Otto Diaconus Cardinalis S. Georgii ſubſcripſi.

Ego Michael Presbyter Cardinalis tituli S. Laurentii in Lucina ſubſcripſi.

Ego Albertus Albanenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Lucas Presbyter Cardinalis tituli SS. Johannis & Pauli ſubſcripſi.

Ego Albertus Hoſtienſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Georgius Diaconus S. Angeli ſubſcripſi.

Data Lateranis per manum Americi Theodorici S. Romanæ Eccleſiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii pridie Calendas Martii, Indictione tertia, Incarnationis Dominicæ anno milleſimo centeſimo trigeſimo nono, Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ ſecundi anno duodecimo.

CAPUT XV.

INNOCENTIUS II. *Pontifex, Fratribus Præmonſtratenſibus Montis Cornelii juxta Leodium (dein Belli-reditus nuncupati) confirmat omnia bona eis conceſſa; anno* 1143.

Ex Annalibus Præmonſt. P. Hugo ubi & plura alia Diplomata hujus Abbatiæ. Tom. III.

Nnocentius Epiſcopus Servus ſervorum Dei, dilectis filiis Lucæ Abbati Eccleſiæ Sanctorum Apoſtolorum in Monte-Cornelio juxta Leodium ſitæ, ejuſque Fratribus tam præſentibus, quàm futuris regularem vitam profeſſis, in perpetuum.

Ad hoc nobis Eccleſiæ Catholicæ cura à ſummo Paſtore Deo, commiſſa eſt, ut Dei ſervos paternis affectibus diligamus, & eò ampliùs ſtudeamus ipſorum devotionem modis omnibus confovere, quò ferventiùs ipſis diſciplinis Eccleſiaſticis, & Sanctorum Patrum regulis inhærere noſcuntur; tunc enim Deo gratus Apoſtolicus impenditur famulatus, ſi ſanctorum locorum ſalubris inſtitutio, rigor & ordo noſtris patrociniis in religionis puritate fuerint conſervata.

Ea propter, dilecti in Domino filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & præfatam Eccleſiam, in qua divino mancipati eſtis obſequio, ſub Beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus & præſentis Scripti Privilegio communimus; ſtatuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium ſeu aliis juſtis modis, Deo propitio, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis; in Vilers qui dicitur Epiſcopi, terram Udelini, Giſleberti, & Hillini, cum domibus, cortiliis, & pratis. In urbe Leodii XXV. ſolidos, quos de ſuo thelonio ſingulis annis Obertus Epiſcopus in dedicatione Eccleſiæ vobis donavit.

Domum quam dedit Lambertus de Moſa, & duas menſas forenſes, & hortum monti Eccleſiæ veſtræ adjacentem, & quatuor ſolidos Rodulphi de Vico S. Johannis; quos pro anima ſua Eccleſiæ veſtræ donavit; terram quam dedit ſupradictus Lambertus de Moſa in villa quæ dicitur Latins cum domibus & cortiliis.

Terram quam dedit vobis Fredericus villicus de Jupilia & uxor ejus Mabilia, in eadem villa Latins.

Terram etiam quam dedit vobis Giſlebertus & uxor ejus Richeldis in villa quæ dicitur Hollònia ſuper Jecoram, & in altera villa quæ dicitur Haſtaples, cum domibus, cortiliis, pratis, cenſu denariorum. Præterea quidquid habetis in villa quæ appellatur Richen, ſcilicet in Eccleſia, in cenſu denariorum, in terra arabili, in ſylvis,

pratis, terris cultis & incultis. Quidquid etiam habetis in villa quæ dicitur Merchetul, & in farto quod appellatur Colieres, in loco qui dicitur Heys sive Curtis Aufridi, & in villa quæ dicitur Gonherys, scilicet in Ecclesia Beati Petri & sancti Georgii, in decima, in censu denariorum, in terra arabili, & in sylvis, pratis, pascuis, terris cultis & incultis, & in villa quæ appellatur Radenchen, scilicet domum hospitalem cum suis pertinentiis.

Sanè laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus omnino Clericus, vel Laicus decimas à vobis exigere præsumat. Ordinem quoque & propositum vestrum canonicè vivendi secundùm Beati Augustini Regulam & institutionem Præmonstratensis Ecclesiæ, nullus audeat immutare, vel super vos Ordinem alterius professionis inducere. Nulli etiam Fratrum vestrorum post factam ibidem professionem, absque Abbatis & Capituli sui licentia, liceat ex eodem claustro discedere; discedentem verò nullus audeat retinere. Oleum autem infirmorum, consecrationes altarium, vel Ecclesiarum, ac ordinationes Clericorum, à Diœcesano Episcopo accipiatis, si gratiam Sedis Apostolicæ habuerit, & ea vobis gratis & sine exactione aliqua exhibere voluerit; alioquin eadem à quolibet Catholico accipiatis Episcopo, qui nostrâ fultus authoritate, quod postulatur indulgeat.

Porro libertatem Ecclesiæ vestræ ab Episcopis Oberto & Alberone Privilegio determinatam atque firmatam, assensu Leodiensis Ecclesiæ, vobis authoritate Apostolicâ confirmamus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodè profutura; salvâ Diœcesani Episcopi canonicâ justitiâ.

Si quæ igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundò tertiovè commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenùs & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

✠ Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Datum Laterani per manum Gerardi S. Romanę Ecclesiæ Presb. Card. ac Bibliothecarii, IV. Non. Maii, Indictione VI. Incarnationis Dominicæ anno M. C. XLIII. Pontificatûs D.D. Innocentii Papæ secundi anno XIV.

CAPUT XVI.

COELESTINUS II. *Pontifex confirmat Altaria possessionesque Capituli Sti. Petri Insulis Flandrorum, anno* 1143.

Cœlestinus, Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Desiderio Insulanæ Ecclesiæ Præposito, & Canonicis tam præsentibus quam futuris canonicè substituendis in perpetuum, salutem & Apostolicam benedictionem. Commissæ nobis Apostolicæ Sedis auctoritas...

Dilecti in Domino filii, venerabilium fratrum nostrorum Simonis Noviomensis, & Milonis Morinensis Episcoporum, Nobilis quoque viri Theodorici Flandrensium Comitis precibus inclinati, postulationes vestras rationabiles clementer admittimus, & Insulanam Ecclesiam, in honore Beati Petri fundatam, sub ejusdem Apostolorum Principis & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones quæcumque bona Ecclesia impræsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

In eadem Insula Altare S. Stephani, cum duabus partibus decimæ. Altare S. Mauricii, & Altare S. Salvatoris.

Altare de Leschin, cum duabus partibus decimę. Altare de Wervhic, cum duabus

partibus decimæ. Altare de Afnapia cum duabus partibus decimæ. Altare de Werleghehem, cum duabus partibus decimæ. Altare Fleis. Altare de Marca, quæ dicitur S. Amandi.

Hodie Marquette.

Altare de Wenesbrechies. Altare de Perenchies. Altare de Longo-prato. Altare de Quesnois. Altare de Lamberfart. Altare de Ulmo. Altare de Segedin. Altare de Primeca.

Altare de Campingehem. Altare de Runch. Altare de Haluwin & de Busbeca. Altare de Lauba. Altare de Huila. Altare de Maclines. Altare de Ghides.

Hodie Ghidts, Diœc. Brug.

Duas partes decimæ de Dehuliesmons, & duas partes decimæ de Wafemes, & duas partes decimæ de Rollers. Et decimam partem omnium redditaum Comitis Flandrensis ad Insulam pertinentium.

Vlamertinghe. Dranoultre.

In Morinensi Episcopatu Altare de Flambertenghes. Altare de Drawanultra.

In Atrebatensi Episcopatu Altare de Moncellis.

Prohibemus quoque, ut parrochiani vestri de Insula, quamdiu intra parrochiam suam Ecclesiasticam justitiam facere voluerint, sicut à longis retrò temporibus fuisse dignoscitur, extra eandem parrochiam exire non cogantur. Canonici vero ejusdem Ecclesiæ, sicut justum & antiquitus constitutum est, infra claustrum suum commorentur.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet molestiis fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omni modo profutura; salvâ Diœcesani Episcopi canonicâ justitiâ, & Apostolicæ Sedis auctoritate....

✠ Ego Cælestinus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Subscripserunt etiam Cardinales numero tredecim.

Datum Laterani per manum Gerardi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii V. Nonas Martii, Indictione VII. Incarnationis Dominicæ anno M. C. XLIII. Pontificatûs verò Dom. Cælestini secundi Papæ anno primo.

CAPUT XVII.

EUGENIUS III. *Pontifex confirmat fundationem & bona Abbatiæ Grimbergensis, Ordinis Præmonstratensis, haud procul Bruxella, anno* 1147.

Ex Archivis Abb. Grimbergens.

Ugenius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Humberto Abbati Grimbergensi ejusque Fratribus tam præsentibus quàm futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosis desideriis dignum est facilem præbere consensum; ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum.

Quocirca, dilecti in Domino Filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatum locum, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus; statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona in præsentiarum justè & canonicè possidetis, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum aut Principum, seu oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propitio poteritis adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hęc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Wemmel. Berchem. Relegem. Ramsdonck. Strombeecke.

Altare videlicet de Wamblinis cum appenditiis suis, Berchem, Radelegem, & Ramesdunck, Altare de Strumbeca.

Walterus qui dicebatur magnus, quindecim mansos Grimbergensi Ecclesiæ dedit. Gerardus filius suus, unum: Alvericus & filius suus Reimerus duos & curiam de Everchem. Adeloia venerabilis vidua allodium in Kerberghe, cum decima & quatuor solidos in Vicele, & terram quæ Bochult cognominata est, & dimidium molendinum in Grimberghen, præfatæ Ecclesiæ tradidit.

Gualterus Bertholdus, cum hæredibus suis Gerardo & Waltero de Eme terram in Steilo & piscaturam dederunt. Volfundis particulam terræ Botolengem, præfatæ Ecclesiæ, mansum verò unum in Amelrengem Strumbekensi Ecclesiæ dedit.

Lambertus de Offele, vir liberalis, seipsum & allodium suum & mancipia sua devotus obtulit. Osto de Leewe, & cohæredes sui, octavam partem quam possederant in Marca.

Hugo de Adanghem nonam partem decimæ suæ in Herne. Walterus de Galmarden duos mansos in veteri Aingem, commemoratæ Ecclesiæ obtulerunt. Willelmus & fratres sui cum sorore sua Bescela, mansum unum in Aldelegem. Berta verò & filius ejus Hilis terram suam in Berchem, & partem molendini dederunt.

Gozuinus vir nobilis de Velseka dimidium mansum in Baiengem huic Ecclesiæ dedit.

dedit. Godefridus Dux junior duos mansos & dimidium in Offelle cum sylva liberè concessit.

Pater autem ejus locum molendini super Strumbeccam præfatæ Ecclesiæ obtulit. Sanè laborum vestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, seu de nutrimentis vestrorum animalium nullus à vobis decimas exigere præsumat.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum locum temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, aut ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integrè conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salvâ Sedis Apostolicæ Authoritate, & Diœcesanorum Episcoporum canonicâ reverentiâ.

Si quâ igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens contra eam temerè venire tentaverit, secundò, tertiòve commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco justa servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenùs & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & in futuro præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Parisiis *, VII. Nonas Maii, Incarnationis Dominicæ M.C.XLVII. Pontificatûs vero nostri anno III.

* Erât tunc Eugenius III. in Gallia, ob rebellionem Romanorum.

CAPUT XVIII.

EUGENIUS III. *Papa confirmat Altaria, possessiones ac Privilegia Abbatiæ Eenhamensis, Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Mechliniensis, anno* 1148.

Ex Archivis Abbatiæ Eenham.

Ugenius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Snellardo venerabili Abbati Eihamensi ejusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum. Quocies illud à nobis petitur, quod Religioni & honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum impertiri suffragium.

Eapropter, dilecte mi in Domino fili Snellarde Abbas, justis postulationibus clementer annuimus, & prædecessorum nostrorum Alexandri & Paschalis bonæ memoriæ Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, S. Salvatoris Monasterium cui Deo auctore præsides, & tam adjacentem ei Villam quam cetera omnia ad ipsum pertinentia sub B. Petri & nostrâ protectione suscipimus & præsentis Scripti Privilegio communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium in præsentiarum justè & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi successoribusque tuis & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

In Episcopatu videlicet Cameracensi (1) Ecclesiam S. Laurentii & S. Vedasti, pasturam montis eisdem Ecclesiis adjacentis. In novo-burgo apud Aldenardam (2) Cellam S. Mariæ cum Parochiâ suâ liberâ, cum Ecclesiis ad eam pertinentibus, id est (3) *Edelâr*, *Lupeghem*, *Folkenghem* cum Ecclesia S. Mariæ de superiori *Horenbeka*, Ecclesiam (4) de *Cervia* cum servis & ancillis ad eam pertinentibus, totam Villam (5) *Helbekam* cum Ecclesiâ & omnibus pertinentiis suis, Ecclesiam (6) de superiori *Bracla*, Ecclesiam (7) de *Wenlines*, Ecclesiam de (8) *Cimbersaca*, Ecclesiam de (6) *Melcines*, Ecclesiam de (10) *Mortsela* cum appendiciis suis, Ecclesiam (11) de *Boucla S. Bavonis*, Ecclesiam de (12) *Tongra B. Mariæ*, jus quod habet in *S. Martini de Tongra*, Ecclesiam de (13) *Bassilgi* & medietatem ejusdem villæ.

In Episcopatu Tornacensi Ecclesiam (14) de *Harrizam*, Ecclesiam (15) de *Merch*.

In Episcopatu Atrebatensi duas partes decimæ messium de *Assilogiis*, *Wlpra & Wilerval*, in Flandriâ quatuor (16) *Bercarias* in loco qui paradisus dicitur, duas partes allodii de *Bossuut* supra Scaldam fluvium, Curiam de *Buri* cum allodio, Curiam de *Geron* cum terrâ Gerardi Camerarii, Curiam de *Astruis*, allodium de Rugis.

Quidquid vero libertatis & immunitatis ab Episcopis sive Principibus eidem Monasterio rationabiliter collatum est, vobis nilominus confirmamus. Obeunte vero te,

nunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem Fratres communi consensu vel Fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem & Beati Benedicti Regulam de suo vel alieno, si necesse fuerit, collegio elegerint.

Illud quoque adjungimus, ut vestri Monasterii Advocato facultas non sit pro se personam aliquam in Advocatiâ supponere, per quam bona præfati Cœnobii dissipentur. Sepulturam quoque ejusdem loci liberam esse decernimus, ut eorum, qui se illic sepeliri deliberaverint devotioni, nisi excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salvâ etiam justitiâ matricis Ecclesiæ. Si vero Cameracensis Sedes vel vacat, vel Catholicum, quod absit, non habet Episcopum, liceat vobis à quovis Catholico Episcopo Consecrationum Sacramenta suscipere.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundo tertiovè commonita, si non congrua satisfactione emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetratâ iniquitate cognoscat, & a Sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Remis per manum Guidonis S. Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii III. Nonas Aprilis, Indictione XI. Incarnationis Dominicæ anno M. C. XLVIII. Pontificatûs vero Domini Eugenii III. Papæ anno IV.

(1) Ecclesia S. Laurentii est in Ecname superiori, in quo sita est Abbatia. Ecclesia S. Vedasti est in Ecnaeme inferiori.

(2) Cella B. Mariæ in novo-burgo hodie est Ecclesia in Aldenardâ.

(3) Hodie Edelaer, Leupeghem, Volckegem, & Horenbeca B. Mariæ, pagi sunt Diœcesis Mechlin. in viciniâ Aldenardæ.

(4) *Cervia*, *Chievre* vetus Baronatus & Hannoniæ urbecula, distans Atho milliari, Sacello D. Virginis & miraculis celebris.

(5) *Helbeka* hodie *Helbeque*, pagus inter Athum & Angiam Hannoniæ oppida.

(6) *Superior Bracla*, vernaculè *Op-brakel*, pagus in Comitatu Alostano ad limitem Hannoniæ in Decanatu Gerardimontensi.

(7) *Wenlines*, hodie *Weldene* ad Scaldim fluvium, in Decanatu Rotnacensi.

(8) *Cimbersaca*, hodie *Semmersake* ad Scaldim fluvium, propè Gaveram.

(9) *Melcines*, *Melsene* ad Scaldim fluvium, subest Episcopatui Gandavensi.

(10) *Mortsela*, *Moortzele*, pagus in Decanatu Oordegemiensi.

(11) *Boucla S. Bavonis*, hodie *Boucla S. Blasii*, in Decanatu Rothnacensi.

(12) *Tongra B. Mariæ* in Hannonia propè Chievre, locus miraculis Deiparæ clarus, cui vicinus est *Tongra S. Martini*; ambo in Archiepiscopatu Cameracensi.

(13) *Bassilgi*, hodie *Bassilli*, pagus inter Athum & Angiam, in Archiepiscopatu Cameracensi.

(14) *Harrizam*, male citatur: sed est *Handsaeme*, Parochia Diœcesis Brugensis, sub Decanatu Thoraltano, ubi Abbas Ecnhamensis usque hodie potitur Jure Patronatus ac decimis, prout & in vico sequente.

(15) *Merch*, male: sed est *Cortemarcke*, Diœcesis Brug. Decanatûs Thoraltani.

(16) *Bercaria*, locus *Berbicibus* alendis idoneus, alius tamen ab *Ovili*, prædii species etiam cum certâ agri quantitate. Vide *Du Cange* in Glossario Latinitatis.

CAPUT XIX.

EUGENIUS III. *Pontifex Altaria ac bona Abbatiæ S. Augustini, juxta muros Morinenses in Arthesia, Religiosorum Præmonstratensium, confirmat anno* 1148.

Ugenius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Alelmo Abbati Ecclesiæ Beati Augustini, ejusque Fratribus tam præsentibus, quàm futuris, regularem vitam professis. Desiderium quod ad Religionis propositum & animarum salutem pertinere monstratur, autore Deo, sine aliqua dilatione est complendum.

Ea-propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub Beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti privilegio communimus. Statuentes ut quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum, concessione Pontificum, & largi-

tione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Altaria videlicet de *Nielles*, de *Qualquella*, de *Beinghem*, de *Haringes*, de *Rincy*, quæ à Venerabili Fratre nostro Milone Morinensi Episcopo Ecclesiæ vestræ concessa sunt, & scripto suo firmata: terram in qua atrium est, quam Robertus de Corbeia & filii ejus, & Hugo de Sobrois, Ecclesiæ vestræ concesserunt.

Ex dono Heliæ militis filii ejus, pratum; terram Sancti Philiberti, quam Amalaricus vobis sub annuo censu dimidii modii frumenti & dimidii avenæ concessit: terram uxoris Roberti de Corbeia in Arnoldivalle: terram Licendis molendinariæ in Parochia de Nielles: terram de Laris, sicut à Monasterio de Corbeia vobis pro decem solidis annuatim persolvendis concessa est: terram totam, quam Hugo de Chertucia in territorio de Alceris habuit, sicut eam vobis pro marca argenti singulis annis censualem concessit.

Decernimus ergo, ut nulli omninò hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salvâ Sedis Apostolicæ authoritate, & Diœcesani Episcopi canonicâ justitiâ.

Si quæ igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundò, tertiòve commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat. Cunctis autem &c. quatenùs & hìc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant.

✠ Ego Eugenius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Albricus Ostiensis Episcopus.

Ego Imarus Tusculanus Episcopus.

Ego Ubaldus Presbyter Cardinalis, titulo SS. Joannis & Pauli.

Ego Wilbertus indignus Sacerdos titulo Sancti Marci.

Ego Maribertus Presbyter Cardinalis titulo Sanctæ Anastasiæ.

Ego Hugo Presbyter Cardinalis titulo in Lucina.

Datum Lugduni (1) per manum Willonis (2) Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii, decimo Kalendas Decembris, Indictione undecimâ, anno M. C. XLVIII. Pontificatus verò Domini Eugenii Papę anno tertio.

(1) Attamen ex citatis à Pagio ad annum 1148. num. 13. Monumentis & Scriptoribus constat, Eugenium III. è Galliis discessisse ante mensem Julium.

(2) Legendum puto, Guidonis, ipsius qui subscripsit Privilegio ejusdem Pontificis dato Remis, in gratiam Monasterii Sancti Theodorici xiv. Kal. Maii anno 1148.

CAPUT XX.

Eugenius III. *Papa Ecclesiam S. Rumoldi Mechliniæ, olim Collegiatam, nunc Metropolitanam, cum omnibus suis possessionibus ac decimis, in protectionem Apostolicam recipit, per Bullam datam circa annum* 1150.

Ex Archivis Capituli Metropol.

EUgenius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, Roberto Decano Ecclesiæ Machliniensis, ejusque Fratribus tam pręsentibus quam futuris, Canonicam (1) vitam professis, in futurum

Desiderium, quod ad Religionis propositum, & ad salutem animarum pertinere monstratur, authore Deo sine aliqua est dilatione complendum. Quocirca dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus; & pręfatam Ecclesiam, in qua divino estis mancipati obsequio, sub B. Petri & Nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona Ecclesia Machliniensis in præsentiarum justè & canonicè possidet, seu in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis divinâ suffragante gratiâ poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant.

In quibus hęc propriis duximus exprimenda vocabulis. (2) Altare Machliniensis Ecclesiæ, cum appendiciis suis, videlicet

Musena, Hanswick, Battala, Dungina, sub censu quatuor marcharum à Cameracensis Ecclesiæ Canonicis Vobis concessum, & ab Episcopo confirmatum.

(3) Haveram, Hockenselam, Schellam; sicut ab Episcopo Nicolao vobis concessa sunt, & scripto suo confirmata, scripti nostri Paginâ confirmamus.

Duas partes Decimæ de Henghen, de Havesdunck, de Heffena, de Humbeca*, (4) de Rumesta, de Mortezela, de Hanswic, de Hockenzela, de Havera; tertiam partem de Humbeca*; quartam de Bolembeca, & Cobbinghem.

* Humbeka S Rumoldi.

* Hombeck S. Martini.

Allodia vero vestra, cum suis usuariis, in agrestibus, in aquaticis & silvestribus, videlicet XII. Mansos in Parochia Machliniensi; in... leghem duo bonaria; Gherdeghem I. domistationem in Machlinia, solventem XIIII. denarios, in Humbeka duos mansos; in Hockezela XIV. mansos cum forinsecis exceptionibus, in Odeghem V solidos & duos denarios & duos arietes; Erondeghem IV. solidos & duos denarios & unum arietem; Battela XII. denarios; Henghen IX. solidos; Burna 2. solidos & tres denarios; Liezela XIV. denarios & arietem; Kalsvoert XVI. denarios; Puderse XVIII. denarios; Heffena 2. solidos & VIII. denarios & arietem; Humbeca IX. solidos & 2. arietes; Duncce 2. solidos; Herenthals XIII. denarios; Gersdeghem X. denarios; Cobbeghem XI. solidos; Sempst XII. solidos & VI. denarios & decem arietes.......

Uutho X. solidos & VI. denarios, & pro arietibus IV. solidos; Baeleghem X. denarios. Havera VII. solidos & VI. denarios & panadium & forinsecas acceptiones. Hanswic III. solidos & VI. denarios. Hoigar IV denarios. Aldeghem IV. denarios. Turnholt XII. denarios. Visplica XII. denarios. Morcesela X. solidos & novem denarios, & pro arietibus XXXII. denarios.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum locum temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura: salvâ Sedis Apostolicæ Authoritate & Episcopi Diœcesani canonicâ justitiâ.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eandem temere venire temptaverit, secundò tertiovè commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio consistere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini nostri J. C. aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri J. C. quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum &c.

(1) Ex ipso Diplomatis exordio patet, Mechlinienses Canonicos tunc habitasse in vitâ communi; quæ tantum cessasse fertur circa annum 1115, quo & cessavit in Cathedrali Ecclesia Leodiensi.

(2) De Altari Mechliniensi vide Diploma Capituli Camerac. datum anno 1134. in Miræi Collectione Diplom. Belg. seu Tomo II. pag. 964.

(3) Diploma Nicolai Cameracensis Episcopi datum anno 1147. pro Altaribus de Steyn-Ockerseel, Hevere, Schelle, &c. vide apud eundem Miræum Tomo II. pag. 969.

(4) RUMESTA vulgò *Rumst*, Parochia hodie Diœcesis Antverpiensis, ad confluentem Diliæ & Nethæ, cujus Toparcha Princeps de Ligne. Decimas vero Rumestæ & Havesdonck postmodum à Capitulo Mechliniensi acquisivit sub annuo censu Godefridus Dominus de Perweys & Rumesta anno 1256.

CAPUT XXI.

ADRIANUS IV. *Pontifex confirmat anno 1155. possessiones Abbatiæ Floreffiensis in Namurcesio, item Abbatiæ Leffiensis in Diœcesi Leodiensi juxta Dionantum, ejusdem Ordinis, è priori Abbatia derivatæ.*

ADrianus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Gerlando Floreffiensi Abbati ejusque Fratribus regularem vitam professis in perpetuum. Prædecessorum nostrorum felicis memoriæ Innocentii & Eugenii Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Floreffiensem Ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio, cum omnibus ad eam pertinentibus, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona in præsentiarum justè & canonicè

canonicè possidetis, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prçstante Domino, poteritis adipisci, firma vobis & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Curtem, &c. Ecclesiam quoque de Lesse * cum præbendis suis.

* Lesse, hodie Abbatia.

Sanè Novalium vestrorum quæ propriis manibus vel sumptibus colitis, seu de nutrimentis animalium vestrorum nullus à vobis Decimas exigat. &c. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica, secularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam venire temerè temptaverit, secundò tertiòve commonita, si non satisfactione congruâ emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, & ream se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sanctissimo corpore & sanguine Dei & Domini nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenùs & hîc bonæ actionis fructum percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

✠ Ego Adrianus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.
Ego Imarus Tusculanus Episcopus.
Ego Centius Portuensis Episcopus.
Ego Rufinus Episcopus.
Ego Gregorius Sabinensis Episcopus.
Ego Guido Presbyter Cardinalis titulo sancti Chrysogoni.
Ego Manfredus Presbyter Cardinalis titulo sanctæ Sabinæ.
Ego Albertus Presbyter Cardinalis titulo sanctæ Cæciliæ.
Ego Joannes sanctorum Petri & Pauli Presbyter Cardinalis, titulo Pammachii.
Ego Henricus Presbyter Cardinalis sancti Georgii ad velum aureum.
Ego Guido Diaconus Cardinalis titulo sanctæ Mariæ in Porticu.
Ego Gerardus Diaconus Cardinalis sanctæ Mariæ in via lata.
Ego Odo Diaconus Cardinalis sancti Nicolai in carcere Tulliano.

Datum Romæ apud sanctum Petrum per manum Rolandi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, x. Kalendas Maii, Indictione III. Incarnationis Dominicæ anno M. C. LV. Pontificatûs verò Domini Adriani Papæ quarti anno I.

CAPUT XXII.

ADRIANUS IV. *Pontifex confirmat anno 1156. Altaria ac possessiones Abbatiæ S. Bavonis, Monachorum Ordinis S. Benedicti Gandavi; quæ nunc obtinentur ab Episcopo & Capitulo Cathedrali ejusdem Ecclesiæ S. Bavonis Gandavensis.*

Ex Archivis Episcopat. Gandav.

Drianus Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, Bettoni Abbati Monasterii S. Bavonis, ejusque Fratribus tam præsentibus quam futuris regulariter substituendis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium: ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos à proposito revocet, aut robur (quod absit) sacræ Religionis infringat.

Ea-propter, dilecti in Domino Filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatum Monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra Protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino poterit adipisci, firma Vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Altaria Sti. Bavonis, ab omni Personatu libera.
Altare de Waterlos.
Altare de Aspera, cum appendiciis suis.
Altare de Gremmine.
Altare de Dorla.
Altare de Poesela.
Altare de Canenchem.
Altare de Vinderholt.
Altare de Lathem.
Altare de Eckerchem, cum appendiciis suis.
Altare de Everchem.
Altare de Christi-Kercka, cum appendiciis suis.
Altare de Rodemburch, cum appendiciis suis.
Altare de Vondeslo.

Altare de Danckenham.
Altare de Murceka.
Altaria Sti. Bavonis, infra Episcopatum Cameracensem.
Altare de Zwalma, cum appendiciis suis.
Altare de Holthem.
Altare de Esscha.
Altare de Rothem.
Altare de Fletherseie, cum appendiciis suis.
Altare de Sellcka.
Altare de Cobbenchem.
Altare de Bocholt, cum appendiciis suis.
Altare de Fonnethe.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare. Sed illibata omnia & integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salvâ Sedis Apostolicæ authoritate, & Diocesani Episcopi canonicâ justitiâ.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congruâ satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jhesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jhesu Christi; quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant.

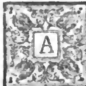
✠ Ego Adrianus [*Papa IV.*
✠ Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis Tit. Stæ. Praxedis, sign.
✠ Ego Gregorius Sabinensis Episcopus, sign.
✠ Ego Jacinthus Diaconus Cardinalis Stæ. Mariæ in Comedin. sign.
✠ Ego Odo Diaconus Card. S. Georgii ad Velum aureum, sign.
✠ Ego Ildebrandus Diac. Card. Sti. Eustachii, sign.
✠ Ego Henricus Presbyter Card. Tit. SS. Nerei & Achillei, sign.

Datum Laterani, per manum Rolandi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, secundo Kalendas Januarii, Indictione V. Incarnationis Dominicæ anno M. C. LVI. Pontificatûs Domini Adriani Papæ quarti, anno tertio.

CAPUT XXIII.

ADRIANUS IV. *Pontifex Altaria atque possessiones Ecclesiæ Collegiatæ B. Mariæ Virg. Trajecti ad Mosam, Diœcesis Leodiensis, recenset atque confirmat, anno* 1157.

Ex antiquo Cartulario Mosætrajectino.

Drianus Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Huberto Præposito Ecclesiæ S. Mariæ de Trajecto superiori, ejusque Fratribus tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

Effectum justa postulantibus indulgere, & vigor æquitatis, & ordo exigit rationis; præsertim quando petentium voluntatem & pietas adjuvat, & veritas non relinquit.

Quocirca, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma Vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Quidquid habetis in Wiosello, cum Ecclesia & Decima ipsius villæ.
Quidquid habetis in Serannia, cum omnibus appenditiis suis.
Quidquid habetis in Bemelen, cum Ecclesia & Decima ipsius villæ.
Ecclesiam S. Petri, cum Decima ipsius villæ.
Ecclesiam de Hogem, cum Decima ipsius villæ.
Ecclesiam de Herxem, cum Decima ipsius villæ.
Quidquid habetis in Gladona, tam in molendino, quam in aliis possessionibus.
Quidquid habetis in Roesmere, & in Ecclesia ipsius villæ, & in domo ejusdem Ecclesiæ, cum Decima.
Ecclesias de Winch, Eymale, Chanaphia, & Brosten, cum Decimis suis.

Quidquid habetis in Lineren.

Quidquid habetis in Trajecto, in molendinis & curtibus.

Quidquid habetis in Ambria & in Serannia.

Jus quoque Parochialis Presbyteri & Justiciam Synodalem.

Ecclesiam de Wich *, cum Decima sua.

Wyck pars est oppidi Mosæ trajectensis, ultra Mosam.

Quidquid habetis in Ecclesia de Wischach.

Quidquid habetis in Mulingia.

Quidquid habetis in Heldren.

Quidquid habetis in Holthem; molendina apud quatuor turres.

Quidquid habetis apud Sitter, & quidquid habetis in Wich.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat supra-dictam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quomodolibet vexationibus fatigare: sed illibata omnia & integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Salvâ Sedis Apostolicæ Authoritate & Diocesani Episcopi canonicâ justitiâ.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiove commonita, nisi præsumptionem suam congruâ satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sanctissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen.

Oculi mei semper ad Dominum, S. Petrus. S. Paulus.

✠ Ego Adrianus, Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Hymarus, Ostiensis Episcopus.

Ego G. G. Sabinensis Episcopus.

Ego Hubaldus, Presbyter Cardinalis Tituli S. Praxedis.

Ego Julius, Presbyter Cardinalis Tituli S. Marcelli.

Ego Octavianus †, Presbyter Cardinalis SS. Johannis & Pauli, Tit. Pammachii.

† Fuit hic dein Pseudo-Pontifex Victor IV.

Ego Ildebrandus, Presbyter Cardinalis Tit. SS. Apostolorum.

Ego Odo, Diaconus Cardinalis S. Georgii ad velum aureum.

Ego Guido, Diaconus Cardinalis Stæ. Mariæ in porticu.

Ego Jacynchus, Diaconus Cardinalis Stæ. Mariæ in Cosmedyn.

Ego Odo, Diaconus Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano.

Ego Bona-dies, Diaconus Cardinalis S. Angeli.

Ego Arditio, Diaconus Cardinalis S. Theodori.

Datum Laterani, per manum Rolandi * Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, III. Nonas Januarii, Indictione sexta, Incarnationis Dominicę anno M. C. LVII. Pontificatûs vero Domni Adriani Papę IV. anno quarto. 1157.

* Hic fuit dein Papa Alexander III.

CAPUT XXIV.

ADRIANUS IV. *Papa anno 1159, aliique Summi Pontifices, Urbanus IV. Calixtus II. & Paulus II. Privilegia Ecclesiæ Collegiatæ & Capituli S. Audomari in Arthesia, confirmant.*

Ex Motivo Juris Cap. Audomar.

Adrianus Servus servorum Dei, dilectis filiis Joanni Decano & universis Canonicis Ecclesiæ Beati Audomari.... præfatam sancti Audomari Ecclesiam in qua divino mancipati estis obsequio, ubi videlicet venerandum Corpus ejus requiescere creditur, sub Beati Petri & nostrâ protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus..... Adjungimus etiam..... ut nullus Sacerdotum in Villa beati Audomari Missam in Purificatione sanctæ Marię celebrare præsumat, donec in majori Ecclesia Missarum sint solemnia celebrata.... De redditibus vero & præbendis ad pauperum Hospitale pertinentibus, statuimus, ut decedentibus his qui ad præsens eas percipiunt, nec Clericis, nec Laicis concedantur; sed cum vacaverint, soli Mensæ pauperum de cetero debeant deservire. &c.

Urbanus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis, Præposito & Capitulo Ecclesiæ sancti Audomari Morinensis Diœcesis..... Nos itaque attendentes, quod prædicta Ecclesia vestra quamquam non sit Cathedrali titulo insignita, tamen propter sui status eminentiam valde honorabilis redditur..... indulgemus &c.

anno 1123.

CAlixtus Episcopus .... omnia integra conserventur, eorum pro quorum sustentatione & gubernatione concessa fuit, usibus omnimodis profutura... Sane B. Audomari Canonici, Vicarii, Scholares, Clerici, ceterique chorum frequentantes, ad nullius nisi ad tuam justitiam respondebunt.

anno 1465.

PAulus.... dilectis filiis Præposito, Decano & Capitulo Ecclesiæ sancti Audomari..... Romanæ Ecclesiæ immediatè subjectæ..... inter alias ejusdem Oppidi Ecclesias principalis existit, & ... ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinere dignoscitur, & propterea à lege Diœcesani prorsus exempta est.

CAPUT XXV.

ALEXANDER III. *Pontifex Capitulo Cathedrali Tornacensi indulget, circa annum* 1160. *ut fructus unius Prabendæ convertantur in communes hujus Ecclesiæ expensas. Quod & confirmat postmodum Honorius III. Pontifex anno* 1227.

Ex Archivis Tornacens.

Lexander Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Decano, Præposito, & Canonicis Tornacensis Ecclesiæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Si quando postulatur à nobis quod rationi conveniat & consonet honestati, petentium desideriis clementer nos convenit condescendere, & eorum petitionibus effectum congruum indulgere.

Ea-propter dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus gratum impertientes assensum, redditus Præbendæ, quæ est communibus usibus vestræ Ecclesiæ rationabiliter deputata, eisdem usibus autoritate Apostolica confirmamus; arctius inhibentes, ne Præbenda ipsa in usus proprios alicujus aliquo tempore transferatur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis seu prohibitionis infringere, vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Data Venetiis in Rivo-alto VIII. Idus Augusti.

HONORIUS, Servus servorum Dei, dilectis filiis Decano & Capitulo Ecclesiæ Beatæ Mariæ Tornacensis salutem & Apostolicam benedictionem. Cum à nobis petitur quod justum est & honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum.

Ea-propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Institutionem, quam super fructibus Præbendæ, quæ fuit olim Yvonis de Vinea Con-Canonici vestri, cujus etiam donatio ad vos nullo medio pertinebat, de voluntate & consilio bonæ memoriæ STEPHANI Episcopi vestri, in Ecclesiâ vestrâ fecistis; videlicet ut fructus illi ad agenda communia negotia perpetuò debeant applicari, sicut ipsa Institutio rationabiliter facta, & hactenus observata, & in autentico ex-indè confecto pleniùs continetur, Autoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani XI. Kal. Aprilis, Pontificatûs nostri anno decimo.

CAPUT XXVI.

Ordinatio Alexandri Papæ III. de recta Collatione Præbendarum in Ecclesia Collegiata Stæ. Gudilæ Bruxellis, erga personas idoneas ac residentes, an. 1164.

Ex Archivis Eccl. Coll. S. Gudilæ.

. Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, H. Dei patientia Abbas Affligemiensis Ordinis S. Benedicti, universis præsentes Litteras visuris salutem in Domino. Noveritis nos Litteras Domini Alexandri Papæ tertii, nobis à Decano & Capitulo Ecclesiæ Bruxellensis presentatas, vidisse, in hæc verba.

ALEXANDER Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis N. Cameracensi electo,

& Abbati Affligemienſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Cùm nobis quamquam immeritis Eccleſiarum cura & ſolicitudo imminens, doceat nos, pravas & deteſtabiles conſuetudines penitus obolere, & quæ Eccleſiaſticam honeſtatem depravant & contraria ſunt rationi, penitus extirpare.....

Accepimus autem, quod in Bruxella Præbendæ non niſi per manum laïcam conferantur, & perſonis minus idoneis & incognitis, quæ vix aut nunquam in Eccleſia eadem moram faciunt, aſſignentur. Quia ergo indignum eſt, ut qui Eccleſiæ non deſerviunt, earum beneficia percipiant, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta pręcipiendo mandamus, quatenus ex parte noſtra prohibeatis, ne de cetero perſonis incognitis vel minus idoneis præbendæ in prælibata Eccleſia conferantur: nec illi qui aſſidui non fuerint, æquam portionem cum Manſionariis, præcipuè de obventionibus Altaris S. Crucis, & Sti. Michaelis aliqua ratione percipiant; ſed ſalvis Vicariis, cedant obventiones quæ de dictis Altaribus proveniunt, & inter Manſionarios tantùm diſtribuantur.

Datum Anagniæ anno Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto, quinto Idus Aprilis.

CAPUT XXVII.

ALEXANDER III. *Pontifex anno* 1173. *Privilegia Eccleſiæ Collegiatæ S. Donatiani Brugis (nunc Cathedralis) confirmat; ac ſignanter ea quæ Præpoſitum illius, Flandriæ Cancellarium, concernunt.*

Ex Archivis Epiſcopi Brugenſis.

Lexander Servus ſervorum Dei, dilectis filiis Roberto Præpoſito, Decano & Canonicis Eccleſiæ B. Donatiani Brugenſis, eorumque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, in perpetuum. Effectum juſta poſtulantibus indulgere, & vigor æquitatis & ordo exigit rationis; præſertim quandò petentium voluntates & pietas adjuvat & veritas non relinquit.

Quocircà dilecti in Domino Filii, veſtris juſtis poſtulationibus clementer annuimus; & præfatam Eccleſiam, in qua divino mancipati eſtis obſequio, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quaſcumque poſſeſſiones & quæcumque bona eadem Eccleſia inpræſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis præſtante Domino poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant.

Ad hæc liberam Præpoſiti veſtri electionem, ſicut huc uſque habuiſſe noſcimini, vobis & Eccleſiæ veſtræ duximus in perpetuum confirmandam.

Præterea, precibus & inſtantiis dilecti filii noſtri Nobilis Viri Philippi Flandriæ Comitis benigniùs inclinati, præſenti Decreto ſtatuimus, ut ſicut à primis temporibus ſtatutum eſt, quicumque communi electione Decani & Capituli Eccleſiæ veſtræ conſtitutus fuerit Præpoſitus, idem à Comite Flandriæ Cancellarius ordinetur.

Rationabiles etiam Conſuetudines Eccleſię veſtræ & aſſiduam devotiſſimamque divini ſervitii curam, nec non etiam communitatem Refectorii ac Dormitorii, conſideratione piâ ac providâ cònſtitutam, auctoritate Apoſtolicâ confirmamus, ac ſicut huc uſque ſervata eſt, ita deinceps præcipimus inviolabiliter obſervari.

Sepulturam quoque Flandriæ Comitum, & Notariorum, atque Officialium ſuorum, ſicut eam hactenus habuiſtis, nec non etiam aliorum, qui apud vos ſepeliri efflagitarint, niſi excommunicati ſint vel interdicti, liberam eſſe concedimus; ut eorum devotioni & extremæ voluntati nullus obſiſtat, ſalvâ tamen juſtitiâ illarum Eccleſiarum, à quibus mortuorum corpora aſſumuntur.

Cum autem generaliter interdictum terræ fuerit, liceat vobis, januis clauſis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſâ voce divina officia delebrare.

Decernimus ergò, ut nulli omninò hominum liceat præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, aut ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare: ſed illibata omnia & integra conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione & ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura; ſalvâ Sedis Apoſtolicæ auctoritate & Diœceſani Epiſcopi canonicâ juſtitiâ.

Si quæ igitur in futurum eccleſiaſtica ſæculariſve perſona hanc noſtræ Conſtitutionis Paginam ſciens, contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò tertiòve commonita, niſi præſumptionem ſuam dignâ ſa-

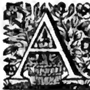
tisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Anagniæ, IIII. Nonas Julii, Indictione sextâ, Incarnationis Domini anno M. C. LXXIII.

CAPUT XXVIII.

ALEXANDER III. *Papa confirmat anno* 1173. *Altaria atque possessiones Abbatiæ de Castello* (*vulgo* Chateau-l'Abbaye) *juxta Mortaniam, Ordinis Præmonstratensis, Diœcesis Atrebatensis.*

Ex Archivis Abbatiæ.

ALexander Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, Radulpho Abbati Ecclesiæ de Castello, ejusque Fratribus tam præsentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium; ne fortè cujuslibet temeritatis incursus eos à proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrę Religionis infringat.

Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam, in qua divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus & præsentis Scripti Privilegio communimus. Imprimis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundum Deum, & B. Augustini Regulam, & Institutionem Fratrum Præmonstratensium in eadem Ecclesia institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

Pręterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, pręstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis diximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo præfata Abbatia sita est, cum omnibus pertinentiis suis. Capellam de Mauritania, & Capellam de Bricilla. Altare de Braisus, quod Atrebatensis Episcopus vobis legitimè donavit. Altare de Celest, cum appendiciis suis; Hersin, quod Atrebatensis Episcopus vobis & Ecclesiæ vestræ donavit, pro quo Atrebatenses canonicè sexaginta solidos, Atrebatensis monetæ vobis annuatim persolvere debent.

Apud Armenteriam decimam, cujus una pars jacet apud Fleringiers, altera in terra de Florbais.

Apud Mauritaniam redditus salis, & decimas piscium; & apud Bruges quatuor pensas caseorum.

Apud Flines triginta duas raserias avenę.

Terram de Dunis: terras & prata quæ in territorio Mauritaniæ possidetis. Nemus à Domino Ludovico emptum. Sanè Novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium nullus à vobis decimas præsumat exigere.

Cùm autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressâ voce, divina officia celebrare.

Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus; ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi fortè excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salvâ tamen justitiâ illarum Ecclesiarum, à quibus corpora assumuntur.

In Parochialibus autem Ecclesiis, quas tenetis, liceat vobis quatuor aut tres de Canonicis vestris ponere; quorum unus Episcopo præsentetur, ut ab ipso animarum curam suscipiat, & ei de spiritualibus, vobis verò de temporalibus debeat respondere.

Liceat quoque vobis Clericos vel Laïcos liberos è seculo fugientes, ad conversionem vestram recipere, & eos absque alicujus contradictione in vestra Ecclesia retinere.

Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem, aliquâ levitate, sine Prioris vel Abbatis licentia, fas sit de claustro discedere; discedentem verò absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere.

Statuimus præterea, ut nulli Ecclesiasticę secularive personæ liceat indebitis & inconsuetis exactionibus Ecclesias vestras & & Clericos ibidem commorantes gravare,

vel indebitè fatigare. Illud autem modis omnibus prohibemus, ne pro electione vel benedictione Abbatis vestri quidquam aliquis exigere, vel extorquere præsumat: quia libera & gratuita debet esse Abbatis electio & benedictio.

Obeunte verò te nunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus cujuslibet subreptionis astutiâ sive violentiâ præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum pars consilii sanioris, secundùm Dei timorem, & B. Augustini Regulam, providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed illibata omnia & integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire tentaverit, secundò tertiove commonita, nisi præsumptionem suam dignâ satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatenùs & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Alexander Catholicę Ecclesiæ Episcopus.

Ego Ubaldus Hostiensis Episcopus.

Ego Bernardus Portuensis Episcopus.

Ego Walterius Albanensis Episcopus.

Ego Johannes Presbyter Cardinalis Ecclesiæ Stæ. Anastasiæ.

Ego Willelmus Presbyter Cardinalis S. Petri ad vincula.

Ego Boso Cardinalis sanctæ Prudentianæ Ecclesiæ Presbyter.

Ego Oddo Diaconus Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano.

Ego Cynthius Cardinalis Diaconus Sti. Adriani.

Ego Hugo Diaconus Cardinalis.

Ego Vitellius Diaconus Cardinalis SS. Sergii & Bacchi.

Ego Wanfredus Presbyter Cardinalis S. Ceciliæ.

Ego Petrus Presbyter Cardinalis S. Chrysogoni.

Datum Anagnię per manum Grat. sanctæ Romanæ Ecclesiæ...... XII. Kal. Decembris, Indict. VI. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXIII. Pontificatûs verò Domini Alexandri Papæ III. anno XV.

CAPUT XXIX.

ALEXANDER III. *Pontifex Capitulum Canonicorum S. Salvatoris in Oppido Sti. Pauli apud Arthesios Privilegiis exornat anno* 1175.

Lexander Servus servorum Dei, dilectis filiis Præposito & Canonicis Ecclesię Sancti Salvatoris sitæ in Castro Sancti Pauli, eorumque successoribus canonicè substituendis, in perpetuum.

Quoties à nobis illud petitur quod rationi & honestati convenire dignoscitur, nos decet libenti animo concedere & petentium desideriis congruum impartiri suffragium. Ea-propter, dilecti in Domino filii vestris justis supplicationibus libenter annuimus, & præfatam Ecclesiam in quâ divino estis mancipati obsequio, sub B. Petri & nostrâ protectione suscipimus & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia impræsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu justis aliis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exponenda vocabulis. Villam *Quesquè* cum appenditiis suis, & quidquid ibi tam in terris quàm in decimis rationabiliter habere noscimini. In parœciâ D. Pauli duas partes decimæ, in Castro ipso 12. mansuras, furnos, & unam Cambam, sicut bonæ memoriæ Rogerus Comes, Ecclesiæ vestræ pro animæ suæ remedio noscitur contulisse; statuens, ut de singulis aliis Cambis de Atrio tres quarterias cerevisiæ habeatis, quoties ibi cerevisia fiet.

Duos molendinos apud *Agnés*, cum tertiâ parte decimæ ejusdem villæ. Apud *Morolcourt* 2. partes decimæ. *Pruniaco* tertiam partem decimæ ejusdem villæ. Apud *Bellumquercum* Altare cum 2. partibus decimæ. Apud *Fies* duas partes decimæ ejusdem

ville. Apud *Frevench* Altare cum terrâ quam ibi prædictus Comes possidebat. Apud *Auream-Villam* Altare cum suis & his villis; *Ampliers*, territorium *Maisnil*; dimidium molendinum de *Marceina*, medietatem vectigalis de *Poupliers*.

In Castro sancti Pauli unam mansuram in quâ manet Custos vestræ Ecclesiæ.

In Parochialibus autem Ecclesiis quas tenetis, liceat vobis Sacerdotes eligere, & Episcopus animarum Curam committet; ut de plebis quidem curâ Episcopo, vobis autem de temporalibus debeant respondere.

Cum autem generale interdictum terrę fuerit, liceat vobis, clausis janüis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare.

Sepulturam quoque illius loci liberam esse decernimus; ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi fortè excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat; salvâ tamen justitiâ Ecclesiarum illarum, à quibus corpora mortuorum assumuntur.

Decernimus ergo &c. Datum Anagniæ VII. Kal. Augusti, Indictione VII. Incarnationis dominicæ anno M. C. LXXV.

CAPUT XXX.

ALEXANDER III. *Papa Constitutiones varias Ecclesiæ & Capituli Audomarensis in Arthesia (hodie Cathedralis) confirmat anno* 1178. *uti & Papa* HONORIUS III. *circa annum* 1220.

Ex Motivo Juris Capit Audomar.

Lexander.... dilectis filiis Willelmo Decano sancti Audomari ejusque fratribus... Felicis recordationis Innocentii & Adriani Romanorum Pontificum vestigiis inherentes, præscriptam Ecclesiam sancti Audomari, in qua divino mancipati estis obsequio, ubi videlicet venerandum Corpus ejus requiescere creditur, sub Beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus....

De redditibus sane & præbendulis ad Hospitale pauperum spectantibus decernimus, ut his qui eas ad præsens percipiunt decedentibus, nec clericis nec laïcis à Præposito, Decano vel Capitulo vel quoquam alio concedantur, sed soli Mensæ pauperum in Hospitali cum vacaverint deputentur, eidem usui perpetuò servituræ...

Obeunte verò Præposito vel Decano Ecclesiæ vestræ, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem providerint eligendum....

Bonas verò Consuetudines & rationabiles hactenus in vestra Ecclesia conservatas, Pagina præsenti firmamus, & novas atque indebitas imponi ab aliquo vobis contradicentibus prohibemus. Sub-prępositum sane, Magistrum scholarum, Pistorem, Cellerarium & Cocum, Ministros vel Officiales ejusdem Ecclesiæ, Decanus, sicut moris est, communicato consilio Canonicorum in eadem villa manentium & cum eorum assensu statuat. Qui non sint quasi possessores, sed annuatim permutabiles; ut Canonicis visum fuerit expedire.

Custos verò, qui Minister dicitur, in potestate Præpositi, Decani & Capituli semper, propter ornamenta Ecclesię quæ in ejus potestate sunt, maneat ordinandus. Si autem in aliquo prędicti Ministri excesserint, à Decano & Capitulo, sicut est consuetudinis Ecclesiæ, corrigantur...

Statuimus insuper, ut sicut à bonæ memorię primo Milone Teruanensi Episcopo statutum est, Morinensis Episcopus in Audomarensi Ecclesia & Præpositus Audomarensis in Morinensi, fiat obtentu præbendæ Canonicus. Ita videlicet, ut in perpetuum per decessus singulos personarum novus successor, sive Præpositus ab Episcopo, sive Episcopus à Præposito, sine dilatione, salvo tamen jure anniversarii de Præbenda investiatur defuncti; nec propter hoc ad Capituli vestri consilium admittatur Episcopus.

Datum &c XVI. Kalendas Maii, anno M. C. LXXVIII.

HONORIUS, dilectis filiis.... Decano & Capitulo sancti Audomari..... Præterea Privilegia à felicis memorię Innocentio secundo & Adriano Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris & prædicto Alexandro vobis concessa, firma & illibata consistere decernentes, distinctius inhibemus, ne quis super villis de Eska...... Odenkierke & Anvringehem cum omnibus pertinentiis earundem ad jus & proprietatem vestram spectantibus, prout Instrumenta exinde confecta manifestè testantur, de cetero temerè vos audeat molestare... Ne quis in Burgo sancti Audomari particulares scho-

las

las regere audeat, nisi de Magistri scholarum ejusdem Ecclesiæ licentia speciali.

Ordinationem quoque super quibusdam officiis, Sub-præpositi videlicet, Magistri scholarum, Coci, Cellerarii & Pistoris inter vos & Præpositum vestrum habitam, prout ad utilitatem ipsius Ecclesiæ providè facta est, & in autenticis scriptis exinde confectis pleniùs continetur, auctoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus. Ad majorem autem evidentiam, tenorem Instrumentorum ipsorum de verbo ad verbum huic nostræ paginæ duximus inserendum....

Gualterus, Dei gratia Ecclesiæ Sancti Audomari Præpositus, omnibus præsentem Paginam inspecturis, in Domino salutem. Universitati vestræ notum facio, quod Ordinationem inter me ex una parte, Decanum & Capitulum Sancti Audomari ex alia, communicato consensu, fide utrimque interposita, de quinque officiis factam, videlicet Sub-præpositura, Magisterio scholarum, Pistoria, Celleraria & Chochia, super qua Ordinatione Jurisperitos Parisiùs residentes duximus consulendos, sicut ipsi eam approbaverunt, ita & nos eandem ratam habemus & gratam.

Est autem forma Ordinationis illius talis; quod Pistoria, Celleraria & Chochia ad communes usus Ecclesiæ nostræ cedant ad servitium ejus augmentandum, secundùm quod decedent illi qui sunt in prædictis officiis constituti; cum nullum jam exerceant officium, nec in aliquo Ecclesiæ nostræ deserviant, cum ad hoc tamen olim fuerint instituti ut in suis officiis deservirent: quod est jam in prædicta Ecclesia propter ipsius utilitatem penitus dissuetum. Datum &c.

CAPUT XXXI.

CLEMENS III. *Papa confirmat anno* 1190. *Abbatiæ Eenhamensi Ordinis S. Benedicti, Altare de Roosbeecke, in Diœcesi Gandavensi, & Altare de Deurne juxta Antverpiam.*

Clemens Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati & Conventui de Eiham salutem & Apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem prębere consensum, & vota quę à rationis tramite non discordant affectu prosequente complere.

Ea-propter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Altare quod in Ecclesiâ de Roesbeke in Episcopatu Tornacensi, & Altare de Dorna, quod in Episcopatu Cameracensi canonicè estis adepti, sicut illa justè & sine controversia possidetis, devotioni vestræ auctoritate Apostolica confirmamus & pręsentis Scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani XV. Kal. Julii, Pontificatûs nostri anno III.

Roesbeke, hodie Roosbeke in Diœcesi Gandavensi, altero lapide à Cortraco.

Doorne, hodie Duerne propè Antverpiam. Possident hodie hunc Pastoratum, eumque administrant Canonici Præmonstratenses Abbatiæ S. Michaelis Antverpiæ.

CAPUT XXXII.

INNOCENTIUS III. *Pontifex possessiones ac libertates Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Casletensis in Flandria confirmat anno* 1189.

Ex Archivis Capituli Sti. Petri Casleti.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio L. Præposito & Capitulo Casletensi salutem & Apostolicam benedictionem.

Justæ petitioni Vestræ annuentes, liberalem illam concessionem reddituum vestrorum, quos de propriis vobis datos Egregius Comes Flandriæ Robertus * Barbatus ab omni exactione emancipavit, cum reliquis datis & imposterum dandis, Apostolicâ Autoritate confirmavimus; eamdemque Ecclesię libertatem, quam gloriosus Rex Francorum Philippus * ei ejus scripto as-

* Vide Miræi Diplom. Tomo II. pag. 1137.

* Ibid. pag. 1138.

signavit, Nos esse decernimus ratam.

Si quis hanc nostram Confirmationem violare præsumpserit, donec satisfaciat, excommunicationi subjaceat.

Datum Remis X. Kalendas Novembris, Pontificatûs nostri anno primo.

CAPUT XXXIII.

INNOCENTIUS III. *Papa recenset Ecclesias aliaque bona collata Abbatiæ Montis-Cornelii, Ordinis Præmonstratensis Leodii, quæ nunc Belli-reditûs appellatur, eademque confirmat anno* 1206.

Ex Archivis Abbatiæ.

Nnocentius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Alexandro Abbati, & Fratribus Monasterii SS. Apostolorum Montis Cornelii in Leodio, salutem & Apostolicam benedictionem. Solet annuere Sedes Apostolica piis votis; & honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri.

Eapropter dilecti in Domino filii, vestris justis precibus inclinati, Ecclesiam Beati Nicolai super Pontem Leodii, Ecclesiam Beati Bavonis in Loverval, Ecclesiam S. Lamberti in Bosoet, Ecclesiam Beati Lamberti in Sumagne, salvo Cathedratico Episcopi, & obsoniis Archidiaconalibus; viginti quinque solidos Leodiensis monetæ, quos bonæ mem. Obertus Episcopus de Thelonio Leodiensi annuatim vobis assignavit, sex annuas Marcas in Thelonio Leodiensi percipiendas, quas vobis Ven. Frater noster H. Leodiensis Episcopus dedit pro recompensatione Ecclesiæ & villæ de Gouheriis in Thirascia, cum omnibus appenditiis suis;

Curiam, & omnes possessiones, quas habetis in Villari-Episcopi, ab omni exactione & servitio & censu, aliisque redditibus in perpetuum absolutas, ut liberum sit vobis allodium.

Curtem etiam in eadem villa, cum terra Curti adjacente de eleëmosyna Benolai Militis, quam tenebat in feudo ab Episcopo Leodiensi; quatuor bonaria terræ de eleëmosyna ejusdem Militis, Allodium de Hermeis, Allodium de Werengin-fossa, Allodium de Mecherol, cum curtibus, pratis, terris cultis & incultis, censu, & sylvis; sicut ea omnia vobis ab Episcopo Diœcesano & Archidiaconis sunt concessa, & vos justè ac pacificè possidetis, Vobis & per vos Monasterio vestro authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus.

Nulli ergò omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum Kal. Decembris Pontificatûs nostri anno VIII.

CAPUT XXXIV.

INNOCENTIUS III. *Pontifex confirmat anno* 1209. *Privilegia Ecclesiæ B. Mariæ Boloniæ ad Mare, olim Diœcesis Morinensis, ac tunc quidem Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, nunc autem* (*ab anno* 1565) *Ecclesiæ Episcopalis. Accedit Clementis IV. Pont. Bulla pro eisdem Privilegiis anno* 1268.

Nnocentius III. Servus servorum Dei, dilectis filiis Ricario Abbati & Conventui Beatæ Mariæ in Bolonia, tam præsentibus, quam futuris, regularem vitam professis salutem & Apostolicam benedictionem. Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente expleri, ut & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat.

Ea-propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam Sanctæ Dei genitricis & Virginis Mariæ Boloniensis, in quâ divino estis mancipati obsequio, ad exemplar felicis recordationis Honorii Papæ secundi Prædecessoris nostri, sub Beati Petri & nostrâ protectione suscipimus, &

præsentis Scripti Privilegio communimus.

In primis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus; qui secundum Deum, & Beati Augustini Regulam in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, vel aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo ipsa Ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, terris, vineis, pratis, pascuis, & pasturis, silvis, aquis & molendinis, piscationibus; villis, ecclesiis, domibus, hospitibus, comitatibus, familiis, advocationibus, cunctisque suis mobilibus & immobilibus, cultis vel incultis, totam Parochiam civitatis Boloniæ & Parochialia jura, & quæ continentur in subditis intra muros ejusdem civitatis.

Ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, extra muros, Ecclesiam Sancti Martini, cùm decimis & appenditiis suis, in eadem Parochia Capellam Leprosorum, Capellam Sancti Petri in Burgo, Capellam Sancti Nicolai in Burgo extra muros, & Capellam Hospitalis Sanctæ Catherinæ intra muros, &c.

Terras & mansuras ex dono Comitis Eustachii Ecclesiæ vestræ collatos, &c. Auctoritate Apostolica vobis & eidem Ecclesię confirmamus, &c.

Datum Anagniæ decimo Calendas Junii, Indict. undecimâ anno M. CC. VII. *Pontificatûs nostri undecimo.

* Lege 1209.

CLemens Episcopus dilectis filiis Abbati & Conventui Ecclesiæ Sanctæ Mariæ in Bolonia, &c. Ad exemplar Prædecessorum Honorii II. & Innocentii III. præfatam Ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ Boloniensis sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus, &c.

Terras etiam & mansuras, item quatuor Capellanias perpetuas, quarum tres in Monasterio vestro, & quartam in Hospitali Boloniensi quondam Mathildis Comitissa Boloniensis instituit intuitu pietatis, cum annuis redditibus, quos ipsa ad opus Capellanorum deservientium in eisdem concessit, scilicet singulis Capellanis 96. raserias avenæ ad mensuram de Merck; quadraginta arpenta forestæ in una petia, prout se habet tracheia & laia facta ibidem, vobis ab eadem Comitissa collata.

Annuos redditus 25. libras Flandrenses, quos percipitis, in locis, qui de Achensam & de Gravelinghes vulgariter nominantur; & octo libras ejusdem monetæ, quas in eodem loco de Achensam annuatim habetis.

Ecclesiam de Warchainfridi cùm omnibus pertinentiis suis; redditus 25. librarum Parisiensium, quos de Vice-Comitatu Boloniæ recipitis annuatim; unum Vicum situm in Bolonia juxta portam de la Gaiole, & juxta infirmariam & muros Monasterii supradicti cum omnibus pertinentiis suis. In tenemento Gualterii Castellani de Rollers ducentos sexdecim hodios avenæ, & duas partes unius hodii, ad modum, quo ibidem hodium Comitis appellatur; usum ad incidendum in foresta Comitis Boloniensis ligna, videlicet duas quadrigas lignorum de dictâ foresta diebus singulis capiendas.

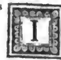
Et quidquid juris in Morinensi Diœcesi Ecclesia vestra noscitur obtinere, authoritate Apostolica vobis & eidem Ecclesiæ confirmamus, &c.

Datum Viterbii anno M.CC. LXVIII.

CAPUT XXXV.

INNOCENTIUS III. *Papa recenset atque confirmat anno* 1208. *Ecclesias aliasque possessiones Capituli S. Petri in Castro Namurcensi; quod postmodum in Erectione Episcopatus illius, Cathedrali Capitulo S. Albani, pro constituendis Canonicis Graduatis, unitum atque incorporatum extitit.*

Ex Archivis Cathedr. Namurc.

Nnocentius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Capitulo S. Petri Namurcensis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Solet annuere Sedes Apostolica piis votis, & honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Ea-propter dilecti in in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesias, Decimas, redditus & alia in Villis de *Namucq*, & *S. Dionysio*, *Bovecbe*, *Mebeignioul*, *Meux*, *Heracourt*, *Hoyo magno*, *Hoyo parvo*, *Emmes*, *Buzet*, *Templaes*, *Bocan*,

Falleze, *Vedrin*, *Herbatte*, *Marche*, *Boninnes*, *Hanret*, *Frizet*, & quibusdam aliis, ad Ecclesiam vestram spectantia, cæterasque possessiones, terras, domus, vineas, census, prata, nemora & molendina vestra: sicut ea canonicè possidetis: Vobis, & per vos eidem Ecclesiæ Authoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

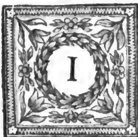
Datum Romę apud S. Petrum, II. Nonas Decembris, Pontificatûs nostri anno decimo, & Christi M. CC. VIII. 1208.

Fundavit Capitulum hoc S. Petri, Philippus, cognomento Nobilis, Marchio Namurcensis anno 1198. Diploma extat Tomo II. Dipl. Belgic. pag. 1203. Bulla Pii IV. Pont. quâ idem Capitulum Namurcensi Cathedrali unitum fuit anno 1561. extat inter eadem Diplomata Tomo II. pag. 1085.

CAPUT XXXVI.

INNOCENTIUS III. *Papa, omnia bona Abbatiæ Gemblacensis, Monachorum Benedictinorum in Gallo Brabantia, tam acquisita quam acquirenda, eidem Monasterio assignat atque incorporat, anno* 1213.

Ex Cartulario Gemblacensi.

INnocentius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, Wilhelmo Abbati Gemblacensis Monasterii ejusque Fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum. Religiosis desideriis dignum est facilem præbere consensum: ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum.

Ea-propter dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & prædecessorum nostrorum felicis memoriæ, Innocentii, Eugenii & Cœlestini Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, præfatum Monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium inpræsentiarum justè ac canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Ipsum videlicet Monasterium, in BB. Petri & Exuperii honore fundatum: quod utique ipsius Burgi principalis Ecclesia esse dicitur, cum Capella sua, quæ vocatur Sti. Salvatoris, juxta providentiam tuam & successorum tuorum, fili Abbas, tam in temporalibus quam in spiritualibus liberè & absque condictione aliqua disponenda: salvo nimirum jure debito Leodiensi Episcopo.

Similiter etiam villas & Capellas de Cortis, de Esnagia, & de Salvenerii, de Lirul, de Harentun, ad prædictum locum tam parochiali quam sæculari jure pertinentes.

Jurisdictio sæcularis.

Præterea fundum ipsius Burgi & terras adjacentes, cum banno & justicia, percussura monetæ, mercato & theloneo, foragio vini, cambitico & maceria, positionem Villici & Scabinorum atque ceterorum officialium ad eundem locum pertinentium, piscarias & vinaria, cum molendinis, terris cultis, pratis, pascuis, & silvis; ac partem Allodii Gemblacensis, quæ fuit Ægidii & Johannis fratrum de Cortis, & comparticipum suorum.

Ecclesiam quoque de Castris, pictam villam; villam quæ dicitur Gyneis; locum qui dicitur Beserolus; vicum qui dicitur Maisnil; censum de Roscriis, villam quæ dicitur Goe, cum Ecclesia, banno justitia terris silvis pratis pascuis & piscaria. Censum villæ quæ dicitur Templiacus cum tribus Placitis annalibus; villam quæ dicitur Ferolt.

Villam de Melcurnio, cum Ecclesia; villam Sti. Gaugerici cum Ecclesia; villam de Niele cum Ecclesia: Allodium de Dium de Walchein; villam de Bellorivo. Montem, qui dicitur sancti Wiberti, cum Ecclesia, & appendiciis suis; decimas quorumdam sartorum in Sombreffia. Villam de Diona, cum Ecclesia terris pratis & silvis. Allodium de Jandrenolio. Apud Puccium XXII. solidos Leodiensis monetæ.

Mont S. Wiberti Mirai Dipl. Tom. I. pag. 172. Dion. Jandrinoul. Bossuyt. Bauvechin Vide Diplom. Belg. T. III. pag. 12.

Ecclesiam de Bossuth. Ecclesiam de Bavecchin, cum terris ad eam pertinentibus.

Villam

Villam de Stirs. Apud Leodium duos mansos; unum in Insula juxta S. Paulum, alterum juxta S. Lambertum, & vineam unam apud Vinlaeum. Apud Namurcum aliam vineam. Villam de Sofrey cum Ecclesia. Herenium S. Mariæ apud Brenam, cum Ecclesia.

Dworp Vide Miræi Diplom. T. I. pag. 141. In Episcopatu Cameracensi villam de Turp cum Ecclesia, adjicientes vigesimam partem totius allodii de Bevechin, quam tenetis sub annuo censu xxv. solidorum Leodiensis monetę.

Ecclesias quoque de Bossuth & de Bivenchien, cum omni jure quod habetis in eis, tam ex Patronatu quam ex donatione piæ recordationis Alberti Leodiensis Episcopi; quam vobis specialiter Sedes Apostolica confirmavit. Decimam Sartorum totius silvæ Episcopi Leodiensis apud Bauvenchein. Decimam quoque in villa Sarrei xl. bonariorum terræ & amplius, cum Decimis quas habetis in Monte S. Wiberti à parochianis & mansionariis nostris. Medietatem Ecclesiæ de Wares, cum dominio dotis & terræ & census & gallinaciorum.

Sartum; id est, silva excisa & in Culturam redacta. Juxta Cangium.

Præterea libertatem, donationes & possessiones, ab illustri quondam Viro Imperatore Ottone & Wilbodone Leodiensi Episcopo rationabiliter eidem venerabili loco collatas, & Prædecessoris nostri bonæ memoriæ Benedicti Papæ Privilegio roboratas, & usque ad hanc diem quietè à vestro Monasterio habitas, Nos quoque vobis concedimus & firmamus; sicut in eorum Scriptis & Privilegiis autenticis continetur.

Vide Tom. III. Diplomat. Belg. pag. 12.

Vide Diplom. Miræi Tom. I. pag. 507.

Sane Novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis animalium vestrorum, nullus à vobis Decimas exigere vel extorquêre præsumat. Liceat quoque vobis Clericos vel Laïcos liberos & absolutos è seculo fugientes ad conversionem, recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum, post factam in eodem Monasterio professionem, fas sit de eodem loco, nisi arctioris Religionis obtentu, discedere. Discedentem vero, sine communium literarum cautione, nullus audeat retinere.

Cum autem generale interdictum terræ fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Chrisma vero, Oleum sanctum, Consecrationes altarium seu Basilicarum, Ordinationes Monachorum seu Clericorum vestrorum, qui ad sacros Ordines fuerint promovendi, à Diocesano suscipietis Episcopo, si-quidem Catholicus fuerit, & gratiam atque communionem Apostolicæ Sedis habuerit, & ea gratis & absque pravitate aliqua vobis voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis Catholicum adire Antistitem gratiam atque communionem Apostolicæ Sedis habentem, qui nostra fretus authoritate vobis quod postulatis impendat.

Adicimus etiam, ut si quando in aliquo negocio vos gravari senseritis, Sedem Apostolicam vobis liberè liceat appellare. Quociens etiam Sanctam Romanam Ecclesiam pro gravaminibus vestris, aut certa utilitate adire volueritis, id ipsum faciendi facultatem liberam habeatis.

Sancimus etiam, ut bonæ atque canonicæ consuetudines, quæ in vestro Monasterio hactenus viguerunt, eidem venerabili loco im-perpetuum illibatæ serventur.

Obeunte vero te nunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum; nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel forsan pars consilii sanioris, secundum Dei timorem & B. Benedicti Regulam providerint eligendum.

Antiqua Abbatis electio.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicæ Auctoritate & Diocesani Episcopi canonica justicia.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiove communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratiss. Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jhesu-Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri J. C. quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, per manum Rainaldi Acolyti & Capellani Domini Innocentii Papæ III. xvii. Kal. Decembris, Indictione II. Incarnationis Dominicæ anno millesimo ducentesimo decimo tertio, Pontificatûs vero ejusdem Domini Innocentii anno XVI. 1213.

CAPUT XXXVII.

HONORIUS III. *Pontifex Abbatissam ac Moniales in* Porceto, *juxta Aquisgranum, Ordinis Cisterciensis recens institutas in protectionem suscipit; possessiones recenset, variaque Privilegia largitur: anno* 1224.

Ex Cartulario hujus Abbatiæ.

HONORIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus, Abbatissæ Monasterii in Porceto, ejusque Sororibus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium; ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a proposito revocet, aut robur (quod absit) sacræ Religionis infringat.

Ea-propter dilectæ in Domino filiæ, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatum Monasterium Sanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ & Sti. Johannis Baptistæ in Porcheto, in quo divino mancipatæ estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Imprimis siquidem statuentes, ut Ordo Monasticus, qui secundum Deum & B. Benedicti Regulam atque Institutionem Cistercien sium Fratrum in eodem Monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium impræsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Domino, poterit adipisci, firma vobis, & eis quæ vobis successerint, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo præfatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinenciis suis. Possessiones, domos & terras quas habetis in Oppido *Aquensi*, in *Vylen*, in *Epene*, in *Rutten*, & ad sanctum Andream.

Possessiones, terras & redditus quos habetis in *Steinstraten*, in *Sleiden*, in *Koeretich*, in *Aldenhoven*, in *Sintege*, & in *Bopardia*, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis, & pascuis, in bosco & plano, in aquis & molendinis, in viis & semitis, & omnibus aliis libertatibus & immunitatibus suis.

Sanè laborum vestrorum de possessionibus habitis ante Concilium Generale, sive etiam Novalium, quæ propriis manibus ac sumptibus colitis, sive de hortis, virgultis & piscationibus vestris, vel de nutrimentis animalium vestrorum, nullus à vobis Decimas exigere vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis personas liberas & absolutas à seculo fugientes ad conversionem recipere, & eas absque contradictione aliqua retinere.

Prohibemus insuper, ut nulli Sororum vestrarum, post factam in Monasterio vestro Professionem, fas sit sine Abbatissæ suæ licentia de eodem loco discedere: discedentem vero absque communium Litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere. Illud districtius inhibentes, ne terras seu quodlibet beneficium Ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personaliter dari, sive alio modo alienari, absque consensu totius Capituli, vel majoris aut sanioris partis ipsius. Si quæ vero alienationes vel donationes aliter quam dictum est factæ fuerint, eas irritas esse censemus.

Insuper Auctoritate Apostolicâ inhibemus, ne ullus Episcopus vel quælibet alia persona ad Synodos vel Conventus forenses vos ire, vel judicio stare de vestra propria substantia vel possessionibus vestris subjacere compellat: nec ad domos vestras causâ Ordines celebrandi, causas tractandi, vel aliquos conventus publicos convocandi, venire præsumat.

Nec regularem electionem Abbatissæ vestræ impediat, aut de instituenda vel removenda eâ quę pro tempore fuerit, contra Statuta Cisterciensis Ordinis se aliquatenus intromittat.

Pro consecratione vero Altarium seu Ecclesiarum, sive pro Oleo sancto, vel quolibet alio Ecclesiastico Sacramento, nullus à vobis, sub obtentu consuetudinis vel alio modo, quidquam valeat extorquere: sed hæc omnia gratis vobis Episcopus Diœcesanus impendat. Alioquin liceat vobis quemcumque malueritis Catholicum adire Antistitem, gratiam & communionem Apostolicę Sedis habentem, qui nostrâ fretus auctoritate, vobis quod postulatur impendat.

Quod si Sedes Diœcesani Episcopi forte vacaverit, interim omnia Ecclesiastica Sacramenta à vicinis Episcopis accipere, libere & absque contradictione possitis: sic

tamen ut ex hoc imposterum propriis Episcopis nullum præjudicium generetur.

Quia vero interdum propriorum Episcoporum copiam non habetis, si quem Episcopum, Romanæ Sedis (ut diximus) gratiam & communionem habentem, & de quo plenam notitiam habeatis, per vos transire contigerit, ab eo benedictiones vasorum & vestium, consecrationes Altarium, benedictiones Monialium, authoritate Apostolicæ Sedis recipere valeatis.

Porro si Episcopi vel alii Ecclesiarum Rectores in Monasterium vestrum vel personas inibi constitutas suspensionis excommunicationis vel interdicti sententias promulgaverint, seu etiam in mercenarios vestros, pro eo quod Decimas sicut dictum est non persolvitis, sive aliquâ occasione eorum quæ ab Apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo quod aliqua vobis beneficia vel obsequia ex caritate præstiterint, vel ad laborandum adjuverint, in illis diebus, in quibus vos laboratis, & alii feriantur; eandem sententiam protulerint, ipsam tanquam contra Sedis Apostolicæ Indulta prolatam duximus irritandam. Nec Litteræ ullæ firmitatem habeant, quas tacito nomine Cisterciensis Ordinis, & contra tenorem Apostolicorum Privilegiorum contigerit impetrari.

Præterea cum commune Interdictum terræ fuerit, liceat vobis nihilominus in vestro Monasterio, exclusis excommunicatis & interdictis, divina officia celebrare.

Paci quoque & tranquillitati vestræ paternâ inposterum sollicitudine providere volentes, Auctoritate Apostolicâ prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temerè capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere.

Præteræa omnes libertates à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Ordini vestro concessas, nec non libertates & exemptiones secularium exactionum à Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, Auctoritate vobis Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere aut minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salvâ Sedis Apostolicæ authoritate.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiòve commonita, nisi reatum suum congruâ satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu-Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu-Christi, quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani per manum Magistri Guidonis, Domini Papæ Notarii, XIV. Kal. Januarii, Indictione XIII. Incarnationis Dominicæ anno M. CC. XXIV. Pontificatûs vero Domini Honorii Papæ tertii anno nono. 1224.

Vide Galliam Christianam Tomo III. pag. 1019. ubi narratur *Hilsendis*, prima Abbatissa Porcetensis, illuc advenisse anno 1222. è Monte S. Salvatoris ejusdem Ordinis.

Fuerat antea Abbatia Monachorum Benedictinorum, Privilegiis variis Imperatorum ac Ducum Limburgensium dotata. Hodie Abbatissa de Porceto Principibus S. R. I. annumeratur.

CAPUT XXXVIII.

INNOCENTIUS IV. *Pontifex Capitulum & Ecclesiam Collegiatam S. Salvatoris in Arthesia, mandat anno 1245. transferri ab ipsa S. Pauli arce, in locum ejusdem oppidi idoneum.*

Ex Histor. Com. S. Pauli pag. 129.

INNOCENTIUS Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio Petro Præposito Ecclesiæ Sancti Audomari Morinensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cùm sicut pro parte dilectorum filiorum Canonicorum Ecclesiæ Sancti Salvatoris in Sancto Paulo Morinensis Diœcesis nobis extitit intimatum, quod nobilis vir (Hugo de Castillione) Comes Sancti Pauli partem Ecclesiæ ejusdem pro munitione cujusdam Castri, quod extruxerat ibidem, duxerit destruendam, & iidem Canonici & Clerici ejusdem Ecclesiæ statutis horis libere..... divina celebrare nequeant, pro divinis officiis in ipsâ Ecclesiâ

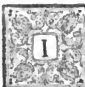
celebrandis, oportet quod debitis officiis.... Apostolicâ Scripturâ mandamus, quatenùs apud præfatum Comitem interponas efficaciter pa..... ut pro animæ suæ salute progenitorumque ipsius qui prædictam Ecclesiam fundasse ac dotasse dicuntur, præfato Capitulo infrà Villam Sancti Pauli, locum idoneum ad Ecclesiam & domos ipsi Capitulo necessarias construendas, cùm libertatibus & immunitatibus suis liberaliter conferat & assignet; ita quod exindè propitiationem divinam uberiùs consequi mereatur, Nosque devotionem suam dignis in Domino commendemus laudibus.

Datum Lugduni Idibus Junii, Pontificatûs nostri anno secundo.

CAPUT XXXIX.

INNOCENTIUS IV. *Papa concedit anno* 1245. *in Concilio generali Lugdunensi in favorem Abbatiæ S. Trudonis Ordinis S. Bened. Diœcesis Leodiensis Privilegium pro Collatione Beneficiorum.*

Ex Archivis Abbatiæ.

INNOCENTIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis, Abbati & Conventui Monasterii S. Trudonis, Ordinis S. Benedicti Leodiensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Devotionis vestræ probata sinceritas ac Religionis honestas, & præcipue tuorum, Fili Abbas, meritorum contemplatio, quibus juvari dignosceris, Nos inducunt ut quæ dignè Vobis esse salubria & accepta perspicimus, favore benevolo concedamus.

Hinc est, quod Nos, vestris precibus annuentes, vobis Authoritate præsentium indulgemus, ut nullus Authoritate Apostolicæ Sedis (etiam si in eis habeatur expressum: non obstante aliquâ indulgentia, de qua specialem oporteat facere mentionem) vel Legatorum ejus, ad provisionem alicujus in pensionibus vel Ecclesiasticis beneficiis, Vos de cætero compellere, aut de Beneficiis, ad donationem seu præsentationem vestram spectantibus, Vobis irrequisitis & invitis, valeat providêre: nisi Litteræ Apostolicæ super hoc obtentæ, de hac Indulgentia & Ecclesia S. Trudonis mentionem fecerint specialem.

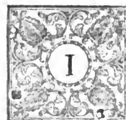
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Lugduni, quarto Kalendas Maii, Pontificatûs nostri anno secundo.

CAPUT XL.

INNOCENTIUS IV. *Papa recitat & confirmat anno* 1246. *Sententiam latam à Morinensi Episcopo, in favorem Abbatiæ S. Augustini Ordinis Præmonstratensis, juxta Morinos, contra Pastorem loci de Morbeka, pro jure decimarum novalium ibidem.*

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

INNOCENTIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati & Conventui S. Augustini, Morinensis, Ordinis Præmonstratensis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ea quæ judicio vel concordiâ terminantur, firma debent & illibata persistere; & ne in recidivæ contentionis scrupulum relabantur, Apostolico convenit præsidio communiri.

Cum igitur, sicut petitio vestra nobis exhibita continebat, olim inter Vos ex parte una, & Rectorem Ecclesiæ de *Morbeka*, Morinensis Diœcesis, ex altera, super Decimis, possessionibus, redditibus, & rebus aliis, coram venerabili Fratre nostro Episcopo Morinensi, Autoritate Ordinaria, questio verteretur; idem Episcopus, cognitis causæ meritis, & juris ordine observato, definitivam pro vobis sententiam promulgavit: prout in ipsius Litteris confectis exinde perspeximus plenius contineri; quas Apostolico petiistis munimine roborari.

Nos igitur vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, sententiam ipsam,

sam, sicut est justa, nec legitimâ provocatione suspensa, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti patrocinio communimus: tenorem Litterarum ipsarum præsentibus ad cautelam de verbo ad verbum inseri facientes, qui talis est.

PETRUS Dei gratiâ Morinorum Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino. Noveritis, quod cum Joannes Rector Ecclesiæ de *Morbeka* proponeret in Jure coram Nobis, contra Ecclesiam beati Augustini Morinensis, quod cum quædam Novalia essent facta infra fines Parochiæ supra-dictę, & Decimæ dictorum Novalium ad ipsum de Jure communi spectarent, dicta Ecclesia Beati Augustini pro suæ voluntatis arbitrio percipiebat & perceperat decimas novalium prædictorum, in dicti Rectoris præjudicium non modicum & gravamen.

Quare idem Rector petebat, quod cum de Jure communi (sicut dictum est) prædictæ decimę ad ipsum spectare deberent, eidem prędictas decimas adjudicaremus, dictæ Ecclesiæ B. Augustini super ipsis perpetuum silentium imponendo. Atque ex parte dictæ Ecclesiæ B. Augustini litem contestando coram nobis, fuit responsum, quod cum Ecclesia B. Augustini prædicta, ex dono bonæ memoriæ *Lamberti* quondam Episcopi Morinensis prędecessoris nostri, & *Gosselini* quondam Canonici Morinensis Altare de Morbeka cum omnibus suis pertinentiis adepta fuisset, & tam ex dicta collatione, quam ex privilegio à dicto Episcopo sibi concesso, & ab antecessore nostro *Adam*, Dei gratia quondam Morinensi Episcopo confirmato, dicta Ecclesia ibidem majores decimas & minutas perceperit & habuerit.

Et postremò, quod Reverendus Pater Frater *Jacobus* Prænestinus Episcopus, quondam Apostolicæ Sedis Legatus, dictas novalium decimas, ipsi Ecclesiæ auctoritate quà fungebatur indulsisset.

Et Nos, attendentes & considerantes, quod ex quo concessum erat dictæ Ecclesiæ ex Privilegio quod dicta Ecclesia in dicta Parochia majores decimas perciperet & minutas, quod majus est, per consequens concessum erat eidem illud quod minus; scilicet ut decimas novalium ibidem factorum & in posterum faciendorum debebat habere; ipsi Ecclesiæ easdem autoritate Diœcesana contulissemus ac etiam confirmassemus; prædictus Rector in prædictis decimis nullum jus habebat, immo ad dictam Ecclesiam Beati Augustini debebant penitus pertinere, cum eas justè secundum tenorem Privilegiorum suorum quasi possideret & haberet.

Quæ omnia prædictus Rector, sicut ex parte prædictæ Ecclesiæ fuerunt proposita, coram nobis in Jure constitutus recognovit.

Nos vero, confessione dicti Rectoris & tenore dictorum Privilegiorum consideratis & diligenter inspectis, auditis propositis, & intellectis rationibus utriusque partis, consideratoque Processu, habitisque super hoc diligenti deliberatione & Juris-peritorum consilio, invenientes etiam dictam Ecclesiam (sicut dicebat) privilegiatam super prædictis novalium decimis, concluso penitus etiam negotio;

Die demum ad definiendum præfixa, anno Domini 1242. feriâ sextâ post octavam Epiphaniæ Domini, partibus in nostra præsentia constitutis, & super præmissis petentibus definiri, prædictam Ecclesiam ab impetitione dicti Rectoris per definitivam sententiam absolvimus, eidem Rectori super prædictis decimis perpetuum silentium imponentes.

Ad hæc, quia nobis constitit, tam per confessionem ex parte dictæ Ecclesię factam, quam per alia legitima documenta, quod prædictus Rector & ejus successores oblationes in Ecclesia de Morbeka factas & in posterum faciendas integrè debebant habere, exceptis oblationibus summæ missæ Natalis Domini, Purificationis B. M. Adorationis Crucis, in Parasceve Paskæ, Pentecostes, & oblationibus quas ponunt nubentes super altare propter benedictionem, nec non medietatem tertiæ partis decimæ de *Oure-Wieterne*; insuper & omnes terras & redditus, quos Nicolaus quondam Presbyter de Morbeka antecessor suus tenebat, sicut, proponebat contra dictam Ecclesiam idem Rector coram nobis; propterea dicto Rectori & ejus successoribus adjudicavimus.

Natalitia vero supra dicta & oblationes, scilicet Purificationis, Parasceves & nubentium supradictas, cum minutis decimis animalium de consensu & autoritate nostra concessit dicta Ecclesia & contulit perpetuò dicto Rectori & ejus successoribus possidenda, sub annuo censu LX. solidorum Flandrensium, tribus terminis, scilicet in Natali Domini XX. solidos, in Pascha XX. solidos & in Pentecoste alios XX. solidos solvendorum; & hoc in augmentum sui Beneficii, quod tamen dictus Rector coram nobis esse competens recognovit.

In cujus rei Testimonium, ad supplicationem partium, præsentem Paginam nostri fecimus Sigilli munimine roborari.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, feriâ sextâ 1242.
post Octavas Epiphaniæ Domini.

NUlli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam sive Confirmationem infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beato-

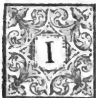
torum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Lugduni quinto Kalendas Maii, Pontificatûs nostri anno tertio. 1246.

CAPUT XLI.

Bulla INNOCENTII IV. *Papæ ad Henricum Leodiensem Episcopum; qui proinde anno* 1248. *Priori & Fratribus Monasterii Sanctæ Crucis, juxta Huum, in Diœcesi sua, concedit eandem Regulam S. Augustini, qua utuntur FF. Prædicatores, eorumque Statuta approbat.*

Ex Archivis Monasterii Cruciger. Namurc.

INNOCENTIUS Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio Electo Leodiensi salutem & Apostolicam benedictionem. Cum dilecti filii Prior & Fratres Stæ. Crucis Leodiensis Diœcesis supra-dictæ, secundum Regulam Sti. Augustini & quasdam Institutiones Fratrum Prædicatorum, sicut asserunt, Domino famulantes, nobis humiliter supplicaverint, ut ipsis utendi divinis Officiis & Institutionibus eorumdem licentiam largiremur: ita tamen, quod alium habitum deferre valeant, ac possessiones recipere, si eis pietatis intuitu à Christi fidelibus conferantur.

Volentes igitur in hac parte tibi deferre, qui loci Diœcesanus existis, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eisdem autoritate nostra postulata concedas, si videris expedire.

Datum Lugduni decimo Kalendas Novembris, Pontificatûs nostri anno sexto.

HENRICUS Dei gratia Leodiensis Ecclesiæ Electus, dilectis filiis Priori & Fratribus Stæ. Crucis extra muros Oppidi Huyensis, nostræ Leodiensis Diœcesis, salutem in Domino. Noveritis, quod cum in anno à Nativitate Domini 1248, ultimâ die mensis Novembris, recceperimus per manus vestras quasdam Litteras Apostolicas, à Sanctissimo in Christo D. Innocentio IV. divinâ providentiâ nobis specialiter directas; quarum tenor de verbo ad verbum noscitur esse talis.

Innocentius Episcopus, &c. *ut supra. Tum sequitur.*

Supra quod Mandatum Apostolicum Nos, qui de approbatione & confirmatione Ordinis Crucigerorum sub titulo Stç. Crucis per certa Indulta Apostolica verissimè sumus informati, vosque fons & tamquam caput totius Ordinis memorati, in loco vestro prope Huyum, nostræ Leodiensis Diœcesis, per Sedem Apostolicam instituti; & quia Ecclesiam Christi fidelium temporibus nostris diligenter affectamus augmentare, ac etiam vos Crucis servitores ob reverentiam Crucifixi, in cujus Titulo & Passione estis vos reverenter signati, in vestris bonis affectionibus & contemplationibus conservare divinis; per nostrum consilium, cum matura, & discretâ deliberatione visâ & consideratâ supplicatione vestra, in Litteris SS. in Christo Patris & Domini nostri Papæ contentâ, & specialiter ad expedientiam nostram commissa, etiamque B. Augustini Regula approbata.

Visis quoque Institutionibus Fratrum Prædicatorum, per quas specialiter affectatis regulari; inter quas prædictas Institutiones plurima Capitula, cum prologo præcedenti, videlicet

Quoniam ex præcepto Regulæ jubemur habere cor unum & animam unam in Domino &c.

Ad usum vestrum, prout nobis promisistis in eodem libro compilantur, qui liber Institutionum seu Statutorum nuncupatur, in quo primò determinat: *de Officio Ecclesiæ & inclinationibus, de suffragiis mortuorum, de jejuniis, & cibo, & collatione, de infirmis, de minutione, de lectis, de vestitu, de rasura, & silentio, de recipiendis novitiis & eorum instructione, de professione quæ primo debet fieri ab omnibus profitentibus in quibuscumque Domibus existentibus, Priori Huyensi*, prout in dictâ Constitutione pleniùs continetur.

De levi culpâ, de graviori, & gravissimâ culpâ, de apostatis, de Domibus concedendis & construendis, de electione Priorum, qui omnes per Priorem Huyensem tenentur confirmari & institui, de electione Definitorum Capituli generalis, de Capitulo quotidiano, Capitulo generali quod quolibet anno in Domo Huyensi celebratur, ad quod Capitulum omnes Priores cum socio vel procuratore Domus suæ sive Conventus convenire sunt adstricti, de Visitatoribus qui per Priorem Huyensem committuntur, nisi de se voluerit visitare, & Priores locales supra filias Domus suæ, quæ in dicta Institutione continentur.

De itinerantibus, de conversis. &c.

Sub quibus Constitutionibus seu Institutionibus præmissis vobis & successoribus vestris, omnibusque aliis Fratribus habitum deferentibus Stæ. Crucis, & à Domo ve-

ſtra dependentibus, in quibuſcumque locis exiſtentibus, tam præſentibus quam futuris, utendi divinis Officiis & Inſtitutionibus præmiſſis, & etiam tenendi poſſeſſiones in communi, ſi à Chriſti fidelibus vobis & omnibus membris veſtris intuitu pietatis conferantur, Auctoritate Domini noſtri Papæ in hac parte commiſſa concedimus facultatem, atque pro temporibus futuris vos & ſucceſſores veſtros in perpetuum ſecundùm Conſtitutiones ſeu Inſtitutiones præmiſſas & Regulam Beati Auguſtini memoratam regulariter vivere autoritate præmiſſâ per præſentes concedimus.

In cujus rei teſtimonium præſentem Paginam Sigillo noſtro fecimus inſigniri.

Datum in caſtro noſtro Huyenſi anno gratiæ M. CC. XLVIII. XXXI. Decembris.

HENRICUS Dei gratia Leodienſis electus dilecto in Chriſto filio *Warnero*, dicto *Thibalt*, Canonico Beati Petri in Namurco, ſalutem in Domino. Significamus tibi, quod nos dilectis in Chriſto Fratribus Stæ. Crucis Ordinis Sti. Auguſtini, poteſtatem habendi cymiterium ibidem, ſecundum quod eis viſum fuerit expedire; ſalvo tamen jure Eccleſiæ parochialis per omnia, ſub cujus juriſdictione prædictum cymiterium conſtruetur. Damus etiam licentiam dilecto Proviſori noſtro in ſpiritualibus Domino Arnoldo Dei gratia quondam Semigallienſi Epiſcopo, ipſum cymiterium benedicendi.

Datum anno Domini M. CC. XLIX. Sabbato poſt Lætare Jeruſalem.

CAPUT XLII.

INNOCENTIUS IV. *Pontifex Fratribus Trinitariis in Hondiſcota (hodie Diœceſis Audomarenſis, in partibus Flandriæ) Privilegia largitur anno 1249; quæ ipſis conſequenter confirmavit anno 1334.*
PHILIPPUS IV. *Franciæ Rex.*

Ex Archivis Domûs.

Hilippe par la grace de Dieu Roi de France, à nos Amez & feaux les Archeveſques de Sens & de Rohan, & à l'Eveſque de Noyon, ſalut & dilection.

Le grand Miniſtre & les Freres de l'Ordre de la Trinité, nous ont dit, que on les contraints à payer le Diſieme pour le ſaint Voiage; duquel & de tout autre Diſieme ils ſont francs & quittes, par Privilege de Court de Rome, ne onqnes riens ne paierent des Diſiémes octroiés à nos Devanciers & à Nous: ſi comme ils diſent, & de ce ont bonnes Lettres.

Si vous mandons & requerons, & à chaſcun de vous, que leſdits Privileges & Lettres vëës, & ſus ce oëz ledit grand Miniſtre & leſdits Freres, & en ordonnés, ſelon ce que vous verrez que à faire ſera par raiſon.

Donné à Saint Chriſtoſle en Halate, le IXe. jour d'Avril l'an de grace mil trois cens trente quatre. 1334.

INNOCENTIUS Epiſcopus Servus ſervorum Dei, dilectis filiis Majori Miniſtro & Fratribus Ordinis ſanctæ Trinitatis Captivorum ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Vobis ad hoc totâ virtute ſollicitis, ut conditori omnium per humilis devotionis obſequia placeatis, operibus miſericordiæ fovendo miſeros, & de Paganorum vinculis redimendo Captivos, in gratia quamdignè poſſumus, nos libenter benivolos exhibemus.

Sane cum hujuſmodi caritatis operibus duas partes omnium veſtrorum proventuum (prout aſſeritis) ſecundùm Inſtituta veſtræ Regulæ deputatis, vobis parte tertiâ remanente adeò exili & tenui, ut ex illa multotiens vix poſſitis, ſine mendicitatis aminiculo ſuſtentari; pium & decens eſſe dinoſcitur, ut in contribuendo ſuper decima & viceſima, quæ pro ſubſidio Terræ ac Imperii Romani colliguntur, de Mandato Sedis Apoſtolicę, Veſtræ paupertatis humilitas non gravetur.

Ut itaque circa tantæ ſalutis opera veſtra ferventiùs poſſit invigilare devocio, Nos veſtris ſupplicationibus annuentes, vos ad contribuendum ſuper decima & viceſima memoratis de ſpeciali gratia volumus non teneri.

Datum Lugduni VII. Kal. Octobris, Pontificatûs noſtri anno quarto. Id eſt anno Domini 1249.

CAPUT XLIII.

INNOCENTIUS IV. *Papa confirmat Privilegia, libertates, ac Donationes Monasterii Canonicorum Regularium Ordinis Sanctæ Crucis,* * *Namurci, anno* 1254.

* Nomen Monasterii: *Puteus electus S. Eligii.*

Ex Archivis domesticis.

INNOCENTIUS Episcopus Servus servorum Dei, omnibus in Christo dilectis filiis Priori Ecclesiæ Stæ. Crucis de Namurco & cunctis fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis.

Religiosam vitam eligentibus Apostolicum per Nos convenit adesse præsidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos à proposito revocet, aut robur (quod absit) sacræ Religionis infringat.

Qua-propter dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & Ecclesiam Stæ. Crucis de Namurco, quæ dicitur *Puteus S. Eligii*, Leodiensis Diœcesis, in qua divino estis mancipati obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

In primis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundum Deum & B. Augustini Regulam in eâdem Ecclesiâ institutus esse dignoscitur.... Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia impręsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo pręfata Ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis, cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis, pascuis, in bosco & plano, in aquis & molendinis, in viis, & semitis, & omnibus aliis libertatibus suis.

Sane Novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus à vobis decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis Clericos & absolutos è sœculo fugientes ad conversionem recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere.

Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum, post factam in Ecclesia vestra professionem fas sit sine Prioris sui licentia (nisi arctioris Religionis obtentu) de eodem loco discedere; discedentem vero, absque communium litterarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale Interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, dummodo causam non dederitis Interdicto, suppressâ voce divina officia celebrare. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes Altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad Ordines fuerint promovendi, à Diœcesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate qualibet exhibere.

Prohibemus insuper, ut infra fines Parochiæ vestræ nullus, sine assensu Diœcesani & vestro, Capellam seu oratorium de novo construere audeat; salvis privilegiis Pontificum Romanorum. Ad hæc, novas & indebitas exactiones ab Archiepiscopis & Episcopis, Archidiaconis seu Decanis, aliisque Ecclesiasticis omnibus sœcularibusve personis, à vobis omnino fieri prohibemus.

Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, aut etiam publicè usurarii, nullus obsistat: salvâ tamen justitia illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decimas præterea & possessiones, ad jus Ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ à Laïcis detinentur, redimendi & legitimè liberandi de manibus eorum, & ad Ecclesias ad quas pertinent revocandi, libera sit vobis de nostra auctoritate facultas.

Obeunte vero te nunc ejusdem loci Priore vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quâlibet subreptionis astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel eorum major pars consilii sanioris, secundùm Deum & Beati Augustini Regulam providerint eligendum. Paci quoque & tranquillitati vestrę paterna in posterum solicitudine providere volentes, auctoritate Apostolicâ prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temerè captare, vel interficere, seu violentiam audeat exercere.

Præterea omnes libertates & immunitates, à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus

ficibus Ecclesiæ vestræ concessas, nec non & libertates & exemptiones sæcularium exactionum, à Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, Auctoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salvâ Sedis Apostolicæ authoritate.

Si qua igitur in futurum, Ecclesiastica secularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit; secundò tertiòve commonita, nisi reatum suum congruâ satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate reamque se divino judicio existere de perpetratâ iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri J. C. aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco jura servantibus sit pax Domini nostri J. C. quatenus & fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem prœmia æternæ pacis inveniant. Amen.

✠ Ego Innocentius, Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Stephanus Stæ. Mariæ trans-Tiberim Ecclesiæ Calixti Presbyter Cardinalis.

Ego Frater Johannes Ecclesiæ Sti. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis.

Ego Frater Hugo Ecclesiæ Stæ. Sabinæ Presbyter Cardinalis.

Ego Reinaldus Ostiensis & Veliternensis Episcopus.

Ego Stephanus, Prænestinus Episcopus.

Ego Riccardus, Sti. Angeli Diaconus Cardinalis.

Ego Octavianus, Stæ. Mariæ in-via-lata Diaconus Cardinalis.

Ego Joannes, Sti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Cardinalis.

Datum Anagniæ permanum Guillielmi Magistri Scholarum Parmensium, Stæ. Romanæ Ecclesiæ Vice-Cancellarii, Kal. Julii, Indictione duodecimâ, Incarnationis Dominicæ anno M. CC. LIV. Pontificatûs vero Domini Innocentii anno duodecimo.

CAPUT XLIV.

ALEXANDER IV. *Papa confirmat Erectionem Prioratus Vallis Scholarium Lewis S. Leonardi, nunc Diœcesis Mechliniensis, anno 1256.*

Ex Archivis Prioratûs Leuwensis.

LEXANDER Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Priori Monasterii Sti. Sulpitii in Lewis, ejusque Fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium; ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos à proposito revocet aut robur (quod absit) sacræ Religionis infrigat.

Ea-propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & Monasterium S. Sulpitii, in Leuwis, Leodiensis Diœcesis, in quo divino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

In primis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundùm Deum & B. Augustini Regulam atque Institutionem Fratrum Vallis Scholarium in eodem Monasterio institutus esse dignoscatur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium in præsensentiarum justè & pacificè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, * in quo præfatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis.

Decimam, quam habetis in Parochia villæ, quę dicitur Leeuwe.

Decimam, quam habetis, in villa quæ Boyenhoven vocatur.

Terras, possessiones, prata, pascua, & & molendina, quæ habetis in villa quæ vulgariter Leeuwis appellatur, cum pratis vineis, terris, nemoribus, usuagiis, pascuis, in bosco & plano, in aquis & molendinis, in viis & semitis, & omnibus aliis libertatibus & immunitatibus suis.

Sane Novalium vestrorum, quæ propriis

* Litteras Fundationis vide Tomo III. Diplomat. Belgic. pag. 729.

manibus aut sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus à vobis Decimas exigere vel extorquere præsumat. Liceat quoque vobis Clericos vel Laïcos liberos & absolutos è seculo fugientes ad conversionem, recipere, & eos absque contradictione aliqua retinere.

Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum, post factam in Monasterio vestro professionem fas sit, sine Prioris sui licentia, de eodem loco (nisi arctioris Religionis obtentu) discedere: discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione nullus audeat retinere.

Cum autem generale Interdictum terræ fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare: dummodo causam non dederitis Interdicto. Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes Clericorum qui ad Ordines fuerint promovendi, à Diœcesano Episcopo recipietis, siquidem Catholicus fuerit & gratiam & communionem sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliqua exibere.

Prohibemus insuper, ut infra fines Parochiæ vestrę nullus, sine assensu Diœcesani Episcopi & vestro, Capellam seu oratorium de novo construere audeat: salvis Privilegiis Pontificum Romanorum.

Ad-hæc novas & indebitas exactiones ab Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis seu Decanis, aliisque omnibus Ecclesiasticis sæcularibusve personis, à vobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus; ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, aut etiam publicè usurarii, nullus obsistat: salvâ tamen justitia illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decimas præterea & possessiones, ad jus Ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ à Laïcis detinentur, redimendi & legitimè liberandi de manibus eorum, & ad Ecclesias ad quas pertinent revocandi, libera sit vobis de nostra auctoritate facultas..

Obeunte vero Te, nunc ejusdem loci Priore, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentiâ præponatur, nisi quem Fratres communi consensu, vel major pars consilii sanioris, secundum Deum & B. Augustini Regulam providerit eligendum. Paci quoque & tranquillitati vestræ paterna imposterum sollicitudine providere volentes, Authoritate Apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum & Congregationum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem tenêre capere vel interficere, seu violentiam audeat exercere.

Præterea omnes libertates ac immunitates à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Monasterio vestro concessas, nec non libertates & exemptiones sæcularium exactionum, à Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, Auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salvâ Sedis Apostolicæ Auctoritate, Diœcesani Episcopi canonica justitia, & in prædictis Decimis moderatione Concilii generalis.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertiòve commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri J. C. aliena fiat, atque in extremo examine districtæ subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant & apud districtum judicem prœmia æternæ pacis inveniant. Amen.

✠ Ego Alexander Apostolicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Odo Tusculanus Episcopus.

Ego Stephanus Prænestinus Episcopus.

Ego Riquardus Sti. Angeli dictus Cardinalis.

Ego Octavianus Stę. Mariæ in Via-lata Diaconus Cardinalis.

Ego Petrus Sti. Georgii ad velum aureum Diaconus Card.

Ego Frater Johannes Tit. Sti. Laurentii in Lucina Presbyter Card.

Ego Frater Hugo Ecclesię Stę. Sabinæ Presbyter Cardin.

Datum Laterani, per manum Magistri R. sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vice-Cancellarii, decimo Kalendas Februarii, Indictione XV. Incarnationis Dominicæ anno M. CC. LVI. Pontificatûs vero Domini Alexandri Papæ IV. anno tertio.

CAPUT XLV.

URBANUS IV. *Pontifex Privilegia, immunitatesque Abbatiæ Viconiensis, Ordinis Præmonstratensis, in Diœcesi Atrebatensi, confirmat anno* 1261.

RBANUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati & Conventui Monasterii Viconiensis, Ordinis Premonstratensis, Atrebatensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Sacri vestri Ordinis religio sic vos dignos favoris gratiâ per excellentiam meritorum constituit; ut ea vobis libenti animo concedamus, per quæ materiâ summotâ gravaminis status vestri tranquillitas procuretur. Hinc est, quod Nos vestris precibus inclinati Authoritate vobis præsentium indulgemus, ut per gratias & indulgentias seu litteras quaslibet quibuscumque Ecclesiis aut Ecclesiasticis sæcularibusve personis sub quacumque forma vel expressione verborum ab Apostolica Sede concessas, vel etiam concedendas, non facientes de Monasterio & Ordine vestro de hac indulgentia mentionem expressam, nullum vobis ac Privilegiis Apostolicis præjudicium generetur; nec gratiæ, indulgentiæ, ac Litteræ hujusmodi ad vestri Monasterii dispendium contra tenorem Privilegiorum prædictæ Sedis vobis indultorum aliquatenus extendantur.

Decernimus etiam, ut, si aliquid contra hujusmodi concessionis nostræ tenorem à quoquam extiterit propria temeritate præsumptum, sit irritum & inane. Et si forte aliquæ sententiæ in vos, seu Monasterium vestrum, vel loca vestra à quocumque prolatæ fuerint, nullum robur obtineant firmitatis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Viterbii duodecimo Kalendas Julii, Pontificatûs nostri anno primo.

NICOLAUS DE FONTANIS *Cameracensis Episcopus easdem Exemptiones recognoscit ann.* 1260. *&* 1271.

NICOLAUS Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod, cum nobis constiterit, quod hactenus curtes ad Ecclesiam Viconiensem pertinentes sitæ in nostra Diœcesi, ab omni procuratione seu exactione aliqua Decanorum ruralium, sive aliorum officialium nostrorum absolutæ & immunes extiterint: Nos volentes eandem Ecclesiam Viconiensem in libertate hujusmodi conservare, concedimus eidem Ecclesiæ tenore præsentium, ut curtes prędictæ, seu aliqua earum, ad eadem Ecclesiam pertinentes prædictis Decanis, seu alicui eorum, vel officialium nostrorum annuam procurationem, sive aliquam exactionem solvere imposterum minimè teneantur, licet aliquando ibidem hospitati fuerint, vel de cætero in eisdem curtibus, vel aliqua earum hospitentur de gratia speciali.

Volumus autem, quod Presbyteri Parochiales Decanis ruralibus provideant, sicut ab antiquo consuevit fieri, extra curtes prædictas, nisi Magistri curtium ipsos de gratia ad suas curtes admittant.

In cujus rei testimonium & munimen, præsentes Litteras eidem Ecclesiæ Sigillo nostro contulimus sigillatas.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo, feriâ quartâ post octavam Trinitatis.

NICOLAUS Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, universis præsentes Litteras visuris, salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra, quod, cum Nos ad Ecclesiam Viconiensem quam pluries descenderimus (quod non meminimus nos fecisse, nisi ab Abbate ejusdem Ecclesiæ primitus rogati,) nostræ intentionis nec extitit, aut est ad præsens, quod nos unquam ad Ecclesiam prędictam diverterimus causa procurationis percipiendæ ibidem: cum nullum jus unquam habuerimus, vel habeamus ad præsens in prædicta Ecclesia, vel in aliqua curte ipsius in nostra Diœcesi existente, aut alibi percipiendi eandem, vel aliquid nomine procurationis: recognoscentes dictam Ecclesiam, aut curtes ejusdem, quantum ad præmissa nobis in nullo fuisse vel esse penitus obligatas, præsentium testimonio litterarum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo, feriâ secundâ, 1271.
post Ramos Palmarum.

CAPUT XLVI.

Formula antiqua Indulgentiarum, per NICOLAUM III. *Papam anno* 1279. *concessarum Ecclesiæ S. Albani Namurci, nunc Cathedrali.*

ICOLAUS Episcopus, Servus servorum Dei, universis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Vitæ perennis gloria, quâ mira benignitas conditoris omnium beatam coronat aciem civium supernorum, à Redemptoris meritorum debet acquiri virtute. Inter quæ illud esse prægrande dignoscitur, quod ubique, præcipue in Sanctorum Ecclesiis, majestas Altissimi collaudatur.

Rogamus itaque universitatem vestram, & hortamur in Domino, in remissionem vestrorum peccaminum injungentes, quatenus ad Ecclesiam S. Albani Namurcensis, Leodiensis Diœcesis, imploraturi à Domino veniam delictorum, in humilitate spiritus accedatis. Vos enim, ut Christi fideles, quasi per præmia salubriter invitamus ad merita de omnipotentis Dei misericordia & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus......

Quâ authoritate confisi, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui eandem Ecclesiam devotè visitaverint, annuatim in singulis B. Stephani Proto Martyris, ac ipsius S. Albani festivitatibus, & per octo dies festivitates ipsas immediatè sequentes, nec non & in Anniversario die Dedicationis ipsius Ecclesiæ, unum annum, & quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus.

Datum apud Urbem-Veterem, Nonis Septembris, Pontificatus nostri anno tertio. (*id est, anno* 1279.)

CAPUT XLVII.

NICOLAUS IV. *Papa ad Erectionem Capituli Canonicorum in Ecclesia Collegiata........ Dusseldorpii in Comitatu Montano per Adolphum Comitem Montium instituti, ulterius promovendam, deputat Abbatem Sigebergensem anno* 1287.

ICOLAUS IV. Episcopus Servus servorum Dei dilecto filio Abbati Monasterii Siegebergensis Ordinis S. Benedicti Coloniensis Diœcesis salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex parte dilecti filii Nobilis viri Adolphi Comitis de Monte Coloniensis Diœcesis fuit nobis humiliter supplicatum, ut, cum ipse zelo devotionis inductus in Ecclesia in Dusseldorp ejusdem Diœcesis, in qua Jus obtinet Patronatûs, divini numinis cultum cupiens ampliare, & fieri Collegiatam eandem, ordinandi in dicta Ecclesia certum Canonicorum numerum, quibus paratus est de bonis propriis sufficientes assignare Præbendas, & sibi constituendi Collegium Canonicorum usque ad certum numerum, licentiam de benignitate Sedis Apostolicæ concedere curaremus.

Nos itaque ipsius desiderium ex parte favore prosequi benevolo intendentes, discretioni tuę, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, cum venerabilis frater noster Sifridus de Westerburg Coloniensis Archi-Episcopus dicatur detineri captivus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus (si consideratis diligenter circumstantiis universis judices expedire) in prædicta Ecclesia eodem Comite favente, quod offert, de Canonicorum numero, de quo ipsi Comiti visum fuerit, ordines, & eam Collegiatam fore authoritate nostrâ statuas; loci Diœcesani in omnibus jure salvo.

Dta Reate Nonis Septembris, Pontificatûs nostri anno primo.

CLEMENS V. *confirmat Erectionem Capituli Dusseldorpiensis, anno* 1306.

CLemens Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis, & Capitulo Ecclesiæ Dusseldorp Coloniensis Diœcesis salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cùm à nobis petitur quod justum est & hone-

honestum, tam vigor æquitatis, quàm ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem Officii nostri ad debitum perducatur effectum.

Sanè petitio vestra nobis exhibita continebat, quod quondam Adolphus Comes de Monte, & Theodorus senior, & Theodorus junior, dicti de Elnere, Milites dictæ Diœcesis, de salute propria cogitantes, & cupientes terrena pro celestibus, & transitoria pro æternis salubriter commutare, idem Comes quatuor, & dicti Milites duas Præbendas in Ecclesia vestra de Dusseldorp Coloniensis Diœcesis de bonis propriis pro remedio animarum suarum, & parentum suorum de novo ordinârunt, & etiam dotaverunt, Venerabilis Fratris nostri Archiepiscopi, & dilectorum Filiorum Capituli Coloniensis ad id accedente consensu; prout in patentibus Litteris inde confectis dictorum Archiepiscopi, & Capituli, Comitis, & Militum prædictorum sigillis munitis pleniùs dicitur contineri.

Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc piè, ac providè factum est, ratum & firmum habentes, id authoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti Patrocinio communimus.

Nulli ergò omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Burdigalæ Nonis Julii, Pontificatûs nostri anno primo.

Bonifacius IX. *Pontifex confirmat ulteriorem Fundationem Capituli Dusseldorpiensis anno* 1392.

Bonifacius Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Devotionis affectus, quem dilectus Filius, Nobilis vir Wilhelmus Dux, & dilecta in Christo Filia, Nobilis mulier Anna Ducissa de Monte, ad nos, & Romanam gerunt Ecclesiam, promeretur, ut votis eorum, in illis præsertim, quæ Divini cultûs augmentum conspiciunt, quantum cum Deo possumus, annuamus.

Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dictorum Ducis & Ducissæ petitio continebat, quòd cùm olim Ecclesia in Dusseldorp Coloniensis Diœcesis, quæ ab olim Parochialis erat, in Collegiatam erecta, & in ea Decanatus ut Dignitas, & octo Canonicatus, & Præbendæ, ac duo Altaria canonicè fundata, erecta, & dotata fuissent, Dux & Ducissa præfati, ad quos Patronatus dictę Ecclesiæ pertinebat, prout pertinet, cupientes terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare, de bonis eis à Deo collatis quindecim alios Canonicatus, & Præbendas, necnon Præposituram, Thesaurariam, & Scholasteriam, & Cantoriam, & duodecim alia Altaria dotaverunt.

Ac Venerabilis Frater noster Fridericus Archiepiscopus Coloniensis loci Ordinarius, de consensu dilectorum Filiorum Capituli Coloniensis, hujusmodi alios quindecim Canonicatus, & Præbendas, Præposituram, Thesaurarium, Scholasteriam, & Cantoriam, necnon duodecim Altaria authoritate Ordinariâ instituit, & erexit; prout in Instrumento publico inde confecto dictorum Archiepiscopi, & Capituli sigillis munito, cujus tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, pleniùs continetur.

Quare pro parte Ducis & Ducissæ prędictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut fundationi, dotationi, & erectioni hujusmodi, ac aliis in eodem Instrumento contentis robur Apostolicæ Confirmationis adjicere, ipsisque Duci, & Ducissæ, ac eorum Successoribus & hæredibus Jus Patronatûs, ac præsentandi Prępositum, Decanum, Thesaurarium, Scholasticum, & Cantorem, nec non Canonicos, & Rectores Altarium dictæ Ecclesiæ, in perpetuum reservare de benignitate Apostolica dignaremur. *Hic inserta approbatio, seu erectio Archiepiscopalis incipit.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Fridericus Dei gratiâ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Apostolicæ Sedis Legatus, Sacri Imperii per Italiam Archi-Cancellarius, universis præsentes Litteras inspecturis, vel audituris, salutem in Domino, & rei cognoscere veritatem. Curam commissi nobis gregis diligenter exequimur, & agitamus, cùm &c.

Datum Bonnæ anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, undecimâ die mensis Julii.

Nulli ergò omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis, communitionis, supplicationis, & reservationis infringere, aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum tertio Nonas Novembris, Pontificatûs nostri anno quarto.

CAPUT XLVIII.

BONIFACIUS VIII. *Papa Controversiam inter Pastores Gandavenses & Fratres Minores ibidem, pro sepultura corporum, per sententiam definit anno* 1295.

Ex Archivis Abbatiæ S. Petri Gandavi.

ONIFACIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati & Conventui Monasterii sancti Petri de Gandavo, Ordinis sancti Benedicti, sanctæ Mariæ, sancti Joannis, sancti Nicolai, & sancti Jacobi Parochialium Ecclesiarum loci ejusdem Patronis, Tornacensis Diœcesis, & Henrico, dicto Cardinali, Rectori ejusdem Ecclesiæ Sancti Jacobi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Petitio vestra nobis exhibita continebat, quod cum olim inter Vos, filii Abbas & Conventus, & quemdam Henricum de Meeren, tunc Rectorem Ecclesiæ sancti Jacobi de Gandavo ex parte una,& Gardianum & Fratres prædicti loci ex altera, super eo, quod vos dicebatis jus non esse præfato Guardiano & Fratribus sepeliendi corpora passim omnium parochianorum prædicti sancti Jacobi, ac sanctæ Mariæ, sancti Joannis, & sancti Nicolai Ecclesiarum, prædicti loci de Gandavo; in quibus vos prædicti Abbas, & Conventus, Jus Patronatus habetis, decedentium, qui apud præfatos Fratres eligunt sepeliri;

Eisdem Guardiano & Fratribus asserentibus ex adverso, quod eis Jus hujusmodi competebat; orta fuisset materia questionis: demum fuit à partibus super hoc pro bono pacis in Romanum Pontificem concorditer compromissum; ac eædem partes compromiserunt, præstitis juramentis firmiter observare, quidquid idem Romanus Pontifex, auditis & inspectis rationibus & juribus partium prædictarum, componendo ordinando seu statuendo de alto & basso super prædictis pronunciandum duceret vel dicendum.

Supplicantes eidem Romano Pontifici, ut defectum, si quis in hujusmodi Compromisso existeret, suâ auctoritate suppleret.

Procuratoribus autem dictarum partium propter hoc apud Sedem Apostolicam constitutis, felicis recordationis *Nicolaus Papa IV.* prædecessor noster bonæ memoriæ, Jordano sancti Eustacii Diacono Cardinali negotium hujusmodi Compromissi, de ipsarum partium voluntate commisit. Coram quo præfatis procuratoribus comparentibus, ac factâ sibi de ipsorum procuratoriis plenâ fide, libellos oblatos ei à procuratoribus ipsis recepit. In quorum altero præfatus Procurator vestrorum Abbatis & Conventûs & ejusdem Henrici tunc viventis, procuratorio nomine vestro & ipsius Henrici proposuit;

Quod, cum eâ occasione, quod prędicti Guardianus & Fratres corpus quondam Agnetis mulieris, Parochianæ supradictæ Ecclesiæ Sancti Joannis, eorum cimiterio tradiderunt Ecclesiasticæ sepulturæ, inter ipsos Guardianum & Fratres ex parte unâ, & Vos præfati Abbas & Conventus, ac Presbyteros Ecclesiarum prædictarum ex altera parte, suborta fuisset tandem quæstio, & ipsa extiterat per quamdam Compositionem amicabiliter terminata, inter alia continentem.

Quod dicti Guardianus & Fratres, salvo jure Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur, annis singulis quatuor personas de Patronatu vestro infra Gandavum, quæ apud ipsos Fratres elegerint sepeliri, & quas idem Guardianus & Fratres sepelire voluerint, possint in suo cimiterio ad Ecclesiasticam recipere sepulturam: Abbatis & Prioris vestri Monasterii primitus requisito, licet non obtento consensu; & plures quam quatuor, si vos prædicti Abbas & Conventus vestrum præbueritis ad hoc consensum.

De Patronatu vero vestro extra Gandavum aliquos ad Ecclesiasticam sepulturam in eorum cimiterio non possint recipere, nisi vestro requisito consensu primitus & obtento.

Et quod vos extraneos existentes alterius Patronatûs, in dicto loco de Gandavo domicilium non habentes, decedentes ibidem, vel extra Patronatum prædictum, qui apud dictos Fratres sepulturam elegerint, sepeliri non impedietis, nec etiam contradictionis obicem apponetis. Et quod ratione ejusmodi sepulturæ nihil juris de Patronatu vestro prædicto, quod superius est expressum, dicti Guardianus & Fratres vendicabunt.

Et quod præfatam Compositionem idem Guardianus & Fratres per eorum patentes Litteras, eorum Sigillo signatas, promiserunt bonâ fide tenêre.

Et deinde Generalis existens in Capitulo generali, & Administrationis Franciç Provincialis, Ministri dicti Ordinis Fratrum

Minorum; nec non loci Diœcesanus; Compositionem hujusmodi approbarunt, & confirmarunt Compositionem eandem, quæ fuerat etiam (ut idem Procurator dicebat) longo tempore à partibus pacificè observata.

Quare petebat idem Procurator vester, præfati Henrici Procuratoris nomine, per præfatum Summum Pontificem ordinari, statui & declarari, Compositionem dictam & quæ in ea continentur observanda esse, dictosque Guardianum & Fratres ipsam observare debere, & ad eorum observantiam eos Auctoritate Apostolicâ compelli, ac etiam, eâdem Auctoritate per dictum Cardinalem pronuntiari observanda esse & observari debere prædicta.

In alio vero libello, per præfatum Procuratorem dictorum Guardiani & Fratrum Minorum porrecto, Procurator ipso procuratorio nomine ipsorum Guardiani & Fratrum petebat, dictam Compositionem cassari, seu cassam & irritam nunciari, quam nullam esse dicebat; & decrevit liberum existere, apud ipsos Fratres Minores sepeliendi omnes qui apud eos eligerent sepeliri; ac etiam inhiberi vobis, præfati Abbas, & Conventus, & Rectori prædicto, ne ipsos super hoc, prętextu dictæ Compositionis impediretis, seu impedire possetis.

Lite autem super eisdem libellis inter eosdem Procuratores legitimè contestatâ, & habitis in hujusmodi causa quibusdam processibus coram Cardinali prædicto; idem Procurator vester prædicti Abbatis & Conventûs, præfati Rectoris præsente procuratore, partis alterius quasdam autenticas Litteras ad suam intentionem fundandam coram eodem Cardinali produxit.

Per quas constabat, factam præfatam Compositionem fuisse, & etiam confirmatam per Episcopum Tornacensem & Generalem, ac Provinciales Ministros atque Custodes prædicti Ordinis Fratrum Minorum, tamquam in causa ipsa coram eodem Cardinali diutius disputatum, ac .... rationes exhibitæ hinc inde fuissent. Tandem iidem Procuratores renuntiantes omnibus aliis rationibus juris & facti, in causa hujusmodi concluserunt, petentes expressè super his sententiam promulgari.

Factâ igitur super præmissis per eundem Cardinalem, piæ memoriæ Honorio Papæ quarto prædecessori nostro relatione fideli, placuit eidem Prædecessori; & dicto Cardinali commisit, oraculo vivæ vocis, ut auctoritate suâ ordinaret & faceret Compositionem ipsam firmiter observari.

Unde prælibatus Cardinalis, ad petitionem *Jacobi dicti Albi de Axella*, & *Joannis dicti de Nieuwant*, Procuratorum vestrorum prędicti Abbatis & Conventûs, ac Rectoris præfati, citari fecit peremtoriè, (ut est moris) præfatos Guardianum & Fratres, & quamlibet aliam legitimam personam volentem comparere pro eis.

Et etiam personaliter Fratrem Ricardum de Nissa prædicti Ordinis Fratrum Minorum, tamquam Procuratorem totius Ordinis Fratrum Minorum, tunc in Romana Curia existentem, nec non & Magistrum Renaldum de Seria, qui dicebatur Procurator substitutus in quibusdam negotiis atque causis prædicti Ordinis Fratrum Minorum, si suâ crediderit interesse, ad dictam diem, ad audiendum quid super præmissis eidem Cardinali Auctoritate hujusmodi Commissionis à præfato prædecessore nostro Honorio specialiter sibi factæ præter partes mandaret; ac etiam ordinaret dictis nominatis *Jacobo* & *Joanni* Procuratoribus vestris, ac ejusdem Rectoris, coram eodem Cardinali comparentibus;

Dictisque Fratre Ricardo & Rainaldo dicentibus & protestantibus, se Procuratores ad hujusmodi causam non esse, nec velle coram dicto Cardinali ut procuratores in ipsa causa comparere;

Et nullo alio pro parte dictorum Guardiani & Fratrum Procuratore legitimo comparente; idem Cardinalis in ipsorum Guardiani & Fratrum contumaciam Compositionem prædictam inter Vos, præfati Abbas & Conventus ac Presbyteros ex una parte, & eosdem Guardianum & Fratres ex altera parte, factam de speciali voluntate ac mandato à prædicto prædecessore Honorio in Consistorio, vivæ vocis oraculo sibi facto, mandavit & ordinavit, à dictis Guardiano & Fratribus, ac à vobis & à dicto Rectore observandam & tenendam esse, ac debere inviolabiliter observari; prout in Instrumento publico inde confecto, dicti Cardinalis sigillo signato, pleniùs continetur.

Nos igitur, vestris supplicationibus inclinati, quod ab eodem Cardinali super præmissis factum est, ratum & gratum habentes, illud auctoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti Patrocinio communimus: tenorem ipsius Instrumenti de verbo ad verbum inseri facientes; qui talis est.

In nomine Domini, Amen. Cum inter Religiosos Viros Abbatem & Conventum Monasterii Sancti Petri Gandavensis, Ordinis sancti Benedicti, Tornacensis Diœcesis, Patronos Sanctæ Mariæ, Sancti Joannis, Sancti Nicolai, & Sancti Jacobi, Gandavensium Parochialium Ecclesiarum, & Henricum Rectorem prædictæ Ecclesię Sancti Jacobi ex una parte, & Guardianum & Conventum Fratrum Minorum Gandavensium ex altera, orta fuisset materia quæstionis, & controversia suscitata, super eo quod dicti Abbas & Conventus, ac Rector dicebant, Jus non esse, eisdem Guardiano & Conventui Fratrum *Instrumentum Constitutionis*

Minorum, sepeliendi passim corpora omnium Parochianorum Ecclesiarum prædictarum, qui apud ipsos Fratres seu in eorum cimiteriis, cum decedunt, eligunt sepeliri: dictis Guardiano & Conventu dicentibus ex adverso, liberrum sibi esse sepeliendi in suo cimiterio passim corpora omnium Parochianorum prædictorum, qui apud ipsos Guardianum & Fratres, seu in eorum Cemiterio eligunt sepulturam.

Tandem ab ipsis Abbate & Conventu Monasterii Sancti Petri, & Henrico Rectore Sancti Jacobi, ac à Guardiano & Conventu Fratrum Minorum Gandensium, super premissis, & ea tangentibus ac pertinentibus ad eadem, pro bono pacis, in Sanctissimum Patrem Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summum Pontificem extitit concorditer compromissum.

Ac eædem partes promiserunt, præstitis corporaliter juramentis, firmiter observare, quidquid idem summus Pontifex (auditis & inspectis rationibus & Juribus partium prædictarum) componendo, ordinando, seu statuendo de alto & basso, super prædictis pronunciandum duxerit aut dicendum.

Supplicantes nihilominus eidem summo Pontifici, quod defectum, si quis esset in hujusmodi compromisso, suâ auctoritate suppleret.

Constitutis itaque apud Sedem Apostolicam Procuratoribus legitimis, super hoc specialiter ab iisdem Partibus Deputatis, videlicet *Joanne de Nieuwant*, pro parte Abbatis & Conventûs Sancti Petri Monasterii, ac Henrici Rectoris prædictorum, & Fratribus *Joanne de Volmers* & *Petro de Bolonia*, Ordinis Fratrum Minorum, Procuratorio nomine dictorum Guardiani & Conventûs Fratrum Minorum, & ipsorum etiam Fratrum *Joannis & Petri* Procuratoris & Ministri Generalis ipsius Ordinis Fratrum Minorum approbatione interveniente expressâ, felicis recordationis Dominus *Nicolaus Papa quartus* nobis Jordano miseratione divinâ Sancti Eustachii Diacono Cardinali negotium hujusmodi Compromissi commisit audiendum, de partium voluntate.

Comparentibus igitur coram Nobis Procuratoribus supradictis, ac petentibus & supplicantibus, quod predictum nobis commissum negotium audiremus; Nos audientiam ipsius negotii, de ipsorum Procuratorum voluntate, juxta Mandatum Apostolicum assumentes, factâ nobis de ipsorum procuratoriis & compromisso hujusmodi plenâ fide, quasdam questiones seu libellos recepimus, per prædictos Procuratores partium hinc inde oblatos.

In quorum altero dictus Joannes Procurator, procuratorio nomine Abbatis & Conventûs, ac Rectoris prædictorum proposuit; quod cum olim super eo, quod præfati Guardianus & Conventus Fratrum Minorum corpus *Agnetis* Parochianæ Ecclesiæ Sancti Johannis de Gandavo, (in qua Parochia dicti Abbas & Conventus Jus obtinent Patronatûs, & certam de dictæ Ecclesiæ proventibus percipiunt portionem) in cemiterio suo ecclesiasticæ tradiderunt sepulturæ; quod idem Abbas & Conventus in præjuditium suum & prædictæ Parochiæ asserebant esse factum;

Inter ipsos Fratres Minores ex parte una, & dictos Abbatem & Conventum Patronos Sanctæ Mariæ, Sancti Joannis, Sancti Nicolai & Sancti Jacobi Parochialium Ecclesiarum ejusdem loci, in quibus Ecclesiis idem Abbas & Conventus de proventibus & obventionibus ipsarum Ecclesiarum certam percipiunt portionem, & Presbyteros Ecclesiarum ipsarum ex altera, questio suborta fuisset; tandem pro bono pacis & concordiæ amicabilis compositio ad invicem facta fuit, in eum modum.

Quod dicti Guardianus & Conventus (salvo Jure Ecclesiarum, de quibus mortuorum corpora assumuntur) annis singulis quatuor personas de Patronatu dictorum Abbatis & Conventûs infra Gandavum, quæ apud ipsos Fratres elegerint sepeliri, & quas iidem Guardianus & Conventus sepelire voluerint, possint in suo cimiterio ad Ecclesiasticam recipere sepulturam; Abbatis vel Prioris dicti Monasterii assensu primitus requisito, licet non obtento. Et plures quam quatuor, si dicti Abbas & Conventus consensum suum duxerint adhibendum.

De Patronatu vero dictorum Abbatis & Conventûs extra Gandavum, non possint aliquos ad Ecclesiasticam in ipsorum cemiterio recipere sepulturam: nisi prædictorum Abbatis & Conventûs consensu requisito primitus & obtento.

Et quod iidem Abbas & Conventus extraneos alterius Personatûs existentes domicilium in Gandavo non habentes, decedentes ibidem, vel extra Personatum prædictum, qui apud ipsos Fratres Minores elegerint sepulturam, sepeliri non impedient, nec contradicent.

Et quod ratione sepulturæ nihil juris de Personatu dictorum Abbatis & Conventûs, quam superius est expressum, dicti Guardianus & Conventus Fratrum Minorum imposterum vendicabunt.

Quam Compositionem ipsi Guardianus atque Conventus per patentes Litteras suo sigillatas sigillo, promiserunt bonâ fide tenêre. Et insuper Minister Provincialis Fratrum Minorum in Francia, & Custos Fratrum Minorum existens in Capitulo generali, Episcopus quoque loci Diœcesanus approbarunt & confirmarunt Compositionem eandem. Quæ fuit etiam inter dictas Partes longo tempore pacificè observata.

Quare dum prædicti Guardianus & Conventus

ventus Fratrum Minorum de Gandavo præfatam Compositionem infringere conarentur, & renuerent observare, petiit idem Joannes de Nieuwant, Procuratorio nomine supradicto, per summum Pontificem (in quem super præmissis & ea tangentibus pro bono pacis à prædictis partibus de alto & basto extiterat compromissum) ordinari, statui & declarari Compositionem hanc dictam, & quæ in ea continentur, observanda esse, & perdictos Guardianum & Conventum Fratrum Minorum ipsa observare debere, & ad observationem eorum ipsos Auctoritate Apostolica compelli, & etiam per nos auctoritate eâdem pronuntiari, observanda esse, & observari debere prædicta.

In altero vero oblato libello, seu petitione coram Nobis per Fratrem *Petrum* Ordinis Fratrum Minorum, Procuratorem prædictum, Procuratorio nomine partis suæ, idem Frater *Petrus* Procurator Compositionem initam inter Guardianum & Fratres Minores de Gandavo, ac Abbatem & Conventum Monasterii Sancti Petri, & Rectorem Ecclesię Sancti Jacobi memoratos, super Jure sepulturę in ipsorum Fratrum pręjudicium & gravamen, petebat cassari, seu cassam & irritam pronuntiari: cum eadem Compositio nulla esset.

Et eâ cassatâ & irritâ nuntiatâ, nunciatâ, decerni, Jus liberum consistere apud ipsos Fratres Minores sepeliendi omnes & quoscumque à dicta Villa Gandensi, ubicumque & quotcumque, qui apud ipsos Fratres elegerint sepeliri.

Ac etiam inhiberi Abbati & Conventui, ac Rectori memorato, ne impediant, vel impedire valeant, prætextu Compositionis prædictæ, quo minus ipsi omnes ipsos possint liberè sepelire, qui apud ipsos Fratres sepulturam duxerint eligendam.

Super his autem libellis seu petitionibus per procuratores eosdem, lite contestatâ, habitis quoque in ipsa causa quibusdam Processibus coram Nobis, dictus Joannes procuratorio nomine Abbatis & Conventûs, ac Rectoris Ecclesiæ Sancti Jacobi prædictorum, præsente procuratore partis alterius ad suam intentionem fundandam, exhibuit inter cætera coram nobis patentes Litteras Ministri Provincialis Franciæ, & Custodis Flandriæ Fratrum Minorum, ac Guardiani & Conventûs Fratrum Minorum Gandensium, item alias Litteras religiosi viri Fratris *Joannis* Ministri generalis Ordinis Fratrum Minorum, ac insuper Litteras Episcopi Tornacensis loci Diœcesani (sigillis ipsorum pendentibus sigillatas) prout Procuratores partium prædictarum coram nobis confessi fuerunt. Ex quibus Litteris patet evidenter, supradictam Compositionem factam & initam fuisse inter memoratos Abbatem & Conventum S. Petri Gandavensis, ac per vestros parochianos Patronatûs eorum infra Gandavum, ex parte una, & Guardianum & Conventum Fratrum Minorum Gandensium ex altera, & etiam confirmatam per supra-dictos Episcopum, Generalem, & Provincialem Ministros, atque Custodem.

Cumque fuisset coram nobis in causâ ipsâ diutius disputatum, multæque rationes Juris exhibitæ, & plura alia hinc inde dicta & allegata fuissent, præfati *Joannes de Nieuwant*, & Frater *Petrus de Bolonia* Procuratores partium volentes in hoc negotio seu causâ concludere, renunciarunt coram Nobis omnibus aliis exceptionibus juris & facti, & in negotio, seu causâ, vel quæstione hujusmodi concluserunt. Supplicantes, & petentes expressè super his Sententiam promulgari.

Factâ igitur super prædictis relatione Sanctissimo Patri & Domino, Domino Honorio Papæ quarto, per nos Jordanum miseratione divinâ Sancti Eustacii Diaconum Cardinalem, placuit eidem Domino nostro, & nobis in Consistorio commisit oraculo vivæ vocis, ut sua auctoritate ordinaremus & mandaremus, Compositionem ipsam, ut infra sequitur, per Abbatem & Conventum Monasterii Sancti Petri, atque Rectorem Sancti Jacobi, & Guardianum & Conventum Fratrum Minorum de Gandavo prædictos, firmiter observari.

Unde nos, ad petitionem & instantiam *Jacobi dicti Albi de Axella*, & *Joannis de Nieuwant*, procuratorum Abbatis & Conventûs, ac Rectoris Ecclesię Sancti Jacobi prædictorum, citari peremtoriè fecimus in Audientiâ publicâ (ut est moris) ipsos Guardianum & Fratres Minores de Gandavo, & quamlibet aliam legitimam personam, volentem comparere pro eis; ac etiam personaliter Fratrem Ricardum de Nissa, Ordinis Fratrum Minorum, tamquam Procuratorem totius Ordinis Fratrum Minorum in Romana Curia existentem, & Magistrum Reynaldum de Setia, qui dicebatur Procurator institutus in quibusdam negotiis & causis Ordinis Fratrum Minorum (si suâ crediderit interesse) ad hodiernum diem, ad audiendum quid super prædictis autoritate Commissionis à prædicto Domino nostro summo Pontifice specialiter nobis factæ, inter partes prædictas duceremus mandandum ac etiam ordinandum.

Præsentibus itaque coram nobis, prænominatis Jacobo & Joanne Procuratoribus, nomine prædictorum Abbatis & Conventûs Monasterii Sancti Petri, & Henrici Rectoris prædicti, Fratre Ricardo, & Magistro Raynaldo de Setia, dicentibus & protestantibus coram nobis, se Procuratores ad istud negotium sive causam non esse, nec velle coram nobis ut Procuratores in ista causa seu negotio comparêre, nulloque alio pro parte prædictorum Guardiani &

Conventûs Fratrum Minorum Gandavensium Procuratore legitimo comparente, in ipsorum contumaciam; Nos *Jordanus*, miseratione divinâ Sancti Eustachii Diaconus Cardinalis, supradictam Compositionem factam inter præfatos Abbatem & Conventum Monasterii Sancti Petri de Gandavo, Ordinis Sancti Benedicti, Tornacensis Diœcesis, & Presbyteros parochiales Patronatûs eorum intra Gandavum ex parte una, ac Guardianum & Conventum Fratrum Minorum de Gandavo prædictos ex altera: videlicet quod ipsi Guardianus & Conventus FF. Minorum de Gandavo annis singulis quatuor personas de Patronatu dictorum Abbatis & Conventûs intra Gandavum, & quę apud ipsos elegerint sepeliri, & quos voluerint, dicti Guardianus & Conventus possint recipere in eorum cimiteriis ad ecclesiasticam sepulturam; ipsius Abbatis, & Prioris, si Abbas absens fuerit, vel illius qui Conventui præerit, si ipsos Abbatem & Priorem abesse contigerit, super sepeliendo corpore consensu, (quem horâ competenti & ad sepeliendum opportuna adhibere teneantur) primitus requisito.

Dictum Sententiæ

Quem consensum si dicti Abbas vel Prior, vel ille qui Conventui præerit, non adhibuerint modo prædicto, ipsi Guardianus & Conventus nihilominus possint ipsas quatuor personas, de Personatu dictorum Abbatis & Conventûs in Gandavo, annis singulis sepelire; ut superius est expressum. Salvo semper tamen Jure Ecclesiarum illarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur.

Ac etiam possint iidem Guardianus & Conventus annis singulis de Patronatu dictorum Abbatis & Conventûs infra Gandavum, & qui apud ipsos Fratres elegerint sepeliri, plures recipere, si Abbas & Conventus prædicti consensum suum duxerint adhibendum.

Nec possint iidem Guardianus & Conventus aliquos de Personatu ipsorum Abbatis & Conventus Monasterii Sancti Petri de Gandavo, extra Gandavum (nisi consensu ipsorum Abbatis & Conventus super iis requisito primitus & obtento) ad Ecclesiasticam recipere sepulturam.

Et insuper quod iidem Abbas & Conventus Monasterii Sancti Petri de Gandavo extraneos alterius Personatûs existentes, domicilium in Gandavo non habentes, decedentes ibidem, vel extra Patronatum prædictum, qui apud ipsos Fratres Minores elegerint sepulturam, sepeliri non impedient, nec contradicent.

Et quod etiam prædicti Guardianus, & Conventus Fratrum Minorum de Gandavo, ratione sepulturæ prædictæ nihil Juris de Patronatu dictorum Abbatis & Conventûs Monasterii Sancti Petri de Gandavo (quod superius expressum est) imposterum vendicabunt.

Quam Compositionem præfati Episcopus Tornacensis, Minister Franciæ, Custos Flandriæ, & Minister Generalis Ordinis Fratrum Minorum, per suas Litteras confirmarunt; & Nos de speciali voluntate & mandato à Sanctissimo Patre, & Domino, D. *Gregorio Papa quarto* in Consistorio, vivæ vocis oraculo nobis facto mandamus & ordinamus, per prædictos Guardianum & Conventum Fratrum Minorum de Gandavo, & per Abbatem & Conventum Monasterii Sancti Petri, ac etiam per Procuratorem Ecclesiæ Sancti Jacobi supra-dictos observandam esse; ac per eosdem proximè dictam Compositionem debere firmiter & inviolabiliter observari; contra ipsam, seu in ejus præjudicium, per aliquam partium prædictarum nihil imposterum attemptando.

In quorum testimonium & evidentiam pleniorem, præsentibus Sigillum nostrum duximus apponendum.

Actum Romæ in hospitio in quo moramur, anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo septimo, Indictione quintâ-decimâ, Pontificatûs Domini Honorii Papæ quarti, anno secundo, mensis Martii die tertio; præsentibus discretis Viris, Domino *Neapoleone de filiis Ursi*, Canonico Parisiensi, Magistris *Matthæo de Neapoli* Domini nostri Papæ Capellano, & *Ranulpho de Bosco*, Doctore Decretorum, *Joanne de Zagarolo*, Archipresbytero, *Setimio Georgio*, de Interamnis, & *Ferrisio de Camereto* Notario; testibus & nihilominus prędicta omnia per *Danielem* Notarium infrascriptum, scribi & in publicam formam redigi fecimus. 1287.

Et ego *Daniel Guidonis Conam*, Corisopitensis Diœcesis, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate Notarius publicus, unà cum testibus prænominatis prædictis interfui, mense, die, loco præfatis, & de mandato dicti Domini Cardinalis, de prædictis præsens publicum Instrumentum scripsi, & ea in publicam formam redegi, & consueto signo meo signavi.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraïre.

Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani decimo-sexto Kal. Martii, Pontificatûs nostri anno primo.

FF. Minores vix ab anno 1226. intra urbem Gandavensem admissi (vide Diploma Waltheri Tornac. Episcopi, & conditiones admissionis Tom. III. Dipl. Belgicor. pag. 678.) ceperunt corpora defunctorum parochianorum, invitis Pastoribus sepelire. Hinc orta lis Romæ; quam

contra eosdem Fratres definivit Bonifacius VIII. Pontifex, per Bullam hanc datam anno 1295.

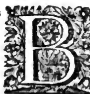
De hisce rixis FF. Minorum contra Parochos & Clerum sæcularem vide notabilia, apud Meyerum in Annalibus Flandriæ ad annum 1285.

Fuit etiam eo tempore Archidiaconus ac Canonicus in Ecclesia Tornacensi Mgr. Henricus de Gandavo, S. T. Doctor celeberrimus, qui sustinuit authoritatem Episcoporum ac Parochorum, contra opiniones Ordinum Mendicantium.

CAPUT XLIX.

BONIFACIUS VIII. *Pontifex concedit Privilegium Priorissæ ac Monialibus de Auwerghem Ordinis S. Dominici juxta Bruxellam, ut in tribus Parochiis sui Juris Patronatûs (nempe Buscoducis, Waetermaele & Ekerna) constituant Parochos Regulares ex Ordine FF. Prædicatorum; datum anno* 1296.

Ex Archivis prædicti Prioratus.

BONIFACIUS Episcopus Servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Priorissæ & Conventui Monasterii (1) Vallis Ducissæ Cameracensis Diœcesis, secundum Regulam B. Augustini viventibus salutem & Apostolicam benedictionem.

Devotionis vestræ sinceritas nos inducit, ut vos salubribus insistentes operibus dono specialis favoris & gratiæ prosequamur. Porrecta siquidem nobis vestra petitio continebat, quod in de (2) *Buscoducis* & in de (3) *Ekerne* Leodiensis Diœcesis, & in de (4) *Waetermaele* Cameracensis Diœcesis Ecclesiis Jus Patronatûs noscimini obtinere.

Quare nobis humiliter supplicastis, ut cedentibus vel decedentibus Rectoribus Ecclesiarum ipsarum, Sacerdotes & Clericos, per Vos ad dictas Ecclesias præsentandos, habitu vestro induere, ac indutos ad dictas Ecclesias locorum Ordinariis præsentare, animarum curam & sacros etiam Ordines recepturos ab eisdem, ac etiam ipsos ad vestrum revocare Monasterium, & alios idoneos loco eorum, prout & quantum expedire videritis, præsentare licitè valeatis, Vobis concedere curaremus.

Nos itaque, Vestris supplicationibus inclinati, Vobis, ut cedentibus vel decedentibus Rectoribus supradictis, per Vos ad præfatas Ecclesias præsentandos, eodem habitu decenter & honestè induere, ac indutos Ordinariis ipsis præsentare ad Ecclesias memoratas, à quibus Curam & Ordines eosdem recipere valeant, ac etiam ipsos ad vestrum revocare Monasterium, & alios idoneos loco eorum (sicut præmittitur) præsentare, prout & quando expedire videbitis, Authoritate præsentium indulgemus. (5)

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, sexto Idus Januarii, Pontificatûs nostri anno primo.

(1) VALLIS-DUCISSÆ. Nomen habet hoc Monasterium de Auderghem, ex eo quod in valle silvæ Soniæ situm, ab Aleyde Ducissa Brabantiæ anno 1270. fundatum fuerit. Cujus conjux Henricus VI. Brabantiæ Dux, dum in FF. Prædicatores beneficus, Lovaniense Monasterium fundavit & ædificavit; ipsa non minus erga Moniales ejusdem Ordinis extitit liberalis. Obiit ille anno 1260, ipsa 1273, sepulti ambo Lovanii in Choro Prædicatorum.

(2) BUSCUM-DUCIS, Brabantiæ urbs, Hollandis subdita. Jus Patronatus Ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ (dein Cathedralis) circa annum 1413 translatum fuit à Monialibus de Auderghem in ipsum illius loci Capitulum. Vide Diplom. Belg. Tom. III. p. 175.

(3) WAETERMAEL, Parochia juxta Bruxellam, in qua situm est præfatum Monasterium de Auderghem.

(4) EKEREN, Parochia juxta Antverpiam, ubi anno 1702. pugna celebris inter Gallos ac Batavos. Jus Patronatûs à Capitulo S. Rumoldi Mechliniensi transiit ad hasce Moniales. Diplom. Belg. Tom. II. p. 1005.

(5) Cessavit hoc Privilegium post Concilium Tridentinum, hodieque nulli admittuntur Pastores Regulares in Belgio nostro Catholico, præterquam Præmonstratenses, ac pauci Benedictini, Cistercienses & Canonici Regulares. Insuper circa ann. 1730. per sententiam latam in supremo Brabantiæ Senatu, in favorem Nominationum Academiæ Lovaniensis, judicatus fuit Pastoratus de *Waetermaele* simpliciter sæcularis, non obstante Bulla superiore, in lite allegata per Moniales de Auderghem.

CAPUT L.

BENEDICTUS X. *Pontifex confirmat anno* 1303 *fundationem, dotationem atque exemptionem Ecclesiæ Collegiatæ Beatæ Mariæ Civitatis Dolanæ in Burgundia, per* MATHILDEM *Comitissam Arthesiæ, tamquam Tutricem filii sui* ROBERTI *Comitis Burgundiæ atque Arthesiæ, viduam* OTTHONIS *Comitis Burgundiæ &c. pro Decano atque XII. Canonicis instituta.*

E chartis relictis ab Illustriss. D. à Precipiano Archiepisc. Mechlin.

BENEDICTUS Episcopus Servus servorum Dei, venerabili fratri Episcopo Cabilonensi, & dilectis filiis de Charo-loco ac de Besua Bisuntinensis & Lingonensis Diœcesis Monasteriorum Abbatibus salutem & Apostolicam benedictionem.

Laudabilia vota fidelium, & præsertim quæ pro ampliando divino cultu & animarum procuranda salute de fonte charitatis emanant, libenter benigno favore prosequimur, & exauditionis gratiâ prævenimus.

Sanè dilecta in Christo filia Nobilis Matildis Comitissa Atrebatensis, relicta quondam Othonis Comitis Palatini Burgundiæ ac Domini Salinensis, Tutrix dilecti filii Roberti pupilli nati ejus & præfati Othonis Viri sui ac ipsius Othonis hęredis, Nobis significare curavit, quod præfatus Otho olim dum viveret, quondam Alidis Comitissæ Burgundiæ matris suæ dispositioni piæ in hac parte prudenter inhærens, ac de propria salute cogitans, & cupiens terrena pro cœlestibus, & transitoria pro æternis salubri commercio commutare, pro suæ ac præfatæ Alidis matris ipsius & aliorum consanguineorum suorum animarum remedio salutari, voluit & disposuit in suo Testamento sive ultima voluntate, cujus eandem Matildim, quæ de Consuetudine Patriç esse poterat Executrix, inter alios Executricem reliquit, ut in Villa sua Dolæ, scilicet in Parochiali Ecclesia Sanctæ Mariæ ipsius Villæ, Bisuntinensis Diœcesis, in qua ad dilectos filios Capitulum Ecclesię Sanctæ Mariæ Magdalenæ Bisuntinensis, ac Priorem Prioratus præfatæ villæ de Dola Ordinis Sancti Benedicti communiter Jus Patronatus dicitur pertinere; crearentur & fierent una Dignitas, videlicet Decanatus, & duodecim Canoniæ ac totidem Præbendæ.

Antiquum Jus Patronatus Parochiæ.

De quibus unus Decanus & duodecim Canonici possent commodè sustentari; villam suam de pupilli ejusdem consensu cum omnibus possessionibus, bonis, juribus & pertinentiis ejusdem villæ ad eum spectantibus, pro Præbendis præfatis, ad quas condecenter sufficientia esse dicuntur, deputando;

Quare præfata Executrix nobis humiliter supplicavit, ut cum ipsa dispositionem præfatam parata sit prosequi, ut tenetur, super hujusmodi statu negotii, nunc & imposterum providere salubriter dignaremur.

Nos igitur devotionem suam super hoc multipliciter in Domino commendantes, & hujusmodi piam dispositionem præfatorum Othonis & Alidis volentes favore prosequi benigno, discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus auctoritate nostra, si vobis sic esse constiterit, & consideratis diligenter circumstantiis universis, videritis expedire, factâ vobis ad opus Decanatus & Canoniarum prædictorum traditione & assignatione debitâ de dicta Villa, de pupilli ejusdem possessionibus, bonis, juribus & pertinentiis supradictis, si sint sufficientia ut præfertur, alioquin cum tot aliis bonis stabilibus præfati pupilli, seu Executricis ejusdem, quot sufficiant ad sustentationem præfatam pro Decanatu & Canoniis eisdem in Præbendas juxta vestrum arbitrium imposterum dividendis, hujusmodi Decanatum & duodecim Canonias in præfata Ecclesia Sanctæ Mariæ de Dola, quæ ad ad id in ædificio competens esse dicitur, de novo creare curetis.

Instituendo hac vice ad Decanatum hujusmodi unum in Decanum, & de ipsius Decani consensu, ad singulas Canonias pręfatas in Canonicos singulas personas idoneas, quas ad id prælibata Tutrix prædicti pupilli nomine, vobis duxerit præsentandas.

Et ut commodius & utilius præmissa prosperentur, dictam Ecclesiam Sanctæ Mariæ, ac Decanatum, Canonias, Præbendas, Dacanum & Canonice memoratos, & cæteros qui pro tempore fuerint Decani & Canonici in eadem Ecclesia, cum Clericis in ipsa Ecclesia pro tempore servientibus, sub nostra & dictæ Sedis protectione suscipiatis, eos & eas ab omni jurisdictione, potestate atque dominio tam venerabilis Fratris nostri Archiepiscopi, & dilectorum filiorum Capituli Bisuntinensis, quam cujuslibet alterius Prælati seu Ecclesiasti-

siasticæ personæ totaliter & perpetuò eximendo.

Ita quod nec dictus Archiepiscopus vel præfatum Capitulum, nec quævis alia persona Jure Ordinario Ecclesiam, Decanatum, Canonias, Præbendas, Decanum, Canonicos, & Clericos supradictos, interdicere, suspendere vel excommunicare valeant, seu quocumque modo aliàs, in eos potestatem vel jurisdictione aliquam exercere.

Exemptio.

Jus Patronatûs Decan & Præbendarum.

Jure Patronatûs in eisdem Decanatu, Canoniis, & Præbendis, & facultate præsentandi ad eos Decanum & Canonicos, præfato Roberto & suis hæredibus Comitibus Burgundię Palatinis, qui pro tempore fuerint, in perpetuum reservatis.

Statuentes nihilominus, ut ex tunc institutio Canonicorum ad Canonias ac Præbendas hujusmodi facienda, ad eundem Decanum, & successores suos in Decanatu prædicto, qui pro tempore fuerint, Pertineat. Et quod præfatus Robertus & hæredes sui prædicti Burgundiæ Comites, qui extiterint pro tempore, præsentationem Canonicorum hujusmodi, secundum instituta Canonica, Decano facere teneantur; Canonicos & Clericos prælibatos, curæ, custodiæ, visitationi, correctioni, jurisdictioni & obedientiæ præfati subjiciendo Decani. Institutionem autem Decani ad Præsentationem præfatorum Roberti & hæredum faciendam, præfatæ Sedi reservetis.

Statuatis etiam, ut in choro divina Officia, & super Altare majus ipsius Ecclesiæ Missarum solemnia per eosdem Decanum, Canonicos, & Clericos celebrentur. Et quod Parochialis Missa & alia divina Officia per Capellanum perpetuum ipsius Ecclesiæ qui pro tempore fuerit, in aliquo alio altari & loco ejusdem Ecclesiæ, in qua plura altaria esse dicuntur, ubi tibi ac prædicto Decano per Te instituendo videbitur, celebrentur; prædictorum Archiepiscopi, Capitulorum, Prioris, Rectoris, & Parochialis Ecclesiæ, & aliorum quorumlibet juribus super præmissis in cæteris nihilhominus semper salvis;

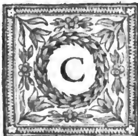
Sic vos in præmissis diligenter & providè habituri, quod dignè possitis ex-inde commendari: intimaturi Nobis per patentes vestras Litteras, harum seriem continentes, quicquid super iis duxeritis faciendum. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, Tu Frater Episcope cum eorum altero ea nihilominus exequaris.

Datum Laterani II. Kal. Martii, Pontificatûs nostri anno primo.

CAPUT LI.

CLEMENS VI. *Pontifex confirmat anno 1346 fundationem Capellaniæ erectæ Bruxellis per* GUILIELMUM A DUUVENVOORDE, *Dominum de Oosterbout, in palatio suo; quod postmodum fuit Principum Nassaviæ.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

LEMENS Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Nobili viro Domino *Guilielmo de Duuvenvoerde*, Domino de Oisterhout, Militi, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Hiis quæ interdum pro cultu divini nominis augmentando tam providè quam salubriter ordinantur, ut illa perpetuis futuris temporibus illibata consistant, libenter adjicimus Apostolici muniminis firmitatem.

Sane petitio pro parte tua nobis nuper exhibita continebat, quod dudum tu quandam Capellam ad honorem Dei & beatę Mariæ Virginis, ac beatorum Martini, Georgii & Catharinæ in domo tua apud Bruxellam, infra methas parochialis Ecclesiæ Sancti Jacobi Frigidi-Montis Cameracensis Diœcesis, de bonis tuis construi fecisti pariter & dotasti. Quodque postmodum dilectus filius *Hugo de Pomeriis* Vicarius in spiritualibus & temporalibus generalis Fratris nostri *Guidonis* Episcopi Cameracensis, fundationi & dotationi hujusmodi suum præbuit assensum; ac Capellaniam fundatam in eadem Capella, & institutam tamquam perpetuum & competens Beneficium, auctoritate ordinariâ ex certa scientia confirmavit. Statuens, quod Capellani qui pro tempore essent in ea Canonicè instituti, infra annum à suæ institutionis tempore se facerent in Presbyteros promoveri, ipsique dictæ Capellaniæ personaliter deservientes quatuor Missas qualibet hebdomadâ in eadem Capella celebrare perpetuò tenerentur: nisi prçfati Presbyteri forent aliquando necessario impedimento occupati. Anno 1348

Quo casu ipsi per alium idoneum Sacerdotem procurarent & facerent celebrari; jure tamen prædictæ Parochialis Ecclesiæ in omnibus semper salvo.

Collatione ipsius Capellaniæ, quatenus eam vacare contingeret, prædicto Episcopo & successoribus suis Episcopis Cameracen- Jus Patronatûs.

sibus, qui essent pro tempore, ad præsentationem Patroni ipsius Capellæ perpetuo reservatâ; prout in quodam publico Instrumento inde confecto, cujus tenorem de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, pleniùs continetur.

Quare pro parte tua nobis extitit humiliter supplicatum, ut præmissa omnia & singula, cum suppletione defectus, si quis in eis fuerit, fulcire Apostolico munimine dignaremur.

Nos igitur hujusmodi tuis in hac parte devotis supplicationibus inclinati, præmissa omnia & singula rata & grata habentes, illa auctoritate Apostolica ex certa scientia confirmamus, & præsentis Scripti Patrocinio communimus; supplentes omnem defectum, si quis in præmissis, vel eorum aliquo quomodolibet intervénerit; de Apostolicæ plenitudine potestatis Jure Patronatûs ipsius Capellæ (dummodo tempore datæ præsentium non sit in eo alicui jus specialiter quæsitum) Tibi & hæredibus ac successoribus tuis expresse & perpetuo reservato.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis, communitionis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contravenire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Avinionæ XIII Kal. Maii, Pontificatûs nostri anno quarto.

Guilielmus de Duuvenvoorde. Hic fuit fundator Monasterii Clarissarum divitum, seu Urbanistarum, quæ Bruxellis habitant. Literas Fundationis habes apud Miræum Tom. I. pag. 450. Postmodum hereditates Familiæ Duuvenvoordicæ per nuptias transferunt ad Domum Nassaviam.

Postquam autem die 3. Februarii 1731. fortuito igne deflagrasset antiquum & elegans Palatium Ducum Brabantiæ in urbe Bruxellensi, non sine evidenti discrimine vitæ Serenissimæ Archiducis Mariæ Elisabethæ Belgii Gubernatricis eandem Aulam tunc inhabitantis; selegit ipsa exinde in prædicto Palatio Nassavico domicilium suum suique comitatûs.

CAPUT LII.

N. *Romanus Pontifex, ad petitionem Joannis Abbatis S. Bavonis Gandavi, Parochialem Ecclesiam Sancti Christi, (aliàs S. Salvatoris) in eadem Urbe, reddit Regularem, pro Monacho ejusdem Abbatiæ Bavonianæ, circa annum* 1350.

Ex Archivis Episcop. Gandav.

Drianus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Joanni Abbati & Conventui Monasterii S. Bavonis Gandensis, Ordinis S. Benedicti, Tornacensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Piis & honestis supplicum votis, illis præsertim quæ Monasteriorum & piorum locorum commodum & utilitatem concernunt, libenter annuimus, & ea prosequimur favoribus opportunis.

Exhibita siquidem Nobis pro parte vestra petitio continebat, quod cum Parochialis Ecclesia Sancti Christi Gandensis, Tornacensis Diœcesis, cujus Jus Patronatus ad vos dignoscitur pertinere, per sæcularem Clericum gubernari consueverit, sæpe vobis lites moveantur, & ipsi Monasterio damna plurima inferantur; & quod si Ecclesia ipsa per aliquem ex Monachis vestri Monasterii regeretur, valde foret utile eidem Monasterio, pro litibus & damnis hujusmodi evitandis, ac juribus ejusdem Monasterii conservandis.

Quare pro parte vestra Nobis fuit humiliter supplicatum, ut vobis, quod dicta Ecclesia per aliquem ex Monachis dicti Monasterii ad hoc idoneum de cætero regatur, concedere de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati, vobis, & tuis fili Abbas successoribus dicti Monasterii Abbatibus, qui pro tempore fuerint, quod Ecclesia ipsa de cætero, (sine præjudicio tamen illius qui eandem Ecclesiam præsentialiter obtinet) per unum ex Monachis hujusmodi, qui ad id fuerit idoneus, regatur, & quod vos ad dictam Parochialem Ecclesiam quotienscumque eam vacare contigerit, aliquem idoneum ipsius Monasterii Monachum in Rectorem ejusdem Ecclesiæ loci Ordinario præsentare possitis, instituendum per ipsum Ordinarium in ejusdem Ecclesiæ Rectorem, prout de aliis parochialibus Ecclesiis, ad Jus Patronatus præfati Monasterii spectantibus, fieri (ut asseritis) consuevit;

Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis & aliis, nec non prædictâ & aliis

consuetudinibus contrariis quibuscumque, Authoritate Apostolicâ specialis dono gratiæ, tenore præsentium indulgemus; decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super hiis, à quoquam quâvis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc Paginam nostræ Concessionis & Constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Januæ, II. Nonas Aprilis, Pontificatûs nostri anno octavo.

Adrianus Pontifex (in hoc Diplomate MSS. memoratus) nemo sedit ad quinque annos; cum tamen dicatur Bulla data, anno Pontificatûs octavo, & ad petitionem Joannis Abbatis S. Bavonis. Quæ proinde ut concilientur, debet esse Clemens VI. Pont. anno 1350. vel Innocentius VI anno 1360.; quia tunc Abbas Bavonianus fuit *Joannes Fayus*, vir magnæ Authoritatis, præsertim apud Clementem VI. ad quem & pro quo sæpiùs Legationibus functus est.

De Ecclesia S. Salvatoris, vulgo Celiskett, Gandavi, vide Sanderum in Flandria Illustr. Tomo I.

CAPUT LIII.

Gregorius XI. *Pont. se olim in Ecclesia Cameracensi Canonicum & Archidiaconum Valencenensem fuisse commemorat; & ea-propter unionem Personatûs Ecclesiæ de Semps juxta Mechliniam, in favorem illius Capituli, & ad usum Fabricæ ejusdem confirmat, anno* 1371.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

Gregorius Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sinceritas devotionis dilectorum filiorum Præpositi, Decani, & Capituli Cameracensis divinis laudibus dedicata, quam ipsi ad nos, & Romanam gerunt Ecclesiam, promeretur, ut eos illa gratiâ favorabiliter prosequamur, quam eorum, & Ecclesiæ prædictæ necessitatibus fore conspicimus opportunam.

Sanè petitio pro parte Venerabilis Fratris nostri Gerardi Episcopi Cameracensis, dictorumque Præpositi, Decani, & Capituli nobis nuper exhibita continebat, quod olim bonæ memoriæ Petrus Episcopus Cameracensis, attendens, quod redditus & proventus Fabricæ ejusdem Ecclesiæ adeo erant tenues, & exiles, quod ex eis reparationes & refectiones ejusdem Ecclesiæ fieri non poterant; Personatum de Sempse, Cameracensis Diœcesis, ad collationem & provisionem Episcopi Cameracensis, qui est pro tempore, pleno jure spectantem, officio Fabricæ dictæ Ecclesiæ imperpetuum annexuit, & univit.

Semps Parochia inter Mechlin. & Bruxellas.

Cum autem Unio ejusmodi suum effectum sortiri nequiverit, viribusque non subsistat, Constitutione felicis recordationis Urbani Papæ quinti prædecessoris nostri super hoc editâ obsistente: & etiam pro eo quod legitimè in unione hujusmodi consensus dictorum Capituli, ut asseritur, minimè intervênit, ac alii defectus fuerunt in ea.

Nos gerentes ad ipsam Ecclesiam, in qua dum eramus in minoribus constituti, Canonicatum & Præbendam, ac Archidiaconatum de Valenchenis obtinuimus, specialem devotionis affectum; ac volentes præfatos Præpositum, Decanum, & Capitulum favore prosequi gratioso, ac eidem Fabricæ, ut Ecclesia ipsa reparari valeat, & etiam sustentari, de alicujus subventionis auxilio providere;

Papa Gregorius XI, olim Archidiaconus Valencenensis.

Dictorum Episcopi, Præpositi, Decani & Capituli in hac parte supplicationibus inclinati, prædictum Personatum, cum omnibus juribus, & pertinentiis suis, exceptis collationibus Beneficiorum ad Collationem Personæ dicti Personatûs, qui est pro tempore, pertinentium, præfatæ Fabricæ pro reparatione, & sustentatione hujusmodi imperpetuum incorporamus, annectimus & unimus.

Ita quod, decedente Personâ dicti Personatus, qui nunc est, aut Personatum ipsum aliàs quomodolibet dimittente, liceat Præposito, Decano, & Capitulo per se, vel alium, seu alios, corporalem possessionem Personatûs, ac jurium & pertinentiarum prædictorum auctoritate propriâ apprehendere & nancisci, ac etiam retinere, Diœcesani loci, & cujuslibet alterius licentiâ minimè requisita, ac ipsius Personatûs fructus, redditus, & proventus, obventiones & jura quæcumque percipere & habere, in usus dictæ Fabricæ totaliter convertendos.

Volumus tamen, & nostræ intentionis exiftit, quod quam-primum Unio hujusmodi suum effectum sortita extiterit, Jus Patro-

natûs, nec non collatio, provisio, præsentatio, & omnimoda dispositio omnium & singulorum Beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura, & sine cura, ad collationem Personæ dicti Personatûs, qui est pro tempore, spectantium, ad præfatum Episcopum, qui est & erit pro tempore, ex tunc in antea pertineant, & spectent.

Collatio Beneficiorum penes Episcopum Cameracensem.

Non obstantibus, si aliqui super Provivisionibus sibi faciendis de hujusmodi Personatibus aut aliis Beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales Apostolicæ Sedis Legatorum ejus Litteras impetrarint; etiamsi per eas ad inhibitionem, reservationem, & decretum, vel alias quomodolibet sit processum. Quas litteras, & processus habitos per eosdem, ad Personatum prædictum volumus non extendi: sed nullum per hoc eis quoad assecutionem Personatuum aut beneficiorum aliorum prçjudicium generari; & quibuslibet Litteris & Indulgentiis Apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri; & de quibus, quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris Litteris mentio specialis.

Nos enim irritum decernimus & inane, si secus super hiis à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Incorporationis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Avenione XII. Kal. Decembris, Pontificatûs nostri anno primo.

Gregorius XI. antea dictus Petrus Rogerii, genie fuit Lemovix, Clementis VI. Pont. è fratre nepos. Fuit & Decanus Ecclesiæ Bajocensis, Canonicus Parisiensis, Archidiaconus Senonensis Sub finem anni 1370. electus est Pontifex, necdum Sacerdotio initiatus. Anno 1376. Avenione discedens Sedem Apostolicam Romam transtulit, ibique post biennium è vivis excessit.

CAPUT LIV.

Clemens VII. *Pontifex, Avenione sedens, declarat anno* 1393. *Capellanias Ecclesiæ Sti. Donatiani Brugis non posse impetrari in Curia Romana; attenta præsertim antiqua illius Ecclesiæ consuetudine, quod omnes Horæ Canonicæ memoriter decantarentur.*

Ex Autentico extante in Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Clemens Episcopus, Servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Ad ea libenter intendimus, & provisionis Apostolicæ studium adhibemus, per quæ divinum Officium in singulis Ecclesiis secundum ritus laudabiles in eis hactenus observatos continuari valeat & etiam augmentari.

Exhibita siquidem Nobis pro parte dilectorum filiorum Decani & Capituli Ecclesiæ S. Donatiani Brugensis, Tornacensis Diœcesis, petitio continebat, quod mos seu consuetudo dicendi Horas Canonicas in ipsa Ecclesia, quæ (ut iidem Decanus & Capitulum asserunt) inter alias Ecclesias Comitatus Flandriæ notabiliter fundata & decenter dotata existit, adeo est varius & diversus, quod vix per alios quam illos qui ipsum à juventute didicerunt, potest dici: præsertim cum Officium dictæ Ecclesiæ tam diurnum quam nocturnum corde-tenus & absque libris consueverit decantari.

Usus antiquus notatu dignus.

Quodque nonnullæ sunt in eadem Ecclesia fundatæ Capellaniæ, consuetę personis & Clericis ipsius Ecclesiæ assignari, ut ipsi ferventius in servitio divino in eadem Ecclesia celebrando horis diurnis & nocturnis insistant. Et quod nonnulli in dicto servitio & usu minus instructi, Auctoritate Apostolica Beneficia in illis partibus expectantes, ipsas Capellanias, quarum collatio & omnimoda dispositio ad ipsos Decanum & Capitulum (ut asserunt) pertinent, vigore Litterarum Apostolicarum nonnunquam acceptant, & de eis sibi faciunt provideri; in magnum dicti servitii detrimentum.

Quare pro parte dictorum Decani & Capituli nobis fuit humiliter supplicatum, ut eis providere super hoc de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, Auctoritate Apostolica statuimus & etiam ordinamus, quod deinceps prçfatæ Capellaniæ, dum eas vacare contigerit, vigore quarumcumque Litterarum Apostoliarum emanatarum vel emanandarum, quorumcumque tenorum fuerint, nequeant acceptari, nec de eis quibusvis personis provideri; Districtius inhibentes Executoribus dictarum Litterarum, & quibusvis aliis com-

communiter vel divisim, ne contra Constitutionem & Ordinationem nostras hujusmodi aliquid attemptare præsumant.

Ac decernentes acceptationes & provisiones hujusmodi, si quæ factæ fuerint, nec non quascumque suspensionis interdicti & executionis ac alias sententias atque pœnas & quoscumque processus, si quos contra præmissa vel eorum occasione forsan ferri seu fieri aut promulgari contigerit, irritos & inanes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Constitutionis & Ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attemtare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Avinione quarto Idus Aprilis, Pontificatûs nostri anno sexto decimo.

Habuit postmodum Ecclesia S. Donatiani Brugensis Breviarium particulare, impressum Parisiis anno 1520. eoque usa est usque ad annum 1610, quo assumpsit Breviarium Romanum.

CAPUT LV.

Clemens VII. *Pontifex, Avenione sedens, omnia Beneficia Ecclesiæ Collegiatæ S. Donatiani aliarumque Ecclesiarum Brugis existentium, eximit à solutione Annatarum, anno* 1393.

Ex Authentico extante in Archivis Cameræ Rationum, Insulis.

Clemens Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Decano S. Donatiani, & Præposito B. Mariæ, ac universis Rectoribus Parocialis S. Salvatoris per plures solitæ gubernari Rectores, Ecclesiarum Brugensium, Tornacensis Diœcesis, nec non universis in eisdem Ecclesiis perpetuis Beneficiatis salutem & Apostolicam benedictionem.

Sinceræ devotionis affectus, quem ad Nos & Romanam geritis Ecclesiam, promeretur, ut illa vobis liberaliter concedamus, quæ vobis fore conspicimus oportuna.

Exhibita siquidem Nobis pro parte vestra petitio continebat, quod Decanatus S. Donatiani, & Præpositura B. Marię, ac Portiones Parochialis S. Salvatoris per plures solitæ gubernari Rectores, Ecclesiarum Brugensium Tornacensis Diœcesis, ac communes fructus redditus & proventus dictarum S. Donatiani & B. Mariæ Ecclesiarum, ac alia Beneficia Ecclesiastica, quæ in eisdem Ecclesiis & Patria Flandriæ obtinetis, propter guerras & alia incommoda, quæ diu in eadem Patria hactenus viguerunt, ad medietatem valoris antiqui non ascendunt. *Nota.*

Quare pro parte vestra fuit nobis humiliter supplicatum, ut fructus redditus & proventus pro primis Annatis, seu vacantibus Decanatûs, Præposituræ, Portionum & Beneficiorum prædictorum, nec non Decimas fructuum Decanatus, Præposituræ Portionum & communium fructuum reddituum & proventuum ac Beneficiorum hujusmodi, & quæcumque subsidia & onera super fructibus redditibus & proventibus eorumdem Decanatus, Præposituræ, Portionum, Beneficiorum & communibus fructibus redditibus & proventibus hujusmodi per Nos & Sedem Apostolicam hactenus imposita, & per Vos & prædecessores vestros nobis & Cameræ Apostolicæ debita, remittere & donare de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, volentes vos favore prosequi gratioso, hujusmodi supplicationibus inclinati, fructus redditus & proventus Annatarum, seu vacantium hujusmodi, nec non Decimas subsidia & onera prædicta, per vos aut prædecessores prædictos de tempore præterito usque ad datam præsentium Nobis & Cameræ prædictæ debita, quoquo modo Vobis de speciali gratia autoritate Apostolica tenore præsentium remittimus & donamus.

Et insuper vobis eadem autoritate concedimus, quod ad solvendum Decimas fructuum reddituum & proventuum prædictorum, ac subsidia & onera super eisdem fructibus redditibus & proventibus aut super vobis vel personis Ecclesiasticis Partium illarum imposita, seu quæ hinc ad triennium à dicta data computanda forsan per Nos seu Sedem prædictam imponi contigerit, minimè teneamini, nec ad id à quoquam inviti valeatis compelli.

Districtius inhibentes Camerario Sedis, & Thesaurario, ac aliis gentibus Cameræ prædictarum, nec non Collectoribus fructuum & proventuum eidem Cameræ debitorum in illis partibus deputatis, qui sunt & erunt pro tempore, ne vos conjunctim vel divisim, aut successores vestros perpetuos Beneficiatos dictorum Beneficiorum su-

per hujusmodi fructibus redditibus & proventibus dictarum Annatarum seu vacantium, nec non Decimis subsidiis & oneribus prędictis, seu occasione eorumdem, quovisinodo inquietent, molestent aut perturbent, vel inquietari molestari aut perturbari faciant, vel permittant quoquo modo. Ac decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super hiis à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Remissionis, Donationis concessionis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Avenione, quarto Idus Aprilis, Pontificatûs nostri anno sexto-decimo.

ANNATA est reditus unius anni ab eo qui recens in demortui Episcopi, Abbatis, aut alterius Beneficiati locum succedit, exsolvi summo Pontifici solitus: juxta Cangium in Glossario. De cujus origine ac usu, consulendi Juris-Consulti, atque imprimis Prosper Fagnanus.

CAPUT LVI.

BONIFACIUS IX. *Papa concedit anno 1397, ad instantiam Alberti Bavari Hollandiæ Comitis, Indulgentiam Portiunculæ iis, qui eleemosynas contribuerint ad reædificationem Ecclesiæ S. Bavonis Harlemensis, postmodum Cathedralis.* *

* Anno 1472 tandem consummata fuit.

Extat Bulla Venlonæ apud Minoritas.

BONIFACIUS, Episcopus, Servus Servorum Dei, universis Christi fidelibus presentes Litteras inspecturis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Deus de cujus munere venit, ut ei ab omnibus digne & laudabiliter serviatur, de abundantia suæ pietatis, quæ merita supplicum excedit & vota, bene.... sibi multò retr..... valeant promer...... Nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, & bonorum operum sectatorem, fideles ipsos ad complacitam pietatem quasi quibusdam allectivis muneribus, Indulgentiis scilicet & remissionibus invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores.

Cùm itaque, sicut accepimus, Parochialis Ecclesia de Haerlem Trajectensis Diœcesis hodie sumptuosis Ædificiis de novo repăretur opere non modicùm sumptuoso, & reparatio hujusmodi absque fidelium suffragio ad optatam & convenientem consummationem perduci non possit: Nos cupientes, ut Ecclesia ipsa congruis honoribus frequentetur, & etiam decenter reparetur & conservetur, super quo etiam dilectus filius Nobilis Vir *Albertus* Dux Bavariæ, & Comes Hollandiæ, in cujus Dominio ipsa Ecclesia consistit, nobis humiliter supplicavit, & ut Christi fideles eò libentius causâ devotionis confluant ad eamdem, & ad reparationem & conservationem hujusmodi manus porrigant promptius adjutrices, quo ex hoc ibidem dono cœlestis gratiæ uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus authoritate confisi omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui in die Dominica proxima post Festum Pentecostes immediatè sequenti à primis Vesperis usque ad secundas Vesperas ipsius diei inclusivè præfatam Ecclesiam visitaverint annuatim, & ad reparationem & conservationem hujusmodi manus porrexerint adjutrices, illam Indulgentiam & remissionem suorum peccaminum concedimus, quam visitantes Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Portiuncula dictam de Angelis extra muros Assisinates primo & secundo diebus Augusti annuatim quomodolibet consequuntur.

Volumus autem, quod, si aliàs dictam Ecclesiam de Haerlem visitantibus, vel ad ejus fabricam, aut conservationem hujusmodi manus porrigentibus adjutrices, aut aliàs inibi pias eleemosinas erogantibus, vel aliàs aliqua alia Indulgentia in perpetuum, vel ad certum tempus nondum elapsum per nos concessa fuerit, præsentes Litteræ nullius existant roboris vel momenti.

Datum Romæ ad Sanctum Petrum XII. Kalendas Aprilis, Pontificatûs nostri anno octavo.

Bulla Altera BONIFACII IX. *Pont. ejusdem argumenti.*

BONIFACIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Hodie per nos accepto, quòd Parochialis Ecclesia de Haerlem Trajectensis Diœcesis honestis & sumptuosis Ædificiis de novo reparabatur opere non modicùm sumptuoso,

& absque Christi fidelium suffragio ad optatam & convenientem consummationem deduci nequibat;

Nos cupientes, quod Ecclesia ipsa congruis honoribus frequentaretur, & etiam decenter repararetur & conservaretur, super quo etiam dilectus filius Nobilis Vir Albertus Dux Bavariæ & Comes Hollandi, in cujus dominio ipsa Ecclesia consistit, nobis humiliter supplicavit; omnibus verè pœnitentibus & confessis Dominicâ proximâ post Festum Pentecostes immediatè sequenti, qui à primis Vesperis usque ad secundas Vesperas ipsius diei inclusivè, Ecclesiam ipsam devote visitarent annuatim, & ad reparationem & conservationem hujusmodi manus porrigerent adjutrices, illam Indulgentiam & remissionem suorum peccaminum concessimus, quam visitantes Ecclesiam S. Mariæ in Portiuncula, dictam de Angelis, extra muros Assisinates primo & secundo diebus Augusti annuatim quomodolibet consequuntur; prout in nostris insuper confectis Litteris pleniùs continetur.

Nos igitur ipsius Ducis, & dilecti Filii Garbrandi de Couster Rectoris dictæ Ecclesiæ de Haerlem Supplicationibus inclinati, eidem Rectori & successoribus suis, ipsius Ecclesiæ in Haerlem Rectoribus; ut ipsi singulis annis per duos vel tres dies ante dictam Dominicam, & in ipsa die Dominica, tot quot expediat discretos Sacerdotes Seculares vel Regulares ad hoc idoneos; prout ipsis videbitur, in dicta Ecclesia de Haerlem deputare valeant, qui visitantium hujusmodi eandem Ecclesiam de Haerlem; ut præfertur, confessionibus diligenter auditis, pro commissis Absolutionem impendant, & injungant Pœnitentiam salutarem; (nisi fortè talia fuerint, propter quæ Sedes Apostolica sit meritò consulenda) Authoritate Apostolicâ tenore præsentium indulgemus.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverint incursum.

Datum Romæ ad Sanctum Petrum XII. Kalendas Aprilis, Pontificatûs nostri anno octavo.

Sixtus IV. anno 1472. similis tenoris Bullam concessit, præcedentium confirmatoriam. Quinimo constat, Ecclesiam Metropolitanam D. Rumoldi Mechliniæ, sub simili Indulgentiarum plenariarum elargitione anno 1452 fuisse ædificatam; uti & sumptuosam ejus turrim, subsidio oblationum & donariorum, quæ occasione Jubilæi à Nicolao V. Papa concessi, à Calixto III. & Pio II. extensi, undique confluentes suppeditarunt. Vide Acta Sti. Rumoldi, edita per PP. Hagiographos S. J. pag. 53.

CAPUT LVII.

MARTINUS V. *Papa confirmat anno 1418 Erectionem Prioratus de* Bethleëm, *Canonicorum Regularium Ord. S. Augustini juxta Lovanium; eidem incorporando Curam Pastoralem de Oorsterhem; ipsosque Religiosos primitùs subjicit clausuræ, ad normam Carthusianorum in Zeelhem, Diœcesis Leodiensis.*

Ex Archivis Domesticis.

ARTINUS Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Regimini universalis Ecclesię, quamquam immeriti disponente Domino præsidentes, curis urgemur assiduis, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum quorumlibet, & præsertim sub Regulari observantia studio vacantium piæ vitæ, in quorum utique prosperitate reficimur, jugi quantum nobis ex alto concessum fuerit sollicitudinis studio intendamus; & hiis, quæ pro divini cultûs nec non religionis incremento providè facta comperimus, cum à Nobis petitur, Apostolici muniminis adjicimus firmitatem.

Sane pro parte dilectorum filiorum, Johannis Prioris, & Conventûs Monasterii Beatę Mariæ in Bethleëm per Priorem soliti gubernari, Ordinis Sancti Augustini, Leodiensis Diœcesis, petitio continebat,

Quod cum olim dilectus filius Godefridus de Oosterhem Canonicus Ecclesiæ Sancti Petri Lovaniensis, dictæ Diœcesis, pio devotionis zelo respersus, Parochialem Ecclesiam, quartam Capellam nuncupatam de Oosterhem ejusdem Diœcesis, quam tunc obtinebat, ad hoc quod illa in Conventualem atque Collegiatam Canonicorum Regularium dicti Ordinis erigeretur;

Etiam ad hoc nonnullis tunc ad eum legitimè pertinentibus hereditariis assignatis

bonis; extra Romanam Curiam spontè resignasset, sive cessisset eidem, dilectus filius Johannes Electus Leodiensis, etiam Patroni ipsius Ecclesię sive Capellæ ac Decani loci ad id accedentibus voluntate, consensu, nec non universi sexus utriusque de Parochia dictæ Ecclesiæ sive Capellæ, pro se suisque successoribus, inibi onus fabricæ Ecclesiæ sive Capellæ pręfatæ, cum universis & singulis ad dictam Fabricam pertinentibus emolumentis atque redditibus, ad id debitè renunciantibus, diligentique super hiis informatione acceptâ;

Incorporatio Ecclesiæ de Oosterhem.

Ob ejusmodi cultus augmentum, per suas Litteras eandem Ecclesiam sive Capellam in Collegiatam & Conventualem Canonicorum Ordinis & Regulæ Sancti Augustini prædictorum, illorum gloriosam Dei Genitricem Virginem Mariam patronam instituendo pariter & ordinando, Auctoritate Ordinariâ erexit.

Primus Prior in Bethleem.

Ac dilectum filium Jacobum Vriese, Canonicum tunc Monasterii de Korssendonck, etiam per Priorem soliti gubernari, ejusdem Ordinis, Cameracensis Diœcesis, sui Superioris super hoc obtentâ licentia, ipsi Monasterio præfecit, & in Priorem Conventualem, etiam cum traditione curæ animarum tam Fratrum ab eo inibi recipiendorum, quam plebis dictæ Ecclesiæ sive Capellæ etiam præsentium & futurorum ritè ordinavit, sibi & hujusmodi Conventu ac eorum inibi successoribus seipsos, nec non quoslibet eorumdem successores, & hujusmodi Monasterium alicui Capitulo generali sive communi dicti Ordinis incorporandi, uniendi, submittendi, ac illi se perpetuò absque omni resilitione obligandi, & certis atque convenientibus mediis ac promissionibus astringendi, plenam & liberam concedendo facultatem, licentiam, pariter & auctoritatem.

Ita quod hujusmodi Capitulum sive illius Commissarii, aut ab eo deputati, Priorem existentem pro tempore Monasterii Beatæ Mariæ præfati, ab omni cura tam plebis prædictæ quam Religiosorum inibi destituere, & alium vel eundem de novo electum ibidem debitè instituere, & cum hujusmodi curæ traditione confirmare possint, quotiescumque id visum fuerit expedire, absque Electi prædicti suorumve successorum Episcoporum vel Electorum Leodiensium, aut alicujus alterius requisitione, licentiâ seu auctoritate quibuscumque.

Et insuper suam ac eorundem Episcopi & Electi conscientias, a dicti Monasterii Beatæ Mariæ ac personarum in eo pro tempore degentium cura & solicitudine omni relevando, atque substrahendo curam & solicitudinem præfatas, ac onus Monasterii beatæ Mariæ & personarum prædictorum in ejusmodi Capitulum transtulit, ac illi præsidentium in hoc conscientiis oneratis, eis ac hujusmodi Capituli Commissariis aut deputatis vices suas plenariè committendo.

Ut videlicet illi rebelles & inobedientes, aliosque delinquentes inibi per censuras Ecclesiasticas ac alias pœnas pro qualitate excessuum, Auctoritate prædicta, Appellationis sublato obstaculo, percellere, & secundum juris dispositionem ac dicti Ordinis consuetudinem approbatam exercere valeant tempore procedente.

Præterea voluit Electus ipse, & eâdem auctoritate decrevit, quod Fratres Clerici & Laici sive Conversi, qui in dicto Monasterio Beatæ Mariæ pro tempore recepti fuerint, secundum laudabilem Consuetudinem & Institutiones Monasterii de Windesem dicti Ordinis, Trajectensis Diœcesis, in habitu, libris Ecclesiasticis, horis Canonicis ceremoniisque & modo capitulari omnino se conformare; & juxta ipsius Godefridi desiderium, Superior dicti Capituli unà cum Priore Domus de Zeelem prope Dyest Cartusiensis Ordinis, dictæ Leodiensis Diœcesis, ac Decano ejusdem Ecclesiæ B. Petri, suis vice & auctoritate, servatisque & adhibitis solemnitatibus opportunis, ad modum Cartusiensium præsertim illorum de Domo præfata infra septennium ex tunc in antea computandum, eosdem Canonicos dicti Monasterii B. Mariæ, aliàs de Bethleëm nuncupati, effectualiter includere deberet & teneretur.

Statutum Clausuræ ut apud Carthusianos de Zeelhem.

Quodque personæ & Monasterium Beatæ Mariæ hujusmodi universis & singulis libertatibus immunitatibus, gratiis, prærogativis, ac Privilegiis aliis hujusmodi Capitulo illiusque Monasteriis, personis Prælatis & Fratribus incorporatis & unitis seu incorporandis & uniendis, de jure vel consuetudine, etiam per quosvis Ordinarios, & alios quavis auctoritate præeminentes, in quacumque forma seu data, ac etiam propter inclusionem hujusmodi ipsius Cartusiensis à quocumque in genere, vel in specie concessis, gaudeant & utantur.

Liceatque personis eisdem illarum cuilibet Cellas habere distinctas, ad modum Cartusiensium pręfatorum.

Rursus vero dictus Electus Personas ipsas & illarum quamlibet à sua visitatione Synodi, aliorumque sibi subditorum quorumlibet convocationibus particularibus & universalibus, nec non Convocationum earundem ac Synodorum oneribus, impositionibus, inductionibus & consuetudinibus universis, quocumque nomine sive titulo censeantur, penitus absolvit pariter & exemit, ac omnia supradicta & eorum quodlibet cum descendentibus & concomitantibus exinde, cum sui interpositione Decreti, in parte & in toto, eâdem auctoritate laudavit, approbavit atque confirmavit.

Suis nec non prædictorum Episcoporum & Electorum in Ecclesia sive Capella præfata, plebem hujusmodi & regimen illius con-

concernentibus juribus præcisè dumtaxat semper salvis.

Fuit Petrus de Alliaco, Cardinalis Cameracensis.

Ac successive dilectus filius noster, Petrus titulo S. Grisogoni Presbyter Cardinalis, tunc in partibus illis Apostolicæ Sedis Legatus Erectionem, institutionem, exemptionem & alia in eisdem Litteris contenta, hujusmodi auctoritate Legationis prædictæ innovando, approbando, ratificando, hujusmodi libertates, immunitates, exemptiones & Privilegia dicto Cartusiensi Ordini à quocumque collata, etiam ut præmittitur Monasterio B. Mariæ & personis præfatis etiam cum earundem Cellarum usu contulit & donavit.

Nec non personas prædictas, & illarum quamlibet à visitatione Synodi, Ordinarii & aliorum quorumlibet ipsi Ordinario subjectorum hujusmodi convocationibus, nec non oneribus impositionibus inductionibus & consuetudinibus prorsus absolvit & pariter exemit; supplendo omnes defectus & errores qui in præmissis, ac circa eorum quodlibet forsitan intervenerant, & præsertim, pro eo quod in illis dilectorum filiorum Capituli Ecclesiæ Sancti Bartholomei Leodiensis non accesserat consensus; ad cujus quidem Ecclesiæ Sancti Bartholomæi Scholasticum pro tempore existentem collatio Parochialis Ecclesiæ sive Capellæ pertinere consueverat antedictæ.

Et nihilominus ipse Cardinalis, etiam dilectorum filiorum *Wilhelmi de Reven* Scholastici Ecclesiæ Sancti Bartholomæi prædictæ, cum simili etiam occasione non habiti consensûs hujusmodi, ac *Waltheri Nepotis* Decani Christianitatis & Archidiaconi quartarum Capellarum Consilii Lovaniensis, dictæ Leodiensis Diœcesis, in præmissis consentientium,

Etiam cum illius quod quoad Decanum eundem Fratrum generalis Concilii hujusmodi sive Synodi Lovaniensis consensus super hiis habitus non fuerat, suppletione defectuum, litteras laudando pariter & confirmando.

Priori pro tempore existenti dicti Monasterii B. Mariæ hujusmodi Conventui extendendi, dilatandi, & conjunctim vel divisim indifferenter in una & altera ac qualibet Leodiensis prædictæ & Cameracensis Diœcesis parte qualibet ejusdem Monasterii Beatæ Mariæ ædificia seu etiam illius Ecclesiæ Altaria construendi, ædificandi & fundandi licentiam concessit plenariam pariter & facultatem.

Quemadmodum in prædictis Litteris ipsorum Cardinalis & Electi nec non Willelmi & Waltheri, prout ab eis prodiisse censentur, sigillis munitis dicitur plenius contineri.

Quare pro parte dictorum Johannis Prioris & Conventus asserentium se etiam juxta præmissum desiderium, ut mundanis propulsatis illecebris omnium conditori Domino eò liberius quo quietius famulari queant, sub clausura fore reductos, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut resignationi, erectioni, institutioni, concessionibus, translationi, constitutioni, quitationibus, absolutionibus, exemptionibus, laudationibus, approbationibus, confirmationibus, supplicationibus & aliis quemadmodum præmissa concernunt in ipsis Litteris contentis pro illorum subsistentia firmiori, robur Apostolicæ confirmationis adjicere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos itaque, qui cultum ac felicem ut plantaria succrescant Deo grata religionis hujusmodi propagationem intensis jugiter exoptamus affectibus, hujusmodi supplicationibus inclinati,

Resignationem & erectionem de dicta Ecclesia sive Capella, cujus fructus, redditus, & proventus duodecim marcharum argenti secundum communem æstimationem, valorem annuum (ut ipsi Johannes Prior & Conventus asserunt) non excedunt, ut præmittitur factas, etiamsi ipsa Parochialis Ecclesia sive Capella per resignationem eandem vel alias quovis modo aut alterius cujuscumque personæ, vel per Constitutionem felicis recordationis Johannis Papæ XXII. prædecessoris nostri, quæ incipit, *Execrabilis*. . . . , etiam si tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio juxta Lateranensis Statuta Concilii ad Sedem prædictam legitime devoluta, vel ipsa Parochialis Ecclesia sive Capella dispositioni Apostolicæ specialiter reservata existat. Nec non institutionem, concessiones, translationem, commissionem, voluntatem, constitutionem, quietationes, oblationes, exemptiones, laudationes, approbationes, confirmationes, suppletiones & alia in ipsis Litteris contenta hujusmodi, & quæcunque inde secuta rata habentes & grata, illa auctoritate Apostolica confirmamus & præsentis Scripti patrocinio communimus. Supplentes etiam prædictos & omnes alios, si qui forsan alias intervenerint defectus quomodolibet in præmissis, non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ac aliis contrariis quibuscunque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Constantiæ, Idibus Aprilis, Pontificatûs nostri anno primo.

CAPUT LVIII.

MARTINUS V. *Pontifex anno* 1419 *supprimit Abbatiam B. Mariæ de* CAPELLA *Monachorum Benedictinorum in Diœcesi Morinensi, omniaque illius bona annectit in perpetuum Abbatiæ* S. JOANNIS *in Monte, Monachorum ejusdem Ordinis (juxta urbem Episcopalem Morinensem) quod Monasterium postmodum Ipras translatum fuit.*

Communicavit R. D. Luto Presbyter Diœcesis Bolonienfis.

MARTINUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Abbati Monasterii S. Bertini de S. Audomaro, Morinensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Sacro-Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam Dei filius Jesus Christus auctor ipse pietatis instituit, regimini præsidentes, salubria fidelium vota, per quæ bonorum & rerum Ecclesiasticarum distractione semotâ, divini cultûs speratur augmentum, pii Patris affectione prosequimur; & ut optatum sortiantur effectum, quantum cum Deo possumus, etiam illis quibus ad id propria suffragantur merita, liberalitatis extendendo dexteram opem & operam efficaciter impertimur.

Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Abbatis & Conventûs, ac Roberti de Ligny Monachi Monasterii S. Johannis in Monte prope Morinum Ordinis S. Benedicti petitio continebat, quod Monasterium B. Mariæ de Capella, dicti Ordinis, Diœcesis Morinensis, quod aliquorum illius patriç, relatione seniorum, in ipsius fundationis & dotationis primordiis, claustro & aliis officiis honorabiliter ac in facultatibus & redditibus pro personarum sub Regulari observantiâ inibi Domino famulantium sustentatione congruâ, satis affluenter fulcitum fuerat, propter guerras & alias calamitates quæ partes illas afflixerunt diutius, in suis structuris & ædificiis destructionem patitur omnimodam nullo præsentialiter existente Monacho Monasterii memorati. Ejus quoque possessiones & terræ ab omni prospiciuntur culturâ relictæ, ac plures ad illud pertinentes redditus & proventus privatorum usibus sunt commissi & nisi; super his alterius provisionis exquiratur præsidium, quod etiam existentes passim totaliter similibus applicandi veniant usibus, quodque Monasterium ipsum in iisdem structuris & ædificiis reparari & ad illud pro religionis vigore cujusvis cuicumque confluere temporis progressu minime debeant, non immerito formidatur.

Status ruinosus Abbatiæ Capellæ.

Cum autem sicut eadem petitio subjungebat, de prædictis terris, & possessionibus nec non redditibus & proventibus pro divini cultus augmento, unum possit Ecclesiasticum perpetuum beneficium sine curâ creari & erigi, ac pro persona idonea competentis dotis assignatione muniri; pro parte dictorum Abbatis & Conventus ac Roberti nobis fuit humiliter supplicatum, ut de terris & possessionibus, redditibus quoque & proventibus eisdem, hujusmodi beneficium in Ecclesia dicti Monasterii Sancti Joannis creari & erigi ac pro personâ prædictâ sufficienter dotari, nec non imprimis postquam creatum & erectum ac dotatum fuerit, ut præfertur, collationem & provisionem (hâc primâ vice detractâ) Abbati prædicto perpetuo prçsentari, mandari, ac aliàs super his opportune providere de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos itaque qui de præmissis certam notitiam non habemus, hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si vocatis qui fuerint evocandi, ita esse inveneris, Beneficium ipsum in Ecclesiâ prædictâ per unum ex Monachis ejusdem Monasterii S. Joannis pro tempore existentibus, etiam in illo titulum perpetuum habentem, cum moderatione infra-scriptâ, imposterum obtinendum & regendum authoritate nostrâ creare & erigere, illique pro hujusmodi dote terras nec non possessiones, redditus & proventus præfatos, etiamsi octuaginta librarum Turonensium parvarum valorem ascendant annuum, tradere & applicare, ac ex tunc, si prædictum Robertum (qui ut asserit Ordinem ipsum expresse professus extitit) post diligentem examinationem ad hoc idoneum fore repereris (super quo conscientiam tuam oneramus) dictum Beneficium cum omnibus juribus eâdem autoritate conferre & assignare.

Et nihilominus hujusmodi collationem & provisionem Beneficii prædicti, quoties illud in antea vacare contigerit, Abbati præfato authoritate prædictâ reservare procures, inducens per te, vel alium seu alios eumdem Robertum vel Procuratorem suum ejus nomine, in corporalem possessionem Beneficii, juriumque & pertinentiarum prædictarum, & deffendens inductum & faciens ip-

sum Robertum vel dictum Procuratorem pro eo ad hujusmodi Beneficium, ut est moris, admitti; sibique de ipsius Beneficii fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universis integrè responderi, ac omnia alia & singula quæ in præmissis & circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet; opportuna contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postpositâ, compescenda.

Non obstantibus Statutis & consuetudinibus Monasteriorum & Ordinis prędictorum, juramento, confirmatione Apostolica, vel quâcumque firmitate aliâ roboratis, cæterisque contrariis quibuscumque, seu si aliquibus communiter vel divisim à Sede Apostolicâ Indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Volumus autem, quod si & quam primum dictum Monasterium B. Mariæ de Capellâ, ope succrescente dominicâ, ullo tempore reparari, & ad talem quod in eo proprii illius Monachi sub Regulari castimonia Conventualiter residere possint, statum devenire contingat, ex tunc, ad illud (ipso Beneficio suppresso) omnes hujusmodi terræ & possessiones nec non redditus & proventus revertantur integrè illius, suarum quoque personarum usibus jugiter profuturi. Nota.

Datum Mantuę XIX. Kalendas Januarii; Pontificatûs nostri anno secundo.

Abbatia B. M. V. de Capella Monachorum Ordinis S. Benedicti, anno 1091. fundata fuit à B. Ida Comitissa Boloniæ. Anno 1547. funditus destructa per Anglos, tandem authoritate Martini V. Pont. incorporata fuit Abbatiæ S. Joannis in Monte juxta Morinos. Circa annum 1730. tentata fuit hujus Abbatiæ separatio ab Abbatia S. Joannis, quæ Ipris est: nominato in Abbatem Capellæ per Regem Galliæ quodam Monacho Abbatiæ S. Bertini

CAPUT LIX.

EUGENIUS IV. *Pontifex ad instantiam* JOANNIS DE GLIMES, *Domini Bergizomensis, erigit ibidem in Ecclesia Stæ. Gertrudis Capitulum VIII. Canonicorum cum Decano, anno 1442. totidemque Capellanias convertit in Canonicatus; è quibus duo de Jure Patronatûs Abbatissæ Nivellensis in Gallo-Brabantia; cæteri vero de Patronatu Domini Bergizomensis oppidi.*

Ex Archivis Bergizom.

UGENIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Romanus Pontifex, Dei in terris Vicarius, cui ex injunctæ cœlitus servitutis officio quotidiana omnium Ecclesiarum incumbit solicitudo, attentæ considerationis indagine illarum sic indemnitatibus consulit, ac fidelium quorumlibet mentes ad Ecclesiarum venerationem Apostolicis favoribus excitat, ut in Ecclesiis ipsis devotæ solicitudinis studio jugiter benedicatur & collaudetur Altissimus, ac divinus cultus, continuum, dante Domino, suscipiat incrementum.

Dudum siquidem pro parte quondam *Joannis de Glimes* Domini Opidi de Bergis supra Zomam, Leodiensis Diœcesis, felicis recordationis Martino Papę V. prædecessori nostro exposito, quod in opido ipso, ad quod magna de diversis mundi partibus anno quolibet, & potissimè in publicis quæ binâ vice inibi habentur nundinis, convenire populi consueverat multitudo, partium illarum conditionibus attentis, notabilis erat parochialis Ecclesia, in qua præter ipsius Personatum sive Investituram, ac perpetuam cui parochianorum ibidem animarum cura imminebat Vicariam, nonnulla sine cura Altaria fore noscebantur, fuerantque alias per quondam *Henricum de Bauterssem* Dominum dicti opidi, nonnulli, pro celebranda in eadem Ecclesia diebus singulis una Missa, perpetui redditus annui deputati; ac ipse *Joannes* plerosque, & aliæ personæ diversos alios pro quotidianis illorum qui divinis inibi interessent pro tempore distributionibus, nec non dilecti filii *Witto Joannis Folvers*, pro una, ac *David Roeck*, opidani dicti opidi, pro alia inibi instituendis & competenter dotandis præbendis, annuos perpetuos redditus assignarunt.

Encomium Oppidi Bergizomensis.

Fundatio prima Capellaniarum.

Idemque Joannes Jus Patronatûs Parochialis Ecclesię de *Hilderniſſe* dictæ Diœcesis, tunc ad eum legitimè pertinens, ad hoc liberaliter donare proponebat, si Ecclesia dicti opidi in Collegiatam erigeretur, ac ejus Capitulari Mensæ præfata Ecclesia de *Hilderniſſe* perpetuo incorporaretur & uniretur, ac deputati redditus hujusmodi mensæ prædictæ appropriarentur, & applicarentur.

Hilderniſſe Parochia prope Bergizomam; nunc aquis submersa.

Nec non de octo per ipsum *Joannem*, sive quondam *Johannam* ejus conthoralem ad id eligendis ex dictis Altaribus, nec non

de ipsorum ac per suppressionem Personatûs sive Investituræ ejusdem, etiam de illius fructibus redditibus & proventibus Decanatûs, & octo aliæ pro totidem Canonicis præbendæ fierent & dotarentur ibidem.

Erectio Decanatûs.

Quodque in ejusmodi Erectione & suppressione dilectæ in Christo filiæ Abbatissæ, ac dilectorum filiorum Capituli Ecclesiæ Sanctæ Gertrudis Nivellensis, dictę Diœcesis, ad quos communiter vel divisim Personatûs sive Investituræ, nec non dilectifilii Personæ sive Investiti ibidem, ad quem ut plurimum Altarium prędictorum collatio & provisio pertinebat; ac Rectorum Altarium eorundem accedebat assensus.

Consensus Abbatissæ Nivellensis, Patronæ Personatûs Bergizomensis.

Dictus Prædecessor inter alia Venerabili Fratri nostro Episcopo Cameracensi, & duobus aliis ipsius in ea parte Collegis, eorumque propriis nominibus non expressis, per suas Litteras dedit in mandatis, ut si & postquam eis de consensu hujusmodi constaret, & *Joannes* Jus Patronatûs donaret; nec non ipse aliquos, & personæ quosdam alios pro distributionibus, ac *Wito* pro una & *David* prædicti pro alia præbendis competenter dotandis, perpetuos redditus annuos hujusmodi effectualiter assignassent (ut præfertur) Ecclesiam ipsius Opidi in Collegiatam erigerent.

Nec non Ecclesiam de Hildernisse, cum omnibus suis juribus & pertinentiis, ipsi mensæ in perpetuum unirent, incorporarent & annecterent; nec non deputatos redditus prę-fatæ mensæ applicarent & approbarent;

Personatum quoque, sive investituram hujusmodi penitus & omnino perpetuò supprimerent, ac de illius fructibus redditibus & proventibus, nec non dictis eligendis Altaribus, etiam si unum Altarium eorumdem aliquibus vicibus de quarumlibet, quæ in hoc consentirent, personarum Jure Patronatûs existerent, pro Decano qui Capitulo, & personis ipsius erigendæ Ecclesiæ præesset, & cui singularum Capituli aliarumque personarum erigendæ Ecclesiæ hujusmodi animarum cura immineret; & cujus electio (eâ vice detractâ) ad hujusmodi erigendæ Ecclesiæ Capitulum, ipsiusque electionis confirmatio ad loci Ordinarium;

Decanatus Bergizomensis.

Nec non octo, & de illis quos ipsi opidani (ut præmittitur) assignarent redditus, duas præbendas pro singulis Canonicis ibidem crearent & instituerent; ac Decanatum, & ejusdem Ecclesiæ de Hildernisse Vicariam, si illam institui contingeret, singulis idoneis, ad id per *Joannem* sive *Johannam* hujusmodi nominandis;

Nec non octo Præbendas, singulis ex eis, quæ ipsa octo Altaria tunc obtinerent personis, eâ vice dumtaxat conferrent, & de illis etiam providerent.

Jus quoque Patronatûs, & præsentandi personas idoneas, per Episcopum & Collegas prædictos, etiam, eâ primâ vice, & in antea, per dictos Decanum & Capitulum instituendas inibi personas, ad illas quas dicti Opidani dotarent, eâ primâ hujusmodi, & aliis duabus vel tribus quibus dictæ dotandæ præbendæ vacarent vicibus, opidanis prædictis, pro se ac suis Successoribus & heredibus;

Nec non ad eam, quæ de Altari juris Patronatûs hujusmodi forsitan erigi & institui contingeret, Præbendas illis ad quos aliàs Jus Patronatûs hujusmodi pertineret, etiam tot vicibus, ac ex tunc in antea, perpetuò Jus conferendi Præbendas præfatas quociens vacarent;

Illarum videlicet duas Abbatissæ & Ecclesiæ Nivellensis Capitulo prædictis, sive illi vel illis ex eis ad cujus seu quorum collationem, provisionem, præsentationem vel aliam dispositionem Personatus sive Investitura hujusmodi eatenus communiter vel divisim pertinuisse dignoscebatur, ac reliquas vicissim sive alternatis vicibus Decano & erigendæ Ecclesiæ Capitulo pro una, ac *Johanni*, & *Johannæ* præfatis ipsorumque successoribus & heredibus, dicti Opidi Dominis, pro aliâ partibus reservarent, prout in eisdem Litteris plenius continetur.

Abbatissa Nivellensis Collatrix duarum Præbendarum, quæ hodie debent Acatholicis dari.

Alia Collatio Domino Bergensi, item Capitulo asserta.

Cum autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilecti filii Nobilis Viri *Johannis de Glimes* moderni dicti Opidi Domini, ipsorum quondam Johannis & Johannæ nati, petitio continebat, ad ipsarum Executionem Litterarum sit processum, ac ipse & dictus quondam *Johannes* ejus genitor multos pro quotidianis distributionibus ad opus Canonicorum & aliorum divinis inibi interessentium redditus liberaliter assignaverit; nec non (paucis exceptis redditibus) ipsius Ecclesiæ erectio, quasi totaliter ex bonis & redditibus moderni Domini, & ejus genitoris successerit, ipseque modernus Dominus concedente Altissimo plurima redditus, res & bona capitulari mensæ dictæ erectæ Ecclesiæ, singularis, devotionis causâ, abundanter donare & erogare voto gerat.

Nec non quemdam mansum, sive quasdam possessiones sitas in villa sua de Arella, cum suis ibidem Juribus & pertinentiis, nec non ex decimis de *Rutten* & *Langendyck*, locorum dictæ Diœcesis, ad ipsum spectantibus, annis singulis quatuor sextaria siliginis mensuræ partium illarum, ad opus quotidianarum distributionum.

Ruttoven Parochia prope Bergizomam.

Ex quibus quidem manso sive possessionibus & sextariis siliginis dictæ mensæ circa trigintaquinque florenos renenses communi extimatione annuatim provenient; ad presens donat & assignat; ac ultra præmissa certorum aliorum bonorum suorum donationem dictæ Ecclesiæ facere intendit.

Ipseque modernus, & alii dicti Opidi Domini qui antea fuerunt, de ipsorum bonis in dicta erecta Ecclesia, decem vel duodecim aut circa, Missas quotidie celebrandas ordinaverint & instituerint; ita quod, ubi forsitan ante Erectionem hujusmodi decem

dumtaxat apud dictam erectam Ecclesiam residêre consueverant Presbyteri, hodiernis temporibus viginti & ultra residentiam faciunt personalem.

Ac Canonicatus & Præbendæ dictæ Ecclesiæ tot sunt fructibus & proventibus dotati, quod ex illorum singulis quilibet, etiam Graduatus, competenter vivere posset.

Et sicut eadem petitio subjungebat, si modernus, ac ejus successores & hæredes dicti Opidi Domini pro tempore existentes, universales & unici dictæ Ecclesiæ Patroni forent, nec non Jus præsentandi ad Decanatum, ac loci Ordinario ad quæcumque alia, Dignitates, Canonicatus, & Præbendas ac officia dictæ Ecclesię præsentia & futura, moderno ac aliis Dominis prædictis perpetuò reservaretur, exinde dicta erecta Ecclesia feliciter in spiritualibus dirigeretur & temporalibus, nec non illius Canonici & Personæ eventus contingerent salutares, ipsiusque erectæ Ecclesiæ succederent splendor & venustas.

Jus Patronatûs.

Ac præfatus modernus Dominus, quod dilecta in Christo filia dictæ Ecclesiæ Nivellensis Abbatissa ad id expressum præstabit assensum sperat. Nec non præfati Oppidani, quorum aliqui duabus vel tribus vicibus præsentarunt, suas quasi præsentandi vices compleverunt.

Pro parte dicti moderni Domini Nobis fuit humiliter supplicatum, ut divini cultûs augmento in præmissis annuere, & aliàs super hiis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos itaque, qui cultum ipsum ubilibet, nostris potissimè temporibus quantum possumus ampliari, intensis desideriis affectamus, hujusmodi supplicationibus inclinati, modernum, nec non alios dicti Opidi Dominos ac successores & hæredes in perpetuum veros universales & unicos dictæ Ecclesiæ Patronos Apostolicâ Auctoritate præsentium serie facimus, instituimus, constituimus & creamus; nec non præsentandi ad Decanatum ac omnia & singula præsentia & futura dictæ erectæ Ecclesiæ dignitates, Canonicatus, & Præbendas ac officia, cum cura vel sine cura, quæcumque quotcumque & qualiacumque fuerint; (quæ omnia ac ipsorum singulorum fructus redditus & proventus præsentibus pro sufficienter expressis haberi volumus,) quociens illa vel eorum aliquod ex nunc in antea vacare contigerit quasvis personas ydoneas loci Ordinario.

Ita tamen, quod Decanatûs præsentationis hujusmodi, quociens illa facta fuerit, confirmatio ad nos & successores nostros perpetuò pertineat; jus auctoritatem & potestatem imperpetuum reservamus, & etiam assignamus, ac in ea parte dumtaxat Litteras Prædecessoris hujusmodi ac processus habitos per easdem, & quæcumque inde secuta eadem Auctoritate revocamus, cassamus, irritamus & annullamus; illis aliàs in singulis suis partibus in suo plenario robore permansuris.

Rursus quoque præsentis perpetuo valituræ ac irrefragabiliter observandæ Constitutionis edicto eâdem autoritate sanximus, statuimus & ordinamus, quod deinceps Decanatus, Dignitates, Canonicatus & Præbendæ, ac Officia prædicta, sub quibusvis Litteris seu dispositionibus Apostolicis aut gratiis expectativis nullatenus cadant, sive comprehendantur.

Quodque nulli, cujuscumque statûs gradûs vel conditionis fuerint, vigore sive prætextu quarumcumque Litterarum Sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus, aut processuum desuper pro tempore habitorum, quorumcumque tenorum, & sub quibusvis verborum formis, etiam si motu proprio Litterę ipsæ conceptæ reperiantur....

Aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de dignitatibus, Canonicatibus & Præbendis ac officiis dictæ erectę Ecclesiæ speciales, vel aliàs pro beneficiis in illis partibus generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus Litteras impetrarint, & quascumque alias favorabiles seu speciales clausulas in se contineant in aliquo vel aliquibus ex Decanatu Dignitatibus Canonicatibus & Præbendis ac Officiis prędictis Jus quæri possit quomodolibet vel acquiri; decernentes irritum & inane si secus super hiis à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Per præsentes tamen Abbatissæ pro tempore existenti & Ecclesiæ Nivellensis Capitulo prædictis, si ad hoc dicta moderna Abbatissa consensum non præstiterit, in Collatione ipsorum hujusmodi nullatenus derogare volumus, vel præjudicium aliquod generari.

Confirmatur Jus Patronatûs Abbatissæ Nivellensis.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ institutionis, constitutionis, creationis, reservationis, donationis, assignationis, revocationis, cassationis, irritationis, annullationis, Sanctionis, Statuti, Ordinationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraîre.

Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo secundo, septimo Cal. Julii, Pontificatûs nostri anno duodecimo. 1442.

Extabat modicum hujus Diplomatis Fragmentum Tomo I. Diplom. Belg. Auberti Miræi pag. 785.

Bergi-Zomium, vernaculè *Bergh-op-Zoom*, munitissimum Brabantiæ oppidum versus Hollandiam Zelandiamque, subest Diœcesi Antverpiensi. Circa annum 1570 à Batavis occupatum; ab Hispanis expugnari nunquam potuit

CAPUT LX.

EUGENIUS IV. *Papa constituit anno* 1435. *Plebanum Ecclesiæ Collegiatæ Stæ. Gudilæ Bruxellis debere esse in S. Theologia vel Jure Canonico Graduatum, ac personaliter residentem.*

Ex Archivis D Gudilæ. Bruxell.

UGENIUS Episcopus, Servus servorum Dei &c. Quia Ecclesia Bruxellensis divæ Gudilæ, quæ & Parochialis est, & cujus Plebaniæ parochianorum octo millium & ultra numerus est, eique cura incumbit animarum, & ipsa Ecclesia multùm nobilis est & insignis &c.

Nota.

Ideo Apostolica Auctoritate statuimus & ordinamus, quod nulli in-antea, cujuscumque dignitatis aut conditionis forent, vigore seu prætextu quarumcumque Litterarum Apostolicarum aut Legatorum ejus, sub quavis verborum forma, aut etiam motu proprio &c. de dicta Plebania quotiescumque vacaverit, provideri possit, nisi qui Doctor aut saltem Licentiatus fuerit in altero Jurium, seu Baccalaurius formatus in Theologia.

Nec Decanus & Capitulum alium teneantur recipere, nec ad id à quoquam quavis Auctoritate compelli valeant. Et quod dictus Plebanus assumendus debeat jurare personalem residentiam &c.

Actum anno 1435. Idibus Martii.

CAPUT LXI.

EUGENIUS IV. *Pontifex committit Officiali Tornacensi Visitationem Ecclesiæ Collegiatæ ac Capituli Sti. Hermetis Rothnacensis (modo Diœcesis Mechliniensis) datâ etiam potestate nova Statuta condendi, anno* 1443.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

UGENIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Turiano de Praellis Canonico & Officiali Tornacensi salutem & Apostolicam benedictionem.

Injunctum nobis desuper, quo singulis orbis astringimur Ecclesiis, Apostolicæ servitutis officium, sedulâ nos instantiâ perurget, ipsarum jugiter intendere profectibus; & ut illæ, necnon earum personæ, sublatis inde dispendiis, votivę directionis ope fruantur, nostræ libenter interponimus providentiæ partes.

Exhibita siquidem Nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Decani & Capituli Ecclesię Sancti Hermetis Rotnacensis, Cameracensis Diœcesis, petitio continebat; quod olim pro parte dilecti filii *Roberti de Molendino* tunc Decani dictæ Ecclesię, felicis recordationis Martino Papæ quinto Prædecessori nostro exposito, quod licet Ecclesia ipsa, in quâ Sancti Hermetis prædicti, nec non SS. Cornelii & Cypriani Martyrum corpora honorabiliter recondita fuerant ab-olim, diversis privilegiis decorata, & in ea non-nullæ Ordinationes, & Statuta salubria, rationabilia & honesta, tam Apostolicâ quam Ordinariâ auctoritatibus, & etiam per Præpositos ac Decanos ibidem, nec non hujusmodi Capitulum edita, & aliquamdiu inviolabiliter observata fuissent;

Reliquiæ Rothnacenses.

Tamen propter decessum earum, quæ tunc extiterant, & novarum inibi receptarum divisionem personarum, nec non alia inconvenientia in illis partibus subsecuta, vel aliàs in desuetudinem conversa & repugnancia prioribus admixta fuerant.

Propter quæ inter Præpositum & Decanum ibidem super jurisdictione nonnullorum jurium, tam spiritualium quam temporalium, disceptatio, nec non aliis diversis causis & negotiis ipsius Ecclesiæ, inter illos, & dictos Capitulum, tam conjunctim quam divisim, lites, rixæ, contentiones, & scandala plurima subsecuta fuerant, & plus solito imposterum suboriri formidabantur; nisi super hoc per Apostolicæ Sedis remedium provideretur, ipsaque Ecclesia in eisdem spiritualibus & temporalibus Reformationi subjacêret; ac Visitationis & Reformationis ministerio plurimum dinosceretur indigere.

Dictus Prædecessor per suas Litteras dilecto filio N. Decano Ecclesiæ Cameracensis, & tibi fili N. Officiali, vestris nominibus propriis non expressis, dedit in mandatis, ut vos vel alter vestrum ad dictam Ecclesiam Sti. Hermetis personaliter accedentes, omnia & singula Ordinationes

& Statuta hujuſmodi, nec non ipſius Eccleſiæ conſuetudines, Auctoritate Prædeceſſoris ejuſdem recenſeretis, & examinaretis diligenter; ac prout ſecundum Deum & ſalubrem, felicemque ſtatum Eccleſiæ prædictæ, nec non in ea divinis pro tempore laudibus inſiſtentium perſonarum, expedire recognoſceretis, ex ipſis ordinationibus, conſuetudinibus & ſtatutis, quæ utilia, rationabilia ſeu condecentia eſſe inveneritis, eâdem Auctoritate approbaretis & confirmaretis.

Reliqua vero quæ utilia ſive neceſſaria non forent, ſupprimeretis & tolleretis. Aliis vero debitis reductionis & moderaminis præſidiis adderetis vel detraheretis.

Novas quoque Ordinationes & Statuta rationabilia, quæ, nec non antiqua inibi, ac hujuſmodi conſuetudines, juxta veſtras approbationem, confirmationem, additionem, & detractionem in antea vigere & obſervari deberent, ederetis, aliaque faceretis & diſponeretis; prout in ipſis Litteris dicitur plenius contineri.

Poſtmodum vero dictarum vigore Litterarum, plura Statuta & Ordinationes ibidem facta fuerunt, ac inter cætera, quod certæ tunc expreſſæ, & tres aliæ primò vacaturę dictæ Eccleſiæ Præbendæ, perpetuo Sacerdotales eſſent atque manerent; ac ex eis duas, quæ per obitus eas obtinentium interim vacarunt, Sacerdotales inibi reputantur.

Præbendæ Sacerdotales.

Sed pro eo quod tertia non per obitum alicujus, ſed per reſignationem ex cauſa permutationis factam & admiſſam vacavit, ac etiam illa Sacerdotalis reputari deberet, apud aliquos dubio ſuborto, ne litis inde vel diſſentionis occaſio ſuccederet, talis inter dilectos filios *Hugonem Fabri*, qui per reſignationem hujuſmodi, & * *Joannem Rudolphi*, aliàs *Flamingi*, qui etiam poſtremo tunc per obitum vacantes, ejuſdem Eccleſiæ Præbendas aſſecuti fuerunt, de conſenſu dictorum Capituli Concordia ſupervenit;

* Fuit J.U.D. Lovanii, Cantor & Officialis Camerac, &c.

Videlicet, quod quilibet ipſorum Hugonis & Joannis quoad viveret, præbendam per ſe aſſecutam hujuſmodi, tamquam non Sacerdotalem retineret, & æqualiter onus ſervitii ratione unius Sacerdotalis inibi præbendæ requiſiti perferret. Ac illa ex ipſis aſſecutis præbendis, quam primò per mortem, & non aliàs, vacare contingeret, Sacerdotalis imperpetuum remaneret.

Cum autem (ſicut eadem petitio ſubjungebat) pro ſalubri felicique ſtatu Eccleſiæ, nec non perſonarum prædictarum, opus foret omnia & ſingula Statuta, nec non Ordinationes & conſuetudines Eccleſiæ hujuſmodi, ſuper quibus obſervandis plures ipſius Eccleſiæ perſonæ corporalia juramenta præſtiterunt, de novò recenſeri, & quædam ex illis prorſus immutari, pro parte Decani & Capituli prædictorum, aſſerentium, occaſione quorundam ex ipſis Statutis Ordinationibus & conſuetudinibus, aliàs inter Capitulum ex una, nec non *Robertum* præfatos ex altera partibus, lites exortas, ac eundem *Robertum* interim Decanatu dictæ Eccleſiæ Sancti Hermetis privatum fuiſſe; Nobis extitit humiliter ſupplicatum, ut eis & ipſi Eccleſiæ Sancti Hermetis ſuper præmiſſis oportunè providêre de benignitate Apoſtolica dignaremur.

Nos igitur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, dictarumque litium ſtatus præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes, ac illas penitus extinguentes, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus,

Quatenus vos, vel alter veſtrum, vocatis, qui fuerint evocandi, ſi, & poſtquam Vobis de Concordia hujuſmodi legitimè conſtiterit, illam, nec non quæcumque inde ſecuta, Auctoritate Apoſtolicâ, approbetis & confirmetis, ac ſingulas ex dictis perſonis, quę juramenta ipſa tranſgreſſæ fuerint, ſi id humiliter petierint, ab hujuſmodi tranſgreſſione eâdem Auctoritate Apoſtolicâ abſolvatis; injunctâ eis inde pro modo culpæ pœnitentiâ ſalutari, nec non juramenta prædicta quoad hoc relaxantes, ipſam Concordiam obſervandam fore decernatis.

Et nihilominus ad Eccleſiam Sancti Hermetis prædictam vos perſonaliter conferentes, ac Statutis, Ordinationibus & Conſuetudinibus hujuſmodi per vos diligenter recenſitis, examinatis & diſcuſſis, ex eis illa, quæ rationabilia & dicto ſtatui congruentia fore inveneritis, eâdem Auctoritatę Apoſtolicâ approbetis & confirmetis; ac quæ minus utilia vel rationabilia fore perſtrinxeritis, caſſetis & annulletis.

Reliqua vero, moderationis, adjectionis vel detractionis adminiculis alteretis, & reformetis; nova quoque Statuta & Ordinationes ibidem edatis; nec non illa, & alia quæ per vos approbari reformarique contigerit, inviolabiliter obſervanda deinceps exiſtere, ſimiliter decernatis; ac omnia & alia ſingula faciatis & exequamini, quæ in præmiſſis & circa ea fuerint neceſſaria & quomodolibet oportuna;

Non obſtantibus præmiſſis, ac omnibus illis, quæ dictus Prædeceſſor in ipſis Litteris non obſtare voluit, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Datum Senis, anno Incarnationis Dominicę milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo tertio, decimo ſeptimo Kal. Julii, Pontificatûs noſtri anno tertio-decimo. 1443.

' In vim harum Litterarum Apoſtolicarum, DD. *Joannes Lammelin*, Licentiatus in Decretis, Canonicus & Officialis Tornacenſis, & *Thurrianus de Praellis*, Canonicus Hoſpitalarius ibidem (ac dein Decanus) aſſumptis ſecum aliis Juriſperitis ejuſdem Cathedralis Tornacenſis Canoni-

cis (*Riccardo Bonhomme* Scholastico, *Michaele Amici*, & *Nicolao de Schotelario*) nova pro eâdem Ecclesia S. Hermetis Rothnacensis Statuta condiderunt, ac publicari ibidem curarunt die 1. Decembris 1444. Quæ Statuta usque hodie in dicta Collegiata usitantur.

CAPUT LXII.

EUGENIUS IV. *Pontifex Domum Fratrum Vitæ communis, vulgo Hieronymitarum, in urbe Gandavensi recens erectam, in protectionem suscipit anno 1444. variisque beneficiis afficit. Quæ Domus deinde (anno 1569) extinctis Fratribus Hieronymitis, mutata fuit in Seminarium Episcopale.* *

* Vide Diploma infra subjiciendum.

EUGENIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Cùm sicut accepimus, SS. Apostolorum & Hieronymi in *Gandavo*, Tornacensis Diœcesis, Provinciæ Remensis, & diversæ aliæ in eadem Provincia Domus consistant, in quibus & earum singulis nonnullæ personæ devotę, sub unius vel plurium regimine sacerdotum, ac debita Ordinariorum & aliorum suorum Superiorum obedientia, sobriè piè castè & juxta salutaria SS. Patrum monita, nec non Evangelica instituta, ex laboribus manuum suarum, mundi spretis vanitatibus, in communi viventes, sub una Congregatione cohabitant & in futurum cohabitabunt, duce Domino, ac gratum Altissimo acceptumque devotioni fidelium reddunt & reddent famulatum.

Nos, ut personæ prædictæ, cum earum servitoribus, eò faciliùs laboribus solitis intendere, & quietiùs virtutum Domino famulari valeant, ipsis & earum singulis, in locis & Domibus nunc erectis, dumtaxat atque quamdiu in communi, sub Episcopi ac loci Ordinarii atque aliorum suorum superiorum hujusmodi obedientia, vixerint, personis hujusmodi atque ipsarum servitoribus præsentibus & futuris, ut præfatos vel alios quoscumque idoneos & discretos Sacerdotes sæculares & regulares, seu ex eis aliquem in suum vel suos eligere Confessorem seu Confessores;

Quodque singulæ personæ prædictę, cujuscumque Diœcesis fuerint, etiam si Beneficia Ecclesiastica non obtineant, nec patrimonialia ad id sufficientia bona habeant, dummodo aliàs ad id idoneæ repertæ fuerint, alioque non obstante Canonico impedimento, ad omnes etiam sacros Ordines, statutis à Jure temporibus, promoveri, ipsique Ordines eis ab Ordinariis prædictis conferri liberè & licitè valeant (fel. recordationis Clementis Papæ V. prædecessoris nostri, & aliis quibuscumque Constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus) auctoritate Apostolica, tenore præsentium indulgemus.

Collatio Ordinum absque titulo.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, Idibus Septembris, Pontificatûs nostri anno quarto-decimo.

PIUS II. *Papa, Privilegia Domui Scholarium Gandavensium ab* EUGENIO *prædecessore concessa, extendit anno 1462.*

PIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Dudum per felicis recordationis Eugenium Papam IV. prędecessorem nostrum accepto, quod SS. Apostolorum & Hieronymi in Gandavo, Tornacensis Diœcesis, Provinciæ Remensis, & diversæ aliæ in eâdem Provincia Domus consistebant, in quibus & earum singulis nonnullæ personæ devotæ sub unius vel plurium regimine Sacerdotum, &c. *ut suprà in Bulla Eugenii IV.*

Nos igitur, ut personæ ipsæ, quæ de laboribus manuum suarum, utpote scriptura & ligatione librorum, ac Institutione Scholarium, & his similibus vivunt, eò ferventiùs Altissimo famulari studeant, quò magis prædictæ eis concessæ gratiæ per eamdem Sedem Apostolicam fuerint ampliatæ, eisdem personis, ut Confessor seu Confessores, ab ipsis personis electus seu electi, non solùm dictarum personarum, sed etiam Scholarium confessiones audire, & pro commissis (dummodo talia non sint propter quæ sit meritò Sedes Apostolica consulenda) debitam absolutionem impendere, & salutarem pœnitentiam injungere, & etiam quoties expedierit, Eucharistiæ Sacramentum ministrare;

Institutum FF. Vitæ Commun.

Nec non, ut dictæ personæ in eisdem Oratoriis seu Capellis Eucharistiæ Sacramentum habere & retinere, Missas & alia divina Officia, etiam cantu, cum eis placuerit, celebrari facere, divinisque Officiis completis,

tis, ibidem cum dictis scholaribus studio sacræ Scripturæ aut aliis virtuosis exercitiis intenti, etiam absque Parochialis Ecclesiæ frequentatione, exceptis quatuor principalioribus anni festivitatibus; remanere liberè & licitè valeant, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium indulgemus; jure Parochialis Ecclesiæ & cujuslibet alterius in præmissis omnibus semper salvo.

Datum Romæ apud S. Petrum anno millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, VI. Idus Februarii, Pontificatûs nostri anno quinto.

CAPUT LXIII.

EUGENIUS IV. *Pontifex Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ S. Gaugerici Cameraci declarat exemptum à Jurisdictione Episcopi sui, anno 1445.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

EUGENIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad Ecclesiarum præsertim Collegiatarum & insignium, ac in eis divinis laudibus deditarum personarum omnium statum salubriter & prosperè dirigendum paternâ sollicitudine vigilantes, illarum profectibus libenter intendimus: & ut personæ, sublatis ab eis sinistris quibuslibet, pacis & quietis dulcedine gaudeant, ac exinde Ecclesiæ ipsæ felicia in spiritualibus & temporalibus suscipiant incrementa, opem & operam, cum à Nobis petitur, quantum cum Deo possumus efficaces, impendimus.

Cum itaque, sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Præpositi, Decani, & Capituli Ecclesiæ S. Gaugerici Cameracensis petitio continebat: Ecclesia prædicta inter alias illarum partium Collegiatas, est insignis nobilis atque solemnis, ac in ea quadraginta quinque vel circa Canonicorum ex ea dudum inibi pro tempore servientium fructus ad ipsorum vitæ commodam sustentationem percipientium, institutus est numerus, ac plures alii tam Sacerdotes quam Clerici, triginta vel circa numero, ad serviendum in divinis inibi perpetuo deputati;

Status Ecclesiæ S. Gaugerici.

Ipsique omnes à Jurisdictione Ordinaria, in omnibus causis & casibus civilibus, nec non excessibus, criminibus & delictis ex eis, illis qui etiam privationem Beneficiorum & Ordinis depositionem ac perpetuam carcerationem concernunt; & quæ Venerabilis Frater noster Johannes Episcopus Cameracensis, in certa Concessione per eum eidem Capitulo sub certis modo & formâ nuper factâ, & per alias nostras Litteras postea confirmatâ, excipere voluit, dumtaxat exceptis, exempti existant;

Nec non etiam dicti Præpositus, Decanus & Capitulum in pluribus Villis atque locis in Diœcesi Cameracensi consistentibus, & ad Ecclesiam ipsam spectantibus eorumdem hominibus, temporalem jurisdictionem habere & exercere, nec alium in illis temporalibus, præterquam Romanum Pontificem dumtaxat, in superiorem recognoscere noscantur.

Ac considerantes, quod ratione Jurisdictionis Ordinariæ, inter eos & prædictum, ac nonnullos Prædecessores suos Cameracenses Episcopos, plures dissentiones & controversiæ hactenus provenerunt, & de ulterioribus dissentionibus de cetero formidetur; pro parte Præpositi, Decani, & Capituli prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum, ut super hoc eorum ac dictæ Ecclesiæ statui opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, præmissa debitè compensantes, nec non ad eandem Ecclesiam nostræ considerationis intuitum dirigentes, eandem Apostolicis favoribus & gratiis decorare, ac etiam ut Præpositus, Decanus & Capitulum supra-dicti eò libentiùs & liberiùs circa regimen & gubernationem Ecclesiæ memoratæ, ac personarum & bonorum ejusdem, ipsique & aliæ in ea divinis obsequiis pro tempore mancipatæ personæ, celebrationi divinorum inibi commodiùs intendere, ac Sedem Apostolicam promptiùs & devotiùs revereri valeant, quò amplioribus libertatibus & gratiis ab eadem Sede se senserint communitos, providere volentes;

Hujusmodi supplicationibus inclinati, Ecclesiam prædictam, nec non Præpositum Decanum & Capitulum pro tempore existentes, ac omnes & singulos præsentes & futuros Canonicos, Capellanos, Vicarios, Choristas, Ballivum, Custodem, vigilem furnerium, nuncios & alias personas habitum gerentes præfatæ Ecclesiæ, nec non Præpositi, Decani, Capituli, Canonicorum, Vicariorum, Choristarum, Ballivi, Custodis, vigilis furnerii, nunciorum præfatorum & cujuslibet eorum præsentium & futurorum familiares deservientes, tam Clericos quam laïcos pro tempore existentes;

Dictorumque Præpositi, Decani, Capituli, Canonicorum, Capellanorum, Vicariorum, Choristarum, personarum fami-

liarium & servientium hujusmodi, præsentium & futurorum Canonicatus & Prębendas, Dignitates, proventus, administrationes, cæteraque Beneficia Ecclesiastica cum cura & sine cura, sæcularia & regularia, quæcumque quotcumque & qualiacumque fuerint;

Nec non eorum & singulorum prædictorum domos, habitationes, jura, jurisdictiones atque bona mobilia & immobilia, præsentia & futura, ab omnimodis visitatione, procuratione, lege, majoritate, superioritate, dominio, potestate & jurisdictione Johannis prædicti ac successorum Cameracensium Episcoporum, nec non Archiepiscopi Remensis pro tempore existentium, & aliorum quorumlibet Ordinariorum, Judicum, etiam in privationis & Ordinum depositionis, ac carcerationis prædictis, & aliis etiam illis majoribus, æqualibus & minoribus civilibus casibus & caussis quibuscumque, in quibus illis de jure vel consuetudine, seu aliàs quomodolibet subjecta fore noscuntur, Auctoritate Apostolicâ ex certa scientiâ, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium perpetuò prorsus eximimus & totaliter liberamus, ac exempta & libera perpetuò esse, nec non sub nostra & B. Petri ac Sedis præfatæ protectione suscipientes, illa omnia & singula Nobis & eidem Sedi immediatè perpetuo subesse & subjacêre, Auctoritate & scientiâ prædictis decernimus & declaramus.

Ita quod Episcopi, Archiepiscopi & alii Judices Ordinarii supra dicti, vel eorum aliquis nullam in Ecclesiam, Præpositum, Decanum, Capitulum, Canonicos, Capellanos, Vicarios, Choristas, Baillivum, Custodem, Vigilem furnerium, nuncios, personas, familiares ac servientes prædictos pro tempore existentes, etiam ratione delicti seu contractûs aut rei de qua ageretur, ubicumque committatur delictum aut ineatur contractus seu res ipsa consistat, Visitationem, procurationem, legem, majoritatem, superioritatem, dominium, potestatem seu jurisdictionem Ecclesiasticam, per appellationem vel aliàs, valeant seu valeat exercere: ex nunc omnes & singulos processus, quascumque excommunicationum, suspensionum & interdicti aliasque sententias & Censuras Ecclesiasticas penes se forsan continentes, & alia omnia & singula quæ contra Exemptionem nostram hujusmodi ac tenore præsentium haberi, fulminari seu fieri contingeret, irrita & inania nulliusque roboris existere penitus vel momenti, harum serie etiam decernentes.

Et insuper quod Præpositi, Decani, Canonici & aliorum exemptorum præsentium & futurorum omnium & singulorum punicio, correctio, & omnimoda Jurisdictio tam in civilibus quam in criminalibus, etiam cum aliter attentatis criminalibus casibus & causis, ad præfatos Capitulum pleno jure perpetuò pertineant, eisdem Capitulo auctoritate & scientiâ præfatis harum serie concedimus ac etiam indulgemus.

Districtiùs inhibentes Episcopo, Archiepiscopo, & aliis judicibus pro tempore existentibus supradictis, & eorum cuilibet, ne ipsi vel eorum aliquis de cetero per se vel alium seu alios directè, quovis quæsito colore, contra Exemptionem, liberationem, Decretum & processionem nostram hujusmodi, ac tenore præsentium, vel alicujus partis earumdem venire, facere, seu attemptare audeant seu audeat, vel præsumat.

Decernentes ex nunc omnes & singulos processus, quascumque excomunicationum, suspensionum & interdicti, aliasque sententias & censuras Ecclesiasticas, etiam pœnas in se continentes, ac alia omnia & singula quæ contra exemptionem, & hujusmodi præsentium tenorem ab Episcopo, Archiepiscopo, Judicibus pro tempore supradictis aut aliis quibuslibet quavis authoritate scienter vel ignoranter haberi, fieri, seu fulminari forsan contigerit, irrita & inania existere, nulliusque roboris vel momenti.

Non obstantibus felicis recordationis Innocentii III. & Innocentii IV. nec non Bonifacii VIII. Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, & aliis Apostolicis Constitutionibus, nec non præfatæ Ecclesiæ juramento, confirmatione Apostolica vel quacumque firmitate aliâ roboratis Statutis & Consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Exemptionis, liberationis, constitutionis, declarationis, concessionis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romę apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, pridie Idus Augusti, Pontificatus nostri anno quintodecimo. 1445.

Eandem aliqualem Exemptionem Capitulo S. Gaugerici concessit Joannes à Burgundia Cameracensis Episcopus per Litteras suas 14 Martii 1442. testibus Magistris Antonio Hanneron Archidiacono Cameracensi, & Joanne de Gribo-val Archidiacono Hannoniæ &c.

Cum autem ex hac Bulla ortæ essent dissentiones, Nicolaus V. eam paulò post revocavit. Ita habet Motivum Juris editum à Promotore Cameracensi contra Canonicos S. Gaugerici, anno 1727. dum sese opposuerunt Visitationi Canonicæ Archiepiscopi sui Cameracensis.

CAPUT LXIV.

PIUS II. *Papa Jus Patronatûs Capituli Canonicorum in Ecclesia Collegiata Stæ. Gertrudis Oppidi Bergizomensis (hodie Diœcesis Antverpiensis) asserit Familiæ Dominorum Bergizomensium, anno* 1459.

Ex Archivis Castri Bergizomens.

PIus Episcopus, Servus servorum Dei &c. Ad sacram Petri Sedem divinâ dispositione vocati, curis efficere studemus assiduis, ut per nostræ operationis ministerium singula quæque loca & personæ Ecclesiasticæ Nobis & Romanæ Ecclesiæ fideles & devotæ, sublatis inde dispendiis, quæ verisimiliter oriri possent, optati statûs prosperitate firmentur; & ea quę propterea à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris processisse comperimus, illibata persistant, & firmiter observentur.

Dudum siquidem felicis recordationis *Eugenii Papæ IV.* Prædecessoris nostri Litterę emanarunt, tenoris subsequentis, *Eugenius Episcopus, Servus servorum Dei &c.* *

* Recensetur tota Bulla superiùs memorata, pag. 63.

Cum autem, sicut accepimus, pro eo quod in præinsertis Litteris Eugenii Prędecessoris hujusmodi, quibus etiam multo tempore dilectus filius Nobilis Vir *Johannes de Glimes* Dominus temporalis Opidi de Bergis-supra-zomam Leodiensis Diœcesis, Ambassiator ad Nos per dilectum filium Nobilem Virum Philippum Ducem Burgundiæ nuper destinatus, minimùm se juvabat, sed ut plurimùm alternatis vicibus Capitulum præfatum dictæ Ecclesiæ Canonicatuum & Præbendarum pro tempore vacantium sibi Collationem vendicabant; narratum extiterit, quod (paucis exceptis) redditibus dicti *Johannis* & Genitoris sui successerat; licet ad illam fundationem nonnulli Opidani dicti Opidi de facultatibus suis contribuissent; (de quo in dictis Litteris clarè mentio facta non fuit) à nonnullis asseratur, propterea, Litteras præ-insertas prædictas surreptionis vicio subjacere; illisque fuisse & esse, per non usum & temporis lapsum detractum, & etiam tacitè saltem renunciatum.

Verum quia (sicut postmodum Nobis innotuit) Capitulum præfatum, ad sedandas controversias & litigia, quæ occasione dictæ *Alternativæ*, sive facultatis præsentandi personas ydoneas ad Canonicatus & Præbendas dictæ Ecclesiæ alternatis vicibus, inter eos superioribus annis suborta fuerant, pro rata eos contingente quoad facultatem præsentandi hujusmodi, in eundem *Johannem* ejusque heredes & successores imperpetuum (maturâ inter eos deliberatione præhabitâ) transtulerunt, & illud quantum in eis erat sibi assignarunt;

Capitulum & Johannes præfati Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut Litteras prædictas, & quæcumque in illis contenta; nec non translationem Juris Patronatûs hujusmodi; modo præmisso factas, approbare, aliásque eorum quieti & tranquillitati, & suorum Jurium conservationi in præmissis opportunè providere, paternâ diligentiâ curaremus.

Nos igitur, quorum interest super hiis adhibere vigilantiæ nostræ curas, hujusmosupplicationibus inclinati, Litteras præinsertas, ac Processus habitos per easdem; nec non Translationem & assignationem Juris hujusmodi, & inde secuta quæcumque, Authoritate Apostolicâ, & ex certa scientiâ approbantes & confirmantes, omnesque & singulos defectus tam Juris quam facti, si qui forsan intervenerint in eisdem; supplentes, tenore præsentium decernimus & declaramus, Litteras ac contenta & secuta hujusmodi valuisse & valere, plenumque robur obtinere, perinde ac si dictus Johannes, à tempore quo emanaverunt Litteræ præinsertæ prædictæ, illis continuo usus fuisset: & quod in illis, quod Erectio ipsius Ecclesiæ quasi totaliter ex bonis & redditibus prædictis successerat, nulla mentio facta fuisset: quodque Litteris ipsis occasione supradictâ nullatenus detractum dici, censeri vel prætendi possit, seu etiam quomodolibet derogatum.

Et nihilominus Johanni, hæredibus & successoribus prædictis Jus Patronatûs & præsentandi personas ydoneas ad singulos Canonicatus & Præbendas dictę Ecclesiæ, quotiens illos vacare contigerit, quomodolibet in futurum, tenore præsentium, in solidum reservamus, concedimus pariter & assignamus; decernentes irritum & inane, quidquid secus super hiis à quoquam quâvis authoritate scienter vel ignoranter attemptatum forsan est, vel imposterum contigerit attemptari. Jus Patronatûs.

Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis; nec non omnibus illis, quæ dictus Prædecessor in suis præ-insertis Litteris non obstare voluit, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Approbationis, confirmationis, suppletionis, declarationis, reserva-

tionis, concessionis, assignationis, constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis vero hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Mantuæ, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, Pontificatus nostri primo. 1459.

CAPUT LXV.

PIUS II. *Papa concedit anno 1461. in Capella Stæ. Catherinæ Bruxellis, sub Parochia Sti. Joannis de Molembeka, erectionem fontis baptismalis; quod fuit primum Parochialis hujus initium.*

Ius Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati Affligemiensi, & Præposito Sancti Jacobi de Frigido-monte Bruxellensi per Præpositum soliti gubernari, Monasteriorum, Cameracensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem. Piis supplicum votis, illis potissimum per quæ divini cultûs augmentum & salus procuratur animarum, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis.

Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum Magistrorum sive Rectorum Fabricæ Capellæ Sanctę Catharinæ sitæ infra limites Parochiæ parochialis Ecclesiæ Sancti Joannis de Molenbeka, extra antiquos muros oppidi Bruxellensis, Cameracensis Diœcesis, nec non majoris & sanioris partis parochianorum dictæ Ecclesiæ petitio continebat, quod licet in dicta Capella, quæ insignis est, diversæ sint fundatæ Capellanię, ac singulis tam Dominicis quam festivis diebus communiter sex aut septem Missæ ex fundatione ipsa celebrentur;

Tamen in Nativitatis ac Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & Pentecostes, nec non Assumptionis beatæ Mariæ festivitatibus, ac celebritate omnium Sanctorum, Capella ipsa, quæ insigniori loco dictæ Parochiæ consistit, clausa teneri consuevit, nec divina tunc inibi peraguntur; nonnunquam etiam propter clausuram portarum murorum ejusmodi, quæ antequam lucescat dies aperiri etiam non consueverunt, & infantes nati (cum major pars ipsorum Parochianorum infra ipsos muros consistat, ac de nocte quoad ipsos Parochianos infra dictos muros commorantes ad eandem Parochialem Ecclesiam haberi commodè nequeat accessus) sine baptismo moriantur, in divini cultûs diminutionem, ac ipsorum morientium animarum salutis dispendium.

Quare pro parte Magistrorum sive Rectorum, nec non Parochianorum prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum, ut de cetero Capella ipsa in festivitatibus eâ celebritate, prout in aliis diebus, aperiri consuevit, ac tunc Missę inibi fundatæ juxta earum fundationes per Capellanos, seu alios ad officia eorundem deputatos, pro tempore celebrari debeant, concedere, ac aliàs eis oportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui fidelium quorumlibet molestè præterimus incommoda, desuper opportunè providere, animarumque periculis, quantùm cum Deo possumus, obviare, nec non divinum cultum augmentare cupientes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel alter vestrum, si est ita, ut de cetero Capella ipsa in festivitatibus & celebritate prædictis, prout in aliis diebus aperitur, aperiri debeat, ac tunc Missæ in eadem fundatæ, juxta earum fundationes per Capellanos seu alios ad officia eorundem deputatos, quos etiam quoad hoc astringatis, celebrari debeant;

Nec non Magistris sive Rectoribus & Parochianis, quod prædictis festivitatibus & celebritate ac Dominicis diebus vesperas perpetuis futuris temporibus decantari facere, nec non Fontem baptismalem in ipsa Capella pro hujusmodi infantibus instante necessitate baptizandis, erigere possint, auctoritate nostrâ concedatis, ac alia faciatis ac statuatis, quæ circa hæc necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna.

Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postpositâ compescendo; non obstantibus Constitutionibus Apostolicis contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, aut excommunicari non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indultis ejusmodi mentionem; jure tamen Rectoris dictæ Ecclesiæ in omnibus semper salvo.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, quarto Nonas Junii, Pontificatûs nostri anno tertio.

CAPUT LXVI.

PIUS II. *Papa confirmat anno* 1464. *Erectionem Monasterii Monialium strictioris Observantiæ Ordinis Sti. Francisci Brugis, quæ vulgo* COLLECTINÆ *vocantur; Fundatoribus* LUDOVICO DE BRUGIS, *Domino Gruthusæ &c. ejusque conjuge* MARGARETA DE BORSSALIA.

PIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Abbati Monasterii S Bavonis juxta Gandavum, Tornacensis Diœcesis, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Piis fidelium votis gratum nos decet præstare assensum; & ut ea quæ Religionis propagationem, divini quoque cultûs augmentum respiciunt, optatum sortiantur effectum, libenter interponimus sollicitudinis nostræ partem.

Cum itaque, sicut exhibita Nobis nuper pro parte dilecti filii, Nobilis Viri *Ludovici de Gruuthuse* Principis de Steenhuse, & dilectæ in Christo filiæ Nobilis Mulieris *Margaritæ* ejus uxoris, Tornacensis Diœcesis, petitio continebat, quod ipsi summopere cupientes terrena in cœlestia & transitoria in æterna felici commercio commutare;

Et ob singularem, quem ad Sorores Ordinis Stę. Claræ de Observantia regulari nuncupatas, præsertim sub Reformatione quondam COLETÆ, olim ipsius Ordinis Sororis, sub ipso Ordine degentes, propter illarum vitæ sanctimoniam gerunt devotionis affectum, quoddam Monasterium dicti Ordinis, pro usu & habitatione unius Abbatissæ & nonnullarum Sororum ejusdem Ordinis, in Oppido Brugensi ejusdem Diœcesis, cum Ecclesia, cimiterio, campanili, campanis, claustro, dormitorio, hortis, hortaliciis, aliisque necessariis officinis erigere, construere, fundare & ædificare proponant.

Quapropter pro parte Ludovici & Margaritæ prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum, ut eis Monasterium prædictum in eodem Oppido, seu alio loco magis apto, cum Ecclesia & aliis supradictis, erigendi, fundandi, construendi & ędificandi licentiam concedere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui continuum divini cultûs & Religionis exoptamus incrementum, hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, Ludovico & Margaritæ præfatis, ut unum Monasterium ejusdem Ordinis in dicto Oppido, seu alio loco magis apto & convenienti, cum Ecclesia, cimiterio, campanili, campanis, claustro, dormitorio, horto, hortaliciis, & aliis officinis, Diœcesani loci & cujusvis alterius licentiâ super hoc minimè requisitâ, erigendi, fundandi, construendi & ædificandi, seu erigi, fundari, construi & ædificari faciendi licentiam, Authoritate nostrâ concedas pariter & facultatem.

Nos enim, si Erectionem, constructionem & fundationem hujusmodi per Ludovicum, & Margaritam prædictos fieri contigerit (ut pręfertur) ut tam ipsum Monasterium, quam Abbatissa & Sorores seu Moniales & aliæ personæ eis deservientes, quæ pro tempore in præfato Monasterio morabuntur, omnibus & singulis Privilegiis, exemptionibus, immunitatibus & libertatibus præfato Ordini ac illius Domibus seu Monasteriis per Sedem Apostolicam aliàs quomodolibet generaliter concessis, uti & gaudere liberè & licitè valeant, authoritate Apostolicâ, præsentium tenore indulgemus.

Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii PP. VIII. Prædecessoris nostri, prohibentis, ne aliquis vel aliqui de aliquo Ordine Mendicantium in aliqua civitate, castro, villâ seu loco quocumque, ad habitandum domos seu loca quæcumque de novo incipere, sive hactenus recepta mutare præsumerent, absque Sedis Apostolicæ licentiâ speciali, plenam & expressam facientе de hujusmodi prohibitione mentionem, & aliis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Statutis & consuetudinibus dicti Ordinis, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâvis aliâ firmitate roboratis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, Nonis Junii, Pontificatûs nostri anno sexto.

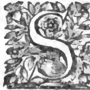
DE STA. COLLETTA, ejusque Monasterio Gaudavensi vide Tomum III. Diplomat. Belgicor. pag. 700.

De Fundatione Monasterii Clarissarum Hesdiniensium in Arthesia, quod B. Coleta primùm incoluit, suisque institutis formavit, vide Bullam Eugenii IV. Pont. de anno 1437. in Chronico Ferreoli Locrii pag. 513. Item pag. 514. Litteras ad eandem B. Colletam. Colitur illa Gandavi, & per totum Ordinem S. Francisci, die VI. Martii.

CAPUT LXVII.

SIXTUS IV. *Papa decernit anno 1475. Incorporationem decem Capellaniarum in Ecclesia Collegiata Stæ. Gudilæ Bruxellis, ad opus Musices.*

Ex Archivis Eccl. D. Gudilæ.

IXTUS Episcopus, Servus servorum Dei, Dilectis filiis Sancti Rumoldi Mechliniensis, & Sancti Petri Anderlechtensis, ac Sancti Gaugerici Halterensis, Cameracensis Diœcesis Ecclesiarum Decanis salutem & Apostolicam benedictionem.

Quia in futuris eventibus sic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjectura probabiliter utile pollicetur, reperitur minus utile; idcirco non debet reprehensibile censeri, si Romanus Pontifex nonnunquam quæ à suis prædecessoribus providè ordinata videbantur, commutat, prout rerum & temporum qualitate pensatâ, id in Domino conspicit salubriter expedire.

Sane pro parte dilectorum filiorum Decani & Capituli Ecclesiæ Sanctæ Gudilæ Bruxellensis Cameracensis Diœcesis, nobis nuper exhibita petitio continebat, qualiter dudum felicis recordationis Eugenius Papa quartus prędecessor noster, inter alia statuerit & ordinaverit, quod Decanus & Capitulum prædictæ Ecclesię, ad Sancti Nicolai, Sancti Arnoldi, & Sancti Michaëlis primarum, nec non ad Beatæ Mariæ Virginis & Sancti Judoci secundarum fundationum, ac ad Beatæ Mariæ Magdalenæ, Sanctæ Barbaræ, Sanctęque Crucis, nec non Sancti Pancratii & Sancti Antonii Altaria, sita in dicta Ecclesia, perpetuas Capellanias, dum pro tempore vacarent, liberè conferre possent. Quodque nullus cujuscumque dignitatis, statûs, gradus vel conditionis foret, ex tunc deinceps perpetuis futuris temporibus per quasvis Apostolicas seu Sedis Apostolicæ vel Legatorum ejus Litteras, sub quacumque verborum forma, aliquam ex Capellaniis ad hujusmodi Altaria vacantibus acceptare, seu de illa per aliquem Executorem earumdem, vel Sub-Executorem deputatum pro tempore aut aliàs sibi providere facere valeret quoquomodo;

Sed Decanus & Capitulum prædicti, vel major pars eorum, prout inter se concordarent, ordinariâ Auctoritate Capellanias ipsas ad Altaria prædicta liberè licitèque conferre, & de illis providere nec non disponere possent, perinde ac si gratiæ vel Literæ prædictæ nullatenus emanassent.

Quodque singulę personæ quibus Capellanias hujusmodi conferri contingeret, quam primum pacificam possessionem assecutæ forent, apud eandem Ecclesiam personaliter residere, & onera, de quibus, ad hujusmodi propagationem divini cultûs, ipsi Decano & Capitulo visum foret, subire deberent & tenerentur.

Decernens omnes & singulos processus, nec non excommunicationis, suspensionis & interdicti, ac alias Ecclesiasticas sententias, censuras, & pœnas, quas haberi vel promulgari, & totum id & quidquid fieri scienter vel ignoranter contra Statutum & Ordinationem hujusmodi quâvis Auctoritate contingeret, nullius existere firmitatis, prout in ipsius Prædecessoris Liter[is] plenius dicitur contineri.

Et deinde præfati Decanus & Capitulum statuerunt, quod nullus ad aliquam ex Capellaniis hujusmodi admitteretur, nisi in musica expertus foret, & quod in dicta Ecclesia personaliter resideret, & diurnis atque nocturnis horis Canonicis interesse curaret, ac proprio juramento promitteret.

Nihilominus personæ quibus Decanus & Capitulum præfati successive de octo ex decem Capellaniis prædictis providerunt, dum postmodum vacarunt, dum illorum aliqui in musica experti, qui juramentum prædictum in eorum receptione prestiterunt, suæ salutis immemores in præfata Ecclesia residere, & Divinis in illa interesse non curarunt, prout adhuc aliqui non curant, Principum & aliorum serviciis insistendo, & aliàs, pro eorum voluntate se absentando; quo fit, ut ex Literis prædictis ac Statutis Decani & Capituli prædictorum optatus non succedat effectus, cum detrimento celebrationis divinorum in præfata Ecclesia.

Et sicut eadem petitio subjungebat, si dictæ Capellaniæ omnes penitus & omnino supprimerentur & extinguerentur, illarumque redditus & proventus in unam communem massam redigerentur, & per Decanum & Capitulum præfatos in præfata Ecclesia perpetuis futuris temporibus assumerentur & deputarentur decem Presbiteri sive Clerici, in musica hujusmodi experti habiles & idonei ætate & voce ad psallendum divina in eadem, pro nutu Decani & Capituli prædictorum amovibiles, inter quos fructus reditus & proventus prædicti proportionaliter, & juxta laborum & meritorum eorumdem exigentiam, integraliter & sine diminutione distribuerentur.

Quodque ipsi decem Presbiteri sive Clerici sic pro tempore assumpti per eos, quamquam ad nutum amovibiles, Capellani resi-

dentes dictæ Ecclesiæ nuncuparentur, & omnibus & singulis Privilegiis & immunitatibus, quibus Capellani perpetui dictæ Ecclesiæ dictas Capellanias pro tempore obtinentes cotidie gaudere soliti sunt, potiuntur & gaudent, de præsenti potirentur & gauderent, & interessentes officiis perciperent quotidianas distributiones, & alia emolumenta, quæ Capellani perpetui interessentes Divinis in dicta Ecclesia, aut aliàs tam ratione interessentiæ hujusmodi horis Canonicis, quam anniversariorum, funeralium, vel aliàs percipiunt aut percipere consueverunt in eadem; exinde profectò divini cultûs augmentum in eadem Ecclesia succederet, & populi ad illam devotionis gratiâ confluentis devotio plurimum augeretur;

Ipsique Decanus & Capitulum, quotiens Presbiteri & Clerici prædicti se absentarent, aut aliàs ad deserviendum eidem Ecclesiæ moribus, vitâ, & honestate seu voce inutiles efficerentur, illis amotis alios eorum loco idoneos surrogarent, sicque Ecclesia prædicta residentes Presbiteros & Clericos & divinis insistentes obsequiis continuè haberet.

Quare pro parte Decani & Capituli prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictas Capellanias hujusmodi in dicta Ecclesia penitus & omnino ex nunc supprimere & extinguere, & illorum fructus, redditus & proventus in unam massam redigi mandare, & quod simul vel successive cedentibus vel decedentibus aliquibus ex Capellanis, dictas decem Capellanias obtinentibus, seu illas aliàs quomodolibet dimittentibus, liceat Decano & Capitulo præfatis Capellaniam, quam talis cedens vel decedens obtinebat, ac bonorum juriumque & pertinentium omnium, ejusdem corporalem possessionem apprehendere, ac illius, vel illarum prout successive vacaverint, fructus, redditus & proventus hujusmodi in unam massam redigere, & ad deserviendum dictæ Ecclesiæ, loco cedentium vel decedentium seu dimittentium Capellanorum eorumdem, Presbiteros seu Clericos in musica expertos, & aliàs ad psallendum divina in eadem idoneos, pro eorum nutu & voluntate assumere, & deputare, qui Capellani nuncupentur.

Et dictarum Capellaniarum fructus, redditus & proventus integros per Decanum & Capitulum prædictos ministrandos, ac ultra illos cotidianas distributiones & alia emolumenta prædicta percipiant, & gaudeant Privilegiis aliorum Capellanorum dictæ Eclesiæ, ac possint & valeant pro solo nutu Decani & Capituli eorumdem amoveri, statuere & ordinare, aliâsque super hiis oportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui de præmissis certam notitiam non habemus, hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrùm, vocatis dictis Capellanis, & aliis qui fuerint evocandi; de præmissis omnibus & singulis, eorumque circumstantiis universis, auctoritate nostrâ vos diligenter informetis. Et si per informationem eandem ita esse repereritis; decem Capellanias prædictas in dicta Ecclesia auctoritate nostrâ supprimatis & extinguatis; ac illorum fructus, redditus & proventus in unam massam redigendam esse & redigi debere, eadem auctoritate decernatis.

Ac præfatis Decano & Capitulo, quod cedentibus vel decedentibus aliquibus ex Capellanis dictas Capellanias obtinentibus, seu illas aliàs quomodolibet dimittentibus, liceat eisdem Decano & Capitulo per se vel alium seu alios, Capellaniæ ejusdem, quam talis cedens obtinebat, & sic de reliquis usque ad completum numerum, ac bonorum, jurium ac pertinentiarum omnium earundem, corporalem possessionem propriâ auctoritate apprehendere, & illius fructus, redditus & proventus in unam massam redigere;

Et ad deserviendum dictæ Ecclesiæ loco cedentium vel decedentium seu dimittentium Capellanorum eorundem, Presbiteros seu Clericos in musica expertos, ac aliàs ad psallendum divina in eadem idoneos pro eorum nutu & voluntate assumere & deputare, qui Capellani nuncupentur, & dictarum Capellaniarum integros fructus, redditus & proventus eis per eosdem Decanum & Capitulum ministrandos, ac ultra illos quotidianas distributiones ac alia emolumenta prædicta percipiant, & gaudeant Privilegiis aliorum Capellanorum dictæ Ecclesiæ; ac possint & valeant pro solo nutu Decani & Capituli prædictorum amoveri, præfatâ auctoritate concedatis.

Non obstantibus Ordinatione & Statuto Eugenii Prædecessoris hujusmodi, & aliis præmissis, nec non Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Ecclesiæ Juramento, Confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis Statutis & Consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi, vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus, speciales vel generales præfatæ Sedis vel Legatorum ejus Literas impetrarunt, etiam si per eas ad inhibitionem, reservationem, & decretum, vel aliàs quomodolibet sit processum. Quas quidem Literas & processus habitos per easdem & inde secuta quæcumque, quoad Capellanias hujusmodi volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem beneficiorum hujusmodi præjudicium generari.

Et quibuslibet aliis Privilegiis, Indultis,

& Literis Apostolicis generalibus & specialibus quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus, quorumcumque totis tenoribus habenda sit in nostris Literis mentio specialis.

Seu si Capellaniis præfatis, vel quibusvis aliis communiter vel divisim à Sede prædictâ indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per Literas Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Proviso quod propter suppressionem hujusmodi, & alia præmissa dictæ Capellaniæ debitis non fraudentur obsequiis: sed earum congruè supportentur onera consueta.

Nos enim, si suppressionem, extinctionem & concessionem hujusmodi per vos vigore præsentium fieri contigerit, ut præfertur, quod Decanus & Capitulum præfati prædictarum Capellaniarum fructus, redditus & proventus in alios quam præmissos usus convertere nequeant, sed illos præfatis Capellanis amovibilibus ministrare debeant, & contra facientes excommunicationis sententiam ipso facto incurrant, auctoritate prædictâ statuimus pariter & ordinamus. Et insuper ex nunc irritum decernimus & inane, si secus super hiis à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, Idibus Julii, Pontificatûs nostri anno quarto. 1475.

Executor hujus Bullæ Apostolicæ fuit Dominus *Petrus de Thimo*, Decanus Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Petri de Anderlecht, juxta Bruxellas, sequenti anno 1476.

CAPUT LXVIII.

Sixtus IV. *Pontifex Pastoratum Ecclesiæ Collegiatæ S. Gummari Liræ (Diœcesis Antverpiensis) eidem Capitulo uniendum & incorporandum decernit, anno 1476.*

Ex Archivis hujus Capituli.

Ixtus, Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Pastoralis officii debitum, quo Ecclesiarum omnium regimini, meritis licet insufficientibus, præsidemus, nos excitat & inducit, ut illarum, nec non personarum Ecclesiasticarum in eis Altissimo famulantium opportunitatibus, quantum cum Deo possumus, salubriter consulamus.

Dudum siquidem, omnia Beneficia Ecclesiastica, cum curâ & sine curâ, apud Sedem Apostolicam tunc vacantia, & in antea vacatura, collationi & dispositioni nostræ reservavimus; decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his à quoquam quâvis authoritate scienter vel ignoranter contingeret attentari.

Cum itaque post-modum perpetua Vicaria in Ecclesiâ S Gommari Lyræ, Cameracensis Diœcesis, per liberam resignationem dilecti filii *Joannis Puyllois* in dictâ Ecclesiâ perpetui Vicarii, de illâ quam tunc obtinebat, per dilectum filium *Petrum Bedaert* Clericum Morinensis Diœcesis, procuratorem suum ad hoc ab eo specialiter constitutum, in manibus nostris sponte factam, & per nos admissam, apud Sedem prædictam vacaverit, & vacet ad præsens, nullusque de illâ preter nos hâc vice disponere potuerit sive possit, reservatione & decreto obsistentibus supradictis.

Et sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum moderni Decani & Capituli dictæ Ecclesiæ petitio continebat, licet in præfatâ Ecclesiâ ultra Decanatum, qui dignitas principalis existit, sint duodecim Canonici Præbendati, tamen quotidianæ distributiones ejusdem Ecclesiæ valorem annuum duorum Scutorum auri de Franciâ pro quolibet Canonico communi existimatione non excedunt; ex quibus singuli Canonici prædicti se commodè sustentare non valent. Status Capituli & Ecclesiæ.

Et sicut eadem petitio subjungebat, si fructus reditus & proventus dictæ Vicariæ, Mensæ Capitulari præfatæ Ecclesiæ perpetuo unirentur, annecterentur, & incorporarentur, & quod Cura animarum Parochianorum dictæ Ecclesiæ per Vicarium ad nutum amovibilem, & per Decanum & Capitulum præfatos deputandum & amovendum, (congruâ tamen illi portione super dictis fructibus de quâ se sustentare possit assignata) statueretur & ordinaretur, Decanus pro tempore & Capitulum præfati se commodiùs sustentare valerent, & ad serviendum præfatæ Ecclesiæ in divinis redderentur attentiores.

Quare pro parte Decani & Capituli prædictorum, asserentium, quod Mensæ Capitularis dictæ Ecclesiæ trecentorum, & perpe-

perpetuæ Vicariæ hujusmodi fructus redditus & proventus centum & viginti librarum Turonensium parvorum secundum communem existimationem valorem annuum non excedunt, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut fructus redditus & proventus dictæ Vicariæ eidem Mensæ perpetuò unire & annectere, incorporare, & applicare & appropriare;

Ac statuere & decernere, quod Decanus pro tempore ex distributionibus quotidianis ipsius Ecclesiæ tantum percipiat, quantum percipiunt duo ex Canonicis Ecclesiæ prædictæ.

Et quod Cura animarum parochianorum ejusdem Ecclesiæ deinceps per Vicarium, per eosdem Decanum & Capitulum pro eorum libitu voluntatis instituendum & destituendum, exerceri debeat, ac aliàs eorum ac præfatæ Ecclesiæ oportunitati providere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod semper in Unionibus commissio fieret ad partes, vocatis quorum interest, Decanum & Capitulum præfatos à quibuscumque excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis censuris & pœnis à Jure vel ab homine quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes; hujusmodi quoque supplicationibus inclinati, fructus redditus & proventus ejusdem perpetuæ Vicariæ eidem Mensæ Capitulari Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium perpetuò unimus annectimus, incorporamus, appropriamus & applicamus.

Ita quod liceat Decano & Capitulo præfatis per se vel alium seu alios fructus redditus & proventus hujusmodi levare & percipere; ac in suos & dictæ Ecclesiæ, reservatâ super illis pro Vicario ad nutum amovibili portione infrà scriptâ, convertere & perpetuo retinere,

Et nihilominus quod Decanus pro tempore hujusmodi de distributionibus antedictis tantum percipere debeat, & percipiat, quantum percipiunt duo ex Canonicis præfatis; & quod deinceps perpetuis futuris temporibus Cura animarum Parochianorum antedictorum per Vicarium, aliàs tamen idoneum, per Decanum pro tempore & Capitulum præfatos deputandum, & ut præmittitur amovendum, exerceatur.

Cui de fructibus redditibus & proventibus prædictis congrua portio, de qua se commodè sustentare & onera sibi incumbentia supportare valeat, reservetur, constituatur, deputetur & assignetur; Diœcesani loci, & cujusvis alterius licentiâ super his minimè requisitâ; eâdem auctoritate statuimus pariter & ordinamus.

Non obstantibus voluntate & Ordinatione prioribus nostris hujusmodi & aliis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, nec non dictæ Ecclesiæ juramento confirmatione Apostolicâ vel quâvis firmitate alia roboratis, Statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque.

Aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus Litteras impetraverint, etiam si per eas ad inhibitionem reservationem & decretum vel aliàs quomodolibet sit processum.

Quas quidem Litteras ac processus habitos per easdem, & quæcumque inde secuta ad præfatam Unionem volumus non extendi: sed nullum per hoc eis quoad assecutionem beneficiorum aliorum præjudicium generari, & quibuslibet aliis Privilegiis indulgentiis ac Litteris Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris Litteris mentio specialis.

Proviso, quod dicta Vicaria propter Unionem hujusmodi aliàs debitis non fraudetur obsequiis, & ejusdem Ecclesiæ animarum cura nullatenus negligatur: sed illius congruè supportentur onera consueta, & insuper prout est . . . . **Conditio apposita.**

. . . . irritum decernimus & inane, si secus super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari.

Nulli ergo hominum liceat hanc Paginam absolutionis nostrę, Unionis, Annexionis, Incorporationis, Appropriationis, Applicationis, Statuti, Ordinationis, voluntatis & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud St. Petrum, Anno Incarnationis Dominicę millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, Kalendis Februarii, Pontificatûs nostri anno sexto. 1476.

CAPUT LXIX.

Sixtus IV. *Pontifex Curam Pastoralem Ecclesiæ S. Bavonis Harlemi in Hollandia, anno 1479 erigit in dignitatem Præpositura; quæ postmodum erecto Episcopatu Harlemensi, anno 1560 cessit in dotem Episcopi.*

Ex Authentico.

SIXTUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. In supereminenti Apostolicæ dignitatis Cathedra constitutus Romanus Pontifex, circa Ecclesiarum omnium suæ curæ commissarum, ac personarum in illis Altissimo famulantium profectum, venustatem ac decorem, ac ut in ipsis Ecclesiis divinus cultus augeatur, prout ex debito pastoralis officii sibi commissi incumbit, diligenter prospicit & intendit; eorumque honorem auget, ac statum quandoque commutat, prout Ecclesiarum & personarum earumdem, ac rerum, temporum & locorum qualitatibus diligenter pensatis, id conspicit in Domino salubriter expedire.

Sanè pro parte dilecti filii Magistri *Johannis de Rosimbos*, Rectoris, Pastoris nuncupati, Parochialis Ecclesiæ Oppidi de Haerlem, Trajectensis Diœcesis, Notarii nostri, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum Ecclesia ipsa, quæ de Jure Patronatûs Comitis Hollandiæ pro tempore existentis fore dignoscitur, ob illius Parochianorum & subditorum exuberantem copiam & multitudinem, tot & tantis sit facultatibus redditibus & proventibus fulcita, quod præter portionem 400 florenorum Rhenensium illius Rectori (omnibus oneribus deductis) competentem, Ecclesia prædicta per unum Vice-Curatum & quatuor Capellanos, ipsum Vice-Curatum adjuvantes, &c. . . .

Nos igitur. . . . Rectoriam prædictam in dignitatem Ecclesiasticam, Præposituram nuncupatam, ac Rectorem dictæ Ecclesiæ in Præpositum, cui causæ per Sedem prædictam committi & delegari possint & debeant, cum omnibus & singulis insigniis, præeminentiis libertatibus immunitatibus honoribus & privilegiis, quibus aliæ Præpositurç dictæ Diœcesis & illarum personæ quomodolibet gaudent, potiuntur & utuntur, Auctoritate Apostolica tenore præsentium erigimus & creamus.

Et quod Ecclesia prædicta deinceps per Præpositum regi & gubernari, ac Cura ejusdem Ecclesiæ per unum Presbyterum sæcularem ydoneum, Vice-Curatum nuncupatum, per eundem Præpositum deputandum, & ad ejus nutum ponendum, amovendum & destituendum, qui eidem Ecclesiæ & ejusdem populo in divinis deserviat, reservatâ tamen per ipsum Prçpositum eidem Vice-Curato, pro ejus sustentatione, super fructibus redditibus & proventibus dictæ Ecclesiæ, congruâ portione, exerceri possit & debeat;

Jus Patron. Comitis Hollandiæ ad Præposituram.

Nec non quod Jus Patronatus & præsentandi personam ydoneam ad dictam Præposituram, dum eam pro tempore vacare contigerit, quod præfatus Comes * in dicta Ecclesia ante hujusmodi Erectionem habebat, ipsi Comiti & ejus successoribus, in dicta Præpositura, & institutio personæ pro tempore præsentatæ hujusmodi ad Archidiaconum Ecclesiæ Trajectensis perpetuò permaneat & spectet, dictis Authoritate & tenore perpetuo statuimus & ordinamus; non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Erectionis, Statuti & Ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, Kal. Aprilis, Pontificatûs nostri anno octavo.

Extat eadem Bulla integra, in Historia Episcopatus Harlemensis pag 13. Altera autem Bulla Pii IV. Papæ, qua anno 1560 Præposituram hanc Ecclesiæ S. Bavonis Harlemi in Cathedralem erectæ suppressit, atque assignavit in dotem novi Harlemensis Episcopi, reperitur Tomo I. Diplom. Belgic. pag. 797.

CAPUT LXX.

INNOCENTIUS VIII. *Pontifex concedit anno 1486. insignia Privilegia 50. Confratribus Confraternitatis erectæ ad Altare SS. Sacramenti in Ecclesia S. Gaugerici (nunc Parochiali) Bruxellis. Inter quæ Privilegia excellit facultas habendi pro se & familia Altare portatile, ut ibidem SS. Missæ Sacrificium celebretur.*

Ex Authentico.

INNOCENTIUS Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Super gregem Dominicum meritis licet insufficientibus, divinâ dispositione constituti, adeo, ut tenemur, ferventibus studiis intendimus, per quæ fidelium quorumlibet curæ nostræ divinitus creditorum animarum saluti valeat per nostræ sollicitudinis studium salubriter provideri.

Dudum siquidem felicis recordationis Sixto Papæ quarto prædecessori nostro pro parte dilecti filii *Arnoldi Schaps*, laïci Cameracensis Diœcesis exposito, quod ipse zelo devotionis accensus pro suæ & progenitorum suorum animarum salute, ex bonis à Deo sibi collatis quoddam Altare ad honorem & sub invocatione sacratissimi Corporis Domini nostri Jesû-Christi in Ecclesia *sive Capella Sancti Gaugerici* Oppidi Bruxellensis dictæ Diœcesis, de consensu Rectorum Ecclesiæ sive Capellæ hujusmodi, construi, & erigi fecerat, super quo singulis diebus, exceptâ quintâ feriâ, submissâ voce, ipsa vero quintâ feriâ cum cantu, organis, ac Diacono & Subdiacono Missam catenus celebrari fecerat, & perpetuo deinceps celebrari debere ordinaverat; nec non Altare ipsum in perpetuum Beneficium Ecclesiasticum erigi desiderabat, ac illud sic erectum pro uno Capellano Missas ejusmodi celebraturo congruis redditibus dotare intendebat.

Erectio Capellaniæ.

Præfatus prædecessor voluit certo Judici dare in mandatis, ut de præmissis se informaret, & si ita esse reperiret, Altare prædictum, postquam sufficienter dotatum fuisset, in perpetuum sine Cura Beneficium Ecclesiasticum pro uno perpetuo Capellano, qui inibi Missas modo præmisso celebrare & Divinis interesse teneretur, de consensu Rectorum eorundem Apostolicâ Auctoritate erigeret, ac bona per eundem Arnoldum ad hoc ordinanda eidem Altari pro ejus dote assignaret;

Confraternitas 50 Personarum.

Nec non unam Confraternitatem quinquaginta personarum honestarum utriusque sexûs, viro & uxore pro una duntaxat personâ computatis, inibi perpetuo institueret & ordinaret, ac Jus Patronatûs & præsentandi personam ydoneam ad dictum Altare, quatenus illud vacaret, proximioribus heredibus dicti Arnoldi & Confratribus prædictis,

Ita tamen, quod aliquem de genere dicti Arnoldi (si ydoneus inveniretur, & id referret) & non alium præsentare teneretur, præfatâ Auctoritate concederet; prout in nostris inde confectis Litteris, per quas eidem Judici mandamus, ut præmissa faceret, cum præfatus prædecessor, antequam ejus Litteræ desuper confectæ forent, sicut Domino placuit, rebus fuerit humanis exemptus, plenius continetur.

Nos igitur cupientes, ut tam Arnoldi, quam qui pro tempore fuerint utriusque sexûs Confratrum dictæ Confraternitatis animarum saluti salubrius consulatur, ipsique piis operibus intentiores reddantur, Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium statuimus & ordinamus,

Quod *Arnoldus* & Confratres utriusque sexus, qui pro tempore prædicto, & eorum quilibet, perpetuis futuris temporibus confessorem ydoneum sæcularem, vel cujusvis Ordinis Regularem eligere possint, qui eorum confessionibus diligenter auditis, ipsos, & eorum quemlibet ab omnibus & singulis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque sententiis Ecclesiasticis, censuris & pœnis, factâ prius satisfactione illis quibus propterea fuerit facienda, nec non à quibuscumque eorum peccatis criminibus & delictis, dummodo talia non fuerint propter quæ Sedes Apostolica esset merito consulenda, totiens quotiens opus fuerit, absolvere, & pœnitentiam salutarem injungere, nec non semel in vita, & in mortis articulo, ipsis, in sinceritate fidei, unitate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac obedientiâ & devotione nostrâ vel successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium, persistentibus, plenariam omnium suorum peccatorum remissionem impendere valeat.

Absolutio à reservatis.

Indulgentia plenaria.

Quodque liceat ipsis, & cuilibet ipsorum habere *Altare portatile* cum debita reverentia & honore, super quo, dum in infirmitate constituti fuerint, aut aliàs, dum

Concessio Altaris Portatilis.

opus extiterit, in locis ad hoc congruentibus & honestis, etiam antequam illucescat dies, circa tamen diurnam lucem, cum qualitas negociorum pro tempore ingruentium id exegerit, possint per proprios vel alios Sacerdotes ydoneos Missas & alia Divina officia, sine juris alieni præjudicio, in sua, & familiarium suorum domesticorum præsentiâ facere celebrari, vel si Sacerdotes fuerint, per se ipsos celebrare.

Proviso quod hujusmodi concessione ante diem parcè utantur: (quia dum in Altaris officio immolatur Dominus noster Jesus-Christus Dei Filius, qui candor est lucis æternæ, congruit hoc non noctis tenebris fieri, sed in luce) Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum Statuti & Ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, duodecimo Kal. Julii, Pontificatûs nostri anno secundo.

CAPUT LXXI.

RAYMUNDUS PERRALDI, *Episcopus Gurcensis, S. R. E. Cardinalis, Legatus à Latere per utramque Germaniam, Erectionem IV. Domorum Standonicarum, conformiter ad Parisiense Collegium Montis-Acuti, à* JOANNE STANDONCK *Mechliniensi, S. Theol. Doctore Parisiensi, institutarum in Belgio, confirmat anno* 1502. *Videlicet Domos* Lovaniensem, Mechliniensem, Cameracensem *ac* Valencenensem. *Confirmantur item Privilegia, quorum unum est licentia destinandi ac promovendi ad Ordines sacros apud quemcumque Antistitem, absque Titulo.*

Excerpt. ex Copia authentica, extante in Seminario Mechliniensi.

RAIMUNDUS Miseratione divinâ sacrosanctæ Ecclesiæ & Sanctæ Mariæ novæ Presbyter Cardinalis Gurcensis, ad universam Germaniam, Daciam, Sueciam, Norwegiam, Frisiam, Prussiam, omnesque & singulas illarum Provincias, Civitates & terras & loca, etiam sacro Romano Imperio in ipsa Germania subjecta ac eis adjacentia, Apostolicæ Sedis de Latere Legatus, ad perpetuam rei memoriam.

Immensâ summi Patris, qui omnia formans de limo terræ suâ hominem constituit sapientiâ, ut constitutus creaturę dominaretur universæ, justitiâ quoque orbi przesset & æquitate; Nos qui ad hoc ab illo quem ad Summi Apostolatûs apicem evexit, Legationis officium (licet immeriti) suscepimus, & Sedium suarum assistrice Sapientiâ, de supremo vertice ad mundi infima reflectentes intuitum, oneri nobis credito, præsertim per exquisitam, quæ & suos provehit & illustrat possessores, scientiæ Margaritam, ac studii veluti lucerna fulgentis, ad contemplandam, quæ in omni gente & populo primatum tenet, sapientiam, iter ubilibet exaremus;

Ad hoc nostri pectoris studia, hominisque interioris affectus desideranter exponimus, ut ea, quæ propter divini cultûs propagationem facta comperimus, roboris solidioris firmitate lætentur & gaudeant, salutarem quoque pertingant effectum, nostræ vigilantiæ partes sollicitius impartimur.

Sane pro parte dilecti nobis in Christo *Joannis Standonck* in Theologia & Collegio *Montis Acuti* in Monte Stę Genovefæ Parisiensis Magistri, Nobis oblata petitio continebat; quod postquam aliàs pro parte dicti Joannis Sanctissimo in Domino Patri & Domino nostro *Alexandro* divinâ providentiâ Papæ sexto, expositum fuit; quod licet olim plures Litteris sacris operam dare intendentes, ad Studium Parisiense confluere, & in aliquo Collegiorum Civitatis Parisiensis recipi, & ex fructibus Collegiorum prædictorum sustentari soliti essent: sed nunc Collegia prædicta plerumque per divites, illorumque fructus occupantur: nec in pauperum Scholarium subsidium illuc confluentium exponuntur, sed in eorumdem divitum utilitatem convertuntur. — Motivum Fundationis Standonicæ.

Quo fit, ut quam plurimi juvenes perspicacis ingenii, relictis parentibus, SS. Litterarum cupidi, ad eandem civitatem venientes, & se sustinere non valentes. Litterarum Studia, penuriâ relinquere coacti, ad artificium aliquod, ut inde sibi victum quærerent, declinare compellantur.

Et

Et propterea ipse *Joannes* à paucis annis citra, unam Domum in dicto Collegio Montis-acuti, pro pauperibus Scholaribus, qui in Artibus liberalibus & Sacris Litteris ibidem operam dare vellent, recipiendis, lectis & aliis utensilibus fulcitam, construi & ædificari fecit, & certos competentes redditus in eorumdem Scholarium pauperum ibidem degentium sustentationem, & non in alios usus convertendos, eidem domui assignavit.

Et quamdam Normam, juxta quam præfati Scholares in eadem Domo vivere deberent & tenerentur, ponere & ordinare intendebat. Ita quod liceret sibi illam, rationabili caussâ suadente, variare & limitare.

Idem Dominus Papa eidem *Joanni*, quod postquam fructus, redditus & proventus pro sustentatione Scholarium pro tempore in dicta Domo degentium, eâ conditione, quod in alium nullo unquam tempore usum converti possent, assignasset; ac normam juxta quam præfati Scholares in Domo hujusmodi degentes vivere deberent & tenerentur, ordinasset.

Et post, hujusmodi Ordinationem in aliqua sui parte rationabili caussâ & temporis qualitate id exposcentibus alterasset, seu limitasset concessionem, deputationem & Ordinationem, cum alteratione & limitatione, etiam pro tempore factis, quatenus à SS. Canonibus non deviassent; nec non tres Conservatores sub nomine Dignitatis, pro premissorum observatione delegasset; qui, vel eorum duo in dicta Domo Scholares recipere, & minùs idoneos & perversos, inquietos, & incorrigibiles amovêre, sine amotorum aliquâ contradictione seu oppositione.

Ac unum Magistrum seu superiorem pro ipsorum Scholarium in dicta Domo degentium correctione ac directione & instructione, deputare haberent.

Ac iisdem Scholaribus, ut commodius Litterarum studiis vacarent, per Presbyterum idoneum, quem duxissent eligendum, in eorum Capella (etiam ante diem) Missam celebrari facere, liberè ac licitè valerent, concesserat.

Præfatus *Joannes* concessionis hujusmodi vigore, Litteris desuper minimè confectis nec expeditis, tamquam *simplex & verus Israelita, in quo dolus non est*, & bonâ fide processit ad Ordinationem Domûs & Collegii hujusmodi, & quam-plurima Statuta, Ordinationes & stabilimenta, & alia Decreta fecit: quorum hæc sunt præcipua.

Statuta Standonicorum.

Imprimis voluit & ordinavit dictus *Joannes*, quod Domus subalternæ, quæ ibidem seu alibi per ipsum Joannem & successores suos, dictæ Domûs Conservatores, Rectores, Visitatores, & alios Fundatores * de novo fundarentur, & jam fundatæ essent, subjicerentur Domui seu Collegio Montis-Acuti Parisiensis.

* Puta Parisiis, Lovanii, Valencenis, Cameraci, & Mechliniæ.

Quam quidem Domum insigne Parisiensis Ecclesiæ Capitulum, super eam omnimodam habens authoritatem, morum & laudabilis vitæ prædictorum intuitu, nec non augmentationis ædificiorum supra valorem octo millium francorum, & multorum reddituum & proventuum, per dictum Joannem, dictæ Domui, tunc ruenti, & primæ Fundationis proventibus privatæ, magnâ cum sollicitudine piè procuratæ, in perpetuum eorumdem pauperum usum, (ut petiit idem Joannes) contulit.

Prior Carthusianorum est Provisor.

Et Priorem Carthusiæ prope Parisios, per præcipuum ipsius Domus dotatorem Dominum *Ludovicum de Graville* hujus nostri Regni Archivarium, eligi concessit, in ipsorum pauperum Præsentatorem; qui Electioni Magistri Collegii & pauperum Patris, secundum Statutorum Domûs formam præsidebit; quique totius Domus Visitator foret ac corrector, & præsertim in his quæ Regularem suorum Statutorum observantiam concernunt, & donationum Domui factarum rectum regimen; ita ut auctoritati solitæ, Visitationi & superioritati, quam sibi prædictum Capitulum retinuit, non deroget.

Conservatores Privilegiorum.

Ex quo Capitulo ad prædictas Domus pauperum in suis privilegiis, tuitione, manutentione, concessione Apostolicâ ad id sibi facta, nomine Dignitatum Dominos Decanum, Cancellarium, & Pœnitentiarium in Conservatores elegit. Nominatione vero & deputatione dicti dotatoris, aut ipse Pœnitentiarius, ipsorum pauperum sibi per Priorem Carthusiæ præsentatorum, Institutor vero ipse Prior, etiam ipsas pauperum studentium subordinatas Domus visitare, ac Magistros in ipsis cum opus fuerit instituere ac destituere, in capite & in membris illas reformare, ac Domos ipsas inhabitaturi in manibus ejus vel commissi Statuta & Ordinationes hujusmodi sub pœna arbitraria, seu expulsionis servandi, juramenta præstabunt; quemadmodum in principali Domo, scilicet Collegii *Montis-Acuti*, in pauperes recipi volentes in prædicti Pœnitentiari vel Institutoris manibus præstare oportet.

Qualitates Præsidentis.

Quodque Domibus ipsis nullus præfici possit, nisi in Philosophia & Theologia adeo instructus esset, & vitæ & morum honestate compositus, quod exemplo & doctrina subjectos valeat instruere, quatenus insuper hæc vivendi formula sit vitæ humilis, frugalis, & mortificatæ schola & norma, sicut & doctrinæ.

Habitus Standonicorum.

Quodque tam Magister, quam reliqui, sive Theologi sive Artistæ pauperes, habitum humilem & abjectum, scilicet Togam & Caputium ad formam Tabardi ante clausa desuper gerant, cujuscumque gradûs vel qualitatis existant, & in hujusmodi ha-

bitibus suos actus cujuscumque Facultatis in Universitate, sine Cappæ vel habitûs alterius requisitione celebrent.

Vita Communis. Et ut sit parvulorum ad Christum adductiva, & perfectionis in temporalium contemptu quodammodo introductoria, omnes sic in communi vivant, quod omnes proventus, redditus eleëmosinæ & laborum, sive in Regentia, sive in dicendis Missis & Officiis aliisve oneribus & exercitiis mercedes & retributiones in communi reponantur; ita quod sub coloribus Bursarum, stipendiorum aut aliis, nullus sibi de his quicquam appropriare valeat;

Sed omnes ex his victum communem habeant, & togam similem cum caputio, si facultas bonorum communium ferre valeat; alioquin ante ingressum sibi ipsis de tali habitu provideant; demptis Magistro, Procuratore, Sacerdotibus Missas pro communitate celebrantibus, & actu regentibus; quibus tamquam onera ferentibus de omnibus eorum similibus amictibus, & tenui victui necessariis, prout facultas suppetet & proportio conditionis exiget, sollicitè provideatur.

Quinimo Bursæ ad conservationem Baccalaureatûs formati requisiti, pro talibus dumtaxat bene idoneis, & per Visitatorem, Magistrum & discretos ad hoc admissos ex communi ærario persolvantur.

Et ne prædicta onera, propter hanc prohibitam mercedis appropriationem, quisquam ferre recuset, teneatur unusquisque onera hæc, scilicet Regentiæ, Sacerdotii aliave communitatis officia & sarcinas, à superioribus impositas gerere, & ad hujusmodi onerum executionem, mandante superiore se disponere.

Abstinentia à carnibus & vino. Et quatenus hic introductorius ad religionis ferendas arctitudines assuefactivus modulus sit, ad jugum Domini ferendum initiativus, & ut animum transferant ad sapientiam, omnes à carnibus & vino abstineant; studentibus tamen in Theologia & Sacerdotibus, vino carêre non volentibus, vel non valentibus, modico vini permisso.

Officium Horarum. Omnes insuper ad sanctorum mysteriorum habendam intelligentiam & lucem, panem & escas desiderabiles delicatas aut prętiosas non quærant; & ne sursum elevandi spiritûs aleâ careant, omnes alternatim in quatuor partes divisi, juxta mensis lunaris quatuor hebdomadas, prius tunc confessi, horâ mediæ noctis ad horas canonicas, secundum usum Romanum, sed in favorem studii & prædicationum ac disputationum instar officii Fratrum Prædicatorum observandum, in alto tono instar chori legendas surgant;

Reliquis omnibus communium partium Communitatis in quartâ vigiliâ noctis, horâ scilicet tertiâ, ad Horas Beatissimæ Virginis, cum aliquibus adjunctis suffragiis reverenter dicendas, surgentibus.

Quodque quasdam alias Ordinationes his præmissis junctas servarent, & de fideliter servando juramenta præstarent, & præsertim de prompta in omnibus obedientiâ; signanter de charitativâ, æquâ, & legalis gratitudinis compensâ, scilicet pro eleëmosinis & misericordia in eorum eruditione, & compositione morum susceptis; alios parvulos posteros requisiti erudiant, in moribus dirigant, & ut poterunt alere juvent; tanto quidem tempore, quanto hæc beneficia ante gradum Licentiatûs à prioribus susceperunt.

Nullum tamen Magisterium, præeminentiam vel gradum sibi arrogantes, cujuscumque scientiæ fuerint, nisi ad hoc jussi & vocati, quamdiu erunt membra prædictæ Communitatis, aut esse tenebuntur. Incrementa Domûs Standonicæ Parisiensis.

Et quia prædictus *Joannes*, per ejusmodi piam pauperum, humilitatis, paupertatis & frugalitatis, gratiâ Dei & pietatis auxiliis, multos ad Christum parvulos ductos comperit; ita quod paucorum annorum intervallis (ut credit) etiam trecenti ex illis ad reformatas Religiones sint ingressi, atque indies ingrediuntur quamplurimi; aliis ad regendas Scholas, similiaque fructuosa & pietatis & virtutis opera directis, qui tamen à patre & matre derelicti, omnique auxilio destituti, hic à Domino assumpti sunt, qui ingenii claritudine & bonâ indole donati, per virtutes & Litteras, per vias perfectionis & salutis, non solum propriæ sed etiam aliorum, ad quos eruditi & mortificati se transferrent, aliàs periclitandi, piissimè diriguntur; ac complura Statuta alia, Ordinationes ac stabilimenta fecit, prout & quemadmodum in Instrumentis desuper confectis dicitur plenius contineri.

Quas quidem Ordinationes, nec non Statuta, stabilimenta & alia Decreta prædicta, Reverendissimus in Christo Pater *Georgius de Ambasia*, eâdem miseratione tituli Sancti Sixti, ejusdem S. R. Ecclesiæ Presbyter Cardinalis, Rothomagensis nuncupatus, in Regno Francię & aliis provinciis & dominiis, Apostolicæ Sedis de Latere Legatus, Legationis suæ, sive Apostolicâ Authoritate desuper concessâ, tam quoad in dicta Domo, quam in aliis subalternis Domibus in dicto Regno Franciæ constitutis degentibus, confirmavit, ratificavit, & approbavit; defectusque si qui forsan intervenerint in iisdem supplevit, aliasque & alia fecit atque concessit, prout in Litteris ejusdem Georgii Cardinalis & Legati desuper confectis (quarum tenorem, ac si de verbo ad verbum insertus esset, pro sufficienter expresso haberi volumus) plenius asseritur contineri. Confirmatio Legati à Latere.

Cum autem (sicut eadem petitio subjungebat) ex eo, quia in Dominio Illustrissimi Principis & nobis in Christo sin-

Confirmatio Domuum Standonicarum Cameraci, Valencenis, Mechliniæ ac Lovanii.

cerè dilecti *Philippi* Archiducis Austriæ, certæ domus subalternæ ipsius Domûs sive Collegii *Montis-Acuti*, Parisiensis, & extra dictum Regnum Franciæ, videlicet in civitate Imperiali *Cameracensi*, ac oppidis *Valencenensi*, Cameracensis, *Mechliniensi*, & in *Lovanio*, Diœcesis Leodiensis, ejusdem Congregationis Scholarium, cum similibus Ordinationibus, Statutis, stabilimentis & Decretis constitutæ & erectæ existunt,

Ac dictus *Joannes* toto cordis affectu cupiat etiam omnia & singula præmissa, quoad in eisdem domibus subalternis degentes, pro eorum subsistentia firmiori, ut illibata persistant, confirmari & approbari; illisque nostræ Confirmationis robur & munimen adjici;

Quare *pro parte dicti Joannis nobis fuit humiliter supplicatum, ut omnia & singula præmissa quoad prænominatas Domus subalternas*, & in eis respectivè degentes, eorumque successores, in limitibus nostræ Legationis existentes, confirmare & approbare, ac nostræ firmitatis robur adjicere; nec non dicto *Joanni* & successoribus suis, in Domibus prædictis, & personis in eis respectivè degentibus pro tempore, infra scripta concedere, ac aliàs in præmissis opportunè providêre, dignaremur.

Nos igitur, Apostolicæ Sedis licet immeriti Legationis officium gerentes, ad illa oculos nostræ mentis dirigere debemus, per quæ salus animarum acquiritur; ut fructus inde percipiatur, & juvenes in bonis moribus & disciplinis dirigantur, & cultus divinus augeatur; ad illa quoque, quæ juxta Canonum instituta facta fore noscuntur, robur Apostolici muniminis adjicimus;

Libenter ipsius *Joannis* supplicationibus inclinati, omnia & singula præmissa, sicut præmittitur, Statuta, stabilimenta, ordinata, Decreta prædicta, nec non circa opus hujusmodi tam pium fienda, (dummodo à sacris Canonibus non devient) quo ad prænominatas Domus, & in iisdem pro tempore respective degentes, auctoritate nostræ Legationis quâ fungimur in hac parte, tenore præsentium confirmamus, ratificamus & approbamus, illisque Apostolicæ firmitatis robur adjicimus.

Supplentes omnes & singulos tam Juris quam facti defectus, si qui forsitan intervenerint vel intervenient in iisdem, illaque omnia & singula perpetuæ firmitatis robur obtinere, debitè in omnibus & per omnia, perinde ac si Litteræ desuper hujusmodi concessione confectæ forent; illaque omnia & singula juxta tenorem Litterarum desuper confectarum, & quæ forsan per illarum Executores, qui in eis deputari debebunt, Statuta & ordinata fuissent, decernimus & declaramus.

Et nihilominus ut Scholares & aliæ personæ in dictis Domibus degentes pro laboribus & studiis aliquid deinceps percipere ac magis liberè studio & eruditioni vacare & dare operam virtutibus possint, eâdem Auctoritate nostræ Legationis volumus, decernimus, & declaramus, ac perpetuò concedimus, quod habitantes in domibus prædictis, & ritè conversantes, eorumque loca & bona sint in protectione Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ; ac Capellas & oratoria in ipsis domibus erigere valeant, ac in eis Sacratissimam Eucharistiam reverenter conservare, conservatam omnibus domus præfatas inhabitantibus, cum expedierit, ministrare; Sacerdotes & Confessarios de gremio idoneos, aliosve ad id habere, qui eorum confessiones audiant, etiam in casibus Diœcesano reservatis, cum opus fuerit absolvendo; qui per Patrem seu Magistrum dictarum Domorum ad hoc respective deputabuntur, servatâ soli Provisori prædicto; scilicet Priori Carthusiensi prætato pro tempore existenti, potestate & facultate, ut ipsos dictos in iisdem Domibus degentes à Casibus Apostolicæ Sedi reservatis, Censuris, etiam Irregularitatibus, semel in vitâ, & semel in mortis articulo, absolvere & rehabilitare, ac Magistrum cujuslibet Domus ad hoc subdelegare valeat.

Facultas erigendi Capellas & Oratoria.

Facultas absolvendi à reservatis.

Quodque ipsi in eisdem Domibus degentes & habitantes Sacerdotes semper habeant, qui eis prædicta administrent, & Divina Officia celebrent; & per Magistrum cujuslibet ipsarum Domorum Ordinariis tamquam idonei præsentati, à quocumque Antistite Catholico sacros Ordines conferente & gratiam Sedis Apostolicæ habente, sine requisitione Dimissorii, etiam sine Beneficio Ecclesiastico, aut alio Titulo, præterquam quod illis super proventibus Domûs, in quâ degunt, de victu & amictu, secundum statûs humilitatem decenter provideatur; donec & quousque aliunde eis de Beneficio Ecclesiastico quatuor Marcas argenti in suis redditibus & proventibus valente, provisum fuerit, temporibus ad hoc statutis, ad omnes etiam sacros Ordines & Presbiteratûs Ordinem promoveri valeant.

Facultas dandi Litteras Dimissorias, etiam sine Titulo Beneficii.

Quod denique pro vitandis morbis contagiosis, vel aliâ necessitate urgente, se ad campestria transferent, habito concluso loco, in quo exercitia pia faciant, & decenti Oratorio, in quo sacrosanctam Eucharistiam præsentem semper habeant, & infirmariam, & exiguum pro domorum suarum inhabitatoribus dumtaxat cœmiterium, in quo ad infectiones & contagia tam activa quam passiva vitanda per prædictos Sacerdotes humari possint.

Quodque ut eorum studia aliis animabus, prout prædictus *Joannes* per hoc intendit, Ecclesiæ Dei prodesse valeant, illi qui post Artium completum studium, ad quinquen-

nium in Theologia in aliqua dictarum Domorum studuerunt aut vitam frugalem & humilem duxerunt, & per Magistros dictarum Domorum ad prædicandum deputati fuerunt, omnibus & singulis Privilegiis, quibus Fratres Ordinis Minorum & Prædicatorum, qui ad prædicandum & gradus Lectoratûs habendum, ac gradus in Universitatibus obtinendum, & parvulos erudiendum, gaudent, gaudeant; actus quoque in Universitatibus celebrare, & Verbum Dei ad populum promulgare, in suo humilitatis habitu solito, aut loco clamidis, in superpellicio & camaldo prædicare possint & valeant.

Facultas prædicandi Verbum Dei.

Has etiam gratias ad Domus postea ejusdem Congregationis in limitibus nostræ Legationis erigendas extendendo. Sed ut præfati in eisdem Domibus degentes tantis gratiis & privilegiis digni efficiantur, ipsi pauperes suum statum & humilitatem inviolabiliter servent.

Quod ubi Communitas dictarum Domorum prædictam abstinentiam in victu, humilitatem in amictu, in temporalibus communitatem, studiositatem in exercitio, vigilantiam in Divinis Officiis notabiliter passim, vel aliquod prædictorum dimitteret; quibusvis relaxationibus aut dispensationum quibuscumque mediis adeptis non obstantibus, ex tunc omnibus præmissis gratiis & privilegiis privetur & privata censeatur; ac proximiori Hospitali pauperum de proventibus temporalibus ejusdem Communitatis sic delinquentis, juxta Fundatorum voluntatem provideatur.

Pœna apposita.

Ac etiam, ut servetur vera paupertas, & ne ex adipe prodeat iniquitas, ipsi in dictis Domibus degentes & habitantes, majorem proventuum quam ad tenuem & humilem victum & amictum primæ Institutioni conformem necessarium, nec quærere nec suscipere valeant, nec debeant.

Similiter juxta primam institutionem ultra numerum, qui est in numero Sanctorum Apostolorum & discipulorum Domini, sub benignissimo Salvatore & sua Virgine Matre, scilicet octuaginta octo proportionabiliter major numerus pauperum erudiendorum non reperiatur; pro quolibet decem florenos Rhenenses dumtaxat regulariter suscipiendo.

Numerus Standonicorum designatus.

Quodque gratiâ instabilitatis vitandæ exeuntes prædictas Domus absque licentia, aut statum dimittentes ante tempus quo secundum Statuta perseverare deberent, possent per Conservatores, aut Magistrum ejus Domus, de qua exierunt, per censuras Ecclesiasticas Apostolicâ authoritate ad regressum, & omnes alii ad obedientiam, appellatione postpositâ compelli.

Et similiter inutiles & infructuosi debitè moniti, eadem auctoritate expelli, & rebelles & inobedientes ita coerceri absque strepitu Judiciario valeant, usque ad perfectam obedientiam, & sui statûs ac Statutorum suorum observationem.

Quæ tamen omnia & singula, prædictus *Joannes* quam-diu vixerit, unâ cum Priore Carthusiensi pro tempore existente, Visitatore seu Provisore prædicto, de consilio variare, alterare & mutare possit; pro-ut per experientiam ad id necessitas comperietur.

Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quibus præfatus Dominus noster Papa in sua concessione voluit non obstare.

Volumus autem, & Auctoritate prædictâ decernimus & declaramus, quod transumptis præsentium Litterarum coram aliqua authentica persona factis, & manibus & signis unius vel plurium Notariorum publicorum subscriptis & signatis, talis & tanta fides in judicio, & extra, & ubique adhibeatur in omnibus & per omnia, ac si præsentes Litteræ originaliter . . . .

In quorum fidem præsentes Litteras fieri, nostrique Sigilli jussimus appensione communiri.

Datum in Bruynswyck Hildesemensis Diœcesis Anno Incarnationis Domini millesimo quingentesimo secundo, x. Kalend. Martii, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Alexandri divinâ providentiâ Papæ sexti, anno undecimo. 1502.

De fundatore Domuum Standonicarum ita habent Fasti Academici Lovanienses, authore Clariss. *Valerio Andrea*, pag. 269.

Natus fuit *Joannes Standonck* Machliniæ, tenuissimæ fortunæ parentibus (nam pater ejus sutor erat) duroque & pertinaci labore eum in studiis progressum fecit, ut ad supremam S. Theologiæ Lauream sive Magisterium in celeberrima Universitate Parisiensi meruerit promoveri. Fuit etiam indefessus Verbi Dei Ecclesiastes, sermone cùm gallico, tùm vulgari sive Teutonico. A Parisiensis Ecclesiæ Canonicis constitutus Rector Gymnasii Montis-Acuti, in primis pauperum atque egentium Scholasticorum, ad se undique confluentium curam habuit. Quibus etiam juxta Gymnasium suum anno 1491. domum conduxit: omnesque stata horâ ad Carthusiam mittebat, ubi eis panis cum pauculo jure, ut ceteris mendicis, erogabatur. Proinde exciti ejusmodi zelo atque exemplo pii aliquot homines, iisdem pauperibus celebrem a fundamentis domum exædificarunt atque dotarunt.

Verum Ludovicus XII Francorum Rex, virum optimum proscripsit, atque excedere è Regno suo ex hac causa jussit. Erat Ludovico uxor Joanna, soror Regis præcedentis Caroli VIII. quam invitus duxisse dicebatur, quippe compellente patre puellæ Ludovico XI. ideoque corpus illius nunquam tetigisse. Hanc mortuo Carolo, metûs prætextu repudiavit, & viduam ejus Annam duxit uxorem, Alexandro VI. Pont. dispensante; quibusdam etiam proceribus auliels

judicantibus, id Regi licêre: ne forte, si alium illa maritum acciperet, Ducatus Britanniæ a Corona abalienaretur.

Factum hoc Regis multùm displicuisse Theologis Parisiensibus scribit *Christianus Massæus* in Chronico ad annum 1493. & in primis *Joanni Standonck*; qui quâ erat constantiâ & libertate, fertur hisce verbis acriter corripuisse Regem: *Non licere repudiare uxorem non fornicariam: non licere eâ vivente introducere aliam: non licere habere uxorem fratris.* Joanna interim non se opposuit: sed libens acquievit dispensationi Pontificiæ, totamque se Deo ac divino cultui mancipavit, Fundatrix Ordinis B. Mariæ, qui vulgo Annunciatarum dicitur.

Joannem vero exulem excepit Cameraci *Henricus de Bergis* Episcopus: in cujus amplissima Diœcesi disciplinæ Ecclesiasticæ instaurandæ eidem Episcopo author fuit, multaque cùm virorum tum feminarum Monasteria reformavit. Quotidie ad populum ferventissimè, nunc Lovanii, nunc Bruxellis, nunc alibi concionabatur, & confluxum maximum habebat.

In hoc suo exilio Domos sive Scholas pauperum, non suis opibus, quas nec habuit, nec habere voluit, sed illustrium aliquot virorum eleemosinis adjutus, instituit Cameraci, Valencenis, Machliniæ & Lovanii: neque desiit exul caputium ad instar pauperum quos Parisiis reliquerat, gestare.

Anno 1500 revocatus Parisios, ad Gymnasium Montis Acuti & ad suum rediit pauperum Collegium: ibique vivere desiit anno 1504. septimo Idus Februarii, sepultus in Ecclesia Domûs Montis Acuti. Neque aliud, præter hoc, voluit Epitaphium: *Pauperis memento Standonis.*

Porro Domus Standonica Lovanii etiamnum floret, durante semper disciplinâ a fundatore constituta. Vide præfatos Fastos Academicos.

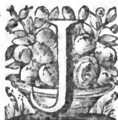
Domus Mechliniensis anno 1596 ab Archiepiscopo *Matthia Hovio* (quondam Lovanii alumno Standonico) conversa fuit in Seminarium Archiepiscopale, hodieque florentissimum. Fundationis Literas habes Tomo III. Diplomatum Belgicorum pag. 219.

Domus Valencenensis ac Cameracensis in alios usus transiêre, de quibus Notas vide Tomo III. jam citato.

CAPUT LXXII.

JULIUS II. *Pontifex Ecclesiam Parochialem de Lenniaco S. Quintini (quæ hodie est Diœcesis Mechliniensis ac subest Decanatui Leeuwensi S. Petri) unit atque incorporat Decanatui Ecclesiæ Collegiatæ Stæ. Gertrudis Nivellensis, anno 1507.*

Ex Archivis Archiepiscopatûs Mechlin.

JULIUS Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad illa ex plenitudine pastoralis officii intendimus, per quæ personis Ecclesiasticis, præsertim in dignitatibus constitutis, quæ egestatis mole comprimuntur, aut paupertatis onere prægravantur, ut decentius vivere valeant, de congruentis provisionis ope succurratur & congruè provideatur: cum tantò magis in ipsis paupertatis nota despiciatur, quantò majoribus sint dignitatum titulis insigniti & decorati.

Dudum siquidem omnia beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, apud Sedem Apostolicam tunc vacantia, & in-antea vacatura, collationi & dispositioni nostræ reservavimus: decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his a quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari.

Cum itaque postmodum parochialis Ecclesia de Liniaco Sancti Quintini, Cameracensis Diœcesis, per liberam resignationem dilecti Filii Hermanni de Kertimont, nuper ipsius Ecclesiæ Rectoris, de illâ quam tunc obtinebat, per dilectum filium Nicolaum Clericum dictæ Diœcesis procuratorem suum, ad hoc ab eo specialiter constitutum, in manibus nostris sponte factam, & per nos admissam, apud Sedem eandem vacaverit, & vacet ad præsens, nullusque de illa præter nos hac vice disponere potuerit, sive possit, reservatione & decreto obsistentibus supradictis.

Et sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Decani & Capituli Ecclesiæ Sanctę Gertrudis Nivellensis, Leodiensis Diœcesis, petitio continebat, si dicta parochialis Ecclesia Decanatui dictæ Ecclesiæ Stæ. Gertrudis, qui inibi dignitas, non tamen principalis existit, & cui cura imminet animarum, & quem dilectus filius *Marbrianus de Orto* ipsius Ecclesiæ Stę. Gertrudis Decanus obtinet, perpetuo uniretur, annecteretur & incorporaretur, profecto dictus *Marbrianus*, & Decanatum ipsum pro tempore obtinens se decentius sustentare, ac onera eidem Decanatui pro tempore incumbentia facilius perferre valeret.

Quare pro parte dilectorum Decani & Capituli, asserentium, quod ipsi aliàs considerantes, quod fructus, redditus & proventus dicti Decanatûs adeo tenues & exiles existebant, quod illi ad supportationem onerum eidem Decano incumbentium, non suppetebant, non-nullos fructus, redditus, & proventus, quos Capitulum præfatum ex

de *Ronsterez* & de *Meuregbem*, villis dictæ Leodiensis Diœcesis, ac eorum appendentiis percipere solebant, eidem Decanatui, donec aliqua parochialis Ecclesia, ad præsentationem eorundem Capituli spectans, illi perpetuò unire, annectere, & incorporare, aliàsque in præmissis opportune providere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod petentes beneficia Ecclesiastica aliis uniri, tenerentur exprimere verum valorem annuum, secundum communem extimationem, & Beneficii cui unio fieri peteretur; alioquin unio non valeret; & quod semper in unionibus commissio fieret ad partes, vocatis quorum interesset.

Ipsos Decanum & Capitulum, à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, à jure vel ab homine, quâvis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, nec non dicti Decanatûs fructuum, redituum & proventuum verum annuum valorem præsentibus pro expresso habentes.

Hujusmodi supplicationibus inclinati, parochialem Ecclesiam prædictam, quæ ad præsentationem eorumdem Capituli, dum pro tempore vacat de antiqua & approbata hactenus pacificè observatâ consuetudine, pertinere dinoscitur; & cujus fructus, reditus & proventus viginti quatuor ducatorum auri de Camera, secundum communem extimationem, valorem annuum, (ut Decanus & Capitulum præfati etiam asserunt) non excedunt, sive præmisso sive alio quovis modo, aut ex alterius cujuscumque persona, sive per similem resignationem dicti Hermanni, vel alicujus alterius de illa in Romana Curia, vel extra eam, etiam coram Notario publico & testibus sponte factam, aut per Constitutionem felicis recordationis *Joannis Papæ XXII.* nostri prædecessoris, quæ incipit : *Execrabilis* : vel assecutionem alterius beneficii Ecclesiastici quâvis auctoritate collati, vacet : & si tanto tempore vacaverit quod ejus collatio juxta Lateranensis Concilii statuta ad Sedem prædictam legitime devoluta, ipsaque parochialis Ecclesia dispositioni Apostolicæ specialiter, vel aliàs generaliter reservata, & super ea inter aliquos lis (cujus statum præsentibus haberi voluimus pro expresso) pendeat indecisa : dummodo ejus dispositio ad nos hac vice pertineat; cum omnibus juribus & pertinentiis suis eidem Decanatui auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, perpetuo unimus, annectimus & incorporamus.

Ita quod liceat eidem *Marbriano*, & pro tempore existenti dictæ Ecclesiæ S. Gertrudis Decano, per se vel per alium seu alios, Parochialis Ecclesiæ juriumque & pertinentiarum prædictorum, corporalem possessionem propriâ auctoritate apprehendere & perpetuo retinere, illiusque fructus, redditus & proventus in suos ac Decanatûs & parochialis Ecclesiæ prædictarum usus & utilitatem convertere, Diœcesani loci & cujusvis alterius licentiâ super hoc minimè requisitâ; non obstante voluntate nostrâ prædictâ, ac piæ memoriæ *Bonifacii Papæ VIII.* etiam prædecessoris nostri, & aliis Apostolicis Constitutionibus contrariis quibuscunque.

Aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus, speciales vel generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus Litteras impetrarint, vel alias quomodolibet sit processum; quas quidem Litteras & processus habitos per easdem, & inde secuta quæcumque, ad dictam parochialem Ecclesiam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assecutionem beneficiorum aliorum præjudicium generari; & quibuslibet aliis Privilegiis, Indulgentiis, & Litteris Apostolicis, generalibus & specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta, effectus eorum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus habenda sit in nostris Litteris mentio specialis.

Volumus autem, quod propter Unionem, annexionem, & incorporationem prædictas, dicta parochialis Ecclesia debitis non fraudetur obsequiis, & animarum cura in ea nullatenus negligatur : sed illius congruè supportentur onera consueta.

Quodque fructus, redditus & proventus ex dictis Villis provenientes, & per eosdem & Capitulum dicto Decano (ut præfertur) assignati, postquam hujusmodi unio plene suum debitum sortita fuerit effectum, in pristinum & eum statum, in quo ante assignationem eandem erant, eò ipso revertantur. Ad quod præfatus Marbrianus, & sui Successores, dictum Decanatum pro tempore obtinentes, quoad perceptionem fructuum dicti Decanatûs in eorum absentia, propter unionem hujusmodi liberiores non existant, nec esse possint in futurum, quam hactenus fuerunt. Et insuper prout est irritum decernimus & inane, si secus super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter attemptatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, Unionis, Annectionis, Incorporationis, voluntatis & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare

præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septimo, tertio Idus Maij, Pontificatûs nostri anno quarto. 1507.

Jacobus de Croy Cameracensis Episcopus Bullam hanc Apostolicam, eodem anno 1507 acceptavit, uti & Unionem prædictam: salvâ semper congruâ portione Curato ibidem per Nivellensem Decanum præbendâ.

Porro in Diœcesi Mechliniensi ac Decanatu S. Petri Leeuwensi duplex extat *Lenniacum*; unum *S. Quintini*, (de quo hoc Diplomate) alterum *S. Martini*, in quo Jus Patronatus obtinet Abbas seu Præpositus Montis-frigidi Bruxellis, Pastoremque præsentat Regularem.

CAPUT LXXIII.

Bernardinus de Carvajal, *S. R. E. Cardinalis Legatus Apostolicus in Belgio, constituit in Ecclesia Collegiata S. Gertrudis, Bergis ad Zomam; erigi duas novas Capellanias pro Musicis, anno 1508. Quas quidem antè dotaverant Domini Bergizomenses; reservato sibi Jure Patronatûs.*

Ex Archivis Capituli ejusdem.

Bernardinus Miseratione Divinâ Episcopus Tusculanus, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Sanctę Crucis; Patriarcha Jerosolimitanus, per universam Germaniam, & quæcumque alia loca, ad quæ nos declinare contigerit, SS. Domini nostri Papæ & Apostolicæ Sedis Legatus: dilectis nobis in Christo Sancti Petri Lovaniensis, & Sanctæ Gertrudis Bergensis, Leodiensis Diœcesis, Ecclesiarum Decanis, & Officiali Leodiensi, salutem in Domino sempiternam.

Regimen Legationis officii, ab Apostolica Sede nobis commissi, nos sollicitat & inducit, ut circa statum singularum Ecclesiarum, præsertim Collegiatarum; sic sollicitè intendamus, quod in illis divinus cultus, & numerus personarum divinis laudibus insistentium, ad honorem & gloriam omnipotentis Dei ejusque Genitricis Virginis Mariæ augeri possit.

Sane pro parte dilecti nobis in Christo Nobilis Viri, *Johannis de Bergis*, moderni Domini Opidi & Territorii de Bergis supra Zomam, de Walhain & de Perwys, Leodiensis Diœcesis, nobis nuper exhibita petitio continebat,

Quod postquam aliàs quondam *Johannes de Bergis* Dominus Opidi & Territorii prædictorum in ejus ultimo, quod condiderat,
Anno 1501 testamento *, in Ecclesiâ Sanctæ Gertrudis Opidi & Diœcesis prædictorum, quæ Collegiata & Parochialis existit, unam Missam quotidianam perpetuò ad Altare per eum in Ecclesiâ prædictâ fundatum, per duos Sacerdotes, qui inter se gratiosè convenerint, & singulis Horis Canonicis in dicta Ecclesia decantandis, in habitu convenienti, interesse tenerentur, & quotidianis distributionibus, prout cæteri Capellani ejusdem Ecclesiæ gauderent, in honorem & sub titulo Beatæ Mariæ Virginis dici ac celebrari;

Et exinde duo Officia perpetua, ad instar Beneficiorum Castralium duobus Sacerdotibus, per Dominos dicti Opidi omni tempore conferenda, constitui, & erigi voluerat & ordinaverat, & ad hoc dotem sufficientem deputaverat.

Præfatus *Johannes* modernus Dominus, vestigiis *Johannis* defuncti præfati inherendo, unam similem Missam in dictâ Ecclesiâ, & ad prædictum Altare perpetuò singulis diebus celebrandam, ac duo similia Officia perpetua, pro duobus etiam Sacerdotibus, qui similiter divinis officiis interesse deberent, per eumdem *Johannem* modernum Dominum, & ejus in dicto dominio successores pleno Jure Laïcali conferenda, unà cum aliis duobus Officiis;

Ita tamen, quod si dictos quatuor Sacerdotes in dictis Officiis pro tempore institutos, per 15 dies à dicta Ecclesia continuè, absque licentiâ ipsius Domini abesse, aut minus laudabiliter se gerere contingeret, (super quo ejusdem *Johannis* moderni Domini & Successorum judicio standum esset) ipse *Johannes* modernus Dominus & successores, tales simul & successivè, ad eorum libitum, dictis officiis privare possent, & illa aliis bene-meritis Sacerdotibus simili Jure conferre possent, ordinavit, instituit, & fundavit, ac dotem etiam ad hoc sufficientem assignavit.

Et nihilominùs pro potiori cautela, dicta quatuor Officia in eâdem Ecclesiâ Apostolicâ Auctoritate erigi, & Jus Patronatûs, seu illa conferendi sibi & Successoribus præfatis, eâdem Auctoritate reservari obtinuit.

Et sicut eadem expositio subjungebat,

Johannes modernus Dominus prædictus, zelo devotionis ductus, & divinum cultum in ipsâ Ecclesia augeri & vigere summopere desiderans, duo alia similia Officia Ecclesiastica perpetua & libera, pro duobus etiam Sacerdotibus Cantoribus, ad instar aliorum quatuor Officiorum prædictorum, instituere intendat.

Quare pro parte dicti Johannis moderni Domini nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præmissis oportunè providere, de benignitate Sedis Apostolicę dignaremur.

Nos igitur, qui in singulis Ecclesiis divini cultûs augmentum sinceris optamus affectibus, præfatum Johannem modernum Dominum, à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris & pœnis, à Jure vel ab homine quâvis occasione vel causâ latis, (si quibus quomodolibet innodatus existat, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum) harum serie absolventes, & absolutum fore censentes;

Hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestræ committimus & mandamus quatenus vos, vel duo aut unus vestrûm, si est ita, duo alia similia Officia Ecclesiastiea perpetua & libera pro duobus aliis Presbyteris, Cantoribus, in musica simplici seu figurata instructis, qui similiter divinis Officiis cum habitu interesse & in Cantu & aliàs in Choro inservire & juramentum fidelitatis, ac reverentiam, & obedientiam, pro-ut alii quatuor Sacerdotes, Decano & Capitulo ipsius Ecclesiæ præstare teneantur.

Erectio Beneficiorum pro Cantoribus, paulò post per Leonem X. Pont. mutata.

Et in eventum absentiæ, Canonico cessante impedimento, & aliàs ut præmittitur, per Johannem modernum Dominum & Successores prefatos amoveri possint, unâ cum aliis quatuor Officiis prædictis; & ad illorum instar sine alicujus præjudicio erigere & instituere, ac illis pro eorum dote census, redditus, & bona alia ad hoc per Johannem modernum Dominum assignanda perpetuò applicare & appropriare,

Nec non Jus Patronatûs & præsentandi personas idoneas, ac dicta duo erigenda Officia, tam hac primâ vice, quam aliàs, quotiens perpetuis futuris temporibus simul vel successivè vacare contigerit, præfato Johanni moderno Domino, & pro tempore existenti Domino temporali dicti Opidi, Institutionem vero Officiorum erigendorum prędictorum Decano & Capitulo prædictis reservare & concedere, auctoritate Apostolicâ, vigore facultatis Nobis desuper concessę, curetis.

Jus Patronatûs.

Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, nec non dictæ Ecclesiæ juramento, Confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Mechliniæ, Cameracensis Diœcesis, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octavo, Nonis Octobris, Pontificatûs Domini nostri Julii Papę II. anno quinto. 1508.

De Cardinali Bernardino de Carvajal, Episcopo Ostiensi quondam Legato S. Sedis ad Maximilianum I. Cæs. tam in Germania quam in Belgio, &c. vide Ciaconium Tomo III. pag. 170. item Ugelli Italiam Sacram Tomo I. pag. 78. Fuit aliquando tempus sub Julio II. Pont. quo omnia hujus Cardinalis Acta rescissa fuerunt. Mortuus est Romæ anno 1522.

CAPUT LXXIV.

Acta quædam (hactenus inedita) pertinentia ad Conciliabulum Pisanum, quod Ludovicus XII. Galliæ Rex Lugdunum transtulerat.

I. Epistola Archiepiscoporum & Episcoporum Ecclesiæ Gallicanæ, Lugduni in Conciliabulo congregatorum, ad Carolum de Hautbois *Tornacensem Episcopum, die X. Septembris 1511. Qui invitatur, ut Synodo isti Lugdunensi intersit, & summam 825 librarum Flandricarum, pro quotâ Diœcesis Tornacensis contribuat, ad ratam LXXX. mille librarum, quæ taxa totalis erat Cleri Gallicani.*

Ecclesia Gallicana, de mandato Christianissimi Domini nostri Francorum Regis in unum legitimè congregata, Reverendo in Christo Patri ac Domino Tornacensi Episcopo, seu vestro in spiritualibus & temporalibus generali Vicario, salutem & sinceram in Domino caritatem.

Noverit vestra Paternitas, quod prædicta Ecclesia Gallicana ibidem Lugduni debitè congregata super hiis quæ Christianissimus ac Principum omnium Ecclesiæ Sanctæ fidelissimus Protector Fidei, etiam ferventissimus amator, Dominus noster Francorum

corum Rex pientissimo fidei zelo exposuerat, seu vocis oraculo Illustris ac Magnifici Viri & Domini D. *Johannis de Ganaij*, Militis, Domini de Paesfaert, Franciæ Cancellarii, exponi fecerat; & inter cætera, quantum detrimenti Ecclesiæ universali ex Generalium Conciliorum intermissione acciderit; quodque maximè impresentiarum illius celebrandi subest necessitas, pro reformatione Ecclesiæ Dei, *tam in capite quam in membris*, cum generale Concilium pro medela & antidoto morborum Ecclesiæ sit adinventum; scrutatis omnium votis, post reiteratas collocutiones & deliberationes maturas pro necessitate, tuitione, utilitate & tranquillitate commodoque totius universalis Ecclesię decrevit, statuit, & unanimiter (nemine discrepante) ordinavit, ad Concilium universale juxta beneplacitum & mandatum Regiæ Majestatis effectualiter & quam celeriter fore & esse proficiscendum.

Et ad hoc eadem Regia Majestas nonnullos Reverendissimos, Reverendos, Venerandosque Patres & scientificos Viros, Dominos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Juris divini pariter & humani Doctores & Professores, delegit & nominavit.

Verùm cum electi & nominati hujusmodi, qui zelo domus Dei & Christianæ religionis accensi, utilitatem & commodum universalis Ecclesiæ propriis commodis prçponere, ac se & sua innumeris periculis exponere non formidant, non debeant propriis sumptibus (contra doctrinam Apostoli) militare, pro expensis quas ipsos in hujusmodi tam salubri negotio subire necessarium & opportunum erit, summam & quantitatem *octuaginta millium librarum Turonensium* super Clero dictæ Ecclesiæ Gallicanæ, exemptis & non exemptis, eorum ad hoc expresso accedente consensu, per modum caritativi subsidii imponendam decrevit & imposuit; exemptis dumtaxat & in hoc minimè comprehensis Beneficiis Reverendissimorum Dominorum Cardinalium, Reverendissimorumque Dominorum Archiepiscoporum ac Reverendorum Dominorum Episcoporum, Abbatum, Magistrorum, Doctorum & Professorum, ultra montes ex dicta deliberatione proficiscentium, seu qui jam profecti sunt, & qui ad hoc profecti electi & destinati seu nominati extiterint.

Cum igitur Reverende Prçsul, post debitam prædictarum expensarum calculationem factam visum ac conclusum fuerit Reverendam Paternitatem vestram, Capitulum & Clerum vestrarum civitatis & Diœcesis, exemptis & privilegiatis in hoc comprehensis, ad summam octo centum & viginti quinque librarum in regno Franciæ cursum habentium, fore & esse taxandam more solito, & ad eandem summam taxatum fuerit, prout ex Actis & Instrumentis desuper confectis latius continetur, præfatam Reverendam Paternitatem per viscera caritatis enixè sinceroque affectu, & quâ in hac parte fungitur auctoritate, requirit hortatur & admonet dicta Ecclesia Gallicana, quatenus summam prædictam octo centum & viginti quinque librarum Turonensium (ut præmittitur) taxatam & impositam, liberè & integrè, super fructibus vestræ Sedis Episcopalis & Mensæ Capitularis Cleroque vobis subdito, etiam super exemptos & privilegiatos, vocatis vocari consuetis, & more solito, fideliter ex æquo statuere, habito respectu ad Decimam super dicto Clero Ecclesiæ Gallicanæ levari consuetam, & ad alia quæ erunt consideranda; (demptis tamen & in hoc minimè comprehensis Beneficiis Reverendissimorum Patrum nominatorum & electorum ad prænominatum Concilium personaliter accedentium,) fideliter imponatis, seu per Vicarios vestros imponi faciatis.

Ipsamque summam per probos & fideles Viros fide & facultate probatos, sufficientes & idoneos, cessante omni exactione indebita, exigi & levari faciatis; contradictores autem & rebelles per censuram Ecclesiasticam auctoritate ordinariâ quoad subditos, quo vero ad exemptos, juris & prædictæ Ecclesiæ Gallicanæ auctoritatibus, quâ fungimur in hac parte, ac per alia Juris remedia, nec non per invocationem brachii secularis, si opus sit, appellatione postpositâ, viriliter & præcisè compellendo.

De quo executioni demandando, Ecclesia prædicta Gallicana eâ auctoritate qua fungitur licentiam & auctoritatem, & cetera ultra ordinariam, vobis concedit & impartitur. Et inde dictam summam sic impositam & levatam integrè & absque diminutione apud Lugdunum in manibus *Claudii Laurencini* & *Joannis Doublon* mercatorum & civium Lugdunensium Receptorum generalium, ad hoc per fidelem & expressum nuncium infra unius mensis spatium post receptionem præsentium fideliter consignare curetis; vosque circa præmissa taliter habeatis, quod ab prædicta Ecclesia de incuriâ aut negligentia imputari aut incusari minimè valeatis; aut quod per vos non steterit, quo minus tam salubre tamque sanctum & pernecessarium negotium suum optatum sortiatur effectum; ad Dei honorem & universalis Ecclesiæ prædictæ splendorem; quam Dominus exaltare & vos præservare dignetur.

Datum Lugduni, sub sigillo Curiæ Officialatûs Lugdunensis, per dictam Ecclesiam Gallicanam ad hoc accommodato, die decimâ mensis Septembris, anno Domini millesimo quingentesimo undecimo. 1511.

Sic subscriptum & signatum: de mandato prædictæ Ecclesiæ Gallicanæ; *Bellievre.*

II. Epistola exhortatoria PETRI COTREL, *Vicarii Generalis & Archidiaconi Tornacensis, ad Decanum Christianitatis in Districtu Gandavensi; de celebratione Concilii generalis Lugduni in Gallia, & de collectis ad hoc necessariis: die 25. Octobris 1611.*

PETRUS COTREL, Presbyter, in Legibus Licentiatus, Canonicus & Archidiaconus Brugensis in Ecclesia Tornacensi, Vicarius Generalis in spiritualibus & temporalibus Reverendissimi in Christo Patris & Domini, D. Karoli Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Tornacensis Episcopi jam in remotis agentis, dilecto & fideli nostro Decano Christianitatis Gandensis, salutem in Domino.

Cum Ecclesia Gallicana novissimè Lugduni congregata, per suas patentes Litteras ad nos in absentia dicti Reverendissimi in Christo Patris per proprium Nuncium seu cursorem directas, & die 13 hujus mensis Octobris receptas, maturâ præhabitâ deliberatione ad subveniendum gravibus missis & expensis factis & fiendis per Reverendissimos, Reverendos, Venerandosque Patres & scientificos Viros Dominos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Juris divini pariter & humani Doctores & Professores, qui in Concilio dictæ Ecclesiæ Gallicanæ deputati jam profecti sunt, ordinaverit inter cætera, super fructibus Sedis Episcopalis Tornacensis, Mensâ Capitulari ac singulis Beneficiatis & Clero Tornacensis Diœcesis, etiam Exemptis & Privilegiatis in hoc comprehensis, per nos seu nostros ad hoc deputatos levari, secundum formam Decimæ in Regno Franciæ levari solitæ, summam octo-centum & viginti quinque librarum Turonensium, in eodem Regno cursum habentium, pro eorum quota & portione.

Hinc est, quod Nos Petrus Cotrel præfatus, juxta commissionem Nobis traditam, & ne de incuria seu negligentia imputari aut accusari valeamus, Vobis mandamus, quatenus omnes & singulos Dominos Prælatos & Capitula, exempta & non exempta, Privilegiata & non Privilegiata vestri Decanatus evocetis, seu evocari faciatis ad certam brevem diem, vobis & ipsis commodiorem, ad tunc per eosdem Dominos Prælatos & Curatos deputandum ex eorum parte aliquem seu aliquos, comparituros Tornaci in aula Domus Episcopalis, die videlicet 26 hujus mensis Octobris horâ tertiarum de mane, ad ibidem fieri videndum & audiendum Taxam & Quotam cujuslibet ad rationem dictæ Decimæ & insequentium hujusmodi Literarum formam & tenorem: nobis quod in præmissis feceritis fideliter & liquidè rescribendo.

Datum Tornaci sub Sigillo Vicariatûs dicti Reverendiss. in Christo Patris, anno Domini millesimo quingentesimo undecimo, 1511.
die vigesimâ quintâ mensis Octobris.

P. S. Nota, quod anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo septimo fuerint à Domino Papa duo Cardinales missi pro pace reformanda inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, qui fuerunt in Regno Franciæ per duos annos. Quibus Dominus Papa concessit in Regno Franciæ subventionem ab antiquo Cardinalibus in Legatione missis consuetam dari à personis ad hoc consuetis. Et super hoc prædicti Cardinales fecerunt moneri Curatos & Capellanos in territorio Flandrensi; qui nihil dederunt, & dixerunt monitionem non eos ligare. Nam ipsi invenerunt, quod ab antiquo propter parvitatem Beneficiorum suorum prædicti Curati & Capellani nichil consueverunt dare Cardinalibus missis in Legatione: & ita obtinuerunt.

III. *Epistola Encyclica Prælatorum Conciliabuli Pisani Lugdunum translati, ad omnes Galliæ Episcopos, à quibus petitur subsidium CCLXXX. mille librarum Turonensium in favorem Ludovici XII. Regis Galliæ, & XL. mille pro continuatione dicti Concilii, & constituuntur Cardinalis unus ac duo Episcopi ad recipiendam hac Collectam: absque tamen consequentia & vasorum Sacrorum alienatione &c. Data Lugduni die 7 Julii 1512.*

SACROSANCTA Generalis Synodus Pisana, in Spiritu Sancto legitimè congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, Lugdunum ad tempus translata, universis & singulis Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, in Regno Franciæ & Delphynatu Provinciaque Provinciæ, aliisque Dominiis charissimo Ecclesiæ filio Ludovico Francorum Regi Christianissimo subjectis, constitutis, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Universalis Ecclesia, quam hæc Sacrosancta Synodus repræsentat, providentiâ circumspectâ nonnulla etiam ardua interdum Ecclesiis & Ecclesiasticis personis onera, ad tempus dum-taxat duratura, cum magnis fluctuatur angustiis, imponit, concedit & ordinat, præcipit atque mandat: prout ipsarum qualitatibus debitè pensatis, id in Domino conspicit salubriter expedire.

Cum itaque idem Ludovicus Rex, sicut nuper nobis exponi fecit, in omnibus Regni sui & aliorum Dominiorum suorum lateribus & limitibus penè ab omnibus Regibus & Principibus circumvicinis, etiam sibi solemnibus pacis & amicitiæ fœderibus conjunctis (dictis fœderibus perperam ruptis & fractis & eluctatis) in Ducatu suo Mediolanensi sine legitima causa quasi uno impetu invasus & perturbatus, ita ut à memoria hominum tantum incendium adversus Regnum & alia Dominia sua parari visum non fuerit;

Adeo quod idem Rex, pro tuitione Regni, Dominiorum ac Ecclesiarum & Monasteriorum in eis consistentium hujusmodi, magna subventionis ope indigere noscatur, & propterea Sacrosanctam Synodum obnixe rogaverit, ut in subventionem hujusmodi pro Ecclesiarum & Regni tuitione, aliquod validum & efficax sibi per Ecclesias Regni & Delphinatus ac Provinciæ aliorumque dominiorum suorum prædictorum solvendum, à Sancta Synodo imponeretur & perciperetur subsidium.

Quæ omnia sancta Synodus attentè prospiciens, eidem Ludovico Regi, de sancta universali Ecclesia optimè merenti, in præmissis, quantum cum Deo potest, subvenire cupiens, sibi pro defensione Regni ac aliorum Dominiorum suorum hujusmodi, ac etiam Ecclesiarum in eis consistentium, nec non aliquali sustentatione suppositorum sacrosanctæ Synodi, subsidium quidem anno superiori universa Ecclesia Gallicana ad subsistentiam sacri Concilii spontaneè sibi imposuit; videlicet summam *octuaginta millium librarum Turonensium*; hoc-ipsum subsidium ad quadruplum augendo, pro tam extrema & instanti necessitate, videlicet summam *trecentarum & viginti millium* librarum similium faciens, super fructibus redditibus & proventibus juribusque & emolumentis.

Deinde & singularum Primatialium, Archiepiscopalium, Episcopalium & Collegiatarum, aliarumque Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Regularium locorum, virorum & mulierum, etiam Chartusiensium & Celestinorum, Præmonstratensium & Redemptionis captivorum, ac quorumcunque aliorum Ordinum, nec non Hospitalium, scilicet S Johannis Jherosolymitani, & aliarum Militiarum, Capitulorum quorumcumque ac prædictorum & quorumvis (certos tamen fructus, redditus & proventus, unde convenienter sustentari possint, privilegio Apostolico vel aliàs habentium) Mendicantium, Conventualium Congregationum seu Universitatum eorumdem Ordinum, Prioratuum quoque & dignitatum, Personatuum, administrationum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, cum Cura & sine Cura, Secularium & Regularium, virorum & mulierum eorumdem Regni, Delphinatûs & Provinciæ;

Ac aliorum Dominiorum prædictorum, exemptorum & non exemptorum, pensionibusque annuis quibuscunque personis Ecclesiasticis, etiam si Primatiali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, vel alia quavis dignitate præfulgeant, aut quovis alio fungantur honore, assignatis & assignandis Ecclesiis & Monasteriis, ceterisque (Beneficiis Ecclesiasticis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Sacrosanctam Synodum honorantium & apud eam personaliter residentium dumtaxat exceptis) juxta taxationem seu quotationem per eandem sanctam Synodum desuper habitam, & per alias ejus Litteras singulis Ordinariis aut Diœcesanis notificandam in his quæ taxata fuerunt; in his vero quæ taxata non extiterunt, juxta providam taxationem, per Diœcesanos eosdem, vel eorum Vicarios desuper faciendam, æqualitate etiam quoad pensiones ipsas, juxta quotationem fructuum beneficiorum hujusmodi servatâ.

Subsidium prædictum in subventionem tam gravium incendiorum & bellorum præmissorum, videlicet *pro ducentis & octuaginta millibus libris* eidem Christianissimo Regi; pro reliquis *quadraginta millibus libris* hujusmodi in aliqualem sustentationem ejusdem Sacrosanctæ Synodi, nec non alios usus convertendum, unanimiter in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, auctoritate omnipotentis Dei ac suâ, tenore præsentium sancta generalis Synodus imponit, concedit pariter & assignat.

Et nihilominus omnibus & singulis Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis eorumdem Regni, Delphinatus, Provinciæ & aliorum Dominiorum, eorumque & cujuslibet ipsorum Vicariis, in virtute sanctæ obedientiæ præcipit & mandat, quatenus ipsi quam primum præsentes Litteræ seu earum transsumpta, manu alicujus Notarii publici subscripta, *& sigillo proprio Sancti Spiritus, quo Synodus ipsa in similibus utitur*, munita, ad eorum notitiam pervenerint, impositione concessione & assignatione subsidii hujusmodi trecentum viginti millium libras Turonenses, ut præfertur, Abbatibus, Abbatissis, Capitulis & Conventibus, etiam Mendicantium, (certos tamen redditus & proventus pro eorumdem competenti sustentatione, ut fertur, habentium,) Hospitalium-

que Sancti Johannis & aliarum Militiarum Magistris & Præceptoribus, nec non Prioribus, Priorissis, Decanis, Præpositis & aliis in Ecclesiastica Dignitate constitutis, Cathedraliumque etiam Metropolitanarum & Collegiatarum Ecclesiarum singulis Canonicis, Parochialiumque Ecclesiarum Rectoribus, vel earum perpetuis Vicariis, ac pensiones hujusmodi percipientibus, ceterisque personis Ecclesiasticis suarum civitatum & Diœcesium de quibus expedire videbitur, exemptis & non exemptis, quanto citius inthiment & notificent.

Ipsosque omnes & singulos, etiam nominatim & expressè, si expediat, auctoritate prædicta, & sub excommunicationis ac aliis sententiis, Censuris & pœnis, ceterisque juris remediis; quatenus Collectæ & subsidii charitativi prædicti portiones sibi assignatas hujusmodi, infra unius mensis spacium, à die inthimationis ejusdem computandæ, in locis ad hoc deputandis realiter & integrè persolvant, moneant, cogant & compellant; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Præterea eadem Sacrosancta Synodus Venerabiles Fratres *Guillermum* * Episcopum *Prænestinum*, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem *Narbonensem*, ac *Petrum*, † *Lucionensem*, & *Ægidium*, * *Cathalaunensem* Episcopos, cum plena facultate per se insimul vel saltem duos eorum, eosdem Primates Archiepiscopos & Episcopos ad parendum præmissis, Censuræ ac invocationi similibus cogendos & compellendos;

* GUILLELMUS BRIÇONNET Cardinalis Archiepisc. Narbonens. & antea Remensis. † PETRUS DE SACIERGES * ÆGIDIUS DE LUXEMBURGO.

Nec non aliquem probum virum, Ecclesiasticum vel Secularem, Deum timentem & in talibus expertum, qui eorum & ipsius Sanctæ Synodi nomine, per se seu alium vel alios, ad hoc idoneum vel idoneos, ab illis qui soluturi erunt, juxta quotationem per eandem Sacrosanctam Synodum jam factam & per alias ejus Litteras eis notificandam, omni tamen indebitâ exactione cessante, exigere & colligere, ac de receptis & habitis, per eum vel eos, eisdem Commissariis, vel aliis per eos vel saltem eorum duos eidem receptori nominandos, tradere & solvere habeant, deputandi.

Ipsique receptori afferendo eis litteras commissionum suarum, & quietancias de eis quæ eisdem personis sic nominandis persolverint, pro toto si totum solverint, aliàs pro rata solutionis ejusdem faciendæ & exhibendæ, eisdem auctoritate & tenore deputat.

Non obstantibus Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, etiam Sacrorum Conciliorum generalium (cum tanta necessitas nullis legibus subjacere debeat) nec non Statutis & consuetudinibus Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Regularium locorum, Capitulorum, Conventuum, Hospitalium, Congregationum & Universitatum, & aliorum locorum Ecclesiasticorum prędictorum, juramento, confirmatione Apostolicâ vel quavis alia firmitate roboratis, nec non quibuscumque Appellationibus desuper forsan interponendis; quas ex nunc prout ex tunc nullas nulliusque nocumenti esse, eadem Sacrosancta Synodus decrevit; eorumque & singulorum eorumdem exemptionibus, immunitatibus, libertatibus, privilegiis & indultis, etiam auctoritate Apostolicâ concessis & approbatis, quorumcunque tenorum existant, per quæ effectus impediri posset quomodolibet vel differri.

Quibus omnibus & singulis, in quantum præsentibus obviare possent, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa & individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda foret; illorum tenores hujusmodi pro expressis habentes, hac vice dum-taxat (illis aliàs in suo robore permansuris) eodem tempore & tenore ipsa sacrosancta Synodus derogavit, cæterisque contrariis quibuscunque.

Aut si Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Abbatissis, Conventibus, Hospitalium Magistris, Capitulis, Congregationibus, eorumque ac aliis prædictis personis, vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de Indulto hujusmodi mentionem.

Voluit tamen eadem Sacrosancta Synodus, ac eisdem auctoritate & tenore decrevit, concessionem & impositionem hujusmodi nullo unquam tempore ad consequentiam aliquam vel exemplum aliud pro futuro hiis temporibus, à quibus Deus tantam hominum perfidiam & persecutionem auferre dignetur (prout etiam idem Christianissimus Rex pro se & suis Successoribus spontè voluit & declaravit) trahi minimè posse vel debere, calicesque, libros, jocalia, & alia ornamenta Ecclesiastica cultui Divino deputata, vel alias res sacras, propterea minimè distrahenda fore vel quomodolibet occupanda.

Clausula sine consequentia.

Transumptis quoque prædictis, sic ut præfertur subscriptis, & sigillatis, fidem indubiam ubique adhibendam esse, ac si eidem præsentes originales presentatæ forent vel exhibitæ. Quodque si contingat (quod absit) aliquem ex prædictis, vel aliis personis prædictis aliquam, suspensionis, interdicti, excommunicationis aut alias sententias censuras & pænas prædictas, ob non solutionem vel aliàs ratione præmissorum & dependentium ab eisdem, incurrere, iidem Com-

Commiſſarii eis, prævia tamen ſatisfactione, beneficium abſolutionis ejuſdem Sacroſanctæ Synodi auctoritate impendere valeant.

Datum Lugduni, in Congregatione noſtra generali, habita in aula Palatii Archiepiſcopalis Lugdunenſis, Nonis Julii, annò à Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo duodecimo. 1512.

Sic ſignatum : N. *Chalmote* * Sacri Concilii Prothonotarius.

* *Nico aut Chalmot.*, J U Doctor Orator & Vice-Cancellarius Academiæ Pictaviens.

IV. *Epiſtola Prælatorum, Lugduni in Conciliabulo ſedentium, ad Cardinalem Philippum à Luxemburgo Epiſcopum Morinenſem die 7 Julii 1512; quâ eum rogant, ut pro quota Diœceſis ſuæ Morinenſis curet perſolvi ſummam 3300. librarum Turonenſium, ad opus tum Ludovici XII. Regis Galliæ, tum ipſius Concilii.*

SACRO-SANCTA generalis Sinodus Piſana, in Spiritu Sancto legitimè congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, & Lugdunum ad tempus tranſlata, Venerabili Fratri Epiſcopo Morinenſi ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem.

Hodie ſiquidem eadem Sacroſancta Sinodus attentius conſiderans, quod Regnum Franciæ in præſenti undique per potentiſſimos Principes injuſtè invadebatur & lædebatur, & à nonnullis aliis non minus potentibus invadi viſibiliter formidaretur, eſſetque propterea Chriſtianiſſimo & Chariſſimo Eccleſiæ Filio *Ludovico* Francorum Regi, prout nobis inſtanter expoſuit, ſubventionis auxilium, ut ad defenſionem Regni & Eccleſiarum ipſius fortior conſiſteret, valde neceſſarium, ſimulque de aliquali ſuſtentatione Sacroſanctæ Sinodi, ut manuteneri poſſet, providendum exiſtat; eidem Regi, ad extinguendum tantum incendium, ducentarum octuaginta, & dictæ Sacroſanctæ Sinodo pro ejus ſuppoſitorum aliquali ſuſtentatione, hujuſmodi quadraginta millium librarum Turonenſium, ſuper & fructibus & emolumentis Eccleſiaſticis tunc expreſſis; per ſuas litteras, (quarum copiam præſentibus manu publicâ ſubſcriptam parvoque Sigillo ejuſdem Sacroſanctæ Sinodi munitam, tibi deſtinamus,) conceſſit & impoſuit, juxta providam per eam deſuper habitam deliberationem, per ſingulas ipſius Regni Diœceſes colligendam.

Ipſaque Sacroſancta Sinodus Dioceſim veſtram, Menſâ veſtrâ Epiſcopali comprehenſâ, ad *tria millia & tricentas libras Turonenſes*, ex deliberatione prædicta taxavit ſeu quotavit, ac Commiſſarios deſuper, qui receptorem conſtituere poſſint, deputavit.

Taxa Diœceſis Morinenſis.

Quo-circa eadem Sacroſancta Sinodus circumſpectioni tuæ, de qua in hiis & aliis plenam in Domino fiduciam obtinet, tenore præſentium, in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit atque mandat, quatenus vocatis exemptis & aliis non exemptis, qui tibi vocandi videbuntur, taxationem & quotationem prædictas inter te & Eccleſias & Capitula Monaſteriaque & alia Regularia loca Virorum & Mulierum, aliaſque perſonas Eccleſiaſticas, in eiſdem litteris mencionata & expreſſa, omni odio & timore vel favore ceſſante, ſed æquâ charitatis lance penſatâ dividas. Eiſdemque ſic diviſis omnes & ſingulos, qui ad earum ſolutionem tenebuntur, quantum tangere poterit, ad illorum ſolutionem, infra unius menſis ſpacium in eiſdem litteris ad hoc ex certis & evidentibus cauſis præfixum, per Cenſuram Eccleſiaſticam, authoritate ejuſdem Sacroſanctæ Sinodi, invocato etiam ad hoc, ſi expedire videbitur, auxilio brachii ſæcularis, cogas & compellas.

Portionemque te contingentem & illa quæ ab aliis receperis, eidem Receptori juxta Ordinationem eorumdem Commiſſariorum deſuper habendam tradas & aſſignes; quibus ſic traditis & aſſignatis, quictanciâque per ipſum Receptorem cum ipſorum Commiſſariorum Ordinacione hujuſmodi per te recepta & habita, eadem Sacroſancta Sinodus ſe de ſic per te receptis & demum eidem Receptori traditis & ſolutis quictam & liberam, ex nunc prout ex tunc eſſe vult & decernit.

Non obſtantibus omnibus illis, quæ eadem Sacroſancta Sinodus in eiſdem Litteris voluit non obſtare; aut ſi prædictis contribuere debentibus vel quibuſvis aliis communiter vel diviſim Apoſtolicâ ſit Sede indultum, quod interdici vel ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per Litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de Indulto hujuſmodi mentionem.

Datum Lugduni in Congregatione noſtra generali, habitâ in aula Palatii Archiepiſcopalis Lugdunenſis, Nonis Julii, anno à Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo duodecimo.

Sic ſignatum : N. Chalmote, Sacri Concilii Protonotarius : & Prevoſt, Sacri Concilii Notarius.

Hæc Acta, nunquam antehac edita, cum Belgium noſtrum etiam concernant viſum fuit huic Collectioni Diplomaticæ inſerere : quia vix ullus Auctor Res in Conciliabulo Piſano

gestas evulgavit, præter Calvinianum quemdam, qui assumpto nomine *Melchioris Mondier*, anno 1612. typis Parisiensibus edi curavit librum in 4. hujus tituli: *Acta primi Concilii Pisani celebrati ad tollendum Schisma &c.* In quo quidem libro referuntur etiam sequentia.

I. *Edictum Maximiliani I. Imp. pro Convocatione Concilii Pisani.*

II. *Epistola duæ Maximiliani Imp. ad Patres Mediolani constitutos.*

III. *Apologia illius Concilii*, authore Philippo Decio J. C. Mediolanensi.

IV. *Dialogus in morte Julii II. Pont.* (totus impius:) cui titulus, Julius. Censuit aliquando Doctiss. Stephanus Baluzius Dialogum hunc fuisse ab Erasmo confictum: nec stylus discordat.

Porro de hisce Actis agit etiam P. Harduinus Tomo IX. Conciliorum Generalium, pag. 1559.

Fuit autem Conciliabulum Pisanum sequela alterius Pseudo-Synodi Turonensis anno 1510 jussu Regis Ludovici XII. contra Julium II. Pontificem in Gallia celebratæ. Inchoatum fuit Pisis die 16 Maii 1511, faventibus tunc Maximiliano I. Imp. & Rege Ludovico XII.

Præsentes fuere Cardinales quatuor, Carvajalius Hispanus, & Briçonnetus, de Pria & de Albreto, Galli; item alii tres procuratorio nomine, nempe Luxemburgius, Gallus, Borgia Hispanus, & Sancti-Severini, Italus, item circiter sexdecim Episcopi & Abbates, sed omnes Galli. Citatus fuit Julius II. Pontifex, ac paulò post ab omni jurisdictione pontificia suspensus. Eodem anno 1511 Conciliabulum hoc translatum est Pisis Mediolanum, indeque Lugdunum. Sed & Maximilianus Imp. Acta omnia Pisani Concilii revocavit & irrita reddidit: & Julius II. anno 1512 Romæ Concilium Lateranense Oecumenicum inchoavit ad extirpationem illius Schismatis, quod sub Leone X. Julii successore absolutum est. In secunda autem Sessione lecta est Bulla condemnationis & reprobrationis dicti Concilii Pisani, omniumque Actorum illius. Vide *Spondanum*, & alios.

Inter Litteras Ludovici XII. Galliæ Regis, anno 1712 Bruxellis impressas, extant Tomo II. pag. 235. 238. & 305. Anecdota quædam latinè edita, ad idem Conciliabulum Pisanum pertinentia: nimirum

I. Epistola trium Cardinalium ad Carolum Archiducem Austriæ, Hispan. Regem, de Convocatione Concilii Pisani Kal. Septembr. 1511.

II. Similis argumenti Epistola ad Margaretam Belgii Gubernatricem.

III. Epistola Henrici VIII. Angliæ Regis ad Maximilianum I. Imp. quâ eum rogat, ut à convocatione Pisana recedat, & Julio II. legitimo Pontifici adhæreat. Dat. Mense Julio 1511. Porro nihil potest legi magis orthodoxum, quam hæc verba Henrici Regis. Utinam in eâ sententiâ perstitisset!

CAPUT LXXV.

Julius II. *Pontifex Ecclesias Secundarias Civitatis ac Diœcesis Leodiensis, tam in Dominio Caroli Archiducis, Brabantiæ Ducis &c. sitas, quam eidem non subjectas, eximit à Jurisdictione Leodiensis Episcopi anno 1512. Idemque confirmat Papa* Leo X. *anno 1514.*

Originale extat in Archivis Capituli D. Petri Lovanii.

Leo Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis Filiis Abbati Monasterii B. Mariæ Parcensis & Sti. Rumoldi Mechliniensis, Leodiensis & Cameracensis Diœcesis, ac Coloniensis & Trajectensis Decanis Ecclesiarum, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Dudum à felicis recordationis Julio Papa secundo Predecessore nostro emanarunt Litteræ tenoris sequentis.

Julius Episcopus Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ex debito pastoralis officii, Nobis meritis licet insufficientibus ex alto commissi, ad ea libenter intendimus, per quæ personarum Ecclesiasticarum quomodolibet commodis, utilitatibus, securitati, & quieti valeat salubriter provideri, & disponimus & ordinamus, prout id in Domino conspicimus salubriter expedire.

Sane pro parte dilectorum Filiorum Decanorum & Capitulorum omnium & singulorum Collegiatarum Ecclesiarum Civitatis & Diœcesis Leodiensis nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet omnes & singulæ Ecclesiæ prædictæ, illarumque Decani & Capitula ac singuli Canonici ac personæ illis suppositæ à tanto tempore & citra (cujus contrarium in hominum memoria non existit) fuerunt & sunt ab omni Jurisdictione & Superioritate, visitatione, procuratione, correctione, dominio & potestate Episcopi Leodiensis pro tempore existentis, suorum Vicariorum & Officialium penitus exempta, libera, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta; ita quod Episcopi Leodienses, Vicarii & Officiales prædicti, etiam ratione delicti, contractûs, vel rei, de illis tanquam exemptis & liberis nullatenus se intromiserunt.

Quia tamen multæ ex dictis Ecclesiis etiam parochiales existunt, & nonnullæ ex personis dictarum Ecclesiarum Collegiatarum officia ab Episcopo Vicariis & Officialibus prædictis suscipiunt, à nonnullis asseritur, ipsas Ecclesias & earum personas in his quæ curam populi parochiani concernunt, & ratione delictorum quæ dictas per-

sonas in Officiis per eas susceptis prædictis pro tempore committere contingit, prætextu dictæ consuetudinis nequaquam fore exemptas & liberas; ac de exemptione libertate & immediata ejusdem Sedis subjectione aliàs quam per longævam consuetudinem hujusmodi doceri non potest; Decani & Capitula prædicta dubitant, contra exemptionem & libertatem præfatas molestari posse tempore procedente.

Quare pro parte Decanorum & Capitulorum prædictorum, asserentium quod nimis grave esset, imò scandala plurima exinde provenirent, si ipsæ Ecclesiæ & earum personæ diverso Jure, videlicet libertatis & subjectionis continerentur: ubi enim subjectæ essent; noverca justitiæ, propter odium libertatis in aliis in eas sæviret & in eis singulis casibus occurrentibus, assiduè dictæ longævæ consuetudinis probatione arctarentur; & gravarentur.

Quodque nuper Venerabilis Frater noster modernus Episcopus Leodiensis certum Canonicum unius ex dictis Ecclesiis ratione asserti seu pretensi delicti, per illum ut Procuratorem caussarum Curiæ dicti Episcopi, non autem ut Canonicum ejusdem Ecclesiæ commissi, conatus fuit punire seu corrigere, & in eum Jurisdictionem exercere, & dictus Canonicus se dicta exemptione tuetur; & illius ac forsan aliquarum aliarum ex dictis Ecclesiis personarum, earundem visitationum seu alia quavis occasione vel causa; diversæ lites & causæ coram certis Judicibus tam in Romana Curia quam extra eam inter modernum Episcopum & Capitula omnium Ecclesiarum hujusmodi pendent.

Nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictæ consuetudini pro illius subsistentia firmiori robur Apostolicæ Confirmationis adjicere, eamque ac omnia & singula ea, etiam quæ curam populi parochiani & delicta in dictis Officiis pro tempore commissa concernunt, extendere & ampliare, & omnes ac singulas Ecclesias illarumque Decanos & Capitula & singulos Canonicos & personas prædictas ab omni Jurisdictione, superioritate, correctione, dominio & potestate, visitatione, procuratione, subsidiis, jucundis adventibus, impositionibus & decimis sive precariis dicti moderni & pro tempore existentis Episcopi Leodiensis, nec non quorumcumque aliorum Archiepiscoporum & aliorum Ordinariorum Judicum ac omnium Capitulorum Provincialium, Synodalium aliorumque Superiorum quavis auctoritate fungentium suorumque Vicariorum, Officialium Procuratorum Nuntiorum & Commissariorum de novo prorsus eximere ac totaliter liberare, ac Nobis & dictæ Sedi dumtaxat immediatè subjicere, ac aliàs in præmissis oportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur Decanos & Capitula hujusmodi ac ipsorum Capitulorum singulares personas à quibusvis excommunicationis suspensionis & interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis Censuris & pœnis à Jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodati existunt; ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes, dictarumque causarum status presentibus pro expressis habente, hujusmodi supplicationibus inclinati, Consuetudinem prædictam auctoritate Apostolica & ex certa scientia & tenore præsentium approbamus & confirmamus, ac præsentis Scripti patrocinio communimus.

Supplemusque omnes & singulos defectus tam Juris quam facti, si qui forsan intervenerint in eadem, ipsamque consuetudinem ad omnia & singula ea quæ curam populi parochiani & delicta in dictis Officiis pro tempore commissa concernunt, extendimus & ampliamus.

Nihilominus pro potiori cautelâ, omnes & singulas Ecclesias illorumque Decanos Capitula, singulos Canonicos & personas prædictos ab omni Jurisdictione, superioritate, correctione, dominio, potestate, visitatione, procuratione, subsidio, jucundis adventibus, impositionibus & decimis sive precariis ejusdem moderni & pro tempore existentis Episcopi Leodiensis nec non quorumcumque aliorum Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Ordinariorum & Superiorum omniumque Provincialium & Synodalium quavis auctoritate fungentium suorumque Vicariorum Officialium Procuratorum Nunciorum, & Commissariorum prędictorum, de novo prorsus eximimus & totaliter liberamus, ac nobis & dictæ Sedi duntaxat immediate subjicimus.

Ita quod ipsi Archiepiscopi, Episcopi & alii Judices & Superiores eorumque Vicarii Officiales Procuratores Nuncii & Commissarii præfati aut eorum aliqui, etiam prætextu quarumvis Litterarum dictæ Sedis quascumque clausulas derogatoriarum derogatorias in se continentium, seu etiam Ordinaria vel alia quacumque auctoritate pro tempore suffulti, in Ecclesias earumque Decanos & Capitula singulosque Canonicos & personas hujusmodi aut eorum aliquem, utpote prorsus exemptos etiam ratione delicti contractus vel rei de qua ageretur, ubicumque committatur delictum, ineatur contractus, aut res ipsa consistat, Jurisdictionem Superioritatem Visitationem Procurationem Correctionem Dominium vel Potestatem aliquo modo exercere, aut in eos seu eorum aliquem excommunicationis, suspensionis & interdicti seu quasvis alias sententias censuras & pœnas promulgare nequeant quoquo modo.

Sicque per quoscumque Judices, Commissarios Delegatos Subdelegatos & Causarum dicti Palatii Auditores ac Stę. Roma-

næ Ecclesiæ Cardinales tam in dicta Curia quam extra eam à quibuscumque causis & quavis earum instantia nunc & pro tempore pendentibus interpretari, sententiari, judicari & definiri debere, sublata eis & cuilibet eorum quavis alia & aliter interpretandi judicandi & sententiandi potestate facultate & auctoritate.

Omnesque & singulos processus sententias censuras & pœnas, quos & quas per Episcopos, Archiepiscopos & alios Ordinarios Judices superiores, eorumque Vicarios, Officiales, Procuratores, Nuncios & Commissarios prædictos, seu eorum aliquem haberi institui aut promulgari nec non quidquid secus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter fieri & attentari contigerit, & quæcumque pro tempore inde secuta, nulla irrita & inania nulliusque roboris vel momenti fore & esse decernimus.

Nec non duos, unum scilicet per Civitatis, & alterum per Diœcesis Leodiensis Ecclesias prædictas, pro Ecclesiis extra Dominia Archiducis Austriæ & Brabantiæ pro tempore existentibus,

Ac duos alios ex Decanis supradictis pro omnibus Ecclesiis sub dictis Dominiis dictę Diœcesis assumendos in Visitatores dictarum Ecclesiarum constituimus & deputamus, qui in illis circa illarum personas, tam in capitibus quam in membris quoties opportunum fuerit, debitæ Visitationis officium auctoritate nostra exercere valeant; Ordinarii loci & cujusvis alterius licentia super hoc minime requisita.

Ac Sti Petri Leodiensis & ejusdem Sti. Petri Lovaniensis, ac S. Johannis Buscoducensis dictæ Diœcesis Ecclesiarum Decanis nunc & pro tempore existentibus & eorum cuilibet in solidum, ut quascumque personas Ecclesiarum prædictarum à sententia excommunicationis quam ob violentam in personas Ecclesiasticas manuum injectionem incurrere pro tempore contigerit, nec non à quibuscumque earum peccatis, excessibus, criminibus & delictis, de quibus vere corde contriti & ore confessi fuerint, dummodo eidem Sedi specialiter reservata non existant, vel talia non sint propter quæ dicta Sedes veniat merito consulenda, in forma Ecclesiæ consueta, dicta auctoritate absolvere eisque pro modo culpæ pœnitentiam salutarem injungere, ac cum eis super omnibus & singulis quibus dictus Episcopus Leodiensis pro tempore existens quacunque auctoritate posset dispensare, & quibuscumque Sacerdotibus secularibus vel cujusvis Ordinis regularibus, & curam populi seu alia Privilegia desuper non habentibus vices suas in genere vel in specie committere & subdelegare valeant, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus.

Non obstantibus litibus, causis & aliis præmissis, à felicis recordationis Innocentii Papæ IV. Prædecessoris nostri contra Exemptos, quæ incipit *Volentes*: & quibusvis aliis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis nec non Litteris prædictis, ac dictarum & Leodiensium Ecclesiarum juramento Confirmatione Apostolica vel quavis alia firmitate roboratis Statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis & Litteris Apostolicis Ecclesiis prædictis aut aliàs quovis modo, & Motu proprio & ex certa scientia ac de Apostolicæ potestatis plenitudine & Consistorialiter & sub quibusvis verborum formis & expressionibus & cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis fortioribus efficacioribus & insolitis clausulis irritantibusque & aliis Decretis concessis, ac etiam per nos & dictam Sedem etiam iteratis vicibus approbatis innovatis & de novo similiter concessis.

Quibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus plena expressa specialis specifica & individua ac de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quævis alia expressio habenda, aut alia requisita forma servanda foret, tenores hujusmodi præsentibus pro sufficienter expressis & insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat expresse & specialiter derogamus ceterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, quod præsentium litterarum transsumpto manu alicujus publici Notarii subscripto & sigillo alicujus Episcopi vel Episcopalis aut superioris Curiæ munitis ea prorsus fides ubique in judicio & extra adhibeatur, quæ adhiberetur originalibus litteris si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo homini liceat hanc Paginam nostræ absolutionis approbationis confirmationis, communitionis suppletionis extinctionis ampliationis, exemptionis liberationis decreti concessionis derogationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo duodecimo, tertio Idus Augusti, 1512.
Pontificatûs nostri Anno nono.

Quocirca discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel tres seu duo vel unus vestrûm, per vos vel alium vel alios præmissa ubi quando & quoties opus fuerit & pro parte Decanorum Capitulorum Canonicorum & personarum Collegiatarum Ecclesiarum prædictarum seu alicujus eorum pro tempore existentium fueritis requisiti, solenniter publicantes eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciatis auctoritate nostra eos & quem

quemlibet eorum Litteris Julii Predecessoris ac approbatione, confirmatione, suppletione, extinctione, ampliatione, exemptione, liberatione, decreto, concessione, derogatione & voluntate ac aliis premissis pacifice frui & gaudere.

Non permittentes eos desuper per quoscumque quomodolibet indebite molestari, contradictores quoslibet & rebelles per Censuram Ecclesiasticam & alia Juris oportuna remedia appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus omnibus supradictis, aut si aliquibus com muniter aut divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici suspendi vel excomunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

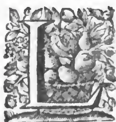
Accessit Placetum Caroli V. anno 1526.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quarto-decimo, tertio Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno secundo. 1514.

CAPUT LXXVI.

Leo X. Pont. decernit solis Reliquiis S. Huberti, quæ in Andaginensi Benedictinorum Abbatia eidem Sancto Præsuli dicatâ existunt, religiosum cultum exhibendum esse; vetat easdem Reliquias aliò transportari &c. sub pœnâ excommunicationis Anno 1515.

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

LEO Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Sancti Martini Coloniensis, Sancti Jacobi Leodiensis, ac Sancti Simphoriani Meten. Monasteriorum Abbatibus, salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie à Nobis emanarunt Litteræ tenoris subsequentis.

Leo Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Injunctum Nobis desuper Apostolicę servitutis officium nos admonet, & inducit, ut ea quæ pro Monasteriorum omnium manutentione, & personarum in illis sub religionis jugo Domino in ejus beneplacitis famulantium, ac peregrinorum & aliorum pauperum piâ subventione processisse dicuntur, ut firma perpetuò & illibata permaneant, cùm à Nobis petitur, Apostolico munimine roboremus, & alias in his ejusdem officii partes favorabiliter impendamus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire.

Sanè pro parte dilectorum filiorum moderni Abbatis & Conventus Monasterii Sancti Huberti in Ardenna, Ordinis Sancti Benedicti Leodiensis Diœcesis, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod in Ecclesia prefati Monasterii Venerabile Corpus ejusdem Sancti Huberti Confessoris incorruptum, nec in aliqua sui parte diminutum, prout oculata fide clarè constare dignoscitur, honorificè reconditum existit, & debita cum veneratione conservatur.

Corpus S. Huberti in corruptum.

Cujus meritis & intercessione, ut piè creditur, Christi fideles se ibidem devoventes, interdum à demonibus obsessi, novem dierum intervallo, semotâ diuturniori morâ, liberantur: & rabiei contagione percussi, ac alii à morsibus canum rabidorum curantur, & quorum sensus quovis modo adempti sunt, ad sanitatem pristinam restituuntur, & quamplura alia evidentissima Altissimus inibi operari dignatur miracula.

Miracula.

Ac in eadem Ecclesia una laudabilis utriusque sexus Christi fidelium Confraternitas sub invocatione ipsius Sancti Huberti instituta, & auctoritate Apostolicâ confirmatâ extitit: ipsumque Monasterium in loco sterili & arido, ubi nec triticum nec vina crescunt, existit, & per quatuor dietas à mari distat, ac propterea pisces ibidem rarò haberi, & pauperes peregrini in copioso numero devotionis causa inibi pro tempore confluentes sine Christi fidelium eleëmosynis commodè sustentari non possunt.

Et licet à tanto tempore, citra cujus initii hominum memoria non existit, pro Religiosorum & personarum in eodem Monasterio divinis obsequiis mancipatorum, & continuam hospitalitatem servantium, ac pauperum peregrinorum hujusmodi sustentatione & aliorum onerum eisdem Abbati & Conventui pro tempore incumbentium supportatione per plures mundi partes & præsertim in provinciis circumvicinis quæstæ ad honorem ipsius Sancti Huberti, per quas major in dies populi ad eundem Sanctum Hubertum accrescit devotio, per Monachos ipsius Monasterii, seu alias personas pro ipso Monasterio fieri consueverunt, ac per Romanos Imperatores & Reges ac alios Principes permissi fuerunt.

Quare pro parte dictorum Abbatis & Conventus Nobis fuit humiliter supplicatum, ut consuetudine quæstandi & institutioni Confraternitatis hujusmodi robur Apostolicæ Confirmationis adjicere, ac alias in præmissis oportune providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur qui ex commisso nobis pasto-

rali officio singulos Christi fideles ad devotionem excitamus, ac Religioni deditis necnon peregrinis & aliis pauperibus de opportunæ subventionis auxilio providere sinceris desideramus affectibus, modernum Abbatem & Conventum præfatos ac eorum singulos à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris & pœnis à jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, consuetudinem quæstandi, ac institutionem Confraternitatis hujusmodi, necnon ipsius Confraternitatis statuta & ordinationes, ac prout illa concernunt omnia & singula in instrumentis publicis & litteris desuper forsan confectis contenta, necnon inde sequuta quæcumque Apostolicâ auctoritate tenore præsentium approbamus & confirmamus, ac illis perpetuæ firmitatis robur adjicimus, & illa firmiter observari debere decernimus, supplentes omnes & singulos defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem,

Et nihilominus moderno & pro tempore existenti Abbati dicti Monasterii & Conventui præfatis, quod de cætero quæstas hujusmodi per se, vel deputatos ab eis, prout retroactis temporibus consueverunt facere, & eleemosynas Christi fidelium pro præmissorum subventione petere, exigere, percipere, ac fieri & postulari facere liberè ac licitè valeant, plenam & liberam eisdem auctoritate & tenore facultatem concedimus, & pariter indulgemus.

Necnon venerabilibus fratribus nostris universis & singulis Archiepiscopis & Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, ac aliis quibuscumque Prælatis sæcularibus & regularibus, necnon locorum temporalibus Dominis, & Parochialium Ecclesiarum Rectoribus sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam, si contra fecerint, eo ipso incurrant, & à qua nonnisi à Nobis, seu Sede Apostolica (præterquam in mortis articulo constituti) absolvi possint,

Ut quæstores Monasterii sancti Huberti hujusmodi, ab illius Abbate pro tempore existente & Conventu prefatis per eorum patentes Litteras pro tempore deputatos in eorum Diœcesibus, Territoriis, Parochialibus Ecclesiis, & locis aliis, de quibus fuerit opportunum, benignè recipiant, eisque quæstas suas hujusmodi facere, & eleemosinas postulare ac recipere, prout hactenus consueverunt, permittant, & quoscumque alios sub ficto nomine ipsius sancti Huberti pro quibuscumque aliis locis quæstas facere satagentes prohibeant:

Necnon pro litteris permissionis, seu *Placet* nuncupatis, ab eisdem quæstoribus dicti Monasterii in Ardenna, ultra unum florenum Rhenensem, seu illius valorem recipere:

Ac sub simili excommunicationis pœna, omnibus & singulis aliis Monasteriorum Abbatibus, Ecclesiarum, Capellarum, seu aliorum locorum Rectoribus, ac personis aliis, ne quod partem Corporis dicti sancti Huberti habeant, prædicare, illius occasione, aut alias sub nomine ejusdem sancti Huberti quæstas facere de cætero præsumant, districtiùs præcipiendo inhibemus.

Decernentes præsentes Litteras sub quibusvis suspensionibus & revocationibus similium vel dissimilium concessionum & facultatum quæstandi & eleemosynas postulandi, etiam ratione quarumcumque Indulgentiarum, etiam pro fabrica Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, aut Cruciata, ac Ecclesia Treverensi pro tempore concessarum, & alias quomodolibet & sub quibuscumque tenoribus & formis ac clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, & ex quibusvis etiam quantumcumque urgentissimis causis, aut etiam motu proprio, & ex certa scientia factis & faciendis nullatenus comprehensas esse, nec in futurum comprehendi, sed semper ab illis exceptas censeri debere.

Irritum quoque & inane, si secus super his quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari; nonobstantibus præmissis ac quibusvis Apostolicis, necnon in Provincialibus & Synodalibus Conciliis, editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Cæterum quia difficile foret easdem presentes ad singula, de quibus forsan fides facienda foret, loca deferre; volumus & dicta auctoritate decernimus, quod illarum transumptis manu Notarii publici subscriptis & sigillo alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, seu Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in judicio & alibi ubi opus fuerit adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, approbationis, confirmationis, adjicionis, decreti, suppletionis, concessionis, indulti, inhibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinto-decimo, pridie nonas Septembris, Pontificatus nostri anno tertio. 1515.

Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel

quo aut unus vestrûm per vos vel alium, seu alios litteras præfatas, ac omnia & singula in eis contenta, ubi & quando expedierit, ac quotiens pro parte moderni & pro tempore existentis Abbatis dicti Monasterii & Conventus præfatorum fueritis requisiti, solemniter publicantes, eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciatis auctoritate nostra litteras, & eis contenta hujusmodi per censuras Ecclesiasticas firmiter observari; non permittentes eosdem Abbatem & Conventum desuper per quoscumque quomodolibet indebitè molestari.

Et nihilominus eos, quos litteras & in eis contenta præfata minimè observasse, ac illis contravenisse vobis constiterit, Censuras hujusmodi incurrisse declaretis, & in eventum declarationis ejusdem ac legitimis super his servatis processibus, Censuras ipsas quotiens opus fuerit iteratis vicibus aggravare curetis, & loca in quibus eos morari, seu ad quæ declinare contigerit, Ecclesiastico supponatis interdicto; contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras, appellatione postpositâ compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

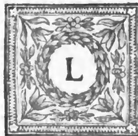
Nonobstantibus omnibus supradictis, seu si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinto-decimo, pridie Nonas Septembris, Pontificatus nostri anno tertio. 1515.

CAPUT LXXVII.

Leo X. Pont. Ecclesiam Parochialem Curtis majoris Begginagii Oppidi Sylvæducensis unit in perpetuum Mensæ Capitulari Ecclesiæ Collegiatæ dein Cathedralis Sancti Joannis Evangelistæ ibidem, anno 1517.

Ex Archivis Capituli Silvæd. in Capitulo Mechlin. asservatis.

LEO Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ex debito Pastoralis Officii, meritis licet insufficientibus, supernâ dispositione Nobis commissi, ad ea nostræ sollicitudinis studium libenter convertimus, per quæ singulæ Ecclesiasticæ, præsertim in Collegiatis insignibus Ecclesiis divinis laudibus insistentes personæ, pacis & quietis dulcedine potiantur, ac eis temporales correspondeant facultates, ex quibus earum necessitatibus valeat congruè provideri.

Dudum siquidem omnia beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura apud Sedem Apostolicam tunc vacantia, & inantea vacatura, collationi & dispositioni nostræ reservavimus: decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super hiis à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari.

Cum itaque postmodum Parochialis Ecclesia Curtis majoris Begginagii, Oppidi Buscoducensis, Leodiensis Diœcesis, per liberam resignationem dilecti Filii Rodolphi de Vries Canonici Ecclesiæ S. Johannis Evangelistæ dicti Oppidi, nuper ipsius Parochialis Ecclesiæ Rectoris, de illa quam tunc obtinebat, per dilectum filium Jacobum Huberti de Loemel Clericum dictæ Diœcesis, Procuratorem suum ad hoc ab eo specialiter constitutum, in manibus nostris sponte factam & per Nos admissam, apud Sedem Apostolicam vacaverit & vacet ad præsens, nullusque de illa præter Nos hâc vice disponere potuerit sive possit, reservatione & Decreto obsistentibus supradictis;

Et sicut exhibita Nobis nuper pro parte dilectorum Filiorum moderni Decani & Capituli, ac Magistri * Wilhelmi de Enckenvoert Notarii & Familiaris nostri, etiam Canonici dictæ Ecclesiæ S. Johannis Evangelistæ petitio continebat, cum Decanus & Capitulum ejusdem Ecclesiæ S. Johannis Evangelistæ pro tempore existens partem oblationum quæ in præfata Parochiali Ecclesia pro tempore erogantur percipiant, ac super perceptione oblationum hujusmodi inter eosdem Decanum & Capitulum ac Rectores dictæ Parochialis Ecclesiæ, qui pro tempore fuerunt, differentiæ sæpiùs exortæ, dictique Decanus & Capitulum ex bellorum turbinibus, quibus partes illæ pluribus annis afflictæ fuerunt, plurima dampna passi fuerunt; si dicta Parochialis Ecclesia Mensæ Capitulari præfatæ Ecclesiæ S. Johannis Evangelistæ perpetuò uniretur, annecteretur & incorporaretur, ex hoc profecto differentiis hujusmodi obviaretur, ac ipsorum Decani & Capituli tranquillo statui, & pro oneribus eis pro tempore incumbentibus faciliùs supportandis, commoditati salubrius consuleretur;

* Guilielmus ab Enckevoort, dein S. R. E. Cardinalis, Episc. Ultrajectens. Decanus Silvæduc. &c.

Pro parte Decani & Capituli, ac qui etiam Scriptor & Cubicularius noster existit Wilhelmi, prædictorum, asserentium fructus redditus & proventus dictæ Parochialis Ecclesiæ septem marcharum argenti puri, secundum communem æstimationem, valorem annuum non excedere: Nobis humiliter fuit supplicatum, ut eandem Parochialem Ecclesiam præfatæ Mensæ perpetuò unire, annectere, & incorporare, aliasque in præmissis opportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod petentes beneficia Ecclesiastica aliis uniri, tenerentur exprimere verum annuum valorem, secundum extimationem prædictam, etiam Beneficii, cui aliud uniri peteretur (alioquin Unio non valeret) & semper in omnibus commissio fieret ad partes, vocatis quorum interesset, Decanum & Capitulum ac *Wilhelmum*, præfatos, & eorum singulos à quibusvis excommunicationis suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure vel ab homine quâvis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes, nec non fructuum redditaum & proventuum dictæ Mensæ verum annuum valorem præsentibus pro expresso habentes;

Hujusmodi supplicationibus inclinati Parochialem Ecclesiam prædictam, cui etiam Cura mulierum, *Begginarum* nuncupatarum, in Parochia ejusdem Parochialis Ecclesiæ degentium, imminet animarum, sive præmisso sive alio quovis modo, aut ex alterius cujuscumque personâ, seu per similem resignationem dicti *Rodolphi*, vel cujusvis alterius de illa in Romana Curia vel extra eam, etiam coram Notario publico & testibus sponte factam, aut Constitutionem felicis recordationis Johannis Papæ XXII. Prædecessoris nostri, quæ incipit *Execrabilis*, vel assecutionem alterius Beneficii Ecclesiastici quâvis Authoritate Collati vacet, etiam, si tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio juxta Lateranensis Statuta Concilii ad Sedem præfatam legitimè devoluta, ipsaque Parochialis Ecclesia dispositioni Apostolicæ specialiter vel aliàs generaliter reservata existat; & super ea inter aliquos lis (cujus statum præsentibus haberi volumus pro expresso) pendeat indecisa; dummodo ejus dispositio ad Nos hac vice pertineat; cum omnibus juribus & pertineat; cum omnibus juribus & pertinentiis suis eidem Mensæ Authoritate Apostolicâ tenore præsentium unimus, annectimus & incorporamus.

Ita quod liceat eisdem Decano & Capitulo per se vel alium seu alios corporalem possessionem Parochialis Ecclesię juriumque & pertinentiarum prædictorum propriâ authoritate liberè apprehendere & perpetuò retinere, illiusque fructus redditus & proventûs in suos & Mensæ ac Parochialis Ecclesiæ prædictorum usus & utilitatem convertere.

Nec non eidem Parochiali Ecclesiæ per Presbyterum ydoneum sæcularem, ad hoc per ipsos Decanum & Capitulum deputandum, & ad eorum nutum, quotiens voluerint amovendum, in divinis deservire, & animarum Curam illi imminentem exerceri facere; Diocesani loci, & cujusvis alterius licentiâ super hoc minimè requisitâ. Vicarius Amovibilis.

Non obstantibus priori voluntate nostra prædictâ, ac piæ memoriæ Bonifacii PP. VIII. etiam Prædecessoris nostri, & aliis Apostolicis Constitutionibus contrariis quibuscumque: aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis, in illis partibus, speciales vel generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus litteras impetrarint: etiam si per eas ad inhibitionem, reservationem & Decretum, vel aliàs quomodolibet sit processum. Quas quidem Litteras & Processus habitos per easdem, ac inde secuta quæcumque ad dictam unitam Ecclesiam volumus non extendi: sed nullum per hoc eis quoad assecutionem Beneficiorum aliorum præjudicium generari.

Et quibuslibet aliis Privilegiis, Indulgentiis & Litteris Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri: & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris litteris mentio specialis; proviso quod propter unionem, annexionem & incorporationem prædictas, dicta unita Ecclesia debitis non fraudetur obsequiis, & animarum cura in ea nullatenus negligatur, sed ejus congruè supportentur onera consueta.

Nos enim, prout est, irritum decernimus & inane, si secus super hiis à quopiam quâvis authoritate scienter vel ignoranter attemptatum forsan est hactenus, vel imposterum contigerit attemptari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, unionis, annexionis, incorporationis, voluntatis, & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimo septimo, Idibus Maii, 1517. Pontificatûs nostri anno quinto.

CAPUT LXXVIII.

Leo X. Pontifex, anno 1518 Pastoratum sive Plebaniam Ecclesiæ Collegiatæ D. Gudilæ, Bruxellis, unit atque incorporat in perpetuum huic Capitulo.

Ex Archivis Ecclesiæ D. Gudilæ.

LEO Episcopus Servus Servorum Dei. Ad exequendum pastoralis officii debitum, vigilantibus studiis intendere votis illis, per quę Ecclesiarum omnium, præsertim Collegiatarum insignium, & personarum in illis divinis laudibus insistentium statui, & pro personarum illarum decentiore sustentatione & commoditatibus valeat salubriter provideri, libenter annuimus, & prout expedire conspicimus, favoribus prosequimur opportunis.

Dudum siquidem omnia Beneficia Ecclesiastica cum cura & sine cura, apud Apostolicam Sedem tunc vacantia, & in antea vacatura Collationi & dispositioni nostræ reservavimus: decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contingeret attentari.

Cum itaque postmodum Plebania S. Gudilæ oppidi Bruxellensis Cameracensis Diœcesis, per liberam resignationem dilecti filii Petri De Castillo, nuper ipsius Ecclesię Plebani, de illa (de qua alias tunc certo modo vacante Apostolica sibi fuit authoritate provisum illius possessione per eum non habita) in manibus nostris sponte factam,

Et per Nos (quascumque speciales vel generales reservationes etiam mentales, expectativas, & alias gratias, uniones, annexiones & incorporationes perpetuas vel temporales, suppressiones, extinctiones, & absque consensu, coadjutorum deputationes, nominationes, nominandi & conferendi, uniendi, supprimendi & extinguendi, ac alia: citra tamen accessus & regressus facultates, litteras, mandata, & indulta quæcumque, etiam de dicta Plebania, etiam specialiter, nominatim & expressè, etiam cum provisionibus & aliis dispositionibus etiam ex tunc, prout ex die vacationis illius, & è contra) quibusvis personis, etiam Cardinalibus, ac nostris & antiquis continuis Commensalibus & Romanæ Curiæ Officialibus, etiam officia sua actu exercentibus, & aliàs cujuscumque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis vel conditionis existentibus, & quacumque etiam Episcopali, Archiepiscopali vel alia majore Ecclesię dignitate, & Cardinalatûs honore, seu mundana, etiam Reginali, Ducali, vel alia majore dignitate, honore, authoritate & excellentia fungentibus, etiam de quibus, aut quorum dignitate, præeminentia & honore specialis, specifica, expressa & individua mentio habenda foret:

Seu in eorum, aut Ecclesiarum, Monasteriorum, Mensarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum aut Universitatum etiam Studiorum generalium favorem: etiam Imperatoris, Regum, Reginarum, Ducum aut aliorum Principum seu Prælatorum contemplatione vel intuitu, aut ob remunerationem laborum & obsequiorum, etiam Nobis & dictæ Sedi impensorum, aut in recompensationem jurium cessorum vel ablatorum, seu quavis alia quantumcumque grandi, maxima urgentissima & excogitabili causa, & aliàs quomodolibet, etiam motu proprio & ex certa scientia, ac de Apostolicæ plenitudine potestatis, etiam Consistorialiter, & cum quibusvis antelationibus, suspensionibus, modificationibus, exceptionibus, attestationibus, derogationibus, & aliis efficacissimis & insolitis etiam derogatoriarum derogatoriis clausulis, etiam talibus quod illa nullatenus, aut non nisi sub certis modo & forma in his contentis, suspendi vel limitari possint, irritantibusque,

Et quod illa ex tunc verè & non fictè effectum fortita sint, & illis quibus jus in re quæsitum sit, illoque Beneficio Regulæ de non tollendo jus quæsitum, gaudere, ac gratiæ ipsæ inter eos & nos & Sedem eandem, vim initi Contractus habere debeant: ac aliis Decretis, & aliàs sub quacumque forma & expressione verborum per nos & Sedem eandem concessas & concessa hactenus.

Eorumque omnium vim & effectum, etiamsi de illis ipsorumque totis tenoribus & datis expressa mentio dispositè fieri deberet: alioquin quævis dispositiones de Beneficiis sub illis comprehensis, & per nos pro tempore factæ pro nullis & infectis habeantur, hujusmodi tenores formas & datas, ac decreta in illis apposita pro sufficienter expressis habentes & suspendentes, & in hujusmodi vacatione effectum sortiri aut locum sibi vendicare non posse nec debere decernentes) admissam, apud Sedem prædictam vacaverit & vacet ad præsens.

Et sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Joannis Decani & Capituli dictę Ecclesiæ Stæ. Gudilæ petitio continebat; cum Plebanus ejusdem Eccle-

siæ pro tempore existens (cui onus curæ animarum parochianorum dictæ Ecclesiæ, quæ etiam parochialis est, eidem Plebaniæ imminentis incumbit) & qui ex Indulto seu Statuto Apostolico in utroque seu altero Jurium Doctor vel Licentiatus, aut in Theologia Baccalaureus Formatus esse, ac personaliter atque continuo residere, nec non juramentum desuper tempore acceptionis ipsius Plebaniæ, Decano pro tempore existenti ejusdem Ecclesiæ & præfatis Capitulo præstare debet seu tenetur;

Vide Bullam Eugenii IV Pont. ad an. 1435 superiùs.

Et cui alias quondam *Alexander de Beringhen*, olim dictæ Ecclesiæ Plebanus & in Decretis Licentiatus, in ejus ultimo quod condidit Testamento, certam domum retro atrium ejusdem Ecclesiæ constitutam & ad ipsum Alexandrum legitimè pertinentem, ac omnes libros suos in eadem domo ponendos ac conservandos ac utendos, cum omnibus & singulis ipsius domus juribus & pertinenciis, sub censu inde exeunte per eum perpetuis temporibus futuris tenendam & possidendam.

Legatum unius Plebani.

Sic tamen, quod idem Plebanus pro tempore existens, & in ejus non residentia, vel absentia ejus durante, ejus Vice-Plebanus, ut dicti Parochiani illum pro sacrorum administratione & aliàs faciliùs invenire possint, domum ipsam continuo personaliter inhabitarent:

Et sub conditione, si contingeret dictam Plebaniam incorporari vel supprimi, tunc Rectores seu Regentes Facultatum Canonici & Civilis Jurium Universitatis Studii generalis Oppidi Lovaniensis, Leodiensis Diœcesis, absque alia privationis sententia, Domum cum omnibus & singulis juribus & pertinentiis supradictis ac libros prædictos acceptarent & haberent; ipsamque domum plus offerenti venderent, & ex precio seu bonis inde provenientibus emerent aliam domum in dicto Oppido Lovaniensi, ad bonum aërem & convenientem sitam, ad locandum in ea quatuor studentes, unum videlicet in Theologia, duos in Jure Canonico, & quartum in Legibus, certo modo qualificatos, & ad certum tempus inibi mansuros.

Prospectus Fundationis Lovanii.

Quibus ex residuo precii sive bonorum domus tunc venditæ, hujusmodi provisio in expensis quotidianis juxta facultatem ipsius residui & aliorum forsitan bonorum advenientium fieret.

Præmissâ tamen ejusdem domus acquirendæ, in qua in eventum incorporationis seu suppressionis Plebaniæ hujusmodi præfatos libros reponi voluit, debita informatione & conservatione) legavit seu reliquit ultra communes obventiones ejusdem Plebaniæ quas solus percipit fere in omnibus proventibus Mensæ Capitularis ipsius Ecclesiæ, cum illius Decano pro tempore existente & Capitulo præfato.

Ac propterea & aliàs, inter Plebanum pro tempore existentem, ac Decanum ac Capitulum variæ contentiones & differentiæ seu lites sæpius oriuntur.

Si dicta Plebania, quæ dum pro tempore vacat ad Collationem, provisionem, præsentationem seu quamvis aliam dispositionem Decani & Capituli de antiqua & approbata hactenusque pacificè observata consuetudine pertinet, cum domo & libris, ac aliis omnibus bonis, juribus, pertinenciis, obventionibus & emolumentis suis, eidem Mensæ Capitulari perpetuo uniretur, annecteretur & incorporaretur, ex hoc profecto contentionibus & differentiis obviaretur.

Et nedum Decani pro tempore existentis & Capituli prædictorum, pro eorum decentiore sustentatione, & onerum & hospitalitatis eis pro tempore faciliore supportatione, sed etiam ad Curam animarum hujusmodi exercendam, per eosdem Decanum & Capitulum pro tempore deputato pro Sacramentis ministrandis, ac pro illo ad ea ministranda evocando; & parochianorum prædictorum commoditatibus oportunè consuleretur;

Nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictam Plebaniam præfatæ Mensæ, ut præfertur, perpetuo unire, annectere, & incorporare, aliasque in præmissis oportunè providere de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod petentes Beneficia Ecclesiastica aliis uniri, tenerentur exprimere verum omnium valorem secundum æstimationem prædictam etiam Beneficii cui aliud uniri peteretur: alioquin Unio non valeret: & semper in Unionibus commissio fiat ad partes, vocatis vocandis quorum interest, *Joannem* * Decanum & Capitulum præfatos & eorum singulos à quibuscumque excommunicationis suspensionis &c. ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes,

* Erat Joannes Godefridi, a Weeldingen, J. U. D. Lovan. & Conservator Privilegiorum Universitatis.

Hujusmodi supplicationibus inclinati, Plebaniam prædictam, quæ in dicta Ecclesia forsan Personatus, administratio vel officium existit, sive præmisso, sive alio quovis modo, aut ex alterius cujuscumque persona, sive per simplicem resignationem dicti *Petri*, vel cujusvis alterius, de illa in dicta Curia vel extra eam, etiam coram Notario publico & testibus sponte factam ac Constitutione felicis recordationis Joannis XXII. Papæ prædecessoris nostri, quæ incipit: *Execrabilis*: vel assecutionem alterius Beneficii Ecclesiastici quavis authoritate collati, vacet:

Etiam si tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio juxta Lateranensis Concilii statuta ad Sedem prædictam legitimè devo-

luta fit; ipsaque Plebania dispositioni Apostolicæ specialiter vel aliàs generaliter reservata existat, & ad illam quis consueverit per electionem assumi,

Super ea quoque inter aliquos lis (cujus statum præsentibus haberi volumus pro expresso) pendeat indecisa : dummodo ejus dispositio ad Nos hac vice pertineat;

Cum domo, ac illius juribus & pertinenciis, nec non libris per dictum *Alexandrum* olim (ut præfertur) legatis & relictis prædictis, ac omnibus aliis bonis, juribus & pertinenciis, obventionibus & emolumentis ad Plebaniam ipsam, tam infra limites Ecclesiarum subalternarum quàm aliàs nunc & pro tempore spectantibus pertinentibusque ac pro illius ratione similiter nunc & pro tempore quomodolibet provenientibus,

Eidem Mensæ Apostolicâ authoritate prædictâ, tenore præsentium perpetuò unimus, annectimus & incorporamus.

Ita quod liceat eidem Decano & Capitulo, per se, vel alium seu alios corporalem possessionem Plebaniæ & domûs, ac librorum bonorum, jurium, pertinentiarum, obventionum & emolumentorum prædictorum propria authoritate liberè apprehendere & perpetuò retinere; illiusque fructus, redditus & proventus in suos ac Mensæ ac Plebaniæ prædictorum usus & utilitatem convertere, & inter Canonicos pro tempore residentes distribuere.

Nec non eidem Plebaniæ per aliquem ex Canonicis ipsius Ecclesiæ, seu alium Presbyterum idoneum, & juxta Indultum seu Statutum prædictum qualificatum, & ad eorum nutum ponendum & amovendum, in divinis deserviri, & animarum Curam Parochianorum hujusmodi exerceri facere; Diœcesani loci, & cujusvis alterius licentiâ super hoc minimè requisitâ.

Non obstantibus voluntate nostra prædicta, ac piæ memoriæ *Bonifacii* Papæ VIII. etiam Prædecessoris nostri & aliis Apostolicis Constitutionibus, ac dictæ Ecclesiæ juramento, Confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate alia roboratis Statutis & Consuetudinibus :

Nec non conditione & voluntate *Alexandri* hujusmodi, quibus ad hoc specialiter & expressè derogamus, seu etiam illas in hoc commutamus; ac propter præmissa domum cum omnibus juribus & pertinenciis suis, & libros prædictos ad Regentes Facultatum hujusmodi devolvi seu devenire, & à dictis Decano & Capitulo adimi nec posse nec debere.

Et sic per quoscumque Judices & Commissarios, etiam per Causarum Palatii Apostolici Auditores, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate; judicari & sententiari & definiri debere decernimus : contrariis quibuscumque non obstantibus.

Aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis, de hujusmodi vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis, in illis partibus speciales vel generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus Litteras impetraverint; & si per eas ad inhibitionem, & Decretum, vel alias quomodolibet sit processum.

Quas quidem Litteras & Processus habitos per eosdem ac inde secuta quæcumque ad dictam Plebaniam volumus non extendi : sed nullum per hoc eis quoad assecutionem Beneficiorum aliorum prejudicium generari.

Et quibuslibet aliis Privilegiis, Indultis & Litteris Apostolicis generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant: per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta, effectus eorum impediri valeat quomodolibet vel differri : de quibus quorumque tenoribus totis de verbo ad verbum habenda sit in nostris Litteris mentio specialis.

Volumus autem, quod propter Unionem, annexionem & incorporationem prædictas, dicta Plebania debitis non fraudetur obsequiis, & animarum Cura in ea nullatenus negligatur : sed ejus congruè supportentur onera consueta;

Et quod dicti libri in domo prædicta vel alia libraria per Decanum & Capitulum prædictos, pro usu & studio subditorum dictæ Ecclesiæ, juxta eorum providam Ordinationem deputandi reponantur & conserventur. Et insuper irritum decernimus & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel imposterum contigerit attentari.

Nulli ergo omnino hominum &c.

Datum in Insula Vincentii, Montis-flasconensis Diœcesis, anno millesimo quingentesimo-decimo octavo, Nonis Octobris, 1518. Pontificatûs nostri sexto. Et signatum super plicam : *A. De Castillo.*

Bullam hanc Placeto suo Regio munivit Carolus Castellæ Rex (dein Imperator) per Litteras signatas Mechliniæ 19 Januarii sequentis.

CAPUT LXXIX.

LEO X. *Pontifex in Ecclesia Collegiata Bergizomensi anno* 1519. *tres Capellanias convertit in totidem Canonicatus; qui vulgo* Lambertini *sive* Cuperiani *dicebantur, à suo Fundatore* Lamberto Cupers *hujus quondam Ecclesiæ Canonico.*

EO Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sacrosanctæ, quam Dei Filius Dominus noster Jesus Christus Auctor ipse pietatis instituit, regimini præsidentes Ecclesiæ, pia & salubria fidelium vota, illa præsertim, per quæ Ecclesiarum Ecclesiasticarumque Personarum & locorum omnium decori & venustati consulitur, ac divini cultûs speratur augmentum, pii Patris affectione prosequimur; & ut optatum sortiantur effectum, opem libenter & operam (quantum nobis ex alto conceditur) impendimus efficaces, prout in Domino conspicimus expedire.

Exhibita siquidem Nobis nuper pro parte dilectorum filiorum *Marcelli Van Otterhoff* & *Henrici Vanderdult*, ac dilectæ in Christo filiæ *Corneliæ Cupers* mulieris relictæ quondam *Christiani* etiam *Van Otterhoff*, Executorum Testamenti quondam *Lamberti* etiam *Cupers* Ecclesię Sanctæ Gertrudis Oppidi supra Zomam Leodiensis Diœcesis dum viveret Canonici, & Nobilis Viri *Johannis de Bergis* Domini in temporalibus dicti Oppidi, ac *Johannis de Puteo* perpetui Capellani ad Altare Sancti Lamberti situm in dicta Ecclesia, petitio continebat,

Quod licet olim, cum dictus *Lambertus Cupers* & quondam *Ghisbertus de Womere* Presbyteri, tunc in humanis agentes, de propria eorum salute recogitantes, ac cupientes terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici commertio commutare, pro divini cultûs augmento, videlicet *Lambertus* duas pro duobus, qui octo, & *Ghisbertus* præfati aliam, perpetuas Cappellanias ad dictum Altare, pro alio inibi, perpetuis Capellanis, qui aliam Missam singulis hebdomadis in dicta Ecclesia respectivè celebrare tenerentur, fundassent, & erigi fecissent.

Illisque pro earum dote nonnullos sufficientes redditus ex propriis suis bonis perpetuò assignassent,

Dictusque *Lambertus* considerans defectus circa decantationem Horarum divinarum in eadem Ecclesia pro tempore occurrentes, voluisset & ordinasset, quod duo Canonici Nivellenses, ac tres Vicarii, aliàs Capellani novi nuncupati, ejusdem Ecclesiæ Presbyteri idonei & sufficientes, si in ipsa Ecclesia tempore decantationis Horarum hujusmodi interessent, nonnullas distributiones quotidianas per dictos tres Capellanos faciendas, & à quibus Decanus & alii Canonici dictæ Ecclesiæ seclusi forent, perciperent.

Quodque præfati tres Capellani dictos Vicarios, seu Capellanos idoneos ad cantandum Horas ad effectum lucrandi & percipiendi distributiones hujusmodi admittere, & si minus idonei forent, destituere possent.

Ac eisdem tribus Capellanis certas domos pro eorum habitatione, cum suis pertinentiis, & onere manutenendi alios quatuor pauperes, ad cantandum etiam in eadem Ecclesia divina Officia Presbyteros, qui similes distributiones perciperent, & quibus primo-dicti tres Capellani etiam congruam in eisdem domibus habitationem concedere tenerentur, reliquisset, certis annuis perpetuis redditibus ad distributiones hujusmodi faciendas, per eundem *Lambertum* deputatis & assignatis, præmissa omnia divini cultûs augmentum concernerent.

Et post Fundationem & Erectionem Capellaniarum hujusmodi, *Henricus* unam & *Johannes de Puteo* præfati aliam, per duodecim annos vel circa, Canonici; ac dilectus filius *Cornelius Varent* ad dictum Altare perpetui Capellani, reliquam, Capellanias hujusmodi per certum tempus tenuissent & possedissent, prout adhuc tenent & possident in præsenti; Missas prædictas (ut præmittitur) celebrari ordinatas, per se vel alios celebrando, ac alias ipsis Capellaniis bene & laudabiliter deserviendo, juxta voluntates Fundatorum earumdem.

Tamen postmodum venerabilis Frater noster Bernardinus Episcopus Sabinensis tempore Pontificatûs felicis recordationis Alexandri PP. VI prædecessoris nostri in partibus illis Sedis Apostolicæ de Latere Legatus, habens ad id (ut asserebat) ab eâdem Sede specialem per ejus Litteras facultatem. Vide supra pag. 17.

Illius prætextu, ad supplicationem dilectorum filiorum Decani & Capituli dictæ Ecclesiæ ex certis tunc expressis causis, tres prædictas, & nonnullas alias etiam perpetuas in eâdem Ecclesia Capellanias, (dictis Executoribus & Capellanis ad id non vocatis,

vocatis) eidem Mensæ perpetuò univit, annexuit, & incorporavit.

Ita quod cedentibus vel decedentibus dictarum Capellaniarum possessoribus, liceret præfatis Decano & Capitulo illarum corporalem possessionem per se vel alium seu alios propriâ auctoritate liberè apprehendere & perpetuò retinere, prout in Instrumentis & Litteris, tam fundatorum, quam Bernardini Episcopi, tunc Legati hujusmodi, desuper respectivè confectis, pleniùs dicitur contineri.

Cum autem postmodum, præfato Alexandro, ac illius Successoribus piæ memoriæ Pio III., & Julio II., etiam Prædecessoribus nostris, successive (sicut Domino placuit) sortis humanæ conditione de medio sublatis, Nos qui postmodum fuimus divinâ favente clementiâ ad summum Apostolatûs apicem assumpti, omnes Uniones, annexiones & incorporationes, de quibusvis Beneficiis Ecclesiasticis Apostolicâ vel aliâ quâvis auctoritate factas, quæ suum non erant sortitæ effectum revocavimus; & propterea Unio annexio & incorporatio per Bernardinum Episcopum & tunc Legatum factæ hujusmodi quoad tres primò dictas Capellanias effectum (ut asseritur) non sortitæ, quatenus assertio prædicta vera sit, nullius existant roboris vel momenti.

Petitio Capituli pro Erectione horum trium novorum Canonicatuum.

Et sicut eadem petitio subjungebat, si tres primò dictæ Capellaniæ perpetuò supprimerentur & extinguerentur, & ex illis in dictâ Ecclesiâ, (in qua nonnulli Canonicatus & Præbendæ jam fore noscuntur) tres alii novi Canonicatus & tres aliæ novæ Præbendæ, pro tribus aliis novis ejusdem Ecclesiæ Canonicis Præbendatis, qui onera Capellanis, dictas tres Capellanias obtinentibus, per ipsarum trium Capellaniarum fundatores earum ratione incumbere ordinata, supportare tenerentur, & stallum in choro, ac locum & vocem activam & passivam in Capitulo ejusdem Ecclesiæ haberent, & almutiis, ac aliis insigniis Canonicalibus (ad instar aliorum ejusdem Ecclesiæ Canonicorum) uti possent, erigerentur & instituerentur.

Illisque sic tunc erectis, pro eorum dote fructus, redditus, & proventus trium Capellaniarum prædictarum respectivè applicarentur & appropriarentur.

Jus Patronatûs.

Ac si Jus Patronatûs & præsentandi Decano & Capitulo præfatis personas idoneas ad dictos erigendos Canonicatus & Præbendas, quotiens illos pro tempore (primævâ illorum vacatione dumtaxat exceptâ) vacare contingeret, præfato *Johanni de Bergis* & Successoribus suis dicti Opidi in temporalibus Dominis perpetuò reservaretur & concederetur; dictus Johannes de Bergis dotem trium Canonicatuum & Præbendarum erigendorum hujusmodi condignè augmentaret;

Ac ex hoc profectò ejusdem Ecclesiæ decori, & venustati ejusdem Ecclesiæ, divinique cultûs in eâdem augmento longè magis consuleretur; ac dictorum fundatorum piæ voluntates hujusmodi, & onera tribus Capellaniis prædictis, ac earum possessoribus pro tempore existentibus, illarum ratione incumbentia prædicta, melius adimplerentur & supportarentur.

Quare pro parte *Johannis de Bergis*, Marcelli & Corneliæ Executorum, ac Henrici & Johannis de Puteo Capellanorum prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut unionem annexionem & incorporationem per Bernardinum Episcopum, & tunc Legatum factas hujusmodi, pro potiori cautela dissolvere, ac de novo cassare & annullare;

Nec non tres Capellanias prædictas perpetuò supprimere & extinguere, ac ex illis in dicta Ecclesia tres alios novos Canonicatus & præbendas erigere & instituere, aliàsque in præmissis oportunè providere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Nos igitur, qui Ecclesiarum omnium, præsertim Collegiatarum insignium decorem & venustatem, divinique cultûs augmentum ubique nostris potissimè temporibus vigêre & augeri, sinceris desideriis affectamus; Johannem de Bergis, & Marcellum & Corneliam testamenti executores, ac Henricum & Johannem de Puteo Capellanos hujusmodi, & eorum singulos, à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis, à jure vel ab homine quâvis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes;

Hujusmodi supplicationibus inclinati, Unionem annexionem & incorporationem per Bernardinum Episcopum & tunc Legatum factas hujusmodi, quoad tres Capellanias, potiori pro cautela, prædictâ auctoritate Apostolicâ tenore præsentium dissolvimus, illasque de novo cassamus & annullamus, ac ipsas tres Capellanias, eisdem auctoritate & tenore perpetuo supprimimus & extinguimus;

Erectio trium novorum Canonicatuum, qui vulgò *Lambertini* dicebantur, à Fundatore Lamberto Cupers.

Ac ex illis sic suppressis tres alios novos Canonicatus & Præbendas, in dictâ Ecclesiâ, pro tribus aliis novis ipsius Ecclesiæ Canonicis Præbendatis, qui Missas celebrare & alia onera eisdem suppressis Capellaniis ante illarum suppressionem incumbentia, juxta Ordinationem Fundatorum hujusmodi supportare, ac stallum in choro, locumque ac vocem activam & passivam in Capitulo ejusdem Ecclesiæ habere debeant, nec non Almutiis, & aliis insigniis Canonicalibus in sessionibus, processionibus, & aliis actibus publicis & privatis, ad instar aliorum Canonicorum ejusdem Ec-

clesiæ, utantur, etiam perpetuò sine alicujus præjudicio, erigimus & instituimus.

Illisque sic erectis, pro eorum dote fructus, redditus & proventus dictarum suppressarum Capellaniarum, quæ insimul quadraginta Ducatorum auri de Camera secundum communem extimationem valorem annuum (ut etiam asseritur) non excedunt, similiter perpetuò applicamus & appropriamus.

Jus Patronatus concessum Domino Bergizomensi.

Nec non Jus Patronatûs & præsentandi Decano & Capitulo Personas idoneas ad sic de novo erectos Canonicatus & Præbendas hujusmodi, quotiens illos simul vel successivè (hac primâ vice dumtaxat excepta) per cessum vel decessum vacare contigerit, Johanni de Bergis, dummodo, & postquam illorum dotem hujusmodi usque ad tertiam ejusdem dotis partem auxerit, ac successoribus suis præfatis (ipsorum Capituli contradictione non obstante) etiam perpetuo concedimus & reservamus.

Quo circa venerabili Fratri nostro Episcopo Casertano, & dilectis filiis Abbati Monasterii Parcensis extra muros Opidi Lovaniensis, & Præposito Ecclesiæ Dinantensis dictæ Leod. Diœcesis, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, per se vel per alium seu alios, præmissa omnia & singula, ubi quando & quotiens expedire cognoverint, fuerintque desuper pro parte *Johannis de Bergis*, & Executorum & Capellanorum prædictorum debitè requisiti, solemniter publicantes, eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostrâ præsentes Litteras & in eis contenta, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari.

Non permittentes eos desuper per quoscumque, contra eorumdem præsentium tenorem, quomodolibet indebitè molestari; contradictores per Censuram Ecclesiasticam & alia remedia Juris opportuna (appellatione postpositâ) compescendo, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis.

Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, nec non de certo Canonicorum numero, & aliis ejusdem Ecclesiæ Statutis & consuetudinibus, juramento, confirmatione Apostolicâ vel quâvis firmitate aliâ roboratis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Volumus autem, quod omnia & singula præmissa in concernentibus præfatum Cornelium, & Capellaniam ante suppressionem per eum possessam, hujusmodi nullum, nisi dicto Cornelio cedente vel decedente, aut Capellaniam ipsam aliàs quomodolibet dimittente, sortiri debeant effectum.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, dissolutionis, cassationis, annullationis, suppressionis, extinctionis, erectionis, institutionis, applicationis, appropriationis, cessionis, reservationis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo 1519.
quingentesimo decimo nono, undecimo Kalendas Januarii, Pontificatûs nostri anno septimo.

CAPUT LXXX.

LEO X. *Pontifex Bruxellis novam Ecclesiam Parochialem S. Gaugerici erigit, anno 1520, ad instantiam Caroli V. Cæsaris, Margaretæ Gubernatricis, Cancellarii ac Senatus Brabantiæ, Consulum ac Magistratûs Bruxell., incolarum &c. illiusque limites, jura, fabricam aliaque decernit.*

Ex Archivis Eccl. D. Gudilæ Bruxellis.

LEO Episcopus Servus &c. Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ &c. Sane pro parte dilectorum Filiorum modernorum Cancellarii & Consulum Ducalis Concilii Ducatus Brabantiæ, & Magistrorum Fabricæ Ecclesiæ, Capellæ nuncupatæ Sti. Gaugerici, Oppidi Bruxellensis Cameracensis Diœcesis, nec non ipsius oppidi oppidanorum & incolarum sub regione & districtu loci ejusdem Sti. Gaugerici degentium, Nobis nuper exhibita petitio continebat,

Quod cum in dicto Oppido (quod inter alia dicti Ducatûs Brabantiæ Oppida & municipia admodum notabile & insigne existit, & tam magnitudine ambitus, quam populi multitudine à Civitate Coloniensi parum differt, ac in quo, propter loci amænitatem, aëris temperiem, incolarumque civilitatem, Charissimus in Christo Filius noster Carolus Romanorum Rex Illustris, qui etiam Dux Brabantiæ existit, & sui Progenitores, ejusdem Brabantiæ Duces qui pro tempore fuerunt, à tempore hominum memoriam excedente, suam pro

Encomium urbis Bruxell.

majore parte residentiam facere soliti sunt.)

Duæ Parochiæ tantùm Bruxellis.

Duæ tantum Parochiales Ecclesiæ, in quibus omnia Ecclesiastica Sacramenta administrantur: una videlicet sub B. Gudulæ, quæ etiam Collegiata, habens Decanum & plures Canonicos inibi Præbendatos & Plebanum, qui dilectorum filiorum illius Parochianorum curam exercet; & alia sub B. M. de Capella invocatione, quæ simplex Parochialis, constructæ existant;

Status aliarum Ecclesiarum.

Et dicta Ecclesia Stæ. Gudulæ tres sub se, seu de illius pertinentiis existentes Ecclesias, Capellas adjutrices nuncupatas (in quarum qualibet duo Rectores, Portionarii nuncupati, inibi per Decanum pro tempore existentem, & dilectos Filios Capituli ipsius Ecclesiæ S. Gudulæ instituti, & ad nutum Plebani & Capituli prædictorum amovibiles, qui etiam Capellani & ministri ejusdem Plebani dicuntur, & inibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta dumtaxat, de consensu ejusdem Plebani administrant, esse consueverunt, & de quarum numero dicta Ecclesia Sti. Gaugerici existit,) in eodem Oppido habeat:

Situs parochiæ S. Gaugerici.

Ipsaque Ecclesia S. Gaugerici in inferiore & multum paludoso ac quodammodo insulari loco dicti Oppidi, inter duo flumina situata existat, atque longos & latos limites, utpote à dicta Ecclesia D. Gudulæ per spatium duorum milliarium Italicorum vel circa distantes, ac amplam regionem sive districtum habeat;

An hæc omnia vera fuerint ignoro.

Et hyemali tempore plerumque, & ferè singulis annis, causantibus inundationibus dictorum fluminum, qui totalem ipsius Ecclesię S. Gaugerici viciniorem regionem, seu ejus majorem partem aquis septam reddunt sive circumdant; præfati Oppidani & incolæ absque mortis periculo sine naviculis ex Ecclesia S. Gaugerici & illius regione hujusmodi dictam Ecclesiam D. Gudulæ pro Divinis audiendis & aliis Sacramentis Ecclesiasticis, quæ in dicta Ecclesia D. Gaugerici ministrari non possunt, recipiendis, adire & ab eâ reverti nequeant.

Propter quę infantes baptizandi absque sacri Baptismatis susceptione in via interdum deficiunt, & plerique infirmi absque Extremæ-Unctionis Sacramento decedunt, ac mulieres pauperculæ, quæ in earum puerperiis non admodum lautè vivunt, ut res ipsa exigit, partum suum purgaturæ, in via quandoque etiam deficiunt, vel ad dictam Ecclesiam S. Gudulæ se conferre omittunt.

Mortuorum cadavera quoque per biduum ac triduum tempore inundationum hujusmodi insepulta manent, seu maximo pauperum dispendio alibi sepeliri coguntur: & alia multa incommoda contingunt, in animarum periculum, ac ipsorum oppidanorum ac incolarum maximam incommoditatem, illorumque devotionis ac divini cultus diminutionem.

Nota antiquitatem.

Si dicta Ecclesia Sti. Gaugerici (quæ multo vetustior Ecclesiâ prædictâ S. Gudulæ existit, & quam singulis annis Decanus & Capitulum præfati cum Clero ejusdem Ecclesiæ S. Gudulæ Feriâ sextâ ante Dominicam in Passione seu Palmarum processionaliter visitare, & inibi suum cantum Paschalem, ut in vulgo dicitur, in signum certæ superioritatis accipere & secum deferre consueverunt) in Parochialem Ecclesiam cum Fonte Baptismali, Cæmiterio & aliis juribus & prçeminentiis ad Parochialem Ecclesiam pertinentibus, erigeretur & institueretur,

Dictusque locus S. Gaugerici cum illius districtu hujusmodi, à Parochia ejusdem Ecclesiæ D. Gudulæ segregaretur & separaretur. Ac eidem Ecclesiæ S. Gaugerici sic tunc erectæ, pro ejus limitata Parochia, nec non in loco & districtu hujusmodi nunc & pro tempore habitantes Christi fideles, pro illius Parochianis assignarentur & concederentur.

Olim duo Pastores.

Ac quod de cætero dicta erigenda Ecclesia per illius modernos, & illis vitâ functis seu aliàs cedentibus, per duos alios illius Rectores perpetuos, qui ab illa (nisi justa de causa) amoveri non possint, & æquales Portiones perciperent; ac Rectores Parochialis Ecclesiæ nominarentur & appellarentur, facultatemque & potestatem administrandi omnia & singula Sacramenta Ecclesiastica, ad instar Rectorum aliarum Ecclesiarum parochialium haberent: regi & gubernari.

Nec non annis singulis certa quota jurium sacramentalium, sepulturarum & aliorum emolumentorum ejusdem erigendæ Ecclesiæ, quę pro illius gravibus & magnis ædificiorum & structurarum molibus existit erecta: & tum propter ædificii partim vetustatem, tum etiam soli seu fundi imbecillitatem ruinam minatur, Fabricæ hujusmodi restaurationem, donec reparata fuerit, ad discretionem dicti moderni Cancellarii ac Mamburnorum ejusdem Fabricæ pro tempore existentium exponi deberet, statueretur & ordinaretur:

Ipsique moderni & pro tempore existentes ejusdem erigendæ Ecclesiæ Rectores, ab omnibus subjectionibus & oneribus, quibus Ecclesiæ D. Gudulæ seu illius Plebano, aut Decano & Capitulo hujusmodi quomodolibet tenentur, absolverentur & liberarentur.

Jus Patronatûs.

Nec non Jus Patronatûs & præsentandi simul vel successive duas personas idoneas ad Portiones erigendæ Ecclesiæ hujusmodi, quoties illas etiam simul vel successive per cessum vel decessum modernorum Rectorum hujusmodi, ac aliàs quovis modo pro tempore vacare contigerit, Decano & Capi-

tulo, si in dictam Erectionem, postquam desuper debitè requisiti fuerint, consenserint: aliàs, pro tempore existentibus Magistris Fabricæ hujusmodi, Institutio vero Episcopo Cameracensi pro tempore existenti reservaretur & concederetur:

Ex hoc profecto animarum periculis hujusmodi obviaretur, & illarum saluti consuleretur, & incolarum & habitatorum prædictorum commoditatibus provideretur: idque ad divini cultus augmentum, & incolarum hujusmodi specialem consolationem, & ipsius Oppidi Bruxellensis decorem & venustatem cederet.

Quare pro parte, tam præfati CAROLI, qui etiam Castellæ & Legionis ac Arragonum & Siciliæ Rex existit, & dilectę in Christo filiæ Nobilis Mulieris MARGARETÆ dicti Ducatus aliarumque Partium interioris Germaniæ pro ipso CAROLO Rege Administratricis, quam præfatorum modernorum Cancellarii & Consulum ac Magistrorum Fabricæ, nec non Oppidanorum & incolarum, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut Ecclesiam S. Gaugerici prædictam in Parochialem Ecclesiam, cum Fonte Baptismali, Cœmiterio aliisque juribus & pertinentiis ad Parochialem Ecclesiam pertinentibus, erigere & instituere,

Dictumque locum S. Gaugerici cum illius districtu hujusmodi à Parochia ejusdem Ecclesiæ Sanctæ Gudulæ segregare & separare: ac eidem Ecclesiæ S. Gaugerici sic tunc erectæ, pro ejus limitata Parochia, nec non in loco & districtu hujusmodi nunc & pro tempore habitantes Christi fideles pro illius Parochianis assignare & concedere; ac quod de cætero dicta erigenda Ecclesia, per illius modernos, & illis vitâ functis seu aliàs cedentibus, per duos alios Rectores perpetuos (ut præfertur) regi & gubernari,

Ac annis singulis certa quota jurium Sacramentalium, sepulturarum & aliorum emolumentorum ejusdem erigendæ Ecclesię pro illis, seu ejus Fabricæ hujusmodi restauratione, donec reparata fuerit, ad discretionem moderni Cancellarii ac pro tempore Magistrorum Fabricæ prædictorum exponi debeat, statuere & ordinare,

Ipsosque modernos & pro tempore existentes ejusdem erigendæ Ecclesiæ Rectores, ab omnibus subjectionibus & oneribus, quibus dictæ Ecclesiæ S. Gudulæ seu illius Plebano aut Decano & Capitulo hujusmodi quomodolibet tenentur, absolvere & liberare: nec non Jus Patronatûs & præsentandi simul vel successivè duas personas idoneas ad Portiones hujusmodi erigendæ Ecclesiæ, quoties illas etiam simul vel successivè per cessum aut decessum modernorum Rectorum hujusmodi, vel aliàs quovis modo pro tempore vacare contigerit, Decano & Capitulo, si in dictam Erectionem, postquam desuper debitè requisiti fuerint, consenserint: aliàs pro tempore existentibus Magistris Fabricæ hujusmodi, Institutionem vero Episcopo Cameracensi pro tempore existenti, reservare & concedere, aliàsque in præmissis opportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui omnibus Christi fidelibus periculorum materiam libenter submovemus; ac eorum animarum saluti & commoditati, divinique cultus augmento & decori prout possumus consulimus; modernos Cancellarium & Consules, ac Magistros Fabricæ civesque ac incolas prædictos ac eorum singulos à quibusvis excommunicationis &c. absolutos fore censentes, hujusmodi Supplicationibus inclinati,

Ecclesiam S. Gaugerici prædictam in Parochialem Ecclesiam, cum Fonte Baptismali, Cœmiterio & aliis juribus & pertinentiis ad Parochialem Ecclesiam pertinentibus, authoritate Apostolica tenore præsentium erigimus & instituimus. Dictum hujus Bullæ.

Dictumque locum S. Gaugerici, cum illius districtu sive regione, à Parochia Ecclesiæ D. Gudulæ hujusmodi perpetuò segregamus & separamus; ac locum ipsum eidem Ecclesiæ S. Gaugerici sic erectæ pro ejus limitata Parochia, nec non loci & districtus sive regionis hujusmodi nunc & pro tempore existentes incolas & habitatores pro illius Parochianis etiam perpetuo concedimus & assignamus: illique pro ejus dote, bona per eosdem incolas & habitatores propterea ipsi erectæ Ecclesiæ pro tempore donanda & assignanda, similiter perpetuò applicamus & appropriamus.

Et nihilominus quod de cætero dicta Ecclesia S. Gaugerici per illius modernos, & illis vita functis seu alias cedentibus, per duos illius Rectores perpetuos, qui ab illa, (nisi justa de causa) à quoquam amoveri nequeant, & æquales Portiones percipiant, ac Rectores parochialis Ecclesiæ nominentur & appellentur, facultatemque & potestatem administrandi Sacramenta Ecclesiastica omnia & singula, ad instar Rectorum aliarum Ecclesiarum parochialium habeant, regi & gubernari,

Quodque annis singulis certa quota jurium Sacramentalium, sepulturarum & aliorum emolumentorum ejusdem Ecclesiæ Sti. Gaugerici, pro illius seu ejus Fabricę hujusmodi instauratione, donec decenter reparata fuerit, ad discretionem moderni Cancellarii, ac Magistrorum Fabricæ ejusdem pro tempore existentium prædictorum, per ipsos Rectores exponi debeat, authoritate & tenore prædictis, etiam perpetuò statuimus & ordinamus.

Ipsosque modernos & pro tempore existentes Rectores ejusdem Ecclesiæ S. Gaugerici ab omnibus subjectionibus & oneribus quibus Ecclesiæ S. Gudulæ seu illius Ple-

Jus Patronatûs.

Plebano aut Decano & Capitulo hujusmodi quomodolibet tenentur, absolvimus & liberamus.

Nec non Jus Patronatûs & præsentandi simul vel successive duas personas idoneas, ad Portiones Ecclesiæ S. Gaugerici hujusmodi, quoties illas simul vel successive, per cessum aut decessum modernorum Rectorum prædictorum, ac aliâs quovis modo pro tempore vacare contigerit, Decano & Capitulo, si in dictam Erectionem, postquam desuper debitè requisiti fuerint, consensum suum præbuerint: alioquin pro tempore existentibus Magistris Fabricæ hujusmodi, Institutionem vero Episcopo Cameracensi pro tempore existenti, reservamus & concedimus; non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac dictæ Ecclesiæ S. Gudulæ juramento, Confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque Indultis & Litteris Apostolicis, Decano, Plebano & Capitulo præfatis quomodolibet concessis, approbatis & confirmatis. Quibus etiam, si de illis eorumque totis tenoribus & de verbo ad verbum, non autem per clausulas principales idem importantes, expressa mentio habenda foret, illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, hâc vice dumtaxat, illis aliâs in suo robore permansuris, specialiter & expressè authoritate prædicta derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo liceat &c.

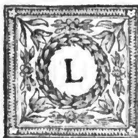
Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominicæ M. D. XX. xv. Kalendas Maii, Pontificatûs nostri anno octavo.

CAPUT LXXXI.

LAURENTIUS PUCCIUS, *S. R. E. Cardinalis ac Major Pœnitentiarius, translationem Monialium Ordinis S. Dominici è Monasterio Wordrichemensi* * *(quod erat in Oppidulo hujus nominis ad Wahalim fluvium, è regione Gorcomii) ad Hospitale Thamisiense in Wasia, recenset atque confirmat anno* 1521, *easdemque ab obedientia ac jurisdictione Ordinis Prædicatorum eximit, ac submittit Episcopo Tornacensi.*

* Vide Historiam Episcopatûs Sylvæducens. pag. 317.

Ex Archivis Episcopatûs Gandavens.

LAURENTIUS Miseratione divina Tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis; dilectis in Christo Priorissæ & Monialibus seu Sororibus Domûs seu Hospitalis loci de Thamisia, Tornacensis Diœcesis, sub Regula Tertii Ordinis Sancti Dominici, de Pœnitentia nuncupati, degentibus, salutem in Domino.

Ex parte vestra fuit propositum coram nobis, quod licet aliâs Vos de Monasterio de Woudrichem Trajectensis Diœcesis, Ordinis prędicti, in quo Altissimo laudabiliter famulando degebatis, causantibus certis sinistris perturbationibus in partibus illis tunc vigentibus, & regionem illam atrociter affligentibus, ad dictum locum Commissariis, per dilectum nobis in Christo Magistrum *Johannem Clerée*, tunc dicti Ordinis Generalem, ad visitandum destinatis, id volentibus & concedentibus ac de permissione & voluntate dilectorum etiam nobis in Christo *Rolandi Le Fevre* tunc Domini temporalis dicti loci de Thamisia, & *Hadewichæ* ejus conjugis, hoc ob singularem devotionis affectum quem ad Ordinem prædictum gerebant, summopere affectantium, translatæ fueritis, inibique novam Domum seu Monasterium sub gratiis & privilegiis omnibus dicto Monasterio de Woudrichem concessis erexeritis;

Diplom. Belg. Tom. III. pag. 719.

Inter quæ extat & caveri dicitur expressè quod illius Priorissa & Moniales unum idoneum Confessorem inamovibilem dicti Ordinis eligere possint, quæ quidem Privilegia per bonæ memoriæ Raymundum Sanctæ Mariæ novæ Presbyterum Cardinalem ad universam Germaniam Apostolicæ Sedis Legatum de Latere confirmata fuerunt. Quorum quidem Privilegiorum vigore, quemdam dicti Ordinis Fratrem Hermanum in vestrum Confessorem elegeratis & sub illius cura & protectione aliquamdiu vixeratis;

Nihilominus Provinciæ Vestræ Provincialis certis de causis, ad id animum suum moventibus, eumdem vestrum Confessorem, licet indebitè, ad claustrum revocavit, ac prætextu certarum discordiarum inter Vos & eumdem Confessorem ex una, ac Fratres Domûs Fratrum Prædicatorum Antverpiensis, Cameracensis Diœcesis, ex altera partibus exortarum, Vos à sua obedientia & cura totaliter & omnino abscidit & dismembravit, vos Pastoris solatio destitutas relinquendo.

Cum autem, ficut eadem veftra fubjungebat petitio, defideratis, ne Paftore & protectione carentes, vos à recto tramite declinare contingat, fub protectione, & correctione ac obedientia & fuperioritate venerabilis in Chrifto Patris Dei gratiâ Epifcopi Tornacenfis loci Ordinarii, qui vobis de idoneo Confeffore dicti Ordinis per vos eligendo confentire debeat, fubjici; fupplicari igitur feciftis humiliter, vobis fuper his per Sedem Apoftolicam de opportuno remedio provideri.

Nos igitur auctoritate Domini Papæ cujus primariè curam gerimus, & de ejus fpeciali mandato, fuper hoc vivæ vocis oraculo Nobis facto, Vos & dictæ Domus feu Monafterii de Thamifia Prioriffam & Moniales pro tempore exiftentes, fub dicti loci Ordinarii, nunc & pro tempore exiftentis, qui vobis de fufficienti & idoneo dicti Ordinis Confeffore *, per vos eligendo, confentire pebeat obedientia correctione, vifitatione, fuperioritate & protectione fubmittimus, ac eidem immediatè fubjectas & fubmiffas effe decernimus, abfciffione & difmembratione per dictum Provincialem, modo præmiffo, factas, nec non omnia & fingula Indulta & Privilegia veftra approbantes & confirmantes, Vofque & Confefforem veftrum pro tempore, ab illius & aliorum Ordinis prædicti fuperiorum & Fratrum aliarumque perfonarum * penitus eximentes.

* Provideat.

* Jurifdictione.

Quocirca venerabilibus in Chrifto Patribus Dei gratia Epifcopo Sti. Leonis Domini Papæ primario ad præfens in Romana Curia-refidenti, & ejufdem loci Ordinario vel ejus Vicario in fpiritualibus vel Officiali generali, & difcreto viro Præpofito Collegiatæ Ecclefię Dionantenfis Leodienfis Diœcefis & eorum cuilibet, eifdem auctoritate & mandato committimus & mandamus, quatenus Generali, Provincialibus, Prioribus & aliis fuperioribus, ac Fratribus dicti Ordinis, fub excommunicationis latæ fententiæ pœnâ, inhibeant feu inhibeat, ne in Vos & Confefforem veftrum jurifdictionem, vifitationem aut fuperioritatem exercere quoquomodo præfumant.

Ac vobis & Confeffori veftro per eumdem loci Ordinarium approbato & approbando in præmiffis efficacis defenfionis præfidio affiftentes non permittant Vos contra tenorem præfentium per eofdem Generalem, Provinciales, Priores, aut alios Superiores & Fratres nunc & pro tempore exiftentes in perfonis, bonis, & rebus veftris publicè vel occultè, directè vel indirectè, tacitè vel expreffè quovis quæfito colore vel ingenio, moleftari, perturbari, aut quomodolibet inquietari: contradictores quoflibet & rebelles per fententias cenfuras & pœnas Ecclefiafticas, ac etiam pecuniarias, & alia oportuna Juris remedia compefcendo; invocato etiam ad hoc, fi opus fuerit, auxilio brachii fœcularis.

Non obftantibus Conftitutionibus & Ordinationibus Apoftolicis ac dicti Ordinis & illius Regularum, locorum Statutis & confuetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apoftolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Privilegiis quoque & Indultis ac Litteris Apoftolicis eis & eorum Superioribus conceffis, confirmatis & innovatis, etiam fi in illis caveatur expreffè quod pro illorum fufficienti derogatione de eis fpecialis fpecifica & expreffa mentio habenda fit. Quibus omnibus partibus fpecialiter & expreffè derogamus, cæterifque contrariis quibufcumque.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum fub figillo Officii Pœnitentiariæ, quarto Kal. Octob. Pontificatûs Domini Leonis Papę decimi, anno nono.

CAPUT LXXXII.

ADRIANUS VI. *Pont. Magiftro feu Commendatori Domus de Juncis * Equitum Ordinis Teutonici, confirmat Ecclefiam, Patronatum ac decimas loci de Geldorp, in diftrictu Sylvæducenfi, anno* 1523.

* Vernaculè Bieffen, apud Trajectum Mofæ.

ADRIANUS Epifcopus Servus fervorum Dei, dilectis filiis Commendatori & Conventui Domus feu Baliviæ de Juncis Hofpitalis Hierofolimitani Beatæ Mariæ Teutonicorum Oppidi Trajectenfis, Leodienfis Diœcefis, falutem & Apoftolicam benedictionem.

His quæ pro fuftentatione onerum pro tempore incumbentium facta, & longo tempore obfervata fuiffe, & in præfentiarum obfervari dicuntur, ne in recidivæ contentionis fcrupulum relabantur, fed firma & illibata perpetuò perfiftant, libenter cum à nobis petitur, Apoftolici muneris adjicimus roboris firmitatem.

Sanè pro parte veftra nobis nuper exhibita petitio continebat, quod vos providè confiderantes gravia onera Domui feu Baliviæ de Juncis Hofpitalis Hierofolimitani B. Mariæ Theutonicorum Oppidi Trajectenfis Leodienfis Diœcefis tam ordinariè pro fuftentatione Religioforum Hofpitalis hujuf-

modi, quam etiam ob defensionem fidei Christianæ, & continuam oppugnationem quam adversus infideles continuè geritis incumbentia, quæ necessario sufferre habetis, aliàs retroactis temporibus certam partem fructuum etiam decimalium Parochialis Ecclesiæ loci de Geldrop dictæ Diœcesis, quæ ut asseritis, de Jure Patronatus vestri, in cujus possessione estis, esse dinoscitur, & ad quam dum pro tempore vacat unum ex Religiosis dictæ Domus nominare, & loci Ordinario præsentare, ad præsentationem hujusmodi in Rectorem dictæ Ecclesiæ instituendum consuevistis, pro oneribus hujusmodi facilius supportandis; salvâ & remanente congrua portione Rectori dictæ Ecclesiæ pro tempore existenti honestè de reliquis fructibus, redditibus & proventibus dictæ Ecclesiæ, se sustentandi, applicastis & incorporastis. Ac applicationis & incorporationis prædictarum vigore per triginta annos vel circa in pacifica & quieta possessione partem fructuum applicationum hujusmodi percipiendi & levandi extitistis, prout estis de præsenti.

Quare pro parte vestra Nobis fuit humiliter supplicatum, ut applicationi & incorporationi prædictis robur Apostolicæ confirmationis adjicere, aliàsque in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui commoditatibus singulorum Christi Fidelium & præsertim Religiosorum, pro fide Catholica indefessis viribus, & continuo labore adversus Christianæ Fidei hostes militantium, quantum cum Deo possumus, libenter consulimus, Vos & vestrûm singulos à quibusvis excommunicationis suspensionis & interdicti aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis; si quibus quomodolibet innodati estis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, applicationem & incorporationem prædictas ac inde secuta quæcumque autoritate Apostolica tenore præsentium approbamus & confirmamus.

Supplentes omnes & singulos defectus tam juris quam facti, si qui forsan intervenerint in eisdem; non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Domus seu Baliviæ hujusmodi juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, approbationis confirmationis & suppletionis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo vigesimo tertio, tertio mensis Aprilis, Pontificatûs nostri anno primo.

ADRIANUS VI. Ultrajectinus Belga, olim S. Theol. Doctor Lovanii, decessit Romæ anno 1523. Pontificatûs tertio. Latuit hæc ejus Bulla Gasparum Burmannum; quam aliàs Analectis suis inseruisset: quæ de eodem Pontifice eruditè collegit Ultrajecti anno 1727.

GELDORP, Municipium Diœcesis Sylvæducensis, quinto ab eadem urbe milliari. Anno 1462 Philippus de Hoorn Toparcha de Geldorp &c. Jus Patronatûs Ecclesiæ de Geldorp concessit FF. Ordinis Teutonici. Literas hujus Donationis, unà cum insertis literis vernaculis Arnoldi Ducis Gelriæ ac Juliaci, de eodem anno, vide in Historia vernacula Urbis Silvæducensis, per Jacobum ab Oudenhove, Parte 2. pag. 39.

CAPUT LXXXIII.

CLEMENS VII. & PAULUS III. *Romani Pontt. laudant constantiam Senatûs Populique Coloniensis in manutenenda Fide Catholica, anno 1531. & 1541.*

CLEMENS VII. Servus servorum Dei, dilectis S. P. Q. C. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Quod semper à pietate vestra expectavimus supplicesque à Deo imploravimus, ut vestra Civitas (olim Romani Imperii insignis Colonia, deindeque Christianæ pietatis solida in istis Regionibus columna, pollens opibus, robusta viribus, celebrata Literis) in tanta circumstantium hæresum propinquitate se illæsam Deo conservaret, & si qua sui parte corruisset, Dei munere cito consurgeret; id cum summa nostra lætitia, vestra maximè filii Senatus pietate & constantia factum esse, & continuo fieri audivimus, idque ad Nos jam undequaque nunciatur.

Agimus itaque Divinæ misericordiæ gratias, quod insignem ac percelebrem vestram

civitatem à sathanæ venenis tutata est, & sanctam Coloniam re & nomine effecit. Vobis autem filii quas possumus laudes paterno affectu reddimus, quanquam impares vestris meritis judicavimus; vestra enim virtus & constantia non solum sibi ad salutem, verum cæteris proficeret ad exemplum, securis auctoritatem tam insignis tamque eximiæ, nedum in Germania sed etiam in cuncta Europa, civitatis.

Vos verò filii dilectissimi utinam occasionem aliquando habeatis nostrum erga vos paternum ac peculiarem amorem exhibendi. Cuncta vobis quidem anniteremur signa ostendere paternæ nostræ erga vos & ferventissimæ charitatis.

Hortamur magis ex abundantia affectus nostri, quam quod necesse id vobis cum arbitramur, ut in cepto pietatis cursu persistatis, primum consulturi saluti, deinde etiam gloriæ vestræ, atque à Deo ipso (cuius veram Religionem à Patribus acceptam tuemini) immarcessibiles meritorum cumulos adepturi. A Nobis verò & Serenissimo Cæsare omnia expectaturi, quæ ab amantissimis Parentibus in pientissimos filios conferri possunt.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris M. D. XXXI. die XXIX. Novembris, Pontificatus nostri anno IX.

Bulla Pauli III. Pont.

Dilectis filiis Burgimagistris, Magistratibus & Senatui Coloniensi Paulus Papa III.

Dilecti filii, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Etsi præterita vestra officia, quæ Deo & Fidei Catholicæ, atque huic Sanctæ Sedi tribuistis, maxima antea erant, tamen his novissimè per vos gestis tantum cumulum meritorum erga Deum & veram Religionem vestrorum adjecistis, quantum Nos satis dignâ laudatione complecti posse diffidimus.

Vestra enim illa pietas & constantia semper laudata & in ore omnium celebris, nuper splendidius fulsit, cum vester Archiepiscopus (si is hoc nomine jam dignus est) corrupta sua Diœcesi, etiam suam civitatem vestram corrumpere atque à veteri fide atque usu Catholicæ Ecclesiæ avertere conatus est. Ei enim & viriliter restitistis, & postmodum non destitistis omni studio ac diligentia suadere ut à tanto scelere desisteret. *Hermannus Comes à Weda.*

Benedictus igitur Deus Pater misericordiarum & consolationis, qui vos in tribulatione consolari dignatur, qui si hoc tempore peccatis ita exigentibus permisit venena etiam antidota nobis concessit. Ejus proindè misericordiam imploremus, ut ipse qui Vobis tantum immisit robur, addat & felicitatem, quo fructum percipere vestræ virtutis & Deo servire quietè possitis, ad honorem nominis sancti sui; quod & futurum in ejus clementia confidimus.

Quapropter vos filii hortamur, & per Dominum Jesum qui in vobis habitat rogamus, ut in cæpta pietate & constantia perseveretis, modis omnibus providentes atque impedientes, ne Lutherani Concionatores, nunc in vicinis locis rugientes & quærentes quem devorent, in vestra civitate prædicare aut populum seducere possint.

Confidimus enim in Domino Jesu Christo, qui ad tempus attollit impios, ut gravius corruant & prosternantur, ut humiliati exaltentur, faciantque cum tentatione proventum. Quod cito rem facturus, . . . causam suam judicabit, & constantiam ac fidem vestram, quam & in tot fluctibus servastis, largo suo gratitudinis fonte remunerabit, per tranquillam hic & felicem vitam in terris, posteaque multo beatiorem & feliciorem in cælis.

Nos autem neque auxiliis, neque favore, neque necessariis ad hæc provisionibus, quantum ad nostrum pertinebit officium, vobis deerimus.

Datum Bononiæ, sub annulo Piscatoris die prima Junii 1543. Pontificatus nostri anno nono.

CAPUT LXXXIV.

CLEMENS VII. *Pontifex confirmat anno 1533. fundationem XIII. Præbendarum, cum Præposito ac Decano in Ecclesia S. Nicolai, Avenis, Hannoniæ Oppido, ex pia institutione D. Ludovicæ de Albret Dominæ de Avenis, nec non de consensu Abbatis Lætiensis, ejusdem Ecclesiæ Patroni &c.*

Ex Archivis Capituli Avenensis.

Lemens Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Cameracensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Sacri Apostolatus ministerio, meritis licet imparibus, supernâ disponente clementiâ, præsidentes, inter multiplices curas, quibus pro rerum negotiorumque varietate distrahimur, illam libenter amplectimur, per quam nostræ provisionis auspiciis singulæ Ecclesiæ, præsertim

ſertim inſignes, dignioribus titulis decorentur, & in iis divinus cultus, ac Miniſtrorum Eccleſiaſticorum numerus incrementum ſuſcipiant; & ut ad id tendentia vota optatum conſequantur effectum, opem & operam efficaces impendimus: prout in Domino conſpicimus ſalubriter expedire.

Sanè pro parte dilectæ in Chriſto filiæ Nobilis mulieris *Ludovicæ* Dominæ in temporalibus villæ de Avelnes, Cameracenſis Diœceſis, quondam *Caroli de Croy*, dum viveret Principis de Chimay, dictæ Villæ in temporalibus Domini, Relictæ, petitio continebat: quod cum Parochialis Eccleſia dictæ Villæ ſatis inſignis exiſtat, & ipſa *Ludovica* piâ devotione ducta, in eâdem Eccleſiâ, ad quam ſingularem gerit devotionis affectum, Horas Canonicas diurnas & nocturnas per certos Vicarios inibi ex ejus Fundatione deputatos, devotè recitare faciat: ſi dicta Eccleſia in Collegiatam Eccleſiam, cum Sigillo & archa ſeu capſâ communibus, ac aliis Collegialibus inſigniis; & in illâ una Præpoſitura principalis pro uno Præpoſito, & unus Decanatus non principalis inibi Dignitates pro uno Decano, qui Præpoſiti & Canonicorum ac aliorum Habituatorum pro tempore exiſtentium;

Nec non tredecim Canonicatus & totidem Præbendæ pro iiſdem Præpoſito & Decano; ac aliis undecim Canonicis, quorum primus dilectorum filiorum parochianorum ipſius Eccleſiæ curam haberet & exerceret, ac illis Sacramenta Eccleſiaſtica adminiſtraret, quique omnes inſimul Capitulum ipſius Eccleſiæ facerent & conſtituerent: & in ipſa Eccleſia Horas Canonicas & alia Officia diurna & nocturna ad inſtar Cleri aliarum Collegiatarum Eccleſiarum partium illarum celebrarent, erigerentur & inſtituerentur,

Ac Menſæ Capitulari ipſius Eccleſiæ, pro dictorum Præpoſituræ ac Decanatûs, nec non Canonicatuum & Præbendarum dote, fructus, redditus & proventus ipſius Eccleſiæ perpetuo applicarentur & appropriarentur,

Nec non Jus Patronatûs & præſentandi dilectum filium modernum Rectorem dictæ Eccleſiæ ad Decanatum ab ejus primævâ Erectione, ac perſonas idoneas ad Præpoſituram, ac ſingulos Canonicatus & Præbendas hujuſmodi, quotiens illos tam ab eorum primæva Erectione quam deinceps vacare contigerit, præfatæ *Ludovicæ* ac hæredibus & ſucceſſoribus ſuis dictæ Villæ in temporalibus Dominis pro tempore exiſtentibus, perpetuo reſervaretur & concederetur;

Dicta *Ludovica* pro uberiori dote hujuſmodi bona alia ad eam legitimè pertinentia aſſignaret, ac ex hoc tam Eccleſia quam Villa hujuſmodi non parum decoraretur, & in ipſa Eccleſia divinus cultus cum populi devotione & animarum ſalute, non modicum inibi ſuſciperet incrementum.

Quare pro parte præfatæ *Ludovicæ*, aſſerentis, præſentationem perſonæ idoneæ ad dictam Eccleſiam, dum pro tempore vacat, ſeu illius collationem, & quamvis aliam diſpoſitionem ad Abbatem pro tempore exiſtentem Monaſterii Lætienſis, Ordinis Sancti Benedicti dictæ Diœceſis, de antiquâ & approbatâ hactenuſque pacificè obſervatâ conſuetudine, pertinere; ipſiuſque Eccleſiæ fructus, redditus & proventus viginti quatuor ducatorum auri de Camerâ, ſecundum communem æſtimationem, valorem annuum non excedere, *Abbas Lætienſis Patronus Eccleſiæ Avenenſis.*

Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut dictam Eccleſiam in Collegiatam, ac in eâ unam Præpoſituram principalem pro uno Præpoſito, & unum Decanatum non principalem inibi Dignitates pro uno Decano, ac tredecim Canonicatus & totidem Præbendas pro Præpoſito & Decano ac undecim Canonicis, ut præfertur, erigere & inſtituere, ac dictæ Menſæ Capitulari fructus, redditus & proventus Eccleſiæ, ac bona per eandem *Ludovicam* aſſignanda, hujuſmodi perpetuò applicare & appropriare;

Nec non Jus Patronatûs ac præſentandi eundem Rectorem ad dictum Decanatum ab ejus primævâ erectione, & alias perſonas idoneas ad Præpoſituram, nec non ſingulos Canonicatus & Præbendas prædictas, quotiens illos, ut præmittitur, vacare contigerit, eidem *Ludovicæ*, ac ejus hæredibus & Succeſſoribus præfatis, perpetuò reſervare & concedere, aliâſque in præmiſſis opportunè providere, de benignitate Apoſtolicâ dignaremur.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod ſemper in Unionibus vocarentur quorum intereſſet, quique Eccleſiarum quarumlibet decorem, & in illis divini cultûs augmentum noſtris potiſſimè temporibus, ſinceris deſideramus affectibus, de præmiſſis certam notitiam non habentes, ipſamque *Ludovicam* à quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis, à jure vel homine, quavis occaſione vel cauſâ latis, ſi quibus quomodolibet innodata exiſtat, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſolventes & abſolutam fore cenſentes:

Hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati tuæ per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus de præmiſſis nobis expoſitis, authoritate noſtra per te-ipſum te diligenter informes. Et ſi per informationem hujuſmodi ita eſſe repereris, ac ejuſdem moderni Rectoris ad hoc expreſſus accedat aſſenſus, Eccleſiam prædictam in

Collegiatam, cum Sigillo & archâ seu capsâ communibus ac aliis Collegialibus insigniis.

Nec non in eâ unam Præposituram principalem, pro uno Præposito, & unum Decanatum non principalem inibi Dignitates pro uno Decano, qui Præpositi & Canonicorum ac aliorum Habituatorum, nec non tredecim Canonicatus & totidem Præbendas, pro Præposito & Decano præfatis ac aliis undecim Canonicis, quorum primus Parochianorum eorumdem curam habeat & exerceat, ac illis Sacramenta Ecclesiastica ministrare debeat.

Qui quidem Præpositus, Decanus & Canonici insimul Capitulum ipsius Ecclesię faciant & constituant, & in eâdem Ecclesiâ divina Officia celebrare teneantur; sine alicujus præjudicio, erigere & instituere, ac ipsius Ecclesiæ fructus, redditus & proventus, nec non per ipsam *Ludovicam* assignanda bona hujusmodi, cum assignata fuerint eidem Mensæ Capitulari, pro dote Præposituræ & Decanatûs & Canonicatuum hujusmodi, juxta providam eorumdem Capituli desuper faciendam ordinationem convertenda, perpetuò applicare & appropriare;

Nec non postquam dicta *Ludovica* Præposituram & Decanatum & Canonicatus & Præbendas antedictos sufficienter dotaverit, Jus Patronatûs & præsentandi eundem Rectorem ad Decanatum ab ejus primæva Erectione, ac personas idoneas ad Præposituram, necnon ad singulos Canonicatus & Præbendas prædictos, quotiens illos tam à primævâ Erectione hujusmodi quam deinceps pro tempore vacare contigerit, per Decanum ipsius Ecclesiæ aut Episcopum Cameracensem pro tempore existentem, seu Sedem Apostolicam, prout eidem *Ludovicæ* videbitur, ad præsentationes hujusmodi instituendos, *Ludovicæ* suisque hæredibus & Successoribus præfatis dictæ Villę in temporalibus Dominis perpetuo reservare & concedere;

Quodque ipso Decanatu (dictâ prima vacatione dumtaxat exceptâ) aliàs quovis modo pro tempore vacante, præfati Capitulum, unum ex eisdem Canonicis in Decanum ipsius Ecclesiæ eligere, & præfatus Episcopus Cameracensis Electionem ipsam confirmare, debeant, statuere & ordinare,

Nec non Ecclesiæ & Pręposito & Decano, Capitulo, Canonicis & Habituatis præfatis, ut omnibus & singulis Privilegiis, immunitatibus, prærogativis, exemptionibus, gratiis, favoribus & Indultis quibus aliæ Collegiatæ Ecclesię illarumque Capitula, Canonici & personæ de jure vel consuetudine ac aliàs quomodolibet utuntur potiuntur & gaudent, ac uti, potiri & gaudere, poterunt quomodolibet, in futurum uti, potiri & gaudere.

Ac ipsis Capitulo, ut pro salubri directione & felici statu dictæ Ecclesiæ illiusque personarum ac divinorum Officiorum in eâ celebratione, quæcumque Ordinationes & Statuta rationabilia & honesta, ac à sacris Canonibus non deviantia, cum consilio & voluntate dictę *Ludovicæ*, & pro tempore existentis ejusdem Villæ in temporalibus Domini, facere & edere, illaque mutare, limitare & tollere; ac alia de novo facere, quotiens ipsis pro utilitate ipsius Ecclesiæ visum fuerit, liberè & licitè valeant, plenam & liberam facultatem concedere, & indulgere eadem authoritate nostra procures.

Et nihilominus si Erectionem, institutionem, applicationem, appropriationem, reservationem, concessionem, Statutum, Ordinationem & Indultum hujusmodi per te vigore præsentium fieri contigerit, ut præfertur, eisdem Præposito, Decano & Capitulo ac *Ludovicæ*, nec non heredibus & successoribus, in pręmissis efficacis defensionis præsidio assistens, facias eadem authoritate nostrâ, Erectionem, Institutionem, & applicationem, reservationem, concessionem, Statutum & Ordinationem, ac alia præmissa firmiter observari;

Ac Præpositum, Decanum & Capitulum, nec non *Ludovicum*, ac hæredes & Successores præfatos, illis pacificè gaudere; non permittentes eos desuper per quoscumque contra præsentium tenorem quomodolibet indebitè molestari; contradictores quoslibet & rebelles per Censuras & pœnas Ecclesiasticas, (appellatione postpositâ) compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis processibus, censuras & pœnas ipsas iteratis vicibus aggravando; invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Non obstantibus voluntate nostra priori prædicta, ac aliis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim à dictâ sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per Litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de Indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicę millesimo quingentesimo trigesimo tertio, Kalendis Augusti, Pontificatûs nostri anno decimo. 1533.

CAPUT LXXXV.

PAULUS III. *Pontifex, anno* 1541 *ad instantiam D.* JOANNIS CARONDELET *Archiepiscopi Panormitani nec non Præpositi Ecclesiæ St. Donatiani Brugis; approbat Transactionem quoad limites Jurisdictionis Præpositalis ac Canonicalis, initam cum Magistratu Brugensi.*

Ex Archivis Episcopat. Brugens.

PAULUS Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Hiis, quæ pro bono pacis & quietis inter personas quaslibet, concordiâ terminata fuisse dicuntur, ut illibata persistant, libenter cum à Nobis petitur, Apostolici munimimus adjicimus firmitatem.

Sanè pro parte Venerabilis Fratris nostri Johannis Archiepiscopi Panormitani, qui, ut asserit, Præposituram Ecclesiæ S. Donatiani oppidi Brugensis Tornacensis Diocesis ex dispensatione Apostolica obtinet, ac dilectorum Filiorum Decani, Capituli, Officiariorum & Justiciariorum Ecclesiæ, nec non tam pro se quàm tota universitate dicti Oppidi Scoltheti, Burgimagistrorum, Scabinorum, Consiliariorum, Thesaurariorum, & aliorum etiam Officiariorum ac Justiciariorum Oppidi prædicti nobis nuper exhibita petitio continebat;

Quod aliàs ad lites, causas, quæstiones, & controversias jam dudum inter tunc Præpositum, ac Decanum, Capitulum, Officiarios, & Justitiarios Ecclesiæ ex una, nec non Scolthetum, Burgimagistros, Scabinos, Consiliarios, Thesaurarios, & alios etiam Officiarios ac Justitiarios præfatos Oppidi eorundem ex altera partibus subortas, & quæ imposterùm suboriri possent, tam causâ terminorum, & limitum Dominii & territorii Præposituræ prædictæ & dictæ Ecclesiæ Canonicaturæ existentium intra districtum præfati Oppidi, ac nonnullorum actuum Justitiæ & Jurisdictionis, quos quælibet dictarum Partium asserebat se posse facere in & super præfatis limitibus, tanquam ad se jure suo proprio pertinentibus & spectantibus, quàm eorum, & quâvis aliâ occasione coram quibuscumque Judicibus motas & pendentes, amicabiliter extinguendum, & totaliter concordandum & pacificandum, pro quiete & pace cujuslibet illorum, gravibusque laboribus & expensis, quos eos propterea subire oporteret, parcendum,

Intervenientibus nonnullis probis viris, etiam in temporalibus Dominis, etiam specialiter ad hoc per Cæsaream Majestatem commissis & deputatis, de communi eorum & cujuslibet ipsorum consensu tam pro se, quam pro suis respectivè Successoribus, omnibus melioribus modo, viâ, jure, causâ & formâ, quibus meliùs & efficaciùs potuerunt & debuerunt, non coacti, neque aliquâ sinistrâ machinatione circumventi, sed spontè, liberè & ex certis eorum scientiis, ac propriis & spontaneis motu & voluntatibus, maturisque deliberationibus & consiliis præhabitis, Apostolicæ Sedis beneplacito in omnibus semper salvo; transegerunt, convenerunt, peregerunt, & concordaverunt in eum, qui sequitur, modum.

Imprimis quòd Scolthetus, Burgimagistri, Scabini, Consiliarii, Thesaurarii, & alii Officiarii & Justiciarii ipsius Oppidi deberent fateri & recognoscere eos limites & terminos, quos & quales dilectus filius Baptista Lomelinus dictæ Majestatis Ostiarius ad requisitionem eorumdem Johannis Archiepiscopi & Capituli designaverat & renunciaverat, ac ipsi Universitati in scriptis exhibuerat, ad Præpositum ipsius Ecclesiæ pro tempore existentem & præfatum Capitulum pertinere & spectare:

Qui quidem Ostiarius prædictos terminos finium causâ in utrarumque partium vel earum procuratorum præsentia poneret & statueret, juxta formam & tenorem prioris per eum factæ designationis & renunciationis; utrisque nichilominus partibus hinc inde remanentibus salvis quoad limites & terminos tam in præfata priori designatione expressos, quam non expressos, quos dicti Præpositus & Capitulum prætendebant habere extrà portas & mænia ejusdem Oppidi, & sine præjudicio alterius juris in illis;

Super quibus tamen limitibus & generaliter super omnibus & singulis locis earumdem Præposituræ, & Canonicaturæ, situatis & jacentibus intrà districtum Civitatis, Municipatum & Scabinatum dicti Oppidi, Præpositus verò ac Decanus & Capitulum præfati sinerent & consentirent, ac paterentur in ipsius Oppidi, reipublicæ bonum favorem & utilitatem, Scolthetum, Burgimagistros, Scabinos, & alios dicti Oppidi Justitiarios & Officiales prædictos habere, facere, & exercere ea, quæ sequuntur.

Primo: quod subhastatores sive præcones & æstimatores præfati Oppidi soli & in solidum possent illic facere quascumque venditiones, subhastationes, auctiones, & æstimationes, quas contingeret ibidem fieri debere, omnium & quorumcumque bonorum mobilium & immobilium, tam hominum

fallitorum & fallitarum, domorum mortuariarum, quam etiam eorum, qui bonis renunciassent & cessissent, absque eo quod propterea opus esset petere vel rogare licentiam ab eisdem Præposito, Decano, & Capitulo, aut eorum Officiariorum aliquo.

Verum cognitio investituræ, traditionis, cessionis, & transportûs seu translationis domorum, terrarum, rerumque immobilium sub Præpositura & Canonicatura prædictis jacentium remaneret Prępositо, & Capitulo, ac ipsius Ecclesiæ Officiariis præfatis, & ad eos spectaret,

Salvo quod venditio sive subhastatio bonorum immobilium, quam illic contingeret fieri in vim alicujus sententiæ sive rei judicatæ, aut alicujus recognitionis judicialis, fieret & fieri deberet per Officiarium ejus loci sive jurisdictionis, cui competeret exequi, & facere adimplere ejusdem sententiæ condemnationem,

Et posset ille Officiarius facere publicari talem venditionem in prædicto Oppido per eos homines, quorum illic officium est & sua voce & tintinnabuli sonitu publicas venditiones, subhastationes & auctiones publicare & proclamare, & pro venditionibus taliter ad auctionem per Officiarios prædictarum Præpositураæ & Canonicaturæ, ac etiam per subhastatores factis ipsi iidem Officiarii haberent promptam & paratam executionem.

Quę tamen executio fieri deberet per Officiarios illius loci sive jurisdictionis, ubi eam fieri contingeret in persona subhastatoris pro Denariis ex venditione procedentibus in termino solito & consueto, ac etiam in persona emptorum, eisdem modo & formâ, quibus uti consuevissent activè & passivè Municipes, Cives nuncupati, ejusdem Oppidi.

Secundò: quod Primarii sive Decani, & Officiarii Collegiorum sive Sodalitiorum Artificum facti & creati in præfato Oppido, super ejus Artificibus & Policia possent in domibus & locis intrà limites Præposituræ & Canonicaturæ hujusmodi in dicto Oppido existentibus inquirere & inquisitiones facere in omnes & singulos Artifices ibi habitantes aut mechanicam exercentes & adversus Leges & Statuta Municipalia facientes mulctare, juxta formam & tenorem eorum Statutorum desuper pro tempore factorum & faciendorum.

Tertiò: quod ipsius Oppidi Officiarii præfati & portarum Observatores possent exequi, capere, & apprehendere super territorio Præposituræ & Canonicaturæ prædictarum in eodem Oppido ejusque Scabinatu jacente omnes & singulos, qui quovis modo facerent contra prohibitionem ejus Statutorum Municipalium. Et cognitio talis executionis, apprehensionis, sive capturæ maneret & spectaret ad Legislatores præfati Oppidi. Salvo quod subditi & officiarii ipsarum Præposituræ & Canonicaturæ, qui extra Oppidum & Scabinatum prædictum irent potatum, fraudantes ejusdem Oppidi Collectas & Assisias, conformarentur & haberentur, ac cum eis ageretur, sicut eatenus consuetum erat cum subditis Territorii de Franco nuncupati.

Quartò quod stipites clausuræ sive impedimenta per dictos Legislatores super aliquibus Præposituræ sive Canonicaturæ earumdem locis vel limitibus erecta seu posita, sive adhuc pro commodo & utilitate aut fortificatione dicti Oppidi, arbitrio eorumdem Legislatorum, ex tunc imposterum ponenda, possent perpetuò ibi stare, & manere, ac manuteneri, si opus foret; absque eo quod propterea opus esset rogare sive impetrare aliquam licentiam à præfatis Præposito sive Capitulo.

Quintò: quod præfati Legislatores haberent & retinerent cognitionem omnium domorum mortuariarum eorum municipum, seu etiam intra limites Jurisdictionis Præposituræ & Canonicaturæ prædictarum, in oppido & Scabinatu præfatis tunc & pro tempore existentium, ac etiam bonorum municipum ibi fallitorum; reservatâ tamen illis Præposituræ & Canonicaturæ hujusmodi executionum saisinarum sive arrestorum, quæ contingeret ibidem fieri, cognitione & judicaturâ.

Cæterum quod Præpositus & Capitulum prętati cederent & renunciarent omni tali jurisdictioni eis quovis modo competenti in dicti Oppidi Domo Scabinali, Scribatu Criminali, Thesauraria, ac in platea strata & ponte jacentibus ante & juxta prædictam Thesaurariam, portis, muris, mæniis, fossatis, & aggeribus, ac etiam in prisoniis & carceribus. In quibus quidem locis cognitio & judicatura maneret & spectaret ad prefatos Legislatores.

In omnium vero supra-narratorum & plurium aliorum negotiorum, causarum, & rerum in publico Instrumento desuper confecto ac in hujusmodi Transactione & Concordia plenius stipulatorum & contentorum recompensam, Scolthetus, Burgimagistri, Scabini, Consiliarii, & Thesaurarii, ac Universitas supradicti in perpetuum eisdem Præposito & Capitulo censum & redditum annuum octoginta florenorum Carolinorum, duabus libris Parisiensis Monetæ Flandrię pro quolibet floreno computatis, annis singulis pro una in Beati Joannis Baptistæ & altera medietatibus ejusdem redditûs in Domini Nostri Jesu Christi Nativitatum festivitatibus pendere & solvere tenerentur.

Et insuper dictæ Partes omnia & singula supradicta sic utrisque Partibus placita, commoda, & acceptata per eamdem Majestatem laudari & approbari, seque respectivè

vè per ipsius Majestatis sententiam & Arrestum ad observationem omnium prædictorum condemnari obtinuerunt & passæ sunt: prout in scripturis publicis desuper confectis dicitur plenius contineri.

Quare pro parte tam Joannis Archiepiscopi, Decani, Capituli, quam Scoltheti, Burgimagistrorum, Scabinorum, Consiliariorum, Thesaurariorum, & aliorum Officiariorum & Justiciariorum hujusmodi nobis fuit humiliter supplicatum, ut Transactioni, conventioni, pacto, & concordiæ hujusmodi pro eorum subsistentia firmiori robur nostræ approbationis adjicere, aliásque in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, quorum est, quæ pacis sunt & concordiæ, effectui votivo salubriter demandare, Joannem Archiepiscopum, Decanum, Capitulum, Scolthetum, Burgimagistros, Scabinos, Consiliarios, Thesaurarios, & alios Officiarios ac Justiciarios præfatos, ac eorum singulos á quibusvis Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & pœnis, à jure vel ab homine quâvis occasione, vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, ac dictarum scripturarum tenores præsentibus pro expressis habentes,

Hujusmodi supplicationibus inclinati, Transactionem, conventionem, pactum & concordiam hujusmodi, ac puncta & articulos in eis, nec non prout illa concernunt omnia & singula in ipsis scripturis contenta, licita tamen & honesta, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium perpetuò approbamus & confirmamus, ac per utramque partium prædictarum inviolabiliter observari debere,

Ipsasque Partes ad illorum observationem & complementum omni viâ juris, sub quibusvis censuris & pœnis cogi & compelli, nec ab eorum observatione resilire posse decernimus; supplentes omnes & singulos tam juris quam facti defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem.

Quo-circa dilectis Filiis Sancti Andreæ extra, & Sancti Bartholomæi de Eechout intra Oppidum præfatum, Monasteriorum Abbatibus, ac Officiali Tornacensi per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo, aut unus eorum, per se vel alium seu alios præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, ubi & quando opus fuerit, ac quoties super hoc pro parte Partium prædictarum vel alterius earum desuper fuerint requisiti, solemniter publicantes, eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostrâ Litteras, & in eis contenta hujusmodi, firmiter observari, ac easdem respectivè Partes illis pacificè gaudere,

Non permittentes unam Partium prædictarum per alteram, vel è contrà, aut easdem Partes per quoscumque desuper quomodolibet indebitè molestari; contradictores quoslibet & rebelles, per censuras & pœnas Ecclesiasticas, ac alia opportuna juris remedia, appellatione postpositâ, compescendo, ac legitimis desuper habendis servatis processibus, Censuras & pœnas ipsis etiam iteratis vicibus aggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis.

Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiæ & Universitatis seu Municipii prædictorum juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate aliâ roboratis Statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque Indultis & Litteris Apostolicis, illis, & seu dictis Partibus aut quibuslibet aliis sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis irritantibus & aliis Decretis, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis, & innovatis.

Quibus omnibus, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, individua, & expressa, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio seu quævis alia expressio habenda, vel aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hâc vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, contrariis quibuscumque. Aut si Partibus ipsis vel quibusvis aliis communiter vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Nulli ergò omninò hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, approbationis, confirmationis, decreti, mandati, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraîre. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quadragesimo primo, nono 1541. Kalendas Martii, Pontificatûs nostri octavo.

CAPUT LXXXVI.

PAULUS III. *Pontifex recenset atque confirmat anno* 1541 *Fundationem aliaque Privilegia Monialium Stæ. Elisabethæ Ordinis Sti. Augustini, Bruxellis per Elisabetham Brabantiæ Ducissam ab anno* 1402 *incboata.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

AULUS Episcopus Servus servorum Dei, dilectis in Christo Filiabus, Priorissæ & Conventui Monialium per Priorissam gubernari soliti, sanctæ Elisabeth in Monte Syon, Oppidi Bruxellensis, Ordinis S. Augustini, Cameracensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex parte vestra fuit propositum coram Nobis, quod postquam olim, videlicet anno millesimo quadringentesimo secundo,
1402. bonæ memoriæ Joannes tunc Episcopus Cameracensis, contemplatione quondam Elisabeth dum viveret Burgundiæ & Brabantiæ Ducissæ Fundatricis Monasterii Monialium S. Elisabeth in Monte Syon Oppidi Bruxellensis, Ordinis S. Augustini, Cameracensis Diœcesis, ut Vos salubrius & commodius Altissimo famulatum reddere valeretis, tunc Decanum Christianitatis nuncupatum, in dicto Oppido pro tempore residentem, cum assistentia unius honesti & approbatæ vitæ dicti Ordinis Religiosi primò, & deinde
1436. millesimo quadringentesimo trigesimo sexto etiam tunc Priorem Viridis Vallis ejusdem Diœcesis, & successivè etiam bonæ memoriæ Joannes de Burgundia Joannis Episcopi Cameracensis immediatus successor, loco ejusdem Prioris Viridis, Priorem Rubeæ Vallis dictæ Diœcesis pro tempore existentem, ipsius Monasterii Visitatores, cum facultatibus tunc expressis elegerant & deputaverant;

Postremò piæ memoriæ Eugenius PP. IV. Prædecessor noster millesimo quadrin-
1444. gentesimo quadragesimo quarto Domini nostri Jesu Christi respectivè annis, vestris tunc supplicationibus inclinatus, Vobis, quod de consilio & assensu alicujus Prælati Ecclesiastici eidem Monasterio unum vel duos ut præfertur bonæ conditionis & famæ Presbyteros sæculares vel Regulares dicti Monasterii Visitatores & gubernatores, cum facultatibus similiter tunc expressis eligere valeretis, quamdiu Regularis observantia in dicto Monasterio vigeret, concesserat & indulserat; compertum est ob diversorum Visitatorum varietatem & à proprio Pastore divisionem, Monasterium prædictum in suo tranquillo & quieto regimine, prout eo tempore quo à suo proprio Pastore ut præmittitur regebatur, persistere, & Vos Divino obsequio cui estis mancipatæ famulatum reddere, ut desideratis & tenemini, non valetis.

Et sicuti eadem petitio subjungebat, deficiente cura veri Pastoris, qui cognoscit oves suas, totum ovile dispargitur, & à quo Vos totaliter non recessistis, neque recedere intenditis.

Quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus pro salubri dicti Monasterii directione & regimine Vobis in præmissis providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur vestris supplicationibus hujusmodi inclinati, Vobis ut de cætero unum vel plures Visitatorem seu Visitatores, gubernatores, Confessorem & Capellanum, Presbyteros sæculares vel Regulares, qui dictum Monasterium visitare ac in spiritualibus & temporalibus regere & gubernare, Confessiones audire, Missas & alia divina officia celebrare, & Sacramenta Ecclesiastica ministrare in eodem Monasteria debeant, de consilio tamen & assensu Episcopi Cameracensis pro tempore existentis, eligere possitis & valeatis, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium de speciali gratiâ concedimus pariter & indulgemus.

Quodque tam vos quam Visitatores, gubernatores, Confessores & Capellani ipsius Monasterii, etiam pro tempore existentes, in omnibus & in singulis controversiis & differentiis, ac quibusvis necessitatibus pro tempore occurrentibus, ad eundem Episcopum recurrere, & illius moderationi, ordinationi & decreto stare, & parêre teneamini & debeatis.

Sicque per quoscumque Judices etiam sacri Palatii Apostolici Caussarum Auditores, sublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate judicari & definiri debêre, nec non quidquid secus attentari contigerit, irritum decernimus & inane.

Non obstantibus præmissis, ac felicis recordationis Eugenii PP. IV. Prædecessoris hujusmodi, nec non in Provincialibus & Synodalibus, Conciliis generalibus vel specialibus, Constitutionibus & Ordinationibus, Apostolicis quoque Indultis & Litteris Apostolicis, Monasterio & Ordini hujusmodi, in contrarium quomodolibet concessis, etiam juramento, vel quâvis aliâ fir-

mitate roboratis Statutis & Consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ concessionis, Indulti & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Marcum, anno Incarnationis Dominicę millesimo quingentesimo quadragesimo primo, VIII. Kal. Julii, Pontificatûs nostri anno septimo.

CAPUT LXXXVII.

PAULUS III. *Personatum Ecclesiæ Parochialis loci de Schyndel, in Majoratu Sylvæducensi (olim pertinentem ad dispositionem Præpositi Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Servatii Trajecti ad Mosam) incorporat anno* 1545. *Sacræ Facultati Theologicæ Lovaniensi, ad opus Bursariorum in Collegiis Majori, Minori & Pontificio ibidem.*

Ex Archivis Silvæduc. in Capitulo Mechlin. asservatis.

PAULUS Episcopus Servus servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Feltrensi, & dilectis filiis Decano Ecclesiæ S. Petri Lovaniensis, Leodiensis Diœcesis, ac Officiali Cameracensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Hodie emanarunt à Nobis Litteræ, subsequentis tenoris.

Paulus Episcopus, Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Altitudo divinæ providentiæ, à qua bona omnia procedunt, ea in suorum fidelium animis frequenter ingerit, per quæ ejus agnitio ad humanæ salutis præsidium latius dilatari, divinique nominis & Fidei Catholicæ cultus protendi, omnisque prosperitas humanæ conditionis augeri valeat, & Fides ipsa Catholica roborari.

Unde nos, quibus eâdem providentiâ universalis Ecclesiæ regimen est commissum, attendentes, quod per Litterarum studia Fides ipsa roboratur atque protegitur & ampliatur, personarum quarumlibet, præsertim Catholicorum Principum, nobis & Apostolicæ Sedi devotorum votis, quæ ad id tendere conspicimus, ut votivos sortiantur effectus, cum à Nobis petitur, Apostolici favoris suffragium solertiùs impertimur, aliâsque desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire.

Sane charissimus in Christo Filius noster *Carolus* Romanorum Imperator semper Augustus, tam suo quam dilectorum filiorum *Philippi de Spina* Personæ Personatûs Parochialis Ecclesiæ S. Servatii loci de *Schyndel*, & modernorum Decani ac Magistrorum Collegii Universitatis generalis Studii Theologię Oppidi Lovaniensis, Leodiensis Diœcesis, nominibus Nobis nuper exponi fecit,

Status Studii Theologici.

Quod licet jam dudum in eodem Oppido Universitas Studii generalis Suppositorum multitudine, & Viris non solum in Theologia, verum etiam in omni genere disciplinarum insigniter eruditis florentissima vigeat, eaque & quinque Facultatibus, quarum prima est Theologiæ, tanquam Membris suis constet: & in ea per Magistros, Licentiatos & Baccalaureos in Theologia plurimæ fiant Theologiæ hujusmodi Lectiones & Disputationes, ac alia exercitia ex quibus Viri in S. Theologia optimè erudiri & strenuè exercitari; sicque eruditi & exercitati contagiosæ hæresium pesti hoc miserabili & calamitoso sæculo indies latiùs serpenti resistere possint; prout hactenus cum Dei adjutorio in illis partibus magno cum fructu restiterunt;

Nihilominus cum in regione Inferioris Germaniæ, quæ latissima & populosissima existit, unica sit Universitas prædicta, & in ea sint pauca Collegia, illorumque Bursę seu Portiones pauciores quam numerus pauperum Scholarium Studio Theologię se dedentium requirat & hujus calamitosi sæculi necessitas expostulet, & pleræque ex Bursis seu Portionibus hujusmodi adeo tenues existant, ut ad necessariam sustentationem pauperum Scholarium hujusmodi non sufficiant;

Præsertim cum studium Theologiæ hujusmodi non leviter & summis tantùm labiis degustari debeat, sed multis annis in eo versandum, & diu noctuque insistendum sit, ut exinde solidus fructus defensioni Fidei Catholicæ utilis reportetur, pluresque exinde Scholares pauperes studio hujusmodi initiati, ob longas & graves illius impensas, à bono studendi proposito non resiliant, seu illud jam bene institutum omittere cogantur; tot quot pro defensione ipsius Catholicæ Fidei his temporibus necessarii essent, Magistri & Licentiati in Theologia non evadunt.

Quamvis eos paucos præfatus *Carolus* Imperator, qui & Hispaniarum Rex, nec non illarum Partium in temporalibus Dominus existit, ad Ecclesias Parochiales Juris-Patronatûs sui ut plurimùm præsentet; sicque ex Universitate hujusmodi desideratus fructus, & qui ex eâ aliàs colligi posset, non colligitur, nec hæresibus prædictis eâ quâ deberet efficaciâ resistitur.

Et si Personatus dictæ Ecclesiæ, quem præfatus *Philippus* * obtinet, Collegio & Universitati pro tempore existentium Decani & Magistrorum, ac aliarum personarum Facultatis Theologicæ Studii hujusmodi, tam pro Erectione quatuor novarum Bursarum seu portionum, pro quatuor pauperibus Scholaribus, in Artibus Magistris, virtute & scientiâ præstantibus, de quibus Verbum Dei Christi fidelibus annunciandum, illudque defendendi major spes elucesceret, Theologiæ studio in Universitate hujusmodi operam daturis, quam pro supplemento tenuiorum Bursarum seu Portionum prædictarum, pro similibus Scholaribus in Facultate hujusmodi fundatarum;

*Erat etiam Decanus S. Joannis Silvæduc.

Ita ut necessariæ sustentationi Scholarium illas pro tempore possidentium, seu percipientium, arbitrio Decani & Magistrorum ac aliarum Personarum Facultatis hujusmodi sufficerent, perpetuò uniretur, annecteretur & incorporaretur, profectò ex Universitate prædicta major Facultatis Theologicæ, Magistrorum & Licentiatorum, ac aliorum in ea doctorum Virorum numerus evaderet; & eorum medio pesti hæresium hujusmodi efficacius resisti posset.

Quare idem *Carolus*, Imperator, Rex & Dominus, asserens, fructus, redditus & proventus dicti Personatûs ducentorum & quinquaginta Ducatorum auri de Camera, secundum communem æstimationem valorem annuum non excedere, dictis nominibus Nobis humiliter supplicari fecit, ut dictum Personatum Collegio & Universitati prædictis perpetuò unire, ac aliàs in præmissis providere, de benignitate Apostolicâ dignaremur.

Valor Personatûs.

Nos igitur, qui dudum inter alia voluimus, quod petentes Beneficia Ecclesiastica aliis uniri, tenerentur verum annuum valorem, secundùm eandem extimationem, & Beneficii, cui aliud uniri peteretur (alioqui Unio non valeret) & semper in Unionibus Commissio fieret ad Partes, vocatis quorum interesset; quique personis Litterarum studiis, per quę divini nominis & Fidei Catholicæ cultus protenditur, justicia colitur, & Respublica Christiana utiliter geritur, insistentibus, opportunæ commoditatis auxilia libenter impendimus, *Philippum*, Decanum, Magistros, & alias personas Facultatis hujusmodi, ac eorum singulos à quibusvis excommunicationis, suspensionis & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris & pœnis à jure vel ab homine quâvis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, ac fructuum, redituum, proventuum dicti Collegii verum annuum valorem præsentibus pro expresso habentes,

Hujusmodi supplicationibus inclinati, Personatum prædictum, qui sine Cura existit, & ad quem, dum pro tempore vacat, præsentatio Personæ idoneæ per Archidiaconum Campiniensem in Ecclesia Leodiensi ad Præpositum pro tempore existentem Ecclesiæ ejusdem Sti. Servatii Oppidi Trajectensis dictæ Diœcesis asseritur legitimè pertinere; cum primùm illum per cessum vel decessum, seu quamvis aliam dimissionem præfati *Philippi*, etiam apud Sedem Apostolicam prædictam, aut aliàs quovis modo, etiam in aliquo ex mensibus nobis & Romano Pontifici pro tempore existenti per Apostolicas seu Cancellariæ Apostolicæ Regulas pro tempore reservatis, aut Ordinariis Collatoribus, & per easdem Constitutiones seu Litteras alternativarum, aut alia Privilegia concessis hactenus, & in posterum concedendis, vacare contigerit, etiam si actu nunc quovis modo & ex cujuscumque personę, seu per liberam resignationem cujusvis de illo in Romana Curiâ, vel extra eam, coram Notario publico & testibus sponte factam, aut assecutionem alterius Beneficii Ecclesiastici ordinariâ Authoritate collati vacet;

Status Personatûs de Schyndel.

Etiam si tanto tempore vacaverit, quod ejus Collatio juxta Lateranensis Statuta Concilii ad Sedem præfatam legitimè devoluta, ipseque Personatus dispositioni Apostolicæ specialiter reservatus existat, & super eo inter aliquos lis (cujus statum præsentibus haberi volumus pro expresso) pendeat indecisa;

Cum omnibus juribus & pertinentiis suis (reservatis ex illis unâ Marchâ argenti puri Archidiacono Campiniæ pro interesse suo, & viginti quinque florenis Caroli, duodecim Ducatos auri cum dimidio alterius similis Ducati, ut idem Carolus Imperator etiam asserit, constituentibus, Rectori pro tempore existenti Scholæ loci de Schyndel hujusmodi, pro ejusdem Rectoris manutentione, ad hoc ut pueros & filios incolarum dicti loci in bonis moribus & scientiis diligentius imbuat, eis per Decanum & Magistros ac alias personas Facultatis Theologicæ hujusmodi, in festo Nativitatis Domini nostri J. C. annis singulis perpetuis futuris temporibus persolvendis) Collegio & Universitati prædictis;

Ita quod liceat eisdem Decano ac Magistris

ſtris, & aliis perſonis ejuſdem Facultatis Theologicæ ex nunc prout ex tunc & è contra, cum vacaverit ut præfertur, corporalem poſſeſſionem Perſonatûs juriumque & pertinentiarum prædictorum, per ſe, vel alium ſeu alios, propria auctoritate liberè apprehendere, illiuſque fructus reditus & proventus in uſus prædictos convertere, Diœceſani loci, vel cujuſvis alterius licentiâ ſuper hoc minimè requiſitâ, Authoritate Apoſtolicâ tenore præſentium perpetuò unimus, annectimus, & incorporamus.

Ac Venerabili Fratri noſtro Epiſcopo Leodienſi, & præfatis Archidiacono ac Præpoſito, & illi vel illis, ad quem vel ad quos diſpoſitio dicti Perſonatûs quomodolibet ſpectat, ne de illius cum vacaverit, etiam ſi actu nunc vacet, Collatione, Proviſione, Præſentatione ſeu Inſtitutione, vel quâvis aliâ diſpoſitione, etiam prætextu quarumcumque facultatum, Privilegiorum & Indultorum Apoſtolicorum eis ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis clauſulis & decretis quomodolibet conceſſorum ſe intromittere quoquo modo præſumant, diſtrictiùs inhibemus.

Nec non ex nunc omnes & ſingulas Collationes, Proviſiones, Commendas, electiones, præſentationes, inſtitutiones, acceptationes, uniones, ſurrogationes, expectativas, reſervationes, cæteraſque gratias & quaſcumque alias diſpoſitiones de Perſonatu hujuſmodi, etiam nunc vacante ſeu cum vacaverit, cuicumque perſonæ, ſeu quibuſvis perſonis Eccleſiaſticis, etiam colitigantibus, & poſſeſſoribus, ſeu Beneficiis, vel piis locis aut alias quomodolibet, & quorumcumque aliorum Indultorum, gratiarum & Litterarum Apoſtolicarum vigore, per Nos & Sedem præfatam, aut aliàs quomodolibet; etiam nunc vacaturo, vel actu vacante, factas & faciendas, etiam in quibus de Unione hujuſmodi ſpecialis, ſpecifica & expreſſa & individua mentio facta fuerit, nullas & invalidas, nulliuſque roboris efficaciæ & momenti fore, fuiſſe & eſſe:

Sicque per quoſcumque Judices, quâvis Authoritate fungentes, ſublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate, judicari & diffiniri debêre, decernimus & declaramus.

Nec non Decano & Magiſtris, ac aliis perſonis Facultatis Theologicæ hujuſmodi, eaſdem quatuor erigendas, & aliàs augendas Burſas ſeu portiones hujuſmodi, ſecundum leges & Statuta preſcripta, ſeu per eos præſcribenda Scholaribus (ut præfertur) qualificatis, perpetuo conferendi, & plenariè de illis diſponendi.

Eaſdemque Burſas ſeu portiones pro tempore obtinentes juxta eorum demerita puniendi, & eos Burſis ſeu portionibus prædictis, cauſâ cognitâ privandi, ac alios magis idoneos in eorum locum ſubſtituendi;

Nec non dictæ Eccleſiæ perpetuam Vicariam, in quâ ac aliis Beneficiis, ad Præſentationem pro tempore exiſtentis Perſonæ dicti Perſonatûs, etiam legitimè ſpectantibus, perſonarum pro tempore præſentatarum Inſtitutio ad dictum Archidiaconum pro tempore exiſtentem etiam legitimè ſpectare aſſeritur; & alia Beneficia Eccleſiaſtica ad Collationem, proviſionem, præſentationem electionem Inſtitutionem, & quamvis aliam diſpoſitionem, pro tempore Perſonatum hujuſmodi obtinentis ſpectantia & pertinentia, illorum pro tempore occurrente vacatione, perſonis idoneis etiam conferendi, & de illis diſponendi, eiſdem præſentibus facultatem concedimus. *Vicaria perpetua in Schyndel.*

Ac quod Vicarius dictæ Eccleſiæ pro tempore exiſtens, de cętero in dicta Eccleſia continuò reſidêre, & Vicariæ hujuſmodi per ſe-ipſum deſervire teneatur: & ſi non reſederit, & à dicta Eccleſia abſque expreſſa licentiâ pro tempore exiſtentium Decani & Magiſtrorum, ac aliorum prædictorum abſens fuerit, ex tunc dictâ Vicariâ privatus exiſtat, illaque vacare cenſeatur eo ipſo: ipſique Decanus & Magiſtri ad illius proviſionem ex tunc procedere, & illam perſonæ idoneæ conferre poſſint & valeant, Auctoritate Apoſtolicâ & tenore prędictis; perpetuò ſtatuimus & ordinamus.

Non obſtantibus priori voluntate noſtrâ prædictâ ac Lateranenſis Concilii noviſſimè celebrati, Uniones perpetuas (niſi in caſibus à jure permiſſis) fieri prohibentis: nec non fel. record. Bonifacii Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri, & quibuſvis aliis Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis. *Clauſulæ ordinariæ derogatoriæ.*

Nec non fundatione dicti Perſonatûs, Privilegiis quoque Indultis & Litteris Apoſtolicis; nec non quibuſvis ſpecialibus vel generalibus etiam mentalibus reſervationibus, expectativis, ac de providendo mandatis, Litteris alternativis, & aliis gratiis, Unionibus, etiam perpetuis, & abſque conſenſu, Coadjutorum deputationibus, facultatibus & indultis, etiam cum proviſionibus & aliis diſpoſitionibus, quibuſvis perſonis, etiam S. R. E. Cardinalibus, & præfatis Ordinariis Collatoribus, ac etiam & antiquis & deſcriptis Familiaribus, continuis Commenſalibus noſtris, Cameræ & Rotæ Auditoribus, Referendariis, Litterarum earumdem Apoſtolicarum Abbreviatoribus & ſcriptoribus, ac aliis dictæ Curiæ Officialibus, etiam officia ſua actu exercentibus, & illorum omnium, ac quorumvis aliorum Collegiis; etiam Imperatoris, Regum, Ducum vel aliorum Principum, aut cujuſvis alterius Perſonæ contemplatione, vel intuitu, aut in prædictorum ſeu aliorum vel etiam in nullius favorem

aut commodum, etiam motu proprio & ex certa ſcientia ac de Apoſtolicæ Poteſtatis plenitudine, etiam ob remunerationem laborum & obſequiorum, ac in recompenſam jurium ceſſorum & ablatorum, ac ex quibuſvis aliis, etiam urgentiſſimis cauſſis, ſub quibuſcumque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis antelationibus, exemptionibus, ſuſpenſionibus, reſtitutionibus, declarationibus, atteſtationibus, ac aliis etiam derogatoriarum derogatoriis clauſulis, nec non irritantibus, & aliis, etiam quod hujuſmodi reſervationes, expectativæ, Indulta, & gratiæ etiam ex tunc plenarium effectum ſortita ſint, & illis quibus conceſſa ſunt, plenum jus in re acquiſitum ſit, &, beneficio Regulæ de non tollendo jus quæſitum, gaudêre debeant; illaque non niſi ſub certis modo & formâ ſuſpendi vel revocari poſſint, aliiſque efficacioribus, etiam vim contractûs inducentibus Decretis, in genere & in ſpecie, etiam per Nos & Sedem præfatam ac illius Legatos conceſſis & concedendis.

Quas & quæ, illorumque omnium vim & effectum, quoad hoc omnino ſuſpendimus, & in dicto Perſonatu effectum ſortiri, aut locum ſibi vendicare non poſſe nec debere, decernimus.

Illiſque, nec non Fundationi, Statutis, Privilegiis & Indultis prædictis, tenores illorum (ac ſi de verbo ad verbum infererentur) præſentibus pro ſufficienter expreſſis habentes (illis aliàs in ſuo robore permanſuris) hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſè derogamus contrariis quibuſcumque: aut ſi aliqui ſuper proviſionibus ſibi faciendis de hujuſmodi vel aliis Beneficiis Eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales vel generales dictæ Sedis vel Legatorum ejus Litteras impetraverint; etiam ſi per eas ad inhibitionem, reſervationem & Decretum, vel aliàs quomodolibet ſit proceſſum.

Quas quidem Litteras & proceſſus habitos per eaſdem, ac inde ſecuta quæcumque, ad dictum Perſonatum volumus non extendi, ſed nullum per hoc eis quoad aſſecutionem Beneficiorum aliorum præjudicium generari.

Et quibuſlibet aliis Privilegiis, Indulgentiis & Litteris Apoſtolicis, generalibus vel ſpecialibus, quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa vel totaliter non inſerta effectus earum impediri valeat quomodolibet vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris Litteris mentio ſpecialis;

Proviſo quod propter Unionem, annexionem & incorporationem, prædictus Perſonatus debitis non fraudetur obſequiis, ſed ejus congruè ſupportentur onera conſueta.

Nos enim Unionem, annexionem & incorporationem hujuſmodi, ad hoc ut ſub quibusvis ſimilium vel diſſimilium unionum effectum non ſortitarum ſuſpenſionibus & revocationibus, ac Conſtitutionibus, ſeu Cancellariæ Regulis quomodolibet pro tempore factis & editis, non comprehendantur, ex nunc verè & non fictè ſuum plenarium effectum ſortitas, & quoties hujuſmodi ſuſpenſiones, revocationes, Conſtitutiones & Regulæ emanarunt, toties in priſtinum ſtatum reſtitutas, & de novo factas exiſtere ac cenſeri debere: nec non, ſi ſecus ſuper his à quoquam quâvis Authoritate, ſcienter vel ignoranter, contigerit attentari, irritum & inane decernimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam noſtræ abſolutionis, Unionis, annexionis, incorporationis, inhibitionis, Decreti, declarationis, conceſſionis, Statuti, Ordinationis, ſuſpenſionis, derogationis & voluntatis infringere vel ei auſu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno 1545. Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quinto, pridie Nonas Decembris, Pontificatûs noſtri anno duodecimo.

Quo-circa diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus &c. *Sequuntur clauſulæ executoriales ſtyli ordinarii, directæ ad Executores in proëmio hujus Bullæ deſignatos.*

Schyndel, Eccleſia S. Servatii, Parochialis, in Diœceſi olim Leodienſi, nunc Sylvæducenſi, ſubeſt Archipresbyteratui Orthenſi. Facultas Theologica Lovanienſis illic uſque hodie Decimas aliaque bona obtinet, & Paſtorem Catholicum conſtituit: ſed ſimul obligatur ad competentiam Miniſtro & Cuſtodi acatholicis tribuendam.

CAPUT LXXXVIII.

Acta Convocationis Cleri Brabantiæ, pro Contributione in favorem Doctorum Theologorum, è Belgio deputatorum jussu CAROLI V. *Cæsaris ad Concilium Tridentinum, anno* 1551.

Maria Regina Hungar Soror Caroli V.

Omme la Royne *, *par expresse ordonnance de l'Empereur auroit faict assembler en la ville de Brusselles au XXII. jour de May dernier tous les Chapitres Collegiaulx du Pays de Brabant, & leur faict remonstrer, comme nostre Sainct Pere le Pape* * *moderne à l'honneur de Dieu &c. auroit derechef indict le Sainct Concile generale estre tenu en la Cité de Trente environ le mois de May dernier, & faict requerir Sa Majesté Imperiale tenir main, que ceulx de ses Royaulmes & Pays patrimoniaulx de par-deça faissent debvoir d'y envoyer leurs Commis & Deputez;*

* Julius III. Pont.

A quoy icelle Sa Majesté desirant satisfaire, avoit deja choisi aulcuns bons personnaiges de qualité, pour y aller & comparer de par ses Royaulmes d'Espagne; & desiroit que le semblable se fist par-deça, faisant requerir auxdicts du Clergie de Brabant de choisir aulcuns bons personnaiges de qualité & de litterature pour en ce vacquer, & en advertir Sa Majesté Reginale.

Et au surplus consentir de fournir leur cotte & contingent en la despence qu'il faudra supporter pour ledit envoy, portant pour la Clergie de Brabant à six-cents Carolus *par mois.*

Quota Cleri Brab.

A quoy, après aulcunes Consultes & retraites sur ce tenues par lesdits du Clergie de Brabant, ont finalement liberalement consenti & accordé, furnir & satisfaire leur cotte & contingent d'icelle despence pour tout le tems que lesdits Deputez vaqueront en icelle Legation de Concille, avecq leur raisonnable retour.

Et requerans au surplus d'Acte d'acceptation d'icelluy, avec clause de non prejudice aux libertez & exemptions qu'ils pretendent avoir au contraire, & qu'il ne serat tiré en consequence.

Mesmes que l'intention de la Royne ne ferat, d'aucunement ses vouloir assujectir au consentement des Prelats & Abbez dudit Pays de Brabant. Et qu'ils pourroit commettre quelque Deputé, pour faire le taux particulier, y joinct ung Commis * *que ladicte Majesté vouldroit ordonner.*

Petrus Van Hamme, Receptor Statuum Brab. in Districtu Lovan.

Sadicte Majesté aiant ledit Accord pour agreable, l'a accepté par cestes, declarant par le mesme, qu'il ne portera aucun prejudice à leurs libertez & pretendues exemptions, & qu'il ne sera tiré à consequence, au prejudice de leurs Successeurs.

Et que soubs umbre dudit Accord ils ne seront asservis ne tenus ou reputez plus subiects à semblables Contributions, qu'ils n'estoient auparavant ledit Accord; & demeureront en l'anciesne liberté qu'il pretendoient avoir auparavant. Et que son intention n'est de les assubjecter au consentement desdits Prelats, & qu'ils pourront commettre quelque Deputé, pour faire ladite Taxation particuliere, y joinct ung Commis, que Sadite Majesté commettra.

Faict à Brusselles le 5. jour de Juillet XV. cent cinquante-ung; subsigné, MARIA. *Par ordonnance de Sa Majesté*: Verreycken. 1551.

Similem Convocationem Cleri Flandriæ, ad subveniendum expensis pro itinere Deputatorum è Belgio ad Concilium Tridentinum, ab anno 1544, habes Tomo III. horum Diplomatum Belgic. pag. 460.

Item nomina octo Deputatorum, quos Maria Hungariæ Regina, Belgii Gubernatrix, anno 1551. jussu Caroli V. Cæsaris ad idem Concilium Tridentinum ablegavit, habentur in præfato Tomo III. pag. 465.

CAPUT LXXXIX.

PAULI IV. *Pont. Breve ad Salvatorem Pacinium Episcopum Clusinum, datum Romæ die X. Julii* 1559, *quo destinatur Nuncius Extraordinarius in Belgium, causâ Erectionis novorum Episcopatuum.*

Additio ad Tomum III Diplom. Belg. pag. 538. ubi de Erectione novorum Episcopat. Belgii agitur.

Enerabili Fratri Salvatori Episcopo Clusino, nostro & Apostolicæ Sedis in Regnis Hispaniarum Nuncio, PAULUS PP. IV.

Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum Nos nuper in Regione inferioris Germaniæ charissimi in Christo Filii nostri Philippi Hispaniarum Regis Catholici ditioni jure hæreditario subjectâ, nonnullas Metropolitanas & Cathedrales Ecclesias, de Fratrum nostrorum consilio, Apostolicâ Authoritate erexeri-

mus, illisque certa ejusdem regionis loca, quæ à Diœcesibus certorum tunc expressorum Archiepiscoporum & Episcoporum dismembravimus, juxta distinctionem & limitationem, per Nuntium nostrum ad id à Nobis desuper deputandum, pro suis Provinciis & Diœcesibus concesserimus: ac dotem ipsis Ecclesiis ex bonis & decimis certorum Monasteriorum & Præpositurarum assignandam judicio nostro reliquerimus:

Considerantes quod tu, qui antequam in Hispaniam proficiscaris, de proximo ad ipsius Germaniæ partes, pro nonnullis nostris & hujus Sanctæ Sedis negotiis apud eundem Philippum Regem, inibi ad præsens residentem, tractandis & procurandis es accessurus;

Tibi tenore præsentium committimus & mandamus, quatenus cùm primum ad Regionem ipsam te contuleris, habitâ prius per te desuper maturâ ac diligenti informatione, quantum tibi sufficere videbitur; Personas idoneas & fideles, de quarum probitate & experientia te confidere posse judicaveris, ad Provincias & Diœceses ipsas distinguendas & limitandas, ac dictam dotem ab ipsis Monasteriis & Præposituris dismembrandam, ac prædictis Ecclesiis assignandam, & aliàs negocium hujusmodi diligenter & accuratè peragendum & faciendum, eligas & deputes, easque sic electas ad dicta loca pro ipsius negotii expeditione quanto-citius destinare procures.

Nos enim tibi, & personis, ut præfertur deputandis, Provincias & Diœceses ipsas distinguendi & limitandi, ac dotem hujusmodi ab ipsis Monasteriis & Præposituris dismembrandi, ac dictis Ecclesiis (ut præfertur) assignandi, omniaque & singula alia in præmissis & circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna, faciendi, gerendi, & exequendi plenam & liberam, authoritate & tenore prædictis, facultatem concedimus & potestatem, in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die x. Julii M. D. LIX. Pontificatûs Nostri anno quinto.

Sign. *Franciscus de Aragonia.*

CAPUT XC.

S^TUS. PIUS V. *Pont. anno* 1568. *concedit Gilberto d'Ongnies Tornacensi Episcopo Facultatem conferendi Præbendas omnes singulas & quovis mense vacaturas, in Ecclesia sua Cathedrali; verum-tamen non nisi Doctoribus vel Licentiatis in Theol. vel Jure, vel Nobilibus Personis.*

PIUS Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Supernæ dispositionis arbitrio Romanus Pontifex in excelso militantis Ecclesiæ constitutus, erga statum Ecclesiarum quarumlibet, præsertim insignium Cathedralium, providamque Canonicatuum & Præbendarum in eis existentium, Collationem & dispositionem, aciem Pastoralis solicitudinis frequenter intendit; & ad ea, per quæ Ecclesiæ ipsæ personarum utilium fulciuntur præsidiis, officii sui partes, prout rerum temporumque necessitas exigit, propensius impartitur.

Gilbertus d'Oignies consecratus Anno 1565 mortuus 1574. Sane, cum sicut accepimus, Venerabilis frater noster *Guilbertus* Episcopus *Tornacensis*, pro Ecclesiæ suæ salubri directione sollicitus, apprimè considerans, quod licet in Ecclesia sua Tornacensi superioribus annis, propter singularem Virorum in ea Beneficia obtinentium pietatem, vitæ ac morum integritatem nec non doctrinam & generis Nobilitatem, non solum divini cultûs observantia viguerit, sed etiam Ecclesiasticæ dignitatis authoribus plurimùm floruerit;

Cum tamen postmodum, propter Episcoporum qui deinceps fuerunt absentiam, ipsius Ecclesiæ Canonicatus & Præbendæ, qui antea non nisi personis doctrinâ pietate & generis nobilitate patentibus conferri solebant, eorum absentiâ durante ad homines parum idoneos magna ex parte pervenerint; & propterea cupiat ad illius profectum, & honoris conservationem, ut Canonicatus & Præbendæ hujusmodi non nisi personis aut de Nobili genere ex utroque parente procreatis, aut Viris Litteratis, quorum auxilio & consilio ipsius Ecclesiæ negotia utiliter & salubriter dirigi valeant, conferantur.

Nos præmissis paterno quo decet affectu consulere satagentes, ac ejusdem Ecclesiæ decorem & utilitatem sollicitis studiis procurare cupientes, Motu proprio, non ad ipsius *Guilberti* Episcopi vel alterius pro eo nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quod dein-

deinceps perpetuis futuris temporibus omnes & singuli Ecclesiæ Tornacensis Canonicatus & Præbendę, quos ex nunc in anteà per cessum vel decessum, seu quamvis aliam dimissionem illos obtinentium, tam in Romana Curia quam extra eam, in quibuscumque mensibus, simul vel successivè, vacare contigerit, non nisi personis ex Nobili genere ex utroque parente procreatis, aut qui congruo studiorum tempore in aliqua Universitate famosa, in qua Studium vigeat, peractis, prævio rigoroso examine, sacræ Theologiæ vel Decretorum aut Juris Civilis Magisterii vel Doctoratus aut aut Licentiaturæ gradum adepti fuerint, tam per præfatum *Guilbertum*, & pro tempore existentem Episcopum Tornacensem, quam Nos & Sedem prædictam conferri possint, Authoritate Apostolica, tenore præsentium, statuimus & ordinamus.

Decernentes ex nunc omnes ac singulos, aliter quam ut præfertur faciendos dispositiones ac processus sententias & Censuras desuper pro tempore decretos & latos, nec non universum id & quidquid secus super his à quoquam quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irrita & inania, nulliusque roboris vel momenti. Ac Statuto & Ordinationi hujusmodi, etiam per quascumque Litteras Apostolicas, etiam quasvis clausulas generales vel speciales & derogatoriarum derogatorias, efficaciores & insolitas ac etiam irritantes, decreta sub quacumque verborum expressione in se continentes, nullatenus derogari posse, nec derogatum censeri; nisi earumdem tenor de verbo ad verbum, & nihil omisso insertus, ac causa urgens & sufficiens expressa & per trinas distinctas Litteras eumdem tenorem obtinentes, tribus similiter distinctis vicibus præfato Episcopo legitime intimata & insinuata fuerit; ac expresse appareat Romanum Pontificem illis expressè derogare velle; & aliter factæ derogationes nemini suffragentur. Quodque præfatus Episcopus, seu ipsius Ecclesiæ Capitulum, Litteris derogatoriis hujusmodi, & decretis super illis processibus, ac illorum Executoribus & sub-executoribus, eorumque mandatis & monitionibus parere minime teneantur: sed eis firmiter resistere, & Litterarum hujusmodi executionem omnino impedire, nec externè resistentes hujusmodi Censuris Ecclesiasticis, per eosdem Executores & Subexecutores innodari possint.

Præsentes quoque Litteras nullo unquam tempore de surreptionis vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ vel quodam alio defectu notari, impugnari vel invalidari minimè posse, sed semper validas & efficaces existere, suosque plenarios effectus sortiri & inviolabiliter observari, vimque validi & efficacis contractus, etiam cum juramento initi sortiri debere; sicque per quoscumque Judices & Commissarios quavis authoritate fungentes, sublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate & authoritate, judicari & definiri debere;

Ac ex nunc irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac quibusvis Apostolicis, nec non ex Provincialibus & Synodalibus Conciliis editis, generalibus vel specialibus, Constitutionibus & Ordinationibus, ac etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate aliâ roboratis Statutis & Consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostri Statuti, Ordinationis, & Decreti infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo octavo, Idibus Junii, 1568.
Pontificatûs nostri anno tertio.

CAPUT XCI.

Acta pro Erectione novi Episcopatûs in Oppido Luxemburgensi anno 1572, promotore Clariss. Viro Joanne Fonck, Sanctioris Consilii Senatore.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

Nstruction pour Vous Messire Jean Fonck, Prevot de Ste. Marie & Archidiacre d'Utrecht, Conseillier & Maitre Ordinaire aux Requestes du Roy Notre Sire en son Conseil Privé, de ce que aurez à remonstrer, traicter & negotier devers les Archeveque de Treves & Evesque de Liege, touchant l'Erection d'un Evesché au Pays de Luxembourg.

Premierement vous leur presenterez respectivement nos Lettres de Credence, que Vous seront baillées. En vertu desquelles (après nos deues recommandations, honnestes offres & courtoysies) leur remonstrerez en brief & pertinent langage la bonne & saincte intention de Sa Majesté endroict cest affaire, comme ne tendant fors qu'à augmentation, bonneur & reputation de l'Estat

Ecclesiastique, ou conservation de l'ancienne Religion Catholique & salvation des sujects de Sadite Majesté audit Duché de Luxembourg.

Du après leur representerez bien clairement & serieusement les pregnantes raisons, pour lesquelles Sa Majesté a par cy devant esté meue & occasionnée de requerir devers le St. Siege Apostolicque, pour l'Erection de quelques aultres Evechez en ses Pays de par deça; & entre autres la diminution, qui se voit journellement de notre ancienne Foy Catholique, & accroissement des Sectes, Sectaires & abominables opinions, regnans encores pour le jourd'huy.

Aussi que (comme il est notoire à un chacun) s'est veu du tems de l'Archevecque de Couiogne Hermannus de Wedde, que aiant jurisdiction spirituelle en plusieurs Provinces de l'obéissance de sa Majesté, il y a envoié plusieurs Predicans Lutheriens, Calvinistes & aultres heretiques, & faict semer beaucoup de livres scandaleux & pernicieux, pour y seduire les sujets de sa Majesté, & les susciter, conciter, & rendre rebelles contre les Ordonnances d'icelle sa Majesté faictes & publiées sur le faict de la conservation de l'ancienne saincte Foy Catholicque.

Hermannus Elector Colon. apostata.

Et en oultre, que lors, entre tant d'autres raisons, a aussi esté consideré la grande multitude des sujects de Sa Majesté, & qu'iceulx ne pouvoient bonnement, ny comme il étoit requis, estre gouverné endroict le spirituel, & deffendus & preservez de tant de seducteurs pernicieux par peu d'Evesques & Superintendants spirituels. D'autant même que ces Evecques étoient residants loing de leurs ouailles, & hors les limites du Pays de Sadite Majesté.

D'avantaige leur remonstrerez se debvoir considerer la grande multitude des Villes, chasteaux, villages, & places appartenants audict Pays de Luxembourg, & que comme quant à la spiritualité ils sont soubz beaucoup & divers Evesques, à sçavoir Treves, Liege, Mets, Verdun, Reims & autres. Il advient communement aussi, que en exercice de leurs jurisdictions Ecclesiastiques se commectent beaucoup de diversitez, à grand prejudice de l'ancienne Foy, & negligence des sujects de Sa Majesté. Laquelle ce voyant & considerant, & desirant y estre remedié, a esté necessitée faire communicquer avec nostre Saint Pere le Pape comme Chief de l'Eglise Chrestienne universelle sur des moyens propres, par lesquels en ce temps tant dangereux les subjects dudict Duché de Luxembourg pourroient etre maintenus & conservez dans l'ancienne Foy Catholicque.

Status Ducatus Luxemburg.

Par laquelle communication, après meure deliberation, s'est trouvé que pour le present il n'y auroit remede de plus grand proffict & asseurance, que d'ordonner un Evecque particulier en la Ville de Luxembourg, comme chief-Ville dudict Duché, pour spirituelle consolation & assistance des sujets d'icelluy, & faire establir ledict Evesché Authoritate Apostolicâ.

Ce que toutes fois Sa Majesté n'a voulu que fust effectué, ny en sollicitée l'execution (orez que selon droict escript n'estoit besoing) que preallablement elle n'eust amplement fait entendre auxdicts Seigneurs Archevecque & Evêque ses bonnes & sainctes proposition, pretention, deliberation & intention, pour comme Protecteurs de la Saincte Foy ancienne, & amateurs du bien Chrestien y seconder de leur raisonnable consentement.

Et affin que ledit Seigneur Archevesque puist clairement & reellement veoir & remarquer la bonne & sincere affection & confidence de Sa Majesté envers lui & ses successeurs, lui declairerez ouvertement, n'estre l'intention par ceste Erection d'Evesché aucunement le prejudicier en sa Jurisdiction ancienne, ains au contraire l'accroistre.

D'autant que Sadicte Majesté est contente & intentionnée de requerir Sa Saincteté de entierement soubmettre & assujectir ledit nouveau Evesché avec touttes ses appartenances audit Seigneur Archevesque & a ses successeurs, Jure Metropolitico.

Avec laquelle Declaration & presentation vous lui direz, que Nous nous confions du tout, que non seulement il voudra se contenter, ains aussi advancer la bonne volunté & intention de Sadite Majesté en cest endroict, comme tendant a confirmation de ladite Sainte Foy anciene, & advertir incontinent Sa Sainteté de ceste presente communication.

Et cestes raisons susdites remonstrerez Vous aussi audit Seigneur de Liege, & pardessus icelles, representerez la bonne & vraye affection de Sa Majesté envers lui, & qu'icelle est bien deliberée a son temps, la lui faire veoir par œuvres, tant par accroissement de honneur, & reputation, que par liberalité. Et que a ce tiendrons voluntiers la main envers Sa Majesté autant qu'en nous sera.

Et par dessus ce que dessus, pourrez l'asseurer l'intention de Sa Majesté nullement estre, lui oster ou diminuer aucun prouffict ou revenu annuel, ains au contraire pourra souffrir & sera content, que ledit Seigneur Evesque face communiquer avec Sa Sainctité sur des moyens, par lesquels les annuelles rentes & prouficts lui soient conservez.

Attendu que Sa Majesté ne pretend autre chose, fors que ses sujects puissent en ce temps tant dangereux avoir auprés d'eux le consolateur & Pasteur de leurs ames, & par leur regard & soing estre preservez contre tous seducteurs.

Et finablement que Sa Majesté est pareillement contente, que les Archidiacres de Liege demeurent en leurs anciennes possessions. Et qu'il fait bien a esperer, que Sa Sainctété, pour advancement & conservation de nostre Sainte Foy Catholicque sera bien induisable a dispenser, que les Archidiacres susdits ayant leur Jurisdiction audit Duché de Luxembourg, puissent continuer leurs Visitations accoustumées, & aussi estre tenus pour Archidiacres du nouvel Evesché de Luxembourg; non-obstant que cela

Jura Archidiaconorum Leodiens.

n'a esté ordonné ou dispensé ès autres nouveaux Eveschez.

Et par dessus ce que dessus, Vous leur direz, remonstrerez & representerez tout ce que adviserez pour servir a ce qui se pretend pour un œuvre si bon, sainct & salutaire; respondant aux objections & arguments qui Vous seront faits, comme trouverez devoir estre fait, pour bien informer & disposer lesdits Princes a seconder ceste bonne intention de Sa Majesté. Et ferez bonne & particuliere note de toutte vostre Negotiation, pour nous en savoir faire bien ample raport a vostre retour, que desirons nous le plustost que bonnement faire pourrez. A laquelle fin userez de toute bonne diligence.

Faict a Brusselles soubs nostre nom, le 22 jour de Janvier M. D. LXXII. Stylo Curiæ.

Plus bas estoit escript: F. A. Duc d'Alve: *& soubsigné*: Berty.

Extat etiam prolixus ejusdem rei Conceptus editus per ipsos Luxemburgenses, in nova Collectione Diplomatum Belgicorum Tomo III. pag. 257. sed malè citatur annus 1600, loco 1572.

Idem ille *Joannes Fonck van Ameronghen*, erat Amersfortius Batavus, J. U. Doctor, Præpositus Ecclesiæ Collegiatæ B. M. V. Ultrajecti, Consilii Sanctioris Consiliarius, &c. ac tandem obiit nominatus ad Gandavensem Episcopatum. Vide ejus Encomium T. I. Flandriæ Sanderi novæ Edit. pag. 221.

Subsequitur Copia Itinerarii, quod ante-fatus Dominus Joannes Fonckius sibi confecerat; descripta ex minutâ manu ipsius confectâ.
Legatio Trevirensis, & Leodiensis.

Die Conversionis Sti. Pauli fui summo mane profectus Bruxellis, qui fuit 25 Januarii 1572.

Die ultimâ Januarii vênimus Confluentiam. Postridie destinavi Nuncium ad Principem *, qui ultra Rhenum agebat in Montbour, haud procul à Dilbourg.

* Is erat Jacobus ab Els. Elector & Archiep. Trevir.

Tertio die, hoc est, 2. Februarii, venit Dominus Philippus à Nassau, qui me duxit in Hermelstein, jussus ibidem expectare adventum Principis, qui venit sequenti die, hoc est, 3. Februarii, idque sub vesperam & tempus cœnæ.

Die 4. ejusdem exposui quæ in mandatis habui, exorsus à salutatione, officiorumque oblatione, nec non gratiarum actione, quod Legatis Bavaricis mandatum fuerat de pertrahendis Ditionibus inferioribus in fœdus. Rogatumque, ut certior factus de eventu deliberationis perscriberet.

Continuò inchoatum negotium Episcopatûs Luxemburgensis, & dicta quæ fuêre in Instructione, ad unguem.

Postremò additum de Molbring & Schoneck, hoc est, ubi negotium maturuerit, & veritas rei & status causæ detectus, non defuturam omnis benevolentiæ exhibitionem. Et hæc ex ordine dicta Principi soli & seorsim in colloquio secreto.

Responsum. Gratiæ actæ ob salutationem &c. Quod ad secundum, de Legatis Bavaricis, se lubenter fecisse, & rescripturum, cum quid audierit de successu. Tamen obstare quendam, (hoc est Moguntinum) fortassis non tam proprio quam alieno instinctu, & forsan illorum qui minimè deberent impedire ob jus sanguinis.

Quoad tertium; omnem mutationem esse periculosam, remque illam secum tracturam multa incommoda, præsertim in locis quæ pro indiviso possidentur, & de jurisdictione Archidiaconorum Capituli Majoris. Tamen se cogitaturum & deliberaturum maturius.

Replicatum: quoad periculum ex mutatione, illud cessare, prout experientiâ jam comprobatum, in aliis Episcopatibus Flandriæ, quorum successus felicissimi & pleni fructibus.

Item quoad Jurisdictionem Ordinarii, si quid decederet, illud accreturum ex aliâ parte, videlicet quod totus Episcopatus subjiciendus, hoc est, illud quod Leodiensis & alii possiderent.

Item eodem die, scilicet 4., Princeps habuit consilium cum Officiali, Cancellario & aliquot aliis Consiliariis. Tandem sub noctem ad me destinatus Officialis, qui rem valde exaggeravit, non solum circa respicientia ipsum Archiepiscopum, verum etiam Capitulum, quin imo & Suffraganeos, quorum protectio & defensio ad Archiepiscopum spectaret, tamquam Metropolitanum.

Item facile se intelligere quorsum reservasura sit & profectura. Quod Episcopatus Luxemburgi fieret Suffrageneus, hoc est nihili, propter Placeta, quibus impediri possent Appellationes &c.

Item rem communicandam necessariò cum Capitulo, cujus, in novatione rei tanti momenti judicium percunctandum, & assensus requirendus.

Item Archidiaconis plurimum decessurum, præsertim in Investituris, & aliis consuetis emolumentis.

Item scire cupiens quo devolverentur Appellationes ab Archidiaconis, ad novum Episcopum, an vero (ut solet) ad Trevirensem?

Item objecit de Parochiis in limitibus constitutis, quæ decimas haberent in ditione Luxemburgensi: & quod novus E-

piscopus vellet illas decimas applicare suis Parochiis sub Luxemburgo sitis.

Item de locis communiter possessis à Principatu & Ducatu Luxemburgensi.

Item de locis controversis & nondum decisis, in quibus Principatui Trevirensi reservatur Jus in petitorio.

Item visus fuit desuper velle mecum transigere, & pacto caveri, quæ ratio imposterum exercicii Jurisdictionis & gubernationis futura.

Item 5 Februarii accitus fuit alius Consiliarius Dominus Eeckius, & venit Dominus Archidiaconus Majoris Ecclesiæ Trevirensis Dominus Guilielmus Quadt: & rursum cum Principe-met longum habui sermonem, idque incontinenti post prandium. Qui certè visus fuit institutum suæ Majestatis non improbare, quod studeat subditorum suorum saluti consulere quam certissimè; tamen finaliter nihil conclusit.

Item 6 Februarii, Dominus Nassau attulit minutam Litterarum responsoriarum; quæ quidem similia videbantur continêre. Quod Princeps nollet illam caussam cum sua Majestate subtiliter disputare, sed rem se permittere Pontifici tamquam universalis Ecclesiæ capiti. Cœterum in conclusione fuit postea non nihil alterata.

Item 7 Februarii discessimus ex Hermelsteyn, & comitati guardiâ venimus Coloniam.

Item quia postridie non habebatur Senatus, coactus fui expectare usque in sequentem diem lunæ, qui fuit 11 ejusdem. Quo die auditus fui à Senatu, videlicet uno Consule Domino Pilgraven, & duobus Quæstoribus videlicet Domino Geel, & Domino Liskerck, duobus Syndicis, videlicet Besldorp & Steendyck, & uno alteroque Secretariorum.

Item allatum fuit postea responsum, quod Senatus propositionem, hoc est, congratulationem ob detectum scelus, & cohortationem ad perseverantiam & constantiam, nec non oblationem consilii & auxilii, casu quo major necessitas ingruisset, optimè intellexisset; ac proinde Regi Ducique immortales ageret gratias. Offerentes vice versâ quidquid in eorum potestate foret, ad obsequium suæ Majestatis.

Etiam promittentes, se quoad viverent, Fidem Catholicam viriliter & fortiter defensuros, & pro illius constanti observatione vitam, bona & honorem expositures cuivis periculo, quatenus necessarium fuisset.

Declararunt præterea, quomodo conventicula detecta, & quanto studio obstitissent, nec non de concionatore uti homine Presbytero tradito Archiepiscopo, qui postea proscripsit. Et coactus fuit precibus Langraviorum, Palatini, Marchionis Badensis illum tradere quasi in donum, uti hominem facinorosum. Et ad petitionem Legatorum de erigendo templo pro exercitio religionis novæ, simpliciter & constanter iterum atque iterum res negata.

Item die Veneris, 15 Februarii, discessi Coloniâ, deductus octo equis, & nostri per Consulem ex singulari favore dimissi.

Item Dominico die, 17 ejusdem, veni Trajecto Leodium.

Item 19 Februarii, die Martis, proposui Principi Leodiensi * de negotio, præcedente biduo priore propter bacchanalia otio consumpto.

Item 20 Februarii, qui primus fuit Quadragesimę, post prandium tunc Episcopus curavit accersiri quosdam ex capitibus Capituli, quibus capita Legationis & summam rei aperuit; quique deinceps rem retulerunt ad Capitulum. Et fuere aliquot deputati, qui deinceps cum Episcopo de negotio communicarent & disceptarent.

Item 21 Februarii, die Jovis post prandium, reversi fuerunt Deputati Capitulares, qui diu & per multas horas communicarunt cum Episcopo.

Quâ quidem communicatione finitâ, sub noctem venit ad me Episcopus & Archidiaconus * Torrentius.

Cæpitque me Episcopus percunctari duabus de rebus, videlicet utrum in mandatis haberem, de requirendo expresso consensu Episcopi & Capituli; an vero quod ipsum tantum facerem conscium de deliberatione Regiâ, & ipsius in erigendo Episcopatu desiderio.

Secundò; an de negotio cum Deputatis Capituli postridie communicare & disputare cupiebam.

Quoad primum respondi, me de consensu expresso Litteris specificando haud magnoperè laborare: tantum id acturum venisse, quo intelligeret piam intentionem suæ Majestatis in erigendo novo Episcopatu, nec non ut causarum quibus sua Majestas moveatur, ipsum Episcopum certiorem facerem: suamque Majestatum certo sibi persuadere, illas esse tam graves & prægnantes, quod meritò ipsum Episcopum movere & inducere debeant, ad consentiendum, & approbandum intentionem & pium institutum Regium.

Et si nihilominus ad declinandum forsan obloquia & invidiam suorum Capitularium & subditorum, expressum & liberum consensum ad Ducem perscribere nollet, saltem quod memor Regiæ benevolentiæ erga ipsum, nec non propensionis animi quam merito habere deberet erga bonum publicum & conservationem veteris Religionis, rem universam reverenter permitteret provido judicio sanctæ Sedis, & ne studeret negotium istud Regium hisce temporibus adeo necessarium apud Pontificem impugnare.

Quoad

* Episcopus Leodiensis erat Gerardus à Groesbeeck, dein S. R. E. Cardinalis.

* Lævinus Torrentius erat tunc Archidiaconus Brabantiæ, deinde Episcopus Antverpiensis.

Quoad secundum, dixi mihi nihil mandatum ad Capitulum.

Et quamquam alioquin Litteræ fiduciariæ mihi datæ fuissent ad illos, cæterum facilè me prævidêre, rem in multas & obstinatas oppositiones immissuram fore, si pendebit ex arbitrio Capituli. Tamen se Episcopum posse conferre & communicare quibuscum vellet. Nec dubitare me, quin si conniti vellet, facilè posset ad exitum bonum rem deducere, & absque contentione transigere.

Præsertim cum Rex nihil ipsis Capitularibus detractum, aut ex proventibus imminutum cupiat: quin-imo è contra contentus sit, quod Archidiaconi in pristina Jurisdictione, & Episcopus in consuetis emolumentis perseverarent, & paratus sit ejus rei effectum & executionis dispensationem & provisionem ac dispositionem apud Sanctam Sedem promovêre. Et ob id, salvis manentibus proventibus, tantum onera detrahenda Episcopatui.

Item 22 Februarii ante prandium denuò reversi fuerunt Deputati Capituli, & communicatione protractâ usque ad horam prandii, sumpto prandio sciscitatus fui Episcopum pro responso & finali determinatione negotii, asserens me diu abfuisse, & domum versus properare.

Quâ quidem occasione, ex protracto sermone visus fuit Episcopus infrascripta exaggerare.

Ecclesiam superioribus Episcopatibus satis superque fuisse spoliatam.

Item esse antiquam, quæ subditos Regis Religionis rudimenta docuisset, nec gravius affligi debêre.

Item rem sibi fore magnæ contumeliæ & diminutionis suæ Authoritatis apud subditos, quod sub ipsius gubernatione undique Principatus angustaretur; multos suspicaturos, quasi qui suam Ditionem proderet: præsertim nullâ adhuc secutâ compensatione rerum temporalium ablatarum.

Item hanc ipsam partem Ditionis Luxemburgensis quæ avellenda foret, esse viciniorem Ecclesiæ Leodiensi, quam Civitati Luxemburgensi, ubi residebit Episcopus; & ob id meliûs retinendam illius portionem & ejusdem gubernationem penes Ecclesiam Leodiensem, quam applicandam Luxemburgensi: præsertim cum quasi præ foribus Civitatis Leodiensis illa pars prædicti Ducatûs incipiat.

Respondi ad singula: hoc est, nihil factum ad contumeliam, sed publicam salutem populi ejuscemodi prædictorum Episcopatuum Erectionem olim postulasse, nec Rempublicam Belgicam aliter servari, & ab erroribus purgari potuisse. Et ob id subditorum judicia minimè expavescenda. Et consequenter ad alia.

Item 23, cepi decumbere ex catarrho, & mansit valetudo offensa usque ad diem martis, hoc est 26. Tunc me dedi itineri Lovanium versus, idque cum guardiâ, propter incertitudinem itinerum & multitudinem grassatorum.

Et pridie discessûs hoc est 25 post prandium, Episcopus attulit responsum suæ Resolutionis, tam vivâ voce quam litteris.

Sequitur tenor Litterarum prædictarum Illustrissimi Domini Gerardi à Groesbeeck Leodiensis Episcopi, ad Ducem Albanum

MONSEIGNEUR.

J'ay à ces derniers jours receû la lettre de credence de Vostre Excellence, que m'a apporté Messire Jehan Vonck, Prevost de nostre Dame à Utrecht, Conseillier de Sa Majesté Catholicque, & de lui entendu ce que Votre Excellence lui avoit donné en charge de me declarer à l'endroict de l'Erection de la nouvelle Eveschê de Luxembourg.

Et comme j'ay avec autant de plaisir entendu par la declaration dudict Prevot, que entierement j'avois eu tousjours & ay pour assuré le bon zele & pieuse intention de Sadite Majesté à la promotion & exaltation de nostre Saincte Foy Catholique, se monstrant mesmes ouvertement en tous endroicts du monde par les peines, travaux, & despens qu'il plaist à Sadite Majesté continuellement y mettre.

Par ainsy eusse je souhaitté avec elle très-addonnée affection & desir qui m'en reste, de m'emploier au service de Sa Majesté.

Premierement, que ce que Vostre Excellence a courtoisement voulu faire par ledit Prevost à l'endroict de ladite Erection, eust aussi esté faict cy-devant au tems des Erections pieça faictes des autres nouvelles Eveschez

Et en second lieu, que j'eusse peu estre de la part de Vostre Excellence adverty plustost de celui affaire de Luxembourg, devant que nostre Sainct Pere le Pape m'eust envoié le Bref, dont j'escrivis dernierement à Vostre Excellence. Auquel Bref, & signament comme par icelle Sa Saincteté commandoit haste, pour satisfaire à mon debvoir envers Sa Saincteté, n'ay peu faillir d'obeir, dont lui ont esté pieça envoiées de ma part & de mon Chapitre, suivant nostre obligation & serment vers ceste Eglise, les raisons tendantes au maintien de la Jurisdiction & dignité d'icelle Eglise.

Lesquelles raisons avec toutte ceste matiere avons remis au bon & equitable jugement de Sa Majesté. Et neanmoins conformement à la perpetuelle devotion mienne & de ma dicte Eglise au service de Sadicte Majesté, sommes pour

envoier en bref, Dieu aidant, vers Vostre Excellence touchant ceste matiere, en laquelle esperons qu'icelle verra tout ouvertement, que de ce coté ne se cherche que toute equité & raison; laquelle nous fait esperer de effectuellement obtenir la declaration que de la part de Sa Majesté Vostre Excellence a faict faire par ledit Prevost a l'endroict de la benigne & favorable affection de Sadicte Majesté vers icelle Eglise.

Ainsi que il plaira a Vostre Excellence, ce que dessus & qu'en depend entendre plus a plain dudict Prevot. Auquel partant me remettant en cest endroict, feray fin par mes humbles recommandations en la bonne grace de Vostre Excellence, & prieray le Createur donner Monsieur a icelle en parfaicte santé longue & heureuse vie.

De Liege le 25 de Febvrier 1572.

De Vostre Excellence l'entierement a lui faire humble service Gerard Evesque de Liege.

La superscription étoit telle: *A Monsieur Monsieur le Duc d'Alve &c. Lieutenant Gouverneur &c. Capitaine general pour Sa Majesté Catholicque en ses Pays-bas &c.*

Et éstoient lesdites Lettres feellées du petit séel dudit Evesque, portant ceste incription: Gerardus a Groesbeeck Epis. Leod. Dux Bull. Com. Loss.

Prosecutio Legationis Clarissimi Domini Fonckii.

QUæ vivâ voce dicta fuerunt à præfato Episcopo, inventa non fuerunt in Adversariis Domini Fonck consequenter descripta. In alia tamen Charta separata, adhuc deprehensa fuerunt sequentia.

Maternus Petri discipulus Episcopus Tongrensis, erector primus Episcopatûs: unde Ecclesia Leodiensis meruit appellari primo-genita Filia Ecclesiæ Romanæ, & multis Privilegiis & specialibus favoribus est decorata.

Item Carolum Magnum, etsi permagna cupiebat pro civitate Aquensi, tamen illam non substraxisse gubernio spirituali Ecclesiæ Leodiensis.

Item Concordiam initam de anno 1300 aut circa, cum Ducibus Burgundiæ & Principibus undequaque vicinis super exercitio Jurisdictionis Ecclesiasticæ.

Item eandem confirmatam, aut similem erectam tempore Caroli V. illamque tempore Pauli tertii Apostolicâ Authoritate confirmatam, & tempore Julii tertii Litteras Apostolicas ad supplicationem ejusdem Caroli fuisse expeditas.

Item repetita querimonia superiorum Episcopatuum, cum oppugnatione singularum caussarum, in Bulla Erectionis expressarum.

Item declaratio diversitatis casuum in Cap. *Salvator*, & in Ditione Leodiensi nequaquam verificabilis; in eo præsertim, quod Episcopi Leodienses ex suis bonis multa loca pia erexerint, ut septem Collegia in Civitate, & quatuor Abbatias, item Collegium in Huyo, in Tongeren &c., ac passim aliis locis sparsis per Provinciam.

Item Ducatum Luxemburgensem, & maximè Limburgensem quasi attingere ad milliare mœnia Civitatis, & â nullo commodius quam â Leodiensi posse gubernari.

Item furorem Geusianorum primò omnium ab Episcopo Leodiensi fuisse repressum & extinctum, nec Ditionem Episcopi curæ permissam unquam habuisse hæresim, præterquam in duobus locis expositis commercio, ut Hasseleto & Trajecto. Idem secuturum fuisse & fore in aliis, si permitteretur libera gubernatio, & non impediretur â Ministris Regiis.

Item Papam Pium IV. commendasse negotium compositionis superiorum Episcopatuum Regi: attamen frustra: nec tamen defuisse diligentiam in prosecutione.

Item Ditionem spectare ad Imperium; multa detracta: tamen contributiones manere æquales.

Item querimoniam non fuisse factam Imperio, ne causa esset majorum incommodorum; cum non desint, qui eas occasiones malignè aucupantur. Idem petiisse Pium IV. ne scilicet fieret.

Item Ecclesiam pulchro ordine hierarchico fuisse divisam in septem Archidiaconatus; qui tanquam oculi Episcopi inter se partiti Provincias rectè ante multos annos gubernarunt.

Idem damnum ex novo Episcopatu accepturos Archidiaconos Ardennæ, Famennæ & Condrosii; quin-imo unum ex iisdem prorsus extinguendum.

Item in fine omnia permissa prudenti judicio suæ Sanctitatis.

Copia Instructionis pro formandis Litteris ad Oratorem in Romana Curia pro Rege Catholico residentem.

9 Decembris 1571. Luxemburgensis Episcopatus

„ *AL Ambassador de Roma se potera re-*
„ *spondere, che come S. Senoria avisa*
„ *que el Papa nel negotio del nueve Vescovato*
„ *di Luxemburg à monstrato inclinatione di*
„ *volerlo communicare con la parte interessata,*
„ *cioé con l'Arcevoscovo de Treveres & l'E-*
„ *vescovo de Liege, per tanto S. Excellentia de-*
„ *sidera con el primo dispaccio essere avisato,*
„ *si S. Santita gia avera scritto à costoro,*

„ o no : Perche en evento que non sera scritto „ convien ogni modo procurare apresso S. Santita que per buen respetto del scivere s'abstengi, al manco fin à tanto que S. Majesta „ ne sia primeramente avisato : poi que in „ questo meza se potera aliquanto preparare la „ materia apresso le susdetti Vescovi, acchioche tanto più agevolmente se resolvino à conformarsi con la buona mente & ottimo zelo de S. Majesta in questo negotio.

„ Et à contrario se per forte le Lettere de S. „ Santita gia serano mandate, sera bisogno „ mandenere el Papa bene edificato in questo negotio, & espettare la resposta delli Vescovi, „ quale havuta & intesa farne parte à S. Excellencia acciocbe se prepari la resposta, quale „ al tempo suo gli sera mandata.

„ Quanto al secundo, toicanto il supplemento della dote del Vescovado d'Ipre, se potra „ fare consapevole, S. Sanctita qualmente „ quella Prepositura dal tempo immemorabile „ sempre sia stata conferita e provista per Eletione delli Religiosi, fatta alla recommendatione de Sua Majesta como legitimo successore delli Conti di Fiandra, fin al canto que „ alla gloriosa mem. Carolo quinto, & alla S. „ Majesta della Sede Apostolica sia stata concesso il Privilegio della Nominacione, sensa „ que dapoi alcun altro se sia intromesso nella „ Collatione.

CAPUT XCII.

S. Pius V. Papa insigniter commendat constantiam Ecclesiæ & Civitatis Leodiensis, in tuenda Fide Catholica, anno 1571.

Non extat inter Epistolas Pii V. Antverp. editas.

PIUS Papa Quintus. Dilecti filii, salutem & Apostolicam benedictionem.

Magnâ nos in Domino lætitia affecit dilectus filius *Levinus Torrentius* *, Internuncius Vester, Vir, quemadmodum nobis quoque perspectus est, & probus & in negotiis vestris procurandis diligens; cum de vestra in Nos Sanctamque hanc Sedem devotione atque observantia ea Nobis proposuisset, quæ cum vetere istius Civitatis instituto, pristinoque vestro Religionis Catholicæ juvandæ studio egregiè consentiunt.

* Ex Archidiac. Brabantiæ Episc. Antverp.

Ex quo & illud cognovimus, quam fortem quamque egregiam operam, adversus hæreticos novissimè tumultuantes, Nobis ac Reipublicæ toti Christianæ præstiteritis.

In ea ipsa re sicut fortitudinem pietatemque vestram in eodem Domino laudamus, ita vos paternè hortamur, ut majorum vestrorum exemplo incitati, in obedientia hujus Sanctę Sedis Apostolicæ constanter perseveretis, cumque Venerabili Fratre nostro Episcopo vestro in rebus istius Civitatis gubernandis concordi animo consentiatis. Ita & Patriæ vestræ quieti tranquillitatique optimè consuletis, & ad eam perturbandam hæreticis omnem aditum præcludetis.

Gerardus à Groesbeeck, S. R. E. Card.

Quo quidem vestro facto non solum (quod caput est) divinam Civitati vestræ gratiam conciliabitis: sed etiam Nos ipsos ad majora gratificanda propensiores reddetis.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub Annulo Piscatoris, die IV. Maii 1571. Pontificatûs nostri anno sexto.

CAPUT XCIII.

Status Cathedralis Capituli Groningensis, in Belgio Fœderato; sive Dubia & Quæstiones, quæ collegit & disputavit Capitulum, summoque Pontifici exhibuit, tempore primi sui Episcopi D. Joannis Knys, anno 1575.

D. Joannis Knyf I. Groning. Episc.

DUbia & quæstiones per Dominum Joannem Eeltz Decanum ac Pastorem, ex mandato Reverendiss. * collectæ, quæ in Capitulo Groningensi novo, non sine pacis ac concordiæ antiquæ Sacerdotum turbatione, ipsiusque Ecclesiæ scandalo, ex Bulla Erectionis præfati Capituli, diversâ diversorum interpretatione ortæ sunt; propter quas Legatum ad Urbem mittere decretum est; quo ad Dei gloriam, & Ecclesiæ & Capituli Groningensis firmam fundationem & ædificationem, pacemque ac concordiam Sacerdotum restituendam & in perpetuum constabiliendam, ipsiusque summi Pontificis de omnibus & singulis interpretationem, declarationemque ac sententiam inquirere valeamus.

Imprimis quum Bulla Reverendiss. Do-

De Authoritate Episcopi, ac Decani Capituli.

mino Episcopo det locum & vocem in Capitulo super Decanum, Quæritur? an ideo non possit & debeat hic consuetam habere Authoritatem & potestatem, quam habent in aliis Capitulis & Collegiis Decani: convocandi nimirum & regendi Capitulum; corrigendi & puniendi Canonicos, aliaque omnia faciendi, quæ ad boni Decani officium pertinere dinoscuntur: sed an omnia ac singula semper in præsentia Episcopi, & non nisi ipso volente & mandante facere debeat: ut quæ Decanus ratione officii facit, Episcopus vel infringere vel infirmare possit aut debeat. Et breviter, quod Episcopi, & quod Decani & Capituli officium esse debeat?

De electione & proventibus Decani.

Item quæritur, an non præfato Decano pro laboribus tuendaque dignitate, uti passim observatur in omnibus Capitulis, duplex portio assignari debuerit aut debeat. Et utrum in Decanum non nisi Graduatus eligi debeat; vel an potius quisquis ad illam dignitatem maximè idoneus videatur, sive Graduatus, sive non fuerit, eligi possit ac debeat.

De divisione bonorum ex Monasteriis ac Vicariis provenientium.

Secundo; quod præcipue Capitulum turbavit & turbat; quum bona duorum Monasteriorum, *Wittewerumensis* & *Esensis* pro decem Canonicatibus ac Præbendis certo modo affectis, nec non & bona Vicariarum & Capellaniarum pinguiorum Ecclesię S. Martini pro Canonicatibus & Præbendis non ita affectis assignata sint; (prout patet in Bulla) Controvertitur inter Graduatos & alios Canonicos, & quæritur, an omnium horum bonorum, Monasteriorum ac Vicariarum, una debeat esse Massa totius Capituli communis, ex qua omnibus Canonicis, sine discrimine Guaduati vel non Graduati, portiones assignari debeant; vel an bona Monasteriorum ita pro Præbendis affectis assignata sint, ut illa omnia & singula solis decem Graduatis, bona autem Vicariarum aliis Canonicis tantùm cedere debeant. Ita ut non una Mensa Capitularis, sed duæ distinctæ in Bulla esse Mensæ ac Massæ intelligantur: uti à Reverendissimo hactenus intellectum fuit.

Quod si vero declaretur, unam debere omnium esse Massam, amplius quæritur, an omnium Canonicorum Graduatorum ac non Graduatorum æquales ex illa Canonicatus ac Præbendæ constitui, vel an Graduatorum majores esse debeant.

Porro si declaratum fuerit, duas distinctas in Bulla esse Massas, ostendendum erit suæ Sanctitati, ipsam, quod attinet ad valorem bonorum ipsorum Monasteriorum, ac Vicariarum seu Capellaniarum, male fuisse informatam; quæ ignorasse videtur, Vicariarum bona tam exigua esse, sicuti revera sunt. Et contra non putavit tam magna esse Monasteriorum bona uti sunt; quæ sane plusquam alterum tantum valent, quam mille Ducatos, qui valor in Bulla exprimitur.

Status bonorum utriusque.

Etenim sane sine omni mendacio solius Monasterii *Wittewerumensis* bona circiter duo millia Ducatorum valent, bonis *Esensibus* exceptis, &c.

At contra bona Vicariarum deputatarum in Canonicatus circiter sexcentos Carolinos tantùm valent: ita quod si distinctæ duæ horum bonorum Massæ esse deberent, & ex bonis Monasteriorum Canonici non Graduati cum Graduatis participare non possent, sequeretur, quod unus Canonicatus Graduatus sere tantùm valeret (utique sane si omnia bona *Esensia* Capitulo data esse intelligantur) quantum tota non Graduatorum massa.

Quod si vero Graduati omnia Monasteriorum bona soli percipere (uti putant) debent, necessarium esset, tam tenuem non Graduatorum Massam augeri, quo Canonici non Graduati ex ea etiam vitam sustentare possint. Ad quod sane cuique eorum trecentis ad minus Carolinis, in tanta qualis hic est annonæ omniumque rerum caritate opus esset.

Orat ergo Capitulum, ut sua Sanctitas, juxta mentem Bullæ, vel aliàs nunc meliùs de Statu Ecclesiæ Groningensis informata, mentem suam declaret, aut aliàs statuere & ordinare dignetur; ut omnes Graduati & non Graduati pro statu & qualitate proque necessitatibus suis habere possint; quo fiat ut in concordia & pace vivant, Deoque servire possint.

Tertiò; quum bona Monasteriorum pro decem Graduatis, & bona Vicariarum pinguiorum pro totidem Canonicatibus & Præbendis in Bulla assignentur: Quæritur, de adverbio *Totidem*, ad quid referri debeat: utrum ad proximè præcedentem numerum decem Graduatorum: ut sit sententia, quod uti decem Graduati esse debent, ita alii etiam decem esse debeant, qui Graduati esse non teneantur, ut viginti Canonicos in toto esse debere intelligi debeat, sicuti ab Episcopo intellectum fuit, qui ideo decem

Hæc descripsi ad longum prout primitus concepta erant, secundum duo diversa MSS. (quæ asservantur etiamnum in Archivio Curiæ Archiepiscopalis Mechlin) & licet in his multa calamo transfixa fuerint, ut scriptum contraxius Romam mitteretur; attamen pro pleniore illorum turbatorum temporum notitiâ, visum fuit operæ precium, etiam deleta transscribere.

Bulla Erectionis Episcopatûs Groningensis anno 1560 per Pium IV. Pont. cum incorporatione Abbatiæ Adwardiensis Ordinis Cisterc. extat apud Heussenium Tomo II. in Descriptione Episcopatus Groningani.

Mutatio dotis Episcopatus Groningensis, per Transactionem inter Episcopum Knyffium & Abbatem Adwardiensem, & Cessionem certorum bonorum, anno 1576 Romæ approbata, extat apud eundem Heussenium ut supra pag. 28.

Vica-

Vicarias in decem Canonicatus deputavit.

Vel utrum potius adverbium præfatum *Totidem* ad ipsas Vicarias spectet? ut sit sententia, quod sine determinato numero tot debeant esse Canonicatus non Graduati, quot Vicarias Episcopus ad hoc designaturus esset, sive ille plures sive pauciores quam decem designaret. Utra harum sententiarum cum mente suæ Sanctitatis magis conveniat, quæritur?

Præterea quæritur, an post inaugurationem Episcopi, quum Capitulum erigeretur, & Pastores ac Monachi de *Wittewerum* in Canonicos crearentur, non etiam statim Vicariæ in Canonicatus deputari, ac illarum possessores in Canonicos creari debuerint; vel an hanc causam Episcopus pro suo beneplacito differre potuerit; quod non sine magno damno horum Canonicorum (uti putant) factum est.

De Vicariis Ecclesiæ. Porro etiam quæritur, an qui antea Vicarii fuerunt, & nunc, Vicariis eorum in Canonicatus erectis, Ecclesiæ Sancti Martini Canonici creati sunt, an hi nihilominus debeant cum Pastoribus Sanctæ Walburgis Ecclesiæ Parochiali deservire, ut simul sint Canonici & Vicarii; quod sane nimis onerosum foret.

Hactenus quidem utrique Ecclesiæ inserviunt, & licet contra mentem summi Pontificis id fieri non dubitent, tamen facere hoc coguntur, propter alia quæ hinc habent emolumenta, sine quibus ex tenuissimis suis Canonicatibus (quum Graduati bona Monasteriorum sibi solis retinent ac usurpant) vivere nullatenus possent.

Quæritur ergo, quæ fuerit & sit in hac causa mens summi Pontificis, an non ex Ecclesia Cathedrali, cujus sunt Canonici, vivere, & ei soli inservire, & an non Pastores Ecclesiæ Parochiali cum aliis Vicariis non autem Canonicis deservire debeant, ne Canonici duobus Dominis inservire cogantur, & Ecclesiarum ministerium confundatur; sed utraque Ecclesia suos certos & proprios habeat ministros.

Quod si autem non nisi uni Cathedrali Ecclesiæ præfati Canonici deservire teneantur, quæritur adhuc, an igitur etiam ab omnibus absoluti esse debeant, ad quæ ex fundationibus ipsarum Vicariarum teneri solent, à Missis scilicet & ab administratione Sacramentorum, ad quam juxta fundationem cum Pastoribus obligantur; nisi forte has cassatas esse per Bullam, intelligi debeat.

De Canonis Graduatis. Item quæritur, an præ iisdem Canonicis ipsi Graduati propter promotionem aliquam præeminentiam & præcedentiam, uti hanc sibi sumpserunt, in seniorum Ecclesiæ, qui multis annis ante illos Ecclesię deservierunt, ac frigus & æstum diei in illa pertulerunt, contemptum, habere debeant; vel an potius omnes Canonici ejusdem honoris (exceptis tamen iis qui in dignitate sunt constituti) esse, & secundum senium stare & incedere debeant.

Porro quæritur, an in ministerio & officio Ecclesiastico, omnes non oporteat esse æquales, ut non amplius onerentur non Graduati quam Graduati, sicuti hactenus factum est: non aliter quam si non Graduati Graduatorum ac quondam Monachorum essent Sacellani. De quo suæ Sanctitati conqueruntur illi, qui in fructibus minus, in laboribus hactenus amplius participarunt.

De Abbate Wittewerumensi. Quartò. Quia Abbati quondam in Wittewerum in Bulla optio data fuit, ut aut Archidiaconus & Canonicus esse, aut in Religione, accepta sufficienti ad vitam pensione, permanere posset: Ille in Erectione Capituli Religionem cum pensione trecentorum Dalerorum annuè elegit. Postea autem, anno nunc elapso aut circiter, conquestus est Episcopo & Capitulo, se errasse in illa electione, neque satis plenè ac fideliter jus quod ipsi ex Bulla competebat, indicatum fuisse: quod si bene fuisset cognitum, alteram se conditionem fuisse electurum.

Præterea conquestus fuit, non posse se commodum & tutum locum in Monasterio aliquo suæ Religionis invenire, propter piratarum crebras incursiones, & alia pericula, quibus illa loca (quod verum est) hoc tempore belli sunt exposita.

Petiit ergo, ut sibi habitum mutare, ac aliàs eadem libertate uti & frui liceret, quę ipsi & suis Monachis in Bulla concessa fuit.

Episcopus & Capitulum, habitâ desuper cum vicino etiam Episcopo Leovardiensi deliberatione, tale negotium esse judicarunt, quod illud (quantum quidem esset in illorum potestate, & quantum summus Pontifex hoc ratum habere vellet) illi non deberent denegare. Quapropter Canonicum honoris illum designarunt, super pensione sua tantisper, dum vacaret Canonicatus verus, qui illi dari posset.

Quia ergo dubitatur, an post primam electionem ab illo taliter qualiter factam, potuerit illi alteram Capitulum concedere; petitur, ut hæc summus Pontifex rata habere velit; maximè cum ille Capitulo valde utilis, imo necessarius sit, sit propter bonorum ipsius Monasterii notitiam, quam illo nemo habet meliorem. Quam ob causam etiam ipsi Capitulum bonorum præfatorum administrationem commisit. Ad hæc, aliàs etiam Capitulo ac Episcopo atque ipsi Ecclesiæ usui esse potest. Quod si vero Sanctitas sua rata hæc habere noluerit (uti non speratur) ille habitum suum resumere paratus erit.

Quod hic quinto loco proponi- Quintò. Quum duo Monasteria, unum apud *Esens* & in ejus Dominio, alterum prope Damam, *Wittewerum* vocatum, pro

tur. in altero MS. positum fuit loco primo. Et vicissim quod in hocce scripto primum descripsimus, quintum occupat locum in altero.

decem affectis Canonicatibus Mensæ & Massę Capitulari Ecclesiæ Groningensis applicata ac data sint: non nihil dubitatur. Quum enim illud in variis Dominiis bona sua sita habeat, partim in ipso Dominio Esensi, partim in Comitatu Embdensi, partim in agro Groningano, partim alibi; hactenus Capitulum non nisi illa, quæ minima bonorum pars est, obtinere potuit, quæ in agro Groningano sita sunt; idque ideo, quia hæc solum data, quæ in ditione Regiæ Hispaniarum Majestatis sita sunt, nonnulli suspicantur. (* Cætera autem quæ extra ditionem Regis sunt, ab hæreticis occupantur.) Scire ergo Capitulum laborat ac desiderat, hac de causa suæ Sanctitatis mentem & sententiam; quo tandem omnium bonorum, sibi (uti putat) debitorum, possessionem petere & obtinere valeat.

* Ita in alio Manuscripto.

De Archidiacono Groningensi & ejus Jurisdictione.

Sextò. Quum in Bulla dicatur, quod unus debeat esse ex designatione Episcopi Archidiaconus, unus Archipresbyter &c. Quæritur, an perpetuo hæc designatio penes Episcopum esse debeat, vel pro prima vice tantum esse debuerit; ut in posterum designatio vel electio hęc apud omnes simul Graduatos esse debeat; quemadmodum in ipsis hoc Canonicatibus ordinatum, in Bulla invenitur.

Deinde quum Bulla Archidiacono Jurisdictionem Archidiaconalem in universa Diœcesi Groningensi plenariam, quam habent vel habere debent cœteri Archidiaconi Trajectenses, de jure vel de consuetudine, tribuat; controvertitur inter Episcopum & Archidiaconum & alios Graduatos de sensu & intellectu præfatorum.

Desumptio ex Diœc. Traject. Monaster. & Osnaburg.

Quum enim nova Diœcesis Groningensis constet ex partibus, quæ olim diversorum fuere Episcopatuum, utpote ex quibusdam quæ Trajectensis, ex aliis quæ Monasteriensis, aliis quæ Osnabrugensis fuerunt Diœcesis; putat Archidiaconus in omnibus his partibus, quæ nunc Groningensis sunt Diœcesis, sibi deberi Jurisdictionem: propterea quod in Bulla dicatur: *in universa Diœcesi Groningensi.*

At contra Episcopus verbum illud *Universa* ad universas illas partes restringendum existimat, quæ ad Trajectensem Ecclesiam pertinuerunt. In cæteris partibus Archidiacono nihil deberi putat: eo quod verisimile non putet in illis partibus aliquid illi datum, in quibus olim omnem Jurisdictionem Episcopi habuerunt & exercuerunt. Ad hæc, in hac controversia Concilium Tridentinum etiam pro Episcopo facere putatur. Quæ ergo fuerit, vel sit sententia summi Pontificis in hac causa, quęritur?

Porro sive in tota Diœcesi, sive in parte Archidiaconus jurisdictionem habere debeat, quæritur iterum, an etiam (uti Archidiaconus præsumit) quia Jurisdictio data, ideo etiam Jus instituendi & visitandi, vel in parte vel in tota Diœcesi habere debeat. Ideo nimirum, quia Trajectenses olim in suis partibus illa habuerunt: quę tamen in cæteris partibus Monasteriensis & Osnabrugensis Episcopi habuerunt.

Et sane, quia solius Jurisdictionis in Bulla mentio fit; & diversa videantur *Jurisdictio*, *Institutio* & *Visitatio*, non tam latè patere vel extendi debere Jus Archidiaconi, (ut ille arbitratur) multi sentiunt.

Primùm, quia (quod ad Visitationem pertinere videri potest) Bulla illi & tribus aliis Graduatis Clericos ad sacros Ordines, & Pastores ad exercitium officii pastoralis admittendi dederit potestatem. Et quod ad Institutionem pertinere videtur, ejus jus & onus, quum ab Episcopo ad hoc requiruntur, per Bullam duobus Canonicis Graduatis est impositum.

Secundò: in his etiam Concilium Tridentinum, & Jus antiquorum Monasteriensis & Osnabrugensis Episcoporum Archidiacono adversari videntur.

Quæritur ergo de his omnibus, quæ sit sententia summi Pontificis; & quid in iis observari debeat, quo nec Episcopus, nec Archidiaconus, nec cæteri Graduati in suo jure defraudentur; sed suo quisque jure uti & frui possit.

Ad Jus autem instituendi quod pertinet, (ad quemcumque vel quoscumque id pertinuerit) quæritur: an rectè fiat, quod juxta olim observatam consuetudinem, taxatum ab instituendis vel institutis aliquid ex fructibus Beneficiorum accipiat; quum hoc videri possit prohibitum per Concilium Tridentinum; uti sane in Concilio Provinciali Mechliniensi etiam prohibetur, in quo nihil nisi pro solo sigillo accipere concessum est.

Præterea cum Persona Personatus Ecclesiæ Sti. Martini in septem suburbanis quibusdam pagis ad civitatem pertinentibus; ac tres ipsius civitatis Groningensis Pastores Jura quædam, ex antiquissima consuetudine per Episcopum Trajectensem ac etiam ipsam Sedem Apostolicam approbata & confirmata habeant, quæ nunc alii ad se translata per Bullam putant; Quæritur, an summus Pontifex (quem illa ignorasse non dubitatur) Personæ & Pastoribus præfatis illa voluerit ac intenderit adimere, qui (ut ex aliis multis in Bulla apparet) nemini sua jura aliàs adimere voluisse videtur. De Persona Personatus.

Septimò. Quum summus Pontifex duos Rectores quondam Ecclesiæ S. Martini tanquam Graduatos (licet alter eorum ita omnino Graduatus non sit, uti Bulla præsupponit, utpote tantùm Artium Magister, sed nobilis ac senex multùm reverendus) inter Graduatos ex designatione Episcopi annumerari voluerit; aliter hoc Episcopus (aliis etiam doctis consultis) intelligere non potuit, quam quod uti ipsi Episcopo propter dotem Episcopalem inter Graduatos Ca- De duobus Pastoribus Groninganis.

nonicatus & Præbenda est assignata, ita etiam præfatis Rectoribus, præter portionem Pastoralem, Canonicatus & Præbenda sit assignata, cujus ratione illi, sicuti alii Graduati, Episcopo in negotiis Ecclesiæ assistere & inservire teneantur. Et juxta hunc intellectum Rectores ipsos inter Graduatos adnumeravit, & Canonicatum & Præbendam dedit.

Non enim rationi & veritati consentaneum visum fuit, quod Summus Pontifex Rectoribus præfatis majus onus, quam olim illis incubuit imponere voluerit, pro quo non etiam novum commodum & emolumentum illis tribueret.

Cæterum cum nunc à quibusdam dubitetur, utrum in hac causa rectè summi Pontificis mentem Episcopus sit assecutus, quæritur, hoccine an alio modo id intelligendum fuerit?

Quod si autem rectè intellectum est, dubitatur nihilominus, utrum tantum illis Rectoribus, quos in introitu suo in Ecclesia invenit Episcopus, quique ei Ecclesiam tradere jussi sunt, Canonicatus & Præbenda dari debuerit; vel an etiam successoribus illorum perpetuis futuris temporibus dari debeat; ut cum portione pastorali Canonicatus & Præbenda, uti cum Episcopatu unita sit.

Quod si ita est, quum sane Rectores per omnia, ita ut in Bulla præsupponitur, qualificati ex fundationibus vel aliàs esse non teneantur, ampliùs dubitatur & quęritur, si aliquis in posterum non Doctor, vel Licentiatus Theologiæ vel Decretorum, in Pastorem eligatur, quid tum fieri oporteat? An talis nihilominus inter Graduatos sit numerandus, & Canonicatum & Præbendam habere debeat.

Porro autem, si talis non fuit sententia summi Pontificis, quod Rectores moderni & successores Canonicatum & Præbendam habere debeant, non iniquum nec inconveniens foret, quod hoç adhuc ita ordinaretur. Quapropter petitur, ut suæ Sanctitati placeat hoc statuere & ordinare; attento quod Rectores, pro sua quæ semper fuit in Ecclesia Groningana maxima authoritate, Episcopum in causis Ecclesiæ plurimùm juvare possunt.

Ad hæc, attento quod altera Pastoralis portio tam est sobria, quod successores carissimis his temporibus ex ea solùm vivere non poterunt, verumtamen petitur, ut ea lege id statuatur, ut nemo posthac nisi juxta Bullam Graduatus in Pastorem eligatur: nisi tamen fortassis non inveniretur, qui aliâs electoribus idoneus videretur. Quo quidem casu, juxta veterem consuetudinem, juxta fundationes Pastoratuum, qualificatus eligi, & nihilominus inter Graduatos numerari, ac cum illis Canonicatum & Præbendam habere possit.

Cæterum quum ex tali Unione Canonicatûs & Præbendæ cum Portionibus Pastoralibus, sive Unio illa jam facta intelligatur, vel adhuc fieret, altera Portio nimium sit locupletata, vel locupletaretur; propterea quod illa jam ante (quod etiam summum Pontificem fortassis latuit) Personatum quemdam bonum unitum habuit, ut ad sustentandum Pastorem sine alio augmento suffecerit & sufficiat; petitur, ut factâ cum utraque portione Unione Canonicatus & Præbendæ, Unio Pastoratus & Personatus dissolvatur, ac Personatus in Decanatum (post cessum vel decessum moderni possessoris) mutetur & erigatur. *De Erectione Personatûs in Decanatum.*

Hoc enim honorificum & utile Capitulo foret; ideo, quod præfatus Personatus jura quædam habet, (de quibus ante mentio facta est) quæ nunc, existente Ecclesia S. Martini Cathedrali, melius Decano Capituli quam Pastori competerent, & Capitulo tum ex communi Massa amplius Decano tribuere necessum non foret.

Ad hæc, quædam æqualitas quoad proventus hac ratione inter Decanum & Pastores constitueretur, ita ut honestè pro suo statu horum quilibet vivere posset.

Quod si vero hæc suæ Sanctitati (uti non expectatur) displicuerint, petitur, ut saltem placeat modernis Rectoribus, ad vitam ipsorum, Canonicatum & Præbendam ab Episcopo datam confirmare. Attento quod ipsi nunc sunt in possessione, & plurimum cum Episcopo hactenus in Ecclesię & Capituli negotiis laborarunt, & amplius quantum valent laborare parati sunt.

Sin autem hanc gratiam præfatis Rectoribus sua Sanctitas facere noluerit, alter illorum, qui nunc etiam Decanus est, juxta Bullam, quæ viros Graduatos requirit & vitâ & doctrinâ spectatos, abunde qualificatus, utpote Vir inculpatissimę vitæ ac Decretorum Legumque Doctor, nec non etiam in Theologia haud parum versatus, insuper (quod etiam in quibusdam requirit Bulla) nobilis Groningensis, petit per summum Pontificem Canonicatum & Præbendam ab Episcopo assignatam sibi conferri, vel in ea se confirmari, paratus Pastoratum dimittere, & ex Canonica Portione & Decanatu solis vivere (Absit arrogantia & etiam invidia.) *Negotium Decani Eccles. Cathedralis.*

Octavo. Quum in Bulla Rectoribus olim Ecclesiæ S. Martini Episcopo & Capitulo Ecclesiam tradere, & officium Pastorale in vicina S. Walburgis Ecclesia ut Parochiali exercere mandatum sit, quæritur: an illi in posterum etiam, ut olim S. Martini & S. Walburgis Pastores, vel an S. Walburgis tantùm dici debeant? Quod si ita est, quæritur, an non ab Ecclesia S. Martini, quoad officium concionandi exonerati & liberi esse debeant, quum illud illis in Ecclesia parochiali, & Episcopo & Capitulo in Ecclesia Cathedrali incumbere videatur? *De Ecclesia Cathed. S. Martini & Paroch. S. Walburgis.*

De Concionibus.

Porro dubitatur, an non etiam Graduati Canonici, maximè Theologiæ Professores, in concionibus Episcopum adjuvare teneantur? Quum ei in Bulla tamquam coöperarii in causis Ecclesiæ (quæ concionando præcipuè ædificatur) dati sint; vel si ad conciones non tenebuntur, an non saltem ad docendum & legendum teneantur? Maximè si qui sunt, qui Canonicatum hac lege, juxta Statuta hac de re Concilii Tridentini receperunt, quo docendo & legendo non minus illi quam non Graduati, qui concionibus pro veteri illorum (quum adhuc Vicarii tantùm essent) consuetudine operam dant, Ecclesiam ædificare valeant: quum utique propter majorem ædificationem Ecclesiæ novi Episcopatus & Canonicatus erecti esse videntur; licet votis pii instituti parum adhuc satisfiat.

Nonò. Quum in Bulla Nobilibus exequias in majori Ecclesia celebrare concessum sit, dubitatur & quæritur de horum Oblationibus, quibus cedere, Capitulo-ne an Pastoribus debeant.

De Collatione Præbendarum Graduatarum.

Decimo. Quod ad Collationem attinet Canonicatuum & Præbendarum affectarum, dicitur in Bulla, quod hac primà vice per Episcopum dumtaxat conferri debeant. Quum ergo non simpliciter dicatur, *primâ vice*, sed *hac primâ vice*, propter verbum *hac*, illud de tempore primæ Capituli erectionis intelligendum videri potest. Et ideo dubitatur de illis Præbendis, quas nunc illi, qui Monachi fuerunt, obtinent, quid fieri debeat, quando illas vacare continget? An tum per Graduatos omnes simul, vel per Episcopum solum conferri debeant.

De distributionibus in Choro faciendis.

Ultimò. Quum in Bulla ordinatum sit, quod omnium Præbendarum fructus dividendi sint in duas partes æquales, quarum medietas in choro præsentibus tantùm distribui debeat, quęritur, si non una bonorum Monasteriorum (de quo ante quæsitum est) Massa, sed duæ distinctæ esse debeant, an consequenter duæ etiam in choro Bursæ esse debeant? Una, ex qua medietas bonorum Monasteriorum ipsis Graduatis, altera ex qua medietas bonorum Vicariarum cæteris non Graduatis distribui debeat? Vel an utraque medietas in unam Bursam conjici debeat, ex qua æqualiter, sine discrimine Graduatis & non Graduatis, præsentię dari debeant?

Exceptio pro Episcopo & Decano.

Item; quum summus Pontifex omnium Præbendarum sine aliqua exceptione fructus dividi pro præsentiis voluerit, quæritur, an non ab hac conditione meritò Episcopi & Decani, (qui aliis sæpe negotiis occupantur, ut semper ad Horas adesse non possint) Præbendæ exemptæ & immunes esse non debeant?

Ad hæc, quum Bulla medietatem, Concilium Tridentinum tertiam partem fructuum in præsentiis dividi velit, quid magis sequi conveniat, quæritur.

Præterea, an absentium præsentiæ pręsentibus accrescere, vel juxta idem Concilium Capitulo cedere debeant, quod illas ad onera & necessitates pro tempore emergentes impendere possit, quæritur.

De omnibus & singulis his Quæstionibus, Dubiis, & Controversiis, propter pacem Ecclesiæ, Capitulum summum Pontificem judicavit merito esse consulendum.

Orat ergo ac obnixè obsecrat suam Sanctitatem Episcopus, Decanus & Capitulum Groningense, ut declaret, quæ fuerit & sit de omnibus præfatis mens & sententia suæ Sanctitatis; & quid in omnibus fieri debeat; ne (uti proh! dolor hactenus) de his Confratres inter se habeant quod contendant, & Ecclesia discordiarum undis ac fluctibus concuti desinat, ac Sacerdotes in pace & concordia cultum divinum peragere valeant.

Et si (quod præcipue discordias excitavit) non una sed duæ Massæ Capitulares esse debent, orant præfati, ut sua Sanctitas authoritatem det Episcopo & Capitulo (si aliàs ex Concilio Tridentino illam non habent) ut liberiores aliquas Præbendas ex aliis Diœcesis Groningensis Ecclesiis ad Cathedralem transferre, ac unire cum tenuioribus Canonicatibus valeant; ut quilibet non Graduatus trecentos Carolinos habere possit; minus enim si habeant, profecto honestè vivere non poterunt.

Postremo. Quum nondum possideat Capitulum omnia bona, quæ sibi data existimat, & Præbendæ affectæ adhuc satis sint parvæ, maximè quia pensionibus gravantur quę Abbati quondam in *Wittewerum*, & aliis juxta Bullam de iis ordinata solvuntur, & quum Vicariæ in Canonicatus erectæ sint tenuissimæ, & aliis insuper pluribus gravaminibus Capitulum in principio Erectionis sit gravatum, coactus est Episcopus, propter æs alienum, quod quidam defuncti ideo contraxerunt & reliquerunt, in favorem creditorum Annum gratiæ (quantum quidem potuit) Canonicis concedere. De Anno gratiæ.

Orat ergo Capitulum, ut placeat suæ Sanctitati hoc confirmare, saltem pro Corpore Præbendæ; ut (ne quid per hoc discedat cultui divino) successores præsentias, hæredes defunctorum ipsum Corpus habere possint, quo ex eo ęs alienum Canonicorum, si quid relinquitur, dissolvi valeat.

Suę Sanctitati Obedientissimi filii,
Episcopus, Decanus, ac Canonici
Ecclesiæ Cathedralis Groningensis,
Anno 1575.

De his & reliquis Dominus Westendorpius Dominum Præsidem Viglium & Episcopum Sonnium obiter consulere posset: qui ex parte Bullæ authores fuerunt, & sine dubio mentem summi Pontificis norunt. Ad calcem habebatur.

CAP.

CAPUT XCIV.

SIXTUS V. *Pontifex concedit anno 1585 Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis, aliarumque Collegiatarum Civitatis ac Diœcesis illius, Indultum eligendi ad eorum Præpositturas & Abbatias sæculares; eâ tamen lege, ut alios quam dictæ Cathedralis Ecclesiæ Leodiensis Canonicos actu Præbendatos & residentes eligere iis non liceat.*

SIXTUS Episcopus Servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Super Gregem Dominicum nostræ vigilantiæ divinitus creditum, prout Nobis conceditur, intenti, ad ea quæ ad dignitates quascumque præsertim in Cathedralibus post Pontificales majores, & in Collegiatis Ecclesiis principales, personæ dignæ & idoneæ sublatis litium amfractibus eligi valeant libenter intendimus, & in hoc nostræ sollicitudinis partes favorabiliter impartimur.

Exhibita siquidem Nobis pro parte dilectorum filiorum Wynandi à Wyngarde Præpositi majoris, & illius, necnon Sæcularium & Collegiatarum Ecclesiarum Civitatis & Diœcesis Leodiensis petitio continebat, quod cum ipsa Capitula prætextu litterarum felicis recordationis Eugenii Papæ quarti Prædecessoris nostri, quas vim Concordatorum inter Ecclesias & Sedem Apostolicam habere prætendunt, ac quibus inter alia caveri dicitur expressè Electiones ad dignitatem Majorem post Pontificalem, & principales in Collegiatis electivas per tempora à Jure statuta expectari, illasque approbari & confirmari debere, prout justitia & æquitas suadebit.

Ac prætextu etiam Litterarum piæ memoriæ Pii secundi & Sixti quarti, & forsan aliorum etiam Romanorum Pontt. quibus inter alia idem etiam de novo indultum, & concessum esse dicitur; quibus etiam Litteris prædicti Sixti Prædecessoris antiqua Consuetudo approbata prætenditur, quod tam Majoris, quam etiam ferè omnium aliarum prædictarum Ecclesiarum Civitatis, & Diœcesis hujusmodi, Major & principales dignitates prædictæ aliis quam Canonicis actu Præbendatis ipsius Majoris Ecclesiæ conferri aut commendari nequiverint;

Quodque ab iisdem dignitatibus omnes aliæ præter certas in dictis prætensis Concordatis & Indultis ac Privilegiis expressas Reservationes sunt exclusæ, occurrentibus pro tempore vacationibus dignitatum tam Majoris, quam principalium dignitatum in hujusmodi personarum idonearum ad illas electiones ad se legitimè pertinere prætendant. Ac postea inter provisos de illis auctoritate Apostolica, & Electos à prætactis Capitulis ad easdem dignitates variæ sæpè lites, & controversiæ oriantur; prout nuper cum de Tongrensi per quondam Joannis Witten, de Martii; Amaniensis, & Visetensis locorum dictæ Diœcesis Ecclesiarum Præposituris per quondam Philippi à Corswaremia ipsarum Ecclesiarum Tongrensis & Amaniensis & Visetensis respectivè Præpositorum de Aprilis mensibus Anni Domini millesimi quingentesimi octuagesimi quarti extra Romanam Curiam defunctorum obitus vacantibus,

Dilectus filius Magister Franciscus Oranus Clericus Leodiensis, Causarum Palatii Apostolici Auditor, & Capellanus noster sibi per recolendæ memoriæ Gregorium Papam decimum tertium similiter Prædecessorem nostrum provideri obtinuerit, & per earumdem Tongrensis, Amaniensis, Visetensis Ecclesiarum Capitula Wynandum prædictum, ac dilectos filios Conrardum à Gaver, & Joannem de Oesbach dictæ Majoris Ecclesiæ Canonicos ad Præposituras hujusmodi, ut præfertur, vacantes, elegerint;

Ac dictus Franciscus Auditor eosdem Wynandum, Conrardum, & Joannem, aut jam molestare cœpit, aut certè periculum est, ne inter eos occasione præmissorum lites, & controversiæ oriantur.

Quare ut litibus, controversiis & molestiis hujusmodi finis aliquando imponatur, & in posterum suscitandis controversiis via præcludatur, pro parte tam Wynandi, qui hac de causa à Capitulis prædictis ad Nos & Sedem prædictam missus magnis etiam sumptibus & laboribus pro conservandis & tuendis juribus eorundem Capitulorum ad Urbem accessit, & dicto Gregorio Prædecessori nostro Jura, Privilegia & Concordata, quæ pro eisdem Capitulis jam pridem, ut præfertur, à prædicta Sede impetrata fuisse prętendit, exhibuit.

Et pro parte Capitulorum, ac Conrardi & Joannis prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui Ecclesiasticarum persona-

rum quarumlibet quieti libenter consulimus, Wynandum, Conrardum & Joannem, & Capitula hujusmodi, & illorum singulares personas à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutos fore censentes,

Hujusmodi supplicationihus inclinati, quascumque lites controversias & molestias & causas hujusmodi, super præmissis vel aliis Præposituris prædictis, vel illarum occasione coram quibuscumque Judicibus Ordinariis vel Delegatis, tam in dicta Curia, quam extra eam inter prætactos Wynandum, Conrardum, Joannem, ac quosvis alios ad dignitates hujusmodi ab iisdem Capitulis electos ex una, & dictum Franciscum Auditorem, vel alios Auctoritate Apostolica provisos ex altera partibus in quacumque instantia pendentes, aut si quas imposterum moveri contigerit, quoad hoc dumtaxat, an jus eligendi personas idoneas ad illas dum pro tempore vacant ipsis Capitulis competat, & an sub Reservationibus Apostolicis ipsæ dignitates comprehendantur,

Ad Nos evocantes, aliasque quoad præmissa dumtaxat penitus cassantes & extinguentes, ac partibus collitigantibus desuper silentium imponentes, & iisdem Judicibus, ne in illis ad ulteriora procedant, districtius inhibentes, Electiones à Capitulis prædictis aliàs ritè & Canonicè factas, validas & efficaces in suo robore permanere,

Neque dignitates ipsas electivas hujusmodi sub Cancellariæ Apostolicæ Regula dignitatum hujusmodi reservatoria, aut aliis in Corpore Juris non clausis Reservationibus Apostolicis comprehensas esse; ita ut neque per Regulam hujusmodi, neque per quascumque alias Reservationes in Corpore Juris non clausas ipsæ Electiones jam factæ infirmari, aut minus validę dici aut censeri possint, dicta Auctoritate tenore præsentium decernimus.

Præterea eadem prætensa Concordata seu Indulta, & Prædecessorum nostrorum hujusmodi Litteras in hac parte moderantes & ampliantes, loco illorum imposterum in iisdem Capitulis omnium, tam Majoris, quam aliarum Ecclesiarum Civitatis & Diœcesis prætactorum, & illarum singulis occurrentibus vacationibus Præpositurarum seu Abbatiarum Sæcularium nuncupatarum earundem Ecclesiarum principalium dignitatum (nisi illæ per Reservationes in corpore Juris clausas, aut ex personis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, Notariorum Sedis Apostolicæ de numero participantium nuncupatorum, Auditoris Contradictarum, Correctoris Litterarum Apostolicarum, Auditoris Causarum Palatii prætacti, Curiæ Causarum Camerę Apostolieæ Auditoris, & ejusdem Cameræ Clericorum, Accolitorum, Cubiculariorum, Abbreviatorum, Scriptorum Apostolicorum ad numerum centum & unius & aliorum Scriptorum minoris gratiæ numero viginti quatuor, ac omnium Virorum familiarium, & continuorum Commensalium nostrorum, & Romanorum Pontificum pro tempore existentium, ac prætactorum Cardinalium quamdiu illorum vera familiaritas duraverit illas obtinentium, pro tempore vacantes dispositioni Apostolicæ reservatæ fuerint) ad liberam electionem personarum idonearum ad dignitates ejusmodi procedere liberè & licitè valeant, auctoritate & tenore prę missis concedimus & indulgemus.

Nec non quod Electio ipsa intra triginta dies à die vacationis ejusmodi computandos omninò fieri, & confirmatio intra sex menses à die electionis numerandos à Romano Pontifice pro tempore existente (à quo confirmari vel infirmari debeant, prout æquitas & justitia suadebit) petenda sit. *Confirmatio Electionum.*

Ac Electiones ipsas post triginta dies factas, vel quarum confirmatio intra sex menses hujusmodi petita non fuerit, nullas & invalidas, nulliusque roboris & momenti eo ipso esse: ita ut de ipsis dignitatibus per Romanum Pontificem pro tempore existentem dumtaxat liberè disponi possit, etiam decernimus.

Proviso tamen, quod sic confirmati Ordinariis ipsis debita præstent juramenta, obsequia, & alia ad quæ de consuetudine & jure tenentur.

Insuper ne ad Præposituram Majoris Ecclesiæ prædictæ, quæ inibi dignitas major est post Pontificalem, vel ad Sanctorum Petri, Martini, Pauli, Sanctæ Crucis, Joannis, Dionysii & Bartholomæi Civitatis, necnon Tongrensis, Huensis & Fossensis, Beatæ Mariæ Trajectensis & Eyckensis, & Visetensis, Amaniensis, Cinacensis, Dionantensis, Tudiniensis locorum dictæ Diœcesis, & B. M Namurcensis Ecclesiarum Præposituras, seu Abbatias sæculares (quæ inibi principales sunt dignitates) alię personæ præter-quam Canonici ejusdem Majoris Ecclesiæ actu Præbendati, ac personaliter in ea residentes, etiamsi dignitatem aliam in Ecclesia Majori, ad cujus dignitatem Majorem vel principalem electi fuerint, vel in prætacta Majori, ac aliis Ecclesiis prætactis obtinuerint, eligi possint aut debeant. *Ecclesiæ Colleg. Diœces. Leodiens.*

Et ne quis illorum plures quam unam ex Præposituris seu Abbatiis Sæcularibus, vel dignitatibus ejusmodi insimul retinere possit; ita ut (sine præjudicio eorum qui plures illarum ad præsens canonicè obtinent)

ſi quem unam ex illis obtinentem ad alteram impoſterum eligi contingat, Electio quidem ritè & canonicè facta valeat: ſed intra ſex menſes numerandos à die acceptæ poſſeſſionis ſecunda prius obtenta eo ipſo vacare cenſeatur, perpetuo inhibemus & interdicimus.

Decernentes alias quam prædictas in Corpore Juris clauſas, & ratione perſonarum ſuperius nominatim expreſſarum, à Nobis vel Prædeceſſoribus, ſeu Succeſſoribus noſtris pro tempore factas & faciendas ſpeciales, vel generales de vacantibus & vacaturis Beneficiis Eccleſiaſticis, & dignitatibus ejuſmodi Reſervationes etiam per Cancellariæ præfatæ Regulas, vel alias quaſcumque Conſtitutiones, vel Ordinationes Apoſtolicas etiam perpetuas, vel temporales, etiamſi in eis electivæ, & dignitates nominatim, & in ſpecie reſervatæ, ac Indulta & gratiæ ejuſmodi in ſpecie fuerint reſervatæ, ad dictas dignitates minimè extendi, ſed quoties illæ emanaverint, toties ipſa Capitula in ſuum priſtinum Jus reſtituta & integra cenſeri,

Nec non quaſcumque collationes, proviſiones, Commendas vel quaſcumque alias diſpoſitiones etiam cum ſpeciali derogatione præſentium, & etiam aliorum prætactorum Concordatorum, Privilegiorum & Indultorum, prætactis dignitatibus Auctoritate Apoſtolica prędicta quibuſvis perſonis faciendis, nullum omninò perſonis ad illas canonicè, & infra tempus præſcriptum electis, ut præfertur, confirmatis, & petentibus præjudicium adferre,

Eaſdemque præſentes vim Concordatorum, & efficacis ac validi Contractus, ſeu Pacti, per Nos & Sedem prætactam cum dictis Capitulis initi obtinere, & de ſubreptionis vel obreptionis vitio etiam ex eo quod ii, quorum intereſt, vocati & auditi non fuerint, intentionis noſtræ, aut alio quovis defectu notari vel impugnari, ſeu invalidari.

Et Conventionem ejuſmodi perinde ac ſi conſiſtorialiter, & de conſenſu dictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, & ex cauſa onerosa facta eſſet, ſine expreſſo conſenſu eorum, quorum intereſt, aut alio quovis prætextu ac quęſito colore, revocari, aut reſcindi non poſſe.

Nec Capitula ipſa ad exhibendum ulterius præmiſſa Concordata & Privilegia, quę aſſerunt ſibi à prędictis noſtris Prædeceſſoribus conceſſa, & verificandum ſe eſſe in quaſi poſſeſſione juris eligendi hujuſmodi ullo tempore teneri, ſed eiſdem præſentibus uti liberè & licitè poſſe.

Sicque per quoſcumque Judices Ordinarios & Delegatos, ac etiam Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & Cauſarum dicti Palatii Auditores, ſublatâ eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & definiri debere; irritum quoque, & inane quidquid ſuper his à quocumque quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus Regula de non tollendo jure quæſito, ac aliis ejuſdem Cancellariæ Regulis ac Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, nec non dictarum Eccleſiarum juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & Conſuetudinibus Privilegiis quoque Indultis, & Litteris Apoſtolicis quibuſvis perſonis,

Necnon prętenſis Concordatis & Indultis prætactis, quatenus præmiſſis in aliquo adverſentur, quomodolibet conceſſis approbatis, & innovatis.

Quibus omnibus, etiam ſi de illis eorumque totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica expreſſa & individua mentio, ſeu quævis alia expreſſio ad hoc ſervanda foret, illorumque tenores, etiamſi de verbo ad verbum infererentur, præſentibus pro ſufficienter inſertis habentes, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, hac vice dumtaxat harum ſpecie, ſpecialiter & expreſſè derogamus, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus autem, quod ad dignitates prætactas pro tempore electi ante illorum Electionis Confirmationem, ſeu proviſionem à Sede Apoſtolica habendam, nullo modo in Præpoſituris, ſeu Abbatiis prætactis, earumque fructibus, rebus, bonis, aut adminiſtratione ſe ingerere poſſint; aliàs eorum electio hujuſmodi nulla ſit eo ipſo.

Nulli ergo omninò hominum liceat Paginam hanc noſtræ abſolutionis, caſſationis, extinctionis, ſuppreſſionis, moderationis, ampliationis, conceſſionis, indulti, interdicti, derogationis, voluntatis, inhibitionis & decretorum infringere, vel ei auſu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

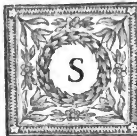
Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo quinto, Nonis Maii, Pontificatûs noſtri anno primo.

Extant alia ejuſdem argumenti Indulta, Pii II. Pont. anno 1458 Urbani VIII. anno 1626. & Innocentii XII. anno 1695. ad calcem Differtationum Canonicarum *Matthiæ Gulielmi de Louvrex*, Juris-Conſulti Leodienſis clariſſimi. In quibus Capituli Cathedralis Leodienſis dignitas atque præeminentia aſſeritur.

CAPUT XCV.

SIXTUS V. *Pontifex concedit Priorissæ ac Monialibus Monasterii Stæ. Annæ, dicti de Rosmalen, Ordinis S. Augustini, facultatem transferendi se ad Monasterium FF. Bogardorum intra urbem Sylvæducensem, à præfatis Bogardis derelictum, & Pontificiâ Authoritate suppressum anno* 1585. *Quod Monasterium anno* 1607. *cessit PP. Societatis Jesu in eadem urbe Sylvæducensi.*

Ex Archivis Capituli Silvæduc. Mechliniæ depositis.

SIXTUS Episcopus servus servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Buscoducensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Æquum reputamus & rationi consonum, ut ea quæ de Romani Pontificis gratia processerunt, licet ejus superveniente obitu, Litteræ Apostolicę super illis confectæ non fuerint, suum sortiantur effectum.

Dudum siquidem felicis recordationis Gregorio Papæ XIII. Prædecessori nostro pro parte dilectarum in Christo filiarum Priorissæ & Conventus Monasterii Monialium per Priorissam gubernari soliti sanctæ Annæ in pago de Rosmalen, Ordinis Sancti Augustini, Buscoducensis Diœcesis exposito, quod cum ipsæ dictum Monasterium à decem vel undecim annis propter militum excursiones, ac belli temporumque malignitatem & injuriam, quibus Patria illa à Fidei orthodoxæ hostibus, aliisque illius patriæ perduellionibus miserrimè conflictabatur, deserere, & ad civitatem Buscoducensem, per unum milliare vel circa à dicto pago distantem, de licentia Superioris, ne diutiùs prędæ & facinoribus talium hominum exponerentur, se recipere, & inibi domos laïcales conductivas inhabitare prope domum Fratrum Bogardorum nuncupatorum, tertiæ Regulæ Sti. Francisci, coactæ fuerant;

Status Monasterii Bogardorum.

Et cum in dicta domo à viginti octo annis vel circa, nullus propter ejusdem domûs paupertatem professionem expressè emisisset, exceptis dumtaxat duobus, quorum unus à multo tempore in confessoratum Monialium cujusdam Monasterii deputatus fuerat, alter vero solus dictam domum rehebat & gubernabat. Et in Ecclesia domus hujusmodi propter Fratrum carentiam divinum Officium juxta eorumdem Fratrum instituta cum amplius non celebraretur, ipsæ Priorissa & Conventus plateatim publicè transeundo ad dictam Ecclesiam accedere consueverant, & inibi divina Officia juxta ejusdem Ordinis Sti. Augustini instituta peregerant, & tunc peragerent; ac dicta domus & illius ædificia ita vetustate collabantur, ut ruinam minarentur; ac illius fructus, redditus & proventus ita essent tenues ac exigui, ut illi pro illius restauratione non sufficerent.

Ac Priorissæ & Conventui prædictis ad præfatum earum Monasterium sine maxima disciplinæ Ecclesiasticæ jactura redeundi spes nulla supererat. Et si Ordo dictæ Regulę in eadem domo, & Monasterium præfatum perpetuò supprimeretur & extingueretur, ipsaque Domus in Monasterium Monialium dicti Ordinis Sti. Augustini sub invocatione ejusdem Sanctæ Annæ erigeretur & institueretur, nec non Priorissa & Conventus hujusmodi ad dictum Monasterium sic erigendum, cum suis ornamentis ecclesiasticis, nec non sacra profanaque supellectili, fructibus, censibus, possessionibus, prædiis & aliis rebus mobilibus & immobilibus, privilegiis & juribus universis transferrentur,

Ac fructus, redditus & proventus dictæ Domûs eidem Monasterio sic erigendo perpetuò applicarentur & appropriarentur, ex hoc juxta formam Concilii Tridentini debitæ clausuræ Monialium, ac earumdem Priorissæ & Conventûs quieti & securitati conscientiarum cum divini cultus incremento plurimùm consultum fuisset.

Et pro parte earumdem Priorissæ & Conventus, tunc asserentium fructus redditus & proventus domus præfatæ viginti quatuor ducatorum auri de camera secundum communem extimationem valorem annuum non excedere, præfato Prædecessori humiliter supplicato, quatenus earum statui in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaretur.

Idem Prædecessor, qui dudum antea inter alia voluerat, quod petentes Beneficia ecclesiastica aliis uniri, tenerentur exprimere verum annuum valorem, secundum extimationem præfatam, etiam Beneficii cui aliud uniri peteretur (alioquin unio non valeret) certam de præmissis notitiam non habens, ac Priorissam & singulares personas Conventus hujusmodi à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis

nis à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existerent, ad effectum infrascriptorum dumtaxat consequendum absolvens & absolutas fore censens; nec non verum annuum valorem dicti Monasterii pro expresso habens, hujusmodi supplicationibus inclinatus, sub data videlicet Idibus Martii, Pontificatûs sui anno duodecimo, voluit & concessit Fraternitati tuæ dari in mandatis, quatenus Te de præmissis Auctoritate Apostolicâ diligenter informares.

Et si per informationem eamdem præmissa vera esse reperires (super quo dictus Prædecessor conscientiam tuam etiam onerari voluit) in dicta Domo Ordinem tertiæ Regulæ præfatum, nec non antiquum Monasterium hujusmodi, si infrascriptam Erectionem per Te fieri contingeret, etiam perpetuò supprimere, & eamdem Domum, postquam illa cum suis structuris & ædificiis, cum claustro, refectorio, dormitorio, hortis aliisque officinis necessariis pro convenienti habitatione Priorissæ & Conventus hujusmodi ampliata & debita clausura munita foret, in Monasterium Monialium ejusdem Ordinis Sti. Augustini sub dicta invocatione, cum aliis suis qualitatibus, sine alicujus præjudicio, cum ad id dictorum Fratrum tunc accederet assensus, similiter perpetuo erigere, ac tam Monasterii sic suppressi quam Domus prædia & alia bona dicto Monasterio erigendo pariter perpetuò applicare & appropriare;

Nec non Priorissam & Conventum hujusmodi cum omnibus & singulis illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus, dotibus, actionibus, bonis mobilibus & immobilibus ac pertinentiis universis, nec non calicibus, crucibus, tabernaculis, Sanctorum Reliquiis, campanis, paramentis, ornamentis & munimentis ecclesiasticis, Privilegiis aliisque rebus universis ad Monasterium erigendum hujusmodi transferre, & primo-dictum Monasterium, dummodo illius Ecclesia ad profanos usus non reduceretur, & in ea per Presbyterum idoneum, per Ordinarium approbandum, Missa certis diebus hebdomadatim celebraretur, diruere & profanare;

Bogardi translati ad Ordinem S. August.

Dictis vero duobus Fratribus, reservatis eisdem portionibus quoad viverent quas ante præmissa habebant, de dicto Ordine tertiæ Regulæ ad Ordinem Sti. Augustini hujusmodi, licentiâ cujusvis minimè requisitâ transferendi, & ad Monasterium ejusdem Ordinis S. Augustini ubi benevolos invenirent receptores transeundi, licentiam concedere Auctoritate Apostolicâ curares.

Decernens Litteras tunc desuper conficiendas nullo unquam tempore, quovis pretextu vel ingenio, etiam quia in præmissis interesse habentes vocati non fuissent, de subreptionis vel obreptionis aut nullitatis vitio, seu intentionis suæ defectu notari vel impugnari posse, sed semper illas validas & efficaces existere, suosque plenarios & integros effectus sortiri debere, ac irritum & inane, si secus super his à quoquam quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus voluntate priori dicti Prædecessoris, ac Lateranensis Concilii novissimè celebrati, Uniones perpetuas, nisi à casibus in jure permissis fieri prohibentis, ac aliis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Monasterii & Domûs ac Ordinis prædictorum juramento, confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & Consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Ne autem de absolutione, voluntate, concessione, & Decreto prædictis, pro eo quod super illis dicti Prædecessoris, ejus superveniente obitu, Literæ confectæ non fuerint, valeat quomodolibet hæsitari, ipsæque Priorissa & Conventus illorum frustrentur effectu, volentes, & similiter dicta Auctoritate decernentes, quod absolutio, voluntas, concessio & Decretum Prædecessoris hujusmodi perinde à dicta die Iduum Martii suum sortiantur effectum, ac si super illis dicti Prædecessoris Litteræ sub ejusdem diei data confectæ fuissent; prout superius enarratur.

Quodque præsentes Litteræ ad probandam plenè absolutionem voluntatem concessionem & Decretum Prædecessoris hujusmodi ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur, eidem Fraternitati * tuæ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus de eisdem præmissis te auctoritate nostra diligenter informes. Et si per informationem eandem præmissa vera esse repereris, super quo conscientiam tuam oneramus, in eadem Domo Ordinem tertiæ Regulę nec non antiquum Monasterium hujusmodi, si Erectionem prædictam per Te fieri contigerit, ut præfertur, perpetuo supprimere,

* Is erat Clemens Crabeels III. Episc. Silvæduc.

Eamdemque Domum in Monaestrium Monialium ejusdem Ordinis S. Augustini sub invocatione prædicta, erigere, nec non fructus, redditus, proventus, census, possessiones, prædia, & bona prædicta eidem Monasterio erigendo applicare & appropriare, ac Priorissam & Conventum prædictos ad Monasterium erigendum hujusmodi transferre, nec non antiquum Monasterium prædictum diruere & profanare, ac dictos duos Fratres ad Ordinem S. Augustini hujusmodi transferre Auctoritate nostra prædicta cures, juxta voluntatem & concessionem dicti Prædecessoris, & non obstantibus omnibus supradictis.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, Kal. Maii, Pontificatûs nostri anno primo.

CAPUT XCVI.

CAROLUS A LOTHARINGIA, *S. R. E. Cardinalis, Episcopus Virdunensis, Authoritate Apostolicâ deputatus Executor Bullæ Gregorii XIII. Pont. Prioratum de* Munhault, *vulgo* Munoz, *Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Trevirensi, ad limites Ducatûs Luxemburgensis (olim dependentem ab Abbatia S. Vitoni Virdunensi) in perpetuum unit atque incorporat Collegio PP. Societatis Jesu Leodiensi, anno* 1586.

Anno 1738 communic. Insulis in Congressu.

Os CAROLUS A LOTHARINGIA, Miseratione divina sanctæ Mariæ in Dominica, Cardinalis, Vademontanus nuncupatus, Episcopus & Comes Virdunensis, nec non Episcopatûs ac Comitatus Tullensis Administrator, Apostolica Authoritate specialiter deputatus, sacri Romani Imperii Princeps &c.

Cum aliâs, postquam quondam *Lambertus de Ora*, dum viveret Canonicus Ecclesiæ Leodiensis, qui Prioratum loci de *Musnault*, Ordinis S. Benedicti, Treverensis Diœcesis, â Monasterio ejusdem Ordinis S. Vitoni Virdunensi, Episcopatui nostro Virdunensi perpetuò unito dependentem, ex concessione Apostolica in Commendam ad ejus vitam obtinebat, Commendæ hujusmodi sibi de illo factæ, nec non omni ac cuicumque juri & actioni sibi in dicto Prioratu, vel ad illum quomodolibet competenti, atque etiam cuicumque liti & causæ, desuper quomodolibet & ubilibet forsan pendenti, in manibus fœlicis recordationis GREGORII Papæ decimi tertii cesserat;

Idem GREGORIUS Papa tunc in humanis agens, cessione hujusmodi admissâ, Prioratum prædictum, per cessionem ipsam illius Commendâ prædictâ cessante, eo quod ante eandem Commendam vacaret, aut aliàs quovis modo, & ex cujuscumque persona vacantem, cum illi forsan annexis ac omnibus juribus, pertinentiis ac appendiciis suis universis, demptâ tamen temporali Jurisdictione illi connexâ, ad preces bonæ memoriæ GERARDI tunc Episcopi Leodiensis, ac dilecti nobis in Christo Præpositi Generalis, etiam tunc existentis, Societatis Jesu, Collegio Presbiterorum Regularium ejusdem Societatis in civitate Leodiensi tunc instituendo, nunc vero instituto, pro illius dote, ac ejus pro tempore existentium Rectoris ac personarum sustentatione Apostolicâ Authoritate perpetuò univerit, annexuerit & incorporaverit; prout in Litteris Apostolicis desuper confectis pleniùs continetur.

Gerardus à Groesbeeck S. R. E. Cardinalis.

Unio pro Collegio Societ. Jesu Leodii.

Nos, inquam, ad quos, ac pro tempore existentes Episcopos Virdunenses Collatio, provisio, ac omnimoda dispositio dicti Prioratus, seu ad illum præsentatio personæ idoneæ (dum vacat) ratione prædicti Monasterii, ut præfertur, uniti, spectat & pertinet ab antiquo; pro eo, quem erga dictam Societatem ac illius personas singulas gerimus devotionis affectu ac studio singulari, Unionem, Annexionem & Incorporationem prædictas ratas atque gratas habentes, illis, ac prout eas concernunt dumtaxat, omnibus ac singulis in dictis Litteris Apostolicis contentis, ac in favorem præfatæ Societatis per eas concessis gratiis, ac ut etiam Jurisdictio prædicta, cujus applicationem & approbationem in dictis Litteris Apostolicis contentam minimè approbamus, eidem Collegio, & non Mensæ Episcopali Leodiensi applicata sit, & esse censeatur appropriata;

Ipsique dictæ Societatis Rector & Patres dictâ Jurisdictione ac omnibus & singulis facultatibus, aliisque juribus & emolumentis fruatur, potiatur & gaudeat, quibus Priores ejusdem Prioratus, qui pro tempore fuerunt, hactenus usi, potiti & gavisi sunt, atque Dominium & usum-fructum habuerunt, liberaliter & ingenuè consentimus, nostrumque benignè consensum præbemus pariter & assensum.

Conceditur etiam Dominium & Jurisdictio temporalis.

Volumus autem nihilominus, quod si aliquo tempore contingeret, Collegium prædictum Leodii fundatum deleri, aut Congregationem Presbiterorum dictæ Societatis in eo institutam cessare, aliòve extra Diœcesim Leodiensem, præterquam ad nostram Virdunensem, transferri, quod Prioratus ipse in priorem statum revertatur, ac pristinum Jus in eo nostrum Nobis ac Monasterio prædicto recuperatum sit & restitutum, ac fore ac esse censeatur,

Quodque iidem Patres dicti Collegii, quamdiu eundem Prioratum obtinuerint, teneantur singulis annis solvere præfato Monasterio unum Francum Monetæ Lotharingiæ annui & perpetui census, pro juris nostri recognitone.

Recognitio erga Abbatiam S. Vitoni.

In quorum omnium & ſingulorum fidem ac teſtimonium, præſentes Litteras manu noſtrâ ſubſcriptas fieri, ac per Secretarium noſtrum infra-ſcriptum ſubſignari, Sigillique noſtri, quo in ſimilibus utimur, juſſimus ac fecimus appenſione communiri.

Datum Virduni, in Palatio noſtro Epiſcopali, anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſexto, decimo Kalendas
1586. Octobris.

Conſenſus Prioris ac Monachorum Abbatiæ Sti. Vitoni Virdunenſis in prædictam Unionem Prioratus de Munhault, anno 1586.

NOs Prior & Conventus Monaſterii S. Vitoni Virdunenſis, Ordinis S. Benedicti. Cum aliàs, ut nobis relatum fuit, recolendæ memoriæ Gregorius Papa decimus tertius, dum in humanis ageret, Prioratum loci de Muſnault, dicti Ordinis, Treverenſis Diœceſis, â Monaſterio noſtro prædicto S. Vitoni Virdunenſi dependentem, ac certo tunc expreſſo modo apud Sedem Apoſtolicam vacantem, cum illi annexis, ac omnibus juribus, pertinentiis & appendiciis ſuis, Collegio Societatis Jeſu, in Civitate Leodienſi, tum inſtituendo, ac nunc (ut accepimus) inſtituto & fundato, pro illius dote & perſonarum in eo pro tempore degentium ſuſtentatione, Apoſtolicâ authoritate perpetuò univerit, annexuerit & incorporaverit, prout in Litteris Apoſtolicis deſuper confectis pleniùs continetur;

Authoritatem & animi propenſitatem Reverendiſ. & Illuſtriſ. Domini Cardinalis Vademontii, Superioris noſtri, erga eandem Societatem ejuſque perſonas omnes lubenter ſequentes ac imitari ſtudentes, Unioni, annexioni & Incorporationi prædictis de dicto Prioratu, ut præmittitur, factis, in omnibus & per omnia, ac cum iiſdem conditionibus, articulis, modificationibus præſtationis ſeu ſolutionis cenſus annui & perpetui unius Franci Monetę Lotharingiæ præfato noſtro Monaſterio ſingulis quoque annis in Feſto S. Martini undecimâ Novembris expenſis dicti Collegii hîc Virduni perſolvendi (ſicuti in Litteris prædicti Reverendiſ. Cardinalis latiûs continetur) ac uti & quemadmodum præfatus Reverendiſ. Cardinalis Prælatus & Superior noſter hodie fecit, & Nos unanimiter ac propenſa voluntate conſentimus, noſtrumque conſenſum pariter & aſſenſum benignè præſtamus.

In cujus rei fidem ac teſtimonium, præſentes Litteras Notarii infraſcripti manu ſubſcriptas fieri, ſigilloque Conventûs noſtri fecimus & curavimus communiri.

Datum Virduni, in præfato Monaſterio ac Conventu noſtro, anno à Nativitate Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſexto, die vero Menſis Septembris vigeſima tertiâ.

MUNAU ſive MUNHAULT, Municipium ac Toparchia haud procul ab oppido Bullonienſi; de quo etiamnum controvertitur, cujus ſupremo Dominio ſubjiciatur. Subſunt illi tres pagi; *Watrinſart*, *Lamberſart* & *Wez*, aliæque plures præeminentiæ.

Fuit olim ſub protectione ſeu *Salva-gardia* Ducis Bullionii, item Ducis Lotharingiæ, ac Comitis Chinacenſis: ſed paſſim velut Terra libera ſiva neutra habebatur.

Godefridus Senior, ſive Barbatus, Bullonii Dux, olim Munovienſi dominio potiebatur. Stemma ejus exhibetur Tomo I. Diplom. Belgic. Miræi pag. 76. fundavitque Prioratum S. Petri Bullonienſem, pro Abbatia S. Huberti, & S. Dagoberti Sathanacenſem pro Abbatia Gorzienſi. Vide Diplomata apud Miræum.

Ejus filius Hermannus pari pietate fundavit Munovii inſignem Prioratum, quem anno 1005. ſubjecit Abbatiæ Sti. Vitoni Virdunenſi apud Lotaringos, Ordinis S. Benedicti. Unde olim Priores Monachos habuit, uſque ad annum 1522, quo cæpit habere Commendatarios.

Anno 1559 Lambertus Oranus, vulgo d'Heure, Cathedralis Eccleſiæ Leodienſis Canonicus, factus eſt ejuſdem Commendatarius, obiitque anno 1579; dum idem Prioratus per Abbatem S. Vitoni collatus fuit *Benedicto à Marchia* Priori Munſterienſi apud Luxemburgum, qui regiâ authoritate Conſilii Luxemburgenſis manuteneri poſtulavit.

Inter hæc petiit Gerardus à Groesbeeck Leodienſis Epiſcopus à Gregorio XIII. Pont. Unionem Prioratûs Munovienſis cum novo Seminario Epiſcopali Leodienſi, cujus Erectionem meditabatur. Verum per Bullam alteram ejuſdem Papæ Gregorii XIII. datam anno 1574. X. Kal. Junii unitus fuit Collegio Societatis Jeſu Leodienſi, unà cum omni dominio atque præeminentia. Eodem tempore contigit Unio Prioratûs S. Severini in Condruſio: de quo vide Diplomata Belgica Miræi Tomo II. pag. 812.

Abbatiæ S. Vitoni; (vulgo *S. Vanne*) Ordinis S. Benedicti Virduni in Lotharingia titulus ac proventus uniti fuerunt anno 1574. Menſæ Epiſcopali Virdunenſi. Quo non obſtante, facta eſt caput celeberrimæ Congregationis Benedictinorum ſtrictioris Obſervantiæ, ſub titulo *SS. Vitoni & Hidulphi.*

CAPUT XCVII.

CLEMENS VIII. *Pontifex confirmat Exemptionem Abbatiæ S. Bertini, Ordinis S. Benedicti Audomaropoli, anno 1595. multasque controversias inter Capitulum Cathedrale Audomarense, ac præfatam Abbatiam determinat, quoad Processiones, usum Pontificalium &c.*

Ex Motivo Juris Abbatiæ S. Bertini.

LEMENS Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Inter cætera cordis nostri desiderabilia, id intensis exoptamus affectibus, ut inter cunctos Christi fideles, præcisis quarumlibet discordiarum materiis, charitatem concordia nutriat, & pacem charitatis firmet amœnitas. Pro quo tam salubri bono his quæ propterea providè facta fuisse conspicimus, ut illibata persistant, libenter, cum à nobis petitur, Apostolici adjicimus muniminis firmitatem.

Sanè pro parte dilectorum filiorum Abbatis & Conventus Monasterii Sedi Apostolicæ immediatè subjecti, Sancti Bertini Audomarensis, Ordinis Sancti Benedicti, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum aliàs lis & controversia inter Abbatem & Conventum prædictos ex una, ac dilectos filios Decanum & Capitulum Ecclesiæ Audomarensis ex altera partibus, super præcedentia, occasione erectionis dictæ Ecclesiæ in Cathedralem, rebusque aliis, in actis causæ hujusmodi deductis orta fuisset, & diù coram diversis Judicibus Apostolicis non sine gravi utriusque partis dispendio & populi scandalo indecisa pependisset;

Tandem Decanus, Capitulum, necnon Abbas & Conventus prædicti ad amputandos litium amfractus & scandala evitanda in bonæ memoriæ Joannem Franciscum Episcopum Vercellensem, tum in illis partibus dictæ Sedis Nuncium in Civitate Audomarensi residentem, cum amplissima facultate decidendi, etiam remedio appellationis renuntiando, compromiserunt;

Qui Decano & Capitulo, ac Abbate & Conventu prædictis auditis, per suum Laudum & Compromissi sententiam decrevit & declaravit, quod ex conditionibus Compromisso hujusmodi appositis nullum præjudicium unquam inferri possit Privilegiis atque Exemptionibus Ecclesiæ & Monasterii prædictorum, & quod in Supplicationibus seu processionibus cæterisque actibus publicis Episcopus Audomarensis ac Decanus & Canonici dictæ Ecclesiæ à latere dextero, ipsi verò Abbas & Conventus à sinistro semper & ubique procederent; & quod in die Sanctissimi Corporis Christi, Abbas & Conventus hujusmodi convenirent ad dictam Ecclesiam, undè supplicatio seu processio initium sumeret, excipientibus eos dictis Canonicis, ut moris est, & ad eamdem Ecclesiam processionem comitarentur.

Tum autem ipso Episcopo Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum gestante, solus Abbas clauderet processionem ante umbellam. In iis verò supplicationibus seu processionibus quæ vel Romani Pontificis jussu, vel Regia Majestate instante indicerentur (aliis processionibus interesse Abbatem & Conventum prædictos minimè teneri declarando) tunc servaretur in omnibus antiqua alternativa consuetudo & vicissitudo, præter id quod supra de latere dextero & sinistro constitutum est.

Pariter quoque ubi Corpora Sanctorum Audomari & Bertini in processione deferenda essent, antiqua consuetudo vicissitudoque etiam observaretur, & dictum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum in processionibus publicis à digniori, ab ipso Episcopo videlicet, si præsens esset, sin minus ab ipso Abbate, vel eo absente à Decano, tum à Priore dicti Monasterii deferretur. Et quando ipse Abbas in Ecclesiâ dicti Monasterii, Episcopo prædicto præsente, celebraret, antequam benedictionem impartiretur, eidem Episcopo cum mitra reverentiam facere deberet; & absente dicto Episcopo, in eâdem Ecclesiâ Audomarensi ipso die Festo Corporis Christi celebrare non gravaretur requisitus.

Cum autem habendæ essent supplicationes, quibus certus dies præfixus non esset, tunc ex humanitate, atque etiam ut aliqua commodi dictorum Abbatis & Conventus ratio haberetur, Decanus & Capitulum prædicti cum Abbate & Conventu hujusmodi convenirent, quo die & qua ratione supplicationes haberi deberent. Indictio autem ipsarum supplicationum omninò ad Episcopum, Decanum & Capitulum prædictos pertineret.

Quam quidem Sententiam, sic latam & publicatam, dictus Joannes Franciscus Episcopus, præsente ibidem etiam bonæ memoriæ Sixio tunc Episcopo Audomarensi, tunc superstite, & præmissis omnibus

nibus annuente, inviolabiliter ab utraque parte hujusmodi sub pœnâ quingentorum aureorum, pro una dictæ Sedi, & alterâ medietatibus alteri parti observanti applicandorum, observari voluit & mandavit, ac Sixius Episcopus & Decanus & Capitulum, nec non Abbas & Conventus hujusmodi eadem observarent, prout in publicis desuper confectis scripturis pleniùs dicitur contineri.

Quare pro parte Abbatis & Conventûs prædictorum, asserentium Compromissum hujusmodi pro pace & quiete eorumdem Decani & Capituli nec non Abbatis & Conventûs factum fuisse, nobis fuit humiliter supplicatum, quatenùs Compromisso hujusmodi & Sententiæ, ne in posterum de validitate illorum dubitari & novas lites desuper forsan erui contingat, robur Apostolicæ confirmationis adjicere, aliàsque in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos qui pacem & quietem inter Christi fideles sinceris desideramus affectibus, Abbatem & singulares personas Conventûs hujusmodi à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis à jure vel ab homine quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes & absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, Compromissum & Sententiam, aliaque præmissa Apostolicâ Authoritate tenore præsentium perpetuò confirmamus & approbamus, illisque perpetuæ & inviolabilis firmitatis robur adjicimus.

Ac omnes & singulos tam juris quam facti, & solemnitatum de jure usu vel consuetudine, aut aliàs quomodolibet necessariarum & requisitarum, ac quosvis alios etiam quantumvis substantiales defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus. Decernentes Compromissum & sententiam aliaque præmissa omnia & singula perpetuò valida & efficacia esse & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, ac tam per Episcopum & Decanum & Capitulum, quam Abbatem & Conventum prædictos, modernos & pro tempore existentes, omnesque alios & singulos ad quos nunc quomodolibet spectat & spectare poterit in futurum, perpetuò, firmiter & inviolabiliter observari & adimpleri debere;

Nec ab illis sub quocumque prætextu causâ & occasione resiliri, aut recedi unquam posse, sicque per quoscumque Judices etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales & Legatos etiam de Latere judicari & definiri debere, nec non irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis autoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus præmissis, nec-non in Provincialibus & Synodalibus, ac universalibus Conciliis, editis generalibus vel specialibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiæ Audomarensis necnon Monasterii & Ordinis prædictorum juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate aliâ roboratis, Statutis & consuetudinibus etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque Indultis & Litteris Apostolicis dictæ Ecclesiæ Audomarensi, Præsuli & Capitulo prædictis, aliisque superioribus & personis, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, nec non irritantibus & aliis decretis in genere vel in specie, ac aliâs in contrarium quomodolibet concessis.

Quibus omnibus, etsi de illis illorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa & individua ac de verbo ad verbum, non autem per clausuras generales idem importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illis aliàs in suo robore permansuris, hâc vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc Paginam nostræ absolutionis, confirmationis, approbationis, adjectionis, suppletionis, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo nonagesimo quinto, octavo Calendas Martii, Pontificatûs nostri anno quinto.

His non obstantibus, resumpta fuit controversia inter Episcopum Audomarensem ejusque Capitulum Cathedrale, & Abbatem S. Bertini ab anno 1735. multaque utrimque Motiva Juris evulgata sunt, è quibus imprimis elucidantur Antiquitates Ecclesiæ Audomarensis. Propositi nostri est, citare Diplomata; aliis decisionem causæ, aliudve quodvis judicium relinquimus.

CAPUT XCVIII.

Octavius Frangipanes *Episcopus Tricaricensis, & antea Calatinus, Nuncius Apostolicus in Belgio, exponit miserandum statum Diœcesis Groninganæ apud Batavos, Literisque gravissimis monet* Arnoldum Nylen *II. illius Urbis Episcopum, ut Religionem Catholicam inibi restauret, anno* 1598.

Ex Archivis Gruninganis, Mechliniæ depositis.

Reverendissimo Patri nobis in Christo dilecto, Arnoldo Nylen Episcopo Gruningensi designato, Octavius Episcopus Tricaricensis, Nuncius Apostolicus salutem.

Etsi in compluribus aliis iram Dei in Nos sceleribus nostris meritissimê provocatam experiamur, tum potissimum in amissione Catholicæ Religionis, & abolitione avitæ Fidei, juxta comminationem Propheticam id accidit. Cujus dicti fidele & patens nimis testimonium præbent & perhibent innumeræ pœnè Europæ & Belgii Civitates, quæ blando pravæ hæreseos veneno effascinatæ, dereliquerunt fontem aquę vivæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquam.

In quarum numerum Gruningana Civitas, non ita pridem Catholicâ Religione famosissima (etsi nunc avitâ Fide non planè ignota) communi omnium luctu referenda est.

Verum enim-vero, licet dolendum sit, in ea malorum & perversorum hominum nequitiam abundasse, & etiamnum abundare, pia tamen gaudia, & preces devoto animo exinde concipiendę & nuncupandæ sunt præpotenti Deo, quod non omnes viam suam corruperint, sed sint, qui signato à Majoribus nostris Catholicæ Religionis tramiti fideliter insistant, nec adhuc fucata religio sinceræ Fidei prævaluerit.

Unde & Reverendissimam Paternitatem vestram in Domino Jesu Christo seriò hortandam duximus, ut talentum suum à superno hujus universi Patre-familias tibi concreditum animabus ibidem degentibus lucrifaciendis expendas, jacentes erigendo, debiles fovendo, & stabiles confirmando, certissimâ spe præmium fideli Evangelico servo repromissum consequendi. Quod ut facilius, & majori cum fructu fiat, subsequentes hasce Regulas Reverendissimæ P. Vestræ transmittendas duximus; quarum medio gregis Dominici oves falsis & impiis præstigiatoris fligii dolis abactas, ad communem Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ caulam revoces, reducas, reductas conserves, demum florentissimum olim Ecclesiæ illius Statum instaures, pias illius fundationes ab impiorum usurpatione vindices, omniumque bonorum Ecclesiasticorum rationem summam habeas.

Cum spoliatus ante omnia in integrum restitui debeat, in primis tibi laborandum erit, ut Episcopium, sive Aula Episcopalis, à Magistratu politico anno Domini 1577, post mortem Reverendissimi Domini Joannis Knyf primi Episcopi, Ecclesiæ erepta, recuperetur, tibique illius realis & actualis possessio concedatur. De Aula Episcop.

Deinde, quum hæreticis civitatem occupantibus, irregulares quidam Monachi suæ sortis Religiosum Abbatem nominarunt Joannem Husingium nomine, cura primo quoque tempore, ut dotem Episcopalem ad summam 6000 florenorum (prout tunc moneta currebat) in bonis immobilibus, agris & possessionibus certis, ad ipsorum Monasterium pleno jure pertinentibus, sine omni onere, in Episcopi perpetuum usum transferant; sicut Abbas Pater Arnoldus Landt, & tres Visitatores Abbates in Clarecamp, Geritigen-Cloester, Grise-Monnicken, anno 1574. 2. die Decembris consensu Apostolicæ Sedis Regisque Catholici approbatione propriis sigillis, ac manuum subsignationibus consenserunt, promiserunt, confirmarunt. De dote Episcopali, super Abbatia Advardiensi.

Et quia Abbas & Conventuales vivente & mortuo Episcopo à die factæ Transactionis supradictæ usque ad annum 1594. 24. diem Julii (quo civitas à Rebellibus est occupata) ne teruncium solvere voluerunt, sed tam ipsi quam alii totius territorii Gruningensis Prælati tunc superstites suæ Majestatis perduellibus adhærentes, præfatum contractum ruperunt, & (ne in posterum institueretur Episcopus) totam solennem illam promissionem pessumdederunt: constituantur arbitri, qui quantum de viginti illis annis, quibus Conventuales in Adewardt Transactioni non satisfecerunt, in promptis pecuniis numerare teneantur, statuant. Si vero præfati Arbitri causam decidere nequeunt, nostro arbitrio lis finiatur.

Quod si deductis oneribus, & solutis gravaminibus Conventus Adewardianus propter inordinatum regimen & exulcerata tempora Dotem Episcopi solvere non possit juxta Bullam Erectionis Episcopatus Gruningensis, & cedat bonis, proventus, emo-

lumenta, præeminentias, Jurisdictiones, re-ipsa Ordinario tradat, ut ex illis Religiosos Monasticè viventes honestè frugaliterque alat, & quod superest, pro sua Mensa reservet.

Similiter Pastorale pedum, cæteraque ornamenta Episcopalia à Nobili Viro Matthia Oert Satrapa Weddensi jure extorqueat, & quod de Capituli bonis injustè usurpavit, ex suis reditibus restituere compellatur.

De FF. Minoribus. Insuper, cum intellexerimus Conventum Fratrum Ordinis D. Francisci satis amplis ædificiis in Civitate exstructum, sub institutione Coloniensis Provinciæ hactenus fuisse, in qua propter bella intestina Inferioris Germaniæ, tum quoque hæresim vicinorum, Religiosi pauci idonei ad emendandos in Monasterio præfato corruptos mores maximo scandalo civium Catholicorum ab annis aliquot invectos, reperiri possint, instabis apud Sanctitatem suam, ut præfatum Monasterium in hæreditaria Inferioris Germaniæ Provincia sub Archiepiscopatu Ultrajectensi situm, Sedis Apostolicę Decreto reliquis ejusdem Ordinis, & Regulæ subjiciatur.

De PP. Societ. Jesu. Præterea diligenter laborabis, ut Societatis Patribus à Senatu evocatis, Monasteria tria, Marnense, Appingedama, & S. Hieronimi in Civitate prædicta, iisdem sub sigillis & Litteris publicis assignata, realiter tradantur, utque ibidem ex proventibus, redditibus & fructibus, Collegium loco commodo erigere, & vitę sustentationem honestam consequi possint.

Post hæc inquires, quis sit Monasteriorum status, quot & quales Fratres & Sorores in singulis Monasteriis inveniantur, cujus sint ætatis, an novitii, an provectioris ætatis, cujus eruditionis pietatisque, quibus moribus præditi, qui & quanti sint annui proventus, quæ gravamina, onera, debita. Et conferas cum Prælatis, qua potissimum ratione credant & sperent suis Monasteriis, Religioni, & pietati consuli posse, & de omnibus Nos requisitus certiores reddas.

Monaste-Singulare Groningæ. Monasterium autem Nobilium Virginum in Cœmiterio S. Francisci vulgo nominanatum, cum nullius Cœnobitæ velint esse Ordinis, nec professionem aliquam faciant, nec minimum Religionis exercitium admittant, nec veste à laïcis dignoscantur, ad primœvam Institutionem revocentur. Hæreticę autem Virgines, quæ ex illa Congregatione non sine gravissimo scandalo Calvinistarum conciones frequentant, cum illis communicant, & cum infandissimis Ecclesiæ hostibus commessantur, multamque in noctem subinde potitant atque tripudiant, è præfato Monasterio sine solutione pensionis alicujus eliminentur, nec quicquam efferri patiatur nisi quod in illarum cellulis invenitur. Duę autem illæ Virgines Ursula Westendorp & Hermana Entes, quæ in fide Catholica constantes permansêre, benigno & hilari vultu suscipias, nec quæ ad vitæ sustentationem necessaria sunt, illis deesse patiaris. Si tamen ex junioribus non relapsæ nec incorrigibiles aut pertinaces, quæ seniorum vafritie & hæreticorum blanditiis in cœno peccatorum sunt involutæ, unde benè instructæ lubenter emergerent, hiis, modò Monasticæ vitę reformationem assumere velint, non esse claudendum Dei misericordiæ gremium dicimus; nam longè facilius est reddere Deo rationem de præstita misericordia superabundante, quam proximo nimia illata crudelitate.

Insuper reliqui Religiosi, ut in qua Religione Deo militant suæ professionis habitu dignoscantur, vestes sœculares, exquisitas, turgidas, colaria, indusia acu operosè depicta, quę non sine gravissimo sœcularium scandalo & piorum hominum nausea portare à Statibus sunt compulsi, post mensem aut ad summum sex hebdomadas deponant, & secundum Regulam quam professi sunt, in pleno Ordinis habitu mundo & honesto, quoad cappas nigras vel albas, scapularia usque ad talos vel pedes, tunicas, caligas (ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant) incedere non graventur.

Et quia infectus Magistratus sub pœna arbitraria omne Catholicæ Religionis exercitium severissimè interdixit, labora è contrario, ut personæ regulares sine alicujus exceptione ad Monasticæ vitæ, & Regularum suarum observantiam officium diurnum atque nocturnum in uno conclavi à te designando, articulatim distinctè & pro posse attentè persolvant. Missam pro vivis & defunctis publicitùs, præsente sui Ordinis cætu, singulis diebus celebrent; & Prælati, qui in opere tam divino ac necessario negligentes inveniantur, nostrâ Authoritate strictissimè puniantur; ut quos divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem pæna à peccato cohibeat.

Intelleximus quoque propter Calvinisticum perniciosum dogma, multos in utroque sexu Apostatas à Religione, quam solemni Ecclesiæ ritu & ordinatione professi sunt, resiliisse, & aratrum, ad quod manum miserant deseruisse, & ad mundum rediisse & in multis gravissimè exorbitasse. Eâdem Authoritate Apostolicâ præcipies omnium Monasteriorum Abbatibus, Commendatoribus, Præpositis, Prioribus (cujuscumque Ordinis ac Religionis sint) ne laïci illorum communione animarum periculis involvantur, ut Apostatas suos, qui jugum Religionis excusserunt, statim ad sua Monasteria retrahere procurent & severè in eos animadvertant. Quos tamen, si fuerint nimia prole gravati & corrupti, ut nulla emendationis spes videatur residua, è Diœ- De Apostatis.

cesi (invocato ad hoc brachii fœcularis auxilio) expelli, sine omni dissimulatione faciant.

Si qui verò dispensationis, aut quorumvis Privilegiorum prætextu, suorum Superiorum conabuntur subterfugere obedientiam, volumus ut ii intra unius mensis spacium à tua insinuatione sua diplomata, dispensationes, & privilegia tibi perspicienda & examinanda demonstrent. Alioquin enim tali diplomate non gaudentes, sumptibus suorum Prælatorum per brachium sæculare ad carcerem rapiantur, & severâ animadversione juxta propria Statuta puniantur.

Qui verò de Superioris sui licentia extra Monasterii sui septa manserint & peccato incontinentiæ deliquerint, aut, quod sacrilegium est pessimum, publicè concubinas alere inventi fuerint, hos tamquam Sedis Apostolicæ Subdelegatus ad propria Monasteria sub canonica disciplina puniendos remittes, nec secundum Patrum Statuta deinceps unquam Ecclesiastici gradus officium administrare concedes.

Si vero inveneris (quod dicitur) aliquos Ecclesiæ Prælatos, qui quasi specimen & exemplar se præbere deberent, fœminas (ex quibus ante Prælaturas proles excitaverunt) ad cubicula sua subinde vocare, cum illis commessare, & suspicione hominum incontinenter vivere, nisi admoniti statim resipiscant, tamquam Concilii Tridentini certissimus Subdelegatus, hujusmodi sues & pestes Religionis, dignitatibus, officiisque privabis, ad Ordinis sui observantiam remittes, & ut lachrimarum imbre peccata abluant, ad tempus carceri mancipabis.

Et ut peccatorum occasiones amputentur, imo suspiciones, quibus subtilitas diaboli sub prætextu mutuæ dilectionis incautas animas irretire consuevit, præscindantur; secundum Conciliorum Decreta, maneant tam Prælati quam Religiosi (qui hactenus mixtim in privatis ædibus habitaverunt) ab omni virginum familiaritate alieni, remoti, & sejuncti omnino; neque cum eis quam par erit frequentius, nisi quando hoc pietati & sanctissimis moribus profuerit, colloquantur; multo minus ad sua prandia vel vespertinas cœnas, ne dicam commessationes & ebrietates, invitent; ne ita ampliùs apud discolos Religiosorum vita tamquam minus pia diffametur, contemnatur, & despiciatur.

Moniales autem, quæ stantibus his turbis datam fidem fecerunt irritam, & contemptâ pudicitiâ sub honesti matrimonii prætextu turpiter vivunt, prout magis minusve deliquerunt, secundum proprias quas professæ sunt Constitutiones puniantur districtius; ut sic horrens reliquis incutiatur timor, & alieno malo sibi præcavere, & sapere discant.

De malis Pastoribus.

Cum autem constat multos Pastores abjurata Catholica Religione circa Fidem naufragium passos, ante omnia fœdifragi Apostatæ, infandique illi Ecclesiæ hostes summa severitate Ecclesiis suis pellantur, nunquam admittendi postmodum. Nam qui in Religione invenitur bis terve polypus, simulator & hypocrita, nunquam bonus Christi minister & fidelis verbi præco futurus videtur.

Ad hæc nullum ad Ecclesiæ gubernacula admittes, qui concionatorem agat, Sacramenta administret, aut juventutem erudiat, nisi priùs examinetur, professionem Fidei edat, libros omnes de hæresi suspectos suis ædibus ejiciat, & Catholicè in Romana Ecclesia per omnia se victurum sanctè polliceatur & promittat. Qui iidem si postea Spiritui Sancto mentiti fuerint, tam dignitate quam officio priventur.

Qui vero Clericali honore sunt insigniti, & in sortem Domini legitimè vocati, incedant cum corona Clericali, & secundum Canones deponant sæculares vestes, succinctas, breves, descissas, turgidas, fastum & superbiam manifestam præbentes; nisi velint secundum Constitutionem Concilii Tridentini & Clementis quinti in Concilio Viennensi factam graviter puniri.

De jejuniis.

Fama percrebuit, rurales Pastores ferè omnes, & Prælatos plerosque Apostolorum Constitutiones evertere, & antiquissima Ecclesiæ Dei Jejunia suaviter ridere, & ciborum delectum inverecundè & impiè cum imbecillium gravissimo certissimoque offendiculo contemnere, Sponsamque Christi dilectissimam in prandiis & cœnis suis ream erroris agere. Contra hos tanquam disciplinæ Ecclesiasticę irrisores, & hæreticorum fautores, legitimis pœnis procedes, & si semel atque iterum moniti se non emendaverint, ab Ecclesia projiciantur.

Intelleximus quoque, Rurales Pastores (etiam antequam illis dominaretur fidei hostis) tam irreverenter & coactè sacrosanctum Missæ Sacrificium peregisse, ut hystrionem potius quam inter Deum & homines sequestrem sese exhiberent; non-nullos sine casula, albâ, orario, & manipulo, aut omisso etiam Canone, nescio quas Antiphonas, aut Præfationes cantilasse, quorum mens polluta & contaminata est & perditio non dormit. Tolles hos, & similes gravissimos abusus (propter quos Deus nos punire videtur) & facies Pastores & Curatos omnibus diebus Dominicis & Festivis, quando nimirum ex Constitutione Ecclesiæ, populus Christianus Ecclesias suas frequentare, & divinis Officiis interesse tenetur, sacrosanctum & tremendum Missæ Sacrificium, secundum Orthodoxæ Romanæ Ecclesiæ instituta, cum omnibus & singulis precibus & cœremoniis, debitâ reve-

De Sacrificio Missæ.

reverentiâ & devotione celebrare, ficuti pacatis optimis & florentiffimis temporibus fieri folet.

Si quis neceffaria ad Sacrificium, utpote cafulam, calicem, miffale, vinum, hoftiam, candelas aut ampullas deeffe conqueritur, fequeftrentur Ecclefiæ reditus, & Paftor fuis reditibus privetur, donec Ecclefiæ de omnibus fuerit provifum.

Ecclefia autem fi hæreticorum furiis diruta ac proftrata fuerit, aut aliàs relicta majoribus ruinis periclitetur, poteris ex Conftitutione Concilii Tridentini ex ejufdem reditibus, fructibus, & proventibus, ad eandem Ecclefiam quocunque modo pertinentibus, collapfam, ruinofam, five etiam ruinam minantem reficere & inftaurare.

Si reditus fufficientes ad hoc pium opus perficiendum tibi deeffe perfpexeris, auxilio Civilis Magiftratus parochianos ad contributionem pro Ecclefiæ inftauratione compelles, quacumque etiam appellatione, exemptione, aut contradictione poftpofita; impiè enim illud inftaurandum contemnit prophana pofteritas, quod tanto fervore & impenfis exftruxit avita pietas.

Quod fi reditus Monafteriorum & Ecclefiarum fuerint ab hæreticis invafi, gravati, aut etiam ab Ædilibus & Patronis alienati, vel in longum tempus non fine fummo & particuliari damno elocati, convocabis authoritate Concilii Tridentini omnium Monafteriorum, Ecclefiarum, Beneficiorum Prælatos, Patronos, Curatores & Collatores, & exactam rationem de tota adminiftratione exiges, emphiteoticas elocationes (maximè fi contra Regis Catholici Diploma Gruningæ anno 1568. publicatum fuerint contractę) invalidas ac nullas declarabis.

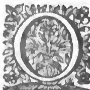
Infuper fraudulentos illos helluones, qui fe quæfitis fraudibus technis & impofturis Ecclefiafticorum bonis immifcuerunt, tanquam fures ac facrilegos, donec plenè fatisfecerint, damnumque omne reftituerint, communione Chriftianorum privabis.

Sed nec pauculis hifce lineolis circumfcriptam cupimus Reverendiff. Paternitatis tuæ prudentiam & induftriam; nec enim infcii fumus documenta hæc minimè fufficere confolidandis & reftaurandis iis quę effrenis & efferata impiorum malitia & perverfitas labefecit & deftruxit. Sat interim nobis præiviffe & calcandam Reformationis à Reverendiffima P. T. inftituendæ femitam prævio pede defignaffe, cæteraque zelo, pietati & prudentiæ tuæ, de qua in Domino plurimum confidimus, commififfe. Præpotens Deus piis tuis conatibus hanc in rem emanaturis divino fuo favore afpiret, Teque Ecclefiæ fuæ & Religionis Catholicæ bono fuperftitem conſervet. Vale.

E Domo Refidentiæ noftræ, Bruxellis fecunda Novembris anno 1598. *Signatum erat :* Octavius Epifcopus Tricaricenfis Nuntius Apoftolicus.

CAPUT XCIX.

OCTAVIUS FRANGIPANUS, *Tricaricenfis Epifcopus, Nuncius Apoftolicus in Belgio, refert Bullam* CLEMENTIS VIII. *Papæ datam anno* 1603 *ad inftantiam* ALBERTI *&* ISABELLÆ *Principum Belgii, pro fundandis Monafteriis Monialium Ordinis Stæ. Brigittæ per totum Belgium, ac fignanter pro Monafterio Infulenfi, fundato per* NICOLAUM DE MONTMORENCY *Baronem de Haveskercke, &* ANNAM DE CROY *ejus Conjugem.*

OCTAVIUS Dei & Apoftolicæ Sedis gratia Epifcopus Tricaricenfis, SS. Domini noftri Clementis divinâ providentiâ Papæ Octavi, ejufdemque S. Sedis in Belgarum Provinciis, Civitatibus & locis omnibus Nuncius, cum poteftate Legati de Latere Notum facimus, nos eâ qua decuit reverentia Literas ejufdem SS. in Chrifto Patris, in forma Brevis &c. recepiffe, hujus tenoris.

CLEMENS Papa Octavus, ad perpetuam rei memoriam. Nuper dilectæ in Chrifto filiæ, Nobilis Mulieris ISABELLÆ Infantis Hifpaniarum & Principiffæ Flandriæ nomine Nobis expofitum fuit, in Belgii & aliis Inferioris Germanię partibus ipfi Ifabellæ fubjectis diverfa utriufque fexus Monafteria Ordinis feu Inftituti Stæ. Brigidæ reperiri. Sed ipfius Ordinis feu Inftituti, Authoritate Apoftolicâ confirmati, quodam Statuto prohibitum effe, ne alia ejufdem Ordinis vel Inftituti Monafteria fine fpeciali Sedis Apoftolicæ licentia & authoritate fundari poffint.

Cum autem (ficut ea expofitio fubjungebat) nonnulli cupiant nova dicti Ordinis vel Inftituti Monafteria fundare; propterea dicta Ifabella Infans & Principiffa nobis humiliter fupplicari fecit, ut noftro & Apoftolicæ Sedis Nuncio in illis partibus nunc & pro tempore exiftenti, ac locorum Or-

dinariis opportunam ad hoc facultatem de benignitate Apostolica concedere dignaremur.

Nos igitur, piis ac devotis ejusdem Isabellæ Infantis & Principissæ supplicationibus in hac parte benignè annuentes, moderno & pro tempore existenti nostro & Apostolicæ Sedis in eisdem Germaniæ inferioris partibus Nuncio, ac Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Ordinariis, ut conjunctim aut divisim, in locis quibuscumque quoad Nuncium nostrum, quo vero ad Ordinarios in suis quisque Civitatibus & Diœcesibus Statuta, Regulas & Instituta dicti Ordinis seu Instituti Sanctæ Brigidæ diligenter examinare;

Et si illa licita & honesta sacrisque Canonibus & Conc. Trid. Decretis non contraria, & ab Apostolicâ Sede approbata fuerint, Monasteria tam virorum quam mulierum Ordinis seu Instituti Stæ. Brigidæ hujusmodi, servatâ SS. Canonum & generalium Conciliorum forma, sine tamen cujusquam præjudicio, & postquam vocatis & auditis aliorum in eisdem civitatibus & locis existentium Conventuum seu Monasteriorum Superioribus seu procuratoribus, & aliis interesse habentibus & causâ (servatis servandis) cognitâ constiterit in eisdem civitatibus & locis nova hujusmodi erigenda Monasteria sine aliorum detrimento erigi & commodè sustentari posse (& non alias) fundare & erigere;

Ac in hujusmodi Fundationibus & Erectionibus quæcumque pro eorumdem Monasteriorum prospero regimine & gubernio, ad Dei laudem, & ejusdem Ordinis seu Instituti propagationem necessaria esse judicaverint, statuere ordinare facere & exequi liberè & licitè valeant, Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus & impartimur.

Non obstantibus prædicto & quibusvis aliis ejusdem Ordinis seu Instituti S. Brigidæ, etiam juramento, confirmatione Apostolica & quavis firmitate alia roboratis Statutis & consuetudinibus; nec non quibusvis Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, sub quibuscumque Censuris & formis, & cum quibusvis clausulis & decretis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis confirmatis & innovatis.

Quibus omnibus & singulis, etsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus, specialis specifica & ad verbum expressa mentio habenda esset, tenores hujusmodi præsentibus pro sufficiente rexpressis habentes, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub an-
1603. nulo Piscatoris die vigesima ... M.D.C.III. Pontificatûs nostri anno duodecimo. *Subscriptum*: M. VESTRIUS BARBIANUS.

QUibus quidem Litteris Apostolicis Nobis per Nobiles & generosos Dominum NICOLAUM DE MONTMORENCY Baronem de Haveskercke Dominum de Vendegies &c. & Dominam ANNAM DE CROY ejus uxorem exhibitis, ab eisdem Nobis humiliter expositum fuit, quod ipsi divinâ opitulante gratiâ, secundùm formam in præmissis Litteris Apostolicis expressam, in Oppido seu territorio Insulensi, Tornacensis Diœcesis, novum Monasterium Ordinis Sanctæ Brigittæ, seu Brigidæ, fundare intendant.

Quodque ex nunc Dominam Abbatissam cum quatuor aliis Monialibus similis Monasterii Oppidi Teneramundani, Gandavensis Diœcesis, modo per suos Superiores id eis permittatur, ad dictam novam Plantationem & fundationem consentientes habeant, & de dote cum Illustriss. Ordinario loci, scilicet Episcopo Tornacensi, amodo convenerint: prout patet per Instrumentum desuper confectum. Primæ Moniales è Monast. Teneramundano.

Sed esse quædam quæ secundum S. Concilii Tridentini Decreta, & aliàs pro majori pietatis & religionis incremento, in dicti Ordinis Statutis immutanda.

Imprimis, ut in hoc novo Monasterio solæ sint Moniales & Sorores, absque Fratrum seu Religiosorum virorum ejusdem Ordinis admissione. Neque adstringantur ad tantum numerum Religiosarum atque tantos reditus, quam dicti Ordinis Constitutiones præscribunt: sed id arbitrio Ordinarii relinquatur.

Item injungatur, ut quæ deinceps assumentur Religiosæ, professionem expressè faciant secundùm Regulam S. Augustini & Constitutiones S. Brigittæ. In quibus tamen Constitutionibus dicto Ordinario relinquatur potestas mutandi, moderandi & constituendi: prout temporis & loci ratio ad convenientiorem Religionis directionem postulare videbitur.

Deinde ut deinceps annus Probationis earumdem non secundum dictas veteres Constitutiones fiat, sed secundum Concilium Tridentinum.

Et licet dictæ Constitutiones permittant Religiosis certis diebus esum carnium: quia tamen quantum in se est prædictæ Religiosæ, quæ ad hoc novum Institutum paratę sunt, bene vellent penitus à carnibus abstinere, dignaremur hoc illic per integrum annum liberum facere & pro experientia rei & cum Ordinarii judicio certum aliquid tum constituatur.

Præterea ut ultra consueta Ordinis Officia, liceat Abbatissæ certas horas piis Meditationibus aliisque spiritualibus exercitiis deputare; quibus ad honorem Dei, pro sua ac Benefactorum suorum, nec non Ec-

clesiæ, Principum & Reipublicæ, atque pro omnium vivorum & defunctorum salute orantes devotè incumbant.

Et ut illæ sibi possint de consensu Ordinarii Confessarium deligere debitè approbatum, sive Religiosum, sive Sacerdotem sæcularem; præter quem tamen licitum illis sit, quandocumque ex rationabili causa Abbatissæ id videbitur, alii quoque, seu aliis, similiter tamen approbatis, confiteri. Atque ad eundem modum illis permitti quorumcumque approbatorum Concionatorum, qui ipsis ex charitate prædicare volent, sermones audire, nec non & collationes particulares ad cratem habere, etiam inter solam & solum pro majori libertate & fructu animarum suarum; accedente tamen Abbatissæ consensu.

Denique licitum sit præfatis Fundatoribus istud Monasterium ingredi, atque etiam loco separato commorari. Idemque & suis Successoribus liceat: dummodo per Reverendissimum Dominum Ordinarium approbetur.

Super quibus & omnibus singulis examinandis, concedendis, statuendis & approbandis, nostram Authoritatem ad effectum supra commemoratum impertiri petebant.

Præmissis itaque omnibus à Nobis perlectis & maturè examinatis, nec non cum RR. DD. Gandavensi & Tornacensi Episcopis, & Magistratu dicti Oppidi Insulensis sæpius communicatis; qui omnes declarabant, se in istam novi Monasterii Erectionem libenter consentire; & considerato quod hoc Monasterium sine aliorum detrimento sic erigi & sustentari possit.

Hinc est, quod de consilio primariorum Officiariorum dictæ Diœcesis Gandavensis, & plurium PP. Franciscanorum, Societatis Nominis Jesu, & Capucinorum, prætactæ Dotationis curam & dispositionem Reverendissimo D. Episcopo Tornacensi tanquam Ordinario loci relinquendo, prædictorum supplicantium piis votis annuentes, eosdemque NICOLAUM & ANNAM, nec non omnes & quascumque ejusdem Monasterii pro tempore Religiosas, Authoritate Apostolica nobis concessa, à quibusvis excommunicationis... & ad effectum absolventes, prædicta omnia & singula laudamus & approbamus; illisque Apostolicæ firmitatis robur, omnes & singulos tam juris quam facti defectus, si qui forte intervenerint, supplentes, adjicimus.

Et ita ab omnibus pro prospero dicti Monasterii regimine ad Dei laudem & ejusdem Ordinis seu Instituti propagationem observari debere, atque adimpleri, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo, eadem authoritate mandamus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem SS. Dominus noster in prædicto suo Brevi non obstare debite decrevit.

In quorum omnium præmissorum fidem robur ac testimonium, præsentes per Notarium publicum rogati subscripsimus, & Sigilli nostri impressione jussimus communiri.

Datum Gandavi Flandriæ, quintâ Septembris M. D. C. IV. Pontificatûs ejusdem SS. Domini nostri Clementis VIII. anno ejus decimo-tertio. 1604.

Signatum: OCTAVIUS Episcopus Tricaricensis, Nuncius Apostolicus.

CAPUT C.

PAULUS V. *Pontifex decernit Jura Episcopi Tornacensis super Ecclesias subjectas Capitulo ejus Cathedrali, aliaque eò spectantia, anno 1609.*

Venerabili Fratri Episcopo Tornacensi Paulus Papa V. Venerabilis Frater, salutem & Apostolicam benedictionem. Exigit pastoralis officii nostri debitum, ut si quæ inter personas Ecclesiasticas oriatur controversia, illam pastoralis sollicitudinis providentia præcidamus.

Cum itaque, sicut Nobis innotuit, Venerabiles Fratres nostri S. R. E. Cardinales Concilii Tridentini Interpretes, pro terminandis differentiis quæ inter Te, seu pro tempore existentem Episcopum Tornacensem, & dilectos filios Decanum & Capitulum Ecclesiæ Tornacensis, super jure visitandi Ecclesias, & approbandi Confessarios ac aliis infrascriptis cum populi scandalo solent exoriri, declaraverint tibi & pro tempore existenti Episcopo Tornacensi licere quascumque sæculares tuæ Diœcesis Ecclesias visitare, juxta Cap. VIII. Sess. VII. ejusdem Concilii, non obstante immemorabili præscriptione Capituli, quam dictum Capitulum VIII. expressè sustulit.

Jus item approbandi Confessarios ad confessiones audiendas, atque licentiam concedendi Regularibus, qui in Ecclesiis non suorum Ordinum sacras conciones sunt habituri, nec non benedictionem eis qui prædicaturi sunt, in Ecclesiis suorum Ordinum, ad Te & pro tempore existentem Episcopum hujusmodi, non autem ad Decanum vel Capitulum, & in Cathedrali deputationem prędicatoris ad eundem Episcopum etiam contraria consuetudine immemorabili non obstante,

Ac publicationem Indulgentiarum ad Te & pro tempore existentem Episcopum prædictum, adhibitis duobus ex Capitulo, non obstante similiter Ordinaria Jurisdictione Capituli, aut quibuscumque illius Privilegiis ante dictum Concilium obtentis, pertinere.

Parochialium verò Ecclesiarum, quamvis de Jure Patronatus Decani & Capituli fuerint, Concursum omninò esse coram Te & pro tempore existente Episcopo instituendum, juxtà Decretum Cap. XVIII. Sess. XXIV. Quo etiam decernitur, ad quem pertineat eo casu electio dignioris, cum institutio pertinet ad Episcopum, atque item cum spectat ad alios.

Nos dissensionibus prædictis finem imponere, & scandalis hujusmodi obviare cupientes, Fraternitati tuæ per præsentes mandamus, ut eosdem Decanum & Capitulum auctoritate nostra moneas, ut Declarationi Cardinalium hujusmodi de cætero ut par est obediant. Quod si facere recusaverint, vel quoquo modo neglexerint, eosdem per censuras Ecclesiasticas, & pœnas etiam pecuniarias, arbitrio tuo infligendas & applicandas, omni & quacunque appellatione postposita, eadem auctoritate nostra cogas & compellas. Super quo tibi plenam & liberam facultatem & auctoritatem per easdem præsentes impartimur.

Non obstantibus præmissis, & quibusvis Constitutionibus Ordinationibusque Apostolicâ vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & Consuetudinibus, Privilegiis quoque Indultis & Litteris Apostolicis, eisdem Decano & Capitulo, vel quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus & insolitis clausulis ac irritantibus & aliis decretis, in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & approbatis. Etiam si per ea specialiter illis sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Quibus omnibus & singulis, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris die IX. Maii, M. D. C. IX. Pontificatûs nostri anno quarto.

CAPUT CI.

Paulus V. *Pontifex mandat Decano & Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Tornacensis, per Breve datum anno 1611. ut sese conforment Decreto Apostolico, ante biennium misso ad Episcopum Tornacensem.*

Ilecti filii salutem & Apostolicam benedictionem. Inter multas hujus sæculi tribulationes quas in fluctuante B. Petri navicula gubernanda peccatis nostris facientibus patimur, humilitatem nostram nullæ magis contristant & conturbant, quam quę ab amicis & proximis nostris Nobis conficiuntur. Ita ut jure cogamur cum propheta gemere: quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; tu verò homo unanimis qui simul mecum dulces capiebas cibos, in Domo Domini ambulavimus cum consensu.

Vos sane divina gratiâ non solum unum nobiscum Deum invocatis & unum Christum creditis, sed etiam unum Calicem bibitis, unum panem frangitis, unumque Evangelium legitis. Tamen cum acceperimus, licet verbo honorificetis, factis tamen Mandata nostra & Apostolicæ Sedis negligere, & deteriora committere, quantum hoc contristaverit & perturbaverit Nos, ipsi cogitate.

Si quidem cum anno M. D. C. IX. mense Maio de nonnullis à Venerabili Fratre Michaele Episcopo vestro à nobis quæsitis, per Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales sacri Concilii Tridentini Interpretes responderi fecissemus, eorumresponsa, Litteris nostris Apostolicis in huiusmodi forma Brevis datis die 9 Maii eiusdem anni comprehensa, ad eundem Michaelem Episcopui misimus, & à vobis observari mandavimus. Vos verô nihilominus non modò Mandatis nostris huiusmodi, quanquam justissimis & sacri Concilii Tridentini convenientibus Decretis non obtemperastis, sed omnia alia non semel egistis, cum gravi Dei & Apostolicæ Sedis offensa, salutis animarum vestrarum detrimento, & scandalo aliorum.

Quamobrem etsi idem Venerabilis Frater auctoritate nostra ulcisci poterat inobedientiam vestram, tamen paterna clementia vobiscum agendum duxit. Quod & Nos, quibus cum summi Apostolatus officio non minus mandatum est à Domino de Vobis, neque minus illo Vos diligimus, paterna charitate similiter tractare volentes, non solum vos hortamur, sed etiam in Domino mone-

monemus ac enixe requirimus, ut Ordinis vestri, officii, salutis ac sinceræ erga Nos & Apostolicam Sedem devotionis, ac obedientiæ quam re-ipsa semper ostendistis, memores, & Dei & Apostolicæ Sedis honorem spectantes, tam justis Decretis parere diutiùs non detrectetis, quinimo conscientiis vestris pro hactenus hujus rei causa vel occasione commissis sollicitè consulentes, non præbeatis inimicis Crucis Christi qui circumstant, vos insultandi & subsannandi occasionem, sed filiali obsequio, & obedientia, quod Sacrorum Canonum & Tridentinę Synodi Sanctiones decernunt & Apostolica Sedes mandat, promptè, ut par est pias & Ecclesiasticas personas agere, impleatis.

Quod si, ut in Domino speramus, præstiteritis, obsequium Christo & Beato Petro debitum, Animabus vestris pacem, & Nobis gaudium feceritis.

Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris, die 30 Julii, 1611. Pontificatûs nostri anno septimo.

CAPUT CII.

GREGORIUS XV. *Pontifex decernit varia Jura controversa inter Maximilianum Ganda-Villanum Tornacensem Episcopum, ejusque Capitulum Cathedrale, anno 1622.*

GREGORIUS PAPA XV. Ad perpetuam rei memoriam.

Decet Romanum Pontificem in Beati Petri Principis Apostolorum sede à Domino constitutum, ut ea quæ per S. R. E. Cardinales in partem Apostolicæ sollicitudinis vocatos, pro sedandis litibus & controversiis inter personas Ecclesiasticas vertentibus, maturè & consultè decreta & resoluta sunt, suum sortiantur effectum, opportunè providere, & aliàs Pastoralis Officii sui partes desuper favorabiliter interponere, prout rerum & personarum qualitatibus debitè pensatis, conspicit in Domino salubriter expedire.

Cùm itaque, sicut Venerabilis Frater Maximilianus Episcopus Tornacensis Nobis nuper exponi fecit, licet aliàs Venerabiles Fratres nostri S. R. E. Cardinales Sacri Concilii Tridentini Interpretes, super nonnullis controversiis inter tunc existentem Episcopum Tornacensem ex unâ, ac dilectos Filios Decanum & Capitulum Ecclesiæ Tornacensis ex altera partibus, vertentibus, sæpius declaraverint, licere eidem Episcopo Tornacensi quascunque sæculares suæ Diœcesis Ecclesias etiam Exemptas visitare juxta Caput 8. Sess. 7. ejusdem Concilii, non obstante immemorabili præscriptione ipsius Capituli, jus item approbandi confessarios ad confessiones audiendas, atque licentiam concedendi Regularibus, qui in Ecclesiis non suorum Ordinum sacras conciones sunt habituri, necnon benedictionem iis qui prædicaturi sunt in Ecclesiis suorum Ordinum, ad eundem seu pro tempore existentem Episcopum Tornacensem, non autem ad Decanum & Capitulum præfatos pertinere, in Cathedrali deputationem Prædicatoris ad ipsum Episcopum, non obstante contraria consuetudine etiam immemorabili, publicationem Indulgentiarum ad solum Episcopum, etiam pro tempore existentem hujusmodi, adhibitis duobus de Capitulo ipsius Ecclesiæ, non obstante ordinaria jurisdictione ejusdem Capituli, aut quibuscumque illius Privilegiis per ante dictum Concilium obtentis, pertinere.

Parochialium verò Ecclesiarum, quamvis de Jure Patronatus Decani & Capituli præfatorum fuerint, Concursum omninò coram ipso Episcopo Tornacensi, etiam pro tempore existente instituendum juxta Decretum ejusdem Concilii Cap. XVIII. Sess. XXIV. in quo etiam decernitur ad quem pertineat eo casu electio dignioris, cum institutio pertinet ad Episcopum, atque item cum spectat ad alios;

Et felicis recordationis Paulus Papa V. prædecessor noster, easdem Declarationes per suas in simili forma Brevis, sub die nona Maii 1609 expeditas Litteras observari mandaverit, nihilominus Decanus & Capitulum prædicti executioni Declarationum & Litterarum hujusmodi sese hactenus opposuerint, sub prætextu quod in illis, eorumque concessione non fuissent auditi.

Et propterea controversiis hujusmodi denuò ad Sedem Apostolicam remissis, tam Episcopus, quam Decanus & Capitulum prædicti rationes & scripturas executionem prædictam respectivè concernentes, tunc Sedis Apostolicæ in Belgicis ditionibus existenti Nuntio ad Sedem prædictam transmittendas consignaverint,

Easque dictus Paulus prædecessor dilectis filiis nostris Joanni Garcię SS. quatuor Coronatorum Millino, bonæ memoriæ Horatio Sancti Salvatoris in Lauro Lancellotto, & Scipioni Sanctæ Susannæ, dicto-

que Horatio Cardinale vita functo, Petro Sancti Thomæ in Parione titulorum Presbyteris Cardinalibus Camporeo respectivè nuncupatis, examinandas commiserit,

Iidemque Joannes Garcias, Horatius, Scipio, & Petrus Cardinales biennii spatio & ultra rationes & scripturas hujusmodi, cæteraque omnia & singula hinc inde latè deducta & allegata diligentissimè examinarint, ac Procuratores & Advocatos partium tam in voce, quàm in scriptis audierint.

Tandemque prædictarum controversiarum resolutione ad Congregationem eorundem Cardinalium dicti Concilii Interpretum per Nos remissa, ideoque omnibus rationibus & scripturis partium hujusmodi ad eandem Congregationem transmissis & examinatis, prędicti ejusdem Congregationis Cardinales, perspectis scripturis & juribus Capituli Tornacensis hujusmodi, atque auditâ eorumdem Joannis Garciæ, Scipionis, & Petri Cardinalium ut suprà Deputatorum relatione, resolutiones, ac Litteras Apostolicas hujusmodi, non obstantibus in contrarium adductis, esse omninò exequendas declaraverint, prout in Decreto per ipsos facto dicitur contineri.

Nos, litibus & Controversiis præfatis quantum cum Domino possumus finem imponere, dictumque Maximilianum Episcopum specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris & pœnis, â jure vel ab homine, quavis occasione, vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes,

Nec non Litterarum præfatarum tenores præsentibus pro expressis habentes, supplicationibus ejus nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Decretum hujusmodi Apostolica Auctoritate tenore præsentium approbamus & confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes & singulos tam juris, quam facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus.

Decernentes Decretum hujusmodi, nec non prædictas & præsentes Litteras, valida, firma, efficacia esse & fore, plenarios, & integros effectus sortiri & obtinere, ac ab omnibus ad quos spectat, & in futurum quomodolibet spectabit inviolabiliter observari, & adimpleri debere, nec non irritum & inane quicquid secus super his à quoquam quovis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quocirca Venerabilibus Fratribus Joanni Francisco Archiepiscopo Patracensi moderno, & pro tempore existenti nostro & Sedis Apostolicæ in Belgicis ditionibus Nuntio, ac Atrebatensi & Gandavensi Episcopis, per præsentes committimus & mandamus, quatenus ipsi vel duo aut unus eorum per se, vel alium seu alios, faciant Auctoritate nostra resolutiones & declarationes hujusmodi nec non prædictas Pauli prædecessoris ac præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, ab eisdem Capitulo & Canonicis, cæterisque ad quos spectat, inviolabiliter observari;

Contradictores quoslibet & rebelles, ac præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris & facti remedia, appellatione postposita compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

Non obstantibus præmissis, ac quatenus opus sit, quibusvis dictæ Ecclesiæ Tornacensis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & consuetudinibus, Privilegiis quoque Indultis, & Litteris Apostolicis eidem Ecclesiæ, ac Decano & Capitulo, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, ac irritantibus & aliis Decretis in genere, vel in specie, ac aliàs in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis.

Quibus omnibus & singulis, eorum tenores præsentibus pro plenè & sufficienter expressis & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 21 Maii M. D. C. XXII. Pontificatûs nostri anno secundo.

CAPUT CIII.

URBANUS VIII. *Pont. anno 1626 ad instantiam Sereniss.* Isabellæ *Belgarum Principis &* Antonii de Hennin *Iprensis Episcopi, decernit Dignitates omnes, quæ sunt in Ecclesia Iprensi, posse conferri iis, qui sunt de Membro Sti. Martini aut Furnensi, æque ac Morinensibus: si modo Doctores sint aut Licentiati.*

URBANUS PAPA VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex æqui bonique supremus assertor, à Salvatore & Domino nostro, qui charitas est & Deus pacis, super universas orbis Ecclesias constitutus, ut felici illarum regimini, gubernio, atque directioni divinique cultus in eis augmento, juxta creditum sibi Apostolicæ servitutis officium jugiter invigilet, ea interdum quæ à Sede Apostolica sancita sunt, ipsâ subinde rerum experientiâ suadente, alterat & immutat, in hisque sollicitudinis, & providentiæ suæ studium interponit; prout pia Ecclesiarum, Præsulum & Catholicorum Principum vota id poscunt, & ipse, omnibus rerum temporumque qualitatibus debitè pensatis, conspicit salubriter in Domino expedire. Aliàs siquidem à felicis recordationis Pio Papa IV. Prædecessore nostro emanarunt Litteræ tenoris subsequentis; videlicet.

Pius Episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. De Statu Ecclesiarum omnium &c.

Sequitur Bulla Erectionis Episcopatûs Iprensis, de anno 1560. per totum hic inserta. Ex Tomo II. Diplom. Miræi, pag. 1077.

Cum autem, sicut venerabilis Frater Antonius Episcopus Iprensis nobis nuper exponi fecit, inter Martinianos & Furnenses Ecclesiæ Iprensis Canonicos prædictos non raro plures ad supradictas Dignitates obtinendas aptiores ac magis habiles, quam inter Morinenses Canonicos hujusmodi inveniuntur; & propterea ut majori ipsius Ecclesiæ ejusque Capituli decori atque ornamento opportunis rationibus peramplius consulatur, operæ pretium futurum existimet, si Martiniani, & Furnenses, æque ac Morinenses Canonici præfati ad supradictas Dignitates de cætero obtinendas, si illi tamen Doctores vel Licentiati ac aliàs habiles existant, idonei Apostolica auctoritate declarentur.

Nobis propterea tam præfatus Antonius Episcopus, quam dilecta in Christo filia Nobilis Mulier ISABELLA CLARA EUGENIA Infans Hispaniarum, humiliter supplicari fecerunt, ut super præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, piis Anthonii Episcopi & ISABELLÆ CLARÆ EUGENIÆ Infantis præfatorum desideriis, quantum cum Deo possumus annuere, eosque specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & à quibusvis excommunicationis suspensionis & interdicti aliisque Ecclesiasticis Sententiis censuris & pœnis à jure vel ab homine quâvis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, supplicationibus eorum nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati,

De Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Sacri Concilii Tridentini interpretum consilio,

„ Quod de cætero perpetuis futuris temporibus Canonici Martiniani & Furnenses præfatæ Ecclesiæ Iprensis, si Doctores vel Licentiati, ac aliàs habiles existant, ad supradictas dignitates, æque ac Morinenses Canonici dictæ Ecclesiæ Iprensis obtinendas idonei sint, & esse censeantur; talesque ab omnibus & singulis ad quos nunc quomodolibet spectat, & pro tempore spectabit habeantur & haberi debeant.

Præsentes vero Litteras ac omnia & singula in eis contenta nullo unquam tempore, etiam ex eo, quod Morinenses Canonici præfati, seu quicumque alii, in præmissis interesse habentes vel habere prætendentes, ad hoc vocati & auditi non fuerint, de subreptionis vel obreptionis seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quovis defectu notari, aut ad viam & terminos juris reduci nullatenus posse, sed ea omnia & singula perpetuò valida, firma & efficacia esse & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere;

Ac Martinianis & Furnensibus Canonicis præfatis, in omnibus & per omnia plenissimè suffragari, sicque & non aliter per quoscumque Judices Ordinarios & Delegatos, & etiam Causarum Palatii Apostolici Audi-

tores ubique judicari & diffiniri debere, ac irritum & inane, si secus super his a quocumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Quo-circa Venerabili Fratri Joanni Francisco Archiepiscopo Patracensi, moderno & pro tempore existenti nostro & Sedis Apostolicæ in Belgicis Ditionibus Nuntio, per præsentes committimus & mandamus, quatenus ipse per se vel alium seu alios præsentes Litteras, & in eis contenta quæcumque, ubi & quando opus fuerit, & quoties pro parte Martinianorum & Furnensium Canonicorum præfatorum, seu alicujus eorum fuerit requisitus, solemniter publicans, eisque in præmissis efficacis defensionis præsidio assistens, faciat Auctoritate nostra Martinianos & Furnenses Canonicos præfatos, & eorum quemlibet, præmissorum omnium & singulorum effectu pacificè frui & gaudere; non permittens eos desuper à quocumque quavis auctoritate quomodolibet indebite molestari,

Contradictores quoslibet & rebelles, per sententias, censuras & pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris & facti remedia, appellatione postpositâ, compescendo, invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis.

Pii IV. Bulla. Nonobstantibus præinsertis Pii Prædecessoris Litteris, quoad ea quæ præsentibus contrariantur,

Nec non venerabilis memoriæ Bonifacii Papæ VIII. etiam prædecessoris nostri, de una & in Concilio generali edita de duabus dictis, dummodo ultra tres dietas aliquis auctoritate præsentium ad judicium non trahatur, aliisque Constitutionibus Apostolicis, nec non dictæ Ecclesiæ Iprensis etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quavis firmitate aliâ roboratis Statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque indultis & Litteris Apostolicis, eidem Ecclesiæ, illius Capitulo, Canonicis, & quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus & formis ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, irritantibusque & aliàs in contrarium præmissorum quomodolibet concessis confirmatis & innovatis. Clausulæ derogatoriæ.

Quibus omnibus & singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa & individua, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda esset, illorum tenoribus præsentibus pro expressis ad verbum insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque; aut si præfatis vel quibusvis aliis communiter aut divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici suspendi vel excommunicari non possint per Litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die primâ martii M. D. C. XXVI. Pontificatûs nostri anno tertio. 1626.

Bulla hæc nullam obtinuit executionem aut effectum; Lis enim fuit ardua ac diuturna inter Episcopum Hennin ac Graduatos, cui etiam Ant. Sanderus aliquando immixtus fuit pro dignitate Scholastici, collatâ Carpenterio, qui erat de Membro Martinensi.

CAPUT CIV.

URBANUS VIII. *Pontifex confirmat anno 1636 Erectionem Collegii Hibernorum Insulis in Flandria.*

URBANUS Papa VIII. ad futuram rei memoriam. Nuper pro parte dilectorum filiorum Collegialium Collegii Hybernorum Oppidi Insulensis, * Tornacensis Diœcesis, nobis expositum fuit, quod à venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus negocio Propagandæ Fidei præpositis, emanavit Decretum tenoris subsequentis, videlicet.

* Erectum fuit ab anno 1610.

Decretum Sacræ Congregationis de Propaganda Fide habitæ die IV. Martii 1636 referente Eminentissimo D. Cardinale Antonio ad instantiam Hybernorum, ut Collegium Lillæ in Belgio erectum, mediante Fratre Francisco * Capucino, declaretur esse commune omnibus Regni Hyberniæ Provinciis.

* P. Franciscus Nugent, Ord. Capucin.

Sacra Congregatio, visa Visitatione dicti Collegii, in qua dicitur Collegium præfatum fuisse erectum pro solis duabus Provinciis, Lagenia scilicet & Media, instantiam præfatam, utpote contra Fundationem, rejecit.

Cum autem (sicut eadem Expositio subjungebat) præfati Collegiales Decretum hujusmodi pro firmiori illius subsistentia & validitate Apostolicæ nostræ confirmationis robore communiri summopere desiderent, Nos illos specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas

sonas à quibusvis excommunicationis suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, ceu & pœnis à jure vel ab homine quavis occasione vel causâ latis, si quibus quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolutos fore censentes, supplicationibus illorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de eorumdem Cardinalium consilio Decretum prçinsertum, cum omnibus & singulis in eo contentis Apostolica Auctoritate tenore præsentium confirmamus & approbamus; illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus; ac omnes & singulos tam juris quam facti defectus, si qui desuper intervenerint, supplemus.

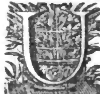
Decernentes illud nec non præsentes Litteras valida, firma & efficacia existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, sicque per quoscumque Judices ordinarios & delegatos & Causarum Palatii Apostolici Auditores judicari & definiri debere; ac irritum & inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari: non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die xx. Julii M. D. C. XXXVI. Pontificatûs nostri anno tertio.

CAPUT CV.

URBANUS VIII. *Pont. Archidiaconatum Cathedralis Ecclesiæ Namurcensis, petente Episcopo Engelberto Des-bois, in duos dividit, scilicet Comitatûs Namurcensis & Gallo-Brabantiæ, Archidiaconatus, anno* 1641.

Ex Archivis Eccl. Namurc.

RBANUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Officiali venerabilis Fratris nostri Episcopi Leodiensis salutem & Apostolicam benedictionem.

Super universas orbis Ecclesias, eo disponente qui cunctis imperat, meritis licet imparibus constituti, ad ea, per quæ nostræ provisionis auspiciis Cathedrales Ecclesiæ majori dignitatum numero decorentur, & in eis divinus cultus incrementum suscipiat, libenter intendimus; ac aliàs desuper disponimus, prout rerum, personarum & temporum qualitatibus debitè pensatis, conspicimus in Domino salubriter expedire.

Cum itaque, sicut exhibita nobis pro parte Venerabilis Fratris nostri Episcopi Namurcensis petitio continebat, Archidiaconatus Ecclesiæ Namurcensis, qui inibi dignitas, non tamen post Pontificalem major existit, cujusque dum pro tempore vacat, collatio, provisio & omnimoda alia dispositio ad pro tempore existentem Episcopum Namurcensem, cessantibus reservationibus & affectionibus Apostolicis spectat & pertinet; per obitum illius ultimi possessoris extra Romanam Curiam defuncti vacaverit, & vacet ad Episcopi collationem;

Ecclesia vero Namurcensis, quæ Suffraganea Metropolitanæ Ecclesiæ Cameracensis existit, amplam jurisdictionem in duas Provincias, nimirum Comitatum Namurcensem & Ducatum Lotharicensem Gallo-Brabantiæ distinctam habeat; & cuilibet Provinciæ unus Officialis, alter ab altero

Duché de Lothier.

independens, à dicto Episcopo pro tempore existente deputatus sit; in ipsa tamen Ecclesia Namurcensi prædictus Archidiaconus solus institutus reperiatur; licet dicta Metropolitana quatuor, aliæ vero ejus Suffraganeæ, nempe Atrebatensis, Tornacensis, & Audomarensis Ecclesiæ duobus Archidiaconatibus decoratæ sint;

Primo-dictus Archidiaconus sat uberibus fructibus, ad septingentos florenos monetæ illarum partium annuatim ascendentibus, pro competenti duorum Archidiaconatuum, & illos pro tempore obtinentium sustentatione sufficiat;

Rationique consonum videatur, ut quemadmodum cuilibet Provinciæ prædictę ob diversa populis illic habitantibus de non evocando ad judicium extra eorum Provinciam competentia Privilegia, distinctus attribui debuit Officialis, sic & particularis Archidiaconus, propter Fidei Catholicæ per proprios pastores exercitium in dicto Ducatu Brabantiæ per hæreticorum præsentiam sæpius impeditum, attribuatur; & hac ratione decori & venustati dictę Ecclesiæ Namurcensis divinique cultus in ea augmento consulatur; prout dilecti filii Capitulum & Canonici dictæ Ecclesiæ Namurcensis desuper publicum Attestationis documentum ediderunt.

Quare pro parte ejusdem moderni Episcopi Nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus Archidiaconatum dictæ Ecclesiæ Namurcensis in duos Archidiaconatus, ut infra, dividere, & providere de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui Ecclesiarum quarumli-

bet Cathedralium decori ac divini cultus incremento libenter consulimus, præfatum modernum Episcopum à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti aliisque Ecclesiasticis censuris à jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, attentâ etiam instantiâ dilecti filii Nobilis viri apud Nos pro charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Rege Catholico Oratoris desuper factâ;

Discretioni tuæ (cum sicut dilectus modernus Episcopus Namurcensis asserit, Venerab. Frater noster Episcopus Leodiensis vicinior Ordinarius existat) per Apostolica Scripta mandamus, quatenus constito tibi legitimè de narratis, Archidiaconatum Ecclesiæ Namurcensis hujusmodi, ut præfertur, vacantem, & dispositioni Apostolicæ non reservatum neque affectum, * in duos Archidiaconatus, unum nimirum de Comitatu Namurcensi, alterum de Ducatu Lotharii seu Gallo-Brabantiæ, etiam respective nuncupandos, assignato cuilibet cum Jurisdictionibus, honoribus & oneribus in qualibet Provincia præfata suo districtu, & loco in choro, juxta Archidiaconalis dignitatis exigentiam,

* Institutio duorum Archidiaconatuum.

Nec non turno conferendi Beneficia Ecclesiastica & officia ad Archidiaconi dictæ Ecclesiæ Namurcensis pro tempore existentis collationem, cessantibus reservationibus & affectionibus Apostolicis, spectantia, alternativè & juxta divisionem à dicto Episcopo Namurcensi faciendam,

Et divisis inter ambos çqualiter fructibus, redditibus proventibus ac distributionibus quotidianis, aliisque emolumentis quibuscumque, tam ordinariis quam extraordinariis ac certis & incertis, à quibuscumque quacumque de causa singulis ipsorum divisim seu conjunctim solvi solitis & debitis, & in uno libro seu registro communi annotandis, & quotannis calculandis, & alteri cui Ordinarius loci voluerit adjudicatâ præeminentiâ, salvoque jure eidem Ordinario, illos pro tempore, cessantibus reservationibus & affectionibus Apostolicis, eodem prorsus modo conferendi, quo ipsi nunc prænominati Archidiaconatus collatio competit & competere poterat, auctoritate nostrâ perpetuò sine alicujus præjudicio, & dummodo Capituli & Canonicorum Ecclesiæ Namurcensis hujusmodi ad id accedat assensus, & dictus Archidiaconatus, ut præfertur vacans, dispositioni Apostolicæ reservatus aut affectus non sit.

Et quilibet ex Archidiaconis hujusmodi habeat in redditu saltem trecentos & quinquaginta florenos pares, & quoad divisionem turni conferendi, sine præjudicio reservationum & affectionum Apostolicarum, sed illis semper salvis & illæsis permanentibus, dividas ac separes.

Et in ipsa Ecclesia Namurcensi ultra illum, qui nunc in ea erectus est, & de Comitatu Namurcensi deinceps nuncupabitur, alium Archidiaconum, qui in ea dignitas, non tamen major post Pontificalem sit, & de Ducatu Lotharii seu de Gallo-Brabantia nuncupetur, eâdem Auctoritate nostra etiam perpetuò, sine alicujus præjudicio, erigas & instituas. Eique sic erecto & instituto pro congrua illius dote, illumque pro tempore obtinentis sustentatione, medietatem fructuum, reddituum, proventuum, & distributionum quotidianarum dicti Archidiaconatus antiqui, ad trecentos & quinquaginta florenos monetæ hujusmodi annuatim, ut dictus modernus Episcopus asserit, ascendentis, similiter perpetuo applices & appropries.

Nos enim, si divisionem, ac Erectionem & institutionem, applicationem, & appropriationem præfatas per Te præsentium vigore fieri contigerit, ut prçfertur, easdem præsentes Litteras sub quibusvis similium vel dissimilium gratiarum revocationibus, suspensionibus, limitationibus aut aliis contrariis dispositionibus, per Nos & Successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, per quascumque Constitutiones Apostolicas aut Cancellariæ Apostolicæ Litteras, pro tempore quomodolibet sub quibuscumque expressionibus & formis cum quibuscumque derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus efficacissimis insolitis clausulis, editas & edendas minimè comprehendi, sed semper ab illis exceptas;

Et quoties illæ emanabunt, toties in pristinum & validissimum, ac eum in quo antea quomodolibet erant statum restituas, reponas & plenariè reintegres, ac de novo etiam sub quacumque posteriori data, per Episcopum Namurcensem pro tempore existētem, quandocumque eligendâ, concessas, semperque & perpetuo efficaces fore & esse,

Sicque per quoscumque Judices Ordinarios & Delegatos & Causarum Palatii Apostolici Auditores ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos & Subdelegatos, dictæque Sedis Nuntios judicari & definiri debere; ac quidquid secus super his à quocumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit alterari, irritum & inane decernimus:

Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, dictæ Ecclesiæ Namurcensis etiam juramento confirmatione Apostolicâ vel quavis firmitate aliâ roboratis Statutis & consuetudinibus contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, anno Incarnationis Dominicæ M. D. C. XLI. decimo tertio Kalendas Julii, Pontificatûs nostri XVIII.

CAPUT CVI.

ALEXANDER VII. *Pontifex ad Ecclesiam B. M. V. Oratorii Aspricollensis, Diœcesis Mechliniensis, transmittit anno 1662 Tapetem auro contextum, perpetuò ibidem exponendum; in memoriam quod olim Nuncius Apostolicus Miraculosam Dei-paræ Imaginem hîc veneratus fuisset.*

LLEXANDER PAPA VII. Ad perpetuam rei memoriam. Excelsa meritorum insignia, quibus gloriosissima cœli Regina Dei Genetrix Virgo Maria immaculata, quasi Stella matutina refulget, intra pectoris nostri arcana devotæ considerationis indagine recolentes, dignum arbitramur & congruum, ut ejusdem sacratissimæ Virginis Ecclesiam, Aspricollis seu Montis Acuti nuncupatam, Mechliniensis Diœcesis, quam dum in minoribus constituti munere Nuntii Sedis Apostolicæ in partibus inferioris Germaniæ, conciliandæ inter Reges & Principes Christianos Pacis ergo fungebamur, venerabundi adivimus, & ubi Sacrosanctum Missæ Sacrificium celebravimus, aliquo Pontificiæ nostræ liberalitatis munere decoremus.

Motu itaque proprio, ac ex certa scientiâ & merâ liberalitate nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, eidem Ecclesiæ S. Mariæ Aspricollis seu Montis Acuti, Tapetem, dilectis filiis Præposito & Presbyteris Congregationis Oratorii Sancti Philippi Nerii, ipsius Ecclesiæ Rectoribus, à dilecto etiam filio, Hieronymo, Abbate Sanctæ Mariæ Montis Regalis, nostro in Belgio Internuntio, tradendum & consignandum, purè liberè & simpliciter, ac donatione purâ simplici liberâ & irrevocabili, quæ fieri dicitur inter vivos, perpetuò valiturâ, & alio omni quo possumus meliori & validiori modo, tenore præsentium damus concedimus & elargimur.

Ac ut Tapes hujusmodi perpetuò ibidem conservetur, præfatis Præposito & Presbyteris, ne eundem Tapetem, quovis prætextu, causâ, & occasione, quibusvis Ecclesiis, Monasteriis & locis piis, ac personis quibuslibet, ad quemcumque usum commodare, vel precario concedere, & aliàs quomodolibet extrahere, distrahere & alienare, seu ut commodetur, concedatur, extrahatur, distrahatur vel alienetur, permittere audeant seu præsumant, sub interdicti ingressus Ecclesiæ, quoad Congregationem, & excommunicationis latæ sententiæ, quoad singulos Presbyteros præfatos, pœnis per contrafacientes eo ipso, absque alia declaratione incurrendis, perpetuo prohibemus.

Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, etiam quatenus opus sit illâ fel. rec. Pii PP. IV. Prædecessoris nostri, de gratiis qualecumque interesse Cameræ Apostolicę concernentibus, in eadem Camera præsentandis & registrandis; ita ut præsentes Litteras ibidem præsentari & registrari numquam necesse sit; ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die 17 Aprilis 1662 Pontificatûs nostri anno septimo.

CAPUT CVII.

Incendium Urbis Ruræmondensis ab Episcopo EUGENIO ALBERTO ALLAMONTIO *exponitur anno 1665* ALEXANDRO VII. *Pont. cujus Breve consolatorium subsequitur.*

Eatissime Pater. Sanctitati Vestræ, post humillima sanctorum pedum suorum oscula, juxta officii mei debitum exponendum duxi, quomodo integra Civitas Ruræmundensis (cujus indignum de V. S. providentia ago Episcopum) ultimâ mensis Maii elapsi, existente Dominicâ Sanctissimæ Trinitatis, Cathedrali Ecclesiâ, paucissimisque exceptis ædibus, igne fortuito in cineres redacta sit. Inter quæ tàm Aula Episcopalis, quàm omnia ejusdem Archivia, Beneficiorum documenta, Actorum, Institutionum, Decretorum, Visitationum, Ordinatorum Registra, cum tota mea sup-

pelſectile concremata ſunt; ità ut tectum, quò de nocte recurram, non habeam.

Supplex quapropter Sanctitatem Veſtram rogarem, ſi fortè dignaretur miſericordiâ mota, per Nuntium Apoſtolicum Madritenſem, & Legatum Catholicæ Majeſtatis in Urbe reſidentem, Hiſpaniarum Regem diſponere ad prædictæ Aulæ Epiſcopalis reędificationem; cum ego potiſſimum ad id faciendum impotens planè reperiar, uti latius ab Illuſtriſſimo & Rev. Domino Hieronymo de Vecchiis, Abbate Montis Regalis ultimo Belgii noſtri Internuncio, harum latore, intelligere erit.

Quam mihi præſtandam gratiam continuis meis apud Deum precibus promereri conabor, illum rogaturus, ut S. V. diu ſibi & Eccleſiæ ſuæ ſervet incolumem. Maneo uſque ad ultimum vitæ meæ halitum, Beatiſſime Pater, Sanctitatis Veſtræ, &c.

Ruræmundę, 6 die menſis Junii, 1665.

ALEXANDER, Papa VII. Venerabilis Frater, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.

Ruræmondenſis Civitatis lugubre ac pœnè exitiale incendium ex literis Fraternitatis tuæ, non ſine paterni cordis gràvi ſenſu, profectò cognovimus. Porrò dolorem ob adeo triſtem & omni-miſeratione dignum caſum, auget etiam non parum in animo noſtro, cum ingens mœror, tum etiam damnum, & calamitas præcipuè tua; cui ob inſignem ſpectatæ pietatis zelique præſtantiam, proſpera cuncta & felicia ſanè cupiiſſemus.

Cœterum officia, quæ poſtulas in Hiſpania, præaccuratè interponentur. Interim iſtic ex dilecto Filio, Internuntio noſtro, nonnullum amoris in Te Pontificii pignus accipies. In reliquo non dubitamus, quin erga miſeros cives, tam ſuperſtites, quàm etiam defunctos, omnia, quæ res hujuſmodi poſtulat, Paſtoralis caritatis & vigilis curæ munia, pro viribus impleveris, aut impleturus etiam ſis.

Quod etſi ſpontè facturus fuiſſes, tamen ut abundantius, & diligentiùs adhuc efficias, & cuncta tam ſpiritualia, quam temporalia levamenta, quæ maximè poterunt, ſingulis, pro eorum neceſſitatibus, exhibere ſtudeas, etiam atque etiam Te hortamur, ſeduloque monemus.

Poſtremò miſericordiarum Patrem Deum enixè precamur, ut quà populis afflictis iſtis, quà Fraternitati tuæ cladem tantam amplâ conſolationum ſuarum vice ſartam, tectam & repenſam eſſe benignè velit.

In quem finem Apoſtolicam Benedictionem Tibi, Venerabilis Frater, ac Diœceſanis tuis peramanter impertimur.

Datum Romæ, apud ſanctam Mariam Majorem, ſub Annulo Piſcatoris, die 18. Julii, 1665. Pontificatûs noſtri anno undecimo.

LITTERÆ RESPONSORIÆ.

SAnctiſſime Pater. Stella illa paterni in omnes animi, quâ S. V. radios ſuæ benignitatis in filios ſuos latè diffundit, Montes Italiæ tranſcendens, apparuit non ita pridem Regioni Belgicæ, Meque ac Populum mihi commiſſum, clementiâ tuæ lucis exhilaravit, diſſipavitque mœroris tenebras, quas miſeris affuderat nuperum incendium, dum illius damna per me reparat S. V. multorumque indigentiæ proinde ſuccurrit; imitata in eo glorioſum Chriſti Martyrem, cujus hodie feſtum recolimus, qui theſauros Eccleſię in pauperum ſinus profuderat.

Uberrimos verò referet opportuna liberalitas Sanctitatis Veſtræ, debitam in primis beneficio gratitudinem, quâ Ego, Clerus ac Populus univerſus Ruræmondenſis Deum omnipotentem ſupplices rogamus, ut Eccleſiæ ſuæ incolumem diu ſervet S. V. Cujus ſacris pedibus advolutus, eoſdem ſubmiſſâ veneratione deoſculor.

Ruræmondæ, x. Auguſti, M. D. C. LXV. 1665.

CAPUT CVIII.

CLEMENS IX. *Pontifex* LUDOVICO XIV. *Galliæ Regi concedit Indultum nominandi ad Epiſcopatum Atrebatenſem*, *anno* 1668.

Motiva conceſſionis.

CHariſſime in Chriſto Fili noſter, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Præclara Majeſtatis tuæ, ac progenitorum, & Majorum tuorum Regum Chriſtianiſſimorum, Principum longè cariſſimorum, invictiſſimorum egregiorum Sedis Apoſtolicæ cultorum pia merita exigunt, ac præcipuus, quo eandem Majeſtatem tuam filiali erga Nos & eamdem Sedem obſervantia ac pietate, Orthodoxæ Fidei conſervandæ & propagandæ zelo, aliiſque Rege Chriſtianiſſimo dignis virtutibus atque decoribus multipliciter præfulgentem proſequimur, paternæ charitatis affectus nos urget atque impellit, ut tibi, tuiſque ſucceſſoribus Regibus Chriſtianiſſimis luculenta Pon-

Pontificiæ nostræ benignitatis dona largiamur: firma spe, atque fiducia in Domino freti, fore ut tam Tu, quàm successores tui Reges prædicti, viæ Antecessorum Regum vestigiis impressæ inhærentes, populos ditioni vestræ creditos in Fide Catholica, ac vetere erga Sedem prædictam obedientia, continere pari laude conaturi, Constitutionesque Apostolicas in universis Dominiis vestris debitæ semper executioni mandari, ac Sedis ejusdem honorem & Authoritatem illibatos conservari omni studio sitis curaturi.

Incipit Pontificia Concessio Regi & successoribus data.

Volentes itaque tibi, qui ut accepimus, civitatem Atrebatensem de præsenti possides, tuisque successoribus Regibus Francorum Christianissimis, quo regiam benevolentiam erga personas bene meritas, vobisque gratas & acceptas exercere valeatis, gratiam facere specialem, ac sperantes Te, ac illos in nominandis ad Ecclesiam Atrebatensem, nunc & pro tempore Pastoris solatio destitutam, personis, quæ vitæ integritate, religione, fide, & doctrina præstent, ac Episcopalis muneris prærogativa dignæ sint, summamque diligentiam semper adhibituros, nec conscientiam vestram hac in re ullo modo lædi passuros esse; motu proprio, ac certa scientia nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine,

Conceditur Jus nominandi ad Ecclesiam Atrebatensem personam idoneam à Romano Pontifice instituendam.

Tibi, tuisque successoribus Regibus Francorum Christianissimis, qui pro tempore eandem Civitatem Atrebatensem possederint, * jus nominandi personam idoneam, in Theologia Magistrum, aut in Decretis Doctorem, seu Licentiatum, nobilium Universitatum more, diligenti examine præcedente promotum, ad Ecclesiam Atrebatensem prædictam, nunc vacantem, † & quotiescumque illam vacare contigerit, nobis & Romano Pontifici qui pro tempore fuerit, per nos & eundem Pontificem in Episcopum Atrebatensem, ad nominationem hujusmodi instituendum, tenore præsentium in perpetuum reservamus, atque concedimus; ac irritum & inane, si secus super his à quoquam, quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus.

* Clausula derogatoria.

* Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac prædictæ Ecclesiæ Atrebatensis, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quavis firmitate alia roboratis, Statutis & Consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis, etiam eidem Ecclesiæ ejusque Capitulo, ac quibusvis aliis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam motu proprio, ac ex certa scientia, ac consistorialiter concessis, ac etiam iteratis vicibus comfirmatis, & innovatis.

Quibus omnibus, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, forma in illis tradita observata exprimerentur, & insererentur, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum, hac vice dumtaxat, specialiter, & expresse derogamus, illaque adversus præmissa suffragari nullo modo posse, seu debere decernimus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die 9 Aprilis 1668. Pontificatus nostri anno primo.

† Nulla vacatio excipitur, nec etiam quælibet includitur, quamvis in alio Indulto vacatio in Curia & apud Sedem includatur, & in Concordatis Bononiensibus vacatio obitus in Curia specialiter excepta fuerit, unde videtur inclusa, maxime, cum agatur de dignitate electiva quæ etiam ex mente glossæ cap. 2. de Præbend. in 6. vacationi in Curia nequaquam subest, ut videre est in eadem glossa, & in prænotatis ad Pragmaticam Sanctionem S. Ludovici.

Simile Indultum à Clemente IX. concessum fuit eidem Regi, die 27 Augusti ejusdem anno 1668 pro facultate nominandi ad Episcopatum Tornacensem. Extat apud Pinsson Tractatu de Indultis Tomo II. pag. 604. ejusdem omnino tenoris, sicuti hoc Indultum Atrebatense, supra editum, mutatis solum iis, quæ Sedem Tornacensem in individuo concernunt.

Vacaverat autem Episcopatus Atrebatensis ab anno 1635. per obitum *Pauli Boudot*, Episcopi. In cujus locum Philippus IV. Hispan. Rex designarat *Nicolaum du Fief*, Sanctioris Consilii Bruxellis assessorem, Cathedralis Ecclesiæ Tornacensis Canonicum. Sed cum Ludovicus XIII. Galliæ Rex Atrebatum anno 1640 vi armorum occupasset, D. *DuFief* ad sui Episcopatûs possessionem admitti non potuit; aut forte noluit.

Porro primus à Ludovico XIV. ad eundem nominatus fuit *Stephanus Moreau*, Parisinus, Doctor Sorbonicus &c. Hic die 20 Octobr. 1668 consecratus, solemnem in urbem suam Atrebatensem ingressum commendavit inauditâ hactenus (ob nullum Regaliæ Jus) promotione duorum Archidiaconorum, Scholastici, & XXVI. Canonicorum, quorum aliquæ Præbendæ vacârant annis 33. quibus & ipsa Sedes Episcopalis vacaverat.

CAPUT CIX.

CLEMENS IX. *Papa concedit* LUDOVICO XIV. *Galliæ Regi Indultum nominandi ad quæcumque Beneficia Consistorialia in Belgio consistentia, anno* 1668.

Motiva ut in præcedenti Indulto.

CHarissime in Christo Fili noster, salutem & Apostolicam benedictionem.

Præclara Majestatis tuæ, ac progenitorum & Majorum tuorum Regum Christianissimorum, Principum longè clarissimorum, invictissimorumque Christi Athletarum, ac egregiorum Sedis Apostolicæ cultorum promerita exigunt,

Ac præcipuus, quo eandem Majestatem tuam filiali erga nos & eamdem Sedem observantia ac pietate, orthodoxæ Fidei conservandæ & propagandæ zelo, aliisque Rege Christianissimo dignis virtutibus atque decoribus multipliciter præfulgentem prosequimur, paternæ charitatis affectus nos urget atque impellit, ut tibi luculenta Pontificiæ nostræ benignitatis dona largiamur: firma spe, atque fiducia in Domino freti, fore ut Tu, viæ eorumdem Majorum tuorum vestigiis impressæ inhærens, populos ditioni vestræ creditos, in Fide Catholica, ac vetere erga Sedem prædictam obedientia continere pari laude conaturus, Constitutionesque Apostolicas in universis dominiis tuis debitæ semper executioni mandari, ac Sedis ejusdem honorem & authoritatem illibatos conservari, omni studio sis curaturus.

Hic referuntur omnes ditiones quas Rex Christianissimus sibi & regno de novo adjecit, cum accessionibus appendicibus, & adjunctis, in Flandria, & aliis Provinciis existentibus.

Volentes itaque tibi, qui, ut accepimus Urbes Atrebatum, Hesdinum, Bapalmam, Bethuniam, Lilerium, Lentiacum, Comitatum Sancti Pauli, Teruanam, Passium, earumque Balliviatus, alios quoque Balliviatus & Castellanias agri Atrebatensis, nec non Rentiacum, urbes itidem arcesque Gravelingam, Arcem Philippeam, Slusam, Hannuinum, Burburgum, & Urbem Sancti Venantii in Flandria; Landreceium, & Quercetum in Hannonia, Avennam quoque, Mariæburgum, ac Philipopolim; insuper in agro Lucemburgico Theodonis-villam, Malmedium, Damvillerium, urbem Ivodium, ejusque Præposituram, Castrum Chavanciacum, ejusque Præposituram, & Marvillam, earum Balliviatus, Castellanias, Præfecturas, Præposituras, Territoria, Dominia, ditiones, accessiones, appendices, & adjuncta de præsenti possides, & per totum annum 1666 possedisti, quò Regiam benevolentiam erga personas bene meritas, tibique gratas & acceptas exercere valeas, gratiam facere specialem; ac sperantes te in nominandis ad infrascripta Beneficia personis, quæ vitæ integritate, religione, fide, & doctrina præstent, summum, studium, summamque diligentiam semper adhibiturum, nec conscientiam tuam hac in re ullo modo lædi passurum esse, tuis hac in parte supplicationibus inclinati,

Sequela eorumdem motivorum concessionum.

Concessio soli regi, & ipsiusmet vita durante tantum habita, quamvis adjectiones factæ sint & concessiones in perpetuum.

Tibi, tua tantum vita durante, & quandiu in sinceritate S. R. E. necnon obedientia, ac devotione nostris, & Successorum nostrorum Romanorum Pontificum Canonicè intrantium perstiteris, Jus & facultatem nominandi nobis, & Romano Pontifici pro tempore existenti tam ad dignitates Abbatiales aut quorumcumque Monasteriorum regimina, etiam per Priores aut Præpositos regi & gubernari solitorum, quàm etiam ad quoscumque Prioratus, Præposituras, Conventum habentes, intra Urbes Atrebatum, Hesdinum, Bapalmam, Bethuniam, Lilerium, Lentiacum, Comitatum Sancti Pauli, Teruanam, Passium, earumque Balliviatus, alios quoque Balliviatus, & Castellanias agri Atrebatensis, nec-non Rentiacum, Urbes itidem Arcesque Gravelingam, Arcem Philipeam, Slusam, Hannuinum, Burburgum, & Urbem S. Venantii in Flandria, Landreceium & Quercetum in Hannonia, Avennam quoque, Mariæburgum, & Philipopolim; insuperin agro Lucemburgico Theodonis-villam, Malmedium, Damvillerium, Urbem Ivodium, ejusque Præposituram, Castrum Chavanciacum, ejusque Præposituram, & Marvillam, earum Balliviatus, Castellanias, Præfecturas, Præposituras, territoria, dominia, ditiones, accessiones, appensiones & adjuncta prædicta, à te de præsenti, & per totum annum 1666 ut præfertur, possessa dumtaxat consistentes, & consistentia, dummodo intra septa illorum existant;

Conceditur jus nominandi ad Abbatias, Monasteria, & quascumque dignitates Conventum habentes, quocumque nomine appellari soleant, intra ditiones supra nominatas & hic repertas.

Etiamsi sub temporali dominio illorum Procerum consisterent, vel temporalem Jurisdictionem habeant, ac etiamsi Prioratus, Præposituræ, aut Præpositatus, & non Monasteria nuncuparentur, pro tempore vacantes, seu vacantia,

Sub quocumque dominio & Jurisdictione existant, modo intra limites superius expressos.

Per Nos, & Romanos Pontifices Successores nostros ad nominationem tuam infra decem menses, à die cujuslibet vacationis

faciendam; ac Nobis & Romano Pontifici pro tempore existenti præsentandam, conferendos, & conferenda, authoritate Apostolica, tenore præsentium, de specialis dono gratiæ concedimus, & indulgemus, ita ut de dictis dignitatibus Abbatialibus, aut quibuscumque Monasteriis, Prioratibus, Præposituris, & Præpositalibus prædictis pro tempore vacantibus, absque nominatione tua præfata;

Nominatio Regia summo Pontifici intra decem menses habenda & præsentanda;

De aliis verò sub nominatione hujusmodi non comprehensis, & absque illa liberè conferendis dignitatibus, videlicet sæcularibus, principalibus, & regularibus actu non conventualibus, infra prædictos districtus consistentibus, non nisi de locis tuæ ditioni subjectis, aut tibi gratis, & acceptis personis, per Nos, & Successores nostros Romanos Pontifices, & Sedem eamdem pro tempore disponi, & respective provideri minimè possit.

Conceditur præterea, quod in cæteris Beneficiis sæcularibus & regularibus intra prædictos districtus consistentibus, absque nominatione Regià à summo Pontifice conferendis, non provideatur nisi de personis ditioni Regiæ subjectis, aut eidem gratis & acceptis.

Nonobstantibus quibuscumque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac singulorum Prioratuum Præpositurarum prædictorum, ac Ordinum quorum illi sunt, seu à quibus dependent, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis & Consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis, sub quibuscumque tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis in genere, vel in specie, ac aliàs in contrarium quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & individua mentio, seu quævis alia expressio habenda foret, illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Derogationes quibuscumque Constitutionibus & regulis contrariis & repugnantibus ut in præcedenti Indulto.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub Annulo Piscatoris, die 9 Aprilis 1668. Pontificatûs nostri anno primo.

Data Indulti ut præcedentis.

CAPUT CX.

CLEMENS X. *Pontifex anno 1673. confirmat Exemptionem Abbatiæ S. Amandi in Pabula, Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Tornacensis, eamque declarat subjectam immediatè Sedi Apostolicæ.*

CLEMENS Episcopus, Servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus nostris, Atrebatensi, Laudunensi, & Ambianensi Episcopis, sive dilectis Filiis eorum Officialibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

Suâ Nobis dilecti filii Abbas & Monachi Monasterii S. Amandi in Pabula Ordinis S. Benedicti Tornacensis Diœcesis, necnon Martinus Morel Monachus ejusdem Monasterii expressè professus, in Theologia Magister, petitione monstraverunt; quod licet Nos per speciales nostras Litteras sub Annulo Piscatoris, die vigesima quinta Junii Anni Domini millesimi sexcentesimi septuagesimi secundi in forma Brevis expeditas, tenoris sequentis: videlicet:

CLEMENS Papa X. ad futuram rei memoriam. Causam Exemptionis Monasterii S. Amandi in Pabula Ordinis S. Benedicti à Jurisdictione Venerabilis Fratris Episcopi Tornacensis, in Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum, S. R. E. Cardinalium, rebus Consistorialibus prępositа, multis adhinc annis introductam, & sæpius propositam;

Tandem per Judices de consensu partium deputatos, compulsatis Juribus iisque ad Almam Urbem nostram cum Processu transmissis: & post Tornacenses pro tempore existentes Episcopos, tum per Litteras Citatoriales judicialiter monitos, tum per Apostolicos Ministros, & aliquandò per Epistolas Pontificias paternè invitatos ad informandum, diligenter ac maturè discussis,

Ex injuncto nobis cœlitus Pastoralis officii debito, secundùm æquitatis atque Justitiæ regulas decidere atque dirimere cupientes, ac dilectos Filios, Abbatem & Conventum dicti Monasterii, nec non Martinum Morel Monachum expressè professum & Procuratorem generalem ejusdem Monasterii, in Sacra Theologia Magistrum specialis gratiæ favore prosequi volentes, & eorum singulares personas, à quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & pœnis, à Jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatæ existunt, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes & absolutos fore censentes;

Supplicationibus eorum nomine, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de memoratorum Cardinalium consilio præfatum Monasterium S. Amandi in Pabula à à Jurisdictione dicti Episcopi Tornacensis Exemptum, & Sedi Apostolicæ immediatè

ſubjectum eſſe, Auctoritate Apoſtolica tenore pręſentium declaramus.

Decernentes eaſdem præſentes Litteras ſemper firmas, validas & efficaces exiſtere & fore, ſuoſque plenarios & integros effectus ſortiri & obtinere, ac illis ad quos ſpectat & pro tempore ſpectabit, in omnibus & per omnia pleniſſimè ſuffragari, & ab eis reſpectivè inviolabiliter obſervari,

Sicque in præmiſſis per quoſcumque Judices ordinarios & delegatos, etiam Cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, judicari & definiri debere, ac irritum & inane, ſi ſecùs ſuper his à quoquam, quavis Auctoritate, ſcienter vel ignoranter contigerit attentari; non obſtantibus Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, ſub Annulo Piſcatoris, die vigeſima quinta Junii M. D. C. LXXII. Pontificatûs noſtri Anno III.

Signatum : I. G. SLUSIUS.

DE conſilio Congregationis memoratorum Cardinalium rebus Conſiſtorialibus præpoſitæ præfatum Monaſterium S. Amandi in Pabula, Ordinis Sancti Benedicti, à Juriſdictione Epiſcopi Tornacenſis Exemptum, & Sedi Apoſtolicę immediatè ſubjectum eſſe declaraverimus: & nullus ſtante hujuſmodi Declaratione, in hac cauſa ſeſe ingerere potuerit ſive poſſit.

Nihilominùs dictus Epiſcopus Tornacenſis, ſub frivolo prætextu, quod ipſe reperiatur in poſſeſſione exercendi ſuam Ordinariam Juriſdictionem in præfato Monaſterio ejuſque diſtrictu:

Quodque Abbas, ſive ejuſdem Monaſterii Monachi, jactent ſeu jactarent, ſe velle eumdem Epiſcopum ſuper poſſeſſione hujuſmodi moleſtare ſeu vexare, Apoſtolica Auctoritate obtinuit, Cauſam jactationum hujuſmodi, necnon indebitarum moleſtiarum, non tamen judicialiter illatæ ſeu illatarum, ac quam & quas, non tamen in judicium deductas, dictus Epiſcopus contra præfatos exponentes habet & movet, habereque & movere vellet & intenderet, cum omnibus ſuis incidentiis, dependentiis, emergentiis, annexis & connexis, totoque negocio principali, per Reſcriptum Apoſtolicum ſub plumbo expeditum, Vobis committi, pro-ut in dicto Reſcripto plenius continetur.

Cûm autem, ſicut eadem petitio ſubjungebat in præfato Reſcripto, dictus Epiſcopus nullam fecerit mentionem de præfata noſtra Declaratione, & ſubdolus precator carere debeat impetratis. Quare pro parte dictorum Exponentium nobis fuit humiliter ſupplicatum, quatenus ſibi in præmiſſis oportunè providere de benignitate Apoſtolica dignaremur.

Nos igitur unicuique juſtitiam ut decet miniſtrari cupientes, ac Exponentes præfatos à quibuſvis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis Sententiis, Cenſuris & pœnis, à Jure vel ab homine, quavis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodati exiſtunt, ad effectum præſentium tantùm conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutos fore cenſentes, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati,

Fraternitati Veſtræ (Fratres Epiſcopi) ſive diſcretioni veſtræ (filii Officiales, quibus in vim Reſcripti Apoſtolici hujuſmodi cauſa (jam per nos deciſa) commiſſa reperitur; per Apoſtolica Scripta mandamus, ut veſtram, ſi quam vigore præfati Reſcripti relaxaveritis inhibitionem, moderemini;

Omniaque per vos geſta revocetis, & totam hujuſmodi cauſam ad nos, qui in hoc negocio ut præfertur dictum Monaſterium à juriſdictione præfati Epiſcopi Tornacenſis exemptum, & Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubjectum eſſe declaravimus, remittatis remittique faciatis, & jubeatis; cum facultatibus ad id neceſſariis & opportunis. Non obſtantibus præmiſſis, ac Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſextenteſimo ſeptuageſimo tertio, octavo Idus Decembris, Pontificatûs noſtri anno quarto.

Porrò in hac Bulla præfatus Summus Pontifex ultra Revocationem memoratam, manifeſtè reſervat ſibi cognitionem Exemptionis Monaſterii S. Amandi, & eorum omnium quæ ad illam pertinent, aut quoquo modo ſpectant; in tantum quod geſta in contrarium velit, præcipiat, & mandet revocari; & totam hujuſmodi cauſam (inquit) ad ſe remitti faciant & jubeant. Et meritò quidem: nam Jure cautum & pluſquam notorium eſt, ad illum pertinere, de Privilegio à ſe conceſſo cognoſcere, qui illud conceſſit: deinde (ubi opus eſt) interpretari. Præterea ſtatuere quoque & præſcribere quem velit eſſe modum illius. Et inſuper uſum extendere vel reſtringere, & legem eidem ponere; ita ut nec inferior, nec alius cujuſvis poteſtatis, quidquam attentare poſſit in ea materia, vel in præjudicium Privilegii, vel contra Auctoritatem concedentis. Ex quibus omnibus plana eſt concluſio, Privilegiatum (dum ita expetit aut caſus requirit) ad concedentem Privilegium, abſque difficultate aut tergiverſatione remittendum.

Sic habet Nota per Monachos S. Amandi huic Diplomati appoſita.

CAPUT CXI.

Breve BENEDICTI PAPÆ XIII. *ad Josephum Spinelli, tunc Internuncium Apostolicum, dein S. R. E. Cardinalem, Archiepiscopum Neapolitanum, &c. datum anno 1725 quo ei injungitur Visitatio Abbatiæ Aureæ-Vallis, Religiosorum Cisterciensium strictioris Observantiæ in Ducatu Luxemburgensi ac Diœcesi Trevirensi; in qua plures erant Religiosi Jansenianis ac Quesnellianis erroribus imbuti.*

ENEDICTUS Papa XIII. Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Cupientes ut in Monasterio Aureæ-Vallis Ordinis Cisterciensis, in territorio Luxemburgensi existente, Ecclesiastica regularis disciplina, ubi collapsa est restituatur, & ubi conservata est constantiùs perseveret, discretioni tuæ (de cujus fide, prudentiâ, doctrinâ, Catholicæ Religionis zelo plurimum in Domino confidimus) per præsentes committimus & mandamus; ut tamquam noster & Apostolicæ Sedis ad id specialiter Delegatus, per te-ipsum vel per alium, seu alios tibi bene-visos, à te subdelegandum seu subdelegandos, Monasterium prædictum illiusque Abbatem ac Monachos, ac alias quascumque personas, tam in capite quam in membris, Auctoritate nostrâ Apostolicâ visites;

Ac in eorum statum, vitam, mores, ritus, instituta, & doctrinam diligenter inquiras, necnon Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ sacrorumque Canonum & generalium Conciliorum, & præsertim Tridentini Decretis, & Sanctorum Patrum traditionibus, dictique Ordinis Regularibus Institutis à Sede Apostolica confirmatis inhærendo, quæcumque mutatione, correctione, renovatione, emendatione, revocatione indigere cognoveris, reformes, mutes, corrigas, & etiam de novo condas; condita sacris Canonibus & Concilii Tridentini Decretis ac regularibus Institutis prædictis non repugnantia confirmes; abusus quoscumque tollas; Regulas, Instituta & Ecclesiasticam Disciplinam ubicumque illa exciderint, modis congruis restituas & reintegres; ipsasque personas ad debitum & honestum vitæ modum & sanam doctrinam revoces; & quidquid inde statueris & ordinaveris observari facias;

Inobedientes & contumaces per Censuras & pœnas Ecclesiasticas a sacris Canonibus & Constitutionibus Apostolicis inflictas & decretas, aliaque opportuna juris & facti remedia cogas & compellas; ac alia quæ in præmissis & circa hæc necessaria & quomodolibet opportuna tibi videbuntur, facias, geras & exequaris;

Super quibus omnibus & singulis plenam liberam & amplam facultatem & potestatem, etiam removendi à dicto Monasterio eosdem Monachos, eosque à qualibet censurâ quam incurrisse dici seu prætendi possent, absolvendi; eandemque facultatem ac potestatem illi seu illis, quem vel quos ad id subdelegandum seu subdelegandos censueris, attribuendi & communicandi, Autoritate Apostolicâ, tenore præsentium tibi concedimus & impartimus.

Mandantes propterea omnibus & singulis, ad quos spectat, ut tibi in omnibus supradictis pareant, faveant & obediant, tuaque salubria monita & mandata suscipiant humiliter, & efficaciter adimplere procurent. Alioquin sententiam sive pœnam, quam rite tuleris seu statueris in rebelles, ratam habebimus, & faciemus, autore Domino, usque ad satisfactionem condignam, inviolabiliter observari.

Volumus autem, ut si quæ graviora in Visitatione ejusmodi repereris, illa, necnon informationes omnes desuper formandas tuo Sigillo munitas ad nos quam-primum diligenter transmittas; ut quod in illis statuendum fuerit, maturâ consultatione adhibitâ, decernamus.

Non obstantibus Apostolicis, ac in Universalibus Provincialibus vel specialibus & Synodalibus Conciliis editis, generalibus vel specialibus Constitutionibus & Ordinationibus, necnon quatenus opus sit, Monasterii & Ordinis prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâvis firmitate alia roboratis, Statutis & consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, Litteris Apostolicis, eidem Ordini & Monasterio, illorumque Superioribus & personis quibuslibet, in contrarium præmissorum, quomodolibet concessis & innovatis.

Quibus omnibus & singulis (etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem im-

portantes mentio seu alia quævis expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret)illorum omnium & singulorum tenores, formas & occasiones præsentibus pro plenè & sufficienter expressis, servatis & insertis respectivè habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum (hac vice dumtaxat) specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 21 Aprilis 1725, Pontificatûs nostri anno primo.

Subdelegatio Abbatis Grimbergensis per Illustriss. Dominum Internuncium.

JOSEPH SPINELLUS, Abbas Stæ. Catharinæ, in Belgio ac Burgundiæ Comitatu, cum Facultatibus Nuncii Apostolici, Internuncius, dilecto nobis in Christo Domino *Augustino* Abbati Grimbergensi, Visitatori Apostolico Monasterii Aureę-Vallis in Territorio Luxemburgensi, salutem in Domino sempiternam.

Cum Sanctissimus Dominus BENEDICTUS Papa XIII, Litteris Apostolicis datis apud S. Petrum die XXI. mensis Aprilis anni 1725. Pontificatûs sui anno primo, nobis commiserit, ut Monasterium Aureæ-Vallis Ordinis Cisterciensis in Territorio Luxemburgensi existens, ejusdemque Abbatem, Monachos & alias quascumque personas, tam in capite quam in membris, Autoritate Apostolicâ visitaremus, ac illorum statum, vitam, mores, ritus, instituta, doctrinam diligenter inquireremus; ac cetera perageremus, quæ in dictis Apostolicis Litteris plenius distinctiusque continentur, cum facultate alium vel alios subdelegandi;

Nosque muneris nostri occupationibus impediti, illuc ire non valentes, de tua doctrina, pietate, ac prudentia in Domino confisi, Apostolicâ Autoritate tibi, Amplissime Abbas Grimbergensis, committimus ac mandamus, ut tamquam Apostolicæ Sedis Visitator â Nobis Subdelegatus, ad præfatum Aureæ-Vallis Monasterium te conferas, Visitationem Apostolicam ibi instituas, ac quæcumque mutatione, correctione, renovatione, emendatione ac revocatione indigere cognoveris, reformes, mutes, corrigas, renoves, emendes & revoces, cæteraque perficias, quæ in præfatis Litteris Apostolicis continentur. Quas ad pleniorem fidem, unà cum Subdelegatione in tui personam à Nobis facta, tradere voluimus; communicantes tibi omnem & plenariam à Summo Pontifice factam nobis facultatem

Apostolicâ igitur auctoritate tam præfato Abbati Monasterii Aureæ-Vallis, quam ejusdem Monachis ac aliis quibuscumque personis strictè præcipimus & mandamus, ut Apostolicam Visitationem, quâ par est, obedientiâ, humilitate ac observantiâ recipiant, tibique Apostolico Visitatori, mandatisque tuis debitum deferant honorem, obsequium, & obedientiam.

Datum Bruxellis 10 Septembris 1725. & signatum, *Joseph Spinellus* Abbas sanctæ Catharinæ.

Fuerunt hæ binæ Litteræ Placeto S. Cæsar. Majestatis munitæ, Bruxellis 10 Septemb. 1725.

Proinde A. D. Augustinus Van Eeckhaut Prælatus Grimbergensis die 14 Septembris 1725 ad Monasterium Aureæ-Vallis advênit, ac paulò post Visitationem suam Apostolicam instituit, assumpto Assessore Rev. ac Erudiss. Domino Christiano Bombay Canonico D. Petri Lovanii, SS. Canonum Professore, dein J. U. D. Præside Collegii Leodiensis &c.

Visitationi huic A. D. Stephanus Henrion Abbas Aureæ-Vallis, cum 43 Monachis, aliisque quinque infirmis seu impotentibus sese submiserunt. Sed contra eandem protestati fuerunt quatuordecim Religiosi, quos inter tres Fratres Conversi; qui etiam aufugerunt ex Abbatia Aureæ-Vallensi in Hollandiam, die 21 Septembris sequentis, pluribus florenorum millibus secum furto ablatis. Quique dein habitationem elegerunt in loco dicto *Thoren-vliet*, sive in *Rynwyck*, prope Lugdunum Batavorum; sed tandem consumpto hoc furtivo peculio, multisque aliò propter penuriam dilapsis, dissipatum hoc conventiculum.

C A P U T CXII.

Litteræ CLEMENTIS XII. *Pont. ad universos Catholicos in Fœderato Belgio commorantes, datæ anno* 1735. *quibus electio Theodori Vander Croon in Archiepiscopum Ultrajectinum à Schismaticis Presbyteris peracta, declaratur irrita, ejusque consecratio illicita & execranda &c.*

DIlectis filiis universis Catholicis in Fœderato Belgio commorantibus.

CLEMENS Papa XII. Dilecti filii salutem & Apostolicam benedictionem.

Inter gravissimas Apostolatûs nostri curas, quibus de æterna omnium animarum salute solliciti, die ac nocte urgemur, ut salutaria ubique remedia adhibeamus, nulla

fanè paternum animum nostrum urit acrior eâ, qua opportunè rationibus vestris potissimum consulturi, nostros gemitus ferventioribus precibus conjunctos ad Omnipotentem Deum deferre quotidie cogimur, ut vos adversùs omnes diaboli insidias, & errores in sinceritate Fidei, & sanæ doctrinæ fortitudine magis magisque confirmet.

Etsi autem non ambigimus, quin quæcumque à potestatibus tenebrarum intentata vobis cedant ad constantiæ vestræ experimentum, & veræ virtutis laudem: tamen impositi Nobis Ministerii memores, ne quas Pontificiæ vigilantiæ nostrę partes à vobis desiderari patiamur, quæ à vobis fugienda quæque præstanda sunt, ob oculos vestros effusis potiùs lacrymis quàm verbis exponimus.

Non finè ingenti cordis nostri mœrore excepimus, à nonnullis falsum Canonicorum Ultrajectini Capituli (quod jam ante annos abhinc plures supra centum intercidit) nomen audacter jactantibus die 22. Julii anno 1733. Theodorum vander Croon turbulentæ eorumdem factionis antesignanum in Ultrajectinum Archiepiscopum electum esse.

Quamquam autem ipsis satis exploratum esset, Electionem hujusmodi temerè, ac perperam factam, ab hac Sancta Sede, aliis eodem pacto habitis jam damnatis, fore penitùs rejiciendam; curarunt tamen atque effecerunt, ut idem Theodorus, inani Archiepiscopi larva inducta in Apostolicæ Auctoritatis & Sacrorum Canonum contemptum, per detestabilem ac facrilegam manuum impositionem, Episcopalis consecrationis munere die 28 Octobris 1734 insigniretur per Dominicum Mariam Varlet Episcopum Babylonensem ab exercitio Episcopalis Ordinis Apostolica Auctoritate jamdiù suspensum, atque denunciatum.

Itaque, ut pro nostræ pastoralis sollicitudinis ac servitutis officio, & certa vobis sint mentis nostræ ac veritatis documenta, & præsentissimis remediis huic tam pernicioso malo, ac tot scandalis subveniamus, laudatissimis Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, qui præclaram iis extirpandis & eliminandis operam impenderunt, vestigiis inhærentes, Auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus & declaramus, tam electionem ejusdem Theodori Vander Croon in Archiepiscopum Ultrajectinum fuisse irritam, ac prorsùs nullam; quam ejus consecrationem fuisse omnino illicitam & execrandam, ac proinde ipsum temere nulloque jure electum Theodorum omni Ecclesiastica & spirituali Jurisdictione pro animarum regimine carere; atque illicitè consecratum ab omni exercitio Episcopalis Ordinis esse suspensum. Prætcrea eundem Theodorum, & qui eum ementito Canonicorum Ultrajectensium nomine elegerunt, & qui facrilegæ consecrationi operam commodarunt, & quicumque iisdem adhæserint, eorumque partes secuti, opem, favorem, auxilium, aut consensum prębuerint, Auctoritate omnipotentis Dei excommunicamus, & anathematizamus, atque ab Ecclesiæ communione segregatos & vitandos esse declaramus, volumus & edicimus.

Mandamus propterea districtèque interdicimus memorato Theodoro sub pœna Excommunicationis ipso facto sine alia Declaratione incurrendæ, ne audeat jurisdictionem ullam, aut pro animarum regimine auctoritatem sibi arrogare, vel pro suscipiendis Ordinibus dimissorias Litteras dare, Pastores, Missionarios, Ministros, Deservitores, aut alios, quocumque nomine nuncupatos, ad animarum curam & Sacramentorum administrationem quovis etiam necessitatis prætextu constituere ac deputare. Simul etiam palam edicimus & declaramus omnes & singulas antedictorum officiorum deputationes pro animarum regimine, quocumque nomine jam factas, aut fortasse faciendas cum omnibus indè secutis, prorsus irritas esse, ac nullius roboris & momenti.

Rursùs eidem Theodoro præcipimus & inhibemus, ne sub simili excommunicationis pœna audeat illicitè Sacramentum Confirmationis, aut Ordines conferre, aut quoquo pacto Ordinem Episcopalem, à quo suspensus est, exercere.

Vobis autem dilecti Filii, & quibuscumque aliis etiam Episcopali vel Archiepiscopali dignitate fulgentibus graviter injungimus ac vetamus, ne antedictum Theodorum pro Archiepiscopo Ultrajectino habeatis & agnoscatis, nevè cum eodem ullo pacto, præsertim in Divinis communicetis; aut ab ipso, vel aliis per ipsum perperam deputatis Sacramenta aut Ordines accipere, aut ullo modo parere audeatis; imò ipsum & ipsos tamquam alienos, Sanctæ Sedi contumaces, Mandatisque Apostolicis refragantes adversari & vitare præcipimus.

Qui vero ad ipso fuerit Ordinibus initiatus, noverit suspensionis vinculo se constrictum, atque irregularitati præterea obnoxium, si susceptos Ordines exercuerit.

Denique, Dilecti Filii, quos quanta & quam singulari planèque paterna charitate complectimur, testis est Deus, cui in amaritudine animæ nostræ pro vobis effundimus cor nostrum, hæc vobis pro Apostolatûs nostri onere tam sollicitè graviterque denunciantes, atque perscribentes, hortamur in Domino, ut eadem constantia & studio, quo ad vitanda æternę mortis pericula vigilare, & diabolo insidianti resistere debetis, alacres fortesque

in fide, & in cathedra unitatis permanere enitamini; illud scientes, nullum nostro quidem dolori jucundius solatium, vestræ verò securitati præsentius præsidium, quam ut debitum perpetuum nostris Apostolicisque Mandatis filialis observantiæ obedientiæque vestræ officium exhibere pergatis. Ac vobis, Dilecti Filii, Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ &c. die 17 Februarii M. D. CC. XXXV.

CAPUT CXIII.

Clemens XII. *Pontifex Electionem Joannis Petri Meindarts, quarti Pseudo-Archiepiscopi Ultrajectini, à Schismaticis sacrilegè intrusi, rejicit, eumque Apostolico anathemate ferit anno* 1739.

Ilectis Filiis, universis Catholicis in Fœderato Belgio commorantibus.

Clemens Papa XII. Dilecti filii salutem, & Apostolicam benedictionem. Magna Nos pro supremi pastoralis officii munere tenet sollicitudo, ac salutaris metus, ne in commissum tenuitati nostræ dominici gregis Ovile intrent in vestimentis ovium lupi rapaces, edantque stragem eò majorem, quo subdolè & incautiùs illatam. Qua quidem sollicitudine vehementiùs angimur, & conflictamur, cum vos isthic vocati in sortem Domini ante oculos nostros obversamini, undique ab iis circumventi, qui vobiscum veluti in eadem familia degentes, animos vestros non solum veneno depravatæ doctrinæ dolosè inficere, verum & inaniter Archiepiscopo sibi constituto, per speciem adumbratæ hujusce dignitatis, in fraudem inducere conniruntur.

Quamquam enim experti didicimus, fidem vestram, tamquam aurum igne probatum, puram illibatamque manere; Vobisque esse persuasum, quicquid est Ecclesiasticæ Hyerarchiæ, nonnisi in angulari lapide, atque in Apostolicæ Petræ soliditate fundatum erigi ac stare posse. Tamen, ut pro paterna caritate, qua vos amantissimè complectimur, longiùs à vobis instructæ fraudis periculum amoveamus ac diligentiùs æternæ saluti vestræ cautum sit; Apostolici Ministerii Nostri esse duximus, vos edocere, quid à Nobis, ut hæc paucorum perduellium inverecunda protervitas prorsùs profligetur, actum fuerit; & quid à vobis, ut eam fugiatis, ac detestemini, præstari debeat.

Igitur ubi molestissimus nuntius ad Nos pervenit, aliquot factiosos Clericos, qui se stultè, atque insolenter jactant Canonicos Ultrajectensis Capituli ab annis supra centum extincti, eò temeritatis devenisse, ut sceleri scelus quotidie magis addentes, & veterem Seditionem recenti crimine cumulantes, ausi fuerint die secunda proximè præteriti mensis Julii in Ultrajectensem Pseudo-Archiepiscopum nefariè eligere quemdam Petrum Joannem Meindarts, Pastorem, ut ajunt, Leovardiæ, quamquam apertè scirent, istiusmodi execrabile facinus, ab ipsis non semel antea patratum, ab Apostolica Sede nefandum, irritum, inane declaratum fuisse, deletum, abjudicatum.

Nos illicò Prædecessorum nostrorum, Sacrarumque Legum morem, atque exempla sequuti, hanc modo iteratam, illegitimam, sacrilegamque Electionem, tradita Nobis è cœlo potestate, rescidimus, abrogavimus. Eundem verò Petrum Joannem, & quotquot ficto ementitoque Canonicorum Ultrajectensium nomine in ipsum suffragia contulerunt, eique adhærentes, favorem, opem, consilium, consensum præstiterunt, & illius partes sectantur, fovent, tuentur, auctoritate Omnipotentis Dei excommunicavimus, anathematizavimus, atque ab Ecclesiæ communione segregatos, ac prorsus Schismaticos habendos, & vitandos esse constituimus, indiximus, declaravimus.

Mandamus propterea, districtèque interdicimus eidem Petro Joanni sub pœna Excommunicationis ipso facto sine alia declaratione incurrendæ, ne audeat Jurisdictionem ullam, aut pro animarum regimine authoritatem sibi arrogare, vel pro suscipiendis Ordinibus dimissorias Literas dare, Pastores, Missionarios, Ministros, Deservitores, aut alios, quocumque nomine nuncupentur, ad Animarum curam, & Sacramentorum administrationem, quovis etiam necessitatis prætextu, constituere, ac deputare. Simul quoque palam edicimus, & declaramus omnes & singulas ante-dictorum Officiorum deputationes pro animarum regimine, quocumque nomine jam factas, aut fortasse faciendas, cum omnibus inde sequutis, prorsus irritas esse, nulliusque roboris ac momenti.

Rursus eidem Petro Joanni præcipimus, atque inhibemus, ne sub simili Excommunicationis pœna audeat Episcopalem Jurisdictionem, quam profectò nunquam adep-

adeptus est, exercere. Qui verò per ipsius Litteras Dimissorias fuerit Ecclesiasticis Ordinibus initiatus, noverit suspensionis vinculo se obstrictum, atque irregularitati præterea obnoxium, si susceptos Ordines exercuerit. Vobis autem, dilecti Filii, & quibuscumque aliis etiam Episcopali & Archiepiscopali dignitate fulgentibus omnino ac sedulo injungimus, vetamusque, ne præmonstratum Petrum Joannem pro vero Ultrajectensi Archiepiscopo habeatis & agnoscatis, neve cum eodem ullo pacto, præsertim in Divinis communicetis, aut ab ipso, aut ab aliis per ipsum perperam deputatis Sacramenta, aut Ordines accipere, vel ullo modo illi, aut illis parere audeatis; immo eosdem tanquam alienos, Sanctæ Sedi contumaces, Mandatisque Apostolicis refragantes aversari & vitare præcipimus.

Præterea sub pœnis canonicis, atque etiam indignationis nostræ interdicimus, ac severè prohibemus omnibus cujuscumque Catholicæ Ecclesiæ Archiepiscopis & Episcopis, ne ante-dictum Petrum Joannem frustra electum Archiepiscopum consecrare audeant. Cui pariter sub eisdem pœnis indicimus atque imperamus, ne se a qualicumque Antistite consecrandum præbeat, utpote inaniter & nullo pacto Archiepiscopali Dignitate donatum. Quâ sane illicita Consecratione tot reliquas subiret Canonicas pœnas, & nihilominus ab omni suscepti Episcopalis ejusdem Ordinis exercitio suspensus maneret.

Itaque, dilecti Filii, mandata hæc nostra in spiritu filiorum adoptionis accipientes, iis exequendis navate libenter operam, ac fortiter aversati versuta factiosorum ingenia, quibus nihil suavius est seditioso tumultu, perturbataque Religione, debitâ simul obedientia prosequuti Supremum Patrem-familias, unicè prospicientem vestræ felicitati, date documentum, filios lucis Vos esse, nec habere cum iis rem velle, consuetudinem, societatem, qui ambulant in regione umbræ mortis, ac præter pestilentis doctrinæ tenebras, quibus obruuntur, ea denique mentis cæcitate laborare incipiunt, ut priscos non unius Sectæ hæreticos imitati, ficti Archiepiscopi nomen in suos inducere aggrediantur.

Contra verò cum fideli grege conjuncti, verique Pastoris vocem audientes, per sinceræ Fidei, Religionis, pietatis pascua eò pervenire contendite, ubi quantùm Seductores isti se deceperint, quàm rectum vos tenueritis æternæ salutis iter, læti beatique comperietis. In cujus auspicium Apostolicam Benedictionem Vobis, dilecti Filii, peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 6 Octobris M. D. C. C. XXXIX. Pontificatûs nostri anno decimo.

CAPUT CXIV.

Schisma Ultrajectinum, per Joannem Petrum Meyndaerts, *quartum Pseudo-Archiepiscopum continuatum, per Breve* BENEDICTI XIV. *Papæ ad universos Romano-Catholicos in Fœderato Belgio commorantes, denuò repressum, die 24 Januarii 1741.*

Ilectis Filiis Catholicis in Fœderato Belgio commorantibus BENEDICTUS Papa XIV. Dilecti filii, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Auget Pastoralem nostram solicitudinem filius iniquitatis Joannes Petrus Meindarts, qui nec Paternis monitis delinitus, nec, anathemate perculsus, ullum sibi facit furendi modum. Cum enim undique admonitus & publicis monumentis edoctus ignorare non posset, sibi detractam fuisse à fœlicis recordationis Clemente XII. ludicram illam Ultrajectensis Archiepiscopatûs larvam, quam induere inaniter conabatur; ac propterea vigore Literarum in simili forma Brevis die 6 Octobris 1739 super nullitate Electionis severissimis Censuris illigatus fuisset; tamen non abstinuit falsum illud nomen usurpare: sed, ut *abyssus abyssum invocat*, patratum scelus novo scelere cumulavit. Siquidem non sine horrore, & in amaritudine animæ nostræ intelleximus eò temeritatis pervenisse, ut sacra omnia polluens, solemnibus cæremoniis initiari, consecrarique voluerit.

Quid fieri debeat filio tam degeneri, non audienti amantissimi Patris vocem, & ad Ecclesiasticæ districtionis plagas obdurescenti, jam-diù consuluimus Dominum. Atque utinam auribus nostris non resonet horribilis vox illa: *Curavimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam*; quo diro fulmine nullum profectò majus. Quare ad Vos, dilecti Filii, gaudium & corona nostra, omnem convertimus curam. Et quo magis in proximo objecti estis lupo huic insidioso, atque implacabili; eò Vos diligentiùs hortamur & commonemus, ut resistatis fortes in Fide, quam ab Apostolica Sede omnium Ecclesiarum Matre & Magistra à primis usque temporibus accepistis.

Nolite à semita justitiæ abduci subdolis ac venenatis illius vocibus, quas infundere conatus est suâ illâ captiosâ, & in simplicium subversionem & Schisma apertè tendente Epistolâ Pastorali, datâ die primâ Decembris elapsi anni 1739. ad gregem ex iis fortasse collectum, qui secum ambulant in tenebris, non alio sane animo conscriptâ, quàm ut inconsutilem Christi vestem scindat.

Scimus, & in Domino gaudemus, Vos ab hac vera Fide non aberrare. Nostra tamen Paterna Caritas, & commissi Nobis licet imparibus Apostolici Ministerii ratio postulant, ut soliciti vigilemus ad vestram custodiam; nec à Vobis dejiciamus oculos, quos vaferrimus ille seductor disjungere studet à vero Christi Ovili, ut secum per vias non bonas errantes pereatis. Nam, utcumque blandiatur sibi, nemini suadebit se in Ecclesia manere, quam dilacerat pertinaci Schismate. Ad quam profectò Ecclesiam, ut aliquandò intelligat pertinere se nullo modo posse, nisi resipiscat; Nos Prædecessorum nostrorum, Sacrarumque Legum morem atque exempla sequuti, traditâ Nobis à Cœlo potestate, primùm hujusmodi nefariam Consecrationem illicitam, illegitimam, sacrilegam, ac contra Supremæ Sedis Mandata, & Sacrorum Canonum Sanctionem factam declaramus.

Deinde eundem Joannem Petrum, & quotquot huic execrabili facinori operam, consilium, consensum præstiterunt, authoritate Omnipotentis Dei excommunicamus, anathematizamus, atque ab Ecclesiæ communione segregatos, ac prorsus Schismaticos habendos, & evitandos esse iterùm constituimus. Sciat autem idem Joannes Petrus non solum ab iis, quæ sunt Jurisdictionis exercendis se esse suspensum, prout vigore earumdem litterarum Prædecessoris Nostri fuit suspensus, sed etiam ab iis, quæ sunt Ordinis. Mandamus illi propterea, districteque interdicimus sub pœna Excommunicationis, ipso facto & sine alia declaratione incurrendæ, ut nullo pacto, aut Chrisma conficere, Clericos ordinare, aut Virgines consecrare, aut alia Episcopalis Ordinis munia exercere audeat.

Decernentes insuper vacuos, inanes, nulliusque prorsus roboris ac momenti omnes & singulos alios actus, quos attentare præsumpserit. Ac proinde, qui ab ipso Ecclesiasticis Ordinibus initiati fuerint suspensionis vinculo se obstrictos, atque irregularitati propterea obnoxios, si susceptos Ordines exercuerint. Hanc, ad sanandum propè desperatum hominis furorem, extremam medicinam adhibemus, acrem illam quidem, sed certè necessariam; cujus profectò vim si non intelligit, miser, multò verò miserior, si intelligit & contemnit.

Reliquum est, ut, quoniam vehementer soliciti sumus, ne propinquitas morbi saniores partes trahat Christianæ Reipublicæ, Vos, dilecti in Christo Filii, iterum atque iterum moneamus, ut ab eo quàm diligentissimè caveatis.

Quod quidem facilius promptiusque perficietis, si illud sæpius cogitetis, quod certum omnino est atque exploratum: Neminem verè in Christi Ecclesia esse posse, nisi ejus Capiti Visibili, atque Divi Petri Cathedræ communione consocietur. Atque Apostolicam Benedictionem Vobis, dilecti filii, peramanter impertimur.

Datum Romę apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 24 Januarii M.D.CC.XLI. Pontificatûs nostri Anno primo.

---

* Inserendum pag. 14. ante Caput XV.

*CAPUT CXV.

INNOCENTIUS II. *Pontifex confirmat anno 1139 Cellas sive Prioratus, Ecclesias parochiales, aliaque bona ac jura Abbatiæ S. Huberti, Ordinis S. Benedicti, in Arduenna.*

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

INNOCENTIUS Episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Gilleberto Abbati Monasterii Sti. Huberti in Ardenna, sibi ejusque Successoribus Regulaliter ibidem substituendis, in perpetuum.

Apostolicæ Sedis clementię convenit, Religiosos viros diligere, eosque maternæ pietatis gremio confovere. Hujus rei gratia, dilecte in Domino Gilleberte Abbas, tuis desideriis clementer annuimus, & Monasterium S Huberti, cui Deo auctore præsides, in tutela B. Petri, & nostra suscipimus, & præsentis Scripti Pagina roboramus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quæcumque bona idem Monasterium in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum largitione fidelium, seu quibuslibet modis præstante Domino poterit adipisci, firma tibi tuisque Successoribus & illibata permaneant.

Et quia idem Monasterium, sicut ipse nobis suggessisti, diversas frequenter à diversis raptoribus patitur injurias, Authoritate hujus Sedis Apostolicæ damus tibi & Successoribus tuis potestatem ligandi &

solvendi. Et confirmamus pręfato B. Huberti Monasterio quidquid suum est. Quatuordecim videlicet Capellas, ab omni exactione Episcopali liberas.

Sed & Cellam Ebernei-Curtis, cum pertinentiis suis;

Cellam S. Theobaldi in Porcino-Castro sitam, cum pertinentiis suis;

Pirensem cum pertinentiis suis,

Cellam de Mollins, cum pertinentiis suis;

Cellam Curiensem, cum pertinentiis suis,

Cellam de Sancey, cum pertinentiis suis;

* Vide Diplom Miræi, Tom. I.

* Cellam S. Petri, cum Capella S. Joannis in Castro Bulloniensi, & cæteris pertinentiis suis.

Ecclesiam de Palatiolo, cum Capellis & decimis suis.

Ecclesiam de Horto, cum Capella de Rupe, & cęteris pertinentiis suis,

Ecclesiam S. Michaelis, & montem, & totum allodium de Miruolo;

* Hodie Capitulum Canon. vide inferius.

Ecclesiam S. Mononis de Nassonia * cum omnibus pertinentiis suis,

Capellam S. Huberti in Leodio,

Ecclesiam de Stawles,

Ecclesiam de Nirves,

Ecclesiam de Burs, cum pertinentiis suis,

Ecclesiam de Alventio, cum pertinentiis suis,

Ecclesiam de Basseyo, cum pertinentiis suis, & alias multas quas possidet; salvâ Diœcesanorum Episcoporum justitia, & reverentia.

Præterea confirmamus præfato Monasterio oblationes fidelium quæ vulgo *Cruces Bannales* dicuntur, de tribus Decaniis; de Decania Gradensi oblatam ceræ, sive ipsum obolum Leodiensis monetæ, & caseos de toto lacte vaccarum, ovium, & caprarum, unius diei de singulis domibus villarum subscriptarum, videlicet,

Vilanciæ, Maisin, Reduit, Vuscejæ, Gusanvillæ, Ocham, Palatioli, Offagne Sallenrivi, Graides, Gedines, Loytres, item Loytres-Borsines, Riennes, Wilerzies, Harnye, Alti-fageti, Oyseis, Gembres, Bievre, Givet.

Idem de Decania Bohanniensi, de singulis domibus villarum subscriptarum, Wellin, Ham, Herpruviæ, Bohanniæ, Gimellæ, Marlidée, Aye, Haverenne, Liceuriæ, Masbour, Burs, Telins, Waureliæ, Tevins, Sernum, Villers, Jamblinet Wanlin, Frelou, Cotue, Montis S. Petri, Brumartin, Revoniæ, Montis Valcheri.

Idem de omnibus villis Decaniæ Bastoniensis, addito pane uno de domibus singulis.

Prædicto autem Monasterio nullus Abbas temerè ordinetur, aut contra sacros Canones constituatur: sed is quem sibi concors Congregatio liberâ electione secundum timorem Dei assumpserit.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat idem Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones infringere, auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis fatigationibus molestare; sed omnia integra conserventur, eorum usibus omnimodis profutura, pro quorum sustentatione & gubernatione sunt concessa.

Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sęcularisve persona, hanc nostræ Constitutionis Paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundò tertiòve commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei & Domini nostri Jesu Christi aliena fiat; atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini Nostri Jesu Christi; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

✠ Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego Lucas Presbyter Cardinalis tituli SS. Joanni & Pauli.

Ego Chrisogonus Presbyter Cardinalis tituli Stæ. Praxedis.

Data Laterani, per manum Aymerici Stæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis & Cancellarii xv. Kal. Maii, Indictione secunda, Incarnationis Dominicæ M. C. XXXIX. Pontificatûs vero Domini Innocentii secundi Papę anno decimo.

* Inserendum pag. 39 ante Caput XLII.

*CAPUT CXVI.

INNOCENTIUS IV. *Pont. confirmat Fundationem ac bona Monasterii de Hosfalizia, Canonicorum Ordinis Vallis Scholarium in Ducatu Luxemburgensi, Diœcesis Leodiensis, anno* 1244.

Ex Archivis loci. communicavit R. P. Bertholet S.J.

INNOCENTIUS Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis Filiis Priori S. Catherinæ de Angulo Dei, ejusque Fratribus, tam pręsentibus quam futuris, Regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus Apostolicum convenit adesse præsidium; ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos à

proposito revocet, aut robur, quod absit, sacræ Religionis infringat.

Ea-propter dilecti in Domino Filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, & Ecclesiam S. Catharinæ *de Angulo Dei*, Leodiensis Diœcesis, in qua divino estis mancipati obsequio, sub B. Petri & nostrâ protectione suscipimus, & præsentis Scripti Privilegio communimus.

Imprimis siquidem statuentes, ut Ordo Canonicus, qui secundùm Deum & B. Augustini Regulam in eadem Ecclesiâ institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona eadem Ecclesia in præsentiarum justè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum, in quo præfata Ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis; de *Cowan*, de *Taverneux*, de *Fontenelles*, de *Villes* & de *Dirfial*, Ecclesias cum pertinentiis suis de *Nieves*, d'*Engrous*, de *Villerous*, de *Hoffalizià*, de *Taverneux*, de *Fontenelles*, de *Cheraing*, de *Somring*, de *Rettigny*, de *Dirfial* & de *Gouvy*; Decimas & Grangiam de *Mortmont* cum pratis, vineis, terris, nemoribus, usuagiis & pascuis, in bosco & plano, in aquis & molendinis, & omnibus aliis libertatibus & immunitatibus suis. Sanè Novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus à vobis decimas exigat, vel extorquere præsumat.

Liceat quoque vobis Clericos vel Laïcos liberos & absolutos è sæculo fugientes ad conversionem recipere, & eos absque contradictione aliquâ retinere. Prohibemus insuper, ut nulli Fratrum vestrorum, post factam in Ecclesiâ vestrâ professionem, fas sit sine Prioris sui licentiâ, nisi arctionis Religionis obtentu, de eodem loco discedere; discedentem vero absque communi litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale Interdictum terræ fuerit, liceat vocis clausis janius, interdictis & excommunicatis exclusis, non pulsatis campanis, suppressâ voce, divina Officia celebrare, dummodo causam non dederitis Interdicto. Chrisma vero, Oleum sanctum, Consecrationes Altarium seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum qui ad Ordines fuerint promovendi, à Diœcesano suscipietis Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam & communionem Sacrosanctæ Romanæ Sedis habuerit, & ea vobis voluerit sine pravitate aliquâ exhibere.

Prohibemus insuper, ut infra fines Parochię vestræ nullus sine assensu Diœcesani Episcopi & vestro, Capellam sive Oratorium de novo construere audeat, salvis Privilegiis Pontificum Romanorum. Ad hoc, novas & indebitas exactiones ab Archiepiscopis, Episcopis, Archidiaconis seu Decanis aliisque omnibus Ecclesiasticis sæcularibusve personis à vobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, aut publicè usurarii, nullus obsistat; salvâ tamen justitiâ illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decimas præterea, possessiones, ad jus Ecclesiarum vestrarum spectantes, quæ à Laïcis detinentur, redimendi, & legitimè liberandi de manibus eorum, & ad Ecclesias ad quas pertinent revocandi, libera sit vobis de nostra Authoritate facultas.

Obeunte vero te nunc ejusdem loci Priore vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi quâlibet subreptionis astutiâ seu violentiâ prępona tur, nisi quem Fratres communi consensu, vel Fratrum major pars consilii sanioris secundum Deum & B. Augustini Regulam providerint eligendum. Paci quoque & tranquillitati vestræ paterna in posterum sollicitudine providere volentes, Authoritate Apostolicâ prohibemus, ut infra clausuras locorum, seu grangiarum vestrarum, nullus rapinam sive furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violenter audeat extrahere.

Præterea omnes libertates & immunitates à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Ecclesiæ vestræ concessas, necnon libertates & exemptiones sæcularium exactionum à Regibus & Principibus, vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, Autoritate Apostolicâ confirmamus, præsentisque Scripti Privilegio communimus.

Decernimus ergo, ut nulli hominum liceat, præfatam Ecclesiam temerè perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnibus profutura; salvâ Sedis Apostolicæ Authoritate, Diœcesani Episcopi canonicâ justitiâ, & in prædictis Decimis moderatione Concilii generalis.

Datum Lugduni per manum Magistri Marini S. Romanæ Ecclesiæ Vice-Cancellarii, Nonis Januarii, Indictione II. Incarnationis Dominicæ anno M.CC.XLIV. Pontificatûs Domini Innocentii Papæ IV. anno secundo.

PARS II.

DIPLOMATUM BELGICORUM

TOMUS QUARTUS.

PARS SECUNDA.

Continens Diplomata, Privilegia, Donationes, per Imperatores, Reges, Duces noſtros, alioſque Principes, Belgicis Eccleſiis conceſſa.

CAPUT I.

SIGEBERTUS *Francorum Rex*, *Sto.* REMACLO *Epiſcopo donat Foreſtum in Arduenna, ad inchoandas Abbatias Stabulenſem ac Malmundarienſem, Ordinis Sti. Benedicti, anno 650.*

Ex Cartulario Stabulenſi.

IGIPERTUS Rex Francorum. Veſtra comperiat largitas, qualiter pro devotione animæ noſtræ, ſervorum Dei compendiis, opitulante Domino, in Foreſte noſtra nuncupata Arduenna, in locis vaſtæ ſolitudinis, in quibus caterva beſtiarum germinat, conſulere cupientes, quatenus eorum meritis æternæ retributionis copiam adipiſci mereremur, qui ibidem Patroni noſtri Petri & Pauli, Johannis, Martini, vel aliorum ſanctorum venerari pignora noſcuntur.

Conceſſimus eis, ut ibi Monaſteria juxta Regulam Cœnobiorum vel traditionem patrum, cognominata Stabulaco ſeu Malmundarium conſtruerentur, ubi Chriſto auſpice Remaclus venerandus Abba præeſſe dinoſcitur, & eis tale beneficium præſtitiſſe compertum ſit, ut ibidem familia Dei vel cuſtodes Eccleſiæ quieto ordine contemplativam vitam agere deberent, juxta ammonitionem divinam, qui reliquerit domum, patrem, aut matrem, aut agros, & cetera, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit.

Quapropter ex conſenſu fidelium noſtrorum, videlicet Domni Cuniperti Colonienſis Archiepiſcopi, nec non Attelani, Theudofridi, Giſlocardi Epiſcoporum, vel illuſtrium virorum Grimoaldi, Folcoardi, Bobonis, Adregiſili, item Bobonis, nec non & domeſticorum Flodulfi, Anſigiſi, Bertelini, Gariperti conceſſimus ſupradicto Patri, ob cavenda pericula animarum inhabitantium, & ad devitanda conſortia mulie-

rum, ut gyrum gyrando in utrorumque partibus Monasteriorum duodecim mensurarentur spatiis dextrorsum saltibus non plus duodecim milliaribus, ut absque impressione populi vel tumultuatione sæculari, Deo soli vacarent.

In reliquo vero taliter noster promulgavit Edictus, ut nullius umquam tempore vitę suæ quælibet persona ipsam Forestem audeat irrumpere, aut mansiones aut domos ædificare, nisi tantùmmodo illi servi Dei, qui hæc tuguriola omni tempore nostro concessu excolere videntur. Et ut Pręceptio circa ipsam familiam Dei vel posteritatem illorum, quibus pro divino intuitu hæc parva munuscula plenius concessimus, plenius obtineat vigorem, manus nostræ subscriptionibus subter eam decrevimus roborari.

Deest finis Diplomatis.

CAPUT II.

Carolus Calvus *Imperator Privilegium concedit Hilduino Abbati Sithiensi sive Sti. Bertini, pro LX. Monachis, Ord. S. Bened. Audomaropoli, anno 877.*

Ex Cartulario S. Bertini.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus ejusdem Dei omnipotentis misericordia, Imperator Augustus. Si sanctis locis & eis pro totius Ecclesiæ statu Deo militantibus, debitam curam & defensionem impendimus, profuturum nobis ad pręsentem vitam feliciter transiendam., & futuram Deo opitulante obtinendam, omni modo non dubitamus.

Noverint itaque omnes fideles sanctæ Dei Ecclesiæ & nostri præsentes atque futuri, quia venerabilis vir Hilduinus Abba Cœnobii Sti. Petri, quod vocatur Sithiu, ubi corpora sanctorum Confessorum Audomari atque Bertini debitâ quiete fruuntur, Celsitudini nostræ frequentissime suggessit, eundem sanctum locum rerum suarum diminutione nimium periclitari. Memorans, Hugonem venerabilem Abbatem quondam ordinationem illius sancti loci competentem summa devotione voluisse & cœpisse; sed morte præventum non perfecisse: se vero prædecessoris sui benevolentię hæredem humillima devotione ut perficeretur exorare.

Nos itaque jam dicti cari nostri Hilduini nuperrime defuncti supplicem devotionem & sinceram erga nos fidem obsequiumque multimodum recolentes, ipsiusque supplicationi in memoratis annuentes, decernimus Auctoritate Imperatoria, ut in Monasterio Sti. Petri, ubi B. Bertinus requiescit, Deo famulantes, ad statum sancti illius loci has res deinceps sine ullius molestia vel diminutione contineant. Videlicet, ad mansum dominicalem Vallaricia cum sylvis adjacentibus in Vindengaham, Wolangaham, Ciampingaham cum Vinghold, Hilsferod cum Laroruoca & Grevia, Hirnethols, Dakingahem, Gerononberg, cum cæteris adjacentiis, & territoriis carpentariorum quinque inibi jacentibus; & villas has, Wesarinium, Tarvenna, Coicus, Hilkinium, Aldomhen, Gisna; Scala; Tornbodashem, Pupringahem & in marisco Busingahem, Recia cum sedibus in Furnis, & juxta Merkisa & Loon ad Sentinaim.

In Calinomiis quoque villa, exceptis his quæ beneficiata fuerant, mansorum medietatem & mancipiorum; vinearum autem duæ partes, mansum indominicatum cum bunariis x. Sunt quoque famulis Monasterii cxii. hæ villæ deputatæ, Kelinis, Arquinsum, Bringahem, cum territorio in Rinningahem, Siningehem, Okaningahem, & in vetus Monasterium piscationem, sicut & anterius. His rebus adjicimus ad victum Fratrum villam nomine Hegerbort, cum omni integritate sua, ut olim fuit, exceptis cavallariis tribus.

Ad cameram Fratrum in vestiario adjicimus Hrokashem cum Westkerca, & cum appenditiis & in Geluvasdastorp Ecclesiam & vineas, & mansa xii. cum hominibus. Roxem. Westkerke Diœcesis Brug.

Item in casello ultra Hrenum mansa similiter xii. in Frekena mensa x. cum matre Ecclesia & decimam illic ordinatam cum hominibus. In Daventre portu mansa vii. Ad portam autem ante fores Ecclesiæ vaccariciam cum hortulo, & in Loconessa mansa vii. cum suis appenditiis & mancipiis. Territorium quoque & vineas, quas prędictus Abbas Hilduinus ex proprietate sua in Pago Vermandensi in loco nuncupata Hebbencurt, ei Monasterio pro remedio animæ suæ contulit ad luminaria ipsius Ecclesiæ, ubi humatus jacet, confirmamus.

Decernimus etiam quæque à tempore præcelsi Genitoris nostri collata, devotorum ad eorum commemorationem celebrandam.... eidem sancto loco Kartarum legationibus, per easdem confirmatum est, secundum ipsorum delegationem & Ecclesiasticam sanctionem, maneant stabilita, & quæ in postmodum eodem tenore Domini Salvatoris addiderit clementia.

Statuimus quoque, ut in eodem Monasterio numerus LX. Monachorum secundum

Constitutionem Domini genitoris nostri perpetuo tenore servetur: & Præpositus cæterique ministeriales nequaquam fiant, nisi ex ipsis Fratribus, per electionem eorum & consensu Abbatis.

Habeant igitur omnes res præscriptas Imperiali Auctoritate roboratas: quatenus eosdem Dei famulos pro nobis ac conjuge vel prole statuque Imperii nostri, Domini misericordiam uberius exorare delectet. Et ut hæc Auctoritas per omnia tempora inviolabiliter conservetur, manu propria subterfirmavimus & annuli nostri impressione insigniri jussimus.

Data 12. Kal. Julii anno 37. regnante Domino Karolo, Imperii ejusdem 11.

Actum Compendio Palatio Imperiali, die 14. post mortem præfati Abbatis.

CAPUT III.

CAROLUS SIMPLEX, *Francorum Rex, Abbatias Maricolensem ac Crispiniensem, Benedictinorum in Hannonia recens fundatas, subjicit Jurisdictioni Episcopi Cameracensis, circa annum 921.*

Ex Chronico Camerac. Balderici.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. KAROLUS, divina propitiante clementia, Rex Francorum.

Christianæ conversationis religio bipertito videtur regimine subsistere, Regali utique & Sacerdotali. Ergo Sacerdotale decet Regiis augmentari ac sublimari honorum munificentiis, quo regalis diu dignitas resideat in solio regni sub æquitatis virga; juxta quod Deus de se in Sapientia loquitur. (Proverb. 8.) *Per me Reges regnant & judices legum decreta decernunt.*

Hac de causa, noverit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium religiositas, quia Comites venerabiles Hagano ac Rodulfus; nostram adeuntes Serenitatem, humiliter expetierunt, ut sanctę Cameracensis Ecclesiæ, cui præest Præsul Stephanus, vir quippe totius Regni strenuus, ad sanctam Dei genitricem Mariam largiremur sub perpetua seculi subjectione, in Pago Hainoense super fluenta Helpræ, Abbatiunculam dictam Marellias, ubi jacet sanctus Humbertus corpore, in Ecclesia quæ est in honore sancti Petri dedicata.

Nos itaque illorum cognoscentes congruam esse petitionem, devotè eandem Abbatiunculam cum suis omnibus adjacentiis delegamus ad prædictam Sedem sanctæ Mariæ perpetualiter ibi habendam.

Dehinc & venerabilis Comes Sechardus expetiit ipse, ut in Pago præfato Hainou super flumen Hon, Abbatiunculam dictam Crispin, ubi jacet sanctus Landelinus, in Ecclesia in honore sancti Petri dicata, (quam Abbatiunculam idem dictus Sechardus beneficio habebat,) concederemus sanctę Mariæ ad præscriptam Sedem Cameracensem, perpetualiter ibi habendam, cum suis omnibus adjacentiis; & ita fecimus.

Verum precatu prædictorum Comitum permittimus ob remedium animæ nostræ, præscripto Antistiti Stephano, in locis suæ concessis Ecclesiæ: hoc est Marellias, seu Crispin: mercatum statuere, & teloneum inde capere.

Et circum ista loca, quantum unius leugæ tetenderit spatium.

Neque Comes, neque ulla judiciaria potestas, freda exercendi potestatem habeat, neque quilibet præsentium vel succedentium, de illis dictis Abbatiunculis sanctæ Mariæ Cameracensis Ecclesiæ tentet facere abstractionem, subreptionem, divisionem, refragationem, inquietudinem, contradictionem, præjudicium, violentiam: sed cum villulis suis ac earum continentiis, videlicet Ecclesiis, ædificiis, silvis, pratis, pascuis, terris, aquis aquarumque decursibus, farinariis, piscationibus, perviis, vineis, mancipiis desuper commanentibus, & quicquid ibi in omnibus rebus justè & legaliter appendet, habendum, possidendum, sanctæ Mariæ ad suprà dictam Sedem tradimus: faciantque rectores ejus Ecclesiæ exinde, quodcumque sua suorumque poposcerit utilitas.

Unde hoc Præceptum firmitatis industria factum, manu firmamus nostra, ad opus S. Mariæ, & annulo nostro jussimus sigillari.

Signum Karoli Regis inclyti.

Gauzelinus Notator vice Rotgeri Archiepiscopi summique Cancellarii recognovit.

Datum VI. Idus Septembris, Indictione VIII. anno XXVIII. regnante Karolo Rege glorioso, redintegrante XXIII. largiore verò hereditate indepta IX.

Actum in Palatio Heristallo, feliciter. Amen.

CAPUT IV.

BALDUINUS *Flandriæ & Arthesiæ Comes donat Canonicis Monasterii sive Ecclesiæ Collegiatæ B. M. Virginis Audomaropoli Villam de Odingatum, aliaque bona, anno* 1016.

Ex Archivis Eccl. Cathedr. Audomar.

(1)

HARTULIS ergo facta priorum impressa litteris figurantur, ut posterorum conspectibus & intellectui manifestata declarentur; quia nisi ea quæ ab anterioribus gesta sunt, Chartis notarentur, successorum mentibus omnimodo oblivioni traderentur.

Tali enim re præmonitus, Ego Helecinus divinâ magnificentiâ assentiente Præpositus, Comite Balduino præcipiente, chartulam cujusdam traditionis, necnon & commutationis, litteris annotari decensui; ut si quis vesano corde (quod absit) in futurum surgeret, & illam commutationem infringere temptaret, saltim si Chartulam videret, aut legere audiret, ab effectu pravi affectus desineret.

Sane in mense Julii, in eo anno, & in eodem S. Audomari Translationis die quo ipsius reliquiæ ad requiem suam cum multo honestatis ut decebat portabantur obsequio, supradictus Comes Balduinus quandam villam Odingatum nuncupatam, coram multo adstante Clericorum ac Monachorum atque Laicorum conventu, maxime pro spe pariterque pro redemptione animę suæ, sancto tradidit Audomaro.

Deinde statim coram prædicto conventu, Ego Helecinus, consilio & assensu Comitis Balduini cum ipsa supradicta villa Odingatun, contra Walonem quendam nobilem Militem, Comitatum, id est potestatem vadimoniorum & frædorum & bannorum & telonei & totius districtionis rectitudinem alterius villæ Dalhem nuncupatæ, & terræ Helbodingahem, & omnis terrę ad ipsam villam pertinentis, stabili & inviolabili commutatione in libera præcinctione redemi, cujus præcinctionis metę ad Dardingahem & ad Rumlaca & ad Kiltaca, & ad Hardbera, & ad Coica sunt terminatæ & separatæ.

Et ut istius commutationis perpetim firmior sit inscriptio, Balduini piissimi Comitis sępe jam dicti manualis signavit confirmatio.

Quod ut cunctis Christum colentibus, tam illis quibus adhuc nativitas est negata, quam illis quibus videtur vitalis aura à Deo concessa, maneat notum, Ego Helecinus dictari rogavi atque decrevi.

Actum est hoc in Monasterio S. Audomari anno Incarnationis Dominicæ M. XVI. Indict. 14. in VI. Idus Junii, scilicet in die Translationis S. Audomari, regnante Rege Rodberto & Balduino Comite super populum Principatum tenente, & Balduino Episcopo gubernationem Christianitatis faciente.

Excommunicatio (2) Balduini Episcopi Morinensis, ibi adstantis.

SI quis diabolica jaculatus sagitta istius Commutationis confirmationem destruere aut avertere affectaverit: iram & maledictionem omnipotentis Dei, sanctæque Dei genitricis Mariæ & S. Audomari & omnium sanctorum incurrat; & quod boni adoptaverit non adipiscatur. Et post obitum suum in inferno ubi mœror & luctus non deerit, irrecuperabilibus & inextinguibilibus flammis cruciandus descendat. Dicat omnis populus: amen.

Signum BALDUINI, magni & invictissimi Principis.

Signum Balduini Episcopi,
S. Præpositi Helecini,
S. Henfridi Abbatis,
S. Decani Guntfridi,
S. Alelmi Canonici,
S. Burguini,
S. Walonis Militis, à quo Comitatus redimebatur,
S. Artoldi,
S. Helgoti,
S. Otgrimi,
S. Walteri,
S. Frumoldi.

(1) Deest initium hujus Diplomatis, quod sic etiam extat inter Instrumenta Galliæ Christianæ Tomo III. pag. 111.

(2) BALDUINUS Morinorum Episcopus, urbem suam Episcopalem à Normannis pridem destructam restauravit, ac Sedem Bononiam translatam, postliminio Teruanam reduxit. Obiit anno 1030.

CA-

CAPUT V.

HENRICUS III. *Imperator Abbatiam Sti Joannis Baptistæ de Porceto, juxta Aquisgranum, olim Monachorum Benedictinorum, nunc Monialium Cisterciensium, libertate donat, anno* 1040.

Ex vetusto Codice hujus Abbatiæ MS.

N nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divinâ favente clementiâ Rex. Quidquid ad honorem & exaltationem sanctarum Ecclesiarum conferimus, hoc ad nostri Regni stabilitatem nostræque animæ salutem fore credimus.

Quapropter omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, & nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum prudentia noverit, quod Nos pauperi Monasterio in Villa nomine *Portcheto* ad honorem sancti Johannis Baptistæ constructo, omnem illam familiam utriusque sexus, in eadem villa *Portcheto* habitantem, quæ ad nostrum jus & dominium pertinet, intercedente nostramque Majestatem suppliciter postulante ejusdem loci Venerabili Abbate nomine *Benedicto*, pro animabus nostrorum Prædecessorum, Imperatorum scilicet & Regum, ac pro remedio patris nostri beatæ memoriæ C. * Imperatoris;

* Conradus Imp.

Et ut orationes Fratrum inibi servientium, pro statu totius Regni non deficiant, cum uxoribus filiis & filiabus natis & nascituris, per hujus nostri Pręcepti Paginam tradimus, concedimus, & de nostro jure & Dominio, in eos Jus & dominium stabiliter transfundimus; eo scilicet tenore, ut deinceps omne debitum, quod nostro Palatio debebant, pręditco Monasterio persolvant, & jussioni præfati Abbatis suorumque successorum.

Et ut hujus nostræ Donationis Authoritas omni tempore incorrupta permaneat, manu propriâ præsentis Paginæ testamentum firmantes, Sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

✠ Signum Domini HENRICI tertii invictissimi Regis.

Theodericus Cancellarius, vice Bardonis Archi-Capellani recognovi.

Datum Mense Junii, in die VIII. Anno Dominicæ Incarnationis M. XL. Anno autem Domini HENRICI tertii Regis, Ordinationis vero XIV. Regni II. 1040.

Actum in Villa quæ dicitur Bethlehem feliciter. Amen.

Abbatum Porcetensium (qui olim erant Ordinis S. Benedicti) seriem exhibet nova Gallia Christiana Tomo III. pag. 1028. Omittuntur tamen tres sequentes.

BENEDICTUS, Abbas anno 1040. hoc Diplomate memoratus.

ONULPHUS, Abbas anno 1151. in Diplomate Abbatiæ Rodensis citatur.

FOLCARDUS, Abbas anno 1133. ex alio Diplomate hujus Abbatiæ.

CAPUT VI.

HENRICUS III. *Imperator, Groningam in Comitatu Trentiæ (dein Urbem Episcopalem, modo sub potestate Ordinum Fœderatorum) donat anno* 1040. *Bernoldo Ultrajectensi Episcopo, ejusque successoribus.*

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divinâ favente clementia Rex. Cuncta quæ aut possidemus, aut possidere videmur, ab ipso accepimus, qui nos & potenter ex nihilo fecit, & misericorditer usque ad hoc, quod nunc sumus, perduxit; ipse dator, ipse nutritor, ipse noster est protector. Ex acceptis autem aut condemnabimur, aut glorificabimur.

Nam si eis secundum suggestionem inimici ad pompam nostram abutimur, ex eis quasi commissi talenti defraudatores infeliciter condemnabimur. Si autem eis ad gloriam & laudem nominis illius, qui dedit, utimur, ex eis ut fideles dispensatores feliciter glorificabimur.

Nihil enim quod profit habemus, quod ab ipso non accepimus, qui ideo dat ut recipiat, & non ideò recepit, ut indigeat, sed ut nos earum rerum, quas recepit, possessores æternaliter faciat. Nam quicquid ei damus non amittimus, sed hinc nobiscum portamus: quod autem retinemus, non nobiscum portamus, sed hîc amittimus.

Quapropter ne Nos videamur abuti bonis

nobis divinitùs concessis, omnium Christi nostrique fidelium, tam præsentium quàm post futurorum universitati notum fieri volumus, qualiter nos sanctę Trajectensi Ecclesiæ in honore sancti Martini constructæ pro Deo animęque Patris nostri, piæ memoriæ, Conradi Imp. remedio, (cujus ventris interiora in eadem sepelivimus Ecclesiâ, cui venerabilis Bernoldus Episcopali dignitate dignoscitur decenter & cum utilitate præesse,) nec non ob æternum nostri nominis memoriale, tale prædium, quale visi fuimus tenere in villâ Groningâ nuncupatâ in Comitatu Thrente situm, cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, pratis, campis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, cum omni ejusdem Comitatus districtione, monetis, teloneis, causis agendis & discutiendis cum omnibus appenditiis & pertinentiis, quæ ad præsens retinere videtur, aut quicquid in posterum ibi Deo adjuvante acquiri poterit, liberâ manu donando concedimus, & concedendo stabilimus; eo videlicet tenore, ut supradictum prædium perpetualiter respondeat servitio & utilitati Fratrum ibi Deo incessabiliter servientium; sc. ut ex ejusdem Prædii utilitate quotannis habeant XXX. caridas vini, & quicquid remanserit, in usus ipsorum à Præposito fideliter expendatur.

Verùm volumus, atque immutabiliter statuimus, ut ex ejusdem proficuis nemo aliquid auferre præsumat, aut in aliquam partem distribuere audeat, donec illud speciale tributum de carradis vini Fratribus persolvatur.

Et ne aliqua Imperialis vel Regalis, aut Episcopalis persona, vel aliquis publicus exactor hujus Donationis nostræ authoritatem præsumat infringere, præsentem Paginam exinde conscribi, manuque propriâ ut subtus videtur, corroborantes aureâ nostræ imaginis Bullâ jussimus insigniri.

Signum Domini Henrici tertii, Regis invictissimi.

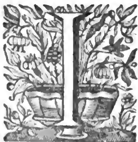
Theodoricus Cancellarius, vice Bardonis Archi-Capellani recognovi.

Datum XII. Kal. Junii Indictione VIII. anno Dominicæ Incarnationis M. XL. anno autem Domini Henrici Regis tertii Ordinationis XIII. Regni I.

Actum Trajecti feliciter. Amen.

CAPUT VII.

HENRICUS III. *Imperator donat Bernoldo Ultrajectensi Episcopo proprietatem Urbis Daventriæ (quæ est Episcopalis in Transisalania) simulque Comitatum Amelandiæ, qui est in Frisia, anno* 1046.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex.

Noverit omnium Christi nostrorumque fidelium solers industria, tam præsentium, quàm & futurorum, qualiter Nos ob Dei omnipotentis amorem, nostrique Patris dilectissimi, Conradi videlicet Imperatoris Augusti, nec non interventu ac petitione nostræ dilectæ conthoralis Reginæ Agnetis, jugeque Bernoldi Trajectensis Ecclesiæ, in honorem sancti Martini constructę, venerabilis Episcopi servitium fideliter nobis persæpe adhibitum, talem proprietatem eidem Ecclesię, qualem visi sumus manu sub potestate tenere in loco Daventre dicto, in monetâ, teloneis, placitis, cum omni Regali districtu, omnique utilitatis commoditate, quæ ullo modo inde poterit provenire, & cum Comitatu in Amelande sito, termino ejusdem Comitatus hic subter denotando: De Rathnon ad Hunne, de Hunne ad Weggestapelen, & inde ad Westerfle, de Westerfle ad Agastaldaburg, de Agastaldaburg ad Stevere per sylvam, & in alia parte Islæ, de Lovenen usque ad Erbeke, de Erbeke ad Suythempe, & item ex aliâ parte Islæ ad Ascete, in proprium tradidimus & stabilivimus. Eo scilicet tenore, ut nullus Judex aut exactor, major aut minor persona ullam potestatem habeat inde aliquid exigendi absque licentiâ Episcopi; sed ut prædictus Præsul ejusque Successores de his supradictis Regiis donis, liberam dehinc potestatem habeant obtinendi, commutandi, precariandi, vel quicquid sibi placuerit ad usum pręnominatæ Ecclesiæ inde faciendi.

Et ut hæc Regiæ nostræ Donationis authoritas stabilis & inconvulsa per succedentium temporum monumenta maneat, hanc Paginam inde conscriptam manu propriâ corroborantes, ut infra poterit videri, Sigilli nostri jussimus impressione signari.

Signum Domini Henrici tertii, Regis invictissimi.

Theodoricus, Cancellarius vice Bardonis Archicapellani recognovi.

Data x. Kalendas Septemb. anno Dominicæ Incarnationis, M. XLVI. Indictione XIV. anno autem Domini Henrici tertii Ordinationis ejus XVIII Imperii VII.

Actum Spiræ.

Utrum Bernoldus fuerit Auctor Capituli S. Lebuini Daventriæ, vide discussum in Historia Belgii Fœder. Tomo II. pag. 27. Apparet tamen ex hoc Diplomate.

Amelandia, Insula Frisiæ, Diœcesis Leovardiensis, versus Hollandiam borealem, Dynastas aliquando habuit de Gente Camminga.

CAPUT VIII.

Balduinus, *cognomento Insulanus, sive Pius, Comes Flandriæ, Abbatiam Marchianensem, Monachorum Benedictinorum in Gallo-Flandria, à progenitoribus fundatam, sua protectione ac possessionum enumeratione communit*, anno 1046.

Ex Codice MS. Abbatiæ Marchianensis.

IN nomine Sanctæ Trinitatis. Ego Balduinus, Balduini Barbati & Oginæ Comitissæ filius, per bonam erga me Dei voluntatem Comes Flandriarum, reputans mecum, quia cum nobis à Deo augentur dona, rationes etiam crescunt donorum, optimum duxi michi præ omnibus fore, ad impetrandam misericordiam Domini, ejus Ecclesias nostra sollicitudine honorare, & ab omni oppressione & injustitia earum exteriora bona defendendo integra conservare. Sic enim paci & quieti Servorum Dei, qui in eis Christo militant consulitur, & Sanctorum patrocinia, quibus ipsi deserviunt, sine dubio acquiruntur.

Noverint ergo tam futuri quam præsentes, quod sicut prædecessores Principes, Karolus * videlicet Magnus Imperator & Lotharius Rex possessiones Marchianensis Ecclesiæ, quas ei Beata Rictrudis, in eadem corpore quiescens, ad sustentandum Deo ibi servientes, dum adhuc viveret, munificâ largitate contulit, suis confirmatas Privilegiis reliquerunt; ita michi, & uxori meæ Adelæ Comitissæ, ad humilem Viri Venerabilis Albrici Marchianensis Abbatis & Monachorum petitionem, sub testimonio Baronum nostrorum, & Sigilli nostri impressione, supradicti Monasterii possessiones præsente Paginâ placuit confirmare.

* Vide Miræi Dipl'om. Tomo I. pag. 138 & 143.

Villa igitur Marchianensis, in qua ipsa Sancta (ut dictum est, Corpore quiescit, cum aliis Sanctorum corporibus) cum locis hinc inde adjacentibus, nemorosis scilicet, aquosis & palustribus, usque ad terram vicinarum Ecclesiarum, sive Hominum Comitis Flandriarum, & reliquæ omnes Villæ ad supradictam Ecclesiam pertinentes: Villa scilicet de Beurin, de Goy, de Sailly, de Bairy, de Hamas, de Masengarba, de Lorgiis, de Funcinio, & Decima de Finenga, ita sunt de Dominicatu ipsius Sanctæ, ut nullus hominum ibi aliquod jus habeat, exceptis Hospitibus Sanctæ, qui propter hoc serviunt Ecclesiæ, & redditus suos solvunt.

Sciendum quoque est, quod in silvis Ecclesiæ nemo habet potestatem, contra voluntatem Abbatis vel Monachorum, quamlibet arborem parvam vel magnam succidere. In silva autem *Pabulensi* & loco qui denominabitur, Hospites Ecclesiæ ligna accipient, ad focum faciendum vel domos reparandas, aut etiam ad suorum clausuram ortorum, quamdiu hoc eis Ecclesia concesserit. *Pevelé.*

Eandem vero silvam, absque ullius contradictione, cum ceteris omnibus silvis, habet potestatem Ecclesia, quandocumque voluerit, succidere, vendere, seu ad culturam segetum redigere, aut nutrire, sub quorumcumque voluerit forestariorum custodia.

Silva autem, quæ *Fagus* dicitur, cum appendiciis suis, hoc est, *Mobies* & *Planches*, & silva de *Bilebam* & de *Pratea*, & de *Sechemes*, & de *Erleverchies*, & de *Gislansait* & de *Buscles*, ita sunt proprie & in ducatu Marchianensi, ut in eis præter Ecclesiam nullus omnino jus habeat aliquod vel parvum vel magnum. *Faignt.*

Sciendum, quod Piscatio fluminis *Scarpis*, à Wasconis Curia ad brachiorum locum, propria sit ejusdem Ecclesiæ, cujuscumque sit littus, ex utraque parte: excepto quod Domino Warlemii in angulo suo licet habere tres tantummodo lacunas palis & viminibus expositas: & Dominus Villæ Vereti, à *Rascia-Pomeries* usque ad *Rasciam-Rullagii* potest piscando transire. *La Scarpe.* *Rache.*

Sciendum quoque, quod nullus de Villicis potest absente Monacho vel Abbate placitare. Abbas vel Monachus possint sine eis. Non tamen amittent jus suum, si ac-

Le Mayeur. ciderit. Post-quam Major alicui rusticorum diem vel horam constituerit placitandi, non potest concordiam accipere, nisi post Abbatem aut ejus Præpositum Monachum. Vadum etiam si pro qualibet forisfactione acceperit ab aliquo, non alibi quam infra dominicam Curtem commendabit.

Omnes Curtes dominicæ ab omni potestate & dominatione Advocati & Villici immunes erunt & liberæ, tam ipsæ quam fruentes earum; & de omni indominicatu intus vel foris disponendo se non intromittet aliquis Villicus, nisi jussus ab Abbate vel Præposito Monacho. Licentiam maritandi nemo à Villicis unquam accipiet.

Censum de Familia Sanctæ Rictrudis vel sanctæ Eusebiæ nullus colliget, nisi quem Abbas ad hoc elegerit vel ordinaverit.

Denique sciendum est, quod non licet Hospitibus S. Rictrudis vel Villicis sibi invicem terras suas dare, vendere, vel emere, vel in vadimonium accipere, nisi concedente Ecclesia.

Ut igitur hæc perpetuam obtineant firmitatem, sicut prædictum est, sub testimonio Baronum nostrorum & personarum quæ interfuerunt, Sigilli nostri impressione præsentem Paginam confirmamus.

Signum Balduini Marchionis, qui hoc fieri jussit.

✠ Adelæ Comitissæ.
✠ Roberti & Balduyni filiorum eorumdem.
✠ Gerardi Episcopi Cameracensis.
✠ Drogonis Episcopi Teruanensis.
✠ Lietduini Abbatis S. Vedasti.
✠ Rumoldi Abbatis S. Winnoci.
✠ Maillardi Abbatis S. Amandi.
✠ Eustachii Comitis Boloniæ
✠ Rogerii Comitis.
✠ Johannis Advocati.
✠ Roberti Advocati.
✠ Rodulphi Tornacensis.
✠ Rodulphi Gandensis.
✠ Hugonis Havet.

Actum anno Domini millesimo XLIV. Indictione XIV. concurrentibus II. Epactis XI. apud Atrebatum, regnante Henrico Francorum Rege.

CAPUT IX.

HENRICUS III. *Imperator confirmat Abbatiæ de* Brauweiller *juxta Coloniam, pro Monachis Benedictinis in honorem S. Nicolai ab Otthone & Henrico Comitibus Palatinis fundatæ, bona plurima in Tractu Mosellano, eidem donata per* B. RICHEZAM *Poloniæ Reginam, anno* 1051.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis; HENRICUS divina favente clementiâ Romanorum Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis, quibus beneficia non conferimus, saltem ab aliis fidelibus Christi tradita confirmaverimus, divinitus nos procul dubio remunerari confidimus.

Quapropter fidelium nostrorum, tam præsentium scilicet, quam futurorum magnitudo comperiat, qualiter quædam Domina Venerabilis, RICHEZA nomine, Regina quondam Poloniæ, prædium suum Clotteno dictum, cum aliis locis subternotatis, id est *Cochenhelmb*, *Ebre*, *Brembe*, *Asche*, *Matzbrech*, *Wervus*, *Canelach*, *Wilre*, *Pulego*, *Cochemo*, *Condedo*, *Merle*, & *Ryle*, *Enchriche*, *Lutzenrad*, *Dreise* & *Ottingen*, cum mancis & mancipiis, & omni integritate ipsius, in villis, in areis, in mansionibus, in vicis & arpennis, in silvis & in agris, in pratis & aquis, aquarumque decursibus & in pascuis, viis & inviis, terris cultis & incultis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, & cum omnibus appenditiis suis, absque ulla sui diminutione, pro remedio animæ suæ, suique fratris bonæ memoriæ Ottonis Ducis, aliorumque parentum suorum in Monasterio Brawilerensi sepultorum, liberè & integré Deo sanctoque Nicolao ad prædictum Monasterium, per manum Henrici Palatini Comitis, patrui sui, sub cujus tunc mandiburnio manebat, contradidit.

Terminum etiam & bannum ejusdem prædii, sicut ipsa prius habuit, à fluvio Andrida usque ad fluvium Elza, ita constituit, ut nullus ibi aliquam potestatem habeat, nisi Abbas ejusdem loci, & villicus ejus, quem constituit.

Quasdam etiam arpennas, id est vineas quibusdam servientibus suis beneficiavit, id est Roperto Præposito duas, Weringero de Salefeld duas, Sigebodoni de Odendorff duas, Sigefrido Pincernæ tres, Epponi de Altendorff duas, & cameram juxta dominicam curtem, Adelberto fratri Winboldi duas, Embrichoni de Geldesdorff duas, Aufrido Clerico suo XIV. mansos, cum mancipiis suis ad Lutzenrode, & unum quod

quod dicitur Scozwein in Clotteno, Ernestoni fratri suo duos mansos cum mancipiis in Dreise, Wolferum etiam tradidit illuc cum sua possessione.

Eâ videlicet conditione, ut quamdiu vivant, Ecclesiæ bona sive beneficia habeant, post mortem verò illorum nullus hæredum suorum quicquam de his sibi quasi jure hæreditario vindicet aut possideat, sed in jus & dominium S. Nicolai & Abbatis ipsius ac Fratrum sibi servientium redeant, ut quod Abbas utilius sibi ac fratribus inde judicaverit, faciat ac disponat.

Homines etiam quos dedit S. Nicolao, ita tradidit, ut nullus extraneas nisi fortè liberas, vel ex parte S. Petri Coloniæ ducat uxores. Si autem alienas acceperit uxores, omnis hæreditas eorum, & universa quæ possident, ad S Nicolai cedant Monasterium, & nullus hæredum suorum in his quicquam habeat.

Si verò ex potestate S. Petri Coloniæ uxores duxerint, filii eorum iterum accipiant uxores ex potestate S. Nicolai; quod si non fecerint, omnis hæreditas eorum, & omnia quæ possident, ad S. Nicolai & Abbatis redeant dominium.

Eâdem verò rogante Abbas Tegeno prædicti Monasterii idem ei prædium promisit, cui beneficium postquam ipse illud in suum redegerat dominium, cui statim curtem Caneda & familiam quinque libras ibi solventem, quod fuit Ellonis beneficium ad Gewerre, tradidit; & VI. arpennas Clotteno, quæ fuerant Sicconis Comitis beneficium, & duas mansiunculas, quas Wecelinus habuit, & in quibus habitavit.

Tradidit etiam castrum suum Chuchomo Henrico Palatino Comiti filio patrui sui, eâ scilicet conditione, ut quamdiu viveret, super ipsum Clotteno defensor & Advocatus existeret, post obitum verò suum, si ipse hæredibus careret, proximus hæres Dominæ Richezæ Reginæ, Advocatiam super eadem bona haberet. Si verò & ipsi hæredes defuerint, Coloniensis Archiepiscopus eandem Advocatiam tribuat, cuicunque Abbas & Fratres petierint.

Sicconi verò Comiti, qui eandem Advocatiam à Palatino Comite prædictâ Reginâ Richezâ petente suscepit, tale servitium tribus tantum temporibus anni, sibique succedentibus Advocatis constituit, scilicet ut ad unumquodque Placitum detur Advocato modius unus tritici, & unus siliginis, & solidi quinque levis monetæ, pro carne autem porci vel ovis quinque solidi levis monetæ valentes, & tantum vini detur, quantum ad illud servitium conveniat, modii quinque avenæ, id est, ad duo Placita modii decem avenæ.

In natali verò S. Joannis Baptistæ, in prato quod vocatur Humut, pabulum ei detur in gramine, addito uno modio avenæ.

At si villicus vel de edificiis, vel de agriculturâ Placitum ibidem habuerit; nullam inde partem vel justitiam quærat Advocatus, similiter & de Placito quod vocatur Budinck.

Hanc autem Traditionem, cum monetâ & mercatu, per manum Henrici Palatini Comitis, sub cujus tunc mundiburnio manebat, in præsentia nostra & Domini Hermanni sanctæ Coloniensis Ecclesiæ venerabilis ac pii Archiepiscopi multorumque Principum Regni, fecit.

Quam Abbas Tegeno ejusdem Monasterii & Sicco præfatus Comes & Advocatus ibidem susceperunt, nostram Imperialem flagitantes clementiam, ut eadem bona Deo sanctoque Nicolao confirmaremus; & ut navibus & bonis, Abbatis & Fratrum, & familiæ de Clotteno & Mesenich, per alveum Rheni sive Mosellæ, quotiescunque necessitas poposcerit, liberum ascensum & descensum sine aliqua exactione thelonii traderemus.

Quorum petitioni annuentes, Chartam hanc inde conscribi, manuque propria ut subtus videtur corroborantes, Sigilli nostri impressione jussimus communiri. Quam si quis infringere tentaverit, ad primum iram Dei, sanctique Petri, simulque omnium Sanctorum incurrat.

✠ Signum Domini Henrici Tertii Regis Invictissimi, Secundi Romanorum Imperatoris Augusti.

Winthericus Cancellarius, vice Bardonis Archicancellarii recognovit.

Datum X. Kalendas Augusti, Indictione IV. Anno Dominicæ Incarnationis M. L. I. anno autem Henrici Tertii Regis, Secundi Imperii, Ordinationis ejus XXIV. Regni verò XIII. Imperii V.

Actum Comphyngen feliciter. Amen.

Cujus rei Testes sunt.

Hermannus Coloniensis Archiepiscopus.

Henricus Comes Palatinus.

Sicco Comes.

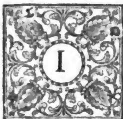
Starchri Comes.

Gerardus, Berenguerus, Gozwinus, Rutgerus, Embrico, Eppo, Winboldus, Auffridus.

CAPUT X.

B. RICHEZA, *Poloniæ Regina*, *auget dotem Abbatiæ de* Brauweiller, *Benedictinorum juxta Coloniam, ibique sepulturam eligit, anno* 1051.

Ex Vita S. Richezæ per Gelenium.

N nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Sicut religiosa ac pia semper parentum sollicitudo quodam affectu dilectis filiis non solum in temporalibus ad præsens, sed etiam de mansuris providere debet in futurum; sic devota filiorum successio rationabilia parentum Deoque placita instituta non tantum debet inconvulsa custodire, verum ad instar servorum fidelium, sibi creditum à Domino talentum germinando per opera misericordiæ & semper ad meliora proficiendo æternæ retributionis premium fiducialiter exspectare.

Inde est, quod Ego RICHEZA Poloniæ quondam Regina, post decessum Patris mei Domini Erenfridi Illustrissimi Comitis Palatini & Matris meæ Deo devotissimæ Mathildis, Brauwilerensi Cœnobio ab ipsis primum fundato paternę devotionis intuitu debitam cupiens exhibere reverentiam, possessiones ad ipsum prædium Brauwiler pertinentes, cum villis, agris, mansis, mancipiis, sylvis, pratis, pascuis, molis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, quæsitis & acquirendis, in ipso termino constitutis; Kloteno etiam super Mosellam cum suis appenditiis *Mesenich* & *Rile* cum omnium integritate;

Sicut Pater meus ea jure proprietatis legitimè & pacificè possederat, & jam dudum vivus & incolumis pro remedio animę suæ, & Matris meæ defunctæ, præfato Monasterio cum filiorum consensu libere tradiderat: quemadmodum in Privilegio Domini Piligrimi venerabilis Coloniensis Archiepiscopi continetur.

Hæc inquam, Deo sanctoque Nicolao consignata secundum Patris mei Constitutionem, non solum rata & inconvulsa custodire curavi, verum etiam de meo Patrimonio adhuc mihi superstite, Christum faciens hæredem, ob sempiternam parentum & fratrum meorum in gremio ejusdem Ecclesiæ sepultorum meique memoriam D. Nicolao præfati Cœnobii Patrono arpennas XXI. in Cloteno perpetuâ traditione adjeci, mihique in eodem loco post decessum meum locum requietionis & sepulturæ destinando providi.

Si quis autem hanc meæ Constitutionis Paginam infringere, vel ausu temerario violare præsumpserit, iram Dei omnipotentis & Beati Petri Principis Apostolorum, Sancti Nicolai & omnium Sanctorum incurrat, & nisi maturè resipiscat, authoritate Patris & Filii & Spiritus Sancti perpetuo anathemati subjaceat.

Verum ne quis huic liberæ meæ Traditioni in sua simplici veritate derogare possit in futurum, contra perfidorum machinationes præsens Scriptum Sigilli mei impressione munire, ac roborare curavimus, testibus idoneis, qui hæc viderunt, & audierunt subternotatis.

Nomina testium.

Henricus Comes Palatinus.
Ruotgerus Advocatus.
Gerhardus Comes.
Goswinus, Storckero.
Sicco Comes.
Ruotbertus Capellanus.
Embrico, Eppo, Winboldus,
Ansfridus, Henno.

Data VII. Idus Septembris, Anno ab Incarnatione Domini millesimo LI. Indictione IV. Regnante Henrico Tertio Romanorum Imperatore Augusto.

CAPUT XI.

B. RICHEZA, *Regina Poloniæ, donat anno* 1054. *mansos quosdam atque mancipia Abbatiæ de* Brauweiller, *Ordinis S. Benedicti juxta Coloniam, à parentibus ac consanguineis suis fundatæ.*

Ex Libro, ut supra.

N nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Notum esse volo tam præsentibus quam futuris, quod ego RICHEZA Regina, postquam frater meus beatæ memoriæ Otto Dux medietatem Brawilerensis prædii, quæ annuente fratre nostro Hermanno Archiepiscopo, jam in usus nostros transierat, pro anima sua, & pro parentum suorum ibidem pausantium æterna memoria Deo sanctoque Nicolao recon-

signavit, pro illo paulò post defuncto, aliqua etiam de meo Chartulæ huic indita, Monasterio illi statui addere, velle habens bonum adhuc ampliora, si vita comes fuerit, conferre, quod illic locum sepulturæ meæ juxta matrem meam elegi, Deo volente.

Auffridum videlicet Clericum meum cum XIV. mansis ad *Lutzenrode*, & mancipiis suis & cum IV. carradis Schotzwins à Clotteno. Et insuper fratrem ejus *Arnoldt*, cum beneficio, quod habet *Dreise*, id est II. mansos, cum mansis & mancipiis suis. Ruotpertum Capellanum meum, & Embrichonem ministrum meum, cum beneficiis suis, quæ post mortem eorum deputavi Ecclesiæ.

Amborum verò assiduâ petitione devicta, voluntati eorum assensum præbui, ab hac eos donatione absolvi, ac pro eorum commutatione alios subternotatos cum beneficiis suis ibidem consignavi.

Wolphardum scilicet & cum suo & eo quod dedit Adelgerus filiæ suæ, uxori ejus plus II. mansis; Huczonem fratrem ejus cum dimidia, Uniconem ad *Geldestorff*, cum II. mansis, & terra de *Seelanden*, & molendino, Wendecham ad *Aldendorff*, cum manso, Wipertum cum dimidia, Ezzelinum de Wrmerstorff cum III. Ezzelinum ad Mechletenheim cum dimidia. Ruotpertum & Azewis ad IV. denariatas ceræ, Milonem Clericum cum III. parte Ecclesiæ, Ruboldum Rode, Vulfere cum possessione suâ.

Ea autem ratione dedi eos, ut ipsi & omnis successio eorum, solvant singulis annis duas denariatas ceræ ad Ecclesiam ipsam.

Beneficia verò quæ habent, ut post mortem eorum non ad filios, aut filias, sed in census redacta, statim in usus Deo illic servientium transeant, hoc modo ut per singulos annos in anniversariis nostris de Fratrum plenâ refectione nostra augmentetur memoria, & ut per circulum anni saltem solemnibus diebus ex ipso eorum exhibeatur cœna.

Qui ergo ex his aliquid commutaverit vel in usus alios quam statui transtulerit ex eleëmosyna mea, peccatum grande se contraxisse noverit; quæ causa cum ad defensores Ecclesiæ pervenerit, fortè Deo volente irrita erit, & ipse perpetuæ maledictioni subjacebit.

Subnecto quoque, quoniam jam dictus minister meus Embricho, post aliquot annos pœnitentia ductus, possessionis suæ quæ *Geldesidorff* dicitur, quam ipse & uxor ejus Doveranna, me donante propriam habebant, post mortem eorum S. Nicolaum hæredem instituerunt, & à Tegenone Abbate aliam ad *Budelichhove*, utramque jure precario habendam quam diu vixerint susceperunt, & mansum unum ad *Gelpenhove*, solventem quinque solidos, & duos castratos gallos, & modium tritici, in anniversariis suis singulis annis, ad refectionem Fratrum addiderunt.

Possessiunculam etiam, *Ottinge* dictam, quæ data est pro anima Henrici Comitis filii fratris mei Ludolphi subjungo, monens ut ex ea fiat memoria charitatis & eleëmosyna in ejus anniversario.

Mansum quoque unum & X. jugera ad *Misteleberge*, quæ Ruotgerus Advocatus minister patris mei, pro anima sua dedit, & XV. jugera cum mansiuncula XXIV. denariorum ad *Haperscozze*, quæ uxor ejus Wazela addidit, partemque terræ ad *Bacherendorp* quam Chuno de *Dwelzkirche* communem S. Nicolao & S. Heriberto obtulit, pro anima sua, cujus medietatem Eppo de *Aldendorp* ab Abbate Ellone præstari impetravit sibi, quam diu viveret habendam, nulli autem hæredum suorum, post mortem suam relinquendam, Litterulis his adjicio, ut eorum omni tempore non negligatur commemoratio sui.

Quæ ne posteros lateant, hanc Cartulam Sigillo nostro insignitam fieri jussi, & testibus subscriptis corroboratam fore censui,

Henrico Comite Palatino.
Ruotgero Advocato.
Gerardo Comite.
Guoswino, *Storckero*.
Siccone Comite.
Ruodperto Capellano.
Emricone, Eppone, &c.

Datum VII. Idus Septembris, anno ab Incarnatione Domini M. LIV. Indictione VII. Regnante Henrico III. Romanorum Imperat. Augusto.

CAPUT XII.

GODEFRIDUS *Lotharingiæ Dux, fundat Prioratum de* Langliers, *quem donat Abbatiæ de* Florinis, *Monachorum Benedictinorum in Diœcesi Leodiensi, anno* 1055. *probante* HENRICO *Imperatore*.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. HENRICUS divinâ favente gratiâ Romanorum Imperator Augustus. Nobis profuturum, & ad vitam præsentem transigendam, & ad futuram feliciter obtinendam credimus & scimus, si in Ecclesiasticis rebus promovendis & tuendis, justis petitionibus Religiosorum pium

præbeamus assensum. Quapropter innotescimus omnibus Christi fidelibus ac nostris, qualiter Ecclesia de Langliers devenerit in possessionem sancti Joannis Baptistæ de Florinis.

Godefridus Dux, Jothilonis æquè Ducis filius, à Religiosis viris, & potissimùm à Dietwino Leodiensi Episcopo sæpe fuerat ammonitus, quatenus de suis abundantiis suppleret indigentiam Deo servientium in Monasterio Florinensi. Quorum saluberrimis consiliis informatus, præfato Pontifici apud villam Nassoniam occurrit, ibique multis nobilibus viris astantibus, sancto Joanni Baptistæ de Florinis tradidit Ecclesiam de Langliers, cum omnibus appenditiis suis, & sicut eam possederat, in donatione & fructuum perceptione & Patronatûs donatione, ita cum omnimoda sui libertate & integritate, à se & suis hȩredibus removendo, & antiquo juri suo penitùs renunciando;

Herbrando de Bullonio, & Arnulpho de Ware, misit in fidei-manus ad usus Monasterii S. Joannis Baptistæ de Florinis, annuentibus, & contradendo manûs appositione hanc donationem confirmantibus Beatrice uxore sua (cujus erat allodium à patribus ipsa Ecclesia) filioque suo æque Godefrido cum sponsa Mathilde, prædictæ Beatricis filia.

Et ut firmior permaneret traditio, infrà quadraginta dies redditâ transactione supra Altare sancti Joannis Baptistæ in Florinis, præfatus Episcopus cum suo Abbate Gonthone, & Dux cum filio ac fide-jussoribus, in præsentia Imperii nostri, in audientia & vocatione testimonii optimatum totius Curiæ, traditionem jam factam iterantes, in manus viri nobilis Isaac de Gomencheres, ad usus Ecclesiæ sancti Joannis de Florinis denuò reportarunt.

Et quoniam ipsa Ecclesia de Langliers spectat ad Metropolim Treverensem, tam consonam traditionem Prȩceptoriâ Chartâ Imperatoriæ Majestatis roborari petierunt & obtinuerunt.

Hujus itaque Præcepti authoritatem, ut in nomine ipsius qui nobis prȩcipiendi concessit potestatem, pleniorem obtineat vigorem, & à fidelibus Dei ac nostris diligentiùs observetur, & manu propria firmavimus, & Sigilli nostri impressione roborari jussimus.

Signum Henrici Romanorum Imperatoris Augusti, feliciter. Amen.

Testes Diethwinus Episcopus.
Dux Fridericus.
Comes Goselo.
Filii ejus Cuono & Rodulphus.
Eustachius de Bolonia.
Fulco Comes de Arlon.
Godefridus de Bullonio.
Engebrans de Mossonio.
Ysambardus de Virduno.
Adelardus & Thieselinus de Urciso-monte. (*Orcimont.*)
Walterus de Wadiso-monte. (*Vaudemont.*)
Seifridus nepos ipsius Ducis Godefridi.
Thiebaldus de Tilacio.
Stephanus de Prondesino.
Hugo de Hollongia.
Gislebertus & frater ejus.
Godescalcus de Cennaco.

Datum Trajecti, anno Verbi Incarnati M. LV. Indictione octavâ, concurr. VI. Epactâ XX. anno Domini Henrici Imperatoris octavo.

CAPUT XIII.

Henricus IV. *Imperator Privilegia Possessionesque Abbatiæ de* Porceto *juxta Aquisgranum confirmat vnno* 1068. *in favorem Abbatis ac Monachorum Benedictinorum inibi tunc existentium, quorum locum postmodum occuparunt Moniales Cistercienses.*

Ex Codice MS.

In nomine Sanctæ & Individuȩ Trinitatis. Henricus divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator Augustus.

Disciplina Cœnobitarum à tempore prædicationis Apostolicæ sumpsit exordium. De qua ita scribitur in Actibus Apostolorum: *Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una*. Hanc vero ad apicem diligentes, terrestria hys largimur, ut & cœlestia nobiscum partiantur.

Quapropter noverit omnium Christi fidelium, nostrorumque tam præsentium quam futurorum industria, quod & Nos pro remedio animæ nostræ, Seniorisque nostri atque nepotis, Ottonis videlicet Tertii, Imperatoris Augusti, qui ipsum locum à fundamento ad Dei servitium ordinare cœpit, omniumque parentum nostrorum, Fratribus in Monasterio Porcheto sub Regula S. Benedicti viventibus, Novalia his nominibus circumscripta, culta vel adhuc colenda; de cruce videlicet

cet usque ad murum qui vulgo vocatur *Bruel*, & de muro per media prata ad fluvium qui dicitur *Worm*, & sic ad alterum murum, & deinde ad prata Stæ Mariæ, & sic in aqua quæ vocatur *Beversa* usque ad ejus ortum; & deinde transverso usque ad viam quæ ducit *Godinges* ad terram sancti Landberti, & deinde iterum ad supradictam crucem; & quidquid in illo procinctu continetur, cum omnibus utensilibus, terris cultis & incultis, pratis pascuis aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, silvis, exitibus, & redditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, cæterisque quæ quomodocumque nominari vel dici possunt utilitatibus, ad idem prædium pertinentibus, per hanc nostram Imperialem Paginam concedimus atque largimur.

Eâ videlicet ratione, ut prædicti Monasterii ABBAS suique successores liberam habeant ad usum Ecclesiæ quidquid eis placuerit, hinc faciendi potestatem; omnium hominum Regni nostri contradictione remota.

Quod ut veriùs credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, hoc Præceptum inde conscriptum manu propriâ, confirmationis Sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

✠ Signum Domini HENRICI, Romanorum Invictissimi Imperatoris Augusti.

Guntherius Cancellarius, vice Erconbardi Archicapellani recognovit.

Datum XII. Kal. Februarii, Indictione secunda, anno Dominicæ Incarnationis M. LXVIII. anno vero Domini Henrici secundi, Regnantis XVI. Imperii autem IV.

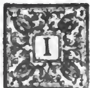
Actum Franconovurt feliciter. Amen.

De Abbatia Porceto ejusque antiquis Abbatibus Benedictinis, ac recentioribus Abbatissis Cistercienfibus, vide Galliam Christianam Tomo III. Pag. 1028.

CAPUT XIV.

ARNULPHUS *Comes Flandriæ, pro remedio animæ* BALDUINI *patris sui, aliorumque parentum, confert anno* 1071. *Allodia quædam Abbatiæ* S. Huberti, *Ordinis S. Benedicti, in Arduenna.*

Ex Archivis S. Huberti.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Veritatis testimonio multiplicem habemus sententiam, fidelibus defunctis orationem & eleëmosynam singularem præstare medicinam. Quod satis utile dolori meo inveniens consilium, Ego ARNULPHUS Comes Flandensium, post mortem nobilissimi Comitis patris mei Balduini, noverit omnis posteritas, quod ad remedium ejus sic operatus sum.

Allodium quod vocatur *Summoulum*, in Pago Ardennensi, & in Comitatu Hoiensi situm, cum molendino, piscatura, silva, terris cultis & incultis, & cum tota familia ad ipsum pertinente;

Item aliud allodium quod vocatur *Thaviers*, in Pago Hasbaniæ situm, cum Ecclesia, molendino, camba, silva, & cum tota familia ad ipsum pertinente, cum matre mea Richilde, & cum fratre meo Balduino & sorore mea Agnete, pro absolutione animæ patris mei Balduini, & Comitis Herimanni, & pro remedio animarum nostrarum, Ecclesiæ S. Petri & S. Huberti quæ est in Ardenna, jure habendum tradidi, conditione tali: si Abbas aut Episcopus aut quælibet persona ipsius loci in beneficio hæc allodia voluerit dare, & Ecclesiæ aliquo malo consilio tollere, nostris heredibus sit libera potestas ea recipere, & quasi proprium sibi retinere. Interfuere huic traditioni ii testes.

S. Godefridi Ducis parvi.
S. Arnulphi Comitis.
S. Balduini fratris ejus.
S. Johannis Atrabensis.
S. Guiderici de Fageto.
S. Fastradi de Tornaco.
S. Bernardi de Lens.
S. Hugonis de Sciguin.
S. Anselmi de Hosdene.
S. Alberti Comitis de Namurco.
S. Galteri de Cimaco.
S. Arnulphi Comitis de Chisniaco.
S. Gosuini de Monte.
S. Gualteri de Lens.

CAPUT XV.

Henricus IV. *Imperator Ecclesiam Collegiatam* Sti. Servatii *Trajecti ad Mosam, ejusque imprimis Præposituram, Imperiali protectione ac Libertate dignatur, anno* 1087.

Communicavit Ampliss. D. Pluegmackers, Decan. Traject. item ex alio MSS.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis & victoriosissimæ Crucis, & sanctæ Dei Genitricis Mariç. Henricus Dei gratiâ Romanorum Imperator Augustus, omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ filiis tam posteris quam præsentibus, gratiam Dei perpetuamque pacem.

Quoniam Regibus & Imperatoribus à Deo in pacem Ecclesiarum constitutis sollicitudo esse debet, sibi commissis prudenter & strenuè providere Ecclesiis; necessarium duximus, ut sicut in statu honoris sui & integritate libertatis adhuc positæ sunt conservandæ, ita dominatione iniquâ oppressæ, in pauperiem redactæ, libertatis honore destitutæ, sint reformandæ.

Talis ergo & tantæ sollicitudinis studio benignitas nostra Ecclesiam B. Servatii in Traiecto respiciens, iniquæ & gravi ejus servituti condoluit, nec passa est ulterius eam debitâ libertate destitui. Piâ namque conthoralis nostræ & conjugis Berthæ petitione, & Principum Regni nostri judicio, iniquæ dominationis jugum, & omne jus beneficialis servitii prædictæ Ecclesiæ remisimus, nullique eam ulterius servituram nisi Romanis Regibus vel Imperatoribus, & respectum libertatis perpetuæ ad Sanctum Petrum & Romanam Sedem, quo Jura Regalia omnia respiciunt, amplius habituram, Imperiali authoritate & Banno confirmamus.

De Præpositura. Donum vero Præpositura ejusdem Ecclesiæ nulli concessimus recipiendum, nisi ei quem Regia & Imperatoria manus in Curia & Capella sua Cancellarium suum ordinaverit.

Advocatiam quoque Altaris prædicti Sancti, omnibus, nisi solis Imperatoribus & Regibus, & Prælatis dono eorum Ecclesiæ præsidentibus tenendam, Imperiali auctoritate & Banno condiximus.

Hanc igitur Libertatis Confirmationem, quondam à Domino Karolo Imperatore factam, & multorum Episcoporum tunc præsentium anathemate firmatam, Nos quoque ob meritum Sancti & Venerabilis Servatii, & dignitatem Cleri & familiæ, quæ fere omnis ex ingenua parentum propagine liberâ tradicionis conditione ad proprietatem Ecclesiæ processit, quasi neglectam & violentiâ quadam destitutam, conditione prędictâ renovavimus.

Sit ergo Præpositura ista cum Altaris sui Advocatia soli Regali vel Imperiali libertati adstricta, ab omni proprietate alterius Ecclesiæ aliena. Et hoc meritò, quoniam ipsa quondam viginti Episcoporum Sedes simul extitit, & Regalis & Imperialis Curia. Ducibus quoque & Comitibus & ceteris personis nunquam beneficium fiat, sed perpetuo existens libera, Regali tantùm vel Imperiali Aulæ deserviat.

Hujus autem Libertatis, consilio aut opere, violatores, ab Episcopis tunc præsentibus excommunicatos, reos Majestatis nostræ, & Apostolicâ feriendos sententiâ, Regum & Imperatorum persequendos gladio quasi hostes Imperii, pronunciavimus.

Acta sunt hæc Aquisgrani palacio, anno Dominicæ Incarnationis M. LXXXVII. 1087.
Indictione x. regnante Henrico Imperatore, Conrardo filio ipsius Duce, anno Regni ejus xxxii. Imperii iv. Henrico Episcopo Leodiensi, Godescalco Trajectensi Præposito, Dudechino Decano. Hi affuerunt Testes.

Sigewinus, Coloniensis Archiepiscopus.
Limarus, Bremensis Archiepiscopus.
Conrardus, Trajectensis Episcopus.
Erpo, Miminengardefurtensis Episcopus.
Theodoricus, Werdiniensis Episcopus.
Burchardus, Lausanensis Episcopus
Folmarus, Mindeniensis Episcopus.
Henricus, Paderbrunensis Episcopus.
Henricus, Leodiensis Episcopus. Hii prædictæ Libertatis violatores excommunicarunt. Hii quoque Regii Principes affuerunt Testes.

Dux Godefridus Magnus, Dux Lothariorum.
Cunrardus Marchio.
Godefridus. Adelbertus Comes.
Henricus, Fredericus, Cono, Comites.
Arnoldus, Comes.
Henricus Comes de Lacho.
Godefridus de Kerclo Comes, item G. Filius ejus, cum multis aliis.

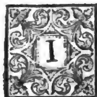
✠ Signum Domini Henrici quarti Regis & Imperatoris.

CAPUT XVI.

Beuvriere
Charroux en Poitou.

Robertus, dictus Jerosolymitanus, Comes Flandriæ, fundat ac dotat Prioratum Stæ. Christinæ de Beuvriria, juxta Bethuniam in Arthesia, anno 1100; eumque concedit Monachis Caroffensibus apud Pictones, à quibus dein transiit ad Vedastinos Ordinis S. Benedictini.

Ex Archivis Oppidi Bethuniensis.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen. Ego Robertus Dei gratia Flandrensium Comes, tam futuris quam præsentibus notum facio, quod quidam Nobiles Viri de Comitatu nostro Onvard, scilicet Calinus de Beuvraria, Walterus Li-Bornes ejusdem Villæ, & Heliphus frater ejus, & Lambertus de Crohes, Radulphus de Marele, & alii quam-plures construxerunt quamdam Ecclesiam apud Beuvrariam in honore Stæ. Christinæ Virginis & Martyris, cujus corpus in territorio Bethuniæ, infra Parochiam Eke & Beuvriere inventum fuisse dignoscitur.

Ut autem in præfata Ecclesia divina mysteria perpetuò celebrari possent, præfati Nobiles Viri Corpus B. Virginis Christinæ in eadem Ecclesia collocaverunt, & de Caroffensi Monasterio tres Monachos adduxerunt, qui ibidem Deo & Stæ. Christinæ in communi deservirent. Contulerunt etiam de suis terris & possessionibus præfatæ Ecclesiæ in eleëmosynam, unde Monachi in ea habitantes vivere possent.

Charroux.

Præfati autem Nobiles Viri in præsentia nostra venerunt, & devotiones suas nostro assensu confirmaverunt; & constituerunt, ut terras & possessiones & quæcumque beneficia eis contulerunt, liberè & quietè & cum omni justitia & cum omni prorsus dominio teneant & possideant.

Concesserunt etiam præfati Nobiles Viri, ut si quilibet de Hominibus suis Feudalibus, aliquid de Feudis suis præfatæ Ecclesiæ in eleëmosynam dare vellent, id libere semper facere possent.

Omnes famuli & omnes hospites residentes sanctæ Christinæ & Monachorum Beuvrariæ, ubicumque maneant, si super terra Prioris & Monacorum habitent, nusquam in omni Comitatu nostro, nisi in præsentia & Curia Prioris placitare cogentur; nisi forte in actis homicidii & latrocinii evidenter & patenter deprehensi fuerint. De omni authoritate alia, re vel quacumque ex causa in præsentia Prioris & Hominum ipsius judicio apud Beuvrariam, vel aliàs super terras Stæ. Christinæ, si ita Priori placuerit, omnes Hospites sanctæ Christinæ placitabunt & judicabuntur.

Constituerunt etiam præfati Nobiles, ut nullus . . . . . Dominorum vel Militum quamlibet exactionem vel talliam, vel manopacionem, vel expeditionem super Ecclesiam sanctæ Christinæ, vel super omnia quæ Monacorum sunt, habeat; vel quidcumque hujusmodi, vel super omnem terram, vel super omnes Homines, Hospites, Monacos Beuvrariæ possit exigere vel reclamare: sed in omnibus omnino rebus Monacis subjecti erunt, & de omni foris-facto eis respondebunt: quia Prior & Monachi Beuvrariæ, . . . sanguinem latronum & latrocinium, submonitiones, placitationes, revelationes, emendationes, & omnia foris-facta & omnem prorsus Justitiam in omni terra sua, & de omnibus Hominibus & Hospitibus, & de omnibus prę-fatis rebus quæ ad eos pertinent, & omne dominium habent & habere debent.

Habent etiam theloneum stataquium, foragium, cambagium in omni terra sua & in omnibus quæ ipsorum sunt, ubicumque homines vel hospites sui maneant.

Ergo nobiles Viri, qui hanc Ecclesiam sanctę Christinę construxisse, & suas ibidem eleëmosynas contulisse videntur prefatæ Ecclesię, & omnium rerum ad eam pertinentium communi assensu me Advocatum & defensorem constituerunt, precavendo providenter, ne quilibet successorum vel heredum suorum Advocationem vel Dominium sibi nunqnam usurpare . . . . . quia sunt Pares Domini qui multis Dominis subjacere videntur.

Ego autem Robertus Comes Flandrensis, petitione & assensu Domini Fulchardi Abbatis & Monacorum Caroffensis Ecclesiæ, & omni voluntate & consensu nobilium virorum, qui præfatam Ecclesiam sanctæ Christinę de suis eleëmosynis construxerunt, hanc Advocationem in manu mea suscepi, ad hoc ut præfata Ecclesia sanctæ Christinæ & omnia quæ illius sunt, pro Deo, & pro eleëmosyna, & pro sola Dei remuneratione, ab omni injuria, & molestia contravenientium protegere & manu tenere, tueri & defensare debeam.

Ad hoc etiam præfatus Abbas Caroffensis, & etiam Nobiles Viri prefatæ Ecclesię constructores, communi assensu constituerunt & firmaverunt, ut nec ego vel successores mei, Comites videlicet Flandriæ,

hanc ipsam Advocationem nunquam aliis nisi Comitibus Flandriæ unquam dare vel commendare valeant: & supra dicti Comites eam semper in manu sua teneant, & pro salute animarum suarum ut pii & boni Advocati præfatam Ecclesiam & Monacos, & omnia quæ illorum sunt, semper & ubique regant & tueantur.

Sic ut Abbas Caroffensis & Monachi Beuvrariæ seu quilibet alii distrahere possessiones Ecclesiæ vel diminuere vel vendere seu commutare nunquam nisi nostro consensu audeant. Irritum etiam prorsus habebitur, quidquid absque nostro & Morinensis Episcopi consensu de omni possessione Beuvrariensis Ecclesiæ distractum vel venditum sive commutatum, vel aliquo sensu indecenter collatum fuerit.

Quia vero hæc omnia in nostra hominumque nostrorum præsentia facta & disposita sunt, & Nos etiam concessimus precipimus, & volumus, ut omnia quæ prçfati Nobiles Viri jam dictæ Ecclesiæ contulerunt vel ea quæ deinceps danda sunt, Monachi ibidem Deo & sanctæ Christinæ servientes in pace & quiete teneant.

Præcipimus eadem auctoritate, ut omnes baillivi & servientes nostri omne force-factum & injurias Monachis vel quibuslibet hominibus seu rebus eorum illatas, ad clamorem Monachorum districtè vindicare vel emendare non tardent: ac si in nos vel in nostra ipsa invasio facta fuisset.

Ut autem hæc omnia certissimè sciantur, & firmissimè in perpetuum observentur, prçsentem Cartam, hæc omnia contestantem, Sigillo meo & testibus subscriptis communiri precepi, anno Dominicæ Incarnationis M. C.

Testes: Robertus Advocatus Bethuniæ.
Joannes Atrebatensis.
Robertus Pinserna.
Bernardus de Ballot.
Wenemarus de Isel, etiam Marescbalcus.
Robertus de Hramin.
Bauduinus filius Alqueri.
Rinvaldus de le Vinereile.
Rorgo de Belgin.
Wenemarus Sterpel.
Ardo Del-manes.
Warinus Ridole.
Clardardus Morel.
Helenardus de Pernes.
Henufeudus de Alloannia, & alii multi.

CAPUT XVII.

Balduinus, *Hannoniæ Comes*, *ratam habet Donationem à Nobili Viro* Roberto de Duaco *factam Abbatiæ* Crispiniensi *Ordinis S. Benedicti in Hannonia*, *anno* 1101.

Ex Archivis Crispin.

BALDUINUS Dei gratiâ Montensis Comes, Richildis Comitissæ filius: omnibus Christi fidelibus salutem.

Quia inspirante Domino paci & tranquillitati Ecclesiarum congaudemus; prospicere cupimus, ut collatis sibi redditibus non solum in diebus nostris, sed etiam futuris temporibus quieto jure potiantur.

Sebourg. Notum ergo sit omnibus, Robertum de Duaco, sive de Scercinio Nobilem Virum consensu uxoris & liberorum suorum omne Allodium, quod in villa de Sebourcq super rivulum Hur, habuerat, sicut ipse omnino liberè possidebat, & quietè, sive in terris cultis & incultis, sive in silvis, sive in aquis, sive in molendinis, sive in pratis, Ecclesiæ Crispiniensi sancti Landelini contulisse eo tempore, quo repulsis Canonicis, (Nota.) per studium nostrum Monastica religio in eandem Ecclesiam intromissa est.

Raynerus ergo Abbas memoratæ Ecclesia, volens sua sibi perpetuo conservari, ad Nos Valentianas venit, utque Donationem hanc Carta & Sigillo nostro, & Baronum nostrorum testimonio confirmaremus, obtinuit.

Signum Balduini Comitis,
S. Theodorici de Avesnis,
S. Baldrici senioris de Roisin,
S. Walcheri de Caveren,
S. Ursionis de Duaco,
S. Alardi Waschet,
S. Willelmi de Bellem,
S. Frumaldi,
S. Willelmi,
S. Segardi de Crocs,
S. Ernulphi fratris ejus,
S. Waltheri Kiret,
S. Balduini,
S. Christiani,
S. Hugonis Castellani.

Acta sunt hæc anno XIC. primo Dominicæ Incarnationis, Imperii Henrici Imperatoris trigesimo quinto, Episcopatûs Gerardi secundi Cameracensis Episcopi decimo quinto, Comitatûs Balduini Comitis vigesimo, Indictione decimâ-quartâ concurrente 2. Epactâ vigesimâ octavâ. 1101.

CA-

CAPUT XVIII.

ROBERTUS & CLEMENTIA *Flandriæ Comites fundant ac dotant Abbatiam B. Mariæ* Burburgensis, *Monialium Nobilium Ordinis S. Benedicti (hodie Diœcesis Audomarensis) annis* 1106 1109. 1112. *Quam fundationem confirmant, filius eorum* BALDUINUS *Comes, anno* 1115. *&* JOANNES *Teruanensis Episcopus circa annum* 1120.

Ex Cartulario Abbatiæ.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ratum teneat cum modernis tota fidelium per generationes futura successio, quod Ego ROBERTUS Dei gratiâ Flandrensium Comes, & uxor mea CLEMENTIA bercariam *Bonbem*, cum tota terra quæ super-accresci poterit, pro nostro nostrorumque remedio sanctæ Mariæ in *Broburch* in perpetuum habendam, adhibito subscriptorum testimonio, liberè donavimus,

Bernardi, Capellani, Letberti, Presbyteri, & Theoderici Notarii,
Tedbaldi de Aria,
Renigeri, Dapiferi,
Odolfi Cameratii, Rodolfi filii ejus,
Vroolfi Castellani de Bergis,
Lamberti Albi,
Baldewini de Greveninga,
Godefcalci filii ejus.

Quod ut inconvulsum in ævum permaneat, Sigilli mei impressione corroboravi.

1106. Actum est Bergis, anno Domini M. C. VI. XVII Kal. Octobris.

❦ ❦ ❦

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Omnibus certum constet fidelibus, quod Ego ROBERTUS Dei gratiâ Flandrensis Comes, & uxor mea CLEMENTIA, terram quamdam *Petiesbolte*, cum omni decimatione ad meum jus spectante, pro nostra nostrorumque salute sanctæ Mariæ in *Broburch* subscriptis adhibitis testibus, perpetuò donavimus.

Bernardo & Bertino Capellanis,
Vroolfo Castellano de Bergis,
Tedbaldo de Aria,
Reingero Dapifero,
Odulfo, Rodulfo filio ejus,
Goddino, Baldewino Camerario,
Alaino de Insula,
Reingoto de Molenbeca,

Quod ut ratum permaneat, Sigillo meo corroboravi.

1109. Actum Ariæ, anno Domini M. C. IX. IV. Kal. Julii.

❦ ❦ ❦

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ROBERTUS Comes Flandriæ, omnibus sanctę Ecclesiæ filiis. Notum sit generationi omni quæ ventura est, quod ego & uxor mea CLEMENTIA novam terram, nomine *Sandesboved*, super fluvium Isara sitam, quæ per jactum Maris jam crevit; & quidquid ibi in posterum accrescet, sanctæ Mariæ in BROBURCH in usum Sanctimonialium ibidem Deo famulantium integrè donavimus

Hodie Novportus, oppidum Flandriæ.

Quod ne quis sanctæ Mariæ inimicus in posterum audeat infringere aut minuere, Sigilli mei impressione confirmavi. 1112.

Actum Bergis Anno Domini M. C. XII. VI. Kal. Junii, sub testimonio

Bernardi Capellani,
Frominoldi Notarii,
Theodorici Notarii,
Reineri de Wingni,
Balduini Camerarii,
Reingeri Dapiferi,
Thedbaldi de Aria,
Adæ de Formasela,
Hugonis Camerarii,
Rodolfi de Bappalmis,
Roberti Gren,
Fromoldi de Wingin,
Reingoti de Molenvelre,
Rodolfi de Coclare,
Froolfi Castellani de Bergis.

❦ ❦ ❦

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris fidelibus, quod Ego BALDUINUS Dei gratiâ Flandrensium Comes hereditarius, in usum Sanctimonialium sanctæ Dei Genitricis Mariæ in Broburg famulantium, omnem Decimationem terræ novę cultæ & incultæ, quæ inter *Drinctham* & *Tidecham* & *Pandgata*, & paludem septemtrionalem sita, antiquo ex tempore arborum fruticumque densitate inculta jacuerat, pro remedio animę meę meorumque parentum perpetuo jure donavi. Terram quoque, quam Guido de Crumbeca cum filia sua Margaretâ Sanctimoniali dedit, eadem devotione provocatus eidem Ecclesiæ donavi. Hujus rei Testes aderant pręsentes,

Balduinus, Camerarius,
Robertus, Advocatus Bethuniæ,
Froolfus, Castellanus de Bergis,

Thebaldus de Aria,
Bernoldus de Brucburg,
Lambertus de Drincham,
Gualterus de Cortrica,
Balduinus de Bella,
Henricus de Casla,
Renigerus Bernabuc,
Henricus filius Theniardi Castellani de Brucburg,
Jordanus de Brucburg.

1115. Quod ut ratum indivulsumque in perpetuum maneat, Sigilli mei impressione corroboravi.

Actum est autem hoc M. C. XV. Anno Dominicæ Incarnationis, Indictione octavâ, quarto Idus Aprilis.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Ego JOHANNES Dei gratiâ Morinorum Episcopus, Notum facio tam futuris quam præsentibus, Venerabilem Comitissam CLEMENTIAM nomine, in constitutione Monialium de Broburg in Parochia sancti Bertini, Nobis mediantibus ab Abbate obtinuisse cimiterium solummodo tumulandis corporibus earumdem ac servientium suorum, sine domibus ac propriis mansionibus ibidem sibi famulantium; qui in Nativitate Domini, in Purificatione sanctæ Mariæ, in Passcha, in Penthecosten, in festo sancti Johannis, in festo omnium Sanctorum, in Commemoratione Fidelium defunctorum, postquam Parochiani Missam audierint, communicaverint, & debitas oblationes persolverint, facultatem habeant ad Monasterium illud eundi & benefaciendi, si voluerint.

Decernimus itaque atque statuimus, ut hac concessione exceptâ, de omnibus quæ ad prædicti sancti Ecclesiam pertinent, tam Decimis quam oblationibus, cæterisque quibuslibet adquisitis vel adquirendis, Abbatissa seu Moniales nullâ occasione aut ingenio . . . .; nec alia quælibet Ecclesiastica secularisve persona aliquando usurpet vel alienet: quoniam acceptum coram Deo fore credimus, ut sic nova loca roboremus, ne antiquis sanctorum Monasteriis detrimentum possessionum suarum aliquatenus inferamus.

Si quis igitur hanc nostræ Auctoritatis Paginam sciens, contra eam venire temptaverit, si non satisfactione congruâ emendaverit, à sacratissimo Corpore ac Sanguine Domini nostri Jesu Christi sese alienari sciat, & in tremendo examine æternæ districtioni subjaceat.

Factum est hoc, præsentibus idoneis testibus.

S. Achardi Archidiaconi. *Desunt anni.*
S. Berardi Præpositi.
S. Alboldi Præpositi.

CAPUT XIX.

HENRICUS V. *Imperator leges Immunitatis tam localis quam personalis præscribit Ecclesiæ Collegiatæ* Sti. SERVATII *Trajecti ad Mosam, ejusque ministerialibus, variaque alia Privilegia largitur, anno* 1108.

Ex Archivio Mosæ-Traject.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis.

HENRICUS Dei gratiâ Quintus Romanorum Rex. Notum sit universis Ecclesiæ Catholicæ filiis; qualiter interventu fidelis nostri *Adelberti* Cancellarii & Præpositi Ecclesiæ S. Servatii in Trajecto, & communi petitione Fratrum ejusdem Ecclesiæ asscriptas leges antiquissimo tempore eidem Ecclesiæ traditas, in medium productas recepimus; postmodum coram multis Principibus Regni nostri, & legitimé renovandas, & perpetuo corroborandas, regiâ authoritate decrevimus. Sunt autem hæ.

Si quis rusticus aliquam angariam Præpositi Ecclesiæ vel Fratrum, de villa prosecutus fuerit, nullum forense judicium sustinebit: sed etiam si reus fuerit, quamdiu in prædictis Ecclesiæ, Præpositi vel Canonicorum detinetur obsequiis, eundo & redeundo cum suis omnibus liber erit.

Item si aliquis ministerialis Præpositi famulus, qui de familia Ecclesiæ prædictæ fuerit, vel beneficium Ecclesiæ de manu Præpositi habuerit, sive apud villas, sive in Trajecto manens, vel si alicujus Canonici serviens proprius, vel precio conductus, qui in cotidiana sua familia & in convictu suo sit, aliquid in civitate peccaverit, nullum forense judicium sustinebit. Sed si Præpositi ministerialis fuerit, in domo sua, si vero alicujus Canonici serviens fuerit, in refectorio sancti Servatii forensi potestati, vel quicumque reus fuerit, Domini sui conductu, cujus cliens est, judicio parium suorum claustralium servientium satisfaciet.

Item si quis de convictu alicujus Canonici vel Clerici non fuerit, sed beneficium

ab eo habuerit, & homo ejus fuerit, & de villa, servitii vel visitationis gratiâ ad eum venerit, eundo & redeundo ab omni jure civili liber erit. Et si proclamatio in eum exorta fuerit, Domini sui conductu judicio parium suorum satisfaciet proclamantibus.

Villici Ecclesiæ & omnes Officiales ministri de villis eorum, & Officiales ministri, scilicet pistores, coci, cellerarii, bracedarius, campanarii, & ceteri claustrales ministri, ab omni jure forensi, & civili liberi erunt, & in se proclamantibus conductu Domini vel magistri sui satisfacient.

Item cives in Trajecto, qui curtilia à Fratribus vel molendina vel alias terras infra Bannum ejusdem loci possident, si constitutis terminis censum dare neglexerint vel præsumpserint, vocati à Camerario in Capitulum, ubi investiri solent, ipsi coram Fratribus de negligentia & præsumptione, judicio Parium suorum satisfaciant. Quod si satisfacere noluerint, terra, quam possident ibidem, eis abjudicetur. Si vero postquam abjudicata fuerit, eam per violentiam obtinere voluerint, querimonia de rebellione fiet coram Judicibus Villę, & ipsi inde eis pacem facient.

Furta & pugnæ si in domo alicujus Canonici contigerint, ipse dominus domus cum ceteris Canonicis inde dijudicet. Si infra officinas interioris Claustri contigerint, Decanus: si infra Ecclesiam aut atrium, inde Præpositus judicium faciet.

Judex autem Villę * nihil eorum quæ infra immunitatem claustri vel atrii Ecclesiæ contigerunt, judicet; neque in festo S. Servatii à mercatoribus infra immunitatem theloneum exiget, vel aliquam justiciam faciet.

* Id est Advocatus, seu vulgo Meyerus Civitatis Mosæ Trajectinæ.

Si quis suburbanus Clericus domum hereditariam habuerit vel emerit, & in eadem manserit, liberam ab omni jure civili obtineat.

Si quis Clericum vulneraverit & verberaverit, Synodali censurâ judicetur. Si negaverit summam, judicio se expurget.

Præterea petitione ipsius prædicti Cancellarii, & Fratrum Ecclesiæ petitione, quamdam commutationem duorum curtilium XXXIII. annis ante susceptionem Regni nostri, tempore patris nostri Imperatoris factam, amplius stabiliendam fore decrevimus. Curtile quidem illud quod Regiæ potestati pro alio in commutationem datum est, ad censum solvit IV. denarios. Curtile vero illud, quod de Fisco Regio datum est Fratribus in commutationem II. solvit denarios: & est situm ad exitum claustri versus plateam quæ ducit ad flumen Jecoram: habens in se domum fundatam, cujus tertia pars in immunitate claustri consistit. Curtile etiam illud, quod à Fratribus in regium Fiscum datum est, in eadem etiam plateâ constat.

Et ut hæc omnia tam in Legum traditione & corroboratione, & curtilium commutatione perpetuò stabilia & inconvulsa permaneant, hanc Cartam inde conscribi fecimus, & manu propriâ, ut subtus cernitur, corroborantes, Sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Anno Dominicæ Incarnationis M.C. VIII. Indictione secundâ, anno autem Domini Henrici quinti Romanorum Regis, regni quarto data. 1108.

Actum feliciter in nomine Domini.

CAPUT XX.

EUSTACHIUS III. *Comes* Boloniæ, *dat Monasterio* Sti. Vulmari *in nemore bercariam de Nivenna, sitam in territorio de Merck prope Caletum anno* 1112; *consentiente* BALDUINO *Comite Flandriæ, & confirmante* Joanne *Morinorum Episcopo anno* 1113.

Ex Autographo.

Cum litterarum sint annotatione diligenter assignanda & corroboranda, ne aut alicujus improbitate inquietari, vel cupiditate valeant auferri: Ego (1) Eustachius junior Dei gratiâ Boloniensum Comes, præsentis Cartæ confirmatione tam futuris quam presentibus notum fieri volo, me pro salute animæ meæ & pro redemptione animarum patris & matris & uxoris meæ Mariæ, ipsa idem annuente, quamdam Bercariam de Neuvennâ cum omnibus quæ ad ipsam pertinent, sicut ego ipsam possedi, perpetualiter & absque omni calumniâ possidendam Deo & Sancto Wlmaro (2) dedisse: huic donationi annuente Balduino Flandrensium Comite, simul & matre ejusdem Clementiâ.

Et ut Donationis Carta inviolata & integra in omnibus conservetur, in conspectu hominum meorum, quorum nomina pro testimonio scripta sunt, ipsam Sigilli mei impressione confirmavi. Testes sunt,

Cono de Finlles.

Eustachius & Rogerius filii ejus.

Balduinus de Ostrewiche.
Willelmus Vice-comes.
Manasses de Seileis.
Gaufredus Pincerna.
Gotzelinus Dodrei.
Fulco de Merch.
Rogerius de Cajeu.
Ingelramus & Ancherius frater ejus de Monsteriolo.
Hugo de Longa-villa.
Hugo de Wilrei.
Watcelinus Vice-comes de Monsteriolo.
Gerbodo de Millstrech.
Framericus de Longrcheca.
Balduinus de Caprenci.
Robertus, Rasso, Herefridus, Litbertus, Berchelus.

Actum Boloniæ mense Julio XVII. Kal. Augusti.

1113. EGo quoque Balduinus Flandrensium Comes, pro amore fidelis mei Eustachii Comitis hanc traditionem concessi in presentiâ procerum meorum, utque rata in perpetuum permaneat hæc libertas, astipulatione Sigilli mei hanc corroboravi anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo decimo tertio, Indictione quarta, apud Castrum Ariç, sub Balduino Abbate Cœnobii sancti Wlmari. Hujus rei testes interfuerunt,

Joannes Morinorum Episcopus.
Herbertus Archidiaconus.
Waltherius Thesaurarius.
Lambertus Abbas Sti. Bertini.
Odbertus Ambianensis Præpositus.
Joannes de Ariâ Præpositus.
Isaac Clericus.
Ogerius Cancellarius.
Hugo Comes de Sancto Paulo.
Eustachius Advocatus.
Robertus de Bethuniâ.
Rogerius Castellanus de Insulâ.
Everardus Castellanus de Ariâ.
Adam de Formosellâ.
Arnulphus de Ariâ.
Rainaldus de Colhem.
Radulfus Cheiriez.
Bonifacius de Tenis.
Gerbodo Catus.
Gerbodo Des-Arcus.

SIcut Ecclesias per Dei gratiam nobis commissas nichil per injustitiam obtinere volumus, ita quoque quæ bonorum virorum liberalitate collata sunt, ne aut violentiâ Principum, aut injuriâ aliquorum alienari, minui, vel inquietari valeant, omni quâ possumus prudentiâ promunire debemus. 1113. Ex Autographo.

Ego itaque Joannes Dei gratiâ Morinorum Episcopus, Berchariam quamdam de Nevennâ cum omnibus quæ ad ipsam pertinent ab Eustachio juniore venerabili Bolonienfium Comite pro suâ suorumque Predecessorum salute, presente & concedente Balduino Flandrensium Comite, in mei meorumque Clericorum presentiâ Ecclesiæ sancti Wlmari concessam & donatam esse testificor: & meæ autoritatis testimonio meique Privilegii munimento eidem Ecclesiæ perpetuo possidendam confirmo.

Si quæ verò Ecclesiastica secularisve persona Berchariam à præfatâ Ecclesiâ alienare, minuere, vel inquietare prçsumpserit, donec satisfaciat, excommunicationi subjaceat.

Actum est hoc in Curiâ Ariæ Castri, anno millesimo centesimo decimo tertio Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, venerabili Papâ Pascali secundo, Ludovico Rege Francorum, prædicto Balduino Comite Flandrensium: his testibus,

Herberto Teruanensium Archidiacono.
Valtero Thesaurario.
Odberto Ambianensum Præposito.
Lamberto Abbate Sti. Bertini.
Joanne Ariensi Præposito.
Isaac Clerico.
Ogerio Cancellario.
Hugone Comite sancti Pauli.
Eustachio Advocato.
Roberto de Bethuniâ.
Rogero Castellano de Insulâ.
Everardo Castellano de Ariâ.
Adamo de Formosellâ
Arnulfo de Ariâ.
Reinoldo de Colhem.
Bonifacio de Thenis.
Gerbodone Cato.
Gerbodone des Archus.

(1) EUSTACHIUS III. Boloniæ Comes, frater fuit Godefridi Ducis Bullonii, primi Hierosolymorum Regis. Horum parentes Eustachius II. & Ida, Comites Boloniæ, fundarunt Abbatiam Silviacensem, sive Sti. Vulmari in nemore, pro Canonicis Regularibus. Stemma eorum vide apud Miræum Tomo I. Diplom. Belgic. pag. 162.

(2) S. VULMARUS, Abbas, claruit circa ann. 688. fuit aliquando Monachus Altimontensis in Hannonia Colitur apud Bolonienses die XX. Julii. Vide Molanum, Miræum, & recentiora Acta Sanctorum, per Hagiographos S. J.
Abbatia S. Vulmari in nemore, Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, in urbe Boloniensi, suberat Congregationi Arroasiæ. Ab annis ultra 200. per Henricum VIII. Angliæ Regem solo æquata fuit. Domus dein tradita PP. Minimis, postmodum Presbyteris Congregationis Oratorii, qui & Gymnasium suum ibi erexerunt. Proventus Mensæ Abbatialis percipiuntur hodiedem per Commendatarium, ad nominationem Regis Galliæ.

C A-

CAPUT XXI.

BALDUINUS *Flandriæ Comes confirmat anno* 1114. *fundationem Abbatiæ Beatæ Mariæ* Burburgensis, *Monialium Nobilium Ordinis Sti. Benedicti (hodie Diœcesis Audomarensis) à parentibus suis* ROBERTO *&* CLEMENTIA *Comitibus instituta.*

Ex Cartulario Abbatiæ Burburg.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Quoniam dum labuntur anni & tempora, mortalium hebet memoria, operæ precium est, ut rem cujus non convenit oblivisci, Scripto commendemus; commendatam nostris Successoribus conservemus.

Quare Ego BALDUINUS Dei gratiâ Flandrensium Comes notum esse volo tam præsentibus quam futuris, omnibusque in Christo fidelibus, quod pater meus ROBERTUS Comes Flandrensis, & mater mea CLEMENTIA Comitissa Flandriæ dederunt Ecclesiæ B. Mariæ de Brobborgh, ad opus Sanctimonialium ibidem & Stæ. Mariæ servientium, mille & centum mensuras terræ jacentes inter Ecclesiam Watinensem & Brobborgh, Terram de Pantgate, novam etiam terram in Wastina de Ruhout jacentem infra Parochiam de Nortpenes, & in sancti Petri-Broco quinque Reep terræ liberè tenendas & possidendas, tam in judiciis faciendis, quam in justitiis exequendis.

Ego igitur pio Prædecessorum meorum doctus exemplo, præfatæ Ecclesiæ pro mea meorumque salute, & desiderio cælestis patriæ, omnia prædicta confirmavi.

Præterea famulos quoscumque qui sedulis Ecclesiæ B. Mariæ de Brobborgh servitiis præsunt, ab omni exactione, sive in expedicionibus, sive in ceteris secularium gravaminibus, liberos & emancipatos feci. Porro famuli, qui præfatæ Ecclesiæ serviciis præsunt, super excessibus suis Abbatissæ prędictæ Ecclesiæ tantummodo respondeant.

Sciendum est insuper, quod ubicumque præfata Ecclesia præconem suum habet assignatum, præco Comitis, nisi ab Ecclesia requisitus fuerit, pandum accipere non debet, nisi prius significatum fuerit Abbatissæ, & postea præco Ecclesiæ mandatum exequi neglexerit.

Ut autem hæc omnia & singula supradicta à nullo unquam Successorum meorum possint inquietari, debilitari vel cassari, præsens scriptum Sigilli mei munimine feci roborari.

Actum Bergis anno Domini millesimo centesimo XIV. quinto Idus Januarii, coram hiis Testibus,

Lamberto S. Bertini Abbate,
Fromoldo Furnensi Præposito,
Ogero Notario,
Theodorico de Aria,
Wuolpho Castellano Bergensi,
Temardo Castellano Brobborgensi,
Lamberto de Drincham,
Wilhelmo Dapifero,
Renero Clerico, & aliis quam-pluribus.

CAPUT XXII.

GERARDUS I. *Gelriæ ac Zutphaniæ Comes fundat ac dotat anno* 1118. *Ecclesiam Collegiatam S. Georgii in* Wassembergh, *Ducatus Juliacensis ac Diœcesis Leodiensis : assentiente* OTBERTO *Episcopo, qui & eandem Ecclesiam dedicavit.*

Ex Archivis hujus Ecclesiæ, apud Gelenium.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Notum sit universalitati fidelium sanctæ Matris Ecclesiæ filiorum, qualiter Ego Comes Gerardus Ecclesiam in honore S. Dei Genitricis Marię & S. Georgii Martyris à Domino & Venerabili Leodiensi Episcopo Otberto dedicatam, pro animæ męę & patris mei, aliorumque Prædecessorum meorum remedio, in meo allodio Wassenberg construxerim, & de meis prędiis Deo annuente dotare & ditare disposuerim.

Obtinui autem precibus meis & meo servitio ab ipso Domino Episcopo & Archidiacono & Decano, ipsam Ecclesiam liberam reddi ab omni obsonio, Synodali tamen Jure sibi retento.

Contuli igitur in præsens ipsi Ecclesię

ad Præbendam Fratrum ibidem Deo famulantium quicquid allodii habueram in Munemunte cum omnibus reditibus, exceptis meis ministerialibus cum suis beneficiis. Contradidi quoque ei dimidiam partem Ecclesiæ Steinkircken, & Ecclesiam de Humersheim cum omni jure, & octavam partem Ecclesiæ Weirte, & curtem, Eilenchovem, & Ecclesiam Havert, & in Bride quinque solidos Trajectensis monetæ & Ministerialem unum cum beneficio suo, & decimationem in Rothusen & allodium in Grantenrothe, & in Lovenich partem allodii, & in Erckelenze aream unam, & in Gollekerothe quoddam allodium, & in Breidele partem allodii & Ecclesiam in Wilderothe.

Quidam vero nostri ministeriales omni affectu meum adjuvantes desiderium, & animabus suis in futuro providentes remedium, ipsi Ecclesiæ partem suæ contulerunt substantiæ. Sigibodo videlicet qui Strabo agnominabatur, allodium in Vollete, uxore sua superstite fructuarium usum inde percipiente, & quinque solidos per annos singulos solvente, contulit.

Quidam autem liber homo Ezzo nomine partem allodii sui ipsi præfato allodio interjacentem. Et singulis annis triginta denarios Colonienses solventem donavit.

Ipsius vero Ecclesiæ prædiorum tam in presens collatorum, quam in futuro conferendorum Advocaturam, mihi & ei quisquis hæres fuerit Castelli & allodii in Wassenberg retinui. Nihil prorsus de eadem Advocatura præter orationes fratrum exigens servitii.

Super hac ergo contraditione & dispositione, quia humanæ conditionis fragilitas, & de die in diem, pro! dolor, ad peccandum pronior posteritas in humanis actibus nihil satis ratum esse patitur, Chartam hanc conscribi postulavi, quam Domini & Venerabilis Leodiensis Episcopi Otberti Sigilli impressione astipulari, & libertatem Ecclesiæ ab eo concessam, & dispositionem meam ejus banno confirmari obtinui; quatenus & ipsius Chartæ veridica attestatione, & Pontificalis banni districtione convincatur & reprimatur, si quis immo quisquis suæ remissioni & meæ dispositioni obviare moliatur.

Huic præscriptæ concessioni testes interfuerunt idonei, quorum nomina subscripta habentur.

Dominus Fredericus Præpositus S. Lamberti,
Henricus Decanus,
Andreas Archidiaconus,
Alexander Archidiaconus,
Almannus Archidiaconus,
Steppo Archidiaconus,
Arnulphus Presbyter,
Stephanus, Emmo, Joannes,
Liezelinus Præpositus sanctæ Crucis,
Nicolaus Præpositus S. Dionysii,
Wido Canonicus.
Liberi homines,
Engelbertus de Bugenheim,
Meinardus de Stalburg,
Gerardus de Berge,
Goswinus de Sustris,
Heribertus filius Heriberti de Molin.

Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo, octavo decimo, Indictione undecima, imperante Henrico Imperatore quinto, pridie Kalendas Octobris.

WASSEMBERGH, oppidum olim munitum ad fines Ducatuum Gelriæ Juliacique, fuit aliquando subjectum Duci Brabantiæ, sub Advocatia Archiepiscopi Coloniensis. Anno 1413, die 11. Augusti Antonius Brabantiæ Dux Wassembergam vendidit Joanni Lossensi Domino Heinsbergæ precio 10000. florenorum Rhenensium: sed Dux Joannes, Antonii filius, precium venditionis auxit ad 3100. florenos.

CAPUT XXIII.

GODEFRIDUS & ERMENSENDIS, *Comites Namurcenses, fundant ac dotant Abbatiam Floreffiensem, Ordinis Præmonstratensis, eamque regendam tradunt* S. NORBERTO *illius Ordinis Patriarchæ, ejusque Fratribus anno* 1121.

Ex Archivis Abbatiæ.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus Sancti. Ego GODEFRIDUS Comes Namurcensis, & ERMENSENDIS Comitissa, inspirante nobis magni consilii Angelo, intelleximus nihil nobis esse utilius, quam ut peccata nostra eleëmosynis redimamus; animati ad hoc sententiâ Sapientis, qui dicit ipsius Sapientiæ verbis: *non bene est homini, si assidue sit in malis; & non danti eleëmosynam; & eleëmosyna viri quasi sacculus in viâ.*

His divinis exemplis animati, ac Dei & nostrorum consilio roborati, Ecclesiam *Floreffiæ*, quæ est in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam prius ad usus no-

ftros jure Allodii tenebamus, ob honorem sanctæ Dei Genitricis Mariæ, annuentibus Filiis & filialibus nostris *Adelberto*, *Henrico*, *Clementiâ*, *Beatrice*, *Adelaide*, pro redemptione animarum nostrarum & Anteceessorum nostrorum, Domino Norberto & Fratribus sibi subditis, eorumque Successoribus perpetuò possidendam liberè contradidimus; videlicet Decimam & dotem totius Ecclesiæ adjacentem, ubicumque in agris, culturis, cultis & incultis, vineis, sylvis, pratis, pascuis, cum mansionariis & cæteris rebus prędictæ possessioni subditis.

Præterea domum Parochiæ & capaticum Familiæ, censum videlicet quem solvunt super Altąre. Advocationem vero totius possessionis & familiæ nobis retinuimus, videlicet, percussiones, sanguinis effusiones, cædes, manûs immissionem in ancillis, res de manu morientium.

In eâdem villâ est Basilica in honorem sancti Martini, quæ possidebat nonam de nostris indominicatis, culturis & pratis, sylvarum pascuis, & pecudum nutrimentis, & de molendinis, & de tribus culturis bonnarium unum, & duo cortilia. Hæc omnia cum dono sæpe-dictæ Basilicæ, Ecclesiæ sanctæ Mariæ & Fratribus prædictis, legali constitutione contradimus.

Quia vero nec licet, nec fieri debet, ut hi qui mundo hisque omnibus postpositis soli Deo suoque servitio vacare desiderant, nostris negotiis & servitiis impediantur; placuit nobis à nostro servitio, quod nobis de jure pro reditu prædictæ Basilicæ deberent, eos, eorumque sequaces perpetuò absolvere; quatenus liberius & majori quiete Deo & Beato Martino liceat deservire.

Cæteras Ecclesias, quas filias appellamus, per manum ejusdem Domini Norberti & Fratrum ejus, quantum ad nos pertinet, locandas concedimus, S. Laurentium de Sarto, S. Martinum de Jouldion, S. Gertrudem de Floreffiolo.

Est in vicinia Namurei Sartum, quod *Pontis* appellatur, de allodio nostro. Illud similiter Ecclesiæ Sanctæ Mariæ & supradictis Fratribus liberè possidendum decernimus. His etiam de Familiâ nostrâ ubicumque sint, si quid pro eleëmosynâ; vel de rebus suis, vel de Allodio, supradictis Fratribus dare voluerint, ut cum gratia nostra & permissione hæc faciant, benignè concedimus.

Huic nostræ Traditioni interfuerunt idonei Testes: Nobiles,
Guillermus, Arnulphus,
Lambertus, Libertus,
Guedericus Archidiaconus,
Joannes, Godefridus,
Arnulphus, Bernardus,
Gualterus, Guedericus.
De Familia: Adelardus,
Galdricus, Godefridus,
Balduinus, Gerbodo, Guedericus.
De Familiâ Ecclesiæ: Rodulphus,
Heinricus, Raginerus,
Lambertus, Stephanus, Lambertus.

Actum est quinto Kalendas Decembris, anno ab Incarnatione Domini M. C. XXI. Indictione XIV.

CAPUT XXIV.

Guilielmus *Comes Flandriæ, confirmat anno* 1127. *Privilegia & Consuedines antiquas Urbis Audomarensis in Arthesia.*

Ex Archivis Audomarensium.

Ego Guilielmus Dei gratia Flandrensium Comes. Petitioni Burgensium S Audomari contraire nolens, pro eo maximé quod meam de Consulatu Flandriæ petitionem libenti animo receperunt, & quia honestius & fidelius ceteris Flandrensibus erga me semper se habuerunt: Laghas seu Consuetudines subscriptas perpetuò eis jure concedo, & ratas permanere præcipio.

Primò quidem, ut erga unumquemque hominem pacem eis faciam & eos sicut homines meos sine malo ingenio manuteneam & defendam, rectumque judicium Scabinorum erga unumquemque hominem, & erga meipsum eis fieri concedam, ipsisque Scabinis libertatem, qualem melius habent Scabini terræ meæ constituam.

Si quis Brugensis S. Audomari alicui pecuniam suam crediderit, & ille cui credita est coram legitimis hominibus, & in villa sua hereditariis spontè concesserit, quod si die constituta pecuniam non persolverit, ipsi bona ejus donec omnia reddat retineantur, si persolvere noluerit; aut si negaverit hanc conventionem, & testimonio duorum Scabinorum vel duorum Juratorum indè convictus fuerit, donec debitum solvat, retineatur. Si quis de jure Christianitatis ab aliquo interpellatus fuerit, de villa S. Audomari alias pro justitia exequenda non exeat, sed in eadem villa coram Episcopo vel ejus Archidiacono, vel suo Presbitero quod justum est Clericorum Scabinorumque judicio exequatur, nec respondeat alicui nisi tribus de causis, videlicet de infractura

Ecclesiæ vel atrii, de læsione Clerici, de oppressione, & violatione feminæ.

Quod si de aliis causis querimonia facta fuerit, coram judicibus & Præposito meo hoc finiatur. Sic enim coram Carolo Comite & Episcopo Joanne statutum fuit.

Libertatem verò, quam Antecessorum meorum temporibus habuerunt, eis concedo: scilicet quod numquam de terra sua in expeditione proficiscentur. Excepto si hostilis exercitus terram Flandriæ invaserit, tunc me & terram meam defendere debebunt. Omnes qui Gildam eorum habent, & ad illam pertinent, & infrà cingulum villæ suę manent liberos omnes à Theloneo facio ad portum Dixmude & *Graveninghes*, & per totam terram Flandriæ eos liberos à *Swerp* facio. Apud Batpalmas theloneum quale donant Atrebatenses, eis constituo.

Quisquis eorum ad terram Imperatoris pro negotiatione sua perrexerint, à nemine meorum hansam persolvere cogantur. Si contigerit in aliquo tempore præter Terram Flandriæ aliam conquirere, aut si concordia pacis inter me, & avunculum meum Henricum Regem Angliæ facta fuerit, in conquisita terra illa aut in toto Regno Anglorum eos liberos ab omni theloneo, & ab omni consuetudine in concordia illa recipi faciam in omni Mercato Flandriæ. Si qui clamorem adversus eos suscitaverint, judicium Scabinorum de omni clamore sine duello subeant.

A duello verò ulterius liberi sunt omnes qui infrà murum S Audomari habitant, & deinceps sunt habitaturi, liberos à canagio, hoc est, à capitali censu, & de advocationibus constituo. Pecuniam eorum, quæ post mortem Comitis Caroli eis ablata est, & quæ propter fidelitatem, quam erga me habent, adhuc eis detinetur, aut infra annum reddi faciam, aut judicio Scabinorum justiciam eis fieri faciam. Præterea rogaverunt Regem Franciæ, & Radulphum de Perona, ut ubicumque in terra illorum venerint, liberi sint ab omni theloneo & traverso & passagio. Quod & concedi volo.

Conventionem autem suam sicut eam juraverunt permanere præcipio, & à nemine dissolvi permitto, & omne rectum rectamque justitiam, sicut melius stat in terra mea, scilicet in Flandriâ, eis concedo.

Et sicut meliores & liberiores Burgenses Flandriæ ab omni consuetudine liberos deinceps esse volo. Nullum *scot*, nullam talliam, nullam pecuniæ suæ petitionem ab eis requiro. Monetam meam in Audomaro, unde per annum 30. libras habebam & quidquid in eo habere debeo ad restaurationem damnorum & Gildæ suę sustentamentum constituo.

Ipsi verò Burgenses monetam per totam vitam meam stabilem & bonam, unde Villa sua melioretur, stabiliant. Custodes, qui singulis noctibus per annum vigilantes Castellum S. Audomari custodiunt, & qui per Feodum suum, & præbendam sibi antiquitus constitutam in avena & caseis, & in pellibus arietum injustè & violenter ab unaquaque domo in eadem villa ad S. Audomarum Sanctumque Bertinum in natali Domini panem unum & denarium unum aut denarios duos exigere solent, aut pro hiis pauperum vadimonia tollebant, nihil omnino deinceps præter feodum suum & præbendam suam exigere audeant.

Quisquis ad Niverledam venerit, undecumque venerit, licentiam habeat veniendi ad S. Audomarum cum rebus suis in quâcumque navi voluerit.

Si cum Boloniensi Comite Stephano concordiam habuero, in illa reconciliatione eos à theloneo & Swerp apud Witsant, & per totam terram ejus liberos eos faciam.

Pasturam adjacentem villæ S. Audomari in nemore quod dicitur Lo, & in paludibus, & in pratis, & in bruera, & in Hongrecoltra, usibus eorum, excepta terra Lazarorum, concedo, sicut fuit tempore Roberti Comitis Barbati. Mansiones quoque, quę sunt in ministerio Advocati S. Bertini, illas videlicet quæ inhabitantur ab omni consuetudine, liberas esse volo: dabuntque singulæ denarios XII. in Festo S. Michaëlis, & de Broetbanc denarios XII. & de Bierbanc XII. denarios: vacuæ autem nihil dabunt. Si quis extraneus aliquem Burgensem S. Audomari aggressus fuerit, & ei contumeliam vel injuriam irrogaverit, vel violenter ei sua abstulerit, & cum hac injuria manus ejus invaserit, postmodum vocatus à Castellano vel uxore ejus, seu ab ejus Dapifero, infra triduum ad satisfactionem venire contemserit aut neglexerit, ipsi communiter injuriam fratris sui in eo vendicabunt.

In qua vindicta si domus diruta vel combusta fuerit, aut si quis per eam vulneratus fuerit, vel occisus, nullum corporis aut rerum suarum periculum, qui vindictam perpetraverit incurrat, nec offensam meam super hoc sentiat, vel pertimescat. Si verò qui injuriam intulit præsentialiter tenus fuerit, secundum Leges & Consuetudines Villæ præsentialiter judicabitur, & secundum qualitatem facti punietur: scilicet oculum pro oculo, dentem pro dente, caput pro capite reddet.

De morte Eustachii de Stenfort quicumque Burgenses S. Audomari perturbaverit & molestaverit, reus proditionis & mortis Caroli Comitis hebeatur: quoniam pro fidelitate mea factum est quidquid de eo factum est. Et sicut juravi & fidem dedi, sic eos erga parentes ejus reconciliare & pacificare volo. Hanc igitur Conventionem tenendam, has supradictas Consuetudines & conven-

conventiones esse observandas, fidem promiserunt, & sacramento confirmaverunt.
Ludovicus Rex Francorum.
Guillelmus Comes Flandriæ.
Radulphus de Perona.
Hugo Candavena.
Osto Castellanus & Guillelmus filius ejus.
Robertus de Bethunia, & Guilielmus Filius ejus.
Anselmus de Hisdinio.
Stephanus Comes Boloniæ.
Manasses Comes Ghisnensis.
Gualterus de Lilers.
Balduinus Gandensis.
Ywanus Frater ejus.
Rogerus Castellanus de Insulis, & Robertus Filius ejus.
Raso de Gavera.
Daniel de Tenremont.
Helias de Sensen.
Henricus de Broucborg.
Eustachius Advocatus.
Arnulphus filius Castellani Gandensis.
Gervasius.
Petrus, Dapifer.
Stephanus de Seninghem.

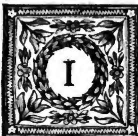
Confirmatum est hoc Privilegium & à Comite Guillelmo & prædictis Baronibus istis fide & sacramento sancitum & collaudatum, anno Dominicę Incarnationis M. C. XXVII. II. Kal. Maii, feria sexta die festo SS. Tiburtii & Valeriani. 1127.

Guillelmo Grosso homini meo Comitatum mansionum suarum, quas in ministerio sancti Bertini possidet, benevolè concessi & dedi.

CAPUT XXV.

LOTHARIUS III. *Imperator largitur anno* 1128. *Ecclesiam de* Echt *in Maeslandia, Decano & Canonicis Ecclesiæ Collegiatæ* Sti. Servatii *Trajecti ad Mosam, tunc in communi viventibus, ad usum Refectorii.*

Ex Archivis Capituli.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. LOTHARIUS Tertius Dei gratiâ Romanorum Rex. Notum facimus omnibus fidelibus Christi, præsentibus & posteris, qualiter Ecclesiam de *Echta* sitam in Pago *Maselant*, in Episcopatu Leodiensi, in Comitatu Comitis de Loss, transtulerimus de manu diripientium, & contulerimus Fratribus Ecclesiæ Beati Servatii, quæ est Trajecti, ad cotidianæ Refectionis augmentum.

Echt. hodie Diœcef. Ruremond.

Siquidem Fratres Trajectenses multis tribulationibus gravati, magnis laboribus fatigati, ut eandem Ecclesiam liberè possiderent nullo modo potuerunt educere de manu Comitis *Gerardi*, qui eam longâ invasione oppresserat, & commodum Fratrum rapuerat.

Tandem datâ & consumptâ multâ pecuniâ prævaluerunt, potestate quidem Imperatoris HENRICI adjuti, qui consilio Optimatum suorum lege justitiæ fecit ei abjudicari. Postquam autem pervenit eadem Ecclesia in manus Præpositorum, nec sic quidem respectu laboris & dispendii quod sustinuerant, Fratres condignum suscepêre commodum.

Ventum autem est usque ad nostra tempora; & quia Fratres noverunt devotionem nostram quam habebamus erga Beatum Servatium, cœperunt nos sollicitare & pulsare ad aures nostras, ut de eadem Ecclesia per manus nostras plenam invenirent misericordiam.

Inclinavimus ergo cor nostrum ad faciendas petitiones eorum, & præfatam Ecclesiam dedimus in manu Decani, ad opus Fratrum in cotidiano usu Refectorii: eâ libertate, eo usu, ut deinceps Prępositus quicumque fuerit in eadem Ecclesia nullam habeat potestatem: sed solus Decanus possideat & Fratres: & administrent in refectorio, ad communem Fratrum utilitatem.

Pro testimonio autem rei gestæ, Testes, Archiepiscopi, Meintherus, Treverensis,
Norbertus, * Magedeburgensis.
Episcopi: Alexander, Leodiensis,
Andreas, Trajectensis,
Sywardus, Myndensis,
Thiechardus, Offenburgensis,
Burchardus, Cameracensis,
Stephanus, Mettensis.
De Ecclesia beati Servatii: Johannes, Decanus.
Stephanus, Magister Scholarum.
Franco, Cantor.
Henricus, Wynandus, Warmherus,
Reynherus, Piligrinus, Volquinus, & ceteri.
De liberis: Dux Paganus,
Dux Symon.
Comes Namurcensis,
Comes de Loss,
Goswinus de Monte-falconis,
Gerardus de Honstad,
Wilhelmus de Dalehem.
De Familia Ecclesiæ: Godefridus, Lam-

* Ordinis Præmonstratensis Fundator.

bertus, Folwaldus,

Lambertus, Lugrammus.

Et ut hæc nostræ Traditionis Carta fidem firmam semper faciat & inconvulsam, præfatam Traditionem nostram super re hac jussimus conscribi, & impressione Sigilli nostri insigniri & roborari, & subscriptione propriæ manus nostræ firmavimus.

✠ Signum Lotharii Tertii, Dei gratiâ Romanorum Regis invictissimi.

Ego Thietmarus Regis Notarius, in vicem Adelberti Archi-Cancellarii recognovi.

Data Idibus Junii, anno Dominicæ Incarnationis M.C.XXVIII. Indictione sexta, anno vero Regni Lotharii Regis Gloriosissimi III.

Datum Aquisgrani in Palacio, feliciter. Amen.

CAPUT XXVI.

Aubigny. THEODERICUS *Comes Flandriæ*, Albiniacensem *Ecclesiam*, *Canonicis sæcularibus inde dimissis*, *circa annum* 1131. *tradit Abbatiæ Canonicorum Regularium* Montis S. Eligii *juxta Atrebatum; cujus hic hodieque Prioratus est.*

HEODERICUS Dei gratiâ Flandrensium Comes, universis sanctæ Ecclesiæ filiis in perpetuum. Scimus, quia potestati cedit ad gloriam & honorem Dei, sanctam sublimare Ecclesiam, & quæ noscuntur à religionis tramite deviare, ad divini cultus studium attentiùs revocare.

Nos igitur Domino Hugoni Campdavene, & filiis ejus, & Balduino Miete, Hugonisque filio adhuc sanis, & post in infirmitate devotè postulantibus, clementer annuentes, pro salute eorum & nostrâ, *Albianiacensem* Ecclesiam religionis vigore destitutam, quia ad nostram pertinet potestatem, Ecclesiæ Beati Vindiciani de Montesancti Eligii ordinandam concedimus, &c.

Ut autem ejus rei præceptionis Pagina rata imposterum inconvulsaque permaneat, nec aliquorum versutia violare præsumat, Sigilli nostri authoritatem apponimus, & Baronum nostrorum nomina, & aliorum Nobilium, in quorum est res gesta præsentiæ, subscribi decernimus;

Signum Gisleberti de Bergis,

S. Radulfi de Brugis,

S. Elberti de Bethunia, & Roberti Fratris ejus &c.

ALBINIACUM (vulgo *Aubigny*) vicus est Arthesię Baronatûs titulo illustris, quem obtinuere Dynastæ de Lens. Subest territorio Atrebatensi.

In vico Albiniaco (ait Baldericus Chronographus Cameracensis) *est Monasterium Canonicorum S. Kiliani, qui Scotus fuisse traditur.* Colitur XIII Novembris, teste Molano in Natalibus SS. Belgii; quem vide.

Anno 1131. Alvisus Episcopus Atrebatensis Albiniacensem Ecclesiam, sęcularibus qui inibi agebant dimissis, Hugoni Montis Eligiani Abbati tradidit, impertiitque facultatem aliquot sui Monasterii Canonicos eò transmittendi, qui sub uno Priore regulariter viverent: idque in nostra tempora perseverat. Approbarunt Eugenius III. & Alexander III. Pontifices.

CAPUT XXVII.

WALERAMUS I. *Dux Lotharingiæ ac Limburgi, tradit Abbatiæ de* Porceto, *juxta Aquisgranum, quæ tunc Benedictinorum erat, personas aliquot de familia sua, anno* 1133. *in speciem antiquæ servitutis.*

Communicavit Dom. Wynants Consiliarius Brab.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. *Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum.* Hujus Propheticæ veritatis memor, Ego WALERAMMUS Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, pro salute animæ meæ & uxoris meæ ac totius propaginis meæ, simul ac patris mei & matris meæ, & omnium Antecessorum meorum; trado Deo Sanctoque Johanni Baptistæ in *Porceto* partem familiæ meæ; quam propriis nominibus visum est determinare.

In Balneis, Absendis & quatuor filiæ ejus Jennena, Tiberia, Maria, Gertrudis. Petrus de Erluns, & uxor ejus Gudêla,

Mechelen, ad Mosam. De Curia Mechlensi Erkinus, Everardus & duæ sorores eorum. Petrus. Hermannus.

Istos, cum natis & nascituris, offerô Deo & sancto Johanni in Porceto: tali conditione, ut unusquisque eorum sive vir sive mulier, postquam ad nubiles annos venerit, quatuor denarios census capitis sui singulis annis ad Altare sancti Johannis in Porceto, in die Sti. Johannis, in præsentia Custodis persolvat: in morte vero, quod superius vestimentum habuerit Custodi Ecclesiæ fideliter constituat. Nullum vero Advocatum habeant, nisi Dominum Abbatem, aut quem ipse eis dederit.

Census autem iste sic locabitur; ut in Capella domûs infirmorum singulis noctibus lumen inde habeatur.

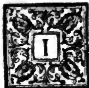
Huic Traditioni interfuerunt, Prior Ecclesiæ Borchardus; Præpositus Hermannus; Custos Onulphus, & ceteri Fratres. Et Laïci, Henricus de Dorselen, Christianus de Noelen; Wilhelmus de Meirs, Harmannus de Harleis, Werembertus de Bailines, Godefridus Villicus Ducis, Tiricus Aquensis Advocatus, Mascelinus, Gerardus & filius ejus Tiboldus, Christianus & filius ejus. . . . Adolphus & Adulphus de Vals, & Ermelinus & ceteri boni viri.

Acta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo, XXXIII. Indictione XI. regnante Lothario Rege, præsidente Coloniensi Ecclesiæ Archipræsule Brunone, regente Porcetensem Ecclesiam Folcardo Abbate; ad laudem & gloriam illius, qui est benedictus in secula. Amen. 1133.

CAPUT XXVIII.

GODEFRIDUS BARBATUS *fundationem Præposituræ B. Mariæ de Capella Bruxellis, in favorem Abbatiæ S. Sepulchri Ordinis S. Benedicti Cameraci, amplius corroborat; novas terras decimasque largitur; simulque declarat, se primum hujus novæ Capellæ lapidem posuisse, anno* 1138.

Ex Motivo Juris. Pastoris à Mauden.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ego Godefridus Lotharingiæ Dux attendens illud Davidicum; homo sicut fœnum dies ejus tanquam flos agri sic efflorebit; Et illud, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus; Operæ pretium duxi, causâ salutis Animæ meæ Patrumque meorum ac filiorum, Godefridi scilicet, & Henrici, Allodium meum Bruxellæ contiguum, cum Capella ad honorem Dominici Sepulchri, Sanctæque Dei Genitricis Mariæ inceptâ, in cujus fundamentô primus omnium propria manu lapidem posui, Dilecto nostro Parvino Ecclesiæ S. Sepulchri Cameracensis Abbati Venerando, suisque Successoribus perpetualiter possidendum in eleëmosynam dare, & ad usus præfatæ S. Sepulchri Ecclesiæ liberè & absolutè assignare; ea videlicet libertate, ut nulla Ecclesiastica sive secularis persona, illud aliquo modo violare, vel sui juris ex eo vendicare præsumat.

Ædificatio Capellæ.

Petitionibus igitur tuis, Parvine præfate S. Sepulchri Abba venerande, condescendens, prædictam Capellam cum Allodio circa adjacente, & vivariis, tibi tuisque Successoribus perpetuò possidendam, sicut prælibatum est, liberè, & absolutè trado, concedo & consigno. De rebus ergo possessionis meæ, ecce coram Deo, & præsentibus testibus istam doto Capellam: hoc est, duæ partes decimæ de Hundeslo cum uno manso terræ; terra arabilis Theodorici cognomento Scrapriæ, quam mihi reddidit extra Bruxellæ oppidum ad duodecim Bonaria; & infra ad quatuor Curtilia; dimidium bonarium terræ apud Watermale, nihil juris mihi retinens præter viginti-septem denarios quotannis apud velos in festivitate S. Martini persolvendos.

Terra Godefridi Militis, filii Amelrici Scoti, quam ipse tenebat in feodum de Francone Castellano meo ad quinque bonaria, & dimidium bonarium prati, eodem Castellano præsente & assentiente; Terra Wifronis Grossi, ad duo bonaria, & unum curtile ipso annuente & præsente; bonarium terræ ad coquinam meam pertinens, rogatu duorum Fratrum Balduini & Rambaudi; Curtile etiam adiacens, quod Franco Castellanus pro sua matrisque suæ anima, eidem tradidit Capellæ.

Bonarium Terræ Erembaudi, quod liberè tenebat, & possidebat; ipso præsente, & consentiente.

Bonarium etiam terræ Gislardi, & Geldulphi, quod per uxores eorum, quæ erant sorores germanæ ad eos advenerat, ipsis præsentibus.

Quicumque autem in eo Ducatu sive Comitatu sæpefatæ Capellæ aliquid donare voluerit, & hoc ipsum valde desidero, & liberè concedo. Domum verò Rambaudi

Clerici de Levies, quam ipse mihi propria manu reddidit, cum procinctu totius curtis, tibi Pater Parvine Abba, tuæque Ecclesiæ liberè & absolutè trado & assigno, & compositionem illam, quæ facta est inter te, eundem Rambaudum & Fenelmam matrem ejus, de Altari de Leuies, in præsentia Venerabilis Episcopi nostri Nicolai, personarumque Cameracensis Ecclesiæ, sicut ibi id in Ecclesia eadem B. Petri actum est, & in Privilegio ejusdem Episcopi confirmatum est, ratum, & irrefragabiliter observandum esse, sciens me Coadjutorem & defensorem, prout opus fuerit, esse, promitto.

Vide Diplom. Miræi. T. I. pag. 687.

Vos itaque Successores meos Duces, & Comites rogo & obsecro in nomine Domini nostri Jesu Christi Redemptoris ac Salvatoris nostri, ut pro ejus amore, huic incepto operi misericordiæ vestræ manum porrigatis; ut quemadmodum ego inde desideratam expecto mercedem, & sic vos pro tali opere ad æternam requiem mereamini pervenire post laborem.

Ad hujus ergò Privilegii tenorem inviolabiliter conservandum, Sigilli nostri impressionem apponi, & testes idoneos præcepimus subtitulari.

S. Mei Godefridi Ducis.
S. Godefridi,
S. Henrici filiorum ejus.
S. Waltheri Rodestoch,
S. Franconis Castellani,
S. Henrici fratris ejus,
S. Egeberti de Bigardis,
S. Franconis fratris, & Goswini de Atrio.
S. Amelrici Schoti,
S. Wadrici Capellani.
S. Arnoldi,
S. Arnulphi,
S. Rangoti,
S. Arnoldi,
S. Hemeronis, Presbyterorum.
S. Franconis, Radulphi filii ejus, Auberti, Baudwini, Rogeri, Laïcorum.

Actum Bruxellæ in eadem Capella, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo trigesimo octavo, Indictione secunda, Epacta XVIII. concurrente V. Imperii Conradi Cæsaris Augusti primo, Præsulatûs Nicolai Cameracensis Episcopi secundo.

CAPUT XXIX.

* Vide Miræi Diplom. Tom. I. pag. 396.

ROBERTUS DE BETHUNIA * *Advocatus Atrebatensis concedit Abbatiæ S. Petri* Corbeiensis, *Monachorum Benedictinorum in Gallia, Villam de* Monchy *in Arthesia, circa annum* 1140.

EGo ROBERTUS Dei gratia Betuniæ Advocatus, notum esse volo præsentibus & futuris, me cum Abbate Nicolao & Monachis *Corbeiensibus* de querelâ diu inter nos habitâ hoc modo in pace rediisse. Siquidem apud Villam eorum *Monciacum*, quæ subjacet Advocationi meæ, terras annuo redditui mihi obnoxias ipsi Monachi à rusticis emerant.

Unde Ego, quod mihi juris esse deberet perdere non sufferens, adversum eos contendebam. Modo vero Dei & sancti Petri amore compunctus & de salute animarum patris & matris meæ, meæ quoque, & Uxoris ADELISÆ & Filiorum sollicitus, quidquid rei illius in querelâ habebatur, Deo & sancto Petro ac Monachis in perpetuum ex parte mea & meorum liberum & immune esse concedo.

Et ne quis in futurum ex posteris meis reclamator accedat, Sigilli & imaginis meæ impressione confirmo: eo dumtaxat tenore, ne deinceps terras mihi censuales sibi conquirant, nisi prius benevolentiam & assensum meum habeant.

Testes sunt hujus Conventionis,
Domnus Godescalcus, Episcopus Atrebatensis, in cujus præsentiâ res definita est.
De Clericis,
Lucas, Archidiaconus.
Petrus, Betuniæ Decanus.
Hugo, Advocati Capellanus, frater Archidiaconi.
Magister Robertus de Albiniaco.
De Militibus,
Libertus de Carenci,
& Robertus frater ejus.
Joannes de Beuri.
Hugo de Ballolio.
Balduinus de Atrebato, ejusdem Advocati cognatus, & alii multi.

MOUCHY AU BOIS, parochia Diœcesis Atrebatensis, sub Decanatu de Passu, cujus Jus Patronatus in hodiernum diem pertinet ad Abbatem Corbeiensem, Ordinis S. Benedicti, juxta Perronam in Picardia.

CA-

CAPUT XXX.

Theodoricus Alsatius *Comes Flandriæ, ad instantiam* **Milonis** *Teruanensis Episcopi, Arcem* Morinensem, *ab Arnulpho Advocato contra Sacerdotii libertatem readificatam, everti jubet anno* 1142.

Ex Archivis Ecclesiæ Morin.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen. Ego Theodoricus Dei gratia Flandrensium Comes, notum fieri volo tam præsentibus quam futuris, quod dilectus noster Dominus Milo Episcopus Teruanensis lacrimabilem in Curiâ nostrâ super Arnulpho Teruanensi Advocato querimoniam deposuit, sibique de subjectis malitię ejus capitulis justitiam fieri postulavit.

Arnulphus, inquit, cum esset homo noster ligius, usurpatione quâdam justitiæ Homines sanctæ Mariæ cepit, injuste spoliavit, multisque similibus Nos lacessivit injuriis, & ut securiùs solitam exerceret nequitiam, firmato, in loco ubi esse non debuit, nobis prohibentibus, Castello, ampliorem quam prius iniquitatis suæ exercuit malitiam.

Armatâ enim manu atria violavit, sanguinem in loco sacro fudit, parietes templi ligonibus fregit & suffodit, horrea nostra & domus Canonicorum nostrorum incendit; & super his omnibus nobis satisfacturus semel & iterum & tertiò vocatus cum venire contemneret, canonico Judicio excommunicatus est.

Hâc Ego Theodoricus Episcopi pulsatus querimoniâ, & insuper universis sanctæ religionis ordinibus, ut ei justitiam prosequerer inclamantibus, consilio Baronum meorum Advocatum illum ad justitiam vocavi, & quia venit, reus omnium judicatus est.

Proinde quia Prædecessores ejus, tempore Prædecessorum meorum, infra ambitum Civitatis Teruanensis nullum tenuerunt vel tenere debuerunt Castellum, illud quod in malitiâ suâ formavit damnandum & penitus extirpandum decerno. Et ne ab illo sive ab alio quolibet amodo infra Parochiam ipsius Civitatis, absque consensu Episcopi, omniumque Baronum Ecclesiæ, aliquod municipium ędificetur, penitus interdico.

Et ut Decreti nostri ratio rata & inconvulsa permaneat, tam testimonio subsignatorum quam Sigilli nostri impressione confirmo.

Signa Philippi & Milonis, Archidiaconorum Morinensis Ecclesiæ.

Signa Abbatum: Absalonis de sancto Amando,
Leonis de sancto Bertino,
Alvisi Bergensis,
Gossonis Aquicinensis,
Odonis Marcianensis,
S. Abbatis Hasnonensis,
Walteri Tornacensis,
Theodorici de Capellâ,
Manassæ Watiniensis,
Helmari Iprensis,
Isaac Formosellensis,
Guifridi de Claromaresch,
Henrici de Lischis,
Henrici de Nemore,
Joannis Boloniensis.

Signa Præpositorum: Rogeri Brugensis,
Balduini Furnensis,
Gerardi Audomarensis.

Signa Hermanni Decani,
Drogonis,
Theobaldi,
Baldevini,
Alelmi, Canonicorum Morinensium.

Signa Baronum & Principum terræ:
Sibillæ Flandriæ Comitissę,
Ivonis Comitis Suessionensis,
& Drogonis fratris ejus.
S. Gisleberti Bergensis Castellani,
Willelmi Audomarensis Castellani,
Henrici Broburgensis,
Michaelis Casletensis,
Anselmi Iprensis,
Roberti Insulensis,
Radulphi Brugensis.
S. Arnulphi Comitis Ghisnensis,
S. Hugonis de Ravenesberch,
Balduini Botel,
Christiani Strascella,
Balduini de Baillol,
Guidonis de Neela.
S. Ogeri & Bernoldi, Capellanorum Comitis.
S. Eustachii de Stinfort,
Balduini de Reninges,
Balduini de Lidresela.

Actum est hoc anno Dominicæ Incarnationis M. C. XLII.

CAPUT XXXI.

BALDUINUS *Ardrensis Toparcha donat anno* 1142. *Abbatiæ* B. M. de Capella *Ordinis S. Benedicti in Arthesia, Ecclesiam de* Ardra (*ubi antea fuerat Capitulum Canonicorum sæcularium*) *item Altare de* Bramis , *aliaque plura bona.*

Ex Archivis Abbatiæ S. Joannis Ipris.

IN nomine Sanctę & individuæ Trinitatis. Ego Balduinus de Ardâ succedens in hæreditatem patrum meorum , vidensque nonnullaquæ mei juris erant minus provide minusque rationabiliter actitari per negligentiam Præpositorum , dignum duxi pro posse & nosse corrigenda per consilium Seniorum.

Inter quæ cernens Ecclesiam Beati Audomari in Ardâ à Prædecessoribus constructam , Clericisque contraditam , religionis zelo destitutam , & Canonicali diligentiâ desolatam , consilio & auxilio Domini Milonis Teruanensis Episcopi & Cleri sui , tradidi pro animâ meâ , & pro animabus Prædecessorum meorum eandem Ecclesiam cum omnibus ad eam pertinentibus , in manus Theodorici Abbatis de Capellâ successorumque suorum perpetuo jure regendam.

Tradidi etiam eidem Theodorico Abbati suisque Successoribus totam terram illam , tàm solidam quam palustrem , quæ interjacet ab Austro & Aquilone inter Ardam & Brames , & ab Oriente ad Occidentem ab aquis de Ardâ & Brames convenientibus usque ad procinctum fossatorum. Ita sane ut ibidem Cellâ constructâ , Monachisque secundum discretionem Abbatis ibidem adhibitis , deficientibus Canonicis , Præbendæ eorum cum omnibus reditibus ad Præbendas pertinentibus, ad Cellam transeant Monachorum.

Dedi quoque præfato Abbati & Ecclesiæ suæ molendinum super aquam de Bramis constitutum , & vivarium adjacens liberum perpetuo possidendum.

Item dedi ei & Ecclesiæ de Capellâ piscariam in aquis de Ardâ & Bramis usque in Mercled defluentibus , tam de anguillis quam de cæteris piscibus ; ita videlicet ut nemini aliquo tempore sine licentiâ Monachorum de Capellâ liceat piscari , vel retia tendere in vivario supradicto , vel aquis pręnotatis.

Monachis autem in Ecclesiâ de Pomerio tam manentibus quam mansuris vel alias , si forte locum religioni suæ competentiorem consilio vel assensu Episcopi Morinensis elegerint , hanc attribui potestatem , ut in marisco de Ardâ * turbas , ut vulgo dicitur , fodiendi , emendi , & ad omnes usus suos , & Fratrum ac Sororum , ministrorumque suorum , acquirendi liberam semper & plenariam habeant facultatem.

* Turba : terra bituminosa in isto solo communis.

Comitatum quoque terræ superius inter Ardam & Bramas determinatę , tam solidæ scilicet quam palustris , bonâ eis voluntate contradidi.

Illud etiam religioni eorum adjeci , ut quicumque in Curiam Ecclesię præfatæ venerint , securum quò voluerint conducere possint. Et ut hæc Traditiò nullâ obliteratione possit aboleri , nec pravorum malivolentiâ perturbari , Litterarum apicibus annotari , & Sigilli mei impressione signari , Testiumque volui astipulatione roborari.

Sigillum Theodorici Comitis Flandriæ,
S. Milonis Episcopi.
S. Arnulphi Comitis Gisnensis.
S. Philippi de Mongardin.
S. Eustachii de Balinghem.

Actum est hoc anno ab Incarnatione Verbi M. C. XLII. approbante & infractores ac perturbatores ejus excommunicante : respondentibus cunctis , fiat , fiat : Amen.

Idem confirmat MILO *Teruanensis Episcopus , anno* 1142.

EGo MILO Dei gratiâ Morinensis Episcopus dilecto filio Theodorico de Capellâ Abbati , ejusque successoribus canonice instituendis &c. Tuis justę petitionis desideriis , Theodorice Abba , annuentes, quæcumque in præsens possides , aut in futurum juste adipisci poteris , Tibi tuisque Successoribus confirmamus ; & ut Tibi & Ecclesiæ de Capellâ rata perpetuo maneant, Sigilli nostri impressione signamus. In quibus hæc nominatim notificamus. Altare de Brames &c. Ecclesiam quoque de Ardâ , quam cum Balduinus dilectus filius noster per peccatum obtineret , nostro consilio & assensu tibi liberam cum omnibus appendiciis suis per manum nostram dedit &c,

Actum anno M. C. XLII.

Bulla INNOCENTII II. *Papæ , ejusdem argumenti , anno* 1206.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni Abbati & Conventui de Capellâ salutem & Apostolicam

benedictionem &c. Dilecti in Christo filii, vestris justis precibus inclinati, donationem Ecclesiæ Sancti Audomari de Ardâ cum suis pertinentiis, possessionibus, redditibus, piscariis, & rebus aliis, quam quondam Nobilis Vir Balduinus de Ardâ vobis piæ considerationis intuitu fecisse dignoscitur, & felicis recordationis Milo Morinensis Episcopus Diœcesanus loci dicitur confirmasse, sicut rationabiliter facta est, & in transcriptis Autenticorum ipsius Nobilis & Episcopi memorati contineri perspeximus, vobis & per vos Ecclesiæ vestræ authoritate Apostolicâ & præsentis Scripti Patrocinio communimus &c.

Datum III. Nonas Novembris, anno Pontificatûs nostri IX. Incarnationis Dominicæ M.C.C.VI.

Ejusdem argumenti Diploma extat apud Miræum Tomo I. Diplom. Belg. pag. 179. ubi corrigendus est error notabilis. Non enim Ardrense Canonicorum Collegium conversum est in Abbatiam Præmonstratensium, sed concessum Abbatiæ de Capella, Monachorum Benedictinorum, in Diœcesi Teruanensi.

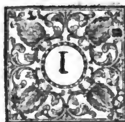
Porro Monasterium Capellæ destruxerunt Angli anno 1347; ideoque Martinus V. Pont. per Bullam datam anno 1419. (quæ extat pag. 62. hujus Tomi IV.) Abbatiam suppressit, & bona illius incorporavit Abbatiæ Montis S. Joannis ejusdem Benedictini Ordinis, quæ olim sita erat juxta Teruanam; nunc porro Ipras translata.

Eundem errorem notavit, ac justè corripuit Reverendiss. P. Hugo Episcopus Ptolemaïdis & Abbas Stivagii, in Annalibus Præmonstratens. Tomo I. pag. 186.

Brames, nunc *Bremes*, cujus fit mentio in his Diplomatibus, est Parochia Diœcesis Boloniensis, sub Decanatu Gisnensi, Patronatus Abbatis de Capellâ. Fuit olim Præpositura seu Prioratus Ordinis S. Benedicti, translatus in Ecclesiam Canonicorum oppidi Ardrensis.

CAPUT XXXII.

CONRARDUS II. *Imperator Ecclesiam Collegiatam* S. Servatii *Trajecti ad Mosam, ejusque Præposituram suscipit in protectionem anno* 1146. *eamque eximit ab exactionibus Comitis Lossensis.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Divinâ favente clementiâ CONRARDUS Romanorum Rex secundus. Omnia jura & leges hominum à Regibus Romanorum justâ & firmâ traditione tenentur tradita, eâ discretione & gratiâ, ut quod saluti hominum providerit tanta sublimitas, judicialis non violaret potestas.

Eâ rationis dispensatione & legali institutione non nova discernimus, sed antiqua confirmamus. Et de querimonia dilecti Cancellarii nostri *Arnoldi* Ecclesię S. Servatii Præpositi, sæpius coram nobis super Comite de Loss * depositâ, graviter dolentes, eò quod Comes Familiam Beati Servatii multis injuriis afflixerit, & Homines de *Fleytingis* † ad sua tria generalia placita in Dulcebergh injustè coegerit; quia præcipue Ecclesiis Dei justitiam debemus, Præposituræ sancti Servatii pacem de Comite, de ejus exactione, pernoctatione, angariis, precariis, in omnibus Villis suis generaliter præcipimus: specialiter tamen de *Fletingis*.

* Otto II. Comes Lossensis, Duraśii, Montis Acuti, Clari Montis &c. Sub-Advocatus Trudonensis. Obiit anno 1146.

† *Fleytinghen*, Parochia Diœc. Leod in partibus trans-Mosanis, sub Decanatu Mosæ trajectensi.

Ea enim Villa, ex quo Beato *Servatio* tradita fuisse perhibetur, semper hac lege hoc jure regebatur, regitur & regetur, ut omnis justitia spectet ad Præpositum, & Comes nullam habeat potestatem infra Villæ ambitum. Et hæc eadem Villa cum omnibus suis appendiciis legitimo ambitu cingitur, qui vulgari teutonico *Byvanc* dicitur; antiquitatis jure, & Principum judicio & attestatione libera à Comite, ab omni ejus exactione, pernoctatione, expeditione, angariis, precariis.

Homines etiam qui in potestate & ambitu prædictæ Villæ commorantur, à tribus generalibus Placitis Comitis, quæ in Dulcebergh obsidet singulis annis, ipso Comite præsente, liberos judicari fecimus, & hæc debitâ Banni nostri impositione confirmamus: & justè.

Quippe hæc eadem Ecclesia S. Servatii & alias in Comitatu habet Curias, *Niele*, *Koninckschem*, *Magglis*, * quæ simili antiquitatis tenentur jure: in quibus Comes nichil juris, nichil potestatis, nihil prorsus habeat justitiæ. Vulgò *Maes-Mechelen.*

Nec prætermittendum ratio justitiæ exigit, quod si ibidem aliquis furto deprehensus fuerit, non Comitis sed Præpositi tantum justitię subjacebit.

Idcirco autem Jus Præpositi & Curiarum Ecclesię huic Cartulæ inseruimus, & judicio Principum & scripto hujus Cartulæ à jure Comitis prorsus separavimus; ut ut unusquisque suo tantum jure sit contentus: quia tunc demum perfecta est justitia, si sic observatur, sicut unicuique est attributa.

Ministeriales etiam Beati Servatii nec de violata pace, nec de duelli impetitione, nec de aliqua causa Placiti respondere debent Comiti, cujus non subjacent Dominio vel potestati. Commune est autem omnibus supra-memoratæ Villæ hominibus, nullum prorsus nisi Regem tantùm Advocatum habere, nec alicujus Advocati Placitum obsidere.

Hæc ad honorem & justitiam Dei, judicio Principum confirmavimus, & Sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Quod si Comes vel aliquis alius huic nostræ Confirmationi temptaverit reniti, decem libras auri Regiæ persolvat potestati, & nostra Confirmatio firma & inconvulsa permaneat omni ævo.

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo C. XLVI. Indictione nonâ, regnante Conrado Romanorum Rege secundo, anno vero ejus nono.

Data in regio Palatio Aquisgrani, feliciter. Amen.

CAPUT XXXIII.

Conventio inita anno 1150. *inter* THEODORICUM *Comitem Flandriæ*, & MILONEM *Morinensem Episcopum*, *super juribus hujus suæ Ecclesiæ.*

Ex Archivis Ecclesiæ Morinensis

Uoniam generatio præterit & generatio succedit, memoriæ autem rerum gestarum optime ministrant indicia litterarum; Ego MILO Dei gratiâ Morinensis Episcopus, & Ego THEODORICUS eâdem gratiâ Flandriæ Comes, notum facere volumus tam præsentibus quam futuris, qualiter in diebus nostris Controversia & ambiguitas nostri Juris discernendi Consilio & examinatione personarum Ecclesiasticarum & Baronum Terræ nostræ recisa & determinata fuerit.

Primò itaque Banni, qui ex quâdam nostri temporis institutione tribus festis diebus matrimonia præibant, recisi sunt, propter mala plurima quæ inde accidebant, & reductum est matrimonium ad antiquam & Canonicam Consuetudinem. Illud quoque additum fuit, quod Clerici, viduæ, & pupilli, seu quęlibet personæ ad Ecclesiæ tutelam attinentes, de feodis & hæredibus ad jus sæculare pertinentibus, ab ipso jure sæculari ad jus Ecclesiæ non transibunt, nisi violentia aut oppressio præcesserit, vel eis subtractum vel denegatum fuerit, adeo manifeste, ut per legitimos Christianos valeant comprobare.

Neque hoc prætereundum, quod ex eâdem Institutione sancitum est, nemini licere de feodis, seu quibuslibet terris juri sæculari subjacentibus, Ecclesiæ donationem facere, nisi assensu Dominorum, & in præsentiâ Scabinorum. Sed tamen ne hujusmodi donationes omnino cassari vel Ecclesiis subtrahi valeant, super-additum est, quod Domini eas nullo modo poterunt impedire, nisi justam causam & rationabilem conditionem opponant.

Denique si ex Dominorum assensu & in Scabinorum præsentiâ donatio facta fuerit, jus Domini per omnia salvum manebit. Et quoniam malus mos inolevit, quod quidam ad imminuenda jura Dominorum, se & ædificia sua ad terras Ecclesiarum transferunt, stabilitum est, quod jura Dominorum in censu & cunctis Consuetudinibus integra debeant permanere; salvâ tamen pace Ecclesiæ, nec liceat Dominis infra possessiones Ecclesię manum mittere.

Ad hæc, ne quibuslibet rumoribus personæ quælibet infamentur, confirmatum est, ne quis vir aut mulier pro solâ famâ de adulterio sive de aliquo criminali ad causam vocetur, vel ad judicium ferri candentis impellatur, nisi Clericorum vel Synodalium accusatio præcesserit. Ad hunc videlicet modum, ut Synodales sub juramento suo interrogati secundum suam existimationem famam illam magis veram esse quam falsam profiteantur. Porro si desint Synodales, secundum prædictum modum Synodalium Clericorum, vel legitimorum vicinorum, recipiatur accusatio.

Placuit & illud apponere, quoniam hoc cognitum fuit, Burgenses aut rusticos qui intra vetus fossatum Flandriæ manent, nequaquam submonendos ad Sedem Episcopalem, quamdiu coram Decanis suis se juri non subtrahunt: nisi Ecclesias vel ea quæ attinent ad eas invaserint, aut in Clericum seu aliquam Ecclesiasticam personam manum miserint, aut in mulierem raptum fecerint.

Quoniam vero jura Ecclesiastica in censu & teloneis & vectigalibus per Burgensium conventiones & per libertates quas sibi vindicaverunt hactenus diminuta sunt, institutum est, ut omnia Ecclesiastica jura ad formam & integritatem quam ante conventiones habuerant, plenarie revocentur.

Sed & hoc ad antiquum jus attingere cognitum est, quod si quis forte judicio Ecclesiæ sub anathemate per annum & diem perstiterit, Comes de facultatibus ejus clamatori

matori damnum restituet, Episcopo damnum persolvet, reliquum in potestate suâ erit, & excommunicatus ille tamquam exlex . . . . in Curiâ non habebit. Hæc omnia rata erunt, salvis appellationibus.

Actum ab Incarnatione Domini anno M.C.L. coram his Testibus:
Philippo & Milone Archidiaconis,
Hermanno Decano,
Rogero Brugensi Præposito,
Gerardo Præposito Audomarensi,
Bonifacio Audomarensi Decano,
Matthæo Decano Islensi,
Balduino de Milham,
Drogone; Johanne, Petro; Widone,
Alulpho, Canonicis Ecclesię Teruanensis.
Gerardo Furnensi Decano,
Leone Abbate Sancti Bertini,
Theodorico Abbate Bergensi, & compluribus aliis Abbatibus, Præpositis, & Decanis. Laïcis autem;
Arnulpho Comite Ghisnensi,
Gilleberto Castellano Bergensi;
Henrico Broburgensi,
Waltherio Audomarensi,
Rogerio Cortracensi,
Eustacio de Gravinenges,
Renaldo de Becenes, & compluribus aliis.

CAPUT XXXIX.

CONRADUS II. *Imperator, amplissimo Diplomate possessiones Abbatiæ* Floreffiensis, *in Namurcesio (quæ totius Præmonstratensis Ordinis in Belgio est antiquissima) singulatim recenset atque confirmat, anno* 1151.

CONRADUS divinâ favente clementiâ Romanorum Rex Tertius. Piæ postulatio voluntatis tantò debet propensius effectu prosequente compleri, quantò constat postulantes majori fide ac devotione circa res Imperii nostri, & Personæ nostræ dignitatem attentius vigilare, ut & fidelium devotio laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat.

Quocircà noverit omnium fidelium nostrorum, tam futuræ, quam præsentis ætatis industria, quod petitione Viri venerabilis Abbatis Wibaldi sacrorum Monasteriorum Stabulensis videlicet & Corbeïensis, qui Imperio nostro diù multumque domi ac militiæ laudabiliter deservivit, inclinati, Scripta quondam Godefridi Comitis Namurcensis, & uxoris suæ Ermensendis Comitissæ, quæ de institutione Floreffiensis Monasterii facta fuisse cognoscuntur, in præsentia nostra, & Principum nostrorum recitari, & diligenter exponi fecimus.

In quibus continebatur, qualiter prædictus Illustris Comes unà cùm prænominatâ Conjuge suâ, ob animarum suarum remedium, Parochialem Ecclesiam de Floreffiâ, quæ est in honore Sanctæ Dei Genitricis Mariæ tradiderunt viro Religioso Domino Norberto, qui postmodum Magaburgensis Archiepiscopus factus est, & Fratribus tunc sibi subditis, eorumque Successoribus jure perpetuo liberè possidendam. Videlicet Decimam & dotem totius Ecclesiæ in agris, culturis, cultis & incultis, vineis, sylvis, pratis, pascuis, cum mansionariis, & cæteris rebus prædictę possessioni subditis.

Præterea Domum Parochiæ, & Capitaticum familiæ censum, videlicet qui solvunt super Altare. Advocationem verò totius possessionis & familiæ sibi supra-memoratus Comes retinuit, videlicet percussiones, sanguinis effusiones, cædes, manus immissionem in ancillis.

In eâdem quoque villâ Basilicam in honore sancti Martini, quæ possidebat Nonam de suis indominicatis, culturis & pratis, & sylvarum pascuis, & pecudum nutrimentis, & de molendinis, & de tribus culturis in unâquâque bonarium unum, & duo cortilia ad suprà-dictam Ecclesiam B. Mariæ, & prædictis fratribus, liberè, hoc est, absque ullo servitii genere in posterum solvendo, contradidit.

Cæteras verò Ecclesias, quæ filiæ appellantur, ordinandas & locandas per manus supradictorum Fratrum concessit; scilicet sanctum Laurentium de *Sarto*, sanctum Martinum de *Jodion*, sanctam Gertrudem de *Floreffiolo*. Dedit etiam Sartum unum, quod *Pontis* appellatur, prope Namurcum, & his qui erant de Familiâ suâ concessit, ut si quid pro eleëmosynâ de rebus suis, vel de Allodio, supra-dictis Fratribus conferre voluerint, hoc absque ullius contradictione, suâ & hæredum suorum permissione, facerent.

In quâ traditione filii ejus & filiæ omnes consenserunt pariter, videlicet Albertus, Henricus, Clementia, Beatrix, Adelidis.

Nos itaque, ut prælibatum est, his omnibus diligenter inspectis, & prædicti fidelis nostri, nec non R. viri Gerlandi Abbatis, qui nunc Floreffiensi Monasterio, sub institutione & Regulâ B. Augustini laudabiliter multis ibidem aggregatis fratribus præest, clementer acquiescentes, jam dictam Floreffiensem Ecclesiam, cum omnibus, quæ ibi à primâ ipsius fundatione us-

que in præsentem diem collata sunt, vel postmodum per succedentia tempora à cujuscumque Ordinis fidelibus conferentur, sub nostræ & Successorum nostrorum defensionis manu suscipimus; cunctaque ad tuitionem ejusdem; & ad utilitatem & honorem Monasterii, & personarum inhabitantium pertinentia, sicut superiùs scripto comprehensa sunt, lege in æternum duraturâ per hujus Pręcepti Paginam corroboramus, & locum, atque ipsi pertinentia pręsentis Scripti Privilegio communimus.

In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: Curtem *Mellinga*, Curtem de *Harlomonte* (1) cum sexaginta bonariis, & decimâ ejus; Altare de *Capellâ*, & Allodium in *Capellâ*.

Item in eadem *Capellâ* terram *Follerini*, & terram Arnulphi, quam tenetis ab Ecclesiâ Lobiensi sub Censu duorum denariorum; Curtem de *Feronvillâ*, & dimidiam partem Decimę ejus, & terram quam tenetis in Valle-columbinâ, à Gualtero de *Vileir* sub censu septem solidorum, & quatuor denariorum. Molendinum quoque super *Sambram* fluvium in Allodio quod dicitur *Aulois*, cujus dimidiam partem tenetis à Gerardo Clerico, & Godescalco Fratre ejus. *Morelmeis*, sub censu duorum solidorum; reliquas verò duas partes ab Ecclesiâ B. Foilliani Fossensis, & à quodam Hugone Nobili Viro, sub censu duorum solidorum.

Item duo molendina *Wangis*, unum sub censu duorum solidorum, & alterum sine censu, & terram quam tenetis ab Hugone Multone circà *Sambram* in Parochiâ vestrâ.

Curtem etiam de *Vervis*, dimidiam partem Allodii de *Timeon*. Domum insuper Hospitalem de villâ *Wange* (2) cum omnibus appenditiis suis, sub redditu unius aurei, à Comitissâ Ermensende B. Petro oblatam. Dimidiam preterea Ardenellam, & triginta bonaria apud *Sartum sancti Bernardi*, & tertiam partem Postulæ. (3)

Item quatuor mansos terræ in *Hengelo*, quos dedit Ermensendis Comitissa, & quintum, quem dedit Henricus de *Lemborg*, & molendinum, quod Ebalus dedit vobis super *Pientum*. Item Ecclesiam *Obais*, & villam cum omnibus attinentiis suis, super quæ singulare Privilegium nos jam antea prædicto Venerabili Abbati Gerlando dedisse meminimus.

Hoc quoque firmissimo Decreto statuimus, ut obeunte ejusdem loci Abbate, Fratres ejusdem Monasterii liberam habeant facultatem eligendi regulariter Abbatem in Ordine & Professione suâ, tam de suo, quam de alieno, si ita opus fuerit Monasterio, absque Comitis Namurcensis & omnis alterius potestatis contradictione.

Si quis verò, quod non credimus, hujus Constitutionis nostræ Decreti præsumptuosus violator extierit, hujusmodi pœnâ spretæ Majestatis mulctetur, & centum libras auri persolvat, partem dimidiam Cameræ nostræ, partem verò alteram Abbati Floreffiensi & ejus Monasterio magnâ cùm satisfactione illaturus. Et ut hæc Regiæ Autoritatis Pagina à nullo unquam violari præsumatur, eam Sigilli nostri impressione signari pręcipimus, Testesque, qui adfuerunt, subtus annotari mandavimus.

Arnoldus, Coloniensis Ecclesiæ in Archiepiscopum electus, Regiæ Curiæ Cancellarius.

Hardwigus Bremensis Archiepiscopus.
Othelricus Halverstadiensis Episcopus.
Everardus Merseburgensis Episcopus.
Wiemannus Cicensis Episcopus.
Daniel Pragensis Episcopus.
Evrardus Bambergensis Episcopus.
Guichardus Wirceburgensis Episcopus.
Burchardus Argentinensis Episcopus.
Conradus Wormaciensis Episcopus.
Wibaldus Stabulensis & Corbeïensis Abbas.
Marcus, Fuldensis Abbas.
Henricus Hersveldensis Abbas.
Otto, Palatinus Comes de Bavariâ.
Lothowicus Landgravius de Thuringiâ.
Conradus Marcgravio de Within.
Adelbertus Marcgravio de Brandenburch.
Hermannus Comes de Wincenburch.
Ludovicus Comes de Loon, Pręfectus urbis Moguntiæ.
Poppo, Præfectus urbis Wirciburch.
Guichardus Præfectus Babenberg, & alii Nobiles & Ministeriales, & diversi generis homines.

Ego Arnoldus Cancellarius, recognovi.

Data anno Dominicę Incarnationis M. C. LI. Indictione XIV. anno vero Domini Conradi III. Regis invictissimi XIV.

Actum apud Wirciburch in Christo feliciter. Amen.

Diploma Friderici Regis Romanorum, prioris confirmativum anno 1153. aliaque multa in favorem Floreffiensis Abbatiæ concessa, vide in Documentis Annalium Præmonstratensium Authore R. P. Hugone Abbate Stivagii ejusdem Ordinis, simulque Episcopo Ptolemaïdis.

(1) Herlaymont, Præpositura S. Huberti, Præmonstratensium in Hannonia, sub hac Abbatia Fundavit Ottho de Traizegnies in suo Allodio.

(2) Wans, Præpositura Monialium Ordinis Præmonstratensis, juxta Leodium, in Diœcesi Leodiensi, ab Abbatia Floreffiensi dependens.

(3) Postula, vernaculè *Postel*, in Campinia, Diœcesis Buscoducensis, olim fuit Hospitale quod à Magistro seu Præposito regebatur, & à Religiosis Floreffiensibus habitabatur. Hodie est Abbatia specialis. Vide Tom. I. Diplom. Belgic.

CAPUT XXXV.

THEODERICUS *Comes Flandriæ concedit anno* 1151 MILONI *Morinensi Episcopo Jus Patronatus Ecclesiæ S. Martini, oppidi Hesdiniensis, in qua extat Capitulum XII. Canonicorum, hodie Diœcesis Audomarensis.*

EGo THEODERICUS, divinâ miseratione Flandrensis Comes. Notum fieri volo universis in Christo fidelibus tam posteris quam modernis, qualiter controversia inter me & Dominum MILONEM venerabilem Morinorum Episcopum pro Ecclesiâ Clericorum de Hesdinio aliquamdiu habita, per Ecclesiasticas personas & Barones meos Deo donante fuerit terminata.

Ego siquidem, & filius meus Philippus, consilio & petitione uxoris meæ Sybillæ, nec non assensu Baronum meorum, quidquid juris in præfatâ habebam Ecclesiâ, causâ Dei & salutis animæ meæ & prædecessorum meorum, liberè & quietè contuli Deo & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Teruanensis in manu præfati Episcopi M. & & successorum ejus, ad opus Clericorum ibidem constituendorum Canonicè & in ordine Clericali.

Actum anno Domini M. C. LI. Testes;
Geraldus Tornacensis Episcopus,
Rogerus Præpositus Brugensis,
Gerardus Præpositus Castellensis,
Leonius Abbas sancti Bertini,
Theodoricus Abbas sancti Winnoci,
Godescalcus Abbas de Ham,
Gislebertus de Bergis,
Henricus de Broborgh,
Balduinus de Baliol,
Arnoldus Comes Guinensis,
Rogerus Castellanus Gandensis.

CAPUT XXXVI.

THEODERICUS *Comes Flandriæ concedit anno* 1155. *Abbatiæ Sancti Vedasti Monachorum Benedictinorum in Arthesia, Terram de Baudimont.*

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego THEODERICUS Flandriarum Comes. Quoniam dies nostri sicut umbra prætereunt &c. Notum sit igitur omnibus tam futuris quam præsentibus, quod Ego Theodoricus Flandriarum Comes, Deo disponente, à quo omnis potestas ordinatur, terram illam Beati Vedasti, quę (1) *Balduini-Mons* vocatur, petitione Monachorum ad inhabitandum dari, absque guaveli solutione concessi. Pro ipso autem guavelo Abbas Sancti Vedasti, vel Præpositus Ecclesiæ, dabunt Comiti quotannis duodecim mencaldos avenæ &c.

Hanc Ego Theodoricus Conventionem legitime factam, quia labilis hominum memoria, ne qua oriatur imposterum controversia, scribi præcipimus, Sigillique nostri impressione roborari, legitimis subsignatis Testibus.

Signum Sybillæ Comitissæ.
Signum Philippi Comitis.
Signum uxoris ejus Elisabeth.
Signum Roberti Advocati de Bethunia.
Signum Elberti de Carenei.
Actum anno Incarnati Verbi M. C. L. V. annuente Rogero de Wavrin &c.

(1) BALDUINI-MONS, hodie *Baudimont*, olim Prioratus Benedictinorum, ab Abbatia Vedastina, apud Arthesios, dependens.

CAPUT XXXVII.

THEODERICUS DE ALSATIA, *Comes Flandriæ, concedit anno* 1156. *Abbati & Monachis S. Petri juxta Gandavum, Ordinis S. Benedicti, immunitatem ab omni Theloneo.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego Theodericus Dei gratia Flandriæ Comes, omnibus tam futuris &c. quod Sigerus dilectus nobis Abbas sancti Petri Gandensis ad nos venerit, conquerens se Fratresque suos in diversis Comitatûs nostri locis ad solvendum Theloneorum debita cogi, quæ à Regibus Franciæ & Comitibus Flandriæ jam olim Ecclesiæ suæ constant indulta fuisse.

Nos igitur, inspectis eorum Privilegiis, quibus Theloneorum indulgentiæ continebantur, etiam ipsis omnes omnino Theloneorum exactiones in omnibus Regni nostri locis, ubicumque & undecumque solvuntur, præfatæ Ecclesiæ nunc & imperpetuum indulsimus; & ne quam deinceps super hiis vexationem Ecclesia patiatur, id Litteris annotari, & Sigilli nostri impressione signari præcipimus, eorum qui intererant nominibus subnotatis.

S. Theoderici Comitis,
S. Rogeri Castellani Gandensis,
S. Rogeri de Petinghem,
S. Arnoldi de Aldenarde,
S. Rassonis de Gavra,
S. Stepponis Dapiferi de Aloft,
S. Eustachii de Grammina,
S. Godefridi, Simonis, Isuini, Wasselini & Philippi, oppidanorum.

Actum Gandavi, Anno Domini M. C. LVI.

CAPUT XXXVIII.

HENRICUS *cognomento* CÆCUS, *Comes Namurcensis, renovat ac confirmat anno* 1159. *Ecclesiæ* S. Albani *Namurcensi, nunc Cathedrali, Curiam cum Majore, Scabinis &c. antea ab Alberto II. Comite concessam.*

Ex Archivis Eccl. Cath. Namurc.

* Deest initium Diplomatis.

NE * bonorum oblivioni memoria traderetur, Antecessorum eorum opera commendavimus perpetuitati litterarum. Notum sit igitur omnibus, tam præsentibus quam futuris, quod ALBERTUS illustris Namurcensium Comes nostram (in qua ipse cum heredibus bonæ indolis requiescit) ædificavit Ecclesiam; quam, futuræ non immemor resurrectionis, tanto ditavit honore, tantâque sublimavit libertate; ut quicumque allodium Beati Albani Martyris, infra vel extra Parochiam obtineret, si aliquid forte unde Bannum * oriretur accideret, nullatenus argueretur, nisi in præsentia Præpositi Canonicorumque in Capitulo Ecclesiæ, præsidente Villico, & propriis ejusdem Ecclesiæ judicantibus Scabinis, responderet.

* Alibi legitur Placitum.

Domus quoque super allodium, infra tamen Parochiam Castelli, excubiæ quam appellant *Guet*, respondere prorsus nihil neque persolvere teneretur.

Addidit præterea piissimus & sæpe-commemorandus Comes ALBERTUS, ut quicumque præfatæ censum Ecclesiæ, tam de molendinis quam de aliis Allodiis, ultra determinatum terminum, octo videlicet dierum, ausus fuerit retinere, Ecclesiæ Villicus jubente Præposito, Bannum accipiet, ullâ sine contradictione.

Huic autem honori detrahentes, Dominus Henricus, qui tunc Leodiense regebat Episcopium, in die Dedicationis Ecclesię, constituit sub Anathemate. Henricus vero, quartus ab ipso bonæ memoriæ Alberto, non minus quam boni patres, prælibatæ jura conservans Ecclesiæ, ne temporum longitudine, alicujus Successorum, Ecclesiam minus (quod absit) diligentis, occasio memoratam à pristina libertate exhæreditare valeret Ecclesiam, præsentem Chartam me dictante scribi præcepit. In qua, bonorum opera collaudans Antecessorum, prędictæ Ecclesiæ prædicta jura renovavit, renovata vero Sigilli sui munimine signavit.

Facta est autem hujus renovationis Confirmatio anno ab Incarnatione Domini M. C. LIX. Indictione VII. regnante Frederico 1159.

rico Imperatore, Henrico vero Episcopium Leodiense regente, consentiente & cohortante conjuge suâ Lauretâ; cohortantibus etiam Viris Nobilibus,

Philippo videlicet Advocato Meriliensi,
Arnulpho de Novilia,
Godescalco de Gelbercée,
Gilberto de Sombreffa,
Godefrido de Mozen,
Guillielmo de Werda, Godefrido.

Testantur etiam Theodericus Præpositus, Lambertus Decanus, Joannes, Thiricus, Embertus, Adam, Baldericus.

Horum etiam testimonium confirmant, de Familia, Godefridus, Guarnerus, Lambertus, Libertus, Henricus, Franco, Joannes. Et de Burgensibus, Thomas, Anselmus; Hugo, Balduinus, Theodoricus, Godefridus, David; & multi alii; quorum si scriberentur nomina, oculos fastidirent legentis.

Hanc igitur Libertatem Ecclesię, quicumque violaverit, universis repleatur maledictionibus in conspectu judicis universa cernentis. Fiat. Fiat.

Joannes Comes Namurcensis ac Dominus Bethuniæ eadem Jura ac Privilegia Curiæ Sti. Albani Namurcensis confirmavit, Diplomate gallico, datô anno 1423.

CAPUT XXXX.

PHILIPPUS DE ALSATIA *Comes Flandriæ, anno* 1164. *ejusque Nepos* BALDUINUS *Comes, dein Imp. Constant. anno* 1197, *concedunt Abbatiæ* Clarævallensi, *omnibusque Abbatiis ex ea ortis vel orituris, signanter* Clari-Marisci *in Arthesia, Privilegium Immunitatis ab omnibus oneribus, vectigalibus, &c.*

Niversis præsentes Litteras inspecturis, B. divinâ permissione Abbas Sti. Nicolai Furnensis, Ordinis Præmonstratensis, A. Præpositus & Magister Nicolaus Decanus S. Walburgis Furnensis, salutem in Domino sempiternam. Sciat universitas vestra, quod Nos Privilegia illustrium Virorum Ph. & Bald. quondam Comitum Flandriæ, non abolita, non cancellata, non in aliqua sui parte vitiata, vidimus, tenuimus, legimus & diligenter inspeximus; in hæc verba.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti Amen. Ego Philippus Dei gratiâ Comes Flandriæ, notum facio omnibus fidelibus tam futuris quam modernis, quod libertatem & confirmationem, quam Pater meus Theodericus Domino Bernardo * Abbati & Domui ejus Clarevallensi, omnibusque Domibus ejus concessit, & Ego simili modo concedo, & in perpetuum ratum esse volo. Videlicet ut per totam Terram meam & omnes transitus meæ ditionis, mei Comitatûs sive meæ potestatis, Claravallis & omnes Abbatiæ ex ea egressæ vel ulterius exituræ, vel etiam ab iis Abbatiis processuræ, quæ à Claravalle sunt progressæ; præcipuè Domus de Claromaresco, * in eundo & redeundo, à theloneo & passagio sint omnibus modis liberę. Quod quatenus ratum, stabile & imperturbatum permaneat, Sigilli mei impressione & authoritate, & Baronum meorum subscriptione confirmari jussi. Testes hujus Concessionis,

* Is erat S. Bernardus Abbas.

* Clairmarais, apud Audomaropolim.

Desiderius, Præpositus Brugensis.
Robertus, Præpositus Ariensis.
Matthæus, Præpositus Casletensis.
Hacketus, Decanus Brugensis.
Eustachius Camerarius,
Giselbertus, depositor Ariensis,
Waltherus de Locra.
Segerus de Boezinghem.
Lenardus..... Bernaldus, eorum nepos.
Balduinus filius.... de Aria.
Anselmus de Reighem.
Waltherus Gouda. Rogerus dispensator.

Actum est hoc, Furnis, anno Domini M. C. LXIV. Indictione XIII. concurrente tertio, Epactâ VI. II. Nonas Decembris.

EGo BALDUINUS Dei gratiâ Flandriæ & Haynoniæ Comes, notum facio fidelibus omnibus tam præsentibus quam futuris, quod libertatem & confirmationem, quam bonæ memoriæ Comes Flandriæ Philippus avunculus meus Domui Claævallis omnibusque Domibus ejus concessit, & in perpetuum concedet, & Ego, simili modo concedo, & in perpetuum ratum esse volo: videlicet, ut per totam Terram meam & omnes transitus meæ ditionis, mei Comitatûs, sive meę potestatis Claravallis & omnes Abbatiæ ex ea

egressæ, vel ulteriùs exituræ, vel etiam ab iis Abbatiis processuræ quæ à Claravalle sunt progressæ, præcipuè Domus de *Claromaresco*, in eundo & redeundo à theloneo & passagio, & è converso, & omnibus consuetudinibus sint omnimodis liberæ. Et præcipio, ne quis eis molestiam inferat, vel quamdam ab aliquo inferri permittat.

Quod ut ratum & stabile, & imperturbatum permaneat, Sigilli mei munimine & Testium suscriptione confirmare curavi.

Testes: Gerardus Præpositus Brugensis & Flandriæ Cancellarius.

Balduinus de Commines.
Petrus de Mainil.
Gerardus de Grimberghes.
Gerardus de Pingui-ripâ.
Theobaldus de Schirvelda, & alii plures.

Actum hoc Watanis anno Dominicæ Incarnationis M. C. XC. VII.

In cujus Inspectionis Testimonium, præscripto Scripto Sigilla nostra duximus apponenda.

Actum anno Domini M. CC. octogesimo sexto.

CAPUT XLI.

ROBERTUS DE BETHUNIA, *Advocatus Atrebatensis, anno* 1171 *restituit Capitulo Cathedrali B. M. V. in ea urbe, parochialem Ecclesiam de* Richeburs, *juxta Bethuniam; hodie* Risbourg *municipium, Marchionatûs titulo illustre.*

EGo ROBERTUS DE BETHUNIA, Atrebatensis Advocatus, & filius meus Robertus, notificamus tam futuris quam præsentibus, quod ex quo Ecclesia de *Richesburs* data fuit Canonicis beatæ Mariæ Attrebatensis, ut illam cum omnibus beneficiis ex ea provenientibus pacificè tenerent, nepos noster Robertus de Mancicurt puo quibusdam portionibus beneficiorum, quas sive justè sive injustè clamabat in Ecclesiâ de Richesburs, Ministros ipsius inquietavit, & Canonicis, in quantum licuit ipsi, damna intulit, & pro hujusmodi excessibus diu sententiam excommunicationis pertulit.

Risbourg in Arthesia.

Tandem verò à nobis & ab aliis amicis suis ammonitus, & sæpe correptus, pro excommunicatione quoque non parum territus, pœnituit, & Atrebatum veniens cum uxore sua Susanna, coram Altari beatæ Mariæ quidquid in Richesburs sive justè sive injustè, in decimis, in oblationibus, in messis currucationibus clamabat, in faciem totius Ecclesiæ werpivit: & pro salute tam sua quam uxoris suę, & omnium prædecessorum suorum, Canonicis in eleëmosynam concessit, per * wasonem & ramum super Altare beatæ Mariæ obtulit: fide quoque interposita, & sacramento præstito, cum Canonicis & Ministris Ecclesiæ in Richesburs pacem firmavit.

Deinde vero hanc Concessionem, & quam in Altari beatæ Mariæ ipse & uxor sua fecerat oblationem, in foro Bethuniæ coram nobis recognovit: præsentibus in testimonium advocatis, & Clericis & Militibus hominibus nostris legitimis, ipsius Roberti Paribus.

Adhuc etiam ipse Robertus nos rogavit, ut pro ipso plegiaremus, se firmiter observaturum quicquid Canonicis concesserat; & omnia quæ prædicta sunt, ut scripto commendata, Sigillo nostro confirmaremus, nihilominus postulavit.

Quod & fecimus: & hujus rei Testes sunt.

Clerici: Petrus, Decanus Bethuniæ.
Hugo Presbyter de Hersin.
Rogerus de Richesburs.
Milites: Joannes de Fossa.
Varinus de Alleuvagne.
Stephanus de la Beuriere.
Nicolaus de Bailly.
Balduinus de Planca.
Varines de Anesin.

Factum anno Domini M. C. LXXI. Kalend. Februarii.

* Id est: per ramum & cespitem. Antiqua formula, in renunciationibus olim servari solita; unde processerunt voces *Werpire* & *effestucare*: de quibus plura apud Cangium in Glossario.

CAPUT XLII.

GODEFRIDUS III. *Brabantiæ ac Lotharingiæ Dux, benefacit anno* 1173 *Abbatiæ* Rodensi *Canonicorum Regularium, in Ducatu Limburgensi.*

Ex Archivis Abbatiæ.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego GODEFRIDUS Dei gratia Dux Lotharingiæ. Notum facimus tam præsentibus quam futuris in perpetuum, quod quædam Kunisa filia Hermanni de Riferscher cum eodem patre suo & omnibus coheredibus suis, simul etiam cum marito suo Hermanno, quamdam partem Decimæ, quam à Nobis in territorio *Lommersheim* jure feodi possederat, per manus nostras Rodensi tradiderunt Ecclesiæ, & coram idoneis testibus solemniter postea huic suo renunciaverunt feudo.

Familia Ducis Brabantiæ.

Quo facto, tam Ego, quam Dominus Henricus de Lymburg & filii mei Henricus & Albertus prædictam Decimam pro anima uxoris meæ Dominæ Margaretæ omniumque parentum nostrorum, Rodensi delegamus Ecclesiæ.

Hoc ergo ut ratum & inconvulsum permaneat, sigillo nostro munimus: imprecantes, ut si quis ea quæ secundum Deum & consuetudinem Terræ rationabiliter facta sunt, infringere temptaverit, regno Dei privetur, & infernalibus pœnis (nisi resipiscat) mulctetur.

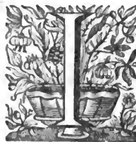
Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo tertio, Indictione VI. concurrente Septimâ, sub testibus idoneis; quorum hæc sunt nomina. 1173.

Christianus Canonicus Bonnæ.
Hermannus frater ejus.
Godeschalcus de Bodenhem.
Ludovicus & frater ejus Embrico;
& quam-plures de familia Lommirsheim.

CAPUT XLIII.

PHILIPPUS *Comes Flandriæ, benefacit anno* 1175. *Abbatiæ B. M.* de Dunis, *Religiosorum Cistercienfium; quæ nunc Brugis consistit.*

Ex Chartulario Cameræ Rationum Insulis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego PHILIPPUS Dei gratia Comes Flandriæ & Viromandiæ, tam modernis quam posteris, im-perpetuum. Notum esse volo, me scilicet Ecclesiam sanctæ Mariæ de *Dunis* cum omnibus appendenciis suis tuendam suscepisse, ut quietè divinis laudibus & orationibus possit vacare, & nemo eos presumat perturbare.

Concessi etiam immutabiliter præfatę Ecclesiæ, ut in ea parte solitudinis meæ, qui dicitur *Muer*, quæ à patre meo & à matre mea, necnon & à me-ipso hereditario Jure possidenda concessa fuerat, & Domum construere & liberè liceat possidere, ad custodiendas *Turbas* quas in prefata fodi faciet solitudine. Insuper & viam quæ dicitur *Crucewech*, ab Arena Dunarum usque ad domum predictam, à matre mea dudum eidem Ecclesiæ legaliter in hęreditatem concessam, & ab hinc viam, quæ dicitur *Moniewegh*, usque ad *Such-Muer*, liberam concedo; & ne quis infra terminos eorum publicas inquisitiones facere, vel cetera ad compescendos rusticos instituta super eos infringere præsumat, interdico.

Præterea amore Fratrum apud Dunas Deo & Beatæ Mariæ servientium, quatuordecim mensuras Terræ, quas *Wilbertus* filius *Erkembaldi* Jure Feodi à me tenuerat, in manus meas ab ipso resignatas, in hæreditatem recepi, & eas ab omni debito servitutis emancipans, præfatæ Ecclesiæ in hęreditatem dedi. Quatuordecim vero mensuratas hæreditatis *Wilberti* in hæreditatem de manu ejus suscipiens, eas ipsi in feodum reddidi.

Ut autem hujus rei gestio per omnem sœculi decursum rata, & ab omni calumpniæ periculo deffensa permaneat, Sigilli mei autoritate & subscriptorum testimonio eam confirmavi.

S. Gerardi Cancellarii,
S. Hugonis Abbatis Furnensis,
S. Walteri de Locris,
S. Radulphi Furnensis Castellani,
S. Gilleberti Senescalli de Aria,
S. Balduini de Hondescota,
S. Enorolfi Schedinus,

S. Lamberti Lusti,
S. Leonii,
S. Henrici filii Siburge,
S. Guidonis filii Regnardi Pil.

Actum hoc est Furnis, anno ab Incarnatione Domini M. C. LXX. quinto.

CAPUT XLIV.

Philippus, *Flandriæ Comes, instituit fundationem pro pane & vino ad Sacrificium Missæ, in Ecclesia Cathedrali Atrebatensi, anno 1177.*

Ex Cartulario MSS. Capituli Atrebat.

EGo Philippus Flandrensium & Viromandiæ Comes, notum esse volo omnibus, quod pro salute animæ meæ dedi in eleëmosynam Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Atrebatensi XL. solidos singulis annis accipiendos Bappalmis ab eo qui redditus meos ibidem colligit, in Dominica Palmarum.

De istis vero denariis statui, ut solummodo procurentur vinum & panis ad conficiendum Sacrificium Altaris.

Ne igitur hæc eleëmosyna possit ab aliquo infringi vel cassari, Sigilli mei authoritate eam confirmari præcepi, anno Domini M. C. LXX. VII.

CAPUT XLV.

Philippus *Comes Flandriæ benefacit Abbatiæ Ninivensi Ordinis Præmonstratensis, Diœcesis Mechliniensis, anno 1177.*

Ex Camera Rationum Insulis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, imperpetuum. Ego Philippus Flandriæ & Viromandiæ Comes notum esse volo omnibus, quod pro salute animæ dedi in eleëmosynam Ecclesiæ de *Ninive* quadraginta solidos, singulis annis capiendos Brugis in Dominica Palmarum, ex officio Lambitni Notarii. De istis vero Denariis statui, ut solummodo procurentur Vinum & Panis ad conficiendum Sacrificium Altaris.

Ne igitur hæc eleëmosyna ab aliquo possit infringi vel quassari, mei auroritate eam confirmari percepi, anno Domini M. C. septuagesimo septimo.

CAPUT XLVI.

Philippus Alsatius *Comes Flandriæ, confirmat beneficium ex dono Gerardi Albi, in favorem Leprosarii B. M. V. Gandavi, circa annum 1180. Hodie est Abbatia Monialium Benedictinarum.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen. Ego Philippus Flandriæ & Viromanduæ Comes, tam præsentibus quam futuris notum fieri volo, quod Terram novam, quam Gerardus Albus possederat, per manum meam, in Ecclesia B. Mariæ Gandavi, ad usus Leprosorum & aliorum ibidem militantium, pro anima sua & Antecessorum suorum concessit.

Prætaxatam itaque terram præfatus Gerardus suo in tempore in XXII mensuras divisit, & unamquamque sub censu quatuor solidorum annuatim constituit, quorum dimidietas in Natali Domini, reliqua vero dimidietas in nativitate B Johannis Baptistæ est persolvenda.

Præterea quotiescumque possidentium aliquem mori contigerit, heres ejus ea quæ pater possidet, à Magistro Hospitalis & confratribus requiret, & absque omni relevio & exactione Domum hereditatis suæ de manu illorum gratis recipiet. Si vero aliquis portionem quam in prælibata terra haberet vendidit, Magister Hospitalis tam ex vendente quam ex emente XVII. nummos ex mensura habebit, ex dimidia novem. Si vero plus minusve vendidit, secundum quod ratio exiget, plus minusve Hospitale habebit.

Nemo etiam nisi de assensu & voluntate Magistri Hospitalis, quod etiam gratis debet concedere, eam invadiabit. Insuper ab inhabitatoribus aliquam exactionem vel aliquid

quid simile opus nemo exiget, sub soluto censu constituto, ex quo per annum & diem in ea sine impetitione & calumnia habitaverint, ab omni debito liberi sua in pace & & quiete possidebunt.

Magnam autem justiciam mihi retinui, minorem vero eis reliqui. Ceterum si quis eorum mercator extiterit, non strictiori lege quam ceteri oppidani Gandenses alicubi teneri poterit.

Ut autem hoc ratum inconvulsumque permaneat, presentem Paginam Sigilli mei appensione & subscriptarum testimonio personarum muniri feci.

✠. G. de Mecines, Insulensis Præpositi.
S. Sigeri Notarii Gandensis.
S. Symonis, Portarii, fratris ejus.
S. Georgii Presbyteri.
S. Symonis Notarii Gandensis.
S. Magistri Danielis, Clerici Comitis.

CAPUT XLVII.

PHILIPPUS *Comes Flandriæ, benefacit anno* 1181. *Abbatiæ B. M. de* Avenis, *Monialium Nobilium Ordinis S. Benedicti, juxta Atrebatum.*

Ex Chartulario Cameræ Rationum Insulis.

EGo PHILIPPUS Flandriæ & Viromandiæ Comes, notum esse volo, tam futuris quam præsentibus, quod ad instantiam precum carissimæ Sororis meæ GHERTRUDIS, quondam *Morianensis* Comitissæ, pię ipsius devocioni placido occurrens assensu, pro animabus nostris & Antecessorum nostrorum volui, dedi & approbavi Elemosynam quam ex redditibus sibi ad vivendum assignatis Ecclesiæ beatæ Mariæ *De Avesnes*, assignavit, videlicet decem libras ex officio Lambini Notarii, in Purificatione Beatæ Marię Brugis annuatim persolvendas.

Gallicè *Mortagne.*

Conventus tamen pitantiam aliquam habeat in die utriusque Anniversarii, & in Kalendario Anniversario nostro notato, sicut Fratribus suis, ita Nobis orationum suarum perpetuò impendant beneficium, non pretii sed sanctæ caritatis intuitu.

Ut igitur hæc Eleëmosyna nostra rata & inconcussa permaneat, Sigilli mei autoritate & Testium subscriptione præsens Scriptum muniri curavi.

S. Roberti Advocati,
Roberti filii ejus,
Hugonis de Oisy,
Michaelis Constabularii,
W. de Locris,
Walteri de Atrebato,
Ghilberti de Aria,
Theobaldi Militis Templi,
Gerardi De Mecinis, Sigillarii Comitis;
S. Sagalonis Huguedin.

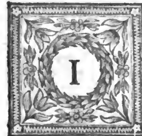
Ego quoque BALDUINUS Comes Hannoniæ, & MARGARETA Uxor mea, concedimus & approbamus, & Sigillorum nostrorum autoritate confirmamus.

Actum est hoc anno Domini M. C. LXXXI.

CAPUT XLVIII.

PHILIPPUS ALSATIUS *Comes Flandriæ benefacit anno* 1183. *Ecclesiæ Beatæ Mariæ de* Coesvoorde *in Wasia, quæ hodie destructa est.*

Ex Camera Rationum Insulis.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.

Ego PHILIPPUS Dei gratia Flandriæ & Viromandiæ Comes, notum esse volo tam presentibus quam futuris, quod venerabili Domui Beatæ Mariæ de Coffard in eleëmosynam tradimus ad honorem Dei & sanctæ Mariæ, pro salute mea & prædecessorum meorum Domum quamdam ex silva mea ibidem edificatam, in perpetuum possidendam.

Donavi etiam ibi Deo servientibus terram Maris, inter Offenesse & Hontenesse jacentem, quæ Werplant sive Zand vocatur, & quicquid ad eam juris pertinet, vel quicquid deinceps ei ex Mari accreverit, ut sit adversus eorum.... eleëmosinarum & pauperum illic advenientium.

Ut autem hæc Donatio mea in perpe-

tuum firma & stabilis & absque ullius Successorum meorum perturbatione inconvulsa permaneat, Sigilli mei auctoritate & subscriptorum Testimonio eam communiri.

S. Philippi Comitis.
S. Gerardi, Præpositi Brugensis,
S. Rassonis de Gavera,
S. Theodorici de Beverna,
S. Balduini fratris ejus,
S. Walteri de Nivella,
S. Gerardi de Haslet,
S. Theodorici de Donsa,
S Waltheri Busci Venatoris,
S. Willelmi filii ejus,
S. Dirkini de Basseveldе,
S. Wilhelmi filii ejus,
S. Willelmi de Marka,
S. Sigeri de Likevelde,
S. Walteri filii ejus,
S. Walberti de Berdame,
S. Balduini Kustinc,
S. Willelmi de Warneston.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXXXIII.

Altare de *Coesvorde* inter Diplomata Miræi reperitur confirmatum Abbatiæ S. Petri juxta Gandavum: anno 1140. per Simonem Episcopum Tornacensem Tomo II. pag. 967. & anno 1150. per Gerardum Episc. Tomo III. pag. 48.

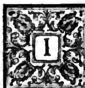
Ex superiore Diplomate Philippi Alsatii, apparet illic fuisse olim quosdam Deo servientes, sive Communitatem Religiosam. Ast equidem parochia hæc jam pridem destructa sive absorpta est: ac pro ea Abbas S. Petri cum Capitulo Cathedrali Tornacensi præsentat alternatim ad Ecclesiam S. Ægidii in Wasia.

Ossenesse & *Hontenesse*, parochiæ in hoc Diplomate memoratæ, sunt juxta Hulstum in Flandria versus mare & aliquando undis absorptæ, dein vero reaggeratæ. Quæ omnia penitiùs inquirenda sunt ab incolis. Ita Sanderi Flandr. Tom. I. pag. 216.

CAPUT XLIX.

HENRICUS *Comes Namurcensis ac Luxemburgensis, confirmat circa annum 1186 Fundationem Prioratûs Benedictinorum in* Ouseldingen, *à Molismensi ejusdem Ordinis apud Gallos Abbatia dependentis. Hodie Luxemburgensi Collegio Societatis Jesu incorporatus est.*

Gallicè *Useldange.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS, Dei gratiâ Namurcensis & Luceburgensis Comes, tam futuris quàm præsentibus notum volo fieri, locum S. Lamberti in *Altari*, qui juxta Rosslenges situs est, cum omni allodio, quod de dote illius Ecclesiæ est...... vel aliquis, sive liber, sive Ministerialis de Comitatu meo, ob remedium animæ suæ eidem loco assignare voluerit, & quod ibidem agrorum habeo, Ecclesiæ Beatæ Dei genitricis Mariæ de *Molismo*, ob meorum Antecessorum & meam salutem in perpetuum, cum omni libertate me contradidisse.

Hodie Attert.

Et quia justis petitionibus facilis tribuendus est assensus, Fratri Richardo bene petenti, & justè, bono animo annuisse: locum vero inhabitantium ubicumque fuerint sub protectione & tutelâ Dominii nostri quasi dominicaturam propriam tenere & observare.

Hujus rei Testes sunt,
Magister Petrus, Prothonotarius meus.
Magister Guilielmus &c.

OUSELDIGNEN, gallicè *Useldange*, olim oppidulum munitum Ducatus Luxemburgensis: de quo lege Berthelii Luxemburgum pag. 206. Prioratus ibidem fundatus dicitur à Domina loci, quę in Ecclesia primaria tumulata jacet. Annus fundationis non adnotatur.

Porro Collegium PP. Societatis Jesu Luxemburgi erectum fuit anno 1585, eique per Bullam Sixti V. Pont. rogante Philippo II. Hispan. Rege obtentam, in dotem assignati fuere Prioratus quatuor hujus Provinciæ, qui temporum injuriâ à Monachis suis derelicti habebantur: ad conflandos proventus 5000 floren. tam pro Collegio quam pro Gymnasio.

I. Prioratus de *Aiwaille*, olim Cluniacensis Ordinis, cujus fundatio extat Tomo I. horum Diplom. Belgic. pag 358.

II. Prioratus S. Walburgis de *Chiny*, olim dependens ab Abbatia S. Arnulphi Metensi, de cujus Fundatione vide eundem Tomum I. pag. 670.

III. Prioratus de *Ouseldinghen*, qui à Molismensi Benedictinorum Abbatia, Diœcesis Lingonensis antehac dependebat. Hujus mentio fit hoc Diplomate.

IV. Prioratus *Vallis Monachorum*, prope Avioth, primo milliari à Monte-medio, in Ducatu Luxemburgensi: olim à Sti. Audoëni apud Rothomagenses Abbatia dependens. Consule Luxemburgum Bertelii pag. 208.

De *Molismensi* Abbatia, vide Tom. I. Diplom. Belgic. pag. 137.

CAPUT L.

GODEFRIDUS III. *Brabantiæ Dux, in favorem Abbatiæ Gemblacensis Ordinis Sti. Benedicti, Oppidum Gemblacense in Gallo-Brabantia, Libertate donat, anno* 1187.

Ex Cartulario Abbatiæ.

IN nomine Domini Dei Salvatoris mundi. Quoniam dicta vel facta priorum litteris mandata transeunt ad notitiam posterorum, & magis probabile fit & ydoneum memoriæ, quidquid sub oculis repræsentatur & attestantur litteræ: Ego GODEFRIDUS Dei gratiâ tercius hujus nominis Dux Lovaniensis, unà cum dilecto filio meo HENRICO, Notum facio pręsenti Carta, omnibus successoribus nostri Ducatus & honoris, qualiter Ego in diebus JOHANNIS Abbatis, Burgum Gemblacense, per B. GUIBERTUM Imperiali munificentia olim libertate datum, sed ab ipsa libertate per incuriam & insolentiam Principum Terræ quodammodo prolapsum, antiquæ libertati restituerim: quibusve legibus ipsam libertatem im-perpetuum tenendam instituerim.

Assensu dilecti filii mei Henrici, rogatu prædicti Abbatis & totius Ecclesię, consilio Hominum meorum, pro salute animæ meæ & Antecessorum meorum institui, ut infra Burgum, & precariam & vigiliam Burgi nulla petitio mortuę manus fiat im-perpetuum omnium illic inhabitantium, undecumque venerint, cujusve Familiæ, meę vel alterius fuerint, & in Burgo anno uno & die manserint: nisi infra annum & diem à Dominis suis, me excepto, requisiti & legaliter retenti fuerint.

Si quis de Terra mea illuc ad habitandum venire voluerit, liberè veniat. De Abbatia vero nullus nisi meo permissu venire poterit.

Si quis forensis, vel de Abbatia in Burga domum, vel aream domus ab antiquo habuerit, ad id-ipsum redire ad habitandum liberè licebit.

Si qui Burgenses forinsecus operam in agris habuerint, oportuno tempore, sementis videlicet & messis, & mense servili illic ire, & habitare poterunt; peractâ vero operâ ad habitationem Burgi redibunt.

Donum hujus Libertatis & nostræ Concessionis pro salute animarum nostrarum, Ego & filius meus Henricus, præsentibus Nobilibus Viris Hominibus nostris, ad Altare S. Petri portavimus, & in conspectu omnium, quicumque hanc libertatem ulterius infringet, excommunicari fecimus.

Igitur ne quis successorum nostrorum hujus Libertatis prærogativam infringere præsumat, in testimonium Ecclesiæ & futuræ generationis huic Cartæ Sigilla nostra apposuimus, & Hominum nostrorum ydoneorum Testium nomina adnotavimus.

De Nobilibus Viris,
Waltherus de Ath,
Michael & Theodoricus, fratres de Birbacis,
Godefridus de Calmunt.
De Familia:
Arnulphus de Walehem, Antiqui Nobiles Gallo-Brabantiæ.
Reinerus & Guilielmus fratres ejus;
Reinerus de Hawrez,
Reinerus de Limal,
Arnulfus de Wesemale,
Arnulfus de Greis,
Guilielmus de Berdines,
Guilielmus & Bauduinus filii ejus.
De Familia & Hominibus Ecclesiæ,
Franco Villicus,
Waltherus de Corte,
Stephanus filius ejus, Guilielmus, Raimardus, & Balduinus fratres.

Actum anno Domini M. C. octuagesimo septimo. 1187.

CAPUT LI.

PHILIPPUS *Comes Flandriæ, renunciat anno* 1188 *in favorem Episcopi & Ecclesiæ Atrebatensis, omni Juri quo potiebatur in Villis de* Vitry & Fampons.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

IN nomine Stæ. & Individuæ Trinitatis, amen. Ego PHILIPPUS Flandrię & Viromandiæ Comes, præsenti Scripto notifico præsentibus & futuris, me dedisse & in perpetuum concessisse pro redemptione animæ meæ & Karissimæ Uxoris meę Mathildis Reginæ, Deo & Ecclesiæ Cathedrali Beatæ Mariæ Atrebatensi, in manu Petri ejusdem Episcopi, quicquid habebam ac in districto E-

piscopi, jus tamen de assensu Episcopi retinens in vita mea in parte districti quæ dicitur *Strata*, exercitium, cavalcheiam, talliam, altam justitiam, portam & calceiam in porta.

Quæ tamen omnia post decessum meum, si ea relinquere voluero in manum & in jus Atrebatensis Episcopi, revertentur ab ipso Episcopo quietè & liberè perpetuò possidenda. Quod si prolem de femore meo & de legitima uxore suscepero, si ipsa proles vel Ego in vita mea, tam supra-dicta quæ modo teneo, quam omnia alia quæ habet Episcopus à porta Stratę usque ad pontem nobis retinere voluerimus; Villam quæ dicitur *Vitreium*, vel Villam quæ dicitur *Fampons*, cum omnibus appendiciis & pertinenciis suis Episcopo Atrebatensi in Concambium dabimus, cum omni libertate & quiete perpetuò possidendam.

Pro hac autem eleëmosyna, sive concambium cum factum fuerit, Anniversarii dies obitûs mei & memoratę Uxoris meæ M. & Elisabethæ quondam Uxoris meæ, in eadem Ecclesia B. Mariæ Atrebatensi suis temporibus perpetuò celebrabuntur.

Præterea nec michi licebit Homines Episcopi in districto ejus manentes infra districtum meum ad inhabitandum sine ejus licentia recipere; nec Episcopo Homines meos modo simili, nisi de assensu meo, retinere licebit.

Hæc omnia à me benignè concessa, approbavit pariter & concessit jam dicta Uxor mea M. & ipse Episcopus cum meo Sigillo suum fecit sigillum apponi, subscriptis Testium nominibus, qui huic Concessioni fuerunt præsentes.

Signum G. Abbatis Aquicinensis.
✠ J. Abbatis Hannoniensis.
✠ J. Abbatis de Monte S. Eligii.
✠ W. Abbatis Aroasiensis.
✠ N. Abbatis . . .
✠ J. Archidiaconi.
✠ R. Archidiaconi.
✠ J. Decani.
✠ F. Cantoris.
✠ S. Magistri,
✠ G. Præpositi Insulensis.
✠ G. Præpositi Brugensis.
✠ J. Præpositi Duacensis.
✠ G. Castellani Atrebatensis.
✠ G. de Aria.
✠ N. de Robais.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXXXVIII. feliciter. Amen. 1188.

CAPUT LII.

Philippus Alsatius, *Flandriæ Comes, in Ecclesia B. M. V. Audomarensi, nunc Cathedrali, fundat Præbendam dictam de* Ruhault, *anno* 1189.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis amen. Ego Philippus Flandriæ & Viromandiæ Comes notum fieri in perpetuum volo quod pro salute animæ meæ & Antecessorum meorum nec non & Successorum, Capellanum perpetuum institui in Capellania mea de *Rubout*, & ei certos in perpetuum redditus, scilicet CCC. mensuras terræ apud *Oudemonstre*, cum decima earum & universo dominio eorum & justitia & comitatu, adhuc sex libras apud Ballolium ex Ministerio Gilii, de paraciori redditu in festo sancti Martini, & septem libras Furnis ex Ministerio Leonii Notarii in Purificatione sanctæ Mariæ annuatim solvendas. Quamdiu autem locus *Rubout* inhabitabitur, & Capella duraverit & domus, manebit ibidem Capellanus & donum Capellaniæ ad Dominum ... spectabit.

Si vero locum contigerit esse desertum, ad Ecclesiam Sancti Audomari Capellanus transferetur, & Capellania ad donum Præpositi spectabit: quam non nisi Presbytero poterit conferre. Qui quidem Canonicus dictæ Ecclesiæ erit contentus prædictis stipendiis, quos Canonicè in Ecclesia possidebit.

Quod ut firmius permaneat, constitutus est Petrus Capellanus & nunc Canonicus Ecclesiæ; & quicumque Capellanus fuerit Ruhouti institutus, Ecclesiæ Canonicus erit: contentus tamen prædictis stipendiis ad Capellaniam suam pertinentibus.

Hoc Donum autem ut ratum inconcussumque permaneat, tam præsentis Scripto Paginæ, quam mei impressione Sigilli, imo & subscriptarum Testimonio personarum munire decrevi.

S. Domini, Ven. Morinensis Episcopi.
S. B... Brugis & sancti Audomari Præpositi.
S. V.... Insulensis Præpositi.
S. W.... Decani sancti Audomari.
S. W.... Castellani sancti Audomari.
Actum anno Domini M. C. LXXXIX.

Confirmatio & Acceptatio Gerardi *Præpositi Ecclesiæ S. Audomari, eodem anno* 1189.

Ex Motivo Capituli Audomarensis contra Abbatiam Bertinianam. pag. 47. N. 66. in Probis.

EGo Gerardus Dei gratiâ sancti Audomari Præpositus, & Willermus ejusdem Ecclesiæ Decanus; universis tam præsentibus

ſentibus quam futuris notum fieri volumus, quod conſentiente Capitulo noſtro, Capellanum Comitis, *de Rubot*, Canonicum Eccleſiæ noſtræ conſtituimus, cum reditibus & cenſu, qui ad Capellaniam ipſius de Ruhot ſpectant.

Conceſſimus etiam ipſi .....

Inſuper fercula, quibus Canonicis teneor, ei adimplebo. In ferculis, quæ Canonici faciunt de proprio, ſicut Canonicus accipiet.

Actum anno Domini M. C. LXXX. VIIII. menſe Decembri, in die feſto Beati Thomæ Martyris & Cantuarienſis Epiſcopi. 1189.

CAPUT LIII.

Præpoſitura Montis-Frigidi, Canonicorum Regularium Ordinis S. Auguſtini Bruxellis, à Gilberto *&* Gerardo *Capellanis inchoata, ab* HENRICO I. *Brab. Duce fundatur anno* 1190. *&* *à* GREGORIO IX. *Pont.* Otthone *ejus Legato,* GODEFRIDO *Epiſc. Camerac. &* HENRICO III. *Brabant. Duce, annis ſequentibus confirmatur.*

Prima Fundatio.

HENRICUS, Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, dilecto ſuo G. Capellano ſalutem & gratiam ſuam. Cum decimam de Duysborch, Eccleſiæ S. Jacobi in Caldenberga, ad opus ibidem ſervientium legitimè contulerim, una cum bonis dictæ Eccleſiæ; & terras de Eggefort ſive de Waltergem, quas non poſſident, etiam adhuc plura collaturus &c.

Actum anno 1190.

II. *Bulla* Gregorii IX. *Pont. cœmiterium concedentis.*

GRegorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Epiſcopo Cameracenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Dilecti filii Præpoſitus & Capitulum S. Jacobi de Frigidi-monte in Bruxella nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum eorum Eccleſia, quæ ſæcularis extitit, in Regularem noviter ſit converſa, in fundo proprio habendi ad opus ipſorum cœmiterium juxta ipſam Eccleſiam, eis licentiam concedere dignaremur.

Volentes igitur tibi, qui loci Dyoceſanus exiſtis, hac in parte deferre, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus eiſdem, ſi expedire videris, poſtulata concedas, ſine juris præjudicio alieni.

Datum Reate, quarto Idus Junii, Pontificatûs noſtri anno octavo.

Gregorius IX. in Papam electus eſt anno 1227. adeoque datum fuit hoc ejus Decretum anno 1235. Collige ex dictis, Eccleſiam Frigidi-montis olim fuiſſe ſæcularem. Creditur ædificata ac ac fundata ab Ludovico Pio Imp. filio Caroli Magni: & fuit una ex Capellis ſub Eccleſia matrice ac parochiali S. Gudilæ. Dein à duobus Capellanis Bruxellenſibus Gilberto & Gerardo cœpta ibidem Religio Canonicorum Regularium, ut narrant ſequentia Diplomata.

III. Ottho, S. R. E. Cardinalis, Legatus Apoſtolicus, recipit Eccleſiam & Conventum Frigidi-Montis, in protectionem S. Sedis.

OTtho miſeratione divinâ S. Nicolai in in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus; . . . ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Dilectis in Chriſto, Præpoſito & Conventui S. Jacobi in Frigidi-monte, Ordinis S. Auguſtini Bruxellis, Diœceſis Cameracenſis, ſalutem in Domino.

Sacroſancta Romana Eccleſia devotos & humiles filios ex aſſuetæ pietatis officio propenſius diligere conſuevit, & ne pravorum moleſtiis agitentur, tamquam pia Mater ſuæ protectionis munimine confovere.

Nos itaque, qui ejuſdem Sedis vicem gerimus, veſtris poſtulationibus inclinati, perſonas, & locum in quo eſtis divino obſequio mancipati, cum omnibus bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſidetis, ſub Apoſtolicę Sedis protectione ſuſcipimus: ſpecialiter autem Eccleſiam de *Duysborgh*, Cameracenſis Diœceſis, cum pertinenciis ſuis; Decimas, & terras, & alia bona veſtra, Vobis à Nobili Viro Duce Brabantiæ piâ liberalitate conceſſa, ſicut ea juſtè canonicè & pacificè poſſidetis, Vobis, & per Vos Eccleſiæ veſtræ, authoritate Legationis quâ fungimur confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam noſtrę Protectionis & Confirma-

tionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare prçsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Apostolorum Petri & Pauli se noverit incursurum.

Datum Castell.... XV. Kal. Maii.

Ottho, dictus *Candidus*, de *Alerano*, è Marchionatu Montis-ferrati in Lombardia, creatus à Gregorio IX. Pontif. Cardinalis Diaconus anno 1227. dein ab Innocentio IV. Pont. creatus anno 1254. Episcopus Portuensis, durante Concilio Lugdunensi.

Videtur autem Diploma hoc tempore posterius, quam Bulla Gregorii Noni, cujus Legatus fuit Cardinalis Otto. Sed annus datæ incertus.

IV. *Godefridus, Cameracensis Episcopus, confirmat fundationem Præpositura Frigidi-Montis, pro Canonicis Regularibus, circa annum* 1230.

Godefridus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, universis has Litteras visuris salutem in eo qui salvos facit sperantes in se. Sicut injusta & inhonesta petentibus totius exauditionis apud discretum judicem favor est denegandus, sic justa & salubria petentium desideria, exclusâ omni difficultate, facili exauditione sunt digna.

Hinc est, cur Nos salubri petitioni & justo desiderio dilectorum in Christo filiorum, *Gilberti* videlicet & *Gerardi* Capellanorum Bruxellensium, facili volentes occurrere consensu: qui (sicut pro certo intelleximus) tam sancto quam ardenti proposito, venerabilem plantam S. Augustini in virgulto Domini propagant & de novo initiant in Ecclesia B Jacobi de Frigido-Monte in Bruxella, pro modulo possibilitatis suæ, de divino & potentium virorum confisi auxilio, laborant ut prædicta plantatio, multiplicante Deo, in mensa Domini tandem fructum adferat opportunum.

Nos de tam sancto proposito spem salubrem concipientes, de proborum virorum consilio, ad petitionem Illustris Ducis Lotharingiæ, & maximè divinæ retributionis intuitu, Confirmationem, quam de præfato Ordine, sive de bonis Domui eidem jam collatis sive imposterum conferendis, Reverendus Pater Ottho * divinâ miseratione S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, in Ecclesia memorata (Nobis tamen requisitis qui sumus Dyocesanus loci) dicitur fecisse, ratam & gratam habentes, eam prout justè & canonicè à dicto Patre facta est, & sine præjudicio juris alieni, quantum in nobis est authoritate Dyocesana approbamus; & eidem Confirmationi, sicut prædictum est, robur & authoritatem quantum possumus & debemus, impertimur. Salvis tamen Nobis & Successoribus nostris imposterum Jure & Jurisdictione & subjectione debitis in Domo memorata..... *Cætera bujus Diplomatis desiderantur.*

* De quo in Diplomate præcedenti.

V. Henricus III. *Brabantiæ Dux confirmat ea quæ per Antecessores suos Monasterio Montis-Frigidi concessa fuerant: anno* 1256.

Henricus Dei gratiâ Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore.

Universitatem vestram scire volumus, quod Nos in remissionem nostrorum peccaminum, & ob salutem animæ nostræ & Antecessorum nostrorum, Collationi factæ olim Præposito & Communitati Ecclesiæ B. Jacobi Frigidi-montis in Bruxella Ordinis St. Augustini, de dicta Ecclesia S. Jacobi & de Ecclesia de Duysburgh, cum suis attinentiis, ab Avo nostro quondam Duce Brabantiæ magnæ memoriæ; (prout in ejusdem Litteris patentibus quas vidimus & audivimus super hoc confectis, pleniùs continetur,) consensum nostrum & laudamentum adhibuimus cum effectu, ipsam Collationem eis legitimè factam confirmando.

In cujus rei testimonium & firmamentum Sigillum nostrum præsentibus apposuimus.

Datum apud Furam mense Maio, feriâ quintâ in Inventione Sanctæ Crucis, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto.

VI. Joannes II. *Brabantiæ Dux confirmat Præposito & Conventui Frigidi-Montis, Privilegium à Patre concessum, de emendis bonis hereditariis in Brabantia, anno* 1300.

Joannes Dei gratiâ Dux Lotharingiæ & Brabantiæ. Cum Dominus & pater noster memoriæ recolendæ gratiam fecerit specialem Viris Religiosis Præposito & Conventui Monasterii S. Jacobi Frigidi-Montis in Bruxella, videlicet quod emere possint & acquirere bona hereditaria & allodialia in nostro Dominio & Ducatu usque

ad valorem centum librarum, & quod de illis bonis ab eisdem acquirendis possint investiri &c.

Nos dictam gratiam à Domino & patre nostro prædicto factam, eisdem Religiosis benignius reformamus . . .

Actum anno Domini 1300.

Exscripsi hæ Diplomata è MSS. Ecclesiæ S. Gudilæ, quod est in Bibliotheca Eminentiss. D. Cardinalis de Alsatia Archiep. Mechlin.; & citatur excerptum ex ipsis Archivis Monasterii.

Inter Diplomata Miræi Tomo I. pag. 391. extat unum datum Ecclesiæ S. Jacobi in Frigido Monte anno 1251, quando necdum erat Regularis.

CAPUT LIV.

BALDUINUS *Flandriæ & Hannoniæ Comes, postmodum Imperator Constantinopolitanus, duas Cortraci Capellanias fundat, circa annum* 1192. *paulò pòst in Canonicatus erectas.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

Go BALDUINUS Flandriæ & Hannoniæ Comes, notum fieri volo tam futuris quam præsentibus, quod pro salute animæ mæe & dilectissimæ Uxoris mæe M. Comitissæ & Antecessorum meorum ac deinceps Successorum, duos institui Capellanos in Capella mea de Curtraco divina ibidem imperpetuum celebraturos, alterum quidem in honore Spiritûs Sancti Paracleti, alterum in honore beatissimæ & gloriosissimæ Genitricis Dei Virginis Mariæ. Ad sustentationem Capellanorum prædictorum dedi eis de propriis redditibus meis, videlicet de Theloneo meo de Curtraco & de redditibus Lardarii mei quadraginta libras, unicuique eorum viginti libras, & sex libras duobus Clericis qui eis ministrabunt.

Hæ autem quadraginta sex libræ Capellanorum & Clericorum solventur eis tribus terminis anni, sicut michi solvuntur redditus mei: de Theloneo quidem meo triginta libras & de Brevibus Lardarii mei duodecim libras, tertia pars infra octavas sancti Martini, altera tertia pars infra Octavas Purificationis Beatæ Mariæ, ultima tertia pars infra Octavam Ascensionis Domini.

Ille vero qui servabit theloneum non poterit differre Capellanis & Clericis redditus suos ultra prædictos terminos. Similiter ille qui servabit Brevia Lardarii, non poterit differre Capellanis & Clericis redditus suis: nec poterit Presbyteros ad Hospites qui michi debent redditus meos assignare, sed eum opportebit Capellanis & Clericis paratè solvere.

Ut autem ista solemnis Donatio mea stabiliter permaneat & inconvulsa, præsentem Paginam Sigilli mei appensione & Testium suscriptione roboravi.

S. Gerardi Brugensis Præpositi & Flandriæ Cancellarii,

S. Philippi fratris mei, Comitis Namurcensis,

S. Henrici Fratris mei,

S. G. de Baliolo,

S. Frumaldi de Winghines,

S. Rogeri filii Castellani de Curtraco,

S. Willelmi, Notarii Comitis.

CAPUT LV.

MARGARETA, *Flandriæ & Hannoniæ Comes, benefacit anno* 1194 *Abbatiæ* Eeckhoutanæ, *Canonicorum Regularium, Brugis.*

Go MARGARETA Comitissa Flandriæ & Hannoniæ, & Marchionissa Namurcensis, notum facio tam præsentibus quàm futuris, quod ex consensu Balduini Mariti mei & Domini, Comitis Flandriæ & Marchionis Namurcensis, & dilecti Filii mei primogeniti Balduini concessi Monasterio de Eeckhout centum solidos singulis annis de Brevibus, quæ majus Officium appellant, Brugis in Purificatione recipiendos.

De quibus quadraginta solidi cedent refectioni Canonicorum ibidem Deo servientium in quatuor terminis anni distribuendi, in die videlicet Anniversarii mei decem solidi, Dominicâ *Invocavit me* 10. sol. Dominicâ *Lætare* item 10. sol. Dominicâ Palmarum 10. sol.

Ne igitur præsens Concessio mea diuturnâ temporum successione perverti possit, Sigilli mei & Sigillorum Mariti mei & Filii mei Balduini impressione & subscriptione testium idoneorum communivi,

S. Gerardi Brugensis Præpositi & Flandriæ Cancellarii.

S. Eliæ Abbatis Dunensis &c.

Actum anno M. C. XC. IV.

CAPUT LVI.

MARGARETA, *Flandriæ Comites, benefacit Abbatiæ* S. Trudonis, *Monialium Ordinis S. Augustini, Brugis, anno* 1194.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

EGo MARGARETA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa & Marchionissa Namurci, notum facio tam præsentibus quam futuris, quod ex consensu Balduini mariti mei Comitis Flandriæ & Hannoniæ & Marchionis Namurci, & dilecti filii mei primogeniti Balduini, concessi Monialibus *sancti Trudonis* sexaginta solidos singulis annis de Brevibus, quæ Majus officium appellantur in Purificatione Brugis recipiendos. De quibus quadraginta solidi cedent refectioni Sororum ibidem Deo servientium, in die Anniversarii mei, in Natali Domini, in Pascha, in Pentecoste distribuendi. Ut igitur hoc Donatio mea ad posteros transeat inconvulsa, Sigillo meo & prædictorum, videlicet mariti mei & filii mei confirmavi & munivi.

S. Gerardi Brugensis Præpositi & Flandriæ Cancellarii,
S. Eliæ Abbatis Dunensis,
S. Hugonis Decani Brugensis,
S. Willelmi Decani Insulensis,
S. Canonicorum de Brugis, Joseph, & Magistri Gerardi de Insula.

Actum anno Domini M. C. XC.IV.

Abbatia Monialium S. Trudonis Brugis, eundem habuit fundatorem S. TRUDONEM, Confessorem, qui & celeberrimam Benedictinorum Abbatiam in Hasbania, sub Diœcesi Leodiensi olim erexit.

Illud quod hodie Brugis existit Cœnobium, iisdem initiis exsurrexit, quibus Abbatia Quercetana, vulgo Eeckhoutana, in eadem urbe: cujus Origo cum fuerit prolixè descripta Tomo III. horum Diplomatum Belgicorum pag. 57, id-ipsum hîc adnotasse sufficiet.

CAPUT LVII.

THEOBALDUS, *Comes Barrensis, fundat anno* 1198 *Prioratum de* Marvilla *in Ducatu Luxemburgensi, ibique instituit Monachos Benedictinos Abbatiæ Resbacensis in Normannia.*

Communicavit R. P. Bertholet S. J.

UT ea quæ nostris fiunt temporibus, rata & inconvulsa permaneant, ego Theobaldus Barrensis notum facio præsentium essentiæ & futurorum posteritati, quod omnes decimas Martio-villæ Ecclesiæ sancti Petri Resbacensis perpetuo possidendas concessi, & cum Ecclesiæ alias tractu, quem in manu meâ tenebam, dedi Ecclesiæ Fratribus terram labori unius carrucę sufficientem, cujus terræ medietas culta erit, alia vero culta vel inculta.

Dicti vero Fratres nihil ulterius ibidem acquirere possunt nisi de consensu & voluntate meâ. Hoc autem eâ feci conditione, quod Abbates Resbacenses, totusque ejusdem loci Conventus mihi perpetuo possidendum reliquerant quidquid, exceptis Decimis & tractu Ecclesiæ, in supra notatâ villâ habebant.

Quod ut ratum permaneat, Sigillo meo confirmavi.

Data Montis-falconis anno Dominicæ Incarnationis M. C. XC. VIII.

(1) MARVILLA, Ducatus Luxemburgensis oppidulum, sub Comitatu Chiniaci, olim mediatim ad Duces Luxemburgi ac Barri pertinuit, tamquam *Terra communis*. Hodie paret Regi Galliæ.

(2) RESBACUM, gallicè *Resbais*, insignis Benedictinorum Abbatia, Diœcesis Meldensis, fundatorem agnoscit S. Audoënum. Plures olim Prioratus sibi subjectos habuit, etiam in ipso Regno Angliæ.

CAPUT LVIII.

HENRICUS *Dominus de Sebourg*, *Balduini Flandriæ & Hannoniæ Comitis Patruus*, *Prioratui Sti. Salvii Ordinis Cluniacensis juxta Valencenas (nunc Abbatiæ) beneficia quædam in terris suis largitur*, *anno* 1199. *Accedit Ratihabitio præfati* BALDUINI *Comitis*, *dein Imperatoris Constantinopolitani* : *eodem anno*.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS Dominus de Seburco, Comitis Flandriç & Hannoniæ Patruus, omnibus præsentibus & futuris, notum facio; Quod ego pro remissione peccatorum meorum, & animæ meæ salute, exactiones quasdam, quæ vulgo *Tallie* appellantur, quas ab Ecclesia sancti Salvii, pro quibusdam terris, quas possidet apud *Seburcum*, exigere solitus eram, & terragium quod in terra, quæ de eleëmosina Caroli de Criptis ad ipsam descendit Ecclesiam, possidendam apud *Follers*, absolutè remittens, super Altare sancti Salvii, coram sufficienti testimonio, ramo, & cespite in eleëmosynam posui; hoc adjecto, quod pro terragio illo, terragium aliud quod jam dicta Ecclesia, in eodem territorio de Follers de parte præfati Caroli in meis possidebat terris, versâ vice ejus concessu retineo.

Sane igitur tam prædicta, quam cætera quæ apud Seburcum dicta jure hæreditario possidet Ecclesia, juramenti & fidei meæ firmitate, libera esse decrevi; pacificè quoque & sine omni exactione, perpetuo tempore possidenda concessi.

Ut igitur hujus Concessionis & eleëmosynæ meæ Pagina libertate perpetuâ gaudeat atque firmitate, Dominum meum Flandriæ & Hannoniæ Comitem Balduinum, & Fratrem ejus Dominum Henricum, & Willelmum Fratrem meum obsides constitui hujus rei. Tamen si quis de cætero præfatum Monasterium super hoc gravare voluerit, ipsi Tutores ejus sint, & prædictam eleëmosynam meam firmam, & illibatam faciant permanere.

Conscriptam igitur Paginam istam, idoneorum subscriptione Testium, & Sigilli mei appensione roborare curavi.

Signum Henrici, fratris Comitis,
S. Willelmi, fratris mei,
S. Willelmi de Seburco,
S. Simonis de Angra,
S. Henrici à le Barbe,
S. Raineri Polet, Hominum meorum.

S. Maineri Abbatis Hasnoniensis, & Balduini Monachi ejus.
S. Hugonis, & Almanni, Presbyterorum de sancto Salvio,
S. Thomæ Presbyteri & Henrici de Seburco,
S. Walteri, Militis de sancto Petro,
S. Laurentii Campagne, & Theodorici Cambitoris,
S. Walevini de Castello, Hugonis de Bavay, & Walcheri de Francia
S. Scabinorum de Seburco, Hellini de Molino, Walteri de France, Willelmi des Pausits, Ægidii Rufi, Maineri Marcandi, Haymundi de Cabotis.

Actum anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo nono, mense Novembri.

Confirmatio BALDUINI *Comitis*, *dein Imper. eodem anno* 1199.

IN nomine Domini; Ego BALDUINUS Flandriæ & Hannoniæ Comes, omnibus prçsentibus & futuris notum facio,

Quod Henricus patruus meus, Dominus de Seburco, exactiones quasdam, quæ vulgo *Tallie* appellantur, quas ab Ecclesia sancti Salvii pro quibusdam terris, jacentibus apud Seburcum, exigere solitus erat, & terragium, quod possidebat in terra ejusdem Ecclesiæ apud *Follers*, in præsentia mea, & Nobilis Uxoris meæ Comitissæ MARIÆ, & dilecti fratris mei Henrici, & assensu nostro, nostro, absolutè remittens, Fratribus præfatæ Ecclesiç in eleëmosynam dedit, & Nos inde obsides constituit; quatenus, si quis in posterum Ecclesiam prædictam super hoc gravare voluerit, Nos ipsum repellamus, & ipsam eleëmosynam stare, firmamque illibatam perpetuo tempore esse faciamus;

Præterea dictus patruus meus tam prædicta, quam cetera omnia, quæ possidet dicta Ecclesia in prænominata villa, eidem Ecclesiæ liberè atque pacificè, & sine omni exactione, in perpetuum possidenda concessit.

Ego igitur, tamquam Dominus, dictam Concessionem & eleëmosynam, tam ipsius patrui mei precibus, quam pietatis intuitu

ductus, sub testimonio Comitis Barri, cæterorumque Hominum meorum, quorum nomina subscribentur, gratis concessi, & laudavi & confirmavi.

Ut autem hoc ratum permaneat, & perpetuâ gaudeat firmitate, præsentem Paginam conscribi feci, eamque probabilium Virorum testimonio, & Sigilli mei appensione confirmare curavi.

Signum Mariæ Comitissæ Flandriæ & Hannoniæ.

S. Theaubaudi Comitis Barri,
S Henrici fratris mei,
S. Willelmi patrui mei,
S. Reyneri de Trict,
S. Willelmi de Ansaing,
S. Joannis Bliaut,
S. Ægidii de Alneto,
S. Ægidii Brassart,
S. Walteri de Sancto Petro.

Actum anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo nono, Residente in Sede Cameracensi Domino Petro Episcopo, Priore apud sanctum Salvium existente Domino Arnulfo.

Datum apud Hanonis Quercetum, per manus Magistri Gouceri Cancellarii, decimo Kalendas Decembris.

(1) Henricus Dominus de Seburco. In vico & Vice-Comitatu de Sebourg, juxta Valencenas, legitur affixum muro sacelli S. Nicolai, sequens Epitaphium.

Cy gist Henry Sires de Sebourcq, fils Bauldnin Comte de Hainault, & la Comtesse Allis, oncles a l'Empereur de Constantinople & au Roy de France. Priez pour son ame.

CAPUT LIX.

Henricus I. *Brabantiæ Dux donat Abbatiæ Affligemiensi Ordinis S. Benedicti Sylvam de Asscherolt, anno* 1200.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Ego Henricus, Dei gratiâ Dux Lotharingiæ.

Notum facio tam posteris quam modernis, quod Pater meus Dux Godefridus, paucis diebus ante mortem suam Ecclesiæ Affligemiensi in eleëmosynam dedit mansum unum, qui vulgo *Hova* dicitur, in sylva *Asscherbolt* nominatâ.

Vicus sub Municipio Asskhano.

Postmodum autem, cum de ultra mare reversus fuissem, Ego & Uxor mea Ducissa Magtildis, jam dictæ Affligemensi Ecclesiæ, & Fratribus ibidem Deo servientibus, in eleëmosynam dedimus in præfata sylva *Asscherbolt* duos mansos vicinos eorundem Fratrum sylvæ, sicut & illum quem Pater meus dederat, contiguos, omnimodo, liberrimi Allodii jure in perpetuum sine omni contradictione liberè possidendos.

Istos vero mansos assignavimus ad constructionem & procurationem duûm altarium, unius videlicet in honore B. Mauricii sociorumque ejus, & alterius in honore sanctę Crucis, in quo cotidie divina celebrentur.

Ut igitur Ecclesia Affligemensis & Fratres ibidem Deo famulantes hujus eleëmosynæ quietâ in perpetuum gaudeant possessione, Scripto eam præsenti idoneorum Testium astipulatione roborato, & Sigilli nostri auctoritate confirmamus.

Testes: Henricus, Præpositus Lovaniensis.

Renerus Notarius.
Walterus Bertoldus. *
Gerardus de Grimbergis,
Henricus de Assca,
Arnulfus de Crainem,
Godefridus, Castellanus de Bruxella.
Arnulfus de Wesemale,
Arnulfus Senescalcus,
Arnulfus de Bigardis,
Nicholaus & Arnulfus de Odinchem.
Alardus Papa,
Godefridus de Monte,
Gerardus & Heinemannus de Heldeberga.

* Hic fuit Advocatus Mechlin.

Actum est hoc, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo, Indictione tertiâ, Epactâ tertiâ.

CAPUT LX.

PHILIPPUS, *Comes Autissidiorensis, Marchio Namurci, confirmat anno* 1200. *Donationem Decimæ & Ecclesiæ de* Brigaudes, *in favorem Abbatiæ* Maloniensis, *Canonicorum Regularium, juxta Namurcum.*

Ex Archivis Maloniæ.

Reverendo Domino suo, & Patri in Christo charissimo Dei gratiâ Leodiensi Episcopo P. Comes Autisidiorensis, & Marchio Namurcensis, & Y. Comitissa, Namurcensis Marchionissa salutem & debitum obsequium cum reverentiâ. Præsentibus & futuris notum facimus, quod dilectus & fidelis noster N. de Condato donavit Deo, & Monasterio Maloniensi Decimam suam, & Ecclesiam de *Brigaudes*, de assensu & voluntate nostrâ in perpetuum possidendam. Sed quia volumus, ut hoc firmiorem obtineat stabilitatem, vobis Litteras nostras mittimus, rogantes, quod Donationem, quam dictus N. fecit dictæ Ecclesiæ super prædictâ Decimâ & Ecclesiâ, misericorditer approbare, & confirmare dignemini.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo, mense Novembri. Appendebat Sigillum celsissimi Domini Marchionis Namurcensis.

PHILIPPUS *dictus Nobilis, Marchio Namurcensis, concedit anno* 1212 *Nicolao de Condato consanguineo suo facultatem disponendi de Decimis Villarum de S. Amando & Brigaudes.*

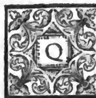
EGO PHILIPPUS Marchio Namurcensis, notum facio universis, tam præsentibus, quam futuris, quod dilecto Consanguineo, & fideli meo Nicolao de Condato de meâ liberalitate concessi, ut sibi liceat, quandocumque & quibuscumque voluerit Ecclesiis in eleëmosynam, & proprietatem conferre omnes decimas, terras, prata, census, cum justiciis, quæ à me tenebat feodo in villis de sancto Amando, & de Brigodes.

Actum apud Blaton, anno Domini millesimo ducentesimo duodecimo.

CAPUT LXI.

HENRICUS I. *Brabantiæ Dux recenset Capellas, quæ tunc sex tantùm erant in Urbe Bruxellensi; easque submittit Jurisdictioni Capituli S. Gudilæ anno* 1201.

Ex Archivis Capituli S. Gudilæ.

Quoniam sicut verborum sic & factorum vetus interit ætas, nisi scripto memoriali posterorum excitetur memoria; inde est quod Ego HENRICUS Dux Lotharingię ea quæ ab Antecessoribus meis in usus Canonicorum S. Gudilæ in Bruxella collata sunt, rata habens, & conservare volens, quædam eorum expressius recitata, renovare curavi.

Donum itaque Parochiæ, & omnium Capellarum Bruxellensium, certam & annuam uniuscujusque Capellæ provisionem Canonicis assignans, in manus eorum liberè contuli.

Ita tamen, quod nullam earum nisi vacantem, & vacantem non nisi Sacerdoti conferre liceat. Sola Capella (1) S. Jacobi in Caldenberga excepta est: quæ secundum tenorem Authentici Scripti exinde facti, Canonicis ibi servientibus collata est.

(2) Capella B. Petri, quæ Leprosorum fuit, XXIX. denarios solvet Canonicis.

(3) Capella S. Mariæ, duos solidos.

(4) Capella B. Joannis, duodecim solidos.

(5) Capella S. Nicolai, octo libras.

(6) Capella S. Gaugerici, quatuor libras.

(7) Capella B. Catharinæ quinque solidos.

Hæc ut absque omni calumnia rata permaneant, Sigilli mei impressione & testium subscriptione confirmavi.

Testes: Sigerus Cameracensis Archidiaconus in Brabantia.

Arnoldus, Notarius Ducis.

Reinerus, Persona de Villefort.

Henricus, Villicus de Sterrebeke.

Actum Anno Incarnationis Domini millesimo ducentesimo primo.

(1) CAPELLA S. JACOBI in Frigidi-monte, hodie est Abbatialis atque Parochialis Ecclesia Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, Aulę Principum contigua. Vide supra p. 217.

(2) CAPELLA S. PETRI, hodie Monasterium Monialium Ordinis S. Augustini ad portam Hallensem. Fuit olim Leprosarium, ad usum eorum præsertim, qui ab expeditione Terræ sanctæ redeuntes, morbo lepræ, tunc valde communi, infecti erant. Hinc tot erecta olim per totum Belgium, aliasque Europæ regiones, Leprosaria.

(3) CAPELLA STÆ. MARIÆ, paulò post, nempe anno 1210 erecta in Ecclesiam Parochialem. Vide Tom. II. hujus operis, pag. 986, aliaque Diplomata de Jure Patronatûs Abbatiæ S. Sepulchri Cameracensis in eandem Parochiam.

(4) CAPELLA S. JOANNIS, quæ est majoris Hospitalis Bruxellensis, fertur esse antiquissima totius civitatis Ecclesia, ab ipso Papa Innocentio II. anno 1131. consecrata. Vide Diploma Tom. I. p. 94. & alia alibi, juxta Indicem.

(5 & 6 & 7) CAPELLÆ S. NICOLAI, S. GAUGERICI, & S. CATHARINÆ, hodie sunt totidem Ecclesiæ Parochiales. De erectione autem singularum in Parochias, vide Diplomata hoc ipso Tomo IV.

CAPUT LXII.

HUGO *Comes S. Pauli, ejusque conjux* JOLENDIS, *anno* 1201. *in Ecclesia S. Gervasii de* Encre *in Arthesia (Diœcesis tamen Ambianensis) in locum X. Canonicorum sæcularium instituit Prioratum totidem Monachorum Cluniacensium, dependentem à Prioratu S. Martini de Campis Parisiis.*

HUGO Comes sancti Pauli & Yolendis Comitissa uxor ejus, universis Christi fidelibus in perpetuum.

Cum sæpe-numero inter Nos ex unâ parte, & inter Priorem & Conventum S. Martini de Campis ex alterâ fuisset litigatum super numero Monachorum instituendorum in Ecclesiâ sancti Gervasii *de Encra*, pro divinis officiis ibidem digné & laudabiliter celebrndis, ad bonum pacis hinc inde eodem animo concurrentes & pari consensu confirmantes constituimus & concessimus, ut de cætero in octo Monachis ibidem manentibus deservirent. Et cum adhuc duo Canonici ejusdem loci superstites essent, firmavimus, ut eis de medio sublatis, duo Monachi eorum loco substituantur.

Ita quod quando alter illorum Monachorum diem clauserit extremum, unus Monachus loco illius incontinenti subrogabitur, & sic deinceps in perpetuum in honore Domini denarius Monachorum numerus adimpletus perseverabit.

Quod si aliquo casu, seu per aliquorum negligentiam illud minus fuerit observatum, dicti Monachi concesserunt, ut nos vel hæres noster Dominum Ambianensem Episcopum super hoc requiramus, quatenùs ab illis hoc emendari faciat.

Et si ad ejus mandatum infra 40. dies id emendare contempserint, volumus quod dictus Episcopus ipsam Ecclesiam Sancti Gervasii & reliquas suas Ecclesias Parochiales, ad illam Ecclesiam spectantes in Episcopatu suo interdicat, & interdictas teneat, donec ad plenum quod minus justum fuerit, corrigatur.

Salvo Privilegio Ordinis Cluniacensis, quo eis à Sede Apostolicâ est indultum, ut in Ecclesiis suis interdictis summissâ voce, januis clausis, non pulsatis campanis, divina possint officia celebrare.

Si vero Nos vel noster hæres (quod absit) contra hanc Pactionem nostram & suam vevenire præsumpserimus, concessimus & obnixius rogavimus Dominos Ambianensem, Attrebatensem & Morinensem Episcopos, ut nos vel hæredem nostrum, quem contra hoc venire contingeret, excommunicationi, & universam Terram nostram interdicto, præcisa dilatione, postquam ab illis hoc fuerint requisiti, supponant.

Ut autem hoc ratum sit, perpetuamque obtineat firmitatem, præsentem Paginam Sigillorum nostrorum appositione dignum duximus roborari.

Actum anno Verbi Incarnati M. CC. I.

CAPUT LXIII.

HENRICUS I. *Lotharingiæ ac Brabantiæ Dux, Privilegium Immunitatis ab* HENRICO V. *Imperatore anno* 1109. *Ecclesiæ Collegiatæ S. Servatii Mosæ-trajectinæ concessum, renovat atque confirmat anno* 1204.

Ex Archivis Capituli.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, HENRICUS Dux Lotharingiæ. Principum instituta majorumque traditiones sacris apicibus intitulari, & posteris transmitti prudentium officia, decrevit sedulitas: ne tractu temporis apud Successores personarum, quæ digna sunt memoriâ, oblivione evanescant.

Ea

Ea igitur quæ à clementissimis Imperatoribus & munificâ Regum liberalitate ad laudem & honorem Dei Ecclesiis tradita sunt & adscripta, non minuere sed augere, non retrahere sed supererogare....

Noverint ergo tam præsentes quam futuri, quod * Henricus quintus Romanorum Imperator, inter Leges plurimas & Institutiones Ecclesiæ Beati Servatii in Trajecto antiquissimo tempore traditas, hoc demum Donationis suæ beneficium Officialibus & Ministris, coram Imperii Principibus contulit & confirmavit, ut ipsi quidem ab omni Jure Forensi & Civili permanerent exempti, & in se proclamantibus conductu Domini & Magistri sui satisfaciant.

* Vide supra p. 190.

Nos autem, ut omne bonum multiplicatum in medio productum splendidiùs illucescat, ex collata nobis ejusdem loci potestate, prænominatis Officialibus plenius & expressius indulgemus, ut videlicet pistores Ecclesiæ B. Servatii, campanarii, cellerarii, bracsadarii cerevisiarum, claustrales Ministri, coci, infra claustrum vel extra, in oppido vel deforis, ubicumque locorum manentes, in omni emptione vel cujuscumque rei venditione, in qualibet negotiatione, ab omni exactione, petitione, collecta sive tallia, ab omni quoque jure civili vel forensi; usquequaque liberi permaneant, & in perpetuum absoluti.

Ut autem hæc nostra Donatio, Deo & beatissimo Patrono Servatio à Nobis cum omni devotione exhibita, in perpetuum rata & inconvulsa permaneat, præsentem inde Paginam conscribi, & Authoritatis nostræ Sigillo fecimus insigniri. Statuentes, & potestate quâ fungimur firmissimè præcipientes, ne qua magna humilisve persona, dives vel pauper, tenori hujus nostræ Constitutionis obviare aliquatenus attemptet....

Datum in pleno Capitulo Trajecti, anno millesimo ducentesimo quarto, Indictione quintâ, quarto Idus Martii.

CAPUT LXIV.

Guilielmus I. *Hollandiæ Comes Abbatiæ Thosanæ Monachorum Cisterciensium (olim juxta Brugas in Flandria sitæ, nunc dirutæ) protectionem largitur anno* 1204. *Hujus filius* Florentius IV. *Comes plurima bona in Zelandia eidem donat anno* 1231, *uti &* Guilielmus IV. *anno* 1340.

Ex MSS. Cameræ Insul.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Amen. Quia omnis potestas à Domino Deo tribuitur, naturale jus exigit, ut omnis potens in ejus servicio, à quo potestatem assequitur, se debeat exercere. Nec dignius eidem Domino hos credimus deservire, quam si jura servorum illius illæsa servamus, eorum videlicet qui nec arma ferre nec se defendere consueverunt.

Hinc est, quod Ego Wilhelmus Comes Hollandiæ tam posteris quam modernis notum esse volo, quod Abbatem & Monachos Ecclesiæ B. Mariæ de *Thosan* & omnia bona eorum per omnem Terram meam sub mea protectione ac defensione susceperim, & ob remissionem meorum peccaminum & parentum meorum, totam terram quam sub dicione mea possident, ab omni exactione & consuetudine prava perpetuo liberrimam esse velim.

Ut autem hæc liberalitatis Donatio imposterum illibata permaneat, Scripto eam mandari, & Sigilli mei feci munimine corroborari. Testes,

Dominus Hugo de Vooren;
Th. frater ejus, Betto filius,
Bertildis, Arnoldus filius Witten,
Willem, Reinerus filius Simonis.

1204. Actum Brugis anno M. CC. IV. sextodecimo Kalendas Maii.

QUia omnis potestas, (*ut in superiori Diplomate.*)

Hinc est, quod Ego Florentius, Comes Hollandiæ ac Zelandiæ, tam posteris quam modernis notum esse volo, quod Abbatem & Monachos & Fratres Ecclesiæ B. Mariæ de Thosan, & omnia bona eorum per omnem Terram meam, ad exemplum bonæ memoriæ Comitis Wilhelmi patris mei; sub mea protectione ac defensione susceperim, & ob remissionem meorum peccaminum & parentum meorum, totam terram quam sub meo Dominio possident, videlicet *Crabbendyck*, cum pertinentiis suis, *Jonsthoc*, *Bomna*, *Osthoc*, & omnes grangias & terras eorum, cum universis pertinentiis terrarum; & Scoto, à tallia, ab erenade, à petitione qualibet, & ab omni exactione, quocumque nomine vocitetur, in perpetuum liberas dimisi. Loca Zelandiæ.

Ut autem hujus libertatis Donatio in posterum Ecclesiæ prædictæ illibata permaneat, Scripto eam mandavi, & Sigilli mei munimine feci roborari.

Actum anno Domini M. ducentesimo tricesimo primo. 1231.

GUilliaume *Comte de Haynault &c. Sçavoir faisons à tous, comme à cause de ce que l'Abbé & son Convent de le* Doest *& de*

In Crabbendyck olim Prioratus Monachor.

Crabbendyck *feront à toujours chacun an memoire pour l'ame de nos très-chiers Seigneurs & Predecesseurs; & après le trepas de notre chiere Dame & mere, & leurs enfans, de Nous, nostre chiere Compaigne la Comtesse de Haynaults & de nos enfans, & de chacun de nous chacun an memoire;*

Et affin aussi que ils soient doresnavant tenuz à recevoir nos chevaulx, & les chevaux de nos Compaigne, enfans & Successeurs, ensemble de leur maisnée, auxquels on feroit livraison en nostre hostel, & les serviteurs qui apartiennent auxdits chevaulx, quand nous serons en Zelande, Nous leurs avons donné à perpetuité pour nous & nos Successeurs les Dixmes de l'ancien Poldre, & du nouvel Poldre en Hinckenlinc, *aussi grands qu'ils sont de present, & qu'ils sont gaignées & dicquées, & que devons avoir. En temoing &c.*

Donné à Harlem le jour des Rois, en l'an mil-trois cens-quarante.

CAPUT LXV.

HENRICUS I. *Brabantiæ Dux confirmat anno* 1209. *in favorem Ecclesiæ S. Albani Namurci Donationem variorum bonorum ac decimarum, quas* Philippus *Marchio Namurcensis acceperat à* Godefrido *Castellano Bruxellensi.*

Ex MSS. Cathedr. Namurc.

EGo HENRICUS Dux Lotharingiæ, Princeps Romani Imperii; Notum fieri volumus tam præsentibus quam futuris, quod Nos benignè volumus & firmiter approbamus, quod terra & emptio illa, quam dilectus consanguineus & fidelis noster Philippus Marchio Namurcensis fecit cum dilecto & fideli nostro Godefrido Castellano Bruxellensi (cujus emptionis terra jacet apud Meleng) integraliter transeat in proprietatem Ecclesiæ Sti. Albani; eodem penitus modo quo continetur in Charta, quam sæpe-dictus Marchio habet à jam dicto Castellano.

Nos autem id in posterum ratum & inviolatum volentes observari, præsenti Scripto, & Sigilli nostri appensione fecimus communiri: hac scilicet conditione, quod neque præscripto Marchioni, nec alii, super hujus emptionis terram liceat domum, firmam, seu munitionem aliquam construere.

Datum apud Affleghem, feriâ secundâ post Dominicam quâ cantatur; *Circumdederunt me*: anno M. CC. IX. mense Februario.

Diploma GODEFRIDI *Castellani.*

EGo GODEFRIDUS Castellanus Bruxellensis, notum facio universis, tam præsentibus quam futuris; quod quidquid habebam & tenebam in Villa de *Meleng*, & territorio illo, & potestate illâ, in terris cultis & incultis, tam in pratis quam in nemoribus, & aquis & redditibus, & decimis, & dono Ecclesiæ, & servis & ancillis, & feudorum dominiis, & justitia, & omnibus modis, dedi Domino Philippo Marchioni & Comiti Namurcensi in hæreditatem perpetuam, sub annuo censu sex denariorum, mihi vel ministerio nostro à Ministro ipsius Comitis in festo Nativitatis S. Johannis Baptistæ in ipsa Villa *Meleng* annuatim solvendorum. Si vero census idem die statuto solutus non fuerit, pœna, quæ lex dicitur, major quam denarius Namurcensis, exinde exigi non potest.

Quæ quidem Adheredatio Hominum nostrorum testimonio & Scabinorum de *Meleng* judicio firmata est, interveniente filiorum meorum, Leonis scilicet & Godefridi assensu.

Testes Scabini de *Meleng*, quorum judicio prædicta adhæredatio composita est, Valerius scilicet ac Robertus filius ejus, Bernardus cognomine Malegres, Berengerus, Franco Surmonville & Philibertus.

Actum anno M. CC. IX. in ipsa Villa *Meleng*.

Licet Diplomatis contextus præ se ferat *emptionem*, vocari tamen potest Donatio, propter minutiem precii dati.

Meleng, sive *Melet*, vicus Gallo-Brabantiæ, in Diœcesi Namurcensi, sub Decanatu Floricensi. Jus Patronatus Ecclesiæ spectat ad Toparcham; decima vero ad plures, portio autem præcipua ad Canonicos Cathedralis Ecclesiæ S. Albani Namurci; de quibus hoc Diplomate. *Vide Gallo-Brabantiam le Roy, pag.* 104.

CAPUT LXVI.

HENRICUS I. *Brabantiæ Dux donationes Progenitorum suorum, præsertim* JUTTHÆ *Ducissæ Proaviæ suæ in favorem Abbatiæ* Rodensis *Canonicorum Regularium, Limburgensis Ducatûs, confirmat, anno* 1211.

Ex Archivis Abbatiæ.

N nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Omnibus præsentes Litteras visuris vel audituris, HENRICUS Dux Lotharingię & Marchio, salutem & diligere veritatem.

Ea quæ ad commodum Deo servituris in perpetuum à præsentibus piâ devotione donantur, tanto sunt majore diligentiâ à suis largitoribus confirmanda, quanto talium perceptores ad propulsandas injurias minus existunt efficaces.

Cum igitur prædia Monasteriorum & Ecclesiasticarum personarum, quæ à nostris Progenitoribus in patrimonium Jesu-Christi translata legitimè & collata noscuntur, * applicare in omnibus & non minuere, nostrę sit intentionis; ad universorum notitiam volumus pervenire, quod piæ memoriæ Domina (1) JUTTA, Ducissa, nostra Proavia, Excellentis Principis Domini WALRAMI cognomento *Pagani*, proavi nostri, olim Ducis de *Lymburg* relicta, Viris Religiosis Abbati & Conventui Monasterii de *Rode*, cum se, mente devotâ & corpore, assumpto habitu ad consortium Sanctimonialium ejusdem Cœnobii converteret, assentientibus filiis suis HENRICO, postmodum Duce, & GERARDO, pietatis intuitu, Ecclesiam Parochialem in *Lommarshem*, cujus ipsa Patrona existit & Domina, cum integritate totius Juris Patronatûs liberè donavit; & Decimas atque quælibet alia bona ab ipsa descendentia emendi, sive alio justo modo consequendi in territorio prædictæ Villæ expeditam eisdem dedit facultatem.

* Forte *amplificare*.

Lommershem.

Quæ cum viam universæ carnis ingressa, & in prædicto Monasterio Rodensi fuisset sepulta, prænominati filii ejusdem, Dominus HENRICUS Dux de *Lymburg* Avus noster, & GERARDUS frater ipsius, filiolus quoque Domini HENRICI Ducis, ejusdem nominis, etiam postmodum Dux, avunculus noster, ARNOLDUS etiam filius RUBERTI Comitis de Lunenburg, natus ex Domina BEATRICE filiâ Dominæ JUTTÆ, nec non & Dominus THEODERICUS filius ECKEBERTI Comitis de Tickelenburg, natus ex alia filia, præfatam Ecclesiam *de Lomersheim*, à matre & avia prius datam Rodensi Ecclesiæ, legitimâ donatione iterato tradiderunt: sicut in Privilegiis super hoc confectis vidimus & intelleximus plenius contineri.

Familia Ducum Limburg.

Supplicantibus itaque nobis Abbate & Conventu memoratis, ac cum dilecto Avunculo nostro Domino Henrico ſępedicto Duce de Lymburg, qui prędictis exequiis & iteratæ Donationi ipsius, tunc juvenis, personaliter tamen interfuerat, instantibus, ut eam ratam habere, & renovare etiam, nostrâ Authoritate vellemus;

Nos tam piæ & racionabili petitioni grato concurrentes assensu, eisdem super præmissis omnibus similem concedimus facultatem, & pręsentis Scripti patrocinio confirmamus.

Ne igitur ambiguitas in hac parte aliquem scrupulum erroris introducat, aut harum nostrarum Litterarum quispiam temerarius violator existat, ipsas fecimus Sigilli nostri munimine roborari.

Interfuerunt huic facto, de Familia nostra Viri Nobiles,

Godefridus de Perweys.
Arnoldus de Diest.
Arnoldus de Kraeiehem.
Woltherus, cognomento Bertoelt, & Ægidius frater suus.

De Familia Domini Henrici Ducis Limburgensis avunculi nostri, item Viri Nobiles,

Walramus & Fridericus filii ipsius.
Harperius de Vrenzem.
Rodolphus de Molonia.
Theodoricus de Scherne, &
Wylhelmus Burggravius de Rode.

De Fratribus sæpe-dictæ Ecclesiæ, Rutgerus Abbas, Daniel Prior, Randolphus Supprior, Marsilius Custos, Adolphus Cantor, Albertus Cellarius, totusque Conventus, & alii quam-plures.

Datum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo undecimo, mense Aprili, in eodem Claustro Rodensi. 1211.

(1) JUTTA, sanctimonialis &c. Fuit olim juxta Rodensem Abbatiam in Ducatu Limburgensi Monasterium Sanctimonialium, quod circa annum 1245, translatum fuit in Sinnigh. Narrantur hæc prolixius Tomo III. horum Diplomatum, pag. 716.

CAPUT LXVII.

FERRANDUS & JOANNA *Comites Flandriæ concedunt licentiam ampliandi ac muniendi Urbem Gandavensem, anno* 1213.

Ex Archivis Urbis Gandav.

EGo FERANDUS Flandriæ & Hannoniæ Comes, nec non dilecta Uxor mea JOHANNA Comitissa, omnibus presens Scriptum inspecturis in perpetuum. Notum facimus, quod Burgensibus nostris de Gandavo licentiam & potestatem muniendi opidum Gandense, quocunque modo voluerint & eis placuerit, dedimus; & omnem terram, quę vulgo de *Upstal* infra Gandensem Scabinatum jacentem, ad communem utilitatem ipsius opidi, eisdem Burgensibus quietè & in pace contulimus, sine fine possidendam.

Supra-dicta vero terra, & omnes qui eam inhabitabunt, eâdem lege & justitia gubernabuntur, quâ universi Burgenses in Gandavo, & Communitas eorum debet gubernari.

Quicunque igitur dispositioni Scabinorum, & eorum qui ad hanc terram disponendam & distribuendam, electi fuerunt, contradixerint, vel vim fecerint, in foris-facto sexaginta librarum erit, & cuilibet Scabino decem libras dabit, & omnia bona sua in potestate nostra erunt.

Ut autem hoc firmum & ratum permaneat, & in posterum nullo modo possit infringi, præsentem Paginam appensione Sigillorum nostrorum fecimus communiri.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. CC. XIII. mense Mayo.

CAPUT LXVIII.

FREDERICUS II. *Imperator confert Dominium Oppidi* Mosæ-trajectini *Henrico I. Duci Brabantiæ ac Limburgi ejusque Successoribus anno* 1214. *in recognitionem obsequiorum Romano Imperio præstitorum.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

FREDERICUS Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus, & Rex Siciliæ, universis hanc Paginam intuentibus, in perpetuum.

Notum fieri vobis volumus quod Henrico Duci Lotharingiæ fideli Principi nostro & H. ejus filio pro obsequiis nobis & Imperio impensis, consensu Principum nostrorum & in præsentia eorum contulimus in Feodum Trajectum, cum Villis & rebus omnibus ad Trajectum attinentibus, ut cum aliis feodis suis hoc à modo ab Imperio pure & sincere teneant. Et ut hęc nostra Concessio rite facta eis inconvulsa irrefragabiliter observetur hanc Cartam eis conscribi, & Sigilli nostri appositione fecimus roborari. Interfuerunt enim huic facto fideles Principes nostri,

Theodoricus Treverorum Archiepiscopus,
Conrardus Metensis & Spirensis Episcopus & Imperialis Aulæ Cancellarius,
Lupoldus Dux Austriæ,
Otto Dux Meranensis,
Bernardus Dux Carintiæ,
Albertus Comes de Everstein
Ministeriales nostri,
Warnerus de Bouland, Dapifer noster,
Walterus Pincerna, Henricus de Dunis,

Actum anno Incarnationis M. CC. XIII. Indictione secunda.

Datum apud Wersele IV. Nonas Septemb.

CAPUT LXIX.

FREDERICUS II. *Imperator confirmat Privilegia Ecclesiæ Collegiatæ* Sti. Servatii *Trajecti ad Mosam, anno* 1215.

Ex Archivis Capituli.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. FREDERICUS Secundus Dei gratiâ Romanorum semper Augustus, & Rex Siciliæ Cum Privilegia Ecclesiarum ab Antecessoribus nostris, Imperatoribus sive Regibus, concessa & indulta, quibus ipsę Ecclesiæ privilegiatæ sunt, & contra hominum malitiam munitæ, conservamus illibata, & ab omnibus conservari præcipimus inviolata, Deo in hoc

hoc credimus Ministerii nostri exhibere obsequium, & Successoribus nostris exemplum, ut ipsi modo consimili, Nobis sublatis de medio, ea conservent, quæ Nos per Privilegia nostra quibuscunque confirmamus.

Notum sit igitur universis præsentes Paginam inspecturis, quod Nos Ecclesiam Beati Servatii Trajectensem, quæ specialiter attinet Imperio, sub specialem Majestatis nostræ suscepimus protectionem; omnia quoque Privilegia ab Antecessoribus nostris, Imperatoribus sive Regibus, dictæ Ecclesiæ indulta & concessa, quibus ipsa Ecclesia privilegiata & munita est, Authoritate Regia confirmamus.

Volumus quoque, & districtè præcipimus, ut quidquid ex gratiâ ipsorum Imperatorum sive Regum, sæpe-dictæ Ecclesiæ Trajectensi indultum sive concessum est, ab universis inviolabiliter observetur. Duximus tamen quædam, quæ eidem Ecclesię per Privilegia ipsorum Imperatorum sive Regum indulta & concessa sunt, specialiter exprimenda.

Statuimus igitur, ut omnes Officiales prætactæ Ecclesiæ Beati Servatii in Trajecto, & Ministri de Villis ipsius Ecclesiæ Beati Servatii in Trajecto, & Officiales & Ministri ejusdem Ecclesiæ in Oppido Trajectensi, scilicet Pistores, Coci, Cellerarii, Bracedarius, Campanarii, & ceteri Claustrales Ministri, ab omni exactione liberi sint, & Jure Civili & Forensi, cujuscunque mercationis vel negotiationis fuerint; & in se proclamantibus & de se conquerentibus, sub conductu Domini & Magistri sui satisfacient.

Districtè etiam hoc Privilegium observari ab omnibus præcipimus, sive Jurisdictio nostra ejusdem Oppidi Trajectensis obligetur, vel quocunque modo alienetur.

Ut autem hoc Privilegium, & alia Privilegia eidem Ecclesiæ tradita, perpetuo stabilia & inconvulsa permaneant, hoc præsens publicum & authenticum Instrumentum inde conscribi fecimus, & Sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Datum Aquisgrani, Dominicæ Incarnationis Anno millesimo ducentesimo decimo quinto, V. Kal. Aug., Indictione tertiâ.

CAPUT LXX.

Ex Archivis Capituli Cathedrali Gandav.

MARGARETA *Castellana Cortracensis*, *donat Abbatiæ* S. Bavonis, *Ordinis S. Benedicti Gandavi*, *Decimam de Artevelde* (*juxta Sassum Gandense*) *anno* 1215.

EGo THEODERICUS Custos Ecclesiæ Sti. Salvatoris in Trajecto & Persona * minor Officiorum; Notum facio universis, quibus præsens scriptum videre vel audire contigerit, quod Margareta Castellana Curtracensis dedit in Hospitali Sti. Bavonis Gandensis quadraginta Marcas; ex quibus Abbas & Conventus dictæ Ecclesię invadiaverunt Decimam quæ jacet apud Artevelde, à Goswino filio Balduini de Triest.

* Legendum forte *quatuor*.

Artevelde Triest.

Donum istius Decimæ Abbas & Conventus de manu præfatæ Margaretæ Castellanæ, de qua Decima tenebatur, receperunt; & hoc factum coram Hominibus Comitis, & meis, & Sti. Bavonis, quia ego bona Ecclesiæ debeo defendere. Donationem istam ut justa sit & canonica, dignum duxi consensu meo & Sigilli mei appensione confirmare.

Actum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo decimo quinto.

CAPUT LXXI.

1215.

HENRICUS I. *Brabantiæ Dux*, *cedit Capitulo* S. Gudilæ *Bruxellensi*, *Jus eligendi ac præsentandi ad duas Præbendas Sacerdotales*, *anno* 1216.

Ex Archivis Capituli.

HENRICUS Dei gratia Dux Lotharingiæ, omnibus hoc scriptum videntibus salutem. Sciant omnes tam futuri quam præsentes, quod Nos intuitu divinæ remunerationis & ad ampliandum divinum cultum, Capitulo D. Gudilæ Bruxellensi, in quo per Dei gratiam Jus Patronatûs habemus, potestatem eligendi ad duas præbendas, primo vacaturas, duos idoneos Sacerdotes, concessimus; qui in eis quamdiu vixerint, in propriis personis celebrando summam missam deberent inservire.

Et Nos ad Capituli Præsentationem easdem Præbendas dicto numero Sacerdotibus conferemus; & idem statuimus in iisdem Præbendis eidem Capitulo, à nostris Successoribus in perpetuum observandum.

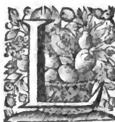
Quod ut ratum sit & firmum imposterum, præsens Scriptum dedimus in testimonium.

Datum Bruxellæ anno Domini millesimo ducentesimo decimo sexto, mense Octobri.

Idem confirmavit Joannes Cameracensis Episcopus, item Honorius III. Papa, Pontificatus sui anno quarto. Confer etiam Diplomata ejusdem ferè argumenti Tomo III. pag. 130. & 611.

CAPUT LXXII.

WALERANDUS *Comes Luxemburgensis confirmat Ecclesiæ Cathedrali* Metensi *libertatem Villæ de* Agodanges *apud Theonis-Villam, anno* 1218.

Audabitur scripturę thesaurus, qui rerum gestarum seriem litteris commendatum, humanæ obvians fragilitati, incommutabili in perpetuum loquitùr veritate.

Quapropter universis ad quorum notitiam præsens Pagina pervenerit, notum facimus, quod cum inter Dominum Waleranum Comitem Luceburgensem & Marchionem Arlunensem ex una parte, & Ecclesiam B. Pauli * Metensem ex altera, super usurpatione quam faciebat dictus W. in Villa de *Basailles*, de *Angodenges*, cum earum appendiciis & aqua de *Charencez* nomine commendationis, duitiùs esset altercatum, tandem in hunc modum convenerunt.

* Aliàs dicta Ecclesia S Stephani, eaque Cathedralis.

Quod dictus Comes, de consensu uxoris suæ L. Dominæ de Luxemburgo, & Walerami junioris filii Comitis, & Elisabethæ uxoris ejusdem, sororis Domini M. tunc temporis Comitis Barrensis, recognovit, se nihil juris habere in prædictis Villis, nec in aqua prænominata: & quod in eis antea violenter usurpaverat, petiit à Metensi Capitulo humiliter indulgeri.

Capitulum vero volens, quod dictus Comes, cujus castra prædictis Villis adjacebant, eas ab omnibus malefactoribus deffenderet, statuit, ut homines de Banno de *Basailles* XX. quartas avenæ, & de qualibet domo ejusdem Banni singulis annis XII. denarios Cathedraticos, per manus Ministerialium Ecclesię collectos, infra Octavas Beati Remigii apud Carencium pro custodia dictarum Villarum persolverent. Homines vero de Angodenges XX. quartas avenæ & XX. gallinas eodem termino & eadem de causa apud Thionis-villam persolverent. Et dictus Comes hac summa contentus, contra quoslibet, præterquam contra Metensem Ecclesiam, easdem Villas defendere teneretur & servare; nec homines dictarum Villarum, nec ipsorum animalia ad expeditiones, vel exercitus, vel ad alia quęcumque ipsius negotia aliquo modo ire coharctarentur: nec ipse Dominus nec ejus Præpositus vel aliquis ad ipsum attinens in prædictis villis aliquo modo, nisi de mandato Ecclesiæ, placitaret, nisi in propriis expensis.

Hanc autem summam avenæ, denariorum & gallinarum dictus Comes & dicta Comitissa uxor ejus, sicut supra dictum est, quoad vixerint percipient. Eis vero de medio sublatis, nullus heredum alterutrius, sive communis, in prædictis Villis quicquam de hiis percipiet, nec reclamabit.

Ut autem hæc rata permaneant, dictus Comes & uxor ejus, & W. junior filius Comitis, de consensu uxoris suę supradictæ Sigillis suis præsentem Paginam sigillavit.

Datum Mettis, anno gratiæ M. CC. octavo-decimo, regnante Friderico filio Henrici Imperatoris, præsidente Conrado Mettensi Ecclesiæ, Imperialis Aulæ Cancellario. 1218.

Confirmatur anno 1379. *per* Wenceslaum, *Brabantiæ ac Luxemburgi Ducem.*

*WEnceslaus de Boëme par la grace de Dieu Duc de Luxembourg, de Lothier, de Brabant & de Lembourg, Marchis du S. Empire; à notre Prevost de Thionville, qui ou est, & à tous autres qui ou temps advenir le seront. Mandons, commandons & volons, qu'ils laessent les Primcier, Doien & Chapittre de l'Eglise de Metz joyr de lours Droits qu'ils ont en la ville d'*Angoudanges*, & ne les pressiez ne enfreindeis plus avant que nos Lettres qu'ils sur ce de nous contiennent, lesquelles nous ne voulons enfraindre. Donné à Luxembourg desoubs nostre Saiel placquiet ad ceste papier, le dernier jour en Aoust l'an nostre Seigneur M. CCC. soixante-dix neuf.*

AGODANGES, olim oppidulum, nunc pagus, pro tertia parte situs sub Ducatu Luxemburgensi (pro aliis partibus in Terra Metensi & in Lotharingia) Metas inter & Theonis-villam, supremo jure ad Ecclesiam Cathedralem Metensem pertinet, velut Feudum Imperii. De quo agit præcedens Diploma, è Cartulario pergamenaceo vetustissimo descriptum: item aliud supra.

Sed Duces Luxemburgenses Advocatiam sive Guarandiam Agodangiæ sibi reservarunt: indeque ipsum etiam supremum Jus Dominii, viâ facti dein etiam juris obtinuerunt. Anno 1539. lis ea in Consilio Mechliniensi movebatur, unde hoc Diploma descriptum fuit.

CAPUT LXXIII.

HENRICUS I. *Romanorum Rex*, FREDERICI II. *Imperatoris filius*, *Privilegia à Rom. Pontificibus & Imperatoribus concessa Abbatiæ Gemblacensi*, *Monachorum Benedictinorum in Gallo-Brabantia* * *denuo confirmat anno* 1224.

* Hodie Diœc. Namurcens.

Ex Cartulario Abb. Gemblac.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Piæ postulatio voluntatis effectu competit congruo prosequente compleri: quatenus & fidelis intentio laudabiliter elucescat, & utilitas desiderata dignum desiderio capiat incrementum.

Eapropter tam futuris quam præsentibus Christi fidelibus volumus esse cognitum, quod Nos dilectorum Henrici Abbatis & Conventus Ecclesiæ suæ Gemblacensis precibus inclinati, Gemblacensem Ecclesiam, cum omnibus bonis ad ipsam pertinentibus, in Regiam protectionem suscipimus, & præsenti Privilegio communimus. Privilegia à nostris Prædecessoribus Regibus & Imperatoribus eidem rationabiliter collata Cœnobio innovavimus & confirmavimus;

Authoritate Regia statuentes, ut ab omni jure & subjectione secularis dominii ipsum Monasterium penitus absolutum, & Libertatis prærogativam præsenti Privilegio obtineat imperpetuum valituro.

De Advocato Gemblacensi.

Advocatum quoque sub manu ac potestate regia tali condicione habeat, ut idem Advocatus à Rege secundus existens unum tantùm sibi substituat in ejusdem Ecclesiæ prædiis Advocatum, neque unquam in quartam manum transeat Advocatia.

Porro Sub-Advocatus in Villis ad Abbatiam pertinentibus nichil juris habeat, nisi per singulos annos denarium unum probatæ monetæ de unaquaque domo, & gallinam unam, & avenæ sextarium unum. Nec licebit ei precarias hospitationes aut obsonia vel aliqua servitia imperare aut exigere, nec aliquo imperandi genere colonos Monasterii ipsius vexare.

Electio Abbatis.

Concessimus etiam, ut post obitum Henrici, venerabilis ejusdem Cœnobii Abbatis, liberam habeant Monachi potestatem eligendi Abbatem de suo Collegio, aut aliunde, ubicumque eis melius visum fuerit. Similiter & Advocatum liberè eligant, qui Ecclesiæ possessiones auctoritate regia prudenter defendat.

Tradidimus etiam eis potestatem faciendi castella atque municiones circa locum *Gemblois*; nundinas publicas, & monetæ percussuram, cum banno eis liberè habere liceat. Et loci ipsius habitatores, nec in civitate, nec in villa, nec super aquas, nec super pontes, nec in aliquo Regni nostri loco theloneum, foragium vini, cambium cum maceria, ac positione Villici aut Scabinorum, & ceterorum Officialium ad cundem locum pertinentium, piscaturas & vivaria, cum molendinis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis.

Immunitas vectigalium

Et specialiter Donationes ab Otthone * Imperatore & Wolbodone † Leodiensi Episcopo ipsi Ecclesiæ collatas, Reverendo Henrico Abbati suisque Successoribus concedimus & confirmamus.

* Diplom. Belg. Tom. II. p. 807.
† Tom. III. pag. 12.

Si quis vero nostræ Institutionis præsumptuosus violator extiterit, centum libras auri persolvat, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem sæpedictæ Ecclesię.

Et ut hæc omnia in perpetuum firma & inconvulsa permaneant, præsentem Paginam Sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Testes hujus rei sunt,

Sifridus Maguntinus Archiepiscopus.
Theodericus Treverorum Archiepiscopus.
- - - Bisuntinus Archiepiscopus.
Bertholdus Argentinensis Episc.
Berinkerus Spirensis Episc.
Hugo Leodiensis Episcopus.
Johannes Metensis Episc.
Godefridus Cameracensis Episc.
Odo Tullensis Episcopus.
Hugo Morbacensis Abbas.
HENRICUS Dux Brabantiæ.
Henricus filius ejus.
Matthæus Dux Lotharingiæ.
Walleramus Dux de Lembourch.
Leupoldus Marchio de Volebourch.
Henricus Comes Barri.
Hugo Comes de Wademont.
Gerardus Comes de Diets.
Symon Comes de Saraponte.
Fredericus Comes de Lumaio.
Henricus de Gemino-ponte.
Gerlacus de Butigne.
Ewrardus Dapifer de Walborch.
Warnerus Dapifer de Horlandia.
Conrardus Pincerna de Scipsa.
Fridericus Camerarius de Bienburch, & alii quam-plures.

✠ Domini Henrici Romanorum Regis invictissimi.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. CC. XXIV. Indictione XIII. regnante Domino Henrico Romanorum Rege glorioso, annoRegni ejus tertio.

Datum per manus Domini Engelberti venerabilis Coloniensis Archiepiscopi, doctoris prædicti Domini Regis, apud Tullum xv. Kal. Decembris, feliciter. Amen.

CAPUT LXXIV.

Henricus I. *Lotharingiæ ac Brabantiæ Dux, donat Abbatiæ Affligemiensi, pro Anniversario suo, & Uxorum* Machtildis *de Flandria &* Mariæ *de Francia Ao.* 1224 *Decimas in Rosieres & Foresto, & bona quædam in Ysscha superiore. Donationem patris* Henricus II. *Dux anno* 1231. *confirmat.*

Enricus Dei gratiâ Dux Lotharingię &c. Universitati vestræ notum fieri volo, quod ego respectu remunerationis divinæ, & ob remedium animarum Magtildis & Mariæ quondam uxorum mearum, & omnium tam prædecessorum quam successorum meorum, contuli centum modios bladi Haffligemiensi Cœnobio in eleëmosynam, annuatim apud Yscam, ad usus Fratrum ibidem Deo & beatis Apostolis Petro & Paulo sub regulari habitu perpetuo servientium, in presentia Domini Willelmi Abbatis & totius ejusdem loci Conventûs, ac Hominum meorum, qui affuerunt; dictam eleëmosynam super altare majus jam dictæ Ecclesię per textum Evangelii offerendo.

Ad præfatam mensuram annonæ perfectè supplendam, assignavi Decimam de Rosieres & Worst, à Fratribus loci prædicti singulis annis recipiendam perpetuo; fecique solemniter excommunicationis sententiam promulgari in omnes illos qui super eadem Donatione mea factâ legitimè Affligeniensem Ecclesiam de cœtero inquietare præsumerent.

Ipsi vero Abbas & Conventus communi consilio statuerunt, quod ad Altare quoddam suæ Ecclesiæ ad hoc specialiter assignatum, pro mea & dictarum Matronarum, Maghtildis videlicet & Mariæ, omnium tam prædecessorum quam successorum meorum animabus, Missa quotidie celebrabitur pro defunctis.

Ut autem memorati Monasterii Fratres dictam meę legitimæ Donationis annonam in perpetuum liberè possideant, & tranquillè, præsentes Litteras indulsi eidem Haffligeniensi Ecclesiæ, Sigilli mei appensione ad robur perpetuum communitas.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo quarto, mense Augusto.

Ego Henricus de Lovanio, primogenitus Henrici Ducis Brabantiæ, notum facio omnibus tam præsentibus quam futuris præsentem Paginam inspecturis, quod cum Pater meus prædictus contulerit Ecclesiæ Affligeniensi in eleëmosynam, in Parochia de Yssca centum modios bladi, ad mensuram ejusdem Parochiæ, in perpetuum annuatim de locis quæ Rosieres & Vorst nuncupantur, ab Ecclesia memorata singulis annis recipiendos perpetuo;

Ego quoque, cum jam dicto Patre meo, per hoc sperans me recepturum mercedem condignam in retributione justorum, eidem Donationi Patris mei ob remedium animæ meæ, & animarum omnium tam Prædecessorum quam Successorum meorum gratanter assentio. Et sicut Pater meus dictam eleëmosynam contulit, & ego per omnia dicti loci Fratribus eandem confero, ut pro mea salute & incolumitate ad Deum jugiter intercedant.

In cujus rei testimonium præsentem Paginam scribi, & Sigilli mei appensione feci ad robur perpetuum communiri.

Actum in crastino Trinitatis, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo trigesimo primo, mense Mayo.

CAPUT LXXV.

Idem Dux fundat in Ecclesia S. Gudilæ *Bruxellis Missam quotidianam, pro Anima* Mariæ, *filiæ* Philippi *Augusti Regis Galliæ, secundæ suæ Conjugis, anno* 1224.

Ex Archivis Capituli Bruxell.

Enricus Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, hoc scriptum inspecturis in perpetuum. Noverint universi, quod Nos accedentes ad Viros discretos Decanum & Cantorem, & alios Canonicos B. Gudilæ in Bruxella, ab ipsis intuitu Dei impetravimus, quod quolibet die non festivo Missam pro anima Charissimæ Uxoris nostræ Mariæ (1) nec non pro animabus omnium Prædecessorum nostrorum & fidelium defunctorum, solemniter celebrabunt & celebrare tenebuntnr.

Nos ergo eorum benevolentiam benigno vultu respicientes, ipsis Decimam nostram in *Heidale* (2) prope Furam, cum suis appendi-

pendiciis, liberè & absolutè in veram eleëmosynam contulimus, à residentibus Canonicis ibidem tantùm servientibus perpetuò possidendam.

Ut ergo hæc nostra Donatio, ritè facta, in sempiternum obtineat roboris firmitatem, ob hoc fecimus hanc Chartam conscribi, & Sigilli nostri munimine confirmari.

Datum Furæ, anno Domini M. CC. XXIV. feriâ quartâ ante Bartholomæi.

(1) Maria, erat filia Philippi Augusti Regis Franciæ, prius vidua Philippi Marchionis Namurci, tum anno 1213. nupta Henrico I. Brabantiæ Duci. Obiit anno 1224, sepulta in D. Petri Lovanii apud maritum, & juxta priorem ejus conjugem Mathildem, dictam de Flandria, filiam Mathæi Comitis Boloniç. Vide Trophæa Brabant. auth. Butkens Libro IV.

(2) Hoidale, sive Hoilaer, vicus in Silva Zoniæ; de quo vide etiam Dip. Mir. T. I. p. 766

II. Decima de Haren.

UNiversis præsentem Paginam inspecturis, Henricus Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, salutem in Domino.

Notum facimus, tam præsentibus quam futuris, quod Nos pro salute animæ nostræ & animabus prædecessorum nostrorum, contulimus liberaliter & absolutè Decimas nostras apud *Haren*, tam de pratis, quam de aliis cultis & incultis, tam de fœno quam de aliis; Canonicis Bruxellensibus in perpetuum integraliter possidendas.

Haren. Vide Miræum T. I. pag. 570.

Actum anno gratiæ M. CC. XXIV.

III. Decima Machlæ S. Gertrudis.

HEnricus Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, universis præsens Scriptum inspecturis, salutem in Domino.

S. Gertruyt Machelen, vicus juxta Vilvordiam.

Noverint universi, quod Waltherus de Moerseke, fidelis noster, Decimam quam habebat in Machla*, resignavit in manus Gregorii Ammani Bruxellensis vice nostra: quoniam super hoc idem Ammannus mandatum nostrum receperat speciale. Et ipse Ammannus statim eandem Decimam Authoritate nostrâ contulit Capitulo Bruxellensi, sicut à Nobis habuit in mandatis.

Interfuerunt autem hiis factis,
Magister Godefridus, Decanus Chori & Christianitatis.
Godescalcus Plebanus,
Godefridus Petri, Mgr. Ægidius, Canonici Bruxellenses,
Arnoldus Presbyter de Machla,
Waltherus de Eppeghem, Canonicus Mechliniensis,
Waltherus, Miles de Coeckelberga,
Alardus de Remersberga,
& Giselbertus de Maleyse,
& multi alii, tam Clerici quam laïci.

Nos autem prædicta rata & firma habentes, præsentem Paginam Sigillo nostro fecimus sigillari.

Actum apud Bruxellam, anno Domini M. CC. XXV. in vigilia Epiphaniæ.

CAPUT LXXVI.

Waltherus Bertholdus *Mechliniæ Dominus, Domum* de Pitzembourg *Equitum Teutonici Ordinis Mechliniæ, à patre* Walthero *fundatam, amplius dotat, litteris datis Damiatæ in Syria, anno* 1226.

Ex Archivis Domûs Pitzemburgicæ.

Waltrus & Henricus.

WAlterus Bertholdus, Nobilis de Brabantia, & Dominus de Machlinia, Domino Ægidio Fratri suo dilecto, & filiis suis W. & H. Karissimis, nec non universis Sanctæ Ecclesiæ fidelibus, omnibus quoqueFidelibus suis præsentem Paginam perspecturis, salutem in authore salutis.

Cum ab humana facilius elabuntur memoria, quæ nec scripto nec voce testium çternantur; ideo notum facimus præsentibus & futuris Christi fidelibus, quod cum in exercitu Christiano apud Damiatam infirmi quidem corpore, sani autem mente essemus, divina confluente gratia, Hospitali sanctæ Mariæ, Domûs Theutonicorum in Jerusalem XXIV. bonaria pratorum in Rama contulimus, & VI. bonaria duræ terræ in *Grutlo*, ubi curtim sunt facturi, & tantam libertatem super lignis incidendis in nemore nostro *Wawyr*, sicut tres milites nostri incidere solent: eandem quoque libertatem in pascendis porcis in prædicta silva, quâ tres milites beneficiati à nobis ibidem utuntur.

Grootlo. *Waewere B. M.*

Hæc autem omnia, pro salute omnium Progenitorum nostrorum animarum, prænotatæ Domûs Religioni donavimus, utque Deus in novissimis nostri dignetur cum fidelibus misereri.

Ut itaque hoc rationabile factum imposterum permaneat ratum & inconvulsum, Sigilli nostri impressione, & Testium subscriptione hanc Litteram confirmavimus. Hujus rei Testes sunt,
Gislebertus de Sittenheim.

Willermus Capellanus de Calmunt.
Franco de Arkania, & duo filii ejus F. & W.
Arnoldus de Rimenam.
Egidius & Arnoldus filii nostri.
Henricus de Duffle, frater noster.
Willermus Clericus noster de Belmont,
Asilius famulus noster, ac alii plures.

Acta sunt hæc apud Damietam anno Dominicæ Incarnationis M. CC. XXVI. VI. Kalendas Februarii.

CAPUT LXXVII.

FERRANDUS & JOANNA *Flandriæ Comites Decimam de* Bersée *tradunt anno* 1229. *Abbatiæ Reclinatorii B. M. V. aliàs de* Marquette, *Monialium Cistercienſium; cujus Fundationem juxta Insulas in Flandria inchoârant.*

Ex Archivis Abbatiæ Marquettanæ.

Reverendo in Christo Patri ac Domino W. Dei gratiâ Episcopo Tornacensi, F. Flandriæ & Hainoniæ Comes, & JOHANNA Flandriæ & Hainoniæ Comitissa uxor ejus, salutem, & cum debita obedientia præparatam semper ad ejus obsequia voluntatem.

Noverit vestra discreta Paternitas, quod Egidius de Querceto Miles & Sarra uxor ejus Decimam de Berseis, quam de Nobis tenebant in feodum, in manus nostras per judicium Hominum nostrorum legitimè werpiverit, recepto à nobis Excambio competente. Nos autem pro salute animarum nostrarum, & ad cultum gloriosæ Virginis ampliandum, præfatam Decimam à jure feodali absolutam in manus vestras conferimus, in usus Monasterii de Reclinatorio B. Mariæ, quod Nos fundavimus, perpetuo concedendam, & ab eodem Monasterio liberè & pacificè possidendam.

Bersée.

Reverendam igitur benignitatem vestram affectuosè rogamus, quatenus causâ Dei, & Parium nostrorum interventu, prædictam Decimam confirmare dignemini Monasterio memorato.

Actum Insulis, feriâ sextâ post *Lætare Jerusalem*, anno Domini M. CC. XXIX. mense Maio.

CAPUT LXXVIII.

Abbatia de BETHLEEM *Monialium Ordinis Cistercienſis, in Insula Schaldiæ, Comitatûs Zelandiæ, variorum Hollandiæ Comitum Privilegiis dotatur, annis* 1231. 1261. 1270.

GO FLORENTIUS Comes Hollandiæ notum fieri volo, omnibus præsens Scriptum inspecturis, quod Ecclesiæ Sanctimonialium de Bethleem, de dunis in Scoldia, unam integram hevenam in officio de Bridorpia de petitione mea liberam dimisi; & dimidia pars prætaxatæ hevenæ, scilicet centum mensuræ de herrenard, omni querela remotâ, in perpetuum liberæ & quietæ remanebunt. Quod ne ab humana tolli possit memoria, præsentem Paginam Scripti mei munimine roboravi.

Schouwen.

1231. Datum anno gratiæ millesimo ducentesimo tricesimo primo, Dominicâ post Purificationem Beatæ Virginis.

ALEYDIS, Uxor quondam Domini Johannis de Avesnis, Hollandiæ & Zelandiæ Tutrix, universis præsentia visuris salutem & omne bonum. Cum dilectæ nobis in Christo Abbatissa & Conventus de Bethleem Cisterciensis Ordinis in Schaldia, ex dono prædecessorum nostrorum unam hevenam terrarum in Officio sive in territorio de Bridorp habeant liberam ab omni Scoto; nosse volumus universos, quod nos finaliter volumus, & tenore præsentium præcisè mandamus & præcipimus omnibus in prædicta hevena terras habentibus, à domo Ægidii, qui vocatur cognomine filius Comitis, versus orientem, ut Scotum unum tam precariæ quam expeditionis de terris suis, prædictis Abbatissæ & Conventui vel ministris earum, & nulli alii persolvant. *Dyckschot.*

Si quis vero prædictis Abbatissæ & Conventui, prout dictum est, solvere contradixerit, etiam si alii solverint, liber vel quitus non erit: immo ab ipso dictum scotum cum gravamine, prout jus dictavit, requiremus, & studebimus vendicare.

Anno Domini M. CC. LXI. Sabbatho post festum beati Nicolai.

WILHELMUS Dei gratiâ Romanorum in Regem electus semper Augustus, universis ad quos præsens Scriptum pervenire contigerit, gratiam suam & omne bonum. Scire volumus singulos & universos, quod genitor noster bonæ memoriæ FLORENTIUS quondam Comes Hollandiæ contulerit Abbatissæ & Conventui de *Bethleem* in Schouwen unam integram *Hevene* in Officio de *Bridorpe*, à petitione (quod *Bede* dicitur) liberam : & dimidietatem hujus *Hevene*, scilicet centum mensuras, ab *herenarde* liberas conservavit & immunes.

Nos vero Genitoris nostri beneficia non solum firma observare, immo ut dignum est augmentare volentes, ob honorem & reverentiam Domini nostri Jesu-Christi concedimus jam dictæ Abbatissæ & ejus Conventui dictam integram Hevene in Officio de Bridorpe, ab herenarde & à petitione & ab omni exactione & gravamine, quibus alię terræ solent vel possunt gravari, liberam & absolutam. Et ut hęc largitio nostra firma & inconvulsa perpetuò perseveret, præsentem Paginam Sigilli nostri munimine duximus roborari.

* Circa annum 126. Datum * in Ziericze, III. Nonas Martii, Indictione quintâ.

FLORENTIUS Comes Hollandiæ, universis præsentes Litteras inspecturis vel audituris, salutem. Cum dilectus pater noster Dominus WILLELMUS quondam Romanorum Rex dilectos in Christo Abbatissam & Conventum Monasterii de Bethleem siti in Schaldia, Cisterciensis Ordinis, quoad integram *Hevenam* in Officio de Bridorpe, ab omni expedicione quæ vulgariter *Herenart* appellatur, precariis, exactionibus, & ab omni onere gravaminis quibus Terra in Schaldia solet vel possit aggravari, exemit : prout in Litteris suis super hoc confectis vidimus contineri ;

Nos factum dicti patris nostri ratum habentes & gratum, dictos Abbatissam & Conventum à dictis expeditionibus, precariis, & ab omni onere gravaminis, quibus aliæ terræ gravari potuerint, prout in dictis Litteris patris nostri est expressum, quoad dictam *Hevenam* in dicto Officio Bridorpe, ob remedium & salutem animę patris nostri, & aliorum prædecessorum nostrorum duximus eximendos.

In cujus rei testimonium præsens Scriptum Sigillo nostro fecimus communiri.

Datum & actum apud Hamestede anno Domini M. CC. septuagesimo, feriâ quartâ post Dominicam, qua cantatur, Lętare Jherusalem.

Abbatia de BETHLEEM, Monialium Ordinis Cisterciensis, in Schaldiæ Insula, (vulgo *Schouwen*) apud Zelandos, haud procul ab Oppido Ziriczeę olim fundata extitit. Nulla tamen illius fit mentio apud Miræum aut Jongelinum, aut alios Cisterciensis Ordinis Historiographos : quin imo nec apud Heussenium, qui in sua Middelburgensis Episcopatus Historia studiosiùs in singula ipsius Diœcesis Monasteria inquisivit.

Constat nihilominus, Abbatiam hanc usque ad tempora Belgicorum tumultuum substitisse, ex aliis quoque Privilegiis, eidem per Comites Hollandiæ Zelandiæque concessis; quæ cum idiomate Hollandico scripta forent, prætermisimus. Sic Albertus Bavarus Holl. Comes Litteras protectionis dedit anno 1390. Philippus Pulcher Rex Castellæ anno 1504. Maximilianus Imp. Dux Burg. &c. anno 1507. Quid autem de hac Abbatia postmodum evenerit, hactenus ignoramus.

Porro Diplomata ista descripsi anno 1741. ex antiquo Cartulario Zelandico, quo existit in Camera Rationum Insulensi.

CAPUT LXXIX.

JOANNA *Flandriæ Comitissa benefacit Hospitali B. M. V. in Gandavo, anno* 1233, *quod ipsa se cum Comite* FERRANDO *marito suo fundasse affirmat ; quodque nunc est Abbatia Monialium Benedictinarum, vulgariter dicta* het Rycke Gasthuys.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

JOANNA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa omnibus præsentes Litteras inspecturis salutem. Noverint universi quod de redditu centum librarum, quas illustris & Karissimus Dominus ac maritus noster Fernandus pię memoriæ quondam Flandriæ & Hannoniæ Comes in Testamento suo ad *Scacarium* Furnense annuatim solvendas de nostro assensu assignavit, & ordinationi Testamentorum suorum distribuendas relinquit, Nos juxta ordinationem eorumdem Testamentorum, de consilio Reverendi Patris Domini Walteri Tornacensis Episcopi factam Hospitali S. Mariæ Gandensis, quod ipse Dominus Comes & nos in fundo nostro inchoavimus, solvi faciemus quindecim libras nomine Capellaniæ, & viginti libras ad opus quatuor lectorum. In quibus idem Hospitale quatuor pauperibus in memoriam ejusdem Domini Comitis tenebitur imperpetuum necessaria providere. De prædictis autem quindecim libris in eodem Hospitali nova Capellania non debet institui, nec Capellanię quę ibi

Echiquier.

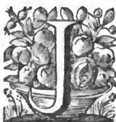
nunc est, redditus augmentari, si totidem redditus quos ipsum Hospitale solebat in sustentationem sui Capellani conferre, in usus infirmorum & pauperum de cætero convertantur. Volumus autem & præcipimus, ut receptores redditum nostrorum de Furnis prædictas triginta quinque libras, medietatem in festo sancti Martini & etiam medietatem in Purificatione Beatæ Mariæ annuatim persolvant Hospitali præfato; donec eidem Hospitali totidem redditus alibi assignaverimus competenter. Ut hæc igitur firma permaneant, præsentes Litteras scribi fecimus, & Sigilli nostri munimine roborari.

Datum anno Domini M. CC. XXXIII. mense Septembris.

CAPUT LXXX.

JOANNA *Flandriæ & Hannoniæ Comitissa benefacit anno* 1233. *Abbatiæ Monialium Sti. Antonii Ordinis Sti. Benedicti in Suburbio Parisiensi.*

Ex Camera Ration. Insul.

OANNA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod cum FERRANDUS bonæ memoriæ Flandriæ & Hannoniæ Comes & ego ob remedium animarum nostrarum & Prædecessorum, ac deinceps Successorum nostrorum contulissemus Monialibus Ecclesiæ sancti Antonii Parisiis decem libras de eleëmosinis nostris ad Spicarium Brugense singulis annis in vicinio sancti Johannis Baptistæ imperpetuum capiendas; & cum dedissemus similiter eisdem decem libras singulis annis ad Theloneum nostrum Insulense, in Nundinis Insularum perpetuo capiendas; Ego vero postmodum in plena potestate & libera terræ meæ existens, attendens quod nitendum vertebatur ipsi Ecclesiæ sic in diversis locis & diversis terminis recipere prædicta pagamenta; pro viginti libris memoratis divinæ pietatis intuitu, assignavi singulis annis ad Theloneum meum Insulense in Nundinis Insulensibus perpetuò capiendis.

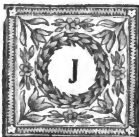
Quod ut ratum permaneat, præsentes Litteras Ecclesiæ prædictæ contuli, Sigilli mei munimine roboratas.

Actum anno Domini M. CC. XXXIII. mense Decembris.

CAPUT LXXXI.

JOHANNA *Flandriæ Comitissa benefacit Hospitali B. Mariæ in foro Iprensi, ibique Capellaniam fundat, anno* 1233.

Ex Archivis Cameræ Ration. Insulen.

OHANNA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, omnibus præsentes Litteras inspecturis, salutem. Noverint universi, quod de redditu centum librarum, quas Illustris & Karissimus Dominus ac maritus noster FERNANDUS piæ memoriæ quondam Flandriæ & Hannoniæ Comes in testamento suo ad Stacarium Furnense solvendas de nostro assensu assignavit & ordinationi Testamentorum suorum distribuendas reliquit, Nos juxta ordinationem eorumdem Testamentariorum, de consilio Reverendi Patris Domini WALTERI Tornacensis Episcopi factam, quindecim libras nomine Capellaniæ solvi faciemus Ypris novo Hospitali, quod Marguareta vidua inchoavit. Unde in nova Capellania non debet institui, nec Capellaniæ illius quæ ibi nunc est redditus augmentari: si totidem redditus quos idem Hospitale solebat in sustentationem sui Capellani conferre, de cætero in usus infirmorum & pauperum tenebitur exhibere.

Volumus autem & præcipimus, ut receptores redditum nostrorum de Furnis prædictas quindecim libras, medietatem in Festo sancti Martini & aliam medietatem in Purificatione Beatæ Mariæ annuatim persolvant Hospitali præfato; donec eidem Hospitali totidem redditus alibi assignaverimus competenter.

Ut hæc igitur imposterum firma permaneant, præsentes Litteras scribi fecimus, & Sigilli nostri munimine roborari.

Datum anno Domini M. CC. XXXIII. mense Septembris.

C A-

CAPUT LXXXII.

HENRICUS *Romanorum Rex*, FREDERICI II. *Imperatoris Filius*, *Ecclesiam Collegiatam* Sti. Servatii Trajecti ad Mosam *eximit à Jurisdictione Leodiensis Episcopi; declarans per Sententiam definitivam, eam esse Capellam Imperatoris, & Canonicos suos Capellanos, anno* 1234.

HENRICUS (1) Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus, omnibus in perpetuum.

Cum dilectus Capellanus noster Sybodo, Aqnensis Ecclesię Decanus, & Canonicus Ecclesiæ beati Servatii in Trajecto, ac ceteri Trajectensis Ecclesiæ Canonici conquerendo proposuerunt coram Nobis, quod Venerabilis Princeps noster Leodiensis Episcopus super hanc Ecclesiam nostram & eosdem Canonicos Capellanos nostros non solum Jurisdictionem contra justitiam usurparit, verum & authoritate propriâ, de facto, cum de jure nequiret, contra libertates ipsius Ecclesiæ, ac in præjudicium Imperii & Nostram, in eos excommunicationis sententiam promulgaverit, & aliàs ipsis injuriosus existens plurimùm & molestus; Nos eum ad præsentiam nostram citavimus super eo, certis & legitimis terminis assignatis.

Cum autem in ultimo peremptòrio apud Luteram non personaliter comparuerit, nec aliquis responsurus pro eo, & probatum fuisset sufficienter per testes idoneos, coram Nobis, quod tunc debemus Canonicis facere justitiam, quando querimoniam causæ suæ justè & rationabiliter persecuti fuissent;

Diffinivimus per Sententiam, à Principibus & Magnatibus qui tunc aderant approbatam, quod nec idem Episcopus nec aliquis Successorum suorum habeat vel habere debeat in eadem Ecclesia nostra aliquam Jurisdictionem, quæ mere & liberè tantum ad Imperium & ad Nos dinoscitur pertinere. Sicut constat ex diversis Privilegiis eidem Ecclesiæ indultis, & à nostris Progenitoribus & Imperatoribus, qui eandem Ecclesiam primitus fundaverunt, & sicut protestantur eidem Principes & Magnates, qui super hoc à Nobis generaliter requisiti fuerunt.

Igitur cum victus victori, secundum Jura Civilia, condemnari debeat in expensis, ad instantiam Canonicorum supradictorum, memoratum Episcopum eis sententialiter condempnavimus in centum Marchas Colonienses, quas per sacramentum probaverunt se in eodem negotio expendisse.

Testes hujus rei sunt:
Syfridus, Moguntinensis,
Theodoricus, Trevirensis,
Henricus, Coloniensis, Archiepiscopi,
Elrebertus, Babenbergensis Episcopus,
Hermannus, Herbipolensis,
Johannes, Metensis,
Conrardus, Spirensis,
Rogerus, Tullensis, Episcopi,
Conradus, Abbas S. Galli..... Protonotarius.
Arnoldus, Sti. Gereonis Præpositus Coloniæ.
Matthæus Dux Lotharingiæ,
Henricus, Dux Lemburgensis,
Walleramus frater ejusdem,
Henricus Comes de Helfenstein,
Everardus Comes de Eberstein,
Henricus Comes de Spanheym, & Simon frater ejus
Henricus Comes de Gemino-Ponte,
Simon Comes de Sarebruche,
Fredericus Comes de Lininge,
Gerlachus Comes de Veltenche,
Lotharius Comes de Weda.
Henricus Comes de Castris,
Gerhardus Comes de Dyze,
Widegothus de Albeche,
Hermannus de Mulenarche,
Fredericus de Riserchem,
Wernerus Dapifer de Bolandia,
Conradus Pincerna de Clingenberg.
Everardus Dapifer de Walpurg,
Henricus Camerarius de Rasimburg, & alii quamplures.

Actum apud Luteram, anno gratiæ M. CC. trigesimo quarto. 1234.

Datum XV. Kalen. Apriles, Indictione septimâ.

(1) HENRICUS iste fuit filius Frederici II. Imperat. sed anno 1235 jussu patris sui, contra quem arma sumpserat, inclusus carceri, anno sequenti obiit.

CAPUT LXXXIII.

MARGARETA, *dicta Constantinopolitana, Flandriæ Comes dotat anno* 1234 *Abbatiam Monialium Cistercienfium, dictam de Honore B. M. V. recens à* JOANNA *Sorore fundatam in Oppido de Orchies, ac paulò pòst per ipsam* MARGARETAM *in Flinas, juxta Duacum translatam.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

Go MARGUARETA Domina de Dampetra notum facio omnibus præsentes Litteras inspecturis, quod cum Ego compos mei in viduitate mea existerem, pro salute animæ meæ & piæ memoriæ B. Domini & mariti mei & omnium Antecessorum meorum de voluntate & assensu Karissimæ Dominæ & Sororis meæ Joannæ Flandriæ & Hanoniæ Comitissæ & per judicium hominum suorum, priusque meorum, dedi & concessi in puram & perpetuam eleëmosynam Ecclesiç Monialium Cisterciensis Ordinis, quæ vocatur *Honor Beatæ Mariæ* sitæ juxta Orchies, quam fundavit, centum libratas Flandriæ monetæ annui redditus, de perpetua hæreditate mea percipiendas quolibet anno ad Theolonium & Troncum Insulense, videlicet quinquaginta libras in Nativitate Domini & in Nativitate beati Johannis Baptiste alias quinquaginta libras.

Burchardus de Avesnis.

Ad quod Theoloneum & Troncum prçfata Karissima & Domina Soror mea michi terram assedit pro perpetua hæreditate mea. Et ad prædictam Donationem me & meos heredes obligo firmiter & fideliter conferendam.

Actum anno Domini M. CC. XXXIV. mense Mayo.

Hæc Donatio solvitur usque hodie ex Domanio Regio Insularum, jussu Regis Ludovici Magni, decreto 27 Martii 1687. Fundationis autem Abbatiæ supradictæ Diploma extat apud Miræum Tomo I. pag. 579.

CAPUT LXXXIV.

BALDUINUS *Imperator Constantinopolitanus (Latinorum postremus) Comes etiam Namurcensis, benefacit Monasterio de Geronsart, Canonicorum Regul. juxta Namurcum, anno* 1237.

ALDUINUS, hæres Imperii Romani & Comes Namurcensis, fidelibus suis Villico & Scabinis Namurcensibus salutem. Per præsentes Litteras nostras significavimus vobis, quod ratam & acceptam habemus collationem, & assignationem factam Ecclesiæ de Geroldi-Sarto de Capellania, pro anima Karissimi & Antecessoris nostri Fratris piæ memoriæ Philippi Comitis Namurcensis; & mandamus, & volumus, quatenus illi centum solidi blancorum, qui dictæ Ecclesiæ sunt assignati, ad villicationem Namurcensem solvantur ei, quolibet anno ad Festum S. Joannis Baptistæ de Nativitate, quoadusque eisdem alibi fuerint commodius assignati, redditis litteris.

Datùm mense Martio, anno ab Incarnatione Domini M. CC. XXXVII.

CAPUT LXXXV.

Litteræ HENRICI II. *Lotharingiæ ac Brabantiæ Ducis, de admissione FF. Minorum, & constructione Capellæ eorum in Urbe Bruxellensi, anno* 1241. *Accedit Acceptatio R. P. Generalis Ordinis S. Francisci anno* 1247.

Ex Archivis Capituli S. Gudilæ.

ENRICUS Dei gratiâ Dux Lotharingiæ & Brabantiæ. Universis Christi fidelibus præsentes Litteras audituris, salutem in Domino.

Noverint tam universi quam singuli, quod cum controversia esset inter Fratres Minores habitantes Bruxellæ ex una parte, & dilectos Clericos nostros Canonicos parte

ex altera, super quadam ædificatione cujusdam Capellæ, quam ipsi Fratres construunt prope Capellam S. Nicolai * in Bruxella, quæ Capella ad ipsos Canonicos dinoscitur pertinere;

* Hodie Parochia.

Et ipsi Fratres fecissent Canonicos citari ad diversa, & coram diversis, Authoritate Apostolicâ, scilicet apud Coloniam coram Archiepiscopo Coloniensi, & Herbipolim coram Episcopo Herbipolensi. Et hoc pro eo, quod ipsi Canonici contradicerent constructioni Capellæ FF. memoratæ: cum ipsis Canonicis videretur fieri in eorum damnum maximum & gravamen.

Nos ergo pacem semper desiderantes, & maximè inter illos, qui sub nostro Dominio commorantur, prædictis Fratribus & Canonicis in nostra præsentia constitutis, tractavimus de pace reformanda inter prædictos.

Et ipsi Canonici obtulerunt Fratribus, quod vellent compromittere in quoscumque viros providos & honestos, & maximè in Venerabilem Patrem Episcopum Parisiensem, & Magistrum Alexandrum, qui est de Ordine FF. Minorum. Et Nos cum fidelibus nostris qui interfuerunt, hoc idem rogavimus ipsos Fratres. Sed ipsi Fratres hoc acceptare nullatenus voluerunt.

Insuper ipsi Canonici obtulerunt quem vellent, in unum de Concanonicis suis, scilicet Decanum vel alterum: & in unum de Confratribus suis, & in Nos pro tertio, compromittere: & quod Nos tres de prædictis ordinaremus, firmum & stabile haberetur. Ipsi autem Fratres hoc acceptare minus voluerunt. Unde tam Nos, quam Fideles nostri qui interfuerunt plurimùm mirabamur de tot & tantis oblatis. Cum tamen Religiosos non deceat litigare . . . *Desunt reliqua.*

Nota.

Datum anno Domini M. CC. XLI. feriâ tertiâ ante festum B. Mariæ Magdalenæ.

UNiversis presentes Litteras inspecturis, Frater Johannes Minister Generalis & Servus Fratrum Minorum, licet indignus, salutem & pacem.

Vestræ charitati innotescat, quod Compositionem factam inter Canonicos B. Gudilæ in Bruxella, ex una parte, & FF. Minores ibidem commorantes ex altera parte ratam habemus, & illam volumus inviolabiliter observari. Videlicet, quod ipsi Fratres non recipient aliquem de Parochianis eorum ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi licentiâ ab eis petitâ pariter & obtentâ.

Similiter idem fiet de transeuntibus hospitibus, peregrinis, mercatoribus, quibus ipsi Canonici ministrant Ecclesiastica Sacramenta.

In cujus rei testimonium, præsentes Litteras nostro Sigillo duximus roborandas, Lugduni in Capitulo generali XV. Kalendas Augusti, anno Domini M.CC.XLVII.

B. Pater BRANCISCUS mortuus est anno 1226 sub Honorio III. Pont. Intrarunt autem FF. Minores oppidum Bruxellense anno sequente, & obtinuerunt locum juxta ædiculam ligneam B.M.V. vulgo à cantu avium *Vogelsanck* nuncupatam. Dum autem Capellam hanc à fundamentis anno 1241 reædificare cœperunt, ortæ sunt contentiones ipsos inter & Capitulum, de quibus superiori Diplomate.

Anno 1502 subintrarunt FF. Coletani & reformaverunt Monasterium: anno autem 1518 intrarunt FF. Observantes.

Quoad funeralia, facta sunt postmodum plura Concordata, imò & decisio per Bullam Bonifacii Papæ VIII. super quartâ funerali, quâ gaudet Capitulum.

MAGISTER autem *Alexander*, de quo in Diplomate Henrici Ducis, fuit *Alexander de Hales*, scriptor Scholasticus celeberrimus, communiter appellatus *Doctor irrefragabilis.*

Fragmentum præfati Diplomatis extat inter Probas Trophæorum Brabantiæ Christ. Butkens pag. 83 veteris editionis: sed male citatur illic annus 1241. pro 1247.

CAPUT LXXXVI.

HENRICUS *Comes Luxemburgensis confirmat anno* 1241 *Fundationem Monasterii Fratrum Ordinis SS. Trinitatis, in Oppido suo* Bastoniensi.

Ex Archivis Monasterii.

OMnibus præsentes Litteras visuris, HENRICUS Comes Luciburgensis salutem, & agnoscere veritatem.

Cum Gerardus de Housalisiâ, Burgensis Bastoniensis, quoddam Hospitale ad succursum pauperum de suo proprio fundavit Bastoniæ, & illud Fratribus Ordinis Trinitatis contulit conservandum & perpetuo inhabitandum, Ego & dilectus Frater meus Gerardus Miles, ut bonorum, quæ ibidem fient de cętero simus participes .... dicti Hospitalis cum appendiciis benigne & caritative eidem Gerardo, dictisque Fratribus Trinitariis concessimus & laudavimus.

Tali tamen conditione, quod præfati Fratres in Hospitali habitantes & habituri in Comitatu nostro, nihil poterunt hæreditatis acquirere, nisi prius super hoc assensum requisierint & favorem.

Hujus autem rei testes sunt, supradictus

Frater meus.
Arnulphus Miles, Dominus de la Rochette,
Godefridus Miles de Villari,
& Rodulphus Miles de Cavenes.

Ne vero res ista successu temporis possit infirmari aliquâ calumniâ subnascente, præsentibus Litteris Sigilli nostri posuimus munimentum.

Datum anno Domini M. CC. XLI. mense Aprili.

CAPUT LXXXVII.

JOANNA *Flandriæ Comitissa donat Fratribus Trinitariis Domûs de Claro-Vivario apud* Hondiscotam *in Flandria*, 30. *bonaria Wastinæ, ad promovendam fundationem ejusdem Domus, anno* 1243.

Ex Archivis Monasterii & Cameræ Insulensis.

Flandriæ & Hanoniæ Comitissa, universis præsentes Litteras inspecturis, rei gestæ noticiam cum salute. Noverint universi quod nos de plenaria potestate ab illustri Domino & marito nostro Th. Comite Flandriæ & Hanoniæ nobis concessa, qui nos loco sui reliquit pro ordinandis & faciendis quæcumque in terra nostra videbimus ordinanda esse & facienda, dum profectus esset in Sabaudiam; pro salute animę nostiæ, & ipsius Comitis, ac Prædecessorum nostrorum dedimus & concessimus in eleëmosinam Domui & Fratribus Ordinis sanctæ Trinitatis & Captivorum de *Claro Vivario* in Hondescota, de Wastina nostra *le Parric* situm in Parochia de Hondescota, qui *Wormout* vulgariter nominatur, & tantùm de propinquiore circa-jacente Wastina illa, quod dicta Domus & Fratres triginta Bonaria prædictæ Wastinæ teneant quietè, absque revocatione Successorum nostrorum, imperpetuum pacificè possidenda.

Quitavimus etiam supradictis Domui & Fratribus omne jus quod in dicta Terra habebamus, vel habere possemus; altâ tamen nobis justitiâ reservatâ.

Ut hæc autem Donatio stabilis, & inconcussa permaneat, præsentem Cartam sæpedictis Domui & Fratribus tradidimus, Sigilli nostri munimine roboratam.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo, quadragesimo-tertio, mense Augusti. 1243.

CAPUT LXXXVIII.

HENRICUS & ERMESENDIS, *Comites Luxemburgenses, benefaciunt anno* 1243. *Sanctimonialibus Abbatiæ* S. Spiritûs, *de Instituto S. Claræ, in urbe Luxemburgensi. Accedit Bulla* URBANI IV. *Papæ, data anno* 1264.

Ex Archivis loci.

Um ea quæ aguntur in tempore, nisi Litterarum atque Sigillorum adminiculo fuerint roborata, faciliter evanescunt; Ego HENRICUS de Lucembourg omnibus præsens Scriptum inspecturis notum facio, quod Hugo de Bous, prope Prischs, hæreditatem quam habuit in decimâ de Kettheneim per manus nostras & favorem nostrum, dilectis in Christo Sororibus Pœnitentibus S. Spiritûs prope Lucembourg libere vendidit & absolute. Nos etiam omni juri nostro quod in dictâ Decimâ habebamus, tamquam pro parte dicti Hugonis renunciavimus, prælibatis Sororibus id perpetuo concedendo.

Ne autem in posterum ab aliquo super prædicto contractu suboriri possit calumnia, præsens Scriptum Sigilli nostri munimine fecimus corroborari.

Actum anno Domini M. CC. XLIII. Decimo-tertio Kal. Augusti.

EGo ERMENSENDIS Comitissa Lucelburgensis, omnibus præsentes Litteras inspecturis notum facio, quod Anselmus de Ham, laude & assensu meo vendidit Sanctimonialibus de S. Spiritu prope Lucelburgum medietatem sui molendini siti prope fontem *Kiesolbourn*, quam medietatem eis tenetur facere pacificam in omnibus & contra omnes.

Ut autem firmum sit & stabile, præsentes Litteras Sigillo meo dictis Dominabus in testimonium contuli roboratas.

Datum in die Pentecostes anno Domini M. CC. XLIII.

IN nomine Domini. Noverint universi præsens Scriptum visuri, quod Ego Domina Huitha de Kunchi, relicta Domini Johannis de Rutthie, merâ & spontaneâ meâ voluntate purè & sine omni exceptione, de merâ & spontaneâ meorum liberorum voluntate Dominabus S. Spiritûs in Lucceburg, quæ suæ Congregationi Huitham Neptem

Neptem meam aggregaverunt, sex maldra siliginis contuli ex causâ Donationis, de hodie in antea, in decimâ de Heivingen singulis annis & in perpetuum percipienda. Eligensque apud jam memoratas Dominas meam sepulturam, ipsis post mortem meam tribuo pro legato, & in donationem causâ mortis, bona seu possessiones apud Broche, quæ ad me dinoscuntur pertinere. Sub formâ subsequenti, & conditione, quod Successores mei per collationem xx. librarum Trevirensium prænotatis Dominabus faciendam, supradictas possessiones pro legato & in Donationem causâ mortis collatas, suis usibus possint applicare. Volens, quod nullum testamentum seu codicillum, seu Donatio inter vivos, seu causâ mortis, seu quodcumque genus alienationis, quod per me imposterum possit celebrari, sæpe-fatum legatum & Donationem causâ mortis factam valeat impugnare vel revocare: sed roboretur, & in robore suo & pace permaneat debitâ & quiete. Et ne super hoc imposterum præsentibus vel subsequentibus dubitatio oriatur, Sigillum Viri Nobilis Henrici Comitis Lucenburg in testimonium præsentibus est appensum.

Actum Lucemburg anno Incarnationis Domini M. CC. LVIII.

Bulla Urbani IV.

Ex Registris Vatic. apud Wadingum in Annal. Min.

URBANUS Episcopus, servus servorum Dei, Ministro Provinciali Ordinis Fratrum Minorum, Administrationis Coloniæ, salutem & Apostolicam benedictionem.

Pia vota personarum humilium, quę laudibus divini nominis ferventer invigilant, & virtutum cultui sine intermissione desudant, aure benigna suscipere, ac promptis delectamur affectibus adimplere.

Sane petitio dilectarum in Christo filiarum Pœnitentium loci *Sancti Spiritûs de Luxemburgo*, Treverensis Diœcesis, Nobis exhibita continebat: quod ipsæ olim in loco ipso absque Superioris authoritate ac Religionis fervore sanctæ Claræ Ordinem, S. Damiani tunc temporis nuncupatum, assumentes, quamdam Monialem de Monasterio S. Claræ Metensis, ejusdem Ordinis, in Abbatissam sibi præficere studuerunt.

Postmodum autem dictæ Sorores, nulla de his habitâ mentione, nostras ad dilectum filium Ministrum Provincialem Ordinis in Regno Franciæ litteras impetrarunt, inter alia continentes, ut ipse dictis Sororibus, cum requireretur ab eis, Regulam S. Damiani, de consensu Diœcesani loci, absque juris præjudicio alicujus, Authoritate nostrâ, si expedire videret, concedere procuraret. Sed nullus ex hujusmodi Litteris, prout asseritur, ex eo habitus est processus, quod eædem non fuerunt litteræ præsentatæ. Quare prætactæ Sorores ad nos recursum habentes Nobis humiliter supplicarunt, ut providere ipsis in hac parte salubriter curaremus.

Nos itaque ipsas, intuitu devotionis earum, ac etiam obtentu dilecti filii Nobilis Viri Comitis Lucemburgensis, qui nobis eas per affectuosas Litteras commendavit, paterno prosequentes affectu, & discretioni tuæ præsentium authoritate committimus, quatenus si dictæ Sorores sub clausura consistunt, & facultates habent de quibus possint commode sustentari, consideratis diligenter circumstantiis universis, quæ circa locum & Sorores præfatas, ac etiam Regulam nuper à Nobis eidem Ordini traditam, fuerint attendendæ, aliquorum discretorum Fratrum tui Ordinis super hoc requisito consilio, præfatas Sorores Ordinis S. Claræ prætactæ Authoritate nostra per te vel per alium incorporare procures, sine alterius juris præjudicio, si videris expedire.

Datum apud Urbem-veterem XII. Kal. Julii, Pontificatûs nostri anno III.

CAPUT LXXXIX.

MARGARETA, *Flandriæ Comes, confirmat & auget anno* 1245 *Fundationem* Hospitalis Comitissæ, *Insulis Flandrorum, à Comitibus* Thoma de Sabaudia *&* Joannâ, *noviter erecti.*

Ex Archivis hujus Hospitalis.

MARGARETA Flandriæ & Hanoniæ Comitissa, omnibus præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quod Vir Nobilis THOMAS quondam Comes Flandriæ & Hannoniæ, & illustris Domina & Karissima Soror nostra JOHANNA uxor ejusdem, felicis recordationis, quondam Flandriæ & Hanoniæ Comitissa, dederunt in eleemosynam Hospitali quod juxta Aulam suam de Insula in honorem Dei & B. Mariæ Virginis fundaverant, ad usus & subsidium pauperum infirmorum lecto decumbentium centum & xx. libras Flandrenses anui redditus de primis proventibus Halæ & Ponderis Insulensis infra nundinas In-

fulenses, ab ipso Hospitali imperpetuum possidendas & percipiendas.

Ita quod si aliquo anno forsitan eidem Hospitali aliquid de prædicta summa in Hala & Pondere deficeret, ipsi Comes & Comitissa & hæredes eorum prædictam summam supradicto Hospitali supplere totaliter tenebantur: sicut per Cartam eorum Nobis constitit, & constat ad plenum.

Insuper prędicti THOMAS Comes, & JOHANNA Soror nostra Comitissa tenebantur assignare prædicto Hospitali octoginta & decem libras Flandrenses annui redditus perpetui, in tali loco ubi essent bene sitæ ad commodum & utilitatem prædicti Hospitalis; in quibus prædictas octoginta & decem libras annuatim prædicti Comes & Comitissa prædicto Hospitali tenebantur: sicut in sæpe-dictorum Comitis & Comitissæ Carta vidimus continentia, Sigillo eorum munita, quod etiam de nostro consilio factum fuerat & assensu.

Nos vero prædictarum centum & viginti librarum assignamentum, de Magistri, Fratrum & Sororum prædicti Hospitalis assensu communicavimus & assignamus ipsis, simul & prædictas octoginta & decem Libras; id est, in universo ducentas, percipiendas ab eis imperpetuum annuatim in redditibus nostris Wastinarum quæ sunt in Officio de *Maldenghem*, in Officio de *Rodebourch*, & in Officio *d'Ysendike*: videlicet super duo millia bonnaria Wastinarum, & unum bonarium & duas mensuras, & centum & undecim virgas; cujus redditus summa valet ducentas & decem libras & XII. denarios & obolos, parum plus vel minus annuatim.

Prædictum autem assignamentum fecimus prędicto Hospitali bene & legitimè, & tenemur eidem illud conservare & garandire; & ad hoc obligamus Nos & nostros Successores imperpetuum.

Insuper sciendum, quod sepedictum Hospitale in dictis duobus millibus & uno bonario, duabus mensuris centum & XI. virgis, habebit introitus exitus, & relevia; & nuncius Hospitalis per defectum redditus, ipso cum bonario pandare poterit, & leges quæ debebuntur per defectum solutionis tandiu reddituræ erunt usque ad tres solidos; ejusdem Hospitalis nobis & Successoribus nostris omni aliâ justitiâ in dictis bonariis remanente.

In cujus rei perpetuam firmitatem, fecimus præsentem Cartam Sigilli nostri appensione muniri.

Datum anno Domini M. CC. XLV, mense Marchio.

CAPUT XC.

MARGARETA, *Flandriæ Hannoniæque Comes, possessiones singulas Abbatiæ* Marchianensis, *Ordinis S. Benedicti in Gallo-Flandria, recenset, novisque Privilegiis confirmat, anno* 1246.

Ex Cartulario autentico Abbat. Marchian.

ARGARETA Flandrensium & Hanoniæ Comitissa, universis pręsentem Paginam inspecturis, salutem in Domino. Noverint omnes, præsentes pariter & futuri, quod Nos, ad humilem Abbatis & Conventus Marchianensis peticionem, possessiones ejusdem Ecclesiæ, quas habet in terra & potestate nostra, & ejus libertatem, cum curtibus & terris & villis ac justiciis earum, cum silvis aquis & pascuis earum, cum terragiis & winagiis redditibus & aliis quibuslibet rebus, quas in hac Pagina duximus adnotandas, liberas decernimus, & ab omni jure sive qualicumque exactione, quocumque modo nuncupetur, absolutas.

Imprimis igitur Villam Marchianensem, in qua sanctæ Rictrudis Corpus cum aliis Sanctorum Corporibus requiescit, liberam decernimus & statuimus, cum locis hinç inde adjacentibus, nemorosis videlicet & aquosis; à terra scilicet quæ descendit à feodo Duacensi, usque ad terram S. Amandi, & S. Petri Hasnoniensis, & à terra de Fenaing usque ad terram Comitis Flandrensis in Pago Pabulensi. Et sub eadem libertate liberam eis decernimus Sclusam Scarpi, à Marchianis usque prope Silvam de Somania.

Sclusam etiam de Donc, cum vivario inter Marchianas & Bovegnies, & Plankam de Mohies, & Curtem Hoio, & molendinum ejusdem vivarii: in quibus Dominus de Landast quartam partem accipit, & quartam ponit per omnia; justitia ejusdem vivarii & molendini salvâ in omnibus ipsi Monasterio remanente. Et quod ipsa Ecclesia potest piscari ad libitum suum, usque ad pontem de Bovegnies.

Piscationem quoque fluminis Scarpi, à Wasconis curia usque ad brachiorum locum; excepto quod Domino Warlennii licet in angulo suo tres tantummodo habere lacunas, palis & viminibus compositas, sed nullam de jure in transseundo potest exercere piscationem.

Proprietatem nihilominus & justitiam aquæ Verethi, à Rascia de Pomeriis usque ad Rasciam Rullagii, quam Justitiam Marchianensis Ecclesia concessit Ecclesiæ Aquicinctensi, sub annuo perpetuo censu xv. solidorum in festo omnium Sanctorum, reservato sibi omni jure piscandi in transeundo fossatum, nihilominus de Isles, quod à fluvio Scarpo transit per mariscum, usque ad Monasterium Marchianense, & decursum molendini Marchianensis.

Fossatum quoque de Move, quod à vivario de Erleverchies extenditur usque ad Scarpum fluvium.

Hamaige. Locum quoque Hamaticensem, cum appendiis suis *Alno*, & *Tilloit* & *Waudegnies*. Curtem quoque & vivarium in *Erleverchies*, cum molendino & decursu ejus, & piscationem decursus ejus, & fossatum de *Rulai* transiens à fluvio Scarpo usque ad ipsum vivarium.

Item domum de *Selregnies*, & Curtem *Billecben*, cum terris & pratis & pascuis ad dictas tres Curtes pertinentibus. Allodium etiam de *Clemencbienes*, cum decima & terragio.

In Pago *Ostrevanno* Villas de *Ascens* & de *Hera*, Villam etiam de *Fenaing*, cum omnibus appendiciis & homagiis ejus; quam Dominus *Godefridus de Louvegnia*, Miles, frater Viri illustris *Henrici* Ducis Brabantiæ, & *Maria* uxor ejus bene & legitimè vendiderunt, concesserunt & guerpiverunt eidem Ecclesiæ Marchianensi. Godefr. de Lovanio.

Silvam quoque de *Gbievre* & Silvam de *Brullel*, cum herba & lignis aridis ejusdem Silvæ: & cursum fontium de *Fenaing*, qui liberè decurrere debent ad vivarium de *Erleverchies* Ecclesiæ Marchianensis.

Et in eodem Pago allodium, *Vesinium* nuncupatum, sub pœna centum librarum, in qua tenebitur qui contra datum istud venerit, si liber homo fuerit; non liber, in amissione oculorum. Nota. Decimam nihilominus de *Avicb*, & Decimam de *Hornaing*, & Decimam de *Mastaing*, & Decimam de *Gorgeron* apud *Deuci*. In eodem Pago *Ostrevanno* in villa de *Lorcb* duos molendinos, sub eadem libertate.

Sciendum insuper, quod nec in villa nec in curte de Ascons, nec in appendiciis ejus *Joannes de Ruecb* Miles & heredes ejus aliquid habent, nisi proprium redditum Duacensis monetæ, percipiendum per manus ministrorum Ecclesiæ; & quod Homines de *Ascons* nunquam solvere debent eidem J. vel heredibus suis hostis adjutorium, nisi quando exercitus Flandrensis transit ultra nemus Arroasiæ.

Insuper juxta Binchium in Hannonia Curtem de *Pericbes*, & prædium de *Badengies*, cum terris, pratis, pascuis & rebus aliis. Censum etiam annuum perpetuum x. solidorum Valenchenensium, percipiendum in Natale Domini ad redditum novum de Binchio, pro quodam vico apud Binchium, qui vocatur *Sanctæ Eusebiæ*, quem de Ecclesia memorata tenemus.

In supra-dicto Pago villam *Sailliacum*, cum vivario, furno, molendino & gavalo. In vivario de *Sclusa* herbagium, ad opus tantum Curtis de *Sailly*. Ita quod Curtis ipsa herbam quærere potest ibi cum una navi & falce: salvis piscibus & ovis vivarii. Hoc tamen salvo, quod si dictum vivarium ad terram arabilem, vel ad usum alium reducatur, non poterit dicta Ecclesia in illo contra voluntatem nostram jus aliquod petere vel habere.

Et hoc eis concessum est in recompensationem piscatoris illius, quem Ecclesia Marchianensis habere solebat in illo vivario, pro eo quod pars quædam vivarii sita est in ejus hereditate.

Villam etiam *Gaugiacum*, cum omni integritate liberam esse decernimus: & totum etiam *Gavalum* ejusdem Villæ, quod Philippus Comes Flandriæ eidem Ecclesiæ pro anima sua & prædecessorum suorum in eleëmosinam (ut scimus) firmiter condonavit.

In *Melentois* Villam *Roncbinium*, cum omni integritate; & in eadem Villa quemdam redditum annuum perpetuum, dictum vulgariter *Sougnie*, ex dono Domini Thomæ Comitis Flandrensis & Hainoniensis, & Uxoris ejus Johannæ Comitissæ, dilectissimæ Sororis nostræ. Ad quorum instantiam ordinavit Dompnus Egidius tunc Abbas Marchianensis, & Conventus, tres nostros Anniversarios, & de proventibus ejusdem singulis annis Refectio Conventui procuretur, in singulis diebus nostrorum trium Anniversariorum. Anniversaria.

Donationem quoque omnium Corveriarum, quas Dominus Johannes Castellanus Islensis & Peronensis habebat in eadem Villa, & omne jus quod ibidem percipiebat pro defectu solutionis redditûs supra-dicti.

Item in eadem Villa Concordiam factam inter Petrum de Ronchin & fratres suos ex una parte, & Ecclesiam Marchianensem ex altera, super theolonio, foragio & rebus aliis, quæ omnia quittaverunt eidem Ecclesiæ, & in eleëmosynam tradiderunt.

In Villa *Perona* terram duodecim aut paulò plurium bosneriorum.

Villam *Beuriu*, cum vivario & molendino, & terris & pratis ad eam pertinentibus.

De turri quoque Duacensi censum quinque solidorum, & LX. solidos ad opus Altaris. Et in eodem Castro Familiam *Stæ. Rictrudis* & *Stæ. Eusebiæ* à theolonio liberam.

In potestate de *Renenga* duas partes tocius Decimæ, & totam Decimam saltûs de *Renenga*, cum Curte de *Renengbes* & ejus appendiciis.

Similiter & de omnibus victualibus & re-

bus Fratrum, per totam terram nostram liberum eis concessimus & concedimus transitum. Et etiam eandem Ecclesiam liberam dimisimus de vinis nostris adducendis.

Item remisimus Ecclesiæ Marchianensi & quittavimus in perpetuum duos porcos, quos dicta Ecclesia nobis debebat, & solvebat singulis annis apud *Bouchaing* de Curte sua de *Ascons*. Quos porcos transtulimus de assensu Dompni Egidii tunc Abbatis, & Conventus Marchianensis ad Anniversarium nostrum & Karissimæ Sororis nostræ *Johannæ* Flandriæ & Hainoniæ Comitissæ.

Item apud *Hozdaing* sex modios terræ, ad mensuram Duacensem, XVII. quarentenas pro raseria Duacensi jacentis in Territorio de *Hozdaing*. Quos sex modios *Adam* Dominus de *Hozdaing*, Miles, dictus Senescalcus, & uxor ejus bene & legitimè vendiderunt eidem Ecclesiæ sępe-dictæ.

In Parochia de *Burgella* terram censualem XIII. circiter bosneriorum, cum quibusdam redditibus pertinentibus ad *Gerardum* Militem de *Haslu* & participes suos. Quam ipsi cum redditibus illis tenere debent sub annuo censu ab Ecclesia Marchianensi.

Insuper petitionem seu Consuetudinem, quam Scabini & Communia de *Archies* petebant in nemoribus ejusdem Ecclesiæ primâ die Maii, quæ vulgariter *Majole* appellatur, eidem adjudicavimus: super hoc ipsis silentium perpetuum imponentes.

Similiter & omne jus & Consuetudinem, quam Major & Scabini ceterique Homines de *Bovegnies* reclamabant dictâ die Maii, in nemoribus Ecclesiæ sæpe-dictæ, confirmamus eidem.

Sciendum etiam, quod tota Justitia Villarum & possessionum Ecclesiæ memoratæ ad eam pertinet, nullo mediante, pleno jure & omnimodâ libertate.

Et quod non licet Nobis, nec Advocato Marchianensi, nec alicui terrenæ potestati, neque Baillivis aut Præpositis vel famulis in Dominicatu sive in Villa aliqua Stæ. *Rictrudis*, vel in Curte, contra voluntatem Abbatis vel Monachorum manere, nec convivia præparare, nec Placita tenere, nec denariorum vel pecuniæ collectionem facere, neque Corveias vel alias res ab ipsa Ecclesia vel ab Hominibus ejus exigere; nec manum mittere aliquatenus in res vel in homines ejusdem, neque aliquam inferre molestiam: quoniam sępe dicta Ecclesia in proprio Allodio *Sanctæ Rictrudis* fundata est, & de redditibus ejus amplificata & ditata.

Sciendum quoque, quod in silvis Ecclesiæ nemo habet potestatem præcidere quamlibet arborem sive parvam sive magnam; contra voluntatem Abbatis & Monachorum.

Has itaque *B. Rictrudis* Villas & possessiones, quas supra diximus, & quęlibet donaria vel eleëmosynas Comitum, Principum, & quorumlibet aliorum factas dicto Monasterio, liberas esse decernimus & statuimus. Quæ omnes cum appendiciis suis sub nostra Protectione sunt & Advocatione, quæ ejusdem Ecclesiæ summa Advocata sum, & Advocati earumdem possessionum de Nobis tenent suas Advocationes.

Cum enim Marchianensis Ecclesia à prima suâ conditione per quadringentos vel plures annos libera omnino extitisset à redditu Advocationis; propter secularium malitiam reprimendam; temporibus Albrici Abbatis sui dedit Balduino Comiti Flandrensi duos molendinos in Villa *Berberia*, & duas carrucatas terræ in Villa *Nigella*: ut eorum esset Adjutor & fidelis Advocatus. Dictus autem Comes molendinos illos cum terra memorata dedit per manum ipsius Abbatis *Hugoni Havet de Albiniaco*; pro quibus Advocatus Marchianensis servire debet eidem Ecclesiæ & ejus semper esse promptus & fidelis Advocatus & Adjutor.

Advocatia Abbatiæ Marchianens.

Vide Diploma in Miræo T. I. p. 659.

Non licet autem Advocato terras Ecclesiæ emere, aut in vadimonium accipere, nec servos nec ancillas ejusdem Ecclesiæ in feodum Militibus dare, nec aliquid ab illis per violentiam exigere. Iterum non licet Advocato latronem accipere, nec interpellare ad campum aliquem de Hominibus Ecclesiæ: sed ille contra quem aget, judicio Scabinorum solâ manu se purgabit.

In Silvis quoque & nemoribus *S. Rictrudis*, vel in aquis ipsius nullum habet jus vel potestatem, nec Homines Ecclesiæ contra voluntatem Abbatis manu-tenere potest.

Omnes quoque Curtes Dominicæ ab omni potestate & Advocatione Advocati & Villici immunes erunt & liberæ, tam ipsæ quam servientes earum.

Sciendum nichilominus, quod non licet Hospitibus *S. Rictrudis* vel Villicis, sibi invicem terras suas dare, vendere, emere, vel in vadimonium accipere: nisi Ecclesiâ Marchianensi concedente.

Sciendum quoque, quod nullus de Villicis potest, absente Monacho vel Abbate, plantare. Abbas vero vel Monachus potest sine eis: non tamen amittunt jus suum, si acciderit. Postquam alicui rusticorum Major diem vel horam constituerit placetandi, non potest concordiam accipere, nisi per Abbatem aut ejus Præpositum Monachum. Vadum etiam, si pro aliqua foris-factura acceperit, non alibi quam infra dictam Curtem commendabit.

Hoc autem prætermittendum non est, quod si contingeret ad dictam Ecclesiam vel ad curtes ejus aut villas, Nos, aut Præpositos vel Baillivos sive Ministros nostros, vel alium quemcumque nomine nostro, ibidem (quod absit) per patientiam aut ignorantiam vel curialitatem, sive alio quocumque

cumque modo, Abbatis vel Fratrum aliquorum ibidem manentium, ex parte Ecclesiæ aliquid accipere, creantamus & volumus, quod propter hoc præjudicium non generetur aliquatenus Ecclesiæ memoratæ: ut propter hoc Nos vel heredes nostri, vel aliquis ex parte nostra possemus aliquid allegare contra tenorem istius Instrumenti, ad destruendum illud vel in parte vel in toto: sed in sua firmitate perpetuò maneret; ac si nunquam hæc quæ facta sunt, essent præstita vel exacta.

Ut autem hæc omnia præmissa obtineant firmitatem, nec ab aliquo Baillivorum aut ministrorum nostrorum, vel aliorum quorumlibet hominum, aliquatenus valeant infringi, Cartam istam Sigilli mei munimine contra omnes ex adverso venientes fecimus roborari.

Actum anno Domini millesimo CC. quadragesimo sexto, mense Septembri. 1246.

Alia duo similia Privilegia in favorem Abbatiæ Marchianensis concessa fuerunt: unum per Joannam Comitissam Flandriæ atque Hanoniæ anno 1234; aliud datum anno 1239 per Thomam Sabaudiæ Principem & præfatam Joannam ejus conjugem. Sed quia ejusdem omnino tenoris sunt cum jam edito Diplomate, ea prætermisimus.

CAPUT XCI.

HENRICUS *Comes Luxemburgensis confirmat anno 1253 Fundationem Abbatiæ* Clari-fontis, *pro Monialibus Cisterciensis Ordinis, in Agro Luxemburgensi, per* ERMESENDEM *Comitissam, matrem suam inchoatæ.*

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

NOs HENRICUS Comes Luceburgensis, Rupensis, & Marchio Arlonensis, & Nos MARGARETHA uxor ejus, tenore præsentium memoriæ committimus futurorum quod cum felicis memoriæ ERMESENDIS Comitissa Luceburgensis mater nostra, ob remedium animæ suæ & suorum, Claustrum quod Clarus Fons appellatur, situm prope Arlons castrum, construere ceperit, idemque hereditate suâ dotaverit;

Insuper hoc nostro accedente assensu Nos omnem Donationem, quam dicta ERMESENDIS mater nostra piæ memoriæ dicto Cœnobio fecit, pio favore prosequi volentes, ratam habemus & firmam. Et ne super dicta Donatione dubitatio possit in posterum exorire, præfatam Donationem presenti Paginâ duximus exprimendam.

Videlicet Decimam de Attrenate, scilicet duas partes tocius Decimæ grossæ & minutæ, cum Jure Patronatûs, & cum appendiciis suis. Item Decimam de Aubrissart, medietatem scilicet totius Decimæ cum jure Patronatûs. Item terragium de Happise, integraliter in omni ejusdem villæ vinagio, in omni crescentiâ terrarum cultarum & colendarum; item medietatem terræ de Dile, & totam terram de Hesperenges integraliter in pratis, sylvis, campis, aquis & pascuis, cum omni jure & omni usu.

Item locum in quo Abbatia residet. Item quadraginta jornalia terræ & nemoris, vel amplius; circa Abbatiam; inter villam de Aisse & Valsenges sita. Item usuagium dictæ Abbatiæ pro grangiis construendis & pertinenciis suis, in locis in quibus habet usuarium Villa de Aisse Item usuarium in nemoribus totius Banni de Anselieres, ad omnia necessaria dictæ Domûs cum pertinenciis suis, & grangiarum, bergeriarum & domorum aliarum construendarum vel constructarum, quæ propriæ erunt ipsius Abbatiæ.

Item pasturas ad omne genus animalium in dictis nemoribus de Anselieres, & usagium tam glandis quam faginæ, usque ad centum porcos, absque solutione Pasnagii. Et si dicta animalia dampnum alicui inferent libera erunt & quitta, à quocumque capiantur, per restitutionem capitalis dampni, absque emendâ & placitatione.

Hæc autem omnia prædicta pro salute animarum nostrarum & Nobilis Dominæ ERMESENDIS matris nostræ, & Antecessorum & Successorum nostrorum libere & quiete & pacifice dictæ Abbatiæ in perpetuum concessimus habenda & possidenda, tanquam puram & perpetuam eleëmosynam nostram, & garantisare tenemur Nos & Successores nostri in perpetuum contra omnes, ac legitimam de prædictis ferre tutelam.

In cujus rei testimonium, præsentibus Litteris Sigilla nostra duximus apponenda.

Actum & datum anno Domini M. CC. LIII. mense Martio, in crastino Annunciationis Dominicæ.

CAPUT XCII.

WALERAMUS, *Dux Limburgensis, benefacit Ecclesiæ Collegiatæ Canonicorum S. Georgii in* Wassembergh, *Ducatûs Juliacensis, Diœcesis Leodiensis, anno* 1262.

Ex Archivis Wassenberg.

Alramus Dux de Limburg; omnibus præsens Scriptum inspecturis. Sicut tempus labile labendo defluit: sic cum fuga temporis temporales defluunt actiones, nisi vigorem recipiant à testimonio literarum. Ideoque sapientum discretio gesta sua solet scripturarum munimine roborare.

Cognoscat igitur omnis ętas tam præsens quam postera, quod nos allodium triginta quatuor Jurnalium terræ arabilis in Decima de Ursbech jacentium, nec non & duarum arearum, una scilicet in Ursbech, & alia in Wassenberg. Quę bona Henricus Clericus filius Syberti de Hugenrode à castro nostro Wassenberg in feudo tenuit, Ecclesiæ beati Georgii in Wassenberg contulimus in perpetuum possidendum. Et ipsum omnesque dictorum bonorum possessores ab hominio Castri de Wassenberg absolvimus.

Vide pag. 193 hujus Tomi.

Præterea prædictorum bonorum possessoribus & eorum semi-cultoribus, eandem per omnia libertatem concessimus, quam, si à sæpedicto Castro nostro de Wassenberg adhuc in feudo tenerentur, essent habituri. In cujus facti robur & testimonium præsentes Litteras super hoc factas Sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Actum & datum apud Wassenberg anno Domini M. CC. LX. secundo, Mense Novembri.

Testes etiam interfuerunt præsentes, & ad hoc vocati.

Dominus Wilhelmus de Halla, dictus Scillingus.

D. Theodoricus de Brakelen: quorum etiam Sigilla sunt apposita.

G. Miles de Kerreke, Dapifer Wassenbergensis.

Sibertus Miles de Huchloven, & frater suus Henricus Miles.

Henricus Miles de Palude.

Theodericus, dictus Ruschuttel, & alii quam plures.

CAPUT XCIII.

Fundatio* BEATRICIS *Comitis Flandriæ, viduæ D.* Guilielmi *Comitis, pro duabus Capellaniis in Abbatia de* Marquetta, *Monialium Ordinis Cisterciensis juxta Insulas, anno* 1264, *& Acceptatio Abbatissæ & Monialium ibidem.

Ex Archivis Cameræ Insulens.

Niversis presentes Litteras inspecturis, Soror ODA dicta Abbatissa Monasterii de Markete, Cisterciensis Ordinis, totusque ejusdem loci Conventus salutem in Domino.

Cum illustris Domina BEATRIX Flandriæ Comitissa relicta claræ memoriæ GUILLELMI quondam Flandriæ Comitis, Monasterio nostro bene & ad legem contulerit viginti quatuor terræ bonaria, & redditum perpetuum annuum quinque caponum, ad hoc quod de viginti libris Flandrensis monetæ annui redditus teneremus unum Capellanum, qui expresse & specialiter pro anima Comitis Missam de defunctis diebus singulis in perpetuum celebrabit, & de octo libris ejusdem monetæ annis singulis Conventui nostro in ejus anniversario pitanciam faceremus, & post ejusdem Dominæ Beatricis obitum de viginti similiter libris dictæ monetæ annui redditus unum alium Presbyterum teneremus, qui diebus singulis Missam de defunctis pro ipsius anima specialiter celebrabit, tenore presentium profitemur quod ad præmissa facienda fideliter fieri, recepimus à dicta Domina terram & redditum supradictum; & ad hoc nos obligamus, & ad hoc nos profitemur & recognoscimus obligatas.

Insuper est sciendum, quod quamdiu dicta Domina Beatrix vixerit, reddemus eidem vel ejus mandato quidquid ultra viginti & & octo Libras excreverit de proventibus terræ & redditûs predictorum.

In prædictorum autem testimonium & munimen presentes Litteras ipsi tradidimus, Sigilli nostri appensione munitas.

Datum anno Domini M.CC.LXIV. mense Decembri.

CAPUT XCIV.

Præpositura Campi Regii, *vernaculè* Konings-feldt, *prope Delphos in Hollandia, Monialium Ordinis Præmonstratensis, sub regimine Abbatis* Insulæ Marianæ * *in Gelria, fundatur ac dotatur anno* 1264. *per* ALEYDEM *viduam* JOANNIS *Hanoniæ Comitis, sororem* WILHELMI *Hollandiæ Comitis ac Romanorum Regis, qui eidem concedit Jus Patronatus Ecclesiæ de* Pynacker.

* Vulgo Marienweert.

ALEYDIS, quondam Soror Domini WILHELMI Regis Romanorum illustris, & quondam Uxor Domini JOHANNIS DE AVENIS, universis præsentem Litteram inspecturis salutem, & noscere veritatem. Quanto sincerius loca religiosa diligimus, tanto libentius super his quæ ipsorum profectum respiciunt, favorem eis benevolum impertimur.

Igitur ad notitiam singulorum volumus pervenire, quod cum adhuc hæreditario jure & successivè, post dilectum Fratrem nostrum Dominum FLORENTIUM, Terram Hollandiæ & Zelandiæ tueremur, & Ecclesiastica beneficia vacantia ad nostram in eadem Terra spectarent Donationem seu Præsentationem; Nos considerata necessitate novellæ Plantationis Sanctimonialium Præmonstratensis Ordinis in *Konings-felt*, omne Jus Patronatûs Collationis seu Præsentationis vel Personatûs Ecclesiæ de *Pynacker* (Pynacker.) ; (1) & ipsam Ecclesiam ad nos pleno jure spectantem; cum omnibus proventibus & pertinentiis suis (statim cum vacabat post mortem D. WILHELMI legitimi Plebani tunc temporis ipsius Ecclesiæ) dictis Sanctimonialibus; divinæ remunerationis intuitu; liberaliter & piè contulimus, & adhuc conferimus, perpetuò sine calumnia possidendam.

Ut autem hæc pia & justa Collatio, ob remedium Animarum claræ memoriæ fratrum nostrorum D. WILHELMI Romanorum Regis, & D. FLORENTII, qui dictum Monasterium assiduè speciali prosecuti sunt prærogativâ favoris, stabilior & inviolabilior observetur; in evidentiam pleniorem, præsentem Paginam ipsis Sanctimonialibus contulimus Sigilli nostri munimine roboratam.

Datum apud Koningsfelt, anno Domini M. CC. LXIV. feriâ sextâ ante festum B. Johannis Baptistæ.

Diploma Fundationis.

WILHELMUS, Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus, universis Imperii fidelibus præsentem Paginam inspecturis, gratiam suam & omne bonum.

Volentes dilectam Amitam nostram *Richardem* Domicellam t'Zallant prosequi gratiâ speciali, eidem tenore præsentium duximus concedendum, quod si tandem in civitate nostra de *Delf* Conventum Religiosorum; vitam regularem professorum ædificare contigerit, de redditibus terræ nostræ in *Delf* quæ *Hurwarc* vocatur, ... jugera quæ vulgo *mergen* nuncupantur, sive per emptionem, sive eleëmosynarum largitionem ad dictum Conventum modo quocumque perveniat, liberè habeat, & quietè perpetuò possideat.

. . . . Anno M. CC. LI. VIII. Kal. Julii, Indictione II.

(1) Sub Parochia Pynacker, ad muros Delphenses, quà Roterodamum itur, nobilis olim viguit Præpositura Sanctimonialium Præmonstratensis Ordinis, cui nomen vernaculum *Koningsfelt*. Fundatrix fuit Richardis, Domicella de Hollandia, Wilhelmi Rom. Regis amita, circa annum 1255. Benefactrix præcipua Aleydis, Wilhelmi Soror vidua Johannis de Avenis Hannoniæ Comitis, ut patet ex citato Diplomate.

Prælatus superior supradictæ Præpositurae de Koningsfelt fuit Abbas Insulæ Marianæ, ejusdem Ordinis, quæ olim opulenta stetit in Gelria, juxta Culemburgum oppidum.

Cætera autem Diplomata multa, ad hoc illustre quondam Virginum Cœnobium, anno 1572 per Acatholicos dirutum spectantia, vide in Historia Episcopatuum Belgii Fœderati, per Heussenium editâ, T. I. pag. 417 & sequent. item in Annalibus Præmonstrat. Illustriss. D. Hugonis, inter Instrumenta.

CAPUT XCV.

WALRAMUS *Dux Limburgi suo Diplomate anni* 1266. *Item* JOANNES II. *Brabantiæ Dux anno* 1307, *Monialibus de* Porceto *Ordinis Cisterciensis juxta Aquisgranum, bona quædam jurisdictionesque confirmant.*

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

NOs WALRAMUS Dux de Lymburgh, & IVETHA Uxor mea, notum esse volumus universis, quod Nos, ob remedium animarum nostrarum, nec non & Antecessorum nostrorum parentum, Conventui Dominarum Deo famulantium in Ecclesia S. Johannis Baptistæ apud *Porcetum*, Cisterciensis Ordinis, liberaliter concedimus, & volumus, quod dictus Conventus & sui nuncii cum rebus & personis in *Galopia* & in *Dobath* ab omne jure cujuslibet theolonii, vectigalis & pedagii im-perpetuum liberi sint & exempti, præcipientes obnixius, ne in hoc requirens aliquis eos molestare præsumat.

Hujus vero collationis devotionem prædictus Conventus attendens, Nobis plenam fraternitatem & communionem omnium orationum & beneficiorum quæ fiunt in eadem Ecclesia, contulerunt. Et ne prædicta ab aliquo imposterum possint infringi vel inficiari, præsenti Scripto Sigilla nostra duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, in crastino Assumptionis Beatæ Mariç Virginis. 1266.

Eandem Donationem iisdem fere verbis, novo Diplomate confirmavit Joannes I. Brabantiæ ac Limburgi Dux, anno 1297.

UNiversis præsentes Litteras visuris vel audituris, JOHANNES Dei gratiâ Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgi Dux, salutem, & rei gestę cognoscere veritatem.

Significarunt nobis sæpius, humiliter conquerendo, Religiosæ in Christo personæ Abbatissa & Conventus de *Porceto*, Cisterciensis Ordinis, Coloniensis Diocesis, quod ipsæ jam dudum in eorum bonis & juribus ac rebus aliis in territorio Villæ de *Vylen* ad eos justè & ab antiquo ibidem pertinentibus, per Officiatos Ducatûs Limburgensis existant plus debito & contra justiciam oppressi, & cotidie opprimantur.

Super quibus dicti Abbatissa & Conventus ab nobis sibi subveniri humiliter supplicarunt.

Nos igitur, qui voto gerimus, ut status debitus omnium subjectorum nostrorum, & præsertim personarum Religiosarum, permaneat illibatus, supplicationem dictorum Abbatissę & Conventûs modis quibus convenit volentes rationabiliter solidare; super præmissis & ea tangentibus per Nobiles Viros Dominos *Johannem de Kuyck* & *Florentium Berthaut* Dominum de Herlair, & alios necessarios Conciliarios Juratos, nec non Dominum *Godefridum de Pomerio* in terra Limburgensi Dapiferum, veritatem inquiri fecimus & jussimus diligenter.

Ex quorum inquisitione & relatione veridica, dictos Abbatissam & Conventum ad omnia jura quæ ipsi antiquitus in dicta Villa de *Vylen* & ejus territorio habuerunt & habere consueverunt, restituimus libere & absolutè, & esse voluimus ad plenum restitutos: mandantes per præsentes nostras Litteras Officiatis nostris præsentibus & futuris dicti nostri Ducatus Lymburgensis, ut ipsi prædictos Abbatissam & Conventum omnibus bonis & juribus suis in dicto territorio præfatæ Villę de *Vylen* & ejus attinentiis per se & suos, prout ea ab antiquo habuerunt & exercere consueverunt, juxta formam Privilegiorum eisdem Abbatissæ & Conventui, & eorum Monasterio super hiis à Romanis Imperatoribus & Regibus indultorum, de cetero uti & frui permittant pacificè & quietè. *Vylen.*

Et ut præmissa perpetuam obtineant firmitatem, Sigillum nostrum pro nobis & nostris Successoribus quibuscumque jussimus apponi huic Scripto, in testimonium firmius super isto.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo septimo, mense Julii. 1307.

Johannes III. Dux, Joannis filius, anno 1328 *similiter erga Abbatiam de Porceto beneficus fuit, concedendo Protectionis & Immunitatis Privilegium, iisdem pene verbis conscriptum, quibus aliud Wenceslai & Joannæ Ducum Brabantiæ anno* 1357 *conceptum fuit, quod infra sequetur.*

CAPUT XCVI.

WALTHERUS DE BERTHAUT *Dominus Mechliniæ ratam habet venditionem Decimæ de* Eckeren, *factam ab* HENRICO *Bredæ Domino, pro Abbatia S. Bernardi ad Schaldim, anno* 1267.

Communicavit D. Van Gestel Consiliar. Brabant. ex Archivis Episc. Antverp.

UNiversis præsentes Literas inspecturis, Nobilis Vir WALTHERUS dictus BERTHOUDT Dominus de Machlinia salutem & testimonium veritatis.

Noverit universitas vestra, quod cum HENRICUS Dominus de Breda Viris Religiosis Abbati & Conventui Loci S. Bernardi, Cysterciensis Ordinis, de consensu nostro vendidisset pro trecentis quinquaginta libris Lovaniensis monetæ totalem veterem Decimam suam, quam habuit & tenuit in Parochia de (1) Ekerna, videlicet sextam partem totius decimæ veteris dictæ Parochiæ, quæ una *Ria* vocatur, quam à nobis jure feodali tenuit & possedit, ac etiam novalem decimam suam quam in eadem Parochia habet & tenet ad præsens, vel quæ ipsi competere posset in futuro, jacentem infra terminos subnotatos.

Videlicet à superiori veteri fossa, quæ est versus orientem in *Breesgata*, & de Breesgata usque ad locum qui dicitur *Mortere*, propè domum in qua nunc manet Henricus de Buten, & de *Mortere* prout se extendit antiqua fossa usque ad domum in qua nunc manet Willielmus Caperic, & de hoc loco usque ad extremam antiquam fossam, quæ est versus orientem in *Marsende*; & de hac extrema fossa de Marsende usque ad veterem fossam prope quam mansit Henricus de Ramen; & de hoc loco qui dicitur *Ramen*, usque ad extremam veterem fossam quæ est versus orientem in *Haseldunck*; & de hac fossa de Haseldunck, usque ad mansionem in qua nunc manet Joannes de Hobonia filius Godefridi, prout dicta decima novalis se extendit de prædictis terminis versus Ecclesiam de Ekerna, vel imposterum se extendet.

Item de loco mansionis, in qua nunc manet dictus Joannes Godefridi filius, usque ad molendinum de *Karrevort*, prout via inter hæc loca se extendit, de omni terra culta & colenda sita ab hac via versus *Scoten*.

Item de molendino de *Karrevort* usque ad antiquam fossam, prope quam mansit Willielmus Pastor, & ab hoc loco sicut hæc antiqua fossa se extendit usque ad locum qui dicitur *Hellinesquet*; & de hoc loco qui dicitur *Hellinesquet* prout via se extendit usque ad bekam quæ dicitur *Sprancobet*, prout decima novalis ab hiis terminis se extendit, vel imposterum se extendet versus *Mosibruc*.

Et eandem decimam ad opus prædictorum Abbatis & Conventûs in manus nostras tamquam in manus Domini, à quo dictam Decimam in feodum tenebat, per sententiam hominum nostrorum super hoc requisitorum, liberè & absolutè resignavit, ac etiam reportavit & effestucavit; super ea promittens idem Henricus bonâ fide & sacramento ab ipso corporaliter interposito, (cum jam extiterit sedecim annorum & amplius) quod nunquam contra hujusmodi venditionem & factum suum veniet, aut aliquid aget; & quod nunquam de cætero dictos Religiosos super dicto Contractu venditionis antedictæ debebit impetere, occasione dictæ Decimæ, vel in aliquo molestare.

Nos vero ob remedium nostrorum peccaminum & Successorum nostrorum, dictam Decimam, cum pleno jure prout ad nos pertinuit, dictis Abbati & Conventui concessimus in purum Allodium, pacificè & quietè in perpetuum possidendum.

Interfuerunt hiis præmissis,

J. Cantor Beatæ Mariæ Antverpiensis.

Magister Balduinus de Echoven, Decanus Machliniensis ac Investitus Ecclesiæ de Ekerna.

Lambertus Canonicus Lirensis.

Walterus Curatus de Berlaer.

Dominus Henricus Berthoudt, frater Domini Walteri Berthoudt.

Henricus Berthoudt Dominus de Duffele.

Willielmus de Lyra.

Balduinus de Echoven junior, Milites.

Walterus de Haren.

Willielmus de Dilst.

Goswinus de Buseghen.

Alardus de Scelle, & quam-plures alii.

In cujus rei testimonium, præsentem Paginam Sigilli nostri munimine sæpe-dictis Religiosis contulimus roboratam.

Actum anno Domini M. CC. sexagesimo septimo, mense Julio. Datum anno Domini ut supra, mense Octobri.

(1) EECKEREN, ingens est pagus Diœcesis Antverpiensis, Districtûs atque Dominii Hooghstratani, de quo plura vide apud Baronem Le Roy in sua Notitia Marchionatûs S. I. R. pag. 532. Subsunt ejus Jurisdictioni Parochiæ tres; nempe *Ekerna*, *S. Jacobs-Capelle in den Hooghen Schoot*, & *Ettenhoven*.

In EECKERNA Jus Patronatûs obtinet Priorissa de

Auderghem Ord. Prædicat. juxta Bruxellam (vide Tom. II. horum Dipl. Belg. pag. 1005) Possidet quoque unam tertiam partem Decimarum; alteram Episcopus Antverp. restantem Comes Hooghstratanus: insuper Pastor vicinus de Ettenhove modicam partem.

In Capella S. Jacobi, Jus Patronatûs omnesque Decimas colligit Abbatia S. Bernardi.

In Ettenhove Jus Patronatûs ac Decimas habet Comes Hooghstratanus. Fuisse olim in Eckeren Monasterium Monialium Ord. S. August. habes supra ex Diplomate, Tomo III. pag. 628.

Celebritatem loci adauxit ingens conflictus Gallorum & Hispanorum contra Hollandos die 30 Junii 1703; in quo pars utraque triumphum cecinit, & sic neutra triumphavit.

CAPUT XCVII.

ROBERTUS II. *Arthesiæ Comes, benefacit Ecclesiæ S. Audomari in Arthesia (nunc Cathedrali) ann. 1269 & 1293; concedens ædificationem Capellæ B. Mariæ, vulgo de Miraculis, in foro Audomarensi.*

Ex Motivo Juris Capituli Audom. pag. 98.

ROBERTUS Comes Atrebatensis, universis præsentes Litteras inspecturis salutem. Sinceræ dilectionis ac devotionis affectum quem ad Ecclesiam Beati Audomari nostri Prædecessores habuerunt, & Nos habemus, volentes ostendere per effectum, ut ejusdem gloriosissimi Confessoris possimus patrociniis facilius adjuvari, prædictam Ecclesiam Privilegiorum nostrorum munimine volumus honorare.... Consentimus insuper, ut Decanus & Capitulum prædictæ Ecclesiæ quandocumque voluerint, edificare valeant de lapidibus Capellam suam fundatam in honore beatæ Mariæ Virginis, in foro sancti Audomari existentem, quantæ voluerint altitudinis secundum longitudinem & latitudinem prędictæ Capellæ & jacentium camerarum. In cujus rei testimonium presentes Litteras Sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Datum Parisiùs, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono, mense Marcio.

ROBERTUS Comes Atrebatensis, universis præsentes Litteras inspecturis salutem. Noverint universi, quod nos de speciali gratia volumus & concedimus, ut venerabiles Viri Decanus & Capitulum sancti Audomari Morinensis Diœcesis habeant & percipiant tres pedes de terra fori Villæ nostræ sancti Audomari, ultra quod ipsi usque nunc habuerunt & habent, ad edificandum gradus Capellæ beatæ Mariæ Virginis, in foro sancti Audomari prædicto; & supra prædictos tres pedes dictos gradus edificent & edificari faciant prout visum eis fuerit expedire...... In cujus rei testimonium, presentibus Litteris, Sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum & actum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo tertio, die Sabbathi post Magdalenam.

CAPUT XCVIII.

JOANNES DE ANGIA *Tornacensis Episcopus, anno 1269. recenset atque confirmat Privilegia Abbatiæ* Baudeloensi, *Religiosorum Cisterc. concessa: videlicet*

I. MARGARETÆ *Comitissæ Flandriæ, quo omnes possessiones Abbatiæ Bodeloensis, à Patre suo Balduino Imp. Constantipolitano fundatæ, & à se ipsâ amplius dotatæ, confirmat, Anno 1247.* *

II. WILHELMI DE DAMPETRA *Comitis Flandriæ, Donationes matris suæ Margaretæ confirmantis, 1247.*

III. RASONIS DE GAVERA, *dotem illius augentis, anno 1205.* *

IV. *Donationem* Balduini PAPE *Scabini Gandavensis, à Magistratu ibidem confirmatam, anno 1227.*

* Extant Fragmenta eorumdem Diplomatum Tom. 3. Dipl. Belgic. pag. 363.

I. Dei gratia Tornacensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra, quod Nos Litteras illustris Dominæ M. Flandriæ & Hannoniæ Comitissæ, & Litteras illustris filii ejus Domini Wilhelmi de Dampetra quondam Comitis Flandriæ, Litteras etiam Nobilis Viri Domini Rasonis de Gavera, nec non & Litteras virorum prudentium Scabinorum Gandensium, non cancellatas, non

abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas, inspeximus, in hoc verbo.

Diploma I.

MARGARITA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, omnibus præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Dignum est, ut qui non solum semet-ipsos salubriter abnegantes carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigunt, in castris claustralibus se claudendo, gratis attollantur favoribus, & congruis præsidiis muniantur; ut eo devotius quo quietius divinæ contemplationi vacantes, sibi per bona opera, & aliis proficiant per exempla.

Nos igitur Virorum Religiosorum Abbatis & Conventus de Bodelo Cystercienfis Ordinis, paci & quieti volentes modis omnibus providere, & ipsos ab exterioribus perturbationibus defendere, personas ipsorum ac Monasterium, cum universis possessionibus ad ipsum pertinentibus, sub nostra protectione suscipimus, Auctoritate præsentium confirmantes, etiam locum ipsum in quo præfatum Monasterium situm est, cum terris, & pratis, & moro & fundo mori sibi adjacentibus. Quæ omnia ab Illustri Patre nostro felicis memoriæ Balduino quondam Imperatore Constantinopolitano, & Flandriæ ac Hannoniæ Comite, tamquam dicti loci fundatore, supradictis Viris Religiosis in puram eleëmosynam sunt collata, sub certis terminis distincta: prout in Litteris Nobilis Viri Rasonis quondam Domini de Gavera super hoc confectis plenius continetur.

Sunt autem hi termini sive metæ: ex parte occidentis locus qui dicitur Coudenborne, ex parte orientis nova Wastina sexaginta bonariorum, quæ data fuerunt dicto Monasterio à charissima sorore nostra J. bonæ memoriæ quondam Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, & marito ipsius Thoma, nomine restitutionis pro portione cujusdam piscariæ in Dorma juxta Wasemonstre. Ex parte australi terminus aquæductus qui vulgariter dicitur Leda, ex parte vero aquilonis terminus est medium mori.

Item confirmamus eisdem prædicta sexaginta bonaria Wastinæ jacentia infra antiquam terram de Baudelo & Stekene.

Item Wastinam jacentem ab Hassellede usque Halum. Clarveal cum omni circumjacente aqua, & ab hinc versus aquilonem cum marisco infra jacente usque ad Santbergh; omnia prædicta absque omni censu liberè possidenda, exceptis quatuordecim bonariis quæ solvunt ad censum viginti & unum solidos Flandrensis monetæ annuatim.

Similiter confirmamus eisdem redditus decem & novem librarum apud Stekene, & Decimam quę fuit Henrici de Wincle jacentem in Parochiis de Halversele, Lokere & Synai; quæ duo prædicta contulerunt eisdem bonæ memoriæ Comes Ferdinandus & charissima Soror nostra superius nominata.

Similiter decimas novalium totius Wasiæ tam præsentium quam futurorum, collatas ipsis à prædicta charissima Sorore nostra. Vide Tomo III. horum Diplom. pag. 82.

Item piscariam de Dorma, à loco qui dicitur Ravensgersdonc, usque ad locum qui dicitur Stenarde; insuper & libertates ab omni theloneo, passagio & exactione ad jus Comitatus spectantes, à Prædecessoribus nostris ipsis indultas, præsentis Scripti Patrocinio confirmamus.

Item Decimam quæ fuit Domini Bernardi de Robais Militis, jacentem in quatuor Officiis versus Morekercke & versus morum.

Præterea quindecim libras Flandrensium annui reditus emptas à Nobili Viro Direkino de Maldegem, sumendas in Wastina de broco apud Maldegem.

Item concessionem charissimæ Sororis nostrę quam indulsit Balduino de Arsele Militi, ut feodum quod ab ipso tenuit Sygerus quondam Presbyter de Denterghem, prædicto Monasterio liberum redderet ab omni servitio feodali.

Item confirmamus eisdem omnia illa quæ hactenus titulo emptionis, vel collatione fidelium, secundum Legem terræ, acquisiverunt in terra nostra, videlicet in Officio de Hulst curtem de Lamswert cum suis pertinentiis, tam intra dicum quam extra, & morum jacentem juxta villam de Hulst.

Item in Officio de Axele Curtem de Othene cum decimis & cum suis pertinentiis, & terram quam Balduinus dictus Pape oppidanus Gandensis, dicto Monasterio in eleëmosynam contulit, quæ Lepe vocatur, & omnem morum ad eam pertinentem, exceptis duabus mensuris.

Item possessiones, quas Sygerus quondam Presbyter de Arsele in eleëmosynam contulit Ecclesiæ memoratæ.

Item Decimas quæ fuerunt Boistelli de Lokere, quas tenebat ab Henrico de Stenarde.

Item Decimas Balduini dicti Heym, quas tenebat à Domino Sygero de Curtraco.

Item Decimas jacentes apud Lede, quæ fuerunt Domini Joannis Militis dicti de Lede.

Item Decimas Domini Willelmi de Belsele Militis, quas tenebat de Henrico de Wincle.

Omnia autem prædicta secundum quod superius est expressum, præfato Monasterio auctoritate præsentium confirmamus, retenta nobis & Successoribus nostris in omnibus prædictis tam majore justitia quam minori; salvis libertatibus & immunitatibus dicti Monasterii & grangiarum suarum. Firmiter inhibentes, ne quis superius prę-

missis possessionibus, redditibus, terris, decimis, piscariis, libertatibus tam à Prædecessoribus quam ab Hominibus nostris dicto Monasterio collatis, supradictos Viros Religiosos præsumat aliquatenus perturbare. Ut hæc autem nostra Confirmatio in perpetuum stabilis perseveret, præsentes Litteras scribi fecimus & Sigilli nostri munimine roborari.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo septimo, mense Maio.

Diploma II.

WILHELMUS Flandriæ Comes & Dominus de Dampetra, universis tam præsentibus quam futuris, præsens Scriptum inspecturis, salutem in Domino.

Dignum est, ut qui non solum sua, sed etiam semet-ipsos salubriter abnegantes, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigunt, in castris claustralibus se claudendo, gratis attollantur favoribus, & congruis præsidiis muniantur; ut eò devotius quo quietius Divinæ contemplationi vacantes, sibi per bona opera, & aliis proficiant per exempla.

Nos igitur Virorum Religiosorum Abbatis & Conventus de Bodelo Cystercienfis Ordinis, paci & quieti volentes modis omnibus providere, & ipsos à perturbationibus exterioribus defendere, personas ipsorum ac Monasterium, cum universis terris, possessionibus ad ipsos pertinentibus, sub nostra protectione suscipimus.

Confirmationem quoque, quam charissima Domina mater nostra MARGARETA Flandriæ & Hannoniæ Comitissa, prædictis Abbati & Conventui concessit, tam super loco in quo præfatum Monasterium situm est, quam super terris, pratis, moro, wastinis, redditibus, decimis, libertatibus, nec non & curtibus & omnibus possessionibus suis, prout in ipsius Dominæ Margaretæ matris nostræ Litteris plenius continetur, ratam habemus & firmam, & eam Auctoritate præsentium tamquam Hæres Flandriæ confirmamus.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo septimo, mense Augusto.

Diploma III.

RAso de Gavera, omnibus Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris, ad quos Litteræ istæ pervenient, in Domino salutem.

Notum sit universitati vestræ, quod Ego sola spe retributionis æternæ invitatus, accessi ad Dominum Balduinum Monachum de Bodelo, & Wastinam ejus à Domino Balduino Comite sibi collatam perquitavi, terminavi, & omnia quæ ad loci ipsius libertatem pertinent, cum Co-Officialibus meis legitimè ac solempniter peregi.

Concessi etiam ex parte Domini Comitis & ex jure officii mei, ut quidquid Fratres ibidem Deo servientes, ad utilitatem & commodum suum in collateralibus suæ terræ, moro videlicet prato & maresco elaborando, dilatare & augere potuerint, usque ad legitimos terminos, scilicet usque ad mori medium & majorem Ledam liberam potestatem habeant, & in perpetuum pacificè possideant.

Ut autem hæc actio stabilis & inconvulsa permaneat, præsentis Scripti patrocinio & Sigilli mei impressione corroboravi.

Testis ego Raso, vicem agens eorum qui desunt.

Cono De Ravenscot, vice & loco Hugonis Busere.

Bartholomæus de Rosibais.
Willelmus Forestarius.
Balduinus Forestarius.
Balduinus Venator de Gavera.
Arnulphus Notarius.
Walterus Voskin.
Willelmus, Oliverius,
Henricus, Josephus, Franco,
Walterus de Suavenarde.

Actum anno Domini M. CC. quinto, mense Julio, undecimo Kal. Augusti.

Diploma IV.

NOs Scabini de Gandavo notum facimus omnibus tam præsentibus quam futuris, quod Balduinus dictus Papa Conscabinus noster, in præsentia nostra constitutus, omnem terram suam, quæ Lepe vocatur, & omnem morum ad eam pertinentem, exceptis duabus mensuris, in quibus quædam domus sita est, Ecclesiæ B. Mariæ de Bodelo, pro anima sua & anima Domicellæ Adelisæ filiæ Willelmi fratris sui, & pro animabus Prædecessorum suorum, donavit in eleëmosynam liberè & in perpetuum possidendam.

Ut autem hæc Donatio firma sit, & stabilis permaneat, & in posterum nullatenus possit infringi, hanc Paginam, in testimonium, appensione Sigilli nostri fecimus communiri.

Actum anno Domini M. CC. XXVII. mense Decembri.

ET nos Episcopus Tornacensis prædictus præsens transcriptum Sigillo nostro fecimus sigillari.

Datum anno Domini M CC. LX. nono, in crastino Inventionis Sti Stephani.

C A-

CAPUT XCIX.

MARGARETA *Comitissa, ejusque filius* GUIDO *Comes Flandriæ vendunt Scabinis Gandavensibus magnam partem territorii intra Gandavum, precio 4500 librarum monetæ Flandrensis, anno 1269.*

Communicavit D. de Warnewic, Scab Gand. ex Archivis suæ Familiæ.

NOus MARGHERITE *Contesse de Flandre & de Haynau, & Je* GUYS *ses Fieus, Kuens de Flandre & Marchis de Namur, faisons à sçavoir à tous, ke Nous & nos bien-amez les Eschevins & la Communité de nostre Ville de Gant, avons vendu & delivré tous les regies, le Vint, & tous l'Upstal ki gisent dedans notre Ville de Gant, & dehors & dedans l'Eschevinaige de Gant.*

C'est à sçavoir dou pied dou pont S. Bavon, en allant devers la Ville de Gant juskes au pont de le mue, tout ainsi ke li vies Lis va, & le vies Lis avec, & la terre que on appelle le Ham; *encore le pont de le mue, tout ce ki est entre les* Kipgracht *& le cours de la nouvelle Lis, juskes au pont des Scabr... & le* Briel *ki la dedans gist, ke on apele* Torsbriel.

Encore lor avons vendu le regiet & l'Upstal qui gist devant les Maisons des Hostes de Nostre Dame. entre le chancie & Fief Godefroit, de la maison & va par devant les maisons des Hostes Simon de Warnewic *Chevalier, jusques ès maisons des Hostes, qui manient four cel regiet au Leis de la voie ke on vient de vers Bruges; & à l'autre leis de la chancie tout l'Upstal ki gist entre le manoir des Beghines jusques as manoirs des Hostes, qui manient si comme on vient devers Bruges, & s'estent en lonc vers Gondelghem, jusques à un fossel, que li Chastelains de Gant ja ligneis fosseans aboute dou coer par devers Gant à un fosseit de le Lieve, qui vient devers notre Chastel de Gant, par derriere le pourpris des Beghines, & l'enclot les trois bonniers ke nous avons laissées as Beghines, & la chancie devant-dite avec, si avant comme elle s'estent entre les deux regies.*

Et tout ce vendage lor avons Nous otroyé pour quatre-mile & cinq-cens livres de nostre Monnoye de Flandres; de guens deniers Nous nos tenons biens à payes en boene Monnoye & bien contée.

Et parmy le payement de ces deniers, Nous sommes tenu, & lor promestons à garander le vendange devant-dit, & especialement le Briel, *pour Nous & pour nos Hoirs Seigneurs de Flandres, contre tous.*

*Sauve toute notre Ordonnance, ki est scée * par notre Dict, † dou debat qui estoit entre l'Abei & li Convent de Sainct Bavon, & les Eschevins & la Communitéi de Gant, si avant comme il est plainement contenu ès Lettres de nostre Dict, que nous en avons rendu à la Requeste des parties.*

* Scellée ou signifiée, ut puto. † Puto Dictum.

Et sauf le droit de Simon de Warnewic, Chevalier, de son Fief, se point en i a.

Et ce regies, se Vint, & cel Upsul doivent tenir nostres Eschevins & la Communetéi de nostre Ville de Gant, tout aussi franchement où jugement & en le Eschevinaige de nos Eschevins de Gant, comme ils tiennent lor autres eretaiges ke la ville devant-dite.

En temoingnage & en confirmance de laquel chose, Nous MARGHERITE *Contesse de Flandres & de Haynau, & Je* GUYS *ses Fieux Cuens de Flandres & Marchis de Namur dessus nommei, avons données ces presentes Lettres as Eschevins & le Communetei de nostre Ville de Gant souvent nommée, Sceellées de nos Saieaux.*

Ce fut fait en l'an del' Incarnation nostre Seigneur, mil-deux-cents-soixante & noef, au mois de March.

CAPUT C.

MARGARETA, *Flandriæ Comes ordinat Constitutiones Beggindgii Iprensis, ejusque Infirmariæ, anno 1269; cujus super-intendentem designat Priorem FF. Prædicatorum Ipris.*

Ex Archivis Cameræ Ration. Insulensis.

NOus MARGUERITE *Contesse de Flandre & de Hainaut faisons savoir à tous, que Nous pour bien & paix & pour toute seurtey avons fait Ordonnance dou Beghinage d'Ypre dou Bruel & del Enfermerie & de ce meisme lieu & de toutes les personnes manans ou devant-dit Beghinage & en le devant-dite Enfermerie, en telle maniere qui après ensieut en cest Escript.*

Tout au commencement nous voulons & ordenons, que tous li devant dis Beghinage devant dite Enfermerie & les personnes de l'un lieu & de l'autre soient toutes dessouz le Souveraine Me-

ſtreſſe dou Begbinage devant dit, & que toutes li ſoient obeiſſans.

Après ſi ordonnons Nous & voulons, que les perſonnes qui orendroit ſont demourans en le dedevant dite Enfermerie, que elles y puiſſent demorer ſe elles vouloient; & ſe elles y demorent que elles ſoient en humele habit ſi comme autres Beghines, & ſervent en propre perſonne douchement as malades Beghines giſant en le devans dite Enfermerie.

Et leur doit li devant dite Souveraine Maitreſſe tenir Chapitre & amender leur meſfais, & ſans qui congiet elles ne doibvent aller nulle part hors de Court.

Et ce mêſmes ordonnons Nous & voulons, que tenu ſoit de toutes les autres perſonnes qui en le devant dite Enfermerie mourront & demourront; & leur doit ladite Enfermerie trouver ce que beſoings leur eſt quant à le ſouſtenance & le neceſſitey de leur corps.

Et ſe aucune des perſonnes qui ſeroit venue manoir en le devant-dite Enfermerie & s'en vouloit aler pour manoir en autre lieu, voulons & ordenons que ſelonc les biens que elles auront aportey en le devant-dite Enfermerie, que on leur retiegne des devant dis biens, ainſi que bon ſemblera & raiſons au Prieurs des Freres Precheurs d'Ypre, qui qui ſoit, & par les Advoez qui mis y ſeront.

Et de Margueritein dite Mannekin de Hondeſcotes diſons Nous & voulons, que auſſi longuement que elle vodra demorer en li devant-dite Enfermerie & manoir, que li devant-dite Enfermerie le pourtione en toutes choſes ſi comme elle a fait juſques à oires, & par ainſi doit li devant-dite Enfermerie recevoir & avoir le rente & le terre de qui le devanc dite Enfermerie adheritey.

Et ſi elle voulſiſt en autre lieu aller manoir, elle airoit, & recevroit toute le devant dite rente & tenroit le terre en toute pais auſſi longhement que elle viveroit.

Et tantoſt après ſa mort toute li devant dite terre & rente doivent revenir delivré ſans charge de debte a le devant dite Enfermerie perpetuellement à toujours à tenir.

Et ce même ordenons nous & voulons de Margueritein Le Portre, & des chinquante ſoulz par an, de qui elle a la devant-dite Enfermerie adherité.

Après diſons Nous ordenons & voulons, que nuls terre ne rente appartenant à le devant dite Enfermerie ne puiſt ne aliener ne en autres uſage mettre fors que en ſouſtenance del Enfermerie & de povres Beghines malades giſans en celuy.

Après Nous voulons & diſons que touz li gardins & li prez qui orendroit eſt à la devant-dite Enfermerie & de ce que elle eſt tenans, demeurent à touſjourſmais à la devant-dite Enfermerie, pour leur bieſtes & leur neceſſitez, & que on ne leur puiſt jamais plus près venir ne maiſonner.

Et ſi diſons & voulons, que toute le Court dou Beghinage paie à le devant-dite Enfermerie chaſcun an quatre libvres & demie pour l'autre partie dou preit, que ſi devant dite Enfermerie tenoit & leur donna pour maiſonner par conſeil de Preudhomes, parmi la devant-dite rente chaſcun an à payer.

Aprés Nous voulons & ordenons, que li Prieurs des Freres Precheurs d'Ypre ait pooir après ce qu'il aura oy le conſeil des Maitres de le Court, de metre & faire la Souveraine Maitreſſe dou Beghinage & del Enfermerie devans-dis, & de l'oſter ainſſi que mieux ſemblera.

Et li Souverainne Meſtreſſe doit faire les Meſtreſſes des Couvens de le Court par le conſel dou devant-dis Prieurs, & oſter ce que bon ſemblera au devant-dit Prieurs; & doit li devant-dite Meſtreſſe rechevoir en ſon devant-dit Beghinage & oſter Beghines par le conſeil dou devant-dit Prieurs.

Et ſi voulons, que li Souverainne Meſtreſſe n'ait pooir de mettre perſonne en la devant-dite Enfermerie pour manoir ſe par conſeil dou devant-dit Prieurs.

Et que li devant-dite ſouveraine Meſtreſſe ne puiſt faire debte grant outre diz livres, ſans le dou devant dit Prieurs, ne grant ouvre entreprendre.

Et ſi voulons que elle compte de toutes debtes & de toutes choſes qui appartiennent à le devant-dite Court dou Beghinage & al Enfermerie devant li Prieurs devant-dit & les Advoez dou devant dit Beghinage auſſi ſouvent que bon ſemblera au devant-diz Prieurs & Advoez.

Et ces Advoez doivent li Meſtreſſe Souveraine les autres Meſtres par le Conſeil dou devant-dit Prieur keuſir & prendre.

Et ſi voulons que on ſache en toutes les devant-dites choſes Nous retenons auſſi longhement que nous vivons pooir de cangier, & de muer, de mettre & de oſter ainſſi que bon nous ſemblera pour le miex.

Et pour ce que toutes ces choſes ſoient fermement tenues & eſtables, ſi avons Nous toutes ces choſes par le conſent & Requeſte dou Beghinage devant-dit & des perſonnes de l'Enfermerie devant-dite confermé & ſaiellé de No Seel.

Ce fut fait en l'an del Incarnation noſtre Seigneur M. CC. LXIX. ou mois de Janvier.

Begginagium Iprenſe primitus extra urbem fuit, tunc à fundatore ſuo dictum *Hoſpitale Joannis Bardonck*. Plura de illo lege in Flandria Sanderi Tomo II. pag. 355 novæ edit.

Prior Conventûs FF. Prædicatorum Ipris, ejuſdem Begginagii Super-Intendens, una cum aliis Proviſoribus ſæcularibus, conſtituitur hoc Diplomate. Inchoatum fuiſſe Conventum hunc anno 1263, aſſerit Sanderus ſupra citatus, pag. 337.

CAPUT CI.

RODOLPHUS *Comes Habspurgi, primus è Domo Austriaca Imperator, recenset atque confirmat anno* 1273 *in favorem Ecclesiæ Collegiatæ* Sti. Servatii Mosæ-Trajectensis *bina Privilegia à* FREDERICO II. *Imp. quondam concessa; unum Immunitatis * Ministrorum ejusdem Ecclesiæ;* Ao. 1215.
alterum Exemptionis † à Jurisdictione Leodiensis Episcopi. Ao. 1235.

E Cartulario Mosæ-Trajectino.

RUDOLPHUS Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus. Universis Sacri Romani Imperii fidelibus præsentes Litteras inspecturis in perpetuum. Privilegia claræ recordationis Domini FREDERICI Romanorum Imperatoris Prædecessoris nostri inspeximus & audivimus diligenter, sub inferiùs adnotati tenore conscripta: quorum utique talis est forma.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. FREDERICUS secundus Dei gratiâ Romanorum Rex &c. Datum anno 1215 &c. *Extat totum superiùs pag. 228. hujus Tomi IV.*

Item alterum, cujus hæc forma.

FREDERICUS, Dei gratiâ Romanorum Imperator semper Augustus, Jerusalem & Siciliæ Rex, universis per Imperium constitutis præsentes Litteras inspecturis, fidelibus suis gratiam suam & omne bonum.

Exposuerunt Majestati nostræ Præpositus & Capitulum Capellæ nostræ B. Servatii in Trajecto, fideles nostri, quod cum dilectus Princeps noster Venerabilis Episcopus Leodiensis ipsam Capellam, contra Jus nostrum & Imperii ac ipsius Ecclesiæ libertatem, quondam sibi subjicere niteretur; & propter hoc coram Rege * filio nostro & assidentibus ei Principibus citatus fuerit, tandem (ut constitit) fuit solemniter diffinitum per Sententiam Principum eorumdem, videlicet Maguntinensis, Treverensis & & Coloniensis Archiepiscoporum, Babenbergensis, Metensis, Spirensis, Tullensis Episcoporum, & aliorum quam-plurium Clericorum & Laïcorum Principum nec non Ducum, & Comitum & Nobilium plurimorum, dictam Capellam ad Jurisdictionem nostram & Imperii pertinere, & eidem Episcopo in aliquo non teneri.

* Hujus Diploma lege superius p. 237.

Propter quod humiliter supplicarunt, ut Sententiam ipsam confirmare de nostra gratiâ dignaremur.

Nos igitur justis eorum petitionibus inclinati, attendentes Jus antiquum nostrum & Imperii, quo progenitores nostri felicis memoriæ Capellam ipsam immediatè & liberè possederunt, libertatibus etiam ipsius diligenter inspectis, Sententiam ipsam utpote justam duximus confirmandam.

Fidelitati vestræ mandantes, quatenus nullus sit, qui contra tenorem ejusdem Sententiæ de eadem Capella præsumat aliquid attemptare. Alioquin indignationem nostram se noverit incursurum.

* Datum Hagenowe IX. Septembris, IX. Indictione.

* Annus debet esse 1235.

NOs itaque honorabilium Virorum Decani & Capituli S. Servatii Trajectensis, dilectorum Capellanorum nostrorum, devotis supplicationibus inclinati, prædicta Privilegia, prout sunt superius adnotata, & universa & singula quæ continentur in eis, ex benignitate Regiâ rata habentes & grata, eadem liberaliter innovamus, confirmamus, & hujus Scripti patrocinio communimus: tenore præsentium & Edicto Regali districtius inhibentes, ne qua persona, alta vel humilis, contra ea vel aliquod præmissorum venire quomodolibet audeat vel præsumat. Quod qui facere ausu temerario forte præsumpserit, gravem regiæ indignationis offensam se noverit incursurum.

In cujus rei testimonium, & perpetui roboris firmamentum, præsens Scriptum exinde conscribi, & Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri.

Datum anno Domini M. CC. LXXIII. 1273.
Regni vero nostri anno primo.

CAPUT CII.

JOANNES I. *Brabantiæ Dux, ad promovendam augustam Bruxellensis Basilicæ D.* Gudilæ *molem, quæ tunc * extruebatur, mandat anno* 1273 *solvendum annum fabricæ de Præbendis vacantibus.*

* In Choarat Dux Henricus I. an. 1226.

Ex Archivis S. Gudilæ.

OANNES Dei gratiâ Dux Lotharingiæ & Brabantiæ. Universis præsentes Litteras inspecturis salutem in eo qui salvat in se confidentes & sperantes.

Cum venerabilis Fabrica Ecclesiæ B. Gudilæ Bruxellensis, in qua Jus Patronatus obtinemus, in solidum de novo incepta, non possit sine magnis sumptibus consummari; Nos utilitati dictæ Ecclesiæ, prout debemus, consilium & auxilium adhibere volentes, ut opus prædictum laudabiliter Deo auxiliante perficiatur, & ut ipsa Ecclesia in libris, calicibus & aliis ornamentis non patiatur defectum, ob Nostræ Nostrorumque Prædecessorum remedium animarum, concedimus Decano & Capitulo Ecclesiæ prælibatæ, ut decedentibus ibidem Canonicis, seu cedentibus, fructus Præbendæ anni cedentis, & decedentis anni secundi, in usus Fabricæ prædictæ, & postmodum in supplementum defectus ornamentorum prædictorum convertere possint.

Quam quidem Concessionem, seu etiam Ordinationem, factam de consensu & voluntate Decani & Capituli prædictorum, extendi volumus ad fructus Scholastriæ Ecclesiæ prælibatæ: cujus etiam collatio ad nos dignoscitur pertinere.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum, una cum Sigillis Decani & Capituli prædictorum præsentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M.CC.LXXIII. mense Septembri.

CAPUT CIII.

JOANNES I. *Brabantiæ ac Lotharingiæ Dux donat Abbatiæ de* Foresto *juxta Bruxellam, Nobilium Monialium Ordinis S. Benedicti, Decimam de Beersel, anno* 1277.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

Extabat Fragmentum hujus Diplom. T. I. Miræi, pag. 759.

OHANNES Dei gratiâ Lotharingiæ & Brabantiæ Dux, universis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris, præsentes Litteras inspecturis, salutem, cum cognitione veritatis.

Noverint universi & singuli, quod in nostra propter hoc constitutus præsentia Leonius de Beersele, Miles, omnem Decimam suam, quam â Nobis in pheodum tenebat apud Beersele, (1) in terris, pratis, fructibus, sive rebus aliis quibuscumque, in manus nostras, tanquam Domini pheodi liberè reportavit, & effectucando renunciavit omni juri quod habebat & sibi competebat in Decima & bonis supradictis, faciendo ad hoc quantum debuit & sufficit, per monitionem nostram, & judicium Hominum nostrorum inferiùs nominatorum, qui super hoc judicare poterant & habebant.

Quo facto, Nos divinâ gratiâ commoti, eandem Decimam, cum terris, pratis, fructibus & rebus aliis prænotatis, contulimus seu donavimus in puram eleëmosynam & absque onere, Monasterio Forestensi, & personis in eodem Deo famulantibus, pro vero Allodio in perpetuum possidendam & habendam. Quam Collationem seu Donationem gratam & acceptam â Nobis & â nostris heredibus & Successoribus haberi volumus in futurum.

Promittentes bonâ fide, quod contra hujusmodi Collationem seu Donationem ratione Dominii nostri, seu alio modo quocumque de cetero non veniemus: immo ipsi Monasterio, & ipsius Monasterii personis de supradicta Decima, terris, pratis, fructibus & rebus aliis quibuscumque prænotatis legitimam & perpetuam præstabimus garandiam contra quoscumque calumpniatores, invasores seu etiam impugnatores; Nos & heredes nostros seu successores ad prædictam garandiam faciendam ipsi Monasterio simul & conservandam per præsentes Litteras firmiter obligando.

His interfuerunt nobiscum Viri Nobiles & honesti,

Gode-

Godefridus frater noster dilectus,
Waltherus, dictus Berthaut, Dominus Machliniensis;
Ægidius ejus frater,
Arnoldus de Lombeka,
Reynerus de Malevia,
Daniel de Wange,
Franco de Lovanio, Milites.
Godefridus de Viana,
Reynerus de Crainem;
Reynerus Clutinc;
Wilhelmus Blomart,
Gerardus de Redinghes,
Ægidius de Mersem,
Johannes de Herent,
Gosuinus de Crode,
Anselmus de Oudenhove,
Gilbertus, dictus Rex,
Gilbertus ejus filius,
Godefridus de Payhusa, Ammanus Bruxellensis, & alii quam-plures super hoc in testimonium vocati.

Ut autem præmissa in præsenti Litterâ contenta, omnia & singula robur perpetuæ firmitatis obtineant, & ab omnibus inviolabiliter observentur, præsentes Litteras Sigillo nostro, ac Sigillis Godefridi fratris nostri, Waltheri Berthaut Domini Machliniensis, Ægidii ejus fratris, Leonii de Bersele, prędictorum, ac aliorum qui in testimonium & securitatem præmissorum sua Sigilla præsentibus appenderunt; fecimus roborari.

Datum & actum anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, feriâ secundâ ante Divisionem Apostolorum.

CAPUT CIV.

Guido, *Comes Flandriæ, terras quasdam donat, & alias vendit Templariis juxta Brugas, annis* 1282. 1285. 1289, *quæ bona dein pervenerunt ad Commendatorem Ordinis Melitensis, dictum* de Slype, *Brugis residentem.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

Ad opus.

NOus Guis *Cuens de Flandre & Marchis de Namur, faisons savoir à tous, ke Nou, a no bon ami en Dieu Frere* Pieron dou Sac, *del Ordene de le Chevalerie dou Temple, donnons à oes le Maison dou Temple dalez Bruges pour le service ke il Nous a fait loiaument quatre bonniers de muer à tout le treffons, gisant entre le leed Jehan de Leffinghes & le Vakeleed entre no moer & le moer Lotin de Bruges, sour le moer de Ardembourgh; en tel maniere ke li dite Maisons sera tenue à Nous & à Nos hoirs rendre chacun an en nom de cens perpetuel à Nos Brief d'Ardembourgh au jour Saint Remy el chief d'Octembre nuef deniers de Nostre monnoie de Flandre pour chacun bonnier.*

Et cel don proumetons Nous à warandir à celui Frere Pieron, *& le Maison devant-dite, contre tous, comme Sires. Et ces choses tenir fermement obligons Nous nos Hoirs & nos Successeurs de quan Ke nous poons envers celuy* Frere Pieron *& le Maison devant-dite.*

En temoignage de laquel avons Nous pendu No Saiel à ces presentes Lettres, ki furent données à Winendale l'an de grace mil CC. quatre vins & deux, lendemain de le Trinité.

NOus Guis *Cuens de Flandre & Marchis de Namur, faisons savoir à tous, ke Nous avons vendu bien & loialement par le main Damp* Eustasse *Moine de Cambron, à Frere* Pieron dou Sac *Comandeur de Flandre, del Ordene de le Chevalerie dou Temple pour le Maison dou Temple devant-dite, quatre bonnier muer à tout le treffons gisant sour le muer de Ardembourgh entre le Vakeled & le muer d'*Isabiel *No tres chiere compaigne de leis muer Monsegneur Rainsin cascun bonnier pour XL. liv. de No monnoie de Flandre; c'est en somme C. & LX. liv. Et si li avons encore vendu ij bonniers ij. mesures & V. verges de muer à tout le treffons gisant sour le muer d'Ardembourgh devant-dit, entre les iiij. bonniers de muer de Scure nommés & entre le muer les gens de Watervliet, & entre le muer No tres chiere compaigne & le Vakelet cascun bonnier pour L. liv. de nostre monnoie de Flandre: c'est en somme C. & xxxiij. liv. xij. s. ij. d. Somme de ces ij. sommes CC. LXXX. xiij. liv. xii. s. & ij. d.*

Desquels deniers Nous nos tenons bien apaiet en bonne monnoie & bien contée. Et ces vi. bonniers ij. mesures & v. verges de muer à tout le treffons promettons nous à warandir au devant dit Frere Pieron dou Sac Comandeur de Flandre del Ordene de le Chevalerie dou Temple & as Freres dou Temple devant-dit, pour Nous & pour nos Hoirs perpetuelment contre tous. Parmi ix. d. de cascun bonnier de Cens par an à paier cascun an à Nos Brief de Hassenede; & toutes les fois ke li muers devant-dis à tout le treffons ira de main en autre, cils ki i en tenra doit paier double cens & si doit paier iiij d. pour mettre son nom en Nos Brief de Hassenede. Par le tiesmoing de ces presentes Lettres ke Nous avons fait saieler de Notre Saiel qui furent faites & données en l'an del Incarnation nostre Seigneur

Jhesu Crist M. CC. LXXXV. el mois de Fevrier.

1289. NOus Guis *Cuens de Flandre & Marchis de Namur faisons savoir à tous, ke Nous avons vendus bien & loialment par le main Damp Eustasse Moine de Cambron à Frere Pieron dou Sac Commandeur de* Flandre *del Ordene de le Chevalerie dou Temple à* oes *le Maison dou Temple en Bruges vii. bonniers de muer à tout le Treffons, gisant en le Parecche de Hassenede entre le muer ki fu ceans de Cambron & le voie kon apiele Axelerswech, aukes priés le muer ki fu le Castelain de Gand cascun bonnier pour LX. liv. de le monnoie de Flandre. Desquels deniers Nous nos tenons bien apaiet en bonne monnoie & bien contée de devant-dit Frere Pieron. Et le muer aevant-dit à tout le Treffons promettons Nous à warandir pour Nous & pour nos Hoirs Seigneurs de Flandre, perpetuelement contre tous à oes le Maison dou Temple devant-dit. Parmi vi. d. de cens par an de cascun bonnier à paier à Nos Brief de Hassenede à le saint Remy & double cens toutes les fois ke li dis muers à tout le treffons ira de main en autre, & iiij d. pour mettre en nos Brief le nom de celui ki i entenra. Et pour ce ke nous volons ke ceste chose soit ferme & estable, avons ces presentes Lettres saielées de Nostre Saiel, ki furent faites & données en l'an del Incarnation Nostre Seigneur M CC. LXX XIX le . . . jour de May.*

Ad opus.

CAPUT CV.

LUDOVICUS, CHINIACI *Comes, fundat anno* 1286 *Prioratum de* Suffy, *in Comitatu suo Chiniacensi, pro FF. Ordinis Sanctæ Crucis, quos ex Archi-Cœnobio Huiensi evocarat.*

NOus Louis *Comte de Chiny &* JEANNE D'ANIS DE BLAMONT, *Comtesse du même lieu, à tous ceux qui ces presentes Lettres verront salut en notre Seigneur. Soit cognu à un chacun que pour le remede de nos ames & de nos Predecesseurs, en nostre fond, dit* Suxi, *au Comté de Chiny, nous fondons une Maison de Religieux de l'Ordre de S. Croix, sous la Regle de St. Augustin, ès mains de Frere* Jean *Prieur de la Maison de Hui, de l'Ordre susdit, aux Freres qui demeureront perpetuellement en ce lieu; sçavoir au lieu, dit Suxi, pour servir à Dieu.*

Et auxdits Freres conferons & dedions, tant pour la situation de leur Maison pour y habiter, que pour labourer, entre le ruisseau appellé Bournenseis *& le ruisseau de* la Chapelle *quatre-vingt journeaux de terre, compris entre certaines bornes. Item douze fausies de Prés; item dans nos Bois, sçavoir les forêts & aisances de Chiny, Nous leur conferons du bois pour leur four & trois autres feux dans ladite maison avec ses appartenances audit lieu; item ici prendront du bois dans nosdites Forêts & aisances pour la closeure desdits lieux & pour y batir.*

Item lesdits Freres envoieront leurs vaches & toutes autre bestiaux qu'ils auront à la pature sur ledit Ban. Item mettront tant audit paturage que au bois vingt-cing porcs. Item si dans ce fond que nous leur avons conferé ils batissent un moulin, il leur appartiendra à ladite Maison en perpetuité, & prendront du bois & n'auront dans nosdites forêts & aisance que pour batir ledit moulin, & le rebatir.

Ils pourront aussi prendre des poissons, tant à verge que au rasaque dans les eaux dudit Ban. Et dans ladite Maison ils y auront des Freres servant Dieu selon leur faculté d'icelle, lesquels seront soubs notre protection & de nos Heritiers & Successeurs, com, aussi celle Maison avec ses dependances. Lesquels Freres ne porront reclamer autre Seigneur que Nous, ains seront sous notre jurisdiction quant au temporel, & point d'autres, & de Nos heritiers & Successeurs. Voulant neanmoins qu'ils soient immediatement subjets quant au spirituel à la susdite Maison de Suxi. Item s'ils delaissoient, ce que n'advienne, leur desert retournera à Nous....

En foi de quoi Nous avons fait apposer Nos Scels aux presents.

Donné l'an M. CC. LXXXVI.

CAPUT CVI.

GUIDO *Comes Flandriæ Beginagium* Gerardimontense *à Margareta Comitissa Flandriæ & Hannoniæ, Matre sua, institutum, confirmat anno* 1288, *ac suscipit in protectionem.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

NOus Lois *Cuens de Flandres de Nevers & de Rethel, faisons savoir à tous, que les Beghines de nostre ville de Grammont Nous ont montré unes Lettres de nostre cher Seigneur de bonne memoire* Guy *jadis Comte de Flandre & Marchis de Namur, contenant la forme qui s'ensuit.*

GUIDO Comes Flandriæ & Marchio Namurcensis, universis præsentes Litteras inspecturis salutem. Universitati vestræ notum facimus, quod recolendæ memorię Karissimæ Genitricis nostræ Margaretæ quondam Flandriæ ac Hannoniæ Comitissæ vestigia cupientes imitari, dilectas nobis in Christo Beghinas in Geraldi-monte commorantes in Protectione nostra & custodia suscepimus speciali. Præcipientes firmiter & districtè, ne quis in aliquo injuriosus aut molestus existat. Volumus etiam ac præcipimus Ballivis nostris & Scabinis de Geraldimonte qui pro tempore fuerint, ut eas manuteneant & deffendant, nec sustineant aliquatenus ipsas gravari in aliquo vel turbari; sub testimonio præsentium Literarum, quibus Sigillum nostrum duximus apponendum Datum anno M. CC. LXXXIV. ferià secundâ ante Purificationem Beatæ Virginis Mariæ.

ET nous ont supplié, que lesdites Lettres Nous leur welluissiemes confermer, & avecques che elles suppliantes mettre & rechevoir en Nostre Sauvegarde. Nous à leur supplication lesdites Lettres loons confermons approuvons, & lesdittes Beghines avons pris mis & recheu, prendons metons & rechevons en Nostre Sauvegarde, donnans en mandement à Nos Baillis & Echevins de Geralmont qui sont à present & seront pour le temps, que ils lesdites Beghines gardent & deffendent de forces de injures & violences d'oppressions, de griefs & nouveleté indebues quelcunques. En tesmoignage de ce, Nous avons à ces presentes fait metre Notre Seel. Donné à Malle, le 19 jour de May l'an de grace 1333.

CAPUT CVII.

JOANNES I. *Brabantiæ Dux bona & possessiones Abbatiæ* Sti. Michaelis *Ordinis Præmonstratensis Antverpiæ confirmat seu admortizat anno 1292; ac signanter annuit Domos sive Refugia septem, in totidem Brabantiæ civitatibus.*

Ex Authent. hujus Abbatiæ.

JOANNES Dei Gratiâ Dux Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgi, universis præsentes Litteras inspecturis salutem.

Noverit universitas vestra, quod nos ob animæ nostræ ac animarum Prædecessorum nostrorum remedium & salutem, religiosis Viris Nobis in Christo dilectis, Abbati & Conventui Monasterii Antverpiensis, Ordinis Præmonstratensis, Cameracensis Diœcesis, & eorum Successoribus universas & singulas possessiones, quas usque in præsentem diem, ipsi sive prædecessores sui Nostris ac prædecessorum nostrorum temporibus quorumcumque erga quascumque personas acquisiverunt, etiam quæ à Nobis aut nostris prædecessoribus vel quibuscumque personis aliis iisdem Religiosis & ipsorum Monasterio collatæ sunt, prout tam infra oppida Terræ nostræ Brabantiæ, quam extra, ubique locorum easdem nunc tenentes sunt & possidentes, licet inde laici gerunt donum seu Investituram, in curtibus, domibus, terris, silvis, pratis, pascuis, àquis, censibus, molendinis & quibuscumque rebus aliis, cum suis pertinentiis, nec non libertates, à nostris Prædecessoribus iisdem collatas, perpetuò confirmamus. Eo condicto, quod si præfati Religiosi imposterum aliqua bona intra nostrum Dominium acquirere voluerint nostro tempore, Nostrum ac temporibus Antecessorum nostrorum Ducum, ipsorum specialem acquirere tenebuntur consensum.

Nec poterunt dicti Religiosi plures quam unam habere & tenere de cætero mansionem in quolibet oppido de septem nostris oppidis subnotatis, videlicet Lovanio, Bruxella, Antverpia, Buscho, Thenis, Nivella, & Lewis. Quam mansionem in quolibet oppido de prędictis, pro suo ac suorum commodo successorum & usu quocumque, licentiamus iisdem Religiosis posse habere perpetuo & tenêre.

Si vero dicti Religiosi plures in aliquo oppido de prædictis habeant mansiones, de quibus nunc in possessione sunt, ipsas infra annum aut vendere, aut ad censum annuum sæcularibus personis hereditariè debebunt conferre.

Quod si ad aliquas dictorum Religiosorum mansiones in oppidis prædictis personæ aliquæ habeant usum-fructum, debebunt præfati Religiosi post obitum hujusmodi personarum infra annum hujusmodi mansiones hæreditarie secularibus personis sub censu annuo, dicto Monasterio persolvendo, conferre, aut à se penitus alienare.

Et ut præmissa perpetuam obtineant firmitatem, & super his à nemine possit imposterum dubitari, presentes Litteras Sigilli nostri munimine roborantes, pro se & suis successoribus Religiosis confirmamus præ-

notatis. Et ad majorem securitatem, ut omnia præmissa, prout in præsenti scedula sunt scripta & ordinata, præfatis Religiosis in perpetuum inviolabiliter observentur, rogamus dilectissimum Joannem nostrum filium, ut præfata omnia laudet, approbet, ratificet, & confirmet, & in signum laudationis, approbationis, ratificationis, & confirmationis suum Sigillum unà cum nostro Sigillo præsentibus apponat.

Et Nos JOANNES, ad instantiam & requestam carissimi Domini & Genitoris nostri Joannis Dei gratiâ Ducis Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgi, præmissa omnia, prout in præsenti scedula sunt scripta & ordinata, laudamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus, & Sigillum nostrum, unà cum Sigillo carissimi Domini ac genitoris nostri prædicti præsentibus Litteris apposuimus, in testimonium & munimen omnium præmissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo secundo, feriâ quartâ ante festum beatæ Mariæ Magdelenæ.

CAPUT CVIII.

HENRICUS *Comes Luxemburgi, Marchio Arlunensis &c. dein (anno 1308) electus Romanorum Imperator, constituit anno 1294 dotem Sorori suæ* MARGARETÆ *de Luxemburgo, Ordinem Sororum Sti. Dominici profitenti in Abbatiola Insulensi, vulgo* l'Abbiette.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulens.

A Tous ceaux qui ces presentes Letres verront & oiront, HENRIS *Cuens de Luxembourch & de la Roche & Marchis d'Erlons salut & cognoistre verité.*

Sachent tous, que comme nostre cher Seur Marguerite Damoiselle de Luxembourch fust entrée en le Religion del Ordene des Sereurs Precheresses de le Maison Nostre Dame en Lille: Nous pour la devotion que nostre dite Seur & Nous avons à l'Ordene & as Sereurs de ledite Maison de Lille, volons & ottroions que tant comme ladite nostre Seur aura le vie ou corps & sera Seur de caiens ù d'autre Maison del Ordene des Sereurs Precheresses, li Prieuse & le Convens desdites Sereurs de Lille ou li Prieure & li Couvens d'aucune autre Maison de ladicte Ordene ù que elle fust demorans, prendent lievent & recheuvent cent livres de Tornoys chascun an dedens le moys de la Nativité nostre Segneur, de Noble Prince nostre cher Seigneur Guyon Conte de Flandres & Marchis de Namur.

Les quels cent livres li dis Messire li Cuens nous doit, & tenus est à payer à Nous & à nos Hoirs chascun an de fief de Bourse dedans ledit mois de la Nativité Notre Seigneur. Et quittons no dit chier Seigneur Guyon Conte de Flandres & Marchis de Namur de ce que paiet sera de par lui à le Prieuse & au Couvent de ledite Maison ù nostre dicte Seur sera demorans en l'Ordene, soit à Lille ou ailleurs, & tant comme elle sera en vie, si comme dit est.

Et promettant à ladite Prieuse & au Couvent, que Nous acaterons L. livréez de Terre, autor, à heritage; lesquels L. livréez de Terre li Prieuse & Couvens où nostre dicte Seur sera demorans & ira de vie à mort, aura & tendra à toujours heritaulement: sauf ce, que quant li Prieuse & li Couvens ou nostre dicte Seur sera demorans tenront & auront lesdictes L. livréez de Terre en heritage paisiblement, elles ne prendront ne tenront que L livres par an del assenement des cent livréez que fais est à Monsieur de Flandres devant dit; & les autres L. livréez qui demeurent à prendre sur ledit assenement li Prieuse & li Couvens prendront & leveront tant seulement tant comme ledicte Marguerite Nostre Seur vivra, & nient oultre.

Encore avons nous promis & promettons à la Prieuse & au Couvent des Sereurs Precheresses de la Maison de Lille, pour la devotiun que Nous & notres Ancisseurs avons à l'Ordene & à la dicte Maison, mil livres Tournois pour Dieu & en aumosne, à payer dedans le St. Remy, qui sera en l'an de grace mil CC. XCIV.

Et pour toutes ces choses & chacune de elles à tenir fermement & loyaument, avons Nous obligié Nous & nos Hoirs & tous nos biens presens & avenir, & renonchons à toutes choses qui aider & valoir nous pourroient à venir ou à faire encontre les Convenences chi desseure éscriptes & grever & nuire à la Prieuse & au Couvent des Sereurs de ladicte Maison de Lille ou d'autre Maison de ledit Ordene, où no devant dicte Sereur demorroit & iroit de vie à mort, si comme dit est.

En temognage de laquelle chose nous avons fait mettre nostre Seel à ces presentes Lettres & prions & requerons à nostre cher Seigneur Guyon Comte de Flandres & Marchis de Namur devant-dit, que il toutes ces choses & ces Convenences desseure-dictes & chacune de elles voelle greer & ottroyer si comme dit est, & en signe de verité voelle fere mettre son Seel à ces presentes Lettres avec le Notre.

ET Nous GUYS *Cuens de Flandres & Marchis de Namur, à le priere & à le requeste de nostre chier foyable Neveu Henri Conte de Luxembourch desseure dicts, avons gréé & ottroié toutes les choses & toutes les Convenenches & chascune de elles chi desseure escriptes; & en signe*

signe de verité avons fait mettre nostre Seel auvec le sien.

Ce fu fait & donné l'an de grace mil CC. XCIV. le Joesdi après le jour saint March Evangeliste.

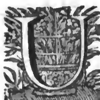
Fuit dein hæc Margareta de Luxemburgo Priorissa Conventûs Nobilium Monialium Mariæ-Vallis juxta Luxemburgum; ibique obiit anno 1336, ut vides ex Belgio Dominicano pag. 300 ubi ejus Epitaphium citatur.

Diplomata Fundationis supra-dictæ Abbatiolę, vulgo Labbiete, Dominicanarum Insulensium, extânt Tomo III. horum Diplomatum Belgicorum pag. 132; è quibus patet, Moniales Mariæ-Vallis in Ducatu Luxemburgensi, præfato Insulensi Conventui dedisse prima illius Instituti principia.

CAPUT CIX.

Concordatum inter GUIDONEM *Comitem Flandriæ & Personam* Aldenardensem *in Flandria, super Jure conferendi Beneficia ibidem, anno* 1295.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulens.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis, innotescat, quod cum inter Nos GUIDONEM Comitem Flandriæ ex una parte, & Nos Magistrum N. de Mulcembrouck Personam & ceteros Presbyteros Parochiales Ecclesię Aldenardensis ex altera, super Jure Capellanias jam institutas seu fundatas & in posterum instituendas seu fundandas in eadem Ecclesia, conferendi seu Personas ad eas presentandi Contentio verteretur; quod quidem Jus, Nos Comes ad nos ratione Juris Patronatus quod habemus in eadem Ecclesia, Nos quoque Persona & Presbyteri antedicti nomine Ecclesiæ nostræ prædictæ ad Nos tam de Jure quam de consuetudine & aliis ceteris rationibus sive causis dicebamus pertinere.

Nos Partes prædictæ, de Presbyterorum consilio, pro bono pacis & concordiæ super contentione prædicta de alto & basso compromisimus in discretos Viros Magistrum Jacobum de Aqua, Clericum, Legum Professorem, & Magistrum Henricum de Nivella, unum de dictis Presbyteris, promittentes invicem pro Nobis & Successoribus nostris, bona fide & stipulatione sollempni interposita tenere & servare in perpetuum quidquid per dictos Jacobum & Henricum super præmissis, de alto & basso, etiam extra formam sive solemnitatem Juris, dictum fuerit seu etiam ordinatum.

Nos autem Jacobus & Henricus, onere hujus Compromissi in nobis suscepto, & super prę missis tractatu habito, instructi à Partibus super illis quæ pertinent ad præmissa, præsentibus Partibus, decimus, ordinamus, & pronuntiamus in hunc modum.

Quod Capellæ quatuor, videlicet jam in dicta Ecclesia institutæ, scilicet illa quam tenet Stephanus de Horenbeke, ad Altare sancti Nicasii, alia quam tenet Franciscus de Zeghelsam, ad Altare beatæ Mariæ Virginis, alia quam tenet Andreas dictus Scote, ad Altare beati Petri, & quarta quam tenet Gerardus Bieste ad Altare beatæ Katharinæ, perpetuo pertineant ad Collationem seu Presentationem Personæ & Presbyterorum prædictorum.

Si quæ autem in posterum Capellæ instituantur in dicta Ecclesia, seu dispositum aut ordinatum sit de instituendis ibidem, illæ pertinebunt perpetuo ad Collationem seu præsentationem illustris Domini Comitis Flandriæ & Successorum suorum, ratione Jure Patronatus quod habet in Ecclesia antedicta.

Nos autem Comes, & Persona ac Presbyteri prædicti, Dictum & Ordinationem hujus-ce-modi grato recipientes assensu, easdem Ordinationem & Dictum approbamus & eisdem consentimus expresse. Et nos Jacobus & Henricus prænominati, præmissa sic esse vera recognoscimus, & dicimus & ordinamus, juxta formam superius comprehensam.

In cujus rei testimonium Nos Comes & Nos Persona & Presbyteri, & nos Jacobus & Henricus prænominati Sigilla nostra præsentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini M. CC. XCV. feria tertia ante conversionem beati Pauli Apostoli.

Sanderus T. I. Flandriæ Illustratæ, pag. 215 novæ edit. sic habet. *S. Walburgis Aldenardæ* Patronus Comes Flandriæ. Sunt ibidem quatuor Portiones: sed nunc unus tantùm est Pastor. De quinque Pastoribus ibidem anno 1572 die 4 Octobris, per Geusios in Scaldim præcipitatis martyrioque affectis, & in templo S. Walburgis ante majus Altare sepultis, lege curiosa apud Raissium in auctario ad Natales SS. Belgii, pag. 206.

CAPUT CX.

Litteræ Protectionis, à JOANNE I. *Brabantiæ Duce Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ Anderlechtensis, juxta Bruxellam, datæ anno* 1297.

Ex Archivis ejusdem Capituli.

Reverendo in Christo Patri ac Domino, Dei gratiâ Cameracensi Episco, JOANNES eâdam gratiâ Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgi Dux, salutem in Domino, cum omni reverentia & honore.

Cum nostri dilectiCanonici, Decanus videl icet & Capitulum Ecclesiæ Anderlechtensis, qui sunt & semper fuerunt nostræ jurisdictionis & libertatis specialis, quemadmodum Canonici & Capitulum B Gudilę Bruxellensis, noviter à Vobis seu vestris subditis & Officiatis super subventione ad opus vestrum moniti fuerint & succursu, contra nostram Jurisdictionem approbatam, & minus justè; Cum Nos, & Dominus *Theodericus Dominus de Aa*, (1) & *Renerus de Craeyenhem* (2) Viri Nobiles, nostri Homines & fideles, veri simus Patroni Ecclesiæ Anderlechtensis prædictæ, & in nostra semper fuerunt Canonici & Capitulum dictæ Ecclesiæ defensione, jurisdictione, libertate, de consuetudine approbata & antiquâ, ex quo memoria non existit, ad nos liberè pertinebant & spectabant;

Nota.

Nos dictos Canonicos, ut nostri Antecessores tenuerunt, tenêre volentes & defensare contra quoscumque, ipsos sicut Canonicos Beatæ Gudilæ Bruxellensis jurisdictione, libertate, & consuetudine protegentes, prout tenemur sub eisdem; Vestram rogamus Paternitatem Reverendam, cæterosque quorum poterit interesse universos, quatenus dictis nostris Canonicis nullam novitatem, servitutem, molestiam inferatis vel gravamen, vel vestras vices-gerentes & subditos faciatis inferre, seu etiam permittatis, quod sit in præjudicium nostri Dominii, Patronatûs, aliorumque Patronorum Canonicorum & Capituli nostri Anderlechtensis ante dicti quoquo modo.

Et ut præmissa robur firmitatis obtineant, præsentes Litteras nostri Sigilli munimine duximus roborandas.

Datum anno Domini M. CC. nonagesimo septimo, (3) feriâ tertiâ post Dominicam *Lætare Jerusalem*.

(1) THEODERICUS DOMINUS DE AA, Castellanus Bruxellensis, &c. ratione Dominii sui de Walcourt, vocatus fuit Patronus, Præpositus & Advocatus Ecclesiæ Anderlechtensis; habens Jus *laïcale in XI. Prabendas*. Seriem eorumdem Patronorum vide supra in Additionibus ad Miræum Tom. I. pag. 711.

(2) RENERUS DE CRAEYENHEM, habuit Jus Patronatûs in tres Præbendas; quod dein viâ emptionis pervênit anno 1431 aut circiter, ad Magistratum Bruxellensem.

Item Dux Brabantiæ confert alias IV. Præbendas (quarum uni annexus est Decanatus) ob Donationes à Duce anno 1195 & ab ejus filio anno 1228 factas, item ob diversa Privilegia immunitatesque datas Capitulo.

(3) Obiit Joannes Brabantiæ Dux eodem anno 1297 die 9 Junii, ut patet ex sepultura ejus apud Franciscanos Bruxellis.

CAPUT CXI.

JOANNES II. *Brabantiæ ac Limburgi Dux Privilegia Capituli* Sti. Servatii *Mosæ-Trajectini confirmat anno* 1304, *reservatâ sibi collatione Præposituræ.*

Ex Archivis Capituli Mosæ-Traj.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. JOHANNES Dei gratiâ Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgensis Dux, universis Christi fidelibus in perpetuum.

Dum loca divino cultui dedicata benigno favore prosequimur, & eorum intendimus commodis & honoribus ampliandis, & temporalis vitæ remedia nobis profutura confidimus, & æternæ.

Sane honorabilium Virorum Decani & Capituli Ecclesiæ Sancti Servatii Trajectensis, Leodiensis Diœcesis, porrecta petitio continebat, ut Privilegia, libertates & gratias à Romanis Pontificibus, Imperatoribus atque Regibus Romanorum, nec non nostris Progenitoribus indultas, ipsi Ecclesiæ & concessas, ratificare & approbare ex

certa scientia dignaremur, & curaremus ab omnibus inviolabiliter observari.

Nos ob meritum & reverentiam Sancti & Venerabilis Servatii, & dignitatem Cleri ejus eas approbamus & ratificamus; & Privilegia à nostris Progenitoribus claræ Memoriæ eis concessa, quas & quæ Nos observare, & facere observari pro Nobis & pro Successoribus nostris promittimus, præsentis Scripti testimonio communimus; firmissimè præcipiendo, ne quis hominum Nobis subditorum, cujuscumque status honoris vel conditionis existat, dictam Ecclesiam & Canonicos ejusdem in Privilegiis, libertatibus & gratiis ipsis indultis, sub periculo honoris sui rerumque suarum impediat vel molestet; quarum jacturam, si quis in contrarium fecerit, gravissimè sustinebit.

Ita tamen, quod Privilegia, libertates & gratias antedictas, vel ex eis aliquas contra Jus hereditatis nostræ, & specialiter Collationis Præpositurae Ecclesiæ S. Servatii supra-dictæ, quomodolibet facientes, in quantum contra hæc faciunt, approbare & ratificare non intendimus nec servare. *Exceptio de Præpositura.*

Datum anno Domini M. trecentesimo quarto, in die B. Dionysii. 1304.

CAPUT CXII.

REINALDUS *Gelriæ Comes, Jus Patronatûs Ecclesiæ oppidi* Gelriensis (*quod prius penes Abbatissam Cistерciensium Ruremundæ fuerat* *) *concedit Fratribus B. M. de Monte Carmelo, anno* 1306.

* Vide Diplom in 1mo pag. 304 item Notas.

IN nomine Domini Amen.

Nos Reginaldus Comes Gelriensis, notum facimus universis præsentes Litteras visuris, & auditturis, quod Nos unà cum Dominâ Collaterali nostra Margareta ad honorem sanctæ & individuæ Trinitatis, gloriosæque Virginis Mariæ, ac Sanctorum omnium, necnon pro nostrâ salute ac progenitorum nostrorum remedio animarum contulimus, & conferimus, donavimus & donamus voluntate piâ, & liberaliter per præsentes, Jus Patronatûs liberæ Capellæ nostræ, seu Ecclesiæ nostræ in *Gelren*, sitæ propè Castrum nostrum ibidem, prout ad Nos, & ad progenitores nostros pertinuit ab antiquo, Viris Religiosis, Priori Provinciali, & Fratribus Ordinis B. Mariæ de Monte Carmeli per Alemaniam pro tempore existentibus.

Ita quod idem Jus Patronatûs ad eosdem de cætero pertineat omni eo jure, sicut ad nos pertinuit ab antiquo: salvo nobis & reservato, ac hæredibus nostris in posterum, quod quoties ipsam Ecclesiam prædictam Gelriensem vacare contigerit, Nos, & hæredes nostri unum Fratrem Ordinis prædicti actu Sacerdotem idoneum, & legalem Archidiacono loci præsentare modo debito debeamus.

In cujus rei testimonium, & firmitatem perpetuam præsentes Litteras dedimus prædictis Priori Provinciali, & Fratribus, sigillorum nostrorum munimine communitas.

Datum, & actum apud Gelren, anno M. CCC. VI. in festo Beati Andreæ Apostoli.

CAPUT CXIII.

Ecclesiam S. Joannis *in oppido* Luxemburgensi, *cum adjuncto Hospitali per* MARGARETAM *conjugem ædificatam, confirmat anno* 1309 HENRICUS *Imperator ac Comes Luxemburgensis. Hodie hæc est Ecclesia Abbatiæ Munsteriensis Ordinis Sti. Benedicti, circa annum* 1544 *intra Luxemburgum translatæ.*

HENRICUS, Dei gratiâ Romanorum Rex, semper Augustus, universis Imperii fidelibus, tam præsentibus quam futuris, gratiam suam, & omne bonum.

Cum inclita MARGARETHA Romanorum Regina, consors thori nostri carissima, Spiritus Sancti spiramine inspirata ad Christi laudem, & gloriam & honorem Beatissimæ Dei genitricis Mariæ, nec non pro nostri suæque & Progenitorum & Successorum, & suorum salutis augmento, Ecclesiam unam in oppido nostro Lutzelinburg ædificare inceperit, pro divinis laudibus opportunam, & similiter juxta eandem Ecclesiam novum Hospitale construat, in quo Christi pauperes, debiles & infirmi quibus

corporale deest suffragium, collocentur, ut nostris & aliorum eleemosynis sustententur.

Nos ipsius MARGARETHÆ Romanorum Reginæ pium & sanctum propositum commendatione commendabili commendantes, ob reverentiam Jesu-Christi, & honorem Virginis gloriosæ eidem Hospitali, pro sustentatione infirmorum in Christo degentium, quadraginta maldra siliginis mensuræ Luxemburgensis, persolvenda de redditibus ungelti nostri ibidem in festo B. Remigii, annis singulis, de nostrâ ac hæredum nostrorum benignitate, perpetuo duximus conferenda.

In cujus Collationis & nostræ Donationis evidens testimonium & cautelam, ac perpetui roboris firmitatem, præsens Scriptum exinde conscribi, & Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri.

Datum Spiræ VIII. Kal. Septembris, Indict. VII. anno Domini M. CCC. IX. Regni vero nostri anno primo.

CAPUT CXIV.

Origo Domûs Capellæ B. Mariæ *Ordinis Carthusiani, juxta Angiam in Hannonia anno* 1314: *ex vetusto ejusdem Domûs Chronico descripta.*

Obilis, potens & magnificus Dominus WALTERUS, Dominus Terræ Angiensis, qui tenuit Dominium ejus anno M. CCC. pro augmento honoris & cultus divini, pro remedio animæ suæ, & antecessorum, necnon & posterorum suorum, intendebat in hoc loco, circa Capellam Beatæ semper Virginis Marię Conventum Religiosorum Deo jugiter famulantium instituere. Unde anno M. CCC. VII. obtinuit licentiam ad hoc faciendum, ab Abbate S. Autberti & Conventu ejus: sicut in libris de hoc factis patet: quia Jus Patronatûs dictæ Capellæ ad eundem Abbatem pertinet; qui Abbas & Conventus ejus ei devotè assensi sunt: salvo eis pleno Jure Patronatus sui.

1300.

1307.

Abbas S. Autberti Cameraci, Patronus hujus Ecclesiæ.

Fertur vero prædictus Dominus WALTERUS odorem bonæ opinionis Carthusiensis Ordinis hausisse, & ibidem Conventum illius Ordinis voluisse advocare. Verum morte præventus anno M. CCC. IX, & antequam bonum propositum suum perduceret ad effectum, in propria illud non ad implevit persona. Ante mortem suam commisit executoribus testamenti, ut omnia juxta suam voluntatem adimplerent.

1309.

Donavit etiam, legavit, & assignavit prædictis Religiosis venturis, ad sustentationem eorum, XV. bonnaria Terræ, & XX. libras Alborum, quas dicta Capella antea possidebat. Insuper adhuc centum libras usuales: & ad illas centum libras dedit redditus de *Evioel* & de *Goges*: item vivarium & molendinum de *Schibbeke*, scilicet tertiam partem. Nil plus fertur Domus hæc habuisse pro Fundatione; & sic valde pauper fuit in initio.

Igitur executores Testamenti dicti Domini WALTERI primi fundatoris nostræ Domus, qui fuerunt D. *Gerardus* Dominus *de Sottegem* Castellanus de Gandavo, D. *Arnoldus de Angia*, Dominus de . . . . . D. Abbas de Camberone, & D. Curatus de Angia, una cum matre & uxore dicti Domini WALTERI, vocaverunt huc & fecerunt venire Fratres Ordinis Cartusiensis anno M. CCC. XIIII. & Dominus *Walterus* junior, Dominus Terræ Angiensis, filius prædicti Domini *Walteri*, ratificavit & confirmavit omnia prædicta, eodem tempore & anno quo supra. 1314.

Anno M. CCC. XV. Abbas S. Autberti & Conventus ejus petierunt à D. Episcopo Cameracensi *Petro*, ut Conventus Ordinis nostri, qui jam huc advenerat, pacificè hîc posset residere, & habitare perpetuo. Et idem Episcopus auctoritate Episcopali hoc confirmavit eodem anno. 1315.

Anno M. CCC. XIIII. idem Episcopus Petrus auctoritate Episcopali concessit Patribus nostris, ut possint divina Officia & Missas celebrare, quamdiu illis placeret. 1314.

Anno M. CCC. XVI. idem Episcopus concessit Patribus nostris perpetuam licentiam hîc manendi, cum omnibus juribus eis collatis & conferendis à Christi fidelibus, divina celebrandi, ædificia construendi, ac fideles in nostro cymiterio sepeliendi. Quod cymiterium nos habere permisit: salvo tamen jure Parochialis Ecclesiæ. De his omnibus præmissis habentur in hac domo Litteræ signatæ, & Copiæ. 1316.

Locus istius Capellæ olim vulgariter *Dierichzboven*, id est, *Curia Theodori* vocabatur. Unde consuetudo olim fuit, quando aliquis suspendebatur vel decollabatur circa justitiam Angiensem, quæ stat ferè in media via inter Angiam & hunc locum, dicebatur ibidem occidendis, ut flecterent genua versus locum B. Mariæ de *Dierichzboven*, & salutarent beatam Virginem Mariam.

Item hoc est antiquissimum, quod narratur

tur de loco isto, quod circa portam nostram, quę stat versus silvam nostram, solebat habitare quidam Reclusus, qui vocabitur *Dierick*, id est *Theodoricus*; & forte ab eo nomen locus iste accepit ut vocaretur *Dierichxhoven*. Qui scilicet *Theodoricus* homo valde Sanctus, solebat videre luminaria noctibus circa locum ubi nunc Ecclesia hostræ Dominæ & nostra est fabricata. Unde hoc prædixit fore signum, vel hoc fuit indicium, quod in posterum divinæ laudes ibidem devotè essent celebrandæ. Iste etiam Reclusus fertur hic fuisse sepultus.

Item antequam Patres nostri huc advenissent, habitaverunt hic pro tempore aliquæ Moniales; sive Sorores Hospitales, nescio cujus Ordinis. Postea feruntur hic habitasse Fratres Ordinis Prædicatorum: sed ab hoc loco remoti sunt sive exclusi per Dominum Terræ Angiensis: quia forsan eorum conversatio ei non placebat, vel alia de causa, quæ nos latet.

1212. 1216. Anno Domini M. CC. XII. & XVI. fuit Dominus Terræ Angiensis Dominus *Engelbertus*; cujus primogenitus vocabatur *Sigerus*. Contulit ergo dictus Dominus *Engelbertus* circa idem tempus redditus pro lampade arsurâ jùgiter ante imaginem B. Virginis Mariæ, scilicet quatuor bonaria terræ, & dictus *Sigerus* primogenitus ejus

1228. confirmavit.

Anno Domini M. CC. XXVIII. Archiepiscopus Militenensis, Auctoritate Domini Godefridi tunc Episcopi Cameracensis, dedicavit Ecclesiam Capellæ beatæ Virginis Mariæ in *Herinis*: scilicet antiquam partem Ecclesiæ quæ vergit ad occidentem, & conjungitur Ecclesiæ nostræ novæ, quæ vergit ad orientem. Capella vero sive Chorus, ubi nunc Imago B. Virginis Mariæ veneratur, facta est diu postea, scilicet tempore Prioratûs Domini de Montegiis circa annum M. CCCC. XXXIII. 1433.

Qualiter autem ortum habuerit, quod Beata Virgo hic ceperit venerari, nobis liquidè non constat: nisi forte illo, quod supra dictum est de Recluso. Solebant hic etiam fieri multa miracula, quorum quædam hic feruntur conscripta. Sciendum vero est, quod hic ad B. Virginem solebat fieri maximus concursus populorum sive peregrinatio, & magna summa pecuniæ de oblationibus colligebatur: unde creditur facta Ecclesia, & redditus empti supra expressi.

Erat quondam hic etiam annua processio, in qua imago B. Virginis circumferebatur. Dicitur, quod in quodam die processionis ejusdem fuerit circa Ecclesiam nostram factum quoddam homicidium circa annum M. CCCC. XXXVI. D. Gerardus Naghel de Delft tunc Prior hujus Domus impetravit à Domino *Ludovico Comite Sancti Pauli* & Domino Terræ Angiensis, ut ipsa processio cessaret, quod sic factum est: quamvis de hoc multi pręcipue juvenes multum dolerent. Solebant etiam Prior & Procurator hujus Domus personaliter incedere in ipsa processione. Dies vero processionis erat prima Dominica post festum SS. Jacobi & Christophori. 1436.

CAPUT CXV.

Guilielmus, *Hannoniæ, Hollandiæ Zelandiæque Comes, Prioratum* Portæ-cœli (*vulgo* s'Hemelspoorte) *in Insulâ Walachriæ apud Zelandos Monialium Benedictinarum à proavo suo* Guilielmo *Romanorum Rege fundatum, ob ejusdem Monasterii pauperiem supprimit anno* 1317; *ejusque Moniales cum bonis suis incorporat Abbatiæ de* Reinsburg, *Monialium ejusdem Ordinis in Hollandia, olim celeberrimæ.*

Niversis præsentes Litteras inspecturis, Guilielmus Comes Hainoniæ, Hollandiæ, & Dominus Frisię; salutem, cum notitiâ veritatis. Justum est & ordo rationis exposcit, ut supplicationibus justa petentium; facilem præbeamus assensum.

Hinc est, quod Priorissa & Conventus Monasterii de *Porta-cœli* nobis pluries supplicarunt, cum Monasterium earum depauperatum existeret; quo victum, & vestitum non possent habere, nec etiam procurare, nec etiam haberent Provisorem; eis de opportuno remedio . . . . succurrere dignaremur.

Nos earum justis supplicationibus inclinati, dictâ Priorissâ & Conventu instanter petentibus coram Nobis; ut de Auctoritate & consensu nostro, possent cum omnibus bonis suis ad Abbatissam & Conventum de *Reysenburg* se transferre, consensum & authoritatem nostram interposuimus & interponimus.

Volentes & consentientes, quod dicta Abbatissa & Conventus de *Reysenburg* gaudeant & habeant omnia Privilegia, quæ

dicta Priorissa & Conventus dicti Monasterii de *Porta-cœli* habent, perinde ac si eisdem Abbatissæ & Conventui de Reysenburch specialiter erant concessa.

Dictaque Abbatissa & Conventus teneantur, consideratâ quantitate & valore bonorum, quæ dicta Priorissa & Conventus de *Porta cæli* habent, successivis temporibus numerum Monialium in earum Ecclesia augmentare; ita quod semper tot Moniales in Ecclesia de *Reysenburch* plus contineantur, ultra numerum consuetum, quot possunt de dictis bonis commodè sustentari, secundùm valorem in eadem Ecclesia Prebendarum hactenus ab antiquo.

Et ut in perpetuum hæc nostra Concessio valeat, fecimus has Litteras nostri Sigilli munimine roborari & dicto Monasterio tradi, in testimonium veritatis.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo decimo septimo, quartâ-decimâ die Aprilis.

CAPUT CXVI.

LUDOVICUS NIVERNENSIS, *Comes Flandriæ, concedit locum ædificando Monasterio FF. Carthusianorum juxta* Gandavum, *anno* 1327.

Ex Archivis Cameræ Rationum, Insulis.

NOus LOYS *Cuens de Flandre & de Nevers, faisons savoir à tous, que Nous, quatre bonniers de Terra gisans hors des fontenesses de nô ville de Gand ens ou lieu que on appelle Reyenghem de lez la Riviere de le Lis par devers Tronchiennes, avons, pour faire & establir un lieu & habitation de Freres Chartroux pour Dieu tout premiers & pour les prieres que ledit Freres feront & devront faire pour Nous, nos Predecesseurs & Successeurs, & après pour les prieres de nô amez Echevins, Consauls & bonne gens de nô Ville de Gand nous en ont faites, quittez absoulz & afranchiz, quittons absolons & afranchisons de toutes Rentes, revenues debtes servitutes exactions a toujours, pour nous, nos hoirs & Successeurs, appartenans à nous & desqueles ladite Terre est & estoit kerkie obligé & redevable envers nous & envers nos Briefs de nô Espier de Gand, & les amortissons des maintenant. Sauve ce que le Fundation & la jurisdiction, aussi de tous meffais & excés qui y avenront d'autres personnes que des Freires Chartroux d'yceluy lieu en ramenent & ramerront à tousjours vers nous & envers nos Hoirs & Successeurs. Et par ainssi que cesse se doit estre raportée à nostre prochaine Renenghe pardevant nos Reneurs & certains Chenquamainages de ladite Terre & ostée & dessaurée des Breifs de nô dit Espier; par Loy & par Jugement en la maniere qu'il appartient & que drois & raisons donnent & appellez à ce ceaux qui y font à appeller.*

Par le tesmoing de ce Lettres scellées de nô Séel, faites & données à Gand l'an de grace M. CCC. XXVII. le tiers jour dou mois de Mars.

CAPUT CXVII.

Commissio LUDOVICI *Comitis Flandriæ, ad Priorem Dominicanorum, Guardianum FF. Minorum, & Ballivum Brugensem, data anno* 1328, *ad superintendendum Begginagio sive Vineæ Brugensi.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulensis.

NOus LOYS *Cuens de Flandre & de Nevers faisons savoir à tous, que Nous avons mis & estably mettons & establissons en no lieu & pour Nous Religieux hommes & sages le Prieurs des Freres Precheurs de Bruges, le Gardien de Freres Mineurs de ledite Villa & nostre Baillif de Bruges, qui orè l'est, ou qui pour le temps le sera, pour prendre warde au Wingaerd de Bruges, où il a Congregation de Beghines & pour oyr le compte des Biens appartenans audit lieu, pour ordener disposer & corrigier tout ce que ordonnèr disposer y fera, selon ce que il verront & sauront que besoings & pruffit fera, Maistresse & tous autres Officiers doudit lieu faire & oster & les contraindre se il ni veusissent estre obeissant as personnes dessus dittes: par le paine de les faire widier le Wingaerd dessusdit sans reentrer, se ne fust par grace especial; & toutes autres choses appartenans audit lieu & le gouvernaunce d'iceluy faire, si avant que nous mesmes faire les porriemes, se presens y estiens jusques à Nostre volontey & rappel.*

Si mandons & commandons à tous ceaux & à toutes celles as quels il touche & peut touchier, que il & elles obeissent as personnes dessusdites en tous les cas dessus dis, comme à Nous meismes. Et tout ce que fait sera par eux en les besoignes dessus dites, Nous les tenrons ferme & estable. Par le tiesmoing de ces Lettres scellées de nostre Seal, faites & données à Bruges le x. jour de Mars l'an M. CCC. XXVIII.

CAPUT CXVIII.

Testamentum verè pium MATHILDIS *Comitissæ Atrebatensis, anno 1328 conditum, quo imprimis confirmat Fundationes à se antea factas in Monasterio de la* Thieuloye, *Monialium Ordinis Sti. Dominici juxta Atrebatum, & Monasterio Clarissarum Urbanistarum Audomaropoli; iisque, ut & aliis pluribus locis piis benefacit.*

Ex Archivis Clarissarum Audomarop. accepi à R. P. Turpin Dominicano Audomar.

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, amen.

Ego MATHILDIS Comitissa Attrebatensis, & Burgundiæ Palatina, ac Domina Salinensis, sanâ mente & corpore, reducens ad memoriam diversos casus mortis, & quod nihil est morte certius nihilque incertius horâ mortis, ne, quod absit, intestata decedam, meum Testamentum, seu meam ultimam Voluntatem facio & ordino, in hunc modum.

Pontoise.

In primis eligo Sepulturam meam in Ecclesiâ B. Mariæ Regalis prope Pontisaram ad pedes Sepulturę carissimi Domini & genitoris mei ROBERTI quondam Comitis Atrebatensis, & super ponatur mihi tumba non excedens pavimentum in altitudine ultra spacium trium digitorum. Verumtamen quia à summo Pontifice concessum est mihi, ut corpus meum mihi dividi liceat, Ego eligo sepulturam Cordis mei in Ecclesia Fratrum Minorum apud Parisius, & juxta Sepulturam ROBERTI carissimi filii mei.

FF. Minores Paris.

Hæredes.

Item instituo, ordino & facio Heredem meum universalem JOHANNAM carissimam filiam meam, Dei gratiâ Reginam Francię & Navarræ, in Comitatu meo Atrebatensi, & omnibus aliis Terris, Baroniis, bonis mobilibus & immobilibus, juribus & actionibus quibuscumque mihi competentibus & competituris, quocumque modo, titulo sive causâ; salvo in omnibus & per omnia tenore & ordinatione præsentis Testamenti seu ultimæ voluntatis.

Si vero prædictam filiam meam Reginam me præmori contigerit, instituo, ordino & facio universalem heredem meum filiam meam JOHANNAM Ducissam Burgundiæ, ejusdem Reginæ primogenitam, in omnibus & per omnia sicut superius est expressum.

Item volo & ordino, quod omnia debita mea, forefacta & Legata mea integrè & ad plenum solvantur & reddantur, per manus Executorum meorum inferiùs nominandorum.

Item lego XII. millia librarum, pro certo numero seu quantitate armatorum eligendorum per Executores meos (prout viderint sufficere & expedire) mittendorum in subsidium Terræ-Sanctæ, ibidem moraturorum per annum integrum in servitio Crucifixi, pro salute animæ carissimi Domini & genitoris mei prædicti.

Item lego VI. millia librarum pro certo numero seu quantitate armatorum, eligendorum per executores meos prout viderint sufficere & expedire, mittendorum in subsidium Terræ-Sanctæ; ibidemque moraturorum per annum integrum in servitio Crucifixi, pro salute carissimi Domini & mariti mei OTHONIS quondam Comitis Atrebatensis & Burgundiæ Palatini, ac Domini Salinensis.

Item lego decem millia librarum, pro certo numero seu quantitate armatorum eligendorum per Executores meos (prout viderint sufficere & expedire) mittendorum in subsidium Terræ-sanctę, ibidemque moraturorum per annum integrum in servitio Crucifixi, pro salute animæ meæ & Prædecessorum, puerorumque meorum.

Theodoricus Herisson Episcopus Atrebat.

Item cum Dominus THEODERICUS quondam bonæ memoriæ Episcopus Atrebatensis quam plurima & utilia servitia carissimo Domino & genitori meo prædicto & mihi post mortem ipsius impenderit, & etiam in morte sua mihi fecerit multa bona; lego duo millia librarum pro certo numero seu quantitate Armatorum eligendorum per Executores meos, prout viderint sufficere, mittendorum in subsidium Terræ-sanctæ, ibidemque moraturorum per annum integrum, in servitio Crucifixi, pro salute animæ ipsius Episcopi.

Legata in Comitatu Arthesiæ.

Item lego quinque millia librarum distribuendas semel pro salute animæ meæ, in Comitatu meo Atrebatensi, in modum qui sequitur; videlicet pauperibus Hospitalibus, Domibus Dei, Leprosariis, & aliis piis locis mille libras. Abbatiis & Conventibus ejusdem Comitatûs, tam Mendicantibus quam aliis, pro servitio meo faciendo ter in primo anno obitûs mei, mille libras. Pauperibus puellis maritandis, pauperibus orphanis, pauperibus mulieribus viduis, mille quingentas libras.

Pauperum eleemosynæ.

Item pro pontibus & calceiis reficiendis in dicto Comitatu meo Atrebatensi, mille & quingentas libras.

Item lego centum libras pauperibus venientibus ad eleëmosynam erogandam apud Atrebatum, ante per biduum proclamatam; & totidem & taliter proclamatam, apud S. Audomarum, apud Pontisaram, & apud Arbosium. Item pauperibus venientibus ad eleëmosynam apud Hesdinium, ante per biduum proclamatam, quadraginta libras. Item sexaginta libras pauperibus venientibus ad eleëmosynam in Terra de Merch, taliter proclamatam. Item pauperibus venientibus ad eleëmosynam apud Parisius, tali modo similiter proclamatam, ducentas libras. Et volo, quod istæ Eleëmosynæ fiant infra mensem post obitum meum.

Minoritæ Parisiis, aliique Religiosi.

Item lego Conventui Fratrum Minorum Parisiis XX. libras. Conventui Fratrum Prædicatorum Parisiis, XX. libras. Domui Dei XXX. lib. item Conventibus Fratrum S. Augustini, Fratrum Carthusiensium, Fratrum B. Mariæ de Carmelo, Fratrum Sanctæ Crucis & Fratrum Guillimorum Parisiis, cuilibet Conventui centum solidos. Item Fratribus Trinitatis Parisiis lego LX. solidos. Congregationi Pauperum Cœcorum Parisiis X. libras. Filiabus Dei Parisiis centum solidos. Fratribus Vallis Scholarium Parisiis centum solidos. Conventui Sororum Minorum de Longo-Campo Ordinis S. Francisci, decem libras; & Conventui ejusdem Ordinis de Sto. Marcello juxta Parisios, centum solidos. Conventui Monialium de Sto. Antonio juxta Parisios centum solidos.

Vulgo XV. vingts.

Item lego cuilibet Presbytero præsenti die sepulturæ meæ quinque solidos; quibus rogo, quod quilibet ipsorum velit celebrare unam Missam de defunctis pro anima mea, dictâ die, vel intra octo dies sequentes, attardius Item cuilibet Clerico dictâ die præsenti duos solidos, pro uno Psalterio, dictâ die, vel intra octo dies similiter dicendo. Item lego duos denarios cuilibet pauperi venienti ad eleëmosynam dictâ die.

Missæ.

Item lego mille libras pro salute animæ meæ in Comitatu Burgundiæ, videlicet sexcentum libras in Terrâ quam ratione Dotalitii mei teneo; & quatuor-centum, in aliâ parte dicti Comitatûs, quam tenet carissima filia mea Regina prædicta, distribuendas per manus Executorum meorum, prout saluti animæ meæ viderint expedire.

Eleëmosynæ in Burgundia.

Videlicet pauperibus Hospitalibus, Domibus Dei, Leprosariis, & aliis piis locis, nec non Monasteriis, Abbatiis, & aliis Conventibus, tam Mendicantibus quam aliis, pro servitio meo faciendo, ter in primo anno obitûs mei; nec non pauperibus orphanis, viduis mulieribus, ac puellis pauperibus maritandis, pro pontibus & calceyis reficiendis.

Hospitale Salinense.

De quibus tamen sexcentum libris, volo & ordino quod XL. libræ distribuantur & dentur Hospitali sive Domui Dei, de Salinis, per me ibidem de novo fundatæ, ob remedium animæ carissimi Domini & mariti mei prædicti, & meæ: ad emendos redditus perpetuos ad opus dictæ Domûs.

Anniversarium apud FF. Minores Paris. & alibi.

Item volo & ordino, quod in Domo Fratrum Minorum de Parisius, quolibet anno fiat solemniter Anniversarium meum die obitûs mei. Quibus lego pro Pittantiâ à Fratribus ipsis faciendâ, ipsâ die quâ celebrabitur Anniversarium meum prædictum, per manus Heredum meorum XX. libras.

Item & pro Anniversario meo solemniter quolibet anno die obitus mei in Domo Fratrum Prædicatorum Parisius, lego pro Pittantiâ faciendâ dictis Fratribus ipsâ die per manus heredum meorum in perpetuum, decem libras.

Item volo & ordino, quod duo millia librarum distribuantur gentibus Hospitii mei, cuilibet secundum statum, conditiones & merita ipsorum; consideratione habitâ, quod ex præcedenti Testamento retributionem à me servitiorum suorum usque ad præsens tempus habuerunt.

Thomas de Bourges.

Item lego Fratri Thomæ de Bituricis Confessori meo centum libras semel, nec non & decem libras reddituales anno quolibet ad vitam suam, supra unum manerium situm apud Quarrerias prope Conflancium, quod quondam fuit Johannis de Castanayo; quem quidem redditum Ego quondam acquisivi à Gerardo Alemanno & ejus uxore in perpetuum.

Item cum propter honores & bona, quos habui & recepi à prædicto carissimo Domino & marito meo, onus in me assumpserim Testamentum suum solvendi & adimplendi (licet ad hoc non tenerer) ipsumque testamentum de meo proprio totaliter adimpleverim, ac omnia ipsius Legata solverim, sicut credo; volo tamen & ordino, quod si aliqua inveniri possint non adimpleta, aut etiam non soluta, de meo proprio adimpleantur & solvantur.

Monasterium Dominicanarum, *la Thieuloye*.

Item cum in Villa mea Atrebatensi, in loco qui dicitur *la Tieuloye*, quoddam Monasterium Sororum inclusarum Ordinis Sti. Dominici fundaverim, & Sororibus jam ibidem per me institutis certos redditus assignaverim & deliberaverim, proposuerimque perficere in dicto Monasterio quinquagenarium numerum Sororum ipsius Ordinis, cum Dei adjutorio, me vivente, ac redditus ipsarum perficere & augere usque ad numerum completum mille libratarum Terræ apud Parisios;

Volo & ordino quod si in vitâ meâ dictas mille libratas Terræ apud Parisios ad plenum non compleverim seu deliberaverim Sororibus ipsis, Executores mei illud quod restabit adimplendum & assedendum die obitus mei, Sororibus ipsis adimpleant, assedeant & assignent, sive in redditibus perpetuo eis assignandis in terra mea, locis utilioribus

lioribus & propinquioribus pro ipsis, quam fieri poterit bono modo; sive in pecunia per executores meos eisdem Sororibus tradenda & deliberanda de quâ possit ad plenum illud quod restabit, ut prædicitur adimpleri: & quod quinquagenarium numerum Sororum in dicto Monasterio perficiant, si per me ibidem in vitâ meâ non fuit adimpletum.

Quam terram eisdem Sororibus, modo, quo præmittitur, tradendam, vel per ipsas de pecuniâ eisdem tradenda, emendam, modo quo superius est expressum, volo & ordino; ac etiam præcipio Hæredibus meis, quod ipsis Sororibus amortizent, sive sit in terra feodali vel alia; & ex tunc ipsam terram, quantum in me est, prædictis Sororibus amortizo.

Item volo & ordino, quod si reperiatur, Sorores inclusas, loci qui dicitur *Bonus Locus sancti Ludovici* prope sanctum Audomarum Ordinis Stæ. Claræ, non habere in die Obitus mei in redditibus summam quingentarum liberatarum Terræ ad Parisios annui & perpetui redditûs; per Executores meos compleatur & perficiatur eisdem illud quod adimplendum repertum fuit, in pecuniâ per ipsos executores meos ipsis Sororibus tradenda, ad emendos redditus perpetuos. Quos quidem redditus sic per dictas Sorores emendos volo & præcipio per Hæredes meos admortizari, & eosdem redditus ex nunc, quantum in me est, eisdem Sororibus admortizo. Clarissæ Audomar.

Item lego primo Capitulo generali celebrando post obitum meum in Monasterio Cisterciensi centum libras. Item primo Capitulo generali Fratrum Prædicatorum, quod celebrabitur post decessum meum 50 libras. Item primo Capitulo generali Fratrum Minorum, quod celebrabitur post decessum meum, 50 libras. Item primo Capitulo generali Fratrum S. Augustini celebrando post decessum meum, 40 libras. Item & primo Capitulo Generali Fratrum B. Mariæ de Carmelo, celebrando post decessum meum, 30 libras.

Rogans humiliter & devotè omnes Conventus prædictos, ut mihi velint concedere, quod in eorum quolibet Conventu celebretur citius quam commodè fieri poterit una Missa solemnis de defunctis, cum Vigiliis novem lectionum præcedentibus, pro salute animę meę. Etetiam quod quilibet Frater eorum Ordinis Sacerdos singulariter celebrare teneatur pro salute animæ meæ. Illi vero qui Sacerdotes non fuerint, quod teneantur dicere septem Psalmos pœnitentiales cum Litania subsequenti.

Item lego carissimæ filiæ meæ Reginæ prædictæ quemdam Annulum meum aureum, in quo insertus ex quidam lapis qui gallicè dicitur *Esmeraude*: quem quidem annulum donavit mihi carissimus Dominus ac genitor meus prædictus.

Item lego Abbatissæ & Conventui beatæ Mariæ Regalis prope Pontisaram prædictis, centum libras pro pittantiâ eisdem faciendâ in die sepulturę meæ. Pontoise

Item lego Conventui Fratrum Prædicatorum de S. Audomaro duas Cruces aureas, quas emi ab executoribus Domini Comitis d'Ornans. Item aliam argenteam deauratam quæ postatur in Capellâ mea, lego Sororibus inclusis prope Stum. Audomarum, Ordinis Stæ. Claræ. Item quoddam vas christallinum munitum de argento, ubi sunt insertæ Reliquiæ Sti. Ludovici, lego Capellæ Castri mei de Hesdinio, & ad opus ejusdem, unâ cum omnibus ornamentis. Dominicani Audomar. Hesdinum.

Declaro autem, omnia hæc legata mea in præsenti Testamento, seu ultimâ voluntate meâ contenta, ad Turonenses intelligi: nisi aliter superiùs declaratum fuerit specialiter & expresse. Et volo, quod ad Turonenses solvantur de Monetâ currenti in Franciâ die obitus mei.

De hoc Testamento meo seu ultimâ voluntate meâ, & pro omnibus conditionibus & legatis, ac omnibus antedictis & divisis complendis & perficiendis, Ego Mathildis prædicta facio, ordino & constituo meos veros & legitimos Executores Religiosos Viros dilectos meos, Abbatem Monasterii Montis Sti. Eligii Atrebatensis Diœcesis, qui nunc est, vel pro tempore fuerit, Magistros *Petrum de Palude* & *Petrum de Balma*, de Ordine Prædicatorum, Magistros in Theologia, ac Fratrem Thomam de Bituricis ejusdem Ordinis Confessorem meum, nec non & Magistros *Johannem de Salinis*, *Johannem de Monte-acuto*, *Jacobum de Aria* & *Petrum de Venato*, dilectos Clericos meos, & Dominum H.... *de St. Martino* dilectum Militem meum, ac Magistrum Hospitii mei, qui pro tempore fuerit. Executores Testamenti.

In quorum manibus Ego pono & delibero omnes hæreditates meas, mobilia & catalla, præsentia & futura ubicumque sint; & ex nunc ipsos induco & pono in possessionem sive Saisinam ex eisdem pro omnibus prædictis adimplendis & perficiendis.

Volo etiam, & præcipio hæredibus meis, ut ipsi obediant executoribus meis in omnibus & singulis, & ea tangentibus, contentis in hoc meo Testamento seu ultimâ voluntate; & ad hoc hæredes meos ac etiam omnia mea prædicta obligo cum effectu, quousque omnia prædicta plenariè fuerint adimpleta.

Item si omnes Executores mei prædicti non vellent, aut non possent in se suscipere onus mei præsentis Testamenti, seu ultimæ voluntatis, vel executioni ejusdem non possent interesse, volo, quod novem, octo, septem, sex, quinque, quatuor, tres vel duo ipsorum possint suscipere, age-

re, & perficere omnia & singula in eo contenta, ac si omnes præsentialiter interessent.

Ita tamen, quod si illi tres executores mei prædicti sint de Ordine Prædicatorum Fratrum, sive duo ipsorum, ad removendam aliquam suspicionem, quæ posset haberi contra eos, nolo quod de executione mei præsentis Testamenti se intromittere possint, absque aliquo alio Executorum meorum prædictorum.

Item volo & ordino, quod si pro præsenti executione & contentis in meo præsenti Testamenti seu mea ultimâ voluntate executioni demandandis oporteat executores meos prædictos, vel aliquem ipsorum expensas facere, quod de & in bonis meis accipiantur integraliter & ad plenum. Et cuilibet ipsorum Executorum meorum lego triginta libras pro pœna & labore suis, pro prædictis perficiendis & complendis.

Illud meum solum Testamentum, seu ultimam voluntatem, volo servari, & præcipio valere Jure Testamenti; & si Jure Testamenti valere non possit, volo quod valeat Jure Codicillorum. Et si Jure Testamenti nec Codicillorum valere posset, volo tamen quod valeat jure ultimæ voluntatis & omni alio jure, quo Testamentum seu ultima voluntas valere potest & debet.

Et licet istud meum Testamentum seu ultimam voluntatem meam facere & ordinare possim absque consensu aliquorum heredum meorum; verum-tamen ad majorem firmitatem & cautelam, rogo carissimam filiam meam Reginam prædictam, ut huic præsenti meo Testamento seu meæ ultimæ voluntati consentiat, ac promittat, quod contra Legata seu aliquid de contentis in hoc Testamento meo seu ultimâ voluntate non veniet, nec contravenire consentiet quoquo modo.

Requiro insuper & rogo testes inferius nominandos, qui in ordinatione hujus mei præsentis Testamenti seu ultimæ voluntatis præsentes fuerunt, quod Sigilla sua, unà cum Sigillo meo apponant huic præsenti Testamento seu ultimæ voluntati, in Testimonium veritatis.

Assensus Reginæ Franciæ. Et Nos JOHANNA Dei gratiâ Franciæ & Navarræ Regina, ad requisitionem carissimæ Dominæ & Matris nostrę prędictæ, præsenti ordinationi Testamenti seu ultimæ voluntatis ejusdem Dominæ matris nostræ liberaliter consentimus. Et promittimus bonâ fide quod contra Legata prædicta per dictam Dominam nostram facta seu aliquid de contentis in præsenti Testamento seu ultimâ voluntate, non veniemus, vel contravenire consentiemus ullo modo. Imo omnia & singula in præsenti Testamento seu ultimâ voluntate contenta faciemus & procurabimus, in quantum poterimus, teneri & executioni totaliter demandari.

In cujus rei Testimonium, Sigillum nostrum huic præsenti Testamento seu ultimæ voluntati, unà cum Sigillo Dominæ & matris nostræ prędictæ, ac Sigillis Testium inferius subscriptorum fecimus apponi.

Nos vero HUGO, miseratione divinâ Parisiensis Episcopus, ac Nos .... Officialis Curiæ Parisiensis, *Stephanus* dictus *Amirant* Cantor Bisuntinensis, *Guillelmus de Morsans* Laudunensis & *Johannes de Grayaco*, Meldensis Ecclesiarum Canonici; ac *Robertus de Meloduno*, & *Egidius* Dominus d'Auteville & Dandinfer, Milites, à præfatâ Domina Comitissa Testatrice in nostrâ præsentiâ simul & uno contextu, Nos omnes & singulos requirente pariter & rogante, ut ad perpetuam roboris firmitatem huic præsenti Scripturæ, quam asseruit in nostrâ præsentiâ suum Testamentum seu ejus ultimam voluntatem fore, Sigilla nostra ac dictæ Curiæ Parisiensis faceremus seu diceremus apponi; ad ipsius Testatricis requisitionem & rogatum Sigilla nostra ac dictæ Curiæ Parisiensis, unà cum ipsius Testatricis ac Illustris & Excellentis Principissæ Dominæ JOHANNÆ Dei gratia Franciæ & Navarrę Reginæ, dictæ Testatricis filiæ, Sigillis, huic præsenti Testamento seu ultimæ voluntati dictæ Testatricis duximus apponenda, in robur & testimonium veritatis. Episcopus Parisiens.

Datum Parisius die XXIV. mensis Martii, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo octavo. 1328.

MATHILDIS, Arthesiæ Comes ROBERTI II. Comitis filia & heres, OTTHONIS IV. Burgundiæ Comitis vidua, obiit Parisiis anno 1329 die 27 Octobris. Unicum genuit filium ROBERTUM Burgundiæ Palatinum, qui anno 1315 ætatis XV. decessit: filias item duas, Joannam PHILIPPI V Francorum Regis uxorem, anno 1329 die 21 Januarii defunctam, pauló post obitum matris; (secundum veterem gallorum computum, dum annus in paschate solùm-modo innovabatur) & Blancam à Burgundia CAROLI IV. Franç. Regis uxorem.

CAPUT CXIX.

PHILIPPUS VI. *è stirpe Valesia primus Francorum Rex, concedit Capitulo Sti. Amati Duacensi, à Regibus Progenitoribus suis fundato, Privilegium, non alium admittendi defensorem Jurium suorum, quam Ballivium Ambianensem. Datum anno* 1330, *in Confirmationem Privilegii paulò ante concessi per Regem* PHILIPPUM V. *anno* 1320.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

PHILIPPUS Dei gratia Franciæ Rex, pervigili meditatione pensantes, quod quia in pace factus est locus Domini & in Sion habitatio sua, dignum & justum esse censemus exinde, quod servitores ipsius ut in locis suis, semotis quorumcumque malignantium oppressionibus, in pace sibi servire valeant, & quieta tranquillitate lætari, per nostræ potentiæ brachium, in suis manutencantur Juribus, & absque injuriis protegantur.

Notum igitur facimus universis, tam præsentibus, quam futuris, quod Nos visis Litteris carissimi Domini & Consanguinei Nostri Regis PHILIPPI, concessis Præposito, Decano, Capitulo & personis venerabilis Ecclesiæ S. Amati Duacensis fundationis Regiæ, quarum tenor sequitur in hæc verba.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum & Navarræ Rex. Non indignè magnificentiæ Regalis credimus attolli præconia, si sacro-sanctas Dei Ecclesias & personas Christo famulantes in eis, in suis tueamtur libertatibus, & à malignorum quorumlibet astutiis & insultibus præservemus, & erga universas, Progenitorum nostrorum more, benignæ geramus devotionis effectum. Illas tamen quas ex ipsorum progenitorum cognoscimus largitate fundatas, singulari quadam præ ceteris prosequimur prærogativa favoris.

Noscat igitur præsentium universitas, & successiva posteritas futurorum, quod nos attendentes venerabilem sancti Amati Duacensis Ecclesiam ab ipsis progenitoribus nostris fundatam esse magnificè, ipsamque tam in capite quam in membris cum omnibus bonis suis in & de speciali Garda Regia & sub Ressorto Bailliviæ Ambianensis, (etiam tempore quo Villa & Castellania Duacensis de Flandrensi Dominio existebant) fuisse, per certa Prædecessorum nostrorum Privilegia;

Nec non à tempore quo Villa & Castellania prædictæ Regni Franciæ Dominiis unitæ fuerunt, licet apud Insulam & in ipsa villa Duacensi Baillivi Senescalli seu Gubernatores per progenitores nostros plures fuerint constituti. Quodque per Baillivos Ambianenses, qui fuerunt pro tempore, consuceverunt in casibus ad Gardiam & Ressortum pertinentibus gardiari; ut Præpositus Decanus & Capitulum ejusdem Ecclesiæ ceteræque personæ Deo inibi servientes eo devotius summo creatori debita valeant exhibere obsequia, quo quietius semotis quibuslibet turbationum amfractibus in pacis tranquillitate vixerint;

Ipsis ex certa scientia & de speciali gratia concedimus per præsentes, quod ipsi eorumque Ecclesia tam in capite quam in membris & omnia bona sua in & de Ressorto Bailliviæ Ambianensis prædictæ remaneant im-perpetuum, & in omnibus casibus ad Ressortum pertinentibus per Baillivos Ambianenses qui pro tempore fuerint justitientur, & à quibuslibet adversariorum suorum insultibus defendantur.

Eo non obstante, quod de partibus Insulensi, Tornacensi, & Duacensi una fuerit Baillivia noviter ordinata, aut aliter inde per Nos aut Successores nostros contingat imposterum ordinari.

Quod ut inconcussum & stabile persevcret, præsentes Litteras Sigilli nostri fecimus impressione muniri.

Actum & datum Meldis, anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo, mense Novembri.

COncessa hujusmodi per eundem Regem, Præposito, Decano, Capitulo, & Personis Ecclesiæ supradictæ, prout superius scripta sunt & expressa, rata habentes & grata, pro securitate, pace, & tranquillitate majori dictorum Præpositi Decani, Capituli & Personarum ipsius Ecclesiæ, & ut uberius liberiusque reddere valeant Regi altissimo vota sua, ea laudamus, approbamus, & ex certa scientia tenore præsentium confirmamus. Quod ut perpetuâ stabilitate persistat, præsentes Literas fecimus roborari nostri impressione Sigilli.

Actum Parisiis anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo, mense Januario.

Olim à Sententiis latis per Capitulum S. Amati, seu per eorum Justitiarios, Ballivos &c. (prætermissis ipsis etiam Consiliis Arthesiæ ac Flandriæ, quamvis pleraque ipsorum bona sub Arthesia & Castellaniis Insulensi ac Duacensi sita sint) appellabatur ad Baillivium Ambianensem, velut ad Defensorem seu Advocatum ipsis à Regibus Galliæ concessum: indeque demum ad supremam Curiam Parisiensem.

Verum Imp. Carolus V. anno 1521 loco horum Judicum, dedit ipsis supremam Curiam Mechliniensem, ad quam ultimatè recurrerent independenter à Consiliis Arthesiæ vel Flandriæ.

CAPUT CXX.

LUDOVICUS NIVERNENSIS *Comes Flandriæ concedit licentiam anno* 1334 *pro ædificanda nova Ecclesia in Oppido* Blancobergensi *(olim dicto* Schaerphout) *cujus vetus Ecclesia fuerat per aquas maris absorbta.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

LOYS *Conte de Flandres, de Nevers & Rethel, sçavoir faisons à tous presens & à venir, que comme les habitans de nôtre ville de* Blanquenberghe *Nous aient monstré, que par l'inundation & la forche de l'eauve de la Mer leur Eglise appellée Nôtre Dame de* Skerpsouct *& li Chimitieres appartenans à ycelle ne puissent plus demorer ou lieu ou elles sont à present, & pour ce nous aient supplié que pour fere leurdite Eglise al oes d'un Chimitiere pour ycelle, nous leur voelliemes amortir une piecbe de Terre appellée de* Ghentele *contenant environ wiit lingnes de Terre tenant au lez devers Nord a le terre* Riquard le Hoc *& au lez devers Zuut a le terre* Guillaume *fils Guillaume fils Ernoud, & tenant des autres deux pars à deux dycs gisans ou Mestier d'Vutkerke entre les deux dycs dessusdits en notre jurisdiction seulement & pour le tout. Laquelle piecbe de terre lesdits habitans acquirent en temps passé pour fere sus icelle l'Eglise & Chimitiere dessus-dites, si qu'ils nous ont dit.*

Nous en l'onneur de Notre Seigneur Jesus-Christ & de la tres glorieuse Virgine Marie & pour la necessité dessus dite & que nous soiemes participans en tous les biens, Messes & oraisons qui en ycelle Eglise feront faites & dites, à l'homble supplication desdits habitans avons de grace especial ladite piece de terre amortie & amortizons, voelans & otroians icelle demorer & estre a toujoursmais dorenavant dediée à Dieu & à sa sainte Eglise & franche & quitte de toutes charges & redevances & exactions quelcunques que Nous ou Nos hoirs & Successeurs Contes de Flandres avons & porriemes avoir sus & en ladite piecbe de terre.

Sauf & reservé à Nous à nosdits hoirs & Successeurs la garde dudit lieu, la jurisdiction comme à Nous appartient & peut appartenir en tels lieux & semblables, que Nous reservons à notre Noblece.

Et parmi ces choses il nous plest & ottroions que ladite piecbe de Terre soit benite pour ledit Chimitiere, & que laditte Eglise soit fundée & edifiée en ycelle, sauve en toutes autres choses notre droit & l'autruy.

Et pour que ce soit ferme chose & estable nous avons à ces presentes Lettres fait mettre nôtre Seel; qui furent faites & données à Male le XII jour du mois de Fevrier l'an de grace M. CCC. XXXIV.

Facultas Ordinarii.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis, Vicarii Reverendi in Christo Patris & Domini, D. A. . . . . . Dei gratiâ Tornacensis Episcopi in remotis agentis, in Spiritualibus & Temporalibus Generales, salutem in Domino sempiternam.

Andreas Ghiny, Florentinus, dein S. R. E. Cardin.

Noveritis, quod nos ad supplicationem dilectorum nostrorum Burgi-Magistrorum, Scabinorum & totius Communitatis Villæ de *Blanckembergbe* Tornacensis Diœcesis, contenta & ordinata in Litteris eorumdem, quibus hę nostræ Litteræ sunt infixæ, laudamus, approbamus, & Auctoritate Ordinaria confirmamus Instituentes in Ecclesia dedicanda in quadam pecia terræ dicta de Ghentele unam Missam solempniter celebrandam, per Curatos dictæ Ecclesiæ tam pręsentes quam futuros, in perpetuum pro personis de quibus in eisdm Litteris fit mentio, secundum Ordinationem in eisdem Litteris contentam; tam præsentem Curatum quam futuros ad hoc efficaciter, Auctoritate prædicta, perpetuo onerantes & obligantes.

Datum sub Sigillo Vicariatûs Episcopi Tornacensis, anno Domini M. CCC. XXX IV. feriâ sextâ post Dominicam, quâ cantari solet *Oculi mei.*

Litteræ Oppidanorum Blancobergensium.

A *Tous ceux qui ces presentes Lettres verront & orront, li Bourgmestre & Eschevin & toute la Communalté de la Ville de Blanquembergbe salut & cognoissance de verité.*

Sachent tous, que comme en l'onneur de Notre

tre Seigneur Jesus-Christ & de la très glorieuse Vierge Marie & pour la neceßité, l'inundation & la forche de l'eauve de la Mer, pour lesqueles notre Eglise Paroissiale appellée l'Eglise Notre Dame de Skarphout *& li Chimiteres appartenans à ycelle ne povoient plus demorer ou lieu où elles sont à present, Nos tres Cher & redoutable Prince & Sire Monsieur* Loys *Conte de Flandres, de Nevers & de Rethel ait amortit de sa grace especial une pieche de Terre appellée de Ghentere contenant environ Wiit lingnes de terre pour faire sur ycelle l'Eglise & Chimitere dessusdit: comme il appert par Lettres scellées dou grant Seel de no dit Seigneur sur ce faites.*

Et Nosdict Sire & Prince soit desirant que en laditte quant elle sera dediée, soit en sa ramembranche establie une Messe solempnelle pour lui & pour très Noble Dame Madame Margrite fille de Roy de France Contesse de Flandres, de Nevers & de Rethel sa femme, & pour Loys *leur fil, tant que il ou li uns d'yaus vivera, de Saint Esprit & aprés leur trespas de Requiem chascun an perpetuellement sur ce primerain jour aprés che que elle sera dediée; & que à laditte Messe dire si que dessus est dit li Curez qui pour le temps à venir seront soient tenu perpetuellement.*

Nous pour che que ladite pieche de terre est à nostre supplication, pour ladite Eglise & Chimitere dedier, par nostre dict Seigneur amortie; & pour les biens temporels lesquels il a fait & fera encore à ladite Eglise si comme nous espoirons, obligons Nous & chascun de nous le corps de la Communauté de laditte Ville & chascun d'ycelle à faire dire ledite Messe solempnellement, ensi dessus est dit, selon le affection de nodit Seigneur & supplions humblement par ces presentes à Reverent Pere en Dieu Monsieur l'Evêque Tournay ou à son Vicaire ou spirituel, afin que ce soit chose acomplie & durable que il comme Souverain de sa Autorité ordinaire voille ladite Messe telle comme dessus est dit en ladite Eglise instituer, & les Curez qui pour le temps à venir seront Curez d'ycelle Eglise, à laditte Messe dire & celebrer obligier & le Klerke d'ycelle à laus imposée par Lettres à ces presentes annexées.

En tesmoingnage de ce avons Nous ces presentes Lettres scellées du Seel de notre Ville, lesquelles furent faites & données l'an de grace M. CCC. XXXIV. le XV. jour dou mois de March.

CAPUT CXXI.

Eduardus ***Comes Barrensis fundat Capellaniam sub invocatione Sti. Georgii in Parochiali Ecclesia*** **Vilvordiensi** ***in*** **Brabantia*, eamque fundationem confirmat anno*** **1334 Joannes III.** ***Dux Brabantiæ.***

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

Os Joannes Dei gratiâ Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ Dux; notum facimus universis, quod cum Excellens Vir *Eduardus* Comes Barrensis Consanguineus noster prædilectus, ac etiam alii, unum Altare in Ecclesia Vilvordiensi, ad laudem gloriam & honorem Domini nostri Jesu-Christi, nec non B. Georgii Martyris de propriis bonis suis fundarunt & de novo construxerunt, & ad hoc proprios & speciales redditus assignarunt;

Videlicet primò x. solidos grossorum Turonensium antiquorum super xxiii. jornalibus terræ allodialis sitis apud *Omleghem.* Item vii. libras ad quinque jornalia terræ allodialis jacentis apud *Diedeghem* Item iv. libras ad unum jornale prati jacentis apud .... Item xl. solidos ad unum jornale prati jacentis ad locum dictum in *de Hesteere.*

Quos quidem redditus x. solidorum grossorum Turonensium antiquorum supradictos, ac etiam vii. & iv. libras, nec non xl. solidos supradictos communis pagamenti in bursa currentis, ad constructionem prædicti Altaris, ut præmittitur, assignatos, & etiam bona, supra quibus dicti redditus sunt assignati, Nos, ad Requestam prędicti Consanguinei nostri Comitis Barrensis, & ob salutem animæ nostræ, nostræque Conthoralis dilectissimæ, nec non omnium Prædecessorum nostrorum, ad laudem & magnificentiam Creatoris omnium, atque Beatissimi Georgii Martyris, tamquam Dominus terrenus, à quo prædicta bona dependent, quantum in nobis est, mortificamus, & prædicto Altari pro Nobis nostrisque Heredibus & Successoribus in perpetuum applicamus, harum testimonio Litterarum, nostro Sigillo sigillatarum.

Datum Bruxellæ, in Vigilia Exaltationis S. Crucis, anno Domini millesimo tre- 1334.
centesimo trigesimo quarto.

CAPUT CXXII.

LUDOVICUS *Flandriæ ac Nivernii Comes, ad preces Cancellarii sui* GUILIELMI DE AUXONA, *benefacit anno* 1334. *Ecclesiæ Collegiatæ S.* Martini *Leodii, eidemque dono mittit Reliquias Patroni sui.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulens.

LUDOVICUS, Dei gratiâ Flandriæ Nivernensis ac Registetensis Comes, Venerabilibus Viris Decano & Capitulo Ecclesiæ sancti Martini Leodiensis salutem & omne bonum.

Devotionis affectio, quam ad Ecclesiam vestram venerabilis Vir Dominus GUILLELMUS DE AUXONA Cancellarius noster & Canonicus Parisiensis habuit & habet ab annis teneris ejusdem, à qua favente Deo fortunæ suę primordia congruis honoribus suscepit, prout ex parte ipsius didicimus; Nos inducit, ut Ecclesiam vestram prædictam, instantiâ & precibus dicti Domini Guillelmi, à quo non semel sed frequentius & cum lacrimis admoniti extitimus, ut de aliquibus Reliquiis gloriosissimi Confessoris beati Martini Episcopi, in cujus honore dicta vestra Ecclesia est dedicata, eandem Ecclesiam participem facere curaremus.

Ea propter particulam unam, scilicet de proprio capite, & particulam unam de stola propria ejusdem pii Confessoris, quas de proprio nostro Reliquiario, in quo sub fideli & indubitata custodia existebant recepimus, & quæ ab olim ab Ecclesia beati Martini Turonensis noscuntur veraciter processisse, (antiquis registris & documentis nostris & prædecessorum nostrorum, & specialiter bonæ memoriæ Domini Roberti Dei gratiâ &c. avi nostri hoc attestantibus,) vobis in cassella argentea deaurata, quam propter hoc idem Dominus Guillelmus fecit fabricari, diligenter reconditas, per fidelem nuncium, ad honorem Dei & ad exaltationem Ecclesiæ vestræ prædictæ sunt transmissæ. Ea propter vos in Domino exhortantes, quatenus has Reliquias cum summa devotione recipientes, eas fide indubitatâ venerari curetis, & reverenter inter alias Ecclesiæ vestræ Reliquias collocetis.

Robertus de Bethunia. Comes Flandr. qui obiit anno 1322.

Et ad pleniorem & magis indubitatam præmissorum certitudinem, Nos proprio ore in præsentia Reverendi in Christo Patris Domini Adulphi Dei gratiâ Leodiensis Episcopi, Venerabilis Viri Domini Johannis Gillardi Canonici Leodiensis & Præpositi dictæ vestræ Ecclesiæ sancti Martini, & aliorum plurimorum fide dignorum fuimus attestati.

Adolphus à Marca Leodiens. Episcop. qui obiit an. 1344.

In quorum testimonium & munimen, præsentibus Litteris Sigillum nostrum duximus apponendum. Datum apud Aldenarde, sub Sigillo nostro, 11. die Junii M. CCC. XXXIV.

Litteræ Guilielmi de Auxona, dein Cameracensis Episcopi.

VEnerabilibus Viris, amicis carissimis, Dominis Decano & Capitulo Ecclesiæ Sti. Martini Leodiensis, GUILLELMUS DE AUXONA, Legum Professor, Canonicus Parisiensis, & Cancellarius potentis Principis Domini LUDOVICI Comitis Flandriæ Nivernensis & Registetensis, salutem & omne bonum.

Sinceræ devotionis affectio, quæ ad Ecclesiam vestram meos ab annis teneris duxerat cogitatus, mente me inducunt, ut Ecclesiam ipsam, à quâ favente Deo fortunæ meæ primordia suscepi, congruis honoribus attollere studeam & affectione. Nota.

Ea-propter, precum vestrarum frequentiis admonitus, ut de aliquibus Reliquiis gloriosissimi Confessoris Beati Martini Episcopi, in cujus honore Ecclesia vestra miraculo è est dedicata, Ecclesiam eandem facere curarem participem, si ad id offerret se facultas; particulam unam, scilicet de proprio capite, & particulam unam de stola propria ejusdem pii Confessoris, quas à dicto Domino Comite de ipsius proprio Reliquiario, in quo sub fideli & indubitata custodia existebant, & quæ ab olim ab Ecclesia Beati Martini Turonensis noscuntur veraciter processisse, antiquis registris & documentis ipsius Domini Comitis hoc attestantibus, vix cum lachrymis & precum instantia potuimus obtinere; vobis in cassella argentea deaurata, quam propter hoc fecimus fabricari, diligenter reconditas, per fidelem nuncium ad honorem Dei & exaltationem Ecclesiæ vestræ pio affectu elegi transmittendas. Nihil magis congruum arbitratus sum, ex quo Ecclesia vestra per me plus valeat ad præsens honorari. Nota.

Ea propter vos in Domino exhortor, quatenus has Reliquas cum summa devotione recipientes, eas fide indubitata venerari curetis, & reverenter inter alias Ecclesiæ vostræ collocare. Et ad pleniorem ac magis indubitatam præmissorum certitudinem,

prædictus Dominus Comes ore proprio omnia prædicta confessus est, & ea attestatus ita esse Reverendo in Christo Patri ac Domino, Domino Leodiensi Episcopo, ac Domino Johanni Gilardi Præposito Ecclesiæ vestræ supradictæ.

In quorum omnium testimonium & munimen, duxi præsentibus Litteris Sigillum meum apponendum, in testimonium præmissorum.

Datum sub Sigillo &c. Noviomi, xxiv. die Aprilis, anno Domini M. CCC. XXXIV.

Hic Guilielmus de Auxona, Legum Doctor Canonicus Ecclesiarum Parisiensis Cameracensis ac Condatensis, Ludovici Nivernensis Flandriæ Comitis Cancellarius, fortunæ suæ primordia se debere testatur Ecclesiæ S. Martini Leodii; in qua verosimiliter beneficium obtinuerat. Fuit dein anno 1337. Episcopus Cameracensis, ac demum Augustodunensis.

Hæc notanda pro Historia Episcoporum Cameracensium, in qua pauca de illo memorantur. Siquidem minus rectè à quibusdam vocatur *Guilielmus de Hannonia*; ac si de Stemmate istorum Principum foret oriundus.

CAPUT CXXIII.

GUILIELMUS DE FLANDRIA, *Comes Namurcensis, fundat anno 1347. Beneficium Beatæ Mariæ in Ecclesia Sti. Petri, Castri Namurcensis, sub directione Capituli, quod olim illic extitit ante Unionem suam cum Capitulo Cathedrali. Idem autem Beneficium (unà cum altero S. Georgii) modo est ad servitium Consilii Provincialis Namurcensis.*

Communicavit R. D. Posson, Presbyter Namurc.

GUILIELMUS Comes Namurcensis, dilectis & fidelibus meis, Præposito, Decano, totique Capitulo Ecclesiæ S. Petri Castri mei Namurcensis, ac omnibus aliis Christi fidelibus præsentes cernentibus & visuris, æternam in Christo salutem.

Noverit universitatis vestræ discretio, quod piâ devotione, sanaque consideratione, ad honorem omnipotentis Dei, & venerationem specialiter gloriosę Virginis Mariæ ejus charissimæ Genitricis, unam Capellam sive unum Altare in dicta Ecclesia, me fundaturum & ædificaturum polliceor & spondeo. Et ad hoc mea bona Successoresque meos; ac eorum bona specialiter obligo: præcipue pro salute parentum, fratrum, sororum meorum, atque mea.

Pro cujus Capellæ; seu Altaris dote, & ad opus Capellani ibidem instituendi, de bonis meis propriis ex nunc dono & assigno septem modios cum dimidio; annui & perpetui redditûs nudi grani, vulgariter dicti *Moulture*; singulis annis habendos & capiendos ad & super molendinum meum magnum Sambriæ, sub dicto meo Castro situatum.

Item quindecim modios annui & perpetui redditus speltæ bonæ & solubilis, ut de loci territorio; mensuræ Namurcensis, & in Namurco quolibet anno in festo B. Andreæ Apostoli persolvendos; illosque perpetuo ad & super culturas meas de *Vendraco* recipiendos; prædicta molendinum & culturas propter hoc specialiter obligans & hypothecans, me ac meos universales & speciales in dictis molendino & culturis successores ad hoc in perpetuum efficaciter obligando.

Mandans & præcipiens, pro me & dictis Successoribus meis, singulis censitoribus seu cultoribus dictorum molendini & culturarum, ac quibuscumque receptoribus, seu de aliis fructibus seu proventibus ipsorum molendini & culturarum, meo nomine aut Successorum meorum seintromittentibus, quicumque fuerint pro tempore, quatenus dicto termino Rectori prænominati Altaris de prædictis multuræ & speltæ summis ad plenum satisfaciant, sine alterius expectatione mandati: Litteras quittationis à dicto Rectore singulis annis recipientes. Quibus mediantibus, in computationibus mihi & meis successoribus faciendis, prædicti quorum intererit, de dictis multuræ & spletæ summis; omni contradictione postposita, liberabuntur.

Quem quidem Rectorem Altaris præfati ad lumen dicti Altaris, me autem & Successores meos prædictos ad ornamenta Altaris, & cœtera alia, præter hostias & vinum celebrationi divinorum necessaria, teneri volo. Retineoque mihi & meis Successoribus Comitibus Namurcensibus in dicto Altari perpetualiter plenum Jus Patronatûs & Collationem ejusdem, pleno & eodem jure, quo confero dictæ Ecclesiæ sancti Petri Canonicatus & Præbendas, cum vacant. Nota.

Volo tamen, quod dicti Altaris Collatio facta personæ, ratione ætatis vel aliàs inhabili ad Sacerdotium promoveri infra annum, non valeat ipso jure, nec aliquod jus talis Collatio tribuat accipienti. Et si

conferatur non Sacerdoti, habili tamen, ut dictum est, & talis infra annum à tempore Collationis sibi factæ, non fuerit (justo impedimento cessante) ad Sacerdotium promotus, solo lapsu anni, sine alia monitione, sit ipso jure, absque alicujus Sententiæ prolatione, dicto Altari privatus. Adeo quod non possit ei iterato conferri, nec ei contra hæc prodesse poterit nec debebit Episcopi, Patroni (scilicet mei & Successorum meorum) Decani & Capituli prædictorum, seu cujuscumque alterius dispensatio aut consensus.

Volo insuper & ordino, quod postquam primus Capellanus ibidem fuerit institutus, & per mortem, vel aliter prædictum Altare seu Capellaniam vacare contigerit, quod ego & Successores mei prædicti infra XL. dies à tempore vacationis, illud Altare seu Capellaniam teneamur conferre.

Quod si non fecerimus, ad Decanum & Capitulum ante-dictos potestas conferendi devolvatur illâ vice; non obstante quocumque impedimento juris vel facti, etiam ignorantiæ, vel quovis alio, in mea vel Successorum meorum persona contingente.

Volo etiam & ordino, quod Capellanus sive Rector dicti Altaris in propria persona hujusmodi Altari suo deserviat, & saltem in eo quatuor Missas celebret qualibet septimana. Quod si non fecerit, (nisi infirmitas aut alia justa & rationabilis corporalis necessitas eum excusaverit, cujus executionis cognitio ad sæpe-dictos Decanum & Capitulum pertinebit) pro qualibet Missa, in qua defecerit, unum sextarium speltæ de fructibus sui Altaris refundere debebit. Qui fructus talis absentiæ & defectus, per dictos Decanum & Capitulum alteri Sacerdoti dabuntur, qui septimanâ sequenti defectus prioris septimanæ supplebit.

Tenebiturque Capellanus prædicti Altaris ad residentiam in Ecclesia S. Petri prædicta, & chorum ipsius Ecclesiæ personaliter frequentare: sicut & alii Capellani Ecclesiæ memoratæ. Nec etiam de licentia mea aut successorum meorum dictus Rector seu Capellanus a servitio sui Altaris aliqualiter poterit se absentare; poterit tamen, ex evidenti causa rationabili, de licentia dictorum Decani & Capituli aliqualiter fore absens. Super quâ licentia conferenda, ipsis Decano & Capitulo concedo facultatem.

Et si minus quindecim diebus dictus Capellanus se absentaverit, interim de fructibus Altaris arbitrio Capituli dicto Altari deserviatur. Si vero ultra quindecim dies absentia dicti Capellani se protraheret: volo, quod rata omnium fructuum prædicti Altaris pro toto tempore absentiæ ipsius Capellani, detur Sacerdoti, qui deservierit Beneficio supra-dicto, tempore absentiæ Rectoris Altaris antedicti.

Qui Rector, si sine licentia dictorum Decani & Capituli a servitio hujusmodi Altaris se absentaret, a tempore absentiæ usque ad immediatè sequens festum B. Joannis Baptistæ, quolibet anno quo sic acciderit, forancus reputetur, & fructus Deservienti Beneficio, & non alteri, pro rata temporis semper cedant.

Præterea volo, (si dictum Atare contingat non Sacerdoti conferri,) quod talis nihil inde recipiat, donec ad Sacerdotium sit promotus; & quod deserviens Altari fructus inde pro rata percipiat. Quocumque autem tempore Rector Altaris sacerdos effectus (infra annum tamen, ut dictum est) suo Beneficio cœperit deservire, ex tunc fructus pro rata suscipiat pro tempore futuro; annum à dicto festo B. Johannis Baptistæ semper incipiendo.

In quorum omnium testimonium, robur & munimen, meum Sigillum Litteris præsentibus est appensum.

Et nos Præpositus & Decanus & Capitulum ante-dictum, in signum Consensus & Approbationis omnium præmissorum devotè & laudabiliter ordinatorum, etiam Sigillum Ecclesiæ nostræ præsentibus Litteris duximus apponendum.

Datum anno à Nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, 1347.
Dominicâ in Passione Domini, mensis Martii die vicesimâ.

Idem GUILIELMUS DE FLANDRIA Comes Namurcensis, eodem anno, mense ac die, fundavit Beneficium S. Georgii in Capella quæ est in Foresta de Marlagne, sub iisdem (ut supra) conditionibus, & sub eodem fere tenore verborum: item sub eodem Jure Patronatûs Comitis Namurcensis, & super-intendentiâ Capituli S. Petri in Arce Namurcensi.

Porro utrumque hoc Beneficium postmodum anno.... incorporatum fuit pro servitio Consilii Provincialis Namurcensis.

CA-

CAPUT CXXIV.

JOANNES *Bohemiæ Rex, ac Comes Luxemburgensis,* HENRICI VII. *Imperat. filius, in oppido suo* Epternacensi *fundat ac dotat insignem Abbatiam Sanctimonialium Ordinis Sanctæ Claræ. Quod ipsum* CLEMENS VI. *Papa Apostolicâ Auboritate confirmat anno* 1346.

Ex Waddingi Annal. Ord. Minor.

LEMENS Episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, JOANNI Regi Bohemiæ illustri, salutem & Apostolicam benedictionem. Pia Principum fidelium vota, per quæ principes fieri satagunt principatûs æterni, libenter Apostolico favore prosequimur, & eis benignum assensum, quantum cum Deo possumus, impertimur.

Sane petitio tua nobis nobis nuper exhibita continebat, quod Tu, de tuæ, ac progenitorum ac liberorum tuorum animarum salute sollicitè cogitans, & cupiens terrena, &c. felici commercio commutare, unum Monasterium ad divini nominis laudem & gloriam, ac in honorem & sub vocabulo B. Mariæ Virginis, & S. Joannis Baptistæ, in quo Abbatissa & triginta-duæ Sorores Ordinis Stæ. Claræ perpetuum possint exhibere Domino famulatum, in Oppido Epternacensi, Treverensis Diœcesis, quod in Comitatu tuo Lucemburgensi fore dignoscitur, fundare & construere, illudque de propriis tuis bonis, ex quibus Abbatissa & Sorores ipsæ, ac earum servitores & servitrices sustentari valeant, sufficienter dotare proponis.

Numerus Monialium.

Nos igitur divini cultus augmentum, ac ejusdem profusiorem propagationem Ordinis, ad quę etiam tua Regia devota laborare videtur intentio, affectantes, ac laudabilem tuæ devotionis affectum favore Apostolico prosequentes, tuis supplicationibus inclinati, Monasterium ipsum in eodem oppido, in loco tamen ad hoc habili & honesto, cum Ecclesia seu Oratorio, campanili, domibus, & aliis necessariis officinis, (absque prejudicio parrochialis Ecclesiæ ac juris cujuslibet alieni) eidem Monasterio sufficienti dote per Te, (ut præfertur,) primitus assignatâ, fundandi ac construendi, Diœcesani loci, & cujuslibet alterius licentiâ minimè requisitâ, quacumque Constitutione contraria non obstante, Serenitati tuæ plenam authoritate Apostolicâ, tenore præsentium licentiam elargimur.

Tibique quod in eodem Monasterio postquam per te fundatum, ac dotatum & constructum fuerit (ut præfertur,) Abbatissa & Sorores dicti Ordinis, usque ad dictum numerum, ad nominationem tuam hac primaria vice dumtaxat, possint & debeant secundum Instituta ejusdem Ordinis collocari;

Et insuper eisdem Monasterio, Abbatissæ, & Sororibus, & earum posteris in perpetuum, quod omnibus Privilegiis & libertatibus, ac indulgentiis, aliis Monasteriis, ac locis, & personis dicti Ordinis, seu ipsi Ordini, ab Apostolicâ Sede concessis perinde valeant gaudere; sicut Monasteria, loca & personæ hujusmodi, quibus concessa sunt, illis gaudere noscuntur, Auctoritate præfata, tenore præsentium indulgemus.

Nulli ergo &c. nostræ Concessionis &c.

Datum Avinione IV. Kal. Maii, Pontificatûs nostri anno quarto.

CAPUT CXXV.

CAROLUS IV. *Imperator, Bohemiæ Rex, Comes Luxemburgi, Fundationem insignis Monasterii Stæ. Claræ, in oppido Epternacensi, à patre* JOANNE *Bohemiæ Rege ac Luxemburgi Comite pro* 32 *Monialibus incboatam, confirmat ac promovet anno* 1348.

Communicavit R. P. Bertholet S. J. Author Historiæ Luxemburg.

AROLUS Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus & Boemiæ Rex, nec non Comes Lutzemburgensis, suis & sacri Romani Imperii sive Regni fidelibus & subjectis, præsentibus & posteris, Regiam gratiam perpetuâ cum salute.

Æterno Regi, per quem vivimus & regnamus, & à cujus pietate insigniti digno-

ſcimur titulo Auguſtali, tanto nos acceptabiliores reddere devotè ſperamus, quantò ipſum, qui Regnorum noſtrorum moderatur habenas, in venerabilium & ſibi ſpecialiter dedicatorum locorum, & Religioſarum perſonarum, glorioſum nomen ſuum divinarum laudum præconiis aſſiduis extollentium, plantationem & plantatorum gubernationem, nec non rerum temporalium, quarum nobis ab ipſo commiſſa noſcitur diſpenſatio, providâ largitione copioſiùs ſincerioribus affectibus honoramus.

Etſi quælibet venerabilia loca & perſonas hujuſmodi condignis proſequi favoribus Celſitudini noſtræ cura exiſtat, illorum tamen quæ cœleſti favore Paterna pietas inchoavit, humeriſque noſtris conſummanda reliquit, completionibus, utilitatibus, & commodis, ardentioribus deſideriis naturaliter inclinamur.

Hinc cum recolendæ memoriæ quondam Joannes Boëmiæ Rex, ac Lutzemburgenſis Comes, illuſtris genitor noſter, divino quodam motu ſuum intendens condere & condens ultimum Teſtamentum, ad divini nominis gloriam & honorem, ac ſub titulo glorioſæ Virginis Mariæ & ſanctæ Claræ & ſancti Joannis Baptiſtæ, unum Monaſterium, in quo Abbatiſſa & triginta-duæ Sorores Ordinis ſanctæ Claræ perpetuum exiberent Domino famulatum, in noſtro oppido Epternacenſi, Diœceſis Trevirenſis, in loco ad hoc habili & honeſto, cum Eccleſiâ ſeu Oratorio, campanili, & omnibus aliis neceſſariis officinis, per ſe ſuoſque fideles de bonis ſuis dotare, fundare & conſtruere devotè inchoando piè conceperit, mandaverit, & voto laudabili ad actum proceſſerit concupitum;

Et ſubſequenter memorato Rege, prout Altiſſimo Regi placuit, de hoc medio evocato, noſtræ Celſitudinis Serenitas, ſicut eidem Genitori noſtro in temporali Regno & terris relictis per ipſum univerſaliter hæreditario Jure ſucceſſit; ſic & in his quæ ad æterni Regis ſpiritualia obſequia circa dicti Monaſterii Fundationem, per eundem patrem noſtrum in ejuſdem & divinæ recordationis quondam Domini Henrici Romanorum Imperatoris ſeptimi, ſuper-illuſtris Avi noſtri, & progenitorum noſtrorum animarum ſalutem, piè ſunt concepta & laudabiliter inchoata, nedum ſuccedere pium æſtimans, ſed & ſe ad eadem conſummanda & adimplenda, prout tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ex debito teneri reputans & aſtringens.

Supra dicti itaque Monaſterii in prætacto oppido Epternacenſi, quod ad nos ratione Romani Imperii atque Regni directo dominio & ſuperioritate, & ratione Comitatus Lutzemburgenſis tamquam ad Advocatum & Dominum temporalem pertinet, in quo etiam venerabile Ordinis ſancti Benedicti Monaſterium habens Conventum & Abbatem (qui ipſum oppidum & alia ſua regalia à Nobis & Sacro Romano Regno & Imperio recognoſcit & tenet) fundatum exiſtit,

Abbatia Benedict. Epternaci.

cui ultra ſupra & infraſcripta per Fundationem ejuſdem novi Monaſterii præjudicium ingeri vel inferri nolumus, inchoationem, Dotationem, & Fundationem & conſtructionem, quæ jam in magnâ ſui parte finita exiſtunt;

Nec non omnia quæ circa dicti Monaſterii & perſonarum ejuſdem diſpoſitionem per dictum genitorem noſtrum & ſuos noſtroſque fideles operoſè & piè facta eſſe noſcuntur, ex certâ noſtrâ ſcientiâ Auctoritate Regia approbamus & in Dei nomine confirmamus. Et ad majorem cautelam & ex ſuper-abundanti noſtræ Majeſtatis clementiâ, ſupradicta omnia & ſingula circa dicti Monaſterii erectionem & fundationem ut de novo inchoari, fieri, & jam facta & præ-deſtinata confirmari & perfici libere valeant quâcumque contradictione vel impedimento, ſi forſitan nunc vel in poſterum per quempiam fierent, non obſtantibus, ex certâ noſtrâ ſcientiâ & de novo concedimus, autoriſamus, & in his Litteris innovamus.

Et ut dictum Monaſterium nec non Abbatiſſa & Conſorores ejuſdem electionem liberam eligendi Abbatiſſam & perſonas idoneas ad officia dicti Monaſterii, nec non perſonas quaſcumque, ſe & ſua ſimul aut alterum ſine altero ipſi Monaſterio ſeu apud ipſum Monaſterium dedicare ſeu offerre volentes, in dicti Ordinis aut converſorum habitu in Fratres & Sorores, aut in ipſo Monaſterio, ſeu ſeptis, aut curiis, ſeu poſſeſſionibus ejuſdem, ſub ſeculari, ſimplici & honeſto habitu, Deo & dicto Monaſterio obſequi & ſervire volentes, juſque eas recipiendi & admittendi & tenendi & cætera jura liciti Collegii habendi & his fruendi.

Electio Abbatiſſæ.

Nec non jus fruendi & utendi nemoribus, rubetis, aquis, aquarum decurſibus, paſcuis, pratis, viis, & inviis, libertatibus, juribus, honoribus, auxiliis, ſuffragiis & conſuetudinibus communibus & ſpecialibus, ſicuti dicti Monaſterii Scabini & oppidani Epternacenſes poſſunt ad omne ipſius Monaſterii, Abbatiſſæ & Sororum ejuſdem commodum & profectum, habere & gaudere libere valeant & habeant, ex largitate Regia concedimus facultatem.

Deſiderantibus inſuper noſtræ Celſitatis ſollicitudinibus intimis, præfati genitoris noſtri vota piiſſima æternæ retributionis intuitu & pro ſuæ ac progenitorum noſtrorum animarum ſalute uſque ad conſummationem felicem, per .... ſollicitudinis ſtudium debitis mancipare effectibus, in hac parte nobis in regalis conſiderationis aciem inter alia adducentibus ſpiritualia ſine congruo fulcimento temporalium ſubſiſtere diu non poſſe, ſupra tactum Monaſterium tam

ratione Regnorum nostrorum quam Comitatus prædictorum bonis nostris allodialibus subscriptis,

Dotatio Monasterii. Videlicet cum quatuor villicationibus seu Majoriis nostris, videlicet Oisweyler, Erentyen, Bollendorff & in Erse, prædictæ Trevirensis Diœcesis cum universis & singulis earumdem villicationum Dominiis, officiatis, Scabinis & cæteris hominibus, villis, prætoriis, & aliis fundis, jurisdictionibus, districtibus altis & bassis, censibus & domiciliis, decimis, mansionibus, domibus, aviis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, nemoribus, rubetis, aquis, aquarum decursibus, viis & inviis, limitibus & terminis, piscariis, redditibus & juribus quæsitis & inquirendis, & cæteris suis pertinentiis, quibuscumque nominibus nuncupentur, cum omnibus suis honoribus & oneribus.

Item ex uberiori nostræ clementiæ dono, cum exactione seu jure exactionis seu acceptionis & omnia inde derivanda, sive in pecunia sive in blado *Teutonice ungelt* nobis in prætacto nostro oppido Epternacensi undecumque proveniente & cedere debente, per dictum Monasterium Abbatissam & Sorores seu earum in hac parte Commissarios, tenenda, levanda & colligenda.

Insuper etiam & cum quadam nostrâ Vennâ piscali, quam dicti nostri Comitatûs ratione in alveo *Suræ* prope nostrum dictum oppidum Epternacense in loco vulgariter *Mauderloy* nuncupato, jure veri dominii obtinemus & præsentialiter possidemus, cum omnibus ipsius Vennæ piscariis utilitatibus & emolumentis, quomodolibet ex ipsa provenientibus, & cum omni jure quo nostri Antecessores Comites Lutzeburgenses eam retinebant, tam ex paterna quam nostra regali clementia, rite & rationabiliter dotavimus, & dotamus per præsentes.

Piscatura.

Et dicto Monasterio præmissas Majorias, villas, homines, exactionem & receptionem hujusmodi, cum omnibus & singulis juribus & pertinentiis præ-expressis, in dotem piè donavimus & irrevocabiliter dotatione perfectâ donamus & tradimus in his Scriptis, per ipsum Monasterium & per Abbatissam & Sorores ejusdem pro sustentatione congrua earumdem & dotatione canonicâ in pace & tranquillitate perpetua, sine inquietatione & perturbatione quibuslibet habendas, tenendas & sumendas, ad omne sui commodum & in perpetuum plene & libere possidendas.

Ex eâdem etiam clementiâ adjiciendo declarantes & concedentes, quod ipsum Monasterium & ejus personæ prætactæ pro se & suis ad utilitatem & beneplacitum suum infra limites & terminos villicationum & possessionum prædictarum & in ipsis molendina pistrina, curtes, & alias officinas per se & alios erigere seu construere & fieri facere, & in hujusmodi curtibus animalia & pecora in propriis & secundum consuetudinem terræ, in circumcirca jacentibus pascuis nutrire ac nutriri & minari facere, libere auctoritate Regiâ valeant cunctis temporibus successivis.

Insuper supra-tacto Monasterio, & personis ejusdem, præsentibus & posteris, quousque cæterorum reddituum pro congrua & sufficiente sua sustentatione abundanter fuerint assecutæ, bona feudalia & alia â nostrâ Excellentiâ seu nostris Romano Imperio sive Regnis aut Comitatu Lutzemburgensi dependentia, ac si essent possidentium bona propria & libera, titulo emptionis, permutationis, pignoris, locationis, legati & quolibet alio, licite comparandi recipiendi & suis usibus applicandi:

Item quibuslibet personis cujuscumque status & conditionis fuerint, dicto Monasterio, Abbatissæ & Sororibus adjutrices manus porrigendi, & de prædictis bonis nostris & quibuslibet aliis suis bonis à Deo sibi collatis donandi & legandi, seu aliter solemniter aut minus solemniter reliquendi, & ipsa eorumque dominium in eas transferendi & alienandi; ipsisque Monasterio, Abbatissæ & Sororibus hujusmodi bona donata, legata, aut aliter relicta recipiendi, exigendi, locandi, apprehendendi & in usus suos convertendi, ex speciali Regiæ libertatis exuberantia plenam concedimus facultatem.

Cæterum ut Abbatissa & Sorores prædictæ Creatoris nostri laudibus tanto crebrius purius & intimius insistere, nostrosque defectus apud ipsum suis puris orationibus & aliis suis bonis operibus supplere & peccata diluere, & ipsum Creatorem nostrum pro nostra Republica ad nominis sui gloriam & honorem dilatandâ & gubernandâ interpellare valeant, quo quietius & liberius à sæcularibus exemptæ negotiis & à malignorum hominum incursu & perturbatione defensæ vacare possint, eisdem & supradicto Monasterio, quod jam (ut prætangitur) per piissimum Patrem nostrum nostramque Celsitudinem & alios fideles nostros, dotatum, fundatum & in magna parte constructum existit;

Nec non supra-tactis Abbatissæ & Sororibus & earum posteris in perpetuum, quod in se & pro se & suis Sororibus & fratribus, personis, familiaribus, servientibus, colonis, mansionariis, terris, possessionibus, juribus, redditibus & aliis bonis & rebus suis omnibus & singulis libertatibus, privilegiis, immunitatibus, indulgentiis, litteris, & gratiis, nec non exemptionibus sæcularium exactionum & ab ipsis & super quibuscumque aliis personis, loca, res aut bona respicientibus, pro nostræ Majestatis eminentia, nec non per divæ recordationis Romanorum Imperatores,

& Reges Antecessores nostros & aliter ab homine vel à jure, statuto, privilegio vel consuetudine, personis Ecclesiasticis Deo dicatis, & Religiosis, & præsertim Monasteriis locis & personis dicti Ordinis, seu ipsi Ordini qualitercumque concessis, perinde uti & gaudere perpetuo & libere valeant, sicut Monasteria, loca & personæ hujusmodi quibus concessa sunt illis gaudere noscuntur aut possunt, ac si etiam dictis Monasterio Abbatissæ & Sororibus concessa specialiter extitissent.

Et etiam ac si omnia & singula hujusmodi Privilegia de verbo ad verbum singulariter & expresse præsentibus inserta fuissent; & etiam ac si idem Monasterium, Abbatissa & Sorores in ipsis Privilegiis nominentur & specificè forent expressæ, Autoritate Regia liberaliter concedimus, & tenore præsentium indulgemus.

Porro ut supra dictum Monasterium nostri culminis irradiatum splendoribus continua in spiritualibus & temporalibus recipiat incrementa, ipsum, nec non Abbatissam & Sorores ejusdem cum sua familia, servitoribus & colonis, inquilinis & mansionariis præsentibus & posteris sexus utriusque cum villicationibus, hominibus, villis, bonis & possessionibus prætentis & quibuscumque aliis bonis suis, quæ in præsentiarum obtinent seu possident, & in posterum auctore Deo juste obtinuerint aut possederint, quarumlibet exactionum, vecturarum, theloniorum seu pedagiorum, angariarum, & perangariarum, nec non jurisdictionum, præstationum, munerum ordinariorum, extraordinariorum servitute, jugo, onere, pleno jure eximimus, & præsentis Paginæ Patrocinio libertamus.

Ita quod nullum telonium, executionem, talliam vel aliam præstationem in terris vel aquis aut aliter ratione sui, aut animalium, bonorum & rerum suarum dare aut solvere, obsequia impendere, aut vecturas præbere quomodolibet teneantur.

Recipientes nihilominus supra-dictum Monasterium, Abbatissam & Sorores ejusdem cum Confessoribus, Capellanis, conversis, inquilinis, colonis, mansionariis & aliis personis suis & familia, nec non cum prætactis villicationibus, villis, venna & cæteris universis & singulis bonis, libertatibus & juribus suis, in nostræ Eminentiæ & Sti. nostri Romani Imperii sive Regni ac dicti nostri Comitatus protectionem, tutelam & salvam gardiam specialem.

Volentes insuper ac liberaliter concedentes, quod prædictæ Abbatissæ & Sorores perpetuis successivis temporibus Procuratorem habere valeant, & ipsis electum hominem, sæcularem habitum, mansionem & convictum distinctum ab ipsis Monialibus habentem, qui ad in temporalibus regendum & gubernandum easdem prudens & discretus exi-

Procurator, sive Conservator Privilegiorum.

stat, de incolis dicti nostri Oppidi Epternaci, vel aliunde pro ipsius Monasterii temporalibus utilitatibus procurandis, eligere, ac electum præficere liberè possint & valeant: prout utilitati ejusdem Monasterii crediderint expedire.

Quem quidem Procuratorem & ipsius familiam domesticam ab omnibus exactionum, vecturarum, talliarum, theloniorum, pedagiorum, angariarum, per-angariarum, jurisdictionum, præstationum, munerum ordinariorum & extraordinariorum, ac ab omni alio servitutis jugo & onere, Nobis vel nostris Successoribus Comitibus Lutzemburgensibus vel nobis subjectis exhibendis eximimus, & in his Scriptis, Religionis favore omnimode libertamus.

Ita quod ejusmodi onera tam in terrâ quam in aquis, in aliquo nec nobis, nec dictis nostris Successoribus, nec subjectis solvere teneantur; recipientes eosdem in similem protectionem, tutelam, & salvam gardiam, prout de Abbatissa & Sororibus prius est expressum. Cum & ipsum Procuratorem ab omnibus oneribus exceptum fore velimus, à quibus & ipsa Abbatissa & Moniales prædictæ exemptæ dignoscuntur; ut eo efficatius & liberius ipsius Monasterii temporalibus pro Altissimi servitio valeat deservire.

Volentes insuper ut dicti Procuratores infractores Privilegiorum ipsius Monasterii ac personarum ejusdem, ac ipsum vel dictas personas in se vel suis juribus gravantes, vel aliqualiter opprimentes, per Papales Litteras ac Bullas coram quibuscumque Judicibus à Sede Apostolica impetrandis in jus vocare, & coram dictis Judicibus usque ad sententiam definitivam inclusive cum iisdem fractoribus, gravatoribus, & oppressoribus pro consequendâ justitiâ litigare;

(Nullis Consuetudinibus, Statutis, sive Privilegiis in dicto nostro Comitatu habitis vel habendis obstantibus, quæ quoad præmissa carere volumus omni robore firmitatis) possint & libere valeant, absque nostrâ & dictorum nostrorum Comitum Lutzemburgentium molestatione & offensa.

Reservato nihilominus dictis Judicibus, ut congruam suarum sententiarum executionem facere valeant; Consuetudinibus, Statutis & Privilegiis non obstantibus supradictis. Volentes nihilominus, ut iidem Procuratores se ipsos Abbatissam & dicti Monasterii Moniales ac ipsorum familiam domesticam per Privilegia & Apostolica Scripta defendere valeant, ac tueri; nec à quopiam Domino aut judice temporali politico vel civili ad judicium sæculare trahi valeant aut aliter quomodolibet conveniri, in præmissis omnibus & singulis adhibitis solemnitatibus debitis & consuetis, omnem nihilominus de Imperialis plenitudine potestatis supplentes defectum.

Si

Si quis tamen in præmissis quovis modo foret, aut quo præmissa vel eorum aliqua per quæcumque personas Religiosas vel sæculares, cujuscumque Status vel præeminentiæ fuerint, possint argui vel quomodolibet impugnari. . . . .

Præcipientes igitur sub obtentu gratiæ Imperialis & Regalis culminis, omnia & singula præmissa, quibuscumque Litteris, mandatis, vel præceptis, exibitionibus & revocationibus per Nos, alium, vel alios sub quacumque verborum forma vel aliter emissis aut concessis, emittendis, faciendis aut concedendis non obstantibus, quos in quantum præmissis forent contraria retractamus & nullius volumus esse firmamenti, per universos & singulos inviolabiliter & perpetuè observari.

Districtiùs inhibendo, ne quis memoratum Monasterium aut Abbatissam & Sorores ejusdem super præmissis vel eorum aliquo directe vel indirecte impedire, prohibere aut aliquatenus molestare præsumat. Quod qui præsumpserit, nostram & sacri Imperii indignationem incunctanter incurrat. Etnihilominus in suæ temeritatis vindictam, sexaginta libras auri puri componat, medietate ipsarum Fisco seu Cameræ Imperiali, & altera medietate passis injuriam applicandis.

Decernentes irritum & inane, quidquid contra præmissa vel eorum aliqua scienter vel ignoranter nunc vel in posterum per quempiam contigerit attemptari.

In quorum omnium evidentiam & perpetuam roboris firmitatem præsentes exinde conscribi Litteras, & Majestatis nostræ Sigillo jussimus communiri.

Datum & actum Pragæ undecimo Kalendas Maii anno Domini M.CCC.XLVIII. Indictione primâ, Regni vero nostri anno secundo.

Eandem Fundationem anno 1348 iisdem prope tenoribus confirmavit Balduinus à Luxemburgo Archiepiscopus & Elector Trevirensis, supradictorum Joannis Bohemiæ Regis Patruus, & Caroli IV. Cæs. Propatruus.

Anno 1349 idem Carolus IV. Imp. eidem Monasterio Clarissarum Immunitatis Privilegium largitus est, & anno 1357 Protectionis Diploma renovavit: quæ propter prolixitatem hic prætermittimus.

CAPUT CXXVI.

WENCESLAUS *Imperator ac Bohemiæ Rex, Abbatiam de* Porceto, *Monialium Ordinis Cisterciensis juxta Aquisgranum, in protectionem suscipit anno 1380, ac Montem seu locum de Porceto (teutonicè Bortcheit) Feudum S. R. Imperii declarat.*

Communicavit D Wynants Senator Consilii Brabantiæ.

WENCESLAUS Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus & Bohemiæ Rex; Notum facimus, tenore præsentium, universis, quod accedens nostræ Majestatis præsentiam honorabilis & Religiosa *Reychardis* Abbatissa Monasterii in *Bortscheit* prope Civitatem Aquisgranum, Cisterciensis Ordinis, devota nostra dilecta, suo & Conventus sui nomine Nobis humiliter supplicavit, quatenus Conventui & Monasterio suo Montem ipsum, videlicet in *Bortscheit*, & alia omnia ipsius Monasterii bona, cum suis usufructibus & appenditiis & pertinentiis universis, quæ à Nobis & Imperio sacro in Feudum dependent, de Regiæ nostræ benignitatis clementia conferre generosius dignaremur.

Nos igitur, qui vota quorumlibet rationabiliter supplicantium libenter & gratiosè complectimur, præsertim cum justa petentibus non sit denegandus assensus, sibi & prædicto Conventui ac Monasterio suo, animo deliberato, sano Principum Comitum Baronum & Nobilium accedente consilio, *Montem*, videlicet *in Bortscheit*, nec non omnia & singula bona, cum eorum appenditiis, juribus, utilitatibus, honoribus & pertinenciis universis, quæ ipsa & suæ Prædecessores Abbatissæ ejusdem Monasterii de *Bortscheit* hactenus à nostris Prædecessoribus & Imperio sacro habuerunt & possederunt: & quæ à Nobis & Sacro Imperio dependent, in Feudum, ut præfertur contulimus, & tenore præsentium de certa nostra scientia & authoritate Romana Regia liberaliter conferimus & donamus.

Mandantes universis Principibus, Ecclesiasticis & sæcularibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, clientibus, judicibus, civitatum oppidorum & villarum Communitatibus, cæterisque nostris & Imperii sacri subditis & fidelibus, ut prædictam *Reychardem* Abbatissam Monasterii *Bortscheit* non impediant seu impediri permittant quomodolibet; sed potius ipsam & bona sui Monasterii nostro & Imperii nomine manuteneant protegant & defendant, si indignationem nostram gravissimam voluerint evitare, præsentium sub Regiæ nostræ Majestatis Sigillo testimonio Litterarum.

Datum Aquisgrani anno Domini M. tre-

centesimo octuagesimo, Indictione II. septimo Idus Junii, Regnorum nostrorum anno Boëmiæ XVII. Romanorum vero quarto.

FREDERICUS III. Imperator rursum confirmavit anno 1489 omnia Privilegia ac possessiones Abbatissæ ac Monasterii Porcetensis (longo Diplomate) & quasdam etiam novas Prærogativas adjunxit

Ex hoc Diplomate eruitur, Abbatissam de Porceto, esse Principem S. R. I. ac Feudatariam Cæsaris. Inter eas etiam recensetur apud *Imhof* in Notitia Procerum S. R. I. pag. 165.

REICHARDIS Abbatissa Porceti, hoc Diplomate memorata, non reperitur in serie earumdem, in novâ Gallia Christiana.

CAPUT CXXVII.

Testamentum CATHARINÆ DE BAVARIA, *Gelriæ & Juliacensium Ducissæ, quo Monasteriis FF. Prædicatorum* Noviomagi *ac FF. Minorum* Hardevrovici, *per Antecessores fundatis, aliisque, liberaliter anno* 1400 *benefacit.*

Ex Annal. Juliæ, per Brosium.

IN nomine Domini amen. Anno Nativitatis Christi M. CCCC. Indictione octavâ, die Mercurii, tertiâ mensis Novembris, horâ Completorii, vel quasi, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris Domini nostri Bonifacii Divinâ providentiâ Papæ IX. anno undecimo, in mei Notarii publici, testiumque infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia, personaliter constituta Illustris Principissa CATHARINA de Bavaria, Gelriæ, & Juliacensium Ducissa, Zutphaniæque Comitissa Dei gratiâ, mentis & sensuum suorum bene compos, licet corpore languens. Considerans, ut asseruit, & cum deliberatione provida verè perpendens, nihil esse certius morte, & incertius horâ mortis, de bonis suis mobilibus & clenodiis, habitis, seu tempore mortis suæ habendis, volensque animæ suæ saluti intendere, Testamentum suum, seu ultimæ suæ voluntatis Ordinationem condidit, disposuit, & ordinavit in modum, qui sequitur. Volens, ut valeat, & robur obtineat jure Testamenti, vel saltem jure Codicillorum, seu alterius cujuscumque ultimæ voluntatis, aut eo modo, quo meliùs valere poterit.

In primis quidem voluit & ordinavit, quod omnia & singula debita ipsius, & minùs justè acquisita, si quæ post mortem reperta fuerint, de quibus Executoribus ipsius infrà scriptis legitimè constiterit, de bonis ipsius promptioribus per manus Executorum ipsorum infra-scriptorum ante omnia restituantur & solvantur; habensque, ac tenens in manu sua quasdam certas chartulas papyreas scriptas, ut apparuit, tradidit mihi Notario publico infrascripto in manibus meis, ac humiliter petivit, & desideravit, ut Executores ejus infra scripti divinæ pietatis intuitu omnia & singula in dictis papyreis chartulis scriptis contenta, in totum exequi velint plenariè cum effectu.

Imprimis voluit & ordinavit, ac elegit sepulturam ipsius ecclesiasticam corporalem in Claustro, Monasterio, seu Ecclesia Religiosorum Virorum Fratrum Conventûs Ordinis Prædicatorum Noviomagensis, Coloniensis Diœceseos esse tradendam. Et si sepultura ipsius ecclesiastica in dicto Monasterio, ut præmittitur, ordinetur in effectu, & tradatur; tunc dictis Fratribus per Executores ipsius infrascriptos viginti scuta antiquæ monetæ Regis Franciæ ad certos annuales reditus perpetuè duraturos per ipsos Fratres supradictos percipienda ad usus dictorum Fratrum & Conventûs applicanda de mobilibus, & clenodiis suis ementur, & tradentur. Pro quibus viginti scutis antiquis supradictis annuatim per ipsos Fratres, ut præmittitur, sic perceptis, & percipiendis, dicti Fratres dicti Ordinis in Ecclesia eorum omni die unam Missam perpetuis temporibus duraturam pro fidelibus defunctis, & specialiter pro anima bonæ memoriæ ipsiûs CATHARINÆ Ducissæ & Comitissæ prædictæ constituant, ac pro animabus parentum ipsius, omniumque quorumcunque Dominorum Illustrissimorum Principum, Ducum, & Comitum, ac aliarum Dominarum, Principissarum, Ducissarum, & Comitissarum decedentium Gelriæ, & Juliacensium, Zutphaniæque prædictis bonæ memoriæ quondam pro tempore existentium diligentiâ ad hoc debitâ celebrare teneantur & obligentur cum effectu. In quibus quidem factis Illustris Principissa supradicta propriâ ac spontaneâ voluntate suâ Illustrissimo Principi Domino suo dilecto contorali, & socio suo prædicto de sepultura ipsius supradicta alibi forsitan per ipsum eligenda ac ordinandâ, propter amicitiam ipsius voluntati Donationis suæ benignè commisit, & resignavit gloriosè. Anniversarium.

Ita quod, si dicto Illustrissimo Principi

Sepulta fuit in Carthusia Arnhem.

sepulturam ipsius supradictam in loco supradicto esse tradendam non placeret, & forsitan in Claustro Monichusen, sive Ecclesia Religiosorum virorum Fratrum Conventûs in Monichusen apud Arnhem partium Veluæ, Ordinis Carthusiensis, Trajectensis Diœceseos, ob devotionem loci illius, vel ex certis causis animum suum ad hoc moventibus, sepulturam ipsius ecclesiasticam supradictam duceret tradendam & ordinandam, vel in quocunque alio devoto loco, seu Ecclesia ad hoc per ipsum deputanda, quòd illi loco seu Ecclesiæ, ubi Ecclesiasticæ traderentur sepulturæ, illi certi reditus annuales supradicti, videlicet viginti scutorum antiquorum supradictorum in omni forma, & modo supradictis applicentur & tradentur ..... Donavit, & legavit in verum testamentum pro salute animæ suæ, & animarum supradictarum illis duobus claustris Monichusen, seu Ecclesiis in Noviomago, & Monichusen supradictis, dumtaxat ad usus Fratrum & Conventûs applicandi, si in aliquo illorum duorum claustrorum superiùs nominatorum non traderetur sepulturæ, ipsius Ecclesiæ supradictæ cuilibet ipsorum divisim decem scuta antiqua monetæ Regis Franciæ; per Executores ipsius infrascriptos, ad certos annuales reditus perpetuè duraturos emendos, & non alios reditus annuales hac vice ex testimonio suo.

Item donavit, & legavit Fraternitati B. Virginis in Ecclesia majori Parochiali Beati Martini Arnhemensi quinque scuta antiqua monetæ Regis Franciæ supradictę, ad certos redditus annuales per ipsos Executores infrascriptos emendos perpetuè duraturos. Ideoque ipsos Fratres perpetuis temporibus in Missis, & memoriis eorum secundùm bonam consuetudinem Fraternitatis prædictæ, pro salute animæ ipsius, & animarum supradictarum oraturos.

Minoritæ Harderw.

Item donavit, & legavit Fratribus Ordinis Minorum in Harderwyck dictæ Trajectensis Diœceseos, ad opus fabricæ, & conservationem claustri ipsorum, & ad alia necessaria ibidem facienda sexaginta scuta antiqua monetæ supradictę: tenendo Fraternitatem, eaque per ipsos Fratres deserviendo in Missis & memoriis eorum pro salute animæ ipsius, & animarum supradictarum.

Item donavit, & legavit in communi quinquaginta scuta antiquæ monetę supradictæ, pauperibus Hospitalibus, Claustris, & personis Ecclesiasticis, cuilibet secundùm necessitatem & indigentiam ipsius eroganda & distribuenda, prout ipsis Executoribus ad hoc deputatis videbitur expedire pro salute animę ipsius, & animarum supradictarum.

Item voluit, & ordinavit, quod Executores Testamenti supradicti dent & tradant Fratri Simoni de Texalia Ordinis Minorum Confessori ipsius ducentos florenos Gelrenses, & illos conscientię suæ commisit, ut aliis pauperibus ulterius, Ecclesiis & personis ecclesiasticis, ut jam supra dictum est, eroget, & dispenset pro salute animæ suæ, & animarum supradictarum.

Item donavit, & legavit in verum Testamentum Illustrissimo Principi WILHELMO Gelriæ, ac Juliacensi Duci, Zutphaniæque Comiti, Domino suo dilecto contorali, & socio prædicto, omnia clenodia sua in superfluum exucia ..... spectantia ad eam ex parte Patris, & Matris sibi advenientia, exceptis tamen Testamentis, & Legatis per ipsam legitimè confectis, ac debitis suis primitûs & ante omnia per Executores suos infrascriptos ad hoc legitimè deputatos perfectè, & in totum, ut præmittitur, datis & solutis, secundum quarundam scedularum & literarum aliarum desuper confectarum, ac Sigillo ipsius proprio sigillatarum (prout in hoc præsenti Testamento continentur) tenores & formam in effectu, ut Dominus suus, & socius antedictus in isto Testamento suo, & in aliis operibus misericordiæ .... propter salutem animæ suæ cum aliis Executoribus suis ad hoc deputatis eò meliùs, & fideliùs se haberent, & demonstrarent &c.

Hujus autem Testamenti sui, vel ultimæ suæ voluntatis & Ordinationis elegit, constituit, & solemniter ordinavit Executores suos, seu manu-fideles, videlicet Illustrissimum WILHELMUM Gelriæ, ac Juliacensem Ducem, Zutphaniæque Comitem contoralem suum dilectum, & socium tanquam principalem, egregium virum Dominum *Jacobum Hey* Ecclesiæ Beatæ Walburgis Zutphaniensem Præpositum, Religiosum Virum Fratrem *Gisbertum* in Monichusen apud Arnhem, partium Veluæ, Ordinis Carthusiensis Priorem, Magistrum *Everardum de Eza* Curatum Ecclesiæ Parochialis de Almeloe Presbyteros; strenuum virum *Robertum de Apeldoren* Militem; & honorabiles ac discretos viros *Arnoldum*, & *Goswinum de Gruuthuys* fratres carnales, laicos, Coloniensis & Trajectensis Diœceseos; quemlibet humiliter supplicavit, ut divinæ pietatis intuitu Testamentum ipsius, prout superiùs narratum existit, exequi velint cum effectu.

Executores.

Quod si omnes simul executioni Testamenti nequeant, seu interesse recusent, voluit, & ordinavit, quod quidquid per majorem partem ipsorum Executorum suprascriptorum factum fuerit in præmissis, ratum maneat, atque firmum. Conferens, & concedens dictis suis Executoribus plenariam potestatem, & authoritatem, omnia & singula bona ipsius mobilia, & clenodia alia ad opus præmissorum liberè post discessum suum adeundi, & invadendi, & apprehendendi, nec non declarandi, corri-

gendi, & interpretandi, si qua in ipso Testamento suo, seu scedula ipsi annexa dubia fuerint, vel obscura, prout ipsis videbitur meliùs expedire. Salvâ sibi semper potestate addendi, minuendi, corrigendi, seu variandi, & in parte, vel in toto revocandi suum præsens Testamentum, seu ultimæ suæ voluntatis ordinationem.

Nec non prædictos suos Executores, ac eorum quemlibet revocandi, ac alium seu alios, qui in præmissis consimilem habeant potestatem, eligendi, constituendi, & ordinandi, quotiescunque, & quando sibi placuerit, seu visum fuerit expedire.

Et ut hoc suum Testamentum seu sua præsens Ordinatio vigorosa permaneat, & roboris obtineat firmitatem super omnibus, & singulis supradictis illustris Principissa constituens supradicta rogavit, & publicè petiit per me *Gerlacum Notarium publicum* infrascriptum sibi fieri in forma publica, in meliori forma, quâ dictari possunt ad dictamen cujusque sapientis, unum vel plura, publicum seu publica instrumentum seu instrumenta.

Acta sunt hæc in Castro oppidi de Hattem dictæ Trajectinæ Diœceseos sub anno Indictione, mense, die, horâ, & Pontificatu quibus suprà, præsentibus ibidem honorabilibus, ac discretis Viris, Dominis ac Magistris *Theodorico filio Godefridi de Asperen*, in Artibus ac Medecinis, & Persona Personatûs Ecclesiæ Parochialis de Avesaet, *Theodorico Stael* perpetuo Vicario in Ecclesia Beatæ Aldegundis Embricensis, Fratre *Simone de Texalia* Ordinis Fratrum Minorum, Presbyteris, Capellanis Ducissæ supradictæ, *Arnoldo de Thuyle*, *Gersilio de Herwen*, & *Petro de Steenbergis* laicis, Domicellis, & familiaribus Ducissæ prænominatę, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Obiit in Hattem 12. Novembris 1400.

CAPUT CXXVIII.

SIGISMUNDUS *Imperator Monasterium* Clari-loci, *principale Ordinis Stæ. Crucis, juxta* Huyum (*ubi & Generalis Prior residet*) *in protectionem suscipit Cæsaream anno* 1417; *unà cum omnibus Prioratibus, bonis ac locis eidem subjectis.*

Ex Annal. Juliæ, per Brosium.

IGISMUNDUS Dei gratiâ Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ Croatiæ, &c. Rex, notum facimus tenore præsentium universis. Alma Mater Ecclesia Sanguine Christi vivificata, ut fides nostra lapsu deperditos ad vitam, singulosque ad superna vocaret, statuas immobiles supra petram duram diversarum Regularum, & variorum Ordinum, uti militantis Ecclesiæ postes, ritè locavit. Quas quidem statuas erectas in fidei puritate manutenere, in essentia spirituali gubernare, & in charitate Dei magnificare pium credimus, & speramus fabricam pro futuri sæculi respiramine continuasse.

Sanè pro parte Religiosorum, Prioris principalis & fontalis Domûs Cruciferorum, suorumque Professorum Ordinis Sti. Augustini in Claro Loco prope Hoyum Leodiensis Diœcesis nostrorum devotorum dilectorum nostræ Majestati oblata petitio continebat, quatenus ipsos, subjectosque, ac bona, & loca ipsorum quæcumque, nonnullis eorundem opportunitatibus hoc exigentibus, sub nostræ Regalis Protectionis & defensionis, ac Salviguardiæ umbram recipere, ipsisque omnia, & singula eorum Privilegia, Litteras, & jura, quæ & quas à quibuscunque obtinuerunt, de benignitate Regia confirmare, & roborare dignaremur. Nos itaque considerantes, quod dum spiritualium, & Religiosarum personarum necessitatibus succurritur, thesaurus immarcessibilis, æternæ vitæ præmia, & futuræ gloriæ alimenta in gremio recondunter divinæ charitatis;

Idcirco animo deliberato, non per errorem, aut improvidè, sed sano & maturo pręhabito consilio Priorem principalem fontalis Domûs Cruciferorum, suorumque Professorum Ordinis S. Augustini in Claro Loco prope Hoyum Leodiensis Diœcesis præfatos, præsentes & futuros, ac ipsorum subjectos, & familiares, ac bona & loca in nostram, & Imperii Sacri protectionem, defensionem, & salviguardiam recepimus, & recipimus gratiosè. Volentes ut ipsi, ac Successores omnibus libertatibus, immunitatibus, & gratiis uti debeant, & potiri, quibus cæteri nostrâ Regali Protectione suffulti utuntur, vel potiuntur quomodolibet, consuetudine, vel de jure.

Insuper ut præfati Priores, & Professores, ipsorumque subjecti & familiares eò devotius in quietis sinceritate Altissimo valeant famulari: ipsis, & eorum Successoribus omnia & singula jura, Litteras, Bullas, & Privilegia, quas & quæ à Romanorum Summis Pontificibus saltem in temporalibus, aut aliis quibusvis, cujuscumque statûs, gradûs, vel pręeminentiæ

existant;

existant; etiamsi aliquis Regali, Archi-Episcopali, vel Episcopali præfulgeat dignitate, ritè obtinuerunt, in quantum de Jure processerunt, ratificamus, approbamus, roboramus, & auctoritate Romanâ Regiâ confirmamus gratiosè.

Quaprópter, Venerabili Coloniæ Archi-Episcopo Principi Electori, & Illustri RAINALDO Duci Juliacensi & Gelriæ Principi & Consanguineo, nostris dilectis, ac Magnifico Comiti Namurcensi, præsentibus, & futuris committimus, & mandamus, quatenus præfatos Priorem principalem & fontalem Domûs Cruciferorem Ordinis S. Augustini, ipsorum subjectos, & familiares, ac cætera loca, & bona eorundem ad gloriam omnipotentis Dei, nostrique, & Imperii Sacri laudem contra quoscunque manuteneant fideliter, & defendant; ipsos & eorum Successores in præfatis ipsorum Privilegiis, & Litteris, & juribus effectualiter conservent quibuscunque; nec rursum ipsos quæcunque persona, cujuscunque conditionis, honoris, dignitatis, aut gradûs spiritualis vel sæcularis existat, in suprascriptis nostris salviguardia ac Privilegiis, & Litteris ipsorum molestare, vel inquietare præsumat: sub indignationis nostræ gravissimæ, & quindecim Marcarum auri purissimi pœna, medietate Fisco nostro Regali, reliquâ verò medietate prædicto Priori, Professoribus, & Successoribus eorumdem applicandis. Quam mulctam, quicunque contra fecerit, toties quoties contrà factum fuerit, se noverit irremissibiliter incursurum, præsentium sub nostræ Majestatis Sigillo testimonio Litterarum.

Datum Leodii anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo; ultimâ Decembris, Regnorum nostrorum Hungariæ, Dalmatiæ, &c. anno trigesimo: Romanorum verò septimo.

CAPUT CXXIX.

PHILIPPUS BONUS, *Burgundiæ Dux, Privilegia Namurcensis Comitatûs Provinciæque confirmat, anno* 1421.

Ex Archivis Urbis Namurc. Vide item Tom. III. pag. 448. horum Diplom.

PHILIPPE *Duc de Bourgogne, Comte de Flandre & de Bourgogne, Palatin Seigneur de Salins & de Malines, à tous ceux que les presentes Lettres veront, salut.*

Comme pour enteriner & accomplir le Traité du Transport & Vendition, que notre cher & & très aimé Cousin Messire Jean de Flandre Comte de Namur & Seigneur de Bethune nous a fait de sa Comté de Namur & de ses Terres & Seigneuries qu'il tient en notre Pays de Flandre, pour y jouir par Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandre, notredit Cousin se soit des-herité par Loy, tant pardevant le Grand Bailly & lesdits de Fiefs desdits lieux & places, dont lesdits Terres & Seigneuries mouvent & sont tenues;

Sçavoir faisons, que Nous, qui voulons & desirons ledits pays de Namur entretenir en ses usages, liberté, & franchisses, avons promis & convenancé, & par ses presentes promettons & convenancons par la foy & loyanté de notre corps à nos tres chers & bien aimez les gens d'Eglise, Nobles, Bourgeois & habitants d'icelluy Pays de Namur & de ses appartenances & appendances, que après le deces de notredit Cousin de Namur, Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandre les garderons & entretenrons en leurs Privileges, Franchises, Libertez, Coutumes, & usages, & d'iceux les laisserons & souffrirons plainement jouir & user, ainsy qu'ils ont fait & font encor à present, sans les y aucunement molester n'y faire aucun detour ou empechement en quel manier que ce soit.

Et avec ce promettons, de faire après ledit trepas les Serments tel & en toz les lieux que les Comtes de Namur ont anciennement accoustumé de fair.

Et en oult, que nous dez maintenant ferons assistance, confort, & aide audit Pays de Namur & aux sujets d'icelluy, si aucuns de volonté & contre raison les vouloint opprimer ne fair aucune violence.

En temoins de ce Nous avons fait mettre notre Seel à ces presentes. Donné à Valencienne le 23 jour d'Avril l'an de graces M. CCCC. XXI. après Paques.

CAPUT CXXX.

PHILIPPUS BONUS *Burgundiæ Brabantiæque Dux, Prioratus Wavriensem & Fraxinensem, ab Affligemiensi Abbatia dependentes, in specialem Protectionem suscipit anno* 1443, *declarans Priores ac Monachos ibidem, ad nutum præfati Abbatis, amovibiles.*

Ex Archivis Abbatiæ Affligem.

PHILIPPUS Dei gratiâ Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ Dux, Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ Palatinus, Hannoniæ, Hollandię, Zeelandiæ, & Namurcensis Comes, Sacrique Imperii Marchio, ac Friziæ, de Salins & Mechlinia Dominus, omnibus & singulis has Litteras nostras inspecturis salutem, & rei infrascriptæ noscere veritatem.

Notum facimus, quod Viri Religiosi nobis in Christo dilecti Abbas & Conventus Monasterii Sti. Petri Haffliginiensis Ordinis Sti. Benedicti Cameracensis Diœcesis infra limites nostri Ducatûs Brabantiæ situati, per Privilegia ac Litteras Donationum ac Confirmationum tam à Sta. Sede Apostolica, quam à piæ memoriæ nostris Prædecessoribus & aliis, sibi & suis Prædecessoribus atque Monasterio Haffliginiensi præfato concessa sive concessas, Nos debitè & sufficienter informare curaverunt de duobus Prioratibus, videlicet de Fraxina & de Wavra, quod illi cum Ecclesiis, juribus, bonis, redditibus & omnibus atque singulis suis pertinentiis ab antiquissimo tempore fuerunt, prout adhuc sunt, membra dicti Monasterii Haffliginiensis, & eidem Monasterio firmiter incorporata.

Siti sunt in Gallo-Brabantia.

Sic quod Abbas Haffliginiensis pro tempore existens ex dicto suo Monasterio unum Priorem cæterosque Religiosos ad nutum suum revocabiles in quolibet Prioratuum præfatorum debeat instituere; ut inibi per eosdem divina Officia debitè celebrentur, quibus, dum & quotiens id Abbati placuerit, revocatis, ne divinus cultus negligatur, alios ex eodem Monasterio Haffliginiensi Religiosos Professos vice seu loco revocatorum, Abbas debeat ordinare.

Et quia Nos, ut verus Advocatus, sic sumus prædicto nostro Monasterio debitores, ut ipsum in suis Juribus & Privilegiis conservare, & ab injuriis contra quoslibet defendere teneamur; ob salutem animæ nostræ & participium omnium bonorum quæ in pręscriptis Monasterio & Prioratibus fiunt im-perpetuum pro nobis nostrisque hæredibus & Successoribus, per præsentes bonâ fide promittimus, præfatum Monasterium Haffliginiense imperpetuum manutenere in jure habendi ac retinendi Prioratus de Fraxina & de Wavra præfatos, cum Ecclesiis, juribus, bonis, redditibus, & suis pertinentiis universis, eidem Monasterio veluti inseparabilia membra, firmiter incorporatos. Nec volumus aut permittemus quantum in Nobis erit, prædictos Prioratus aut eorum quemlibet seu bona ad ipsos vel alterum ipsorum spectantia, quacumque viâ seu colore à Monasterio Haffliginiense supra-dicto separari, sive per alios quam per Abbatem Haffliginiensem aut sui Monasterii Religiosos, ad id per eundem Abbatem deputatos, quocumque modo regi, aut quovis titulo gubernari aut occupari.

Et quod Nos nostrique Successores præfatum nostrum Monasterium Haffliginiense in hiis quæ præscripta sunt, contra quoscumque ipsum in illis, tempore forsan futuro, quomodolibet perturbare volentes, viriliter defendemus.

Sic quod sub nostra Protectione idipsum Monasterium Haffliginiense, suis juribus præscriptis plenè frui, pacificè uti, & perpetuo gaudere valebit & perpotiri, harum testimonio Litterarum, quas Sigilli nostri appensione fecimus communiri.

Datum in Oppido nostro Bruxellensi mense Februarii die vigesima quinta, anno Domini millesimo quadrigentesimo quadragesimo tertio, secundum stilum Curiæ nostræ. In plica habebatur: per Dominum Ducem, Vobis Henrico Magnus, Joanne Hinckart, Symone de Harbays Magistris, Nicolao le Cloppere, & Joanne le Grote præsentibus.

Subsignatum: Nulant.

Ratio hujus Diplomatis hæc fuit, quod subinde Monachi Benedictini aliarum Abbatiarum, hos Prioratus in Commendam Romæ vel ab ipso Principe impetrassent: uti JOANNES DE WAYA, Walciodorensis Monachus, Wavriensem tunc obtinuerat.

CAPUT CXXXI.

Narratio Historica dissidii inter PIUM II. *Papam &* CAROLUM VII. *Francorum Regem, de Statu ac Provisione Episcopatûs* Tornacensis *anno* 1460, *collecta ex duabus Epistolis* PII II. *ad eundem Regem.*

Epistola I.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo Filio, CAROLO Regi Franciæ Illustri, salutem & Apostolicam benedictionem. Quæ ad Nos de conditionibus Tornacensis Civitatis tua Serenitas scripsit, non diffitemur ita esse, ut scribis. Abundans enim multitudo populi est in Regni tui confinibus, & quæ mansit in tua & progenitorum omnium potestate sæculis multis, præbetque tibi opportunitate loci commoda permulta & magna.

Quod vero adjungis, Ecclesiam ipsam promissam tibi in personam Cardinalis Constantiensis fuisse, in eo vel tua Majestas informata verè non erat; vel qui de ea nos compellarunt, responsa nostra interpretati bene non sunt. Viventium Beneficia promittere mos noster non est: nec fuisse, in hunc diem adjutore Deo meminimus.

Recordamur, Oratoribus dixisse, cum vacare illam contingeret, rem facturos, de qua contentari meritò posses. Daturos autem, cui velles, illam Ecclesiam, nec diximus unquam, nec cogitavimus. Adveniente tamen obitu translati Episcopi, facere Majestati Tuę rem gratam, in animo gessimus. Per obitum non vacavit. Senex grandævus incommoda multa perferre in ea Civitate non valens, precatus est, illuc robustiorem transferri. Fuit justa & pia ejus petitio. Raræ vel nullæ Supplicationes hujusmodi à Sede Apostolica solent repelli.

Si doles, hominem Duci Burgundiæ subditum illuc esse præpositum, minor culpa hæc nostra est, quam fuerit Prædecessorum nostrorum, qui plures Burgundos illic statuerunt. Nos rem novam non fecimus: veterem & usitatam sumus secuti. Hoc quoque ad transferendum Tullensem proniores nos facit, quod, sicut Serenitas tua intelligit, Tornacensis Diœcesis sub Dominatu est Burgundorum. Nec putamus videri inconveniens posse, si ex Dominio illo daretur Episcopus, infra cujus limites major est & amplior jurisdictionis illius pars. Nam quod tua Serenitas queritur, & his & aliis rebus secernere commoda Regni tui & consanguineorum tuorum, Nobis parum cordi esse, in hoc credimus evenire tibi quod nobis. Ut enim tu complaceri tibi à nobis sæpe non putas: sic nos sæpe exaudiri à te vota nostra non cernimus. Non tamen propterea de tua in nos voluntate sinistrum aliquid credimus: cogitamus semper causas tibi aliquas esse, propter quas non fortasse posses, quæ volumus. Accusamus necessitatem: mente & animo æquissimi sumus.

Par officium à te requirimus Charissime Fili; nec vellemus quoties tibi obtemperatum non est, toties de animo nostro judicium faceres. Meminimus in gratiam tuam multa fecisse, honore tuo multa multis dedisse. Si semper non dedimus, non semper esse Apostolica Sedes potest ut vult. Multa illam circumspicere oportet, multa metiri: ita semper actiones suas dirigere, ut reddere illarum rationem Deo & hominibus possit.

Postremò, quod Nobis denuncias, te permissurum non esse, ut idem Tullensis Tornacensi Ecclesiæ præsit, nihil in hoc aliud respondemus, nisi Majestatem tuam sane intelligere, quod Regem Catholicum deceat; & nos constanter sperare, Te, si factum nostrum diligentiùs considerare volueris, nihil dissimile à claris Progenitoribus tuis esse facturum: quos non minus veneratio in Ecclesiam Dei, & obedientia in sanctam Sedem Apostolicam, quam cetera gloriosa facta, illustrarunt. Ipsam autem Translationem, cum facta solemniter sit, mutare sine reprehensione non possumus.

Unum à te petimus Charissime Fili, ut Detractoribus (*Nota*) Sedis Apostolicæ semper non credas: multa illorum passionibus tribuas. Pro certo habeas, Nos Serenitatem tuam amare; illi cum possumus, obsequi cupere; nec prætermissuros unquam occasionem aliquam esse, in qua tuæ bonitati placere cum Deo possemus. Quod si in aliquo præjudicatum tuis juribus putas, parati sumus tuæ Celsitudini justitiam cum omni benignitate administrare.

Datum Romæ IX. Decembris, Anno LX. Pontificatus nostri tertio.

JOANNES CHEVROT, Burgundus, Episcopus Tornacensium ab anno 1437, senex vivere desiit anno 1460, cum recenter à Pio II. Pont. translatus fuit ad Episcopatum Tullensem, mortuus tamen ante expeditionem Bullarum.

GUILIELMUS FILLATRE, item Burgundus,

Abbas S. Theodorici Remis Ordinis S. Bened. ad preces Philippi Boni, Ducis Burgundiæ, translatus fuit à Pio II. ab Episcopatu Tullensi ad Tornacensem eodem anno 1460.

Ægrè id tul t Carolus VII. Franciæ Rex, qui ad eundem Episcopatum transferri postulabat RICHARDUM OLIVIER, Constantiensem in Neustria Episcopum S. R. E. Cardinalem. Hinc graves ad Pontificem querimoniæ, quæ sunt harum duarum Epistolarum argumentum.

Hæc prior est Epistola 374. ad Carolum VII. Regem Franciæ, ex libro Epistolarum Pii II. Papæ excerpta: quæ gravi Contentioni Litterariæ occasionem dedit. Joannes Launoyus, in Academia Parisiensi Doctor Theologus, in Authoritatem Romani Pontificis, ac dignitatem Romanæ Curiæ carpendam admodum pronus, suum in eandem Curiam stylum inde acuere conatus est. Excerpserat ex editione Basilęensi Epistolarum Pii II. anni 1572. verba sequentia. *Unum à te petimus, Charissime Fili, ut* Doctoribus *Sedis Apostolicæ semper non credas, sed multa eorum passionibus tribuas.* Ex hac voce triumphum cecinit: dum alii Theologi magis Catholici Launoyo demonstrarunt, legendum non esse *Doctoribus*, sed *Detractoribus.* Quod ipsum totus Epistolæ contextus satis indicat; & ita quidem in prioribus editionibus Epistolarum Pii II. Norimbergensi anni 1496. Lugdunensi anni 1518. & tertiâ anni 1551. non. aliter quam *Detractoribus* lectum fuerit. Hinc contra Lannoyum prodiit Romæ anno 1686, in 4. Authore Eximio Viro *Joanne Ciampino*, Romano, Magistro Brevium Gratiæ & utriusque Signaturæ Referendario, Opusculum doctissimum, cui titulus: *Parergon ad Examen Libri Pontificalis, sive Epistola Pii II. ad Carolum VII. Regem Galliæ, ab Hæreticis depravata, & à Launoiana calumnia vindicata.*

Epistola altera Pii II. Papæ ad Carolum VII. Regem Franciæ, de Statu ac Provisione Ecclesiæ Tornacensis.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, Charissimo in Christo Filio, Carolo Regi Franciæ Illustri, salutem & Apostolicam benedictionem.

Nisi tuâ signata manu, & tuó fuisset impressa Sigillo, nunquam tuam putavissemus Epistolam, quam tuo nomine Michael Secretarius tuus novissimè ad Nos detulit. Multa enim continet, quæ à tua prudentia & tuo scribendi more videntur aliena. Sed neque portitor, neque signum, neque subscriptio patitur, ut tuas Litteras esse dubitemus, quæ tamquam abs Te missæ redditæ sunt. Eas ob res cogimur respondere, & nostram excusare innocentiam.

Neque enim nos sumus, qui vel tuam Serenitatem, vel alium quempiam odio persequamur, aut odii causâ quidquam agamus. Nos quidem tuam Mansuetudinem semper amavimus, semper magnificavimus, semper observavimus, tum propter Majorum tuorum gloriam & magnifica gesta, tum propter modestiam & religionem, quas in te sitas didicimus. Neque sane in animo nostro fuit, quicquam agere, quod Tibi aut incommodum esset, aut molestum Sed aliter Tibi persuasum est: ut scripta tua ostendunt, tam nobis, quam sacro Collegio nostro directa.

Ignoscat his divina bonitas, qui talia suggerunt: quorum magnum est peccatum, summa iniquitas, mala mens, malus animus. Illorum est, qui tuam Excellentiam adversus nos irritare aut commovere nituntur. Similes illis sunt, qui filium tuum à te alienaverunt. Illi enim carnalem Patri filium abstulerunt: hi nobis Spiritualem auferre nituntur: sed minimè obtinebunt, si tuam constantiam & moderationem retinebis, & nostris vocibus auscultabis, quæ non tam nostræ sunt quam Dei, & Filii ejus Christi, cujus Vicariatum, non nostris meritis, sed sua dispensatione in terris gerimus.

Audi ergó nos Fili, & in charitate accipe, quę ad tua scripta respondemus. Scribis de Tornacensi Ecclesia, ad quam translatum esse Tullensem Episcopum haud æquo animo fers, putasque tibi injuriam factam, quod preces tuas non exaudiverimus, quas pro Cardinali Constantiæ ad nos porrexisti. Et plurima subjungis, quæ paulò pòst capitulatim attingimus. Sed prius quam hoc agimus, rem gestam accipe: sic enim & Tua & nostra causa meliùs cognoscetur.

Fuerunt Oratores tui vel bis vel ter priùsquam vacaret Ecclesia Tornacensis: dixeruntque nostrum Antecessorem Ecclesiam ipsam dispositioni suæ reservasse; ut contingente vacatione, illi provideret de persona sibi accepta. Petieruntque, ut Nos idem efficeremus; cum tuæ Serenitatis plurimùm interesset in ea civitate, quæ tua esset, Episcopum præsidere, tuæ Majestati fidum & acceptum.

Idem egêre nobiscum Ducis Burgundiæ Legati, non semel sed iterum, atque iterum dicentes: Diœcesim Tornacensem fere totam, & redditUum maximam partem in potestate ipsius Ducis consistere; ad quem magnopere pertineret, Episcopum Tornacensem eum creari, qui sibi amicus & charus esset, propter magnas & opulentas Flandriæ Civitates vicinas Anglis: in quibus Status sui robur continetur. Adjicientes, retroactis temporibus, maximè à LXX. annis citra, nunquam in ea Ecclesia præsuisse, qui non ex charis Ducis Burgundiæ fuisset, & quod unus alter promotus ab Eugenio, tandem translatus extitit ad Ecclesiam Narbonensem, cum pace illic potiri non posset. Joannes de Harcourt; anno 1435.

Intelleximus rem utcumque arduam atque perplexam:

perplexam: nec vel tuis, vel Ducis Oratoribus quidquam certi promisimus. Sed negantes nostri moris esse, pro aliquo nominatim Ecclesiam Cathedralem reservare, respondimus, contingente vacatione, Nos Ecclesiæ illi ita provisuros, ut nulli causa querelæ meritò esse debeat.

Cumque tui Oratores pro Constanciensi Cardinali reservari Ecclesiam peterent, Burgundi vero pro Episcopo Trajectensi, diximus apertè, nulli duas Ecclesias commissuros, prout ipsi efflagitabant. Hæc sunt promissa nostra: hæc acta vobiscum sunt ante vacationem.

Eratque nostrum desiderium, ut nunquam hæc Vacatio nostro tempore intercideret; cum videremus absque turba & molestia huic Ecclesiæ provideri non posse.

Verum nobis Senas ex Mantua reversis, reddita sunt autentica scripta & mandata, per quæ Tornacensis & Tullensis Episcopi ex justis causis desiderabant invicem Ecclesias suas resignare, & ad alterutra transferri. Admisimus nos Resignationes, & Translationes fecimus, de Fratrum nostrorum consilio. Deinde cum Viterbii essemus, antequam Translationes prædictæ effectum sortitæ fuissent, nunciatus est nobis obitus Episcopi Tornacensis.

Commisimus causam, ut fit, uni Cardinali; & facta est relatio in Consistorio. Liberè & graviter omnes Fratres nostri sententias suas dixère. Placuit omnibus, Tullensem Episcopum ad Ecclesiam sic vacantem transferri. Nihil sine consilio & matura deliberatione Fratrum egimus. Omnia eis aperuimus, quæ vel tui, vel alii Oratores in hac causa exposuerant, quamquam per se cuncta nossent. Fecimus hanc Translationem suadentibus Fratribus: quorum aliqui affirmaverunt, Tullensem olim Episcopum tuæ Serenitati & fidelem & acceptum esse, ac per ejus medium Tibi ut Duci Burgundiæ complacitum iri.

Cumque Pater ille antiquus, qui multis annis cum laude Tornacensi administrarat Ecclesiæ, in extremis vitæ, Sponsæ suæ de hac persona providendum esse censeret, non videbatur ejus vel votum, vel consilium spernendum. Fecimus ergo hanc Provisionem: nec vidimus, aut Fratres nostri viderunt, pensatâ loci & temporum qualitate, utiliùs posse provideri. Quod si hæc tuę Serenitati non placent, non est tamen quod ea in tuam contumeliam facta esse dijudices: cum nos te amemus, & honoratum semper esse velimus.

Si jam ad partes tuæ Epistolæ revertamur, eisque quoad possumus satisfaciamus; dicis imprimis, Te nunquam cessaturum, quousque tua deprecatio exaudiatur. Non oportebit Te diu contendere, si ea petieris, quæ cum honestate concedere valeamus. Est enim lucrum nostrum, quum tibi cæterisque Regibus justa petentibus complaceamus.

Dicis, Te loqui de re tui Dominii. Juris-consulti duplex Dominium tradunt, alterum directum, alterum utile. Civitas (ut ajunt) utroque jure ad te pertinet: Diœcesis Jurisdictio tantùm. Nam utile Ducis est, quod multi pluris faciunt Nec tua Excellentia Episcopatibus hactenus vim fecit, qui in Ducatu Burgundiæ vacaverunt: quamvis asseras, & vere asseras, Principatum illum, sicut & Flandriam à tua Corona dependere.

Dicis, Te instare pro Cardinali, pro persona digna, & bene-merenti. Nihil contrà personam ejus dictum est. Laudamus hominem, & quovis honore dignum censemus: cui Cardinalatûs insignia, misimus rubeum pileum: quamvis ægre ferimus (si verum est, quod aliqui retulere) eum scilicet in tua Curia non uti Cardinalatûs insignibus; quasi non acciperetur cum honore decenti.

Quod si ita est, decet tuam Excellentiam, qui dicit se Cardinales amare, in hac re ita providere, ne dignitas Cardinalatûs in tua Curia minor vel abjectior, quam in aliis videatur.

Dicis, non decere Cardinalem pati repulsam: non patietur, si ea petierit, quę absque alterius injuria, cum Dei beneplacito concedi possunt.

Dicis, Ecclesiam fuisse reservatam: & rem hanc à Prædecessore nostro Callixto præconcessam. Cum Callixtus obiit, omnia ejus promissa interierunt. Si vixisset in hanc diem, tui mos gestus esset. Nunc de eo nihil possumus judicare. Sciunt docti, Reservationes suas ad nostra tempora non extendi.

Dicis, Oratores tuos impatienter à Nobis auditos fuisse &c. *Reliquum hujus Epistolæ consistit in Expostulationibus mutuis Papæ & Regis Galliæ: quas vide in Libro Epistolarum Pii II. Pontif. Epist. 389. Retulisse nobis sufficerit ea, quæ ad Tornacensis Ecclesiæ Historiam faciunt.*

Postremò, per amicitiam, per charitatem, per pacem quam erga Te servare debemus, multopere rogitas, ut precibus tuis annuentes, Tornacensem Ecclesiam Constantiensi committamus, & Tullensis Episcopi Translationem revocemus.

Non egemus tot adjurationibus aut tot precibus; nostrapte naturâ tibi morem gereremus, si res ipsa ferret. Sed audivisti; quoniam res gesta est: jam Tullensis translatus est, ex consilio universi Senatûs Apostolici, & suæ Ecclesiæ alter præfectus. Quomodo fiet quod petis, sine injuria? Jam vero ventum est, ut præsenti quæsitum jus sit; id sine causæ cognitione auferri non debet. Quod si (ut Oratores tui dixere, & Litteræ tuæ sonant) præjudi-

cium factum putas, & hanc Translationem jure æstimas revocandam, judicium tibi rectum æquumque offerimus. Causa hæc de majoribus est, & ad Sedem Romanam pertinet. Persuade tibi, & nullatenus dubites, si causâ cognitâ inveniremus ita esse, ut arbitraris, facile obtinebis ab hac Sede quod voles. Nihil enim magis optamus, quam Tuæ Serenitati per justiciam complacere.

Hæc ad tuas Litteras: ad ea, quæ Secretarius tuus exposuit, non censemus respondendum. Ea enim dixit, quæ de tua mente nullo modo esse putamus.

Datum Romæ, apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M. CCCC. LXI. VIII. Kal. Aprilis, Pontificatûs nostri anno III.

CAPUT CXXXII.

LUDOVICUS XI. *Franciæ Rex, gravi infirmitate detentus, recurrit ad Patrocinium* S. Servatii *Episcopi, in cujus honorem fundat ac dotat Capellaniam anno* 1478 *in Ecclesia primaria* Mosæ-trajectina.

LUDOVICUS Dei gratiâ Francorum Rex, charis ac bonis amicis nostris Decano Canonicis & Capitulo Ecclesiæ Sœcularis & Collegiatæ S. Servatii Trajectensis, Leodiensis Diœcesis, salutem in Domino.

Notum vobis facimus, quod Nos, ob singularem & sinceram devotionem quam erga Ecclesiam vestram ex cordis affectu gerimus, quamdam Capellam seu Capellaniam perpetuam in honorem & reverentiam sancti Salvatoris & Redemptoris Domini nostri Jesu-Christi construi ædificari & fundari fecimus; ipsamque de missali, calice, indumentis ac cœteris aliis ornamentis ecclesiasticis, & principaliter, de certis redditibus proventibus & emolumentis, per Capellanum ibidem instituendum dotavimus & investivimus.

Qui quidem Capellanus seu Presbyter deputatus tres Missas, duas de S. Salvatore & Redemptore nostro, tertiam vero de beato Servatio cum orationibus & collectâ de Beata Virgine Mariâ & Oratione propriâ, pro nobis submissâ voce, qualibet septimanâ ad Altare dictæ Capellæ celebrare tenebitur.

Insuper vero statuimus, prædictum Capellanum deputatum & commissum, de choro & pannis ejusdem vestræ Ecclesiæ ac sub Capituli correctione, honoribus libertatibus emolumentis & franchesis ipsius Ecclesiæ, prout cæteri alii Capellani, ipsum perpetuis temporibus frui gaudere & potiri.

Insuper de nostra scientiâ merâ ordinavimus, ac inviolabiliter observari voluimus, quam primum ac totiens quotiens prædicta Capella seu Capellania sic per nos fundata, per cessum decessum aut alias quovis modo illius nunc obtinentis ac per nos pro hac vice dumtaxat Commissi, in futurum vacaverit aut vacare contigerit, Institutio, collatio, provisio ac quævis alia dispositio vobis supra nominatis, nullâ persona mediâ pleno Jure spectet & pertineat in æternum; proviso quod personæ idoneæ & sufficienti, in linguâ gallicana eruditæ provideatur. Jus Patronatûs penes Capitulum.

Hinc est, quod Nos prædictam Fundationem & Ordinationem Capellæ seu Capellaniæ nostræ prædictę insequendo, dilecto nostro Magistro *Ægidii Ricaldi* Presbytero tanquam bene merito dedimus & contulimus, damusque & conferimus per præsentes. Earum serie vos requirentes, quatenus prædictum Ægidium, sic per nos ad dictam Capellam Institutum & Ordinatum, in realem actualem & corporalem possessionem pacificam & quietam prædictæ Capellæ cum suis juribus & pertinentiis universis ac de numero aliorum Capellanorum ejusdem Ecclesiæ ponatis & inducatis, & inductum defendatis, stallumque & locum in choro prout est moris assignantes, ipsumque de fructibus & emolumentis ipsius frui gaudere, cœteraque alia necessaria & opportuna in talibus fieri solita faciatis. Primus Possessor.

In quorum omnium & singulorum fidem & Testimonium præmissorum, has præsentes Litteras fieri, Sigillique nostri proprii jussimus appensione muniri.

Datum apud oppidum Selomorum, die quintâ mensis Septembris anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, Regni vero nostri decimo octavo.

CAPUT CXXXIII.

Decanus & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ S. Servatii Trajecti ad Mosam, *acceptat anno* 1483 *fundationem trium novarum Capellaniarum, liberalitate* LUDOVICI XI. *Franciæ Regis ibidem institutarum.*

Communicavit Ampliss. D. Pluegmakers Eccl. S. Servatii Decanus.

NIversis & singulis præsentes Litteras visuris & audituris, Decanus & Capitulum Ecclesiæ sancti Servatii Oppidi Trajectensis, Leodiensis Diœcesis, salutem in Domino sempiternam, & subscriptorum agnoscere veritatem.

Litteras Christianissimi & gloriosissimi Principis & Domini, Domini Ludovici Dei gratia Francorum Regis incliti, ejus Sigillo parvo rotundo de cera rubea apposito sigillatas & clausas, nobis per spectabilem & egregium Dominum Magistrum Joannem le Feuvre Regiæ Majestatis Secretarium, ob hoc specialiter destinatum & deputatum (prout Litteris patet in eisdem) præsentatas, nos cum ea qua decuit reverentia recepisse noveritis, hujusmodi sub tenore.

LOYS par la grace de Dieu Roy de France. Très chers & bien amez. Pour la singuliere devocion, que avons tousjours eue & avons à Monseigneur Sainct Sauveur, en l'onneur duquel, comme savez, avons fait bastir une Chapelle en vostre Eglise, Nous avons voué fonder en vostre dite Eglise sept Messes perpetuelles par chacun jour de la semaine, que voullons estre dictes en la dicte Chapelle de mon dict Seigneur Sainct Sauveur.

Pour la fondacion des quelles avons deliberé faire acquerir certaines Rentes es plus prouchains lieux de vostre dicte Eglise que faire se poura, pour le pris de deux mil escuz. Et à ceste cause envoions par de la nostre cher & bien amé Secretaire Maistre Jean le Feuvre.

Si vous prions le plus decuene que faire povons, que lui veillez aider, à trouver & acquerir la dicte Rente, & le conduire en tout ce que lui sera necessaire. Et en suivant nostre dicte devocion veillez faire dire & celebrer doresnavant les dites sept Messes par chacun jour en la dicte Chapelle de mon dit Seigneur Sainct Sauveur, ainsi qu'il vous dira; & vous nos ferez plaisir.

Donné au Plesseys du Parc lez Tours, le XVIIIme. jour d'Avril.

In cujus quidem Litteræ margine, circa plicam, de manu Regia habebatur hæc subscriptio: LOYS. Et sub plica in parte inferiori de alia Littera, Litteræ priori penitus & omnino dissimili & diversa signatura, hoc continebatur: ROBERTH. A tergo verò exteriori continebatur superscriptio in hæc verba.

A noz tres chers & bien amez les Doyen Chanoynes & Chappitre de Sainct Salvays en Allemaigne.

Post quarum quidem Litterarum præsentationem & receptionem, nobis & per nos ut præmittitur factas, pro parte ejusdem Christianissimi Domini Regis, per supranominatum Dominum *Joannem le Feuvre*, in vim per antetactas Litteras sibi traditæ Commissionis, nobis expositum exstitit & relatum, ipsum Serenissimum Dominum Regem, qui dudum singularis devotionis ardore succensus infra Ecclesiæ nostræ septa ob honorem & reverentiam Sanctissimi Domini Salvatoris & Redemptoris nostri Jesu-Christi, sub specie Crucifixi, unam Capellam cum Altari in eadem splendidissimè construi dotari ac in titulum perpetui Beneficii Ecclesiastici, per Presbyterum vel Clericum secularem instituendum obtinendi pro tribus Missis inibi singulis septimanis celebrandis, erigi & consecrari fecit atque mandavit. Vide præcedens Diploma.

Nunc autem devotionem devotioni accumulando, in divini cultus augmentum amplioremque Beatissimi Servatii Patroni nostri & ipsius Ecclesiæ splendorem, ultra antetactas tres Missas pridem fundatas, adhuc pro septem aliis Missis in Capella & Altari præscriptis singulis septimanis celebrandis summam duorum millium Scutorum pro dote earumdem septem Missarum comparanda sub forma inferius declarata singulari munificentia & devotione ad præsens transmisisse;

Nos exhortando, ut eâ dote mediante, ultra primam Capellaniam ad tres Missas singulis hebdomadis celebrandas obligatam, dudum fundatam, adhuc tres alias; videlicet secundam; tertiam & quartam novas Capellanias sive Fundationes ad honorem memorati Sanctissimi Domini Salvatoris nostri, sub specie Crucifixi; sub onere antetactarum septem Missarum qualibet septimana, juxta modum infra tactum celebrandarum, in titulos perpetuorum Ecclesiasticorum Beneficiorum, Presbyteris aut Clericis secularibus; conferendorum erigere. Tres novæ Capellaniæ.

Atque honorabiles Dominos, *Nicolaum Dibbout*, Presbyterum Tornacensis Diœcesis pro secunda; ac *Joannem Dabet*, Novi Capellani.

Presbyterum Cameracensis Diœcesis, pro pro tertia; atque *Joannem de Herten*, Presbyterum Leodiensis Diœcesis, pro quarta Fundatione Capellaniarum hujusmodi, nunc fundandarum, dotandarum & erigendarum, sub ordinatione sive onere infrascripto recipere;

Nec non præfatos Dominos *Nicolaum Dibbout*, *Joannem Dabet*, & *Joannem de Herten* in eorum ordine ad easdem pro hac prima vice dumtaxat admittere & instituere, eisque de illis providere, atque in Capellanos dictæ nostræ Ecclesiæ cum participatione emolumentorum, libertatum, Privilegiorum, præsentiæ chori, in omnibus & per omnia, sicut alii Capellani dudum fundati, percipiendi & gaudendi, subjectionique ordinationi ac disciplinæ nostris, ut vera Ecclesiæ nostræ supposita suscipere, onusque prætactas septem Missas, juxta Regiæ Majestatis devotionem & desiderium, celebrandi, ipsis & eorum Successoribus, qui pro tempore erunt, hoc ordine imponere curaremus.

Obligationes.

Ut videlicet quilibet istorum trium nunc fundandarum & erigendarum Capellaniarum Rectores qualibet die Dominicâ cujuslibet septimanæ, ultra unam quam Rector primæ fundationis etiam singulis diebus Dominicis celebrare habebit, unam Missam;

Ac deinde ultra duas alias in quibus Rector sive pro tempore possessor primæ fundationis Missas obligatus existit, Rectores seu Capellani pro tempore secundæ & tertiæ Fundationum hujusmodi & eorum Successores singulis septimanis, adhuc eorum quilibet ad celebrandum quâlibet hebdomadâ ultra diem Dominicam & duas dies quibus Rector primæ fundationis hujusmodi celebrare habebit; diebus ad hoc occurrentibus, juxta Ordinationem nostram, duas alias Missas adstricti & obligati sint & permaneant, ac eorum quilibet adstrictus & obligatus sit & permaneat in futurum.

Nec non Rector quartæ fundationis hujusmodi, ejusque Successores solum ad unicam Missam singulis diebus Dominicis celebrandam, obligatus censeatur.

Ita ut in universo qualibet septimana in Capella vel Altari præscriptis decem Missæ celebrentur; taliter videlicet, quod qualibet die Dominica per quemlibet Rectorem quatuor Fundationum prætactarum una celebretur Missa; & deinceps per Rectorem primæ Fundationis qualibet hebdomada adhuc duæ, & ex post, per alios nunc pro secunda & tertia fundationum hujusmodi Capellaniarum Rectores eorumque Successores & eorum quemlibet, etiam qualibet hebdomada duæ aliæ Missæ diversis tamen diebus celebrentur.

Ita ut singulis diebus præter Dominicam quâ quatuor, una Missa celebretur, & quartus Rector sive Capellanus ejusque in ea parte Successores, cum sola Missa diebus Dominicis celebranda, mediante Fundatione hujusmodi, liber censeri debeat & permanere.

Proventus. Wessem. Beegden.

Pro quorum quidem onerum supportatione per memoratum Dominum *Joannem le Feuvre* comparati & empti existunt apud villas seu dominia de *Wessem* & *Beegden*, Comitatûs de Horn Leodiensis Diœcesis, redditus hereditarii centum viginti duorum cum dimidio florenorum Renensium communium, æstimato quolibet tali floreno ad XX. stuferos actu cursum habentes.

Pro quorum quolibet florenorum dictus Magister *Joannes le Feuvre* tradidit & exsolvit viginti tres florenos tales, quales præferuntur, prout in Litteris Fundationis hujusmodi Sigillis autenticis sigillatis per eundem Magistrum *Joannem* nomine & ad opus Fundationum prætactarum ad manus nostras traditis plenius continetur & habetur.

De quibus quidem centum viginti duobus cum dimidio florenis, sic ut præfertur emptis & solutis, duo primi quilibet eorum quinquaginta, tertius vero harum fundationum Capellani sive Rectores pro unica Missa, ut præfertur, celebranda, singulis annis octo florenos, quales præscribuntur, loco dotis & fundationis, habebunt & levabunt; ac eorum quilibet habebit ac levabit.

Distributiones Chori.

Et adhuc; ne ipsi tres Capellani, sic ut præfertur noviter fundati, aliis antiquis fundatis Capellanis in participatione præsentiæ Chori præjudiciales existant, eorum quilibet de prætacto annuo reditu centum viginti duorum cum dimidio florenorum Renensium ad utilitatem præsentiæ Chori, ut cum aliis in præsentia participent, quatuor flor. Renenses æstimationis supratactæ solvere & importare habebit & tenebitur. Reliqui vero duo cum dimidio floreni Renenses de dicto annuo reditu tunc supercrescentes, in subsidium luminaris hujusmodi fundationum cedere debebunt.

Et ut magis dictæ Missæ, sic ut præmittitur per Rectores dictarum Capellaniarum dicendæ atque celebrandæ absque interpolatione continuentur, præfatus Dominus Rex hujusmodi novis Capellaniis aut earum aliquâ post primam pro parte ejusdem Domini Regis factam collationem provisionem seu præsentationem in futurum vacare contingentibus, statim primâ die Capitulari vel quantotius commodè fieri poterit electionem, provisionem & institutionem novorum Capellanorum hujusmodi aut alterius eorundem de Persona idonea pro tunc servitio Ecclesiæ nostræ insistente, generaliter & in communi Capitulo, & non particulariter inter Canonicos per hebdomadas sive turnos fieri & celebrari proinde vellet desideraret & affectaret.

Quos etiam primos duos harum Fundationum

Onus Confessionum audiendarum.

Jus Patronatûs.

tionum Rectores & eorum quemlibet eorumque Successores idem Dominus Rex in lingua Gallica, propter confessiones peregrinorum ex partibus illis istinc confluentium audiendas, voluit sufficienter fore eruditos, sibi Domino Regi facultate præsentandi seu conferendi, pro hac prima vice dumtaxat, reservatâ, Nobis verò Decano & Capitulo præfatis collatione provisione & omnimoda dispositione dictarum Capellaniarum aut alterius earumdem, tempore occurrente, plenariè & omnino commissa.

Fuimusque propterea pro parte dicti Domini Regis per prælibatum Magistrum *Joannem le Feuvre* Secretarium debitè requisiti, quatenus suprata̱ctas novas Fundationes, Dotationes, redditUum assignationes, nec non facultatis præsentandi pro hac prima vice dumtaxat reservationem, cum & sub conditionibus præ-expressis admittere, & dictas novas Capellanias pro secunda tertia & quarta fundationibus Capellæ prætactæ in titulos perpetuorum Beneficiorum Presbyteris & Clericis sæcularibus, modo & forma prę allegatis conferendorum erigere, futuros quoque Rectores earundem in Capellanos & supposita Ecclesiæ nostræ, cum præsentia Chori assumere, ipsosque Dominos *Nicolaum Dibbout*, *Joannem Dabet*, & *Joannem de Herten* Presbyteros, pro parte dicti Domini Regis ad ejusmodi Capellanias nobis nominatos & præsentatos in Rectores earumdem instituere & admittere, ac ipsis & eorum cuilibet de illis providere, aliasque Regiæ Majestatis desiderio prænotato nostros consensum pariter & assensum adhibere vellemus & impertiri.

Nos igitur Decanus & Capitulum antedicti, zelum devotionis laudabileque propositum Christianissimi Domini nostri Regis antedicti in Domino plurimum commendantes, præfatas fundationes, dotationes, reddituum assignationes, facultatem nominandi pro hac prima vice dumtaxat, atque deinceps futurarum vacationum temporibus occurrentibus, nobis & nostris Successoribus Jura Collationis, provisionis & omnimodæ dispositionis, reservationes aliasque conditiones præexpressas benevole admittentes, illis omnibus & singulis cæterisque suprascriptis nostros consensum pariter & assensum tenore præsentium adhibemus.

Prædictas quoque Capellanias pro secunda tertia & quarta fundationibus Capellæ & Altaris præscripti in titulum perpetuorum Beneficiorum Ecclesiasticorum Presbyteris vel Clericis secularibus, ut prę mittitur, conferendorum, citra præjudicium primæ fundationis erigimus.

Facultatem quoque præsentandi & conferendi, post hanc primam dumtaxat præsentationem, per nos Capitulariter & in communi fiendam, juxta modum prædescriptum nobis nostrisque Successoribus de ipsius Domini Regis voluntate & consensu, quantum de Jure possumus & debemus, reservamus.

Futuros quoque Rectores Capellaniarum sive fundationum hujusmodi in Capellanos & supposita Ecclesiæ nostræ, cum participatione præsentiæ Chori, & ceteris emolumentis, ad instar aliorum Capellanorum dictæ Ecclesiæ recipimus & admittimus.

Collationes quoque nominationes seu prę sentationes de dictis Capellaniis sive Fundationibus pro parte antefati Domini Regis ut præmittitur factas, quantum possumus approbantes, ad requisitionem ejusdem D. *Joannis le Feuvre*, præfatos DD. *Nicolaum Dibbout*, *Joannem Dabet* & *Joannem de Herten* Presbyteros, ad fundationes sive Capellanias hujusmodi respectivè præsentatos sive nominatos, salvis juribus & consuetudinibus Ecclesiæ nostræ præfatæ, ut moris est, admittimus, & in eisdem instituimus. Ipsisque & eorum cuilibet providemus de eisdem, eosque & eorum quemlibet in & ad hujusmodi Capellaniarum jurium & pertinentiarum prædictorum corporalem realem & actualem possessionem poni & induci sibique & eorum cuilibet de illarum fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universis integre responderi respective volumus & mandamus.

Et insuper dictos DD. *Nicolaum Dibbout*, *Joannem Dabet* & *Johannem de Herten* modernos Capellaniarum sive fundationum hujusmodi Rectores, eorumque in eisdem Successores gremio & numero aliorum Capellanorum Ecclesiæ nostræ, mediante emolumento suprata̱cto, incorporamus & adjungimus, aliosque & eorum quemlibet sub nostra & Capituli nostri jurisdictione, foro, tuitione, examine & correctione, recipimus & subjicimus.

Volentes & consentientes, ut ipsi DD. Capellani moderni, & eorum in dictis Capellaniis Successores, omnibus & singulis honoribus libertatibus, Privilegiis, Franchesiis, Exemptionibus & emolumentis, quibus cæteri Ecclesiæ nostræ Capellani hactenus usi, fruiti & gavisi sunt, ac utuntur fruuntur & gaudent de præsenti, juribus & consuetudinibus dictæ nostræ Ecclesiæ in præmissis semper salvis, uti, frui & gaudere possint & debeant.

Cæteraque omnia & singula superius expressa, quantum in nobis est & de jure debemus, laudamus, approbamus & ratificamus; & quatenus opus sit illorum Confirmationem & roborationem Auctoritate Apostolica obtinendam per præfatum Dominum Regem, fieri & procurari consentimus & devotè rogamus.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentes Litteras has nostras, Erectionem, admissionem, incorporationem, subjectiones, con-

sensus & reservationem in se continentes, exinde fieri, per Notarium Capituli nostri infrascriptum subscribi & publicari, sigillique ad causas Ecclesiæ nostræ jussimus & fecimus appensione communiri.

Datum & actum in loco nostro Capitulari solito & consueto nobis inibi capitulariter congregatis, Capitulo ad hoc specialiter indicto sub anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo tertio, Indictione primâ, die verò Veneris tricesima mensis Maii, Pontificatûs SS. in Christo Patris & Domini nostri, Sixti divinâ providentiâ Papæ quarti anno duodecimo, præsentibus ibidem honorabilibus & & discretis viris Domino *Joanne de Cadier* Presbytero Claustrario, & *Joanne Pistoris*, altero Notariorum dictæ Ecclesiæ S Servatii Trajectensis, Testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

CAPUT CXXXIV.

Maximilianus Austriacus *&* Maria Burgundica *Principes Belgii, Conventum FF. Prædicatorum juxta Audomaropolim, belli injuriis dirutum, intra eandem urbem reædificari mandant anno* 1479.

Communicavit R. P. Turpin, Ord. Prædic.

Maximilien & Marie *par la grace de Dieu Ducs d'Ostrice, de Bourgoigne, de Lothier, de Brabant, de Lembourg, Luxembourg & de Ghelren, Comtes de Flandres, d'Artois, de Bourgoigne, Palatins de Haynau, de Hollande, de Zelande, de Namur, & de Zutphen, Marquis du St. Empire, Seigneurs de Frize, de Salines & de Malines, &c.*

Sçavoir faisons à tous presens & advenir, nous avoir reçu l'umble Suplication de nos bien amez en Dieu les Religieux Prieur & Convent de Freres Precheurs de l'Ordre de St Dominique nagaires fondés situés & assis lez cette notre ville de St. Omer prez la porte Bouleziene & à present retraiz en cette notre dite Ville, contenant comment tantot après le decez & trepas de feu notre chier Seigneur & Pere que Dieu absolve & pour garder & preserver notre dite ville de St Omer de plusieurs dangers & inconveniens qui de jour en jour y pouvoient avenir à cause des emprises & invahissemens que les François nos ennemis faisoient continuellement sur icelle, leur Convent & Eglise jadis fondée audehors de notre dite ville & près de ladite porte de Boulezine par feue de bonne memoire Dame Mahaut en son vivant Contesse d'Artois, cui Dieu pardoint, contenant huit mesures de terre ou environ, ait été du tout demoli, detruit, & abbatu en telle maniere qu'il leur a convenu venir faire leur residence & demeure en cette notre dite ville. Où ils sont encore presentement en une maison qui leur a été prestée pour y continuer le Service Divin comme ils font journellement, sans avoir lieu propice ne convenable où ils se puissent retraire pour de tant mieux faire leur devoir & continuer en ce à quoy ils sont ordonnés, ainsy qu'ils ont accoutumés de faire & feroient volontiers.

Fundatrix.

Et combien que pour faire edifier & construire un nouvel Convent, ils soient d'intention & propos de acquerir en notre dite Ville & dans la cloturé d'icelle jusqu'à six mesures de terres, toutes fois ils ont differé de proceder à l'accomplissement de leur intention, jusqu'à ce qu'ils en ayent obtenu de Nous nos Lettres d'amortissement, congé & licence; dont ils nous ont treshumblement fait supplier & requerir.

Pour quoy, ce nous consideré & que tenons faire chose agreable à Dieu notre benoit Createur general. entendons aux choses touchans & concernants l'augmentation du Service Divin, & affin que Nous & nos Successeurs soient participans es Messes, prieres & devotes oraisons, qui se feront, diront, celebreront audits Convent, & en sur ce bon & mur avis, premiers de nos Bailly, Gens de Conseil & autres nos Officiers en cette nostre dite ville, & en après de gens de notre grand Conseil estant lez nous, à iceulx suplians inclinans à leurs Supplication & Requete, avons Octroié & consenti & accordé, & de notre certaine science grace especial & plene connoissance, Octroions consentons & accordons par ces presentes, que toutes & quant fois bon leur semblera, ils jouissent acquierent en cette ditte ville & dedans les murs & clotures d'icelle lieu & place à eulx convenable & propice, contenant semblable grandeur de six mesures de terres & au dessoubz.

Et en iceluy lieu & place fonder construire & edifier leur Convent & Eglise pour y faire celebrer le Divin Service & y tenir leur demeure & residence; pourveu que ce soit hors fief arierfief & Justice. Lequel lieu & place par eulx ainsy acquise. nous dez mentenant pour lors & de lors maintenant, avons admorti & amortissons par ces presentes au prouffit desdits Suplians & de leurdite Eglise & Convent: pour les tenir & en jouir deloresnavant perpetuellement & à toujours, comme chose morte, donnée & dediée à Dieu & à l'Eglise. Sans que ce faulte d'amortissement iceulx Suplians puissent être contraints à les vendre, transporter, aliener ne autrement mettre hors de leurs mains en maniere quelcunque; & sans ce qu'ils soient tenus de pour ce payer aucune Finance au proffit de Nous, &

de nos dits Hoires & Successeurs.

Laquelle Finance, pour les considerations dessusdits, & pour Dieu & en aulmonne, Nous en emplisians nostredite grace, leur avons donnés quittez & remise, donnons, quittons & remettons par ces dites presentes.

Si donnons & mandons à nos amez & feaulx les Gens de la Chambre de nos Comptes à Malines, qu'ils enregistrent & fassent enregistrer lesdits presentes en ladite Chambre de nos Comptes, & après procedent bien & deuement à la verification & interinement d'icelles. Et ce fait ils nos amez feaulx les Gens & Commis sur ce fait de nos Domaines & Finances & tous autres Nos Justiciers & Officiers qui ce regarde, fassent, souffrent & laissent lesdits Suplians de noz presente grace, Octroye, Congie, quitance, amortissement, ensemble de tout le contenu en lesdites presentes plainement & paisiblement joir & user, sans leur faire, mettre & donner, ne souffrir être fait, mis où donné ores ne ou tems avenir aucun destourbier ou empechement au contraire. Car ainsy Nous plait-il: non obstant les Ordonnances & restrictions par nous faites, de non donner ou mettre telles & semblables Finances que à don qui en soit fait, ne doie être obey ou au moins que pour la motie dont est, du serment & adstriction que on en l'observation & entretenement de nosdits Ordonnences soubs quelque forme de paroles qu'elles soient ou puissent être, lesdits Gens de nos Comptes & aultres nos Officiers qui ce regarde, Nous les avons dez maintenant pour lors & de lors pour maintenant en Nous obeissant au cas present tenus & tiendront quittes, absoulz & entierement deschargez envers Nous & quelconques autres Ordonnances ou Mandemens à ce contraires. Et affin que ce soit chose ferme & estable à toujours, nous avons fait mettre notre Seel à ce presentes, sauf en autres choses notre droit & l'autrui en toutes.

Données en nostre ville de St Omer au mois de Juillet, l'an de grace mil quatre cent soixante dix nœuf.

CAPUT CXXXV.

Narratio historica insolentiarum per plebem Tornacensem *commissarum festo SS. Innocentium, & diebus sequentibus, per violentam assumptionem fictitii cujusdam* Episcopi, *quem* Fatuorum *appellabant. Ob quos abusus tollendos, Decanus & Capitulum Tornacense ad auctoritatem supremæ Curiæ Parisiensis recurrerunt; & datæ sunt Litteræ inhibitoriæ anno* 1498, *nomine* Ludovici XII. *Franciæ Regis.*

Communicavit R. D. Watcant, Eccl. Torn. Canon.

OYZ par la grace de Dieu Roy France, au premier Huissier de nostre Parlement, ou nostre Sergent qui sur ce sera requis, salut.

De la partie de nos bien-amez les Doyen & Chappitre de l'Eglise de Tournay, & de Jean Parisiz *Prebtre Curé de la Cure & Eglise Paroiscial de la Magdelaine audit Tournay, Nous a esté exposé, que ou mois d'Avril mil* ɪvC. ɪvXX. *& noef lesdits du Chapitre Exposans, voyans & considerans les discordes insolences & derisions; criesmes & malefices; lesquels survenoient & se commettoient chacun an, depuis le premier jour des Innocens, jusques au premier Dimence d'après les Roys ensuivant, tant par plusieurs enfans des Bourgeois & aultres manans & habitans de la dite Ville de Tournay, comme aussi par plusieurs gens de l'Eglise, Prebtres, leurs suppotz subjectz & Beneficiez, en leur dicte Eglise, au moyen de l'Election & Erection qui se faisoit ledit jour des Innocents, d'un desdits Suppostz Prebtre & Beneficié en* Evesque des Fols;

Nota.

Et meismement ce qui avoit été fait par force & violence de la personne d'ung nommé Matthieu de Porta *Prebtre & Beneficié, par lesdits fils de Bourgeois & plusieurs autres manans de la dite Ville; lequel fut prins par force & violence en ladicte Eglise de Tournay, & fait de grands & enormes exces, vituperes & infamies, en grant irreverence de Dieu, des hommes, de toute l'Eglise;*

Et ou prejudice mespris & contemt des Saints Decrets aroient interjecté & relevé certain Appel, pour occasion de ce, en nostre dite Court, alencontre des Prevots & Jurez de nostre dicte Ville de Tournay, & dont le Proces pend encores indecis en nostre dicte Court, ou icelui Proces est appoincté au Conseil entre lesdictes Parties.

Et pour à ce remedier, & obvier à leur povoir, obtiendrent de feu nostre très-chier Seigneur & Frere le Roy CHARLES, que Dieu absoille, certaines Lettres de Provision, adreschant à nostre Bailly de Tournay & Tournesis, ou son Lieutenant:

Par vertu desquelles, & de la Commission émanée du Lieutenant de nostre-dict Bailly de Tournay, Philippe Billot *nostre Sergeant, ou mois de May ensuivant* ɪvXX. *dix, aroit fait commandement à Maistre* Pierre Grenier *& aultres lors Vicariotz & Habituez de la dicte Eglise, que dores-en-avant ils ne procedassent ou feissent proceder, à eslire, eriger ne instituer d'aulcun d'entre eux en l'Office de* l'Evec-

que des Fols, *& ne s'en entremeislent en aulcune maniere.*

Et pareils commandemens & deffences furent fais à plusieurs fils de bourgeois, manans & habitans de la-dite Ville de Tournay, & sur peine de cinquante Marcs d'or, que deres enavant ils ne travaillassent en corps ne en biens lesdits Gens d'Eglise, & ne se ingerassent à les provocquier ne constraindre à faire & erigier ledit Evecque des Fols.

Et pareils commandemens avoient été fais ausdits Prevots & Jurez, meismes qu'ils constraignissent leurs manans & subjets, à cesser dores en avant de faire tels ne semblables exploix, entreprinses travaulx ne molestations desdits Gens d'Eglise. Requerant assistance pour faire lesdits commandemens aux Bretesques de ladite Ville. A quoy respondirent, que c'estoit à eux à faire. Laquelle publication, ils firent ledit jour.

Et depuis le 27 *jour du mois de Decembre* IIIIXX. *dix-sept*, Olivier de Calonne *nostre Sergeant, à la Requeste desdits de Chappitre Exposans, auroit derechief mis à execution lesdittes Lettres, & fait les commandemens contenus en icelles, en parlant au Prevost de laditte ville & aultres Bourgeois & enfans de Bourgeois, manants & habitans d'icelle ville. A quoy firent response, qu'ils voloient obeyr, & par ce moyen lesdittes Lettres, Commandemens & deffences sont demourées executées, & en leur force & vertu.*

Mais ce non obstant, en venant directement contre lesdits Commandemens, inhibitions & deffenses, & les Proces pendans en notre ditte Court le 27 *jour de Decembre dernier passé quatrevingt dixhuit, environ l'heure de nouf à dix heures de nuyct, ung nommé* Jaques de L'arcq, *Mayeur des Eswardeurs & l'ung des quatre Chiefs de ladite ville*, Simon de Molin, *aliàs* le Prevost *Sergeant Bastonnier*, Guilbert de Meulles, *& plusieurs aultres desdits Bourgeois manans & habitans, feroient venus hurter impetueusement à la maison de Maistre* Paul de Landas, *Chanoine & Official de Tournay. Auquel hurtement ung nommé Messire* Pasquier le Pamê, *Prebtre Chappellain en ladite Eglise, serviteur dudit Official se leva de son lit & étant vestu de une saimple robe sur sa chemise, sans chausses ne solliers, vint à ladite porte demander aux dits hurteurs qu'ils vouloient. A quoi respondirent que nostre amé & feal Conseillier en nostre Court de Parlement Maitre* Pierre Pringnant *estoit arrivé à la porte de ladite ville, & qu'il estoit necessité, que son Maistre allast parler au Prevost de la dite ville, pour luy faire ouvrir la porte. Luy disant au surplus, qu'il avoit quelque chose à luy dire de secret. Lequel non pensant aulcun mal, mais pour subvenir à nostre dit Conseillier, ouvrit la ditte porte.*

Et incontinent lesdits Jaques de l'Arcq, *Mayeur*, Simon du Moulin, *Sergeant*, Guilbert de Meulles, *& plusieurs aultres en grand nombre prinrent ledit Messire* Pasquier, *Prebtre, au corps, & le tirerent ainsi mal vetu & chaussé qu'il estoit, hors de ladite maison, qu'ils le voloient faire* Evecque des Fols.

Et non obstant qu'il resistat de tout son povoir, cryant force & ayde, ils le contraingnirent par force & violence, aller avec eulx: le menerent au travers des neiges & gelées qui pour lors estoient grandes, en un cabaret & taverne, & illecq le firent garder toute la nuit.

Avec ce prindrent ung autre Chapellain de la dite Eglise, nommé Jaques Grault *Prebtre, ou Cymetiere de ladite Eglise de Tournay, & d'icelluy cymitiere le tirerent à force & violence, le menerent ou dit cabaret, à force & malgré luy.*

Aultres violences firent à un aultre Chapellain de ladite Eglise, nommé Gardanoir, *qui lors estoit couchié sur son lit & rompirent son huys, de fait & de force, en le transportant audit cabaret. Et pareillement à ung nommé* Andrieu de Leuse *Prebtre Chappellain de la dite Eglise, lequel aussi ils prindrent reanment & de fait couchié en son lit, & le transporterent audit cabaret.*

Ce que venu à la cognoissance desdits du Chappitre Exposants, le lendemain en suivant 28 *jour dudit mois, envoyerent par devers lesdits Prevost & Jurez aulcuns de leurs Deputez avec* Olivier de Calonne *nostre Sergeant, garny desdittes Lettres de provision, en leurs remonstrant lesdites violences, & que telles follies & outrages estoient prohibées, & deffences faittes à eulx meismes de ne les souffrir ne tollerer sur peine de cinquante Marcs d'or. Requerant qu'ils faissent cesser lesdites insolences & entreprinses, en faisant mettre à pleine delivrance les dessus-dits Chappellains & Habituez.*

Et par ledit de Calonne *Sergeant dessus dit fut derechief requis obéissance pour les dittes Lettres & Provision mettre à execution. Lesquels Prevotz & Jurez firent retenir lesdittes Letttres sans leur faire response, & cependant se dispercerent.*

A l'occasion de quoy lesdits Manants & habitans ne cesserent point en leurs dictes follies, insolences & malefices: mais en continuant de plus en plus se feroient derechief transportez en la maison de ung nommé Messire Artus le Roy *Prebtre Chappellain d'icelle Eglise, lequel disoit ses Heures: le prindrent reanment & de fait & le transporterent audit cabaret. Et après eurent fait promettre aux dits Messire* Pasquier, Grault, *&* De Leuze *qu'ils payeroient chacun ung escut pour leur raenchon, adfin d'echapper pour non estre* Evecque des Fols, *les menerent tous cinq ensemble, & chacun d'eulx à à force & malgré eulx aconstre & detenus par les bras, menerent par les rues à flambeaulx ardens eulx par force & contrainte, jecterent & nagerent d'eaues, & leur firent grans derisions, scandales, forces & violences, les detinrent toute la nuit, les transporterent par estunes & bourdeaulx à son de trompe, & au soir les ramenoient audit cabaret, en grand scandalle de*

de Dieu, de Presbitrise & de l'Eglise.

Ce que lesdits de Chappitre firent derechief monstrer aux dits Prevostz & Jurez, dont ils ne tinrent compte.

A ceste cause derechief envoyerent par devers eulx Messire Jehan Herreng Prebtre, ayant entre aultres choses toute la charge de faire sonner à heure deue les cloches en laditte Eglise de Tournay, & le Service Divin, pour leur remonstrer ce que dessus. Mais sitost qu'il fut arrivé prindrent ledit Herreng au corps, & à force le menerent avec ledit Gardanoir deux heures par la ville à son de trompe, & criant par tout l'Evecque des Fols a pris un Herreng.

Et depuis ou contempt de ce que Messire Jean Parisiz Curé de la Magdelaine avoit dit aux Clercs de l'Eglise de sa ditte Paroisse de ne sonner les Vespres en sa ditte Eglise, jusques à ce que la Grant & Mere Eglise eust sonné comme est de coustume de toutte anchienneté. Et après que la ditte Mere Eglise eust sonné, ledit Parisiz fist sonner, & aussi firent les aultres Paroisses. Et environ Magnificat vindrent ung nommé Nicolas de Fervaq, Jaques de l'Arc, & aultres en grand nombre, qui empecherent la perfection desdites Vespres & firent sonner lesdittes cloches, combien que lesdittes Vespres fussent dites.

Et leur remonstra ledit Parisiz les choses: au moyen de quoy ils conçeurent hayne à l'encontre de luy, dont Nicolas de St. Genois, lors Prevost d'icelle ville de Tournay, lequel souffrist & permist lesdites forces & violences, commanda à quatre Sergeants que s'ils trouvoient ledit Parisiz parmy les rues qu'ils le prinssent au corps & le meissent prisonnier. Et tellement le firent poursuir & guetter, que le Samedi ensuivant 5 Janvier veille des Roys, environ dix heures du matin, ledit Curé en venant de sa maison en ladicte Eglise de Tournay fut preins & saisi au corps par lesdicts Sergeans en plaine rue, villainement mené prisonnier en la porte Ferrain: jasoit qu'il ne soit subject ne justiciable desdicts Prevost & Jurez, mais soit subject auxdicts Doyen & Chapitre.

Duquel emprisonnement, detention de prison, reffus de le rendre & delivrer auxdicts de Chappitre, & aultres tors & griefs, lesdicts de Chappitre & aussi ledict Parisiz Curé dessusdict, auroient appellé une fois ou plusieurs, en adherant à la premiere, à Nous & à Nostre Court de Parlement comme de nullité, & s'aucuns sont ou estoient comme de faulx, mauvais, torchonniers, iniques & desraisonnables.

Nous te mandons & commettons par ces presentes, que ledit de St. Genois, Prevosts & Jurez, Sergeans & aultres qu'il appartiendra tu adjournes à certain & compettant jour ordinaire ou extraordinaire de nostre present Parlement ou de celluy advenir, non obstant que nostre present Parlement siée & que par adventure les parties ne soyent pas des jours dont l'on playdera lors, pour soustenir & deffendre les emprisonnemens, reffus, torts & griefs dessusdits, iceulx veoir corrigier, reparer & amender, se par raison estre le doibt, si non pour y proceder comme de raison.

Et intime & fay assavoir à parties adverses, qu'ils soyent audit jour, s'ils cuident que bon soyt & que ladicte cause d'Appel leur touche ou apparteingne en aulcune maniere. En leur faisant & à tous aultres qu'il appartiendra, inhibition & deffence de par Nous, sur certaines & grands peines à Nous à applicquier, que pendant ladite cause d'Appel, contre ne ou prejudice d'icelle, ne desdicts Appellants ils n'attemptent ou innovent, facent ou souffrent aucune chose estre faicte, attemptée ou innovée en aulcune maniere: mais tout ce que seroit fait, attempté ou innové au contraire, qu'ils le reparent & mettent sans delay au premier estat & deu.

Et avec ce mandons & commettons aulx Baillis de Vermandois, Amiens, Prevost de Beauquesne & de Monstroel, ou à leurs Lieutenants & chaqu'un d'eulx, & aussi à toy Huyssier ou Sergeant, que appellé avec toy Sergeant, ung Notaire ou Tabellion de Court Laye, ils se informent bien & dilligemment de & sur les exces, insolences, forces, violences, criemes & delicts, qui plus à plain te seront bailliez par escript, se mestier est.

Et laditte information renvoyent par devers nostre dicte Cour feablement close & Séellée pour icelle veue estre pourveu en la matiere, par prinse de corps, adjournements personnelz à l'encontre desdits delinquants, & aultrement selon l'exigence des cas, & que Nostre dicte Court verra estre à faire par raison.

En certifians souffissamment audit jour Nos Amez & Feaulx Conseilliers les Gens tenans ou qui tiendront nostre dit Parlement. Aux quels Nous mandons & expressement enjoignons, que aux Partyes oyes facent bon & bruef droict. Car ainsy Nous plaist-il estre fait: non obstant quelconques Lettres subrebtices à ce contraires. Mandons & commandons à tous nos Justiciers, Officiers, & subjects que à toy en ce faisant soyt obey.

Donné à Paris le 16 jour de Mars, l'an
de grace mil quatre-vingt dix-huit, & de nostre 1498.
Regne le premier. Ainsy subscript: par le Conseil, & soubsigné, Tenon.

In eodem MSS. sequitur Executio & Insinuatio supra-dictarum Litterarum facta Tornaci die 24 Martii 1498, ante Passcha, per *Colardum de Hanneron*, Apparitorem Regium & Curiæ Parisiensis, adversus Præpositum & Juratos urbis Tornacensis. Item Citatio personalis *Nicolai de S. Genois*, Toparchæ de Clerren, *Nicolai de Fervaeques*, actualis Præpositi Tornacensis, & ceterorum, de quibus supra, in diem 16 Maii 1499.

In fine adduntur sequentia: *Relief d'Appel, obtenu par le Chapitre: par le narré duquel se peuvent cognoistre les desordres, quy se commettoient en l'election de l'Evecque des Fols, qui se faisoit le jour des Innocens, & duroit jusques au Dimanche après les Roys. S'ensuivit le Con-*

cordat d'entre le Chapitre & la Ville, de l'an 1500, par lequel tel Evecque & son Election a esté abolie.

Eundem abusum in multis aliis Ecclesiis introductum, ab anno 1436 repressérat Concilium Basileense, Sess. XXI. his verbis.

„ Turpem illum abusum in quibusdam frequentatum Ecclesiis, quo certis anni celebrationibus nonnulli cum mitra, baculo ac vestibus pontificalibus, more Episcoporum benedicunt; alii ut Reges ac Duces induti, quod *Festum Fatuorum* vel *Innocentum*, seu *Puerorum*, in quibusdam regionibus nuncupatur; alii larvales & theatrales jocos, alii choreas & tripudia marium & mulierum facientes, homines ad spectacula & cachinnationes movent; alii comessationes & convivia ibidem præparant; hæc Sancta Synodus detestans, statuit & jubet Ordinariis &c. ne hæc aut similia ludibria. . . . exerceri amplius permittant; transgressoresque per Censuram Ecclesiasticam . . punire non negligant.

Vide Tom. VIII. Concil. general. Harduini pag. 1199. item Marloti Historiam Remensem Tom. II. pag. 769, ubi similem abusum in Ecclesiam Remensem irrepsisse & emendatum fuisse narrat.

De hujusmodi Episcopo, die Innocentium Cameraci instituto, narrat Molanus de Canonicis lib. 2. cap. 43. " In Cameracensi Ecclesia „ visus est, vacantem in mense Episcopi præbendam, quasi jure ad se devoluto conferre. „ Quam collationem beneficii verè magnifici, „ Reverendiss. Præsul, cum puer grato animo „ Magistrum suum bene de Ecclesia meritum „ nominasset, gratam & ratam habuit.

Prodiit anno 1741 hujus argumenti ac tituli liber. *Memoires pour servir à l'Histoire de la Fête des Foux* &c. Authore N. du Tilliot, Lausanæ in 4.

In Collectione Judiciorum Ecclesiæ de novis erroribus, authore Illustriss. *Argentræo* nuper Episcopo Tutelensi in Gallia, extat Tomo I. à pag. 241 ad 248 Epistola Facultatis Theologicæ Parisiensis ad universos Ecclesiæ Prælatos, exponens superstitiones & scandala è famoso *Festo Fatuorum* provenientia, quod ritui paganorum & infidelium æquiparatur.

CAPUT CXXXVI.

PHILIPPUS PULCHER, *Archidux Austriæ, dein Hispan. Rex, declarat anno 1501. Ecclesiasticos in Comitatu Hannoniæ exemptos ab oneribus & vectigalibus.*

Ex antiquo MS. Cons. Mechlin. communicavit D. Wynants Consil. Brab.

Copie des Lettres de l'Appointement fait par Monseigneur l'Archiduc d'une part, & les gens de l'estat du Clergie du Pays & Comté de Haynnau d'autre, touchant le proces, qui estoit pendant au grand Conseil entre le Procureur general de Mon-dit-Seigneur & lesdits de l'Eglise, mouvant à cause de l'Accord & contribution des Tailles & Aydes, qui se accordent & lievent en ladite Comté de Haynau. Par lequel Appointement iceulx de l'Eglise seront doresnavant affranchies desdites Tailles & Aydes, moiennant la somme de cincquante mil livres, de quarante gros: à paier en huit années, & employées au rachat du Domaine engagié audit Pays de Haynnau.

PHILIPPE par la grace de Dieu Archiduc d'Austrice, Duc de Bourgoingne, de Lothier, Braibant, de Stierie, de Carintie, de Carniole, de Lembourg, de Lucembourg, & de Geldres, Conte de Flandres, de Habsbourg, de Tirol, d'Artois, de Bourgoingne, Palatin de Haynnau, Lantgrave d'Elsace, Marquis de Bourgau & du Saint Empire, de Hollande, de Zeellande, de Ferrette, de Kiburg, de Namur & de Zuytphen, Conte Seigneur de Frise, des Marches d'Esclavonie, de Portenau, de Salins & de Malines, sçavoir faisons à tous presens & avenir;

Comme japieca certain proces ait esté intenté, en nostre grand Conseil, entre ceulx de l'Estat de l'Eglise & Clergie de nostre Pays & Conté de Haynnau, Demandeurs d'une part, & nostre Procureur general, aiant prins en main pour nous, d'autre, mouvant à cause de l'accord & contribution des tailles & aydes qui se accordent & lieuvent en nostre dit Pays de Haynnau, dont lesdits du Clergie ont maintenu & maintienent devoir estre quictes, francs, & exemps, pour les causes, & raisons, au long par eulx produites, & allegées;

Et nostre dit Procureur general au contraire, & que lesdits du Clergie de tel & si longtemps, qu'il n'est memoire du contraire, avoient tousjours acoustumé de avec les aultres des deux Estats dudit Pays accorder & contribuer pour ung tiers èsdits Aydes; ainsi que ces choses sont plus au long deduictes par ledit Proces; auquel Proces tant & si avant a esté procedé, qu'il est tout instruit & prest à jugier.

Or est ce, que après plusieurs journées & communications tenues, afin de sur ce trouver quelque bon moyen & appointement amiable, finalement par l'antre-parler d'aucuns bons & notables personnaiges, ont esté avisez, conceuz concludz par maniere d'Acort, transaction & appointement amiable, pour appaiser ledit different, certains Points & Articles, desquelz la teneur sensuit.

Ce sont le Points & Articles avisez & concludz par maniere d'acord, appointement amiable, & transaction, sur le differant & Proces pendant au grand Conseil de mon tresredoubté Seigneur Monseigneur l'Archiduc, estant

preſt à jugier, entre ceulx de l'Eſtat de l'Egliſe du Pay. de Hainnau, Impetrans & Demandeurs, d'une part, & le Procureur general de Mon-dit-Seigneur Deffendeur d'autre.

Premierement, eſt traictie & accordé, que leſdits de l'Eſtat de l'Egliſe de Hainnau, pour conſiderations de ce que pluſieurs parties du Domaine de Mon-dit-Seigneur en ſondit Pays de Hainnau ont, à cauſe de guerres paſſées & d'autres affaires neceſſaires, eſté par ci-devant & ſont encores vendues & engagées, racheteront dudit Domaine engaigé pour la ſomme de cinquante mil livres, de quarante gros monnoye de Flandres la livre, *pour une fois, & ce en dedens huit ans chacun an par egale portion.*

Et eſcherra le premier an & payement au
1502. *Noël l'an cincq cens & deux, à compter de la Reſurrection Noſtre Seigneur prochain venant. Et ſera ce que ainſi eſchera, chacun an après le terme eſcheu, employé ſi avant, qu'il ſe pourra extendre au rachat deſdits parties dudit Domaine engagié, comme dit eſt, telles que Mon-dit-Seigneur vouldra.*

Et moyenant ce, leſdits de l'Eſtat de l'Egliſe de Hainnau, tant ceulx qui y ſont reſidens & demeurans, comme ceulx qui y ſont adheritez & non demeurans, ne ſeront tenuz dereſnavant de contribuer avec les autres deux Eſtats du dit Pays, ne autrement, en maniere quelconque, es Aydes & tailles de Mon-dit-Seigneur; mais en ſeront & demeuront à toujours & a perpetuité quictes & exemps; *ſaulfs & reſerves ſeullement en cas permis de droit eſcript.*

Et afin qu'il ny ait faulte de cuellier & lever leſdits deniers, Mon-dit-Seigneur ordonnera & deputera tel Officier, ung ou pluſieurs, tel que leſdits du Clergie vouldront denommer, pour conſtraindre les deffaillans ou reffuſans à payer, moyennant ſallaire raiſonnable aux deſpens deſdits deffaillans; & paſſeront procuration irrevocable, Mon-dit-Seigneur & leſdits de l'Egliſe, pour ſupplier à noſtre Saint Pere, de vouloir conſentir, approuver, & aggréer les choſes deſſus dittes; oultre & pardeſſus, autant que meſtier eſt, abſouldre tous ceulx, qui par ci-devant ou de preſent à telle cauſe & occaſion pourroient avoir encouru les Cenſures, pour l'entretenement deſquels articles, en tant qu'ils, & chacun d'eulz peuvent touchier Mon-dit-Seigneur.

Iceluy Mon-dit-Seigneur, pour lui & ſes Hoirs, Contes & Conteſſes de Hainau, baillera & fera deſpeſchier ſes Lettres Patentes, en laz de ſoye & ſire verde, en bonne forme, auſdits de l'Eſtat de l'Egliſe, en dedans certain temps; leſquelles ſeront verifiées & interinées par ſon Treſorier general des Finances, par les Gens des Comptes à Lille, & enregiſtrées au Greffe dudit grand Conſeil, & en la Treſorie des Chartres dudit Pays; Et ſera ledit Proces par meſdits Seigneurs du grand Conſeil mis au neant;

Et pour ce que par leſdits articles, leſdits de l'Egliſe doivent faire pluſieurs choſes, dont eſt beſoing que Mon-dit-Seigneur ſoit aſſeuré, ils deuement aſſemblez bailleront leurs Lettres ès mains du Chancellier, & du conſentement de leurs Dioceſans, eſquelles ſeront auſſi inſerez leſdits Articles, par leſquelles ilz prometeront à Mon-dit-Seigneur, d'acomplir en tant que ce les peut touchier leſdits Articles, auſſi endedens le temps d'un mois prochain, venant à compter de la date des Lettres, qui ſur ce ſeront faictes & expediées.

Ainſi ſigné : PHILIPPE.

Nous les choſes deſſuſdittes conſiderées, ayans les poins & Articles deſſus inſerez pour agreable, & les veuillans de noſtre part, pour autant qu'il nous touche, entretenir & acomplir, ſelon leur forme & teneur, iceulx poins & Articles, & chaccun d'iceulx enſemble tout leur contenu, avons à grant & meure deliberation de Conſeil, pour Nous, nos Hoirs & Succeſſeurs Contes & Conteſſes de Haynnau, loé, gréé, conſermé, conſenti, ratiffié & approuvé; loons, greons, conſermons, conſentons, ratiffions & approuvons par ces preſentes; promettant, Octroyant, & accordant par icelles, de bonne foy & en parolle de Prince, pour Nous, noſdits Hoirs & Succeſſeurs, que leſdits poins & Articles & chacun d'yceulx, ſingulierement pour autant qu'il nous touche, Nous entretiendrons, garderons, & obſerverons, & ferons entretenir, garder, & obſerver entierement, inviolablement & à touſjours, par tous ceulx & celles qu'il appartiendra, ſans jamais faire, ou aller au contraire directement ou indirectement, en maniere quelconque.

Si avant toutefoys, que leſdits de l'Eſtat du Clergie de noſtre Pays de Haynnau fourniſſent & accompliſſent de leur part, ce que par leſdits Traictié & Articles ils ſont tenuz de faire, & accomplir, ſelon la forme, & teneur des Lettres, que pour ce ils Nous en ont Baillées, & delivrées; auſquelz du Clergie Nous avons auſſi promis, & promectons par ceſdits preſentes, leur faire baillier & delivrer quictance abſolute de la ſomme de cincquante mil livres *de prix & monnoye que deſſus, dont èſdits Articles eſt faicte mencion, touttes & quantesfois, qu'ils auront furni, & parpayé icelle ſomme; ſelon & par la maniere, qu'il eſt contenu, ès Articles.*

Laquelle quictance abſolute, voulons & ordonnons lors eſtre enregiſtrée & eſcripte au dos des Lettres deſdits du Clergie, pour leur plus grant acquit & deſcharge; renonçans quant aux choſes deſſus-dictes, a tous Droiz, Privilleges, Couſtumes; uſaiges; preſcriptions, & toutes autres exemptions, allegations, & proviſions quelzconques, dont l'on ſe pourroit aider, pour impugner, invalider ou debatre l'effect & entretiennement des poins & articles deſſus declariez, ou pour empeſchier l'execution d'iceulx en quelque maniere que ce ſoit; & meſmement au droit diſant, generale renunciation non

valoir, si le special ne precede :

Abolissant & mectant au neant par cesdits presentes le Proces sur ce institué & pendant indeciz en nostre grand Conseil, comme dessus est dit.

Si donnons en mandement à Nos tres chiers & feaulx les Chancellier & gens de nostre grand Conseil, grand Bailli de Haynnau, & Gens de Nostre Conseil à Mons, President & Gens de Nos Comptes à Lille, Tresorier general de Nos Finances, qu'ils, & chacun d'eulx, quant requis en seront, procedent bien deuement, & diligement, à la verification, & interinement de cesdits presentes, selon leur forme, & teneur; Et pour plus grant approbacion & seurté les facent enregistrer ès livres, & registres de Nostre-dit grant Conseil, de Nostre Chambre des Comptes à Lille, du Tresorier de Noz Chartres de Haynnau, & par tout ailleurs, où l'on a acoustumié enregistrer telles & semblables Chartres & Letres;

Et ce fait, ils, & tous Noz autres justiciers, Officiers, & subjectz quelzconques, presens & à venir, qui ce peut & pourra touchier & regarder, & chalcun d'eulx en droit foy, & si comme à luy appartiendra, facent & souffrent & laissent lesdits de l'Estat de l'Eglise & Clergié de nostredit Pays & Conté d'Haynnau, & tous autres cui ce regarde, de l'accord, appointement & transaction dessusdite, ensemble nostre presente confirmation, approbation, greation, Octroy, promesse, & de tout le contenu en cesdits presentes, & des Articles cy-dessus inserez & transcriptz, selon & par la maniere comme dit est, plainement & paisiblement entierement & perpetuelement joyr & user, sans ores, ne ou temps avenir leur faire mettre, ou donner aucun destourbier ou empeschement; au contraire en maniere quelconque, car ainsy nous plaist'il estre fait.

Non obstant quelconques Ordonnances, restriction, Mandemens ou deffences faictes ou faire au contraire;

Et pource que cesdits presentes l'on pourra avoir à faire en divers lieux, nous voulons, que au vidimus *d'icelles fait soubz Seel auctentique, ou à la Copie collationnée & signée par l'un de nos Secretaires, foy soit adjoustée, comme à ce present original;*

Et afin que ce soit chose ferme & estable à toujours, nous avons fait metre nostre Seel à ces presentes, sauls en toutes autres choses nostre Droit & l'autruy en toutes.

Donné en nostre ville de Bruxelles, où mois
1501. *de Decembre l'an de grace mil cincq cens & ung; ainsi signé sur le ploy :* par Monseigneur
Conseillers d'Etat & Privé. l'Archiduc;

Monsieur le Marquis de Bade; l'Archevesque de Besanchon; vous le Conte de Nassau, les Sires de Berges, du Fay, de Zevenberge, de Beersel, & de Veyre; les Prevosts de Louvain, de Malines, & d'Utrecht, Jeromme Lauwrin, Tresorier general des Finances, Maistre Gerard de Pleine, & plusjeurs autres presens; & du Secretaire Hanneton.

Collation est faicte, visa; *& au dos escript ce qui s'ensuyt.*

Le Tresorier general des Domainie & Finances de mon tres redoubté Seigneur, Monseigneur d'Archiduc d'Austriche, Duc de Bourgoigne, &c. Jeromme Lauwrin conssent entant que en luy est, que le contenu au blancq de ces presentes soit fait & acomply, selon sa forme & teneur, tout ainsi & par la maniere que icelluy Seigneur le veult, & mande estre fait par icelles; escript soubs le seing Manuel du dit Tresorier general le XVII. jour de Janvier l'an mil cincq cens & ung ainsi signé S. Lauwrin.

Encoires es escript audit doz ce qui s'ensuit; aujourd'huy XVIII. de Janvier l'an mil cincq cens & ung. Ces presentes ont esté enregistrées ou registre du Greffe du grant conseil, selon & ensuyvant le contenu d'icelles. fait à Malines les jour & an dessus-dits, ainsi signé J. de Longueville

Extrait de l'Avis donné par le grand Conseil à Malines l'an 1515 en reponce des Lettres de Charlequint, pour lors encore Archiduc d'Autriche, qui malgré le Placart precedent, avoit demandé un subside du Clergé de Hainaut, au sujet de sa joyeuse entrée.

NOtre tres redoubté Seigneur....... Plaise vous savoir, que nous avons ensuivant vos Lettres & commandement, visité l'appointement & accort fait avec l'Estat de l'Eglise par le feu Roy de Castille, leques Accord vous renvoions par cestes. Et si avons aussi visité les livres, & après communicqué par ensemble; & pour resolution, ne trouvons point, que de Droict escript, ès Aides qui s'accordent par les Estats dudit Pays à la Joyeuse & premiere entrée du Seigneur Prince, *les Gens de l'Estat de l'Eglise y sont tenus & censtreignables pour ung tiers, ou autre quote & portion, ne leurs biens aussi.*

Et quant à la raison, sur laquelle vous vous fondez par le contenu de vos dites Lettres; assavoir que les Gens d'Eglise de Haynnau, auparavant ledit Accord ont toujours contribué en ung tiers; elle ne nous semble (à correction) soutesnable, mesmes que par le contenu dudit Accort est par expres par icellui feu Roy pour lui & ses Successeurs renoncé & derogué à toutes Coustumes, usaiges & prescriptions, qui pourroient estre contre l'Eglise. Et sont les Gens de l'Eglise remis en matiere des Aides & Contributions en purs termes de Droit escript.

Nostre tres-redoubté Prince, plaise vous à deans Nous commander vos bons plaisirs, pour les accomplir &c.

Escript de Nostre Ville de Malines le XVIII. Decembre 1515.

C A-

CAPUT CXXXVII.

Statuta & Ordinata Regia data Bruxellis anno 1546 ad restaurandam Disciplinam Monasticam in Abbatia Dononiensi, *Nobilium Domicellarum, quæ olim erant sub Regula Sti. Benedicti, haud procul Valencenis, in Diœcesi Atrebatensi.*

Eues au Conseil Privé de l'Empereur les Informations n'agaire prinses par certain Commis de Sa Majesté en l'Abbaye & Monastere de Denain *de l'Ordre de St. Benoist, assis au Pays d'Ostrevant Diocese d'Arras, sur la vie, estat, conduite & conversation des Religieuses Abbesse & Convent dudict Monastere; ensemble la Requeste & doleance depuis presentée par ladite Abbesse, contre & au prejudice desdictes Religieuses, & les pieces* hinc indè *exhibées.*

Saditte Majesté desirant mettre bon ordre & police audict Monastere, pourveoir & obvier aux abus & inconveniens qui en pouroient sourdre & advenir, & reduire lesdictes Religieuses, Abbesse & Convent en bon accord, union & amitié par ensemble, a commis & deputé, commet & depute par cette Reverend *Pere en Dieu, l'Abbé de Marchiennes * pour (prins avecq luy le Suffragant d'Arras † qui est aussi Religieux) au nom & de par l'Evesque d'Arras Superieur immediat dudict Monastere, se transporter audict lieu de Denain, pour mettre ordre & pourveoir, que doresnavant les Statuts & Ordonnances de la Religion dudict Ordre soient mieux entretenus & observés, tant au regard de ladite Abbesse, que desdictes Religieuses, chascun en son endroict, & induire & persuader lesdictes Abbesse & Religieuses d'accepter la Reformation, du moins à ce que doresnavant lesdictes Religieuses vivent en commun, & soient entretenuës d'une bourse & au Refectoire commun, sans plus retenir leurs chambres, prebendes & traitemens particulieres.*

* Jacobus de Groote.
† Paschas. de Maupayez, Episc. Salubriensis, Ord. Prædicat.

En oultre, Sa Majesté desirant cependant pourveoir à ce que dessus, ordonne des-maintenant ausdictes Religieuses Abbesse & Convent, que par forme de provision, & jusques à ce que par Sa Majesté plus amplement de tout informée aultrement sera dict & ordonné, qu'ycelles Abbesse & Religieuses & chacunne d'ycelles en son endroict, observent, se reiglent & conduisent selon l'Ordonnance à elles donnée le 9 jour d'Apvril 1545 après Pasques, par les Official & Vicaires dudict Evesque, en tous ses points & Articles, dont par ceste n'est faicte aucune mention especiale au contraire, sans aucunement contrevenir, afin que sa Majesté n'ait cause aultrement y pourveoir.

Que la porte tirant sur les pretz ou jardins dudict Monastere, nonobstant ladicte Ordonnance, sera tenue clause & fermée, & que la clef d'icelle demeurera ès mains de la dicte Abbesse: affin que personne ne puist par icelle entrer, yssir ou wider, de jour ou de nuict, que du sceu congé ou licence de ladicte Abbesse.

Que les Religieuses anchiennes debiles & malades se pouront tenir en l'Eglise à part, en la Chapelle de St. Jean, que ladicte Abbesse fera à ce preparer; sans estre tenues de venir au chœur avecq les aultres Religieuses, quand elles seront si anchiennes & debilitées, qu'elles ne pouront bonnement faire ne observer les Ceremonies accoutumées, comme les autres Religieuses font audict Chœur. Saulf toutesfois qu'icelles Religieuses, debvront preallablement donner à cognoitre leur état & debilité à ladicte Abbesse; afin d'obtenir congé de ce pouvoir faire: à quoy aussi ladicte Abbesse sera tenue condescendre, si elle voit ou cognoit, qu'il se fait sans fraude.

Que ladicte Abbesse sera tenue soy purger par serment pardevant ledit Prelat commis par Sadicte Majesté, & ledit Suffragant, si elle a sous elle aultre clef du coffre, auquel est enclos le Seel de ladicte Eglise & Monastere; qu'elle ne

baille & laisse es mains des autres Religieuses, pour eviter suspicion.

Que ladicte Abbesse, en deans six semaines prochainement venants, sera tenue à son Receveur faire rendre ses comptes depuis le mois de Septembre 1540 jusques à present.

Et que esdicts comptes soient specifiez tant en recepte que en mises, tous les biens & revenus dudit Monastere, tant de ce que particulierement a été receu & payé par ladicte Abbesse; que de tous autres biens; & ce en presence & à ce appellés deux ou trois des plus apparentes & entendues desdictes Religieuses au nom dudit Convent.

Oultre & par dessus aucuns des principaux amis & bienveillans dudit Monastere, au quartier d'illecq, eulx entendans au fait des comptes. Et que doresnavant les Comptes dudit Monastere se feront en la même forme & maniere & chacun an au bout de trois mois, après de l'expiration de l'année.

Que la porte de devant dudit Monastere sera ouverte par jour, afin que lesdictes Religieuses se puissent faire pourveoir par leurs meschines ou servantes, de ce que leur est necessaire, excepté ès heures & temps, que ladicte Abbesse disnera ou soupera; que lors les clefs d'icelle porte seront gardées & mises ès mains de ladite Abbesse, afin que personne ne puest entrer ni wider sans son sceu & consentement.

Que ladicte Abbesse sera inventorier en presence de la Prieuse & trois ou quatre des plus anciennes desdictes Religieuses tous les Privileges, Lettres, Tittres & enseignemens dudit Monastere; & après les remettre en un coffre avec l'original dudit Inventaire, en recevant copie authenticque d'iceluy Inventaire & laissera une des clefs es mains de la Prieuse & de l'une des plus anchiennes; lequel coffre sera mis & gardé en la Threforie, avecq les joiaux dudit Monastere, sans pouvoir avoir accès à icelui coffre, sans à ce appeller lesdictes autres Religieuses, qui garderont aucunnes desdictes clefs.

Que ladicte Abbesse se pourverra endedans un mois prochainnement venant, d'un troisieme Chapellain de bonne & honneste vie & conversation, pour ayder à celebrer les Messes & Service divin, selon que d'ancienneté y ont été faites & celebrées.

Que ladicte Abbesse ne poura doresnavant tenir banquets ou convives avecq gens laiz venans de dehors, sans appeller en sa compagnie du moins deux desdictes Religieuses.

Que ladicte Abbesse ne poura doresnavant intenter ou emprendre aucuns procés, soit pardevant Juges Ecclesiastiques ou seculiers; sans sur ce oyir & appeller aucunnes des plus anciennes & entendues desdictes Religieuses; & sans sur ce preallablement prendre advis avecq gens lettrés & experts en fait de justice & praticque.

Que doresnavant lesdictes Religieuses ne pourront aller hors de leur Cloistre, pour quelque cause ou occasion qu'il pouroit advenir, sans premierement avoir congé de licence de ladicte Abbesse.

Que pareillement lesdictes Religieuses feront honneur & reverence à ladicte Abbesse, & luy obéiront, selon que à l'état de Religion appartient, sans rebeller ou l'injurier de faict ou par parolles de ancune maniere, sur paine d'être incarcerées & aultrement punies, selon leur desobeissance, rebellion, ou irreverence, ou d'estre renvoiées & translatées en aultres Monasteres.

Et moiennant ce que dessus, tous procès intentés & pendans quelque part que ce soit, entre elles ou ladicte Abbesse, & l'Evesque d'Arras, demeureront sopis, le tout par provision & jusques à ce que partyes plus amplement ouyes & le besoigne desdits Commis & Suffragant veu, par la dicte Majesté autrement sera ordonné.

Ainsi fait & ordonné en la Ville de Bins le XII. jour de May l'an M.D. XLVI.

CAPUT CXXXVIII.

CAROLUS V. *Imperator Privilegia omnia Abbatissæ & Capituli utriusque Sexûs, Ecclesiæ Stæ. Gertrudis Nivellensis in Gallo-Brabantia confirmat, anno* 1549.

Communicavit Ampliss. D. Hovinck Archipbr. Mechlin.

AROLUS QUINTUS, divinâ favente clementiâ Romanorum Imperator Augustus ac Rex Germaniæ, Hispaniarum &c. ad perpetuam rei memoriam. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium universis, quomodo inter Rei-publicæ curas, quibus animus noster quotidianâ sollicitudine pro subditorum salute distrahitur, ad illud præcipuè curas cogitationesque nostras convertimus, ac sedulum destinamus affectum, qualiter venerandas Ecclesias & personas Ecclesiasticas cœlestis Imperatoris obsequio mancipatas, piis auxiliis protegamus, earumque jura & libertates continuo favore benigniter foveamus, nunc vero pro qualitate temporum veteres Imperialis authoritatis nostræ munimine corroborando, stabiliendo & renovando.

Adriana de S. Omer, dicta de Moerbeecke.

Itaque cum pro parte Venerabilis nostræ & Imperii Sacri Principis N. Abbatissæ sæcularis Ecclesiæ S. Gertrudis Nivellensis, Leodiensis Diœcesis, nec non honorabilium, devotorum, nobis dilectorum Præpositi, Decani & Capituli Domicellarum utriusque sexûs; ejusdem Ecclesię suppliciter â Nobis petitum sit, ut ipsis, & dictæ Ecclesię S. Gertrudis, ac Successoribus suis, universa & singula Privilegia ac Litteras, nec non sua bona, Donationes, possessiones, largitiones, jura, gratias, libertates & immunitates, cessiones, concessiones, telonia, jurisdictiones, judicia alta & bassa, fundos, villas, oppida, castra, homines, prædia, curias, molendina, agros atque sylvas, Prædecessoribus suis ac ipsis & Ecclesiæ suæ prædictæ, à celebris memoriæ Romanorum Imperatoribus & Regibus; nostris Prædecessoribus, ac aliis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, nobilibus, militibus, clientibus, communitatibus, data & concessa, ac facta & factas;

Nec non eorum & earum bona quæcumque alia, ubicumque consistentia, cum omnibus eorum pertinentiis, quibuscumque etiam specialibus designari possint nominibus & vocabulis, & eorum observantias & consuetudines laudabiles, atque emptiones & contractus approbare, ratificare, innovare, de innatâ Nobis clementiâ gratiosiùs dignaremur.

Nos igitur hujusmodi supplicationibus benigniùs annuentes, ad laudem & honorem Dei omnipotentis, ac Intemeratæ ejus Genetricis Virginis Mariæ ac S. Gertrudis, considerantes etiam multiplicia virtutum merita, nec non immotam Fidei & devotionis constantiam, quibus præfata Abbatissa & Capitulum Nobis & sacro Imperio placêre studuerunt, & ferventiùs placêre studêre poterunt in futurum, animo deliberato, non per errorem, sed sano Principum Comitum Baronum ac Nobilium nostrorum & Imperii fidelium accedente consilio, de certa nostra scientiâ & plenitudine Cæsareæ potestatis, præfatæ Abbatissæ, Capitulo & Ecclesiæ S. Gertrudis Nivellensis & Successoribus suis, universa & singula sua Privilegia, Litteras authenticas, Scripturas,

Nec non prætactas Donationes, bona, possessiones, largitiones, jura, gratias, libertates, immunitates, possessiones, cessiones, concessiones, telonia, jurisdictiones, judicia alta & bassa, feuda, villas, oppida, castra, homines, prædia, curias, molendina, agros & silvas, Prædecessoribus à præfatis Romanorum Imperatoribus nostris Prædecessoribus augustæ memoriæ, ac nobis, nec non ab aliis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, communitatibus & aliis quibuscumque Christi fidelibus data & concessa ac tacta & factas;

Nec non earum & eorum bona alia, quæcumque & ubicumque existentia, & quibusvis valeant etiam nominibus nuncupari, & laudabiles suas Consuetudines & observantias, emptiones & contractus in quorum justis possessione & titulo sunt, & prout in eorum metis & limitibus circumferentialiter sunt distincta, cum eorum omnium pertinentiis, in omnibus & singulis ipsorum punctis, clausulis, scientiis & tenoribus, ac si de verbo ad verbum eorum & earum omnium tenores distinctè & seriatim præsentibus forent inserti, approbavimus, ratificavimus, innovavimus, gratiosè approbamus, ratificamus, innovamus, authorizamus de novo, concedimus, & tenore præsentium, Auctoritate prædictâ benigniùs confirmamus.

Decernendo & expressè volentes, eos, eas & ea obtinêre roboris firmitatem; quod-

que eadem Abbatissa idem Decanus & Capitulum, & Ecclesia præfata Nivellensis eisdem uti & gaudere debeant & possint pacificè & quieté impedimentis quibuslibet procul motis. Supplentes nihilominus omnes defectus, si qui in præmissis, ex defectu verborum, sententiarum, solemnitatis omissæ, obscuritate verborum aut aliâ quavis occasione viderentur admissi, de plenitudine Romanæ Imperatoriæ authoritatis.

Inhibemus igitur universis & singulis, Principibus, Ecclesiasticis & sæcularibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Proceribus, Nobilibus, Militibus, clientibus, Advocatis, officialibus quibuscumque, Proconsulibus, Consulibus & Communitatibus quarumcumque Civitatum, oppidorum, villarum & locorum, & Rectoribus eorumdem cæterisque nostris & Imperii Sacri subditis & fidelibus, Authoritate Imperiali per præsentes, ne supra-dictos Abbatissam, Decanum & Capitulum & eorum Successores, & Ecclesiam Nivellensem, in supradictis suis gratiis, libertatibus, Juribus, Privilegiis, bonis & hominibus, nostrâque præsenti Confirmatione, & ipsorum effectu impediant, perturbent, molestent vel inquietent, aut ipsos impediri perturbari, molestari vel inquietari, quocumque quæsito colore, permittant. Quin potius ipsos & ipsas in præmissis manuteneant nostro & Imperii sacro nomine fideliter, & defendant, sub indignationis nostræ & Imperii sacri pœnâ gravissimâ. Et quatenus pœnas etiam in Privilegiis earundem Ecclesiæ & Abbatissæ Capituli Nivellensis expressas, nec non pœnam ducentarum Marcharum Auri voluerint aliàs evitare, quas quilibet contra faciens, toties quoties contra factum fuerit, se noverit eo ipso incurrisse: quarum medietatem Imperiali Ærario sive fisco, residuam vero partem dictis Abbatissæ, Capitulo & Ecclesię, & eorum Successoribus irremissibiliter decernimus applicandam, harum testimonio Litterarum manu nostrâ subscriptarum, & Sigilli nostri Cæsarei appensione munitarum.

Datum in oppido nostro Bruxellensi, die 27 Mensis Novembris anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo nono, Imperii nostri trigesimo, & Regnorum nostrorum trigesimo quarto. Signatum: CAROLUS.

CAPUT CXXXIX.

Epistola S. P. IGNATII DE LOYOLA, *hispanice scripta ad* PHILIPPUM II. *Hispan. Regem anno* 1555, *quâ commendat nascentem Societatem* JESU, *rogatque ut Rex eam in Belgium recipiat.*

S. C. R. M. La suma gracia y amor eterno de Christo nuestro Señor salute y visite à V. M. con sus santissimos dones y gracias espirituales. Haviendose aqui entendido la renonciacion que la Magestad del Emperor nuestro Señor ha hecho delas tierras de la baxa Alemaña, y de los otros Estados de por aca à V. M. recibimos todos sus siervos mucha consolacion enel Señor nuestro, asi porel santo exemplo que eneste caso ha dado su Magestad Imperial, como por lo que esperamos que la divina bondad sera servida estando los dichos Estados en las manos de V. M., y asi continuamente en nuestras pobres oraciones y Sacrificios se lo supplicamos. Y porque no solamente enesto mas en todo lo de mas que nuestra baxeza pudiere deseamos conforme à la obligacion que tenemos, servir con todos nuestras fuerças à V. M. enel Señor nuestro, y nos persuadimos que seria para su servicio y para el de V. M. que algunos desta nuestra minima Compañia, dela misma Nacion y lengua empleassen el caudal que nuestro Señor les ha comunicado enesas partes baxas, las quales por la vecindad y comunicacion de la Alemaña son mas aparesadas que otras à recebir daño en offensa de nuestro Señor y deservicio de V. M., me ha parezido enel mismo Señor nuestro de embiar à Maestro *Ribadeneira*, que dara esta à V. M. y le dira las causas que para sentir esto tenemos.

Para que si despues V. M. juzgare ser ansi, servicio de Dios nuestro Señor, y suyo se diñe tomar, esta su minima Compañia de baxo desus alas y amparo enesas partes, asi ha sido servido de hazerlo en las otras, y le otorgue licencia de poder tenir Collegios enesas tierras, para que asi como en los otros Reynos y Estados de V. M. emplea el pequeño talento, que nuestro Señor le ha dado en provecho de las animas, asi enesas partes mas necessitadas pueda offreçer à V. M. el servicio que le deve para gloria de Dios nuestro Creador y Señor, y beneficio de los pueblos que el ha puesto en las manos de V. M. como mas largamente lo entendera V. M. del dicho *Ribadeneira*, al qual sera servido dar la misma fè y creencia, que ami propria persona, y con esto ceso supplicado à Dios nuestro Señor, à totos nos de su gracia cuplida, para que su

su santissima voluntad sintamos, y aquella enteramente la cumplamos.

De Roma 23 de Octubre de M.D.L.V. d. V. M.d Humillimo y perpetuo siervo enel Señor nuestro, IGNATIO.

Superscriptio : Ala S. C. R. M. del Rey de Ingleterra y Principe de España mi S.or enel S.or nostro &c.

Ita excerpsi ex Autographo S. P. Ignatii manu subsignato, quod præ manibus habui Mechliniæ. Extat latinè versum in Imagine primi Sæculi S. J. pag. 737.

Ipsum sanctum Ignatium in Belgio moratum fuisse, præsertim Brugis atque Antverpiæ, narrat idem liber pag. 854. Primum Collegium erectum Lovanii, secundum Antverpiæ, tertium Brugis &c. pag. 743.

P. Petrus Ribadeneira, Toletanus (de quo in hac Epistola) à S. Ignatio, ante confirmatam Societatem receptus, magnum extitit ejusdem ornamentum, neque solum Theologus, sed Historicus, ac Bibliothecæ Scriptorum S. J. primus compilator. Obiit Matriti Kal. Octobr. 1611 ætatis 84 initæ Societatis 71.

CAPUT CXL.

CAROLUS à LOTHARINGIA, *S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Remensis, Authoritate Metropolitana transfert Canonicos deletæ Urbis & Ecclesiæ Episcopalis* Morinensis, *in Ecclesiam Abbatialem* S. Wulmari, *Ordinis S. Augustini, Urbis* Boloniensis, *anno* 1553.

Communicavit R. D. Luto, Presbyter Calcensis.

CAROLUS Tituli Sanctæ Ceciliæ Presbyter Cardinalis de Lotharingiâ Archiepiscopus Dux Remensis, primus Par Franciæ, Sanctæque Sedis Apostolicæ Legatus natus.

Cum paucis abhinc mensibus, collecto instructoque non parvo exercitu CAROLUS V. Imperator Morinum urbem, vulgo Teroanam vocatam, obsederit, eamque obsidione longâ jam fractam, Dei voluntate ac judicio expugnaverit & diripuerit, sic ut cives omnes, maximè vero Sacerdotes, & qui Ordinis sunt Ecclesiastici, urbe & sedibus, focis & aris pulsi, errare vagarique cogantur, ac novas sedes patriâ procul ad habitandum inquirere.

Quâ quidem calamitate commoti ejusdem urbis Canonici, Sede Episcopatûs per obitum Reverendi in Christo Fratris Francisci de Crequi vacante, Nos tanquam Superiorem Metropolitanum adiere, ultro testati sunt, se votis .... exoptare, non solum in precibus & officio, ut mos illis erat, in Ecclesiâ Morinensi perseverare, sed etiam multis eam partibus augere, solitoque sæpius repetere. Quibus aliquando flexus Deus optimus maximus delictorum immemor, omni positâ irâ, pacis vinculo validissimo Christianorum Principum vinciat & colligat corda, quo in quiete & pacis otio procul ab hoc strepitu & horrore bellorum, in Spiritu & veritate laudes illi canere & gratias agere quas possumus valeamus.

Quod quidem ut præstare possint, à nobis suppliciter expostulaverunt, ut ipsis in aliquâ parte Regni locum idoneum habitationemque assignemus & provideamus, ubi eo affectu & pietate quam præ se ferunt in laudem Domini & utilitatem Reipublicæ pio muneri officiisque divinis satisfacere queant.

Hinc est, quod Nos misericordia & charitate commoti, afflictos consolari cupientes, supradictos cum Clero Canonicos Morinenses, tanquam Matricem & Cathedralem Ecclesiam, post longam deliberationem, maturo consilio, authoritate Superioris & Metropolitani quâ fungimur in hâc parte, è sede & urbe Morinensi Bononiam transtulimus, & præsentium tenore transferimus.

Eâdem authoritate mandantes, venerabilibus fratribus nostris Abbati, Conventui, & Religiosis Monasterii Sancti Vulmari Boloniæ, ut illis domos, templum, locum idoneum ad habitandum, idque gratis, quemadmodum sibi in tali excidio provideri cuperent, commodent & concedant, ut illic divinis inservientes officiis & precibus, ut antea consueverant Morini, permaneant interea, dum rei melioris occasio, aut pacis conditio potior obtigerit, vel authoritate Apostolicâ & nostrâ aliud eorum causâ definitum decretumque fuerit. In cujus testimonium præsentes Litteras manu nostrâ subscripsimus.

Datum Compendii Suessionis Diœcesis, anno 1553. die 14 Julii. Signatum: CAROLUS.

Confer cum his, quæ de eadem destructione Morinensis Ecclesiæ habentur Tomo III. horum Diplom. Belgic. à pag. 232. ad 236. Item quæ referentur inferiùs, Acta inter Commissarios Regum Hispaniæ & Galliæ, pro separatione bonorum & limitum Ecclesiæ Morinensis.

CAPUT CXLI.

Sententia Cardinalis CAROLI à LOTHARINGIA, *Archiepiscopi Remensis, contra septem Canonicos Cathedralis Ecclesiæ excisæ Urbis* Morinensis, *qui in Ecclesia B. M. V.* Audomaropoli *residebant; quibus mandat anno* 1556. *sub pœna Excommunicationis, ut ad Civitatem* Boloniensem *se transferant, ibique se suis Confratribus conjungant.*

AROLUS miseratione divinâ Tituli S. Apollinaris sacro-sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis de Lotharingiâ nuncupatus, Archiepiscopus Dux Remensis, Primus Par Franciæ, Sanctæque Sedis Apostolicæ Legatus natus, Judex in hâc parte Autoritate Metropolitanâ Superior immediatus, universis & singulis Presbyteris, Curatis & non Curatis, Vicariis, Notariis, Clericis & apparitoribus per Provinciam nostram Remensem ubilibet constitutis, ad quem, seu quos nostræ præsentes Litteræ pervenerint exequendæ, salutem in Domino.

Cum ita sit, quod incontinenti post capturam, destructionem, & ruinam Villæ & Civitatis Morinensis, Sede Episcopali Morinensi vacante, & Ecclesiâ Morinensi Pastore destitutâ, nos tamquam Metropolitanus & Superior immediatus ad causam dicti nostri Remensis Archiepiscopatûs, Decanum, Canonicos & Capitulum Ecclesiæ Morinensis, Pastore & loco destitutos, ordinaverimus & eis injunxerimus ire in Villam Boloniæ dictæ Diœcesis Morinensis, & ibidem residere, Deoque famulari, divinaque servitia & officia facere & celebrare, quod nobis ex parte dictorum Decani, Canonicorum, & Capituli dictæ Ecclesiæ Morinensis fuerat expositum.

Quod quamvis ipsi nostram Ordinationem & injunctionem de & super hoc eis factam insequendo & illi obediendo sese ad dictam Villam transtulerint, existente loco quidem per Nos eis statuto & stabilito, residentiam fecerunt, ac adhuc faciunt, Deo famulantes & Servitia atque Officia divina facientes, aliaque onera supportantes ad quæ ratione suæ Ecclesiæ prædictæ tenentur, & prout in dictâ Ecclesiâ Morinensi facere consueverant;

Sint tamen nonnulli de dictæ Ecclesiæ Morinensis Canonicis numero pauci, usque ad septem vel octo dumtaxat, videlicet Domni Magistri *Philippus Niger* Archidiaconus, *Ludovicus Militis* Thesaurarius, *Philippus de l'Espinoy*, *Joannes Capperon*, *Warnerius Deliteville*, *Amandus Desgretz*, *Guillelmus de Croix*, qui propriâ, saltem indebitâ, aut alia nescitur quâ autoritate, distulerint, & differunt ad dictam Villam Boloniæ secundum nostram Ordinationem se transferre, pro ibidem residendo divinisque interessendo, & suorum beneficiorum debitum faciendo.

Immo alium locum, videlicet Ecclesiam Sancti Audomari in Villa Sancti Audomari sibi elegerint, & ibidem resident & habitant, ac redditus & proventus dictæ Ecclesiæ Morinensis impedire & ad se usurpare præsumunt, in grande dictorum Decani & Capituli ac Canonicorum dictæ Ecclesiæ Morinensis in eâdem Villâ Boloniæ residentium, & longe Majorem & Saniorem partem Canonicorum Habituatorum & Suppositorum ejusdem Ecclesiæ Morinensis facientium, gravamen, onus, præjudicium & detrimentum.

Quapropter nobis fuit pro parte eorumdem Decani, Canonicorum, & Capituli humiliter supplicatum, quatenus eis super hoc de Juris & Justitię opportuno remedio providere dignaremur.

Hinc est, quod Nos hujusmodi supplicationi tamquam justæ annuentes, ac volentes, ut tenemur, dictam Ecclesiam Morinensem & ejus personas ad unitatem reducere, & illius divisionem impedire; & quia æquum est ut minor pars majori cedat, ne in eâdem Ecclesiâ generetur confusio, Vobis & vestrûm cuilibet in solidum, Autoritate Metropolitanâ & superiore quâ fungimur in hâc parte, committimus & mandamus sic subditis, & eos requirimus & rogamus, quatenus ad instantiam dictorum Decani, Canonicorum & Capituli Supplicantium, moneatis autoritate nostra primo, secundo, tertio, & peremptoriè, imo cum monitione Canonicâ & peremptoriâ, pro omnibus, præfatos *Niger* Archidiaconum, *Militis* Thesaurarium, *de l'Espinoy*, *Capperon*, *Delitteville Desgretz*, & *de Croix*, dictæ Ecclesiæ Morinensis Canonicos, loquendo ad eorum proprias personas (si commodè & tuto fieri possit,) sin autem, per affixionem & dimissionem Copiæ præsentium valvis suorum domiciliorum vel dictæ Ecclesiæ Sancti Audomari in Sancto Audomaro, aut aliàs debitè, taliter quod tenor & executio præsentium possit

ad illorum notitiam verisimiliter pervenire; Quatenus ipsi & eorum quilibet infra unum mensem proximum, post hujusmodi monitionem eis & eorum cuilibet factam & notificatam computandum, sese transferant ad dictam Villam de Boloniâ & ibi residentiam faciant, divinisque insistant, & deserviant cum dictis Supplicantibus, & debitum suorum Beneficiorum faciant ut teneantur, & hoc sub pœnâ suspensionis à divinis;

Et in casum non paritionis aut rebellionis, Sententiâ Excommunicationis, quam & quas Nos, Autoritate prædictâ, in ipsos & eorum quemlibet termino prædicto prius lapso promulgabimus & proferemus; nisi tamen ipsi sic moniti id facere contradixerint & ad hoc se opposuerint. Quo casu scilicet contradictionis & oppositionis, citetis eosdem Opponentes & eorum quemlibet Remis coram Nobis seu altero Officialium nostrorum in nostro Palatio Archiepiscopali Remensi ad diem ultimam prædicti mensis, à die executionis præsentium computando; nisi causas suæ contradictionis & oppositionis, si quas efficaces habeant, dicere & allegare voluerint, dicturos & allegaturos; sin autem, visuros & & audituros nostram hujusmodi monitionem suum effectum sortiri debere dici & declarari dictis Supplicantibus instantibus & requirentibus, vel aliter cum eisdem Supplicantibus super his de jure responsuros & juri parituros. Quo facto nostras hujusmodi Litteras reddite debitæ executioni.

Datum & actum in Monasterio nostro majori S. Martini prope Turon. sub Sigillo nostro & signo Secretarii nostri, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, die vero sextâ mensis Aprilis post Pascha. Sign. *Breton.* Infra. CAROLUS.

Et inferius: per Illustrissimum & Reverendissimum Cardinalem à Lotaringiâ Archiepiscopum Ducem Remensem & Metropolitanum supradictum: Reverendis Dominis Stephano Sallemant Abbate de Calvomonte & Nicolao Prevost Priore Prioratûs de Meulan, Domini nostri Regis Consiliariis præsentibus.

Canonici hoc Diplomate memorati, & Philippo II. Hispaniarum Regi adhærentes, fuere sequentes.

PHILIPPUS NIGRI, Morino-Boloniensis, Archidiaconus, qui & Decanus S. Gudilæ Bruxellis, Præpositus S. Pharaildis Gandavi &c. Sanctioris Senatûs Regii Consiliarius, demum primus Episcopus Antverpiensium Obiit ante consecrationem Bruxellis, 4 Januarii 1563, stylo Romano.

LUDOVICUS MILITIS, aliàs *le Chevalier*, Thesaurarius, dein primus Archidiaconus Major in Ecclesia Audomarensi. Decessit 14 Augusti 1579.

PHILIPPUS DE L'EPINOY, Nigri nepos, fuit etiam Decanus Ecclesię S. Rumoldi Mechliniæ, ibique in Majore Senatu Regio Consil. Ecclesiast. Præmaturo fato abreptus die 19 Julii 1557.

JOANNES CAPPERON, paulò post obiit. Prębenda ejus cessit Iprensibus.

WALTHERUS DE LITTEVILLE. AMANDUS DESGRETZ, non diu superviexerunt; vel saltem resignarunt.

GUILIELMUS DE CROIX, fuit dein primus Thesaurarius in Ecclesia Cathedrali Iprensi; ubi obiit 6 Novembris 1583.

CAPUT CXLII.

HENRICUS II. *Galliæ Rex, Abbatiam B. M. V.* Boloniæ *ad Mare, Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, concedit & unit anno* 1557. *Decano & Canonicis excisæ Urbis & Ecclesiæ* Morinensis; *quæ paulo post à* S. PIO V. *Pontifice Max. in Cathedralem seu Episcopalem Sedem evecta fuit.* A. 1566. Vide Bullam T. II. Diplom. Belgic. p. 1102.

Communicatum ut supra.

ENRY, par la grace de Dieu Roy de France, au Seneschal de Boulonnois ou son Lieutenant salut. Comme par devant par nos Lettres Patentes en datte du 30. Octobre 1557. nous eussions ordonné aux Doyen, Chanoines & Chapitre de l'Eglise de Thérouenne eux retirer en l'Abbaye de S. Vilmer en nostre Ville de Boulogne, & advenant le trespas de Messire Jean de Rebinghes Abbé de l'Abbaye de Nostre Dame de Boulogne, ayant esgard à la ruine advenue dudict Thérouenne, & pour supporter les Chanoines dudict lieu, avons deliberé faire Union d'icelle Abbaye rendue au Corps des Chanoines & Chapitre de Thérouenne, & de ce aurions écrit à nostre S. Pere le Pape; & pour reduire les Religieux de N. D. de Boulogne Reguliers en Secularité; pour eux ensemblement faire le Service divin.

Et cependant aurions commis à l'administration des fruicts & revenus de ladite Abbaye deux des Chanoines dudict Chapitre de Thérouenne & deux des Religieux d'icelle Abbaye, & fait Reglement

entr'eux.

Et pour ce que les expeditions pourroient estre longues, & à ce que le Service divin puisse estre fait & celebré par ledict Chapitre de Théroüenne & les Religieux de la dicte Abbaye ensemblement, & qu'il puisse avoir commodité de ce faire, voulons & ordonnons, que dez apresent tous Chanoines & Chapitre soient & entrent en la dicte Abbaye pour continuer le Service divin, & faire administrations des fruicts, selon qu'avons ordonné.

Pour ces causes & autres considerations à ce nous mouvant, vous mandons & commettons par ces presentes Lettres, que suivant nostre intention vous ayez à mettre & installer iceux Chanoines & Chapitre d'icelle Théroüenne en Maison d'icelle Abbaye de Nostre Dame de Boulogne, avec les Religieux d'icelle, pour y loger & demeurer, à ce que le Service divin puisse estre faict en ladicte Abbaye & administré le revenu sous lesdicts quatre nommés selon le Reglement qu'auparavant en a esté faict, & en attendant que l'Union soit recouvert de toute maniere, en contraignant à ce faire & souffrir tous ceux qu'il appartiendra; & qui pour ce seront à contraindre par toute voye deüe & raisonnable; non obstant & sans prejudice de . . . . . . ne voulons estre differé.

Donné à Paris le dernier Decembre M. D. LVII. & de nostre Regne le XI. Signé Laubespine.

Deletis Morinis, Canonici Cathedralis Ecclesiæ Monasterium S. Vulmari de Boloniâ adeuntes die 28. Octobris 1553. ibi statim elegerunt Vicarios Generales Philippum de Senlis & Carolum Pecquet ad regendam Diœcesim, Sede Episcopali vacante, ut mos illis erat Morini. Henricus Rex per Patentes 29. Novembris anni ejusdem 1553. Jura & Privilegia Capituli Morinensis confirmavit; mortuoque Abbate B. Mariæ indulsit Canonicis per alias Patentes de die 20. Maii 1557 Abbatiam, in quâ fuerunt installati mense Decembri sequenti, & nunc est insignis Ecclesia Cathedralis Boloniensis. Series Decanorum sequitur, ex parte Capituli hujus perhumaniter communicata.

Decani Cathedralis Ecclesiæ B. M. Morino-Boloniensis.

1. Venerabilis Petrus d'Arques primus qui occurrat Decanus Ecclesiæ Boloniensis, post extinctionem Morinensis Successerat Antonio Godefroy prius Morinensi Decano: occisus inhumanè ab hæreticis anno 1567.

2. Florentius Brunel fuit illi successor. Obiit 9. die Februarii anno 1572.

3. Petrus le Barbier. Obiit die 4. Februarii 1599.

4. Achilles d'Isque Bolon. ex nobili gente, Abbas Belli-loci in hâc Diœcesi, Decanatus possessionem adeptus est anno 1609. diem extremum clausit mense Octobri anni 1638.

5. Natalis Gantois Boloniensis, ex Archidiacono Arthesiæ ad Decanatum promotus die 23. Aprilis 1639. decessit 10. Januarii 1645. Sepultus in Choro Cathedralis.

6. Ludovicus Macquet Boloniensis ex Pastore S. Stephani & Archidiacono Franciæ Decanus factus die 23. Januarii 1645. Sponte dimisit Decanatum, & electus est à Capitulo

7. Joannes Moucque Boloniensis die 31. Martii 1646. obiit 2. Decembris 1668. Sepultus in Cathedrali cum elogio tumulari in quo plenus meritis defunctus legitur.

8. Gabriel Rogeau Ambianensis, eligitur die 31. Decembris 1668. obiit die 20. Novembris 1678. Sepultus in cœmiterio Cathedralis.

9. Ludovicus Chatillon Parisinus, eligitur 4. Februarii 1679. abdicavit anno 1688.

10. Carolus Papin du Fresnel Abbavillæus; Doctor & Socius Sorbonicus, installatur die 27. Februarii 1688. Parisiis Boloniam rediens morte detinetur Bellovaci die 20. Februarii 1693. Sepultus in Ecclesiâ istâ Cathedrali, in quâ olim Canonicatum tenuerat.

11. Ludovicus Maria le Roy du Quesnel, Bolonæus, eligitur die 16. Martii 1693. obiit die 19. Novembris 1708.

12. Odoardus Hache Caletanus, ex Thesaurario & Archidiacono Arthesię in Decanum electus die 3. Decembris 1708. Naturæ debitum solvit 28. Februarii 1711. jacet sepultus ad pedes Episcopi Francisci Perrochel à latere valvę dextræ Cathedralis cum elogio tumulo ejus Canoinscripro.

13. Ludovicus Nicolaus Henricus de Monchy de Vismes ex illustri gente natus in Diœcesi Ambianensi; olim Canonicus Graduatus Atrebatensis. Primo Pœnitentiarius, tum Cantor, ac tandem Decanus eligitur communi omnium Suffragio die 18. Martii 1711. die vero 22. Julii 1716. vitam in meliorem commutavit. Sepelitur in choro juxta stallum Decani.

14. Paulus Dacquebert Caletanus, Pœnitentiarius & Cantor, tum Decanus electus est 18. Septembris 1716. sed infra annum, retentâ Cantoriâ, sponte cessit. Vitam clausit 17. Julii 1730. jacet in Cœmiterio.

15. Joannes Girard Cenomanensis, ex Thesaurario eligitur die 3. Augusti 1717. è vivis eripitur die 21. Januarii 1729.

16. Guillielmus Dericqson Caletanus, Doctor Parisiensis, ex Thesaurario in Decanum invitus eligitur die 15. Februarii 1729. lethargico morbo extinguitur die 21. ejusdem mensis & anni.

17. Franciscus Abot Bolonæus per omnes dignitates hujus Ecclesiæ tamquam per gradus ascendit ad Decanatum, eligitur 10. Martii 1729. Possessionem iniit die 10. Junii sequenti. Sponte abdicavit mense Januarii 1731.

18. Henricus Fusée de Voisenon Parisinus, Abbas de Alba Capellâ Ordinis Præmonstratensis Diœcesis Trecensis, installatur Decanus mense Januarii 1731. superstes anno 1741.

CAPUT CXLIII.

PHILIPPUS II. *Hispaniarum Rex Abbatiam Benedictinorum* S. Joannis in Monte *juxta Teruanam olim fundatam, ac novissimè destructam, transfert anno* 1568. *ad Præceptoriam sive Hospitale S. Antonii juxta oppidum Balliolense in Flandria, Diœcesis Iprensis; unde demum intra urbem Iprensem translata fuit anno* 1590. * *ad Ecclesiam S. Nicolai.*

* Vide Sanderi Flandr. Illust. T. II.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, de Navarre, de Naples, de Sicille, de Majorcque, de Sardaigne, des Isles, Indes, & Terre ferme de la Mer Occeane, Archiduc d'Autriche &c. A nos amez & feaux les President & Gens de nostre Conseil en Flandres, & à tous nos Justiciers, Officiers, & sujets qui ce regardera ou leurs Lieutenans & à chacun d'eux endroit soy, salut.

De la part de Reverend Pere en Dieu Damp Jean Faschin Abbé de jadiz St. Jean au Mont lez Thérouänne de l'Ordre de St. Benoist, nous a pressantement esté remonstré; comme au temps de haute memoire l'Empereur nostre Seigneur & Pere; que Dieu absolve, ladite Abbaye & Eglise de S. Jean a, par les guerres lors regnans, esté du tout & entierement ruinée, detruite, & demolie, avec tous les edifices du Monastere; de sorte qu'il n'y est demeuré pierre sur pierre, ny vestige aucun de Cloistre.

A l'occasion de quoy, & que ledit Orateur a dez long-tems cherché place convenable en nos Pays de par deça pour eriger & dresser un nouveau Siege de Monastere du mesme Ordre que l'on appelleroit du mesme nom, au lieu de celuy qu'a ainsy esté aboli; finalement Nous, en faveur du Service divin, luy aurions accordé & consenti l'Hospital ou Preceptorie de St. Anthoine de l'Ordre de St. Augustin, siste hors & pres de nostre ville de Bailleul en Flandres, pour y eriger & dresser ladite nouvelle Abbaye.

A cause que iceluy Hospital, ensemble les Eglise & edifices d'iceluy a faute de Religieux & de conduite, y joinct leur pauvreté, alloient comme font de plus en plus en decadence; n'y estant qu'un ou deux Religieux restans en vie.

Luy octroyant de sur ce pouvoir obtenir Lettres & Provisions Apostolicques en tel cas pertinentes, les quelles en pardefin il a obtenu par nostre Conseil Privé par les Bulles sur ce expediées, lesquelles iceluy Suppliant voudroit bien employer & mettre à execution, pour prendre possession de ladite Preceptorie, & en diligence reparer la maison & Eglise, & y dresser un refectoir, dortoir, & autres edifices necessaires à son dit nouveau Monastere, dont il a deja la plusport des materiaux prets.

Mais n'y oseroit & ne voudroit toucher, ni y mettre la main, ou mettre à execution lesdites Bulles sans preallablement sur ce avoir nostre consentement avec nos Lettres de Placet en tels cas pertinentes, dont très humblement il Nous a supplié & requis.

Pour ce est-il, que Nous ces choses considerées, & desirant favoriser la pieuse intention dudit Suppliant, & que icelle sortisse son plein & entier effet pour l'honneur de Dieu & continuation de son saint Service, audit Exposant inclinans à sadite Requeste avons consenti & accordé, consentons & accordons, en luy donnant congé & licence de grace speciale par ces presentes, qu'il puist & pourra mettre & eriger en ladite Maison & Preceptorie de S. Anthoine lez Bailleul son Siege Abbatial de S. Jean au Mont, prendre la possession de ladite Preceptorie avec ses appartenances & dependances, & y dresser & accommoder les dortoir, refectoire, avec autres edifices, & autrement accommoder le lieu audit Siege Abbatial, le tout selon le contenu de ses dites Bulles & Provisions Apostolicques, & au surplus icelles mettre ou faire mettre à execution deüe selon leur forme & teneur, sans pour ce mesprendre ou contrevenir à nosdites Ordonnances.

Si vous mandons, & chacun de vous

en droit soy, & si comme à luy appartiendra, que de nostre presente grace, congé & licence, selon & par la maniere que dit est, vous faites, souffrez, & laissez ledit Suppliant plainement & paisiblement jouir & user, sans luy faire mettre ou donner ni souffrir estre fait, mis ou donné aucun destourbier ou empechement au contraire : car ainsy Nous plaist-il.

Donné en nostre Ville de Bruxelles le premier jour du Mois de Septembre l'an de grace mil cinq cens soixante huit, de nos Regnes des Espagnes, Sicile &c. le XIII. & de Naples le XV. Par le Roy en son Conseil, de Langhe.

CAPUT CXLIV.

Litteræ Admissionis PP.. Societatis JESU *in Belgium, sub certis expressis conditionibus; primùm datæ anno* 1584. *per* PHILIPPUM II. *Hispaniarum Regem, dein recensitæ ac denuo confirmatæ anno* 1615. *per* ALBERTUM *&* ISABELLAM *Archiduces, Belgii nostri Principes.*

Per Copiam ex vetusto Registro, quod olim fuit Concilii Privati, nunc autem est Cameræ Rationum Insulis.

LBERT, & ISABEL CLARA EUGENIA, Infante d'Espaigne, par la grace de Dieu Archiducqz d'Austriche &c. à tous ceux qui ces presentes verront, salut. Sçavoir faisons,

Que Nous avons receu l'humble Supplication & Requeste des Reverends Peres Provinciaulx de la Societé de Jesus, ès pais de par deca, contenant, que le feu Roy des Espagnes Don PHILIPPE le second de ce nom, nostre très honoré Seigneur & Pere (que Dieu ait en gloire) après meure deliberation & serieux examen de l'Ordre & Institution de la ditte Societé, l'auroit volontiers admis & receu es Païs de son obéissance de pardeça, pour y vivre selon le mesme institut & profession, par Letres Patentes en date du vingtiesme d'Aoust, quinze cent cincquante six, avec permission & action de pouvoir acquerir des biens immeubles & Rentes pour la Dotation, & Fondation des Colleges, en vertu & suitte de laquelle admission, icelle Societé auroit esté establie en plusieurs Villes depardeça, jusques à ce que par les troubles & revoltes, ceulx de ladite Societé furent des premiers dechassez, & leurs Maisons & biens occupez par les rebelles.

Depuis venant les affaires publiques à estre redressez, & les villes successivement reduictes à l'obéissance de feue la Majesté leur Prince naturel, & ladite Societé retablie comme auparavant, le Pere Provincial de lors auroit, en suicte dudit precedent Octroy, obtenu de la ditte Majesté un autre, avecque deduction plus ample & moderation plus expresse d'aucuns points & Privileges concedez à ceux de la ditte Societé, tant au regard de l'administration des Saincts Sacremens, des Leçons & promotions ès Artz, & en la saincte Theologie, qui pour l'acquisition de biens, soubs certaine moderation conforme aux Lettres Patentes en depeschées au mois de May de l'an quinze cent octante quatre, dont la teneur s'ensuit de mot à aultre.

PHILIPPE *par la grace de Dieu Roy de Castille &c. Scavoir faisons à tous presents & advenir, Nous avoir receu l'humble Supplication de venerable Nostre cher & bien amé Balduin de Lange, Pere Provincial de la Societé du nom de Jesus, en Nos Païs de par deça, tant en son nom, que pour & au nom de laditte Societé, contenant, comme estant les Peres d'icelle Societé admis en Nosdits Païs, pour y estre & faire les exercices dependans de leur Institution & Profession,*

Ils auroient fait moienant la grace de Dieu, les debvoirs & offices que chacun scait à l'endroit du salut des ames, administration des Sacremens, extirpation des heresies, & instruction de la jeunesse, & du peuple ignare, par predications & leçons publiques, & au soulagement des affligez, par toute sorte d'exercices spirituels, misericordieux & pieulx, selon que l'on a peu remarquer;

Ausquels exercices & choses susdittes, ils auroient continué l'espace d'environ vingthuict à trente ans, avec si bons effectz, & exemples de modestie & innocence, que pour aujourd'huy l'on desire se servir d'eux & de leur vocation quasi en toutes les villes principales reconciliées, & vraisemblablement desirera t'on le semblable es autres, après que par l'infinie bonté de Dieu elles seront reduictes;

Pour à quoy satisfaire, estant necessaire à la dicte Societé d'avoir Maisons pour la residence desdits Peres & Colleges, pour l'Institution de la jeunesse, qui soient fondez & dotez de quelques biens, rentes & revenuz, selon la qualité des lieux, aveq amortissement desdittes Maisons, Colleges & biens, & permission ausdits Peres, de pouvoir librement jouir des graces & Privileges à eux concedez par le St. Siege Apo-

ſtolique : comme ils ont en Italie, Portugal, Eſpagne & ailleurs.

Pour ces conſiderations, ledit Suppliant, au nom & en la qualité que deſſus, Nous a trèshumblement ſupplié & requis, qu'il Nous pleuſt permettre à ladite Societé, d'avoir & tenir en nos Païs de pardeça, pour Fondation & Dotation deſdits Colleges & maiſons, biens, rentes & revenuz, du moins que par œuvres charitables & meritoires, pour le ſervice de Dieu & propagation de ſon Egliſe l'on leur vouldra donner.

Et d'abondant vouloir amortir les dits Maiſons, Colleges, biens, rentes, revenuz, juſques à la concurrence de la ſomme, qu'il Nous plaira ordonner, ſelon la qualité & neceſſité deſdits Colleges; en declarant que ladite Societé pourra avoir, tenir & poſſeder leſdits Maiſons, Colleges, biens, rentes, & revenuz, juſques à la concurrence de ladite ſomme paiſiblement, & a toujours, comme choſes mortes, données & dediées à Dieu & à l'Egliſe, ainſy que ſont aultres biens d'Egliſe & de Religion, deſchargées de tailles, gabelles, logement de gens de guerre, guet & garde & de toutes charges ſemblables, que tombent ſur les autres bourgeois; ſans que ladicte Societé puiſſe eſtre conſtraincte à les vendre, tranſporter, aliener, ou aultrement mettre hors de ſes mains par default d'amortiſſement, & ce ſans aulcune Finance, qu'il nous plaira quieter à ladite Societé;

Nous ſuppliant finalement, qu'il Nous pleuſt auſſi leur permettre de pouvoir librement joyr pour l'exercice de leur profeſſion (tendant à la conſervation & augmentation de noſtre Ste. Foy Catholique) deſdicts graces & Privileges à eulx concedez à ceſt effet par Sa Sainteté, comme ils ſont es autres pays, tant de notre obéiſſance que autres, & ſur ce leur faire depeſcher nos Lettres Patentes en tel cas pertinentes.

Pour ce eſt-il, que Nous, les choſes ſuſdictes conſiderées, & eu regard au grand fruict que faict ladicte Societé es tous lieux eſquels elle a Maiſon ou Colleges, inclinans favorablement à leurſdicte Supplication & Requeſte, & eu ſur ce l'advis de Nos trèſchers & feaux les Preſidens, Chancellier & Gens de nos Conſaulx Privé, Grand, & de Brabant, enſemble de ceux de nos Finances ſur l'amortiſſement requis,

Avons, par la deliberation de Notre trèſcher & trèſamé bon Nepveu le Prince de Parme & de Plaiſance &c. Lieutenant, Gouverneur & Capitaine General de Nos Pays de pardeça, Conditiones. *accordé & permis, accordons & permettons à ladicte Societé de Jeſus, acquerir par achapt, don, legat pieux ou aultrement, en toutes les villes de Noſdits Pays de pardeça, maiſons & fonds ſouffiſants pour leur demeure & Colleges, & y faire leurs exercices & œuvres pieulx, à l'advancement de l'honneur de Dieu & du ſalut des ames.*

Et des biens immeubles ſans juriſdiction, cens & rentes heritieres, pour la nourriture & Nota. *entretenement des perſonnes qui ſeront eſdits maiſons ou Colleges, juſques à la ſomme de trois mil livres, du pris de quarante gros notre monnoye de Flandres la livre chacun an, pour les Maiſons & Colleges qui ſont ou ſeront hors des Univerſitez de ces Pays de pardeça.*

Et au regard des Colleges qu'ils auront eſdits Univerſitez, juſques à la ſomme de cincq mil ſemblables livres, comprins eſdittes ſommes les biens Eccleſiaſtiques dont leſdittes Maiſons & Colleges pourront eſtre dotez, & ce non obſtant toutes Ordonnances de Nous ou de nos Predeceſſeurs à ce contraires.

Bien entendu que en paſſant les Contractz & adheritences, leſdits de la Societé debvront obſerver les ſolemnitez & œuvres de Loy requiſes par les Couſtumes des lieux, eſquels ſeront leſdits biens, cens ou rentes.

Si voulons & ordonnons à ceux de nos Finances, que leſdits Maiſons & Colleges, biens immeubles, cens, & rentes, juſques à la concurrence deſdites ſommes reſpectivement, fil à fil qu'ils en feront les acqueſtes, leur ſoient amortiz, ſans aulcune difficulté ou deſpens, moiennant quelque petite reconnoiſſance, à la tauxation de ceulx deſdits de nos Finances, qui prendront regard aux bons offices qu'ils font en noſdits Pays de pardeça.

En faiſant à chaſcune fois qu'ils demanderont leſdits amortiſſements, expreſſion du revenu, tant des biens dont lors ils ſeront poſſeſſeurs, que ceulx à amortir en noſdits Pays de pardeça.

Si ceſſeront ceſdits amortiſſemens, auſſi toſt que leſdits Maiſons ou Colleges ſeront dotez des biens Eccleſiaſtiques, juſques à la concurrence des ſommes avant dictes reſpectivement.

Et au regard des Privileges octroyez par le St. Siege Apoſtolicq à la dicte Societé de Jeſus, nous permettons qu'elle puiſt joyr & uſer d'iceux en tous Nos Pays pardeça; ſaulf les reſtrictions & moderations ſuivantes. Reſtrictiones.

A ſçavoir, que ceux de ladicte Societé n'adminiſtreront autres Sacrements, que le Sacrament de Penitence & de la Sainte Eucharistie.

Que quant aux exemptions, les perſonnes de ceulx de la dicte Societé ſeront exempts de toutes charges perſonnelles, & leurs biens meubles, cens, & rentes amortiz de toutes charges & contributions dont autres Religieux & Fondations pieuſes ſont exempts;

Semblablement au regard de l'exemption des Diſmes, icelle ne s'extendra aux heritaiges, leſquels, auparavant eſtre acquiz à ladicte Societé, paioient Diſmes à Nous, nos Vaſſaulx ou ſubjets, à Curez ou aultres Gens d'Egliſe, ains leur ſeront acquis leſdicts heritages avec leur charges anciennes & accouſtumées.

Que leſdicts de la Societé pourront aliener les biens immeubles à eux acquis & amortiz, ſans noſtre conſentement prealable, en conformité de ce que d'ancienneté s'eſt obſervé en ces Pays pardeça, à l'endroit des biens acquis à autres Religieux ou lieux pieux; afin que leſdicts biens ſoient tant mieulx conſervez.

Et s'il advenoit que le General de la dicte

Societé ou autre ayant de ce pouvoir venoit dissoudre quelque College, ou ne vouloit continuer l'Institution de la jeunesse y commencée; Ils feront tenuz quitter lesdicts Colleges & biens à iceulx donnez & assignez, pour estre appliquez à aultre semblable Fondation pieuse à l'advancement de l'honneur de Dieu, & du salut des ames, eu sur ce l'avis & consentement des heritiers de ceulx ayans fondé ou doté icelluy College, si ils sont cognuz.

Nota. *Et au regard des Leçons & promotions ès Artz, & en la Ste. Theologie, pour ne faire notable prejudice aux deux Universitez de nos Pays de pardeça, ceulx de ladicte Societé ne pourront conferer aucuns degrez ès deux Facultez, mais pourront presenter ceux de leur Societé, qu'ils desirent estre promeuz aux Examinateurs à ce commis esdicts Universitez, lesquels trouvez idoines esdicts Facultez feront admis & promeuz audicts Degrez, sans payer aucuns droictz, & sans debvoir faire aucun serment contraire ou repugnant à leur Ordre.*

Causa itineris Corn. Jansenii S. T D in Hispaniam; de quo vide Fastos Academ. Lov.

Et quant aux aultres Auditeurs desdicts de de la Societé, par eux instituez en l'une ou l'autre d'icelles Facultez, & ayans faict les disputes & autres exercices accoustumez, & estans trouvez idoines & qualifiez, ils debvront estre semblablement admis ausdicts Degrez, en payant les droicts accoustumez & ordonnez par les Statuts d'icelles Facultez; lesquels ainsy promeuz jouyront de tous les Privileges & prerogatives accordez à autres Graduez, sans aulcuns excepter.

Bien entendu, qu'estans les Professeurs en Philosophie du College desdicts Peres Membres de la Faculté des Artz, ils pourront comme les autres Professeurs promovoir ou examiner ceulx qui demanderont estre admis a degré, au lieu à ce deputé, & selon les Loix & Statuts de ladicte Faculté.

Et entant que touche le Privilege, d'avoir & choisir Conservateur, Nous permettons audicts de la Societé, qu'ils ayent & choisissent Conservateurs, par devant lesquels ils soient convenus & traitez en cause, en toutes actions personnelles, si quelqu'un leur veult intenter poursuyte. Pourveu que lesdicts Conservateurs soient residens en la Province, en la quelle la Maison ou College, contre lequel on veut agir, fera situé. Mais au regard des actions reelles, ils se regleront en chacune Province, comme font les autres gens de Religion en semblables actions.

Si ne pourront tirer ou convenir pardevant lesdicts Conservateurs leurs debiteurs, ou autres, lesquels ils vouldront mettre en cause, plusavant que autres Maisons de Religion, ou Colleges Ecclesiastiques, ayans Conservateur ou Conservateurs, les plus Privilegiés en cest endroit.

Si donnons en mandement à nos treschiers & Feaulx le Chef President, & Gens de Privé & Grand Consaulx, Chancelier & Gens de nostre Conseil en Brabant, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil à Luxembourg, Gouverneur, Chancelier & Gens de nostre Conseil en Geldres, Gouverneur de Lembourg, Faulcquemont, Daelhem & autres nos Pays d'Oultre-Meuse, Gouverneurs, Presidens & Gens de nos Consaulx en Flandres & Artois, Grand Bailly de Haynnau, & Gens de nostre Conseil à Mons, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil en Hollande, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil en Frize, Gouverneur, Chancelier & Gens de nostre Conseil en Overissel, Lieutenant de Groeninge, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil à Utrecht, Gouverneur de Lille, Douay, & Orchies, Prevost le Comte à Valenciennes, Bailly de Tournay & du Tournesiz, Rentmestre de Bewest & Beoisterscheld en Zelande, Escoutette de Malines, & à tous aultres nos Justiciers & Officiers, & ceulx de nos Vassaulx, d'eulx endroit soy, & si comme à luy appartiendra,

Que de ceste Nostre presente Grace, permission & accord aux charges & conditions, selon & en la forme & maniere que dict est, ils facent, souffrent, & laissent lesdits de la Societé du nom de Jesus, presens & avenir, plainement, paisiblement & perpetuellement joyr & user, sans leur faire, mettre ou donner, ny souffrir, estre faict, mis, ou donné, ores ny au temps advenir, aulcun trouble, destourbier ou empeschement au contraire; car ainsi Nous plaist-il.

Et afin que ce soit chose ferme & stable à tousjours, Nous avons faict mettre nostre Seel à ces presentes, saulf en autres choses nostre droict & l'autruy en toutes.

Donné en notre ville de Tournay, au mois de May, l'an de grace mil cincq cent quatre-vingtz & quatre, de nos Regnes, a sçavoir des Espaignes, Sicile &c. le vingt-neuffiesme, & de Naples le trente-uniesme. Paraphé: Pamele vt. *Sur le reply estoit escript:* 1584.

Par le Roy en son Conseil, signé Verrycken, *& Scellées en cire verde, pendant à double las de soye.*

ET jacoit que lesdicts Exposans confioient fermement, que les mesmes Privileges ainsy moderez, & toutes autres graces specifiées par icelluy Octroy, seront en leur regard inviolablement maintenuz à l'avenir, comme ils esté jusques oires;

Toutesfois pour en mieux asseurer leurs Successeurs en Office, & par mesme moyen obvier tant plus facilement & efficacieusement aux contradictions & oppositions qu'aucuns moins informez de bonne intention, y pourroient faire à l'avenir, Ils ont supplié humblement, qu'ils Nous pleust de confirmer & aggréer ledict Octroy de feue Sa Majesté de l'an quinze cent octante quatre, par nouvelles Lettres Patentes en forme convenable.

Pour ce est-il, que Nous, ces choses considerées, mesmes la satisfaction qu'avons des bons & pieux debvoirs, que ceux de ladicte Societé, ont toujours faict & font continuellement à l'advancement du service de Dieu & du publicq, inclinans

inclinans pour ce favorablement à leur supplication & Requeste, avons confirmé, agréé & ratifié, confirmons, agréons & ratifions de grace especiale, par ces presentes l'Octroy & Privilege, cy-dessus transcrit & inseré, selon la forme & teneur; voulans & entendans, qu'eulx & leurs Successeurs en ladicte Societé puissent & pourront encore à l'advenir joyr & user paisiblement du contenu & effect d'icelluy, selon & ainsy qu'ils ont faict jusques oires.

Si donnons en mandement, à Nos trescbers & feaux les Chefs President & Gens de Nos Privé & grand Conseils, Chancellier & Gens de nostre Conseil en Brabant, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil Provincial de Luxembourg, Gouverneur Chancellier & Gens de Nostre Conseil en Gueldres, President & Gens de nostre Conseil Provincial de Flandres, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil d'Arthois, Grand Bailly & Gens de nostre Conseil de Haynnau, en nostre Cour à Mons, Gouverneur, President & Gens de nostre Conseil Provincial de Namur, de Lille, Douay & Orchies, Gouverneur & Bailly de Tournay & Tournesis, Prevost le Conte à Valenciennes, Escoutette de Malines, & à tous aultres Nos Justiciers & Officiers qui ce peut ou pourra toucher & regarder, leurs Lieutenants chacun en Droict soy, que de nostre presente grace de Confirmation Approbation & Ratification des Lettres Patentes de feue Sa Majesté cy dessus inserées & de tout le contenu en icelles, aux conditions, selon & en la maniere, que dict est, ils facent, souffrent & laissent lesdicts Peres de la Societé de Jesus, presens & advenir, plainement, paisiblement & perpetuellement joyr & user, sans leur faire, mettre ou donner, ny souffrir estre faict, mis, ou donné, oires, ny à l'advenir aulcun trouble, destourbier, ou empeschement au contraire; car ainsy Nous plaist-il.

Et afin que ce soit chose ferme & stable a toujours, Nous avons faict mettre nostre grand Seel à ces presentes, saulff en autre chose nostre Droict & l'autruy en toutes.

Donné en nostre ville de Bruxelles, le onziesme du mois d'Aoust l'an de grace mil six cent & quinze. Ainsi paraphé Ma. vt.

CAPUT CXLV.

Litteræ PHILIPPI II. *Hispaniarum Regis (sermone Belgico) quibus Unio variorum Beneficiorum in Urbe* Silvæducensi, *ad augendam dotem novorum Pastoratuum ibidem erectorum, confirmatur, anno 1596.*

Ex Archivis Sylvæduc. in Capitulo Metropol. Mechlin. depositis.

PHILIPS, by der gratien Godts Coninck van Castillien &c. den eersten van onsen deurweerderen, boden, oft anderen onse Officieren macht hebbende t'exploicteren binnen onsen Lande van Brabant.

Wy hebben ontfangen de supplicatie van die Deken en andere van 't Capittele der Cathedrale Kercke van t'Hertoghen-bosche, inhoudende dat sy sekere jaeren geleden, naer het beghin van desen troublen, van onsen wegen onder andere versoght wesende, om metten Eerw. Heere den Bisschop te bedencken, wat maniere men soude moghen vynden, om in sulcke groote Stadt te stellen meer Parochianen oft Pastoiren in plaetse van eenen Pastoir alleene die daer placht te syn, om d'ingesetenen te beter te moghen houden in de Catholycke Religie ende onse obedientie.

In welcke saelighe, nochtans seer swaere ende gewichtighe saecke, sonderlinghe om te becomen middel van Dotatie alimentatie ende competentie van leven voer die Pastoiren ende dat daer af dependeren mach, sy Supplianten geirne hen besten hebben gedaen; ende metten voerschreven Heere Bisschop nyet connende gevinden bequaemer middel, dan dat-men tot behoef ende ten eynde voorschreve soude supprimeren sommighe simpele Beneficien staende ter collatien der Supplianten, die boven alle excessive costen by hen gedaen in het vercrygen ende onderhouden van de Catholycke Predicanten in dien tyde seer nootelyck wesende, hebben daer toe sommighe simpele Beneficien gedesigneert, ende de Collatie daer af hen competerende, tot zaeligheyt ende voortganck der voorschreve onser begeirte verlaeten, ende geconsenteert, dat die souden worden gesupprimeert, ende die vruchten der selver tot behoef ende ten eynde als voren geapplicecert.

Suppressio Beneficiorum.

Soo dien volghende den voorschreven Heere Bisschop, naer de Erectie van sommighe nieuwe Parochien, die voorsz. Beneficien, en onder andere een Beneficie gefondeert op O. L. Vrauwen Autaer, daer toen ter tydt Rectoir af was, Heere ende Mr. Peeter Willemssen, heeft gesupprimeert ende ten eeuwighen daeghen geextingueert, ende de vruchten der selver tot behoef als voeren geapplicecert, al naer breeder inhout van de Brieven van de voorschreve Suppressie, ende applicatie geexpedieert.

Ende hoe wel sy Supplianten de Pastoiren by hen in alle Parochien gestelt syn, ende behoiren te blyven in rustelycke ende vredelycke possessie, *vel quasi*, van de voor-

schrevene Suppressie ende vruchten van de gesupprimeerde Beneficien, die daer naer gevaceert, ende naer die vacatie voortsaen gesupprimeert ende geextingueert, ende nyen meer Titulen Beneficiael en zyn, te hebben ende te genieten, ende daer inne by niemanden en behoiren getucheert te worden : soo voerderen hen nochtans sommighe, ende onder andere Heere Geeraert van Rode, hen te vermeten ende jactiteren 't voorsz. gesupprimeert Beneficie van O. L. Vrouwen duer d'afflivicheyt des voorschreven leste Rectoiren gevaceert ende gesupprimeert, hem toe te behoiren, ende met alle syne vruchten te willen behouden, tot groot achterdeel onser begerten ende verdriet der Supplianten ende Pastoiren voorsz. ende noch meer syn soude, en worden hier op nyet versien ;

Ons daer omme oitmoedelyck biddende, dat ons gelieve hen te verleenen onse oepene Brieven van Maintenue in behoirelycke ende gewoonelucke formen.

Waeromme soo eest, dat Wy, desen aengesien, U ontbieden, daer toe committerende by desen, soo veel dats genoegh zy, ghy in dyen gevalle geroepen in den Portaele van de voorschreve Cathedraele Kercke van s'Hertoghen-bossche, den voorschreve Heere Gerart Van Rode, ende alle andere die enigh recht soude willen pretenderen tot voorsz. gesupprimeerde Beneficie van onser Liever Vrouwe en alle andere die elom sullen behoiren geroepen te syn, tot alsulcken daeghe ende ure, als dat behoiren sal, ende ghy hen bescheyden sult, de voornoemde Supplianten in de voorsz. heure Possessie van de voirschreve gesupprimeerde Beneficie van O. L. V. mitsgaeders syne vruchten, rechten ende profyten daer toe behoirende, van onsen t' weghen haudt ende mainteneert, ende doet houden ende mainteneren.

Doende expres bevel van Onsen t'wegen den voorsz. Heere Geeraerde Van Rode, ende allen de ghene dien dat behoiren sal, ende ghy des van weghen der voorschreve Supplianten zult worden versoght, dat zy de voorschreve Supplianten van de voorschreve ghesupprimeerde Beneficie van Onse Lieve Vrauwen, mitsgaeders van de Rechten baeten ende profyten der selver peyssélyck ende vredelyck doen ende laeten possideren ende gebruyken ende alle turbatien ende beletten, zoe verre hen alreede eenighe daer inne gedaen waeren, terstont sonder vertreck costeloos ende schadeloos afdoen ende repareren, oft doen afdoen ende repareren, ende hen verdraeghen die voirschreven Supplianten daer inne meer te turberen in eenigher manieren.

Daer toe bedwinghende den voorschreven Heere Geeraert Van Rode, en alle de geene dyen dat behoiren sal, by ende met alle bedenckelycke weghen ende manieren van bedwanghe toe-dienende ; ende in gevalle van oppositie weygheringhe oft vertreck, zoe verre u blycke als vooren, de voorschreve Supplianten ierst ende voor al in haere voorsz. possessie ende gebruyck gehouden & gemainteneert, alle turbatien ende beletten afgedaen ende gerepareert synde, ende onse voorschreve bevelen van nyet meer te turberen oft molesteren, stadthoudende, zoo langhe ende totter tyde toe, dat partyen gehoort anders by Ons daer op sal syn geordineert.

Daeght d'Opponenten te compareren tot eenen sekeren gelegene daeghe voer onsen zeer lieven ende getrouwen Cancellier ende andere Lieden van onsen Raede geordineert in Brabant, om aldaer te redenen van haere oppositie weygheringhe ofte vertreck open te doen ende verclaeren, t' antwoorden ende in der saecken voorts te procederen, zoe behoiren sal.

Onsen voorschreven Cancellier ende Raitslieden ten voorschreven daeghe overschryvende t' gene des gy hier inne sult hebben gedaen : den welcken wy ontbieden.

Ende gemerckt dat van alle materien possessoir ende maintenuen ons oft hen in Onsen naeme die kennisse toebehoirt, committeren dat zy partyen gehoort, goet cort recht doen ende expeditie van Justitie. Want ons alsoo belieft.

Gegeven in onse stadt van Brussele den ses-en-twintighsten Januarii, in 't jaer ons Heeren duysent vyf-hondert en ses-en-neghentigh, van onse Ryeken, te weten van Napels ende Jerusalem 't XLIII. van Castillien Arragon Sicilien ende andere 't XLI. van Portugael XVII.

By den Coninck &c.

CAPUT CXLVI.

Sententia Majoris Consilii Regiæ Majestatis, in favorem Statûs Ecclesiastici, adversus quatuor Membra Flandriæ, pro Præcedentia in Comitiis, & Jure audiendi Computus Provinciæ &c. lata Mechliniæ anno 1596.

Communicavit Illustriss D. Van Susteren, p. m. Episc. Brugens.

HILIPPE par la grace de Dieu, Roy de Castille &c. à tous ceulx, qui ces presentes nos Lettres de Sentence voiront ou lire ouiront, salut. Comme R. R. & Venerables Nos chiers & bien aimez les Evesques, Prelats, Doyens, & Chapitres representans le Clergé de nostre Pays & Comté de Flandre, eussent par leur Requeste & supplication presentée à nostre tres chier & feal Cousin & Chevalier de nostre Ordre, Pierre Ernest Comte de Mansfelt, lors Lieutenant Gouverneur & Capitaine General de Nos Pays de pardeça remonstré & donné à cognoistre. Que combien qu'ils pouvoient suivant l'Exemption tant de Droict divin que humain, leur appartenant, qu'aussy pour les pertes & extremes ruynes de leurs biens & revenus avoir excusé de la Contribution de cincquante mille florins par mois;

Toutefois surpassans leur bon Zele, leur particulier, & sur confidence & promesse du grand fruict que debvoit reuissir d'icelle Contribution, ils avoient donné leur consentement doiz le 13 de Janvier 1591 soubs certaines restrictions & limitations, & (entre autres) que le tout se feroit sans prejudices de leurs libertez, Franchises & authorisé, ny le tirer en consequence à l'advenir.

Aussy que les moyens de la Collection se trouveront avecq leur advis & deliberation, y joinctement appellez, & presens aux Comptes & rensseings des desniers qui en procederoient. Et comme au contraire de ce les Suppliants s'estoient apperçu, que le quatre Membres de nostre dit Pays & Comté de Flandre devouent ce faict, sans les y appeller; ou connoistre, non plus ny moins qu'ils fussent totalement en dessoubs eux, non sans grand prejudice de leurs Privileges; & avecq ce l'Estat du plat Pays audict Flandre alloist plustot declinant, par les courses & foulles des ennemis; jusques à la & si avant que les Manants dudit plat Pays Villes & Chatellenies avoient estez contrainctes de prendre les armes pour leur defence & tuition, & à c'est effect des Tailles encores en particulier. Dont les Supplians ayans à tout costé entendu les plainctes & craindants plus grand inconvenient, tant à cause de l'inegalité de ladicte Collectation & mesme de la forme & maniere surchargeant plus le pauvre que le riche, à cause des grandes gabelles mises sur les grains, que principalement pour l'opinion de la Commune, de ce que la Collecte excedoit de beaucoup lesdites cincquante mille florins (comme aussy les Remonstrants le croyent de mesmes) entendus que les Collectes ordonnées pour la fortification du Chateau de Gand, & reparation de Dicques se continuoient, sans toutefois que depuis deux ans encha l'on n'avoit besoigné n'y à l'ung ny à l'autre.

Gravamina ex parte Cleri.

Ce qu'ayans lesdits Remonstrants representé par escript auxdict quatre Membres en toutes assemblées & depuis, affin qu'il y fut par eux pourveu en contentement d'un chascun, à quoy lesdites quatre Membres n'avoient jusques ores prins esgard.

A raison de quoy estans à la derniere Assemblée des Estats de notre dict Pays de Flandres requis de continuer à la dicte contribution, ils avoient differé de resouldre jusques à ce qu'ils auroient tous ce que dessus representé à nostre dict Cousin de Comte Mansfelt, affin qu'il fut servi d'y pourveoir avecq ordres convenables, ordonnant ausdits quatre Membres de ne plus entendre ou vacquer sur le faict de ladite Collectation des moiens de ladite contribution sans y appeller les Suppliants, & sur ce y adviser conjoinctement des moiens plus divisibles & moings interessans les pouvres tant Ecclesiastiques que Seculiers; appellans en oultre les Deputez desdicts Suppliants aux Comptes tant pour l'advenir que du passé: afin que sachans la recepte & l'employ ils en aient & en puissent donner satisfaction à la commune.

Sur laquelle Requeste avoit esté appostillé du 2 d'Avril 93, que l'intention ny Nostre ny de nostre Cousin ne fut oncques de toucher ou enfraindre la liberté Ecclesiastique, pour la conservation de laquelle avions employé si liberalement tous les moiens que Dieu nous avoit donné; & estoit merveille que les Remonstrans mettoient en avant tels propos en conjoincture où il se traictoit de contribuer & assister au bien de la cause commune, de quoy leurs Predecesseurs & Devanchiers n'avoient oncques faict difficulté. Mais comme cette Aide ne se pouvoit discontinuer sans tres grand prejudice, nostre dict Cousin requeroit ledicts Remonstrants, de sans ulterieur delay consentir à ladicte Ayde, les assurant qu'il feroit veoir & examiner les points cy-dessus pour sur iceulx leur donner toute la raisonnable satisfaction que faire se pouroit. Rescriptum Aulæ.

Laquelle Apostille veue par lesdicts Suppliants, avoient declaré que pour la bonne volonté & affection qu'ils avoient toujours eu à notre service, bien & repos du Pays & cause commune ils acordoient continuation desdictes cincquante mille florins par mois pour le terme & espace de six mois. Prians qu'il pleut à notredict Cousin, de deleguer nostre Conseil Provintial de Flandres ou autres

Juges à ce competens, pour pardevant iceulx instruire la juste cause de leurs doleances, pour (ce faict) estre disposé comme en Droict & Justice seroit trouvé convenir à la conservation de leurs anchiennes libertez & Franchises.

Laquelle Declaration veue par nostre dict Cousin, il auroit de nostre part accepté le consentement desdits Suppliants pour le regard de l'Aide ci-dessus, & au regard de l'aultre point, auroit declaré que les Supplians pouroient mettre par escrit les remontrances qu'ils entendoient faire, pour, le tout veu & examiné, resoubdre, qui debvroit prendre cognoissance de ce Faict.

Rationes Cleri. *Pour à quoy satisfaire, lesdicts Supplians auroient remonstré, premierement que lesdicts quatre Membres s'ingeroient de prendre & usurper l'auctorité de charger & tailler les Ecclesiastiques, tant en leur personnes, que biens sans leur consentement, & ce par grande nouvellité, & contre les notoires Franchises & Privileges de leur Estat, fondés ez Droicts, & louablement observez de tout temps & en tout Pays où la Religion Catholique estoit recognue, mesmement en celuy de France. De sorte que pour les charger, fut en particulier ou avec la generalité dudict Pays, l'on avoit usé & estoient en possession immemorialle d'avoir proposition par Commissaire de nostre part & d'y donner leur resolution a part, mesme les premiers & avant tous autres, quant il touchoit la Generalité: sans riens oncques avoir conclu arretté & moins executé à leur charge, sans leur consentement.*

Præcedentia loci. *Et combien que lesdicts quatre Membres estoient tenus & accoutumez ez Assemblées de ladite Generalité avoir & tenir leur Siege & Rang endessoubs lesdits Ecclesiastiques; sy est-ce que depuis naguerres, ils s'estoient advanchez d'usurper la premiere place auprez de Nos Commissaires, non plus ny moins que si lesdits Ecclesiastiques fussent leurs supposts & inferieurs.*

Et tant s'en fault qu'ils usassent de la modestie requise en telles Assemblées, que mesmes ils presumoient s'attribuer telle authorité, que de reprendre avecq aigreur & menaces les opinions & advis des convocquez, au contraire de la liberté de voix quy debvoit estre en telles Assemblées.

Emprenans en oultre lesdits quatre Membres sur lesdites Ecclesiastiques sy avant, qu'ils ne les vouloient recognoistre non plus en la Communication de la portée de deniers levez, que de l'employ d'iceulx, pour en donner tant plus contentement à ung chacun, & veoir à quoy qu'il tenoit que le Pays n'en recepvoit aultre soulagement.

Auquel effect estoit necessaire, non seulement ladite Communication, mais aussi leur presence, à l'auditiondes Comptes; de tant plus que lesdicts deniers se voyoient consumer en superflues vacations & sallaires des Commis & Recepveurs, ensemble des Deputez desdits quatre Membres par la pluralité tant des ungs que des aultres, allans & sejournans ainsi la plusпart de l'année, & retournans sans nul ou peu de proffict, au regard des Levées tant notables, mesmes surpassans de beaucoup les sommes accordées;

Joinct le divertissement qu'ils faisoient des deniers procedants desdicts Aydes mises en avant & practiquées soubs le nom & pretext de reparer le Chasteau de Gand, & le dicques de Mer: sans toutefois depuis deux ans & d'avantage avoir esté en ce employez: le tout redundant au grand prejudice & surcharge desdites Ecclesiastiques, que de la pauvre commune. Ærarium publicum.

Suppliants par tant iceulx Ecclesiastiques, que notre dict Cousin fut servy, de prendre à ce que dessus tout bon & favorable regard & y donner l'ordre requis. Lesquelles Remontrances veues par notre dict Cousin, n'auroit trouvé que ceste matiere debvoit estre traictée par longue dispute ny forme de proces, tant pour ne retarder notre service, comme aussy pour ne nourrir querelles entre les Comprovinciaulx ou debatz.

A cette cause entendoit, qu'a la premiere venue des Deputez desdicts quatre Membres pour le faict de la presente Ayde, lesdicts Suppliants envoyeroyent aussi leurs Deputez pour communicquer sur lesdicts Points par ensemble amiablement, par intervention de Nos tres chiers & feaulx Messire Anthoine Houst & Jehan Froissart Sr. de Brossia, Conseilliers en notre Conseil Privé, qu'il avoit commis à ces fins, pour sans figure de proces les accorder si faire se pouvoit. Si non, luy en faire rapport, pour y interposer son autorité, à la conservation du Droict de chacune partie & manutention des choses en bonne paix & tranquillité comme avoit esté du passé. Et estans ensuite dudit appoinctement lesdictes parties comparu pardevant lesdicts Commis, les Deputez desdicts quatre Membres avoient auparavant dire audictes Remonstrances requis exhibition de Procure de tous les Ecclesiasticques de nostredict Pays de Flandres, suivant l'Institution de leur dict Escript de remonstrance.

A quoy satisfaisans les Deputez des dicts Suppliants, auroient exhibé cinq diverses Procures, les deux premieres données en plaine Assemblée des Deputez generaux desdicts Ecclesiastiques & aultre troisieme du Clergé de Bruges, la quatrieme du Clergé d'Ipre, & la cinquieme du Chapitre de Haerlebeke presentans au surplus promesse & caution de rato. Procuratorium

Et comme les Deputez desdicts quatre Membres auroient requis Copies desdictes Procures pour les communiquer à leurs Maitres, & que les dicts Suppliants auroient le tout debattu, aurions par appoinctement donné en nostre Conseil Privé, le dernier jour de May au dict an 93, ordonné au dicts Deputez d'en respondre sur la demande desdicts Suppliants, sans prejudice du debat des Procures

Pour à quoy satisfaire auroient les dicts Deputez soubs le bon plaisir de leurs Maitres, declaré qu'ils n'entendoient avoir & n'avoient oncques prins, ny usurpé l'autorité de charger ou tailler les dicts Suppliants d'avantage; qu'ils estoient contens de les laisser tenir & occuper telle place que leurs Predecesseurs respectivement parcidevant avoient tenu & occupé; & finalement Responsa IV Membrorum Flandr.

de

de leur accorder Communication des Comptes concernans lesdictes Aydes faictes & à faire.

Laquelle Declaration veue par les Desputez desdicts Suppliants, auroient soubs pareil adveu de leurs Constituans, accepté la prerogative de place & de session : mais quant à leur voix persistoient icelle debvoir estre decisive en leur regard.

De sorte que lesdictes quatre Membres ne pouvoient riens conclure ni moings executer à leur charge sans leur preallable consentement. Acceptant en oultre la presentation de Communication des comptes, sans qu'ils persistoient debvoir estre admis à l'audition d'iceulx, lesquels points estants accommodez, le surplus des debats cesseroit.

Pour sur quoy venir dire, auroient les Deputez desdicts quatre Membres requis & leur avoit esté accordé terme d'ung mois, auquel jour les Eschevins & Conseil de notre ville de Gand, Bourgemestres Eschevins & Conseil de notre ville de Bruges, Advoué Eschevins & Conseil de notre ville d'Ipre, ensemble Bourgemestres & Eschevins de notre Pays & Terroir du Francq representans les quatre Membres de nostre dict Pays & Comté de Flandres, auroient faict dire & alleguer, qu'il estoit tout notoire que selon Droict & les Ordonnances de notre grand Conseil, personne au nom d'aultruy ne debvoit estre admis en Justice sans deue procure.

Ores iceulx Suppliants n'avoient exhibé souffisante Procure, par laquelle povoit apparoir de leur Mandat ou charge desdicts Ecclesiasticques au nom desquels ils entendoient proceder en cette cause. Car quant à celles par eulx exhibées, ne faisoient à recepvoir ains à rejetter comme du tout insuffisantes & impertinantes, pour estre les Constituans tant seulement quelques Ecclesiastiques en particulier, au Quartier de Gand & Ipre, sans qu'on y trouvoit estre comparus les Evesque & Ecclesiastiques de Bruges, ny aussy l'Evesque d'Ipre representans iceulx assez la plus saine partie du Clergé dudict Pays de Flandres, sans que debvoit estre prins egard sur les Procures depeschées en notre dicte ville de Gand sur le nom des Evesques d'icelle ville, Prelats & aultres Deputez, en date du 27 de Mars & 22 d'Avril dernier.

Car pardessus ce qu'elles ne contenoient les noms des Constituans, ny mesmes leur pretendue qualité des Deputez generaulx desdicts Ecclesiastiques comme lesdicts Remonstrants pretendoient, ne se pourroit aussy la Commission desdicts Deputez des Ecclesiasticques comparus à la generale Convocatition des Estats de notre dict Pays de Flandres, s'extendre sy avant, & aux fins reprinses par lesdictes Remonstrances, sans aultre charge & commandement expres de leurs principaulx & encore moings en telle pretendue resolution, comprendre les absens.

De tant plus, que depuis lesdicts Rescribens avoient entendu, que l'Esvecque & Clergé de Bruges cognoissans le peu de fondement de leur dicte pretension, n'avoient voulu avouer les procedures par lesdicts Suppliants en cest endroict encommanchées, comme aussy feroit l'Evesque d'Ipre: soustenans partant qu'avant ulterieure procedure lesdicts Suppliants seront tenus d'exhiber autre pertinente procure; ou faulte de ce leur consentir congei de Court & despens. Et sans prejudice de ce, venans à la matiere principale, disoient en avouans la procedure de leursdicts Deputez, que par l'offre & presentation par eux faite se donnoit entiere satisfaction sur les poincts des doleances desdicts Suppliants.

Car quant au premier poinct de leurdicte Remonstrance, où ils disoient que les Rescribens se seroient ingerez de les charger & tailler tant en leurs biens que personnes sans leur consentement, ils estoient mal informez, d'aultant que ne seroit trouvé qu'ils avoient oncques esté chargez ou taillez par eulx comme n'ayans ny pretendans mesmes sur les Lays tel pouvoir & auctorité. Ains si lesdicts Ecclesiastiques avoient estez chargez en aucuns Impositions ou Aydes, se trouveroit ce avoir esté faict par nostre expres Commandement, en conformité de nos Octroys sur ces depeschez avecq clause expresse, que lesdicts Ecclesiastiques n'en seroient exempts. **Argumenta IV. Membrorum Flandr.**

Parquoy s'ils desireient estre informez des raisons qui nous pouvoient avoir meu de ce faire, se pouroient addresser à cest effect à nos Consaulx, quy leur donneroient sur ce tout bon contentement; & peut estre leur diroient estre aultres raisons pour juste & suffisante cause que lesdictes Tailles & Impositions avoient esté faictes & se faisoient pour la deffence commune du Pays, & inhabitans d'icelluy & signament pour le maintenement de la Foy Catholique Apostolicque Romaine, concernant le Service de Dieu & consequamment aussy desdicts Ecclesiastiques & de leurs biens. Et touchant le poinct par où ils pretendoient avoir es Aydes du Pays Voix resolutive, de sorte que les Rescribens ne pourroient riens conclure, arreter, & moings executer à leur charge, sans leur preallable consentement, & par ainsy ne les pouvoir comprendre en leurs Resolutions, lesdicts Rescribens disoient ce estre une vraie nouvellité, dont le contraire estoit du tout notoire. Car se prouveroit s'il estoit besoing que lesdicts Rescribens avoient usé & estoient en possession immemoriale, apres avoir oy sur la proposition faicte par nos Commissaires le Advis tant de Remonstrans que des nobles Villes & Chastellenies Subalternes dudict Pays, conclure arrester & resouldre sur telle Proposition comme ils trouveroient pour notre service & plus grand bien du Pays convenir, ores que ce ne fut conforme aux Advis du Clergé dudict Pays ou d'aucuns des autres Subalternes, n'ayans que Voix consultative ou deliberative. Au regard de l'immodestie dont lesdicts Rescribens se trouvoient à tort inculpez, disoient, qu'ils n'estimoient aulcuns de leurs Deputez avoir esté si mal courtois & honnestes, que d'avoir usé de telle ou semblable impertinence.

Ains au contraire qu'ils avoient toujours porté audicts Supplians en telle solemnelle Assemblée des Estats le respect que convenoit selon leur qualité.

Et si du costé d'aulcuns des Desputez des Ecclesiastiques en eust esté faict autant au regard des Desputez des Rescribens, il se sy fut oncques presenté la moindre occasion de contredict.

Et venant au poinct de l'audition des comptes du Pays, ou que lesdicts Suppliants soutenoient aussy debvoir estre admis, joinctem nt avecq les Desputez des Rescribens, estoit semblablement notoire, & se pouvoit promptement verifier par l'inspection des presentations & clostures de tous les Comptes precedens, que de tout temps immemorial iceulx comptes avoient par devant nos Commissaires, & les Deputez desdicts Rescribens privativement, & sans intervention des Deputez desdicts Suppliants esles oyz, clos & arrestés, pour n'avoir lesdicts Suppliants aucune Voix resolutive comme dict est. Et comme nosdicts Commissaires en vertu de leur Commission prennent tout bon & soigneux égard à ce que ès mises desdicts comptes ne soient passées parties indeues & irraisonnables, & signament vacations & sallaires superflus des Deputez ou Commis des Rescribens, ny qu'aulcuns deniers soient diverty à autre usaige, qu'ils ne sont destines & accordés; iceulx Suppliants se debvoient bien contenter & se rapporter à la discretion & prudence de nosdicts Commissaires comme avoient faict leurs Predecesseurs, sans mettre ainsy en avant semblables nouvelletez, de tant plus que lesdicts Commissaires faisoient rapport de leur besoingne la & ainsy qu'il estoit requis. Auditiones Computuum.

Estans toutefois lesdicts Rescribens bien contens selon leur presentation precedente, que lesdicts Suppliants aient inspection desdicts Comptes.

Et sembloit ladite Requisition d'estre presens à l'audition desdicts comptes directement repugner au principal but pretendu par lesdicts Suppliants, qui est de retrancher les vacations superflues lesquelles par ce moyen viendroient à grandement s'augmenter, non seullement en leur regard, mais aussy parce que les nobles Villes & Chastellenies Subalternes de leur costé par semblables raisons pourroient requerir le mesme. Ce que pardessus les despens inutiles causeroit un grand desordre, confusion & retardement es affaires du Pays & peu à peu meneroit quant à soy une grande ouverture au plus grand & ulterieur changement de l'Estat de nostre dict Pays de Flandres, chose fort dangereuse en cette conjoncture de temps. Parmy toutes lesquelles raisons, & signament leur precedente presentation & offre, lesdicts Rescribens sousenoient avoir satisfaict: & que partans lesdicts Suppliants seroient declarez non recepvables en leurs fins ulterieures, & lesdicts Rescribens de ce absouls & dechargez, faisans demande de despens.

Ce non obstant lesdicts Suppliants auroient par Replicque faict persister en leurs dictes fins & conclusions, de tant que lesdicts Rescribens depuis la reduction de nostre dicte ville de Gand en nostre obéissance, s'estoient advanchez de comprendre lesdicts Suppliants en leurs accords & resolutions, sans prendre esgard à l'advis d'iceulx Suppliants; & que sur leurdict accord ils s'advanchoient d'obtenir de nous Octroy pour faire & trouver les deniers de l'accord par l'execution des moiens par eux advisez, si bien sur lesdicts Suppliants, que aultres. De sorte que les griefs venoient auxdicts Suppliants parce qu'ils les comprenoient en leurs accords, & puis obtenoient conformement à ce Octroy qu'ils mettoient en execution, ce que ne nous concernoit aucunement, le tout contre Droict & raison & l'anchienne maniere de faire: attendu qu'en conformité de touts Droits se trouvoit que lesdits Suppliants avoient esté toujours francqs & exempts de toutes Impositions Aydes & Subventions. Rationes Cleri.

Tellement que tant feu de tresbaute memoire l'Empereur Charles notre Sieur & Pere, à qui Dieu face paix & misericorde, que ses très Nobles Predecesseurs n'avoient esté accoutumez de faire requerir ceulx dudit Clergé avecq les Lays, mais à part & separemment, voires cognoissans ladicte exemption. Ce que leur avoit esté offert des Suppliants l'avoient pris & accepté non par maniere de subside, mais bien par forme de Don gratuit & liberalité. N'ayans iceulx (que plus est) affin de ne prejudicier à ladite Exemption directement ni indirectement par cy devant volu recepvoir ladicte gratuité, si non avec le gré & consentement de l'Ordinaire, & oultre ce reigler la levée ou collecte de la somme accordée, fut ce par cottisation de leurs biens & benefices ou aultrement, en sorte & maniere & par ceulx que les Suppliants verroient convenir, & laissé le tout à leur seule correction. Exemptio.

De quoy respectivement apparissoit par les copies autenticques de pareils Accords, declarations & acceptations par eulx produictes. Tellement qu'à plus forte raison estoient les Suppliants fondez en la Voix resolutive par eulx pretendue, pour leur regard, & quant à eulx connue, n'ayans oncques constitué membre ou jamais esté veus avecq les Nobles ou Villes, ainsy qu'en aulcunes Provinces, ains avoient de tout temps esté par eulx & à part.

Et par ainsy lesdicts Deffendeurs estoient tant plus tenus en leurs accords suyvre & n'exceder le consentement desdicts Suppliants en leur regard, aussi qu'ils ne soient surchargez contre leur gré en prejudice de leur Liberté, comme aussy lesdicts Rescribens paravant les Troubles derniers n'avoient oncques comprins lesdiss Suppliants en leurs accords & moings les executé sans leur gré & exprès accord. A laquelle liberté nosdicts Nobles Predecesseurs avoient tellement deferé, que pour n'y contrevenir ils avoient obtenu le consentement de sa Sainteté, pour pouvoir charger les Suppliants mesmes au cas de necessité.

Au regard du III & dernier Poinct, touchant l'audition des Comptes, iceluy estoit fondé en ce que toute biensceance & raison dictoient que les Contribuants nommement estans de si principalle qualité & condition que les Suppliants, ayant cognoissance de l'employ par la presence de leurs Deputez aux comptes; selon qu'aussy avoit esté entendu par nosdicts Nobles Predecesseurs, comme apparoissoit par les susdites copies autenticques, esquelles (entre autres) estoit dict bien ex-

pressement, que les comptes de tels deniers particulierement par les Suppliants accordez se debvroient rendre aux Suppliants ou à leurs Commis & Deputez.

Joinct qu'en cas semblable & sur pareille difficulté esmeue par les Chevaliers & Nobles de nostre Pays & Chatelenie de Lille, contre les haults Justiciers & Villes d'iceluy Pays presentans les Estats, ainsy que les quatre Membres s'atribuent audict Flandres, il avoit pleu à feue Sadite Majesté Imperiale declarer & ordonner, que lesdits Chevaliers & Nobles ne pouvoient & ne debvoient estre comprins soubs l'accord desdits haults Justiciers & Villes sans leur preallable consentement, & que contribuant seroient presens à l'audition des Comptes; apparant par Extraict de ladicte Declaration, en date du vingte-ungiesme d'Avril quinze cent trente-sept, & par la conforme usance encoires audit Pays de Lille observée aussy à l'endroit des Ecclesiasticques, sans que lesdits Rescribens debvoient faire fondement de ce que lesdits Suppliants ou leurs Deputez ne seroient accoutumez d'estre presens à l'audition de Comptes des Impots, de tant qu'ils l'avoient glissé par connivence pour estre la chose de peu d'emport.

Aussy qu'en tout evenement ils estoient encoires en leur entier d'y comparoir, joinct aussy que la connivence ne povoit estre extendue n'y operer consequence, au dehors l'endroit qu'elle estoit commise, laquelle ils n'avoient gardé de commettre en ung affaire que si grandement leur emportoit, & à tout le Pays.

Par tous lesquels faicts & moyens ils debvoient estre maintenus en leurs Droicts & Privileges; disans que leurs debvoirs jusques ores par eulx faicts en la presente poursuite ne tendoient, pour aucunement eux substraire de l'assistence requise pour le service de Dieu & le notre en la conjoincture de ce temps, en laquelle ils s'étoient tousjours demonstrez prompts & votontaires, mais seulement pour maintenir la Liberté & Franchise Ecclesiasticque par Nous & nos Predecesseurs jurée.

Replicæ IV Membrorum Flandr. *Tout ce aussy non obstant, lesdits Rescribens avoient par Duplicque fait persister en leursdits deffences: car puis que lesdits Suppliants confessoient qu'ils n'entendoient nous fourclore de nos Subsides necessaires, mesmes en ceste matiere & occurrence; ou les fraix principaulx se faisoient pour le maintien de la sainte Religion, de l'Estat Ecclesiasticque, de notre autorité & du bien publicq, qui estoient circonstances qui n'admettoient aucune exemption ou exception, ils ne debvoient si curieusement disputer sur la forme de levée dudit Subside, veu qu'il revenoit à ung, si les Ecclesiastiques contribuoient leur Subside ou portion à part, ou bien avec la Generalité & selon le pied trouvé le plus esgal & raisonnable tant par les Estats que par Nous, selon la teneur de l'Octroy.*

Et leur ne seroit grand avantaige de pouvoir paier en blocq la juste portée de leur part & portion esdits cincquante milleflorins par mois, ou de payer selon la forme de l'Octroy sur toutes denrées & consomptions, combien que la derniere voye avoit esté trouvée plus juste & praticable; affin que plus consumant fut plus chargé que celuy qui moins consumoit, quy causoit une grande egalité entre tous les contribuans, & mesme donnoit bonne bouche & contentement au peuple, quant ils voyent en une Ayde tant necessaire, l'ung n'estre plus chargé que l'autre, & quant en une cause comme les Subsides se payent aussi conformement & esgalement, sans exception de personne.

Ce que nous considerans, & prenans en gré l'Accord & Presentation faite generalement, avions donné & constitué l'ordre sur la Collecte & Recepte dudict Subside, selon les termes dudict Octroy. En quoy avions peu comprendre tant les Ecclesiasticques que les Lays, veu que ledit Subside estoit generalement accordé, lesdits du Clergé paravant oys & evocquez, & quy par ledit Octroy ne sçauroient pretendre aucun grief ou surcharge pardessus les autres contribuans.

Ne faisoit à propos que les Supplicans mettoient derechief en jeu leur pretendue inimitié, veu qu'en tel cas de necessité extraordinaire il n'y a difference entre les Ecclesiastiques & gens Lays.

Quant à ce que lesdits Supplians disoient & vouloient par exemples verifier que par cy devant les Collectes des Aydes par eulx accordées à nosdits Predecesseurs se faisoient à leur arbitraige, & non à l'appetit des aultres, povoit estre que par cy-devant lesdits Ecclesiastiques ayans esté requis par Nous ou nos Predecesseurs de quelque Subside, avoient esté levez ou collectez les deniers accordez, à part, & selon leur particuliere resolution.

Mais cela n'empechoit l'effect de l'Octroy en question, où le present Subside avoit par Nous esté requis & demandé generalment & par les convoquez accordé à certaine somme par mois, laquelle n'estoit bonnement à collecter que sur un general & certain pied, & quy aussy ne se povoit divider ou partir par quotes. En assignant aux Ecclesiasticques leur juste part de ladicte somme de cinquante mille florins par mois à nous promiscue accordée par tous nos subjects, tant Lays que Ecclesiasticques, & laquelle dependoit de la consomption que chacun feroit en son particulier, en son mesnaige, & sur quoy ne se pouvoit constituer certaine reigle, chose du tout diverse des exemples proposez par lesdicts Suppliants, ou avions tauxé & par les Ecclesiasticques fut accordé certaine somme, & qui n'avoit communion avecq les Subsides des Lays.

Tellement qu'estant les sommes separées & distraictes, ne faisoit à esmerveiller, sy la Collecte avoit esté diverse & les deniers diversement levez.

Mais tout celà cessoit au cas offert, où les deux Estats, assçavoir des gens Ecclesiastiques & Seculiers estoient unys, & par ensemble sans division contribuables, en une somme certaine, au payement de laquelle ne se povoit prendre certaine proportion, ny observer aultre esgalité que par le moien posé par ledict Octroy.

Lequel pied les Supplians comme le plus juste avoient ensuivy en toutes ses nouvelles subventions menstruales, & debvoit estre continué si longuement que pourra durer ledit Subside, ou que par Nous pourreit estre ordonnée aultre voye plus convenable au profit de la Generalité, sans que lesdicts Suppliants se pouvoient en ce & en toutes aultres demandes venans de Nous attribuer aucune Voix resolutive, comme estant chose de tout temps immemorial observée, que cette prerogative d'accorder ou refuser quelques Aydes demandées sur la Generalité du Pays appartenoit resolutivement & absolutivement ausdits quatre Membres, soubs notre adveu & bon plaisir.

Subsidium extraordinarium. *Mais au regard des Subsides quy se demandoient aucune fois en particulier du Clergé, les Ecclesiastiques en povoient resouldre & y donner tel ordre à la Collecte qu'ils trouvoient convenir, de quoy parloient les Extraicts par eulx exhibez, & par ainsy impertinens à ce propos. Et comme l'Ayde & subvention dont y avoit presentement question, s'étoit demandée generallement de tous les manans du Pays, & par ainsy tant des Ecclesiasticques que aultres pour estre la cause & necessité commune, & que pour le respect lesdicts Ecclesiasticques y avoient esté convocquez conjoinctement avecq les Lays, comme estant chose plus que notoire que les Lays seuls n'estoient bastans pour soutenir tels frais & charges, n'estoit merveille si accordant ledict Octroy y avions volu expressément comprendre les Ecclesiasticques, lesquels sans comparaison estoient plus bastans à porter ladicte Ayde que les Lays, du moins à l'advenant, & estoit certain que sans l'adjonction & Contribution desdicts Ecclesiasticques, lesdicts quatre Membres n'eussent sçeu accorder à beaucoup prez une telle somme que de cinquante mille florins par mois.*

Computus. *Et touchant l'audition des Comptes, rien ne se debvoit innover au regard d'iceulx, mais se debvoient lesdicts Suppliants bien contenter de ce que lesdicts Rescribens leur avoient accordé, assçavoir communication & veuë desdicts Comptes, & qu'il n'y avoit apparence que faulte ou abus se commetteroit en tels comptes, quy se faisoient à nos Commis, aux Membres & notables du Pays.*

N'ayans riens de Commun l'exemple & declaration advenus en notre Chastellenie de Lille entre les Haults Justiciers d'une part & les Chevalliers & Nobles d'aultre, par lequel seroit dit que lesdicts Chevaliers debvroient estre presens à l'audition des Comptes, mesme que sans leur accord & consent ne se pouroit faire telle Taille.

Car audict cas se consistoit le principal different, en ce que les haults Justiciers avoient imposé nouvelle Assiete de leur propre authorité, sans convocquer les Nobles. Ce que ne leur estoit permis, & partant par ledict Acte, leur estoit deslors en avant deffendu, estant chose du tout diverse du cas subject. Car l'Octroy en question avoit esté impetré pour l'execution & levée de l'Accord qui nous estoit après toutes deuës convocations consenty, & par nous accepté, & ordonné la forme & pied sur lequel voulions les deniers estre levez.

Tellement qu'en chose si meurement deliberée, ny falloit d'aultres Auditeurs que ceulx qui de toute anchienneté, en semblable cas estoient accoustumez d'estre appellez, & sur lequels pour la presence de nos Commissaires, ne tomboit aulcune sinistre suspition. Par où lesdicts Rescribens soustenoient en leur Mis en avant estre bien fondez, avec protestation bien expresse qu'ils n'entendoient en rien deroguer à la Liberté Ecclesiastique, ains la promover & advancer à leur povoir.

Requerans seullement, que lesdicts Suppliants de leur part, sans s'arrester trop curieusement aux minutes de leurs Privileges, prinsent esgard sur le bien & repos publicque, & qu'en une cause sy necessaire & commune, les cœurs de partyes demeurassent unys en bon vouloir & affection en notre service.

Et estant ledict Different ainsy instruit pardevant ledict Commis, & en ayant icellui fait rapport à nostre treschier & feal Frere & Nepveu le Cardinal d'Austrice, *estant succedé au Gouvernement de notre dict Pays-bas, icelluy ayant oy ledit Rapport, & veu les Advis, qui successivement avoient sur ce esté donnez par ceulx de notre Conseil en Flandres, & de notre grand Conseil, peur divers empeschemens survenans journellement ne le povant bonnement determiner, avoit par Lettres closes du douzieme d'Octobre dernier, renvoié toutes les Pieches concernant ledict Different à nos treschiers & feaulx les President & Gens de notre grand Conseil, pour le wider & determiner, comme en bonne & dreicturiere Justice seroit trouvé convenir.* Remissio ad magnum Consilium Mechlin.

Faisans à cest effect au plustot comparoir par devant eulx lesdicts Partyes. Lequel Proces estant en suite desdicts Lettres envoyé en notre dict grand Conseil, lesdicts Suppliants nous auroient instamment faict requerir d'expedition de Justice, comparans à ces fins par leurs Procureurs & solliciteurs en notre dict grand Conseil.

Sçavoir faisons, que veu & visité en icelluy notre grand Conseil le Proces desdicts Partyes, & tout ce que par icelluy est apparu, consideré, en oultre tout ce que faisoit à veoir & considerer en cette partie, & qu'à peu & deu mouvoir;

Nous, a grande & meure deliberation de Conseil, decretans l'offre & acceptation des Parties touchant la preseance cy-dessus mentionnée, avons declaré & par cette notre Sentence diffinitive & Arrest declarons, qu'en toutes Convocations & Assemblées que se feront pour le faict des Aydes & aultrement, esquelles lesdicts Suppliants seront appellez, sera donnée la place, que leur qualité & dignité le requiert, selon qu'avant les troubles derniers à esté observé. Dictum Consilii.

Et quant au surplus, rejectant l'offre desdicts quatre Membres comme insouffisant, avons dict & disons, qu'esdicts Assemblées lesdicts Suppliants auront Voix decisive, tant au regard des Accords ez sommes d'iceulx, que de la forme des Collectations & ce que en depend.

Declairant

Declarant, qu'à l'Audition & cloture des Comptes que se rendront desdicts Aydes, esquelles iceulx Suppliants auront contribué, ils pourront estre presens par leurs Deputez en nombre de deux ou trois au plus, & y auront aussy voix decisive ès difficultez, que s'y representeront, soit ès receptes ou mises; yceulx entiers pour lors & aultrement specifier, & plus particulierement remonstrer les exces & divertissemens qu'ils voudront maintenir estre advenus ès Collectes ou employs desdits Aydes; pour le tout examiné y estre pourveu par main Souveraine comme pour le bien du Pays serat trouvé convenir.

Sy avons ordonné, & ordonnons aux Partyes, de selon ce eulx regler à l'advenir, demeurans les Aydes & Contributions en vertu d'Octroy levez en leur force & vigeur.

En tesmoing de ce avons faict mettre noire Seel à ces presentes. Donné en notre Ville de Malines le cinquiesme jour de Novembre l'an de grace mil cincq cens nonante six, & de nos Regnes, assçavoir de Naples & Jerusalem le XLVI. de Castille, Arragon, Sicille & aultres le XLIII. & de Portugal le XVII. 1596.

CAPUT CXLVII.

Fundatio Collegii PP. Societatis Jesu in Urbe ac Castellania Winocibergensi, *anno 1600 per Archiduces ac Principes Belgii* Albertum & Isabellam, *ad instantiam Consulum, Magistratûs, nec non Abbatis* S. Winoci; *concesso etiam iisdem PP. Hospitali B. M. Magdalenæ, ibidem olim à Flandriæ Comitibus fundato pro Leprosis.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

LBERT ET ISABEL CLARA EUGENIA Infante d'Espagne, par la grace de Dieu Arducqs d'Autriche, Ducqs de Bourgogne &c. à tous ceux qui ces presentes verront, salut.

Reçu avons l'humble suplication de nos bien-amez, les Bailly, Bourgmaitre, Echevins & Cuerheers de nos Ville & Chatelenie de Bergues St. Winnocq, contenant, que ayant consideré que pour l'asseurance & propagation de notre sainte Religion Catholique, Apostolique Romaine, confusion & extirpation de toutes sectes & heresies, pour le salut, obeïssance, paix & tranquillité de nos bons Vassaux & subjects,

Il n'y à remede, ny expedient plus prompt ny solide que par frequens Sermons, Cathechisation, & exercices pieux & Catholiques, endoctriner, & repaitre le commun peuple qui audit Quartier, & par toute la basse Flandres en est depourveu & affamé, notamment au plat Pays, à faulte de Pasteurs & ouvriers, que les Prelats, à qui la charge incombe, ne sçavent recouvrer. Par ou en une telle necessité & à faute d'ouvriers est à craindre que le peuple avec le tems ne se rende non seulement de plus en plus indevot, irreligieux, farouche & allienné de Dieu & du Service divin, mais aussy, par la voisinance des Royaulmes & Provinces infectées de l'heresie, ensemble le commerce trafique & negociation reciproque & mutuelle conversation avec ceulx desdicts Royaulmes & Provinces infectées pourroit se laisser seduire de la Religion orthodoxe & s'adonner auxdits sectes & heresies Lesquelles du costel dudit Royaume & Provinces, & signament du ressort de Calais, presentement le vray rendez-vous & retraide tous bannis & sectaires, vont glissans audit Quartier, qui est aussy fort exposé à la conversation & hantise d'avec ceulx venans de nos Provinces rebelles prenans leur demeure audit ressort de Calais, pour la commodité d'entrée & issue, & soubs pretexte dudit Commerce.

Et desirants les Remonstrans remedier à ces deplorables inconveniens; & tant que en eulx est se munir au plutôt contre lesdictes sectes & heresies qui s'y vont fourrant secretement & sont apparentes de s'y accroître & enrachiner encore de plus en plus par ladite voisinance & Commerce, si en tems & heure n'y est pourveu de remede convenable; iceux Remontrans ont trouvé, que les bons ne se pourroient mieulx confirmer ny les infectez desdites sectes se redresser, que par bons nombres de Pasteurs & ouvriers spirituels & signament de quelque Ordre ou Religion, dont la profession est non seulement de prescher & endoctriner le peuple au plat Pays & Villes voisines,

cathechiser & instruire les ignorans, redresser les seduicts avec bonne methode & zeleuse discretion, mais aussy enseigner la jeunesse (seminaire de la Republique) ez bonnes lettres avec la vertu & pieté Chrétienne.

Et pour à ce parvenir, après frequentes & meures communications tenues d'entre eux à part, & puis avec leurs nobles, notables & vassaux, signament avecq le Reverend Prelat dudit S. Winnocq, & successivement avec le très Reverend Pere en Dieu l'Eveque d'Ipre leur Diocesain, ont les mêmes Remonstrants sur l'advis & adveu prealable des susdits Eveques, Prelat, Nobles, notables & vassaux, à la plus grande gloire de Dieu & pour le salut & bien publicq d'icelle notre Ville & Chatellenie & de toute la basse Flandres, aussy pour notre service & honneur, jugé de tout necessaire pour rembarer les heresies pullulantes audit ressort de Calais, limitrophe & voisin à ladite Chatelenie, d'eriger en ladite ville de Berghes un College des Peres de la Compagnie de Jesus, qui par leurs offices & exercices cognus à un chacun serviroient de confirmation aux bons, de reduction aux seduits & infectez, & de bouclier contre toutes les sectes & heresies qui pourroient glisser audit voisinage & commerce, non seulement en notre Chatelenie de Bergues, ains aussi par toute la basse Flandres.

Mais comme la Fondation d'un tel College tant pour la Dot que pour la structure & ameublissement de la maison, Bibliotheque & Ecolles, ensemble l'achapt des heritages à ce requis, seroit de plus grand emport, frais, mises, & debours, que les Remontrants ne sçauroient entierement supporter, bien qu'aulcuns particuliers par devotion pieuse, mesmement le susdit Prelat y at promis assister selon la possibilité & que la ruine des biens de son Abbaye pour les troubles presens le permettra, & qu'il est besoing & necessaire que pour l'avanchement d'une tant saincte & fructueuse entreprinse ils soient encore assistez d'ailleurs à moindre prejudice que sera faisable;

Ils n'ont sçeu trouver, après avoir le tout bien & meurement examiné, Moyen plus propre pour subside de ladite Dotte, & aussi moins onereux & prejudiciable, que l'application du bien & revenu de l'Hopital dit sainte Magdelaine pres de ladite Ville, étant à notre disposition & Collation & fondé ci-devant par les Comtes de Flandres nos Predecesseurs, pour la nourriture & maintien des Lepreux Bourgeois d'icelle ville, & en defaut d'iceux pour l'entretient de certain nombre de Vieilles pauvres & caduques personnes Bourgeois de ladite Ville. [Hospitale B. M. Magdalenæ.]

Par quoy iceux Remontrants, plus zeleux que puissants & suffissants pour fournir à ce qu'est necessaire à la structure, dotation & ameublissement susdit, Nous ont très humblement supplié & requis, qu'il nous pleut favoriser une si juste & sainte entreprinse, & à cet effet permettre l'application diversion & administration du revenu dudit Hopital au Subside de la Dotte du même College à establir en ladite Ville, à la charge neantmoins de la sustentation desdits vieilles personnes leur vie durante, au traitement & sur le pied dont presentement ils jouissent du revenu dudit Hopital. Esperant, que moyennant cette notre concession la chose se pourra effectuer & achever, suivant le desir & adveu dudit Eveque d'Ipre leur Diocesain. Lequel à cet effet y a fort travaillé & par lettres & par voyage, pour à ce induire le Provincial & Souverains de ladite Compagnie, y joint le consentement & acceptation obtenue des Souverains de ladite Societé, auxquels est tres cognus la necessité & infirmité dudit Quartier; & favorisent doiz à present en conformité de ce les Supplians d'une Mission de quatre à cinq Peres, qui cathechisent & endoctrinent la bourgeoisie du plat Pays, avecq heureux concours & progrès spirituel. [Assensus PP. Societ.]

Ce que cesseroit & ne sortiroit effect, sans notre susdit gré; pour être aultrement impossible les pouvoir competamment pourveoir, de ce qu'est necessaire pour leur entretien & alimentation.

Enquoy ferons œuvre pieuse & meritoire, sans en rien contrevenir à la bonne intention des premiers Fondateurs dudit Hopital, puis qu'au lieu de ladite Lepre corporelle estant secretement grassante, une plus pernicieuse spirituelle, sçavoir est l'heresie de tant de diverses sectes, il sera employé à la sustentation de ceulx qui d'un zele constant s'occupent du tout à la guerrison & extirpation de ladite Lepre spirituelle, & sur ce leur faire depecher nos Lettres Patentes en tel cas pertinentes.

Sçavoir faisons, que les choses sus-

dites considerées, & sur icelles eu l'advis dudit Eveque d'Ipre, Nous, pour ces causes & autres à ce nous mouvantes, inclinans favorablement à la Supplication & Requête dudit Bailly Bourgmaitre, Echevins & Cuerbeers de nosdites Ville & Chatellenie de Bergues St. Winnocq, Suppliants, avons pour autant qu'il nous touche, ottroyé, consenti & accordé, ottroyons, consentons & accordons de grace especialle par ces presentes, l'union & incorporation des biens & revenus du susdit Hospital, dit de Ste. Magdelaine, en subside de la Fondation dudit College des Peres de la Compagnie & Societé du Nom de Jesus en notre dite Ville de Bergues St. Winnocq, selon & en la forme & maniere qu'ils requierent cy-dessus. A condition, que serons recognus pour Fondateurs dudit College: & que venant iceluy à faillir, la provision retournera à Nous comme Patrons dudit Hopital, & que rien ne s'allienera des biens dudit Hopital, demeurans iceulx affectez à l'entretien des povres, & Nous entiers en nos preeminences & Patronage comme auparavant. Rex fundator Collegii.

Aussy à la charge que de tout ce que dessus, tant les Supplians que les Peres de ladite Societé seront tenus donner leurs Lettres renversalles en notre Chambre des Comptes à Lille, pour y être gardées & enregistrées à notre seureté.

Si donnons en Mandement à nos très chiers & feaulx les Chief President & Gens de nos Privé & Grand Conseils, President & Gens de notre Conseil en Flandres, President & Gens de notre dite Chambre des Comptes à Lille, & à tous autres nos Justiciers, Officiers, & subjets qui ce regardera, que de cette notre presente grace, Ottroy, consentement & Union, aux conditions, selon & en la forme & maniere que dit est, ils fassent souffrent & laissent lesdits de nos Ville & Chatellenie de Bergues St. Winnocq, consequemment les Peres de la Societé du Nom de Jesus illecq, plainement paisiblement & perpetuellement joyr & user, sans leur faire, mettre ou donner, ny souffrir être fait, mis ou donné, ors ny au temps advenir aulcun trouble destourbier ou empeschement au contraire. Car ainsi nous plait-il. En temoing de ce Nous avons fait mettre notre Seel à ces presentes.

Donné en notre Ville de Bruxelles le 23. jour de Mars, l'an de grace 1600.

CAPUT CXLVIII.

ISABELLA CLARA EUGENIA, *Hispaniarum Infans, Ducissa Brabantiæ &c. instituit Bruxellis in Ecclesia B. M. V. de Sabulone, Fundationem pro XII. puellis honestis, cum dote 200 florenorum pro qualibet, anno 1617; in memoriam dejectæ à se ibidem Aviculæ anno 1615, dum unà cum majore Civium Gildâ jacularetur.*

Ex Archivis Urbis Bruxell. per D. Baronem de Meghem.

ISABELLA CLARA EUGENIA *Infante d'Espaigne, par la grace de Dieu, Archiducesse d'Austriche, Duchesse de Bourgoigne, de Lothier, de Brabant, de Limbourg, de Luxembourg, & de Gueldres, Comtesse de Habsbourg, de Flandres, d'Arthois, de Bourgoigne, de Tirol, Palatine de Haynnau, de Hollande, de Zelande, de Namur, & de Zutphen, Marquise du St. Empire de Rome, Dame de Frize, de Salins, de Malines, des Cité, Villes, & Pays d'Utrecht, d'Overyssel & de Groninghe, à tous ceux qui ces presentes verront, salut.*

Comme Nous sommes resoluz d'employer en œuvres & memoires les vingt cincq mille florins, desquels nos bien amez, ceux du Magistrat de nôtre Ville de Bruxelles Nous ont fait present, pour marque & temoignage de leur joye & congratulation, de ce que tirant le Gaye l'an mille six cent quinze, avec la grande & premiere Gulde des Arbalestiers, Nous l'aurions abatu, & addressé d'estre Royne d'icelle Gulde. Memoria dejectæ Avis.

Sçavoir faisons, que desirans effectuer cette notre bonne volonté & resolution, Nous avons ordonné & ordonnons par ces presentes, que doresnavant annuellement & perpetuellement la seconde feste de Pentecoste sera chanté à l'honneur de Dieu & de nostre Dame en l'Eglise du Sablon une Messe en musicque & avec les Instrumentistes de notre ditte ville, & qu'icelle finie il se fera une Procession solemnele. Processio.

En laquelle sera porté la venerable Image d'icelle Notre-Dame, qui fera le tour accoutumé de la Procession du St. Sacrement; laquelle sortant de la ditte Eglise par le grand portel circuira toute la place & marché dudit Sablon

& passant par devant le Monastere des Carmelites Deschaulx, & l'Hotel d'Egmont entrera en la dite Eglise par le même portel.

Pour laquelle Messe & Procession, & autres choses y appartenentes, nous avons ordonné qu'annuellement soyent fourniz trente-huit florins & onze pattars.

Dos VI. puellarum. *Si avons de plus ordonné qu'annuellement & perpetuellement seront fourniz à six honestes filles Catholicques, des plus pauvres que l'on trouvera procrées des parents Catholicques, & de bonne fame & reputation, deux cens florins à chacune, qui feront mille deux cens florins pour honnestement les marier à des hommes Catholicques.*

Expectativa. *Estant notre intention & volonté, que lesdites six filles, avec autres six, aux quelles sera donné l'Expectative desdits Bourses & deniers pour l'année lors immediatement suivant, si avant qu'elles se comportent bien & honnestement, & celle qui ne le fera durant l'année de l'expectative sera ostée du nombre & mise une autre en sa place.*

Les quelles filles devront accompagner la dite Procession cheminans en deux rengées, à sçavoir les six qui jouiront prestement de ce Benefice devant la dite venerable Image, & les autres qui n'auront que ladite Expectative immediatement devant elles.

Et seront touttes habillées des Robes de drap blanc, & de Cottillons de drap bleu, à l'honneur de la Conception de Notre Dame, portant sur leurs testes des guirlandes ou couronnes de l'Aureole ou liseron.

Avec difference neanmoins, que les six Filles qui recevront actuellement le Dot, seront à cheveux pendant: pour à ce moien les distinguer avec les autres six qui n'auront les cheveux pendants, & porteront à l'une de leurs mains de chandelles ardantes de cire vierge blanche.

Pour lesquelles habillement parure & chandelles avons ordonné annuellement estre furniz trois cent florins.

Qualitates requisitæ. *Si voulons de plus, que toutes les dites six filles soient choisies & nominées, par les Vicaires de l'Archevecque de notre Ville & Cité de Malines en notre Ville de Bruxelles, Doyen, Chantre, & Tresorier de l'Eglise Collegiale de Ste. Gudule, ensemble les Aman, Bourguemaistre, Eschevins, & Conseil de notre dite Ville conjointement: afin que ce Benefice soit emploié en six filles d'eslite & d'eage competent, à se pouvoir marier prestement.*

Desquelles les trois devront estre filles des gens ayans estés nos Serviteurs domesticques, Orphelines de Pere & Mere, & au defaut d'icelles on les prendra des Guldes.

Et les autres trois devront estre filles de Peres qui auront esté Guldebroeders de ladítte Gulde; mais pauvres & Orphelines comme dessus. Et à faute de telles, que ce soient filles Catholiques pauvres & orphelines de Bourgeois de notre ditte Ville de Bruxelles; & à faute de telles, qu'elles soient choisies ez d'autres lieux de notre ditte Pays & Duché de Brabant procrées des parens des Brabançons Catholicques, & de bonne renommée.

De tout quoy les susnommez devront estre soigneux & donner ordre que la ditte somme de deux cens florins destinée à chacune d'icelles six filles parvienne entiere au pouvoir de leurs futurs Marys, & que pour nul cas rien ne s'en divertisse; ensemble que toutes les dittes douze filles comparent en la susdite Messe solemnele, Procession, confessées, & durant icelle recoivent le très pretieux Corps de Notre Seigneur.

Et qu'au cas qu'aucunes desdittes filles ne mariassent endeans le terme de trois ans après qu'elles auront esté choisies, ou n'entrassent en quelque Religion approuvée, leur ditte Donation demeurera caducque, & ne la pourront plus demander, mais seront emploiés en augmentation de notre susditte Fondation.

Voulant & ordonnant aussi, que ès trois Prisons de notre ditte ville, à sçavoir de la Vrient, du Treurenbergh, & de la Steenpoorte sera dores en avant à perpetuité dit une Messe basse au soulagement des Ames trepassez tous les Dimanches & festes, qui sont nonante trois en tout, y compris celle de Ste. Gudule. Fundatio in in tribus carceribus.

Et seront les Geoliers, ou Cepiers d'icelles prisons, tenuz de soigner, que tous leurs prisonniers l'oyent. Pour la Fondation & Dotation desquelles Messes avons ordonnez estre furniz & payez tous les ans nonante sept florins treize patars.

Item pour l'entretien des ornemens de l'Autel & furnissement du luminaire & vin, vingt quatre florins par an, montant en tout ce que dessus mille six cent soixante florins & quatre pattars par an, à payer annuellement dois la Pentecoste mille six cens dix sept, par les mains de notre Receveur general de nos Domaines de Brabant au Quartier de Bruxelles present ou advenir.

Lequel sera tenu faire Recepte desdits vingt cincq mille florins, & employer iceux en achapt des Rentes étans à la charge de notre ditte Domaine, & y adjouter des deniers de notre ditte Domaine au Quartier de Bruxelles nonante sept florins quatorze pattars par chacun an, que cette notre ditte Fondation vient à monter d'avantage que la Rente desdits vingt cinq mille florins pris à l'advenant du denier seize.

Ordonnant à nos très chers & feaulx les Chieffz Tresorier general & Commis de nos Domaines & Finances, d'ainsy le faire effectuer, & aux President & Gens de nos Comptes de Bruxelles de passer annuellement ez Comptes de notre dict Receveur general de nos Domaines de Brabant au Quartier de Bruxelles à perpetuité, tout ce que à la cause ditte il aura payé & delivré. Moyennant & en rapportant cestes dittes presentes Vidimus, *ou Copie Authenticque d'icelles pour une & la premiere fois; & autant de fois que mestier sera, quittance ou enseignement suffisant sur ce servant tant seulement.*

Si donnons en mandement à nos très chers & feaux les Chancelier & Gens de notre Conseil au dit Brabant, aux dits de nos Finances & de nos

nos Comptes au dit Brabant, notre Receveur general de nos Domaines dudit Brabant au Quartier de Bruxelles, & à tous autres Justiciers, Officiers, & sujets qui ce regardera, que de cette presente Fondation aux charges & conditions selon & en la forme & maniere dit est, ils gardent, observent & entretiennent, facent garder, observer & entretenir perpetuellement, & à tous jours, cessans tous contredits & empechemens au contraire. Car ainsi nous plaist-il.

En temoing de ce, Nous avons signé ces presentes de notre propre main & y fait appendre le grand Seel, dont le Serenissime Prince Monseigneur l'Archiduc Albert mon très cher & bien tres amé Mary, & Nous usons ordinairement.

Donné à Tervuren le 10. Novembre l'an de grace mille six cens dix sept. Etoit paraphé M. Vt. & plus bas signé ISABEL.

Sur le reply estoit écrit: par Ordonnance de Son Alteze la Serenissime Infante: & soussigné Verreycken Et estoit endossé: les Chiefz Tresorier general, & Commis des Finances consentent entant qu'en eux est, que le Contenu à ce blanc de cettes furniz & accomply soit, ainsy en la même forme & maniere que son Altesse Serenissime Infante le veut, mande, & ordonne, par icelluy blanc.

Fait à Bruxelles au Bureau des dittes Finances sous le seingz manuelz des dits Chiefz Tresorier general & Commis le 10. jour de May l'an de grace mil six cent & dix-huit. Estoit soussigné A. de Noyelle Marles, C. Dognyes: B. de Robiano, d'Ennetiers, P. Croonendaele; avec ledit Seel y appendant en cire vermeille.

CAPUT CXLIX.

ALBERTUS & ISABELLA, *Belgii nostri Principes, consensum præbent anno 1617. in Erectionem Seminarii Urbis Episcopalis Silvæducensis, & in suppressionem Domûs FF. Sti. Gregorii, seu Vitæ communis ibidem; cedentibus bonis eorumdem in augmentum Præbendarum dictæ Cathedralis Ecclesiæ, & Domo ipsâ Fratrum in Domicilium seu claustrum FF. Carthusianorum.*

Ex Archivis Mechliniæ in Capitulo Metropol. depositis.

LBERT, ende ISABEL CLARA EUGENIA, Infante van Spanien, by der gratie Godts Aertshertogen van Oistenryck &c. allen den genen die dese onse Brieven sullen sien, oft hooren lesen, saluyt.

Doen te wetene, dat wy hebben ontfangen die Supplicatie van de Deken ende Canoniken van de Cathedraele Kercke binnen onse Stadt van s'Hertogen-Bossche, wesende seven-en-twintigh in 't getal, ende van onsen Patronaetschappe, inhoudende, hoe dat syne Majesteyt hoochloffelycker memorien den Koninck van Spanien heeft gelieft de voorschreven Kercke te brengen tot eene Cathedraele Kercke; sonder datmen tot noch toe; soo door de voerleden troublen ende miserien, die de voorschreven Stadt heeft geleden, als anderfints; de voorschreven Kercke heeft connen versien oft vermeerderen; het sobre ende luttel innecommen van haere Prebenden (gelyck 't selve tot het onderhouden van den dienst Godts wel is gerequireert) als niet commende het jaerelyckx innecommen van elcke van de voorschrevene Prebenden (alles begrepen) over de hondert ende vyffentwintigh guldens t'jaers. Behoudelyck neghen van de voorschreven Prebenden wesende geaffecteert aen Gegradueerde, die ontrent de hondert guldens t'jaers meer genieten als d'andere.

Status Ecclesiæ & Capituli Sylvæduc.

Oirsaecke waeromme die voorschreven Supplianten; naer voorgaende communicatie oyck mette principaelste ende gequalificeerste persoonen onser voorschreven Stadt, om in 't gene voorschreven te versien, ende te comen tot meerdere Dotatie, soo ten respecte van de qualityt der voorschreven Cathedrale Kercke, als van de gelegenthyt van den tegenwoordigen tyt, geraden hebben gevonden, te concipieren de middelen ende conditien hier naer volgende.

Te weten, dat de gheestelycke persoonen ende goet van de Congregatie oft Convent gesundeert binnen onse voorschreven Stadt, ter eeren van Ste. Gregorius, gemeynelyck geheeten *de Fraters*, sullen worden ende blyven geunieert ende geincorporeert tot het Seminarium van het Bisdom der voorschreven Stadt. Unio Domûs FF. S. Gregorii pro Seminario.

Item dat het voorschreven Capittel uyt de voorschreve goederen jaerelycx sal trecken vierthien hondert guldens, die sullen gedistribueert worden onder de Canoniken, actuelyck present synde in den dienst Godts. Distributiones pro Choro Cathedr.

Item dat tot dienst ende assistentie van den Bisschop onser voorschreven Stadt, in syn Officie Episcopael, het voorschreven Capittel hem sal geven de presentatie van de elf Capelryen gefundeert in de voorschre- Collatio Capellaniarum.

ve Kercke, ende staende tot hunder collatie. Van welcke Beneficien vier sullen gedoteert worden uyt de goeden der voorschreven Fratres, tot hondert ende twintigh guldens t'jaers; met last van te moeten singen in de voorschreven Kercke, gelyck andere Sangers van den voorschreven Capittele; ende van te celebreren alle weken by een van hun een Misse in de voorschreven Kercke, voor de Fundateurs van de voorsereven Congregatie. Mitsgaeders oyck, dat een van hunlieden sal wesen Ceremonie-Meester, die voor dien last sal trecken uyt de goeden van de voorschreven Congregatie de somme van dertich guldens s'jaers.

Mgr. Ceremoniarum.

Item op dat de voorschreven Priesters van de voorschreven Congregatie niet en hebben oirsacke van hun te beclagen van de voorschreven Incorporatie; sal d'effect van dien soo lange geschorst blyven, tot dat een yegelyck van hun degelyck sal zyn versien.

Item mits dyen het Clooster van de Carthuysers van *Vucht*, ontrent de voorschreven Stadt gelegen, door de voorleden troubelen geheel is geruineert geweest; die daer door genootsaeckt syn geweest hun refugie te nemen in de voorschreven Stadt, in hunne clyne huysinge, waer inne sy hun qualyck connen gehouden; sal den voorsereven Bisschop de selve Carthuysers stellen in de possessie van het Clooster, Kerck, huysinge, soo binnen als buyten het Clooster, staende *op de Heestraete*, tot *vyf* in getalle, toebehoorende de voorschreven Fratres. Mits by de voorsereven Carthuysers daer voor gevende een recognitie, gelyck tuschen den voorschreven Bisschop en hunlieden is veraccordeert; nader blyckende by den bescheeden daer af synde.

Ipsa Domus FF. ceditur Carthusianis ad habitationem.

Nota.

Door welcke voorschreven middelen want niet alleen en sal gevonden worden de meerdere Dotatie der voorschreven Prebenden, maer oock den voorschreven Bisschop versien van bequame persoonen, tot assistentie van synen last, ende syn Seminarium voor een deel gedoteert, mitsgaders oyck die voorschreven Carthuysers versien van wooninge, gelyck sy Supplianten seggen.

Hebben sy daerom ons oitmoedelyck gebeden, dat ons gelieven soude, de voorschreven Unie ende Incorporatie te aggreeren ende confirmeren, oft daer inne by andere middelen te voorsien.

Waer om soo eest, dat wy 't ghene voorschreven aengemerckt, ende daer op gehadt de advisen van onse lieve ende getrouwe in Gode den Eertzbisschop van Mechelen, ende van den voorschreven Bisschop van den Bossche, ende van de Wethouderen der selver Stadt, geneghen wesende ter bedenende supplicatien der voorschreven Supplianten, hebben de voorschreven Unie ende Incorporatie uyt onser Princelycke macht ende authoriteyt geaggreërt geconfirmeert ende geapprobeert, aggreëren, confirmeren ende approberen by desen.

In dien verstaende nochtans, dat in plaetse van de Presentatie van de voorsereven elf Capelryen metten last als boven, de voorschreven Bisschop maer en sal hebben de presentatie van ses van de voorschreven Capelryen, ende de selve vry, liber ende sonder last van Dote.

Maer sal den voorschreven Bisschop aen het voorsereven Capittel boven de voorschreven vierthien hondert guldens uyt de voorschreven goeden noch uyt-recken ende betaelen de somme van dry hondert guldens t'jaers, om gedistribueert te worden onder de Hebdomedarise Sangers in den dienst des voorschreven Capittels wesende.

Ende op conditie dat oock die voorschreven huysingen van den voorsereven Convente, staende binnen onse voorschreven Stadt aen de Heestrate, genoemt de Hintemer-strate, die aen de voorschreven Carthuysers sullen worden getransporteert, sullen blyven te Schote ende Lothe, gelyck andere werelycke huysen en wooningen, sonder die te mogen demolieren, afbreken, oft totten Clooster te mogen incorporeren, oft te besluyten.

Welcke voorschreven Unie ende Incorporatie, inder voorschreven manieren te doen, Wy willen dat sal sorteren haer volcomen effect, blyven gestadigh, ende van machte, sonder by iemant daer tegen te mogen doen, oft commen in eeniger manieren.

Ontbieden daer-om ende bevelen onsen seer lieven ende getrouwen Cancellier ende Luyden van onsen Raede van Brabant, Schouthet van den Bossche, ende alle onse andere Justicieren ende Officieren, dyen 't zelve soude mogen aengaen, van wat conditie oft qualiteyt die zyn, dat sy de voorschreven Supplianten van dese onse gratie, agreatie ende confirmatie peyselyck ende vredelyck doen ende laeten genieten ende gebruycken, sonder iets daer tegen te doen oft te laeten geschieden, en noch hinder oft stoer ter contrarien. Want ons alsoo gelieft. Ende des t'oirconden hebben wy onsen Segel hier doen hangen.

Gegeven in onser Stadt van Brussele, den vierentwintighsten dagh der Maent van November, in 't jaer ons Heeren festhienhondert ende seventhien. 1617.

Consensus finalis Patris & FF. Sti. Gregorii *Silvæducis, in omnimodam Suppressionem suæ Domûs, ad opus Seminarii, anno* 1623.

ALsoe die van den Convente van de weerelycke Priesters ende Clercken in 't gemeyn levende, onder den titel van

Sinte Gregorius, die men noempt de *Fratres*, binnen deser Stadt s'Hertogen-bosſche woonende, sedert d'aencompste van den Eerweerdighsten Heere Bisschop deser Stadt *Nicolaus Zoesius*, van den jaere 1616 af tot nu toe syn by oft van wegen dessels Weerdighste Heere Bisschops met verscheyde middelen ende manieren bevochten geweest, om hun te dissolveren, ende te niet te doen, ende hun Convent te brengen aen de Cathuysers deser Stadt, ende haere goederen aen een Seminarium Diœcesaen, by den voorschreven Heere Bisschop nyeuwt opgericht;

Om waer toe te geraecken, die Eerweerdighste Heere voorschreven het out simpel habyt ende swerte cappe der Conventualen hadde doen veranderen in een weerelyck Priesters-habyt, de oude discipline ende gehoorsaemheyt van haeren Paeter ende Overste, ende voorts oude liefde ende eendrachtigheyt onder malcanderen wechgenomen, meynende alsoo den selven Conventualen tot syne devotie te brengen.

Daer door tussen hen, ende den voorschreven Eerweerdighsten Heere Bisschop verscheyde processen in den Raede van Brabant waeren opgestaen; ende by den Convente groote oncosten gedaen, ende vele verscheyde schulden gemaeckt ende opgenomen. Oorsake dat die voorschreven Conventualen om den voorschreven Eerweerdighsten Heere te wederstaen; ende van hem niet overvallen te worden, genootsaeckt waeren haeren toevlucht te nemen tot den Eerweerdigen Heere Deken ende Capittele van de Cathedrale Kercke binnen deser Stadt, onder wyens Protectie sy ende haere Voorsaeten altyt hadden gestaen ende geweest, ende daer af veele weldaeden ontfangen.

Ende ten lesten oock insiende de gelegentheyt van haeren Convente, ende van desen tegenwordighen oirlochs-tyden, daer door de oude discipline ende gehoorsaemheyt niet en was reparabel, hebben hun met haer Convente ende allen haere goederen, aen den voorschreven Capittel teenemael overgegeven; op sekere conditien ende restrictien, breeder begrepen in de Acten ende Contracten daer af gemaeckt ende gehouden.

Soo eest, dat voor my Notaris ende getuygen ondergeschreven comparerende die van den Convente, by naemen: Heer ende Broeder *Adriaen van Baxtel* Pater van den zelven Convente, Heer ende Broeder

Nomina FF. Domûs S. Gregorii anno 1623. *Laurens Poirters* Procurator, Heer ende B. *Cornelius Doerne* Librarius, Heer ende B. *Rochus Arnoldi de Raets*, Heer ende B. *Henricus Willems*, Heer ende B. *Vincentius Lummen*, Heer ende B. *Gerardus van den Heimel*, Heer ende B. *Andreas Schinckelius*, Heer ende B. *Joannes Roosmalen*, all Priesteren; ende Broeder *Pauwels Janssen*, ende Broeder *Rutger van Berckel*, Leecken-broederen, hebben die voorschreven Pater ende Procurator de voirscreven anderen Heeren ende Broeders bedanckt, ende bedancken mits desen, van alle haere getrouwicheyt ende gehoorsaemheyt aen hun ende aen voorschreven Convente bewesen.

Ende wederom die voorschreven Heeren ende Broeders hebben den voorschreven Heere Pater ende Procurator van den voerscreven Convente bedanckt ende bedancken mits desen, van alle haere trouwicheyt, dienst ende neirsticheyt, tot haerder conservatie gedaen ende bewesen; mitsgaeders van de administratie van tydelycke goeden des Convents by hun respective ende successive gehadt, den selven van alle Rekeningen, bewysen, ende reliqua ontslaende; ende houdende haere rekeningen voor gepassert, gesloten ende gelaudeert, sonder daer van in toecomende tyden meer mentie af te macken; als van haere getrouwicheyt genoechsaem onderricht ende bekent wesende.

Verclaeren voorts, met malkanderen te houden alle goede vrintschap, liefde ende corresspondentie, ende in alle noot ende overcomen swaricheden malcanderen te helpen vertroosten ende by te staen, 't zy binnen deser Stadt, oft elders daer buyten, daer ende alsoo 't de occasie sal presenteren. Stellende malcanderen wederom in haer eerste vryheyt; ende ontslaen van de geloften naer de Statuten ende Costumen van haere Congregatie *hinc inde* gedaen.

Van allen 't welck die voerschreven Heeren ende Broeders hebben begeert by my Notario gemaeckt te worden Acta, ofte Acten in forme, ende een yegelyck uytgeryct te worden naer behooren.

Aldus gedaen s' Hertogen-bossche, op den XX. dach Martii sesthien hondert drytwintigh, ter presentie van den Eerweerdigen Heere H. Paulus Havens Canoninck der Cathedraele Kercke S. Jans Evangelist, ende Guiliam Andriessen van Bladel, als gelooff-werdige getuygen hier over geroepen ende gebeden; die de minute deses ten Protocolle myns Notaris elcke met syne naemen, nessens die voorschreven partyen hebben onderteeckent: ende my tegenwordigh als Notaris, tot geens voorschreven getuygen geroepen ende versocht. 1623.

T' oirconde *J. W. van Stiphout*.

CAPUT CL.

ALBERTUS & ISABELLA, *pientissimi Belgarum Principes, fundant ac dotant Conventum sive Eremum FF. Carmelitarum Discalceatorum in Silva* Marlania *juxta Namurcum, anno* 1618, *eisque donant XXXIV. bonaria silvarum.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

LBERT, ET ISABELLE &c. *sçavoir faisons à tous presens & avenir, que à l'humble supplication de Religieuse personne Pere* Thomas de Jesus *Provincial des Carmelites Deschaux en nos Pays de par deça, au nom des Peres dudit Ordre & Religion, afin qu'il nous pleut leur ceder certaine place en nos Bois de* Marlaigne *à une lieue de notre Ville & Cité de Namur, pour y bâtir un Cloître ou* Heremitage, *auquel ils puissent s'addonner continuellement à l'oraison & contemplation, & observer perpetuel silence & clôture, à l'imitation des SS. Peres du Desert;*

Considerant par nous le grand bien, qui pourra reussir au service de Dieu, par l'erection de tel Heremitage; après avoir fait visiter ladite place, & sur ce eu l'avis de nos très chiers & feaulx, les Chefs, Tresorier general, & Commis de nos Domaines, & Finances;

Inclinans favorablement à la supplication & Requête dudit Pere Thomas de Jesus, au nom desdits Carmelites Deschaux, avons à iceux; pour Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes, & Comtesses dudit Namur, donné, cedé, transporté & accordé, donnons, cedons, transportons, & accordons de notre certaine science, autorité, & grace especiale par ces presentes, trente quatre bonniers de bois à nous appartenans, & situez en notre dite forest de Marlaigne:

Pour doresnavant les retenir, posseder & en jouir heritablement, perpetuellement, & à toujours, en tel estat qu'il se trouve presentement; avec tous les arbres, & terres, sans rien reserver, mêmes avec tous les droits des eaues, fontaines, ou ruisseaux, en tel état qu'ils se retreuvent maintenant; de maniere que pour le present, ny pour l'avenir à jamais l'on pourra divertir ou en empecher le cours desdittes eaues; fontaines ou ruisseaux, qui viennent ou peuvent venir audit lieu, ny faire aucun profit d'iceux; sans le consentement des dits Peres; à charge & condition, de, à l'intervention de notre Receveur general dudit Namur, faire la designation de la ditte place, afin que le tout se fasse au moindre degat & interest du dit Bois.

Bien entendu, que si cy après les dits Peres vinssent à delaisser, & abandonner ledit lieu, que lors de fait, iceluy retournera à Nous, ou nos Successeurs; & pourrons reprendre icelluy, & reunir à notre Domaine. Et à condition bien expresse, qu'ils seront obligez de Nous reconnoitre pour Fondateurs *du nouveau Convent qu'ils sont intentionez de faire construire au dit endroit; dont ledit Pere Provincial, & des conditions sus-dittes, sera tenu donner ses Lettres en bonne forme, & au surplus procurer celles de Confirmation & Aprobation du Pere General du dit Ordre.*

Au quel effet, avons les dites trante-quatre bonniers, appartenances & dependances admorty, & dedié à Dieu, admortisons, & dedions à Dieu par ces dittes presentes; pourveu aussi, qu'avant pouvoir jouir de l'effet de cette notre presente grace cession, transport & amortissement, les dites Peres seront tenuz faire presenter ces mêmes Originelles, tant au Conseil de nos dites Finances, qu'en notre Chambre des Comptes à Lille, pour y être respectivement registrées, verifiées, & interinées, à la conservation de nos Droits, Hauteurs & Authorité, la & ainsy qu'il appartiendra.

Si donnons en mandement à Nos très chers, & feaulx le Chef President, & Gens de nos Privé & grand Conseil, Gouverneur President & Gens de notre Conseil à Namur, aux dits de nos Finances, President & Gens de notre

Chambre

Chambre des Comptes à Lille, & à tous autres nos justiciers, Officiers & sujets, aux quels ce regardera, que de cette notre presente grace, cession, transport & amortissement aux charges & conditions, selon & en la forme, & maniere que dit est, ils fassent, souffrent, & laissent lesdits Carmelites deschaux pleinement, paisiblement, & perpetuellement jouir & user, sans leur faire, mettre ou donner aucun trouble, destourbier ou empechement au contraire; en procedant par les dits de nos Finances & de nos Comptes à Lille à la verification & interinement de nos dites presentes, selon leur forme, & teneur.

Car ainsi Nous plait-il; non obstant que par les Ordonnances cy-devant faites sur la conduite de nos Domaines & Finances, soit entre aultres defendu & interdit, de faire tels, & semblables Dons, Cessions & Transports, & d'accorder tels & semblables amortissemens; sous les peines & astrictions contenues ès dites Ordonnances, ce que ne voulons au cas present aucunement prejudicier aux dits Peres Carmelites Deschaux, ny à leurs Successeurs;

Ains les en avons relevé & relevons par ces dites presentes, & par icelles deschargé lesdits de nos Finances & de nos Comptes à Lille, & tous autres nos Officiers, aux quels ce regardera des Serments, par eux respectivement faits, & prestez, sur l'entretement, & observation des Ordonnances susdites; demeurant icelles en toutes autres choses en leur pleine forme & vigueur: non obstant aussi quelconques autres nos Ordonnances, restrictions, mandemens ou defences à ce contraires.

Et à fin que ce soit chose ferme & stable à toujours, nous avons fait mettre notre Seel à ces presentes; sauf en autres choses notre Droit & l'autruy en toutes.

Donné à Tervueren, au mois Decembre l'an de grace mille six cens dixhuict.

Sur la plie estoit escrit: *par les Archiducqs, les Sieurs de Marles & de Coupigny Chef, Baltazar de Robiano Tresorier general, Jean d'Ennetieres, Paul de Croonendael, Messire Christophre van Etten Chevalier, François de Kinschot, Commis des Finances, & autres presens: signé* Verryken.

FR. THOMAS A JESU, Bæticus Hispanus, Carmelita Discalceatus, Paulo V. Pont. probante, deduxit Carmelitas suos in Galliam ac Belgium. Hic præfuit Provincialis, Sereniss. Principibus nostris gratissimus, & scriptis & pietate clarissimus. Obiit Romæ anno 1627.

DESERTUM MARLANIÆ: habent Carmelitæ Conventus quosdam, ubi strictissima viget Observantia, atque imprimis silentium & abstinentia, ad normam veterum Anachoretarum. Tales Eremi in Belgio nostro sunt, Nethenensis juxta Lovanium, & Marlaniæ juxta Namurcum: & ita etiam in singulis ferme aliis Provinciis hujus Ordinis.

MARLANIA, ingens Silva regia, in Comitatu Namurcensi, ad plures leucas extensa.

CAPUT CLI.

ALBERTUS & ISABELLA, *ampliant anno* 1619. *Fundationem* Eremi de Marlania *juxta Namurcum à se inchoatæ anno præcedente pro Carmelitis Discalceatis; quibus suas vicissim obligationes assignant.*

LBERT, & ISABELLE &c. sçavoir faisons, à tous presens & à venir, qu'à l'honneur & gloire de Dieu notre createur, & affin que son saint Nom soit continuellement loué, & particulieres graces luy soient rendues, par devotes prieres, de tant de bienfaits, que Nous avons receu de sa divine Majesté, mesmes affin que tant que luy plaira Nous conserver en ce monde, il Nous veuille maintenir en sa sainte grace, & après Nous faire participans de sa gloire, aussy pour le bien & prosperité du Roy Philippe troisiéme de ce nom, notre très honoré Seigneur & frere, & de ses Etats, & les Nôtres, ensemble pour le salut & repos des ames des Princes nos Predecesseurs,

Nous avons, à l'humble supplication de Religieuse personne, notre cher & bien-amé Pere Thomas de Jesus, Provincial des Carmelites Deschaux de nos Pays de pardeça, au nom des Peres dudit Ordre & Religion, par Nos Lettres Patentes du mois de Decembre mil six cent dixhuit, leur donné, cedé, & transporté de grace especiale trente-quatre bonniers de bois, situez en notre forest de Marlaigne, en notre Pays & Comté de Namur, pour y batir un Cloistre ou Hermitage à l'honneur de Dieu, 1618.

de Notre Dame la benoite Vierge Marie, & de Monsieur St. Joseph, ou ils puissent s'addonner continuellement à l'oraison & contemplation, & observer perpetuel silence & clausure, à l'imitation des Sts. Peres du Desert, aux charges & conditions plus amplement mentionées esdites Lettres Patentes.

Mêmes de Nous reconnoître pour Fondateurs dudit Convent ou Hermitage, comme ils ont deja fait par Acte du 29 dudit mois de Decembre, & depuis icelluy fait confirmer, & approuver par le R. Pere General & Definiteurs Generaux dudit Ordre, suivant leurs Lettres en depeschées à Rome, le 29 de Februier dernierement passé.

NB. pro XXIV. Religiosis. *Et desirans maintenant de plus ample grace pourveoir à l'entretenement necessaire de vingt quatre religieux audit Desert, Nous avons resolu de doter icelluy Cloitre de cent & cinquante muids d'espautte pour chacun an; affin que lesdits Religieux ayent tant meilleur moyen pour vivre, sans estre distraits à le procurer d'ailleurs, ains pouvoir soigneusement vaquer au Service divin selon leur Regle. Par quoy est besoin de leur faire depescher nos Lettres Patentes de Don, assignation & amortissement de la dite Rente.*

Pour ce est-il, que ayans sur ce eu l'advis de nos très chers & feaux, les Chef, Tresorier general, & Commis de nos Domaines & Finances, Nous avons de notre certaine science & authorité absolue, pour Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses du dit Namur, donné, & accordé, donnons & accordons par ces presentes audit Convent, à l'effet susdit, une Rente perpetuelle, heritable, & irredimible de cent & cinquante muids d'espeautte pour chacun an, & specialement sur notre Recepte generale & Chairie dudit Namur, à prendre cours doiz la St. André prochainement venant, pour en jouyr, & user par ledit Convent & Heremitage heritablement tant & si longuement que icelluy Convent & Hermitage demeurera en pied audit Bois, ou que lesdits Religieux resideront.

Tellement, que si lesdits Religieux vinssent cy-après à abandonner le dit lieu, de sorte qu'ils ny deussent plus retourner, que lors icelluy Revenu retournera à notre Domaine, le tout en conformité des dites Lettres Patentes du mois de Decembre 1618.

Au quel effet avons amorti, & amortissons par ces presentes, la ditte Rente de cent cinquante muids d'Espautte par an, non obstant quelconcques Ordonnances & Placcarts au contraire; aux quels avons derogé, & derogeons par icelles, en benefice de cette presente Dotation; demeurant iceux Placcarts & Ordonnances autrement en leurs pleines forces & vigeur.

Et pour faire sortir effet, & assurer cette notre presente Dotation de cent cinquante muids d'espeautte par an, avons pour Nous, Nos dits Hoirs, & Successeurs, Comtes & Comtesses du dit Namur, affecté, hypotequé & obligé, affectons, hypotequons & obligeons especialement & particulierement par cesdites presentes, nos Domaines de notre dict Pays & Comté de Namur, & tout le Revenu d'icelluy, voulons & ordonnons que ledit Convent en soit annuellement payé, & contenté, doiz laditte St. André prochainement venant en avant perpetuellement, & à toujours, par nos Receveur general, & Chairier de Namur, presens & à venir.

A sçavoir par les mains de notre dit Receveur General cinquante muids, par celles du dit Chairier cent muids; bien entendu que si par quelque accident l'un d'iceux ne pourroit furnir à sa quote, que l'autre sera tenu la supleer.

Et pour plus grande seureté de ce que dit est, avons pour Nous, nos Hoirs, & Successeurs, Comtes & Comtesses de Namur, renoncé & renonçons par cesdites presentes à tous Droits Imperiaux, Royaux, & autres, que Princes pourroient pretendre, pour valider cette Notre presente grace, Dotation & Accord, mesmes au Droit disant generale Renontiation non valoir, si la speciale ne precede. Pourveu que ces mesmes Origineles seront presentées tant au Conseil de nos dites Finances, qu'en notre Chambre des Comptes à Lille, pour y estre respectivement enregistrées, verifiées & interinées à la conservation de nos Droits haulteurs & authorité, là & ainsy qu'il appartiendra.

A condition aussy, que lesdits Religieux Carmelites Deschaux, en consideration de ce que dessus, seront obligez de dire les Messes, & Oraisons journalieres à notre intention, comme s'ensuit.

Premierement, que toute la Communauté du dit Desert employera chaque jour deux heures d'oraison pour notre santé, tant spirituelle, que corporelle, aussi pour la conservation & augmentation spirituelle, & corporelle, de la Maison d'Austriche, & en particulier du dit Roy Don Philippe troisieme. Obligationes.

Et affin que lesdites deux heures d'Oraison soient tant plus certaines, & assurées, elles seront de celles que les Heremites (aussi bien ceux des Hermitages separez, que ceux du Convent sont obligez de faire par chacun jour, selon les Constitutions du Desert.

Item que à la fin des dites heures d'Oraison mentale, après avoir dit ce, Sub tuum præsidium, *ils diront cette Oraison, à sçavoir*

Protege Domine Famulos tuos Albertum & Isabellam, hujus Eremi Fundatores, subsidiis pacis; & beatæ Mariæ semper Virginis patrociniis confidentes, à cunctis hostibus, & periculis redde securos.

Item que l'on dira deux Messes par chacun jour, & ce à perpetuité, & pour notre santé spirituelle, & corporelle, si long tems que Nous serons en vie. Mais après notre trespas, elles se diront de Requiem, *pour le repos de nos Ames; & arrivant le decès de l'un de Nous deux, l'une des dites Messes se dira de* Requiem *pour l'ame du trepassé, & l'autre (selon que dit est) pour cellui qui survivra.*

Item qu'après le trepas de chacun de Nous,

se diront, & celebreront à l'Autel Privilegié, qu'audit Desert sera erigé & colloqué, cincqcent Messes de Requiem, *pour l'ame de chacun de Nous, lesquels se diront par tous les Prêtres audit Autel Privilegié, jusqu'à ce que ledit nombre sera accomply.*

Item que tous les ans se diront après notre trepas, deux Anniversaires, pour le soulagement de nos ames, & ce les mêsmes jours de notre trespas respectivement.

Item que l'on mette une Lame de cuivre en la Sacristie dudit Desert, affin qu'elle dure perpetuellement. En laquelle seront gravées ces paroles, Tous & chacun des Prestres de cette
Inscriptio. Maison ont obligation de prier Dieu en leurs Sacrifices, pour les Archiducqs Albert & Isabelle Clara Eugenia, Patrons & Fondateurs de ce Desert.

Item qu'en toutes, & chacune des Messes, que l'on chantera ou lira, l'on y adjoutera la Collecte après l'Oraison du jour; Et Famulos tuos &c. Et Principes nostros Albertum & Isabellam, hujus Eremi Fundatores, ab omni adversitate custodi &c.

Item que l'on mettra une autre Table grande en la Sacristie, où seront escrites tous ces obligations.

Item que l'on mettra les Pourtraits de Nous deux, de moyenne grandeur aux deux costez du grand Autel, taillez en pierre, ou bronze, comme bon nous semblera; affin que notre memoire en demeure toujours fraische & unie.

Par dessus tout ce que dit est, toutes les Oraisons, & Exercices Spirituels, qui durant notre vie se feront audit Desert, seront aussi offert à la divine Majesté, la suppliant nous conserver beaucoup d'années pour le bien universel de la Chrestienneté, maintien, & conservation de nos Estats, & Nous faire la grace de vivre & mourir en sa crainte & en son amour.

Si donnons en mandement à Nos très chers & feaux les Chef-President, & gens de Nos Privez & grand Conseils, Gouverneur, President & Gens de notre Conseil à Namur, & aux dits de nos Finances, President & Gens de nos Comptes à Lille, notre dit Receveur, & Chairier de Namur, & à chacun d'eux en droit soy, & si comme à luy appartiendra, que de cette notre presente grace, Dotation, Donation, Transport & Amortissement (aux conditions, selon & la forme, & maniere, que dit est) ils facent, souffrent, & laissent ledit Convent des Carmelites Deschaux, au dit Bois de Marlaigne, pleinement, paisiblement & perpetuellement jouyr, & user; sans leur faire, mettre, ou donner, ny souffrir estre fait, mis, ou donné aucun trouble, destourbier, ou empeschement au contraire.

En procedant par les dits de nos Finances, & de nos Comptes à Lille, à la verification & interinement de ces dites presentes, selon leur forme & teneur. Car ainsy Nous plait-il.

Non obstant que par les Ordonnances, cydevant faites, sur la conduitte de nos Domaines & Finances, soit entr'autres deffendu & interdit, d'aliener nos Domaines, & d'accorder tels & semblables Amortissemens, sous les peines, & astrictions contenues esdites Ordonnances, & les Sermens faits sur l'observation d'icelles. Ce que ne voulons prejudicier audit Cloitre des Carmelites Deschaux en notre dit Bois de Marlaigne; ains les avons relevé, & relevons par ces dites presentes, & par icelles deschargé les dits de nos Finances & de nos Comptes à Lille, & tous nos Justiciers & Officiers des Sermens par eux respectivement faits sur l'entretenement & observation des Ordonnances susdittes. Demeurans icelles neanmoins en tous autres points en leur pleine force & vigeur; non obstant aussi quelconques autres Ordonnances, restrictions, Mandemens, ou deffences à ce contraires.

Et affin que ce soit chose ferme & stable à toujours, Nous avons fait mettre notre Seel à ces dites presentes, sauf en autre choses notre droit & l'autrui en toutes.

Donné à Mariemont, au mois d'Aoust l'an de grace mille six cent dix neuf. 1619.

Sur le plis estoit escrit. *Par les Archiducqs le Sr. de Marles Chef, Balthasar de Robiano Tresorier general, Jean Dennetieres, Paul de Croonendael, Messire Christophre van Etten Chevalier, François de Kinschot, Jean Baptiste Maes, Commis des Finances, & autres presens. Signé* Verreyken.

CAPUT CLII.

PHILIPPUS IV. *Hispaniarum Rex, concedit licentiam erigendi* Brugis *novum Monasterium Monialium Reformatarum Ordinis S. Benedicti, sub invocatione* Stæ. Godelevæ, *cum subjectione erga Ordinarium, anno* 1622.

Ex Motivo Juris.

HILIPPE par la grace de Dieu Roy de Castille & d'Arragon &c. Comte de Habsbourg, de Flandres &c. A tous ceulx que ces presentes verront, salut.

De la part du Reverend Pere en Dieu notre cher & bien-aymé l'Abbé de St. André lez notre Ville de Bruges Nous a été remonstré, que par commission des President & Congregation de Bursfelt Superieurs des Abbesse & Religieuses du Monastere de Ste. Godelieve residentes presentement audit Bruges, il a travaillé bonne espace de tems pour les induire à l'observance reguliere & à la cloture ja y reçeue dès

l'an 1484, sans que toutes fois il en ayt sceu consuivre l'entier effect : auquel aussi la situation dudit Monastere avec ses petits moyens est bien mal propre.

De sorte que quelques unes des dites Religieuses auroient, à l'exemple de ce qui s'est faict à Douay & ailleurs, dessigné de procurer l'erection d'un nouveau Cloistre, pour y entrer & se ranger à la ditte Observance & Reformation.

Mais comme à ce moyen ledit Monastere de Ste. Godelieve seroit en danger de tomber en decadence, & finalement s'aneantir du tout, ledit Remonstrant se seroit advisé d'un expedient pour l'en preserver, & conjoinctement pourveoir au vertueux desir desdites Religieuses.

Asscavoir que le Convent dessigné ne s'institueroit point soubs un tiltre nouveau, mais sur celluy susmentioné du Monastere de Ste. Godelieve, dont il seroit en effect un Noviciat. Tellement que les exercices de pieté & Religion y estants solidement establis les Religieuses du vieuix Monastere, parmi quelque pension raisonnable, sur les biens d'icelluy y pourroient entrer, par advis & consentement de l'Evesque dudit Bruges. Et ne pourroient les Novices estre receues qu'en ce Cloistre nouveau, qui seroit regi par quelque Superieure, jusqu'au trepas de laditte Abbesse. Nous ayant ledit Remonstrant supplié qu'il nous pleut de l'aggréer & interposer nostre Authorité.

Sçavoir faisons, que Nous, les choses susdittes considerées, & sur icelles eu l'advis des tres Reverends Peres en Dieu nos chiers & feaux l'Evesque de Gand, & celui Denommé de Bruges, inclinans favorablement à la supplication dudit Abbé de St. André suppliant, avons agréé, consenti, & en tant que nous est ordonné, aggréons, consentons & ordonnons par ces presentes, que ledit nouveau Monastere, qui s'érigerat suivant nostre permission portée par nos Lettres Patentes du 4. de Juillet dernier, soit institué soubs le Tiltre & Nom de Ste Godelieve & la directiou & subjection de l'Ordinaire. Lequel pourra arbitrer la portion à prendre hors des biens du vieux Monastere, pour l'entretenement des Religieuses qui ne vouldront transmigrer audit Monastere nouveau. Comme il pourra aussi pourveoir, qu'on ne recoive des Novices, qu'en cestuy-cy ; & qu'il n'y soit eslevé aulcune Abbesse nouvelle, tandis que celle susmentionée sera en vie.

Entendant que ce que ledit Ordinaire disposera en ce regard, soit punctuellement accompli, & que tous nos Officiers à qui ce touchera, luy en prestent toutte assistence convenable.

Si donnons en mandement à nos tres Chiers & feaulx, les Chief-President & Gens de nos Privé & grand Conseils, President & Gens de notre Conseil en Flandre & à tous aultres nos Justiciers & subjects qu'il appartiendra, de se regler & couformer à ce que dessus, sans y faire ou mettre, ny souffrir estre fait ou mis aulcun trouble, destourbier ou empeschement au contraire. Car ainsi Nous plait il.

En tesmoignage de quoy, Nous avons fait mettre notre Seel a cesdites presentes données en notre Ville de Brusselles le 4 d'Aoust, l'an de grace mil-six-cents-vingt & deux, & de nos dits Regnes au second.

Litteræ Præsidis Bursfeldensis, quibus datur licentia Monialibus ad novum locum migrandi, & Reformationemi aggrediendi.

HENRICUS Dei gratiâ Abbas Monasterii Sti. Pantaleonis intra Coloniam, Ordinis S. Ben. & Unionis Bursfeldensis per Germaniam Præsidens principalis, admodum Reverendis Eximiisque & Ampliss. DD. Rev. Domino Henrico Van den Zype Abbati Monasterii S. Andreæ prope Brugas, & Rev. Domino Francisco Piroulle S. T. L. & Cathedralis Ecclesiæ Brugensis Canonico, salutem in Domino.

Postquam communicato consilio cum Deputatis nobis à Capitulo annali Assessoribus, ex motivis & rationibus nuper Regi Catholico exhibitis ad obtinendum Sacræ Majestatis consensum pro translatione Monasterii Monialium Stæ. Godelevæ ; deinde etiam ex concordi relatione Reverendarum Dominarum vestrarum clarè intelleximus, omnem intentionem & studia vestra circa prædictum Unionis nostræ Monasterium non alio tendere, quam ut secundum Sanctiones Canonicas & S. Concilii Tridentini Decreta, neglecta primùm in dicto Monasterio clausura plenè restituatur, & Moniales omnes redigantur ad debitam Regulæ S. P. nostri Benedicti Observantiam ; quæ præsente statu prætacti Monasterii durante moraliter obtineri non possunt ;

Non tantum æquum & salutare, sed omnino necessarium duximus, sententiæ Reverendissimi Domini Episcopi Brugensis, beneplacito suæ Majestatis Regiæ, & censuræ RR. Dominationum vestrarum sine ulteriori procrastinatione subscribere.

Hinc est, quod Reverendas Dominatio-

Vide Acta Stæ. Godelevæ per P. Sollerium ad diem VI. Julii, item Flandriam illustratam Sanderi Tomo 2. pag. 123.

Nulla amplius extant vetera Documenta hujus Abbatiæ, adeoque obscurum est initium Fundationis ; uti à sæculo fassæ sunt ipsæ Moniales. Ita Acta S. Godelevæ pag. 32. & 129.

Ultima Abbatissa veteris Monasterii S. Godelevæ (Judoca Wyns) obiit anno 1638. Sed lites ac difficultates inter Prælatum Seligenstadiensem Præsidem Congregationis Bursfeldensis & Elisabetham Priorissam & Annam Spronckholf Moniales veteris Abbatiæ ex una, & Lutgardem de Kerckhove Abbatissam novæ Abbatiæ ex altera parte, durarunt usque ad annum 1648.

nes vestras, de quarum pietate, bono ac prudenti zelo, doctrinâ ac industriâ nobis jam pridem, fide dignorum testimonio, sufficiens fuit facta fides, ad prædictam Translationem nomine & Authoritate nostrâ ac totius Unionis nostræ prædictæ, secundum S. Concilii Tridentini Decreta, & religiosam ac laudabilem voluntatem tam Reverendissimi Episcopi, quam Serenissimi Regis Hispaniarum faciendam, secundum formam & modum, in exhibito nuper, ut præfertur Libello, nominamus & deputamus ac constituimus; bonâ fide promittentes, Nos quidquid in hoc negotio per vos conclusum gestum & actum fuerit, ita gratum & ratum habituros, ac si à nobis ipsis, si coram essemus, conclusum gestum & actum foret.

Omnibus etiam dicti Monasterii Monialibus, quas RR. Dominationes vestræ novo Monasterio utiles & necessarias fore judicabunt, licentiam & plenam facultatem concedimus, cum tota sibi antehac concessâ supellectili, ac toto jure sibi competenti ad nativum Monasterium, directione & ordinatione vestrâ transeundi, ad gloriam Dei omnipotentis, & S. P. nostri Benedicti, & salutem animarum, quas ut ante hac curæ & directioni RR. Dominationum vestrarum cum plena super eas potestate Abbas committimus. Ita ut Reverendus Dominus S. Andreæ novo, & Dominus Canonicus præfatus veteri Monasterio, si non nimis grave fuerit, præsideat.

In cujus rei fidem hoc præsens Scriptum manûs nostræ subscriptione, & Sigilli Unionis nostræ impressione munitum communire voluimus.

Datum in Monasterio nostro Sti. Pantaleonis, ut supra, anno 1623. die 30. Martii.

CAPUT CLIII.

Isabella Clara Eugenia *Belgarum Princeps piissima, fundat Conventum PP. Capucinorum, in Fura Ducis, anno 1626.*

Communicavit D. Consiliarius Vice-Comes de Wynants.

Ur la remonstrance faicte à la Serenissime Infante, de la part des Peres Capucins de cette Ville de Bruxelles, que pour servir Dieu avecq plus de tranquilité, & afin de se perfectionner tant mieux en ce qui est de leur vocation, ils seroient intentionnez de bastir un Convent de leur Ordre au lieu d'Eschendel *proche de Tervueren; mais comme ils ne pourroient ny voudroient rien entreprendre en cecy, qui ne fut du bon plaisir & gré de son Altesse, auroient prins leur recours vers icelle, en la suppliant en toute humilité, qu'attendu un si sainct & louable dessein, tendant à la plus grande gloire de Dieu, & edification spirituelle des subjects de pardeça, il pleust à Icelle de l'avoir pour agreable, & de leur en faire depescher Acte de permission sur ce pertinente.*

Sa dicte Altesse, ce que dessus consideré, & pour la singuliere affection qu'elle at à l'advancement dudit Ordre, at au nom de Sa Majesté permis & consenti, comme elle permet & consent par cette, que le Convent cy-dessus mentioné soit erigé & dressé au lieu d'Eschendel, à charge que le batiment qui s'y fera, ne sera que pour y loger seize Religieux seulement, & qu'ils ne pourront faire la queste, ou avoir station au lieu, ou es environs, si non en telle sorte que les anciens Religieux accoutumez d'y quester, n'en soyent aucunement empeschez ou interressez. Ordonnant Sa dicte Altesse à tous ceux qu'il appartiendra, de se regler selon ce.

Fait à Bruxelles le 15 May 1626. Ma. Vt. & estoit subsigné Issabel.

CAPUT CLIV.

Litteræ Regiæ, pro admissione FF. Carmelitarum Calceatorum, intra oppidum Wavriense Gallo-Brabantiæ in Diœcesi Namurcensi, anno 1663. unà cum concessione Hospitalis Stæ. Elisabethæ ibidem.

Communicavit præfatus D. Wynants.

HILIPPE par la grace de Dieu, Roy de Castille, de Leon, d'Arrgon &c. A tous ceux qui ces presentes verront, salut.

Reçeu avons l'humble supplication des R. R. Peres Carmes Reformez de la Ville de Wavre, contenant qu'ayant esté servis après cognoissance de cause de leur accorder qu'ils pourroient s'esta-

D. Beatrix de Cusancia Fundatrix.

blir, en l'Hospital de Ste. Elisab th au dit Wavre, ensuite de la Donation à eux faite par la Dame du dit lieu,

Pierre du Sart Bailly illecq, soubs pretexte d'une Collation, manifestement nulle, qu'il a obtenu du dit Hospital, vivente Rectore, *pour un de ses fils, leur en auroit empeché la jouissance par divers Proces & chicanes, qu'il multiplie à chasque occasion, non obstant tant de Decrets faits par notre tres cher & feal Cousin Don Louis de Benavides, Carillo & Toledo, Marquis de Fromista & de Carazena, Comte de Pinto, de notre Conseil d'Estat, Lieutenant Gouverneur & Capitaine General de nos Pays-Bas & de Bourgogne, &c. A cause de quoy & pour autres raisons reprinses par l'Acte du dix neufiesme d'Octobre mil six cent soixante un, Nous avons permis, que les Suppliants se puissent provisionelement loger dans une autre Maison.*

Or comme les dits Suppliants ne peuvent ulterieurement demeurer dans le grenier du dit Hospital (car ledit du Sart Bailly fait occuper le reste par un sien locataire) basti de bois & d'argille & couvert de paille; pour ce qu'il ny a que deux places, dont l'une a esté presque toute decouverte & rompue en divers endroits par la vehemence des vents, & principalement qu'ils ne peuvent avoir leurs Cellulles separées, ny faire les exercices convenables à leur Profession, & que louant une autre maison ou diverses successivement pendant le dit Proces, ils seroient obligez d'y exposer des grands fraix, tant pour les accommoder à leur usage, que pour les remettre en leur premier estat à leur sortie;

Et ce sans aucun proufit pour le futur, pour ce qu'après la decision du dit Proces, que le dit Bailly protellera autant qu'il pourra, ou au pis aller, lors de l'incapacité du fils du dit Bailly de posseder Benefice ou Office Ecclesiastique par mariage, mort, ou autrement, les Suppliants entrans en jouissance de la Donation, à eux faite, ils trouveront le dit Hospital tout ruiné, & prest à restablir avec la Chapelle, en laquelle on ne dit plus Messe, à cause de sa conduite, & personne ny ose entrer passées quelques années.

Ce pour quoy, & pour obvier aux domages que dessus, ils desireroient bien se placer en quelque endroit commode & plus esloingné de l'Eglise Paroissiale, afin de ne la pas incommoder, & y batir une Chapelle, pour y faire le Service divin, au plus grand bien & commoditez des habitans, qui aux temps des grandes pluyes ne peuvent aborder à la Chapelle du dit Hospital, à cause du debordement de la riviere qui passe tout entre icelle; soubs offre qu'ils font, d'y accomplir toutes les charges annexées au dit Hospital, en la mesme façon, qu'on le fait au lieu où il est, lors qu'ils seront en possession des biens d'icelluy, & d'entretenir à toujours un batiment de mesme nature & qualité que cellui qui y est presentement, pour être loué à quelque habitant, ou bien de vendre la Maison du dit Hospital à quelque personne Laye, & subroger le fond qu'ils pourront acquerir, & la Chapelle & autres batimens qu'ils y feront, en la place du dit Hospital.

Ils Nous ont très humblement supplié, qu'il Nous pleut, insistant en nos Decrets cy-devant faits en faveur de leur bon Droit, de leur permettre, qu'ils puissent acquerir un autre fond pour s'y placer, aux conditions, cy-dessus allegées, & sur ce leur faire depescher Nos Lettres Patentes en tel cas pertinentes.

Sçavoir faisons, que les choses susdites considerées, & sur icelles eu l'advis de nos amez & feaulx le President & Gens de notre Chambre des Comptes en Brabant, & consequamment eu sur ce l'advis de nos tres chers & feaulx le Chef-Tresorier general & Commis de nos Domaines & Finances:

Nous pour ces causes & autres à ce nous mouvantes, inclinans favorablement à la Supplication & Requeste des dits Peres Carmes Reformez de la ditte ville de Wavre, Suppliants, leur avons par la deliberation de notre Cousin le Marquis de Fromista & de Carazena, Octroyé & accordé, Octroyons, & accordons de grace especiale par ces presentes,

Qu'ils puissent, ou pourront acquerir un autre fond en la ditte Ville de Wavre, & le subroger avec la Chapelle, & autres bastiments qu'ils y feront, en la place de l'Hospital de Ste. Elisabeth, ensuite de la Donation à eulx faite par la Dame du dit lieu, à condition d'accomplir dans le dit nouveau batiment, qu'ils feront, toutes les charges annexées au dit Hospital, lors qu'ils feront en possession des biens d'icellui, mesme d'entretenir à toujours un bastiment de mesme nature & qualité que celuy y estant presentement, pour être loué à quelque habitant, ou bien d'en vendre la maison à quelque personne laye. Pourveu aussi, qu'avant de pouvoir jouir de l'effet de ces dites presentes les dits Suppliants seront tenus de faire presenter icelles, tant au Conseil de nos dites Finances qu'en notre Chambre des Comptes en Brabant, pour y être respectivement registrées, verifiées & interinées, à la conservation de nos Droits, haulteurs, & authorité, la & ainsi qu'il appartiendra; parmy payant aux dits de notre Chambre des Comptes l'ancien Droit pour le dit interinement.

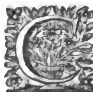
Si donnons en Mandement à nos très chiers & feaulx les Chef President &c.

Donné en notre Ville de Bruxelles le vingt-quatrieme jour de Juillet, l'an de grace mil six cent soixsante trois, & de Nos Regnes le quarante-troisiéme. Estoit paraphé Ho Vt. & sur le replis: Par le Roy: le Marquis de Fromista & de Carazena Comte de Pinto Lieutenant Gouverneur & Capitaine General. 1663.

CAPUT CLV.

Fundatio Monasterii Fratrum B. Mariæ de Monte Carmelo, in Vico de Bottelaere, *Diœcesis Mechliniensis, haud procul Gandavo, per D.* Bertolfum de Paix *ejusque Sororem* Josynam, *Litteris Regiis confirmatur anno 1667. mediante recognitione sex-mille florenorum.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

HARLES par la grace de Dieu Roy de Castille &c. à tous ceux qui ces presentes verront salut.

Receu avons l'humble supplication & Requeste de Bertolf & Jossyne de Paix frere & sœur demeurants à Gand, contenant, que pour advancer l'honneur de Dieu & le culte de Ste. Anne dont l'Image miraculeuse est honorée au village de Bottelaere Diocese de Malines, distante deux lieues de nostre Ville de Gand, & pour l'affection qu'ils portent à l'Ordre de Notre Dame du Mont Carmel, ils ont intention de faire bastir un petit Couvent pour douze ou quinze Religieux dudict Ordre en la Maison qu'ils possedent audit Bottelaere & de leur donner vingt-huit ou trente bonniers de terres y scituées pour leur subsistence, affin que lesdits Religieux puissent ayder le Pasteur & deux Prestres & Chapelains du mesme lieu à entendre les Confessions de Pelerins qui y accourent de toute part.

Cultus Stæ. Annæ in Bottelaer.

Et comme les Remonstrants ne peuvent faire lesdicts Fondation & Dotation, pour executer leur pieux dessein, sans nos prealables Lettres d'Octroy & d'Amortissement, ils Nous ont très-humblement supplié, les leur vouloir accorder.

Sçavoir faisons, que Nous, ce que dessus consideré, inclinans favorablement à la supplication & Requeste desdicts Bertolf & Jossyne de Paix Suppliants, Nous leurs avons par la deliberation de nostre très cher & feal Cousin Don Francisco de Moura & Cortereal. Marquis de Castel-Rodrigo, de nostre Conseil d'Estat, Lieutenant Gouverneur & Capitaine General de nos Pays Bas & de Bourgogne, Octroyé, permis, consenty & accordé, Octroyons, permettons, consentons, & accordons, en leur donnant congé & licence de grace especiale par lesdictes Patentes, qu'ils puissent & pourront sans aucunement mesprendre vers Nous fonder & faire bastir un petit Couvent pour douze ou quinze Religieux de l'Ordre des Carmes Reformez, en la Maison qu'ils possedent au Village de Bottelaere, & leur donner vingt-huit ou trente bonniers de terre y scituez, pour leur subsistence, affin d'y pouvoir assister le Pasteur & les Chapellains, comme dict est.

Auquel effect Nous avons pour Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandres, de nostre certaine science & authorité, amorty & amortissons ladite Maison, & vingt-huit ou trente bonniers de terre, pour par lesdits Religieux estre possedé heritablement à toujours, comme d'autres biens amortiz.

A charge neanmoings, que les Suppliants debvront payer à raison de ceste nostre grace à nostre prouffit certaine Finance où somme de deniers à l'arbitrage & taxation de nos très chers & feaux le Chef-Tresorier general & Commis de nos Domaines & Finances, que commettons à ce.

Pour quel effect, lesdits Suppliants (avant de pouvoir jouir du fruit de cestes presentes) seront tenuz de la faire presenter tant audits de nos Finances, qu'à ceux de nostre Chambre des Comptes à Lille, pour y estre respectivement enregistrées, verifiées, & intherinées, à la conservation de nos Droits, haulteurs, & authorité, là & ainsy qu'il appartiendra, parmy payant ausdits de nos Comptes l'ancien Droit pour ledit Intherinement.

Si donnons en mandement à nos tres chers & feaux, les Chef-President & Gens de nos Privez & grand Conseaux, ausdits de nostre Conseil en Flandres, comme aussy à ceux de nosdits Finances & de nos Comptes à Lille, & à tous aultres nos Justiciers & subjects, ausquels ce regardera, que de ceste grace, Octroy, & Amortissment, ils fassent, souffrent & laissent lesdits Suppliants,

ensemble lesdits Religieux, & ceux qui leur succederont audit Couvent, plainement, paisiblement & perpetuellement jouyr & user, aux charges, conditions & recognoissance, selon & en la forme & maniere que dit est, sans leur faire mettre ou donner, ny souffrir estre fait mis ou donné, ores ny en temps à venir, aucun trouble destourbier ou empeschement au contraire. En procedant par lesdits de nos Finances & de nos Comptes à la verification & intherinement de cesdites presentes, selon leur forme & teneur. Car ainsi Nous plaist-il.

Non obstant, que par les Ordonnances cy-devant faites sur la conduite de nos Domaines & Finances soit entre autres choses deffendu & interdit d'accorder tels & semblables Amortissemens, sous les peines contenues ès mémes Ordonnances & les Serments prestez sur l'observance d'icelles : ce que ne voulons au cas present aulcunement prejudicier ausdits Suppliants, ni à ceux, qui leur succederont audit Couvent : ains les en avons dispensé & dispensons par lesdites presentes, avons deschargé & deschargeons lesdicts de nos Finances & de nos Comptes à Lille, & tous autres nos Justiciers & Officiers qui ce regardera, des Serments par ceux respectivement faits, sur l'entretien & observance de ladite Ordonnance, lesquels neantmoins demeureront en tous autres points, en leur pleine force & vigueur.

Nonobstant aussy quelconcques autres Ordonnances, Mandemens & deffences à ce contraires. Et affin que cecy soit ferme & stable à toujours, Nous avons fait mettre à cesdits presentes le grand Seel dont nostre très honoré Seigneur & Pere, que Dieu absolve, a usé pardeça, & Nous userons, tant que le nostre soit fait ; sauf en aultre chose notre Droit & l'autruy en tout.

Donné en nostre ville de Bruxelles le 23 de May l'an de grace 1667. & de Nos Regnes le II. Paraphé : Vt. de Pape.

Sur le dos estoit escrit. Le Tresorier general & Commis des Domaines & Finances du Roy consentent & accordent en tant qu'en eux est, que le contenu au Blancq de ceste, soit furny & accompli dont aussy & en la même forme & maniere que Sa Majesté le veut & mande estre fait par icelluy Blanc : à charge de par les Suppliants payer pour Regale au proffit de Sa Majesté de la grace à eux accordée par ledit Blancq, la somme de six mille livres du prix de quarante gros, monnoye de Flandre la livre, une fois, es mains du Conseillier & Receveur general desdictes Finances Messire Alexandre de Baillencourt-Courcol Chr. lequel sera tenu d'en rendre compte & reliqua, avec les autres deniers de son entremise, la & ainsy qu'il apartiendra. (Recognitio Juris Regii.)

Fait à Bruxelles au Conseil desdites Finances &c. le dernier de May 1667. Signé : Dennetieres, Coloma, & d'Ognate.

CAPUT CLVI.

CAROLUS II. *Hispaniarum Rex, ad opus muniendæ urbis & arcis* Namurcensis, *vendit Abbati* Jardineti *Ordinis Cisterciensis Dominium oppidi* Walcuriensis, *ejusdem Provinciæ, cum omnibus præeminentiis, Jure Patronatûs erga Capitulum &c. precio* 25000. *florenorum, anno* 1686.

(Communicavit R. D. Posson, Presbyter Namurc.)

HARLES par la grace Dieu de Roy de Castille de Leon, d'Arragon &c. A Tous ceux qui ces presentes verront salut :

(Arx Namurcens. munienda.)

Comme à raison de l'importance de la conservation de notre Ville de Namur, il convient de rechercher toutes sortes des moyens, pour subvenir aux fraix des reparations & provisions qu'elle a besoing, pour la mettre en état de defense, Nous ayant à cet effect été proposé la vente, & alienation de quelques Seigneuries & Rentes Seigneuriales qui nous appartiennent en nostre Province de Namur jusqu'à la somme de vingt cinq mille florins, pour les employer à cette tant importante necessité.

Sçavoir faisons, que pour ces causes, avons de notre propre mouvement & vraye science & libre volonté commis, ordonné & établis, commettons, ordonnons & établissons par ces presentes notre très ch.r & très amé Cousin Don Francisco Anthonio de Agurto Marquis de Gastañaga Chevalier de l'Ordre d'Alcantara, Lieutenant Gouverneur & Capitaine General de Nos Pays-bas, ensemble ceux de nos Finances, en leurs donnant plein pouvoir, authorité & mandement special & absolut & irrevocable,

de

de pour & au nom de nous vendre & aliener à nostre plus grand profit quelques Seigneuries, & Rentes Seigneuriales qui nous appartiennent en notre Province de Namur, à concurrence & jusqu'à la somme de vingt-cinq mille florins; pourveu que les deniers procedants de la ditte vente & alienation seront convertis aux reparations de notre Ville de Namur.

Consentans à notre dit Lieutenant Gouverneur & Capitaine general & auxdits de nos Finances que d'icelle Vente & alienation ils puissent, & pourront faire depescher en notre nom Lettres en tel cas pertinentes, en bonne & ample forme, & au surplus, faire besoigner en ce regard par eux, ou leurs Commis & Deputés, tout ainsy & par la même forme, & maniere que ferions & faire pourions si presens y estions, ne fut que le cas requit pouvoir plus special, & tout par la meilleure forme, & maniere que faire se pourat.

Promettant au surplus par ces dittes presentes, en parolle de Roy & Prince, pour Nous, & nos Hoirs & ayant causes, Ducs & Duchesses, Comtes & Comtesses, Seigneurs & Dames de nos dits Pays-bas de pardeça, d'avoir & tenir pour agreable, ferme & stable, tout ce que par notre dit Lieutenant Gouverneur & lesdits des Finances ou ceux qui en notre nom seront par eux commis & deputés, serat fait au regard de la ditte vente & alienation, & ce par & sous obligation de tous nos biens, & ceux de nos Hoirs, presens & advenir, sans jamais y pouvoir contrevenir ou aller au contraire.

Si ordonnons à notre dit Lieutenant Gouverneur & Capitaine General de nos dits Pays bas, & mandons au Chef President & Gens de notre Conseil Privé d'en faire depescher & seeler Lettres comme en tel cas est requis & appartient, aux Chef-Thresorier general & Commis de nos Finances, de verifier, consentir & approuver, & faire enregistrer icelles, aux President & Gens de notre Conseil à Namur, President & Gens de nos Comptes, & à tous autres nos Justiciers, Officiers, & sujets qu'il appartiendra & à chacun d'eux en droit soit, que de notre presente Ordonnance, Consentement, Accord, & pouvoir & procuration speciale, & de ce que serat fait en ce que dessus, ils fassent, souffrent, & laissent jouir, & user nostre dit Lieutenant Gouverneur, les dits de nos Finances, & tous ceux qu'il appartiendra pleinement & entierement, sans leur faire, mettre, ou donner, ny souffrir être fait, mis ou donné aucun trouble destourbier ou empeschement au contraire, en maniere quelconque.

Et en outre, pour plus grande seureté de ceux qui acquereront à titre d'Achat les dites Seigneuries & Rentes Seigneuriales de notre Province & Comté de Namur, nous avons pour Nous, nos dits Hoirs & Successeurs, renoncés, & renonçons par les mêmes presentes à tous Droits que Princes peuvent avoir, & ce qu'on voudroit, ou pourroit alleguer pour impugner, & invalider la Vente & alienation d'icelles, mesmement au droit disant: generale Renonciation non valoir si la speciale ne precede. Non obstant quelconques Ordonnances, Restrictions, Mandements ou defenses à ce contraires, que ne voulont valoir, ny sortir effects pour contrevenir à ce present pouvoir; ny les Serments faits par les dits Chef-President, Conseillers, ceux de nos Finances, de nos Comptes & autres nos Officiers susdits, ny aussi les peines, & astrictions contenues ès dittes Ordonnances, dont les autres & chacun d'eux en ce regard avons relaxés & relaxons par ces dittes presentes, pour ce qui concerne laditte Vente & Alienation tant seulement, les laissans en tous autres points en leur force & vigueur.

Car ainsy Nous plait il. Et pour ce que de ces presentes Lettres de pouvoir l'on pourrat avoir besoing en divers endroits, Nous voulons qu'au Vidimus d'icelles fait sous le Seel authentique ou la Copie collationée & signée par un de nos Secretaires, ou à notre Chambre des Comptes foy soit adjoutée comme au present Original.

En témoing de ce, avons signé ces dittes presentes de notre main, & à icelles fait mettre notre grand Seel. Donné en notre Ville de Madrid Royaume de Castille le 6. jour du mois de Juin, l'an de grace 1686. de notre Regne le XXI. Etoit signé CHARLES Sur le replis étoit écrit: par le Roy, & signé Baltazar Molinet.

Sçavoir faisons, que Nous, les choses susdittes considerées, & sur ce eu l'Avis de nos très chers & feaux les Thresorier general & Commis de nos Domaines & Finances, avons ensuitte à la deliberation de notre dit Cousin le Marquis de Castanaga, vendus, cedés, transportés en Vente absolue, ainsy que Nous vendons, cedons, & transportons par ces presentes pour Nous, nos Hoirs, & Successeurs, Comtes & Comtesses de Namur, à notre Pere en Dieu Frere Benoit Abbé & aux Religieux de l'Abbaye du Jardinet, pour la somme de vingt mille livres, du prix de quarante gros monoye de Flandre la livre, la Seigneurie de la ville de Walcourt en notre dit Comté de Namur, avec haute, moienne & basse Justice, & Droit d'établir Bailly ou Mayeur, Echevins & Greffier; ainsy que le fait presentement de notre part, notre cher & feal Cousin le Prince de Barbençon Chevalier de nostre Ordre de la Toison d'or, Gouverneur & Souverain Bailly de notre Pays & Comté de Namur. Venditio Dominii Walcurt. facta Abbatiæ Jardineti.

Sauve que les Officiers qui sont pourvus de leurs charges à vie, s'il y en a, seront continués jusqu'à leur trepas; Droits de Chasse, de Pesche, & des Collations des Canonicats, Cure, & Benefices, aussy des Dignités, s'il y en a, & qui nous peuvent avoir competés, la Halle, & les Droits de Hallage appellé le Tonlieu des Mardys, & toutes telles parties de Rentes & Cens, que Nous possedons au dit lieu, franches & libres, en conformité de la Declaration Jus Patronatus Capituli Walc.

specifique en donnée par le Receveur de nos Domaines au Quartier de Fleuru Remy Colas, que Nous tenons ici pour inserée, & dont sera donné un double aux dits Abbé & Religieux signé par un de nos Greffiers de notre dit Conseil des Finances, & sept bonniers & demy six verges deux tierces de pretz, sept bonniers & demy trois quartes & vingt quatre verges de terre, dont le mesurage en a été fait, & de leur consistance & about, en presence du dit Abbé, & de notre dit Receveur de Fleuru, par Echevins, Jurés, & Maitre Arpenteur sermenté au dit Walcourt le 6 de ce mois de Juillet.

Dont sera aussi delivré un double aux dits Abbé & Religieux, signé par un de nos Greffiers de nos dittes Finances, avec tous les Titres & Registres, ou Copie d'iceux, sous la signature des ceux de notre Chambre des Comptes, concernans la ditte Seigneurie de Walcourt, & biens en dependants.

Bien entendu que s'il se trouvoit cy-après qu'au dit lieu nous competeroit d'autres terres, ou prets, les dits Abbé & Religieux seront obligez de Nous en payer le prix au denier vingt.

Si leur avons vendus tous tels autres Droits que Nous pouroient competer au dit Walcourt, si comme Droits d'Aubaine, d'Espaute, Amende, Confiscation, Formeture & Morte main (s'il y en a) & si avant que Nous les possedons & jouissons presentement. Reservant neanmoins à Nous le son des Cloches, Aides, Ressorts, Remission des delicts, crimes surannés, Legitimation, tous Octroys, & Confiscation à cause des guerres, rebellion & felonie, aussy pour crimes de Leze Majesté divine & humaine, & generalement tous autres Droits dependants de notre Droit Regal & de Souveraineté.

Reservatio Juris Regalis.

Parmy payant par les dits Abbé & Religieux la somme de vingt mille livres du dit prix, ès mains de notre très cher & feal Jean d'Alvarado & Bracamonte Conseiller & Receveur general de nos Domaines & Finances. Lequel sera tenu d'en bailler les Lettres de recepte, & en rendre comptes & reliqua à notre profit, avec les autres deniers de la recepte. A condition de payer annuelement à notre profit pour reconnoissance, deux chapons au lieu de Relief, ès mains de notre très cher & bien amé Messire Jean Jacques d'Hinslin, Chevalier & Seigneur de Maibes, Conseiller & Receveur General de nos Domaines, en nostre dit Pays & Comté de Namur, present, & autres à venir.

Et à condition, que les dits Abbé & Religieux ne pouront vendre, ny engager la ditte Seigneurie de Walcourt & tout ce qui en depend sans notre consentement exprès. Et qu'en cas de Vente, Nous pouvons user du Droict de Retraict. Et suivant ce avons eclissé & separés, eclissons & separons par ces presentes laditte haute, moyenne & basse Justice, & Droits cy dessus specifiés de nos autres Membres & parties des Domaines de notre dit Pays & Comté de Namur.

Et comme les dits Abbé & Religieux estant de Main morte, obstants nos Placcarts, ne peuvent acquerir & posseder biens immeubles, Nous les en avons dispensé & dispensons, & les authorisés & les authorisons par cette, pour pouvoir acquerir la ditte Seigneurie, & tout ce qui est compris dans la presente Vente.

Et pour faire valoir, & sortir son plein & entier effect cette Vente absolue, Nous avons promis, & promettons par cette en parolle de Roy & Prince, de l'entretenir, & faire valoir, sans y contrevenir directement ou indirectement en aucune maniere, & de garantir les dits Abbé & Religieux, ou ayant cause, envers & contre tous.

Et à cet effect avons renoncé par ces presentes pour Nous, nos dits Hoirs & Successeurs, Comtes & Comtesses de Namur, à tous Droits Imperiaux & Regaux, & autres que Princes pouroient pretendre pour invalider cette notre Vente absolue, Cession & Transport, même au Droit disant, generale renonciation ne valoir si la speciale ne precede; le tout sans fraude & malengiene.

Si donnons en mandement à nos très chers & feaux, les Chefs Presidents, & Gens de nos Privé & Grand Conseil, Gouverneur President & Gens de notre Conseil Provincial de Namur, & à tous autres nos Justiciers, Officiers & sujets qui ce regardent, que de cette notre presente Vente absolue, Cession & Transport aux charges & conditions, selon & en la forme & maniere que dit est, ils fassent, souffrent, & laissent les dits Abbé & Religieux, ou ayant cause, plainement & paisiblement jouir & user, sans leur faire, mettre, ou donner, ny souffrir être fait, mis ou donné aucun trouble, destourbier, ou empeschement au contraire, en procedant par les dits de nos Finances & de nos Comptes à la Verification & Interinement de ces dittes presentes, selon leur forme & teneur sans contredit, ou difficulté.

Non obstant que par les Ordonnances cy devant faites sur la conduite de nos Domaines & Finances, soit entre autre interdit & defendu, de vendre, charger, ou aliener telles ou semblables parties de nos biens & beritages, Domaines & Finances, ce que ne voulons aucunement prejudicier aux dits Abbé & Religieux, ou ayant cause. Ains les en avons relevés & relevons par ces dittes presentes & par icelles déchargés les dits de nos Finances, & de nos Comptes, & tous autres qu'il appartiendra, des serments par eux prêtés sur l'entretenement & observances des dittes Domaines; demeurantes icelles neantmoins en tous autres points & Articles en leur pleine force & vigueur.

Non obstant aussy quelconques Nos Ordonnances, Restrictions, Mandemens, ou defences au contraire. Car ainsy Nous plait il.

En temoing de ce Nous avons fait mettre notre Seel à ces presentes. Donné en notre Ville de Brusselles le 19. Juillet l'an de grace 1686. & de nos Regnes le 21. Blond. Vt. Embas est escrit Par le Roy: *le Marquis de Gastanaga Lieutenant Gouverneur & Capitaine general*

&c. Messire Philippe François Dennetiers Marquis des Mottes Thresorier general, le Comte de St. Pierre Chevalier de l'Ordre Militaire de St. Jacques, & Jean d'Ognate Chevalier Seigneur de Gomon, Commis des Finances, & autres presens.

CAPUT CLVII.

Transactio inter Abbatiam Sti. Amandi Ordinis Sti. Benedicti, seu Præposituram ejusdem in Civitate Cortracensi, ex una, & Magistratum dictæ Civitatis, ex altera, partibus: super Jurisdictione præfatæ Præposituræ; approbata in Sanctiore Consilio S. Majestatis, Bruxellæ 15. Septembris 1725.

Communicavit R. D. Bouckaert Pastor & Decanus Christian. Cortrac.

Comme non obstant les Accords & Transactions, faites ès années 1516. & 1611. *entre les Reverend Prevost & ceux de la Prevoté de St. Amand, & les Bourguemaîtres & Eschevins de la Ville de Courtray, plusieurs procés ont été suscitez au sujet de la jurisdiction, que l'un & l'autre soûtenoit luy devoir appartenir, qui ont causé plusieurs inconveniens & depenses excessives; soutenant ceux du Magistrat de la Ville de Courtray, que le* * Pourpris, *mentionné audit Accord de l'an* 1516, *ne pouvoit s'étendre plus avant que l'enclos ou l'enceinte de ladite Prevoté, comme elle se trouve muraillée, & par son fossé; & ceux de ladite Prevôte tout au contraire ayant soûtenu que ledit* Pourpris *doit s'étendre jusques & compris un coulant d'eau nommé la Zypte;*

* Flandricè Byvanck.

Ce qui a donné lieu à plusieurs contestations, pendantes encore indecises, tant au sujet des Escoüages des corps-morts, Justice criminelle, Exemptions, Privileges, exploits, Adheritances & Desheritances, & tous autres Actes de jurisdiction, qui causeroient encore des dépenses infinies, & ne pourroient qu'entrainer une mesintelligence, & des inconveniens continuels.

Ce qu'ayant été consideré de part & d'autre, Dom Gilles Mudavine, Superieur actuel de ladite Prevôté avec les Religieux ses Confreres d'une part, & les Bourguemaître & Eschevins de la Ville de Courtray, d'autre part, voulant mettre fin ausdites contestations, & prevenir toutes celles, qui pourroient resulter à l'avenir, pour desormais vivre en tranquillité, paix & bonne correspondance; & après avoir eu plusieurs conferences à ce sujet, sont convenus, accordez, & ont transigé pour eux, & leurs Successeurs inviolablement, & à perpetuité respectivement sous l'aggreation de Sa Majesté Imperiale & Catholique, & des Superieurs, & Communauté de l'Abbaye de St. Amand, en la maniere que s'ensuit.

Primo, *pour obvier à toutes contestations jusques où s'étend le* Pourpris *de ladite Prevôté, mentionné dans l'Accommodement du* 24. *May* 1516. *les Parties se regleront suivant la Carte figurative, qui en sera faite par Expert. Dont il y aura deux signées en double, respectivement gardées dans les Archives de la Ville, & dans celles de la Prevôté, & transfixée à la presente.*

II. *Les Habitans non-bourgeois, demeurant dans ledit* Pourpris, *& lieux marquez dans ladite Carte figurative, pourront être attraits en Justice par devant ceux de la Loy de la Prevôte presens & à venir, tant en matiere criminelle que civile. Mais ceux, étant bourgeois de ladite Ville de Courtray (és actions personnelles seulement) seront de la connoissance de ceux du Magistrat, soit pour causes criminelles ou civiles.*

III. *Ceux, qui par Sentence ont été, ou seront à l'avenir bannis de la Ville & Eschevinage de Courtray, ne seront par le Prévost & ses Successeurs reçûs, ni tolerez en son susdit District ou* Pourpris: *mais tel delinquant refugié sera delivré au Magistrat.*

IV. *La connoissance des mesus, ou crimes, qui seront commis sur les ramparts par ceux de la Garde-Bourgeoise, demeurera au Magistrat: comme il a été arreté par l'Accord du* 13. *May* 1611, *soit Bourgeois-inhabitans, ou non.*

V. *Les Habitans dudit* Pourpris *seront obligez de faire la garde à leur tour comme les autres Inhabitans de la Ville, à l'exception du Bailli de la Prevoté & de deux Sergeans portans les couleurs de ladite Prevôté, demeurans audit* Pourpris, *ou ailleurs dans la Ville & Eschevinage.*

VI. *Tous Statuts generaux, & Ordonnances politiques, concernant le bien general, & les Metiers de ladite Ville, seront faits & publiez par le Grand-Bailly & Magistrat de ladite Ville* de Courtray, *ou ordre, & obligeront aussi bien les Habitans de ladite Prevôté &* Pourpris *que de la Ville de Courtray; & auront ceux du Magistrat connoissance des contraventions à iceux.*

VII. *Les Jurez & Egards des Metiers de la Ville de Courtray pourront faire leurs visites audit* Pourpris, *pour sçavoir si les Statuts desdits metiers y sont bien observez, & les Contrevenans seront mis en Justice par devant le Magistrat, à l'exception seulement de la demeure du Prevost, pour ce qui pourroit regarder la Maison nommée Prevôté.*

VIII. *Le Droit de desheritance & adheritance de toutes les Terres, Fonds, Maisons, situez audit* Pourpris, *demeurera privativement, & à l'exclusion de tous autres, à ceux de la Prévôté, comme aussi la connoissance des Maisons mortuaires, & états de biens des non-bourgeois & non-bourgeoises, & celles des bourgeois ou bourgeoises, resteront au Magistrat & à la Gardolse de ladite Ville. Etant conditionné, que tous les adheritemens, & desheritemens des maisons & heritages, faits & passez de part & d'autre jusqu'à ce jour, resteront bons & valables de part & d'autre, & sortiront leur plein & entier effet.*

IX. *Ne pourra le Prevost present & à venir, ou ses Officiers, lever aucun Droit de meilleur-Cathel, au trepas d'un bourgeois ou bourgeoise.*

X. *Le Droit d'Escoüage des corps-morts audit* Pourpris, *appartiendra à la Prevôté, ne fut d'un Bourgeois, ou Bourgeoise. Au quel cas l'Escoüage se fera par ceux du Magistrat.*

XI. *L'Escoüage des coulans-d'eau, & des chemins se fera par le Bailly, Officiers, & Gens de Loy de la Prevôté audit* Pourpris *& Districts, & conviendront avec le Magistrat de la Ville pour le tems de cet Escoüage, tant du ruisseau nommé la Zypte, que du Canal, nommé la Montée, ou autres endroits, qui bornent & confinent les Districts respectifs, pour le faire chacun de son côté.*

XII. *Ceux de la Prevôté exerceront tous Actes & Exploits de Jurisdiction & de Justice, tant en matiere criminelle, réelle & personnelle, que basse, moyenne, & haute Justice, dans l'etenduë dudit* Pourpris, *à la reserve des cas exceptez par la presente Transaction.*

XIII. *Les Sentences renduës par le Magistrat de la Ville à charge des Inhabitans dudit* Pourpris, *étant contumacez, ou ayant contesté par devant ledit Magistrat, seront exploitez par les Officiers de la Ville; de même seront ajournées les personnes, qui devront comparoître devant ceux dudit Magistrat, le tout pour autant que les causes seront de la connoissance dudit Magistrat.*

XIV. *La levée des Assises, Maltotes, Vingtiémes & Impositions, venant au profit de la Ville en general, sera faite par les Officiers d'icelle, & la connoissance contre les défaillans sera aussi prise par ceux dudit* Magistrat.

XV. *Au surplus, les Conventions, & Accords, faits le 24. May 1516. & 13. May 1611, resteront en pleine force & vigueur, pour autant qu'il n'est contraire, & n'est derogé par cet Accord & Transaction, & seront transfixez par par Copies Authentiques à la presente.*

XVI. *Et à l'égard des Exemptions des Droits, Imposts, & Maltotes de la Ville, le Prevost, & les Religieux presens, & à venir, jouiront des Exemptions telles qu'ils jouissent à present, & ont été tauxées par Decret du 29 Mars 1706, sçavoir six pieces de vin, & six brassins de bierre par chacun an.*

XVII. *Et comme la Carte figurative mentionnée icy devant, Article premier, comprend le* Pourpris *dans la Ville, & l'enclos des ramparts, l'on est convenu, que la Prévôté de St. Amand exercera égale Jurisdiction sur sa Seigneurie hors de la Ville & ramparts dans l'Eschevinage, comme elle exercera audit* Pourpris *dans la Ville.*

XVIII. *Parmi tous lesdits Articles & Conventions, tous les procés intentez, &*

pendans de part & d'autre pour quelque cause & fait de Jurisdiction que ce pourroit être, viendront à cesser; cassez & annullez, avec compensation des depens.

Ainsi fait, convenu, & transigé sous le Seel de la Prévôté susdite, & celuy aux causes de la Ville, & la Signature de Don Gilles Muydavine Superieur, Dom Gregoire Damman, Dom Paul Ladriere, & Dom Eloy le Maire, Religieux de ladite Prévôté de St. Amand, & de Jacques de Bisschop Greffier, au nom du Magistrat de la Ville de Courtray ce quatorze de Juillet mil sept cens vingt-cincq.

Etoit signé; D. Gillis Muidavine, Dom Gregoire Damman, Dom Paul Ladriere, & Dom Eloy le Maire, J. de Bisschop, & les Sceaux respectifs y appendans.

Tout de suite se trouve l'Acte Capitulaire des Superieurs & Communauté de l'Abbaye de St. Amand du 9. Aoust 1725, qui approuve & ratifie la Transaction cy-dessus avec le Sceel y-appendant, signé par Ordonnance, Dom Martin Tournan, Secretaire.

Ensuite l'Acte d'Homologation de Sa Majesté Imperiale & Catholique en ces termes;

„ Veu l'Avis des Conseilliers Fiscaux „ en Flandres, Sa Majesté Imperiale „ & Catholique a aggréé & homologué, „ comme elle aggrée, & homologue par „ cette, la Transaction cy-dessus en tous „ ses Points, Clauses & Articles. „ Fait à Bruxelles le 15. de Septem- „ bre 1725. Signé, ELISABETH. „ & plus bas J. B. De Heems, avec „ paraphe, & le Cachet de Sa Majesté „ en pain rouge.

Ratihabitio supra-dictæ Conventionis per Abbatiam S. Amandi.

NOus, les Grand-Prieur, Superieurs, & les Religieux de l'Abbaye de St. Amand en Flandres, de Fondation, & immediate Sauve-garde Royale, & immediatement soûmise au St. Siege, Ordre de St. Benoit, au Diocese de Tournay, &c. Capitulairement assemblez au son de la cloche en la maniere accoûtumée, à tous ceux, qui ces présentes Lettres verront, ou oiront, salut.

Sçavoir faisons, qu'après avoir suffisament oui, & duëment entendu lire, & meurement examiné à nôtre appaisement la Transaction cy-dessus transcrite, passée le 14. Juillet de la présente année 1725. entre les Srs. Bourgmaître & Eschevins de la Ville de Courtray d'une part, & nos Confreres, les Superieur & autres Religieux residens en la Prévôté de St. Amand audit Courtray, Membre dependant de notre Abbaye, d'autre part, au sujet de la Jurisdiction competente à notredite Prévôté de Courtray, & l'ayant trouvé conforme au Projet à nous proposé par Mr. le Grand-Prieur, & approuvée de nous en notre Assemblée Capitulaire du vingt deux de Juin de cette ditte année 1725, avons declaré, & declarons, d'avoir tenu & tenir ladite Transaction pour agreable, ferme & stable; & ainsi, l'avons approuvée & ratifiée, approuvons & ratifions en touttes ses parties, forme & teneur. Et afin que personne n'en puisse prendre cause d'ignorance, voulons, que cette presente Declaration & ladite Transaction soient enregistrées sur notre Regître Conventuel. Demandons aussi, que la même Transaction soit Homologuée par le Souverain de ladite Ville de Courtray & Prévôté.

En foy de quoy, nous avons aux presentes, signées de notre Secretaire, fait apposer notre Seel Conventuel. Ainsi fait & passé à St. Amand en notre Assemblée Capitulaire, en presence du Sr. Denis de Schinckelle, Ecuyer, Seigneur de Stierbeke, Bourguemaître, & du Sr. Charles-Alexandre Vander Straeten, Conseiller-Pensionnaire de ladite Ville de Courtray, Deputez des Sieurs du Magistrat de la même Ville pour ce sujet, & de nos Confreres Dom Gilles Muidavine, Superieur, & Dom Gregoire Damman, Religieux Prêtre, residens en notre Prevôté dudit Courtray, le neuf d'Aoust mil sept cens vingt cinq.

CAPUT CLVIII.

Sententia in favorem Abbatiæ Sti. Bertini, *contra Monachos Abbatiæ Alciacensis in Arthesia, ejusdem Ordinis* Sti. Benedicti, *quâ decernitur, Abbatem Alciacensem eligi debere de gremio Monasterii* Sti. Bertini, *data anno* 1727.

Transmissum ex Abbat. S. Bertini.

Ur les Requestes respectivement presentées au Roi étant en son Conseil, l'une par les Religieux de l'Abbaye d'Auchy, tendante à ce que pour les raisons y contenuës & en conformité des Titres de leur Fondation, des Saints Canons & du Droit commun observé dans toutes les autres Abbayes du Royaume, il plût à Sa Majesté leur permettre d'élire entre-eux les trois Religieux qui doivent être presentés à Sa Majesté pour faire choix de celui qu'elle jugera propre à remplir ladite Abbaye, actuellement vacante par le decés de Dom Portebois, dernier titulaire d'icelle, & ce non obstant toutes possessions & Jugemens contraires.

L'autre Requeste aux noms des Abbé & Religieux de Saint Bertin, tendante à ce qu'il plût à Sa Majesté ordonner, que dans l'Election qui doit se faire pour la nomination d'un nouvel Abbé d'Auchy, & dans celles qui se feront ci-après, lorsqu'elle viendra à vaquer, les Religieux d'icelle ne pourront donner leurs Suffrages qu'à des Religieux Profés de l'Abbaye de Saint Bertin, suivant la possession, en laquelle les derniers se trouvent, de ce Droit, depuis près de sept cens ans, & en conformité des Jugemens & decisions renduës en leur faveur tant par les Papes, que par les Souverains d'Arthois, toutes les fois qu'ils ont été troublés.

Vû lesdites Requestes, la Chartre de Donation faite de plusieurs Terres, en faveur de Saint Bertin par Adroald, entre lesquelles est enoncée celle d'Auchy, dattée du huit des Ides de Septembre, l'onziéme année du regne de Clovis II. Extrait des Annales de Saint Bertin, où il est fait mention de la Fondation du Monastere d'Auchy pour des Religieuses en 681. par Saint Bertin, aidé des liberalités d'Adalquarus, & du retablissement de ce Monastere en 1072. par Heribert, Abbé de Saint Bertin, qui y mit des Religieux & y établit le premier Abbé: Plusieurs Copies collationnées d'une autre pretenduë Chartre d'Hubert Evêque de Teroüane, de l'année 1079. concernant la restauration de l'Abbaye d'Auchy par Enguerand Comte de Hesdin: Une Chartre pretenduë originale de Charles Comte de Flandre, de l'année 1112. à la suite de laquelle est transcrite une disposition de Baudoüin son predecesseur, sur la liberté des Elections des Abbés d'Auchy: Une Copie figurée de la Tombe d'Enguerand, Restaurateur de l'Abbaye d'Auchy, de l'année 1072: Une Bulle (1) *d'Innocent III. dattée du deuxiéme jour des Calendes May de la douziéme année de son Pontificat, contenant un Jugement contradictoire entre les Religieux de Saint Bertin & ceux d'Auchy, portant que, lorsque l'Abbaye d'Auchy viendra à vaquer, les Religieux d'Auchy seront obligés de choisir leur Abbé dans le nombre des Religieux Profés de celle de Saint Bertin: Sentence contradictoire de l'Evêque de Teroüane du onze May* 1418. *portant que l'Abbé d'Auchy doit être Religieux profés de l'Abbaye de Saint Bertin: Transaction du* 21. *Decembre* 1418. *par laquelle les Religieux d'Auchy se sont soûmis à l'execution de cette Sentence: Jugement de l'Empereur Charle-Quint en faveur de l'Abbaye de Saint Bertin, de l'année* 1530. *Capitulation de la Ville de Saint Omer, du* 22. *Avril* 1677. *dont l'Article septiéme porte que la provision des Abbayes de Saint Bertin & de Saint Silvin d'Auchy, se fera*

Diplom. Belg. Tom. I. pag. 7.

en même forme & maniere qu'elle a eté faite jusqu'à present : Une Lettre du feu Roy au Sieur Comte de Monbron, son Lieutenant General en Flandre, du 4. *Août* 1677. *portant qu'après avoir examiné le procès Verbal, dressé par l'Intendant de Picardie & d'Artois, & par le President du Conseil Provincial d'Arras, des pretentions respectives des Abbayes de Saint Bertin & d'Auchy, il a reconnu, que les Abbés d'Auchy ne pouvoient être choisis que dans le nombre des Religieux de Saint Bertin : Autre depeche du feu Roy, du* 21. *Août* 1702. *aux Commissaires nommés pour assister à l'Election d'un Abbé d'Auchy, portant qu'il ne sera admis dans ladite Election que des Religieux de Saint Bertin : Protestation faite ès années* 1677. & 1702. *par les Religieux d'Auchy contre la disposition des susdites Depeches : Un Etat chronologique des Abbés d'Auchy, à commencer depuis Sulger Religieux de Saint Bertin, établi premier Abbé de ladite Abbaye en* 1072. *jusqu'à Bertin Portebois, dernier Abbé, pareillement Religieux de St. Bertin, decedé le* 24. *Decembre* 1726, *ensemble les autres pieces jointes aux susdites Requestes.*

Ouy le raport & tout consideré : Sa Majesté estant en son Conseil, a ordonné & ordonne, que l'Article septième de la Capitulation de Saint Omer & les decisions donnees par le feu Roy, le quatre d'Août mil six-cent soixante-dix-sept, & vingt-un Aout mil sept cens deux, en faveur des Religieux de Saint Bertin, seront executées selon leur forme & teneur. Et en consequence, veut Sa Majesté, que dans l'Election qui doit se faire pour la nomination d'un nouvel Abbé d'Auchy, & dans celles qui pourront se faire ci-après, lorsque ladite Abbaye se trouvera vaquante, les Religieux d'icelle ne pourront donner leurs Suffrages qu'à des Religieux profès de la dite Abbaye de Saint Bertin.

Enjoint Sa Majesté aux Commissaires qui seront par elle nommés pour assister en son nom ausdites Elections, de tenir la main à l'execution du present Arrest. Fait au Conseil d'Etat du Roy, Sa Majesté y etant, tenu à Fontainebleau le vingtieme jour de Septembre mil sept cens vingt-sept. Collationné. Signé : le Blanc.

L*OUIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre, à notre Huissier ou Sergeant premier requis, Nous te mandons & commandons par ces presentes, signées de notre main, que l'Arrest ci-attaché sous le contre-Seel de notre Chancellerie, ce jourd'hui donné en notre Conseil d'Etat, Nous y étant, sur les Requêtes respectives des Religieux de l'Abbaye d'Auchy d'une part, & les Abbé & Religieux de l'Abbaye de Saint Bertin, tu signifie à tous qu'il appartiendra, à ce qu'ils n'en pretendent cause d'ignorance, & fassent au surplus, pour l'execution dudit Arrest tous Exploits, Significations & autres Actes requis & necessaires, sans pour ce, demander autre congè, ni permission ; car tel est notre plaisir. Donné à Fontainebleau, le vingtiéme jour de Septembre l'an de grace mil sept cens vingt-sept, & de notre Regne le treiziéme.* Signé LOUIS. *Et plus bas*, Par le Roy : le Blanc.

(1) Bulla Innocentii III. & alia quædam ad Abbatiam Alciacensem pertinentia, habentur Tomo III. horum Diplomatum pag. 375. Item vide Notas Tomo I. pag. 317.

CAPUT CLIX.

MARIA ELISABETHA, *Archidux Austriæ, Belgii Gubernatrix, Decreto dato Bruxellis anno* 1734. *Præposituram* Securiacensem *vulgo* Sirault, *in Hannonia, ab Abbatia* S. Amandi, *Ordinis S. Benedicti, dependentem, suscipit in Protectionem.*

Communicavit R. D. Roelants, Præpositus.

Son Altesse Serenissime ayant eu raport du contenu en cette Requeste & de l'avis y rendu par ceux du Conseil d'Haynau, prenant favorable egard aux raisons y contenues & notamment aux Actes de consentement respectivement portez par l'Archeveque de Cambray & par le Curé de Sirault joints à ladite Requete, à par Avis du Conseil Privé de Sa Majesté Imperiale & Catholique permis, comme elle permet par cette au Suppliant, de pouvoir construire sur le fond de la Prevôté de Sirault la Chapelle ci mentionnée, en se conformant precisement auxdits Actes de consentement, sçavoir de rendre ladite Chapelle publique pour le terme d'un an, à charge d'y faire les Dimanches & Fêtes une Instruction à la Messe basse, qui sera celebrée avant la grande Messe, à l'heure dont ledit Curé & Suppliant conviendront; à condition que les Offices qui y devront être celebrez les Dimanches & Fêtes par les Religieux de ladite Prevôté ne se pourront faire pendant ceux de ladite Paroisse de Sirault. Et au surplus devra remettre Copie authentique du present Decret tant à ceux du Vicariat de Cambray, qu'audit Curé.

Fait à Brusselles le 4. *May* 1734. *signé Colo. Vt.* Et plus bas, MARIE ELISABETH.

Præter recensitas à Monasterio Elnonensi vulgo Sti Amandi in Pabulâ dependentes Præposituras, Cortracensem scilicet & Barisiacensem (de quibus Tomo I. pag. 377. & pag. 125. egimus) extat altera, Securiacensis dicta (vulgo Sirault) in ejusdem nominis Hannoniæ Cæsareæ pago sita.

Monumenta quidem quibus Præposituræ hujus origo innotescat, cum innumeris aliis, varii qui laudato Monasterio variis in ætatibus acciderunt casus, nobis eripuere. Ea quæ supersunt hinc & inde memorant eam esse perantiquam, census pensionisve annuæ debito ergà Monasterium cui subest oneratam olim fuisse, adeoque census bonaque habuisse, sicut & hodie, specialiter sibi destinata. Extant etiamnùm in Archivis dicti Monasterii commissiones ab Abbatibus sœculo XIV. datæ quibusdam è suis, pro hujus Præposituræ officio obeundo.

Postea Belgium totum dilaniantes turbationes, succedentesque alii bellorum tumultus destructis tandem ædificiis, deserere coegerunt Præpositum, & cum suis ad Monasterium remeare.

Donec Dominus Petrus Honoré Sti. Amandi Abbas 77. post duo ferè à devastatione sæcula, anno nempè 1682. eam funditus restaurare aggressus est, parvo adjecto provisionaliter Sacello. Locum sic suis juribus redditum statim repetiit Præpositus, ubi hodie cum duobus & aliquando quatuor Commonachis, pro temporum varietate, regulariter degit.

Cùm Eminentissimus Cardinalis De Gesvres Monasterii Sti. Amandi Abbas Commendatarius paucis hinc annis hujus Præposituræ bonorum, ac si à mensa Abbatiali indistincta forent, duas è tribus partes sibi reclamaret, ad Cæsaream protectionem supplici Libello Curiæ Bruxellensi desuper dato refugit Præpositus Domnus Maurus Roelans. Re totâ ad supremum Hannoniæ Consilium in eoque Consiliarium Fiscalem judicii promendi causâ transmissâ, iisque post accuratam & seriam supra-recensitorum & aliorum à Præposito subministratorum per multas hebdomadas discussionem rescribentibus, evidenter constitit de antiquitate Præposituræ Securiacensis, eamque ejusdem esse qualitatis ac naturæ ac cæteræ quæ per Belgium passim dignoscuntur. Mox exiit hoc Decretum.

Veu l'avis, Sa Majesté Imperiale & Catholique declare, que le Suppliant n'est obligé de raporter & conferer à l'Abbaye de St. Amand, ni au Cardinal de Gesvres qui en est pourvu à titre de Commande, aucuns revenus des biens, appendances & dependances qui sont sa Domination dui appartiennent en sa qualité de Prevot de la Prevoté de Sirault en Haynau, ni pour le passé ni pour l'avenir; ordonne à tous ceux qu'il appartient de se regler & conformer selon ce. Fait à Bruxelles le 20. *Aoust* 1733.

Quod Decretum, per aliud anno sequenti à Serenissima Belgii Austriaci Gubernatrice prius corroborans subsecutum, facultatem facit præfato Præposito Roelants, amplum magis extruendi Sacellum in quo divina Officia decentiùs peragerentur, quod & postmodum executioni mandatum extitit.

LIBER III.

DIPLOMATUM BELGICORUM

TOMUS QUARTUS.

PARS TERTIA.

Continens Diplomata, Privilegia, Donationes, per Archiepiſcopos & Epiſcopos, Belgicis Eccleſiis conceſſa.

CAPUT I.

S. FOLQUINUS *Morinorum Epiſcopus, in Eccleſia* B. Mariæ Audomaropoli, *quæ nunc Cathedralis eſt, ordinat Æditiuum ſeu Cuſtodem, de Monaſterio S. Bertini aſſumendum, anno* 839.

Ex libro, Origine des Egl. de S. Bertin & St. Omer.

Go Folquinus Dei gratiâ Morinorum Epiſcopus, omnibus fidelibus tam futuris quam preſentibus .... Igitur Ego Folquinus Epiſcopus ſuggeſtione Hugonis Abbatis Sithienſis Cenobii, quod eſt conſtructum in Inſula Sithiu in honore Beati Petri Principis Apoſtolorum, ubi Beatus Bertinus corpore quieſcit, perpendens injuſtitiam lacrimabilem, quam Fridogiſus predeceſſor ſupra-memorati Abbatis eidem ſancto loco intulerat, totâ intentione excogitare cepi, qualiter eundem locum ad priſtinum honorem valerem reducere.

Omnibus certè notum eſt fidelibus, quoniam Sancti Confeſſores Chriſti Audomarus atque Bertinus dum adhuc in corpore eſſent, cimiterium in villa Sithiu in ſuperiori loco ad tumulanda ſua & Monachorum corpora, communi opere fecerunt, in cujus medio Baſilicam in honore Sanctæ Mariæ conſtruxerant. Quam etiam B. Audomarus S. Bertino ſuiſque Succeſſoribus donans per Privilegium quoddam Epiſcopale confirmaverat ..... quam predictus Abbas Fridogiſus non ſolum Sancto Bertino tulit, ſed etiam (quod dictu horribile eſt) Monachos ejus Deo honeſte ibidem ſervientes cum magno dedecore expulit, Canonicoſque ibi conſtituit; dum ſcilicet à temporibus Sanctorum Audomari atque Bertini Religio Monachica ibidem famulans religioſiſſimè floreret.

Quorum lacrimoſe injuſtitie, reclamationique inceſſabili compatiens, & petitioni

Hugonis venerabilis Abbatis adquiescens, Edilitatem seu Custodiam ipsius Basilicæ Sancto Petro Sanctoque Bertino reddendam & Monachum ad Custodiam ibi ponendum censui & statui. Et ut quatuor temporibus in anno Missarum solempnia celebrarent stabilivi, hoc est in feria tertia dierum Rogationum, in festivitate quoque B. Joannis Baptiste, & in depositione Sancti Audomari, in festivitate omnium Sanctorum.

Et quidquid ad ipsum Altare veniret, Monachi Sancti Bertini absque ullâ contradictione juxta morem pristinum secundum decretum B. Audomari, quod in Privilegio de traditione ipsius loci, Cenobitis scripsit & interdixit, haberent, tenerent & in perpetuum possiderent.....

Denique jam quidem emerserant audaciâ temeritatis decepti, dicentes, Primatum locorum ad se pertinere debere. Quorum præsumptuose superbie resistens, per descriptionem capitularem coram quibusdam Primatibus Regalis Palatii & hujus patriæ eos huic loco subegi, & conatum eorum annihilavi, &c.

Actum est anno Incarnationis Dominice M. CCC. XXXIX. Indictione II. Imperii autem Hludovici Regis anno XX VI. Præsulatus quoque nostri anno XXIII. in Ecclesiâ Sanctæ Mariæ, XII. Kal. Julii, præsente universali Synodo.

Ego Folquinus ex consensu & Precepto Ludovici Imperatoris hæc voluntariè firmavi, & cum Episcopali interminatione subscripsi, &c.

CAPUT II.

Origo Ecclesiæ S. Joannis Baptistæ Gandavi, *nunc Cathedralis, anno* 941. *per* Transmarum *Tornacensem ac Noviomensem Episcopum consecratæ; qui eam liberam tradidit* Gerardo *Abbati Blandiniensi.*

Ex Motivis litis. inter Episc. Gandav. & Abbatem S. Petri.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. TRANSMARUS Episcopus, Servus Servorum Dei, Sanctæ Noviomensis Ecclesiæ Antistes, omnibus sanctæ Matris Ecclesiæ filiis pacem & salutem.

Cum totius Ecclesiæ quieti & paci congaudemus, maximè tamen Ecclesiis nostræ Diœcesios eandem quietem & pacem providemus; ex quibus est Cœnobium *Blandinium*, a beato Amando olim constructum inter Schaldim & Legiam, & dedicatum in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quod Comitatui & defensioni subjacet gloriosi Marchisi Arnulphi; cui ad pręsens præest nostræ dilectionis filius *Gerardus*, piæ memoriæ Abbas.

Pro cujus loci tuitione, Nos præfatus Marchisus cum eodem Gerardo Abbate expetiit, ut præfato loco omnique procinctui ejus eandem concederemus libertatem, quam beatus *Amandus* dudum à glorioso Rege Dagoberto & beato Papa *Martino*, nec non prædecessore nostro venerabili *Aycbario* Antistite Noviomensi eidem loco impetravit; restitutis ei quibusdam rebus, quæ partim per violentiam, partim per negligentiam ablatæ sunt.

Sunt autem hæ: mansioniles omnes in portu Gandensi, cum censu earumdem, & cum omni Decima: Naulum etiam quod à pretereuntibus exigitur.

Capellam insuper, quæ in eodem portu constructa nuper populo fuerat, præfati Cœnobii Abbate Gerardo rogante dedicavi, XVII. Kal. Maii, in honore Sti. Joannis Baptistæ, & Sanctorum Confessorum Vedasti & Bavonis. Remotâ ab Altari ejusdem Capellæ omni redemptione & respectu, tam nostro quam Successorum nostrorum, ut perpetuâ libertate ad Blandinium respiceret, sine ulla Successorum nostrorum usurpatione. Dedicatio Ecclesiæ S. Joannis Gand.

Omnem etiam procinctum, à portu Gandensi secus Schaldim fluvium, usque *Seevergbem*, & ex inde in directum usque Legiam, cum Ecclesia & Capella in * Meran, tam hæc, quam omnia quæ ad præscriptum Cœnobium pertinent, nostrâ Auctoritate firmamus; ut nullus exinde quidquam minuere presumat: sed perpetuâ libertate ad sæpe-dictum Cœnobium respiciant. * modo Ecclesia de Marickercke.

Si quis verò exinde quidquam auferre vel minuere præsumpserit, perpetuo Anathematis vinculo subjiciat, nisi resipuerit.

Et ut hæc firma permaneant, Scripto nostro corroboravimns.

Signum Transmari Episcopi.

S. Rudolphi Noviomagensis & Vermanduensis Ecclesiæ Archimandritæ.

S. Gloriosi Marchisi Arnulphi.

S. Gerardi Abbatis.

Ego in Dei nomine Wiboldus Levita, jussu eximii Transmari Episcopi, in vice Everardi Cancellarii subscripsi, anno Dominicæ Incarnationis M. CCCC. XLI. 941.
Ludovici anno VI.

CAPUT III.

ADELBOLDUS *Ultrajectensis Episcopus enumerat anno* 1021. *septem Vasallos seu Feudatarios ac Officiales Ecclesiæ suæ: videlicet Ducem Brabantiæ tanquam Dapiferum; Comitem Gelriæ ut Venatorem; Comitem Hollandiæ ut Mareschalcum; Cliviæ Comitem ut Camerarium; Comitem de Benthem ut Janitorem; Dominum de Cuyck ut Pincernam; & Dominum de Ghoer ut Signiferum.*

Ex Historia W. Hedæ pag. 111.

IN nomine Dei, Amen. Operę precium duxi ea, quæ sequuntur scriptis inserere, ne posteris lateret, quod præsens ætas faceret. Quapropter desidero notum esse cunctis sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, tam pręsentibus quàm futuris, quod Ego Adelboldus Dei solummodò gratiâ sanctæ Trajectensis Ecclesiæ Præsul indignus, cùm Feudales liberi Trajectensis Ecclesiæ à me feudum suum requirerent, prædecessorum meorum Episcoporum Trajectensium mihi Literas ostenderunt, continentes, quæ & qualia bona ipsi & eorum progenitores ab Ecclesiâ Trajectensi tenuerunt. Quibus visis, in scriptis feci redigi, quæ sequuntur: Dux Brabantiæ est liber Feudalis Ecclesiæ Trajectensis, tenet in feudum civitatem lapideam in Tiele, cum prędiis, familiis, mancipiis, sylvis, aquis, piscationibus, pascuis, pratis, & Salictum juxta prædictam civitatem Tiele situm, & omnibus ad civitatem pertinentibus eandem.

Feuda Traject.

Item totam Campiniam usque Tournoutervoerde, cum mancipiis, sylvis, campis; officiumque ejus est quod vocatur & est Dapifer Episcopi Trajectensis.

Dapifer.

Item Comes Gelriæ est etiam liber Feudalis Ecclesiæ Trajectensis, & tenet in feudum Comitatum Zutphaniæ, cum multis prædiis, mancipiis, pratis, sylvis, aquis, aquarumvè decursibus & justitiis. Item Embricam cum suis attinentiis pro parte mediâ; & alia pars est Episcopi Trajectensis. Item in pago Batuâ magnam partem, cum mancipiis utriusque sexus & justitiis. Item Tielrewert & Bomlrewert, cum multis mancipiis, mansis, terris, casis, domibus, campis, pratis, aquis, aquarum decursibus, & Justicia. Et dicti Comitis officium est, quod vocatur & est Venator Episcopi Trajectensis.

Venator.

Item Comes Hollandiæ est liber Feudalis Episcopi Trajectensis, & tenet in feudum Comitatum Hollandiæ, & terram Kenemariæ, cum terris, mansis, sylvis, campis, pratis, pascuis, mancipiis, aquis, aquarum decursibus, & Justitia, exceptis dictarum terrarum decimis, & terrâ Waterlandiæ & West-Frisiæ, quæ totaliter pertinet ad Episcopum & Eccclesiam Trajectensem. Et dictus Comes Hollandię vocatur & est Mareschalcus Episcopi Trajectensis.

Marschalcus.

Item Comes Clivensis est liber Feudalis Ecclesiæ, & tenet in feudum in pago Batua in superiori parte supra Rhenum, magnam partem terrarum & mansorum, cum casis, domibus, mancipiis, campis, pratis, pascuis, & ex alio latere Rheni, & in aliis quibusdam locis, terras, mansos, casas, domos, sylvas, campos. Item Woudrichem, cum agris & campis, cum aquis, aquarumvè decursibus, & Justitiis. Est & vocatur Camerarius Episcopi Trajectensis.

Camerarius

Item Comes de Benthem est liber Feudalis Ecclesiæ, & tenet in feudum Burchgraviatum sive Præfecturam Trajectensem, cum plurimis mansis, terris, insulis, campis, mancipiis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumvè decursibus, & justitiâ in pluribus locis civitatis & Diœcesis Trajectensis. Qui vocatur & est * Janitor Episcopi Trajectensis.

* Janitor. Gerardus Domicellus Comes de Benthem resignavit circa annum 1300. feuda & homines suos ad utilitatem Domini de Goy.

Item Dominus de Cuke est liber Feudalis Ecclesiæ, & tenet in feudum multas terras, insulas, & decimas, cum casis, domibus & sylvis, campis, pratis & pascuis, aquis, aquarum decursibus, & Justitiâ in diversis locis Diœcesis Trajectensis. Qui vocatur, & est † Pincerna Episcopi Trajectensis.

† Pincerna.

Item Dominus de Ghoer est liber Feudalis Ecclesiæ Trajectensis, & tenet in feudum castrum Ghoere, & terram dictam Ameide, cum multis terris, mansis, casis, domibus, sylvis, campis, mancipiis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, mobilibus & immobilibus, & omnibus ad dictos districtus de Ghoer & Ameyde pertinentibus. Qui vocatur & est Signifer Episcopi Trajectensis.

Signifer.

Prænominati omnes Feudales Ecclesiæ in generali Synodo Episcopi Trajectensis tenentur, & debent personaliter interesse, qui feudum suum à me receperunt in homagium, ac fidelitatem præstiterunt coram Domino Henrico II. Romanorum Imperatore invictissimo Augusto, præsentibus Aribone Archiepiscopo & Archicapellano, Annone Coloniensi, Everhardo Treverensi, Adelberto Hammelburgensi Archiepiscopis, Udalrico Vice-Cancellario & pluribus aliis, Episcopis, Comitibus & Regni fidelibus.

Actum in Tulpiaco castro anno Domini M. XXI. IV. Non. Januarii, feliciter, Amen.

CAPUT IV.

BERNOLDUS, *Ultrajectensis Episcopus, Ecclesiam S. Michaëlis* Zwollis *in Transisalania, donat anno* 1040. Daventriensi *Canonicorum Collegio, postmodum Cathedrali.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum esse volumus cunctis Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus tam futuris quam modo præsentibus, quod Ego *Bernoldus* Dei solummodo gratiâ Sanctæ Trajectensis Sedis Præsul indignus vere confisus in Domino cum transitoriis acquirere perennis vitæ gaudia, annuerim voluntati & petitioni Theodorici Daventriensis Præpositi quandam Ecclesiam ad me pertinentem in Zwolle, Pago Zalland nominato, quam ipse, dum viveret habendam à me recepit, pro remedio animæ meæ trado & transfundo in futurum possidendam Fratribus Daventriensis Cœnobii eo tenore & conditione, ut quamdiu vivat illam in sua potestate sine alicujus contradictione retineat, & omni anno eisdem Fatribus unam Libram Daventriensem, sicut ipse rogavit, persolvat unde illis per totum annum omni die dominico unus Tractus, quod Teutonice dicitur *een gerichte*, tribuatur.

Zwoll, oppidum Transisal.

Exceptis tamen illis diebus dominicis & festis, quibus ex consuetudine Fratribus convivium ministratur. Post ipsius vero ex hac luce discessum Fratres ejusdem Monasterii in suam potestatem eandem Ecclesiam recipiant, & in suum stipendialem usum quomodocumque melius potuerint vertant: ita ut neque ego ipse neque ullus Successorum meorum ex illa amplius quicquam redibitionis exigat præter aream & oblationem.

Præpositus vero Decimam in Villa *Wengheloe*, quam prius in manu sua tenuit, supradictis Fratribus sua sponte dedit, ut cæteris solemnibus diebus, quibus novem Lectiones leguntur, inde *een gerighte* possint habere.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo, Indict. VIII. sub die VII. Iduum Decembris publice Daventriæ, coram testibus idoneis, quorum hic nomina subternotantur: Hazeko, Wydelo, Oddo, Tycmo, Erflolffs, Robrache, Hoenraedt, Egiltet, Avo, Nortbracht.

Et ut hęc Traditio per succedentium temporum curricula stabilis & à Successoribus nostris pro Dei amore & animarum suarum remedio inconvulsa permaneat, hanc præsentium Literarum Cartam Sigilli nostri impressione fecimus roborari.

(1) BERNOLDUS, sive BERNULPHUS, Vir Sanctus, Episcopus Ultrajectensium XX. obiit anno 1054, Sepultus illic in Ecclesia Colleg. S. Petri, quam fundârat. Sepulchrum ejus anno 1675. apertum, inventaque sunt ornamenta pontificalia, calix argenteus &c. adhuc integra. Vide Bataviam Sacram Heussenii Parte I. pag. 128.

CAPUT V.

LIETBERTUS *Cameracensis Episcopus confirmat anno* 1074. *Fundationem Capituli* Sanctæ Crucis Cameraci, *ab* Elboldo, *dicto* Rubro, *recens instituti atque dotati.*

Ex Archivis Capit. Metrop. Camerac. per R. D. Canonicum le Maire.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego LIEBERTUS divina miseratione Cameracensis Sedis humilis Episcopus: prout vires mihi Deus contulit, Ecclesiæ utilitati providere præcordialier curavi, quosque Spiritus Sancti gratiâ animatos Ecclesiasticis commoditatibus inservire persensi, consilio, auxilio juvare, etiam possessionum largitione opitulari non cessavi.

Igitur Ecclesiam Sanctæ Crucis, Cameraci sitam, petitione cujusdam Concivis Cameracensis, ELDEBOLDI scilicet RUBRI, qui ejusdem Ecclesiæ constructor, eandem Canonicorum usibus deputaverat, Ecclesiis & Altaribus, ad usus & commoditates Thesaurariæ, exaltare curavi: quibus luminaria & cætera ad Ecclesiam pertinentia ministrare, & si quid casu aut vetustate fuerit consumptum reparare, disposui.

Vide aliud Fundationis Diploma apud Miræum Tomo II. pag. 950.

Actum anno Domini M. LXXIV.

CAPUT VI.

Donationem Ecclesiarum de Bergh *&* Linne, *apud Ruræmundam in Gelria, in favorem Ultrajectensis Episcopi jam olim factam per* BALDERICUM *Leodiensem Episcopum, confirmat anno* 1057 *Successor ejus* THEODUINUS. *Fuit autem in* Berga *Canonicornm Collegium, inde translatum Ruræmundam; nunc Cathedrale Capitulum.*

Piæ memoriæ Dominus (1) BALDRICUS Episcopus, omnibus modis hujus loci honori consulens & utilitati, cum in quodam prædio suo, quod ipse Fratribus nostris dederat, Ecclesia non esset, & Episcopus Trajectensis, eo quod in suo Episcopatu idem prędium jaceat, decimam sibi vendicaret, conditionem subiit hujusmodi.

Duas Ecclesias pertinentes ad Episcopatum Trajectensem, quarum alteri (2) Berga nomen est, alteri Linna, sitas autem intra hujus Parochiæ terminos, has idem Dominus Baldricus emancipavit, & liberas dedit ab omni servitio Episcopali, quod deberent vel sibi, vel Successoribus suis.

Quamobrem permissum est ei à prædicto Episcopo, Domino videlicet (3) Adelboldo, Ecclesiam in illo prædio construere, cujus nomen est Leinderkirca. Ad quam ab ipso invitatus eam consecravit, omnemque illam decimam emancipatam & absolutam ab omni jure, vel quod ipse in ea habere, vel Successores sui habituri viderentur, ad eandem Ecclesiam Episcopali auctoritate & perpetua immunitate determinavit, constituto tamen, ut servitium suum solveretur Episcopo.

Placuit autem Successoribus eorum Domino (4) Dietwino, item Trajectensi Pontifici (5) Wilhelmo, piæ fraternitatis amore in unum coadunatis, conditionem illam renovare, & in præsente (6) Synodo in auribus Cleri & populi publicè recitare, & ne res apud Successores in dubium & contentionem veniat, Scripto firmatam memoriæ tradere posterorum.

Testes Gerardus, Gotbertus,

Gedezo, Bernerus,

Godescalcus, Humbertus, Archidiaconi.

Ex Laycis, Comes Emmo.

Otto, Godefridus, Lambertus.

Reginardus, Humbertus.

(7) Wigmannus Comes. Nuruch.

Hermannus, Warnerus, & quicunque Synodo interfuere, tam Clerici, quam Layci.

Actum est hoc anno Incarnationis Domini M. LVII. Indictione x.

Ego Franco Cancellarius recognovi.

Data III. Kal. Novembris in Ecclesia Sanctæ Mariæ.

(1) BALDERICUS, Leodiensium Episcopus XLIII. obiit anno 959.

(2) BERGH, Ecclesia sita in monte, vulgo *Odilien-bergh*, haud procul Ruremundâ, multis SS. Reliquiis illustrata. Vide Historiam Ecclesiasticam Gelriæ Ducatûs, Auctore Knippenbergio pag. 46. & 47. Fuit illic olim Capitulum Canonicorum, sub protectione Ultrajectensis Episcopi. Præpositus illius de gremio Ultrajectensis Majoris Capituli assumi debebat. Fuit autem Capitulum hoc anno 1361. è Monte S. Odiliæ translatum Ruræmundam, secundùm Diploma editum supra pag. 886. & sequent. Tomi II. confirmantibus Episcopis Leodiensi ac Trajectensi: estque hodie Canonicorum Capitulum Cathedrale. Vide Notas ibidem.

Extat quoque Tomo I. horum Diplomatum Belgicorum pag. 499, Donatio Lotharii I. Regis, Monasterium Bergense attribuentis Episcopo & Canonicis Ecclesiæ Ultrajectensis.

(3) ADELBOLDUS, Ultrajectensium Episcopus XIX. decessit anno 1025.

(4) DIETWINUS, sive THEODUINUS, de *Bavaria* dictus, Leodiensis Episcopus, fundator Ecclesiæ B. M. Huiensis, obiit anno 1075.

(5) GUILIELMUS, Ultrajectensium XXI. Episcopus, obiit anno 1075.

(6) SYNODUS hęc Leodii habita fuit anno 1057. Unde consequens videtur, Archidiaconos hîc nominatos, fuisse Ecclesiæ Leodiensis non Trajectensis.

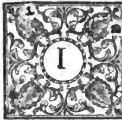
(7) WIGMANNUS, Comes Zutphaniæ, ac Dominus Gelriæ, ductâ uxore Aleyde Gelriæ hærede, ab Henrico IV. Imperatore primus obtinuit anno 1079. titulum Comitis Gelriæ.

Diploma hoc, uti & sequens, è vetustis Ecclesiæ Trajectensis Cartulariis primus in lucem dedit *Caspar Burmannus*, J. C. Ultraject. Antiquitatum peritissimus scrutator, in Appendice vernacula Antiquitatum Ecclesiast. Belgii pag. 290.

Extat quoque ibi pag. 287. Diploma antiquissimum Luidgeri Trajectensis Episcopi, quo donat anno 850. Ecclesiæ suæ plura mancipia.

CAPUT VII.

GUILLIELMUS, *Ultrajectensium Episcopus*, *Abbati* Epternacensi *Ordinis S. Benedicti*, *in Ducatu Luxemburgensi*, *in memoriam* S. WILLIBRORDI *Episcopi*, *utriusque Ecclesiæ*, *Trajectensis nimirum & Epternacensis Fundatoris*, *reddit anno* 1063 *Ecclesias XXIV. in Diœcesi sua*, *à Comitibus Hollandiæ antea injustè ablatas.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis hæc Carta consignata, & in Synodo confirmata, Banno Episcopali corroborata: quam si quis sancto Willibrordo infringere voluerit, Episcopi Trajectensis est, Banno confirmare, armis, quibus potest, defendere, ad communem utilitatem sancti Martini Sanctique Willibrordi, quibuscunque modis potest, retinere.

Notum sit omnibus in Christo fidelibus, tam præsentibus, quam futuris, qualiter (1) Ego Wilhelmus, Sanctæ Trajectensis Ecclesiæ licet indignè vocatus Episcopus, per manus Advocati mei Gerolfi Reginberto Venerabili S. Epternacensis Ecclesiæ Abbati, ejusque Advocato Theoderico in sancta Synodo recognovi mediam partem Ecclesiarum earum, quæ infra nominatæ sunt.

Quarum Matres videlicet hæ, Flardinghe, Kiericwerve, Velsereburg, Heilegelo, Pethem, aliquando à Karolo & Orthodoxis Patribus aliis Beato Willibrordo Patrono nostro, ac primo Sedis nostræ Archiepiscopo, ad eandem Ecclesiam Epternacensem traditæ fuerant, sed a (2) Theoderico Comite, ac filio ejus (3) Theoderico, fratreque ejus (4) Florentio invasæ, atque propter continuam bellorum seditionem omni Episcopali jure neglecto, in potestatem Episcopi Synodali auctoritate redactæ fuerant;

Cum Capellis infra nominatis, Harago, Schee, Reinsburg, Warmunde, Lieche, Muthon, Risantwald, Asclekervald, Agathenkirika, Hemesenkirica, Alsemannedilf, Spirnerezivald, Scloten, Egmonde, Alcmera, Scirmere, Alifnen, Woggunghen, Aldentorp, Wronlo, quæ neque in termino earum, quæ modo Matres sunt, sitæ sunt; quippe ubi neque consecratio, neque terminatio ulla erat, neque ipsæ consecratæ erant, atque ideo omnis decima, secundum Constituta Canonum, in manibus Episcopi erat.

Ea scilicet conditione, ut idem Venerabilis Abbas omnesque ejus successores ad eandem Ecclesiam Epternacensem medietatem habeant earundem Ecclesiarum omnium liberam ab omni servitio Episcopali, neque cercaturam, neque oblationes Episcopo, neque servitium Præposito, neque ad ædificandas sive consecrandas vel ad terminandas easdem Ecclesias ullum supplementum præbeant, neque ad Synodum coacti veniant. Ipsi ministros locare, qui suam partem colligant, ipsi Presbyteros ponere, qui ad easdem Ecclesias serviant, similem cum Episcopo potestatem habeant, ipsi in omni utilitate, quæ de eisdem Ecclesiis provenire potest, sive in redemptione earum, sive in acquisitione decimarum, sive in compositione illati dampni, excepto Episcopali Banno, in omnibus mediam partem accipiant.

Si quid vero culpa Presbyterorum neglectum fuerit, nullum inde dampnum incurrant.

Et ut hæc nostra Conventio inconvulsa permaneat, ad petitionem utriusque Advocati in sancta Synodo Bannum fecimus, Paginam istam transcribi jussimus, & ipsi subscripsimus.

Signum Wilhelmi Trajectensis Episcopi.
Signum Gerolfi ejus Advocati.
Signum Reginberti Epternacensis Abbatis.
Signum Theoderici ejus Advocati.
Hii sunt testes: Auffridus, Præpositus: Blydgerus Præpositus.
Lambertus Præpositus. Lindolfus Præpositus.
Balduinus Præpositus. Anselmus Præpositus.
Engilbertus, & frater ejus Folcardus.
Rotbertus. Heremannus, & frater ejus Werenhere.
Rotbertus. Herradus. Baldricus. Ascolf. Gomeno. Adalardus. Thiemo. Heremanus & frater ejus Gerhardus. Germig. Hubertus.
Ravengerus Præpositus.
Bezelinus. Fredericus. Adalbertus. Alvezo. Hesel. Orelin. Werenger. Odolt. Winethere. Werenhere. Ostekin. Everwin.

Ne quis autem hanc Paginam falsam putet, eam Sigillo nostro utriusque signavimus. Postremum vero ad majorem Successo-

rum fidem, Regali etiam auctoritate confirmari postulavimus.

Si quis irritam eam faceret, iram omnipotentis Dei, Sanctorumque Patrum nostrorum, Martini, Willibrordi, omniumque simul Sanctorum incurrat, &, quod temptaverit, nunquam efficiat.

Fridericus Cancellarius vice Sigifridi Archi-Cancellarii recognovi.

Data v. Kal. Januarii anno Dominicæ Incarnationis M. LXIII. Indictione II. anno autem Ordinationis Domini Henrici IV. Regis nono, Regni vero VII.

Actum Coloniæ in Dei nomine feliciter. Amen.

(1) WILHELMUS, dictus *de Ponte*, Wichardi Gelriæ Domini filius, præfuit Ultrajectensi Ecclesiæ XXI. Episcopus, ab anno 1054, usque ad obitum 1075.

(2) THEODERICUS III. Comes Hollandiæ, decessit anno 1039.

(3) THEODERICUS IV. ejus filius, obiit 1048.

(4) FLORENTIUS I. frater præcedentis, occisus anno 1061.

Postmodum Epternacensis Abbas cessit anno 1156. Theoderico IX. Hollandiæ Comiti Jus Patronatus in supra-scriptas XXIV. Ecclesias in Hollandia sitas (inter quas Egmunda, Rynsburg, Alcmaria, Vlaerdinga &c.) pro centum mensuris terræ. Cessionis Diploma refert Anton. Matthæus in Annalibus Egmondanis pag. 30.

CAPUT VIII.

HENRICUS, *Leodiensis Episcopus, confert Abbatiæ* S. Huberti *in Arduenna, Ordinis Sti. Benedicti, Allodia de* Braz *&* Grupont, *circa annos* 1082. *&* 1087.

Ex Archivis Abbatiæ S. Hub.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego HENRICUS gratiâ Dei Leodiensium Episcopus, ex ipso debito Pastoralis Curæ sollicitus, pro augmentatione commissæ nobis Ecclesiæ, tum etiam pro obtinendo remedio salutis animæ meæ, probatâ apud me honesta conversatione Fratrum Ecclesiæ B. Petri & beati Huberti in Arduenna sitæ, tractus tam ejusdem Religionis amore, quam & ipsius loci solitudine, cœpi eis familiariter cohabitare.

Episcopus habitat in Abbatia.

Ordinatâ vero mensâ prædictorum Fratrum à THEODERICO Religioso Abbate pro ejusdem loci possibilitate, cum didicissem & indoluissem eis cœnam deesse, Allodium *Braz* de meo proprio reditu emtum à Montensi Comitissa RICHILDE, filii sui BALDUINI consensu & laude, destinavi eis legaliter delegandum, & perpetualiter habendum ad augmentum cœnæ.

Igitur sub obtentu hujus meæ intentionis cum egissem ibidem solemnitatem Dominici natalis, primo die procedens ad majus Altare ipsius Ecclesiæ sancti Petri, in solemni præsentia Clericorum & Optimatum meorum, Pastoralem Virgam eidem superposui, confirmans Deo & sancto Huberto per manus GODEFRIDI Ducis & ejusdem Ecclesiæ Advocati, legalem Donationem præfati Allodii, cum familia & omnibus ejus utilitatibus & appenditiis, scilicet terris cultis & incultis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, & piscatura, banno, latrone, foralibus & placitis, absque venatione, quam solummodo usibus meis propriis retinui.

Hoc Dono facto & confirmato anno Incarnati Verbi M. LXXXII. Ordinationis autem meæ (1) octavo, ea conditione ut dum adviverem, Memoria mei solemniter fieret, in duodecim mensium Kalendis, & post mortem meam tam pro me quam & pro cunctis fidelibus defunctis.

Procedente autem tempore anno itidem M. LXXXVII. suggerente Spiritu Sancto, Allodium de *Grupont* eidem Ecclesiæ legaliter in perpetuum habendum tradidi, cum familia & omnibus utilitatibus, & appenditiis suis, terris cultis & incultis, pratis, silvis, aquis, piscaturis, & toto banno, latrone, & Placitis, absque venatione.

Si quæ autem persona vel nostrorum Successorum, vel qualiumcumque secularium potestatum huic nostræ eleëmosynæ obviare voluerit, vel invadere, vel transmutare, vel minuere, vel novis consuetudinibus violenter eam infringere, vel Ecclesiæ beati Petri & beati Huberti subtrahere præsumserit, ex auctoritate Dei omnipotentis, Patris & Filii & Spiritus Sancti, & ab ipso nobis concessæ ligandi atque solvendi potestatis excommunicatus æterno Dei judicio subjaceat: & nisi resipuerit, & prędictæ Ecclesiæ dignè satisfecerit, in extremo vitæ suæ à communione Corporis & Sanguinis Domini privatus cum diabolo & angelis ejus in æternum pereat.

Ut autem hæc nostra publica Donatio permaneat legaliter, præsentis Privilegii

Paginam sub assignatis testibus sigilli nostri confirmamus impressione.

Signum Godefridi Ducis,
S. Alberti Comitis (2),
S. Henrici (3) fratris ejus.
S. Cunonis Comitis (4),
Signum Widonis fratris ejus. (5)
S Hugonis de Bullon.
S. Thiebaldi Advocati,
S. Rodulphi filii ejus,
S. Gilleberti,
S. Godescalci,
S. Lamberti de Foron,
S. Albrici,
S. Anselmi,
S. Cunonis,
S. Godefridi fratris ejus.

(1) Igitur ordinatus est anno 1075. quo Theoduinus ipsius decessor obiit 9. Kal. Julii; teste Ægidio Aureæ-vallis Monacho.
(2) Tertii Namurcensis.
(3) Comitis de Durbuy.
(4) Comitis Montis-acuti.
(5) Hi duo ultimi erant filii Gozelonis Comitis Bohaniæ.

CAPUT IX.

GERARDUS *Morinorum Episcopus, fundat ac dotat Prioratum de* Wulfraincourt (*hodie* Framecourt) *juxta Paulopolim in Arthesia, eumque tradit Monachis Benedictinis* Hamensibus, *anno* 1084.

Ex Cartulario Abbatiæ Hamensis.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Ego Gerardus Morinorum non meis meritis, sed solâ Dei clementiâ Episcopus, notum fieri volo universis Ecclesiæ filiis, quod devotione ac precibus cujusdam Militis Accardi nomine condescendens, Altare Villæ quæ vulgo dicitur *Vulfraimcourt* ad opus Monachorum Ecclesiæ *Ham* in prædicto loco Deo famulantium, liberam omni exactionis debito concedo: exceptis XII. denariis quos annuacim in Cœnâ Domini huic Matri Ecclesiæ Fratres ibidem commorantes persolvent. Aliud quoque Altare, quod dicitur *Altacloca* ibidem concedo liberum sub Personâ.

Excomunicatos autem nostros sive pœnitentes non recipiant; Oleum cum Chrismate à nobis ipsi requirant.

Donat etiam Acardus jam prædictus ibi mansionem suam in Villâ quæ dicitur *Sains* cum quartâ parte ejusdem Villæ ad eum pertinente.

Quod si locus præfatus divino munere adeo pullulaverit, ut Prior aut Abbas ibi constituatur, electio ejus penes eosdem Fratres & Capitulum Fratrum de Ham pendeat. Electus vero Episcopo hujus Sedis Teruanensis consecrandus, præsentetur, cui debitam subjectionem impendat. Si autem aliquis istud violare præsumpserit, excommunicationi SS. Apostolorum Petri & Pauli, ac nostræ subjaceat, quoad usque pœnitentiâ ductus satisfaciat.

Factum est hoc anno Incarnationis Domini M. LXXXIV. Indictione VII. tempore Gregorii Papæ VII. regnante Philippo Francorum Rege, dominante Roberto Flandrensium Comite, anno Præsulatus Gerardi primo, præsentibus idoneis Testibus.

Ego Gerardus Episcopus subscribo.
Signum Roretonis Archidiaconi,
Sig. Arnulphi Archidiaconi,
Signum Johannis Abbatis,
Signum Audoëni Abbatis.
S Milonis Decani,
S. Odonis Custodis,
S Raineri,
S. Balduini,
S. Bernardi,
S. Atelmi.
S. Roberti Vice-Comitis.
S. Eustachii Advocati.
S. Mantet,
S. Arnulphi,
S. Mainardi.
S. Hugonis Comitis de Sto. Paulo,
S. Atesii Costart,
S. Balduini,
S. Eustachii, S. Mainardi &c.

CA-

CAPUT X.

B. Gaufridus, *Ambianensium Episcopus Prioratum SS. Viti & Modesti de Liniaco* (Ligny) *ad Canchiam fluvium, in Agro Atrebatensi* (*aliàs* Ternensi) *instituit anno* 1104, *pro Priore & quatuor Monachis Cluniacensibus, dependentibus à Prioratu* S. Martini de Campis, *ejusdem Ordinis, Parisiis.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spirits Sancti.

Frater (1) Gaudefridus Dei gratiâ Episcopus Ambianensis, omnibus fide & operibus sanctæ Matris Ecclesiæ filiis præsentibus & futuris, salutis præsentis & pacis continuam prosperitatem, & post transitoriæ vitæ excessum, interminabilem jucunditatem.

Orthodoxorum Patrum traditionibus Canonicisque Institutionibus mihi in Episcopali officio agenti injungitur, ut ea quæ sunt Ecclesiæ, cui autore Deo deservio, cum rationabili sollicitudine dispensentur, & ut quibusque ejus Ministris pro suis meritis dividantur. Hisque curâ solerti distributis, oportet etiam ut provideamus (quantum possibile est) quæ ad pacem eis existant autenticis institutis, firmisque Privilegiis ea præmuniendo contra mundi turbines & procellas, quæ ex insidiis perfidorum emergunt.

His itaque officio meo & ordini incumbentibus debitis excitatus, cum omni vigilantiâ procuravi ut quæ meis temporibus divinâ gratiâ largiente ex possessionibus Ecclesiæ meæ à viris religiosis recollecta fuerant & ab injustâ Laïcorum pervasione retracta, ipsis boni testimonii & religiosi propositi personis ab Ecclesiâ nostrâ nobisque & Successoribus nostris jugiter possidenda concederem, & ad repellenda pervasorum jacula quasi quodam protectionis scuto muroque inexpugnabili Privilegiis confirmarem.

Itaque Ecclesiæ S. Martini Conf. egregii in suburbio Parisiensi sitæ, loco qui dicitur *in Campis* Ecclesiam de Linigeio (Gal. *Ligny*) cum Appenditiis ejus perpetualiter possidendam, Ego, & Ingelrannus noster Archidiaconus, & aliæ Ambianensis Ecclesiæ personæ concessimus, ad supplenda necessaria Monachorum ibi & in Cluniacensi Monasterio Domino militantium. Nihil tamen juris nostri priscæque potestatis in eâ imminuentes: sed sicut antiquitus propria Sedes Antecessorum meorum fuerat ad Ordinationes faciendas, & ad Chrisma, & ad alia quælibet Sacramenta Ecclesiastica conficienda, ita & modo perenniter Monachis id ex debito consentientibus perseveret. Locus ubi Episcopus Ambian. ordinabat.

Synodalem honorem & census, & circadas & alia omnia quæ ab Ecclesiis nostri Episcopatûs canonicè exiguntur, non pro se, sed pro Ecclesiâ de *Viz* & de *Vilereiâ*, & pro canonicè acquirendis, persolvet.

Concedimus etiam Fratribus quidquid in in Episcopio nostro per nos & Successores nostros canonicè acquirere poterunt, sibi & Ecclesiæ nostræ Cluniacensi, salvis honestatibus & utilitatibus prædictis Ecclesiæ nostræ & Ministrorum ejus, indubitanter acquirant. Injustas verò occupationes & criminalium causarum discussiones Cleri & populi, Canonicis Constitutionibus Monastico Ordini interminatas, nostrâ sub discussione constituentes.

Ut autem hæc Concessionis Confirmatio rata & inviolabilis perseveret, subscripto probationis Signo suppleo, ut ad posteritatis testimonium, & ad veritatis indicium Privilegii hujus sufficiat Testamentum.

Signum Godefridi Episcopi.

Signa Ingelranni & Fulconis Archidiaconorum.

Signa Rogeri Decani & Otberti Præpositi.

Signa Raineri Thesaurarii, & Rogeri Cantoris.

Signa Gislaberti, Clari, Hugonis, Radulphi & Balduini, Sacerdotum.

Signa Nantaldi & Gerardi Diaconorum.

Signa Wilelmi, Hugonis, Salomonis, Subdiaconorum.

Actum in Ecclesiâ Ambianensi, anno 1104. Dom. Incarnationis, Indictione XII. Rege Francorum Philippo, Duce exercitus filio ejus Ludovico, Consule Ambianensi Inranno, Episcopatus Gaudefridi anno primo. Amen.

(1) Gaudefridus, aliàs *Gaufridus* vel *Godefridus*, Monachus Benedictinus S. Quintini apud Peronam, inde Abbas Novigenti, eligitur Ambianensium Episcopus anno 1104. Relictâ Sanctitatis fama moritur anno 1118. in Abbatia S. Crispini apud Suessiones. A Molano & Miræo inter Sanctos Belgii recensetur, ad diem VIII. Novembris.

CAPUT XI.

Baldericus *Tornacensis ac Noviomensis Episcopus, concedit Abbatiæ* Sti. Bavonis Gandavi, *olim Monachorum Benedictinorum, Altaria Sti. Salvatoris, Sti. Martini de Eckerghem, & S. Michaelis, in eadem Urbe: nec non Altaria de Everghem & Ronsséle, anno* 1105.

Ex Actis litis, contra Abbat. S. Petri.

Ego Baldricus Dei gratiâ Noviomensium seu Tornacensium Episcopus. Omnibus Catholicæ fidei cultoribus, beatæ immortalitatis gaudia, quæ promisit Deus se diligentibus.

Sanctâ & Apostolicâ nos docente Scripturâ, Sanctorum Patrum imitari debemus exempla, per quos sancta fundata & multiplicata est Ecclesia. In quantum enim possumus, Religiosorum vitam diligimus: & quod à nobis pro libertate Sanctæ Matris Ecclesiæ postulant, libenter exaudimus.

Horum siquidem unus, Abbas scilicet S. Bavonis Gandensis Monasterii Wulvericus, vir valde Religiosus, ad nos veniens, oravit ut Altare de Ecclesia quæ *Christi Cherca* dicitur, & *Altare de Eeckerchem, cum appendenti Capella sancti Michaelis; Altare quoque de Everchem, & Altare de Rondeslo*, quæ Ecclesia sancti Bavonis per longa tempora tenuerat, eidem Ecclesiæ ejusque Monachis perpetuò, sub Personatu tenenda concederemus.

S. Salvatoris *vulgo Selithkst. S. Martini in Eckerghem. Sti. Michaelis Gand. Everghem. Ronsele.*

Sanum igitur nobis visum est consilium, tanti viri petitioni condescendere: & quod rogavit sibi concedere.

Concessimus itaque, Ego scilicet, & Lambertus Archidiaconus, ei, ejusque loco ejusque Monachis prædicta Altaria perpetuo sub Personatu tenenda; eâ videlicet conditione, quod Personis eorundem Altarium morte seu qualicumque modo à Personatu illo decedentibus, aliæ ab Episcopo, seu ab ejus Ministris, pro voluntate Abbatis substituantur personæ, quæ & ipsorum Altarium curam gerant, & Synodalia jura Episcopo ejusque Ministris, sicut antea, solvant.

Quod ut nostris seu futuris in temporibus ratum & inviolatum maneat, L. Archidiacono nostro cæterisque Clericis assentientibus, Pontificali Auctoritate confirmamus, atque Sigilli nostri signo corroboravimus.

Signum Domini Baldrici Episcopi,
S. L. Archidiaconi,
S. Hugonis Abbatis Sancti Amandi,
S. Goteri Decani,
S. Gonteri Præpositi,
S. Balduini Cantoris,
S. Lamberti,
S. Alulfi,
S. Geldulfi,
S. Lamberti,
S. Guerrici.
S. Henrici Decani,
S. Hunradi Decani,
S. Bernardi Decani.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. V. Indictione XIII. regnante Rege Philippo, Episcopante Domino Balderico, Roberto Juniore Flandrensium Marchiam obtinente.

Signum Guidonis Cancellarii.

CAPUT XII.

Baldericus *Tornacensis ac Noviomensis Sedium unitarum Episcopus, recenset atque confirmat anno* 1111, *Altaria, in sua Tornacensi Diœcesi concessa Monasterio* Sti. Petri *in Blandinio Monte, Benedictini Ordinis, juxta Gandavum.*

Ex Motivo Juris Epis. Gand contra Abbat. S. Petri.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego Baldericus Dei gratiâ Noviomensium & Tornacensium Episcopus, dilecto Fratri Ansboldo Abbati Sancti Petri Blandiniensis Monasterii sibique successivis Fratribus imposterum. Cum pio Prædecessorum nostrorum solamine, solertique sinceræ dilectionis curâ, Ecclesias eorum regimini subjectas semper tenuisse noverimus, ac illorum multiplici largitione in eisdem Deo militantium substantiam augmentatam viderimus: Nos exequendis

præcedentium exemplis edocti, temporum vestigiis inhærentes, & si non per omnia, saltem in aliquibus in Domo Dei degentibus pro posse subvenire debemus.

Cognoscant itaque præsentes & futuri, Fratrem Ansboldum Sancti Petri Blandiniensis Monasterii Abbatem cum quibusdam sibi subjectis Fratribus ad nos venisse, & ut Altaria, quæ diuturnâ possessione sub Personatu Ecclesia sua tenuerat, in perpetuum tenenda firmaremus, humiliter postulasse. Nos verò piam illius perpendentes petitionem, illi condescendere dignum duximus, atque pro Anniversarii nostri commemoratione, Lamberti Archidiaconi, nostrorumque Clericorum assensu, sicut petierat, Ecclesiæ suæ Altaria concessimus.

Anniversarium Episc.

Altare de Oostburg cum appendititiis suis, Altare de Vlardlo cum appendititiis suis, Altare de Afsné, Altare de Westrem, Altare de Lovendeghem, Altare de Bergina, Altare de Beverne, Altare de Odenghem, Altare de Derselghem, Altare de Alterive, Altare de Avelghem, Altare de Ottemghem, Altare de Bossut, Altare de Hollain, Altare de Ramelgies, Altare de Temseca, Altare de Aneticres, Altare de Meren, Altare de Camphin, Altare de Carvin.

Tali tamen tenore, ut Personæ, quas Abbas ibi constituerit, sive duas, sive plures, ab Episcopo, vel Archidiacono, omni exactione, & personali redemptione remotâ, Curam suscipiant, & Altaria Episcopales consuetudines Episcopo vel ejus Ministris, sicut antea, persolvant; Abbatiæ etiam Justitiæ de rebus sibi pertinentibus Personæ subjaceant.

Quod si per ipsum justitiam exequi noluerint, & aliquâ præcedente occasione per Abbatem aliqua Personarum mutata fuerit, ab Episcopo vel Archidiacono similiter suscepta Personatum obtinebit. Hujus quoque Privilegii Sanctionem Pontificali Authoritate sub anathemate confirmavimus, & susceptorum testimonio corroboramus.

S. Domini Balderici Episcopi.
S. Bavonis Abbatis Sancti Amandi.
S. Lamberti Archidiaconi.
S. Gunteri Præpositi.
S. Goteri Decani.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. XI. Indictione septimâ.

CAPUT XIII.

B. Joannes *Morinorum Episcopus Prioratui* S. Martini de Campis, *Parisiis, Ordinis Cluniacensis, donat anno* 1112. *Ecclesiam* S *Hilarii de* Frevenc, *hodie Diœcesis Morino-Boloniensis.*

Ex MSS. Bolon per R. D. Lutc.

Notum sit omnibus futuris & præsentibus, quod Ego Johannes gratiâ Dei Tarvanensis Episcopus pro amore Dei & Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Ecclesiam de Frevenz ex integro dedi Monasterio S. Martini de Campis in manu scilicet Domni Pontii Cluniacensis Abbatis, præsentibus quibusdam suis Monachis, quibusdam etiam Clericis nostris; salvâ subjectione & obedientiâ quam prædicta Ecclesia debet mihi & Ecclesiæ Tarvanensi, salvis quoque reditibus consuetudinariis.

Hoc autem feci, rogatu Eustachii Comitis Boloniæ & Mariæ uxoris ejus, & rogatu etiam Hugonis Ribeomontensis Canonici nostri, qui ipsam Ecclesiam tenebat, & assertione & favore Clericorum nostrorum.

Factum publicè apud Sanctum Michaelem de Wasto, anno Dominicæ Incarnationis M. C. XII. regnante Lodovico Rege Francorum.

CAPUT XIV.

B. Joannes, *Teruanensis sive Morinorum Episcopus, agnoscit Ecclesiam* B. Mariæ Boloniæ *ad mare olim fuisse Cathedralem, ordinatque Societatem ac leges inter Canonicos ejusdem, & alios* S. Wulmari *ibidem, utrobique tunc Regulares: anno* 1113.

Ex iisdem, ut supra.

Ego Joannes Dei gratiâ Morinorum Episcopus, omnibus in Christo renatis, præsentibus & futuris, notum fieri volo, quod Ecclesia Beatæ Mariæ, quæ in Urbe Boloniâ sita est, Sedes Episcopalis, & Ecclesia Cathedralis ab antiquis temporibus posita est. Huic autem Ecclesiæ de totâ Civitate, & de totâ Parochiâ decimæ & oblationes, & omnia jura Ecclesiasticæ institutionis, antiquâ observatione, persolvuntur.

Quia vero Ecclesia B. Vulmari, quæ in-

tra muros Boloniæ sita est, ut in eâ secundum Regulam Beati Augustini communiter vivant Fratres, ac Domino deserviant, à venerabili Comite Eustachio & Matre ejus Idâ, & uxore ejus Maria condita est; Ego quoque pro amore Dei, & fructu impensæ societatis, & Canonicæ prædictæ Matri Ecclesiæ, Fratribus in Ecclesiâ Sancti Vulmari servientibus, Canonicis videlicet solis, & non aliis, sepeliendis Cæmeterium suum habere concedimus.

In tempore verò necessitatis, Canonici Sancti Vulmari à prædictâ B. Mariæ Ecclesiâ, sibi solis, & non aliis, Oleum infirmorum accipiant. Statutis autem diebus solemnes processiones prædictæ Matri Ecclesiæ alias personaliter persolvant. Videlicet in die Palmarum à Canonicis B. Mariæ palmas accipiant, & cum eis Processionis solemnia peragant; eodem modo in Litaniâ majore, & in diebus Rogationum, & in aliis cæteris diebus, quibus cum populo Civitatis ad implorandam divinam gratiam, necessitate ingruente, prædictę Matris Ecclesiæ Canonici processerint.

Interdicimus autem, ne aliquis in Ecclesiâ Sancti Vulmari baptiset, nec aliquis in eâ communicet, nisi ejusdem Ecclesiæ Canonicos. In Purificatione verò B. Mariæ, candelæ in eâ non benedicantur, aut Suscipiantur, nisi Canonicorum ejusdem Ecclesiæ. In die absolutionis, nemo in ea, nisi Canonicus, absolvatur.

In Paschâ, Pentecoste, & in Natali Domini, nemo ibi ad oblationem, vel ad Communionem recipiatur, nisi Canonicus ejusdem Ecclesiæ. In Ecclesiâ Sancti Vulmari, Parochialis Missa nullatenus celebretur, nec propter hoc in eâ nullatenus campana pulsetur.

Interdicimus etiam omninò, ne Canonici Sancti Vulmari quicquam eorum præsumant, quæ prædictæ Matri Ecclesiæ, sive ejusdem Ecclesiæ Canonicis, quoquo modo pertinent, prętereа quæ supra concessimus.

Hoc autem in præsentia Clericorum nostrorum, & illustrium virorum tradimus, & super anathemate consignamus.

Actum in Boloniâ, anno Incarnationis Dominicæ M. C. XIII.

CAPUT XV.

OBERTUS *Leodiensis Episcopus locum* Cornelii-Montis *liberum declarat, ipsius Oratorio in honorem XII. Apostolorum dedicato ac FF. Præmonstratensibus tradito an* 1116. *Ex quo postmodum migrarunt in locum* Belli-reditus.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus tam posteris quam præsentibus, quia Dominus OBERTUS Leodiensis Episcopus, postquam totum *Montem Cornelium* ita liberum fecit, ut quicumque Fratrum, abjectis negotiis secularibus Deo militaturus deinceps illi præesse debuerit, tantummodo à manu Leodiensis Pontificis donum accipiat;

Postea Oratorium SS. Apostolorum in eo dedicavit; qui etiam pro salute animæ suæ constituit de suo Thelonio singulis annis solvendos xx. solidos, ad usus Fratrum Deo Sanctisque Apostolis ibidem servientium, & v. sol. ad nocturnum luminare.

Quod ut salutiferum piæ imitationis exemplum tam suis Successoribus quam cæteris Dei cultoribus fieret, Litteris annotavimus; & ut ratum inviolatumque permaneret, præsenti Sigillo ejusdem Præsulis muniri fecimus.

Actum est hoc, Anno ab Incarnatione Domini M. C. XVI. Indictione IX. regnante Henrico IV. sub testimonio eorum quorum nomina subscripta sunt.

Fridericus, Prępositus de S. Lamberto.
Henricus, Decanus;
& Archidiaconi, Andreas, Henricus, Alexander, Almanus, Steppo;
& nonnulli Confratres ejusdem Congregationis, cæterarumque Congregationum Leodiensium, Testes sunt hujus rei.

Idem Libertatis donum confirmavit anno 1124. Episcopus Adalbero, Olberti Successor. Hujus Diploma, cum multis aliis Abbatiam *Belli-reditus* concernentibus, vide in Annalibus Præmonstrat. Illustriss. D. Hugonis, Tomo I. Probationum pag. 271. & sequentibus. Extant etiam in hoc Opere nostro Diplomatico duo sequentia.

Joannes Leod. Episcopus approbat anno 1288. translationem FF. Præmonstratensium à Monte S. Cornelii, in locum Belli-reditus, vernaculè *Beaurepaire*. Tomo II. pag. 872.

Abbas S. Victoris Parisiensis, locum de Beaurepaire, quem ante-hac Canonici Regulares incoluerant, transfert in Pręmonstratenses. Tomo III. pag. 147.

CAPUT XVI.

LAMBERTUS *Tornacensis ac Noviomensis Episcopus, concedit anno* 1121. *Abbatiæ* Sti. Bavonis, *Ordinis Sti. Benedicti Gandavi, quam-plura Altaria; quorum Patronatum hodie Gandavensis Episcopus obtinet.*

Ex Actis litis inter Episc. & Abbatem S. Petri.

IN nomine Patris, & Filii, qui est veritas, & Spiritûs Sancti, qui est amborum caritas.

Ego LAMBERTUS divinâ misericordiâ Tornacensium & Noviomensium Episcopus, tam futuris quam præsentibus Catholicæ Fidei cultoribus, in perpetuum.

Inter multa virtutum insignia, per quæ ad æternitatis gloriam pervenitur, Nos, qui activæ vitæ sollicitudine detinemur, id esse præclarum & ad salutem compendiarium non incongruè arbitramur, scilicet Religiosorum virorum Monasticè degentium vitam diligere, ac debitâ veneratione fovêre, petitionibusque eorum hilarem præbere assensum, & rebus, quæ usibus eorum deservire debent, incrementa subministrare.

Quam ob rem carissimi nostri Domni Wulfridi venerabilis Abbatis Monasterii Sancti Bavonis, & Fratrum inibi Monasticè commorantium postulatioues super quibusdam Altaribus, consilio & assensu nostri Archidiaconi Rodberti, sub præsentia Tornacensis Ecclesiæ, Clericorumque nostrorum benignè suscepimus; & ut ipsa Altaria in perpetuum sub Personatu liberè & absolutè obtineant, in remissionem peccatorum nostrorum, & ob nostri obitus salubrem memoriam concessimus.

Altarium autem nomina subsignavimus, *Haspera, Sinchem, Lathem, Dorlo, Venderholt, Caninchem, Grimmene, Poesela.* *Asperen. Steydenghem, Lathem. Deurle. Vinderhaute Caeneghem. Grimmene. Poesele.*

Traditio siquidem horum Altarium hujusmodi est: ut Personis, morte seu qualicumque modo, à Personatu illo decedentibus, aliæ ab Episcopo seu ab ejus Ministris, pro voluntate Abbatis & Fratrum, substituantur Personæ; quæ ipsorum Altarium curam gerant, & Synodalia jura Episcopo ejusque Ministris sicut antea solvant.

Quod nostro tempore & imposterum, ut ratum & inconvulsum maneat, Pontificali Authoritate confirmavimus, atque Sigilli nostri Signo corroboravimus.

Signum Lamberti Episcopi;
S. Rodberti Archidiaconi,
S. Lamberti Abbatis Sancti Bertini.
SS. Tornacensium: Goteri Decani,
Theodorici Præpositi,
Thedberti Cantoris,
Odfridi Magistri,
Alberici Capellani,
Nicolai, Rodgeri, Petri, Bernardi.
S. Decani Hunradi,
Decani Tancradi,
Erpolfi Decani.

Actum anno Dominicę Incarnationis M. C. XXI. regnante Rege Lotheuvico, Episcopante Domino Lamberto, Karolo Flandrensium Comitæ. 1121.
S. Hugonis Cancellarii.

CAPUT XVII.

SIMON DE VEROMANDUIS, *Tornacensis ac Noviomensis unitarum Sedium postremus Episcopus, confert Abbatiæ* Sti. Bavonis, *olim Monachorum Benedictinorum Gandavi (nenc Cathedrali Canonicorum Capitulo) Altare de* Waterloz, *apud Insulas, anno* 1123.

Ex Actis, ut supra.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, Amen.

SIMON, per misericordiam Dei Tornacensis ac Noviomensis Episcopus, *Wulverico* Sancti Bavonis venerando Abbati, suisque Successoribus, in perpetuum.

Quia largiente Domino pastoralis Curæ regimina suscepimus, in pascendis ovibus Christi vigilantiam adhibêre, gregemque dominicum debitâ sollicitudine confovêre debemus.

Sanè de Regularibus Ecclesiis locisque religiosis major nobis cura solicitudinis incumbit; quibus nimirum annuente Domino, & spiritualia ministrare, & temporalia conferre subsidia nobis injunctum est.

Quam ob rem Frater Wulverice, Sancti

Bavonis Abbas venerabilis, loci tui caritate, atque laudabili religione consideratâ, Altare de *Waterloz* (1) tibi & Ecclesiæ tuæ, ad usus Fratrum, in perpetua deinceps libertate tenendum concedimus, nostrique Archidiaconi Roberti Clericorumque nostrorum assensu, præsenti Paginâ Testibus subsignatis confirmamus.

Singulis annis Episcopo Tornacensi & Archidiacono, sive eorum Ministris, Pontificalia jura atque Synodalia, tu & Successores tui juxta morem antiquum persolvetis; debitam quoque reverentiam pariter exhibentes.

Presbyter, qui ad vestrum arbitrium ibidem constituetur, si idoneus fuerit, ab Archidiacono seu Decano curam suscipiet; quibus & ipse debitam perferat obedientiam.

Hoc ut firmum vobis deinceps & inconvulsum permaneat, Episcopali auctoritate confirmamus, atque Sigilli nostri impressione signamus.

Signum Domini S. Episcopi,
S. Roberti Archidiaconi,
S. Walteri Abbatis Sancti Amandi,
S. Arnaldi Abbatis Sancti Petri.
S. Alberici Magistri,
S. Odonis Buffoit,
S. Hugonis de Roia,
S. Hunradi Decani,
S. Bernardi Decani.

Actum Remis in Consecratione nostra, anno Dominicæ Incarnationis M. centesimo vigesimo tertio, Indictione primâ, regnante Rege Ludovico, Episcopante Domino Symone, Karolo Flandrensium Marchiam gubernante. Nota Consecrationis.

S. Hugonis Cancellarii.

(1) Waterloz, Parochia Diœcesis Tornacensis, sub Decanatu Helcinienfi Gallorum. Decimas & bona plurima illic obtinet Cathedrale Capitulum Gandense. Jus Patronatûs est penes Episcopum Gandavensem, ex antiquo jure Abbatis S. Bavonis.

CAPUT XVIII.

Simon *Tornacensis ac Noviomensis Episcopus, donat anno* 1123. *Abbatiæ* Sti. Petri *in Monte Blandinio, Ordinis Sti. Benedicti juxta* Gandavum, *Altaria de* Eecke *&* Auweghem, *item Capellam de* Coefvoorda, *quæ hodie est Parochia S. Ægidii in Wasia.*

Ex Motivo Epist. Gandav. contra Abbatem S. Petri.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen. Simon Dei gratiâ Tornacensis & Noviomensis Ecclesiæ Episcopus, Fratri *Arnoldo* venerabili Abbati Sancti Petri Blandiniensis Cœnobii, suisque Successoribus in perpetuum.

Res quæ Ecclesiis conferuntur, oblationes sunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum. Eas nimirum tueri, conservare & augêre, debitâ paternitate debemus. Sanè Pastorale est Officium oves dominicas fovêre, & eorum qui Christi servitio semper assistunt, modis omnibus conservare quietem.

Tibi itaque Frater Arnolde Sancti Petri Blandiniensis Abbas, venerabilis loci tui religione, & charitate quam in Christi pauperes erogas, diligenter consideratâ, Ecclesiæ tuæ in libertate perpetuâ *Altare de Eeka & Altare de Oudenghem* concedimus, nostrique Archidiaconi Rodberti, Clericorumque nostrorum consilio & assensu Privilegio præsenti confirmamus. Singulis annis tu & Successores tui juxtà morem antiquum Nobis & Archidiacono nostro Episcopalia simul & Synodalia jura persolvetis, debitam pariter reverentiam exhibentes.

Presbyter qui ad vestrum arbitrium constituetur, curam ab Archidiacono seu à Decano suscipiet, quibus & ipse debitam in omnibus persolvet obedientiam.

Præterea *Capellam de Coefvoorda*, qui locus tamquam heremitalis & solitarius est, tibi tuisque Successoribus omninò liberam in perpetuum concedimus, ut qui ibi constituti fuerint, Episcopo Tornacensi ac Ministris ejus debitam tantummodò exhibeant reverentiam. Hæc vobis confirmamus, & Sigilli nostri impressione consignamus.

S. Simonis Tornacensis & Noviomensis Episcopi.
S. Roberti Archidiaconi,
S. Goteri Tornacensis Decani.
S. Theodorici Præpositi.

Actum Tornaci anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXIII. Indictione primâ.

Ego Hugo Cancellarius subscripsi.

CAPUT XIX.

ROBERTUS, *Atrebatensis Episcopus*, *donat Abbatiæ* S. Bertini *Ordinis Sti. Benedicti Audomaropoli*, *quatuor Altaria*, Anesin, Werkin, Salomaris, *&* Hontay, *anno* 1123.

Ex Archivis Abbatiæ Bertinianæ

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus Sancti. Ego ROBERTUS Dei gratiâ Atrebatensis Episcopus, venerabili Fratri Lamberto Abbati S. Bertini ejusque Successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

Sacerdotali congruit benevolentiæ, eorum qui in sanctæ Matris Ecclesiæ gremio, fide moribusque proficiunt, sancta studia juvare, piis votis concurrere & maxime eorum qui jugo Monasticæ Sanctionis humilia colla subdidêre. Unde Frater reverende, Abba Lamberte, cum à vestra dilectione rogarer, quatenus aliquot Altaria de nostra Diœcesi Monasterio vestro conferrem, quæ Fratrum ibidem Deo, sanctisque ejus Bertino, Audomaro, Folcuino, Silvino servientium usibus proficerent, amore ductus vestræ vestrorumque filiorum religionis, petitionem vestram eo citius, eoque libentius exaudiendam judicavi, quanto clarius constat, quam ea quæ fidelium oblatione Ecclesiæ vestræ collata sunt non in proprietates Monachorum, non in turpes usus sæcularium miserâ vanitate consumuntur, sed hospitum susceptioni, pauperum recreationi, sufficienti domesticorum amministrationi, honestâ & rationabili largitate dispensantur.

Laus Bertinensium.

Hujus igitur rei consideratione, nec non & Archidiaconorum nostrorum Drogonis atque Roberti consilio, hæc Altaria his nominibus nuncupata: Anesin, Werkin, Salomaris, Hontai, cum appendititiis Capellis, ad refectionem Fratrum vobis perpetuo jure possidenda concessi; salvis dumtaxat nostris & Archidiaconi Ministrorumque nostrorum consuetudinibus, sicut Atrebatensis Ecclesiæ canonicus mos exigere cognoscitur.

Hoc insuper addito, quod Vos vestrique Successores, nisi præostensa competenti excusatione, celebrandis Synodis nostris non omittatis interesse. Quisquis itaque hanc nostram Donationem quolibet modo infringere vel violare præsumserit, si non satisfactione congrua delictum suum correxerit, in tremendo examine æternæ districtioni subjaceat.

Actum apud Sithiense Monasterium anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXIII. Indictione I. præsentibus idoneis Testibus, quorum sic nomina subnotantur.

S. Roberti Episcopi.
S. Drogonis Archidiaconi.
S. Roberti, Archiaconi.
S. Aluisi * Aquicinctensis.
S. Bernardi & Hurardi Canonicorum,
S. Hugonis Præpositi Bethuniensis,
S. Warneri Decani;
S. Hugonis Diaconi.
Ego Salwalo, Cancellarius subscripsi.

* Subintellige, Abbatis. Is dein fuit Episc. Atrebat. an. 1131.

CAPUT XX.

ADALBERO, *Leodiensis Episcopus*, *plures à* GODEFRIDO *Namurcensi Comite Donationes Abbatiæ* Floreffiensi *factas*, *ipsique Beato* NORBERTO *traditas Confirmat*; *ac plura libertatis Ecclesiasticæ jura ipse largitur*, *anno* 1124.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Quia nova quæ veteribus succedunt, ipsa vetustatis facta oblivisci nos faciunt, Notum sit omnibus, quod Ego ALBERO, gratiâ Dei Leodiensium Episcopus, petitione quorumdam fidelium, & Domini Norberti Apostolici & Regularis viri, conductu etiam Comitis Namurcensis Godefridi, Ecclesiam de Floreffia, quam prædictus Comes eidem Domino Norberto dederat, & Fratribus sub Regulâ Sancti Augustini viventibus, illam ego tanto honore extuli, tanto libertatis Privilegio sublimavi, ut Chartâ & Sigillo eam eis, & eorum posteris confirmarem.

Nota titulos viventi datos.

Quæ Ecclesia libera esset à servitio, à cæterarumque consuetudine Ecclesiarum, ab omni prorsus exactione Episcopi, Archidiaconi, Decani. His autem Ecclesiæ concessis, Ecclesiæ Leodiensi hoc solummodo habendum de illâ retinui, Ordinationem Fratrum, & filialem loci subjectionem; & si quem de eo loco, vel ejusdem propositi, Patrem canonica Ecclesiæ illius libertas elegerit, cum Successor meus

facret; vel facretur, ubi, petitione Fratrum, & neceſſitate idoneâ cogente, eum facrari permiſerit.

Si quid etiam aliquibus in Conciliis, in Synodo, de Jure, de negotiis & utilitatibus Eccleſiæ tractare contigerit Epiſcopum, & per Litteras & Legatum ſuum, de quiete ſuâ Pater evocetur, ad dirigendum ejus conſilium. Parochiam ſive de eis, ſive per eos, boni teſtimonii aliquis de manu Patris accipiat.

De Familiâ Altaris, propter ſolum capitis cenſum, Comes omnem juſtitiam ſibi retinuit, videlicet per cuſſiones, ſanguinis effuſiones, cædes, manûs immiſſiones in ancillis, res de manu morientium; eâ tamen conditione, ut ſi quis fidelium ibidem bonum aliquod apponeret, poſt defenſionem & injurias Eccleſiæ removendas ipſe & hæres ſuus nihil exigeret.

Laudavit etiam, quod ipſe & hæres ſuus unicus, & ſingularis noſter Advocatus, in ſingularem & unicam Eccleſiæ libertatem, nullum ſubſtitueret Advocatum.

Hujus rei Teſtes ſunt: de Clericis,
Præpoſitus de S. Lamberto, Andreas,
Henricus Archidiaconus junior;
Primicerius Metenſis Albero,
Steppo Scholaſticus Sancti Lamberti,
Gerardus Canonicus,
Eppo Capellanus.

De Laïcis: Lambertus Comes de Monte-acuto;
Comes Herimannus de Salinâ;
Godeſcalcus de Jaſch;
Adelardus de Cymay,
Adelo de Namurco;
Thomas de Ham.

Actum eſt hoc aſſiſtentibus tam Comitiſſâ, quàm filiis & filiabus ſuis, anno Incarnationis Dominicæ M. C. XXIV. Indictione II. regnante Henrico V.

Hoc Statutum Banno Epiſcopi in generali Synodo ſancitum, & tot tam idoneis, 1124. tam Nobilibus teſtibus in eodem Conventu XIII. Kal. Junii confirmatum.

CAPUT XXI.

BURCHARDUS *Cameracenſis Epiſcopus concedit anno* 1125 *Abbatiæ* S. Bavonis, *olim Monachorum Ordinis S. Benedicti* Gandavi, *Altare de* Eſſcha S. Livini *in Comitatu Aloſtano, hodie ſub Archiepiſcopatu Mechlinienſi.*

Ex lite inter Epiſc. Gandav. & Abbatem S. Petri.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Burchardus divinâ miſeratione Cameracenſium Epiſcopus, notum fieri volo tam futuris quam præſentibus, quæ habentur in ſequentibus.

Quoniam officio Paſtoralis regiminis, & ex ammonitione Scripturæ, jubentis eleëmoſinam pauperum non defraudari, Eccleſiis tam nobis creditis quam alienis benefaciendo prodeſſe, & in eis Deo militantibus ſtipendia providêre, prout facultas ſuppetit, debemus; manum miſericordiæ piè poſtulantibus ſubtrahere in temporalium amminiſtratione non audemus.

Pro noſtra igitur noſtrorumque Prædeceſſorum ſalute, devotæ petitioni Venerabilis Abbatis Wulverici, ceterorumque ejuſdem Cœnobii Sancti Bavonis Fratrum condeſcendentes, Altare de Eſca abſque perſonis deinceps liberum beato Bavoni Gandenſium Patrono canonicè contradimus.

Eſca. vulgo *S. Lievens-Eſſche.*

Hoc autem Privilegium noſtrum ſub hac ſequenti determinatione confirmamus: quatenus Abbas, ſi præſens aut nullâ infirmitate detentus fuerit, Synodales Conventus Epiſcopi frequentet, Juraque Pontificalia Epiſcopo ſive Miniſtris ejus perſolvat. Si vero de abſentia Abbatis aut infirmitate nequidquam horum contigerit, Prior præfatæ Eccleſiæ vicem ſui Abbatis in Synodali frequentatione & debiti perſolutione ſuppleat.

Sacerdos vero in eodem Altari deſerviens curam animarum de propria manu Epiſcopi accipiat, neque Capitulares Conventus Archidiaconi ſui aut Decani obſervare contempnat.

Et ne aliqua futurorum temporum vetuſtas hujus noſtræ Donationis deleat memoriam, Kartam iſtam noſtri impreſſione Sigilli ſubſignavimus; & ne quis eandem violare præſumat, Auctoritate Dei Patris & beati Petri Apoſtolorum Principis noſtrique Miniſterii ſub anathemate prohibemus.

Signum Radulfi ejuſdem partis Archidiaconi.
S. Anſelli Archidiaconi.
S. Joannis Archidiaconi,
S. Theodorici Archidiaconi,
S. Erlebaudi Præpoſiti,
S. Oilardi Decani.
SS. Guidonis, Rotberti, Lamberti, Offridi, Maſcelini,
Hugonis, Gueriboldi, Canonicorum.

Actum anno Verbi Incarnati milleſimo centeſimo vigeſimo quinto, Indictione tertia, Præſulatûs Domini Burchardi decimo.

CA-

CAPUT XXII.

BURCHARDUS *Cameracensis Episcopus confirmat anno* 1125. *Fundationem Abbatiæ* S. Foliani in Rhodio, *Religiosorum Præmonstratensium in Hannonia; Præposito & Canonicis Capituli Fossensis prima Fundamenta ponentibus, sub certâ hîc expressâ recognitione.*

Vide Tom. I. Diplom. Belgic. p. 103.

BURCHARDUS Dei miseratione Cameracensium Episcopus, tam futuris, quam præsentibus in perpetuum. Cum ad nostræ ædificationis profectum, Salomonis clamet Autoritas: *Congregationi pauperum affabilem te facito, & si quod benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa*: sanum reputavimus consilium, ob animæ nostræ salutem, piæ petitioni Ecclesiæ B. Foillani de *Fossis* condescendere.

Nostrarum igitur personarum communicato consilio, Altare de *Strepi* cum omnibus appendiciis suis, Altare de *Arkenna*, propè Nivellas, Altare de *Walers*, Capellam de *Burla-fontana* eidem Ecclesiæ, ad usus siquidem Fratrum qui in Capella S. Foillani in sylvâ de *Carbonariis*, ubi martyrisatus est, regulari habitu Deo deservientes, libera & absque omni pensione concessimus.

Ita tamen, ut Altare de *Strepi* Episcopo Cameracensi sive ipsius Ministris, quotannis in festivitate Lucæ Evangelistæ tres solidos persolvat.... tantumdem Altare de *Walers*; Altare verò de *Arkenna* decem & octo nummos Nivellensis monetæ: Burlafontana sex nummos. Hoc autem fiat, salvo jure Archidiaconorum per omnia.

Et quia omne membrum capitis sui dignitatem quocunque debet venerari respectu, statuimus ut singulis annis Capella illa Ecclesiæ *Fossarum* aureum nummum sive duodecim nummos censualiter reddat. Recognitio.

Quod si locus ille meritis B. Foillani & Fratrum religione adeò excreverit, ut loci facultas Abbatis dignitatem exigat, sancimus, ut Fratres in unum convenientes, Fossensis Capituli assensu & consilio sibi Abbatem eligant, electum Fossas conducant & assumpto baculo super altare, Cameracum ut consecretur, reducant, deinde consecratus per manum Archidiaconi in sede sua collocetur. Cerimoniæ in electione Abbatis.

Ut autem hujus rei series rata permaneat, terribili maledictione promulgatâ in prævaricatores, datâ pace conservatoribus, præsentem Paginam nostræ imaginis impressione signavimus, & subsignatorum Testium adstipulatione canonicâ corroboravimus.

Signum Anselmi eorumdem Altarium Archidiaconi.

Signum Erleboldi Præpositi.

Medardi Decani.

Roberti Cantoris,

Balduini, Radulfi, Werinbaldi, Godefridi, Hugonis, Marcellini.

Signum Guidonis, Gerardi, Capellanorum.

Actum anno Incarnati Verbi M. D. XXV. Præsulatûs Domini Burchardi octavo.

CAPUT XXIII.

SIMON *Tornacensis Episcopus donat Abbatiæ* S. Bavonis, *Ordinis S. Benedicti* Gandavi, *Altare de Moerseke, vulgariter* Moessche, *in Agro Teneramundano, anno* 1125.

Ex Actis litis inter Episcopum Gandav. & Abbatem S. Petri.

IN nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, amen. SYMON, per misericordiam Dei Tornacensis ac Noviomensis Episcopus, Wulverico sancti Bavonis venerando Abbati; suisque Successoribus, in perpetuum.

Quia largiente Domino Pastoralis Curæ regimina suscepimus, in pascendis ovibus Christi, vigilantiam adhibere, gregemque Dominicum debitâ sollicitudine confovere debemus. Sane de Regularibus Ecclesiis locisque religiosis, major nobis cura sollicitudinis incumbit, quibus nimirum annuente Domino, & spiritualia ministrare, & temporalia conferre subsidia nobis injunctum est.

Quamobrem, Frater Wulverice, sancti Bavonis Abbas venerabilis, loci tui caritate atque laudabili Religione consideratâ,

Altare de (1) *Murzeke*, tibi & Ecclesiæ tuæ, ad usus Fratrum, in perpetua deinceps libertate tenendum concedimus, nostrique Archidiaconi Roberti, Clericorumque nostrorum assensu, præsenti Paginâ testibus subsignatis confirmamus.

Singulis annis Episcopo Tornacensi, & Archidiacono sive eorum Ministris, Pontificalia Jura atque Synodalia, Tu & Successores tui, juxta morem antiquum persolvetis: debitam quoque reverentiam pariter exhibentes. Presbyter qui ad vestrum arbitrium ibidem constituetur, si idoneus fuerit, ab Archidiacono seu Decano, curam suscipiet, quibus & ipse debitam perferat obedientiam.

Hoc ut firmum vobis deinceps & inconvulsum permaneat, Episcopali auctoritate confirmamus, atque Sigilli nostri impressione signamus.

Signum Domini Symonis Episcopi,
S. Roberti Archidiaconi,
S. Arnulfi Abbatis Sancti Petri,
S. Aluisi Abbatis Aquicinensis,
S. Haroldi Abbatis Ardenburgensis.
SS. Tornacensium: S. Goteri Decani,
S. Theoderici Præpositi,
S. Lietberti Cantoris,
S. Walteri Magistri,
S. Movini,
S. Walteri.
SS. Capellanorum, S. Odonis Byffoit,
S. Hugonis de Roia,
S. Heynradi Decani,
S. Bernardi Decani.
S. Mannonis,
S. Rodulfi,
S. Winemari.

Actum Insulis anno Dominicæ Incarnationis M. centesimo vigesimo quinto, Indictione III. regnante Rege Ludovico, Episcopante Domino Symone, Karolo Flandrensium Marchiam gubernante.

S. Hugonis Cancellarii.

(1) Notissimum est, Abbatiam S. Bavonis Gandavi anno 1536 per Paulum III. Pont. fuisse sæcularisatam, ac loco Monachorum Benedictinorum institutos fuisse Canonicos sæculares, qui hodie Capitulum Cathedrale Gandavense constituunt. Hinc Episcopus Gandavensis, in Jura Abbatis quondam Bavoniani succedens, hodie Patronus est Ecclesiæ B Martini de Moesscke, sub Territorio ac Decanatu Teneramundano. Abbatia S. Bernardi ad Scaldim, Ordinis Cisterciensis plures quoque hîc obtinet possessiones. Vide Sanderi Flandriam.

CAPUT XXIV.

S. NORBERTUS, *Magdeburgensis Archiepiscopus, in Ecclesia sua Metropolitana Canonicos Regulares Ordinis sui Præmonstratensis in locum sæcularium substituit*, *anno* 1129.

Ex Actis SS. ad diem VI. Junii.

EGo NORBERTUS Dei gratiâ Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Notum sit omnibus tam futuris quam præsentibus, quod Ego statum Magdeburgensis Ecclesiæ attendens, & eam sublimare in Religione cupiens, & immunitate integrare, & minus correcta reformare studens, in ipsa civitate Ecclesiam beatæ Mariæ genitrici Dei perpetuæ Virgini dedicatam, interiùs & exteriùs adeò attenuatam, ut & sarta tecta ipsius Ecclesiæ omnino ferè essent annihilata, ut duodecim Clericis in ea Deo deservire constitutis non sufficerent alimenta;

Ex his enim, quæ ad illam pertinebant Ecclesiam, plurima erant Militibus distributa, quædam per negligentiam jacebant inculta, quædam in aliorum usus usurpata, ita ut Ecclesia ferè irrecuperabiliter esset destituta.

Nos itaque paupertati eorum & frequenti eorum querimoniæ condolentes, & Ecclesiam magis crescere quam decrescere cupientes, monendo, exhortando, suadendo hoc ab eis obtinuimus, ut de illa exeuntes Ecclesia, Religiosis viris communi vitâ sub Regula beati Augustini deservientibus cederent & se provisioni nostræ sine omni conditione crederent.

Ut autem ipsi in Claustrali sicut priùs disciplina sub Decano viverent, Ecclesiis aliis in civitate eos attitulavimus, quosdam in Ecclesia beati Nicolai collocavimus, quosdam de bonis ipsius Ecclesiæ sustentavimus. Fratres enim nostros Ecclesiæ substitutos pristinis Ecclesiæ possessionibus & justitiis donavimus, & pro ampliore pace & quiete eos ad neminem, nisi ad Nos & Successores nostros, respectum habere statuimus.

Ut igitur hæc in perpetuum inconvulsa permaneant, Banno Beatorum Apostolorum Petri & Pauli & nostro confirmamus; conservantibus pax & remissio peccatorum.

Si verò aliqua conditionis alicujus persona studii nostri laborem præsumpserit cassare, temerario ausu pauperes Christi disturbare, aliquâve occasione voluerit eli-

minare, sit Anathema, Maranatha usque in diem Domini.

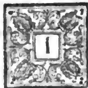
Ego Cluderus subscribo,
Ego Tiburtinus subscribo,
Ego Wernerus subscribo,
Ego Sedagius subscribo,
Ego Anselmus subscribo,
Ego Theodoricus subscribo,
Ego Sigeldus subscribo,
Ego Godescalcus subscribo.

Actum est ab Incarnatione Domini anno M. C. XXIX. Indictione VII. IV. Kalendas Novembris, in suburbio civitatis Magdeburgensis, in Abbatia beati Joannis Baptistæ.

CAPUT XXV.

ERMESINDIS *Comitissa de* Muhalt *fundat ac dotat Monasterium* S. Victoris *Monialium Ordinis Cluniacensis in suburbio* Huïensi. *Fundationem confirmat* ALBERO *Leodiensis Episcopus*, *anno* 1130.

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

IN nomine Sanctæ & individuę Trinitatis. Ego ALBERO Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, notum esse volo tam præsentibus quam futuris Ecclesiæ filiis, quod Domina ERMENSENDIS (1) Comitissa de Muhalt, quæ uxor extitit Nobilissimi Comitis ALBERTI, divina patrimonia quæ in suis possessionibus Ecclesiarum sunt, piâ liberalitate amplificans, suggerente quadam nobili & religiosâ fœminâ nomine REGINA (2) sibi etiam consanguinea, Ecclesiam beati Victoris (4) quam jure sui allodii, in cujus feudo sita erat, in suburbio Hoyensi libere possidebat, Ecclesiæ Cluniacensis beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & suæ filiæ quæ est in (3) *Marcuniaco*, indotatam sine aliquibus appenditiis, tantum cum sui ambitu cœmiterii, in suum perpetuum Jus legavit Monastico Ordini, deputatam nostræ defensioni & omnium Leodiensi Sedi Præsidentium, adversus omnem calumniam jure Parochiali commisit.

Amplius, si quis ex familia sua spiritu bonæ devotionis persuasus aliquid de suis rebus vel possessionibus liberis ad jus prædictæ Ecclesiæ transferre vellet, & proprium patrimonium ibidem instituere, votum illud suo assensu confirmavit; quoniam tali ratione Dominum, sub quo nulla paupertas sortitur, quia sua est terra & plenitudo ejus, facile municipia sua, Ecclesiam suam visitaturum non dubitatur.

Sed quoniam prædicta Ecclesia nihil adhuc possidebat, unde vel solus in ea Monachus qui officio ministraret Sacerdotali sustentaretur, duxerunt onerosum Ecclesiæ illi Præsidentes, cum propter locorum distantiam & itineris difficultatem, tum etiam propter continuam sollicitudinem procurandorum stipendiorum aliquem de longinquis suis Fratribus ad datam sibi Ecclesiam mittere. Idcirco dispositione providâ, ipsa Trinitatis, suâ authoritate, Dominus Abbas Cluniacensis sub testimonio memoratæ Comitissæ ordinavit, ut si illa facultatibus adeo crescat, Matri suę Ecclesiæ quæ est in Marcuniaco in pignore filialis dilectionis & debitæ subjectionis annorum meorum singulis annis per manus Prioris ejusdem supradictæ Ecclesiæ mitteret.

Hanc igitur astipulationem Ego Albero humilis Minister sanctæ Leodiensis Ecclesiæ, testimoniali scedulâ confirmare, & Sigilli mei appositione studui roborare, anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXX. Indictione II. Conrado Regni Sceptra regente.

Eadem Comitissa prædicta dedit Ecclesiæ Sancti Victoris decem bonaria terræ censualia. . . . .

Bulla LUCII II. *Papæ*, *pro eodem Monasterio*, *circa ann.* 1145.

LUCIUS, Episcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Leodiensi, & dilectis filiis Capellanis de Castro Hoyensi salutem & Apostolicam benedictionem.

Quoties illud petitur à nobis, quod Religioni & honestati convenire dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum impartiri suffragium. Dilectioni itaque vestræ notum fieri volumus, quod Religiosorum Fratrum Cluniacensium precibus inclinati, Religiosarum Sanctimonialium de Marcuniaco necessitatibus paterno affectu providere volentes, Ecclesiæ sancti Victoris, quæ juxta præfatum Castrum sita est, liberam sepulturam concessimus; ut videlicet eorum qui se illic sepeliri deliberaverint, devotioni & extremæ voluntati nullus obsistat: salvâ tamen justitia Matricis Ecclesiæ.

Quia igitur quæ à Sede Apostolica statuuntur, à vobis debent irrefragabiliter observari, per Apostolica Vobis scripta mandamus, quatenus eandem Ecclesiam su-

per hac nostra concessione nullatenus perturbetis, nec quemlibet ibidem supradicto modo sepeliendum, nisi forte excommunicatus sit, prohibeatis.

Datum in Laterano XIV. Kal. Junil.

(1) Ermensindis. Ejus Testamentum extat in Collectione Diplomatica Guichenonii, pag. 291.

(2) Regina. Vide Diplomata Miræi Tomo I. pag. 558. ubi memoratur fundatrix Prioratûs de Aiwaille, in Arduenna.

(3) Marcigny, Prioratus Monialium Ord. Cluniacensis, in Diœcesi Matisconensi.

(4) Situm est hoc Monasterium S. Victoris in Suburbio Huiensi, Diœcesis Leodiensis. Initium ei dedit B. Notgerus Episcopus circa annum 1007, ad preces S. Odilonis Abbatis Cluniacensis. Dotem contulit Ermensindis Comitissa de Moha, Alberti Comitis vidua; quam postmodum notabiliter adauxit Hugo Comes de Moha & Dalbourg, Ermensindis è filio nepos. Eandem confirmavit anno 1130. Albero Leodiensis Episcopus.

Fuit hic Prioratus Monialium immediatè subjectus Abbati Cluniacensi, usque ad annum 1579. quo transiit in jurisdictionem Abbatis S. Jacobi Leodii. Anno 1595, rebelles Batavi proditoriè occupato Oppido Huyensi, locum hunc spoliarunt, fugatisque Monialibus, omnia earum ornamenta ac munimenta flammis tradiderunt. Ast postmodum providâ Priorissarum ac Rectorum seu Priorum curâ, revendicata & ampliata sunt bona: ita quidem ut *Catharina Bolland*, quæ ab anno 1637. Priorissa extiterat, numeraret in cœtu suo viginti Moniales, plerasque nobiles, ac 12. Sorores Conversas. Quapropter Alexander VII anno 1656. Prioratum istum Abbatiæ honore condecoravit.

CAPUT XXVI.

Andreas *Ultrajectensis Episcopus confirmat anno* 1131. *Abbati Monasterii* S. Trudonis *in Hasbania, Ordinis S Benedicti, Ecclesiam de Alburch in Velua.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris, quam modo præsentibus, qualiter Ego Andreas, Dei gratiâ Trajectensis Episcopus, causam quandam inter me & Abbatem Sancti Trudonis & Monachos ejus, quorundam amicorum meorum suggestione ortam, timore Dei & amore justitiæ reliquerim, & à fatigatione eorum penitus cessaverim.

Habet enim idem Abbas & Monachi infra nostri Episcopatus terminos Ecclesiam quandam, stipendiis ipsorum deputatam, in villa, quæ vocatur Alburch, intra cujus terminos, in villa, quæ vocatur Babilonia, quædam fuere Novalia, cujus Decima nostri juris esse videbatur.

Nos vero, licet justitia aliquatenus nobis favere videretur, viros Religiosos nequaquam fatigare præsumentes, eandem Decimam libere eis possidendam remisimus, & ut Domini misericordiam pro peccatis nostris cotidianis orationibus interpellarent, si quid juris habere videbamur, in manus eorum tradidimus.

Illud quoque firmâ Traditione decrevimus, ut nullus nostræ Sedis Episcopus eidem Decimæ manum inferat, sed eam prædictis Monachis libere possidendam permittat. Et ut hoc ratum & inconvulsum permaneat, hanc Cartam scribi jussimus, & Sigilli nostri impressione ratam signavimus.

Datum anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXXI. Indictione nonâ, anno regni Lotharii VI. Episcopatus nostri IV. tempore Theodorici, Advocati, Comitis Hollandiæ, & Domini Rotberti Abbatis.

Huic Traditioni Testes interfuerunt idonei,

Meingotus Præpositus,
Hermannus Præpositus,
Athelelmus Præpositus,
Rodulphus Prępositus,
Philippus Prępositus;
Alberus Scholasticus de Sancto Petro,
Alwinus Chori-episcopus,
Libertus Decanus,
Ingelbertus Scholaris,
Godeschalcus Decanus.
Monachi de Sancto Trudone, Folcardus & Humbertus,
Goezwinus de Valcanberch,
Dodekinus Presbyter.
Egenoldus, Athalardus, layci.

CAPUT XXVII.

Abbatia Heylissemiensis *Religiosorum Ordinis Præmonstratensis juxta Thenas in Brabantia, fundatur atque dotatur à Nobili Viro* REINERO DE ZETRUD; *id-ipsum confirmante* ALEXANDRO *Leodiensi Episcopo, anno* 1132.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Ego ALEXANDER Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, notum facio tam futuris quam præsentibus, quod *Renerus de Zetrud*, (1) Vir Nobilis, tradidit partem Allodii sui, quæ dicitur *Cappendael*, & dimidiam partem Ecclesiæ de *Pellaines*, Ecclesiæ beatæ Mariæ de (2) *Helencines*, mediante Fratre suo Venerabili *Florinensi* (3) Abbate, me præsente, legitimâ Donatione ob remedium animæ suæ, cum ea Libertate quâ ille tenebat, patrimoniali & proprietario jure;

Videlicet ut in omnibus utilitati & voluntati Fratrum Deo inibi sub Regula beati Augustini de Ordine Præmonstrati servientium applicetur, & nullum super his bonis quæ de manu ejus descenderunt in (4) *Cappendael*, sicut prędictum est, & in Ecclesia de (5) Pellaines impedimentum Fratres patiantur; quia absolute traditum ab ipso inconvulsè conservari Ecclesiæ optavit futuris temporibus in perpetuum.

Cujus Donationem Nos approbantes, & ratam in omnibus esse volentes, Cartam hujus Donationis confirmavimus, & auctoritate à Deo nobis concessa, omnes super hoc eos inquietare præsumentes, nî resipiscant, anathematis sententiâ condemnavimus.

Et quoniam materia litis exorta est inter Ermenricum dicti loci de Helencines Abbatem ex una, & Archidiaconos nostros ex altera partibus, idque ratione administrationis Sacramentorum, & dispensationis cum domesticis ejusdem Domus; illo dicente eas sibi competere vi Bullæ Sanctissimi Domini (6) Innocentii Secundi hîc exhibitæ: & è contra his sustinentibus quod hoc ex Bullæ verbis generalibus elici non possit; huic difficultati obviare volentes, declaramus dictum Indultum Sanctissimi Domini nostri Innocentii esse evidens, posseque virtute ejusdem memoratum Ermenricum per se vel suos administrare omnia & singula Sacramenta suis domesticis, & familiaribus.

Et insuper gratificari volentes huic novellæ Plantæ, ut majus capiat incrementum, dicto Abbati, & Successoribus ejus, omne Jus nostrum Episcopale quod habemus, vel quolibet titulo habere possumus in domesticos dictæ Ecclesiæ vel Allodii de Cappendael, eis cedimus in perpetuum.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXXII. Pontificatûs Innocentii II. anno secundo. 1132.

Testes hujus fuerunt Archidiaconi prædicti,

Nicolaus Præpositus Sancti Dionisii,

& Reibaldus Præpositus Sancti Joannis, & alii multi.

(1) ZETRUD, hodie *Zetru-Lumay*, Flandricè *Zittaert-Lummen*, notabilis Parochia in Diœcesi Namurcensi, Autgardiensi, Parochiæ Diœcesis Mechliniensis contermina.

Jus Patronatûs pertinet ad Abbatem Averbodiensem Ordinis Præmonstratensis, in Brabantia.

(2) HELENCINES, hodie *Heylissem*, Abbatia Præmonstratensis, fundata in Parochia ejusdem nominis, quæ subest Archidiœcesi Mechliniensi, in agro Thenensi, ad limites Leodiensis Diœcesios.

Primi Religiosi Heilissemenses ut & primus Abbas, Ermenricus, ex Florestiensi Cœnobio in Namurcesio, missi sunt. Unde Patrem Abbatem Floreffiensem reverentur.

(3) GERARDUS, frater *Reineri de Zetrud*, Abbas Florinensis Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Leodiensi, qui anno 1134. relicto Abbatiali regimine transiit ad Ordinem Cisterciensem in Abbatia Signiacensi, ubi sanctè obiit.

(4) CAPPENDAEL, vicus seu villa, adjacet Abbatiæ Heylissemiensi: ibique gaudet Prælatus pleno Jure Archidiaconali: ut habet hoc Diploma.

(5) PELLAINE, Parochia Gallo-Brabantiæ ac Diœcesis Namurcensis, de Patronatu Abbatis Heilissemiensis.

(6) INNOCENTII II. Pont. Bulla jam extat pag. 19. hujus Tomi IV.

CAPUT XXVIII.

SIMON *Tornacensis ac Noviomensis Episcopus donat Abbatiæ* Lobiensi, *Monachorum Benedictinorum Exemptorum, in Diœcesi Leodiensi, Altare de* Ham, *in agro Teneramundano, anno* 1135.

Ex Actis Litis inter Episc. Gandav. & Abbat. S. Petri.

YMON Dei gratiâ Tornacensium atque Noviomensium Episcopus, dilecto in Christo, Leonio, Lobbiensis Ecclesiæ venerabili Abbati, salutem & dilectionem.

Quia ab Apostolo, dum tempus habemus, monemur operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei & Religionis; id-circo tuæ rationabili favens petitioni, quia in Ecclesia de Ham antea duos Decimæ manipulos possederas, etiam totum Altare, pro animâ meâ, assensu Domini Roberti Archidiaconi nostri, superaddidi: dans tibi & Ecclesiæ tuæ illud liberum & absque Personatu; salvis tamen justitiis & redditibus nostris, Ministrorumque nostrorum.

Quod ut perpetuo inconvulsum atque illibatum permaneat, præsentem Cartam Sigilli nostri impressione Testiumque roborari præcepimus subnotatione; quatenus, si quis ei, quod absit, obviare tentaverit, & admonitus non resipuerit, perpetuo (donec satisfaciat) subjaceat anathemati.

Signum Domini Simonis Episcopi.
S. Roberti Archidiaconi.
S. Volterii Decani.
S. Theoderici Præpositi.
S. Herimanni Abbatis S. Martini.
S. Absalonis Abbatis S. Amandi.
S. Theoderici .... S Eligii.

Actum Tornaci anno Dominicæ Incarnationis M. C. XXXV. Episcopatûs Domini Simonis XIII.

Ego Hugo Cancellarius legi & subtersignavi.

HAMME, insignis ac populosa Parochia, in Diœcesi Gandavensi, Ditionis Teneramundanæ, multis Municipiis prævalens. Toparcha est Nobilis D. de Lelcornet. Ecclesia magnifica, anno 1742. à fundamentis reædificata. Præter Jus Patronatûs, habet Abbatia Lobbiensis Decimas potiores: cæteras Pastor loci, & Abbatia Monialium de Sweybeecke, Ordinis Cisterciensis, & Capitulum Teneramundanum.

CAPUT XXIX.

NICOLAUS *Cameracensis Episcopus confert anno* 1138. *Abbatiæ* Eenhamensi, *Ordinis S. Benedicti, Altaria de* Bas-Silly, Tongres B. M. *& medietatem Altaris* S. Martini de Tongra, *in Hannonia, ac Diœcesi Cameracensi.*

Ex Archivis Eenhamens.

N nomine Domini. NICOLAUS divinâ miseratione Cameracensium Episcopus tam futuris quam præsentibus in perpetuum. Debito officii nostri commonemur, ut justis petitionibus acquiescentes, prosperis Ecclesiarum successibus invigilemus.

Proinde petitioni Venerabilis Fratris nostri Snellardi Eihamensis Ecclesiæ Abbatis pié condescendentes Altare de Bassilgi, Altare de Tongra Beatæ Mariæ, & medietatem Altaris de Tongra S. Martini libera & sine Persona, salvis nostrorum & ministrorum nostrorum debitis, consilio Clericorum nostrorum eidem Ecclesiæ Eihamensi concedimus.

Ut autem hæc illibata & inconvulsa præfatæ Ecclesiæ permaneant, datâ conservantibus benedictione, in prævaricatores quoad resipuerint, Excommunicationis sententiam enuntiamus, atque canonicâ subsignatione hujus nostri Decreti Paginam assignamus.

Signum Theodorici eorumdum Altarium Archidiaconi,
SS. Joannis, Alardi, Theodorici Archidiaconorum.
S. Guidonis Præpositi.
S. Gerardi Decani & Archidiaconi, Guidonis, Galteri, Gueremboldi.
Item Gueremboldi, Willelmi, Hugonis, Rotberti, Herewardi, Radulfi, Bartholomei, Eustachii, Canonicorum.

Actum anno Incarnati Verbi M. C. XXXVIII. Indictione XV. Præsulatus Domini Nicolai secundo.

Ego Gueremboldus Cancellarius recensui.

CAPUT XXX.

* Pas. apud Paulopolim.

ALUISUS, *Atrebatensis Episcopus, Prioratum de* Passu, * *in sua Diœcesi, olim Capitulum VII. Canonicorum, subjicit Prioratui* S. Martini de Campis, *Ordinis Cluniacensis, Parisiis, anno* 1138. *Qui Prioratus* de Passu *hodie subest Abbati* Hamensi, *in Diœcesi Audomarensi.*

Ex Historia Comitum S. Pauli pag. 30.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritûs Sancti, unius veri ac summi Dei. Amen. Quoniam inter omnia veteris ac novæ institutionis præcepta, duo maximè charitatis ubera commendantur, Amor videlicet Dei & proximi;

Ego Alvisius Dei gratiâ Atrebatensis Episcopus, Ecclesiam B. Martini de Campis & Fratres ejusdem loci maximo semper in Deo & propter Deum diligens & complexus affectu, Ecclesiam de *Pas*, cum appenditiis suis, hactenus sub manu Laicâ ancillatam, eo qui eam huc usque tenuerat, & filiis ejus, Canonicis etiam ipsius loci in hoc nobis assensum præbentibus, ad Cellam ibi sub jure & Ecclesiâ Sancti Martini de Campis ejusque Successoribus, hujus presentis Pagine authoritate (salvo in omnibus jure & consuetudinibus Attrebatensis Episcopi & Archidiaconi Ministrorumque ejus) contradimus, & in libertatem Spiritûs deinceps jure perpetuo possidendam, Sigilli Nostri impressione confirmamus.

Eo videlicet tenore, ut Presbyter Parochialis & ei deinceps successuri, qui à Priore ejusdem loci Episcopo præsentabuntur, & de manu Episcopi curam ibi in populo agendam suscipient, unam de septem Præbendis, primam scilicet quæ eveniet in posterum, in futurum perpetuâ successione obtineant. Presbyter verò interim donec Prebenda aperta sit, de jure Parochiali ibi vivat.

Quidquid autem vel in varia supellectile vel in agrorum & redituum possessione in vitâ Clericorum ex devotione fidelium prædicto loco conferetur, tam hæc quam cæteri Ecclesiæ redditus, fraternè inter Clericos & Monachos sicut ad præbendas attinet, ex æquo dividantur: nisi si quid ab aliquo fidelium specialiter ipsis Fratribus denominetur, proprium erit Monachorum.

Post mortem vero Clericorum, Presbyter Parochialis in eo statu in quo tunc Præbendæ erunt, suam deinceps sine participatione succedentis augmenti, obtinebit. Ipso autem Presbytero decedente, tam domus ejus cum suppellectile, quam libri & ornamenta Sacerdotalia ad Ecclesiam & usum Presbyteri substituendi remanebunt.

Cætera vero ejus quælibet possessio, tam de mobilibus quàm de immobilibus in jus Monachorum transibit.

Hoc prætereà adjicientes, facimus & statuimus, quatenus Prior & Fratres *de Pas*, Ecclesiæ B. Martini de Campis, ad quam pertinent, duas uncias auri, unam in festivitate B. Martini quæ est in hieme, & alteram in ejusdem festivitate quæ est in æstate, annuatim persolvant.

Volumus etiam & hoc in futurum conservari præcipimus, quatenus prout res exterior (Deo largiente) in dies augebitur, ita numerus Monachorum Deo servientium pro rerum facultate ibidem multiplicetur; & si adhuc creverit, ut juxta Cluniacensis Monasterii consuetudinem ex integro Ordo ibidem conservetur.

Ut autem hoc libertatis donativum ratum & inconvulsum permaneat, in augmentum firmitatis, fideles Testes adnotare procuravimus.

Signum Domni Hugonis Atrebatensis Archidiaconi.

S. Domni Roberti Ostrevandensis Archidiaconi,

S. Domni Gozuini Aquicinensis Abbatis,

S. Domni Leonis Abbatis Sancti Bertini,

S. Domni Absalonis Abbatis Sancti Amandi,

S. Domni Hugonis Hasnoniensis Abbatis.

& Domni Liberti Marchianensis Abbatis;

Signa Domnorum, Gilberti Abbatis S. Nicolai,

& Hugonis de Monte S. Eligii.

S. Domni Ursonis Abbatis Sancti Dionisii Remensis,

& Domni Balduini Abbatis Sancti Vincentii Sylvanectensis.

S. Domni Gervasii Abbatis S. Nicasii, aliàs Sancti Nicolai *de Aridâgamantiâ*.

Si quis autem in crastinum hujus nostræ Institutionis tenorem sciens, contra eam venire, temerare, minuere, aut quolibet modo infringere præsumpserit, si secundò tertiove commonitus non resipuerit & Ecclesiæ Dei satisfecerit, hunc talem præsumptorem & SS. Canonum contemptorem Excommunicationis severitati innodatum subjicimus.

Ego Aluisius Dei miseratione Atrebatensis Episcopus hoc libertatis Donativum re-

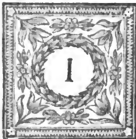
legi, subscripsi, & in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, propriâ manu confirmavi.

Actum Attrebati in Synodo, in Basilicâ B. Mariæ semper Virginis Dominæ nostræ anno Christi M. C XXXVIII. Indictione I concurrente V. Epacta VII anno autem Pontificatûs Domini Alvisii Attrebatensis Episcopi VII.

CAPUT XXXI.

ADALBERO, *Leodiensis Episcopus, confirmat anno* 1140. *translationem Monialium Ordinis S. Augustini, è loco de* Kerckrode *juxta* Rodam-Ducis, *Ducatûs Limburgensis, in locum dictum* Marienthal, *sub regimine Abbatis* Rolducensis.

Communicavit D. Consiliar. Vice Comes de Wyhants.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ADALBERO, sanctæ Leodiensis Ecclesiæ Episcopus, in perpetuum. Notum facio omnibus Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris, quod *Rudolphus*, qui dictus est *de Turri*, Ministerialis *Adolphi de Safenberg*, consensu & rogatu uxoris suæ *Waldradis*, & filiorum suorum *Pagani*, *Bevebardi*, *Hermanni*, dedit Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Sanctique Gabrielis, quæ est in *Rode*, per manum Domini sui ejusdem Ecclesiæ Advocati, Allodium quod habuit in Hubach, pro salute animæ suæ & parentum tam suorum quam uxoris suæ. In quo Ecclesia constructa est in honore Dei Genitricis Mariæ & Johannis Euangelistæ, in qua pauperes ejusdem Ecclesiæ Rodensis Sorores serviunt Deo ejusque Genitrici.

Saphenberg.

Ipsum autem Allodium, cum vinea ad se pertinente, quæ usque ad silvam porrigitur, locatum videlicet inter Allodium Ecclesiæ Dei Genitricis, quæ est in *Resene*, & Allodium quod pertinet ad *Vettelhoven*, & in ipsa ripa fluminis *Hubach* clauditur, cambuit idem Rudolphus cum allodio suo quod emerat propriâ substantiâ. Idem scilicet positum est inter *Defurnogen* & ipsum Claustrum, in monte *Logescosseth*; & una pars sita est supra *Bortte*, & alia ad *Maren*. Has duas partes dedit pro ipso Allodio, *Nicolao de Frysheym* filio Henrici, Ministeriali B. Petri Coloniæ.

Justum præterea videtur & competens, ut de respectu etiam & obedientia, quam eædem Sorores Abbati & Ecclesiæ suę Rodensi hactenus exhibuerunt, quo modo in futurum exhibebunt, certa & rationabilis præscribatur linea.

Sorores ergo, quæ in prænominato locotransposita sunt, qui locus (ut dictum est) proprius est Rodensi Ecclesiæ, omnimodam subjectionem & obedientiam Abbati & Ecclesiæ, à qua transmissæ sunt, ut hactenus exhibuerunt, exhibebunt; ut videlicet nulla Sororum sine licentia & consilio ejus intromittatur vel suscipiatur. Nullus Fratrum ad regimen vel servitium earum, præter eos quos ipse cum consilio Fratrum admiserit, admittatur.

Quod si aliqua intromissa, vel aliquis admissus fuerit, irritum sit & instabile.

Hæc quoque caritatis vicissitudo Sororibus impendatur, ut nullam præter consensum Sororum sanioris consilii suscipicere compellantur: ne in aliquo pauperes Sorores graventur. Quæ vero intromissæ communi consensu fuerint, tempore quo Abbati visum fuerit, secundùm morem & consuetudinem Ecclesiæ, Professionem devotè faciant, & obedientiam ei promptè & humiliter promittant.

Soror autem, quæ pro regimine Ordinis præponi debet Sororibus, idonea & tali officio utilis, per Abbatem, cum consilio Fratrum & Sororum quas ipse admittere voluerit, præponatur: cui ab omnibus Sororibus, secundum Institutionem Religionis & Ordinis, absque contradictione obediatur.

Nullum tamen officium, nullam obedientiam alicui Sororum, præter Abbatis & Prioris sui consilium & consensum injungere præsumat; nec aliquam singularitatem sibi usurpet: sed Ordinem ipsa observare, & ad hunc observandum alias monêre instruere & cohercêre satagat.

Si autem (quod absit) negligens, vel in aliquo notabilis & minus utilis reperta fuerit, Abbas, communicato cum Senioribus Ecclesiæ Fratribus consilio, etiamsi Sororibus displiceat, ab officio eam submoveat, & aliam idoneam loco ejus substituat.

Frater quoque, qui vice Prioris post Abbatem in omnibus Ecclesiæ providebit, cum consilio Fratrum de Congregatione eligatur, & Sororibus per manum solummodo Abbatis præficiatur, omnemque subjectio-

jectionem & integram obedientiam tam Abbati suo quam Ecclesiæ suæ cum omni humilitate exhibeat; seseque in omnibus ad Ecclesiam, ut alium quemlibet Fratrum, in nullo dissimiliter negotio, pertinere cognoscat.

Porro idem Frater, si huic negotio non sufficiens, vel non idoneus inventus fuerit, ad Claustrum suum evocetur, & ab obedientia sibi credita relaxetur, alterque per manum Abbatis & consilium Fratrum loco ejus substituatur.

Hanc tam legaliter & piè factam Traditionem, ne quis in posterum calumniari possit vel audeat, Banno confirmamus, præsenti etiam Cartulâ cum Sigilli nostri impressione sancimus, subscriptis Testibus qui huic Traditioni interfuerunt; quorum hæc sunt nomina.

Arnoldus, Coloniensis Archiepiscopus.

Arnoldus, Archidiaconus & Præpositus Majoris Ecclesiæ.

Tyepoldus, Præpositus S. Severini.

Leodienses Archidiaconi; Alexander & Elbertus.

Rembaldus, Præpositus Sancti Johannis & Sanctæ Crucis.

Nicolaus, Præpositus S. Dionysii.

Henricus, Prępositus S. Mariæ in Trajecto.

Liberi homines: Adolphus Comes de Saphenberg, ejusdem Ecclesiæ Advocatus, & filius ejus Hermannus.

Goesuwinus de Heinsbergh, & filius Goesuwinus.

Conrardus de Mercheym.

Tiepaldus de Elesclo.

Ministeriales Comitis Adolphi, Megenzo,

Rudolphus, cujus superius mentio facta est.

Christianus de Rinchedorp.

Data est hæc Cartula anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quadragesimo, Indictione III. quinto Kalendas Septembris.

Marienthal, id est *Vallis B. M.* sita est in Ducatu Juliacensi, Diœcesis Coloniensis ad Arulam fluvium (vulgo Aar) sub Comitatu Saphenbergensi.

Consule etiam Diplomata ac Notas de Monasterio Sinnich, sub eadem Abbatia Rodensi, Tomo III. Diplom. Belgic.

Est etiam locus *Marienthal*, in Ducatu Cliviæ, ad Hulam fluvium, in quo Conventus PP. Augustinianorum Provinciæ Coloniensis, sæculo XVI per Lutheranos vastatus, sed post annos aliquot debite restauratus. Plura vide in Chorographia Provinciæ Belgicæ Augustinianæ, Authore P. Tombeur, Lovan. pag. 211.

CAPUT XXXII.

Arnoldus *Coloniensis Archiepiscopus confirmat translationem Monialium XXXVII. è loco de* Kerckrode *in Marienthal anno* 1140. *sub directione Abbatis* Rolducensis, *Ordinis Sti. Augustini in Ducatu Limburgensi, qui & ipsas fundavit.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Arnoldus Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus tam præsentibus quam futuris Christi fidelibus.

Cum ea quæ à fidelibus cognita & nobis revelata fuerunt, Auctoritate Episcopali nos firmare conveniat; ea quæ in præsentia nostri facta sunt, corroborare nos decet attentius. Unde notum vobis facio, quod cum Abbas Rodensis Ecclesiæ, pro majore Fratrum ibidem Deo servientium tranquillitate, transposuisset Sorores ejusdem Ecclesiæ, in Vallem, quę prius *Hubach*, nunc autem *Sanctæ Mariæ* dicitur, conscriptis Cartis de respectu & obedientia, quam eædem Sorores Abbati & Ecclesiæ suæ, à qua transmissæ sunt exhibebunt, omnibusque legitimè dispositis, discrevit eis Abbas quædam Allodia agros & vineta; non ut ea penitus sequestraret ab Ecclesia Rodensi, cujus propria sunt & possessiva: sed ut illis pro tempore subpeditarent nutrimenta. Quorum hîc subjecta continentur vocabula.

Allodium videlicet *Rudolphi*, qui dictus est *de Turri*, cum vineis. *Gisenrothe*, cum agricultura apud *Asth*. Allodium quod dicitur *Reth*, cum agricultura & quadam silva. Et huic inferius terra *Walpreschsfort* nuncupata, & ibidem unus censualis mansus. Apud *Bornen* dimidius censualis mansus. Apud *Nieuwilre* septem solidi & quatuor denarii Coloniensis monetæ. Apud *Gudolph-Rothe* septem solidi Coloniensis monetæ. Apud *Friesthem* quatuor solidi Coloniensis monetæ, exceptis duobus denariis. Apud *Waule* molendinum decem solidorum & trium obulorum.

Prædicta vero Allodia cum suis Appenditiis ipsæ Sorores de manu Abbatis sui pro victûs sustentatione perpetuè possidenda (si saltem sub Rodensis Ecclesiæ disciplina authore Deo perseveraverint) susceperunt.

Sollicitabant autem Abbatem cum humili supplicatione, ut eis, novellum silvestrem & ab homine nunquam inhabitatum locum ingressis, aliquo beneficio pro ædificiorum perfectione partialiter subveniat; cum prænominata bona tantæ multitudini, quæ triginta & septem fuere, victus subsidium vix præstare possent.

Numerus Monialium.

Abbas autem, accepto Seniorum Fratrum qui tum aderant, consilio, considerata loci importunitate, assignavit ipsis quædam allodia, quæ ipsis ad tempus in prædictis administrent necessaria; quorum hîc continentur nomina.

Allodium apud *Menisceczen*, cum agris & vineis. *Neutrothe*, cum possessione & agricultura. Præterea mansum cum dimidio, quem ante annum a *Theodorico de Bodenheim* Rodensis emit Ecclesia.

Hanc reservans Successoribus libertatem, ut cum Sorores authore Deo, aut fidelium oblationibus, sive propriis manuum laboribus, in ædificiis cæterisque vitæ necessariis provisæ fuerint, aut quandocumque Abbati placuerit, prænominata loca Ecclesiæ suæ Rodensi, cujus propria sunt, sine aliqua Sororum contradictione restituat.

Eâdem lege concessit ipsis vineam, quæ à sinistris ad exitum ejusdem Vallis est sita, in clivo montis pendula. Et cum sit illis contigua & opportuna, dedit hanc ipsis libertatem, ut si quam ejusdem quantitatis & valoris vineam in terminis Villæ de *Arwiler* postmodum obtinere possent, eandem Abbati & Fratribus legitimâ assignabunt permutatione, aut aliâ quacumque conventione cum Abbatis & Fratrum consensu Ecclesię suæ perpetuè possidendam consignabunt. Porro si Sorores id facere recusaverint aut neglexerint, proprietas dictæ Villæ, cum prænominatis allodiis ad Ecclesiam Rodensem revertentur.

Amore igitur conservandæ veritatis, ne res in præsentia nostra acta tempore currente memoriam excidat humanam, & Ecclesia Rodensis suâ privetur hæreditate, Cartham præsentem fieri volui, quam & Sigillo nostro roboravi, anathematis vinculum adjiciens, si quis ea quę rationabiliter acta sunt, infringere temptaverit: subscriptis Testibus, qui huic Traditioni interfuerunt, quorum hæc sunt nomina.

Adalbero, Leodiensis Episcopus.

Arnoldus, Archidiaconus & Præpositus Majoris Ecclesiæ.

Tiepoldus, Præpositus Sancti Severini.

Leodienses Archidiaconi: Alexander, & Elbertus.

Reynbaldus, Præpositus Sancti Johannis & Stæ. Crucis.

Nicolaus, Præpositus S. Dionysii.

Henricus, Præpositus S. Mariæ in Trajecto.

Liberi Homines: Adolphus Comes de Saphenbergh, & filius ejus Hermannus.

Goeswinus de Heynsbergh, & filius ejus Goeswinus.

Conrardus de Mercheim.

Tiepaldus de Eleslo.

Ministeriales Comitis Adolphi, Megenzo; Rudolphus, cujus superiùs facta mentio; Christianus de Rinchedorp.

Data est hæc Cartha anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quadragesimo, Indictione tertiâ, quinto Kalendas Septembris.

CAPUT XXXIII.

ADALBERO II. *Leodiensis Episcopus, confirmat anno* 1140. *Abbatiæ* Flonensi *Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini apud* Hujum, *possessiones omnes, à quinque Prædecessoribus suis eidem concessas.*

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Notum sit, quod ego ALBERO Dei gratia Leodiensis Episcopus, sciens boni Pastoris nomen nulla rectius via posse comparari, quam statum Ecclesiarum in melius reformando, duxi dignum Ecclesiam S. Matthæi, quæ est in Flona, & nostra est, meliorare, reformando statum ejus nostræ Auctoritatis manu, studio & discretione.

Primus Abbas Flonens.

Igitur hæc sunt quæ tibi, GUALTERE Abba tuisque Successoribus & filiis tuis Canonicam vitam professis ad quietam & tranquillam vitam vestram confirmamus in perpetuum.

HENRICUS Leodiensis Episcopus, quod ad suam omniumque Successorum suorum salutem de loco vestro & ipsis munificentiis tam magnifice celebratis statuit, confirmavimus, & de verbis quibusdam testamenti ejus quæ dubia videbantur, jam deinceps non ambigendum sub anathemate interdicimus.

Locus vester & villa ab omni prorsus exactione sit libera; nec omnino cuiquam Ecclesiasticæ sæcularive personæ liceat hoc commutare, perturbare, vel minuere quod ab eodem prædecessore meo Henrico de

rebus vestris Ecclesiasticis & sæcularibus diffinitum legimus & tenemus.

Locus autem vester est à campo *Gerines* usque ad silicem Hugonis in latitudine. A vertice autem montis in intus ad levam cum ab Amanio venitur, duo bonaria in latitudine. Nemora nostra, silvas, aquas, prata, vel pascua utilitatibus vestris vestrorumque, quæ à quinque Prædecessoribus meis scivimus concessa, concedimus, & testamenti nostri Pagina in posterum profutura confirmamus.

Sed & quæcumque ab eisdem Prædecessoribus meis Ecclesiæ vestrę collata sunt, promta voluntate annuimus; statuentes ne ulli omnino liceat ea immutare ulla subreptione, astutia, seu violenta pervasione: quæ singulis nominibus exprimimus, ut ea securè obtineatis, atque celebrata frequentius stent & inconvulsa permaneant.

Vallem inter medium montium, à ponte Flonę usque ad finem vallis, nullis nostris usibus aptam, quam OBERTUS Episcopus tradidit ad quoscumque usus velletis, & piæ memoriæ FREDERICUS reconfirmavit. Villam *Mols* quam ALBERO Episcopus donavit. Arcis montem à fine usque ad finem ejus circumcirca, quem ALEXANDER Episcopus ad ministerium vini Missarum devotissime sancto Matthæo obtulit, Nos quoque ad nostram nostrorumque salutem retradimus & reconfirmamus, recondonamus & reofferimus, ac Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti auctoritate & Apostolico assensu rata esse decernimus.

Hæc sunt quæ Prædecessorum eleemosynâ vobis provenerunt, & ita statuimus.

Quæ vero munificentiâ Principum, seu nobilium, vel aliorum fidelium vobis succedunt, eadem caritate prout decet Episcopum, in nostra protectione pro vestri tuitione, pace, & tranquillitate suscipimus, salvo jure Advocati vestri, studentis commodis vestris & utilitatibus. Comes GISLEBERTUS DE AIS, itemque Comes LAMBERTUS DE MONTAU, Vennam, quæ vestræ participatur, & in aquis & pratis, pascuis, & nemoribus suis; Allodii Claricmontis omnem utilitatem, quam vobis pro se suorumque salute contulerunt, & REINARDUS & CONO filii eorum recognoverunt, amplectimur, & propriis eorum studiis traditionis & eleemosynæ conturbatores perpetuo anathemate condemnamus.

De nemore tamen hoc discretum est, ut omni tempore & die tres carros in nemus habeant, hospitale unum, claustrum duos, ad silvam, quæ mortua dicitur.

Sciendum vero, quod Curia vestra de Hotiva omnia viva & mortua ad usus suos de nemore habet. Hunativa sextam partem Ecclesiæ & Villæ cum omnibus usuariis & appendiciis & in eadem Villa commutationem Hedelwigis & Philippi filii ejus legitimâ compositione celebratam confirmamus.

Jairam, *Rosat*, *Tilleres*, possessiones de *Winel* & de *Jeslin*, ambarum *Herecinel*, ambas Ecclesias, medietatem Ecclesiæ de *Bosoit*, Ecclesiam de *Drait*. Deroldi quoque lardum, quæ in novella quoque traditione vobis liberè concessimus, cum Ecclesiâ de *Erpens* in protectionem nostram suscepimus; excommunicantes omnes inquietantes Ecclesiam sancti Matthęi ex his, vel conturbare volentem. Lege Heis-sen.

Et ut breviter concludam, quidquid in possessionibus Ecclesiarum, terrarum, molendinorum, censuum, Ecclesia sancti Matthæi de Flona juste & legitime possidet, hoc in nostra & omnium Successorum meorum, & Matris Ecclesiæ firma protectione suscipimus; perpetua excommunicatione damnantes, quicumque vos de cetero fraudulenter conturbare præsumserint.

Sed & adhuc id tenendum determinamus, ut videlicet tam locus ipse infra constitutos terminos, quam habitatores ejus omnino liberi sint, liberum baptisma habeant, tam de Lege Synodali quam de justitia sæculari, nec Archidiacono, nec Decano, non Advocato alicui, nec Ministro Episcopi, nec ulli hominum omnino respondeant, nisi soli Abbati ipsius loci.

Quod si aliquid quod vires suas excedat emerserit, de falsitatibus aut furtis, aut per se terminare non potuerit, ad Episcopum causam referat, ut per eum, non per aliquem Ministrum vel submissam personam diffiniatur.

Et si aliquid temporalis emolumenti inde provenerit, tertia pars sit Episcopi tamquam Advocati, reliqua Fratrum ipsius loci. Viginti domos quot modo habetis, habeatis in perpetuum.

Acta sunt hæc Leodii in Conventu nostro, anno Incarnationis Dominicæ M.C. XL. Indictione III Episcopatus vero mei anno III. regnante CONRADO hujus nominis secundo, Testibus idoneis Archidiaconis, Dodo, Alexandro, Johanne de Conirval, Canonicis, Nicolao Præposito S. Dionysii, Walone, Petro, Henrico de Cair, Godefrido de Scoie.

Abbatibus, Zuazelino S. Laurentii,
Elberto, S Jacobi,
Arone, Montis Cornelii.

Nobilibus: Goscwino de Falcomonte, Lamberto de Tiubetch, Theoderico de Argenteal, & Guillelmo fratre ejus, Ebaldo de villa veteri;

Familiaribus, Wederico de Prato, Lamberto & Arnulfo fratribus Hoiensibus;

Civibus Leodiensibus Henrico, Boscelvino, Lamberto Gruneter.

CAPUT XXXIV.

ALBERO II. *Leodiensis Episcopus*, *confirmat anno* 1141. *fundationem Monasterii de* Geroldi-Sarto (Geronsart) *Canonicorum Regularium juxta Namurcum*, *à Prædecessoribus Episcopis non ita pridem inchoatam : ac signanter ratam habet Donationem Ecclesiæ de* Herpen, *à Toparchis loci illius concessæ.*

Communic R. D. Posson Presbyter Namurc.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego ALBERO gratiâ Dei Leodiensium Episcopus, notum facimus omnibus Ecclesiæ Christi fidelibus, tam futuris quam præsentibus;

Vide Dipl ejus in Miræo Tomo II pag. 818.

Quia Antecessor noster bonæ memoriæ Dominus ALBERO * Episcopus hujus nominis primus, rogatu Fratris Johannis Sacerdotis, aliorumque Dei servorum, cum eo sub Regula Sti. Augustini Canonicè viventium, partem prædii Episcopalis juxta *Jamnedam*, infra terminos beatæ Mariæ Namurcensis, liberalitate suâ Deo & Sto. Augustino obtulit, & eisdem Dei servis per manum Lamberti Comitis, qui Advocatus erat ipsius prædii, firmâ & legitimâ Donatione contradidit; ubi à prædictis Dei servis, coöperante fidelium devotione Ecclesia novo constructa est opere, & plures inibi Deo servientes adunati sunt.

Quorum honestâ conversatione permotus Prædecessor noster Alexander, devotionem suam eidem Ecclesiæ applicuit, eamque in honorem Dei ad titulum Beatæ Mariæ semper Virginis Sanctique Augustini, Episcopali benedictione dedicavit, atque ad ampliandum ipsius atrium de prædio Episcopali super-addidit.

Et ne qua ex hoc in posterum suboriri posset controversiæ calumnia, certis ab adjacenti terra per circuitum discrevit terminis, & tam ea quæ ab Antecessore nostro prædicto Alberone collata fuerant, quam quæ ipse Alexander contulerat, in dotem ac possessionem perpetuam legaliter confirmavit.

Horum Nos exemplo commoniti, & spe divinæ misericordiæ obtinendæ subnixi, eundem locum dileximus, eique Fratrem Joannem Sacerdotem præfecimus. Et in omnibus utilitati & paci servorum Dei inibi commanentium paterné consulentes, omnem Sylvam adjacentem, & loca pascualia necessariis eorum usibus, sicut prius tenebant, absque exactionis alicujus respectu perpetualiter indulsimus; ut tam in usu ignis necessario, quam in construendis sive fulciendis ædificiis, competens habeant ex nostra munificentiâ beneficium, & sufficiens ac perpetuum in quoscumque usus necessarios solatium.

Hac autem ratione eidem loco præfatum Joannem præposuimus, ut more aliarum Ecclesiarum nostrarum, in quibus regulariter vivitur, Fratribus & omnibus illic Deo servientibus tamquam Pater & Prior verbo & exemplo in corpore & anima prodesse studeat, nullique Personæ nisi nobis & Successoribus nostris Leodiensibus Episcopis respondeat.

Confirmamus etiam Ecclesiam de *Herpen*, quam Nobilis mulier *Haduidis* vidua cum filio suo *Philippo*, per manum *Berengerii de Lez* liberi hominis, nobis legaliter tradidit, ad opus prædictorum Fratrum illic Deo servientium.

Quod si quis præsentium vel futurorum hæc aliquando infringere temptaverit, & quietem servorum Dei iniquis machinationibus perturbare præsumpserit, hunc modis omnibus execramus, ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus.

Unde in testimonium confirmationis Carta hæc Præcepto nostro conscripta & Sigilli nostri est impressione signata Et de his qui præsentes fuerant Testes idonei adhibiti sunt, supra memoratus Beregerius de Lez, per cujus manum Traditio hæc facta est.

Comes Otto de Duras.
Guillelmus Advocatus de Cinei,
Theodorus de Argentel frater ejus,
Manasses de Hierge,
Hadelardus de Lez,
Adelardus de Peroswez.

Hi vero fuerunt Testes Traditionis Ecclesiæ de Herpen, quam ut prædiximus, cum ipso loco, qui vocatur Sti. Augustini-*Sart*, Fratri Joanni Sacerdoti tamquam Priori & Prælato liberè commisimus, præsentibus, & collaudantibus filiis & Fratribus nostris, quorum hæc sunt nomina.

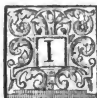
Henricus, Major præpositus & Archidiaconus.
Elbertus, Archidiaconus...
Alexander, Archidiaconus.
Reimbaldus Decanus...
Nicolaus, Bruno, Theodoricus, Wido, Waso, Petrus, Christianus, Hubertus, Henricus.

Actum est hoc, anno ab Incarnatione Domini M. C. XLI. Indictione V. anno IV. regnante Rege CONRARDO.

CAPUT XXXV.

Acta in Dedicatione Ecclesiæ S. Adalberti in Egmunda, *Monachorum Ordinis S. Benedicti in Hollandia*, per HERIBERTUM *Episcopum Ultrajectensem anno* 1143. *qui simul omnia ejusdem Cœnobii Privilegia confirmat.*

Ex vetusto Codice Membranaceo.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, *Hardbertus* * Dei gratiâ Trajectensis Episcopus, dilecto in Christo Fratri Hecmundensis Cenobii Abbati Waltero, ejusque Successoribus regulariter substituendis, & cunctis Fratribus ibidem sub Monastica disciplina religiosè agentibus vel acturis.

* Aliàs *Hiribertus*.

Justum arbitramur & officio Pastorali omnino congruum, piis petitionibus facilem inclinare auditum, & benignum præbere assensum. Notum igitur esse volumus tam posteris quam præsentibus, quod Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo tertio, Nonas Octobris, dum devotis tuæ Fraternitatis petitionibus acquiescentes, annuente Domino Hecmundensem Ecclesiam dedicaremus, in præsentia nostri ac Venerabilium Abbatum *Henrici* de Sto. Paulo, *Wilhelmi* de Monasterio Sti. Mauritii Myndensis, pariterque *Themonis* Præpositi de Sto. Bonifacio, multorumque Clericorum & Monachorum, adstante glorioso Comite *Theoderico de Hollant*, unà cum nobilissima Conjuge sua *Sophia*, & *Domino Conrado de Merobe*, & Viris clarissimis *Gerardo de Theylingh*, *Berewoldo* ejusdem Ecclesiæ Advocato, *Arnoldo Spicar*, *Alwino Castellano de Leyden*, aliisque plurimis utriusque sexûs Nobilibus, & liberis, & Ministerialibus tam nostris quam Comitis, & infinitâ multitudine plebis;

Dedicatio Ecclesiæ.

Privilegium Domini *Innocentii* secundi Papæ ad eandem Ecclesiam destinatum fecimus legi distinctè ac apertè ad intelligendum: in quo videlicet recitatum est, qualiter Vir illustris præfatus Comes *Theodericus* Jherosolymam proficiscens, tam vice suâ, quam etiam *Petronillæ* Comitissæ Matris suæ, Monasterium Hecmundense B. Petro Apostolorum Principi, devotionis intuitu, proprietario jure obtulerit atque contradiderit, & Dominus Papa susceptum cum omnibus pertinentiis suis Privilegii sui Authoritate communiverit.

Narratur Fundatio.

Nos ergo Reverendissimi Patris summæ Sedis Apostolicæ Præsulis rectissimis (ut dignum est) devotè insistentes vestigiis, quod ille dignè ac laudabiliter Apostolica Authoritate statuit vel decrevit, pro impensa nobis divinitus gratia Pontificalis dignitatis, jure quo possumus & debemus confirmamus.

Ut scilicet, quascumque possessiones, quæcumque bona, tam in Ecclesiis, quam Decimis, terris, vineis, aquis, silvis, pratis, pascuis, mancipiis, aut aliis quibuscumque idem Monasterium justè in præsentiarum possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, aut aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma Vobis in perpetuum & illibata permaneant.

Nec ulli omnino hominum liceat præfato Monasterio temerario ausu aliquam violentiam irrogare, ut aut ejus possessiones auferat, aut ablatas retineat seu minuat, sed omnia integra conserventur, eorum quorum sustentationi collata sunt usibus omnimodis profutura.

Præmissis vero omnibus, terra eadem, Die Dedicationis, à Comite Comitissâque sub testimonio ipsius & nostri, omniumque illorum, quorum Nomina supra memoravimus, ac totius Ecclesiæ solemni Donatione contradita; id est: sextum mansum Allodii sui, quod est situm in loco, qui dicitur Gouda, inserimus, quo nimirum pertingit, & interpositione Banni nostri, eidem Ecclesiæ jure perpetuo possidendam confirmavimus.

Præterea concessimus Fratribus Cœnobii Hecmundensis, ut sint in omnibus, vel quæ emunt vel etiam vehunt, ædificiis Monasterii, vel suis usibus necessaria in Civitate nostra seu cunctis locis nostræ Ditioni subjectis, à Thelonaria exactione omnino liberi, & tranquillâ vitâ Deo famulaturi nullâ importunitate aut inquetudine debeant amodo perturbari.

Si qua ergo Ecclesiastica aut sæcularis persona hoc sciens, aliquid temerariè præsumpserit, post secundam vel tertiam commonitionem (nisi perperam commissa satisfactione correxerit) sententiam divinæ animadversionis incurrat, & à corpore juris Ecclesiæ segregata, æternæ damnationi subjaceat.

Sit autem pax & gratia Domini nostri J. C. cunctis eidem loco sua jura servantibus, quatenus & hîc fructum bonæ actionis, & in futuro præmia percipiant æternæ retributionis. Amen Bene valete.

Hys etiam Testibus astantibus, coram Episcopo confirmata est hæc Carta.

Præpositi. Conradus, de Tylen.
Arnoldus, de S. Maria.
Canonici. Gesvehardus, Rodulphus, Conradus, de Sta. Maria.
Gosiwinus. Thico. Bruniggerus, de Sto. Johanne.
Wilhelmus. Wolbodo, Capellanus.
Laïci. Theodericus de Alcma.
Godefridus de Harnesberghe.
Harbernus de Nethen.
Albero. Gerardus, Frater ejus.
Egbertus de Amstel.
Albertus Thelonarius; & quos supra memoravimus.
Acta sunt hæc, Indictione sextâ.

CAPUT XXXVI.

ARNOLDUS, *Archiepiscopus Coloniensis fundat ac dotat anno* 1144. *Monasterium de* Furstenbergh *apud* Xanctos *in Clivia; quod primùm quidem incoluerunt Monachi Benedictini ex Abbatia* Sigeburgensi; *postmodum autem devênit ad Moniales Ordinis Præmonstratensis.*

Ex Actis Sanctorum die VI. Junii

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. ARNOLDUS, non merito, sed ex vocante gratiâ Dei, dictus sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Omnibus qui communem nobiscum sortiti sunt fidem, perpetuam pacem & æternam salutem.

Testatur Archiepiscopus Coloniensis Arnoldus.

Notum esse vobis volumus, qualiter Monasterium B. Mariæ in monte Vurstenberg juxta Sanctum, vel inchoatum sit, vel qualiter illud nos, & apud Deum, & apud homines, per omnia provehi cupientes, cunctorum, quæ hactenus ibidem rationabiliter oblata sunt, generalem fieri conscriptionem decrevimus, ad provocandam scilicet devotionem bonorum, & ad pravorum postmodum versutiam reprimendam.

Age igitur, nostram erga locum illum benignitatem ostendamus, & Paginam hanc, diversis fidelium donariis refertam, quasi coronulam variis intextam floribus, Domino Jesu Christo sanctæque Virgini Matri ejus fideliter offeramus. Ministerialis quidam Sti. Petri, nomine Henricus de Alpheim, cum esset vir spectatæ probitatis, consilio & auxilio Norberti, Sanctensis tunc Canonici, postea Magdeburgensis Episcopi, à D. Friderico Coloniensi Archiepiscopo obnixis precibus impetravit, ut, æternę remunerationis obtentu, Beneficium, quod sibi in prædicto monte Vurstenberg paterna, imo avita transmissione provenerat, Monasterio Sigenbergensi legitima donatione contraderet; Hac scilicet ratione, quatenus aliquantos ejusdem Cœnobii Fratres evocaret, qui in fundo ipsius beneficii Monasticum Ordinem inchoarent.

Cœptum fuit ante S. Norberto.

Donatio Siberg.

Archiepiscopus, ut erat ad talia promptus ac facilis, legatum coram idoneis testibus feudum Sigenbergensi Ecclesiæ confirmavit. Adducti sunt Fratres: paulatimque cœpit ibi pollere divina religio, fixèque decretum est, locum illum perpetuo Sigenbergensi subjacere cœnobio.

Per Henricum ab Alphem.

Idem quoque Henricus Allodium, quod habitabat in Villa Geist obtulit Deo, & S. Mariæ, mansum unum, annuos persolventem solidos VII., exceptis duobus nummis; VIII. maldaria mixtim, hoc est dimidium hordei & dimidium avenæ; duos porcos valentes IIII solidos & sex denarios obtulit, & aream domus jacentem Sanctis, cujus pensio XII. nummorum est.

Hujus viri exemplum secuti prædictus Norbertus, & Frater ejus Heribertus, obtulerunt curtim Egre, cum omni utilitate sua. Utque firmior esset concessio, & Deo gratior oblatio, curtilos aliunde donatos ęquanimiter eodem fecerunt: cujus curtis annui redditus sunt VI. maldaria tritici, III. siliginis, XII. hordei, VIII. avenæ, unum legumenis, quæ simul fiunt XXX. maldaria; pro tractu Rheni solidi XI. & rombus, si quis in eo tractu capitur, dimidius.

Dotem auxit Norbertus cum fratre Heriberto.

Obtulerunt & agellum in Wedreke, quod solvit maldaria II siliginis, unam & dimidiam hordei: alium ibidem agellum solventem III. maldaria brasii, IV. solidos præter duos denarios. Item alium in Meitreke, qui reddit X. & VIII. denarios. Cuno primus Sigenbergensium Abbas, ad omne opus bonum semper paratus, accepit à Rudolfo de Bart, per concambium, curtem unam in Birtine, & tradidit eam B. Mariæ, cum consensu totius sui Conventus, cum omnibus ad eam pertinentibus, silvis & campis, agris & pratis, cultis & incultis. Est autem jus curtis illius in omni silva, quæ ad curtim Comitis in eadem villa pertinet, dum post pastionem glandium porci taxantur, quod crannam vocant. Officialis Fratrum decimam omnium porcorum, vel denarios pro porcis accipiat; & in ditione utriuslibet curtis, si quod piaculum vindicandum fuerit, ut sunt furta, sanguinis effusio, & his similia, quidquid inde commodi pervenerit, Officiales utique Comitis & Fra-

Et Cuno Abbas Sigenbergen.

tres æqualiter inter se divident.

Enumerantur alia ab aliis oblata.

Curtem apud Walheim obtulerunt Alwardus & Wolthildis, venientes ad commissionem cum filiis suis: & in Erpete VIII. jugera cultulis terræ, IV. jugera vineti, & fundum domus apud Pielcheim terram, persolventem IV. solidos Susatiensis monetæ; & XV. mancipia, quorum mares IX. denarios, feminæ IV. solvent.

Agena Abbatissa de Frethena, & Stephanus Frater ejus, dederunt allodium apud Mereheim, quod solvit marcam unam gravis monetæ, tres statuas cum X.... Reinbertus de Wiscele & Theodorus filius ejus, dederunt apud Veldwig mansos II. & dimidium, cum omni utilitate; VIII. homines censuales [ad censum] ceræ: apud Nereibich domum & fundum, solventem XII. denarios Davendrenses. Apud Birte Bertrudis dedit mansum, qui pendet IV. solidos & dimidium Dusbergensis monetæ: Apud Lengele terram, solventem III. solidos Davendrenses: in Diedeheim XXX. nummos ejusdem monetæ

Hubertus de Oie dedit apud Magelheim medium pondo. Razo de Birte apud Hungese, III. solidos Davendrenses. De eâdem Villâ Rutgerus, apud ore, V. mancipia ad censum cerę. Volmarus Presbyter de Rese, apud Wetzevelt, IV. maldaria siliginis & unum fabæ apud Boemelwig. Bernardus de Wisse, maldaria III. siliginis, & totidem maldaria brasii ordeacii. Vietpoldus de Recken, apud Pelheim, dedit mansum unum, solventem solidos III. Durtmundensis monetæ. Wiedekint de Dusburg allodium apud Hile, pendens X. denarios. Trimintrudis ancilla Dei comparavit apud Rieneheim terram reddentem mediam marcam.

Cum variis juribus.

Apud Butreche pro Vertlero oblatum est allodium, unde solventur IIII. solidi. Ibidem dedit Fridericus de Butburge terrulam, quæ solvit XIV. denarios Daventrensis monetæ; pondo, & III. solidos Durtmundenses. Ibidem comparaverunt ipsi Fratres allodium, quod præstat IV. solidos Coloniensis monetę. Gertrudis de Nervenich dedit pro animâ Comitis Adalberti possessionem, quę solvit III. solidos & dimidium Durtmundenses, & unum mancipium. Apud Viscele, Bertrad de Hogeslotrehiem, obtulit allodium, unde solvi debent IV. solidi & VI. denarii Coloniensis monetæ ad lumen Ecclesiæ.

Item mulier quædam obtulit bona, de quibus XVIII. Denarii post mortem ejus incipient solvi. Megfridus quidam, commissionis suæ tempore, apud Kierbruch IV. mancipia, cum allodio, quod solvit XXVII. solidos Coloniensis monetæ & III. statuas, hoc est tria noctis hospitia, excepta susceptione, qua suspiciendus est ille, qui inde censum defert; quæ erit cœna, & requies noctis & prandii in mane. Apud Kasle, Hugo quidam, pro filiâ sua, XXV. nummos Dusburgensis monetæ. In Hulie emerunt Fratres allodium, cujus utilitas XII. denarii annui.

Item à Comite Stromborgensi.

Bertolfus, Comes de Stroemburg, obtulit legaliter Monasterio Sigenbergensi mansos V., quos prædictus Cuno, ejus loci Abbas, consensu totius Ecclesiæ illius, contulit in usus Fratrum Sanctis in monte Deo servientium. Hi mansi persolvunt solidos XV. Davendrensis monetæ, porcos X. oves V; nullusque allodii hujus erit Advocatus, nisi tantum Coloniensis Archiepiscopus; ipsique mansioniles eodem modo putentur, quo ceteri eo loci S. Petri homines in pratis & campis, silvis & aquis.

Et Frederico.

Arnoldus quidam de Kempene feudum, quod habuerat ab Almaro Coloniæ Advocato, reddidit: quod D. Fredericus Archiepiscopus, ipso Arnoldo petente, dedit B. Mariæ ob recordationem anniversarii sui. Hoc beneficium in Kempene primitus quidem III. solvit: sed postmodum, invocato consilio pro solidis datæ sunt duæ feminæ; quarum posteritas dabit quod justum est. Apud Keilar Fridericus medium mansum, solventem III. solidos Davendrenses, de II. maldaria avenæ.

Ante Clive, Renizo de Strale V. jugera, quorum census II. solidi Davendrensis monetæ. Agellum dedit Imo, pro filiâ suâ, trium sextariorum hordei. Gerbergus de Selcheim mansum I. apud Alsene. Azela de Bumele VI. jugera. Ibidem Gela de Kalkere trutam in monumento duorum malderorum ordei. Heribertus de Genepe, pro fratre suo Ereberto occiso, mansum unum Brakele quod solvit VII. solidos Davendrenses. Apud Rimagen, Manegaldus Xantensis Canonicus, & supra nominata Bertad, comparaverunt V. jugera vinearum, quarum medietas præfato vivente Clerico, reliqua pars eo defuncto Fratrum in Monte erit.

Atque Hildolfo Archiepiscopis.

Dominus Hildolfus Archiepiscopus, dedicans Oratorium S. Martini in ipso monte, dedit possessiones domorum IX. in Sanctis, quarum aliæ plus, aliæ minus solventes, summam conferunt V. solidorum, ad lumen ipsius Capellæ. In Monte Arnoldus Comes jugerum I. Adelheidis Sanctimonialis III. jugera dedit.

In campo Megenecete jugera sunt VII. ad montem pertinentia; quorum I. Volmarus & uxor ejus. Wilhelmus II. Videricus de Eile I. Rudolfus de Megenecte I, Amizia de Budweche, Rudulfus de Lo, Bezela de Megenecete II. Apud Wentervelde, Henricus Monachum professus, jugerum I.

In Ebbecheren, Grunzelinus de Bevenburch, possessiunculam XII. nummorum. Gebehardus, Presbyter de Brutine, sub montem, medium jugeris. Amelune I. Sne-

& aliis: do II. jugera in monte. In saltu qui Hiese dicitur, æquale jus habebunt per omnia, prope homines utriusque curtis in Britine.

Cuno, Clericus in Wissele, in Rimagen emit jugerum vineæ, deditque B. Mariæ. Heribertus de Britine, allodium quod possederat in monte ad v. jugera terræ; & tradidit è censu suorum. In Lappesdal jugerum unum, à quodam Ingelgero, Hierosolymam profecturo, susceptum in dextero montis latere. Rutgerus & Hermannus, frater ejus, dederunt agrum, ut putatur, ad quantitatem jugeris I. Gerhardus de Lattingen, II. jugera Sanctis.

Quæ omnia ipse Arnoldus confirmat.

Hæc, & si qua sunt alia, diversis temporibus, diversis in locis, à diversis utriusque sexus personis, Domino Jesu Christo, sanctæque Genitrici ejus perpetuæ Virgini Mariæ in memoriam omnium fidelium vivorum & mortuorum legaliter in sæpe dicto Monte oblata & legitime suscepta sunt, Episcopali nostra auctoritate roboravimus; æternum Dei judicium, & judiciariam sententiam imprecantes in omnem animam hominis, quicumque horum quippiam quocumque modo vel ingenio defraudaverit, vel defraudari consenserit; quamdiu vivit, expers sit omnium orationum quæ in ipso Monte, seu per totam fiunt Ecclesiam; & moriens, partem accipiat cum illis, quorum vermis non moritur & ignis non extinguitur, quia peccatum eorum à facie Dei numquam delebitur, nisi resipuerit, & digne Deo satisfecerit.

Acta in Monte Vurstenberg, anno Dominicæ Incarnationis M. C. XLIV. Indictione VII, anno primo Domini Apostolici Lucii, regnante Romanorum Imperatore, Occidentis, Conrado III. anno VII.; Orientis, sub Emmanuele Comneno II.

(1) Vurstembergh, communiùs *Furstemberg*, locus in Ducatu Cliviæ situs, prope oppidum Xanctense. Fuit hic Monasterium B. Mariæ in Monte, fundatum anno 1144 per *Arnoldum*, Archiepiscopum Coloniensem, traditumque Abbati & Monasterio Sigebergensi: ut ex hoc Diplomate colligitur. Ipse-met S. *Norbertus*, existens adhuc Xanctensis Canonicus, Fundationi huic coöperatus est unà cum fratre suo Heriberto, de paterna suâ hereditate.

Postmodum autem Furstenbergense Monasterium ab Ordine Benedictino transiit ad Præmonstratensem; vel ipso vivente sancto Præsule Norberto, vel saltem non diu post ejus mortem; fuitque Præpositura Monialium, quæ anno 1586. ut sese bellorum tumultibus subducerent, in Oppidum Xanctense domicilium transtulerunt. Paucissima de eo habet Illustriss. Hugo in Annal. Præmonstratens. T. I. pag. 691.

(2) Sanctum, vulgo *Xancten*, antiquum Ducatûs Cliviæ oppidum, insigni Canonicorum Collegio, sub invocatione S. Victoris & Sociorum Martt. illustratum. De quo vide Miræi Fastos Belgicos ad diem x. Octobris.

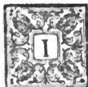
(3) Sigebergh, antiqua, nobilis & etiamnum florens Abbatia Benedictinorum, prope Bonnensem Residentiam Electoralem, in Diœcesi Coloniensi. Diplomata Fundationis ejus dedimus Tomo II. pag. 1136. & sequent. horum Diplomatum Belgic.

S. Norbertus, Præmonstratensis Ordinis Patriarcha, ipsum oppidum Xanctense suis natalibus illustravit, ibique aliquando fuit Canonicus. Decessit Archiepiscopus Magdeburgensis anno 1134. Colitur VI. Junii.

CAPUT XXXVII.

Henricus II. *Leodiensis Episcopus, confirmat Donationes à* Theoderico *alisque Nobilibus Viris factas anno* 1146. *Abbatiæ* Flonensi *Canonicorum Regularium, juxta Hujum, Diœcesis Leodiensis.*

Ex Actis Litis ejusdem Abbatiæ in Concilio Mechliniensi, contra Dominum de Rochefort.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Memoriæ fidelium fideliter commendamus in perpetuum, qualiter *Theodoricus* Miles, *Robertus* frater ejus, *Godefridus Ailberti* filius, suas Traditiones legitimè perfecerunt Ecclesiæ Flonensi.

Igitur Theodoricus Miles, filius Theodorici Judicis de Hermala, æternæ salutis respectu pratum quod habebat supra Mosam in Villa *Hotine* prædictæ Ecclesiæ ad Altare Beati Matthæi Apostoli per manum Domini sui Reinardi in hereditariam possessionem legitimè tradidit. Communi præterea consilio, & eorum qui Traditionem faciebant, & qui eam suscipiebant, census, videlicet quatuor denariorum est definitus in Nativitate Beati Johannis Baptistę heredibus ejus annuè solvendus, ut hujus actionis memoria constaret pro memoria, & omnis proreptio cessaret.

Deinde Robertus frater ejus eâdem spe salutis æternæ dimidium molendinum quod in *Umbray* possidebat, (nam altera pars ipsius officinæ jam Fratribus de Flonis liberè cesserat) similiter per manum prædicti Reynardi Domini sui hereditariè delegavit; censum imposuit, videlicet sex denarios in festo sancti Andreæ Apostoli suis Successoribus

ribus dari, ne delegatio hæc aliquâ subreptione immutari posset.

Hanc autem Traditionem sicut & superiorem, Henricus filius Domini Reynardi & uxor ipsius Lutgardis, filia quoque Reberti Richira ab omni sua repetione vel jure absolverunt & legaliter concesserunt. Antequam vero hæc Concessio fieret Ecclesiæ Flonensi à Roberto, Godefridus, Ailiberti filius, hoc idem dimidium molendinum, quod ab eodem tenebat hereditarium prædictis Fratribus vendidit; eundem Robertum, eos inde investire fecit, & sibi abdicavit in perpetuum.

Harum igitur trium Traditionum Viri fideles & nominati, veritatis testimonio probati, coöperatores & Testes sunt.

Et de prima quidem Theodorici, liberi Viri Eustachius Advocatus, Givardus de Baldeneis & filius ejus Balduinus, Gislebertus de Lens, Guedericus, & frater ejus Goscewinus de Rosut, Alexander de Herecines, familiares Viri, Tiebaldus de Bossoit, Robertus Albus de Hermala, Godefridus Judex, Nihardus Villicus, alter Godefridus Miles, Adelardus Hoiensis, Werilenus de Umbray, & alii quam plurimi, qui viderunt & audierunt & laudaverunt.

De secunda vero Godefridi, Albertus Presbyter Amaniensis Canonicus, Theodoricus Presbyter & ibidem Canonicus, Arnulphus Villicus Amaniensis & frater ejus Theodoricus, Wiulphus Flonensis molendinarius, Lambertus piscator, Johannes cacabarius, & alii quam plures hæc videntes & assentientes.

De tertia deinde Roberti, Robertus Presbyter de Mean, Givardus de Baldineis & filius ejus Balduinus, Tiebaldus de Bossoit, Robertus Albus, Godefridus Judex & quam plures Viri fideles.

Hæc sic ordinata peracta sunt, & confirmata anno Dominicæ Incarnationis millesimo, centesimo quadragesimo sexto, Indictione nonâ, regnante Conrardo Rege, me Henrico secundo præsidente Leodiensi Ecclesiæ. Itaque quicumque hæc privaverit ab Ecclesia, Dei justitiâ, Beati Matthei Apostoli vindictâ, nostrâ Episcopali censurâ, alienus fiat à salute Christiana. Amen.

CAPUT XXXVIII.

MILO I. *Morinensis Episcopus, concedit Abbatiæ S. Augustini, Ordinis Præmonstratensis, juxta* Teruanam *in Arthesia, quinque Altaria, anno* 1147.

Ex Cartulario hujus Abbatiæ.

Go MILO Dei gratiâ Morinorum Episcopus, dilecto filio Alelmo de Sancto Augustino Abbati, suisque Fratridus Regularem vitam professis in perpetuum.

Universis Sanctæ Ecclesiæ Doctoribus & Magistris convenit, ut fidelium & maximè eorum qui temporalia postponentes paupertati spontaneæ se pro Christo subdiderunt, intentioni piæ semper annuant, & non solum in spiritualibus sed etiam in temporalibus eis pro posse consulere studeant.

Hujus itaque considerationis intuitu, dilecte fili Alelme Abba, Tibi tuisque Fratribus in Ecclesiâ Sancti Augustini Religiosam vitam ducentibus Altaria de *Nieles*, de *Qualquella*, de *Beingehem*; de *Haringes*, & de *Rinch* in perpetuum concessi, ut Fratrum sustentationi proficiant, & mei memoria perpetuo in Ecclesiâ ipsâ celebretur.

Si quis hujus Paginam Donationis sciens ei temere obviare temptaverit, donec errorem suum satisfactione correxerit, Anathema sit.

Actum est hoc anno Domini M. C. XL. VII. coram his Testibus,

Philippo, Milone, Archidiaconis,

Odone Magistro,

Alelmo, Balduino, Canonicis.

LUCIUS II. *Papa confirmat anno* 1145. *Donationem Ecclesiæ de* Cauquelle, *cum decimationibus, factam supradictæ Abbatiæ, per* EUSTACHIUM III. *Boloniæ Comitem.*

LUCIUS Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati & Fratribus Sancti Augustini Morinensis, salutem & Apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota quæ à rationis tramite non discordant effectu prosequente complere.

Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato occurrentes assensu, Ecclesiam de *Qualquella* cum decimatione segetum, allecium & aliarum rerum ad eam spectante, sicut eas justè ac sine contraversiâ possideris, devotioni vestræ auctoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis scripti Patrocinio communimus. Statuentes ut nulli omnimodo hominum li-

ceat hanc Paginam nostrę Confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, X. Kalendas Februarii.

Hanc donationem firmavit Eugenius Papa III. eidem Abbati, Bullâ datâ Virduni per manum Guidonis Cardinalis & Cancellarii S. R. Ecclesiæ X. Kal. Decemb. Indict. II. anno 1147. Pontificatûs Eugenii Anno III.

Nieles & Qualquella Parochiæ juxta Caletum. Beinghem juxta Tornehem, Diœcesis Boloniensis.

Haringhes, Diœc. Iprensis.

Rincq, Audomarensis.

Qualquella, sive Cauquelle, nunc de Patronatu Episcopi Boloniensis, in Decanatu de Merk.

CAPUT XXXIX.

Henricus II. *Leodiensium Episcopus, confirmat anno* 1151. *Donum Ecclesiæ de* Lommershem*, *Abbatiæ* Rondensi, *Canonicorum Regularium in Ducatu Limburgensi, concessum à* Judita *seu* Jutta, Walrami I. *Ducis Limburgi conjuge: quæ illic suscepto habitu Religioso, devixit atque sepulta est.*

Vulgo Rolduc.

Patres, Ecclesiarum suarum, subditorum suorum, maximèque Religiosorum possessiones, quas legitimâ traditione suscepisse cognoscuntur, defendere, manutenere, & confirmare tenentur. Ad hoc enim à Deo sublimatos, & ab ipsis personis Ecclesiasticis capiti suo impositos, semper meminisse decet.

Ea-propter Ego Henricus hujus nominis secundus, Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, notum facio tam præsentibus quam futuris, quod Domina *Jutta*, nobilissima Matrona, uxor Ducis *Gualrami de Lymborch*, contulit se ad *Rodensem* Ecclesiam, mutato habitu, & promissâ obedientiâ secundum Regulam Beati Augustini & tenorem Canonicæ Professionis, tradiditque propriâ manu, assentientibus filiis suis Dominis *Henrico* & *Gerardo*, præfatæ Rodensi Ecclesiæ Ecclesiam in *Lumersheim*, cum omni dote sua & Familia ejusdem Ecclesiæ & Decimis ad eam pertinentibus.

Ducissa Jutta monialis in Roda.

Cum vero viam universę carnis fuisset ingressa, charitate ipsius castissimæ Matronæ & filiorum ejus veni Rode, ad sepulturam ejus. Quâ solempniter impletâ, prędicti filii ejusdem *Henricus* & *Gerardus*, & filiolus Domini *Henrici* ejusdem nominis, *Arnoldus* quoque filius *Ruberti* Comitis de *Lymburch* natus, & Domina *Beatrix* filia præfatæ Dominę, & *Theodericus* filius *Erleberti* Comitis de *Teckelenburch*, natus ex alia filia, præfatam Ecclesiam in *Lommersheim* Rodensi Ecclesiæ legitimâ Donatione tradiderunt.

Quam Donationem præsentibus quamplurimis Viris Religiosis & Nobilibus,

Wilbaldo (1) Abbate Stabulensi,
Stephano, Abbate S. Jacobi,
Onulpho (2) Abbate Porcetensi,
Euwino, Præposito Steinveldensi,
Goswino Domino de Falckenburch,
Conrado de Daelhem,
Lamberto de Luretho,

Cum Abbate Erpone (3) & Fratribus Ecclesiæ, propriâ manu suscepi, & ab omnibus qui aderant adstipulantibus Banno nostro confirmavi, & Cartæ hujus adtestatione, cum Sigilli nostri impressione, anathemate interposito roborare studui.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo primo, Indictione XIV. Epactâ primâ concurrente VII. 1151.

(1) Wibaldus, doctus ac famosus scriptor, de quo in nova Bibliotheca Belgica Tomo II.

(2) Onulphus, Abbas in nova Gallia Christiana Tomo III. pag. 1028. prętermissus. Fuit dein Porcetum Abbatia Monialium Cistere.

(3) Erpo, Abbas VI. Monasterii Rodensis.

NB. Erant tunc etiamnum Moniales in Roda, habentes suum Monasterium haud procul ab illo Canonicorum Regularium: illis autem adjungi voluit pręfata D. Jutta, quæ & in Roda sepulta est. Ita habet Historia MSS. Abbatiæ Rodensis.

Diploma hoc magnæ insuper utilitatis est ad dignoscendum Stemma Genealogicum Ducum Limburgensium, de quo confusè tantùm Miræus Libro I. Diplom. Belgic. pag. 198.

CAPUT XL.

NICOLAUS, *Cameracensis Episcopus*, *confert Abbatiæ* Floreffiensi, *Ordinis Præmonstratensis in Namurcesio*, *Altaria de* Solra-Bertholdi *&* Belloranio, *suæ Diœcesis*, *anno* 1154.

IN nomine Domini. NICOLAUS Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, tam futuris quam præsentibus. Nulla virtus major æstimatur, nullumque studium commendabilius est, quam Ecclesiis quaquà versum ad laudem Dei constructis, rerum impensione benefacere, res earum ampliare, eisque deservientibus studio humanitatis opitulari: quare hujus rei gratiam apud Deum scimus non posse perire.

Hujus ergo sacræ ædificationis Christi quoddam optabile Commonitorium mecum secretius revolvens, salubrèque mecum æstimans, ad petitionem dilectissimi nostri Gerlandi Venerabilis Abbatis de Floreffia, ubi sanctæ Religionis odor dulci redolentiâ novo semper vernat flore, Altare de *Solra Bertoldi* & Altare de *Belloranio* cum omnibus ad ea jure pertinentibus liberè & absolutè Ecclesiæ de Floreffia contradidi; salvo per omnia jure Ecclesiæ Cameracensis & Episcopi & Ministrorum ejus.

Fiduciam quidem habemus, quod Fratrum Deo famulantium continuis orationum suffragiis, pondus impositi nobis oneris, sub quo gemere cogimur, possit magna ex parte relevari & exonerari. Et quoniam hominum memoria in tempore consenescit, & diuturnitate superveniente ipsa legitimè celebrata antiqua oblivio: solemnis cura dicitur, ubi res bono ordine consummata statim Litteris cognoscenda traditur.

Hoc diligenter attendens, Beneficia quæ præfatæ Ecclesiæ bonâ devotione contuli conservare volens, Paginâ præsenti nostri Sigilli impressione factam Donationem munimus: & ne quis eis injuriam inferat, sub Anathemate prohibemus; Testibus subnotatis.

Radulphus Archidiaconus,
Ulricus, Anselmus,
Ouvalricus, Clerici Episcopi, & alii quamplures huic rei interfuerunt.

Actum anno Dominicæ Incarnationis M. C. LIV. Episcopatûs Domini Nicolai XVII.

Præter hoc Diploma, extant & alia quædam inter Documenta Annalium Præmonstratensium Illustriss. D. Hugonis Abbatis, Episcopi Ptolemaïdis: &c. Parte I. pag. 57. & sequent. E quibus notandum Diploma *Balduini* Comitis Hannoniæ & Marchionis Namurci, datum anno 1195. pro libertate Ecclesiæ *Solræ S. Gangerici* eidem Monasterio Floreffiensi collatâ; item Hugonis Episcopi Leodiensis, pro Ecclesia de Sature anno 1216. &c.

CAPUT XLI.

NICOLAUS, *Cameracensium Episcopus*, *Altaria*, *bona*, *possessionesque universas Abbatiæ* Grimberganæ, *Præmonstratensis Ordinis juxta Bruxellam*, *confirmat anno* 1155.

SIcut pii Pastoris officium est ovibus suis pabula ministrare, sic nimirum astuti Pastoris sollicitudo, ne oves sibi creditæ à lupis invadantur & distrahantur sedulo debet invigilare. Inde est quod & Nos, tam animarum quam corporum, pro modulo nostro curam gerentes, quæ & quanta oviculis nostris, dicimus* autem Fratribus Grimbergensibus, à nobis seu à Prædecessoribus nostris, sanctæ Cameracensis Sedis Pontificibus, sive à Grimbergensis Ecclesiæ Principibus, vel à cæteris devotis Christicolis, usque ad tempora nostra religiosâ devotione collata sunt, Sigilli nostri authoritate cupimus innovare; & innovata in perpetuum integra conservare.

* Lege specialiter.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Nicolaus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus tam præsentibus, quam futuris in perpetuum. Sciant tam præsentes quam post futuri, Nos Altare de *Amelrengem* ad honorem S. Petri Apostolorum Principis Ecclesiæ Grimbergensi sub idoneis Testibus

donasse, & in perpetuum præsenti Paginâ confirmasse.

Testes: S. Theodorici Præpositi & Archidiaconi.

S. Radulphi Archidiaconi.

S. Wilhelmi Decani.

Actum anno Incarnationis Dominicæ M.C.LV. Episcopatûs Domini Nicolai XXI.

Dominus Odo piæ memoriæ Prædecessor meus dedit Ecclesiæ Grimbergensi, subscripta Altaria, videlicet *Vuambelinis*, *Radeslengem*, *Berthem*, *Ramesdum*, *Meuza*, *Ophem*, *Rode*, *Strumberges*, quæ & nos quoque benignè concedimus, & orationibus Fratrum pro hoc benefacto animam nostram commendamus.

Wemmel. Relegh:m. Berch:m. Ram'donc. Meys. Op. hem. Nieuwen-rode. Strombeeck

Dominus autem Walterus *Draeckenbart* Fundator Ecclesiæ Grimbergensis, dedit eidem Ecclesiæ in eadem Villa in dotis nomine, sex mansos. Gerardus filius ejus unum; qui, quia pro diversitate locorum diversa sortiuntur nomina, eorum vocabula sic à nobis & ab incolis distinguuntur; ad atrium duo, ad *Spreet* tres, ad vadum suum *Strombec* unus, in *Heienbec* unus. Præterea prædictus piæ memoriæ Walterus dedit antenominatæ Ecclesiæ extra eandem Villam allodii sui non modicam quantitatem, quam hîc exprimimus.

In *Ghela* sex bonnaria terræ, in *Oncla* mansum unum, in *Berlar* tres, in *Sulla* sex bunnaria terræ. In *Meramer* de terra Reizonis sextarium siliginis, sextarium ordei, duo sextaria avenę mensurâ Rumestensi, & denarium & capponem, in *Langlar* duos mansos. In *Hoft* unum. In *Linthout* novem bunaria terræ, in *Marchtinis* sex. Ad *Hamme* duo, in *Varendunc* mansum unum.

Anno ab Incarnatione Domini M.C.XLIX. Walterus de *Meldbruic* vir ingenuus & cohæredes sui totum allodium suum quod habuerunt in *Hembec* liberâ & legitimâ Donatione sub liberorum & legitimorum Testium adstipulatione Ecclesiæ Grimbergensi dederunt; quorum nomina sunt: Walterus Berthold, Gerardus frater ejus, Advocati ejus Ecclesiæ, Walterus & Rabbodo de *Crainhem*, Gerardus de *Wolverthem*, & alii multi. Domini Mechlin.

Anno verò Incarnationis Dominicæ.... Walterus *de Comparsum*, frater uxoris pręfati Walteri de *Meldbruc*, qui & ipse vir ingenuus, totum allodium suum quod possederat in *Amelrengem* cum omnibus coheredibus suis præfatæ Ecclesiæ super Altare liberè & legitimè sicut mos est, sub legitimarum personarum testimonio dedit.

Quorum nomina sunt hæc: Walterus Berthold & Gerardus Advocati supradictæ Ecclesiæ, Waltherus, Antonius, & Arnoldus de *Meldbruch*, Walterus & Rabbodo de *Crainhem*, Gerardus de *Wolverthem*, Alardus de *Beinghem*, Gerardus de *Meuza* & alii quam plures. Cujus allodii partem Rothardus quidam Miles in feodo tenuit; quam concedentibus hæredibus suis, partim legitimè vendidit, partim cum filio suo parvulo Gerardo in eleëmosynam, Grimbergensi Ecclesiæ dedit.

Hujus rei Testes sunt: Bernerius de *Osfela*, Albertus de *Amelrengem*, Sacerdotes.

Egericus de *Merchten*. Wilhelmus de *Ophem*.

Perinde Walterus de *Eglergem* allodium quod in eadem prędicta Villa habuit, Ecclesiæ Grimbergensi vendidit, & præsente & assentiente filio suo in manu Gerardi Advocati ejusdem Ecclesiæ, legitimè coram multis Testibus resignavit.

Testes Baldericus & Balduinus Canonici.

Henricus de Platea, & alii multi Christiani viri.

Ut autem hæc omnia Grimbergensi Ecclesiæ integra conserventur, Sigilli nostri Authoritate præsens Scriptum confirmamus; & optatâ conservatoribus pace, in malevolos & detractores Patris & Filii & Spiritûs Sancti anathema seminamus.

Extractum ex documentis Annalium Præmonstrat. per Illustriss. Abbatem *Hugonem* Episcopum Ptolemaïdis, Parte I. pag. 613; ubi & tria alia videri possunt Diplomata, in favorem Abbatiæ Grimberganæ: primum *Mariæ Comitis de Viana*, Dominę Grimbergæ anno 1280; alia *Joannis* I. Ducis Brabantiæ ann. 1284. & 1297.

CAPUT XLII.

Godescalcus *Atrebatensis Episcopus, donat Abbatiæ* Viconiensi, *Religiosorum Præmonstratensium juxta Valencenas, Altare de* Raismes, *anno* 1156.

Ego Godescalcus, Dei gratiâ Atrebatensis Ecclesiæ Episcopus, Gerardo Venerabili Abbati Ecclesiæ Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ constructa in Viconia, *Castrum-Dei* nuncupatur, cæterisque Fratribus à Deo sibi commissis, tam præsentibus quàm successuris, in perpetuum.

Dignitatis nobis commissę consideratione compellimur, ut qui Episcopali Cathedrę præsidemus, bonorum virorum desideriis & utilitati consulentes, petitioni eorum hilari condescendamus affectu. Igitur dilectissime fili

fili Geralde Abbas, Altare Novi-Castelli quod vestris diebus in Monte constituto desuper Ramis constructum est, salvo jure Episcopali, Tibi, tuisque Fratribus perpetuâ Libertate possidendum concedimus.

Quod ut ratum inconvulsumque sortiatur effectum, ad compescendas quorumlibet importunitates, Sigilli nostri impressione & subsignatorum virorum canonicâ Attestatione, hanc Paginam fideliter communimus.

S. Clarembaldi Præpositi.
S. Nicolai Decani.
S. Frumaldi * Magistri & Presbyteri.
S. Vedasti & Simonis Subdiaconorum.
S. Rainaldi Hamensis Ecclesiæ Abbatis.

* Dein fuit Episcopus 1174.

Actum Atrebati, anno Incarnationis M. C. LVI.

CAPUT XLIII.

FREDERICUS *Archiepiscopus Coloniensis confirmat anno* 1158. *Donationem Ecclesiæ ac Decimarum de* Lommershem, *à D.* Jutta *Ducissâ Limburgi factam Abbatiæ* Rodensi, *Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, in eodem Ducatu.*

Communicavit D. Vice-Comes de Wynants Consiliar. Brab.

Ecclesiastici regiminis authoritate monemur, ut Ecclesiasticorum jura ipsis conservare debiti fervoris alacritate conemur: ut dum eos contra malos, quibus per se resistere nequeunt, tuemur, ab imminentibus animarum nostrarum periculis, ubi nostra deficiunt merita, eorum orationibus adjuvemur.

Proinde Ego FREDERICUS, hujus nominis secundus, Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, notum facio tam præsentibus quam futuris, quod Domina *Jutta* nobilissima Matrona, uxor Ducis *Gualerami de Lymburg*, tradidit propriâ manu, assentientibus filiis suis *Henrico* & *Gerardo*, Rodensi Ecclesiæ Ecclesiam in *Lommesheim*, cum omni dote & familia ejusdem Ecclesiæ, & Decimis ad eam pertinentibus.

Cum vero prædicta Matrona viam universæ carnis fuisset ingressa, in Rodensi Ecclesia sepulta est, ubi prædicti filii ejusdem, Domini *Henricus* & *Gerardus*, & filius Domini *Henrici* ejusdem nominis, *Arnoldus* quoque filius *Roberti de Lineburch*, natus ex Domina *Beatrice* filiâ ipsius Dominæ; nec non & *Theodericus* filius *Eckeberti Comitis de Teckelenburch*, natus ex alia, præfatam Ecclesiam in *Lommersheim* Rodensi Ecclesiæ à matre & ab avia sua datam, legitimâ Donatione iterato tradiderunt.

Quam Donationem tunc temporis, quamvis juvenis essem, factam certissimè cognovi. Post annos vero aliquos ex Privilegio charissimi Fratris nostri *Henrici* Episcopi Leodiensis, qui prædictam Dominam terræ commendavit, & huic Donationi interfuit, pleniùs didici.

Amore igitur conservandæ veritatis, cum prædictam Donationem Rodensis Ecclesia in pace possideret, Cartam præsentem fieri volui, quam & Sigillo nostro roboravi, & Banno Episcopali confirmavi; eadem præsenti confirmans Cartâ, quæ Prædecessor meus *Arnoldus* confirmavit ipsi Ecclesiæ: Allodium videlicet, quod ab Ecclesia de *Lommeschem* in.... prædicta Rodensis acquisivit Ecclesia: & quod à Ruberto & Gerardo ibidem emerunt. Item Allodium Joannis in Burne, & Allodium Werneri in Mercene, & quidquid eadem Ecclesia ibi & in Endestorum possidet, triginta scilicet diurnales de Allodio Gerardi Sacerdotis, & filii ipsius ... & decem quæ Henricus addidit, & duodecim quæ Gunterus; decem etiam quæ Hermannus... dederunt. Allodium similiter quod ab Ecclesia Floreffiensi in Hoygen, & à Carolo triginta tres diurnales in eadem diebus meis Rodensis emit Ecclesia: decem quoque diurnales, quos Constantinus de Zewenich cum sua Agnete dedit.

Facta est autem hæc Carta anno Dominicæ Incarnationis M C. LVIII. Indictione VI. Epactâ XVIII.

CAPUT XLIV.

DESIDERIUS, *Morinorum Episcopus, constituit anno* 1170, *unà cum* Roberto *Præposito Ecclesiæ* S. Audomari, *ut quisque eorum, sicuti & Successores, Præbendam in mutuis Ecclesiis obtineant.*

Ex Motivo Juris Capituli Audomar contra Abbatem S. Bertini. pag. 34.

Uia inter alios defectus & incommoda vitę etiam lapsu memoriæ persepe fallitur humana fragilitas, magnosque strepitus crebramque litigandi necessitatem ingerit rerum oblivio: ad hoc precavendum mandari Litteris id decrevimus ac Sigillis communiri, quod inter Nos, id est, inter Ecclesiam Morinensem & Ecclesiam sancti Audomari, à Prædecessoribus nostris institutum agnovimus, & à nobis approbatum esse definitumque perhibemus.

In diebus siquidem beatæ recordationis primi Milonis Venerabilis Morinorum Episcopi, similique tempore Gerardi Audomarensis Præpositi, ad creandam inter Ecclesias potiorem dilectionis necessitatem mediantibus ac diu tractantibus bonæ voluntatis ac sapientibus viris, auctore Deo constitutum est, quatenus & Teruanensis Episcopus in Audomarensi, & Audomarensis Præpositus in Teruanensi Ecclesia fieret obtentu Præbendæ Canonicus.

Ita videlicet, ut in perpetuum per singulos decessus personarum novus semper Successor, sive Præpositus ab Episcopo vel Episcopus à Præposito, sine mora sive difficultate fieret investitus præbendâ decessoris.

Cum igitur ad vinculum mutuæ pacis & caritatis firmius inter nos astringendum id actum esse prospicimus, ideo Nos, Ego videlicet Desiderius Episcopus, Ego quoque Robertus Beati Audomari Præpositus, utriusque Capituli benevolum habentes assensum, rem bene inchoatam toto posse nostro confirmamus & mutuis roboramus Privilegiis; apposito excommunicationis edicto, ne quis id quod à sublimibus viris inchoatum est, & à nobis perfectum, præsumat aliquando cassare vel mutare.

Et quoniam in Ecclesiis nostris pacem & quietem Fratrum non tantum diligere, sed etiam conservare nos oportet, & omnem de accessu Prælatorum oppressionis auferre suspicionem, scriptum reliquimus ac præfixum, ne vel Episcopus vel Præpositus in Capitulum, cujus vel hic vel ille prædicto modo Canonicus fuerit, admittendum se æstimet, nisi sponte sua fratres eum vocaverint, vel nisi, &c.

CAPUT XLV.

ALARDUS, *Cameracensis Episcopus, tradit Monialibus de* Novo-Sarto, *quæ suberant Abbatiæ* Grimbergensi, *Ordinis Præmonstratensis, Altare de* Ruysbroeck, *Districtus Mechliniensis, anno* 1177.

N nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ego Alardus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus tam præsentibus quam futuris in perpetuum.

Quoniam quæ Canonicè & legitimè aguntur, longo temporis interveniente spatio, quantotiens oblivionis nebula à memoria hominum soleant evanescere, quæ legitimè à nobis acta sunt, scripto annotare, & Sigilli nostri impressione confirmare duximus necessarium.

Sciant igitur tam præsentes quam posteri nos, Altare de *Ruischebruec* ad honorem S. Dei Genetricis Mariæ, sanctique Joannis Evangelistæ, Ecclesiæ de (1) Novo-Sarto in usus Sororum ibidem Deo servientium, sub idoneis Testibus donasse, salvo jure Episcopali, & id-ipsum præsenti Paginâ confirmasse.

Testes. Sig. Joannis Cantoris,

Ulrici, Goberti, Canonicorum sanctæ Mariæ.

SS. Wolcheri, Gaufridi, Canonicorum S. Gaugerici.

S. Henrici Decani Bruxellensis.

S. Villelmi Decani Mechliniensis.

S. Iveri. S. Balduini. S. Everardi, Personarum.

S. Gualteri. S. Gosvini Presbyterorum.

Actum anno Incornationis Dominicæ M. C.LXXVII. Episcopatûs Alardi primo. (2)

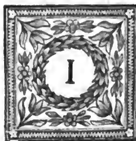
(1) Novum-Sartum, id est, *Nieuwen-Rode*, vicus sub Parochia de Meys. Fuit hic olim Præpositura Monialium Præmonstratensium, à vicina Grimbergensi dependens. De eadem vide Tomo II. horum Diplom. pag. 740. ubi observatum, fuisse olim plerumque duplicia Monasteria Præmonstratensium, sicuti in Ordine S. Birgittæ.

(2) Alardus, è Thesaurario electus fuit Episcopus Cameraci anno 1176, juxta hoc Diploma: quem alii ab anno 1175. electum fuisse volunt. Unde vel hîc, vel apud Scriptores Camerac. erratum est.

CAPUT XLVI.

* Vide Notas supra pag. 214.

Arnulphus, *Archiepiscopus Trevirensis, confirmat circa annum* 1182. *Fundationem Prioratûs de* Uſeldange *, *in Ducatu Luxemburgensi, instituti per* Nicolaum de Uſeldange *pro Monachis Molismensibus Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Lingonensis. Idem Prioratus hodie unitus est Collegio Societatis Jesu Luxemburgensi.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Arnulphus Trevirorum humilis Minister, universis tam præsentibus quam futuris in perpetuum. Notum facio, quod Domino Wirico de Useldinges universæ viam carnis ingresso, uxor ejus Margaretha, & uniuscujusque amborum filius Nicolaus, molendinum pro remedio animæ prædicti Wirici super fundo Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ ab ipso jam dudum reædificato, Ecclesiæ Molismi absque omni contradictione tradiderunt.

Ne quis ergo suorum, quod absit, successorum prædictam Ecclesiam de ædificiis molendini in posterum forte revendicando, nisi vera dicendo gravare præsumat, Nos testimonio bonorum virorum usi, scilicet,

Domini Andreæ Abbatis B. Maximini,
Domini Rodulphi Canonici B. Petri Majoris Ecclesiæ,
Bartholomæi de Esch, Filiorumque ejus Godefridi & Henrici,
Domini Joannis de Burscheidt, filiorumque ejus,
Domini Rogeri de Useldinges,
Domini Ancelini de Carcele de Eule,

Aliorumque innumerorum, autoritate Domini nostri Jesu Christi, & B. Petri Principis Apostolorum, atque nostrâ, excommunicavimus eum quicumque infractor horum extiterit.

Acta sunt hæc &c.

CAPUT XLVII.

Evrardus *Tornacensis Episcopus concedit anno* 1183. *Abbatiæ S. Bavonis Ordinis Sti. Benedicti Gandavi, Altare de* Zele, *&* *Capellam de* Grimberghe *apud Teneramundam; quæ dein à Successore ejus* Stephano *concessa fuerunt Abbatiæ* Sti. Ludgeri Werdinensi, *Monachorum ejusdem Ordinis in Germania.*

Id est Everardus.

E Dei gratiâ Tornacensis Episcopus, omnibus ad quos Litteræ istæ pervenerint, salutem in Domino.

Zele Parochia Agri Teneramundani.

Universitati vestræ notum esse volumus, Personatum & Altare *de Sele*, Ecclesiæ Sti. Bavonis in Gandavo, Dei intuitu, & ob peccatorum nostrorum nec non & Prædecessorum & Successorum remedium Nos in perpetuum liberè donasse. Quod ne labili hominum memoriâ oblivionis incurrat lituram, vel aliquorum perversâ adinventione, ipsi Ecclesiæ prejudicium insurgat, id ipsum quod à Nobis tam salubriter actum est & concessum, dignum duximus præsenti Paginæ diligentius imprimere, & cereâ Sigilli nostri impressione communire, & personarum nomina quæ huic Donationi interfuerunt subnotare.

S. Arnulfi Tornacensis Ecclesiæ Decani,
S. Gossuini Archidiaconi,
S. Theodorici Archidiaconi,
S. Theodorici Præpositi,
S. Johannis Cantoris,
S. Gerardi Abbatis S. Petri Gandavensis,
S. Eustachii Abbatis Sti. Amandi.
S. Ivonis Abbatis Sti. Martini.

S. Thomæ, Tirrici, Gunteri, Henrici, Presbyterorum.

Actum Tornaci anno Domini M. C. LXXXIII.

NOTA.

Paulò post, per Transactionem initam inter Abbates S. Bavonis Gandensem & S. Ludgeri Werdinensem in Germania, transiit hoc Altare de Zele, cum Capella de Gremberghe, decimis, oblationibus, Jure Patronatûs &c. ad præfatum Abbatem Werdinensem, qui eodem usque hodie potitur, etiam ut Pastor primitivus, in vim sententiæ quam contra Episcopum Gandavensem obtinuit in magno Consilio Mechliniensi, die 10. Aprilis 1688. occasione cujusdam Permutationis de Cura de Zele, quam Episcopus contranitente Abbate approbaverat, supplendo ejus consensum.

Litteræ Approbationis Tornacensis Episcopi hujusmodi tenoris sunt, per Extractum è præfata Sententia libellata.

Diploma STEPHANI *Episcopi.*

STEPHANUS, Dei permissione Tornacensis Ecclesiæ humilis Minister, omnibus ad quos Litteræ istæ pervenerint, in perpetuum. . . .

Nos autem intelligentes præfatam Ecclesiam (de Zele) ad Monasterium Sti. Ludgeri pertinere, & pium esse Monasterii ejusdem jura perturbata in statum pristinum reformare: de voluntate & consensu Abbatis & Monasterii S. Bavonis prænominatam Ecclesiam, & Capellam, cum decimis territorii sui & oblationibus Altaris cunctisque pertinentiis & obventionibus; Personatum quoque & Institutionem & Præsentationem Sacerdotis, qui de manu Tornacensis Episcopi Curam recipiat, secundum morem Diœcesis nostræ, quo cætera Monasteria Sacerdotes in Ecclesiis suis solent instituere, concedimus & confirmamus. . . . .

Sequitur Mandatum Episcopi, quod Præpositus de Zele, in locum Abbatis Werdinensis, debeat quotannis venire ad Synodum Diœcesanam Tornacensem &c.

Datum Tornaci anno ab Incarnatione
1194. Domini millesimo centesimo nonagesimo quarto, duodecimo Kalendas Maii, Consecrationis nostræ anno secundo.

Signum Domini Stephani Tornacensis Episcopi.

S. Arnulphi Decani.

S. Gosuini Archidiaconi.

S. Theoderici Flandrensis Archidiaconi.

S. Theoderici Præpositi.

S. Joannis Cantoris.

S. N. N. N. N. Presbyterorum.

S. Domni Gerardi Abbatis S. Petri Gandensis.

S. Domni ..... Abbatis S. Amandi in Pabula.

S. Domni ... Abbatis S. Martini Tornacensis, & aliorum.

Ratihabitio Capituli Cathedralis Tornacensis, Kalendis Maii 1194.

DEcanus & Capitulum &c.

Nos autem, quod præfata duo Monasteria (scilicet S. Bavonis & S. Lutgeri) transegerunt, & quod prænominata Ecclesia de Zele & Capella de Gremberge, cum decimis territorii sui & oblationibus, Personatu quoque & Institutione ac Præsentatione Sacerdotis, ad Monasterium Sti. Lutgeri pertineant: & cætera quæ præfatus Dominus noster Stephanus Ecclesiæ Tornacensis Episcopus in Scripto suo concessit & confirmavit, approbamus & confirmamus. . . . .

Bulla INNOCENTII III. *Papæ.*

INnocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis..... Abbati Monasterii Sancti Ludgeri Werdinensis, ejusque Fratribus tam præsentibus quam futuris Regularem vitam professis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum à nobis petitur &c. Ea-propter dilecti in Domino filii &c.... Monasterium & personas vestras, cum omnibus, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem in Rode, in Helmstadt, in Ketwich, & Weerden Parochialium Ecclesiarum Decimas; Ecclesiam in Zela, quam à Monasterio S. Bavonis in Gandavo canonicè obtinuistis. Allodium in Zela. Jus quod habetis in Capella de Gremberghe, sicut ea omnia justè ac sine controversia possidetis, Vobis, & per Vos eidem Monasterio vestro Authoritate Apostolicâ confirmamus, & præsentis Scripti Patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat &c.

Datum Laterani, XIV. Kalendas Junii, Pontificatûs nostri anno secundo. Id est, anno 1200.

Altaria sunt, S. Lutgeri in Zele; & Beatæ Margaretæ in Gremberghe, cum tribus Capelianiis, postmodum unitis Curæ per I. Gandensium Episcopum Jansenium. Lindanus in sua Teneramunda dicit, olim fuisse in Zele Præposituram Benedictinorum Werdinensium; quem consule.

CAPUT XLVIII.

RADULPHUS *Leodiensis Episcopus confirmat Donationes factas Monasterio de* Geronsart, *Canonicorum Regularium, juxta Namurcum, ab Episcopis Prædecessoribus; item Donationes Ecclesiarum de Herpen & de Mazareo*, factas à Toparchis locorum; anno* 1183.

* Hodie *Maizaray.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Ego RADULFUS, Dei gratiâ Episcopus Leodiensium, notum facimus universis in posterum, quod Antecessor noster Dominus Albero Leodiensium Episcopus hujus nominis primus, sicut ex Scripto ejus intelleximus, partem prædii Episcopalis juxta Jamnedam, infra terminos Stæ. Mariæ Namurcensis, Deo & Ecclesiæ B. Augustini de Sarto liberalitate sua obtulit, & per manum Lamberti Comitis, qui Advocatus erat ipsius prædii, firmâ & legitimâ donatione contradidit.

Hodie *Jambe* in suburbio Namurc.

Dominus quoque Alexander Successor suus, vestigiis Prædecessoris sui inhærens, devotione suâ eidem Ecclesiæ applicuit, & Fratribus sub Regulari habitu inibi canonicè viventibus, silvam adjacentem & loca pascualia, in quoscumque usus necessarios, absque exactionis alicujus respectu perpetualiter indulsit. Et ne qua ex hoc in posterum exoriri posset controversiæ calumnia, certis ab adjacenti terra discrevit terminis.

Vide T. II. horum Diplom. pag. 818.

Nos igitur, devotionem eorum attendentes, & pacem servorum Dei illic commanentium paternè consulentes, quodque ab Antecessoribus nostris Leodiensium Episcopis, vel aliis Dei fidelibus eidem loco rationabiliter est concessum & Scriptis eorum firmatum, per præsentis Scripti Paginam eidem Ecclesiæ confirmamus.

Confirmamus etiam eidem loco Ecclesiam de Herpen, cum integra dote & appenditiis suis, quam Haduidis nobilis mulier cum Philippo filio suo per manum Berengerii de Lez legaliter donavit, & mediam partem Ecclesiæ de Mazareo, cum appendiciis suis, à Gela Nobili muliere, & filiis suis Theoderico & Adelardo, supra-dicti loci Fratribus per manum Philippi Advocati legitimè donatam.

Herpen

Mazareo. aliàs *Maizaray.*

Statuimus quoque, & Episcopali Auctoritate decernimus, ut prædicta Ecclesia sub Regulari habitu & B. Augustini Regula perpetuò imposterum tempore perseveret, nullique unquam sæculari vel Ecclesiasticæ personæ liceat hoc nostrum mutare vel irritare Decretum: sed inconvulsa & illibata permaneat nostra dispositio. Decedenteque ejusdem loci Patre, secundum Canonum Instituta Successor eligatur idoneus, cum Fratrum assensu & nostro ac Successorum nostrorum dono, & circa subditos salutem operetur animarum.

Si quis autem præsentium vel futurorum hanc nostræ Constitutionis Paginam ausu temerario infringere præsumpserit, hunc modis omnibus execramus, ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus.

Et de iis qui præsentes fuerunt Testes idonei adhibiti sunt...

Albertus Præpositus,
Simon Decanus,
Albertus Decue, Archidiaconus,
(1) Albertus de Louaing, Archidiaconus,
Petrus de Momalia,
Henricus de Marembais,
Henricus de Donglebiert.

Actum est hoc anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXXXIII. 1183.

Appendix Parochiæ de Herpen fuit olim Capella de Anduwaing, aliàs *Andoy*, concessa per Decanum & Capitulum B. M. V. Namurci Monasterio de Geronsart anno 1436. eidemque incorporata. Porro Ecclesia de Andoy iterum erecta fuit in parochialem sub invocatione S. Quintini anno 1614. per Episcopum Buisseret.

De hac Abbatia, uti & de Ordine *Vallis Scholarium* (qui anno 1653. unitus fuit Congregationi Canonicorum Regularium S. Genovevæ Parisiis) prolixiùs actum fuit Tomo II. horum Diplom. Belgic pag. 818.

(1) ALBERTUS DE LOVANIO, in Ecclesia Leodiensi Archidiaconus Campiniæ, & S. Joannis Leodii Præpositus, anno 1191. post Radulphum electus est Episcopus; à Cœlestino III. Pont. confirmatus, & S. R. E. Cardinalis creatus, Remisque consecratus. Sed anno 1193. die 24. Novembris, à nefariis hominibus interfectus Remis, inter Sanctos Belgii memoratur. Reliquiæ ejus ad instantiam Alberti Archiducis anno 1612. Remis Bruxellas transportatæ sunt.

CAPUT XLIX.

DESIDERIUS *Morinensium Episcopus unà cum* THEOBALDO *Ambianensi* 1187. *Statuta quædam ordinat Capitulo Oppidi* S. Pauli *in Arthesia, illique Decanum constituit.*

DESIDERIUS Dei gratiâ Morinensis Episcopus omnibus Christi fidelibus ad quos Litteræ istæ pervenerint, salutem in eo sine quo non est salus.

Universitati vestræ liqueat, quod cum Venerabilis & dilectus noster THEOBALDUS Ambianensis Episcopus accepisset in mandatis à fœlicis memoriæ Urbano Papâ, ut ad Ecclesiam Sancti Salvatoris in Castro Sancti Pauli accederet, & ea, quæ in eadem Ecclesia minùs ordinata deprehenderet ad honorem Dei corrigeret, & in meliùs mutaret, nec-non & contentionem Canonicorum illius loci inter Mansionarios & Foraneos ortam diligentius sedare studeret, Nos secum sollicitudinis hujus participem dignatus est advocare;

Quod cum factum esset, ordinavimus ibi quod ad cultum Dei ibidem consideravimus statuendum, beneficium universum quod de Altari de *Aureavillâ* & *de Frevens* in Diœcesi Ambianensi institutis & de Altari de *Wachin*, percipiunt in Diœcesi Atrebatensi, eis qui nocturnis & diurnis officiis assidui essent, quotidianis esse stipendiis erogandum: residuum verò beneficiorum omnibus Canonicis æqualibus portionibus conferretur.

Et ut ordo Ecclesiæ illius & Statuta nostra meliùs servarentur, Decanum eis assignavimus, taxatâ sollicitudini illius de Ecclesiæ Beneficiis certâ portione, &c.

Datum anno M. C. LXXXVII.

CAPUT L.

HENRICUS VI. *Imperator, hoc Diplomate circa annum* 1190. *declarat, Imperatores Romanorum in Ecclesia Cathedrali S. Martini Ultrajectensis esse Canonicos Præbendatos.*

Ex Sylloge Præpositor. ac Decanor. Traject.

HENRICUS, divinâ favente Clementiâ Romanorum Imperator semper Augustus, & Rex Siciliæ, dilectis fidelibus suis, Præposito, Decano, totique Capitulo Sancti Martini, Majoris Ecclesiæ Trajectensis, gratiam suam & omne bonum.

Quoniam antiquissimis retroactis temporibus Romanorum Reges & Imperatores, Antecessores nostri, vestram sunt experti devotionem, eo quod, communi electione & canonicâ, Regem Romanorum seu Imperatorem pro tempore existentem, & eorum Successores, in Canonicum Ecclesiæ vestræ & in Fratrem elegistis, faciendo Præbendam ipsi debitam officiari per duos Sacerdotes, à Rege seu Imperatore instituendos, qui pro Regibus, Imperatoribus & tranquillitate pacis regni Dominum incessabiliter exorarent.

Proinde nostrâ Imperiali Excellentiâ vestram Ecclesiam protectione tuebimur speciali. Verum quia nostræ Excellentię innotuit, quod, mortuis Sacerdotibus prædictis, Regibusque & Imperatoribus interdum in remotis agentibus, neglectum est hujusmodi in vestra Ecclesia instituere Sacerdotes; & cum de hiis, quæ ad Deum sunt, major à nobis diligentia requiritur, nolentes per hujusmodi negligentiam Ecclesiam vestram debitis in hac parte privari obsequiis, Regia Auctoritate statuimus, ut stipendium Præbendæ nobis assignatæ, per manum *Theoderici Decani ipsius Majoris Ecclesiæ* ejusque Successorum in perpetuum duobus Sacerdotibus conferatur, qui illud deservire, &, ut præmittitur, pro nostrâ salute & Imperii tranquillitate idonei existant Dominum exorare.

Et ut hæc rata maneant, & inconvulsa perpetuo teneantur, Sigilli nostri impressione hanc Cartam jussimus insigniri.

Datum anno nostri Regni XI. Indictione VI. mensis Maii die XV. in Christi nomine. Amen.

Idem antea per Diploma anno 1143. declaraverat Conradus III. Imp. Vide Tom. I. nostrorum Diplom. Belg. pag. 532, simulque Notas appositas.

Itaque Imperator, uti Trajecti ad Rhenum, sic etiam Romæ in Basilica S. Petri seu Vaticana

inter Canonicos recensetur. Item Aquisgrani in Basilica Mariana, Coloniæ in Metropolitana, Bambergæ, Ratisbonæ & alibi in Germania. Similiter Dux Brabantiæ Mosæ-Trajecti in S. Servatii, Nivellis in S. Gertrudis, &c. Sic quoque Rex Galliæ Canonicus est & Abbas S. Martini Turonensis, S. Quintini in Viromanduis &c.

CAPUT LI.

Fundationem ac dotem Ecclesiæ Parochialis de Waelhem *juxta Mechliniam (de Jure Patronatûs Capituli Metropolitani) à Prædecessoribus* Walthero *&* Ægidio de Berthaut *Mechliniæ Dominis inchoatam, anno* 1203, *auget ac perficit* HENRICUS DE BERTHAUT, *Dominus Gheleæ.*

Ex Archivis Pastoratus.

Niversis præsentes Litteras visuris, H. Miles dictus BERTHOUT Dominus de Geele, salutem in Domino. Nos volentes super limitatione Parochiæ de Waelhem certificari, ne in aliquo suo jure in quantum limites & termini dictæ Parochiæ se extendunt, alienetur Ecclesia de Waelhem vel molestetur, fideli nostro Waltero Drossato Terræ nostrę commisimus, ut ex parte nostra inquirat, quomodo Ecclesia de Waelhem in prima fundatione à prædecessoribus nostris, videlicet Dominis Walthero & Egidio, Fratribus, dictis Berthout, coram Episcopo qui tunc dictam Ecclesiam consecravit, fuerit limitata.

Consecratio Ecclesię.

Quam limitationem nos ratificare voluimus, ut dicta Ecclesia, tam à Nobis quam nostris Successoribus in perpetuum jure suo frui liberè valeat & gaudere. Unde dictus Walterus Drossatus noster, unà cum Domino Simone Christianitatis Antverpiensis Decano, vocatis coram se antiquioribus Scabinis Parochiæ de Waelhem, videlicet Goswino de Viercamere, Tilmanno de Hildemere, Joanne de Aelst, Waltero Wile, & Geringo filio Gennekini, Scabinis de Waelhem, Arnoldo dicto Raet, Amikino dicto Puch, Rabadrico de Hildemere, Henrico dicto Kerckhof, Hildegardo Stradycke, Waltero de Venne, Gennekino, Laurentio & Paridano, intellexit ab iisdem, & prius Jurati sub juramento jam prestito dixerunt:

Quod limitatio dictæ Parochiæ usque ad publicam viam quæ Duffle dirigitur, & se protendit usque ad mansionem Henrici versus Mechliniam, ex una parte, quæ ad dictam Parochialem de Waelhem pertinere dignoscitur, & à viâ Stedycke superiore tentente ad vadum, rivi aliàs de Beke, & usque ad sepem Claustri de Rosendal, ex altera, se extendit, cum universis Decimis ac novalibus Parochiæ de Waelhem. Abbatia Ord. Cist.

Item prædicti Prædecessores nostri, videlicet Walterus & Egidius dictus Berthout, assignaverunt dictæ Ecclesiæ de Waelhem in Parochia de Duffle duas partes decimæ Mansûs Henrici Villici, Lamberti de Duffle, Goeswini dicti Albi, & Balduini de Stradycke, & in Parochia Mechliniensi duas partes similiter, & ibidem universas Decimas in Papenbroek.

Item tres bonnarii partes terræ in Langenbroeck, item viginti solidos Lovanienses annuatim recipiendos ex censu nostro de Waelhem.

Et nos ad honorem & laudem Dei & beatæ Virginis præmissa omnia, à nostris Antecessoribus facta, & Ecclesiæ de Waelhem seu Curatis assignata, concessa seu dotata & collata, nostri munimine Sigilli approbavimus & ratificavimus.

.... *Deest finis.*

CAPUT LII.

HUGO DE PETRAPONTE, *Leodiensis Episcopus, acquirit Ecclesiæ suæ supremum Dominium Terræ* Lummensis, *prope Diesthemium, à* LUDOVICO *Comite Lossensi, anno* 1203.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

HUGO, Dei gratia, Leodiensis Episcopus, Waltherus Decanus, Archidiaconi, totusque Leodiensis Ecclesiæ Majoris Conventus, omnibus ad quoscumque hæ Litteræ pervenerint, in perpetuum.

Notum sit omnibus, tam futuris quam præsentibus, quod LODOWICUS Comes de Los, bonâ devotione erga Nos & totam

Leodiensem Ecclesiam ductus, qui & Nos, cujus erat ipse Homo Ligius, & consanguineus propinquus, & totam Ecclesiam nostram in omnibus negotiis suis arduis fideles, propitios, & valde amicos necessarios senserat, Ecclesiæ nostræ contradidit Castrum de *Monteigni*, cum territorio & omnibus ejus appenditiis; similiter & Ca-
Brusthem. strum de *Brustem* cum omni etiam territorio suo & omnibus ejus appenditiis, & Allodium etiam de *Hallud* cum munitione ejus, cum omni etiam territorio suo & omnibus ejus
Tessenderlos Lummen, al. Lumay. appenditiis, & totum Allodium de *Tassadrelos*, in quo est sita Abbatia de Averbodio, & Allodium & Castrum de *Lumen*, quod Lodowicus Advocatus de Hasbania de ipso Comite tenebat & tenet, ipse Comes in manus nostras reportavit. Et hæc omnia supradicta in Feodum recepit à Nobis, sibi & omnibus hæredibus suis propinquioribus sub eadem Feodi lege in perpetuum tenenda relinquens.

Nos autem præfati Comitis devotioni, cum Cleri, Baronum, Nobilium, Ministerialium consensu pio favore congaudentes, dignum duximus nostram benevolentiam huic benevolentiæ adjungere.

Unde quæstionem & reclamationem,
Duras. quam contra eum in Castro de *Duras* habere possemus, ei prorsus remisimus; & libere & absolute concessimus, ut ipsum Castrum cum omni territorio & omnibus homagiis ad ipsum Castrum pertinentibus sine ulla reclamatione, ipse Comes & omnes hæredes ejus propinquiores possideant. Ab hac possessione excipitur futura sæpedicti Castri familia, quæ, sicut ab antiquo nobis tradita est, Ecclesiæ nostræ in perpetuum possidenda relinquitur.

Et si contigerit, quod Nos, vel per judicium definitivum, vel per aliquem Concordiæ casum, præfatum Castrum de Duras à Duce Lovaniensi, à quo jam dictus Comes de Los se dicit in Feodum habere, recuperaverimus, præfatus Comes de Los, & omnes hæredes sui propinquiores jus suum prosequentur, & illud liberè & absque ulla contradictione à Nobis in Feodum recipient, sicut prædictum est.

Et in quibuscumque prædictus Comes jus suum ostendere poterit, & coram Nobis in Jure stare voluerit, Nos & tota Leodiensis Ecclesia, Barones & Nobiles & Ministeriales, cum universâ totius Leodiensis Episcopatûs potestate totis viribus & bonâ fide ei & omnibus Successoribus suis consilio & auxilio erimus. Hoc ei promisimus & confirmavimus; in hoc ei omnes obligati tenemur.

Actum est hoc publicè & solemniter in præsentia nostra Leodii X. Kalendas Julii, anno Verbi Incarnati M. C. C. III. Indictione VI. Epactâ VI. concurrente III. 1203.
Præsidente Leodiensi Episcopo Hugone.
Testes sunt, de Clericis,

Walterus Decanus,
Johannes, Henricus, Archidiaconi,
Henricus Cantor,
Henricus, Fossensis Præpositus,
Lambertus, Præpositus Sancti Petri in Leodio,
Radulphus Præpositus Sancti Pauli & Sancti Johannis in Leodio.
Sancti Jacobi in Leodio, Sancti Ægidii in publico Monte, Sancti Johannis Florinensis Abbates.

Testes sunt de Nobilibus Viris,
Lodowicus Advocatus Hasbaniæ,
Henricus Dux de Limborc,
Albertus Comes de Dasborc & de Musal,
Hugo de Florines,
Waltherus Advocatus de Bar,
Johannes de Hannonia,
Anselmus de Falemagne,
Henricus de Daules,
Petrus de Hubines,
Walterus de Morealmez.
Testes sunt: de Casa Dei,
Bodo de Hozaimont,
Warnerus de Nivelle,
Gerardus de Hosaimont,
Libertus de Fealme,
Lambertus de Hoio.
Libertus & Rigaldus de Lessy,
Fastrardus de Hemricurt.

Et ut ratum & inconcussum omnibus ævis permaneat, nostro Sigillo & Ecclesiæ Majoris, & Ludowici Comitis de Los Sigillo contra omnem casum corroboravimus & communivimus. Et si quis hanc nostræ Confirmationis Paginam infregerit, & contra hanc Ordinationem aliquid temerè attemptaverit, eum authoritate Dei Patris Omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Domini Papæ & nostra, excommunicavimus, & excommunicatum & vitandum denuntiamus, donec condignè resipuerit, Deo & Nobis satisfaciens.

CAPUT LIII.

GOSWINUS *Tornacensis Episcopus, Controversiam quæ erat inter Abbatem* S. Petri *in Monte Blandinio, & Capitulum Canonicorum veteris Ecclesiæ* Stæ. Pharaildis *Gandavi, super Juribus Sepulturæ, determinat anno* 1212.

Ex Processu inter Abbatem S. Petri & Episcopum Gandavensem.

GOSSUINUS, Dei gratiâ Episcopus, & *Johannes*, Archidiaconus Tornacensis, universis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris, ad quos præsentes Litteræ pervenerint, in Domino salutem.

Universitati vestræ volumus esse manifestum, quod cum inter Abbatem & Conventum Sti. Petri Gandensis ex una parte, & Canonicos Stæ. Pharaildis ex altera, quædam coram Nobis causa verteretur, Auctoritate Apostolicâ, super quodam Parochiano, quem prædicti Abbas & Conventus suum esse Parochianum & apud Sanctam Pharaildim in ipsorum præjudicium sepultum esse dicebant, occasione cujusdam Rescripti Apostolici eis indulti;

Tandem causâ hac diutius agitatâ, mediantibus bonis Viris & discretis, de assensu partis utriusque, talis inter eos intercesserit forma Compositionis:

Videlicet quod præfati Canonici in præsentia nostra constituti firmiter coram multis nobiscum præsentibus promiserunt, quod de cetero nullum Parochianum in Decania Gandavensi, quorum prædictus Abbas Persona esse dignoscitur, sepelient, sine prædictorum Abbatis & Conventûs assensu.

Et hac Compositione observata, super memorata causa, inter eos ulterius cessabit controversia.

Actum Tornaci anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense Aprili.

Capitulum Canonicorum S. Pharaildis, è vetere suo templo quod est prope castrum, translatum fuit ad Ecclesiam S. Nicolai in meditullio urbis, anno 1618. Authoritate Regiâ & Ordinariâ. Vide Tom. II. horum Diplom. Belgic. pag 1109.

CAPUT LIV.

Ordinatio quinque Capitulorum Ultrajectensium, *prolata anno* 1219, *de frequentandis mutuis Ecclesiis, in festivitatibus suorum respectivè Patronorum.*

Ex Sylloge Præpositor. Ultraject.

QUoniam, à prima fundatione Ecclesiæ Trajectensis, Decanus & Capitulum Sancti Bonifacii Trajectensis Fraternitatem specialem cum Majori Ecclesia habuit, & ob hoc Conventus dictæ Majoris Ecclesiæ cum processione sua in die Patroni sui, scilicet Bonifacii, venire consuevit; & Conventus Sancti Bonifacii ad Majorem Ecclesiam cum processione sua ad Stationes & solempnitates, prout in Ordinario Ecclesiæ pleniùs continetur, consueverunt.

Postmodum vero Beati Petri, Sancti Johannis, ac Sanctæ Mariæ Ecclesiis constructis, ac per Episcopos & Majorem Ecclesiam primitus dotatis, prædictarum Ecclesiarum Conventus ad ipsam Ecclesiam Majorem, nec non ad Sanctum Bonifacium in Stationibus & solempnitatibus, in dicto Ordinario contentis, in signum & memoriam filialis subjectionis, cum suis processionibus venire astricti tenebantur, & venerunt ipsarum Ecclesiarum Conventus & Capitula.

Multis quoque temporibus assiduisque precibus & instantiâ maximâ supplicabant Capitulo Majoris Ecclesiæ, ut cum Processione sua in festivitatibus suorum Patronorum ad ipsorum Ecclesias, Patronos eorum honorando, venire dignarentur.

Tandem, quia ab hujusmodi precibus & instantiis non cessabant, Nos Capitulum Majoris Ecclesiæ ad instinctum & importunas preces & instantias Venerabilis Viri Domini *Reynboldi*, Decani nostri Majoris, Præpositi Sanctæ Mariæ, Sancti Petri & Sancti Johannis Canonici apud nos instantia, specialem gratiam ipsis in hoc faciendo contensimus, quod in festivitatibus Patronorum suorum, videlicet Sancti Petri, Sancti Jo-

hannis, Sanctæ Mariæ, cum processione nostra venire deinceps debeamus.

Acta sunt hæc in Capitulo Majoris Ecclesiæ, præsentibus venerabilibus Viris Decano & Capitulo Sancti Bonifacii, Fratribus nostris, & in hoc consentientibus per Reynboldum Decanum prædictum, anno Domini M. C. C. XIX. in crastino Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.

CAPUT LV.

Guilielmus, *Archiepiscopus Remensis, Authoritate Metropolitana visitat Ecclesiam Collegiatam S. Gudilæ Bruxellis, ibique decernit Statutum de Residentia Canonicorum* *, *anno* 1220.

* Henricus Dux Brab. id- ipsum confirmat eodem anno. Vide Diplom. Belg. T. II. pag. 989.

Ex Archivis Capituli S. Gudilæ

Guilielmus Dei gratiâ Remensis Archiepiscopus, universis tam præsentibus quam futuris, ad quos præsentes Litteræ venerint, in Domino salutem.

Ad notitiam vestram volumus pervenire, quod cum Nos secundum Pastoralis officii debitum Provinciam nostram visitantes ad Ecclesiam Sanctæ Gudulæ in Bruxellâ Cameracensis Diœcesis venissemus, ibidem prout decuit super his quæ reformatione & correctione indigebant, inquisitionem fecimus diligentem.

Inquisitione vero factâ, inter cætera comperimus, quod pensatis ejusdem Ecclesiæ facultatibus, pauci ibi erant Servitores, ad exequendum divinum Officium diurnum pariter ac nocturnum. Causa autem hujus paucitatis, sicut ex relatione multorum fide dignorum cognovimus, hæc erat: quod cum ad servitium ejusdem Ecclesiæ, duodecim tantummodo Canonici essent intitulati, absentes & foranei fere tantundem perciperent, quantum præsentes & in eâdem Ecclesiâ residentes; pauci ibidem residêre curabant: cum fere omnes onus refugerent, solum temporale commodum amplectentes.

Quia vero illud nobis absonum videbatur, ac omni rationi contrarium: habito prudentum, qui nobiscum erant consilio, præsentibus Ecclesiæ ejusdem Canonicis, nec non de voluntate & assensu Nobilis Viri H. Illustris Ducis Lotharingiæ, præfatæ Ecclesiæ Patroni, providâ deliberatione statuimus, ut quicumque de cætero in eâdem Ecclesiâ Canonici instituentur, si absentes & foranei habeantur, medietatem tantummodo suarum percipiant Præbendarum. Reliqua vero medietas ejusdem Ecclesiæ Capitulo relinquetur, Vicariis idoneis & honestis, qui ab ipsis Canonicis eligentur, & per totum Annum in Ecclesiâ deservient, fideliter eroganda.

Ut autem nostra Constitutio robur obtineat firmitatis, præsentem Paginam Sigilli nostri munimine fecimus muniri.

Decernimus autem, ut quicumque huic nostræ Ordinationi se temere duxerit opponendum, excommunicationis sententiam se noverit incursurum.

Datum per manus Hugonis Cancellarii nostri, Anno Dominicæ Incarnationis M. C.C. XX. mense Octobris.

Non tamen denegamus admissionem Privilegiorum hactenus per nos receptorum, deducto salario Vicarii vices Confratris absentis in divinis supplentis, quod salarium hactenus Confratres quantumcumque Privilegiati deducere ac solvere sine difficultate debuerunt & consueverunt.

Joannes III. *Brabantiæ Dux fundat in eadem Ecclesia S. Gudilæ anno* 1289. *Capellaniam Trium Regum, in memoriam relatæ à se Victoriæ* Woeringanæ.

Nos Joannes Dei gratiâ Lotharingiæ Brabantiæ ac Limburgi Dux, notum facimus universis præsentes Litteras inspecturis, quod Nos Capellaniam in Ecclesia nostra *B. Gudilæ* Bruxellensis, de consensu Capituli nuper in honorem Trium Regum à Nobis funditus constructam, assignamus, & purè propter Deum hereditariè & perpetuò confirmamus. Dictam Capellaniam dotantes XVI. libris Bruxellens. ad censum nostrum in *Orsendael*, à personis infrascriptis aut eorum successoribus in dicto censu recipiendis.

Videlicet &c. à *Wilhelmo de Bellegem* XXI. solidos &c. ab *Oda* & *Margareta* filiabus *Waltheri Egloy*, Begginabus, XXVII solidos cum IX. denariis. A *Goswino* filio *Gorris* V. solidos. A *Walthero Leone* V. solidos &c. Ab *Arnoldo Craeyenblic* XXIX solidos cum dimidio. A *Reinero Egloy* XVIII solidos cum IV. denariis &c. A *Walthero de Noede* XXVIII. denarios. Ab *Henrico de Node* III. solidos cum dimidio. A *Walthero de Huldenberghe* V. solidos &c. Ab *Amalrico Taye* III. solidos. Ab *Henrico de Jetterbeke*

Erant isti de Familiis Patriciis Bruxell.

VI. sol. Ab *Elisa Borgravinne* VII. solidos. A *Willelmo Mennen* XXX. denarios. Ab *Henrico Rodelant* XII. denarios &c.

Dux Brab. Patronus Capellaniæ. Volentes & expressè consentientes, quod prædictus omnis Census superiùs expressus & nominatus, Capellano, cui Nos & nostri Successores dictam Capellaniam contulerimus, deliberetur à personis prædictis seu eorum Successoribus in dicto Censu, singulis annis, prout Nobis solvi & reddi suit hactenus consuetum.

De quibus XVI. libris Capellanus noster prædictus; in die S. Bonifacii Martyris; quâ die per Dei gratiam, non nostris meritis, Victoriam de inimicis nostris obtinuimus, solvet XX. solidos, Bruxellæ distribuendos: prout Capitulum duxerit ordinandum. Nota.

In quorum omnium testimonium & munimen, præsentes Litteras nostro Sigillo fecimus sigillari.

Actum & datum anno Domini M. C. C. LXXXIX. in festo Purificationis B. Mariæ Virginis. 1289.

CAPUT LVI.

ADAMUS, *Morinorum Episcopus, Fundationem Monasterii Fratrum Ordinis SS. Trinitatis pro Redemptione captivorum, apud* Hondiscotam *in Flandria, à Viro Nobili* GUALTERO *Milite de Hondiscota inchoati, confirmat, anno* 1222.

Ex Archivis Cameræ Ration. Insulis.

DAM, Dei gratiâ Morinorum Episcopus, universis Christi fidelibus, ad quos istæ Litteræ pervenerint, in Domino salutem.

Cum per opera misericordiæ Christo militantes ab ipsorum Pastoribus fovendi sint, & in negotiis promovendi; justis eorum postulationibus dignum duximus, exhibere benivolum exauditum.

Quare vestra noverit universitas, quod sub nostra suscipimus protectione possessiones & bona Fratrum Ordinis sanctæ Trinitatis & Captivorum Christi, de claro vivario apud Hondescota; præsertim & Decimam, à Patrono venerabili *Waltero de Hondescota*, Milite Fratribus ante-dictis in helemosina collatam; sicut in Carta dicti *Walteri* plenius continetur, Sigilli nostri munimine confirmamus & approbamus. Similiter quidquid de cetero memorati Fratres justè & canonicè poterint adipisci.

Actum anno gratię millesimo ducentesimo vigesimo secundo.

CAPUT LVII.

* Famosè dicta Loy Godefroy.

LEX GODEFRIDI * *sive Decretum* GODEFRIDI DE FONTANIS *Cameracensis Episcopi, anno* 1227. *promulgatum, pro exercitio Jurisdictionis Officialis, Præpositorum ac Scabinorum Episcopi, in Civitate ac Territorio Cameracensi.*

Communicavit R. D. Le Maire Canonicus & Magnus Minister Camerac.

N nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. GODEFRIDUS Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, Universis fidelibus tam præsentibus quam futuris in perpetuum. Sicut olim per Moysen Dominus Plebi suæ leges dedit conscriptas, quæ Bonos in pace foverent & à malis compescerent Insolentes; sic & fortè fortiùs hiis diebus quibus crevit malitia super Terram, idem voluit observari; ut scilicet Leges tradant subjectis Rectores & Principes populorum, per quas benè & pacificè vivant Boni, Mali verò à suis temeritatibus reprimantur.

UNde notum fieri volumus universis, quod cum inter Nos & etiam Prædecessores nostros *ex una parte* & Cives nostros Cameracenses *ex alia*, dudum orta fuisset diuque durasset contentio super Dominio Civitatis, & ex hoc frequenter turbatio inter Clerum & populum oriretur; tandem per Serenissimos Dominos nostros FREDERICUM piissimum Imperatorem &

Textus authenticus.

N*Ous voulons ke conneute cose soit à tous, ke comme entre Nous & Nos Predecesseurs* d'une part, *& Nos Citains de Cambrai* d'autre, *grant-piecbe a fust meute contencions & longement eust duret d'endroit le Signourie de le Cité; & de chou destourbiers avenist souvent entre le Clergiet & le Peuple; empardesin par Nos haus Signeurs FEDERI tres piu Empereur & le Roi HENRI sen fil*

Henricum Illustrem Regem filium ejus, ac Principes Imperii ac Regni Alemanniæ solempni judicio declaratum fuisset, quod ad Nos & Successores nostros & ad Ecclesiam nostram pertinebat omninò Dominium antedictum, sicut in ipsorum Imperatoris & Regis Privilegiis continetur; Nos omnimodis affectantes, ut de cœtero viverent in pace & justitia Cives nostri, & non solum cum Clero sed etiam inter se firmam pacem haberent, de assensu Capituli nostri & consilio sapientium & bonorum Virorum statuimus eis Leges in perpetuum observandas, quibus Cives & Civitas utiliter & honestè regantur, & scriptas edidimus publicè in hunc modum.

Instituentur duo Præpositi & quatuordecim Scabini ab Episcopo, in Civitate Cameracensi permansuri, si Episcopus voluerit, per annum. Quos tamen omnes vel partem infra Annum amovere, vel post annum retinere poterit Episcopus, prout ei visum fuerit expedire. Et tales Scabinos debet instituere qui sint Cives discreti & bonæ opinionis, & astricti ad onera Civitatis.

Forma Juramenti quod Scabini facient, talis erit. Jurabunt quod Jura & Libertates Ecclesiæ & Ecclesiasticarum personarum secundùm Deum pro posse suo servabunt. Personam, jura & bona Episcopi tanquam Domini sui, & Capituli, diligenter & fideliter custodient.

Causas Civium secundùm Leges institutas ab Episcopo, Capitulo consentiente, bonâ fide judicabunt.

Forinsecorum Inquestas legitimè dabunt.

Forma Juramenti quod Episcopus & Capitulum facient, talis erit. Episcopus & aliquis de Capitulo in animam Capituli, jurabunt, quod diligenter servabunt personas & res Civium Cameracensium.

Omnes autem Emendas pecuniarias & forisfactiones & eschaantias colliget, qui ab Episcopo fuerit institutus ad colligendum per Scabinos.

Si quis infra Civitatem Hominem occiderit; si deprehensus fuerit & convictus, relinquitur puniendus Præposito vel Præpositis, secundum Judicium Scabinorum. Si subterfugerit, ædificium domûs ejus diruetur, & mobilia ejus erunt Episcopi.

Ædificia domorum quæ propter Homicidia diruentur, publicentur. Mobilia verò & areæ erunt Episcopi. Nec infra annum ab aliquo poterunt reædificari vel claudi: elapso verò anno, dare vel vendere poterit Episcopus reædificandas quibuscumque voluerit, exceptis illis qui personam Homicidæ usque ad quartum gradum consanguinitatis attingent, propter odium Homicidii. Ita quod qui ædificaverit, debitos redditus persolvet; & domus in eodem statu in quo ante fuerat remanebit, videlicet vel libera, vel ad onera Civitatis.

& les Princes de l'Empire & del Regne d'Alemaigne par sollempnel Jugement fust declaré: ke à nos Successeurs & à nostre Eglise partenoit doutout li Signourie devantdite, ensi comme it est contenu es Privileges des devant dis Empereur & dou Roi; NOUS en toutes manieres desirant ke dore en avant nostre Citain vesquissent en pais & en justice, & non tant seulement avec le Clergiet, mais entriaus meismes aussi eussent ferme pais; de l'assentement de nostre Capitle & par conseil de Preudommes & sages, Nous leur establisons Lois à warder à toujours, par lesquelles li Citain & li Cités pourfitaulement & onestement soient gouvrenet; & les avons données escrites apertement en ceste maniere.

I. *Doi Prouvost & quatorse Eskievin seront estauli depar l'Eveske en le Cité de Cambrai pour ademourer, se li Veskes voloit, par un an: lesquels nekedent tous u partie li Eveskes porroit oster devens l'an, u retenir aprés l'an, ensi comme il verra ke besoins est. Et ceux Eskievins doit il establir ki soient Citain, discret, & de boinne opinion, & as kierkes de le Citet.*

II. *Li Forme del Sairement ke li Eskievin feront, sera tele. Il jureront ke les Droits & les Frankises de l'Eglise & des Ecclesiastes persones selonc Diu à leur pooir warderont. Le personne, les Drois & les biens del Eveske si comme de leur Signeur, & dou Capitle, soigneusement & fiaulement warderont.*

III. *Les Causes des Citains selonc les Loix establies del Eveske, Capitle consentant, en bonne foi jugeront.*

IV. *Les Enquestes des Forains donront loiaument.*

V. *Li Fourme del Sairement, ke li Eveskes & li Capitles feront, sera tele. Li Eveskes & aucuns de Capitle en l'ame de Capitle jureront, ke soigneusement warderont les Persones & les Coses des Citains de Cambrai.*

VI. *Toutes les Amendes de pecune, les Fourfais & les Escances cueillera ki del Eveske sera establis à cuellir par Eskievins.*

VII. *Se aucuns devens le Citet ocist home, s'il estoit pris & convaincus, on le delivre au Prouvost u as Prouvos, à punir selonc Jugement d'Eskievins. S'il s'en fuioit, on abateroit l'edefise de se maison, & li meuble seront l'Eveske.*

VIII. *Li edifise des maisons ki pour omecide seront abatues, seront publiés. Mais li meuble & li aire seront l'Eveske. Ne devens l'an ne poront d'aucun estre redefyes u closes. Mais l'an passet donner u vendre les pora li Eveske à reedefyer, à queconkes il vaurra, fors à chiaus ki le persone del homecide apartenroient duskes ou quart degret de lynage, pour le haine del omecide. En tele maniere, ke cil ki edifiera, le deues rentes paiera; & li maison en autel estat comme ele avoit este devant, remanra, si comme franke, u as kierkes de le Citet.*

Pro

Pro quibuscumque causis aliis præterquam pro homicidio domus diruantur, reædificari poterunt.

IX. *Pour quelconkes autres causes, fors por homicide, maisons seront abatues, redefyer les peut on.*

Præterea qui Hominem Civitatis Cameracensis aut Clericum vel aliquem de familia Clericorum infra Bannilegam occiderit; si deprehensus fuerit & convictus, relinquitur puniendus Præposito vel Præpositis secundum judicium Scabinorum, tanquam si Hominem occidisset infra Civitatem. Si verò subterfugerit, ædificium domûs ejus diruetur, & publicabitur, & mobilia & area erunt Episcopi, sicut superius est expressum.

X. *Après, ki homme de le Citét de Cambrai u Clerc, u aucun de maisnie de Clers ocira devens de Banliwe; s'il estoit pris & convaincus, il est delivrés à punir au Prouvost u as Prouvos selonc jugement d'Eskievins, autresicomme s'il eust l'omme ocis devens le Citét. Mais s'il s'en fuioit, li edefisés de se maison seroit abatus & manifestes; & li meuble & li aire seront l'Eveske, en si comme il est desseure expressét.*

Si quis infra Civitatem Hominem membro mutilaverit; si deprehensus fuerit & convictus, relinquitur puniendus Præposito vel Præpositis, secundum judicium Scabinorum, & triginta libras persolvet: quarum decem fini vulnerato, & viginti Episcopo. Si subter-fugerit, domus ejus diruetur & publicabitur, & à Civitate bannietur.

XI. *S'aucuns devens le Citét tolt à home membre; s'il estoit pris & convaincus, il est delivrés à punir au Prouvost u as Prouvos selonc jugement des Eskievins, & se paiera XXX. livres, dont les X seront au nauret, & les XX. à l'Eveske. S'il s'en fuit, se maison est abatue & manifeste; & le banira on de le Citét.*

Idem erit qui infra Bannilegam Civem vel Clericum, vel aliquem de familia Clericorum membro mutilaverit.

XII. *Chou meismes fera de celui ki devens le Banliuē Citain u Clerc u aucun de maisnie de Clers tolt membre.*

Præter hos duos modos, si quis infra Civitatem hominem cutello acuto vulneraverit, aut infra Bannilegam hominem Civitatis vel Clericum vel aliquem de familia Clericorum Civitatis; & detentus & convictus fuerit, reliquitur puniendus Præposito vel Præpositis secundum judicium Scabinorum.

XIII. *Fors ces doi manieres s'aucuns devens le Citét navre homme de coutél agut, u devens le Banliwe home de le Citét, u Clerc u aucun de maisnie de Clers de le Citét; & il soit detenus & convaincus, on le delivre à punir au Prouvost u as Prouvos, selonc jugement d'Eskievins.*

Si quis Cutellum acutum extraxerit contra aliquem sine feriendo; & deprehensus fuerit & convictus, quindecim libras persolvat, & Civitatem amittat, donec retulerit & solverit dictam pœnam.

XIV. *S'aucuns trait coutiel agut contre aucun sans ferir; s'il est pris & convincus, XV. livres paie, & pierge le Citét de si-adons k'il raporteroit & paieroit le painne.*

Si quis in Furto deprehensus fuerit, per Sententiam Scabinorum Pręposito vel Præpositis relinquitur puniendus. Et si in deprehensione illa, ille cui facta est injuria, Latronem verberaverit, nullius Legis ob hoc reus deputabitur. Et si quis verberatori lęsionem in ultionem intulerit, noverit in se Scabinorum inimicitias redundare.

XV. *S'aucuns est pris en Larrecbin, par Sentense d'Eskievins, on le delivre au Prouvost u as Prouvos à punir. Et se en cele prise, cius à cui li injure est faite, bat le Larron, il n'iert de chou en coupaules de nule loi. Et s'aucuns au Bateur fait bleceure pour lui vengier, sace k'il est anemis as Eskievins.*

In Duello convictus relinquitur puniendus Præposito vel Pręposituis secundum judicium Scabinorum, salvo in aliis jure Episcopi.

XVI. *Ki iert vaincus en bataille campel; on le delivre à punir au Prouvost u as Prouvos, selonc Jugement d'Eskievins, sauf en autres coses le droit l'Eveske.*

Civis Civem ad Duellum appellare non potest. Et si hoc fecerit, & ille qui fuerit appellatus inde querimoniam fecerit; Appellatus hoc emendabit per pœnam centum solidorum, unde tertia pars Appellato & duæ Episcopo reddentur.

XVII. *Citains ne puet apeler Citain à Camp de bataille. Et se il le fait, & cius ki feroit apelés se plainsist de chou, li Apelans l'amenderoit par le paienne de cent sols, dont li tierce part sera à l'Apelét, & les II. seront rendues à l'Eveske.*

Idem dicimus, si Forinsecus Civem appellaverit. Et si Civis Forinsecum appellet, Duellum debet deducere per proprium Corpus suum, & Forinsecus similiter. Et si Civis habere debuerit Advocatum par jus & legem, Forinsecus eum similiter habebit si voluerit.

XVIII. *Ce meisme disons Nous, se li Deforains apieloit le Citain. Et se Citains apele le Deforain, il doit le Camp de bataille deduire par sen propre corps, & li Deforain aussi. Et se li Citains devoit avoir Avoét par droit & par loi, aussi l'aroit li Deforains, s'il voloit.*

Si Forinsecus appellet Forinsecum in Civitate, Præpositi & Scabini inde facient quod debebunt.

Nec Appellatio potest fieri nisi de Murdro, de Treuga infracta vel Rapina; & qui aliter faceret, solveret prætatam Emendam.

Si quis infra Civitatem, vel Bannilegam aliquam mulierem vi oppresserit, relinquitur puniendus Præposito vel Præpositis, secundum judicium Scabinorum, salvo in aliis jure Episcopi.

Si quis infra Civitatem armis molutis aliquem hominem vulneraverit, vel hominem Civitatis, vel Clericum vel aliquem de familia Clericorum infra Bannilegam; si percussor deprehensus & testibus legitimè convictus fuerit, viginti libras persolvat, & domus ejus diruatur. Et si non habuerit domum, triginta libras persolvat & expensas in medicos, & damna quæ occasione vulneris incurrit Et creditur læso sub periculo animæ suæ adjurato, de eo qui ei vulnus intulit, vel de eis qui intulerunt, cum amminiculo legitimæ Inquisitionis super hoc faciendæ.

Item quicumque fecerit quod domus sua obruatur per judicium Scabinorum, Præpositus vel Præpositi & Scabini eam facient obrui.

Si quis infra Civitatem alicui convitiatus fuerit, quadraginta solidos persolvat, tertiam partem læso, & duas Episcopo.

Si quis palmo vel pugno percusserit, centum solidos persolvat; & si sanguinem fecerit, decem libras Si percusserit baculo, decem libras. Et si sanguinem fecerit, quindecim libras.

Eodem modo punietur qui percusserit patino, vel pugno cum lapide, vel ictu consimili, sicut & de baculo.

Si dejecerit ad terram, centum solidos.

Si per capillos traxerit dejectum, vel pede percusserit, decem libras.

Qui ad domum fecerit assultum cum armis, tenebitur ad pœnam triginta librar Si sine armis, Scabini eum punient, secundum quantitatem & modum forisfacti.

De omnibus Pœnis istis dabitur tertia pars læso, & duæ Episcopo.

Constituimus pacem omni Mercatori aut Negotiatori ad Mercatum venienti, exceptis hiis qui aut pecuniæ commodatæ aut prædæ factæ in Cives possunt argui. Quod si quis aliquem veniendo aut redeundo perturbaverit; si spoliaverit ipsum aut captivaverit, convictus reddet Capitale cui damnum intulit, cum Emendatione quindecim librarum, quarum tertia pars injuriato & duæ Episcopo reddentur.

Si quis autem Hominem Civitatis, aut aliquem Forinsecum, vel Civem fugientem super debito convenire voluerit; si Justitia præsens non fuerit, ipsum arrestare poterit.

XIX. *Se li Deforains apele le Deforain en el Citét, li Prouvost & li Eskievin feront de chou, chou k'il devront.*

XX. *Ne Apiaus ne puet estre fais se n'est de Murdre, de Trive enfrainte, u de Reube; & ki autrement le feroit, il paieroit le devant-dite painne.*

XXI. *S'aucuns devens le Citét u le Banliwe aucune Feme oppresse par force, on le delivre au Prouvost u as Prouvos, à punir selonc Jugement d'Eskievins, sauf en autres coses le droit l'Eveske.*

XXII. *S'aucuns devens le Cité navre aucun home d'arme molue, u home de le Citet, Clerc u aucun de maisnie de Clers devens le Banliuwe; se cius ki a donnét le colp, est pris, & loiaument convaincus par tiesmoingnage, il paiera XX. livres & s'abatera on se maison. Et s'il n'a maison, XXX livres paie, & les despens des Mies, & les damages k'il a encourut par l'occoison de le plaie Et se croie au Bleciet, sour le peril de s'ame, quant il feroit conjurés, de celui u de chiaus ki le plaie li aront faite, awec chou con en fera loial Enqueste sour chou.*

XXIII. *Après, kiconkes fera ke se maisons soit abatue par Jugement d'Eskievins, li Prouvost u li Prouvos, & li Eskievin le feront abatre.*

XXIV. *S'aucuns devens le Citét dist Lait, XL. sols paie, le tierce partie au Bleciet, & les II. à l'Eveske.*

XXV. *S'aucuns fiert de paume u de puing, cent sols paie Et s'il fait sanc, X livres. Et s'il fiert de baston, X. livres Et s'il fait sanc, XV. livres.*

XXVI. *En autretel maniere sera punis ki aroit feru de patin u de puing awec piere, u de colp samilant, ensi comme de baston.*

XXVII. *S'il le jete à tiere, cent sols.*

XXVIII *S'il traine par les caviaus le keut à tere, u fiert d u pie, X livres.*

XXIX. *Ki à maison fait assaut awec armes, il sera tenu à le painne de XXX livres; & se sans armes, li Eskievin celui puniront, selonc le quantité & le maniere del fourfait.*

XXX. *De toutes painnes on donra le tierce part au Bleciet, & le II. à l'Eveske.*

XXXI *Nous establisons pais à tous Marcheans & Besoignans venans al Marchie, fors à chiaus ki de monnoie prestée u de proye faite es Citains pueent iestre argues Et s'aucuns destourboit aucun en venant u en repairant; s'il le desreuboit u prendoit, & il en fust convaincus, il renderoit celui le sien à cui il aroit fait le damage, & l'amende awekes de XV. livres; desquels li tierce part sera ceaus cui li injure est faite, & les II. seront rendues à l'Eveske.*

XXXII. *S'aucuns vient araisnier home de le Citét, u aucun Deforain u Citain fuitiu, se li Justice n'estoit presens, il le porroit arrester. Et se cius estoit rebelles & ne vausist venir de-*

Et si ille rebellis extiterit & ante Judicem venire noluerit, advocabit in auxilium suum duos de Civitate ad minus, qui eum detinebunt, quousque coram Judice vel coram Justitia comparuerit. E si per vim voluerit se contratenere, per vim ad Justitiam adduci poterit, sine aliquo forisfacto. Et si Homines vocati ei opem ferre noluerint, & super hoc convicti fuerint, tantum ei reddent, quantum probare poterit, se per defectum eorum amisisse.

Quicumque autem aliquem in causam traxerit pro catallo vel debito, quod probatum fuerit per Judicium Scabinorum, de debito Creditori suo reddendo infra quindenam reddere tenetur per salvam securitatem faciendam. Quod si facere securitatem vel noluerit vel non potuerit, Præpositus Episcopi eum faciet detineri & custodiet eum legitimè. Et ad finem quindenæ oportebit Creditori, Præposito reddere custum rationabilem quem Præpositus posuerit ad eum custodiendum, in cibis & in aliis expensis, & Emendationem Justitiæ, qualem ipse debitor debebit. Et jurabit Creditor coram Præposito & Scabinis, quod legitimè custodiet eum super terram in ferro, vel fusto, si voluerit; & ei sufficientem escam dabit, per quam possit rationabiliter sustentari. Et tamdiu eum captum tenebit, donec de debito suo & de custis quos pro eo posuerit, eidem creditori fuerit satisfactum.

Et sciendum, quod Liberi homines sunt in prisione Præpositorum, alii verò in prisione Justiciæ.

Liberi Homines debent quotidie pro expensis duos solidos, alii verò duodecim denarios, quamdiu in prisione erunt, sive Præpositi sive Justiciæ, sive Creditoris.

Nec ille qui est in prisione pro debito, poni debet cum Latronibus vel Maleficis aliis. Et Justitia semper debet habere ferreamenta & alia instrumenta prisionis, parata secundum quod Lex requirit. Et in exitu prisonis debet Ferreamentum duodecim denarios, & Cippus quatuor denarios.

Si quis aliquod eorum commissorum fecerit, quod pecuniariâ pœnâ debeat multari, & statutam pœnam solvere noluerit vel nequiverit, quindecim dies in prisonia ponatur. Quibus transactis, in Pilloriaco ponatur, & à Civitate banniatur. Nec ultrà in Civitatem redire poterit nisi priùs satisfecerit injuriam passo, & retulerit pœnam forisfacti.

Quotiens autem testes producuntur, qui testimonium perhibituri sunt de quacumque facta injuria, oportet eos priùs jurare quod verum dicent, secundum quod viderunt & audierunt.

In injuriis corporalibus & factis atrocioribus illatis Civibus vel Clericis vel Familiis Clericorum, valebit testimonium cujuslibet honesti viri Christiani; salvo eorum

vant le Juge, il apellera en s'aiwe ians, dens de le Citet au mains, ki celui detenront desi adont k'il sera devant le Juge u le Justice. Et s'il se voloit par force contretenir, par force il porroit on amener à le Justice, sans fourfait. Et se li home apelét ne li vuelent faire aiwe, & sour chou il estoient convaincu, autant li renderont, combien il porroit prouver k'il aroit perdu par leur defaute.

XXXIII. *Quiconkes aucun traira en cause pour Catel, u pour dete ki seroit prouvée par Jugement d'Eskievins, il est tenus par sauve seurté, faisant de le dete rendre à sen Creencier devens quinsaine. Et s'il ne voloit u ne pooit faire seurté, li Prouvos l'Éveske le fera detenir & lui warder loiaument. Et a le fin de quinsaine, il convenra le Creencier rendre au Prouvost le coust raisnable, lequel li Prouvos ara mis à lui warder, en viandes & en autres despens, & l'Amende de le Justice tele comme li Deteres devera. Et juerra li Creenciers par devant le Prouvost & les Eskievins, ke loiaument il wardera celui sour tiere en fier, u en fust s'il veut, & k'il li doura souffisamment viande par le quele il se porra raisnaulement soustenir. Et si longuement le tenra, desi a dont k'il sera assés fait au Creencier de le dete & des cous k'il ara pour lui mis.*

XXXIV. *Et est à savoir, ke li Franc home sont en le prison des Prouvos, & li autre en le prison le Justice.*

XXXV. *Li Franc homme doivent cascun jour pour despens II. sols XII. deniers; tant comme il seront en le prison, soit dou Prouvost, u de le Justice, u dou Creencier.*

XXXVI. *Et chius ki est en prison pour dete, ne doit estre mis awec les larrons u autres maufaiteurs. Et li Justice doit adés avoir les fiers & les autres estrumens de le prison apparillies en-si comme Lois requiert. Et a l'issir de le prison, li Fier doivent* XII. *deniers & li Ceps,* IV. *deniers.*

XXXVII. *S'acuns fait aucuns de ces fourfais ke on doive vengier par painne de deniers, & le painne establie il ne vuelle u ne puisse paier, on le mette* XV. *jours en prison. Et apres* XV. *jours on le mete el Pelori, & le banisse on de le Citet. Ne en le Citét ne porra revenir, s'il n'a anchois assésfait à celui ki aroit souffert li injure, & raporteroit le painne del fourfait.*

XXXVIII. *Cantes fies ke tiesmoingnage sont conduit, ki tiesmoingnage ont à porter de quelconkes injure faite, il leur convient premiers jurer, k'il dirent voir selonc chou k'il ont veut & oit.*

XXXIX. *En injures corporeus & en fais tres crueus fais as Citains, u as Clers, u as maisnies des Clers, vaurra li tiesmoignages de çascun honieste home Crestyen; sauf chou ke devans les*

quod coram Scabinis testimonium proferatur pro Civibus, & pro Clericis coram suo Judice proferatur. Et Manens in Civitate in his potest habere testimonium tam forinseci quam manentis in Civitate. Forinsecus autem contra Civem non potest habere testimonium, nisi Manentis in Civitate.

Si quis verò convictus fuerit falsum perhibuisse testimonium, numquam de cætero ad testimonium admittetur, & sexaginta libras persolvat, vel à Civitate perpetuò banni tur.

Infames homicidas qui vulgò *Mourdreurs* appellantur, fures etiam & prædones publicos, bannitos ab oppido vel civitate per suos Judices pro tali crimine, Civitas non recipiat; sed postquam sciverit ipsos esse tales, banniet eos.

Si Episcopus aliquem banniverit de terra sua, in Civitate remanere non poterit.

Item si aliquis in Civitate inventus fuerit qui insidietur rebus vel personis Episcopi, Clericorum vel Civium, de Civitate expellatur. Si verò in ea remanere voluerit, ad securitatem præstandam compellatur.

Ecclesiarum redditus, scilicet in Caponibus, in Denariis & rebus aliis, ad statutum terminum persolventur, & portabuntur ad domus eorum quibus debentur. Capones etiam, & Denarii qui cum Caponibus debentur, infra octavum diem Natalis Domini solvi debent. Si vero infra statutum terminum soluti non fuerint, singuli debitores redditûum pœnam incurrent duorum solidorum. Et ad solutionem tam redditûum quam legum, per aliquem missum à Baillivo & Scabinis negligentes debitores compellantur.

Idem juris de redditibus Civium statuimus.

Scabini sub juramento Scabinatûs sui promittent, quod ingressus & exitus domorum & hæreditatum omnium quæ vendentur, infra octo dies post venditionem reddent illis ad quos pertinet. Et nominabunt eis venditorem & emptorem.

Nullus omnino Bannus, vel Pręceptum, vel Commandesia, vel quocumque modo nominetur, quidquid sit in elusionem Banni, fiat nisi per Episcopum.

Si Præpositus vel Præpositi Conventum indixerint sub pœna quinque vel decem solidorum vel ampliùs; qui non venerit, pœnam persolvat statutam.

Si quis cujuscumque sexûs ad tantam paupertatem devenerit, quod non habeat unde se sustentare possit, & hanc paupertatem suam per testimonium vicinorum suorum Præposito vel Præpositis & Scabinis ostenderit; cognitâ veritate, poterit hæreditatem suam vendere, Auctoritate & Judicio Præpositorum & Scabinorum.

Item si Homicida alibi Civitatem intraverit, persona ejus salva erit; nisi quantum justitia dictaverit.

Eskevins tiesmoignages sont portés pour les Citains, & pour les Clers devant leur juge. Et li Manans en le Cité puet avoir en ces coses le tiesmoingnage & dou Deforain & dou Manant en le Citét. Mais li Deforain encontre el Citain ne puet avoir tiesmoingnage fors dou Manant & le Citét.

XL. *S'aucuns est convaincus k'il ait porté faus tiesmoignage, jamais ne sera rechius à tiesmoigna e & LX. livres paiera, u on le bannira de le Cité à tousjours.*

XLI. *Gens de maise renommée, Homecides ke on apiele* Mourdreur, *Larrons & Reubeurs communement, ki sont banis de Vile u de Citét par leur Juges pour tel crieme, li Citét nes recheverá mie, mais tantost comme ele sara k'il soient tel, ele les banira.*

XLII. *Se li Eveske banist aucun de se terre, il ne porra demourer en le Citét.*

XLIII. *Après, s'aucuns estoit trouves en le Citét, ki fesist await as choses u as persones del Eveske, u des Clers u des Citains, on le mete hors de le Citét. Et s'il voloit ens demourer, on le constraingne à donner seurtet.*

XLIV. *Les Rentes des Egliges, c'est à savoir en Capons & en Deniers & en autres coses paiera on au tierme establit, & portera on as maisons ou chiaus à cui on les devera, & li Capon & li Denier deut awec les Capons doivent estre paiét devens le wittisme jour del Noel. Et se devens le terme estaulit n'estoient payét, cascuns ki deveroit ces Rentes, fourferoit le painne de II. sols. Et au paiement aussi bien des Rentes ke des Lois seront constraint li Deteur negligent par aucun envoiét dou Baillou & des Eskievins.*

XLV. *Ce meisme droit estaulisons des Rentes des Citains.*

XLVI. *Li Eskievin proumetteront sour le Sairement de leur Eskievinage, que les entrées & les issues des Maisons & des Yretages tous ke on vendera, renderont devens les wit jours après le vendaige, à chiaus à cui il appartenra. Et leur nommeront le vendeur & l acateur.*

XLVII. *Nus Bans, nus Commendemens, nule Commandise, u comment ke on l'apiaut, koi ke ce soit en non de Ban, ne soit fait se n'est par l'Eveske.*

XLVIII. *Se li Prouvos u li Prouvost font commandement au Peule sor painne de* V. *Saus, u de* X. *Saus, u de plus; ki ne venra, il paiera le painne estaulie.*

XLIX. *S'aucuns de quelconkes eage vient à si grant poureté, k'il n'ait dont il se puist soustenir, & cele suie poureté par tiesmoingnage de Voisins il monstre au Prouvost u as Prouvos & as Eskievins, conneute le verité, il porra sen Yretage vendre par l'autorité & le jugement des Eskievins & des Prouvos.*

L. *Apres, se Homecide d'autre liu entre en le Citet, se personne sera sauve, fors de tant ke Justice enseignera.*

Item

Item quicumque reus vel forisfactor Civitatem intraverit, salvus erit; & Civitas eum detinere debet, quandiu paratus est stare Justiciæ secundum Legem Civitatis; exceptis illis de quibus specialiter est expressum.

LI. *Après, kiconkues coupaules u fourfait entre en le Cité, sauf sera, & li Cités le doit detenir tant comme il seront apparilliet d'estre à Justice, selonc le Loi de le Citét: fors chiaus desquels il est especiaument expressés.*

Statuimus insuper, quod nulli de Civitate alicui Patriam inpugnanti servire liceat. Quod si forte hujusmodi servitium cœperit, priusquam ille cui servire cœperat contra Civitatem guerram movere cœperit, servitium illud cœptum consummabit; ita tamen quod conductu suo damnum Civibus non inferat. Sed & si rapina alicubi de substantia Civium facta fuerit, ubi sub Domino suo militet, si quicquam inde ei offerat nullâ calliditate quasi ne reddat, accipere recusabit; sed eâ conditione, quod reversus in Civitate reddet ei cui ablatum est, quantum in partem suam pervênit. Quod si ampliùs exigeretur, juramento se expurgabit, quod nec conductum fecerit ibi, nec plus habuerit.

LII. *Nous establisons enseur, ke tous ke il ne loise à nului de le Cité servir à aucunui, ki le Païs guerrit. Et s'il par aventure tel service avoit commenciét devant chou, ke cil a cui il l'avoit commenciét à servir, eus commenciet mouvoir guerre contre le Citét; le service k'il ara commenciet, il le parfera ensi, k'en sen conduit il ne face damage as Citains. Et se rapine en aucun liu soit faite de le sustance des Citains, u ke il soit desous sen Signour siervans; s'il l'en offre aucune cose, il ne le refusera à prendre por nule boisdie pour chou k'il ne le renge. Mais par sele condition, ke quant il seroit revenus en le Citét, k'il renge à celui à cui on l'a solut, autant comme il en avoit en se partie. Es se plus l'en demandoit t'on, il se purgeroit par sen sairement k'il ne fist la conduit, ne ke plus n'en eut.*

Præterea quæcumque motio agatur, firmissimam pacem cunctos in procedendo pariter & redeundo statuimus habere. Quod si quis quolibet modo infregerit, eandem legem subire compelletur, quam infra Civitatem pacem violantibus instituimus. Ab hac tamen lege excipimus illos, qui homines habent conducere.

LIII. *Après, quelconkes meute soit faite, Nous establisons tous avoir tres ferme pais, en alant & en revenant. Et s'aucuns en aucune maniere enfraignois icele pais, il seroit constrains à souffrir cele meisme Loi ke nous avons establie à chiaus ki pais briseroient en le Citét. Es de ceste Loi nous metons hors, chiaus ki les Hommes ont a conduire.*

De Talliis faciendis constituimus hoc. Si infra Civitatem oporteat fieri Talliam, de Episcopi assensu per Præpositum vel Præpositos & Scabinos fieri & colligi debet & in usus debitos converti, per consensum Episcopi, & per eosdem ex parte Episcopi. Ita quod Talliæ factæ per Præpositos & Scabinos in duabus paribus Tabularum fideliter scribentur, & submonitio Talliæ, fiet sub testimonio utrarumque Tabularum. Deinde unum par reponetur penes illos, quos ad hoc Episcopus destinaverit, alio pari penes Scabinos remanente; & collectâ Talliâ, fiet computatio per utrasque.

LIV. *Des Tailles à faire, Nous establisons chou. Se devens le Cité il convigne Taille estre faite, del consentement l'Evesque par le Prouvost u par les Prouvos & les Eskievins doit estre faite & cuellie & estre mise en usages con coit par le consentement de l'Eveske par les devantdis Prouvost u Prouvos & les Eskievins de par l'Eveske. Ensi que les Tailles faites par le Prouvost & les Eskievins en II. paires de Taules soient fiaulement escrites, & li Semonse de le Taille sera faite par le tiesmoignage des II Taules. Es après, une paire en sera mise par devers chiaus cui li Veskes i ara pour chou mis, & li autre paire demouerra devers les Eskievins, & le Taille cuellotte, contes sera fais par les II. paires de Taules.*

Item vectura Piscium in foro, & Stalli pro vendendis piscibus, per Baillivum Episcopi per consilium Scabinorum disponentur. Singuli etiam Venditores jurabunt, quod legitimam facient venditionem omni ementi, secundum qualitatem temporis, & statum Civitatis. Si autem venditor Piscium aliter fecerit, & super hoc convictus fuerit, Baillivus Episcopi, de consilio Scabinorum, hoc districtè emendabit.

LV. *Après, les Voitures des Pissons el Marchiet, & li Estal pour vendre Pissons doivent estre dysposet par le Balliu l'Eveske par conseil d'Eskievins. Et cascuns Venderes juerra ke loiaument fera le vendage à tout acatant selon le qualitét dou tans & l'estat de le Citét. Et se le venderes des Poissons se faisois autrement, & de chou il fust convaincus, li Baillius l'Eveske par conseil d'Eskievins amanderoit chou destroitement.*

Item vacante Sede, Præpositi & Scabini & tota Civitas tenebitur Capitulo quod est in loco Vice-domini, eodem modo quo tenebantur priùs Episcopo. Et idem posse habebit Capitulum, quod Episcopus. Et Capitulum tenebitur similiter Ci-

LVI. *Après, quant li Sieges de Veskiet sera sans Veske, li Prouvost, li Eskievins & toute li Citét seront tenu au Capitle, ki est en liu de Visdame; en autele maniere k'il estoient tenu devant à l'Eveske. Et cel meisme pooir ara li Capitles ke li Eveskes. Et li Capitles ensement sera te-*

vitati, donec alius electus fuerit, & de Regalibus Investitus.

Et cum aliquis in Episcopum electus fuerit, & de Regalibus Investituram receperit, assecurabit ipse & Capitulum personas & res Civium, & Legem præscriptam, sub forma Juramenti prædicti.

Et Cives similiter, tam ipsum, quam Capitulum & Legem dictam, assecurabunt præstito juramento.

Omnes Leges præscriptas juraverunt Episcopus & Capitulum & Cives bonâ fide servare. Et si quid in posterum videretur emendandum vel addendum, pro melioratione & regimine Civitatis, in eis Episcopus, de consilio Capituli, fideliter emendaret vel adderet, & emendationem vel additionem, si qua facta fuit, ut dictum est, judicabunt Scabini, sicut alia supra-dicta.

Sciendum vero, quod Episcopus quando voluerit, querelas Civitatis audiet & terminabit cum Scabinis; vel eas Præpositis & Scabinis audiendas & terminandas relinquet.

Quicquid autem statuerimus vel ordinaverimus de prædictis, non est nostræ intentionis, vel Capituli nostri, renunciare in aliquo Privilegiis, Nobis & Ecclesiæ nostræ ab Imperatore vel Rege, ut dictum est, concessis. Sed ea volumus & intendimus in omnibus illibata servari.

De omnibus quæ Scabini Episcopi judicabunt, pro justitia facienda per Jus & Legem, nec possunt nec debent ab aliqua justitia tanquam culpabiles reprehendi.

Occasione hujusmodi Legum & Institutionum, Justitiæ Ecclesiasticæ & Libertati Cleri nullo modo intendimus derogare, qui suo jure, scilicet Ecclesiastico, regi debet.

Ut igitur dictæ Leges ad utilitatem & Pacem publicam constitutæ, firmiùs & cautiùs in perpetuum observentur, ipsas Cartâ præsenti diligentiùs annotatas, nostri fecimus Sigilli karactere communiri. Capitulum quoque Nostrum, & Civitas similiter, ipsis sua appenderunt Sigilla.

Datum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo septimo, mense Novembris.

nus à le Citét desi-adont, ke aultres sera esleus, & de ses Regales enviestus.

LVII. *Et quant aucuns sera eslius en Eveske, & ara rechiut l'Enviesture de Regales, il asseurra il & li Capitles, les Personnes & les Coses des Citains, & le Loi devant escrite, par le forme del Sairement devant-dit.*

LVIII. *Et li Citain aussi asseurront & l'Eveske & le Capitle & le Loi devant-dite, par leur Sairement.*

LIX. *Toutes les Lois devant-escrites juerront li Eveskes & li Capitles & li Citain en boinne foi à warder. Et s'on i veoit aucune cose à amender ci aprè, u à ajouter, pour l'amandement & le governement de le Citét, en ces coses, li Eveskes del conseil de Capitle finalement amendera u ajoutera. Et l'amende u l'ajoustement, s'aucun en fait, ensi comme dit est, jugeront li Eskievin ensi-comme les autres coses devantdites.*

LX. *Et est à savoir, ke li Eveskes quant il vaurra, ora & tierminera les quereles de le Citét, awec les Eskievins, u il les lairra as Prouvos & as Eskievins, oir & à terminer.*

LXI. *Quelcunkes cose, ke Nous aions establie u ordenée des devantdites coses, n'est mie de Nostre entencion u de Nostre Capitle renuncier en aucune cose as Privileges à Nous & à Nostre Eglise del Empereur u del Roi, comme dit est, otroyés. Mais ces Privileges Nous volons & entendons en toutes coses à warder, sans blecier.*

LXII. *De toutes les coses ke li Eskievins l'Eveske jugeront pour justice faire par Droit & par Loi, ne pueent, ne doivent d'aucune justice comme coupaule i estre repris.*

LXIII. *Pour l'oquison de ces Lois & de ces Establisemens, n'entendons Nous en nule maniere à faire tort à le justice Ecclesiaste, ne a le Frankise de Clergie, ki de sen droit sicomme Ecclesiaste doit estre gouvrenés.*

Et ke lesdites Lois, à le utilitet & le pais apierte establies, plus fermement & plus sagement soient à tousjours wardées, si comme eles sont par ceste Chartre presente diligenment notées, avons fait affremer, par l'emprainte de Nostre Saiel. Et Nos Capitles & li Citét autresi i ont pendu leur Saiaus.

Ce fut donnet, l'an del Incarnation Notre Signeur Jhesu-Crist, Mil deus cens vint siet, el mois de Novembre.

C'est li Fourme dou Sairement que Messire li EVESKES DE CAMBRAI *doit faire, quant il vient premierement à Cambrai, & il a rechiut l'Enviesture de ses Regales.*

T*Out premiers à le Banliuwe, u ansçhois que Messire li Evesques entre en le Cité, soit as Cans, u à Saint Ladre, on li requiert de par toute le Vile, qu'il face tel Sairement*

Sire, vous jurés, *in verbo Sacerdotii*, que vous asseurès les Personnes & les Coses des Citoyens de Cambrai, & le Loi escrite, les Usages, & les maniemens de le Cité de Cambrai.

Aprésque Mesire li Evesques sera venu en le Cité, à l'entrée de l'Eglise Nostre Dame de Cambrai, on li doit dire & requerre de par toute le Vile.

Sire, vous jurés, *in verbo Sacerdotii*, que vous warderez soigneusement en bonne

foi, & asseurés les Personnes & les Coses des Citoiens de Cambrai, le Loi escrite, les usages & les Maniemens de le Cité de Cambrai.

Et tout en autel maniere doit faire un Canonnes de Nostre Dame, & jurer pour le Capitle à l'entrée dou Moustier Nostre Dame, quant Mesire li Evesques ara fait sen Sairement.

Le Serement de l'Eskevinaige.

VOus jurés sour ces Sains & sour tous les autres, ke vous bien & loiaument le Persone & les Droits de Monsigneur le Veske de Cambrai, sicomme de vo Signeur, warderes fiaulement.

Et les Droits & les Frankises & les Persones de Capitle & des Ecclesiastes Persones selonc Dieu, à vo pooir warderes.

Les Causes & les querieles des Citains de Cambrai, selonc les Lois estaulies de Monsigneur le Veske, par le consentement de Capitle, jugerés loiaument.

Les Enquestes des Deforains donrés loiaument.

Et les entrées & les issues, ke vous recheverés des vendaiges & des wers ke on fera par vous, renderes a chiaus a cui on le devera rendre, devens les wit jour ke vous les ares rechiutes, & nommerés le vendeur & l'accateur, se vous les savés nommer.

Et menrés les Citoiens & leur biens par Loi & par Dit d'Eskievins.

Et celerés le conseil des Eskievins.

Se Dius vous aiwt, & cil Saint, & tout li autres

Et ales faire serement a Capitle dedens VIII. *jours.*

PROUVOST. Vous jurés sour ces Sains & sour tous les autres, que vous bien & loialment warderes les Droitures Monsigneur le Veske de Cambrai.

Et menrés les Citains & les Kateuls par Loi & par Dit d'Eskievins.

Et celerés le Conseil Monsigneur le Veske & le Conseil des Eskievins.

BAILLIUS. Vous jurés sour ces Sains & sour tous les autres, que vous le Personne & les Drois Monsigneur le Veske & de Capitle warderes bien & loialment.

Et que vous les Personnes des Citains & des Manans, ne leur Catels, ne menrés fors par Loi & par Dit d'Eskievins.

Serement de le Justice.

JUSTICE. Vous jurés sur ces Sains & sur tous les autres, que vous ferés bien & loialment l'office de le Justice, & warderes les Drois de le Justice; les Citains, les Manans & leurs biens, traiterés & menrés par Loi & par Dit d'Eskievins.

Toutes les Commandises qui vous seront kierkies par Prevost, par Eskievins, ou par Sergans, renderez entirement au Prevost & a Eskievins.

Les Prisonniers warderés loialment & honestement selonc che qu'il vous seront recommandés, & d'eaus ne prenderés emolument ne exaction fors, che ki est accoustumé.

Si vous ayt Diex, & cil Saint & tout li autres.

Et chiaus ki vauront tenir prison en le Cambrette, là les metterés.

CAPUT LVIII.

GODEFRIDUS DE FONTIBUS *Episcopus Cameracensis confert anno* 1232. *quinque Altaria, cum Advocatiis, in usum Canonicorum Ecclesiæ Collegiatæ Sti. Gaugerici Cameraci.* Ex Archivis Capituli Metropol. Cameracensis per R. D. Canonicum Le Maire.

Godefridus de Fontaines.

Dei gratiâ Cameracensis Episcopus universis præsentes Litteras inspecturis, salutem in Domino.

Noveritis, quod Nos Advocatias in quinque Villis Sancti Gaugerici Cameracensis, videlicet *Wambaix*, *Flekiers*, *Erres*, *Ramelies* & *Thunio Sancti Martini*, cum redditibus & sceantiis & aliis appenditiis ipsis Advocatiis annexis, quas Dominus *Renerus* dictus *Grobeis de Heregny*, Miles, qui eas à Nobis in Feodum tenebat, & qui easdem Nobis vendidit & werpivit, prout recognovit coram Paribus, Matheo de Hellhy, Johanne de Croisset, & aliis multis Hominibus nostris, ibidem astanti-

bus & audientibus, de consensu & voluntate Ecclesiæ Cameracensis, dedimus & concessimus Ecclesiæ Beati Gaugerici Cameracensis, liberè & absolutè in perpetuum possidendas & habendas, cum integritate redituum & scaantiarum, prout jam dictum est.

Promittentes, quod ipsas Advocatias jam dictas warandemus ipsi Ecclesiæ beati Gaugerici Cameracensis, cum omnibus appendiciis suis. Obligantes Nos ad hoc, & etiam nostros Successores; ita quod Cantores qui pro tempore fuerint in prædicta Ecclesia Sancti Gaugerici, Nobis debent facere Homagium, secundum quod faciunt Decanus & Præpositus ejusdem Ecclesiæ.

Quod ut firmum & stabile in perpetuum habeatur, præsentes Litteras Sigilli nostri munimine duximus roborandas; & dictas Advocatias, prout superius est expressum, ipsi Ecclesiæ confirmantes.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo secundo, feriâ tertiâ ante Pentecosten, mense Junio.

CAPUT LIX.

THEODORICUS COMES DE WIED *Trevirorum Archiepiscopus, confirmat anno* 1234. *Fundationem Abbatiæ de* Bona-Via (*vernaculè* Bonne-Voye) *pro Monialibus Ordinis Cisterciensis, in Ducatu Luxemburgensi.*

THEODORICUS Dei gratiâ Trevirorum Archiepiscopus, universis Christi fidelibus in nostrâ Diœcesi constitutis, præsentis vitæ miseram Ebdomadam felici Sabbatho terminare.

Quoniam, ut ait Apostolus, *Omnes stabimus ante Tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum*; oportet Nos diem missionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multipliculo fructu, recolligere valeamus in cœlis, firmam spem fiduciamque tenentes; quoniam qui *parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam.*

Inde est, quod cum dilectæ filiæ Abbatissa & Conventus Ordinis Cisterciensis de *Bonâ-Viâ*, Ecclesiam & domos eidem Ordini necessarias ædificare intendant, quibus ad hoc cum in paupertate sufficientiam suam postvenerint, aliorum ... suffragia oportuna, universitatem vestram monemus & hortamur attentè in remissionem vestorum peccaminum, injungentesque tenus cis ad hoc grata subsidia, & pias eleëmosynas erogetis; ut & ipsæ per vestrum auxilium perficere valeant quod intendunt, & vos per hæc & alia bona, quæ, Domino inspirante feceritis, ad æternæ possitis felicitatis gaudia pervenire.

Nos enim de omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus Autoritate confisi, omnibus qui eis ad id manum porrexerint caritatis, vel qui ad honorem beatæ Dei Genitricis in quatuor solemnitatibus ejusdem gloriosæ Virginis, videlicet Nativitate, Purificatione, Annunciatione, Assumptione, ad earum Ecclesiam devotè confluxerint, XL. dies de adjuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus.

Nolumus autem has Litteras per varia loca nostræ Diœcesis deportari, sed in eodem Cœnobio jugiter reservari.

Datum anno Domini M. CC. XXXIV. mense Decembri.

In Ducatu Luxemburgensi, omnium Provinciarum Belgii vastissima, quatuor tantùm sunt Abbatiæ Religiosorum: S. Maximini juxta Treviros, Epternacensis, & Munsteriensis, Ordinis S. Benedicti; & Aureæ-Vallensis, Ordinis Cisterciensis. Quibus addi posset Prumiensis Ordinis S Benedicti: sed cujus Abbatialis dignitas unita est Archiepiscopatui Trevirensi.

Tres sunt Abbatiæ Monialium Cisterciensium: Bonæ-viæ Clari-Pontis & Differtangiæ; una Canonicarum Regularium Ordinis S. Augustini dicta *Hosein*; duæ quoque Ordinis S. Claræ, S. Spiritûs Luxemburgi, & Epternaci.

Addi possunt Prioratus varii: atque imprimis Hoffaliziç Vallis Scholarium, Marienthal, nobilium Monialium Ordinis Prædicatorum, Neder-Pruim Ordinis S. Benedicti: multique alii qui hodie non subsistunt.

Historiam Luxemburgensis Ducatûs ac Provinciç octo Tomis gallicè complexus est, tersèque & accuratè descripsit R. P. *Joannes Bertholet* Societ. Jesu anno 1741. & sequent. Accedunt ad Tomos singulos plura Documenta atque Probationes.

C A-

CAPUT LX.

GUIDO DE LAUDUNO *Cameracensis Episcopus consentit in admissionem Sororum de* Porta B. Mariæ, *Ordinis S. Victoris*, (*in foro granario sub Parochia de* Molenbeca, *olim juxta*, *nunc intra Bruxellam*) *anno* 1238, *sub certis Conditionibus à Capitulo B. Gudilæ acceptatis. Hodie est Monasterium de* Jericho, *Monialium Sti. Augustini.*

GUIDO Dei gratiâ Episcopus, Wilhelmus Archidiaconus in Brabantia, & M. Gerardus Scholasticus Cameracensis, præsentes Litteras visuris salutem in Domino.

Noverit universitas vestra, quod cum Controversia oriretur inter Decannum & Capitulum S. Gudulæ Bruxellensis & Presbyterum de Molenbeka ex una parte, & Sorores de Porta B. Mariæ juxta Bruxellam ex altera, super eo, quod dictus Decanus & Capitulum & Presbyter, Sorores non permittebant pacificè manere in suo Personatu infra fines Parochiæ de Molenbeka, cum hoc dicerent in ipsorum præjudicium redundare: & tandem partes dictæ, de Bonorum consilio, super his in Nos, Wilhelmum Archidiaconum & Gerardum Scholasticum compromisissent sub pœnâ centum librarum Bruxellensium, & se Ordinationi nostræ supposuissent: Nos habito bonorum Consilio diligenti, & tractatu cum Partibus, pensatâ æquitate, hinc inde Arbitrium seu Ordinationem nostram pronunciamus, in hunc modum: videlicet.

Quod Sorores prædictæ solvent singulis annis in Nativitate B. Joannis Baptistæ dicto Decano & Capitulo & Presbytero Parochiæ de Molenbeka, pro recompensatione Juris Parochialis, XX. solidos Bruxellenses: ita ut quam diu vixerit Joannes ad præsens Presbyter de Molenbeka, habebit XII. solidos pro sua portione, & dictum Capitulum VIII. solidos. Post decessum vero dicti Joannis, Capitulum medietatem percipiet, & Presbyter Parochiæ de Molenbeka medietatem aliam, in pecunia supradicta.

Ordinamus etiam, quod Sorores prædictæ non poterunt recipere ad sepulturam corpora defunctorum pertinentium ad Ecclesiam B. Gudulæ Bruxellensis, vel ad Parochias sibi subjectas, nisi prius Missam in propriis Ecclesiis habuerint, vel Presbytero de suis oblationibus fuerit satisfactum.

Ordinamus etiam, quod si quis in lecto ægritudinis habitum earum assumat, & in illa infirmitate decedat, quod Missam habeat in sua Parochiali Ecclesia, vel pro jure suo Presbytero satisfaciat.

Ordinamus etiam, quod si emptione vel eleemosynis, vel alio quocumque modo dictæ Sorores terram acquisierint, quæ prius fuerit Ecclesiæ D. Gudulæ decimalis, & terra illa per dictas Sorores ad actum alium redigatur, quod recompensatio fiat pro sua Decima, ad arbitrium Episcopi Cameracensis, vel Archidiaconi loci, Ecclesiæ B. Gudulæ supradictæ.

Si quid vero in Dicto nostro, vel Ordinatione, dubium fuerit vel obscurum, Interpretationem vel Declarationem Nobis reservamus faciendam: & Interpretatione vel Declaratione factâ, sicut & cætera supradicta, tenebuntur Partes prædictæ sub eadem pœna inviolabiliter observare.

Nos autem Guido Episcopus, qui Ordinationi hujusmodi interfuimus, & quantum potuimus secundum Deum, partes nostras ad Compositionem inter-posuimus reformandam, hujusmodi Ordinationem ratam habemus & approbamus Authoritate Episcopali, & ne aliquid ex inde revocetur in dubium, confirmamus.

Consenserunt etiam dictæ Sorores coram Nobis, quod si ipsæ in solutione dictæ pecuniæ, sicut prædictum est, ad terminum statutum deficerent, Nos ex tunc in locum & personas earum, prout Nobis justum videbitur, animadvertere possimus.

Datum anno Domini M. C. C. XXXV III. mense Octobri.

Transcriptum ex Libro cui tit. *Annales Ecclesiæ B. Gudilæ*, qui extat in Biblioth. Eminentiss. Domini Cardinalis Archiepiscopi nostri. Vide ulteriùs Historiam Archiepiscopatus Mechlin. Authore D. Van Gestel.

NB. Prædium Dudinsart, de quo Miræus Tomo I. Diplom. pag. 383. fuit olim datum Monialibus de Clusa, vulgo *Ter-Cluysen*, quæ habitarunt in Silva Soniæ, haud procul à Prioratu Septem-Fontium; & sunt illę ipsæ quæ dein migrarunt in Jericho.

Vide Notam ibidem pag. 383 appositam.

CAPUT LXI.

Concordatum inter WALTHERUM DE MARVIS *Tornacensen Episcopum*, & *Abbatiam S. Petri*, *Monachorum Benedictinorum Gandavi*, *pro Jure Patronatûs Ecclesiarum* S. Ægidii & Sti. Pauli, Kemsicke, & Vracene, *in Wasia*, & Swalmæ *Omnium SS. in Comitatu Alostensi*, *anno* 1239.

Ex Actis litis inter Episcop. Gand. & Abbatem, in Senatu Mechlin.

ALTHERUS Dei gratiâ Tornacensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino.

Noverit universitas vestra, quod cum controversia haberetur inter Nos, & dilectos nostros Reverendum Abbatem & Conventum S Petri Gandensis, super Jure Patronatûs Ecclesiæ S. Ægidii (1) & ejus pertinentiis, & super Ecclesiis S. Pauli (2) & omnium Sanctorum (3) ad Patronatum nostrum pertinentibus; super quibus per Nos ipsis injuriatum esse dicebant; tandem pro bono pacis in bonos Viros, Henricum Decanum Wasiæ, Eustachium de Belsele, & Ar. de Vracene Presbyteros compromissum fuit à Nobis & ab ipso Abbate, pro se & pro Ecclesia sua, in hunc modum.

Modus antiquus definiendi lites.

Quod quidquid limitando, commutando, vel compensando inter Nos, ordinarent, (prout in Litteris Compromissi super hoc confectis continetur) ratum & firmum Nos, & prædicti Abbas & Conventus haberemus.

Quorum duo, scilicet H. Decanus & E. Presbyter, tertio vocato nec procedere volente cum eis, Dictum suum & Ordinationem protulerunt in hunc modum.

Quod Jus Patronatûs in Ecclesiis sancti Pauli & Omnium Sanctorum, & omnia ad Patronatum pertinentia, penes Nos pacificè & quietè remaneant. Et hoc idem de Ecclesia Sancti Ægidii ordinarunt.

Sed postmodum ipsis Abbate & Conventu prædictam Ordinationem reclamantibus, ita cum ipsis convênimus, quod Jus Patronatûs, & Decimæ ad Jus Patronatûs pertinentes in Ecclesia sancti Ægidii, videlicet tertia gerba, à Nobis & ipsis communiter haberetur: salvâ portione competenti Presbytero deservienti ibidem. Et ita quod prædictam Ecclesiam Sti. Ægidii, cum vacaverit, vicissim Nos, & ipsi Abbas & Conventus conferremus: sed ipsi primâ vice.

Parochia S. Ægid. in Wasia.

Cætera autem omnia in Ordinatione prædictorum Virorum contenta, in suo robore remanebunt: hoc excepto, quod Ecclesia de Kemseca (4) Competentiam habeat quindecim librarum ad minus: quæ Competentia, si in aliquo secundum Ordinationem prædictorum Virorum defecerit, Nos ipsam supplere tenemur. Et de 20 solidis Presbytero de Vracene (5) pro recompensatione reddendis à Patrono Ecclesiæ de Kemseka, eidem Presbytero de Vracene tenebimur providere; & quoad alia omnia Ordinationem prædictorum Virorum ratam habemus & firmam.

Kemsicke.

Vracene

In cujus rei testimonium & etiam firmitatem, præsentes Litteras Sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo nono, mense Julio, feriâ quintâ ante Divisionem Apostolorum.

(1) STI. ÆGIDII, ingens Parochia Wasiæ, Diœcesis Gandensis, Districtûs Hulstensis, in quâ (in vim hujus Diplomatis) Jus Patronatûs habent alternatim, Episcopus Gandavensis, olim Tornacensis, Jure Ordinarii; & Abbas Sti. Petri. Prodiit autem hic Pastoratus à vetere *Capella de Coesvoorde*, quæ modo non amplius subsistit; cujus Patronatus jam pridem datus fuerat Monasterio S. Petri. Vide Bullam Eugenii III. Papæ de anno 1145. inter hæc Diplomata Tomo III. pag. 41.

(2) S. PAULI, insignis Parochia Wasiæ, Diœcesis Gandensis, Districtûs Wasiæ; cujus Jus Patronatus olim penes Episcopum Tornacensem, modo est penes Gandavensem, uti Ordinarium.

(3) OMNIUM SANCTORUM, vulgo *Alderheylighe Swalmen*; Parochia Comitatûs Alostani, Diœcesis Mechliniensis, Decanatûs Rothnacensis. Jus Patronatûs olim erat penes Tornacensem Episcopum, modo est penes Archiepiscopum Mechliniensem, Jure Ordinarii.

(4) KEMSICKE &

(5) VRACENE, Parochiæ Diœcesis Gandavensis in Wasia; ambæ sub Patronatu Abbatis S. Petri Gandavi.

CAPUT LXII.

THEODORICUS *Trevirorum Archiepiscopus*, *Ecclesiam* S. Wulfilaïci (*vulgo* S. Walfroy) *in urbe Luxemburgensi anno* 1240 *possidendam concedit Abbatiæ* Aureæ-Valleñi, *Monachorum Cisterciensium.*

IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, amen. Ego THEODORICUS Dei gratiâ Trevirorum Archiepiscopus, dilectis filiis Fratribus (1) *Aureæ Vallis*, præsentibus & futuris, salutem in perpetuum.

Æquitatis regulâ favorabiliter innuente compellit pietas, cohortatur honestas, ut hii quos Deus dignatur Pontificali dignitate vigere, profectui subditorum, & maximè Religioni deditorum, solerter teneantur invigilare, & preces eorumdem pias digno satis affectui mancipare.

Nos ergo volentes erga Vos, utpote filios carissimos, pium & verum ostendere Patris affectum, petitioni vestræ, quam justam attendimus & exauditione dignam, efficacem præbemus assensum.

Unde est, quod approbantes confirmamus Vobis & Successoribus vestris in perpetuum, Patronatum Ecclesiæ *S. Walfragii* (2), cum suis Appendiciis, Capellis de *Firmitate*, de *la Moillei*, & de *Moirey*; donum scilicet fundi quod contulit vobis Dominus *Joannes Miles de la Fontaine*, qui cognominatur *Tausignos*, laude & assensu *Hadwigis* uxoris suæ, & liberorum suorum, & Hugonis fratris ejusdem Johannis.

Quoniam vero, qui Deum diligit, diligit & servos ipsius; ideoque ut servientes Deo in vestro Monasterio, in augmentum meriti nostri, sollicitudine nostrâ melius de cætero sustententur, & cultus ibidem divinorum, remotâ panis inopiâ, celebrior habeatur;

Nos intentione paternâ, paci vestræ & utilitati providere cupientes, ipsam prædictam Ecclesiam *S. Wulfflagii*, cum suis prædictis Capellis appendiciis, Vobis & vestris Successoribus perpetuò tenendam donamus, & Sigilli nostri impressione confirmamus.

Ita tamen, quod in eadem Ecclesia Vicarius instituatur, ad Præsentationem Abbatis Aureæ Vallis, qui Curam habeat animarum.

De reparanda Ecclesia, de solvendo censu ejusdem Ecclesiæ, de providendis hiis, quæ ad divinum spectant obsequium, id agent Fratres Aureæ Vallis, quod ex consuetudine tenetur fieri in Ecclesiis Decaniæ de *Givegney*.

Vicarius igitur habebit tertiam partem tertiæ partis Decimę, quæ competit supradictis Fratribus in eadem Ecclesia; tertiam partem nihilominus habebit, in omnibus Oblationibus festivis & cotidianis.

Si autem ex nutu Dei acciderit, Vicarium supra-dictum Ecclesiæ viam carnis universæ ingredi, eliget Abbas *Aureæ-Vallis* personam, & præsentabit eam Archidiacono. Archidiaconus vero, omni occasione post-positâ, absque contradictione investiet eam dono Vicariæ, sub stipendio supra-dicto, eique Curam injunget animarum. Producta igitur persona fidelitatem faciet Abbati prædicto, de servando suo Jure.

Ut ergo prædictam Eleëmosynam, legitimè datam & susceptam, deinceps cum sua integritate possideatis, Authoritate Metropolitanâ prohibemus, ne quis Vos imposterum super ea molestare præsumat. Si quis autem, post hanc prohibitionem nostram, Vos inquietare præsumpserit, iram Dei omnipotentis, & BB. Apostolorum Petri & Pauli, si congruâ satisfactione non emendaverit, se noverit incursurum.

Actum anno Verbi Incarnati M. CC. LX. mense Novembri.

(1) AUREA-VALLIS. De hac Abbatia prolixius agitur Tomo II. horum Diplomatum pag. 1159. in Notis.

(2) WALFRAGIUS, aliàs WULFILAÏCUS, gallicè dictus WALFROY, gente Longobardus, ad S. Martini Turonensis Episcopi venerationem è patria egressus, tum S. Aredii Lemovicensis Abbatis institutis excultus & Diaconatûs Ordine insignitus, demum in Trevirensi territorio sedem fixit Ubi montis cacumen elegit, in quo sancto suo tutelari Martino Basilicam & Monasterium ædificavit, erectâ sibi columnâ, ad sequenda per id tempus celeberrimi Stylitę Simeonis Antiocheni vestigia.

Distabat prædictum Monasterium à castro Ivodio leucis fermè tribus; dum autem illac transiret Gregorius Turonensis Episcopus, cum Felice Guntramni Regis Legato pergens ad Childebertum Regem Austrasiæ, Confluentiæ commorantem, in itinere divertit ad Wulfilaïcum Diaconum, jam per 20. & ultra annos inibi habitantem; & ab eo benignissime receptus est. (Annus tunc erat 585. à Christo nato.)

Wulfilaïcus totam vitæ seriem tunc enarravit Gregorio, quam ipse descripsit in Historia Francorum libro 8. cap 15. Unde Viri hujus summam austeritatem Sanctitatemque admirari possumus. Siquidem in columna sua res divinas ad-

miratus, ita subinde rigore glaciali urebatur, ut ungues pedum ejus vis frigoris excuteret, & in barbis ejus aqua gelu connexa candelarum more penderet.

In castro Ivodio fanum Dianę evertit, ac tandem inter fratres Monachos obiit circa annum 595. Postmodum everso hoc Monasterio, visum fuit Egberto Trevirorum Episcopo, ossa sancti Viri è monte vicino transferre Ivodium: ubi præcipuam omnibus admirationem auxit, quod madescente circum solo, largissimus imber effusus, à sanctis tamen Reliquiis, quamvis in aperto, sic abstinuit, ut ne gutta quidem in D vi feretrum decideret.

Hodie nullæ supersunt Ivodii Reliquiæ S. Wulfilaïci: restat tamen Cultus, uti & Luxemburgi, ubi est Parochialis Ecclesia, dicta communiter S. Walfridi. Mirum quoque, nullam hujus Sancti factam fuisse mentionem à Molano neque à Miræo, cujus Notitiam ex Historia Gregorii Turonensis dederunt Hagiographi S. J. Tomo II. Julii, pag. 478.

CAPUT LXIII.

Petrus *Morinensis Episcopus, Abbatiæ* Sti. Augustini, *Religiosorum Præmonstratensium juxta Teruanam Morinorum urbem, ab Episcopis Prædecessoribus fundatæ, concedit novales Decimas in Parochia de* Moerbeecke *anno* 1241.

Ex Archivis Abbatiæ descriptum misit Dominus Godefroid Insul.

Petrus, Dei gratiâ Morinorum Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino.

Cum nos Ecclesiam Sti. Augustini Morinensis, quæ à nostris Antecessoribus fundata dignoscitur, diligere prærogativâ charitate debeamus, dignum est & omni consonum rationi, ut in suis petitionibus maximè justis & licitis, assensum nostrum & consensum sibi inveniat favorabilem & benignum.

Moerbecke. Hinc est, quod cum præfata Ecclesia infra fines Parochiæ de *Morbeka* majores decimas, ex dono piæ memoriæ *Lamberti* quondam Episcopi Morinensis prædecessoris nostri, percipiat & perceperit ab antiquo, & quædam Novalia facta sint in Parochia supradicta, prædicta Ecclesia Nobis humiliter supplicavit, ut Decimas Novalium in prædicta Parochia factorum & etiam faciendorum, eidem quantum in Nobis est, concedere dignaremur.

Nos vero ipsius Ecclesiæ admittentes justum desiderium ad petita, ut prædictas Decimas de Novalibus factis & faciendis infra fines prædictæ Parochiæ percipere & habere debeat, Autoritate Diœcesana in quantum possumus & in nobis est, duximus liberaliter indulgendum, easdem dictæ Ecclesiæ concedentes.

Ut autem prædicta omnia robur habeant & obtineant perpetuæ firmitatis, præsens Scriptum Sigilli nostri Authoritate dignum duximus confirmandum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo, quadragesimo primo, mense Aprili. 1241.

CAPUT LXIV.

Scholasticus Ecclesiæ Collegiatæ Sti. Bartholomæi Leodii (Patronus Ecclesiæ de Hervelé *juxta Lovanium) cedit anno* 1242. *partem Decimarum ibidem Joanni Militi de Heverlé, probante* Roberto *Leodiensi Episcopo. Cujus Successor* Joannes de Bavaria *confirmat anno* 1398. *alteram earumdem Decimarum cessionem, in favorem Abbatiæ Parcensis, Ordinis Præmonstratensis.*

Ex Actis litis, in Archivis Archiepiscopatûs communicavit anno 1740. A D. Canon. Holvoet.

Robertus Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino.

Noveritis, quod cum discordia verteretur coram Nobis Auctoritate ordinariâ, inter dilectum ac fidelem nostrum Magistrum Andream Scholasticum St. Bartholomæi in Leodio ex una parte, & Johannem de Havrech * Militem, ex altera, super Decima de Havrech nostræ Diœcesis, tam majori quam minuta, dicente dicto Milite, quod eadem Decima jure hæreditario spectabat ad eundem, mediante annua pensione

* Flandricè *Heverlé.*

sione, quam propter hoc Scholastico prædictæ Ecclesiæ S. Bartholomæi reddere tenebatur: præfato Scholastico in contrarium renitente;

Tandem interveniente bono pacis, bonorum virorum consilio, & partium consensu, Nos de speciali mandato & expresso præfati Magistri Andreæ ejusdem Ecclesiæ Scholastici, dictam Decimam præfato Johanni Militi & ejus hęredibus tenendam concessimus, sub annua pensione quatuordecim Marcarum Leodiensium Scholastico prædictæ Ecclesiæ, qui pro tempore fuerit, singulis annis mediatè in Natali Domini, & mediatè in Passcha reddendarum.

Hoc adjecto, quod si dictus Miles, seu heredes aut Successores ipsius, priùs requisiti, in solutione prædictæ pecuniæ per tres septimanas defecerint, ipsi pro qualibet die qua ultra illas tres septimanas defecerint, præfato Scholastico quinque solidos albos pro pœna solvere tenebuntur. Et nichilominus per excommunicationis aut interdicti sententias compelli poterunt ad prædicta.

Et hæc omnia dictus Miles in nostra præsentia solempni firmavit juramento; nichilominus heredes & Successores suos obligans ad hæc omnia juranda Scholasticis Ecclesiæ supradictę, prout sibi invicem successerint, si fuerint super hoc requisiti.

In cujus rei testimonium præsentes Litteras Sigilli nostri munimine duximus roborandas.

Datùm anno Domini millesimo ducentesimo XLII. feriâ quartâ post *Invocavit* me: mense Martio.

Diploma alterum, pro Abbatiâ Parcensi, *Ordinis Præmonstratensis juxta Lovanium.*

JOANNES DE BAVARIA, Dei gratiâ Electus Leodiensis & Comes Lossensis; notum facimus tenore præsentium universis, quod anno à Nativitate Domini millesimo
1398. tricentesimo nonagesimo octavo, mensis Novembris die VII. comparuit coram Nobis & nostris Hominibus Feudalibus nostri Episcopatûs Leodiensis subscriptis in Curia nostra de Curinghen fidelis noster dilectus Dominus HENRICUS, Dominus temporalis Dominii de HEVERLE', Miles. Qui ibidem purè (ut dicebat) propter Deum & pro salute animæ suæ ejusque uxoris legitimæ, suorumque parentum & progenitorum, resignavit & reportavit in manibus nostris, werpivitque & effestucavit quatuor Decimas Villæ de Heverlé, cum earum appendiciis universis, à Nobis & Ecclesia nostra Leodiensi in Feodum moventes.

Et hoc fecit nomine & ad opus Venerabilium & Religiosorum Virorum Dominorum Abbatis & Conventus Monasterii Parcensis, Ordinis Præmonstratensis nostræ Diocesis, nobis in Christo dilectorum.

Quibus sic actis, Venerabilis Pater, Dominus Joannes Abbas Monasterii prædicti, pro se & suo Conventu memoratis, Arnoldum dictum Van Velde Nobis deliberavit pro Homine & Vasallo, ad relevandum pro ipsis Abbate & Conventu Feodum hujusmodi: Nobisque exinde præstandum fidelitatis homagium, juxta consuetudinem Curiæ nostræ.

Et Nos prædictis resignationi, reportationi, werpitioni & effestucationi cæterisque præscriptis nostrum consensum adhibendo pariter & assensum, easdem Auctoritate nostra Ordinaria seu Diœcesana laudavimus, confirmavimus & approbavimus. Ac tenore præsentium, quantum in nobis est, laudamus, confirmamus & approbamus; salvoque Nobis in præmissis, & cuilibet jure suo, reddidimus præfato Arnoldo Feodum memoratum, ipseque illud in nomine & ad opus dictorum Abbatis & Conventûs à Nobis relevavit, & exinde præstitit fidelitatis homagium, juxta ritum & consuetudinem Curiæ nostræ debitis & consuetis.

Quæ omnia memoriæ nostrorum hujusmodi Feodalium nostri Episcopatûs subscriptis fecimus commendari: præsentibus ibidem fidelibus nostris, dilectis Dominis de Lintris, Engelberto Domino de Lovervaulx, Arnoldo de Steinvoert, Jacobo Chabot Domino de Semeries, Militibus: Godenuldo de Eldris, Huberto de Malsen, Johanne Eustacii de Zomewer Receptore pro tempore nostri Comitatus Lossensis, & pluribus aliis.

Datum sub nostro Sigillo præsentibus appenso, anno & die, quibus supra.

Joannes XXIII. Papa, præfatas Litteras Donationis confirmavit per Bullam datam anno 1411.

CAPUT LXV.

ROBERTUS *Leodiensis Episcopus Statuta praescribit anno* 1242 *Fratribus & Sororibus Domus Leprosorum, sub Regula S. Augustini, in* Monte-Cornelio, *juxta Leodium; quem locum incolunt hodie PP. Carthusiani Leodienses.*

OBERTUS Dei gratiâ, Leodiensis Episcopus, dilectis filiis, universis Fratribus & Sororibus Domûs Leprosorum de Cornillon, juxta Leodium, in perpetuum.

Ex injuncto Nobis Pastoralis curae officio, saluti & paci nostrae providere, & humilitati vestrae, pietatis intuitu cogimur inclinari. Ea-propter dilecti in Christo filii, volentes vos omnes & singulos, tam viros quam mulieres, tam sanos quam infirmos, in Domo Dei honestè & pacificè conversari; Statuimus, quatenus disciplinam Capituli, instituta silentii & laboris, coeterasque bonas & approbatas consuetudines & institutiones Domûs vestrae, diligenter & fideliter observetis: nec Praelatus audeat in illis aliquid immutare, vel cum aliquo dispensare, nisi quando viderit expedire.

Praecipimus autem, ut illi qui apud vos renunciant soeculo, Professionem suam solemnisent vivâ voce, in hunc modum.

Formula Professionis.

Ego N. facio professionem, & promitto stabilitatem in hac Domo N. Voveo etiam, & promitto Deo, & B. Marię. & N. hujus Domûs Patri, abdictam proprietatem, & custodiam castitatis perpetuam, & obedientiam, secundum Regulam Divi Augustini, ad discretionem tuam, tuorumque Successorum, & quod ero obediens tibi, tuisque Successoribus usque ad mortem.

Praelatus autem sit providus & discretus, ut eandem Regulam vos pro modulo vestro firmiter faciat observare. Prohibemus autem districtè in virtute obedientię, ne quis vestrûm proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, in continenti resignet. Si quis verò proprium deprehensus fuerit habere, monitione praemissâ, de Domo expellatur, nec recipiatur ulteriùs, nisi dignè secundum Regularem Disciplinam poeniteat. Quod si proprietas apud quempiam inventa fuerit post mortem, ipsa cum eo, in signum perditionis suae, extra atrium subterretur. Quicumque verò tam in his, quàm aliis quibuslibet observantiis vel casibus negligentes vel reprehensibiles inventi fuerint, Praelatus eos charitativè corripiat, & eorum excessus corrigat & emendet, poenam debitam transgressoribus juxta modum culpae & personae delinquentis infligendo.

De quolibet autem Conventu, duae personae discretae, & zelum Religionis habentes assumantur, quae sollicitè investigent ea, quae correctione & reformatione digna fuerint, & ea fideliter perferant ad Praelatum, qui manifestos excessus in manifesto, & occultos in occulto studeat emendare, cum dilectione hominum, & odio vitiorum, causas & origines malorum radicitus extirpando

Cui Praelato, tam Clerici quàm Laici, tam sani quàm infirmi, tam viri quam mulieres obedientiam pariter & reverentiam studeant exhibere. Cum autem à vobis eligendus fuerit Prçlatus, statuimus, ut antequam ad electionem procedatur, evocentur viri prudentes & Deum timentes, qui vos de modo eligendi instruant, & ad eligendum idoneum Pastorem diligenter commoneant; in cujus electione, nullum jus unquam sibi vendicare praesumant. Districtiùs autem prohibemus, ne per Laïcos soeculares cum Fratribus & Sororibus praedicta electio prçsumatur. Quae si fortè praesumpta fuerit, ipsam esse irritam noveritis & inanem &c.

Desunt reliqua.

Excerptum hoc Fragmentum ex libello *Caroli de Visch* Ordinis Cisterciensis, cui titulus: Tractatus Historicus de Institutione SS. Sacramenti & de Religiosa Professione S. Virginis Julianę, impresso Brugis anno 1663. Cujus quidem libelli argumentum erat, demonstrare, eandem *Julianam* fuisse Instituti Cisterciensis, contra Prçmonstratenses, qui eam Ordini suo vindicant. Et adhuc sub judice ista lis est. Vide Acta SS. per PP. Societ. Jesu Tomo I. pag. 437. ad diem v. Aprilis, quo colitur.

De *Cornelio Monte*, & *B. Julianâ*, vide Notas Tomo III. horum Diplomatum Belgicorum pag. 148.

CAPUT LXVI.

ROBERTUS DE THOROTA *Leodiensis Episcopus*, *benefacit Abbatiæ* Flonensi *Canonicorum Regularium Ordinis Sti. Augustini juxta Huum*, *anno* 1244. *Idem facit* JOANNES ANGIANUS *Episcopus Leodiensis*, *anno* 1275.

Ex Archivis Abbatiæ.

OBERTUS Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis, æternam in Domino salutem.

Universitati vestræ notum esse volumus, quod Henricus Miles de Hermale, consentiente Wilhelmo de Astenoit sororio suo, totam Decimam, tam grossam quam minutam pertinentem ad ipsos, & quam à Nobis tenent in Feodum, jacentem super littus Mosæ ex utraque parte, inter Villam de Engis usque ad montem de Umbray, Viris Religiosis Abbati & Conventui Flonensi, pro quinquaginta Marcis Leodiensis monetæ legalis & solubilis obligavit, & eam in manus nostras, tam ipse Miles, quam ejus Sororius prędictus, ad usus prædictorum Abbatis & Conventus reportarunt. Et eisdem in eleëmosynam contulit Miles sæpe-dictus fructus dictæ Decimæ, usque ad plenariam solutionem & satisfactionem pecuniæ supradictæ.

Nos vero eandem Decimam modo supradicto in manus nostras reportatam, sæpedictis Abbati & Conventui reddidimus, & nostrum præbuimus assensum obligationi memoratæ.

In cujus rei testimonium, ad petitionem prædicti Militis & Sororii sui prænominati, Abbati & Conventui Flonensi Litteras nostras præsentes, Sigillo nostro sigillatas, contulimus; sub testimonio Balduini Villici cognomento Buleth, Hubini Mauricii Cambitoris & le Hurletech, Jacobi de Leuze & Loiebeuf.

1244. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto, mense Aprili.

II. *Diploma* JOANNIS *Episcopi.*

JOHANNES Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam.

Hermalia, municipium.

Noverit universitas vestra, quod cum in tota Decima tam grossa quam minuta de Hermalle, ad Henricum de Hermalle & Wilhelmum de Astenoit ejus Sororium, Milites spectante, olim ab ipsis Militibus pro centum Marchis Leodiensibus, Viris Religiosis Abbati & Conventui Flonensis Monasterii obligatâ, (sicut in Litteris Venerabilis Patris Henrici Dei gratiâ quondam Leodiensis Episcopi Prædecessoris nostri super hoc confectis vidimus contineri) Henricus dicti W. de Astenoit Militis filius, & ejus fratres, partem sibi dictæ Decimæ reclamarent, & super illa inquietarent eosdem Abbatem & Conventum, tandem ipsi Abbas & Conventus partem ejusdem Decimæ à dictis Henrico de Astenoit & ejus fratribus, quomodocumque & ex quacumque causa contingebat eos, vel contingere poterat quoquo modo, acquisiverunt legitimè pro LXXVIII. Marchis Leodiensibus, sibi ab eisdem Abbate & Conventu in parata & numerata pecunia persolutis, & L. Marchis ejusdem monetæ ex dictis centum Marchis, pro quibus ipsa Decima obligata fuerat (ut præmittitur) eisdem Henrico de Astenoit & ejus fratribus dicti W. Militis liberis, à dictis Abbate & Conventu quitatis.

Et quia non constabat Nobis ad plenum, à quo dicta Decima (quæ Feodalis est) descendebat, utrum videlicet à Nobis, an à dicto Henrico de Hermalle Milite, Nos super hoc certificari volentes, ad eundem Henricum Dominum de Hermalle Militem misimus duos de nostris Hominibus Feodalibus, videlicet Arnuldum de Jehain, & Arnuldum de Oudumont Milites; qui ex parte nostra monerent eundem Henricum Dominum de Hermalle Militem, ut ipse, qui est Homo noster Feodalis, sub fidelitate quâ nobis tenetur, diceret, à quo dicta Decima tenetur in Feodum, utrum à Nobis, vel ab ipso.

Qui quidem Henricus Miles, per dictos Homines nostros sic monitus, dixit sub eadem fidelitate qua nobis tenetur, quod à Nobis dicta Decima tenetur & teneri debet in Feodum. Quâ responsione per dictos Homines nostros nobis in aliorum Hominum nostrorum præsentiâ reportatâ, Nos partem prædictæ Decimæ sic ab eisdem Religiosis à præfatis Henrico de Astenoit & ejus fratribus acquisitam, & eandem partem Decimæ tam à Sibilla matre fratrum ipsorum, quæ in illa usufructuariam se dicebat, quam à dictis fratribus in manus nostras reportatam & quitatam, coram Nobis ad opus dictorum Religiosorum, pro parte ad ipsos in dicta Decima pertinente,

præfatis Abbati & Conventui reddidimus in præsentia Hominum nostrorum in Feodum, ab eisdem Abbate & Conventu eorumque successoribus pleno jure in perpetuum possidendam & tenendam.

Super quâ parte dicti Abbas & Conventus Arnuldum de Oudumont Militem supra dictum, sub testimonio nostrorum Hominum pro se Nobis dederunt Hominem; qui nobis de Juribus & servitiis feodalibus ipsorum Religiosorum nomine respondebit.

In quorum testimonium, dedimus præsentes Litteras præfatis Religiosis, Sigilli nostri munimine roboratas.

Ubi autem reddidimus dictam partem Decimæ Religiosis sæpe-dictis in Feodum, interfuerunt,

Jacobus dictus de Claro-monte,
Wilhelmus de Hemericourt,
Balduinus de Suoron,
& Arnoldus de Odumont, Milites, nostri Homines Feodales, aliique quam-plures.

Actum & datum Leodii, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo quinto, mense Julio. 1275.

CAPUT LXVII.

Conrardus de Hochstaden, *Archiepiscopus Coloniensis, exhortatur ad eleëmosynarum largitionem, pro constructione Ecclesiæ de* Sinnigh, *Nobilium Monialium Ordinis S. Augustini, in Ducatu Limburgensi, anno* 1254.

Ex Archivis Monaster. Sinnich.

Onradus Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Italiæ Archi-Cancellarius, universis Christi fidelibus per Provinciam Coloniensem constitutis, salutem in Domino sempiternam.

Quoniam (ut ait Apostolus) omnes stabimus ante Tribunal Christi, accepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit sive malum; oportet nos diem messionis extremæ misericordię operibus prævenire, ac & eorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis; firmam spem, fiduciamque tenentes, quoniam qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam.

Cum igitur dilecti in Christo Prior, Magistra & Conventus Monialium Monasterii in *Sinnecke* Ordinis Sancti Augustini, Leodiensis Diœcesis, circa suæ structuram Ecclesiæ, quæ novella existit Plantatio, laborent opere sumptuoso, nec ad hujus consummationem operis propriæ eis suppetant facultates, vestram in Domino charitatem attentè rogandam duximus & hortandam, in remissionem peccaminum vobis injungentes, quatenus recipientes benignè ipsius Ecclesiæ nervos, cum ad vos venerint eleëmosynas petituri, pia eis charitatis subsidia de collatis vobis à Deo bonis & facultatibus impendatis, & per hæc & alia bona quæ Domino inspirante feceritis ad æternæ valeatis fœlicitatis gaudia pervenire.

Nos enim de omnipotentis Dei misericordia confidentes, omnibus qui ad structuram dictæ Ecclesiæ manus porrexerint caritatis, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis, & unam carenam misericorditer relaxamus præsentibus. Quarum usum in Civitate & Diœcesi Coloniensi prope nostræ fabricam Ecclesiæ inhibemus: nisi consensus ipsius obtineatur Ecclesiæ; præsentibus quoad usque ipsius Monasterii structura duraverit, in suo robore duraturis.

Datum Coloniæ anno Domini M. C. C. quinquagesimo quarto, mense Junio. 1254.

CAPUT LXVIII.

Litteræ exhortatoriæ Abbatis Rodensis *Ordinis S. Augustini datæ anno* 1254 *pro Ecclesia & Monasterio Monialium de* Sinnigh *ejusdem Ordinis, in Ducatu Limburgensi; in quibus fit mentio Diplomatis præcedentis.*

Iris venerabilibus & in Christo dilectis, Præpositis, Decanis, nec non Ecclesiæ Pastoribus, vel Ecclesiasticis, Nos permissione divinâ Abbas totusque Conventus in *Rode* devotum cum intimis orationibus obsequium.

Fidelitati veræ lamentabiliter conquerimur, quod Ecclesia Sororum nostrarum infra annos XVIII. bis combusta, gravibus expensis reædificata, tamen tertiâ vice, miserabili eventu, incendio periit cum maximo damno & dispendio ipsarum Sororum nostrarum.

Et

Et quia in loco novo valde competenti novum Claustrum eis ædificare proponimus, si ad ædificationem propriæ non suppetant facultates, rogamus & supplicamus universitati vestræ quatenus eis compati velitis: quia valde utile est ut temporalia detis quatenus æterna recipiatis. Distinctè enim exponimus vobis, quanta beneficia rependantur omnibus benefactoribus, videlicet in novis claustris nobis subditis, & in aliis locis ubicumque Fratres nostri commorantur, tam pro vivis quam defunctis communionem in perpetuum Missarum & in mille Psalteriis & reliquis bonis quæ fiunt, in vigiliis, in castigationibus, in matutinis, in jejuniis & in omnibus horis tam nocturnis quam diurnis.

Noverit etiam discretio vestra, quod Venerabilis Dominus Conrardus Sanctæ Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopus, afflictioni & gravamini nostro compatiens, permotus affectu tam in suam Diœcesim quam vi Suffraganeæ suæ, preces nostras admisit, omnibus benefactoribus nostris quadraginta dies de injuncta pœnitentia relaxando. Si qui autem volunt plenam Fraternitatem recipere, ut fiat eis in obitu sicut Fratribus nostris, accedant & scribantur nomina eorum & studeant promereri ad Dominum Deum.

In Ecclesia enim nova construenda Altare fiet ad honorem beatæ Catharinæ Virginis, in quo omnino secundâ feriâ Missa celebrabitur pro benefactoribus nostris defunctis, & infra hebdomadam Missa pro omnibus viventibus benefactoribus nostris.

Datum Rodæ anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, Vigiliâ Sti. Martini Episcopi & Confessoris.

CAPUT LXIX.

CONRADUS DE HOCHSTEDEN *Archiepiscopus Coloniensis donat Abbatiæ* Rodensi, *Canonicorum Regularium in Ducatu Limburgensi, Decimas Novalium Parochiæ de* Lommershem, *in compensationem damnorum &c. anno* 1248.

Ex eodem MS. ut supra. Domini Consiliar. Wynants.

CONRARDUS Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesię Archiepiscopus, Sacri Imperii per Italiam Archicancellarius, dilectis in Christo Abbati & Conventui Rodensis Ecclesiæ, Ordinis S. Augustini, Leodiensis Diœcesis, salutem æternam in Domino.

Cum Decimas Novalium apud Lommershem vel aliàs in nostra Diœcesi habeatis, in quibus nobis Jus vendicare possemus: cumque etiam sint quidam Milites, utpote *Christianus de Oetenheim*, seu alii, qui licet de agris cultis Decimam vobis solvant, de Novalibus quæ ipsi excoluisse dicuntur, Decimas solvere contradicunt, de quibus nos intromittere seu de facto seu de jure possemus;

Nos obtentu devotionis, quam ad nos & ad nostram habetis Ecclesiam, speciali vos favore & gratiâ prosequentes, volentes etiam per Nos aliquam vobis fieri dampnorum recompensationem, quæ occasione guerrarum Ecclesiæ Coloniensis nostris dignoscimini sustinuisse temporibus, Vobis quidquid juris de utrisque Decimis prænotatis competere Nobis posset, duximus absolutè & simpliciter remittendum: volentes, ut sine omni contradictione prædictas in perpetuum Decimas obtineatis pacificè & quietè.

In hujus ergo Concessionis nostræ testimonium Litteram hanc conscribi, & nostro sigillo fecimus communiri.

Datum & actum in castris coram Aquis &c. anno M. CC. XLVIII. 1248.

CAPUT LXX.

NICOLAUS DE FONTANIS *Cameracensis Episcopus* LEGEM GODEFRIDI *patrui ac prædecessoris sui de Jurisdictione in Cives Cameracenses, confirmat anno* 1249.

NICHOLAUS Dei gratiâ Cameracensis Episcopus. Discretis ac dilectis in Christo Scabinis & Universitati Cameracensi, & cuilibet de universitate prædicta, salutem in perpetuum.

Grata servicia Nobis, Ecclesiæ nostræ & nostris Prædecessoribus, & maximè in initio nostri regiminis utilia, necessaria & honesta, à Vobis & vestris Antecessoribus piè ac providè exhibita & impensa, & Fidelitas Nobis pręstita animo gratulanti, Nos reddunt vobis ad antidona obligatos, & favorabiliter exigunt & requirunt, ut ve-

ſtras juſtas petitiones debeamus affectu proſequente complere.

Habitâ igitur deliberatione providâ & tractatu, veſtris ſupplicationibus grato concurrentes aſſenſu, Leges Vobis & veſtris Succeſſoribus, & quicquid in eiſdem Legibus & in Litteris inde confectis plenius continetur, à felicis recordationis Godefrido Avunculo noſtro quondam Cameracenſi Epiſcopo traditas & conceſſas, ac Sigillis ejuſdem Epiſcopi Cameracenſis, Capituli & Civium Cameracenſium ſigillatas, ex certa ſcientia concedimus & confirmamus, & præſentis Scripti patrocinio communimus.

Vide ſupra pag 391.

Solemniter & irrevocabiliter ſtatuentes, & cum cauſæ cognitione Auctoritate Nobis traditâ decernentes, ne à ſubjectione & Juriſdictione Spirituali & Temporali vel earum altera, quam Nos & Prædeceſſores noſtri in Vobis & veſtris immediatè habuerunt, habuimus & habemus, poſſitis in Cauſis Civilibus vel Criminalibus quæ contra vos moventur & pro tempore movebuntur, ordinariis, & extraordinariis, utilibus & directis, nec non ſuper maleficiis, injuriis, violentiis vel rapinis quibuſcumque querelis abſque veſtra requiſitione pariter & conſenſu, per Conceſſionem aliquam, Privilegium, Donationem vel quemcumque contractum modo aliquo, quod inveniri vel excogitari valeat, in futurum in caſu aliquo vel aliquibus perpetuò ſeparari, quin Nobis & noſtris Succeſſoribus, Officiali noſtro, & etiam Præpoſito & Scabinis noſtris ſecundum Leges Civitatis Cameracenſis remaneatis in omnibus immediatè ſubjecti.

Ita quod non poſſimus in alium nec in alios contra Vos vel Succeſſores veſtros in quæſtionibus aliquibus vel querelis, quæ per officium judicis & alio quocumque modo contra Vos & Succeſſores veſtros vel veſtrûm aliquem ſeu aliquos moventur & movebuntur, Juriſdictionem ſeu cohertionem aliquam concedere, nec à Nobis nec noſtris Succeſſoribus in aliquo caſu vel aliquibus ſpecialiter vel generaliter aliquatenùs abdicare.

Statuentes, ut ſi ſecus factum fuerit præter veſtram requiſitionem, conſilium & aſſenſum expreſſum, non teneat ipſo jure: ſed ſit caſſum, irritum & inane, & nullo unquam tempore valiturum.

Volentes identitatem & ſubjectionem & Juriſdictionem omnimodam immediatam & indiviſibilem pro Nobis & noſtris Succeſſoribus in omnibus & ſingulis cauſis, controverſiis, negotiis & querelis quæ contra vos & veſtrum quemlibet movebuntur ſeu moveri poterunt in futurum occaſione quacumque, ſpiritualiter & temporaliter, in ſolidum, perpetuò & inſeparabiliter retinere.

Vobis & veſtrum ſingulis indulgentes, ac ſpeciali conceſſione pariter & mandato, ne occaſione ſeu prætextu alicujus Mandati vel Conceſſionis noſtræ, generalis vel ſpecialis, factæ vel quæ poſſet fieri in futurum coram aliquo vel aliquibus, in caſu aliquo vel aliquibus, poſſitis modo aliquo conveniri, vel in judicium trahi, præterquam coram Nobis & Succeſſoribus noſtris, Officiali, Præpoſito & Scabinis noſtris, ſecundum Legem Civitatis Cameracenſis, prout ſuperiùs eſt expreſſum.

Vobis inhibentes, ne coram alio vel aliis in aliqua Cauſa vel Judicio, ordinario vel extraordinario, prætextu vel occaſione noſtræ Authoritatis vel Mandati procedatis, vel compareatis. Hujus ſpecialis Mandati auctoritate vobis omnibus & ſingulis, & per Vos veſtris Succeſſoribus concedentes, ne aliquis vel aliqui, occaſione vel prætextu noſtræ Autoritatis vel Conceſſionis poſſit vel poſſint in Vos vel Succeſſores veſtros ſeu Civitatem Cameracenſem, vel aliquem ſeu aliquos occaſione veſtri (Nobis, Succeſſoribus & Officiali noſtris dumtaxat exceptis) excommunicationis vel interdicti ſententiam ſeu ſententias promulgare: decernentes hoc ſpeciali Decreto, ſi ſecus factum fuerit, non tenere.

In cujus rei teſtimonium & munimen, cautelam præſentium & memoriam futurorum, præſentes Litteras, Legem, Decretum pariter & Statutum Sigilli Noſtri munimine ad fidem perpetuam fecimus communiri.

Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo nono, Menſe Auguſto.

CAPUT LXXI.

JOANNES *Virdunenſis Epiſcopus dotat Abbatiam* Roberti-montis, *Monialium Ciſtercienſium Leodii, anno* 1250.

OANNES Dei gratiâ Virdunenſis Electus, omnibus præſentes Litteras inſpecturis, ſalutem in Domino.

Noverit univerſitas veſtra, quod Donationem quam Venerabilis Pater Robertus Dei gratiâ Prædeceſſor noſter fecit Conventui de Robertmont, Ciſtercienſis Ordinis, de nemore de *Nigierreu*, ratam habemus, & approbamus, ſicut in ejuſdem Litteris continetur.

Præterea conceſſimus eidem Conventui

pro remedio animæ nostræ, & Antecessorum nostrorum viginti bonarias nemoris sitas inter locum, qui dicitur *Fovea Lupi*, & *Bochon*, *Charni*; & si nemus idem esset nimis remotum, dictus Conventus loco nemoris potest tantundem accipere per ministrales nostros, qui de terra nostra *Jupille* sunt, de campis sitis inter dictam foveam, & fontem, qui est in nemore, qui dicitur *Ciavetteaul Fontaine*.

Concessimus etiam dicto Conventui pondus duorum equorum, ut totius nemoris prædicti ligna possint ducere ubi voluerint, & sibi viderint expedire.

Consentimus etiam, & ratum habemus, quod dictus Conventus possit acquirere pratum situm subtus quercum à *Boegneis*, & quinque jugera terræ sita desuper eundem quercum, quę tenet à nobis in Feudum Renerus de Chaienées.

Ita tamen, quod pro quolibet bonario terræ tenetur Nobis dictus Conventus annuatim reddere, & solvere quatuor denarios Monetę Leodiensis, & pro dictis prato, & quinque jugeribus duos solidos ejusdem Monetæ in Festo Beati Andreæ Apostoli, cum Censu quinque solidorum dictæ Monetę, quem nobis debent annuatim solvere pro dicto nemore de *Nigierreu*, termino supradicto.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus Litteris est appensum.

Datum anno mille C. C. quinquagesimo, in crastino Beatorum Philippi & Jacobi Apostolorum. 1250.

Extractum ex pag. 49 libelli qui est in Bibliotheca Eminentiss. D. Cardinalis Archiepiscopi Mechlin. hoc titulo: *Manifeste des Droits de la Reverende Abbesse de Robermont, & des PP. Chartreux.* &c. 4. Leodii typis Ouwerx 1623.

Qui plura scire desiderat, legat in eodem libello *Originem Abbatiæ de Robertimonte*, descriptam ex vetusto Codice membranaceo, id ornate Leodiensi, à pag. 29. usque ad 39. Neque enim habent Moniales aliud Diploma suæ Originis.

CAPUT LXXII.

RADULPHUS DE KALA *Morinorum Episcopus anno* 1255. *condit quasdam Ordinationes Capitulares, tam pro Canonicis Ecclesiæ Collegiatæ S. Martini Hesdiniensis in Arthesia (hodie Diœcesis Audomarensis) quam pro tribus Pastoribus ibidem. Quæ Statuta à se visa testatur atque confirmat anno* 1401. JOANNES DE TABARY *Morinensis item Episcopus.*

Communicavit MS. R. vir P. Turpin, Dominic. Audom.

UNiversis præsentes Litteras, seu præsens Instrumentum publicum inspecturis, JOANNES miseratione divinâ Episcopus Morinensis, salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus, Nos vidisse tenuisse ac palpasse, ac per publicum Notarium nostrum de verbo ad verbum legi fecisse quasdam patentes Litteras Sigillo bonæ memoriæ Reverendi Patris Domini Rudolphi quondam Morinensis Episcopi Prædecessoris nostri, ut in eisdem continebatur, sigillatas sanas & integras, nec viciatas, non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, sed prorsus omni vitio & suspicione carentes per discretos Viros Dominos Petrum de Humiers, Hugonem de Bourges & Joannem Fouquent Presbyteros, ac Joannem de Monchauz Clericum, Ecclesiæ Collegiatæ S. Martini Hesdiniensis Canonicos Præbendatos, Capitulum pręfatæ Collegiatæ Ecclesiæ, seu majorem & saniorem partem ejusdem facientes, coram nobis exhibitas.

Ac de ipsis Litteris Copiam seu Transcriptum pro quolibet Curatorum Beatæ Mariæ, beati Martini & Sti. Hilarii Hesdiniensium ibidem præsentium, dictas Copias seu Transcripta petentium & requirentium, sub nostro Sigillo, signo & subscriptione præfati Notarii nostri fieri volentes & consentientes, quorum tenor talis est.

Universis præsentes Litteras inspecturis RUDOLPHUS (DE KALA) miseratione divina Ecclesiæ Morinensis Minister humilis, salutem in Domino Jesu Christo. Si secundum mutationem temporum, mutantur Statuta hominum, non est mirum, nec est levitatis vitium, sed potius judicium rationis.

Id-circo Canonici Ecclesiæ beati Martini de Hesdinio, cujus Præbendarum collatio ad nos spectat, dum olim ipsi ab initio suis ejusdem Ecclesiæ Sti. Martini, Stæ. Marię & Sti. Hilarii Officiis Hesdinii per Capellanos conductitios ac postmodum per Rectores seu Vicarios perpetuos facerent deserviri; demum ex causa quæ eis videbatur competens, eosdem Pa-

ſtores Con-canonicos fecerunt de cetero ;

Nec non bona tam Præbendarum , quam Parochiarum fore communia , ac inter ipſos, & Rectores prędictos pro æqualibus portionibus dividenda , per bonæ memoriæ Petrum Prædeceſſorem noſtrum Epiſcopum Morinenſem , fidelitatis Canonicis à quolibet Rectore ipſorum ſub certâ formâ & ſub certis articulis præſtitum ac pręſtandum parabat ipſis jurantibus pejerandi periculum,& receptoribus ejuſdem juramenti materiam male judicandi , ac inter utroſque frequenter mutuam diſcordiam parabat, unde ſcandala plurima reſultabant.

Deeſt aliquid in Copia.

Nos, qui pro eorum ſtatu ſuper hoc reformando comparentes apud Heſdinium in craſtino beati Martini eſtivalis, die ſcilicet Capituli annui & generalis ipſorum, perſonaliter accedentes, de bona voluntate & expreſſo conſenſu trium Præsbiterorum & Rectorum , ipſos à Canonicorum præbendas antiquas & liberas habentium Collegio ac numero , quoad ſpiritualia & temporalia duximus ſeparandos.

Ordinantes & etiam ſtatuentes, quod ſua quæque conditio nulla deinceps Canonicalis ſed mere Parochialis exiſtet ; & quod in redditibus cujuſcumque ſint generis, granis & in firmis , in terrarum vel agrorum Decimis , ac quibuſcumque acquiſitis ſeu acquirendis ad Præbendas Heſdinienſes ſpectantibus, nihil omnino à modo percipient , vel habebunt. Sed duodecim Canonicorum Heſdinienſium , præbendas , ut dictum eſt , liberas & antiquas habentium omnia iſta erunt;illis minutis Decimis duntaxat exceptis, quæ ad firmam pro quindecim libris Pariſienſibus dari ſolent, & ad Canonicorum horreum ſeu grangiam non conſueverunt adferri , quilibet eorum præfatorum trium Rectorum illas in Parochia ſuâ recipient ; adjecta ſola Decima fabarum hortorum incluſorum quæ antequam ad maturitatem vel ligamen venerint, colligentur virides & vendentur.

Habebunt etiam medietatem cerevifiæ percipiendæ in cambiis, & Canonici etiam medietatem , ſive ſint redditus ſive ſignalia vel quocumque nomine cenſeantur.

Et quoniam non ratione Eccleſiæ Collegiatæ Sti. Martini, ſed Parochiarum Sinodalicum Nobis tamquam Diœceſano debetur , & procuratio Archidiacono conſuevit perſolvi ; tres præfati Parochiales Presbyteri per ſe ipſos , abſque Canonicis , Sinodalicum ſolitum Nobis ac Succeſſoribis noſtris ſolvent. Ac ſinguli eorum quintam-decimam partem ejuſdem Procurationis quando ſola ac ſolita procuratio veniet, Archidiacono perſolvent. In aliis non contribuent, nec communes expenſas facient , Canonici cum Presbyteris, nec Presbyteri cum Canonicis, niſi velint. Quicumque autem ex ipſis Presbyteris Anniverſariorum hactenus inſtitutorum celebrationi in Eccleſia Sti. Martini interfuerit , hoc ſolum ex eis percipiet quod Cantor & præſentes Canonici voluerint erogare. Ac illa quæ fient & inſtituentur de cetero, juxta diſpenſationem Epiſcopi qui pro tempore fuerit, cujuſcumque Epiſcopi relinquentur juſto arbitrio , quid quantumve eiſdem Presbyteris reſervari pro damnis debeat vel dimitti , ſi fortè contingat eorum Parochias interdici.

Oblationum vero majoris Altaris ſancti Martini ponendarum in communi pixide ſub conclavi,medietas erit Canonicorum; & tam alia medietas quam oblationes aliorum Altarium Presbyteri Parochi exiſtent. Qui ſcilicet Presbyter, & alii duo ſanctæ Mariæ & S. Hilarii Presbyteri Eccleſiæ Sti. Martini totum ſolitum luminare conſuetis horis, terminis ac temporibus miniſtrabunt,& annuatim nihilominus cuilibet reſidenti Canonico duodecim libras ceræ reddere tenebuntur.

Cœterum quia Parochiarum ipſarum prædicti Canonici ſunt Patroni, ac eorum Præbendæ pro magna parte fundatæ de oblationibus , obventionibus mortuariis, ac legatis ac aliis proventibus earumdem : ordinamus & ſtatuimus , de communi Canonicorum & Presbiterorum conſenſu , quod Rector Parochiæ S. Martini qui pro tempore fuerit , decem libras Pariſienſes in Natali Domini , octo libras in feſto Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, duodecim libras in die Reſurrectionis Domini, & centum ſolidos in Octavis Pentecoſtes,die Sanctæ Trinitatis, Rector Parochiæ Stę. Mariæ tantumdem ejuſdem monetę eiſdem terminis ;

Rector autem Parochiæ ſancti Hilarii novem libras ſimilis monetæ in primo termino ſupradicto ; ſeptem libras in ſecundo termino, decem libras in tertio termino & quatuor in quarto & ultimo termino , prædictis Canonicis ſingulis annis reddent & cum integritate perſolvent.

Sed ne ad hæc eiſdem terminis adimplenda preciſe ſe pretextent nimium gravatos, omnibus terminis ex æquitate pro monitione addimus octo dies : quos quotieſcumque quiſquis tranſgredietur illorum ipſorum , ex nunc ſuſpendimus , ac nihilominus excommunicamus in his Scriptis , ſi ſuſpenſionem ſuſtinuerit per quindenam.

Inſuper ſimili monitione premiſſâ ſimiles ſuſpenſionis & excommunicationis Sententias Nos & Succeſſores noſtri in futuros fecimus Rectores , quoties Inſtitutionem noſtram aggravari in illos qui nunc ſunt & erunt, pro ut magis aut minus ſolutiones ſingulas different.

In manum noſtram propterea tam Canonici quam Presbyteri juraverunt, ſe quidquid in Inſtrumento ipſo continetur fideliter ac inviolabiliter obſervaturos, atque ad id Succeſſores ſuos perpetuo nobis Auctoritatem præſtantibus obligarunt , terminis ſolutio-

solutionum dumtaxat exceptis.

Promittentes per Juramentum fidelitatis, & perjurii pœnam, ut dictum est suspensionis & excommunicationis, & aggravationis incurrendam, si Statutis terminis summas non solverint pretaxatas.

In cujus rei testimonium præsentes fieri fecimus.

Præterea Cantoris Electionem, Collationem Parrochiarum, & Capellaniarum suarum aut aliàs, in nullo præjudicare volumus.

Hæc ad ipsorum & prædictorum Rectorum instantiam fecimus fieri, & signi nostri munimine roborari. Datum apud Hesdinium in crastino B. Martini æstivalis, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto, in Capitulo generali ad hoc specialiter Convocato, de bona voluntate & expresso consensu Canonicorum præsentium & Rectorum.

In cujus visionis testimonium præsentes nostras Litteras seu presens publicum Instrumentum, per dictum Notarium nostrum infra scriptum fieri & publicari mandavimus, nostrique Sigilli jussimus appensione muniri.

Actum & datum in Hospitio ad intersigne B Martini in Hesdinio, anno Domini millesimo quadringentesimo primo, Indictione decimâ & die sexto mensis Martii ab electione Domini Benedicti ultimò in Papam electi anno octavo, præsentibus ad hæc discretis Viris Dominis Guidone Doyne Curato de Fruges & Andrea dele Planques de Hesdinio Presbyteris, Joanne Brunel Subdiacono & Petro de Capella alias Broyart, Clerico de Hesdinio, Testibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

CAPUT LXXIII.

Henricus de Vianda, *Ultrajectensis Episcopus, anno* 1266 *confirmat & auget Fundationem Abbatiæ Monialium Ordinis Cisterciensis, olim juxta muros Urbis Daventriensis, quæ dicebatur* Vallis B. M. V. *vulgariter* Honeppe.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, amen. Henricus ordinatione divina Trajectensis Episcopus, universis Christi fidelibus præsens Scriptum intuentibus salutem in Domino sempiternam.

Officii nostri devotio requirit & debitum, ut in quibuscumque locis Religionem crescere, & cultum Dei per gratiam ipsius augeri conspexerimus, Nos ad eorum promotionem piâ in Domino sollicitudine intendamus.

Innotescat igitur præsentibus ac futuris, quod cum locus Claustri Sanctimonialium in *Horst* super *Hunepe*, Ordinis Cisterciensis personis ad serviendum Deo propter varios defectus tam in aquis quam in pascuis, agris & silvis, nocte ac die ibidem Deo famulantibus, minus extitisset habilis ad manendum, Nos earum cotidiano defectui compatientes, consensu Prælatorum ac universalis Ecclesiæ Trajectensis accedente, bona *Sumersvord* nuncupata, cum molendino aquis aquarumque decursibus, cum piscaturis pratis agris & silvis, & cum omnibus ad dicta bona pertinentibus, in remissionem omnium peccatorum nostrorum Prædecessorum ac Successorum nostrorum Episcoporum Trajectensium, contulimus præfatæ Ecclesiæ Sanctimonialibus, in eorumdem bonorum arca ad serviendum Deo in perpetuum possidenda.

Locus ac fluvius juxta Daventriam.

Igitur ne Ecclesia Trajectensis suo jure privetur in aliqua parte, constituimus, ut à dictorum bonorum incolis annona, ad mensam, quando Daventriæ fuerimus habenda, ad molendinum in *Sumersvord* de Daventria apportetur, & farina ad domum nostram in Daventria reportetur, ipsius Ecclesiæ laboribus & expensis. Et sic eandem Ecclesiam ab omnibus servitiis Nobis & Prædecessoribus nostris de bonis eisdem hactenus impensis, liberam esse in perpetuum volumus & absolutam.

Conditio apposita.

1266.

Ut autem hoc nostræ devotionis factum à nostris Successoribus firmiter in posterum observetur, præsentem Paginam diligentius exaratam, Sigillo nostro atque Sigillis universalis Ecclesiæ Trajectensis fecimus roborari.

Acta sunt hæc, Anno ab Incarnatione Domini M.C.C.LXVI. in die Purificationis B. Mariæ, præsentibus hiis & Testibus,

Everhardo Daventriensis Ecclesiæ Præposito.
Petro Aldenselensi,
Johanne Tylensi,
Nicolao Bethlehemensi, Præpositis,
Henrico Abbate S. Pauli,
Magistro Henrico, Decano S. Salvatoris in Trajecto,
Thoma, Decano Daventriensis Ecclesiæ,
Corvino Canonico ibidem,
Wernero Capellano nostro, Canonico S. Petri in Trajecto,

Wilhelmo Canonico S. Mariæ, Notario nostro,
Giselberto de Goye Marschalco nostro,
Hermanno de Voerst,
Henrico de Almelo,
Henrico de Overberg,
Henrico de Essen,
Suethero Herinck,
Stephano de Wyck,
Wolthero de Amersvord,
Giselberto de Schalcwic,
Gerhardo de Veno, Militibus & Ministerialibus, & aliis quam-pluribus, tam Clericis quam laïcis.

Abbatia hæc Monialium Nobilium Cisterciensium, dicta *S. Maria in Hoeneppe*, prope Daventriam, originem sumpsit anno 1225. Fundatrice illustri Femina *Richarda a Nassovia*, Gerardi Gelriæ Comitis filia, primàque Abbatissa Monasterii Ruremundensis, ejusdem Ordinis. Gregorius IX. Pont. eadem Fundationem anno 1228. confirmavit. Henricus Ultrajectensis Episcopus dotem anno 1266. adauxit, hoc Diplomate. Anno 1578. Moniales, destructo vetere Cœnobio, sese Daventriam receperunt. Fruuntur hodiedum fundatione hac quędam domicellæ nobiles Acatholicę, unaque ex eis titulum gerit Abbatissæ.

Diploma hoc primùm edidit in Historia sua vernacula Daventrię, vir doctissimus *Gerardus Dumbar*, eidem Urbi ab Actis & secretis.

CAPUT LXXIV.

* Enguerand de Crequy.

INGELRAMUS * *Cameracensis Episcopus erigit novam Parochiam de* Pipais *in Hannonia, eamque separat à Matrice ac Parochiali Ecclesia de* Luthosa, *sub Patronatu Capituli ibidem, anno* 1277.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis, Ingeramus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra, quod Nos Ecclesiam de Puspais à Nobis divisam seu distinctam ab Ecclesia Parochiali de Lutosa, mediantibus bonis & redditibus eidem Ecclesiæ de Puspais assignatis competentem habemus, & pro competenti reputamus & tenemus. Ita etiam, quod Decanum & Capitulum Ecclesiæ Sti. Petri Luthosensis, qui Jus Patronatus in ea dicuntur habere, volumus ad aliquam augmentationem seu competentiam dictæ Ecclesiæ de Puspais faciendam de cetero non teneri.

Datum anno Domini M. CC. LXXVII. Feria tertia post Dominicam, quâ cantatur *Cantate*.

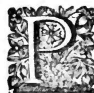
PIPAIS, olim PUSPAIS, Parochia Diœcesis Cameracensis, sub Decanatu Cerviensi, juxta Luthosam, vulgo Leuze. Ecclesia B. Mariæ, est de Jure Patronatûs Capituli Luthosani.

CAPUT LXXV.

* Is erat nativitate Gandavensis, & obiit eo ipso anno 1282.

Ex Actis Litis inter Episcop. Gand. & Abbatem S. Petri.

FF. Carmelitæ Calceati, admittuntur intra Gandavum, sub conditionibus eis à Reverendissimo Domino PHILIPPO MOUSKE * *Tornacensi Episcopo præscriptis, anno* 1282, *quas & iidem acceptarunt.*

PHILIPPUS Dei gratiâ Episcopus Tornacensis, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino.

Noveritis, quod Nos, dilectorum nostrorum in Christo, Prioris & FF. Ordinis B. M. de Monte Carmeli Gandavi, in Personatu Sti. Bavonis, & Parochia Ecclesiæ S. Michaëlis Gandensis, seu de Eckerghem commorantium, devotis supplicationibus inclinati, eis ad cultum divini nominis augmentandum, licentiam Oratorium inibi construendi, & divina Officia celebrandi; unam tantùm campanam, non excedentem campanam FF. Prædicatorum vel Minorum habendi; & sepulturam pro Fratribus suis tantummodo, duximus concedendam.

Alludit ad FF. Minores eorumque rixas sub Bonifacio VIII. Pont. de quibus vide Diploma superiùs pag. 46. De iisdem rixis vide Annales Flandriæ Meyeri ad annum 1285.

Sed ne de eis contingat, prout aliàs visum est, quosdam in pedis fixione mansuetos & humiles, postmodum pede jam fixo insolentes fieri & rebelles: retinemus Nobis & Successoribus nostris plenam & liberam potestatem, interdicendi eisdem Fratribus & eorum Successoribus divinorum celebrationem, pro nostræ voluntatis arbitrio, absque causæ cognitione aliqua, quotienscumque Nobis placuerit, nullo jure communis vel specialis Privilegii eisdem Fratribus contra hoc valituro.

Porro officium prædicandi, & confessiones audiendi eisdem Priori & Fratribus penitus interdicimus, nisi super hiis à nobis licentiam obtinuerint specialem.

Ne autem præmissa licentia in prædictorum Monasterii & Ecclesiæ redundet injuriam; ordinamus, quod Prior & Fratres prædicti, ac Successores sui, perpetuò teneantur Abbati & Conventui dicti Monasterii, ac Presbyteris dictæ Ecclesiæ reverentiam exhibere, & in nullo opponere se eisdem.

Et quod in morte cujuslibet ipsorum, exequias & Missas celebrabunt solempniter, tamquam pro uno Fratre Ordinis sui defuncto, cum ad notitiam pervenerit, vel requisiti fuerint de morte alicujus eorumdem.

Et in die Dedicationis Ecclesiæ Sti. Bavonis offerre seu præsentare Abbati ejusdem Ecclesiæ aureum obolum, qui dicitur *Maille*, in recognitionem Personatûs inibi ad dictum Monasterium pertinentis.

Maille.

Et quod de terris dicto Monasterio censualibus aut decimalibus, si quas nunc possident, census & decimas eidem Monasterio solvere teneantur, secundum quod super hoc ordinatum fuerit inter eos: & quod terras aliquas dicto Monasterio censuales seu decimales nunquam imposterum comparabunt, nec aliquo alio modo sibi acquirent.

Insuper ordinamus, quod in festis B. Michaëlis & Dedicationis Ecclesiæ ejus prædictæ, teneantur duo de dictis Fratribus, quos Prior suus ad hoc elegerit, Missæ & Vesperis in dicta Ecclesia S. Michaëlis interesse, & ad explendum divinum officium suum ministerium congrué exhibere.

Item quod omnes prædictis Fratribus servientes (dum tamen non sint in habitu dicti Ordinis, & eidem adstricti) sint de Cura Rectorum Ecclesiæ S. Michaëlis prædictæ, & teneantur eis de omnibus juribus parochialibus respondere.

Ordinamus etiam, quod iidem Prior & Fratres, qui pro tempore fuerint, medietatem omnium oblationum ad Altaria vel manum Sacerdotis ibidem undecumque venientium, item medietatem omnium legatorum ipsis à Parochianis dictæ Ecclesiæ S. Michaëlis seu de Eckerghem conferendorum, Rectoribus dictæ Ecclesiæ fideliter absque omni fraude & dolo restituere teneantur: exceptis dumtaxat novis Missis, receptionibus, professionibus & exequiis Fratrum ipsorum: in quibus dicti Rectores meliore frustro oblationum contenti esse debebunt.

Nota bene De oblationibus, & legatis.

Quidquid vero de dictis oblationibus vel legatis Rectoribus prædictis restituendum non fuerit, secundum præmissam Ordinationem nostram, præfatis Fratribus remanebit: salvo in omnibus præmissis, jure nostro Episcopali & Ecclesiæ Tornacensis.

Et ne hæc Ordinatio nostra aliquatenus infringatur, volumus, quod dicti Prior & Fratres pro se & suis Successoribus expressè renuncient omni exceptioni vel defensioni Juris vel facti, & omni juri communis aut specialis Privilegii, aut appellationis præsidio, quo sibi ad impugnationem præmissorum vel alicujus ex eis possent in aliquo suffragari; & quod Ordinationem hanc à suis Superioribus ratificari & confirmari bonâ fide procurent.

Nos autem Prior, & Fratres prædicti prænotatam Ordinationem gratanter in omnibus & singulis Articulis acceptantes, ipsam interveniente authoritate Prioris nostri Provincialis in Francia, ac Generalis Prioris totius Ordinis nostri, & eorum assensu expresse adhibito, ratam & gratam habemus.

Et promittimus, pro nobis & nostris Successoribus, Nos ipsam in perpetuum inviolabiliter servaturos. Renunciantes expressè omni exceptioni & defensioni juris vel facti, cavillationi, allegationi seu prætentioni deceptionis, vel erroris cujuslibet, exceptioni doli mali in favorem, beneficio appellationis vel restitutionis in integrum, omni Privilegio impetrato vel impetrando, & omnibus aliis Juris communis vel specialis, Canonici vel Civilis, aut facti, auxiliis, præsidiis, beneficiis, vel defensionibus, quibus vel quorum aliquorum præmissa vel aliqua ex eis possent infringi vel aliquatenus impugnari.

Et promittimus pro nobis & nostris Successoribus, sub fide & juramento super hoc corporaliter à Nobis præstitis, quod contra præmissa omnia vel aliquid ex eis nullo unquam tempore apertè vel sub quovis velamine veniemus.

Nos etiam J. . . . Dei patientiâ Abbas, & Conventus dicti Monasterii, ac Magistri Johannes, Simon & Willelmus Rectores dictæ Ecclesiæ S. Michaëlis pręmissa omnia acceptamus, & nostrum eis pro Nobis & nostris Successoribus præbemus assensum.

In quorum omnium testimonium & munimentum, Nos præfatus Episcopus Tornacensis, Prior & Fratres Carmelitarum Gandensium, Abbas & Conventus, ac Rectores prædicti, Sigilla nostra, unà cum Sigillis Prioris Provincialis Ordinis, præsentibus duximus apponenda.

Datum & actum anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo secundo, mense Octobri.

Hugo Castellanus Gandavensis Domum quam Carmelitæ nunc inhabitant, concessit pro Refugio Abbatiæ Camberonensi, anno 1230, quæ idem Refugium anno 1287. vendidit Fratribus Carmelitis Gandensibus, pretio 55. librarum Parisiensium. Vide Historiam Abbatię Camberonensis, Authore Abbate Ant. le Waitte, pag. 155. & 220, item Sanderi Flandriam Tomo I.

CAPUT LXXVI.

GUILIELMUS DE HANNONIA, *Cameracensis Episcopus, confirmat anno* 1286. *Fundationem Hospitalis* Ghelæ *in Campinia instituti atque dotati per* HENRICUM DE BERTHAUT *Dominum Municipii Ghelensis ; & Fratribus ac Sororibus ibidem Statuta præscribit.*

Niversis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, GUILIELMUS DE HANNONIA Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, salutem in omnium Salvatore.

Cum non sit victima melior quam obedientia, & Dominus benedictionem & vitam promiserit hiis qui habitant in unum, rectè dispositis diversis singulorum officiis; ideoque, ut in Hospitali de Ghele, quod ad laudem gloriosæ Virginis Mariæ & Beatæ Dympnæ, devotione ac munificentia Nobilis Viri Domini HENRICI DE BERTHAUT Militis, Domini de Ghele, ac aliorum Christi fidelium dignoscitur institutum, ut Domino in suis pauperibus sub unitate & obedientia regulari serviatur, consultâ virorum Ecclesiasticorum & Religionis expertorum prudentiâ sic ordinando disposuimus.

Ut Fratres & Sorores ibidem degentes in habitu & gestu, in modestiâ victûs & vestium se à sæculo & sæcularium conversatione sequestrent.

Statuimus itaque, quod quicumque divinâ inspiratione tractus, in eadem Domo se Deo famulaturum obtulerit, non prorsus ad obedientiam recipiatur, nisi annum tanquam Novitius inter Fratres & Sorores conversando probetur, & laborem modumque vivendi experiatur.

Tunc demum si Fratribus, Domûs cum Sacerdote curam Fratrum & Sororum in spiritualibus gerente, & tribus Sororibus ad hoc electis, ut præ cæteris consilio Fratrum in rebus disponendis intersint, unicorditer placuerit, sæculo, propriis, ac propriæ voluntati renunciet, Votum continentiæ sub stola in manu Sacerdotis deponat, jugum obedientiæ super se tollat.

Vestimento in precio, colore & forma humilitatem & Religionem præferente, coloribus scilicet quibus sæculares uti non solent, non coloratis, Fratres & Sorores utantur.

In calcitris plumarum, nisi ægritudinis cogente necessitate, Fratres non dormiant. In pulvinaribus tamen caput reclinent. Lineis subtus ad carnem (exceptis femoralibus) nisi necessariâ dispensatione non vestiantur.

Sorores quoque cum reliquis anni temporibus lineis utantur, cum magno super caput velamine incedentes, ad discretionem aliarum personarum sæcularium, quadragesimâ ante Natale Domini, & quadragesimâ ante Passcha, & quindenâ ante Pentecosten, die tamen Ascensionis exceptâ, subtus lanea sibi aptent indumenta, & absque plumis (exceptis cervicalibus capitibus supponendis) quiescant.

Sorores à Fratribus, Fratres à Sororibus refectorium, dormitorium & ceteras officinas suis administrationibus deputatas habeant separatim. Frater aliquis cum Sorore nunquam singularia ac secreta misceat colloquia. Nunquam solus cum sola sedeat, ne capiendis malignus insidiator viscarium tendat.

Porro nemo quidquam eorum proprio arbitrio & voluntate faciat: sed omnia nutu & consilio ejus, cui dispensatio talis commissa est, cum obedientia & humilitate sine murmuratione & reclamatione peragantur.

in Refectorio & Capitulo, juxta suæ conversationis ordinem sedeant, & eodem ordine singulis hebdommadibus in coquina & refectorio ministraturæ duæ Sorores eligantur: quarum intererit sagaci discretione providere, si quorum imbecillitas aliquo exigat edulio (quod in commune omnibus non est apposito) refocillari.

Septa loci sui, & terminos ambitûs Domûs vel Ecclesiæ suæ, nisi de officio sibi commisso, vel de licentiâ rationabili nequaquam excedant. Per vicos & per plateas seu domos nulla Sororum absque alterius Sororis comitatu & testimonio incedere vel spaciari præsumat.

Nullus Fratrum vel Sororum extra Domum suam intra Ghele, à quocumque invitatus manducet.

In Dormitorio aut Refectorio Fratres ac Sorores cum silentio sedeant. Verumtamen si inter prandendum sive cœnandum à quovis aliquid eorum quorum indiget usus exigendum est, aut insinuandum, quod per nutum & signa intelligi ab aliis non posset, surgat qui opus habuerit, & stando breviter quod necesse fuerit eloquatur.

Post cœnam brevissimo habito intervallo, pulsatoque signo conveniant omnes bibituri,

ri, ſtatimque pulſato ad Completorium tintinnabulo omnibus ſilentium imponatur; præterquam ſi infirmorum aut hoſpitum occaſione, ſeu aliâ rationabili neceſſitate cogatur ab aliquo ſilentium interrumpi.

Singulis hebdommadibus unanimiter ad Capitulum compareant, ſub obedientiâ ſui Sacerdotis, vel ejus cui vices ſuas commiſerit, de communi utilitate tractaturi, & exceſſus, ſi qui forte acciderint, correcturi.

Ex Fratribus unus, & una de Sororibus eligatur, qui aliorum cuſtodiæ deputati vigilantiſſimè caveant, ne aliquorum exceſſus incorrecti prætereantur. Ad quorum utriuſque ſpectabit ſollicitudinem, utriuſque ſexus tranſgreſſiones, (quas ipſi delinquentes publicè non recognoverunt) propalare, in medium diſciplinari cenſurâ corrigendas.

Qualibet autem feriâ ſextâ in victu quadrageſimali jejunent, ab Exaltatione S. Crucis uſque ad Feſtum B. Martini. A die Dominicâ Epiphaniæ uſque ad quinquageſimam in lacticiniis jejunent: & ab hinc continuum inchoent jejunium, ab eſu carnium deinceps abſtinentes.

A Paſcha vero uſque Feſtum B. Martini, die Dominicâ & feriâ tertiâ & quintâ, ac præcipuis feſtivitatibus, carnes comedere poterunt. Jejunia Vigiliarum & quatuor Temporum juxta Inſtitutionem Eccleſiæ obſervantes, feriâ ſextâ continuum jejunium, in diebus aliis, quibus conſueverunt veſci carnibus ſæculares, condîtis ſanguine pulmentariis poterunt recreari.

A Feſto B. Martini uſque ad Adventum Domini jejunent: lacticiniis tamen utantur. In Adventu Domini jejunium obſervent quadrageſimale.

Decretum eſt præterea, quod ſi quis Fratrum aut Sororum proximo ſuo, ſeu verbis opprobrii ſeu falſum imponendo præſumpſerit injuriari, unâ die humi reſidens in pane & aquâ jejunabit.

Si quis vero alteri vel pugno vel baculo aut hujuſmodi injuriatus fuerit, quatuor dies in victu quadrageſimali, & quintam etiam pane & aquâ jejunando ſuper terram ſedens continuabit.

Si quis autem temeritate aliquâ alterum percuſſerit, diebus 40 ad terram humiliatus, cibo quo ceteri veſcuntur utens, per ſextas autem ferias pane & aquâ jejunium continuabit.

Si quis autem læſo vulnus inflixerit, pœna proportionata ſine interpellatione triplicabitur.

Si autem quiſpiam maligno inſtinctu homicidium perpetraverit, in perpetuum non recipiendus ejicietur.

Quod ſi fornicationis reus inventus fuerit, eliminatus per annum & ſex hebdommadas, omni beneficio & conſolatione Domûs privabitur. Tunc denique, ſi defleto egreſſu correctus humiliter redierit, in gratiam recipietur: ſi vero pertinax infra hunc terminum veniam petere neglexerit, anno ſecundo & aliis ſex hebdomadibus excludetur. Similiter & tertio: ſi infra veniam petere non requiſiverit. Quod ſi nec tertio anno contritus fuerit, ſine ſpe recuperandi proſcribetur.

Qui litteras non didicerit, pro qualibet ſeptem Horarum canonicarum (ſicut conſueverunt Converſi) Dominicam replicet Orationem.

Si quis infirmorum deprehenſus fuerit cibum vel potum ſibi inordinatè reſervare, vel alii tribuere, jejunio unius diei in pane & aquâ punietur. Quod ſi quis ſæpius deprehenſus fuerit, foras expelletur. Pro magno autem furto ſemel admiſſo expelletur, niſi in eo magna compunctio videatur.

Caveant Fratres & Sorores, ne ſe invicem vel infirmos immerito contuibent. Quod ſi fecerint, pro arbitrio Magiſtri vel Sacerdotis puniantur.

In eodem Hoſpitali recipiantur pauperes tantùm, quorum actiones membrorum tali morbo impediuntur, ne poſſint diſcurrere per vicos, & victum oſtiatim mendicare.

Quicumque igitur infirmus Domum ingreſſus fuerit, primo die per Confeſſionem ſuam Sacerdoti, deinde proximo ſi quem læſit pro poſſe ſuo ſatisfaciet, & veniam petet: res ſuas ſub teſtimonio committat Magiſtro, eaſdem ex integro (ſi convaluerit) recepturus.

Quod ſi imminente mortis periculo omnia ſua Domui relinquere forte noluerit, deductis expenſis ſuis, de reſiduo poterit condere Teſtamentum.

Si autem inteſtatus deceſſerit, omnia ſua ad uſus pauperum ejuſdem Domûs devolventur.

Tribus diebus ægri in hebdomada reficiantur carnibus. Si quis vero fuerit inter eos, qui pro ægritudinis magnitudine groſſioribus uti non poſſit cibariis, dentur ei quæcumque deſideraverit, dummodo haberi poſſint.

Ne vero Domus impoſterum per inutilium perſonarum ſuſceptionem gravetur, ſtatuimus, ut tantum tribus Fratribus & quinque Sororibus de cetero ſit contenta. Ita tamen, ut ſi forte ipſius Domûs neceſſitas numerum requirat ampliorem, de noſtra vel Officiarii noſtri licentiâ ſpeciali, probatâ Domûs neceſſitate, Frater vel Soror poterit augeri. Numerus FF. & Sororum.

Calceis autem bovinis Fratres & Sorores (præter Sacerdotem) utantur.

Salvâ igitur in omnibus ſupradictis noſtrâ & Succeſſorum noſtrorum Authoritate (ad quos proviſio, cura & ſollicitudo in omnibus Religioſis Domibus noſtræ Diœceſis præ aliis & ſuper alios ejuſdem Diœceſis noſcitur pertinêre) indulgemus, quod cum Procurator dictæ Domûs obierit, vel alii ceſſerit, alius Procurator, de conſilio Domini

de Ghele, & Fratrum & Sororum ejusdem Domûs, substituatur.

Cum autem Frater vel Soror decesserit, qui Psalterium legere noverunt vel Vigilias mortuorum, pro modulo suo officium defuncto persolvant; & præcipuè septem continuis diebus post obitum defuncti. Reliqui vero Dominicam Orationem septies in die dicere tenebantur.

Moneantur pauperes decumbentes, & tunc maxime, ut singulis diebus mane, post prandium, post cœnam, Orationem Dominicam, vel alias quas noverunt, pro Fratribus & Sororibus & benefactoribus Domus, & fidelibus Dei, pro salute vivorum & mortuorum humiliter dicere non omittant.

Admittendi ad Hospitale.

Alii autem extranei, præterquam oriundi & manentes in Ghele, Verle, Eindove, Belle, Milleghem, Rethy, Ghierle, Thielen, Lichtaert, Noerderwyck, Morchoven, Bouwele, Oevele, Zuerle, Sti. Nicolai de puteo, Stæ. Catharinæ de Waevere, Dufflis, & Waelhem, (& nisi ægritudine detenti & valido dolore) in dicto Hospitali pro hospitibus, Fratribus vel Sororibus recipi non poterunt nec debebunt, absque speciali licentiâ & mandato Domini Henrici de Berthaut Domini de Ghele, vel ejus Successorum.

In omnibus autem, quoad vigorem Religionis, aut severitatem disciplinæ spectantia, ordinamus, quod occasione infirmitatis, aut corporum imbecillitatis, aut oneris laboriosi, seu qualibet debilitate rationabili, de consilio Sacerdotis prout expedierit, licebit dispensare.

Statuimus autem, ut quoties Fratres aut Sorores fuerint recipiendi, Constitutionum istarum coram illis series perlegatur; & ut plene singula capiantur, linguâ sui idiomatis exponantur ad plenum: & hæc se (quantum in eis est) observaturos promittant. Alioqui Fraternitatem Domûs minimè poterunt adipisci; & si aliter recepti fuerint, expellentur.

Temporalia quoque Domûs memoratæ, de consilio duorum zelum Dei habentium, ad hoc electorum, qui sacramento Domui fidelitatem exhibuerint, debent pertractari. Hii autem, prout opus fuerit, vel post anni circulum amoveantur, vel si viles fuerint inventi, sollicitudinem eandem gerere non permittantur.

Harum autem Constitutionum observantionem in sæpedicta Domo inviolabiliter observari volentes, eas Pontificali Authoritate roboramus; sigillique nostri appensione præsentis Paginæ continentiam communivimus, unà cum Sigillo Domini Henrici Berthaut Militis, Domini de Ghele memorati; qui præmissa omnia de propriis bonis fecit, & dictum Hospitale, in remedium salutis animæ suæ, & ejus uxoris, & omnium suorum Prædecessorum & Successorum fundavit.

Actum anno gratiæ millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, mense Augusto.

D. Robertus de Croy, Cameracensis Episcopus, ad instantias quondam D. Joannis Baronis de Merode, Domini temporalis de Ghele, qui plures novas fundationes huic Hospitali Ghelensi per testamentum suum reliquerat, idem Hospitale penitùs neglectum, bonorumque ac personarum numero destitutum, denuo erexit ac restauravit, ad normam Hospitalium Mechliniensis, Bruxellensis ac Lovaniensis noviter reformatorum; pro septem dumtaxat Sororibus, unà cum Matre seu Rectrice, non velatis, secundum Regulam S. Augustini viventibus.

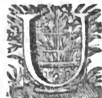
Prima Mater constituta Joanna Cocx, ex Hospitali Mechliniensi, è quo & duę alię Moniales evocatæ sunt: & vagabundis aliisque discolis hominibus ex eodem Hospitali exclusis, mandatum, ut soli pauperes infirmi dictæ Libertatis de Ghele imposterum admitterentur.

Litteræ hæ datę fuerunt Bruxellis die 20 Februarii 1552.

CAPUT LXXVII.

Jacobus le Moiste, *dictus* de Bolonia, *Morinensium Episcopus, fundat & erigit duas Capellanias in Ecclesiis* Boloniensi, *ac* Teruanensi, *annis* 1293. *&* 1295.

Ex Archivis Eccles. Cathedral Bolon. Habetur etiam in Historia gallica B. M. Bolon. p. 276.

Universis præsentes Litteras inspecturis, Jacobus Dei gratiâ Morinensis Episcopus, salutem in Domino. Noveritis, quod Nos, ob remedium animæ nostræ, ac parentum nostrorum, fundavimus, instituimus, & constituimus quamdam Capellaniam sexdecim librarum Parisiensium annui redditus in Ecclesiâ Beatæ Mariæ Boloniensis, deserviendam in quâdam Capellâ quam ibi de novo constitui fecimus.

Assignavimus autem & concessimus in perpetuum ad opus dictæ Capellaniæ decem libras & decem solidos Parisienses annui redditus, quos habebamus in scotis & in locis posterioribus, ubi consuevit esse domus seu manerium quondam Eustachii de Rumiliaco avunculi nostri situm apud Boloniam, inter

domum seu manerium Joannis dicti Aigniel ex unâ parte, & menagium Thomæ de sancto Dionisio ex alterâ, attingentibus etiam ad magnum vicum beatæ Mariæ prædictæ à parte ante, & ad quemdam parvum vicum à parte retro.

De quibus decem libris & decem solidis Parisiensibus, Capellanus dictæ Capellaniæ qui pro tempore fuerit, tenebitur reddere annuatim Ecclesiæ Beatæ Mariæ Boloniensis prædictæ decem solidos Parisienses; accedente ad id assensu expresso Willermi fratris & tunc hæredis nostri, Abbatis etiam & Conventûs B. Mariæ prædictæ, à quibus dictæ scotæ & loca posteriora tenentur, ad id accedente assensu: Majore & Scabinis Boloniensibus, quantum in se est, volentibus & consentientibus, assensum & consensum ad hoc præbentibus. Residuum vero redditûs tenemur emere, & dictæ Capellaniæ assignare, & quousque hoc fecerimus, Capellanis prędictis tenebimur tantidem de nostro proprio annuatim præstare.

Dictam vero Capellaniam contulimus Domino N. de Baduic, quem ad titulum dictæ Capellaniæ promovimus in Sacerdotem, & eam conferre debemus quamdiu vitam gesserimus in humanis. Post decessum vero nostrum, Abbas B. Mariæ Boloniensis prædictæ quicumque fuerit, eam conferre debebit, cum vacabit. Capellanus autem dictę Capellaniæ, nobis vitam in humanis gerentibus, tenebitur singulis diebus Missam de Spiritu Sancto celebrare; post decessum vero nostrum Missam pro defunctis celebrabit. Et Nos prædicta omnia Auctoritate Ordinariâ & Pontificali approbavimus & approbamus, confirmavimus & confirmamus.

In quorum omnium testimonium & munimen præsentibus Litteris Sigillum nostrum unà cum Sigillis dictorum Abbatis & Conventûs duximus apponendum.

Datum anno Domini M. C. C. XCIII. die Lunæ, post Trinitatem.

PHilippus Dei gratiâ Francorum Rex. Dilecto suo Magistro Girardo Porion Canonico Suessionensi, & Ballivo Ambianensi, salutem & dilectionem. Cum nos dilecto & fideli nostro Jacobo Morinensi Episcopo de gratiâ concesserimus, quod ipse nullam præstet financiam de decem libris, existentibus seu assignatis super domum quandam sine justitiâ, Parisiensibus annui redditûs, sitam apud Boloniam supra mare, de quibus ipse Capellaniam quandam fundavit, mandamus vobis quatenus nullam exinde financiam petatis aut levetis pro nobis.

Actum Parisiis in Dominicâ post festum S Dionisii, anno M. C. C. XCIII.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis & audituris. Jacobus Dei gratiâ Morinensis Episcopus, salutem in Domino. Noveritis omnes, quod coram Eduardo du Mont modo Judice nostro seu nostras vices gerente d'Alekine, & Balduino Insulano, Wallone de Lumbres, Hugone Gohel, Petro Tabernario Kestre, & Guillelmo de le Lassins nostris Hominibus liberis seu Francis de Alekinà, Isabella uxor Joannis le Pie authoritate dicti Joannis viri sui & ex assensu Joannis eorum filii & hæredis, vendidit justo pretio Decimam de *Kousebronne*. Quam Mathilda in suâ personâ cum Roberto viro suo oppignaverunt Capitulo Morinensi, nobiscum & in nomine nostro & dilecti ac cari fratris nostri per gratiam Dei Præpositi Iprensis, cum justo pretio, scilicet pro centum & quindecim libris Parisiensibus ex argento nostro; ad quas se tenent obligatos, ut appretientur seu æstimentur authoritate nostrâ ac nomine, juxta id quod justum judicabit dictus Præpositus; & ut ipsa Decima juxta ejusdem judicium stabiliatur, ac de eâ statuatur quod æquum ei visum fuerit in nomine nostro, quam retulit Isabella autoritate dicti mariti sui & concessione sui hæredis in manus jam præfati Præpositi, ad id exequendum quod supra dictum est, atque judicaverunt nostri Homines supradicti, ut quod Isabella fecerat, idem autoritate jam dictâ & concessione hæredis sui executa fuerat. Unde nullam amplius in eâ proprietatem prætendebat, juxta usus & consuetudines Patrię. Nota.

Venitque in nostram Curiam dictus Robertus Præpositus Iprensis, coram nobis, item Judex noster ac Homines nostri supradicti, & coram Philippo de Herbelle, & coram Henrico du Bucquet nostris Hominibus liberis; atque statuit in nomine nostro ac dixit, se velle ut Capitulum Morinense seu Teruanense mediam Decimæ partem habeat in perpetuum, ac de ipsâ fiat juxta beneplacitum nostrum. Et Dominus Anselmus Capellanus Capellaniæ nostræ quam in Ecclesiâ Beatæ Mariæ Boloniensis fundavimus, aliam mediam partem in perpetuum ejusdem Decimæ, atque ipsius in futurum successores in eâdem Capellania possidebunt.

Tuncque Joannes de Eduis Canonicus Teruanensis in nomine Capituli prædicti mediam partem recepit, & Dominus Joannes Bulanus Curatus de Mekenes aliam partem mediam ejusdem Decimæ accepit in nomine dicti Capellani & successorum ejus in dictâ Capellaniâ, coram Hominibus supradictis & pluribus aliis. Atque Nos sicut Dominus Decimę, à quibus ipsa dependet & tenetur, omnia hæc vidimus, ac eadem concessimus prædictis singulis in perpetuum. Dictumque ac judicium tulerunt prædicti Homines cum Judice, Capitulum Teruanense cum Capellano & hæredibus, veros & legitimos sic ipsius Decimæ possessores effectos esse.

Et Nos Jacobus, per Dei gratiam Terua-

nensis Episcopus, jam dictas Conventiones præallegatas sicut supremus loci Dominus, approbamus, laudamus, & confirmamus, & easdem amortizamus Capellano & Capellaniæ prædictæ ex assensu & consensu Capituli nostri Teruanensis. In quorum testimonium, Homines jam dicti Sigilla sua cum nostro præsentibus apposuerunt.

Datum atque perfectum anno Incarnationis Domini M. C. C. XCV. Dominicâ post Octavam Apostolorum Petri & Pauli.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis vel audituris, Nos Joannes Decanus & Capitulum Teruanense notum facimus, quod habitâ deliberatione inter nos maturâ & Capitulum prædictum super contentis in Literâ hîc affixâ, consensum nostrum adjunximus, eaque omnia laudamus & approbamus quantum in nobis est. In cujus rei testimonium presentibus Sigillum nostrum apponi jussimus.

Datum anno Domini M. C. C XCVI. die Lunæ ante sanctum Vincentium.

Jacobus de Boloniâ, ex nobili prosapiâ Boloniensi ortus, patre Roberto le Moiste Regi S. Ludovico à Consiliis, matre Margareta du Bucquet, consecratur 41. (aliis 39) Episc. Morinensis anno 1291 (male 1286.) Fratres habuit Robertum le Moiste Iprensem Præpositum in Ecclesiâ S. Martini, dein Abbatem S. Mariæ in Nemore, vulgo de Ruisseauville, defunctum die 6 Januarii 1302, & Guillelmum Civitatis Boloniæ Majorem. Obiit autem Episcopus Jacobus Idibus Septembris 1301. Preter has Capellanias fundavit alteram in Ecclesiâ Morinensi anno 1300. sub titulo *B. Mariæ de Miraculis*; fundavit etiam decantationem Antiphonæ *Salve, Regina* ante Imaginem B. Virginis omni Sabbato, & quindecim Obitus pro defunctis in bello.

CAPUT LXXVIII.

Guilielmus de Hannonia *Cameracensis Episcopus, Fundationem Conventûs FF. Crucigerorum,* Tornaci *in vico de Caussours, (inchoati ab anno* 1286 *per* Guidonem de Chastillon, *Comitem S. Pauli) confirmat anno* 1296.

GUilielmus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, Religiosis viris Fratribus & Filiis in Christo dilectis de Ordine S. Crucis, salutem in Domino sempiternam. Ut in Parochia S. Johannis de Calidis-Furnis juxta Tornacum Cameracensis Diœcesis, in loco qui dicitur *Montpaillart*, hactenus . . . . . prostituto, domos ad inhabitandum & Oratorium, secundum gratiam & facultates Vobis à Deo concessas, super hoc construatis & ædificetis, & moram trahatis in eisdem, salvis privilegiis, libertatibus, immunitatibus, & juribus quorumcumque: plene nostrum adhibemus consensum: id tenore presentium permittimus, & expresse super hoc consentimus. In cujus rei testimonium præsentibus Litteris sigillum nostrum duximus apponendum.

Datum anno Domini M. C. C. XCVI. sabbato post festum beati Lucæ.

CAPUT LXXIX.

Philippus de Marigny, *Cameracensis Episcopus, Fratribus ac Sororibus Hospitalis de* * Rebecques *(hodie Diœcesis Mechliniensis) Statuta quædam præscribit anno* 1308.

* Flandricè *Roosbecke*, apud Hallas Deip.

PHilippus Miseratione Divina Cameracensis Episcopus, universis fidelibus præsentem Paginam inspecturis, tam posteris quam modernis in perpetuum.

Quoniam via vitæ est custodientibus disciplinam, ad laudem & honorem Dei omnipotentis, & ut viam vitæ fideles inveniant in Hospitali B. Mariæ, quod in *Resbecke*, Nobilis Dominæ *Mariæ* quondam Dominæ de *Aingbien* munificentiâ ac devotione fun- (Fundatrix.) datum sumptuose & liberaliter est dotatum, Deo famulantes, ipsum Hospitale, ac vitam & mores in illo Christo & pauperibus servientium, sub disciplina Regulari, consultâ Virorum Ecclesiasticorum & Religiosorum expertorum prudentiâ, secundum Regulam B. Augustini sic ordinando disponimus, ut Fratres & Sorores ibidem degentes in habitu & gestu, in modestia victus & vestium, se à sæculo & sæcularium conversatione sequestrent.

Imprimis igitur, ne dictum Hospitale in posterum

De numero personarum.

posterum per inutilium personarum receptionem gravetur, statuimus, ut tantum quatuor Fratribus, videlicet duobus Sacerdotibus & duobus Conversis & sex Sororibus sit contentum. Ita tamen ut si forte ipsius Hospitalis necessitas numerum requirat ampliorem, de nostra vel Officialis nostri licentia speciali, probatâ Domus sive Hospitalis necessitate, Frater vel Soror prædicto numero poterit adaugeri.

De divino Officio.

Ante Matutinas pulsetur paucis ictibus campana, quo signo audito surgant Fratres tam Clerici quam Laïci, nec non & Sorores. Fratres vero Clerici postquam dixerint Matutinas de B. Virgine, ingressu oratorii inclinent ante Altare, & campana iterum protractiùs pulsetur.

Post hoc signum, signum fiat à Magistro, vel à Sacerdote qui debet inchoare Matutinas, si Magister præsens non fuerit; & statim dicitur Pater noster, & Credo in Deum.

Quibus dictis, iterum facto signo, inchoent Matutinas & prosequantur cum nota diebus solemnibus: diebus vero ferialibus cum nota vel sine nota, prout Magistro videbitur expedire, non nimis festinando nec nimis protrahendo, ne nimiâ festinatione audientes infirmi, seu alii devotionem amittant, neque nimiâ protractione graventur: quod tamen magis & minus pro tempore observetur.

Idem etiam modus in aliis orationibus, Horis Canonicis observetur, nisi quod ante singulas alias Horas dicitur solummodo Pater noster & Ave Maria. Et finito Completorio, dicitur Pater noster & Credo in Deum. Totum etiam Officium tam diurnum quam nocturnum juxta consuetudinem Ordinis Præmonstratensis dicatur. Matutinæ autem ita dicantur, quod à festo B. Remigii usque ad Pascha circa auroram, à Pascha vero usque ad festum B. Remigii, circa solis ortum finiantur.

De Noviciis.

Magister de consensu Fratrum & Sororum aut partis seniorum, poterit recipere personas idoneas in Fratrem & Sororem, dum tamen non excedat numerum prætaxatum. Quando autem aliquis in Fratrem recipitur, hoc ordine induendus ... &c.

Status Domûs in communi.

Computabitur autem quater in anno ad minus de omnibus receptis Domûs & expensis, coram Magistro & consilio Domus, & coram aliquibus de maturioribus Domûs. Si vero Magister receptor fuerit, computabitur coram dicto consilio & Conventu tam Fratrum quam Sororum dictæ Domus.

Magister Domus seu Procurator nihil grande agant nisi de consilio Domus, utpote hereditatem vendere, emere, seu alienare, seu quempiam in Fratrem vel Sororem recipere ... &c.

Harum igitur Constitutionum observantias in supradicto Hospitali inviolabiliter observari volentes, eas Auctoritate Pontificali roboramus & Sigilli nostri appensione præsentis Paginæ continentiam munimus.

Actum Cameraci anno Domini M.CCC. octavo, feriâ secundâ ante Festum Nativitatis Domini.

CAPUT LXXX.

ANDREAS GHINI, *de Florentia, Tornacensis Episcopus, approbat anno* 1335. *ædificationem novæ Ecclesiæ in Oppido Ostendano; eò quod prior Ecclesia Sti. Petri ibidem, dicta* Ter-Strepen, *per maris impetum inundata esset. Hodie regitur per Presbyteros Congregationis Oratorii.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Niversis præsentes Litteras inspecturis ANDREAS miseratione divina Episcopus Tornacensis, salutem in Domino sempiternam.

Cum dilectus nobis in Christo, *Jacobus de Cotbeem* divino succensus amore dederit quamdam Petiam terræ ad ædificandum seu transportandum Ecclesiam de *Ostende de Strep*, & ipsius Ecclesiæ chimiterium contulit & donavit, se de ipsa totaliter devestiendo, ex eo & pro eo, quod dicta Ecclesia propter inundationes aquarum Maris subito & sepius insurgentis in loco in quo antiquitus fuerat fundata, remanere non poterat ullo modo; dictamque Petiam terræ Illustris Princeps, Dominus Comes Flandriæ in honore Dei & gloriosæ Virginis Matris ejus admortizaverit;

Nota inundationes.

Missæ pro Comitibus Flandriæ.

Hac tamen conditione adjectâ, quod Curatus dictæ Ecclesiæ & ejus Successores tenebuntur anno quolibet, quamdiu dictus Dominus Comes vixerit, unam Missam de S. Spiritu celebrare pro salute animæ ipsius & Dominæ Comitissæ Flandriæ & Ludovici filii primogeniti ipsorum, & post ipsorum seu alicujus eorum decessum, unam Missam de Requiem die secunda Dedicationis Ecclesiæ supra-dictæ, pro illo ipsorum qui diem clauserit extremum.

Et quod dictus Curatus & ejus Successo-

res teneantur de prædictis bonas & efficaces Litteras, nostro sigillatas Sigillo, præfato Domino Comiti tradere ac etiam liberare: prout hæc omnia & singula in Inquesta de mandato nostro facta per Decanum nostrum Oudenburgensem & in Litteris Admortizationis prædicti Domini Comitis vidimus continentia.

Nobis ex prece Burgi-magistrorum Scabinorum & totius Communitatis Villæ de *Ostende* supplicatum extitit, ut ad Confirmationem omnium & singulorum nostrâ Ordinariâ Auctoritate procedere dignaremur.

Nos attendentes laudabile propositum ipsius Domini Comitis, & devotionem salubrem *Jacobi* supradicti, & quod omnia & singula facta sunt ad honorem & augmentationem cultûs divini, quem semper desideramus augeri, ipsa omnia & singula rata & grata habentes, ea laudamus approbamus & præsentis Scripti patrocinio confirmamus, Jure nostro & alieno quolibet in omnibus semper salvis. Onerantes seu obligantes dictum Curatum ipsius Ecclesiæ & ejus Successores ad celebrationem Missarum prædictarum, & onus celebrationis hujusmodi Missarum eisdem Curatis ex certa scientia imponentes.

In cujus rei Testimonium, Sigillum nostrum præsentibus Litteris duximus apponendum.

Datum die tertiâ mensis Octobris anno Domini M. C. C. C. XXXV.

Consensus Magistratus Ostendani, eodem anno 1335, & in eundem finem.

A *Tous ceux qui ches presentes Lettres veront, li Borghmaistre & Echevin & toute la Communaulté de la Ville d'Ostende Testrep salut & cognissance de verité.*

Sachent tous, que comme en l'onneur de nostre Seigneur Jesbu-Crist, & pour la necessité l'inundacion & la force de lauwe de la mer, pour lesqueles nostre Eglise Prochial appellée Eglise St. Pierre d'Ostende, *& li Chimiteres appartenans à icelle ne pooient plus demorer ou lieu ou elles sont à present, nos tres chers & redoubtés Princes & Seigneurs, Monsigneur* Loys *Conte de Flandres de Nevers & de Retbel ait amorti de sa grace especial une piecbe de Terre que* Jaquemes de Cotheem *donnast dessesat, pardevant nostre Loy de nostre Ville d'Ostende toute l'action proprieté & Saisine que il avoit ou avoir pooit en celle piechе de Terre, contenant environ une mesure de terre, gisant en nostre ditte Ville de Ostende, tenant d'une part à la Terre Renier Wagbenare, d'autre part à la Terre Wautier fil Henri & Henri fil Henri, item d'une part à une mesure qui est à Pierre Couvent & & au quart lés à la Terre de la femme dou dit Jaquemes, as habitans de nostre Ville, pour faire benir & consacrer al* oes *d'un Chimitere & del Eglise de nostre ditte Ville de Ostende transporter: si com il appert par Lettres scellées de nostre dit Seingneur, sur ce faites.* Id est usage.

Et nos dit Seingneur & Prince soit desirans que en ladite Eglise quant elle sera dediée, soit en sa Ramembrance établie une Messe solempnelle pour lui & pour tres Noble Dame Madame Margherite *fille de Roy de France, Contesse de Flandres, de Nevers & Retbel, sa femme, & pour* Loys *leur fils, tant que li ou un d'eaus vivra, de Saint Esprit, & après leur trespas de Requiem, cascun an perpetuellement sous le second jour après ce quelle sera dediée.*

Et que à ce ditte Messe dire, si que dessus dit li Cures & li Chapellain qui pour le temps à venir sont, soient tenu perpetuellement, Nous pour ce que ladite piecbe de Terre est à nostre supplication pour ladite Eglise & Chimitiere dedier, par no dit Seingneur amortie & pour les biens temporels lesquels il ha fais & sera encore à ladite Eglise, si comme nous esperons;

Obligons nous & chascun de nous le Corps de la Comunalté de ladite Ville & chascun d'icelle à faire dire ladite Messe solempnellement, ainsi comme dessus est dit, selonc le affection de no dit Seingneur, & supplions humblement par ces presentes Lettres à Reverend Pere en Dieu Monsieur le Evesque de Tournay, ou à son Vicaire Espirituel, ainssi que ce soit chose acomplie & durable; que il comme Souverain de se Auctorité Ordinaire vuelle ladite Messe, telle comme dessus est dit, en ladite Eglise instituer & li Cures & Capelains qui pour le temps à venir sont Curés & Capelain de cette Eglise a ledite Messe dire & celebrer, obligier & le Kerque d'icelle a yaux imposer, par Lettres à ces presentes annexées.

En tesmoing de ce, avons Nous ces presentes Lettres scellées dou Scel de nostre Ville, lesquelles furent faites & données l'an de grace M.C.C.C. XXXV. en la Vigile de St. Laurent.

Ecclesia primaria Ostendana, S. Petro sacra, quæ de Jure Patronatûs Magistratûs existit, anno 1653, aut circiter, regenda tradita fuit Presbyteris Congregationis Oratorii, in hanc civitatem authoritate Regiâ & Ordinariâ admissis.

Primus Pastor fuit *Philippus Vernimmen*, Winociberganus, S. T. L. qui dum ferventi zelo ovibus peste infectis assistit, contractâ etiam (unâ cum omnibus coöperariis) lue epidemicâ, animam pro eisdem ovibus posuit 3. Augusti 1666.

CAPUT LXXXI.

PETRUS DE ANDREA *Cameracensis Episcopus Personatum Ecclesiæ de* Semps *(juxta Mechliniam) unit atque incorporat Capitulo suo Cathedrali, ad usum Fabricæ, anno* 1361.

Ex Archivio Archiepisc. Mechliniens.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, PETRUS, Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, salutem in Domino sempiternam.

Quamvis Nos ex injuncto officio Pastorali super omnes Ecclesias nostræ Diœcesis vigiles esse meditatione sollicitâ teneamur, ut temporalibus non destituantur auxiliis, & spiritualibus semper proficiant incrementis; precipue tamen Ecclesiæ nostræ Cameracensis indigentibus membris, cujus caput existimus, & ipsius Ecclesiæ servitoribus Deo quotidie famulantibus in eadem, debemus nostræ mentis oculos erigere; ne aliquibus consternantur incommodis: sed debitis suffragiis perseverent, & tranquillâ devotione Deo, & beatæ Virgini Matri ejus serviant in quiete.

Descriptio Ecclef. Cathedr. Camer.

Sane quemquam latêre non credimus, quantâ præfata Ecclesia sit murorum magnitudine fabricata, columnarum & testudinum pulchritudine decorata & sculpturarum ad Dei laudem, beatissimæque Virginis Mariæ, in cujus honore constructa & reverentiâ, artificiosis subtilitatibus adornata; quæ omnia sustentationibus, refectionibus, & reparationibus indigent sumptuosis, ut à ruinosis casibus eruantur, mentis nostræ aciem convertimus, ut ab noxiis inpulsibus, nostris & futuris temporibus præserventur.

Cum igitur Officii Fabricæ dictæ Ecclesiæ nostræ Cameracensis redditus, & proventus adeo sint tenues, & exiles (ut sumus ad plenum informati) quod sumptus hujusmodi, onera & expensas pro refectionibus & reparationibus ipsius Ecclesiæ Cameracensis Sponsæ nostræ commodè nequeant sustineri;

Cum etiam Nobis uniendi, & applicandi dictæ Fabricæ Officio aliqua Beneficia Patronatûs nostri, potissimè facultas in hiis casibus de Jure competere dignoscatur;

Idcirco hiis, & aliis causis & rationibus, quæ ad hoc animum nostrum movêre poterant & debebant, possunt, & debent, tractatu solemni, & informatione debitis præcedentibus, de multorum Jurisperitorum consilio, nostrique Capituli Cameracensis ad hæc accedente consensu, Personatum de Zempse, ad nostram Collationem, provisionem & Patronatum, liberamque & omnimodam dispositionem in hoc casu, & quocumque alio pleno Jure spectantem, ejusque Personatûs redditus, fructus, emolumenta, & proventus quoscumque & quomodocumque pertinentes, aut in quibuscumque bonis, & rebus consistant, cogente necessitate Ecclesiæ notoriè causam dante, Auctoritate Ordinariâ præfatæ Fabricæ officio unimus, & in perpetuum tenore præsentium annexamus, & applicamus.

Volentes etiam & concedentes, quod Magister seu Ministeriales Officii Fabricæ dictæ nostræ Cameracensis Ecclesiæ dictos fructus, emolumenta, redditus, & proventus Personatûs prædicti, postquam primùm dictus Personatus, cedente, vel decedente possessore vacaverit, quovis modo, & ex nunc imposterum imperpetuum sibi ad opus dictæ Fabricæ possit & valeat vendicare, recipere, percipere, levare, ac etiam imperpetuum applicare, ad onera dictæ Fabricæ de cetero faciliùs supportanda; Authoritatem nostram Ordinariam interponentes pariter, & Decretum.

Ordinantes, quod dictus Personatus à Nobis, seu Successoribus Nostris de cetero Clericis, seu personis aliquibus conferri, aut in Beneficium assignari non debeat, neque possit.

Quin-imo ex ipso facto vacationis ad ipsum Fabricæ Officium, ejusque Ministerialem pertineat pleno jure, sibique ejus Personatûs fructus, redditus & proventus dictus Ministerialis, qui pro tempore in dicta nostra Ecclesia fuerit ordinatus, ex quo semel vacaverit quovis modo, & ubicumque dictus Personatus per mortem, cessum, vel decessum possessoris qui nunc est, resignationis causâ, permutationis, aut aliàs quovis modo vacare contigerit, recipere, & levare, sibique, & dicto Officio applicare imperpetuum, possidere, tenere valeat liberè, & habere, absque impedimento quocumque.

Collationes Beneficiorum, provisiones, & dispositiones eorumdem, quæ ad dictum Personatum spectabant, Nobis, & Successoribus nostris solummodo reservando.

Supplicantes Domino nostro Domino Innocentio Dei providentiâ Summo Pontifici, ac Reverendo in Christo Patri & Domino nostro, Domino Archiepiscopo Remensi, quatenus præsentem Ordinationem nostram intuitu pietatis, & dictæ Ecclesiæ favore

Recursus ad Metropolitanum.

dignentur Auctoritatibus suis confirmare.

In quorum omnium præmissorum testimonium, præsentes Litteras per Notarium, & Scribam nostrum subscriptum scribi, & publicari, Sigillique nostri, unà cum signo & subscriptione dicti Notarii & Scribæ nostri, fecimus appensione muniri.

Datum & actum in Castello nostro Cameracensi, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo, Indictione decimâ quartâ, mensis Augusti die XXVIII. Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Innocentii prædicti divinâ providentiâ Papæ sexti anno nono.

Præsentibus Religioso in Christo Patre Domino Abbate Monasterii (1) Sancti Florentii Ordinis Sti. Benedicti, ac Domini Ducis Andegavensis Cancellario, Nobilique & potenti Viro Domino (2) Walranno de Lucemburc Domino de Linii Milite, ac venerabilibus & discretis Viris Dominis (3) Johanne de West Officiali, (4) Petro Mazoerii, Johanne Jheremia, & Jacobo Andrea, Canonicis Cameracensibus, Testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

(1) Is erat GUILIELMUS DE CHANAC, Lemovix, Abbas S. Florentii juxta Salmurium Diœcesis Andegavensis ab anno 1354 dein Episcopus Carnotensis ac Mimatensis, demum S. R. E. Cardinalis, obiit Avenione anno 1394.

(2) WALRAMUS DE LUXEMBOURG, Comes S. Pauli in Arthesia (ex parte matris Machtildis de Chastillon ejusdem Comitatûs hæredis) fuit item Comes Ligniaci, Castellanus Insulensis, ac Magnus Comes-Stabuli in Gallia. Vir suo ævo celeberrimus atque potentissimus: cujus filia unica & hæres Joanna, Antonio Brabantiæ Duci nupta fuit. Obiit Waleramus anno 1415.

(3) JOANNES DE WEST, fuit etiam Decanus Ecclesię Cathedralis Tornacensis. Cumque unà cum Comite Flandriæ Urbano VI. legitimo Pontifici adhæreret, tempore Schismatis, ab hoc Papâ ordinatus fuit Episcopus Tornacensis, & pontificalia Gandavi, Brugis, & alibi per Flandriam exercuit. Obiit anno 1384. sepultus in Abbatia de Waesmunster in Wasia.

(4) PETRUS MASOERII, fuit aliquando Pœdagogus Gregorii XI. Pont. dum esset in minoribus constitutus & Archidiaconus Valencenensis in Cameracensi Ecclesia. Qui dein Papa Masoërium evexit anno 1374. ad Episcopatum Atrebatensem.

Idem Gregorius XI. per Bullam datam anno 1371 Personatum de Semps Cameracensi Ecclesiæ suæ confirmavit. Vide supra pag. 55. hujus Tomi IV.

CAPUT LXXXII.

GERARDUS DE DAINVILLE *Cameracensis Episcopus, confirmat anno* 1373 *Hospitali* S. Juliani, *Monialium Ordinis S. Augustini Cameraci, Acquisitiones in pago de* Vielly, *& in silva de* Clermont.

Ex Actis litis

Niversis præsentes Litteras inspecturis, GERARDUS Dei gratiâ Episcopus Cameracensis, salutem in Domino.

Ne forte modernorum traditio temporum, labente curriculo subsequenti, demum valeat deperire, fructuosum est & utile, modo acta Litteris sollicitis roborare.

Cum igitur Nobilis Vir Dominus *Gerardus* Dominus *Desclesbes* & *de Vellis*, & Domina *Katherina de Brisseul* ejus uxor, de auctoritate dicti Domini ad hoc auctoritatem prestantis, & in se suscipientis, bene & legitime vendiderunt, certo pretio convento mediante, Religiosis Dominabus Hospitalis sancti Juliani Cameracensis, quadraginta & octo mencaldatas terræ, quas dicti conjuges tenebant à nobis in feodo, in territorio de Vellis situatas; videlicet decem & novem mencaldatas, tenentes ab
Vielly. uno latere terris sancti Andreæ de Castello, & ex alia parte itineri quod tendit de Vellis apud Briastre; item quatuordecim mencaldatas terræ, tenentes ex una parte terris *Jacobi le Thiebaut*, & ex alio latere terris *Huardi de Flandria*, & tenent itineri tendenti apud Inchies, quod nuncupatur Ruella de Brenodio. Item septem mencaldatas terræ contiguas dicto itineri & lateri; desuper sex mencaldatis *Johannis Courtois* & duabus mencaldatis *Johannis le Thiebaut*. Item octo mencaldatas juxta nemus *Clarimontis*, *Bois de Clermont* tenentes terris *Balduini de Avesnis* Armigeri & terrę hæredum *Colardi de le Tiesse*, de Valenchenis: prout in Litteris, quibus nostræ præsentes annectuntur, continetur.

Notum facimus, quod Nos, qui Ecclesias præcipue in nostris Civitate & Diœcesi, & loca Religiosa ad honorem Dei & Sanctorum, sacro Religionis fervore constructas bonorum & gratiarum augmentatione vellemus sublevare, ad humilem dictarum Religiosarum supplicationem, dictas terras superiùs declaratas propter Deum & in puram elemosynam admortizavimus, & tenore præsentium imperpetuum admortizamus.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus Litteris duximus apponendum.

Datum apud Cameracum, anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo tertio, die quintâ Septembris.

Hos-

Hospitale S. Juliani in Cameraco, pro Monialibus Regulam S. Augustini sectantibus fundatum existit à Viro Nobili *Ellebolde le Rouge*; qui & fundavit anno 1081. Capitulum Canonicorum S. Crucis Cameraci. Vide Tomo II. horum Diplom. Belg. pag. 950.

Hic fratrem habuit Baldericum, Tornacensem ac Noviomensem Episcopum, Authorem famosi Chronici Cameracensis.

Moniales istæ hospitalitatis officium exercent, tum erga pauperes Cameracenses, tum etiam erga milites regios.

Vielly pagus & silva de *Clermont* loca sunt Cameracensia, prope oppidum Castri-Cameracesii.

CAPUT LXXXIII.

Joannes de Bavaria *Leodiensis Episcopus erigit in Ecclesia B* Catharinæ Eyndhoviæ, *olim Leodiensis, nunc Buscoducensis Diœcesis, Capitulum IX. Canonicorum cum Decano, anno 1399. Fundatoribus* Joanna *Ducissâ Brab. &* Guilielmo de Milenberg *ejusdem loci Toparchâ.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, amen.

Universis Christi fidelibus præsentes inspecturis, *Joannes de Bavaria* Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Electus Leodiensis, salutem quam Jesus Christus ex Virgine gloriosa natus, toti generi humano effudit.

Inter sollicitudines Curæ pastoralis nobis commissæ, illa præ ceteris insidet cordi nostro, ut ea quæ divini cultûs augmenta in populo Dei conspiciunt, diligentiùs prosequamur, & ad effectum deducamus salutarem.

Eyndhoven. Sanè perspicientes attentè, quod in Parochiali Ecclesia de *Eyndhoven* nostræ Leodiensis Diœcesis, quæ in oppido satis populoso situata est, Rector ipsius, Capellani, & alii Ministri, qui in sufficienti numero ad divinum Officium populo persolvendum constituti sunt, dicto populo hactenus idem officium minus sufficienter persolverunt; ad honorem omnipotentis Dei, gloriosæ Virginis Mariæ Matris ejus & omnium Sanctorum, ut Ecclesiasticæ plebis conventui illic plenè satisfiat,

Patronus Ecclesiæ, ac Dominus Temporalis. De consensu, licentiâ & authoritate Archidiaconi loci ipsius, ac Nobilis Viri *Wilhelmi de Milenberch* Domini temporalis *de Septem Fontibus & de Cranendonck* Patroni dictæ Ecclesiæ & Domini etiam temporalis ejusdem loci, atque *Wilhelmi de Dornen* dictæ Ecclesiæ Rectoris, absque præjudicio Juris Parochialis, memoratam Ecclesiam etiam in Collegiatam erigendam statuimus.

Et ordinamus, ut in ipsa Ecclesia *novem* Canonicatus, & secundum modum dicendi totidem Præbendæ pro nunc constituantur, singulis Canonicis, quorum etiam erit unus Decanus, pro tempore conferendæ.

Quique Decanus & Canonici, cum aliis Capellanis & Ministris prædictis Missarum solemnia ceterumque divinum diurnum pariter & nocturnum, altâ voce omni die, atque Animarum Officia secundum temporum congruentiam, more Conventuali, conveniente populo solemniter celebrent & observent.

Et ut eo quietiùs hujusmodi servitia impendant dictæ plebi, eisdem Decano & Canonicis tenore præsentium indulgemus, ut ipse Decanus & dicti Canonici verum Corpus seu Capitulum faciant; Statuta rationabilia ad hæc opportuna, sine nostro & dictę Ecclesiæ Leodiensis præjudicio condant; excessus Canonicorum & ceterorum subjiciendorum corrigant, & cetera jura Collegialia exerceant. Ipsique & ceteri Capellani & personæ dictæ Ecclesiæ, jure & more ceterarum Ecclesiarum dictæ Leodiensis Diœcesis, liberi sint & exempti à nostra & Successorum nostrorum Leodiensium Episcoporum, Officialium Leodiensium, dicti Archidiaconi loci, & ceterorum Ordinariorum jurisdictione, (limitatione infrascriptâ & jure Appellationis seu provocationis omnique aliâ superioritate Ecclesiæ Leodiensis quoquo modo competentibus semper salvis) gavisuri, (salvis dicendis) omnibus libertatibus, exemptionibus & francisiis Ecclesiarum Collegiatarum prætactarum. Canonici liberi sunt a jurisdictione Episcopi.

Et quoniam Rector Parochialis Ecclesię, unà cum suo Vicario, quem pro tempore consuevit habere perpetuum, nedum secularium ipsius Ecclesiæ personarum, verum etiam omnium Capellanorum, Clericorum, Scholarium, etiam ceterorum Ecclesiasticorum Ministrorum dictæ Ecclesiæ curam habet, licet aliqui ex iis Ministris modo in Canonicos assumantur, & ceteri ad jurisdictionem prætacti Capituli transferantur; volumus, quod omnes personæ supradictæ remaneant sub cura animarum Rectoris & Vicarii ante-dicti. Onus Decani hic statuitur.

Et pręterea idem Ecclesiæ Rector, unà cum alio suo Vicario retineat curam animarum alterius Parochialis Ecclesiæ de *Wornsel*; quæ, & dicta Ecclesia de *Eyndhoven* Wornsel.

hactenus ab invicem canonicè dependerunt & per unum Rectorem regi consueverunt; idemque Rector in dicta Ecclesia de Eyndhoven (cujus loci oppidum populosum & firmatum existit, alteriusque Ecclesiæ locus ruralis & habitatoribus rarus esse noscitur) personaliter perpetuò residere teneatur, omniaque jura & onera utriusque Ecclesiarum perinde sufferre habeat, prout priùs.

Decanatus annectitur Rectoratui. Decanus per Capitulum eligitur.

Et propterea eidem Rectori onus officii Decanatûs de more consuetum annectimus. Statuentes, ut dicti Collegii sit caput & Decanus, per ipsius Ecclesiæ Capitulum eligendus, & aliorum Decanorum more ad Capituli nostri præsentationem confirmandus; & curam animarum dictarum Ecclesiarum & ipsius Collegii recepturus in eisdem Ecclesiis, & priùs per Nos, & dictos Successores nostros, ad eorum Præsentationem instituendus. Debetque dicto Capitulo, more Decanis in dictis Ecclesiis Collegiatis consueto, præesse & prodesse.

Præterea ob suæ prærogativam administrationis, in sancto divino Officio eidem Decano majora in populo Dei reservamus officia. Volentes, ut in Festis Ecclesiæ nunc duplicibus & majoribus, cum officio Sacerdotali, in diebus Cinerum, Palmarum, triduo ante Pascha, in Vigilia Pentecostes, Animarum, & in cæteris Dominicis præcipuis ipse, vel eo mandante, dictus Vicarius, utpote ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à Septuagesima usque ad Octavas Sacramenti, Missam suæ plebi celebret majorem, & fontem utroque die benedicat.

In Exequiis autem personarum ipsius Collegii oblationes & unum cereum eligendum habeat; cetera vero eorum funeralia ad ornamenta & libros applicentur. Et quoties his casibus Decanus celebraverit, duo Canonici in officio Diaconatus & Subdiaconatus servire tenebuntur.

Nihilominus tamen dictus Vicarius perpetuus dictæ Ecclesiæ, Parochianis in administratione Sacramentorum & ceterorum jurium Parochialium liberè satisfaciet, prout antea consuevit; & ad executiones mandatorum Ecclesiasticorum & ad Rurale Concilium & ad Synodum, prout hactenus usitatum est, tenebitur, & occupatus circa negotia dictæ Curæ parochialis, in Ecclesia nihil amittet.

Præbendæ sunt Sacerdotales.

Canonicatus autem & Præbendæ singulæ prædictæ erunt Sacerdotales, nec eædem Præbendæ ministrari debebunt nisi in Sacerdotio constitutis: & eorum Præbendas sic disponimus recipiendas.

Rector Ecclesiæ de Tongelre.

Memoratus etiam Rector & suus Vicarius antedicti, & præterea Rector Parochialis Ecclesiæ de *Tongelre* nostræ Diœcesis, cujus locus prope dictum oppidum situatur, in dicto ordine in Canonicos surgent Præbendatos, & pro eorum Præbendis, non obstante Collegio, fructibus, redditibus, proventibus, juribus & emolumentis, quibus huc-usque nomine suarum Ecclesiarum gavisi sunt, liberè gaudeant & fruantur. Idemque Rector Ecclesiæ de Tongelre, sic existens Canonicus Præbendatus, in Ecclesiâ de Eyndhoven Collegiata residêre, & per se, seu Vicarium idoneum quem deputaverit, suæ Ecclesiæ in cura Parochiali providêre tenebitur.

Præbendarum tituli.

Rectores autem Altarium S. Catharinę in choro, B. Mariæ, S. Joannis Baptistæ, B. Barbaræ, B. Nicolai, ad Præsentationem dicti Rectoris de Eyndhoven pertinent; & Beatorum Mariæ & Servatii ad dicti Domini Temporalis Præsentationem pertinent.

Singuli postquam consenserint, in alios sex eligentur Canonicos Præbendatos; & ipsis sex, fructus & redditus suorum Altarium pro singulis portionibus Præbendalibus suis hoc modo deputamus. Videlicet ut grossum eorum Præbendæ ad duodecim modios siliginis mensuræ loci annuos sit; quoties ex his sex aliquod majoris valoris liberè vacaverit, supercrescens ultra idem grossum eo casu cum Altari ex his minoris valoris taliter communicetur, ut ambo sint ęqualia in valore; & sic continuè ultra fiet: donec omnes hæ Præbendæ sint æquales.

Grossi fructus.

Volumus autem, ut grossum dicti Vicarii perpetui, quod in duabus parvis decimis & septem libris consistit, propter ejus tenuitatem cum dictis sex Altaribus in augendo adjuvetur, & simili modo cum aliis crescat. Et si sic augendo crescerent singulæ ultra hujusmodi duodecim modios, tunc super-excrescens applicetur simili modo ad aliud Beneficium minoris valoris. Ea vero quæ ultra præmissa à Capitulo communiter obvenerint, pro portione æquali inter dictos *novem* Canonicos dividantur.

Sex Canonici septimanatim Deo & populo satisfaciant.

Dicti autem sex Canonici ex Altaribus assumpti septimanatim per se, alium seu alios, in residuis Missis majoribus Decano non assignatis, & Officio Sacerdotali, Deo & populo satisfacient. Quibus sic celebrantibus Capitulum quotidie de uno Diacono, & si possit de Subdiacono providebit, & sic celebrandis Missis in eorum Altaribus eâ septimanâ faciendis reputabuntur satisfecisse.

Et nihilominus Canonici omnes, non obstante Canonicatû, alia Missarum officia & cetera divina ad quæ priùs obligati erant observare tenebuntur.

Officium Vicarii.

Et quoties Animarum Missa fuerit celebranda, seu Officium Ecclesiæ alteram Missam exigit, illam dicto Vicario perpetuo deputamus observandam. Utræque igitur Missæ fiant secundum loci & populi opportunitatem.

Toleramus etiam, si ad initia dicti nascentis Collegii, præcipue minora Officia, ut quinque parvæ Horæ, cum Officio defunctorum privatis diebus humilius observentur.

Et si quis dictorum Altaristarum dictum onus & honorem subire nollet, liceat in ejus locum aliud dicti loci Beneficium creatum vel creandum subrogare.

Canonicatus autem & Præbendas Diaconales & Subdiaconales creandas nostris Successoribus reservamus.

Cæteri vero Capellani seculares infra Parochias dictarum Ecclesiarum unitarum Beneficiati, & alii imposterum Beneficiandi, suberunt Jurisdictioni & protectioni ipsorum Decani & Capituli, & ipsam Ecclesiam Horasque Canonicas cum Canonicis tenebuntur observare; & erunt participes præsentiarum, anniversariorum, distributionum & aliorum emolumentorum dictæ Ecclesiæ; salvo tamen ipsi Capitulo, si sine præjudicio Juris alieni possint, modum percipiendi in melius reformare.

Nulli autem liceat à Matutinis inchoatis usque ad Officium ante prandium completum, & à prima Hora post prandium usque ad Completorium completum, absque religione in Ecclesia vel cimeterio morando publice comparêre.

Et cum Beneficiati, officiati & alii chorum frequentantes quicumque, in eorum servitiis fuerint negligentes aut aliàs excesserint, per Decanum & Capitulum corrigentur.

Poterit tamen idem Decanus Capellanum aut aliam Ecclesiæ personam, qui non sit Canonicus, pro eorum demeritis usque ad triduum inclaustrare.

Et quoties idem Decanus in corrigendis Canonicorum & aliarum personarum Ecclesiæ excessibus, prout ad officium suum spectat, negligens fuerit, eâ vice correctio ad Visitatorem, quem pro tempore Nos & dicti Successores nostræ dictæ Ecclesiæ specialiter Deo dante deputabimus, devolvetur.

Visitator delegatus.

Qui inquam Visitator eandem Ecclesiam in capite & in membris, sub sumptibus sibi moderandis, quoties opus erit visitabit, & quæ digna correctione & emendatione fuerint reperta, salubriter corriget, culpabiles & inobedientes per fructuum suspensionem & substractionem aliasque Pœnas Canonicas puniendo.

Collationem quoque & Præsentationem Canonicatuum & Præbendarum prædictarum, & ceterorum Capellanorum seu perpetuorum Beneficiatorum nunc existentium & in posterum creandorum, sic disponimus observandam.

De jure & ordine conferendi Canonicatus.

Illustris Princeps, qui, vel quæ Ducatum Brabantiæ pro tempore obtinuerit, primam ex dictis novem Canonicatibus & Præbendis vacaturam primo loco conferet, seu ad illam, propter uniones Ecclesiarum, de quibus dicetur, præsentabit.

Deinde Dominus Temporalis pro tempore dicti oppidi de Eyndhoven, secundo & tertio loco conferet alios duos Canonicatus: & ita consequenter eo ordine in perpetuum.

Quod si ejusmodi Canonicatus & Præbendas sic assecuturi; infra annum ad Sacerdotium, cessante legitimo impedimento, se non fecerunt promoveri, eo ipso Canonicatus eorum & Præbendæ liberè vacabunt, & eâ vice Collatio ad Decanum & Capitulum devolvetur.

Certò casu jus conferendi devolvitur ad Capitulum.

Admissio autem & receptio ad eosdem Canonicatus & Præbendas ad dictum Decanum & Capitulum pertinebit; Collatio vero & Institutio ceterorum Altarium & Beneficiorum, quorum Præsentatio nunc ad Rectorem ipsius Ecclesiæ pertinet, ad Decanum ejusdemque Rectorem pertinebit.

Et si quæ Canonicatus & Præbendæ in dicta Ecclesia, seu alia Beneficia Ecclesiastica infra utramque Parochiam de *Woensel* & de *Eyndhoven*, ex gratia Dei fundarentur, illorum Collatio & Institutio ad dictos Decanum & Capitulum pertinebit: salvo in præmissis, quod quotiens Vicaria perpetua & Ecclesia de *Tongeire* antedictæ vacaverint, eo casu, ad dicti Domini Temporalis, quem ordo tangit Præsentationis, Rector à loci Archidiacono primò instituetur, prout ante, & deinde in dicto Capitulo ad corporalem admittetur possessionem.

Woensel.

Singuli vero Canonici, Capellani, & recipiendi cæteri, jurabunt Juramenta rationabilia ordinanda, & de præsenti pro posse observanda.

De redditibus autem & proventibus dictæ Ecclesiæ ad Anniversaria & distributiones quotidianas deputatis, seu imposterum deputandis, concedimus dictis Decano & Capitulo, ut servatâ constitutione Bonifacii VIII, quæ incipit: *Consuetudinem*, ordinent rationabiliter, quo modo & pro quibus Missæ & Horarum punctis distribui debeant. Ita tamen ut primò, eis videlicet qui interfuerunt Matutinis trium lectionum, unus denarius Turonensis antiquus; & si Nocturnus dicatur, unus Turonensis cum obulo, & si in festis novem lectionum duo, & duplicium tres denarii consimiles distribuantur. Et in nullo casu hîc non expresso, ut fraudibus obvietur, iidem denarii matitunales absentibus dari possunt. Et sic, cum facultates suppetent, dictis Decano & Capitulo committimus quales ulteriores distributiones ordinent pro Missa, Vesperis & parvis Horis.

De Distributionibus.

Si qui vero Canonici vel Capellani absentes fuerint, de eorum fructibus deducto servitio primò suppleantur defectus matutinalium distributionum, quæ incipiunt in Adventu, & residuum in dictas distributiones seu aliam utilitatem dictæ Ecclesiæ, secundum discretionem Decani & Capituli convertetur; nisi ipsis fiat gratia ab iisdem.

Constituimus etiam, ut in dicta Ecclesia annuatim & in crastino Nativitatis S. Joan-

nis Baptistæ observetur ipsius Ecclesiæ Capitulum generale, in quo omnes Canonici sub pœna per Capitulum statuenda, interesse tenebuntur, & statuere atque ordinare quæ pro divini cultûs augmento & utilitate Ecclesię opportuna videbuntur, absque tamen præjudicio Juris supradicti.

Districtè vero interdicimus, ne aliqua apocrypha in dicta Ecclesia legantur vel cantentur, sed secundum usum Leodiensium antiquum, authenticis Officiis, quæ Scripturarum authoritatem habent, Deo & populo serviatur, & superfluæ novitates omnino evitentur.

Dominicis & festivis diebus populo concurrente in Missarum solemniis & cæteris officiis plene satisfiat. Si quæ vero ex aliis locis, quæ pia, quæ recta & quæ religiosa sint ad majorem devotionem addantur, meritoria judicamus.

Officium Cantoris.

Præterea in dicta Ecclesia erit unum perpetuum Officium simplex sinecura, quod dictus Rector de *Tongelre* Canonicus gubernabit; & quoties Decanus officiaverit, chorum per se vel alium in cappa reget, & aliàs curam chori unà cum dicto Vicario habebit, exercebitque cætera quæ spectant ad Cantorem. Eo tamen circa curam Ecclesiæ suæ occupato, idem Vicarius suppleat vices suas, & ratione officii sui ad Matutinas ut illis diligenter provideat, sicuti Decanus duplices percipiat distributiones.

Decanus & Cantor duplices recipiant distributiones.

Regimen quoque Scholarium ad dispositionem dicti Decani ejusdemque Rectoris, prout ante pertinebit; qui annuatim providebit de idoneo Rectore, qui Scholas dicti loci cum emolumentis libere habeat & regat, prout hactenus regere consuevit, & omnino ipsi Canonici Capitulum facientes provideant, ne aliquid pro docendi licentia recipiatur.

Scholasticus.

Idemque Rector Scholarium omnibus diebus Dominicis & celebribus ad Missam & aliàs Horas Canonicas cum Scholaribus chorum frequentare tenebitur, legere, cantare & ministrare in choro, prout in aliis Collegiatis Ecclesiis est constitutum. Et præterea, quamdiu aliter non ordinatur, eisdem diebus, nisi Cantores sint deputati in cappa, chorum regat & custodiat, & diebus privatis trium Lectionum ad chorum mittat, ad Missam, ad Vigilias, & alias Horas aliquos Scholares habiles, prout & quoties Capitulum declarabit; quos duplicabit, si novem sint celebres Lectiones, & tunc cum iis intersit saltem Matutinis.

Officium Matricularii.

Matricularius Ecclesiæ, de quo & ex dono Domini Temporalis Capitulum singulis annis disponet, tempestive & distincte ad omnes Horas pulsabit, luminaria Ecclesiæ pro divino Officio oportuna suo tempore accendet & extinguet, & tam Capitulo ad Horas Canonicas, quam Vicariis utriusque Parochiæ in Parochiali Jure & cæteris ad officium suum spectantibus, per se vel saltem alium idoneum ministrabit.

Fabrica.

De Fabrica quoque Ecclesiæ nedum in Officio Parochiali, sed etiam ad Missas & Horas Canonicas, cæteraque Officia Ecclesiastica, in luminaribus, in libris, in cappis & ornamentis ad honorem Dei opportunis providebitur; & dictus Rector idemque Decanus, ad cujus officium Magistros Fabricæ hactenus ordinare pertinuit, ad illud sæculares & Canonicos (prout ei videbitur) de cętero deputabit, iidemque Magistri annuatim etiam præsentibus personis consuetis in Capitulo computabunt, & inexequiis defunctorum ultra solitum unus cereus recipiatur ad Ecclesiæ luminaria ea-propter.

Aliquo autem Canonicorum decedente, fructus suæ Præbendæ per Capitulum rationabiliter moderandi, pro primo anno ad opus executionis sui Testamenti, & pro secundo dictę Fabricæ cedere debent. Legata quoque Fabricæ eidem remanebunt, & similiter Rectori legata, exclusâ fraude, ipsi cedent. Capitulo vero vel Ecclesiæ legata cedent Capitulo; & si quæ tam Canonicis quam Capellanis fuerint legata, eis omnibus communiter cedent: in dubiis vero Capitulum præferetur.

Ducissa Brabant. Fundatr.

Præterea quum illustris Domina Joanna Ducissa Brabantiæ Parochiales Ecclesias de *Vucht* Sancti Petri prope oppidum de Buscoducis situatæ, de *Tungelre* juxta oppidum de Eyndhoven, de *Aerle* juxta *Rixtel* nostræ Diœcesis, quarum ratione sui Ducatûs Patrona existit, memorato Collegio futuro sub certa forma donavit, univit, & quantum in eâ fuit incorporavit; ut in suis Literis Patentibus vidimus contineri, memoratusque Domicellus Guilhelmus Dominus temporalis dicti loci Ecclesiam de *Maerhese* nostræ Diœcesis similiter donavit, Nos ipsorum Ducissæ & Wilhelmi Donationes hujusmodi Authoritate nostrâ confirmantes, de fructibus & proventibus Ecclesiarum de *Vucht*, de *Aerle* & de *Maerhese* prædictarum, sic statuimus observandum.

Vucht Sti. Petri Tongelré. Aerle.

Maerhese.

Ut quam primum aliqua earumdem Ecclesiarum liberè vacaverit, eadem Ecclesia cum omnibus & proventibus, oneribus & juribus suis universis liberè in dictum Collegium transferatur, & eidem unita & incorporata existat. Ipsumque Collegium ratione ejusmodi fructuum & proventuum ad omnia onera obligetur, prout ante Rector ad illa tenebatur; & dictâ Ecclesiâ de Maerhese vacante, perpetuus Vicarius qui inibi modo existit, ulterius per Capitulum præsentandus remaneat, prioribus suis fructibus & proventibus contentandus.

Aliis autem duabus vacantibus aut ita vacaturis, similiter perpetuus Vicarius ad Præsentationem dictorum Decani & Capituli per Archidiaconum loci instituetur, & eidem de congrua portione per Nos seu

Suc-

Successores nostros taxanda providebitur.

Medietas decimarum convertetur in Distributiones quotidianas.

Omnium autem & singulorum fructuum & proventuum, qui ex dictis tribus Ecclesiis incorporatis provenerint, medietas in distributiones quotidianas tam Canonicis quam Capellanis communi candas converteiur; ita quod primò dictis Matutinalibus distributionibus satisfiat, & aliam medietatem ipse Decanus & Capitulum in augmentum suarum Præbendarum & Canonicarum distributionum & ad alias ipsius Capituli necessitates secundum eorum discretionem distribuent. Ita tamen, quod ipse Decanus in his & in aliis communiter obventuris duplam recipiat portionem.

Si quæ vero dubia emerierint, seu minus plenè statuta sint, super illa ad Nos & dictos Successores nostros recurratur emendanda.

In quorum testimonium & munimen, præsentes Litteras Sigilli nostri ad Causas appensione fecimus roborari.

Datum & actum *Leodii* anno à Nativitate Domini M.C.C.C.XCIX. mensis Septembris die decimâ-nonâ.

Extabat solum hujus Diplomatis fragmentum inter Opera Miræi pag. 597. Nunc autem illud integrum erui è MSS. quondam D. de Vaddere, Canonici Anderlechtensis. Extat etiam ibidem Codex Statutorum, per XLVII. Capita evulgatus per idem Capitulum anno 1487.

Dux Brabantię easdem Præbendas contulit per Turnum, unà cum Toparcha; sed hic bis consequenter, & Dux tantum semel.

CAPUT LXXXIV.

Fredericus a Blanckenheim, Ultrajectensis Episcopus, concedit Canonicis Regularibus Ordinis S. Augustini facultatem erigendi Monasterium ac Prioratum Montis S. Agnetis *juxta* Swollam, *in Transisalania, anno* 1398; *qui locus fuit Professionis beatæ Memoriæ Viri*, Thomæ a Kempis.

Redericus, Dei gratiâ Episcopus Trajectensis: dilectis nobis in Christo, Priori seu Rectori, & Fratribus Monasterii nostri in *Westerhove*, Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, in Parochia de *Dalueßen*, salutem in Domino sempiternam.

Licet meminerimus, Vobis olim licentiam concessisse, fundandi & erigendi novum Monasterium in dicta Parochia, sive etiam in *Monte S. Agnetis*, dicto vulgariter *Nemeler bergh*, Parochiæ Zwollensis; & licet locum Fundationis ejusdem Monasterii in Parochia de *Dalveßen*, in loco dicto *Westerhof* elegistis; quum tamen dictum locum, experientiâ docente, pro fundando Monasterio experimini minus aptum, & instanter supplicatis, ipsum Monasterium, cum Privilegiis & juribus suis universis, ad dictum *Montem Sanctæ Agnetis* Auctoritate nostrâ Ordinariâ transferri;

Nos justæ pœnitudini seu indeliberatæ Ordinationi vestræ paternâ pietate condolentes, & condescendentes, ut dictum Monasterium, in Parochia de Dalueßen inchoatum cum omnibus juribus & Privilegiis suis ad *Montem S. Agnetis*, dictum vulgariter *Nemeler-bergh*, in Parochia Zwollensi transferre valeatis, Auctoritate nostrâ Ordinariâ tenore præsentium indulgemus.

Volentes, dictum Monasterium ad *Montem S. Agnetis*, translatum eisdem gaudere Privilegiis, quibus gauderet, vel quomodolibet gaudere posset, si non foret translatum: salvo jure Matricis Ecclesiæ.

Hoc nihilominus adjecto, quod Oratorium, sive Capella, cum suo cymiterio per Nos in Parochia de *Dalueßen* fundata, & nostrâ Ordinariâ Auctoritate divino cultui consecrata, absque nostra speciali licentia ad usum alium non mutetur. In quorum Testimonium, Sigillum nostrum præsentibus duximus appendendum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo octavo, mensis Augusti die vicesimâ sextâ.

Diploma hoc è MSS. primùm evulgavit anno 1721. *Gerardus Dumbar* J. C. patriarum Antiquitatum præclarus investigator, Tomo II. Analectorum pag. 327. qui & pag. 323 recensuit Diploma prolixius ejusdem Episcopi Frederici, eodem anno 1398 datum, quo ejusdem Prioratûs Statuta, electio Prioris, aliaque decernuntur.

Fundatores autem fuere, Wolferdus Matthiæ, & Egbertus de Linghen, Presbyteri, Venerabilis Viri Gerardi Magni discipuli, ac potissimùm Egbertus Mulart, potens Armiger in Hasselt, qui eis allodium suum de Westerhof donavit. Vide etiam Lindebornii Historiam Daventriensem cap. 7. §. 1.

Canonicale Institutum hîc professus est A. 1400 inter primos Venerabilis Thomas à Kempis; obiit autem die 25 Julii, anno 1471. ætatis suæ XCI. vitæ Sanctimonia clarus. De quo & Scriptis ejus verè aureis, plura lege in Bibliotheca Belgica Tomo II. pag. 1135.

CAPUT LXXXV.

JOANNES DE BAVARIA, *Leodiensis Episcopus*, *Ecclesiam parochialem B. M. V.* Tholensem *in Zelandia*, (*dotante* PETRO DE SANDE *Præposito Condatensi &c.* :) *erigit in Collegiatam*, *anno* 1404.

Niversis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, JOHANNES DE BAVARIA, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Electus Leodiensis, salutem... Ex Pastorali Officio Nobis commisso Nos attendedere oportet ea, quæ divini cultus augmentum ac populi devotionem respiciunt: eaque diligentius prosequimur, ut ad effectum deducantur salutarem; & præsertim ea quæ Illustris Princeps ALBERTUS Dei gratiâ Comes Palatinus Rheni, Bavariæ Dux, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Dominus Frisiæ, Genitor noster, ad honorem Dei omnipotentis, B. & gloriosæ Virginis Mariæ, ac totius Curiæ cœlestis, & ad salutem animæ suæ, & suorum subditorum animarum recreationem, providè ordinare & proficere excogitavit.

Sane ad nostrum auditum pervênit, quod honorabiles Viri DD. *Petrus de Zande* Præpositus Condatensis & Investitus Parochialis Ecclesiæ seu quartę Capellæ de *Tolnis*, ac *Petrus Bloc* Investitus Ecclesiæ seu quartæ Capellæ *Scakerloo*, Capellani dicti nostri Genitoris, piè moti, & ut piè creditur ab Altissimo inspirati, omnisque populus utriusque sexûs Parochiarum dictarum Ecclesiarum, nostræ Leodiensis Diœcesis, cupientes ut dicta Ecclesia seu quarta Capella de *Tolnis*, in honore Beatissimæ Virginis Mariæ constructa, & diuturnis temporibus onerata, in Insula per se aquis marinis circum-vallatâ, infra temporale Dominium nostri Genitoris & in fine nostræ Leodiensis Diœcesis situata;

(Cujusque Ecclesiæ de *Tolnis*, & omnium Beneficiorum in eodem fundatorum Præsentationes Jure huc-usque Patronatûs ad dictum nostrum Genitorem, tamquam Dominum Temporalem loci de Tolnis spectaverunt;) in Ecclesiam Collegiatam erigatur; ....

Ad nostrum Genitorem accesserunt, humiliter supplicantes, quatenus propter Deum, in præmissis assequendis & perficiendis suum auxilium & consilium, suumque consensum pariter & assensum ... præstare & impartiri dignaretur... Idem Genitor noster, de tanto bono invento & concepto congaudens, & ad perfectionem perduci desiderans, de forma adimplendi eadem cum Jurisperitis consilium habuit; & quantum in eo fuit, voluit & ordinavit in effectu, sub forma quæ sequitur.

Primò videlicet, ut dicta Ecclesia de Tolnis in Ecclesiam Collegiatam erigatur, & in eadem novem pro nunc Canonicatus instituantur, & novem Præbendæ singulis ejusdem Ecclesiæ Canonicis conferendæ. Qui unum ex eis idoneum in Decanum eligant, Nobis & Successoribus nostris Episcopis Leodiensibus, & Venerabili nostro Capitulo Leodiensi præsentandum, ac per Nos & Successores nostros Episcopos Leodienses pro tempore existentes confirmandum; & ulterius Decano Christianitatis loci pro Cura animarum recipiendâ, secundum consuetudinem antiquam præsentandum.

Sequuntur Statuta huic novo Capitulo præscripta per XXIX. Articulos: atque imprimis Institutio duarum novarum Præbendarum, per Magistros Petrum Stierbier & Joannem Yonis *Presbyteros. Item Confirmatio Cathedralis Capituli Leodiensis*, Ludovici de Flisco *Archidiaconi Campiniæ in Ecclesia Leodiensi*, *&* Wilhelmi Back, *Decani Christianitatis Concilii Bekensis. Omnia hæc prolixiùs recensita unà cum serie Decanorum, vide Tomo II. Historiæ Episcopatûs Middelburgensis, per* Heussenium, *pag.* 59. *ac tandem in fine:*

In quorum omnium Testimonium, veritatem & munimen, Nos JOHANNES DE BAVARIA Electus Leodiensis, ALBERTUS Dei gratiâ Comes Palatinus Rheni, Bavariæ Dux, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Dominus Frisiæ, Capitulum Leodiense, Archidiaconus & Decanus supradicti, præsentes Litteras Sigillorum nostrorum ad causas appensione, roborari fecimus & muniri, sub anno Domini millesimo, quadringentesimo quarto, Mensis 1404.
Octobris die quartâ.

CAPUT LXXXVI.

JOANNES DE GAVERA *Cameracensis Episcopus, testatur anno* 1428. Antverpiæ *in Basilica Mariana honorari* Præputium Christi *Domini Salvatoris. Unde superest hodie in eadem Cathedrali Confraternitas, dicta* Circumcisionis; *tametsi ab anno* 1566. *sacer iste Thesaurus per hæreticos fuerit sublatus.*

Niversis & singulis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, Joannes Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Cameracensis salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus, quod Nos omnes & singulas Indulgentias à Reverendissimo in Christo Patre & Domino D. Theobaldo eadem gratiâ Archiepiscopo Bisontino, in Litteris ipsius Reverendissimi Patris inferiùs annotatis, concessas, Auctoritate nostrâ ordinariâ & Pontificali ratas & gratas habentes, quantùm cum Deo & de jure possumus & debemus, in concessione hujusmodi Indulgentiarum, nostrum præbemus consensumpariter & assensum.

Hic similes Litteras desiderat A. 1427.

Ceterum ut Capella in honore & sub vocabulo Sacrosancti Præputii Salvatoris Domini nostri Jesu Christi sita & fundata in Ecclesiâ Collegiata & Parochiali B. Mariæ Virginis gloriosæ, oppidi Antverpiensis nostræ Diœcesis, de quâ in dictis Litteris infrà insertis fit mentio, congruis frequentetur honoribus, & à Christi fidelibus jugiter veneretur; & ut fideles ipsi eo libentiùs causâ devotionis, orationis, voti, & peregrinationis conveniant & confluant ad eandem, quò ex hoc dono cælestis gratiæ uberiùs respexerint se refectos; contemplatione Confratrum Confraternitatis Sacrosancti Præputii super id nobis supplicantium, omnibus & singulis verè pœnitentibus confessis & contritis ac in statu gratiæ existentibus, qui Missæ, quæ singulis diebus Sabbati ob reverentiam & honorem ipsius Sanctuarii in dictâ Capella celebratur, interfuerint, & ad hoc operam dederint; seu qui ad augmentationem divini cultûs in dictâ Capellâ fiendi, seu ad opus retentionis & reparationis ejusdem Capellæ manus porrexerint adjutrices; aut qui ad Capellam ipsam in festivitatibus Circumcisionis, Nativitatis, Epiphaniæ, Paschæ, & Ascensionis Domini nostri Jesu-Christi, Pentecostes, Sanctissimæ Trinitatis, & omnium Sanctorum, nec non in quinque festivitatibus Beatæ Mariæ Virginis, & die Processionis quâ dictum Sanctuarium in dicto oppido processionaliter defertur, & per octavas earumdem festivitatum Octavas habentium, devotionis orationisve aut peregrinationis causâ visitaverint, à Domino veniam imploraturi delictorum; de omnipotentis Dei misericordiâ, & gloriosæ Virginis Mariæ Matris, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, Sanctorumque & Sanctorum omnium meritis & intercessionibus confisi;

Quadraginta Indulgentiarum dies totiens, quotiens præmissa aut aliquod præmissorum Domino propitiante salubriter peregerint, de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxavimus, & relaxamus per præsentes, quas volumus perpetuis temporibus in suâ roboris firmitate perdurare.

In cujus rei testimonium Sigillum nostrum his nostris præsentibus Litteris duximus apponendum.

Datum & actum Antverpiæ dictæ nostræ Diœcesis, anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo octavo, mensis Octobris die vicesimâ primâ.

Litteræ Capituli Antverpiensis, anno 1416 *de eodem sacro Præputio.*

UNiversis Christi fidelibus ad quos præsens nostrum Scriptum pervenerit, Decanus & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ Beatæ Mariæ Antverpiensis, Cameracensis Diœcesis, in Christo Jesu Domino nostro salutem & piam noscere veritatem.

Si sacris ossibus ceterisque probatis Reliquiis ad recolenda nobis Sanctorum merita & imitandam vitam, veneratio debeatur & & honorificentiæ cultus; quantò major Dominico Præputio, quod ex incontaminatâ Christi carne, qui Sanctus Sanctorum est, nostræ reparationis arrha initiumque sub teneræ ætatis infantiâ primævâque sui pretiosi Sanguinis effusione recisum, mundoque, ut piè credimus, est relictum, dicente Sponsâ Christi Ecclesiâ: Si non sit viro meo nomen, & reliquiæ super terram. 2. Reg. 14. ỳ. 7.

Sanè cum sacrosanctum hoc Domini nostri Jesu Christi Præputium, saltem (ne quibusdam locis derogare videamur) notandam

portiunculam ejus apud nos esse fuisseque à plurimis annorum centenariis, nostrorum Seniorum relatione vetustissimisque eorum relictis scripturis didicerimus; ne fortè irreverentiæ negligentiæque rei tam sacræ à Domino cum illis Cisterciensibus, quorum Cæsarius meminit, arguamur; ut quod in nobis est faceremus, id ipsum hoc Scripto nostro universitati vestræ volumus esse notum.

Cæsarius lib. 8. cap. 84. 85. & 86.

Tradiderunt quippe nobis Seniores nostri, quod olim regnante in Terrâ sanctâ felicis recordationis Illustrissimo Christianissimoque Principe fundatoreque nostro Godefrido de Bouillon Hierosolymitanorum Rege, erat cum illo generosus quidam vir, Antverpiensis oppidanus, Henricus Noese, Presbyter & ejusdem Domini Godefridi Capellanus. Qui dehinc eorumdem Hierosolymitanorum factus Episcopus *, videns succedente Balduino præfati Regis Godefridi fratre, sævitiam infidelium reinvalescere paganorum; natalis patriæ nimirum affectus amore, conquisitum antè & sufficienti Documento probatum Domini nostri Præputium, per manus cujusdam nostratis, fidi Capellani sui & nostri, Arnoldi Heerbrant, priusquam morte corporali illic præveniretur, ut rem tam sacram indignis infidelibus subtraheret, ad nostram præfatam Ecclesiam Antverpiensem memoriale sui perenne fideliter transmisit, dignè fidelibus adorandum.

* Non consentit hoc cum Historia Belli Sacri.

Ait enim Dominus per Prophetam; de Jerusalem exhibunt reliquiæ. Et alibi: Disperdam de loco hoc (scilicet Jerusalem) reliquias. Et: possidere faciam reliquias populi hujus.

At ne fortè levitate quadam à nobis res hæc suscepta nonnullis primâ facie videatur, ulla vel subsecuta in Attestationem Signaculi hujus, stupenda miracula, quę operari olim dignatus est Dominus, plurima tacentes, fideliter referemus.

Contigit equidem dudum venerabilem Patrem & Dominum nostrum Cameracensem Pastoralis sollicitudinis more Ecclesiam nostram visitare. Hic celebraturus inter Missarum suarum solemnia sacrosanctum Domini Præputium, de quo sermonem vobis facimus, præsentialiter sibi afferri, & Corporali, quo utebatur, superponi præstolabatur; ut id ipsum cum metu & reverentiâ valeret aspicere.

Cujus devotæ petitioni dum Prædecessores nostri, qui pro tempore astabant, justè annuerent; indictis tamen priùs populo per eundem orationibus communibus, dum & ipse intra Missæ suæ secreta orat, si fortè Dominus eidem signum aliquod mittere dignaretur; (mira res!) ecce ex præfato Domini Præputio in Corporale, cui impositum fuerat, tres sanguinis guttulas, quæ in hoc usque ævi apud nos notabiliter apparent & permanent; stupens conspicit resudasse, statimque totum circa rem hanc, si quod inhæserat dubietatis vulnus, de ejus pectore præputatum est. Orabat tamen pœnitentiâ ductus pius Pater Dominum, populumque pro se orare fecit, veritus si fortè in hac re Deum tentandi vitium ullatenus incurrisset.

Miraculosa trium guttularum Sanguinis distillatio.

Sed quid dicemus de recolendę apud nos memoriæ inclytâ illa Reginâ Siciliæ, quę olim incurabili morbo laborans, nostri Antverpiensis penitùs ignara loci, dum in spiritu tantum & visione docta à Domino, sacrum hoc Domini Præputium devota vovet Ecclesiæque nostræ limina corporaliter visitare: eo ipso curata sanaque effecta est. Quæ dum facto corporaliter, suffragio mercatorum freta, quod voto promiserat, adimpleret; advenienti Reginæ ordine processionali occurrente Clero nostro, allatoque Præputio sacro; ecce dæmoniacus quidam horribili voce Canonicis improperat, pro eo quod carnem immortalis Regis mortali feminæ obviam ferunt, illicoque à dæmone liberatus est. Suntque apud Nos in hodiernum adhuc servata diem ornamenta pretiosa in signum hujus, quæ hæc devota Matrona nostræ Ecclesiæ cum gratiarum actione dereliquit.

Dæmoniacus sanatus.

Quæ itaque, quæsumus, tam saxea hominum pectora, quibus hæc testimonia non satis sint? Quem hæc ad piam fidem non moveant, ad sacratissimum quoque hoc Domini Pręputium, quod apud nos sic esse fideliter & piè credimus, si non præsentialiter corpore, mente vel nobiscum fideliter adorandum? Nisi fortè horum, contra quos tam pulchrè Aurelius ille Augustinus in libris de Civitate Dei invehitur. Quorum ut ait, proprium est, nil eorum credere de præteritis aut futuris, quæ oculis propè aut experimentaliter ipsi coram positi non vidêre.

August. de Civ. Dei l. 21. cap. 5.

Hæc igitur in hac re sunt Monimenta nostra: hæc Seniorum nostrorum fidelis relatio, quam scribimus; quæ singulis annis à tanto tempore, quod contrarii memoria non habetur, multis hominum millibus prædicantur.

In quorum Testimonium hoc præsens Scriptum nostrum, Sigilli nostri appensione, ex certâ scientiâ, duximus communiri.

Datum Antverpiæ in loco nostro Capitulari anno Domini millesimo quadringentesimo decimo sexto, mensis Junii die decimâ.

Bulla Eugenii IV. Papæ, anno 1446 de eodem Sacro Præputio.

EUgenius Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. In Apostolicæ speculâ dignitatis, supernâ dispositione, constituti, curis efficere prosequimur assiduis, ut hi, pro quibus hu-

manos Dei filius languores perpeti dignatus est, à noxis expiati suarum salutem consequantur animarum.

Cum itaque (sicut exhibita nobis nuper pro parte dilecti filii Magistri Anselmi Fabri de Bredâ, Decani Ecclesiæ B. Mariæ Antverpiensis, Cameracensis Diœcesis, Notarii nostri & Litterarum Apostolicarum Correctoris petitio continebat) in Capellâ, prope cujus Altare in Ecclesiâ prædictâ Præputium Dominicum honorificè conservari dicitur, & ubi præfatus Anselmus quamdam perpetuam Capellaniam instituit atque dotavit; Christi fideles plerique singularis causâ devotionis convenire soliti sint, ad divini propagationem cultûs, Confraternitatem inibi, de quâ dictus Anselmus existit, amplectentes; Nos devotionem & cultum hujusmodi vigere necnon adaugeri summis desiderantes affectibus, & ipsius Anselmi, qui etiam Referendarius noster existit, in hac parte supplicationibus inclinati, universis & singulis Christi fidelibus infra numerum XXV de Confraternitate hujusmodi nunc & in futurum existentibus, Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium indulgemus, ut eorum singuli Sacerdotes idoneos in suos possint eligere confessores, qui diligenter ipsorum confessionibus auditis, pro peccatis, criminibus & delictis quæ commiserint, eis in quibuslibet etiam Apostolicæ Sedi reservatis semel, & in aliis quotiens opportunum fuerit casibus, debitam absolutionem impendere ac salutarem pœnitentiam injungere, nec non ipsis in sinceritate fidei, unitate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ac obedientiâ & devotione nostrâ & Successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium persistentibus, omnium peccatorum suorum, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, etiam semel tantum in mortis articulo plenam remissionem concedere valeant.

Sic tamen, quod ipsi Confessores, de his de quibus alteri satisfactio impendenda fuerit, eam dictis fidelibus sic confessis si supervixerint, vel per hæredes suos, si tunc fortè transierint, faciendam injungant; quam illi facere teneantur.

Et ne aliquis propterea (quod absit) proclivior reddatur ad illicita in posterum committenda, volumus, quod si ex confidentiâ remissionis hujusmodi aliqua fortè commiserint, quoad illa nullatenus eis dicta remissio suffragetur: quodque singuli fidelium præfatorum postquam ipsi concessionem eis remissionis hujusmodi proficere, vel uti illâ voluerint, ex tunc per unum annum singulis sextis feriis, impedimento cessante legitimo, jejunent. Et si dictis feriis ex præcepto Ecclesiæ regulari observantiâ, injunctâ pœnitentiâ, voto, vel aliàs jejunare teneantur, unâ aliâ die singularum septimanarum ejusdem anni, quâ ad jejunandum non sint astricti, jejunare debeant.

Si verò in anno prædicto vel aliquâ ejus parte legitimè impediti sint, anno sequenti vel aliàs quam-primum poterunt, modo simili supplere jejunium hujusmodi teneantur. Porrò si forsan aliàs prælibatum jejunium in toto vel in parte quandocumque adimplere commodè nequiverint, illud eis præfati Confessores in alia pietatis opera, prout eorum animarum saluti expedire viderint, commutare valeant, quæ pari modo adimplere teneantur.

Alioquin quoad eos dumtaxat ipsis facta concessio remissionis hujusmodi nullius sit roboris vel momenti.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ M.C.C.C.C. XLVI. v. Kalendas Februarii, Pontificatûs nostri anno XVI.

Quinque ferme sæculis Sacro-Sanctum Christi Præputium, inter alias illustres Reliquias apud se asservatum fuisse, gloriantur Antverpienses. Quod tamen anno 1566, templis atque sacrariis immani Calvinistarum furore direptis, deperditum fuit. Diplomata supra-citata inseruit P. Bollandus, S. J. Hagiographus, Tomo I. Actorum Sanctorum Mensis Januarii, pag. 6. addens Bullam Clementis VIII. Papę datam anno 1599, quâ confirmatur Confraternitas Circumcisionis, jam olim in Urbe Antverpiensi instituta, hodieque inter viros primarios ibidem vigens.

Baro Le Roy in Notitia Marchionatûs S. R. I. pag. 73. adjungit Disquisitionem eruditam, de hoc Sacro Præputio, ab Jerosolymis Antverpiam delato.

Quomodo autem Thesaurus iste per rapinam ablatus fuerit, narrat August. Wichmannus in Brabantia Mariana libro II. cap. 22. hisce verbis.

Retulit mihi vir magnus, inter Ecclesiasticos primæ dignitatis, atque omni exceptione major, se à viro itidem probo & catholico (cui fides tuto adhiberi potest) audivisse, Præputium hoc Ecclesiæ Antverpiensis, à quodam Ministro hæretico in pala annuli, dudum Middelburgi Zelandiæ fuisse delatum; qui id-ipsum ex Ecclesia sacrilegè abstulerat. Præfatus autem Catholicus, nomine Marcellus Everdyck, precio illud redimere destinabat; nisi imposturam timuisset, ne perfidi illi, adulterinam pelliculam vero Christi Prępútio substituissent, Catholicos postea ludibrio habituri; ut sæpe alias fieri adsolet. Quo factum, ut ad incertos hæredes devolutum sit.

CAPUT LXXXVII.

In Concilio Basileensi *decernitur anno* 1433. *Oratoribus Ducis Burgundiæ competere præcedentiam ante Legatos quorumcumque Electorum S. R. J.*

Ex Collectione Diplom. Gudeni.

SAcrosancta generalis Synodus Basiliensis in Spiritu Sancto legitimè congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, venerabili Archiepiscopo Maguntino salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Postquam ad sacrum Concilium Oratores dilecti Ecclesiæ filii, Nobilis viri, Ducis Burgundiæ Illustris, accesserunt; orta est inter Ambasiatores tuos & tuorum Co-Electorum ex una, ac Ambasiatores præfati Ducis Burgundiæ parte ex altera, de modo sedendi Controversia; ad quam sedandam tribus fere mensibus laboravimus.

Et demum, deputatis nonnullis Commissariis ex parte sacri Concilii, ut se informarent qualiter in Concilio Constantiensi servatum fuisset, repertum fuit per Attestationem multorum Testium, quomodo Ambasiatores ipsius Ducis Burgundiæ, in Sessionibus publicis sedebant immediate post Ambasiatores Regum; prout Devotio tua videre poterit per Copiam Attestationum, quam mittimus præsentibus interclusam.

Inter alia autem, quæ nostris commisimus Oratoribus, post proximum festum Paschæ ad opidum *Franckfordiæ* transmissis, ubi Congregatio Electorum Sacri Imperii indicta erat, hoc etiam dedimus in mandatis, ut super hujusmodi Controversia verbum cum ipsis Electoribus & Tua Devotione facerent; exhortando, ut, cum in domo propria Concilium celebratur, sicut fieri solet de hospitibus passivis, ipsum Dominum Ducem honorare vellent; cum honor iste in domo propria exhibitus, non præjudicium sed honorem afferre soleat. Tandem habitâ magnâ deliberatione, & pensatis omnibus, visum Sacro Concilio fuit, ut super hujusmodi contentione potius quædam via caritativa eligeretur, per quam nullius læderetur jus.

Considerans igitur hæc Sancta Sinodus, quod ut prædictum est, Sacrum Concilium in Alamania, & sic in domo ipsorum celebratur; & quod communiter ubique observatur, ut quilibet in propriis laribus Forenses honoret; ordinavit pro conservanda caritate, & per modum Provisionis duntaxat in hoc Concilio, ut Ambasiatores tui & tuorum Co-Electorum & ipsius Ducis Burgundiæ, mixtim deberent sedere immediate post Reges; ut unus ex Ambasiatoribus dicti Ducis primò, deinde alius ipsorum Electorum, & sic successivè alternatim. Et quod ex hoc nulli Partium præjudicetur in Possessorio vel Petitorio; prout in Copia hujusmodi Ordinationis, quam hic mittimus interclusam, clarius Tua Devotio videre poterit. Ex hoc, si bene consideretur, in nullo jus tuum ac tuorum Co-Electorum lædi dignoscitur, quin potius conservatur, & magis elucidatur; cum propter hunc respectum tantum, quod in Alamania Concilium celebratur, hujusmodi Ordinatio facta est.

Quapropter Devotionem tuam rogamus, ut in eo quod bono animo factum est, nec tuum, aut ipsorum Electorum præjudicium concernat, bono animo suscipere velit; & suis Ambasiatoribus hic existentibus mandare, ut huic Ordinationi acquiescant.

Datum Basileæ, quarto Nonas Julii, anno Domini M.C.C.C.C.XXXIII.

Sign. B. de Batiferis.

Decreti Provisionalis tenor.

SUper Controversia, inter Venerabiles Ambasiatores Illustrium Principum &c. in ordine sedendi in Sessionibus & Congregationibus, Missis & aliis actibus publicis & privatis hujus Sacri Concilii; hæc sancta Sinodus, pro conservanda caritate inter prædictos Principes, attento etiam, quod sunt consanguinitate & affinitate conjuncti, etiam, quod hoc Sacrum Concilium celebratur infra fines Alamaniæ; & ex hoc videatur, Dominos Electores debere honorare præfatum Dominum Ducem & Ambasiatores suos, prout credendum est, quod ipse Dominus Dux, inibi & alibi, eosdem Dominos Electores suosque Ambasiatores vellet honorare; Ordinat, per modum Provisionis duntaxat, quod in hoc Concilio unus Ambasiatorum dicti Domini Ducis Burgundiæ sedeat primus post Ambasiatores Regum, & post eum sequatur unus de Ambasiatoribus Dominorum Electorum, & deinde alternentur mixtim; & hoc sine præjudicio alicujus partis in Possessorio vel Petitorio. Super quibus poterunt agere & prosequi, quando placuerit.

CAPUT LXXXVIII.

Episcopo Tornacensi commendat EUGENIUS IV. *Pont. erectionem Conventûs Fratrum Minorum in oppido* Slusano, *Diœcesis Brugensis (nunc sub potestate Acatholica) anno* 1443.

UGENIUS Episcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Episcopo Tornacensi salutem &c.

Retulit nobis dilectus filibus (1) *Joannes de Capistrano*, Frater Ordinis Minorum, sibi in Terra (2) *Slusarum*, tuæ Diœcesis, dudum oblatum fuisse locum quemdam pro constructione & fabrica Domûs, cum Ecclesiis & aliis ædificiis, uni Conventui Fratrum de Observantia aptis. Ad cujus perfectionem idem Joannes laborare intendit omni ope ac diligentiâ. Verum existimat ad hujus operis absolutionem præsidia & favores tuæ Fraternitatis sibi fore summè necessaria, & opportuna. Quare ipsam Fraternitatem tuam in Domino requirimus & hortamur, quatenus in re tam pia &c. præstare velis prædictis Fratribus, illud prosequentibus, auxilium & favorem, coërcendo etiam si opus fuerit quoscumque eisdem impedimentum afferentes per censuram &c. Super quâ re damus Fraternitati tuæ plenam... facultatem.

Datum Senis, quinto Septembris, &c. anno decimo-tertio.

(1) JOANNES DE CAPISTRANO, gente Gallus, professione Minorita, fuit Vicarius generalis sui Ordinis. Christianos milites in Hungaria Duce Joanne Hunniade contra Turcas fortissimè dimicantes, zelo Apostolico ad constantiam adhortatus est. Obiit prope Sirmium die 23 Octobris 1456, inter Beatos Ordinis sui receptus.

(2) SLUSA, oppidum maritimum Flandriæ Diœcesis Brugensis, tertio ab ea urbe milliari, pridem sub potestate Ordinum Fœderatorum. Extant hîc hodiedum rudera antiqui Conventus FF. Minorum. Ultimus eorum Guardianus R. P. *Franciscus Penneman*, Gandavensis, à Geusiis interfectus est anno 1572, atque sepultus in parochiali Ecclesia Pagi S. Laurentii, haud procul Slusâ. Martyrium describit Raissius in Auctario ad Natales SS. Belgii, ad diem XXIV. Junii.

CAPUT LXXXIX.

DAVID A BURGUNDIA, *Ultrajectinus Episcopus, confirmat anno* 1461. *Fundationem Monasterii Monialium Ordinis Sti. Augustini, quod vulgo* Sarepta *dicitur; incohatum in Municipio de Biervliet (quod unum est è IV. Officiis Flandriæ) ac tandem anno* 1617. *translatum Brugas.*

AVID de Burgundia Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Trajectensis, universis & singulis Christi fidelibus, ad quos præsentes nostræ Literæ pervenerint salutem in Domino sempiternam.

Magno devotionis affectu audivimus, quod status quarumdam personarum in Diœcesi nostra Trajectensi constitutarum ac immediatè nobis subjectarum, in spiritu humilitatis Deo servientium, non solum sanctæ conversationis merito floreat, verum etiam quotidie, authore Deo, felicibus proficiat incrementis.

Sane veridicorum percipimus relatione, quod dilectæ nobis in Christo filiæ Magistra & Sorores Domûs *Sanctæ Elizabeth in Biervliet* in quatuor Officiis Flandriæ nostræ Diœcesis, attentius considerantes quod licet nos eandem paterno confoventes affectu Authoritate nostra Ordinariâ authore Deo huc usque proteximus, illas diversis gratiis & Privilegiis muniendo; nihilominus tamen solerter attendentes quod refrigescente charitate & superabundante iniquitate, successu temporis tantus candor puritatis & simplicitatis, excelsa præconia cæteraque commendabilia honestatis opera laxatis habenis frequenter tepescant, & stabilitate perpetua perseverare non possint.

Considerantes igitur, quomodo in diversis mundi partibus devotæ personæ utriusque sexûs Regulam B. Augustini ab Ecclesia multipliciter approbatam sub perpetua clausura ac humili & simplici habitu sint professæ, communicato etiam cum Juris-

peritis & aliis devotis, ac religiosarum personarum consilio, debito moderamine, non coactæ nec metu timidæ, sed simpliciter Deum præ oculis habentes & antiqui hostis insidias securius præcavere cupientes, prædictæ Magistra & Sorores ne ab arctioris & religiosioris vitæ forma dilaberentur, humiliter postularunt & supplicarunt, dum adhuc vita nobis comes fuerit, ad dictam Regulam B. Augustini Doctoris eximii Authoritate nostra Ordinariâ se transferre.

Nos igitur, qui piis desideriis Deo famulantium eo libentius annuimus, quò in ipsis gloria Dei & animarum salus noscitur contineri; solerter pensantes, quod eędem Magistra & Sorores liberum noscuntur habere transitum ad quamcumque Regulam approbatam; hujusmodi quoque puræ devotionis affectum & arctioris vitæ propositum plurimum in Domino commendantes,

Commissarii Monasterii. Venerabilibus ac Religiosis viris Prioribus sive Rectoribus Conventuum & Monasteriorum Sororum in Bethlëem in oppido Donsensi, & in Sion juxta Aldenardam Tornacensis Diœcesis, Ordinis Sancti Augustini Canonicorum Regularium, sive alteri eorum committimus per præsentes tanquam perpetuis Commissariis & Visitatoribus, ipsosque & eorum quemlibet in visceribus charitatis Salvatoris nostri Domini nostri Jesu-Christi, plurimum exhortamur, quatenus præfatas Magistram & Sorores Domus prædictæ quæ se ad Regulam Beati Augustini transferre voluerint, habitu Regulæ decenti investiant, sive alter eorum investiat, exteriori habitu subtili lineo & velo nigro ad instar Sororum dictarum de Donsa & de Sion dicti Ordinis ipsas induendo,

Habitus Monialium. necnon ab eisdem Professionem expressam seu solemnem secundum formam inferius adnotatam recipiendo;

Unum quoque Sacerdotem honestæ vitæ, quem major aut sanior pars Sororum Inclusarum duxerint eligendum, ipsis in Rectorem, & Confessorem deputando; cui Rectrix & Sorores prædictæ tam Professæ quam non professæ ac familiares tenebuntur obedire.

Novitiæ autem investiendæ tam præsentes quam posteræ ante Investitionem ab omnibus Votis ab eis prius emissis, & quæ per ingressum Religionis de Jure communi tolli possunt, sub tali conditione videlicet si in eodem Ordine perseverent & profiteantur, per Investitorem pro tempore absolvantur.

Eisdem quoquè vestibus & observantiis utentur Includendæ per omne tempus sui Novitiatûs, cum subtilis differentiâ, ob distinctionem ab habitu Professarum.

Et ut quælibet persona dictæ Religionis... primam Investitionem ac Professionem ac inclusionem, per dictos Rectores sive Priores aut alterum eorum, ut præmittitur fiendas perpetuis in antea temporibus, ad manus Prioris pro tempore, vel alterius, loco per dictos Priores sive Rectores & Successores eorum eisdem deputati, ad quam Investitionem, Professionis receptionem & inclusionem hujusmodi pertinere volumus tria Vota substantialia Religionis, ut juris est & moris, de consensu majoris & sanioris partis Domus prædictæ, emittere valeant, Authoritate nostra Ordinaria tenore præsentium indulgemus.

Formula Professionis. Forma autem Professionis faciendæ in scedula manu propria conscripta, vel saltem signo sanctæ Crucis subsignata, hæc est;

Ego Soror N. promitto Deo auxiliante perpetuam continentiam, carentiam proprii & obedientiam, Tibi Matri Rectrici hujus Domûs, & tibi successuris Canonicè instituendis secundam Regulam Beati Augustini, sub perpetua clausura secundum Constitutiones & Ordinationes Statutorum hujus Monasterii fundati in honorem N. in præsentia Domini N. Institutoris nostri, vice Reverendi Domini nostri Domini Episcopi Trajectensis.

Novitiæ. De Novitiis vero statuimus & ordinamus, quod nulla puella recipiatur ad probationem sive cohabitationem in clausura, nisi duodecimum annum compleverit, nec aliquo Religionis habitu investiatur, donec ad minus per dimidium anni laudabiliter inter Sorores conversata fuerit. Sed nec alicujus Novitiæ Professio suscipiatur ante ætatis suæ decimum octavum, & integri anni vel circa in habitu Novitiatus & probationis completionem. Inclusas autem Sorores de bona competentia sustentationis & communibus bonis Domus manuumque laboribus, secundum communem estimationem proborum pro tempore Visitatorum ac Rectoris earum, volumus esse provisas.

Illæ vero personæ quibus ut præfertur de communibus bonis Domus provideri non poterit secundum Ordinationem Visitatoris &. Rectoris pro tempore, non inclusæ, Professæ tamen, de consensu Conventus sub Regulari obedientia dictæ Religionis B. Augustini sine velo adinstar Sororum non Inclusarum de Donsa & de Sion, cum caputio nigro, ob distinctionem ab Inclusis præfatis, more Donatarum humiliter conversentur.

Nolumus tamen eas sine expressa licentia pro tempore Rectoris sive Rectricis earumdem quomodolibet evagari.

Inclusis vero, Domum sive Conventum inclusionis suæ, postquam inclusæ & professæ fuerint, exire non licebit sine consensu Visitatoris, & sub pœna excommunicationis etiam latæ sententiæ, à qua absolvi nequeant nisi per alterum Visitatorum loco nostri.

Volumus quoque, quod non sit ad eas aditus personæ cujusquam, nisi in casibus

à

à Jure permissis, aut propter utilitatem, si Visitatores pro tempore vel Confessor loco eorum consentiret: nisi forsitan propter incendium aut aliud magnum imminens periculum moram impatiens.

Præterea dum prędictam Domum Rectrice sive Magistrâ per obitum sive resignationem sive destitutionem carere contigerit, unius diei jejunium indicetur, & altera die celebrata Missa de Sancto Spiritu omnibus Sororibus in unum congregatis fiat in præsentia Visitatoris conjunctim vel divisim, & Confessoris pro tempore, electio in ipsa clausura. In qua electione Confessor primò dabit vocem suam, si Visitatori visum fuerit expedire; & consequenter Sorores inclusæ & non plures propter partialitatem vitandam. Et quæcumque Soror concorditer vel à majori & saniori parte sic in Rectricem electa fuerit confirmetur & instituatur per Visitatorem & Confessorem pro tempore. Quo facto Rectrix noviter confirmata consimiliter ad manus Visitatoris in una scedula manu propria conscripta seu signo Crucis subsignatâ, promittat obedientiam sub tali forma.

Modus eligendi Rectricem.

Ego Soror N. Rectrix indigna licet electa pro me & Domo nostra promitto obedientiam Domino meo, Domino Episcopo Trajectensi & suis Successoribus canonicè intrantibus: & ex commissione sua Visitatoribus N. & N. pro nunc conjunctim vel divisim, Confessorique pro tempore N. secundum Regulam Beati Augustini & Institutionem Domus nostræ.

Demum ut in dicta Ecclesia Religio manu-teneatur, virtutes floreant, & vitia supprimantur, tenore præsentium committimus injungimus & impartimur Authoritate nostra Ordinaria Visitatoribus Domus prædictæ; quos volumus Priores seu Rectores de Donsa & de Sion, seu alterum eorum ad minus eligi & assumi. Qui etiam hujusmodi Visitationes annuales cum uno honesto Presbytero seu alio Religioso, quotiens opus fuerit possit adimplere; plenariam potestatem visitandi & corrigendi excessus tam in capite quam in membris, in spiritualibus & temporalibus reformandi, & de consilio majoris partis Capitularium, scilicet Sororum inclusarum ut præfertur, tam Rectorem sive Confessarium quam Rectricem destituendi; pœnitentiamque pro commissis salutarem injungendi;

Commissio Visitatorum.

Cum omnibus etiam Statutis & Ordinationibus præhabitis & universis austeritatibus & corporalibus exercitiis Religionis hujusmodi ex causa legitima quotiens opportunum fuerit dispensandi, & cum consilio Confessoris, Matris & sanioris partis Sororum mutandi, & vices in iis de quibus videbitur Rectori seu Confessori pro tempore Domus ejusdem committendi; necnon faciendi omnia & singula quæ ad officium spectant Visitationis, quę tamen ultra annum protrahi non debet.

Quęcumque autem pro decore Religionis hujusmodi & honestate conversationis per Visitatores pro tempore instituta & ordinata, ac mutata ut præfertur, aut in tribus Visitationibus continuis approbata fuerint, vim habeant Constitutionis, & ab omnibus personis hujusmodi Religionis volumus observari.

Visitationes

Confessorique dictarum Sororum per easdem seu saniorem partem earum nominando & per Visitatores pro tempore instituendo & admittendo, conjunctim vel divisim, medio tempore, quotiens opus fuerit, excessus earum condigne corrigendi & reformandi, eadem nostra Authoritate Ordinaria tenore præsentium facultatem indulgemus.

Et quoniam morum uniformitas pacem fovet & concordiam repræsentat, volumus & ordinamus ac præcipiendo mandamus, ut Sorores præfatæ præsentes & futurę in infrascriptis Constitutionibus & Ordinationibus invicem se conforment, easdem diligenter observando.

Inprimis igitur constituimus & ordinamus, ut habitus earum interior sit de lineo panno mediocriter grosso, vel de laneo, ad discretionem Rectoris vel Confessoris pro tempore. In quo semper dormient in culcitris vel lectis plumeis, simpliciter & religiosè præparatis non tamen nudè, nisi Rector vel Rectrix Domus quam Matrem vocari volumus, ex causa caritudinis, propter quam merito super hoc foret dispensandum, cum eis ad tempus dispensaverit.

Habitus Religiosus.

De modo vero surgendi statuimus & ordinamus, quod præcipuis dumtaxat Festis exceptis, hora quarta vel circiter de mane omnes Sorores sanæ mentis & corporis cum silentio surgant, & ad signum campanæ ad Oratorium pergant; & præmissa Oratione Dominica post ultimum signum dicant ferialibus diebus Matutinas & Primas simul de cultu Beatæ Virginis. Quibus finitis omnes sub silentio ad opus manuale se disponant; cæterasque Horas de Beata Virgine in laboratoriis seu oratoriis earum cum horis de sancta Cruce persolvant, prout Visitatoribus videbitur convenire.

De Horis Canonicis.

Vigilias quoque defunctorum, Septem Psalmos Pœnitentiales, Horas de Sancto Spiritu, sive ęterna Sapientia, de ordinatione Visitatorum secundum quod eis videbitur expedire, legere poterunt.

Ad quas tamen Horas nolumus Sorores debiles aut infirmas obligari: sed ad discretionem Confessoris Orationes Dominicas, secundum statum infirmitatum earum convenientius dicant.

De serò finitis laboribus, post horam octavam vel circiter dictis ferialibus diebus sub silentio ad Oratorium audito signo campanæ, accedant. Completorium de Beatâ Virgine cum laude ejusdem insimul persolvendo. Quo finito, omnibus postpositis ad

quietem se religiosè & devotè componant. Diebus vero celebribus Horas Beatæ Virginis ut præfertur, cum cæteris prænotatis Horis temporibus congruis in Ecclesia earum seu Oratorio insimul devotè legere studeant.

De Jejuniis vero & abstinentiis earum ordinamus & constituimus, quod ipsæ Sorores quas corporalis vel alia legitima causa non excusat, septimatim sextis feriis aut sabbathis, quando in crastinum communicandum est, per circulum anni cum jejunio Ecclesiæ, in cibo & potu secundum consuetudinem & ritum Ecclesiæ in Diœcesi nostra Trajectensi, jejunabunt; feriis tamen sextis à Pascha usque ad Ascensionem Domini & à Nativitate ejusdem Domini usque ad octavas Epiphaniæ dumtaxat exceptis. Jejunia servanda.

In Adventu Domini & feriis secunda & tertia post Dominicam in Quinquagesima, & omnibus feriis quartis per circulum anni, die Natalis si in ea venerit exceptâ, carnibus sanæ corporis non vescentur. Lacticiniis autem & ovis his temporibus licitè uti poterunt ter in hebdomada, in Adventu Domini.

Communiones. Præterea de quindena in quindenam, aut saltem parumper ante vel post, prout festa postulant, Sorores confiteantur, & de judicio Confessoris ad hoc dispositæ venerabile Sacramentum devotè suscipiant, & ipsa die Communionis omnia colloquia cum extraneis, nisi notabili utilitate seu necessitate urgente, vitare studeant.

Correctiones. Insuper volumus & ordinamus, quod propter extirpationem vitiorum & profectum omnium virtutum, omni hebdomada seu ad minus de quindena in quindenam Rectrix earum, & de mense in mensem Confessor earum, Capitulum culparum teneant. Injungentes pœnas condecentes secundum qualitatem personorum & quantitatem excessuum

Si vero quod Deus avertat, aliqua Sororumin prædicto Capitulo aut quocumque modo rebellis & inobediens deprehensa fuerit, illico ponatur extra societatem Sororum sequestrata: donec per humilem recognitionem & emendationem se promptam exhibuerit ad obediendum, & humiliter suum excessum emendandum. Si vero in malitia perduraverit & tertiò admonita signa emendationis humiliter non ostenderit, vinculis & carceribus aliisque exercitiis corporalibus puniatur.

Eisdem etiam pœnis si qua Visitatoribus aut Confessori rebelliter aut pertinaciter audet resistere subjacebit. Et quia dignum reputamus & congruum, ut eas quas timor Dei à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ, ad obviandum periculis quæ imposterum in confusionem ejusdem Religionis possint evenire; decrevimus, quod si aliquę Sororum prędictarum Professarum per cautelam, seu in cautum custodita, dictam clausuram sine licentia ut præfertur exierint, & secularium vel suspectorum hominum consortiis se immiscuerint;

Et si Superiorum suorum sollicitudo ad earum correctionem & detentionem & carceris mancipationem ut præmittitur non sufficerit, ex tunc pro ex nunc, & ex nunc prout ex tunc invocato auxilio brachii sæcularis & singulis Judicibus sæcularibus & communitatibus, Officialibus & Decanis, Curatis & eorum Vicariis omnibus, & singulis tam spiritualibus quam sæcularibus Officiariis, aliisque personis nostræ Diœcesis cujuscumque status vel conditionis fuerint aut quocumque nomine censeantur, sub pœna excommunicationis districtè præcipiendo mandamus, & ad solum Deum & salutem animarum respicientes omni excusatione postpositâ, quandocumque per Superiores aut Fratres & Sorores præfatæ Domus fuerint requisiti, aut alter eorum fuerit requisitus, toto posse & conamine ipsis aut alteri eorum assistant sive assistat; ut omnia & singula præmissa firmiter adimpleantur ac debitæ executioni demandentur; utque prædictæ rebelles & inobedientes per corporum suorum detentionem ad Conventum & Domum suam prædictam & obedientiam debitam & Regularen observantiam redire compellantur, & ad eamdem libere reducantur Pœnæ rigorosæ.

In præfatis vero excessibus & Statutorum infractionibus, nolumus præfatas Sorores ad culpam sed ad pœnam dumtaxat obligari.

Si vero Confessor earum pro tempore aut Sacerdos, Clerici sive Laïci prædictæ Domûs se & sua resignare cupientes colligari & Regulam Sancti Agustini pro devotione profiteri voluerint, hoc de licentia Visitatorum & Conventûs, secundum exigentiam oneris & servitii Sororum prout eis videbitur fieri poterit. Dictis Investitoribus seu Commissariis illos ad Professionem & habitum Novitiorum ejusdem Ordinis Sti. Augustini recipiendi Authoritate nostra Ordinaria concedimus facultatem.

Quodque Confessor dictarum Sororum, sive alii noti Presbyteri licet alterius fuerint Diœcesis, etiam in portalibus si opus fuerit, in dictis earum Domibus in locis decentibus etiam tempore Interdicti à Nobis vel inferioribus nostris generaliter aut particulariter per Diœcesim nostram aut quatuor Officia Flandriæ positi; dummodo Interdictioni hujusmodi dictæ Sorores, Confessor sive Presbyteri causam non dederint aut id ipsis specialiter interdici non contigerit, Missas & alia divina Officia, exclusis de Jure excludendis, sine pulsu campanæ & sine nota, januis clausis celebrare aut celebrari facere possint & valeant.

Nos vero eidem Confessori vel alii Presbytero vices ejusdem de prædictarum Sororum consensu gerenti, ut præfatarum Sororum

familiarium ac continuorum commensalium confessiones diligenter audire, & easdem personas ab omnibus peccatis quæ sibi confitebuntur, etiam casibus occultis nostræ Ordinariæ potestati de Jure, Statuto privilegio & consuetudine specialiter reservatis; injunctâ pro eisdem pro modo culpæ pœnitentiâ salutari, absolvere, vota etiam minora in alia pietatis opera commutare ac Sacramentum Eucharistiæ ac Extremæ Unctionis, quotiens devotio earum exegerit aut opportunum fuerit ministrari facere, Autoritate nostra Ordinaria concedimus facultatem.

Si etiam, quod Deus avertat, præfatæ Sorores aut eisdem successuræ propter guerras aut alia qualiacumque dissortunia sive necessitates, ad quemcumque alium locum seu alia loca se transtulerint infra limites nostræ Diœcesis, ut eo minus vagari per loca publica compellantur, in earum præsentia in locis honestis & ornatis Missas & alia divina officia celebrare aut celebrari facere, omnibus gratiis & Privilegiis in earum locis in *Biervliet* prædictis concessis, etiam in locis refugii ut præfertur gaudere & uti.

Sororibus, Confessori aliisque suis prænotatis personis, quodque ad Ecclesiam Parochialem visitandam nullo tempore nisi voluerint teneantur, Authoritate nostra Ordinaria tenore præsentium indulgemus.

Præterea quia præfatam Domum in Religiosam & Conventualem cum Capella & oratorio ereximus & præsentibus erigimus, ac eandem cum suis personis & attinentiis sub nostra tuitione immediatè suscepimus, volumus easdem omni Ecclesiastica libertate & tuione gaudere omniaque & singula quæ Religionis sunt & quæ ad Conventualem & Monasticam vitam & profectum spiritualem conferunt & ad salutem spectant animarum, juxta dicti Ordinis exigentiam, præfatas Sorores ac earum Confessorem facere & exercere,

Nec non Capellam dicti sui Monasterii quatenus opus fuerit, in toto vel in parte evellere, eamque de novo construere vel ampliare, ac Altare inibi constitutum integrè (saltem tali integritate ut ex inde reconciliatione non egeat) de loco ad locum transferre posse, si ipsis imposterum videtur expedire, nec à Provisore nostro seu Decano quatuor Officiorum Flandriæ eorumque Commissariis, quomodolibet posse visitari, corrigi exactionari, seu ex suis officiis quovis modo in earum statu perturbari seu molestari.

Et nihilominus omnia & singula alia per Nos seu Prędecessores nostros aut quascumque alias Ecclesiasticas sœcularesve personas, potestates, Collegia & communitates, dictæ Domui Conventui aut personis pòst indulta & concessa; in quantum præsentibus non obviant (quæ hîc pro sufficienter expressis haberi volumus) ex certa nostra scientia ratificamus, approbamus, & in Dei nomine pro nobis & Successoribus nostris confirmamus;

Jure nostro & Successorum nostrorum Episcoporum Trajectensium, & Matrum Ecclesiarum in præmissis, necnon Visitatione nostra Ordinaria semper salvis; qualicumque revocatione generali vel speciali postmodum fienda non obstante, nostrarum Testimonio litterarū.

Datum sub Sigillo nostro ad causas præsentibus appenso, anno millesimo quadringentesimo sexagesimo primo, mensis Maii die nona.

Sarepta. Prioratus Canonicarum Regularium Ordinis S. Augustini, Stę. Elisabethæ sacer, hęc habuit primordia. In Municipio Biervlitano, inter quatuor Officia Flandrię (quod nunc subest Hollandis, & olim in spiritualibus subjiciebatur Episcopo Ultrajectino) fuerat jam olim Congregatio quarumdam filiarum Deo devotarum, in communi viventium. Istæ anno 1461. obtinuerunt à *Davide à Burgundia* Episcopo Ultrajectino licentiam profitendi Regulam Sti. Augustini: qui Præsul iisdem Monialibus clausuram aliaque Statuta præscripsit. Item commisit Prioribus seu Rectoribus Conventuum Monialium de Bethleem in Deinza (quod est Oppidulum Gandam inter & Cortracum) item Monialium de Syon apud Aldenardam, ut præfatarum Monialium in Biervliet Professionem exciperent, easque conformiter ad Deinzanas & Aldenardenses antedictas instituerent. Prima Priorissa & aliæ quædam Moniales introducendæ, observantiæ causâ è Conventu Deinsano advenerunt Biervlietum; & novus hîc Conventus cognominatus fuit *Emmaus*. (Literas habes supra.)

Postmodum propter continuas inundationes vicini maris, variaque inde exorta pericula, nec-non propter infestationes glirium marinorum, Biervlietanum Cœnobium deserere coactæ, migrarunt in locum dictum *Terstove* sub Parochia de Moerkercke, die 17 Novembris 1483, ac tertio post anno à Vicariis Episcopi Tornacensis in Protectionem susceptæ sunt; fuitque deinceps Conventus earum appellatus *Sarepta*. Nomini caussam dedit Reverendus Pater Ægidius Barbitonsorius ex Ordine Sti. Francisci Episcopus Sareptanus ac Suffraganeus Tornacensis, singularis ejusdem Monasterii protector ac benefactor, qui obiit A. 1514.

Deinceps ibidem viguit summa observantia, erantque olim non minus quam 50 Moniales. Ast succedentibus postea tumultibus Belgii, anno 1578 Conventus Moerkercanus ab Iconoclastis fuit funditus eversus. Fuit & tantò major calamitas, quod decem antè mensibus Domum, quam Brugis pro Refugio possidebant, vulgo dictam 't *Fluweel-hof*, Monialibus Annunciatis vendidissent.

Itaque Religiosæ Sareptanæ cum Priorissa sua *Sophia Pycx*, & Directore spirituali *D Francisco Vander Beke*, prius in summa egestate ac rerum angustia delituerunt, tum Brugis, tum Dammi in Monasterio de Nazareth. Tandem circa annum 1587 fixam Dammi mansionem fecerunt. Cum autem ad munitionem Dammensis Oppidi earum agri præciderentur, anno 1617 perductæ sunt Brugas ab *Antonio Triest*, Brugensi Episcopo; ac post biennium pro Monasterio emerunt palatium Comitum S. Pauli in Arthesia, pretio 950 librarum Flandricarum. *Ex Archivis Monasterii.*

CAPUT XC.

Fundatio Monasterii B. Mariæ Magdalenæ in Bethania *Brugis, Monialium Ordinis S. Augustini, confirmatur anno 1462. per Concordatum initum inter* Guilielmum Van Osoris *Episcopum Sareptanum, Suffraganeum Tornacensem, prædictique Monasterii Fundatorem, & Decanum ac Capitulum S. Donatiani Brugis &c.*

Ex Archivis Monasterii.

UNiversis & singulis tam modernis quam posteris, præsentes Litteras inspecturis, Guilielmus Dei & Apostolicę Sedis gratiâ Episcopus Sareptanus, de Ordine Prædicatorum, Rolandus Decanus & Capitulum Ecclesiæ S. Donatiani Brugensis, nec non Rectores sive Curati Parochialis Ecclesiæ S. Crucis juxta Brugas, Tornacensis Diœcesis, salutem in Domino sempiternam.

Universitati vestræ notum facimus per præsentes, quod cum occasione constructionis certæ Domus seu Monasterii, Bethania vulgariter nuncupati, in quo certa Congregatio Sororum Religiosarum est instituta, per me Guilielmum Episcopum præfatum, infra limites Parochiæ S. Crucis intra muros Brugenses, in Patronatu dictæ Ecclesiæ S. Donatiani, consentione tamen DD. Patronorum ac Curatorum loci expressâ nondum super inde obtentâ, quæstionis materia inter nos suboriri posse dubitaretur;

Nos tandem Guilielmus Episcopus, Rolandus Decanus & Capitulum S. Donatiani, ac Rectores Parochialis Stæ. Crucis Ecclesiarum prædictarum præfati, certâ die infra scriptâ in unum amicabiliter convenientes, Nos Decanus & Capitulum pro nostro Patronatu, ac Rectores seu Curati ante-dicti pro nostro Parochiali Juribus, ad ipsius Dom. Episcopi supplicem Requestam, ob honorem Domini nostri Jesu-Christi Sanctissimæque Matris ejus gloriosæ Virginis Mariæ, *B. M. Magdalenæ*, sub cujus vocabulo ipsum Monasterium constructum ac dedicatum, omniumque Sanctorum & Sanctarum Dei,

Item pro bono pacis & concordiæ, ac in favorem Religionis, & omnes evitandos litium amfractus, in hujusmodi constructione & instructione Monasterii antedicti (dummodo tamen Licentia Reverendiss. Domini nostri Diœcesani, Ordinarii loci ad id intervenerit) nostrum præbuimus atque præbemus consensum pariter & assensum; ipsius Ordinarii, nostroque Patronatûs ac Parochiali juribus antedictis in omnibus & per omnia semper salvis, ac conditionibus infrascriptis mediantibus & observandis, & non aliâs, in modum, qui sequitur.

Et primò: quod in dicta Domo, quæ constructa est & instituta, ad recipiendas publicas peccatrices, de cetero nulla recipietur, nisi fuerit aliquando corrupta, & quod tres partes sint mulierum conversarum. Nota.

Item quod, quam-primum commodè fieri poterit, dicta Domus claudetur, unà cum Sororibus aut Religiosis ibidem existentibus, ad-instar Domûs S. Claræ vel Sti. Trudonis, sub Regula S. Augustini inibi viventium in communi: & quod non erit licitum dictis Sororibus, ex quo fuerint professę, discurrere per vicos.

Si autem contingeret easdem in posterum ap. . . . omnes aut majorem partem exire; eo casu protestantur dicti Curati, quod tunc repetent omnes tanquam eorum parochianas.

Et dictæ Religiosæ sive Sorores sic clausæ & professæ, erunt exemptæ adversus Curatos, & subjicientur earum Vicario, secundum earumdem Regulam.

Item amodo non debent legere Horas suas in theutonico, sed in latino, more Ecclesiastico.

Item omnes alii non professi, sive viri sive mulieres, intra septa dictæ Domûs volentes imposterum habitare subjicientur dictis DD. Curatis. Et habebunt ab ipsis Ecclesiastica Sacramenta recipere; Noviciis dumtaxat exceptis infra annum probationis, qui per annum vel circiter probatione durante gaudebunt Privilegio Professarum; exceptis etiam quatuor mulieribus, quæ serviunt dictis Sororibus.

Et quod in dicta Domo sive in Ecclesia non fiet sermo publicus diebus Dominicis ante prandium, nec aliis diebus festivis, tempore illo quo divina in Ecclesia S. Crucis celebrabuntur: diebus B. M. Magdalenæ, S. Augustini, & Dedicationibus loci dumtaxat exceptis.

Item quod nulli parochiani S. Donatiani & S. Crucis ibidem in eorum Ecclesia aut in cœmiterio ejusdem imposterum sepelientur; nisi de expresso consensu dictorum DD. Capituli dictæ Ecclesiæ S. Donatiani, ac Curatorum locorum eorumdem.

Item quod illâ die, & in diem primi Anniversarii, Curati habebunt mediam partem oblatio-

oblationum obvenientium in magna Missa, quæ cantabitur aut dicetur pro illo qui ibi sepelietur. Et si contigerit ibidem poni aliquas pelves in diebus quibus aliquæ investientur aut profitebuntur, quod tunc quilibet Curatus habebit XII. grossos Flandrenses.

Item solvent dictę Sorores omni anno, in termino Nativitatis Domini, Ecclesiæ S. Donatiani prædictæ, pro Jure Patronatûs sui 50. grossos Flandrenses.

Item pro omnibus aliis quæ specialiter ibidem obvenient, quæ de jure communi ad ipsos DD. Curatos pertinerent, & etiam pro aliis juribus, ac ratione damni quod patientur in admortizatione dictæ Domûs, DD. Curati S. Crucis percipient omni anno v. libras Paris. monetæ Flandrensis, per dictas Sorores in dicto termino Nativitatis Domini solvendas.

Item ultra locum jam ab ipsis Sororibus possessum, non occupabunt, sine expresso consensu DD. Patronorum & Curatorum loci, alia loca aut domos in prędjudicium eorumdem. Quod si fecerint, promittent dictæ Sorores ex nunc prout ex tunc, ad existimationem dicti Domini Ordinarii, prędfatis DD. Patronis ac etiam Curatis S. Crucis de illis satisfacere.

Item tenebuntur dictæ Sorores istam Conventionem facere corroborari quanto citius per Reverendum in Christo Patrem Episcopum Tornacensem Ordinarium loci, & per DD. Patronos super eadem quæstione fieri facere Litteras patentes ipsarum Sororum expensis. Quarum ipsi Curati habebunt unam penes se.

Hæc autem præmissa omnia & singula Nos, Anna ad præsens Mater, cæteræque Religiosæ Sorores Domûs seu Monasterii de Bethania prætactæ, tam per Nos, quam pro illis quæ Nos succedent in futurum in eâdem, Matre & Sororibus fideliter firmiterque servare & adimplere promittimus bonâ fide, & sub pœna Juris, ac sub dictæ Domûs nostræ omniumque & singulorum bonorum nostrorum quorumcumque, præsentium aut futurorum expressâ obligatione & hypothecâ, subque omni juris & facti renunciatione ad idem necessaria pariter & cautela.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, & ut eadem præmissa in omnibus & per omnia firma perpetuò atque stabilia permaneant, Nos Guilielmus Episcopus, Decanus & Capitulum S. Donatiani, Rectoresque sive Curati S. Crucis, & Mater atque Sorores dictæ Domûs de Bethania præfati, Sigilla nostra præsentibus duximus appendenda.

Datum & actum tam in Capitulo dictę Ecclesiæ S. Donatiani, quam in Domo Sororum de Bethania in Brugis supradictâ, anno Domini millesimo quadringentesimo LXII. Mensis Novembris die decimâ quartâ.

GUILIELMUS FILLATRIUS, *Tornacensis Episcopus, Fundationem supradictam confirmat anno* 1463.

GUILIELMUS, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Tornacensis, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Quietem & concordiam inter subditos nostros paternâ affectione zelantes, Conventionem amicabilem inter Venerabiles & dilectos nostros Rolandum Decanum & Capitulum Collegiatæ S. Donatiani Brugensis, & Curatos Parochialis S. Crucis juxta Brugas Ecclesiarum ex una, nec non Reverendum in Christo P. D. Guilielmum Episcopum Sareptanum Suffraganeum nostrum, ac Religiosas personas, Matrem & Sorores Domûs de Bethania vulgariter nuncupatæ, infra muros Villæ Brugensis nostræ Diœcesis noviter constructæ, ex alia partibus initam & Sigillis partium hinc inde munitam, tamquam rationabilem & & occasionis litium repressivam, Auctoritate nostra Ordinariâ approbamus, confirmamus & ratificamus, nostrum consensum pariter & assensum in hujusmodi constructione Monasterii sive Domûs, & inde sequentium adhibentes.

Proviso, quod omnes & singulę Religiosę hujusmodi Monasterii, unà cum Novitiis & totâ familia Nobis & successoribus nostris Episcopis Tornacensibus in omni jurisdictione Ecclesiastica, cohercitione, punitione, & aliter perpetuò subjiciantur, pareant & obediant cum effectu.

Nec non Confessorem ydoneum, qui earumdem Sororem confessiones audire & eis Sacramenta ministrare possit, à Nobis & nostris Successoribus prædictis singulis annis petant, requirant & recipiant; Nostro Jure & cujuslibet alterius in omnibus semper salvo.

In cujus rei testimonium perpetuum, has nostras Litteras, Litteris Conventionis prætactæ transfigi fecimus, & Sigillo nostro sigillari.

Datum Bruxellis Cameracensis Diœcesis, anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio, mensis Januarii die quartâ.

Cœnobium, titulo & exemplo B. Mariæ Magdalenæ dictum *Bethania*, item *Maegdendael*, initia sua accepit anno 1459 ipso die Conversionis Sti Pauli Apostoli. Prima institutio erat pro mulieribus ad meliorem frugem conversis: quam postea admissę etiam fuerint Virgines aliquot, seu mulieres quas Reclusas vocant. Eo anno *Christianus Donckerclocke*, Gandavensis, Sacerdos sæcularis, primam huic loco dotem attulit, omniaque sua bona assignavit: in idem

etiam adductis tribus suis Sororibus. Fundationem anno 1463 confirmavit Guilelmus Episcopus Tornacensis, uti supra.

Pœnitentes, quæ huc ex magno animæ naufragio evaserant, primò certam, ad cujus præscripta viverent, Regulam non habuerunt. Postmodum auctæ numero, certas vivendi leges acceperunt secundum Instituta S. Augustini: ac tandem etiam clausuram religiosam. Subsunt jurisdictioni Episcopali.

Fuit & aliud ejusdem nominis Monasterium Monialium olim fundatum in Biervliet, Flandriæ Municipio, versus partes Zelandiæ: quod inde propter tumultus Belgicos translatum fuit Middelburgum Zelandiæ Metropolim, atque unitum cum altero Monasterio Betaniæ, quod jam dudum in eadem Urbe extiterat. Sed tandem divenditis bonis residuis in Biervliet, cum consensu Vicariorum generalium Gandavensium item *Joannis à Streyen* Vicarii Generalis & Electi Episcopi Middelburgensis, Moniales istæ Middelburgenses cum *Joanna T'solle* Priorissa sua Brugas se transtulerunt anno 1577, & præfato Betaniensi Cœnobio incorporari petierunt, atque à *Remigio Drutio* Brugensi Episcopo id-ipsum impetrarunt.

Fuit hujus Cœnobii Benefactor munificus, Illustriss. ac Reverendiss. D. *Servatius Quinckerus*, VII. Brugensium Episcopus, qui multis ibidem annis Confessarii munus obierat, ac tandem moriens anno 1639. voluit hic sepeliri ante majus Altare.

Alter Benefactor, imo potius præcipuus Fundator fuit Reverendissimus Pater ac Dominus Guilelmus Van Osuris Episcopus Sareptanus ac Suffraganeus Tornacensis, à quo primæ Sorores Bethaniæ habitum acceperunt. Hic in Archivis hujus Monasterii memoratur, plurimum boni eis præstitisse ac plurimos ut charitativè eis succurrerent, instigasse. Summum Altare erigi curavit, pro cujus constructione octo libras magnas impendit. Monasterium muro cingi fecit, pro quo decem libras magnas solvit. Ædificavit domum, quæ XL. libris magnis constitit. Redditum annuum unius libræ magnæ, quem Monasterium pendere solebat, redemit, &c. Denique titulus *Fundatoris* patet ex ejus Epitaphio, quod olim extabat in Choro PP. Prædicatorum Gandavi, Vide Belgium Dominicanum pag. 115.

Hæc communicata habui à Venerab. Viro, *Balduino Siboons* S. T. L. Ecclesiæ Cathedralis Brugensis Canonico Graduato & Scholastico & hujus quondam Monasterii Confessario dignissimo. Obiit anno 1732.

CAPUT XCI.

ONUFRIUS A S. CRUCE, *Tricaricensis Episcopus, Legatus Apostolicus in Belgio, concedit varia Privilegia ac beneficia Domibus Fratrum Vitæ Communis, noviter erectis* Bruxellæ, Gandavi, Silvæducis, Gerardimontibus & Amersfortii, *anno* 1469.

ONOFRIUS, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Tricaricensis, S. D. N. Papæ Referendarius, ac ipsius dictæque Sedis Apostolicæ in certis Germaniæ & Galliarum partibus, & præsertim Coloniensi, Treverensi, Leodiensi, Tornacensi, Trajectensi Civitatibus & Diœcesibus, cum plena potestate Legati de latere, Legatus, Reverendo in Christo Patri Domino D. Episcopo Dagnensi, Bruxellæ Cameracensis Diœcesis residenti, & Venerabilibus nobis in Christo dilectis, Abbati Monasterii S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, ac Præposito Ecclesiæ S. Petri Trajectensis salutem.

Pro parte dilectorum nobis in Christo universorum Presbyterorum & Clericorum, in Domibus SS. Joannis Baptistæ & Euangelistæ in Amersfordia, Trajectensis, Gregorii Papæ in (4) Busco-Ducis, Leodiensis, Hyeronymi in (2) Gandavo, Tornacensis, Annuntiationis B. Mariæ Virginis, vulgariter Nazareth in (1) Bruxella, & Gregorii, vulgariter S. Joannis in (3) Gerardimonte, Cameracensis, Diœcesium, congregatorum, absque ulla rerum seu bonorum suorum proprietate, sine mendicitate, in communi & sub obedientia Ordinariorum aliorumque suorum Prælatorum viventium, Nobis oblatæ petitionis series continebat,

Quod ipsi à pluribus annis citrà, ex diversis Summorum Pontificum ac Ordinariorum locorum respectivè cujuslibet Domûs concessionibus, in Domibus præfatis & aliis in communi, sub humili & sæculari habitu, juxta antiquorum Patrum Decreta, Missas aliaque divina Officia, in portatilibus, honestè & decenter continuè celebrando, eorum quoque vitæ necessaria ex laboribus manuum suarum pro majori parte quærendo, permanserint, prout etiam de præsenti permanent;

Ita quod nullus eorum, quamdiu inibi maneat, de annuis redditibus aliisque ad eum spectantibus bonis testamentum condere vel aliquid legare seu donare possit, sed omnia inter eos indivisa remaneant, ac aliàs Domino concedente, variis hactenus multiplicaverint virtutum meritis.

Et sicut eadem petitio subjungebat, dudum fel. recordationis Martino V. Eugenio IV. Nicolao V. Calisto III. & Pio II. Summis Pontificibus, pro parte diversarum Domorum, præsertim Presbyterorum & Clericorum in *Langhenhorst*, & *Fontem-Salientem* infra Parochiam B. Mariæ Virginis

trans aquas, Monasteriensis, nec non ad latum rivum, infra Parochiam Ecclesiæ S. Mauritii, Coloniensis, Diœcesium, tunc commorantium exposito, quod ipsi prædictas in Langhenhorst & ad latum rivum Capellas in Collegiatas Ecclesias erigi, nec non in Wesalia, Coloniensis Diœcesis, Ecclesiam construi, illamque etiam in Collegiatam erigi, & nonnulla alia pro eorumdem Presbyterorum & Clericorum directione salubri concedi obtinuerint, &c.

Unde pro parte prælibatorum Exponentium nobis fuit humiliter supplicatum, ut Capellas in de Amersfordia & Bruxella, ac Geraldimonte constructas, nec non in de Gandavo & Busco-Ducis, Domibus, construendas, in similes Collegiatas Ecclesias erigi, & omnes alias Concessiones Apostolicas, per Summos Pontifices quibuscumque aliis paribus Domibus sive Congregationibus factas, quoad Exponentes ampliare & extendere dignaremur.

Nos igitur circumspectioni tuæ, Auctoritate Legationis nostræ, committimus, quatenus vos, vel unus vestrum de præmissis omnibus Vos diligenter informetis. Et si per informationem exposita fore vera repperetitis, eorumdem Eugenii & aliorum Pontificum Concessiones & gratias ad exponentes ipsos extendatis, &c.

Datum Bruxellæ, Cameracensis Diœcesis, nobis illic caussa tractandæ Pacis residentibus, anno millesimo quadringentesimo sexagesimo nono, Indictione II. die x. Januarii, Pontificatûs S.D.N. Pauli Papæ II. anno quinto.

(1) Bruxellis, Domus Nazarethana, sive Annunciationis B. Mariæ FF. Vitę Communis, circa annum 1460. prope templum Parochiale S. Gaugerici, ad Sennam fluvium fundata, anno 1569 conversa fuit in Scholam publicam civitatis (ut patet ex Actis publicis hîc subjiciendis.) Calvinianis Belgium turbantibus circa annum 1580. omnino desiit. Itaque anno 1585. tradita est Clarissis Monialibus, quas Urbanistas seu Divites vocant (olim *Cauwe-Clooster*) priùs extra portam Hallensem commorantibus. Porro Scholas Litterarum humaniorum Bruxellis aperuerunt PP. Societatis Jesu anno 1604. Augustiniani ab anno 1601..

(2) Gandavi, Domus S. Hieronymi, ad Schaldim fluvium anno 1429. constructa fuit in veteri arce Gerardi Villani, ex Castellanis Gandavensibus oriundi. Hanc Arcem Meyerus in gestis anni 1342. *Petram Gerardi Diaboli* nuncupat. Fratrum porro census annui Seminario Episcopatûs Gandavensis per Cornelium Jansenium I. Episcopum anno 1569 attributi fuerunt.

(3) Gerardi-Montibus, in Flandria sub Diœcesi Mechliniensi, Domus FF. S. Gregorii, vulgo S. Joannis, ad fluvium Teneram, annexum habuit Ludum Litterarium. Deficiente Fratrum numero, illius Domûs possessiones Seminario Episcopatûs Gandavensis cesserunt.

(4) Silvæducis in Brabantia, Domus S. Gregorii. Ex hoc Ludo litterario *Franciscus Sonnius* Antverpiensis. *Martinus Rithovius* Iprensis, Episcopi, *Goropius Becanus*, *Vladeraccus*, *Verepæus*, aliique viri celeberrimi olim emerserunt. Bona dein cesserunt anno 1617 ad augmentum Præbendarum Capituli Cathedralis: Domus ad erectionem Seminarii. Vide supra pag 325.

De Domo Mechliniensi, quæ & Standonica dicebatur, anno 1596. in Seminarium Archiepiscopale conversâ, vide Tomo III. horum Diplom. pag. 219. &c.

Litteræ Executoriales Godefridi à Greveraey, *Ordinis FF. Carmelitarum Episcopi Dagnensis, Suffraganei Cameracensis, anno* 1469.

UNiversis & singulis, Godefridus, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Dagnensis, Judex, Commissarius, & Executor, &c. Quia per informationem nostram comperimus, narrata & petita, in Domini Legati Litteris contenta, veritate fulciri, ac præfatas Concessiones, gratias & exemptiones prælibatis Domorum in Amersfordia, Busco Ducis, Gandavo, Bruxellâ & Geraldi-Monte Presbyteris & Clericis fore & esse, exigentibus eorum meritis & vitæ integritate, concedendas. Idcirco Auctoritate dicti Domini Legati nobis commissâ, omnes & singulas Concessiones & gratias, aliis similis vitæ Presbyterorum & Clericorum Domibus per Eugenium & alios Pontifices concessas, extendimus ad constructas in de Amersfordia, Bruxellâ ac Geraldi-Monte, nec non ad construendas in Collegiatas Ecclesias, cum campanis, campanilibus, claustris, & aliis necessariis officinis, ereximus &c.

Actum Bruxellæ, Cameracensis Diœcesis, anno millesimo quadringentesimo sexagesimo nono, Indictione II die XXII. mensis Martii, Pontificatûs S. N. D. Pauli Papæ II. anno quinto.

Prospectus Mutationis Domûs Fratrum Vitæ Communis Bruxellis, anno 1569.

ANno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, stilo scribendi tunc Mechliniensi, die decimâ septimâ mensis Martii.

Comparente in Domo Fratrum de Nasareth hujus Oppidi Bruxellensis, in templo ejusdem Domûs, Reverendo & Magnifico Domino *Maximiliano Morillonio*, Archidiacono Ecclesiæ Mechliniensis & Illustrissimi & Reverendissimi in Christo Patris & Domini D. *Antonii* miseratione divinâ titulo Sanctæ Sabinæ S. R. E. Presbyteri Cardinalis Granvellani, Archiepiscopi Mechliniensis &c. in spiritualibus & temporalibus

Hic fuit dein Episcopus Salubriensis Suffraganeus Cardinalis Granvell. Mechlin.

Vicario generali, associatis sibi Venerabilibus & Eximiis Dominis & Magistris *Gisleno de Vroede*, * Presbytero, S. Theologiæ Licentiato, Curato Ecclesiæ Parochialis B. Mariæ Virginis de Capella ejusdem Oppidi, *Dionysio Sgroote* U. J. Doctore, Assessore Domini Officialis & Consiliario præfati Illustrissimi Domini Cardinalis, venerandis Dominis & Magistris *Laurentio Stercke* Cantore, D. *Henrico Blyleven* Canonicis Ecclesiæ Collegiatæ divæ Gudulæ, ex parte Capituli ejusdem Ecclesiæ,

Necnon Nobilibus & providis Dominis, *Carolo van den Timpel* Equite Aurato, Domino temporali de Bogaerden, Burgimagistro, *Joanne de Dongelberghe*, *Jacobo Taye* Domino temporali de Goyck, Magistro *Guillielmo Busleyden*, Scabinis, ac Magistro *Joanne Boischot*, pridem Pensionario prædicti Oppidi Bruxellensis, nunc autem Sacræ & Catholicæ Regiæ Majestatis in Consilio Brabantię Consiliario & Officii Fiscalis ejusdem Regiæ Majestatis Advocato, ex parte Magistratûs respective deputatis;

Illisque ordine considentibus, celebratâ prius Missâ de Sancto Spiritu, atque habitâ de mandato præfati Domini Vicarii Generalis per dictum Dominum Gislenum Pastorem Ecclesiæ de Capella, certâ brevi demonstratione seu declaratione causarum & rationum, quæ tam Sanctitatem suam quam reliquos Patres Concilii generalis Tridentini aliàs moverunt,

Ut statuerent, quod singulæ Cathedrales, Metropolitanæ, & his minores Ecclesiæ pro modo facultatum, & Diœcesium amplitudine, certum puerorum numerum in loco convenienti ad hoc per Episcopum eligendo alere, & religiosè educare, ac Ecclesiasticis disciplinis instituere, omniaque facere & ordinare, prout in Decretis dicti Concilii clariùs dicebat contineri, tenerentur.

Ideoque præfatus Illustrissimus Dominus Cardinalis Archiepiscopus Mechliniensis, præmissa sibi incumbere perpendens, & animadvertens alium locum quam dictorum Fratrum Domum, in medio quasi hujus Oppidi Bruxellensis & prope aquas & templum sitam, non esse hujusmodi pueris educandis commodiorem aut convenientiorem; attento pręsertim, quod eadem Domus à primævâ sui Erectione & Institutione ad juventutem instruendam & docendam fuerit destinata, in eaque sit templum & ædificia satis commoda & ampla;

Tandem præfatus Reverendus Dominus Vicarius, consensu & beneplacito, tam Capituli dictæ Ecclesiæ, quam Magistratûs Oppidi Bruxellensis prædicti (qui Magistratus in quantum eum concernit, uti præfatus Dominus & Magister Johannes Boischot superiùs retulit, in præmissis expresse consensit & assentiit; ut per Actum desuper expeditum dicebat constare) omnibus melioribus &c. prætactæ Domûs Fratrum, omniumque & singulorum bonorum suorum, tam mobilium quam hereditariorum ac dependentium eorumdem, possessionem realem & actualem in usum & utilitatem Seminarii, juxta præfatum Generale Tridentinum Concilium erigendi & instituendi, auctoritate præfati Illustrissimi & Reverendissimi Domini Cardinalis, acceptandam duxit, & in Dei nomine acceptavit.

Non intendens tamen (uti subjungit) propterea iis qui nunc actų in Domo erant præjudicare; sed eorum rationem habere, & necessitatibus convenienter subvenire.

De & super quibus &c. Acta fuerunt hæc in dicta Domo Fratrum prædictorum, præsentibus D. & M. Johannes Raetshoven Presbytero Decano Christianitatis Bruxellensis, & Gerardo de Pauw, emolumentorum Curiæ Mechliniensis Receptore.

CAPUT XCII.

FERRICUS DE CLUGNY, *Tornacensis Episcopus (dein S. R. E. Cardinalis) anno* 1477. *consecrat Ecclesiam & Altaria Monasterii Monialium* Colletinarum *Brugis, in præsentia Sereniss. Principum* MAXIMILIANI *&* MARIÆ *Ducum Burgundiæ, eorumque Matris* MARGARETÆ *Ducissæ*; LUDOVICI *Domini Gruthusæ Fundatoris, pluriumque Nobilium.*

Vide etiam Bullam Pii II. & Notas. supra pag. 73.

FERRICUS de CLUNIACO, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Tornacensis, universis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam.

Exigit nostri officii pastoralis debitum, ut ad ea libenter intendamus, per quę Ecclesiæ, Monasteria, & alia loca pia, ad laudem & gloriam Dei omnipotentis ac B. M. V. Sanctorumque & Sanctarum omnium pro divino cultu erecta, constructa & ædificata decorentur & venerentur.

Cum itaque prænobiles & generosæ personæ, D. Ludovicus de Gruuthuuse, Princeps

ceps de Steenhuuse, Miles, & D. Margareta ejus conthoralis, ex singulari devotione quamdam Ecclesiam cum quatuor Altaribus, unà cum campanili, campana, claustro, dormitorio, ac aliis officinis, in novo Monasterio intitulato *Synay*, in Oppido Brugensi juxta portam S. Katherinæ, infra methas Parochialis Ecclesiæ B. M. Brugensis, nostræ Diœcesis, loco quidem vulgariter dicto *'t Gruut-hof*, pro usu & habitatione nonnullarum Sororum Ordinis S. Claræ, sub Regula S. Francisci ac Reformatione quondam Sanctæ ac laudabilis vitæ ipsius Ordinis (dum viveret) Sororis *Coletæ*, de novo erigi, construi & ædificari fecerunt; Nobis humiliter supplicantes, quatinus hujusmodi Ecclesiam, cum ejus quatuor Altaribus, benedicere, dedicare & consecrare vellemus, atque dignaremur.

Hinc est, quod hujusmodi supplicationi favorabiliter inclinati, dictam Ecclesiam cum quatuor præscriptis altaribus, in Illustrissimorum DD. *Maximiliani & Mariæ*, Austriæ, Burgundiæ, Brabantiæ &c. Ducum, ac Dominę *Margaretæ*, recolendæ memoriæ Domini *Karoli* Ducis Burgundiæ, Comitis Flandriæ &c. relictæ, ac præfati Domini de Gruuthuuse, pluriumque Nobilium & aliarum personarum præsentiâ, adhibitis solemnitatibus & ceremoniis debitis, & in talibus fieri solitis, in persona propriâ benediximus, dedicavimus & consecravimus. In dictis Altaribus de Reliquiis Sanctorum . . . . recludentes & imponentes.

Sequuntur nomina SS. quorum Reliquiæ hic positæ fuerunt per præfatum D. Episcopum, item Concessiones Indulgentiarum.

Datum & actum Brugis, dictæ nostræ Diœcesis, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo, mensis Augusti die ultimâ.

CAPUT XCIII.

Domus Stæ. Agathæ *in Ziriczea Zelandiæ Oppido, olim Bogardorum, seu tertii Ordinis Sti. Francisci, Authoritate* Davidis a Burgundia *Ultrajectensis Episcopi convertitur anno* 1483. *in Prioratum Religiosorum Ordinis Cisterciensis, sub titulo* Aulæ B. M. V. ad Sanctum Bernardum.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apostolicę Sedis gratiâ Episcopus Trajectensis, ad perpetuam rei memoriam. Universis & singulis Christi fidelibus tam præsentibus quam futuris salutem, & sinceram in Domino caritatem.

Ad ea, illorumque pia Christi fidelium nostrorum subditorum desideria libenter intendimus, nostræque Authoritatis præsidia frequentiùs impertimur, quæ pro Ecclesiastici Status decore animarumque salute congruentiùs facere videantur.

Magno itaque devotionis affectu recepimus, quod status quarumdam personarum virilis sexûs, Domus Stæ. Agathæ in Ziriczee, nostræ Diœcesis, tertii Ordinis Sti. Francisci, de Pœnitentia communiter nuncupati, in humilitatis Spiritu Deo famulantium, per sanctæ conversationis merita ne-dum floreat, verum cotidie autore Domino felicibus proficiat incrementis.

Quia tamen personæ Domus ejusdem, Presbyteri videlicet, Clerici, atque Laïci sub modo & norma hujusmodi tertii Ordinis Sti. Francisci, aliquamdiu invicem laudabiliter conversatæ, solerti studio perpendentes, quod refrigescente caritate, iniquitate superhabundante, successu temporis tantus candor puritatis & simplicitatis excelsa præconia cæteraque commendabilia honestatis opera laxatis habenis diu perseverare non possunt, propterea arctioris vitæ desiderio plurimùm æstuantes, elegerunt Domum tertii Ordinis supradictam in Monasterium Ordinis Cisterciensis à Sancta Matre Ecclesia plurimum approbati, sub Superiorum ejusdem Ordinis & aliàs debita obedientia per Nos erigi, inibique Domino Christo famulari. Supplicaveruntque humiliter hujusmodi eorum piæ intentioni nostræ Auctoritatis præsidium gratiosius impertiri.

Nos piis earumdem personarum desideriis favorabiliter inclinati, tantò libentius eis favoris nostri præsidia impertimur, quantò eas constat ad perfectiorem vivendi normam devotius properare.

Unde non immerito hujusmodi piæ devotionis affectum & arctioris vitæ propositum plurimum in Domino commendantes, Domum sanctæ Agathæ in Zieriezee, nunc vulgariter *ten Bogarden* nuncupatam, de cætero Aulam beatæ Mariæ Virginis ad sanctum Bernardum nuncupandam, in Monasterium & Prioratum Ordinis Cisterciensis, in Dei nomine nostrâ Auctoritate Ordinariâ erigimus & creamus, ac personas ejusdem tertii Ordinis sub Ordinis Cisterciensis Superiorum obedientia perpetua constituimus & constitui volumus, & mandamus per præsentes.

Quod si forsan aliqui Presbyteri, Clerici vel Laïci divisim aut conjunctim in dicta

Domo tertii Ordinis S. Francisci hactenus professi, qui concorditer huic translationi consensum dederunt, debilitatis seu segnitiæi causâ à sancto proposito (quod absit) resilierint, & Professionem in dicto Ordine Cisterciensi facere trepidaverint, volumus illos nihilominus, ac præsentibus decernimus, in Domo & Conventu ante-dictis permanere, ac sub obedientia Prioris & Rectoris ejusdem Conventus secundum Regulam & Statuta tertii Ordinis ante-dicti humiliter vivere & conversari, nec ob translationem supra dictam se aut sua à dicto Conventu, nisi de licentia Prioris & Conventus ejusdem, aut nisi ad actiorem se transtulerint, seu aliquis se transtulerit Ordinem, quovis modo retrahere posse, seu alienare.

Et si quod absit, per quempiam ex eis contrarium contigerit attemptari, attemptantes hujusmodi pœnis tertii Ordinis ante dicti in similibus sibi vindicantibus, se noverint nostro de mandato subjacere. Insuper ipsum locum, & edificia in ipso constructa & i posterum construenda, nec non redditus res, bona mobilia & immobilia dicto Conventui assignata, & quæ & qualia ipsis Priori & Conventui futurâ largitione fidelium & quibuscumque aliis justis titulis obvenerint, eisdem Priori & Conventui prædicto simili Auctoritate confirmamus & perpetuò incorporamus, ac de cætero fore & censeri debere Ecclesiastica, & sub Ecclesiastica libertate tuenda decernimus.

Præterea de uberiori dono gratiæ Priori & Conventui prædictis concedimus, ex tunc prout ex nunc, sepulturam liberam pro Fratribus & Familiaribus suis, nec non hiis qui devotionis & Religionis causa suam ibidem elegerint sepulturam; Jure Matricis Ecclesiæ in præmissis semper salvo.

Et ut deinceps divina Missarum & aliorum solempnia peragere & cantare, vitam Monasticam secundum Regulam Beati Benedicti, nec non Observantias & Statuta Ordinis Cisterciensis, aliaque omnia & singula habere facere & exercere, prout ad Monasteria, Superiores Fratres & Conventus Ordinis Cisterciensis de communi Jure Privilegio & consuetudine pertinere consuevit & dignoscitur.

Salvis & retentis Nobis & Successoribus nostris Episcopis Trajectensibus omnibus & singulis Juribus & Jurisdictionibus Ordinariis in Monasteria competentibus de consuetudine vel de Jure, in loco Monasterio Priore Conventu & Fratribus & omnibus pertinentibus ad eosdem: nisi in quantum Apostolico Privilegio à præmissis se probare valebunt exemptos. Insuper ut Fratres Aulæ Beatæ Mariæ Virginis ad Sanctum Bernardum in Ziericzêe hospitibus suis Sacramenta Ecclesiastica ministrare, & ut omnibus Privilegiis & Immunitatibus Ordini prædicto à Romanis Pontificibus & quibuscumque Principibus concessis & concedendis quomodolibet in futurum gaudere debeant & valeant, de gratiâ concedimus largiori, nostrarum Testimonio Litterarum, Sigillo nostro ad causas præsentibus appenso munitarum.

Datum anno Domini millesimo quadraingentesimo octuagesimo tertio, die sextâ decimâ mensis Januarii.

Litteræ vernaculæ Fundationis Prioratus Aulæ B. Mariæ Religiosorum Cistercienfium, olim apud Ziriczeam in Zelandia, anno 1483.

WY Jacob Andries Colyns, en Dierick Cornelisz, ende Pieter Jan Lievensz *Schepenen in Ziericzee, oorkonden en kennen, dat* Cornelis Jan Gelbaertsz *in wanderen gaenden staenden ghesonden lyve, met goeden voorsinne wetende bedaght ende wel beraeden voor ons beliede, dat hy ter eeren Godts, Marie synre benedyne Moeder, der HH. Confessoren Benedictus ende Bernardus, ende alle lieve Heylighen Sancten ende Sanctinnen, ter ontlastinghe van syne conscientie, synre ouderen, ende van* Mariken, *by wylen synre getrouwde huysvrouwe, ende van allen den ghene daer hy in ghehouden ofte ghelast mochte syn, tot zaelicheyt synre Zielen, ende in verlatenisse van alle syn sonden, met opgesetten wille opghedraegen ghegeven ende bewesen heeft, opdraeght gheeft ende bewyst sonder eenighen weder roepen tot eeuwighen daegen, met desen Brieve puermentelycke in gestaedigher giften ende aelmoessen, om Godts wille, in gherechten eygendom, terstont op te comen der Broederen en Convent van Sinte Beernaerts Ordene, die nu ter tydt syn, ende naemaels wesen sullen binnen de Stadt van Ziriczêe, dat men ter tydt heet,* onser Liever-Vrouwe Zaele tot sinte Beernaerts, *in Ziericzee voorz. alsulcke erve, goederen landen ende renten, als hier nae beschreven staen.* Ex Authentico.

In den eersten gheeft, die voorz. Cornelis Jan Gelbaertsz *alsulcke erve, huysingen, hoevingen, als hy in voorlede tyden vercreghen gemaeckt ende ghetimmert heeft op die voorz. plaetse van den voorz. Godtshuyse, met allen den rechten, die hy daer aen hevet oft hebben magh tot eeuwighen daeghen.*

Item noch gheeft die voorz. Cornelis *tot noot-truste ende behoef der Broederen van den Convente voorsz., op dat sy den dienst Godts daer by daege ende by nachte, nae inhouden van haere Regule ende Ordene, moghen volbringhen, die helft van zesse-en-vyftigh gemeten lants, ligghende in* Sint Anne-lant, *voet en duyme ghemeene metten Arfgenaeme van Mariken Cornelis, Jans huysvrouwe by wylen was, comende tot syne deele achte en twintigh gemeeten, luttel min ofte meer, gelyckse Cornelis voorz. bedyckt hevet, van den souten tot den voorssen.*

Item noch vyf achtsten-deelen en een vieren-

twintighste deel van dertigh ghemeten Vroonelandts ghelegen in Sint Anne-landt, *voet en duumen gemeene met Mauritius voorz. Erfgenaemen, comende tot zynen deele* 19 *gemeten, lutter min oft meer.*

Item vyf achtstendeelen en een 24. *deel van* 15 *gemeten Vroone, liggende in Anne-Vosdyck voet en duume gemeen metten Arfgenaemen voorz. comende tot synen deele* 9. *gemeten, en* 100 *roeden, luttel min ofte meer.*

Item noch sesse gemeten Weye, liggende in 't Sregers-Kercke *by Laureys Mulocxz Item noch vier dalve gemeten Weye, luttel min oft meer, liggende in* Poort-Ambocht, *by Aechte Clemens huys. Item drie pont grooten s'jaers Arf-renten, op die Stadt van Ziericzee.*

Item die helft van drye pont grooten 'tjaers, liggende voet en duumen gemeene metten Arfgenaemen voorz. in die rogge-stoppellen, butter en broot, comende tot zynen deele ander-half pont groote. Item die helft van een Uutgrosse gheheeten, in die Rogge-stoppelen, butter en broot en 't lant van Welden *&c. voet en duume ghemeene met den Arfgenaeme voorz. ende vercreghen is van Meester Cornelis* Jan *Heynricxz.*

FF. Minores & Beginagium Ziricz. *Item noch* 30. *groote s'jaers liggende op* 't Beghyn-hof *binnen Ziericzee, vercreghen van de* Minrebroeders. *Item noch dordalve ghemet lants, ligghende in dat Zuer-Nieulant, dat Thonis Dan'cke in pachte hevet.*

Olim Prioratus Ca-R gul. in Romersivaele. *Item vyf dalve ghemeten landts liggende in* Goykins-nieulandt, *als 't van de Regulieren van Remmerswaele vercregen is. Item dat Hilledeweyken, buten der Nobel-poorte, vercregen van der Maegbden huys op s'Her-Dierícx Werf.*

Item noch twee lynen landts, gheheeten dat Warm-Moes-Meerken, *gelegen buten die Nobel-poorte, zuydtwaers van die molen: op conditie ende voorwaerden hier onder gesproken.*

Dat die voorz. Broederen van den Convente voorz sullen syn besloten, na den ghescriften ende forme, die daer af gemaeckt syn. Ende dat dit Convent sal blyven tot eeuwighen daege onder die Visitatie ende Paterniteyt des Prioers, die den Broederen van den voorz Convente sal worden ghedeputeert van dat Generael Capittel van Cistercien.

Ende Cornelis Jansz. voorz. ghelovet, voor hem selve, voor syn Arfgenaemen ende Naercomelinghen, dese voorz. Gifte te houdene ende te doen houdene vaste, ende van goeder waerden sonder weder-seggen. Ende gheloovet den voorz Cloostere waerschappe te doene van den voorz. goederen, vroonen, landen ende renten, op hem selven ende alle syn goeden, soe waer sy ghelegben syn ofte bevonden moghen worden met eenighen rechte.

Ende voort soe is te wetene, dat hier af syn twee Brievene gesschreven ende besegelt, ghelyck houdende van woorde te woerde; waer af den eenen rust onder den Convent voorz. ende die ander ander den Certroysen Clooster tot Syon buyten Ziericzee. Carthusia Ziriczeæ.

In kennisse der waerheyt, soe hebben wy Schepenen voorz. onse Zegelen hier aen-ghehanghen ende ghedaen, in 't jaer ons Heeren duysent vierhondert dry-en-tachentigh, op den vyftiensten dagh in Julio. 1483.

Author Historiæ Episcoptuum Belgii Fœderati Tomo II sub Episcopatu Middelburgensi, agit de hoc Prioratu pag. 72. & sub finem. Priores passim electi sunt è Monasterio S. Salvtoris (vulgo Petri Potz) Antverpiæ; sed de Fundatione vix quidquam. *Cornelius Poldermans*, postremus Prior, ab hæreticis in odium Catholicæ Fidei immaniter occisus fuit Ziriczeæ anno 1572. Martyrium describit Raissius in Auctario ad Natales SS. Belgii, ad diem XIV. Februarii.

CAPUT XCIV.

PETRUS QUICKE, *Tornacensis Episcopus, erigit & consecrat Brugis Ecclesiam ordinatque Parochiam Stæ. Annæ anno* 1497, *sub Patronatu Capituli S. Donatiani Brugensis.*

PETRUS, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Tornacensis, universis & singulis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, visuris, pariter & audituris, salutem in Domino sempiternam, cum incremento omnis boni.

Pastoralis nobis commissa Cura regiminis Nos impellit, ut ad ea libenter intendamus, per quæ cultum augeri divinum, salutemque propensius imminêre animarum perpendimus.

Exhibita siquidem nobis pro parte devotorum Curatorum, Magistrorum Fabricæ & Provisorum, ac universorum Parochianorum Ecclesiæ Sanctæ Crucis propè & extra portas Oppidi Brugensis nostræ Diœcesis petitio continebat; quod cum ipsa Ecclesia ut præmittitur, antiquitus in suburbiis dicti Oppidi situetur, & illius Parochiani pro majori eorum quantitate, propter guerras, quæ proch dolor! in illis partibus diutius viguerunt, domorum combustiones, & alia incommoda verisimiliter evitanda, intra idem oppidum causâ vexæ se transtulerint, resideant, & morentur;

Sic quod ex istis nunc paucæ circa ipsam Ec-

clesiam extra hujusmodi portas existentes, & multæ infrà septa hujusmodi Oppidi ejusdem Parochiæ domus, & utriusque sexus Parochiani habeantur, sint, habitent, & constituantur.

Incommoda præcedentia.

Atque ut eadem Supplicatio subjungebat, nonnunquam, & præcipuè guerrarum tempore hujusmodi Parochiani metu armigerorum, vel hieme propter loci distantiam, aut nocte postquam Oppidi portę reseratæ existunt, ut infantes baptisentur, infirmi quoque & debiles visitentur, Sacramenta eis ministrentur ecclesiastica, ipsam Ecclesiam Parochialem, quæ foris existit, & extra omnem Oppidi defensionem, ad divina audienda, & universa ecclesiastica Sacramenta percipienda commodè visitare, frequentare, & accedere non valeant; unde gravia sæpe scandala, pericula, & incommoda passim evenerunt.

Supplicantes ea-propter eis locum quemdam, domum, & atrium contiguum, quas ipsi elemosinis Christi fidelium infra methas ante-dictæ Parochiæ in eodem Oppido Brugensi sibi comparaverant, erexerant, & ædificaverant in modum Ecclesiæ, cum majori, & quatuor aliis in eadem constructis Altaribus, in Parochialem Ecclesiam;

Ut eam tamquam membrum ejusdem Ecclesiæ Sanctæ Crucis dedicare, benedicere, & consecrare, attitulare, præmissis periculis & incommodis obviare, & aliis ipsorum Supplicantium necessitatibus paterno remedio succurrere, consulere, & providere dignaremur atque vellemus.

Notum igitur facimus, quod nos PETRUS Episcopus Tornacensis antedictis præmissis attentis, & constito nobis de veritate supra enarratorum, nec non quod Venerabiles & circumspecti Viri, Domini Decanus, & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Donatiani ejusdem Oppidi Brugensis, in quorum Patronatu ipsa Ecclesia Stæ. Crucis extra portas ejusdem Oppidi, & locus in eodem Oppido consecrandus, constituuntur & consistunt; & Magistri *Ricardus de Capella* & *Joannes Pavonis* ipsius Ecclesiæ moderni Rectores sive Curati, tam pro se quam suis imposterum successoribus, nec non universi alii in hoc interesse habentes & prætendentes quomodolibet, in hoc suum expressum præbuerunt & exhibuerunt consensum respective, & consenserunt die hodiernâ subscriptâ.

Prædictis supra-nominatorum supplicationibus favorabiliter inclinati, dictum locum in Oppido Brugensi & Parochia ejusdem Ecclesiæ Stæ. Crucis per eos ædificata, cum cymeterio eidem annexo & contiguo, & quinque Altaribus, in honorem laudem & decorem omnipotentis Dei ac beatissimæ Virginis Mariæ Matris, ac Vivificæ Crucis, & Beatæ Annæ Matris ejusdem gloriosissimæ Virginis Mariæ, aliorumque Sanctorum, & Sanctorum ejus, cum hymnis, Litaniis, canticis, orationibus, & debitis solemnitatibns dedicavimus, benediximus, & consecravimus.

Consecratio.

Ac eandem Ecclesiam sub nomine ejusdem Vivificæ Crucis, & Sanctæ Annæ Patronæ, ut & tamquam membrum ejusdem Matricis Ecclesiæ sanctæ Crucis quæ foris existit, in Parochialem Ecclesiam ereximus, & attitulavimus.

Erectio in Parochiam.

Decernentes, statuentes, & ordinantes, quod omnes & singuli Christi fideles ejusdem Parochiæ dictum Oppidum inhabitantes de cetero hujusmodi Ecclesiam pro Parochiali frequentare, visitare & accedere poterunt, ad divina ibidem audienda & & singula Ecclesiastica Sacramenta percipienda.

Absque tamen præjudicio & detrimento Juris dictæ Matricis Ecclesiæ sanctæ Crucis foris existentis, & Fundationum in eadem antehac factarum & salvo in omnibus Jure nostro, & cujuslibet alterius.

Statuentes insuper & ordinantes, Anniversarium ipsius nostræ Dedicationis diem, Dominicam ante festum Nativitatis gloriosissimæ Virginis Mariæ mensis Septembris, vel ipsâ die Nativitatis, si in Dominicam inciderit, cum solemni ac generali Processione ab ipsius Ecclesiæ Rectoribus, Capellanis, Presbyteris, & Parochianis pro tempore existentibus publicè, solemniter & devotè annis singulis perpetuis futuris temporibus esse celebrandum, solemnisandum & observandum.

Præterea ut Ecclesia ipsa per Nos denovo dedicata, erecta, & consecrata in suis structuris, ædificiis, luminaribus, calicibus, ornamentis & rebus aliis divino cultui ibidem necessariis debito modo intertineatur, reparetur, retineatur, observetur & conservetur, utque Christi fideles ipsi eo libentiùs confluant ad eandem, atque ad reparationem, intertentionem, manutentionem & conservationem de bonis suis conferant, quò ex hoc dono cœlestis gratiæ se senserint ibidem uberius esse refectos, de omnipotentis Dei misericordiâ ac gloriosissimæ Virginis Mariæ Matris, BB. quoque Petri & Pauli Apostolorum ac aliorum Sanctorum & Sanctarum ejus, meritis & intercessione confisi, omnibus & singulis utriusque sexus fidelibus confessis & contritis, qui Ecclesiam ipsam dicto Anniversarii Dedicationis, seu processionis, Exaltationis S. Crucis, S. Annæ Patronæ, Dominicâ in Ramis Palmarum, & Visitationis gloriosissimæ Virginis Mariæ festivitatibus, solemnitatibus, & diebus, & per Octavas habentium Octavas à primis usque ad secundas Vesperas devotè visitaverint, de bonis suis contulerint, & ad prǫmissa manus porrexerint adjutrices, pro quolibet actu hujusmodi XL. dies Indulgentiæ de injunctis

tis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus; præsentibus perpetuis futuris temporibus duraturis.

In cujus rei testimonium præsentes Litteras exinde fieri, ac Sigilli nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

Datum Brugis, nostræ Diœcesis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, mensis Septembris die nonâ.

Fuerunt in initio duo Curati ejusdem Ecclesię Matricis Stæ. Crucis, quorum unus peragebat pastoralia foris in Parochia Stæ. Crucis, alter in Ecclesia seu Appendice ad Stam. Annam intra Brugas; iique alternis septimanis solebant vices & locum mutare.

Verum anno 1668 per Episcopum *Robertum de Haynin* facta fuit omnimoda harum Ecclesiarum separatio.

Vide etiam in hac Collectione Diplomat. Belgicor. Tomo III. pag. 314. Erectionem Matricis Ecclesiæ Stæ. Crucis juxta Brugas, simulque dotationem Altaris anno 1194. per Balduinum Flandriæ Comitem.

CAPUT XCV.

Conventus Monialium Ordinis Sti. Dominici, Houdani *apud Paulopolim in Arthesia instituitur anno* 1498 *à* Petro Ranchicourt *Atrebatensi Episcopo, attributo ipsis veteri Monialium Hospitalis Cœnobio.*

PEtrus de Ranchicourt, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Atrebatensis, universis & singulis præsentes nostras Litteras inspecturis, salutem & sinceram in Domino dilectionem. Gregi nostro in suis potissimum necessitatibus cognoscimus esse occurrendum.

Cum itaque pro parte dilectorum in Christo filiorum Præpositi Scabinorum & habitantium Villæ de Hosdinio nostræ Diœcesis Nobis fuerit expositum, quod Hospitale quoddam in dicta Villa situatum cum Capella illi contigua, pro benigniori pauperum susceptione & infirmorum ipsius Villæ humaniori visitatione, Sororibus tertii Ordinis B. Dominici contradere cupiebant, si ad hoc nostra superveniret Authoritas & assensus;

Hospitale antiquum.

Nos Petrus Episcopus ante-dictus, de statu, honestate & religione prædictarum Sororum plenius informati, concedimus, quod in præfato Hospitali ac Capella jam dictæ Sorores possint & valeant sibi perpetuam eligere ac stabilire mansionem, divinis officiis & charitativis obsequiis... sicut inter Scabinos confectum continetur, usque ad numerum sex Sororum sub habitu & Regula tertii Ordinis prædicti.

Ita tamen, quod pro firmiori stabilitate & perseverantia, quæcumque recipientur imposterum in Sorores dicti Hospitalis tria vota Religionis emittent, sub & coram Nobis & Successoribus nostris, vel nostris aut eorum Deputatis. De qua vero Religione professâ nunc & in futurum in Sorores dicti Hospitalis recipientur, debitam nobis tamquam Ordinario pronuntient obedientiam, sub directione ac regimine Matris sive Magistræ, ab eis eligendæ & per Nos aut nostros Successores vel Deputatos approbandæ & confirmandæ.

Volumus insuper, quod Sacramenta Ecclesiæ & Ecclesiasticam sepulturam recipiant à Curato loci, aut ejus deputato: sub his conditionibus & forma, suscipiendi eas in filias spirituales, sub nostra protectione, defensione & salvagardia.

Et ut eò commodius valeant charitatis operibus insistere, quo sibi fuerit in necessariis uberius provisum; concedimus, quod possint per Parochiam dicti loci de Hosdinio questam facere, & pia fidelium subsidia mendicando perquirere. Et insuper, ut eo liberius Christi fideles ad præmissa se exhibeant promptiores, de omnipotentis Dei misericordia beatissimæque Virginis Mariæ ejus Genitricis, omnibus & singulis hujusmodi Christi fidelibus verè pœnitentibus confessis & contritis, qui eisdem Sororibus manus suas porrexerint adjutrices, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus.

Per hanc autem nostram Ordinationem Authorisationem vel Approbationem non intendimus nec volumus Juri nostræ Parochialis Ecclesiæ, Capellano Capellanię ibi fundatæ, vel alterius cujuspiam in aliquo derogare seu præjudicium afferre.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, præsentibus Litteris Sigillum nostrum magnum duximus apponendum.

Datum in Domo nostra Episcopali Atrebati, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, die decima quinta mensis Maii. 1498.

De Prioratu Houdano, Monachorum Benedictinorum, olim Abbatię S. Remigii Remis, hodie Lobbiensis, vide Tomo II. horum Diplomatum, pag. 1314.

CAPUT XCVI.

HENRICUS DE BERGIS *Cameracensis Episcopus confirmat Confraternitatem inter XII. Presbyteros* Bruxellenses, *sub nomine duodecim Apostolorum institutam*, *anno* 1501.

Niversis & singulis Christi fidelibus, tam præsentibus quam futuris nostras inspecturis, HENRICUS DE BERGIS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Cameracensis, salutem in Domino sempiternam.

Pia & devota subditorum nostrorum desideria favoribus gratiosis prosequi affectantes, dignum existimamus, ut hiis quæ tempore Prædecessorum nostrorum ad laudem & honorem Dei suæque Genetricis gloriosæ Virginis Mariæ, ac Sanctorum & Sanctarum ejus salubriter instituta sunt, nullius tamen Superioris Auctoritate stabilita, cum id à nobis petitur, Ordinariæ nostræ Auctoritatis robur & firmitatem adjiciamus; quo ea deinceps laudabilius accuratiusque observari valeant.

Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum nobis in Christo, Dominorum Andreæ van Wyenhoven, Personæ Personatûs de Crayenem Capellani Sanctæ Gudulæ, Joannis van de Winckele aliàs Mouwe Capellani de Capella, Joannis de Atrio Canonici minoris Præbendæ Sanctæ Gudulæ, Egidii de Vriese Capellani de Capella, Henrici Swaenaert Canonici minoris Præbendæ Sanctæ Gudulæ, Petri Jordaens Portionarii Sancti Nicolai Bruxellensis Capellani de Capella, Pauli Balduini Vice-Curati & Mercenarii de Capella, Zachæi de Beka Capellani Sanctæ Gudulæ, Danielis Scockaert Sigilliferi Cameracensis in Bruxella, Canonici & Cantoris sancti Petri Anderlechtensis & Capellani de Capella, Danielis de Pomerio Capellani Sanctæ Gudulæ, Guillielmi Maerscalc Curati de Capella; & Nicolai Boelaert Curati de Steenockerzeele & Capellani Sanctæ Gudulæ, Sacerdotum Confratrum cujusdam Fraternitatis, pridem *, & ad honorem & laudem Dei ac duodecim Apostolorum ejus, in Capella Domûs Dei seu pauperum Præbendatorum, ad Apostolos nuncupatæ, sitæ in Oppido Bruxellensi erectæ & institutæ, petitio continebat:

Anno 1486 per Innocentium VIII. Papam.

Quod jam dicta Fraternitas superioribus annis per nonnullos devotos Sacerdotes duodecim numero, in honorem & laudem Dei & XII. Apostolorum ejus, ut præfertur, erecta & instituta fuit, & à tempore Institutionis hujusmodi citra usque in hunc diem, sub certis modis & formis ac Statutis tunc in scriptis redactis, dignè, honorificè & laudabiliter intertenta & observata; absque tamen eo, quod illa alicujus Auctoritate roborata seu approbata reperiatur.

Quapropter dicti Confratres pro amplianda eorum devotione, & ipsius Fraternitatis perpetua subsistentiâ, Nobis humiliter supplicari curarunt, ut ipsam Fraternitatem nostrâ Ordinaria Auctoritate gratificare, roborare & confirmare vellemus & dignaremur.

Nos itaque Supplicationi hujusmodi tamquam rationi consonæ, & ex devotionis zelo procedenti favorabiliter inclinati, Fraternitatem præfatam, sicut præmittitur, institutam, in & ad quam præfati Confratres Nos ad nostram Requestam hilariter assumpserunt, cum singulis Statutis circa illam & pro ejusdem firmiori observatione perpetuaque stabilitione per ipsos Confratres pridem editis, ac aliis forsan imposterum edendis, & seu in meliùs reformandis (ad quod eisdem licentiam & facultatem concedimus, dummodo tamen aliàs licita fuerint & honesta) hiis Scriptis gratificantes, atque Ordinariâ nostra Auctoritate roborantes & confirmantes, eandem Confraternitatem per prælibatos duodecim Sacerdotes illius modernos Confratres, suos successores in & ad illam assumendos, deinceps im-perpetuum licitè & liberè, sub modis formis & Statutis supradictis observari, & intertineri posse & debere, eâdem Auctoritate decernimus & declaramus, ac illam quatenus opus sit, de novo erigimus & instituimus. Nota.

Cupientes insuper, ut Altare in dicta Capella erectum & fundatum, noviterque consecratum congruis frequentetur honoribus, & à Christi fidelibus jugiter veneretur, ac in luminaribus, ornamentis, libris ac aliis cultui divino necessariis laudabiliter manuteneatur. Utque Christi fideles ipsi eo libentius devotionis causâ confluant ad illud, & ad præmissa manus porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono cœlestis gratiæ noverint uberius se refectos; de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri & Pauli, omniumque Apostolorum ac Sanctorum & Sanctarum ejus meritis & intercessione confisi, omnibus & singulis Christi fidelibus vere pœnitentibus & confessis, qui dictum Altare in singulis Sanctorum Apostolorum & cujuslibet ip-

sorum, etiam Divisionis eorundem, festivitatibus, diebus Jovis & Parascheves sancti, pro-festo & festo Resurrectionis Domini, nec non diebus Lunæ post Dominicam Quasimodo, Lunæ post festum Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, & Lunæ post festum Epiphaniæ Domini, (quibus tribus Lunæ, nec non in dicta festivitate Divisionis Apostolorum singulis annis in ipsa Capella per præfatos Confratres Missa decantatur solemnis,) devotè visitaverint, & tam ipsi Confratres, quam etiam alii Christi fideles qui prætactis quatuor Missis dictis quatuor diebus in prælibata Capella, vel alibi *, si hoc forsan imposterum fieri contingat, celebrandis, ac etiam aliis Missis quas sæpe dicti Confratres post decessum cujuslibet suorum Confratrum celebrare consueverunt, interfuerint, nec non ad luminaria, ornamenta, libros, & alia divino cultui necessaria manus, ut præfertur, porrexerint adjutrices, quadraginta Indulgentiarum dies de injunctis eis pœnitentiis in Domino misericorditer relaxamus; præsentibus perpetuis temporibus duraturis.

* Hodie in Monasterio Rubeæ Vallis.

In omnium præmissorum fidem & Testimonium, præsentibus Litteris Sigillum nostrum proprium duximus appendendum.

Datum & actum Bruxellæ, nostræ Diœcesis ante-dictæ, anno Domini millesimo quingentesimo primo, mensis Octobris die duodecimâ.

CAPUT XCVII.

JOANNES DE HOORNE, *Leodiensis Episcopus confirmat anno* 1501. *insignem Fundationem* Sylvæducis, *relictam FF. Domûs S. Gregorii (seu in communi viventibus,) à Gerardo de Heer, Oppidano, ad instituendos pauperes in studio Litterarum.*

OHANNES DE HORNE Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Leodiensis, universis & singulis Christi fidelibus præsentes Litteras visuris ac inspecturis salutem in Domino sinceram. Urget Nos suscepti cura regiminis, & officium Pastorale inducit, ut pro fidelium & præsertim Religiosorum ac pauperum nostræ Diœcesis statu salubriter dirigendo, paternæ considerationis acie sollicitè meditantes, eorum occurramus dispendiis, ac indempnitatibus consulamus: ut nostræ provisionis adjutorio salubribus in Domino proficiant incrementis.

Sane pro parte Rectoris & Conventus Domus Fratrum Sancti Gregorii Oppidi Buscoducensis, nostræ Leodiensis Diœcesis, Nobis nuper exhibita petitio continebat, quod olim quidam Gerardus Heer oppidanus ejusdem Oppidi pie & provide considerans, quod per Litterarum studia viri efficiuntur litterati & scientiis eruditi, æquum ab iniquo discernitur, pauperes ad altiora conscendunt, Religio propagatur, & fides Catholica stabilitur; cupiensque in suæ ac suorum progenitorum animarum remedium terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare,

Ad Religionis augmentum & profectum pauperum, de bonis ac rebus sibi à Deo collatis erigi & fundari voluit quandam Domum pro usu & necessitatibus perpetuis nonnullorum pauperum Scholarium, Scholas frequentantium in competenti numero ibidem recipiendorum; relinquendo ad hoc unum campum fœniferum circiter duo jugera in mensura continentem, cum ceteris aliis minutis bonis mobilibus tunc expressis.

Voluit quoque & mandavit, quod dicta Domus erigenda dependeret tanquam membrum à Domo Conventus Fratrum sancti Gregorii supradicta, & quod pauperes Scholares successu temporis illic recipiendi, sub directione & sollicitudine, gubernatione & obedientia disciplinali Rectoris ac Fratrum Domus prætactæ pro tempore perpetuis futuris temporibus remaneret.

Et deinde Rector cum Conventu Fratrum prædictorum, pium prędicti Gerardi propositum in effectum volentes deducere, Domum prædictam cum ortis & ortaliciis ac aliis necessariis officinis pro sustentatione pauperum Scholarium acquisierunt, fundarunt & erexerunt, ibique quinquaginta annis & ultra laudabiliter præfuerunt: sic quod per laudabile regimen & circumspectionis industriam felicia suscepit incrementa.

Et sicuti eadem petitio continebat, si per sinistras suggestiones & iniquas informationes aut alias fortassis contingeret in posterum dictam Domum pauperum Scholarium inibi degentium & administrationem bonorum illius aliquibus aliis & præsertim laïcis personis committi, dubitandum foret, quod illud modicum pro Fundatione illius prætactæ Domus à principio assignatum &

postmodum donatione Christi fidelium seu aliis justis modis Rector & Fratres antedicti per labores & ministerium acquisierunt, de facili ad alienos usus converteretur, in dictæ Domûs pauperum & Scholarium inibi pro tempore degentium dispersionem, scandalum & ruinam.

Quare pro parte Rectoris & Fratrum Conventus prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum, ut eis & dictæ Domui ac illis pauperibus Scholaribus præsentibus & futuris super his opportunè providere de benignitate Ordinariâ dignaremur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati, Fundationem dictæ Domus pauperum Scholarium ac illius subjectionem & dependentiam ratas & gratas habentes, ipsas Auctoritate Ordinaria confirmamus & approbamus, ac etiam innovamus & præsentis Scripti Patrocinio communimus.

Statuentes & ordinantes, quod Rector Conventûs Fratrum prædictorum pro tempore possit & debeat sicuti ab antiquo consuevit, ex nunc in antea per se & alium seu alios idoneos perpetuis temporibus Curam & Administrationem dictæ Domus pauperum Scholarium, ac omnium ac singulorum jurium & pertinentium ejusdem gerere & exercere; fructus quoque & redditus & proventus quoscumque præsentes & futuros ad usum & sustentationem pauperum Scholarium prædictorum pertinentes levare & exigere, ac de levatis ac receptis quitanciam dare & absolvere; alia quoque ad hujusmodi Administrationis officium de jure seu consuetudine pertinentia libere exercere, contradictione cujuscumque non obstante.

Datum sub testimonio nostrarum Litterarum anno ab Incarnatione Domini millesimo quingentesimo primo, mensis Junii die vicesima octava.

Postmodum fuit hæc Domus incorporata Seminario Episcopali Buscoducensi per Episcopum Zoesium A. 1617. ut supra dictum pag. 317.

De eâdem Domo FF. Vitæ communis vide Historiam Episcopatûs Sylvæduc. pag. 306.

CAPUT XCVIII.

Vicarius Generalis LUDOVICI GUILLARD *Tornacensis Episcopi recenset Originem Monasterii Monialium* Tamisiensium, *Ordinis S. Dominici, in Wasia, easque submittit Jurisdictioni Episcopali anno* 1519.

Communicavit Illustriss. D. de Smet Episc. Gandav.

Niversis & singulis præsentes Litteras inspecturis, PETRUS COTREL, Presbyter, in Legibus Licentiatus, Canonicus & Archidiaconus Brugensis in Ecclesia Tornacensi, Vicarius generalis in spiritualibus & temporalibus Reverendissimi in Christo Patris & Domini D. *Ludovici* Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopi Tornacensis, à suis Civitate & Diœcesi absentis, salutem in Domino sempiternam.

Etsi ex commissâ nobis curâ regiminis, piis hujus Diœcesis supplicantium votis gratiosè annuere, eaque favoribus teneamur prosequi oportunis; illis tamen maxime annuendum nobis visum est, quæ ex fervore & zelo devotionis procedunt,ceduntque ad Religionis augmentum, felicem quoque, prosperum ac tranquillum statum & conservationem personarum, quæ sub Religionis jugo Altissimo famulari peroptant.

Sane exhibita nobis pro parte devotarum nostrarum Priorissæ & Conventûs Domûs Sororum tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia vulgo nominatæ, loci de *Thamisia*, Diœcesis antedictæ, petitio continebat;

Quod ipsis cum eorum Patre Magistro atque Directore, nomine Fratre *Hermanno Rodulphi*, de Aemsteldamme, Presbytero Religioso prædicti Ordinis Sancti Dominici, dudum, de anno scilicet Domini 1507, à Conventu de *Worchem* * partium Hollandiæ, Diœcesis Trajectensis, Auctoritate & licentiâ Commissariorum Magistri & Capituli generalium Ordinis illius dimembratis, instante quondam Domino *Rolando le Febure* Milite, dum viveret temporali Domino loci ante-dicti de Tamisia, locum eundem tunc accesserunt, ut ibidem de quodam Hospitali, ubi pauperes peregrini recipi solebant, quod tunc penè desolatum & inhabitatum asserebatur, Monasterium Monialium prædicti Ordinis instituerent & erigerent; eidem inchoando Monasterio, unà cum suo Magistro & Directore, Fratre scilicet Hermanno antedicto, per dictos Commissarios Magistrum & Capitulum generale incorporatæ.

*** Worcum, ad Wahalim fl. prope Gorcomium.**

Vide T. III. horum Diplom. p. 719.

Pro quo novello Monasterio inchoando, primâ fronte Reverendum in Christo Patrem & Dominum quondam, Dominum *Karolum*, tunc Tornacensem Episcopum, prædicti Reverendi in Christo Patris Domini *Ludovici* immediatum Prædecessorem, ut

Nota. Episc. Petrus Quicke hîc non agnoscitur.

* Balduinus de Villain. Ord. Carmelit. Episc Sarept. Suffragan. Tornac.

ut petitionibus suis annueret, accesserunt; qui eis gratiosè receptis, suæ Commissionis Litteras, ad Reverendum Dominum * *Balduinum* Episcopum Sareptanum, & Magistrum *Nicolaum Breydel*, tunc Officialem Tornacensem Brugis residentem, qui de veritate petitorum se informarent referrentque, decrevit & concessit.

Factâ autem deinde informatione hujusmodi, per Dominos Commissarios antedictos, cum Exponentes prædictæ non possent tunc aut scirent (sicut eadem Supplicatio innuebat) gratiosè convenire cum Reverendo Patre Domino Abbate Monasterii sancti Petri juxta Gandavum Ordinis sancti Benedicti Diœcesis Tornacensis antedictæ, Patrono, ac Curatis præfati loci de Thamisia, super Jure Patronatûs & Parochialibus loci memorati, quorum plurimum intererat, pro conservandis Juribus antedictis consentire in Erectione antedictâ;

Prædictus quondam Dominus *Rolandus*, loci illius temporalis Dominus, ut præmittitur, qui multum anhelabat prædictum Monasterium fundari, erigi atque dotari, sic effecit importunis precibus & favoribus Magnatum, quod prædictæ Exponentes cum eorum Patre, sub certis modis, formis, conditionibus, atque dotationibus secum & cum sua uxore initis habitis & pactis, ibidem de facto introductæ fuerunt; & locus cum Ecclesia in formam Monasterii erectus, benedictus & consecratus (clam tamen atque secretè, insciis & non consentientibus loci Diœcesano, Patrono, & Curatis memoratis)

Vixeruntque eædem Supplicantes eo in loco, sub habitu & Regula antedictis, Directore seu Patre & Confessore memorato, à prædicto anno M. D. VII. usque ad mensem Novembris anni M. D. XVIII. novissime effluxi, pacificè, religiosè, & sine aliquorum molestia; donec circiter idem tempus ipsi Domini Rolandus & sua uxor, sicut Altissimo placuit, mortem obiissent.

Oppositio FF Prædic. Antverp.

Illis itaque vitâ functis, ratione Superioritatis in eadem Domo per Fratres Prędicatores Oppidi Antverpiensis Cameracensis Diœcesis, prætensæ, renitentibus & contradicentibus eidem prætensę Superioritati Supplicantibus & earum Confessore antedictis; ortum est dissidium inter Supplicantes & ipsos Fratres Prędicatores Antverpienses, quo (causantibus & suggerentibus Fratribus antedictis) effectum est, quod Pater Provincialis prædictorum Prędicatorum Inferioris Provinciæ Germaniæ, quodam die, circa mensem memoratum, in Capitulo prædictarum Supplicantium personaliter comparens, eas, ac totum Conventum cum illius personis à sua obedientia & cura totaliter & omnino abscidit, eas desolatas, & omni solamine, tam spiritualium quam temporalium destitutas, relinquens.

Unde prędictæ Exponentes (sicuti eadem Supplicatio subjungebat) plurimùm confectæ mœrore atque tristitiâ, præsertim quia non haberent qui eis spiritualia Sacramenta, videlicet Ecclesiæ necessaria, administraret;

Ad sinum prædicti Reverendiss. in Christo Patris recurrerunt; petentes atque humiliter supplicantes, (viso quod sub perpetua ejus obedientia & subjectione omnimoda in eodem Monasterio Altissimo famulari desiderabant & se devovebant) dignaretur eas sub sua Jurisdictione & obedientia suscipere, atque in Domo eadem cum suo Patre Confessore permanere, per ipsum quoque Reverendiss. in Christo Patrem & Successores vel Deputandos ab eis, visitari, corrigi; & ut (si opus esset) reformari possent, consentire & annuere.

Super quo placuit eidem Reverendiss. in Christo Patri, per modum provisionis eis ordinare Patrem & Visitatorem Decanum Christianitatis Wasię; qui de eis curam gereret, aut per alium ab eo substituendum geri faceret, sicut hactenus laudabiliter fecit; donec consensum & pactum cum præfatis Dominis Patrono & Curatis, super suis Jure Patronatûs & parochialibus, obtinuissent.

Cum autem (sicut in eadem Supplica cavetur) prædictæ Supplicantes ejusmodi consensum & pactum jam obtinuerunt, prout per tenorem Litterarum super hoc confectarum, hîc inferius insertarum, latiùs potest apparère; nec in præsenti negotio de alterius jure, nisi solius Diœcesani, ad quem spectat principaliter consentire Erectioni Monasteriorum in sua Diœcesi, quæ aliàs fieri non possent, & ubi erecta essent in sua Diœcesi, etiam exempta, maximè post abscissionem Patrum Provincialium, in suam Jurisdictionem & protectionem recipere & reassumere;

Supplicant humiliter prædictæ Exponentes, quatenus Erectionem prædicti Monasterii, ex consensu & pactionibus prædictis habitis cum Dominis Patrono, Curatis, quondam Domino Rolando & ejus uxore, (prout in inde confectis Litteris continetur) affirmare & approbare, & eis de novo nostrum consensum & Auctoritatem interponere; dictum Monasterium Supplicantium, & earum Patrem Confessorem Magistrum & Directorem, in prędicti Reverendi in Christo Patris & Successorum suorum Tornacensium Episcoporum protectionem, obedientiam & omnimodam jurisdictionem suscipere; eisque permittere quod sub habitu & Regula Tertii Ordinis sancti Dominici, & *de Pœnitentia* nuncupati; ac Privilegiis Ordinis, præmissis non derogantibus, illic vitam gerant generalem, sub cura dicti Patris, & post eum, acquoties opus fuerit, novum eligere de Ordine

Electio Confessarii. aliquo approbato, qui eis Sacramenta administraret Ecclesiastica, & curam gerat in spiritualibus & temporalibus Domûs antedictæ,

Quem, postquam electus fuerit, prædicto Reverendo in Christo Patri, aut suis Successoribus, vel Vicario eorundem præsentare, & ab eis Litteras de cura animarum, & regimen in spiritualibus & temporalibus impetrare,

Visitatio. Ac quod singulis annis per dictum Reverendum in Christo Patrem, suosque Successores Episcopos Tornacenses, Nos, ac eorundem Successorum pro tempore Vicarium generalem, seu Decanum Christianitatis loci pro tempore existentem, vel alium per dictum Reverendum in Christo Patrem & Successores antedictos deputandum, & aliàs quoties opus fuerit, visitari, corrigi, puniri, in capite & in membris reformari possint, teneantur, & debeant, concedere & indulgere dignaremur atque vellemus.

Notum igitur facimus, quod Nos præmissis attentis, & maximè consensu & pacto habitis cum præfatis Reverendo Patre Domino Abbate Monasterii sancti Petri juxta Gandavum, Patrono, & Curatis de Thamisia hîc sub-insertis, & quod opus admodum pium peragere intendimus, dum pauperes mulierculas sub Religionis & caritatis vinculo Deo militantes benevolo favore tenemus & confovemus; Erectionem, Fundationem, & Dotationem dicti Monasterii Sororum, seu Monialium Tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia nominatas, in prædicto loco de Thamisia, pro ut suprà dicitur, ex consensu, pacto, ac sub modis, & conditionibus, initis, habitis & pactis, cum prædictis Dominis Patrono, Curatis, quondam Rolando le Febure & ejus uxore, quantum cum Deo & de jure possumus & debemus, vice & auctoritate dicti Reverendi in Christo Patris, laudamus, confirmamus, ratificamus, & approbamus, eisdemque nostrum præbuimus & præbemus consensum, & consentimus.

Nec non ipsum Monasterium, Sorores, & earum Patrem Confessorem & Directorem, præsentes & qui pro tempore fuerint, in prædicti Reverendi in Christo Patris, Successorum suorum Tornacensium Episcoporum, ac nostrâ protectione obedientia jurisdictione suscipimus, ac eis, quæ sub habitu & Regula tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia nuncupati, ut prædicitur, ac Privilegiis Ordinis præmissis non derogantibus, sub curâ & solicitudine dicti Fratris Hermanni, tamquam eorum Prioris & directoris in spiritualibus & temporalibus, vitam illic gerant regularem;

Et quod post eum, vel quoties opus & necesse fuerit, assistent eis Decani Christianitatis Wasiæ, vice dicti Reverendi in Christo Patris, novum Patrem de Ordine aliquo approbato, qui Sacramenta eis administret Ecclesiastica, & spiritualium & temporalium curam gerat Domûs antedictæ, eligere;

Quem quidem Patrem Directorem Magistrum & Confessorem, cum electus fuerit, præfato Reverendo in Christo Patri, suis Successoribus, aut Vicariis eorundem pro tempore existentibus, præsentare tenebuntur; & ab eis Litteras Curæ animarum regiminisque & administrationis in spiritualibus & temporalibus impetrare;

Ac quod singulis annis per dictum Reverendum in Christo Patrem suosque Successores Episcopos Tornacenses, Nos, ac eorundem Successorum Vicarium generalem seu Decanum Christianitatis loci pro tempore existentem, vel alium à dicto Reverendo in Christo Patre vel suis Successoribus deputandum, & aliàs quoties opus fuerit, visitari, corripi, puniri, & in capite & membris reformari poterunt ac possint & valeant, similibus vice & Auctoritate concedimus, permittimus pariter & indulgemus per præsentes; omnimodis Auctoritate Jurisdictione & obedientiâ in dicto Monasterio Domo seu Conventu, prædicto Reverendo in Christo Patri seu ejus Successoribus perpetuò reservatis, Jureque dicti Reverendi in Christo Patris alias in omnibus semper salvo. Jurisdictio Ordinaria.

Sequuntur Litteræ Consensûs Curatorum de Thamisia, cum tenore Articulorum Concordiæ inter eos & antedictas Moniales; Item D. Gerardi Abbatis S. Petri juxta Gandavum.

Datum Tornaci, sub Sigillo Vicariatûs Reverendissimi in Christo Patris, anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono, Mensis Julii die decimâ septimâ.

CAPUT XCIX.

Acta in primâ Reformatione (1) *anno* 1520 *per* GUILIELMUM DE CROY, *S. R. E. Cardinalem, Administratorem Abbatiæ Affligemiensis, in idem Monasterium introductæ, assumptis ad hoc Religiosis Abbatiæ Egmondensis, ejusdem Ordinis S. Benedicti in Hollandia.*

Ex Chron. MSS. Affligem. per Odonem Cambier.

IN nomine Domini amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis evidenter constet & sit notum; Quod anno à Nativitate ejusdem Domini millesimo quingentesimo vicesimo, Indictione octavâ, mensis Septembris die vigesimâ, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri D. Leonis Divinâ providentia Papæ Decimi anno octavo, constitutus Reverendissimus in Christo Pater & Dominus, GUILLELMUS DE CROY Miseratione divinâ tunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis tit. S. Mariæ in Aquiro, Archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum Primas, Regnorum Castellæ major Cancellarius, Monasterii Affligemensis Administrator perpetuus;

Considerans animoque revolvens pro stabilitate Reformationis introductæ in suo Monasterio Affligemensi fore perutile, si introducti alioquin Religiosi de Monasterio Egmondensi, qui cæteris ibidem existentibus Religiosis normam & Regulam in Religione observandam præbuerunt, incorporarentur; idque exequi desiderans, in mei Notarii publici testiumque infra-scriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum præsentia, omnibus infrascriptis Religiosis in loco Capitulari congregatis & convocatis; videlicet

Nomina Religiosorum, tam Affligem. quam Egmondensium.

Dominis Willelmo de Ghoer ejusdem Monasterii Præposito; Fratre Ottone, Willelmo de Wavria, Gerardo de Amersfordia, Ottone Haeften, Theoderico à Trajecto, Arnoldo Montano, Mathia de Busto, Alberto à Nardis, Willelmo Hoefden, Wilhelmo de Aldenardis, Hugone Matthei, Henrico Volxem, Bernardino de Delfft & Godefrido de Busto, Conventum ipsum repræsentantibus, recepto primitus à præfato Domino Willelmo de Ghoer, quem in dicti Monasterii Præpositum præfecerat, obedientiæ voto, eidem suas vices in spiritualibus & temporalibus, juxtam Cartam desuper confectam & coram omnibus ibidem astantibus ex tunc publicatam, committendas duxit & commisit.

Deinde omnes & singuli supra nominati Religiosi in eodem loco Capitulari antedicto Domino Guillelmo Præposito, Domini Reverendissimi personam repræsentanti obedientiam fecerunt & exhibuerunt.

Quâ sic exhibitâ, omnes & singulos memoratus Dominus Reverendissimus omnibus & melioribus, modo, via, jure, causa & forma, quibus potuit & debuit, in suos Religiosos & Confratres humaniter recepit & assumpsit, & suo Monasterio Affligemensi antedicto incorporavit.

De qua quidem Incorporatione cæterisque præmissis antedicti Domini Reverendissimus & Præpositus à me Notario publico infrascripto sibi fieri, atque tradi unum vel plura, publicum seu publica petierunt Instrumentum & Instrumenta.

Acta fuerunt hæc in loco Capitulari ejusdem Monasterii, sub anno, indictione, mense, die & Pontificatu, quibus supra.

Testibus ibidem, Reverendis in Christo Patribus Dominis, Meynardo Man Egmondensis, & Joanne de Maricolis Abbatibus, Testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

Subscriptum erat. Et ego Melchior le Lorimier Presbyter Atrebatensis Diœcesis, publicus ut supra, sacra Authoritate Apostolica Notarius, omnia in præmissis omnibus & singulis, dum sicuti supra scribuntur, agerentur, dicerentur, & fierent, unà cum Reverendiss. Patribus Testibus antedictis præsens interfui, eaque sic fieri vidi, scivi, & audivi. Idcirco hoc præsens publicum Instrumentum manu alterius fideliter scriptum, me aliis occupato negotiis, exinde confeci, subscripsi, & in hanc publicam formam redegi, in fidem & Testimonium eorundem rogatus & requisitus.

(1) Secunda eaque longè celebrior Reformatio Monasterii Affligemiensis, facta est anno 1627. cum introducta fuit strictior seu primæva Benedictinæ Regulæ observantia, per Archiepiscopum Mechlin. *Jacobum Boonen*, Præpositumque ejusdem Monasterii *Benedictum Haeftenum*, Ultraject. pietate non minus quam scriptis & eruditione clarissimum. Vide Bibliothecam Belgic. Tom. I. pag. 133.

CAPUT C.

Erectio Ecclesiæ Parochialis S. Joannis Baptistæ, in loco vulgo 't Sant daer buyten, *Diœcesis olim Leodiensis, dein vero Antverpiensis, sub Marchionatu Bergizomensi, anno* 1526 *per Reverendiss. D.* Erardum a Marca, *S. R. E. Cardinalem, Episcopum Leodiensem; ad instantiam D.* Joannis de Bergis, *Domini Bergizomensis, qui locum supra dictum ab inundatione maris vindicaverat, ipsamque Ecclesiam construxit, dotavitque; reservato sibi Jure Patronatûs.*

Extractum ex Archivis Castri Bergizomensis.

Erardus de Marcka, Sacro Sanctę Romanæ Ecclesię Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Valenciæ, Episcopus Leodiensis, Dux Bullonienfis, Comes Losfensis, universis & singulis præsentes nostras Litteras visuris, lecturis & audituris, salutem, quam Jhesus de Virgine natus generi profudit humano.

Justa supplicium vota, quę à rationis tramite non discrepant, sed per quæ potius Laus & honor Dei, & divinus cultus augmentantur, facile exaudire, & illis benignum præbere assensum, æquum & racionabile, ac Deo Altissimo gratum & acceptum esse arbitramur.

Sane igitur pro parte generosi Viri Nobis sincerè dilecti, Joannis de Bergis Domini temporalis Oppidi seu loci de Bergis supra Zomam, nostræ Leodiensis Dyocesis, Nobis exhibita petitio inter alia continebat, qualiter, cum in eodem suo Dominio de Bergis supra Zomam sint plura & diversa loca lutosa, ac terræ, mari ac inundationi fluminibusque aquarum subjacentia, atque inculta pariter & inhabitabilia, ad ipsum Significantem & suos Successores pleno jure spectantia & pertinentia,

Et præcipue inter hujusmodi loca, quoddam alluvium, illic per alluvionem maris sibi successivè accretum, vulgariter *Gorssinghe*, nuncupatum *'t Sandt daer buyten*; idem Significans dictum alluvium non sine magno ære gravibusque suis impensis, aggeribus & vallis decentibus de prope circumdedit, & è mari illiusque impetuosis fluctibus eripuit & redemit, atque ferme ad culturam & ad inhabitandum & fructificandum pro usu humano satis decenter aptavit, & aptari procuravit.

Et eapropter idem, spe retributionis æternę, ac zelo devotionis, & divini cultûs ardore accensus, Ecclesiam unam Parochialem, cum cimiterio, & aliis ad Ecclesiam & Parochiam necessariis, pro congregatione populi illic confluentis, fundare, construere & ædificare proposuit, & summopere affectat, & desiderat: si in hiis & circa & ea sibi morem gerentia nostram Ordinariam adjungere vellemus Authoritatem.

Fuit Nobis ob hoc humiliter pro parte ejusdem Domini Johannis de Bergis significantis, supplicatum, quatenus pro sui salubris voti complemento, sibi licentiam & facultatem concedere vellemus, ut cùm primum dictum Alluvium, nuncupatum *'t Sandt daer buyten*, securè & pertinenter aggeribus circumductum, & à mari proclusum fuerit, ita quod habitabile sit redditum, in eo, aut aliquo loco convenienti seu opportuno sibi placente, Ecclesiam unam Parochialem, cum cimiterio, fonte baptismali, in longitudine, latitudine, altitudine, & profunditate decenti, aliisque insigniis Ecclesiæ Parochiali incumbentibus, prout expediens videbitur, construere, ædificare & formare, seu construi ædificari & formari facere posset;

Quodque Nos, ex Authoritate & Superioritate nostris, eandem Ecclesiam, dum sic constructa, ædificata & formata erit, *in quartam Capelam*, ad instar aliarum quartarum Capellarum Ecclesiarum Parochialium Decanatûs Christianitatis *Concilii Beeckensis* nostræ Leodiensis Dyocesis præscriptæ, ad laudem & honorem, ac sub vocabulo & titulo Omnipotentis Dei, ac gloriosissimæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, omniumque simul Sanctorum ac signanter S Johannis Baptistæ, cum singulis juribus & insigniis, Parochialem Ecclesiam, & seu quartam Capellam demonstrantibus;

Mediante tertiâ parte, ex tribus partibus Decimarum, in dicto alluvio exerescendarum, pro illius dote Ecclesiastica; (reliquis duabus earumdem Decimarum tertiis partibus dicto Significanti, pro suis expensis, sumptibus ac incommodis reservatis)

Juxta formam & tenorem Litterarum Apostolicarum SS. quondam D. Julii, felicis recordationis Papæ II. de data anni Incarnationis Dominicæ mille-quingentesimi undecimi, IV Kal. Martii, Pontificatûs sui anno nono, ac Processuum Apostolicorum, illorum prætextu concessorum & fulminatorum;

Nec

Nec non omnibus & singulis accidentalibus oblationibus, Anniversariis, & aliis Juribus Parochialibus cum tempore obventuris, alicui Presbytero sæculari ad hoc idoneo conferendum, sub onere Missarum in quartis Capellis celebrari debitarum & consuetarum, erigere, fundare & instituere, atque tertiam partem earumdem Decimarum, cum hujusmodi accidentalibus oblationibus & aliis Juribus obventuris, dictæ Ecclesię, & illius pro tempore Rectori pro eo & ejus servitore, pro dote Ecclesiastica appropriare, incorporare & amortizare, ac Ecclesiasticæ libertati adscribere.

Ipsamque Ecclesiam sic constructam erectam & fundatam, pro hac primâ vice Domino *Cornelio Matthiæ Colen* Presbytero dictæ nostræ Leodiensis Dyocesis, tamquam habili & ydoneo ad illam obtinendum, pleno jure conferre; nec non Jus Patronatûs seu præsentandi Domino Decano Christianitatis dicti Concilii Beeckensis personam ydoneam ad ipsam Ecclesiam, dummodo eam vacare contigerit, dicto Significanti suisque Heredibus & Successoribus pro tempore existentibus perpetuò reservare;

Atque licentiam hujusmodi Ecclesiam, illiusque cimiterium cum fonte & altaribus in ea construendis, per nostrum in Pontificalibus Vicarium consecrari faciendi, & in eadem, ante illiûs & altarium in ea construendorum consecrationem, divina Missarum solemnia in lapide portatili, seu lapidibus portatilibus consecratis, donec ipsa Ecclesia & Altaria commodè consecrari poterunt, celebrandi & celebrari faciendi, respectivè concedere & impertiri, aliasque & alia in præmissis & circa ea, quomodolibet necessaria, facere vellemus & dignaremur, nostram Ordinariam Authoritatem nostrumque Officium in ea parte sincerè implorantes.

Nos igitur *Erardus*, Cardinalis, Episcopus Leodiensis prælibatus, qui nostris in temporibus ex internis visceribus augmentum divini cultûs locorumque sacrorum plantationem, ac animarum subditorum nostrorum salutem, summo desiderio affectamus & aspiramus, memorati Domini *Johannis* Significantis laudabile in hac parte propositum, plurimum in Domino commendantes, Supplicationique suæ tam justæ Deificæ, atque omnino rationi consonæ & conformi, favorabiliter annuentes, eidem quatenus, si, ac dum dictum alluvium, nominatum ut pręfertur *'t Sandt daer buyten* tutè ac securè aggeribus ac vallis circumdatum erit, adeo quod habitabile, cessante periculo sit redditum, in eo, in aliquo loco convenienti & opportuno sibi placente, Ecclesiam Parochialem, cum cimiterio pro sepultura morientium, fonte Baptismali, choro, altaribus, turri, campanis, campanili, in longitudine, latitudine & profunditate decenti, etiam cum choris collateralibus, prout expediens videbitur, construere & ædificare, seu construi & ædificari facere, licitè possit & valeat, Authoritatem concedimus & facultatem.

Et insuper eandem Ecclesiam, dum sic constructa, ædificata & formata fuerit, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, in Quartam Capellam, ad instar aliarum Quartarum Capellarum Ecclesiarum Parochialium Decanatûs Christianitatis Concilii Beeckensis, ad laudem & honorem, ac sub vocabulo & titulo Omnipotentis Dei, ac gloriosissimæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum & Sanctarum & signanter S. Johannis Baptistæ, mediante tertiâ parte ex tribus partibus decimarum in dicto alluvio excrescendarum, pro illius dote;

Reliquis duabus earumdem Decimarum tertiis partibus dicto Significanti pro suis expensis, sumptibus & incommodis, reservatis: juxta & secundum formam & tenorem Litterarum Apostolicarum Sanctissimi quondam Domini Julii, felicis recordationis Papæ II. præscripti, desuper concessarum, & etiam nobis exhibitarum.

Quas etiam duas Decimarum partes sibi Significanti suisque hæredibus & Successoribus, quantum possumus & ad Nos spectat, præmissis impensis attentis, harum serie reservamus.

Nec non mediantibus omnibus & singulis accidentalibus oblationibus, anniversariis, & aliis Juribus Parochialibus cum tempore obventuris, sub onere Missarum in Quartis Capellis celebrari debitarum & consuetarum, Authoritate nostrâ Ordinariâ prætactâ erigimus, fundamus, & perpetuò instituimus; singula jura & insignia, Parochialem Ecclesiam & seu Quartam Capellam demonstrare valentia, illi attribuentes & appropriantes.

Atque supra-tactam tertiam partem earumdem Decimarum, cum hujusmodi accidentalibus, oblationibus, & aliis Juribus parochialibus obventuris, dictæ Ecclesiæ & illius pro tempore Rectori, pro eo, & ejus servitore, pro dote Ecclesiastica (illam Authoritate nostrâ præscriptâ admortizantes) appropriamus, incorporamus & assignamus, ac Ecclesiasticæ libertati adscribimus.

Ipsamque Ecclesiam sic constructam, erectam, & fundatam, cum singulis suis Juribus & obventionibus præmissis, & sub onere prætacto, Domino *Cornelio Matthiæ Colen* Presbytero præscripto, qui populo & Ecclesiæ prædictis in divinis, & animarum curâ regendâ præesse debebit, tamquam habili & ydoneo ad illam obtinendum pro hac primâ vice pleno jure conferimus.

Illique curam, regimen & administrationem Ecclesiasticorum Sacramentorum ibidem committimus; eique de ipsa sic per Nos noviter erecta Ecclesia, in Dei nomine per præsentes providemus.

Jus Patronatus. Nec non Jus Patronatûs, seu præsentandi dicto Decano Christianitatis dicti Concilii Beeckensis, personam ydoneam ad sæpe-fatam Curam, quotiens deinceps illam vacare contigerit, dicto Significanti & suis heredibus aut successoribus pro tempore existentibus perpetuò reservamus.

Qui quidem Dominus *Cornelius*, jam per dictam Ecclesiam provisus, atque singuli ad illam postea præsentandi & instituendi, Papalia, Episcopalia, & alia jura & onera incumbentia supportare, sustinere & subire debebit, & debebunt.

Licentia Consecrationis. Consentientes præterea per præsentes quod noster in Pontificalibus Vicarius pro tempore existens, præfatam Ecclesiam illiusque cimiterium, cum clausum erit, & fontem Baptismalem, ac altaria omnia in eadem construenda, dum sic respectivè constructa erunt, adhibitis solemnitatibus in ea parte adhiberi solitis & consuetis, consecrare & benedicere possit & valeat, ac consecret & benedicat: dum desuper per prælibatum Significantem seu ejus nomine requisitus erit.

Quodque insuper in eadem Ecclesia, ante illius, & Altarium in eadem construendorum consecrationem, divina Missarum solempnia in lapide consecrato portatili, seu lapidibus portatilibus consecratis, per quemcumque Presbyterum sæcularem ydoneum, submissâ & sonorâ vocibus, donec ipsa Ecclesia & Altaria consecrata erunt, licité, & impunè, celebrari & decantari possint & valeant; ulteriori licentiâ super præmissis omnibus à Nobis minimè postea requisitâ. Suspensis tamen à divinis Officiis, excommunicatis & interdictis, ac hiis qui causam alicujus Interdicti dederint, exclusis.

Quæ omnia & singula præmissa, Nos Erardus Cardinalis & Episcopus præscriptus, ex certa nostra scientia, Authoritate nostrâ Ordinariâ prælibatâ, dicto Significanti clementer annuimus, ac ab omnibus quorum interest vel intererit, quosque præsens tanget negotium seu tangere poterit quomodolibet in futurum inviolabiliter observari volumus; & sic ut præmittitur facimus & fieri præcipimus.

Indulgentiarum Concessio. Et nihilominus, ut tam sanctum & laudabile propositum dicti Significantis, & opus pium prætactum uberiorem in Domino consequatur effectum, omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus Nobis subditis, pœnitentibus contritis & confessis, qui circa reparationem & constructionem dictæ Ecclesiæ, ac Fabricæ & luminarium illius & altarium, & ornamentorum intertentionem, manus porrecturi erunt adjutrices, suas eleëmosynas ac caritativa subsidia erogaturi;

Quique ipsam Ecclesiam, dum consecrata fuerit, in festivitatibus Nativitatis, Resurrectionis & Ascensionis Domini nostri Jesu Christi, Pentecostes, SS. Sacramenti, Assumptionis, & aliis festivitatibus gloriosæ Virginis Mariæ, Nativitatis S. Johannis Baptistæ, & omnium Sanctorum, quolibet ipsorum Festorum, nec non & Dedicationes dictæ Ecclesiæ, &, seu processiones statuendæ & ordinandæ, devotè visitaverint, ac pro bono & felici statu S. R. E. nostroque & ipsius Significantis Altissimum exoraverint, de ipsius Salvatoris clementia, ac B M. V. ejus Genitricis, BB. Petri & Pauli Apostolorum, ac S Lamberti Præsulis Patroni nostri inclyti, ac omnium simul Sanctorum meritis & intercessione confisi, centum dies Indulgentiarum, singulis dictorum Festorum festivitatibus, de injunctis ipsis pœnitentiis, Authoritate nostrâ præscriptâ, misericorditer in Domino relaxamus.

Mandantes postremò, prælibatum Dominum Cornelium, seu ejus Procuratorem legitimum pro eo, & ejus nomine, in corporalem, realem & actualem possessionem poni admitti & induci, sibique vel procuratori suo legitimè deputato, & nemini alteri, de hujusmodi Ecclesiæ fructibus, redditibus proventibus & emolumentis universis responderi, temporibus & locis ad hoc aptis.

In quorum præmissorum fidem, & veritatis Testimonium, Sigillum nostrum ad caussas præsentibus duximus appendendum.

Datum anno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo vicesimo sexto, mensis Junii die decimâ octavâ.

De v'co *'t Sant daer buyten*, modicum vide apud le Roy in Notitiâ Marchionatûs pag. . . . Hodie subest Hollandis: sed plerique restant ibidem Catholici.

CAPUT CI.

Fundatio Canonicatuum & Præbendarum in Ecclesia Collegiata Stæ. Dymphnæ Gelensis in Campinia, anno 1562.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs Sancti, amen. MAXIMILIANUS A BERGIS, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus & Dux Cameracensis, Sacri Imperii Princeps &c.

Sequitur hic Fundatio Præbendarum Capituli S. Dymphnæ Ghelensis, exhibita à Miræo Tomo I. Diplom. Belgic. pag. 327. Sed quia ibi non habetur integra, quod deerat hic supplemus ex Authographo, post verba: Ecclesiastica ministrare Sacramenta. . . . .

Justaque impendet funerum seu exequiarum, ac oblationes, juraque recipiet & habebit solita ac consueta. Aliasque & alia faciet & facere poterit tam ipse Decanus quam Canonici pro tempore existentes & futuri, prout aliàs per & inter Rectorem Ecclesiæ Parochialis divorum Amandi & Dympnæ ejusdem Libertatis Gelensis ex una, & ante-dictos tunc Directorem & Vicarios ex altera partibus, tractatum & concordatum existit.

Authoritas Decani. Item quod præfatus Decanus unà cum Capitulo dictæ Ecclesiæ Collegiatæ B. Dympnæ habebit jurisdictionem & correctionem in singulos Canonicos, Presbyteros, Clericos & ministros dictæ Ecclesiæ de minoribus excessibus & iis quæ ad chorum & morum correctionem spectant; prout & quemadmodum olim Director per Litteras antedictæ primæ Fundationis, Institutionis & Confirmationis Apostolicæ concessum, & deinde quoque per præfatum quondam bonæ memoriæ Dominum ROBERTUM Prædecessorem nostrum anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo octavo die XXII. mensis Aprilis statutum & ordinatum fuit. Quorum omnium & singulorum tenores & formas hic pro repetitis, ac pro de verbo ad verbum insertis habemus.

Dictasque Litteras & in iis contenta omnia & singula præfatis Decano & Canonicis loco Directoris & Vicariorum, quorum denominationem & nuncupationem posthac supprimimus, eadem Authoritate nostrâ Ordinariâ applicamus, appropriamus, ac per eosdem Decanum & Canonicos aliosque, prout ipsos & eorum quemlibet respectivè concernunt seu concernere poterunt, inviolabiliter observari debere decernimus & declaramus.

Item statuimus & ordinamus, quod quilibet Canonicus adeptus possessionem Præbendæ, sese offerat & presentet ad residentiam personalem, quolibet anno in Vigilia Nativitatis Sti. Joannis Baptistæ, atque deinde residentiam suam continuet, prout habent Litteræ Erectionis Statutaque dicti Prædecessoris nostri; alioquin pœnis imbi contentis subjaceat. De residentia Canonicorum.

Item quod quilibet Canonicus noviter recipiendus in dicta Ecclesiâ, ultra jura Ecclesiæ seu Fabricæ, in prima receptione juxta ejusdem Prædecessoris nostri Ordinationem, solvi solita, persolvet sex florenos communes semel, ad opus unius cappæ sericæ pro divini cultus decoratione conficiendæ.

Item quod nullus Canonicorum vel Sacerdotum dictæ Ecclesiæ vel Libertatis Gelensis eandem Ecclesiam vel chorum (dum imbi divina celebrantur Officia) intrare præsumat, nisi in habitu, tonsura & superpelliceo competentibus, sub pœna trium solidorum Turonensium veterum, ad opus choralium ejusdem Ecclesiæ, quotiescumque omissa fuerit, applicanda.

Item similiter statuimus & ordinamus, quod præfati Decanus & Canonici juxta piam præfati Domini HENRICI voluntatem, perpetuis futuris temporibus, ultra alia divina obsequia ipsis juxta primœvam dictarum septem Horarum Canonicarum institutionem incumbentia, singulis annis tenebuntur tractim & devotè celebrare duo solemnia anniversaria in dicta Ecclesia B. Dympnæ, cum Diacono & Subdiacono in Missa, una cum Sequentiâ pro defunctis: atque die præcedenti Vigilias eum novem lectionibus & commendationibus. Quorum quidem Anniversariorum alterum, singulis annis eo die quo ipsum Dominum HENRICUM ab hoc seculo migrare continget, & alterum in die obitus quondam Dominæ FRANCISCÆ DE BREDERODE suæ Contheralis die 7 mensis Martii, videlicet pro animabus ipsorum, devotis precibus oraturi celebrabunt.

Item quod etiam omnes & singuli tam Decanus quam Canonici dictæ Ecclesiæ Collegiatæ pro tempore præsentes & futuri jurabunt solemniter, quod Erectionem & Institutionem istius novi Collegii seu Ecclesiæ Collegiatæ perpetuò firmiter observabunt & intertinebunt, & quantum in eis fuerit observare & intertinere facient, neque quidquam facient, aut fieri procurabunt, quod sit aut esse posset in ejus destructionem, præjudicium, aut diminutio-

nem seu gravamen; Jure tamen nostro & alterius cujuslibet semper salvo.

In quorum omnium fidem & Testimonium, præsentes Litteras manu nostra signatas, conscribi, ac per fidelem nobis dilectum Consiliarium & Secretarium nostrum subscribi, nostrique Sigilli munimine jussimus roborari.

Datum & actum Bruxellæ dictæ nostræ Diœcesis, anno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Indictione quintâ, die undecima mensis Augusti, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Pii divina providentia Papæ IV. anno tertio.

Subsignatum MAXIMIL. à BERGIS. Et inferius sub plicâ; ad petitionem R. & Ill. Domini Episcopi & Ducis &c. Domini mei gratiosissimi mandatum proprium: H. DE CLUSIS.

CAPUT CII.

MARTINUS RITHOVIUS I. *Iprensium Episcopus, erigit in Ecclesia Collegiata B. Mariæ Casleti dignitatem Decanalem, anno* 1566.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

MARTINUS Dei gratiâ Episcopus Iprensis, universis & singulis præsentes Litteras nostras, sive Ordinationem & Decretum definitivum visuris, lecturis, pariter & audituris, salutem in Domino.

Cum in Causa Erectionis & Institutionis Decanalis Dignitatis in Collegiata ac Parochiali Ecclesia B. Mariæ Oppidi Casletensis, cum Dotatione ejusdem, instante Promotore nostri Officii, pro tribunali & ad Jura reddenda sedentes . . . . . in pleno Consistorio die hodierna subscripta, nostram Sententiam & Decretum desuper protulerimus in hanc formam:

In nomine Domini Amen. In Causa Erectionis & Institutionis Decanalis dignitatis cum Dotatione ejusdem in Collegiata ac parochiali Ecclesia Stæ. Mariæ Oppidi Casletensis, coram nobis pendente indecisa, visis & attentis quæ Nobis ad dominici gregis in Collegiata Ecclesia & Parochia B. Mariæ in Casleto, custodiam & curam tanquam utilia & necessaria exposita fuerunt, ac iisdem diligenter per Nos examinatis & discussis, ipsisque quorum maximè interesse videbatur personaliter, aliis autem omnibus quorum aliquo modo interesse poterat in futurum, per Edictum ad Ecclesiæ valvas legitimè evocatis, ac coram Nobis citatis Eximiis ac Venerabilibus Viris Dominis Cantore, Canonicis & Capitulo dictæ Ecclesiæ B. Mariæ, in infra-scripta nostra Ordinatione expressè & specificè consentientibus, nemineque qui se opponere vellet, die ad infrascripta designato comparente,

Nos, pro tribunali ad jura reddenda sedentes, ac animarum prædictæ Ecclesiæ saluti consulere volentes, instante Promotore Officii, maturâ deliberatione & consilio præhabitis, Concilii Tridentini & & Ordinaria nostra Authoritatibus, in eadem Ecclesia B. Mariæ ad honorem omnipotentis Dei & divini cultûs augmentum, sub solemnitatibus debitis & requisitis Decanatum, Dignitatem inibi primam, cui Cura animarum annexa sit, instituimus & erigimus,

Ordinantes, ut in eadem Ecclesia sit & perpetuo maneat Decanus & Canonicus in dignitate primus, totius Cleri & populi Pastor & Rector, Caput Capituli & Præsidens tam ibidem quam in Ecclesia & choro, prout in aliis Ecclesiis Collegiatis nostræ Diœcesis de Jure & consuetudine solet & observatur.

Deinde pro hujusmodi Dignitatis Decanalis dote, Canonicatum & Præbendam, quibus pro altera portione cura animarum ejusdem Ecclesiæ annexa est, nunc per mortem Domini Mauritii Scholonie ultimi illorum dum vixit possessoris pacifici, in eadem Ecclesia vacantes, cum Canonicatu & Præbenda quos ibidem obtinuit Venerabilis Vir ac Dominus Mr. Joannes Gerardi, Auctoritatibus quibus supra, cum omnibus suis juribus, emolumentis, præeminentiis ac oneribus universis, univimus, annexuimus, unitosque & annexos, & dictæ dignitati Decanali, cum onere Curæ annexo, perpetuis & futuris temporibus nomine Dotis incorporatos haberi semper volumus & mandamus & designatos pronunciamus, ordinamus, & declaramus, ac pro legitimè unitis & incorporatis haberi semper volumus & mandamus.

Afficientes nihilominus prædictos Decanatum, Canonicatum & Præbendam, & illos in perpetuum affectos esse declarantes personis Graduatis ad minus in Theologia Baccalaureatûs, aut Jure Canonico Licentiæ gradu in publico & approbato Gymnasio insignitis, nostris quoque superioritate, obedientia, provisione, collatione & omni alia dispositione nec non visitatione & correctione, ab antiquo nobis competentibus, retentis hîc & ubique salvis.

Hinc Presbyteris omnibus & Notariis nobis subditis præcipimus & mandamus, non subditos rogamus, quatenus præmissis nostris Erectioni, Dotationi, Assignationi

tioni, ordinationi & declarationi, Venerabilibus Dominis Cantori & Capitulo dictæ Ecclesiæ D. Virginis Cassletensis insinuent, inthiment & manifestent, omnibusque aliis quibus opus erit, & requisiti fuerint, seu eorum unus inthimet, insinuet & manifestet, ubi & quando necessum erit, ne ignorantiam prætendere valeant de eisdem quoquo modo.

Datum & actum Ipris anno Domini M. D. LXVI. feria sexta, postridie divi Petri ad vincula, Augusti secundâ.

In quorum fidem, robur & testimonium, præsentes per Secretarium nostrum expediri, easque Sigillo nostro muniri fecimus & jussimus, anno & die prædictis.

Capitulum hoc duos agnoscit Fundatores: Robertum Casletanum filium Roberti de Bethunia, Flandriæ Comitis, & Petrum d'Orgemont Teroanensem Epigcopum anno 1377; quorum primus sex, alter quinque fundavit ac dotavit Præbendas.

Ex his una unita est Cantoratui, quæ olim fuit prima Dignitas, & ad Collationem Regis. Successu temporis accesserunt duo Curati: sed anno 1566. Mart. Rithovius I. Iprensium Episcopus convenientius fore judicavit, si è duabus portionibus Pastoralibus una fieret, & unus Pastor, qui simul esset Decanus hujus Ecclesiæ, & annexum haberet Canonicatum.

Primus Decanus fuit *Henricus Houbraecken*, S.T.L. qui dignitatem dimisit anno 1580.

Joannes Heutschap, Presbyter Diœcesis Mechliniensis J. Can. Licent. obiit anno 1614.

Balduinus Gooffens, Rithovius, S. T B. F. Pastor in Peene, & Decanus Christianitatis in Districtu Casletensi obtinuit hunc Decanatum anno 1614 à Rege, & curam annuarum ab Episcopo de Hennin. Sed fuit in lite contra Cantorem & Canonicos B. M. qui prætenderunt Decanatum hunc esse extinguendum: & recurrens ad Archiepiscopum Mechliniensem, petiit Decanatum sibi jure devoluto conferri.

Subsistit hodieque hæc Dignitas Decanalis, cujus possessor simul est primus Parochus, ad nominationem Principis.

CAPUT CIII.

CORNELIUS JANSENIUS, *primus Gandavensium Episcopus, Domum Fratrum S. Hieronymi, seu Vitæ communis, convertit in Seminarium Episcopale, anno 1569. Quod ipsum sequente anno confirmat* ANTONIUS PERRENOT, *S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Mechliniensis.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

ANTONIUS miseratione divinâ Tit. S. Petri ad vincula, S. R. E. Presbyter Cardinalis Granvellanus, Archiepiscopus Mechliniensis & S. Sedis Apostolicæ per sacrum generale Concilium Tridentinum ad infrascripta faciendum Delegatus, universis & singulis præsentes Litteras visuris, lecturis pariter & audituris, salutem in Domino sempiternam.

Regimini Ecclesiæ Mechliniensis ex divina dispositione, licet immeriti præsidentes, ad ea ex Pastoralis officii nostri debito nostros studiosius dirigimus affectus, quæ pro ejusdem generalis Concilii executione per dilectissimos Fratres nostros Suffraganeos Comprovinciales Episcopos ad rei Christianæ utilitatem & disciplinæ SS. Scripturarum augmentum ritè gesta & acta comperiuntur: eisque ut firma perpetuò & illibata persistant, nostræ Authoritatis robur & munimen pro majori eorum subsistentia, dum à nobis petitur, libenter adjicimus.

Sane exposito nobis pro parte Reverendiss. in Christo Patris & Domini D. Cornelii Jansenii Episcopi Gandavensis Suffraganei & Fratris nostri dilectiss. Qualiter ipse nuper juxta jam-dicti Generalis Concilii Tridentini Canones & Decreta Collegium Juventutis piè instituendæ, quod perpetuum esse possit Ministrorum Dei Seminarium erigere intendens; Domum, Scholam, templum, bona redditus proventus & emolumenta Collegii Fratrum S. Hieronymi, Civitatis Gandavensis, ubi juventus hactenus instituta fuit, ad ejusdem Seminarii profectum usum & utilitatem perpetuò perventura, præviis tamen Sereniss. & Catholicæ Regiæ Majestatis, seu Illustrissimi D. Ducis Alve, pro eadem S. M. in hisce Inferioris Germaniæ Ditionibus Gubernatoris & Capitanei generalis beneplacito, ac Patris & Fratrum dicti Collegii consensu & assensu, ac sub certis conditionibus, & ob caussas in subinsertis Litteris contentas;

Cum consilio Venerandorum ac Venerabilium DD. Clementis Crabeels, Archidiaconi, Anthonii Van den Eetvelde, Canonicorum Ecclesiæ suæ Gandensis, Ludovici Huyghe Curati ejusdem Ecclesiæ, & Johannis de Bane Decani Christianitatis Districtûs Gandensis, Presbyterorum, tamquam Capituli præfati, & Cleri Civitatis Gandavensis ad hoc respectivè Deputatorum, omnibus melioribus modo & formâ, quibus juxta Dispositionem præfati Generalis Concilii potuit & debuit, applicuit

& incorporavit, aliâsque fecit, prout in Litteris, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur, continetur.

UNiversis & singulis præsentes Litteras inspecturis, Cornelius Jansenius, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Gandavensis, salutem in Domino.

Ex debito Pastoralis Officii nobis commissi, tota nostræ sollicitudinis cura ad ea libenter intendit, per quæ piorum locorum indempnitati & conservationi consultum, ac Fundatorum eorumdem locorum intentioni possit esse satisfactum.

Sane, cum factâ diligenti visitatione Collegii Fratrum S. Hieronymi Civitatis Gandavensis, nostræ Jurisdictioni & correctioni subjectorum, ac diligenter perlustratis computis & rationibus ejusdem Domûs, nec non habitis & visis omnium & singulorum dicti Collegii Fratrum attestationibus & depositionibus, Nobis legitimè & sufficienter constitisset, terras & bona ejusdem Collegii seu Domûs, partim per alienationem, partim per venditionem & hypothecationem redditNuum super eisdem ultra mille octingentas & nonaginta libras grossorum Monetæ Flandriæ à XXX annis vel XL. aut circiter fuisse & esse diminuta; atque ordinaria onera Domûs communibus annis longè excedere annuos dictæ Domûs proventus & bona restantia, etiam ultra XL. libras grossorum.

Status Domûs.

Et propterea dictos Fratres bonis dictæ Domûs diutiùs ali & intertineri, ipsosque intentioni Fundatorum dictæ Domûs quoad juventutis institutionem satisfacere non posse, nisi per damnosam venditionem bonorum restantium dictæ Domûs: idque pro aliquot dumtaxat annis ex intrinseco eorumdem bonorum valore seu precio, & non ex annuo proventu.

Erectio Seminarii.

Cumque expenderemus, per sacri Generalis Concilii Tridentini Decreta Nobis incumbere, Collegii, quod Seminarium vocant, Erectionem & Institutionem, & animadverteremus alium locum, quam dictorum Fratrum Domum, utpote Ecclesię Cathedrali contiguam, & ad Schaldam flumen extructam, non esse hujusmodi Seminario commodiorem aut convenientiorem: attento præsertim, quod (sicut accepimus) eadem Domus à primæva sui Erectione ad juventutem instituendam fuerit destinata;

Hinc est, quod Nos, præmissis attentis, de consilio & assensu Venerabilium Virorum & DD. Clementis Crabeels * Archidiaconi, Antonii Van Eetvelde, Canonicorum, Confratrum nostrorum, Ludovici Huyghe Curati Ecclesiæ Gandensis, & Johannis de Bane Decani Christianitatis Districtûs Gandavensis, Presbyterorum, tamquam Capituli nostri, & Cleri Civitatis Gandensis, ad dicti Seminarii constitutionem respectivè Deputatorum, certum Contractum (salvo semper S. Sedis Apostolicæ, ac Regiæ Majestatis Catholicæ beneplacito) cum Fratribus dictæ Domûs seu Collegii (videlicet FF. Livino Van der Schueren, Patre, Marco Libaert, Seniore, Joanne Alaert, Procuratore, Adriano Stueperaert Gubernatore Scholæ, Joanne Jacobs, Sacerdotibus; ac Georgio Zoetinex, & Ægidio de Coe, Laïcis, prætactum Collegium inter se constituentibus) de, & super eorumdem Domo in prædicti Seminarii Erectionem convertendâ & incorporanda, concepimus; sub Conditionibus & Pactis subsequentibus.

* Hic fuit dein Busco ducensis Episcopus.

Conditiones cessionis.

Primò. Quod Pater & Fratres præscripti, tam conjunctim quam divisim, omnibus melioribus modo, jure, causâ & formâ, quibus possunt & debent, & quantum in eis est, ex nunc renunciant, cedunt, resignant & dimittunt in manibus Reverendissimi Episcopi Gandavensis & dictorum Deputatorum, ad utilitatem Seminarii, in Civitate Gandavensi erigendi & instituendi, Domum, Ecclesiam, Scholam, hortum, mobilia & supellectilia omnia, cum omnibus & singulis annexis, connexis & dependentibus, nullis exceptis; prout & quemadmodum iidem Fratres ea nunc possident & inhabitant.

Secundò. Renunciant, cedunt & resignant in manibus & ad utilitatem prædictam, omnia bona, tam mobilia, quam immobilia, redditus, proventus, jura, emolumenta, actiones & commoda, ubivis locorum sita & existentia, ac præscriptæ eorum Domui quomodolibet competentia; permittentes omnium & singulorum bonorum & jurium prædictorum dicto Reverendissimo Domino & Deputatis liberam administrationem & regimen.

Tertiò. Dicti Pater & Fratres, tam pro se quam eorum Successoribus, abdicant à se omnem facultatem & potestatem, aliquem Fratrem ad habitum Domûs imposterum recipiendi; consentientes eandem potestatem apud prædictos Reverendissimum Dominum & Deputatos remanere; ipsumque Reverendiss. talium recipiendorum ad habitum, professionem vel votum, solum recipere vel stipulari.

Item ex adverso, Reverendissimus & Deputati intuitu prædictarum renunciationis, cessionis & resignationis per dictos Fratres factarum, quas ad utilitatem dicti Seminarii acceptant, promittunt sub obligatione bonorum tam præsentium quam futurorum dicti Seminarii, præscriptos Fratres à debitis & oneribus ritè, legitimè atque secundum Canones constitutis, impositis & contractis, & non aliter, liberare.

Nec non eosdem Patrem & Fratres, ac eorum singulos expensis dicti Seminarii honestè juxta statum & Statuta dicti Collegii

alere & intertinere, donec & quousque præfatus Dominus Reverendissimus vel ejus Successores eis providerint de competenti ac sufficienti Beneficio simplici vel curato.

Præterea dicti Reverendissimus Episcopus & Deputati tenebuntur curare, ut hujus Contractûs (ut prædictum est) concepti Confirmationem, ac desuper tam Sedis Apostolicæ, quatenus opus erit, quam Regiæ Majestatis beneplacitum impetrent & obtineant.

In quorum omnium & singulorum fidem ac robur præmissorum, Nos Cornelius Episcopus antedictus præsentes Litteras exinde fieri & Sigilli nostri majoris, nec non quo dicti Fratres nomine Collegii sui uti consueverunt, fecimus & jussimus appensione communiri.

Datum & actum Gandavi anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, mensis Augusti die vigesimâ sextâ.

ET licet (prout ulterius subjungebatur) ex hoc quod dictum Generale Concilium Tridentinum expressè decreverit, bona antiquitus ad alendos vel instituendos pueros in aliquibus Ecclesiis vel locis destinata, eo ipso hujusmodi Seminariis applicata censeri debere, & ita Incorporatio seu applicatio per præfatum Reverendissimum Dominum Gandavensem cum suis ad hoc adjunctis Deputatis facta, ulteriore aliquâ Confirmatione egere non videatur;

Attamen præfatus Reverendissimus Dominus Gandavensis, ad majorem omnium & singulorum actorum securitatem & cautelam Nos accedere consultum judicavit, cum ea humili requisitione, ut omnia & singula in præ insertis Litteris contenta & inde secuta, pro eorum subsistentia firmiori ratificare confirmare & approbare, illisque perpetuæ firmitatis robur adjicere, atque Decretum nostrum ac Authoritatem interponere vellemus & dignaremur.

Nos itaque hujusmodi requisitioni tanquam justæ & rationi consonæ favorabiliter inclinati: præfatum Reverendissimum Dominum Episcopum Gandavensem in suo tam sancto pio & laudabili, ac Reipublicæ Christianæ utili proposito confovere, eique quantum possumus in præmissis favores nostros impartiri summopere desiderantes, consilio & deliberatione desuper cum dilectissimo ac fideli nostro Vicario in spiritualibus & temporalibus generali Magistro Maximiliano Morillonio Presbytero, J. U. Licentiato, Archidiacono Ecclesiæ nostræ Mechliniensis, præhabitis, præ-insertas Litteras, omniaque & singula in eis contenta rata & grata habentes, eadem & inde sequuta, & quæ forsan adhuc ad felicem dicti Seminarii perfectionem necessaria fuerint, seu aliàs quomodolibet opportuna (quantum in Nobis est) nostrâ Authoritate laudamus, confirmamus & approbamus, ac perpetuæ firmitatis robur adjicimus, per præsentes.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum, easdem præsentes exinde fieri, & per Secretarium nostrum infrascriptum subsignari, sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

Datum & actum Bruxellæ dictæ nostræ Diœcesis, anno M. D. LXX. Mensis Junii die XXVI.

De Erectione hujus Domûs S. Hieronymi, seu Fratrum Vitæ Communis, vide Sanderi Flandriam Illustratam.

Eugenius IV. Pont. eandem recens erectam, suscepit anno 1444. in protectionem. Pius II. Privilegia à Prædecessore eidem Domui concessa, anno 1462. extendit. Onufrius de Sancta-Cruce, Tricaricensis Episcopus, Legatus Apostolicus in Belgio, nova Privilegia anno 1469. clargitus est. De hisce omnibus vide supra pag. 68. & 442. hujus Tomi IV.

CAPUT CIV.

Erectio Parochialis Ecclesiæ S. Nicolai Bruxellis, per Cardinalem ANTONIUM GRANVELLANUM *primum Archiepiscopum Mechliniensem, anno* 1580.

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

ANTONIUS, Miseratione divinâ Tit. S. Mariæ trans Tyberim S. R. E. Presbyter Cardinalis Granvellanus, Archiepiscopus Mechliniensis, & S. Sedis Apostolicæ per Generale Concilium Tridentinum ad infrascripta faciendum Delegatus. Universis & singulis præsentes Litteras visuris pariter & audituris, salutem in Domino sempiternam.

Exigit Officii nostri debitum, ut illis subditorum nostrorum votis & petitionibus libenter condescendamus, per quæ Beneficiis Pastorum minus competenter dotatis, & eorum Successoribus, ut se decentiùs sustentare, & officiis suis commodiùs vacare, ac onera illis incumbentia facilius perferre valeant, juxta præfati Generalis & Provincialis nostri Mechliniensis Conciliorum Decreta, de congruę portionis assignatione, seu vivendi competentiâ providere cognoscimus.

Status antiquus Parochię Sti. Nicolai Bruxellis.

Exponi siquidem Nobis nuper curarunt dilecti nobis in Christo *Joannes van Blitterswyck* & *Ægidius Brulloit* Rectores Fabricæ Ecclesiæ Divi Nicolai hujus Oppidi Bruxellensis nostræ Diœcesis, qualiter in eadem Ecclesia (quæ Collegiatæ Ecclesiæ D. Gudulæ ejusdem Oppidi subalterna existit) ab antiquo tempore fuerint & sint fundata duo Beneficia, *Portiones* vocatæ, quorum Possessores hactenus *Portionarii* vocati sunt; habentes onus vicissim prædicandi inibi diebus Dominicis Verbum Dei, atque Christi fidelium intra illius limites commorantium Confessiones audiendi, ac Venerabile Sacramentum Eucharistiæ administrandi.

Hic S. T. L. ac primus Pastor in D. Nicolai, dein fuit Canonicus D. Gudulæ.

Quarum Portionum uni dilectus Nobis in Christo *Joannes de Brauwere* * Presbyter, à tempore recessûs quondam Domini *Joannis Van der Linden*, Presb. ejusdem Portionis tunc possessoris, & nunc defuncti, ad votum subditorum ita laudabiliter inservivit, ut tandem defuncto Magistro *Judoco de Schellinck* Presbytero, altero dictarum Portionum nunc quoque Possessore, eandem Portionem sic vacantem à Venerabilibus DD. Decano & Capitulo dictæ Ecclesiæ D. Gudulę, earumdem Portionum sive Beneficiorum ordinariis Collatoribus obtinuerit, & de ea sibi legitimè provisum fuerit.

Verum quia (ut subjungebatur) certi fructus & emolumenta hujusmodi Portionum sive Beneficiorum adeo exigua repeAriuntur, utpote quæ in pecunia non excedant summam quadraginta septem florenorum & XVII. cum dimidio stuferorum, & in granis quantitatem trium modiorum & quatuor cum dimidio sextariorum siliginis; ut nullo modo honestæ sustentationi duorum Sacerdotum tale onus habentium, hoc præsertim funestissimo & deplorando fœculo sufficiant.

Tenuitas competentiæ.

Nobis propterea humillimè supplicarunt, quatenus eorum Pastor sive Curatus absque onere & gravamine subditorum suorum se decenter & honestè sustentare queat, ut alteram Portionem adhuc per mortem dicti quondam *Joannis Van der Linden* vacantem, Portioni collatæ Magistro *Joanni de Brauwere* in perpetuum adjungere & annectere;

Ita ut pro hujusmodi duabus Portionibus, tam sobriè & tenuiter dotatis, unicum Beneficium sub dicto onere de cetero in dicta Ecclesia habeatur; illiusque Rector *Pastor* vocetur.

Atque ulteriùs Capellaniam perpetuam D. Catharinæ, fundatam in eadem Ecclesia, ad præsens vacantem per obitum quondam Domini Joannis Tambuyser Presbyteri, illius dum viveret novissimi possessoris (cujus etiam dicti Decanus & Capitulum dictæ Ecclesiæ ordinarii Collatores existunt) eidem Beneficio Curato sive Pastoratui, ad opus Vicarii sive Vice-Pastoris, per eundem Pastorem pro tempore dictæ Ecclesiæ deputandum, & de ipsis Capituli consilio (causantibus tamen suis demeritis) amovendum & destituendum;

Unio Capellaniæ S. Catharinæ

Qui ratione hujusmodi Capellaniæ unitę & annexæ dicto Pastoratui, omnes illius fructus & redditus & proventus suscipiat, & oneribus eidem incumbentibus satisfaciat, & duplicibus distributionibus Chori, tam in Anniversariis, quam in aliis emolumentis Capellaniæ, prout Portionarii gaudere consueverunt, aut aliàs juxta Ordinationem & moderationem nostram, fruatur & gaudeat; Authoritate dicti Generalis Concilii Tridentini perpetuò unire & incorporare vellemus & dignaremur.

Nos itaque, attendentes petitionem hujusmodi (præmissis veris existentibus) fore justam & rationi consonam, super iisdem præmissis omnibus & singulis diligentem nostro nomine, per Secretarium nostrum infrascriptum fieri fecimus inquisitionem. Per quam comperimus, omnia & singula prænarrata veritate fulciri; atque districtum D. Nicolai ex Parochia D. Gudulæ antiquitus desumptum, non ita amplum aut populosum, quin per unicum Pastorem (adjuvante ad hoc suo Vice-Pastore seu Vicario) facilè visitari, regi & gubernari posset.

Quapropter vocatis atque citatis prius coram Nobis, seu Vicariatu nostro Bruxellæ ordinato ad certum & præfixum diem in specie, dictis VV. DD. Decano & Capitulo Ecclesiæ D. Gudulæ, tamquam eorumdem Beneficiorum uniendorum Ordinariis Collatoribus, ac omnibus aliis & singulis suâ communiter vel divisim interesse prætendentibus, per affixionem Copiæ authenticæ Citationis ad hoc sub nomine & contra-Sigillo nostris decretæ & expeditæ, valvis tam Ecclesiarum D. Gudulæ quam S. Nicolai præfatarum, ad videndum & audiendum; ex causis & rationibus supra allegatis prædictas duas Portiones modo præmisso simul conjungi, & de duobus Beneficiis Curatis insufficienter dotatis unum fieri; nec non Capellaniam D. Catharinæ præfatam eidem Beneficio ad opus prædictum uniri, annecti & incorporari; vel dicendum & allegandum caussas & rationes quare præmissa fieri non debeant.

Dictisque DD. Decano & Capitulo per suos ad hoc Deputatos, utpote VV. DD. Joannem Muyswinckele & Guilielmum Fierens Presbyteros & Canonicos ejusdem Ecclesiæ, die citationis serviente comparentibus, & in hujusmodi Portionum conjunctionem, unionem, annexionem, & incorporationem dictæ Capellaniæ, sub modo & conditione supra & infra-scriptis consentientibus, in contumaciam omnium aliorum in genere citatorum, non comparentium ad conjunctionem dictarum duarum Portionum: nec non unionem, annexionem

nem & incorporationem dictæ Capellaniæ ad opus prædictum, per Vicariatum nostrum (cui ad hoc vices nostras commisimus, illumque subdelegavimus) procedi curavimus.

Prout & nos quoque in vim ante-dicti generalis Concilii Tridentini dictas duas Portiones ex caussis præmissis simul conjungimus, & ad unum Beneficium Curatum reducimus. Nec non præfatam Capellaniam D. Catharinæ eidem Beneficio Curato sive Pastoratui ad opus prædictum unimus, annectimus & incorporamus per præsentes.

Ita quod liceat præfato Magistro Joanni de Brouwere moderno dictæ Ecclesiæ Pastori, tam pro se, quam pro suis in eadem Ecclesia Successoribus, dictæ Portionis adhuc vacantis, & nunc (ut præscribitur) suæ Portioni, quam obtinet, conjunctæ, nec non præfatæ Capellaniæ divæ Cathariniæ, ad opus sui Vicarii seu Vice-pastoris, quoque præfato Pastoratui unitæ, ubi postquam virum aliquem honestum, idoneum & qualificatum ad dictum Pastoratum exercendum, præfato Capitulo præsentaverit, & Præsentatus Admissionem mediante juramento obedientiæ solito obtinuerit, corporalem, realem & actualem utriusque Beneficii juriumque pertinentium eorumdem possessionem apprehendere & perpetuo retinêre;

Dictæque Portionis fructus, redditus & proventus in suum & prædictæ Capellaniæ sui Vice-Pastoris seu Vicarii usum & utilitatem respectivè recipere, convertere & & applicare possit & valeat; sub & mediantibus tamen conditionibus ex parte dicti Capituli propositis, petitis & concessis.

Conditiones admissi Pastoratus. Quod videlicet Pastor pro tempore dictæ Ecclesiæ existens, eidem Capitulo, seu illius Mensæ Capitulari quotannis solitam recognitionem seu Canonem annuum nonaginta solidorum novorum persolvi solitum, & pro eo X. florenos Rhenenses & XIII. cum dimidio stuferos cum VIII. denariis;

Nec non Vice-Pastor præsentatus & admissus quâlibet vice quâ per Pastorem pro sua admissione dicto Capitulo præsentabitur, ratione dictæ Unionis, & in illius recognitionem duos florenos Rhenenses realiter & cum effectu respectivè persolvere tenebuntur & erunt adstricti.

Volumus tamen & mandamus Pastori & Vice-Pastori pro tempore dictæ Ecclesiæ, ne deinceps juxta tenorem Statutorum nostrorum Synodalium ratione administrationis Sacramentorum quidquam à suis subditis exigere præsumant, seu alter eorum præsumat; oblatum tamen ex laudabili consuetudine benignè recipiant.

Quodque per conjunctionem, annexionem, & incorporationem prædictas, Cura & Capellania præfatæ debitis non fraudentur obsequiis: sed animarum & eorumdem onera consueta, ac fundationes debitæ persolvantur & supportentur.

Mandantes propterea Authoritate dicti Generalis Concilii, in virtute sanctę obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, omnibus & singulis, quos præsens negotium tanget aut tangere poterit quomodolibet in futurum, & eorum cuilibet, quatenus præfatum Pastorem & ejus Vicarium seu Vicepastorem, dictæ alterius Portionis, nec non Capellanię D. Catharinæ fructus, redditus, proventus & emolumenta ipsius, nec non utrumque eorum duplices distributiones Chori, tam in Anniversariis, quam aliis emolumentis Ecclesiæ quietè percipere & levare sinant & permittant, nullum eis, seu eorum alteri in præmissis, per se, vel alium seu alios, publicè vel occultè, directè vel indirectè, quovis quæsito colore, ingenio, auxilio vel favore, impedimentum præstando, quo minus omnia & singula præmissa suum debitum sortiri valeant effectum.

In quorum omnium & singulorum præmissorum fidem & testimonium, præsentes Litteras exinde fieri, & per Secretarium nostrum subsignari, sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

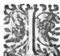
Datum & actum Bruxellæ in Vicariatu nostro, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo, Mensis Martii die decimâ-quartâ.

In Collectione Diplomat. Belgic. Tomo III. pag. 267 extat etiam Concordatum initum anno 1611. cum Capitulo Ste. Gudulæ ratione functionum Pastoralium in Ecclesia D. Nicolai.

CAPUT CV.

Testamentum Eminentissimi ac Reverendissimi Domini D. ANTONII PERRENOT, *S. R. E. Cardinalis, Episcopi Sabinensis,* DE GRANVELLA *nuncupati, quondam primi Archiepiscopi Mechliniensis, qui obiit Mantuæ Carpetanorum die 21. Septembris 1586. ætatis 72. annorum.*

Ex Archivis Archiepisc. Mechlin.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Amen. Ego ANTONIUS PERRENOTUS, miseratione divinâ Episcopus Sabinensis, S. R. E. Cardinalis GRANVELLANUS nuncupatus, sanus (gratiâ superis) mente, corpore tamen infirmus, cupiens privilegiis & facultatibus à Superioribus mihi concessis uti, & non decedere intestatus, condo hoc meum Testamentum, manu alienâ scriptum, Testem ultimæ meæ voluntatis.

Primùm omnium animam meam commendo Sanctissimæ Trinitati, unico soli meo Deo Creatori & Redemptori Jesu Christo, implorans suam clementiam & infinitam misericordiam, ut elutis meorum peccatorum sordibus, hanc recipere, & cum Beatis pro sua bonitate & clementia immensâ velit collocare, per meritum amaræ Passionis suæ.

Et cum agnoscam me vilissimum peccatorem, invoco ac intercessionem imploro Beatissimæ & Intemeratæ semper Virginis Mariæ Matris Dei, Archangelorum, Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, Sancti Antonii, & omnium Apostolorum, Martyrum, Confessorum, sacrarum Virginum, & omnium Sanctorum & Sanctarum totius curiæ cælestis auxilium, quò me suis ad Deum precibus juvare dignentur.

Eligo sepulturam meam, ut faciant positionem corporis mei in Ecclesia magis convenienti, mei Testamentarii & quilibet eorum.

Sed mando hæredi meo, ut postea tempore opportuno, ossa mea faciat transferri sine pompa & cum minimo sumptu, ad sepulchrum patris mei in Civitate Bisuntina.

Volo statim cum me decedere contigerit, mille Missas celebrari pro defunctis, & centum Romæ in Altari Privilegiato Sancti Gregorii, & totidem in Capella nostra *Orbantii*, in qua Avi mei sepulti sunt, in Altari ejusdem Capellæ Privilegiato. *Orbans.*

Et hæc omnia meo sumptu, ad animæ meæ & meorum ante defunctorum salutem. Mandans quantum in hac re impendetur, tantundem in pias eleëmosinas inter pauperes mox distribui.

Mando tres Capellas, quas in oppido de *Ornayo* ædificavi, mox per heredem meum fundari. Volo etiam per heredem meum universalem, Missam fundari pro defunctis, quæ submissâ voce legatur diebus singulis in perpetuum. *Ornay.*

Præterea in Ecclesia sancti Laurentii dicti Oppidi de Orbanco Comitatûs Burgundiæ, in Familiæ nostræ prædicta Capella fundari tres Missas, singulis hebdomadibus perpetuo dicendas:

Unam die Dominicâ de Sanctissima Trinitate, aliam die lunæ pro defunctis, & alteram die Sabbati de beata Maria semper Virgine, Dei ac Domini nostri Jesu Christi Matre; ita tamen, ut hæres meus teneatur prædictas tres Capellas fundare, eo modo prout supra.

Ecclesiæ Atrebatensi, cui præfui aliquot annis, & cui quæ potui præstiti officia, lego aureos coronatos centum, pro cappa chori, vel pluviali. *Ecclesia Atrebat.*

Archiepiscopatui Mechliniensi, cui præfui, quia nova Ecclesia erat in Metropolitanam erigenda, multa millia ducatorum de meo in eam impendi. Propterea rogo, ut contenta sit mille coronatis aureis, quos illi lego. *Archiepiscopatus Mechlin.* Nota.

Religiosis Monasteriorum Sancti Petri Luxoviensis, sancti Vincentii Bisuntinensis, & Montis Benedicti in Comitatu Burgundiæ, quæ Abbatiæ mihi Commendatæ fuerunt, lego pro singulis Monasteriis francos Burgundiæ centum, ut pro anima mea & meorum orent. *Abbatia in Burgundia.*

Monachis Monasterii Sancti Amandi in Pabulâ, lego florenos carolinos ducentos, ut ipsi pro me orent. *Abbatia S. Amandi in Belgio.*

Religiosis Monasterii Altæ-Petræ, quod mihi à multis annis commendatum est, & in cujus ædificiis multum impendi, lego francos Burgundicos ducentos, ut & ipsi pro me orent.

Carmelitis Bisuntinensibus, in quorum Ecclesia requiescunt corpora Patris mei & Matris meæ, & aliquot Fratrum & Sororum, lego francos Burgundicos ducentos, convertendos in usum magis necessarium Monasterii, arbitrio hæredis mei universalis; ut ipsi quoque pro me orent. *Carmelitæ Bizuntini.* Vide Vesuntionem Chiffletii pag. 321.

Mando præterea universali heredi meo nominando, ut quæ constiterint à me debita, omnino persolvat omnia, & animam meam ab omni hujusmodi onere liberet,

Domesticis servitoribus meis, qui actu cum decedam mihi deservient, volo statim, cum migravero, eis solvi quidquid de eorum menstruis salariis eis debebitur. Et præterea singulis tantùm numerari, quantùm in annos singulos pro præfato salario accipiunt, ac pullatis vestibus pro eorum qualitate eos vestiri. Illosque pro modo servitii mihi præstiti commendo duobus nepotibus meis *Don Francisco*, & *Don Joanni Thomæ Perrenotis* & omnibus qui mihi bene volunt.

Abbati Joanno Sagantæ, amico charissimo, si mihi supervixerit, lego aureos coronatos quadringentos.

Nic. 'tSesitch Secretarius Cardinalis Granvellani.

Nicolao Sexagio, qui mihi pro Secretario servivit, præter solutionem salarii, quod illi sicut aliis solvetur amplius anni unius, quemadmodum pro meis servitoribus Domesticis ante disposui, præter ea quæ ad ejus commodum procuravi, & procuraturum me spero, aureos coronatos quingentos solvi volo, si mihi supervixerit, & tempore obitûs mei in servitio familiari meo domestico adstiterit.

Item lego duabus Margaretis Annæ & Laurentiæ Sororibus meis & earum singulis, ducentos ducatos coronatos, & meæ Nepti filię *Domini de Chantoney*, uxori Domini *de la Villanova* scutos ducentos & quinquaginta.

Et Don *Francisco Perrenotto* meo Nepoti alios ducentos scutos, illosque rogo, ut pro me ad Deum preces effundant.

PP. *Jesuitæ Madriti.*

Item lego Societati Jesu hujus Oppidi Madriti scutos centum, ut pro me ad Deum orent.

D. Peronæ Perrenot Nepti meæ charissimæ, si mihi, quod spero, superstes fuerit, lego alios aureos coronatos quingentos, petens, mei sit memor & pro me oret.

In omnibus autem aliis meis bonis, ecclesiasticis & secularibus, mobilibus & immobilibus, juribus, actionibus, se moventibus, præsentibus & futuris, annuis pensionibus, decursis & maturatis, quibuscunque & quomodocunque debitis, ubicunque sint vel fuerint, seu reperiri poterunt, tam in Provinciis Burgundiæ, Flandriæ, Italiæ & Hispaniæ & aliis quibuscumque mundi partibus & locis; meum universalem hæredem instituo facio & nomino Don *Joannem Thomam Perrenotum*, filium quondam amantissimi fratris mei *Thomæ Perrenoti* Comitis de Cantecroy *, Nepotem meum charissimum; cui jubeo solvere omnia legata in hoc meo Testamento contenta ad pias causas & eleemosinas; & fundationes adimpleat;

*Stemma [illegible] vide in Le Roi Notitiâ [illegible]marchionatûs S. R. I. pag. 119.

Missasque celebrari curet, sumptus mei funeris sustineat & ferat, & servitoribus meis domesticis satisfaciat, de his omnibus quæ in meo Testamento mando, de eo quod de salariis pro præstitis servitiis debebitur; & desuper addens salarium unius anni. Et si quid postea vel per Codicillum per Codicillos, vel quovis modo alio illi imposuero vel mandavero, pro me solvendum vel faciendum; quod libenter eum facturum de ejus probitate & suo erga me affectu confido; peto etiam ut pro me oret orandumque curet.

Et si prædictus *Don Joannes Thomas Perrenotus* ab hac vita decesserit (quod Deus avertat) sine filiis & descendentibus, ejus loco substituo & nomino *Dominam de Torrese* Sororem meam; & post vitam, prædictæ meæ Sororis filium, vel descendentem ipsius ab ipsa nominandum. Quod intelligatur de bonis, quæ remanserint tempore obitûs prædicti Don Joannis Thomæ; & in meis prædictis bonis locum habeat hujusmodi Substitutio.

Executor primus, Illustriss. Joannes Hauchinus Granvellani Successor in Archiepisc.

Executores hujus mei Testamenti constituo Reverendissimum Dominum Archiepiscopum Mechliniensem, & Dominum de Broissia, & Episcopum Alexandriæ de la Paglia, & Dominum Jacobum Sancti Mauritii Dominum de Bella-Fontaigne, cognatum meum;

Nicol. Sesligh. Secretarius Cardinalis Granvellæ.

Et *Nicolaum Sexagium* Secretarium, quos ex his mihi supervivere contigerit, vel quemlibet eorum in solidum; cum potestate substituendi eos quos idoneos judicaverint, pro ratione negotiorum.

Et istis mei Testamenti Executoribus lego singulis hoc nomine Vas unum argenteum valoris centum aureorum coronatorum, petens obnixè, ut hoc onus pro me libenter suscipiant.

Volo autem hoc meum Testamentum effectum sortiri & validum esse omnibus melioribus modo, viâ & formâ, quibus melius poterit sustineri, benignitatem Sacrorum Canonum Legum & Privilegiorum implorando; cupiens suppleri omnes & singulos defectus, quo suum sortiatur effectum, quavis viâ, per quam poterit favorabilius sustineri hæc meæ ultimæ voluntatis declaratio & dispositio.

Cassans & irritans quæcunque Testamenta & ultimæ meæ voluntatis dispositiones, quas ante hunc diem feci: quia huic adhæreo. Et ita Testor, lego, dispono, revoco, instituo respectivè, prout in hac Scriptura manu alienâ fideliter scripta continetur.

Scriptum & actum Madriti, Toletanæ Diœcesis, die decimâ quintâ mensis Septembris, anno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo octuagesimo sexto, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Sixti, divinâ Providentiâ Papæ quinti, anno ejus secundo.

Item ultra prædictos Executores hujus mei Testamenti nomino perillustrem Dominum Licentiatum, Don Didacum de Ayala suæ Majestatis Consiliarium, & Ab-

batem Sagantam, & Bartholomeum Manfinum, & quemlibet eorum.

Datum, ut fupra, ANTONIUS CARDINALIS GRANVELLANUS.

Conceffio Codicillorum.

IN Oppido admodum nobili Madrito, decimâ nonâ die Menfis Septembris, anno millefimo quingentefimo octuagefimo fexto,

In mei Scribæ publici Teftiumque infrafcriptorum præfentiâ, Illuftriffimus Cardinalis Antonius Perrenotus de Granvellâ, infirmus corpore, in lecto jacens, & in fuo recto judicio intellectu & mente exiftens, tradidit mihi præfenti Scribæ hanc Scripturam claufam & figillatam, quos fuos Codicillos effe afferuit, fcriptos in uno papyri folio in-circa; & vult in eis contenta fervari & adimpleri, ut in Teftamento conceffo idiomate latino, coram Thoma Gratiano Notario & Scriba;

Prohibens non aperiri, legi nec publicari, donec naturæ concedat; & poft mortem ejus aperiri voluit cum folemnitate Juris neceffaria, ficque conceffit & ftipulavit.

Et quia infirmitate gravatus fubfcribere feu firmare nequivit, rogavit *Nicolao Seftich* ejus Secretario, quatenus fuo nomine fubfcribat.

Et ego præfens Scriba fidem facio, cognofcere præfatum Illuftriffimum Cardinalem concedentem.

Præfentibus ibidem pro Teftibus, præfato Secretario Nicolao Seftich, Joanne Baptiftâ Felci, Salvatore de Apucio, Pompeo del Pero, Nicolao Florentio, Auguftino de Villanova, & Petro de Vargas-Salafar, in dicta Curia refidentibus; qui omnes Teftes fuis fe fubfcripferunt nominibus.

Pro Illuftriffimo Cardinale Granvellano Domino meo, Nicolaus Seftich.

Pro Tefte, Nicolaus Seftich,
Pro Tefte, Joannes Baptifta Felci,
Pro Tefte, Auguftinus de Villanova,
Pro Tefte, Pompeius Del Pero,
Pro Tefte, Nicolaus Florentius,
Pro Tefte, Salvator de Apucio,
Pro Tefte, Petrus Vargas-Salafar.

Et ego Joannes del Campillo Scriba fuæ Majeftatis publicus, & unus ex numero Oppidi Madriti & ejus Territorii, præmiffis unà cum dicto concedente & Teftibus præfens interfui, fcribique feci, & fignavi in teftimonium veritatis; *Joannes del Campillo.*

Declaratio per Illuftriffimum & Reverendiffimum Don Antonium Perrenotum Cardinalem Granvellanum facta, munerum feu beneficiorum, quæ ad præfens facit infrafcriptis famulis illi infervientibus, juxta ipfius poffibilitatem, in termino quoad præfens reperitur & exiftit, circa ea quæ continentur in fuo Teftamento: quia hæc vult loco Codicillorum remanere, etiam in fuo robore prædicto Teftamento remanente.

Bartholomeo Mancino meo OEconomo, fcutos feptingentos auri, pro unâ vice tantum.

Nicolao Seftich, meo Secretario, perfolvantur fcuti quingenti auri femel.

Auguftino de Villanova meo Secretario, fcutos trecentos auri femel tantum.

Nicolao Florentio continuo meæ Domûs gentilhombre vulgariter, fcutos ducentos auri femel tantum.

Francifco Pantere mei ftabuli miniftro, vulgo Cavallerizo, fcutos trecentos pro una vice dumtaxat.

Don Joanni Baptiftæ Felci, meo cubiculario, fcutos trecentos auri unâ vice dumtaxat.

Gualtero de Cordes meo Secretario gallico, trecentos fcutos auri pro una vice dumtaxat.

Don Salvatori del Pofo, Don *Theodoro Binans*, *Antonio de Rofas* meis Capellanis, unicuique fcutos triginta auri femel tantum.

Pompeio del Pero, fcutos quinquaginta auri femel tantum.

Joanni Sander & *Joanni Tache*, mei cubiculi miniftris & coadjutoribus, aut Ayudas de Camera, vulgariter, fcutos centum in quolibet anno ejus, vita durante.

& *Marco Enano*, fcutos centum auri, pro unâ vice tantum, Hic fecit Madriti Orationem funebrem Cardinalis, quæ extat etiam typis edita.

Joanni Baptiftæ Sacco *, fcûtos ducentos femel tamtum.

Georgio Fontefrida, fcutos quinquaginta femel.

Gafpari Brets, fcutos triginta pro unâ vice tantum.

Nicolao Coquo, & unicuique aliorum fuæ domûs officialium, & vulgariter nuncupatis, Bottillero, Crodenacro, Cantinero, Beedor, & aliis unicuique.

Francifco coadjutori Secretarii gallici; vadat cum aliis officialibus.

Antonio Bufad locum-tenenti ftabularii, aut del Cavallerizo vulgariter.

& *Joanni Hardy* cuftodi veftimentorum,

Briano meo Confeffori fcutos annuos centum, fuâ vitâ durante.

Declarans, quod circa repartitionem poftea faciendam, manu *Bartholomei Mancini* mei OEconomi ad omnia ftetur, fine replicatione.

Et hoc valeat vice Codicillorum, declarans quod omnibus meis famulis detur.

Et quod *Joanni Hardy* cuftodi veftimentorum dentur fuâ vitâ durante fcuti centum in quolibet anno.

Et *Vefpafiano de Boys* meo obfonatori fcutos quinquaginta, fua vita durante,

Et quod Doctori *Arenas* dentur fua vitâ durante fcuti centum.

Declarans fic effe meam voluntatem; & volo fic adimpleri; obligans ad id meos heredes nominatos in prædicto meo Teftamento; & de his rebus volo Notarium rogari.

Actum in Oppido Madriti decimâ nonâ die menfis Septembris, anno millefimo quingentefimo octuagefimo fexto. 1586.

CA-

CAPUT CVI.

JOANNES VENDEVILLIUS *Episcopatum suum Tornacensem distribuit in XII. Districtus, sive Decanatus, anno* 1588.

JOANNES VENDUILLIUS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Tornacensis, universis & singulis præsentes Litteras inspecturis, salutem in Domino.

Cum latiùs paterent Decanatus nostræ Diœcesis, quam ut unus Decanus possit commodè & ut oportet superintendere Parochiis sibi commissis: præsertim cum Decani soleant esse Pastores & quidem magnarum Parochiarum: paulò post nostram Consecrationem, singulis Decanis adjunximus duos Vicarios seu Adjutores. Qua ex re Dei beneficio provenit fructus non contemnendus: non tantus tamen, quantum optabamus & sperabamus; idque ea potissimum de causa, quod illi Decani destituerentur auctoritate necessariâ ad magnum fructum faciendum.

Quamobrem superioribus septimanis re diligenter expensa & cum nostro Vicariatu communicata, de ejusdem consilio resolvimus singulos Decanatus dividere & Diœcesim in duodecim Decanatus distribuere, tot scilicet quot sunt in Diœcesi Atrebatensi; quæ etsi paulo plures Parochias quam hæc, non tamen plures habet animas, quarum cura habenda est. Quam resolutionem nostram ad effectum perducentes, in duodecim Decanatus Diœcesim divisimus, assignatis cuique Decanatui suis Parochiis, in eum qui sequitur modum.

Decanatus Tornacesii habebit unam & triginta Parochias, Auchy, Blandin, Bruelle, Baisieu, Bachy, Bovines, Bourgielle, Cobrieu, Cisoing, Chereus, Capelle, Camphain, Ere, Esplechin, Fromont, Genees, Gruyson, Hersain, Hollain, Jollain, Lamain, Louvy, Nomain, Orchies, Rumines, Temtignies, Templeuve in Pabula, Wez, Welvain, Wanenhain & Willemeau.

Decanatus S. Amandi, septemdecim, S. Amandus, Aix, Beuvirq, Brillon, Celle, Dons *al.* Maude, Hespaing, Houardrie, Landas, Lesdain, Mouchin, Nivelle, Rosuth, Rongy, Rumigies, Samion, Thus.

Decanatus Helchiniensis viginti, Helchin, Dottignies, Anselgheim, Avelghem, Hauterive, Belleghem, Bossu, Castre, Espiere, Coyeghem, Hestrudt, Ingoighem, Kerckoven, Moen, Otteghem, Rolleghem, S. Genois, Thieghem, Wichle, Warmaëde.

Decanatus Tourgoiniensis, decem, Tourgoing, Eureynies, Herseau, Linselle, Linque, Mouscron, Neusville, Ronch, Mauvaux, S. Leger.

Decanatus Robeasensis, septemdecim, Roubaix, Bailleuil, Ostembourg, Hestempuis, Hem, Lyset, Lannay, Lers, Nechin, Pecq, Ramegnies, Sailly, Templeuve, Toufflens, Warcoing, Watreloo, Willem.

Decanatus Insulensis, undecim, S. Mauricius, S. Stephanus, S. Salvator, S. Petrus, S. Catharina, Esquermes, Wazennes, Mariæ Magdalenæ, S. Andreas, Saches, & Fives.

Decanatus de Quenoy, viginti, Quesnoy, Acq, Ameuin, Anappe, Austain, Bondues, Croy, Deulemont, Flers, Frelinghien, Hellemine, Lecquin, Lezennes, Loo, Marcq, Marquete, Ronchin, Tressin, Wambrechies, Wasqual.

Decanatus Wavriniensis viginti-duo, Anetiers, Beaucamp, Campengleyhen, Englos, Enguenghem, le Secq, Hescambeq, Haubourdin, Halemine, Houpline, Lambesart, Ligny, Lomme, Lomprez, Mesnil, Pevency, Primesques, Randighem, Santes, Sequedin, Wavrin, Vrelenghiem.

Decanatus Cortracensis, unde-viginti, Courtray, Bavechons, Bevere, Bisseghem, Guines, Deerlik, Desselghem, Geuleghem, Harlebeke, Heulle, Hulst, Ingelmunster, Iseghem, Lendelle, Maers, Morselle, Wevelghem, Zweveghem, Oyeghem.

Decanatus Menenienssis, undecim, Menin, Aelbeke, Bousebeke, Cominium, Holbeck, Helevelt, Hallewin, Hautem, Lauwerechem, Wervich.

Decanatus Seclinienssis sexdecim, Seclin, Anneuelin, Avelin, Antroelle, Fretin, Houpline, Marcque, Noyelle, Peronne, Sanghien, Templemars, Wattignies, Tourmignies, Merignies, Bersee, Mons en Pevelle.

Decanatus Carniniensis quindecim, Carnin, Camphin, Bonin, Prouvin, Atiche, Anneulin, Meurehin, Phalempin, Tumeries, Wahagnies, Goudencourt, Alenne, Hevin, Chemis, Pont-avendin.

In cujus rei Testimonium has præsentes nostras Litteras Sigillo nostro majori communiri, ac per Secretarium nostrum subscribi fecimus.

Actum Tornaci die vigesimo secundo Junii, anno millesimo quingentesimo octogesimo octavo.

Erat olim ante erectos Gandavensem atque Brugensem Episcopatus, Diœcesis Tornacensis adeo extensa, ut in XII. Decanatus distribueretur: quorum hæc nomina. Tornacensis. Insulensis. Seclinicnsis. Gandensis. Cortracensis. Aldenardensis. Gandensis. Wasiæ. Brugensis. Ardenburgensis. Roulariensis: & Oudenburgensis. Postmodum habita eadem divisionis ratio.

Hodie hęc est partitio: Decanatus Tornacensis, Curat. 44. Insulensis 52. Helchiniensis Gallorum, sive Turcondiensis 28. Helchiniensis Flandrorum 18. Secliniensis 32. S. Amandi 17. Cortracensis 20. Viroviacensis 12.

CAPUT CVII.

Erectio Prabendæ Theologalis in Ecclesia Cathedrali Iprensi, per PETRUM SIMONIS, II. *Episcopum, anno* 1589.

Ex Archivis Iprensibus.

ETRUS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Iprensis, dilecto nobis in Christo, Joanni Cornelii Harlemensi, Presbytero, Artium Magistro, & in S. Theologia Licentiato, salutem in Domino.

Cum hactenus in nostra Cathedrali non potuerit oneri sacram Scripturam exponendi & interpretandi conveniens Præbenda juxta Concilium Tridentinum deputari; & ea propter Nos, ejusdem Concilii Authoritate hujusmodi oneri deputaverimus, sicut per præsentes deputatos declaramus, Canonicatum & Præbendam, quorum Erectio ex bonis suppressi quondam Monasterii Sti. Martini, nunc primum per obitum colendæ memoriæ Domini Joannis Snick dicti Monasterii quondam Religiosi & Præpositi suum sortita est effectum;

Ad nostram omnimodam dispositionem à prima Erectione Sedis nostræ spectantes & pertinentes, & per Te virtute Nominationis de tua persona factæ per Magnificum Virum ac Dominum Almæ Universitatis Studii generalis Oppidi Lovaniensis Mechliniensis Diœcesis Rectorem, vigore Privilegiorum à Sancta Sede eidem Universitati concessorum ad nostram Collationem & qualemcumque Beneficiorum dispositionem hujusmodi, coram Notario publico & testibus acceptatos; (Nota.)

Nos cupientes erga dictam Universitatem & illius Privilegia nos exhibere benignos, de tuis scientiâ, morum probitate aliisque virtutum meritis plenè in Domino confisi, præfatos Canonicatum & Præbendam, nunc noviter cum effectu ex bonis suppressi Monasterii Sti. Martini erectos, cum præfato onere sacram Scripturam interpretandi;

Insequendo acceptationem per Te factam, tibi pręsenti & acceptanti, habili, & ad hoc onus interpretandi Sacram Scripturam reperto idoneo, tam virtute ante-dictorum Privilegiorum & Nominationis, quam nostrâ Authoritate Ordinariâ conferenda duximus, & in Dei nomine conferimus per præsentes, Te in iisdem, per harum nostrarum Litterarum traditionem, pręstitis priùs per Te, & per Nos receptis de ante-dicto onere legendi Sacram Scripturam fideliter adimplendo, & aliis Juramentis solitis & consuetis, mediante etiam Professione Fidei.

Quo circa Venerabilibus Dominis Decano, Capitulo atque Canonicis præfatę nostræ Cathedralis Ecclesiæ dilectis nostris Confratribus requirendo mandamus, quatenus Te vel tuum legitimum Procuratorem pro te, in veram, realem, corporalem & actualem dictorum Canonicatûs & Præbendæ juriumque & emolumentorum eorumdem universorum ponant & inducant, inductumque & positum defendant, & de fructibus quantum in se est respondeant, seu responderi mandent ac procurent; stallum in choro & locum in Capitulo tibi assignantes; juramentis tamen solitis, cæterisque solemnitatibus ac ceremoniis in hujusmodi adhiberi consuetis, per te præstandis & observandis; Jure denique nostro & alterius cujusvis hîc & in omnibus semper salvis.

Datum Ipris, sub Sigillo nostro, die XX. Junii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo nono.

Non obstantibus Litteris præfatis, quæ admodum favere videntur Privilegio Nominationum, præsertim Facultatis Artium Academiæ Lovaniensis, nulli tamen gaudere potuerunt effectu suo quoad Præbendas Monast. Sti. Martini; sed tantùm quoad Furnenses Ipris.

Fuit item Canonicus Theologalis Iprensis (sed ab Episcopo Guilielmo Herinx nominatus) Vir verè Eximius Martinus Steyaertius, S. Theologiæ Doctor Lovaniensis, qui & resedit circa annum 1676. Inde Lovanium revocatus, Decanatu S. Petri ac munere Vicarii Apostolici Diœcesis Silvæducensis insignitus, obiit anno 1701, hujus Academiæ ornamentum.

CAPUT CVIII.

Epistola lamentabilis ARNOLDI NYLEN, *designati Groningensium Episcopi, data anno* 1590 *ad* GUILIELMUM PAMELIUM *sanctioris Consilii Præsidem; agens I. de Fundatione Collegii PP. Societatis Jesu Groningæ. II. de suis in ingressu ad Episcopatum molestiis, III. de moribus dissolutis.*

Ex Archivis ejusdem Episcopatus: hactenus ineditum.

Agnifice ac Amplissime Domine. Frequens mihi votum fuit Gruningensis Ecclesiæ, supra modum (pro dolor!) desolatæ, statum & conditionem Amplissimo consultissimoque Regio Concilio, pro mei officii ratione paucis hac optimâ subitâ occasione demonstrare. Verum quia non me clam est, quantis ultro citroque in præsentiarum defatigentur curis, qui Belgiam hanc (belluam fere dixerim) moderantur & regunt, nolui multis agere, nisi quod præcipuum est,& dictu omnino necessarium.

Sicuti illud est, quod cum admodum Reverendus Pater Henricus Samerius Societatis Jesu Theologus jam apud nos integro in erigendo ejusdem S. Societatis Seminario anno plus minus, ad nostram aliorumque bonorum virorum instantiam multum laboraverit; tandem cum ante festum Paschatis Senatus noster (alioqui satis in Patres Societatis propensus) circumspectè in hac omnium rerum difficultate, depastis agris, ac ærario exhausto negotium adeo sumptuosum in aliud convenientius tempus differre voluit: durum quippe piis restaurationi Ecclesiæ Dei intendentibus responsum; qui re ipsa experiuntur & quasi prævident, hoc solo medio perditam nostram Rempublicam posse & non alio juvari,& in juventute restaurandum, quod omnino in senibus desperatur.

Nota.

Verum quia in negotio tam salutari sola temporalia, non voluntas deprehenduntur deesse, & Regem nostrum Catholicum ac clementissimum non parcere thesauris & gazis suis Regiis, ut inimicos Catholicæ ac Regiæ suę Majestatis, imo Dei & Ecclesiæ, contundat & propulset; validius nobis revera argumentum, ut similiter ad Dei gloriam, & animarum ingens lucrum nostrę fidelissimæ & Religioni devotæ Civitati in supplementum, quod huic solummodo deest negocio, largiretur. Si ex Regiis gazis tantillum pecuniarum omnino haberi non potest, mittantur quæso ob Dei honorem à S Sede Apostolica huic sancto negocio destinata (ut fertur) & expedita Diplomata; ut hac saltem viâ paulatim convasentur & congregentur, quæ in usum Patrum postmodum erunt necessaria.

In quo etiam negocio, ut fidelis aliquis designetur OEconomus, & à Concilio Regio demonstretur coöperator, qui assignata colligat, summopere videtur necessarium.

Quantum ad meipsum & Vicariatus officium attinet, non possum celare, quanta cum difficultate ad Ecclesiæ administrationem sim admissus, & quasi extrema obedientia (sub magnæ ipsius Dei & Superiorum meorum offensionis pœna) compulsus.

Ubi enim Pontificium Diploma, cum Regio Placeto,Litteras quoque Illust.D Gubernatoris compulsorias, validis & nobilibus Dominis Locum-tenenti & Cameræ Regiæ Capitaneis Assessoribus exhibuissem; manuque tenentiam brachii secularis in quantum nostræ Jurisdictioni non obtemperaretur quæsivissem, ad unum gratulabundi omnes sine omni difficultate quidem consenserunt.

Eundem etiam apud amplissimum nostræ Civitatis Senatum in ejusdem Commissionis remonstratione expertus sum favorem, & benevolentiam; nisi quod Litterarum publicarum tenor qui latinus erat, in vernaculum erat transferendus, quo civibus, (quibus jam in armis existentibus aliquid tribuendum) satisfieret.

Verum instabile vulgus, audiens nomen forte venturi Episcopi, cepit tanta timere, & Clerus discolus malâ conscientiâ, malis suis moribus reformandis valde timens, occulté multis persuasit, ut me in Officialem, sicuti hoc ante novorum Episcopatuum Erectionem fieri consuevit admitterent, Episcopique nomen, utpote antiquis suis Privilegiis contrarium, penitus explo derent & sopirent.

Constitutus fuit dies, in quo Agri nostri proceres consulturi convenirent. Cum interim scabiosi Clerici insignia quędam mendacia in vulgus dispersrunt, de Hispanica timenda Inquisitione (ut isti vocant) & cives jam in propriis ostiis suspendendos.

Convenerunt itaque summâ alacritate, malé nimirum sibi conscii, ut meam Authoritatem honestè exploderent. Verum prudentissimus noster Senatus, ut consilium Achitopel dispareret, consensu Illustrissimi Nuncii Apostolici, intercedente authoritate & dispensatione, me indignum in primarium hujus civitatis elegit Pastorem. Cives anguem in herba latentem ignorantes applauserunt; cum Clerus, & territorii Proceres

rem penitus introſpicientes, contra ſolemniter proteſtarentur interea, ſi quæ contra eorum privilegia attentarem, de eorundem expreſſa nullitate.

Reſpondi ingenuè, habere me Superiorem, qui de attentatis meis disjudicaret, ſicque in realem & actualem utriuſque dignitatis poſſeſſionem, licet Ordinis Sti. Dominici, quod à ſeculo non eſt auditum, ſolemniter admiſſus ſum, introductus, & non aliter revera ad Eccleſiæ clavum collocatus, quam Sponſi præcurſor prodromus & amicus, donec ille, cui mei labores quandoque ſunt futuri utiles, præſens acceſſerit.

Ut autem paulatim, quod malevoli de Officiali ſomniant, queam abolere, & ut formam negotio noſtro inſtituendo introducam meliorem; ipſius mihi Officialem ſubſtitui, Conſiſtorium ex viris probis erexi, licet non habeam unde iis ſua ſalaria poſſim perſolvere, volens hoc pacto irrepere & non irrumpere. Imo quoſdam facinoroſos Sacerdotes in jus vocari feci; eòque rem, adjuvante ad hoc nobili ac ſtrenuo Domino noſtro Locum-tenente, deduxi, quod peſſimi quique ganniones & inceſtuoſi ſacrilegi ſeſe noſtro Judicio ſubmittere coguntur; qui alioqui ad inordinata ſuum capiebant refugium, jam in publico Regiæ Cameræ conſeſſu veniam ſuis delictis deprecati ſunt. Conſului hac de re Illuſtriſſimum D. Nuncium Apoſtolicum, an proſtratis de cætero debeam parcere, an vero ſecundum Canonum rigorem punire?

Ni fallor, Magnifice Domine, ſi indiſcreto zelo Reformationis telam fuiſſem aggreſſus, timenda fuiſſet magna metamorphoſis huic Patriæ, de præſenti valde periculoſa. Quam enim ſolet eſſe acerbum belluam iſtam multorum capitum irritare jam armatam, non eſt quod multis argumentis de præſenti demonſtremus.

Quæſo autem ut ſubita oportunitate Magnificentia veſtra, quid eidem in noſtro hoc inſtituto videatur, ſua Authoritate & cenſura non dedignetur aperire. Vale.

Datum Gruningæ anno à nato Chriſto M. D. XC. die vero hujus menſis Aprilis XVI.

Infra ſcriptum. Magnificæ veſtræ Amplitudini addictiſſimus, Frater ARNOLDUS NYLEN.

Et erat ſuperſcriptio: *Magnifico atque Ampliſſimo Viro ac Domino D. Guilhelmo de Pamele, D. de Gotthem, Catholicæ Regiæ Majeſtatis in ejuſdem Concilio Statuum & Secreto Præſidi meritiſſimo, Domino ſuo obſervando. &c.*

CAPUT CIX.

REMIGIUS DRIUTIUS, *II. Brugenſium Epiſcopus, ob ſummas Eccleſiæ ſuæ neceſſitates, anno* 1590, *unà cum Capitulo ſuo Cathedrali, vendit* D. FERDINANDO DE SALINAS, *Regiæ Majeſtatis in ſanctiore Senatu Conſiliario, notabiles Decimas, ad idem Capitulum ſpectantes.*

REMIGIUS DRIUTIUS, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Epiſcopus Brugenſis, ac Decanus & Capitulum Eccleſiæ Cathedralis Sti. Donatiani Brugenſis, univerſis & ſingulis præſentes Litteras inſpecturis pariter & audituris, ſalutem in Domino.

Obſidio Oſtendana. Notum facimus, quod ob temporis admodum calamitoſi malitiam, ac diuturnam & præſentem Oppidi Oſtendani rebellionem, parum (à Civitatis Brugenſis reductione) recepimus ex bonis & terris ſive feudis ad Officium Obedientiæ ſeu Communitatis noſtræ Eccleſiæ ſpectantibus, quæ (ob dictam rebellionem & hoſtium ex Hollandia & Zelandia per Flandriam excurſiones mariſque in pleriſque locis inundationem) inculta manent.

Ideoque dictum Obedientiæ Officium notoriè ita ſit extenuatum & exhauſtum, ut dictæ Eccleſiæ Habituatis, numero quadraginta & ampliùs reſidentibus & pro magna parte ex bonis ejuſdem Officii ſuſtentari ſolitis (quibus triginta octo menſium Diſtributiones quotidianæ debentur) ſatisfacere, aliaque diverſa onera ſupportare & ſuppeditare non poſſit. Nota

Habitis itaque inter nos pluries Capitulariter congregatos variis communicationibus & deliberationibus, qua ratione eidem Officio Obedientiæ ſuccurri poſſet, quo divinum in Eccleſiâ noſtrâ officium queat continuari, dictiſque Habituatis Eccleſiæ & Altari ſervientibus aliqualiter ſubveniri, non invenimus aliud magis aptum minuſque Eccleſiæ præjudiciabile ſeu damnoſum medium, quam per alienationem & venditionem particularium ejuſdem Officii Obedientiæ bonorum.

Nempe quarundam partium Decimarum in Ooſtkerck-Ambocht, in Parochiis de Ooſtkercke, Houcke, Munekereede, Sanctæ Annæ ter Mude, Lapſcheure, Moerkercke & Sanctæ Catherinæ extra Dammas ſeſe extendentium, olim per Prædeceſſores Decimæ venditæ.

cessores nostros à Laïcis emptarum, nulli Fundationi affectarum vel astrictarum, quæ per inundationem diversarum terrarum sub prædicto districtu (ob ruptos malitiâ Geusiorum aggeres) magna ex parte marinis fluctibus submersæ hoc statu rerum exiguo pretio elocari possunt, suntque quadraginta Feuda à Curia Feudali Abbatis & Monasterii Sancti Quintini in Insula Viromandiæ in Territorio Franconatuum tenentia & moventia.

Feuda Abbatis S. Quintini in Veromanduis.

Hinc est, quod die quintâ hujus mensis, præhabitâ maturâ omnium & singulorum totius Capituli nostri prædicti deliberatione & tractatione, nec non diligenti inquisitione investigatione & examine cum personis fide-dignis, & dictorum Feudorum seu Decimarum situm & qualitatem cognoscentibus, & in similibus expertis, super valore eorumdem;

Considerantes nulla alia extare bona quæ cum majore utilitate & commodo dicti Officii in præsens distrahi possint, prædictas omnes Decimas seu Feuda Domino Doctori Ferdinando de Salinas Equiti ac Concilii Privati Regiæ Majestatis Consiliario, earumdem ante hac Censitori, alias etiam similes Decimas feudales inter has jacentes & conjunctas in dictis Parochiis sive districtibus habenti ac possidenti, vendendas capitulariter conclusimus.

D. de Salinas Consiliarius Regius, Emptor.

Et ad eundem effectum deputavimus Reverendos ac Venerabiles Dominos Confratres nostros Dominos & Magistros Nicolaum de Heere Decanum, Laurentium de Molendino Cantorem Obedientiarium, Alexandrum Barradot, Michaëlem Ingelmont Receptorem Obedientiæ, Andream Bottyn, Antonium Regis Scholasticum, Canonicos, & Martinum Jacobs Capellanum Obedientiarium; qui cum dicto Domino de Salinas ob publica negotia in Civitate Brugensi existente, desuper tractarent, communicarent, ac sub beneplacito nostro convenirent, prout deinceps diversis vicibus tam in Capitulo quam extra tractatum & communicatum.

Ac tandem pro evidentiore dicti Officii utilitate finaliter de communi totius antedicti Capituli consensu conventum extitit, pro summa ac sub conditionibus expressis in certo Contractu in scriptis sub die decima quinta Mensis redacto, ac per ipsum Dominum Salinas & Andream Bottyn Secretarium Capituli signato: cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Tenor Contractûs.

Op beden vichthiensten van der maendt van Septembre XVc. tnegbenticb. Alsoo onderlynghe in communicatie commen waeren myn Eerweerde Heere ende Vader in Gode den Bisschop, ende myn Heeren Deken ende Ghedeputeerde van den Capitle, mitsgaders de Obedientiarissen vander Obedientie vander Cathedrale Kercke van Brugghe, ter eender syde, ende Mher Ferdinande de Salinas *Raedt s'Coninx in synen Priveen Raedt ter andere, naer diversche voorgaende communicatien ghehouden, soo in't volle Capitle Collegialiter vergadert, als ten huyse van syne Eerweerdigheyt,*

Op den coop van alle sulcke Leenen ende Thienden ghehouden van den Hove van myn Heere den Prelaet van Ste. Quinten in Vermandois, binnen den Ambochte van Oostkercke, toebehoorende de voornoemde Obedientie, voormaels by de Voorsaeten van myne voornoemde Heeren vander Obedientie *ghecocht ieghens Jan Spierynck ende andere weerlicke persoonen, die de voornoemde Salinas ende voor hem Franchois van Jabbeke by pachte ghebruyckt hebben.*

Soo syn eyndelinghe de voornoemde Partyen *respectivelyck dien aengaende gheaccordeert op de naervolgende conditien.*

Te wetene dat de voornoemde de Salinas myne voornoemde Heeren vander Obedientie voor den prys vande selve Thienden ende Leenen sal betaelen de somme van neghen hondert ponden vlaemsche munte, in de naervolgende payementen.

Pretium emptionis.

Te wetene de somme van vierhondert ponden grooten ghereedt, ter date vander erfuenisse, ende de resterende vyf hondert ponden grooten, telcken halven jaere daer naer twee hondert vichtich ponden grooten suyver ghelts, boven alle lasten van thiende Pennynck, diensten ende andere Renten daer uytte gaende; mitgaeders oock van de costen van de onterfuenesse ende andere hoorlicke devoiren.

Dies syn de voornoemde Heeren van den Capitle ende Obedientie ghehouden ten daghe van de erfuenesse in handen van den Coopere ofte syns Commis te leveren alle de bewysen lettragien ende munimenten die sy de selve Leenen anegaende jegenwoordelick onder hemlieden hebben, ende naermaels souden moghen becommen, ende den selven de Salinas van de selve Leenen & Thienden behoorlick erfuenesse te doene.

Boven dien, hebben myne voornoemde Heeren van de Capitle ghewilligblicken ghepresenteert ende toeghesyt uyt goeder jonste ende affectie te laeten kiesen by myn voornoemde Heere de Salinas *alsulcke eerlicke plaetse van Sepulture binnen der voorseyde Kercke voor hem ende syne Huysvrauwe, heurlieder Hoirs ende Naercommers, als hem goet ende ghevoughelyck duncken sal, by advyse van myn Heeren van de Fabrycque van de voorsz. Kercke van St. Donaes.*

Electio Sepulturæ.

Ende Jaerelicx te doene t'elcken XV. daeghe van Septembre een solemnele Messe van den Heylighen Gheest ghesonghen in den Choor syn leven lanck ghedeurende. Ende naer syn overlyden een groot Obyt soo over syn siele als over de siele van syn huysvrauwe.

Nemaer in dien geen van hem lieden beeden in de voorsz. Kercke begraven en wierde, sal naer henlieden beeden overlyden smelten den voorsz. dienst.

Belovende de voornoemde Partyen respectivelick 't voorschbreven Accordt ende Contract behoorlick en respectivelyck te volcommen, al ter goeder trauwe.

In teeckene ende corroboratie van welcken Accorde heeft den voornoemden Heere de Salinas *aen myn voornoemde Heeren van den Capitle ghegeven tot behoeve van der Fabrycke van der voorseyde Kercke voor eenen Godts-pennynghe eenen grooten Cruusaet van Portugal iegbenwoordigh ghepermitteert tot vyfuendertich guldenen.*

Ende sal van heurlieder weghe oock gheexpedieert worden een behoorlicke Acte van desen tegenwoordighen Contracte gheextendeert in forma.

In teeckene der waerheyt hebben de voornoemde Partyen respectivelyck dese minute onderteeckent, elck met heurlieder ghewoonelick hant-teecken, te wetene Heer Andries Bottyn Canonick ende Secretaris van den woornoemden Capitle, ende den voornoemden Heer Salinas *voor hem selven, ten daghe ende jaere als boven.*

Aldus onderschreven by laste van myn voornoemde Heeren van den Capitle, ende geteeckent: Andries Bottyn Notaris ende Secretaris, ende daer neffens oock gheteeckent: F. de Salinas.

Quem præscriptum conventionis & venditionis Contractum, Nos Remigius Episcopus, ac Decanus & Capitulum supradicti, præhabita matura ac ter quaterve repetita deliberatione, rite & Capitulariter pro more consueto vocatis ac præsentibus omnibus quorum interest & alias vocari solitis, adhibitis etiam omnibus solemnitatibus de Jure & consuetudine in similibus requisitis, de communi & concordi omnium consensu, nemineque contradicente, ob præscriptas causas cum evidentiore ac majore dicti Officii utilitate ac commodo cónjunctas,

Nota. Et pro recto & comperto habentes, quod hisce temporibus nullus emptor reperiri posset, qui tantum ac tam justum pretium pro dictis Decimis idoneè persolvere posset aut vellet, aliasque *dignas causas animos nostros moventes*, duximus approbandum & ratificandum, approbamusque & ratificamus per præsentes.

Auctorizantes præfatos Dominos Laurentium de Molendino Cantorem Obedientiarium, Michaëlem Ingelmont Officii Obedientiæ Receptorem, & Martinum Jacobs Capellanum Obedientiarium, & eorum quemlibet, dantes eisdem & cuilibet ipsorum in solidum nostram omnimodam absolutam & irrevocabilem potestatem, plenum liberum & absolutum mandatum ad pro nobis & dicti Capituli nomine ubicumque opus fuerit comparendum coram Paribus dictæ Curiæ & ubicumque ubi opus fuerit.

Ac omne Jus in dictis Decimis, nobis seu Officio Obedientiæ & Communitati nostræ Ecclesiæ quomodolibet competens, Juridicè pro complemento dictæ venditionis cedendum & transportandum.

Nosque ac prædictum Obedientię Officium iisdem omnibus Decimis & Feudis ac singulis eorum exuendum, ac devestiendum, dictumque D. Emptorem seu illius rerum gestorem cum omnibus Juris solemnitatibus ad hoc requisitis investiendum inheredandum & infeudandum.

Atque ibidem, si opus sit, specificandum limites & terminos prædictarum Decimarum, nec non jurium eorumdem cum omnibus accessionibus & dependentiis; prout in Litteris & munimentis ac titulis nostræ Acquisitionis ipsi Domino Emptori exhibendis & tradendis continetur.

Et generaliter ad omnia alia & singula faciendum gerendum & promittendum, quæ in præmissis & circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet oportuna, etiamsi talia forent, quæ Mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est expressum.

Ratum itidem & gratum perpetuo habituri, quicquid desuper per dictos Nostros Procuratores seu quemlibet eorum ut supra, & prout supra agetur, geretur, ac promittetur.

In quorum omnium & singulorum fidem ac testimonium præmissorum, præsentes Litteras fieri, sigillorumque nostrorum appensione fecimus & jussimus communiri.

Datum & actum Brugis in Capitulo nostro ordinario, congregato anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo, mensis Septembris die decima septima.

Non obstante solemnitate hujus Venditionis, Capitulum Cathedrale Brugense rescissionem Contractûs post diuturnam litem impetravit, imprimis per Sententiam latam in Concilio Flandriæ anno 1654. cujus hic tenor.

Ghesien 't Proces hangende hier in 't Hof, in Rechte tusschen d'Eerweerdighe Heeren Deken ende Capittel van de Cathedraele Kercke van St. Donaes tot Brugghe Heesschers in Materie van bevelen ende afstands ter eender zeyde, ende Vrouwe Elvira de Valencia Douariere van Don Francisco d'Aguillar tot Brussel, Vrouwe Jacqueline Van Hecke Douariere van M'Her Godefroy Gillikens tot Ruremonde, Den . . . . . Quintadvenas, Vrouwe Eleonore Bernard Douariere van M'Her Jan Wouters in syn leven Ridder Heere van Vinderhoute, M'Heer Jan Baert Ridder eersten Pensionaris der Stede van Ghent in huwelick hebbende Vrouwe Eleonore de la Coste, Jonckker Peeter Van Hecke, Heere Van Apelien, met Consorten, alle gemeene Hoirs ende Erfgenaemen van wylent M'her Ferdinande de Salinas, ende van Vrouwe Livine van Steelandt syne Huysvrouwe, Verweirders ende Impetranten van Requeste Civile by d'Heesschers consente geënterineert, ter andere.

'T Hoff recht doende, verclaert de vercoopinghe van de voorsegh Leen-thienden die questie is, nul ende van onweirden, ordonnerende dien volgende de Verweirders de selve te laeten vaeren, ende tot s'Heeschers proffyte dan of afstant te doene, met Rekeninghe, bewys ende reliqua van den baeten ende proffytte by hen-lieden ghetrocken ende geproffyteert, 's sedert den instel van de saecke, mits by de Heesschers aen de selve Verweirders op-leggende ende restituerende de somme van negen hondert ponden grooten, mitsgaeders vyf ponden ses schellinghen acht grooten over de weirde van eenen dobbelen Cruyssaert prys van de voorschreven vercoopynghen, met den interest van dien in advenante van den pennynck sesthiene, 's sedert den instel van de saecke als voeren. Daer op niet te min validerende, sulcx als mannen henlieden dies verstaende sullen jugeeren ende estimeren 't importeren ende clevende aen de sepulture ende jaergetyden van wylent M'her Ferdinande de Salinas ende syne

Huysvrouwe. Ende condamneert de Verweirders in de costen van den Processe ter tauxatie van den Hove.

Gedaen in de Caemere van den Raede in Vlaenderen te Gent de 9. Mey 1654. Was onderteeckent: Van Steenberghen.

Quam eandem Sententiam quoad singula confirmavit Magnum Consilium S. M. Mechliniæ residens, die 14. Decembris 1717.

CAPUT CX.

Epistola verè luctuosa Vicarii Generalis Episcopatûs Ruremundensis, Sede vacante, ad CLEMENTEM VIII. *Pont. missa anno 1592; quâ tristis ejusdem Ecclesiæ, Capitulique Cathedralis facies exhibetur.*

Ex Archivis Episcopatûs Rurem.

SAnctissime Pater. Ecclesiæ Ruremundensis calamitas, ut Suæ Sanctitati ex vero innotescere possit, paucis vix id fieri nequit. Omittere tamen non potuimus, quin miserabilem ejus Statum eidem quam paucissimis fieri potuit perstringamus. Fuit dicta Ecclesia ante annos 32. vel circiter in Cathedralem erecta, erantque in eadem prout in præsentiarum sunt, novem solum Præbendæ, quarum valor communibus & pacificis annis ad summam 40. ducatorum vel circiter ascendere solebat.

Bullam habes Tom. I. pag 482. horum Diplom.

Verùm, ut dictæ Ecclesiæ tenuitati & Mensæ Episcopali provideretur, factæ sunt tempore præfatæ Erectionis aliquot Incorporationes; idque taliter, quod quædam male sint fundatæ, quædam nullius seu minimi valoris, & quædam nusquam reperibiles. Ita ut ne teruntius quidem hactenus ex dictis Incorporationibus ad dicti Capituli utilitatem pervenerit.

Unde fit, quod non solum in sua primæva tenuitate perseveret, sed plane etiam his belli temporibus interire incipiat. Tanta hic est hujus temporis calamitas, ut tantillum haberi non possit, unde nudata & eversa per hæreticos anno 1572. Dei Altaria hactenus honestè erigi, & pro decoro contegi, seu necessaria ad divinum cultum decenter peragendum ornamenta haberi possint.

Status Capituli.

Ad hæc, Canonicorum nullus, nequidem solitariè vivens, dictæ Præbendæ suæ fructibus tenuiter victitare potest: licet Decanus solus cum duobus Canonicis suis Confratribus resideat, & absentibus nihil emolumenti concedatur. Ita ut Episcopus nihil vel parum auxilii à suis Canonicis in suæ Diœcesis administratione expectare poterit: eo quod idonei & qualificati hujusmodi tenues Præbendas non ambiant, oblatas recipere recusent, aut receptas statim & ultro dimittant.

Quantum vero ad Dotem Mensæ Episcopalis attinet, ea fuit pacificis annis adeo exigua, ut Reverendissimus (1) Dominus noster LINDANUS (cujus memoria in benedictione sit) semper conqueri solebat, se in adeo ampla populosa ac onerosa Diœcesi vix ex dimidio munus suum Episcopale præstare posse; prout sæpius apud Sedem Apostolicam & suam Majestatem Catholicam frustra exposuit.

Dicta autem Dos Mensæ Episcopalis adeo est attrita hoc tempore belli, ut omnia quæ Episcopo hoc tempore obvenire possent, non ascendant ad summam 300. ducatorum: quibus ut Episcopus suam familiam, Ecclesiæ & Curiæ suæ onera sustentare possit, est plane impossibile. Ex quibus pauculis Ecclesiæ hujus miseriam colligere non est difficile.

Proinde cum sua Catholica Majestas ad hanc pauperculam Ecclesiam regendam nominaverit Reverendum Dominum (2) *Joannem Longi-crucium*, J. V. Licentiatum, Præpositum Cassetensem, eam ob causam humiliter petimus, quatenus Sanctitas vestra dignetur ei Confirmationem concedere cum Annatarum remissione; ut tandem post quinque annorum vacationem Episcopum habere possimus. Alioquin noverit vestra Sanctitas, quod disciplina Ecclesiastica, unà cum Religione Catholica, hîc multùm periclitabuntur: eo quod hîc nullus sit, qui media vel auctoritatem habeat, populum in officio continendi, præcipuè cum libera Religio hîc circumquaque & hinc longè & latè per septemtrionem grassetur.

Non foret eam ob causam inconsultum, si vestra Sanctitas dignaretur suam Catholicam Majestatem serio monere, ut tandem pauperculæ Ecclesiæ Ruremundensi, secundum suum promissum Sedi Apostolicæ in præfata Erectione factum, sed hactenus nondum impletum, de necessariis & requisitis providere velit; ut dicta Ecclesiæ in fidei Catholicæ collimitio sita, tamquam ejusdem fidei Catholicæ his in partibus propugnaculum servire possit.

Subsignatum: GREGORIUS GHERINX, Decanus, Officialis, & Vicarius generalis Sede vacante.

(1) GUILIELMUS LINDANUS, Dordracenus, S. T. D. Lovanii, primus Ruræmundensium Episcopus anno 1562. consecratus, præfuit difficilimis temporibus, & inter pressuras continuas. Anno

1588. translatus ad Episcopatum Gandavensem, eo ipso anno obiit.

(2) JOANNES LANGE-CRUCIUS, Hilvaribecanus, J. U. L. & quondam Professor, Præpositus Ecclesię Collegiatæ S. Petri Casleti in Flandria, Vir pius ac doctus, ad Ruremundanas Insulas nominatus (uti patet è Litteris jam allegatis) eisdem sponte renunciavit. Vitâ functus anno 1604. Vide de ipso Bibliothecam Belg. T. II. pag. 672.

Eodem tempore nominatus fuit ad hunc Episcopatum REINERUS BERVOETS à Braeckel, S. T. L. in Ecclesia Cathedrali Antverpiensi Canonicus & Archidiaconus: sed & iste renunciavit. (Vide Historiam Episcopatûs Antverp. pag. 208.) Unde tandem Episcopus Ruræmundensium consecratus fuit anno 1596 HENRICUS CUYCKIUS, Culemburgensis, S. T. D. ac Decanus S. Petri Lovanii.

CAPUT CXI.

MATTHIAS HOVIUS, *Archidiaconus Mechliniensis, Vicarius Generalis Sede vacante, ac paulò post Archiepiscopus, consentit in Translationem Domûs Carthusiæ, è loco dicto* Scheut, *juxta Bruxellam (qui per hæreticos fuerat dirutus) intra eandem Urbem, anno 1592.*

Ex Archiv Carthusiæ Bruxell.

MATTHIAS HOVIUS, Presbyter, Sacræ Theologiæ Licentiatus, Metropolitanæ Ecclesiæ Beati Rumoldi Mechliniensis Archidiaconus & Canonicus, nec non Archiepiscopatûs Mechliniensis Sede vacante in spiritualibus & temporalibus Vicarius generalis: universis & singulis præsentes Litteras visuris, lecturis, pariter & legi audituris, salutem in Domino.

Justis subditorum nostrorum votis libenter intendimus, per quæ commoditatibus & utilitatibus eorundem maturè consulitur.

Pro parte Religiosorum Virorum nobis in Christo dilectorum, Prioris & Conventus Monasterii Carthusianorum, olim siti extra portas Oppidi Bruxellensis, Mechliniensis Diœcesis, in loco vulgariter dicto *ten Scheut*, ad præsens ob ejusdem Monasterii totalem per hasce turbas eversionem & ruinam, in dicto Oppido Bruxellensi conventualiter degentium, Nobis cum querela existit expositum & significatum, qualiter ipsi, quam sit periculosum ruri condere Monasteria, suâ jacturâ (pro! dolor) satis edocti, & ut ab ejusmodi periculo inposterum præserventur, dictum eorum dirutum Monasterium infra muros dicti Oppidi Bruxellensis, in locum ab ipsis ad hunc effectum, de consensu tam Sacræ & Catholicæ Regiæ Majestatis ut Brabantiæ Ducis, quam Capituli generalis sui Ordinis comparatum transferre, & ibidem ad Religionis augmentum, & dicti Oppidi ornamentum, illud erigere, & extruere omnino statuerunt.

Verùm cum Translatio & Erectio hujusmodi juxta Canonicas Sanctiones, & Sacri generalis Concilii Tridentini Decreta absque Ordinarii consensu & beneplicito fieri validè non possint; Nobis humiliter supplicarunt, quatenus ipsis licentiam & facultatem dictum Monasterium ad prædictum Oppidum Bruxellense transferendi, & ad gloriam omnipotentis Dei illis ibidem erigendi, Authoritate nostrâ concedere dignaremur, & vellemus.

Nos igitur, de consensu prædicto per legitima Documenta nobis exhibita ad plenum informati, & securitati dictorum Supplicantium imposterum consultum cupientes, eisdem Supplicantibus, ut dictum eorum Monasterium ad hoc Oppidum Bruxellense transferre & illud ibidem erigere, & divino cultui accommodare possint & valeant, Authoritate Vicariali nobis Sede vacante concessâ, & qua fungimur in hac parte, licentiam & facultatem concessimus, & impartiti fuimus, prout concedimus & impertimur præsentium per tenorem, Jure cujuslibet in præmissis semper salvo.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium, præsentes Litteras exinde fieri, & per Secretarium Archiepiscopalis Curiæ Mechliniensis in Districtu Bruxellensi infrascriptum subsignari, Sigillique majoris Sedis vacantis jussimus & fecimus impressione communiri.

Datum & actum Bruxellæ in Vicariatu nostro, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, mensis Martii die decimâ.

Subsignatum: MATHIAS HOVIUS Vicarius Generalis.

De Carthusia Bruxellensi, fundatâ olim in Scheut juxta Anderlechtum anno 1454. dotatâ per Magistratum Bruxellensem 1456, approbatâ per Pium II. Papam 1458, vide Tom. III. horum Diplomat. Belg. pag. 153. 195. & 196.

C A-

CAPUT CXII.

Tractatus inter MATTHIAM HOVIUM *Vicarium generalem Sede vacante; & Capitulum Metropolitanum Mechliniense ex una, &* CAROLUM PHILIPPUM A RODOAN *Prælatum Commendatarium Monasterii Eenhamensis ex alterâ partibus anno 1594. pro Unione hujus Abbatiæ &c. sed sine effectu.*

Ex Archivis Capituli Metropol. Mechlin.

ANno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto, die vero mensis Aprilis decimâ-sextâ, inter Reverendos & Eximios Dominos MATTHIAM HOVIUM, S. Th. Licentiatum Canonicum & Archidiaconum Metropolitanæ Ecclesię Mechliniensis, ac ejusdem Sede vacante Vicarium generalem, nomine Archiepiscopatûs, & HENRICUM FRANCISCUM VAN DER BURCH J. U. Licentiatum, itidem prædictæ Ecclesiæ Canonicum ac Decanum, nomine sui Capituli ex unâ, nec non Reverendum ac Generosum Dominum CAROLUM PHILIPPUM A RODUAN J. quoque U. Licentiatum, Præpositum divæ Waldetrudis in Ecclesia Collegiata Montensi Hannoniæ, Cathedralisque Ecclesiæ Gandensis Canonicum & Decanum, Monasterii Eenhamensis Prælatum designatum, suo proprio, & Religiosorum dicti Monasterii, qui huic Tractationi & Conventioni subscribere volunt, nomine, ex alterâ partibus; sub beneplacito suæ Sanctitatis & suæ Catholicæ Majestatis convênit in hunc, qui sequitur, modum.

Dein III. Archiepisc. Mechlin.

Dein Episc. Gandav. & Archiepisc. Camerac.

Dein Episc. Middelburgens. & Brugens.

Ut videlicet Reverendus ac Generosus Dominus Carolus Philippus, videns Monasterium prædictum ita demolitum ac devastatum, ut facilè restaurari nequeat; ac præterea considerans, cum Religionis, tum Catholicæ suæ Majestatis maximè interesse, ut Ecclesia Metropolitana Mechliniensis, cui Primatialis Dignitas in Belgio est attributa, & à qua proinde omnes ibidem reliquæ Ecclesiæ dependent, tandem aliquando constituatur; volensque propterea pro virili sua ad tam pium opus conferre quantum posset;

Nota.

Post multas & instantes preces & requisitiones prælibatorum Dominorum Vicarii & Decani, nec non aliorum quoque Virorum bonorum & primariorum, passus sit se induci, & eò condescenderit, ut promitteret, quemadmodum & promittit præsentium tenore (eisdem Reverendis Dominis Vicario generali & Decano acceptantibus) se habito suæ Sanctitatis ac Regiæ Catholicæ Majestatis consensu, resignare omne jus suum ei quomodocumque ad dictam Prælaturam & Monasterium competens & competiturum, ad usum & commodum Mensæ Capitularis dictæ Ecclesiæ Metropolitanæ, arbitrio Reverendissimi Domini Archiepiscopi, aut ejus defectu, Vicarii Generalis, & suo, applicandum: sub hac tamen modificatione & formâ.

Primò; ut ex dicta Prælatura deinceps constituatur Præpositura sæcularis, cum dote sexcentorum florenorum annuorum Monetæ Brabantiæ; eidemque præficiatur unus ex Canonicis ejusdem Ecclesiæ Metropolitanæ, quotiescumque postmodum eam vacare contigerit: qui se obliget & obstringat ad personalem residentiam, sub pœna privationis omnium fructuum, ipso facto incurrendâ. Prout & ad idem se obligabunt, quicumque in eadem posthac Dignitatem aliquam obtinere volent.

Conceptus de Præpositura Mechlin.

Secundò; ut constituantur sex Præbendæ novæ, quæ primùm conferantur totidem Religiosis in dicto Monasterio restantibus: dummodo authore summo Pontifice religiosum habitum in sæcularem mutare, ac Pontificio Privilegio uti volent.

De Præbendis.

Tertiò; ut si dicti Religiosi hujusmodi Privilegio uti recusent, tum ipsis assignentur ad instar aliorum Canonicorum congruæ portiones, quibus se sustentent, donec vivant. In eorumque loco à præfato Reverendo Domino Designato substituantur alii, qui post ipsorum Religiosorum decessum primùm plenis Præbendis fruantur.

Quartò; quod quidquid ultra dictarum Præposituræ & Præbendarum dotes, bonorum & proventuum superfuerit, id omne dotationi constituendarum & augmentationi jam constitutarum Dignitatum, nec non veterum Præbendarum, aliisque dictæ Ecclesiæ Metropolitanæ usibus necessariis, arbitrio prædicto applicetur.

Quintò; quod administratio Dominiorum & Jurisdictionum dictis Prælaturæ ac Monasterio competentium cedat Reverendiss. Archiepiscopo, cum illis accidentariis emolumentis tantummodo, quæ nunc habet Præpositus Religiosus Cui quoque Archiepiscopo cedent Collationes Beneficiorum eisdem competentium; eâ tamen lege, ut in Beneficiis personalem residentiam non exigentibus potissima habeatur ratio Ministrorum actualiter Choro dictæ Ecclesiæ Metropolitanæ deservientium; injuncto, ut omnia onera Missarum cæterarumque Fundationum piarum ipsis Prælaturæ & Mona-

Collatio Beneficiorum.

sterio incumbentia, sic prædicto arbitrio adimpleantur; ut ne quis merito de piâ Fundatorum voluntate non adimpleta possit conqueri.

Sextò; ut Collatio dictæ Præposituræ, si Reverendus Dominus Designatus eam acceptare noluerit (quod ei tamen liberum relinquitur) pro primâ vice cedat ipsi, ac deinceps suæ Catholicæ Majestati, ejusque legitimis harum Provinciarum Successoribus.

Collatio autem sex Præbendarum novarum, quandocumque eas vacare contigerit, pro prima itidem vice cedat eidem Reverendo Domino Designato, & postea perpetuis futuris temporibus Reverendiss. Domino Archiepiscopo, cum Prærogativa Juris Patronatûs Laïcalis.

Septimò; ut corpora & proventus omnium Prębendarum tam veterum quam novarum in unam massam redigantur, ex qua singulis Canonicis Præbendatis æqualis tribuatur portio. Præterquam quod Præbendæ Graduatis affectæ certum insuper accipient incrementum, arbitrio supra-dicto definiendum.

Denique ut sumptus omnes, qui pro explicatione Tractatûs & Conventûs hujusmodi subeundi erunt, ex proventibus dictorum Prælaturæ & Monasterii ex hac die cessuris accipiantur.

Pensio Abbatis Commendat. Cæterum, ne in hac sua pietate nimium Reverendus Dominus Designatus lędatur, destinata est ei pensio mille florenorum prædictæ monetæ annuæ, eidem donec cedat vel decedat super bonis per ipsum eligendis & administrandis assignanda. In cujus pensionis sublevamen, Præpositus tantisper non gaudebit fructibus suæ Præposituræ; nisi sit, ut ob notabilem proventuum accessionem Reverendissimo Domino Archiepiscopo, ac Reverendo Domino Designato aliud visum fuerit expedire.

Sub qua præscriptione inita est hæc Conventio, & non aliàs, aliter nec alio modo.

Quæ omnia & singula suprascripta, sic ut præmittitur inter Contrahentes bonâ fide acta sunt & actitata, ipsis reciprocè promittentibus, ratum & firmum quantum in ipsis est, habitum iri, quidquid hîc pollicitum est aut promissum.

Sub obligatione personarum suarum ac omnium bonorum præsentium & futurorum; cum renunciatione beneficii restitutionis in integrum, aut cujuscumque alterius ordinarii seu extraordinarii, omnium jurium, privilegiorum & exceptionum tam generalium quam specialium, nominatimque illius, quod generalis renunciatio non subsistat, aut quod in genere exceptionibus renunciari nequeat, aliorumque omnium, cujuscumque conditionis aut qualitatis fuerint, per quæ hæc Conventio seu Tractatus controverti possit aut infringi.

Constituentes hinc inde irrevocabiliter suos veros ac legitimos Procuratores, cum potestate substituendi absolutè vel limitatè, Reverendi quidem Domini Vicarius Generalis & Decanus Clarissimum & Amplissimum Virum Dominum Ferdinandum de Salinas suæ Catholicæ Majestatis in privato Consilio Consiliarium, & Dominum Petrum Vinck divæ Catharinæ in Civitate Bruxellensi Parochum. Prælibatus autem Reverendus Dominus Designatus spectabiles Viros Dominos Guilielmum d'Enghien & Simonem Grimaldi ejusdem suæ Majestatis in dicto Consilio Secretarios, & eorum quemlibet in solidum, ad ipsorum respectivè Constituentium nomine dicti Tractatûs seu Conventionis ratificationem & approbationem à sua Sanctitate & Regia Catholica Majestate impetrandum, eâque impetratâ ad omnia & singula ex ea dependentia debito effectui demandandum.

Promittentes sub obligatione quâ supra, se ratum gratum & firmum habituros perpetuò, quidquid per eosdem suos Procuratores seu eorum Substitutos & eorum quemlibet in his actum factum seu gestum fuerit.

In quorum omnium & singulorum fidem & robur, præsentes hinc inde se subscripserunt, ac hasce signo suo munierunt.

Acta sunt hæc Mechliniæ in domo solitæ habitationis Reverendi Domini Vicarii generalis, sitâ Mechliniæ in platea vulgo dictâ de Bogaert-straete, anno mense & die, quibus supra.

Scriptum ampliativum præfati Conceptûs.

UNio Monasterii & Conventûs Eenhamensis cum Capitulo Metropolitanæ Ecclesiæ Mechliniensis, fieri posse videtur sub hac adstipulatione.

I. Ut in loco diruti Monasterii ædificetur Sacellum, in eoque pro Fundatoribus vel Benefactoribus, Prælatis & Religiosis Eenhamensibus quotidie Deo Sacrificium offeratur. Quod Sacellum dotem accipiat ducentorum florenorum monetæ Brabanticæ annuorum.

II. Ut pro iisdem Fundatoribus, Benefactoribus, Prælatis & Religiosis, primo cujuslibet mensis die non impedito, Anniversarium in Ecclesia Metropolitana Mechliniensi celebretur, in eoque dentur duplices distributiones præsentibus.

III. Ut quotannis die . . . . . . solemne Anniversarium fiat pro Comite N. primo dicti Monasterii Fundatore; in quo distributiones triplicentur.

IV. Ut si quid quoad pias Fundationes desit, id omne bonâ fide in dicta Ecclesia Metropolitana suppleatur.

V. Ut ex proventibus Eenham. . . .

modii tritici & totidem siliginis, ipsis ibidem aut in Seminario Pastorum quotannis applicandi.

VI. Ut Prælatura Eenhamensis extinguatur, & ejus loco Præpositura in dicta Ecclesia Metropolitana constituatur. Cujus possessor non possit esse alius quam ibidem Canonicus, & qui se ad personalem residentiam obliget, sub pœna amissionis omnium fructuum, ipso facto incurrendâ. Ad quam residentiam sub eadem pœna se quoque obstringant omnes, qui in dicta Ecclesia Metropolitana Dignitatem Ecclesiasticam obtinere volent, secundum provida Sacrosancti Concilii Tridentini Decreta.

VII. Ut in eadem Ecclesia erigantur sex Canonicatus novi, qui unà cum veteribus, annumerato & illo, qui Archiepiscopatui annexus est, viginti Canonicatus constituant. Hæque Dignitates, Archipresbyteratûs, Thesaurariæ & Scholastriæ.

VIII. Ut omnia & quæcumquè bona, tam Capituli quam dicti Monasterii confundantur, & in unam veluti massam conflentur. Eaque sic confusa, per unum vel plures Quæstores, sub cura & inspectione unius vel plurium Canonicorum per Capitulum nominandorum, & ab Reverendissimo Domino Archiepiscopo approbandorum administrentur & regantur.

IX. Ut ex proventibus eorundem bonorum, sicut præfertur, in unam massam redactorum, singulis Canonicis assignentur Præbendæ æquales, ad rationem quadringentorum similis Monetæ florenorum, granis ad communem valorem æstimatis. Nota.

X. Ut Præpositus ultra suam Præbendam Canonicalem habeat alteram Præbendam cum dimidia, Decanus dimidiam, & Archipresbyter, Pœnitentiarius, Cantor, Thesaurarius ac Scholasticus, item novem Canonici, quos vocant affectas Præbendas obtinentes, singuli unius Præbendę partem octavam, cum dimidia octavæ.

XI. Ut ex dicta Massa decidantur duæ Præbendæ cum dimidia, minutatim inter Canonicos pro duabus, & reliquos de Choro pro tertiâ partibus, ultra ordinarias veteres distributiones quotidie repartiendæ. Sic tamen, ut absentium partes (nisi quis ex legitimâ caussâ absfuerit, quam caussam Reverendissimus & Illustrissimus Dominus Archiepiscopus, audito Capitulo definiet) præsentibus semper accrescant.

XII. Ut ad sustentationem cantûs & chori, decidantur duæ portiones seu Præbendæ Canonicales, arbitrio ejusdem Reverendissimi & Capituli distribuendæ.

XIII. Ut ad necessitates Capituli sublevandas, decidatur Præbenda una.

XIV. Ut item Præbenda una decidatur in usum Seminarii Archiepiscopalis, seu Pastorum.

XV. Ut quidquid oneribus & sumptibus, ac dictis Præbendis seu portionibus deductis, quotannis superaverit, id singulis Præbendatis seu præbendales portiones habentibus secundum portionem prædictam accrescat.

XVI. Ut Sacristiæ cedat quarta pars Præbendarum Dignitatibus & Canonicatibus competentium, quotiescumque eas vacare contigerit: ita ut novus Possessor primo anno suæ residentiæ tanto minus accipiat. Cui & cedent Præbendæ seu portiones integrę, quandocumque annum integrum vacabunt. Sequentium vero annorum si ulterius vacent, cedent cæteris Præbendatis, seu Præbendialem portionem habentibus, secundum portionem prædictam.

XVII. Ut sua Majestas Catholica ejusque legitimi Belgicarum Provinciarum Successores dictæ Præpositurae Collationem, seu ad eam habeant Præsentationem.

XVIII. Ut Reverendissimus & Illustriss. Dominus Archiepiscopus sit Collator sex dictarum novarum Præbendarum, idque cum prærogativa Juris Patronatûs Laïcalis. Competat quoque eidem Collatio, tam dicti Sacelli, quam aliorum Beneficiorum dispositioni Prælati Eenhamensis hactenus relictorum. Eâ tamen lege, ut in illis, quæ personalem residentiam non requirunt, ratio potissimum habeatur illorum, qui actu Choro dictæ Ecclesię Metropolitanæ deserviunt.

XIX. Ut hæc omnia perpetuò obtineant, cum hac exceptione in præsens, nempe ut Domino Pręlato Eenhamensi Designato, si ipse Præposituram non acceptet, liceat primâ vice alium idoneum sibi substituere.

XX. Item ut sex Præbendæ novæ primùm conferantur totidem Religiosis Eenhamensibus reliquis; si beneficio suæ Sanctitatis uti, ac Religiosum habitum in sæcularem mutare volent. Sin autem, ut tunc ipsis assignetur Præbendialis portio adinstar Canonicorum, quoad vixerint: licitumque sit eidem Domino Prælato, in recusantium locum alios idoneos nominare: qui titulo quidem tenus Canonici sint, sed post dictorum Religiosorum, in quorum locum nominati fuerint, decessum, Præbendis demum fruantur.

XXI. Denique ut dictus Dominus Prælatus, sive Præpositus sit, sive non sit, loco portionis Præpositi habeat annuatim mille florenos dictæ monetę ex certis bonis per ipsum eligendis & administrandis, donec cesserit vel decesserit. Intereaque Præpositus (si quis alius nominatus erit) ultra Prębendam suam Canonicalem non recipiat.

Supplex Libellus Regi exhibitus, per Capitulum Metropolitanum Mechliniense, in finem uti supra.

SAcræ Regię Catholicæ Majestati. Exponunt quam possunt demississimè Decanus & Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ Mechliniensis, quod cum Vestræ Majestati placuit, dictam Ecclesiam, olim Collegiatam, erigi in Metropolitanam, eique inter omnes Ecclesias Belgii deferri Prerogativam honoris; dubium non sit, quin mens quoque Vestræ Majestatis tum fuerit, ut illi, pro dignitate, tam quoad facultates seu proventus, quam quoad competentem numerum Ministrorum debitè prospiceretur; quando ea & aliis destinabatur norma & exemplum, & ob dignitatem, præeminentiam & authoritatem, cæteræ ab ipsa dependere debebant.

In quo tamen, propter subortas statim ab Erectione calamitates, ac propter gravissimas perpetuò vestræ Majestatis occupationes, usque in præsentem diem tam parum præstitum est, ut Capitulum, quod alioquin Archiepiscopo Senatûs instar esse deberet, & in administratione Diœcesios (ultra XXIV. milliaria extensæ) totiusque adeo Provinciæ tam amplæ & impeditę procuratione, eidem esse sustentaculo & subsidio: ut ipsum Capitulum ultra XIV. Canonicos, annumeratis Archiepiscopo, Decano, Archidiacono, Cantore & Pœnitentiario, necdum habeat, eorumdemque Prębendæ, etiam Graduatis addictæ (quibus dispendiosâ lite ademptum est, quidquid Bulla Erectionis visa fuerat attribuisse) tam tenues sunt & exiguæ (ut pote LXXX. ducatos annuos, omnibus computatis, non excedentes) ut singulæ quemlibet virum gravem pro dignitate alere non queant.

Id quod quoque in causa est, ut quam plures viri probi & docti hujusmodi Præbendas oblatas aut acceptare abnuerint, aut acceptas illico repudiaverint; malentes nimirum ad secundariarum etiam ruri sitarum Ecclesiarum Præbendas, imo & inferiores Vicariatus & Sacellanias concedere, quam Mechliniæ in egestate ac conditione sibi indignâ degere.

Adeo ut Archiepiscopus, & ipse quoque inops, dum illis de suo succurrere nequit, qualibuscumque etiam casu oblatis subinde coactus fuerit sese juvare.

Ex quo certe defectu accidit, ut secundum hujus sæculi (inopes contemnentis) mores, pro veneratione & condigna existimatione, Ecclesia ista vilipendium retulerit & contemptum: in non modicum servitii divini & vestræ Majestatis pręjudicium.

Quippe nec Religio, nec Sacri Ordinis Authoritas, in hisce Provinciis commodè sustentari potest, nisi istâ primum Ecclesiâ constitutâ. Ac proinde in administratione politicâ & Ecclesiasticâ, hinc magnam partem dependente, mille quotidie difficultates suboriri est necesse.

Quæ omnia cum Exponentes (interea dum Archiepiscopatum, sextum jam annum vacantem, administrant) pressiùs considerassent, maturèque perpendissent, pro virili semper adlaborarunt tanto malo occurrere.

Et quamquam ob easdem calamitates hactenus frustra, nunc tamen rationem sibi inventam arbitrantur, quâ si non omnibus defectibus, ministrorum saltem raritati, Præbendarumque tenuitati aliquatenus saltem subveniatur. Ea autem ratio sic se habet.

Dum in supradicta consideratione Exponentes sunt, animadverterunt Abbatiam Eenhamensem, Ordinis Sti. Benedicti, sub Invocatione Sti. Salvatoris, Mechliniensis Diœcesis, intra centum annos de novo reædificatam funditusque iterum jam eversam, eo loco esse, ut spes prompta restaurationis ulla non supersit.

Cum vero ea ex minoribus sit, & ab harum Provinciarum pro Majestate tua Gubernatoribus conferri solita, sexque tantum Religiosos habeat reliquos, qui ægrè admodum ad disciplinæ & Regulæ Monasticæ observationem reduci poterunt: adierunt iidem Exponentes Reverendum Dominum Carolum Philippum à Roduan, jam recens dictæ Abbatiæ Præsulem designatum. Ipsumque paratum repererunt, propter bonum quem habet erga Deum & Vestram Majestatem zelum, dictam Prælaturam, omniaque inde dependentia, Mensæ Capitulari Exponentium, secundum formulam hisce conjunctam, incorporanda resignare; dummodo ad id Vestræ Majestatis accedat consensus.

Igitur, quia plane confidunt Vestram Majestatem consideratione benignâ ad prædictas rationes habitâ, in causâ usque adeo honori divino & rebus suis congruâ, non magis se præbituram difficilem, quam aliàs in simili se præbuit felicissimæ recordationis Carolus Quintus Imperator ejusdem parens: cum eâdem pene Lege Conditionibusque annuit Incorporationi Monasterii Divi Bavonis Gandavi; recurrunt ad eandem Vestram Majestatem;

Eique quam humillimè supplicant, ut intuitu prædictorum, ac in divini cultûs augmentum, disciplinæ authoritatisque Ecclesiasticę incrementum, nec non rerum suarum prosperitatem, dignetur præfato Reverendo Domino Carolo Philippo à Roduan Prælato Eenhamensi Designato, concedere facultatem, resignandi Prælaturam Eenhamensem, cum omnibus inde dependen-

dentibus, ad usum Capitularis Mensæ Ecclesiæ Metropolitanæ Mechliniensis applicandam, juxta præmemoratam Formulam.

Ac insuper apud suam Sanctitatem per suum Legatum intercedere, pro confirmatione omnium & singulorum: mandando Supplicantibus super his expediri Litteras efficaces in formâ debitâ & convenienti.

Id quod faciendo &c.

CAPUT CXIII.

Libelli, à R. P. Arnoldo Nylen *designato Episcopo Groningano, post redditam civitatem exhibiti Serenissimis Archiducibus* Alberto et Isabellæ *supremis Principibus Belgii, circa annum 1602. quibus suas exponit calamitates.*

Ex Archivis Episcopatûs Groningani.

Son Alteze Serenissime.

Remonstre tres-humblement F. Arnault Nylen *Vicaire general, denomé par feu d'haulte memoire Sa Majesté Très-Catholique, Evesque du Pays de Gruninghe: qu'estant de là icy refugié en Court à Bruxelles, il a pleu à feu de bonne memoire l'Archiduc* Ernestus *liberalement luy accorder une pension de six cent florins par an, pour subvenir à ses necessités; ainsi que le Suppliant en à jouy successivement jusques l'an 1602. exclusivè*

Lequel (depuis son triste exile) luy a esté bien le plus calamiteulx, ayant esté presque accablé des miseres par catherreuses defluxions, l'ayants tenue cinq mois malade a cause la perte d un œuil, sans que l'experience & diligence des Medecins & Chirurgiens y aient sceu avec tous excessifs despens porter remede.

Se trouvant ainsy fort languissant entre mille afflictions, sans esperance de secours, si la liberalité de son benigne Prince ne luy survient, & à laquelle en ses extremes necessitez il dresse son refuge en toute humilité, suppliant très-humblement que le bon plaisir de Son Alteze Serenissime soit d'encoirs une fois pour ceste année seulement ordonner à Messeigneurs les Chiefz-Tresorier General & Commis de ses Finances, que la susdicte pension soit audict Suppliant continuée & bien assignée, pour pouvoir satisfaire auxdicts grandes debtes & credits caussées par sa dicte maladie & inconvenients, & au demeurant statuer quelque asseuré traictement audict Suppliant, pour se pouvoir aulcunement maintenir durant son miserable exile.

Quoy faisant &c.

LIBELLUS II.

Serenissimi Illustrissimique Principes, Clementissimi Domini.

Exponit humillimè Serenitatibus vestris F. Arnoldus Nylen, Episcopatûs Gruningensis Vicarius Generalis, & à Catholica Sua Majestate nominatus Episcopus, &c. quod juxta gratiam illi à Deo concessam, in eadem civitate, plus minus viginti annos, publicè Concionatoris officio perfunctus fuit, totisque viribus collaboraverit, ut ab anno Domini 66 (usque ad annum 94, quando violenter in Hollandorum potestatem civitas protrusa fuit à furentibus hæreticis) in Catholica Religione, Suæque Majestatis obedientia, firma, constans, immota permaneret; nec unquam cum aliquo Principe, aut Alenzonio, aut Auriaco, multo minus cum exosis superbisque Anglis, fædera iniret; uti tum hic, tum apud æternæ memoriæ Regem Catholicum, in Hispania, plurimorum testimoniis expositum fuit.

Tandem cum prædicta civitas, ab omnibus deserta, in manus hostium incidisset, tum ut debitam Majestati suæ obedientiam apud Aulam Regiam testatiorem faceret, tum maximè ne Ecclesiæ secreta proderet, aut in casses hæreticorum incideret, venit Bruxellam. Ac ubi comparuit, Serenissimus Archidux Ernestus felicissimæ memoriæ, non solum Exponenti benigne gratissimam audientiam dedit, causamque perditionis civitatis perquisivit, verum bis terve eundem ad colloquium ultro evocavit; atque tandem serio mandavit, ut in officio Pastorali persisteret, oves Christi absens per Litteras foveret, atque in animarum pabulo pro posse prospiceret, idque ut commodius præstaret, liberalitatem 600. florenorum pro annua pensione, donativi loco, constituit.

Hanc provisionem cum Supplicans singulis usque in hunc diem annis non sine magna difficultate, per supplices libellos, summa humilitate requireret, aliquoties integram, quandoque diminutam, quandoque nullam, consequi potuit. Eaque de causa, in summis angustiis constitutus, maxime cum videat, infestissimo hoc bello, Ærarium Serenitatum vestrarum exhauriri, nec pro alimentis necessariis semper parata pecunia possit Exponenti subveniri; supplicat cum debita reverentia, ut Serenitates Vestræ prædictam 600 Carolinorum annuam pensio-

nem, ſuper Epiſcopatu Audomarenſi, aut alia Prælatura, ad collationem Serenitatum veſtrarum ſpectante, accedente Authoritate Apoſtolica, dignentur providere, & Diplomata, ad hæc neceſſaria, jubere expediri; donec prædictus Exponens ad quietam Officii ſui poſſit pervenire functionem.

Quod faciendo &c.

LIBELLUS III.

SEreniſſimis Illuſtriſſimis Principibus, Clariſſimis Dominis.

Exponit cum debita reverentia Frater Arnoldus Nylen, Epiſcopatus Gruningenſis Vicarius Generalis, atque ejuſdem à S. Catholica Majeſtate Nominatus Epiſcopus &c. Quod cum in eadem Civitate atque Provincia annos ultra viginti, juxta gratiam illi à Deo impartitam Concionatoris officio perfunctus fuiſſet, totiſque viribus, ut (deficientibus pene omnibus Belgii Civitatibus) ipſa quaſi limitanea civitas annos plus minus octodecim in Catholica Religione ſuæque Majeſtatis obedientia conſtans & immobilis permaneret, collaboraſſet, tandem ab Hollandis poſt quinque annorum obſidionem occupatâ civitate, venit anno 1594. cum præcipuis Regiis Miniſtris Bruxellas, Curiæ (ut patebat) incognitus. Atque exhibuit Illuſtriſſimo Archiduci Ernesto Libellum ſupplicem, quo & Epiſcopatûs nomen, & alias dignitates ab Eccleſiæ Primatibus conceſſas in manus legitimorum ſuorum Collatorum liberè reſignavit, ut ad ſui Ordinis liberum exercitium redire poſſet. Sed rejecta eſt reſignatio, atque à Nuncio Apoſtolico ampliori poteſtate decoratus. Quin Illuſtriſſimus Princeps adjecit pro annua penſione (quatenus officio commodius incumberet) liberalitatem 600. florenorum.

Sed cum Expoſitor hanc penſionem aliquoties integram, quandoque diminutam accipiat, ſupplicat cum debita reverentia: Serenitates Veſtræ prædictam 600. Carolinorum penſionem annuam ſuper aliqua Abbatia vel Prælatura ad collationem Serenitatum Veſtram ſpectante, accedente Authoritate Apoſtolicâ providere, & Diplomata ad hæc neceſſaria jubeant expediri; donec Exponens ad quietam Officii ſui poſſit pervenire functionem.

Quod faciendo &c.

LIBELLUS IV.

SEreniſſime Princeps.

Exponit omni cum humilitate reverentiaque Serenitati Voſtræ Frater Arnoldus Nylen, Epiſcopatus Groeningenſis Vicarius Generalis atque etiam à Sua Majeſtate deſignatus illius Epiſcopus, ſe jam plures annos in Urbe Provinciaque Groeningana nocturnam diurnamque operam poſuiſſe in populis illis, aliis ad Religionem Catholicam reducendis, aliis in ea atque obedientia Suæ Majeſtatis confirmandis; cujus non homines ſolos, ſed etiam Deum ipſum Sanctoſque omnes Teſtes implorare non veretur. Neque dubitat, quin & hic in Aula atque apud ſuam Majeſtatem in Hiſpaniis labores ſui ſint non ignoti.

Sed cum Civitas ea conceſſiſſet in hoſtium poteſtatem, multis de cauſis in ea non potuit permanere, tum ne cogeretur prodere Litteras atque alia ſecreta Eccleſiæ Groeninganæ, quæ tuto jam abſconderat; tum ne cogeretur contra Religionem ſuæque Majeſtatis obedientiam jurare: tum ut cœteris Eccleſiaſticis atque Catholicis exemplum præberet. Videbat etiam ſe in ea urbe non poſſe deliteſcere, neque fructum ullum facere, quod hæreticis nimis eſſet exoſus; ab iiſque ſerio perquirendus. Diſceſſit ergo, cum multis non ſuis ſolis, ſed Catholicorum præcipuè civium ſacrarumque Virginum lachrymis. Obteſtabantur omnes uti ſe non derelinqueret, ſed ſi abiret, è loco ſaltem viciniore ſcriptis litteris, atque aliis officiis conſuetis eis ſolatio atque auxilio eſſet.

Quorum ſupplices preces & lachrymas ſi Serenitas Veſtra benignis oculis aſpicere, gregemque non parvum in fide Catholica noti Paſtoris voce atque operâ fovere dignetur, ſupplicat, ut Serenitas Veſtra dignetur ipſi, jam ætate gravi, nomine atque auctoritate ſuæ Majeſtatis, Coloniæ vel alio loco Groeningæ propinquiore, aut ſaltem Antverpiæ, de vitæ neceſſariis, in annos aut menſes ſingulos providere, ut officio ſuo atque muneri diligenter & utiliter incumbere poſſit, & juvare Catholicos afflictos, qui vel ipſi ad ſe tamquam ad Paſtorem recurrent, vel litteris auxilium atque conſilium petent. Speratque, ſe quam ſolet operam diligentiſſimam atque utiliſſimam Catholicis Phrygiis navaturum.

Quod ſi vero Serenitas Veſtra id propter temporum calamitatem non poſſit, meſtiſque illa Groeningana balanteſque oviculæ ſint à Paſtore ſuo omnino deſerendæ, paratus eſt officium ſuum ad pedes Serenitatis Veſtræ deponere, atque ad priorem vitæ contemplativæ Statum reverti, in quo Deum pro Serenitate Veſtra Suaque Majeſtate deprecetur. Id unicum tali caſu petens, ut tantum pecuniæ Veſtra Serenitas ei curet numerari, quantum neceſſe eſt, ut qui prope nudus Groeningâ huc venit, habitu Monaſtico rurſus decenter reveſtiri poſſit, atque ad Monaſterium à ſuo Provinciali deſignandum reverti. Omnia humiliter judicio diſcretionique Serenitatis Veſtræ ſubmittens; &c.

CAPUT CXIV.

MATTHIAS HOVIUS *Archiepiscopus Mechliniensis confirmat anno* 1613. *Fundationem Capellaniæ, sub onere Missæ quotidianæ in Ecclesia B. M. V.* Aspricollensi *institutæ per Serenissimam Principem* CATHARINAM *Ducissam* LOTHARINGIÆ, *tanquam Executricem ultimæ voluntatis* ANTONIÆ A LOTHARINGIA *Ducissæ Cliviæ, Juliæ &c.*

Ex Archivis Archiepiscopatûs Mechlin.

MATTHIAS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Archiepiscopus Mechliniensis & Serenissimorum Belgii Principum à Consilio Status &c. Universis & singulis præsentes Litteras visuris, lecturis, seu legi audituris, salutem in Domino.

Exigit Officii nostri debitum, ut ea quæ à Christi fidelibus, potissimum Principibus, ad honorem Dei, divini cultus augmentum & animarum salutem, piè & salubriter acta & ordinata sunt, libenter promoveamus, & nostræ Confirmationis robore muniamus.

Sane pro parte Serenissimæ Principis Dominæ CATHARINÆ A LOTHARINGIA, rerum mobilium heredis piæ memoriæ ANTONIÆ A LOTHARINGIA, Cliviæ, Juliç, Montium &c. Ducissæ, nobis expositum fuit,

Quod ipsa insequendo ultimam voluntatem præfatæ Dominæ Ducissæ defunctæ, in Fundationem & Dotationem Beneficii sive Capellaniæ perpetuæ in Ecclesia beatæ Mariæ Virginis Aspricollensis, nostræ Diœcesis, sub onere Missæ quotidianæ, instituendæ & erigendæ, modo & forma infra declaratis, à Scabinis & principalioribus oppidi Cortracensis partium Flandriæ Tornacensis Diœcesis, quemdam reditum sive censum annuum centum talerorum Imperialium, ducentos viginti quinque florenos Renenses constituentium, legitimè coëmerit, juxta documenta ea de re expedita, & in Archivis dictæ Ecclesiæ asservata (ad quæ relatio habeatur) idque mediante quantitate bis mille talerorum similium, prædictis Scabinis & principalioribus Oppidi Cortracensis realiter traditorum & enumeratorum.

Quem quidem annuum censum sive redditum ducentorum viginti quinque florerenorum, quod annis percipiet possessor dicti Beneficii seu Capellaniæ perpetuæ, ab ipsa Domina Exponente quoad vixerit. Et post obitum ejus, ut inferius declarabitur, a Serenissimis Ducibus Lotharingiæ assumptus & provisus, Aspricolli perpetuò habitans, & præfatam quotidianam Missam ad intentionem dictç Dominæ Ducissæ ibidem sine intermissione celebrans, & persolvens.

Porro autem si contingat prædictos Scabinos, & principaliores dicti Oppidi Curtracensis præfatum censum sive reditum annuum, pari sorte sive quantitate duorum millium talerorum redimere, ipsa Domina Exponens, si id fiat se adhuc superstite, & post obitum ejus, Serenissimi Duces Lotharingiæ, eâdem pecuniæ summâ, parem vel vel similis valoris & naturæ, seu annuum redditum ducentorum viginti quinque florenorum empturi sunt in partibus Brabantiæ vel Flandriæ, eo commodiori, proximiori, seu viciniori beatæ Virginis Aspricollensis loco quo fieri poterit; assistente tamen huic negotio Procuratore generali, vel Fisco Serenissimorum Belgii Principum Ducum Brabantiæ, & Comitum Flandriæ &c. vel eorum Successorum Cujus assistentiam, consilium & authoritatem hac in parte ex nunc, prout ex tunc, implorat prædicta Domina Exponens.

Missam vero, quæ fiet diebus lunæ (qui præfatæ Serenissimæ Ducissæ obitûs dies exiitit) Capellanus pro defunctis, cum Collecta pro una defuncta celebrabit.

Serenissima Domina Exponens quoad ipsa vixerit, & post mortem ipsius, Illustrissimus Serenissimus Princeps Henricus Lotharingiæ Dux, ejusque Successores pro tempore existentes, quotiescumque hanc Capellaniam vacare contigerit, Jure Patronatus Laïcalis ad eam honestum Sacerdotem præsentabunt Nobis & Successoribus nostris Archiepiscopis Mechliniensibus loci Ordinariis, vel Archidiacono Mechliniensi, de more instituendum; quem non alium quam actu Sacerdotem, cujusque vitæ & morum probitas fide digno testimonio comprobetur, ad hanc Capellaniam vult præsentari & assumi.

De hac Capelllania provisus, vocabitur Capellanus Ducissæ Cliviæ, & perpetuò in loco Aspricollis residebit, & ne quidem ad paucos dies, etiam ob legitimam causam, abesse poterit, sine scitu & consensu Pastoris loci.

Dum autem cum ejusmodi consensu, & ex rationabili causa abesse contigerit, tempus absentiæ sibi concessum non excedet; & interim dum absuerit, per alium honestum Sacerdotem quotidianam Missam persolvi curabit.

Si autem contingat, Capellanum ægritudine longâ laborare, Pastor vel Rector loci, pro sua fide & charitate hoc quotidianum Missæ onus per alium probum Sacerdotem expleri faciet, factâ proventuum debitâ divisione, ut & Capellanus ægrotus pro sua necessitate, & ejus loco celebrans, pro labore, portiones aliquales percipiant.

In Ecclesiasticis Officiis, maximè in solemni Missa, Vesperis, processionibus, sepulturis, & similibus Pastori loci pro tempore Capellanus subditus erit.

Ita tamen ut pro talibus oneribus emolumenta, seu distributiones aliquæ pro qualitate muneris ei dentur; secus non obligetur.

Quod si plures sint Capellani, tamquam omnium primus, & præ omnibus institutus præferetur. Quare si solemnibus Missis adstiterit, aget Diaconum, si Vesperis primis choralem; denique inter Capellanos in omnibus favorabilibus, hoc est in perceptione distributionum, & dignitate officiorum primas obstineat.

Capellaniam autem hanc nunquam resignare, nec permutare poterit Capellanus, sine expresso consensu prędictæ Dominæ Exponentis, & Ducum Lotharingiæ post ipsius obitum. Sed sive Capellania per mortem, sive per resignationem, vel aliàs vacet, semper ejus Præsentatio uti prędmittimus, spectabit ad ipsos Patronos.

Et si forte tempestivè Successor haberi non possit, durante vacatione, Pastor seu Rector loci curabit, ut huic oneri quotidianæ Missæ satisfiat ex proventibus hujus Capellaniæ; assignando Celebranti pro singulis Missis tantam eleëmosynam, quanta pro more Ecclesiæ aliis ordinariè eo tempore datur, excrescentiâ in usum Ecclesiæ reservata, vel potius (si ita videatur) in usum Successoris.

Nos ulterius ex parte dictæ Serenissimæ Principis Dominæ Catharinæ debita cum instantia requisiti fuimus, quatenus dictæ Capellaniæ Fundationem, Dotationem laudare & approbare, ac Authoritatem nostram Ordinariam illis interponere, nec non dictam Capellaniam in Beneficium perpetuum erigere & instituere eadem Authoritate vellemus & dignaremur.

Hinc est, quod Nos, super præmissis omnibus & singulis maturâ habitâ deliberatione & consilio, ac considerantes illa tam ad honorem Dei, & cultûs divini in dicta Ecclesia incrementum, quam animarum salutem tendere, prętactæ Capellaniæ Fundationem, Dotationem & Ordinationem cum omnibus & singulis suis clausulis superiùs expressis, recipimus, admittimus, laudamus, & approbamus, ac Authoritatem nostram Ordinariam illis interponimus, dictamque Capellaniam in Beneficium perpetuum eâdem Authoritate nostra Ordinariâ erigimus & instituimus per præsentes.

In quorum omnium & singulorum fidem & testimonium, præsentes Litteras exinde fieri, & per Secretarium nostrum infrascriptum subsignari, sigillique nostri jussimus & fecimus appensione communiri.

Datum & actum Mechliniæ anno à Nativitate Domini millesimo sexcentesimo decimo-tertio, die ultimâ mensis Aprilis.

CAPUT CXV.

FRANCISCUS BUISSERET *Namurcensis Episcopus*, * *erigit Ecclesiam S. Quintini de* Andoy *in Parochialem anno* 1614, *ad instantiam Prioris de Geronsart Ordinis Sti. Augustini, Patroni ejusdem Curæ.*

* Dein Archiepisc. Camerac.

Ex Archivis Abbatiæ Gerondis.

FRANCISCUS DE BUISSERET Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Namurcensis. Universis & singulis, præsentes visuris, lecturis, pariter & legi audituris, salutem in Domino.

Circa Ecclesiarum & locorum eorumdem Statum salubriter dirigendum, juxta Pastoralis nostri Officii debitum, considerationis extendentes intuitum, in his eis libenter assistimus, per quæ animarum occurritur periculis ac personarum commoditatibus providetur: quemadmodum Ecclesiarum ipsarum necessitas exigit, causæ suadent rationabiles, Catholici populi incrementum exposcit; quatenus Ecclesiarum earumdem status immutetur seu in melius reformetur, prout rerum, temporum, & locorum circumstantiis pensatis, id noverimus in Domino salubriter expedire.

Sane pro parte Reverendi Domini Prioris Monasterii de Geroldi-Sarto Ordinis Sancti Augustini, Vallis Scholarium prope Namurcum, Nobis expositum est, Pastori Ecclesiæ Parochialis d'Erpent nostrę Diœcesis, qui dicti Monasterii Religiosus existit, incumbere onus binandi in

* Vide superiùs ad pag. 385.

in Capella d'Andoy *, sub eadem Parochiali sita, idque propter illius incommoda, distantiam à dicta Parochiali, &c.

Et sicuti eadem Expositio subjungebat, si Personatus Ecclesiæ Parochialis de Wierde, cujus Rector est etiam dicti Monasterii Religiosus, eidem deserviens sub onere duarum Missarum in quindena, cum illius emolumentis, & onere prætacto transferretur ad dictam Capellam, talis incommoditas cessaret. Supplicavit Nobis ob id idem Exponens, quatenus dictam translationem facere, & eandem Capellam, & illius subditos à prætacta Parochiali d'Erpent dismembrare, & illam in Parochialem Ecclesiam sub onere quartæ Capellæ erigere, illique fructus dicti Personatûs adjicere, & subditos dicti loci d'Andoy eidem sic erigendæ Parochiali subjicere, Sacramentaque Ecclesiastica Parochianis ejusdem de cœtero ibidem administranda esse, decernere vellemus & dignaremur.

Nos vero Franciscus Episcopus, præfatus, attendentes petitionem ejusmodi fore justam, & rationi consonam, de præmissis omnibus & singulis & eorum circumstantiis inquisivimus, & nos informavimus diligenter.

Et quia per informationem legitimam & sufficientem reperimus præmissa exposita veritate fulciri, idcirco Authoritate nostrâ tam Ordinaria, quam potestate nobis per Decreta Concilii Tridentini attributâ prætactam Capellam d'Andoy, & illius loci incolas & subditos à prætacta Parochiali d'Erpent separavimus, divisimus, & dismembravimus, ac perpetuis futuris temporibus separatos, divisos & dismembratos esse & manere volumus.

Ac dictam Capellam d'Andoy sub onere quartæ capellæ in Parochialem cum omnibus juribus & insigniis ad Parochialem Ecclesiam seu quartam Capellam spectantibus erigimus. Eidem prætacti Personatus redditus, fructus & proventus pro illius dote adjicimus & appropriamus; dictosque subditos d'Andoy ipsi sic erectæ Parochiali subjicimus, & pro exercitio curæ animarum in populum, & utriusque sexûs homines in dicto loco d'Andoy habitantes, faciendo dilectum nobis Fratrem Philippum Follon prætacti Monasterii Religiosum & dicti Personatus Rectorem; qui populo & Ecclesiæ prętactis in divinis, & animarum cura gerenda præsit, ad hoc habilem & idoneum compertum præficimus; illique curam regimen & administrationem Sacramentorum Ecclesiasticorum dictæ Parochialis committimus.

Ac de Ecclesiâ sic noviter erectâ, & pro hac primâ vice providemus; & ulterius præsentationem personæ idoneæ ad dictam Parochialem sic per nos erectam, pro tempore Archidiacono Namurcensi, quando illam vacare contigerit, pro Institutione Canonicâ obtinendâ faciendam præfato Exponenti, & suis in prætacto Pastoratu successoribus reservamus.

Quocirca dilecto Domino Archipresbytero Namurcensi, cujus Concilio dictam Parochialem subjicimus, mandamus, quatenus dictum Provisum in realem & actualem possessionem ponat & inducat &c.

In cujus rei testimonium has nostras exinde fieri, & per Notarium publicum Curiæ nostræ Scribam infrascriptum subscribi, Sigillique nostri jussimus & fecimus appentione communiri.

Datum Namurci, die XXVII. Septembris M. D. C. XIV.

CAPUT CXVI.

Erectio Monasterii Stæ. Monicæ, *Monialium Anglarum Ordinis S. Augustini Lovanii, per* MATTHIAM HOVIUM *Archiepiscopum Mechliniensem, anno* 1618.

MATTHIAS Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ Archiepiscopus Mechliniensis, universis & singulis præsentes Litteras visuris, lecturis, seu legi audituris, salutem in Domino.

Exigit officii nostri debitum, ut prudentibus Virginibus, quæ sæculo patrioque solo ob Dei Religionisque causam relicto, ad partes, in quibus Religionis Catholicæ viget exercitium, secesserunt, quæque sub suavi Monasticæ vitę jugo Creatori suo inibi famulantur, sollicitudinis nostræ partes libenter inpendamus, illasque (quantum possumus) specialibus favoribus & gratiis prosequamur.

Cum itaque ex parte Nobis dilecti in Domino *Thomæ Wortinthon* Nobilis Angli, aliarumque quarumdam devotarum personarum, Nobis expositum fuerit, Nos superioribus annis ad illorum preces & instantiam consensisse in inchoationem novi Monasterii Religiosarum Nationis Anglicanæ, Ordinis S. Augustini, in Oppido Lovaniensi nostræ Diœcesis, in honorem Dei, gloriosissimæ Virginis Mariæ, & S. Michaelis Archangeli, sub invocatione S. Moni-

cæ Matris D. Augustini Episcopi & Doctoris Ecclesiæ;

Voluisse tamen inter alia, quod sensim tentaretur successus & Erectio hujuscemodi novi Monasterii, per certas leges, conditiones & Regulas illis tunc à Nobis præscriptas; ut illis cognitis, in usum adductis & probatis, postmodum in Erectionem & Institutionem dicti novi Monasterii consentiremus, illamque approbaremus, ac Litteras nostras opportunas desuper concederemus.

Atque (uti subjungebatur) ab eo tempore Conventus dicti Monasterii in loco ad hoc in dicto Oppido Lovaniensi coempto, divinâ favente gratiâ, & coöperantibus bonis patronis & amicis, sic paulatim profecerit, ut ad aliquam perfectionem sit perductus, saltem quatenus sufficere potest, prætactis legibus & conditionibus servandis.

Nobis ea-propter humiliter supplicando, quatenus in Erectionem & Institutionem prædicti Monasterii, sub præmentionatâ invocatione ac patrocinio S. Monicæ simpliciter consentire, illamque approbare & confirmare Authoritate nostrâ Ordinariâ, ac Litteras nostras ea de re expediri, mandare dignaremur & vellemus.

Nos igitur, de præmissorum veritate sufficienter informati, ideoque precibus hujusmodi favorabiliter inclinati, tenore præsentium præfatis Thomæ Wortinthon & Monialibus Anglicanis, Authoritate nostra Ordinariâ, in dicto Oppido Lovaniensi, in loco ad hoc designato & acquisito, Monasterium hujusmodi, cum Ecclesia, campanili, campanis, sacristia, choro, claustro, dormitorio, refectorio, cœmiterio, horto, cellis, ædibus, ædificiis, & membris necessariis, construi licentiam & facultatem concedimus & impartimur.

Illudque postquam constructum & debitâ clausurâ munitum, ac dotatum & instructum fuerit, in Monasterium Monialium Ordinis & sub Invocatione hujusmodi per unam Priorissam regendum & gubernandum, pro perpetuis usu & habitatione duodecim ut minimum Monialium, comprehensâ dictâ Priorissâ, juxta ipsius Ordinis Instituta qualificatarum, per dictam Priorissam introducendarum,

Omnesque Moniales hujusmodi, habitum per alias Moniales aliorum Monasteriorum ejusdem Ordinis gestari solitum suscipere, & anno probationis elapso, professionem per alias Moniales præfatas emitti consuetam, in manibus pro tempore existentis ipsius Monasterii Priorissæ emittere, ac sub cura, visitatione, correctione, jurisdictione, obedientia & directione nostra, & Successorum nostrorum Archiepiscoporum vivere;

Nec non ritibus, moribus, consuetudinibus & Institutis Regularibus dicti Ordinis se conformare, ac illa, nec non perpetuam clausuram (quoad eis fieri poterit) servare, divinisque laudibus & officiis insistere possint & valeant, perpetuo, sine alicujus præjudicio erigimus & instituimus.

Ac eidem Monasterio sic erecto & instituto, pro ejus dote, & Priorissæ, Conventûs, & Monialium prædictarum sustentatione, redditus annuos mille & centum florenos jam acquisitos & assignatos, perpetuò applicamus, attribuimus & assignamus.

Ita quod liceat Priorissæ & Conventui præfatis, per se vel alium seu alios, dicti Monasterii nomine, illorum corporalem & realem & actualem possessionem propriâ authoritate liberè apprehendere, & apprehensam perpetuò retinere, ac fructus, redditus, proventus, jura, obventiones & emolumenta quæcumque ex eis provenientia, percipere, exigere, levare, recuperare, regere & administrare; ac unà cum eleëmosynis, oblationibus & aliis suffragiis sibi pro tempore elargiendis, in suos communes & dicti Monasterii, illasque in Ecclesiæ & sacristiæ usus & & utilitatem, sumptusque expensas & necessitates pro tempore occurrentes convertere.

Propterea eidem Monasterio ejusque Priorissæ, Conventui & Monialibus pro tempore existentibus, quod omnibus & singulis privilegiis, exemptionibus, & immunitatibus, libertatibus, prærogativis, favoribus, indultis & aliis gratiis tam spiritualibus quam temporalibus, quibusvis aliis Monasteriis, & locis Monialium dicti Ordinis, eorumque Ecclesiis, Priorissis, Conventibus & personis, quomodolibet concessis, uti, frui, potiri & gaudere, liberè & licitè debeant, indulgemus.

Ulteriusque præfatis *Thomæ Worthinton*, ejusque Successoribus gratiosè permittimus, ut si quando templum dicti Monasterii ædificabitur, possit & valeat suis sumptibus & expensis sibi in eodem, commodo aliquo loco, erigere sepulturam, & ad illam extrui curare Altare seu sacellum, tanquam pro Patrono, qualis nominatus est in Litteris prætactæ inchoationis. Ad quos tamen sumptus & expensas non tenebitur dictum Monasterium.

Et si fortassis in posterum, circa directionem temporalem dicti Monasterii difficultatem (quod absit) inter ipsum & dictas Priorissam & Conventum suboriri contigerit, illam deferri volumus ad judicium & decisionem nostram & Successorum nostrorum, viâ ordinariâ & absque strepitu judicii atque alterius interventu terminandam.

In quorum præmissorum fidem & testimonium &c.

Datum &c. Anno M.D.C.XVIII.

CAPUT CXVII.

ANTONIUS TRIEST, *Gandavensium Episcopus, suppressis antiquis Capellaniis, quæ erant in Ecclesia Parochiali Sti.* Jacobi *Gandavi, sex novas ibidem erigit anno 1639; sub certis conditionibus, prævio assensu & consensu Monasterii Sti.* Petri *Gandavi, Jus Patronatûs in prædicta Ecclesia obtinentis.*

Ex Actis Litis inter Episc. Gandav. & Abbatem S. Petri.

NTONIUS TRIEST, Dei & Apostolicę Sedis gratiâ Episcopus Gandavensis &c. omnibus has visuris aut legi audituris, salutem in Domino. Exhibita Nobis fuit pro parte RR. DD. Prioris & Conventûs Exempti Monasterii S. Petri Blandiniensis juxta Gandavum Ordinis Sti. Benedicti Diœcesis Gandavensis, Sede Abbatiali vacante, Acta Capitularis consensûs in suppressionem & extinctionem omnium Capellaniarum olim in Ecclesia S. Jacobi Patronatûs Monasterii præfati fundatarum, ac bonorum eorumdem applicationem sex Capellanis novis jam pridem de consensu admodum Reverendi Domini Arsenii Abbatis ejusdem Monasterii factæ, tenoris sequentis.

Nos Prior, & Conventus Exempti Monasterii S. Petri Blandiniensis &c. Notum sit, quod attentâ & examinatâ Supplicatione DD. Pastorum nec non Magistrorum Fabricæ & Mensæ S. Spiritus Ecclesiæ Parochialis S. Jacobi dictæ Gandavensis Civitatis, nostri Patronatus, continente quod in dicta Ecclesia pro decore ejusdem, ob ministrorum ibidem deservientium raritatem & defectum, divinum Officium non rite peragatur; ac proinde quod pro bono dictæ Ecclesiæ, ad divini cultûs augmentum, populique inde confluentis augendam devotionem, plurimum conducat, si omnes Capellaniæ olim in dicta Ecclesia fundatæ supprimantur, & bona earumdem applicentur sex Capellanis, qui personaliter ibidem residere, divinumque officium juxta Ordinationem desuper statuendam peragere singulis diebus teneantur.

Cumque ea-propter dicta applicatio, unio & incorporatio bonorum omnium Capellaniarum dictę Ecclesiæ in sex, cum oneribus suis facta fuisset anno 1628. die 17. Februarii, de consensu Reverendi admodum D. Abbatis Arsenii defuncti, non requisito consensu Conventûs; ut omnis materia litium præscindatur, Nobis humiliter supplicatum fuit, ut ad majorem cautelam & subsistentiam dictarum Applicationis &c. quatenus opus est, easdem ratas hære, & consensu nostro etiam approbare dignaremur.

Nos igitur, attendentes Supplicationem hujusmodi esse justam & rationi consonam, quodque per hanc reductionem & sex novarum Capellaniarum Erectionem, divinus cultus plurimùm augebitur, populique ad divinum officium confluentis frequentatione in Dei Ecclesia devotio magis magisque accendetur; eidem Supplicationi favorabiliter inclinati, &c....... consentimus in suppressionem omnium & singulorum veterum &c.

Eâ tamen conditione, & non aliàs, quod dictæ sex Capellaniæ conferantur duobus Vice-Pastoribus dictæ Ecclesiæ, ad Præsentationem DD. Pastorum. Qui quotiescumque alterutram earum quovis modo vacare contigerit, tenebuntur præsentare Reverendo Domino Prælato dicti nostri Monasterii, aut Nobis Sede vacante, tres viros Ecclesiasticos bonæ vitæ, nominis & famæ. Ex quibus Abbas, vel Nos, Sede vacante, tanquam Patronus & Patroni dictæ Ecclesiæ & Capellaniarum, unum ad Vice-Pastoratum eligere, & ad illius Deservituram promovere poterimus.

Quodque reliquæ quatuor Capellàniæ remanebunt ad liberam nostram dispositionem & Collationem: ita ut futurus Abbas vel Nos, valebimus ad Deservituram earum promovere viros idoneos, actu Sacerdotes, vel qui ad minus infra annum ad Sacerdotium promoveri poterunt: nisi tanta esset penuria Ecclesiasticorum, ut similes reperiri non possent, qui earum deservituram acceptare vellent.

Quo casu poterit Reverendus Dominus Abbas, vel Nos, promovere alios magis aptos & capaces: qui omnes, & singuli illorum tenebuntur personaliter residere in dicta Ecclesia, eidem inservire, & unà cum DD. Pastoribus divinum Officium decenter decantare;

Poteruntque amoveri, & dictis suis Capellaniis privari, aliique in eorum locum substitui, quotiescumque Reverendo Domino Prælato aut nobis, ob rationes eum vel nos respectivè moventes, ad suggestionem & expositionem DD. Pastorum ita visum fuerit.

Et finaliter, quod ad majorem conservationem jurium, fructuum, reddituum &

proventuum dictarum sex Capellaniarum sic suppressarum & reductarum, constituetur aliquis Receptor generalis per R. D. Abbatem, vel Nos; qui oneribus illis incumbentibus satisfieri curabit, & singulis annis dicto Domino Prælato & Pastoribus suæ administrationis rationem reddere tenebitur.

Quo circa rogamus Reverendiss. D. Episcopum Gandensem, ut ad conservationem juris hujus Abbatię & Conventûs dignetur expediri curare Actum in forma, cum clausulis conditionibus & limitationibus præfatis.

Datum in loco Capitulari nostri Monasterii, sub Sigillo nostri Conventûs & Secretarii nostri signatura, anno Domini 1638. mensis Decembris die ultimâ.

Rogantes, quatenus prædictam Suppressionem omnium & singularum Capellaniarum, & earumdem reductionem, Unionem & Incorporationem dictis sex novis Capellaniis Authoritate nostrâ Ordinariâ ad majorem cautelam, & quatenus opus est, laudare, approbare, & confirmare dignaremur.

NOs maturâ habitâ desuper RR. Dominorum de Vicariatu nostro deliberatione, & tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, quâ in hac parte fungimur Authoritate, de veritate prænarratorum plenissimè informati, eandem Suppressionem omnium & singularum Capellaniarum veterum in dicta Ecclesia D. Jacobi olim fundatarum, & Reductionem, Unionem & Incorporationem jam pridem (ut ante dictum est) factas dictis sex novis Capellaniis, ad majorem cautelam, & quatenus opus est, tenore præsentium laudamus & approbamus, easdemque Capellanias veteres in perpetuum sex novis Capellaniis prætactis unimus & incorporamus.

Eâ tamen conditione, & non aliàs, quod duæ dictarum sex Capellaniarum conferantur duobus Vice-Pastoribus dictæ Ecclesiæ, ad præsentationem Dominorum Pastorum pro tempore existentium; qui quotiescumque alterutram earumdem quovis modo vacare contigerit, tenebuntur præsentare Reverendo Domino Prælato dicti Monasterii, aut RR. Dominis prætactis Sede vacante tres Viros Ecclesiasticos bonæ vitæ nominis & famæ: ex quibus Abbas, vel Prior & Conventus prædicti Sede vacante tanquam Patronus & Patroni dictæ Ecclesiæ & Capellaniarum unum ad dictum Vice-Pastoratum eligere, & ad illius Deservituram promovere poterunt.

Quodque reliquæ quatuor Capellaniæ remanebunt ad liberam illorum dispositionem & collationem: ita ut futurus Abbas vel Prior & Conventus prætacti valebunt ad Deservituram illarum promovere viros idoneos, actu Sacerdotes, aut qui ad minus infra annum ad Sacerdotium promoveri poterunt: nisi tanta esset penuria Ecclesiasticorum, ut similes reperiri non possent, qui illarum Deservituram acceptare vellent.

Quo casu poterit Dominus Abbas vel Prior & Conventus sæpe-dicti promovere alios aptos & capaces: qui omnes & singuli illorum tenebuntur personaliter residere in dicta Ecclesia, eidem inservire, & unà cum DD. Pastoribus divinum Officium decenter decantare. Poteruntque amoveri, & de suis Capellaniis privari, aliique in eorum locum substitui, quotiescumque Reverendo Prælato aut Priori & Conventui sæpe-dictis, ob rationes eum vel eos moventes respectivè ad suggestionem & oppositionem DD. Pastorum ita visum fuerit.

Et finaliter, quod ad majorem conservationem jurium, fructuum, reddituum & proventuum dictarum sex Capellaniarum sic suppressarum & reductarum constituetur aliquis Receptor generalis per Reverendum Dominum Abbatem vel Priorem & Conventum supra-dictos, qui oneribus illis incumbentibus satisfieri curabit; & singulis annis dictis DD. Prælato & Pastoribus suæ administrationis rationem reddere tenebitur.

Datum Gandavi sub Sigillo nostro, ac Secretarii nostri signaturâ, hac die XII. Martii M. D. C. XXXIX.

Idem Episcopus Antonius Triest, sub simili formâ, & prævio simili consensu Abbatis S. Petri Gandavi, suppressit & extinxit omnes veteres Capellanias olim in Ecclesia Parochiali B. M. V. juxta dictam Abbatiam, fundatas, & bona earumdem applicuit sex novis Capellaniis ibidem erigendis, sub iisdem, ut supra conditionibus. Litteræ Consensûs Domini Abbatis datæ sunt 4. Decembris 1651. Litteræ autem Suppressionis, Unionis & Erectionis, Illustrissimi Domini Triest datæ fuerunt 3. Octobris 1653.

C A-

CAPUT CXVIII.

Concordatum pro admissione Presbyterorum Congregationis Oratorii D. Jesu in Urbem Bruxellensem, & ad Ecclesiam Collegiatam S. Gudilæ, cum assignatione septem Capellaniarum, anno 1643.

Ex Archivis Ecclesiæ S. Gudilæ Bruxell.

Llustrissimus ac Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Mechliniensis Jacobus Boonen, cum R. D. Joanne Hugone Quarre' Præposito & Superiore Presbyterorum & Clericorum Congregationis Oratorii, nec non R. R. PP. Martino Lanoy & Frederico Piroël ejusdem Congregationis Assistentibus, pro se suisque Successoribus ex unâ, Reverendi admodum Domini Decanus & Capitulum Insignis Ecclesiæ Collegiatæ & Parochialis Divorum Michaëlis & Gudilæ Oppidi Bruxellensis ex alterâ partibus, Considerantes gravem necessitatem, quâ populus eidem Ecclesiæ subjectus, constans circiter viginti millibus Communicantium propter paucitatem Ministrorum Ecclesiasticorum laborat, videlicet in Sacramentorum administratione, ægrorum præsertim pauperum visitatione & consolatione, eorumque digna dispositione ad acceptandum à divina bonitate cum debita resignatione quidquid ei de creaturis suis in utramque partem statuere placuerit, & solliciti ut huic necessitati ac malis indè orituris opportunis remediis occurratur, neque videntes quomodo efficaciter id fieri valeat, nisi de novo assumantur aliquot viri probi & charitatis igne ferventes, qui Parochiam dictæ Ecclesiæ subjectam obeuntes, Christi fideles in iis quæ ad salutem animæ sunt necessaria erudiant; præcipuè dum mortis angustiis circumcessi, in ultimo agone cum diabolo humani generis hoste viribus imparibus & successu dubio luctantur, defectu instructionis in exercitio charitatis Dei, Contritionis, aliorumque actuum supernaturalium.

Hinc placuit eidem Illustrissimo Domino & Reverendis Dominis Decano & Capitulo (ex intimis præcordiis dicto populo condolentibus) illi subvenire modo infrascripto: videlicet,

I. Ut septem Capellaniæ in dicta Ecclesia Divorum Michaëlis & Gudilæ fundatæ, nimirum Capellania sancti Servatii, cujus modernus possessor est Dominus Lucas van Lathem, Capellania sancti Sebastiani, cujus modernus possessor existit Dominus Carolus à Coolputte, Capellania sanctæ Agathæ tertiæ fundationis, cujus modo possessor est Dominus Arnoldus Candries, Capellania S. Catharinæ secundæ fundationis, cujus modo possessor est D. Adrianus Delens, Capellania S. Annæ in ambitu chori, cujus modernus possessor est Dominus Wouters, Capellania sancti Cornelii, cujus modo possessor est Dominus Jordanus Vande Velde, uniantur Mensæ Capitulari, cui ipsa Plebania ab antiquo etiam unita & incorporata existit,

Ad opus quinque Sacerdotum, qui DD. Plebano & Vice-Plebanis in administrandis Ecclesiæ Sacramentis, visitandis infirmis, aliisque functionibus pastoralibus exercendis adjutorio erunt, prout illis hoc à DD. Decano & Capitulo pro tempore existentibus præscriptum & ordinatum fuerit.

Qui quidem quinque Sacerdotes à dictis DD. Decano & Capitulo ex dicta Congregatione Oratorii desumentur, & prima vice eligentur, eruntque tantum triennales;

Ita quod prædictis DD. Decano & Capitulo dicto triennio expirato, liberum erit alium vel alios ex dicta Congregatione assumere. Imo si durante etiam triennio aliquis assumptorum, vel non gratus Communitati vel in defectu, negligentia, seu alias non idoneus judicio Ordinarii & Dominorum de Capitulo repertus fuerit, debebit Superior Oratorii post monitionem alium præsentare; prout inferius latius prescribitur.

II. Quotiescumque continget unum ex dictis quinque Sacerdotibus, expirato triennio, à dictis Dominis Decano & Capitulo non continuari, vel dicto triennio adhuc durante mori, ex dicta Congregatione vel ex hac Civitate dimitti aut recedere; tenebitur Superior dictæ Congregationis infra duos menses à monitione, tres alios ex dicta Congregatione Sacerdotes, Ordinarii (& casu quo in supra memorata monitione hoc à Capitulo requiratur) etiam judicio duorum juratorum ad examen Pastorum in hac Diœcesi Deputatorum idoneos & debitè qualificatos, Dominis Decano & Capitulo præsentare, ex quibus dicti Domini de Capitulo unum tenebuntur eligere.

III. Si autem contingat dictos Dominos de Capitulo eodem tempore vel modico tantum interjecto intervallo dimittere à prædictis functionibus non unum tantum, sed plures aut etiam omnes quinque simul, tunc si duo dimissi fuerint, sufficiet à prædicto Superiore post dictam monitionem præsentari quatuor ut supra qualificatos, non ta-

men ex illis qui recenter dimissi fuerint. Et si tres vel plures dimittantur, sufficiet præsentari sex ut supra, non tamen recenter dimissos. Et quomodocumque & quandocumque aliquis assumptus vel continuatus fuerit ad unum dictorum locorum, ad triennium tantum assumptus vel continuatus censebitur.

IV. Si autem Superior dictæ Congregationis, intra duos menses à die monitionis talem præsentationem non fecerit, poterit Capitulum pro ista vice & pro triennio tantùm alium vel alios Sacerdotem vel sacerdotes extra Oratorium assumere, & singulis ex fructibus dictarum Capellaniarum pensionem annuam quadringentorum florenorum assignare, cum quinta parte onerum. Finito autem triennio sic assumpti vel assumptorum, poterit Superior Oratorii rursum pro isto loco vel locis præsentare ut supra.

V. Et quia dictæ septem Capellaniæ modo à diversis personis possidentur, ita quod dicti Sacerdotes ex hac Unione nullum adhuc ab initio fructum percipient, satisfaciet dicta Congregatio, paratos habendo & suppeditando ad effectum præexpressum duos Presbyteros (quorum saltem alter etiam sit peritus linguæ Gallicæ) ex suo Corpore debite ut supra qualificatos; donec plures quam duæ ex supradictis Capellaniis vacaverint. Pluribus autem vacantibus, tenebitur illico prænominatum numerum Presbyterorum usque ad quintum completum habere. Inter quos semper ad minimum duo non tantum Teutonicæ sed etiam Gallicæ linguę sint periti. Et si pauciores sint quinque, semper ad minimum unus similiter utramque linguam sciat. Qui omnes & singuli has Conditiones absque ulla contradictione observabunt.

VI. Imprimis dicti Sacerdotes de Oratorio diu noctuque parati erunt ad ægrorum (præsertim pauperum) visitationem faciendam, eisque spiritualem consolationem impendendam, secundum dictamen & Ordinationem Capituli. Dictamque visitationem & consolationem continuabunt debitis temporum itervallis accedendo, seu etiam subindè pernoctando usque dum necessitas se remiserit.

VII. Deinde tenebuntur omnes & singuli dicti Sacerdotes, Ordinationibus, correctionibus, Statutis & statuendis Dominorum Decani & Capituli sub-esse, sine ulla tergiversatione aut exceptione; eaque juramenta in sua assumptione præstare, sicuti alii Vice-Pastores vel Beneficiati dictæ Ecclesię.

VIII. Obligabuntur insuper onera Missarum aliaque munia, qualiacumque ea sint, dictis Capellaniis incumbentia fideliter explere & dictas Missas ex ordine legere, loco & tempore ipsis à Dominis Decano & Capitulo pro tempore existentibus præscribendis; & de istis oneribus expletis quotannis, sicut alii Beneficiati ejusdem Ecclesiæ se in Capitulo sub juramento expurgare, chorum sicut alii Beneficiati cum habitu frequentare, Officio divino psalmodiando assistere & coöperari, quantum supradictæ functiones permittent.

IX. Illis etiam diebus & temporibus quibus populus ad confitendum aut Sacramentum Eucharistiæ sumendum accurrere solet, tenebuntur dicti quinque Sacerdotes se paratos exhibere, ad administranda dicta duo Sacramenta. Sacramentum tamen Eucharistiæ nunquam in Ecclesia distribuent, nisi quando ad hoc à Capitulo requisiti aut admoniti fuerint, idque locis consuetis, vel à dictis Dominis Decano & Capitulo assignandis.

X. Neque poterunt aut tenebuntur plures quam quinque Sacerdotes de Oratorio Capitulo debite præsentati, ne quidem prætextu VIII. Conditionis insertæ Concordato inito 18 Februarii 1634. in hac Ecclesia audire Confessiones, nisi licentiâ Dominorum Decani & Capituli desuper petitâ & obtentâ.

XI. Requisiti curam Sacristiæ acceptare tenebuntur, & per aliquem vel aliquos ex sua Congregatione exercere, sub conditionibus tunc præscribendis & mediante honesto aliquo honorario. A qua tamen cura ad nutum Dominorum Decani & Capituli erunt amovibiles.

XII. Debebunt etiam inter prædictos quinque Sacerdotes duo esse idonei, scientiâ & eloquentiâ debite qualificati, ad Verbum Dei in hac Ecclesia Divæ Gudilæ prædicandum, quoties ad id à dictis Dominis Decano & Capitulo vel Plebano vocati fuerint. A quo similiter desistent, quando Dominis de Capitulo visum fuerit.

XIII. Manebit etiam semper penes Dominos Decanum & Capitulum potestas, Sacerdotibus de Oratorio alios quoscumque Sacerdotes, non de Oratorio, ad dictas functiones adjungendi.

XIV. Et quia justum est dictam Congregationem modo hic expresso obligatam ad continuam & perpetuam exhibitionem & sustentationem dictorum quinque Presbyterorum, ad dictas functiones obeundas, ex eadem suscipere sumptus ad istam sustentationem necessarios, eadem Congregatio omni tempore, ac etiam in casu quo actualiter citra suam culpam dicti Presbyteri non inservient, integrè percipiet, & in usus suos convertet omnes proventus & emolumenta ad dictas septem Capellanias spectantia. Eritque tamen omnium bonorum ad dictas Capellanias spectantium administratio & elocatio semper penes Dominos de Capitulo. Qui pro istis specialem Receptorem è duobus ex Oratorio ab ipso Præposito præsentandis eligent & constituent; qui etiam singulis trienniis erit amovibilis, modo & formâ, ut supra dictum est de quinque Sa-

cerdotibus. Eritque in omnibus subjectus Dominis de Capitulo, quemadmodum prædicti quinque Sacerdotes, & sub conditionibus quæ Receptoribus Capituli traduntur.

XV. Et ne Sacerdotes ejusdem Congregationis populum aliquo modo ab Ecclesia ante-dicta Divæ Gudulæ avocent, non poterunt ullo unquam tempore Ecclesiam aliam in hac Parochia seu limitibus Capellarum subalternarum ædificare vel occupare, sine consensu expresso dictorum Dominorum Decani & Capituli, in qua publica officia peragere possint: sed tenebuntur prædictam Ecclesiam primariam in omnibus promovere & commendare, sub pœna Articulo decimo nono expressa.

XVI. Et quamvis dicta Congregatio ad privatos usus domesticum Oratorium habere non prohibetur, nullam tamen ibi facient aut admittent congregationem populi. Multo minus eidem ulla ibidem unquam Sacramenta administrabunt, nec aliquem unquam ad sepulturam poterunt admittere, sub pœna Articulo decimo nono expressâ.

XVII. Quotiescumque autem continget aliquem ex Sacerdotibus aut Clericis dicti Oratorii Viatico aut Sacramento Extremæ Unctionis indigere, illud recipient à Reverendo Domino Decano Capituli nostri Divæ Gudilæ tamquam proprio Pastore & non alio, nisi de ejus venia & consensu.

XVIII. Si autem contingat Congregationem Oratorii sic deficere, quod dictos Sacerdotes debite ut supra qualificatos subministrare non posset, & in isto defectu toto quadriennio perseveraret, ita quod interim nequidem tres ut supra qualificatos exhibere posset, tunc erit in potestate Capituli prædictam Congregationem in perpetuum vel quamdiu ipsi Capitulo videbitur, dictis functionibus nec non omnibus fructibus dictarum septem Capellaniarum secludere & privare. Quo casu nihilominus tenebitur Capitulum semper aliquos alios pari numero Sacerdotes ad hoc approbatos assumere, qui dictas functiones exerceant, & fructibus dictarum septem Capellaniarum sustententur.

XIX. Quod si etiam contingat dictam Congregationem Conditiones hujus Contractus in totum vel ex notabili parte non velle observare, poterit similiter Capitulum post trinam monitionem, per decem dierum ab unaquaque intervallum factam, dictam Congregationem, nisi satisfaciat, dictis functionibus & omnibus fructibus septem Capellaniarum, in perpetuum vel quamdiu ipsi Capitulo visum fuerit, secludere & privare, aliosque Sacerdotes non de Oratorio ad dictas functiones, ut supra in proximo Articulo assumere.

XX. Si pro administratione Viatici, Extremæ Unctionis, seu aliorum Sacramentorum per Capitulum, Dominos Plebanum vel Vice-Plebanos, aliquis eorum aliquando substituatur seu assumatur, quidquid tunc oblatum fuerit non recusabit, sed receptum fideliter tradet ei cujus vices agit, per eum deinde cum suis de more dividendum, nisi Dominis Decano & Capitulo aliter visum fuerit.

XXI. Si vero futuris temporibus contingat dictam Congregationem Oratorii vigore alicujus Privilegii ex nunc obtenti vel imposterum obtinendi, prætendere exemptionem ab Ordinario, sive quoad legem jurisdictionis, sive quoad legem Diœcesanam sive quoad utrumque simul, eo ipso reditus & bona dictarum septem Capellaniarum à Dominis de Capitulo aliis Sacerdotibus non de Oratorio in eundem finem applicabuntur: prout dictis Dominis Decano & Capitulo visum fuerit.

XXII. Item si futuris temporibus in Capellis subalternis, videlicet S. Gaugerici, S. Jacobi, S. Nicolai, Finis Terræ, aut aliis Capellis, plures vel novi respective Sacerdotes subsidiarii, vel Sacramentorũ administratores requirantur, debebunt eo casu aliqui ex dictis quinque Sacerdotibus, postquam dicta Congregatio ad plenam dictarum Capellaniarum fructuum perceptionem pervenerit, eò destinari. Et si quinque non sufficerent, tenebitur Superior ejusdem Congregationis post tempus talis perceptionis, duos alios approbatos & dictis functionibus obligatos Capitulo præsentare, & ex fructibus dictarum septem Capellaniarum sustentare: cum tali proportione, ut singuli qui ad istas Capellas destinabuntur, ex dictis fructibus participent talem quotam, qualem singuli qui in Oratorio resident habebunt, vel habebunt unam septimam partem.

XXIII. Non tenebuntur tamen ob supradicta Sacerdotes Oratorii alibi habitare quam in Domo sua communi, non procul ab Ecclesia Sanctæ Gudulæ. Sed si necessitas animarum exigeret aliam residentiam, eamque Sacerdotes Oratorii detrectarent, eo casu de fructibus dictarum septem Capellaniarum deducetur id, quod aliis ad hoc approbatis & assumendis qui debito loco residebunt & fungentur, præstandum erit; videlicet septima pars fructuum, prout in proximo Articulo supra declaratum est.

XXIV. Per hæc autem non intendit Capitulum agnoscere vel subire aliquod onus erga Capellas subalternas, quam ad quod hactenus tenetur.

XXV. Cæterùm si ad subsistentiam hujus Unionis, Pontificis aut Regis nostri tamquam Patroni dictæ Ecclesiæ, auctoritate, consensu seu aliâ quadam formali solemnitate opus fuerit, ea omnia prædictus Illustrissimus Dominus suis expensis procurare promisit.

XXVI. Et cum annis præteritis, videlicet decimâ Martii 1628. & tertiâ Aprilis 1634.

inter dictos Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Archiepiscopum, & Reverendos Dominos Decanum & Capitulum varii Contractus super Incorporatione dictarum septem Capellaniarum, decem minorum Præbendarum, aliisque in illis latius contentis initi fuerint, ex quibus futuris forte temporibus variæ difficultates & controversiæ oriri possent; visum quoque fuit prędictis Dominis ab illis omnibus (simul atque hic Contractus suum robur habuerit) recedere illosque in omnibus & per omnia extinguere & annullare; sicuti præfati Illustrissimus Dominus Archiepiscopus, cum Reverendo Patre Hugone Quarré tamquam Superiore dictæ Congregationis, nec non Patribus Martino Lannoy & Frederico Pirouel qualitate supra declaratâ, & Reverendi Domini Decanus & Capitulum ab illis omnibus hinc inde recedunt, illosque in omnibus & per omnia ut supra extinguunt & annullant, extinctos & annullatos tenore præsentium declarant. Salvo quod Capellania sanctorum undecim millium Virginum secundæ Fundationis in Ecclesia Divę Gudilæ fundata, incorporabitur Mensæ Capitulari, ad opus Vicarii in Elsen, qui ibidem personaliter residere, habitare & pernoctare tenebitur, quemadmodum si foret titulatus Pastor. Provisio autem istius Vicariæ fiat per eum cui id de Jure competet.

Hæc omnia supra memorati Contrahentes servare promiserunt; & in fidem veri conscripta sunt hujus Concordati duo exemplaria ejusdem tenoris, minuta chyrographis dicti Illustrissimi Domini & dictorum Patrum, nec non Sigillo ejusdem Illustrissimi ex una, & Sigillo subscriptioneque Secretarii dictorum Dominorum Decani & Capituli ex alia partibus, Bruxellæ die undecimâ Februarii anno salutis millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio.

Et erat signatum: Jacobus, Archiepiscopus Mechliniensis.

J. H. Quarré, Oratorii Præpositus.
M. de Lannoy.
Fredericus Pirouel.
Carolus à Mansvelt Decanus.
Alb. à Steensele, Cantor.
D. Van Domburch, Thesaurarius.
Joannes Vander Tommen. Petrus Ramirez.
J. Woislausky.
Barth. Gaigne.
B. Tichon.
Henricus Tailler.
H. Van den Hove.
C. P. de Spanhogen. Paulò inferius habebatur: de mandato & unanimi consensu Venerabilium & R. R. admodum D. D. Decani & omnium Canonicorum supra scriptorum tunc temporis existentium.
J. D. Weerts, Secret. Capituli.

CAPUT CXIX.

JACOBUS BOONEN, *Archiepiscopus Mechliniensis, confirmat, ad instantiam Dominæ* Mariæ de Cottereau, *Marchionis Ascanæ, Restaurationem veteris Hospitalis Ascani per bella collapsi; nec non admissionem Monialium Hospitalis Hulstensis in Flandria, inde per Hollandos ejectarum, anno* 1645.

Ex Archivis loci.

ACOB door de gratie Godts ende des Heylighs Stoel van Roomen, Aertsbisschop van Mechelen. Allen die desen onse opene Brieven sullen sien, saluyt.

Doen te weten, dat wy hebben ontfanghen de oodtmoedighe Supplicatie, ende wel-bedaghte ende lof-baere remonstrantie van Vrouwe Maria de Cottereau, Baender-Vrouwe Douagiere van Jauche, Vrouwe van ende tot Assche &c. waer van den teneur hier naer volght.

Aen den Doorluchtighsten Hooghweerdighsten Heere Aertsbisschop van Mechelen.

Alsoo het Gasthuys van oudts gefondeert in de Vryheydt van Assche in dit Aertsbisdom van Mechelen, van over veele jaeren 'is onbewoont geweest, ende gebleven heeft sonder forme oft specie van Gasthuys, ende dat de goederen ende innecomen desselfs, soo door de quaede teyden, als anderssins niet en syn gebruyckt geweest tot het onderhaut van de siecken, als mede dat van veele jaeren herrewaerts in de Capelle van 't selve Gasthuys geene oft luttel Missen ende Godtsdienst en is geschiet.

Synde ter contrarie de selve misbruyckt geweest tot een herberghe ende schuylplaetse van bedelaers ende vagabonden soo mans als vrouwen; die naementlyck by nachten hun daer inne gehouden hebben, met groot schandael, peryckel ende schaede van de gemeynte aldaer, ende van de reysende lieden. Datter oock luttel apparentie ofte hope is van het selve Gasthuys te brenghen in eenen goeden staet; ten waere door het toedoen van eenighe moghende ende liberaele persoonen, die door authoriteyt ende gifte de vervallen huysingen souden willen vernieuwen, ende de oude Fondatien met bouwen ende anderssins merckelyck verbeteren. Nota.

Soo ist, dat Wy Vrouwe Marie de Cotereau, Baender-Vrouwe Douagiere van Jauche, Weduwe

duwe wylen den Edelen wel-geboren Heere, Heere Willem van Cottereau, Baender-Heere van Jauche, Heere van ende tot Asſche, Erf-Standaert Draegher van Brabant, Heere van Wydeu, St.-Lambrechts, Perck, Steen-Ockerſeele, Humelghem, Bomal, Niel St.-Martin, Ezemael &c. Erff-Vooght van Mont S. Martin ende Altencourt &c. met het overſlaen ende wel behaeghen van den Edelen ende wel-geboren Heere, onſen eenighen ſone, Heer Willem de Cottereau, Baender-Heere van Jauche, van ende tot Asſche, ende der voorſchreve andere Heerlicheden, ende van Vrouwe Dorothea Henrietta de Cottereau van Jauche, onſe eenighe Dochter, huys-vrouwe des Edelen en welgeboren Heere, Heere Hendrick Ogier Grave van Rivieren d'Aerſchot, eenighen ſone des Graeve van Heers ende des H. Ryckx; ſyn beweeght geweeſt tot onſer Zielen ſaelighevt, ende die van onſen Heere Man zaeligher, van onſer byder Ouders, als oock van wylen Heer Hendrick de Cottereau, Heer van Weſtmael, ſoone Heer Erarts, ende van Vrouwe Maria de Renesſe, ende van Vrouwe Catharina van Hamal Vrouwe van Weſtmael, onſen Edelen Vaeder ende Moeder, ende van Heer Jan de Cottereau, Baender-Heer van Jeauche ende Asſche; ende Vrouwe Catharina de Brandenbourg, Ouders van onſen voorſchreven Man, van onſe overledene dochter Catharina Urſula de Cottereau de Jauche, ende andere deſcendenten en maeghſchap;

Ende tot gerief ende dienſt van de arme fiecken ende goede gemeynte van Asſche, het voorſchreven Gaſthuys ſoecken te reſtaureren ende beneficieren voor ſoo veele in ons is, ende te brenghen op ſulck eenen voet, dat de ingeſetenen van Asſche voorſchreve daer door geasſiſteert ende de fiecken gedient ſullen worden door Religieuſe dochters; gelycker wys het geſchiet in de groote Gaſthuyſen van Bruſſel, Mechelen, Loven ende andere plaetſen.

Tot welcken eynde Wy bereet ſyn ende preſenteren aen 't voorſchreve Gaſthuys te geven eene ſomme van ſes duyſent rinſguldens eens; de welcke ſullen aengeleyt worden aen jaerelyckxſche Renten by onſe kenniſſe, ende afgeleyt weſende, by gelycke kenniſſe, wederom ſullen worden aengeleyt. Met wel expreſſe conditie, dat uyt de ſelve gefondeert ſal worden eene wekelycke Miſſe van Requiem, *met eenen* Miſerere *en* de Profundis, *tot laeſſeniſſe van ons ende onſer voorſchreve Mans Ouders en Vrienden zielen; ende dat de ſelve ſal worden gecelebreert, by den Prieſter oft Paſtoor van 't voorſchreve Gaſthuys.*

I Synde ons eerſte bede ofte intentie, dat het voorſchreve Gaſthuys ſal gereſtaureert worden ter eeren Godts, van Maria ſyne gebenedeyde Moeder ende Maeghet, van de H. H. Joſeph ende Martha. Ende dat Wy, ende onſer naercomelinghen Heeren ende Vrouwen tot Asſche, nopende het voorſchreve Gaſthuys hebben ende behauden alſulcken geſagh ende vermooghen, als wy ende onſe voorſaeten Heeren van Asſche tot nogh toe gehadt hebben.

II Sullen wy ter dien opſighſte beſorghen alle moghelycke edificien, ſoo voor de Suſters als voor de fiecken; in ſulcker voeghen, dat die Suſters ſullen hebben beſondere commoditeyt ende cellen, ende dat de ſiecke mans-perſoonen ſullen afgeſloten weſen van het quartier van de vrouwen. Sequuntur alii Articuli minoris conſequentiæ, uſque ad Num. XXII. quos brevitatis gratiâ hic prætermitto; exceptis V. & VI. & XIII.

V. Geene Jonghers oft Novitien en ſullen moghen aenveert worden, dan naer dien ſy ſullen het broot gebeden hebben aen de Remonſtrante en haere Naercomers, gelyck 't geſchiet in 't groot Gaſthuys tot Bruſſel. Gelyck oock geene Jonghers en ſullen moghen ontfanghen worden tot Cleedinge oft Profesſie, dan met conſent van dryen, te weten des Heere Aertsbisſchop, des Moeder, ende des Couvents.

VI. De voorſchreve Suſters (welckers getal ſyne Hooghweerdigheyt ſal believen niet hoogher te ſtellen dan 15, nogh leeger dan 9 ofte thien) ſullen daeghelyckx naer de maeltydt en naer de collatie leſen den Pſalm de Profundis voor de ziele van de Vrouwe Remonſtrante, ende der overleden Baender-Heeren van Jauche.

XIII. Den Prieſter ofte Paſtoor van dit Gaſthuys ende fiecken ſal geſtelt worden by den Heere Aertsbisſchop, met conſent van de voornoemde Baender vrouwe en haere Naercommers Heeren tot Asſche, niet by tytel van eeuwig Beneficie, maer alleenelyck van Officie, genietende de proſyten van de oude Fondatien der Misſen in 't voorſchreve Gaſthuys, die hy ſal ſchuldigh ſyn te doen. Ende ſal moeten weſen dateiyck Prieſter, connende ſoo wel de nederduytſche als de franſche taele &c.

WY Vrouwe Marie de Cottereau &c. Doen te weten, een iegelycke, die deſe jeghenwoordige ſullen ſien ofte hooren leſen, dat Wy, op 't vertooghen aen ons gedaen by Suſter Eliſabeth Van den Putte Moeder geweeſt ſynde van het Gaſthuys binnen de Stede van Hulſt, inhoudende, als dat ſy met de andere Suſteren van den ſelven Gaſthuyſe, ter oorſaecken van het veroveren der voorſchreve Stede by de Staeten van de Geunieerde Provincien, haer hadden moeten vertrecken uyt de voorſchreve Stadt. Van intentie ſynde te blyven onder de gehoorſaemhydt van ſyne Conincklycke Majeſteyt van Spanien, in eenige Stadt ofte plecke, alwaer ſy lieden moghten vercrygen eenige wooninge ende commoditeyt, om als Gaſthuys Suſters te continueren hunnen Regel ende dienſten, om de arme fiecken menſchen by te ſtaen. Poſtmodum inſeritur Acta admisſionis Monialium Hulſtenſium.

Ende conſidererende den goeden yver, affectie ende begeerte die Wy ſyn hebbende, om te reſtabilieren ende reſtaureren het Gaſthuys onſer Vryheyt ende Prochie tot Asſche, ende aldaer door ſyne Hooghweerdighydt den Aertsbisſchop van Mechelen te doen ende laeten ſtellen eenige Suſters bequaem tot den voorſchreven dienſt;

Ende oock, naer dien wy wel ſyn onderricht

ende geinformeert geweest van het gestichtigh leven ende zeden ende manieren, mede van de bequaemhydt der voorschreve Moeder en haere mede-Susters;

Soo ist, dat wy de selve in de voorschreve Vryhydt ende Gasthuys geirne hebben aenveirt, ende aenveirden mits desen, onder den Reghel ende Statuyten die sy te vooren hebben onderhouden; ende noch voorders onder de conditien ende lasten, die tusschen syne Hooghweerdighydt voorschreve en Ons sullen worden geraempt;

Ende onder expres bespreeck, dat de selve Moeder ende haere voorschreve mede-Susters tot vervoorderinghe van 't voorschreve Gasthuys, aldaer sullen innebrengen alle sulcke ornamenten, gereede penningen, meubelen, specereyen, apothekereyen ende anderssins, als sy ons by Inventaris oft specificatie als nu hebben gedesigneert.

Item tot d en alnoch sulcke gronden van erven, obligatien, loopenden gelde op interest, renten oft immers d'actien ende pretentien tot de selve, in de voorschreve specificatie oock gementioneert

Ende oft het soo geviele, dat de voorschreve Moeder ofte haere naercomelinghen naermaels geraeckten te komen in accoort met de voorsz. Staeten, oft dat sy by andere middelen, hoedanighe de selve oock soude mogen wesen, wederomme begeirden te keeren in 't voorschreve Gasthuys van Hulst, soo sullen dien niet teghen staende in 't voorschreve Gasthuys tot Assche moeten blyven vyf der voorschreve Susters, met de voorschreve meubelen ende personele actien.

Ende tot dien eynde de heilight van de voorsz. gronden van erven ende besette Renten, mitsgaeders alle de timmeragie, verbeteringhe ende reparatien, die sy, oft van hunnen t'wegen aen 't vernoemt Gasthuys tot Assche gedaen sullen hebben, sonder de selve eenighsins te mogen wederom eysschen, ofte 't selve Gasthuys daer af in eeniger maniere te ontvremden.

Met beloste aen de voorsz Moeder by ons gedaen, van dien aengaende te procureren de agreatie ende Approbatie van syne Hooghweerdigheyt den Heere Aersbisschop voornoemt, ende van den Eerweirdighsten Heere Bisschop van Gendt.

Ordonnerende mits dien, ende beveelende aen onsen Meyer, Schepenen, Bede-setters ende Gemeyntenaeren onser voorsz Vryheydt van ende tot Assche, dat sy de voorsz. Suster Elisabeth van den Putte ende haere mede-Susters tot alle het gene voorsz. is, oock peysibelyck ende vredelyck sullen ontfangen ende behulpsaem wesen, sonder eenigh hinder, beletsel ofte wederstandt.

Aldus gedaen ende gepasseert in ons huys binnen Brussel, ter presentie van den Notaris hier onderteeckent, ende Sr. Charles Crabeels, ende Sr Jan de Decker, als getuygen hier toe gebeden ende geroepen, desen XVIII. November M. D. C. XLV.

Was onderteeckent: Marie de Cottereau Baronesse van Jauche, ende Suster Elisabeth Van den Putte Moeder des Gasthuys.

Onderteeckent: Maurissens *Notarius &c.*

Alle d'welcke by ons aendaghtighlyck geconsidereert wesende, en by geloofweirdighe relatie geinformeert synde van de waerhydt van 't geene vooren is uytgedrukt, naer rype deliberatie met den Eerweirdighsten Heere Henricus Calenus *genomineerden Bisschop van Rurmonde, als noch onsen Vicaris Generael ende Archidiaken, ende met den Eerweirdigen Heere* Amatus Coriache *onsen Officiael, beyde Canonicken onser Metropolitaene Kercke van Ste. Rombauts, hebben gelaudeert de devote ende heylige intentie ende liberaelhydt van de Vrouwe Remonstrante, gelyck wy die lauderen, approberen ende accepteren mits desen, tot behoef van het Gasthuys voorschreven.*

Haer ende haere descendenten toestaende alle en iedere pointen hier voor besproken, alles mits by haer volcommende de voorschreve presentatie ende pieuse intentie: mitsgaeders oock toe eygenende voor soo veele als 't noot sy aen dit gerestaureert ende gemeerdert Gasthuys alle de roerende ende onroerende goederen, die 't voorgemelde oudt Gasthuys syn toe behoorende, geene uyt-gesondert; met alle edificien, Capelle, hove ende preeminentien 't selve eenighsints competerende, met het gene by aenstaende Rekeninghe bevonden sal worden te overen.

Daer en boven, wy aenveerden de voorschreve verjaeghde Religieusen van Hulst, binnen het Districht van ons Aersbisdom ende Residentie voorschreve; hen lieden boven den Regel van St Augustyn prescriberende de Statuyten van het Gasthuys van Hulst voorschreve, onder de Conditien hier boven breeder uytgedruckt, ende met obligatie van te moeten onderhouden alle 'tgene de voorsz. Vrouwe Remonstrante hier vooren heeft bedonghen gehadt, op penen als boven.

Tot welcken eynde, Wy oock lauderen en approberen het Contract, dat de voorsz. Susters met de voorgemelde Vrouwe Remonstrante hebben aengegaen, in date van den 18. *November* 1645, *gelyck het selven hier boven is geinsereert.*

Ende tot meerdere vastigheyt van 't gene voorsz. hebben Wy dese opene Brieven laeten depecheren onder onse signature ende Seghel, ende die van de voorsz Vrouwe Remonstrante, binnen Brussel den XIX November M D C XLV.

Was onderteeckent: Jacob Aersbisschop van Mechelen, *ende* Marie de Cottereau *Baronesse van Jauche, ende geseghelt met haere respective Segelen &c.*

De Municipio Afcano, & de Incorporatione Ecclesiæ Parochialis ibidem, vide Diplom. Belgica Tomo III. pag. 639. & Tomo I. pag. 535.

CAPUT CXX.

Fundatio pro Pastoribus & Sacerdotibus sæcularibus in Seminario Episcopali Antverpiensi instituta anno 1674. per AMBROSIUM CAPELLO *Ordinis FF. Prædicatorum, VII. Antverpiensium Episcopum.*

Conditiones Fundationes.

I. IN primis in dicto Seminario Episcopali Antverpiensi accomodabitur locus commodus ad usum eorum qui in hoc Collegio erunt assumendi, Presbyteri sæculares, pauperes, habentes qualitates, juxta Regulas & Conditiones Fundationis requisitas judicio RR. DD. Provisorum.

II. Admittentur ad hoc Collegium Pastores pauperes, qui in Episcopatu Antverpiensi per annos sedulo deservierunt, & jam senio confecti, morbo gravati, vel aliâ de causâ impediti, in officio suo Pastorali amplius servire non possunt.

III. Admittendi sibi providebunt de lecto, mensâ & sedilibus, si media habeant: sin minus, ex parte Fundationis hujus Collegii ipsis providebitur, uti etiam de candelis, igne in communi calefactorio aliisque necessariis.

IV. Admissi pro hâc Fundatione habebunt mensam, separatam à mensâ alumnorum Seminarii Episcopatûs, in eodem tamen refectorio. Pro mensâ autem solvetur ex hac Fundatione ad ratam ducentorum florenorum annuè pro singulis; quæ summa juxta temporis exigentiam & caritatem annonæ, augeri poterit, ex arbitrio RR. DD. Provisorum.

V. Admittentur etiam, in defectum seniorum pauperum Pastorum, senes Vice-Pastores vel alii Vicarii, aut Sacerdotes, qui in functionibus Pastoralibus vel aliis in hoc Episcopatu per annos inservierunt & laboraverunt, ac judicio RR. DD. Provisorum qualitates habent, ut ad hoc Collegium sint admittendi.

VI. In defectum autem, quod Pastores, Vice-Pastores & alii Sacerdotes sæculares pauperes supra nominati, non existerent ad hoc Collegium admittendi, aut ad id se non præsentarent, admittentur Bursarii, & Convictores Seminarii Antverpiensis pauperes, qui studia sua expleverint, & ad curam animarum per rigorosum examen præviè fuerint reperti idonei. Uti etiam illis deficientibus alii emeriti Theologi, primò hujus Civitatis, deinde Diœcesis, qui in eodem Collegio tam diu remanere poterunt, donec de conditione occurrente poterit illis provideri, quamque etiam acceptare tenebuntur judicio RR. DD. Provisorum, alioquin ex Collegio dimittendi.

VII. Admittendi in hoc Collegio Sacerdotes, senio, morbo, vel aliâ de causâ non impediti, tenebuntur judicio RR. DD. Provisorum eorumque mandato in Ecclesiis Parochialibus hujus Civitatis, vel etiam totius Diœcesis excipere confessiones, subservire Pastoribus, illosque in divinis officiis juvare, invisere pauperes ægrotos, maxime honestos, qui se Eleemosynariis declarare erubescunt, illisque succurrere spiritualiter & corporaliter.

VIII. Constituetur famulus vel ancilla judicio RR. DD. Provisorum, qui Sacerdotibus in præfato Collegio admissis tempore infirmitatis in lecto sternendo aliisque necessariis inserviat.

IX. D. Præses Seminarii etiam redditus, & bona hujus fundationis & Collegii, judicio RR. DD. Provisorum, per se vel alium ab ipsis assumendum administrabit, & singulis annis exactum computum, distinctum & separatum à computu Seminarii Alumnorum, coram RR. DD. Provisoribus hujus Fundationis reddere tenebitur.

X. Quod si initio non occurrant debitè qualificati, qui in Collegio admittantur competenti numero, superexcrescentia annuorum proventuum accrescet ipsi Fundationi; donec sufficiens sit ad alendos in eodem numero duodecim Sacerdotes. Eoque numero debitè fundato, super-excrescentia applicabitur pauperibus honestis, de quibus suprà Articulo septimo: nisi alia occurrat necessitas, vel occasio, quà unus aut alter extremè indigens, si conveniret, in hoc Collegio admitteretur.

XI. Si quis contravenerit præfatis Ordinationibus & Regulis, judicio RR. DD. Provisorum corrigetur, & si gravitas delicti exigat, dimittetur. Poteruntque DD. Provisores dimittere, quoscumque in præfato Collegio incapaces, inutiles, aut nimis in communi consortio difficiles aut rixosos judicaverint.

XII. Provisores autem nominavimus per præsentes quatuor, scilicet RR. adm. DD. Aubertum van den Eede Archidiaconum, Joannem de Weeze Archipresbyterum, Carolum Joannem de Fourneau, & Paulum van Halmale, omnes Ecclesiæ nostræ Cathedralis Canonicos Graduatos, præsentes hîc, & Fundationem hanc pio zelo acceptantes.

XIII. Dum unus ex his quatuor morie-

tur, aut quâcumque ex causâ hinc migrabit, aut defungetur, reliqui tres superstites eligent quartum ex Canonicis Ecclesiæ nostræ Cathedralis; qui tamen post-hac non poterit simul esse Provisor Seminarii Episcopalis.

XIV. Si in præscriptis Conditionibus aliquid addendum, aut immutandum pro meliori bono, aut regimine hujus Fundationis & possessorum ejus occurrerit, DD. Provisores à nobis supra designati, rem sedulò examinabunt, & ipsi juxta mentem nostram ipsis indicatam in omnibus ordinabunt, prout secundum Deum & conscientiam maximè judicaverint expedire.

Actum Antverpiæ in Palatio Episcopali, die secundâ Martii, Anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo quarto.

Subsignatum: Fr. Ambrosius Episcopus Antverpiensis: Aubertus van den Eede Archidiaconus Antverpiensis Provisor: J. de Weeze Archipresbyter & Provisor: C. J. de Fourneau Provisor: P. van Halmale Provisor.

WY desen onderteeckent hebbende bekennen als Proviseurs vande bovenstaende Fundatie ontfanghen te hebben van syne Doorluchtighste Hooghweerdigheyt den Heere AMBROSIUS CAPELLO *Bisschop van Antwerpen in contante gelde metter warmer handt, ende Donatie inter vivos de somme van een hondert ende elff duysent guldens Capitael salvo justo, om de selve naer ons best vermogen te employeren, ende te Rente aen te leggen tot het volbrengen, ende profyt vande bovenstaende Fundatie oft Collegie van arme Pastoors, Priesters &c. als boven.*

Welcke Renten wy in desen tegenwoordigen Registre oock sullen doen registreren: behoudelyck dat wy geene van de bovenstaende penningen en sullen aenleggen op eenige Polders, ofte Dyckagie-landen, 't zy van de Heeren van 't Capittel, oft van iemant anders.

T'oirconden: in Antwerpen desen tweeden Meert Anno 1674.

Was onderteeckent: Aubertus vanden Eede Archidiaconus Provisor: Joannes de Weeze Archipresbyter & Provisor: C. J. de Fourneau Provisor: P. van Halmale Provisor.

Onder stont: collata præsens Copia cum suo Registro, & signaturis ejusdem Ill^mi Domini, & RR. DD. Provisorum concordat. Per me infrascriptum sacris Apostolicâ & Regiâ auctoritatibus Notarium admissum, Antverpiæ residentem.

Hac XXIII. Januarii M.D.C.LXXV. In quorum omnium &c. *Ende was onderteeckent:* Nicolaus de Riemer Presbyter, Notarius Apostolicus.

NOs infrascripti Provisores, juxta mentem Ill^mi ac R^mi Domini Fundatoris ab eo nobis in ipso actu Fundationis indicatam, ultra suprascriptas Conditiones statuimus & ordinamus sequentia. Conditiones suprascriptis addendæ.

I. Primò, ut singulis diebus fiat sacrum in Sacello domestico Seminarii, pro diuturnâ incolumitate Ill^mi ac R^mi Domini Fundatoris; & post ejus obitum, pro animæ suæ suorumque parentum & amicorum refrigerio.

II. Quod sacrum hebdomadatim fiet per unum ex præfatis presbyteris per turnum, eique reliqui omnes tenebuntur interesse, nisi legitimè fuerint impediti. Finito sacro legentur per celebrantem Psalmi *Miserere*, & *de Profundis*, cum Collecta, *Deus qui inter*: reliquis alternatim respondentibus. Absentes vero tenebuntur præfatos Psalmos privatim legere.

III. Insuper pridiè diei anniversariæ, quâ Ill^mum ac R^mum Dominum Fundatorem mori contigerit, cantabunt post meridiem in præfato sacello Officium Defunctorum more duplici, cum invitatorio & tribus nocturnis. Ipsâ autem die anniversariâ cantabunt ibidem Missam de Requiem solemniter cum Diacono, & Subdiacono.

IV. Legent prætereà singulis mensibus pro animâ Ill^mi ac R^mi Domini Fundatoris semel Officium Defunctorum, cum uno Nocturno diei correspondente. Actum Antverpiæ die sextâ Martii Anno Domini 1674. & est subsignatum: Aubertus vanden Eede Provisor Archidiaconus: J. de Weeze, Archipresbyter, & Provisor: C. J. de Fourneau, Provisor: P. van Halmale Provisor.

Postmodum Status hujus Seminarii, (quod vulgariter *Rosa* dicebatur) in pluribus fuit immutatus, tum in vim Sententiæ latæ in Consilio Supremo Brabantiæ die 18. Julii 1716, inter Illustriss. D. Episcopum Antverpiensem & Pastores ex una parte, & Provisores Fundationis Episcopi Capello ex alterâ. Tum etiam per restaurationem Episcopalis Seminarii Antverpiensis factam per Illustriss. D. *Petrum Josephum de Francken-Sierstorpf*, XI. Antverpiensium Episcopum.

CAPUT CXXI.

FF. Carmelitæ Discalceati in Eremo de Nethene (qui vicus est Diacesis Mechliniensis in Districtu Lovaniensi) fundantur anno 1689, *per Sereniss. Principes* Carolum Henricum à Vaudemontio, *&c. ejusque conjugem* Annam Elisabetham à Lotharingia.

JESUS MARIA.

Ex Archivis Domûs Lotharingicæ.

IN nomine Domini, Amen. Tenore præsentis Instrumenti omnibus notum sit, quod cum Patres Carmelitæ discalceati Provinciæ Flandro-Belgicæ sancti Joseph, Domum de Savenel cum suis appendentiis in pago de Nethen Diœcesis Mechliniensis ex pia Donatione accepissent, nec non ejusdem aliqualem adiissent possessionem (prout mihi infrascripto Protonotario, nec non infrascripto Domino Canonico la Gorge constitit, dum anno præcedente in æstate à quibusdam ex dictis Patribus ibi habitantibus recepti fuimus) tandem post acceptam plenissimam facultatem à perillustri ac Rev. Domino Philippo Erardo Van der Noot, Metropolitanæ Ecclesiæ Mechliniensis vacantis Generali Vicario, Præposito & Canonico Graduato, de data diei XXV. Augusti currentis anni M. C. LXXXIX.

In mea, & infra nominatorum Dominorum Testium præsentia solemniter in dictæ Domûs & appendicium possessionem introducti sunt, & eamdem acceperunt, in hunc modum.

Primò. Prædictus Rev. Dominus Vicarius Generalis Venerabile Sacramentum acceptum in Ecclesia Parochiali dicti loci de Nethen, detulit processionaliter ad dictam Domum, & Capellam ibidem exstructam, campanis pulsantibus, præcedentibus cum lumine dictorum Patrum, Provinciali Patre (1) Maximiliano à Sta. Maria aliisque qualificatis ejusdem Ordinis; nec non perillustri ac Nobili Domino (2) Joanne Baptista Martel olim Celsissimi Principis de Vaudemont guardiæ Capitaneo, & ejusdem filii Principis Gubernatore, pro nunc Fratre Joanne Baptistâ à Misericordiâ nuncupato, ejusdem Eremi benefactore singulari, & primo incola; Diacono & Subdiacono ad assistendum solemni sacro indutis.

Subsequentibus Celsissimâ Dominâ (3) Annâ Elisabethâ à Lotharingia, Principissa de Vaudemont, ejusdem Eremi, cum Celsissimo ejusdem Marito Domino (4) Carolo Henrico à Lotharingia Principe de Vaudemont, Fundatoribus, junctis eidem Fundatrici Excelsissima Principissa de Chimay-Boussu, aliisque Nobilibus mulieribus, Clero toto processionis tempore cantante, & in fine addendo Hymnum *Te Deum*.

Ubi ad dictam Capellam perventum est, prædictus Reverendus Dominus, datâ venerabilis Sacramenti benedictione, solemniter Missam decantavit, respondente ad latus Sacelli dictorum Patrum choro. Finitâ Missâ, & impertitâ iterum benedictione sacrâ, dictus Rev. D. relicto ibidem Venerabili contulit se processionaliter, sicut ante, assistentibus Diacono & Subdiacono, cæterisque ante nominatis ad locum ædificandæ Ecclesiæ, præcedente cruce, quam ibidem secundum Ecclesiæ ceremonias benedixit, & fixit.

Inde descendit versus locum ædificandæ Eremi, ibidemque primum lapidem, cui inscripta erant Nomina prædictorum Celsissimorum Fundatorum, & quadruplici Cruce à se in quatuor angulis signatum, & secundum morem Ecclesiæ benedictum, tradidit prædictæ Celsissimæ Principissæ uti Fundatrici deferendum ad locum demissum, in quo erant jacienda fundamenta ædificii. Ad quem locum descendens idem Rev. D. dictum locum jaciendis fundamentis destinatum, etiam benedixit; & lapidem ante-dictum Celsissima Principissa posuit & applicuit.

Post meridiem, in nostra & dictarum Principissarum præsentia, præsente quoque eodem Reverendiss. Domino aliisque antedictis, plantata est Crux major lignea ante fores dictę Domus, in signum captæ possessionis appendentium, & quod illa esset jam Deo dicata.

Acta sunt hæc die decimâ quartâ currentis mensis Septembris anni millesimi sexcentesimi octuagesimi noni: præsentibus uti Testibus Reverendis admodum D Francisco la Gorge, antea ejusdem Principissæ de Vaudemont Eleëmosinario, Paulo Dominico le Grand ante-hac per annos plures Capellano suæ Excellentiæ Ducis de Villahermosa, modo insignis Ecclesiæ Collegiatæ Divi Petri Lovanii Canonicis &c.

Subsignatum: Nicolaus Du-Bois, Protonotarius Apostolicus, Sacrarum Litterarum Primarius Professor &c.

Tabula Orationum.

AD perpetuam rei memoriam.

Tabula Orationum, precum, & Sacrificiorum, quæ in hac sancta Eremo, Verbo Incarnato consecratâ, pro Serenissimis Fundatoribus ac Patronis Carolo Henrico, ac Anna Elisabetha à Lotharingia fieri, & celebrari semper debebunt: ut eorum in hunc Religiosum cœtum piissimæ munificentiæ per spiritualis officii compensationem grates perpetuæ habeantur.

I. Tota hujus sancti Deserti Communitas diebus singulis binas orationi mentali horas impendet, pro salute spirituali & corporali suarum Celsitudinum, ac Serenissimæ Familiæ incremento. Duæ autem hæ orationis mentalis horę, ut securiores & certiores sint, erunt illæ, ad quas Eremicolæ, tam ii qui in separatis hîc Eremiticis Cellis, quam in hoc Conventu degunt, in-dies obligantur, juxta sanctissimas hujus instituti Leges & Sanctiones.

II. Sub finem dictarum horarum, recitatâ Antiphonâ, Sub tuum præsidium, dicetur sequens Collecta: Protege Domine famulos tuos Carolum Henricum & Annam Elisabetham hujus Eremi Fundatores subsidiis pacis, & Beatæ Mariæ Virginis Patrociniis confidentes à cunctis hostibus & periculis redde securos.

III. In omnibus Missis sive solemnibus sive privatis, post Collectam seu Orationem vel orationes dici solitas, subjungetur: & famulos tuos N. Papam, Carolum Henricum, Annam Elisabetham Fundatores nostros ab omni adversitate custodi, pacem & unitatem nostris concede temporibus, & ab Ecclesia tua cunctam repelle nequitiam &c.

IV. Omnes reliquæ Orationes & spiritualia exercitia, quæ toto eo tempore quo Principes vixerint, fient, & in hoc sancto Deserto pro iisdem Deo offerentur; ut eos divina clementia servet incolumes, & gratiæ suæ abundantiam impertiatur, ut in verâ perfectaque charitate feliciter vivant, & vitam beate finiant.

V. Statim post obitum cujuscumque Principis aut Patroni, per Patres Deserti offerentur Missæ Sacrificia, & anniversaria celebrabuntur Tabulæ huic inscribenda: pro devotione & ordine statuendo per Serenissimos Principes Fundatores nostros.

VI. Omnes Sacerdotes tam in Missis privatis, quam solemnioribus, pro Serenissimis Principibus hujus sacræ Eremi Fundatoribus ac Patronis Deum orabunt.

Ad majorem Dei, Deiparæ Virginis ac Sanctorum Joseph & Theresiæ gloriam.

(1) P. Maximilianus a S. Maria, Mechliniensis, in sęculo dictus de *Gaverelles*, vir natalibus ac scriptis præclarus, Antverpiæ vitâ defunctus anno 1717. in hac Eremo sepeliri desideravit.

(2) Joannes Baptista de Martel, nobilis Lotharingus hujus Deserti primus Incola ac benefactor præcipuus, dictus *F. Joannes Baptista à Misericordia Dei*, obiit Lovanii in Conventu S. Alberti FF. Discalceatorum die 14. Maii 1702. Eremitici recessûs anno 16. ætatis 67.

(3) Anna Elisabetha a Lotharingia, hujus Eremi fundatrix, filia Caroli Ducis d'Elbeuf, nupta Vadomontano Principi, decessit anno 1714. in Gallia.

(4) Carolus Henricus a Lotharingia, Princeps Vadomontanus, Caroli IV. Lotharingiæ Ducis ex Beatrice à Cusantia filius, natus est anno 1649. Fuit in Belgio supremus armorum pręfectus, bellicâ virtute inclytus: hinc Mediolanensis Ducatûs pro Carolo II. Hisp. Rege Gubernator. Devixit Nanceii 14. Januarii 1723.

CAPUT CXXII.

Transactio inter Illustrissimum Dominum JOANNEM BAPTISTAM DE SMET *Episcopum Gandavensem, & Reverendiss. D. Abbatem* Sti. Petri *Gandavi, super Jure Patronatûs XXII. Pastoratuum in eâdem Diœcesi, jam pridem controverso; inita coram Supremo Senatu Mechlinensi, die* 19. *Februarii* 1735.

Ex Actis Magni Consilii.

Omme Procès s'étoit meu au Conseil en Flandres entre les Prieur & Religieux de l'Abbaye de St. Pierre lez Gand, Impetrans des Lettres de maintenue Ecclesiastique en date du 26. *Novembre* 1643. *Par lesquelles ils avoient represénté, qu'appartenoit à laditte Abbaye les Cures de notre Dame, dans la Ville de Gand, & celles de St. Jaques & St. Nicolas aussy dans laditte Ville, comme aussi des Villages de Swynaerde, Severgem, Eecke, St. Denys, Afsné, Lovendegem, Marie-kercke, Vrachene, Melsele, Calloo, Haesdonck, Kildrecht, Saffelaere, Baerle & Auwegem; soutenans, que l'Abbé, Prieur & Religeux de laditte Abbaye étoient Curé primitif desdittes Cures, & qu'elles n'étoient en en aucune maniere sujettes au Concours, que faisoit instituer l'Evêque de laditte Ville; ensuite du Concile de Trente Session* 24. *chap.* 18. *Auquel Concours les Cures incorporées dans laditte Abbaye & autres Communautez Ecclesiastiques ne seroient sujettes.*

Que ce non obstant, l'Evêque de Gand auroit exposé quelqu'unes desdites Cures au Concours: par ou il auroit troublé les Impetrans dans leur droit & possession d'Exemption dudit Concours, concluans d'être maintenus dans l'execution dudit Concours pour lesdittes Cures.

Sur quoi l'Evêque dudit Gand auroit denié, que les Impetrans seroient Curé primitif de toutes lesdites Cures, & qu'elles seroient incorporées dans laditte Abbaye. Et longues procedures aiant eté mues à ce sujet, si avant y a été procedé, que par Sentence definitive du 15. *Decembre* 1713, *les Impetrans ont été maintenus dans le droit & possession de denommer aux Vicairies des Cures des Eglises Paroissiales ci-dessus des personnes capables, pour sans Concours & après examen dudit Evêque être chargées de de la Cure des ames & de l'Institution à ce requise.*

De laquelle Sentence ledit Evêque de Gand aiant appellé au Grand Conseil, ledit procès y auroit été conclu en Droit & mis en raport. Pendant lequel a été ordonné aux parties de comparoitre par devant des Commissaires pour être fait droit, comme en Justice appartiendra.

Pour à quoy satisfaire, sont comparus par devant Nous Messire Juste Jaques Bervoet Maitre aux Requettes de l'hôtel de l'Empereur & Roy, Conseiller en son Grand Conseil, & Messire Jean Baptiste Hony, Maitre aux Requêtes dudit Hôtel & Conseiller Ecclesiastique audit Grand Conseil, & le Greffier de Robiano adjoint, Messire Jean Baptiste de Smet Evêque moderne du Diocesé de Gand d'une part, & Philippe Standaert Abbé de l'Abbaye exemte de St. Pierre lez Gand au Mont-Blandin, assisté de l'Avocat Descartes d'autre. Auxquelles plusieurs propositions d'accord aiant été faites & après plusieurs conferences, sont enfin convenus & ont transigé en la maniere suivante.

Sçavoir: que les Cures de notre Dame dans la Ville de Gand au Mont-Blandin, celles des Villages de Swynaerde, Severgem, Eecke, Saffelaere, Destelberge, Calloo, Baerle, & Vrachene, resteront & demeureront à perpetuité unies & incorporées à laditte Abbaye de St. Pierre, pleno Jure, tam quo ad Spiritualia quam quoad temporalia; *sans quelles pourront jamais être soumises ou assujetties à aucun Concours de l'Evêque de Gand. En sorte que le Prelat de laditte Abbaye en qualité de Pasteur primitif d'icelles sera & demeurera toujours en pleine faculté & droit de commetre*

à l'exercice actuel desdittes neuf Cures pour Vicaires & Vice-vicaires d'icelles tels de ses propres Religieux qu'il estimera les plus capables & les plus dignes.

Lesquels devront neanmoins obtenir dudit Seigneur Evêque l'Institution & la charge d'ames prævio examine, *avant qu'ils puissent entrer dans l'exercice des des fonctions Pastorales: bien entendu neanmoins, que ce qui est dit ci-dessus, n'aura lieu, qu'après la mort ou promotion des Vicaires & Vice-vicaires qui sont actuellement dans l'exercice desdittes neuf Cures, & qu'il ne pourra y établir de Vice-vicaires dans aucunes desdittes neuf Cures, qu'après y avoir établi un Vicaire de sa part: étant aussi stipulé que ledit Evêque de Gand ne pourra donner son consentement à aucune permutation ou resignation desdittes Vicairies en prejudice dudit Abbé & que de son consentement.*

Que s'il arrive que ledit Abbé ne puisse trouver soit à present soit à l'avenir dans ses propres Religieux le nombre suffisant à l'effet de remplir l'exercice actuel des neuf Cures prementionnées, il lui sera libre d'y commettre seulement pour lors des Vicaires seculiers Prêtres du Diocese de Gand. Les quels devront pareillement obtenir dudit Evêque l'institution & charge d'ame prævio examine, *comme est dit ci-devant, sans que l'établissement ou commission des Vicaires & Vice-vicaires seculiers pourra* ullo numquam tempore *donner aucune atteinte ou alteration à son droit de Pasteur primitif desdittes Cures ni à la faculté & droit qu'il conservera toujours d'y proposer ses propres Religieux preferablement à tels Vicaires & Vice-vicaires seculiers, lors qu'il en trouvera des idoines & capables; & ce après la mort ou promotion desdits Vicaires seculiers.* Salvo semper in omnibus jure suo Pastoris Primitivi, & aliis juribus honorificis & utilibus.

Et à l'égard des treize Cures restantes, sçavoir de St. Nicolas & de St. Jaques dans la Ville de Gand, & celles des Villages de St. Denis, Assné, Auwegem, Tamise, Kemseke, Kieldrecht, Mariekercke, St. Gille, Lovendegem, Melsele & Haesdonck, il a été convenu, qu'elles seront à perpetuité sujettes au Concours dudit Evêque. En telle sorte neanmoins, que ledit Abbé conservera à perpetuité le Droit de pouvoir choisir entre les trois qui auront été trouvez les plus capables audit Concours, celui qu'il croira le plus digne, au quel ledit Evêque conferera ensuite la Vicairerie vacante, selon le formulaire anciennement observé: salvis etiam in omnibus juribus Pastoris Primitivi ad ipsum spectantibus: *dont ledit Abbé est en Droit ou en possession.*

Parmi quoi ledit Procès vient à cesser avec compensation de depens; & ceux qui sont payés demeureront à la charge de celui qui les a payé, & sera le present Rapport payé par les deux parties contractantes chacun pour la moitié.

Et sera la presente Transaction aggréé en forme due par le Chapitre dudit Abbé, qu'il promet de procurer dans la huitaine. De tout quoi les Parties respectives ont requis le Decretement de la Cour.

Fait à Malines le 19 Fevrier 1735. Etoient signés: Joannes Baptista Episcopus Gandensis, & Philippus Abbas Sti. Petri. Plus bas étoit. Veu l'Acte d'agreation du Chapitre de l'Abbaye de St. Pierre lez la Ville de Gand du 22 de ce mois, & Raport fait, la Cour decrete la Transaction ci-dessus, ordonne aux Parties de s'y conformer, & sera ledit Acte attaché à la Transaction originale. Fait à Malines le 25. Fevrier M.D.C.C.XXXV. signé G. N. de Robiano.

DIPLOMATUM.
BELGICORUM NOVÆ COLLECTIONIS
TOMUS QUARTUS.

PARS. QUARTA.

Continens Diplomata, Privilegia, Donationes, Beneficia per Viros Ecclesiasticos aut Nobiles, Belgicis Ecclesiis concessa.

CAPUT I.

Narratio Originis Ecclesiæ Sti. Albani Namurcensis *(quæ hodie Cathedralis existit) ab anno* 1047 *è vetustissimo ejusdem Ecclesiæ Codice descripta.*

Ex tractum ex præfatione Missalis antiquissimi, in pergameno manuscripti hujus Ecclesiæ, quod sic incipit, sine titulo.

Ic noviter nostri facta est reparatio Templi,
Quod Comes Albertus *divino flamine tactus*
Diruit, atque suis rebus restruxit & auxit.

Fuit (ut refert vetustas) Cœnobium nostrum antiquitus divitiis & ordine Monachorum vehementer honorificatum, & à Papa Cornelio Kalendis Septembris dedicatum. Sed ingruente tribulatione, dicunt esse postea prædiis spoliatum & ab omni religione destitutum. Locus autem in suburbio Namurcensi situs non penitus absque oratorio mansit, sed exiguo ad quantitatem prioris.

Post destructionem igitur (elapso dierum multorum curriculo) Comes Albertus secundus, ortus ex patre Lotharienfi, matre vero Francigena Ermengarde, nobilissimorum Francorum Regum prosapiam trahente, memor resurrectionis corporis sui, locum hunc sibi requiem elegit, Ermengardis matris, & ejusdem conjugis; antiquitus factam Ecclesiolam diruit, & dirutam consentiente uxore suâ Gothelonis Ducis filiâ restruxit, & reædificatâ ordinem Canonicorum instituit.

Evolvebatur tunc temporis annus ab Incarnatione Dominica M.XLVII Indictione XV. eodemque tempore Rex Henricus Romanorum sceptro claruerat, Wazo vero non minus bonitate quam sapientiâ præditus Episcopium regebat Leodiense, cujus sanctitatis opinio diffusa est longe lateque. Temporibus hisdem (1) Fredericus qui & Stephanus postea Romanorum Papa futurus, in conspectu supra-dicti Comitis gratiam invenerat, qui ei familiaritate junctus quæ erant Ecclesiastica cum eo disponebat.

Is autem Fredericus locum nostrum facultatibus suis, librorum suorum ornatu &

Reliquiarum honore, quæ à patre Gothelone Duce sibi remanserant, ditavit; cujus memoria non recedet à nobis in sæculum sæculi. Dedit & idem nobis scriniolum ebeninum Sanctorum Reliquiis plene refertum.

Crescente aliquantulum religione Canonicorum, proficiente Congregatione, suadente piissimo Comite Alberto Dominus Fredericus cum maximo Cleri trepudio Moguntiam expetivit, & ab Archiepiscopo sancto Bardone acceptas Reliquias de corpore prætiosissimi Martyris (2) Albani cum summâ lætitiâ ad Nos devexit.

Post multum temporis in amicitiam Leonis Papæ receptus, immemor hujus loci non est factus, divinâ providente clementiâ, dum Leo Papa Pontificum summus Reliquias Sti. Gerardi Tullonensis Episcopi ex habitaculo quo fuerant antiquitus reconditæ elevaret apud Tullum, & quo requiescerent thecis tali patrono dignis, relocaret, partem Corporis ejus cum aliis Reliquiis Dominus Fredericus à Papa impetravit, & cum dalmatica quâ summus Papa utebatur Nobis misit.

Leo IX Canonizavit S. Gerardum Episc. Tull. 1050.

Defuncto Leone, Successoreque ejus Victore, Dominus Fredericus Romanæ Ecclesiæ suscepit regimen, Dei dispositione, eandemque benevolentiam quam retro penes nos ostendisset, nisi mors nimium matura prohibuisset. Heu, heu! quantum nobis incommodum intulit, dum Frederico mors non pepercit.

Stephanus IX Pont. A. 1057.

Videns Ecclesiasticæ religionis amator Deo disponente, cuncta quæ disposuerat in bonum proficere, congratulari cœpit super Ecclesiasticâ ædificatione, & ad Religionem multiplicandam locum hunc ditavit facultate, Britinium dans nobis cum quinque molendinis, cum prato & nemore.

(3) Ermengarde matre ejus defunctâ, pro anima ejus Glans super Jayram fluvium situm tradidit huic Ecclesiæ: pro quo Ecclesiam Sti. Remigii in d'Ouy mutuo accepimus, & prædiolum in Novile, cum Monachis Sti. Jacobi factâ commutatione. Tradidit & Ecclesiam Sti. Mennii, annuente uxore, imo & hortante, in Dionantio. Dedit similiter Ecclesiam in Veslomiis, Agnetis, & Sti. Lamberti in Emines, non dissuadente sed potius stimulante Reylende conjuge sua; locum quem reparaverat multiplicavit, mansumque unum in Anheia, alterum in Sorma, tertium in Wederina nobis dedit.

Dos prima Namurcensis Ecclesiæ.

Celsas turres, pauperumque tabernas mors pulsat, & rapit sine discrimine quoscumque rapere judicat. Ipsa nobis damnum illatura non modicum abstulit Patronum nostrum Comitem Albertum (4), cui requiem dat Cœnobium nostrum. Sepulto eo, dedit uxor ejusdem medietatem de Holon in Ecclesiâ & omnibus appenditiis ejus. Non prætereundum arbitror, nec dignum silentio quod factum est adhuc vivente Comite supra memorato.

Leudinus Episcopus Oichariensis (5) genere Lotharientis causâ suos visendi Pannoniam egressus, Leodii vel Andanæ morabatur. Dei vero providentiâ causâ visitationis Nobilissimum Comitem expetivit: qui ab eo honorifice susceptus est, & habitus cum amicis. Qui videns locum hunc jam dirutum sed aliquantulum erectis parietibus reædificatum, hîc Missam celebrans multum dedit Reliquiarum. Dedit de corpore Georgii Martyris, similiter de corpore proprio Nicolai Confessoris Smyrneorum Episcopi, & aliorum, quorum nomina scripsit in æterno cœlestis littera libro.

Quomodo autem Pontifex de quo mentio facta est easdem reliquias sit adeptus scribi præcepit, & penes nos scriptum retineri. Factum esse hoc modo, nobis notificavit, verumque esse confirmavit.

Stephanus (6) Rex Pannoniorum ex pagano Christicola factus, veræ fidei imitator erat Deoque devotus. Ortâ vero bellorum tempestate quæ à barbaris infesta Imperatori Constantinopolitanæ urbis; Rex Constantinopolis eundem Stephanum ad bellandam barbariem sibi adscivit, cujus adminiculo cæsariem sibi infestam vi debellavit.

Cumque Constantinopolitani prædas raperent & urbem divitiis denudarent, Vir vere catholicus Stephanus à rapina deflexit mentem. Qui ingressus templum Sti. Georgii Reliquias quas invenerat absportavit, coluit, & cum reverentiâ utpote Christianus in vitâ suâ servavit. Sed ipso defuncto, Andreas in regno successit: qui noviter intronizatus dum Antecessoris inquireret ornatum & suppellectilem regiam, Leudino Præsuli præcepit, ut breves Reliquiarum legeret, & quorum lipsana essent pro certo sciret.

Cartas legit Pontifex præfatus relocans in eorum thecis partem sibi retinuit, ubi eas assumpsit quas nobis postea dedit.

Post vero obitum conjugis sui Alberti, Reylendis Comitissa Comitissarum ei more regio mausolæum erexit, & miro decore fabricari jussit. Quæ honore mundi posthabito, amisso carnali sponso famulata est superno. Ornavit locum hunc ornatu egregio, tapetibus & aulæis, albis, & crucibus, & casulis, fenestris, turibulis & universa supellectili, quâ indiget Ecclesiasticus usus.

Hactenus præfatum Memoriale.

De Cathedrali Ecclesia S. Albani Namurcensis ejusque Capitulo, jam actum sæpius per diversa Diplomata, Principumque Donationes. De quibus vide Indicem ad calcem Tomi III.

(1) Fridericus, Gozelonis Lotharingiæ Ducis filius, olim Leodiensis Ecclesiæ Archidiaco-

nus, dein Monachus & Abbas Montis Cassini, electus Pontifex Max. anno 1057. Stephani IX. nomen assumpsit. Hic magnus extitit Namurcensis Ecclesiæ benefactor. E vivis sublatus die 10. Februar. 1058.

(2) S. ALBANUS, Presbyter, Martyr, Namurcensium ęquè ac Moguntinensium Patronus, ab Arrianis martyrio affectus est anno 425. (alii dicunt post annum 483.) De eo Martyrologium Romanum ad diem 21. Julii. Pars cranii ejus asservatur in Æde Cathedrali Namurcensi, argenteæ statuæ inclusa. Litteras autem Associationis & Confraternitatis inter hanc Ecclesiam & Abbatiam S. Albani Moguntiæ, (hodie illustrem Collegiatam Canonicorum) datas anno 1200. Tomo II. horum Diplomatum pag. 1206. exhibuimus.

(3) ERMENGARDIS. Sepulta (ut fertur) Namurci, in Ecclesia B. Mariæ, hoc Epitaphio: quod citat Grammayus pag. 23.

Nobilis Ermengarda *ex Francigenarum Stirpe, Caroli Ducis filia, in festo LV. Martyrum defuncta, in Ecclesia Mariæ Matris cælorum tumulatur; & præsente filio Comite* Alberto *Namucensi, & Gerelmo Abbate S. Mariæ, legavit Terræ quietionis suæ XX. parvos denarios. Deus sit ejus animæ misericors.*

(4) Albertus Comes Namurc. obiit anno 1035. sepultus in S. Albani, cum hac olim inscriptione.

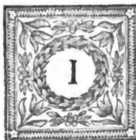
Hic sepultus jacet Nobilissimus Comes Aldebertus, *&* Reneldis, *ex Lotharïensium Stirpe nobilis ejus Sponsa, qui Ecclesiam hanc fundavit.*

(5) LEUDINIUS, quis iste, aut cujus Sedis Episcopus, hactenus mihi non constitit.

(6) STEPHANUS. Is fuit primus Hungariæ Rex Catholicus, zelo Religionis clarissimus. Regnavit annis XLI. decessit 1038. Sanctis jam pridem adscriptus, cultum in Breviario Romano jussu Innocentii XI. Pont. max. anno 1687. obtinuit ad diem 2. Septembris.

CAPUT II.

Ragenera, *mulier Nobilis, tradit se-ipsam in Ancillam Abbatiæ S. Amoris in Belisia, Diœcesis Leodiensis, anno* 1040: *ubi nunc est illustre Nobilium Canonicarum Capitulum, vulgo* Munster-Bilsen, *apud Hasselerum.*

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus, tam posteris quàm præsentibus, qualiter ego Regenera, tam pro remedio animę quàm pro defensione totius posteritatis meæ, cum essem libera, tradidi me in ancillam sancto(1) Amori in Bilisia (2), sub censu ceræ quatuor denariorum; eâ conditione, ut omnis mea posteritas eundem censum solvat in festo sancti Amoris: nullus autem solvat, nisi priùs in conjugio fuerit, per diem & annum.

Si quis verò de longinquo venerit, & opus prandio, propter inopiam, habuerit, detur ei denarius ab eo qui censum recepit; potestatem habeat masculus uxorem ducendi; femina verò nubendi, uterque sine licentia, ubi, & cuicumque voluerit. Placitum Advocati nullus quærat, neque obsideat. Quod si aliquis ex hac cognatione aliquâ querimoniâ pulsatur, nulli nisi Abbatissæ respondeat, & nusquam nisi coram illa judicio Parium suarum conquerenti satisfaciat, nisi fortè de violata pace, jure duelli impetatur, vel de immunitate.

Si verò aliquis aliquem de parentela ista occiderit, homicida ille solvat Abbatissæ aureum unum, denarium & duas libras; Advocato verò unam. Tota autem illa cognatio post mortem suam de capite suo, pro jure quod vulgo attulit, sive cormede dicitur, tantùm duodecim denarios, & nihil ampliùs solvat.

Si quis verò contra hoc statutum Jus aliquod pertinaciâ vel negligentiâ rebellare nititur, anathematis sententiâ restringatur, quousque Ecclesiæ satisfaciat, & debitum persolvat.

Quicumque autem hanc Chartam voluerit infringere, & huic cognitioni nocere, pereat ipse & omnis ejus posteritas malâ morte, insuper æternâ maledictione separetur à Christiana societate.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo, quadragesimo, Indictione octavâ, imperante Henrico Romanorum Imperatore tertio, Richardo Leodiensi Episcopo, tempore Goderonis Marchionis, sub testimonio Adelgeri Advocati,

Rudolfi,
Herelonis,
Tiboldi, liberorum hominum.

Interfuit etiam Yfecho & Hadego Presbyter, de Familia Ecclesiæ Vestechen,
Arnoldt, Adelbertus.

Extant in Historia Lossensi Laur. Robyns J. C. septem alia Diplomata, ad hoc Capitulum spectantia, Parte II. à Num. 1. ad 8.

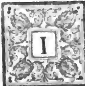
(1) S. AMOR, Confessor, Belisiæ Patronus, natione Aquitanus, colitur VIII. Octobris: teste Molano.

(2) BELISIA, hodie *Munster-Bilsen*, Diœcesis Leodiensis oppidulum: de quo supra Tomo II. pag. 853. & 855. horum Diplom.

CAPUT III.

ARNOLDUS *Comes* CHINIACENSIS, *fundat ac dotat anno* 1068. *Cellam seu Prioratum S. Sulpitii, Vallis Pirorum (in Diœcesi Remensi) vulgo* Priez, *sub administratione Abbatis Sti. Huberti in Arduenna, Ord. S. Benedicti.*

Extat etiam Tomo I. pag. 472. Collectionis Diplomat. Bened. S. Mauri.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Arnulfus Comes cum conjuge meâ Adelail, filius Ludoguici Comitis, præsentibus & futuris sanctæ matris Ecclesiæ filiis.

Audiens in Evangelio, quia *nihil prodest homini si lucretur universum mundum, animæ autem suæ patiatur detrimentum*; audiatis & credatis firmissimum, quod patri meo & matri meæ & omnibus antecessoribus meis primùm, & pòst animę meæ & hæredibus meis statui singulare remedium. In Villâ Pirorum habebam paterno jure clericalem Abbatiolam in honore sancti Sulpitii fundatam, fideli quidem satis Antecessorum meorum devotione, sed pauperiori quam oportebat reddituum proventione.

Hanc ampliatam pro posse rebus subternotandis, quia necdum ut volebam per se consistebat satis, communi consilio Archiepiscopi Remorum, ad cujus Diocesim pertinet Abbatiola ipsa, subjectam feci eam seniori Ecclesiæ sancti Petri & sancti Huberti in Ardennâ; eâ conditione, ut Abbas de sancto Huberto ponat Monachos, quibus ipse præsit in loco illo.

Nec error aliquis generetur super hujusmodi opere, loco ut antiquitus ad Diocesim Remensem pertinente, mihi & heredibus meis reservatâ Legali Advocatione, & ad Matrem Ecclesiam sancti Huberti subjectione perpetuâ remanente.

In ipsâ Villâ Pyrorum do totum allodium quod jacet super Marbaiz ex utraque parte, ex una parte super ripam Mosæ usque ad Helmericum montem, & exinde usque ad Fainon & dimidiam partem cum pratis, silvis & piscatura. Nec non & Familiam quæ ad eandem pertinet Villam. Medietatem Ecclesiæ de Stavelz: de Ecclesia Auré medietatem.

De Ecclesia Vilers medietatem, medietatem decimæ, in Flohier-monte dimidium molendinum, dindominicatu Ingivel totam nonam, de Ecclesiâ in Surai quartam partem, decimam molendini in Castilon, septem mansos pertinentes ad Sanctum Hilarium cum totâ familiâ, donum ex integro Capellæ sancti Johannis in Warc, tessuram molendini ad Baiart.

Decimam de sancto Hilario & de Warc de omni indominicatu, scilicet de terris indominicatis, de sylvis indominicatis, de sexteragio, de furno, de cambis, de sotularibus & de cyrothecis.

Signum Arnulphi Comitis, & Manasse fratris ejus.
S. Reguini.
S. Ratbodi.
Signum Lamberti de Turre.
S. Lamberti de Porta.
S. Johannis de Warcq.
S. Requini,
S. Theodorici, filiorum ejus.
S. Tietbaldi de Tilaz.
Signum Rodulphi.
Signum Wilberti.
S. Ingebrandi.
S. Arnulphi.
S. Lietberti.
S. Wazonis,
S. Warneri de Ciplez.

CAPUT IV.

WALCIODORENSIS *Abbatia Benedictinorum, Diœcesis Namurcensis, dotatur anno* 1076 *per* JOANNEM *Virum Nobilem.*

Ex Cartulario MSS Abbatiæ Walciod.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Johannes Adolescens, judicio meo, omnium minimus, quamvis apud sæculum Ingenuus, cum frequens me affligeret cogitatio de hiis quę mortem sequuntur, proposui juxta vocem Prophetæ peccata mea elemosinis redimere: & talibus elemosinis quæ non mecum in brevi assumantur, sed de die in diem renoventur, & renovatæ continuam michi salutem post mortem operentur.

Et hac confidentiâ sancta loca Ecclesiæ Walciodorensis adii; ibi per manum Advocati Theodorici junioris sub testibus idoneis Stæ. Mariæ tradidi quidquid nostri Juris erat in novis Bursinis, in Pago Ardenensi in Comitatu Namurcensi, cum terris cultis & incul-

incultis, silvis, pratis, aquis aquarumque decursibus cum quarta pœne parte Ecclesiæ: nam sicut in cæteris & in hac quinta pars de quarta probatur minus esse.

Cum servo etiam Waltero nomine, hanc Donationem legitimè Walciodori confirmavi, præsente Advocato Theodorico & Abbate Godescalco, adhibitis Testibus idoneis,

Francone avunculo,
Item Francone nepote,
Crispino, Gerulpho,
Herimanno de Onhaya,
Reinardo, Gillelmo,
Gothelone des Bonnes-beches.

Item Leodii coram patre meo Gisleberto & Engolbrando fratre meo id ipsum renovans iteravi: adhibitis fidelibus viris,

Johanne Stephano,
Herimanno de Heiis,
Gerardo, Anselmo, Odelino.

Si quis Testamentum hoc infregerit, & fructu ventris sui privetur & de terra viventium eradicetur.

Actum Walciodori, & iteratum Leodii anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo sexto, Indictione XIV.

CAPUT V.

Ermengardis *Comitissa donat anno* 1078. *Ecclesiæ Collegiatæ S. Bartholommæi Leodii, prædia apud oppidum de* Brée, *& Villas* Woromes, Longchamp, Rummen, Curenge *&c.*

Ex Archivis Capituli.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Homo cùm reputat quid sit, unde sit, quorsum redeundum sit, imaginis sui Authoris, cujus instar habet, dignè decus coram ingerat, simulque si pauperibus, ad imitationem illius qui de cœlo venit pauper fieri, paupertati congaudet: vel si dives opum, non in illis dissolvitur, sed in nomine ejus à quo eas habet, illis dividit qui indigere videntur, catholico modo se suaque rerum Authori, à quo processerunt, laudabiliter resignare, talique boni operis Baptismo peccata, sine quibus nemo vivit, purgando creditur, & mirum est, abluere.

Hanc sanissimam amplectens summariam virtutum semitam, Ermengardis Comitissa, quibus multipliciter abundabat ab avis atque atavis nobilibus, pro sua suorumque animabus, Deo ejusque Ecclesiis splendidè conscripsit prædia. Horum, inquam, prædiorum jacentium apud Villas Worommes & Longum-Campum, præter Beneficia servientium, & præter duo molendina & duas cambas, & præter Ecclesiam & decem mansos, & viginti de familia, sicut ea tenebat: cumque sacrum Velamen capite suscriperet, traditionem fecit ad Altare Apostoli Bartholomæi. Tradidit etiam totum Allodium de Rumines, præter quinque mansos, quos dedit Sanctæ Mariæ in Hoyo, præter Beneficia servientium. Simulque tradidit totum Allodium de Curinges, præter quinque mansos, quos dedit sancto Joanni in Insula, præter Beneficia servientium.

Tradidit quoque totum allodium quod habebat apud Gelmines & Berlinges, præter Beneficia servientium. Tradidit quoque allodium de Bredé, cum Ecclesia, præter decem mansos, quos dedit Gerardo Comiti, & viginti de Familia, & præter decem mansos, quos dedit sancto Joanni, & viginti de Familia S. Jacobo, Avroch dedit cum suis appenditiis.

* Id est Brée: oppidum Campiniæ Leod.

Constituit etiam ipsa Virago, ut se vivente, si quid de his quæ tenebat manumitteret, Episcopo Henrico cederet; post decessum Episcopi & ipsius, totum quod ejus liberum allodium fuerat, ubicumque esset, Ecclesiæ Sancti Bartholomæi fieret.

Hujus autem boni operis beatæ memoriæ Dominum Episcopum Henricum incentorem habuit, & devotissimum suffragatorem: & ut hoc libentissimè perageret, quorumdam Episcopi cursuum delegavit ei redditus, donec viveret.

Suscepit verò hanc Traditionem, qui tunc Advocatus erat, Comes Henricus de Dolvin-Castello, ubi præsto fuerunt liberi & honesti viri, hinc Clerici, hinc Laïci; necnon etiam de Familia Ecclesiæ plurimi.

Godeschalcus Archidiaconus, item Dietwinus Archidiaconus, Hugo Præpositus, Franco Scholasticus, Godesridus Raso, Hildonius.

Canonici ipsius loci, Odelinus, Geldulphus, Henwardus, Cheldoldus, Belbaldus, Waltherus, Heribertus, Erminerus, Wiso, Piemarus, Ameso. Comes Cono de Monte-Acuto, Reginardus de Roden, Witmannus de Molenarche, Godeschalcus de Cennaco, Lambertus de Foron, Turevinus de Wogelmont, Menirnus, Lambertus, Fredericus, Godefridus, Fredericus, Lienbertus, Waselinus filius ejus, Lambertus, Waselinus.

Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo, septuagesimo octavo, Indictione primâ.

CAPUT VI.

Stupenda punitio eorum, qui res sacras Abbatiæ Crispiniensi, *Monachorum Benedictinorum in Hannonia collatas, auferre moliebantur, anno* 1098.

Ex Cœnobiarchia Crispiniana Raissii.

IN nomine S. & individuæ Trinitatis. Nobiles religiosasque duas mulieres contigit mansisse in villâ Buxit, quarum altera Gisla, altera Berta vocabatur. Quæ divinâ inspirante clementiâ, dum ad sanctum Landelinum in die Parasceven orare venissent, easque Canonici qui ibidem Deo serviebant honorificè suscepissent, ob animarum suarum salutem, vitæque prosperitatem, eidem Ecclesiæ dona quæ subscripsimus legaliter contulerunt.

Gisla quidem suarum culturarum decimationem dedit: Berta verò decimam unius mansi, qui dicitur mansus Hungeri, & decem hortorum sancto Petro, sanctoque Landelino contradidit.

Posteà Bertæ Traditionem quidam sui servuli Godefridus & Ivo perturbaverunt, qui ejusdem beneficii tunc temporis ministri fuerunt. Pro pacificanda itaque eadem perturbatione, & multis innotescenda prædicta Traditione, die statuto, super Terram convenerunt Canonici, secum ferentes Reliquias sancti Landelini. Præscripti etiam adfuerunt servi & commanentes in jam dicta Villâ cum eis. Sed quid mirabile per merita sancti Landelini Jesus Christus ibidem fecerit, quâve ultione ipsorum superbia tandem vindicata sit, eodem tempore multis claruit.

Enim-verò Canonici astantes & Reliquias sancti Landelini cum reverentiâ tenentes, dum coram astantibus dona quæ bona mulier contulerat, occupare (quod vulgò dicitur *fasire*) voluerunt, irâ permotus unus ex servis, Godefridus nomine, sagittam emisit, & tenentem percutere volens, vas in quo Reliquiæ sancti Landelini posita erant percussit. Quo facto, mirum dictu! nebula supervenit & alter alterum vix videre potuit. Hujus rei eventu, qui astabant, valde perterriti, unusquisque ad propria sunt reversi. Godefridus procul dubio domi reversus, dum ad latrinam secessit, disruptis & ejectis visceribus, morte turpissimâ vitam finivit.

Quâ de re ceteros perturbatores Ecclesiasticæ traditionis timor magnus invasit, & excogitaverunt, qualiter Deo, sanctoque Landelino possent reconciliari. Actum est igitur in præsentiâ bonorum virorum, maximèque illius Dominæ consilio, quæ Traditionem fecerat, ut sanctus Landelinus de decem hortis, unius decimationem solus haberet; & de novem reliquis Ecclesia sancti Landelini, & Ecclesia sancti Gaugerici de Buxut, per medium inter se decimationem dividerent.

De ceteris autem traditionibus nulla orta est contentio, ideò nec facta est reconciliationis aliqua mentio. Post multum verò temporis in (1) Ecclesiâ sancti Landelini ordine mutato, de Clericali videlicet in Monachico, & eisdem Monachis per annos plurimos res Ecclesiæ fideliter procurantibus, homo quidam Amardus nomine in Villâ Buxut commanebat, qui præteritorum inscius, prædictæ Traditioni obviare volebat, quo tempore Abbas Lambertus, qui tunc, id est M. nonagesimo octavo anno ab Incarnatione Domini, eidem Ecclesiæ præerat, & nonnulli Fratrum in Villâ Buxut convenerunt, & testimonio virorum provectæ senectutis, Remigii videlicet, Florberti, Adam, Fulmari, Huberti eidemque testimonium uno ex illis, Huberto nomine, super sancti Landelini Reliquias, manu propriâ confirmante, prædictum Militem Amardum satisfactionem hujusmodi suscipientem, coram ceteris commanentibus Villæ ab injuria sua cessare fecerunt.

His viri isti præsentes fuerunt:
Amalricus, Remigius, Ivo.
Adam, Fulmarus.
Henricus, Amardus.

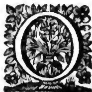
Actum in Buxut, anno M. XCIIX. Dominicæ Incarnationis, X. Kalend. Augusti, concurrente IV. Epactâ XV. Indictione VI. Regnante Henrico Imperatore.

(1) Fuerunt in Ecclesia Crispiniensi Canonici sæculares ante annum 931. ut patet ex Diplomate Henrici Aucupis Imper. iisdem benefacientis. Vide supra Tomo II. pag. 1129. horum diplom. Postmodum amotis sæcularibus, anno 1080. Richildis Hannoniæ Comitissa Monachos Benedictinos substituit. Vide ibidem pag. 1135. aliaque Diplomata notata in Indice Tomi III.

CAPUT VII.

Elbertus & Sigerus de Bethunia, DD. de Carency, LAMBERTUS *Atrebatensis Episcopus, aliique, varia prædia beneficiaque elargiuntur Abbatiæ Montis S. Eligii Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, juxta Atrebatum, anno* 1100, *& sequentibus.*

Ex Documentis Hist. Bethun. per Duchenium, pag. 361. &c.

FILII sanctæ Matris Ecclesiæ, volumus vobis manifestare, Ecclesiam beati Vindiciani Terram de Gomuicourt justè possidere. Quod ut tam vos quàm posteri possitis agnoscere, à quibus sit tradita eidem Ecclesiæ curamus scribere.

Robertus de Perona, concedente filio suo Odone, ac filia sua Alecia, dedit quartam partem quam habebat in prænominata terra, &c. Item Morens de Bethunia dedit allodia sua quæ possidebat in eadem ex parte uxoris Odæ, eidem B. Vindiciani Ecclesiæ.

Testes, Arnulfus Mala-terra,
Wago de Bethunia,
Alulfus Præpositus,
Elbertus de Bethunia, Gualbertus.

IN nomine summæ & individuæ Trinitatis. LAMBERTUS miseratione Dei Attrebatentium Episcopus, Successoribus suis gaudium summæ beatitudinis. Prædecessores Patresque nostros, Beatum videlicet Vedastum, Gaugericum, Autbertum, atque Vindicianum, quorum lucent coram nobis opera, fore credimus imitandos, &c.

Comes videlicet Robertus, & filius ejus junior Robertus, aquam de Anze usque ad molendinos de Longo-vado dederunt.

Testes, Johannes Advocatus, Robertus Advocatus, Walbertus Præpositus, Hugo de Albiniaco, Gerardus de Floresberc, Engelrannus de Lilero, &c.

Robertus Advocatus dedit terram quæ Faverilis vocatur, & sylvam alnorum ejusdem terræ, & juxta eandem unum mansum.

Testes, Elbertus de Bethunia, Rogerus, Wago, Venemarus filius Anselmi, &c.

In Gumicourt, Walcherus totum quod habebat dedit, simul & Engebrandus avunculus ejus, Rogerus de Surches, Elbodo nepos ejus, Hugo de le Mota, Morengus de Bethunia, & Oda uxor ejus, &c.

Apud Ablag, Dominus Elbertus de Bethunia, & Amulricus filius ejus dederunt ad Alleu terram duodecim sextariorum, & sylvam ejusdem terræ, & unum hospitem, & ad Bovennas unum, &c.

In Camblinio dedit nobis Hato totum alodium suum, & Hugo Havés terram quatuor sextariorum, & Odo & Fratres ejus & nepotes totam hæreditatem suam: de qua dedit nobis Dominus ELBERTUS Placitum in totam justiciam, &c.

Rogerus puer de Bethunia, & Walterus de Goi, & Helewidis, & Supplicia de Juvenci, quicquid in eadem hæreditate habebant, communiter dederunt, &c.

Apud nos dedit Rogerus puer & uxor ejus Wilburgis unum hospitem, & apud Anesim, XXII. sestarios annonæ, à quodam molendino singulis annis recipiendos, & alios redditus de eodem molendino, quos vulgus oblationes vocat, & quatuor mansos terræ quos curtillos vocamus, &c.

Wilburgis uxor ejusdem Rogeri, & filiæ eorum, Judith, Helewidis, Godeldis, hoc confirmaverunt, &c.

Apud Arenim dedit Hadewidis de Bethunia unum mansum terræ, pro anima mariti sui Roberti Crassi, &c.

NOtum sit omnibus tam futuris quàm præsentibus hanc Cartam legentibus, quod Ego Warinus de Dourges pro salute animę meæ ac meorum Antecessorum, Alodium meum de Dourges & de Nigella, quod est in Pago Scarbeio, tam in mansis hospitum quàm in terra arabili, & in pratis atque sylva, cum sede molendini & aqua ei pertinente, & quicquid habebam Alodii in Spinecham in terra & sylva & pratis, tradidi Ecclesiæ quę sita est in Monte Sancti Eligii, in honore sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ac beati Vindiciani Episcopi & Confessoris. Existente tunc ipsius loci Domino Johanne Abbate, &c.

Signum Henrici Abbatis Sancti Vedasti,
S. Hugonis de Inci,
S. Hugonis filii ejus,
S. Hugonis de Albiniaco,
S. Balduini Castellani de Lens,
S. Lotardi Broehet,
S. Johannis de Vaencourt,
S. Lainussi de Fossels,
S. Milonis de Hosden,
S. Hugonis de Hucin,
S. Elberti de Bethunia,
S. Hugonis de Not. &c.

Actum est hoc anno Dominicæ Incarnationis M. C. IX. regni verò Ludovici Regis anno primo, præsidente Ecclesiæ Attre-

batensi Domino Lamberto Venerabili Episcopo, principante Flandriæ Comite Roberto secumdo.

EGo Richardus Abbas Ecclesiæ de Monte Sancti Eligii, ceterique ejusdem loci Fratres. Notum fieri volumus, quod quidam homo nomine Odo, de Villa quæ dicitur Camblinium, & frater ipsius nomine Fulbertus, cum suis participibus, Rambaldo de Devis, & Ursione de Attrebato, adiit Dominum Johannem nostrum prædecessorem: expetens ab eo, ut si impetrare posset ab Elberto de Bethunia Milite, quatenùs eos liberos faceret de Placito quod sibi debebant apud Ablevium, pro suis Alodiis terraceum frugum eorum traderent in perpetuum, ipseque Odo hac de causa Homo ipsius Abbatis fieret.

Hoc autem facto, post aliquantum temporis defuncto Elberto prædicto, Sicherus filius ejus voluit adnullare quod pater suus fecerat. Tandem verò per Dei gratiam & auxilium amicorum nostrorum egimus apud ipsum, ut resipisceret, & Conventionem patris suis meliùs etiam quàm facta fuerat priùs nobis faceret ac confirmaret.

Fecit igitur nobis Donationem jam dicti Placiti, præsente & annuente Domino Roberto Advocato, filioque ejus Balduino, à quo illud tenebat in feodo.

Hujus rei Testes sunt,
Balduinus, filius Hugonis de Albiniaco,
Johannes de Wahencourt,
Warnerus de Hameleincourt,
Gamelus de Usi,
Hugo, filius Wagonis de Bethunia,
Manasses, Clerici:
Gerardus Presbyter,
Johannes Diaconus, Hainfridus.

RObertus, dictus Crassus, Dominus de Arimino, ex Haduide conjuge procreavit Fredescendem, quam duxit Petrus de Suces, & Odam uxorem Ricardi cognomento Brunonis. Quâ defunctâ, vir donationem uxoris confirmavit. Testes,
Robertus, Rivaldus, filii Engeladi de Lens,
Hugo de Squania,
Theodoricus de Hablen,
Sicherus frater ejus.
Oda de Ricardo filiam suscepit, nuptam Gerrico, quæ & ipsa confirmavit.
Testes: Sicherus filius Elberti, &c.

NOtum sit omnibus Cartulam hanc legentibus, quod Dominus Robertus Bethuniensis & idem Advocatus Attrebatensis, post Donationem terræ quæ Faverils dicitur, quam fecerat Ecclesiæ de Monte Sancti Eligii, quodam tempore partem ipsius terræ aufferre voluerit: sed pòst pœnitentiâ ductus tortitudinem suam in præsentia Comitis Karoli Flandriæ recognovit, &c. Hoc denique factum apud Bethuniam ipse Dominus Robertus renovavit, &c.
Testes, Guillelmus filius ipsius Roberti,
Sicherus de Carenci, &c.
Hugo de Carenci,
Robertus frater ejus,
Elbodo de Carenci.

NOtum sit omnibus scripturam hanc legentibus, quod Sicherus & uxor ejus Bertha, de Villa quæ dicitur Ablanis, terras Alodii sui, quæ sunt Rouoncourt (quas Homines, quorum ut vulgò dicitur sarta erant, Ecclesiæ de Monte Sancti Eligii tradiderant) ipse Sicherus & ejus præfata conjunx, qui hæreditario jure terræ illius competebant, Ecclesiæ jam dictæ, Dominoque Ricuardo Abbati, Fratribusque inibi canonicè Deo servientibus, ac in posterum servituris, legitimè tradiderunt. Excepto quod terraceum earumdem terrarum in sua manu retinuerunt.

Hoc denique concesserunt, quod nec ipsi, nec hæredes eorum ullam omninò exactionem vel relevationem pro illis terris ab Abbate seu Successoribus ipsius essent requisituri. Cumque tempus metendi advenisset, mandaretur eis, ut pro suo terraceo mitterent. Quod si missus fortè deesset, fideles Ecclesiæ quod suum erat liberè acciperent, & terraceum, donec ab eis custodiretur redderent. Si verò eis super hoc non benè crederetur, unus ex eis in veritate diceret, non plus se habuisse quàm reddidisse.

Actum est hoc præsentibus idoneis Testibus, scilicet ipsius Sicheri fratribus,
Theoderico, Simone:
Elberto de Bethunia,
Manasse, ac Gerardo, filiis ejus,
Gotselino genero ejus,
Roberto & Waltero de Carenci, &c.

MEmoria dignum & utile ducimus, quod Galterus Faclet de Goy, omnibus filiis suis viam universæ carnis ingressis, pro suo & eorum uxorisque suæ salute omnia alodia, &c.
Testes: Sicherus de Bethunia,
Ansellus de Houdeng, &c.

Donatio Guilielmi Bethuniæ *Domini, circa ann.* 1120 *in favorem Prioratûs B. Mariæ* du Perroy *juxta Bethuniam, quæ ab Abbatia Montis S. Eligii dependet.*

IN Nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen. Ne quod dignum est memoriâ oblivioni

oblivioni tradatur, ſtyli officio notum facimus tam poſteris quàm præſentibus, quod Ego Guilielmus jure hæreditario Bethunienſis Advocatus, Clementiâ uxore meâ, filioque meo Roberto annuentibus, Eccleſiæ beatæ Mariæ ſemper Virginis, quæ ſita eſt propè murum Bethuniæ, viginti ſolidos Pariſienſes in Nativitate Domini apud Boiſeriam, & in Stailebroc Decimam ſeptem manſorum, & in Parrochia Sancti Laurentii de Richeborc Decimam novæ terræ combuſtæ in maraſco, & duas partes Decimæ de ſarto Hugonis filii Raineri, & dimidium terragium ejuſdem ſarti, & quotidie faſciculum lignorum in ſilva mea, quantùm humeris homo deferre poterit ad ignem faciendum, & terragium de Alviler, pro peccatis meis, patris, matriſque meæ in perpetuum concedimus.

Ut ergo hujus noſtræ Paginæ ſcriptum inconvulſum & ſtabile permaneat, ad hoc corroborandum Homines noſtros fideles & amicos, & Teſtes idoneos ſub-notare procuravimus.

Signum Hugonis Præpoſiti ſancti Bartholomæi.
Signum Guiberti Canonici & Sacerdotis.
Vide Chronic. Locrii pag. 256.
Signum Guiberti Canonici.
S. Giſleberti de Bergis.
S. Simonis de Oyſi.
S. Roberti Caſtellani Inſulenſis.
S. Sicheri Bethunienſis.
S. Roberti de Foſſa.
S. Johannis de Beveri.
S. Guarini de Aneſin.
S. Arnulfi Colée.

Otum volo fieri omnibus tam futuris quàm præſentibus, quod ego Robertus Attrebatenſis Advocatus, pro ſalute animę meæ & Anteceſſorum meorum, alodium meum, videlicet terram quæ dicitur Faverils & Iſlels, cum ſylva, precatu Walberti fidelis mei, cujus ex me beneficium erat, contuli Eccleſiæ, quæ in honore Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & ſancti Vindiciani ſita eſt in Monte Sancti Eligii, ac Domino Johanni ejuſdem loci Abbati, Fratribuſque inibi Deo canonicè ſervientibus.

Poſt aliquantum verò temporis, volens confirmare præfatam Donationem, habito Conventu multorum Optimatum in jam dicto Monte, Richardi Abbatis Johannis Succeſſoris, iterum Ego Robertus, ac filius meus Balduinus, prædictum Alodium tradidimus præfatæ Eccleſiæ, ſicut priùs; præſentibus multis & idoneis Teſtibus: ſcilicet

Simone Caſtellano,
Manaſſe filio Elberti,
Balduino fratre ejus, &c.

Actum eſt hoc Philippo Rege regnante, Roberto juniore Comite dominante, Lamberto Epiſcopo Eccleſiam Attrebatenſem regente.

AUdiant qui neſciunt, imitentur qui poſſunt, factum Sicheri de Bethunia viri Nobiliſſimi Teſtamentum: qui moriens de hiis quæ multa acquiſierat & poſſederat, ex parte ſanctam Eccleſiam fecit hæredem. Dedit igitur Eccleſiæ ſancti Vindiciani apud Bouvegnies terram trium modiorum, quod dicitur Goſonis-ſart. Quo ſepulto, Hilbertus filius ejus eandem Donationem cum ſuis Fratribus recognovit, & ſuper Altare ſancti Vindiciani manu-miſſa, ſub oculis multorum Teſtium confirmavit.

Teſtes, Guido de Noella,
Gualterus filius ejus,
Rogerus de Wavrin,
Robertus del Maiſnil,
Euſtachius de Nova-Villa,
Euſtachius de Squania,
Elbodo de Carenchi,
Andreas & Acardus fratres ejus,
Johannes de Beveri,
Robertus Advocatus Bethuniæ.

NOtum ſit omnibus Chartam hanc legentibus, Conventionem fuiſſe inter Domnum Richardum Abbatem & Gontrannum Militem Attrebati, de Terra quam diu poſſederat apud Boraim Eccleſia de Monte Sancti Eligii, &c.

Actum eſt hoc in Synodo Atrebatenſi, Domino Roberto Epiſcopatum tenente, & in perſonarum præſentiâ venerabilium, videlicet:

Drogone, Roberto Archidiaconis,
Aluiſo Abbate Aquicinenſi,
Lamberto Abbate Hamenſi,
Simone Abbate Sancti Nicolai de Voye,
Azone de Bethunia,
Guarnero de Henin,
Guilielmo, Amulrico, Guirembaldo, Decanis.
Balduino, Martello, Andrea,
Roberto Pede-argenti,
Roberto filio ejus,
Petro Privigno ejus,
Roberto de Bethunia.
Canonicis ſanctæ Mariæ Atrebatenſis,
Roberto Archidiacono, &c.

CAPUT VIII.

WALTHERUS DE SARCEYO, *Vir Nobilis, restituit Capitulo* S. Beggæ Andanensi, *in Namurcesio, quæcumque ei injustè abstulerat, anno* 1105, *præsente* THEODERICO DE ALSATIA, *Duce Metensi, eo ipso die, quo idem* THEODORICUS *Huii* GERTRUDEM ROBERTI *Comitis Flandriæ filiam in uxorem duxit; eâque ratione Comitatus Flandriæ postmodum ad ejus Filium Theodoricum pertransiit.*

Ex Calmeti Histor. Lothar. pag 518. inter Documenta.

NOtum sit omnibus, quoniam Waltherus Advocatus de Saccio omnia paulò minus jura Ecclesiæ ibidem invasit, quæ diu sub querimonia & calumpniâ prçsumptivè tenuit. Contigit autem Theodericum Ducem Metensem, de quo Walterus eandem Advocatiam sub fratre suo Dodone in tertio loco possederat, oppidum Hoyense venisse; quod Fratres & Sorores Andanenses audientes, & Corpus sanctissimæ Beggæ illuc deferentes, venerunt ipso die Assumptionis beatæ Mariæ.

Affuit illuc innumerabilis confluentia populorum, non modica frequentia nobilium, cùm dies magnus & venerandus erat, cumque ipse Dux filiam Roberti Flandrensis Comitis in uxorem duxerat. Affuit etiam ipse Walterus temerarius Ecclesiæ Advocatus. (Nota.)

Ibi pronuntiatis proclamationum Litteris, & utrisque partibus discussis, Walterus quicquid injustè invaserat, judicio Nobilium Ecclesiæ recognovit, judicio etiam ipsius Dodonis Advocatiam in secundo loco disponentis recognovit. Oblatas ministrorum, dominicales Oblatas, etiam Ecclesiæ angarias vini, injustas cautiones; item quod Præpositum absque consilio Legati Ecclesiæ præfecerit, & quod servum de servis Ecclesiæ non fecerit; idem servi in Castello suo manentes, alias leges haberent, quàm si residui erant in ipso Allodio Ecclesię. Recognovit etiam quod servos & mansionarios Ecclesiæ in opus Castelli desudare fecerit, & quicquid injustè suo dominio mancipavit.

Præterea diffinitum in publica subscriptorum Audientia, quicquid juris esset Advocati, ut nihil supra, scilicet mansus unus integer, exceptâ cerâ, in tribus culturis pars terræ quam prędicti * talem dicimus; tres in anno corvadæ propter sui nemoris amœnitates; tertius in omni quæstu Placiti denarius; piscium corveda ob diem veneris, nisi Legatus Ecclesiæ affuerit. Hoc autem recuperationis Ecclesiæ Pactum sancitum & constipulatum, tot tantorumque præsentiâ & authoritate Nobilium.

* Forte prædialem.

Signum Theodorici Ducis Metensis.
S. Ducis Godefridi.
S. Namurcensis Comitis Alberti.
S. Gerardi Comitis.
S. Sigeberti Comitis.
S. Henrici Comitis.
S. Arnulphi Comitis de Basney.
S. Cononis Comitis.
S. W. Advocati.
S. Alberti de Bricio.
SS. Johannis fratris ejus,
Adelonis.
Frederici de Duno, Fratrum duorum
Godefridi & Cononis.
Anselini, & aliorum multorum.

Actum anno Dominicę Incarnationis M. C. V. Indictione XIII. Henrico imperante, inquietantibus filio & Mathilde, Otberto Leodii Episcopante, & ipso præsente; Godefrido Regium Lotharingorum Ducatum & Marchiam procurante, & ipso præsente. Hoc ergo quisquis infregerit, vel in pejus mutaverit, anathema sit.

CAPUT IX.

Abbatia S. Huberti in Arduenna, Monachorum Benedictinorum, acquirit Allodium de Boumale, *sub Archidiaconatu Famennæ, anno* 1109. *à* Ramboldo de Mucei, *Milite.*

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Licet juxta Prophetæ David testimonium: *Cœlum cœli Domino, terram autem dederit filiis hominum*; clementissimæ tamen pietatis suæ providit mortalibus mirabile commercium; ut quotiens impenditur ab eis in tempore terrenum commodum, sine fine concedat eis cœleste cum remissione peccaminum..... autem inter reddentem, scilicet hominem, & recipientem...... me-

lius intelligimus, quam quorum pretio ipse Deus est in terra viventium, quique sui suorumque contemptores effecti expeditius.... jam assistunt vultui divino, pro salute sua vel omnium....

Ramboldus Miles de Mucey, Hugonis de Sancey, & Eri..... Nobilissimæ filius, & uxor mea Canoza, hujus rei xeniolum reddimus largitori omnium de suis donis, ad usus Monachorum in Ecclesia sancti Petri sanctique Huberti in Ardennâ commorantium, Allodium nostrum *Bomellam* dictum, situm in Famenna, liberum & absolutum, cum toto banno & familiâ contingente & pertinente, & cum omnibus appenditiis in culturis indominicatis, campis, pratis & sylvis, aquis, cambâ, molendino, wadrif-campis & cæteris utilitatibus, intra vel extra ad illud respicientibus; eâ tamen conditione, ut nulli potestati liceat illud vel aliquid ejus vendere, vel alienare, vel in beneficium dare.

Et ne huic Traditioni refragetur posteritas, Cartam hanc corroboramus Nobilissimorum atque illustrium virorum testimonio, qui interfuere apud Cas........ ubi facta est Donatio.

Signum Guillelmi, Comitis Lucemburgensis.

S. Godefridi, Comitis Namurcensis.

S. Ottonis, Comitis Chisniacensis.

S. Rurici, & filiorum ejus Guilielmi & Ludovici.

S. Roberti de Sancey.

S. Petri de Isodenges.

S. Rodulphi.

S. Richardi de Ra... na...

S. Odonis de Falei.

Facta est hæc Carta anno M.C.IX. Dominicæ Incarnationis, Indictione II. concurrente IV. Epactâ XXIII. imperante Henrico V. anno III. filio Henrici, qui pulsus Regno Leodii mortuus, Spiræ sepultus est; præsidente Coloniæ Archipræsule Frederico, Treviri Brunone, Leodio Pontifice Oberto.

CAPUT X.

EUSTACHIUS DE HOYA, *Vice-Comes de Merck*, *dat Monasterio B. M. de* Capella, *Ordinis S. Benedicti in Arthesia*, *XXV. mensuras marisci anno* 1117. *Cui etiam benefacit Henricus Vice-Comes de Hoya*, *anno* 1209.

Ex Archivis Abbatiæ S. Joannis Ipris.

EUSTACHIUS DE HOYA filius Anselmi Vice-Comitis de Merck, divino instinctu, & de uxoris suæ Godildis assensu, commotus, considerans paupertatem Monachorum Beatæ Mariæ de Capellâ, in Villâ, Bruchani vocatâ, dedit pro anima venerabilis Idæ Boloniensis Comitissæ, & pro salute animæ suæ & uxoris suæ, & pro animabus Prædecessorum & Successorum suorum, per manus Domini sui Eustachii ejusdem Idæ Comitissę filii, viginti quinque mensuras de marisco suo cum Comitatu liberas, & in perpetuam eleemosinam.

Datum apud Merck anno Dominicæ Incarnationis M.C.XVII. coram Testibus,

Balduino Cospar,

Hugone fratre ejus,

Ricardo Brun, & Heliâ fratre ejus.

Diploma HENRICI *Vice-Comitis de Oyâ Anno* 1209.

HENRICUS Vice-Comes de Hoyâ, coram Paribus suis, videlicet Arnulpho de Renti Milite, Domino Simone de Calesio Milite, Gosselino dicto Vinck, Anselmo de Hoyâ, & Gyselberto Ballivo de Merq, & aliis permultis, vendidit bene & legitimè de consensu Johannæ uxoris suæ, necnon Balduini fratris, Abbati & Conventui Beatæ Mariæ de Capellâ viginti sex mensuras marisci sitas intra mariscum prædictorum Abbatis & Conventûs, cum omni dominio ac libertate, quas ipse Henricus & antecessores sui in prædicto marisco habuerunt liberas, & ab omni exactione & servitute erga nobilem virum Comitem sancti Pauli.

Anno Domini M.C.C.IX. Actum mense Maii.

CAPUT XI.

ADELISA & ODO, *Peronæ ac Warnestoni Domini, benefaciunt circa ann.* 1126. *Prioratui Sti. Medardi de Capy, Monachorum Ordinis Cluniacensis in Diœcesi Noviomensi, eisdem largiendo LX. solidos in Warnestono.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

. Sanctæ Dei Ecclesiæ de Warneton honorabili Decano, cæterisque ejusdem Ecclesiæ Fratribus, necnon Equestri dignitati: tum Burgensibus tum devotis Fratrum Beati Petri Cluniacensis & Sancti Martini de Campis suscipiendis (quod maximum est) orationibus, A. Peronensis Domina, quantum humana fragilitas potest impertiri, salutem.

Diplom. Belg T I f. 379 Odo Frater Atelidis Peronensium & Garnestonensium Dominæ.

Sciris, & vestra pridem sentit communis agnitio postpositâ omni ambiguitate, Ecclesiam Beati Medardi *de Capy* pro obitu fratris mei Odonis & anniversario LX. solidos, quoquo anno denominatis terminis suscipere. Et quia nefas est homini scire quid crastina proferat aura, incerta de morte seu de vitæ longitudine, vero videlicet tam Clericorum quam laycorum nobis adhibito Testimonio, accuratissimè hoc factum debitum exopto sigillare, ac deinceps Deo subveniente corroborare; quatinus à modo in Nativitate Beati Johannis Baptistæ XXX. solidi, atque alii XXX. solidi in Beati Remigii festivitate ab illo qui possessor redditum Castri eo tempore extiterit, sine dilato Capiacensi legato subministrari cum bona sollicitudine valeant.

S. Gherardi Decani.
S. Sigeri,
S. Bernardi sancti Johannis Sacerdotis,
S. Willelmi Sacerdotis,
S. Reneiri Sacerdotis.
S. Adelardi Militis,
S. Willelmi filii Norberti,
S. Willelmi filii Hovine,
S. Walteri filii Walteri,
S. Formentini,
S. Werenbaldi,
S. Gomberti,
S. Gonteri: & aliorum multorum.

IN nomine Sanctæ Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen.

Ego Robertus Flandriæ Comes, sanctæ Religionis cultoribus, salutem.

Noverint ex præsentibus & futuris, quod Odo Peronensis Monacis Cluniacensibus, locoque eorum, sancto videlicet Medardo *de Capy*, pro animæ suæ salute dedit apud Warneton, de redditu pontis uno-quoquo anno LX. solidos ad supplenda necessaria Monacorum inibi Deo servientium, concedente Adelissa Sorore mea ejusdemque viro Roberto; qui etiam me rogaverunt, quatinus prædictam Eleëmosynam pro animæ meæ salute concederem & confirmarem. Consideratâ igitur Monachorum Cluniacensium Religione, assentiente Comitissa Clementiâ, scilicet uxore mea, concessi, & ut ratum & ad in perpetuum permaneat. . . . .

Clementia filia Guillelmi Comitis Burgundiæ.

CAPUT XII.

GUILIELMUS *Flandriæ Comes benefacit Abbatiæ* Affligemiensi *anno* 1127. *eique donat Domum Refugii in* Mechlinia, *à* Brugensi *Capitulo S. Donatiani acquisitam.*

Ex quodam Motivo Juris Ill. Domin. Van Susteren, Episcop. Brugensis &c. p. 11.

Illelmus Dei gratiâ Comes Flandriæ, filius Roberti Comitis Normanniæ, Affligemiensi Ecclesiæ S. Petri, cui à Domino collata est ligandi solvendique potestas, disposui aliquantulam eleemosynam de meis redditibus exhibere, perpetuò possidendam.

Et cum Domino Abbati & Fratribus dictæ Ecclesiæ, Curtis, quæ est in Malina sibi competens, ad commoditates suas necessaria videbatur: ipsam Curtem requisierunt à me. Ego verò satisfacere volens petitionibus & commoditati eorum, Brugensem Ecclesiam S. Donatiani, cujus Ecclesię prædicta Curtis liberum prædium fuit, adii: quæsivi D. Rodgerii Brugensis Præpositi, Heliæ Decani, & totius Capituli consensum, & impetravi.

Et cum Brugensem Ecclesiam, cujus subditorum Advocatus sum, in nullo gravare, sed magis promovere volui; ipsi Brugensi Ecclesiæ pro Curte, quam possederat in Malina, de meo prædio terram singulis annis

annis XII. Marcas argenti valentem, perpetuò possidendam in concambium dedi: videlicet im Parochia de Lissewega circa XC. mensuras terræ VIII. Marcas, in Oostkerka IV. Marc.... Testes, in quorum præsentia hæc facta sunt, subscribi feci....

Actum Brugis anno Incarnationis Domini M. C. XXVII.

S. Willielmi Commitis Flandriæ.

S. Rogerii Brugensis Præpositi ejusdemque Comitis Flandriæ Cancellarii.

CAPUT XIII.

Concordatum inter Capitulum Stæ Gudilæ Bruxellis, & Abbatem Sti. Sepulchri Cameraci, super nova Præpositura in Capella B. M. per GODEFRIDUM *Brabantiæ Ducem erectâ; anno* 1135.

Ex Annalibus Eccl. B. Gudilæ MS Bibliothecæ Cardin Archiep. Mechlin.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Bauduinus Decanus, & Congregatio S. Michaelis atque S. Gudilæ, notum facimus tam futuris quam præsentibus, qualiter, & quo tenore per assensum Domini nostri Ducis Godefridi, Controversia sopita sit, quam habebat nostra Ecclesia adversus Capellam S. Mariæ, ab eo Duce fundatam, atque Venerabili Abbati Parvino traditam. Ipse Abbas Sacerdotem non Monachum in eadem Capella Parochianis deserviturum eliget: qui electus in nostro Capitulo fidelitatem Nobis, sicut & aliarum Capellarum Sacerdotes, faciet.

Pastor, non Monachus.

Sepultura nulli prorsus permissa est, exceptis Monachis & omnibus utriusque sexus manifestè ibi Conversis. Præterea nullum parochianorum nostrorum si infirmatus fuerit, absque permissu nostro, ad Conversionem sive ad sepulturam, Abbati recipere licebit.

Ipse etiam Abbas cum suis Fratribus in nostra Dedicatione, in Nativitate Domini, in Purificatione B. Mariæ, in Palmis, in Pascha, in Ascensione, in Pentecoste, in festo omnium Sanctorum, Processionibus & etiam Capitulis nostris intererit: & exequias Fratrum nostrorum, sicut & nos eorum, nobiscum observabit.

Decimas omnium quæ possident nobis reservamus. Ipsa autem Capella pro recognitione dignitatis & primatûs Ecclesiæ nostræ, quotannis duos solidos in Pascha nobis persolvet.

Si vero aliquo eventu à divinis nos cessare contingeret; Parochialis Sacerdos ibi cessabit: qui etiam nobis de omnibus sibi objectis in Capitulo nostro respondebit.

Ut autem hæc rata & inconvulsa permaneant, Testimonio, subscriptione & Sigillo S. Michaelis atque prædicti Ducis confirmavimus.

✠ Signum Bauduini Decani.

✠ Rasonis Præpositi.

✠ Waltheri Magistri.

✠ Alvezonis Parochi.

✠ Gerardi, Arnoldi, Theodorici, Henrici, Gerardi, Franconis, Egberti, Asselmanni, Militum.

✠ Bauduini, Erluini, Everardi, Warneri, Scabinorum & Synodalium.

✠ Franconis Abbatis,

✠ Georgii, Franconis, Eustachii.

Actum Bruxellæ anno Incarnationis Domini millesimo centesimo trigesimo quinto, Indictione XIII. concurrente I. Epactâ IV. sub Innocentio II. anno ejus V.

CAPUT XIV.

Abbas Epternacensis *Ordinis S. Benedicti in Ducatu Luxemburgensi, cedit* THEODORICO *IX. Hollandiæ Comiti Jus Patronatûs in XXIV. Ecclesias in Hollandia sitas (inter quas* Egmunda, Rynsburg, Alcmaria, Vlaerdinga *&c.) pro centum viginti mensuris terræ, anno* 1156.

Extat in Annalibus Egmondan. Ant. Matthei p. 30. Vide Miræi Dipl. pag 73. Tomo I.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritûs Sancti. Ad notitiam tam præsentium quam futurorum pervenire volumus, quod Ego Gerardus Epternacensis Ecclesiæ quamvis indignus vocatus Abba, & universi ejusdem Ecclesiæ Fratres per manum Advocati nostri Henrici, quicquid juris habuimus in Ecclesiis & earum appendentiis, quarum hæc nomina sunt:

Flerdinge, Kerckwerve, Velserburch, Heyligelo, Putam, Hariche, Schi, Rinesburgh, Warmunde, Leythemuthe, Rinsatwalt, Asleterwalt, Agathenkerka,

Ymazankerka, Ascamannasdelft, Sparneresw alt, Sloten, Egmunde, Alckmere, Schirmere, Misnem, Wegnem, Alterndorpe, Vroule:

Honorabili viro Theodorico Hollandensium Comiti, & conjugi suæ Sophiæ nobili Comitissæ, eorumque Successoribus, omni querimonia proinde sopita perpetualiter liberè dedimus. Ipse vero Comes & Comitissa, unà cum filio eorum Florentio pro salute animarum suarum omniumque parentum suorum Epternacensi Ecclesiæ, ad usus Fratrum inibi Deo servientium centum viginti mensuras terræ in Insula quæ vocatur Schaden, eodem jure & libertate, quà Comes illas obtinuit, contulerunt.

Sunt autem hi termini ejus: in orientali & aquilonari parte omnis terra proxima, ad meridiem versus Florentii de Vorrau: in latere occidentali est aqua, quæ dicitur Hildchereche, ubi etiam & exitus ejus.

Ut autem hæc nostra Conventio in posterum rata permaneat, in Capitulo nostro, assensu Fratrum Banno confirmavimus, & præsentem Paginam sigillo sancti Willebrordi & nostro signavimus. Si quis autem eam infringere præsumpserit, iram omnipotentis Dei & S. Willebrordi omniumque simul Sanctorum incurrat: & quoad resipiscat, à corpore & sanguine Domini alienus fiat: quodque tentaverat, nunquam perficiat.

Hi sunt Testes: de Fratribus,
Theofridus Decanus, Athalbertus,
Walsteynus, Reynboldus,
Wilbrandus, Conradus,
Walterus, Otto, Lambertus.
De liberis, Elias de Vienna,
Theodoricus de Elle,
Volckmannus de Arendroch.
De Clericis, Hartmannus de Monte S. Petri,
Godefridus de Momithorum, Humbertus.
De Ministerialibus, Cono de Bollantdorp,
Winterus de Bollantdorp, Winricus,
Wernerus Exactor de Epternaco,
Garsilius de Elre, Marcwardus de Oswithre.
Winterus de Sura.

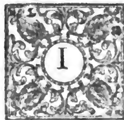
Acta anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo quinquagesimo sexto, Indictione quartâ, regnante Frederico Imperatore, anno Ordinationis ejus quinto, Imperii vero secundo.

Actum est Epternaci, præsente Domino Waltero Hæcmundensis Ecclesiæ Abbate, & tunc temporis ad hoc confirmandum Theodorici, Hollandensium Comitis Legato, unà cum ejusdem Comitis Capellano Theoboldo, in Dei nomine feliciter. Amen.

CAPUT XV.

GILBERTUS *Dominus de* RECKHEIM, *fundat in Oppido suo juxta Tungros, in Diœcesi Leodiensi, Xenodochium pauperum, cum Monasterio Sororum Præmonstratensium, sub regimine Abbatis Cornelii-Montis ejusdem Ordinis juxta Leodium, anno* 1140.

Ex Archivis Abbatiæ Cornelii-Montis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, amen. Remedium peccatorum, & etiam patrocinium ad fugiendam venturam iram, in eleëmosyna. Unde institutio Evangelica nos admonet, ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. Recipere autem nos possent pauperes spiritu.

Quorum gratiam dum mihi reconciliare vellem Ego GILLEBERTUS DE RADEKEIM, feci Hospitale in possessione mea quæ est in præfata villa, ad receptionem pauperum; & ad providendum necessitati eorum, partem prædiorum vel reddituum meorum donavi illic, quod hic annotabimus; dimidium Decimæ meæ quæ est in *Radekeim*, exceptâ redemptione fœtûs vaccarum & equorum, & excepta decimâ mellis. Cœterarum verò rerum Decimæ cedant in usus Hospitalis, in tantum ut tota decima coriorum silvestrium animalium quæ sunt in parco meo, & decima cignorum illuc deferatur. Duo etiam bonaria censûs illuc solvant; tertium verò bonarium tradidi liberum, ut Hospitale propriâ carucâ suâ excolat illud. Duos mansos, alterum in *Bruchene*, alterum in villa *Arle*, quæ est * Diœcesis Orscolh, eâ lege, ut de omni jure suo & debito illic respondeant. * Id est, Parochiæ.

Hoc autem tantillum pretii, quo comparare volui regnum Dei, tam mihi ne perderem, dispensatorem hujus beneficii alium præfeci quàm me. Tradidi enim Domum illam Hospitalem cum omnibus appendiciis suis prætexatis Ecclesiæ Cornelii-Montis, quæ est in confinio civitatis Leodiensis, hac ratione, ut Abbas hujus loci, Domûs illius sit Provisor & ordinator atque possessor. Cui etiam donavi hortum, ad præparandum ha-

bitaculum Sororibus prædictæ Ecclesiæ.

Concedimus etiam, ut si Provisori necessitati pauperum Hospitalis seu Sororum in loco prædicto Deo servientium aliquid abundaverit, liberam potestatem habeat Abbas, transferendi ad usus Fratrum suorum. Si autem aliquid ipsis defuerit, hanc vicissitudinem rependat, ut eis suppleat.

Hujus autem doni quod ego feci, retinui Advocatiam mihi & hæredibus meis. Cujus traditionis Testes sunt Archidiaconi Ecclesiæ Leodiensis, scilicet,

Libertus, Reynerus,

Joannes de Louirvals,

Henricus Præpositus S. Mariæ de Trajecto,

Himbaldus Præpositus S. Joannis de Insula.

De liberis hominibus, Theodoricus de Argenteal,

Gerardus de Baconvilhe,

Vado, Sebertus Miles.

De familia sancti Lamberti, Conradus Custos.

Et ut nostra Donatio firma & inconvulsa maneat, fecimus hanc nostræ pactionis Chartam fideliter muniri Sigillo Domini Alberonis II. Leodii Episcopi.

Facta autem est hæc Traditio anno ab Incarnatione Domini M. C. XL. Indictione III. regnante Conrado Rege Augusto Romanorum, Alberone II. Leodiensi Episcopo.

Actum Leodii feliciter.

WILHELMUS *Dominus de* BRONCHORST *&* RECKHEIM, *donat anno 1260. Jus Patronatus Ecclesiæ de* Reckheim *Abbati S. Cornelii-Montis Ordinis Præmonstratensis, Leodii.*

IN nomine Domini, amen. Universis ad quos præsentes Litteras contigerit pervenire, WILHELMUS Vir Nobilis de BRONKORT & de REDEKEM, intelligere quæ Dei sunt & sapere veritatem cupientibus.

Præsentibus notum esse volumus ut post futuris, quod nos piâ miseratione inducti, paupertati dominarum Claustri de *Redekem* Ordinis Pręmonstratensis, Leodiensis Diœcesis summopere compassi, Jus Patronatûs Ecclesiæ Parochialis villæ nostræ de Redekem, D. Joanni Abbati Cornelii Montis, suisque successoribus Abbatibus, & ipsam Ecclesiam, cum suis reditibus quos hactenus nostri progenitores alienæ personæ conferre loco & tempore consueverunt, de conniventia & voluntate nostræ legitimæ conjugis Ermengardis, & de consilio & consensu D. Gilberti Præpositi Ecclesiæ Emericensis & Archidiaconi Trajectensis Fratris nostri, nec non & pia voluntate matris nostræ Dominæ Cunegundis, in piam & perpetuam eleemosynam contuli, ad usus quotidianos Conventus Sororum Claustri de *Redekem*, deductis expensis competentibus sacerdotis idonei, loco & tempore in dicta Ecclesia ab Abbate constituendi, & quæ forsitan Episcopi Authoritate vel Archidiaconi, vel quocunque casu emergente incumbunt memoratæ Ecclesiæ. Ita hæc providè & liberaliter Ecclesiæ facientes, quod D. Abbas prædictus & Conventus Ecclesiæ Montis Cornelii & dictus Convende Redekem, avo Wilhelmo & aviæ Gertrudi, Gilberto patri, Cunigundi matri nostris, Gilberto Præposito fratri, nobisque Willelmo & Ermengardi uxori nostræ & liberis nostris fraternitatem plenariam contulerunt, & omnium donorum spiritualium eorumdem Claustrorum perpetuam participationem, communisque sui Ordinis, procurabunt.

Conventui quoque de Redekem perpetuò Anniversarium quintâ feriâ proximâ post festum S. Michaëlis, solemnes vigilias cum nota & novem lectionibus decantabunt, & feriâ subsequente, Missam pro defunctis, pro solemni commendatione animarum avi & aviæ nostrarum, ac si corpora ipsorum essent in præsentialiter inhumata, facient & servabunt.

Similiter feriâ quintâ & sextâ post festum omnium Sanctorum fiet in eodem Claustro pro patris Domini Gilberti, matrisque nostræ D. Cunegundis animabus in æternum.

Pro nobis verò, D. Gilberto Præposito, Wilhelmo & Ermengarde nostra uxore, liberisque nostris quoad-usque vixerimus, sextâ feriâ post Octavas Pentecostes decantabitur solemniter Missa de Spiritu Sancto in prædicto Claustro de Redekem, pro vitę nostræ salute & bono fine; nobisque mortuis, fiet feriâ quintâ & sextâ post Octavas Pentecostes, ibidem perpetuò cum exequiis solemnibus, sicut præscriptum est de avo & avia, patre & matre, ac si defuncti præsentes essemus, tribusque dictis terminis omnium Sanctorum, & post Octavas Pentecostes, qualibet videlicet sextâ feriâ memoratis, à Magistro Claustri administrabitur Conventui de Redekem dimidia marca, in quibuscumque uti voluerint de dictis proventibus Ecclesiæ pro consolatione, tresque solidi pauperibus distribuentur singulis dictis terminis.

Quolibet videlicet memorato termino, ubi voluerit Domina de Redekem, sive Ballivus, intra Claustrum vel extra; pro hujusmodi prædictis D. Joannes Abbas & quilibet Abbas suus Successor in Monte Cornelio (quia Provisores sunt Conventûs Sororum Claustri de Redekem) pro loco & tempore fidelitatem præstabunt perpetuam Domino de Redekem, quod sibi & suis familiaribus legitimis, assistent consiliis & auxiliis pro posse & nosse.

Sacerdos quem constituerit Abbas Ecclesiæ prædictę de Redekem ad regendum, si Domino non placuerit; ipso amoto intra quadraginta dies, ad voluntatem Abbatis alter idoneus substituatur. Conventus quoque sine aliqua diminutione, quæ est secundùm quod hactenus in aliis percipere consuevit, de cœtero & perpetuò percipiet dictæ ipsi collatæ eleëmosynæ in eorumdem reddituum supplementum, nec occasione hujus nostræ collationis aliquem habebit defectum his supradictis.

Si defectus fuerit & non serventur, sicut supra-dictum est, irritum erit & tunc dominium & jus Patronatûs ad Nos revertetur, si ostendi valeat ex rationabili veritate.

Ut autem hæc rata maneant & in perpetuum inconvulsa, Sigillis nostro & Ermengardis uxoris nostræ,

D. Gilberti fratris nostri, Præpositi Emericensis, & Matris nostræ Dominæ Cunegundis, præsens Scriptum fecimus communiri; præsentibus autem nobiscum constitutis,

D. Joanne Abbate Cornelii-montis,

Fratre Rennoldo Magistro de Redekem, & Fratre Cunrado, totoque Conventu Sororum Claustri de Redekem,

nec non de Hermanno Milite de Steyn, Rogero & Arnoldo Laïcis, & aliis quoque pluribus.

Actum anno Domini M. CC. LX. in in crastino Apostolorum Simonis & Judæ.

CAPUT XVI.

Abbatia S. AMANDI *Elnonensis, Ordinis S. Benedicti, ad promovendam Abbatiam* Cambronensem *Ordinis Cisterciensis juxta Athum in Hannonia recens inchoatam, donat ei Altaria de Wodecque & Lombize, anno* 1163.

Ex Historia Cambronensi.

N nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. HUGO per Dei misericordiam humilis Minister Ecclesiæ Sti. Amandi, omnibus fidelibus, tam præsentibus quam futuris, in perpetuum. Sępius quæ à Prædecessoribus Statuta sunt & ordinata, Successorum incuriâ vel negligentiâ depravari videmus.

Quapropter notum facimus præsentis Cartæ testimonio, quod Ego & Fratres Ecclesiæ nostræ, ad petitionem Venerabilis Abbatis *Gerardi de Camberon*, communi consilio & assensu, Fratribus de *Camberon*, in Ordine Cisterciensi Crucem Christi portantibus, contulimus Altare de *Voldeca*, cum suis redditibus &c. . . . .

Lombize, & Lombizoul, juxta Athum.

Item concessimus quidquid nostri Juris erat apud *Lumbisium* & apud *Lumbisiolum*, in fundis, in terris & pratis, in silva, cum omnibus ad ea pertinentibus; ut ipsi ea in perpetuum habeant vel possideant, & ad sui nutum ordinent vel disponant, & fructum inde capiant.

Concessimus nihilominus Altare pertinens ad loca prædicta, cum omnibus Decimis & oblationibus & justiciis ad ipsum Altare pertinentibus; eâ ratione, ut ipsi secundùm voluntatem suam Presbyterum divina celebraturum ibi constituant, & Præbendam ei provideant. Synodalia autem Episcopo Cameracensi & ejus Ministris persolvant.

Ad hæc adjicimus, quod si aliqua in posterum Ecclesiastica vel sœcularis persona super his, quæ Camberonensi Ecclesiæ concessimus adversari vel dampnum inferre temptaverit, pro posse nostro, quantùm ratio poposcerit (tamen absque detrimento rerum nostrarum) opem & patrocinium ferre curabimus.

Ut igitur hæc præsens Pagina nullo tempore, nullâ rerum mutatione sive ratione possit à nobis vel ab illis minui vel immutari, Sigilli nostri, Sigilli etiam Ecclesiæ de Camberon impressione munivimus, & cyrographo confirmamus; Testium quoque subscriptione roboramus. Et hic est funiculus triplex, qui difficilè rumpitur.

Signum Gerardi, Prioris S. Amandi.

S. Ilfridi, Gualcheri, Hugonis & Johannis, Sacerdotum.

S. Geraldi & Nicolai, Diaconorum.

Dionysii, Theodorici, Balduini, Subdiaconorum.

Joannis & Goswini, Acolytorum.

Signum Roberti Prioris de Camberon.

S. Fastradi, Cellerarii.

S. Gerardi, Subcellerarii.

S. Alexandri & Gregorii Diaconorum.

S. Lamberti, Accolyti.

Actum Elnone anno Domini M. C. LXIII.

C A-

CAPUT XVII.

Monachi Præpositura S. Salvatoris de Berclau, *Ordinis S. Benedicti juxta Basseiam in Arthesia * Abbatiæ* S. Vedasti *subjectæ, recognoscunt anno* 1168. *Beneficia sibi à Viris Nobilibus de* SPINETO *olim concessa, ac postmodum restituta.*

* In vico de Billy, ad Deulam fluvium.

ESPINOY hodie Principatus.

Ex Archivis Abbatiæ S. Vedasti.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen. Sicut pravorum malitia naturaliter testimonium probitatis appetit abscondere; sic contrario proborum studia bene gesta nituntur posterorum notitiæ committere.

Ea-propter quod in Ecclesia *Bercloënsi* nostris elaboratum est temporibus, posterorum memoriæ veraci narratione transmittimus.

Notum sit igitur omnibus hæc legentibus, quia *Alardus* senior *de Spineto* Miles, summæ ingenuitatis & nobilitatis, Ecclesię Sti Salvatoris, quæ sita est in Insula *Bercloënsi* pro remissione peccatorum suorum, & tam Prædecessorum quam Successorum suorum salute, carrum unum lignis onustum, omni die de silva sua adduci concessit, & quindecim diebus ante Natale Domini & ante Passcha sive Pentecosten, ad usus Fratrum id ipsum geminari mandavit. Eo vero decedente, *Guilielmus* filius ejus, ut paternæ hereditatis sit & nobilitatis heres, paterna statuta inconvulsa tenuit; & patris eleëmosynas Fratres ejusdem Ecclesiæ liberè absque calumpnia tenere permisit.

Ipso autem abeunte & in eadem Ecclesia sepulto, *Alardus* filius ejus in hæreditatem successit: & primò quod à Prædecessoribus ejus factum fuerat & ipse concessit. Sed postea pœnitens, in ipsa silva deinceps onerari interdixit Fratribus.

Itaque contra hanc ejus calumpniam reclamantibus, causa ad audienciam Domini Remensis Archiepiscopi processit. Sed idem Alardus injustitiam suam recognoscens, Fratribus Ecclesiæ ante judicium reconciliari voluit. Ita ut pro onere Carri cotidianó Fratribus annuatim XXIV. mencaldas frumenti Duacensi mensurâ daret. Et insuper piscator Fratrum omni hebdomadâ unâ die in aquis piscatum iret, & captos pisces Fratribus præsentaret.

Fratres autèm, etsi multa perdentes minus reciperent, quia & reluctari grave videbatur, consilio multorum, assensu Domini Abbatis Atrebatensis, ad quem locus ipse spectat, consenserunt: & Pactum hoc mutuæ Concordiæ subscriptione Testium roborari voluerunt.

Signum Theoderici Comitis.
S. filii ejus Philippi Comitis.
S. Geraldi Tornacensis Episcopi.
S. Godescalci Atrebatensis Episcopi.
S. Martini Abbatis S. Vedasti.
S. Hugonis Abbatis sancti Amandi.
S. Fulconis Hasnoniensis Abbatis.
S. Clareboldi & Frumoldi Atrebatensium Archidiaconorum.
S. Rogeri Dapiferi Flandriæ.
S. Hellini filii ejus.
S. Anselmi de Hesdinio.
S, Guidonis de Marchinellis.
S. Anselmi de Duvrinio.
S. ejusdem Alardi de Spineto.
S. Eustachii de Vimy, Fratris ejus.
S. Gilleni Procuratoris Sti. Vedasti.
S. Guillielmi d'Estanfort.
S. Everardi Cellerarii.
S. Balduini ejusdem Ecclesiæ Bercloensis Præpositi.
S. Gerardi, & Fratris ipsius Alardi.

Hoc igitur Pactum, ut omni deinceps tempore firmius perseveraret & stabilius, ipso Alardo petente, tam Comitis quam Episcopi Sigillo roborari voluimus.

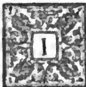
Actum Atrebati in Camera Abbatis, anno Incarnati Verbi millesimo C. LXVIII.

Conservantibus igitur hoc Pactum æterna ab æterno tempore tribuatur remuneratio; infringentibus autem æterna perveniat dampnatio.

CAPUT XVIII.

Præpositura de Lancquaden, *Monialium Ordinis, Præmonstratensis sita in Ducatu Juliacensi apud Grevenbroeck*, *à* CHRISTIANO DE WEVELINCHOVEN, *Viro Nobili, ejusque filiis, fundatur sub regimine Abbatis* Heilissemensis *in Brabantia. Quod-ipsum, uti & hujus Præpositura bona confirmat anno* 1172. PHILIPPUS *Archiepiscopus Coloniensis*.

Ex Archivis Abbatiæ Hylissem.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego PHILIPPUS Dei gratiâ Sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, omnibus fidelibus in perpetuum. Officii nostri ratione commonemur, ea quæ à prudentibus viris ordinata sunt, rata habere; & ne in posterum mutari valeant, Auctoritate nostrâ confirmare.

Notum sit igitur omnibus fidelibus tam præsentibus quam futuris, quod temporibus Arnoldi, venerabilis Coloniensis Archiepiscopi, quidam Nobilis, *Christianus* nomine, & duo filii ejus *Christianus* & *Albero*, in fundo suo Cœnobium quoddam construxerunt, in loco qui dicitur *Langwaden*; & de prædio suo circiter tres mansos eidem contulerunt; habentes propositum illic Conventum Sororum inibi Deo famulantium sic initiare: procedente vero tempore majoribus auxiliis eundem locum sublevare.

Et ut prædictus Archiepiscopus majori clementiâ locum amplecteretur, ipsum cum omni prædio Deo & B. Petro obtulerunt. Quo facto, Sorores quasdam de Claustro, quod dicitur *Heilessheim*, assumptas, & Priorem qui eis præesset, ab eodem Claustro vocatum, illic posuerunt.

Nota. olim ibi fuisse etiam Moniales.

Accidit autem temporibus nostris, ut Patroni ejusdem Monasterii *Christianus* & *Albero* Abbatem in *Heilesheim* in Synodo coram Nobis in causam ducerent: eo quod ad prædictum locum sæpius veniendo, & (ut fama ferebat) asportando si quæ à fidelibus oblata comperisset, novellum locum gravaret, & crescere non sineret.

Huic causæ prudentes viri sese interponentes, consilio rem terminaverunt: statuentes, quod nullus sit in Cœnobio illo Prior, nisi quem Archiepiscopus simul & Abbas illic statuerint. Statutus autem removeri non debeat, nisi per Archiepiscopum simul & Abbatem, cognitâ causâ & & evidenti culpâ. Abbas etiam nec veniendo nec diripiendo aliquid locum gravabit: nisi forte hospitii recipiat commodum: si forte ad dandum consilium advocatus fuerit.

Inter hæredes ille Patronatum super locum obtineat, qui etiam super *Wevelinghoven* Dominium obtinuerit. Hac Compositione, prædicti Patroni illius loci lætificati, & aliam curtem suam in *Yffe* sitam, continentem terræ circiter duos mansos, eidem Cœnobio contradiderunt. Jus Patronatûs.

Hanc ergo præcedentium virorum determinationem, Nos Auctoritate nostrâ confirmamus; & ne à quoquam permutari valeat, Sigilli nostri impressione communimus: præcipientes, ut nullus hominum contra hanc Paginam præsumat venire. Si quis vero attentaverit, nisi resipiscat, Omnipotentis indignationem se noverit incursurum.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C. LXXII Indictione V. regnante Friderico, gloriosæ memoriç Romanorum Imperatore, anno regni ejus XXII. 1172. Pontificatûs nostri V.

Ego Bruno, Majoris Ecclesiæ Præpositus, cognovi & subscripsi.

Ego Bruno, * Decanus, cognovi & subscripsi.

* Al. Hugo.

Ego Suffridus † Præpositus, cognovi & subscripsi.

† Præpos. Xanthensis.

Ego Lotharius, Bonnensis Præpositus, cognovi & subscripsi.

Ego Simon, S. Gereonis Præpositus, cognovi & conscripsi.

Ego Rudolphus, S. Cuniberti Præpositus, cognovi & subscripsi.

Ego Wecelinus, S. Andreç Prçpositus, cognovi & subscripsi.

Ego Theodoricus, SS. Apostolorum Præpositus, cognovi & subscripsi.

Ego Hugo, S. Gereonis Decanus, cognovi & subscripsi.

Ego Siffridus, S. Cuniberti Decanus, cognovi & subscripsi.

Ego Engelbertus, S. Andreæ Decanus, cognovi, & subscripsi.

Ego Gerardus, S. Mariæ Decanus, cognovi & subscripsi.

Ego Peramus, Magister S. Gereonis, cognovi & subscripsi.

Ego Arnoldus, Magister S. Severini, cognovi & subscripsi.

Præsentes erant Abbates & Clerus, Nobiles & Beneficiati.

CAPUT XIX.

ROBERTUS DE BETHUNIA, *Advocatus Atrebatensis*, *benefacit Abbatiæ de* Feversham *Benedictinorum in Anglia*, *anno* 1179.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Otum sit tam posteris quam modernis, quod Ego Guerricus Dei permissione Abbas de Feversham & ejusdem loci Conventus recepimus à Domino Roberto de Bethunia Advocato Atrebati, assensu & voluntate filiorum suorum Roberti, Balduini, Johannis, Cononis, totam terram suam de Missewella cum omnibus pertinentiis suis in bosco, in plano, in pratis, in terris, in aquis & omnibus rebus tenenda de se & heredibus suis ad Feudum firmum in perpetuum libere & quiete pro omni servitio, prout servitium Regale, pro decem libris sterlinorum prædicto Roberto vel heredibus suis vel eorum nuntio annuatim reddendis apud Feversham in Nativitate sancti Johannis Baptistæ sine occasione. *

* Puto Contradictione.

Ipse vero Robertus & hæredes sui prædictam terram debent nobis in perpetuum guarantizare contra omnes homines, præter solum Regem Angliæ & Ministros, pro prædicto censu decem librarum.

Nos autem pro concessione & confirmatione ab eodem & hæredibus suis & à Domino Henrico Rege nobis facta, dedimus præfato Roberto centum marcas Sterlinorum.

Præterea Domûs nostræ Fraternitatem & omnium beneficiorum participationem ei & uxori suæ Adeliciæ, & Matri suæ Clementiæ & omnibus amicis suis tam vivis quam defunctis in Capitulo nostro prout concessimus, præsentis Scripti Attestatione in perpetuum profuturam innovamus.

Hujus rei Testes sunt: Ilbertus de Carentico,
Johannes de Fossa,
Balduinus de Fossa,
Robertus Præpositus, *
Johannes Clericus,
Johannes Basset, Willelmus filius ejus,
Magister Adam,
Richardus Peinforere,
Henricus de Herteia,
Johannes de Sezanna,
Guffridus Præpositus, & alii multi.

* Insulensis.

Titulus hic concessus est, ut puto, anno 1179. quo tempore Robertus quintus dictus Rufus visitavit, cum Rege Franciæ Ludovico septimo juniore sepulchrum sancti Thomæ Cantuariensis. Hic filius Guilielmi I. Domini Bethuniæ & Clementiæ d'Oisy filiæ Hugonis Castellani Cameracensis Dominæ de Choques uxorem habuit Adelaidim filiam Hugonis Comitis de sancto Paulo. Vide Du-Chesne in Historia Domûs Bethuniæ pag. 130. & in Probis pag. 44.

CAPUT XX.

PHILIPPUS ALSATIUS *Flandrorum Comes*, *in Abbatia B. Mariæ Magdalenæ* Strumensis * *Monialium Nobilium Ordinis S. Benedicti juxta Atrebatam*, *fundat anno* 1181. *suum*, *&* *Conjugis* GERTRUDIS MAURITANENSIS * *Anniversarium*.

* Vulgo Estrun.

* Vulgo Mortagne.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

Go PHILIPPUS Flandriæ & Viromandiæ Comes, notum esse volo tam futuris quam præsentibus, quod ad instantiam precum Karissimæ Sororis meæ GHERTRUDIS quondam Morianensis Comitissæ, piæ ipsius devocionis placide occurrens assensu, pro animabus nostris & antecessorum nostrorum volui, dedi, approbavi eleëmosynam, quam ex redditibus sibi ad vivendum assignatis, Ecclesiæ Beatæ Mariæ Magdalenæ *Destruuns* assignavit: videlicet VII. libras & dimidium ex Officio Lambini Notarii, in Purificatione sanctæ Mariæ Brugis annuatim persolvendas. Conventus tamen pitantiam aliquam habeat in die utriusque Anniversarii; & in Kalendariis suis Anniversario nostro notato, sicut Fratribus suis, ita nobis orationum suarum perpetuo impendant beneficium, non pretii sed sanctæ caritatis intuitu. Ut igitur hæc eleëmosyna nostra rata & inconcussa permaneat, Sigilli mei authoritate & Testium subscriptione præsens Scriptum communire curavi.

S. Roberti Advocati,
S. Roberti filii ejus.
S. Hugonis de Oysi,
S. Michaëlis Constabularii,
S. Walteri de Locris,
S. Walteri de Atrebato.

S. Gilleberti de Aria,
S. Theobaldi Militis Templi,
S. Gerardi de Mecinis Sigillarii Comitis,
S. Saswalonis Huguedin.
Ego quoque Balduinus Comes Hannoniæ & Margareta uxor mea concedimus & approbamus, & Sigillorum nostrorum Auctoritate eleëmosynam confirmamus.

Actum est hoc, anno Domini M. C. LXXXI.

CAPUT XXI.

CONO *Comes Montis-Acuti & Duratii, dotat Abbatiam Sti. Matthæi de Flona, Canonicorum Regularium Ordinis St. Augustini juxta Huum, anno* 1182. *tradens Ecclesiam de Harmale, & Capellam de Claromonte.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Quoniam rerum gestarum memoria solet à facie mentis oblivionis objectione deleri, sagaci ac providâ solicitudine cautum est, ut quod Auctoritate Pontificum, liberalitate Regum vel Principum, seu cœterorum devotione fidelium justè ac rationabiliter agitur, præsentium recordationi vel succedentium memoriæ scripto mediante transmittatur.

Igitur notum sit, tam modernis quam futuri temporis successoribus, quod Ego Cono Comes Montis-acuti & de Duratz contuli Ecclesiæ Beati Matthæi de Flona, pro redemptione animæ meæ & Antecessorum meorum, quidquid erat mei juris in
Hermale Ecclesia Beati Martini in Harmala, cum omnibus appenditiis suis, de dono scilicet Personæ investiendę, exceptâ meâ parte majoris Decimæ; ut sicut Ego antea, ita in perpetuum Abbas Flonensis & ejus Successor, sit auctor primi Doni vel possessor si voluerit.

Tradidi nihilhominus Capellam beati Ni-
Clermont. colai de Claro-monte, cum omnibus sibi pertinentibus, quæ tota ad nostram proprietatem spectabat, tam in dote quam in Decima novalium, sine retractationis cavillatione; nec ad me vel ad Successores meos donum tam Ecclesiæ quam Capellæ beato Matthæo legitimè traditum amodo revertetur.

Præterea dedi beato Evangelistæ medietatem Decimæ prati, quod ejus Ecclesia supra Mosam in Hottines possidet.

Tali autem conditione largitus sum suprascriptum Beneficium, quod singulis diebus in Flonensi Ecclesia pro salute mea & amicorum meorum me vivente in honorem sanctæ Marię celebrabitur Missa, & defuncto, in mortualem commutabitur.

Elegi autem ibidem locum Sepulturæ meę, annuente Dei gratiâ, quando dies ultima â præsenti labore me evocaverit, ubi & luminare non deficiet, ad honorem jam dicti Evangelistæ Matthæi & sanctarum Reliquiarum inibi quiescentium.

Et ne quis tam modernorum quam sequentium Donum hoc & Pactum præsumat infringere, Sigilli mei & Domini Ægidii fratris mei impressione muniri feci præsentem Paginam; quatinus stabilis & illibata permaneat, votumque nostrum & oblationem nullus calumpniator malo dolo permutare audeat. Quod si fecerit, in die judicii rationem reddat coram summo judice.

Hujus rei Testes sunt: Liberi Homines,
Heinricus d'Harmala,
Gualtherus de Barro Advocatus, & filius ejus Julius de Esmeville.
Godesfridus frater ejus de Wahart.
Guinandus Dosen.
De Familia: Guarnerus de Comblen, & Johannes frater ejus de Hodier.
Arnulphus d'Hotines, & Robertus filius ejus.
Amelius Dramel,
Johannes Spirellus,
Gualterus Villicus,
Simon & Ægidius frater ejus.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octuagesimo secundo, Indictione primâ, regnante Imperatore Frederico, Rodulfo Leodiensi Episcopo. 1182.

C A-

CAPUT XXII.

Capitulum Chimacense *in Hannonia benefacit Abbatiæ* Clari-fontis *Religiosorum Præmonstratensium, Diœcesis Laudunensis, anno* 1182. *&* *mutua stabilitur inter utramque Ecclesiam Confraternitas.*

EGo THOMAS, Cymacensis Ecclesiæ Decanus, totusque ejusdem Ecclesiæ Conventus, omnibus tam præsentibus quam futuris, in perpetuum. Notum sit universitati fidelium, quod Ecclesia de *Cymaco* concessit Ecclesiæ *Clari-fontis* omnes esentias quæ sunt de jure S. *Monegundis*, in silvis & pratis & aquis & pascuis, ad usus Curtis, quę *Bellus rivus* dicitur. Et si evenerit, quod in silvis præfatæ Ecclesiæ pascua de glande fuerint, & alimenta ad usus porcorum pertinentia, nullum pannagium solvet Curtis prædicta de porcis nutritis in ea. Et si emerit porcos de propria pecunia usque ad centum, nullum etiam pannagium solvet.

Concessitque Ecclesia de Cymaco memoratæ Clari-fontis Ecclesiæ continua pascua in perpetuum, ad usus eorum, qui in domo de *Merlesart* commorantur, quantum ad se pertinet. Si guerrâ ingruente, Clari-fontenses animalia sua de aliis domibus suis super pascua S. Monegundis adduxerint, quamdiu guerra duraverit, in domibus, in pascuis nostris liberè gradientur.

Pro hac itaque concessione, Clari-fontis Ecclesia annuatim circa festum S. Andreæ, prænominatæ Ecclesiæ Cymacensi modium frumenti, & dimidium modium pisæ dabit, ad mensuram quæ tunc in cursu erat apud Cymacum, cum hoc scriptum factum fuit. Solvetur autem hic census, quamdiu cum animalibus suis in curte *Belli rivi* manserint. Et illuc Canonici pro censu mittere debent. Si vero curtis aliquo modo in jus alterius cesserit, vel tale quid acciderit, pro quo eam relinqui & animalia inde auferri oporteat, Ecclesia à censu emunis erit, quousque cum animalibus suis ad locum sic prius inhabitandum redirent.

Confraternitas.

Præterea Dominus Anfridus Abbas, & Capitulum Clari-fontis, & Thomas Cymacensis Ecclesiæ Decanus, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ, Fœdus inter se tale constituerunt, quod si Frater Clari fontis obierit, Canonicus videlicet, tantùm pro eo faciet Ecclesia Cymacensis, quantùm pro uno Canonicorum suorum facit. Et si Canonicus Cymacensis obierit, tantùm de eo fiet, quantùm de Canonico Clari-fontis.

Si quis hoc violenter, fraudulenter infringere vel contraire voluerit, Ecclesia de Cymaco quasi Protectrix & adjutrix, ad suam expensam ubicumque jus fiet; & ubicumque jus erit, ire non differet. Hoc ut ratum & inconcussum sine fine permaneat, chyrographo illud munivimus; partemque nostram Sigillo Clari-fontis Ecclesiæ, & ipsius Ecclesiæ partem Sigillo sanctæ Monegundis & Testium subscriptorum adstipulatione confirmavimus.

Signum Domini Anfridi Abbatis.
S. Auberti Prioris.
S. Fulcani Supprioris.
S. Jordani Cantoris.
S. Arnulphi Sacristæ.
Signa Balduini, Fulmeri, Serandi, Andreæ, Lamberti, Martini, Walteri, Vilelmi Cellarii, Petri, Joannis, Sacerdotum de Claro-fonte.
S. Thomæ, Decani.
S. Ingelrami, Archidiaconi.
S. Odonis, Decani de Rofeto.
S. Alardi, Gerardi, Radulphi, Sacerdotum de Cymaco.
S. Magistri Nicolai.
S. Vidonis.
S. Verici.
S. Ancelmi, Vilelmi, Canonicorum de Cymaco.
S. Balduini de Bulgoncamp.
S Roberti de Mumeignies, Laïcorum de Claro-fonte.
Actum anno Incarnati Verbi M. C. LXXXII.

De Chimacensi Capitulo, & Abbatia Clari-fontis, vide Diplomata alia, & Notas nostras Tomo III. à pag. 668. ad 673. Mirum sane, Capitulum non ita opulentum dotem non exiguam olim contulisse duabus Abbatiis insignioribus, Alnensi & Clari-fontis.

CAPUT XXIII.

Præpositus Decanus & Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ S. Pauli Leodii, donant Abbatiæ Flonensi, Canonicorum Regularium (juxta Huum) Jus Patronatûs ac Decimas Ecclesiæ de Harmale, anno 1185.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis.

Ego Petrus, Ecclesiæ sancti Pauli Præpositus, Ebaldus Decanus, totusque ejusdem Ecclesiæ Conventus, notum fieri volumus omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam præsentibus, veritatem diligentibus: quia in hoc cum Theodorico Abbate Flonensis Ecclesiæ, cum Thiebaldo Priore, & cum omnibus aliis Fratribus Flonensis Ecclesiæ, communi consilio utriusque Ecclesiæ convenerimus, quod proprietariam possessionem nostram in Ecclesia & in Villa de Harmala, cum omni integritate & plenitudine Decimarum quæ nostri juris sunt & ab antiquo fuerunt, & cum omnibus appendiciis cultis & incultis, in pactum, usumfructum & in obedientiam hereditariam pro viginti-duobus solidis & sex denariis annuatim solvendis in perpetuum, prædicto Theoderico Abbati Flonensi ejusque Successoribus Abbatibus Flonensis Ecclesiæ legitimè dederimus; & de medietate Presbyterii temporalium Investituram, non tantum personaliter, sed sic Ecclesiæ Flonensi perpetualiter, ut singulis Abbatibus in Ecclesia succedentibus hæc Investitura cum obedientia renovetur, concesserimus: his interpositis conditionibus.

Nota. Decedente Abbate Flonensis Ecclesiæ, hic qui succedet Abbas Capitulo S. Pauli se repræsentabit; & Præpositus Ecclesiæ sancti Pauli liberè & absque omni exactione in Capitulo Ecclesiæ S. Pauli in præsentia Fratrum, Donum Ecclesiæ & obedientiæ de Harmala dabit ei.

Et ad confirmationem sui Doni, ipse Abbas Flonensis dabit Fratribus Ecclesiæ S. Pauli hamam solummodo vini; & sic liberam potestatem habebit Sacerdotem constituendi, & omne commodum suum (salvo jure & possessione Ecclesiæ S Pauli) in prædicta obedientia facere, & ad utilitatem suam disponere.

Sic tamen, ut de Pacto XXII. solidorum & VI. denariorum medietatem in Festivitate omnium SS undecim scilicet solidos & III. denarios, & reliquam medietatem Dominicâ *Invocavit me* omni remotâ occasione solvat: & sic obedientiam suam liberè & quietè possideat. Sed nos & Successores nostri Canonici erga Abbatem & Successores ejus (si tempestas vel causa legitima interciderit, quod absit) eâ lege utemur, quâ utimur in simili discrimine erga alios obedientiarios nostros.

Ut igitur quod rationabiliter factum est, ratum & stabile in perpetuum maneat, præsentem Paginam tam nostræ Ecclesiæ Sigillo quam Flonensis Ecclesiæ communivimus, & adversus omnem calumpniam, attestationes Archidiaconorum, Abbatum, & probabilium personarum adhibuimus.

De Archidiaconis Testes sunt,
Albertus, Archidiaconus & Custos.
Everardus, Archidiaconus.
De Abbatibus Testes & fidejussores sunt,
Everelmus Abbas Ecclesiæ S. Laurentii.
Bruno Abbas S Ægidii.
Gerardus Abbas Ecclesiæ Cornelii-Montis.
De Fratribus Ecclesiæ S. Pauli, Testes sunt
Arnulphus, Heinricus, Azo, Fredericus, Jonas Magister & Custos, Rodulphus, Joannes, Petrus Camerarius, Ottho Cellerarius.
De Fratribus Flonensis Ecclesiæ,
Thiebaldus Prior, Airulphus, Thomas, Fulbertus, Lambertus, Heinricus, Renerus.
De Fratribus Concilii, Testes sunt,
Franco de Mandaule, Wesselinus de Bosson, Johannes de Verseaz;

Facta sunt autem hæc anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo octogesimo quinto, Indictione tertiâ, Papante Lucio, Frederico Romanorum Imperatore semper Augusto, & Rodulpho Leodiensium Episcopo. 1185.

HERMALIA, Insignis pagus ad Mosam fluvium in Condrusio, Leodium inter & Huum. Patria insignium Doctorum Theologorum Lovaniensium Jacobi Pontani & Guilielmi Renardi.

CAPUT XXIV.

Doest.

Henricus de Schoten, *Vir Nobilis, Terram de Crabbendic (olim Prioratum) in Zelandia donat anno* 1187. *Abbatiæ* Thosanæ *Monachorum Cisterciensium juxta Brugas, modo dirutæ, & unitæ Abbatiæ Dunensi.*

Ex antiquo Cartulario Zelandico.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Amen. Quod hîc manentem non habemus civitatem, ex eorum qui nos præcesserunt decessu, etiam cessante Doctorum eloquio ... possumus. Ut ergo futuræ quam debemus inquirere nobis aditum præparemus, expedit ut eos, quod ad eam credimus specialiter pertinere, nobis interim faciamus amicos.

Vide etiam supra de Engelb. à Scoten Tomo II. pag. 971.

Crabbendyc vicus Zelandiæ in insula Goesana.

Hinc est, quod Ego Henricus de Scoten, & uxor mea Christina, & filii mei Godefridus, Henricus, Jacobus & Ingelbertus, quidquid juris proprietatis & possessionis, quidquid juris & dominii in tota Terra *Crabbendyc* habebamus, Ecclesiæ S. Mariæ de *Thosan*, pro meis ac meorum reatibus diluendis, solempni Donacione perpetuò contulimus obtinendum, eidem juri coram viris illustribus penitus renunciantes, & illud in præfatam Ecclesiam ex integro transferentes.

Præterea jam dictæ Ecclesiæ Fratres cum rebus suis in nostræ protectionis tutelam suscipimus: ut si quis eos vel res eorum perturbare præsumpserit, non minus se noverit nostram offensam incurrere, quam si injuriam eis illatam nobis-met-ipsis intulisset.

Ut etiam sinceræ dilectionis erga eos ostendamus affectum, ab omni eorum exactione & consuetudine quæ ab aliis solemus accipere, scilicet conductus & thelonei in omni terra & aqua nostræ potestati subjecta, eis concedimus libertatem. Prohibentes, ne aliquis ab eis quidquam præsumat exigere. Si enim ab aliquo fuerint molestati, quidquid pro justitia acquirenda ipsi expenderint, ille qui eos molestaverit, id sine dubio totum solvere compelletur.

Verum ut hæc omnia perpetuò inconvulsa permaneant, Litteris ea fecimus commendari, & nostri Sigilli munimine roborari.

Testes, Philippus Comes Flandriæ.
Waltherus, Abbas de Dunis.
Gerardus, Abbas de Villari.
Theodericus Storm.
Alardus de Offendrecht.
Henricus filius ejus.
Everbout de Aggara.
Gillebertus de Can.
Arnulphus frater ejus.
Theodericus de Endonck. Gerardus de Ocle. Franco Merbout. Wilhelmus Dobbebalch. Gerardus Bitter. Gillebertus de Ascebroc. Gerardus de Wildrecht.

Actum anno Domini M.C.LXXXVII. 1187.

CAPUT XXV.

Albertus *Ecclesiæ Leodiensis Præpositus donat Abbatiæ Præmonstratensium, olim in Cornelio-Monte sitæ, postmodum dictæ Belli-reditus, juxta Leodium, Altare de Louverval, anno* 1187.

Ex Archivis Abbatiæ.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Ego Albertus Dei gratiâ Leodiensis Ecclesiæ Major Præpositus & Archidiaconus, tàm futuris, quam præsentibus in perpetuum. Justis petentium desideriis facilem decet nos præbere assensum, & vota, quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequenti complere.

Quapropter ad charitatem, & humilitatem Ecclesiæ, quæ in honorem Apostolorum in Cornelio-Monte sita est, respicientes, & piam inibi famulantium Deo devotionem attendentes, eorumdem Religioso desiderio nequaquam obniti oportere judicavimus. Unde necessitati ipsorum, quibus dignè subveniendum erat, obtemperantes, ad petitionem suam, præfatam Ecclesiam in Cornelio-Monte sitam, duobus Altaribus de Loveralz, quæ sunt in nostro Archidiaconatu, quod quidem nostræ potestatis erat, perpetuò impersonamus.

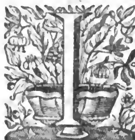
Quod ut ratum & inconvulsum omnibus ævis permaneat, Sigilli nostri impressione, & Testium annotatione eandem præfatæ Ecclesiæ factam Investituram corroboravimus.

Actum est publicè in Concilio nostro Flo-

rinensi anno Dominicæ Incarnationis 1187. Hujus rei Testes sunt,
Magister Evrardus Abbas Gellensis;
Petrus Canonicus de S. Petro;
Magister Gerardus Scladiniensis Ecclesiæ Canonicus.
De Concilio Florinensi, Walaerus Decanus;
Nicolaus Fossensis;
Magister Joannes Call.
Warnerus de Bermereis;
Joannes de Erchanines;
Thomas Florinensis.

CAPUT XXVI.

Cono *Comes* Montis-Acuti *&* Duras, *Decimam de Hottines donat anno* 1187. *Abbatiæ* Flonensi *Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini apud Huum, Diœcesis Leodiensis.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Sancti Patres me docuerunt, Ecclesiæ videlicet Ministri ac Dei Sacerdotes, quia *sicut aqua extinguit ignem, ita eleëmosyna delet peccatum*

Ea propter Ego Cono Dei gratiâ Comes de Duratz præsenti Scripto tam futuris quam pręsentibus notum facio, medietatem Decimæ, quæ ad me spectat agrorum ad Curtem de *Hottinne*, quæ Flonensis Ecclesiæ est, pertinentium, astipulante Domino Egidio Fratre meo, in eleëmosynam B. Matthæo me tradidisse.

Istam inquam eleëmosynam jam dictæ Ecclesiæ legitimè tradidi, tradendoque ad Altare B. Matthæi propriâ manu detuli, ob salutem animarum patris mei ac matris, & omnium Antecessorum meorum, ob remissionem peccatorum nostrorum, fratrum videlicet meorum ac sororum.

Fateor insuper, eam medietatem Decimæ prædictæ Curtis, quæ mei juris erat, & prati & animalium in curte commorantium, jam dictæ Ecclesiæ me dudum dedisse. Tandem totius terræ, cultæ vel incultæ, quę ad Curtem de *Hotines* attinet, medietatem Decimæ Flonensi Ecclesiæ possidendam tradidi, & Sigilli mei impressione confirmavi.

Si quis autem super hac eleëmosyna deinceps sæpe-fatam Ecclesiam molestaverit, contradicensve aliquam calumpniam ei intulerit, Paradisi nequaquum recipiat gaudium, sed cum traditore Juda ignem patiatur æternum, qui sibi commissas eleëmosynas furabatur fidelium.

Acta sunt autem hæc anno millesimo centesimo, octuagesimo septimo, Indictione quintâ, concurrente tertio, Papante Domino Urbano, Imperante Domino Frederico, Pręsidente Ecclesiæ Leodiensi Domino Raulpho. 1187.

Hujus rei Testes sunt,
Petrus, Frater Comitis,
Heinricus de Hermala,
Lambertus de Nandren,
Simon de Evoy,
Arnulphus de Hostines, & Robertus filius ejus,
Thomas de Rochefort, & Heinricus frater ejus.

Hottine Parochia Ducatûs Luxemburgensis sub Comitatu de Monte-acuto. Ratione terrarum, decimarum, silvarum &c. quæ illic possidet Abbas Flonensis, uti & in ejus vicinia (nempe Oppidis de Hauxhoux & Neuville) Vasallus est atque unus è Paribus dicti Comitatus Montis-acuti; atque eatenus quilibet novus Abbas tenetur ad homagium præstandum Comiti Montis-acuti (qui modo est Princeps de Leuwesteyn, Comes Rupefortis &c.) & solvere tenetur Annatam suarum terrarum, aut pro his componere. Hæc postmodum denegata fuerunt, atque desuper fuit lis, anno 1735. decisa in Concilio Mechliniensi.

Porrò hæc Documenta fideliter exscripta fuerunt ex Actis dictæ Litis.

CAPUT XXVII.

GERARDUS *Abbas Prumiensis Ordinis S. Benedicti in silva Arduenna, condit in loco vicino, dicto* Nider-Pruim, *(id est, Prumia inferior) Monasterium Monialium Benedictinarum, attributâ Ædiculâ SS. Gordiani & Epimachi Martt. anno* 1189. *adjuvante Sorore sua Aleyde Comitissâ Mulbacensi.*

Ex Vita S. Yolanthæ Auth. P. Wilthemio. S. J.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Gerardus, divinâ favente gratiâ & misericordiâ, Sanctæ Prumiensis Ecclesiæ humilis Minister, universis Christi fidelibus, tam futuris, quam præsentibus, salutem quæ est in Christo Jesu.

Quod ad honorem Dei, & ad utilitatem Deo servientium piè à nobis & rationabiliter factum est, memoriæ Litterarum commendare dignum duximus; quatenus per hoc & res gesta necessariæ sibi firmitatis robur in præsenti obtineat, & omnis calumniandi occasio in futuro conquiescat. Cùm enim certum sit, brevem esse & momentaneum præsentis vitæ statum, quandoquidem non habemus hîc manentem Civitatem, competit nobis, operibus bonis vigilanter insudare, ut ad cœlestem patriam & civitatem æternaliter manentem, pervenire valeamus.

Placuit itaque nostræ discretioni, Deo servientes, cujuscunque sint Ordinis, in caritate non fictâ diligere, & in necessitate rerum temporalium, in quantùm possumus, Domino auxiliante sustentare. Inde est, quod quondam Nobilem Mulierem, lineâ consanguinitatis nobis proximam, habitu, voto, & conversatione honestam Monialem, Sophiam nomine, Abbatissam dictam & consecratam, in partes nostras cum paucis Sororibus eidem subditis venientem, benignè suscepimus. Quæ relictis cognatis & amicis, terraque nationis suæ, in terra sibi suisque aliquantum aliena, in pace & quiete omnibus diebus vitæ suæ, Deo servire devotissimè desiderans, nostræ nostrumque amicorum providentiæ, tuitioni, consilio atque auxilio humiliter se supposuit. Nos verò tam devotum mentis ejus considerantes desiderium, & immutabile in sexu fragili propositum admirantes, situm voluntati ejus satis congruum juxta Capellam cujusdam Curiæ, quæ *Inferior Prumia* nuncupatur, & eandem Capellam nostram cum appendiciis ex integro, & beneficium atque allodium cujusdam Hominis nostri, ab hæredibus legitimis in manus nostras voluntariè resignatum, consilio fidelium nostrorum, ei perpetualiter donavimus.

Ipsa verò tres Virgines valdè parvas, jam dicti beneficii & allodii hæredes, solitâ pietate sibi adjunxit, quas maternæ dilectionis affectu sub regulari disciplinâ sui Ordinis, ad serviendum Deo erudire studiosè curavit. Capellam quoque, in quotidiano Dei servitio diu neglectam, venerabiliter reformavit.

Nos igitur bonis ejusdem Ancillæ Christi principiis congaudentes, cum prædicto loco duas Matres Ecclesias, videlicet Merriche & Rumersheim, cum filialibus earum, præfatę Abbatissæ & his quæ post ipsam futuræ sunt, perpetuo jure possidendas tradidimus; salvo per omnia & intacto jure, quod ad Præbendam Prumiensium Monachorum ex antiquâ Constitutione pertinere cognoscitur, simulque servitio, quod Abbati de utraque Ecclesia debetur.

De cetero Abbatissa, quidquid ad commoditatem suam inde ordinare potuerit, suis & Cœnobii sui usibus accrescet. Nihilominùs, arbusta, quæ sunt in colle qui dicitur Camervorst, ei concessimus, ita ut sex denarios indè annuatim solvat.

Locum quoque molendino construendo idoneum ei donavimus, quod cum ædificatum fuerit, quinque maldros siliginis exindè per annos singulos Abbati reddat.

De cetero Soror mea Adheleidis Comitissa de Mulbach venerabilis Vidua, de allodio, quod à proavo, avo, & patre legitimè possederat, partem unam, videlicet villulam quæ Hoverode appellatur, cum omnibus appendiciis, mancipiis, agris, pratis & silvis, exceptis inbeneficiatis, pro salute animæ suę suique mariti & natorum, omniumque Successorum suorum, ad serviendum Deo gloriosæque Virgini Mariæ & Sanctis Martyribus Gordiano & Epimacho, in perpetuum devotissimè loco eidem donavit, & me Successoresque meos sanctę Prumiensis Ecclesiæ Abbates, Advocatos & defensores, Auctoritate & gratiâ omnipotentis Dei solemniter instituit.

Præterea de Decimâ in Nunkirchen quatuor modios tritici, sex modios siliginis, viginti modios avenæ, Monialibus in eadem Capella Domino servientibus, singulis annis antè diem Natalis Domini Jesu Christi, sine omni impedimento persolvi, firmiter & multum devotè instituit. Nos igitur cum prædictâ Comitissâ & pluribus honestis viris antè Altare supradictorum Martyrum venientes, sub stolâ anathematis confirmavimus, quod nulli unquam hominum hæc

immutare vel infringere liceat, sed rata & inconcussa in perpetuum permaneant.

Si quis autem hanc nostræ Institutionis Confirmationem violare, mutare, seu infringere præsumpserit vel attentaverit, perpetuò anathema sit, iramque & indignationem Beatissimæ Virginis Mariæ incurrat, & inevitabiliter filii ejus Domini nostri Jesu Christi vindictam ęternaliter sentiat, nisi humiliter & tempestivè resipiscat.

Ex multis assistentibus, quorundam nomina in testimonium conscribi fecimus.

Gerardus Ecclesiæ S. Salvatoris Decanus,
Theodoricus Scholasticus,
Bertramus Custos, & plures Ecclesiæ Ministeriales.

Hæc acta sunt & Sigillo S. Salvatoris, nostro quoque, & Comitissæ, insignita, anno Dominicæ Incarnationis M C. LXX XIX. Indictione septimâ, Epacta du decimâ, regnante Domino Henrico gloriosi Imperatoris Frederici filio feliciter.

Prumia, vulgo *Pruym*, antiqua & celebris est Abbatia Benedictinorum S. Salvatori sacra, in Sylvis Arduennę sita, ultra Ducatum Luxemburgensem, sub Archiepiscopatu Trevirensi, cui unita fuit Authoritate Apostolicâ anno 1576. suppresso Abbatis titulo, remanente tamen Mensâ Conventuali. Fundata fuit ab anno 760. per Pipinum Francorum Regem, ejusque Conjugem Bertradam.

Ab hac Abbatia receperunt sua incrementa; imprimis Abbatia Susterensis, hodie Canonicarum Nobilium Collegium, Abbatia Prumiæ inferioris (de qua hoc Diplomate) item Capitulum Canonicorum de Munster-Eyffel.

De his omnibus vide Diplomata Tomo III. hujus Collectionis pag. 3. 9. 290. & 291.

CAPUT XXVIII.

Christiana *Domina de* Ravensberghe, *fundat in loco de Outhof (hodie sub Diœcesi Audomarensi) Abbatiam* Ravensbergensem, *Monialium Ordinis Cisterciensis, circa annum* 1190.

Hristiana Dei permissione Domina de Ravensberga, universis hanc Paginam inspecturis in perpetuum. Notum sit tam præsentibus quam futuris, quod ego habens quandam mansionem quæ dicitur Outhof, sitam in Parochia de Markinggehem, pro remedio animæ meæ, & Antecessorum meorum, bonâ voluntate & prompto animo, dedi eam in perpetuam eleëmosynam Sanctimonialibus Deo & B. Mariæ in prædicta mansione servientibus, & servituris sub habitu Cistersiensis Ordinis, cum terra quæ dicitur Outhofland eidem mansioni contigua, cum subsidibus in eadem terra manentibus;

Et tres mensuras terræ Allodii prædictæ terræ contiguas, & molendinum, & triginta mensuratas terræ, quas emi à Riquardo juniore de Furnis, & marcham supra quinque mensuras terræ ita dictas, Metmed, Durmed, in Flissingem, Westdilf, Scleda in Houthawa.

Ad hæc pisam butiri supra quinque mensuras terræ in Parochia de Aldenberg, quæ jacet ex orientali parte viæ quæ vocatur Silinga: necnon & octo mensuras mori, ad fodiendas turbas, qui vocatur Vieneccornemec, ad construendum Monasterium, in quo Sanctimoniales prædictæ commorabuntur.

Et ad hæc contuli ad usus Capellani ibidem servituri centum solidos de redditibus meis in Sclipes, quos Agatha vidua Erlebaldi de Willekini-Capella, & heredes sui annuatim solvere tenentur.

Ut autem hæc Dotatio vel eleëmosyna firma & inconvulsa in perpetuum habeatur, præsentem scribi feci Paginam, & eam Sigilli mei appensione corroboravi, insuper Domni Willelmi Rhemensis Archiepiscopi & Domni L. Morinensis Episcopi, auctenticorum suorum auctoritate confirmari feci, & plegiare: ita ut si aliquando quod absit, aliquo sinistro utens consilio jam dictam eleëmosynam perturbare, aut infringere temerè præsumerem, tam Personam meam excommunicationi, quam terram meam interdicto indilatè supponerent.

Hæc autem omnia coram Personis religiosis Clericis & Laïcis concessit W. Librohons filius meus & heres, & Scripto suo auctentico confirmavit.

Audomarensis Diœcesis quinque Cisterciensis Ordinis Abbatias complectitur: nempe *Clarum-Mariscum*, celebre Religiosorum Cœnobium, & quæ Monialium sunt, *Blendeckam*, *Ravensbergam*, *Wostinam*, & *Belium-pratum*, ad Lisam fluvium.

Lege item supra Tomo III. horum Diplom. pag. 390. & 585. duas alias insignes pro Ravensbergensi Abbatiâ Dotationes.

CAPUT XXIX.

JOANNES *Cameracensis Episcopus, novam Parochiam (dictam* S. Joannis de Cauffours *) olim juxta nunc intra Tornacum, sub Diœcesi tamen Cameracensi, erigit anno* 1192.

Ex Archivis Abbatiæ S. Amandi.

OANNES Dei gratiâ Cameracensis Episcopus. Universis ad quos Litteræ præsentes pervenerint, salutem in Domino. Ne lites semel extinctæ reviviscant in posterum, Nos oportet ex debito Pastoralis officii providere, & de sacris Ecclesiis succrescentium quotidiè materiam præcidere jurgiorum.

Noverit universitas vestra, quod cum Abbas & Fratres Sancti Amandi infra terminos Parochiæ suæ de Alain novam Ecclesiam pro necessitate plebis & commodo construxissent, Capitulum Cameracensis Ecclesiæ indemnitati suæ Ecclesiæ de *Sancto Brictio* prospicere volens, opposuit prædictam superabundare Ecclesiam: quam construi nulla necessitas suaderet, maximè si non accederet Episcopi Cameracensis assensus.

S. Brixii, S. Joannis & Nicolai Parochiæ Diœcesis Camerac.

Cum autem pars adversa assensum Prædecessoris nostri proponeret affuisse, Testes super hoc productos & juratos secundum formam Canonicam diligentius examinavimus, Assertionem Ecclesiæ Sancti Amandi veritate niti plenè ex eorum Testimonio cognoscentes.

Prædecessoris igitur nostri bonę memoriæ ROGERI tunc Cameracensis Episcopi, vestigiis inhærere, piumque & necessarium opus non solum non impedire, sed sine gravamine alterius promovere volentes, structuram ipsius Ecclesiæ ab ipso probatam, Episcopali auctoritate approbamus, & pręsentis Scripti Patrocinio communimus; indulgentes ut in ea deinceps divina officia celebrentur: salvo jure vicinæ Ecclesiæ Sancti Brictii.

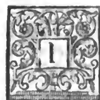
Nulli ergo omninò hominum liceat hanc Paginam nostræ Confirmationis & diffinitionis infringere vel ei temerè obviare: salva Auctoritate Apostolicæ Sedis & Metropolitanæ.

Datum Aquincinti anno Incarnationis Dominicæ M. C. XCIII. pridiè Kal. Septembris.

CAPUT XXX.

Toparchæ vici de Wierde *in Namurcesio, Personatum ac Decimas ejusdem loci donant Monasterio de* Geronsart *Canonicorum Regularium juxta Namurcum, anno* 1194. *assentiente Capitulo Cathedrali Leodiensi.*

Ex Archivis Abbatiæ Gerondifartu.

N nomine Sanctæ & individuę Trinitatis. Totus Leodiensis Ecclesiæ Majoris Conventus omnibus Christi fidelibus in perpetuum. Noverint omnes tam futuri quam præsentes, quod Reinerus & Mainerus Canonici nostri, Philippus quoque, & Godefridus & Jacobus fratres sui, volentes imitari eos, qui terrena patrimonia in cœlestes thesauros contulerunt, Ecclesię B. Mariæ sanctique Augustini, quæ est in Sarto, & Fratribus in Regulari habitu inibi deservientibus Personatum majoris Altaris Ecclesiæ de Wierda, quod in honorem Stæ. Mariæ dedicatum est, cum integra dote, & decimâ quę pertinet ad ipsum Altare, pro se suisque Successoribus in eleëmosynam perpetuo jure possidendum, voto pari, assensu communi tradiderunt.

Patronatum quoque Altaris Sti. Nicolai, quod in eadem continetur, contulerunt eisdem Fratribus perpetuâ possessione tenendum.

Ut autem omnis controversiæ calumnia & reclamationis occasio excludatur, & quod in præsentia Capituli nostri solemniter factum est, ratum & illibatum habeatur, Sigilli nostri attestatione firmatum est, & de iis qui præsentes fuerunt Testes idonei adhibiti sunt: quorum nomina sunt hæc.

Simon Decanus,
Thomas Archidiaconus,
Helias de Bullenc,
Godefridus Custos.
Thomas de Hemricourt,
Arnulphus, Radulphus, Godefridus Dorcimont, Canonici Sti. Lamberti.

Joannes de Cornelio-monte, Theodoricus de Walcuria, Willelmus de Alterarìpa: per cujus manum hæc eleëmosyna super Altare legitimè fuit affectata.

Philippus Frater ejus, Godefridus Main-

neri Filius, Curinus Doizain, Nobiles viri.

De Familia supradictorum Dominorum, Philippus, & Godefridus interfuerunt, Bernardus Macons, Joannes de le Rue, Joannes Kanap.

De Canonicis etiam Stę. Mariæ de Namurco affuerunt Warnerus Decanus, Godefridus Cellarius, Nicolaus Cantor, Ægidius.

Hoc autem actum est anno Verbi Incarnati M. C. XCIV. imperante Henrico, anno electionis Domini Simonis primo.

Confirmatio HUGONIS DE PETRAPONTE, *Leodiensis Episcopi, anno* 1215.

HUgo Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, notum facimus universis hanc Paginam lecturis, quod Vir Nobilis Philippus de Wierde & conparticipes sui, quidquid juris habuerunt in Ecclesia de Wierde cum omni integritate & Patronatu ejus per manum nostram ad opus Fratrum apud Geronsart deservientium reportaverunt, & in perpetuum exfestucaverunt.

Et ne de cœtero in posterum posset inde controversia suscitari, præsenti Paginæ Sigillum nostrum fecimus apponi, sub anathematis interminatione districtius inhibentes, ne quis in perpetuum ausu temerario contra factum tam celebre & solemne venire, & inde perturbare præsumat.

Actum anno Verbi Incarnati M. C. C. XV. Indictione III.

CAPUT XXXI.

Controversia inter STEPHANUM *Tornacensem Episcopum, & Abbatem* S. Bertini, *anno* 1198. *pro Altari de* Lichtervelde *(bodie Diœcesis Brugensis) determinatur Arbitrio* PETRI *Atrebatensis Episcopi, ejusque Archidiaconi.*

Modus antiquus litis componendi.

PEtrus divinâ patientiâ Atrebatensis Ecclesiæ Minister & Radulphus Ostrevandensis Archidiaconus. Omnibus ad quos Litteræ istæ pervenerint salutem in Domino.

Omnia quæ bonâ fide inter contrahentes aguntur, maximè quæ Sententiâ diffinitivâ vel Transactione * ultimum finem accipiunt, perpetuò debent inviolabiliter observari.

* Legitimum.

Ea-propter tam futuris quam præsentibus per præsentem Paginam notum esse volumus, quia cum contentio esset inter Dominum Stephanum Tornacensem Episcopum, & Joannem Abbatem ac Monasterium Sancti Bertini super Altari de * Listrevelde, quod idem Abbas dicebat se de manu Laïcâ redemisse, Episcopus autem asserebat ad Mensam suam specialiter pertinere, elegerunt nos Arbitros in hac contentione: ut quidquid per diffinitivam Sententiam sive Transactionem aut Compositionem statueremus, utraque pars firmiter observaret; adjectâ pœnâ centum Marcharum, quam solvere tenetur pars illa, quæ arbitrio nostro non parêret.

* Lichtervelde. Diœcesis Brugensis Parochia.

Post multas autem contentiones, & altercationes, utrâque Parte consentiente, & volente in hanc pacis & Concordiæ formam tam Episcopus quam Abbas & suus Conventus nobis mediantibus convenerunt.

Monasterium Sancti Bertini prædictum Altare cum appendentiis suis tenebit, & liberè habebit de Episcopo Tornacensi perpetuò, salvo Jure Episcopali & Archidiaconali, scilicet sommatis Synodis & aliis justiciis seu consuetudinibus Christianitatis, ad censum VII. librarum Flandrensis monetæ, quas singulis annis idem Monasterium solvet Tornaci eidem Episcopo infrà viginti dies post Nativitatem Domini.

Verum quia prædictus Abbas & Conventus quadam solutione pensionis annuæ Gerardo Militi, & Aelidi uxori ejus, de quorum manu Altare redemerant, tenebantur, ad levamen hujus gravaminis statutum est, ut quandiu idem Gerardus & Aelidis uxor sua viverent, de prædictis septem libris centum solidos singulis annis tantum reddent Episcopo, præstituto termino. Altero autem vel de medio sublato, vel ad Religionem converso sex libras reddent. Utroque vero vel mortuo vel converso totas septem libras sicut prædictum est prædicto Episcopo annuatim persolvent.

Hanc Compositionem & pacem, tam Episcopus & Archidiaconus, & quidam Canonici Tornacenses, qui ex parte Capituli sui ibi venerant, quia sine eorum consensu negotium non poterat terminari, quam Abbas, & quidam Monachi sui, qui similiter ex parte Conventûs sancti Bertini ibi erant, sese bona fide observaturos firmiter promiserunt. Et ad firmamentum ejusdem rei Litteras suas Compositionis hujus continentiam habentes conscripserunt, prædicto Episcopo Litteras Sigillis Abbatis

tis & Conventus Sancti Bertini consignatas accipiente, & eodem suas Sigillis tam suo quam Capituli Tornacensis confirmatas Abbati & Monachis assignante. Quod ut firmum & stabile permaneat, & ne super his quæ bonâ fide sanoque consilio tractata sunt & terminata, de cætero jurgium oriatur, præsenti Paginâ conscribi & Sigillis nostris fecimus confirmari: eorum qui interfuerunt signa & nomina subnotantes.

Signum Domini Hugonis Cameracensis Electi.

Signum Joannis Abbatis de Falempin.

Signum Manerii Abbatis de Hasnonio.

Signum Magistri Radulphi Archidiaconi Atrebatensis.

Signum Gossuini & Theodorici Archidiaconorum Tornacensium.

Signum Stephani, & Waltheri Canonicorum Tornacensium.

Signum Magistri Hugonis Ambianensis.

Signum Bartholomei & Martini Canonicorum Atrebatensium.

Signum Marcelli, Capellani Episcopi Tornacensis.

Signum Garneri socii ejusdem Episcopi Tornacensis.

Signum Walteri Presbyteri & socii prædicti G. Archidiaconi.

Signum Fulcardi & Waltheri Monachorum Sancti Bertini.

Signum Arnulphi Decani Christianitatis Brugensis.

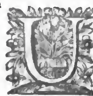
Signum Eremboldi Presbyteri de Ruzelada.

Actum Duaci anno Incarnati Verbi millesimo centesimo nonagesimo octavo, quarto Idus Martii.

CAPUT XXXII.

Begginagium Thenense *fundatur anno* 1202. *per* GERARDUM A PORTA; *Civem;* & *confirmatur anno* 1250. *per Litteras* HENRICI *Leodiensis Episcopi*, & *aliorum.*

Ex Historia S Beggæ per Abbatem à Ryckel.

Universis præsentes Litteras aspecturis, Wilhelmus de Kersbeca, Joannes dictus Guetwerck, Walterus dictus Vughenada, & Waltherus dictus de Winde, Scabini Thenenses, salutem, & noscere veritatem.

Noveritis, quod in nostra præsentia constitutus GERARDUS dictus DE PORTA domum suam & curtem sitam apud Thenas in platea Begginarum Thenensium censualiter ad Dominum Ducem Brabantiæ spectantem, per monitionem Walteri dicti, & per sententiam Mansionariorum eorumdem, videlicet nostrorum Scabinorum, in manus Receptoris cum effestuatione supportavit: ac etiam de dicta domo & curte ad opus Curiæ Begginarum totaliter, & in perpetuum exhæredavit.

Dictus quoque Receptor investivit ac hæreditavit per antegressum judicium Godefridum dictum Cruwel Clericum, ad opus dictæ Curiæ ... dicta domo, & clam cum solemnitatibus debitis & consuetis.

In cujus rei testimonium nos Scabini prædicti, Sigilla nostra tanquam Scabini præsentibus duximus appendenda.

Datum anno Domini M. C. C. II. feriâ VI. post Martini hyemalis.

HENRICUS Dei gratiâ Electus Leodiensis, universis præsentes Litteras inspecturis in Domino salutem.

Ad memoriam singulorum volumus pervenire, quod nos Litteras Wilhelmi Investiti de Hakendovere vidimus, subjectam seriem continentes. Universis Christi fidelibus, quibus præsens Scriptum videre contigerit, Wilhelmus Investitus Ecclesiæ de Hakendovere salutem in Domino sempiternam.

Cum dilectæ in Christo Begginæ Thenensis Curiæ domum unam & curtem; quæ fuit Oliverii de Castel & fratris ipsius H. bonæ memoriæ, infra limites Parochiæ de Hakendovere, propè suam Curiam sibi ad commanendum in ipsa domo comparaverint, & bonarium terræ, quod est ipsius Oliverii de Castel, quod prædictæ Curti adjacet, ad ædificandum in ipso domus, in quibus morentur, adhuc intendant comparare; quia in dictis locis morantibus difficile nimis esset, propter nimiam locorum distantiam pro Sacramentis Ecclesiasticis ad dictam Ecclesiam de Hakendovere convenire;

Nos earum commodo & saluti animarum providentes, eisdem Begginis, quæ in ante specificatis locis morantur, seu morabuntur, concedimus, ut à prædictæ Curiæ Capellano in perpetuum recipiant Ecclesiastica Sacramenta, & sepulturam; & harum curam gerat idem Capellanus.

Ita tamen, quod pro Jure Parochiali Ecclesiæ nostræ, Nobis & nostris Successoribus quinque denarios Lovanienses eædem Begginæ infra limites nostræ Parochiæ morantes, de domo jam acquisita, in qua mo-

rantur, & totidem de singulis domibus, cum eas acquisierint & in eis manserint, singulis annis in perpetuum conferant & persolvant, duos scilicet in Natali Domini, duos in Paschate, & unum in Pentecoste: & sic à Jure reliquo Parochialis Ecclesiæ nostræ ipsæ maneant absolutæ, & nos ab earum sollicitudine.

In cujus rei testimonium præsentes Litteras Sigillis nostris, & dicti Capellani, in signum, quod prædictis omnibus consentiat, fecimus sigillari: supplicantes quatenus dictus Leodiensis Electus factum nostrum tam pium dignetur confirmare.

Datum feriâ tertiâ post festum B. Dionysii, anno Domini M. C. C. L.

Nos igitur præfixam Ordinationem piè ac providè factam benigno favore prosequuti, ratam habentes, Auctoritate præsentium confirmamus, declarantes, quod Investiti, qui successuri sunt, pro tempore in Ecclesia de Hakendovere hac Ordinatione contenti, nihil aliud vel amplius petere poterunt in posterum à prædictis Begginabus, vel earum Capellano, quam superius est expressum.

Datum Leodii, Anno Domini M.C.C.L.

UNiversis Christi fidelibus, quibus præsens Scriptum videri contigerit, Godefridus Villicus in Thienen, Henricus Dominus de Zettrud, Henricus ejus primogenitus, Joannes de Lede, Milites, & Henricus Beruvoz, Homines Domini Ducis.

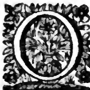
Arnoldus Miles de de Houthem, Henricus Pamen, Reinerus de Oorbeeck, Arnoldus Libe, & Rixe de Avendoren, Scabini Thenenses, salutem cum notitia veritatis.

Noverint universi, quod Gerardus de Gingelem Allodii sui dimidium bonarium, & dimidium jurnale terrę in una pertica, nunc cum annona hyemali jacentis inter Nederwinde & Rachoven quinque solidos uno denario minus, sex cap. & tritici sextaria avenæ mensuræ Leeuwensis annui census, sui similiter Allodii, & Mansionarios solventes ipsum censum apud Winde & circum, resignavit ad opus pauperum Curiæ Thenensis Begginarum, in manus nostras Villici prædicti, & per Sententiam nostrorum Hominum Allodiorum prædictorum, & Nos Villicus contulimus, &c.

Anno Domini M. C. C. LIX.

CAPUT XXXIII.

EMO *Plebanus de* Husdinghe, *&* EMO DE ROMERSWERF *Laicus, inchoant anno* 1209. *Abbatiam* Horti Floridi (*vulgo* Witte-Werum) *Religiosorum Præmonstratensium juxta* Groningam, *Urbem olim Episcopalem apud Batavos; probante Otthone I. Monasteriensi Episcopo, tunc hujus loci Ordinario.*

OTTHO, Dei gratiâ Monasteriensis Ecclesiæ Episcopus, tam præsentibus quam futuris hoc Scriptum inspecturis, salutem in vero salutari.

Accessit ad nos Magister EMO, quondam in Husdinge Plebanus, & suâ nobis insinuatione monstravit, quod Laïcus quidam *Emo de Romerswerf* religiosè vivere cupiens, in possessione sua Capellulam fundavit, ac habitum Religionis à B. Benedicti in *Fildwerth* Abbate recepit nullâ factâ professione: & postea reversus in possessione sua liberè est versatus.

Postmodum vero idem Magister Emo in eodem loco Conversus, secundum Regulam B. Augustini & Ordinem Præmonstratensem, ibidem vivere & Deo servire cœpit; cui & Fundator illius loci Emo tanquam majori cessit, & in eadem Regula quasi majori & liberiori similiter versari consensit.

Nos autem factum utrorumque commendantes, eidem Magistro Emoni in eodem loco secundum Ordinem prædictum Deo serviendi, Fratres insuper & Sorores colligendi, præsente Fundatore consentiente, plenam concessimus autoritatem.

Et ne res gesta posteris in dubium venire queat, Scripto & Sigillo nostro confirmavimus.

Acta sunt hæc, anno Dominicæ Incarnationis M. C C. IX. pridie Kalendas Aprilis, feriâ Paschalis Ebdomadę, Indictione XII. Epacta XII. concurrente III.

Anno 1211. collata fuit novello Monasterio Ecclesia in *Werum*: unde vulgatum ei adhæsit nomen *Witte-Werum*. Paulò post illud adoptavit Gervasius Abbas Generalis Præmonstratensis: cujus Diploma legitur in Historia Groningensis Episcopatûs apud Heussenium, pag. 51. & sequentibus. Ultimus Abbas hujus loci *Harmannus Cornelii* assumptus fuit ad novum Capitulum Cathedrale Groningense, uti latiùs supra dictum pag. 131. horum Diplomatum.

De B. *Emone* primo Abbate Werumensi, ejusque Successore B. *Mencone*, eorumque Chronicis, preter Analecta Ant. Matthæi (in quibus edita leguntur hæc Chronica) lege etiam novam Bibliothecam Scriptorum Belgii, pag. 261. & 887.

CAPUT XXXIV.

Cono de Mucei, *Vir Nobilis, donat Abbatiæ* Sti. Huberti *in Arduenna, Ordinis Sti. Benedicti, Decimam loci de* Ruth, *anno* 1209.

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti.

Go Cono de Mucei Vir Nobilis, notum facio præsentibus & futuris, hæredibus Hominibus cognatis meis & amicis, quod Jacobus Miles de Fallei Decimam suam de *Ruth*, quam de manu mea in beneficium Feodi possidebat, Ecclesiæ Sanctorum Petri atque Huberti de Ardenna in eleëmosynam est largitus. Unde ne aliqua procedente tempore inter eandem Ecclesiam & hæredes meos, vel etiam Jacobi hæredes, pro ipsa Decima oriatur contentio sive discordia, rogante Wilhelmo Abbate prædicti Monasterii, Ego & Pontia uxor mea & filii mei, sed & uxor Jacobi & filii eorum eleëmosinam approbantes, manum apposuimus, & omnes unanimiter factæ Donationi præbuimus assensum.

Abbas autem prædictam Decimam pecuniâ sexaginta librarum Cathalaunensis redemit ab his, qui eam in pignus detinebant. Et insuper prædicto Jacobo contulit quadraginta libras ejusdem monetæ, ne acceptí beneficii videretur esse ingratus.

Ut ergo hujus Eleëmosynæ largitio, & consensus mei approbatio, nullâ oblivione deleantur, placuit mihi præsenti Scripto & Sigilli mei appensione prædictam Decimam jam dicto Monasterio confirmare, quatenus apud Fratres ejusdem loci memoria mea habeatur in bonum.

Hujus rei Testes sunt, Vir Nobilis Ægidius de Cons, qui etiam Sigillum suum huic Scripto in testimonium apposuit.

Walterus filius ejus.
Drogo Miles, avunculus ejusdem Jacobi.
Willelmus de Muro,
Johannes de Mucei,
Johannes Abuinus,
Theodoricus, Milites.

Testis est etiam Decanus de Longuion, Nicolaus, qui similiter præsenti Cartulæ Sigillum suum in testimonium curavit apponere.

Actum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo nono, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen.

CAPUT XXXV.

Walthrus & Ægidius de Berthout, *Fratres, donant Abbatiæ* Grimbergensi *Ordinis Præmonstratensis, Decimas Parochiæ de* Keerberghe, *in Districtu Mechliniensi, anno* 1211.

Ex Archivo Parochiæ.

N nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, amen.

Ego Walthherus Berthout, & Egidius Berthout Frater meus, omnibus inspecturis. Quia caliginante hominum memoriâ, plerumque emergit spinosæ contentionis materia, dignum est Scripto mediante confirmemus ea quæ piâ devotione facere decrevimus.

Inde est, quod tam præsentibus quam futuris notum facimus, & hoc Sigillorum nostrorum munimine confirmamus, quod duas garbas Decimæ de tota Parochia in Keerberge tam de terra culta quam in perpetuum colenda, pro nostris & parentum nostrorum animabus, Ecclesiæ *B. Petri in Grimbergen* liberè in eleëmosinam contulimus.

Præterea Mansionarium prædictæ Ecclesiæ Sacellanum nullo jure servitii Nobis teneri recognovimus, excepto quod Domino nostro tamquam Advocato debitè subjaceret. De cœtero Ego *Waltherus Berthout* quinque solidos quos apud Overhem singulis annis sumere de quadam mensura solebam, eidem Ecclesiæ in eleëmosynam contuli: tali conditione, ut singulis hebdomadis in honorem Dei & B. Joannis Evangelistæ Missa ibidem celebretur, & per hoc mei memoria in perpetuum habeatur.

Testes Canonici Mechlinienses,
Waltherus Bert. . . . .

Wilhelmus de Eppegem,
Willelmus Bruníncx,
Henricus Notarius.
Milites: Gacellinus de Eppeghem.
Waltherus de Rutsam,
Hugo de Hansíwick.
Actum anno Dominicę Incarnationis M. C. C. XI.

Idem Donum confirmat anno 1302. LUDOVICUS DE BERTHOUT *Dominus Keerbergæ.*

UNiversis præsentes Litteras inspecturis & audituris, LODUICUS dictus BERTHOUT, Miles, Dominus de Keerberga salutem cum notitiâ veritatis.

Noverit universitas vestra, quod Religiosi Viri, nostri amici, *Walterus* permissione divinâ Abbas Monasterii *Grimbergensis*, & Conventus ejusdem loci, à nobis de nostra voluntate & assensu acquisierint duas partes Decimarum Novalium in Villa nostra de Keerberga, de omnibus fructibus qui seminantur in terris, cujuscumque generis hoc existat, & de fœno in omni modo, sicut Curatus dictæ Villæ etiam partem dictarum Decimarum in eadem Villa recipit, & recipere tenetur, easdem duas partes levabunt dicti Abbas & Conventus nomine suo.

Et easdem capiendas & levandas eisdem concedimus bonâ fide & eorum Successoribus nunc & in perpetuum temporibus profuturis. Protestantes tenore præsentium Litterarum, nobis super præmissis omnibus à prænominatis Abbatæ & Conventu fore plenarie satisfactum.

Et licet eandem Decimam hactenus nomine nostro & ad opus nostrum colligi fecimus & levari, volumus tamen, & veraciter protestantes acceptamus & concedimus dictis Abbati & Conventui ex nunc in antea, & eorum Successoribus perpetuis temporibus nomine eorum & ad opus dicti Monasterii Grimbergensis eandem Decimam percipiendam levandam & habendam, ac in usus Monasterii utiliter convertendam, cum omni augmentatione & melioratione earumdem, si easdem modo quocumque meliorari vel augmentari contigerit temporibus affuturis, & ipsis Decimis gaudere debebunt perpetuò, sine vexatione, pacificè & quietè.

Si quid autem nobis Juris competit in præsenti in dicta Decima, vel etiam nobis seu nostris hæredibus sive Successoribus quibuscumque fortassis possit competere in futuro, illud memoratis Abbati & Conventui Grimbergensi eorumque Successoribus ac eorum Monasterio, in puram eleëmosynam recompensationemque Curialitatum ab eisdem Nobis sæpius impensarum, liberè remittimus & donamus; etiam nobis aut nostris hæredibus sive quibuscumque Successoribus in perceptione dictæ Decimæ nihil juris reservantes.

Sed & si in aliquo ad præmissa firmanda ex parte nostra prædictis Abbati & Conventui sive Successoribus, & eorum Monasterio minus sufficienter & minus debitè esset factum, hoc eis perficere promittimus dum ab ipsis super hoc fuerimus requisiti, prout ipsis ac Monasterio eorum ad majorem firmitatem habendam poterit proficere & valere.

Et ad hoc Nos, nostros hæredes & Successores quorum futuris temporibus interesse poterit, per præsentes Litteras obligamus & Nos decernimus obligatos; bonâ fide firmantes, quod contra omnia præmissa seu præmissorum aliqua per Nos aut per alium seu alios occasione quacumque non veniemus in futurum, sed eadem warandizabimus in futurum de consuetudine, pacificè contra omnes, Abbati & Conventui antedictis.

In cujus rei Testimonium & munimen, ut hæc omnia perpetuam habeant firmitate, Sigillum nostrum Litteris præsentibus duximus apponendum.

Et ad majorem certitudinem obtinendam, rogamus Dominum Joannem nostrum Cognatum dilectum, de Berlaer Militem, & nostros Scabinos de Keerberga, ut etiam sua Sigilla apponant.

Et Nos Joannes de Berlaer Miles, & nos Scabini de Keerberga prædicti, ad preces & instantiam protestamur, quod coram nobis Scabinis omnia supradicta contracta sint & ordinata per nostrum Jus & Consuetudinem nostram. Ideo Sigilla nostra, unâ cum Sigillo Domini Loduici prædicti apposuimus in Testimonium præmissorum, ut perpetuam habeant firmitatam.

Datum anno Domini M. C. C. C. II. Dominicâ quâ cantatur Lætare.

C. A.

CAPUT XXXVI.

Abbas Generalis Præmonstratensis commendat Patriarchæ Jerosolymitano HELLINUM *Abbatem Floreffiensis Monasterii Ordinis Præmonstratensis in Namurcesio, circa annum 1215; qui ad expeditionem Terræ Sanctæ profectus, duo illic Monasteria Religiosorum ejusdem Ordinis (videlicet* S. Samuelis & S. Abacuc*) instauravit, gubernavit ac* Floreffiensi *Abbatiæ subjecit.*

Extat eadem Epistola apud Miræum in Chronico Præmonstrat edita pag. 162.

REverendo in Christo Patri & dilecto Domino C. Dei gratiâ sanctæ Resurrectionis Venerabili Patriarchæ Frater Gervasius (1) Fratrum Præmonstratensium Servus humillimus, salutem & cum orationum instantia devotam ad obsequia voluntatem.

Licet sollicitudo omnium Ecclesiarum, tam ipsius Præmonstratensis, cui specialiter præsidemus, quam totius Ordinis, cui insufficienter præficimur, animum nostrum detinuerit multipliciter occupatum: interno tamen affectu semper de Terræ Sanctæ destitutione doluimus: & ut viderent oculi nostri diem, quo eam audiremus Christiano cultui restitutam, studiosè pro-ut permiserunt negotia nostra, quæ nec differri poterant nec omitti, interposuimus partes nostras.

Videlicet aut personaliter disseminando in populis verbum Dei, aut injungendo hocipsum Fratribus Ordinis nostri, quos ad hoc credebamus & superiores vitâ, & clariores.

Sane cum Dominus Papa scripserit Venerabili & dilecto Fratri Hellino (2) Abbati Floreffiæ latori præsentium pro suscipiendo ad petitionem Domini (3) Acconensis Episcopi peregrinationis onere Transmarinæ: & idem Abbas laboriosâ peregrinatione susceptâ ad præsentiam vestræ Paternitatis accedat:

Vestræ pro eo præeminentiæ supplicamus, quatenus ipsum habeatis in Domino commendatum; utpote Virum vitâ commendabilem, & qui multos labores in terra sua sustinuit, ut ad liberandam hereditatem Domini fidelium mentes & exemplo moveret, & verbo.

Specialiter siquidem Vos rogamus, ut cum regratiatus populo suo Dominus funiculum hereditatis suæ reddiderit adoratoribus Crucis suæ, possessiones Ecclesiarum Ordinis nostri (videlicet sancti Samuelis, (4) & sancti Abacuc (5) quarum prima est Præmonstrati, secunda Floreffiæ Filia specialis) eidem Abbati restitui jubeatis: ut, cum fidelis populus gaudebit Gentium incredulitatem confusam, & terram debito cultui restitutam, Nos quoque eo plenius possimus congaudere gaudentibus, pro prædictis Possessionibus reversis ad Ordinem, nihil nostro deesse gaudio sentiemus.

Concessimus autem memorato Abbati tam in reconciliandis fugitivis, cum opus fuerit, quam in aliis operationibus, quæ ad Ordinem pertinere noscuntur, nostræ plenitudinem potestatis. . . .

(1) GERVASIUS, natione Anglus, è Monacho & Abbate S. Justi Beluacensis, fit anno 1209 Abbas Generalis Præmonstratensis, dein anno 1219 Episcopus Sagiensis in Gallia. Scripsit Volumen Epistolarum, quarum quædam extabant olim MS. in Bibliotheca Abbatiæ Viconiensis, quas evulgavit anno 1663 Norbertus Caillieu, S. T. D. Parisiensis, nec non Archi-monasterii Præmonstratensis Prior 4. Valencenis apud Joannem Boucher. Aliæ ejusdem Epistolę 250 extant hactenus MSS. in Abbatia Steinfeldensi secus Coloniam.

(2) B. HELLINUS, Abbas Floreffiensis, unà cum Cardinale Joanne de Vitriaco Episcopo Acconensi in Syria, peregrinationem Jerosolymitanam Cruce signatus, suscepit: ibique rexit Monasteria S. Samuelis & S. Abacuc. Inde vero adversariorum perfidiâ ejectus, vitam sanctè finivit anno 1218 in Monasterio Stæ Episcopiæ, Ordinis Præmonstratensis Diœcesis Nicosiensis in Insula Cypri. Colitur die 21 Augusti. Vide Fisen Flores Ecclesiæ Leodiensis pag. 382.

(3) JACOBUS DE VITRIACO, S. R. E. Cardinalis, prius fuerat Canonicus Regularis in Monasterio Oigniacensi (hodie Diœcesis Namurcensis) postea Acconensis in Syria Episcopus, denique Tusculanus. Obiit anno 1244. inter Beatos relatus. De Scriptis ejus consule Bibliothecam Belg. Tomo I. pag. 542.

(4) S. SAMUELIS Monasterium, Filia specialis Præmonstrati, cujus Religiosi residebant apud Accaron.

(5) S. ABACUC Monasterium, filia specialis Abbatiæ Floreffiensis in Namurcesio.

CAPUT XXXVII.

Abbas Generalis Præmonstratensis rogat HENRICUM *Brabantiæ Ducem, circa annum* 1215, *ut Moniales sui Ordinis, quæ fuerant hactenus in* Postella *(quæ hodie est Abbatia Religiosorum in Diœcesi Silvæducensi) ad alium locum transferri permittat.*

ILlustri Domino & in Christo charissimo, H. Marchioni Romani Imperii ac Duci Brabantiæ, Frater Gervasius, dictus Præmonstratensis Abbas, salutem, & cum orationibus sinceram ad obsequia voluntatem.

Cum ad petitiones nostras (quas videbatis ratione niti & fulciri honestate) multoties invenerimus Vos paratos, & desiderare quandoque, ut aliqua corrigerentur in Ordine, quæ secundum zelum vestrum limâ videbantur correctionis indigêre: concepimus fiduciam, ut vestrum non tantùm assensum, sed & auxilium postularemus, ad Ordinis honestatem in aliquâ parte promovendam.

Sane cum Venerabilis Frater N. Abbas Floreffiæ, piâ (ut credimus) intentione ductus, intendat Sorores, quæ nunc apud (1) Postellam commorantur, ad alium locum transferre, ubi earum & honestas & fama meliùs conservetur; Strenuitatem Vestram affectuosè rogamus, quatenùs eidem velitis Abbati assistere in hoc facto; non tantùm annuentes, ut expleat quod proponit, verùm etiam compescentes sæculares quoslibet vestræ Jurisdictioni submissos, qui pro arbitrii sui motu Ordinationibus Ecclesiarum Ordinis nostri se immiscent.

Credimus etiam, quod si dictus Abbas perfecerit quod intendit, de Sororibus transferendis, honestas inde Ordinis, & salus proveniet animarum.

Data non adjungitur.

(1) POSTELLA, hodie Abbatia Religiosorum Præmonstratensium, in Diœcesi Silvæducensi, quæ ante annum 1621. tantùm erat Præpositura fundata anno 1173, ac dependens ab Abbatia Floreffiensi in Diœcesi Namurcensi.

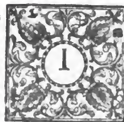
Porro è Diplomate jam relato constat, illic olim fuisse etiam Moniales prædicti Ordinis; quod tamen negavit Baro le Roy in Notitia Marchionatûs S. R. I. pag. 433, dicens fuisse Begginas Hospitali deservientes.

De quibus plura vide in Historia Ecclesiast. Episcopatûs Sylvæducensis pag. 230.

CAPUT XXXVIII.

ADAM *Dominus* DE WALLINCOURT, *Castellanus Iprensis ac Balliolanus, ejusque uxor* ISABELLA *fundant ac dotant Capitulum VI. Canonicorum cum Decano, in vico de* Wallincourt, *juxta Cameracum anno* 1218.

Ex Archivis Capituli Metropol. Camerac.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, amen. Quoniam qui parcè seminat, parcè & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam; idcircò Ego ADAM Dominus DE WALLINCOURT, Castellanus Yprensis & Ballioli, & ISABELLA uxor mea, notum facimus universis præsentibus & futuris, quod Nos pro remedio animarum nostrarum & Antecessorum nostrorum dedimus & guerpivimus per ramum & cespitem Ecclesiæ Beati Petri de *Wallincourt*, ad opus Canonicorum qui perpetuò in eadem deservient, universas Decimas nostras, similiter Decimam nostram *de Wallincourt* & *de Malincourt*, *de Senaucourt*, *de Salvigny*, *de Rambaucourt*, *de Ypra*, quam sub annuo censu tenemus ab Ecclesia beati Donatiani Brugensis, & Decimam de la *Coute*, & omnes alias ad nos spectantes tam possessas quam possidendas.

Providimus autem, ut ad præsens sex Canonici instituantur in Ecclesia memorata: ad quos omnia supra-dicta pleno jure spectabunt. Qui jurabunt, secundum quod fieri consuevit in aliis Ecclesiis Conventualibus, quod libertates & bona Ecclesiæ bonâ fide servabunt, & procurabunt fideliter, ut Institutiones Ecclesiæ & consuetudines approbatæ, tam à se quam ab aliis firmiter observentur. Numerus Canonicorum.

Hi quidem Canonici unum de Canonicis

Decanus. suis, sibi eligent in Decanum: qui nisi in tempore suæ Electionis sit Presbyter, ordinabitur Presbyter infra annum. Ad quem pertinebit corrigere, cum consilio Capituli, leviores excessus; ut-pote inordinatas tonsuras, rasuras, vestes, gestus incompositos, contumelias à Canonicis sibi invicem illatas, absque violenta manuum injectione; majoribus tamen excessibus ad majorum referendis examen. Qui ut statim fuerit institutus, presentabitur Episcopo, fidelitatem ei facturus de his quæ spectabunt ad Episcopum.

Præpositus. Præpositum quoque, non perpetuum, sed annuum Canonici sibi eligent, unum de Canonicis, qui præter Juramentum generaliter ab aliis omnibus factum, jurabit specialiter, quod bona Canonicorum suorum bonâ fide custodiet, & distribuet unicuique suam fideliter portionem.

Decanus vero in initio promotionis suæ jurabit perpetuam residentiam in Ecclesia se facturum: nisi peregrinationis causâ vel studii exeat de licentia Capituli sui. Qui præ ceteris Canonicis tres modios Bladi percipiet, duas partes frumenti, tertiam vero avenæ.

Præpositus verò pro labore suo duos modios, medietatem frumenti & medietatem avenæ similiter percipiet annuatim.

Canonici. Statutum est etiam, & expressim firmatum à Nobis, ut omnes Canonici sint in Ecclesia residentes. Quod si forte aliquis foraneus extiterit, non plus de Præbenda sua quam viginti solidos Parisienses percipiet; residuum vero Præbendæ distribuetur inter Canonicos residentes. Qui etiam, ne Ecclesia defraudetur suo servitio, de parte illius residui unum Vicarium tenebunt, secundum quod utilitati Ecclesiæ viderint expedire.

Residentes vero reputamus, qui domicilium ac familiam habebunt in Villa; qui si quidem bene possunt exire pro suis negotiis vel alienis, dum tamen non ultra quindenam, nisi per licentiam Capituli, commorentur. Capitulum autem licentiam alicui dare non poterit, nisi priùs residentiam per annum fecerit in Ecclesia memorata; & tunc solummodo causa peregrinationis vel studii; ut supra dictum est de Decano.

Volumus autem, ut in novitate ista sex Canonici qui à nobis sunt instituti, quia eorum ope & consilio ad consummationem tam pii operis indigemus, singuli possint suas Præbendas integre percipere, & per singulos Vicarios deservire; ita tamen quod Magister Guillelmus, noster Clericus, qui nostris est negotiis impeditus, ad habendum Vicarium, nisi voluerit, quamdiu erit in nostro servitio, minimè teneatur.

Instituendi quicumque fuerint ad personalem residentiam omnimodis teneantur; vel viginti tantùm solidis Parisiensibus pro Præbendis suis, ut supra dictum est, sint contenti.

Hoc autem specialiter duximus advertendum, Canonici qui modo instituti sunt, & qui instituentur de cœtero, sub Sacramento quod Ecclesiæ præstiterint, teneantur, ne ultra triginta libras Cameracenses de Præbendis suis percipiant, nec pro se nec pro Vicariis suis: sed quicquid summam excreverit prætaxatam, bonâ fide reservabitur per communem consensum Capituli, & collocabitur in reditibus, ad opus Præbendarum; quarum Donationem nobis & nostris Successoribus in perpetuum reservamus. Collatio Præbendarum.

Ista omnia ordinamus, salvo Jure & reverentiâ Domini Cameracensis Episcopi, & Ecclesiæ de Honnecourt, ad quam pertinet Personatus Ecclesiæ supradictæ.

Sciendum, quod corporaliter præstitimus Juramentum, quod Institutiones scriptas, & Libertates & bona Ecclesiæ fideliter curabimus observari, & omnia bona ejus sub protectione & tutela nostra suscepimus. Volumus, ut omnes Successores nostri ad hoc ipsum faciendum sub sacramento corporaliter præstito similiter teneantur.

Ut autem omnia ista rata & inconcussa permaneant, præsentem Paginam Sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari.

Actum anno gratiæ millesimo ducentesimo octavo decimo, secundo Idus Julii. 1218.

Diploma hoc, & alia plura Cameracensia, benignè communicavit anno 1740. Rev. adm. D. le Maire, Ducenas, Ecclesiæ Metropol. Canonicus ac tunc Magnus Minister, J. C. insignis.

In vico de Wallincourt duæ sunt Ecclesiæ, una Collegiata, sub invocatione B. M. V. (de qua hoc Diplomate.) Altera Parochialis dicti S. Petri.

Jus Patronatûs utriusque olim ad Abbatem Honnecurtensem Ord. S. Bened. pertinuisse, hoc Diplomate asseritur. De qua Abbatia ad fines Galliæ sitâ, consule Diplomata Tomo II. pag. 927.

CAPUT XXXIX.

Monasterium de Milen *(nunc Abbatia Monialium Ordinis S. Benedicti) apud Trudonopolim, in Diœcesi Leodiensi, fundatur anno* 1219 *.per* Gobertum de Orbais, *& per alios ejusdem Familiæ ampliùs dotatur.*

I. Gotbertus de Orbays, *Vir Nobilis, Monasterio de* Milen *instaurando fundum ac dotem largitur, anno* 1219.

Gotbertus Vir Nobilis de Orbais, præsentibus & futuris in perpetuum. Universorum exigit providentia, ut quod rationabiliter agitur, ne labente tempore labatur, Scripto perpetuo confirmetur.

Ea propter notum facio prȩsentibus & futuris, quod Curtim *Milen*, quam in feodo à Comite Lonensi *Arnoldo* possidebam, in manus ejus resignatam, sicut in Litteris ipsius plenius exprimitur, de assensu ejusdem, cum omni integritate Justitiæ in in Placitis, in molendino, in agris, in sylvis, in pratis, cum omnibus omnino attinentiis, Ecclesiæ Sanctȩ Catherinæ, pro quingentis libris alborum, & viginti quinque vendidi; assensum præbente *Jolenda* Domina de *Yrgis*, cujus filiam in uxorem habui, & annuentibus cunctis hæredibus meis.

Præterea intuitu Dei & Beatæ Virginis & Martyris Catharinæ, Patronatum Ecclesiæ de Milen contuli absolutè Ecclesiæ prænominatæ, ut Sorores Regulariter conversantes in ea, meum, cum non fuero, Anniversarium, sed & uxoris meæ *Evæ*, & fratris sui *Ægidii*, *Jolandæ* etiam de *Yrges*, perpetuis orationibus observent: sed & Domini *Hugonis de Florinis*.

Quæ omnia ut firma & perpetuo rata permaneant, cum filii mei & hæredes omnes legitimè renunciaverint, Sigillo meo communivi, & Testes idoneos subter-notavi.

Hujus rei Testes sunt,
Clarebaldus de Alta-ripa,
Philippus de Tungernels,
Bernardus Miles, & quam-plures alii.

1219. Actum anno gratiæ M. C. C. XIX. Leodii præsidente Hugone Venerabili Episcopo.

II. Ægidius de Orbays *Donationes Patris sui Monasterio* Milensi *confirmat, anno* 1232.

Ægidius, Vir Nobilis, filius Gotberti Nobilis, præsentibus & futuris, præsens Scriptum inspecturis in perpetuum.

Notum facio tam præsentibus quam futuris, quod venditionem, quam pater meus Dominus *Gotbertus*, Vir Nobilis de *Brul*, cum Priorissa & Conventu Monialium sanctæ Catharinæ super Curti de Milen, & omnibus appenditiis suis fecit (, sicut in ejusdem Litteris continetur) & eleëmosynam, quam eidem Ecclesiæ fideliter largitus est, pro sua, suorumque salute, ratam habeo & gratam. Et protestor, quod spontaneo concurro assensu, & in vera eleëmosyna prædictæ Ecclesiæ conferendo, omni in perpetuum renuntio querelæ & actioni; ita quod nulla persona nomine meo memoratam Ecclesiam de cætero possit perturbare.

Quia vero Sigillum non habeo, præsentem veritatem Sigillo patris mei Domini Gotberti feci communiri.

Testes vero interfuerunt isti,
Simon,
Dominus Cuno de Adelinchen,
Reynerus de Rolinchen Advocatu de Milen,
& Christianus Advocatus S. Trudonis,
Wilhelmus Castellanus de Montenaken,
Nicolaus de Curtis,
Henricus de Aelst,
Reynerus de Montenaken,
Arnoldus de Gengeleym,
Kulinus de Milen,
Damianus, Godscalcus de Dyste, Milites, Scabini de Sancto Trudone, & Scabini de Milen, & Homines patris mei.
Henricus de Mulen, Jordanus filius Tegonis, Reynerus Mercator, Robinus de Lewys.

Datum in vigilia B. Thomæ Apostoli, anno Domini M. C. C. XXXII. 1232.
Peto etiam, Sigillis Principum præsens Scriptum perpetuò roborari.

III. Arnoldus *Comes Lossensis, Donationes à Goberto d'Orbays & de Brul, & ab Ægidio ejus filio factas Prioratui de Milen, confirmat anno* 1232.

Arnoldus Comes de Los, præsentibus & futuris in perpetuum. Inspectis Litteris Viri Nobilis Ægidii, super venditione quadam, quam pater ejusdem Gotbertus, Vir Nobilis de *Brul*, cum Priorissa

rissa & Conventu Monialium Sanctæ Katarinæ super Curti de *Milen* & omnibus appenditiis suis fecit, & super eleëmosynâ, quam dictus *Gotbertus* Nobilis præfato Monasterio pro suâ suorumque largitus est salute, sicut in ipsius liquet Litteris; cum idem *Ægidius* filius factum patris gratum & ratum approbaverit, grato concurrimus assensu.

Et ut perpetuò habeant robur, quæ in utriusque Litteris, Patris videlicet & filii sunt declarata, scilicet de Curte de Milen & omnibus appenditiis suis, & largitione eleëmosynæ; & præsentem Paginam Sigilli nostri impressione fecimus communiri. Et quicumque contra præmissa temerè attentaverit, nostram sciet se offensam incursurum.

Datum secundo Kalendas Februarii apud sanctum Trudonem, anno Domini M.C.C.
1232. XXXII.

IV JOANNES DE APPIA, *Leodiensis Episcopus, Fundationes præcedentes Monialibus de Milen confirmat, anno* 1232

JOANNES, Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, præsentibus & futuris, has Litteras inspecturis, in Domino salutem.

Dilectæ filiæ Moniales sanctæ Catharinæ in Milen, Litteras Viri Nobilis *Ægidii* nobis exhibuerunt; continentes, quod idem Vir Nobilis venditionem, quam Pater ejusdem *Gotbertus*, Vir Nobilis de *Brul*, cum Priorissa & Conventu sanctæ Catharinæ fecerat super Curti de Milen, & omnibus appendiciis suis in eleëmosyna collatîs, gratam & ratam haberet, renuncians omni de cœtero perturbationi.

Nos igitur memoratam Curtim, locum scilicet, in quo prædictæ Sorores divinis mancipatæ sunt obsequiis, & omnia à viro Nobili *Gotberto* de *Brul* prædicto Monasterio collata, sicut in ipsius liquet Litteris, præsenti Scripto duximus confirmanda; districtè inhibentes, ne quis hominum prædicta de cœtero perturbare præsumat, sed omnia usibus Ancillarum Christi profutura illibata conserventur.

Datum apud S. Trudonem, secundo Kalendas Februarii anno Domini M. C. C.
1232. XXXII.

V. GODEFRIDUS A LOVANIO, *Dominus de Perweys, Grimbergæ, &c. è Ducum Brabantiæ Stemmate oriundus, fundationes* Gotberti *Avunculi sui &c. confirmat, anno* 1242.

EGo GODEFRIDUS, (1) Dominus de Parweys, notum esse volo omnibus hoc Scriptum inspecturis, quod Ego contuli in eleëmosynam Priorissæ & Conventui beatæ Catharinæ de MILEN, Ordinis sancti Benedicti, omnia bona illa, quæ acquisivi & habui per commutationem aliorum bonorum, coram Comite de Los, qui fuit Dominus eorumdem bonorum, & per sententiam Hominum ipsius Comitis, ab avunculo meo, Domino *Gotberto de Brul*, & à Domino Ægidio filio suo, *de Herge*, in perpetuum pacificè possidenda, tam in agris cultis, quam in pratis & silvis, molendino, telonio, censu in humidis & siccis, cum omnibus juribus & consuetudinibus, quibus hactenus prædictus Conventus tenuit eadem bona, ex quo adeptus ea primò; quæ bona jacent apud *Milen*, in quibus eædem Dominæ morantur.

Ego autem confirmo omnes collationes & Litteras collatas prædictis Dominabus, sive à Comite de Los, sive ab avunculo meo & filio suo prædictis, per has Litteras meas præsentes.

Huic Collationi interfuerunt, Venerabilis Pater (2) B. Episcopus quondam Lausanensis, qui hæc bona recepit cum Domino Ch. Abbate sancti Trudonis, pro Priorissa & Conventu de *Milen*, ad opus earumdem Dominarum, apud Milen in cœmiterio;

Et Dominus Cono de Here, Advocatus de sancto Trudone.

D. Gonterus de Berle,
D. Libertus de Seline,
D. Fastrardus de Berle,
D. Lambertus de Aelst,
D. Hermannus de Sassenbrouch,
D. Philippus de Herck Castellanus de Montengeys, & frater suus D. Eustacius.
D. Eustacius de Bouchout Castellanus de Duras.
D. Libertus Langheduech,
D. Recionus de Gengelem,
D. Simon de Geldonia,
D. Nicolaus de Cortis,
D. Henricus de Sassenbrouch,

& Scabini mei de Musen, & alii quam plures mei Homines.

Hac Collatione factâ coram omnibus prædictis, petivi coram eisdem Venerabilem Patrem Episcopum prædictum, ut excommunicaret omnes illos, quicumque de cetero contrairent isti meæ Collationi. Quod & fecit coram me, & omnibus prædictis.

Præterea ut hæc mea Collatio robur perpetuum obtineat, rogavi prædictos Episcopum & Abbatem, & Dominum Arnoldum Comitem de Los, quod appenderent sua Sigilla præsenti Paginæ, cum meo Sigillo.

Actum & datum in Vigilia beati Joannis Baptistæ, anno gratiæ M. C. C. quadragesimo secundo. 1242.

(1) Godefridus de Perweys, dictus etiam à Lovanio, fuit Dominus Grimbergæ, Perueti, Ninoviæ, Rumeltæ, &c. Hic Patrem habuit Guilielmum à Lovanio; Matrem Aleydem d'Orbais, Sororem Gotberti Domini d'Orbais & Brul, de quo in hoc Diplomate, fundatorem præcipuum Prioratus (nunc Abbatię) Monialium de Milen Ord. S. Benedicti juxta Trudonopolim. Pater autem Guilielmi, Godefridi avus, erat Godefridus III. Brabantię ac Lotharingiæ Dux. Ita Butkens libro VIII. Trophæorum.

(2) Bonifacius quondam Lausanensis in Helvetia Episcopus, Bruxellâ oriundus, anno 1238. Episcopatum suum Romæ in manus Gregorii IX. Pont. dimisit. Deinceps vitam egit privatam in Abbatia Camerę Ordinis Cisterciensis juxta Bruxellam, ibique pié obiit anno 1262. Fastis Sanctorum adscriptus ad diem XIX. Februarii.

Porrò hęc quinque Diplomata Abbatiæ Milenensis descripta sunt ex Actis SS. Mensis Julii Tomo V. pag. 647. ubi Hagiographi S J. ad diem 24. Julii egerunt de Vita *Christinæ Mirabilis* Virg. in prædicto Milenensi Monasterio requiescentis. Erat & VI. Diploma Arnoldi Comitis Lossensis datum anno 1219. in favorem prędictarum Donationum: sed extabat istud jam editum Tomo II. Diplom. Belg. pag. 847.

C A P U T XL.

Origo Abbatiæ Belli-prati, Monialium Ordinis Cisterciensis (quæ olim Fossa dicebatur) ad Lisam fluvium, anno 1220. hodie que subest Diæcesi Audomarensi.

Ex Archivis ejusdem Abbatiæ.

EGo Maria Priorissa de Fossa (1) & ejusdem loci Conventus humilis, notum facimus universis præsentibus & futuris, quod nisi nostrum Cœnobium apud Gorgam (2) construxerimus, quidquid habemus de dono Domini Advocati ibidem, videlicet Personatum Ecclesiæ ejusdem Villæ, tres mencaldatæ, item tres quarterii prati & quatuor mencaldatæ terræ arabilis, ad ipsum Advocatum liberè revertentur, nec impedire, quin ita fiat, debebimus vel poterimus ullo modo.

In Testimonium autem hujus rei, Litteras nostras patentes dicto contulimus Advocato.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo, mense Januario.

EGo Marchus Dominus de Bettonsart. Notum facio tam præsentibus quam futuris, quod Ego duas partes Decimæ de terra mea quam teneo à Domino de Albiniaco in Parochia sancti Martini de Tilloi, de assensu & voluntate Nicolai primo-geniti & hæredis mei & Hugonis fratris mei qui in ea assignamentum habebat, præsente & annuente Robaco de Tenques Baillivo jam dicti Domini de Albiniaco, Monialibus de Bello-prato in perpetuam ac liberam eleëmosynam assignavi: astantibus & ad hoc vocatis in testimonium,

Domino Hugone de Bettencourt,
Domino Nicolao de Tenques, Militibus.
Johanne de Manso, & multis aliis.

In cujus Donationis meæ memoriam, stabilemque in posterum firmitatem, præsentem Paginulam inde scriptam Sigilli mei munimine roboravi.

Actum anno Domini Incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo septimo, mense Junio.

Vide alia Diplomata Fundationis ejusdem Monasterii, item Notas Tomo III. Diplom. Belgic. pag. 379. ubi & alia quædam ejusdem nominis Monasteria adnotavimus.

(1) Fossa, antiquam est hujus Abbatiæ nomen; quia inchoata fuit ad fossam, quæ ducit ad Lisam vel Legiam fluvium.

(2) Gorga vulgo Gorgue, Oppidulum, ad Lisam fluvium, in Terra dictâ *La Lævue*, versus Arthesiam. Jus Præsentationis usque hodie ibi possidet Abbatissa de Bello-prato.

CAPUT XLI.

Concordia inter Abbatissam & Conventum de Porceto, *Monialium Ordinis Cisterciensis juxta Aquisgranum, ex una parte, &* Gerardum *Advocatum Porcetensem, ex altera, super Juribus ejusdem Advocatiæ; anno 1226.*

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

YBODO Præpositus Sti. Adelberti, Sybodo B. Mariæ Decanus, Wilhelmus Advocatus, Wilhelmus Puls, omnibus imperpetuum. Noverint universi, quod Nos Commissionem Domini nostri Henrici Romanorum Regis, & Domini Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, Tutoris ipsius, quam sub fidelitate Imperio facta recepimus, super discordia quæ fuit inter Abbatissam & Conventum de Porceto ex una parte, & Gerardum Advocatum ejusdem loci ex altera, ex dictis testium, quos juratos audivimus, invenimus & dicimus, quod Homines de Porceto in prædio S. Johannis manentes fidelitatem debent facere Abbatissæ. Et ipsa Abbatissa Villicum habere debet qui Placita faciat & conficiat; & de Placitis Advocatus vel ejus Nuncius tertiam partem recipiet, quia violentias emendabit.

Præter hoc, tria generalia Placita in anno Advocatus habebit; sicut est consuetudo generalis. Idem Advocatus nomine petitionis ab Hominibus Ecclesiæ ultra tres marchas nichil petet vel accipiet: quia pater ejus nunquam plus accepit, sed sæpius minus.

Et si homines de bona voluntate in curribus præstandis vel feno colligendo, vel in quibusdam aliis minutis ipsi aliquid facere voluerint, unde non conquerantur; hoc ipse poterit accipere.

Abbatissa & Conventus ad ædificia & alios usus Ecclesiæ & curiarum infra prædium Porcetense, quantum extenditur Advocatia, ligna liberè incidant & accipiant, Advocato non requisito, sine datione vel venditione.

Advocatus quoque infra eumdem terminum ad usus suos necessarios ligna poterit accipere, sine datione aut venditione: nisi datio ipsa vel venditio fiat per ipsius Abbatissę & Advocati consensum.

De silva quæ Camvorst dicitur, Abbatissa & Conventus liberè disponant ad suam voluntatem, absque Advocato.

De panagio Advocatus habebit dimidiam marcam, & centum porcos mittere poterit ad pasturam, de quibus panagium non solvet.

De quæstione Cambę, * dicimus, quod Abbatissa habeat quot vult Cambas. Sed Advocatus non habebit nisi unam; & de ea in recognitionem juris Abbatissæ, braxator Advocati in eadem Camba laborans annuatim solvet Abbatissæ duodecim denarios in die Sti. Stephani.

*Camba, vernaculè Kam locus ubi cerevisia braxatur.

Abbatissa & Conventus in propriis bonis, qualia volunt possint facere ædificia ad suos usus & utilitates: sed in communitate nichil ædificare debent, nisi de consensu communi, Advocati videlicet & Hominum Ecclesiæ.

Et quia de assertione juratorum testium non invenimus, locum illum fuisse communem, ubi antiquitus molendinum fuit, & Conventus de novo aliud construxit, dicimus, quod in molendino eodem prædictum Conventum nullus impedire debet.

Item ex dictis testium dicimus, quod Conventus debet habere canalem competentem, qualis est canalis quo recipitur aqua in dolio balnei, qui die noctuque deferat aquam in claustrum & ad officinas, ad utilitatem Ecclesiæ.

Pręterea habebit canalem magnum, qui à vespera festi diei ferat aquam in vivarium Ecclesiæ, usque ad aliam vesperam, quando licitum erit molendinis molere.

Abbatissa foramen calcis ad ædificia Ecclesiæ & curiarum liberè faciat. Sed si calcem vendere disposuerit, & Advocatus tertiam partem expensæ fecerit, ipse percipiet inde tertiam partem emolumenti.

Abbatissa & Conventus conductum de privata claustri habere poterit, sicut ex antiquo fuit de necessario juxta portam: ita quod ille exitus aquam communem non offendat.

Item Abbatissa & Conventus bona quę sunt infra Advocatiam non destruent vel deponent: ita quod Advocatus in jure suo dampnum aliquod percipiat. Et ipse Advocatus Abbatissæ & Conventui in bonis infra Advocatiam non debet dampnum aliquod facere, unde in jure suo impediantur, vel dampnum sustineant.

Ut autem hæc, sicut præscripta sunt, inviolabiliter observentur, Cherardus Prior de Porcêto, pro se & Abbatissa ac Conventu, tactis sacro-sanctis Evangeliis, juramentum præstitit.

Idem fecit Cherardus Advocatus, tactis Reliquiis, pro se & suis heredibus. Et si heredes sui contra fecerint, hoc erit in pe-

riculum ipsorum, & hoc emendabunt.

Huic facto interfuerunt Testes,

Gervasius, Cantor.

Heribertus, Henricus de Foresto, Henricus Sacerdos.

Fridericus, Alexander, Simon,

Arnoldus, Tiricus, Garsilius, Canonici Aquenses.

Henricus, Reymarus, frater Advocati.

Franco de Notheim.

Arnoldus de Lenneche.

Henricus Palma, Gervasius, Scabini.

Faringus Rufus, Godeschalcus, Miles.

Godefridus de Susteren.

Godefridus Kockerel.

Conradus Pas; & alii quam-plures.

Nos autem, ad hujus rei robur & testimonium, præsentem Cartam exinde conscriptam, Sigillis nostris & Ecclesiæ Beatæ Mariæ & Burgensium Aquensium petivimus communiri.

Actum anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo sexto.

WALERAMUS *Dux Limburgensis, anno* 1252. *confirmat præcedens Concordatum.*

WALRAMUS Dux Limburgensis, Notum facimus universis præsentibus & futuris, quod Nos Compositionem, quæ super juribus Advocati Porchetensis, qui ejusdem loci Advocatiam à nobis tenet in feodo, ex commissione Domini Henrici tunc Romanorum Regis Augusti, ac Domini Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, tunc Tutoris ipsius, facta fuit per Viros ydoneos Sybodonem Præpositum Sti. Adalberti, Salbodonem Decanum Aquensem, & Wilhelmum dictum Puls, Milites, inter Abbatissam & Conventum Porcetensem, Cisterciensis Ordinis, ex una parte, & Gerardum Militem, tunc Advocatum ejusdem loci, ex alterâ, sicut in Privilegio super hoc conscripto pleniùs exprimitur, approbamus, ratamque gerimus per omnia, & acceptamus, ac in eam pro nobis & nostris Successoribus consentimus;

Volentes eam ab Arnoldo, nunc Advocato, fidele nostro, filio scilicet prædicti Gerardi, suisque Successoribus perpetuo observari.

Et hoc à Nobis conscribi prædictus Arnoldus cum Jutta uxore sua & eorum hæredibus humiliter supplicarunt.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum appendi fecimus huic Scripto. 1226.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo.

CAPUT XLII.

HENRICUS *Romanorum Rex, Privilegia per Imperatores ac* Rogerium *Episcopum Urbi Cameracensi olim concessa, revocat anno* 1226, *& campanile, quod* Belfridum *vocant, destrui mandat, propter injurias* Godefrido *Episcopo ejusque Ecclesiæ illatas.*

HENRICUS, divinâ favente clementiâ Romanorum Rex semper Augustus &c.

Ex sententia Principum nostrorum & aliorum Nobilium Imperii definiendo dicimus, Privilegia sive Scripta omnia, quæ à Nobis vel Antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus Romanis, tam divæ memoriæ Proavo nostro FREDERICO Romanorum Imperatore quam ab aliis, à dictis Civibus obtenta, cassa de cœtero & inania reputari.

Privilegiis sive Scriptis memorati Episcopi & Ecclesiæ suæ in suo robore perpetuò duraturis: sicut in aliis solemnibus Curiis, tam Serenissimi Genitoris nostri, quam aliorum Romanorum Regum sive Imperatorum aliàs extitit judicatum & sæpius declaratum.

Hoc addito, quod dicti Cives omnia Privilegia sua sive Scripta reddere teneantur dicto Episcopo. Et si quæ forte alia Scripta quæ non sunt reddita, seu per negligentiam, seu per oblivionem, inveniantur, ea penitus cassa & inania reputari, per Principum nostrorum sententiam adjudicavimus.

Similiter definiendo, quod campana seu campanæ, & campanile, quod *Bierfrois* dicitur, & Communia, quam *Pacem* nominant, vel quocumque alio nomine pallietur, in eadem Civitate tollantur & destruantur; nullâ omnino Jurisdictione prædictis Civibus penitus reservatâ: sicut in aliis Privilegiis ejusdem Episcopi pleniùs & apertiùs dignoscitur contineri. Statuentes & firmiter Authoritate Regiâ præcipientes, ut nulla omnino persona &c. Aliàs Belfroy.

Sifridus Maguntinensis,

Theo-

Testes. Theodoricus Trevirensis,
Henricus Coloniensis, Archiepiscopi.
Hermanus Herbipolensis,
Henricus Eistedensis,
Sifridus Augustensis,
Bartholdus Argentinensis,
Henricus Basileensis,
Henricus Wormatiensis, Episcopi &c.
Ludovicus Dux Bavariæ,
Ludovicus Lantgravius Thuringiæ,
Hermanus Marchio de Baden &c,
Michael, de Hannonia,
Wilhelmus, in Antverpia, Archidiaconi.
Rogerius, Decanus.
Magister Wertens, *puto Wernerus*,
Henricus de Colonia,
Ellebaldus, Presbyteri.
Joannes de Roya,
Petrus, Thesaurarius S. Crucis,
Brictius, Levitæ,
Jacobus de Bethunia, Sublevita B. Mariæ, Canonici Cameracenses.

Signum Henrici, Dei gratiâ invictissimi Romanorum Regis semper Augusti; anno Regni ejus sexto.

Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C. C. XXVI. Mensis Novembris die VII. Indictione XV. &c.

Datum apud Herbipolim, per manum Henrici, Imperialis Aulæ Protonotarii, anno mense & Indictione prædictis, feliciter. Amen. 1226.

Sententia hæc executioni demandata fuit, campanæ amotæ, Belfridum destructum, Leges & Consuetudines abrogatæ, & nova Lex per dictum Episcopum, qui fuit *Godefridus de Fontanis*, constituta: quâ etiamnum utitur Civitas Cameracensis, & appellatur communiter *Lex Boni Episcopi*.

Hanc habes superiùs pag. 391. hujus Tomi IV. Sunt autem hæc Verba Diplomatis ex antiquo Registro Episcopatûs Cameracensis excerpta, uti & quę sequuntur.

Anno duodecimo Imperatoris Frederici (tenente Sedem Cameracensem Petro de Corbeil) pro oppressione factâ & reiteratâ per incolas Cameracenses contra Ecclesiam, timentes Ecclesiastici furorem populi, ad evitandum malum quod poterat sequi, discesserunt Cameraco & iverunt Valencenas. Pro qua dissensione, facta est Pax & firmata, hoc modo. Quod sub pœna centum Marcharum argenti, quinquaginta personæ Cameracenses, certo die Dominico sequenti, in quinque Ecclesiis Cathedralibus, scilicet Remensi, Lugdunensi, Noviodunensi, Atrebatensi & Tornacensi, in unaquaque illarum decem personæ tenerentur se sistere, in solo indusio, nudis pedibus; & ibidem se offerre ad recipiendam disciplinam virgis quas manu ferebant. Et revertentes, coram Capitulo, tenerentur Jurati ejusdem Civitatis, & 140. viri ejusdem Civitatis, ire sine caputio extra urbem, usque ad certam arborem, habentes singuli virgam albam in manu, processionaliter deducentes Capitulum usque ad portam; & inde se exuere ad indusium, & sic præcedere illos de quibus supra, usque ad Ecclesiam Cameracensem.

Compositio hæc facta fuit per Milonem Bellovacensem, Gerardum Noviomensem, & Walthenum Tornacensem, anno 1225. & absoluti fuerunt Jurati ab excommunicatione quam incurrerunt apprehendendo quosdam Clericos in ædibus Canonici, eosque in exilium pellendo ad sonum majoris campanæ in Belfrido, & alia faciendo contra Immunitatem Ecclesiæ. Et tunc Interdictum levatum fuit.

Hæc verba sunt Registri ac Chronici MS Cameracensis.

CAPUT XLIII.

JOANNES SERSANDERS *& uxor ejus* ELISABETH RYM, *Gandavenses, largiuntur fundum anno 1227. pro Erectione Majoris Begginagii* Gandavensis, *quod in honorem S. Elisabethæ,* JOANNA *Flandriæ Comitissa principalius paulò post dotavit.*

UNiversis præsentes Litteras inspecturis, Joannes filius Alexandri salutem & noscere veritatem. Noscant universi tam præsentes, quam futuri, quod Ego de communi consensu & voluntate Joannis & Jordani filiorum meorum, & meo, quamdam fossam jacentem ab oriente Curiæ Begginarum S. Elizabethæ juxta Gandavum inter terram meam, & terram earumdem protensam à ponte portæ dictæ Curiæ versus boream juxta aggerem sive dycum, & eidem aggeri sive dyco in longitudine coæquatam, dictis Begginis in puram eleēmosynam pro remissione peccatorum meorum, & Antecessorum meorum, contuli in perpetuum jure hæreditario possidendam.

Renuncians omni juri, quod in dicta fossa tenui, habui, & possedi; & quod ego, vel Successores mei in posterum essent habituri: & remotis omni dolo & fraude, promisi bona fide, quod dictę collationi per me, vel alium, seu per alios minimè

contrairem.

Quapropter Domicella Elizabeth magna Magistra Curiæ, & Begginæ ejusdem loci supradicti, in bona fide promiserunt, quod Anniversarium Elizabeth in perpetuum celebrari facerent.

Quælibet verò Domicella sive Begina dicti loci dicet pro anima uxoris meæ, filiæ quondam Jordani de Rym, pariter atque anima mea, Psalterium B. Mariæ Virginis, eodem die, quo dicta Anniversaria contigerit celebrari.

Cujus rei Testes fuerunt, Joannes & Jordanus filii mei: & discreti viri Prior Ordinis Fratrum Prædicatorum Gandensium F. Zigerus dictus de Zotteghem, F. Laurentius, F. Zigerus de Aelst, Theodoricus dictus Uutten-Ramen. D. Ægidius, & D. Joannes Capellani Curiæ supradictæ.

In quorum omnium testimonium, robur, & munimen, Sigillum meum unà cum Sigillo Prioris Prædicatorum Gandens. præsentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini M. C. C. XXVII. mense Julii.

CAPUT XLIV.

ROBERTUS *Teneramundæ ac Bethuniæ Dominus, confirmat beneficia quædam concessa Abbatiæ de Braella, sive Alnetensi,* * *Monialium Ordinis Cisterciensis in Arthesia, anno* 1231.

* Vide etiam T. I. Diplom. pag. 557.

EGo ROBERTUS Attrebatensis Advocatus, Bethuniæ ac Teneremondæ Dominus; Notum facio universis tam præsentibus quam futuris, quod Hugo Dominus d'Antoing & d'Espinoy, Miles, Homo meus, & Domina Philippa uxor ejus filia quondam bonæ memoriæ Viri Nobilis Domini Michaelis de Harnis Militis, XI. bonaria terræ & dimidium manqualdatam ad dictam Philippam jure hæreditario devolutæ, jacentis in territorio de Woestina, quæ Terra de me in feodum tenebatur, me præsente, & tanquam Domino concedente, Ecclesiæ Monialium de Braella Cisterciensis Ordinis vendiderunt, & per manum meam benè ac legitimè guerpiverunt, &c. Quod ut perpetuam obtineat firmitatem, præsentem Cartulam indè factam Sigilli mei munimine roboravi.

Actum apud Insulam anno Domini M. C. C. XXXI. mense Decembri.

CAPUT XLV.

Abbas S. Maximini Ordinis S. Benedicti, juxta Treviros, anno 1231. *vendit* Theodorico de Marisch *Dapifero Luxemburgensi fundum, ac ædificandum Monasterium* Mariæ-Vallis, *juxta Luxemburgum, pro Monialibus Ordinis S. Dominici.*

Plura vide T. III. Diplom pag. 401. & 423.

HEnricus Dei gratiâ Abbas, totusque Conventus sancti Maximini Trevirorum, omnibus præsens Scriptum inspecturis; Notum facimus, quod cum *Theodoricus* Dapifer Comitissæ de Lucemburg quandam partem nemoris nostri in Banno Villæ de Mersch siti, super montem videlicet ipsi villæ adjacentem sibi & nobis prospicere cupiens ad culturam redigere voluisset, dummodo super hoc nostrum habuisset assensum;

Nos per Fredericum Cantorem Ecclesiæ nostræ, & per Magistrum Conradum Canonicum sancti Simeonis Trevirensis, quos propter hoc ad locum ipsum destinavimus, nec non & per Scabinos dictæ villæ, ipsi Theodorico quidquid est infra semitam illam, quæ de Seindelee versus villam Schoneberch ducit usque ad pontem Colenbach, exceptâ silvâ, quæ vulgariter dicitur Sowalt, fecimus assignari: super his pactionibus, videlicet quod tam ipse Theodericus quam hæredes sui de eâdem Terrâ annuatim nobis & Ecclesiæ nostræ in perpetuum solvant in festo S. Martini decem solidos Trevirenses nomine census.

Item Terram inter Seindelee & Morsch sitam, quam nuper ad pratum redegit, & fossato suo circumvallavit, pro censu X. denarios; nec non & pratum croadæ nostræ

retro turrim suam sitæ, super quam hortum ædificaverat, pro censu octo denariorum eidem Theoderico & hæredibus suis in perpetuum concessimus possidenda, singulis annis similiter in festo S. Martini solvendo.

Ut autem hæc rata permaneant, præsens Scriptum inde confectum tradidimus supradicto Theoderico, simile nobis retinentes.

Et quia Nos Conventus Sigillum proprium non habuimus, Sigillum venerabilis Patris nostri Th Trevirorum Archiepiscopi pro nobis apponi rogavimus eidem Scripto.

Actum anno Domini M. C. C. XXXI. mense Martio. 1231.

CAPUT XLVI.

Ordinatio Ottonis *Præpositi Ecclesiæ Collegiatæ* Sti. Servatii Mosæ-Trajectensis, *de Juribus suæ Præpositurae, anno* 1232.

O (1) Dei gratiâ Præpositus Aquensis & Trajectensis, omnibus ad quos præsens Scriptum pervenerit, salutem in salutis authore.

Notum Vobis facimus, quod Nos, pro nobis & nostris Successoribus Præpositis, de consensu & voluntate Serenissimorum Dominorum F. (2) Dei gratiâ Romanorum Imperatoris Regis Siciliæ & Jerosolymitani & semper Augusti, & K (3) eâdem gratiâ Romanorum Regis ejus filii, administrationem omnium Curiarum Ecclesiæ nostræ, videlicet sancti Servatii, ad Præposituram pertinentium, cum omni jure cessimus Capitulo liberè & absolutè;

Ubenberghen. Meghelen. Ita tamen, quod duas Curias, scilicet *Ubenbergen* & *Meghelen*, & decem Marcas quas Capitulum administrabit de suo, Nos & nostri Successores ratione Præposituræ, im-perpetuum pleno jure possidebimus, & omnium Curiarum à Nobis prædicto Capitulo cessarum medietatem Placitorum & Jurisdictionis habebimus.

Ita tamen, quod unum Canonicum de Capitulo, residentem loco nostri, Trajecti constituere teneamur, qui ad mandatum Capituli, cum illo qui destinatur â Capitulo in Curias placitum ire, & jus hominibus Ecclesiæ dare teneatur. Qui si ire noluerit vel non potuerit, destinatus à Capitulo solus eundi & omnia expediendi liberam habeat facultatem.

De Præbenda autem secundi anni defuncti, Capitulum duas partes percipiat ad Curiarum suarum restaurationem. Tertiam partem Nos & nostri Successores percipiemus.

Si qui vero Feodatarii nostri vel donare, vel legare, vel aliquo alio titulo alienationis in Capitulum Feodum transferre voluerint, Capitulum recipiendi & Feodatarii transferendi liberam habeant potestatem.

Non obstante autem Ordinatione prænotata, nec cessione Curiarum superiùs expressarum, Collationes Præbendarum ac Altarium, institutioque Campanariorum in dicta Ecclesia sancti Servatii, ac Jura Patronatus omnium Ecclesiarum, quæ hactenus ad Nos ac nostros Prædecessores Præpositos Trajectenses ratione dictæ Præposituræ pertinebant, Nobis nostrisque successoribus Trajectensibus Præpositis libera remanebunt, ad conferendum ea sicut hactenus conferre consuevimus. Nec ratione prænotatæ Ordinationis, sæpius prænominatum Capitulum, vel aliquis de Capitulo, aliquid juris circa præmissas Collationes vel Jura Patronatus sibi poterit vendicare. Collatio Præbendarum &c.

Testes autem hujus facti sunt,

Godefridus Xanctensis Præpositus,

Sibodo Decanus, & Theodoricus dictus Puls Canonicus Aquensis, & multi alii.

Et ne præsens factum processu temporis evanescat & pereat, præsentem Cartam conscribi, & Sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Datum anno Domini M. C. C. tricesimo secundo. 1232.

(1) Ottho Præpositus B. M. Aquensis ac S. Servatii Trajectensis, nec non Majoris Ecclesiæ Leodiensis Canonicus, anno 1238. contentiosè in Episcopum Leodiensem electus fuit, & quidem à Frederico Imperatore sibi favente inthronizatus. Prævaluit tamen Guilielmus à Sabaudia, Thomæ Flandrorum Comitis Frater, Ecclesiæ Valentinæ in Delphinatu Electus Episcopus.

(2) F. Fredericus II. Imperator & Rex Siciliæ, per diuturna dissidia contra Rom. Pontifices famosus, obiit anno 1250

(3) K. Conrardus IV. Rom. Rex, Friderici II. filius, de Imperio contendit, & mortuus est anno 1254.

CAPUT XLVII.

THEODERICUS *Dominus Walcuriæ unà cum Uxore* GERTRUDE *fundat ac dotat anno* 1232. *Abbatiam* Jardineti *prope Walcuriam, primò quidem Monialium Ordinis Cisterciensis,* * *ast postmodum (A.* 1430.) *Religiosorum, in Diœcesi Namurana.*

* Vide T. III. horum Diplom. pag. 174.

Ex Archivis hujus Abbatiæ.

* Prima Abbatissa *Ada*, priùs Fontenellæ apud Valencenas Abbatissa anno 1232.

EGo THEODORICUS Dominus de Walcuriâ, notum facio, tam præsentibus, quam futuris, quod * Cœnobium de Gardino Beatæ Mariæ Virginis juxta Wallecuriam situm, Uxore meâ Dominâ *Gertrude* consentiente, super Altare prædicti loci in manus Magistri Joannis de Ogniaco ad opus Monialium Cistercienfis Ordinis resignavi, in præsentiâ multorum guerpivi, nihil juris vel dominii mihi retinens in bonis, vel possessionibus, sive personis prædicti loci: sed si requisitus fuero, consilium & auxilium meum adhibebo.

Insuper contuli dicto Cœnobio de Gardino Beatæ Mariæ Virginis hortos Colini Maton, & Jolendis, Wilbaldi, Radulphi Kaka, Stephani Bevillion Terneal, Eilberti de Cimay, Isembardi de Mertines, Henrici le Molinet, Joannis Balhet, Hermandi Buizoislet, & Henrici le Cambier.

Contuli etiam eidem Cœnobio pratum Roberti de Chastret, pratum, quod fuit Prioris de Ognies, & ejus portionariorum, Terram Chevalier de Neufville, pratum & terram, quæ fuit quondam Philippi, & terram Lamberti le Torre Contuli siquidem jam dicto Cœnobio piscaturam, & pasturagia per totam meam terram, & specialiter piscaturam à Gardino, quod fuit quondam Michaëlis Decani, usque ad villam de Perier, & etiam partem meam, quam habeo in bosco de Fayal, liberè, & absolutè sæpe-dicto Cœnobio in eleëmosynam contuli.

Dedi etiam ipsi Cœnobio omnem terram, quam possidebam in territorio de Bai et usque ad prata, ubi vulgariter dicitur en Naviaux. Contuli etiam eis usuarium in meis molendinis: ut possint molere ad opus totius Cœnobii, ad mea molendina de Wallecourt absque ullâ multurâ.

Ut autem hæc prædicta suum robur obtineant, præsentem Chartam Sigilli mei appensione roboravi.

Actum publicè anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo secundo, mense Decembri, in Capellâ prædicti Cœnobii. 1232.

CAPUT XLVIII.

MARGARETA DE TENERAMUNDA, *benefacit Abbatiæ Sanctimonialium de* Swybeecke, *Ordinis Cisterciensis juxta Teneramundam: assentiente nepote* ROBERTO DE BETHUNIA, *Advocato Atrebatensi, anno* 1232.

EGo ROBERTUS Atrebatensis Advocatus, Bethuniæ & Teneramundæ Dominus. Notum facio universis præsens Scriptum inspecturis, quod MARGARETA Domicella *de Teneramunda* matertera mea omnia mobilia sua, & omnia quæ propriis denariis comparavit in Parochia de *Aspels* in palude J. Odulphi, & in Parochia de *Opwick* tam in decimis quàm in terris, & terram sitam in Gressemugen, quæ vocatur Slangenvelt, & tres mansiones sitas juxta *Sanctum Ægidium*, & Decimam sitam in Parochia de *Bella*, & Decimam sitam in *Swyveke*, & terram quandam sitam in Parochia de *Mespelaere*, in suorum & Antecessorum suorum remissionem peccaminum Monialibus, B. Mariæ de *Teneremunda* Cisterciensi Ordinis, de consensu meo in eleëmosynam libere contulit & absolute.

Appels. Opwyck. S. Gilis. Denderbelle.

In cujus rei testimonium præsens Scriptum Sigilli mei munimine confirmavi.

Actum anno Dom. M. C. C. XXXII.

CAPUT XLIX.

JACOBUS *Dominus de* Claro-monte, *Decimam hujus Dominii sui largitur anno* 1232. *Abbatiæ* Flonensi *Canonicorum Regularium*, *juxta Huum*; *id-ipsum probante* JOANNE DE APPIA, *Leodiensium Episcopo. Accedunt Donationes ejusdem* Jacobi, *item* Theoderici D. de Rupeforti.

Ex Archivis Abbatiæ.

IN homine Domini. Amen. Ego JACOBUS dictus Dominus de Claromonte notum facio omnibus præsens Scriptum intuentibus, quod Ego totam Decimam quam teneo, pertinentem ad Dominium Castri de Claro-monte, jacentem inter Engeih villam, quæ villa sita est supra littus Mosæ versus Castrum dictum, usque montem de Umbray versus Pontyres, & eam quam habeo ultra Mosam & Maleve, usque ad aliam villam quæ vocatur Engeih, in montibus & vallis, magnam & minutam, citra Mosam, ut prædictum est, tam in propriis meis agriculturis, pratis, vineis, novalibus si qua sunt vel fient, & omnibus aliis, de quibus Decimæ de jure dantur, quam in aliorum hominum infra ipsam Decimationem manentium culturis & cœteris possessionibus, de quibus Decima datur; pro quadraginta Marcis Leodiensis Monetæ, Abbati Flonensi & ipsius Ecclesiæ obligavi.

Ita quod omnes fructus dictæ Decimæ pro remedio animæ meæ & Antecessorum meorum ipsa Ecclesia percipiet, quandiu durabit obligatio memorata.

Illud autem non prætermittendum, Decimam quam teneo ultra silvam ab hoc Contractu esse exceptam.

Nec poterit Ecclesia Flonensis occasione istius obligationis, ultra silvam, quæ inter Avihuet & Clarum-Montem quicquam exigere, nisi postmodum acquisierit, vel ea à quibus ante obligationem factam jus suum dignoscitur habuisse.

Contractus autem prælibatus ita ordinatus est, quod si prædicta Decima ad Festum B. Remigii competenter redempta non fuerit, non poterit diredimi, usque ad aliud Festum S. Remigii sequens: sed fructus ejusdem Decimæ eodem anno Ecclesia recipiet absoluté.

Ego autem ad opus Abbatis & Ecclesiæ Flonensis in manu Nobilis Viri & Militis, Cognati mei, Domini de Rochefort, sæpedictam Decimam reportavi.

Deinde ipse & Ego, consensu pari ad opus dictorum Abbatis & Ecclesiæ, in manu Venerabilis Johannis Leodiensis Episcopi sub forma prædicta reportavimus.

Ipse vero Dominus Episcopus Domino Frederico Abbati Flonensi, ad opus Ecclesiæ suæ reddidit, Nobis præsentibus, sub forma memoratâ.

Præsentibus etiam,
A. Abbate S. Ægidii Leodiensis,
Abbate Walsidorensi,
Priore Sti. Severini,
Decano S. Pauli,
Custode S. Dionisii Leodiensis,
Johanne de Masboge,
Walthero de Ongneies,
Capellano Domini Episcopi,
Magistro Lieberto,
& Conrado Canonico Amaniensi.
Michaële Milite de Trou,
Wilelmo & Robino de Hemmericuert,
Guerrico de Rocuert,
Wilelmo & Gualthero Militibus de Cipelhey.

Ne igitur huic facto possit obviari, præsens Scriptum Sigilli nostri munimine studuimus consignare.

Actum est hoc apud Leodium, Dominicâ primâ post Festum S. Lamberti, in Ecclesia Sti. Francisci, in Consecratione ejusdem Ecclesiæ, anno Domini millesimo ducentesimo, trigesimo secundo. 1232.

II. *Idem* Jacobus de Claro-monte *donat partem silvarum anno* 1252.

UNiversis præsentem Cartam visuris, Jacobus, Miles, Dominus Clarimontis, Leodiensis Diœcesis; salutem & cognoscere veritatem.

Universitati vestræ notum facimus, quod cum olim temporibus Prædecessorum nostrorum & nostro, Abbas & Conventus Flonensis Ecclesiæ incisuram & usum ad opus ignis, tam in Monasterio Flonensi, in domibus & officinis ipsius Flonensis Monasterii, quam in Curte eorum de Hotines, in silva nostra de Claromonte, haberent ex concessione Godefridi de Claromonte Comitis quondam de Duraths, & prius ejusdem Comitis, pacificè possiderent, & hactenus possedissent;

Nos & ipsi ad invicem in hoc convenimus utroque consensu, quod nos quadraginta bonaria ejusdem silvæ in latere versus *Hottine* & *Ombray* eisdem Abbati & Conventui Flonensibus assignavimus, appro-

priavimus & quitavimus, ad usum supradictum seu voluntatem eorum faciendam; retentâ Nobis in dictis XL. bonariis & nostris hæredibus in perpetuum justitiâ seculari. Hoc salvo, quod in residuo dictæ silvæ nostræ nihil juris eis remanebit: sed totaliter Nobis & nostris hæredibus in perpetuum quitaverunt.

In cujus rei testimonium, præsentes Litteras, tam Sigillo Majoris Ecclesiæ Leodiensis, quam nostro, fecimus communiri.

1252. Actum anno gratiæ millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, Mense Maio.

III. Theodoricus D. de Ruperforti, *prædictam Donationem XL. bonariorum silvæ, confirmat anno* 1252.

THEODORICUS Domicellus & Dominus de Rupeforti, omnibus Paginam visuris præsentem, agnoscere veritatem.

Quæ geruntur in tempore, ne labantur cum fluxu temporis, Litterarum debent testimonio communiri.

Inde est, quod Nos universis notum esse volumus, quod Conventiones habitas inter Viros honestos & Religiosos Abbatem & Conventum Flonensis Ecclesiæ Ordinis B. Augustini, ex una parte, & Nobilem Virum Jacobum Militem Dominum de Claromonte Consanguineum nostrum, Leodiensis Diœcesis, ex altera, super assignatione & Donatione XL. bonariorum silvæ, quam fecit dictus Jacobus, ipsi Abbati & Conventui versus *Umbracium* & *Hostines*, in nemoribus & silvis, quas tenet à Nobis in Feodum in Dominio Castri Clarimontis, pro usu & incisura quam habebant in nemoribus prædicti Nobilis, Abbas & Conventus Ecclesiæ prænotatæ, ratas habemus & approbamus; retentâ ipsi Nobili & hæredibus suis per ipsum in dictis XL. bonariis Justitiâ sæculari.

In cujus rei testimonium, præsentem Paginam Sigilli nostri munimine duximus roborandam.

Actum & datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, mense Maio. 1252.

CAPUT L.

FF. Minores Ordinis Sti. Francisci admittuntur Mechliniæ *anno* 1233, *sub certis conditionibus à Capitulo D. Rumoldi præscriptis, ac mutuâ inter hos & ipsos Fraternitate.*

Ex Archivis Capituli Metropol.

IN nomine Domini nostri Jesu-Christi. Ego Frater (1) Bernardus de Ordine FF. Prædicatorum, Domini Papæ Pœnitentiarius, inter Capitulum Mechliniensium Canonicorum ex una parte, & Conventum FF. Minorum ex altera, de consensu & voluntate partis utriusque electus arbiter, fide hinc-inde interjectâ, de rata habenda mea Ordinatione, super bono pacis inter ipsos conformando, sic statuendum duxi.

Quod Fratres Minores humiliter supplicabunt Canonicos Sti. Rumoldi, ut si quid gravis animi habent adversus ipsos, propter Deum & rationes ipsorum, corde & ore remittant ex animi liberalitate.

Et Fratres Minores de cetero studebunt eos honestare, & famam ipsorum apud laycos reformare, reformatamque conservare.

Item ad conservandam pacis unitatem & vinculum fraternæ in Christo charitatis, quotiens de cœtero continget aliquem Canonicorum Sti. Rumoldi de hoc sæculo migrare, Fratres Minores tamquam Christi Fratres in domo defuncti ipsius exequias celebrabunt. Ita quod cum processione veniant, ad dicendas in sero vigilias coram funere, & in mane Missam pro defunctis intra Ecclesiam Sti. Rumoldi. Canonici idem facient Fratribus Minoribus viceversâ; & sic conjuncti manebunt perpetuâ ad invicem & indissolubili Societate.

Si qua partium deinceps reliquam ignoranter ac negligentiùs scandalizaverit (quod Deus avertat bonitatis) venient duo seniores de Ecclesia vel de Conventu Fratrum, & scandalum obortum in mansuetudine spiritûs modestè sopient, ut sic conquiescat, nec layci ad hujusmodi convocentur: ne mortalia servorum Dei in escam volatilibus cœli, aut terræ bestiis exponantur.

Item statuo, quod si fideli & diligenti scrutinio fuerit compertum, aream Fratrum Minorum censualem esse Ecclesiæ Sti. Rumoldi, Fratres procurent eis congruam restitutionem. Et sic habeant ipsorum Canonicorum conniventiam habendi cimiterium consecratum cum finibus suis, secundum morem Ordinis sui, & Oratorium cum Altari consecrando. Ad quod Canonici coöperabuntur eis bonâ fide, quandocumque Fratres poterunt habere copiam Episcopi, qui eis cimiterium consecret & cetera quæ fuerint consecranda. Nec aliqui absentium Canonicorum, contra hanc pacis formam

in occulto nec in aperto penitus studebunt venire, & Fratres inducent laycos, qui debitum honorem & reverentiam, census & jura consueta Ecclesiæ conservent illibata. Excommunicatos etiam ipsorum, quandocumque & quotiescumque fuerint eis à Capitulo Canonicorum denunciati, omninò vitabunt, donec absolvantur.

Actum anno Domini M. C. C. trigesimo tertio, pridie Conversionis Sti. Pauli. 1233.

(1) BERNARDUS. Arbiter in hac Admissione FF. Minorum, laudatur quam-plurimùm in Opere P. Echard, de Scriptoribus Ordinis FF. Prædicat. Tomo I. pag. 155. Dicitur illic *Bernardus Theuto*, Pœnitentiarius Honorii III. Papæ vel Gregorii IX. Scripsit quædam, in eodem Libro P. Echardi memorata.

Fundator hujus Monasterii dicitur Waltherus II. de Berthaut Mechliniæ Dominus, unà cum conjuge sua Margareta Comitis Britanniæ minoris filiâ; qui anno 1243. moriens, in templo FF. Minorum Mechliniensium condi voluit.

Stemma ejus vide apud Miræum Tomo I. pag. 771.

C A P U T LI.

Abbatia Aquiriensis *Monialium Cisterciensium in Gallo-Brabancia, acquirit Decimas in Vico de Houtain, anno* 1235.

Communicavit D. Vice Comes de Wynants, Braban. Consiliarius.

OANNES Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra, quod bonæ memoriæ Walterus & Gossuinus filius ejus Milites de *Houtain*, liberaliter contulerunt in eleëmosynam Monasterio Monialium de Aquiria Cisterciensis Ordinis, nostrę Diocesis, integraliter Decimam quam habebant in Parochiâ Ecclesiæ de Houtain, exceptâ portione, quæ assignata est Capellaniæ eorum in eadem Ecclesia, ac Decimam quam habebant in villa de Pontaille; quam Collationem ratam habemus, & eis Pontificali Authoritate confirmamus.

Datum Fossis, sabbatho in divisione Apostolorum anno Domini M. C. C. XXXV.

Donatio altera, anno 1248 *pro iisdem Monialibus Aquiriensibus.*

UNiversis Christi fidelibus quibus præsentes Litteras videre contigerit, RENERUS Miles de Lemal salutem, & cognoscere veritatem.

Ad notitiam omnium volumus pervenire, quod Dominus Henricus Miles de Quercefo dictus Bauvechies, vivente Elisabeth uxore sua in prę sentia nostra constitutus, sub testimonio Hominum nostrorum & per eorum . . . . . totam Decimam tam majorem quam minutam, quam ipse à Nobis tenebat in feudum apud Houtain, & infra terminos Parochiæ de Houtain, ad opus Religiosarum Dominarum Abbatissę & Conventûs de Aquiria Ordinis Cisterciensis, Leodiensis Diœcesis sua sponte in manus nostras reportaverit, & eam sub testimonio dictorum Hominum nostrorum, & per judicium eorumdem guerpienda effectuavit & acquitavit, nihil proprietatis seu juris sibi retinens in eadem.

Nos vero totam dictam Decimam in manus nostras modo prædicto reportatam ob salutem animæ nostrę libere contulimus in puram eleemosynam prædictis Aquiriæ perpetuo possidendam & habendam: nec proprietatem nec Jus nobis in eadem retinentes.

Homines vero per quorum Judicium se exheredavit dictus Henricus de dictâ Decimâ, sunt hi,

Dominus Renerus dictus Aves,
Henricus de Herogosa,
Thomas, Wilhelmus de Bensaupont,
Matheus, Henricus, Libertus,
Johannes Lisæ filius, de Genappia.
Eypo & Wilelmus de Liserous.

Testes vero qui omnibus supradictis interfuerunt, sunt hy,

Dominus Segerus Prior de Oignies,
Dominus Ægidius Investitus de Wais,
Dominus Franco Curatus de Piancenoto,
Dominus Godefridus Capellanus de Aquiria.
Johannes Clericus de Nerhain.
Sorores: Isabella de Leodio,
Soror Oda de Geneffia,
Soror Oda de Brena,
& Soror Allosa, Moniales Aquirienses.

His & interfuerunt: Frater Soselmus, Frater Godescalcus Frater Franco, Frater Gerardus, Conversi Aquirienses, & multi alii fide digni.

Et ne prædictæ Aquirienses super Collatione dictæ Decimæ à Nobis sibi facta ab aliquo inposterum, quod absit, valerent molestari, præsentes Litteras Sigillo nostro sigillatas tam in Testimonium prædictæ Collationis à me sibi factæ, quam aliorum prædictorum, sæpe dictis Aquiriensibus tradidimus conservandas.

Datum anno Domini M. D. C. C. XX XXVIII. mense Novembri.

Duo sunt vici Gallo-Brabantiæ ac Diœcesis Namurcensis, *Homain-le-Mont*, & *Homain-le-Val*. (de quibus vide Gallo-Brabantiam le Roy pag. 90. & 91.) In priore Decimam obtinet Abbatia seu Capitulum Canonicarum Nivellensium: in posteriore Aquiriensis. Jus Patronatûs utrobique est penes Toparchas.

Nota, fuisse hîc etiam antiquitus FF. Conversos.

CAPUT LII.

Commendator de Juncis (vulgo Alden-Biesen*) Ordinis Theutonici, abdicat anno* 1238 *omne Jus, quod habebat in Hospitali B. M. V.* * *Vilvordiæ, quod olim illi Ordini fuerat subjectum.*

* Diœcesis Mechlin.

UNiversis præsentem Paginam inspecturis. Magister Henricus Domûs Theutonicæ Sanctæ Mariæ de Juncis & Partium inferiorum, salutem, in eo qui est salus vera. Notum esse volumus, quod Nos resignavimus omne jus, quod habuimus in Hospitali pauperum quod situm est in Oppido Filvordiensi; & profitemur, quod nihil juris habemus, & quia Successores nostri similiter nihil juris habebunt in Hospitali jam dicto, & in omnibus quæ aliquo jure spectant ad ipsum. Et ne imposterum super hoc aliqua suboriatur calumnia, præsens Scriptum Sigilli nostri est munimine roboratum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo.

Vidi ipsum Originale in Hospitali Vilvordiensi, estque antiquissimum Diploma quod habent.

Origo Teutonici Ordinis descripta legitur Tomo II. horum Diplomatum Belgic. pag. 988. Ibique pariter exhibetur Fundatio Domûs Veteris-Junci, vernaculè *Alde-Biesen*, haud procul à Trajecto Mosæ, confirmata anno 1220. per Hugonem de Petra-ponte Leodiensem Episcopum. Adduntur nomina XII Præfecturarum, vernaculè *Commanderyen*, quæ supremo Præfecto, (vulgò *Landt-Commandeur*) subjiciuntur. Is hodie est Baro de Sickinghen, Cardinalis Schonbornii successor.

CAPUT LIII.

SIGERUS DE MALDEGHEM, *Decimam suam in Parochia de Auweghem (sub Decanatu Aldenardensi ac Diœcesi Gandavensi) vendit anno* 1239. *Abbatiæ Sti. Petri Blandiniensi, juxta Gandavum.*

EGo SIGERUS DE MALDEGHEM Miles, notum facio universis quibus præsens Scriptum audire vel videre contigerit, quod Ego omnes Decimas quas habui in Parochia de *Audeghem*, in Personatu Ecclesiæ beati Petri Gandensis, eidem Ecclesiæ integraliter vendidi, & ad opus ejusdem Ecclesiæ guerpivi, per consensum Domini Arnoldi de Audenarde, de quo fundum earundem Decimarum in Feudum tenui; recognoscens me vel meos Successores in dictis Decimis nihil juris habere.

Ut autem ista venditio rata & firma in posterum permaneat, præsens Scriptum Sigillo meo in testimonium roboravi.

Actum anno Domini M. C C. XXX. nono, in vigiliâ omnium Sanctorum.

Nota, hanc esse Parochiam Dominii Familię de Triest, distinctam ab alia de Auweghem, quæ est Diœcesis Mechliniensis, sub Decanatu Alostano.

C A-

CAPUT LIV.

THEODORICUS DE HOORN, *Dominus de Altena, in loco dicto Vrebolt, instituit anno* 1240. *Monasterium Vallis Stæ.* Elisabethę, *primis Religiosis è* Valle Caulium *sub Regula Cisterciensi in Burgundia evocatis; qui dein anno* 1434. *Congregationi Windesemensi sub Regula* S. *Augustini incorporati fuerunt; bodieque floret Prioratus in partibus Gelriæ, sub Diœcesi Leodiensi.*

Transmissum ab Amplissimo Domino Pisaert Priore loci.

EGo Theodoricus Dominus de Althena, notum facio præsentibus & futuris, quod intuitu divinæ remunerationis & honore Beatæ Mariæ & Stæ. Elisabeth Fratribus de Ordine (1) Vallis Caulium Deo servientibus. & servituris in perpetuum in Domo quæ dicitur (2) Vallis Stæ. Elizabeth sita in Allodio meo, dedi & concessi in liberam ac perpetuam eleëmosynam tertiam partem totius Decimæ de Brede, liberè & pacificè in perpetuum possidendam; cum Jure Patronatus Ecclesiæ ejusdem villæ ad me pertinente, quod eisdem Fratribus dedi in perpetuum & concessi.

Patronatus Ecclesiæ de Brèe.

Præterea dictis Fratribus dedi in perpetuum decem & septem bonaria terræ de Allodio meo apud Werde, quæ emi à Domino Warghero de Werde: donec pro prædicta terra eis assignaverim, si voluero, alium redditum triginta & quatuor maldra siliginis sufficienter valentem. Et tunc dicta terra ad me liberè revertetur.

Weert.

Dedi similiter in perpetuum prædictis Fratribus duodecim maldra frumenti sufficientis in Curia mea in Werde, reddenda singulis annis in perpetuum ab his qui ibidem coluerint vel tenuerint terras meas Curiæ prædictæ: donec alium redditum qui gratus sit Fratribus eis assignavero competentem in permutationem ejusdem frumenti.

Dedi insuper sæpe-dictis Fratribus in perpetuum pro vestibus eorum annuis tres marcas, scilicet triginta solidos Colonienses reddendos singulis annis ab his qui tenent vel tenebunt in perpetuum Terram meam de Hedel, quæ vocatur de Bremetè, quam emi à Domino Florentio de Horst.

Et dimidiam marcam percipiendam singulis annis in minuta Decima de Brede. Pro vino etiam emendo assignavi supradictis Fratribus triginta solidos Colonienses percipiendos singulis annis in perpetuum in Piscaria mea de Waltreche.

Assignavi similiter in perpetuum eisdem Fratribus duo millia alleciorum reddenda singulis annis in Waltreche in Festo Sti. Lucæ Evangelistæ.

Ad equos autem prædictæ Domûs sustentandos, dedi in perpetuum eisdem Fratribus unum Bonarium prati situm apud Kessenic.

Dedi etiam jam dictis Fratribus quidquid pertinebat ad me de Jure Patronatus Ecclesiæ de Waltfucht & Ecclesiæ de Brunesrode.

Locum vero prænominatum Vallis Stæ. Elisabeth, cum omnibus appenditiis, & cum omnibus augiamentis fluminis subjacentis, dedi in perpetuum Fratribus supradictis: & totum boscum quod cum fundo terræ emi à Willelmo de Undorthens de consensu uxoris suæ, prædictæ Domui proximum. Concessi etiam eisdem perpetuum usuarium in Bosco qui dicitur Rogelabroo & Gestele, & in toto communi usuario de Buchnem, Nuhenem, & Roggele & Halen.

In hujus rei testimonium & confirmationem perpetuam, præsentem Cartam feci & Sigilli mei munimine roboravi, Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo, mense Octobri, in Festo S. Dionisii.

(1) VALLIS CAULIUM, Prioratus in Burgundia ad Sequanam fluvium, Diœcesis Lingonensis, Caput est Ordinis singularis, sub Regula S. Benedicti & Constitutionibus Cistercii, quibus multa ex Carthusianorum Instituto petita accesserunt. Fundator fuit Viardus, vir Religiosus, circa ann. 1188. Innocentius III. Pont Institutum confirmavit: cui aliquando subjecti fuere Prioratus triginta.

(2) VALLIS STÆ. ELISABETH, Prioratus Canonicorum Regularium in Comitatu Hornano, Diœcesi Ruremundensi contiguus, & olim subjiciendus: de quo vide Historiam Ecclesiasticam Ducatus Gelriæ pag. 77. D. Henricus Pisaert, Tungrensis, hujus Monasterii Prior, pietate eruditione ac scriptis clarus, decessit 16. Martii 1739. ætatis anno 78.

CAPUT LV.

Institutio Pastoratus tertiæ Portionis in Ecclesia Collegiata B. M. V. Brugis, anno 1243.

EGo W. Maghinus & Avezota uxor mea notum facimus tam præsentibus quam futuris, quod nos de mera voluntate nostra ad honorem Dei genitricis Mariȩ viginti libras redditûs ad novum Parochialem Presbyterum instituendum Ecclesiæ B. Mariæ in Brugis secundum Ordinationem Præpositi & Capituli ejusdem Ecclesiæ, in eleëmosynam contulimus.

Post vitam nostrorum assignantes eidem dictos redditus super XV. mensuris terræ præter unam linam parum plus vel minus. Quos redditus volumus quod libere & absolute percipiat dicta Ecclesia post vitam nostrorum, de dictis terris quas ipsi contulimus de communi consensu nostro in Parochiis de Dudzeele & de Coelkercke jacentes, quarum III. linæ jacent apud Rieeele ante ostium Woubag uxoris Weitini Maders, II... & XVII. virgæ quæ vocantur Pitre, unâ mensurâ quæ vocatur Boudstic jacente apud Avingzele &c.

Item enumerantur adhuc variæ terræ & redditus in usum prædictum; & in fine:

Præsens Scriptum sigillorum nostrorum munimine roboravimus. Et ego Agata uxor dicti W. quia proprium Sigillum non habeo, contenta sum Sigillo Domini Mariti mei.

Actum anno Domini M. C. C. XL. tertii.

CAPUT LVI.

Theodericus & Henricus *DD. Hoffaliziæ in Ducatu Luxemburgensi, Hospitale B. Catharinæ in Hoffalizia, convertunt in Prioratum Instituti Vallis Scholarium, primis Religiosis Leodio evocatis.*

THeodoricus, & Henricus filius suus, Domini de Huffalize, omnibus præsentem Cartulam inspecturis cognoscere veritatem..... Nos igitur prædicti Theodericus & Henricus Domini de Huffalize notum facimus universis præsentibus & futuris, quod cum nos Fratribus de Insulâ B. Mariæ in Leodio, de Ordine Vallis Scholarium, ad ædificandum in terrâ de Huffalize Domum quamdam Conventualem sui Ordinis, in eleëmosynam perpetuam dedissemus locum quemdam situm juxta Huffalize, qui dicitur Hospitale Beatæ Catharinæ, cum omnibus ad locum ipsum pertinentibus, videlicet cum terrâ arabili circa locum ipsum adjacente, cum nemore quod est juxta, & Decimis Dominiorum nostrorum, videlicet de Tavernois, de Fontenelle, de Sendrogne, de Sommering, de Rattigny, de Banno de Chereing, de Ourthe, de Delfial: Item cum Allodio & Jure Patronatûs de Couvan, qui fuerunt Henrici de Ham & filiarum Lamberti de l'Emplon, & suorum comparticipum (quod quidem Allodium & Jus Patronatûs de Couvan à dictis Henrico & comparticipibus suis in eleëmosynam collata fuerunt ad construendum ibidem quoddam Hospitale) quæ omnia dedimus, ut dictum est, Fratribus supra-dictis: retento tamen nobis, quod Nos simus Advocati manentium super idem allodium.

Prius erat Hospitale S. Cathar.

Tandem post multum temporis intervallum, cum Fratribus Ordinis supradicti, in loco supradicto manentibus, visum esset locum ipsum & situm eis fore minus idoneum ad Domum Conventualem ibidem construendam, Nos ad eorum requisitionem & instantiam, & consensum Reverendi Patris ac Domini Roberti Dei gratiâ Leodiensis Episcopi, de loco sibi, sicut primâ facie videbatur, magis idoneo, in prato nostro subtus Huffalize, in loco qui dicitur *Augulus*, providendum duximus, in hunc modum.

Quod in permutationem grangiæ, quam habebant in loco supra dicto, qui dicitur Hospitale B. Catharinæ, ortorum, etiam terrarum, & nemoris eidem grangiæ adjacentium, dedimus eis grangiam nostram sitam ultra pontem Ourtho versus Tavernois, cum ortis, aquis, prato & nemore eidem adjacentibus, prout certis metis & terminis inter nos & ipsos positis dividuntur. Sed sciendum, quod dictis Fratribus Capella retenta est cum cœmeterio.

Jura Patronatûs.

Dedimus etiam eisdem Jus Patronatûs Ecclesiarum de Tavernois, de Fontenelle, de Delfial, cum grangiâ nostrâ de Mormont, terris, pratis eidem adjacentibus, & nemoribus, sicut metæ dividunt inter Ourtham & ipsam grangiam. Dantes eis nihilominus viginti octo modios annonæ annui reditûs, videlicet quatuordecim siliginis, & totidem avenæ. De quibus eis decem assignavimus in decimâ *Nieules*, quatuor in Decimâ de Villereul, quatuor in Decimâ de Gouich, duos in Decimâ de Chering, item duos siliginis in Terragio de Tavernois, duos avenæ in Decimâ ejusdem villæ ad census de Couvan.

Item dedimus eis quadraginta solidos Metenses annui reditûs in assisia de Huffalize, viginti videlicet solidos in festo B. Remigii, & viginti solidos in Maïo. Item dedimus eis piscationes in aquis nostris universis, exceptis vivariis & stagnis molendinorum, & aquæ quæ est inter vadum de *Nobiaupré*, usque ad metas aquæ suæ, & à Guerrichamps similiter, usque ad terminum aquæ eorumdem.

Item dedimus eis pascua in terris & nemoribus nostris ad pascendos porcos suos, quos de suis nutrimentis habuerint, & pecudes & animalia sua quæcumque. Item dedimus eis usagium in nemoribus de Sendrogne & de Mortmont ad ædificandum. Ad alios autem usus suos usagium eis in eisdem nemoribus concessimus, quale mansionarii nostri ibi habent. Item dedimus Hominibus nostris liberam potestatem conferendi eisdem Fratribus in eleëmosynam, tam in vitâ, quàm in morte, tam mobilia sua, quam terras. Ita tamen, quod dictas terras hæredibus conferentium, vel aliis intra annum, vel duos ad plus à tempore collationis vendere tenebuntur, si ad æstimationem valoris debiti eas emere voluerint. Hoc salvo, quod in mobilibus servorum nostrorum capitale quod maluerimus & prælegerimus habebimus.

Item concessimus eisdem Fratribus, quod in molendinis nostris bladum suum molere valeant, præter quod super molendinum invenerint positum: ita tamen quod nos molere poterimus ante ipsos. Et sciendum, quod Nos in præmissis locis omnibus jus istud nobis duximus retinendum, quod nos super homines universos, qui in eis morantur & morabuntur, Jus Advocationis in perpetuum habeamus; nec ipsi Fratres ad Advocatiam sui Monasterii poterunt alium advocare: sed & si dictos Fratres à terrâ nostrâ ad manendum in aliam voluntate propriâ divertere contigerit, omnia præmissa nobis libere remanebunt, ipsis ibi nihil in perpetuum de cœtero, nisi de nostrâ voluntate percepturis.

Ut autem hæc omnia firma & inconcussa permaneant, præsentes Litteras Sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari.

Actum anno Domini M. C. C. XLIII. mense Martii.

CAPUT LVII.

Fundatio, sive Translatio Conventûs FF. Minorum Brugis, authoritate Magistratûs, item Tornacensis Episcopi firmatur, anno 1245.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Amen. Nos Scabini Brugenses universis præsens Scriptum inspecturis notum facimus, quod cum varia Christi pauperum Fratrum Minorum nobiscum degentium incommoda super loci sui distantia & corruptione, nec non & difficultate accedendi nos ad ipsos, & è converso, nobis fuerint pluries proposita pariter & ostensa, tandem habito consilio cum Juratis & aliis probis viris Communitatis nostræ, de communi consilio simul & assensu providimus eis de loco competenti, videlicet in prato qui dicitur *Bramberg*, quod pratum cum ambitu suo pertinet ad jurisdictionem Villæ nostræ.

Locus vero, quem ad utilitatem eorum contulimus jacet juxta mansum Domini G. dicti *Tobin*, Militis, ad australem partem continens IV. mensuras & quartam partem vel circiter; & hoc facto cambio dicti loci ad totalem locum priorem infra clausuram dictorum Fratrum, jacentem juxta pomerium Dominæ de domo, ubi hactenus morabantur; qui locus cum cœmiterio consecrato continet IV. mensuras & dimidiam vel circiter in clausura.

Cum igitur prætactum cambium loci ad locum divina inspiratione factum, authoritate Domini Tornacensis, ad quem spectabat donatio prioris loci Fratrum, ratione collationis eleëmosynariæ, & per assensum Dominæ * M. Illustris Comitissæ, tanquam per Dominam superiorem confirmatum sit, volumus id-ipsum cambium ratum esse in perpetuum & inconvulsum, dictam terram in *Bramberg* jacentem ad usum prædictorum Fratrum tenore præsentium confirmantes.

* Margaretæ.

Super hoc contestamur, etiam nos à prædictis Fratribus recepisse Litteras confirmationis super Donatione prioris loci,

patentes & sigillatas Sigillis piæ memoriæ * F. quondam Comitis, & J. † quondam Comitissæ Flandriæ & Hannoniæ uxoris suæ.

* Ferrandi.
† Joannę.

Insuper Litteras M. Comitissæ Flandriæ & Hannoniæ super Confirmatione Donationis prætactæ & cambii memorati: & præter hæc Litteras D. Tornacensis, idipsum similiter confirmantis.

Ut autem hæc rata sint omnia in perpetuum & stabilia, præsentes Litteras Sigilli nostri munimine duximus roborandas.

Actum Brugæ anno Domini M. C. C. XLV. mense Martii.

W. divinâ miseratione Tornacensis Episcopus, dilectis in Christo Scabinis & Communitati Villæ Brugæ, salutem in Domino sempiternam.

Cum piæ memoriæ *Henricus* dictus *Ram*, quondam oppidanus vester, ob remedium animæ suæ Fratribus Minoribus terram juxta pomerium Dominæ de domo, in qua nunc manent, in eleëmosynam contulerit, & eisdem Fratribus propter diversa incommoda prædicti loci, de alio loco propinquiori & utiliori, facto cambio loci ad locum, divinitus provideritis, quamvis idem locus per felicis recordationis Comitem F. & J. quondam Comitissam uxorem suam tanquam per Dominos superiores ab omni jure & servicio feudali fuerit absolutus, eo quod legitimè fuerit ad manus eorum reportatus, (sicut ex Litteris ipsorum, quas inspeximus, declaratur) Quia tamen in eleëmosynam, datus ratione Collationis eleëmosynæ ad nos tanquam ad Ordinarium dignoscitur pertinere, dictum cambium inspirante Domino factum ratum habentes, tenore præsentium confirmamus. Hoc salvo, quod ea quæ in dicto loco priori sunt consecrata, in usus sæculares vel profanos minimè convertantur. De tam pio autem subsidio per vos dictis Fratribus exhibito, gratias vobis referimus in Domino copiosas.

Datum Tornaci, anno Domini M.C.C. XLV. mense Martio.

Hæc omnia iisdem Fratribus confirmavit, suæque Bullæ Apostolicæ inseruit anno M. C. C. XLVII. Cœlestinus IV. Pont. Extat in Registro Vatic. Epist. 54.

CAPUT LVIII.

Litteræ Magistratus Atrebatensis, agnoscentis dependentiam suam ab Abbatia S. Vedasti *Ordinis S. Benedicti ibidem, anno* 1245.

Nos Major & Scabini totaque universitas Civitatis Atrebatensis, notum facimus universis præsentes inspecturis, tam præsentibus quam futuris quod Frater Martinus Abbas sancti Vedasti Atrebatensis totusque ejusdem loci Conventus, omnes Burgenses Atrebatenses tam viros quam mulieres præsentes pariter & futuros, intra Civitatem & Banni-leuigam manentes qui ad solutionem census Monasterii Sancti Vedasti Atrebatensis possent teneri, quitaverunt & liberaverunt in perpetuum à solutione census ejusdem, mediantibus viginti tribus libris Parisiensibus annuatim & perpetuo tribus terminis dicto Monasterio, videlicet septem libras tredecim solidos & quatuor denarios Parisienses in Festo omnium Sanctorum, & totidem in Festo Purificationis beatæ Virginis proximo subsequenti, & tandumdem in Festo Ascensionis Domini proximo subsequenti, à nobis persolvendis.

Sciendum est etiam, quod si nos in solutione dictæ pecuniæ dicto Monasterio faciendâ, ut dictum est, in aliquo dictorum terminorum defecerimus, Nos pro qualibet die quâ essemus in defectu dictę solutionis perficiendę, dicto Monasterio duos solidos Parisienses pro pœna solvere teneremur.

Dictas vero viginti-tres libras dicto Monasterio quolibet anno solvere promittimus terminis supradictis, & etiam dictos duos solidos pro pœna, qualibet die quâ nos esse contingeret in defectu solutionis dictæ faciendæ. Hæc autem omnia prout sunt subscripta promittimus Nos ipsis Abbati & Conventui quidquid contingat, perpetuo & inviolabiliter servaturos & facturos; ad hoc etiam Nos, & nostros Successores, bona nostra mobilia & immobilia præsentia & futura in perpetuum obligantes.

Renunciantes quo ad præmissa restitutionis in integrum beneficio, omni privilegio & omni Juris auxilio, tam Canonici quam Civilis. In cujus rei testimonium prę sentes Litteras fieri fecimus, & Sigilli nostræ Communitatis munimine roborari.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo quinto, mense Julio.

CAPUT LIX.

Fundatio Capellaniæ de Anderstat, Patronatûs Capituli Lirani, anno 1247.

Niversis præsentes Litteras visuris, Decanus & Capitulum & Plebanus Lyrensis Ecclesiæ in Domino salutem. Noveritis, quod nos Ecclesiæ nostræ utilitate pensatâ, de prudentum consilio, Domino Gerardo de Ysche Militi Dapifero Illustris D. Ducis Lotaringiæ & Brabantię, & uxori ejusdem Idæ, & posteris eorumdem, quantum in nobis erat, licentiam, & nostrum præbuimus assensum, quod ipse & eorum Successores in perpetuum Capellam deinceps habere poterunt specialem in Curia sua apud (1) Anderstat, infra Parochiam nostram Lyrensem, & Capellanum habere proprium qui ibidem divina celebret pro voluntate ipsorum. Ita quidem, quod dicti G. & J. & eorum posteri nobis solvent annuatim in festo omnium Sanctorum quinque solidos Lovaniensium in recompensationem totius nostri Juris.

In cujus rei testimonium Sigilla nostra cum Sigillo dictorum G. & J. præsentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M.C.C. XLVII. feriâ quintâ infra Octavas Resurrectionis Domini nostri.

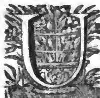
(1) *Anderstadt*, vetus est Castellum juxta Liram, in sinistra ripa Nethæ situm. Vide le Roy Notitiam Marchionatûs S. R. I. pag. 152. item de antiquis Dominis de Anderstadt novam Editionem horum Diplomatum T. I. pag. 766.

Porro fragmentum superioris Diplomatis extabat apud Miræum in veteri Editione Notitiæ Ecclesiarum Belgii pag. 638. quod in nova editione per oblivionem omissum fuerat.

CAPUT LX.

Carta Abbatissæ de Marketta, Cisterciensis Ordinis juxta Insulas anno 1248. super variis bonis à Joanna Flandrorum Domina ad novum Hospitale suum Insulense (vulgo Comitissæ) translatis, aliisque vicissim Markettæ acquisitis.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, Soror Maria Abbatissa de Reclinatorio Beatæ Virginis juxta Insulam, Ordinis Cysterciensis totusque ejusdem loci Conventus, salutem in Domino.

Noverit universitas vestra, quod in ducentis libris annui redditus perpetui quem Illustris Domina Johanna claræ memoriæ quondam Flandriæ Comitissa una cum illustri Domino Fernando bonæ memoriæ quondam ejus marito, nostræ quondam Domui assignarunt, ad construendum & sustentandum infra ambitum nostrum de Markete quoddam pauperum Hospitale, nullum jus habemus nec habere seu clamare possumus in futurum;

Origo Hospitalis Comitissæ in Insulis. Quia translatum est ipsum Hospitale cum redditu memorato, ad Insulam juxta Aulam Comitis, de nostra & nostri Ordinis petitione, voluntate pariter & assensu, unà cum omnibus Litteris seu Instrumentis, si qua habemus quæ de prædicto Hospitali & prædicto redditu ducentarum librarum faciant mentionem. Quantum ad hoc renuntiamus expressè, volentes quod quantum ad hoc nullam habeant firmitatem. Recognoscimus etiam quod de undecim bonariis mori ad fontem, de quibus fit mentio in Kartâ Illustrissimi Domini Ludovici Francorum Regis, nec non & in Litteris prædictæ Dominæ Johannæ quondam Comitissæ, & prædicti Domini Fernandi quondam Comitis, & Illustris Dominæ Margaretæ tunc Dominæ de Dampetra nunc Flandriæ & Hanoniæ Comitissa, nobis ad plenum satis factum est, in hunc modum.

Prædicta siquidem Domina Johanna Comitissa, unà cum Domino Thoma quondam marito ipsius, de assensu prædictæ Dominæ Margaretæ nunc Flandriæ & Hannoniæ Comitissæ, nobis assignarunt quinquaginta bonaria mori Domui nostræ de Scote propinquiora & magis convenientia, ab Ecclesia nostra in perpetuum quietè & pacificè possidenda: sicut in Karta eorum super hoc edita plenius continetur. Vide Tom. III. Diplomat p. 394. & sequent.

Et nos omni juri quod habebamus aut poteramus habere, in prædictis undecim

bonariis mori ad fontem, renuntiamus expressè. Ita quod illa Instrumenta, vel . . . ejusdem mori, vel alia quæcumque non possint quantum ad hoc nobis valere aut præjudicium aliquod Dominis Flandriæ & eorum Successoribus in aliquo valeant generare. Redditum etiam unius modii frumenti quod nobis contulit Dominus Laurentius de Ispania Miles, nunc Monachus de Laude, Ordinis nostri, de quo fit mentio in quibusdam Instrumentis nostris, recompensatum habemus in alias utilitates Domûs nostræ. Et ideo in ipso redditu de cetero jus aliquod clamare non possumus aut debemus.

Item Donationem quæ nobis facta fuit de Wastina magna, quæ postea vendita est ab illustribus Domino Thoma, de Sabaudia & Domina Johanna ejusdem uxore sępedictis Ecclesiæ sancti Bavonis de Gandavo quittam clamamus, omnino recognoscentes nos in ipsa Wastina nullum jus habere, & nobis per ipsam recompensationem in Niepa sufficientem factam esse.

Prædicta autem omnia fecimus pro utilitate & commodo Domûs nostræ. Promisimus insuper, quod in memoriam prædictorum, Transcriptum istarum Litterarum conscribi faciemus & conservabimus inter transcripta Privilegia Domûs nostræ. In prædictorum etiam Testimonium & munimen, præsentes Litteras Sigillo nostro fecimus roborari.

Nos igitur Stephanus Abbas Clarevallensis predicta omnia volumus, approbamus, & confirmamus, & Sigilli nostri appensione munimus.

Datum anno Domini M.C.C.XLVIII. mense Januario.

CAPUT LXI.

Carta Prioris S. Anastasii de Houplines, prope Insulas, ab Abbatia Sti. Basoli (vulgo Saint Basle *) Benedictini Ordinis juxta Remensem Metropolim, dependentis; data anno* 1248.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, G. Prior de Houpelines salutem in Domino. Noveritis quod Nos generalem administrationem habentes apud Houpelines & in locis vicinis, de speciali licentia Viri Religiosi Abbatis Monasterii Sancti *Basoli* concessimus licentiam Reverendo Patri Episcopo Tornacensi impignorandi quamdam partem cujusdam Decimæ jacentis in Parochia de Houpelines quam habebat Wilhelmus de Harlebeka & ejus uxor in eadem, & quam iidem Willelmus & ejus uxor eidem Episcopo pignori obligaverunt. Et omne jus quod nobis competebat in dicta Decima eidem Episcopo concessimus quantum ad præmissa. In cujus rei testimonium præsentes Litteras eidem Episcopo signo nostro contulimus roboratas.

Datum anno Domini M.C.C.XLVIII. feriâ sextâ post Magdalenæ.

Exigui quidem momenti est Charta hæc: sed unica, quam de hoc Prioratu (qui Sti. Anastasii dicitur) obtinuimus. Prior nominat ad Curam Pastoralem de Houplines, Diœcesis Tornacensis.

Abbatia S. Basoli, tertio ab urbe Remensi lapide, hodie unita est Congregationi S. Mauri.

CAPUT LXII.

HENRICUS & MARGARETA *Comites* Viandæ *in Ducatu Luxemburgensi, fundant ibidem Monasterium pro Fratribus Ordinis SS. Trinitatis, anno* 1248.

ENRICUS & MARGARITA Comitissa Viennensis, universis præsentes Litteras visuris, cognoscere veritatem. . . . . ne labantur cum tempore, debent scripturæ munimine roborari.

Hinc est quod universitati vestræ dignum duximus significandum, quod nos divinitatis intuitu, in nostrorum remissionem peccatorum, dedimus & concessimus Viris Religiosis, Fratribus Ordinis Sanctæ Trinitatis & captivorum, Hospitale, quod ædificavimus in Viennâ. Et pro ipsorum Fratrum ibidem commorantium & pauperum sustentatione, dedimus & concessimus eidem Hospitali Ecclesias de Mettendorf & de Daleiden, quarum præsentatio ad nos pertinere dignoscitur pleno jure, quando eas vacare contigerit, pacificè, sicut In-

vestiti eas hactenus habuerunt, possidendas.

Et per hoc tenebuntur dicti Fratres Capellæ Castri nostri Viennensis in divinis per unum Fratrem Presbyterum deservire, prout nobis & nostris hæredibus competet expedire. Quia vero Fratres prædicti in subsidium captivorum pro fide Christianâ à Paganis detentorum bona sua tertiare tenentur, statuimus & volumus, quod dictarum Ecclesiarum redditus & proventus à tempore earum vacationis, & dictorum Fratrum perceptionis, integrè, antè quinquennium nullatenus tertientur; ut earum pars tertia in usus Fratrum & pauperum prædictorum, & maximè ad prædicti Hospitalis ædificia convertatur.

Si vero, quod absit, contingeret prænominatos Fratres in Hospitali sæpe-dicto non velle commorari, Ecclesiæ sępe dictæ memorato Hospitali, si ibidem de nostro vel hæredum nostrorum consensu vigeret Religio, remanerent, similiter ad nos & nostrorum prȩsentationem reverterentur pleno jure. Hæc autem ex certis scientiis, de proborum & discretorum consilio, Philippi nostri primogeniti, & aliorum hæredum nostrorum assensu plenario, duximus statuenda.

Volumus autem, ut Fratres prȩlibati anniversaria nostra & filiorum nostrorum, scilicet Friderici & Philippi, in Ecclesiâ dicti Hospitalis in perpetuum tenebuntur celebrare, & pro nobis, & cunctis hæredibus nostris....

Datum anno Domini M.C.C. XLVIII. mense Junio.

Iidem Comites Fundationem Monasterii Viandensis confirmant & augent anno 1252.

HENRICUS Comes, M. Comitissa, & PH. eorum filius Vien. universis prȩsentem Paginam visuris, salutem in Domino sempiternam.

Ad vestræ volumus universitatis notitiam pervenire, quod nos divinæ pietatis intuitu, de communi nostro assensu & voluntate, contulimus in eleëmosynam Domui & Fratribus Hospitalis Vien. Ordinis S Trinitatis & Captivorum, omnia jura clibanorum Vien. Vineam, quæ est intra viam, quæ ducit apud Rode, quæ Padem vocatur, & aquam inferiùs fluentem, quæ vocatur Owre, & terram, quæ vocatur Berlynseit, quam à Marsilio emimus, perpetuo eo jure & eisdem usibus, quibus hæc omnia prædicta hactenus possedimus, tenendam & possidendam.

Prætereà contulimus eisdem Fratribus viginti solidos Trevirenses de censu nostro Viennensi, in die B. Thomæ Apostoli perpetuò percipiendos annuatim. Statuimus etiam, quod dicti Fratres ex illis viginti solidis administrare tenebuntur oleum duabus lampadibus, quarum una erit in Capellâ Vienn. Castri, cujus Altare in Beatæ Mariæ Virginis honore consecratur, & altera in Hospitali prænominato.

Quia verò Fratres prædicti Ordinis, in Redemptionem Captivorum pro fide Christianâ à Paganis detentorum tertiam partem bonorum suorum mittere tenentur, statuimus & voluimus, quod clibanorum & aliarum rerum prænominatarum reditus & proventus, nullatenus tertientur, sed semper in usus Fratrum, Hospitum, lampadum, & ad ædificia dictæ Domûs convertantur.

In cujus rei testimonium nostra Sigilla præsentibus duximus opponenda.

Actum & datum Viennæ anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, mense Julio, præsentibus
Roberto de Exe,
Domino Joffrido de Welx,
Henrico de Hoxleden,
Gerardo de Herpeldengen, Militibus,
& multis aliis & Ecclesiasticis & Laïcis, ad hac specialiter convocatis.

Iidem HENRICUS Comes Viandę & MARGARETA de Courtenay, qui & Comitum Namurcensium titulum gessére, fundarunt anno 1231. Abbatiam Grandis-prati (vulgo *Grandpré*) Religiosorum Cisterciensium in Comitatu Namurcensi. Quæ & ulterius dotata fuit ex bonis Abbatiæ Villariensis sitis apud Dionantum. Diploma edidit Miræus Tomo I. Diplom. Belgic. pag. 306. & 307. ubi & Comitum Viandensium Stemma genealogicum exhibetur.

Adde, quod ibi prætermissum: Henricus ex Margareta genuit, Fridericum, improlem: Philippum Successorem, Henricum Episcopum Ultrajectinum; Petrum Præpositum Coloniensem, dein Religiosum Ordinis FF. Prædicat. & B. Yolandam Priorissam nobilis Monasterii Mariæ-Vallis, Ordinis Prædicatorum in Ducatu Luxemburgensi, in opinione sanctitatis defunctam. Vitam ejus scripsit P. Alexander Wiltheim, S. J. unà cum accuratiore Genealogia Comitum Viandensium. Ex hoc libello prędicta duo Diplomata excerpsimus.

Philippus, Henrici filius, Dominus de Dasbergh, uxorem habuit Mariam sororem Henrici Domini Asschæ ac Grimbergæ; de quibus videndus Butkens.

CAPUT LXIII.

GUIDO DE CASTILLON, *Comes S. Pauli, Capitulum Canonicorum è castro* S. Pauli *transfert anno* 1251. *in ipsum Oppidum ac locum ubi hodie consistit.*

Niversis præsentes Litteras inspecturis GUIDO DE CASTILLIONE, Comes Sancti Pauli, salutem in Domino.

Vestra noverit universitas, quod quum bonę memoriæ Hugo de Castillione Comes Sancti Pauli quondam pater meus carissimus à sanctis Patribus sacro-sanctę Romanæ Ecclesiæ Adam & Petro quondam Morinensibus Episcopis, pluribus extiterat requisitus, ut super Translatione Ecclesiæ sancti Salvatoris in Sancto Paulo sitæ infrà munitionem Castri mei (cujus Ecclesiæ magna pars pacificis temporibus pręfati quondam patris mei diruta fuerat in dictam munitionem Castri, & accessui & regressui Canonicorum & Clericorum ejusdem Ecclesiæ impedimentum inferentem, erat eadem Ecclesia sicut hodiè adhuc est, debitis officiis defraudata) consilium & auxilium apponeret opportunum.

Ego pro salute & remedio sæpedicti quondam patris mei, progenitorum etiam meorum & meo, dedi & concessi Canonicis præfatæ Ecclesiæ plateam unam apud Sanctum Paulum, in Vico de *Wasconia* liberam penitùs & immunem, sicut sita est & sicut includi & signari faciam ab ipsis Canonicis, pro Ecclesiâ Sancti Salvatoris ibidem construendâ; & pro assinamentis eorumdem quietè, liberè & pacificè in perpetuum possidendam. Quam teneor eisdem contra omnes, sicut sita erit & inclusa garandire, volens & concedens, quod dicta Ecclesia & ejusdem Canonici & Clerici quantùm in me est, eisdem gaudeant libertatibus, privilegiis & consuetudinibus & juribus, postquàm translata fuerit, quibus & antè Translationem gaudebant.

Et cum prædicti Canonici oblationes omnes Ecclesiæ suę, sitæ infrà munitionem castri mei, huc usque habuerint, volo & concedo (quantum in me est) quod oblationes quæ fient in Capellâ infra munitionem Castri mei sita, sint Canonicorum prædictorum in futurum, sicut fuerunt usque modo.

In cujus rei testimonium & munimen, Ego Guido de Castillone Comes Sancti Pauli prædictus, præsentes Litteras dictis Canonicis tradidi, Sigilli mei munimine roboratas.

Actum anno Domini M.C.C.LI. circa medium mensis Maii.

CAPUT LXIV.

Vulgo Nassogne.

Ordinatio ac Reformatio Capituli VI. Canonicorum cum Præposito, in Ecclesia S. Mononis Nassoniensis *in Arduenna, Ditionis ac Diœcesis Leodiensis, anno* 1253. *per Deputatos DD. Hugonis Cardinalis S. Sabinæ Legati Apostolici, & Henrici Episcopi Leodiensis.*

Ex Archivis Abbatiæ S. Huberti, ad nos transfum.

N nomine Domini, amen. Nos Magister Godefridus de Trajecto, Dei gratiâ Leodiensis Archidiaconus, Procurator in spiritualibus venerabilis Patris Henrici Dei gratiâ Leodiensis Electi, & Magister Renerus Canonicus Tungrensis, exercentes Visitationis & Reformationis officium per Leodiensem Diœcesim, Authoritate venerabilis Patris Fratris Hugonis miseratione divinâ tituli S. Sabinæ Presbyteri Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati accedente, & Autoritate prædicti Domini nostri Leodiensis Electi.

Notum esse volumus universis & singulis præsentia visuris, quod die ad hoc assignatâ in Visitatione Ecclesię Nassoniensis, invenimus prædictam Ecclesiam præ cœteris Ecclesiis Conventualibus Leodiensis Diœcesis debito servitio miserabiliter destitutam.

Cujus defectus à longo tempore ab iniquâ radice processit, videlicet quod sex Præbendæ, quæ sunt in prædictâ Ecclesiâ, non veniebant ad manum communem: sed divisæ erant per loca, nec erant æquales, & erat in potestate cujuslibet Canonici statim messe collectâ fructus congregatos in horrea recipere, & deinceps negligere debitum servitium in Ecclesiâ antedicta. Verum contingebat, quod Præpositus ejusdem Ecclesię idemque Decanus Canonicorum, per substractionem beneficii temporalis, eos non poterat cohercere ad residentiam faciendam.

Igitur ad reformandum statum prædictæ Ecclesię

Ecclesiæ, die solemniter apud Leodium assignatâ, videlicet feriâ secundâ post Octavas Assumptionis beatę Virginis, continuata ad dies sequentes, habito prudentum & peritorum consilio, statuimus & ordinamus;

Ut à festo instanti B. Joannis Baptistæ in antea, prædictæ Præbendæ Nassonienses sint æquales omnino, nec aliquis Canonicorum magis possit sibi jus dicere in uno loco quam in alio. Et regantur Canonici per Præpositum eundemque Decanum & Capitulum, sicut reguntur in aliis Conventualibus Ecclesiis Leodiensis Diœcesis.

Bona quoque omnia ad Ecclesiam pertinentia veniant ad manum communis Portionarii, & distribuantur secundum Ordinationem quam super hoc eis tradimus in scriptis, infra prædictum festum beati Johannis.

Prępositus. Item statuimus & ordinamus de cœtero, quod prædicta Ecclesia Præpositum habeat eundemque Decanum Ecclesiæ, qui vacante Præpositurâ à Capitulo eligatur, & curam gerat tam Canonicorum quam totius Parochiæ, sicut alii Præpositi in similibus Ecclesiis.

Et quia vagi & quasi incerti erant redditus Præpositi ejusdemque Decani, statuimus & ordinamus, ut de cœtero quicumque erit Præpositus pro tempore, habeat singulis annis de communibus & promptioribus bonis Capituli viginti modios ad mensuram Nassoniensem, quindecim avenæ, & quinque siliginis, medietatem in Natali Domini, aliam medietatem in Pascha. Insuper habebit Justiciam suam, & commodum Justiciæ in Requisitionibus, Relevationibus & emendis, & aliis: sicut observatur in aliis similibus Ecclesiis. Cœtera autem omnia tam in silvis quam decimis, ad commune Capituli pertinebunt.

Ordinamus etiam & volumus, ut Magister Henricus qui nunc est Præpositus, maneat Præpositus & Decanus, quamdiu ei placebit.

Scholasticus Item statuimus & volumus ut Abbas sancti Huberti qui est Patronus Ecclesiæ Nassoniensis, conferat Scholastriam Nassoniensem cum suis proventibus personæ idoneæ non Canonico, quæ per se vel per alium sufficientem regat Scholas & chorum frequentet. Ideo autem nolumus eam conferri Canonico, ut numerus in Ecclesiâ servientium augeatur. Quod si Scholasticus non faceret, Præpositus de proventibus ipsius Scholastriæ suppleat defectum ipsius.

Custos. Ordinamus etiam & statuimus, ut Ægidius de Rupe nunc Canonicus & Custos Nassoniensis qui antea recipiebat decem modios de fructibus Scholastriæ, de cœtero recipiat eos in augmentum Custodiæ de manu Portionarii de communibus bonis Ecclesiæ, tertiam partem in siligine, & duas partes in avenâ, ut competentiùs possit facere debitum luminare. Et Matricularium idoneum ibi ponat, sicut cœteri Custodes. Quæ si non faceret, Præpositus de bonis Custodiæ suppleat defectum ipsius.

Si quid autem amplius pro bono Ecclesiæ circa statum ipsius crediderimus statuendum, vel etiam ordinandum, aut circa ea quæ statuimus vel ordinamus aliquid declarandum, super his omnibus Nobis reservamus potestatem.

Acta sunt hæc feriâ sextâ post festum beati Bartholomei Apostoli, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio.

Statuta Ecclesiæ Collegiatæ Nassoniensis, ordinata prædicto anno 1253.

UNiversis præsentes Litteras visuris Magistri Godefridus Dei gratiâ Leodiensis Archidiaconus, Procurator Venerabilis Patris Henrici Dei gratiâ Leodiensis Electi in spiritualibus, & Renerus Canonicus Tungrensis, salutem in Domino.

Auctoritate venerabilis Patris Fratris Hugonis Ordinis Prædicatorum Tituli sanctæ Sabinæ Presbyteri Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legati, cujus vices gerimus in hac parte, & ex speciali mandato Venerabilis Patris Henrici Dei gratiâ Leodiensis Electi, Ecclesiam Nassoniensem à multis retroactis temporibus divino servitio defraudatam, taliter ordinamus, quod à proximo venturo festo sancti Johannis in antea, Canonicus qui intererit Matutinis per manum Portionarii recipiet unum denarium Leodiensem, & in magna Missa, obolum & in Vesperis obolum. Ad primam in quadragesima obolum. Ita quod si Canonicus non fuerit in Choro ad dictas horas, priusquam secundus Psalmus inchoetur, & in magna Missa antequam Epistola lecta fuerit, nihil percipiat.

Et in Anniversariis qui non intraverit chorum antequam Magnificat totum cantatum fuerit in vigiliis, & Epistola lecta in Missa, nihil percipiat. Licebit autem Canonico residenti pro suis agendis abesse per duos menses sive continuos sive interpolatos, in quibus nihil perdet, & per alium mensem in quo non perdet nisi denarios cotidianos. Sed si per tres menses prædictos absens fuerit, qualibet die absentiæ suæ in qua per totum diem absens fuerit præter pœnam prædictam reddet dimidium modium similis bladi, medium speltæ, medium avenæ. Et si per totam septimanam absens fuerit, reddet distributori unum dosinum bladi ad mensuram loci, nisi missus sit ad negotia Ecclesiæ. Et donec distributori de pœnâ prædictâ satisfecerit, semper habebitur pro absente, nec chorum intrare poterit.

Verum quia per frequentem absentiam Canonico posset contigere quod ipse neque

per se deserviret, neque Vicarium haberet, sit in dispositione Præpositi qualiter puniatur, & Ecclesia suo servitio non fraudetur.

Ordinamus etiam, quod quilibet Canonicus foraneus habeat in Ecclesia suum Vicarium: & pertineat ad dispositionem Præpositi & Canonicorum residentium institutio Vicariorum, & qualiter & ubi deserviant tam in majori Ecclesia quam in appendiciis.

Et si aliqua Missarum celebranda remanserit propter negligentiam vel absentiam alicujus Canonici vel Vicarii in Ecclesia Nassoniensi, reddat dimidium modium similis Bladi, cujus medietas cedet residentibus, alia Fabricæ Ecclesię. Et si Canonicus vel Vicarius habuerit manifestè focariam sive suspectam personam in domo sua, quamdiu eam habuerit nihil percipiat de Beneficio suo. Fructus Beneficii sui pro illo tempore cedant in usus residentium, Distributio autem Præbendæ per tempora fiat tam foraneis quam residentibus Canonicis, ac & Vicariis secundum dispositionem Præpositi & Capituli: taliter quod Ecclesia debito servitio non fraudetur.

Quolibet anno intra medium Maii Canonicus qui voluerit esse residens anno sequenti, qui incipiet consequenter in festo sancti Johannis, per se vel per certum nuntium significet publicè in Ecclesiâ Nassoniensi Præposito & Canonicis seu Vicariis ibi præsentibus se velle residere in Præbenda sua illo anno. Et sic pro residenti habebitur, alioquin non, sed pro foraneo: quia à medio Maio usque ad festum sancti Johannis quærendi erunt Vicarii illorum, qui futuri residentes non erunt.

Is autem qui protestatus fuerit se velle esse foraneum toto illo anno, residens esse non po erit, itaque non habeat Præbendam Residentis. Et si protestatus fuerit se velle esse residentem, non poterit voluntatem suam mutare, scilicet ut pro foraneo habeatur illo anno, & ideo neque residentis neque foranei Præbendam accipiet. Foraneus Canonicus tantum percipiet de manu Portionarii duodecim modios bladi ad mensuram loci illius, medium speltæ & medium avenæ & duodecim solidos Leodienses, & nihil amplius, quamdiu erit foraneus, excepto illo Canonico qui erit Canonicus in majori quam sit Nassoniensis Ecclesiâ. Illi enim licebit constituere Vicarium qui suppleat vices ejus & sic libere percipere residuum Præbendæ suæ, quia de tota universitate bonorum pertinebat ad ipsum, & in omnibus proventibus & pascuis & aliis quæ solent habere Canonici.

Item Capitulum de cœtero non recipiat aliquem in Canonicum, nisi præter aliàs solemnitates consuetas, juraverit se observaturum Constitutionem prædictam, & aliam quam fecimus de Æqualitate Præbendarum, prout in aliis nostris Litteris continetur. Illi autem qui contra has nostras Ordinationes propriâ voluntate venerint, possint Autoritate prædicta à Præposito per Censuram Ecclesiasticam coerceri.

Retinemus autem potestatem in hac nostra Ordinatione, quam pro bono Ecclesiæ Nassoniensis fecimus, addendi, detrahendi mutandi & declarandi secundum quod res exegerit; quia rerum eventus declarare poterit in quotidianis actibus secundum antiqui status mutationem, quid ad utilitatem Ecclesiæ Nassoniensis fuerit observandum.

Actum & datum Feriâ quartâ post Dominicam quâ cantatur *Invocabit me*, anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo ter tio.

CAPUT LXV.

Admissio Domûs de Pitzembourg Ordinis Theutonici intra Mechliniam anno 1253, sub censu annuo XXVI. solidorum, aliisque conditionibus Capitulo D. Rumoldi Mechliniæ præstandis.

Niversis Christi Fidelibus præsentes Litteras inspecturis, Frater *Gerardus* Prior FF. Prædicatorum in Lovanio, & Frater Wilhelmus Gardianus FF. Minorum in Mechlinia, salutem & noscere veritatem.

Cum controversia verteretur inter Capitulum S. Rumoldi in Machlinia ex parte una, & Fratres Domûs Theutonicorum ex altera: Nos pacis conformatores hincinde el cti super eadem controversia, votisque consentientibus ordinamus, in hunc modum.

Quod Fratres Domus Theutonicorum in quinque Festis præcipuis, Passcha scilicet, Pentecostes, Festo omnium Sanctorum, Nativitate Domini, & Festo Purificationis B. Virginis subditos Parochiæ S. Rumoldi ad oblationes non recipient; & si recipiant, tunc quæcumque obtulerint, Canonicis & Plebano restituent bonâ fide.

Præterea omne jus Parochiæ prædictis Canonicis & Plebano, in nupciis scilicet & mortuorum exequiis, in integrum consignabunt.

Et sic prædictis Fratribus liberè licebit

Fratres morientes sepelire, & illos recipere, qui apud ipsos elegerint sepulturam.

Pro gratuitis ac cotidianis vero oblationibus, quamvis modicis, ante Compositionem receptis, nec non & expensis in lite hinc-inde habitis, in signum recognitionis Juris Parochialis, & ut omnis discordiæ materia in cordibus cujuslibet sit sopita, viginti solidos Plebano in Ramis Palmarum persolvent annuatim, si sæpe-dicti Fratres Parochiam Machliniensem voluerint inhabitare.

Si vero prædictis Fratribus prædictam Parochiam inhabitare non placuerit, tunc à dicta pensione erunt penitus absoluti. Et si in posterum Fratribus, sive eorum Prælatis expedire videbitur, poterunt hanc pensionem in aliquo certo loco & censu annuo ab eis comparato prædictis Canonicis & Plebano assignare.

Et ut ista rata permaneant & inconvulsa, Sigillis sæpedicti Capituli & Monasteriorum, nec non Præceptoris dictæ Domûs Theutonicæ munimine fecimus roborari.

Datum & actum anno Domini millesimo ducentesimo, quinquagesimo tertio, in crastino beatorum Apostolorum Philippi & Jacobi.

Ex hoc Diplomate patet, plures olim Fratres Theutonici Ordinis hic simul conventualiter resedisse.

Dein anno 1270. facta est alia Conventio inter Capitulum & prædictos Fratres Theutonicos, quod pro perceptione omnium oblationum generatim, & jure administrandi ibidem Sacramenta darent Capitulo & Plebano annuatim 30. solidos.

Fuit hæc Conventio subsignata & acceptata per *Fratrem Wilhelmum de Confluentia*, tunc Præceptorem Domûs Theutonicæ in Mechlinia; qui tamen in serie Commendatorum de Pitzemburg non nominatur.

Item anno 1234. Dominus *Ægidius de Berthant* Frater & Procurator Domûs Theutonicorum in Brabantia, memoratur in quodam Diplomate.

Fr. Gerardus Prior Prędicatorum in Lovanio, fuit Vir magni nominis; in Testamento Henrici III. Brabantiæ Ducis (apud Miræum Tomo I. pag. 170.) nominatus Fr. Gerardus de Huldenberghe, illiusque Executor.

CAPUT LXVI.

Castrum Rupelmundanum in Wasia anno 1254. munitur, de venia Regis Galliæ, ex testimonio Margaretæ Comitissæ Flandriæ.

Ex Miscel. Baluzii, Tom. VII.

Niversis prę̨sentes Litteras inspecturis M. Comitissa Flandriæ salutem. Notum facimus, quod cùm per conventiones habitas inter excellentissimum Dominum nostrum Ludovicum Dei gratiâ Franciæ Regem illustrem & claræ memoriæ. . . . sororem nostram quondam Flandriæ Comitissam, non possimus facere fortericias novas, nec veteres infortiare in Flandria citra fluvium qui dicitur Escauz, & præfatus Dominus Rex propter necessitatem nostram nobis firmare concesserit Castrum nostrum de Ruplemonde, quod est de terra Wasiæ, quod etiam est citra fluvium prædictum qui dicitur Escauz; & quod nos tenemus & advocamus de ipso Rege, volumus, ut prædictæ Conventiones in hoc & in aliis nihilominus in sua maneant firmitate.

Datum Parisius anno Domini M. C. C. quinquagesimo quarto, mense Februario.

CAPUT LXVII.

ARNOLDUS DE ZELLAER, * *Canonicus & Scholasticus Machliniensis, Abbatiæ* Loci S. Bernardi ad Schaldim, *uti & plurium aliorum Monasteriorum munificus Benefactor, donat huic suam Decimam in Ekeren, anno 1257.*

* De eodem v. d. T. III. Diplom. pag. 414

Ex Archivis Episcop. Antverp. ad quem hodie spectat D. cima de Ekeren.

Niversis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, Ego ARNOLDUS DE ZELLAER Scolasticus Mechliniensis, salutem & cognoscere veritatem.

Præsentium attestatione Litterarum notum facio universis tam præsentibus quam futuris, quod Ego sanæ mentis & mei compos, paupertati Monasterii Loci S. Bernardi Ordinis Cystercienfis de novo fundati, piè propter Deum compatiens, Viris Religiosis Abbati & Conventui ejusdem Monasterii in puram & perpetuam eleëmosynam duas Rias Decimarum, sic

vulgariter nominatas, quas intra limites Villæ de Ekerna possideo, & jam diu possedi, ob remedium animæ meæ donatione inter vivos do, confero, & assigno, ab Abbate & Conventu prædicti Monasterii in perpetuum pacificè & quietè possidendas.

In cujus rei Testimonium & munimen perpetuum, Ego Sigillo meo proprio, unà cum Sigillis Reverendi Patris Domini * B. Episcopi quondam Lausanensis, & Domini Abbatis Villariensis, præsentem Paginam prædictis Abbati & Conventui contuli roboratam.

* Is est S. Bonifacius Episcopus, cujus corpus quiescit in Abbatia Cameræ.

Datum anno Domini M. C. C. quinquagesimo septimo, mense Mayo.

UNiversis Christi fidelibus præsens scriptum visuris, Magister Balduinus de Echove Decanus Ecclesiæ Machliniensis, & Investitus Ecclesiæ de Ekerne salutem in Domino.

Noveritis, quod nos acquisitioni Decimæ jacentis in Parochia nostra de Ekerne, quam Viri Religiosi Abbas & Conventus Monasterii Loci S Bernardi Cisterciensis Ordinis per emptionem & venditionem acquisiverunt à Nobili Viro Henrico Domino de Breda, consensum præbemus & assensum.

Datum anno Domini M. C. C. LX. septimo, mense Julio. 1267.

CAPUT LXVIII.

Monasterium Monialium Ord. S. Claræ, vulgo Urbanistarum Ipris (olim in Parochia vicina de Langhe-marcke *fundatum) ab Alexandro IV. Pontifice subjicitur anno 1258. regimini Fratrum Minorum.*

Ex Registro Vaticano sub Alex. IV. Epist. 250.

ALexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiabus Abbatissæ & Conventui Monasterii Sanctæ Mariæ de Longa-Marcha, Ordinis Sancti Damiani, Morinensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum, sicut ex parte vestra fuit propositum coram Nobis, Vos inclusæ corpore in castris claustralibus, mente tamen liberâ devotè Domino famulantes, Generali Ordinis, & Provinciali Fratrum Minorum Ministro illius Provinciæ desideretis pro vestra salute committi; Nos pium vestrum propositum in Domino commendantes, devotionis vestræ precibus inclinati, vos & Monasterium vestrum auctoritate præsentium Generali & Provinciali Ministris committimus suprascriptis.

Eadem Auctoritate nihilominus statuentes, ut sub magisterio & doctrina Ministrorum Generalis & Provincialis Fratrum Minorum, Provinicæ prætactæ, qui pro tempore fuerit de æterno maneatis. Illis gaudentes Privilegiis, quæ Ordini prætacto Fratrum ipsorum ab Apostolica Sede concessa sunt, vel in posterum concedentur.

Ipsique Generalis & Provincialis Ministri animarum vestrarum solicitudinem gerentes, & curam eidem Monasterio per se vel alios Fratres sui Ordinis, quos ad hoc viderint idoneos, quotiens expedierit, officium visitationis impendant, corrigendo & reformando ibidem, tam in capite quam in membris, quæ correctionis seu reformationis officio noverint indigere. Et nihilominus instituant & destituant, mutent & ordinent, prout secundum Deum viderint expedire.

Electio tamen Abbatissæ liberè pertineat ad Conventum. Confessiones autem vestras audiant, & ministrent vobis Ecclesiastica Sacramenta.

Et ne pro eo, quod in Monasterio vestro ipsius Ordinis Fratres residere continuè non tenentur, pro defectu Sacerdotis possit periculum imminere, prætacti Generalis & Provincialis Ministri ad confessiones in necessitatis articulo audiendas & ministranda Sacramenta prætacta, nec non divina officia celebranda, vobis deputent aliquos discretos & providos Capellanos.

Ad hæc liceat vobis redditus & possessiones recipere, ac eas liberè retinere; non obstante consuetudine, vel Statuto vestri Ordinis, confirmatione Sedis Apostolicæ aut quacumque aliâ firmitate roboratis. Nulli ergo &c. nostræ Concessionis & Constitutionis &c.

Datum Viterbii, X. Kal. Maii, Pontificatûs nostri anno IV.

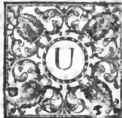
(1) LONGA-MARCHA, vernaculè *Langhe-Marcke*, insignis Parochia Diœcesis Iprensis, olim Morinensis, distat Ipris altero milliari. Hîc primò fundatum fuit Monasterium Sororum, quæ circa annum 1258. Ordinem Sti. Francisci sunt amplexatæ, juxta Institutum sanctę Claræ. Postmodum anno 1584. transierunt Ipras, acquisitâ Domo quondam FF. Tertiariorum. Plura describit Sanderus Tomo II. Flandriç Illustratæ pag. 351.

CA-

CAPUT LXIX.

Capitulum Majus Cathedrale Ultrajectense Decimas quas sub pensione tenebat Joannes de Praet *Miles in Parochiis* B. Mariæ *Brugis*, Sti. Ægidii, Zysseele, Oedelem, *&* Coolkercke, *mediante eadem recognitione transfert in Præpositum & Capitulum B. Mariæ Brugensis anno* 1258.

Ex Archivis Capituli B. M. Brug.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis & audituris, Decanus & Capitulum Majoris Ecclesiæ Sti. Martini Trajectensis salutem.

Notum sit omnibus, quod cum Nobilis Vir *Joannes de Praet* nobis tenetur in annua pensione undecim marcharum Coloniensium, duodecim solidos pro marcha numerandis, occasione Decimarum jacentium in Parochiis Stæ. Mariæ in Brugis, *Sti. Ægidii*, *Ziescele*, *de Oudelem*, & *de Coelkercke*, quas à nobis tenebat sub pensione prædicta, & ipse *Johannes* sæpius in solutione dictæ pensionis deficeret & cessaret: propter quæ dampna gravia & expensas sustinuimus & fecimus, quâ etiam occasione ipsum in causam traximus & trahi fecimus coram Viro Religioso Abbate Sti. Laurentii de Oestbroke, Judice Delegato à Domino Papa.

S. Gilis. Zizeele. Odem. Coolkercke.

Idem Johannes ipsam molestationem sive vexationem non valens sustinere, humiliter supplicavit & à nobis requisivit, ut translationi faciendæ de dictis Decimis ab ipso in Ecclesiam Beatæ Mariæ Brugensis pium præberemus consensum pariter & assensum: ita ut ipsa Ecclesia dictas decimas teneret & possideret, & nobis in dicta pensione annua responderet.

Nos itaque, precibus ipsius Johannis inclinati, de mera spontanea voluntate, necessaria procurando, & faciendo meliorem conditionem & utiliorem Ecclesiæ nostrę prędictæ, quitamus & quitam clamamus Ecclesiam B. Mariæ prædictæ, & eam nunc & in perpetuum pacificâ possessione gaudêre volumus, concedimus & permittimus de dictis Decimis, cum omni & pleno jure, in quibus nullum jus reclamamus nec unquam reclamabimus. Hoc excepto, quod Præpositus & Capitulum B. Mariæ antedictæ nobis dictam pensionem annuatim in die B. Remigii solvere tenebuntur & sine aliqua difficultate persolvent.

Johannem vero prædictum super dictis Decimis absolvimus & quitamus, & dictos Præpositum & Capitulum loco ipsius Johannis suscepimus solutores & pagatores. Qui Johannes & Katharina ejus uxor pro se & hæredibus suis omne jus quod habent & habere potuerunt in dictis Decimis nunc & in futurum dictis Præposito & Capitulo ad opus suæ Ecclesiæ concesserunt, & in ipsos nobis præsentibus & consentientibus transtulerunt.

Promittimus autem Nos Decanus & Capitulum prædicti fide & juramento à nobis cordialiter præstitis, quod dictos Præpositum & Capitulum vel eorum Ecclesiam numquam impetemus, inquietabimus vel molestabimus super præmissis vel aliquo præmissorum: nisi à solutione dictæ pensionis (quod absit.) deficerent & cessarent.

Quod si nos Decanus & Capitulum prædicti nuntium nostrum in Brugis destinaverimus pro sæpedicta pensione, & ipsum pro ipsa habenda moram aliquam facere contigerit præterito die Bti. Remigii, expensas quas postea faciet pro retardatione solutionis prædictæ, & pensionem à dictis Præposito & Capitulo requisierit, promiserunt sæpe dicti Præpositus & Capitulum dicto nuntio de expensis satisfacere & providêre, donec solutio ab eis fuerit facta.

Solvitur usque hodie Canonicis Acatholicis Ultrajectensibus.

Et per hoc renunciavimus omni auxilio Juris Canonici & Civilis, exceptione fori, mali doli, Constitutioni de duabus dietis, & omnibus aliis exceptionibus nobis competentibus seu competitis.

In cujus rei Testimonium & in postremam firmitatem sæpedictis Præposito & Capitulo B. Mariæ Brugensis præsentes Litteras Sigillo nostro dedimus sigillatas, in Testimonium veritatis.

Actum & datum anno Domini M.C.C. LVIII. Dominicâ post Festum omnium Sanctorum.

CAPUT LXX.

JOANNA DE ESPINOY, *Uxor* HENRICI *D.* de Asscha, *benefacit anno* 1261 *Abbatiæ* Parci-Dominarum *Ordinis Cisterciensis juxta Lovanium.*

NOtum &c. quod Nobilis Mulier JOANNA, Domina de Spineto, de consensu & voluntate, in præsentia Nobilis Viri Domini HENRICI DE ASCA mariti sui, legavit Monasterio de Parcho Dominarum triginta solidos Flandrenses singulis annis, in perpetuum in Anniversario suo, Conventui ad pitantiam distribuendos.

Ita tamen, quod Margareta & Ida de Morske Sorores, & dictæ Domûs Moniales, dictos XXX. solidos temporibus vitæ suæ, in usus suos proprios, de licentia Abbatissæ convertent. Ambabus autem de medio sublatis, dicti denarii, ut dictum est, ad pitantiam convertentur.

Testes: Balduinus dictus Paxa.

Arnoldus, Dapifer Dominæ supradictæ, & alii quam plures.

Actum apud Morseke, coram nobis, in mansione Dominæ memoratæ, anno Domini M. C. C. LXI.

1261. In cujus rei Testimonium, Sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum.

SYBILLA *vidua* HENRICI D. DE GRIMBERGIS *benefacit anno* 1309. *eidem Abbatiæ* Parci-Dominarum, *intuitu trium de Familia sua ibidem Sanctimonialium.*

UNiversis Christi fidelibus, præsentes Litteras inspecturis, Nos SIBILLA, relicta bonæ memoriæ quondam Viri Nobilis, Domini HENRICI DE GRIMBERGIS, Domini de Morska, & Henricus eorundem primogenitus, annos habens discretionis & ætatem legitimam, salutem, & rei gestæ plenam cognoscere veritatem.

Cum præfatus Vir Nobilis, Dominus Henricus de Grimbergis, quondam Dominus de Morska, pater mei prædicti Henrici, nuper defunctus, in extrema sua infirmitate, in qua & decessit, recognovit se legitimè teneri obligatum personis Religiosis, Abbatissæ & Conventui de Parcho Dominarum, in quinquaginta solidos Flandrenses annui & perpetui census seu redditûs, quos piæ memoriæ Dominus Walterus quondam Dominus de Morska, avus ejusdem Domini Henrici supradicti, intuitu trium filiarum suarum ibidem Monialium in eleëmosynam contulit &c. . . .

Insuper Ego Henricus prædictorum Domini Henrici & Sibillæ filius primo-genitus, omnes fratres meos & sorores warandare promitto, &c.

In quorum omnium Testimonium roburque firmitatis perpetuę, Nos Sibilla & Henricus recognoscimus, nos Sigilla nostra præsentibus Litteris appendisse.

Datum anno Domini M. C. C. C. IX. in Conversione B. Pauli Apostoli. 1309.

CAPUT LXXI.

BALDUINUS *Castellanus Atrebatensis, transigit super Juribus suis cum Abbate S. Vedasti ibidem, Ordinis S. Benedicti, anno* 1263.

EGo Balduinus Miles, Castellanus Atrebatensis, Homo-ligius Monasterii Sancti Vedasti Atrebatensis,

Notum facio universis tam præsentibus quam futuris, quod cum Prædecessores mei in jocundo primo adventu Domini Abbatis Monasterii sancti Vedasti qui pro tempore fuerat, ibidem petiissent, & ad jus suum trahere voluissent vasa & utensilia omnia, quibus & in quibus coram Domino Abbate dicti Monasterii prima die sui adventus, in refectorio sancti Vedasti serviebatur, & Ego similiter præmissa omnia in adventu primo Domini mei S. nunc Abbatis ejusdem Monasterii petiissem;

Ego Balduinus prædictus veritate à me super hoc diligenter inquisitâ, & per bonos intellectâ, recognosco me in præmissis seu aliquo promissorum jus aliquod non habere, nec unquam Prædecessores meos habuisse. Et si jus aliquod in eis habebam, vel habere poteram quoquo modo, Ego vel hæredes seu Successores mei, illud totum jus quitto & remitto, & in puram & perpetuam elec-

mosynam do & concedo Monasterio memorato, & Abbati cuicumque qui pro tempore dicto Monasterio præfuerit in futurum.

Bonâ fide promittens, quod contra præsens Instrumentum vel factum seu aliquid in eodem Instrumento contentum, per me vel per alium de cætero non veniam ullo modo, nec ipsum Monasterium super præmissis, nec Abbatem ipsius Monasterii aliquatenus molestabo, neque procurabo molestari; me, hæredes & successores meos ac hæc, tenore præsentium specialiter obligando. Hæc autem omnia feci & firmiter tenere... promisi, coram Paribus meis Hominibus dicti Abbatis ad hoc evocatis.

In cujus rei Testimonium, præsentes Litteras Abbati & Conventui dicti Monasterii tradidi, Sigilli mei munimine roboratas.

Actum & datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo tertio, mense Aprili.

CAPUT LXXII.

FF. Augustiniani intra Mechliniam stabiliuntur anno 1263. sub conditionibus à Capitulo D. Rumoldi præscriptis.

UNiversis præsentes Litteras visuris, Frater Guido Provincialis FF. Heremitarum Ordinis S. Augustini per Allemanniam, salutem in eo qui est omnium salvator. Deus author pacis & amator, cum his qui pacem diligunt & tenent, est, & in perpetuum permanebit: attestante Jesu-Christo.

Universa negotia, quæ modernis geruntur temporibus, ex quibus penes posteros potest materia jurgii generari vel suboriri, debent scripturarum Testimonio commendari, ... in scripturam stabilem in statu stabili, quod non erat sine Litteris valiturum.

Innotescat igitur universis, præsentibus pariter & futuris, quod cum controversia verteretur inter Viros Venerabiles Decanum & Capitulum Machliniense ex una parte, & Fratrem Priorem item Fratres Ordinis prædicti ex altera, in Oppido Machliniensis commorantes; Nos pacis reformatores existentes, super eadem Controversia, partibus consentientibus, ordinamus in hunc modum.

* Aliàs de Echove. Magister B. de Echerne * Decanus, & Capitulum Machliniense unanimiter dant licentiam & assensum dictis Priori & Fratribus, Oratorium sive Ecclesiam construendi, & in eisdem Missarum solemnia & alia divina officia celebrandi.

Nota bene. Ita tamen, quod jam dicti Fratres in quinque Festivis præcipuis, Passcha scilicet & Pentecoste, Festo omnium Sanctorum & Natalis Domini, ac in Purificatione B. Virginis, Parochianos Sti. Rumoldi Machliniensis, Plebano & Capitulo subditos ad oblationes non recipient, & si eos receperint & quidquid obtulerint ex integro restituent bonâ fide, sub Ordinis Regula promittenda.

Præterea omne Jus Parochiæ prædictis Decano & Capitulo, Plebano in nupciis & mortuorum exequiis in integrum conservabunt. Et sic sæpedictis Fratribus licebit mortuos suos sepelire: & illos recipere, qui ex devotione apud ipsos elegerint sepulturam: Jure Custodis in omnibus & per omnia semper salvo. Nota.

Pro quotidianis vero & gratuitis oblationibus, quas fideles ex devotione annuunt, canonem sexaginta solidorum Lovaniensium legalium Capitulo & Plebano singulis annis, Dominicâ ante Lucæ medietatem, & Dominicâ ante Ramos Palmarum residuum integraliter persolvent, & solvere tenebuntur in futurum.

Promiserunt insuper tam Decanus & Capitulum, tam Prior & Fratres prædicti, de nostro consensu, quod quidquid Decanus & Plebanus dictæ Ecclesiæ, de statu jurium Ecclesiæ præter præmissa jusserint ordinandum, inviolabiliter in perpetuum observabunt.

Volumus etiam, & ordinamus ad conservandam pacis unitatem & vinculum fraternæ caritatis in Christo, quociens de cœtero contigerit aliquem Canonicum dicti Capituli à sœculo migrare, Fratres prædicti, tamquam ipsi Fratres, in domo defuncti ipsius exequias celebrabunt. Ita quod ad processionem venient, ad dicendum in sero vigilias circa funus, & in mane Missam pro defunctis intra Ecclesiam B. Rumoldi celebrare tenebuntur: ac sic conjuncti ad invicem in perpetuum remanebunt. Obligatio erga defunctos Canonicos D. Rumoldi.

Ut autem præmissa firmitatem perpetuam obtineant, & inconcussa permaneant, & ne inter dictas partes suboriri valeat in posterum materia quæstionis, Nos Frater G. Prior Provincialis, unà cum Sigillo Prioris & Conventûs Fratris prædictorum: & Nos Magister B. de Echove Decanus Ma-

chlinienfis Sigillo noftri Capituli, ac G. Plebanus Machlinienfis præfentes Litteras figillorum noftrorum munimine duximus figillandas.

Actum & datum Machliniæ anno Domini M. C. C. fexagefimo tertio, in Vigilia B. Michaëlis Archangeli.

CAPUT LXXIII.

Ordinatio, five Sententia arbitralis, inter Epifcopum & Capitulum Tornac. & Abbatem S. Petri Gandavi, fuper Decimis quinque Parochiarum in Wafia, Groede, Kieldrecht, Vraecene, Calloo, & Sti. Ægidii, *& Capellis forfan poftmodum fub iifdem Parochiis erigendis, prolata anno* 1267.

Ex Actis Litis inter Epifc Gandav. & Abbatem S. Petri.

Niverfis præfentes Litteras infpecturis, Ph. de Gandavo Cancellarius Tornacenfis, & Arnoldus de Maldeghem Ecclefiæ Tornacenfis Canonicus, falutem in Domino.

Noverit univerfitas veftra, quod cum Controverfia fuborta effet inter Reverendum P. Epifcopum, Decanum & Capitulum Tornacenfe, Magiftrum Fratres & Sorores Hofpitalis B. Mariæ Infulenfis ex parte una, & Viros Religiofos Abbatem & Conventum S. Petri Gandenfis ex altera, fuper limitatione dudum facta à Reverendo Patre felicis recordationis Domino W. quondam Tornacenfi Epifcopo, contra frontem * Parochiæ de *Groede*, prope locum qui dicitur *novus polre*, & fuper perceptione fructuum decimarum novalium in dicto loco jam provenientium, & qui provenient in in futurum extra limites à prædicto Domino Tornacenfi Epifcopo in loco prædicto pofitos, tam in terris jam accretis, quam in pofterum accreturis.

Vulgo *Hoofden*.

Nec non fuper proceffibus habitis & fententiis latis in Cauffis arbitralibus inter ipfas Partes.

Item cum Controverfia fuborta effet inter prędictos Dominum Epifcopum, Decanum & Capitulum Tornacenfe ex una parte, & Viros Religiofos Abbatem & Conventum S. Petri ex altera, fuper limitatione dudum factâ à Reverendo Patre felicis recordationis Domino W. quondam Epifcopo Tornacenfi, in Wafia contra frontes Prochiarum de Kieldrecht, de Calleloo, de Vralene, Sti. Ægidii, & fuper perceptionibus Decimarum Novalium, quæ in dictis locis provenient in futurum extra limites ibidem pofitos: nec non fuper Proceffibus habitis ac Sententiis latis fuper præmiffa inter prædictas partes.

Tandem ipfæ Partes pro bono pacis & concordiæ inter ipfas Ecclefias Tornacenfem & Gandavenfem nutriendo & confervando, Dicto noftro, feu Ordinationi fuper præmiffis ftare voluerunt & promiferunt bonâ fide & fub pœna 500. Marcharum argenti, ad pondus Trecenfe parti obfervanti Dictum noftrum feu Ordinationem noftram à parte refiliente reddendarum, fe inviolabiliter obfervaturas, quidquid Nos in præmiffis præferendum duxerimus, vel etiam ordinandum.

Nos igitur onere dictæ Ordinationis feu Arbitrii in nos fufcepto, auditis & intellectis quæ ipfę Partes proponere voluerunt coram Nobis, penfatis & confideratis omnibus quæ penfanda fuerunt in præmiffis, ac etiam confideranda: die demum ipfis Partibus ad audiendum Dictum noftrum five Ordinationem noftram, coram Nobis affignatâ, Partibus per fuos legitimos Procuratores in Jure coram Nobis comparentibus, & Dictum feu Ordinationem noftram fuper præmiffis inftanter ferri poftulantibus, de peritorum confilio dicimus & Ordinamus, in hunc modum.

Quod Prochia de *Groede* (1) ultra limites pofitos juxta locum qui dicitur *novus polre* nullatenus fe extendit, immo ftabilis remaneat, atque firma limitatio ibidem facta à prędicto Domino Epifcopo Tornacenfi. Fructus vero Decimarum Novalium, qui ultra dictos limites jam provenerunt à tempore dictæ limitationis factæ, vel provenient in futurum in terris jam accretis & in pofterum accreturis, dividantur, & dividi debent pro æqualibus portionibus inter ipfas partes.

Ita quod unam medietatem percipiet Dominus Epifcopus, Decanus & Capitulum Tornacenfe, cum Hofpitali Infulenfi fupradicto: & aliam medietatem Ecclefia S. Petri Gandenfis fæpe-dicta: non obftante dicta limitatione vel aliquo Privilegio habito vel habendo, quo dicta Ecclefia S. Petri Gandenfis juvare fe poffet in hac parte.

Item dicimus & ordinamus, quod prædictæ quatuor Parochiæ in Wafia fitæ, videlicet Kieldrecht, Callelo, Vraeffene & Sti. Ægidii, ultra limites ibidem pofitos nullate-

nullatenus se extendant: sed medietatem fructuum, Decimarum novalium, qui provenient in futurum ultra dictos limites ibidem positos modo consimili, pro æquali percipient portione dicti Dominus Episcopus, Decanus & Capitulum Tornacense, & aliam medietatem percipiet Ecclesia S. Petri supradicta, non obstante limitatione vel aliquo Privilegio habito vel habendo, quo dicta Ecclesia Sti. Petri se juvare posset in hac parte.

Salvâ tamen ipsi Ecclesiæ S. Petri Gandensis possessione percipiendi fructus Decimarum Novalium; in qua possessione fuit ipsa Ecclesia S. Petri tempore dictæ limitationis factæ, & etiam ante: videlicet in possessione percipiendi duas garbas Decimarum novalium provenientium à loco qui dicitur *Suydyck*, qui est versus meridiem, usque ad fossam *de Hoelekene*, quæ est versus septemtrionem; & à via transversali, quæ jacet in medio *del Hernesse* ex parte occidentali, usque ad littus Schaldæ, quod modo est ex parte orientali: aliis omnibus Decimis Novalium, quæ post limitationem prædictam pervenerunt vel pervenient in futurum extra quatuor terminos supradictos, inter ipsas partes pro æquali portione dividendis.

Insuper dicimus & ordinamus, quod si procedente tempore, propter populi multitudinem vel augmentum aut ex alia legitima causâ Capellam unam vel plures construi oporteat in dictis locis extra limites ibidem positos, ipsæ Partes expensis communibus eam vel eas construi facient, & ipsam vel ipsas dotare debent de bonis communibus, seu fructibus Decimarum Novalium, qui in dictis locis debeant provenire.

Ita quod Præsentatio & Collatio in dicta Capella seu Capellis instituendorum, alternis vicibus ad ipsas Ecclesias Tornacensem & Gandavensem debeant pertinêre.

Item dicimus & ordinamus, quod si quæstio vel calumpnia alterutri vel utrique Partium moveatur de prædictis, vel occasione præmissorum, causas atque lites motas & movendas ipsæ Partes prosequentur expensis communibus & defendent.

Hæc autem dicimus & ordinamus ipsis Partibus, sub pœna supra-dicta, firmiter injungentes observanda: ita quod si pœna commissa fuit ab alterutra Partium, & exacta, præsens Dictum nostrum sive Ordinatio nostra rata nihilominus maneat atque firma.

Retinemus etiam nobis & alteri nostrûm, qui superstes erit, de consensu Partium, potestatem declarandi & corrigendi præsens Dictum nostrum sive Ordinationem nostram, prout nobis vel alteri nostrum, qui qui superstes fuit, expedire videbitur, à die instantis Paschatis Domini, usque ad sequens Pascha seu venturum.

Et ad meliorem securitatem prædictorum ipsæ Partes in signum & approbationem præsentium Dicti & Approbationis nostræ Sigilla sua, unà cum Sigillis nostris, præsentibus Litteris apposuerunt.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo septimo, Mense Februarii.

Groede, Parochia Diœcesis Brugensis sub Decanatu Slusano, hodie sub potestate Acatholica.

Kieldrecht, Vraecene, Calloo & S. Ægidii Parochiæ Terræ Wasianæ, subjiciuntur Episcopatui Gandavensi, sub Decanatu Hulstensi. Jus Patronatûs obtinet Abbas S. Petri juxta Gandavum.

De priore Concordato, item de Parochia S. Ægidii specialiùs actum suprà pag. 402. Item pag. 499. extat Transactio anno 1735. inita inter Episcopum Gandensem D. de Smet & Abbatem S. Petri, pro Jure Concursûs de quibusdam ex his Pastoratibus instituendi.

CAPUT LXXIV.

Arnoldus de Gaesbeeck *Dominus Bredæ, consensum præbet, ut Capella de* Roosendael * *à Matrice Ecclesia de* Nispen *separetur, & in Parochiam erigatur, anno* 1268. *sub Patronatu Abbatis* Tungerloensis *Ordinis Præmonstratensis.*

* Municipium inter Bredam & Bergizomium.

Ex Brabant. Mariana Wichmans.

Universis præsentes Litteras visuris, Arnoldus de Gaesbeeck, Tutor legitimus & Dominus Terræ de Bredâ, salutem & noscere veritatem.

Universitati vestræ notum fieri cupimus, quod Homines nostri de Caldonck, de Hulsdonck, & de Langdonck constituti in nostrâ præsentiâ, Capellam sitam in loco dicto Rosendaele, ab eis inceptam, & consecratam in honorem Dei Genetricis sanctissimæ, per consensum & voluntatem suorum Prelatorum, propter remotionem viæ à Matrice suâ Ecclesiâ de Nispen, & defectionem non solum in divinis officiis, sed in necessariis Ecclesiasticorum Sacramentorum, dotaverint novem bonariis terræ prati & nemoris jacentium in locis vulgariter dictis Scage, Ha-

verdonck & alibi.

Quam terram sub suis costibus propriis, infra triennium instans arabilem procurare promiserunt: ipsumque simul cum prato & nemore sub suis propriis expensis claudere promiserunt & sepire. Census verò prædictorum terræ, prati & nemoris, super suas proprias hæreditates redegerunt, & dictam dotem liberam effecerunt.

Nos verò desiderantes augmentationem & promotionem divini servitii, hanc Dotationem factam, firmam & ratam habemus, & præsentibus confirmamus.

In cujus rei Testimonium præsentem Literam Sigilli nostri municulo duximus roborandam.

Datum & actum in Woudâ, anno Domini M. C. C. LXVIII. feriâ secundâ post Huberti.

CAPUT LXXV.

Admissio Fratrum B. M. de Monte Carmelo *intra Oppidum Bruxellense anno* 1268. *sub certis conditionibus à Capitulo D. Gudilæ præscriptis.*

UNiversis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis, H. Prior (licet indignus) Domûs FF. Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo, totusque Conventus Ordinis antedicti in Bruxella commorantis, suarum plenam in Domino Jesu-Christo participationem orationum.

Noverit universitas vestra, quod Venerabiles Viri ac discreti Domini J. Decanus, Magister A. Cantor, Magister S. Physicus Thesaurarius, totum Capitulum & Plebanus Ecclesiæ B. Gudilæ Bruxellensis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Nos Priorem & Fratres Ordinis antedicti ad commorandum in Oppido Bruxellensi infra limites Parochiæ B. Gudilæ receperunt: sub hac formâ.

Nos Prior & Fratres prædicti solvemus Capitulo prædicto singulis annis perpetuò centum solidos Bruxellenses annuæ pensionis, videlicet 50. in Festo B. Martini hyemalis, in Nativitate Domini 25. solidos, & in Passcha 25. solidos.

Item Nos dicti Prior & FF. nostros Fratres & familiares habitum nostræ Domûs portantes, Ecclesiasticæ possumus tradere Sepulturæ, & non alios, nisi de prædicti Capituli licentiâ petitâ & obtentâ. Nec possumus in nostro Oratorio anniversaria, tricenaria & septenaria, præter Capituli prædicti consensum, quomodolibet celebrare, seu locum nostrum mutare.

Item Nos dicti FF. in quatuor anni solemnitatibus Dominicâ proximâ ante quamlibet solemnitatem, indicabimus in facie Ecclesiæ nostræ populo, quod omnes in dictis Solemnitatibus suas oblationes ad Ecclesiam Parochialem deferant, & quod ad hoc teneantur.

Et omnes oblationes & proventus ad Altare nostrum provenientes in dictis IV. anni Solemnitatibus, similiter in Purificatione B. M. & Commemoratione animarum cedent integraliter Capitulo memorato.

Item nos dicti Fratres Dominicis diebus & festivis prædicare non possumus extra Capellam nostram infra Oppidum Bruxellense ante nonam: nisi à Presbyteris Parochiarum fuerimus vocati.

Item nos dicti Fratres Testamentis infirmorum oppidi Bruxellensis interesse non possumus, sine licentia Presbyterorum, in quorum Parochiis infirmi languent. Et si licentiati fuerimus, tunc tertia pars dictorum Testamentorum cedet Presbyteris: duæ autem partes dictis Fratribus.

Hanc autem Ordinationem à Dominis dicti Capituli & à Nobis approbatam, Sigillis Reverendi Patris N. Dei gratiâ Cameracensis Episcopi, & Illustris Principis Ducis Brabantiæ, Capituli prædicti, Prioris Provinciæ Allemanicæ, & Prioris nostræ Domûs Bruxellensis, Ordinis antedicti, in testimonium fecimus roborari.

Actum anno Domini M. C. C. LXVIII. mense Januario.

Ordinem FF. B. M. de Monte Carmelo introduxit in Franciam S. Ludovicus Rex Franciæ, quando ex Terra Sancta rediit. Intrarunt autem Oppidum Bruxellense anno 1249, sub Duce Henrico III. uti habuit vetusta Inscriptio, quæ olim erat in ambitu Conventûs Bruxellensis, supra ostium ingressûs in chorum.

Porro recognitio 100. solidorum (de quâ hoc Diplomate) anno 1275. consensu Capituli S. Gudilæ mutata fuit in redditum 5. florenorum annuè. Quoad sepulturas etiam Laïcorum inita fuit nova conventio cum Capitulo anno 1324. Deinde super his omnibus aliæ introductæ sunt consuetudines.

De controversâ Antiquitate hujus Ordinis vide Bullam Innocentii XII. Papæ, Tomo III. pag. 275.

CAPUT LXXVI.

FELICITAS *Domina de Hoboken, donat Monasterio de* Auderghem, *Monialium Ordinis Sti. Dominici juxta Bruxellam, Jus Patronatûs Ecclesiæ de* Eckeren *juxta Antverpiam, anno* 1270.

Ex Archivis Episcopat. Antverp.

Niversis Christi fidelibus, præsentes Litteras inspecturis.

FELICITAS Domina de Hoebuec & HENRICUS natus ejus, salutem & cognoscere veritatem.

Attendentes, quoniam sola misericordia comes est defunctorum, Jus Patronatûs quod in Ecclesia de Ekerne, Leodiensis Dyocesis, obtinemus in solidum, ob remedium Animæ claræ memoriæ G. Domini quondam de Perweis & Grimbergis, tunc mariti nostri ejusdem Felicitatis, Patris quoque nostri dicti H. nec non aliorum progenitorum nostrorum, in nostrarum etiam subsidium animarum, karissimis in Christo..... Priorissæ & Conventui Sororum secundùm Instituta Fratrum Ordinis Prædicatorum viventium Monasterii Vallis Ducissæ conferimus jure perpetuo possidendum.

Nolentes quod ab aliquo heredum nostrorum hęc nostra Donatio debeat revocari, vel quomodolibet impugnari. Unde & Nos HENRICUS, tactis sacrosanctis Reliquiis, juramento promisimus coram Johanne Illustri Duce Brabantiæ, ac nobilibus Viris Domino Henrico de Lovanio, Domino Bertholdo de Machlinia, & Domino Henrico de Bautersheim, nec non Religiosis Viris Fratre Ægidio Priore Lovaniensi, & Nicholao Lectore Trajectensi Ordinis supradicti, quod hanc Donationem nostram tam Nos quam heredes nostri debeamus inviolabiliter observare.

In cujus rei certitudinem & testimonium, Nos Felicitas Sigillum nostrum, Nosque Henricus, quia Sigillum proprium non habemus, Sigillum ipsius Illustris Ducis Brabantiæ, qui etiam huic Donationi consentit, apponi fecimus ad præsentes.

Actum & datum in Castro Lovanii, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, feriâ tertiâ post Octavas omnium Sanctorum.

URBANUS IV. *Pontifex liberam dispositionem de illis Decimis concedit dictæ Dominæ Felicitati, circa annum* 1263.

URBANUS Episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo filiæ Nobili mulieri Felicitati de Triangulo Dominæ de Perweis & de Castro-portuensi, Remensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Supplicasti nobis, ut cum in fenagio & Dominio de Eckre Leodiensis Diocesis, ac aliis locis Leodiensis & Cameracensis Diocesis quasdam terras, quæ Wastinę vulgariter nuncupantur, ad culturam de novo redactas hæreditario jure habeas & possideas, de quibus aliqua persona Ecclesiastica Decimas hactenus non percepit, convertendi decimas ipsas in pios usus pro animæ tuæ remedio, vel construendi in prædictis locis Ecclesiam, quam Decimis ipsis dotare intendis; non obstantibus aliquibus Litteris à Sede Apostolica impetratis vel etiam impetrandis, nisi hujusmodi Litteræ impetrandæ plenam & expressam, & de verbo ad verbum de præsentibus fecerint mentionem, licentiam tibi concedere misericorditer curaremus. Lege Eke-ren.

Nos itaque tuis supplicationibus inclinati, faciendi prædicta sine juris præjudicio alieni, dum modo ad id Diœcesani loci Episcopi, Archidiaconi, & Rectoris concurrat assensus, plenam tibi Auctoritate præsentium concedimus facultatem.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam nostræ Concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum apud Urbem-veterem II. Nonas Junii, Pontificatus nostri anno secundo.

Stemma Dynastarum Perueti exhibuit Miræus Tomo I. Diplom Belg. pag. 775. in quæ hæc emendanda videntur.

FELICITAS de Tresnel vidua Godefridi Dynastæ de Chasteau-porcien in Diœcesi Remensi, nupsit Godefrido Domino de Peruez & Hoboken. Hinc nata Aleydis quæ celebs obiit: vide Trophęa Brabantiæ Butkenii libro VIII. cap. 3. Felicitas vendidit Dominium Puersense in Brabantia Abbatiæ S. Bernardi ad Scaldim Ordinis Cisterciensis. (uti habet Miræus Tomo III. Diplom. pag. 690.) & Monialibus Dominicanis in Auderghem insigniter benefecit, donando eis Jus Patronatûs ac Decimas loci de Eckeren inter Antverpiam ac Bergizomam, hoc Diplomate. Quod ipsum confirmavit Aley-

dis Brabantiæ Ducissa eodem anno 1270. Litteræ ejus exhibentur apud Miræum pag. 1005.

Idem denique confirmavit anno 1290. Aleydis de Peruwez, Felicitatis filia, per Diploma jam memorandum: quorum omnium Fragmenta aliqua dedit Butkenius in Trophęis Brabantiæ ad librum VIII. cap. III.

CAPUT LXXVII.

ALEYDIS *Domina de Hoboken confirmat Donationes matris suæ de Decimis in Eckeren & Hoboken, in favorem Monialium Ordinis Sti. Dominici in Auderghem anno* 1290.

LLEYDIS, dicta de PERWEIS, Domina de Hoboke. Universis præsentes Litteras inspecturis, veritatis notitiam cum salute.

Cum karissima mater nostra bonæ memoriæ Domina Felicitas de Triangulo dicta, Domina de Perweis & de Castro portuensi, concessâ sibi potestate à Sede Apostolica Decimas novalium quarumdam terrarum suarum, quæ vulgariter *Wostine* nuncupabantur, de novo ad culturas redactarum, quas quidem terras jure hæreditario possidebat & habebat, & de quibus aliqua Persona Ecclesiastica Decimas non perceperat, convertendi in pios usus pro animæ suæ remedio, vel construendi in locis prædictis Ecclesiam, quam ipsis Decimis dotare intendebat, Decimas prædictas novalium terrarum suarum, scilicet in Parochiis de *Heckere* Leodiensis, & *Hoboke* Cameracensis Diocesis, de quibus aliqua persona Ecclesiastica Decimas non perceperat, personis Religiosis.... Priorissæ & Conventui Vallis Ducissæ apud Hodrenghien (Auderghem), secundum Regulam beati Dominici viventium, divinæ pietatis intuitu in Elemosinam purè & absolutè contulit; dicens quod Priorissa & Conventus ex Donatione seu collatione prædicta fuerunt in possessione & perceptione dictarum Decimarum à tempore Fundationis Monasterii supradicti.

Nos tam pio dictæ Matris nostræ proposito, sed & facto consensum nostrum benevolum adhibentes & assensum, Donationem seu Collationem hujusmodi, & omnes alias Donationes seu Collationes ab eadem quarumcumque rerum, quorumcumque bonorum factas Monasterio supradicto, laudamus, ratificamus & approbamus. Et defectum, si quis fuerit in præmissis, benignè prout possumus supplentes, bona prædicta universa conferimus seu donamus in elemosinam irrevocabiliter Monasterio supradicto.

In quarum rerum testimonium, Illustris Viri Domini J. Dei gratiâ Ducis Brabantię Lotaringiæ & Lemborgensis Domini nostri Litteris præsentibus Sigillum, unà cum Sigillo nostro postulavimus & fecimus apponi.

Et Nos Dux Brabantiæ ad petitionem karissimæ consanguineæ nostræ Domicellæ Aleydis prædictæ, nostrum cum Sigillo suo apposuimus Sigillum.

Datum anno Domini M. C. C. nonagesimo, Dominicâ quâ cantatur Jubilate.

CAPUT LXXVIII.

Decanus & Capitulum Ecclesiæ Beati Rumoldi Mechliniæ, per Transactionem initam cum Monialibus de Auderghem, Ordinis S. Dominici juxta Bruxellas, & ab Aleide Brabantiæ Ducissa confirmatam, cedunt eisdem Monialibus Jus Patronatûs Ecclesiæ de Eckeren, *juxta Antverpiam, anno* 1271.

Ex Archivis Episcop. Antverp.

LEYDIS Lotharingiæ & Brabantiæ Ducissa, universis præsentes Litteras inspecturis salutem & noscere veritatem. Noverit universitas vestra, quod cum inter Viros venerabiles Decanum & Capitulum Ecclesiæ Machliniensis ex parte una, & personas Religiosas Priorissam & Conventum Vallis Ducissæ Ordinis Fratrum Prædicatorum ex altera, super Jure Patronatûs Ecclesiæ seu Capellæ de Eckerne Leodiensis Diocesis questio & causa verteretur, & inter Præsentatos ab eisdem, ex parte scilicet Capituli Machliniensis Virum venerabilem Domi-

Dominum Jacobum van Berthaut Archidiaconum Tornacensem in Brugensi, ex parte vero dictarum Priorissæ & Conventûs Dominum Ægidium dictum Haec Presbyterum, ad Ecclesiam seu Capellam prædictam orta esset materia quæstionis;

Et super præmissis inter dictas Partes, tam super Jure Patronatus prædicti quam supra Ecclesiam seu Capellam prædictam coram Arbitris super hiis à Partibus electis diutius esset litigatum: prout in Instrumentis super hoc confectis plenius continetur: tandem Nobis & aliis personis honestis & religiosis mediantibus super præmissis & aliis dictum negotium tangentibus, Ordinationis, Compositionis & Pacis forma talis intervenit.

Dicti etenim Decanus & Capitulum, dictæ Priorissa & Conventus, & Præsentati ab eisdem ad Ecclesiam seu Capellam prædictam superius nominati, causam quam movet contra eos pro supradicta Ecclesia Capella Rumoldus dictus de Attencort Canonicus beati Servatii Trajectensis, prosequi tenentur & defendere sine fraude per se vel per suos Procuratores ydoneos & fideles, & alter alteri assistere consilio, patrocinio, probationibus tam per Instrumenta quàm per testes cum rationibus & defensionibus legitimis; ad hoc ut si dictus Rumoldus succumbebat in causa prædicta, in expensam tamen dictarum Priorissæ & Conventus totaliter...

Cum verò Ecclesia seu Capella dicto R. abjudicata fuit, vel eidem super Jure quod prætendit silentium impositum quovis modo, dicti Decanus & Capitulum mediante recompensatione ipsis facienda pro laboribus & expensis factis in prosequutione causæ supra tactæ, promiserunt renunciare, & expressè renunciarunt omni Juri si quod habent in Patronatu Ecclesiæ seu Capellæ prædictæ, & illud quitare debent Priorissæ & Conventui ante dictis; & si quid Juris habent in eodem, illud in Ecclesiam conferre eisdem.

Renunciatio Juris Patronatûs.

Et Dominus Archidiaconus renunciare omni juri ex presentatione dictorum Decani & Capituli sibi acquisito in Ecclesia seu Capella prædicta. Cum vero præsentatus à Priorissa & Conventu prædictis ad Ecclesiam seu Capellam prædictam fuit admissus & inductus in possessione ejusdem, tenentur ipse, Priorissa & Conventus, ex Ordinatione seu Compositione prædicta dare & solvere annis singulis in perpetuum propter præmissa & ratione præmissorum quindecim libras alborum argenti in pensione, Decano & Capitulo antedictis, annis singulis in Festo Nativitatis Beati Johannis Baptistæ persolvendum sine fraude; maximè ne vexentur seu inquietentur diutiùs litigando.

Dicti quidem Decanus & Capitulum indigentiæ dictarum Religiosarum compatientes, eisdem facientes in hoc gratiam specialem, concesserunt quod dictam pensionem eædem Religiosæ poterunt redimere cum voluerint, mediantibus centum & quinquaginta libris Monetæ prædictæ, ipsis Decano, & Capitulo persolvendis. Et in augmentum majoris gratiæ concesserunt iidem Decanus & Capitulum, quod jam dictæ Religiosæ quinquaginta libras præfatæ monetæ solvendo detrahent centum solidos, & alleviabuntur in centum solidis de pensione antedicta.

Et pro minori summa quam pro quinquaginta libris, nihil redimere vel diminuere poterunt de dicta pensione Religiosæ sepefatæ.

Est etiam condictum & specialiter actum inter Partes prædictas, quod Collatio sive Jus presentandi Capellanum ad Capellaniam institutam à Domino Arn. de Zellar quondam Scholastico Machliniæ in dicta Ecclesia de Ekerne, quam nunc obtinet Dominus Amęlius ipsius Ecclesiæ Capellanus, imperpetuum ad Decanum & Capitulum Machliniense pertinebit.

Capellania in Eckeren.

Ad quorum omnium & singulorum observationem obligaverunt se Partes prædictæ, altera contra alteram, fide mediâ per personas interpositas, & sub pœna sexaginta librarum loco parti observanti, à parte non observante solvendarum.

Nobilis etiam Matrona Domina Felicitas dicta Domina de Paruweis & Henricus natus ejus & heres ad satisfaciendum dictis Decano & Capitulo de dicta pensione prout dictum est se obligaverunt & solvere eam promiserunt, si dictæ Religiosæ aliquo casu essent in defectu.

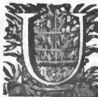
In quarum rerum testimonium, Sigilla Decani, & Capituli Machliniensis, dictarum Priorissæ & Conventus, dictæ Dominæ de Paruweis pro se & ejus nato, Archidiaconi prædicti, & dicti Presbyteri, cum nostro præsentibus sunt appensa.

Datum anno Domini M. C. C. septuagesimo primo, feriâ quartâ post festum Beati Nicolai.

CAPUT LXXIX.

Arnoldus de Lovanio *Bredæ ac Bergarum Dominus, donat Abbatiæ S. Bernardi ad Scaldim Ordinis Cisterciensi Jus Patronatûs Ecclesiæ de* Gastel, *haud procul ab Oppido Bergizomensi, anno* 1276.

Ex Archivis Castri Bergiz.

Niversis Christi fidelibus præsens Scriptum visuris, Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Elisabeth ejus uxor ejusdem Terræ Domina salutem & cognoscere veritatem.

Notum vobis facimus tenore præsentium Litterarum nostrarum, quod Nos divinæ remunerationis intuitu, & purè propter Deum, conferimus Viris Religiosis Abbati & Conventui Loci sancti Bernardi Cisterciensis Ordinis, Jus Patronatûs Ecclesiæ *de Gestele*, quæ sita est in Terra Dominii nostri de Breda, pleno jure, sicut Nobis competebat, im-perpetuum liberè & quietè possidendum & habendum; ut in eodem Monasterio & prædicto Conventu de Nobis & nostris Antecessoribus & Successoribus tam viventibus quam defunctis perhenniter memoria habebatur.

Huic autem Collationi interfuerunt Viri Nobiles,

Dominus Henricus de Lovanio, Dominus de Harstallo.

Dominus Waltherus Berthout, Dominus de Mechlinia.

Johannes dictus Mulaert,

& Goeswinus dictus Bock, Milites, & alii quam-plures.

In cujus rei testimonium & memoriam sempiternam, præfatis Abbati & Conventui præsentes Litteras contulimus, Sigillorum nostrorum munimine referatas.

Actum & datum apud Hekernam, anno millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, in die Sancto Paschæ.

CAPUT LXXX.

Arnoldus a Lovanio *Bredæ Dominus, ejusque conjux* Elisabeth *Bredæ Domina, fundant ac dotant anno* 1277. *Prioratum Guilielmitarum in Huybergen Diœcesis ac Marchionatûs Antverpiensis, versus Bergizomium.*

Ex Archivis Castri Bergisomensis.

Iris Religiosis, Priori Provinciali, aliisque Prioribus & Fratribus Ordinis S. Guilielmi, Arnoldus de Lovanio Dominus de Breda, & Elisabeth uxor ipsius, Domina de Breda, salutem in Domino.

Ad honorem Dei & Virginis gloriosæ, damus, & in puram conferimus eleemosynam, Vobis, & per vos Ordini vestro fundum in nostro Allodio situm, qui *Huberghen* dicitur, & Oratorium in eodem constructum, cum suis omnibus decimis, oblationibus, juribus, & pertinenciis, pleno jure perpetualiter possidendum.

Simili modo vobis conferimus tredecim mansos usuales, ubicumque eos circa dictum Oratorium duxeritis eligendos: dummodo in loco prædicto Domum vestri Ordinis faciatis: ibidem ad minus sex Presbyteros statuentes: nisi de nostro consilio & assensu, ad tempus habere duxeritis pauciores.

Sanè super hiis omnibus nostris Donationibus & promissis universis, quæstiones, quæ vobis occasione talium poterunt suscitari, per viam amicitiæ vel justitiæ deponemus.

Huic facto intererant Testes ad hoc specialiter vocati & rogati, quorum nomina sunt hæc.

Fr. Gerardus, Provincialis Ordinis supradicti.

Joannes de Oorschot, Frater ejusdem Ordinis, Sacerdotes.

Dominus Waltherus de Cruyninghen,

Dominus de Oesselen, Milites.

Waernerus, & Gratianus, Capellani nostri, Sacerdotes: & alii quam-plures inspectores & auditores fide digni.

In quorum omnium perpetuam firmitatem, fecimus præsentem Paginam sigillorum nostrorum patrocinio communiri.

Actum & datum in Vluenhout, anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, sexto Idus Februarii.

Aliæ ejusdem Fundatoris Litteræ.

VIris Religiosis, Priori Provinciali, aliisque Prioribus & Fratribus Ordinis S. Guilielmi, (1) ARNOLDUS DE LOVANIO, Dominus Terræ de Breda, & ejus uxor ELISABETH ejusdem Terræ Domina, salutem in Domino.

Pietatis opus agi conspicitur, si Religiosis personis facultas famulandi Domino ministretur. Hinc est, quod Nos pro nostris ac nostrorum charorum peccaminibus diluendis præmiisque perennibus comparandis, ad honorem Dei & ejus sanctissimæ Genitricis Mariæ Virginis perpetuæ, damus & in puram conferimus salutem & eleëmosynam Vobis, & per vos Ordini vestro, Ecclesiam sive Oratorium *Hubergben* (2) Leodiensis Diœcesis, in nostro Allodio sitam, & ad nostram Collationem pleno Jure Patronatûs spectantem, cum fundo suo, construendis Claustro & Claustralibus officinis sufficienter spacioso & apto;

Nec non & cum omnibus suis Decimis, obiationibus, redditibus, censibus, eleëmosynis, testamentis & legatis, aliisque juribus, quæ ad dictum Oratorium in præsentiarum pertinent, aut pertinere poterunt in futurum, pleno jure perpetualiter liberè possidendis: dummodo in fundo prædicto Domum vestri Ordinis faciatis.

Sex dumtaxat Presbyteros statuentes; & sic procedente tempore, secundum vestrarum excrescentiam facultatum, servientium Deo numerum augeatis, quousque duodecim Fratres Presbyteri de ipsis vestris facultatibus seu redditibus probabiliter poterunt sustentari.

Qui Presbyteri pro nobis ac nostræ Terrę statu pacifico jugiter Dominum exorabunt; & conscriptos dies obitûs nostri annuos cum solemnitate debita celebrabunt.

Tenebunturque singuli in singulis Missis suis nostri coram Deo habere memoriam, tam in vita jugiter, quam in morte: erimusque Nos plenè participes bonorum omnium, quæ tam per alios Fratres Ordinis, quam per ipsos Presbyteros Deus dignabitur operari.

Ad hæc quoque Vobis simili firmitate conferimus tredecim Hoevas seu Mansos terræ novæ, ubicumque eos vel eas circa dictum Oratorium de nostro Allodio & ad jus nostrum spectante duxeritis eligendos.

Ita sanè, quod dicta terra vel mansi prædicti vobis ac vestris mansionariis & colonis ab omni præstatione Decimarum, censuum, exactionum, angariatûs & pręangariatûs liberi & quieti permaneant in futurum: nullo nobis aut nostris heredibus in sæpe-dictis terris vel hoevis jure deinceps remanente, nisi Jurisdictione Justitiæ sæcularis.

Salvo etiam in omnibus supradictis, personis Ecclesiasticis, quorum interesse constiterit in spiritualibus, jure suo.

Præterea vos, vestrosque mercenarios homines & colonos, cum omnibus bonis vestris, mobilibus & immobilibus, habitis & habendis, in nostram ac nostrorum heredum perpetuam suscepimus Protectionem; defensuri vos & vestra (ut prædicitur) quantum sine juris offensa possumus & debemus; habeatisque in communibus terræ nostrę viis, aquis & pascuis, sicut indigueritis, plenariam potestatem.

Sane super omnibus Donationibus hiis & promissis, universam calumpniam vel querelas vobis motas vel movendas, aut per viam justiciæ vel amicitiæ deponemus; ut per hoc sublato litigiorum strepitu, liberis Domino mentibus serviatis.

In cujus rei vel facti perpetuam firmitatem, duximus præsentem Paginam Sigillorum nostrorum Patrocinio muniendam.

Actum & datum in Berghen supra Zoom, anno millesimo ducentesimo septuagesimo septimo, quarto Idus Martii, in præsentia Testium, ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, quorum nomina subscripta, & Sigilla præsentibus sunt appensa.

Nos itaque Theodericus, Decanus Concilii Bekensis,

Marcellus Investitus de Gestele,

Wilhelmus Investitus de Berghen, Sacerdotes;

Petrus de Schoenhove, Judex in Berghen supra Zomam,

Marcellus de Gestele,

Gobo filius Helewigis,

Nicolaus, dictus Faber, Scabini ejusdem Oppidi, Testes specialiter vocati & rogati, hæc audientes & intelligentes, Sigilla nostra propria his apponi fecimus, in fortius robur & testimonium.

Datum ut supra, loco & die prædictis.

(1) ARNOLDUS A LOVANIO, Bredæ Dominus, Joannis I. Brabantiæ Ducis cognatus, obiit anno 1287. nullis relictis liberis ex conjuge sua *Elisabetha*, Bredę Domina, quę prævię anno 1281. decesserat. Fuerunt autem hi piissimi Conjuges fundatores ac benefactores plurimorum Monasteriorum, atque imprimis Hubergani pro Guilielmitis, Stæ. Catharinæ in Woude (nunc in Oisterhaut) pro Monialibus Præmonstratensibus; item Abbatiarum S. Bernardi ad Schaldim, Tongerloensis, Villariensis, Cortembergensis, Thorensis &c.

Porro post obitum dicti Arnoldi, Joannes I. Brabantiæ Dux Terram Bredanam divisit bifariam inter *Rasonem de Liedekercke & Gavera* filium Sophiæ de Breda (cui cessit Oppidum Bredanum) & inter *Gerardum de Wesemalia*, filium Beatricis de Breda, præfatæ Sophiæ Sororis. Posteriori cessit Bergi-zoma, quam ipse in Oppidum erexit, vallo muroque cinxit &c.

Tabulas hujus Partitionis ex Butkenii Trophæis recenset Baro le Roy in Notitia Marchionatûs S. R. I. pag. 478

Porro HUYBERGHENSIS Prioratus situs est ad limites partium Acatholicarum, altero milliari à Bergizomio. Abbates Tungerloenses (apud Wichmans in Brabantia Mariana pag. 882. & sequentibus) memorantur ut Fundatores secundarii. Item anno 1300. petierunt Hubergenses Tungerloensi Cœnobio incorporari.

CAPUT LXXXI.

Concordatum inter Capitulum S. Rumoldi & Begginas majoris Begginagii Mechlinienſis, per DD. MARIAM DE BERTHAUT *&* SOPHIAM DE BREDA *recenter fundati, initum anno* 1286.

Niverſis præſentes Litteras viſuris, Jo. dictus Canis, Decanus Eccleſiæ Machlinienſis, & cum eo etiam ejuſdem loci Capitulum, ſalutem in eo qui eſt omnium ſalus & Salvator.

Prudentium virorum ſanxit auctoritas, res geſtas Litteris debere inſeri, ut per eas poſteris de re geſta (ſi opus fuerit) fides fiat. Cum dies fuiſſet aſſignata à Nobis Decano Eccleſiæ Machlinienſis prædictæ, ad craſtinum Octavæ B. Martini hiemalis, Canonicis præſentibus & abſentibus, ut dictâ die ibidem comparerent, unà nobiſcum tractaturi ſuper diverſis Eccleſiæ noſtræ negotiis, cum denunciatione debita & conſueta, & percipue de negotiis Beguinarum in Curte Machlinienſi commorantium, & quę in poſterum manêre deberent; ex parte Magiſtrarum Begginarum commorantium in eadem, dictâ die fuimus requiſiti, ut oblationes & obventiones quæ nobis competent ratione prædicti Patronatûs in Eccleſia dictæ Curtis, ipſis ad firmam perpetuam concedere curaremus.

Olim extra portam Antverpienſem, juxta muros urbis.

Noſque deliberatione habitâ diligenti, oblationes & obventiones quæ Nobis competunt, tam in quatuor feſtivitatibus præcipuis, quam in aliis diebus feſtivis, feriatis & non feriatis, item etiam oblationes quæ fient in funeribus Begginarum in dicta Curte, & infra clauſuram dictæ Curtis commorantium; ſic quod metæ dictæ Curtis ulterius ſe non extendant, quam murus Nobilis Domicellæ *Sophiæ* ſe extendit, & uſque ad curſum rivi qui nunc *Dilia* appellatur, & ex alia parte uſque ad foſſatum Villæ Machlinienſis; cum ſeptenariis, tricenariis, & Anniverſariis, quæ fient in Eccleſia prædicta, undecumque proveniant;

Ipſis penſatâ utilitate Eccleſię noſtræ Machlinienſis, ad cenſum ſeu firmam perpetuam concedimus & conceſſimus, ſub *penſione annua undecim librarum Lovanienſis Monetæ* pagabilis & curſibilis tempore ſolutionis, Nobis ſingulis annis in perpetuum faciendæ, videlicet mediatim in Natali Domini J. C. & mediatim in Natali B. Joannis proximi, temporibus, ut dictum eſt, ab ipſis nobis facienda.

Oblationes.

Et ad ſolucionem dictæ penſionis, præfatæ Beggine dictam Curtem & ædificia conſtructa in eadem obligabunt; ita tamen, quod dictæ Begginæ tenebuntur oblationes, quæ offeruntur in die Animarum in dicta Curte dare & deliberare diſtributori Machlinienſis Eccleſiæ ſingulis annis, ut eas Vicariis conferat & diſtribuat, prout hactenus eſt obſervatum.

Candela.

Tenebuntur etiam dictæ Beggine candelas, quæ ponuntur ante Curtim, cum corpora defunctorum in dicta Eccleſia vel cœmiterio ſepelienda ſunt, ſive ſint funera quæ moram traxerunt vel trahent intra Curiam vel extra, reſtituere & dare Nobis prædictis Decano & Capitulo Eccleſię Machlinienſis & noſtris Succeſſoribus quotiens ponuntur ibidem.

Si vero aliquis vel aliquæ ibidem ſuam elegerint ſepulturam extra Curtim prædictam moram trahentes, in oblationibus quæ fient, cum corpora defunctorum prædictorum deferuntur ibidem tumulanda, Capitulum etiam partem recipiet omnium oblationum quæ tunc fient: Curtis vero aliam partem.

Curatus vero etiam partem, ſeu Sacerdos ſuperior earundem; Magiſtro *Walthero* Plebano Eccleſiæ Machlinienſis, qui nunc eſt, viam univerſæ carnis ingreſſo. Et ſic mediantibus antedictis, dictæ Beggine à Jure quo nobis Capitulo tenebantur in obligationibus adſtrictæ, exemptæ erunt, & penitus liberatæ; Jure Cuſtodis qui eſt, & qui pro tempore erit, & Magiſtri Waltheri Plebani qui nunc eſt, jure ſalvo: cui pro parte ſibi debitâ quoad vixerit, ſatisfacere tenebuntur.

Curatus Begginarum ab eis eligendus ac præſentandus Capitulo.

Item ad refrenandos diſcurſus dictarum Begginarum, & pericula quæ evenire poſſent ex diſcurſibus earumdem, paci & tranquillitati earum cavere volentes, ipſis ex gratiâ concedimus ſpeciali, quod cedente vel decedente Domino *Thoma*, qui nunc eſt in dicta

dicta Begginarum Ecclesia Capellanus, ut ad ipsam Cappellaniam eligere & Nobis præsentare possint Presbyterum ydoneum competenter Beneficiatum, qui Curam dictarum Begginarum gerere debeat. Et nos eundem, vel ipsum Thomam, si velint, & competenter fuerit Beneficiatus, divisione tamen prius per Dominum Episcopum Cameracensem factâ, & consensu ipsius in præmissis omnibus obtento, ad Curam Domino tenebimur Episcopo præsentare.

Ita tamen, quod in omnibus & per omnia adstrictus maneat Nobis Decano, & Successoribus nostris, sicut ante susceptionem fuerat Curæ prælibatæ, & Nobis respondere tamquam suo Curato.

Collatio Capellaniarum. Reservantes insuper Collationes Capellaniarum, quibus nunc deserviunt Dominus Waltherus de Riviris, & Dominus Henricus dictus Ewerlinck, nec non & Capellaniarum ibidem statuendarum imposterum, ut quociens eas vacare contigerit, personis ydoneis conferre possimus.

Et ne super præmissis imposterum dubitare contingat: Nos Decanus & Capitulum Ecclesiæ Machliniensis Sigillum nostri Capituli prælibatis Litteris apposuimus.

Et Nos Magistræ & Begghinæ, in signum obligationis Decano & Capitulo factæ, Sigillum Curtis nostræ, unà cum Sigillis Virorum Nobilium, Domini *Waltheri Berthaut* Domini Machliniensis, Domini *W. Berthaut* ejus primogeniti, & Domicellæ *Sophiæ* dicti Domini filiæ; nec non & Nicolai de Lapide, Henrici de Valle, & Matthiæ de Eecle Scabinorum Machliniensium eisdem Litteris duximus appendendum.

Et Nos Waltherus Berthaut Dominus Machliniensis, Waltherus Berthaut ejus primogenitus, Sophia dicti Domini filia, Nicholaus de Lapide, Henricus de Valle, & Mathias de Eecle, ad petitionem & instantiam prædictorum, Sigilla nostra præsentibus apposuimus, in rei gestæ testimonium & munimen.

Datum & actum anno Domini M. C. C. octuagesimo sexto, mense Novembris. 1286.

In antiqua Ecclesia majoris Begginagii Mechliniensis lectum aliquando fuit sequens Epitaphium, ex quo præcipuos Fundatores colliges.

„ In medio hujus chori sepultæ sunt Nobiles „ & Religiosissimæ Dominæ hujus Begginasii „ Fundatrices, D. Maria Vidua D. Waltheri „ de Berthaut, Domini Machliniensis, quæ „ obiit XIX. Maii M. C. C. LXXX. & Dom. „ Sophia de Breda ejus filia, vidua D. Henrici „ Domini de Breda & de Bergis, quæ obiit an„ no M. C. C. XCIX. Febr. XXV.

CAPUT LXXXII.

WILHELMUS DE ALTENA, *Vir illustris, Dominus Hornanus, donat Monialibus Præmonstratensibus loco de* Keysersbosch, *ad limites Leodiensis ac Ruramundanæ Diœcesion, sub cura Abbatis Averbodiensis, Jus Patronatûs Ecclesiarum de* Leend *&* Heeze, *anno* 1285.

Ex Archivis Averbod. Abb.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, WILLELMUS Dominus de HORNE & ALTHENA salutem, cum notitia veritatis. Quoniam cursus temporis labilis, & hominum memoria fragilis est, cautum est, ea quæ geruntur in tempore, ne labantur memoriæ, commendare scripturis.

Noveritis igitur universi, quod Nos ob nostræ & animarum parentum nostrorum remedium & salutem, Jus Patronatûs Ecclesiarum de *Leende* & *Heeze* cum suis pertinentiis, Religiosis personis Priorissæ & Conventui de *Keysersbosch* Ordinis Præmonstratensis, conferimus, præsente & consentiente WILLELMO primogenito nostro; & totaliter Jus prædictum transferimus in easdem, ab ipsis perpetuò possidendum. Humiliter supplicantes Reverendissimo in Christo Patri ac Domino JOHANNI Dei gratiâ Leodiensi Episcopo, quatenus in prædictam translationem consentiens, ipsam velit Auctoritate Ordinariâ confirmare.

In præmissorum testimonium, Sigillum nostrum præsentibus duximus Litteris apponendum. Præmissis interfuerunt ad hoc vocati & rogati Viri Nobiles,

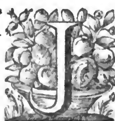
Joannes Dominus de Kuke,
Dominus Ottho de Malbery,
Dominus Walmannus, Capellanus noster,
Vastradus de Sissen,
Henricus de Bapen, Milites.
Arnoldus de Steyne,
& Daniel de Tore, & alii quam-plures in Monasterio supra-dicto.

Datum anno M. C. C. LXXXV.

CAPUT LXXXIII.

JOANNES DE FLANDRIA *Leodiensis Episcopus exponit Statum Ecclesiæ* Monasteriensis ad Sabim, *Canonicarum Nobilium (hodie Diœcesis Namurcensis) iisdemque Statuta præscribit, anno* 1288.

Ex Archivis hujus Capituli, communicavit R. D Posson.

OANNES Dei gratiâ Leodiensis Episcopus, charissimis in Christo filiabus, Abbatissæ totique Capitulo Ecclesiæ Monasteriensis, supra Sambriam, nostræ Diœcesis, salutem & firmam veramque fiduciam in Domino obtinere.

Ut loca Ecclesiastica, quæ licet sumus immeriti, nostro regimini sunt subjecta, cum personis eorumdem studio nostro proficiant, & perditionis periculum non incurrant, tanto affectuosius appetimus, quanto magis earum depressionem ad culpam forte nostram fieri timeremus.

Ea-propter, cum nuper ex relatione quorumdam ad nostram audientiam pervenisset, quod secundum SS. Patrum Institutionem minimè viveretis, & vestra Ecclesia in spiritualibus præcipue reformatione indigeret, de statu ipsius Ecclesiæ tam in capite quam in membris inquiri fecimus veritatem.

Cumque dictam inquisitionem habuissemus publicatam, comperimus in eadem, quod in vestra Ecclesia est & fuit ab antiquo quędam Superior, quæ Abbatissa nominatur & fuerat communiter nominata; quæ licet à Capitulo prædicto eligi debuit & debet: tamen benedici & consecrari in Abbatissam Ordinis Sti Benedicti nostræ Diœcesis facere consueverunt.

Et quod in eadem Ecclesia sunt, & fuerunt ab antiquo decem Præbendæ, & totidem Canonici Seculares earumdem, qui desuper alba deferunt superpellicia in ipsa Ecclesia, & vocem habent in Capitulo, cum electio Abbatissę inibi imminet facienda Et viginti quinque Præbendæ Domicellarum, quæ communiter appellantur Domicellæ claustrales seu Canonicæ seculares, & totidem Domicellæ claustrales seu Canonicæ seculares earumdem.

Quæ quidem Domicellæ claustrales nullam faciunt nec hactenus facere consueverunt in dicta Ecclesia Professionem Regularem; in Domibus suis claustralibus circa dictam Ecclesiam sitis, commorantes, carnibus & aliis cibariis ad libitum utentes, vestes sœculares extra dictam Ecclesiam prout Canonici & Canonicæ sœculares illius loci facere consueverunt, deferentes, peculium habentes & acquirentes, de quo disponere consueverunt, pro suo libero voluntatis.

Et cum Præbendas suas etiam per multa tempora tenuerint, ipsis dimissis aliquæ earumdem à prædicta Ecclesia recesserunt, & nupserunt matrimonialiter; quarum etiam filii eisdem in bonis maternis & paternis successerunt, & legitimi sunt communiter ab omnibus reputati.

Et licet in uno dormitorio dormire consueverunt, & divinum Officium laudabiliter exercere, tamen desuper & exterius nigrum superpellicium & super caput quasi velum ad instar Monialium Ordinis Sancti Benedicti deferunt, & hactenus detulerunt. Cujus tamen Ordinis modum vivendi, & Regulares observantias minimè habuerunt, neque tenent: ex quibus etiam habitus à modo vivendi discrepat, & in populo scandalum non modicum generatur.

Et cum Vos... Abbatissam & Domicellas vestras prædictas precibus & salutaribus monitis frequentius incitassemus, ac etiam salubriter monuissemus, ut secundùm RegularemObservantiam Ordinis Sancti Benedicti, vel alterius approbati ulterius viveretis, habitum ejusdem Auctoritate nostrâ assumendo, precibus & monitis nostris contradictis asseruistis, Vos esse & fuisse à prima Institutione Canonicas sœculares, sicut in nostra & Coloniensi nostra Metropoli Diœcesibus & Regno Allemaniæ plures in diversis Ecclesiis reperiuntur. Quod etiam dixistis posse perpendi à modo vivendi vestro, à tempore à quo non extat memoria observato.

Et ex eo etiam quod vestræ Ecclesiæ Canonici sunt & fuerunt à prima Institutione sœculares. Qui non fuissent primitus in dicta Ecclesia sœculares instituti (quamvis in alio loco dictæ Ecclesiæ quam vos, suum Officium exequanrur) si Institutio vestra Regularis extitisset: cum secundum Canonicas Sanctiones homines diversæ professionis in una Ecclesia non debent pariter sociari.

Quare (ut dixistis) vestram Institutionem & antiquam observationem noluistis aliquatenus immutari. Supplicantes humiliter, ut habitum vestrum conformem vestræ Institutioni & modo vivendi, faceremus Authoritate nostrâ conformari.

Ne igitur in bove & asino arare videamini, cum habitus de jure modo vivendi debeat conformari, Vobis præcipimus, ut habi-

tum veterum Institutioni & modo vivendi vestro.... de consilio Juris-peritorum & fide dignorum, & præcipue charissimi consanguinei nostri Guidonis de Hannonia Custodis, & Magistri Jacobi de Castanea Archidiaconorum, & Magistrorum Balduini de Altera-Ecclesia Scolastici, Henrici dicti Bate Cantoris, & Willelmi de Attrebato, & Willelmi de Rochelar Canonicorum nostræ Leodiensis Ecclesię prædictæ, ac Officialis nostri Leodiensis. Et ad vestrum consensum & petitionem statuentes & ordinantes sub pœna excommunicationis observari præcipiemus, quod Domicellæ claustrales in dicta Ecclesia & alibi infra ambitum ejusdem ulterius alba superpellicia, & desuper clamidem seu mantillum nigrum deferant, & in dictis locis alio habitu desuper non utantur.

Canonici Leodienses, Arbitri.

Et quod in cantando legendo & in divino Officio exercendo, Ordinarium Ecclesię nostrę Leodiensis, Matricis Ecclesiæ totius nostræ Diœcesis, teneant; & quâlibet die in Ecclesia sua cantare Horas B. Virginis, præterquam in festis solemnibus cum novem habuerint lectiones, & quælibet Domicella seu Canonica quolibet anno sex Psalteria David dicere teneantur.

In cujus rei testimonium, præsentibus Litteris ad perpetuam rei memoriam Sigillum nostrum, unà cum sigillis prædictorum Archidiaconorum & Canonicorum duximus apponendum. Et nos prædicti Archidiaconi & Canonici Sigilla nostra apposuimus præsentibus, in testimonium præmissorum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo octavo, die mercurii post Ramos Palmarum.

CAPUT LXXXIV.

Raso de Gavera, *Bredæ Dominus, Præposituram Monialium Vallis Stæ. Catharinæ, Ordinis Præmonstratensis, paulò ante fundatam in Parochia de Woude, transfert anno 1295. intra Oppidum Bredanum, eique annectit Hospitale.*

Ex Archivis Familiæ de Gavre.

Nos Raso de Gavre, Dominus de Liedekercke & de Breda, universis Christi fidelibus præsentem Litteram visuris & audituris, salutem cum notitia veritatis.

Notum esse volumus universis & singulis, quod Nos in unum concordavimus & ordinavimus Claustrum & Conventum Monialium Vallis Stæ. Catharinæ juxta Woude, & Hospitale nostrum de Breda, & hoc de consilio Domini Abbatis Ordinis Præmonstratensis, & de consilio ibidem Capituli generalis & nostro, & prædicti loci Scabinorum, Consiliariorum & Oppidanorum de Breda, de bonis omnibus suis, tam redditibus quam mobilibus, ubicumque bona eorum sita fuerint, tam prædicti Conventûs quam Hospitalis, pariter perpetualiter habendis, tenendis & fruendis.

Per istam Ordinationem & Conditionem prædictum Claustrum & Conventus veniet ad manendum, & ibidem in præfato loco de Breda remanendum perpetualiter; & prædictum Claustrum tenebit domum unam ad opus infirmorum & pauperum, & illos recipient & tenebunt, & necessaria ministrabunt, prout hactenus moris & consuetudinis ibidem fuit, secundùm facultates suas. Si vero aliquis desideret prædictum locum Hospitalis ad manendum, hoc erit de consilio nostro, & Fratris Michaëlis Præpositi & Conventûs, & Scabinorum nostrorum de Breda.

Ut autem omnia præmissa rata & firma permaneant, in posterum omnia bona prædicta, tam Claustri quam Hospitalis, erunt in manibus ante-dicti Conventûs & sui Præpositi, ad ordinandum & faciendum, prout utilitati omnium visum sibi fuerit expedire. Ut omnium præmissa rata & firma imposterum permaneant, fecimus præsentem Litteram Sigillo nostro, Fratris Michaëlis Præpositi, & Conventûs Monialium, & Oppidanorum nostrorum de Breda testimonio roborari.

Datum & actum anno Domini M. C. C. nonagesimo quinto, in Festo omnium Sanctorum.

Hodie, sub protectione Sereniss. Principis Auriaci Domini Terræ Bredanę, floret eadem Prepositura; post interceptam ab Hollandis Bredam, translata in Municipium vicinum de Oosterhout. Subest Prælato Parcensi juxta Lovanium, tanquam Patri Abbati, de cujus Religiosis Prępositus assumitur.

Rasonis Sacer, Arnoldus de Gavera, erga easdem Moniales beneficus fuit anno 1277. Diploma extat Tomo II. pag. 869. horum Diplom. Stemma habetur ibidem pag. 775. & sequenti.

CAPUT LXXXV.

PHILIPPUS IV. *cognomento* PULCHER, *Francorum Rex*, ROBERTUM *Arthesiæ Comitem*, *creat Parem Franciæ*, *anno* 1297.

HILIPPUS Dei gratiâ Francorum Rex. Ad honorem cedit & gloriam regnantium & regnorum, si ad Regiæ potestatis dirigenda negotia, insignibus viri conspicui præficiantur officiis, & inclitis personæ præclaræ dignitatibus præficiantur; ut & ipsi sua gaudeant nomina honoribus intitulata magnificis, & cura regiminis talibus decorata lateribus à sollicitudinibus relevetur, pacisque ac justiciæ robora, quæ regnorum omnium fundamenta constituunt, conservari commodius valeant & efficacius ministrari.

Et per hoc etiam gratiam credimus extolli regnantium, & vigorem crescere fidei & devotionis in subditis, si viri preclari virtutibus & nitore conspicui meritorum congruis efferantur honoribus, & fidelium obsequiosa devotio condignis præmiorum retributionibus prosequatur; ut & ipsi pro suæ meritis probitatis sibi honoris titulos accrevisse congaudeant, & alii eorum exemplo ad similia ferventiùs animentur.

Notum igitur facimus universis tam præsentibus quam futuris, quod nos attendentes devotionis fidei & fidelitatis probatæ constantiam, necnon prudentiam & providę circumspectionis industriam charissimi consanguinei & fidelis nostri Roberti Comitis Atrebatensis, grataque & accepta servitia quæ nobis in nostris & Regni nostri negotiis probatis effectibus impendit diutiùs, & exhibet incessanter, ac labores, etiam expensarum onera quæ ad nostrum & ipsius Regni honorem subiisse dignoscitur;

Considerantes insuper quod duodecim Parium qui in prædicto nostro Regno antiquitus esse solebant, est adeò numerus diminutus, quod antiquus ejusdem Regni status ex diminutione hujusmodi deformatus multipliciter videbatur; sicque volentes eundem Comitem hujusmodi suæ probitatis & præcellentium meritorum obtentu honoribus promovere præcipuis, & non minùs Regni solium veterum dignitatum ornatibus reformare, Comitem ipsum de gratiæ nostræ abundantiâ & plenitudine Regiæ potestatis præfati Regni Franciæ creamus & promovemus in Parem, & Paritatis hujusmodi dignitatem Atrebatensi Comitatui annexentes;

Præsentium tenore statuimus, ut tam ipse quam Successor ejusdem Comes Atrebatensis qui pro tempore fuerit, Par ejusdem Regni perpetuis temporibus habeatur, omnique Paritatis ejusdem, quemadmodum dilectus & fidelis noster Dux Burgundię Compar ejus, & jure & prærogativa lætetur.

Pro qua siquidem Paritate nobis homagium præstitit idem Comes, ac Successores sui Atrebatenses Comites nobis & Successoribus nostris Franciæ Regibus præstare perpetuò tenebuntur. Quod ut ratum & stabile perseveret, præsentibus Litteris nostrum fecimus apponi Sigillum.

Actum Curtraci anno Domini M. C. C. XCVII. mense Septembris.

CAPUT LXXXVI.

Magister Hospitalis & Conventus B. M. de Rebecque (hodie Diœcesis Mechliniensis, sub Decanatu Leeuwensi Sti. Petri) recognoscunt beneficia, à Fundatoribus suis MARIA *&* WALTHERO ANGHIÆ *Dominis percepta, suasque vicissim obligationes*, *anno* 1300.

Ex Archivis loci, item Archiepiscopatus Mechl.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, Magister totusque Conventus Beatæ Mariæ in Rebecke, salutem in Domino sempiternam.

Cum secundum beati Gregorii sententiam, multiplicario donorum, eorundem multiplicare faciat rationes, tantoque ad serviendum & recompensandum promptior quilibet esse debeat ex munere, quanto se obligatiorem conspicit in reddenda ratione;

Nosque à Nobili Domina MARIA quondam Domina de AYNGHIA Fundatrice & Dotatrice Hospitalis supradicti, beneficia plurima & consolationes spirituales & temporales receperimus & recipiamus quotidiè, nec non à Nobili Viro Domino Waltero quondam Domino de Aynghia ejus filio, qui plurima Beneficia, Dona, ac Legata ipsi Hospitali tam in amortuatione gratiosa bono-

bonorum ipsi Hospitali à dicta Nobili Domina collatorum, quam in ejus Testamento voluit elargiri; ne dictorum beneficiorum & consolationum immemores (quod absit) existamus & ingrati, quia etiam ad hoc tenemur ex voluntate dictorum Nobilium & mandato, qui in dictorum beneficiorum largitione, tale nobis onus, quod sequitur, injunxerunt; promittimus per præsentes, & ad hæc nos & Successores nostros, modo quo possumus fortiori, & per stipulationem solemnem obligamus, quod Nos de cætero duas Missas singulis diebus in perpetuum pro animabus dictorum matris & filii, suorumque Successorum, immo tertiam Missam eo modo quo dictum est in perpetuum pro anima Joannis dicti Cottart, ad quam tenemur ratione bonorum ipsi Hospitali ab eodem collatorum, in dicto Hospitali faciemus celebrari.

Item eo modo quo dictum est, de bonis à dictis Nobilibus nobis collatis tenemur singulis annis, in diebus Anniversariorum eorundem, Conventui & infirmis pitantiam facere, & pro quolibet expendere usque ad summam viginti solidorum Turonensium, & non minus.

Item eodem quoque die tenemur de nostro proprio panem unius modii bladi pauperibus erogare, pro quolibet Anniversariorum Nobilium prædictorum.

Item lampadem nocte dieque ardentem continuè habere in Hospitali antedicto, nec non candelas ad majus Altare & alia altaria omni tempore, prout consuetum est & decebit, ministrare.

Insuper tenemur sustentare & habere in dicto Hospitali tredecim infirmos pauperes quolibet die & in perpetuum.

Si vero contingat ex aliqua causa minus habere, Præbendas deficientium, pauperibus Villæ de Rebecke tenebimur erogare.

Item habere tenemur continuè mulierem honestam ad serviendum infirmis Hospitalis prælibati, & vigilandum de nocte coram ipsis.

Et ut prædicta omnia & singula, illibata firmaque permaneant, supplicamus humiliter Reverendo in Christo Patri ac Domino nostro, Domino P. Dei gratiâ Cameracensi Episcopo, ut ipse Sigillum suum, unà cum sigillis nostris quæ præsentibus apposuimus, apponere dignetur in confirmationem & corroborationem præmissorum.

Et Nos P. Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, ad supplicationem dictorum Magistri & Conventus, Sigillum nostrum præsentibus fecimus apponi, unà cum Sigillis dictorum Magistri & Conventus in confirmationem præmissorum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo.

CAPUT LXXXVII.

Compromissum inter Præpositum & Capitulum St. Servatii Mosæ-Trajectinum, super variis Juribus Præpositurae controversis; ac lata desuper Sententia Arbitralis anno 1301.

Ex Archivis Capituli S. Servatii, contulit D. Consiliarius de Wynants.

IN nomine Domini nostri Jhesu-Christi. Amen Anno à Nativitate ejusdem M. C. C. C. primo, Indictione quintâ-decimâ, mensis Novembris die decimâ nonâ, in præsentia mei Notarii & Testium subscriptorum, ad hoc vocatorum & rogatorum, constitutis honorabilibus Viris & discretis, Capitulo Ecclesiæ S. Servatii Trajectensis, Leodiensis Diœcesis, ex parte una, & discreto Viro Godefrido, dicto Monpalié, Diacono, Procuratore Venerabilis Viri *Wilhelmi de Juliaco* * Præpositi ejusdem Ecclesiæ S. Servatii, habente ad infrascripta Mandatum, per Litteras infrascriptas, Sigillo dicti Domini Præpositi sigillatas, prout primâ facie apparebat, nomine procuratorio, & pro ipso Domino Præposito, ex altera.

* Hic etiam contendit pro Archiepiscopatu Colon.

Dictæ Partes, proborum viso consilio super Articulis infrascriptis, & super omnibus aliis controversiis, quæ ex quacumque causa usque in diem præsentem inter ipsas Partes, communiter vel divisim, occasione qualibet sunt exortæ, in Viros honestos & discretos, videlicet dictum Capitulum in DD. Ludovicum de Monfort & Johannem de Awiria, & dictus Godefridus nomine Procuratorio prædicto, & pro ipso Domino Præposito in DD. Petrum de Gandavo, Capellanum Domini Ducis Brabantiæ, & Magistrum Johannem dictum Beyart, Canonicos sæpe-dictæ Ecclesiæ S. Servatii, tanquam in Arbitros compromiserunt; sub hac forma.

Quod dicti Arbitri, onere hujusmodi Compromissi in se suscepto, receptis auditis & examinatis Munimentis ipsarum Partium quibus se juvare voluerunt in præmissis, juris ordine servato, vel non servato, die feriato vel non feriato, Partibus præsentibus vel absentibus, vocatis tamen, de plano procedent. Et quidquid dicti Arbitri secundum ea quæ invenerint, viderint & audierint, difiniendo, seu etiam declarando

super præmissis & infrascriptis Articulis de jure statuerint, vel pronunciaverint simul de omnibus unâ vice, vel per partes pluribus vicibus, prout viderint expedire, hoc dictæ Partes observabunt, & firmiter observare promiserunt; fide super hoc ab ipsis interpositâ corporali, in manibus mei Notarii infrascripti, & sub pœna centum Marquarum puri argenti, Parti Declarationem, Diffinitionem, seu Pronunciationem ipsorum Arbritrorum observanti, à Parte quæ illas non observaverit, persolvendarum.

Ita quod pœnâ solutâ, nichilominus dictorum Arbitrorum super præmissis diffinitio, declaratio seu pronunciatio plenam obtineat & obtinere debeat firmitatem; & debet hujusmodi Arbitrium infra Festum Beati Andreæ proximum terminari.

Articuli vero, de quibus superiùs fit mentio, sequuntur in hæc verba; quorum primus talis est.

I. Dicit Præpositus dictæ Ecclesiæ S. Servatii, quod oblationes quæ in dicta Ecclesia à fidelibus offeruntur, sint ipsius Præpositi & suorum Prædecessorum fuerunt, nec in separatione inter dictum Præpositum & Capitulum olim facta sit mentio, quod eædem oblationes ipsi Capitulo fuissent concessæ.

II. Quod dimidietas Placitorum & Jurisdictionis in omnibus Curiis dictæ Ecclesiæ S. Servatii, est ipsius Præpositi, secundum quod continetur in Separatione prædicta: & etiam suprema Justitia, secundum quod offert se probaturum.

III. Quod tertia pars fructuum & proventuum Præbendæ secundi anni defuncti, est ipsius Præpositi; prout etiam continetur in separatione prædicta.

IV. Quod dimidietas proventuum pontis in Trajecto, est ipsius Præpositi: secundum quod continetur in quodam Privilegio, quod incipit sic: *Conradus* &c.

Vide supra pag. 203.

V. Quod idem Præpositus multa damna sustinuit super eo quod Capitulum impedivit Jurisdictionem suam in domo ipsius Præpositi: per hoc quod non permisit citationem fieri à Præposito secundum quod debuit; & inhibuit ne Scabini Præpositi aliquid judicarent ex parte Præpositi, vel etiam propter eum.

VI. Quod etiam multa damna sustinuit, eo quod Capitulum non dedit candelas Hominibus Præpositi, sicut debuit & consuevit.

VII. Quod ipse Præpositus conqueritur, quod inhibitum fuit Capitulo Balivo & Scabinis eorum ex parte ipsius Præpositi, ne sederent, nec judicium facerent, donec declaratum esset, quis deberet Scabinos citare in Domo Præpositi, & quod propter talem inhibitionem hoc non dimiserunt.

VIII. Quod idem Præpositus conqueritur, quod dictum Capitulum recepit Decimas in terris Præpositi, quas modo Renerus ipsius Præpositi cliens tenet.

IX. Quod idem Præpositus conqueritur, quod per idem Capitulum fuerint deliberati tres homines à prisione ipsius Præpositi.

Tenor autem dicti Mandati est talis. Universis præsentes Literas inspecturis, Wilmus de Juliaco Præpositus Ecclesiæ S. Servatii Trajectensis, Leodiensis Diœcesis, salutem in Domino cum notitia veritatis.

Noveritis universi, quod Nos Godefridum, dictum Monpalié, Capellanum Capellæ S. Catharinæ in porticu dictæ Ecclesiæ S. Servatii, Procuratorem nostrum constituimus contra Venerabiles Viros Capitulum Ecclesiæ prædictæ, dantes eidem potestatem & speciale mandatum pro nobis & nomine nostro in Arbitros compromittendi &c.

Datum anno Domini M. C. C. C primo, in vigilia B. Petri ad Vincula. Actum in ambitu claustri Ecclesiæ S. Servatii prædictæ præsentibus discretis Viris Dominis Magistro Henrico de Houthorne Cantore Ecclesiæ Stæ. Mariæ Trajectensis, Joanne Investito Ecclesiæ S. Petri juxta Trajectum, Henrico de Loss Capellano Capellæ S. Jacobi in Trajecto, Presbyteris Leodiensis Diocesis, & Johanne claustrario sæpe-dictæ Ecclesiæ S. Servatii, Clerico, ad præmissa vocatis testibus, & rogatis.

Ipse autem Præpositus, seu ejus Procurator nomine procuratorio pro eodem, contra dictum Capitulum, loco petitionis præfatis Articulis utebatur, & ipsos eo nomine exhibuit coram Nobis.

Super quibus Articulis lite legitimè contestatâ, juramentis de calumnia seu de veritate dicendâ, factis hinc inde ab ipsis Partibus positionibus & responsionibus ad easdem, productis testibus juratis, eorum depositionibus in scriptis redactis, ritè publicatis, datâ Copiâ ipsarum depositionum ad dicendum in testes & eorum dicta, conclusoque in causa arbitrali prædicta de consensu ipsarum partium; die demum ad audiendum quid Juris, seu nostram Pronunciationem super Causa prædicta, ipsis præsentibus coram nobis assignatâ: videlicet ad Sabbatum ante Festum B. Andreæ Apostoli anno M. C. C. C. primo; quo die dictis Partibus per suos Procuratores coram Nobis comparentibus, & jus super dicta Causâ à Nobis dici cum instantia postulantibus;

Sententia.

Nos, formâ dicti Compromissi diligenter servatâ, communicato Juris-peritorum consilio, quia, secundum ea quæ vidimus & audivimus, invenimus dictum Capitulum esse & fuisse in possessione, vel quasi, Juris percipiendi habendi & tenendi à tempore à quo non extat memoria, pacificè

& quietè Oblationes & Pontem supra-dictos cum omnibus suis pertinentiis (de quibus in primo & quarto Articulis fit mentio) Jus dicendo pronunciamus, & per nostram Sententiam arbitralem declaramus, Oblationes & Pontem, cum omnibus suis pertinenciis supra-dictis, pleno jure ad dictum Capitulum pertinere.

Item quia invenimus, dictum Capitulum communiter cum dicto Præposito in omnibus dictæ Ecclesiæ Curiis (exceptis Villâ & Curiâ de Meghelen, & Curiâ deduobus Montibus, cum suis pertinentiis, quarum Jurisdictio alta & bassa ad Præpositum solum pertinet) exercere & exercuisse;

Et de omnibus proventibus Emendarum & aliarum quarumcumque emergentiarum, occasione & intuitu dictæ Jurisdictionis qualitercumque provenientium, dictum Præpositum pro parte sua, & Capitulum pro parte sua æquales habuisse & habere, percepisse & percipere porciones;

Nec non Officialem Capituli, qui dicitur *Equitaturæ Præpositus*, nec non Officialem Præpositi, qui duo Officiales debent esse Canonici in dicta Ecclesia S. Servatii, in ea personaliter residentes, in omnibus dictæ Jurisdictionis exercitiis, sive in domo dicti Præpositi, sive extra, in quibus Scabini dictarum Curiarum requirendi sunt aut monendi, causâ jus dicendi, ferendi sententias, seu aliud judiciale aliquid faciendi, ipsos Scabinos requisivisse seu monuisse, sub fidelitate, quâ tenentur dictis Præposito Decano & Capitulo, ut jus dicant, sententiam ferant, aut aliquid simile faciant, quod ab eis judicialiter fuerit faciendum.

Et in possessione vel quasi juris sic habendi, exercendi, percipiendi, requirendi, monendi & faciendi ea, quæ, & prout supra de hoc Articulo dicta sunt, fuisse & esse à tempore, à quo memoria non existit; Jus dicendo pronunciamus, & per nostram Sententiam Arbitralem declaramus præmissa, quæ & prout de hoc Articulo supra narrata sunt, ad dictos Præpositum & Capitulum communiter pertinere.

Proost van't Ridderschap. Et addimus de expresso consensu Partium, & statuimus ordinantes, quod si Officialis seu *Præpositus Equitaturæ* Capituli, in exercendo & exequendo Jurisdictionem, ac in faciendo justitiam fuerit negligens vel remissus, Capitulum ex parte dicti Præpositi requisitum, suum *Equitaturæ Præpositum* compellere atque talem habere tenebitur, ut in exequendo & exercendo Jurisdictionem ac faciendo Justiciam, prout Sententia Scabinorum dictaverit, secundum jus seu secundum observatam Consuetudinem Curiarum sine injuriosa dilatione procedat. Alioquin alium Officialem magis diligentem Capitulum instituere teneatur.

Item quia invenimus de candelis, de quibus supra fit mentio, aliqualem dubitationem circa distributiones earum hactenus extitisse, de consensu & mandato Partium speciali pronunciamus & statuimus, ordinantes, quod de cetero & imperpetuum singulis annis in Octavis Epiphaniæ Domini vel infra octo dies sequentes, dummodo ex parte Præpositi infra illos octo dies Capitulum sufficienter fuerit requisitum, Cellerarius ipsius Capituli Officiato Præpositi, qui erit pro tempore, seu illi quem ad hoc Præpositus voluerit deputare XXI. libras ceræ ad pondus usitatum in oppido Trajectensi dictę Diocesis deliberabit & tradet, pro candelis faciendis, & distribuendis per ipsum Officialem Præpositi, seu ad hoc deputatum ab ipso, in die Purificationis Beatæ Virginis subsequenti, inter Officiatos & Feodales seu Vasallos dicti Præpositi.

Et per illud memoratum Capitulum à datione & distributione dictarum candelarum erit de cœtero & imperpetuum liberatum.

Item quia invenimus, quod Terræ Domini Prępositi, de quibus fit mentio in octavo Articulo, à solutione Decimarum quoad dictum Capitulum fuerint liberæ & immunes, Jus dicendo pronunciamus & declaramus, quod eædem terræ in eisdem immunitate & libertate non solvendi Capitulo Decimas, in quibus fuerant hactenus, de cœtero & in perpetuum debeant permanere. *Immunitas à Decimis.*

Præmissa omnia & singula, Partibus utrimque, quæ & prout ea ad ipsas hinc inde divisim aut conjunctim pertinent, pronunciamus & declaramus, adjudicamus per nostram Sententiam arbitralem; super omnibus aliis Articulis in Compromisso prædicto contentis expressè, seu insertis, Capitulum absolvimus, perpetuum silentium Præposito imponentes: ipsisque injungimus, sub pœnis in ipso Compromisso expressis, ut Sententiam nostram Arbitralem observent, nec contra eam veniant in futurum.

In cujus rei testimonium præmissa omnia & singula per supradictum Lambertum Notarium publicum scribi & publicari mandavimus, & nostrorum ac dictorum Præpositi & Capituli Sigillorum majorum appensionibus communiri.

Et Nos iidem Præpositus & Capitulum, laudantes & approbantes, ac ratas & firmas habentes dictas Additiones Ordinationes & Sententiam Arbitralem sub pœnis prædictis, Sigilla nostra prædicta præsenti Instrumento publico apposuimus, in testimonium præmissorum.

Actum in ambitu claustri Ecclesiæ Sti. Servatii prædictæ ante ymaginem B. Virginis, anno à Nativitate Domini millesimo C. C. C. primo, Indictione quintâ decimâ, mensis Novembris die vigesimâ septimâ, præsentibus Dominis Johanne Investito Ec-

clesiæ Sti. Petri juxta Trajectum, Petro de Ruremunde, Renero Custode, Adam de Foro, Alexandro Gerardo, de novo opere, Presbyteris Capellanis in Ecclesia S. Servatii prædictâ, & multis aliis ad hoc vocatis testibus & rogatis.

CAPUT LXXXVIII.

MARIA *Domina* ANGIÆ *fundat Hospitale Fratrum & Sororum in* Rebecque* *anno* 1314, *ejusque omnia bona recenset. Accedunt Ratihabitio* WALTHERI *Domini* ANGIÆ, *Confirmatio D.* PETRI *Cameracensis Episcopi, & Obligationes Fratrum ac Sororum dicti Hospitalis.*

* Flandr. Roosbeecke, Diœc. Mechlin. apud Hallas.

Niversis præsentes Literas inspecturis, MARIA quondam Domina d'Aynghien, salutem & cognoscere veritatem.

Cum Nos intuitu pietatis, & ob remedium animæ nostræ, & dilecti filii nostri Domini Walteri, quondam Domini d'Aynghien, de auctoritate & consensu Reverendi in Christo Patris Domini Philippi quondam Cameracensis Episcopi, fundavimus in honore gloriosissimę Virginis Mariæ Hospitale unum, in Villa de Rebeke, Cameracensis Diœcesis, in fundo nostro; & dotavimus de bonis nostris acquisitis, prout in Literis dicti Patris Reverendi, & nostris, super hoc confectis plenius continetur.

Ne dictum Hospitale (quod absit) in posterum super ipsis bonis per Nos ad opus ipsius acquisitis, ab aliquibus controversiam patiatur, ex abundanti, & ad majorem securitatem, & cumulum firmitatis, dicta bona omnia & singula, prout in Literis & Chirographis, super hoc confectis, pleniùs continetur: quarum Literarum una, Scabinorum de Aynghien Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins d'Ayngbien, faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que haulte Dame & Noble, no chere & amée Dame Madame Marie, jadis Dame d'Aynghien, à acquis dedans la Ville d'Ayngbien, a Jehan Halline, &c., & sic terminatur; *Données en l'an de grace mil troix cens & uict, au mois de Fevrier.*

Item alia, eorumdem Scabinorum de Ainghien Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins d'Ayngbien faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que Haulte Dame & Noble, no chiere & amée Dame, Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis à Jehan de Mons dedens la Ville d'Ayngbien à son Hospital de Rebecque dix sols blans heritablement, &c., & sic terminatur, *Données en l'an de grace mil troiz cens & uict, au mois de Janvier.*

Item alia, Scabinorum de Marcha Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins de Marche, faisons sçavoir à tous ceulx, qui ces presentes Letres verront & oront, que haulte Dame & Noble, no tres-chere & amée Dame Madame Marie jadis Dame d'Aynghien, a acquis à Gerardt de Contenbruech à son Hospital, rès de Rebecque, dix livres Tournois par an heritablement &c., & sic terminatur, *Données en l'an de grace mil troix cens & ouict, au mois de Mars.*

Item alia, prædictorum Scabinorum de Marcha Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins de Marche faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que haulte Dame & Noble, no tres-chiere & amée Dame Madame Marie, jadis Dame d'Aynghien, a acquis à Colin Bogart de Humbeque à son Hospital, rès de Rebecque, vingt livres Tournois par an heritablement &c., & sic terminatur, *données en l'an de grace mil troix cens & uict, au mois de Mars.*

Item alia, eorundem Scabinorum de Marcha Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins de Marche, faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que Gilles de Liere Beurgeois d'Ayngbien a acquis à Jehan le Fauconnier de Marche, dix livres de Tournois par an hereditablement, &c., & sic terminatur; *données l'an de grace mil trois cens & dix, au mois d'Octembre.*

Item alia, præfatorum Scabinorum de Marcha Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins Regnier de Borneval en la Ville de Marche, faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que haulte Dame & Noble, no treschiere & amée Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis à Ayngbien à Hennin de Hocbeau à son Hospital, rès de Rebecque, quatre livres Tournois par an heritablement &c., & sic terminatur; *qui fut faict & donné l'an de grace mil troix cens & uict, au mois de Mars.*

Item alia Scabinorum de Aynghien Sigillo sigillata, sic incipit.

Nos Eschevins d'Ayngbien, faisons sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Letres verront & oront, que Gilles de le Cambe doibt heritablement par an à l'Hospital de Rebecque quatre livres

livres Tournois, *monnoye coursable au cours des payemens*, *& deux cappons de rente &c.*, & sic terminatur, *données en l'an de grace mil troix cens & onse*, *au mois de Fenal.*

Item alia super quittatione & emptione triginta sex bonariorum & viginti virgarum nemoris sive silvæ, consistentium in Parochia de Ytrene, juxta silvam de *le Honsliere*, quam silvam nos emimus ab Egidio dicto Don Perier, nomine & ad opus Hospitalis memorati, Sigillo Capituli Nivellensis sigillata, sic incipit.

Ytre Parochia.

A tous ceulx, *qui ces presentes Letres veront & oront*, *le Chapitles de l'Eglise de Nivelle salut & cognoistre veriteit. Cognoulte chose soit à tous*, *que nous quittons le bois con dist d'Ytrene &c.*, & sic terminatur; *qui furent faictes & données en l'an de grac mil troix cens & six*, *le premier jour du mois de Mars.*

Item viginti quatuor bonaria cum dimidio, tam terræ arabilis, quam prati, in Parochia de Sanctis jacentia, quæ nos emimus ac acquisivimus ab Abbate & Conventu de Cambron; prout in Literis super hoc confectis, Sigillis Abbatis de Cambron sigillatis, plenius continetur, quarum una sic incipit.

Sainctes. Parochia.

Universis præsentes Litteras inspecturis, Frater Jacobus dictus Abbas de Cambron, Cystercienfis Ordinis, Cameracensis Diœcesis, totusque ejusdem loci Conventus, salutem in Domino sempiternam.

Litteræ Abbatis Cambronensis.

Notum vobis facimus, quod Nos propter commodum & utilitatem nostram evidentem &c., *& sic terminatur* Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, mense Januario.

Alia vero infixa huic Litteræ, sic incipit.

Universis præsentes Litteras inspecturis, Frater Johannes dictus Abbas Claræ vallis, Cisterciensis Ordinis, salutem in Domino sempiternam.

Noverit vestra universitas, quod Nos Litteras dilectorum in Christo filiorum Abbatis & Conventûs Monasterii Cambronensis, nostri Cistertiensis Ordinis, Cameracensis Diœcesis, nostris præsentibus Litteris annexas, vidimus, in hæc verba.

Universis præsentes Litteras inspecturis, Frater Jacobus dictus Abbas de Cambrone Cisterciensis Ordinis, Cameracensis Diœcesis, totusque ejusdem loci Conventus, salutem in Domino sempiternam &c., *& sic terminatur*; In cujus rei testimonium, præsentibus Litteris Sigillum nostrum duximus apponendum. Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, mense Januario.

Litteræ aliæ Abbatis Cambronensis.

Item alia, Walteri Domini de Ayghien, nec non quorumdam Hominum suorum feodalium Sigillis sigillata, sic incipit.

Nos Waultiers d'Ayngbien faisons sçavoir, *que le Mainbourg de l'Hospital de Rebecque ont acquis & achapté à ces dite Hospital à Monseigneur Willaume de Bordes &c.* & sic terminatur, *lesqueles furent faictes & données l'an de grace mil troix cens & onze.*

Item viginti libratas terræ, acquisitas in Parochia de Rebecque in pluribus locis à Waltero dicto de Merbes.

Item sedecim bonaria, tam terræ arabilis quam prati cum uno journali, cum quadraginta virgis & quodam manso, jacentia ad locum qui dicitur Pedebeke, in Parochia de Hastris pro parte, & pro parte in Parochia de Larbeke, prout in Litteris dicti Patris Reverendi, super mortificatione & confirmatione lucidè continetur.

Larbeeck. Parochia.

Item alia, super emptione terræ seu annonæ, quam terram seu annonam Petrus, dictus Grisial, Priori & Conventui Fratrum Heremitarum Ordinis sancti Augustini in Anghia, post decessum suum ac uxoris suæ perpetuò possidendam contulit & assignavit; quam nos emimus à Priore & Conventu antedictis, prout in Litteris super hæc confectis, Sigillis Prioris & Conventûs sæpedictorum sigillatis pleniùs continetur, quæ sic incipiunt.

Universis præsentes Literas inspecturis & audituris, Prior & Conventus Fratrum Heremitarum Ordinis sancti Augustini in Angia salutem in Domino, cum notitia veritatis.

Litteræ Augustinian. Angiensium.

Universitati vestræ tenore præsentium volumus esse notum: quod Nos dicti Prior & Conventus terram illam seu annonam, quam Petrus dictus Grisial de Rebecke nobis antedictis Priori & Conventui, post decessum suum ac uxoris suæ, perpetuò possidendum in puram eleëmosinam contulit & assignavit &c., *& sic terminatur*, & Nos Frater Henricus, Prior Provincialis, cum dicti Prior & Conventus denarios supradictos in usum novi operis Ecclesiæ suæ converterint, dictam venditionem seu emptionem ratam & gratam habemus, & Sigilli nostri munimine confirmamus.

Datum, ut supra.

Chirographorum autem unus sic incipit.

Sachent tous, *come qui ces Lettres verront & oront*, *que Madame la Grande d'Ayngbien a achapté à Waultier fils Dame Flandrine don Komme de Bruges quatre livres tournois heritablement &c.*, & sic terminatur, *ce fut faict l'an de grace mil troix cens & oict*, *le Lundi devant sainct Pol.*

Item alius sic incipit.

Sachent tous ceulx, *qui ceste Escript verront ou oront*, *que haulte & Noble Dame Madame Marie*, *jadis Dame d'Ayngbien a achapté pour l'Hospital de Rebesque à Dame Helewit de Hersberghe quarante sols de Tournois petis &c.*, & sic terminatur, *données l'an de grace mil troix cens & neuf*, *au mois de May.*

Item alius sic incipit.

Sachent tous ceulx, *qui cest escript verront ou*

oront, que Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien a acquis & achapté à Wautier Confart demy Bonnier de terre giſſant à Bebault &c., & ſic terminatur; *ce fut faict l'an de grace mil trois cens & troix au mois de Gifferechi.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceulx qui ceſt eſcript verront & oront, que la Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis & achapté à Dame Liſebeth jadis femme Gilliart Dyſebeke, demis bonnier de terre, qui giſt en deſeulre la maiſon Jehan Gamon &c., & ſic terminatur, *ce fut faict l'an de grace mil troix cens & troix, au mois de Gifferechi.*

Item alius incipit.

Sachent tous ceulx, qui ceſt eſcript verront ou oront, que Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis & acheté à Dame Lyſebeth Dyſebeke & à ſes enfans ung bonnier de terre qui giſt à Chibrumont &c., & ſic terminatur, *& fut faict ce Recors l'an de grace mil troix cens & ſept, au mois de Febvrier.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceulx, qui ceſt preſent eſcript verront & oront, que comme ainſy ſoit, que treshaulte & Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien euſt achapté & acquis à ſon Hoſpital, à Jacquemin de Viller deux bonniers & demy de terre &c., & ſic terminatur, *ce fut fait l'an de grace mil troix cens & noef, au mois d'Apvril.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceulx qui ceſt eſcript verront ou oront, que la Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis & achapté à Michel Fronquart quatre bonniers & onze verges de terre &c., & ſic terminatur, *ce fut faict l'an de grace mil troix cens & troix, au mois de Gifferech.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceux qui ceſt eſcript verront & oront, que la Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis & achapté à Monſeigneur W'ion Preſtre, Curé de Rebecque, deux pieces de terre qui tiennent troix bonniers moins une verge &c., & ſic terminatur, *Ce fut faict l'an de grace mil troix cens & troix, au mois de Gifferech.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceulx, qui ceſt eſcript verront & oront, que la Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis & achapté à Wichon de Bebault jadis fils Colart du Trianvil, troix bonniers ung journal dix & huict verges de terre &c. & ſic terminatur, *ce fut faict l'an de grace mil troix cens & troix, au mois de Gifferech.*

Item alius ſic incipit.

Sachent tous ceulx, qui ceſt eſcript verrent ou oront, que la Noble Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien a acquis & achapté bien à loy à Jacquemin de Villers vingt & quatre bonniers & troix verges & demie, que terre, que pret, que bois qu'auvoit, de vingt ſols de blan, & quatre chapons de rente &c., & ſic terminatur, *ce fut faict ce Recors l'an de grace mil troix cens & ſept, au mois de Febvrier.*

Item duodecim bonnaria terræ, paululo plus vel minus, jacentia in Parochia de parvo-Aynghien, quæ in Litteris dicti Patris Reverendi, ſuper mortificatione & confirmatione, pleniùs continentur.

Item viginti quinque livratas terræ annui & perpetui redditûs, quas acquiſivimus de Johanne dicto de Hoves, aſſignatas ſuper terras, prata, cenſus, proventus & redditus jacentes in Parochia de Marcha.

Item quinquaginta ſolidos annui & perpetui redditûs, quos acquiſivimus à Johanne dicto Gilliart, aſſignatos ſuper terras ſitas in Parochia de Steenkercke.

Item ſexaginta ſolidos monetæ Brabantiæ, acquiſitos ab Adam de Breenne in Parachia de Haynuier.

Item viginti octo bonnaria tam terræ quam prati, curtem ſive manerium & jardinum jacentia in loco, dicto Artries, in Parochia de Rebecque, acquiſita ab Alardo dicto de Ham, de mandato Nobilis Viri Walteri quondam Domini de Aynghien, dilecti filii noſtri, per nos; quæ bona obligata ſunt ut dicitur, ſingulis annis in perpetuum Capellaniæ beatæ Catharinæ de Offembais, in quatuor libris alborum.

Item pro recompenſatione viginti librarum alborum, quas aſſignavimus dicto Hoſpitali, annuatim percipiendas ſuper Curtem ſancti Auberti juxta Herines, quas modo non recipit, utpote alibi aſſignatas, aſſignavimus dicto Hoſpitali bona ſic inferius annotata; prout in Litteris & Chirographis ſuper hoc confectis pleniùs continetur.

Littera autem Scabinorum de Aynghien ſic incipit.

Nos Eſchevins d'Ayngbien faiſons ſçavoir à tous ceulx, qui ces preſentes Lettres verront & oront, que haulte Dame & Noble, no treſchiere & amée Dame Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, a acquis à Lexis de Willebeke bourgeois d'Ayngbien, quatre livres Tournois &c., & ſic terminatur, *qui furent faictes & données l'an de grace mil troix cens & noef, au mois de Mars.*

Chirographorum autem unus ſic incipit.

Sachent tous ceulx, qui ſont & qui avenir feront, & qui ceſt eſcript verront ou oront, que Pierres Saincte Avaine, Robeles de Laitre de Haynnuieres, & Colins de Henes, ont vendu à haulte Dame & Noble Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien, dix livres Tournois de rente heritablement &c., & ſic terminatur, *ce fut faict en l'an de grace mil troix cens & dix, au mois de Decembre.*

Alius ſic incipit.

Scachent tous ceulx qui ſont & qui avenir ſont,

& qui cest escript verront ou oront, que Waultiers de Witegat a vendu à haulte Dame & Noble Madame Marie jadis Dame d'Ayngbien soixante sols Tournois de rente en heritaige &c., & sic terminatur, *par les quelles lesdit Convens fut faiz bien & à loy, en l'an de grace mil trois cens & dix, au mois de Febvrier.*

Item quadraginta solidos Turonenses, quos acquisivimus ab Alardo dicto de Ham, super hereditatem jacentem in loco qui dicitur Atries, in Parochia de Rebecke.

Item triginta septem solidos Turonenses, super mancrium jacens juxta Hospitale, quod acquisivimus à Jacobo filio Jacobi dicti le Bloncq, & quidquid juris, actionis ac proprietatis habemus & habere possumus in eisdem, quâcunque ratione seu causâ, donamus, cedimus conferimus & transtulimus ad opus ipsius Hospitalis Fratrum, Sororum, & pauperum in ipso Hospitali degentium, Donatione inter vivos purè & liberè ipsi Hospitali.

Mandantes & volentes, quod ipsum Hospitale per suum Magistrum, aut Procuratorem de dictis bonis, omnibus juribus & proventibus universis, aut ipse Magister vel Procurator, ad opus & nomine ipsius Hospitalis investiatur, adheritetur, & in possessionem inducatur eorundem.

Supplicantes omnibus Justitiis & Curiis, à quibus ipsa bona descendunt & moventur, quod ipsum Hospitale investiant & adheredent de eisdem, prout ad eorum spectat officium. Nec non Reverendo Patri Domino Patri Domino Petro Dei gratiâ Cameracensi Episcopo, & Nobili Viro Waltero Domino de Aynghien nepoti nostro, ut Litteris presentibus in Confirmationem, Approbationem præmissorum & munimen, Sigilla sua unà cum Sigillo nostro apponere dignentur.

Confirmatio Walth ri D. Angiæ. Nos vero Walterus prædictus, Dominus de Aynghien, ad supplicationem dictæ Dominæ & aviæ nostræ, ob remedium animæ nostræ & prædecessorum nostrorum, unà cum prædicto Domino Episcopo omnia & singula superius enarrata, Donationes, Collationes, Concessiones, Confirmationes, & mortificationes, factas ipsi Hospitali à prædicta Nobili Domina Avia nostra, ac Domino Patreque quondam nostro, filio suo, prout & secundum quod in Litteris eorum super hoc confectis pleniùs continetur; prudens & sciens contenta in eisdem;

Nec non etiam bona, quæ quondam fuerunt acquisita per dictam Dominam aviam nostram à Religiosis Viris, Abbate & Conventu de Cambron, quæ sita sunt in Parochia de Sanctis.

Item tres modios terræ, secundum Wegale illius loci, & sex Witels apud Annoit quæ facta sunt à dicto Patre nostro, firma & grata habentes, amortizamus omnia bona prædicta, quæ per Patrem nostrum prædictum aut per Nos non fuerunt alias amortizata; & ab omni servitio absolvimus, eo modo quo dictus Pater noster quondam suis Litteris eadem amortizavit.

Et supra dicta omnia & singula, laudamus, approbamus, confirmamus, donamus, conferimus ac cedimus, ex abundanti & ad cautelam, ipsi Hospitali, quantum in nobis est & possumus; ac omni Juri quod habemus & habere possumus in dictis bonis ratione Successionis dictorum quondam Patris nostri, cujus hæres sumus, & Aviæ, vel quacunque aliâ causâ, renunciamus purè simpliciter & expressè, & promittimus per fidem à nobis corporaliter præstitam, quod contra præmissa vel ex eis aliqua per nos vel alium, palam vel occultè, directè vel indirectè, non veniemus in futurum.

In quorum omnium testimonium, corroborationem & munimen, præsentibus Litteris Sigillum nostrum, unà cum Sigillo dictorum Domini Episcopi & Aviæ nostræ, duximus apponendum; supplicantes Reverendo Patri nostro Domino Petro Dei gratiâ Cameracensi Episcopo prædicto, quod omnia & singula superius enarrata velit approbare, laudare, ac Auctoritate Ordinariâ confirmare.

Confirmatio Petri de Levy, *Cameracensis Episcopi.*

Et Nos Petrus Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, ad preces & instantiam dictæ Nobilis Dominæ & Walteri Domini de Aynghien predictorum, prædicta omnia sic piè & gratiose concessa & donata, laudamus, approbamus, & Auctoritate Ordinariâ confirmamus, & nostrum Sigillum præsentibus opposuimus, una cum Sigillo dictæ Nobilis Dominæ & Walteri Domini de Aynghien, in testimonium præmissorum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quarto decimo, in festo beati Gregorii Papæ, mense Martio. 1314.

Sequuntur Obligationes reciprocæ per Magistrum & Conventum Hospitalis de Rebecka susceptæ; de quibus superiùs pag. 576.

CAPUT LXXXIX.

Concordatum, inter Præpositum Ecclesiæ Collegiatæ Sti. Servatii Mosætrajectensis, & Magistrum Domus Hospitalis Sti. Antonii *ibidem (unicum quod superest in Belgio istius Ordinis Monasterium) super Jure Patronatus quorumdam Altarium, anno* 1306.

Exscripsi è Libro MS. mihi communicato per D. Consiliarium Wynantz.

Niversis præsentes Litteras visuris & audituris, JOHANNES DE SCHOENVOERST Præpositus Ecclesiæ S. Servatii Oppidi Trajectensis, & Frater Jacobus de Sto. Andrea Magister seu Provisor Domus Hospitalis Sti. Anthonii ejusdem Oppidi, Leodiensis Diœcesis, salutem in Christo sinceram, & plenam subscriptorum agnoscere veritatem.

Noveritis, quod inter nos suscitatâ controversionis materiâ occasione Juris Patronatûs Altarium in Ecclesia seu Capella præfatæ Domus Sti. Anthonii ab olim Fundatorum, & in posterum fundandorum, ac Juris præsentandi Rectores perpetuos ad eadem Nobis Præposito, ad nos ratione nostræ Præpositurae, Nobis vero Fratre Jacobo, ad nos ratione nostræ præfatæ Domûs Hospitalis ac Ecclesiæ seu Capellæ Jus Patronatus hujusmodi pertinere divisim prætendentibus & asserentibus, ad ultimum, post nonnullos tractatus super hiis habitos, pro bono pacis & concordię, de nostrorum amicorum consilio, super præmissis Compositionem & Concordiam inivimus & inimus, quæ sequitur.

Videlicet, quod Jus Patronatus omnium & singulorum Altarium de præsenti in dicta Ecclesia seu Capella B. Anthonii fundatorum, excepto Altari, quod in ipsa Capella in honore B. Eligii nunc fundatum & consecratum est, ad nos præfatum Fratrem Jacobum & nostros in dicta Domo seu Hospitali futuros Successores, solum & in solidum pertinebit. Sic quod illis nunc actu aut etiam in posterum vacaturis, nos ad ea sic vacantia Rectores perpetuos præsentabimus vel præsentabunt suis temporibus nostri prefati Successores Provisores seu Magistri dictæ Domus, seu Hospitalis, Venerabilibus Viris Decano & Capitulo ipsius Ecclesię B. Servatii, ipsos Dominos Decanum & Capitulum ad hujusmodi Altaria sic vacantia vel vacatura vigore Præsentationis per Nos vel nostros hujusmodi Successores dumtaxat faciendarum vel jam factarum admittendos & in illis instituendos. Et si quam Præsentationem de aliquo ex eis in novissima vacatione fecimus, nostra Præsentatio debitum fortietum, effectum, admitteturque Præsentatus à Nobis Fratre Jacobo prædicto.

Nos vero Johannes Præpositus, & nostri in dicta Præpositura successores, scilicet in solidum, perpetuò erimus & erunt Patroni omnium Altarium in dicta Ecclesia seu Capella B. Anthonii ex nunc in antea fundandorum, & ad ea præsentabimus, ut præfertur.

De dicto vero Altari B. Eligii, ad quod ex novissima vacatione fuerant per nos divisim duo Rectores in discordia præsentati, ordinavimus & ordinamus per hunc modum. Quod Jus Patronatus ejusdem Altaris perpetuò ad nos & nostros successores Præpositos, & Provisores seu Magistros pertineat & pertinebit.

Sed ad finem ut eidem Altari facilius provideatur in futurum, convénimus in hoc: quod ad dictum Altare B. Eligii, quotiens in posterum vacare contigerit, vicissim, seu alternis vicibus Nos Johannes Præpositus & Frater Jacobus Provisor seu Magister, & nostri in dictis Præpositura & Domo seu Hospitali successores præsentabimus & præsentabunt dictis Venerabilibus Viris Decano & Capitulo perpetuos Rectores, sicut prætangitur, in dicto Altari B. Eligii instituendos.

Fuit etiam, & est præmissis adjectum, quod pro primo loco & ordine hujusmodi vicissitudinis præsentatus pridem in novissima vacatione ad dictum Altare, per nos Fr. Jacobum, ad ipsum Altare admittetur vigore hujusmodi nostræ præsentationis jam de persona Rutgeri Fabri ultimò factæ, & quod ipsa præsentatio debitum sortietur effectum. Eodem autem Altari S. Eligii post hæc quovis modo vacante, Nos dictus Johannes & nostri successores Præpositi primò, deinde vero nos Frater Jacobus, & nostri sucessores Magistri seu Provisores, & sic deinceps perpetuo futuris temporibus præsentabimus & præsentabunt ad Altare prælibatum unum Sacerdotem ydoneum vel Clericum, qui infra annum à tempore sibi commissi regiminis numerandum, se faciat statutis à jure temporibus ad omnes Ordines promoveri, & personaliter teneatur residere in eodem.

Quas siquidem Compositiones, Concordias, Ordinationes, ac pręmissa omnia & singula tenere & inviolabiliter observare, & in nullo in futurum contravenire, bonâ fide pro nobis & nostris perpetuo successoribus

foribus promittimus.

Et in horum testimonium ac munimen, Sigilla nostra præsentibus Litteris duximus apponenda, sub anno à Nativitate Domini millesimo, tricentesimo-sexto, mensis Decembris die decimo.

Caput Ordinis illius est *Abbas Generalis Sti. Antonii Viennensis*, in Gallia

Fuit & quondam Domus seu Præceptoria Sti. Antonii juxta Balliolum in Flandria; quæ fuit incorporata ab anno 1568. Abbatiæ S. Joannis in Monte Ordinis S. Benedicti Ipris. Vide sup. p. 309.

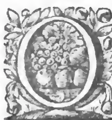
Vide etiam de hoc Ordine, *Origines Cœnobiorum Hannoniæ* per Brasseur, à pag. 237. ad 241.

CAPUT XC.

Confraternitas celeberrima, in honorem S. ELIGII *Noviom. ac Tornac. Episcopi ab anno* 1188. *in Oppido* Bethuniensi *apud Arthesios, suasore Rogone, Priore S. Præjecti* * *Ordinis Sti. Benedicti juxta Bethuniam, inchoata, novo Testimonio confirmatur anno* 1317.

* Vide Tom II. horum Diplom. pag. 1213.

Item Chr. Locrii pag 333.

U nom dou Pere, & dou Fil, & dou Saint Esprit, amen En l'an de grasce mille cent quatrevins vuit, fut une Karité estaulie & une Candelle en l'onneur Diu, & Monsigneur St. Eloy, le benoist Confés & amy Notre Seigneur, par le miracle dou tres benoit Confés Monsigneur St. Eloy Si orres comment elle vint en avant, & comment elle fu estaulie.

1184.

Che fu fait en l'an deffus di au tan le Prieus Rogon Prieus de St. Pry de Bethune: & avint qu'il eut un Feure à Bœveri qui avoit à nom Germon, qui estoit moult preudome: qui li benois amis nostre Sr. ama tan, qui li mist eu l cuer & en avision, par plusieurs fois, en senlis que il alast parler au Feuré de St. Pry de Bethune, que on apiele Wautier;

Id est Faber Ferrarius.

Et li savoit en la vision, que li benoist Confés St. Eloy li disoit, estaure une Karité & une Candeille en meu nom; liquelle Candeille warira le malades, & les biestes mues qui on le maladie, don je garis par le grasce de nostre Signeur, qui foy, & creance y aront.

Et tel avision qu'il avint à l'un, il avint à l'autre; & ne savoient li uns mot de autre: tant que li Feures de Bœvery mut, pour venir à Bethune, & li Feures de St. Pry de Bethune pour aler à Bœvery. Et avin, que il encontrerent li uns l'autres à une fontaine entre Bethune & Bœvery, que on dist à le fontaine de Quinty, & saluerent li uns l'autre de Dieu & de le Mere Dieu, & de tous Sains; & demanderent li uns à l'autre où ils alloient, & Feures de Bœvery respondit, jou aloit à vous: ceti de St. Pry de Bethune dist, & jou à vous.

Adon distent illi un à l'autre leur avisions, qui leur estoient avenus par pluisseurs fois. Que Messire Saint Eloy leur avoit mandé, & commandé, que il estaurassent le Kareté & le Candeille devant dit. Quan li un di sa vision à l'autre, si commenchierent à plourer de pieté & de goie, & acolerent si fort li un l'autre qu'il peurent: & ne peurens parler en gran piecbe, & de le grasce & le reverence que Messire St. Eloy lor avoit fait. Et quand il peurent parler si fasissent li un de les l'autre, pour aviser à qu'il s'appoieroint de conseil & se poroint consilier.

Et avint que li Feures de St Pry dit, que il avois un mouit Preudome qui estoit Prieu de St. Pry de Bethune, que on apieloit Rogon, & il nous conseillera à sen pooir: & li Feures de Bœvery repondi: si j'alons de par Diu.

A tant se mettent à voie, & vont crier mierchi au Prieus, pour Diu, que il les vausist consilier; & li Prieus leur respondi moult douchement, que si feroit il moult volontiers, s'il savoit de quoy; & li raconterent avision, & le commandement que Messire Saint Eloy leur avoit commandé. Et li Prieus commenchia moult fort à plourer, & leur dist, que il fesissent faire une Candeille & une Karité, liquelle candeille fost fait de vierge chire, en l'honneur Diu & Monsigneur St. Eloy le vray Confés.

Adont vinrent ly doy Feure à le boine gent de Ville de Bethune. & fisent tant, & pourtachierent que li Candeille & li Karité qui encore est, fut estaulie & alevée en le maniere que nous vous diront. Tout t'il & toutes celles qui le Karité Diu & le benoit Saint Monsigneur S. Eloy requierent, i podent & doient entrer par trois deniers & deux fauls à le mort, se il ni voelent mieu faire. Et y doit en estaulir cascun an un Provos & IV. Maiheurs, & li Provos, & li IV. Maiheurs estaulissent XVI. hommes pour porter les cors au Moustier.

Et doient touts y estre au cors lever, li Provos four VII. *deniers, & li Maiheur cascun four* IV. *deniers, & li XVI. hommes cascuns four* II. *deniers, se il nous enseigne loyale; & les peot li Provos conjurer cascun sour leur veu de payer leur defaut, s'il fait que elles y soint, & ensi qu'il sont tenu d'estre au cors, sont il tenu d'estre as services & sour le paine qui devant est ditte, s'non le sens requiert.*

Et doit le. Karité livrer offrande au Prevost,

as IV. Maiheurs & as XVI. Hommes qui y sont estauli pour l'année, & doit on porter as cors & as serviche, les luminaires de le Karité, & si doit on porter as deus jours S. Eloy le Candeille dou benoist St. à le Messe à St. Pry; & y doient aler tout li Karitaule, le luminaire devant dit porter & le Croix.

Et doit cascun & cascune des Karitaules avoir foy & creanche el benoit Saint, & en el benoite Candeille: car Diu à le prier dou Benoit St. Monsigneur St. Eloy fait & a fait moult de fois par le benoite Candeille, moult des biaux Miracles sour gens & sour biestes mues; de quoy il a assez gens en ceste ville & alieurs qui bien en sevent parler des biaux miracles que ils on veu sour gens & sour les biestes mues.

Et pour le benoite Candeille & de le biele Karité ottrierent li Prieux & li Moigne qui adon y demouroient, par le volonté de leur Souverain, une chimentiere qui fiet u gardin le Soucretain à tous les Karitaules qui le requerciene: liquel Chimentiere un Archevesques de Rains beney pour le bonté & biauté que il vit en le benoite Candeille & en le Karité. Et saichiez cascuns, que se li karitaule Monsigneur St. Eloy requierent ledit chimentiere pour leur maisnie, il le doivent avoir aussi bien que pour eus mesmes; pour les offrandes que li Soucretain a as Messes doit il cascun an a le Karité I. mencault de blé & odroierent le Prieus & li Moigne devant dit, que tout le karitaule Diu & Monsigneur St. Eloy eussent part & compagnie à tous les Messes & à tous les biensfaits de l'Ordene de Cluigny.

Et pour chou que Ordonnanche de cette benoite Candeil & li karité St. Eloy le benoit Confés & Evesque soient plus seures, Jou Frere Pierre de Nogent humble Prieus de la Maison de St. Pry de Bethune, avec des Lettres des Religieux & discret Sire Dant Abbé de Cluigny & les Lettres des Religieux Frere Philippe humble Prieus de St. Pierre en Abbeville No Souverain: ay ces presentes Lettres seliées dou Saiel don nous usons en le Priauté del Maison de St. Pry de Bethune.

Fez & donnez l'an de grasce mil trois cens & dise-sept, le Merquedy devant les Apostres Monseigneur St. Simon & St. Judes.

CAPUT XCI.

Litteræ Confraternitatis & Unionis renovatæ anno 1320. inter XII. Capitula Cathedralia, quæ olim erant Provinciæ sive Metropolis Remensis: videlicet Remense, Cameracense, Tornacense, Atrebatense, Morinense, Suessionense, Laudunense, Noviomense, Bellovacense, Catalaunense, Silvanectense, & Ambianense.*

* Vide T. I. pag. 341. horum Diplom.

Ex Archivis Morino-Boloniensibus, per D. Luto Presbyterum.

Universis præsentes Litteras inspecturis, Rhemensis, Suessionensis, Laudunensis, Noviomensis, Belvacensis, Cathalanensis, Silvanectensis, Ambianensis, Cameracensis, Tornacensis, Atrebatensis, Morinensis, Cathedralium Ecclesiarum Rhemensis Ecclesiæ Decani & Capitula, æternam in Christo salutem.

Cum ritus & mores felicissime vetustatis, qui ex charitate, & (ut paret) tranquillitati Ecclesiarum provideatur, discretius sint servandi, nec sit novum, etsi aliquo tempore usitatum non fuerit, urgentibus negotiis, & ut perversorum compescatur temeritas, & malignari volentium nefariis ausibus præcludatur, remedium antiquum renovetur; ut in quiete permaneant Ecclesiæ, & viri Ecclesiastici super stabile fundamentum; & ut ea quæ plurium authoritate firmabuntur, firmius observentur.

Attendentes igitur quod Antecessores nostri volentes in suis Ecclesiis sibi invicem fraternâ dilectione consolari, ex charitate moti, prout in antiquis Litteris eorum Sigillis sigillatis reperimus, pro suis & Ecclesiarum suarum cum majori & discretiori deliberatione negotiis peragendis concorditer ordinarunt, quod in Villâ S. Quintini in Veromandiâ, Noviomensis Diœcesis, quolibet anno certâ die duo Canonici cujuslibet Ecclesiarum Cathedralium Rhemensis Provinciæ Procuratores, pro Capitulis suis sufficienter fundati, ad tractandum & ordinandum de dictarum Ecclesiarum negotiis convenirent.

Nos autem considerantes hæc fuisse providè & laudabiliter ordinata, eorumdem prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, dictam salubrem & antiquam Ordinationem renovantes, & ad providendum Ecclesiis nostris, quantum cum Dei adjutorio possumus, eandem reformantes, volumus, consentimus ac etiam ordinamus concorditer, quod unumquodque Capitulum Ecclesiarum Cathedralium Rhemensis Provinciæ, excepto Capitulo Silvanectensis Ecclesiæ, deinceps singulis annis octavâ die Maii, horâ primâ, de suis Canonicis duos, Capitulum vero Silvanectense unum, viros providos & discretos Procuratores nomine Capitulorum suorum sufficienter fundatos apud dictam villam S. Quintini mittere, & iidem Pro-

curatores comparere teneantur, ad tractandum & ordinandum communiter dictâ die & horâ cum diebus & horis sequentibus in Domo Fratrum Prædicatorum, vel alibi ut duxerint ordinandum, de causis & negotiis ibidem exponendis, nos & Ecclesias & Capitula nostra tangentibus communiter vel divisim.

Statuimus insuper & ordinamus, quod si contingat aliquod Capitulum vel aliqua Capitula non mittere, vel Procuratores aliarum Ecclesiarum in dicto Capitulo minime comparêre, ut præfertur, Acta & Ordinata per Procuratores aliarum Ecclosiarum prædictarum, rata & firma manebunt. Ipsaque sic ordinata Ecclesiæ & Capitula etiam quæ non miserunt, seu quarum Procuratores non comparuerunt, servare tenebuntur, & eis ligabuntur, per-inde ac si Procuratores aliarum Ecclesiarum non mittentium vel non comparentium consensissent cum aliis. Rataque & firma habebimus ea, quæ per eos concorditer fuerint ordinata: dum tamen ibidem omnes præsentes concordes fuerint. Aliàs tractata per eos, in quibus concordes non fuerint, nobis referre tenebuntur, pro assensu nostro, prout expediens nobis videbitur, apponendo, salvis tamen libertatibus, Consuetudinibus, & Privilegiis singularum Ecclesiarum nostrarum, quibus per hoc non intendiums derogare.

Et si contigerit aliquod de Capitulis nostris duos ad minus de suis Canonicis, Silvanectense autem unum, non mittere, seu missos, aut ipsorum alterum non comparere dictis die & horâ & loco, impedimento cessante legitimo, Capitulum prædictum, excepto Silvanectensi, decem librarum pœnam, Silvanectense autem centum solidorum pœnam, incurreret, infra mensem solvendam ad arbitrium præsentium, & in pios usus convertendam. Proviso, quod si aliquis mittendus fuerit in pluribus Ecclesiis Canonicus, non poterit nisi pro uno Capitulo, Procuratorem se fundare.

Et quod quæcumque tractata vel ordinata per Procuratores nostros fuerint, secreta sub juramenti vinculo tenebuntur, adeo quod non debebunt revelare nisi Capitulis & Consiliariis nobis sub juramento adstrictis. Singuli etiam de nostris Capitulis memoratis ea quæ per dictos Procuratores nostros relata fuerint sub secreto Capituli & in vi præstitorum juramentorum Capitulis suis servare secreta tenebuntur.

In quorum omnium & singulorum testimonium, ut præmissa firma & inconcussa permaneant, præsentes Litteras fecimus sigillorum nostrorum principalium & perpetuorum munimine roborari.

Datum & actum apud dictam Villam S. Quintini, feriâ mensis Maii, anno 1310.

Consimiles Litteræ servantur datæ anno 1395. mense Octobris in eâdem Villâ S. Quintini, sigillatæ duodecim Sigillis Capitulorum eorumdem. Louvet in Antiquitatibus Belvacensibus cap. 8. de tali conventione harum Ecclesiarum mentionem facit, narratque Conventum fuisse generalem Capitulorum Cathedralium Provinciæ Remensis in Monasterio Fratrum Dominicanorum S. Quintini die 18 Maii anni 1397.

Hujusmodi Confœderationes Capitulorum, pro Privilegiorum conservatione, olim conscribi solebant. Sic anno 1444. septem Capitula Diœcesis Cameracensis fœdus inierunt (Tomo II. horum Diplom. pag. 1163.)

A Remensi Provincia postmodum anno 1560. exemptæ sunt Cameracensis, Tornacensis & Atrebatensis Ecclesiæ: ac prior quidem in Metropolitanam evecta: Morinensis autem extincta.

CAPUT XCII.

Narratio Historica Fundationis utriusque Carthusiæ in Villa de Gosnay, *juxta Bethuniam in Arthesia, tam pro Religiosis quam Monialibus inchoatæ anno* 1320. *per* Theodericum Herissonium *Præpositum Aeriensem, deinde Atrebatensem Episcopum; quam &* Machtildis, *Arthesiæ Comes, paulò post complevit.*

Raissius Belg. Christ. pag. 303. & Orig. Carthus. Belgii.

IN campestribus Artesiæ, juxta Bethuniam Arthesiæ Opidum, arx quondam extitit, quam Theodoricus Herissonus patriâ Borbonius, tunc Aëriensis Præpositus, & postmodum Episcopus Atrebatensis, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo Machtildi Arthesiæ Comitissæ ac filiæ Roberti cognomine Illustris Arthesiæ secundi Comitis dono dedit. Hæc igitur in eadem arce domicilii sedem dum aliquando fixisset, ut erat generosa Princeps, & admodum pia, suam aulam iis conabatur instituere legibus & moribus, ut ad eam nulli dissolutioni pateret accessus; satagens in primis ac singularem curam gerens, ut inter nobiles fœminas & aulicos suos omnimoda morum honestas & castitas inviolata servaretur, additis etiam gravissimis pœnis & minis adversus delinquentes.

Accidit autem, ut quædam è gynæceo dominarum, edictorum oblita, cum quo-

dam nobili per incontinentiam peccaret.

Quod ubi Macthildi innotuit, ea id ægerrime ferens, volenſque cæteris terrorem incutere, quo ſibi deinceps ab ſimili culpa melius caverent, permota zelo, ſeveritateque forte nimia, ſtatuit in aliorum exemplum id facinus ulciſci. Eos igitur qui hoc pacto fuiſſent in ſcelere, & vita conjuncti, nequaquam vel in morte ſeparandos eſſe judicans, effoſſa ſcrobe, in ipſius arcis viridario, jubet ambos in eam demitti, atque vivos ſimul humari.

Quod ut factum eſt, mox ibidem cœperunt ſpectra videri, quibus non ii tantum, qui in arce habitabant, verum etiam vicini omnes adeo terrebantur, ut nulla ratione in ipſo viridario ſubſiſtere auderent, aut obiter per illud tranſire: quam ob cauſſam, locum hunc vulgo *Vallem malorum Geniorum* appellitabant.

Inter hæc Comes Macthildis anxia, plurimumque ſollicita, quomodo poſſent hæc ſpectra diſpelli, auditis ſuper hac re variis tam ſœcularium quam Eccleſiaſticorum ſententiis, tandem ſuum etiam conſulens Cancellarium, quem ſupra diximus, Theodoricum Heriſſonum, audit ab eo nihil conſultius ad vendicandum locum ab infeſtationibus iſtis, quam ſi ibidem aliquod Monaſterium ædificaretur; commemorans fortaſſis id quod ante annos ſexaginta geſtum meminiſſe poterat in *Valle viridi*, ſuburbano Regum Franciæ palatio, ſed propter infeſtationem malorum ſpirituum ſimiliter deſerto, in quo, cum eò à S. Ludovico colonia Cartuſienſium Patrum fuiſſet introducta, ceſſaſſet omnis inquietatio.

Cum ergo propenſiori ſemper in Ordinem Cartuſianum animo fuiſſet, promiſit etiam, ſi ipſa præberet aſſenſum, ſe ſuis impenſis fundaturum atque conſtructurum inibi Cœnobium, quod mutato nomine, *Vallem Sancti Spiritus* nominaret. Quod cum placuiſſet Macthildi, brevi poſt tempore cœptum eſt Monaſterium ſumtibus ejuſdem Theodorici ædificari; qui volens inſuper eſſe proſpectum ne peregrinis & pauperibus excipiendis Monachi nimium gravarentur, curavit præterea Xenodochium non procul inde conſtrui, variiſque poſſeſſionibus dotavit, quod ſpatio trium quatuorve annorum perfecit.

Neque his contentus, Cœnobium quoque ejuſdem Ordinis Virginum in eodem vico conſtruere aggreſſus eſt (quod *Montem Beatæ Mariæ* voluit appellari) diſtans ab alia domo Monachorum uno teli jactu, ſeu ictu majuſculæ bombardæ: ſed morte præventus hoc ultimum perficere nequivit.

Interim notatu dignum fuit, quod ex eo tempore, quo cœpta eſt fundatio prædictæ Domus *Vallis Sancti Spiritus*, non fuerint deinceps illic viſi mali ſpiritus; cum tamen intra ſeptum majoris clauſtri viridarium ſit incluſum, ubi duorum iſtorum conſepultorum tumulus è marmore viſendus fuit, qui hoc ſuperiore ſœculo collapſus eſt, ſicut & arx ipſa, quam domeſtici Patres anno ſeſquimilleſimo decimo octavo ab Imperatore 1518. Carolo V. pretio emtam funditus everterunt, nullum ejus veſtigium relinquentes.

Cæterum Theodoricus utriuſque Cartuſiæ & Xenodochii triſmegiſtus Fundator, poſtea quam ad Atrebatenſem evectus eſt Epiſcopatum, & eundem ferè per annum rexiſſet, ex hac vita migravit anno M. C. C. C. XXVIII. die XX. Novembris atque in Goſnayenſis Cartuſia virili, uti teſtamento diſpoſuerat, ſepultus eſt in tumulo ante ſummam aram elevato.

Executricem verò Teſtamenti ſui conſtituerat Macthildem Comitiſſam, attributâ ei plenâ & abſolutâ poteſtate, non ſolum mutandi, minuendi, vel augendi quæcunque legaſſet, verum etiam diſponendi de reliquis bonis, prout ipſa judicaret expedire. Cujus Clauſulæ & auctoritatis vigore mox ipſa tam ex propriis quam & illius Cartuſię, atque inſuper Xenodochii dotem non parum auxit, juſſitque inchoatam ædificationem Partheniæ Carthuſiæ Virginum continuari.

Inter hæc & ipſa anno Domini M. C. C. C.XXIX. vivis excedens, opus reliquit imperfectum. *Sepulta Pontiſariæ in Gallia. Teſtamentum lege ſupra pag. 267.*

Erravit Locrius in Chronico Belgico ad annum 1379. dicens à Margaretâ quondam Artheſię Comitiſſa fundatam: hæc enim non Fundatrix ſed benefactrix tantum fuit; nec Domûs hujus tantum, ſed & alterius quoque Cartuſiæ: Monialibus enim feudum *de Caumont* nec non *Balin* in villa *d'Aubin*, aliaque beneficia ſumma liberalitate contulit.

Alteri verò Domui annuum lignorum proventum, & ſylvam cæduam, quę ad Sti. Amandi in centum quadraginta jugerum amplitudinem ſe extendit, eodem Locrio teſte.

Quibus & Iſabella Luſitana Duciſſa Burgundiæ & Brabantiæ, Caroli, Audacis mater, multa adjecit beneficia, atque poſt obitum ſuum ibidem in odeio Eccleſię ſub inſigni cenotaphio primò ſepulta, ſed paullò poſt Divionem tranſlata fuit, ut cum marito ſuo Philippo Bono commune haberet ſepulchrum.

Porro in toto Ordine Carthuniano non ſuperſunt hodie niſi quinque Monaſteria ſanctimonialium: quorum duo in Belgio, *Goſnayenſe*, Diœceſis Atrebatenſis, de quo hoc loco, & *Domus S. Annæ Brugis*, de quâ infra ad ann. 1348.

Tria reliqua Monaſteria ſunt in Gallia: *Prati-Mollis*, Diœc. Gratianop. *Melani*, Diœc. Gebenn. & *Saletta* ſive *Aula* B. M. Diœc. Vienn.

CAPUT XCIII.

Acta ostensionis & verificationis Corporis Beati Audomari anno 1324 in Ecclesia Collegiata sub invocatione ejusdem Sancti, per Decanum & Capitulum Audomarense. In quibus simul recensentur duæ præcedentes Verificationes anno 1052. & 1269.

Ex Motivo Juris Capituli Cathed. Audom.

Niversis Christi fidelibus & devotis, Gilbertus de sancta Aldegonde, Decanus, totumque Capitulum Ecclesiæ sancti Audomari Morinensis Diœcesis.

1324. Nuper dum.... anno Incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo vicesimo quarto, quinta-decima die mensis Septembris... ad nostrum pervenisset auditum, quod religiosus vir Dominus Henricus permissione divinâ Abbas sancti Bertini... prædicabat, quod ipse cum suis Monachis venerandum corpus sancti Audomari in quodam dicti Monasterii feretro invenerat, quodque corpus & ossa.... intendebat Dominico die sequenti velut verum ipsius Sancti corpus figmentis variis exquisitis in deceptionem populi publicè & solemniter in Ecclesia sancti Bertini prædicta cum processione & aliis solemnitatibus pontificaliter quantum in se erat & poterat per se & alios, indebitè & de facto publice venerari, ad comprobationem tanti negotii unam dumtaxat nudam & privatam Cedulam absque aliis indiciis pretendendo.

Nos... nolentes quod tantus error pullularet in populo, eodem die Dominico horâ Primę, cum Majoribus & Scabinis Villæ sancti Audomari & aliis prudentibus Religiosis Viris, qui nobiscum convenerant, & errorem hujusmodi abhorrebant, communicato consilio, ad Basilicam in qua Corpus ipsum in nostra Ecclesia in quodam magno & honorabili feretro requiescit, accessimus, cum magna reverentia timore pariter & honore. Et ut obviaremus errori, quem dictus Abbas in populo seminaverat, ut ipsum populum retraheret ab antiqua & solita devotione, quam idem populus erga dictum Sanctum & Ecclesiam nostram in cujus nomine ipsa Ecclesia consecrata est, consuevit habere;

Præfatum feretrum, quod sanum & in præsentia infra-scriptorum Majorum & Scabinorum Villæ sancti Audomari & multitudinis populi adstantis ibidem cum infrascriptis Ecclesiæ Concanonicis nostris, Religiosis & Tabellionibus publicis quos tunc habere potuimus propter temporis brevitatem, protractis canticis nostræ Ecclesiæ, & alta voce laudes ipsius Corporis sancti cantantes, in Dei & ipsis Sancti nomine aperiri fecimus reverenter.

Et dum post aperturam hujusmodi nostrum intra dictum feretrum verteremus intuitum, respicientes unam Cassam ibidem existere in quodam panno serico viridi involutam, præcinctam geminâ ligaturâ sigillatamque desuper Sigillis magno & rotundo Villæ & Communitatis Villæ sancti Audomari, quod Sigillum dicti Scabini publice cognoverunt, Dominique Adenulphi quondam nostri Præpositi nostrisque & Ecclesiæ nostræ in hujusmodi ligaturis....

Solutis hujusmodi ligamentis cum integritate sigillorum repertorum, ibidem alium album pannum invenimus conseratum, & post ipsum, Cassam ipsam circulis ferreis grossis & fortibus adeo conclavatam, quæ sine circulorum declavatione aperiri non poterat, nec intra videri. Propter quod de certis locis circulorum hujusmodi, minus tamen quam potuimus, clavos evulsimus, & aperta Cassâ prædictâ invenimus Corpus ipsum quodam nobili panno serico rubeo involutum & ad modum infasciati pueri pluribus sigillis autenticis, una cum Sigillo Communitatis Villæ sancti Audomari in pluribus ligaturis fideliter sigillatis, & duo paria Litterarum Autenticarum, quæ de pręsentia ipsius Corporis sanctissimi fidele Testimonium perhibebant: quarum tenores de verbo ad verbum inferius annotantur.

Quas etiam dicto populo legi & publicari fecimus, & easdem exponi in Idiomatibus Gallico & Flamingo, tam infra chorum dictæ Ecclesiæ quam super dossale: quæ omnia sicut præmittitur fideliter sigillata universo populo ostendimus & ostendi fecimus....

Ipsum sanctissimum Corpus ad Altare majus cum veneratione reportavimus, & ipsum in dicta Cassa reponentes eandem reclavavimus, dictis duobus pannis revolvimus, & imposuimus feretro magno unde ablata fuerat.

Ipsumque Feretrum reclusimus, & super ipsum Altare, sigillatum Sigillis quatuor, videlicet Sigillo Decani nostri ac sigillis Dominorum Jacobi & Baldewini de Divernia fratrum, & Johannis dicti Bon-enfant, Majoris, & Juratorum tunc Villæ Sancti-Audomari ex certa scientia dimisimus, ad certificandum tam

prędictum Dominum Abbatem quam Conventum sancti Bertini, seu alios quoscumque, qui super hoc possent aliquatenus hesitare.

Cœterum die crastinâ adveniente accersitis dictis honorabilibus Viris Majoribus & Scabinis, Consilioque eorumdem, nobiscum in dicto Capitulo nostro congregatis, habito cum iisdem diligenti tractatu quid super facto prædicto nobis restaret agendum, deliberatum est inter nos & ipsos unanimiter, ut Nos & ipsi simul dictos Abbatem & Conventum prędictos adiremus, causâ monendi caritativè ipsum Abbatem.

Hæc autem Requisitio seu monitio facta fuit dictâ die tunc septima decima mensis Septembris, præsentibus Religiosis viris....

Adveniente vero die Martis immediatè sequenti videlicet octava decima dicti mensis Septembris, Nobis Decano & Capitulo, una cum Majoribus, Scabinis ac Consilio Villæ prædictæ in Capitulo nostro congregatis, præsente eminentis autoritatis ac circumspectæ discretionis Domino, Reverendo Domino Ferrico de Hiricione Ariensis Ecclesiæ venerabili Præposito;

Aliàs Theod. de Herisson, dein Episc. Atrebat.

Qui super præmissa prout gesta fuerant fideliter informatus, Ecclesiæ nostræ, ac toti Villæ sancti Audomari in hoc piè compatiens, ad dictum Capitulum nostrum accessit & ibidem omnia & singula prout facta fuerant prudentius repetiit, condolendo;

Inducens & suadens ut ad majorem rei evidentiam & totius populi certitudinem pleniorem, ipsum sanctissimum Corpus gloriosissimi Patroni nostri iteratò palam ostenderetur populo & reponeretur in locum unde prius fuerat ablatum; cum securum non esset Thesaurum tam pretiosum & venerabile, quod jam tamdiu super dictum Altare remanserat, in loco diutius dimittere minus tuto.

Demum ipsius venerabilis Domini Præpositi prudentiore freti consilio, ad dictum feretrum una cum ipso ac Majoribus & Scabinis prædictis, cum timore ac reverentia quibus decuit accedentes, vocatis ad hoc Tabellionibus & pluribus aliis fide dignis, reperientes dicta quatuor Sigilla sana & integra, eadem amovimus, dictum feretrum aperuimus; & Cassam interius repertam extraximus, pannos circumvolutos amovimus, ipsamque declavavimus & aperuimus.

Et ipsâ apertâ in eadem Corpus sanctissimum sigillis prædictis autenticis sigillatum, unà cum Litteris prædictis invenimus ut prius, ipsumque sanctissimum Corpus infasciatum ut præmissum est populo infra chorum ante altare & demum super dossale populo extra chorum exeunti ostendimus, cum dictis Sigillis autenticis intuendum; dictas Litteras super dictum sanctissimum Corpus repertas, omnibus ibidem præsentibus vulgariter exponendo.

Quâ ostensione per dictum Dominum Præpositum Ariensem, & Nos, ut præmittitur factâ, ipsum sanctissimum Corpus ad Altare reportavimus cum hymnis & canticis, & reclusimus in Cassa prædicta:

Ipsamque involvimus pannis prædictis, Sigilla Prępositi Adenulphi, Thomæ Decani quondam Ecclesiæ nostræ, ac Communitatis Villæ sancti Audomari antiqua prout inventa fuerant reponentes; & ipsam Cassam involutam & ligatam fecimus Sigillis Domini Præpositi Ariensis, Decani nostri.... in præmissorum Testimonium sigillari, & sic sigillatam in magno feretro deaurato recludi & firmiter reclavari. Ipsumque feretrum cum devotione maxima reportavimus, & in altum in eodem loco reponi fecimus, unde sublatum fuerat die Dominica præcedenti.

Acta sunt hæc diebus quibus ..... præsentibus personis prænominatis & aliis quam pluribus, in Testimonium vocatis specialiter & rogatis.

In quorum omnium & singulorum Testimonium præsens Instrumentum fieri fecimus & Sigillis Ecclesiæ nostræ, unà cum Sigillis personarum autenticarum, quarum nomina inferius in caudis sigillorum suorum continentur, & signis Notariorum infrascriptorum, mandavimus appensione muniri.

Tenores autem Litterarum repertarum in Cassa in qua venerandum Corpus sancti Audomari requiescit, de quibus supra fit mentio, secuntur in hæc verba.

Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quinquagesimo secundo Indictione quinta, Regis autem Henrici XXIII. Principante Flandriis Comite Baldewino, Wido Remensis Archiepiscopus, Sithiu adiens causâ levandi sanctum Bertinum, ostendit quoque populo Sanctum Audomarum; nam invento corpore sancti Bertini Abbatis, fama plus (proh dolor) falsi quam veri nuncia circumquaque disseminavit Corpus quod pro sancto Bertino prius in feretro celebrabatur fuisse sanctum Audomarum. Quam rem Canonici indignè ferentes, utpote quos animabant certissima indicia corporalis pręsentiæ ipsius Sancti (ceu potest in vita ejusdem sanctique Folquini apertissime videri) miracula etiam ad eandem rem pertinentia, prædictum Archipræsulem adierunt, supplicantes ut hunc errorem populi destrueret. Quod & fecit, juxta petitionem ostendendo ut prædictum est, ipsius Sancti Corpus populo, aliaque ad certitudinem rei pertinentia manifestando, die quinta Nonarum Maii.

Visitatio prima, anno 1052.

Actum Monasterio Sithiu, quod est consecratum in honore Dei Genitricis Mariæ, sanctique Audomari, tempore Balduini Præpositi, jubente Comite Baldewino, & adstante uxore ejus Adela, præsente & confirmante Domino Episcopo Drogone cum Archidiacono suo Johanne, etiam Abbate

sancti Remigii Hermaro; similiter Abbate sancti Bertini Bovone cum suis Monachis, qui hoc negocium molestè ferebant, Abbate etiam sancti Ricarii Gerwino, similiter....

Notum sit etiam omnibus, hoc gestum esse quinto anno Domini Leonis Papæ. Sigillatum est autem Corpus beati Audomari Annulo Capellæ Remensis Ecclesiæ, & Sigillo Domini Pontificis Drogonis.

Visitatio secunda. Item notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris, quod Nos Adenulphus divinâ permissione Præpositus, Thomas Decanus, totumque Capitulum Ecclesiæ sancti Audomari Morinensis Diocesis, frequentibus clamoribus & precibus Cleri & populi Villæ sancti Audomari ac locorum vicinorum excitati, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo nono in vigilia Exaltationis sanctæ Crucis, cum magna reverentia timore pariter & honore, licet indigni, divina tamen misericordia confidentes, ad Basilicam in qua Corpus beati Audomari Patroni nostri in Ecclesia nostra requiescit accedentes; (1269.)

Invenientesque in eadem Corpus ejus integrum absque perditione alicujus membri, caput supradicti Patroni nostri à dicta Basilica amovimus, totum residuum corpus in eadem Basilica cum magna honorificentia, cum Litteris Guidonis Remensis Archiepiscopi ac Sigillis & scripturis quæ ibidem invenimus fideliter reponentes, ac Sigillis Capituli nostri & Communitatis Villæ sancti Audomari sigillantes.

Ad perpetuam autem rei gestæ memoriam præsentes Litteras Sigillis nostris, videlicet nostri Adenulphi Præpositi, Thomæ Decani, Simonis Cantoris.... unà cum Sigillo Scabinorum & Communitatis Villæ sancti Audomari fecimus roborari.

Ad hoc autem faciendum fuerunt præsentes Majores & Scabini Villæ sancti Audomari, videlicet Johannes de Sancta Aldegunde, Johannes de Divernia, Majores tunc temporis: Johannes Alberti... & alii Scabini ejusdem temporis.

Fuit etiam præsens Nobilis Vir Dominus Guillielmus de Proviniaco Miles Illustris Viri Domini Roberti Dei gratiâ Comitis Atrebatensis, una cum Ballivo sancti Audomari. Interfuit prætereà Venerabilis Vir Guilielmus de Oya Abbas sancti Bertini, qui unà cum prædictis has Litteras Sigillo proprio sigillavit.

Datum anno & die prædictis, regnante Ludovico Rege Francorum illustri, dominante in Villa sancti Audomari Roberto Comite Atrebatensi, nepote dicti Regis, vacante Sede Apostolicâ ac etiam Morinensi.

Et ego Guilielmus de Claromonte publicus Imperiali autoritate Notarius præmissis omnibus..... Et ego Nicolaus de Esquerdes de sancto Audomaro, Morinensis Diocesis publicus Imperiali auctoritate... Et ego Gofridus de Pernis, Clericus Morinensis Diocesis, publicus &c.

Testimonium MACHTILDIS *Comitis Arthesiæ, quæ Visitationi Reliquiarum* S. Audomari *anno* 1324. *interfuit.*

NOus Mehault Comtesse d'Artois & de Bourgoigne Palatine, & Dame de Salins, faisons sçavoir à teus ceulx qui ces presentes Lettres verront & oiront, que Nous, par la grande devotion que nous avons au Corps saint de Monsieur saint Omer, venismes en l'Eglise dudit Saint le quatorziéme jour du mois d'Octembre l'an de grace mil IIIc. vingt-quatre, pour ce que si comme nous avions entendu grant multitude de peuple, tant de notre ville de saint Omer, comme des lieux voisins, s'étoient là assemblé pour veoir le Corps dudit Saint, qui li Chanoine de ladite Eglise debvoient monstrer au pœuple.

Et là en la presence de Nous & du peuple qui là étoit assemblé fu apporté sur le grand Autier de ladite Eglise par les Chanoines de cayens, & le Meyeur & aulcuns des Echevins de notre dite ville de saint Omer, une Chasse en quoi li dit Chanoine disoient que li Corps dudit Saint étoit, & en notre présence & en la présence de ceulx qui en tour étoient qui se pooient veoir, fu ladite Chasse ouverte. Et de ladite Chasse fu trais uns escrins de bois ferés de bande de fer, & ledit escrinet ouvert, nous & tous ly peuples d'entour vismes dedens ledit escraing gesir ledit Corps Saint, envelopé de drap de soye, & loyé en plusieurs lieux de loyens de drap de soye & de fil. Et étoient chil loyen scelé si comme il nous apparut des sceaulx de l'Archevêque de Rheims Guyon, qui adonc étoit, dou scelle de la Chapelle de Rhains, dou scelle l'Evêque de Therouenne Drewe, & dou scelle de la Communauté de la ville de saint Omer.

Là verité de laquelle chose nous apparut, par deux paires de Lettres, qui en notre présence, & en la presence dudit peuple furent traites & mises hors dudit escraing, dont l'une desdites Lettres étoient scellées, si comme il étoit contenu, dou scelle de la Chapelle de Rhains, & contenoient ladite Lettre en substance: comment li dis Archevêque de Rains Guys vint à la ville de saint Omer, qui adonc étoit appellé Sithieu, pour lever le Corps saint Bertin, & montra adonc le benoit Corps de saint Omer en ladite Eglise de saint Omer, au peuple, présent adonc le Comte Bauduin de Flandre & Dame Adele sa femme, l'Evêque de Therouenne Drewe, l'Abbé Beuve de saint Bertin, & plusieurs aultres Abbés. Et l'autre Lettre étoit scellée de plusieurs sceaulx, c'est à sçavoir de Adenoufle adonc Prévôt de saint Omer, Thomas Doyen de ladite Eglise, Simon Chantre & d'aultres plusieurs Chanoines de ladite Eglise, avec le scellé du Mayeur, des Esche-

vins & de la Communaulté de notre-dite ville de S. Omer, & avec le scelle de Willame de de Prunay Chevalier Lieutenant adonc de Monsieur Robert de bonne memoire, Comte d'Artois notre tres chier Seigneur & Pere que Dieu absolve, & avec le scelle des Religieux hommes Willame dit de Oye, adonc Abbé de saint Bertin. Et étoit contenu en ladite Lettre, comment ledit Prévôt Adenoufles, Thomas Doyen & ly Chapitres de ladite Eglise de Saint Omer en l'an de grace mil deux cent soixante neuf, la Vigele de le Exaltation de sainte Croix, appellé Mayeur & Eschevins de notredite ville de Saint Omer, ledit Willame Abbé de saint Bertin, & grant plente d'autres bonnes gens allerent à la Fierte dou benoist Corps saint Omer, là trouverent entierement sans défaut de nulle membre & en oterent le Chief pour mettre en or & en argent pour l'honneur & la reverence dudit Corps Saint. Ausquelles Lettres & témoignage nous ajoutons plainne foy; & pour ce Nous & tous ly peuples qui là étoit assemblé, aourasmes ledis Corps Saint à grant dévotion & à grant réverence, ainsi comme il appartenoit. Et pour ce que ou temps advenir esclandres ou erreurs ne puist de ce naitre ou peuple, Nous avons ce Lettres scellées de notre Seelle, voulu & commandé à mettre & être gardées pordevant ledit Corps Saint, en témoignage de verité des choses dessusdites. Donné l'an & le jour dessusdit.

CAPUT XCIV.

Abbatia de Roosendael *Monialium Ordinis Cisterciensis juxta Mechliniam, acquirit partem Decimarum Parochiæ de* Rethy *in Campinia, emptione-venditione* GERARDI A BERTHOUT *Domini de Duffel & Rethy, anno* 1324.

Accepi ab Amp. D. Van Gastel Brabant. Consiliar.

En allen de ghene die dese Letteren sullen sien ofte hooren lesen, Wy GEERAERT VAN DUFFELE *Heere van Rethy, ende Jouff.* MARGRIETE *syn wyff, ontbieden ende groeten met kennisse der waerheyt. Wy doen uw te verstaene, dat wy quaemen ende comen zyn voor Hendrick Berthout Heere van Duffel ende van Geele, onsen lieven Broeder en onsen Heere, ende voor syne Mannen: dats te verstaene Diederick die men hiet den Hollandere, ende Andriese Mannekene, ende bekenden daer ende noch bekennen, dat wy wel ende wettelyck hebben vercoght Geestelycken lieden, den goeden lieden ende den Godtshuyse van Roosendael by Waelhem, onse gedeel van der Thienden, dier gelegen is tot Rethy, ende in den bevanghe van Rethy. Van welcke Thiende die goede lieden ende Godtshuys hebben ter selver Stadt dat wedergedeel, met allen dyer datter toebehoort, ende in allen maniere dat die Thiende ons ofte onse geboert toe mochte hooren, ende met allen dyen, dat die Thiende betêren ende meten moghe, alsoo wirf als sy huer streckt, in Heyden, Bempden, in Bosschen, in Velden, in Waetere, in borgen, in nederen, in natte, in droogh, om eene somme van penningen.*

Familia Bertholdica.

Welcke somme ons is van goede lieden ende den Godtshuyse voorgenoempt wel ende wettelyck vergoeden, ende daer wy hun nimmermeer en sullen afmaenen, noch ave doen manen. Welcke gedeel van Thiende met allen dyen datter toebehoort die hebben wy, met manissen Hendrick van Duffel ons lieves Broeder, ende ons Heere, ende met wysdomme s'Heere mannen, alsoo als sy hier boven beschreven zyn, opgedraegen in syne handen, ende daer op verthegen met Halme alle dies recht, dat wy aen die Thiende hadden ofte hebben mochten, ende al diegelycke Jonckvrouwe Margriet met Momboire dis haer gelevert was, met manissen Hendrick voorgenoempt, ende met wysdomme s'Heere-mannen; welcke Momboir gebeeten was Aert van Werchter, haer Duwarien heeft afgegaen, alsoe wire alse daer Thiende hoorende was tot heure Duwarien, ter goeder lieden ende Godtshuys behoef van Roosendael voorgenoemt, dat wy houdende waeren te leeve van onsen lieven Broeder ende Heere. Welcke gedeelte van Thiende dis voorgenoemde Hendrick met manisse ende wysdomme siene Schepenen van Gheele: dat is te verstaene Gilis van Poederlé, Willems van Hoewene, Willems van den Rode, ende Hendericus van Gunsevenne heeft verervet, ende daer inne geërvet, camerloos ende sonder eenigen commer, die goede Lieden van't Godthuys van Roosendael met volcomen wysdomme, op eenen erffelycken penninck s'jaers te eeuwige te geven, altoos in sinte Thomas daeghe voor Kersavont.

Voerts hebben wy geloeft voor den voorgenoemden Henriecke onsen lieven Broeder, ende wylen Heere ende voor sinne Mannen waerschap te doene jaer ende dagh den goeden lieden ende Godtshuyse van Roosendael.

Ende omme dat wy Geeraert ende Jouff. Margarita voorghenoempt willen ende begeiren, dat dese voorwaerde, alsoo als sy hier boven is beschreven, eeuwelyck blyve vast ende gestaede, soo hebben wy Geeraert ende Jonckvrouwe Margriete voorgenoempt dese Letteren besegelt met onsen Segelen, ende bidden omme die meerdere sekerheyt Henricke Heere van Duffele ende van Gheele onsen lieven Broedere ende onsen Heere ende eue Edelman, ende ons Maghteyhe, onsen Heere myn Heere Florence Berthout Heere van Meckelen, dat sy haere Segelen aen dese Letteren hanghen. Ende Wy Henrick

Bertholdi Mechlin.

rick Heere van Duffele ende van Gheele als Heere, ende Florens Berthout Heere van Mechelen als Over-Heere van dese Thienden, op de b. den Gerraerts ende Jonckvrouwen Margrieten hebben wy onse Segele oock aenegehangen, in kennissen der waerheyt. Dit was gedaen int'
1324. *jaer ons Heeren, als men schreef duysent dry hondert ende vier en twintigh, s'maendaeghs in die Paeschdagen.*

GUILIELMUS *Hollandiæ Comes*, *Romanorum Rex*, *Privilegia Abbatiæ* Vallis-Rosarum *juxta Mechliniam confirmat anno* 1248.

Ex Archivis Cameræ Rationum Bruxellens.

WILLELMUS Dei gratiâ Romanorum Rex & semper Augustus, universis Imperii fidelibus, ad quos præsentes Litteræ pervenient, gratiam suam & omne bonum.

Qui hujus sæculi vanitatibus abdicatis proponunt firmiter, prout eis desuper datum fuerit, in sanctæ conversationis professione ducere dies suos, non sunt pravorum hominum impugnandi molestiis, sed dignis pocius bonorum favoribus confovendi: proficiunt enim sibi per vitæ meritum, & aliis per exemplum.

Sane ad notitiam universorum cupientes pervenire, quod Nos dilectarum Abbatissæ & Conventûs Sanctimonialium in *Rosental*, Cisterciensis Ordinis, precibus grato concurrentes assensu, ex Serenitatis nostræ gratiâ speciali duximus statuendum, quod omnia bona quæ justis modis in Imperio potuerunt hactenus adipisci, de quibuscumque Donationibus transierunt ad manus ipsarum, titulo proprietatis perpetuo pacificè possideant & quietè. Concessum hujusmodi ex Celsitudinis nostræ clementia confirmantes & Sigilli nostri munimine roborantes.

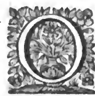
Nulli ergo fidelium nostrorum liceat hanc nostræ appropriationis seu confirmationis Paginam infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis vero contra id quippiam attentare præsumpserit, noverit se indignationem Regiam incurrisse & à nostra gratia alienum.

Datum in castris apud Aquis XV. Kalendas Septembris, Indictione quintâ, anno Domini millesimo ducentesimo XL. octavo.

CAPUT XCV.

Abbas Generalis Cisterciensis confirmat fundationes JOANNÆ DE BRITANNIA, *conjugis* ROBERTI DE FLANDRIA *D. de Casteto, in favorem Monasterii* Portûs Regii, *Monialium Ordinis Cisterciensis juxta Parisios, anno* 1333.

Ex Authographo existente in Archivis Cameræ Computuum Insulis Flandr.

Omnibus hæc visuris, Frater G. permissione divinâ humilis Abbas Cisterciensis, salutem in Domino. Cum Nobilis & potens Domina JOHANNA primo-genita bonæ memoriæ incliti Principis Arturi Ducis condam Britaniæ, Domina de Castello, inspirante Deo, ducentas libras Turonenses fortis monetæ de suo proprio convertendas in emptionem perpetui redditus ordinasset; proposuissetque dictum redditum de dicta pecunia comparatum concedere & dare perpetuò Monasterio de Portu Regio, nostri Ordinis, Parisiensis Diocesis, pro celebrando ibidem pro ea quamdiu vitam duceret in humanis, singulis hebdomadis duas Missas, unam videlicet de sancto Spiritu, & aliam de Beata Virgine Maria, & semel in anno, videlicet in die Assumptionis B. Mariæ unam solempnem de B. Virgine Maria, & post ejus obitum duas singulis hebdomadis, & Solempnem diebus suorum Obitûs & Anniversarii *de Requiem* pro defunctis. (Port-Roial.)

Et dicta Domina post-modum, expositis sibi necessitatibus & debitis, quibus dictum subjacet ad præsens Monasterium, pietatis intuitu concesserit Religiosis Filiabus nostris Abbatissæ & Conventui dicti loci, dictam pecuniam, in utilitatem dicti Monasterii, exhonerationemque urgentium debitorum ipsius convertendam tradere;

Dum tamen tutè & debitè pro valore dictæ summæ fiat super aliquo loco dicti Monasterii, de assensu & Auctoritate nostra, certi perpetui redditûs situatio, ob causam prædictam & ad memoriam prædictorum, obligentque dictæ Religiosæ se & sibi successuras, & omnia bona sui Monasterii præsentia & futura, & de assensu & autoritate nostris, & aliàs cautiùs quam fieri poterit, ad prædicta, & ad prædictum servitium fideliter fieri faciendum sine fraude.

Hinc est, quod Nos, ad Supplicationem & Requestam ipsarum Abbatissæ & Conventûs, debitis urgentibus & aliis necessitatibus quam-plurimis dicti sui Monasterii attentis, de quibus per-ipsas juramento & aliàs debitè, & de quibusdam oculatâ fide Nobis extitit facta fides, eisdem Abbatissæ & Conventui, assensum, licentiam & Auctoritatem, recipiendi dictam pecuniam, faciendique dictas assignationem & situationem, & ineundi & contrahendi obligationem præfatam cautiùs quam fieri (Status Monast. Portûs Regii.)

poterit, ad utilitatem & securitatem prædictæ Dominę, tenore præsentium impartimur, ipsas receptionem, situationem, assignationem & obligationem, ex nunc & ex tunc approbantes & confirmantes, & posse fieri decernentes. Promittentes easdem firmas ratas & gratas Nos & Successores nostros perpetuo habituros; & quod eas, cum effectum sortitæ fuerint, confirmabimus; si fuerimus requisiti.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus Litteris duximus apponendum. Datum anno Domini millesimo C. C. C. trigesimo tertio, penultimâ die mensis Julii.

Port-Roial, latinè *Porregium*, sive *Portus Regis*, famosa est Abbatia Monialium Cisterciensium, hodie subsistens Parisiis in suburbio Jacobæo. Fundata olim anno 1204. sex à Lutetia leucis, in loco dicto *de Chevreuse*. Multiplicatis Monialibus, & subintroductâ strictiore observantiâ, devisus fuit Conventus anno 1648, ut esset *Portus Regius Parisiensis*, ac *Portus Regius Campensis*. Hic fuit plurium celebriorum Jansenistarum famosum receptaculum, ideoque authoritate Clementis XI. Papæ, Ludovici XIV. Regis, nec non Cardinalis Noaillii Parisiensis Archiepiscopi, suppressus fuit anno 1708 Abbatialis titulus Portus Regii Campensis; Ecclesia cum omnibus prorsus ædificiis solo adæquata; bona unita Portui Regio Parisiensi. &c.

CAPUT XCVI.

Ex Archivis Camerę Rationum Insulis.

Fundatio Anniversarii Roberti de Flandria, *Domini* de Casleto, *ejusque conjugis* Joannæ de Britannia, *in Abbatia* Warnestonii, *Canonicorum Regularium Diœcesis Iprensis, ab Abbate & Religiosis anno* 1333. *acceptatur.*

Niversis præsentes Litteras inspecturis; Frater * Petrus humilis Abbas Monasterii de Warneton totusque ejusdem loci Conventus salutem in Domino sempiternam.

* *Petrus de Assenede. Gallia Christiana T. V.*

Cum bonæ memoriæ carissimus Dominus noster Dominus Robertus de Flandria Dominus quondam de Casleto Nobis & nostro Monasterio in suo Testamento seu ultimâ voluntate ordinasset & legasset ducentas libras in emptionem redditus annui, modis quibusdam dictis Ordinationi & Legato adjectis, pro nobis & nostro Monasterio collocandas; Karissimaque Domina nostra D. Johanna de Britania Domina de Casleto, dicti Domini nostri Relicta nobis hæc devotè pensatâ utilitate Monasterii nostri supplicantibus assignaverit, & tradiderit in solutionem dictæ summæ sexdecim libratas annui redditus, grosso Turonensi computato pro XII. denariis, perpetuò & liberè possidendas & tenendas. Quas sibi faciebat & reddebat & in omnibus tenebatur eidem Johannes dictus Poitevin filius Reginaldi, super quibusdam terris, pratis, & nemoribus & juribus & pertinentiis earum, sitarum in Parochiâ de Kemble; quarum orientale latus contiguum est terris Jacobi dicti Loyseux & Catherinæ dictæ Paulin. Latus versus Franciam terris Johannis Woussin, Christianæ dele-Rispoet & Nicolai du-Bineel. Latus versus mare terris Lamberti dicti Stoutinq, Gualteri de Sterpenberghe & Christianæ dictæ Blug. Aliud vero latus terris Nichasii Louviny & Guillelmi Damen. De quibus condam fuit Homo de Castello de Warneton Domisella Marguarita de Dranoultre dicta Poithevin.

Kemmele, Diœcef. Iprenf.

Insuper & XL. solidos annui redditus quos etiam faciebat & reddebat eidem Dominæ nostræ dictus Johannes Poitevin super dicto feudo (quos tamen à nobis potest si velit idem Johannes redimere infra biennium pro viginti libris dictæ monetę.) Dictosque redditum & assignationem ejus in solutionem dictarum ducentarum librarum, pensatâ utilitate nostrâ & Monasterii nostri, suscepimus & acceptavimus gratanter; quittantes penitus dictam Dominam nostram, suos, dictique Domini nostri hæredes & Executores dicti sui Testamenti, de dicto Legato & omnibus aliis.

Noverint universi quod nos attentis & consideratis hujusmodi Legatis & perplurimis inter vivos & aliis nobis & dicto Monasterio nostro à dicto Domino nostro collatis beneficiis, tenoreque Testamenti prædicti, ad perpetuam à nobis & successoribus nostris tantorum Beneficiorum habendum memoriam, dignum decrevimus & ordinavimus in Capitulo nostro, de communi omnium nostrorum & singulorum consensu, ob hoc convocatorum campanâ pulsatâ ut decet & moris est, horâ consuetâ & debitâ, Anniversarium dicti Domini nostri singulis annis die sui Obitûs, cum quantâ solemnitate decebit.

Nec non per singulos nostrorum, dierum singularum hebdomadarum unam Missam *de Requiem* in nostro Monasterio per

Nos & Successores nostros ad remedium & salutem animę dicti Domini nostri perpetuis temporibus celebrandas, acceptationem, quittationem, & ordinationem nostram prædictas, pro nobis & Successoribus nostris fide & juramento ac etiam sub Voto Religionis & Professionis nostræ promittimus sine fraude vel defectu perpetuò per nos & Successores nostros teneri, fieri & compleri;

Ipsisque, ut nihil solempnitati deficiat, & ad pleniorem securitatem dictorum Dominæ nostræ Heredum & Executorum; & ut Nos & nostri Successores, si aliquis in complemento & observantiâ alicujus præmissorum inveniretur deffectus (quod absit) citiùs & distrinctius de eo possimus corrigi & puniri, & ad eorum & singulorum complementum & observantiam omnimodè astringi & compelli, quod volumus; Nos per Litteras Reverendi in Christo Patris ac Domini Episcopi Morinensis, Prælati & Superioris nostri confirmari facturos, Nos & Successores nostros & universa & singula bona Monasterii nostri quoad omnia & singula obligantes eisdem. In quorum testimonium & munimen, Sigilla nostra præsentibus Litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo tertio, die Sabbati post festum beatæ Catherinæ.

Joanna de Britannia, in his Diplomatibus cap. 95. 96. & infra 98. memorata, filia erat Arthuri II. Ducis Britanniæ, ejusque secundæ conjugis Yolandis de Drocio, de Comitibus Montis-fortis. Nupsit Roberto de Flandria, Roberti de Bethunia Flandrorum Comitis & Yolendis Nivernensis filionatu minori: qui Casletense dominium acquisivit. Obiit ipse anno 1331. sepultus in Abbatia Warnestonensi; uxor Joanna Britannica decessit 26. Martii 1333. (Ita Necrologium Portûs Regii.) Vide etiam Genealogiam Comitum Flandriæ per Vredium, pag. 226.

CAPUT XCVII.

Benedictus XII. *Pontifex Fundationem Conventûs FF. Minorum in Oppido Ivodiensi, Ducatûs Luxemburgensis, erecti per* Ludovicum *Comitem Lossensem ejusque filiam* Margaretam, *confirmat anno* 1335.

Ex Annal. Minorum per Wadding.

Benedictus Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiscopo Treverensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Sacræ Religionis dilectorum Filiorum, Fratrum Ordinis Minorum promeretur honestas, ut petitiones ipsorum, illas præsertim quæ ampliationem Deo gratam, & dictis Fratribus, ac aliis Christi fidelibus salutarem, Ordinis prædicti respiciunt, quantum cum Deo possumus, ad exauditionis votivæ gratiam favorabiliter admittamus.

Cum itaque, sicut ex tenore petitionis pro parte dilectorum filiorum Fratrum ejusdem Ordinis de Custodia Lotharingiæ Nobis oblatæ collegimus, dilectus filius Nobilis Vir Ludovicus (1) Comes, & dilecta in Christo filia Nobilis Mulier Margarita de Lotharingia Comitissa de Loz & de Chineyo conjux * ejus, eisdem Fratribus acquirendi seu obtinendi in Villa sua de *Yvodio*, (2) tuæ Diœcesis, locum, ubi dicti Fratres Ecclesiam & domos pro habitatione ipsorum necessarias construere valeant & habere, concesserunt liberè, in quantum suâ interest, per eorum patentes Litteras plenam & liberam potestatem; pro parte Fratrum prædictorum fuit Nobis humiliter supplicatum, ut eis recipiendi locum hujusmodi in dicta Villa licentiam concedere dignaremur.

* Legi debet, filia.

Nos itaque, qui statum prosperum & ampliationem hujusmodi dicti Ordinis plenis desideriis affectamus, præfatorum Comitis & Comitissæ, qui super hoc Nobis per suas patentes Litteras humiliter supplicarunt, & eorumdem Fratrum supplicationibus humiliter inclinati, Fraternitati tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam gerimus, per Apostolica Scripta mandamus & committimus, quatenus, si est ita, & in dicta Villa expediat fieri, ac ibidem duodecim Fratres dicti Ordinis secundum eorum Regulam honestè & congruè vivere ac perpetuo sustentari possint, eisdem Fratribus Auctoritate nostra concedas hujusmodi licentiam postulatam; Jure Parochialis Ecclesiæ & cujuslibet alterius in omnibus semper salvo.

Numerus Fratrum.

Datum Avenione, VIII. Kalendas Decembris, Pontificatûs nostri anno primo.

(1) Stemma Ludovici Comitis Lossensis, qui ex Joanna de Blamont, filiam unicam & hæredem reliquit *Margaretam*, exhibetur Tom. II. horum Diplom. pag. 701.

(2) Ivodium, Ducatûs Luxemburgensis Oppidum, etiam vocatur hodie *Carignan*. Unicum est hîc totius Provinciæ Capitulum Canonicorum: quod aliquando transferendum fuisse legimus ad Metropolim Luxemburgum, si Sedes Episcopalis ibi constituta fuisset. Vide Tom. III. horum Diplom. pag. 258.

CAPUT XCVIII.

Venerabile Capitulum S. Jacobi de Compostella in Hispania recognoscit anno 1340. donum trium Imaginum argentearum à Joanna de Britannia *Domina de Castleto in honorem S. Jacobi Apostoli oblatarum.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

Omnibus hæc visuris, Vicarius Decani & Capitulum Compostellanum, salutem in eo quiest omnium vera salus.

Noverint universi, quod nos tres Imagines, quas Illustris & potens Domina, Domina Johanna de Britannia, Domina de Casleto, pro se & Domina filia sua * Comitissa de Barro, hodie in dicta nostra Ecclesia, in honorem beati Jacobi Apostoli obtulit, & esse & remanere perpetuò voluit & ordinavit ante cœlaturam magni altaris sursum, juxta magnam Imaginem argenti beati Jacobi, quam Ecclesiæ nostræ dedit bonæ memoriæ Sanxius quondam Rex noster Castellæ Illustris, à parte sinistra; videlicet unam argenti deauratam de beato Jacobo, & duas argenti sine deauratione, ad similitudinem sui & dictæ filiæ suæ factas, promisimus, ac etiam promittimus bonâ fide pro nobis & Successoribus nostris, in dicta nostra Ecclesia servare & custodire, sine confractione & destructione aliqua, integras & illesas, in prædictis forma & loco, quibus dicta Domina reposuit ac etiam ordinavit; Nos & Successores nostros, in dictâ nostra Ecclesia, bonaque dictæ Ecclesiæ super hoc solemniter & perpetuò obligantes;

* Yolandis uxor Henrici Com. Barrensis.

Eademque de Imagine, quam hodie obtulit in dicta nostra Ecclesia Venerabilis Vir Dominus Johannes de Campellis Legum Professor & Archidiaconus Melodunensis in Ecclesia Senonensi, & quam ordinavit & posuit subter dictas Imagines super capitale columpnæ, dictam cœlaturam à dicta parte sinistra substentantis, per omnia promittentes & obligantes.

Jean de Champeaux.

In quorum testimonium, Sigillum quo utimur, præsentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini millesimo C. C. C. XL. primâ die mensis Aprilis, in Ramis Palmarum. 1340.

CAPUT XCIX.

Fundatio Prioratûs Virtoniensis in Ducatu Luxemburgensi pro Religiosis Fratribus Ordinis Stæ. Crucis, è Monasterio Ivodiensi accitis, anno 1340. à Communitate dicti Virtoniensis Oppidi acceptatur.

Ex Archivis Civitatis Luxemburg.

Nous Jehans d'Escouviers Esquyers, Henrions & Jehan de Ickes de Verton, gardeurs du Saiel de la Prevostest de Verton, faisons à tous, que pardevant Nous especiament establit en lors propres personnes Messires Jaicker de Verton, & Messirs Jehan ses fis Chevaliers, Jehans d'Escouviers, Henrions Ickes, toit li Escuiers, li Clers, & li Franc homme, Georges Mares, Alexandre Pasceis, Fidons, Andrues, Jehannes Blondel & Henrions Filz Rouillon Eschevins, & toute li Communauteit de laditte Ville de Verton, especiament pour ceste chose, ont recognut & donné pour Deu & en amoine as Freires de Xuxcy & de la Maison d'Ivoix de l'Ordre de sainte Croix, la Maison Deu de Verton & toutes appartenances sans rins ai retenir tant pour le tems present, come pour tems avenir, pour tous jours, maix perpetuelement en heritaige, sans mais ai rappeller,

Suffy Vide supra pag. 258.

Fors que tant que ledit Freires doient aides à tousjours songnier un tanrel pour ladite Ville de Verton & herbergier les pauvres & conforter selonc les us & les coutumes du tens de devant.

Et est fait ci Dons & Octroiés en teile maniere que lidit Freires doient faire le devin Servixe pour les mors & pour les vif tous jours, mais en ladite Maison perpetuelement, & avoir sur le moinx deux Freires residens en ladite Maison perpetuelement, dont ly uns soit Prestres.

Et li ditte Ville de Verton leur doit deffendre & warentir ladite Maiscon & les appartenances de tort & de force contre tous, jusques ai droit, & lidit Freires auci, exceptéis les Ordenares.

Et cest Don & ceste grace at receut Freires Emeris Prioult de la Maison d'Ivoix, & Freires Germains ses compans pour Deu & en amoine pour tous jours, tant pour eas com pour tous lors Freires des leus devant dis, & qui ont promis avoi que sitost com il porront bonnement, il empliront les convenances qui lour touche ainsi com

com devant sont escriptes ; & luit eilz de ladit-re Ville de Verton dessus denommeit ont promix par lors fois donneies corporement en nos mains, que le Don des choses dessus dites il ne rapelleront maix, ne feront rappeller par eas ne par autrui.

Et pour plux faire venir fermement, il san sunt ubujé en la juridiccion & enconstrenguement nostre chiere & ameie Dame lai Contesse de Chiney Et pour ce que se soit ferme chose & estable, Nous Jehan d'Escouviers, Henrions & Iebes gardeurs dou Saeil desurdit, avons mix ledit Saiel ou ces presentes Lettres, sauff le droit nostre chiere Dame la Contesse de Chiney & l'autruy.

Ce fut fait & donneit, l'an de grace nostre Signour M. C. C. C. XL. le vendredy devant l'Annonciation nostre Dame, en Mars.

Confirmatio Fundationis FF. Crucigerorum, anno 1341. per Balduinum Archiepiscopum Trevirensem, Fratrem HENRICI IV. *Comitis Luxemburgensis, nec non Romanorum Imperatoris.*

BALDEWINUS Dei gratiâ Sanctæ Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Imperii per Galliam Archi-Cancellarius; dilectis in Christo Priori & Fratribus Sanctæ Crucis, Ordinis S. Augustini, Domûs de Ivodio, nostræ Diœcesis, salutem in Domino.

Ut eo ferventiùs & devotiùs divino officio, receptioni pauperum, & operibus misericordiæ intendere & insistere cureris, Donationem Vobis de Domo Dei in *Vertono*, dictæ nostræ Diocesis, per Nobilem Matronam Dominam Margaretam Comitissam de Chineyo consanguineam nostram dilectam, & Communitatem ejusdem Villæ de Vertono factam (prout in Litteris inde confectis, quibus hæc Littera nostra transfixa est, latiùs apparet) & in quantum ritè & justè facta est, (Nostro tamen ac Matricis Ecclesiæ salvo jure) ad preces dictæ nostræ Consanguineæ, & strenui Militis Jacobi de Vertono, fidelis nostri dilecti, quantum in Nobis est, ratificamus, approbamus, & tenore præsentium confirmamus.

Datum Treviris nostro sub secreto (Sigillo) anno Domini M. C. C. C. XLI. mensis Maii decimâ.

CAPUT C.

GUILIELMUS A DUVENVOORDE, *Vir Nobilis, fundat juxta Bruxellas Monasterium Clarissarum Urbanistarum; quod opus pium* CLEMENS VI. *Papa anno 1343 confirmat.*

CLEMENS Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio, Nobili Viro, GUILIELMO DE DUVENVOORDE (1), Domino de Oosterhout, Leodiensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Piis desideriis devotorum gratum nos decet præstare consensum, & ea quæ augmentum Religionis cultusque divini respiciunt ut votivum consequantur effectum, favore prosequi gratioso.

Sane petitio tua Nobis exhibita continebat, quod Tu cupiens terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici commercio commutare, pro tuæ & progenitorum tuorum animarum salute, in fundo proprio per te acquisito, videlicet infra Libertatem Oppidi Bruxellensis, in loco dicto *Op-Bruxella* (2) Cameracensis Diœcesis, quoddam Monasterium Sororum Ordinis S. Claræ, cum officinis necessariis sumptibus propriis construi facere, illudque usque ad valorem sexcentorum florenorum auri vel circa annui & perpetui redditus sive census, de bonis propriis dotare proponis, ad opus Abbatissæ & Sororum dicti Ordinis, in dicto Monasterio ponendarum.

Opbrussel.

Quare Nobis humiliter supplicasti, ut tibi faciendi præmissa, & postquam hujusmodi Monasterium fundatum fuerit & dotatum, possint hac primâ vice Abbatissa & Sorores dicti Ordinis idoneæ, ad nominationem tuam, in dicto Monasterio includendæ, secundum dicti Ordinis Statuta collocari, Authoritate Apostolicâ licentiam liberam largiremur.

Nos igitur, his piis votis in hac parte favorabiliter annuere intendentes, tibi, dote prædictâ per te ante omnia ipsi novo construendo Monasterio assignatâ, pro Abbatissæ & Sororum instituendarum inibi sustentatione & aliis oneribus supportandis, faciendi præmissa postulata per te, sine Parochialis Ecclesiæ & cujuslibet alterius juris præjudicio, plenam & liberam Authoritate Apostolicâ tenore præsentium licentiam elargimur.

Nulli ergo &c. Datum Avenione, XV. Kal. Februarii, Pontificatûs nostri anno secundo.

(1) GUILIELMUS A DUVENVOORDE, de quo rursus mentio Tomo I. Diplomatum Belgic. pag. 450, dum de Fundatione hujus Monasterii Clarissarum Urbanistarum ageretur, cui antiquitus datum fuit nomen vulgare *het Convent-Clooster*.

Idem Guilielmus à Duvenvoorde fundavit in domo sua Bruxellis (quæ hodie ad Principem Auriacum pertinet) Capellam, quam anno 1346 Clemens VI. Papa per Bullam confirmavit. Vide supra pag. 53. hujus Tomi IV.

(2) OP-BRUSSEL, Parochia, etiam dicta S. Ægidii, ad muros Bruxellenses extrà portam Hallensem, ubi olim ante tumultus Belgicos stetit hoc Monasterium, deinde Bruxellas translatum.

Extat in Annalibus Ordinis Minorum, authore Lucâ Waddingo, Tomo III. pag. 339. in Regesto Pontificio, Bulla altera Clementis VI. Papæ data anno 1346. quâ potestatem largitur Mathiæ Episcopo Trapezuntino, tunc in Belgio moranti, ad consecrandam Ecclesiam & altaria supra-dicti Monasterii, benedicendam Abbatissam &c.

CAPUT CI.

OTTHO *Dominus de Cuyck recognoscit nullum se jus habere in Patronatum ac Decimas Ecclesiæ de Mierlo; sed totum jus pertinere ad Abbatiam Tungerloensem; datum anno* 1347.

UNiversis præsentes Litteras visuris & audituris, Nos OTTO Dominus de Kuyck salutem, cum notitia veritatis. Noverint universi & singuli, quod Nos pro Nobis, nostris hæredibus & successoribus, matura deliberatione præscripta ac præhabita renuntiavimus & renuntiamus per præsentes ob honorem Dei ejusque Genitricis Virginis Mariæ, in cujus honore Ecclesia Monasterii Tongerlensis, Cameracensis Diocesis, est fundata & constructa, omni Juri quod Nobis, nostrisque hæredibus ac Successoribus competit vel competere potuit seu potest: in Patronatu Ecclesiæ Villæ nostræ de Mirle, nec non in Decimis seu fructibus decimalibus ejusdem nostræ Villæ. Recognoscentes pro nobis, nostris hæredibus & Successoribus, Nos nullum jus in dictis Patronatu Ecclesiæ prædictæ, & Decimis seu fructibus decimalibus dictæ nostræ Villæ de Mirle habere, ac promittentes pro nobis, nostris hæredibus & Successoribus fide nostra & fidelitate, Religiosos Viros Dominos Abbatem & Conventum Monasterii de Tongerloo prædicti, in dictis Jure Patronatus & Decimis dictæ Villæ nostræ de Mirle, de cætero non in aliquo impedire, impetere vel vexare per nos, alium seu alios nomine nostro, hæredum nostrorum & Successorum vel aliorum quorumcumque, aut quicquam attentare quod dictis Religiosis poterit generare damnum, dedecus, præjudicium vel gravamen, Ipsosque religiosos Viros de cœtero dictis Jure Patronatus ac Decimis seu fructibus decimalibus liberè permittere uti, frui & gaudere, perpetuis temporibus pacificè & quietè, nec contra præmissa vel eorum aliqua directè vel indirectè per Nos, hæredes nostros & Successores vel alios aliquid facere, vel facere attentari. Et per præmissa Lis, quæ pendebat Leodii inter Nos ex una parte, & dictos religiosos Viros Abbatem & Conventum ex altera, super præmissis causis, concorditer est sedata & pacificata.

Mierloo, municipium Territorii Silvæduc.

In cujus testimonium, Sigillum pro Nobis, nostris hæredibus & Successoribus, præsentibus Litteris duximus apponendum.

Datum anno à Nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, mense Februarii die tertiâ.

CAPUT CII.

THEODERICUS DE HOORN, *Dominus de Craenenburg, Executor Testamenti D.* Guilielmi de Busco *fundat ac dotat Silvæducis Monasterium Clarissarum: probante* CLEMENTE VI. *Pont. per Bullam datam anno* 1348. *Quæ Clarissæ postmodum Silvâducis transmigrarunt Mechliniam.*

CLEMENS Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Nobili Viro THEODORICO DE HORNE, Domino de Craenenburg, Coloniensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem. In iis quæ animarum salutem respiciunt, libenter Apostolici favoris præsidium impertimur.

Sane petitio pro parte tua Nobis exhibita continebat, quod quondam *Wilhelmus de Busco* Dominus de Erpe, pro suæ suorum-

que progenitorum animarum salute in fundo proprio ipsius Wilhelmi, videlicet infra Libertatem oppidi de Buscoducis, in quadam pulchra mansione, cum suis attinentiis, dictæ Leodiensis Diœcesis, ad dictum Wilhelmum spectantibus dum vivebat, quoddam Monasterium Sororum Ordinis S. Claræ, cum oratorio domibus officinis necessariis construi, & de bonis suis propriis usque ad valorem annuum trecentorum & quinquaginta florenorum auri, vel quasi, annui & perpetui redditus sive census, eidem Monasterio in dotem assignati, in suo Testamento mandavit: ac Tibi, quem ejusdem testamenti Executorem constituit, præmissa exequenda commisit.

Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, Tu hujusmodi piam dispositionem Testatoris ejusdem cupias adimplere, Nos tuis precibus inclinati; ut præfatum Monasterium ad opus dictarum Sororum, cum oratorio domibus & aliis necessariis officinis in dicto loco construere, sibique dotem hujusmodi assignare liberè & licitè valeas, (Jure Parochialis Ecclesiæ, & cujuslibet alterius semper salvo) Tibi auhoritate Apostolica plenam & liberam licentiam elargimur.

Tibi nihilominus, ut personæ idoneæ, quarum una in Abbatissam, & aliæ ipsarum in Sorores dicti Ordinis, in eodem Monasterio juxta Instituta dicti Ordinis includendæ, hac prima vice ad tuam nominationem recipi & collocari valeant, Authoritate prędictâ de speciali gratia concedentes.

Nulli ergo &c. nostræ Concessionis &c. Datum Avinione V. Kal. Junii, Pontificatûs nostri anno VII.

CAPUT CIII.

Origo Domûs S. Annæ *Monialium Carthusianarum* Brugis, *anno* 1348, *primis Monialibus è Domo* Gosnayensi *apud Arthesios deductis; secundum vetustum ejusdem Domus Manuscriptum, partim latinum, partim vernaculum.*

Ex vetusto MSS. hujus Domûs.

DE prima Fundatione ac Fundatoribus, nec non & de præcipuis Benefactoribus & Promotoribus hujus Domûs sanctæ Annæ.

In nomine Domini, amen. Cum secundùm Senecam, libro de beneficiis, ingratissimus sit, qui beneficii non recordatur: & cum ingratitudo secundùm Beatum Bernardum in quodam Sermone super Cantica, inimica sit animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispercio, beneficiorum perditio, ventus urens siccans fontem pietatis, rorem justitiæ, fluenta gratiæ; Id-circo ne nos hujusmodi ingratitudinem merito detestandam incurramus, debemus præ oculis habere, nec oblivioni tradere illos illorumque beneficia, qui hujus Domus S. Annæ primi fuerunt Fundatores seu Inchoatores & Benefactores; quive postmodum eandem Domum suis eleëmosynis, subsidiis, consiliis, favoribus ac fulcimentis promoverunt & protexerunt: quousque divinâ gratiâ coöperante ad statum, qui nunc oculato probatur testimonio, pervenerit.

Sciendum est igitur imprimis, quod hæc Domus S. Annæ nullum penitus habuit Fundatorem seu Constructorum: qui scilicet onus Fundationis seu constructionis sibi assumeret aut imponeret. Sed quædam personæ divinitus inspiratæ, motu pietatis, & desiderio divini cultûs ampliandi quasdam eleëmosynas ad constructionem dictæ Domûs alacriter contulerunt.

Quarum scilicet personarum aliquas, unà cum suis beneficiis inferiùs descripsimus; quatenus ipsis vice caritatis orando rependamus, & posteros nostros non lateat, in quali & quanta paupertate dicta Domus fundata fuerit & constructa. Imo & quod potissimum est, benignissimo Deo tamquam principali nostro fundatori ac constructori debitas gratiarum actiones de statu quem ipsius gratiâ Domus hæc consecuta, referamus; & quanto minus humanum adjumentum circa principium Fundationis ejus fuisse dinoscimus, tantò copiosius & uberius divinam bonitatem operatam fuisse gratulemur.

Igitur anno à Nativitate Domini M.C.C.C. XLVIII. in mense Martio, Magister 1348.
Wilhelmus Scotus Chirurgicus, & *Margareta* uxor ejus, purè ac simpliciter propter Deum & ad salutem animarum suarum, sex mensuras terræ ab omni onere censuum & reddituum liberas & absolutas dederunt, ad fundandum & ædificandum desuper Monasterium Monialium Ordinis Carthusiensis. Insuper dicti conjuges donaverunt ad opus dicti Monasterii fundandi & construendi, domum seu habitationem suam totalem juxta viam, quæ de Brugis versus Dixmudam tendit situatam, cum XXV. mensuris terræ adjacentis ac arboribus desuper crescentibus, & hoc dumtaxat post mortem dictorum conjugum & Johannis ipsorum filii.

Testes Fundationis.

Fuit autem hæc prima Donacio facta in domo dictorum conjugum prædicta, coram

Notario publico: præsentibus ibidem Dominis, Johanne Domûs Montis Dei, Wilhelmo Domûs Vallis Gratiæ prope Brugas, Johanne Domûs Sancti Spiritûs prope Gosnaium Prioribus, & Christiano Domûs Monialium prope Gosnaium Vicario, Carthusiensis Ordinis. Præsentibus etiam ibidem DD. Johanne Osten, & Johanne filio Roberti, Villæ Brugensis Burgimagistris, & pluribus aliis personis fide dignis.

Daer-na, in't selve jaer, ontrent de feeste van S. Marie Magdalene, so was dit Huus gefundeert ende beghonnen in een ondrachteghe ende onghebouvende stede. Daer-omme was sy gebeeten het Huus van Sinte Anne in de Woestyne. *D'eerste Funderers waeren dese:* Dominus Joannes de Hertsberghe, & uxor ejus. Johannes de Hersberghe *, ipsorum filius, Doctor Legum & tunc Decanus &c. *Dese liggen begraeven in de O. Vrouwe Choer in't midden van der Kercke, onder een blauwe steen Dese gaven in't beginsel van de Fundatie* XXX. libras grossorum & amplius: *en veele andere aelmoessen gaeven si; ende* Magister Johannes *ghaf jaerelics C. carpers.*

Fuit Decanus S. Salvat. Harlebek dein Præpos. B. M. Brugis.

Magister Arnoldus Curatus &c. & Domn. Thomas Sobbe oppidanus in Brugis, *te gaeder met de* Hertsberghe, *laboreerde ghetrauwelic om te beghonnen het voerseide Huus.* Et Domini Scabini, Consules, & Rectores *van Brugghe ghaven in't beginsele dry jaeren, elck jaer* quinque libras grossorum *van de ghmeene Tresoere van Brugge.*

Met dese voerseide ende andere aelmoesen so was ghemaect de reefter, ende de dormiter der boven. Hie toe gaf Elisabeth Smouters VII. libras grossorum & mille asseres, *en veele andere beneficien desen Huse. Item Vrauwe* Katherina Pelegans *ghaf tot den selve wercke* IV. libras & X. solidos grossorum. *En veele andere persoonen ghaven sonderlinghe almoesen, dat binnen twee jaeren vulmaect was. En uut dusdanige almoesen was ooc gemaect een Capelle. Daer toe gaf* Domicella Agatha de Kokelare, uxor Petri de Hille, quinque libras grossorum.

Anno Domini M. C. C. C. XLIX. in mense Martio, Illustris Princeps Dominus LUDOVICUS Comes Flandriæ, *puerlicke om Gods wille gaf hi desen Huse* quingentas libras Parisienses annuatim, *jaerlicx &c.* Hanc gratiam liberalitatis contulit in redditibus & bonis &c.

Ludovicus Comes Flandriæ Benefactor.

Anno Domini M. C. C. C. L. *in der Vigilie d'Assumptie* Mariæ, *doen camen tot desen Huse van Gosnaye VI. Nonnen:* Elisabeth Bradenheicts, Katharina de Belle, Agnes Bradenheicts, Katherina Snoermakers, Clara de Walle, Katherina Honis. *Dese begonsten dit Huus te guberneren, na de maniere d'Ordene, in beleghe ende beerbare conversacie religioeselicke.* Elisabeth *was* Rectrix. Katherina de Belle, quæ Yparensis fuit, de Brugis erat oriunda. *Om dese VI. Nonnen, so ghaven veel persoenen van Brugge almoessen.*

Primæ Moniales ex Domo Gosnayensi, de qua supra pag. 587.

In dat selve jaer was ghemaect Compositio seu Contractus inter Monasterium S. Andreæ & Domum istam: prout in Instrumento publico desuper confecto pleniùs continetur. *Item in dit jaer, up de Sondach voer Onse Vrauwe* Nativitate, *was de Capelle gheweit, met de Vritboone. Dese cost dede* Magister Jo. de Hertsberge, *met sine Moeder.*

Anno Domini M.C.C.C. LII. *doe was Heer* Ægidius Raepsaet Vicarius *ghemaect, ende* Elisabeth Rectrix Priorissa. *Ende doe addet in dit Huus ontrent* IV. libras & XVI. solidos grossorum in perpetuis redditibus. *Si ontfinghen twee Novissen: si waren beede up eenen dagh ghecleet:* Katherine de Hutekerke *en* Margareta Sobbes. *In't jaer daer na, doe ontfingese drie Novissen: ende doe baddese* V. libras, XVI. solidos grossorum *jaerlicx.*

In't jaer LIV. doe waerer XV. persoonen in't habyt van den Ordene, met Moneken ende Nonnen, en VIII Familiares. *Doe baddese* VI. libras & XII. solidos grossorum *in bewege Rente. Hier mede moeste-si haer scult betalen, om de stichtinge, en om bouken te doen scriven, om ackeren te copene Een ygelic magh mercken, hoe groote armoede, ende gebrec in cleeders &c. dat si lieden adden. Item* Katherina de Meetkerke *die was hier Nonne; ende si gaf* XX. solidos *jaerlics.*

Item daer na, twee Coeplieden Allemanni, Gerwinus & Constantinus frater ejus: *dese gaven XX. libras Pariz. jaerelics. Item daer nae* Jan van Gistele *gaf jaerlics* XXX. libras Parisienses. *Item* Nycolaus Minne dedit VII. libras & X. solidos Parisienses *jaerlics. Item Heer* Thomas Sobbe *gaf* XV. libras Pariz. *jaerlics, ende veel andere persoenen gaven, d'een meer, d'ander min. Item vier Capelrien, d'een fundeerde* Jan van Gistele: *d'ander* Christianus de Lisseweghe: *de derde* Jan Robrecht: *de vierde* Mechiel van Theemseke. Item providus Dominus Balduinus Vos, Miles, *gaf* IV. libras grossorum annuatim. Item ex bonis Ludovici & Jacobi Mettenhye *gaven* XXXI solidos groff. Pariz. *jaerlics.* Item de bonis Magistri Rogeri de Meetkerke, IV. libræ grossorum, *jaerlics.*

Item Jan van Gistelle, *hi maecte de Spinde met de tresliagie: ende der boven de spinde, so langhede bi den Dormiter tot den bende toe. Ende de bindere camere met de beimelicbede, ende den ganc der thuisgen: ende boven de bel-poerte een schoon camere: ende bi die poerte een Gasthuys met de Prioers Camere ende een schoene sale, met de groote cokene, ende een stal om de paerden: ende de camers onder ende boven. En andere Renten ende almoesen gaf hi.*

Jan Roberecht *die was XXX jaer Ontfangere van desen Huse, seer neerstigh ende waecker t' eeren Godts: en om remedie sinder siele, niet om loon, by nachte poetede hy al de boemen die ontrent den Cloostere staen. Hi gaf priesterlicke*

licke ornamenten, *eenen kelck*, *selvere beckene*, *selvere ampullen*, *ende veele andere dinghen in de vercieringe der Kercke : ende drie lampten : voer 't Sacrament twee*, *ende eene voer Sint Anne Dese sullen barnen dagh ende nacht : ende veele andere beneficie ende groote caritate gaf dese Huse met alle sine crachte. Hi light voor sint Anne outacr begraven*, *ende syne ouderes en vrienden syn hier oock begraven. Hi dede de beelde van sint-Anne vaerwen en sniden.*

Ædificatio Ecclesiæ. Dominus Balduinus Vos oppidanus Brugensis, *uut godlike inspiratie gaf hi mildelic almoesen*, *hemelic en openbaerlic*, *om baerlieder armoede te helpene. Hi hadde hier twee dochteren*, *die beede Prieusen waren :* Maria *en* Johanna. *Hi maect de Keerke van gronde up*, *in't jaer M. C. C. C. LXII.* die Sancti Vitalis *so leide hi d'eerste steen*, *XII. jaer na dat de Nonnen hier comen waeren van Gosnay. Item hi maekte de groote pilaren aen de groete dormiter*, *an beede siden. Item hi dede maken de Cloester*, *de panden van de Nonnen : maer hi starf heer 't vulmaect was. Daer omme gaf hi* C. libras grossorum, *om dat te vuldoene. En hi gaf desen Huse XXXIII. ghemete .... Lants in* Assebruke *heewich te besitten. Hi gaf ooc* L. libras Parisienses *jaerlics*, *om 't Convent win te drinkene*, *en veel anderen beneficien*, *die niet te tellen en waren. Hy licht begraven voer den hogen Outaer in de middel*, *met syne dochters.*

Heer Bouden de Vos, *Heere van Pollaer*, *Ruddere* ; *hi hadde hier een dochtere* Anna. *Hi cam desen Huse te hulp in node*, *in rade*, *in anxten : en hi gaf voer syn Sepulture* IV. mensuras & duas lineas terræ in Hannekenswerve. *Item daer na noch* IV. libras grossorum *jaerlics*, *om de derde Capelrie de helpene. Item hi gaf* quingentas libras Parisienses *jaerlics*, *om 't Convent wyn te ghevene. Voor 't welke gaf hi* C. C. C. LX. mensuras terræ, *liggende in* Saftinghen, *hewich te besitten. Item hi gaf sin huus*, *daer hi te Brugghe in woende : desen om 't Convent in te wonen te blieve in tiden van orloghen. Het es besegelt dat men 't niet vervreemden en moet van desen huse* ; *in 't jaer M. C. C. C. C. XVIII. was 't versekert van den Capitele generael &c. Hi lichs begraven voor den hogen Outaer voor den Priesters-stoel*, *met syne dochter.*

Domicella Maria de Heule, *was ooc een goede vrient desen Huse : en als sy XXII. jaer hout was*, *ende begeirt van veele persoonen ten huwelic*, *so coes si hier Nonne te sine. En als si XXX jaer hout was*, *doen was si Priorisse gemaect. Si haerbeide daer in XXVIII. jaer. In haren tide was Convent te Brugge in vreemde husen*, *nu hier nu daer : en van haer patrimonie was desen Huse gegeven jaerlics in rente* CL. libr. Parisienf.

Domicella Margareta de Dudzeele, *ende* Jacob Metten-eye, *wyf*, *die hadde hier een dochter* Margareta : *ende si cam ooc hier*, *ende wert ontfangen* in Clericam redditam. *Si gaf hier vele in renten en in andere saken. Item si gaf* LXXX. mensuras bonæ terræ, *ende veele* redditus annuos & perpetuos CCCCL. libr. Parif. *Item si dede die minste dormiter maken*, *ende 't Capitel van de gronde up. Item si gaf* C. libras grossorum, *om de muer ontrent 't hoof van de Nonnen. Item si gaf* XLVI. libras groff. *om 't scalye dac van den groete dormiter. Item si dede de poest maecken*, *daer de coyhen in staen. Item si gaf vele ander beneficien*, *ende ornamenten van der Kerke in selveren en cristallen Item si cochte de groote Bibel om de Moneken*, *ende veel andere houcken der helege Leeraers*, *en veel andere dingen*, *dat niet al ware te vertellen Item si bestede dry pont roeten keersen om 't Convent. Si licht begraeven hi* Metten-eye, *in sint Jans Baptiste Capelle*, *met haer dochter.*

Jan de Vos, *sone van* Nycolai de Vos, oppidanus Brugensis ; *hi hadde hier twee dochteren*, Margareta *en* Anna. *Hi dede de firmerie maken van de gronde up in 't jaer M. C C. C. LIV. ende hi maekte de Refter van de Moneken*, *ende vele andere beneficie gaf hi. Hi lichs begraven in de Priesters-coer*, *aende luchte-side : en* Jacob de Vos *sine sone licht daer hi.*

Coeplieden van Alemannia *ende van* Lumbardia *ghaven veele almoesen vele jaren*, *binnen den tyt van der* Schismatis exoſi.

Anno Domini M. C. C. IX. *doe was gefundeert de Cloofter van de Moneken*, *met almoesen en beneficien van diversen persoonen. Item onder andere so was* Henderic van Meetkerke filius Magistri Rogeri, *die hoven genoemt is*, *die gaf* XVIII. libras grossorum, *en andere beneficie tot dese werc.* Carthusia Brugensis. Confirmationem Fundationis lege supra Tom. III. pag. 431. item vide pag. 137.

Daer-na was ghemaect sinte Barbels-Capelle, *daer toe gaf Meester* Coenraet Bruze quinque libras grossorum & tres coronas : *ende andere persoenen gaven hier toe ooc almoesene ende beneficien. Item sonderlinghe* Domicella Maria, relicta Petri de Roecelaer, *voermaels Cleerc te Sartrusen te Brugge. Si gaf eene Missael hier toe.*

Domicella Anna, filia Domini Jacobi Posthoofdes, & uxor quondam Domini Colardi Cortschoefs, *als weduwe was van XXX. jaeren*, *doe wert sy hier ontfangen* in Clericam redditam. *Si gaf desen Huse in heeweghe rente meer dan* sedecim libras grossorum *jaerlics. Item si bestelde een alf pint* ypicras *Witten-donderdage. Item si bestelde drie pont keersen voor 't Convent : item ende die latte keersen*, *daer men de lessen s' nachts mede segt. Item si dede die muelen ende de brauwerie hier maken : si gaffer beneficie toe. Si licht begraven in 't frut-hoof.*

Jan Mynnen, *onder andere beneficien*, *so dede hi maken de Colloquie van de Nonnen. Hi licht daer begraeven.*

Dominus Johannes de Gruuthuse *gaf C. C. carpers jaerlics.*

Anno Domini M. C. C. C. C. XL. *doe gaf* Mychiel van Teemsike *en syn Wyf desen Hu-*

se in warachtege almoesene IV. gemeten en XX V. lineas terrę pratorum. *Item by gaf* C. libras grossorum. *Daer af sal-men gheven een boet ruggen-broot t'poerten de armen. Ende van dien gelde was de Cloester van de Nonnen gepaveert met viercante steenen, ende verwit. Ende ooc de Moneken Clooster ende sinte Barbele Capelle was der mede vermaect, daer't noet was. Ende met dien summe fundeerde bi een Capelrie in sinte Barbels Capelle, ende andere beneficien die hi gaf. Hi licht begraven in in S. Barbels Capelle, ende syne dochter oock.*

Joannes Roberti, filius Jacobi Roberti, totis viribus se contulit ad hanc Domum fidelissimè ac studiosissimè promovendam. Nam per XXX. annos continuos vel circiter, scilicet usque ad mortem suam, onus Receptionis & Procurationis hujus Domûs, magnis curis, multis ærumpnis & indefessis laboribus vigilantique sollicitudine portavit: non quidem ob salarium aut mercedem temporalem, cum dives esset nec indigeret: sed purè ac simpliciter propter honorem Dei & animæ suæ remedium salutare. Vidit enim redditus Domûs esse tenues, & sumptus cotidianos graves ac edificia necessaria nondum bene constructa: id-circo non parcens sibi diu noctuque, pervigili curâ Domum hanc promovere non cessavit.

Ipse (ut superiùs scriptum est) tertiam Capellaniam fundavit & dotavit, ornamenta sacerdotalia, calicem, pelves argenteas, cum ampullis etiam argenteis, & alia multa pro cultu divino & ornatu Ecclesię in Testamento suo fieri disposuit & ordinavit. Insuper præter duas lampades in Ecclesia, secundùm formam Ordinis ardere solitas, tres alias perpetuavit: videlicet duas ante Sacramentum, & unam coram Altari Beatæ Annæ; ut diebus & noctibus sine intermissione arderent & lucerent; & alia quam-plurima sinceræ caritatis beneficia huic Domui totis viribus impendit.

Et quid plura? non segnius, imo ferventius & sollicitius videbatur in rebus & negotiis Domus, quam in suis propriis bonis laborare. Hic sepulti, ac parentum & amicorum ejus.

Item voer den hooghen Houtaer, daer men de Evangelie segt, daer licht begraven d'Heer Bouden de Vos *Ruddere, Heere van Polaer, van Lareed, van Somerghem, en syn Wyf van* Lovendeghem, *en syn twee dochters.*

Item voer de pissine licht Jonckvrauwe Van Langhemeersch, *en haer dochter Jonckvrauwe* Marie van Doecx, Daniels *wyf.*

Item voor S. Jans-Capelle licht Jacob van den Acker, *broeder an d'Heer* Boudens *wyf.*

Item benede den graet licht Henderic van Meetkeerke.

Explicit Fundatio MSS. Domûs S. Annæ Brugis.

CAPUT CIV.

Henricus de Bautershem, *Dominus* Bergizomii *fundat Capellaniam in castro suo de Wouwe, prope idem Oppidum, (de Jure Patronatûs Abbatis S. Bernardi ad Scaldim, Ordinis Cisterciensis) anno* 1357.

Niversis præsentes Litteras inspecturis, Fr. Wilhelmus permissione divinâ Abbas Monasterii S. Bernardi juxta Schaldim Ordinis Cisterciensis Camaracensis Diœcesis, & Rabodanus dictus Muninck Investitus Ecclesiæ seu quartæ Capellæ de (1) *Woude*, Leodiensis Diœcesis, salutem in Domino sempiternam.

Cum Nobis sit significatum, quod Nobilis Vir D. *Henricus de Bautershem* Dominus de Bergis supra Zomam, piâ devotione motus, in augmentationem cultûs divini, ob remedium animæ suæ, Dominæ *Mariæ de Marcxhem* Conthoralis ejus sive uxoris, eorumque parentum & progenitorum, fundare velit de novo, construere & dotare unam Capellaniam in ejus castro, sito infra metas Parochalis Ecclesiæ de *Woude*, dictæ Leodiensis Diœcesis. Cujus Ecclesiæ, sive Beneficiorum in eadem consistentium Jus Patronatûs, sive præsentandi ad illa, dum vacant, ad Nos pleno jure pertinet, & dignoscitur pertinere; & supplicatum ex parte ejusdem D. Henrici, quatinus prædictis Fundationi, constructioni & dotationi nostrum adhibere vellemus consensum;

Ita tamen, quod idem D. Henricus, ejusque Successores in Castro prædicto, ipsiusque castri possessores, in perpetuum Patroni & Collatores ejusdem Capellaniæ manerent, ac Jus Patronatûs & præsentandi ad illam eisdem perpetuò salvum remaneret.

Nos autem dictæ piæ devotioni ejusdem Domini de Bergis condescendentes, ejus Supplicationi prædictæ nostros consensum pariter & assensum impertimur; Nobisque placet, quod ipsius Capellaniæ Patronus remaneat ipse Dominus Henricus Dominus de Bergis, ejusque heredes in Castro prædicto, & ipsius Castri possessores, & ad ipsos Jus Patronatûs ipsius Capellaniæ perpetuò permaneat.

In cujus rei testimonium, Sigilla nostra Litteris præsentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo septimo, mensis Martii die terciâ.

Consensus Episcopi, & Archidiaconi Campiniæ, in eadem Ecclesia Leodiensi.

NOs *Engelbertus* (2) Dei gratiâ Episcopus, & *Renaldus de filiis* (3) *Ursi* eâdem gratiâ Sti. Adriani Diaconus Cardinalis, & Archidiaconus de Campinia in Ecclesia Leodiensi; Notum facimus universis, quod Nos fundationi, constructioni, & dotationi Capellaniæ, de qua mentio habetur in Litteris (quibus hæ nostræ sunt infixæ) consentimus: & ipsis Litteris contenta in omnibus & per omnia laudamus & approbamus, ac confirmamus: jure nostro in omnibus salvo.

Datum sub Sigillis nostris præsentibus appensis in signum veritatis præmissorum; anno à Nativitate Domini millesimo C.C.C. quinquagesimo septimo.

(1) Hoc castrum de *Wouwe* hodiedum subsistit. Est autem *Wouwe* Parochia Marchionatûs Bergizomensis, distans duabus leucis à dicto Oppido, hodie sub Dominio Hollandorum.

Jus Patronatûs Ecclesiæ Parochialis de Wouwe usque hodie retinuit pro Religiosis suis Abbas S. Bernardi ad Schaldim.

(2) ENGELBERTUS A MARKA, Leodiensium Episcopus fuit ab anno 1345. inde Archiepiscopus & Elector Coloniensis anno 1364.

(3) Is fuit RAINALDUS URSINUS, apud Ciaconium memoratus Tomo II. pag. 517. qui & fuit Archipresbyter Basilicæ Vaticanæ, &c. Sed de ejus Archidiaconatu in Ecclesia Leodiensi nulla ibidem fit mentio. Obiit Avenione anno 1374.

CAPUT CV.

Fundatio Domûs & Ecclesiæ de JUNCIS, *vernaculè* Biesen, *Trajecti ad Mosam, Ordinis Theutonici, anno 1362. (quæ subjacet Majori Baliviæ Veteris Junci, ejusdem Ordinis) assentiente Capitulo S. Servatii Trajectensis.*

UNiversis & singulis præsentia visuris seu audituris, Frater *Renerus Hoen* Commendator sive Provincialis Baliviæ, cæterique Fratres de Juncis, Leodiensis Diœcesis, Ordinis Hospitalis Sanctæ Mariæ Theutonicorum Jherosolymitani, sinceram in eo qui in ligno Crucis pro nobis affixus obiit, salutem, cum rei subscriptæ notitia veritatis.

Noveritis, quod cum Venerabiles Viri discreti DD. Sigerus Decanus totumque Capitulum S. Servatii, & Johannes de Ryempst Investitus Parochialis S. Matthiæ Ecclesiarum Trajectensium dictæ Diœcesis, benevolè nobis annuerunt, suosque expressos consensum & assensum adhibuerunt, gratiosè consentiendo, quatenus unam Capellam sive Oratorium in ipso Oppido Trajectensi, infra metas seu limites Prochiæ Ecclesiæ S. Matthiæ prædictæ, in bonis, quorum fundus ad præfatam S. Servatii Ecclesiam pertinere dinoscitur & spectat, construere, erigere, fundare & ædificare facere valeamus, & ibidem habere sepulturas personarum apud nos cupientium sepeliri;

Certis punctis mediantibus & adjectis: prout hæc & alia in Litteris exinde confectis sigillisque memoratorum DD. Decani & Capituli ad causas, & ipsius Johannis Investiti proprio quo ipse uti solet sigillatis, plenius lucidiùsque continetur, declarata. Quarum proinde Litterarum tenor de verbo ad verbum noscitur, & est talis.

Universis & singulis, tam præsentibus nunc viventibus, quam futuris, præsentes Litteras visuris seu audituris, Sigerus de novo Lapide * Decanus, totumque Capitulum S. Servatii, Patroni, & Johannes de Rymst Investitus Parochialis S. Matthiæ, Ecclesiarum Trajectensium Leodiensis Diœcesis, sinceram in Domino caritatem, & rei subscriptæ notitiam veritatis.

* Dein fuit Præpositus ad S. Servatium, item ad S. Rumoldum Mechliniæ, & insuper Canonicus S. Lamberti Leod.

Noverint universi, quod cum Viri Religiosi & in Christo devoti Fratres de Juncis Ordinis Hospitalis S. Mariæ Theutonicorum Jherosolymitani, ex certis & legitimis caussis unam Capellam seu Oratorium in oppido Trajectensi, infra limites seu metas Prochiæ Ecclesiæ S. Matthiæ jam dictæ, in bonis, quorum fundus ad præfatam S. Servatii Ecclesiam pertinet, fundare & construere desiderent intimè, in eaque Deo vacare, ac devotiùs in tranquillitate famulari intendant; & habere ibidem sepulturas personarum eligentium apud eos sepeliri: Nobisque ex eorum Fratrum processu caritativè & cum effectu multipliciter supplicarunt, quatenus in hoc consentire, nostrosque voluntatem, consensum & assensum vellemus benevolè adhibêre.

Ipsisque Fratribus etiam gratiosè annue-

remus, ut si qua Altaria seu Capellaniæ in posterum in dicta eorum Capella fundari seu dotari contigerit, quod perpetui Capellani seu Rectores hujusmodi Altarium, si sæculares fuerint, & non aliàs, quam per eosdem Fratres Nobis Decano & Capitulo memoratis, quotienscumque ea vacaverint, erunt præsentandi, per Nos Decanum & Capitulum, ut cæteri Altaristæ Ecclesiæ nostræ admitterentur ad dicta Altaria pariter & instituerentur Rectores in eisdem, adhibitis solemnitatibus in talibus debitis & adhibendis, correctionique tuitioni & foro Capituli nostri subessent, ac perciperent præsentias seu denarios chori nostri, sicuti percipere solent alii Ecclesiæ nostræ socii & Capellani.

Hinc est, quod Nos præfati Decanus & Capitulum, & Investitus, maturâ deliberatione tractatuque diligenti super his præhabitis, non solum rationi consona, verum etiam in augmentum divini cultus, laudis & honoris emergentia, piè condescendentes, præmissa faciendi & habendi, juxta omnem modum jam præscriptum, dictis Fratribus nostros plenarios voluntatem consensum pariter & assensum publicè tenore præsentium adhibemus, eisque præmissa concedimus, annuimus (adjectis modo & formâ qui sequitur) benevolè, & favemus.

Conditiones Admissionis.

Videlicet, ut supra-dicti Fratres ratione fundi memorati, in signum Patronatûs anno quolibet in festo B. Servatii, Ecclesiæ nostræ sæpe-dictæ unum denarium Leodiensem exsolvant, ipsamque tamquam Matricem Ecclesiam in omnibus & per omnia specialibus reverentiâ habeant & honore.

Nec non Fratres ibidem in Trajecto commorantes, pro tempore quo commodè venire poterunt, singulis annis in dicto festo Sti. Servatii ad ipsam Ecclesiam venient ad processionem, prout moris est, peragendam.

Atque pro universis & singulis oblationibus & obventionibus tam quotidianis quam aliis, in quatuor Festis principalibus anni, videlicet Nativitatis Christi, Paschæ, Penthecostes, omnium Sanctorum, & in Commemorationis omnium animarum, à Christi fidelibus quibuscumque in dicta Capella quomodolibet proveniendis annis singulis solvent supra-scripti Fratres ac solvere tenebuntur Investito pro tempore existenti dictæ S. Matthiæ Ecclesiæ triginta solidos Leodienses annui census, sicut in dicto Oppido Trajectensi exsolvuntur de hereditate: pro una media parte in festo Nativitatis S. Johannis Baptistæ, & pro alia media parte in festo Nativitatis Domini; atque quartam partem omnium funeralium cujuslibet parochiani dicti Investiti apud eosdem Fratres, ut dictum est, eligentis sepeliri.

Nec non oblationum ibidem proveniendarum die exequiarum ejusdem, & hujusmodi triginta solidos assignare præfato Investito, capiendos & habendos in prædicto Oppido Trajectensi, ad & supra bona hereditaria quæ ardêre non possint.

Et ultra hujusmodi portionem dictorum, oblationum funeralium &c. solvere tenebuntur & solvent amici jam dicti Prochiani præfato Investito valorem omnium oblationum dictâ die exequiarum ad dictam Capellam proveniendarum: prout in aliis Ecclesiis Religiosorum Trajectensium solitum est fieri, & hactenus consuetum.

Atque his præmissis mediantibus, ad nihil aliud nobis occasione præmissorum solvendum præfati Fratres erunt seu remanebunt aliquatenus obligati; nec quidquam ulterioris seu alterius juris cujuscumque nobis, seu nostris Successoribus Decano Capitulo & Investito prædictis, communiter vel divisim retinebimus aut retinemus, competetque aut competere debebit in perpetuum in Capella & Altaribus supra-dictis: sed omni & singulo ulteriori Juri in eis & pro nobis & nostris Successoribus penitus cedimus atque renunciamus.

Et ut præmissa omnia & singula in eisdem firmius & immobilius, juxta omnem & singulum modum superiùs contentum, observentur, præsentes Litteras exinde fieri fecimus: quas Nos præfati *Sigerus* Decanus & Capitulum Sigillo dictæ Ecclesię nostræ, quo utimur ad causas, Ego vero *Johannes* Investitus sigillo meo proprio, quo utor, ex certa scientia duximus sigillandum, in testimonium veritatis, robur & munimen omnium præmissorum;

Supplicantes Reverendo in Christo Patri & Domino, D. *Engelberto* Dei gratiâ Leodiensi Episcopo, quatenus præmissis suum consensum & assensum adhibere, eaque secundum omnem modum superiùs conscriptum, suâ Authoritate Ordinariâ, per Litteras suas præsentibus transfigendas, approbare, ratificare & confirmare dignetur, in testimonium veritatis, fidemque & firmitatem eorumdem.

Datum anno Nativitatis Dominicæ M. C. C. C. quinquagesimo octavo, mensis 1358.
Januarii die undecimâ.

NOs igitur Frater *Renerus* Provincialis, & ceteri Fratres superiùs dicti, volentes dictæ gratiosæ concessioni ac benevolo favori debitâ vicissitudine respondere, promittimus bonâ fide, maturo tractatu & diligenti super præmissis inter Nos specialiter præhabito, etiam sub disciplina & habitu nostri Ordinis seu Religionis, pro nobis ac nostris Successoribus universis, prædictam Litteram in omnibus & singulis clausulis suis & punctis, ratam gratam & firmam perpetuis temporibus absque ullo dolo manutenere, adimplere, & observare cum effectu, nec

nec contra ea facere aliquatenus vel venire, quovis ingenio vel colore quæsito.

In quorum omnium testimonium veritatis, & robur præmissorum, Sigillum Provincialitatis nostræ his Litteris ex certa scientia duximus apponendum.

Datum anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, mensis Februarii die decimâ octavâ. 1362.

De Origine Theutonici Ordinis, ac specialiter de Fundatione Domus principalis seu Ballivie Veteris Junci vulgo *Alde-Biessen* prope Trajectum Mosæ, vide Notas ad Diplomata Mirei Tomo II. pag. 988. Sequitur Series Archi-Commendatorum, è superiore Manuscripto decerpta.

1. *Theodoricus de Guldenheupst*, præfuit anno 1267.
2. *Ludovicus de Kintwilre*, ab anno 1268.
3. *Matthæus à Francfordia*, anno 1271.
4. *Hermannus à Ryckel*, anno 1272.
5. *Nicolaus Dominus ab Horne*, anno 1278.
6. *Theodericus ab Horst*, anno 1284.
7. *Theodericus à Wevelhoven*, anno 1295.
8. *Waltherus à Papenhoven*, anno 1302
9. *Theodorus Dominus Hollandiæ*, anno 1307. Hic fuit Wilhelmi Rom. Regis filius spurius &c. obiit 1312.
10. *Gerardus à Loon*, ann. 1322.
11. *Rutgerus à Caudenbergh*, ann. 1324.
12. *Joannes ab Hoenthorst*, an. 1328. simul Commendator Ultrajecti, & Ducis Brabantiæ Consiliarius. Obiit anno 1340.
13. *Grardus Van Printhaghen*, an. 1329.
14. *Henricus à Rondhorst*, ann. 1340.
15. *Conrardus à Colen*, ann. 1351.
16. *Rutgerus à Vrimersen*, aliàs à Vliemersschem, ann. 1358. Fuit etiam Commendator Theutonicorum Ultrajecti.
17. *Reinerus de Hoen & Hoensbroeck*, fuit simul Commendator Ordinis Theutonicorum Ultrajecti. Moritur anno 1371.
18. *Henricus à Leeuwenburgh*. 1371.
19. *Reinerus ab Hanssen*. 1400.
20. *Twannus à Cortembach*. 1430.
21. *Theodorus à Betenhausen*. 1440.
22. *Matthias Van der Straten*. 1460.
23. *Nicolaus à Dussen*. 1467.
24. *Joannes Vander Velden*. 1481.
25. *Gerardus Dominus à Sombreff*. 1482.
26. *Joannes ab Herck*. 1503.
27. *Maximilianus ab Eynatten* 1512.
28. *Gerardus à Strythaghen*. 1536.
29. *Winandus à Breiel*. 1554.
30. *Joannes de Ghoer*. 1572.
31. *Henricus à Ruysschenbergh*. 1603.
32. *Frambertus à Lichtenburgh*. 1605.
33. *Edmundus Huyn ab Amstenrade*. 1634.
34. *Godefridus ab Huyn de Geleen*. 1657.
35. *Edmundus Godefridus à Bocholtz*. 1690.
36. *Henricus à Wassenaer*. 1709.
37. *Damianus Hugo Comes à Schonborn*, hujus, & Hassicæ Baliviæ Commendator, Canonicus Moguntinus, à Clemente XI. Pont. creatus S. R. E. Cardinalis die 30 Januarii 1713, ac post biennium publicatus. Fuit etiam Episcopus Spirensis atque Constantiensis in Germania: fato functus Brucsaliæ 20. Augusti 1743. ætatis anno 67.
38. N *Baro à Sickingen d'Ebernberg*, electus Commendator Veteris Junci anno 1743.

CAPUT CVI.

ALBERTUS *Bavariæ Dux, Hannoniæ, Hollandiæ Zelandiæque Administrator, dein Comes, fundat unà cum Conjuge* MARGARETA *anno* 1369, *Capitulum Canonicorum, in Capella sua* B. M. V. *Hagæ-Comitum.*

ALBERTUS, Dei gratiâ Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, Gubernator sive Curator Comitatuum Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, ac Dominii Frisiæ; & MARGARETA eâdem gratiâ Ducissa Bavariæ & Conthoralis. Notum facimus universis, quod magnificentiam honores & gratias multiplices à divina misericordia, non nostris meritis, in multis anxietatibus & necessitatibus nostris pluribus vicibus largiter cognoscimus nos recepisse. Quas & adhuc cotidie in singulis actibus nostris speramus misericorditer evenire, & per aliqua caritatis opera inspiratione divinâ jam diu concepimus in magnæ retributionis signum, prout vires nostræ suppetunt, divini nominis augmentare cultum.

Hinc est, quod cum quandam Capellam in honore beatæ Mariæ Virginis consecratam jam diu habuimus in loco nostræ habitacionis precipuo, in Haga parcium Hollandiæ, Dyocesis Trajectensis; in qua hucusque servitores fuerunt quatuor personarum, more Canonicorum secularium se regencium, in habitu & plerisque in Horis, à sexaginta annis citra & ultra;

Volentes augere dictarum Præbendarum numerum ex causis antedictis, & ut divinus cultus, ob penuriam personarum ante remissè peractus, deinceps decentius ac perfectius impleatur; & singulariter propter eximium dictæ Capellæ per Karolum Christianissimum Francorum Regem, Consanguineum nostrum, honorem impensum: qui dictum locum per munera magnifica Ligni Vivificæ & Sanctissimæ Crucis Domini, nec non Coronæ Spineæ mirificè decoravit;

Is erat Carolus V. Rex. mort. 1380.

Præbendæ XIV. Adicimus & augemus usque ad quatuordecim Præbendarum numerum: quarum duas habeat & consequi debebit Decanus sive Præpositus Collegii ante-dicti. Et bona, redditus seu proventus, quæ dicti quatuor Canonici hactenus receperunt, & recipere consueverunt, ratione dictę Capellę, de cetero inter omnes & singulos æqualiter dividentur.

Addicimus etiam dicto Collegio, & personis ejusdem, pro necessitatibus suis supportandis, in annuis redditibus ducentas libras Hollandensium bonorum, recipiendas de & ex bonis & prædiis nostris nuncupatis *Vroen* & *Coedyc*, partium West-Frisiæ, infra limites Parochiæ de *Coedyc* dictæ Diocesis, quousque dictos redditus ducentarum librarum in uberiores vel saltem in æquivalentes duxerimus commutandos. Item assignamus eisdem terras, possessiones & prædia, sitas infra limites Parochiæ de *Gouda*, dictæ Diocesis, ad nos per mortem Domini *Wilhelmi de Tula*, Militis, pleno jure devolutas. Gouda.

Item terras, possessiones & prædia, sitas in Parochia de *Herlem*, dictas *den Parric*, ejusdem Diocesis. Item Curtim nostram & areas, cum suis pertinenciis, sitam in Parochia de *Leyden*, ejusdem Diocesis. Item terras nostras, prædia & possessiones, sitas juxta Oppidum nostrum de *s' s'Gravenzande*, vocatas *die banken*, cum prædiis *die Zipe* nuncupatis. Item campos nostros sitos super *Andel*, appellatos *cleyn Vinken-camp, en groet Vinkencamp*. Item p.... in campum alium illis adjacentem, juxta locum *bi-den-becke* nuncupatum. Harlem. Leyde. s'Gravezande.

Quæ bona, redditus, prædia, possessiones prædicta, eorumque dominia & proprietates in dictum Collegium, & ad opus personarum ejusdem (ut prædictum est) transferimus, resignamus, omni jure, modo, causa & forma quibus possumus melioribus. Volumusque dictum Collegium ac personas ejusdem in bonis sæpe-dictis omnibus & singulis plenâ ac omnimoda libertate gaudere.

Prædictarum tamen Præbendarum Collationem, præsentationem, & quamvis aliam dispositionem Nobis, & Successoribus nostris pro tempore reservamus. In cujus rei testimonium Sigilla nostra pręsentibus duximus apponenda. Collatio Præbendarum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo septimo, mensis Decembris die ultimâ.

Hujus Diplomatis nullam omnino Notitiam habuit Heussenius in utraque sua Ecclesiæ Batavę Historia: qui & pauca habet de hoc Capitulo Hagiensi. Unde visum est, illud hîc adjungere, decerptum è Tomo I. Historiæ Hagæ-Comitanæ, vernaculè editæ anno 1731. à D. *Jacobo de Riemer*, J. C. qui à pag. 189. ad 225. plura alia refert Diplomata ad hoc Capitulum spectantia.

Inter hæc unum est notabile *Maximiliani* Archiducis Austriæ ejusque Conjugis *Mariæ* Burgundicæ Principum Belgii, datum Bruxellis anno 1479. quo eidem Capitulo seu Capellæ suę donant seu incorporari faciunt Ecclesiam novam Delphensem, & etiam Hornanam in Westfrisia, cum Jure Patronatûs &c. Vide *Riemerum* pag. 209.

CAPUT CVII.

Fundatio Monasterii Sanctæ Margaretæ Audomaropoli, *anno* 1388. *olim Sororum tertiæ Regulæ S. Francisci; quibus postmodum anno* 1564. *accesserunt Moniales Teruanenses tertii* Ordinis *S. Dominici; & omnes simul (sub protectione* Gerardi ab Hamericourt *I. Audomaropolis Episcopi) Ordinem Prædicatorium amplexatæ sunt.*

IN nomine Domini: Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat evidenter & sit notum, quod Anno ejusdem Domini millesimo trecentesimo octuagesimo octavo, Indictione undecima, die vero primâ mensis Maii, horâ magnæ Missæ vel circiter, Pontificatûs Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Clementis supernâ providentiâ Papæ septimi anno decimo, in mei Notarii publici testiumque subter positorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentiâ, personaliter constitutæ discretæ religiosæ mulieres Agnes dicta Anghebot pro præsenti Magistra, Margareta de Rabodenghes, Margareta Dankarts, Perona de Campines, Mabilia Françoise, Givota de le Kersonniere, & Joanna Baudins Sorores tertii Ordinis in sancto Audomaro commorantes, Morinensis Diœcesis, Deum pręoculis habentes, considerantes quod ea quæ seminaverit homo hæc & metet, & qui seminaverit in benedictionibus metet vitam æternam. Volentes igitur de bonis earumdem à Deo eis collatis cultum divinum augmentare & disponere pro salute animarum

suarum juxta verbum Propheticum: Vovete & reddite Domino Deo vestro: vivâ voce voverunt & vovent unanimiter concordantes cum bonâ & maturâ deliberatione nemine contradicente seu discrepante, earum spontaneâ liberâ voluntate ordinaverunt & promiserunt pro se & Sororibus dicti Ordinis suę Domus & promittunt per earum fidem in quantum possunt, quod omnia sua temporalia & bona mobilia in articulo mortis sive extremitate præsentis vitę suæ mortalis ad eas & quamlibet earum spectantia & reperta ubicumque, in quibus hęredes sui de consuetudine possent succedere, maneant & remanebunt Consororibus in communi; taliter quod earum hæredes de suis mobilibus bonis temporalibus ut præfertur sic repertis, aliquid à modò à suis Consororibus petere & exigere non poterunt, sicut cœteri Religiosi vel Religiosæ facere tenentur.

Hoc tamen salvo, debitis testamentis & exequiis plenariè persolutis. Volentes etiam dictam suam Ordinationem sivè dispositionem, virtutem habere & vigorem tamquam in earum ultimâ voluntate in perpetuum duraturam.

Præstereà voverunt eodem modo, quod non recipient hæreditates à sœcularibus parentibus vel amicis, nisi de licentiâ Visitatoris & Ministri ejusdem Ordinis pro tempore legitimè institutorum. Postremo se obligaverunt dictæ Sorores omnes, & conformiter in manibus mei Notarii publici prædicti, quod præter præsentem formam sic recognitam factam & confessam, non recipient in posterum aliquam Consororem nisi ad Professionem cum eis faciendam.

Acta fuerunt hæc in Domo dictarum Sororum prope Ecclesiam Parochialem sanctæ Margaretæ in sancto Audomaro commorantium dictæ Morinensis Diœcesis, Anno, Indictione, die, mense, horâ & Pontificatu prædictis, præsentibus ad hoc Religiosis & discretis viris Fratribus Joanne Vituli pro tempore Visitatore de Ordine Fratrum Minorum, Laurentio de Insulâ pro tunc Ministro, & Roberto Germe ejusdem tertii Ordinis professis, Martino le Ram Clerico Custode sanctæ Margaretæ prædictæ, & Gallieno de Cotenes Burgensi Villæ Sancti Audomari, dictæ Morinensis Diœcesis, testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

CAPUT CVII.

MATTHÆUS *Dominus* de Licques *&* Steenvordia, *fundat ac dotat Hospitale Monialium Ordinis S. Augustini dictum* VII. Fontium, *in Oppido de Steenvoorde, Diœcesis Iprensis, anno* 1404.

Ex Archivis loci.

A Tous ceux qui ces presentes verront ou orront Matthieu Seigneur de Lisquesse & de Stainfort Chevalier & Chambelan du Roy nostre Sire, salut. Scavoir faisons, que comme au temps passé par nos Predecesseurs & devanciers ait esté ordonné & constitué à l'honneur & louange de Dieu & pour le salut de leurs ames, un Hospital, estant sur une place admortie, ayant une Chapelle & un Attre benist, en laquelle Chapelle & Attre on peut enterrer sans aucune licence prendre sur ce à aucune personne, tous ceux & celles qui dedans la courte dudit Hospital iront de vie à trespas; & sont icelle Chapelle y Attre scitué & assis sur le Flegart, *& en nostre Seigneurie dudit lieu de* Stainfort, *qui les es & coste dans zuud du moinstier, & lequel Hospital & les biens à ce apertenans tant par nos-dits Devanciers, comme par Nous, aient esté gouverné & soustenuz jusquez à present par certains Advouez & Provisseurs, qui par Nous ou nos Officiers & Justiciers ont estez à ce commis & ordonnez.*

Pour-quoi nous, doubtans que au temps advenir ledit Hospital par deffault de bonnes & devotes personnes pour le gouvernement dedans & le garder, peut defailir (que Dieu ne veuille) desirans & voulans les fais & œuvres de misericorde estre fais & accomplis audit Hospital, & qu'à tousiours ce puist estre assuré sans faillir,

Avons à la louange & honneur de Dieu, de sa beneoite Mere Sainte Marie & de tous les Saints & Saintes, icelluy Hospital à toutes les apertenances porsé sus & quittié, & par ses presentes portons sus & quittons au Prieur & à ses filles qui à present sont & à temps à venir seront du Cloistre Nostre Dame de sept Fontaines *de l'Ordre de S. Augustin Chanoines Regulieres au Diocese de Terruane; & oultre leur avons donné & donnons quittié & quittons perpetuelement pour Nous & nos Successeurs tout le mesme droit que nous y avons des maintenant, ou pouvons avoir doresnavant, sauf tousiours nostre Souverainité, Justice, Seigneurie & toutes autres choses que nous avons audit lieu, & en ce qui y append, pour de tout ce faire & ordonner, administrer & gouverner au profit des personnes cy-après nommées.*

C'est à sçavoir Marie de Linde, Marie Segreten, Anna Ademans, & Trisse Edsebouts, & de toutes celles, qui cy après y seront receuës,

pour y demeurer, vivre en amour, charité, union, & chasteté, & elles gouverner tout ainsy, comme si elles fussent Religieuses. Pensans & desirans à l'aide de Dieu & de Nous avoir au temps à venir..... & estre Dames de Religion, & tout leurs biens tant heritaiges, comme cateulx, par don de hoirrie, ou aultrement, en quelque maniere que ce soit, que elles ont aujourd'huy, auront doresnavant & pourront avoir en commum observer, garder, ordonner, & maintenir.

Par quoy sur la sainte place en estat de Religion soit ordonné & desdits biens communs aider à parvenir ladite Religion, & que ce dit mesme Hospital, & tous les biens y appartenans, c'est à sçavoir quatorze livres & douze solz monnoye de Flandre de rente heritable par an, & trente cincq mesures de terre à ce appartenantes en diverses places & paroisses, aussy avant qu'elles gissent & s'extendent, bien & loyalement gouverner & administrer, sauf les biens dudict Hospital admeurer, & tenir ladicte Maison saine & entiere de tout ce qui y affiert & à ce qu'il est ordonné.

C'est à sçavoir pour les pauvres pellerins & honteux passans herbergier, & recevoir chacune personne une nuict la sepmaine; & si aucun des pauvres estoient malades, iceluy amoureusement traicter, lever, coucher, & ordonner audit Hospital, pour amour de Dieu & iceulx mesmes bien mesner, gouverner & administrer, aussy avant comme à ce mestier serat; affin qu'en ce point & estat & autans amoureusement & gratieusement puissent Dieu servir en paix & tranquillité.

Nous pour Nous nos hoirs & Successeurs avons prins & mis, prennons & mettons en nostre protection & sauvegarde ladite Maison & toutes les appartenances, au cas que on le vouloit aucunement admeurir ou oster aucune chose, qui l'en peult ou pourroit appartenir, ou que on y voulit aucun malade de debort apporter, ou qu'il y venist aucun venneurs, joueurs de dez, ou autres personnes de merveilleux estat & oultrageuse vie & condition.

Et que si on ne les peult debouter, & ce que les Gouverneurs d'icelle Maison requerront à Nous ou à nostre Loy, & estre despeschez & delivrez de telles personnes, Nous en ce cas, ou nostre Loy seroit tenu de le faire, & de les punir, comme bon semblerat & estre à faire de raison, tout aux fraix & despens des biens dudit Hospital, non aux nostres.

Pour lesquelles choses dessus dictes estre plus certaines & fermement maintenues, Nous voulons & requerons, que les dessusdicts Prieur ait pouvoir & authorité par dessus ledict Hospital, par maniere, que s'il y avoit, ou à aucune des Sœurs ayant aucun office audict Hospital, & il lui sembloit qu'elle fust deshonneste, & dommageuse, ou se gouvernast mauvaisement & deshonnestement en son dict office, ou autre non ayant office dommagable à sa compagnie, que il le puist & doibt oster, debouter & constraindre, & par la plus grande partie desdictes Sœurs debouter d'icelle Maison; si n'estoit qu'elle par le conseil du dit Prelat & de la grande partie desdictes Sœurs l'amendast, & tellement qu'elle fust digne d'y demeurer.

Du quel Hospital Nous & nos Hoirs ne nous entremetterons plus doresenavant, ne de y mettre aucune femme autrement que du consentement ou requeste du dict Prelat, ou que les personnes du dict Hospital eussent en ce mestier & aide, & tout ceulx qu'il a, seront receuz par les personnes qui pour le present sont & seront cy-après au dict Hospital, quelque jour que ce soit seroit receuz pour y demeurer & aider à gouverner ledict Hospital.

Il fault que celles y soient un an sans y faire serment & comme si fussent hostes; & après ledict an passé si elles y veullent demeurer, seront tenues en fin de l'an de jurer & promettre solemnelement en presence de toutes les autres Sœures, en la main du Prestre qui les aurat à gouverner & administrer, chasteté perpetuelement, & garder le profit & honneur de ladicte maison.

En tesmoing de toutes lesquelles choses dessus dictes, Nous Matthieu Seigneur desdictes lieu de Lisquesse & de Stainfort dessus nommez, avons mis nostre Seil à ces presentes Lettres, qui furent faites & données l'an de grace mil quattre cens & quattre, le Mercredy dix-neufiesme jour de Novembre.

Moniales istæ acceperunt sua Statuta anno 1445. per Ludovicum à Lotharingia Episcopum Morinensem. Vix quidquam de ipsis refert Sanderus in sua Flandria Illustrata.

C A-

CAPUT CVIII.

Monasterium Trinitariorum in Sylva sua Niepensi (vulgo dictum Pré-au-Vin, *prope Stegriam,* * *Diœcesis Audomarensis) fundat anno* 1393.
ROBERTUS DE BARRO, Casleti Dominus.

* Gallice Estaires.

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

OBERT DUC DE BAR Marquis du Pont, Seigneur de Cassel, sçavoir faisons à tous, que de la partie de Frere Laurent Caupins, Frere Hughe le Fevre, Frere Jehan Macquerel Pretres, pour eux & leurs compagnons, nous a été exposé, eulx avoir grant voulenté & devocion d'être Religieux, & de piecha eus en devocion de edifier aulcun Monastere en notre forest de Nieppe, s'il nous plaisoit à eulx consentir & ordonner lieu certain en icelle, supplians humblement que à ce nous plaise incliner.

Pour ce est il, que Nous considerant la bonne devotion & affection d'iceulx Religieux, desirans l'aucmentation du divin Office, avons audit Frere Laurent, Frere Hughe, Frere Jehan pour eulx & leurs compagnons presens & advenir, ottroyé, donné & assigné, octroyons, donnons & assignons par ces presentes ung lieu & place nommé (2) Preawin *contenant quatre Bonniers de Terres & Bois en tour, avec autre Rente heritable comme nous avons au Pays de Flandres sur tous nos transports que nous prendons audit Pays, donnons & amortissons & par ces presentes, la somme de C.C.C. livres & LXII. ....chacun an, sur lesdits transports, sans quel que prejudice. Et ainsy Nous plait.*

Et avoec ce avons donné & donnons & amortissons deux Chapelles situées dedans notre Castel de Nieppe pour Dieu & en aulmone auxdits Religieux, pour y celebrer chacun jour une Messe perpetuelle pour les ames de Nos devanciers & prendet lesdits Religieux la Rente de le Chapelle Saint Denis sur le Marquel de Cassel & pour le Chapelle St. Thumas sur la Recette de l'Eschequier à Furnes la somme de XL. à Cassel, & pour l'autre Cappelle la somme de XXV. p monnoye de de Flandres sans contredit. Et ainsy Nous plait.

Item en après avons donné & donnons & amortissons par ces presentes ung lieu nommé le Haye avec VI^{xx}. mesures de Terres à Hanable ou environ, pour lesdits Religieux soustenter eulx & leurs gens à faire ce que bon leur semblera à faire & pour leur profit, sans leur faire quelque empechement, & avoir les droits, usages au bois de leurs bestes comme les nostres, pour la somme de XXIV. bestes à cornes, XXIV pourcheaulx & quatre chevaux & deux fauchilles & un quar pour quarier l'herbe, sans quelque empechement de Justice laissent joyr & possesser lesdits Religieux presens & advenir.

Sy prions & requerons à tous nos Officiers, Justiciers, hommes & subjets mandons, que de Nostre dite grace, don & Ottroy laissent audit cas lesdits Frere Laurent, Frere Hughe, Frere Jehan & leurs Compagnons presens & advenir joyr & user paisiblement, sans faire ou aller contre en aulcune maniere.

En temoing de ce, Nous avons mis nostre Seel en notre Castel de Nieppe le huitieme jour de Juillet l'an de grace mil trois cent quatre vingt treize. Escript dessous le plis: par Monsr. le Duc &c. & signé Jo. Petry.

(1) ROBERTUS DE BARRO, Henricum IV. Barri Comitem patrem habuit: matrem Jolandam de Flandria, filiam Roberti Domini de Casleto & Joannæ de Britannia (cujus aliquot superius extant Diplomata pag. 500. & 511.) Robertus iste primus Barri Dux decessit anno 1411.

(2) PRE'-AU-VIN, locus in Silva Niepensi, haud procul Casleto. Vide Sanderi Fland. Tome III. pag. 90.

CAPUT CIX.

ANTONIUS *Brabantiæ Dux, Privilegia per* JOANNEM I. *Ducem ab A.* 1280. *in primitiva Fundatione Prioratus* Vallis Ducissæ *in* Auderghem *juxta Bruxellam, Monialibus Ordinis S. Dominici concessa, confirmat anno* 1411.

Ex Archivis Cameræ Rationum, Bruxellis.

NTHONIUS Dei graciâ Loth. Brabanciæ ac Limburgiæ Dux Sacrique Imperii Marchio; notum facimus universis tam præsentibus quam futuris, Nos vidisse, ac per dilectum & fidelem Cancellarium nostrum Dominum Petrum de Camdonc diligenter visitasse & examinari fecisse quasdam Litteras patentes, per Illustrem & Magnificum Principem Dominum Johannem quondam Lotharingiæ & Brabanciæ Ducem Prædecessorem nostrum bonæ memoriæ, cujus anima in pace cum fidelibus æternè requiescat, dilectis nobis in Christo Priorissæ & Conventui

Monasterii nostri Vallis-Ducissæ Ordinis beati Dominici, siti apud Ouderghem dudum concessas, ejusque magno Sigillo ac contra-Sigillo cum cordulis sericis munitas: quarum Litterarum tenor sequitur.

NOs Johannes Dei gratia Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, universis Christi fidelibus præsentem Paginam inspecturis, salutem in Domino.

Quoniam dies hominum breves sunt, & memoria labilis eorumdem, quæ in tempore geruntur, ne labantur cum tempore, scripturæ solent testimonio præsentari.

Nos igitur tenore præsentium universitati vestræ notum facimus, quod nos Deum habentes præ oculis, pro salute animæ nostræ ac animarum patris & matris omniumque Prædecessorum nostrorum, omnia & singula beneficia facta à dilecta nobis * Domina & matre nostra, necnon & ab hominibus nostris ac omnes legaciones, collationes Donationes, sive Investituras quorumcumque bonorum factas à nobis ac à prædicta Domina matre nostra sive à quibuscumque aliis fidelibus & Hominibus nostris, karissimis nobis in Christo Priorissæ & Conventui Monasterii Vallis Ducissæ, Ordinis sancti Dominici siti apud Oudrenghem, approbamus ratificamus confirmamus, & volumus quod obtineant robur perpetuæ firmitatis.

Aleydis Brab. Duc. Vide supra T. I. pag. 1005.

Vulgo Auwerghem.

Protestamurque per præsentes, quod ea omnia facta sunt de nostro beneplacito voluntate & assensu; eademque bona omnia & singula ipsumque Monasterium atque Curtes quas habent ad præsens extra dictum Monasterium, & alias quas habere in posterum eas contigerit, cum possessionibus & possessoribus dictarum Curtium excipimus & absolvimus, & libertati donamus imperpetuum. Ita ut ab omni tallia chinachia & expedicione atque à censu nobis debito, necnon à receptione venatorum nostrorum aut canum nostræ venacionis seu aliorum quorumcumque de cetero minime teneantur.

Et transferimus de consensu dilectæ conjugis, & consortis nostræ Dominæ Margaretæ Ducissæ Brabanciæ, in ipsam Priorissam & Conventum Jus proprietatis dictorum bonorum: ut ipsa Priorissa & Conventus dicta bona tamquam suum allodium liberum & francum possideant habeant & teneant in futurum.

Salvo tamen cuilibet Domino dictorum bonorum, alio extra nos, censu suo ancivali atque homagio ad hoc deputatis. De quibus bonis duximus hæc specialiter exprimenda.

Volumus nichilominus, quod omnia bona præsencia & futura, ad ipsam Priorissam & Monasterium pertinencia, seu in futurum pertinenda quæ in hac Littera minimè sunt expressa, gaudeant supra dictâ libertate; cum hiis bonis quæ hîc nominatim duximus exprimenda.

Apud Linkenbeke mansio quædam, & circiter sex bonaria terræ.

Item apud Yscam superiorem circiter XXVII. bonaria, tam terræ quam prati. Item ibidem circiter XI. bonaria terræ, ex parte Magistri Johannis de Archa.

Item apud Baisiu decem solidos quos idem Magister ad anniversarium suum deputavit, & viginti & unum capones & quatuordecim solidos, Infirmariæ, annuatim & hereditariè persolvendos.

Item apud Greis tredecim bonaria terræ cum mansione, censu & caponibus.

Item apud Hackendove decimam quamdam; quæ omnia exceptis dictis solidis caponibus atque sex bonariis de Greis sepius prenominatis, à nobis in feodum tenebantur.

Item apud Genapiam sex solidos & totidem capones, & duo bonaria terræ & dimidium.

Item apud Heembeke circiter sex bonaria pratorum. Veserbruec circiter octo bonaria pratorum, & ibidem quamdam decimam pratorum. Apud Rosiers circiter sex bonaria terræ & dimidium.

Apud Laken quatuor bonaria terre & unum jornale, & ortum. Apud Stroembeke tria bonaria terræ minus uno jornali. In Procia de Mere septem jornalia terræ cum duobus ortis. Apud Linkenbeke & Bersele circiter octo bonaria terræ.

Apud Yscam inferiorem viginti bonaria terræ & circiter tria bonaria pratorum, item apud Marez, Orp, Nodenbaiz, Helenchienes, Hugardis, Pietmale, Latuit, Hekemdal, Ghobertinges, Rues, Sart, Bustum, Ghest Sti. Johannis, Mehelhem, & apud Op-Geldenake quadraginta modios & dimidium frumenti, & unum siliginis. In theolonio apud Geldenake quadraginta solidos.

Apud Vinda novem bonaria terræ. Apud Wesere circiter octo bonaria terræ & ortum. Apud Pauburge quatuor bonaria terræ. Apud Filfordiam centum solidos. Apud Kesterbeke octo bonaria terræ cum prato & ortulo.

Apud Tornepiam circiter sex jornalia nemoris. Apud Liewis Sancti Petri mansionem & circiter quinque bonaria inter terram & prata. Apud Yscham superiorem circiter quadraginta duos solidos & quindecim capones; item ex molendino de Curengheem quatuor modios siliginis annuatim; apud Oudrenghem circiter viginti unum bonaria tam in terra quam in pratis vineis & domistadiis & molendino; apud Watermale quinque bonaria terræ.

Item apud Laken octo bonaria terræ; in Orsendaele domistadium; apud Liedekerke octo modios siliginis assignatos ad quasdam terras ibidem jacentes; item apud Yscam inferiorem mansionem quandam & partem cujusdam vivarii, & octo solidos & septem capones annui census.

Item XXX. bonaria terræ, quæ usque

Vide T. I. p. 451. horum Diplom.

nunc remansit inculta, quia paludestris & quasi gastina erat, nunc autem ad usum pratorum redacta, sita juxta Buscum Ducis. Quæ ipsis contulimus jam dudum, prout jam ex parte earum ab aliis communibus terris sunt distincta; bonarium quodlibet pro duobus denariis annui census Lovaniensis monetæ perpetuo ab ipsis supradictis Priorissa & Monasterio pacificè possidenda. Nos autem hæc omnia & quæ in futurum poterit adipisci, sub nostra protectione suscipimus & deffensione.

In quarum rerum omnium testimonium & munimen & ad perpetuam stabilitatem, Sigillum nostrum præsentibus Litteris dignum duximus apponendum.

1280. Datum anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo, in Festo Apostolorum Petri & Pauli.

ITem Dominus Dux supradictus, dedit Priorissæ & Conventui supradictis molendinum situm in Oudrenghem in liberum allodium, pro censu duorum denariorum usualis monetæ, ab ipsis in posterum pacificè possidendum.

Datum ut supra.

Quas quidem Litteras sepiùs transcriptas & incorporatas, omniaque & singula in eisdem contenta & declarata, in quantum dictis Monasterio Priorissæ & Conventui nostris Vallis Ducissæ rite juste & legitime datæ & concessæ, seu data & concessa fuerunt, ac de ipsis tempore Prædecessorum nostrorum Brabanciæ Ducum & nostro usi freti & gavisi sunt, debitè pacificè & quietè Nos ad humilem Supplicationem eorumdem Priorissæ & Conventus favorabiliter inclinantes, necnon ob singularem zelum & devotionem, quos semper habuimus, & more Antecessorum nostrorum prędictorum ad dictum beatum Dominicum suoque Ordini habemus, & signanter Monasterio Priorissæ & Conventui nostris Vallis Ducissæ supra dictis, laudamus approbamus ratificamus, & tenore pręsencium de gracia speciali confirmamus.

Præcipientes & districtè injungentes Senescallo, Receptori generali cœterisque aliis Justitiariis & Officiariis nostris Brabanciæ nunc existentibus & qui pro tempore erunt, suisque Locatenentibus & cuilibet eorum prout ad eum pertinuerit, quatenus Priorissam & Conventum nostros Vallis Ducissæ sepe-dictos omnibus & singulis graciis Libertatibus Franchisiis Privilegiis atque bonis in eisdem Litteris expressis contentis & declaratis, uti & gaudere de cœtero, absque impedimento molestacione seu contradictione qualicumque, faciant & permittant.

In cujus rei testimonium Sigillum nostrum præsentibus Litteris jussimus apponendum.

Datum in opido nostro Bruxellensi mense Octobris anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo. Sic signatum: per Dominum Ducem, vobis ac Guillelmo Blondeel.

CAPUT CX.

JOANNES DE FLANDRIA, *postremus Namurcensium Comes, hunc Comitatum, unà cum Bethunia in Arthesia, Balliolo, & IV. Officiis in Flandria, aliisque bonis vendit atque cedit* PHILIPPO BONO *Burgundiæ Duci, anno* 1421.

Communicavit R. D. Posson Presbyter Namurc.

EAN de Flandre Comte de Namur & Seigneur de Bethune, sçavoir faisons à tous presents & à venir, que pour ce que Nous, qui deja sommes fort decliné à Nos anciens jours, n'avons aucune generation legitime procrée ou descendue de notre propre corps, desirant par ce & l'amour singulier qu'avons naturellement à notre pays de Namur & à nos sujets & bonnes gens d'iceluy, pourvoir en notre vivant de sous notre pouvoir à ce qu'au temps a venir, Nous srepassé de ce siecle, notredit Pays de Namur marchissant & confrontoyant à plusieurs autres Pays & Seigneuries de grande puissance, puist demouré & nosdits sujets vivre en paix & tranquilité, sans être travaillez ny opprimez par force & violence de leurs voisins, ny autres, qui de le grever ou adomager se voudroient efforcer contre raison: Avons esté meu & deliberé de mettre & transporter hereditablement par Vendition ledit Pays de Namur & ses appartenances, ensemble nos Chatel, Prevosté & Terre de Poilvache, après notre decez en la main de tres-haut & tres puissant Prince mon redoubté Seigneur Philippe Duc de Bourgogne, Comte de Flandre, d'Artois & de Bourgogne. Poilvache.

Ensemble les Villes & Chateaux, Chatelenies, Terres & Signories de Bethune, de Belleuil, de Petinghem, des quatre Mestiers, & autre quelconque, avec toutes leurs appartenances & appendances, scituées & assises ès Pays de Flandre & d'Artois, en égard à la tres grande & parfaite confidence que Nous avons audit Mr. de Beurgogne plus qu'en nul autre Sr. & Prince du monde, que sommes issus de la Maison de Flandre, dont nous portons le Nom & les Armes. Bethune Bailleuil Potinghem. IV. Officia Flandriæ.

L'affection aussy qu'avons à iceluy Mr. le Duc & son-dis Pays de Flandre, & que tant ledit Pays de Namur comme lesdites Terres qu'avons en Flandre & en Arthois, sont venus & succedé à Nous & à nos Predecesseurs, de Messeigneurs jadis Comtes de Flandre.

Et par ce, & pour autres considerations à ce Nous mouvant, aucuns de nos Gens & Servi-

teurs ont par vertu de nos Lettres de pouvoir & Procuration suffisante a eux sur ce donné, de par Nous traité, accordé, & conclu avec les Gens & Comis de mondit Sr. de Bourgogne, fondé aussy de pouvoir & Procuration suffisante de par luy.

Desquels Procurations les tenures sont inscrites en la fin de ces presentes, de & sur ladite Alienation & Vendition de nos Comté de Namur & des Terres, Seignories dessusdites en & selon la somme contenue en certaine Cedulle sur ce faite par lesdites Gens & Comis d'un cotté & d'autre; de laquelle Cedulle la teneure s'ensuit.

Litteræ Commissionis. *Comme après ce que Noble & puissant Prince Jean de Flandre Comte de Namur & Seigneur de Bethune, vejant que soit decliné en ses anciens jours n'a aucune generation legitime procrée ou descendue de son propre corp, & desirant pour ce & l'amour singulier qu'il a naturellement à son pays de Namur & à ses sujess & bonnes Gens d'iceluy, pourvoir à ce de tout son pouvoir en son vivant, que en temp à venir luy trepassé, sondit Pays de Namur marchissant & confrontoyant à plusieurs autre Pays & Seignories de grande puissance, puis demeurer & sesdis sujets vivre en paix & tranquilité, sans être violensé, travaillé ne opprimé par force ou violence de leurs voisins ne autres, qui d'agrever & adomager se voudroint efforcer contre raison;*

A esté meu & deliberé, de mettre & transporter hereditablement par Vendition ledit Pays de Namur & ses appartenances après son decez en la main d'aucun grand Seigneur puissant de garder & defendre iceluy à la tuition de sesdis sujess, & memement à tres haut & tres puissant Prince mon tres redouté Seigneur Mr. le Duc de Bourgogne Comte de Flandre & d'Artois & Bourgogne, ensemble toutes les Terres & Seignories que ledis Mr. de Namur a scituées & assisses es Pays de Flandre & d'Artois, leurs appartenances & appendances quelconq; eu egard à la tres grande & parfaite confidence qu'il a audit Mr. de Bourgogne plus qu'en nul autre Seigneur ou Prince du monde, qu'il est issus de la Maison de Flandre dont il porte le Nom & les Armes, l'affection aussy qu'il at à icelui Mr. le Duc & sondis Pays de Flandre, & que tant ledit Pays de Namur comme lesdittes Terres que mondit Sr. de Namur at en Flandre & en Artois sont venu & succedez à luy & à ses Predecesseurs de Mrs. jadis Comtes de Flandre;

Consiliarii Ducis Philippi. *Et ay pleu audit Mr. le Duc de Bourgogne par ses Lettres Patentes scellées de son Seel donner pouvoir a Messire Jacq de Lichtervelde Chevailler Sr. de Choolscamp Messire Henry Goethals Doyen de Liege, Messire Jean de le Ketbulle, & Jean Camphin Bailly de Gand ses Conseilers, & les commettre & constituer ses Procureurs ou le III ou II. d'iceux, pour entendre de par luy au Traité de ladite besoigne avec les gens dudit Mr. de Namur fondé aussy de pouuoir de par luy.*

Consiliarii Comitis Namur. *Lequel a commis à ce Mr. Jean du Sart Prevot de l'Eglise de S. Aubain de Namur, & Messire Philippe fils naturel du devant dit Mr. de Namur ses Conseillers. Et après aucunes journées tenues sur ce, par & entre lesdis Comis, finalement ils ont été & sont d'accord & par vertus de leursdis Pouvoirs, ostensions faite d'iceux d'un coté & d'autre, ils ont conclu en la manier que s'ensuit point en point.*

Premier: qu'audis Mr. de Namur demeurera ladite Comté de Namur, avec le Titre, & le Nom & toute Hauteur, Seignories, Patronages, Cens, Renses, revenus, profit, & emolument quelconq qui y apartient, comment qu'on les puisse ou doye apeller, pour en jouyr entierement sa vie durante, sans y rien excepter. Et cependant ne se devra ledit Mr. de Bourgogne nommer ou estre Comte de Namur, ne Seigneur d'aucunes desdites Terres scituées en Flandre ou en Artois. Conditiones Cessionis.

Item ledit Pays de Namur, & les Chastel, Prevoté & Terre de Poilvache & toutte la Seignorie avec toutes leurs appartenances quelconq & le droit que mondis Seigneur de Namur at, ou peu avoir es dix-sept Villes dont question ou debat aucun se font esté entre ceux du Pays de Liege & les Comtes de Namur, fera & apartiendra hereditablement à mondis Sgr. de Bourgogne & à ses Hoirs qui serons Comtes ou Comtesses de Flandre & non à autres. Sans jamais estre separé de ladite Comté de Flandre. Et ne pourrons icelluy Mr. le Duc & ses Hoirs Comtes ou Comtesses de Flandre mettre ou instituer audit Pays de Namur aucuns Officiers notables, comme Gouverneur, Capitaine, Chatelain, Bailly, Receveur ou Mayeur, s'ils ne sont Namurois ou Flamens natifs dudit Pays de Namur ou de Flandre, ou ayans grande partie de leurs terres & heritage en aucun d'iceux Pays de Namur ou de Flandre. Et que ledis Mr. de Bourgogne baillera ses Lettres patentes, Seellées de son Seel en las de soye & cire verde, à chacun de ses Pays de Namur ou de Flandre. Vide Diplo. Philippi boni Tom. 1. pag. 448.

Item fera & sera tenu de faire ledis Mr. de Namur en sa ville de Namur le desheritement de la Comté de Namur & desdis Chatel, Prevoté & Terre de Poilvache audit Mr. de Bourgogne ou à ses Procureurs ou Comis, à ce apellé & presens les Prelats, Nobles, Baillys, Prevots, Chatelains, Hommes Feodaux, Mayeurs & tous autres Officiers, les Deputez des bonnes Villes, & generalement touts les sujets dudit Pays de Namur pour faire serment à mondis Sgr. le Duc comme Seigneur viagere & usufructuaire. Et s'il estoit besoin que ledit Adheritement fut fait par autre manier, icelluy Mr. de Namur en fera tout ce que fera trouvé, que faire en devra de tout ou en partie.

Item & tantost que ledis Serment auras ainsy esté fait audit Mr. le Duc, les Forteresses & Chateaux de Poilvache, de Samson & de Bouvigne serons mis & baillé en sa main, pour y mettre & instituer telle Capitaine ou Chatelain que mieu lui plairas, natifs des Pays dessusdis ou de l'un d'iceux Prince. Que mondit Sgr. de Namur seras tenu de payer auxdits Chatelains & aux Gaistes & es Kegaistes & autres tels & en tel

tel nombre qu'il est accoutumé les gages en la maniere accousumée, & non plus avant. Mais tous Cens, Rentes, profits & emoluments, Hauteurs, & Seignories apartenant auxdites Forteresses & Chatelies ferons & demeuront audit Mr. de Namur sa ditte vie durante.

Item que lesdites Forteresses & Chateaux & toutes autres Forteresses de laditse Comsé de Namur & de Poilvache feront & devront estre ouvertes audit Mr. de Namur, pour luy à son Estat cognu; & peu y avoir entrée aller & venir touse quant fois qu'il luy plaira à ses fraix & depents; sans y mener toutes fois & ne mettre ou laisser par dedant aucune garnison de gens d'armes, s'il n'en avoit congez nouvel dudit Mr. de Bourgogne.

Item de toute maniers d'artilleries, canons, poudres, arcques, arbalestres, traits & autres choses appartenantes à defense de Forteresse, estant lesdits Chateaux & forteresses, ferons incontinent après ledit Adheritement fait mis par Inventaire, & demeureront en icelles Forteresses sans les aliener. Et ont promis de bonne foy au nom de mondit Sgr. de Namur lesdis Comis, que rien n'en fera osté sadite vie durante. Aussi ferons inventoriés a donc ou toutes les fois qu'il plaira audit Mr. de Bourgogne toutes Chartes, Privileges & autres Lettres quelconque touchant lesdis Pays de Namur & Terres de Flandre, & d'Artois, qui sont en la Tresorie dudis Mr. de Namur, ou ailleurs soub luy & en sa puissance.

Item que toute les Forteresses, moulins, maisons, & Usines de laditte Comté de Namur & Terre de Poilvache ferons visitée de par mondit Sr. le Duc; & sera tenu dez lors en avant ledit Mr. de Namur de les entretenir bien & convenablement comme Viagier appartient, sans y faire nouveaux ouvrages s'il ne luy plait. Et si aucune faute y avois, mondit Sgr. de Namur le devra faire mettre à ses depens en estat raisonnable.

Item retient à luy ledit Mr. de Namur sa Maison à chaut & sa Maison assise derier l'Eglise de St. Aubain à Namur, pour en faire ses volontez & bons plaisirs. Es pareillement les Scorre & adjet des Mers, & quatre Mestiers que tient à present Mr. Philippe de Bourselle, dont iceluy Mr. de Namur at intention de mouvoir question & en poursuivre son droit.

Item & s'il advenois, que Madame la Comtesse de Namur sa belle sœur veufve de feu Mr. de Namur dernierement tres-passé, laquelle tient tant en Douaire, comme autrement par Accord fait entre eux toutes lesdites Terres assise en Flandre & en Artois, & semblablement les Chateaux & Chatelines de Neuville & de Montaigle avec le Winage de Hastier, allast de vie à trepas avant mondit Sr. de Namur, toutes icelles Terres, Chaseaux, Chatelenies & Winage revenoint es mains du devant dit Mr. de Namur pour les tenir & en jouir pleinement & entierement sadite vie durante. Toute fois mondis Sr. de Bourgogne pourras lors mettre au Chastel tant de Montaigle Capitaine ou Chatelain & autres Officiers que à Poilvache & autres deux Frontieres dessus nommées.

Item feras diligence ledit Mr. le Duc de rachesér à Mademoiselle Dame de Namur son Viage tant desdites Terres de Neuville & de Montaigle comme dudit Winage de Hastier, au meilleur marchez qu'il pourra, le denier pour VIII. & au dessous. Es l'argent à quoy ledit achat poura monter feras pris ou rabbatu du dernier payement que devras avoire ledit Mr. de Namur de la Vendition de ses Comtez & autres Terres dessusdittes. Mais en jouyrois & leverois tous les profits comme elle fait à present. jusqu'à ce qu'elle feras payée & contentée de sondit argent. Et ledit Chatel de Montaigle venu ainsy es mains dudis Mr. de Namur, il en fera ausy fait comme dessus.

Item pour ce qu'en certain Traité entre luy & Maditte Dame de Namur est fait mention expresse, que si elle se remariois, incontinent estre privée d'aucunes Terres qu'elle tient à present, l'intention de mondis Sieur de Namur si est, qu'en ce cas s'il advenois lesdittes Terres revenoint à luy & en la main pour en jouyr saditte vie durante, & luy trepassé soient audis Mr. le Duc & non plutost. Mais si elle se marioit après la mort d'icelluy Mr. de Namur, les devant dittes Terres reviendroint audit Mr. de Bourgogne.

Item sera tenu ledit Mr. Namur de decharger & acquiter laditte Comté de Namur, & les Chatelle, Prevoté & Terres de Poilvache de toutes charges par luy faites en son temps, & racheter la Forteresse & Terre de Beaufort & certains Afforages, Winages, Scladages, poids & Tonlieux avec certaines pensions qu'il a donné montant lesdittes pensions comme il est advis audis Comis de Mr. de Namur, si qu'ils disent à la somme de huit cent florins de rente par an à tous le plus; & si plus y en avois, plus en acquiterois sans y pouvoir de cy en avant plus faire aucunes charges nouvelles, si non sur sondit viagere. Ausy ne pourat il desormais donner, ne faire ou laisser abatre ny couper aucuns bois ny gros chesnes, si ce n'estoit pour refections & retenues des Forteresses, & d'autre edifices & en droite taille.

Item doit ledis Mr. de Namur decharger à ses depens la Terre de Walcourt, & en jouyr sa vie durante.

Item au regard des charges faites & pensions donnëes par feu Mr. son Pere & ledit Mr. son frere, dont Dieu ay les ames, sesdis Comis siennent qu'elles n'excedent point la somme de mille florins par an, & veu qu'elle faudront à la morse des pensionnairs l'intention de Mr. de Namur même, qu'il fera tenu de les racheter s'il ne luy plaise. Mais s'il y avoit aucuns heritages qui soient à rachat, il les racheteras & acquitera. Et si l'on ne peu les racheter, ledit Mr. de Namur feras tenu d'assigner d'autant d'autres rentes ailleurs & ausy bien assisses: avec ce fera tenu de decharger & acquiter tous offices.

Item est accordé, que ledit Mr. de Namur aggreignera seureté pour lesdittes charges par luy

faites estre mieu acquitées, que la somme du dernier payement demeure es mains de ceux qui payer le devront, pour & au nom dudit Mr. de Namur, jusqu'à ce qu'il ou ses Comis aurons claire & pleine cognoissance, que lesdittes decharges & acquits aurons esté ou seront faites, mêmement que lesdits gens de Mr. de Namur trouvent que ledit dernier payement montera beaucoup plus que les charges dessusdittes, neanmoins s'il estoit sceu ou trouvez qu'elles fussent plus grandes l'on acheteroit & recevroit outre ledit dernier payement autant d'argent des deux autres payemens predis, qu'il devrois suffir pour cacques d'icelles charges, posé que ledit Mr. vive encore, ou sois trepassé. Desquels charges seras fait declaration par ecris audit Mr. de Bourgogne, le plus brieve que faire se pourra.

Item si aucuns pour chose touchant l'heritage dudit Pays de Namur voulussent faire ou porter guerre, ou domage audit Mr. de Namur, mondit Seigneur de Bourgogne seras tenu de luy aider & de faire assistence en ce cas. Mais il ne pourra entreprendre ny mouvoir quelque guerre si ce n'est du sceu & par le grez de mondit Sgr. de Bourgogne: si non pour resister aux entreprises de ceux si aucun avois, qui voulussassent grever & dommager le Pays de Namur pour la cause dessusdite.

Pretium Imptionis. *Item & pour l'achat de l'heritage desdit Comté de Namur, Chatel, Prevosté & Terre de Poilvache & Terres scituées en Flandre & en Artois pour la manier dessus devisée, ledit Mr. de Namur auras la somme* de cent & trente deux mil couronnes d'or, *que luy en devra faire payer mondit Sgr. de Bourgogne en couronnes ou en autre or, au prix de quarante deux gros monoie de Flandre chacune couronne. Et est journée prinse & accordée par lesdis Comis d'un costez & d'autre, suivant à la my-Caresme prochain venant, c'est à savoir le Dimanche que l'on chante en Sainte Eglise* Lætare Jerusalem, *tout ledit jour ou le Lundy ou Mardy ensuivant, ledit Mr. de Namur se dessaisir en jadi tte Ville de Namur de saditte Comté de Namur & des Chatel, Prevoté, & Terre de Poilvache dessus ditte, & y estre adberité mondis Sgr. de Bourgogne es personnes de ses Procureurs ou Comis. Et pour lors aussy estre payez illecq au devant dit Mr. de Namur, pour premier payement jusqu'à la somme de vingt sept mille couronnes, ainsy & au prix que dessus.*

Item est accordé que le reste ou demourant de ladite somme principal seras payez à trois autres payements à chacun de trente cinq mille couronnes: dont l'un seras à Noël prochain venant l'an mil quatre cent vingt six, selon l'usage de l'Eglise de de France, l'autre à Noël après ensuivant 1427. *& le tierce & dernier payement à Noël* 1428. *Et pour ledit payement luy estre tenu & sondit argent payé à iceux sans aucun dessy, mondit Sgr. de Bourgogne avant que ledit Adberissement de Namur se fasse à sesdis Procureurs, ou Comis, bailleras bonne seureté audit Mr. de Namur des quattre Membres dudit Pays de Flandre, ou d'aucuns d'iceux, & qu'ils en soient Pleiges & Respondans, ou autres dont iceluy Mr. de Namur seras content, ou dont eux deux les Sgrs. seront d'accord.*

Item auras iceluy Mr. de Namur quittement & ligement toute ladite somme de l'achapt, sans de rien estre diminué ou amenrie pour cause des Droits Seignoriaux taut de ce present Transport & Vendaiges desdittes Terres scituées en Flandre & en Artois, desquelles mondis Sgr. de Namur sera tenu de se desheriter, pour ledit Mr. le Duc y estre adberité le plûtot que faire se pourra selon les Coutumes des lieux & du contenu dudit Traité.

Le dit premier payement de 27000 *couronnes payez comme de la saisinne faite d'icelles Terres & Maditte Dame de Namur à cause de sondit Douaire, ou autrement, & pour les Droits aussy des Baillys & hommes. Et est à entendre que en ce present Traité ne sont & ne doivent point estre comprinses certaines maisons & terres cy-après declarées, qui ne sont pas ne onques furent de l'essence du Pays de Namur. Ains les en at excepté & excepte ledit Mr. de Namur.*

A scavoir les Terres de Dave, de Mirewart, Longpreit, Wilanche, & le Ban de Feuilly, & les Terres de Haynaut, Ternuis, Riant, Weys, Tongre St. Martin, le Pumoiage, & une autre villette seante de lez le Quesnoy, le Winage d'Auberive que l'on dit de Thuing, la Terre des Eulx & de Bragart, que mondit Sgr. de Namur acquit avant qu'il fut Comte de Namur; les maisons & cheruages de Lierant assené à Robert le Bastard; les maisons & charuages de Truves, les maisons & charuages Mailhon, les maisons cheruage & apartenances d'Evrebaille, la Terre de Chenetreigne acquise d'un Chanoine de St. Lambert de Liege nommé jadis Rigaut de Pyfieux, & les maisons & cheruage de Sabuart. Terræ exceptæ.

Ce fut fait en la Ville de Gand le 26. *jour de Janvier l'an mil quatre cent & vingt, selon ledit usage de l'Eglise de France. Et sont dudit Traité present faites deux Lettres par manier de Cedule toute pareil de mot à mot: l'une pour mondit Sieur de Bourgogne, & l'autre pour ledit Mr de Namur. A chacune desquels en temoins chacun des Comis dessus nommé d'un costé & d'autre a mis son signe manuel de sa propre main.*

Nous en suivant ledit Traité & Accord, que avons aggreable & les louons ratifions & approuvons, Cessio. *avons par grande & meure deliberation de conseil sur ce eu, & de notre certaine science, pure & liberal volonté & sans contrainte ou induction d'aucun, baillé cedé laissé & transporté & delaissé, baillons, transportons, & delaissons par ces presentes à titre de Vendition bonne & loyale, perpetuelement & à toujours pour Nous, nos hoirs & Successeurs, ladite Comté de Namur & les Chateaux, Terres, Prevoté & Seignories dessusdites, à mondit Sieur de Bourgogne, ensemble toutes les appartenances & appendance quelconque, pour y celuy Mgr. de Bourgogne & ses Hoirs & Successeurs les avoir, tenir & posseder & en jouyr par la manier dessu declarée, moiennant la somme de cent & tren-*

te deux mille écus d'or la couronne de France.

Et supposé que plus vausissent, & fust hors la moitié : si les luy donnons & transportons Nous, pour les causes & considerations dessus dites.

De laquelle somme mondit Seigneur nous a fait bailler & delivrer reelement & de fait & en denier comptant, pour le premier payement la somme de 27000. escus d'or: dont Nous nous tenons pour payez & contentez. Et le surplus montant à 105000 écus d'or, mondit Sgr. nous a promis par ses Lettres d'obligations de payer aux termes sur ce ordonné. Promettant par ces presentes par la foy & loiauté de notre corp & sur notre bonneur, de Nous desheriter de notre dite Comté & de nos Chatel & Prevoté, & Seignorie de Poilvache, par devant les trois Etats d'iceluy Pays, & autrement comme il apartient & sera necessité. Et ausy de nos dittes autres Terres & Seignories par devant les Baillys & Hommes de Fief des lieux dont elles sont tenues & mouvantes, pour d'icelles Comté & Terres adheriter & mettre en proprieté mondit Sgr. de Bourgogne, ou ses Procureurs le plutost que bonnement faire se pourra; & à tenir & faire tenir notre presente Vendition, baille, cession, & transport avec tous les points & articles contenus & ladite Cedule cy dessus transcripte, & iceux garantir, & defendre envers & contre tous & non jamais faire ou aller paisiblement ou en apartient à l'encontre en quel manier n'y par quelconque voye que ce soit. Avons obligez & obligeons Nous nos Hoirs & Successeurs & nos biens & les leurs, meubles & immeubles quelconque, & mémément nos Pays de Namur & autres Terres & Seigneuries dessus dittes; en soubmettant Nous, iceux nos Hoirs & Successeurs, & aussy nos-dis Pays Terres & Seigneuries à toute jurisdiction, cohercays & contraintes Ecclesiastiques & seculiers. Et renoncant à toutes exceptions, fraudes, cautels, malices, dol, malengien, allegations, raisons, droits, usages, Coutumes, Privileges, yraus, repos, absolutions, dispensations & autres choses quelconques, par lesquels on pourroit orès & pour le temp àvènir impugner ce present Transport & Vendition & celle dire non vaillable : mémément à la deception de la moitiez du juste prix, & aussy au Droit disant general revòcation ne valoir.

Donnons en mandement à tous nos Vassaux, Hommes, Justiciers, Feaux, Officiers & sujets quelconques de notre Comté de Namur, & des autres Terres & Seigneuries dessusdis, que lesdit Apointement, Traité & Accord dits entretiennent & gardent, & fassent entretenir & garder selon leurs formes & teneure, en recevant après notre trepas ledit Mr. le Duc, en leur Seigneur proprietaire, & de manier luy fassent ceux qu'il appartienderas Foy & Hommage, serment & autres devoirs qu'il apartient, & à luy & ses Gens Comis & Officiers obeissants sans difficulté aucune, ne faire ou aller ne souffrir estre fait ou allé à l'encontre en aucune maniere. Car ainsy Nous plait-il estre fait.

Et afin que ce soit chose ferme & stable a toujours, Nous avons fait mettre notre Seel à ces presentes, qui furent faites & données en la Ville de Gand le 27. jour du mois de Mars 1421. après Pacques selon l'usage de l'Eglise de France.

S'ensuivent les Tenures des Lettres de Procuration, dont cy-dessus est fait mention.

PHILIPPE Duc de Bourgogne, Comte de Flandre, d'Artois & de Bourgogne, Palatin Sgr. de Salins & de Malines, à tous ceux que ces presentes Lettres verront salut. Comme notre très cher & amé Cousin le Comte de Namur, & Sgr. de Bethune, pour certaines causes à ce luy mouvants, ait intention & volonté, & sois deliberé de vendre & aliener sa Comté de Namur &c.

JEAN de Flandre Comte de Namur Sgr. de Bethune, faisons sçavoir à tous ceux que ces presentes Lettres verrons, que Nous considerant que nous n'avons nuls Hoirs legitimes de de notre corp engendré, & que ce notre Comté de Namur & nos Hommes & sujets manans en icelle ne parvenoint aprè notre trepas en la main d'aucun puissant Prince &c.

CAPUT CXI.

Conventus Fratrum Minorum Brugis in Flandria per duos oppidanos Guilielmum de Kock & Petrum Balduini, erigitur, ipsaque Fundatio anno 1423. per MARTINUM *V. Papam confirmatur.*

MARTINUS Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Guilielmo de Kock, & Petro Baldouuin, laïcis Tornacensis Diœcesis, salutem &c. Pia vota fidelium &c.

Sane petitio pro parte vestra nobis nuper exhibita continebat, quod cum olim tu, fili *Guilielme*, de tua & progenitorum salute recogitans, quoddam prædium extra muros oppidi Brugensis, Tornacensis Diœcesis consistens & ad te legitimè pertinens, pro usu & habitatione aliquorum Fratrum tertii Ordinis S. Francisci, piâ largitione donaveris, & etiam deputaveris, ; ac ad præsens, tam tu, quam etiam tu, fili *Petre* desideretis in eodem prædio unam Domum cum Oratorio, sive Capella, ac campanili, & aliis necessariis officinis pro hujusmodi usu, & habitatione septem Fratrum Ordinis FF. Minorum de bonis vobis à Deo collatis, decenter fundare &c. Qua- Nota.

re pro parte vestra Nobis fuit humiliter supplicatum, ut... &c.

Nos igitur, ... Vobis, ut in dicto prædio Domum cum Oratorio, campanili & officinis hujusmodi, pro usu & habitatione dictorum Fratrum (sine tamen juris alieni præjudicio) fundandi & construendi, nec non Provinciali Ministro Provinciæ Flandriæ, secundum morem &c. in qua hujusmodi prædium consistere dignoscitur, Domum ipsam per se vel alium seu alios, cum prædictis & aliis juribus & pertinenciis suis, pro usu & habitatione ejusmodi Fratrum recipiendi, ac ipsis Fratribus illam inhabitandi &c. licentiam elargimur.

Eisdem etiam Fratribus de uberiori gratia concedentes, quod ipsi eorumque successores & posteri, dicti Ordines Fratres, qui inibi pro tempore residebunt, omnibus & singulis Privilegiis, concessis & concedendis, uti valeant & gaudere. Apostolicis nec non Provincialibus & Synodalibus Constitutionibus, ac aliis contrariis non obstantibus quibuscumque.

Nulli ergo .... &c. nostræ elargitionis & Concessionis infringere: &c.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Idibus Julii M. C.C.C.C. XXIII. Pontificatûs nostri anno sexto.

CAPUT CXII.

Instrumentum vernaculum, datum anno 1431. à Magistratu Bruxellensi, super Jure Patronatûs trium Præbendarum in Ecclesia Collegiata S. Petri Anderlechti, *juxta Bruxellas, acquisito à Domino* Ostone de Mey, *dicto* de Bollebeke.

Ant die Stadt van Brussele ghecreghen heeft tegen Heeren Osten de Mey *ghebeeten van* Bollebeke, *alle dat Recht van den Dienst-Luden van Curegem, metten giften van drien Cannonicx-Provenden inder Kercken van Anderlecht, ende metten Rechte van enen Bere, ende van enen Verre tot Anderlecht te hoedene, ende met allen den erffelicken ende jaerlicken Cheinse, die de voorsz. Heer* Ost de Mey *houdende is t'Anderlecht ende daer ontrent, metter Heerlickheyt van Ervene, ende Ont-ervene, van Pont-gelde, ende andere Heerlicheyt die daer voirt aen-cleeft ende toebehoirt, ende der Stad, midts den Vercrigene voorsz. toebehoird de voorsz. Provenden te ghevene, alsse vallen zelen, soo is geraemt.*

I. Dat soo wanneer in toecommende tieden eenighe van de voorsz. Provenden vaceert, dat die gegheven sal werdden binnen den tide van den ghemeynen ghescbreven Rechten daer toe ghestelt, by Burghemeesteren, Schepenen, Rentmeesteren, ende Raids-lieden der Stadt van Brussele voorsz. ten tide zynde eendrechtichlic, oft bi den meesten deele van hen.

II. En oft viele, datter een oft meer in gelicken getalle van den voorsz. Wethouderen d'meeste vervolgh cregben, soo selen bi den anderen van de voorsz. Wethouderen, die te voren den derden, oft vierden in't minste getal heuren stemmen gegeven hebben, enen van den genen die van de meeste stemmen heeft, welcken si willen, meughen te hulpe commen; ende welck henrre van den ghenen die eerstwerff van den meesten stemmen hadde, in deser voeghen d'meeste vervolgh van den voorsz. Wethouderen ghecryght, die sal die Provende hebben ende behouden, ghelyck oft hy van eerst d'alremeest vervolght hadde ghehadt.

III. Item sal de ierste Provende die van drien ierst werff sal vaceren, gegeven worder enen abelen, ende oirboirliken daer toe, die gheboren is van eenich van de zeven Gheslachten van Brussele, ende die andere die daer nae sal vaceren, eenich die gheboren is van den neghen Natien van Brussel, ende die derde, sal als sy vaceert, aen de Gheslechten, ende alsoo vast vervolghen. Nota.

IV. Item en zelen die voorsz. Wethouderen nyman eenich van de voorsz. Provenden als sy vaceert, moghen gheven, by en sy ingheboren Poirter van Brussele, oft gheboren van den genen die inder Stadt Raet van Brussele zyn moghen, ende by en zy ten minsten sesthien Jaeren out volcomentlic, ende by en gelove, dat hy vier Jaeren langh in eenighe Universitydt van enen Studie gepre- Nota.

ren volghende, sal daghelycx studeren in Loye, op dat hy te voren in negeen van beiden Rechten ghestudeert en hadde, den welck of hy hadde gedaen, zoude hem sinen voorleden tydt aen die voorsz. vier Jairen afslach doen, op dat sy woude.

V. Item sal den zelven, dyen aldus, alst voorsz. is, ennich van den voorsz. Provenden sal worden ghegheven, moeten geloven, ende toeseggben, dat hy die Provende nemmermeer en sal permitteren, noch om eenighe andere Provende overgheven, sonder openbaeren ende eendrechtigen wille, ende consent der Borghemeesteren, Schepenen, Rentmeesteren, ende Raids-luyden voorsz. ten tyde wesende.

VI. Item sal hy noch gheloven, ende toeseggben, dat hy na den wedercomme van zynre Scholen, der voorsz. Stad van Brussele, als hy daer toe vermaent Nota. *word, sal bistendich wesen mit raede, soe verre die sake alsulcke is, dat Gheestelycke Persoonen sonder noot van irregulariteyt daer toe raden mogen.*

VII. Item selen die Wethouderen der Stadt van Brussele, ten tide van heuren aen-commen dese voorsz. Ordinancie, ende elc Point daer af in heuren Eedt sweren te houdene.

VIII. Item dat Hendrik de Mol, *dien d'ierst Provende nu ghegheven is, sal van sinen Brieve van der Presentatien, die hem van der Stad weghen gegeven sal werden, ghieven sal zesse gulden Peters, die de Clercke van der Stad in't ghemeyne deylen selen, ende alsoe sal-ment voirtaen hanteren aen enen iegeliken, dien die voorsz. Provende voirdaen gegeven selen werden.*

Gedaen, overgedraeghen, ende gesloten in't jaer ons Heeren duysent, vier hondert XXXI. op den vii. dagh der Maent van Meye.

CAPUT CXIII.

Magistratus Oppidi ac Portûs Dunkercani, in Flandria celeberrimi, fundat Conventum Fratrum Minorum circa annum 1436, evocatis Religiosis è Conventu Audomarensi in Arthesia: sub approbatione EUGENII IV. *Pont. cujus hæc est Bulla.*

Ugenius Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Guardiano & Fratribus Ordinis Fratrum Minorum, de Observantia nuncupatorum, Domûs sancti Audomari, de S. Audomaro, Morinensis Diœcesis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Sacra Religionis, &c. Cum itaque, sicut exhibita Nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, Domus, dicta S. Audomari, de sancto Audomaro, Ordinis Fratrum Minorum de Observantia nuncupatorum, Morinensis Diœcesis, in numero Fratrum sub hujusmodi Observantia observantium, admodum Deo benedicente excreverit, ac in dicta Diœcesi locus alius, seu Domus Fratrum hujusmodi non existat, necnon dilecti filii universitas oppidi *Dunkerke*, Comitatûs Flandriæ, ejusdem Diœcesis, spiritu devotionis accensi, quemdam locum pro Guardiano, & nonnullis Fratribus dicti Ordinis in eorum solo, &c. infra dictum Oppidum, cum Ecclesia, campanili, & officinis, construere & assignare proponant, pro parte vestra, & prædictorum Fratrum nobis fuit humiliter supplicatum &c.

Nos itaque universitatem prædictam in hujusmodi laudabili proposito confovere volentes, eis locum seu Domum hujusmodi construendi . . . . pro ipsorum, Guardiani & Fratrum habitatione & usu, recipiendi &c. licentiam tenore præsentium elargimur, Parochialis Ecclesiæ jure salvo, &c.

Vobis nihilominus, de uberioris dono gratiæ, quod Guardianus & Fratres hujusmodi omnibus Privilegiis potiri, &c.

Datum Bononiæ anno &c. M.C.C.C.C. XXXVI. xvii. Kalend. Januarii, Pontificatûs nostri anno sexto.

CAPUT CXIV.

Instrumentum Fundationis Abbatiæ B. M. de Nizella *Diœcesis olim Cameracensis, nunc Namurcensis, anno* 1441. *Fundatoribus* PHILIPPO BONO *Duce Burgundiæ &* CHRISTINA DE FRANCKENBERGHE *Abbatissa Nivellensi.*

Ex Archivis Abbatiæ.

N nomine Domini. Amen. Serie hujus publici instrumenti, cunctis ipsum intuentibus pateat evidenter & sit notum, quod anno à Nativitate ejusdem Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo primo, Indi-
1341. ctione quartâ, die vero decima octava mensis Junii, horâ decimâ ante meridiem, Pontificatus SS. Christo Patris & Domini nostri EUGENII divinâ providentiâ hujus nominis Papæ quarti, anno undecimo, in mei Notarii publici ac testium subscriptorum ad hæc vocatorum & rogatorum præsentia, personaliter constituti RR. ac Religiosi Patres DD. de Alna Leodiensis, & de Camberone Cameracensis Diœcesis, Monasteriorum Conventualium Ordinis Cisterciensis Abbates, in hac parte Reverendissimi Patris & Domini D. Abbatis Cisterciensis & totius Capituli Generalis, totius Ordinis Commissarii pro subscriptis peragendis specialiter deputati; prout de ipsorum potestate & mandato per quasdam Litteras Commissionis in latino scriptas, sigilloque Reverendissimi Patris prædicti ut asserebant, inibi in medium per eosdem exhibitas, lectasque, & per vivæ vocis oraculum prædicti Patris Abbatis de Alna alterius Commissariorum expositas & vulgarisatas sufficienter docuerunt;

In effectu continentes certam potestatem ipsis Commissariis datam, & à supradictis concessam, Ecclesiam B. Virg. Mariæ de Nizella, sitam & fundatam infra metas Parochiæ de Ophain, Ducatûs Brabantiæ, & jam dictæ Cameracensis Diœcesis, in augmentum dicti Ordinis, & ad Requestam potentissimi ac metuendissimi Principis & Domini D. Philippi Burgundiæ Brabantiæ & Loth. Ducis, cum omnibus & singulis suis bonis, rebus, appenditiis & pertinentibus universis, dicto Ordini Cisterciensi incorporandi, & demum Monasterio Beatæ Mariæ de Molinis Comitatûs Namurcensis & prædictæ Leodiensis Diœcesis, ac Ordinis prætacti, legitimè uniendi, annexandi, & filialiter subdendi; ac de uno Prælato ipsi Ecclesiæ opportunè providendi: ut cunctis intueri poterat.

Diploma Philippi Ducis extat T. III. pag. 725 & sequentibus.

Igitur cupientes prædicti Commissarii (ut asserebant) in ejusmodi negotio ritè & legitimè procedere, ad Dei & Mariæ laudem & honorem ante-dictam Ecclesiam de Nizella cum omnibus & singulis suis bonis, rebus, appenditiis, & pertinentibus universis tam præsentibus quam futuris, præhabitis solemnitatibus solitis & requisitis, dicto Ordini Cisterciensi, Authoritate præfata ipsis (ut præfertur) concessâ, melioribus modo & formâ quibus melius & efficacius potuerunt atque debuerunt, incorporarunt; nec non supradicto Monasterio de Molinis unierunt & annexarunt, ac filialiter subdiderunt R. P. D. Petro Abbate de Molinis præsente, id gratis in quantum dictum Monasterium concernit acceptante, eundemque D. Abbatem de Molinis ac suos Successores Abbates Patrem Abbatem dictæ Ecclesiæ de Nizella perpetuis temporibus constituentes & ordinantes.

Abbas Moliniensis Pater Abbas.

Quibus sic peractis Rev. ac Nobilis D. Christina de Franckenberghe Domina & Abbatissa Nivellensis, ibidem tamquam specialis Fundatrix & Dotatrix & dicti Monasterii existens, supradictis Commissariis humillime supplicavit, quatenus juxta authoritatem & potestatem supradictas gratiâ Dei mediante ad primi Abbatis dicti Monasterii Ordinationem & Institutionem procedere vellent.

Diploma hujus Abbatissæ lege T. III. p. 451.

Qui quidem DD. Commissarii, considerantes, quod locus Capitularis dicti Monasterii imperfectus erat ad exequendum contenta præfatæ Commissionis, idcirco Ecclesiam prætactam, in qua præsentialiter congregati erant, tamquam Capitulum ejusdem loci ad pertractandum contenta sive tenorem ejusdem elegerunt, nominarunt, assumpserunt, & deputarunt. Ac eandem D. Abbatissam inibi pro vera Fundatrice & Dotatrice dicti Monasterii tenuerunt & reputarunt palam & publicè. Et consequenter in facto Commissionis eorumdem procedentes, Christi nomine primitus invocato, prædictæ Fundatrici expresse petierunt, quale nomen Prælati in dicto Monasterio de Nizella habere cupiebat atque optabat constitutum & ordinatum.

Cui petitioni supra memorata Domina respondit, quod pro Fundatione dicti Monasterii perpetuis temporibus tenenda & inviolabiliter observanda in dicto Monasterio, constitui & ordinari desiderabat nomen primi Abbatis, rogans & deprecans eos, quatenus Abbatem primum in dicto Monasterio ordinare & instituere dignarentur.

Cui responsioni Reverendus Pater Abbas de Molinis satisfacere desiderans, prædictis Fundatrici & Commissariis, exposuit, qualiter videre suo antedictum Monasterium de Nizella in ædificiis & redditibus minime constructum & dotatum foret, pro uno Abbate pro tunc inibi constituendo, ac etiam pro sustentatione Fratrum, ad institutionem Abbatis in dicto Monasterio requisitorum & necessariorum, secundum Definitiones Ordinis ipsorum; per-maximè formidans, si ad hoc consensum suum impertiretur, quod in futurum per suos Successores reprehendi posset.

Quapropter prædictos rogabat, quatenus nemini displicere vellet, quia illud nunquam consentiret, nisi priùs audita, sive desuper habita fertiliori provisione. Et pari modo R. Pater Abbas de Alna concordans remonstrationi Abbatis de Molinis, addendo dictæ Fundatrici remonstravit, quod nisi loco prædicto in ædificiis, & redditibus fertilius provideretur, nullum Abbatem in dicto Monasterio ordinarent. Eandem Fundatricem & Dotatricem deprecantes & rogantes, quatenus contentari vellet de institutione unius Prioris, usque ad tempus quo ipsi Monasterio fertilius existeret provisum.

Quibus omnibus sicut præmittitur per Remonstrantes & per antedictos expositis iteratis vicibus, prædicta Fundatrix instanter & instantius prętactos Commissarios, & Patrem Abbatem de Molinis humillimè & cum magno cordis desiderio rogavit, & deprecabatur, quatenus dicto Monasterio providere de primo Abbate vellent atque dignarentur, confidentes in eam, quod locus & personæ Monasterii de Nizella nullam pati deberent inopiam; quia quamdiu ipsa haberet valorem unius panis, sive denarii, dummodo voluntatem ejus adimplere vellent, ipsis loco & personis promittebat dividere medietatem in casu necessitatis, eis iteratò promittens providere, taliter quod per eam, & ipsius occasione, nullum paterentur defectum.

Quibus requisitionibus sic ut præfertur per præfatam Fundatricem, loco & personis de Nizella legitime & sponte, ut apparere poterat factis, antedicti Commissarii voluntati ejusdem Fundatricis condescendentes in facto Ordinationis & Institutionis dicti primi Abbatis de Nizella contentabantur, votum & requestam suos omnimodo adimplere volentes, & per Venerabilem Patrem D. Joannem Eustachii Abbatem de Jardineto prope Waleuriam ibidem pręsentem, sua hujusmodi Abbatiali dignitate..... resignatâ, & tamquam pro vacante integro jure plenè dimissâ in manibus dictorum DD. Commissariorum.

Et deinceps nova professione per eumdem D. Joannem R. Patri D. Abbati de Molinis prædicto factâ, quam plures Religiosi Fratres Conventuales loci, seu Monasterii de Molinis ibidem præsentes, de consensu expresso ipsorum Abbatis, juxta ritum moremque & consuetudinem ipsorum Ordinis, Dei nomine primitus invocato, in primum Abbatem dicti Monasterii de Nizella, unanimi consensu & concorditer omnibus melioribus modo & forma, quibus melius potuerunt, & valuerunt, inspiratione divinâ prout verisimiliter eredendum est moti, nominaverunt, elegerunt, & assumpserunt palam & publicè altâ & intellibili voce, prædictum D. Joannem Eustachii.

Ac per eosdem eligentes, & per Commissarios prætactos, ac Patrem Abbatem de Molinis, ipse D. Joannes Eustachii, hanc electionem, iteratis precibus pulsatus, non volens tamen (ut asseruit) divinę voluntati resistere, in se sponte suscipiens & acceptans, inibi publice & intelligibili voce, pro tali, & tamquam idoneo, in primum Abbatem de Nizella fuit pronuntiatus, nominatus, & tentus, habitusque, & reputatus.

Et consequenter per dictos Commissarios legitime per baculi Pastoralis, libri Regulæ, ac clavium traditionem, cum solemnitatibus requisitis, fuit confirmatus, & intronisatus, ac in possessionem realem & actualem ac corporalem dicti Monasterii, juriumque, bonorum ac pertinentium universorum compositus & inductus, & in Sede Pastorali collocatus.

De & pro quibus omnibus præmissis sic rite, & legitime peractis, concorditer & unanimiter sine contradictione cujusvis, Deum supplicitèr laudantes, *Te Deum Laudamus*, devote unâ voce, ut cunctis intueri potuerat, decantaverunt.

De & super quibus omnibus & singulis supradictis, prædicta D. Abbatissa Fundatrix, ac Nobilis Vir Joannes de Huldeberghe, D. Temporalis loci de Nizella, nomine antedicti Monasterii petierunt, & quidem per se petiit sibi & suis per me Notarium subscriptum fieri unum vel plura publicum, seu publica Instrumentum, seu instrumenta.

Acta fuerunt hæc in loco Capitulari supradicto, sub anno, indictione, die, hora, mense, & Pontificatu, quibus supra, præsentibus ibidem Venerabilibus & Religiosis viris, & Fratribus, Willelmo Minart Priore, & Bartholomeo de Busco Suppriore Domûs sive Ecclesiæ de Busco Domini Isaac, ac Venerabilibus Viris D. Joanne de Melen Curato de Ophain & Amelrico de Wemel, in Jure Civili, Nobilibusque Viris Warnerio de Daveles, & Henrico de Mierdegen, nec non discretis & honestis Viris Everardo Poulondor, Desiderio Baudesir dicto de Hobrug, Arnoldo de Breda, & Jacobo le Poivre, laïcis Leodiensis & Cameracensis Diœcesis, Testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

CAPUT CXV.

Fratribus Minoribus Antverpiæ à Magistratu anno 1446. admissis, primâque habitatione in loco Caudenbergh *minùs conveniente, ordinat* NICOLAUS V. *Pont. anno 1449, ut ad commodiorem locum transferatur Conventus.*

NICOLAUS Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati Monasterii S. Michaëlis Antverpiensis, & Decano Ecclesiæ S. Petri Lovaniensis &c. Ex supernæ providentia majestatis &c.

Nuper siquidem pro parte dilectorum filiorum, universitatis Oppidi Antverpiensis, Cameracensis Diœcesis, ac Guardiani & Fratrum novæ Domûs de Observantia B. Francisci ejusdem Oppidi Nobis fuit expositum, quod jam pluribus elapsis annis Domus ipsa in prædicto Oppido ad hoc situata fuit, ut Fratres in ea commorantes, cum honestate commorari, & Altissimo famulari possent.

Nota. Verùm quia Domus ipsa lenonum sive meretricum sit habitationibus circumdata, & quod Fratres ipsi etiam, quando divinis nituntur obsequiis, propter ipsorum lenonum & meretricum clamores aut aliàs sæpe-numero perturbantur; quin-imo ipsi lenones & alii ipsis Fratribus malevoli, in eadem Domo semel incendium imposuerunt; propter quod oppidani prædicti Oppidi, præmissa maturè considerantes, & clarè videntes, aliter super iis remedium adhibere non posse, quemdam alium locum ad id aptum & honestum assignare proposuerunt.

Quare pro parte universitatis, Gardiani & FF. prædictorum Nobis fuit humiliter supplicatum &c. Nos itaque . . . . discretioni vestræ mandamus, quatenus vos, aut alter vestrûm de præmissis omnibus informetis &c. Guardianum & Fratres prædictos, cum libris & omnibus ornamentis & paramentis, ac aliis rebus ad cultum divinum deputatis, ad prædictam Domum seu primum locum pertinentibus, pro alia Domo, seu novo & secundo loco cum ipsa secunda domo pro ipsorum Guardiani & & Fratrum usu & habitatione; qui sub obedientia Vicarii Ministri Provincialis illius Provinciæ seu Patriæ esse debeant; dictâ Auctoritate nostrâ deputetis & assignetis: cujusvis super hoc licentiâ minimè requisitâ.

Nos enim . . Guardiano & Fratribus, in ipso loco eisdem assignando, præsentibus & futuris, ut omnibus & singulis Privilegiis . . . uti & gaudere valeant, concedimus per præsentes: non obstantibus &c. jure . . . cujuslibet semper salvo.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno M. C. C. C. C. XLIX. sexto Nonas Martii, Pontificatûs nostri anno tertio.

CAPUT CXVI.

Abbas Generalis Cisterciensis confirmat Fundationem Prioratûs de Waerschot, *Religiosorum Ordinis sui, olim in Wasia, nunc intra Gandavum, illiusque Paternitatem adjudicat anno 1449. Priori Monasterii de* Waermonde, *juxta Harlemum in Hollandia.*

NOs Frater JOANNES Abbas Cistercii, dilectis nobis in Christo Priori de *Waremunda* salutem. Cum à nobis quod justum est petitur, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per solicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum; nostrique Ordinis tam Papalia quam Regularia Instituta velint & decernant, Jus Paternitatis alicujus Monasterii, seu Conventualis loci, in ipso Ordine jam recenter fundati, ad eam Domum seu Monasterium vel Conventualem locum pertinere, à quo primordiales Religiosi dicti novi Monasterii seu Conventualis loci dignoscuntur processisse;

Fuerimusque fide dignorum relatibus informati, Religiosos Prioratûs de *Waerschot*, per honorabilem Virum *Simonem Utenhove* divinâ inspirante gratiâ recenter fundati, ab ipso Prioratu de Waeremunda emanasse;

Hinc est, quod prælibatis aliisque in parte considerandis pensatis, justis petitionibus benevolo concurrentes assensu, intuituque & contemplatione Illustrissimi Principis, Domini Ducis Burgundiæ, in cujus Domi-

Dominio prædictus Prioratus dignoscitur fundatus, brevi præsentium serie, Tibi, tuisque successoribus canonicè intrantibus, prædictum Jus Paternitatis pertinere dignum duximus declarandum: tenoreque præsentium insinuamus & declaramus, tam nostrâ quam ipsius nostri Ordinis plenariâ potestate;

Illud etiam Tibi tuisque Successoribus, quantum in Nobis est, plenariè conferendo, præeminentiæ Superioritatisque Ecclesiæ nostræ Cistersii, totius Ordinis Matris & Capitis; cæterisque Ordinis nostri tam Papalibus quam Regularibus Institutis, semper in omnibus salvis; omnibusque & singulis memorati Ordinis præsentibus & futuris Regularibus personis firmiter dantes in mandatis, quatenus prædicto Jure Paternitatis dicti Prioratûs Te tuosque Successores pacificè uti & gaudere permittant.

Datum Cistercii, sub appensione Sigilli nostri, die vigesimâ mensis Septembris anni millesimi quadringentesimi quadragesimi noni.

* WAERSCHOT, pagus est tribus ab urbe Gandavo leucis distans, versus Wasiam. Fundatus hic fuit Prioratus Cisterciensium ab anno 1444. per Nobilem Virum *Simonem ab Uytenhove*, Philippi Burgundiæ Ducis OEconomum, ejusque conthoralem *Mariam s' Busers*. Primi Religiosi à Prioratu *Waermundano* ejusdem Ordinis juxta Harlemum acciti sunt.

Plura de eodem Prioratu, ejusque Prælatis lege apud Sanderum T. I. Flandriæ Illustratæ pag. 312.

Ann. 1587. Jus Paternitatis transiit in Abbatem de Baudelo; idemque Prioratus anno 1650. translatus intra Gandavum.

CAPUT CXVII.

Concordia inter D. JOHANNEM DE HEINSBERGH *Episcopum Leodiensem, quâ Dominum Temporalem Terræ de Lummen, non longè à Diesthemio Brabantiæ Oppido (hodie Baronatûs titulo ad Familiam Comitum à Marca pertinentis) & D. Abbatem S. Trudonis Ordinis S. Benedicti in Hasbania, super Præsentatione ad Pastoralem Curam de Linchaut anno* 1255.

JOANNES DE HEYNSBERCH, Dei gratiâ Episcopus Leodiensis, Dux Bullonii & Comes Lossensis, Dominusque temporalis Dominii de *Lumpnis* nostræ Diœcesis, necnon HENRICUS DE CONINXHEM miseratione divinâ Abbas Monasterii Sti. Trudonis, Ordinis Sti. Benedicti, ejusdem Diœcesis, Venerabili Viro Magistro Nicolao de Baenst, Canonico Leodiensi ac Decano Concilii Leeuwensis, prædictæ Diœcesis, salutem in Domino.

Cum, prout accepimus, Ecclesia Parochialis seu quarta Capella dicti Concilii Leuwensis, de *Linchout*, vacat ad præsens per obitum quondam Goswini Smoninx, Presbyteri, ultimi Rectoris ejusdem; cujus Collatio seu Rectoris Præsentatio, vacationum temporibus, ad Dominum temporalem pro tempore dicti Dominii de Lumpnis, Jure Patronatus laïcalis, & similiter ad Abbatem dicti Monasterii pro tempore, ratione suæ Abbatialis dignitatis alternatis vicibus, spectare consuevit, atque famatur; ne ex hujusmodi vicissitudine lites & placita suscitentur;

Pacis Authorem insequi cupientes, concordamus pro nobis & Nostris in dictis Dominio temporali & Abbatia Successoribus, ipsam Præsentationem ad Ecclesiam Parochialem seu quartam Capellam ante-dictam, *conjunctâ manu & unicâ Littera, nequaquam vero divisim*, ex alterna tamen nostrorum Nominatione, quodque Præsentationes fiendæ ex causa Permutationis alternationem hujusmodi minimè tollere poterunt, de cœtero perpetuis futuris temporibus fieri & expediri debebunt;

Quemadmodum ad sæpe-fatam Ecclesiam Parochialem, seu quartam Capellam de Linchout, ut præfertur vacantem, de præsenti ex nominatione nostri JOHANNIS DE HEYNSBERCH tamquam Domini temporalis dicti Dominii de Lumpnis aliàs per nos JOHANNEM pecuniis nostris paratis mediantibus acquisiti, Nos Johannes & Henricus Abbas, salvâ nobis Henrico seu nostro Successori in ipsa Abbatia proximâ & semper alternâ nominatione, discretum virum *Johannem Mynbiers* Clericum sæpe dictæ Diœcesis, ad obtinendam hujusmodi Ecclesiam seu quartam Capellam habilem, & idoneum, Vobis, ad quem veluti Decanum dicti Concilii Institutio & admissio Rectoris ejusdem Ecclesiæ seu Capellæ de notoria consuetudine pertinere dignoscuntur, in Dei nomine conjunctâ manu præsentium tenore præsentamus;

Cum ea supplicatione, quatenus dictum *Johannem Mynbiers* ad præfatam Ecclesiam

seu quartam Capellam admittere, ac Rectorem in illa instituere consueto more dignemini & velitis, harum necessariarum testimonio Litterarum, Sigillis nostris sigillatarum, & datarum sub anno à Nativitate Domini M. C. C. C. C. quinquagesimo quinto, Indictione III. Mensis Septembris die primâ, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Calixti divinâ providentiâ Papæ tertii, anno primo, præsentibus Magistro Emerico Croy Cancellario, & Daniele de Blochem Advocato Fiscali nostri Joannis Episcopi Leodiensis supradicti.

1455.

CAPUT CXVIII.

Confirmatio Erectionis Prioratûs de Heemstede *Religiosorum Cistercienſium, cui nomen* Porta-Cœli, *prope* Harlemum, *primis illius Religiosis è Cœnobio* Waermondano *transmissis, anno* 1456.

NOS THEODORICUS DE WASSENAER, Sedis Apostolicæ Protonotarius, Præpositus & Archidiaconus Ecclesiæ S. Johannis Trajectensis, ac Curatus Ecclesiæ Parochialis oppidi de (1) Haerlem, Trajectensis Diœcesis.

Ad universorum notitiam deducimus, ac deduci volumus per præsentes, quatenus Nos piis devotioni & affectui Venerabilium & Religiosorum DD. Prioris Fratrum & Conventûs Monasterii (2) *Portûs Beatæ Mariæ in Warmonda*, Ordinis Cisterciensis, Trajectensis Diœcesis, favorabiliter inclinati, ipsis ut in dicto loco, vulgariter nuncupatao (3) *Heemstede*, extra muros civitatis præfatæ Harlemensis, & infra Curam Ecclesiæ nostræ Parochialis antedictæ, novum Monasterium Ordinis ejusdem plantare & fundare, seu plantari & fundari, inibique morari, laudesque divinas & nocturnas Dei humiliter & devotè decantare & solemnizare, omniaque & singula alia, quæ sui Ordinis existunt, ceremonialia exercere;

Dictumque Monasterium & ejus cœmiterium, cum constructum & ædificatum fuerit, & ipsis videbitur expedire, consecrari facere, juxta sui Ordinis Instituta atque Privilegia, possint & valeant, tenore præsentium pro Nobis ac nostris Successoribus dictæ Parochialis Ecclesiæ Curatis, plenam impertimur licentiam pariter & authoritatem.

Salvo tamen & proviso, quod Fratres in hujusmodi noviter erigendo Monasterio instituendi, Nobis & Successoribus nostris, pro juribus dictæ nostræ Parochialis Ecclesiæ singulis annis perpetuis temporibus Canonicam portionem, medium videlicet florenum Rhenensem realiter exsolvere, ac paratos se reddere, si infra annum quemlibet inclusivè requisierimus, vel aliquis ex parte nostri, teneantur & obligentur.

Recognitio erga Ecclesiam Harlem.

In cujus rei testimonium, Sigillum nostrum præsentibus duximus appendendum.

Datum anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Hæc sunt excerpta è vetusto Registro Præpositurae ac Pastoratûs Harlemensis, scripto anno 1494. quod extat in Archivis Collegii Hollandici apud Lovanienses. Communicavit id-ipsum Ampliss Dominus Hoynck van Papendrecht Archipresbyter Mechlin. &c.

Extat quidem etiam in Historia Archiepiscopat. Ultraject. per Heussenium Tomo I. pag. 525. ubi & videre est Instrumenta vernacula Fundationis supra-allegati Prioratûs Portæ Cœli, aliàs de Heemstede. Sed quoniam vix ulla illius apud antiquiores Historicos Belgicos habetur mentio; visum fuit hasce Tabulas, Fundationis confirmatorias hîc notare.

(1) HAERLEM, seu HARLEMUM, civitas olim Episcopalis Hollandiæ; de qua legi merentur quæ dicta sunt T. I. horum Diplom. pag. 803.

De Pseudo-Episcopatu, per Jansenistas Harlemi diebus nostris resuscitato, vide inferiùs Bullam Benedicti XIV. Pont.

(2) WAERMONT, pagus juxta Harlemum, hodie famosus à sepulturis Jansenianis. Extitit ibi Prioratus Cisterciensium fundatus anno 1413. à Joanne de Wouda, Waermontii Dynastâ, primis Monachis ab Isselsteniensi Cœnobio evocatis. Vide Litteras in Batavia sacra Heussenii p. 373.

De Prioratu in Isselsteyn consule præfati Heussenii Historiam Ultraject. pag. 185.

(3) HEEMSTEDE, locus haud procul Harlemo, Diœcesis tamen Ultrajectinæ: de cujus Prioratûs Fundatione plura habet idem Heussenius.

Vide Miræi Chronicon Cisterc. pag. 283. sed nota, non rectè vocari Prioratum Virginum illius Ordinis.

CAPUT CXIX.

Descriptio flandrica, Fundationis Prioratûs Monialium Ordinis Sti. Augustini in Oppido Bergizomensi erecti ab anno 1461. *cui nomen vulgare* Stę. Margaretæ in Valle Josaphat; *primis Monialibus Hasseleto evocatis.*

Ex Archivis Marchionum DD. Bergisomensium.

IN 't jaer ons Heeren *M. C. C. C. C. ende LXI. opten xijfte dach van Septembri, uut versoecken ende beden des Edelen Heeren Heer* JANS VAN GLYMES *Heere van Bergen, ende synder wettigher Ghesellynnen, Vrouwe* MARGRITE VAN SEISSYMMONS, *soo verleende ende consenteerde onse weirdighe Vader in Gode ende Heere* LUDOVICUS DE BOURBON *Bisschop van Ludick uut synre ordinaris Autoriteyt ende macht; als datmen in des plaetsen die te voeren van sommighen Grauwen Susteren bewoont was geweest, oprechten saude eene Capelle ofte Kercke, met outaren ende kerckhove daer aen liggenden, ende die oock behoorlyck doen wyden.*

Aliàs, Saint Simon.

Voirt meer in der selver plaetssen een Clooster begrypen, met eenen dormpter reeftere ende alle andere synre toebehoirten; om aldaer te aenveerden ende te onderhouden die Ordine des derden Regulen Sinte Franciscus, *ghebeeten d'Ordine der Penitencien, in alder manieren van levene, ghelyckerwys alse de Zusteren der selver Ordinen doen ter tyt onderhielden in de stadt van Hasselt.*

Hier na, in den selven jare van LXI., de voorscreven mynen Heere van Bergen ende oock de Eerw. irdige Heeren van den Capittel ende van der stadt van Bergen dese dinghen neirstelyck achtervolgende, hebben vercreghen by bevèle myns Heeren Bisscop van Ludick voirscreven VII. Religiose persoene uut den voirscreven Suster-huyse van Hasselt, om de voirgescreven Ordine in des geestelycker plaets yerstwerf te begrypen ende te institueren. Welcker namen syn dese, Suster Barbara van Aerschot *als Moeder ende Overste, Suster Geertruydt van den Wyer als onder-Moeder, Suster Hadewich Naerts, Suster Geertruydt Munters, Suster Cristyn Vetters, Suster Catbrine Steenvoerts, ende Suster Amelberghe van den Briele.*

Nomina primarum Sororum, ex Hasseleto.

Dese VII. Susteren waren uut den voirscreven Suster-huyse van Hasselt gecomen, ende gebracht in eenen overdecten wagen, tot voer de poerte van der Stadt van Bergen; daer sy verwacht wierden ghemeenelyck van de Heeren van der Stede ende van den Cappittel, diese seer blydelyck ontfinghen, ende met behoerlycker eerbaerheit ende feesten ter stadt waert inne leyden, totter gedeputeerder plaets, die naemaels uut begeerten der voirgescreven Mynvrouwen Margrieten van Seysymmons, *by consent ende confirmatien des Bisscops van Ludick voorscreven ghebeeten wordt* 't Godshuys van finte Margrieten in 't dal van Josaphat. *Ende dese dinghen ghescbieden op sinte Machiels avont, in den jare van LXI. voirscreven.*

Nae dese tyt, een spacie van jaren voerleden, doen dat getal der Susteren in dese derder Ordinen vermenichfuldicht was totten getalle van XXXVI. uut ingeven des Heilichs Geest, ende by der voirsienicheit Godts alst te vermoeyen es, om tot volmaecter perfectien ende voertganck in geestelycken leven te commene, ende om volstandige observancie der Religien t' onderhouden;

Soo hebben dese voirscreven Susteren haer yerste Professie der derder Regule afgedaen ende verwandelt, aennemende de generael Ordine ofte Regule des hoogen weirdighen glorieusen ende Heilighen Leeraers Sinte Augustinus; ende dit es gescbiet by informatien, onderwysen ende ingeven des Eerweerdigen Heeren, Heer Willem Braen, *Deken der Kercken van Berghen, ende meer anderen goeden wysen ende geleerden mannen.*

Sorores tertiariæ fiunt Augustinianæ.

Uyt versoecke oick ende begeerte des Edelen Heere van Bergen voirscreven, ende der Eerweerdiger Heeren van den Cappittel ende vander Stadt van Bergen voirscreven, ende sonderlinge by faveur consent ende Auctoriteit des Bisschops van Ludick voirgesydt in 't jaer ons Heeren M. C. C. C. C. ende LXX. op ten xvj. dagh *van Augusto, te weten opten naesten Sondagh voer des Hylichs Vaeders finte Augustynus dach.* 1470.

Ende dese Translatie oft overganck der ander Ordinen es geschiet ten daghe voirscreven, inder presentie der Eerweirdigher Heeren, Heere Willem Braen *Deken van Bergen, ende Her* Lambrecht de Cupere *Officiael van den Bisschop van Ludick. Ende van synen wegen hebben dese Susteren yerst werf ghewielt, ende daer na een nyeuwe Professie na den Regule finte Augustyns voirscreven van den selven Zusteren ontfaen.*

Onder de welcken Zusteren de sommighe van hen worden gecleet in grauwe habyte ende swarte Scapuliersse, ten oirsake dat sy souden morgen uutgaen in den oorber ende profyt des Godshuyt te besorgen ende te bedienen; de welcke nochtans onder die Nonnen gerekent waren, ende haer eerste plaetse behielen van der yerste professien alsoo lange als sy leefden.

Hier namals in den jare van LXXV. *soo heeft Onse Alderheilichste Vader den Paus* Sixtus de vierde, *bevolen ende gecommitteert Heeren* Willem Braen *Deken van Bergen voirscreven, in eene syne Bullen metten loeyen Seghel, desen onsen overganck oft Translatie der Ordinen van finte Augustyn & appro-*

beren, ratificeren ende confirmeren; ende noch meer oock, onsen Godshuyse ende Convente van Jynder Autoriteyts wegen te verleenen alle Privilegien, Exemptien, Vryeheiden, Gratien ende Aflaeten, de welcke nu ter tyt gebruyckt ende niemaels gebruycken sal moghen 't ghemeyn Capittel van Windesem

Den welcken bevele ende Commissie achtervolgende, ende exequerende Heer Willem Deken voirscreven heeft uut der Auctoriteit des Paus hem bevolen, onse voirscreven Translatie geapprobeert ende geconfirmeert; ende oic de voergenoemde Privilegien des Cappittels van Windesem als voirscreven is onsen Godshuyse verleent, willende ende uut der voirscreven Autoriteyt des Paus statuerende ende ordinerende, dese Translatie der Ordinen van finte Augustyn t' observerene ende t' onderhoudene te wordene, na der formen, manieren, Ordinancien, ende Statuten des Capittels van Windesem voirscreven. De welcke dese Executie van der Confirmatien Privilegien ende Ordinancien voirscreven es gheschiet by Heere Willem Braen Deken voirgescreven in den jare M.C.C.C.C.LXXVI. *opten* XXIX. *dagh Junii, ten viifsten jare Heeren* Sixti *des vierden Paus voirscreven; alst blyct in den Brieven ende Instrumenten daer op gemaect ende besceghelt, ten jaere ende daghe voirscreven.*

Prior Viridis Vallis earum Superior.

Item daer na in den jare M. C. C. C. C. LXXXV. *opten* XII. *daghe van Januario soo heeft de Paus* Innocentius *de achste van desen name, in syn Bulle, metten loeten Zeghele ons Godshuys, ende desself ons Godshuys sorge, last, regiment ende administratie tot eewigen daghen bevolen den Eerwerdighen Prior van Groenendale ten tyde wesende, om ons te versiene ende besorgen van den Rectoir ende gesellen, om die Susteren te cleedene, ende Professie t' ontfane, ende om ons Godshuys ende de persoonen desselfs te visiteren ende reformeren, die gebreken der Nonnen ende der andere persoonen te corrigeren, ende alle andere dingen daer toe bequame orborelyck ende van noode wesende t' exequerene, te agerene ende te volcomen, uut den name macht ende Auctorityt desselfs Paus voirscreven, sonder yemants wederseggen.*

1512. *Item hier na in den jare M. D. XII. soo begonsten wy opten Paeschdach ende alsoo voertane dagbelyx te houdene* Horas Canonicas, *dats die lange Getyden, by goeder informatien Heer* Jan Keyaerts, *die doen ter tyt ons Rectoir was, die VII. in den getalle, maer die vyfste uut Gruenedale wesende, onse Bichtvadere, ende onder Suster* Berbele Lannoys *doen ter tyt Priorinne.*

Want van den begynne des Godshuys tot dier tyt, soo hadden wy altoos des weeken daechs alleenelyck onse Vrouwen Getyden ofte Cuers *gehouden, sonder groote Ghetyden, die welcke van doen ter tyt alleen des Heiligen daechs hadden gehouden; ende sint den jare ende termyn voirscreven nu dagelycs continueerende syn. Ende myds desen, ende den anderen onsen Observantien na de Regulen en Statutem onser Ordinen, soo ghebruyct ons Godshuys alle gracien, Aflaten, Exemptie ende Privilegien des ghemeyns Capittels van Windesem, ende behoert voertane gheacht te syne ende ghebeeten te wordene, een Godshuys der Nonnen Regularissen van de Ordinen der Canonicken Regulieren sinte Augustyns.* Id est, choor.

ADDITIO IN MSS.

In 't jaer ons Heeren M. C. C. C. C. ende LXV. opten XV. dach in April is overleden die Edele Vrouwe van Bergen Vrouwe Margriete van Seysymmons *zaliger memorien, principael Fundatrice ons Godshuys.* Obituaria.

In 't jaer ons Heeren M. C. C. C. C. ende XCIV. opten VII. dach in April, is overleden myn Edele ende Welgeboren Heere van Bergen Heer Jan van Glymis *saliger memorien, principael Fondator ons Godshuys.*

In 't jaer ons Heeren M. D. opten lesten dach van Meye, is overleden die Edele myn Vrouwe van Bergen Vrouwe Adriaene van Emmecoert, *wettige gesellyne van myn Heere* Jan van Bergen *salighe memorien, die ons Godshuys oock seer begaeft heeft.*

In 't jaer ons Heeren M. D. ende II. is overleden myn Reverende Heere myn Heere van Cameryck, Heere Henderick van Bergen *salighe memorien, die ons Godshuys oock sonderlinge Privilegien ende gracien vercreegh int 't Hof van Romen.*

In 't jaer ons Heeren M. D. ende XIV. in Januario, is overleden myn Heer van Walheyn, *salighe memorien, myns Heeren van Bergen outste soen.*

CAPUT CXX.

Abbas Sti. Bavonis Ordinis Sti. Benedicti Gandavi, consensum præbet Erectioni Monasterii Stæ. Agnetis, Monialium Ordinis Sti. Augustini, in suo Patronatu instituti, anno 1462.

Ex Archivis Episcopatus Gandav.

Niversis & singulis præsentes Litteras inspecturis. Jacobus permissione divinâ humilis Abbas, Daniel Prior totusque Conventus Monasterii sancti Bavonis juxta Gandavum Ordinis sancti Benedicti Tornacensis Diœcesis, salutem in Domino, cum noticia veritatis infrascriptorum.

Dignum quidem ac meritorium fore cognoscimus, piarum mentium affectibus, illis

illis præcipue quibus divinum cultum augere cupiunt, facilem præbere consensum; cum exinde gloriam Dei & animarum salutem uberius imminere prospicimus.

Notum igitur facimus, quod Nos, pro nobis & Successoribus nostris, ad honorem & laudem Dei ejusque gloriosissimæ Genitricis & Virginis Mariæ ac omnium Sanctorum & Sanctarum, & principaliter gloriosæ Virginis & Martyris Sanctæ Agnetis, & ob reverentiam & honorem Ordinis sancti Augustini, & divini cultûs augmentum piis & caritativis affectibus confovêre volentes, dilectis nobis in Christo filiabus & Sororibus, Priorissæ & Conventui Monasterii sive Domûs sanctæ Agnetis supra Lysam, extra portam, quæ dicitur vulgariter *de Cupen*, Ordinis sancti Augustini, infra limites Parochialis Ecclesiæ sancti Michaëlis Gandensis, nostri Patronatûs, Tornacensis Diœcesis prædictæ, constructi sive constructæ, super hiis prius deliberatione diligenti præhabitâ, de unanimi consensu quantum in nobis est, & ad nos spectat (salvis tamen omnibus & singulis nostrarum sanctorum Bavonis & Michaëlis Ecclesiarum juribus, privilegiis, francisiis, indultis, libertatibus & prærogativis, & absque illorum præjudicio) eisdem Priorissæ & Conventui concessimus, & tenore præsentium concedimus;

Ut Ecclesiam, & alia quæcumque, ad habitandum pro eisdem, ac aliis Deo ibidem famulaturis, tam præsentibus quam futuris, necessaria & ad Monasterium congruentia & opportuna, in loco prædicto pro ipsis jam incœpto & determinato, infra dictam Parochiam sancti Michaëlis in & sub nostro Patronatu (ut præfertur) constituto, liberè struant, fundent, constituant & ædificent, seu fieri, fundari, construi & ædificari faciant & procurent;

Nostrum desuper consensum principaliter & assensum adhibentes;

Hoc salvo expressè, quod Priorissa & Conventus pro nunc existentes, ac eorumdem successores, in signum recognitionis Juris nostri Patronatûs prædicti, in & sub quo ipsorum Ecclesia & Monasterium situantur, singulis annis futuris perpetuis temporibus, in festo gloriosissimi Confessoris Christi Bavonis, in capite Octobris, Nobis & Successoribus nostris, unum Corporale, aut duos solidos grossorum monetę Flandriæ loco ejusdem, & unam libram ceræ realiter & cum effectu persolvent.

Et ad offertorium summæ Missæ ejusdem festi in dicta nostra Ecclesia offerre seu offerri facere per suos nuncios debeant & tenebuntur humiliter & devotè.

Quodque consimiliter omnes & singulæ ipsius sanctæ Agnetis Monasterii modernæ Sorores, & earum Successores, causâ præmissâ, pro quolibet Religioso de medio sublato nostri dicti Monasterii (postquam tamen obitus sive mors talis sublati ad ipsarum per nostram aut Successorum nostrorum diligentiam noticiam devenerit) pro salute animæ illius defuncti, unum Psalterium de David, quæ sciverint, & ignorantes illud, loco illius XXX. Pater noster, & totidem Ave Maria etiam legere;

Et pro nobis Abbate & Successoribus nostris, in omnium peccatorum nostrorum similiter remissionem, & pro animarum nostrarum salute, pro quolibet defuncto Abbate Missam de Requiem, cum Diacono, Subdiacono, Vigiliis novem lectionum, & Commendationibus solempniter cum cantu & notâ devotè fieri procurare; & pari modo scientes Psalterium Davidicum, illud legere, & non scientes, ut supra, illius loco sexaginta Pater noster & totidem Ave Maria, pro animâ talis defuncti Abbatis dicere tenebuntur & obligabuntur in perpetuum; sub pœnâ dupli defectus illius, si quem commiserint;

In singulis aliis, Jure nostro & quolibet alieno in omnibus semper salvo.

In cujus rei firmitatem & testimonium, Nos Jacobus Abbas, Prior & Conventus Monasterii sancti Bavonis prędicti, nec non Priorissa & Conventus Monasterii sanctæ Agnetis, siti vulgaliter *buten-cupen*, Ordinis Sancti Augustini memoratorum, Sigilla nostra ad perpetuam præscriptorum memoriam, in duplici cauda pargameni præsentibus nostris Litteris apponi & impendi, ac easdem per Notarium nostrum subscriptum signari fecimus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, mensis Januarii die decimâ. 1462.

Videndus etiam Anton. Sanderus in sua Flandria Illustrata Tomo I. pag. 328. recentioris editionis.

Extitit illic aliquando hoc Epitaphium ante summum Altare.

„ Hic jacet sepulta Domina Iveta Ryms, filia
„ Danielis, vidua Giselberti de Grutere, filii
„ Giselberti, præcipua Fundatrix hujus Mona-
„ sterii, quæ obiit anno 1468. primâ Maii,
„ Orate pro anima.

CAPUT CXXI.

LUDOVICUS DE BRUGIS, *Dominus de Gruthuse, Comes Wintoniensis, Princeps Steenhusiæ &c. ejusque Conjux* MARGARETA BORSSALIA, *fundant ac dotant Brugis anno 1469. Monasterium Monialium Collettinarum, Strictioris Observantiæ Ordinis S. Francisci.*

Ex Archivis Familiç Principum de Steenhuyse.

N nomine Domini, amen.

Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat evidenter & sit notum, quod anno ejusdem Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono, mensis Novembris die 29. Indictione III. Pontificatûs SS. in Christo Patris & Domini nostri D. Pauli divinâ providentiâ Papæ II. anno septimo, in mei Notarii publici ac testium infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum præsentiâ constituto personaliter & existente Nobili ac generoso viro & Domino *Ludovico de Brugis*, Domino de Gruthuse, Principe de Steenhuuse, &c. Milite;

Idem Dominus, pro se, & pro Nobili Domina D. Margarita * sua conthorali legitimâ, de qua quoad infrascripta se fortem fecit, heredibusque & successoribus suis, cupientes tam suæ, quam dictæ Dominç Margaritæ ejus conthoralis, ac heredum & Successorum suorum animarum saluti providere, & pro terrenis cœlestia, ac temporalibus æterna consequi atque adipisci, non ad hoc coactus aut seductus, nec vi, dolo, metu, fraude, errore, seu aliquâ sinistrâ machinatione circumventus (ut asseruit) sed ex ejus mera libera atque spontanea voluntate recognovit & confessus fuit, & in veritate recognoscit & confitetur, se ad laudem omnipotentis Dei & gloriosæ Virginis Mariæ ejus Genitricis, Beatique Francisci & Stæ. Claræ ac omnium Sanctorum & Sanctarum Dei, in favorem ac sub spe certi novi Conventûs sive Monasterii, cum Ecclesia, campanili, campana, cimiterio, horto, hortaliciis & aliis officinis necessariis, pro usu & habitatione Sororum Ordinis S. Claræ, per quondam bonæ memoriæ devotissimam Sororem *Collettam* *, dicti Ordinis Religiosam fundatarum seu Reformatarum, in quodam loco sive fundo aut hereditate vulgariter appellatâ in 't *Gruuthof*, sito sive situato juxta portam Stæ. Katerinæ, Tornacensis Diocesis, Altissimo concedente in proximo ædificandi, erigendi atque construendi, sub hoc vocabulo sive nomine sibi imposito de *Synaï*.

* Margareta Van Borssele.

* B. Coletta hodie colitur in Ordine S. Francisci die 6. Martii.

In cujus signum dictus Dominus *Ludovicus* primum lapidem posuit caritatis intuitu, in puram elimosynam & propter Deum atque pro ipsorum comparentium conjugum parentumque & Successorum suorum animarum salute.

Prædictum locum sive fundum aut hereditatem, quantitatis in quadrato duarum mensurarum & XXXVI. virgarum terrarum, parum plus vel minus, sitarum & jacentium à parte meridionali, & cum fine occidentali inter quemdam aquæ-ductum prope mœnia dicti Oppidi Brugensis, theutonicè, *tusschen der stede waeter-loop aen de vesten, aen zuut zyde, en oock aen 't westende*, terræ Dionysii Strickehus de Vildere, & Malini Brigant jacentem à parte boreali sive septemtrionali tendentium cum parte orientali ad terras Henrici Van Wy, nec non Mariæ relictæ quondam Jacobi Creusse, & liberorum quondam Dionysii Van Imbroecke, unà cum domibus & arboribus desuper stantibus & excrescentibus ac pertinenciis suis universis, contulisse, dedisse atque donasse, ac per hoc præsens publicum Instrumentum Donatione irrevocabili confert, dat, atque donat.

Omnique suo & dictæ Dominæ Margaretæ suæ Conthoralis, ac heredum & Successorum suorum juri, actioni, dominio, possessioni, & proprietati ipsis & eorum cuilibet in prædicto loco, fundo seu hereditate, ejusque pertinenciis quomodolibet competentibus, ad opus & pro usu (ut supra) & non aliàs, se tam pro se quam pro dictâ Dominâ Margareta sua conthorali, heredibusque & Successoribus suis inde exheredando, expressè cessit & renunciavit;

Ac omne suum Jus, & omnes suas actiones, dominium, possessionem & proprietatem hujusmodi coram me Notario publico infrascripto stipulante & recipiente ad opus, & sub spe dicti novi fiendi Monasterii sive Conventûs, & non aliàs, ut præfertur;

Omnibus viâ modo & formâ melioribus, quibus potuit & debuit, transtulit & transportavit, nichil juris, actionis, dominii, possessionis vel proprietatis hujusmodi sibi vel suis heredibus aut Successoribus reservando.

Promittentes insuper dictus Dominus Ludovicus bonâ fide, pro se & dictâ Domina Margareta sua conthorali suisque heredibus & Successoribus michi Notario publico infrascripto, solemni stipulatione, prout præ-

mittitur, intervenientium vice & loco Fratrum Minorum, *Andreæ Christiani* pro præsenti Visitatoris Sororum dicti Ordinis, *Augustini de Baersbanc*, *Balduini Coye*, *Joannis de Ligno*, & *Joannis Waudecourt* Presbyterorum & Religiosorum Ordinis S. Francisci, ad hoc præsentium, & nomine earumdem Sororum inibi instituendarum præmissa acceptantium, ac omnium & singulorum quorum interest, seu interesse poterit quomodolibet in futurum, prædictas Collationem, dationem, donationem, cessionem renunciationem, exheredationem & translationem sive transportationem, ratas, gratas atque firmas habêre, tenêre & perpetuo observare, nec contra illas ullo unquam tempore facere, dicere, proponere vel venire, aut contra-faciendo consentire.

Neque Religiosis in prætacto fiendo Monasterio, sive Conventu instituendis impedimentum, quo minus dicto loco, sive fundo, aut hereditate ejusque usu-fructu pacificè & liberè, ad earumdem Sororum & FF. Minorum ipsis servientium nutum, uti frui & gaudere possent, quovis modo, per se vel alium, directè vel indirectè, quovis quæsito colore vel ingenio, præstare seu præstari permittere.

Promisitque ulterius idem Dominus Ludovicus in manu mei Notarii publici subscripti, prædictas terras sive hereditatem ab omnibus contributionibus perpetuorum redditūum ex eis & dictis domibus desuper stantibus annuatim exeuntium, & arriragiorum eorumdem, sui-ipsius Domini Ludovici sumptibus & expensis liberare & purgare, ac puras & liberas reddere;

Nec non de ejusmodi redditibus, ac omnibus aliis oneribus admortizari facere.

Et insuper, pro majore robore atque securitate omnium & singulorum promissorum, memoratus Dominus Ludovicus, pro se & pro dicta Domina Margareta sua conthorali, de qua (ut præmittitur) se fortem fecit, ac ex ejus certis scientiâ & proposito, dilectos sibi & fideles fecit, constituit, creavit, nominavit, & solemniter ordinavit suos veros & legitimos Procuratores, Nobiles & generosos ac Venerabiles, providosque & discretos Viros, DD. & Magistros Antonium de Halwyn, Joannem de Baenst, Anselmum Adorne, Joannem de Moescroen, Milites, Joannem Vincentii Præpositum S. Petri Casletensis, Petrum Bogaert Archidiaconum Valencinensem Consiliarios, Simonem du Karrest & Antonium de Halwyn, Secretarios Illustrissimi Principis & Domini nostri, D. Ducis Burgundiæ, Comitis Flandriæ &c.

Nec non Colardum de Mey, Magistrum Ægidium Van der Hoeven, Notarium publicum ac Curiæ Brugensis Scribam, licet absentes tamquam præsentes, & eorum quemlibet in solidum; ac pro ipso Domino Ludovico constituente, coram jam dicto Domino nostro Duce & ejus Magno Consilio, aut ipsis Deputatis seu deputandis; & alibi ubicumque aut quandocumque fuefuerit expediens, comparendum & se repræsentandum;

Nec non hujusmodi Collationem, dationem, donationem, cessionem, renunciationem, exheredationem, & translationem admitti, passari, corroborari, & admortizari, humiliter supplicandum, petendum, impetrandum & obtinendum; ac omnia alia & singula præmissa concernentia faciendum, procurandum & exercendum, prout ipsemet Dominus Ludovicus constituens faceret, seu facere posset, si præsens & personaliter adesset.

Promittentes sub suis fide & juramento, omniumque suorum bonorum mobilium & immobilium, præsentium & futurorum ypothecâ & obligatione, ratum, gratum atque firmum habere, tenere & perpetuo observare totum id & quidquid per dictos suos Procuratores aut eorum alterum in præmissis actum, dictum, factum gestumve fuerit, aut aliàs quomodolibet procuratum.

De & super quibus præmissis omnibus & singulis, præfatus Dominus *Ludovicus* Constitutus, tam pro se quam pro dicta Domina Margareta sua conthorali voluit & consensit, dictique FF. Minores superiùs nominati, nomine prædictarum Sororum petierunt & requisierunt per me Notarium publicum subscriptum fieri atque ipsis tradi publicum Instrumentum unum vel plura, in adstantium testimonio personarum memoratarum, in testes.

Acta fuerunt hæc Brugis, dictæ Diœcesis Tornacensis, in dicto loco sive fundo vulgariter appellato *in't Gruut-hof*, anno, Indictione, mense, die & Pontificatu quibus supra: præsentibus ibidem dicto Nobili & generoso, ac providis & discretis Viris *Joanne de Baenst*, Domino Sti. Georgii in Distele, Milite, *Nicholao* sive *Colardo Dhault*, dicto Magistro Vander Houven, Johanne de Lattre, Adriano Kaervoet, Johanne Walchelinc latomo, ac Domino Johanne de Haelwin Presbytero, dicti Domini Ludovici constituentis Capellano, testibus ad hoc vocatis specialiter & rogatis.

Et subsignatum, per *Guilielmum le Rogiault* Notarium publicum.

Epitaphium Familiæ de Gruuthuse, quod extitit olim in antiqua Ecclesia PP. Carmelitarum Calceatorum Brugis.

„ HIer vooren ligghet begraeven AGNES „ VAN MORTAIGNEN, Vrouwe „ van den Gruuthuuse, en[illegible] van Spire, die „ starf in 't jaer M. C. C. C C. XXXVIII. „ den XXIII. dagh in Hoymaendt, de welke

„ *voorseide Vrauwe heift ghefundeert ende beset alle daghe als men luden zal d'ierste teeken voor Hooghmesse, eene Messe ghedaen te syne in desen jeghenwoordighen Clooster by den ghemeene Broeders ten outare van den Triniteyt hier neffens staende. Van de welcke Messe te doene, de Prior ende Couvent van deser voorschreven Clooster ghehouden sullen zyn te ghevene alle daeghe den Priestre, die de voorseide Messe doen zal, ende naer zyn Messe, ten grave gaen met spes-watere, ende daer lesen* Miserere mei Deus, *ende* De profundis *met Collecten, geconstitueert eene pinte wyns, of eenen grooten daer over, ende alsghelyckx haer Jaergheteyde ghedaen te syne ten daeghe dat het ghevallen zal, s'navonts met Vigelien met IX. Lessen, ende s'anderdaeghes met Commendatien ende Messe van Requiem, met Priestere, Dyaken ende Subdyaken, met eenen pelre in den Choor, vier stallichten by der sepulture staende ende een pont offer kerssen mede te offerene. Den welcke Priester, die dese voorschreve Messe doen sal, de voorseyde Prior en Couvent gheven sullen vier grooten, Dyaken ende Subdyaken elcken twee grooten, ende den Roe-draeghere eenen grooten. Ende waert zo, dat de voorseyde Prior ende Couvent ghebrekelic waeren, van eenighen daghen Messe te doen doene, zo sullen zy verbeuren voor voorsz Vrauwe of haere Naer-comers over 't ghebrec van elker Messe te ghevene VI. grooten. Ende ghedurde 't voorsz. ghebrec achte daeghen achter een, zo zullen de Prior ende Couvent voorsz ghehouden syn met Vrauwe voorsz. oft haren Naercommers weder te ghevene ende up te leggene de somme van LXXX. ponden grooten Vlaemsche munte. Godt ontfaermt haer ziele.*

CAPUT CXXII.

LUDOVICUS DE BRUGIS, *Princeps Steenhusiæ, Comes Wintoniensis in Anglia, Eques Aurei Velleris &c. benefacit Ecclesiæ Collegiatæ B. M. V. Brugis, anno* 1475.

UNiversis præsentes Litteras inspecturis pariter & audituris, Nos *Laurentius Boudins*, Presbyter Canonicus Præbendatus, Vicarius Nobilis & egregii Viri Domini *Arnoldi de Lalaing*, J. U. D. Præpositi; Canonici, Curati, Capellani, Vicarii, & totalis Communitas sive Obediencia Ecclesiæ Collegiatæ B. M. Brugensis, Tornacensis Diœcesis, salutem in Domino sempiternam.

Noverit universitas vestra, quod cum strenuus & præpotens Dominus Ludovicus de Brugis, Miles, Comes Wintoniensis Regionis Anglicanæ, Dominus de Gruthuse, Princeps de Steenhuuse &c. ac Domina Margareta de Borsalia sua legitima conthoralis suis testamentariâ Ordinatione atque voluntate extremâ, & aliàs inter plurima, in nostrum nostrorumque Successorum, & aliorum commodum & utilitatem, conjunctim ordinaverunt, dederunt & perpetuè fundaverunt, pro quatuor Anniversariis;

Fundatio Anniversariorum.

Uno videlicet primâ Mensis Martii, secundo primâ mensis Junii, tertio secundâ mensis Septembris, & quarto decimâ diebus mensis Decembris, per Nos & Successores nostros singulis annis perpetuis temporibus duraturis, attentè & cum moderamine in choro dictæ nostræ Ecclesiæ celebrandum tres libras, decem & sex solidos, & decem denarios grossorum Monetæ Flandriæ.

Denuo pro Presbytero, Vicariis Missarum animarum, custodi, tabellario, clericis Parochialibus, virgifero, campanisonis, fabricæ pro quatuor cereis & candelis Oblationum, ac Scholaribus in dictis quatuor Anniversariis, hinc inde officiantibus & cantantibus, triginta solidos grossorum.

Fundatio duarum Capellaniarum.

Rursum duobus Capellanis per dictos Fundatores & eorum Successores, Dominos videlicet de Gruthuse præsentandis, & per Dominos nostros Præpositum & suos Successores perpetuè instituendis, pro duabus quotidianis Missis, in Altari SS. *Bonifacii* Martyris & Archiepiscopi, Patroni & Protectoris nostri, retro magnum Altare in jam dicto nostro choro, una inicio pulsûs Primarum, & altera post Elevationem summæ Missæ indilatè incipiendo, singulis diebus, perpetuis temporibus duraturis celebrandum annuè & perpetuè XII. libras grossorum, & custodi dictis Missis servienti 10. solidos grossorum; Fabricæ dictæ nostræ Ecclesiæ pro providentia panis, & vini & luminarium ad dictas Missas necessariorum, annuè 7. solidos grossorum.

Fundatio pro IV. Ordin Mendicantium.

Consequenter vero pro quatuor Sacerdotibus quatuor Ordinum Mendicantium dicti Oppidi Brugensis, qui singulis prædictis Anniversariis, tam in Vigiliis quam Missis semper intererunt, cuilibet eorum singulis diebus Anniversariorum prædictorum singillatim Missam celebranti annue 16. solidos grossorum.

Præ-

Vestes pro XIII. pauperibus.

Præterea pro totali investitura tredecim pauperum virorum à cute extrorsum pro unoquoque quolibet festo omnium Sanctorum innovanda, una libra grossorum: valent XIII. libras grossorum annuè.

Et pro uno Mandato in Cœna Domini per dictos duos Capellanos in personas ipsorum tredecim pauperum singulis annis perpetuo celebrando, sex solidos & novem denarios grossorum.

Insuper pro LX. Præbendis eleëmosynariis quolibet die Anniversariorum prædictorum, quarum quælibet præbenda erit valoris quatuor denariorum grossorum: valent annuè IV. libris grossorum. Et pro quolibet dictorum tredecim pauperum duos denarios grossorum: valent annué octo solidos, octo denarios grossorum.

Demum Decano & Officio Sartorum dicti Oppidi Brugensis, qui de assignamentis hujusmodi Fundationis legaliter sunt investiti, curamque habent & habebunt perpetuo omnia & singula prædicta annuè solvere, pro laboribus per eos circa præmissa impendendis, unam libram grossorum: & pro eorum clerico circa præmissa sollicitaturo duos solidos grossorum semper dictæ monetæ Flandriæ.

Quæ omnia & singula, prout in certis Litteris Originalibus, sive Instrumento, desuper confectis, per Notarios signatis, & sigillis prædictorum Dominorum Comitis & Comitissæ & nostræ sæpe-dictæ Ecclesiæ impendentibus sigillatis, latiùs expressantur & specificantur.

De quibus Deo omnipotenti ac ipsis DD. Fundatoribus multarum gratiarum referimus actiones; & promittimus pro omnibus nostris dicti chori habituatis & habituandis, singulique nostrûm promittunt, quod perpetuò ad illa & ad quodlibet illorum operam dabimus pervigilem & diligentem ad debitam conservacionem & expletionem omnium & singulorum præmissorum, in dicto principali Instrumento, quod penes nos cognoscimus habere reconditum, contentorum.

In cujus rei testimonium, Sigilla Vicariatûs & Communitatis dictæ nostræ Ecclesiæ præsentibus duximus apponenda.

Datum & actum in loco nostro Capitulari die vigesimâ octavâ mensis Novembris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto.

Idem fuit Fundator Monasterii Monialium Collettarum Brugis, de quo superiùs pag. 626.

Genealogiam ejus refert l'Epinoi, inter Stemmata Nobilium Flandriæ.

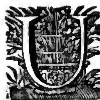
Tumba ejus valde notabilis existit hodiedum in choro B. M. V. Brugis, unà cum Epitaphio ejusdem Ludovici de Gruthuse, uti & conjugis ejus Margaretæ de Borsalia.

Quomodo etiam ab Eduardo IV. Rege Angliæ ob præstita illi obsequia creatus fuerit Comes Wintoniensis seu Wincestriæ, narrat Philippus Cominæus.

CAPUT CXXIII.

Admissio Fratrum Tertiæ Regulæ S. Francisci, sive de Pœnitentia (vulgariter, de Broederkens op de Gracht) *intra Oppidum* Bruxellense *anno* 1484. *Hodie Monasterium est PP. Augustinianorum, quibus prædicti Fratres incorporati fuere anno* 1589.

Transcriptum è libro cui tit. Annales Ecclesiæ B. Gudilæ, qui extat in Bibliotheca Eminentiss. D. Cardinalis Archiepiscopi Mechlin.

Niversis præsentes &c. Nos Martinus Decanus & Capitulum Ecclesiæ Divæ Gudilæ Oppidi Bruxellensis Cameracensis Diœcesis, & Alexander Plebanus ejusdem Ecclesiæ ex unâ, nec non Nos Wilhelmus Spirinck Minister, Jacobus Bracy, Wilhelmus de Lira Presbyteri, Andreas van Hasenvelde Diaconus, Fratres professi Domûs tertiæ Regulæ Ordinis Sti. Francisci de Pœnitentia, sitæ in dicto Oppido Bruxellensi ad locum dictum de *Wolfsgracht*, & Walterus vanden Bimde Laïcus ejusdem Domûs ex altera partibus, salutem in Domino.

Notum facimus, quod Nos pro sedandis, tractandis, complanandis quæstionibus, differentiis ac controversiis tam motis seu moveri dispositis, inter Nos Decanum & Capitulum, nec non Plebanum ratione jurium nostrorum Parochialium & Patronatus, ex una, & Nos Wilhelmum Ministrum & Fratres prædictos, occasione jurium ac Privilegiorum nostrorum & Domus nostræ ex altera partibus: tandem convenimus, transegimus, tractavimus, pepigimus & concordavimus &c...... Cujus tenor de verbo ad verbum sequitur.

Primò, inter Nos condictum erit, quod Minister & Fratres sub Regulari observantia tertiæ Regulę S. Francisci de Pœnitentia vocati, deinceps in dicta Domo perpetuò vivent: ac Jus Patronatûs & jura Parochialia DD. Decani & Capituli B. Gudilæ præfatæ, nec non Plebani ejusdem recognoscentes, perpetuò illæsa servare promittent.

Nec contra dictos Decanum & Capitulum aut Plebanum, prætextu aut sub umbra quorumcumque Privilegiorum sive Indultorum, etiam Apostolicorum, vel aliâ quàvis Authoritate eis forsan jam concessorum vel postea concedendorum, ipsos Decanum Capitulum aut Plebanum in suis juribus hujusmodi inquietare umquam, turbare vel molestare præsument modo quocumque: salvis modificationibus infrascriptis, videlicet,

Primò, quod omnes oblationes ad stolam venientes in sua Capella & Altaribus ejus, dictis Decano & Capitulo aut ..... eorum reddent sine diminutione quacumque, exceptis oblationibus quas continget forsitan in Missis quæ celebrabuntur dum aliquis investietur & assumet habitum Ordinis sui vel profitebitur, aut suam primam Missam celebrabit. Et nihilominus tamen petere habebunt dicti Fratres à Capitulo præfato licentiam pro primis Missis, professorum Domus hujusmodi præsentium & futurorum celebrandis, & gratiam obtinere pro oblationibus per amicos ad stolam faciendis: quam gratiam Capitulum annuet: solvendo pro jure ipsorum ad opus Cantorum Ecclesiæ eorum qualibet vice duos solidos novorum Lovaniensium.

Item quod extra septa sua nullam Processionem facient quocumque titulo vel colore, sine expressâ licentia & consensu dictorum DD. Decani & Capituli.

Item in quatuor Festis Natalibus, sive principalioribus anni, Beatissimi Sacramenti, Dedicationis ac Patronorum Ecclesiæ B. Gudilæ præfatæ, ac singulis diebus Dominicis, Missas suas solemnes non celebrabunt, neque aquam benedictam facient sive aspergent super populum, à die S. Remigii usque ad Festum Paschæ, ante decimam horam præcisè.

A festo autem Paschæ usque Remigii, ante mediam horam inter nonam & decimam cujuslibet dierum præfatorum: ne fortè Parociani dictæ Ecclesiæ B. Gudilę illis diebus à divinis officiis, sermonibus & mandatis Ecclesiæ Parochialis ejusdem audiendis retrahantur vel impediantur.

Dum tamen aliquis in Domo illa investitur vel profitetur, aut primam Missam celebrabit, tunc poterunt dicti Fratres Missas tales solemnes, propter Sermonem qui fit in hujusmodi Missis, maniùs incipere prout eis videbitur opportunum. Et similiter in Festo Dedicationis suæ Capellæ, ac in die Palmarum, propter prolixitatem Dominicæ Passionis in Missa recitandæ vel decantandæ. Hoc tamen salvo, quod nullus in Domo ipsa investietur aut primam Missam celebrabit in solemnitatibus superius declaratis.

Item ut licitè Sacramentum Eucharistię & sacrum Oleum infirmorum apud eosdem Fratres servari possint: nemini tamen illa præterquam suis Fratribus Religiosis, & veris familiaribus Professis vel Novitiis habituatis actu infra sua septa vel alias ministrare poterunt nec debebunt.

Item nullos Clericos vel laicos sæculares cujuscumque qualitatis aut conditionis actu infirmos apud se recipient investiendos.

Item si contingat imposterum aliquos Ecclesiasticos vel sæculares apud dictos Fratres suam eligere sepulturam, funera illorum non adferent: sed per Nos vel nostros eis adducta, ipsi Fratres expectabunt & recipient infra septa sua.

Terram autem pro sepultura hujusmodi funerum non movebunt, donec de legitima electione hujusmodi docuerint, & nostram desuper licentiam petierint & obtinuerint: quam eisdem non denegabimus, nisi fuerint funera, quæ in loco sacro sepeliri non liceret.

Item jura funeralia, oblationes & emolumenta, nec non legata quæcumque, cum funere vel funeribus hujusmodi apud eos ut supra sepeliendis & ratione illius vel illorum quomodolibet ibidem provenientia, pro una medietate cedent Decano & Capitulo præfatis respectivè, & pro reliqua medietate eisdem Fratribus, sine fraude. Et si dictos Fratres apud infirmos extra septa sua vocari aliquando contingat, ipsi jura Parochialia DD. Decani & Capituli ac Plebani præfatorum nec non Fabricæ Ecclesię B. Gudilæ promovebunt, sine dolo. Et ad solutionem oblationum Decimarumque eis debitarum infirmos illos exhortari, admonere atque inducere pro posse tenebuntur.

Item & quando dicti Fratres ad Processiones generales per Capitulum vocati fuerint, ad instar aliorum Religiosorum Mendicantium in illis comparere & circuïre tenebuntur.

Item Censuras Ecclesiasticas, scilicet Cessum & Interdictum generalia cum Ecclesia Matrice B. Gudilæ præfata toties quoties observabunt Fratres prædicti & custodient, quocumque privilegio contrario non obstante.

Item pro Jure soli, seu recognitione Patronatus ac juris Parochialis dictorum Decani & Capituli, annuè solvent eisdem Fratres supradicti, quolibet Festo Natalis Domini, unam unciam argenti Regii.

Item & si postea dicti Fratres quascumque possessiones prædiales obtinuerint & assequantur, quocumque titulo vel favore, infra Patronatum dictorum Decani & Capituli B. Gudilæ, eis Decimales, illas cum onere Decimarum & aliis consuetis recipient, & inde Decimas solvent, etiam si propriis manibus colant easdem: demptis terris illis, quas infra oppidum Bruxellense

propriis manibus pro suo usu eos excoluisse constabit sine fraude.

Quam quidem Concordiam nostram præinsertam in & cum omnibus & singulis suis articulis & punctis, Nos Decanus & Capitulum & Plebanus, tam pro nobis quam pro successoribus nostris ex una parte, & Nos Wilhelmus Minister &c. prænominati, etiam pro nobis & pro Successoribus nostris amplectimur &c.

Datum & actum &c. anno Domini M. C. C. C. C. LXXXIV. more scribendi gallicano, Indictione tertiâ, die penultimâ mensis Martii, ante Pascha.

Capitulum Ecclesiæ Collegiatæ D. Gudilæ Bruxellensis, ad Supplicam P. Provincialis FF. Augustinianorum, & mediante Incorporatione FF. Bogardorum, vulgo op de Gracht, *cum dictis Augustinianis, & consensu Magistratûs obtento, eosdem admittit intra eandem Urbem, anno* 1589.

UNiversis & singulis præsentes Litteras inspecturis, visuris, lecturis pariter & audituris, salutem in Domino sempiternam.

Notum sit, quod anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo nono, die Sabbatho 21 mensis Octobris, comparuit coram nobis Decano & Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ D. Gudilæ Oppidi Bruxellensis Mechliniensis Diœcesis, in loco nostro Capitulari capitulariter congregatis, Venerandus & honorabilis Dominus Henricus * Jaupen Prior Provincialis FF. Ordinis Mendicantium Heremitarum S. Augustini Provinciæ Belgicæ quæ vocatur Coloniensis: qui prædictis DD. Decano & Capitulo exhibuit Supplicationem cum certa quadam Concordia per eum inita cum FF. Religiosis Domus seu Monasterii & Conventus tertiæ Regulæ Ordinis S. Francisci de Pœnitentia, siti ad locum dictum de *Wolfsgracht*, in antedicto Oppido Bruxellensi: quarum tenor de verbo ad verbum hic sequitur, & est talis.

* Vide Bibliothecam Belgicam Val. Andr.

Libellus supplex Augustinianorum.

Admodum RR. atque Venerabilibus DD. Decano & Capitulo Collegiatæ Ecclesiæ S. Gudilæ. Exponit cum omni reverentia & humilitate Prior Provincialis FF. Ordinis Mendicantium Eremitarum S. Augustini Provinciæ Belgicæ, quæ vocatur Coloniensis; Quod FF. seu Religiosi Monasterii hujus Civitatis Bruxellensis tertiæ Regulæ S. Francisci, communiter dicti *Fratres super fossam lupinam*, post longam & maturam consultationem atque deliberationem capitulariter congregati, unanimi consensu & communibus votis, decreverunt, se dare & submittere, prout se & suum Monasterium dederunt & submiserunt, sub jurisdictione & obedientia Reverendissimi Patris Prioris Generalis præfati Ordinis, & Provincialis prædictæ Provinciæ: prout in Instrumento hisce annexo latius declaratur.

Quod insuper requisierunt, & summis votis efflagitarunt, quatenus dictus Provincialis apud Ordinarium, sub cujus Visitatione & protectione esse videntur, & apud alios quoscumque, quorum assensus & consensus videretur necessarius, pro hujus Unionis & Translationis confirmatione & ratificatione instaret.

Cum igitur hæc Civitas maxima sit & populosissima, & proinde plurimis etiam Ecclesiasticis ac Religiosis viris egeat, qui in officiis ad Curam animarum pertinentibus (quod Bogardi ex suo instituto non faciunt) vestris dignitatibus subveniant.

Laus Conventûs Mechlin. Ord. S. Aug.

Conventus vero Mechliniensis præfati Ordinis, huic vestræ Ecclesiæ atque toti Communitati ab immemoriali tempore magnum fecerit servitium, unum semper ac olim etiam plures constituendo atque deputando Terminarios, Confessarios, Concionatores, qui agonizantibus quoque & noctes & dies assisterent, Quadragesimales quoque stationes sine ulla intermissione laudabiliter observaverint;

Cum etiam parum ædificet & minus deceat hujusmodi Terminarios extra claustrum Monasterii habitare, eòque non possit tam diligens esse eorum inspectio, nec votorum quæ Deo & Ordini fecerunt, tam fidelis & plena persolutio;

Non parvum etiam ornamentum sit primariarum totius Christiani orbis ac Belgii quoque nostri Civitatum, quod omnes quatuor Mendicantium Ordines habeant & conservent (tamquam eos qui Christianam atque Catholicam Fidem maximè propagarunt, defenderunt atque intertinuerunt: propter quod etiam, præ reliquorum Ordinum, Mendicantium Monasteria plus ab hæreticis & rebellibus destruuntur)

In hac autem tam nobili Civitate unus noster Ordo S. Augustini hactenus defuerit (etsi is tamen per præfatos Terminarios hic residentes semper repræsentatus fuerit) convenienti admodum modo nunc, per hujus conceptæ Unionis & Translationis effectum, ut hic Ordo in hac Civitate institui & haberi possit: ita tamen ut nulla alterius novi Monasterii fiat erectio, nulla quoque novæ Religionis inductio, sine etiam majori Communitatis gravamine.

Supplicat humiliter præfatus Provincialis, quatenus ad divini cultus augmentum & communis boni promotionem, hujus conceptæ Unionis & Translationis Contractum, cum omnibus suis clausulis RR. D. D. ratificare & confirmare, & Litteras desuper necessarias expediri facere dignentur. Quod facientes &c.

Et signatum: F. Henricus Jaupen Prior Provincialis FF. Eremitarum S. Augustini per Provinciam Coloniensem.

Contractus cum F F. Bogardis.

OP beden den XXII. dagh der maendt Septembris anno M. D. LXXXIX. Wy Pater ende Procurator, met den anderen gemeynen Religieusen van den Convente van den derder Ordene, op den Wolfsgracht *binnen der Stadt van Brussele, Capitularelyck vergaedert ende na lange rype deliberatie by ons daer op gehadt, als bevindende dat 't selve sal geschieden ende comen tot onsen profyte ende tot meerder dienste voor dese Stadt: syn alzo beraeden, dat Wy ons hebben willen stellen ende begeven, gelyck wy syn doende mits desen onder dye Obedientie ende ghehoorsaemheyt van den Generael ende Provinciael der Provincie van Colen der Eremiten van sinte Augusteyn, een van de vier biddende Ordenen, verclaerende dat Wy tot dyen effecte bereet syn t' allen tyde ende stonde het habyt van den selve Ordene te aenveyrden, ende naer het jaer der Probatien, den Generael behoyrelycke gehoorsaemheyt te getouwen in de handen van den Provinciael ofte Prior, dye over ons sal gestelt ofte geordineert worden.*

Stellende voorts mits desen in handen van den voorsz. Heer Provinciael ons selven ende 't voorsz. Convent, met allen synen huysingen gronden van erven, renten en allen toebehoorten met den meubelen van dyen: tot behoeve ende profyte van den genen dye in 't voorsz. Convent voortaen sullen voor Religieusen ende Conventualen komen te resideren.

Daer op de voorsz. Heer Provinciael tot onsen versuecke ons heeft belooft zoo langhe als wy hier onderschreve leven sullen, niet en sullen sonder onse begeirte ofte andersints dan ter saecke van eenigh notabel delicks (dies Godt verbeuden wille) uyt dese Stadt ende Convente voorsz. versonden worde, ende dat hy ons daer af sal doen hebben die signature van de voorsz. Augustynen Ordene van de voorsz. Provincie van Colen, daer onder wy ons als boven begeven hebben ende begeiren te versterken, besegelt onder den Zegel der selver Provincie, onder wyens Visitatie ende Protectie voortaen wy sullen syn staende.

Dies heeft den voorsz. Heer Provinciael belooft, ende belooft mits desen, dat wy sullen hebben dye Preeminentie van te gaen in de Processien, ende alwaerts over al, boven alle andere Priesters ende Religieusen, de welcke van andere Augustynen Cloosters hier by ons sullen gestelt worden: alleenelyck uyt-genomen dye Prior, Supprior, ende de gene dye in de Goddelycke Schriftuere syn gepromoveert.

Versueckende ende ernstelycke begeirende, dat den voorsz. Heer Provinciael bekenne, 't gene des voorsz. is doen ratificeren ende confirmeren by den Ordinaris, onder wyens Visitatie ende Protectie wy syn staende, ende andersints daer ende alzo bevonden sal worden te behoorene.

Ende oft 't gebeurde (des verhopen is dat 't niet geschieden en sal) dat wy binnen den voorsz. Preuf-jaer anders gesint worden, ende wederom begeirden te keeren tot onser Bogaerden Ordene, in dyen gevalle zo hebben Wy belooft, ende beloven mits desen, den voorsz. Heer Provinciael te restitueren ende te rembourseren allen alsulcken costen, als van cleederen, alimentatien ende andersints in 't soliciteren van de voorsz. saecke vande Unie, ende nootsakelycke reparatien dye daer en tusschen sullen bevonden worden gedaen te syn.

Daer voiren verbindende ons ende allen des voorsz. Convents, beden gevende ende erffelyck alles sonder fraude, argh ofte list.

In kennisse van 't gene des voorsz. is, so syn hier af gemaeckt twee Instrumenten, daer af den voorsz Heer Provinciael d'eene heeft, ende d'ander is in onse handen berustende, respective onderteeckent met onsen naeme ende toenaeme, sonder zegel: mits dyen dat zo wel den zegel van myns Paters officie, als van onsen gemeynen Convent miss de laeste voorleden troubelen syn beyde verloren gegaen. Aldus stondt ondergeschreven ende onderteeckent.

Consentio, *Pater Carolus Schutyser*,

Consentio, *Fr. Philippus de Montmorencye.*

Consentio, *Fr. Petrus Fabry.*

Et inferius erat scriptum & signatum.

Et infrascriptus accepto prætatam promissionem, & omnibus præscriptis assentio & subscribo.

Fr. Henricus Jaupen Prior Provincialis Ordinis S. Augustini per Provinciam Coloniensem.

Adhuc erat subscriptum.

Ende want ick Godevaert van Veltboven als openbaer Notaris Apostolyck ende by synen Majesteyts Raeden Secreten ende van Brabant, totter Exploicten geadmitteert, hebbe mede geweest over 't voorschreve Tractaet, soo hebbe ick dit Instrument naer behoirelycke stipulatie oick onderteeckent. Daer over oick als getuygen syn geroepen ende gebeden geweest, die eersaeme Aert De Smet ende Philips Hamelyn Ingesetenen der voorseyde Stad. Quod attestor, G. van Velthoven Notarius.

ET præfati DD. de Capitulo, visis & lectis Supplicatione & Concordia præinsertis, maturâ & diligenti desuper deliberatione præhabitâ, etiam cum Magistratu dicti oppidi Bruxellensis, & penitius & diligentius indagatis Concordatis cum dictis Fratribus tertii Ordinis S. Francisci, antea cum dictis DD. de Capitulo initis, anno videlicet Domini M.C.C.C.C LXXXIV. die penultima mensis Martii ante Pascha: considerantes etiam, si Supplicantis petitioni annuerent, fore in augmentum divini cultus & majus subsidium & promotionem Religionis Christianæ: fuerunt sup-

ſupplicatio & Concordia per eundem Supplicantem exhibitæ tam antedictis DD. de Capitulo quam Magiſtratui prædicti oppidi Bruxellenſis gratæ & acceptæ.

I. Salvo tamen, quod ſtrictè & inviolabiliter obſervabunt Concordata prædicta cum dictis Fratribus tertii Ordinis per D. D. de Capitulo ut ſupra inita, cum adjunctis inſuper conditionibus infraſcriptis, videlicet,

II. Quod Eccleſiam Matricem D. Gudulæ Bruxellenſem, DD. Decanum, Canonicos & Plebanum Eccleſiæ ſemper habebunt in honore & reverentia.

III. Et ſi quando impoſterum (quod Deus avertat) oriri poſſit aliqua difficultas cum Rectoribus dictæ Matricis Eccleſiæ, ſive cum aliis hujus Oppidi Monaſteriis & Religioſis, ſuper juribus aut aliis difficultatibus ſeu differentiis quibuſcumque, tenebuntur dicti FF. Auguſtinenſes, quotieſcumque per dictos DD. de Capitulo vocati fuerint, coram eis in eorum Capitulo comparere, quatenus difficultates hujuſmodi per eoſdem DD. de Capitulo ſedari & ſopiri poſſint.

IV. Item ſicut Terminarius Auguſtinenſium ſtationes ſuas habuit prædicandi Verbum Dei in Eccleſis hujus oppidi Bruxellenſis, eaſdem & nunc obſervabunt & continuabunt dicti Auguſtinenſes.

V. Si tamen requirantur ad plures ſtationes quam dictus Terminarius antea habuit, eaſdem non aſſument niſi cum pace aliorum Mendicantium, ſecundum dictamen & Ordinationem DD. Decani & Capituli prædictorum.

VI. Requiſiti autem (de conſenſu dictorum DD. Decani & Capituli) per D. Plebanum Eccleſiæ D. Gudilæ ante-dictæ legitimè impeditum, tenebuntur dicti Auguſtinenſes vices ejuſdem ſupplere in officio concionandi.

VII. Item Fratres Ordinis S. Auguſtini prædicti non audient neque excipient Confeſſiones fidelium extra ſepta ſui Monaſterii, niſi ad ægrotos & infirmos evocentur.

VIII. Item ſicut D. Decanus dictæ Eccleſiæ D. Gudilæ Bruxellenſis habet integrale & plenum jus funerale de omnibus perſonis Eccleſiaſticis defunctis in omnibus hujus oppidi Eccleſiis, tam in Exequiis, Tricenariis, quam primis Anniverſariis, abſque eo quod aliquis in dictis Eccleſiis prætendere poſſit participare in juribus funeralibus perſonarum Eccleſiaſticarum hujuſmodi: ita etiam idem D. Decanus in dicto Monaſterio Auguſtinenſium plenum jus funerale habebit & obtinebit, licet dicti FF. Auguſtinenſes habeant medietatem jurium funeralium cum dictis DD. Decano & Capitulo de omnibus perſonis ſœcularibus ibidem ſepultis, juxta prædicta Concordata cum FF. tertiæ Regulæ S. Franciſci inita.

IX. Item dicti FF. Auguſtinenſes Dominicis & Feſtivis diebus non concionabuntur in ſuo Monaſterio niſi hora primâ poſt meridiem, ſicut alii Ordines Mendicantium hujus Oppidi Bruxellenſis.

X. Item in Feſto Paſſchæ nullo modo, nec reliquis anni temporibus poterunt ſacram Euchariſtiam Chriſti fidelibus adminiſtrare, niſi tantum ſecundum jus commune & Privilegia ſui Ordinis, ſub Miſſarum celebrationibus ſimplicibus, ſine ſolemni ritu & cœremoniis, aut menſæ ſtratione.

XI. Neque unquam alia Paſtoralia exercere officia.

XII. Item Nos Decanus & Capitulum antedicti, cupientes divinum cultum augere & promovere, non obſtantibus Concordatis cum FF. tertii Ordinis prædicti initis, permittimus & ex gratia ſpeciali concedimus dictis FF. Auguſtinianis, in Dominicis & Feſtis principalibus, omni qua poterunt devotione & reverentia celebrare Miſſas ſuas ſolemnes, aquam benedictam Dominicis diebus conſecrare, non tamen ante horam octavam, ne ab antedicta Matrice Eccleſia ſubditi retrahantur ab audiendis concionibus & mandatis dicti D. Plebani ejuſdem Matricis Eccleſiæ.

Quæ omnia & ſingula prædicta, Nos Decanus & Capitulum ante dicti, tam pro nobis quam pro Succeſſoribus noſtris ex una parte, & Nos Prior Provincialis Ordinis FF. Auguſtinenſium etiam pro Nobis & Succeſſoribus noſtris ex altera parte, acceptamus, amplectimur & firmamus hinc inde, & quilibet noſtrum in ſolidum pro ſe & Succeſſoribus prædictis amplectitur & acceptat & firmat per præſentes, in omnibus ſuis numeris, Articulis & clauſulis ſupraſcriptis, prædeclaratis & inſertis.

Promittentes fide mediâ ſtipulatione perpetuâ firmatâ loco juramenti, tam pro nobis quam pro Succeſſoribus noſtris prædictis hinc inde, Tractatum præſentem in omnibus & per omnia prout ſuperius continetur, & quantum Nos & quemlibet noſtrum, Succeſſoreſque noſtros prætactos ipſe concernit & concernere poterit in futurum, ratum, gratum, ſtabilem atque firmum ſervare & obſervare, & fideliter ex nunc & in perpetuum realiter & cum effectu adimplere, & nullo umquam tempore contravenire verbo vel facto, directè vel indirecte, quovis quæſito modo, ingenio, aut colore.

In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium, præſentes Litteras ex inde fieri, & per Notarium publicum ſubſcribi mandavimus, noſtrorumque Sigillorum hinc inde juſſimus & fecimus appenſione communiri.

Datum & actum in loco noſtro Capitulari dictę Eccleſię Collegiatæ D. Gudilæ oppidi Bruxellenſis, anno, menſe, & die præſcriptis, Indictione II. Pontificatûs

SS. in Christo Patris & Domini nostri D. Sixti divinâ providentiâ Papæ hujus nominis quinti anno suo quinto, præsentibus ibidem honorabilibus Viris DD. Daniele Goussens & Joanne Wouters Presbyteris & Capellanis præfatæ Ecclesiæ Collegiatæ D. Gudilæ, Testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

CAPUT CXXIV.

Præpositura Sti. Antonii in Pomerio, Harlemi, *Religiosorum Præmonstratensium, ex Abbatia de* Marien-weert *apud Gelros, propagatur seu instituitur anno* 1494. *Fuerat olim Conventus FF. de Pœnitentia, vulgo Saccitarum, anno* 1446. *erectus.*

NICOLAUS RUYTER, (1) Apostolicæ Sedis Protonotarius, ac Ecclesiæ Harlemensis Præpositus & Curatus, notum facimus universis, quod ostensis nobis patentibus Litteris Venerabilis Domini, D. Theodorici de Wassenaer Præpositi quondam S. Johannis Trajectensis, ac dictæ Ecclesiæ Parochialis Harlemensis Curati, de anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto, XXIII. die mensis Maii, quibus idem Curatus Fratres Tertii Ordinis S. Francisci, (2) de Pœnitentia nuncupatos, * Parochiæ Harlemensis, pro divini cultus incremento, ad Ecclesiæ consecrandę erectionem pio in Domino favore admiserit, in loco vulgariter *Sinte Anthonis Bogaert* appellato; prout in iisdem Litteris plenius continetur.

* Aliàs vocati *Saccitæ*.

Et quia dicti Fratres, mutando Ordinem, jam Canonici Regulares Ordinis Pręmonstratensis (3) effecti sunt, Nos attendentes dignitatem atque Privilegia ejusdem Ordinis, & eorumdem Canonicorum precibus atque sollicitis instantiis inclitati, concessimus, atque pro nostris Successoribus, quantum in nobis est, præfatis Canonicis Ordinis Præmonstratensis graciosè concedimus per præsentes, ut in dicto Conventu ea quæ sunt Ordinis talium Præmonstratensium exercere possint & liberè valeant. Salvò, quod pro Portione Canonica singulis annis in hebdomada *Cantate* nobis & Successoribus nostris, aut nostris Vice-Curatis unum scudatum Regis Franciæ respondeant & plene deliberent.

Et si contingat in dicti Conventus Ecclesia sive cemiterio aliquem nostrorum parochianorum aut aliquem alium sepeliri, quod consimiliter Nobis & Successoribus nostris, seu vices nostras gerenti, pro Juribus Nostræ Ecclesiæ supradictæ solvant & deliberent infra trigesimam diem obitûs hujusmodi defuncti, quatuor scudata Regis Franciæ, seu eorumdem verum valorem.

Salvo etiam, quod quotienscumque per Nos & nostros Successores aut Vice-curatos ad processiones, colloquia vel consilia, unà cum aliis Religiosis, aut singulariter vocati fuerint, absque morâ venient, & Venerabilis Sacramenti processioni aliis se conformando interesse tenebuntur.

Insuper gratiosè concedimus eisdem Canonicis Præmonstratensibus, suisque Successoribus, ut singulis annis, die Dominicâ infra Octavas Nativitatis B. Marię processionem habeant per Curam nostram, ob reverentiam SS. Reliquiarum SS. Martyrum Adriani Militis, & Donati Episcopi, quas in eorum Ecclesiis habere dinoscuntur.

Salvo, quod dicta processio incipiet ab Ecclesia dicti Conventûs, & eundo per pontem versus plateam, vulgariter *Matte-Joris-straet* dictam, & terminabitur eundo per plateam *Zyl* usque ad antedictum Conventum. Et quod de singulis proventibus emolumentis atque oblationibus dictâ Dominicâ per ipsos collectis & receptis, nullis exceptis, Nobis & Successoribus nostris, aut Vice-Curatis, medietatem plenè respondere debeant.

In quorum omnium & singulorum præmissorum fidem & testimonium, cum ob causam specialis nostri Sigilli pręsentiam non habemus, Venerabili D. Johanni Wilhelmo Commendatori Fratrum S. Johannis Jherosolymitani, Conventûs Harlemensis supplicavimus, quatenus has Litteras suo Sigillo sigillare dignaretur.

Et Nos Commendator antedictus, ad petitionem Venerabilis D. Prothonotarii Præpositi & Curati sæpe-dicti, præsentes Litteras nostri Sigilli appensione duximus communiri.

Datum in Haerlem anno Domini millesimo quadringentesimo, nonagesimo quarto, die decimâ-tertiâ mensis Augusti.

Hujus Præposituræ fit obiter mentio in Annalibus Præmonst. P. Hugo Tomo I. pag. 174. ac tandem anno 1541. bona transierunt ad Xenodochium S. Elisabethæ, suppressâ Præpositurâ.

Vide item Heussenium in Descriptione Episcopatûs Harlemensis pag. 38. ubi recensetur Acta

Erectionis Conventûs FF. Saccitarum, approbante Theodorico à Wassenaer Præposito Harlemensi.

(1) Fuit & Præpositus S. Petri Lovan. ac Fundator Collegii Atrebatensis, cujus Urbis Episcopus quoque extitit.

(2) De Saccitarum Instituto, olim per Belg. famoso, vide Notas T. III. horum Dipl. p. 144. & 153.

(3) Præpositura fuit subjecta Abbatiæ Insulæ-Marianæ apud Culemburgum in Gelria.

CAPUT CXXV.

Declaratio Monialium Stæ. Barbaræ, *Ordinis Præmonstratensis in* Haga Comitis, *quâ sese submittunt anno* 1496 *regimini spirituali ac temporali Abbatis B. M. V.* Middelburgensis, *ejusdem Ordinis in Zelandia.*

Vide Annales Præmonstr. P. Hugo, Tom. I. pag. 233.

IN nomine Dei. Amen. Tenore præsentis publici Instrumenti cunctis pateat evidenter & sit notum, quod anno Nativitatis ejusdem Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, Indictione quarta decima, die vero mensis Septembris vicesima, hora ejusdem diei quinta post meridiem, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri D. Alexandri, divina providentia hujus nomine Papæ sexti, anno ejus quinto; in Venerabilis ac religiosi in Christo Patris ac Domini, D. Joannis de Westcappel, Abbatis S. Mariæ Middelburgensis Præmonstratensis Ordinis, meique Notarii ac Testium infrascribendorum, & propter hoc vocatorum pariter & rogatorum præsentia, personaliter constitutæ Religiosæ ac devotæ, Gertrudis, filia Nicolai, Priorissa; Delia f. Andreæ, Adriana f. Henrici, Maria f. Wilhelmi, Machtildis f. Nicolai, Hildegardis f. Johannis, Beatrix f. Joannis, Maria f. Nicolai, Martina f. Ysbrandi, Moniales; dein Maria f. Wilhelmi, Hildegardis f. Gerardi, nec non Mathildis f. Hugonis, Conversæ, repræsentantes Conventum & Capitulum (prout asseruerunt) B. Barbaræ Hagensis Præmonstratensis Ordinis; nec non capitulariter, prout asseruerunt & moris est, in loco capitulari, Spiritus Sancti instinctu, prout placuerit, specialiter congregatæ, super certis Pactis sive Conventionibus, clausulis & articulis, in quadam papyri cedula in vulgari lingua conscriptis; & ad conservationem & decorem Religionis pariter & augmentum devotionis earumdem Sororum desuper confectis; & per eas ac per me Notarium publicum infrascriptum eisdem præfatis Monialibus & Sororibus publicè prælectis,

Ex earum certa & prævisa sententia, non vi, dolo, fraude, aut quavis alia sinistra machinatione circumventæ, sed deliberationibus providis & bene maturis, prout asseruerunt, desuper sæpissime præhabitis, omnibus melioribus modo, via, jure causa ac forma quibus melius, firmius ac efficacius potuerunt & debuerunt, conjunctim & divisim, ac quælibet earum seorsim, prout & debuit, pro se & sequacibus suis, per earumdem juramentum in manibus discreti ac religiosi viri D. Joannis Olardi earum Præpositi, anno, mense, diebus quibus supra, solenniter ac canonicè præstitum; & nunc denuò in manibus ejusdem Notarii Presbyteri infrascripti legitimâ stipulatione innovatum promiserunt, jurarunt, ac quælibet earum promittit & jurat per præsentes, omnia & singula infrascripta, in dicta papyri cedula conscripta, sicut præmittitur, jurata & publicata, in omnibus & singulis & per omnia, firmiter & inviolabiliter observare.

Quæ quidem dicta papyri Cedula sequitur in vulgari de verbo ad verbum, & est talis.

EGo Gertrudis Nicolai filia, & ceteræ quæ supra, Capitulum Conventus S. Barbaræ Hagæ, Diœcesis Trajectensis, hoc tempore repræsentantes, notum facimus omnibus, præsentem Epistolam lecturis vel legi audituris, post bonam deliberationem & tractatum, capitulariter super subsequentibus punctis, rebus, & articulis congregatæ, ad Religionem nostram rationemque vivendi exaltandam & meliorandam, Deoque in eadem aptius & ferventius serviendum, pro nobis nostrisque posteris, Nos nostrumque singulas dedimus & submisimus, damus & submittimus, subjectioni & obedientiæ nostri Reverendi in Christo Patris D. Joannis à West-Cappel, Abbatis Conventus Dominæ nostræ Middelburgensis, sub & cum certis pactis atque conditionibus, hic infra sequentibus.

Imprimis. Reverendus noster in Christo Pater ac Dominus Abbas prædicti Conventus S. Mariæ Middelburgensis, habebit & retinebit curam atque Paternitatem rerum tam temporalium quam spiritualium in nostro prædicto Conventu Nonnarum, super Præpositum & Nonnas, tam Conversas quam Sorores; ejusdemque Monasteril Pater Abbas æstimabitur, cum tali præeminentia, quam quilibet Patrum Abbatum

Ordinis Præmonstratensis super filios ac filias suas habet.

Singulariter autem Nos Nonnæ atque Conversæ dicti Monasterii, nunc existentes aut olim exstituræ, nostri nostrarumque posterarum nomine, abdicamus jus omne, quod habemus aut prætendere possemus habere, circa electionem, aut postulationem Præpositi nostri. Atque promittimus, sub juramento desuper facto solenniter præstito in manibus præfati Reverendi Patris Præpositi nostri, qui prior ipse juravit in manibus nostri Reverendi Patris Abbatis; nullo nos tempore, sive per nos sive per alium quemcumque, palam vel occultè, aut alia quacumque excogitabili via vel modo, quidquam machinaturas contra hanc nostram promissionem, neque desuper ullam dispensationem petituras, aut ea quomodocumque obtenta aliquatenus usuras, etiamsi ex libera Sanctissimi Patris nostri Pontificis Romani voluntate nobis ultro concessa foret.

Sed prædictus Reverendus Pater Abbas solus, nec alius quisquam in communi, libera sua voluntate, consilium aut consensum nostrum exigere possit, quotiescumque opus erit, & Præposituram dicti Conventus nostri per resignationem, mortem, aut alium quemvis modum vacare continget, nobis ordinabit atque constituet: quemadmodum idem Reverendus noster in Christo Pater, D. Joannes à Westcappel, Abbas dicti Monasterii Middelburgensis, fretus probata vita, honestate, prudentia & diligentia & diligentia Religiosi viri Fr. Joannis Allerts, Professi ejusdem Monasterii Middelburgensis dicti Ordinis Præmonstratensis, ipsum Fr. Joannem præfatum in præsentiarum Præpositum nostri Conventus facit; atque in nomine Dei constituit.

Porro si vel ipse Fr. Joannes Allerts vel aliquis Successorum ejus, tempore sui regiminis & Præposituræ suæ, male viveret, bona Conventus nostri dissiparet, præfatus Reverendus Pater Abbas Conventus Middelburgensis Ordinis Præmonstratensis, nostrique Conventus Pater Abbas, eundem Fratrem Joannem Allerts vel ejus pro tempore Successorem, deponet à Præpositura, administratione & regimine Conventus nostri, aliumque substituet; & ipsum Fratrem, tamquam subditum suum, secundum Statuta dicti Ordinis & modum criminis, corriget & castigabit..

Ita ut prædictus Rev. Pater Abbas Middelburgensis Monasterii nostrique Conventus S. Barbaræ, solus & integrè atque pro suæ liberæ voluntatis arbitrio, in nostro prædicto Conventu possit ordinare, instituere & deponere prædictum Præpositum, nullius desuper consilio aut consensu requisito: nec persona ulla in hunc nostrum Conventum ad Probationem recipi possit, nisi prius & ante omnia id petierit atque impetraverit à Reverendo nostro & Middelburgensi Patre Abbate. Quod si Præpositus vel Priorissa contrarium facerent, graviter castigabuntur, & ab officio deponentur, si prædictus noster Pater Abbas ita judicaverit convenire.

Quoad Visitationem autem Conventûs nostri S. Barbaræ præfati, Rev. Pater noster in Christo Abbas Middelburgensis, solus integre & semper exercebit officium Visitatoris, visitando Præpositum, Nonnas atque Conversas dicti Conventus nostri in capite & in membris, in rebus tam temporalibus quam spiritualibus, secundùm Statuta Ordinis Præmonstratensis; nec alius quisquam, nisi quem ipsi specialiter ad hoc deputaverit.

Insuper Nos, Nonnæ atque Conversæ, nunc existentes aut deinceps exituræ, erimus & manebimus in perpetuum sub arctissima atque firmissima clausura; ita ut vir nullus aut femina, Ecclesiastici aut secularis status, quocumque modo ingredi ad nos valeant, nisi in casu necessitatis.

Tali autem casu, mulieri sic ingressæ & Sorori nostræ, ex aliis Sororibus nostris una aut plures præsentes aderunt. Ita scilicet ut mulieribus intra clausuram nostram ingredi liceat infrascriptis occasionibus: scilicet, quando Sorores nostrę vestientur aut profitebuntur, aut in Dedicatione Ecclesiæ nostræ, vel cum funus aliquod prçsente cadavere apud nos sepeliendum intromittendum erit. Salvo quod mulieribus sic intra claustrum nostrum ingressis non licebit transire ad dormitorium nostrum, vel intra clausuram comedere vel bibere.

Nonnæ etiam nostri Ordinis Præmonstratensis non ingredientur prædictam clausuram nostram, neque cum nostris loquentur, nisi sint Observantiæ regularis.

Ex viris autem solus Rev. Pater Abbas noster subinde ad nos ingredi poterit, cum familiaribus, quos vel Middelburgo adduxerit, vel sibi specialiter ad hoc deputatos assumpserit. Quæ omnia præscripta puncta & articulos, eorumque singulos, Nos Priorissa & Communitas præfati Conventus, nostro ac post futurarum nomine promisimus & promittimus, sub juramento desuper in manibus prædicti nostri Præpositi præstito, absque ullo defectu observare, quemadmodum etiam hoc die nostræ solennis Professionis publicè & expressè promisimus.

In quorum fidem & testimonium veritatis, Nos Priorissa & Communitas, dicti nostri Conventus Sigillum hisce appendimus: atque ad majorem firmitatem certioremque observantiam prędictorum Articulorum & Ordinationum, omnes nos & & singulæ nostrum oravimus nostrum Reverendum in Christo Patrem D. Joannem van

van Westcappel, modernum Abbatem Middelburgensem, ut dignetur omnia præscripta puncta confirmare, & munire Sigillo suo. Quod Ego Joannes van Westcappel, ad supplicationem prædictæ Priorissæ & Communitatis feci, anno, mense, die, in Instrumento desuper confecto notatis.

Super quibus omnibus & singulis, supradictæ Moniales & Conversæ conjunctim & divisim; voluerunt & petierunt, ac quælibet earum pro se & sequacibus suis voluit & petiit, fieri & confici à me Notario publico infrascripto unum aut plura publicum seu publica Instrumentum aut Instrumenta, cum clausulis ad hoc congruis & opportunis, ad dictamen cujuslibet sapientis, in meliori forma.

Volueruntque prædictæ Religiosæ; Moniales & Conversæ; conjunctim & divisim, pro se & sequacibus suis, supradicta Instrumentum & Instrumenta, in perpetuum robur fidem & testimonium, Sigillis supradictorum Venerabilis in Christi Patris ac Domini Abbatis Middelburgensis nec non sui Conventus communiri.

Acta sunt hæc in domo majori, pro nunc Ecclesia & loco Capitulari prænominati Conventus, sub anno, indictione, mense, die, hora, Pontificatu, & loco quibus supra; præsentibus ibidem venerabilibus, egregiis & magnificis Dominis Magistris ac Religiosis Viris, Wilhelmo, filio Jacobi, Præposito Monasterii sive Conventus nomine Dulcis-Vallis partium Walachriæ; Præmonstratensis Ordinis; Jacobo Houtenisse, Ordinis Minorum, sacræ Paginæ Professore; Arnoldo Boot, utriusque Juris Doctore; Marcello Tolini de Mendonck, utriusque Juris Licentiato, Testibus fide dignis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Ego Nicolaus, filius Simonis de Noortwick, Presbyter Trajectensis Diœcesis, publicus sacrosanctæ Apostolicæ Sedis auctoritate Notarius, quia præmissi Venerandi in Christo Domini Abbatis Middelburgensis, nec non Religiosarum Monialium, & Conversarum super certis pactis, positionibus & articulis, conventioni, actioni, Præpositturæ renunciationi, obedientiæ, submissioni, & juramenti præstationi, ceterisque omnibus & singulis, dum sic ut præmittitur agerentur & fierent, unà cum prænominatis Testibus præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi & audivi; ideo præsens publicum Instrumentum, per me conscriptum, exinde confeci, & in hanc publicam formam redegi, signoque & & nomine meis propriis solitis & consuetis subscripsi & signavi, in fidem, robur & testimonium omnium & singulorum præmissorum, cum præfatis Testibus, rogatus specialiter & requisitus. *Extat Diploma istud in Actis SS. Juni T. I. ad calcem Vitæ S. Norberti.*

CAPUT CXXVI.

Erectio Terræ de Waetervliet, hodie Diœcesis Brugensis, in Oppidum, cum Immunitate ab accisiis, telonio &c. pro incolis, datâ anno 1505. per PHILIPPUM PULCHRUM *Regem Castellæ &c. in favorem* HIERONYMI LAURYN *Thesaurarii ac Consiliarii Regii, qui idem Oppidum muro ac portis multisque domiciliis instruxerat, insignemque Ecclesiam ædificârat.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insulis.

HILIPPE par la grace de Dieu, Roy de Castille &c. sçavoir faisons à tous presents & à venir; Nous avons receu l'humble supplication de nostre aimé & feal Chevalier, Conseiller Maistre d'Hostel & Tresorier general de nos Domaines & Finances; Messire Jerome Lauwerin Sr. de Watervliet, contenant: que par nos autres Lettres patentes données au mois de Fevrier l'an M D. & pour les causes au long contenues en icelles, Nous avons audit Suppliant donné & transporté laditte Terre & Seigneurie de Watervliet avec la Justice haulte moyenne & basse, pour par icelluy Suppliant, ses Hoirs, & ayants cause en jouyr perpetuellement, & à tous jours en tels Droits, Authorité, Franchise & libertez, que Nous & nos Predecesseurs, Comtes & Comtesses de Flandres en avons auparavant jouy & usé, sans rien en reserver, sauf l'Hommage, ressort, & Souveraineté seulement, comme nosdites autres Lettres le contiennent, ou à plus plain.

Or est-il, que de toute anchienneté les manans & habitans de ladite Seigneurie de Watervliet ont été francqs & exempts de toutes Tailles, Aydes & subventions qu'ont été accordées à nosdits Predecesseurs par les Etats de nostre Pays de Flandre; de laquelle Exemption & Franchise ils jouissent encores pour le present. En quoi nosdits Predecesseurs & Nous n'avons eu aucun interest; en tant que icelle Seigneurie n'a jamais esté comprinse au Transport de Flandres.

Mais attendu, que desdittes Exemptions & Franchise ledit Suppliant n'a Titre Exemption que laditte anchienne possession, & que depuis nostre Don il a augmenté & accreu sadite Sei-

gneurie par dicaiges & acquisitions de terre qu'il a gaignées hors de la mer, & espere d'encores plus l'accroitre & augmenter; & si a bon vouloir, de (moyennant la grace de Dieu) y faire construire & lever une bonne forte Ville fermée le sour, à ses grandes fraix & depens; il doute que ly après l'on veuille tirer & comprendre lesdits habitans de Watervliet audis Transport de Flandres, & les faire constraindre ès Aydes & Subsides dudit Pays, qui pourroit causer la perdition de tout ou la plus part de la grande & sumptueuse depence faite & à faire par ledit Suppliant, ses Hoirs & ayans cause; & aussi aux grans interests desdits habitans & subjects de laditte Terre, lesquels pour estre tombez ès mains d'icelluy Suppliant, seroient frustrez de leur dit Droit d'Exemption & anchienne possession.

D'autre part, par Nos autres Lettres subsequentes données au mois de Novembre dernier passé M. D. IV. & pour les causes aussi contenues en icelle, avons aussi en faveur dudit Suppliant octroyé & accordé auxdits habitans de la Ville, qu'il entend faire & construire audit Watervliet (comme dit-est) plusieurs nouveaux Privileges & Franchises, & entre autres l'exemption & Franchise de Tonlieu par tout nostre Pays & Comté de Flandres; tout tel que les ont les Bourgeois & habitans des Villes de Dunkercke, Neufport, Ostende, l'Ecluse, & autres lieux situez sur les cotes de la mer de Flandres. Prospectus urbis novę.

Mais pour ce que laditte Ville est encore toute champestre & non habitée, il doute ledit Privilege luy estre de bien petit effect pour sortir à son intention, qui est principalement de peupler icelle Ville, ce n'est que lesdits Exemption & Franchise s'extende par tous Nos Pays & Seigneuries.

En outre ledit Suppliant, pour augmenter & largir laditte Seigneurie de Watervliet, a entre autres parties de terre à luy appartenants fait unir à icelle par Octroy de Nous deux cents mesures de Terre ou environ, specifiées en Lettres de ce faisans mention.

Et de tout est fait un seul Fief tenu de Nous, à cause de nostre Chambre Legale de Flandre.

Depuis laquelle union, icelluy Suppliant a fait & asseoir les fondemens d'une Eglise Parochiale belle & somptueuse, esperant de la parfaire. Ecclesia valde elegans. *Y a aussi fais faire une maison pour sa retraite, & plusieurs autres maisons de louage & edifices: & a bonne volonté & intention, d'en faire edifier d'autres choses requises pour la cloture d'une bonne ville fermée.*

Tous lesquels edifices, Ville & fossez sont & seront assis sur terre & fonds appartenant audit Suppliant, au dehors desdites 200 mesures de terre.

Or par Coutume des Fiefs de Flandres le prochain Heritier ne succede à la mort de son Predecesseur, si non au fonds du Fief & à toute Seigneurie, sans aucune seureté d'autres edifices, que la meilleure maison, meilleur arbre, colombier, molin & tous autres edifices, & arbres sont partagables entre les autres heritiers. Au moyen de quoy plusieurs beaux edifices & jardins d'arbres tombent souvent & demeurent en ruine, parce mesmement que le principal heritier & proprietaire, à qui le Fief succede, ne les veult, ou n'a de quoy les redimer par achat; & que ceux à qui ils succedent n'ont autres revenu à l'environ.

Toutes lesquelles choses seroient indirectement contre l'intention dudit Suppliant, & à son grand regret & deplaisir: en Nous requerant treshumblement, le vouloir sur tout pourveoir, & luy elargir nostre Grace.

Et mesmement, qu'il nous plaise luy Octroier & accorder, que les manans & habitans de laditte Terre & Seigneurie de Watervliet soyent & demeurent toujours francqs & exempts de toutes Tailles, Aydes & subventions, qui se pourront accorder à Nous ou à nos Successeurs en nostre dit Pays de Flandres, pour quelque cause que ce soit.

Et semblablement de tous Droits de Tonlieu par tous nos Pays & Seigneuries.

Offrans de submettre & obliger sesdites Villes, Terre & Seigneurie de Watervliet envers Nous & nos Successeurs Comtes & Comtesses de Flandre, en telle maniere, que s'il allois de vie à trepas sans Hoirs ou Hoir legitime, procrées de son corps en leal mariage; en ce cas icelle Ville, Terre & Seigneurie, avec toutes ses appartenances & appendances succederoient à Nous & à nosdits Successeurs.

Non obstant, qu'il en ait le don pour luy & les siens à perpetuité; sauf douaire, que luy & les descendants de luy pourrons assigner sur la revenue de laditte Terre, toutes les fois que le cas le requera.

Et que oultre & par dessus les 200. mesures de terre ou environ desja par Nous unies & jointes à laditte Terre & Seigneurie de Watervliet, soit aussi unie & jointe au gros Fief dudit Watervliet toute la Terre & autre fonds à luy appartenant, qui est & sera comprins ès portes, murailles & fossez de laditte Ville de Watervliet, & au dehors desdittes portes & fossez, avec le canal de la mer entrant audit Watervliet, ensemble tous les ecluses servant à tenir ledit canal, avec tous les autres edifices & arbres que ledit Suppliant y a fait & acquis, en temps à venir, en & par toute laditte Ville & appartenances dudit Fief.

Et que tout ensemble les moulins assis & à asseoir par toute laditte Terre de Watervliet soient & demeurent d'une mesme nature; & succede à celuy, à qui devera appartenir les fonds & gros d'iceluy Fief; non obstant la Coustume faisant au contraire;

Et d'avantaige que tous les Fiefs, qui sont on seront cy-après tenus de laditte Terre & Seide Watervliet soient à toujours de la même nature & succession; assavoir que tous edifices arbres & autres membres, qui en Thiois l'on appelle Eerdvast *&* Naghelvast, *assis sur aucun Fief, soient en succession à celuy à qui le fonds d'icelui Fief doit succeder & appartenir;*

& sur tout luy faire expedier nos Lettres Patentes en tel cas pertinentes.

Pour ce est-il, que Nous, les choses dessusdites considerées, mesmement les bons, notables, & agreables services que ledit Suppliant Nous a fait, & ne cesse faire chascun jour, à grand soing, travail & diligences, & l'offre par luy faite, de charger sesdittes Ville, Terre, & Seigneurie de Watervliet de retour & succession à Nous, nosdits Hoirs & Successeurs, en cas qu'il voise de vie à trepas sans hoir legitime procréé de son corps en leal mariage;

Ayant laditte offre agreable, & acceptant icelle, & eu sur ce l'Advis de nos amez & feaulx les President & Gens de nos Comptes à Lille, ensemble aussi de Messire Thiery de Beaufsiemez nostre Conseiller en nostre Chambre de Conseil, & Lievin Loys nostre Receveur general de Flandres au Quartier de Gand, lesquels par Ordonnance desdits nos President & Gens des Comptes de Lille se sont informez de & sur tous les points dessus-dits, & ce qui en depend, mesmement du proffit ou interest, que pourrions avoir, les accordant audit Supliant;

Nous à iceluy Suppliant, inclinant à sadite Supplication & Requeste, avons par la deliberation de Nos tres chers & feaulx les Chancelier & Gens de nostre grand Conseil, & de nostre certaine science, authorité & puissance pour Nous, nosdits Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandres, Octroyé, consenty & accordé, octroyons consentons & accordons de grace especial par ces presentes, que tous lesdits Mannans & habitans du Pourpris de laditte Ville & Seigneurie de Watervliet presents & à venir soyent & demeurent à toujours francqs, quittes & exemps de toutes Tailles, Aides & subventions, qui sont ou pourront estre en temps avenir consentiz & accordez à Nous ou nosdits Successeurs par les Etats ou Membres de nostredit Pays de Flandres, en quelque temps & pour quelconque cause & occasion que ce soit ou puist estre;

Forté Kenre. Sauf les Conditions contenues ès Lettres de la Creve * de laditte Seigneurie, à cause de certaine viese, dieges, & terre nagueres par Nous y adjoutée, pour faire une garenne excepté la garde d'icelle garenne; lequel avec son domicille de nostre plus ample grace, ensemble du mosuur, qui aura & tiendra le molin, que ledit Suppliant entend faire & dresser sur lesdittes vielles digues comprinses ès sept-vingt-dix mesures de terre, qui nagueres (comme dit-est) sont unies & appliquées à laditte Seigneurie;

Avons exempté & affranchy, exemptons aussi & affranchissons à toujours desdittes Tailles, Aydes, & subventions.

Et en oultre encores de nostre plus ample grace avons aussi Octroyé & accordé, Octroyons & accordons par cesdittes presentes audit Suppliant, que sesdits mannans & habitans au pourprit de laditte Ville de Watervliet, durant le temps & terme de vingt-cinq ans prochain venant, & entre suivans l'un l'autre, commencans aujourdhui datte de cestes, soient & demeurent aussi quittes francs & exempts de payer aucun Droit de Tonlieu par tous nosdits Pays & Seigneuries, à cause de leurs denrées & marchandises quelsconques, qu'ils feront mener & ramener, passer & repasser par devant les lieux, gardes & wachtes, ou se levent nosdits Tonlieux.

Et avons annexé & annexons par cesdittes presentes au gros du Fief de laditte Seigneurie de Watervliet oultre & par dessus lesdittes 200 mesures de terre ou environ, deja unies & annexées à icelle, tous les fonds, terres & heritages à icelluy Suppliant appartenant, qui desja est, & cy-après sera compris ès portes, murailles, & fossez de laditte Ville de Watervliet, & 50. verges de terre tout à l'entour & à l'environ de laditte Ville, au dehors desdittes portes & fossez, icelle faictes à tout le canal de la mer, entrant vers laditte Ville ou lieu dudit Watervliet.

Ensemble tous fossez, lacqs, ecluses & edifices servans à tenir ledit canal; comme aussi tous autres edifices, arbres, que ledit Suppliant a fait & acquis, fera & acquerera, ou par ses Hoirs & ayans cause seront faits & acquis cy-après, en & sur les terres appartenantes & jointes audit Fief de Watervliet.

Veuillant & Octroyant, que toutes lesdites parties ainsy jointes & unies au gros de laditte Seigneurie, ensemble les molins assis & à asseoir par toute laditte Terre, seront de tel nature, que le Fief principal; & que le tout suive & succede au vray & principal Heritier, auquel celluy principal Fief devra competer & apartenir.

Sauf que lesdittes parties ainsi unies & annexées, ne aucune d'icelles, de quelque nature ou condition qu'elles soient ou puissent estre, soient partables par les autres heritiers en quelque degré qu'ils soient.

Voulons, ordonnons & Octroyons aussi, par ces memes & presentes, que tous les Arriere-Fiefs qui sont & seront tenus & mouvants de laditte Seigneurie de Watervliet, & les appartenances d'iceux, soient & demeurent aussi perpetuellement & à toujours de tel & semblable nature & condition tant à la succession d'iceux que autrement, comme est & sera laditte Seigneurie de Watervliet, ainsi que cy-dessus est declaré, non obstant quelconques Coustume ou usance au contraire.

Et moyennant ce Dons, Concessions & Octroy, Nous reservons à nous l'offre cy devant escripte, à sçavoir que si ledit Seigneur de Watervliet present ou avenir alloit de vie à trepas sans hoir ou hoirs procréés de son corps en leal Mariage en ligne directe ou indirecte, en ce cas lesdittes Ville, Terre & Seigneurie de Watervliet avec toutes apartenances & appendances quelsconques en ensuivant son offre & presentations dessusditte retourneront à Nous, nosdits Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandres, pour de la en avant en jouir par Nous & iceux nos Successeurs en tout tel droit que ledit Seigneur de Watervliet les a, & tient presentement.

Sauf Douaire competent, que lesdits Hoirs dudit Seigneur de Watervliet procréés comme dessus pourront assigner sur toute, ou partie du Revenu de la ditte Seigneurie, toutes les fois que le cas le requera, sans estre tenus de prendre autre Octroy de Nous, que ces mêmes presentes. Lequel Douaire expiré, le totage en cas que dessus retournera à Nous, nos Hoirs & Successeurs Comtes & Comtesses de Flandres en la forme que dessus. Dont icelluy Suppliant sera tenu bailler les Lettres en bonne forme, & icelles envoier en nostre Chambre des Comptes à Lille, pour y estre gardées à nostre seureté & proffit.

Cy donnons en Mandement à nos amez & Feaulx les President & Gens de Nos Comptes à Lille, qu'ils procedent bien & deuement à la verification & intherinement de cesdittes presentes selon leur forme & teneur, & en ouitre à nosdits Chancelier & Gens de notre Grand Conseil, Presidens & gens de nostres Chambres de Conseil en Flandres & de nos Comptes à Lille, Bailly de Gand, de Bruges, & du Francq, & à tous Nos autres Justiciers, Officiers & subjects, qui peut & pourra toucher & regarder, leurs Lieutenans & chaschun d'eulx en droit, loy & si comme à luy appartiendra, que de nos presente Grace, Octroy, & Accord, & de tout le contenu en cesdittes presentes selon & par la forme & maniere & soubs les conditions avant dittes, ils facent, souffrent, & laissent le dit Seigneur de Watervliet, ses Hoirs & ayans cause, plainement, paisiblement & perpetuellement jouir, & user, sans leur faire mettre ou ordonner, ne souffrir estre fait, mis, ou donné ores ne au temps à venir qu'elconque Arrest, destourbier ou empeschement au contraire; Car ainsi Nous plaist-il.

Non obstant que par l'Ordonnance par Nous fait en l'an quatre vingt quinze sur le fait & reintegration de Notre demeurs, soit entre autres choses dit, que ne feroins aucun Transport ou Alienation d'aucunes parties de nostres dits demeurs, ne autres choses en dependans, sous les peines & astrictions contenues ésdittes Ordonnances les fermens sur ce fait & prestez par les Gens de Nos Comptes & autres pour l'entretenement d'icelles; qui ne voulons au cas present aucunement prejudicier au dit Suppliant. Et autant que mestier est, en avons icelluy suppliant & tous autres relevé, & relevons de Grace especiale par cesdittes presentes. Par lesquelles avons aussi dispensé & dispensons lesdits de Nos Comptes, & autres nos Officiers desdittes peines astrictions & ferments par eux sur ce fait & pretez, comme dit est. Non obstant aussi quesconques autres Ordonnances, Restrictions, Mandemens ou defences à ce contraires. Et que cesdittes presentes ne soient verifiées dudit Tresorier General, parce que la chose luy touche comme il appartient.

Et afin que ce soit chose ferme & estable à toujours, Nous avons fait mettre à ces presentes le Seel, dont avons usé jusques ores, saulf en autres choses nostre droit & l'autrui en toutes.

Donné en notre ville de Bosleduc, au mois de May l'an de grace mil cinq cens & cincq.

Ainsi signé sur le ploy; par le Roy; *vous le Sieur de Ville grand Chambellan, les Sieurs de Fiennes & de Chievres, le Dom-Prevost d'Utrecht, & autres presens.* Hanneton vidit.

Waetervliet, Parochia, Oppidi jure ac privilegiis gaudens, sita est in Diœcesi Brugensi, sub Decanatu Ardemburgensi. Ecclesia B. Mariæ Virgini dicata, una ex elegantioribus optimèque dotatis totius regionis est. Eadem Terra de Waetervliet olim fuit possessa per Abbatiam S. Petri Gandavi. Extat desuper parvum Diploma in Flandria Sanderi novæ editionis pag. 270. Tom. I. in hęc verba.

„ In nomine Patris &c. Ego Balduinus Dei „ gratiâ Comes Flandriæ & Hannoniæ notum „ esse volo tam præsentibus quam futuris, quod „ Terram in Waetervliet, quam Henricus fra- „ ter meus ex mea largitione liberè possedit, „ Ecclesiæ B. Petri Gandensis in eleëmosynam „ &c. Actum in Capella de Male, anno ab „ Incarnatione Domini M. C. C. XVIII. Kalen- „ dis Junii.

Patronus Pastoratûs hujus est Abbas S. Petri Gandavi. Decimatores sunt, Ecclesia de Waetervliet, Abbas S. Petri Gandavi, & Capitula Cathedralia Tornacense & Gandavense.

Uti circa annum 1458, (juxta Diplomata superiora Tomo II. pag. 1339. & sequentibus) *Petrus Bladelinus* Philippi Boni Burgundię Ducis Consiliarius ac Thesaurarius in dominio suo Oppidum Middelburgense erexerat; sic & fecit *Hieronymus Laurinus*, Philippi Pulchri Castellæ Regis ac Belgarum Principis Consiliarius ac Thesaurarius, &c.

Hic circa annum 1500. in Dominio suo de Waetervliet, complures terras quondam mari absorptas, ab inundatione revendicaverat, domos plures pro incolis, Ecclesiam valde sumptuosam pro cultu divino, castrumque pro se erexerat; quin-imò & mœnia & portas & portum erigere cęperat, Civitatemque perficere meditabatur: eoque dominio ut Feudo à Principe obtentò fruebatur; solâ suprematiâ Principi reservatâ.

Eâ ratione Philippus Pulcher Castellæ Rex (citato Diplomate) anno 1505. incolis de Waetervliet immunitatem ab accisiis aliisque oneribus quibuscumque concessit. Ita tamen, ut quando legitimi heredes præfati Jeronymi de Lauryn defecissent, Dominium omne ad Principem reverteretur.

Vide plura in nova Editione Flandrię Sanderi Tomo III. pag. 263.

Obiit præfatus Jeronymus Laurinus 1509.; sepultus in Ecclesia parochiali de Waetervliet: ubi hodiedum conspicua est ejus sepultura magnifice elevata ex cæruleo ac lydio lapide, cum tribus figuris supra sculptis aliisque ornamentis, & hac inscriptione.

„ *Sepulture Mer Jeronymus Lauweryn, Rud- „ dere, Heere van Waetervliet, Poortvliet &c. „ Raedt, Hoofmeester ende Tresorier generael „ ons gheduchten Heere C. van Castilsen, Grave „ van Vlaenderen &c. ende Fondateur deser Kerc- „ ke, die starf den eersten in Ougst M. D. IX.* Lauryn

„ *Ende Jonckv. Barble, F.a Mer Jeronymus, „ Vrauwe van Waterlant, die starf anno M. D.*

„ *Joncker Marcus Lauweryn, Schiltknape, „ Heere van Watervliet, Waterlant, Philippi-* Lauryn

„ ne &c. den welcken ongetrant overleden is, „ op den . . . . . M. D. C. X.
„ Ende Mevrouwe Françoise Lauweryn naer „ de doot van haren boven gescreven Broeder „ Vrauwe van Watervliet, Waterlant, Philip- „ pine &c. De welcke twee boven gescreven Kin- „ deren waeren van wylent Joncker Guido Lau-
Deurnagele. „ weryn F. Matthias, geprocreert by Vrauwe
La Bæuf. „ Joanna de Deurnagele, dochter van Jor. Phi- „ lips Heere van Vroilant, Zegershove, &c. Zy „ was Weduwe van Mer Maximilaen le Bæuf, „ Ruddere, Heere van Bakelroo, in syn leven „ Capitain van Cuirassen te peerde, ende Gou- „ verneur der Stede ende District van Weert in „ Gelderlant, alwaer hy in de Parochie Kercke „ begraven light. Hy overleedt anno M. D. C. VII. „ ende sy . . . . . anno M. D. C. XXX.

CAPUT CXXVII.

Acta in causâ duorum Conventuum FF. Minorum Ordinis Sti. Francisci, quorum unus Conventualium erat intra Brugas, alter Reformatorum sive Observantium extra hanc urbem; hi vero, assentiente Brugensi Magistratu, illos loco suo amovêre moliebantur, uti & anno 1515 effecerunt.

ARGUERITE &c. *Tres-Chiers & bien-amez. Nous vous envoions, avec cestes la Requeste à Nous presentée de la part de Reverend Pere Frere* Boniface *Ministre des Freres Mineurs de l'Ordre de St. François en la Province de France, d'une part; certain Memoire contenant plusieurs raisons allegées par ceulx de la Ville de Bruges, avecq aussi certain Instrument à nous aussi presenté de la part desdits de Bruges contre les Requestes & instances dudit Ministre, d'autre; ensemble les lettres à Nous escrittes, avec copie de l'Acte de la provision sur ce faicte & baillée par nostre Cousin le Sieur* de Fiennes *Lieutenant & Gouverneur General de Flandres: ainsi que par l'inspection & visitation des Requestes, Lettres, Actes, Instrument & autres choses dessus-dites verrez & congnoitrez plus à plain.*

Et pour ce que journellement sommes de ceste matiere non seulement tres-instament poursuye, tant d'une part que d'autre, mais assez molestée & importunée, & que c'est chose d'importance, de consequence, & aussi grandement de conscience; aussi que obstant les autres grans & urgens & divers affaires journellement nous survenans à cause de la presente Guerre de Gueldres *& autrement, & que ne sommes ici accompaignée ne assistée de tel nombre* de gens de longue robe, *que pour la deliberation & decision de la provision requise & necessaire en cest affaire seroit bien expedient & necessaire; Vous ordonnons & mandons bien expressement, & à certes, que apellé avecq vous* Maistre Michel de Pavye *Doien de Cambray Confesseur de mondit Seigneur & nepveu, (au cas qu'il soit à Malines,) vous veez, visitez, consultez & examinez bien diligenment & meurement toutes les Lettres, Requestes, Acte, Memoire, Instrument & munimens dessus-dits.*

Et ce fait, nous renvoiez le tout à diligence par la poste, avecq aussi vostre Advis sur la provision, que pour toute raison, equité & justice faire pourrons & devrons, pour après en estre ordonné par Nous, ainsi que verrons au cas appartenir; & en ce ne faites faulte.

Tres-chiers & bien-amés, nostre Seigneur soit garde de vous. Escript à Breda *le XXI. jour de Novembre M. D. & XI. ainsi signé:* MARGARITE. *Sur le dos estoit: A nos tres-chiers & bien-amez, les President & Gens du grant Conseil à Malines.*

Responsum, sive Judicium Magni Consilii.

NOstre tres redoubtee Dame, Nous nous &c.

Madame. Nous avons reçeu vos Lettres escriptes de Breda le XXI. jour de ce present mois, ensemble certaine Requeste & Memoire y attaché, à Vous presentez par Reverend Pere Frere Boniface *Ministre General des Freres Mineurs en la Province de France; & avec ce certaines Lettres & Acte du Sieur* de Fiennes, *& plusieurs autres escripts*

& munimens concernans le debat, de present estant entre ledit Ministre & le Vicaire du Provincial de l'Ordre des Observants, avec les Freres d'icelluy Ordre lez la Ville de Bruges, pour raison de la Reformation, que chacune des-dites parties pretend faire du Cloistre & Convent des Freres Mineurs dedens ladite Ville de Bruges; nous mandant le tout veoir, consulter & examiner bien diligenment & meurement, & en après le vous renvoier avecq nostre Advis de la provision que y pourrez ou devrez faire, pour y estre ordonné comme de raison.

Madame; en obeissant à vos commandemens. nous avons le tout veu & visité bien & dilligenment, & en après l'envoié à Monsieur le Doyen de Cambray, & l'adverti de nostre concept en ceste partie; lequel aiant le visité s'est trouvé du même advis que estions & sommes, & qui est à vostre correction; attendu que le debat des parties, pour mettre l'une ou l'autre dans la Ville de Bruges, est difficile, d'importance & de consequence.

Il nous semble, que ce sera bien le meilleur fait, d'escrire & ordonner audit Sieur de Fiennes, *lequel y a bien commenchié besoigner, que prins avecq lui notables personnages, il se traveille & asseye preallablement, s'il ne pourroit appointier & accorder les parties amiablement, du gré de la Loy de Bruges;*

Et ce fait; & s'il ne les scet appointer, qu'il ordonne aux parties d'un costé & d'autre, mettre oultre un brief Memoire de leur intention & querelle, & avecq ce les Concordats, Decret du Cocille de de Constance, Briefs Apostoliques, & aultres choses dont elles se vouldront aider. Et que avecq ce il se informe ou face informer par gens non suspects du prouffit & dommaige, bien & mal, ou inconvenient, que en pourroit advenir à à la Ville de Bruges, & consequenment à Monseigneur, pour accorder à l'une ou à l'autre des parties ce qu'elles requerent. Et ce fait, qu'il Vous renvoie le tout, avec son Advis sur ce, pour après par Vous y estre ordonné & advisé, comme il appartiendra.

Et neanmoins, Madame, pendant ce temps, & jusques ces choses faictes & achevées, & que par Vous y sera ordonné, nous semble; que devez tenir & faire tenir toutes choses en l'estat, qu'elles sont de present.

Madame, Nous Vous renvoions avec ceste toutes les Pieces dessus-dictes: & Vous plaise nous tousjours commander vos bons plaisirs. &c.

Escript à Malines le XXVI. jour de Novembre M. D. & XI.

Historiam hanc totam narrat Ant. Sanderus in Descriptione Conventûs Brugensis, Tomo II. pag. 115. & 116. qui necessariò de his Actis consulendus est.

CAPUT CXXVIII.

Testamentum, verè pium, Reverendi admodum D. Hieronymi Buslidii, *Presbyteri, Præpositi Ecclesiæ Aëriensis in Arthesia, nec non Ecclesiæ S. Rumoldi Mechliniæ Canonici; in quo etiam exhibetur instituta per eum Fundatio celebris Collegii Trilinguis, sive Buslidiani, in Academia Lovaniensi, anno 1517.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs Sancti, amen. Quoniam caduca & fragilis est vita humana, & cujuscumque vocationis hora incerta adeo, ut quo in loco, quo tempore ea nos expectet nedum sciamus, verùm id satis quidem prospicere nequimus; ergo nos illam expectare omni tempore, omni momento debemus, memores verbi Apostoli, quia illa non tardat, & quæ de terra sunt in terram revertuntur.

Propterea summa incuria est, diuturnioris vitæ, non dicam spe tantum, sed etiam securitate, de exitu non cogitare; rerum quoque exterarum dispensationem in id potissimum tempus differre, in quo mens gravata plurimis, ad unum aliquid non est sæpe idonea, quando tunc urget timor mortis, torquet infirmitas corporis, nosque sæpe & subito momento destituant omnis sensus & intellectus.

Quare ut concedente Deo adhuc corpore sospes, & mente sanus, ista devitem, & ad meum, non alienum, arbitrium rem omnem mihi à Deo collatam proindè disponam, transitoria scilicet in æterna, felici quodam commercio commutando, curavi illud Isaiç imitari, *dispone Domui tuæ, quia morieris & non vives*; formidansque illud Salvatoris, *vigilate, quia nescitis horam quâ Dominus vester venturus sit* &c.

Ego *Hieronimus Buslidius* Ariensis Præpositus, statui hoc Testamentum condere, meo cirographo subscriptum, & Sigillo munitum; cui ita vim esse volo, si id-ipsum totum, vel ejus partem, ante mortem non revocem.

In primis conversus in Deum creatorem meum, in manu cujus est vita mea & interitus, anxius futuri de me judicii, quod ignorem, utrum odio an acceptatione dignus sim, sperans tamen in visceribus misericordiæ suæ, in quibus nos visitavit ex alto; offero illi & commendo trementem animam meam; suppliciter orans, ut fiant aures ejus intendentes in vocem deprecationis meæ, *neque intret in judicium cum servo suo, nec adversus folium quod vento rapitur, exerceat potentiam suam*; sed magis ut pius Creator suam suscipiat creaturam, & factor suum non aspernetur figmentum, collocando animam humiliatam fidelis pœnitentis Sacerdotis sui Hieronimi, cum beatis spiritibus in vitam æternam. Amen.

Locus Sepulturæ Mechliniæ primum dispositus.

Deinde hoc vile cadaver meum, vitiis proch dolor! multis contaminatum, quia terreum est, statuo terræ reddendum; idque minori quo fieri poterit pompâ, atque impensâ inhumandi, videlicet *in Choro Basilicæ Divi Rumoldi opidi Mechliniensis*, ad latus dextrum summi Altaris; & hoc, si in hac profectione meâ Hispanicâ clausero diem extremum in Regno Françiæ, aut citra Alpes.

Epitaphium olim conceptum.

Item volo, ut ad parietem contiguum monumenti mei infigatur tabella illa depicta, que extat in oratorio domûs meç, & fiant duæ alæ ad præfatam tabellam: in quarum altera depingatur repræsentatio mea, in altera inscribatur Epitaphium aliquod in mei memoriam.

Archiepiscopus Bisuntinus, frater Testatoris.

Si vero in Hispania moriar, aut ultra Alpes, cupio inhumari in æde divi Bernardi juxta Toletum, in sarcophago, in quo *frater meus Archiepiscopus Bisuntinus* positus est.

In qua quidem Æde ordino, & volo ibi perpetuam & quotidianam Missam *de Requiem*, cum Anniversario perpetuis futuris temporibus celebrandam & fundandam; ac in hunc usum calicem & ornamenta ad hæc necessaria ab Executoribus meis infra nominandis comparatum iri.

Præterea ab ipso die migrationis hinc meæ, singulis diebus continuatis & immediatè sequentibus, celebrentur in piis locis, & à piis & honestis Sacerdotibus in refrigerium animæ meæ Missæ; & hiis diebus elargientur eleëmosinæ, veris pauperibus Christi, usque ad summam ducentorum florenorum Renensium.

Anniversarium in Ecclesia D. Rumoldi.

Insuper volo *Anniversarium meum fundari in prefata Ecclesia Divi Rumoldi Mechliniensis*; legando ob id Sexaginta Fratribus ejusdem Ecclesiæ tantam & similem pecuniariam summam, qualem Dominus *Carolus de Ranchicourt*, Præpositus quondam Attrebatensis, legavit & reliquit, inter ipsos æqualiter partipandam & distribuendam; salvo quod ex illa summa deducentur triginta sex stuferi, participandi solum inter Fratres ipso die Anniversarii mei celebrandi, & memoriam mei in Missa faciendi.

Obierat hic Consiliarius Ecclesiasticus Mechliniæ, die 17 Julii 1506. Collecta.

Anniversarium Ariæ in Arthesia.

Item Fabricæ Ecclesiæ sancti Petri Ariensis lego centum florenos Renenses; in qua Ecclesia fundari etiam Anniversarium meum cupio.

Et quia in eadem Ariensi Ecclesia magnam aliquam particulam gloriosæ Crucis, in qua Salvator noster pependit, esse intelligo; lego & dono Crucem meam auratam magnam, insigniis Archiepiscopi quondam Bisuntini fratris mei ornatam, in qua quidem recondetur & inseretur præfata particula dictæ Sanctæ Crucis.

Quod quidem ut juxta devotionem meam ita fiat, Dominos Capitulares ibidem Confratres meos obnixiùs oro, petens eandem ad processiones deferri faciant; quod de priori quæ inde ibidem est, fieri solet. Et casu quo id facere actualiter & immediatè noluerint, cedat in rem & utilitatem Bursariorum meorum instituendorum: de quibus infra dicetur.

Fuerat etiam Canonicus S. Waldetrudis Montibus.

Item Fabricæ Ecclesiæ sanctæ Waldetrudis apud Montes Hannoniæ lego florenos communes Renenses viginti.

Item Archidiaconus Cameraci.

Item Fabricæ Ecclesiæ Cameracensis viginti Renenses communes.

Item officio Eleëmosynariæ ejusdem Ecclesiæ Cameracensis decem Renenses.

Thesaurarius S. Gudilæ Brux.

Item Fabricę Ecclesię sanctę Gudilæ Bruxellensis viginti Renenses.

Et Canonicus Cath. Leodiens.

Item Fabricę Ecclesiæ sancti Lamberti Leodiensis viginti.

Item fabricæ Ecclesiæ Parochialis Steenbergensis centum florenos Renenses communes.

Carmelitæ Arlunenses ab ejus Patre fundati.

Item Conventui Carmelitarum Arlunensium do centum florenos Renenses communes, in supplementum Fundationis paternæ; & hoc si constiterit ipsam fundationem Patris mei inibi factam minus sufficienter, ut dicunt, esse fundatam, attentâ qualitate dictæ Fundationis.

Item ab ipso die obitûs mei infra tres menses immediate sequentes numerando, lego & volo distribui pro mea certa intentione complendâ per Magistrum *Adrianum Josel*

Canonicum Antverpiensem pauperibus veris Christi, trecentos florenos Renenses communes; qualem intentionem meam illi declaravi, cujus Adriani super hac re assertioni stari volo, sine aliquâ aliâ magis specificâ declaratione.

Domus ejus Mechliniæ. Præterea Domum meam Mechliniæ sitam, cujus fundum tam à fratribus quam ab aliis emi, & illam propriis sumptibus construxi, unà cum antiqua domo, & introitu portæ anterioris, & stabulo in introitu horti à parte posteriori situata, volo & ordino post mortem meam ab Executoribus meis quo carius & utilius fieri poterit venditioni exponi; & precium ex hujusmodi venditione proveniens in tres partes æqualiter dividi.

Quarum prima spectabit fratri meo Ægidio.

Secunda Francisco charissimo nepoti meo, filio Valeriani quondam fratris mei.

Tertia vero pars, unà cum aliis domibus præfatæ domui novæ contiguis & annexis & adjacentibus, ante & retro, demptis tamen præfatis antiquâ domo & stabulo prænarratis, applicabitur Alumnis sive Bursariis meis à me instituendis; de quibus latius infra patebit.

Et si forte (quod absit) contingat præfatum Franciscum nepotem meum diem suum extremum obire ante me, sine legitima prole superstite; volo quod pars suæ venditionis præfatæ accrescat & succedat prædictis Bursariis meis instituendis.

Quæ hic sequuntur, concernunt solummodo res domesticas Testatoris; ideoque hic prætermissa.

Fundatio Bursarum. De reliquis omnibus bonis meis, tam mobilibus quam immobilibus institui volo & stabiliri unum Collegium, in Universitate Lovaniensi, in Collegio sancti Donatiani, si ipse locus commodè obtineri possit: vel aliàs in Collegio Atrebatensi.

In quo erunt tredecim Bursæ, eo modo ordine & formâ; ut infra patebit.

Primo octo Bursæ pro octo juvenibus, valoris viginti quinque florenorum Renensium communium, qui propriorum parentum sacramento, ac insuper Provisorum ipsius Collegii infra nominatorum diligenti examine

Pauperes. verè pauperes probati sint, quorum parentum facultates nullo modo suppetant, quibus honestè in studiis Litterarum alerentur ipsi juvenes; scilicet ipsos à parentibus annuos viginti quinque florenos Renenses communes recipere non posse, *sine status & conditionis ipsorum parentum notabili detrimento.*

Item quod sint legitimo matrimonio procreati;

Patria. ita ut eorum duo sint Buslydii, ætatis decem annorum, ad omne minus, quorum ingenium ac indoles & jam percepta aliqua litteratura spem præbeant futuræ probitatis.

Præterea duo Marvillani, duo Arelunenses, unus Ariensis, & unus Steenbergensis, modo sint boni ingenii & competentis Litteraturæ, cujus communiter mediocrem primarium Lovanii esse decet, ac aliàs tales, *ut inde notabilis in Ecclesia Dei fructus sperari possit*, & qui decimum tertium annum attigerunt.

Quos omnes, simul & alios duos juvenes, de quibus postea dicetur, volo juxta Statuta Universitatis visitare Lectiones *Grammatices & Philosophiæ*, usque ad gradum Magisterii, quem adipiscentur si velint; ad quem parentes necessariam impensam ministrabunt. Usque ad gradum Magisterii in Artibus.

Diebus vero Dominicis & festis, loco lectionum quas in Collegiis Artium audirent à Præceptoribus, in hoc meo Collegio principia & rudimenta prima capiant in Linguis *Græca* & *Hebraïca*; simul accipientes aliquod linguæ latinæ, cujus principium habent, additamentum à Preceptore Latino. Lectiones linguæ Græcæ & Hebraïcæ.

Qui quidem Præceptores, cum dictis diebus publicè non legant, ipsos juvenes fideliter instruere tenebuntur.

In eventum autem, quo tales ex jam dictis locis non haberentur eo modo qualificati, ut supra; tunc ex locis propinquioribus aliquos substitui volo & surrogari, ejusdem scilicet conditionis, idoneitatis & qualitatis. Loca vero propinquiora intelligo, quæ ultra tria aut quatuor milliaria vulgaria à locis prænominatis respective non distant.

Quod si plures ejusdem loci prærogativâ æque qualificati concurrerint, præferendus esset pauperior, modo non sit omnino hebetis ingenii, aut aliàs minus aptus ad Litteras, seu aliàs reprobandus.

Tres autem aliæ Bursæ *pro tribus Præceptoribus*, *Viris undecumque eruditis*, *probatis moribus & vitæ inculpatæ* statuentur; qui indies legant & profiteantur publicè in eodem Collegio, tam Christianos quam Morales, ac alios probatos Auctores omnibus eo adventantibus, in tribus Linguis, Latinâ scilicet Græcâ & Hebraïcâ, diversis horis, pro sua & Auditorii commoditate distribuendis, sine aliquo stipendio ab adventantibus exigendo, & non exactè acceptando. Constitutio trium Professorum in linguis Græca & Hebraïca & Latina.

Salvo, quod in cubiculis suis particulares lectiones exercere poterunt; pro quibus ab auditoribus stipendium recipient, modo tales particularium Lectionum commodum & fructum lectionum publicarum non impediverint.

Quod diligenter investigabunt & prospicient mei Provisores, & Præsidens; qui eas pro publica & communi utilitate prohibere poterunt.

Si insuper aliqui Prælati aut Nobiles lectiones publicas visitantes eis aliquid obtulerint, hoc ipsum honestè & cum gratiarum actione recipient.

Volo tamen, hujusmodi dona & munera extraordinaria ipsis tribus Præceptoribus

esse communia, & eis per æquales dividi portiones.

Horum stipendium tale erit; videlicet duobus Præceptoribus Græco & Hebraïco, qui ex locis remotioribus accersentur, modo Lovanii aut alibi vicinis non reperiantur æque ydonei & docti, cuilibet stipendium *destinabitur duodecim librarum Monetæ Flandriæ*, saltem per decennium. Ad quod majus stipendium statuendum, me induxit rei novitas, & ipsius principii difficultas; quam fortasse multi vel apprimè Litterati rejicerent aut negligerent; qui aliquantulum majori stipendio ducti, ad istud negotium peragendum vehementius incitarentur. Præceptores etiam ipsos ex aliis Universitatibus haud facile nec parvo stipendio allicere valerent, qui eo facilius advolabunt.

Stipendia Professorum

Verum tertius Præceptor Latinus, qui qui in Lingua solum Latina præfatos Authores profitebitur, tantum sex libras ultra Bursam seu mensæ portionem recipiet; idque semper sine aliqua diminutione.

Et post decem annos præfatos, Græcus Præceptor & Hebraicus recipient tantummodo octo libras; attento quod lapsu temporis hujus decennii istarum Linguarum traditio levior & magis vulgata reddetur; per quod & Præceptores alii pro hoc stipendio facilè acquirentur, ex hiis qui dictis Artibus præfato decennio durante incubuerint.

Ipsi tamen antiqui Præceptores semper pro hoc stipendio, si velint, in suis Lectionibus permanebunt, modo fuerint diligentes, nec in negotio torpeant.

Poterit nihilominus dictum majus stipendium, vel pro necessitate, vel magna utilitate per meos Provisores ad duos aut tres annos continuari, ultra dictum decennium; modo id commodè per facultates liceat.

Quorum trium mensæ portio meritò instituetur sex librarum similium, habitâ ratione dignitatis & excellentiæ ipsorum Præceptorum.

Ex aliis autem octo libris monetæ Flandricæ restantibus ex stipendio decennali, aut adhuc ultra duos aut tres annos de quibus supra, Præceptoribus Græco & Hebraïco statuto, institui volo duas Bursas similes Bursis dictorum ipsorum juvenum, pro duobus juvenibus quorum alter Mechliniensis, alter vero Lucemburgensis erit, qualificati ut supra.

Mechliniensis. Luxemburgensis.

Item omnes hii juvenes *obligabuntur singulis diebus interesse Missæ, & ibi pro anima Fundatoris & parentum ejus legere vigilias mortuorum in Sacello ipsius Collegii*; in quo perpetua Missa fundata est, quæ est viginti florenorum Renensium, eamque ad triginta florenos Renenses communes augeri volo; scilicet ex mea Fundatione decem florenos Renenses communes superaddendo; sub hiis tamen conditionibus & oneribus infra dicendis.

Onus Bursariorum.

Scilicet ut imprimis ter aut quater in hebdomadâ legatur Missa de defunctis; in aliis vero duplicibus & triplicibus & aliis diebus hebdomadæ legatur Missa de tempore, & addatur collecta pro Fundatore defuncto.

Et in fine Missæ leget presbyter celebrans; respondentibus ipsis Præceptoribus, & juvenibus Bursariis *de profundis* cum collecta, pro anima Fundatoris & parentum ejus.

Item etiam in eodem facello celebrari volo quater in anno Anniversarium, videlicet in quatuor temporum primo die, in quo tres Missæ celebrabuntur, quarum unam decantabit ipse Sacerdos, qui Missas quotidianas celebrat in eodem loco.

Anniversaria.

Duæ vero aliæ per duos alios Sacerdotes ad hoc per Præsidentem invitatos celebrabuntur & legentur; una quidem ante Missam cantatam, altera post, & cantabit unus eorum Epistolam, alter vero Evangelium, juvabuntque juvenes in cantando ipsam Missam.

Observabuntur insuper Vigiliæ die precedente, quibus omnes hii Sacerdotes interesse debebunt, cum Præsidente, Præceptoribus & juvenibus; præfatique juvenes in eis novem Lectiones decantabunt, & in ipsa Missa prosam *Dies illa dies iræ* &c. Et post Missam decantabuntur commemorationes & preces illæ ante trenum, *subvenite Sancti Dei* &c. qui pro defunctis subnecti solent.

Pro quibus omnibus ordino octo florenos annuos & perpetuos, per Præsidentem ejusdem Collegii in hunc modum distribuendos.

Primo: in quolibet Anniversario erunt duæ candelæ cereæ pro decem stuferis, & quilibet dictorum trium Sacerdotum recipiet sex stuferos, ipsique simul cum Præceptoribus prandebunt.

Duodecim autem stuferi remanentes, pro aliquali portionis illius prandii augmento, & ipsorum trium Præceptorum vino sumentur; & in fine hujus prandii legetur per Sacerdotem qui Missam cantavit, respondente Præsidente, aliis Sacerdotibus, Præceptoribus & juvenibus, *Miserere*, cum *De profundis*, & Collectâ.

Decantabuntur præterea indies in eodem Sacello per ipsos juvenes Bursarios laudes *Salve Regina*, adstantibus Præsidente & Præceptoribus; in quibus ipse Sacerdos celebrans dictas Missas quotidianas cantabit Collectam, si fuerit Præsidens ipsius Collegii, aut alius Sacerdos de dicto Collegio. Si vero fuerit extraneus Sacerdos assumendus pro hujusmodi Missis celebrandis, tunc Bursarius senior eandem collectam decantabit, ne talis Sacerdos indies ad laudes veniendo nimium gravetur.

Item tempore prandii & cœnæ aliquis juvenum quolibet die leget in aliquo latino

autore probato, juxta Ordinationem ipsorum Præceptorum, terminabiturque hujusmodi lectio, cum Præsidenti visum fuerit oportunum.

Stipendium receptoris. Item volo unum esse Receptorem bonorum & redditūum dicti Collegii, cujus stipendium annuum erit viginti florenorum Renensium communium; ejusque erit singulis annis statuto aliquo die coram ipsis Provisoribus & in præsentia dictorum Præceptorum reddere rationes suas & computum; quibus parabitur prandium: pro quo lego supra portionem ipsorum Præceptorum, quæ tunc eis erit communis, triginta stuferos: ad quod ipsum prandium limito.

Quo peracto, dabit Præsidens cuilibet Provisori decem stuferos; qui si hujusmodi statuto die vacare non possint, differatur in alium diem, infra tamen mensem, sub pœna perditorum dictorum decem stuferorum.

Nec volo, quod aliis committant vices suas, nisi forte unus eorum; ita videlicet, quod ad minus semper duo eorum personaliter intersint.

Hoc munus seu officium Receptoris simul habebit ipse Præsidens Collegii, qui cum dicto stipendio pro Præsidentia retinebit Bursam Præsidentis antiquæ fundationis, quę est viginti Renensium.

Et in emolumentis ex commensalibus provenientibus cum tribus ipsis Præceptoribus æqualiter participabit.

Insuper prædictam Missam quotidianam in eodem Collegio celebrabit, si velit, & ad hoc commodè vacare poterit sine dispendio, aut citra incommodum ipsius Collegii. Si vero eandem celebrare recusaverit, aut id ex re Collegii facere non debeat, ordinabunt mei Provisores aliquem ex ipso eodem Collegio Sacerdotem, qui id muneris subeat; & si nullus ibidem fuerit, tunc aliquis Sacerdos vicinus, vir bonæ vitæ, per ipsos ad istud officium assumetur, dictamque summam triginta Renensium recipiet.

Item poterunt à dictis Præsidente & Præceptoribus honesti aliqui commensales assumi, usque ad numerum octonarium, non ultra, in eadem mensa; & utilitas hinc proveniens cedet, partim in rem ipsius Collegii & reparationem, partim vero in utilitatem ipsius Præsidentis & Præceptorum, & hoc æquis portionibus.

Poterunt & juvenes aliqui assumi in mensa ipsorum juvenum Bursariorum, usque ad numerum quaternarium, dummodo sint de familia & gente ipsius Fundatoris, aut præsentati & nominati, per eos ad quos præsentatio ipsorum Bursariorum spectabit, meos scilicet Successores, de quibus infra dicetur.

Qui juvenes solvent impensas suas juxta discretionem ipsorum Provisorum, habitâ ratione temporum & penuriâ victualium, utilitasque inde proveniens applicabitur, ut supra.

Horum autem omnium juvenum commensaliumque sic assumptorum non Bursariorum quilibet supra impensas mensæ singulis annis exolvere tenebitur unam libram grossoræ, attentâ doctrinâ speciali, quam ex ipsis Præceptoribus continuò accipient; cum quibus familialiter super dubiis loquentur; totaque summa hinc collecta ipsis tribus Præceptoribus distribuetur æqualibus portionibus.

Item ipsi Bursarii juvenes per vices, seu alternatim mensæ ministrabunt, juxta ordinationem Pręsidentis; sternentque lectos Pręsidentis, & ipsorum Pręceptorum. Unus autem Præceptorum semper mensæ juvenum præerit; quod onus eorum cuilibet per hebdomadas incumbet.

Volo præterea, omnes ipsos juvenes Bursarios cum assumentur ad Bursam, Buslidiis & Steenbergensibus dumtaxat exceptis, dare in manibus Præsidentis unam libram grossorum Flandriæ, ex qua Præsidens faciet emi unum bonum lectum; remanebitque dictus lectus recedente ipso à dicto Collegio, pro communi utilitate in eadem Domo. Ex qua pecunia sic receptâ, si temporis cursu aliquid accrescat, ex quo lectos emi non sit necesse, reservabitur pro reparatione Domûs & utensilium.

Ipsis autem Buslidiis & Steenbergensibus meis sumptibus à proprio lecti ementur; quibus detritis lectis, qui ex aliis discedentibus remanebunt ipsi utentur.

Si vero aliquem Bursariorum mortem obire contingeret in eodem Collegio, etiam libri & vestes in rem Collegii convertentur.

Omnesque Bursarii juvenes, durante octennio, fructibus dictarum Bursarum gaudebunt, & non ultra; nisi aliquis dictorum Bursariorum adeo excelleret in studiis Litterarum, ut idoneus esset cœteris Bursariis minus eruditis ultra dictas Lectiones communes profiteri lectionem aliquam extraordinariam; tunc juxta Provisorum discretionem ad biennium continuari possit. Octo annis Bursis gaudere poterunt.

Semelque ad dictas Bursas assumpti, ante dictum tempus octennii terminatum non destituentur, aut expellentur à dicto Collegio, propterea quia per beneficia quæ interim ipsi assecuti essent, ditiores, aut forte satis opulenti evasissent; sed tempus ipsis præfixum, si velint, in eodem Collegio perficient.

Verum ut prædicti omnes Bursarii juvenes curiosiùs intendant Litterarum studiis, volo & ordino, quod nullum fructum ex suarum Bursarum cursu percipiant, quam diu ex dicto Collegio absentes fuerint, ultra continuum 30. dierum spatium, sine licentiâ Præsidentis obtentâ; convertendis longioris absentiæ fructibus, in reparationem Domûs & utensilium.

Absentia à Collegio punitur.

Quod si quis ultra trium mensium tempus absens fuerit, poterit de ejus bursâ veluti vacante pro alio disponi; nisi ipsius longioris absentiæ (citra tamen semestre, quam nullo pacto concedo) gratiam à Provisoribus, cum allegatione rationabilis causæ obtinuerit.

Præses debet indicare vacationem alicujus Bursæ.

Vacante autem aliqua Bursa, *tenebitur Præsidens dicti Collegii* infra quindecim dies immediatè sequentes hujusmodi vacationem intimare Curatis Ecclesiarum, & præfectis secularibus dictorum septem locorum, impensis ipsius assumendi.

Publicatio vacationis Bursæ in Ecclesia facienda.

Et tunc in Ecclesia tribus Dominicis diebus, dum ibidem major populi multitudo concurrerit, hujusmodi vacationem publicè immediate & sine fraude publicabunt; inquirendo fideliter, si sit aliquis volens ad hujusmodi Bursam præsentari.

Qui ubi repertus fuerit, qualificatus ut supra, coram Decano & Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Petri Ariensis, si ex Aria, aut loco viciniori, modo dicto, fuerit oriundus.

Mechliniensis.

Si Mechliniensis, similiter coram Decano & Capitulo Ecclesiæ Sancti Rumoldi ibidem.

Fuit dein Primus Præses Consilii Regii Luxemburgensis.

Si vero Steenbergensis, coram Fratre meo Magistro *Egidio Buslidio* vel ejus Successoribus, & coram *Francisco Buslidio* mihi ex Fratre Nepote, aut ejus Successoribus, & Magistro *Nicolao de Naves*,* vitâ ejus durante.

Quibus competat præsentatio ad Bursas.

Si talis assumendus Buslidius, Marvillanus, Arelunensis aut Lucelburgensis fuerit (ad quos illorum Bursariorum præsentationem spectare volo) compareat infra decem dierum spatium, petens à dictis aut eorum altero, modo dicto, ad talem Bursam præsentari.

Si vero post dictos decem dies nullus comparuerit, poterunt dicti Successores & Præsentatores, factâ in locis vicinioribus inquisitione, unum alium ydoneum præsentare.

Quod si etiam ex locis vicinioribus infra decem alios dies sequentes nullus comparuerit, poterunt tunc mei Provisores aliquem alium ydoneum *assumere ex aliquo dictorum septem locorum, vel loco ipsis viciniori*, modo & ordine prius dicto; hoc ipso videlicet servato, ut oriundus ex aliquo illorum septem locorum præferatur nato in loco viciniori.

Quia autem puto nullos Buslidios nunc esse ydoneos ad ipsas Bursas, volo in principio Erectionis hujus mei Collegii ipsas duas Bursas pro Buslidiis vacare per duos annos, si nulli ex dicto Pago ad eas apti & idonei inveniantur; sperans temporis biennii cursu aliquos se ad eas reddituros ydoneos.

Qua-propter volo per Præsidentem immediate post dictam Erectionem eis insinuari; & fructus harum Bursarum pro tempore hujus vacationis applicabitur ædificiis & reparationibus necessariis.

Ex fructibus vero & utilitatibus, ad communem reparationem Collegii modo dicto vertendis, sumetur etiam stipendium ancillæ aut ancillarum si plures habendæ sint.

Erit autem Præsidentis officium, Collegium ipsum laudabiliter gubernare, præsertim juvenes quos pro viribus ad Litteras, & virtutes hortari debebit, eorumque illicita conventicula prohibebit.

Clausuræ nocturnæ diligenter intendet; & in principio quadragesimæ & in quatuor principalibus anni festivitatibus eosdem ad confessionem & circa eam necessaria, latino sermone brevi ac utili informabit, eorumque singulos errores emendabit.

Quod si facere non possit, id ipsum Provisoribus intimabat; qui desuper juxta sibi traditam potestatem sincerè & immediate providebunt, ad aliorum exemplum.

Provisores Collegii Buslidiani.

Postremo hujus Fundationis piique instituti Provisores statuo, *Curatum sancti Petri Lovaniensis*; Magistrum nostrum ordinariè seu communiter Præsidentem in disputationibus Collegii, vel alioquin si tales Disputationes non essent, Decanum ipsius Facultatis Theologiæ, & Patrem seu Priorem Domûs Carthusiensis Lovaniensis. Quibus quidem Provisoribus dictas Bursas cum vacabunt conferendi, reddituum Collegii redemptionem recipiendi, novosque rursus emendi, ac alia quæcumque ipsius Collegii bona apprehendendi, vendendi, alienandi, ac aliàs prout de propriis bonis, pro Collegii quidem necessitate aut magna utilitate, disponendi, Bursas ipsas pro Bursariis demeritis suspendendi ac etiam aliis conferendi, singulis annis rationes & computum de receptis & expositis audiendi, emendandi, corrigendi, & approbandi; dubia quæcumque & difficultates circa hanc meam Fundationem emergentes interpretandi, & moderandi, novas Regulas & Statuta (si expediens videbitur) concedendi, ac omnia & singula faciendi, quæ circa hoc primum Institutum necessaria videbuntur, vel quomodolibet oportuna, (salvâ semper, quantò proximiùs fieri poterit, meâ intentione) plenariam tribuo autoritatem.

Super quibus omnibus conscientiam illorum & honorem, simul & ipsorum præsentantium, pro ea parte quæ ad eos spectat, onero; orando illos in visceribus Christi, ut tales se gerant in hoc negotio quales ego illos futuros opto & spero, ad laudem Dei optimi, ad augmentum cultûs divini, decorem universalis Ecclesiæ, & Religionis Christianæ, quam hac piâ Institutione & salutari Fundatione, per universum orbem magis magisque confirmatam & propagatam iri cupio.

Si vero aliquid de meis accrescat, præscriptis debite completis, dono & lego eisdem Bursariis meis, sic ut præmittitur fundandis. Illosque meos veros legitimos & indubitatos heredes in hujusmodi residuo bo-

norum meorum facio & instituo.

Ita tamen, ut in reparatione & ædificiis pars una ponatur, altera in augmento Bursarum, juxta meorum Provisorum discretionem.

Et ut omnia & singula præmissa debitæ executioni demandentur, suumque quam brevissimè poterit sortiantur effectum, omnibus melioribus modo, viâ, jure, causâ, & formâ, quibus efficacius possum, ordino eligo & deputo, si fundatio dictorum alumnorum fiat in Collegio Atrebatensi Lovanii supradicti, Decanum Mechliniensem Magistrum *Joannem Robbyns*, unà cum aliis infra nominandis.

Constitutio Fundationis in Collegio Atrebatensi aut S. Donatiani effectum non habuit, quia speciale Collegium erigi visum fuit.

Si vero in Collegio sancti Donatiani, in locum dicti Decani surrogari cupio Magistrum *Joannem Stercke*, de Meerbeke, prædicti Collegii S. Donatiani Rectorem, præterea Magistrum *Adrianum Josel* Canonicum Antverpiensem, aut si ipse huic negotio vacare non posset, rogo quatenus hominem probum & fidelem, qui juxta meum votum hanc meam Institutionem ad finem perducere possit pro se instituat; *Nicolaum de Nispen* & *Bartholomeum de Wessem* Executores meos.

Quibus tribus, scilicet Decano, aut Meerbeke, Nispen & Adriano Josel, pro onere Executionis cuilibet eorum lego quinquaginta florenos aureos.

Et dicto *Bartholomeo de Wessem* summam ducentorum florenorum aureorum; mediante quâ summâ contentus erit, nihil amplius petere, occasione stipendiorum suorum, & præfati Legati executionis per dictos omnes, acceptare hoc onus volentes, absentes tamquam præsentes, & quemlibet eorum insolidum (ita quod non sit melior conditio primitus occupantis, nec deterior subsequentis, sed quod unus eorum inceperit, alter eorum id prosequi valeat, mediare pariter & terminare.)

Fuit is Canonicus Mechlin.

Quibus & eorum cuilibet in solidum do plenam & liberam potestatem, auctoritatem & mandatum, omnia & singula, per me, ut præfertur, desiderata, petita & ordinata gerendi, faciendi, procurandi & exequendi, omnia & singula credita mea, redditus, proventus, pensiones & pecuniares summas michi debitas, ab omnibus personis, & coram quibuscumque judicibus, vigore hujusmodi Testamenti mei petendi, exigendi, levandi, & recipiendi, de receptis quoque & levatis quittantiam, acceptilationem, cedulas verbo vel in scriptis dandi, & faciendi; unum quoque & plures Subexecutores loco suo aut eorum cujuslibet, cum simili aut limitata potestate substituendi, eosque cum expedire videbitur revocandi; & generaliter omnia & singula faciendi, quæ in præmissis aut circa ea quolibet necessaria videbuntur & oportuna.

Et ut prænominati mei Executores hoc onus Executionis libentiùs acceptent, nolo eos de hujusmodi Executione aut aliquo præmissorum cuicumque viventi reddere rationem; concedens eorum singulis, si quæ in præmissis obscura vel ambigua occurrerint liberam ea declarandi & interpretandi facultatem.

Et etiam numerum dictarum Bursarum mearum instituendarum minuere vel augere, juxta qualitatem & quantitatem Facultatum mearum (piis legatis & debitis liquidè omnibus persolutis) superextantium.

Volens insuper & desiderans, ut si hujusmodi Testamentaria Dispositio forte Jure Testamenti non sit valida, propter alicujus personæ præteritionem, solemnitatum & Legum vigore requisitorum omissionem, quod id saltem Jure Codicillorum seu Donationis causâ mortis, aut inter vivos, seu quomodolibet aliàs, ut ultimæ defunctorum voluntates, præcipuè juxta Pontificii Juris Sanctiones, valere possit & valeat, & pleni roboris firmitatem obtineat.

Cassans prætérea, annullans & irritans quodvis aliud Testamentum, seu Codicillos à me quomodolibet conditos; salvo mihi semper jure addendi, diminuendi, corrigendi, mutandi.

Acta fuerunt hæc in domo mea Mechliniæ, per me dictitata & propriâ manu subscripta die XXII. mensis Junii anno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo septimo. 1517.

Sic scriptum. Hæc est voluntas mea & Dispositio Testamentaria, quam Ego *Hieronimus* Testator in omnibus & singulis articulis suis post mortem meam per Executores supra nominatos, ociùs ac fieri poterit, commodè exequuta iri fideliter cupio; Testamentariâ hac susscriptione meâ manu propriâ factâ & Sigilli mei appensione roboratâ.

Actum in domo habitationis meæ Mechliniæ die XXII. Junii anno millesimo quingentesimo decimo septimo.

Denuo sic subscriptum: ita est, ut supra; *Buslidius Ariensis Præpositus Testator*, *manu propriâ.*

De & super quibus omnibus præmissis ante dicti Executores, nomine quo supra executorio, petierunt à me Notario publico infrascripto sibi fieri, confici atque tradi, unum vel plura publica Instrumenta.

Finis Testamenti.

Acta fuerunt hæc Mechliniæ ante dictæ Cameracensis Diœcesis, in loco Capitulari dictæ Ecclesiæ Sancti Rumoldi, sub anno Indictione, mense, die, & Pontificatu præscriptis, præsentibus ibidem honorabilibus & discretis Viris Dominis Symone Robosch, Joanne Joannis, Nicolao de Sluytere, Joanne Hoeldere Presbyteris, dictæ Ecclesiæ Beneficiatis, & Symone Reys Virgario, dictæ Cameracensis Diœcesis, Testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis.

C A:

CAPUT CXXVIII.

Fundatio Monasterii Monialium, Ordinis Annunciatarum, in Oppido Bethuniensi in Arthesia, incohoata per D. Isabellam de Luxemburgo, *&* *per filium ejus* Franciscum de Melun, *Equitem Ordinis Aurei Velleris, anno* 1519. *perfecta.*

Ex Archivis Oppidi Bethuniensis.

Tous ceulx, qui ces presentes Lettres verront, Hues de Dompierre Escuyer ad present Garde du Seel Royal de la Baillie d'Amiens establi ès Prevotez foraine de Beauquesne & dedens la Ville, pour seeller & confermer les Contratz marchiez & obligations, qui y sont faictes passées & reçeues entre parties, salut.

Sachent tous, que par devant Jehan Baissart & Jehan Endiguier Notaires du Roy nostre Sire, du nombre des six ordonnez à Bethune, comparut en sa personne, tres-hault & tres puissant Seigneur, Monseigneur FRANCHOIS DE MELUN, Chevalier de l'Ordre du Thoison d'or, Comte d'Espinoy, Connestable de Flandres, Sgr. D'Antoing, de Richebourg, Sainguin, Santy, &c. & recongneust, que comme deffuncte de tres-noble memoire Madame YSABEAU DE LUXEMBOURG sa Mere en son vivant eust faict edifier en la ville de Bethune, ou Diocese d'Arras, une Eglise & ung Monastere de Religieuses de l'Annonciade, en sa maison où elle demoiroit, & eust intention pour l'entretenement dudit Monastere & des Sœurs leur donner les Rentes par Lettres que ladite Dame sa mere avoit acheté à Mademoiselle Charlotte de Bournonville *Demoiselle de Warenne, par deux Lettres, l'une portant deux cents chincquante livres d'Artbois, au rachat de quatre mil livres pour fois declairies estre libres, en datte de 7 jour d'Aoust M. D. XVII. dernier passé; & l'autre cent-quatre-vingt-sept livres dix soubz de Rente au rachat de trois-mil livres d'Arthois pour une fois: ainsi qu'il est plus amplement declairé es Lettres pour ce faites, en date du 4. jour de May l'an M. D. XVIII. aussi dernier passé; ou aultrement fonder & asseigner en terres & heritaiges lesdites Religieuses.*

Mais pour ce qu'elle a esté prevenue de mort, n'a peu accomplir son enthiere intention, laquelle ledit Seigneur comparant à l'honneur de Dieu nostre Createur, la glorieuse Vierge Marie, le salut de son ame & de tres Noble Dame, Madame Loyse de Foix *sa compaigne, & leur Noble generation & enfans, a bien volu & veult parachever ce que ladite Dame sa mere avoit commanchié, & accomplir son bon plaisir & intention.*

Et en enseignant ce que dit est, ledit Seigneur Comparant, pour mieux asseigner lesdites Religieuses, que sur Rentes par Lettres, & mieulx fonder à perpetuité les dites Religieuses, a promis, & promect par ces presentes paier & delivrer chacun an, à quatre termes en l'an, aux dites Religieuses ou leur Procureur ou Commis, la somme de 437. livres dix sols; & icelle somme payer tant & jusques à ce que ledit Seigneur comparant aura acheté pour lesdites Religieuses, & fait admortir terres & heritaige ou rentes à perpetuité & sans rachapt, & y emploier jusques à la somme de sept-mil-livres pour une fois, & non plus.

A laquelle somme monterent les principaulx deniers desdites deux Rentes, par Lettres de ladite Demoiselle de Warennes: desquelles deux Rentes ledit Seigneur Comparant fera son prouffit & ce que bon luy semblera, comme il pouvoit faire; attendu que ladite Dame sa mere n'en avoit point disposé, & qu'il estoit & est seul heritier de sa dite mere.

Et avecq ce icelluy Seigneur Comparant à acordé & consenty, acorde & consent, que lesdites Religieuses aient entierement toute la Maison ou demouroit ladite Dame sa Mere, ainsy qu'elle se comprend & estend en l'enclos de ladite ville, sans aucune chose reserver de ladite maison, tenant à la maison de l'Abbaye de Chocques, & à le muraille de la ville, & la maison de le Prebende Maistre Hues Naye, & au flegard & rues des Chanoines. Affin que ledit Comparant, comme Fondateur du dit Monastere, avecq sa ditte Mere & ses Hoirs soit participant aux bonnes prieres, que font & feront les dites Religieuses.

Laquelle Maison & heritaige ledit Seigneur fera admortir, en ce qui reste à admortir, ou autrement faire & traicter avec les Seigneurs, desquels ledit heritaige est tenu. Tellement qu'elles demouront deschargies de toutes redevanches, dont ladite Maison est chargie, assavoir tant des Rentes reelles que debvoit laditte Maison, comme de soixante-dix sols Tournois chacqu'un an au Curé de St. Betremmeu; qui a consenti, pour autant qu'il luy peult toucher pour ses interets, le construction & edification dudit Monastere ès mectes de sa Paroisse.

Et oultre, pour ce que laditte deffuncte Madame Ysabeau de Luxembourg *& ledit Seigneur Comparant Comte d'Espinoy sont seul & pour le tout Fondateurs du-dit Monastere, ou-quel doibvent estre treize Religieuses pouvres filles, ledis Seigneur, en signe qu'il est Fondateur, a retenu & retient vers luy l'auctorité &* Numerus Monialium.

Preeminence de pooir nommer & presenter aux dites Religieuses filles ydoines pour estre audit Monastere, y servir Dieu, & faire profession, quand l'une desdites treize Religieuses yra de vie à trespas.

Sans ce que icelle presentée soit tenue payer aucune chose, fors que ses habillemens qu'elle portera à entrer en ladite Religion durant le temps de la probation.

Et si icelle Religieuse widoit hors dudit Monastere auparavant faire profession, ledit Seigneur y polra denommer ou presenter une aultre: laquelle Presentation se fera par ledit Seigneur par Lettres seellées de son Seau, ou autrement authentiquement.

Et laquelle faculté & auctorité de Presentation a volu estre faicte par lui & ses Successeurs Comte ou Comtesse d'Espinoy deschendant de la coste & lingne de la Maison de Melun.

Et sy a retenu ledit Comparant, pour luy & ses Successeurs Comte ou Comtesse d'Espinoy, de pooir entrer oudit Monastere, tant pour visiter ledit lieu, que pour sçavoir si tout est bien entretenu quand aux edifices, y faires des biens, se mestier est, ou autrement.

Et pour tout ce que dessus est dit, tenir payer furnir & accomplir de point en point, par la maniere dicte, avecq pour rendre tous despens qui se polroient ensuir, en a ledit Seigneur Comparant obligé & oblige tous ses biens & heritaiges, & ceulx de ses hoirs, presents & advenir, q.e quand à ce il en à submis & obleigiez envers toutes Justices, jusques au furnissement des choses dessus-dictes.

Renonchant ledit Seigneur Comparant par sa foy & ferment à toutes choses contraires à ces presentes: & au porteur d'icelles grever en nuire.

Lesquelles Lettres sont faictes en doubles, pareilles en substance les unes aux autres, dont chacunes des dessus-dittes Parties en aura unes, pour le seureté & conservation de son droit. Et sont ces presentes pour lesdites Religieuses.

Tout ce dessus-dict Nous ont lesdits Notaires temoigné estre vray, par leurs seings manuels cy-mis & apposez. Et Nous à leurs tesmoing avons mit à ces dites presentes ledit Seel Loyal. Ce fut faict, passé & recogneu en la ville de Bethune le dernier jour de Fevrier l'an mil cincq-cens & dix-neuf.

S'ensuivent les Lettres de Placet données par l'Empereur Charlequint le XXV. Janvier M. D. XXVI pour la Confirmation de la susdite Fondation des Annonciades de Bethune &c.

CAPUT CXXIX.

ADRIANUS VI. *Pontifex, Belga Ultrajectinus,* CAROLI V. *olim Præceptor, concedit Cæsari facultatem, Missionarios de Ordine FF. Minorum in Indias ad Conversionem infidelium destinandi, anno* 1522.

ADRIANUS Episcopus, servus Servorum Dei &c. Chariffime in Christo Fili, salutem & Apostolicam benedictionem.

Exponi Nobis fecisti tuum flagrans desiderium ad augmentum Christianæ Religionis conversionemque infidelium, illorum præsertim, qui Christo duce tuæ ditioni sunt subjecti in partibus Indiarum. A Nobisque instanter petisti, ut ad effectum hujusmodi augmenti & conversionis, & debitæ gubernationis animarum, quas Redemptor noster sui pretiosi sanguinis commercio redemit, provideremus; quatenus ex omnibus Religionibus FF. Mendicantium, præsertim FF. Minorum Regularis Observantiæ aliqui ad præfatas Partes Indiarum Auctoritate nostra transmitterentur, aliaque in præmissis providerentur; sicut in petitione Nobis desuper oblata plenius continetur.

Nos autem, qui ex injuncta Nobis Cura Pastorali, ad ea quæ attinent ad salutem animarum, intendere super omnia tenemur, quique ferventissimum zelum tuæ Cæsareæ Majestatis ad augendam Rempublicam Christianam à teneris annis plenissimè cognovimus, tam sanctum ac laudabile opus in Domino commendantes, & desuper providere volentes, hujusmodi Supplicationibus inclinati, tenore præsentium volumus, ut omnes Fratres Ordinum Mendicantium, præsertim Ordinis Minorum Regularis Observantiæ, à suis Prælatis nominati, qui divino spiritu ducti, ultro ac sponte voluerint ad Partes Indiarum præfatarum, causâ convertendorum & instruendorum in Fide prædictorum Indorum, se transferre liberè & licitè possint & valeant: dum tamen sint talis sufficientiæ in vita & doctrina, quod tuæ Cæsareæ Majestati aut tuo Regali Consilio sint grati, ac tanto operi idonei. Super quo conscientias suorum Superiorum oneramus, qui eos nominare & licentiare debent. *Nota Præceptoris Officium.* *Conditiones requisitæ.*

Ac ut in tam sancto opere meritum obedientiæ non desit, omnibus qui (ut præfertur) nominati fuerint, & se sponte obtulerint, ad meritum obedientiæ præcipimus, ut præfatum iter & opus exemplo discipulorum Christi Domini nostri exequantur: pro certo sperantes, ut sicut in labore eos imitati fuerint, ita & in præmio

eis fociabuntur: præfatisque Fratribus nostram Apostolicam benedictionem libentissimè ex nunc impertimur.

Sed ne forte numerus FF. Minorum sit tantus, ut pariat confusionem, volumus ut Tua facra Majestas aut tuum Regale Consilium assignet & præfigat numerum Fratrum mittendorum. Tales autem Fratres sic nominatos seu licentiatos ab eorum Superioribus, strictè præcipimus sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, ne aliquis inferior audeat aliqualiter impedire: etiamsi pro tunc essent in officiis confessionis, prædicationis, lectionis, Guardianatûs, Custodiatûs, Ministeriatûs, Provincialatûs, aut Commissariatûs Generalis. Quibus non obstantibus transire possint & debeant.

Superioritatis ordo.

Verum ne præfati Fratres sint velut oves absque pastore, statuimus & ordinamus, ut ex se-ipsis valeant & debeant eligere duos vel tres aut plures, qui in dictis Terris eis præsint, eo modo quo eisdem seu eorum majori parti visum fuerit. Qui sic electi, per triennium aut aliud majus vel minus tempus, juxta suas Constitutiones, prout in Hispania fieri consuevit, Prælationem hujusmodi habeant, & non ultra nec aliàs. Maneantque omnes semper in obedientia Generalis Ministri & Capituli generalis: dummodo nihil eis imponant in præjudicium dicti transitûs & Conversionis Infidelium. Decernentes quidquid absque nostro expresso mandato & assensu fuerit attentatum, nullius esse momenti.

Et quia præfata Terra Indiarum valde distat à partibus, ubi Generalis Minister degere & incedere consuevit, ac propterea difficile foret ad eum recurrere in casibus ad eum pertinentibus; volumus ac tenore præsentium concedimus, ut Fratres qui pro tempore assumentur ad regimen aliorum Fratrum in prædictis Terris Indiarum, habeant in utroque foro super Fratres sibi commissos omnem auctoritatem, & facultatem quam Generalis Minister habere dignoscitur. Ita tamen, quod ipse Generalis Minister, sub cujus obedientia semper manere debent, possit præfatam Auctoritatem limitare & arctare; prout ipsi visum fuerit.

Et insuper, ut melius præfata Conversio Infidelium fieri valeat, & saluti animarum omnium in præfatis Terris Indorum pro tempore degentium provideatur, volumus, & tenore præsentium de plenitudine potestatis concedimus, ut præfati Prælati Fratrum, & alii, quibus ipsi de Fratribus suis in prædictis Indiis commorantibus, in quibus nondum fuerint Episcopi creati, vel si fuerint, tamen infra duarum dietarum spacium, ipsi vel Officiales eorum inveniri minimè possint, tam quoad Fratres suos, & alios cujuscumque Ordinis, qui ibidem fuerint ad hoc opus deputati, ac super Indos ad Fidem Christi conversos, quam & alios Christicolas ad dictum opus eosdem comitantes, omnimodam Authoritatem nostram in utroque foro habeant tantam, quantam ipsi, & per eos deputati de Fratribus suis (ut dictum est) judicaverint opportunam & expedientem pro Conversione dictorum Indorum, & manutensione ac profectu ipsorum, & aliorum præfatorum in Fide Catholica & obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Extensio Auctoritatis.

Et quod præfata Auctoritas extendatur etiam quoad omnes actus Episcopales exercendos, qui non requirunt Ordinem Episcopalem: donec per Sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum.

Etiam Episcopalis.

Et quia, ut accepimus, per præfatos Prædecessores nostros Romanos Pontifices aliqua Indulta concessa fuerunt Fratribus, existentibus aut ire procurantibus, in dictis & ad dictas Indorum partes; Nos omnia illa confirmando, ac quatenus opus est, de novo concedendo, volumus, ut præfati Prælati Fratrum pro tempore existentes, & de quibus ipsi de suis Fratribus duxerint concedendum, omnibus prædictis Indultis in genere vel in specie hactenus concessis & in posterum concedendis, uti, potiri & gaudere liberè & licitè possint & valeant.

Habentes omnia pro sufficienter expressis, tanquam si de verbo ad verbum insererentur. Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, præsertim Sixti IV. incipiente: *Etsi Dominici gregis*: ac Bullâ Cœnæ Domini, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

Datum Cæsar-Augustæ, sub annulo Piscatoris, die X. Maii M. D. XXII. suscepti à nobis Apostolatûs Officii Anno I.

De Adriano VI. Pont. ejusque in Belgio muniis, deque erecto ejus Collegio Lovanii, lege Tom. III. horum Diplomatum, pag. 217.

Bullam supra-relatam, ex Waddingi Annalibus FF. Minorum Tom. XVII. decerptam, addere potuisset Clariss. *Burmannus* suis de Adriano VI. Pont. ac concive, Analectis.

Vigore hujus Bullæ Carolus V. Imp. statim delegit paratosque invenit tres Belgas, sibi utpote Gandavi nato & educato, à virtute notissimos: *Joannem de Tecto*, quondam Guardianum Gandavensem: *Joannem de Aora*, Sacerdotem, & *Petrum de Mura* Laïcum, dictum de Gandavo: qui hoc ipso anno ad novæ Hispaniæ littora inque ipsam Provinciam Tlascalensem pervenerunt. Post innumeros sudores Apostolicos cum fama sanctitatis defuncti recensentur à Raissio in Auctario ad Natales SS. Belgii.

CAPUT CXXX.

Clemens VII. *Pont. Provinciam FF. Minorum Flandriæ, segregat à Provincia Parisiensi, anno* 1523.

Lemens, Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Romani Pontificis providentia ea, quæ pro personarum in spiritu humilitatis divinis laudibus vacantium quiete & salubri statu & gubernatione gesta fuisse reperiuntur, ut illibata persistant, Apostolico consuevit munimine roborare, ac desuper opportuna statuere.

Exponitur pro parte dilecti Filii *Francisci de Angelis* Ministri Generalis Ordinis Minorum, quod in proximo generalissimo Capitulo, nuper in Civitate Burgensi Regni Castellæ celebrato, Generalis ac Provinciales Ministri, ac Provinciarum omnium Custodes dicti Ordinis Minorum Regularis Observantiæ, providè considerantes, quod Custodia Flandriæ, quæ sub Provincia Franciæ Parisiensi existebat, propter ipsius Provinciæ nimiam amplitudinem & latitudinem, ac linguarum diversitatem, debitè non poterat visitari, nec spiritualiter consolari, prout Dei servitio ipsiusque Ordinis Fratrum tranquillo statui expediebat;

Eandem Flandriæ Custodiam, Apostolicæ Sedis accedente Decreto, a præfata Provincia Franciæ Parisiensi separarunt; ipsamque Custodiam ex tunc in Provinciam Flandriæ creare & erigere decreverunt. Ac Custodiam ipsam de Conventibus & Fratribus, olim *de Familia* nuncupatis dumtaxat, in Provinciam Flandriæ creatam & nominatam, definitivè sententiando, omnibus quorum interest, aut quomodolibet interesse tunc poterat & posset in futurum, denunciavêre.

Conventus antiqui in Provincia Flandriæ. Et eidem Provinciæ Flandriæ, Conventus sancti Audomari, Brugensem, Gandensem, Yprensem, Slusensem, Namurcensem, Athensem, Dixmudensem, Hulstensem, S. Francisci supra Sambram, Avesnensem, Bergensem, Leodiensem, & locum de Couvinio, omnesque & singulos alios dictæ Custodiæ, tam FF. Minorum olim de Familia, quam etiam Sororum S. Claræ, B. Mariæ Annunciatæ, ac Tertiariarum, scilicet Grisearum, Hospitalariarum, Nigrarum, seu de Cella nuncupatarum, & S. Catharinæ, in terminis Conventuum prædictorum & Districtu Custodiæ, ac Dominiis & Jurisdictionibus Flandriæ, Hannoniæ, Arthesiæ, Leodiensi, & Comitatûs Namurcensis & S. Pauli, existentes Conventus, Domos, loca, Monasteria, & in eisdem degentes Fratres, Sorores & personas, olim Vicariis Provincialibus Franciæ Parisiensis, & Ministris Provincialibus Franciæ Parisiensis subjectas, Ministro Provinciali Flandriæ, eligendo pro tempore subjecêre, & ad integritatem Provinciæ assignavêre.

Ita quod Minister Flandriæ pro tempore eligendus hujusmodi, de cetero Domos, Conventus, loca, Fratres, Sorores ac alias personas in eis degentes, ut verus & indubitatus Ordinarius, in omnibus & per omnia regere, visitare & posset & teneretur; prout in ipsius *Francisci* Generalis, & aliorum Ministrorum ac Custodum prædictorum desuper confectis Litteris sententialibus (quarum omnium tenores ac si nullo omisso verbo præsentibus insererentur, pro expressis habere vulumus) plenius continetur.

Quare pro parte *Francisci* Generalis, & aliorum Provincialium Ministrorum & Custodum hujusmodi, Nobis fuit humiliter supplicatum, ut Litteris, & in eis contentis hujusmodi robur Apostolicæ Confirmationis adjicere, aliâsque in præmissis opportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur.

Nos, qui eorumdem Fratrum animi quietem, pacem, & commoda supremis desideriis optamus, hujusmodi Supplicationibus inclinati, omnia & singula præmissa, nec non alia in dictis Litteris sententialibus contenta, Auctoritate Apostolicâ tenore præsentium confirmamus & approbamus, eisque robur perpetuæ Confirmationis adjicimus. Omnesque & singulos tam juris quam facti defectus, si qui forsan intervenerint in iisdem, supplemus, ac pro potioris cautelæ suffragio, omnia præmissa, & alia in Litteris contenta hujusmodi, de novo statuimus & ordinamus, illaque perpetuo observari mandamus.

Ac prædictæ Flandriæ Provinciæ Conventibus, locis, Domibus ac Monasteriis tam Fratrum, quam quarumcumque Sororum sive Monialium in illis degentium, Fratribus Sororibus & personis quibuscumque, quod omnibus & singulis Privilegiis in genere concessis, ac gratiis, immunitatibus, prærogativis, Exemptionibus, favoribus & Indultis, quibus sub Vicariorum Provincialium Franciæ, & Ministrorum Provincialium Franciæ Parisiensis obedientialium

lium Franciæ Parisiensis obedientia hujusmodi & regimine utebantur, potiebantur & gaudebant, seu uti, potiri & gaudere poterant quomodolibet, in futurum uti, potiri & gaudere possint & valeant, eisdem Auctoritate & tenore præsentium indulgemus.

Et nihilominus universis & singulis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & aliis personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, per præsentes præcipimus & mandamus, quatenus ipsi vel eorum quilibet Fratribus & Sororibus, & aliis personis Provinciæ Flandriæ hujusmodi, in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant eos, & quemlibet eorum (postquam pro parte sua vel alicujus illorum fuerint requisiti) per se vel alium seu alios, omnibus & singulis præmissis pacificè frui & gaudere;

Non permittentes Conventus, Domos, loca, Fratres, Sorores & personas Provinciæ Flandriæ hujusmodi, per dictum pro tempore existentem Ministrum Provinciæ Parisiensis, aut quoscumque alios super præmissis vel aliquo eorum directè vel indirectè quomodolibet perturbari vel molestari.

Contradictores & rebelles per excommunicationis latæ Sententiæ, & alias Ecclesiasticas Censuras & pœnas eorum arbitrio imponendas compescendo: invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis.

Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis Domorum & Ordinis prædictorum, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ aut quavis firmitate aliâ roboratis Statutis & Consuetudinibus, Privilegiis quoque & Indultis ac Litteris Apostolicis dicto Ordini forsan concessis: illis præsertim quibus inter alia caveri dicitur expressè, quod divisiones Provinciarum in dicto Ordine institutarum fieri non debeant, & factæ non teneant.

Quibus, etiamsi ad illorum derogationem, de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per generales clausulas id importantes, mentio seu quævis alia expressio habenda foret, illis aliàs in suo robore permansuris, & aliis desuper concessis, seu in contrarium nunc ex pro tempore etiam in quibusvis Capitulis generalissimis factis Concordiis & Conventionibus.

Quibus omnibus, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, pro sufficienter expressis habentes, hac vice specialiter & expressè derogamus, contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint, per Litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de Indulto hujusmodi mentionem.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die I. Decembris M. D. XXIII. Pontificatûs nostri anno I.

CAPUT CXXXI.

Renatus de Brugis, *Princeps Steenhusiæ &c. in Dominio suo de* Berchem, *Diœcesis Mechliniensis juxta Aldenardam, erigit sive restaurat anno* 1531. *Hospitale; assumptis Monialibus de simili Hospitali olim sito in Parochia de* Saemslacht, *versus Hulstum in Flandria.*

Ex Archivis Principum Steenhusiæ.

Llen den ghenen die dese jeghenwoordighe Letteren sullen sien, oft hooren lesen, Burghemeesters, Schepenen ende Raedt van der Stede van Brugghe salut.

Doen te wetene, dat op den dagh van hedent, date van desen, voor ons comen ende gecompareert syn in huerlieder propre persoonen, Pieter Van Greboval, Raedt der K. M. en synen Ontfanghere generael van Vlaenderen, en Mr. Joris Horenboult, als Voogden van Jonckheere René van Brugghe Heere van den Gruuthuse, Prince van Steenhuuse, &c. De welcke voornoemden Comparanten in den naeme en qualiteyt als vooren, volghende den consente ten voorschreven daeghe van hedent by ons als Opper-Voogden van den voornoemden Jonckheere René, heurlieden gegeven, hebben gegeven ende geconsenteert, geven en consenteren by desen, Sustere Kathelyne van Hollebeke, als Moedere van 't Hospitael van (1) Samslacht, *present ende accepterende voor haere, huere Mede-Susters en naercommers in't voorschreve Cloostere t' eeuwighen daeghe, de wuenste, gebruucksaemhede ende onderhout van 't Hospitael staende in de Heerlyckhede van* (2) Berchem, *toebehoorende aen den voorschreven Heere van den Gruuthuuse, metten huusen, landen, meerschen, erflycke renten, cheinsen, en andere syne toebehoorten; ende dit op de bespreken Voorwaerden, conditien ende lasten, hier naer verclaert.*

Te wetene, ierst dat de voorschrevene Moeder en andere Susters van den voorschreven Hospitaele gebouden worden, den selven Heere van

Fundator ac Patronus.

den Gruuthuuse ende Berchem voordan te houdene voor Fundateur ende Patroon van den selven Hospitale, en van den temporele goedinghen van dyen, soo wel de ghene die nu geconquesteert syn, als die naermael geconquesteert sullen worden, ende den selve Hospitaele toebehooren.

En dat de selve Moedere, noch Susters nemmermeer te gheenen daeghen de selve goedinghen en sullen moghen vercoopen, alieneeren, noch belasten, sonder expres consent, adveu, ende Octroy van den selven Heere van Berchem, op pene, van dat sy contrarie deden, 't selve Hospitael ende de goedinghen van dyen te moeten laetene, ende daer uut te scheedene, in dyen het den selven Heere van Berchem tot synder Autoriteyt beliefde, ende heurlieden lastede dat alsoo te doene.

Voort, dat al'tgene dies de selve Moedere ende Susters aldaer conquesteren, recouvreren ende doen maken sullen, soo wel van huusen als anderssins, dat dat wesen ende blyven sal ten profyte van den selve Cloostere en Hospitaele, ende van der selver nature, dat de andere goedinghen ende revenuen van dyen syn.

Voort dat de selve Moedere ende Susters ghehouden worden binnen den selven Hospitaele t' hebbene ende onderhoudene vier bedden ten minsten, ten onderhoude ende ghenouchsaemhede van de armen, die daer te logiste comen sullen, ende die aldaer t' ontfanghene ende te dienene, oft te doen dienen, ten minsten by een van de voorschrevene Susters, ende heurlieden te ghevene alle avende eene bont houts, en een schuetel pottagie, van Alder-heilighe-Messe totter iersten dagh van den Vastene in elck jaer, ende van . . . . .

Voort sullen heurlieden gheven ende doen, alsoo men heurlieden aldaer gheconstitueert es ghesyn van doene, ter discretie, in't cas van gheschille, van den selven Heere van Berchem; ende dat den selve Heere nu synde ende toecomene daer of hebben sal de inquisitie, kennisse ende declaratie, oock t'synder believste, naer de welcke de Susteren ende Religieusen heurlieden ghehouden worden te voeghene ende regulerene, op de pene van verbeurte hier vooren verclaert.

Ende tot dyen, dat de selve Susteren ghehouden worden te volcomene ende te voldoene de andere lasten van de Fondatien van den selven Hospitaele, in dyen der eenighe syn.

Numerus Monialium.

Voort dat de selve Susters ende Religieusen ende heurlieders naercommers gehouden worden daer te woonen ende te residerene in getalle ende nombre van vyve, oft viere ten minsten, ende aldaer te houdene huerlieder Oordene, in goede ende behoorlycke Reghele, onder de subjectie ende kennisse van Mynen Heere den Bisschop van Camerycke ofte zynen Commis, alsoo verre als't der geestelyckheyt aengaet;

Ende van heuren temporelen, van den selven Heere van Berchem heurlieder Patroon.

Ende dat de selve mynen Heere den Bisschop, oft synen Commis aldaer, egheene Visitatie, noch andere saken en sal moghen doen, sonder den selven Heere van Berchem daer of te advertere, oft in syn absentie synen Bailliu van der selven Heerlychede: de welcke hy gehouden wort in de voornoemde Visitatie oft inquisitie met hem te nemene.

Voort, dat de selve mynen Heere den Bisschop, noch synen Commis niet en sullen moghen maken, noch eenighe van de Susters en Religieusen, van binnen ofte van buyten, Moedere van den selve Hospitaele; nemar zoo welcken tyden de Moedere overleden wesen sal, ofte dat soo omme eenighe saecken met behoorlicke causen verlaeten zoude moghen wesen; soo sullen de Susters van den selven Cloostere onder heurlieden kiesen eene andere daer toe nut ende idoine zynde;

Ten waere dat sy daer of onderlinghe niet accorderen en costen. In 't twelck geval, den selven Heere van Berchem een sal moghen stellen ofte kiesen t' synder discretie, daer toe ydoine zynde; die sy behouden worden te eerene ende te obedierene, als d'ander te vooren.

Voort, dat de selve Moeder alsoo gestelt ende ghecreëert synde, niet en sal moghen of-gestelt noch verlaeten wesen, sonder dat verdient te hebbene, en sonder kennisse van saken, haer gekent ende geroepen, al soo's behooren sal.

Sullen voort de selve Religieuse ghehouden syn de huysinghen van den selven Hospitaele te houdene in goeder behoorlycke reparatie, ende andere nieuwe te maken, naer huerlieder macht ende goede discretie.

Voort, waert soo dat de voorschrevene Religieusen vertrocken, ende 't voorschreven Hospitael laeten ende abandonneren wilden; dat in dat gheval zy gehouden worden alle de goedinghen der selven Hospitaele toebehoorende, zoo wel meuble als andere, als dan daer binnen synde, daer te laetene, sonder yet met heurlieden daer of uut te draghene, oft transporterene: ten waere by consente van den selven Heere van Berchem, ende sonder van 't ghenent dies sy binnen den selven Cloostere souden hebben mogen ghedaen, macken van huusen, oft anderssins eenighe recompensse te hebbene.

Aliæ Moniales præcedentis Hospitalis in Berchem.

Ende totte dyen, dat de selve Moedere ende Susters ghehouden sullen wesen, over te commene metten drye persoone, die noch 't selve Hospitael, huerlieder leven lanck ghedeurende, in heurlieder handen hebben; ten besten dat sy connen en moghen, ende heurlieden daer of te contenterene; sonder den cost of last van den selven Heere van den Gruuthuuse ende van Berchem.

De welcke voorschreve gifte ende consenteringhe de selve Comparanten, in de qualiteyt als vooren, ter eendere, ende de voorschrevene Sustere Kathelyne in de qualiteyt dat soo die gheaccepteert heeft de voorschreven bespreken Voorwaerden. . . . ter anderen syden, elckanderen beloofst hebben, ende beloven. . . . dese te onderhoudene ende te observerene t'eeuwighen daeghen, ende daer jeghen niet te doene, noch gedooghen ghedaen te syne directelyc ofte indire-

Eelyck ter contrarien, in toecomende tyden in eenigher manieren.

In oorcondschepen van welcke dinghen hebben Wy dese Letteren ghedaen seghelen metten Seghele van saken van der voorschrevene Stede van Brugghe, ghemaekt ende ghegeven den sestiensten dagh van Wede-maent in't jaer duust-vyf-hondert ende een-en-dertigh; ende was onderteeckent, Snouckaert.

(1) SAEMSLACHT, Parochia Diœcesis Gandensis, sub Decanatu Hulstano, ac Dominio Acatholicorum, ferme tota aquis hodie absorpta.

(2) Hospitale hoc in Berchem, hodie occupatur à Sororibus devotis, dictis *Apostolicis*. Vide Historiam Mechliniensem Cornelii Van Gestel, Parte II. pag. 241.

Anno 1575. Ludovicus de Gorgenon, dictus de la Baume, Princeps Steenhusiæ, Comes Wincestriæ, Baro de St. Amour, Molsfalconet, Gorgenon &c. Dominus de Perès, de Gruuthuse, Avelchem, Jannichon &c. benefecit etiam prædictis Monialibus de Berchem, à suis Prædecessoribus (ut aiebat) fundatis; concedendo eis bonarium terrarum suarum in Berchem, &c.

Post eum Steenhuysiæ Principatus pervenit ad ad familiam de Richardot ex Burgundia: hodie extinctam.

CAPUT CXXXII.

Erectio Concilii Provincialis Arthesiæ, per CAROLUM V. *Cæsarem, anno* 1530.

HARLES, par la divine clemence Empereur des Romains, toujours Auguste, Roy de Germanie, de Castille &c. A tous ceux qui ces presentes verront, salut.

Comme par droict de succession de feu tres-heureuse & recommandée Memoire nos Predecesseurs, & en vertu & par raison de Traictiez faitz par eulx & Nous avec la Maison de France, & signanment par le Traictié de Paix fait & conclus en nostre Cité de Cambray le V jour d'Aoust l'an dernierement passé M. D. XXIX. soyons & doivons être & demeurer comme Comte d'Arthois, & nos Successeurs Comtes & Comtesses d'Arthois, perpetuellement & à tousjours quictes exempts deschargiez des Fiefs & Hommaiges par ci-devant tenus en Perrie, * *& comme qu'il fust de la Couronne de France, serment de fidelité, & de toute subjection, que Nous & nos dicts Predecesseurs Comtes & Comtesses d'Arthois estoient & pouvoient estre tenus & submiz faire avecq le Seigneur Roy de France, à cause d'icelluy Comté d'Arthois, ensemble de tout tel droict de Jurisdiction, Ressort & Souveraineté, que ledit Seigneur Roy & sesdits Predecesseurs Roys de France, leurs Juges & Officiers avoient par le passé eu & exercé en & sur ledit Comté d'Arthois, Prelats, Nobles, Vassaulx, manans & habitans, Ressors & Enclavements d'icelluy Comté, tenu tant dudit Seigneur Roy & de la Couronne de France que d'aultres Seigneurs, quels qu'ils soient en & sur toutes & chacunes lieux, Eglises, biens, revenus, Terres & Seigneuries d'icelles, scituez & assis audit Comté d'Artois, & ès mectées & enclavemens d'ycelluy, quant aux Eglises scituées & assises audit Comté, Ressors & enclavemens, biens & revenus Terres & Seigneuries etants en icelluy Comté, Ressorts & enclavemens quelque part & en quelques lieux que les Eglises, auxquelles lesdits biens, Terres & Seigneuries appartenoyent, soient scituez & assises jaçoit, qu'elles soient de Fondation des Rois de France, & amorties par eulx;*

* Vide Litteras supra pag. 576.

Exemptio ab Homagio Arthesiæ.

Sans que icelluy Seigneur Roy, ses Successeurs Roys de France, leurs Juges & Officiers quelconques puissent jamais querreller ou demander aulcun Droict de Hommaige, Parrie, Jurisdiction ou Souverainité en quelque maniere ou façon que ce soit, en ledit Comté d'Artois, Nobles, Vassaulx, Eglises, biens, Rentes, revenuez, Terres, Seigneuries d'icelles Eglises, etants audit Comté, ressorts & enclavemens, esquels l'Aide ordinaire a eu cours.

Sauf seulement la Cité de Therouenne, & les appendances d'icelle, s'aucunes en y a, qui ne soyent du Comté d'Artois, ressors & enclavemens. Et les dix-sept Villages du Boullonnois, mentionez audit Traicté. Exceptio

Lesquels Droicts, Jurisdictions, Ressorts & Souveraineté, Gardienneté, Droict de Regale, Nomination, Preeminences, Prerogatives sur les Eveschez, Abbayes, Priorez, Dignitez, & aultres quelconques Benefices estans & enclavez audit Comté d'Artois, & tous aultres Droits quelconques, sans rien en reserver, ledit Seigneur Roy de France tres-Chrestien, tant pour luy que pour ses Successeurs Roys de France nous a absolument & entierement de nouvel donné cedé & transporté par ledit Traicté de Paix fait à Cambray: les separant & dismembrant perpetuellement & à tousjours de la dite Couronne de France.

Et Nous soit expedient & necessaire pourveoir à ce que nos subjects, manans & habitans audit Comté d'Artois, ressort & enclavemens, de quelque Seigneur ou Seigneurs qu'ils soient tenus ou mouvans, soit de ladite Couronne de France de France ou aultres: & ceux lesquels de tout tems ont contribué & payé l'Ayde ordinaire & ancienne Composition d'Artois (sauf ceux de la

Cité de Therouenne, les dependances d'icelle s'aulcunes en y a, comme dict est, & les Villaigès & tenemens de Boulogne dessus nommez) soient gouvernez, tenus, maintenus & entretenus soubs Nous en justice, bon ordre & police, sans faveur ou dissimulation : & sy à chascun soit faict Droict, raison & justice.

Et que pour ce faire & administrer, soit requis ordonner & mectre suz une Chambre de Conseil en nostre dict Pays & Comté d'Arthois, ou tous & chascun les Subjects manans & habitans d'icelluy Comté, ressorts & enclavemens puissent avoir & ayent leur recours & refuge sur le faict de la Justice.

Scavoir faisons, que Nous avons fait, ordonné, institué, & estably, faisons ordonnons, instituons & establissons par ces presentes une Chambre de Conseil en nostre-dict Comté d'Arthois. Laquelle residera & se tiendra en tel lieu, que par Nous sera advisé & ordonné. Auquel Conseil aura ung President, deux Chevaliers, six aultres Conseillers Graduez, ung Procureur General & ung Advocat Fiscal, ung Greffier, ung Chapellain, & ung Recepveur des Exploicts, avecq quatre Huissiers : aux gaiges que pour ce leur seront de nostre part ordonnez.

Numerus Consiliariorum &c.

Et auront lesdits President & Conseilliers cognoissance, decision & Judicature de toutes & chacunes les Appellations tant criminelles que civiles, soient verbales ou par escript, de tous exploits, appointemens & sentences interlocutoires & diffinitives faictes & interjectées de tous & chacuns les Gouverneurs, Baillis, Hommes de Fief de nos Bailliages, Justices, Eschevins de nos Villes dudit Comté d'Arthois : ensemble de tous aultres Juges, Huissiers, Sergeants & Officiers estants audit Comté, Resforts & enclavemens : & mesmement qui par cy devant ont ressorty mediatement ou immediatement en la Cour de Parlement à Paris, ou pardevant les Baillyz d'Amiens, de Vermandois, Gouverneur de Peronne, & aultres Juges du Royaume de France.

Meismes de ceulx qui soloyent avoir aulcuns Gardiens ou Juges commis, aultres que les Juges dudit Comté d'Arthois, soient Nobles, Gens d'Eglise, de Religion, ou seculiers.

Et auront aussi lesdits Presidens & Conseillers d'icelle Chambre de Conseil la cognoissance & decision en premiere instance sur nosdits subjects, manans & habitans d'Arthois, ressorts & enclavemens, de tous Cas privilegiez & de prevention. Esquels Cas se regleront & conduiront, selon que par nos Ordonnances sera plus amplement declairé.

Et ne pourront iceulx President & Conseilliers prendre la cognoissance d'aultres causes, matieres & actions, soient personnelles, reelles ou mixtes, sy n'est entre Gens privilegiez, & pour empescher multiplication de proces, par Commission speciale & expresse de Nous : & le tout sur le Ressort immediate des President & Gens de nostre Grand Conseil, representant nostre personne comme Comte & Souverain d'Arthois.

Et pour obvier aux Appellations que legierement se pourroient interposer des Sentences Interlocutoires & Diffinitives de nostre-dict Conseil d'Arthois, & soulager nosdicts subjects, manans & habitans audit Pays Ressort & Enclavemens, & pourveoir l'abbreviation de Justice, avons ordonné & declairé, ordonnons & declairons, que les Sentences dudit Conseil, rendues en matiere d'alimens, tauxe de depens, salaires & loybiers de serviteurs, matiere de saisine, nouvellité & recreance, & aultres, que par nosdites Ordonnances se specifieront, seront executées realement & de fait : non obstant opposition ou Appellation. Et ausquels se conduiront & regleront lesdit President, Chevaliers, Conseilliers, Advocat & Procureur Fiscaulx & Huissiers, selon que par nos dictes Ordonnances leur sera plus amplement declairé.

Lesquels seront tenus de faire serment pertinent a ce, ez mains de tels, que par leurs Lettres de Retenue sera ordonné, de bien & deuement faire & exercer lesdits Offices.

Et affin qu'ils puisent mieulx entendre à l'exercice de leurs Offices, & n'ayent occasion d'estre distraits de l'administration d'iceulx, Nous les avons prins & mis, prennons & mectons en nostre especiale Protection & sauvegarde de exemption de guet, & aultres charges publicques Veuillans & declairans, qu'ils soient libres francqs & exempts de toutes maltotes, guet, garde & aultres charges publicques : selon que ceulx de nos aultres Consaulx sont accoutumez de joyr & user.

Et ne pourront lesdicts President, Conseilliers, & aultres personnes que dessus, avoir ne exercer aulcuns aultres Offices, ny avoir gaiges ou pension que de Nous, ny conseillier ès matieres estants, ou qui pourroient venir au dit Conseil.

Et affin que nostre dict Conseil soit & demeure tousjours pourveu de Gens sçavans, prudens, & exprimentez; voulons, que advenant la Vacation d'aulcuns Estats d'iceulx Conseilliers, Procureur & Advocat, par mort ou aultrement, que les President & aultres Conseilliers pour le temps, ayent faculté de Nous denommer, & à nosdits Successeurs Comtes d'Arthois, trois personnes qu'ils adviseront par leurs serments & en leurs consciences, (que de ce enchargeons) estre plus idoines, qualifiez, & duysans en l'estat qui vacquera : dont Nous & nosdits Successeurs aurons le choix, pour y pourveoir de l'ung d'iceulx.

Præsentatio trium Personarum.

Sy donnons en mandement à nos amez & feaulx, les Chief President & Gens de nos Privé & grand Consaulx, les Chancelier & Gens de nostre Conseil en Brabant, President & Gens de nostre Conseil en Flandres, grand Bailly de Haynault & Gens de notre Conseil à Monts, Gouverneur d'Arthois & d'Arras, Bailly de Lens, & à tous aultres nos Justiciers Officiers & subjects, cuy se regardera, que ceste nostre presente Institution & Erection de Conseil de nostre Comté d'Artois ils observent & facent observer

observer & entretenir, selon & par maniere que dict est : sans y faire ne souffrir estre faict ores, ni au temps advenir aulcune chose au contraire en aulcune maniere. Car ainsi Nous plaist-il.

En tesmoing de ce, Nous avons signé ces presentes de nostre Nom, & à icelles fait mettre nostre grand Seel. Donné en la Ville d'Augsbourg le douxieme de May l'an de grace mil-cinq-cents & trente, de nostre Empire le premier, & de nos Regnes d'Espagne, des deux Sicilles & aultres le quinzieme. Signé : CHARLES.

Par l'Empereur & Roy : Vous Reverendissime Cardinal de Gattinara ; *le Comte de* Nassau *Marquis de Renette grand & premier Chambellan ; le Marquis* d'Arschot *Comte de Portian ; le Comte du* Roeulx *grand Maistre d'Hostel Gouverneur d'Arthois, Chevaliers de l'Ordre de la Toison d'Or ; le Sieur de* Grantvelle *Conseillier d'Estat premier Maistre aux Requestes, & autres presents.*

De Institutione ejusdem Consilii egit Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad annum 1530, seu pag. 594. exhibens etiam seriem Præsidum & & Consiliariorum. Continuatum porrò Præsidum Catalogum ad nostra usque tempora lege in libro Bruxellis edito A. 1743. cui titulus : *Delices ou Histoire des Pays-bas* Tomo III. pag. 64.

CAPUT CXXXIII.

Acta in Institutione Concilii Arthesiæ, de mandato CAROLI V. *Cæsaris, anno* 1530.

CHARLES par la divine clemence Empereur des Romains &c. à tous, qui ces presentes verront, salut.

Comme à la conservation des Souveraineté & haulteurs, preeminences & droicts que Nous avons & Nous appartiennent en nostre Comté & Pays d'Arthois, aussy pour la conduite & regime dudit Pays, & des Prelats, Vassaulx, Nobles, & aultres nos subjects, & des y manans, & de ceulx quy y converseront, en bon ordre, pollice, & singulierement en bonne Justice, par laquelle les Princes regnent, & leur pays & subjects prosperent ;

Et pour aultres bons regards & raisonnables considerations, Nous, a grande & meurre deliberation avons advisé & conclu, eriger & instituer ung Conseil Provincial en nosdits Pays & Comté d'Arthois : du Gouverneur dudit Pays, d'ung President, de deux Chevaliers & six aultres Conseilliers Litterez & Graduez, d'ung Advocat & d'ung Procureur Fiscaulx, d'ung Greffier, d'ung Receveur des Exploits, de certain nombre d'Huissiers, que cy après ordonnerons ;

Et nommement des personnes de nostre tres-chier & feal Cousin Messire Adrien de Croy *Comte du Roeulx, Chevalier de nostre Ordre, nostre grand Maistre d'Ostel, à present Gouverneur du dict Pays ; de nostre amé & feal Messire* Jehan Caulier *Seigneur de Aigny pour President, de Messire* Jehan Sieur de Neufville, *& de Messire* Baudran de Poix *Sieur de Lymeroeulles pour Chevaliers ; de Maistre* Guillaume Hangouart, *Maistre* Jacques Chambier, *Maistre* Wallerand de Landas, *Maistre* Loys de Martigny, *Maistre* Charles Crispin, *& Maistre* Jehan Grenet *pour Conseilliers Graduez, de Maistre* Robert Coronel *pour Advocat, de* Regnaut Grenart *pour Procureur, de. . . . . pour Greffier, de* Marcq Charles *pour Receveur des Exploits, & de* Antoine Lambert *pour l'ung & le premier desdits Huissiers dudict Conseil, aux gaiges à eux ordonnez, specifiez en nos Lettres patentes de leur Commission ; & pour Chapellain dudit Conseil, M. . . . Chapellain de la Chapelle fondée en nostre Maison dite* la Cour le Comte en Arras, *sur les fruicts & prouffficts de la Fondation d'icelle.*

Et à cette cause, mesmement pour effectuellement & reellement instituer ledit Conseil, Nous convient commettre & deputer aulcuns bons notables & experimentez personnaiges à Nous Feaulx ; Sçavoir faisons, que pour la bonne cognoissance, que Nous avons des prudence direction, experience & leaultez & diligences de nos Amez & Feaulx, Reverend Pere en Dieu Messire Eustace de Croy *nostre Cousin Evesque d'Arras, de Messire* Philippes *Seigneur de* Lannoy *nostre Chambellan Gouverneur & Capitai-*

ne de nos Ville & Chastel de Tournay & du Tournesis, de Maistre Jehan Jonglet *Sieur des Marets Licentié es Loix, Maistre aux Requetes en nostre Privé Conseil, & de Messire* Philippes Nigry *Docteur ès deux Droits, grand Archidiacre de Therouenne, Maistre aux Requestes en nostre grand Conseil, tous nos Conseillers;*

Commissarii Regii.

Executio facta per eosdem Atrebati 28. Junii sequentis, Episcopo & Jongleto perorantibus.

Nous avons iceulx deputé ordonné & commis, deputons ordonnons & commectons, & leur donnons plain pouvoir auctorité & mandement especial par ces presentes: appellez & presents Reverends Peres les Abbez de Sainct Vaast *& du* Mont St. Eloy, *nos Conseilliers pour assistance, de eulx transporter prochainement & ou mois present en nostre Ville d'Arras, & de en icelle convocquer de nostre part les dessus-nommez, par Nous choisis, pour estre de nostre Conseil Provincial d'Arthois, & icellui Conseil reallement instituer de par Nous, desdites personnes, en nostre Ville, en nostre dicte Maison de la Cour le Comte.*

Et icelles personnes instituer, & establir chacune d'elles en leurs estats, & leur donner & ordonner siege en l'ordre que dessus: & de nostre part leur ordonner de esdits estats & en l'exercice d'iceulx garder & conserver noz Souveraineté, Haulteur, Seigneurie, Domaine, nos Preeminences & aultres Droiz que Nous avons & nous appartiennent en nostre Pays & Comté d'Artois, d'y faire & administrer droict, raison & justice à ceulx qui les en requereront, & es cas qu'il apartiendra.

Et de au surplus faire ce que Gens de Conseil Provincial audict Pays poeuvent & doibvent faire, & de en ce faisant soy regler & conduire selon les Ordonnances Memoires & Instructions, que leur avons faict faire, & lesquelles en leurs presences ils feront lire. Et de oultre plus ordonner & commander de nostre part à ceulx qui se trouveront à la dicte Institution, & à tous aultres nos Vassaulx Justiciers Officiers & subjects dudict Comté d'Arthois, quy ce polra touchier concerner & regarder, que audict Conseil ils entendent & obeissent diligamment & delaissent. Promectant en foy de Prince, de avoir pour agreable, ce que par les dessus-nommez, ou les trois qui mieulx vacquer en pourront, sera faict & besoigné en ce que dict est & qu'en depend: comme sy en nostre personne faict l'eussions.

En temoing de ce, Nous avons faict mectre nostre Seel à ces presentes. Donné en nostre Ville de Malines le XX. jour de Juing, l'an de grace mil-cincq-cens & trente, de nostre Empire, & de nos Regnes des Espaignes, des deux Cecilles & aultres le quinzieme.

CAPUT CXXXIV.

Supplica exhibita anno 1555 PHILIPPO II. *Hispaniarum Regi ac Belgarum Principi, per Priorem & Canonicos Regulares* Montis Stæ. Agnetis in Transisalania, *quâ petunt Monasterium suum in Collegium Canonicorum Sæcularium commutari.*

NOs Prior, Supprior, & Conventuales Monasterii Montis Sanctæ Agnetis, Ordinis Regularium Divi Augustini, prope Zuollam Trajectensis Diœcesis, subscripti rogamus & obsecramus sacram Catholicam suam Majestatem, ut intercessione ipsius per Sedem Apostolicam transferamur de hoc loco Montis Sanctæ Agnetis, propter innumera & gravissima damna & mala quibus in eodem jam ultra decem annos afflicti sumus & adhuc affligimur ab Incendiariis, Anabaptistis, atque aliis Sectariis, ad aliquod Oppidum, & ad statum Canonicorum Secularium; prout in Supplicatione nostra suæ Majestati porrectâ anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, decima quarta Aprilis latius continetur.

Consentientes in hoc, ut post mortem singulorum ex nobis, succedant in eadem Conventus nostri bona, vel Clerici vel Sacerdotes seculares, graduati in Theologia vel Jure Canonico, Canonici ejusdem Ecclesiæ Collegiatæ ad quam transferemur, vel ipsemet Episcopus loci, secundum quod id Sedi Apostolicæ, & sacræ suæ Majestati videbitur magis expedire Ecclesiæ Dei.

In cujus testimonium hanc schedulam singuli subscripsimus, & Sigillo Conventuali

communivimus. Actum in nostro Monasterio Sanctæ Agnetis, anno millesimo quingentesimo & sexagesimo, die vero decimo nono mensis Aprilis.

D. Leonardus ter Poerten, Prior.
D. Fredericus à Zuolis Supprior.
D. Arnoldus à Campis Senior.
D. Theodoricus Camerlinck.
D. Gerardus Mullert.
D. Gerhardus Raelt Procurator.
D, Arnodus Wagheninck.

Subjuncta Declaratio Prioris ac Conventualium præfatorum, de misero sui Monasterii statu, & de remediis opportunis anno 1555.

AD Sacratissimam Regiam Majestatem Quâ possunt humilitate indicant vestræ Sacræ Regiæ Majestati Prior Supprior & Conventuales Regularium prope Suollam in Monte S. Agnetis Diœcesis Trajectensis, quod multis abhinc annis ab incendiariis, Anabaptistis & id genus Sectariis gravissima damna sustinuerunt, qui eorum molendina prædia & villas, partim Monasterio juncta partim separata, hactenus bis terve combusserunt, pecora intempestâ nocte in pascuis trucidata nulli usui reliquerunt, & adhuc indies, nisi certas pecuniarum summas per incognitas litteras indictas certis & locis & temporibus per eos designatis deponant, ipsum Cœnobium ad flammas & cineres redacturos & Religiosos penitus extirpaturos minantur: prout ex aliquorum ex eis conjuratorum cum exemplis & quandoque originalibus dictarum litterarum deprehensorum confessione & extorta & etiam spontanea multis innotuit.

Adeo ut in continuo vitæ & bonorum periculo versantes, interdiu custodes & noctu excubitores armatos magnis sumptibus præsto habere cogantur.

Et accedit cùm continua vagabundorum militum incursatio vastatio & oppressio, tum periculosa sceleratorum & perfidorum hominum variis Sectis inquinatorum vicinitas. Qui præterquam quod divinis Officiis debitè adimplendis impedimento sint, ipsos etiam Religiosos opprobriis & injuriis continuo prosequi non desistunt.

Hinc fit, quod illorum numerus indies magis ac magis minuatur ac decrescat, & quod personæ idoneæ & Clerici Orthodoxæ Fidei sectatores tale Cœnobium tot tantisque periculis opprobriis & infestationibus obnoxium ingredi recusent.

Præter supradicta incommoda & hoc mali experiuntur, quod Conversos cœnobitalibus bonis administrandis præfectos quos non more solito prædictorum periculorum causâ cognitos & fidos, sed tales quales obtigerint admittere coguntur, rerum suarum minus quam par est satagentes, imo insignes dissipatores ac fraudulentos dispensatores sentiunt;

Et sic successu temporis metuendum sit, ne tam continuis prædictarum excubiarum sumptibus, quam dictorum Conversorum incuriâ insolentiâ atque perfidiâ acti, in bonis & personis tandem deficiant; quandoquidem numerus Religiosorum qui consuevit esse ad minus viginti quatuor & ultra, nunc redactus sit ad decenarium, omnibus Clericis eum locum ob molestias & viciniam Sectariorum abhorrentibus.

Cum itaque Cœnobium prædictum sæpiùs ab uno loco ad alium translatum sit, & nullis Fundatoribus sed solum Clericis simul congregatis, qui sua bona eò successive contulerunt originem traxerit, ac postea sese sub Capitulo Wyndesemensi voluntariè submiserint;

Supplicant dicti Prior, Supprior, & Conventuales, quatenus vestra Regia Majestas dignetur permittere dictum Monasterium ad Ecclesiam Collegiatam reduci & in aliquod oppidum vicinum transferri.

Et præterea (quoniam in hoc Sedis Apostolicæ licentia authoritasque requiritur) preces dictorum Supplicantum apud Sanctissimum Dominum nostrum, vestræ Majestatis intercessione adjuvare, ut Prioralem Conventualitatem, Ordinem, omnemque statum & dependentias Regulares supprimat atque extinguat, & ad statum sæcularem reducat.

Nec non in Ecclesiam Collegiatam erigat cum mensa Capitulari, Sigillo & archa communibus, aliisque Collegiatis insignibus.

Et ut loco Prioris sit Decanus; & absolvat Supplicantes ab observatione Regulæ & votis, castitatis tamen & obedientiæ exceptis; ne teneantur præterea habitum gestare, jejunare, & alia facere quæ ex Statutis illis incumbunt.

Et quod Jus Patronatûs & præsentandi personas idoneas ad Decanatum & præbendas, partim ad vestram Regiam Majestatem partim ad Decanum & Capitulum pertineat, applicando bona Conventus Mensæ Capitulari.

Ita quod Decanus duas, cæteri Canonici simplicem habeant portionem.

Concedaturque Decano & Capitulo facultas Statuta licita, honesta & sacris Canonibus non contraria condendi, cum reliquis juribus, similis conditionis Capitulis ante-hac permissis. Quo prestito &c.

Sa Majesté a accordé aux Suppliants congie de pouvoir solliciter en Court de Rome la Translation & Erection de leur Monastere en Eglise Collegiale, soubs les conditions contenues en leur Requeste; & fera sa Majesté escrire en leur faveur au Pape & autres qu'il appartiene, pour l'expedition. Fait en Anvers le XIV. de Febvrier M. D. LV.

Libellus supplex exhibitus anno 1560. PHILIPPO II. *Hispaniarum Regi per Priorem & Canonicos Regulares Monasterii Zwollensis in Transisalania; quo & antiquum & præsentem ejusdem Monasterii statum exponunt, atque eatenus supplicant, in Collegium Canonicorum Sæcularium commutari.*

QUâ possunt humilitate ac observantiâ indicant vestræ Regiæ Majestati, Prior, & Conventus Regularium Divi Augustini in urbe Zwolla, Diœcesis Trajectensis, Patriæ Transisulaniæ, quod à malevolis maximas perpessi fuerint injurias, & quod eorum prædia & villas non potuerint quietè possidere cum Privilegiis & immunitatibus olim piis locis concessis; & quod cum gemitu dicunt, quotidie majores timent ruinas, ex depravatis hominum moribus, & indies accrescente hæreticorum pravitate; tum etiam quod adolescentes honesto loco nati ac bonis moribus, nulli ad Monasticam vitam aspirent.

Unde timent, quod successu temporum Domus possit esse desolata, & bona temporalia, quæ in Cœnobio pro sustentatione pauperum & alimentatione hominum Religiosorum donata fuerunt, in alios usus à perversis hominibus converti; maximè quod laïcorum Conversorum nullam fidem experiuntur, & aliorum quibus in communi vita viventes operâ carêre non possunt, fallatiam & dolos deprehendant.

Cum itaque prima intentio illorum qui se ad Congregationem istam transtulerunt, fuit valde pia, pro utilitate Ecclesiæ & Fundatoris, qui Domum & aream solùm concessit, cujus nulli ex sanguine, quod scitur, supersunt hæredes; qui constituit aliquot Clericos, qui sub Præposito vivebant, pòst ad Capituli Wyndesemensis Regulam se transtulerunt, & tum ex hæreditate illorum qui huic Cœnobio se ingerebant, tum ex laboribus & scriptionibus bona temporalia per prudentem gubernationem acquirebant; Teste Deo, petunt Prior Supprior & Conventus aliud nihil, quam laudem Omnipotentis Dei, & ut nomen illud Jesu Christi possit sanctificari; quod melius per doctos & morigenos fieri præsumitur.

Quare petierunt à Sacratissima Vestra Majestate, ut permittere velit, ut per Authoritatem Sedis Apostolicæ tolli possit & supprimi Conventualitas, utque eò melius Deo pacificè & quietè in habitu Canonicorum Sœcularium ad ædificationem animarum vivant.

Et desiderarunt inprimis, illos de Monte Agnetis ejusdem Ordinis, similiter apud Vestram Majestatem supplicantes, coadunari in unum corpus, & Ecclesiam quam habent in Urbe Swollensi bene ædificatam & privilegiatam, & post mortem nostrorum omnium, & illorum in Monte Agnetis Prębendæ extinguerentur & applicarentur Doctoribus, Licentiatis & Graduatis in Sacra Theologia & in Jure Canonico, & ex supplantatione Doctorum possit magis ac magis per orbem Christianum illucessere fides Christiana, & illi non solum psallendo & cantando, sed sermone & opere à lupis rapacissimis possint Ecclesiam Orthodoxam & militantatem defendere.

Statuentes porro omnia ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, & vestræ Regiæ Majestatis assensum; sic quod Jus Patronatus & præsentandi hujusmodi personas idoneas & graduatas perpetuis temporibus maneat apud Regiam Majestatem.

Obnixe tamen supplicantes, quod Consules & Magistratus Oppidi Swollensis in hoc novo Collegio perpetuis temporibus habere possent Collationem, atque Jus præsentandi tres quoque personas Graduatas pro filiis civium ejusdem Civitatis ad conciliandum favorem & benevolentiam civium; dummodo sic Majestati vestræ placuerit.

Quod faciendo &c.

Excerpsi hanc Supplicam cum annexis ex MSS. de novis Episcopatibus Belgii, propriâ manu Domini Episcopi Sonnii correcto. Quod olim notatur pertinuisse ad D. Gisbertum Coeverincx, Nominatum Episcopum Daventriensem Postmodum autem pertinuit ad D. Amatum Ign. de Coriache, Ecclesiæ Metrop. Mechlin. Canonicum Graduatum Archipresbyterum, ac Regiæ Majestatis Consiliarium: deinde ad ejus nepotem D. Franciscum Nicolaum Domis, ejusdem Ecclesiæ Canonicum Graduatum & Officialem.

De Fundatione Prioratûs Montis Stę. Agnetis juxta Swollam jam supra egimus hoc Tomo IV. pag. 429, ubi lege Diploma Frederici a Blanckenheim Ultrajectensis Episcopi, datum anno 1398. Fuit idem locus professionis celeberrimi Ascetę, Vener. *Thomæ à Kempis* anno 1471. defuncti: de quo ejusque scriptis prolixius agit Bibliotheca Belg. Tomo II.

Diploma Fundationis Prioratûs de Bethleem in Swollis, anno 1311. per *Bernardum de Vollenboe* Ecclesiæ Daventriensis Decanum, extat integrum in Historia Episcopatûs Daventriensis authore Lindebornio pag. 122. Porro ab his duobus Monasteriis, cuncti fermè Prioratus Canonicorum Regularium Ordinis S. August. Congregationis Windesemensis; qui in Belgio Catholico subsistunt, suam desumpserunt originem.

Consulenda etiam Bulla Erectionis Episcopatûs Daventriensis, quę extat Tomo I. horum Diplom. pag. 790. ex quâ patescit utrumque hunc Prioratum incorporatum fuisse Episcopatui et Capitulo hujus Ecclesiæ anno 1560 Authoritate Pii IV. Papę, et sic adimpleta fuisse, quæ hic postulabantur.

CAPUT CXXXV.

Acta inter Commissarios Regum Hispaniæ & Galliæ pro divisione limitum, bonorum, Beneficiorum, Dignitatum &c. veteris Episcopatûs Morinensis sive Teruanensis: ut inde erigerentur tres novi: Iprensis videlicet & Audomarensis, ac Boloniensis.

Artition de l'Evesché, Diocese, Eglise, & Chapitre de Terrouane; *accordée entre les Deputez des Roys Catholique, & très Chrétien, assemblez en la ville d'Aire, pour cet effet, suivant l'Article du Traité de Paix, faisant mention de ladite Partition, faite au* Chateau-Cambresis *le III. d'Avril dernier passé. Lequel Article & les pouvoirs donnez auxdits Deputez sont inserées à la fin des presentes, avec celui de M.* Nicole Griveau *Doyen d'Amiens, commis pour intervenir à icelle Partition, par le Reverendissime & Illustrissime Cardinal de Lorraine,* Archeveque de Reims Metropolitain.

L'Evesché, Dignitez & Offices seront divisez en deux Portions de l'Evesché & Diocese de Terrouane.

Au Diocese qui sera erigé au Pays du Roy Catholique, appartiendront les Paroisses & Cures qui s'ensuivent.

DOYENNE' D'YPRES.

Saint Martin d'Ypres, Sta. Maria in Brilio, St. Pierre d'Ypres, St. Nicolas d'Ypres, Saint Jacques, & Saint Jean pres d'Ypres, Warneton, Kemmele, Wytschate, Messine, Wulberghem, Zillebeke, Elverdinghe, Clauvverke, Langhemarck, Dicke, Buscheporta, Ecclesia Bixcote, Zandvoorde, Boussinge, Locre, Bas-Warneton.

DOYENNE' DE BAILLOEUL.

Paroisse de Bailloeul *duo Curati*, Meterre, Merc, St. Jean Capelle, Eecke, Caestre, Canifuilla, Borra, Straetzelle, Wallon-Capelle, Vleteren, Haezebrouc, Niepe, Egle, Pradelles.

DOYENNE' DE POPERINGHE.

Notre Dame de Poperinghe, St. Jean de Poperinghe, St. Bertin de Poperinghe, Dranoultre, Woestyne, Boeschepe, Bereinghel, Westoultre, Oostvleteren, Godefredy-Campi, Berthene, Tombethe, Prore, Westvleteren, Watou, Beveranthar&e, Houldkercke, Haringhe.

DOYENNE' DE BOURBOURGH.

Parroisse de Bourbourgh, St. George, Gravelines, Loon, Capelle-Brouck, St. Pierre in Broco, Drincham, Milan, Meringhem, Eringhem, Loberghe, Leverdinghe, Waethene, Holche, Broncheres, Sintes-templum, Pringam, Espire, Mardicke, Sintes-Capelle.

DOYENNE' DE FURNES.

St. Denis de Furnes, S. Nicolas de Furnes, Ste. Walburghe de Furnes, Hooghestade, Adinchoutre, Ocrene, Sanctus Richarius, Polinckove, Avorcapelle, Vinchem, Houthem, Walverghem Wulpen, Leiscote, Bulscamp, Steenkerke, Isemberg, Alveringhem, Coxida, Ghirevinchove, Effredy Capella.

DOYENNE' DE CASSEL.

Notre Dame de Cassel, St. Nicolas de Cassel, Sizeri-Capella, Bollebeeke, Picenne, Roubrouck, Broxelles, Lederzelle, Renechure, Rentera, Vollezeele, Zud-Peenne, Bavinchove, Staepelle, Volkerinchove, Ste. Marie Capelle; Terdighem, Winnezele & Dazeelle, Hildebardis-Capella, Hardifort, Wenemari-Capella, Zermetelle, Oxelaer.

DOYENNE' DE BERGHES.

St. Pierre de Berghes, St. Martin de Berghes, Dunkercke, Steen, Westcappel Wormhoud, Killem, Tetinghem, Hondeschote, *duo Curati*, Coudekercke, Rexpoede, St. Nicolaes-Capelle, Sevecoots-Capelle, Liesse, Rinckhouche, Ghivelde, Wildre, Ekelsbecke, Crochte, Uxem, Herselles, Ledringhem, Warhem, Arembalde-Capelle, Bambeecke, Quaet-Ypres, Arembaldy-Templum, Bissesete, Bierne, Zudcote, Chocx.

DOYENNE' DE DIXMUDE.

Paroisse de Dixmude, Eessene, Clerckhem, Woummen, Merckem, Zuitschote, Reninghe, Vetery Capella. Sancti Jacobi Capella, Noortchote, Oostkercke, Lampernesse, Zuskercke, Parissa, Nieuw-Capelle.

DOYENNE' DE NIEUPORT.

Notre Dame de Nieuport, Ramscapelle, Oost-Dunkercke, St. George en la nouvelle terre, Zoutenay, Ste. Catherine Capelle, Couddehoucke.

DOYENNE' DE MERVILLE.

Paroisse de Merville, *nouveau* Berquin, Gorgue, Estaires, Haveskercke, Tienne, Sivens, Blrvinghem, Morbecke, Vicuberkin, Stiembecque, Boussinghem, Tille, Emblinghem.

DOYENNE' DE HESDIN.

St. Martin en Hesdin-fert, Marchove, & Grigny.

DOYENNE' DE LILLERS.

Paroisse de Lillers, Chocques, Saint Venant, St. Florice, Busnes, Garbeque, Gonnehem, Monbernenson, Ham.

DOYENNE' D'AIRE.

St. Pierre d'Aire, Lambre, S. Isbergue, Moringhem, Noerrem, Blessis, St. Hillaire & Cottenes, Viternesse.

DOYENNE' D'HELFAUT.

Helfaut, Esque, Heuringhem, Bilque.

DOYENNE' DE SAINT-OMER.

St. Martin de l'Isle, St. Marguerite, St. Denis, Ste. Aldegonde, St. Sepulchre, Tatinghem, St. Jean, St. Martin *hors de la ville*, St. Michel, Ste. Croix, Longuenesse, Houlle, Tilque, Faulbruike, Moulle, Serques.

DOYENNE' D'ARQUES.

Arques, Hallines, Renceutes, Werdreques, St. Martin d'Aire, Raquinghem, Cohem, Rincy, Wisterne, Wilque, Blendesques.

DOYENNE' DE MARCQUE.

St. Folquin, Eglise St. Omer, *Eglise & Capelle*, Auderwich, Zud-Kercke, St. Nicolas en l'Angle, Noordkercke, Ste. Marie Eglise.

AU DIOCESE QUI SERA ERIGE' ez Pays du Roy Très-Chrétien, appartiendront les Paroisses & Cures qui s'ensuivent En l'Archidiaconé d'Artois,

DOYENNE' DE BOULOGNE.

Notre Dame de Boulogne, St. Nicolas, St. Martin, St. Saumer aux bois, St. Etienne, Ringhuessem, Bournonville, Heneveü, Wierre, Herrefroy, Hesdene, Iske, Belle & Houlefort, Pernes & Courteville, Wimille, Wierre, & Ste. Gertrude, Colemberghe & Nabringhem, Renti, Alinthum, Bainthum, *ultra aquam*, Condettes, Hedinghute, Maninghem & Pitfault, Cremaret, & Harlinghem, Wiervigne & Guette, Hesdin-Labé Quarlis & Verchlintum, Beubreghem, Offerthun.

DOYENNE' D'ARDRES, OU DE GUINES.

Rodelinghem, Bresmes, Ardres, Louches, Nielles *près Montoire*, Bouquehaut.

DOYENNE' DE ALQUINES.

Alquines & Loquin, Alembon, & Menqua, Colombis, & Affringues, Audrehem & Clarques, Celles & Brunnebergh, Quesque & Litinghem, Journis & Rebeques, Leutenghem & Becourt, Atquin, Quelmes, Longueville, & Herwinghem, Boudringhem & Lisques, Jenninghem, Beyenghem, Guermi & Zouatre, Bonningues, Recques & Polinchove, Ruminghem, Houcquinghem, Esperleques, Surques & Eynwiles, Meiny & Leutinghem, Baynghem & Recourt, Auxques, Liques, Tornehem, Moringhem, Baynghem au Mont.

DOYENNE' DE WISSANT.

Wissant & Sambres, Bassinghem, Ambleteuse, Boursin & Lewant, Serquines, Odinghem & Andreselles, Lotinghem, Honderbery, Marquise, Fiennes, Landretun & Caffrires, Lombringhem & Lodrehem, Hardinghem, Tardinghem, & Haudeghem.

DOYENNE' DE FRENE.

Paroisse de Fren, Danes & Vuideghem, Devantaux, Altin & Buttin, Parenty, Justeslinck, Longvilliers & Maroyville, Estaples *duo Curati*, Douvervia, Inyhuessen & Bernieule, Lanicos & Francmauveille, Beutinghem & Aquin, Brequeent & Enoc, Courset, Evremont & Hubessent, Novum Castrum & Nielle, Tingry & Langres, Benghessene, Estracelles, Longue-fosse & Andiaville.

DOYENNE' LE FAUCQUEMBERGUE.

Notre Dame & St. Martin, Renti, St. Laurent, Remilly le Comte & Avesnes, Werchoq & Assoval, Ergny & Ays, Campagne, Beroithe, Prucre & Hucqueliers, Clenteu & Bymont, Alete, & Mont-Cavrel, Embric & Rimboval, Cumbreck & St. Michel, Bruneau, Ayx & Isart, Nova Villa, Amis & Recy, Loison & & Offin, Hemont & Boubery, St. Vaast, & Royon, Beaurain, Marte & Marlis, Marenla, Heslly, Tiedbronne, Menquennes, Wanconne, Brequin, Zeleque, Crequi & Torsis.

DOYENNE' DE HESDIN.

St. George, Auchy, *près Hesdin*, Auby & Guise, Comté, Fraissing & Planque, Cavron & Aubercourt, Coupelle, Canter & Framecourt, Rolencourt & Ceulencourt, Azincourt & Nedoncelle, Plangy, Erin, Teneur, Capelle, Humieres & Noyelles, Humerolles, OEuf & Beauregard, Lensseux, Willemont & Frenoy, Advenes, Filieures, Wast & Galamés, Fruges, Sain & Abondance, Ruisseauville, Incourt.

DOYENNE' DE BOMY.

Bomy, Werchin, Fevin, Winguin & Serny, Flechin, Laires & Becourt, Matringhem & Mainqueha, Capelle *sur la Lis*, Hesecke & Senlis, Relinghem & Glein, Ligny, Rely, Estrées & Flichinet, Luissy, Lisbourg, Wencly, Cresque, Enguinegate.

Partition des Dignitez de l'Eglise de TERROUANE.

DOYENNE'.

Il a été accordé, que le Revenu du Doyenné de l'Eglise de Terrouane *sera divisé par moitié, tant & jusqu'à ce que ladite division se pourra faire.*

*Et quant à la presentation de la Cure d'*Eseck *&* Senlis *son secours, il sera presenté alternativement, vacation arrivant par mort; & commencera le Doyen du côté du Roy Très Chrétien à presenter à ladite Cure à la premiere vacation par mort, comme dit est.*

Et en cas de permutation ou resignation simple, prendront lesdits Doyens le profit du Sceau de ladite permutation par moitié, & pourra l'un desdits deux Doyens presenter à ladite Cure par voye de ladite permutation ou resignation simple.

ARCHIDIACONATS.

Il est accordé, qu'au lieu des Archidiaconats de Flandres & d'Artois *qui étoient en l'Eglise de* Terrouane, *seront erigez en chaque Pays des Roys Catholique & Très-Chrétien deux Archidiaconats, selon la limitation des Dioceses; & sera fait recompense à l'Archidiaconat d'*Artois *qui sera au Pays du Roy Très-Chrétien, de vingt florins par an; sauf que les trois premieres années il n'en pourra rien demander.*

CHANTRERIE.

Aussi est accordé, que les fruits & revenus de la Chantrerie seront reçus pendant le tems & espace de six ans, & lesdits six ans expirez, le Chantre du côté du Roy Très-Chrétien sera tenu bailler par chacun an de redevance annuelle sur la Dixme de Hardinghem & Frelingbem *son secours, la somme de treize livres dix sols Tournois, qui se payeront à deux termes, sçavoir: St. Jean Batiste & Noël par egale portion; demeurant après lesdites Dixmes de* Hardinghem *& son secours, au Chantre du côté du Roy Très-Chrétien, à la charge de ladite redevance; ensemble le Patronage de ladite Cure de* Hardinghem *dès à present.*

Et quant au Chantre du côté du Roy Catholique, lui appartiendront les fruits & profits des Dixmes du Fief de Naurem *& redevance de* Westeck, *& ladite redevance de XIII. livres Tournois sur ladite Dixme de* Hardinghem.

TRESORERIE.

Et pour la Division de la Tresorerie, est accordé que les Rentes Foncieres & teneures Feodales seront recues entre les deux Tresoriers, tant que la division en sera faite.

Et que chacun desdits Tresoriers aura assignation de sept livres six sols parisis de rente annuelle sur le Chapitre de l'Eglise, en laquelle ils seront Tresoriers speiels, & en ce faisant seront tenus d'entretenir la Composition faite avec le Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien.

Et en procedant à la partition desdits tenures feodales, est accordé que le M. Chevalier *choisira le premier, attendu qu'il est ancien Titulaire.*

ECHOLATRIE.

Et quant à l'Ecolatrie, est accordé que le revenu d'icelle consistant en onze mesures de terre labourable, se partira en deux, & sera donné à chacun cinq mesures & demy.

PENITENCIAIRIE.

Aussi est accordé que le revenu de la Penitenciairie consistant en une Dixme seant à Bierne *en Flandres, sera donné à ferme pour les deux Penitenciers, qui en prendront chacun la moitié.*

*Et quant aux deux Cures qui sont du Patronage de ladite Penitentiairie, celui du côté du Roy Très-Chrétien presentera à la Cure d'*Aunete, *& celuy du Roy Catholique à la Cure de* Bierne.

PORTION DES CANONICATS ET PREBENDES.

Les XXXV. Prebendes seront également divisées, pour les attribuer aux Evechez qui seront erigez ez Pays du Roy Catholique & Très-Chrétien, sçavoir c'est, en chacune Eglise desdits deux Evechez dix-sept Prebendes, & la XXXV. que detenoit Marque de Planques, *sera divisée en deux a à chacune Eglise la moitié.*

S'ensuivent les noms des Chanoines & Prebendes pour l'Eveché du Roy Catholique.

La Chanoinie de M. Philippe le Noir, *à le Patronage des Cures de* Lambres, Wochte, Pieremont & Wavrans.

La Chanoinie de M. Louis Chevalier, *à le Patronage des Cures de* Guigny & Longuefosse.

La Chanoinie de M. Jean Caupron, *à le Patronage de* Heringhem & Clenleu.

La Chanoinie de M Guillaume de Croix, *à le Patronage de* Molinghem & Bomy.

La Chanoinie de M. Nicaise Grisel, *à le Patronage des Cures de* Delettes, & Eperleques.

La Chanoinie de M Jean Corteville, *à le Patronage des Cures de* Preure, Heuqueliers & Teneucapelle.

La Chanoinie de Bucho de Motzum, *à le Patronage des Cures de* Parenty & Liettres.

La Chanoinie de M. Louis Cuinquet, *à le Patronage des Cures de* Polinchove & Longvilliers.

La Chanoinie de M. Chrétien Desportes, *à le Patronages des Cures des* Parenty, Mons, Monceau & Nedon.

La Chanoinie de M. Jean Baptiste de Langhe, *à le Patronage des Cures de* Blavinghem, & Auchy-au-bois

La Chanoinie de M. Jean Gerardy, *à le Patronage des Cures de* Wiervigne, & Pitgam *pour une portion.*

La Chanoinie de M. Charles Annon, *à le Patronage des Cures de l'autre Portion de* Pitgam & de Rinquessent.

La Chanoinie de M. Jean de Hont, *à le Patronage des Cures de* Grimaretz, Surques & Eseulles.

La Chanoinie de M. Maximilien d'Estourmel, *alias* Vendeville, *à le Patronage des Cures de* Fief & Westoultre.

La Chanoinie de M. Philippes Magnier, *à le Patronage des Cures de* Nunc & Vickinghem.

La Chanoinie de M. Jean Berty, *à le Patronage des Cures de* Houckerche & Tournehem.

La Chanoinie de M. Martin Buret, *à le Patronage des Cures de* Vildre & Blequin.

Ensuivent les noms des Chanoines & Prebendes pour l'Eveché du côté du Roy Très-Chrétien.

La Chanoinie que tient M. Monel *au lieu de feu M.* Antoine Godefroy, *à le Patronage des Cures de* Keche *en Flandres*, *&* Ligny *près* Rely.

La Chanoinie de M. Pierre Boulenger *à le Patronage de la Sinistre Portion de la Cure de* Niele *près* Montoire.

La Chanoinie de M. Philippe Senlis, *à le Patronage de* Halines & Houdenbergh.

La Chanoinie de M. Philipe Freulles, *à le Patronage des Cures d'*Eque & de Zermezelles.

La Chanoinie de M. Pierre Fourcroy, *à le Patronage des Cures de* Nedviel & Ausyve.

La Chanoinie de M. Guillaume Sausin, *à le Patronage des Cures de* Berneville, Eps, & Etru.

La Chanoinie de M Jean Audricourt, *à le Patronage des Cures de* Doem, Landrestun, & Coffrier.

La Chanoinie de M. Jacques Dominus, *à le Patronage des Cures d'*Audrevick & Quesnes.

La Chanoinie de M. Jean Domin, *à le Patronage des Cures de* Wimille & Wime.

La Chanoinie de M. Jacques Piquet, *à le Patronage des Cures d'*Agnez & Otreville, Epihen, *juxta* Guines & St. Jean-Capelle.

La Chanoinie de M. Robert Barbare, *à le Patronage d'*Escures, *de* Bourthe & *de* Herzelles.

La Chanoinie de M. Jean Couchy *Docteur à le Patronage des Cures de* Caestere, Moulles & Louches.

La Chanoinie de M. François Audicy, *à le Patronage des Cures de* Roquestoire, Givestede & Peplingues.

La Chanoinie de M. Louis Piquet, *à le Patronage des Cures des* Wavrans, Seille & Remilly.

La Chanoinie de M. Pierre Galant, *à le Patronage des Cures de* Campagnes *près* Guines & Camblein *près* Perne.

La Chanoinie de M. Oudart du Priez, *à le Patronage des Cures de* Roulinghem & Frestin.

Ensuivent les Chapelles au nombre de VII. en la totale disposition de l'Evêque, qui sera erigé du côté du Roy Catholique.

La Portion sinistre du Clocher.

La Chapelle de Sainte Catherine.

La Portion Sinistre de St. Mathieu.

La Sinistre du petit Crucifix.

St. Gandolfe.

La Dextre de la Trinité.

St. Jaques.

Ensuivent les Chapelles au nombre de VII. en la totale disposition de l'Evêque, qui sera erigé du côté du Roy Très-Chrétien.

La Portion dextre du Clocher.

La Portion dextre de S. Mathieu.

La Portion dextre du petit Crucifix.

La Portion dextre de la Magdeleine.

St. Etienne.

St. Nabor.

La Sinistre de la Trinité.

Les Chapelles au nombre des X. pour la Provision des Vicaires du côté du Roy Catholique.

La Sinistre Portion du Luquet.

La Sinistre Portion de la blanche Mere de Dieu.

La dextre de St. Denis.

La Sinistre de la Magdeleine.

Les Chapelles au nombre de X. pour Provision des Vicaires du côté du Roy Très-Chrétien.

La dextre du Luquet.

La dextre de St. Andieu.

La Sinistre de St. Denis.

La Chapelle de St. Antoine.

Les Chapelles au nombre de VI. pour la Provision des Vicaires ou autres du côté du Roy Catholique.

La dextre Portion de St. Eloy.

La Chapelle de l'Autel de notre Dame des Miracles.

La Chapelle de notre Dame qui gist.

Les Chapelles du nombre de VI. pour la Provision des Vicaires du côté du Roy Très-Chrétien.

La Sinistre Portion de St. Eloy.

La Chapelle St. Nicolas.

La Chapelle St. Pierre.

Partition des Collations des Benefices étant hors de l'Eglise de *Terrouane.*

A l'Evêque du Roy Catholique appartiendront les Collations des douze Prebendes de Hesdin & les dix de notre Dame de Cassel.

Et l'Evêque du Roy Très-Chrétien, les Collations des douze Prebendes de Saint Pol, *des & huit de* notre Dame de Faucquemberghe.

Et quant aux Collations des Prebendes de Lillers, *qui étoient alternatives entre l'Evêque de* Terrouane *& les Comtes d'*Artois, *les deux Evêques aviseront par ensemble de la poursuite qu'ils en devront faire, pour recouvrer le droit desdites Collations pour après en faire division entr'eux.*

Les Personnats au nombre de seize en la totale disposition de l'Evêque de *Terrouane* divisés par moitié.

A sçavoir pour l'Evêque du Coté du Roy Catholique les Personats de Danne, Chiemville, Chareus, Zuytkercke, St. Floris, Mernes, Campagnes & Norrem.

Et pour l'Evêque du Roy Très-Chrétien, Montchy, Flechin, Mezieres, Enoch, Beusinghem, Embris, Enquin & Secq, Setercos & Lambre.

Et quant au Personnat de Camscable, *la Collation appartiendra auxdits deux Evêques, lesquels feront diligence de sçavoir le lieu ou il est, & en quoy il consiste.*

Partition des Chapelles hors l'Eglise de *Terrouane*, dans le Diocese d'icelluy, au nombre de XX.

En

En la disposition totale de l'Evêque du Roy Catholique.

La Chapelle de Plauby.

La Chapelle de Aizcebrouk.

La Chapelle de St. Nicolas de Mettrem.

L'Hospital de Bailleul & Maladerie.

La Chapelle de St. Jean d'Onsfersen.

La Couterie de St. Sauveur en St. Pol.

La Chapelle de Killem.

La Chapelle de St. Jean de Bailleul.

Et pour l'Evêque du Roy Très-Chrétien.

La Chapelle de Celle.

La Maladerie de Fauckemberghe.

La Chapelle de Merques.

La Chapelle de Monceau.

Le *Comte*, *de* Rebreuves.

La Chapelle du St. Sepulchre en St. Pol.

De St. Moor *en la Paroisse d'*Audreshem.

Ste. Catherine *en l'Eglise de* St. Pol.

Et s'il s'en trouve plus grand nombre par le Diocese, en sera fait division d'une part & d'autre.

Et où se trouvera aucunes desdites Chapelles qui ne fussent en la totale disposition dudit Evêque de Terouane, *sera faite recompense à celuy qui y sera interessé.*

Ensuivent les Cures en nombre de LXIX. en la totale disposition dudit Evêque de *Terouane*, aussi divisées par moitié & attribuées à chacun desdits Evêques.

Les deux Portions de notre Dame de Cassel, Viberquin, Steenvorde, Zuidspeenne, Runescure, Bavinchove, Isemberghe, Wulvringhem, Hazebrock, Watou, Noorpeene, Beveren, Renteka, Ortizelle, S. Mariæ-Capella, Crombeke, Bixscote, *la dextre Portion de* Bailloeul *en Flandre*, Meteren, Borra, Killem, Ramscapelle, Pradelles.

EN ARTOIS.

Helfaut, Raquinghem, Saubruicke, St. Hillaire & Cottene, Lepesse, Bourrech *près* Lillers, Lambre.

Et à l'Evêque du Roy Très-Chrétien.

Journy, Colomby, Audrehem, Lieres, Sibiville, Hernicourt, *deux portions de* St. Pol, Renty, Estrée & Flechinel, Merquenes, Seninghem, Hemont, Comtes, Helly, Cormettes, Treivaux, Tienbroune, Neufville, Bouvillinghem, Selles, Wiere *extra*, Altein & Buttin, Resti, Belle, Pernes en Boulonnois, Maninghem au mont, Cormont, Neucatelle, Stracelle, Sempy, Erny, Alquines, Tilques, & Robeck, *pour la recompense de la Prebende de* Hesdin.

DECLARATION DES ABBAYES, Prieurez & Chapitres en la Visitation de l'Evêque du côté du Roy Catholique.

L'Abbé de Bergue S. Winox.

Le Prevot de St. Martin d'Ypres.

Le Prevot de Waetene.

*Le Prevot d'*Eversam.

Le Prevost de Loo.

Le Prevost de Vormezelle.

Le Prevot de Sonnebeecke.

L'Abbé de Warneton.

Le Chantre & Chapitre de notre Dame de Cassel.

L'Abbesse de Messines

L'Abbesse de Pont-rouart.

L'Abbesse de Merckem.

L'Abbesse du nouveau Cloitre hors Bergue.

L'Abbesse de Nonnenbosche.

Lesquelles cinq Abbesses payent ensemble autant que deux Abbés, pour le droit de Visitation ou environ.

Le Prieur de Cohem.

Le Prieur de St. Andrieu *près* Aire.

*L'Abbé d'*Ham.

L'Abbé de Choques.

Le Chapitre de St. Martin *au fort de* Hesdin

L'Abbé de St. Jean au Mont, *du côté du Roy Catholique.*

Et l'Abbé de la Chapelle *dudit coté, sans prejudice des Droits des parties, tant d'un côté que d'autre, payeront Droit de Visitation.*

DECLARATION DES ABBAYES, Prieurez & Chapitres, en la Visitation de l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien.

Notre Dame de Boulogne,

St. Vulmer de Boulogne,

St. Samer au Bois,

Doudiaville,

Beaulieu,

Andres,

Le *Prieur* d'Ardres,

L'*Abbé* d'Auchy,

L'*Abbé de* Blangy,

Ruisseauville,

L'Abbesse d'Estrun,

Le *Prieur de* St. Georges *près* Hesdin,

Le *Prieur de* Tramecourt,

Le *Prieur de* Cerienne,

Le *Prieur de* Saint-lez-Fressin,

Le *Chapitre de* St. Sauveur en St. Pol,

L'*Abbé de* St. Jean au Mont.

L'Abbé de la Chapelle du Roy Très Chrétien sans prejudice des Droits des Parties tant d'un côté que d'autre, payeront Droit de Visitation.

Et est accordé, qu'en cas de simple denegation ou refus par les Prieurs de Tramecourt *& de* Sains, *de payer les Droits de Visitation à l'Evêque du côté du Roy Catholique, sera tenu de bailler obligation des Abbez de Ham, & de St. Jean au Mont, Superieurs des susdits Prieurez, de payer le Droit de Visitation dû à l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien.*

Et quant à tous les Autelages & Personages de l'Archidiaconné d'Artois & des Comtez de St Pol *&* du Boulonnois, *a été accordé qu'ils demeureront au profit de l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien, même l'Autelage de la Cure de* Tilque.

Et tous les autres Autelages de l'Archidiaconat de Flandres, ensemble la redevance que doivent les Abbez & Religieux de St. Bertin,

pour leur Maison de Montguebeure *près Bourbourgh au Chapitre de* Terouane, *pour la Dixme de* Brefchepe, *demeureront à l'Evêque du côté du Roy Catholique.*

Et quant aux trois Prebendes apartenantes à l'Evêque de Terrouane, *est accordé que la Prebende de* St. Omer *demeurera à l'Evêque du côté du Roy Catholique, & la Prebende de* Douay *à l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien; demeurant aussi à l'Evêque du côté du Roy Catholique, la reconnoissance de la potence, & des deux peaux de Bouc, que doit l'Abbé de St. Bertin.*

Et quant à la Prebende de Pierre à Lille *demeurera en commun entre les deux Evêques, & sera faite Suplication à notre St. Pere le Pape, que chacun desdits deux Evêques aura le droit de Chanoinie en laditte Eglise de* Saint Pierre à Lille, *comme avoit seul au precedent l'Evêque dudit* Terrouane.

Et quant aux trente livres d'amende dues au jour des Cendres par la Bourse des Obits audit Evêque de Terouane, est accordé, que chascun desdits Evêques en aura la moitié, à prendre chacun sur son Chapitre.

Semblablement est accordé, que les deux Evêques auront chacun un quartron de la demy livre de cire, que doit la Tresorerie toutes & quantes fois qu'ils pernoctiront en leur Cité.

PARTITION DES TERRES, FIEFS ET DIXMES DE L'EVECHE' DE TERROUANE.

Aussi est accordé, que tout le Domaine de l'Evêché assis audit Terrouane *& ez environs, demeurera par indivis, jusqu'à ce que Partition en sera faite par lesdits deux Evêques, quand ils seront erigez.*

*Et quant à la Partition & division des Terres & Seigneuries dudit Evêché, est accordé que les Terres & Seigneuries d'*Alquines, d'Ardinghem *& le* Mesnil *(en ce non comprises les Dixmes dudit* Alquines*) se recevront par indivis entre lesdits Evêques, tant & jusqu'à ce qu'ils se pourront accorder de la Portion par ensemble.*

Les Terres de Blessy *& de* Boulogne *demeureront à l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien; & les Terres de* Herselles, *& de la* Wierre, *à l'Evêque du côté du Roy Catholique.*

Il est accordé, que le Fief de l'Advouerie dudit Terrouane *tenu & mouvant de la Salle Episcopale de* Terrouane *demeurera auxdits deux Evêques pas indivis, pour en prendre & percevoir les fruits par moitié. Et à l'Evêque du côté du* Roy *Catholique demeureront & appartiendront les Fiefs qui s'ensuivent, tenans & mouvans de laditte Salle* Episcopale.

Enguinegaste.

Robeck, *apartenant à Mr. de* Morbeck *à cause de Madame sa femme nommée la* cinquieme

Mercq la Chapelle, sur la Lys.

Bourrech.

La Terre & Seigneurie de Rebreuve, *que tient* Auchel de la Garde *& sa femme.*

Le Personnat de Neuchatel, d'Oisines.

Le Fief de Herembault *apartenant à M.* Philippe le Noir.

Le premier Fief en choix de Quistede.

Les deux-cent-dix-huit livres, 15. *sols Parisis de Rente, que le Chapitre de* Terrouane *& la Fabrique ont sur l'Advouerie.*

Les 80. *livres de reste de* 109. *livres de Rente sur l'Advouerie appartenant à Mr.* Louis Chevalier, *sur les Rentes Foncieres de* Belle-Fontaine.

Le Fief seant à Marthe, *nommé le Fief de* Lieres, *à* Antoine Reant *ou autre.*

Le Fief du Chapellain de St. Pierre, *qui est une Dixme à* Marthe.

Les 25. *livres de rente assignées sur* Bourrech, *au profit de la Demoiselle de* Contre à St. Omer.

Le Fief qu'a Mr. Jean Fraville, *venant de* Jacques Bigoret.

Le Fief qui étoit à feu M. Jean le Roy à Marthe.

Le *Fief de* Henry de la Forge, à Tilly ou Terren.

Le *Fief seant à* Boyauval *près* St. Pol, *appartenant à* Jean Marets, *qui se comprend en une Dixme.*

Le *Fief de la Dixme de* Brefchepe.

Le *Fief de* Jean Canter, *seant en la* Croix Niëllée.

Le *Fief de* Nappes, *apartenant audit de* Canter.

La *Vicomté de* Terrouane.

Le *Fief* Caffart, Haveriq, *seant au* Mont-le-maitre.

La *Rente de* 18. *livres Parisis sur* Muffein, *apartenant au Chapitre de* Terrouane.

La *Dixme du Chapellain* notre Dame des Miracles à Meterne.

Le *Fief..... du nommé* du Molin Marescal du Dannois, à Neuchatel.

Le *quart Fief de* Quistede.

La *Tresorerie pour la moitié.*

Et à l'Evêque qui sera du côté du Roy Très-Chrétien, les Fiefs suivans.

Maisnil, Niele, Upen.

Le *Personat de* St. Pol Muffein.

Creque.

Le Fief de Wavrin & Heuchin.

Rebeque.

Deux cent livres de Guillaume Parent *sur l'Advouerie.*

Le *Fief de* Jean d'Arcassies, *seant à* Neuville.

Le *second Fief de* Quistede.

Le *Fief du* Lucquet.

La *Rente sur le* Travers.

Le *Fief de* Gommaire d'Audefort *Seigneur de* Schelenbourg au Val Bernard.

Le *Fief de* Pierre Heze.

Le *Fief de* Brouxelles.

Les *tiers Fief de* Quistede.

Le Fief de Jean le Noir, *fur les prez de l'Advouerie.*

La Rense de 63 *livres fur l'Advouerie, au profit de Sr. de la* Vieuville.

*Vingt quatre livres de rente par an, fur le pré d'*Upen *au Chapitre de* Terrouane.

Le Fief de Louis Ydier *à* Sempy.

Le Fief de Fouxolle.

Le Fief de Valerand de Croix, *nommé les* Sablonieres.

Le Fief de Verdbois.

Les prez du Luquet, *vers* Creque, *au Chapitre de* Terrouane.

Le Droit de Seigneurie de Hamericourt, *aiant arrenty fon Fief de* Rebreuves à Auchel de la Garde *& fa femme.*

Le Fief de Marc Capellier *dans* Terrouane.

La Treforerie pour la moitié.

PARTITION DES DIXMES de l'Evêché de *Terrouane* : & premierement des deux d'*Artois.*

*A l'Evêque qui fera erigé du côté du Roy Catholique apparsiendrons toutes les Dixmes fituées au Pays d'*Artois: *à fçavoir*

Robeck, Bufnes, Bourreck, Cottenes & St. Hilaire.

Wimes, Lepeffe, Lieres & Quernes.

Et à l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien, apartiendront les Dixmes qui s'enfuivent fituez en Boulonnois, *fçavoir,*

*Les Dixmes d'*Alquines *tant grandes que petites,* Sempy, Courteborne & Audrehem, Refty, Emy, Tiemborne, Neuville, Attin & Buttin. *Et outre ce, lui apartiendra l'Autelage de* St. Pol.

Et quans aux Dimes de Flandre *apartiendront à l'Evêque du côté du Roy Catholique, les Dixmes de*

Vieuberquin, Haezebrouck *& fes appendences qui font :* Walon-Capelle, Borre & Pradelles.

Et à l'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien, les Dixmes de

Watou, Bierne, Heuringhem.

Et quant aux Droits qui compettent audit Evêque de Terrouane *fur la grande Dixme de* Bailleul *en Flandre,*

L'Evêque du côté du Roy Très-Chrétien prendra à perpetuité huit pasars monnoye de Flandres, hors part pour chacun an fur ladite Dixme de Bailleul.

Et le refte de ladite Dixme fe prendra par indivis entre les deux Evêques; *fauf que l'Evêque qui fera erigé du côté du Roy Catholique prendra l'efpace de huit ans prochains par chacun an, huit florins fur la part de l'Evêque du côté du Roy Très Chrétien. Et icelles huit années expirées n'y prendra plus lefdits vingt livres.*

Et au furplus les Dixmes du Boulonnois & Artois *appartenantes auxdits deux* Evêques, *fe recevront par indivis par sems & efpace de huit ans, à commencer à la depouille d'Août M. D. LIX. prochain, dont le premier terme de payement fera a Noël en fuivant.*

PARTITION DES PRELATS, qui font hors le Diocefe de *Terrouane*, & ont accoutumé d'être appellez aux Synodes.

Auffi, eft accordé pour la Divifion des Prelats qui font hors le Diocefe de Terrouane *& ont accoutumé d'être appellez aux Scines de l'Evêque dudit* Terrouane.

Que de la part du Roy Catholique demeureront les Prelass qui s'enfuivent.

L'*Abbeffe d'*Etrum,

L'*Abbé d'*Hanon,

L'*Abbé de* St. Amand, in Pabula.

L'*Abbé de* St. Pierre de Gand,

L'*Abbé de* Eeckhoute à Bruges.

L'*Abbé de* St. Vaaft d'Arras,

L'*Abbé de* St. Denis de Reims.

Le Doyen de St. Omer, *& celuy de* Lille.

ET DE LA PART DU ROY TRES-CHRETIEN, ceux qui s'enfuivent,

L'*Abbé d'*Anchain.

L'*Abbé du* Mont St. Eloy.

L'*Abbeffe de* St. Auftreberte, de Montreuil.

L'*Abbé de* St. Joffe fur la mer.

L'*Abbé de* St. Sauve dudit Montreuil.

L'*Abbé de* Dommartin.

L'*Abbé de* St. Barthelemy de Noyon,

L'*Abbé de* St. Crefpin in Cavea.

Eft accordé quant à la Vifitation des deux Portions de St. Pierre d'Aire, *dûe pour une fois du vivant de chaqu'un Evêque, que le droit fe payera par moitié à chacun defdits Evêques, enfemble le marc d'Argent dû par le trépas de chaque Prevôt en ladite* Eglife, *fi aucun en eft dû, à la charge de contribuer aux frais raifonnables qui feront faits de ladite Vifitation.*

PARTITION DES COLLATIONS & Revenus au Chapitre de *Terrouane.*

Plus il eft accordé que les quatre Cantuaires deux du Doffal & deux à l'Autel de St. Adrien, *à fçavoir : le Cantuaire du côté droit à l'Autel* St. Adrien : *& le Cantuaire du Doffal du côté droit demeureront du côté du Roy Très-Chrétien.*

Et les deux autres Cantuaires gauches demeureront du côté du Roy Catholique.

Auffi a été accordé que les Cures de Bleffy & de St. Martin *d'outre l'eau & la Cure de* Matringhem, *qui étoient auparavant à la Prefentation de la Prebende dont a jouy feu M.* Marc de Planques, *appartiendrons à la prefentation des Chanoines & Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien.*

Et les Cures de Werdreck, Pitfen, *le Cantuaire à l'Autel de* St. Fiacre, *& la Cure de* Renefcure, *laquelle étoit femblablement à la prefentation dudit* Des-Planques, *appartiendront à la prefentation des Chanoines & Chatre du côté du Roy Catholique.*

Et quant à la Chapelle de l'Hopital dudit Terrouane, *la Collation en appartiendra alternativement auxdits deux Chapitres, fa vacation accurente par mort, comme dit eft.*

Et commencera le Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien a conferer laditte Chapelle vacante par mort.

Et en cas de permutation ou resignation simple, lesdits deux Chapitres prendront le profit du Sceau de la Collation par moitié; & pourra l'un desdits deux Chapitres conferer icelle Chapelle vaccante par mort; & en cas de permutation ou resignation simple, les deux Chapitres prendront le profit du Sceau de la Collation par moitié.

PARTITION DES DIXMES du Chapitre de *Terrouane*, & premierement

*Au Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien appartiendront toutes les Dixmes du Boulonois declarées cy-après moyennant la recompense qu'ils ont faite aux Chanoines du côté du Roy Catholique, leurs Confreres, sur le departement des Dixmes d'*Artois

DECLARATION DES DIXMES DE BOULONNOIS.

La *Dixme de* Wimille, de Ligny *prés* Rely, Heinghessent, Longvilliers, Wirvigne, Bournonville, Comte-ville, Redelinghem, Avesnes, *prés* Remilly, Parenty, Louches, Audemberghe, Alembon, Bourthés, Devrenes, Neufville, Fiennes, Aix-en-Ergny, Nielle & Ottinghes, Laudrethuin, Caffiers, Becourt *prés* d'Evrenne, Surques & Esquilles.

PARTITION DES DIXMES D'ARTOIS,

Appartenant auxdits Chanoines & Chapitre de *Terrouane* du côté du Roy Très-Chrétien.

La *grande Dixme de Terrouane*, Werdreque, Molinghem, Berguetes, Bailleul *prés* Perne, Requestoir, Heuringhem, Beauquesnes, Hallines, Commette, Ausque, Eperleck, les Maglisiers *dudit lieu* d'Ohen, Lumbres, Flechinel, Linsy, St. Martin au Mont *près* Terrouane, Quernes, Pepelinghes, Waudringhem, Seninghem, *le Terrage* d'Inghehem, Brimaupré, Upendamont, *le Terrage de* Niele, *le Terrage des dessous de* Terrouane.

PARTITION DES DIXMES EN Flandres, apartenant auxdits Chanoines & Chapitre de *Terrouane*, du côté du Roy Très Chrétien.

La *Dixme de* Bailloeul *en Flandres par indivis*, Meire, Caestere, Zermezelle *avec l'Autelage de* Godefroy-camp, Polinchove, *l'Autelage dudit lieu*, Rentein, le petit Pittghem, Quienville la grande, Zuaire, Blavinghem, le petit Wieuberquin, Nerzelle.

Et est accordé, que lesdits Chanoines desdits deux Chapitres de Terrouane, *tant du côté du Roy Très-Chrétien, que de celuy du Roy Catholique, jouiront & percevront par indivis des profits de toutes les Dixmes, tant du* Boulonnois *que d'*Artois, *pour le tems & espace de huit ans & huit depouilles, à commencer à la depouille de l'Août M. D. LIX. prochain, dont le premier terme echerra au jour de Noel ensuivant.*

PARTITION DES DIXMES D'ARTOIS.

Les *Dixme de* Nedonchel, Massinghem, Fontaine-lez-Hermart, Quistede, Lambre, Rely, Pernes, & Jassin, Henlé, Inghehem, Auchy-au-bois, Niele *près* Terrouane, de Lette, Boumy, Nedon, Ligny, Marquais, Lenzeux, Heuchin, Mussaint, Pieremont & Wavrans, Siestre, Aynes & Ostreville, Wavrans *près* Cele, Teneur-Capelle *avec les mêmes rentes*, Audrewich, Fauquemberghe, Zuidskercke, Guemy, Vencly, Becourt *près* Flechin, Wime, le terrage de Creque, *Autelage*, *Dixme & menues Dixmes de* Noyelles *près* Terrouane, Matringhem, Elencourt, Tournehem, Remilly, Wilbliquin & Estrées, Nune, Mons & Monceaux, Hollehain, *le Terrage de* Delette, Bliquin.

PARTITION DES DIXMES de Flandre, apartenans auxdits Chanoines & Chapitre du Roy Catholique.

La *Dixme de* Bailloeul *en Flandre par indivis*, Blaringhem, Renescure, Fletre, Eecke *en Flandres*, *avec l'Autelage*, Walon-Capelle, Boeschepe, *deduit le reddes dû à l'Evêque*, Watou, Henwercke, *ou Bastar de Dixme*, Caestere le petit, *appartenant à la Fabrique*, Haezebroeck, Winezelle, Petit-Quienville, Honds-chote, deduit les 30. livres 3 sols à la Fabrique, Bavinchove, Crochte, Stracelle, Ventieu la grande, Balbelle *par an* 5. *livres* 3. *den. Tour.* Langhemark.

Il est dit ici devant de la jouissance par indivis de toutes les Dixmes tant du Boulonnois *que d'*Artois, *pour le tems & espace de huit années & huit depouilles, commençant à la depouille de l'an M. D. LIX.*

Departement & division des Rentes & Revenus de la Bourse d'Obits, sans en ce comprendre aucunes Dixmes.

Pour la part & division du Chapitre du côté du Roy Catholique apartiendront les Rentes qui suivent.

Le Chapellain St. Jacques, 5. *livres* 12. *s.*
Le Chapellain Ste. Catherine, 10 *l.* 11. *s.*
Le Chapellain de St. Eloy *du côté droit*, 6. *livres.*
A Loncheux, 10. *l.* 7. *s.*

Et pour la part du Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien, appartiendront les Rentes qui s'ensuivent.

Becourt *près* Flechin, 3. *l.* 19. *s.*
Fontaines les Hermans, 18. *s.*
A Flouris, 6. *l.* 10. *s.*
A Longuefosse, 26. *s.*
*La Cure d'*Isque, 78. *s.*
La Cure de Guisy, 15. *s.*
Autelage de Brunenbergh, 30. *s.*
La Cure de Bremes Alaite-Fietinghe. 63. *s.*

Jean

Jean Becquet d'Alquines, 2. *s.*
Jean Duflos *pour 5. mesures de friche*, 40. *s.*
La Cure de Merquenes, 20. *s.*
A Annette, Mariette Piquaret, 31. *s.*
Antoine Dumez, 13. *s.*
A Annette, à Marie Dufour, 11. *s.*
Les Terres de Marquehal, 25. *s.*

AUTRES RENTES DE LADITTE Bourse, qui se recevront par moitié & se departiront cy-après.

L'*Evêque de* Terrouane, 67. *s.*
Le Droit de Travers de Terrouane, 31. *s.*
Les hoirs Jean de Robingues de Guiny...
La Bourse du Luquet, *pour les terres de* l'Ouche *par moitié*, 4. *l.* 8. *s.*
Le Chapellain N. D. in Miraculis *par moitié*, 9. *l.*
A la Fabrique au lieu de Jean le Roy de Cahem, 63. *s.*
Le Chapellain de St. André *du côté Senestre par moitié*, 8. *l.*

L'Evêque de *Terrouane* & autres Dignitez de l'Eglise, pour leurs Obits par moitié.
La Tresorerie & Fabrique, 34. *l.*
Le Doyen pour ses terres en Delettes, 6. *s.*
Les deux Chapellains Tabelly, 4. *l.*
La Fabrique pour deux Cantuaires du Dossal, 20. *l.*
Les autres 10. *l. Parisis pour le Cantuaire* St. Fiacre, *sont assignées par l'Etat de la Fabrique.*
La Bourse du Lucquet *à cause desdits Chapellains de* St. Andrieu, *pour la moitié*, 20. *l.*
La Maison de la Coupe *d'or en* Terrouane, 6. *l.*
Alquine *pour autres Rentes*, 6. *l.*
Les Hoirs de Hubert de Monsail, *pour les prez de l'*Ecollatre, 6. *l.* 14. *s.*
A Inghessem, Gille Bailleuve, 31. *s.*
A Atinghes, Jean Pouillaude *par estimation du bled qu'il doit*, 36. *s.*
La Cure de Nielles *près* Terrouane, 67. *s.*
Guillaume le Roy *pour 6. mesures de terre en la* Haye du Pire, 33. *s.*

Les Rentes de laditte Bourse des Obits qui s'ensuivent, ensemble se recevront, étant à present en nul valoir.
Les Hoirs Hugues Langlé à Blaringhem, 67. *s.*
La Cure de St. Martin *d'outre l'eau près* Terrouane. 38. *s.*
La Cure St. Nicolas *audit* Terrouane, 19. *s.*
Adam Sauve, à Prest, 32. *s.*
L'*Evêque de* Terrouane, *pour le fond du grand moulin*, 6. *s.*
Guillaume Lingueron, *en deux articles*, 16. *s.*
Les Hoirs Jean Germain, 5. *s.*
l'Abbé & Convent de St Jean au Mont. *pour leur Maison*, 40. *s.*
Rentes sur les Maisons Claustrales, 8. *l.* 18. *s.*
Les Hoirs Guillaume Orep, 9. *d.*
Les Hoirs J. de Chanleu *pour sa maison*, 4. *l.*
Les Hoirs Etienne Marqué, 38. *s.*
l'Abbé & Convent de St Jean au Mont, *pour la porte de leur maison en* Terrouane, 50. *s.*
Les Heritiers Roger de Mainy, 15. *s.*
Jean de Lattre, *pour sa maison*, 50. *s.*
Les Heritiers J. de St. Aumer, 12. *s.*
Jean Carré, 63. *s.*
Les hoirs J. Doffin, 55. *s.*
La Veuve Jean Carron, 7. *s.*
Les Heritiers Jean l'Abbé, 6. *s.*
Nicolas Fromadel, *pour sa maison en la rue du Coquin*, 20. *s.*
Robert de Lenie, *pour sa maison*, 15. *s.*
La Fabrique, *pour la fabrique des ... du cœur*, 5. *l.*
M. Jean Surron *pour sa maison audit lieu*, 16. *s.*
M. Philippe Maton, *pour sa maison*, 5. *s.*
Antoine G. Bertel, *pour sa maison*, 15. *s.*
Jean Gaugé, *pour sa maison*, 15. *s.*
Jean Hidre, *pour sa maison*, 40. *s.*
Antoine Berenghier, *pour trois articles* 30. *s.*
La Fabrique pour les Ecoles, 15 *s.*
La maison Ronnelant & Marie Saitette, 60. *s.*
La maison Jean de Canler, 7. *s.* 10 *s.*
M. Jean de Hadricourt *pour sa maison*, 30.
Ledit Berenghier *pour autre maison*, 6. *s.*
Jean Coquerel, *pour deux articles*, 34 *s.*
Nicolas Beauperel, *pour sa Maison*, 28. *s.*
Les hoirs Robert Raoul, *pour leur maison*, 18. *s.*
La veuve Pierre Francque, *pour sa maison*, 9 *s.*
La veuve Jean Dubon, *pour sa maison*. 10. *s.*
Jean Haloche, 18. *s.*

DEPARTEMENT ET DIVISION des Rentes & revenus de la Bourse de la *Cotidienne:* sans en ce comprendre aucunes Dixmes de laditte Bourse.

Pour la part & division du Chapitre de la part du Roy Catholique appartiendront les Rentes qui ensuivent.
Les hoirs Claude de Liques, *sur la terre* d'Upent d'Amont, 24. *l.*
Les hoirs Mathieu Freville *& autres*, 66. *s.*

Et pour la part du Chapitre du côté du Roy Très-Chrétien, apartiendront les Rentes qui suivent.
Adrien d'Arques, *sur la terre de* Mussen, 18. *l.*
Antoine & Jean de Medahap, 9 *l.*
En payant par chacun desdits Chapitres la moitié des dettes reddets couchez au Compte, à cause des Capellains J. Tabary.
Et quant à la Rente de 6. livres parisis sur la terre & Seigneurie de Contes *pour la fondation de deux Chapellains à l'Autel de* St. Mathieu, *se recevra chacun par moitié en payant aussi par moitié les reddets couchez aux comptes.*
Et les mêmes Rentes étant au village de Wier-Esfroy, *montant de 15. livres 13. sols se recevront par moitié; & s'il se recouvre plus*

grande somme desdittes Rentes audit Wierre, *se coucheront ez comptes.*

Pareillement se recevront par moitié 7. *l.* 1 *s. qui se recueillent à* Flechin.

Et 60. *sols Tournois, pour l'Autelage du Curé d'*Audrewik.

Et si doit la Bourse du Luquet *pour les* Cantuaires *de* St. Adrien, 45. *l.*

Et la Fabrique pour les deux Cantuaires *sur le Dossal*, 12. *l.* 10. *s.*

Le surplus à l'occasion du Cantuaire de St. Fiacre *étant du côté du Roy Catholique est compensé par le departement du revenu de la Fabrique, ensuite de la declaration de ce qui est en non valoir de ladite Bourse.*

Les hoirs Antoine Dubiez, *pour le urmai son en* Terrouane, 28. *s.*

La veuve Pierre Mosnier, 36. *s.*

Les hoirs Jean de St Omer, 24. *s.*

La veuve Aubert le Maire *& hoirs* Jacques le Vasseur, 11. *l.* 5. *s.*

Et si faut ici noter, que l'Abbé & Convent de St. Jean au Mont *près* Terrouane, *doit chacun an au jour de* St. Jean *pour droit de Dixme rachetée*, 44 *p. qui valent* 48 *s. & se recevra par moitié ledit article procedant de gros fruicts.*

DEPARTEMENT ET DIVISION des Rentes & revenus de la Bourse du Cellier de l'Eglise de *Terrouane*, entre les deux Chapitres.

Et prendront les Chanoines du côté du Roy Catholique ce qui ensuit.

Masinghem, le Parisis *evalué au* Tournois, 22. *l.* 15. *s.*

Molinghem, 4. *l.* 5. *s.*

Liestres, 176 *s.*

Lambres, 7. *s.*

Quernes, 50. *s.*

Rombly, 2. *p.*

Witernesse, 5. *s.*

Cottenes, 6. *ob.*

Robecques, 3. *s.*

Blessy, 18. *l.* 4. *s.*

Hayn, 13. *ob.*

Marthes & Marquetes. 18. *ob.*

Enguinegate, 4. *l.* 15. *s.*

Le Valcroissant. 39. *s.*

Ermenval, 17. *l.*

Enguin, 40. *s.*

Flechinel, 36. *s.*

Estrées. 13. *ob.*

Amerval, 21. *s.*

Lisbourg, 3. *s.*

Flechin & Becourt, 21. *s.*

Dellettes. 21. *l.* 16. *s.*

Audunctun, 8. *s.*

Dainenbrouq, 24 *s.*

Raquinghem, 77. *s.*

La Rue de Niesles *près* Terrouane, portant pour Avocat, 12. *s.* 14.

Erny, 64. *s.*

Zamblethum, 13. *s.*

Rente *du petit* Moulin, 6. *l.* 12. *s.*

Hamel, 44. *s.*

Ammes, 13. *s.*

Nedon, 7. *l.* 4. *s.*

Fontaines lez Hermand, 6. *l.* 4. *s.*

Werdreques, 18. *l.*

Renescbure, *le Monastere de* Clermaret, 12. *ob.*

Herzelles, 18. *s.*

Pernes, 34. *s.*

Aubraimez, 7. *l.* 19. *s.*

Dohem. 61. *s.*

SOYESSTE'

De Enguinegate. 10. *l.* 2. *s.*

Nielles *près* Terrouane. 15. *s.*

Delettes. 7. *l.* 12. *s.*

Samblethun. 22. *s.*

Blessy. 6. *l.* 4. *s.*

Resly. 9. *s.*

Et pour la part des Chanoines, du côté du Roy Très-Chrétien, leur apartiendra ce qui s'ensuit.

Le Bailliage de Flouris; *le* Parisis *evalué au* Tournois *monte à* 49 *l.* 16. *s.*

Wavrans en Boulonnois. 17. *s.*

Audit lieu. 4. *s.*

Aynes. 20. *s.*

Le *Personat de* Vertoing. 25. *l.*

Ligny, & Marquais. 331. *s.*

Sachin. 12. *s.*

Menues Rentes audit lieu. 45. *s.*

Preudefin. 13. *ob.*

Eps. 22. *ob.*

Heltrus 9. *s.*

Mons & Monceaux. 12. *s.*

Ostreville. 22. *ob.*

Elencourt. 4. *s.*

Nuny. 2. *s.*

Ligny *près* Rely. 7. *l.* 3. *s*

Rentes hors la porte St. Aumer en Terrouane. 6. *l.* 8 *s.*

Rue du Bachinet. 8. *l.* 10. *s.*

Rue St. Omerenge. 7. *l.* 9. *s.*

Hors la porte St. Jean. 78. *s.*

Herbelles. 34. *s.*

Inquechem. 20 *l.* 2. *s.*

Remilly, & Wilquin. 40. *s.*

Enlé. 13. *l.* 4. *s.*

Le val des Ladres. 52. *s.*

Serques. 31. *s.*

Wavrans *près* Enlé. 8. *l.* 7. *s.*

Ouve. 43. *s.*

Blecquin. 43 *s.*

Wandonne. 18. *s.*

Nielle *près* Montoire. 12. *l.* 13. *s.*

Fouxholles, Audrehem & l'Ecolatrie de Boulé. 6. *l.*

Ausque. 18. *s.*

Welle. 72. *s.*

Surcques. 5. *s.*

Morquen. 7. *s.*

Audrevick. 12. *s.*

Redelinghem. 2. *s.*

Hucqueliers. 18. *s.*

Ingheslen. 2. *s.*

Wicquinhem. 58. *s.*

Terrouane.

Enſuit la Declaration de la Bourſe du Cellier *de ce qui eſt en non-valoir qui ſe recevra & departira cy après.*

à Flouris Jean le Febvre. 16. *ſ.*

à Fiennes, Pierre Groſſet & Joos l'Eau. 24. *ſ.*

à Journy. 5. *ſ.*

Les maiſons Clauſtrales en Terrouane *doivent* 24. *botteaux de bled du Cellier*, *& en argent* 7. *l.* 20.

L'Evêque de Terrouane *pour le grand pont*, *doit quatre botteaux de bled du Celier*, *& pour la portion du cours de l'eau deux raſieres de blé commun.*

Le petit moulin doit à cette Bourſe pour le cours du moulin à fer. 8. *l.* 2. *chapons.*

Pour les Jardins Blondelles en Terrouane. 52. *ſ.*

Pour les manoirs que ſouloit tenir Antoine de Bois *en la rue St.* Omer en Terrouane. 10. *ſ.*

En la rue St. Jean, Philippe Ridier *pour ſa maiſon.* 1. *chapon.*

Antoine Berengher *à cauſe de ſa femme pour trois maiſons.* 3. *chapons.*

La Fabrique pour la ſituation des Ecoles. 1. *chapon.*

En la rue vers les murs Antoine Berengher *pour deux maiſons en* 2 *art.* 36. *ſ.*

La Bourſe des Obits pour la maiſon Jean de Couliers Arcy, *pour une raſiere de bled & trois chapons.*

La Maladerie pour la maiſon M. Denis Tingry *deux botteaux de blé communs.*

Loys Hacquet Fourrier, *pour ſa maiſon audit lieu*, *raſiere de blé commun &* 3. *chapons.*

Les Chapellains St. Denis *pour leur maiſon huit raſieres*, 3. *chapons.*

En la rue Croteuſe, Antoine Berenghier, *pour une maiſon en argent* 12. *ſ.* & 1. *chapon.*

Luy pour un manoir. 3. *chapons.*

Mathieu Dupont *pour maiſon.* 1 *chapon* 12. *den.*

Jean Coquerelle *pour trois meſures* 3. *raſieres de bled* 6 *chapons* 2 *glaines.*.

Pour les piſes à Pitgam 5. *l.*

MENUS BRIEFS.

L'Evêque de Terrouane *pour le fond du grand Moulin.* 3. *ſ.*

La Cure de Zuutpeene. 3. *ſ.*

Le Fromage de Pitgam. 5. *l.*

Pour pluſieurs Articles ſur pluſieurs maiſons. 25. *ſ.*

RECETTE DES GRAINS de Carnoye, au terroir de Lillette au bref.

Les hoirs Mariette de Wyre *pour un manoir : iceux pour un pré*; *leſdits Heritiers pour un pré de laditte maiſon doivent pour* 2. *art. à la Bourſe des Obits.* 36. *ſ.*

Les deſſuſdits une meſure demy quart de Paris doit *trois à la couple*, *iceux pour un autre patis contenant ſix meſures*, *doit quatre à la couple.*

Les hoirs pour un Enclos L.

Leſdits pour un Enclos L.

Les trois meſures demie & les ſix deverges.

Item quatre meſures.

Item cinq meſures dont les deux meſures doit.

Les deux autres demyes.

Les trois meſures doivent....

Item une meſure doit....

Item ſix quartiers.

La veuve & hoirs feu Artus Crochet *pour pluſieurs terres & manoirs. l. . . . tient treize meſures*, *qui doivent trois à la couple.*

Item 20. *meſures trois quarts & demy.* 4. *à la couple.*

Item 3. *meſures* 45. *verges.* 3 *à la couple.*

Deux meſures & demy, *ſix verges.* 3. *à la couple.*

Douze meſures trois verges. 4. *à la couple.*

Item treis quartiers. 6. *à la couple.*

Clocaert & Clement Croritel *pour pluſieurs terres doivent ce qui s'enſuit.*

Pour 18. *meſures trois verges doit.* 3. *à la couple.*

Pour 13. *meſures* 1. *quartier trois verges.* 4. *à la couple.*

Pour 3. *quartiers ſix verges.* 6. *à la couple.*

Michiel le Petit *pour* 3. *meſures & demy.* 3. *à la couple.*

Arnoul Affaſſin *pour une meſure.* 3. *à la couple.*

Pour 3. *meſures trois quartiers & demy.* 4. *à la Couple.*

Auchel le Petit *pour* 2. *meſures.* 3. *à la coup.*

Pour 2. *meſures* 3. *quart & demy.* 3. *à la couple.*

Huchon de Lannois, Taſſin & Etienne *freres*, *& hoirs de* Balduin de Lannois 6. *meſures* 3. *verges.* 3. *à la couple.*

Pour 5. *meſures un quartier*, *doit* 4. *à la couple.*

Les hoirs de Thomas de Niele, *pour* 7. *quartiers doit* 3. *à la couple.*

Jacques le Becquet, *pour une meſure doit* 3. *à la couple.*

La veuve & hoirs Guillaume de Crequi, *pour* 41. *verges.* 3. *à la couple.*

La veuve Jean Bertrel, *pour* 2. *meſures.* 3. *à la couple.*

La veuve & hoirs Philipes d'Amcly, *pour une meſure.* 4. *à la couple.*

Item pour trois quartiers & demy, 4. *à la couple.*

Marrant & Perrine de Lannoy, *pour une meſure doit.* 3. *à la couple.*

Pour 2. *meſures doit.* 4. *à la couple.*

M. Baudin le Cat, 2. *meſures.* 3. *à la couple.*

Pour une meſure 3. *quart.* 14. *verges.* 4. *à la couple.*

Denis le Petit, *pour* 1. *meſure* 44. *verges.* 4. *à la couple.*

Pour 2. *meſures.* 4. *à la couple.*

Jean de Melon, *pour un manoir*; *il dit n'en rien devoir.*

Pierre Pingrenon, *pour* 3. *meſures* 3. *quartiers.* 3 *à la couple.*

Pour une meſure demie 10. *verges.* 4. *à la coup.*

Jean de Melon, *pour un enclos à Dalette.* 3. *à la couple.*

Item comme heritier de Mathieu Melon. 18. *s.*

Item pour trois mesures, doit 4. *à la couple.*

Ledit Pierre Pingrenon *au lieu de* Jean Heurain *pour* 10. *mesures* 3. *verges.* 3. *à la couple*

Item pour une mesure doit terrage, comme il est dit.

Somme de trois à la couple & IVxx VII. mesures demy valent en argent. 20 *l.* 6. *s.*

Somme des mesures à quatre à la couple est 253. *mesures* 11. *verges & le quart d'une verge; valent en argent.* 17. *l.* 15. *s.*

Somme des mesures de 6. *à la couple* & 4. *mesures & demy huit verges, valent.* 10. *s.*

Somme totale desdits couples tant à 3. *qu'à* 4. *comme assis, chacun couple estimé à* 24. *sols monte par chacun an excompté.* 37. *l.* 2. *s.*

Les hoirs Clement de Lanois *ont pris des Mess. plusieurs terres & patis dont en doivent au Fermier de Mr. Adelette un chapon & à cette Bourse.* 7 *s.*

Clement de Lanoy *une pièce de terre.* 2. *s.*

Les hoirs Pierre Crousselle *pour* 6. *quartiers doivent.* 8. *s.*

Les hoirs Thomas de Nielle *pour plusieurs pieces de Terre situées en* Escernoises, *doivent* 8. *s.*

Autres Rentes situées ez potternes contenant 17. *mesures un quartier & demy à* 2. *s.* 6. *d. pour chacune mesure montant ensemble* 42. *s.*

Somme totale desdites Cernoises contenant les parties composant la somme totale desdits Comptes monte à 40. *l.*

Sur laquelle somme des Cernoises *faut deduire pour les gages du Receveur.* 22. *s.*

Pourquoy reste bon. 38. l. 18.

DEPARTEMENT ET DIVISION des Rentes & revenus des nouvelles Fondations appartenantes au Doyen, Chanoines de *Terrouane.*

Les Chanoines étant à la part du Roy Catholique, prendront les Rentes & revenus qui s'ensuivent, a sçavoir 337. *l.* 10. *s. Tournois que doit chacun an à divers termes M. le Duc* d'Arschot *en quatre parties cy.* 337. *l.* 10. *s.*

Vingt livres que doit M. de Morton, *aux* 24 *Juin & Decembre.* 20. *l.*

Cinq livres que doit la veuve & hoirs Simon Cauldron *au* 20. *de Juin & Decembre.* 5. *l.*

Vingt trois livres 9. *s.* 6. *d. le Sieur* Vallerand de Flechin, *au premier de May & Novembre.* 23 *l.* 9. *s.*

Quatre livres que doit M. de Mylfault *au* 18. *de Fevrier & Août.* 4. *l.*

Vingt quatre livres que doit chacun an Adrien de Moussier, *au premier jour de May & Decembre.* 24. *l.*

Sept livres 13. *sols que doit M.* Desmaret, *aux jours de Noel & de St. Jean.* 7. *l* 13. *s.*

Cinq livres Tournois que doit Jean Delhaye *aux* 28. *Avril & Octobre.* 5. *l.*

Douze livres 10. *s. que doivent les hoirs de deffunt* Jean Becault. 12. *l* 10.

Dix livres que doit M. Henry le Roy, *au* 15. *May & Novembre.* 10. *l.*

Douze livres dix sols que doit Charles de Chantrecourt, *aux penultiemes de Mars & Septembre.* 12 *l.* 10.

Taffart le Tuillier. 6. *l.* 5. *s.*

Et 28. *que doit le Heritier* Jean Clabaut. 28. *l.*

Somme 501. l. 5. s. Tournois.

AUTRES RENTES, que prendront les Chanoines dudit Terrouane de la part du Roy Très-Chrétien.

ET PRIMES.

La somme de 300. *l. de Rente que doit chacun an M. de* Morvillers *au premier de Juin & Decembre.* 300. *l.*

Quarante livres 12. *s. que M.* Loys de Crequi Sr. de Rymboval *doit au* 15. *de May & Novembre.* 40. *l.* 12. *s.*

Quatre-vingt-dix liv. que M. de Noielles *doit au premier jour de May & Novembre.* 90. *l.*

Huit livres Parisis valissant 9. *l. que doit M.* de Mametz *sur la Terre de* St. Vinocq 9. *l.*

Six livres 7. *s. que doivent les hoirs de deffunt* Jacques de Loue *aux* 24. *May & Novembre.* 6. *l.* 7. *s.*

Douze livres 10. *s. Tournois que doivent les Heritiers de deffunt M* de Nielles & Cleris *au premier jour de May.* 12. *l.* 10. *s.*

Quatre livres que doit Malin Tellier *au* 18. *Octobre.* 4. *l.*

Dix-huit livres 15. *sols Tournois que doivent les Heritiers de deffunt* Olivier de Fromantel. *au* 2. *Janvier & Juillet.*

Douze liv. 15. *s. que doit* Noel de Mulssem *aux* 7. *de Juillet & Janvier.* 12. *l.* 15. *s.*

Sept livres 16. *s. Tournois, que doit* Simon Pingrenon. 7. *l.* 16. *s.*

Somme 501. l. 10. s.

Ainsi est dû à Mess. du côté du Roy Catholique. 5. *s.*

S'ensuit les Renvoyz accordez d'être payez sur lesdittes Rentes entre les Chapitres.

Au Chapellain de Ste. Catherine *sur la premiere Rente de* 100. *livres que doit M. le* Duc d'Arscot. 11. *l.* 9.

Au Chapellain St. Etienne *sur laditte Rente.* 10. *l*

Au Chapellain J. Tabary, *aussi sur icelle.* 60. *s.*

Au Chapellain St. Fiacre, *sur la Rente que doit M.* de Rymboval. 12. *l.* 16. *s.*

A la Tresorerie ou Fabrique, sur la Rente de 100. *sols sur* Simon Cauldron. 5. *s.*

A la moindre Portion de la Magdeleine *sur laditte Rente de* 100. *livres.* 10. *l.*

A celle Portion pour l'entretenement des Ornemens, encore sur les 100. *sols de* Simon Cauldron. 5. *s.*

Au Chapellain de St. Antoine *sur les* 24. *livres que doit* Adrien Demonstier. 12. *l.*

Au Chapellain de St. Fiacre *sur les* 90. *livres*

vres que doit M. de Noyelles. 11. *l.* 5. *f.*

Au Chapellain de St. Denis, *le quart de l'article de Rente des* 100. *livres que doit M. le* Duc d'Arschot. 8. *l.*

Au Chapellain de St. Etienne *sur la Rente que dois* Toffant le Tellier. 10. *f.*

Au Chapellain de la Trinité *côté dextre, des* 300. *livres que doit M. de* Morvilliers. 45. *f.*

Au Chapellain de St. Gandolfle *sur la Rente de* 300. *livres.* 5. *l.* 5.

Au Chapellain du Doffal sur la même Rente 5. *l.* 4. *f.*

Somme desdits renvois 92. livres 4. sols, qui est la Portion d'un chacun desdits Chapitres, 46. livres 2. sols, qu'ils payeront chacun an par moitié sur les fonds de leurs Bourses, sans avoir égard auxdites Assignations speciales qui étoit le tems passé.

Il a été advisé faisant lesdits departemens, que la Fabrique dudit Terrouane *par plusieurs & divers Articles, au long declarez aux Comptes, & pour les causes contenues en iceux, doit à la Bourse desdites nouvelles Fondations.* 178. *l.* 15 *f.*

Et lesdittes nouvelles Fondations lui doivent 116. *l.* 18. *f.*

Ainsi la Bourse desdites nouvelles Fondations sur ce qu'elle doit à la Fabrique prendra recompense en chacun an sur leur revenu de laditte Fabrique 60. *l.* 17 *f.*

Qui sera à la part de chacun Chapitre. 30. *l.* 8. *f.*

Et pour ce que depuis a été trouvé, que Mrs. du Chapitre doivent à la Fabrique pour les 100. *livres de M. de* Mariencourt, *appartenant à icelle Fabrique, remployé au remboursement fait à* Jacques Heze, *doit par an.* 5. *l.* 5. *f.*

Ainsi deduisant par moitié 62. *sols Tournois, reste finalement.....*

La Fabrique doit à chacun Chapitre. 27. *l.* 16. *f.*

La Bourse du Luquet *étant semblablement du revenu de l'Eglise dudit* Terrouane *doit chacun an auxdites nouvelles Fondations.* 18. *l.* 8. *f.*

Et les nouvelles Fondations lui doivent en deux Articles 29. *l.* 1. *f.*

Ainsi la Bourse desdites nouvelles Fondations deduit ce que la Bourse *du* Luquet *lui doit, devra encore de reste par chacun an audit* Luquet 10. *livres* 14 *sols, qui est à chacun desdits Chapitres.* 5. *l.* 6. *f.*

Et aussi est accordé que la Maladerie de Terrouane *demeurera par indivis entre les deux Chapitres & lui payeront par ensemble* 16. *livres* 7 *sols de Rente pour chacun an, qu'elle a droit de prendre sur les Articles desdites nouvelles Fondation qui sera à chacun* 8. *l.* 7. *f.*

LES RENTES QUI ENSUIVENT se poursuivront à communs depens pour le recouvrement d'icelles; affin d'en faire ci-après division & departement.

M De Heuchin *sur la Terre dudit lieu* 22. *l.* 4. *f.*

Jean Lequien. 4. *l.*

La fille & Heritiere de Jean de la Haye. 26. *f.*

Les hoirs de Jacquemart le Bon. 10. *f.*

Pierre Piccard. 30. *f.*

Nicolas d'Averel. 6. *l.* 14. *f.*

DEPARTEMENT ET DIVISION des Rentes & Revenus de la Bourse du *Luquet* aux Chanoines & Chapellains de l'Eglise de *Terrouane* conjointement.

ET PRIMES.

Les Chanoines & Chapellains de la part du Roy Catholique prendront les Rentes qui s'ensuivent.

La Dixme de Relinghem. 6. *l.*

L'Abbé & Convens de la Wastine. 12. *l.*

Le Chapellain de Notre Dame des Miracles 4. 10.

Le Chapellain de St. Catherine. 5. *l.* 3.

Le Chapellain de St. Jaques. 4. 10.

La Cotidienne pour la distribution des Chapellains J. Tabary. 4. *l.* 10. *f.*

Laditte pour les Chapellains Mathieu Reginaldy. 4. *l.* 10. *f.*

La Fabrique pour les deux Cantuaires du Doffal 10. *l.* 2. *f. ici par moitié.* 5. *l.* 1. *f.*

Antoine du Chastel. 4. *l.*

La veuve Clement le Brun. 60. *f.*

Charles de Lannoy. 10. *l.*

George le Jonne de St. Venant. 7. *l.* 10. *f.*

Le Chapellain de St. Adrien *du côté Sinistre* 8. *l.*

Iceluy. 18.

Marcq Havolé de Merquedes. 36. *f.*

Jean de la Haye de Fruges. 5. *l.*

Jean Grosse, *à present* Jean de Hesdin. 3. *f.*

Noel de la Hesse demeurant à Robecques. 8. *l.*

L'Eglise par moitié. 18. *f.*

La veuve & hoirs Jean Gazet. 6. *l.* 5. *f.*

Charles de Coubronne. 12. *l.* 10. *f.*

La veuve Jean le Merchier, *demeurant à* Aire, *reste* 20. *f.*

AUTRES RENTES DE LADITTE Bourse, que prendront les Chanoines & Chapellains dudit *Terrouane* de la part du Roy Très-Chrétien.

L'Abbé & Convent de Beaulieu. 9. *l.*

Noel Tavernier de Dohem. 6. *l.* 6. *f.*

Enguerrand le Febure & Jean Labbé, *demeurans à* Heringhem. 6. *f.*

Le Chapellain St. Adrien *du côté droit.* 18. *l.*

La Quotidienne pour les distributions des Chapellains J. Tabary. 4 *l.* 10 *f.*

Louis de la Chapelle. 5. *l.*

La Fabrique pour les deux Cantuaires du Doffal 10. *livres* 2. *sols, pour la moitié.* 5. *l.* 1. *f.*

Jean de Mammez de Herbelle *reste.* 16. *f.*

La veuve Simon des Essars. 5. *l.*

Leonard Houchart. 60. *f.*

Martin de la Porte. 60. *f.*

l'Abbé & Convent de Chocques. 22. *l.* 10. *f.*

Jean de Lattre d'Audhunethun. 5. *l.* 17. *f.*

Lion le Teillier & Jean Piccotin à Dou-

hem. 40. *f.*

La veuve Jean de Lehelle. 50. *f.*

L'Eglise par moitié. 18. *f.*

Touffain Duwez *&* J. le Caron. 49. *f.*

Jean Dausque. 10. *l.*

Guillaume le Maitre, *& Messire* J. Godom. 5. *f.*

Jean Le Noir. 7. *l.*

Pierre de Lecourt de Rebeque. 7. *l.* 10. *f.*

La veuve & hoirs J. de Framecourt. 5. *l.* 14. *f.*

Pierre le Devin de Menarcy. 40. *f.*

Et quant au Redde de 4 *livres* 11. *sols parisis, que doit la Fabrique à cette Bourse pour le Cantuaire* St. Fiacre, *se recevra sur le departement & division du Revenu de la Fabrique, en l'apliquant de la part ou le Chapellain est tombé en departement.*

AUTRES RENTES ET REVENUS de laditte Bourse qui se recevront par moitié.

La Dixme de Maninghem au Mont, *contre les Chapellains du* Luquet, *pour le droit appartenant à cette Bourse par moitié.*

La Dixme de Olincthun, *Paroisse de* Wimille *de* 18. *l* 16 *f. En état, & par moitié de ce qui s'en recevra.*

La troisiéme partie des Autelages & menues Dixmes de Thienbroune, *par moitié, comme dessus.*

Les Chanoines assignez à Bleffy *doivent* 4. *livres* 10. *sols qui se payeront par moitié.*

La Bourse des Obits pour la Dixme de Staples.

Celle de Lumbres 76. *sols*, Quienville 22. *sols* Caestre 9 *livres*, *le tout par moitié.*

La Fabrique à cause de Jean de Caron *demeurant à* Fruges *des deniers de l'Aigle d'or* 7. *sols par moitié.*

*La Bourse des Obits doit sur les Rentes d'*Alquines *à la Chapelle* notre Dame qui gist, 51. *f. par moitié.*

Rolland Cadard *pour un quartier du Pré* 11. *sols par moitié*

La Fabrique à cause de la Dixme de Steenwerke, 15 *livres par moitié.*

Les Terres de Langle *par moitié.*

Simon Vasin, *pour dix mesures de terre qu'il tient à louage par moitié.*

Les Preez du Luquet, *tant de cha, que de là la Riviere, se recevront & payeront par moitié*

La *Bourse des nouvelles Fondations en faisant les Compensations des Renvoys doit de reste par chacun an à cette Bourse* 10. *livres* 13 *sols qui est pour chacun moitié.*

ENSUIT LA DECLARATION DES autres Rentes appartenantes à la Bourse du *Luquet*, de present en non valoir, dont les profits qui puis après en viendront se departiront par moitié.

La Fabrique pour la maison des Chapellains du Dossal étant en la ville de Terrouane. 4. *l.* 10. *f.*

Le Chapellain de la droite Portion de la Magdelaine *pour sa maison audit* Terrouane. 45. *f.*

La Bourse du Cellier *pour le moulin de* Terrouane *dix rasieres de bled commun.*

La Bourse des Obits pour partie de la maison des Enfans de Cœur 74 *f.*

M. Jean Sarton, *pour sa maison.* 18. *f.*

Jean de Lattre, *pour sa maison.* 36. *f.*

L'Abbé & Convent de St. Jean-au-Mont, *pour sa maison.* 10. *f.*

M. Jean de Heuricourt, *pour sa maison.* 18. *f.*

Jean de Lattre, *pour son Jardin en la rue de* St. Jean. 22. *f.*

La maison Antoine Bertrée *en ladite rue.* 16. *f.*

Antoine d'Averoult, *pour sa maison en ladite rue.* 14. *f.*

La Fabrique pour la maison des Ecoliers. 20. *f.*

Les Obits pour un Jardin hors la porte de S. Omer. 9. *f.*

La Bourse des Obits, pour terre au Marescel.

Les maisons qui furent à Mess. Jean de Hameres, & autres. 67 *f.*

François Grou de l'Edinghem. 6. *l.* 15 *f.*

La maison de St. Claude en Terrouane. 78. *f.*

La maison Jean Grisel, 7. *f.*

Les hoirs Guillaume de la Rue, *pour une grange, outre la riviere.* 12. *f.*

Demoiselle Antoinette Daucel. 12. *l.* 10. *f.*

Nicolas de Flechin de Heuringhem. 24 *f.*

La Fabrique pour la Rente de la Forge. 73. *f.*

François Grou de Ledinghem. 62. *f.*

Jean Blondel, dit Porus. 61. *f.*

DEPARTEMENT ET DIVISION des Rentes & Revenus de la Fabrique de l'Eglise de *Terrouane.*

ET PRIMES.

Les Chanoines au nom d'icelle Fabrique de la part du Roy Catholique prendront ce qui s'ensuit.

La Bourse de la Quotidienne pour la distributions des Chapellains J. Tabary & Matthæi Reginaldy *par moitié* 45. *f.*

La Bourse du Luquet *pour les Cantuaires à l'Autel* St. Adrien *par moitié* 22. *f.*

Messieurs de St. Bertin *pour les quatre Lots du vin.* 12. *f.*

Adrien Layez. 40. *f.*

La Bourse du Luquet *pour les preys du* Luquet *par moitié.* 50. *f.*

Mademoiselle de Roncq. 18. *l.*

Pierre Gravelle *pour les preys de* Samblethun. 10. *l.*

Pour le Luminaire de la Fondation de Mgr. le Cardinal de Luxembourg & *Mgr. de* Melun *par moitié* 4. *l.* 19. *f*

LA FABRIQUE DE WISSOCQ.

Au Terroir de Renonval *parties de* 17.

mesures de terre. 18. *s.*

Raphael de Bracy. 12. *l* 10. *s.*

LA FABRIQUE DES ENFANS DE COEUR.

M. le Marquis de Renti *sur la Terre de* Coupelles. 30. *l.*

Plus ont été accordé la somme de 22. *sols de Rente que doivent* Antoine & Jean Cuvelier & 24. *sols que doit* Jean Bronnard *appartenant à icelle Fabrique, doit à la Bourse quotidienne pour le Cantuaire de St. Fiacre qui est du côté du Roy Catholique; & moyennant recompense, la Fabrique dorenavant ne devra à la Bourse de la Quotidienne, que* 9. *livres* 10. *s. pour les Cantuaires du Dossal.*

Pareillement pour fournir audit Cantuaire de St. Fiacre, *la somme de* 10. *livres* 10. *sols que cette Fabrique devoit aux Obits, comme aux deux autres du Dossal, ont été assignez & baillez les Articles qui s'ensuivent, sçavoir*

Sur Thomas & Jean le Febvre 40. *s.*

Denis Halluté dudit Dohem. 30. *s.*

Jean Robbe *le jeune.* 6. *s.*

La veuve Marque Robbe. 24. *s.*

Jean Triffis, *& autres de* Coyecques. 60. *s.*

Pierre Dufour de Clety. 20. *s.*

Et Gilles Cesar Du Bois. 40. *s.*

AUTRES RENTES DE LADITTE Fabrique que auront les Chanoines de Terrouane *de la part du Roy Très-Chrétien.*

Jean Carron demeurant à Fruges. 50. *s.*

Les hoirs Nicolas Bisse, de St. Omer. 3. *s.*

Gillebert Vengleraire & Gilles l'Extraige. 22. *s.*

BRABEL.

Les hoirs Jean Germain d'Enguinegate. 11. *s.*

La Quotidiene pour les distributions des Chapellains J. Tabary & Mathæi Reginaldy *par moitié.* 45. *s.*

La Bourse du Luquet *pour les Cantuaires à l'Autel* St. Adrien *par moitié.* 22. *s.*

Marie du Flos de Bonninghes. 50. *s.*

La Bourse du Luquet *pour les preys du* Luquet *par moitié.* 50. *s.*

Jean Limosin, *pour six mesures de preys à la* Belle-fontaine. 8. *l.*

Alliam de Hesdinval de *D*ohem. 16. *s.*

Taffart le-Tellier de Dohem. 18. *s.*

Philippes le Tailleur *de* Herbelles. 6. *l.*

M. de Fretun. 40. *s.*

Jean du Hoquet *& les hoirs* Olivier de Fromantel. 10. *s.*

Pour le Luminaire de Fondation de Mgrs. Cardinal de Luxembourg *& de* Melun *par moitié.* 4. *l.* 19. *s.*

LA FABRIQUE DE VISSOCQ.

M. Philippe Feuillet, *pour deux mesures de pré au chemin d'*Inguehem. 16. *s.*

Les hoirs Jaques Gimont, *pour une mesure.* 6. *s.*

Jean de Lattre, *pour deux mesures.* 12. *s.*

Jean Carré, 13. *s.*

Philippe de Belle. 13. *s.*

Le Sr. Jean Huttin de Hames. 20. *s.*

FABRIQUE DES ENFANS DE COEUR.

Jean Dubecz de Becourt *sur la Terre de* Bucaille. 10. *l.*

M. de Morvilliers *à cause de sa femme sur son Fief de* Houmez, *trente livres*

Et l'Abbé de Blangi, *dix livres, sont* 40. *l.*

Les Chapellains du côté du Roy Catholique sont satisfaits sur leur partie de cette Fabrique excedant la presente 50. *sols* 7. *oboles de cette part, pour fournir à la moitié du reddet pour le Chapellain de* St. Fiacre *& la Bourse du* Luquet.

AUTRES RENTES ET REVENUS de la Fabrique, qui se recevront par moitié & se departiront cy-après.

A Alverghem, & Lampernesse 36. *mesures & demie,* 40. *verges de preys.* 90. *fl.*

Le Sr. de la Bestre *sur la Seigneurie de* Tronquoy. 12. *l.*

Madame de Waten. 175. *l.*

L'*Advoué de* Terrouane. 218. *l.* 15.

La cense & maison de Freny. . . .

Le Terrage du Camp de Coquepot. 5. *l.*

Le bois de Clenleu...

A Riny & Glominghen, 36. *mesures de terre, pour chacune mesure une rasiere de bled, & une rasiere d'avoine.*

Les Heritiers Mre. Jean de la Forge. 75. *l.*

Le Fief de la Ventonerie *situé à* Roquestoir *avec le Fief de* Brunenberk. 61. *l.*

Et lesdittes Rentes dudit lieu.

Les menues Rentes de Briseau. 66. *s.*

Le Renvoy sur la Dixme de Hondschot. 33. *l.*

Et les fruits & profits de la Tesaurerie qu'ils sont en laditte Fabrique par moitié, pareillement les fruits de la Maladrie par moitié.

S'ensuit la Declaration des autres Rentes à la ditte Bourse de la Fabrique, de present en non valoir; dont les profits qui en viendront se departiront par moitié sur l'heritage.

De l'Aigle d'or en Terrouane. 36. *s.*

La maison M. Charles Pecquet *audit lieu.* 24. *s.*

La Boucherie de Terrouane.

L'*Evêque de* Terrouane *pour sa maison de nonvaloir.* 45. *s.*

Michel Boudens, *pour sa maison audit lieu.* 51. *s.*

Fremin Bailleul, *pour sa maison du* Porc Epic. 9. *s.*

*La veuve & hoirs d'*Antoine de la Haye, *pour sa maison à* Herbelle. 50.

La veuve & hoirs de Jean Coffé, *pour ses maisons au fauxbourg dudit* Terrouane. 48. *s.*

Jean de Sarouilly, *pour sa maison audit* Terrouane, *à l'enseigne de la* Rose. 76. *s.*

LA FABRIQUE DE WISSOCQ.

Mre. Charles Pecquet *pour sa maison de* Terrouane, *y compris deux Chapons.* 4. *l.* 2. *s.*

OBSERVATIONS.

Chacun des Evêques Chapitres & Dignitez declârera à l'autre, les Titres etant en sa possession, concernant particulierement les Droits qui tomberont en sa partition, en retenant Copie. Et de ce se purgera par serment; sauf que si lesdits Titres leur concernoient en quelque endroit, pourront retenir les Originaux, en baillant copie authentique.

Ceux qui ont les Registres de ceux qui ont été promus aux Ordres & Tonsure, ensemble les Registres des Cours des Visitations en bailleront Copie signée, à celuy des Evêques qui la demanderont.

Et s'il y a aucune chose obmise à diviser par le regard de l'Evêché, Chapitres & Dignitez ou autrement, en sera faite cy après egale division.

Si *l'un des Evêques Chapitres ou Dignitez vend aucuns biens echeus en leur partition, l'autre le pourra retirer en dedans l'an.*

Es quant aux fruits de l'Evêché de Terrouane *perçûs depuis la publication de cette Paix, & qui se percevront cy-après, ils ne pourront en vuider leurs mains, que les deux Evêques & Chapitres qui serons erigez ne soient ouys, sur la delivrance de Portion qu'ils en pourront pretendre respectivement.*

Et est accordé la Division dudit Evêché de Terrouane, *sans que pour l'avenir elle puisse porter aucun prejudice au Droit Metropolitain & Superiorité de l'Archevêché de Reims, & sans prejudice de la Protestation faite par les Deputez des Chanoines de* Terrouane, *residans à* St. Omer, *pour l'Exemption de la jurisdiction de l'Archevêque par eux pretendue au nom de leur Chapitre.*

Aussi a été accordé entre les Chanoines de Terrouane *residens à* St. Omer & Boulogne, *qu'il y aura droit de Fraternité entre les deux Evêques & Chapitres; & chacun des Evêques & Chanoines sera receu au Chœur & service trois ou quatre jours au plus à chacun voyage.*

Pareillement que la Semiforaneité ou Prebende appartenant au Prevot de l'Eglise de St. Omer, *comme toutes autres mises & charges de l'Eglise, se payeront par moitié entre les deux Evêques & Chapitres, respectivement.*

EXTRAIT DU TRAITE' DE PAIX fait au Chateau-Cambresis le 3. d'Avril 1559. après Pasques, entre les Deputez des Roys Catholique & Très-Chrétien.

Et pour autant qu'étant laditte Ville & Eglise de Terrouane, *ainsy que dit est, du tout ruinée & demolie, le Service divin n'y peut être celebré comme il apartient. Ainsi que ja longtems l'on a procuré la Division de l'Evechê, Chapitre & Diocese de* Terrouane; *il a été convenu & accordé entre les Deputez desdits deux Princes, en vertu de leurs Pouvoirs, que l'on deputera pour le premier du mois de Juin prochain de chacun côté d'iceux, deux Commissaires à ce connoissans. Lesquels avec l'intervention de celuy que deputera l'Archevêque de* Reims *Metropolitain, se trouveront tous ensemble ledit jour à* Aire, *comme lieu plus commode a cet effet. Et là s'accorderont par ensemble du moien qu'ils devront tenir pour faire egal departement & division de toute la Rendue de la Table, tant Episcopale que Capitulaire, & generalement de tous les biens & revenus apartenans à l'Evêché, Chapitre & Eglise dudit* Terrouane; *ou qu'ils soient assis, & des Dignitez, Offices, Prebendes, & autres Benefices, des Droits, tant de Collation que autres, & aussi de tout le Diocese, pour attribuer la moitié à l'Evêque, qui se erigera au Pays du Roy Très-Chrétien, soit à Boulogne ou ailleurs, ou bon lui semblera, & l'autre moitié à l'Evêché qui s'erigera à* St. Omer *ou autres villes ez Pays du Roy Catholique, que bon lui semblera aussi. Et porteront les uns & les autres la moitié des Charges, suivant la division que les Commissaires en feront. Et supplieront lesdits Seigneurs Roys à nostre St. Pere le Pape & luy feront commune instance d'approuver laditte Division, & de faire l'erection de ces deux Eveques en deue forme, pour le service de Dieu, & plus grand benefice du Diocese.*

POUVOIRS DES DEPUTEZ DU ROY CATHOLIQUE.

Philippe par la grace de Dieu, Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, de Navarre, de Naples, de Sicile, de Maillorque, de Sardaigne, des Iles, Indes & Terres fermes de la mer Oceanne, Archiduc d'Autriche, Duc *de Bourgogne, de Loterick, de Brabant, de Lembourgh, de Luxembourg, de Geldre, & de Milan, Comte de* Habsbourg, *de Flandres, d'Arthois, de Bourgogne, Palatin & Comte de Haynaut, de Hollande, de Zelande, de Namur, de Zuudphen, Prince de Suabe, Marquis du St Empire, d'Overissel & Groeninghe, & Dominateur en Asie & en Afrique.*

A tous ceux qui ces presentes Lettres *verront, salut.*

*Comme par le dernier Traité de Paix, il ait entre autres choses été convenu, conclu & arreté, que certaine Communication se tiendroit en notre ville d'*Aire *au premier jour du mois de Juin prochain, entre les Commis & Deputez, de très haut & très excellent & puissant Prince, notre très cher & très aimé bon Pere, Frere & Cousin, le Roy Très-Chrétien de France, & les notres, pour adviser sur le fait de la Division de l'Evechê, Chapitre, & Diocese de* Terrouane; *sçavoir faisons, que Nous desirans y satisfaire de notre côté, & pour la prudence, discretion & experience que sçavons être ez personnes de nos chers & feaux, Messire* Pierre Asset *Chevalier* Sr. de Naves, *President de nostre Conseil Provincial en* Arthois, *Mre.* Maximilien Morillon *Prevost de l'Eglise Collegiale de* St. Pierre à Aire, *Mre.* Philippes Raulin, *Conseiller de notre Conseil en* Artois, Jean de Wisoque, & Jean Van der Beke, *Maitres de notre Chambre des Comptes à* Lille, *en iceux confians à plein de leur loyauté & diligence, avons commis & deputez, commettons*

mettons & deputons par ces presentes, à sçavoir ledit Raulin, *en cas que ledit President pour autres occupations n'y peut vacquer, & celui desdits deux Maitres des Comptes, qui mieux vacquer y pourra, tant seulement pour conformement audit Traité se trouver en notredite ville d'*Aire *pour le jour dessusdit, & illec avec les Deputez & Commis dudit Seigneur Roy Très-Chrétien, ayant quant à ce Pouvoir satisfaisant & suffisant, communiquer, negocier & traiter sur la Division de l'Evêché de* Terrouane, *& ce qu'en depend, & y faire tout ce qu'ils voiront convenir pour les bons effets de l'affaire; selon & suivant les charges particulieres qu'ils en ont de nous, & comme bons & loyaux Deputez susdits doivent faire. Dont leur avons donné & donnons par cesdites presentes, plein Pouvoir, Authorité & Mandement special.*

Promettant en parole de Roy, & sur notre foy, avoir & tenir pour agreable ferme & estable, tout ce que par nosdits Commis & Deputez, & chacun d'eux sera fait, traité & conclu en ce que dit est, & ce qui en depend; comme si nous mêmes l'avions fait, sans y contrevenir, ou souffrir être contrevenu en maniere que ce soit. Car ainsy nous plait.

En temoin de quoy, Nous avons signé cette de nostre main, & y fait appendre notre Sceau.

Donné en notre ville de Bruxelle le 20. de May l'an de grace 1559. de nos Regnes, à sçavoir de nos Regnes de Sicile &c. le IV. & de Naples le VI. Subscript PHILIPE, & sur le reply: par le Roy, Vander Aa, *& scellé du grand Sceau du Roy en cire rouge à double queue.*

DECLARATION SUR LEDIT POUVOIR DUDIT SEIGNEUR ROY CATHOLIQUE.

Sur ce que le Roy Catholique avoit été averti, que les Deputez du Roy Très-Chrétien envoyez à Aire, *pour communiquer sur la Division du Diocese de* Terrouane, *& suivant le Traité* de Paix *conclu & arreté entre leurs Majestez le le 3 jour d'Avril dernier passé, avoient fait difficulté d'entrer en besogne & communication avec les Deputez que Sa Majesté Catholique avoit envoié audit* Aire *pour le même effet, pour être iceux en nombre de trois; comme toutes fois l'Article mentional de ladite Division ne parle que de deux, selon quoy ils seroient reglez; Sadite Majesté desirant ôter l'occasion de ladite difficulté, il a été & il est content que desdits trois Deputez, il n'y entre en la communication que deux. Pourvû toutes fois, que si l'un d'iceux ou pour maladie, ou pour autre occasion legitime n'y pourroit vaquer, en ce cas le tiers s'entremettra au lieu du malade, ou autrement legitimement occupé, & procederont ainsi outre à matiere, laquelle sous les scriptions que dessus Sadite Majesté entend devoir demeurer en sa forme & vigueur. Et en temoin dequoy, sadite Majesté a fait depecher cet Acte, & signé de sa main en la ville de Bruxelle le VI jour de Juin M. D. LIX. Signé PHILIPE. Et plus bas étoit écrit :* Courteville.

POUVOIR DES DEPUTEZ DU ROY TRES-CHRETIEN.

Henry, *par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes Lettres verront, salut.*

Comme par le Traité de Paix, fait & traité & arreté à Chateau Cambresis *le 3. jour d'Avril dernier passé, entre nos Deputez, & iceux de notre très Cher & très Aimé bon Fils, Frere & Cousin le Roy d'Espagne, il ait entr'autres choses été dit, que Division sera faite de l'Evêché, Chapitre, & Diocese de* Terrouane, *& que l'on deputera pour le premier jour de Juin prochain, de chacun côté deux Commissaires à ce connoissants;*

Sçavoir faisons, que Nous voulans de notre part satisfaire à ce que dessus, & pour cet effet choisir & deputer quelques bons Personnages, confians entierement des personnes de nos Aimez & feaulx Maistres Nicolas Prevost, & Jacques Verjus, *Conseillers en notre dite Cour de Parlement à Paris, & pour la connoissance que Nous avons de leurs sens, loyauté, preudhommie, experience, bonté, diligence, iceux pour ces causes & autres à ce Nous mouvans, avons commis, ordonné & deputé, commettons, ordonnons & deputons;*

*Et leur avons donné & donnons plein Pouvoir, puissance, autorité, commission & mandement special par ces presentes, pour se transporter en la ville d'*Aire, *& là se trouver ledit premier jour de Juin, ou autre continuë & dependant d'iceluy, avec les Deputez & Commissaires de notre dit bon fils & Cousin, ayants suffisant Pouvoir de luy quant à ce; pour avec l'intervention de celuy que deputera notre très cher & très aimé Cousin* Charles Cardinal de Lorraine *Archevêque & Duc de* Reims, *premier Pair de France, Metropolitain dudit Evêché de* Terrouane, *s'accorder à par ensemble des moyens qui se devront tenir, & faire égal departement tant Episcopal que Capitulaire, de tous les biens & revenus appartenans à l'Evêché, Chapitre & Eglise dudit* Terrouane, *en quelque lieu qu'ils soient assis, & des Dignitez, Offices, Prebendes, & autres Benefices, des Droits de Collation que autres, & aussi de tout le Diocese;*

Pour attribuer la moitié à l'Evêché, qui s'érigera en notre Royaume & Pays, soit à Boulogne, ou ailleurs, ou bon Nous semblera, & l'autre moitié à l'Evêché qui s'erigera à St. Omer *ou autre Ville & Pays de notre bon Fils que bon luy semblera, & faire en ce que dessus & leurs circonstances & dependances, ce que pourions si presens en personne y etions, jaçoit qu'il y eut chose qui requit Mandement plus special que n'est porté par ces presentes.*

Promettans en bonne foy & parole de Roy, avoir pour agreable, ferme, & stable tout ce que par nosdits Deputez aura été fait & executé

en cet endroit, sans jamais aller ni venir, ni souffrir aller ni venir au contraire, en quelque sorte que ce soit. Car tel est notre plaisir.

En témoin de ce, Nous avons signé ces presentes de notre main, & à icelles fait mettre & apposer notre Seel.

Donné à Paris *ce 17. jour de May M. D. LIX. & de notre Regne le III. Signé HENRY.*

Et sur le reply: par le Roy: de Laubepine: *& scellé en cire jaune en double queue.*

La presente a été Collationnée à l'Original d'icelle, par nous Commissaires soussignez Deputez par le Roy pour le fait de la division de l'Evêché de Terrouane, *le premier jour de Juin M. D. LIX. Ainsi signé*, Prevost, Verjus.

POUVOIR DE M. GRIVEAU Doyen d'*Amiens*, Deputé par le Reverendissime Cardinal de *Lorraine* Metropolitain, pour intervenir à la Division de l'Evêché de *Terrouane.*

Charles *par la divine providence du Titre de* St. Apollinaire, *de la Ste. Eglise de Rome, Prêtre Cardinal de* Lorraine, *Archevêque & Duc de* Reims *premier Pair de France, Legat du St. Siege Apostolique, Superieur & Metropolitain en cette partie, à tous ceux que ces presentes Lettres verront salut. Comme par le Traité de la Paix accordée & faite au Chateau Cambresis le 3. jour d'Avril dernier passé entre les Deputez des Roys Très Chrétien & Catholique, a été convenu & accordé, que l'Evêché de* Terrouane, *qui est de notre Province de* Reims, *dont l'Evêque est un de nos Suffragans, seroit divisé & party en deux Evêchez, qui s'érigeront, le tout sous le bon plaisir de notre Saint Pere le Pape;*

Sçavoir l'un en la ville de Boulogne *sur la mer, ou autre lieu, que bon semblera audit Seigneur Roy Trés-Chrétien, & l'autre dans la ville de* St. Omer, *ou autre lieu, que bon semblera audit Seigneur Roy Catholique.*

*Et que pour ce faire, leurs Majestez deputeront chacun deux Commissaires à ce connoissans; lesquels avec intervention de celuy, que Nous, comme Metropolitain deputerons de notre part, se trouveront tous ensemble, le premier jour de Juin prochain venant, en la ville d'*Aire, *comme la plus commode pour cet effet, & là s'accorderont ensemble du moyen qu'ils devront tenir pour faire egal departement & Division de toute la Rente egale, tant Episcopale que Capitulaire, & generalement de tous les biens & revenus de l'Evêché, Chapitre & Diocese dudit* Terrouane: *comme il est plus à plein contenu audit Article de Paix.*

Sçavoir faisons, que Nous, a plein confians de Venerable & discrette Personne Mre. Nicolas Griveau *Doyen & Chanoine de l'Eglise d'*Amiens, *& de ses sens, science, suffisance, loyauté, preudhomie, experience, & bonne intelligence; & sçachant bien qu'il mettra peine d'accomplir fidellement & diligemment ce que lui sera commis & ordonné par nous; iceluy pour ces causes & autres à ce Nous mouvans, avons commis, deputé, estably, ordonné;*

*Commettons, deputons, ordonnons & establissons par ces presentes, notre Procureur general & certain, messager special, auquel Nous avons donné & donnons plein pouvoir, authorité & mandement specialement & par exprès, d'être & comparoir pour Nous & en notre nom, en la qualité que dessus, le premier jour de Juin, & autres jours en suivans tant qu'il sera besoin en ladite ville d'*Aire, *avec les Deputez desdites Majestez, & illecq assister pour notre interet au departement qui s'y doit faire par eux de ladite Evechê, Chapitre & Diocese de* Terrouane;

Le tout ainsy qu'il est plus à plein declaré, dit & specifié au dit Article de Paix, sous le bon plaisir de notre Saint Pere, & du St. Siege Apostolique; & là tenir la main avec lesdits Deputez, que ledit departement, & division se fasse le plus justement & egalement que faire se pourra.

En egard respectivement au profit & commodité de chacune desdites deux Eglises, dont l'Erection se doit faire, & à la conservation de notre Autorité & droit de Superiorité, & à toutes autres choses que viendront à considerer en cet endroict; & generalement de faire ez choses dessus dittes, leurs circonstances & dependances, comme ferions & faire pourrions, si presents en personne y etions, jaçoit que le cas requit Mandement plus special. Promettant en foy de Prince, & parolle de Prelat, avoir pour agreable, ferme, & stable à toujours, tout ce que par ledit Griveau *notre dit Deputé sera & aura été fait, dit, procuré, & negocié ez choses dessusdites, & ce qui en depend.*

En temoin de ce, Nous avons signé ces presentes de notre main, fait contre-signer ces presentes de notre Secretaire, & a icelles mettre & apposer le Seel de nos armes.

A Chaulnes en Santerre *le XXVI. jour de May M. D. LIX. Ainsi signé:* Charles; *& sur le reply desdittes Lettres sont écrits ces mots:*

Par Mgr. l'Excellentissime & Reverendissime Cardinal de Lorraine *Archevêque de Reims, premier Pair de France, Superieur & Metropolitain dessusdit, Mgrs. les Evêques d'*Evreux, *& de* Glandeve *presens: signé* Breton.

La susditte Copie Collationnée au vray Original, baillée & exhibée à Mrs. les Deputez du Roy Catholique, ce premier jour de Juin M. D. LIX. pour assister & intervenir à l'Assemblée tenue en la ville d'*Aire*, suivant l'Article du Traité de Paix: qui porte, qu'avec Mrs. les Deputez des Roys Très-Chrétien & Catholique, interviendra le Deputé de par M. l'Archeveque de Reims Metropolitain, & proceder outre en son nom en la confection de l'affaire dont est question, comme Pere commun, Superieur

Metropolitain, Protecteur, & Deffenseur des Eglises sujettes au Siege Metropolitain du Siege de Reims. Ainsi signé: *Griveau.*

*Fait en laditte ville d'*Aire *par nous Deputez susdits le 29. de Juin M. D. LIX. Ainsi signé, & suscript*: Max. Morillon.

N. Prevot.
J. Verjus,
P. Raulin.
& N. Griveau.

Après le mot Griveau, *étoit subscript de la main d'iceluy ce que s'ensuit.* Sans prejudice d'Autorité & Superiorité du Siege Archiepiscopal & Metropolitain de Reims.

Plus bas étoit encore écrit & signé : Collation faite au Cayer Original de cette Partition, par Nous, Max. Morillon, *Prevost de* St. Pierre d'Aire, & Philippe Raulin, *Conseiller au Conseil Provincial d'*Artois *ledit jour XXIX. de Juin audit an M. D. LIX.* Morillon. P. Raulin.

CAPUT CXXXVI.

Acta concernens Renunciationem Abbatis in Rottum, *Ordinis S. Benedicti in Diœcesi Groningensi anno 1581. ubi simul quorumdam ultimorum Abbatum ac Monasteriorum illius Diœcesis fit mentio.*

Ex Archivis Groning. Episcop.

IN nomine Domini. Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum, cunctis idipsum inspicientibus, legentibus legive audientibus pateat, & evidenter sit notum, quod anno Incarnationis ejusdem Domini nostri millesimo quingentesimo octogesimo primo, Indictione quintâ, die vero Jovis ante divi Martini, qui fuit nonus mensis Novembris, horâ ante meridiem quasi nonâ, Pontificatûs SS. in Christo Patris ac Domini, D. Gregorii divinâ providentiâ Papę decimi-tertii, anno ejusdem nono, in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc requisitorum præsentiâ, coram Reverendo in Christo, devotis ac Religiosis Dominis, Henrico Lontzenio in *Zyloë* Abbate, præcipuo Convisitatore, Joanne Sutoris Priore in *Rottum*, reliquisque ejusdem Conventûs Conventualibus Ordinis S. Benedicti, omnibus ad præfatum tempus locumque infrascriptum convocatis & congressis;

Comparens Reverendus Deoque devotus itidem Dominus Hermannus Doccum, in *Felvaert*, aliàs *Olden-Cloester*, prope Dammonam dicti Ordinis Abbas, exhibuit & reproduxit quoddam Procurationis Mandatum seu Procuratorium, debitè, ut apparebat, munitum, cum clausulis ratihabitionis approbationisque solitis, ad infrascriptum Actum solemniter extensum, à Reverendo itidem Deoque devoto Domino Jodoco Oxio, Abbate hactenus in *Rottum* ac Prępofito in *Usquart* emanatum, continens in effectu, quod idem Reverendus Dominus *Jodocus* Abbas concessisset ac dedisset, prout daret & concederet de præsenti eidem R. Domino *Hermanno* Abbati plenum jus, Authoritatem & facultatem, dictam suam Abbatiam *Rottumanam* & Præposituram *Usquardanam* resignandi ac restituendi in manus & ad arbitrium præfatorum Prioris & Conventualium in *Rottum*.

Insuper idem comparens in *Felvaert* Abbas reproduxit quoque alterum Scriptum Resignationis, manu ut apparebat propriâ ejusdemque Sigillo Abbatiali sub-impresso munitum: cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Jodocus Oxius Abbas in *Rottum* & Præpositus in *Usquart*, motus certis & gravissimis causis tam mihi meæque personæ quam Conventui & Conventualibus hoc statu temporum utilibus, resigno vel relinquo per præsentes Abbatiam istam Rottumensem atque Præposituram Usquardensem, cum omnibus suis redditibus, fundis, bonis, juribus tum divinis tum sæcularibus, hactenus meæ fidei creditis & commissis, dictamque Abbatiam ac Præposituram, cum omnibus suis juribus & annexis, remitto atque trado in manus ac plenam potestatem & voluntatem Capituli & Conventus; ita ut liberè possint ac valeant pro me sibi de novo alium Abbatem idoneum eligere, dictoque Conventui præficere.

Cujus electioni ego, vel alius meo nomine nunquam resistere vel impedire nitar: sed novo electo à Deo gratiam & pacem precabor. Valete, atque orationibus vestris piè me commendate.

Acta sponte, Octobris undecimo, anno Salvatoris M.D.LXXXI. Sigillo ac manu meâ testibus subscriptum H. T. D. E. & erat Sigillo oblongo cerâ rubeâ chartæ suppositâ impresso munitum.

Quo quidem Scripto à me Notario infrascripto publicè coram præfatis prælecto, idem comparens Abbas Felvaerdianus, vigore Mandati ac Procuratorii sui, publicè & expresso Procuratorio nomine dicti D. Jodoci constituentis, conceptis verbis, præfatam Abbatiam in Rottum & Præposituram in

Usquart, cum omnibus suis connexis & annexis, purè simpliciter ac sponte solemniter resignavit in manus dicti Conventus; Petens & requirens, ut præfati, Dominus Abbas in Zyloë Convisitator, itemque Prior & Conventuales eandem Resignationem acceptare, in eandem consentire, ipsamque ratam & gratam habere vellent. Eo tamen semper cauto, quod per hanc Resignationem nullatenus ullis retroactis & hanc Resignationem præcedentibus, & initis inter Resignantem & Resignatos Contractibus debeat derogari aut præjudicari.

Et quamvis iidem Convisitator Conventusque talem Resignationem illubenter audire aut admittere se posse assererent, eò quod mallent suum ad se Prælatum redire, sibique ut hactenus fideliter præesse: tamen auditis rationibus, ad hoc Resignantem impellentibus, tandem in eandem consenserunt, eamque acceptarunt.

De & super quibus hinc inde protestatum, ac in notam sumi petitum, sibique ut unum vel plura publica Instrumenta traderentur, postulatum fuit.

Acta sunt hæc in sacristia prope Ecclesiam in Rottum, anno Indictione, die, mense, horâ & Pontificatu quibus supra, præsentibus testibus fide dignis, Reverendis scilicet doctis atque eximiis DD. *Rutgero à Linden* Commendatore in *Warpsum*, & Goswino Francisci Vice-Curato in Nylant, ad hoc vocatis & requisitis.

Et Ego Johannes Kritse, D. L. publicus sacris Apostolicâ & Imperiali Authoritatibus Notarius, quia præmissis omnibus, dum sic fierent interfui, unà ea sic fieri vidi, audivi & in notam sumpsi, ideoque hoc publicum Instrumentum inde confeci, manu propriâ conscripsi, illudque Sigillo meo solito, loco signi manualis appenso munivi, rogatus & requisitus.

✠ *J. Kritse*, *D. L. N.*

De hac Abbatia Rottumensi agit Heussenius in Descriptione Episcopatûs Groningani, pag. 49. sed verbis paucissimis.

Abbatia de *Siloë* aliàs *Selwert*, Diœcesis Groningensis Canonicorum Regularium. Vide Heussenium, pag. 44.

Anno 1591. ultimus Abbas in Rottum fuit Dominus *Bernardus Mensonis*.

CAPUT CXXXVII.

Acta Groningana, *nunquam ante-hac edita: quæ Erectionem Collegii Societatis* JESU *in eadem urbe concernunt.*

I. Litteræ Senatûs Groningani *ad Societatem Jesu, Nonis Februarii* 1589. *pro admissione Collegii PP. ejusdem Societatis intra eandem urbem. Exhibetur unà præsens status miserandus Monasterii de* Olde Clooster in Merna, *Monialium Ordinis Præmonstrat. eidem Collegio uniendi.*

Um Societatis vestræ homines Religiosos, admodum Reverendi Patres, per universam Europam, & in extremis Indiis, Ecclesiam Christi partim concionando, partim teneram juventutem piè christianèque erudiendo, aliisque piis exercitiis obeundis, summo studio aliquot abhinc annis multùm propagasse intelligamus, nostrique muneris sit, Rempublicam nostram, sub Serenissimo Rege Catholico Domino nostro Clementissimo, in Catholica Religione, juvante Deo, sartam tectam conservare; illud ante omnia nobis persuasum, Societatem vestram multùm nobis auxilii ad hanc rem ferre quandoque posse.

Quam-ad-rem, tam suadente ac jubente Illustrissimo Duce Parmensi, quam Reipublicæ & necessitate & utilitate urgentibus, unanimi zelo & consensu de erigendo Collegio dictæ Societatis, jam ante aliquot menses apud nos conclusum decretumque fuit.

Locus habitationis in ea Civitatis parte destinatus est, ut eum non displiciturum speremus.

De constituenda dote huc usque solliciti fuimus; cujus quidem magna pars jam inventa & constituta est; reliquum ut inveniamus, indies summo studio agimus.

Scripsit ad nos non ita pridem, & quidem nomine Regio mandavit prædictus Dux Parmensis, ut super justæ dotis Constitutione consilium inspiceremus, idque vel per incorporationem Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ ab inhabilibus possidentur, vel per extinctionem & translationem redditaum ad Monasteria qualiacumque ab hostibus diruta spectantium.

Illud itaque dum agimus, inter omnia Diœcesis nostræ Monasteria (quorum plurima ita funditus eversa & diruta sunt, ut repa-

reparationis spes nulla supersit) unum de Ordine Præmonstratensium occurrit, quod vulgari linguâ nostrâ *Olden-Cloester in den Merne* dicitur, cujus redditus ab uno tantum Religioso, vel Abbate ut vocant, duabus vel tribus Monialibus tantum superstitibus, recipiuntur atque consumuntur: non quidem in loco Monasterii: (illud enim extra urbem ad duo circiter milliaria positum ab hoste eversum est) sed in hac Civitate, ubi à prædicto Abbate & Monialibus officia divina (juxta Fundatoris intentionem) nulla jam toto octennio aut facta sunt, aut ab aliis fieri possunt.

Status Monasterii de Olde-Clooster in Merna.

Et ut unico verbo dicamus, is in præsentiarum prædicti Monasterii status est, ut nihil frugis aut emolumenti Ecclesiæ Christi ex eo accessurum arbitremur, nisi ad alios usus transferatur.

Itaque à sua Celsitudine Litteris expressis instantissimè efflagitamus, ut dicti Monasterii redditus Authoritate Regiâ quatenus id licet, ad Collegii vestri Fundationem transferri quam clementissimè permittat: deinde agat, ut à Sede Apostolica talis Incorporatio confirmetur ac roboretur.

Ad Magnificum Dominum Regiæ Majestatis in Concilio privato Præsidem idem scripsimus, de cujus fide, operâ & industriâ non dubitamus: est enim Societati vestræ, ac Catholicæ Religionis propagationi addictissimus. Atque hæc de intentione nostra, & rerum nostrarum circa erectionem Collegii statu.

Jam vero restat, ut Paternitates vestras duo in primis ac negotii hujus directionem necessaria deprecemur: quorum alterum est, ut Ven. ac Reverendiss. P. Societatis Vestræ Generalem hujus bonæ nostræ voluntatis certiorem reddatis, eamque ut benevolo animo acceptet, nostro nomine suadêre & rogare dignetur; alterum vero, ut apud suam Celsitudinem Parmensem, per quemdam Sollicitatorem, nostris tamen sumptibus, studiosè offerat (posse enim confidimus) ut prædicti Monasterii Incorporatio Authoritate Regiâ concedatur, ac deinceps petente & urgente Duce, à suâ Sanctitate in perpetuum confirmetur.

Reverendo Patri Domino Henrico Samerio, qui sub initio hyemis cum Gubernatore nostro Domino Verdugo huc venit, singula quæ diximus familiariter communicare nobis visum fuit.

Is tamen non eam ob causam huc sese venisse ait, ut hæc nobiscum agat, nec quidem licêre, nisi à Superioribus mandetur; at intentionem nostram modestè prudenterque & laudare & commendare non cessavit. Cui Viro vel alii qualicumque, si P. V. suâ authoritate vel permittat vel mandet, ut nostram intentionem nomine Societatis acceptet, & huic negotio (quatenus temporum ratio postulabit) dirigendo se immisceat, rem sane nobis gratissimam, Ecclesiæ utilem, & Reipublicæ nostræ salutarem præstiterit.

Vale Pater Reverende. Gruningæ Nonis Februarii M. D. LXXXIX.

Subscriptum erat: P. V. addictissimi, Consules Senatusque Reipublicæ Groninganę.

Descripta ex Authographo ipsius Episcopi Groningani Reverendissimi P. Arnoldi Nylen, quod extat in capsula Documentorum ejusdem Episcopatûs inter Archiva Mechliniensis Archiepiscopatûs.

II. Litteræ Senatus Groningensis *ad* ALEXANDRUM FARNESIUM *Ducem Parmensem Gubernatorem Belgii, quibus se excusant, quo minus Collegium PP. Societatis Jesu hactenus in urbe* Groningana *erigi necdum potuerit. Dat. A.* 1590.

Illustrissime ac Generosissime Dux & Domine clementissime.

Confidimus Celsitudinem vestram non graviter laturam informari, quemadmodum Nos ad frequentes & iterativas suas exhortationes & serias jussiones, altero ferme abhinc anno superiore decrevimus hîc erigere Collegium Societatis Jesu, quo hac viâ juventus in antiqua Catholica Romana Religione commodius institui possit.

Ad cujus pii operis perfectionem Vestra Celsitudo nobis hactenus non parum adjumenti pollicita est, idque ceu Monasteriorum collapsorum incorporatione, ceu aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum Collatione, aut aliâ quavis nummorum præstatione, ad ejusdem Collegii extructionem necessaria.

Et quamvis Celsitudo Vestra, juxta hæc sua pollicita, toto superiore anno, per suæ Catholicæ Majestatis Agentes Romæ apud suam Sanctitatem negotium hoc curari mandaverit, & instari ad Incorporationem collapsi Monasterii in *Marna*, dicti *Olden-Clooster:* reperimus nihilominus prætereа requiri, cum ad illius extructionem & erectionem, tum ad alia huic instituto necessaria, notabilem pecuniæ numeratæ summam: prout nobis exposuit Reverendus Dominus Pater Henricus Samerius, qui huc à Provinciali ejusdem Societatis missus est, variis rationibus maximam veri speciem præ se ferentibus, cum plerisque aliis articulis huc spectantibus; scilicet ut minimum (etsi redditiuum annuorum & alimentorum jam ratio inventa esset) ad hæc decem millia coronatorum, in pecunia numerata eroganda fore, cum in ædificiorum consummationem, tum etiam in supellectilis & Bibliothecæ incorporationem.

Ita Litteræ, quod ipsum Rev. P. F. Arnoldus Nylen Vicarius Generalis manu propriâ attestatus fuit.

Postulavit itaque in hunc annum, idque in festum S. Michaëlis, quatuor dalerorum millia; in quod tempus aiebat se curaturum, ut sex aut septem Patres ad nos mitterentur, ut dictum Collegium sensim possit inchoari. In cujus rei satisfactionem, nedum bonum & commodum locum & ædificia bene instructa destinavimus, verum etiam omnem rationem libenter iniremus, quo hæc quatuor dalerorum millia inveniri, iisque subministrari possent.

At (proch dolor!) summo animi nostri dolore fatendum est, in præsentia in manu nostra non esse, propter hujus temporis calamitatem, ne mille quidem daleros corradere. Etenim exploratum habemus, omnes honestiores hujus urbis cives, cœterosque Provinciæ hujus tum Ecclesiasticos tum sæculares incolas hisce diutinis exactionibus ceu contributionibus, multisque id generis oneribus adeo exhaustos, ut fieri nequeat (nisi velit Vestra Celsitudo nos funditus interire) nos hæc extrema diutius posse pati.

Sperabamus auxiliariis copiis, non ita pridem ad nos missis, pristinas ærumnas aliqua ex parte levatum iri. Verum (proch dolor!) advertimus, illas hactenus in hisce partibus magis oneri quam usui fuisse: quippe cum ne vel tantillum contra hostes tentatum sit: adeo ut post omnia nostra fidelia officia extremus interitus nobis omnibus instare videatur; nisi forte placuerit Celsitudini Vestræ melius huic malo prospicere.

Quarum difficultatum habitâ ratione, censuimus non expedire, hac tempestate prefatos Patres ad nos transmitti; quandoquidem eos sustentandi & de alimentis cœterisque rebus necessariis prospiciendi modum nullum excogitare possumus: præterquam si Celsitudini Vestrę placeret, de nummis suæ Majestatis certâ summâ pecuniariâ dictæ Societati opitulari, quo in locis ædificiisque eis à nobis assignandis aliquod ejus initium dari possit. Nihil nobis gratius acciderit, quam ut primâ, quâque eorum commoditate huc se transferrent.

Ad hæc, magnâ submissione Celsitudinem vestram obtestamur, dignetur dicti Monasterii incorporationem ad hunc finem (prout in se recepit) per præfatum suæ Majestatis Agentem urgere, ut pium hoc opus meliore temporis opportunitate felicius possit succedere, unâque curare, ut hæc cruenta bella, quoad fieri potest, à nobis avertantur, & in hostium ditiones deriventur & convertantur.

Hisce Celsitudinem vestram Dei protectioni ad salutarem & felicem gubernationem magnâ submissione commendantes. &c,

Datum sub nostro Sigillo, XXVIII. Aprilis M. D. XC.

Sic subsignatum: submississimè obedientes, Burgimagistri & Senatus Civitatis Gruningensis.

III. *Litteræ excusatoriæ Senatûs* Groningani *ad P.* Henricum Samerium, *cur Erectio Collegii Societatis Jesu in eâdem Urbe executioni hactenus mandari nequiverit. Dat.* 1590.

Admodum Reverende Pater.

Quod binis R. T. Litteris huc usque non responderimus, non cujusquam negligentiæ, quasi de perficiendo negotio Erectionis Collegii parum in absentia tua cogitaretur, sed tristissimæ temporum injuriæ, & inopinato miseriarum & penuriæ indies accrescenti cumulo imputandum. Nos de invenienda quatuor millium Thalerorum summa huc usque laboravimus; & ut vera dicamus, in præsentiarum non videmus, unde & quâ viâ, rebus sic stantibus, saltem mille haberi aut inveniri queant.

Stipendiarium militem (qui ex facultatum nostrarum redditibus toto jam decennio alitur) Reverentia Tua jam dudum novit; novit onera ordinaria, novit calamitates, & oppressiones pauperum subditorum.

Sed quid isthæc? Per diuturnas istas exactiones emuncti sumus fortunis nostris, debita multorum millium contraximus. Jam super hæc omnia, urget Hispanus miles, urget novus ille Germanus sub Blanckenheimio militans, depopulationemque minatur, nisi bis mille florenorum singulis septimanis solutio fiat.

At persolvere nostrarum virium non est, manentibus ceteris oneribus; jamque cœptum est, cum à miseris rusticis plus extorqueri nequeat, à civibus nostris pecuniarum summam, sub stipulatione ejus quod interest, mutuo petere & dare; & ut paucissimis dicamus, omnia in extremis sunt.

Domos vero Collegio destinatas quod attinet, earum saltem unam atque alteram usui vestro circa ferias Michaelis concedere possumus. Sed quid si sustentationis media necdum in promptu sint? Etenim nisi felicior aura aspiraverit, vix trecenti Thaleri ex tota & Monasterii in Appingedam & ædium Fratrum massa hac æstate corradi poterunt. Receptores quidem istorum bonorum nihil magis exoptant, quam ut iis exonerentur; nec mutuendum quod in alium usum converterentur, quam à Nobis statutum est.

Cogitet ergo Reverentia tua, an prudenter fiat, si Patres in isthac temporum angustia accersamus; præsertim cum incorporatio Monasterii in Olden-Clooster necdum concessa, sed Reverendissimo Domino Nuncio Apostolico tantum à sua Sanctitate commissum, ut sese super isthoc negotio plene instruat, uti ex adjuncta Schedula videre est.

Noſtrum ſane judicium eſt, magis ex re & Eccleſiæ & Reipublicæ noſtræ & Societatis veſtræ futurum, ut in hoc territorio, (ſi ſic Deo placeat) hoſtibus cæſis, ante omnia de neceſſariis tam annuis, quam iis quæ ad ſupellectilem requiruntur, commodè proſpiciatur, quam ut durante inopiâ & accreſcentibus oneribus, Patres veſtri ad nos tranſmeent, nec habere poſſint, ex quo ſeſe ſuo modo ſuſtentent.

Interim de nobis nec ſtatuet nec cogitabit Societas veſtra, quam quod negotii hujus maturo conſilio cœpti exitum & eventum feliciſſimum ſummo deſiderio expectamus, & Deo dante procurabimus.

Vale Pater Reverende, & haſce, ſi placet, admodum Reverendo Societatis veſtrę Domino Provinciali tranſmitte: dum nos ejuſdem argumenti ad ejus quoque Reverentiam propediem dabimus. Datæ ſub ſignatura noſtra XIII. Aprilis M. D. XC.

Subſignatum: Reverentiæ Tuæ addictiſſimi, Conſules Senatuſque Reipublicæ Groningenſis. *Superſcriptio*: Admodum Reverendo Domino Patri, Henrico Samerio Societatis Jeſu Theologo.

Memoriale in Romana Curia exhibitum.

EXponatur S.S. nomine Regiæ Catholicæ Majeſtatis, quod cum malo quodam fato à quindecim circiter annis (ut ſatis ſuperque novit ſua Sanctitas) in inferioris Germaniæ Provinciis irrepſerit hæreſis, & ita fuerit graſſata, ut in illarum aliquibus omnes pene ſubditi ad falſa declinarint, & aliarum plurimas urbes in ſuas traxerint partes. Unde accidit, ut inferveſcenti vitio, hæretici ſumptis armis in ſacroſanctę Romanæ Eccleſiæ Religionis obſervantia perſeverantium Catholicorum domos cœdibus compleverint, Eccleſiaſticos quoſque viros qui non eis adhærerent trucidarint; ſacra violarint & prophanarint, ſacrorum templorum ædificia & Deo dicata Monaſteria ad fundamenta uſque deleverint. Et ſimilium malorum alluvies major fuit in altioris Germaniæ confinibus, & ea parte Belgii quæ eos attingit.

Sed progreſſu temporis, auxilio divino maximiſque ſumptibus & expenſis Catholicæ Regiæ Majeſtatis tandem ſucceſſit, ut aliquæ civitates & urbes, integræ etiam Provinciæ ad priſtinam S. Sedi debitam obedientiam præſtandam reverſæ ſint, & in gremium ſacroſanctæ Eccleſiæ reductæ.

Quia tamen per aliquot annos in eis ſummum obtinuerunt imperium hæreſiarchæ, vix fieri poteſt, ut eo tempore nati in Religione Romanæ Eccleſiæ ſint inſtituti, niſi in eo maxima adhibeatur cura. Et cum in ſimili opere totis viribus incumbam, & inter ceteros hac in parte emineant devotæ Societatis Jeſu Religioſi, Senatus & incolæ civitatis Gruningenſis, Catholicę Romanæ Eccleſię zelo impulſi, omniſque hæreticæ pravitatis extirpandę deſiderio moti, unum in ea civitate dictæ Societatis Jeſu Collegium erigi apud Catholicam & Regiam Majeſtatem petierunt, urgentque adhuc plurimùm, ſperantes in hoc medio rectam juventutis inſtitutionem & corruptorum morum immutationem conſequi.

Tantumque eſt in eo laudabile illorum deſiderium, ut licet inteſtinorum bellorum longo nimium progreſſu exhauſtum ſit civitatis ærarium publicum, ut tamen tam pio operi eam (quam fortuna patitur) adhibeant manum, domum ad Collegium commodam dare, & neceſſariam Eccleſiam ſuis ſumptibus reparare promittunt. Et quantum poſſunt obnixè rogant, ut Catholica Regia Majeſtas apud Sanctiſſimum intercedat, quę Collegium erigere, & ad dictæ Societatis Religioſorum ſuſtentationem requiſitos ſumptus ſupportandos, neceſſarios redditus Eccleſiaſticos aſſignare dignetur.

Cumque ſua Majeſtas ita pio Catholicorum ſubditorum deſiderio deeſſe non poſſit, & à dicta Civitate duabus tantum leucis remotum quoddam Monaſterium Monialium Ordinis Præmonſtratenſis (*Olden-Clooſter* in *Merna* nuncupatum) funditus dirutum, & ita injuriâ temporum & durante ſeditione collapſum atque everſum ſit, ut nulla ſpes reſtet reædificationis, unuſque reſtet Religioſus (qui ſe Prælatum dicit) cum duabus Sororibus hujus Monaſterii, qui ſimul in privata domo in dicta civitate jam toto decennio habitant, nullaque divina Officia, juxta Fundationis Regulam exercent, & re-verâ non Monaſticam, ſed ſæcularem aut verè laïcalem vitam agunt; Monaſterium Olden-Clooſter, aliàs *Merna* de quo Vide Annales. Præm. Tomo I.

Sintque alia diverſa illis in partibus, curam animarum non habentia Beneficia, quorum redditus pereunt (ceſſatque in eis divinus cultus) & in meliorem uſum, quam dicti Collegii dotationem applicari non poſſunt.

Supplicatur igitur pro parte Regiæ Majeſtatis Catholicæ, ut ſua Sanctitas unum Societatis Collegium dignetur erigere in jam dicta Civitate Gruningenſi, & mandare Reverendiſſ. Epiſcopo Calatino, in illis partibus Nuncio ſive Legato Apoſtolico, ut conſtito ei de præmiſſorum veritate, ſupra-ſcriptum Monaſterium Monialium Olden-Clooſter in Marna, omniaque ab eo dependentia bona temporalia, quorum fructus 500. ducatorum aureorum de Camera valorem aut circiter non excedunt, aliorumque Beneficiorum ſupra-dictorum (curam animarum non habentium) aliqua, ad ſummam mille quingentorum ducatorum explendam, pro prædicti Collegii integra dote aſſignet, illique de Stæ. Sedis Authoritate Apoſtolicâ perpetuo uniat & incorporet.

Et si dictum Religiosum & duas Sorores quoquo modo contra Voti sui regulam deliquisse repererit, pro factorum qualitate puniat aut castiget, injuncta convenienti & salutari pœnitentiâ, & eis deinceps Monasteria, in quibus sub facti Voti Regulâ & Monasticæ vitæ observantiâ reliquum vitæ agant, assignet.

ADDITIO AD PRÆCEDENS MEMORIALE.

HUic Scripto adjunctæ sunt Notæ, manu propriâ Episcopi Groningani Arnoldi Nylen conscriptæ: atque imprimis hæc: *Author hujus Memorialis notitiam hujus inclytæ Civitatis non habuit. Sequitur Instructio, partim latina, partim gallica: sed nescio quo authore; quia linguæ gallicæ sum ignarus: scribam ergo solum latina, quia aliter facere non possum.*

Illustrissimus Dominus Gubernator, Amplissimus Senatus, & incolæ Civitatis Gruningensis unanimi sententiâ Collegium Societatis Jesu postularunt à sua Majestate, prævïis rationibus sequentibus.

Nota Epis. Nylen.

Nescio, an omnes rationes sint vera.

Audivi bene, concubinas vocari uxores: sed quod adjungitur, nunquam audivi.

Magna est ditionis illius ac Frisiæ totius morum corruptela, & Ordinum omnium status deturbatissimus, ob hæreses varias ac multiplices, quæ omnes partes illas labefactarunt, ac mirum in modum defœdarunt. Clerus est omnium pœne corruptissimus; ut vix inveniatur Sacerdos, qui non glorietur nomine matrimonii, solusque ille fere concubinarius habetur, qui mentitæ suæ uxori alteram vel plures non adjungat; & illi filii illegitimi censentur, qui ex vago concubitu prognati sunt.

Verum forsan est in agro: sed reliquit Deus ministros fideles, qui pecuniam Domini sui dant ad usuram Euangelicam, tam scitè atque in Brabantia aut Gallia.

Populus tantâ laborat ignorantiâ, etiam rerum ad salutem pertinentium, ut ferè absque Religione vivat, neque est qui instruat vel instruere possit. Plurimæ familiæ cernuntur, in quibus nullus est baptizatus: & si forte quæratur à parentibus an ipsi sint baptizati, respondent se ignorare: certò se scire, nullum ex liberis esse baptizatum.

Hoc jam verum est, quando nostri dominantur Geusii: sed ante aliquot annos falsum erat.

Abusus rerum divinarum est adeo communis, ut extra civitatem vix Missa ulla celebretur integra; solum more hæreticorum Missa catechumenorum celebratur: postea fit concio hæretica vel erroribus plena. Tunc abripiunt se rustici, & Pastor exuit se & vadit domum. Et hæc quidem diebus festivis: nam reliquis diebus Ecclesia manet clausa.

Hoc jam nusquam fit.

Nescio, an sit verum, aut falsum.

In plerisque locis ubi adhuc celebratur, sacrarum rerum tam parva habetur ratio, ut in altaribus destructis non habeant portatile; utuntur plerique cerevisia pro vino; Hostiam consecratam & prophanam eodem habent loco; ac proinde concubinæ Venerabile Sacramentum ad Altare mane & vespere reponunt; & innumeri nesciunt, quid sit Sacrificium.

In summa, est incredibilis rerum divinarum prophanatio & ignorantia.

IV. Litteræ admissionis Collegii PP. Societatis Jesu intra Urbem Groninganam *apud Batavos anno* 1590. *per Magistratum ibidem, assignatis in dotem duobus Monasteriis jam descriptis.*

NOs Consules & Senatores Civitatis Gruningensis notum facimus & attestamur per præsentes, quod posteaquam anno 1588. proximè elapso, die 9. Maii, ad mandatum & instantiam Regiæ Majestatis Hispaniarum, Domini nostri clementissimi pro nostræ civitatis optimo emolumento & commoditate in præsentia præcipuorum civium speciali juramento nobis adstrictorum, nec non Præfectorum Ædilium, seu Tribunorum opificum hujus civitatis, unanimiter resolverimus, de erigendo Collegio Societatis Jesu in hac nostra civitate, quo tenera juventus tantò ampliùs in antiqua Catholica & Romana Religione erudiretur.

Cum insuper jam antea anno 1586, die 22. Mai, in ejusdem rei eventum, nempe erigendum Seminarium, gratiosè se permissuram (quoad suam Authoritatem) promisisset destructi Conventûs S. Augustini in (1) Appingedam annuos proventus: & Nos in emolumentum talis aut consimilis certè divini operis, ab aliquot annis usque huc annuos redditus (2) Conventûs Fratrum, per sæcularem procuratorem fecerimus sublevari, eorumque competentem acceptorum & expensorum supputum exceperimus.

Hinc est, quod de prædictis bonis, tam Cœnobii S. Augustini, quam etiam Conventûs Fratrum supradictorum, nos abdicamus, eaque resignamus & transportamus vigore præsentium (quoad in nostra potestate est) prædictæ Societati, cum omnibus eorum agris, redditibus, domibus, simul cum omnibus proventibus, nullis exceptis, quemadmodum etiam debitis & gravaminibus, iisdem incumbentibus, aut quolibet nomine appellatis.

Constituentes (quantum possumus) tenore præsentium R. D. Patrem Henricum Samerium, nomine & loco supra-dictæ Societatis, in eorumdem bonorum actualem vel realem possessionem. Attento tamen, quod bona ædibus pauperum Fratrum destinata & data, sub hisce non debeant comprehendi: verum permanebunt & impendentur in emolumento pauperum studiosorum, secundum modum & formam prout donata reputantur & ordinata, sine dolo malo præmissorum.

In quorum Testimonium, nostræ Civitatis signetum præsentibus appendi fecimus 28. Julii anno M. D. XC.

Auto-

Autographum Concessionis hujus erat vernaculum styli Groningani; translatum autem manu propriâ Reverendissimi Domini *Arnoldi à Nylen*, II. Groningensium Episcopi descriptum, & hinc-inde correctum.

De admissione PP. Societatis Groningæ, nulla prorsus fit mentio in Historia Episcopatûs illius, datâ per Heussenium. Proinde Diploma hoc eò notabilius.

(1) APPINGEDAM, aliàs DAMMONA, vernaculè Damme, oppidulum fine mœnibus in regione dictâ *Fivelingo*. Fuit ibi Conventus FF. Augustinianorum, de cujus suppressione agit præsens Diploma.

(2) CONVENTUS FRATRUM GRONINGÆ, qui vulgo Hieronymitæ seu Vitæ communis dicebantur. His incumbebat cura Literas humaniores docendi.

(3) HENRICUS SAMERIUS, Luxemburgensis erat, S. J. Theologus, scriptis ac pietate clarus, cujus mentio apud Valerium Andream in Bibliotheca Belgica.

CAPUT CXXXVIII.

Acta Priorissæ ac Monialium de Wytwert, *Ordinis S. Joannis Jerosolymitani, vulgò* Melitensis, *in Diœcesi* Groningana, *quâ petunt circa ann.* 1598. *ab Illustrissimo Domino* OCTAVIO *Episcopo Tricaricensi Nuncio Apostolico Coloniæ, sibi confirmari novum Præpositum, seu Confessarium &c.*

AD Reverendissimum Dominum Episcopum Sanctæ Sedis Apostolicæ Nuntium cum potestate Legati de Latere, & suum clementissimum Dominum.

Supplicando exponunt humiles & devotæ Priorissa, Seniores, cæteræque Sorores Sanctimoniales sacræ Domus Hospitalis in Wytwert, Ordinis S. Joannis Baptistæ Jerosolymitani, Groningensis Diœcesis, vocem & locum in Capitulo ad electionem novi Commendatoris, quoties vacaverit, ex antiquo jure & primœva fundatione habentes, quomodo per mortem sui Præpositi seu Commendatoris, Rectore carentes, de idoneo eidem defuncto successore sollicitæ fuere. Quæ bonorum & Catholicorum virorum consilio & auxilio, tandem Venerabilem Patrem Fratrem Joannem ab Oosterwyck, ad multos annos Priorem & Rectorem Conventus Dominicanorum in Groninga, antequam ea ab hostibus & hæreticis superaretur, existentem Virum moribus, Fide, Religione Catholicæ Romanæ Ecclesię conspicuum & probatum, rursus in suum Rectorem postularunt & nominarunt. Et licet Rectores Civitatis & vicinæ Provinciæ, in qua Supplicum Conventus seu Domus Hospitalis sita est, electum & confirmatum in Commendatorem Fratrem, ad regimen Conventus admisêre, administrationem diuturnam præfatus Frater usurpare non debet, cum stabilimenta Ordinis S. Joannis talem suscipere nequeunt ad Ordinem, nisi prius desuper à Sede Apostolica Diplomate obtento. Id si non assequerentur, pessum-iturus est prę̈fatus Conventus seu Domus Hospitalis, cum in manu hæreticorum sit (nisi Ordinem & Crucem suscipiat electus Pater ac Frater) intrudere alium, non syncerè de Religione Romana sentientem, contra fas & nefas, cum ingenti animarum bonorumque temporalium periculo.

Supplicant itaque V. Rever. Clementiam prænominatæ Priorissa cæteræque Conventuales, quatenus V. R. Clementiæ, huic suæ postulationi assentire, ac per dispensationem Apostolicam, eumdem Patrem ac Fratrem in Commendatorem electum admittere, nec non suo Postulato Diploma Apostolicum, à priore voto & habitu absolutionis, suique Ordinis, ac votum & habitum Ordinis S. Joannis Baptistæ Jerosolymitani obtinendi consensum clementer indulgere dignetur. Idque ad honorem Dei Christique Matris & Supplicum animarum salutem; præsertim cum non modo nullus ex Ordine Supplicum supersit, verum etiam nullum alterius magis idoneum hoc tempore invenire vel habere poterunt.

Quod faciendo, &c.

* Excerptum ex Literis originalibus Episcopatûs Groningensis, quæ sunt in Archivio Archiepiscopali Mechliniç.

Acta hæc eo magis singularis est, quod nullum aliud noscatur Monasterium Monialium Ord. Melitensis fuisse in Belgio.

Item de illo Monasterio vix quidquam habet Heussenius in sua Groningensis Episcopatus Historia.

CAPUT CXXXIX.

*Prospectus secundus, * erigendi Episcopatûs in Urbe Luxemburgensi, ad instantiam Sereniss. Archiducum* ALBERTI *&* ISABELLÆ *Principum Belgii per Ampliss. Virum* Joannem Benninck J. U. D. Lov. *Præsidem Senatûs Luxemburgensis, anno 1612. exhibitus.*

* Prior Prosp ctus extat supra pag. 125. item Tom. III. pag. 257.

Discours de ce qu'est venu à la connoissance du President du Conseil ordonné es Pays Duché de Luxembourg & Comté de Chiny, de tout ce qu'on a cidevant traité, conceu, & mis par Memoire pour l'Erection d'ung Eveché en la Ville de Luxembourg. Ce dict Discours faict en la Ville de Bruxelles au mois de Mars 1612.

Ar les Pieces que le dict President at eu du Greff du dict Conseil n'at sceu tirer chose qui merite estre icy repetée, pour se y arrester, d'aultant qu'il n'at trouvé aultres que minutes des Concepts dressez sur ce même subject, & esquels il n'at (sous très humble correction) rencontré fondement solide.

Mais le plus grand esclaircissement qu'il at des moiens qu'on avoit projecté pour parvenir au dit Evesché, est entre aulcuns papiers (qui ne sont aussi que minutes & escripts particuliers) qu'on à trouvé entre les pieces de feu le Conseiller & Prevost Foncq, ayant l'an M D. LXXI. estant du Conseil Privé de feue Sa Majesté manié ces affaires par ordre de aussi feu le Gouverneur General des Païs-bas le Duc d'Alve.

Vide supra pag. 125.

Par les quelles minutes appert que le dict Conseiller Foncq a eu charge de dresser l'Instruction pour l'Ambassadeur de Sa dite feue Majesté resident en Cour de Rome, afin de poursuyvre & impetrer l'Erection du dit Evesché, sans qu'on a tenu Note, s'elle at esté reellement dressée ou point

Quoique ce soit, il semble aussi, sous tres humble correction, qu'on a presupposé plusieurs faicts qui ne se prouveront, & que ce qu'on avoit esperé n'estoit practicable, & que beaucoup moings il se poura pratiquer à present, pour le changement entrevenu.

Pour toutesfois reassumer & dire plus en particulier, & en tant qu'il semble se pouvoir faire, les anciens Concepts, avecq l'advis du dit President, lequel il soubmect à meilleur jugement, il vient à noter.

CONCEPT I.

Que pour l'Eglise Cathedrale on avoit projecté l'Eglise des Freres Cordeliers en la Ville de Luxembourg.

Sur ce Concept semble audict President, que au dict an M. D. LXXI. le susdict Concept pouvoit sembler aulcunement practicable, pour ce que du temps du Gouvernement dudict Duc d'Alve, les Freres Cordeliers de l'Observance estoient par son ordre nouvellement establis au dict Cloistre, en lieu de Freres Cordeliers Conventuels Urbanistes, ou ainsi qu'on les appelle Gaudentes: auxquels ledict Cloistre avoit appartenu de sa premiere fondation, voires du vivant du glorieux Confesseur Monsieur St. François, selon qu'on at par tradition, & se monstrent quelques enseignemens aux inscriptions des anciennes Sepultures.

Mais comme au dict temps les Freres Cordeliers de l'Observance reconnoissoient le benefice qu'ils avoient eu de la main de feue sa Majesté par le moyen dudict Duc, ainsi après le laps de tant des années ils n'en veulent rien savoir, & tiennent que c'est leur ancien Cloistre.

S'ayans opposé formellement, quand (sont astheur huit ou neuf ans ou environ) Son Alteze Serenissime avoit ordonné que les Religieux de Munster debvoient demeurer au dict Cloistre, & les Cordeliers où sont lesdits Religieux de Munster.

Et tant fait par leurs poursuites, que la dite ordonnance n'at été effectuée.

Et aiant l'Abbé de Munster depuis batty son dict Cloistre & y employé grandes sommes & deniers.

Et les dits Cordeliers s'evertuent aussi à reparer la leur, & mis meilleur ordre qu'on y a tenu auparavant.

Tellement qu'en ce premier Article des anciens Concepts on ne rencontrera pas peu de difficulté.

A quoi doit estre adjousté, que sous très humble correction l'Eglise des dits Cordeliers est trop petite pour y eriger une Eglise Cathedrale, & qu'on aura sitôt bati une nouvelle Eglise Cathedrale.

Outre ce, que pensant mettre les dits Cordeliers où les Religieux de Munster demeurent, sera aultant que les mettre hors la ville, & priver de la residence de la ditte Ville.

A cause que ayans vendu tout ce que pouvoit rester des Rentes & biens des Cordeliers Conventuels (pour ce qu'ils disoient ne pouvoir posseder aulcuns heritages ou Rentes) & estans les aulmoisnes de la Ville si petites, qu'ils ne peuvent avoir la moitié ny le tiers du pain que leur est necessaire, le principal moyen qu'ils ont pour s'entretenir & nourir est la jouissance des emolumens des Sepultures, que les manans de la ditte Ville ont ordinairement en la dite E-

glise & son enclos.

Les quels Emolumens leurs estans ostéz, il leur sera plus facile quitter la Ville & l'abandonner de tout, que se tenir où les dits de Munster resident à present, sans avoir de quoy se nourrir.

Et ne doit ici être obmis, que n'estans en la ditte Ville que deux Ordres Mendians, sçavoir les dits Cordeliers & les Freres de l'Ordre des Monsieur St. Dominique; semble aussi, qu'il y auroit peu d'assistance pour ung nouveau Esvêque, se trouver ainsi desnué des personnes Religieuses & frustré du dit Ordre des Freres Cordeliers.

Partant le dit President seroit d'avis de laisser les Cordeliers ainssi qu'ils sont, & eriger & batir une autre Eglise, peu à peu, en tel lieu qui sera trouvé le plus convenable, emploiant à ce les moiens dont sera parlé ci-après.

CONCEPT II.

Pour l'entretien de l'Eveque on a proposé plusieurs Expediens; une fois les revenus de l'Abbaye de Munster, l'autrefois les biens de l'Abbaye d'Orval, & pour le troisiéme la Fondation de l'Abbaye d'Echternach. En quoy on a rencontré grandes difficultés; & partant par après les volu suprimer & incorporer toutes trois pour establir ung Esveché

Ce Concept at communion grande avec le troisiéme ensuivant, pour trouver la Fondation des Prebendes & Canonicats necessaires, avec les Chapelainies ou Vicairies & autres Offices requis en une Eglise. De quoy sera à tant bon de parler joinctement.

CONCEPT III.

Le troisiéme Concept à tant at esté, que pour fonder les Prebendes Chappellainies & Officiers de l'Eglise, seroit bon d'incorporer les dites Abbayes & faire des Religieux Chanoines, ou bien les renvoyer aux aultres Abbayes. On a aussi voulu transferer les Chanoines d'Ivoix (qui sont de la Collation d'ung Comte de Chiny) en la Ville de Luxembourg.

Ces deux Concepts contiennent en effect l'essence ou existence entiere de l'Esveché: car sans portions competentes pour l'Eveque, Chanoisnes Chappelains & autres Officiers, on ne peult attendre aulcun effet.

Or quant est des revenus de l'Abbaye de Munster, on les a voulu estimer à sept mille dalders par an, à trente patars piece. Ce que presupposant, ceste Portion ne suffit pour le seul Eveque, estant le Payt de Luxembourg de grande étenduë, contenant quattre-vingt lieues d'Allemaigne en circuit, pauvre, desert, & tel que s'il y a aulcunes Cures riches, on rencontrera le plus grand nombre tant pauvres, qu'elles ne peuvent donner à manger aux Curez.

De sorte que l'Eveque ne y peult attendre grand secours, en faisant, ou faisant faire les Visites comme sera de tout necessaire. Et doibt faire son compte, qu'elles seront à ses propres fraix & depens.

Et partant si la Dote & portion de l'Eveque n'est pour le moins de quinze mille florins, il ne poura subsister. Et ne sçait le dict President si allans les vivres s'encherissans, comme il a experimenté l'espace de dix-neuf ans qu'il est au Pays de Luxembourg, s'il poura subsister avec les revenus de vingt mille florins par an.

Les quelles ne se peuvent recouvrir sur une seule des dites Abbayes, qui s'entretiennent avec la menagerie. Et fauldra necessairement toucher à deux, pour trouver la dicte Portion pour la table Episcopale.

Ce qu'étant fait, le surplus & ce que restera ne sera suffisant pour trouver les Competences des Chanoines, Chappelains & autres Officiers.

Mais sera question de toucher à la troisieme Abbaye. Ce que sera aultant à deplorer & lamentable, comme il a été aggreable de veoir eriger les dittes Abbayes.

Estant l'Abbaye d'Echternach de Fondation très ancienne du tems du Roy Pepin & Charles Martel, & esté une des plus espurées en la Gaule Belgique.

Munster est de la Fondation de Conrard deuxiesme Comte de Luxembourg, mort au voyage de Jerusalem.

Orval at aussi ses antiquitez telles, que les plus renommées Histoires se referent ordinairement à leurs Legendes & Antiquités.

Ces trois Abbayes sont à present bien reglées, & se vont augmentans tous les jours, tant en nombre des Religieux, qui se reforment de plus en plus au spirituel, par le bon ordre qu'on y tient.

Ce que n'at esté du tems qu'on avoit conçeu l'Incorporation d'icelles, au quel le nombre des Religieux estoit petit, & entrevenoient considerations qui cessent à present. Voires au dict Munster n'estoient restants Abbé ny Religieux de la ditte Maison: & l'Abbé qu'on y avoit envoyé pour retablir la Maison, estoit du Couvent de Stavelot, surnommé Lisius, le quel on destinoit lors pour premier Evesque, puisqu'il n'avoit aulcuns Religieux du commenchement. Et le premier aiant accepté l'Habit dudict Cloistre estoit Frere Johan Bertels natif & estudiant à Louvain, successeur en la dignité Abbatiale au dict Lisius, & par après Abbé d'Echternach, estant trepassé l'an 1607. Primus Episcop. destinatus.

De sorte que ce seroit chose dure d'insister en laditte premiere Resolution.

A quoi adjoutant que les dittes Incorporations faictes, l'Evesque & Diocesain n'auroit en son Diocese ung seul Prelat d'Eglise oultre sa personne; semble que necessairement on doit penser à aultres moyens pour trouver la Fondation de l'Evesché, & ce qu'en depend, laissant les anciennes Fondations des Roys & Princes en leur estre, & retranchant telle Portion qu'on poura en bonne raison juger superflue, si aulcune chose superabondante se treuve.

Car les Chanoines d'Ivoix ne sont qu'en nombre de treize, y comprins le Doyen.

Et à peine se peuvent ils entretenir à Ivoix ayans les revenus à la main, & plus difficilement le pouront-ils faire étant transferez à Lu-

xembourg, tant pour ce qu'ils feront esloignez de leurs biens que d'aultant qu'il faict beaucoup plus difficile de vivre à Luxembourg qu'au dit Ivoix.

MOIENS, DONT ON POUVOIT user, pour veoir s'on recouvrira revenus & biens necessaires à fonder l'Evesché.

POur le premier, sera bon de faire ung estât de tous les revenus des gens d'Eglise, affin de sçavoir s'il y a College ou Benefice particulier duquel on pourra retrancher quelque chose, laissant toutes-fois la Fondation principale.

I I.

Pour le second, sera aussi requis, d'en faisant le dict estat, d'annoter toutes les Fondations des Ducqs de Luxembourg & Comtes de Chiny, pour veoir s'elles sont observées, si le service se fait, & s'il ne sera plus commode de les rapporter & transferer à l'amas & gros de ceste Eglise Cathedrale, que les laisser es lieux particuliers, esquels la devotion n'est telle comme sera apparement en cette nouvelle Eglise Cathedrale; moyennant qu'on y tient le regime, ainsi qu'on fait és autres nouveaux Evechez

Et comme sans doute on trouvera de quoy retrancher (signamment de ces riches Cures, aulcunes des quelles viennent à 1500. florins Carolus par an, & aulcunes d'avantage, & aussi bonnes Chapelles de la Fondation des Princes qui pourront être transférés) si sera il reciproquement trouvé, que tout ceci est suffisant à l'effet destiné.

I I I.

Par tant on poura pour le troisiéme avoir recours aux Seigneuries qui ne sont des anciens Domaines de leurs Altezes, mais y esté annexez par Droit de Confiscation, & peuvent aussi estre dismembrez derechief des dits Domaines & donnez pour Fondation de la ditte Cathedrale. Et telles Seigneuries sont celles de Florange & Florenville, & aultres semblables.

En quoy ne doit sous correction estre rencontré tant de difficulté comme aulcuns remontreront sans doute. Car puis que leurs Altezes seront autheurs d'un œuvre tant pieux & ceulx qui feront accomplir les pieuses Intentions de feue sa Majesté, cui Dieu ayt en gloire; Elles n'y peuvent moings que contribuer de ce qu'est de leur.... Et à tant vault il mieux ce que at esté acqui & annexé aux Domaines d'ailleurs par Droict extraordinaire, comme est le Droict de Confiscation, que ce qu'est de l'ancien Patrimoine.

I V.

Pour le quatriéme, son Alteze poura aussi demander quelque assistance des Estats du Pays.

V.

Et estant par l'estat à faire des biens & Fondations des riches Chapelles & autres Benefices requerir les Collateurs (ses l'assaulx) de consentir à la dismembration & translation à la masse de ceste Eglise Cathedrale, leur laissant quelque droict de Collation, selon qu'on poura tomber d'accord, puis que tout tend au plus grand Service de Dieu & splendeur de l'estat du Pays de Luxembourg.

C A P U T CXL.

Fundatio Collegii Sti. Norberti in Urbe Romana, facta anno 1627. à Viro Clarissimo JOANNE HONORIO AB AXEL DE SENY, *Nobili Ultrajectino, ad usum præsertim Canonicorum Præmonstratensium Abbatiæ Tungerloensis in Brabantia.*

SAcer & Religiosus Ordo Præmonstratensis, Canonicorum Regularium sub Regula Sti. Augustini, Sedi Apostolicæ immediate subjectus, a gloriosæ memoriæ Sancto Norberto Archiepiscopo Magdeburgensi & Germaniæ Primate, anno Domini millesimo centesimo vigesimo institutus est, ad docendum populum, habendum Curam animarum, regimen Parochialium Ecclesiarum, & hæresium extirpationes.

Reverendissimi Domini Abbates Brabantiæ Monasteriis dicti Ordinis præsidentes, in hisce calamitosis & perditis temporibus circa Doctrinam & instructionem populi in Fide Catholica maximam adhibuerunt & adhibent diligentiam in Ducatu Brabantiæ finitimisque Provinciis.

Nullum autem habent Romæ Monasterium aut Collegium, in quo aliqui Reverendi Canonici resideant, pro faciliori ad Summum Pontificem, Sanctamque Sedem Apostolicam recursu in occurrentibus difficultatibus, quas temporum malignitas subministrat. Ideo Ego Joannes Honorius Van Axel de Seny, Ultrajectensis, deliberatus, sanus mente & corpore, pro constructione & ædificatione Collegii sub invocatione Sti. Norberti, in loco à Sanctissimo Domino nostro deputando, do inter vivos Donatione irrevocabili, & assigno quatuor millia scutorum monetæ, deposita in Banco Sti. Spiritûs. Quæ, si constructio hujusmodi procrastinetur, investiri volo in locis Montium non vacabilibus, sub meo nomine & cognomine, ac pro dote Collegii centum loca Montium, quorum Cata-

Catalogum Notario, Litteras vero sive Patentes admodum Reverendo Patri Præsidi infrascripto, actualiter trado, ac mobilia à me empta, pro instructione domûs à me conductæ, quam de præsenti Reverendi Canonici Præmonstratenses ex adverso Collegii Græcorum Romæ inhabitant, quorum nomina in præsenti Instrumento exprimenda duxi.

Admodum Reverendus Pater D. Cosmas Dillenus, S. T. Licentiatus, Presbyter & Canonicus Tongerloensis, Collegii Præses,

Admodum Reverendus Pater D. Cornelius Hanegravius, Presbyter & Canonicus Tongerloensis, Collegii Provisor, & Circariæ Brabantiæ Procurator.

Reverendi Domini, Bartholomæus Pluckers, Canonicus Tongerloensis, Subdiaconus Buscoducensis Diœcesis.

D. Adrianus Wellens, Canonicus Averbodiensis, Subdiaconus Leodiensis Diœcesis.

D. Lucas Maes, Canonicus Ninoviensis, Diaconus Mechliniensis Diœcesis;

Reservato mihi meisque liberis successoribus & consanguineis laicali Jure Patronatûs, juxta Sacros Canones, sepultura & Missa annua pro vivo & defuncto. Ad quorum comprobationem in locis convenientibus præfigentur marmorea Gentilitia insignia Domûs Axeliæ meis expensis, ac in casu infrascripto integro ac pleno Dominio, & cœteris Pactis & Conditionibus subsequentibus, & non aliter &c.

I. Ut Collegium intituletur sub invocatione Sti. Norberti, in quo facer Ordo Præmonstratensis Canonicorum Regularium perpetuò servetur, ac semper ac omni tempore incorporatum maneat Circariç Brabantiæ.

II. Collegii Præses sit Canonicus Regularis prædictæ Circariæ, communi Reverendissimorum Dominorum Abbatum suffragio ex quavis dictæ Circariæ Abbatia designandus, ad nutum præfatorum, omni tempore liberè amovibilis.

III. Deputatio novi Præsidis fiat in scriptis quæ mihi, meisque filiis, descendentibus aut consanguineis erit insinuanda, quatenus fuerint Romæ præsentes.

IV. Et ne communio aliqua præbeat negligentiæ occasionem, volo & ordino quod prædicti Collegii Provisores & Superintendentes perpetuò sint Reverendissimus D. Adrianus modernus Abbas & Successores Abbates Tongerloenses, & ad eos pertineat Collegii ordinaria directio & administratio. Sed suprema potestas sit & pertineat conjunctim penes Reverendissimos D. Abbates Præmonstratenses Circariæ Brabantiæ.

V. Quod si contingat loca Montium pro dote assignata vel aliqua ex eis extrahi, volo & ordino, ut summa capitalis reinvestiatur sub meo nomine & cognomine, in alia loca Montium non vacabilia, perpetuò ac toties quoties ejusmodi extractio fiet, vel in aliorum, prout utilitas Collegii exiget, emptionem bonorum immobilium.

VI. Item reservo mihi meisque filiis descendentibus consanguineis, ac in eorum defectum sive negligentiam, Serenissimo Duci Brabantiæ, plenum & integrum dominium pecuniarum & bonorum immobilium, aut domorum ex eis emendarum sive construendarum, dotis datæ ac mobilium, in casum (quem Deus avertat) me vivo aut vita defuncto dictum Collegium quocumque modo extingui contingeret, vel in alios quoscumque vel quorumcumque usus transferri. Protector Dux Brabantiæ.

VII. Ac volo & ordino, ut omnes pecuniæ huic Fundationi qualitercumque impensæ dentur & consignentur Reverendissimis Dominis Abbatibus Circariæ Brabantiæ, quos in omnibus istis meos Hæredes, Legatarios & Donatarios omni meliori modo nomino & constituo, dans illis facultatem apprehendendi propriâ authoritate; cum onere & obligatione, ut omnes pecunias in similem Fundationem impendant.

VIII. Et si contingat RR. DD Abbates sçpedictæ Circariç per quamcumque potestatem impediri quo minus dictas pecunias consequi possint, totum jus totaque actio, Institutio, Legatum, & Donatio prædicta, sub dicta obligatione & onere devolvantur ad meos descendentes, consanguineos. Et si nulli supersint, aut non possint, vel non velint jura sua prosequi, omnis supradicta actio, Institutio, Legatum, Donatio & omne jus, omninò devolvantur ad Serenissimum legitimum & Catholicum Dominum Ducem Brabantiæ, cum eadem obligatione & onere applicandi omnes pecunias in similem Fundationem.

IX. Et ad tollendas inter illustres & antiquas Familias de Axel paternam, & de Schenck maternam de Jure Patronatus Collegii lites & contentiones, eo casu quo Deus sine liberis & descendentibus me ex hac vita evocaverit, ut cœteri consanguinei hoc exemplo bene mereri de Sede Apostolica Christiana omni conatu elaborent, admodum Reverendum Joannem Alexandrum de Axel, germanum Fratrem meum, titulo Patrimonii Sacerdotem, qui à triginta annis circiter, populum in Hollandia in Fide Catholica erudivit, eique Sacramenta hisce temporibus turbulentis administravit, in Jus Patronatûs succedere ordino & volo.

Et post ejus obitum duas infrascriptas familias mihi consanguinitate ex Linea paterna perantiquas & illustres Familias à Lidekercke & à Graecht conjunctas, quas vidi & cognovi Sedi Apostolicæ & Christanæ Reipublicæ devotas & fideles, pro aliquali remuneratione præ cœteris omnibus etiam mihi in

gradu proximioribus, duxi in Jure Patronatus hujusmodi nominandas: nempè perillustrem & generosum Dominum Alexandrum à Robles Comitem Anappiæ.

Encomium Familiæ de Robles.

Admodum Reverendum & Illustrem Dominum Franciscum Joannem à Robles Canonicum Cameracensem in Urbe præsentem, cœterosque dicti Comitis Alexandri germanos fratres, Filios bonæ memoriæ D. Joannis à Robles & Mariæ à Liedekercke meæ consanguineæ. Et eis vitâ functis, D. Comitis Alexandri filios legitimos & naturales masculos, ac omnes ex linea masculina descendentes in infinitum, quorum bonæ memoriæ D. Gaspar à Robles eorum Avus, manu strenuus & justitia insignis, præsertim Provinciam Frisiam prudenter gubernavit & contra hæreticos defendit.

D. Joannes eorum Pater, bonæ memoriæ, Flandriam Gallicantem, dum ejus gubernacula tenuit, in summa quiete & pace continuit, ac in ea cultum Religionis Catholicæ amplificavit. Ipse quoque D. Alexander, ut diversa vulnera testantur in pluribus præliis adversus hæreticos strenuè & magnanimiter se gessit.

Encomium Familiæ Basta.

Ac in defectum Lineæ masculinæ Domini Alexandri Comitis Anappię, volo & ordino, ut Jus Patronatus devolvatur ad Illustrem & generosum D. Ferdinandum Basta Comitem de Hust, filium, bonæ memoriæ, D. Georgii Basta & Dominæ Joannæ à Liedekercke meæ consanguineæ, maritum Illustris & nobilissimæ Matronæ D. Franciscæ à Gracht consanguineæ meæ perdilectæ, eorumque filios & descendentes masculos tantum. Quorum bonæ memoriæ perillustris & generosus D. Georgius Basta ejus Pater generalem militum Præfecturam sibi à Republica Veneta contra sanctæ memoriæ Paulum Papam quintum ac Sanctam Sedem Apostolicam delatam, constanter refutavit. Ac utriusque electæ Familiæ masculis deficientibus, Jus Patronatus devolvatur liberè & & indistinctè ad Serenissimum, pro tempore, & Catholicum D. Ducem Brabantiæ.

Ut autem prædictæ duæ Familiæ studiosius invigilent conservationi & defensioni hujus meæ Fundationis, volo & ordino, ut viri & mulieres ex eis descendentes in annis Jubilæi, si contingat eos vel eas tunc causa devotionis Romam accedere, ibi, si Collegii commoditas patiatur, ac juxta discretionem admodum Reverendi Præsidis eorum temporibus, absque Collegii gravamine, hospitio excipiantur.

Quæ omnia & singula, ut faciliorem sortiantur effectum, peto & ordino, ut hujus meæ Fundationis confirmatio sumptibus Collegii petatur à Sanctissimo Domino nostro Urbano Papa octavo, ac Sancta Sede Apostolica. Ac ut publicum Instrumentum in Archiviis Ducatûs Brabantiæ de verbo ad verbum registretur; ac quâ decet submissione supplico Domino Duci, ut hujus meæ Fundationis protectionem & executionem, amore Dei & zelo Religionis Catholicæ, dignetur in se suscipere & tueri.

In quorum fidem subscripsi, ac Sigillo meo corroboravi, præsentibus subscriptis Testibus à me rogatis; ac per præsentes do plenam, liberam ac omnimodam potestatem ac facultatem cuicumque Notario, ut de pręmissis extendat publicum in amplissima Cameræ Apostolicæ forma Instrumentum, cum clausulis solitis & consuetis ac etiam amplissimis ad præsentem meam Fundationem firmandam opportunis, & aliàs omni meliori modo; ac illud juxta Sanctiones legitimas & Canonicas vel Statuta Urbis, ubi & quando opus fuerit insinuet, & in Actis Judicum & Tribunalium competentium registrari faciat. Romæ vigesimâ septimâ Februarii, anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo.

Signatum erat.

Joannes Honorius van Axel de Seny, manu propria.

Franco Cuyckius, manu propria, Ultrajectensis.

Jacobus de Huter, Ultrajectensis manu propria.

Arnoldus Verheyden Noviomago-Gelderensis, manu propria.

Henricus Bloemart, Ultrajectensis, manu propria.

Joannes Paulus Morelse, Ultrajectensis, manu propria.

Thomas Knyf, Ultrajectensis, manu propria.

Edmundus Omalius, Leodiensis, manu propria.

CAPUT CXLI.

Renovatio antiqui Fœderis, amicitiæ & Societatis, inter Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ S. Jacobi de Compostella apud Hispanos, & Capitulum antiquæ Cathedralis Morinensis: facta per Capitula Ecclesiarum Morino-Boloniensis in Gallia, atque Iprensis in Flandria, anno 1627 & 1628.

Ex Archivis Capituli Boloniensis per R. D. Luto.

Dmodum Reverendis DD. Vicario, Decano, & Capitulo insignis Ecclesiæ B. Jacobi de Compostellâ in Galeciâ, Decanus & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Boloniensis salutem & sinceram in Domino dilectionem.

Quam arcta, tam etiam antiqua Societas inter Venerabile vestrum præclaræ Beati Jacobi de Compostellà Ecclesiæ Capitulum, nostrumque priscæ Morinensis, vetustate imprimis sicut & amplitudine conspicuæ, stabilita est. Antiquitatem de ejus renovatione in festivitate Beati Marci Evangelistæ anno salutis M.C.C.C.XXXIX. à Venerabili Capitulo vestro ad nostrum Morinense præfatum Litteræ scriptæ, atque in Archivis asservatæ comprobant: eoque evidentius quod illius initii nullam extare memoriam Majores vestri causabantur.

Firmitatem ejusdem inconcussam binæ aliæ & consimiles Litteræ, unæ patentes, clausæ alteræ, die ultimâ Octobris anni M.C.C.C.C.LIX. ab iisdem vestris Prædecessoribus ad nostros transmissæ testantur. Certè quoad stetit Morinum, eo singulari Dei & Ecclesiæ vestræ beneficio majores nostri gavisi sunt.

Sed quoniam eo oppido diruto, soloque, invictissimis Principibus Carolo V. Imperatore & Henrico II. Rege Gallorum, adæquato, extinctâ etiam Sede Episcopali, Ecclesia Morinensis ita divisa est, ut per Pacta inter prædictos Reges conventa, pars una Capituli cum dimidio bonorum tam Mensæ Episcopalis quam Capitularis in Flandriam cœterumque Rege Catholici dominium translata, partim Ipris, partim Audomari resederit, præfectosque sibi in utroque oppido Episcopos, singulos super medietate Mensæ Episcopalis Morinensis creatos noviterque electos à Sanctâ Sede Apostolicâ receperit, alterâ in Christianissimi Regis ditione cum suâ legitimâ remanente, unicoque super residuo Mensæ Episcopalis Morinensis creato Episcopo, Bolonia nostra, assignatâ Sede antiquissimâ Beatæ Virginis Deiparæ Ecclesia ubique terrarum celeberrima, tum propter adventitiam Angelorum hominumque Reginæ Imaginem olim navigiolo in portum nostrum, Angelis comitibus gubernatoribusque, ante mille annos advectam, tum propter innumera miracula ab antiquis iis temporibus ad præsens usque ope & operâ præfatæ Virginis Boloniensis nuncupatæ, in eadem divinitus patrata, Cathedralis esse cœperit, extinctæque Morinensi (Confraternitate inter Capitulum nostrum Boloniense ac Iprense, quod potiorem translatorum Morinorum in Flandriam Canonicorum partem recepit, salvâ ac inviolabili permanente) successerit.

Decus Cathedr. Ecclesiæ Boloniensis.

Semper ex eo tempore visum est operæ pretium Majoribus nostris antiquam illam & sinceram Confraternitatem cum Capitulo vestro renovare, & in eodem fœdere Confratres nostros complecti, ut quæ bonorum Sedisque divisionem passa est antiqua Morinensis Ecclesia, hoc jugi firmissimo Societatis nexu, triplicique charitatis funiculo una individuaque in œvum perseveraret.

Sicuti illud Majorum votum successivâ traditione traductum est ad nos, in omni tempore & sine intermissione in Festis & diebus solemnibus & aliis quibus oportet, memores vestri in Sacrificiis quæ offerimus, & in observationibus, sicut fas est & decet meminisse Fratrum.

Quapropter R. D. Franciscum de Mamez Ecclesiæ Morinensis Ipras translatæ Canonicum, eoque titulo Confratrem nostrum, Compostellam ad limina B. Jacobi profectionem meditantem, præsentes Litteras Capituli nostri Sigillo majori munitas, per eum ad vos transmisimus, quibus RR. PP. vestras obnixè rogatas cupimus &c. nosque Confratres vestros ad instar Majorum nostrorum recipiatis &c. Datum Boloniæ Idibus Octobris M.D.C.XXVII.

Litteræ Responsoriæ Metropol. Capituli Compostellani.

PEr-illustribus ac Reverendis DD. Decano & Capitulo Ecclesiæ Cathedralis Morinensis translatæ ad Boloniensem Ecclesiam pro parte Christianissimi Regis, Decanus & Capitulum Ecclesiæ Apostolicæ Metropolitanæ S. Jacobi apud Compostellam, S. P. D.

Licet dirutæ ac penitus extinctæ Morinensis Ecclesiæ recordatio non vulgatum in dies dolorem vobis peperit, cogitantes tamen non tam extinctam quam in melius translatam, quæ felici transmigratione ad insignem Boloniensem transivit, gavisi sumus

pro diebus quibus humiliata est. Gratæ imprimis nobis fuere Litteræ Dominationum vestrarum subdatę Idibus Octobris anni præteriti Sigillo majori munitæ, quas detulit R. D. Franciscus de Mamès Canonicus Iprensis, easque mirifico sermone prosequutus est. In quibus non absque speciali animi nostri solatio audivimus, post tot tantorumque annorum curriculum, nostri memoriam apud vos huc usque vigere, & antiqua inter nos necessitudinis velle monimenta instaurare.

Ac quanquam Archivii nostri tenebris diligenter evolutis, percussi Fœderis à priscis annis atque initæ Confraternitatis exemplaria temporum injuriâ non extent, plenam nihilominus fidem duobus ad nos transmissis Instrumentis, quæ deinceps in nostris Scriniis cautè asservabuntur, unum scilicet in Festivitate S. Marci à Compostellanâ nostrâ Ecclesiâ emanatum anno Domini M. C. C. C. XXXIX. aliud in pervigilio omnium Sanctorum anni M. C. C. C. C. LIX. ab eâdem Apostolicâ ad Morinensem transmissum, in quibus & vestra pietas, & nostro propensio haud parum collucent.

Quam ob rem, audito æquissimo vestrarum Dominationum postulato, Deo ingentes gratias agentibus nobis, placuit libenter renovare veterem amicitiam quam in pręsenti istis iteramus Litteris, facturi perpetuo Vestri & Successorum memoriam apud Deum in Sacrificiis solemnibus privatisque, in cœteris observationibus, Privilegiis, immunitatibus, & pręrogativis indissolubilem necessitudinem ac Confraternitatem significantibus; prout in præsenti renovamus, concedimus, & impartimur; maximum in ejusmodi conjunctione gratissima cum Boloniensi Ecclesia hanc Compostellanam honorem & decus reportare non ambigentes.

In cujus Attestationem proximo die Palmarum, triumpho Salvatoris nostri dicato, præfatus Vir Clarissimus Dominus Franciscus de Mamès cœpit in choro, suppelliceo cappâque sericâ indutus, elatiori loco, juxta Illustrissimum Archiepiscopum Gonzales sedens, divinis interesse, in signum renovati Fœderis, vel in ejus defectum, novæ contractæ amicitiæ.

Erit igitur in posterum tanto ornamento læta Sedes, quo dolorem, qui ex ruinâ Morinensis Ecclesiæ acciderat, temperet, & duplicia à Domino reddita gratuletur, quando-quidem pro unâ, Boloniensem & Iprensem germanas accepit ac venerata est Ecclesias.

Interim vos Deus gravissimos Viros incolumes servet, perenniumque bonorum fruitione, quæ à corde divelli nequeunt, vestram ditescere pietatem concedat.

Datum in S. Jacobi apud Compostellam, die XVIII. mensis Aprilis anno M. D. C. XXVIII.

Licentiatus Fromes. à Calle, Præsidens.

Nicetus Laurentius Valentia de la Cruz, Cardinalis.

Benedictus Ferdinandus à Xara, Canonicus.

De mandato DD. meorum Illustrissimi Decani & Capituli Ecclesiæ Apostolicæ Metropolitanæ S. Jacobi apud Compostellam singularis & unici totius Hispaniæ Patroni.

Doctor Hieronimus à Corduba, Canonicus & à Secretis.

Cum Sigillo majori pendente.

CAPUT CXLII.

LUDOVICUS *Comes* EGMUNDANUS, *ejusque conjux* MARIA MARGARETA BERLAYMONTIA, *fundant Monasterium FF. Ordinis* S. Brigittæ *in Municipio de* Peruwez, *juxta* Condatum *in Hannonia anno* 1628. *eique assignant antiquum Hospitale à prædecessoribus suis fundatum.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Insul.

OUIS COMTE D'EGMONT, par la grace de Dieu né Duc de Gheldre, de Juliers & de Cleves, Prince de Gavre, Comte de Zutphen, Buren, Leerdam & Hornes, d'Auxy-le-Chateau, Baron d'Aubigny & de Longueville, Seigneur des Villes d'Armentieres, Isselsteyn, Purmerende & Leerdam, Chevalier de l'Ordre de la Toison d'or, Gentilhomme de la Chambre de sa Majesté, & Chef d'une Compagnie d'hommes d'armes pour son service, & MARIE MARGUERITE COMTESSE DE BERLAYMONT, Duchesse, Princesse, Comtesse, Baronne & Dame desdits lieux.

Savoir faisons, que pour certaines bonnes considerations, à ce Nous mouvantes, avons donné, cedé, & transporté, comme par ceste donnons, cedons & transportons à perpetuité, de plain droit successif que nous compete & appartient comme Seigneur & Dame de Peruwez, *aux Reverends Peres de l'Ordre de S. Sauveur, dit de Ste. Brigitte sous la derniere Institution, tous les fonds, terres, heritages & revenus de l'Hospital situé audit* Peruwez, *de quelle condition & nature qu'ils puissent estre;*

A charge de s'y aller habituer, demeurer, &

y

y fonder ung Couvent de leur Ordre, de tel nombre de Religieux, que la quantité du revenu pourra permettre (de sorte toutesfois que chacun d'eux ayt à l'Advenant cent florins par teste) & d'y faire exercer leurs fonctions ordinaires, à la plus grande gloire de Dieu, & pour le salut & commodité, tant des habitans dudit Peruwez, que des lieux circonvoisins, & nous tenir à tousjours pour leurs Instituteurs & seconds Fondateurs audit Peruwez, & nos predecesseurs Seigneurs dudit lieu pour leurs premiers Fondateurs. Pour lesquels ils seront tenus de prier, aussi pour nostre prosperité, & après nostre decés pour le salut de nos ames, & de nos Successeurs.

Et d'aultant qu'audit Hospital sont presentement aucunes pauvres personnes, par nous y mises pour estre nourries & entretenues du bien & revenu d'icelluy Hospital, voulons & entendons, qu'iceulx Peres Brigittains seront tenuz & obligez, de les nourrir & entretenir leur vie durant, selon qu'ils ont accoutumez, ou bien traicter en ce regard avecq eulx à leur appaisement.

Et lorsque tous seront allez de vie à trepas, lesdits Peres Brigittains du Couvent de Peruwez seront obligez de payer & furnir annuellement aux pauvres dudit Peruwez la somme de 25. florins de rente heritiere, en souvenance & recognoissance de la commutation d'iceluy Hospital en Couvent.

A charge aussi, que lesdits Religieux fondez au dit Peruwez, ainsi qu'est predit, seront tenus & obligez de chanter tous les ans, au jour de leur Institution audit Couvent, une Messe solemnelle, & à l'Offertoire d'icelle presenter à Nous Fondateurs & nos Successeurs, & en nostre absence à l'Officier à ce par Nous commis, ung cierge de cire blanche pesant une livre & demie, en perpetuelle recognoissance, à la prosperité de ce nostre Bienfait, & tesmoignaige de l'affection que nous portons à leur Ordre.

Voulans de plus, qu'arrivant quelque changement de Prieur ou Superieur audit Couvent, il sera obligé avant d'entrer en charge, de se representer à Nous & nos Successeurs, lorsque ne serons hors du Pays de Haynaut; autrement se representera a l'Officier à ce commis, avec lettres addressantes à Nous leurs Fondateurs, & nos Successeurs.

Parmi quoy, & l'accomplissement de toutes les charges & conditions susdites, Nous lesdits Comte & Comtesse d'Egmont promettons avoir & tenir, & faire tenir par nos Successeurs, à tousjours ferme & stable tout ce que dessus, sans jamais y contrevenir, ou permettre y estre contrevenu.

En temoignage de quoy, avons aux dits Peres Brigitains donné ces presentes depeschez en nostre Chasteau de la Hamayde soubs nos noms & le grand Seel de nostre Maison contreséellé, le deuxiéme du mois d'Octobre, an seize-cent-vingt & huit.

Étoit signé : Louis d'Egmont. M.M. Comtesse de Berlaymont.

FR. HIEROSME, Religieux Prêtre de l'Ordre de St. Sauveur, dit de Ste. Brigitte, Prieur du Couvent de N. D. de sainte Esperance, du dit Ordre, en la ville d'Armentieres, soubsigné sçavoir fays, qu'en remerciant très-humblement leurs Excellences Mouseigneur & Dame Comtesse d'Egmont de leur grace, bienfait & affection envers nostre Ordre, ay accepté, & par ces presentes accepte au nom de nostre Ordre la cession, donation, & transport qu'il leur a pleu faire en faveur dudit Ordre de S. Brigitte & l'Hopital de Peruwez, aux charges & conditions portées en l'Act de Donation cy-dessus, lesquelles je promets, au nom que dessus, faire entretenir & accomplir, sans que jamais y soit contrevenu en façon quelconque.

En temoignage de quoy, ay signé cesté de ma main en presence des Hommes de Fiefs du Comté de Haynaut &c. le 2. d'Octobre M. D. C. XXVIII. Fr. Hierosme, humble Prieur du Couvent de N. D. de Sainte Esperance en la ville d'Armentieres, de l'Ordre de S. Sauveur dit S. Brigitte, sous la derniere Institution.

De Monasteriis Brigittinis in Belgio, signanter de Monialibus Bruxellensibus & Insulensibus, vide supra pag. 149. & sequentibus.

Item Tomo III. horum Diplomatum pag. 497. lege Catalogum omnium Monasteriorum Ordinis S. Brigittæ quæ sunt in Belgio.

Stemma Egmondanorum Comitum habes supra Tomo I. pag. 465. Cui adde: translatam fuisse diebus nostris Familiam Egmondanam ad Domum Pignatelli, seu Ducum Bisaciæ in Regno Neapolitano: de qua *Procopius Maria* Comes Egmondæ &c. obiit Neapoli 22. Maii 1743. ætatis A. 40. relicto filio herede.

Peruwez. Plura sunt hujus nominis in Belgio Municipia; unum in Gallo-Brabantia, Baronatûs titulo illustre, & ad Familiam Arembergicam pertinens; uti & Peruëtum Dusselense prope Mechliniam ad Familiam Merodiam. Alterum in Hannonia, inter Condatum & Valencenas, simili Baronatûs titulo gaudens, quod est Familiæ Egmondanæ: de quo hoc Diplomate. Fuit & olim illustris Familia Peruëtani nominis in Belgio.

CAPUT CXLIII.

Testamentum Joannis Jacobs, *Civis Bruxellensis, quondam Aurifabri in Urbe Bononia apud Italos, in quâ anno 1650. instituit Collegium sui nominis, sub invocatione Sanctissimæ Trinitatis, pro* Bruxellensibus, *cuivis altiori Scientiæ operam daturis: quod Collegium hodieque floret.*

Translatum ex Testamento italicè scripto.

D honorem Dei, Sanctissimæque Trinitatis, anno Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo, Indictione tertiâ, Pontificatûs SS. Domini nostri Innocentii Papæ X. mensis Septembris die nonâ.

Honorandus Dominus Joannes Jacobs, filius quondam Domini Joannis Jacobs, Belga, natus in Civitate Bruxellensi, longo tempore incola Urbis hujus Bononiensis, ibique Faber argentarius, in Parochia Sti Matthæi, in vico dicto de Piscaria; considerans certitudinem mortis, horæ vero incertitudinem, & tamen statutum esse omnibus hominibus semel mori; dum corpore quidem infirmus, sed sensibus & mente sanus existit, voluit procedere ad negotia salutis animæ suæ, atque ad temporalium bonorum suorum dispositionem.

Qua propter ipse met ore proprio rogatis infrascriptis Testibus, & me tamquam Notario, condere voluit hoc Testamentum, formâ & modo sequentibus.

Imprimis prædictus Testator, animam suam commendat Altissimo Creatori suo, humillimè rogans omnium peccatorum suorum veniam, quibus divinam Majestatem offendit, profundissimâ cum reverentia supplicans ejus misericordiam, ac signanter in eo momento, quo anima suà à corpore separabitur.

Legat ad opus cujus intererit, pro gabellis incertis, quatuor Bolonienses semel, qui deponentur apud eos qui sunt de sancto Monte Pietatis; item pro aliis pauperibus mendicis 24. quatrinos semel.

Mandat, post obitum corpus suum, minimo quo poterit sumptu transferri in Ecclesiam S. Martini Majoris, in qua resident RR. PP. Carmelitæ discalceati, ibidemque sepeliri intra Monasterium in loco, qui ad Testatorem pertinet.

Item relinquit pro animæ suæ refrigerio, ad opus Sodalitii SS. Sacramenti, in præfata sua Parochia candelam è cera alba ponderis 4. librarum, ut ardeat ante SS. Corpus D. N. J. C. tempore quo divinum ibidem officium celebrabitur. Insuper decem quatrinos, ad opus pauperum ejusdem Parochiæ, ad distributionem Reverendi Domini Pastoris præfatæ Parochiæ.

Item relinquit pro refrigerio, ut supra, ut celebrentur ad Altare Privilegiatum ibidem Missæ de Sto. Gregorio.

Item pro refrigerio ut supra, relinquit & mandat celebrari similiter Missam de Requiem, ad arbitrium infrascriptorum Dominorum heredum Fidejussoriorum, ad Altaria Privilegiata hujus Urbis, ejusque sub-urbii, & circum-circa.

Quoad alia bona sua, mobilia & immobilia, actiones & credita tam præsentia quam futura; intelligendo ea quæ habet in Belgio, non autem in Italia, excepto certo redditu ab eo acquisito super Receptura communiter dictâ Canalis Bruxellensis, pro summâ sexaginta duorum florenorum Rhenensium ac 12 stuferorum, in perpetuum; qui redditus recipietur à Decanis Auri-fabrorum, uti infra latiùs; instituit ac nominat ore proprio hæredes suos universales Dominos Joannem, Cornelium, Franciscum & Andream, fratres, filios quondam Domini Maximiliani Jacobs, fratris Testatoris, adeoque Nepotes ejusdem Testatoris, æqualiter, & in portionem æqualem.

Quibus, & unicuique eorum per fidei-commissum substituit eorum filios ac lineam masculinam de thoro legitimo procreatam apud unumquemque eorum, de gradu ad gradum communiter & cum fidei-commisso.

Prout quoque substituit unum alteri de masculis ac legitimis heredibus, de legitimo thoro natis, ut supra: volens, ut in perpetuum inter ipsos eorumque proles ac descendentes è linea masculina usque ad quartum gradum, in quantum fieri poterit & obtineri approbatio Superiorum, bona ipsius sint Fidei-commissa successive & reciprocè in perpetuum, donec & quousque futuri sunt hæredes masculi.

Quod Fidei commissum durabit ultra centum & amplius annos, quamdiu Deo volente erunt hæredes masculi de thoro legitimo procreati. Declarans ac volens, ut sibi succedant per stipites & non per capita, ubi gradus defecerit, aut ubi pater Institutorum decesserit.

Vult etenim, per filios & heredes masculorum heredum defuncti repræsentari personam patrum aut avorum suorum, prout successio ista eveniet, vel fratrum ipsorum avorum.

Quapropter prohibet omnes venditiones, alienationes, permutationes, elocationes

ultra decennium; hypothecas generales & speciales, & qualcumque alias Contractuum species, quibus ejusmodi bona in toto vel parte distraherentur aut obligarentur.

Volens, ut in perpetuum remaneant penes nepotes suos eorumque descendentes masculos, qualificatos ut supra, usque ad quartum gradum, etiam in perpetuum.

Quod si aliquis bona divenderet, aut venditionem attentaret, aut quidquam hisce contrarium faceret in toto aut parte eorumdem bonorum, is ipso facto privatus esto ac seclusus ab omni commodo hujus Testamenti, neque tantum à bonis alienatis, sed & à quibuscumque aliis quæ ad eum in vim hujus dispositionis pervenerint. Et quod tunc vocabuntur ad successionem cœteri illi, quos substituit modo & formâ prescriptis.

Prout etiam expressè mandat & vult: sic enim est expressa ejus voluntas, ut nullus unquam aut ullo modo alienet bona sua aut partem eorumdem, sub pœna privationis, ut supra dictum.

Ea-propter declarans, casu quo quis privatus ex causa supra-dictâ proles non habeat, quod non inquietabuntur proximè Instituti, sub eo prætextu quod expectare deberent usque ad obitum alienantis. Vult etenim, ut eo ipso momento privatio subsequatur. Et insuper, ut proximi, qui bona illa obtinuerint ob causam alienationis, teneantur, dum post alienationem Alienantis proles nascentur masculæ, iisdem natis bona illa derelinquere, nihil ultra retinendo nisi fructus perceptos usque ad diem nativitatis hujusmodi hæredum masculorum.

Injungens præterea nepotibus suis præfatis ac substitutis, ne præsumant exigere ullum computum ab heredibus quondam Domini Vander Perre, neque à Domino Henrico Willems, ex caussa administrationis bonorum Testatoris. Volens, ut ea sint perinde, ac si isti nullam unquam administrationem eorum habuissent. Inque omnem eventum relinquit eis per modum Legati, quidquid illud de quo essent in posterioribus. Quod tamen sic intelligit Testator, ut si debitores sint ultra 50. florenorum, eorum conscientiam hisce oneret. Et quod habent ultra 50. florenos, distribuant in magis indigentes consanguineos Testatoris in partibus Belgii commorantes.

Prohibens supra dictis Nepotibus suis, ne hisce contraveniant, sub pœna privationis: quodque eorum portio accrescet non contravenientibus. Quod si contingeret omnes contravenire, tunc privatio ista hereditatis accedet ad usum Collegii infra-nominandi.

Excipiens & legans extra Institutionem ac Substitutionem bonorum suorum in Belgio, proventus annuos 150. florenorum, quos vult quotannis deponi Bruxellis in Monte Pietatis; aut alio in loco, prout Reverendo Domino Michaeli Vander Perre, aut eo deficiente, Domino Henrico Willems visum fuerit, securiores fore proventus; ut ita accrescant.

Volens ut excrescentiæ hujusmodi relinquantur ad augmentationem, donec efficiant mille florenos Rhenenses. Tunc autem vult illam summam assignari in dotem filiabus nepotum suorum, è thoro legitimo natis.

Instituens atque nominans ore proprio in cœteris bonis suis mobilibus & immobilibus, actionibus & creditis, præsentibus ac futuris, in Italia existentibus; ac prætertim iis quæ sita sunt Bononiæ & in viciniâ; hæredes suos fidejussorios universales, Illustrissimos DD Marchionem Achillem Albergati-villa, Angelum Mariam Angelelli, & D. Dominicum Comelli, J. U. Doctorem; penes quos vult continuari possessionem bonorum suorum hereditariorum existentium in Urbe ac Comitatu Bononiensi.

Concedens ex nunc pro tunc præfatis D. D. suis fidejussoriis heredibus possessionem præfatorum suorum bonorum. Vult etiam Testator præfatus ut iidem DD. continuentur in eadem possessione eorumdem: eosdem constituens in omnibus bonis suis, tam in Comitatu Bononiensi, & in suburbiis ejusdem, quam per universam Italiam.

Eosdem rogans enixè, & jubens, ut quantocius fieri curent Inventarium, universumque ejus Capitale adnotent, ut & credita, recepta, & quæcumque deprehenduntur ad se Testatorem pertinere, hîc & alibi.

Quo facto, mobilia, quæ judicabunt necessaria ad usum Collegii, asservabunt; prout inferiùs declaratur expressiùs; & residua divendent; & id quod è receptis proveniet, reducent in pecunias numeratas, easque deponent in Monte Pietatis, ut quamprimum affectentur in prædicto Monte in perpetuum & irredimibiliter, super bonis assecuratis ac permanentibus; utque eadem administrent, omnesque proventus recipiant, uti & cœterorum bonorum suorum, nullis exceptis.

Item vult ac desiderat Testator prædictus, ut statim post obitum suum per antedictos DD. hæredes suos fidejussorios erigatur Collegium in unâ domorum Testatoris sitâ in vico de Pratellis, sub Parochia S Laurentii juxta portam dictam de Stira. Illudque *Collegium Jacobs* dici vult, sub invocatione SS. Trinitatis.

Volens, idem Collegium esse unicum suum ac universalem heredem cunctorum bonorum suorum, quæ (ut supra) invenientur in Urbe & Agro Bononiensi, aut quovis alio loco: in quantum de his aliter dispositum non fuerit. Illudque Collegium

præcipit gubernari in omnibus & per omnia, prout hîc sequitur.

Præfes Collegii.

Imprimis præfati Heredes fidejussorii deputabunt Præsbyterum, nativitate Bononiensem: vel in ejus defectum, alium qui sit probæ vitæ ac morum, ętatis ut minimùm triginta annorum; casu quo Testator neminem in vita sua nominaverit, quam facultatem sibi-ipsi reservat: qui erit ejusdem Collegii Regens.

Mandans, eidem Regenti ultra Mensam dari honestam provisionem. Idemque curam habebit mobilium Collegii, uti & vitæ ac morum ibidem, prospiciendo cum omni diligentia ac personaliter, ad omne id quod cedet ad bonum regimen ejusdem Collegii, procurando proventus illius, recipiendo nummos eosque deponendo in Monte Pietatis.

Idem obligabitur ad constituendam cautionem sufficientem de bona ac fideli administratione in manibus præscriptorum Dominorum, ad custodiendum atque restituendum quodcumque ei commissum fuerit, & ad reddendum Computum de omnibus, præfatis DD. Hæredibus fidejussoriis, dum eis libuerit. Qui etiam habebunt potestatem eum deponendi ad beneplacitum suum.

Bursarii Bruxellenses.

Item quod in eodem Collegio tenebuntur tres quatuorve juvenes, & etiam plures, secundum proventus Collegii, ad beneplacitum DD. Heredum fidejussoriorum. Qui juvenes debebunt esse Belgæ, nati in Civitate Bruxellensi, aut Antverpiensi, vel ad minus Brabantini, legitimo thoro nati, & neutiquam legitimati, ætatis annorum 18, vel saltem decimum-sextum ætatis annum ingressi.

Volens, ut in electione præferantur proximi consanguinei Testatoris, de Familia Jacobs. Et si nulli existant hisce qualitatibus insigniti, succedent proximi consanguinei de familia uxoris. Qui Juvenes tenebuntur callêre linguam latinam, corpore bene dispositi, honestæ conversationis, & Tonsurati. Dumque Bononiam advenerint, studêre poterunt Juri aut Medicinæ, Philosophiæ aut Theologiæ, & in aliquâ ex his promovêri ad Gradum.

Item tenebuntur vivere & habitare in Collegio ante-dicto, incumbendo uni ex præscriptis scientiis tempore quinquennii continui: ubi eis procurabuntur quæcumque necessaria ad prosecutionem ejusdem studii.

Volens, ut absoluto quinquennio eis erogentur necessaria ad suscipiendum Gradum Doctoralem illius scientiæ cui studuerint, & quam professi fuerint, tamquam peregrinis: videlicet ut eis detur id quod dari consuevit in pecuniis aut deposito, ad conferendum Doctoratum cuidam extraneo, & non amplius.

Postmodum verò dabitur eis bursa è serico, & in ea quinque coronati in moneta, uno mense pòst. Et dimissi, ut supra, poterunt exinde studêre ulterius, & proprium commodum quærere, domum redeundo, seu quocumque eis libuerit.

Item vult, relinqui liberam voluntatem præfatis Heredibus fidejussoriis, ut hi tres conjunctim, & non separatim, nec major pars eorum, sed omnes simul possint in totum & solidum exequi hanc ejus ultimam voluntatem, quandocumque eis placuerit.

Et ut durante quinquennio examinent, aut curent examinari præfatos juvenes, ad dispiciendum, utrum in aliqua è prædictis scientiis proficiant. Et si eos deprehendant sine profectu, poterunt eosdem licentiare, & cogere ad discessum è Collegio: absque eo quod possint ultra prætendere, aut redire; sed tenebuntur acquiescere omnibus iis quæ per antedictos DD. determinabuntur, quoad alios in eorum locum evocandos, prout infra scriptum est.

Et si nulli sint Consanguinei præfati Testatoris, prædictis qualitatibus insigniti, vult in eorum locum admitti filium D. Henrici Willems amici sui charissimi, vel aliquem de descendentibus aut proximis consanguineis ejusdem; volens ut electio fiat in modum, qui sequitur.

Quod Decani actualiter servientes de honorato Opificio Aurifabrorum in Civitate Bruxellensi potestatem habeant eligendi: volens in electione observari, ut hi qui prætendent eligi in Studiosos ejusdem Collegii, sese in persona debeant præsentare & non per alios, coram & in præsentia eorumdem Decanorum intra tempus 20. dierum, qui exclusivè inchoabuntur à tertiâ publicatione & proclamatione desuper facienda è suggestu Parochiæ B. M. V. de Capella, & per Pastores aliarum Parochiarum, tribus solemnibus festis immediatè subsequentibus: publicando, quod hi qui ad hanc præbendam sese præsentabunt, teneantur comparêre coram Decanis Aurifabrorum, & simul illic exhibêre competentia Testimonia, quod qualitatibus à Testatore requisitis, instructi sint: idque etiam coram iisdem Decanis, & in præsentia R. D. Pastoris aut Vice-Pastoris præfatæ Ecclesiæ B. M. V. de Capella.

Quodque idem, cum interventione Decanorum, examinabit Attestationes exhibitas super qualitate prætendentium: & quod præfatus D. Pastor vel Vice-Pastor (ita eos rogante Testatore) examinabit prædictos juvenes & unumquemque eorum, ad dispiciendum utrum capaces ac sufficientes sint qui excellant in aliqua è prædictis scientiis: faciendo desuper vocalem relationem eisdem Decanis.

Dumque referet quempiam non esse idoneum, tenebuntur Decani eundem excludere. Verum factâ per D. Pastorem aut Vice-

Vice-pastorem relatione favorabili, tenebuntur Decani eligere capaciores repertos, modo quo supra: nisi præfati Decani rationes haberent in contrarium.

Volens, ut Pastor aut Vice-Pastor prædicti pro recognitione & salario habeant, id quod Testator ordinavit in certo Instrumento inito cum præfatis Decanis, registrato in libro memoriali præfati Opificii.

Et si per Pastorem aut Vice-pastorem, præfati juvenes judicentur idonei, ita præsentati & electi, tunc per Decanos eis erogabuntur ac numerabuntur è pecuniis creditis, quæ in finem ipsis consignabuntur in Civitate Bruxellensi, floreni 45; ut quilibet de electis, his mediantibus, pervenire possit usque Bononiam.

Et tenebuntur secum adferre Attestationem & Instrumentum in forma, de prædicta sui electione subsignatum à prædicto Pastore vel Vice-Pastore, & ab iis de prædicto Opificio, cum legalizatione ac sigillo Civitatis.

Dumque sese itineri accingent, tenebuntur intra trimestre sese præsentare Bononiæ coram DD. Heredibus fidejussoriis, pro tempore existentibus, cum prædicto Testimonio. Qui eos etiam tunc tenebuntur admittere in Collegium, absque ullo obstaculo.

Quod si intra illud trimestre sese Bononiæ non præsentaverint (nisi forsan in via aut alibi impediti fuerint morbo, aut aliâ caussâ legitimâ) exclusi erunt. Eorumque defectu procedetur ad aliam electionem. Iidemque tenebuntur insuper refundere nummos pro itinere à præfatis Decanis receptos: ad opus eorum qui de novo eligentur.

De Vestimentis. Insuper declarat Testator, se nolle, ut hereditas sua teneatur ad ulla vestimenta præbenda dictis juvenibus; nisi solum, quod DD. Heredes fidejussorii eorumque successores, cuilibet prædictorum juvenum confici curabunt duas vestes nigras honestas ac talares, pro more studentium aliorum Collegiorum: apponendo *conchatre* ad limbum vestimenti, pro signo distinctivo. De reliquo vestimenta sibi procurent ex ære proprio.

Schelpe.

Vult etiam, quod non obstante sua declaratione, quâ præfati juvenes debebunt esse Bruxellenses, Antverpienses aut Brabantini, & sine præjudicio aliorum: quod si contingat aliquem de consanguinitate quondam Domini Petri Vander Liepe Soceri Testatoris, nativitate Ultrajectinum reperiri, quod is acceptari poterit in numerum præfatorum trium aut quatuor juvenum, dummodo concurrant pro eo qualitates necessariæ ad admissionem in dictum Collegium.

Provisores Collegii. Deficiente autem uno de supradictis DD. heredibus fidejussoriis, desiderat & vult Testator, ut Collegium DD. Canonistarum ac Legistarum Bononiensium, videlicet de stricto Collegio, eligant unum è Doctoribus ejusdem in locum defuncti; qui eandem authoritatem cum eo habebit. Deficientibus autem iis de stricto Collegio Doctorum, unum è Collegio Artistarum ut supra. Hoc verò deficiente tertio, bina Collegia Legistarum & Artistarum pro beneplacito suo eligent Civem Bononiensem, idoneum ad sustinendum idem onus cum eis. Atque ita usque ad finem mundi continuabitur.

Atque hæc omnia, in quantum Testator vitâ suâ durante in locum defungentis neminem alium nominaverit; uti & declarat electionem faciendam esse per eos de præfato Collegio, in modum ante-dictum; nec aliter, nec aliàs.

Item vult, ut senior studiosus, simul ac juvenis aliquis decesserit, de assensu præfatorum DD. Heredum fidejussoriorum, statim teneatur id-ipsum significare per litteras in Belgio, ad Opificium Aurifabrorum Bruxellis, & ad antedictum Dominum Pastorem; ut omni tempore quo quis juvenis obierit vel recesserit hoc modo provideatur de successore, expensis hæreditatis D. Testatoris. Quodque huic seniori studioso refundentur expensæ factæ pro litteris, advisamento, declarationibus &c.

Præterea declarat antedictus Testator, sese curasse fieri Statuta quam-plurima ad bonum regimen hujus Collegii, inscripta Libro qui penes eum invenietur in quarto sub involucro rubro contextus filo aureo, cum registro rubei ac viridis serici. Mandans expressè, ut contenta horum Statutorum punctualiter observentur, perinde ac si de verbo ad verbum hisce inserta forent.

Poteruntque DD. Heredes fidejussorii hisce addere, demere ac mutare (prout temporis circumstantiæ exigent) ea quæ videbuntur requiri in futurum.

Et si adveniente morte Testatoris, domus ejus dicta de *Prateolo* elocata fuerit, neque elapsus fuerit terminus: ut eâ domo uti possint; illo casu poterunt abhibere domum, quam Testator nunc inhabitat, aut aliam conducere, cujus precium persolvent è nummis recipiendis ab elocatione domûs istius; in usum Collegii, donec & quousque præfatus elocationis terminus elapsus fuerit; referens sese in hisce omnibus ad prudentiam præfatorum DD. Heredum fidejussoriorum.

Et si tempore mortis ejus deprehendantur nummi nondum applicati, tunc rogat prefatos DD ut eosdem (facto inventario) deponant in Monte Pietatis, ut applicentur sub bonis certisque pignoribus in Urbe vel Comitatu Bononiensi, prout sese offeret occasio: vel etiam in nummis creditis ejusdem Montis irredimibilibus. Prohibens

omnes redditus redimibiles & similes applicationes: verùm quod tantummodo ementur bona immobilia & redditus prout supra.

Præterea relinquit & legat, in recognitionem tantorum incommodorum, quæ prædicti Domini Fidejussorii Heredes Bononienses sustinebunt in stabiliendo eodem Collegio, unicuique eorum par *Hypopaterarum* argentearum ponderis circiter quadraginta unciarum: quas in hunc finem invenient in officina Testatoris, cum hac inscriptione in medio earundem paterarum incisâ: *Fidei memoria*.

Vulgo *Salve*.

Quodque annis singulis in Dedicatione, præfati Domini fidejussorii, eorumque substituti pro tempore existentes singuli habebunt *panis saccarati* libras quatuor & ceræ albæ libras quatuor ac totidem piperis incontusi. Quæ omnia ementur nummis proventuum dicti Collegii.

Vulgo *Broetjuyeker*.

Rogans Dominos fidejussorios Heredes pro amore viscerum D. N. Jesu Christi, ut acceptare dignentur & exequi quam primum hanc suam ultimam voluntatem: toto corde confidens de eorum bonitate atque affectu.

Et ego Joannes Cesar, Notarius infrascriptus prædictas Apostillas approbo, ad honorem Dei, & ad utilitatem proximi mei, salutemque animarum nostrarum.

Item vult ac mandat præter hæc, ut DD. Alexander Zaguoni & Antonius Levanti sint assistentes eo tempore quo Testator constitutus erit in extremis, iidemque curam habeant invigilandi ne quidquam è domo auferatur, ut desuper postmodum reddatur computus præfatis Dominis fidejussoriis.

Finaliter ego Notarius agnosco, mihi satisfactum esse à Testatore pro meo salario hujus Testamenti, meque ipsum obligo ad tradendas eidem duas Copias authenticas, unam pro Bononia & alteram pro Belgio. Atque hæc &c. cassando &c. rogando ore proprio &c.

Actum Bononiæ infra Capellam Sancti Matthæi in Piscaria, in ædibus Testatoris & in ejus cubili prospiciente versus plateam majorem; præsentibus R. P. F. Fulcardo filio D. Servaes Bruxellensi, Ordinis FF. Prædicatorum Presbytero, nec non Conventûs sancti Dominici Bononiensis Supperiore, qui notoriè ac principaliter residet in regione & Capella ubi conditum fuit hoc testamentum.

Item præsente R. P. F. Anastasio filio quondam D. Rigii de Baldellis Bononiensi, Conventus supradicti: perillustri D. Victorio, filio perillustris Viri Benedicti de Victoriis J. U. Doctore, de regione Castri S. Mariæ Britoniensis Bononiæ: perillustri D. Simone, filio quondam Caroli de Tassis mercatore Bononiensi de regione S. Margaretæ: D. Dominico filio quondam Sonderi de Canalatiis cive Bononiensi de regione S. Mariæ de Miratellis: perillustri D. Michaële filio quondam Illustris D. Lancelotti de Molines de regione S. Matthæi supra dicti: item Antonio filio quondam Sanchii de Linantis Architecto, Nicolao filio quondam Felicis, Petro filio quondam Pauli de Jagnoenz Bononiensi Cive, de regione S. Michaëlis ad Leprosarium.

Qui Reverendus P. F. Fulcardus, unà cum supra-scriptis Testibus, & mecum Notario dicunt, & dixêre &c. atque etiam quod esset compos sensuum &c. quod essent Testes ore tenus recogniti &c.

Infra habebatur. Suprascripta translata ac scripta fuêre ex Instrumentis, per me Joanem Cæsarem filium quondam D. Francisci de Manolegiis, Civem ac Notarium publicum Bononiensem Apostolicâ atque Cæsareâ Authoritatibus, de proprio ore Testatoris, manu alterius mihi probè cogniti, me impedito.

In quorum fidem subsignavi atque subscripsi ad hæc requisitus &c.

Inferius. Nos Corrector ac Consiliarii venerandi Collegii Notariorum Bononiensium, notum facimus & attestamur omnibus per præsentes, præfatum D. Joannem Cæsarem de Manolegiis ad præmissa fuisse requisitum, eumque talem esse, prout se qualificat, quodque omnibus scriptis ejus hîc & alibi fides habita & habenda sit indubitata, tam in Jure quam extra. In quorum fidem &c.

Actum Bononiæ die XI. Octobris M. D. C. L. sign. *Cignanus*.

Nos infrascripti Mercatores Bononienses, indubitatâ ac plenaria fide declaramus universis per præsentes, quod præfati DD. Joannes Cæsar de Manolegiis & Pompeius Cignanus respectivè fuerint Notarii hujus præfati Testamenti &c.

Actum Bononiæ XI. Octobris M. D. C. L.

CAPUT CXLIV.

Rationum Momenta, quibus Illustrissimo Sanctioris Consilii Præsidi cæterisque Senatoribus persuasum fuit, neutiquam expedire, ut in Belgio Catholico Judaïca gens ad fixum domicilium admittatur; exhibita circa annum 1670.

ILlustrissime Domine.

Cum Judæorum Principes, Sacerdotes, & populus (timentes, si doctrina Christi, quam suæ contrariam esse sentiebant, prævaleret, & si omnes in eumdem Christum crederent, non futuros homines qui Judæorum regnum, Civitatem Dei, templumque & leges patrias adversus Romanas acies defenderent) innocentem Christum, Deum hominem, insigni homicidæ postpositum, morte turpissimâ per invidiam condemnassent, & fecissent subire tormentum Crucis; effectum est quadragesimo post anno, ut ipsi (justissimo Dei judicio) regno temporali quod tenuerant fuerint spoliati, non manserit lapis super lapidem in urbe Hierosolyma, & augustissimo templo funditus everso Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus recesserint, & tota gens Judeorum in servitutem redacta, & omnium fere gentium ludibrium effecta, per totum terrarum orbem errabunda divagetur.

Porro, in ista miserrima eorum conditione, cœteris amissis, unum hoc eis remansit, videlicet, velamen super cordibus eorum, ut eum, quem omnia elementa, ut ait Sanctus Augustinus, agnoverunt, ipsi agnoscere, & corda sua pertinaciter detrectent flectere ad pœnitentiam; à qua quidem ita abhorruit & etiamnum abhorret eorum animus, ut amaritudine & felle plenus adeo inexplebile conceperit odium in ipsum Christum Deum, & membra ipsius, ut arbitrentur se obsequium præstare Deo, si in eundem Christum & prædicta membra ejus, id est Christianum populum, insigni aliqua impietate, seu scelere grassati fuerint. Unde statim ab initio, contradicentes iis quę dicebantur ab Apostolis plenis Sancto Spiritu, & dicta sua confirmantibus signis sequentibus, magnam Hierosolymis persecutionem commoverunt in discipulos Christi, è quibus lapidatus est Stephanus, Paulus occisus, Petrus crucifixus, alii flagris excepti.

Porro istorum Judęorum filii & nepotes, genimina viperarum, id est pessimorum parentum progenies pessima, cum cresceret credentium multitudo, & in omnem terram prædicati Evengelii exiret sonus, progenitorum suorum vestigiis constanter inhęrendo, jam inde à nascentis Ecclesiæ Christianæ incunabulis usque in hæc nostra tempora (si fides Historiographis est adhibenda) non destiterunt continuis sacrilegiis, conspirationibus, monetæ adulteratione, veneno, fœnore illicito, cœdibus, fraude, seductione aliisque pluribus sceleribus in populum Christianum perpetratis, ita se famosos reddere; præsertim eorum numero tractu temporis in immensum fere aucto; ut primum per Leges Civiles coërceri, & à functionibus publicis arceri, dein per Sacros Canones notari, ac demum per Edicta Principum, Ecclesiæ & statui formidabiles, è Provinciis proscribi, immo & armis abigi, & ab irata plebe nonnunquam malâ morte mulctari meruerint; uti apparet ex subjecta Relatione.

Nam Imperatores Theodosius & Valentinianus Judæos ab honoribus & muniis publicis, sive Ecclesiasticis sive Civilibus, exclusos voluerunt, L. ult. Cod. de Judæis & cœlicolis.

Canon *Nullus*, Canon *Omnes*, & alii plures Canones, Decreto Gratiani inserti, Causâ XXVIII. q I. Judæos, ne alios inficerent, incapaces fecerunt habitationis victusque communis cum Christianis.

Heraclius Imperator eosdem Judęos ad voluntarium exilium adegit, dum eos baptizari voluit, & eamdem Legem à Sisebuto Rege in Hispania, & à Dagoberto in Francia promulgari curavit.

Concilium Toletanum circa hæc tempora, ut antedictos Judæos efficaciter Hispaniâ excluderet, Canone 3. cum consensu christianissimi sui Principis, suorumque Optimatum illustriumque virorum, hanc promulgavit Deo placituram Sententiam, *ut quisquis succedentium temporum Regni sortitus sit apicem, non ante conscendat regiam Sedem, quam inter reliqua conditionum Sacramenta pollicitus fuerit, nullum non Catholicum permittere in suo Regno degere.*

Judæorum gentem, cum per Africam & Tartariam esset diffusa, Afri anno M.C. XXII. Tartari anno M.C.XL. expulerunt de finibus suis.

In Galliis, uti refert Genebrardus in suo Chronico, multi Judæi prope Aureliam combusti sunt anno M.C.LXXI. quia puerum fluvio mersisse ferebantur.

Eodemque anno Coloniæ fuerunt condemnati, sed à contribulibus redempti pe-

cuniâ, quia monetâ adulteratâ, rei erant læsæ Majestatis.

Anno autem M. C. LXXVII. vulgus Galliæ & Germaniæ passim desævit in eosdem Judæos; quia in die Cœnæ Domini puerum Christianum in crucem egerant, & ob alia eorum crimina. Ita idem Genebrardus & Frisingensis in Gestis Frederici Imp.

Non multo post, id est anno M. C. LXXX. eodem Genebr. referente, Coloniæ Agrippinæ plerique Judæi occisi sunt, quia, quibusdam Judæis naviculâ fluvium trajicientibus, inventa fuit puella mortua in Rheni ripâ. Cœteros non occisos idem Fredericus Imperator 500. aureis mulctavit.

Circa idem tempus Philippus Galliarum Rex Synagogas Judæorum partim evertit, partim in Ecclesias convertit, (ut auctor est Gaguinus lib. 6. & Æmilius lib. 5.) exactis è tota Francia ipsis Judæis; quia in ludibrium Christi Christianum puerum cruci affixerant, & Franciam totam gravissimis usuris vexabant.

Iteratam Judæorum expulsionem è Francia idem Geneb. refert ad annum Domini M.C.C. & tertiam sub Philippo pulchro ad annum M. C. C. XCV. immo & quartam anno M. C. C. C. XCI., quando & bonis fuerunt expoliati.

Hanc quartam expulsionem præcesserat anno M.C.C.C. XXII. generalis omnium Judæorum per universam Galliam captivitas, uti refert Haræus sub Joanne Brabantiæ Duce, pag. 308.

Immo & magna eorumdem Judæorum strages per varias mundi plagas anno M. C. C. C. XLVIII. quo tempore cum fere ubique miserandum in modum grassaretur pestis, Judæis fuit imputatum, quod veneno infecissent & flumina & aërem. Brabantia eodem morbo tunc correpta, eodem vindictæ genere se de iis est ulta.

Sed refugit calamus exprimere immanissimum supremi sacrilegii facinus perpetratum in ejusdem Brabantiæ capitali urbe Bruxella, contra Deum hominem Christum sub consecratis hostiæ speciebus occultatum quidem, sed præsentiam suam manifestantem: cujus facinoris auctores Judæi exquisitas luerunt pœnas; ceteris è Brabantia in perpetuum abesse jussis, per Ducale Decretum sive Edictum de A. M.C.C.C. LXX.

Et ut ad posteriora sœcula accedatur propiùs, lubet hîc referre ex Pontano de bellis Ferdinandi quinti Castellæ Regis, quod is debellatis priùs in regno Granatensi Mauris implicatis Judaismo, paganismo, & aliis erroribus, Judæis mandarit primùm, ut vel regno excederent, vel agnoscerent Christum Salvatorem. Quod cum facere negligerent, Isabellâ uxore instigante maritum Regem (quod & ante fecerat in Mauros, ipsamet equum ascendens; & quâ manu quâ consiliis generosissimis belli ducem agens) centum viginti quatuor millia familias Judaïcas regnis suis expulit Ferdinandus, post annum Domini M.C.C.C.C. LXXIV. Per quæ apud Sanctam Sedem, cui insidebat Sixtus Papa IV. Catholici nomen gloriosum sibi suisque posteris est promeritus.

Porro non sufficiebat religiosissimæ Reginæ venenum è Regnis suis expulsum: sed ne postliminio reverterentur, alexipharmacum adhibuit, institutis contra omnem hæreticam pravitatem sacræ Inquisitionis Tribunalibus. Quibus arduis negotiis, ejus præcipuè operâ feliciter confectis, annos nata 53. è puerperio abiit in cœlum anno M. D. IV. hostium suorum terror, exterorum admiratio, gentis suæ delicium. *Godeau en ses Eloges* pag. 470.

Alphonsus V. Portugalliæ Rex, Ferdinandi exempla secutus, Judæos omnes è ditionibus suis abire jussit, anno Domini M. D.

Postmodum gloriosissimus Imperator Carolus ejus nominis V. Belgicarum Provinciarum Dominus, ex causis supra relatis per Edictum anni M. D. XLVII. mandavit, ut Judæi omnes, qui ad vitandam Lusitanam Inquisitionem ad prædictas Provincias advenerant, ab iis infra mensem cum familiis suis recederent, sub pœnis gravibus.

Edicto autem anni M. D. L. omnis per Belgium conversatio, immo vel solus transitus, (quod notandum,) interdictus est Judæis, sub pœna vitæ & bonorum.

Et ne quis eos auderet hospitio excipere, operâ aut favore juvare, cautum est alio rigoroso Edicto de anno M. D. LII.

Antedictis Edictis ad amussim inhæsit Albertus Pius Belgicarum Provinciarum nuper Princeps, & quidem ita constanter, ut, pactis cum Fœderatis Provinciis duodecennalibus Induciis, adduci non potuerit, licet instanter rogatus, ut uni cuidam Judæo faceret facultatem Amstelodamo in Brabantiam transeundi. Sciebat religiosissimus Princeps periculosam multum esse Catholicis cum personis Gentis Judaïcæ conversationem; & tangentem picem cito ab ea inquinari.

Ut proinde perillustris & Reverendissimi Domini Episcopi Antverpiensis sollicitudo, per ejus Litteras & rationes speciali Scripto ad suam Excellentiam directo expressa, appareat omni laude dignissima.

Et certe spectat ad officium & curam Deo amabilium Episcoporum, ut supra gregem suum indefessi pervigilent, bona quælibet ei providendo, & lupos, ac noxia quælibet ab ovili arcendo.

Qua quidem in parte quid eos specialiter facere oporteat, breviter admodum perstringit Barbosa de Jure Canonico universo, lib. I. cap. xi. n. xiv.

Octavo

Octavò, Officii est, (ait,) Episcopalis, prospicere, ut hæreses & hæretici extirpentur; & contra Judæos & paganos curam adhibere in eis servandis, quæ & Christianis erga illos, & illis erga Christianos jubent Sacri Canones. Et Principum Edicta addidisset magnus ille Canonista, si in hisce partibus scriptitasset.

Cum enim ea Edicta evulgata sint in subsidium Canonum, & ut orthodoxæ Fidei puritas conservetur, & omnis erga Deum & Sanctos ejus impietas præpediatur, ut à Dei cultu ad alienos non dilabantur, aut vi aut dolo abstrahantur subditi Catholici, & demum eorum Antistites Regali Auctoritate & gladio fulciantur, & defendantur in executione officii sui, merito ipsa reclamari possunt & debent, & in praxim redigi, cum ejus adest occasio.

Unde quoque effectum est, quod præfatus Antverpiensis Episcopus super iisdem Edictis fundet Supplicationem suam; uti videre est ex dicto Scripto rationum, per ipsum exhibito Excellentissimo Domino Gubernatori generali.

Qui cum desuper exquisiverit judicium Illustrissimæ Dominationis vestræ, & ipsa meum; censeo, quod ipsa se excusare nullo modo possit à Suffraganeo suo Episcopo apud dictum Dominum Gubernatorem validè juvando iis quibus apud hunc valet gratiâ & Auctoritate; & quod teneatur junctim conniti ad omnimodam Judæorum exclusionem conformiter ad Edicta supradicta. Circa quæ nulla infractio aut dissimulatio admitti poterit, nisi cum manifestissimo periculo Christi fidelium Antverpiæ, Bruxellæ, & alibi in his partibus (ut est dictum) commorantium, ubi præfatus Princeps Albertus ne vel unum solum Judæum admittere voluit. Movebat Principem æternâ memoriâ dignum, Gentis illius amarus animus aversans Religionem Catholicam, eidemque continuo insidias struens. Nec de cætero ignorabat (uti & eos describit dictus Antverpiensis Episcopus) Judæos esse vaferrimos hypocritas, & quod nulla sufficiens cautela, ne noceant, iis apponi possit, quodque in pertractandis hujusmodi negotiis ea summa semper ratio apud Reges Catholicos fuerit, quæ pro fidei Catholicæ conservatione faciebat.

Hanc opinionem meam subjicio censuræ Illustrissimæ Dominationis vestræ. Mechliniæ XXV. Decembris M. D. C. LXXII.

Erat signatum: *A. Coriache* Presbyter. Is fuit Archidiac. Mechlin.

CAPUT CXLV.

Conventus Monialium Capucinarum Gandavi, fundatus per D. Ludovicam à Lotharingia *olim Principem de Ligne, dein dictam Sororem* Claram de Nanceio, *Litteris* Caroli II. *Hispaniarum Regis anno* 1674. *confirmatur.*

Ur la Remonstrance faite à Sa Majesté de la part de la Princesse de Ligne, contenante que Dame Louise de Lorraine, Princesse de Ligne sa belle Mere, auroit disposé, par son Testament, que Sœur Claire de Mons *Religieuse Capucine fondasse un Couvent de cest Ordre, en la Ville de Gand; au regard de quoy elle auroit laissé les moyens suffisans, pour l'effectuer, avec très humble supplication, que sa Majesté soit servie, d'accorder à la dite Religieuse, permission de l'établissement à la Requeste de la dicte Dame Princesse, a Octroyé, & permis, Octroye & permet par cette, à la dicte Sœur Claire de Mons, de fonder en la ville de Gand ledict Couvent de Religieuses Capucines; pourveu que la Ville y consente. & qu'il ne soit à la charge d'icelle; precedant aussy tout ce qu'en ce regard dispose le Concile de Trente; non obstant quelconques Ordonnances à ce contraires, aux quelles sa Majesté at derogé & deroge par cette; Ordonnant à son Lieutenant Gouverneur & Capitaine General des Pays-Bas & Bourgogne, & à tous aultres, qu'il appartiendra, de se regler selon ce.*

Fait à Madrid, soubs le nom de la Reyne Regente, & le Cachet secret du Roy. Le vingteseptiesme jour du mois de May, seize cent, septante quatre.

Paraphé Castel Jo. &c. & signé Maria Anna.

Plus bas: par Ordonnance de sa Majesté, estoit contresigné: Baltazar Molinet.

Extat apud Capucinas Moniales Montibus Hannoniæ, hoc Epitaphium supra-dictæ Fundatricis.

Ici gist très-noble & très puissante Dame, Madame LOUISE DE LORRAINE, Princesse de Ligne, niepce de la Reine de France épouse d'Henry IV. Roi de France, Religieuse Capucine en ce Monastere, sous le nom de Sœur Claire Françoise de Nancy; *laquelle a vecu saintement, & laissé un très grand exemple de toutes les vertus qu'elle a pratiquées sous la Regle de son Ordre, à laquelle elle étoit vraie Mere, & Fondatrice de ce Couvent de Mons & de celuy de Douay. où elle laissa des bonnes rentes. Elle est decedée le premier de Decembre l'an 1667. agée de 73. ans, professe de 30. ans.*

R. I. P.

CAPUT CXLVI.

Prospectus erigendi Episcopatûs Luxemburgensis, *novique Capituli Cathedralis, per mutationem Abbatiarum* Epternacensis *ac* Munsteriensis *Ordinis S. Benedicti, aliaque media opportuna, Regiæ Majestati anno* 1701. *exhibitus.*

ONSEIGNEUR.

Avec notre Consulte du 24. *Octobre dernier Nous avons remis à V. E. la Representation, faite par ceux du Conseil de Luxembourg, à l'occasion de la vacance de l'Abbaye de notre Dame de Munster Ordre de S. Benoit, pour l'Erection d'un Evechê dans cette Province; avertissant V. E. que nous leur avons ordonné de nous remettre les papiers & Documens y reclamés.*

Depuis ils ont ici envoyè le Conseiller Geisen, qui de leur part a exhibé une longue Deduction avec quelques lettres dont il y est fais mention.

Ils y representent les desordres & inconveniens qui resultent, de ce que les Pasteurs & paroissiens de la Province de Luxembourg sont abandonnés à sept Eveques étrangers, sçavoir : de Treves, Cologne, Rheims, Liege, Namur, Verdun, & Metz.

Ces inconveniens & cet desordres qui y sont simplement deduits, se peuvent reduire en ces points principaux.

I. Que le Conseil doit être continuellement aux prises avec ces Juges Ecclesiastiques étrangers pour la conservation des Droits & hanteurs de Sa Majesté. Car ces Eveques, dont quelques-uns sont aussi Souverains de leurs Etats, ont toujours formé des pretentions sur la Province, signament celuy de Treves, qui s'y extend le plus, & tache de se prevaloir de leur Jurisdiction spirituelle pour acquerir des titres à pouvoir à la suite s'attribuer le temporel, & d'ailleurs ces Juges Ecclesiastiques pretendent souvent de regler le temporel & les obligations des Paroissiens. Et si ceux ci ne satisfont a leurs Reglements, ils interdisent aux Curés de leur dire la Messe, d'enterrer les morts & choses semblables. Et quand le Conseil fait deffenses aux Paroissiens d'y deferer, il est menacé de Censures; en sorte que la crainte de ces pauvres gens, & l'Autorité dont le Conseil pourroit user, seroit capable de porter les choses a des gros inconveniens.

II. Que les desordres & scandales sont continuels tant es Paroisses que Monasteres & Cloitres d'hommes & filles; qu'on trouve des Curés par toutes Foires & Marchés faire commerce des bêtes, comme des bouchers, s'enyvrer & se quereller, dont suit l'incontinence, que depuis d'un siecle à fait grand bruit dans la Province, & pour le crime & pour son impunité. Car ces Juges Ecclesiastiques, particulierement ceux de Treves ne veuillent demander la permission ou Placet requis par les Ordonnances, pour faire leurs visites, exposer aucuns frais pour informer à charge des Curés, ni reconnoitre les Informations tenues par le Conseil, qui leur ont été envoyées, & se contentent de les citer pardevant eux & de les amender pecuniairement, ce que les delinquens considerent, comme une taxe de leur crime, & ont souvent moins de retenue qu'auparavant; & qu'enfin on ne peut douter qu'il n'y ait bien du desordre dans une si vaste Province, puisque naturellement un si grand troupeau sans Pasteur ne peut être sans s'egarer.

III. Qu'en l'admission des Curés, on n'observe point l'Examen par Concours ordonné par le Concile de Trente, & que la pluspart des Cures se donnent à des Gens sans education ni doctrine. Et les Juges etrangers en donnant les Institutions se contentent d'en tirer des droits souvent exorbitans, sans se donner aucune peine à les bien examiner. Ainsi les Pasteurs vivans dans l'ignorance & corruption des mœurs, il ne se peut que les Paroissiens ne fassent de même.

IV. Qu'il n'y vient point d'Evêque dans le Pays, pour administrer le Sacrement de Confirmation; sauf que celui de Treves y est venu quelques fois en passant & en faisant sa Visite, en laquelle il a fait tant des fraix que l'on n'a pas beaucoup souhaité son retour.

V. Que l'Etat souffre beaucoup à l'occasion de ces Jurisdictions spirituelles étrangeres: puisque les gens sont obligés de sortir de la Province pour poursuivre ou deffendre leurs interets, & que par la l'argent se transporte hors de la Province par les Ordres sacrés, Investitures & Institutions des Benefices, par les amendes, dispenses des bancs & droits pareils. Et qu'en ce regard les Evêques ou leurs Archidiacres sont devenus si exorbitans qu'il y a des Benefices particuliers au Diocese de Liege, dont ils font payer pour Investitures ou Institutions cent écus & au dela. Ce qui va à des grosses sommes, à cause du grand nombre des Paroisses & Benefices de la Provinces, dont une grande partie devenant litigieuse, ces étrangers en reçoivent double profit en ce que chaque Partie prend les mêmes Institutions pour avoir un titre à soutenir ses droits.

Le Conseil de Luxembourg montre ensuite, que Philippe second de glorieuse Memoire avoit bien reconnu ces desordres & inconveniens, & serieusement proposé d'y remedier, lors qu'il fit eriger des nouveaux Evechés en ces Pays; ayant aussi proposé d'en établir un à Luxembourg; & qu'à cet effet après la mort de l'Abbé d'Orval Don Dominic de Sathanay decedé en l'an M. D. LXX. que cette Abbaye demeura vacante l'es-

pace de sept ans, defenses ayant été faites aux Religieux d'en choisir d'autre, puisque le Roi en avoit destiné les Rentes à la dote cet Eveque, ainsi qu'il est exprimé dans l'Histoire de Bertels Abbé d'Echternach & de Munster.

La Lettre de l'Archiduc Albert du huit Mai M. D. XCVIII. dit en termes, qu'étant averti que le Roy emeu d'un zele Chrestien & pour l'honneur de Dieu & meilleure Instruction du peuple de son Pays de Luxembourg, reparti sous sept Dioceses & Sieges spirituels des Archevechés & Evechés étrangers, avoit deliberé de reduire tout ledit peuple sous un Evechè à établir en la ville de Luxembourg. Et que pour ce avoient été faits plusieurs devoirs & offices tant vers le S. Siege Apostolique qu'autrement: mais que la chose n'avoit sorti son effet, ou par faute de bonne & diligente poursuite ou autrement. Et ensuite S. A. ordonne au President du Conseil de faire devoir, pour reprendre en mains un œuvre si saint & si chrétien.

Ledit Conseil produit de plus plusieurs Preuves du dessein qu'on a eu en même temps pour l'Erection d'une Eglise & Seminaire qui pourroient servir à l'Evechè.

Abbatia Munster.

Par Lettres du dix de Novembre M. D. LX. la Duchesse de Parme Gouvernante generale de ces Pays approuve, que ceux du Conseil de Luxembourg avoient fait inventarier & sequestrer sous le Greffier, l'argent, bagues & autres meubles de l'Abbé de notre Dame de Munster qui étoit venu à mourir, ensemble la proposition qu'ils firent, ce Monastere étant lors sans Prelat ni Religieux, pour employer plus salutairement les Rentes & Revenus y appartenans, & les biens delaissés par ledit Abbé à l'Erection d'une Eglise Collegiale & d'une Ecole publique, demeurant en son entier la bonne intention des Fondateurs, Predecesseurs de Sa Majesté; & ensuite ordonne au Conseil d'aviser par ensemble sur les moyens, comme cela se pourroit le plus convenablement mettre à fin.

Par autre Lettre du vingt-six Octobre M. D. C. que le même Seigneur Archiduc écrit au Comte de Mansfelt Gouverneur de Luxembourg, l'on reconnoit que le Roy Philippe second avoit été d'intention, de comuer & transferer le Monastere de notre Dame de Munster en celui des Cordeliers, & successivement transferer le College des Chanoines d'Ivoix; & S. A. requiert, que sa ditte bonne intention puisse au plutot sortir effet.

Capitulum Ivodiense.

Mais l'eloignement de ces Chanoines & la modicité de leurs biens, qui étoient même en partie situés en France, ayant fait connoitre que cet établissement ne seroit pas solide, la chose se demeura en ces termes jusqu'au decez de l'Abbé de Munster arrivé deux ans après.

Minoritæ Luxemburg.

Lors les Archiducs ayant pourveu l'Abbaye d'un nouveau Prelat, écrivirent au Gouverneur & Conseil de Luxembourg, que leur intention étoit que ledit nouveau Abbé avec les Religieux eussent à se transporter au Cloitre des Cordeliers pour y resider & faire le Service divin, & que lesdits Cordeliers fussent changés & mis aud Couvent de Munster, leur ordonnant de procurer sans remise ces Translations.

Le Conseil de Luxembourg dit, que les continuelles guerres mortalités & autres accidens survenus ont surcis l'effet de tant de bonnes Resolutions, & est d'avis, qu'on pourroit les executer dans les circonstances d'apresent; suggerant quelques moyens dont on pourroit se servir, pour eriger tant un nouvel Evechè qu'un College de Chanoines & un Seminaire.

Pour l'entretien d'un Eveque l'on propose la Table de l'Abbé d'Echternach, que ledit Conseil estime sur pied du tiers des Revenus à trois mille écus par an, & qu'on le fasse Abbé perpetuel dudit Echternach comme l'Archeveque de Malines est Abbé d'Afflighem; & le Refuge de la même Abbaye qui est fort ample & tenant à l'Eglise des Peres Recolets, seroit propre à sa demeure. Abbatia Epternacensis.

Ceux dudit Conseil tiennent que l'établissement d'un College des Chanoines ensemble d'un Seminaire Ecclesiastique seroit facile, en faisant selon les Instructions du Roi Philippe second & des Archiducs de glorieuse memoire, passer les Religieux de notre Dame de Munster au Cloitre des Cordeliers, & ceux-ci en l'Abbaye de Munster.

Sur quoi ils font remarquer; I. que cette Abbaye située en la ville basse de Luxembourg fut reduite en cendres pendant le siege de laditte ville en M D C. LXXXIV, & les Religieux obligés à se retirer en leur Refuge en la ville haute & d'y demeurer jusquà passé environ trois mois, qu'ils sont retournés dans le nouveau Monastere qu'ils ont bati. Pendant lequel temps plusieurs étans decedés il n'en reste que cinq, lesquels en dixsept ans qu'ils ont été hors du Monastere n'ont tenu Chœur ni Communauté, vivant une vie particuliere, & sont à present incapables de redresser cette Abbaye. Et quand ils recevroient des Novices, il n'y auroit personne pour les instruire; & le relachement de ces vieux Moines qui ne sont plus en age à se mettre sous la discipline, leur seroit de mauvais exemple, qu'on est toujours incliné de suivre.

Ainsi il semble audit Conseil, qu'il convient de supprimer cette Abbaye, pour en appliquer les Revenus à un meilleur usage pour le plus grand bien de l'Eglise: comme il a été differentes fois arreté par les Predecesseurs de Sa Majesté, & qu'on pourra accommoder ailleurs le peu des Religieux qui restent.

A l'égard de la Commutation des Recolets en ladite Abbaye, le Conseil de Luxembourg dit, qu'il n'y peut avoir grande difficulté, & posent que ces Religieux Mandiants qui font leurs quetes par tout, n'auroient aucun droit de rester dans un Convent plûtôt que dans un autre, qu'ils ne pourroient pas faire voir qu'ils y auroient été admis par Autorité Souveraine, qu'on trouve que les anciens qui y ont demeuré avant eux étoient des Conventuels ou Cordeliers de laxiore Regulâ, *que ceux-ci ont expulsé du*

temps du Duc d'Alve sans aucun droit.

Ce qui semble se confirmer par la susdite Lettre de l'Archiduc Albert du vingt six Octobre M D C. X. ou est dit, que les Freres de Saint François residens au Cloistre des Cordeliers ayant demandé permission pour vendre les biens meubles d'icel lui, afin d'employer les deniers en procedans en reparations necessaires, S. A. leur avoit fait declarer qu'elle ne vouloit empecher ladite vente, les advisans neantmoins, que l'emploi desdits deniers es refections ne leur viendroit à propos pour la permutation pretouchée, qu'il entendoit se devoir faire.

Le susdit Conseil fait remarquer encore, que l'Abbaye ou ces Religieux seroient transportés, est un fort beau Batiment tout neuf & parfait, sauf la Nef de l'Eglise, qui n'est pas encore couverte. Pour à quoi pourvoir, ils trouveroient facilement des assistans par tout; ils ont leurs ouvriers chez eux, il y a des materiaux prets, & le bois pourra être fourni des bois voisins de l'Abbaye.

De plus, que ce seroit fort convenable que ces Recollets fussent audit Munster; pour servir les deux basses villes presentement sans secours spirituel; qu'ils rendroient le service necessaire aux deux Hopitaux, celui du Roy, qui est dans la basse ville de Paffendal, & celui des Bourgeois qui est dans la basse ville de Gronde, lesquels ces Religieux pourroient au besoin servir de nuit, pendant que les portes de la ville haute sont fermées.

Qu'ils sont les Directeurs spirituels des Religieuses du S. Esprit, qui demeurent entre les deux basses villes, & desquelles ils ne devroient pas être si eloignés, pour être peu decent de les voir en tout temps parmi les chemins allans & venans de leur Cloitre vers ces Religieuses.

Seminarium Episcopale. *Pour ce qui est du Seminaire Ecclesiastique a établir en la nouvelle Eglise, ceux dudit Conseil disent, que ce seroit le moyen le plus utile pour faire un bon Clergé dans la Province, & que c'a aussi été un des premiers soins qu'on a eu ci-devant, comme se voit par la lettre de la Duchesse de Parme du X. Novembre M D LX ci-dessus citée. Et il paroit par autre Lettre écrite par le Prince de Parme au Comte de Mansfelt en M. D XCI. ainsi que d'une Resolution donnée sur la Representation des Etats du Pays, du dernier Aoust M D LXXXIX. que certains Priorés ont été donnés aux Peres Jesuites à charge d'un Seminaire Ecclesiastique, lequel toute fois n'y est pas.*

Capitulum Cathedrale. *Pour l'entretien de cet établissement l'on suggere un fond de 3570. écus, qui dans ce commencement semble pouvoir suffire pour un Doyen, huit à neuf Chanoines & douze Chapellains, selon le detail qui en est fait, dans la Deduction dudit Conseil. Et ce fond se prendroit;*

Primò sur les Revenus de l'Abbaye de Munster, qui étant donné en ferme rapporteroient par an deux mille cenq cens écus.

Secundò Il y a une Chapelle de notre Dame devant la Ville, établie par la devotion du peuple, dont les Peres Jesuites ont la direction, la faisant desservir par un Prêtre seculier. Sur quoi le Conseil de Luxembourg dit, que ces Peres n'auroient aucun droit à cette Chapelle, & qu'on pourroit l'unir à la nouvelle Eglise & Seminaire. On estime le Revenu de cette Chapelle pour le moins à quatre cens écus.

Tertiò Des personnes zelées pour l'éducation des enfans de leur famille ont fondé diverses Bourses, dont les Peres Jesuites pardessus les susdits Priorez ont eu la direction, sans y avoir voulu être astrains par obligation, ni à aucun Compte. Au contraire dans certain Procès, auquel les Fondateurs d'une de ces Bourses auroient pretendu les obliger à l'accepter en l'an 1587. ces Peres exhiberent un état des biens de toutes ces Bourses, & declarerent judicielement qu'ils s'en deportoient, & que par ordre de leur Provincial ils se remettoient à la disposition du Conseil. Lequel deport semble donner lieu à mettre ces Bourses au College & Seminaire du Clergé, en convertissant l'usage de l'education des Ecoliers à celle des Clercs. L'on estime, que ces Bourses peuvent porter à trois cens écus par an. Bursæ Luxemburgi.

Quartò Qu'on pourroit encore joindre au College des Chanoines & Chapellains les Revenus de quelques Altaristes, une Fondation qu'il y a pour la premiere Messe, & quelques autres Fondations qui sont aux Recolets, qu'on dit monter ensemble du moins à trois cens septante écus.

Le Conseil de Luxembourg dit, qu'en l'execution de tout ce que dessus, ne se peut rencontrer grandes difficultés, & que le Refuge de Munster qui est en la ville haute, est fort ample & pourroit servir de demeure au Doyen. Et au Couvent des Recolets, pardessus une vaste Eglise, il y auroit logement de reste pour tous les Chanoines & Chapelains, qu'il conviendroit même qu'ils y demurassent. Car par ce moyen le Clergé ne seroit à la charge de la ville, ni par l'occupation des maisons, ni par exemptions pretendues par les gens d'Eglise.

Monseigneur Ayant consideré toute la matiere de cette Representation, nous tenons que ce seroit un œuvre fort pieux & qui contribueroit au salut de plusieurs millions d'ames de la Province de Luxembourg, si on leur procuroit une meilleure institution Chrétienne & education spirituelle, dont certainement ils ont grand besoin.

Ce seroit aussi du plus grand service de Sa Majesté, & avantage temporel de la Province, de faire que ses habitans ne seroient obligés de recourir à tant de Juges Ecclesiastiques etrangers; ce qui leur est fort à charge, & sans doute fait sortir beaucoup d'argent hors du pays.

Il semble que maintenant se rencontrent plusieurs circonstances favorables pour cela.

L'Abbé moderne d'Echternach est digne & capable pour être le premier Evêque de Luxembourg; & cela pourroit faciliter beaucoup l'Union a perpetuité de sa Table & Dignité Abbatiale, comme l'Abbaye d'Affligem est à perpetuïté réunie à l'Archeveché de Malines. Benedictus Zender, Abbas.

En la constitution ou l'Abbaye de Munster se

se trouve reduite à cinq Religieux desaccoutumez d'observer la discipline & incapables de la redresser, il convient d'avantage de la supprimer maintenant, pour en faire une meilleure application, pour fonder un College des Chanoines, Chapelains & Seminaristes, suivant les Intentions du Roy Philippe second & de l'Archiduc Albert.

Nous sommes aussi d'avis, que selon les mêmes intentions, la Translation des Cordeliers au Monastere de Munster se pourroit maintenant executer, comme aussi selon les apparences faire les Unions des autres Benefices, Biens, Bourses, suggerés par le Conseil de Luxembourg. Sur quoi on pourroit se faire informer plus particulierement, & prendre des appaisemens ulterieurs en son temps.

Il nous semble, que V. E pourra être servie de remettre la matiere à la deliberation de Sa Majesté; que si elle incline à ces Etablissemens, pourroit selon son bon plaisir ordonner à ses Ministres à Rome de faire les offices necessaires vers notre S. Pere le Pape. Comme sa Majesté pourroit aussi faire faire des offices vers le Roi Très-Chrétien, afin qu'à Rome il ne se rencontre opposition de son côté pour les Dioceses de Rheims, Metz, & Verdun: mais qu'au contraire Sa Majesté Très-Chrétienne y fasse appuyer par ses Ministres tout ce qui concernera l'Erection d'un nouvel Evechê à Luxembourg avec son Eglise, comme un œuvre qui ne tend qu'à la plus grande gloire de Dieu & au salut d'un grand nombre d'ames.

Cependant il convient, que durant ces deliberations & poursuites, qui pourroient durer longtemps, il soit pourveu à la conservation des biens & revenus de l'Abbaye de Munster; d'autant plus au dire du peuple, que le defunt Abbé auroit laissé plus de vingt mille écus d'argent comptant. Mais ceux du Conseil croyent qu'il peut en avoir laissé au moins dix mille écus. Il nous semble, qu'il est du tout necessaire de commettre un Administrateur pour la conservation des biens de laditte Abbaye. Ce que V. E. pourroit confier à l'Abbé d'Echternach qui est du même Ordre de Saint Benoit, & lui ordonner de dresser incessamment Etat & Inventaire pertinent des Revenus, argent comptant, & principaux effets mobiliaires de ladite Abbaye, à l'intervention du President du Conseil de Luxembourg.

Advisé le 7. Novembre M. D. C. C. I.

CAPUT CXLVII.

CAROLUS VI. *Imperator, Belgarum supremus Princeps &c. Consilia Sanctiora sive Collateralia in Belgio, nempe Statûs, Privatum, & Ærarii Regii, in pristinum statum restituit 19. Septembris 1725.*

HARLES par la grace de Dieu Empereur des Romains toûjours Auguste, Roy d'Allemagne, d'Espagne, de Hongrie, de Boheme, &c. Archiduc, Duc de Bourgogne, de Lothier, de Brabant, de Limbourg, de Luxembourg, &c. Comte de Flandres, de Haynau, de Namur, &c. A tous ceux qui ces presentes verront, Salut. L'amour & le soin Paternels, que Nous avons pour le bon gouvernement & pour la prosperité de nos Pays-bas, Nous ont porté à établir en l'an M D. C.C.XVIII. un seul Conseil sous le nom de Con-
1718. *seil d'Etat, à la place des trois Conseils Collateraux qu'il y a eu anciennement. Aiant attribué à ce nouveau Conseil d'Etat toute l'autorité & les fonctions qu'avoient auparavant lesdits trois Conseils Collateraux; ainsi que Nous l'avons plus amplement expliqué par notre Decret d'établissement du XXIII. de Mars de laditte année M. D.C.C. XVIII. & par les Instructions ensuivies du IV. du Janvier M.D.C.C. XIX. dans l'attente que cette nouvelle methode de Gouvernement interieur d'iceux Pays seroit la plus convenable & la plus propre pour faire ressentir à nos bons & fideles Vassaux & Sujets des mêmes Pays le soulagement & les avantages, que Nous avons toujours à cœur de leur procurer.*

Dans cette vuë, ayant resolu d'y envoyer la Serenissime Archiduchesse MARIE ELISABETH notre très-chere & très-aimée Sœur, pour en qualité de notre Lieutenante & de notre Gouvernante generale, regir & gouverner lesdits Pays, Nous avons trouvé necessaire de faire examiner derechef tant l'ancien que le nouveau Plan de Gouvernement, pour reconnoître à fond, lequel des deux seroit le plus adoptable à la conjoncture presente & le plus propre à fournir à notre susdite Sœur l'assistance & la facilité convenable pour bien gouverner iceux Pays.

Après meure deliberation, & eu sur ce l'avis de notre Conseil Suprême établi lez notre Personne Royale pour les affaires de nosdits Pays-bas, & ensuite celui de la Conference Ministeriale d'Etat, Nous avons resolu & determiné d'y faire rétablir les trois Conseils Collateraux, qu'il y a eu anciennement; c'est-à-dire d'Etat, Privé & des Finances, & de les composer sur le pied suivant, à sçavoir.

I Le Conseil d'Etat sera formé quant à present des Ministres d'Epée & de Robe, qui composent le moderne Conseil d'Etat, tant de ceux qui ont été d'assistance reguliere, que de ceux qui ont été de convocation, avec les mêmes gages

& appointemens, dont ils ont joui jusqu'ici.

II. Le Grand Maître de l'Archiduchesse notre susdite Sœur, & le Commandant general de nos Armes y assisteront toutes les fois qu'il sera trouvé necessaire; & ceux qui se trouveront revêtus du caractere de Conseiller de notre Conseil d'Etat intime y auront la preseance, suivant le rang de leur ancienneté.

III. Il y aura dans ledit Conseil d'Etat deux Secretaires, qui jouïront aussi quant à present des mêmes gages, dont ils jouissent actuellement, suivans l'Etablissement de l'année M. D. C. C. XVIII.

IV. La susdite Archiduchesse notre Sœur fera faire la convocation de ce Conseil, aux jours & heures qu'Elle trouvera à propos.

V. Le Conseil Privé sera composé d'un President, qui sera nommé Chef & President; avec les mêmes fonctions & prerogatives que cydevant, & pour le present de six Conseillers de longue Robe & de deux Secretaires. A sçavoir de trois Conseillers de longue Robe, qui se trouvens presentement dans le Conseil d'Etat, & de trois nouveaux, que Nous nommerons à cette fin, dont un sera commis aux causes Fiscales. Nous reservant en d'autres circonstances des tems, d'ordonner du nombre, comme Nous le jugerons convenir à notre service.

VI. Le Chef & President aura pour gages annuels douze mille florins de Brabant, & les nouveaux Conseillers cinq mille florins chacun de la même monnoye par an; & pardessus ce ils jouïront des bois, charbons & autres émolumens de pareille nature, dont ledit President & les Conseillers de l'ancien Conseil Privé ont joui. Et celui qui sera Commis aux causes Fiscales jouira des appointemens (outre ceux du Conseil Privé) dont les Conseillers Commis auxdites causes ont joui cydevant.

VII. Les deux Secretaires jouïront à l'avenir chacun d'un gage de mille sept cens cinquante florins, & en outre des bois, charbons & autres semblables emolumens, dont ils ont joui du tems de l'existence dudit Conseil Privé; à moins qu'il n'y en ait, qui auroit servi dans le Conseil d'Etat établi l'année M. D. C. C. XVIII. auquel Nous voulons, que sa vie durante les mêmes gages soient continués, dont il a joui ou dû jouïr jusques à present.

VIII. Ledit Conseil Privé tiendra ses seances au lieu, jours & heures accoutumées ci-devant.

IX. Nous enchargeons bien expressément le Conseil Privé, de s'abstenir de prendre connoissance d'aucune cause & matiere contentieuse, ni d'admettre aucune instruction, contestation ou decision par voye & ordre judiciaire. Notre volonté Royale étant, que toutes matieres contentieuses entre parties soyent & demeurent pardevant nos Conseils, Tribunaux, Juges & Officiers établis à cette fin, & que les Requêtes & Supplications, qui pourroient être presentées audit Conseil Privé sur matiere de cette nature, soient renvoyées auxdits Juges ordinaires. A moins qu'il ne s'y agiroit des affaires concernantes nos Hauteurs, Domaines & Droits, ou le bien publicq, & de si grande importance, qu'il semblât à notre Gouvernante generale, avec l'avis du Conseil d'Etat, qu'elles y doivent être traitées & reglées. Cequi en ce cas se fera sommairement, & sans forme ni figure de Procès.

X. Nous voulons, que ledit Conseil Privé observe le même à l'égard des évocations, qui pourroient se demander des causes deja intentées devant les Cours ou Tribunaux de Justice.

XI. En consequence de quoy Nous declarons, que tous ceux qui autrefois étoient attraits en Justice devant le Conseil Privé, le devront être d'orenavant pardevant notre grand Conseil.

XII. Le Conseil Privé aura la Consulte des provisions & collations en matieres Ecclesiastiques, Politiques & Civiles.

XIII. Le Conseil des Finances sera composé d'un Tresorier general, de quatre Conseillers & Commis aux Domaines & Finances, & de deux Greffiers.

XIV. Chacun desdits quatre Conseillers & Commis aura un des quatre departemens, c'est-à-dire un aura celui des Domaines, un autre celui des Aides & Subsides, un autre celui des Droits d'Entrée & Sortie, & un autre aura celui du Commerce. Et l'Archiduchesse notre Sœur, ouis ceux qu'il convient, reglera & terminera ces departemens auxdits quatre Conseillers, selon qu'il sera trouvé le plus convenable pour notre service.

XV. Ledit Tresorier general jouïra de dix mille florins de Brabant par an pour gages, & les quatre Conseillers & Commis de cinq mille florins chacun, & en outre des bois, charbons & autres semblables émolumens, dont le Tresorier general aussi bien que les Conseillers & Commis des Finances ont joui du tems de feu le Roi Charles second.

XVI. Bien entendu néanmoins, que les susdits quatre Conseillers & Commis s'abstiendront de toute commission & audition des Comptes audehors de leur residence. Et lorsque notre service requerra qu'ils en sortent, il ne leur sera payé que la depense de bouche & les voitures, sans qu'ils puissent pretendre ni exiger rien de plus, ni des Finances ni des Communautés.

XVII. Les deux Greffiers auront les mêmes gages & émolumens, dont ils ont joui sous le Regne de feu le Roi Charles second; *à moins qu'il n'y en ait, qui ait servi au Conseil d'Etat pour le Departement des Finances, auquel Nous voulons bien continuer sa vie durante les gages dont il a joui jusques ici.*

XVIII. Et pour autant que dans les affaires des Finances peuvent entrer & se rencontrer souvent des considerations d'Etat ou des matieres de Justice ou de Police, le Tresorier general sera obligé de les communiquer en ce cas à notredit Chef & President de notre Conseil Privé, afin que sur le rapport du Tresorier general ledit President les propose & fasse traiter dans assemblée des Ministres de longue Robe du Conseil d'Etat, y convoquant, s'il est besoin, des Conseillers

d'autres Conseils, selon l'exigence des matieres.

XIX. Et comme la Regie & l'Administration de nos Domaines & d'autres revenus demandent une application & une surveillance particuliere, & que Nous souhaitons d'y pourvoir d'une maniere qui soit la plus propre, non seulement pour conserver & pour augmenter nosdits Domaines & Revenus, mais aussi pour soulager nos Peuples autant que possible, en redressant les abus, qui par la suite de tems s'y sont introduits insensiblement, Nous avons resolu & determiné d'établir à cette fin six Intendans des Finances avec neuf Subdelegués, repartis dans les differentes Provinces de nos Pays-bas de la maniere suivante.

XX. Primò: dans notre Duché de Brabant & dans la Seigneurie de Malines il y aura un Intendant & deux Subdelegués. 2. Dans la Province de Limbourg, le Pays d'Outre-Meuse & dans le Duché de Gueldres, il y aura un Intendant & un Subdelegué. 3. Dans le Duché de Luxembourg & Comté de Chiny il y aura aussi un Intendant & un Subdelegué. 4. Dans l'ancienne Flandre il y aura un Intendant avec deux Subdelegués. 5. Dans la Flandre retrocedée par la Paix de Baden un Intendant, avec deux Subdelegués. 6. Et pour le Comté d'Haynau & de Namur il y aura un Intendant avec deux Subdelegués, dont l'un residera en Haynau & l'autre dans la Province de Namur.

XXI. Nous nous reservons par cette fois la nomination desdits Intendans & Subdelegués, sur les informations des personnes que l'Archiduchesse notre Sœur Nous proposera à cette fin. Et ensuite, ouïs ceux des Finances & ceux qu'il conviendra, Elle determinera leurs respectifs Departemens, & leur sera delivrer des commissions à ce requises. Notre intention & volonté Royale étant, que lesdits Intendans & Subdelegués residens chacun dans sa Province d'où ils pourront de tems en tems être changés & envoiés d'une Province à l'autre, selon qu'il conviendra mieux à notre service.

XXII. Quant aux Officiers & autres Subalternes desdits trois Conseils Collateraux, notre volonté Royale est, que l'Archiduchesse notre Sœur, ouïs ceux qu'il appartiendra, en dispose selon qu'il sera trouvé convenir suivant l'ancien pied, & preferant toujours ceux qui servent actuellement & qui ont servi auparavant dans les departemens respectifs.

XXIII. Les susdits trois Conseils Collateraux suivront par provision les Instructions de nos glorieux Predecesseurs, avec les modifications corrections & changemens y ensuivis, en attendant qu'on les aura examinées plus particulierement & formé les Instructions specifiques, en separant les matieres qui à chacun d'eux devront être attribuées.

Et affin que cette presente Disposition & Ordonnance soit observée dans tout son contenu, & que personne n'en puisse pretendre cause d'ignorance, Nous voulons & ordonnons, qu'elle soit publiée & enregistrée dans nosdits Conseils, Chambres des Comptes, & ailleurs où besoin sera, & qu'à la Copie authentique d'icelle collationnée & signée par l'un de nos Secretaires foy soit ajoutée, comme à ces presentes.

En foy de quoi, Nous les avons signées & y fait apposer notre contre-Séel.

Donné à Neustadt ce 19. Septembre M. D. C. C. XXV.

CAPUT CXLVIII.

LUDOVICUS XV. *Franciæ Rex concedit anno 1732. Litteras amortizationis ac consensûs pro Collegio, recens erecto seu restaurato in Urbe & Academia Duacenâ, per Religiosos Benedictinos Abbatiæ Marcianensis.*

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, à tous presens & à venir, salut. Nos Chers & bien amez Dom Jonas Mehay grand Prieur & Coadjuteur de l'Abbaye de Marchiennes en Flandres Ordre de St. Benoist & les Religieux de laditte Abbaye, Nous ont très humblement fait remontrer, que lorsque l'Université de Douay fut instituée en l'année . . . . . . leurs Predecesseurs, Abbez & Religieux de laditte Abbaye y fonderent à leurs depens un College de l'agrement des Recteurs & Professeurs de laditte Université & des Mayeurs & Eschevins de laditte ville de Douay, qui leur accorderent l'exemption de tous impots. Que cette Fondation fut autorisée & confirmée par Lettres Patentes de Philippes deux Roy d'Espagne du mois de Juillet quinze-cens soixante-dix-sept, portant amortissemens des fonds & heritages appliquez à ce College & d'autres fonds qui pourroient estre achetez jusqu'à cinq cens florins de revenus annuels, pour l'entretien dudit College & des Bourses qui devoient estre establies. Que l'establissement fut fait en conformité & que les Religieux de laditte Abbaye enseignerent avec succes dans ce College les humanitez, la Philosophie & la Theologie. Mais que lors de la conquête de la ville de Douay en seize cent soixante-sept, le feu Roy notre très honoré Seigneur & Bisayeul jugea à propos de prendre le College des Exposans, qui estoit très spacieux, pour servir de Cazernes aux troupes de la garnison. Et quoy que cet evenement ne pust leur estre imputé, ils furent neantmoins condamnez par plusieurs Arrets du Parlement de Flandres, des vingt Fevrier seize cent

1577. 1667.

1668. *soixante-huit, dix Mars seize cent quatre-vingt-*
1692. *douze, & quatorze Aoust mil sept cent deux,*
1702. *rendus sur les poursuites de l'Université à retablir un autre College. Que leur dessein estoit de faire ce retablissement dans une vaste Maison ou Refuge, qu'ils avoient en ladite ville de Douay.*
1714. *Mais que ce Refuge aiant esté pris en mil sept cent quatorze par nostredit Bissayeul, pour y placer le Parlement de Flandres transferé en la ditte année de la ville de Cambray en celle de Douay, ils ont esté obligez de chercher un autre fond convenable. En sorte, que desirant suivant les vœux de leurs Predecesseurs Abbez & Religieux remplacer un autre College dans la Ville & Université de Douay, ils ont par un*
1732. *Acte Capitulaire du sept Fevrier de la presente année mil sept cent trente-deux deliberé d'acquerir, sous notre bon plaisir, un terrain deja amorty, scis en ladite ville de Douay rue des Carmes appartenant à l'Hotel des Nobles moyennant un arrentement perpetuel & non rachetable de six cent vingt cinq livres par an. Dont a esté fait un Contract de Constitution le neuf du même mois de Fevrier, en cas qu'il nous plust l'agréer.*

Que les conditions énoncées dans ledit Acte Capitulaire, sont, de construire sur ce terrain le plutost que faire se pourra, les batimens convenables pour y metre un Principal & le nombre suffisant de Professeurs ou Regens, lesquels jouiront des mêmes Droits prerogatives & emolumens, dont ont jouy ou dû jouyr leurs Predecesseurs dans ledit ancien College. Et pour subvenir a l'entretien du Principal, Sous-principal, Professeurs & Regens & des autres jeunes Religieux de ladite Abbaye qui seront elevez dans ledit College, ensemble à l'établissement d'un certain nombre de Bourses pour de pauvres Ecoliers, & à l'entretien des batimens, ils ont consenti aussi, sous notre bon plaisir & notre Autorité & de l'agrement du Superieur Ecclesiastique, de distraire de la totalité des biens de ladite Abbaye jusqu'à dix mille quatre cens seize livres de revenus par an, *pour fonder & dôter ledit College, lequel en jouira aussy long temps que lesdits Religieux de ladite Abbaye y enseigneront par eux mesmes. De maniere que si ledit College estoit transferé à d'autres, les biens y annexez seront en ce cas reunis à ladite Abbaye.*

Ledit Acte Capitulaire contenant les parties de biens fonds destraits pour la Fondation & Dotation dudit College montans en revenus à ladite somme de dix mille quatre cens seize livres. Laquelle distinction aura lieu immediatement après le decès de notre très cher & bien amé Cousin le Cardinal Ottoboni actuellement Abbé Commandataire de la ditte Abbaye. Mais quoi que le terrain & les biens destincz par cet Acte Capitulaire au remplacement d'un ancien College amorty ne soient point sujets à des Droits d'amortissement; cependant le Fermier de Flandre a pretendu y assujettir tant le terrain nouvellement acquis que le revenu de dix mille quatre-cens seize livres distraits de ceux de ladite Abbaye pour l'entretien dudit College & les bastimens à construire. Ce que les Exposant ont contesté, attendu qu'il ne s'agit point d'une nouvelle acquisition de leur part, qui puisse leur produire à une augmentation de biens; qu'au contraire ils se depouillent à l'avenir d'un revenu considerable & certain, & s'engagent a de grandes depenses pour remplacer un ancien College amorty, sans autre motif que l'utilité publique. Et comme notre intention est de concourir à un projet que nous jugeons être très avantageux, nous avons par Arrest de nostre Conseil d'Etat du douze Octobre dernier ordonné que lesdits grand Prieur & Religieux de ladite Abbaye de Marchiennes seront tenus de payer à Alexis Baillet Fermier des Droits d'amortissement de nos Provinces de Flandres, Haynaut & Artois la somme de 6000. *livres, à laquelle nous avons fixé par ledit Arret les Droits d'Amortissement tant du terrain par eux acquis des Administrateurs de l'Hotel des Nobles à Douay, par ledit Acte ou Contract du neuf Fevrier dernier, que du revenu des dix mille quatre cens seize livres, qu'ils ont distraits de la totalité des biens de leur Abbaye pour la Dotation dudit nouveau College en ladite ville de Douay & la Fondation de plusieurs Bourses audit College par ledit Acte Capitulaire du sept dudit mois de Fevrier dernier, & de payer en outre au Receveur des Domaines de Flandres la somme de six cens livres pour les deux sols par livre de ladite somme de six mille livres. Sur lesquelles sommes nous avons fait don auxdits Prieur & Religieux Exposans de celle de trois mille trois cens livres, dont Nous avons ordonné par ledit Arrest, qu'il leur seroit expedié des Ordonnances decomptant sur nostre Tresor Roial. Et en consequence Nous leurs avons permis de construire en nostre ditte ville de Douay un nouveau College pour remplacement de celui, qui leur a esté pris par le feu Roi nostre Bissayeul & d'employer les sommes necessaires pour y parvenir, sans estre tenus de payer aucuns autres Droits d'Amortissement pour les constructions & batimens qu'ils pourront faire sur le terrain par eux acquis. Dont par grace, & attendu la destination, Nous les avons par ledit Arrest dechargez, à quelque somme que ces Droits puissent monter: & sans que pour raison de ladite charge il puisse être pretendu par ledit Baillet ny par les Fermiers, qui lui succederont, aucuns autres Droits ny indemnité.*

Pour l'execution duquel Arrest, Nous aurions en outre ordonné, que toutes Lettres Patentes seroient expediées. A quoi les Exposans aiant satisfait, ils nous ont en consequence très humblement fait suplier, de leur accorder nosdittes Lettres. Et voulans donner auxdits Exposans des marques de satisfaction que nous avons d'un dessein où ils se portent avec tant de desinteressement, en vuë du bien & de l'interest public, de l'accroissement de l'Université de nostre ditte ville de Douay & de l'avantage de ladite ville;

Savoir faisons, que pour ces causes & autres à ce nous mouvans, de l'avis de nostre Conseil, qui a veu ledit Arrest rendu en iceluí ledit jour quatorze Octobre dernier

nier, la quittance du quatorze du present mois de Decembre, d'Alexis Baillet Sous-fermier des Droits d'Amortissement de nostre Province de Flandres, de la somme de six mille livres, celle de le Gendre Caissier de la Sous ferme desdits Droits d'Amortissement dudit jour quatre dudit present mois de Decembre, de la somme de six cent livres pour les deux sols pour livre de laditte somme de six mille livres. Ledit Acte Capitulaire du sept Fevrier aussi dernier. Le contract d'Acquisition de la partie du terrain de l'Hotel des Nobles enoncé audit Contract du neuf du même mois de Fevrier; & Consentements de nostre amé & feal Conseiller en nos Conseils le Sr. Evêque d'Arras Superieur Ecclesiastique, du seize dudit mois de Fevrier. Le tout cy-attaché sous le contre Seel de nostre Chancellerie.

Et de notre grace speciale pleine puissante & autorité Roiale, Nous avons par ces presentes signées de notre main, loué, approuvé, confirmé & authorizé, louons, approuvons, confirmons & autorisons ledit Acte Capitulaire du sept Fevrier dernier, & le Contract d'Achat fait le neuf du même mois par les Exposans du terrain sçis en notre ville de Douay rue des Carmes, ci devant appartenant à l'Hotel des Nobles; moyennant un arrentement annuel & perpetuel de six cens vingt cinq livres non rachetable: comme aussi la distraction de dix mille quatre cens seize livres de revenu à prendre annuellement sur la totalité des biens & revenus de laditte Abbaye de Marchiennes, aprés le decés de nostre dit Cousin le Cardinal Ottoboni actuellement Abbé & Commendataire de laditte Abbaye, pour estre laditte somme de dix mille quatre cens seize livres employée à la Fondation, Dotation, construction & entretien dudit College, que Nous avons permis, & permettons par ces dittes presentes auxdits Prieur & Religieux Exposans de faire restablir & construire sur ledit terrain le plustost que faire se pourra; ensemble les batimens necessaires & convenables pour l'entretien dudit College, les Classes, les logemens du Principal, Sous principal, des Professeurs & Regens necessaires, & des Religieux qui y seront eslevez ainsi que des Boursiers qui y seront establis, avec pouvoir d'y enseigner les Humanitez, la Philosophie & la Theologie. Et poura ledit College ainsi nouvellement construit & restably servir de Refuge auxdits Prieur & Religieux de laditte Abbaye de Marchiennes en tems de guerre & en cas d'autre accidens. Voulons qu'à l'avenir les Abbez soit Reguliers ou Commandataires qui seront nommez à laditte Abbaye de Marchiennes soient tenus d'entretenir laditte Fondation & Dotation dudit nouveau College & la distraction des biens & revenus y affectez par ledit Acte Capitulaire dudit jour sept Fevrier dernier, que nous voulons à cet effet estre executé en tout son contenu & selon sa forme & teneur. Comme aussi que les Principal, sous-Principal, les Professeurs, Regens, Religieux, Boursiers, Suppots & Escoliers dudit College jouissent comme Membres de laditte Université de nostre ville de Douay, des Prerogatives, Immunitez, Privileges & Exemptions de toutes charges & Imposts, dont ont joui ou dû jouir leurs Predecesseurs dans l'ancien College de laditte Abbaye, & dont jouissent actuellement les Principal, Professeurs, Regens, Escoliers & autres Suppots de nostre College Royal aussi bien que les Professeurs Roiaux du College de laditte Université. Suivant la fixation qui en sera faite pour ce qui regarde les Impots par le Sr. Commissaire departy pour l'execution de nos ordres en nostre Province de Flandres.

Declarons au surplus les Classes dudit College Academiques, ainsi que celles des autres Colleges.

Voulons en consequence que tous ceux qui auront fait leurs Cours de Philosophie & de Theologie dans ledit College, soient recuz & admis sans difficulté à prendre les Degrez dans l'une & l'autre Faculté, de même & ainsi que s'ils avoient fait leurs Cours dans le College public de nostredite Université de Douay. Voulons pareillement que lesdits Exposans & leurs Successeurs, Abbez Prieurs & Religieux de laditte Abbaye de Marchiennes ne puissent estre tenus de nous payer ni aux Roys nos Successeurs aucuns autres Droits d'Amortissement, pour les Constructions qu'ils pourront faire sur ledit terrain ci dessus par eux acquis, non plus que pour les fonds affectez par ledit Acte Capitulaire du sept Fevrier dernier aux revenus des dix mille quatre cens seize livres pour la Dotation & entretien du College; dont par grace & attendu la destination, Nous les avons dechargé & dechargeons. Et desdits Droits à quelques sommes qu'ils puissent monter, leur avons fait & faisons don & remise par ces dittes presentes, & sans aussi que pour raison de laditte decharge & remise ce puisse estre pretendu par ledit Alexis Baillet ny par les Fermiers qui lui succederont aucuns autres Droits ny indemnitez. Le tout suivant & ainsi qu'il est porté par ledit Arrest de nostre Conseil dudit jour douze Octobre dernier, que nous voulons estre executé selon la forme & teneur.

Si donnons en Mandement à nos amez & feaux Conseillers les Gens tenans nostre Cour de Parlement de Flandres à Douay, Presidens & Tresorier Generaux de France au Bureau de nos Finances à Lille & tous autres nos Justiciers & Officiers qu'il appartiendra, que ces presentes ils aient à faire enregistrer & du contenu en icelles & audit Arrest de nostre Conseil dudit jour 12. Octobre dernier, jouir & user les Exposans & leurs Successeurs Abbez, Prieurs & Religieux de laditte Abbaye de Marchiennes, pleinement, paisiblement & perpetuellement; cessans & faisans cesser tous troubles & empechemens: non obstant toutes choses qui pouroient estre à ce contraires, ausquelles nous avons expressement derogé & derogeons par cesdittes presentes. Car tel est nostre plaisir.

Et afin que ce soit chose ferme & stable à toujours, Nous avons fait mettre nostre Seel à ces dittes presentes, sauf en autre chose nostre Droit & celui d'autrui en toutes.

Donné à Versailles au mois de Decembre l'an de grace mil sept cens trente-deux & de nostre

regne le dix-huitiéme, & signé LOUIS. Plus par le Roy: Bauyn. Et à costé Visa: Chauvelin.

Enregistrées au Greffe de la Cour de Parlement de Flandres, oui &c. Consent le Procureur general du Roi pour jouir par les Supplians de l'effet & contenu en icelles, suivant leur forme & teneur, conformement l'Arrest de laditte Cour du huit Janvier mil sept cent trente trois

Collegium Marchianense, olim erectum sub ipsis Academiæ exordiis, anno 1667. jussu Regis Galliç fuerat occupatum pro hospitiis militum (vulgo *cazernes*.) In locum itaque illius adaptarunt sibi in Collegium, Abbatiale Refugium Marchianense in eadem Urbe Duacena.

Verum & hoc Refugium anno 1714. cedere debuit in Curiam Judiciariam Parlamenti Regii Tornaco Duacum recens translati. Hinc tandem circa annum 1732. precio sibi compararunt Collegium seu domum vulgo dictam *l'Hotel des Nobles*, ex fundatione Domini de Mondé: quç domus hic denuò amortizatur.

CAPUT CXLIX.

CAROLUS VI. *Imperator, supremus Belgii Princeps, Consilium Supremum Provinciæ* Gelriæ, *in urbe* Ruremundâ *constitutum, in novam ac meliorem formam redigit, Anno* 1737.

CHARLES, par la grace de Dieu Empereur des Romains &c. N'ayant rien plus au cœur que le bien & repos de nos bons & fidels sujets, aiant consideré combien le grand nombre des Juges dont notre Conseil en Gueldres, & le Magistrat de notre bonne Ville de Ruremonde Capitale d'icelui Duché, y doit être à charge & fraieux à nos bons & fidels sujets, après que par les successifs Demembremens, qui en ont été faits, ledit Duché se trouve reduit à une si petite étenduë de terrain.

Nous avons consideré la necessité de diminuer non seulement ce nombre, mais aussi d'y pourvoir au retablissement de la bonne administration de la Justice & Police qui s'y trouve fort alterée par les frequentes Revolutions durant les Guerres passées. Et voulons donner en ce regard des marques sensibles de nos soins & tendresse Paternelle pour nos bons & fidels sujets en notre Province & Duché de Gueldres, en y conservant toujours & sur le pied des Privileges dudit Duché, un Tribunal y jugeant de notre part en dernier ressort, & y procurant cependant que la Justice y soit exercée aux moindres fraix qu'il sera possible, & avec l'acceleration requise au plus grand soulagement de nos sujets. A ces Causes, & autres à ce Nous mouvantes, ayant sur ce eu au préalable l'Avis des Etats de notredit Duché de Gueldres, & celui de notre Conseil Privé, à la deliberation de notre très chere & très aimée Sœur, la Serenissime Archiduchesse MARIE ELISABETH d'Autriche, notre Lieutenante & Gouvernante Generale de nos Pays-bas, & ayant ouï sur le tout notre Conseil suprême établi lez notre Personne Roiale pour les Affaires de nosdits Pays-bas, avons ordonné & statué, comme Nous ordonnons & statuons au moyen des presentes, par Provision, & jusqu'à ce qu'il Nous plaira, qu'au fait de l'Administration de la Justice & Police en notre Duché de Gueldres soient observés les Points & Articles suivans.

I. Qu'à l'avenir dans notredite Ville & Cour de Ruremonde, il n'y aura qu'un seul Corps de Justice, composé d'un Chancelier, de deux Nobles ou Coutumiers, & de sept Conseillers gradués Docteurs ou Licentiés ès Loix, qui representera & le Conseil & le Magistrat.

II. Que ce Corps retiendra le nom & le titre de Conseil de la Province & Duché de Gueldres.

III Que ce Corps exercera toute la Jurisdiction, tant civile & criminelle, que la Police, & aura l'administration des deniers publics.

IV. Pour cependant ne pas confondre par cet établissement les respectives Jurisdictions du Conseil & du Magistrat, & porter le moindre changement qu'il se pourra à la forme & maniere observées au fait de la Justice, le Chancelier, le plus ancien de deux Conseillers Nobles ou Coûtumiers, les deux plus anciens Conseillers gradués ou de longue Robe, & celui des Conseillers qui sera Fiscal ou Mambour (auquel incombe le maintien de nos Droits & preéminences) prendront connoissance des matieres, qui cy-devant étoient attribuées privativement & directement en premiere Instance, ou par Appel & Reformation au Conseil de la Province & Duché de Gueldres; comme aussi des causes èsquelles le Magistrat pour l'Interêt de la Ville, ou entreprennant pour quelque particulier, ou autrement, seroit Partie en cause ou interessé.

V. Lesquels jugeront par Arrêt comme d'ancienneté, & il n'échoira de leur Jugement que revision ou proposition d'erreur.

VI. Que pour la decision de la Revision seront assumés ès Causes & Procès, ou ceux qui representant le Magistrat n'ont été Juges, ou dans lesquelles ils n'ont été Parties, ou Interessés, le plus jeune des Conseillers Nobles, & les quatre Conseillers gradués, qui ne seront pas intervenus au Jugement de l'Arrêt, dont est revidé, & tel nombre de Conseillers externes, que Nous trouverons convenir de nommer: selon l'exigence & circonstances des cas.

VII. Qu'à l'égard des autres matieres, qui cy-devant appartenoient, soit par voye de Reformation, soit en premiere instance au Magistrat, la connoissance sera reservée au Bourguemaitre, au plus jeune Conseiller Noble ou Coûtumier, & aux trois plus jeunes Conseillers de longue Robe dudit Corps.

VIII. Que le Corps entier du Conseil Nous presentera chaque année au tems accoûtumé, trois hors du nombre des six Conseillers de longue Robe, non y compris le Fiscal ou Mambour, afin d'en être choisi & nommé un par Nous, pour être & faire les fonctions de Bourguemaitre.

IX. Lequel Bourguemaitre presidera aux assemblées, qui avec le plus jenne Conseiller Noble ou Coûtumier, & avec les trois plus jeunes Conseillers gradués, se tiendront pour les matieres aiants de toute ancienneté appartenuës au Magistrat.

X. Des Jugemens & Sentences desquels on pourra appeller par-devant le Chancelier, & autres Conseillers qui n'y auront pas intervenus.

XI. Et quant à la Police, & à l'administration des deniers publics, la direction s'en fera par celui qui sera & representera le Bourguemaitre, par le plus jeune Conseiller Noble ou Coûtumier, & par les trois plus jeunes Conseillers de longue Robe.

XII. Lesquels seront tenus de representer les difficultés, qui pourroient survenir en ces matieres à l'assemblée du Conseil entier, pour y être statué ce qui sera trouvé le plus convenable.

XIII. Il y aura aussi deux Greffiers, & deux Greffes separés, pour expedier respectivement les matieres qui concernent lesdits deux departemens, & par dessus ce un Receveur & quatre Huissiers.

XIV. Ledit Chancelier continuera de jouir des mêmes droits, honneurs & prerogatives, comme il a été usé d'ancienneté, aux gages de douze cens florins par an.

XV. Les susdits Conseillers, tant Nobles ou Coûtumiers, que Gradués, continueront de jonir des mêmes droits, honneurs & prerogatives, comme il a été usé cy-devant, aux gages de six cens florins chacun. Par-dessus lesquels le Bourguemaitre jouira encore de soixante écus pendant l'année qu'il servira en cette qualité. Les deux Greffiers & le Receveur auront chacun un gage annuel de deux cens florins, & les Huissiers jouiront des ordinaires, dont jusqu'ici ont joui lesdits Huissiers.

*XVI. Nous nommerons le nouveau * Chancelier, & voulons que les Conseillers de notredit Conseil, tant Noblesque Gradués presentement en place y soient continués & maintenus sur le pied de leur ancienneté & Patente. Et que les quatre plus anciens Echevins gradués de notre Ville de Ruremonde rempliront les quatre places de Conseillers de longue Robe, necessaires pour remplir le nombre cy dessus ordonné.*

Is fuit Joes Bernardus * Sweyns, antea Consil. Fisc. Rurem.

XVII. Les Echevins, les Conseillers de la Ville, & tous autres presentement en place, & qui sur le pied que dessus, ne seront pas emploiés dans ce Corps, resteront sans aucune fonction ni exercice: mais conserveront leur vie durante ou jusqu'à ce qu'ils soient emploiés, la jouissance de leurs autres prerogatives & des gages dont ils jouissent presentement. Et declarons, que ceux d'entre les Echevins & Conseillers de la Ville gradués, succederont selon leur ancienneté aux places des Conseillers de longue Robe, à mesure qu'il en vaquera. Ainsi que feront aussi successivement les Secretaires ou Greffiers, les Receveurs & les Huissiers, au regard des places de Greffiers, Receveurs & Huissiers qui viendront à vaquer.

XVIII. Et lorsque le nombre des non employés viendra à cesser, soit par mort ou promotion, Nous accordons audit Corps dès-à-present pour lors, le droit de nommer & presenter aux places vacantes trois Personnes, sur le même pied & Conditions, que l'avons accordé à nos Conseaux en Brabant, Luxembourg, Flandres & Namur, par nos Lettres Patentes du XII. Septembre M. D. C. C. XXXVI. Bien-entendu par provision & à l'égard seulement des places de Conseillers, tant Nobles que de longue Robe.

XIX. Declarant en outre, que s'il ne se presentoit pas un nombre suffisant de Nobles à ce qualifiés, étant nos Sujets du Duché de Gueldres, ou au défaut d'iceux des Nobles nos sujets d'autres nos Provinces des Pays-bas, qu'en ce cas, & au défaut d'un nombre suffisant des uns & des autres, ceux de notredit Conseil pourront comprendre en leurdite Nomination, des Nobles Catholiques de quelqu'un des Districts demembrés de notre Duché de Gueldres. Lesquels declarons idoines à pouvoir occuper les places de Conseillers Nobles ou Coûtumiers, comme s'ils seroient nés nos Sujets.

XX. Le Receveur remettra & payera à l'avenir de la part de la Ville de Ruremonde en notre Recette generale en Gueldre, le montant des gages, dont jusqu'à present ont joui les Bourguemaitres, Echevins, Conseillers, Secretaires, Receveurs & Huissiers de ladite Ville, pour aider à payer le Corps que Nous établissons par le present Reglement & Ordonnance, ainsi que ceux, qui sans y être emploiés, conserveront la jouissance de leurs gages.

XXI. Nous Nous reservons de pourvoir ulterieurement à la bonne administration de la Justice en notredit Duché, par un Reglement separé. Si donnons en mandement à notre très-chere & très-aimée Sœur la Serenissime Archiduchesse MARIE ELISABETH notre Lieutenante & Gouvernante Generale de nos Pais-bas, & ordonnons à ceux de notre Conseil Privé, aux Etats de notre Province & Duché de Gueldres, & à tous ceux qu'il apartient, de se conformer selon ce. Car ainsi Nous plait-il. En témoin de quoi Nous avons signé la presente de notre main, & à icelle fait mettre notre grand Seel.

Donné en notre Residence Imperiale de Vienne le deuxième Octobre M. D. C. C. XXXVII.

CAPUT CL.

Benedictus XIV. *Pontifex*, *Electionem* Joannis Van Stiphaut, *ad Episcopatum* Harlemensem *per Schismaticos Ultrajectinos intrusi*, *velut sacrilegam rejicit*, *Sedisque* Harlemensis *imaginariam restaurationem improbat ac damnat*, *anno* 1745.

Ilectis filiis, universis Catholicis in Fœderato Belgio commorantibus.

Benedictus; Papa XIV. Dilecti Filii, salutem & Apostolicam benedictionem. Hieronymo de Boch è vivis ad districtam rationem, de illegitima probrosaque sua in Pseudo-Episcopum Harlemensem Electione, à Pseudo-Archiepiscopo Ultrajectensi Petro Joanne Meyndarts, funestissimi Schismatis istic Patrono dudum factâ, deque illicita, nefaria, sacrilega, & contra suprema Apostolicæ hujus Sanctæ Sedis Mandata ac SS. Canonum Sanctiones fucatis cæremoniis acceptâ Consecratione, reddendam, die XI. Mensis Decembris anni proximè elapsi evocato à Pastorum Principe æternoque Judice *Jesu-Christo*, cujus vices in terris Nos plane immerentes gerimus; sperandum quidem erat, fore nimirum, ut ipse Petrus Johannes, scelestissimus execrandæ perduellionis Antesignanus, (quem neque paterna Prædecessoris nostri fel. rec. *Clementis Papæ XII.* ac nostra monita, neque vibrata toties in ipsum omnium Ecclesiasticarum censurarum fulmina, ad saniorem mentem redegerant) tam infelici ejusdem Hieronymi exitu perculsus, è sceleribus emergens, ad meliorem frugem rediret, & fructus pœnitentiæ dignos faceret.

Verum iniquitatis filius nec conscientiæ angoribus tactus, nec tot Censurarum Ecclesiasticarum formidine deterritus, nec ad tantum Symmistæ sui exitium perterrefactus, sed veluti is qui lætatur cum male fecerit, & exultat in rebus pessimis, temerario ausu ac præfractâ fronte non solum eidem Ecclesiæ Harlemensi, primùm Vicarium generalem, deinde Episcopum constituit & designavit die XV. mensis Maii currentis anni, quemdam Schismaticum Virum Johannem Van Stiphout Amstelodami Pseudo-Pastorem; verum ad Nos etiam Litteras dedit, quibus Nos de temeritate sua detestabilique Pseudo-Episcopi designatione certiores faciens, patrati quoque criminis ac sceleris Confirmationem à Nobis postulat.

Ad tantam audaciam pene concidimus: nec possumus satis aptis verbis explicare & debitis lacrymis deflere tam pervicacem perditi hominis, in malitia sua gloriantis, & sceleribus scelera adjicientis, insaniam furoremque.

Etsi autem per alias in simili forma Brevis Litteras, tum laudati Clementis Prædecessoris, tum nostras (quarum tenores hisce præsentibus Litteris pro insertis haberi volumus) tam ipsius Petri Johannis Electionem & Consecrationem in Pseudo-Archiepiscopum Ultrajectensem, quam defuncti Hieronymi Boch Electionem, Consecrationem, & jam dudum obsoleti Episcopatûs Harlemensis Erectionem, irritam, inanem, illicitam, illegitimam ac sacrilegam: & utrumque Excommunicatum, anathematizatum atque à Catholicæ Ecclesiæ communione segregatum, ac prorsus Schismaticum vitandum esse ac fore: & utrumque nullam vel minimam Jurisdictionem Episcopalem aut pro animarum regimine authoritatem unquam habuisse & habere declaratum fuerit;

Ac propterea nulla pariter, irrita & inanis ficta Harlemensis Episcopatûs Erectio, ac dicti Johannis Van Stiphout asserta in Pseudo-Episcopum Harlemensem designatio; tamen Prædecessorum nostrorum, ac potissimum ejusdem Clementis Prædecessoris, Sacrarum Legum morem & exempla secuti (quemadmodum aliàs fecimus) traditâ Nobis è cœlo potestate, Electionem Johannis Van Stiphout in Pseudo-Episcopum Harlemensem à Pseudo-Archiepiscopo Petro Johanne & ab ejus fictis Canonicis factam, assertique Episcopatûs hujusmodi Erectionem, nullam inanem nefariam illegitimam ac sacrilegam declaramus: eamque rescindimus, delemus, abrogamus.

Deinde sub pœna excommunicationis ipso facto & sine alia declaratione incurrendæ, mandamus, districtèque indicimus eidem Johanni van Stiphaut, ne ullam Episcopalem Jurisdictionem exerceat, ne pro suscipiendis Ordinibus Dimissorias Litteras dare, ne Pastores, Missionarios, Ministros, Deservitores, aut alios, quocumque nomine vocentur, ad Animarum curam & Sacramentorum administrationem, quovis etiam necessitatis prætextu constituere ac deputare audeat. Ac proinde, si quis per ipsius Litteras Dimissorias Ecclesiasticos Ordines susceperit, suspensum, ac propterea Irregularitati obnoxium esse se sciat, si susceptos Ordines exercuerit.

Quas-

Quascumque vero antedictorum Officiorum deputationes, quocumque nomine, sive jam factas sive faciendas, cum omnibus inde sequutis, prorsus irritas nulliusque momenti declaramus.

Praeterea sub eadem poena Excommunicationis ipso facto & sine alia declaratione incurrendae mandamus, tam eidem Johanni Van-Stiphout, ne se cuiquam Archiepiscopo vel Episcopo consecrandum praebeat; quam ipsi Pseudo-Archiepiscopo Petro Johanni, aliisque Archiepiscopis & Episcopis, ne eumdem inaniter Electum Episcopum Harlemensem consecrare audeant. Has autem poenas decernimus, sine praejudicio illarum, quas tam Electus Pseudo Episcopus, quam Elector Pseudo-Archiepiscopus noverint se incurrisse.

Caeterum, dilecti Filii, gaudium & corona nostra, quemadmodum praeclara vestra in Catholicae Fidei & Religionis Orthodoxae confessione virtus & constantia rebus ipsis semper probata, & Apostolicis laudibus commendata Nos dubitare non finit, quin non solum ad praecavendam, sed ad procul amandandam propulsandamque etiam omnem execrandi Schismatis luem maximopere enitamini; ita Paterna nostra erga Vos caritas haud patitur, quin paterni cordis nostri curas cogitationesque ad Vos convertamus, sollicitè monentes atque adhortantes, ut in ea vocatione maneatis, in qua vocati estis, repudiatâ illorum vafritie, qui incautos pellicere ad se conantur.

Date quotidie magis operam, ut seductores intelligant, Vos ad verum *Christi* Domini ovile, & ad ejus in terris Vicarium pertinere.

Spectaculum facti estis mundo Angelis & hominibus, qui Vos indutos Catholicae loricâ veritatis, & galeâ salutis adversus hostes, non minus occultâ rabie quam apertâ blandiloquentiâ insidiosos, strenuè pugnare undique circumspiciunt. Ac vestram animi fortitudinem invictamque constantiam laudibus extollunt, non sine incredibili nostra laetitiâ ac solatio, qui tantam virtutem plurimi facimus, servatamque à Vobis Catholicae Ecclesiae, Nobis, Romanaeque Sedi Fidem singulari amore prosequimur.

Cujus pignus esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam cum uberrima coelestium charismatum copia conjunctam, Vobis, dilecti Filii, peramanter impertimur.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die XXVI. Junii, M. D.C.C. XLV. Pontificatûs nostri Anno quinto.

CAPUT CLI.

BENEDICTI XIV. *P. M. Bulla altera, adversus Consecrationem sacrilegam* Joannis van Stiphaut, *Pseudo-Episcopi Harlemensis, anno* 1745.

Dilectis filiis, Catholicis in Foederato Belgio commorantibus, BENEDICTUS PP. XIV.

Dilecti Filii, salutem & Apostolicam Benedictionem.

Tam plaeclaram quidem de egregia virtute & constantia vestra, rebus ipsis semper probatâ & Apostolicis etiam laudibus commendatâ, gerimus opinionem, ut plane persuasum habeamus; Vos nullis ad procul amandandam omnem execrandi Schismatis luem, & ad Catholicam Fidem Orthodoxamque Religionem palam ubique profitendam tuendamque, Apostolicae nostrae caritatis sollicitudinis exhortationisque, novis stimulis indigere.

Verum pro demandata infirmitati nostrae à supremo Pastorum Principe aeternoque animarum nostrarum Judice Jesu-Christo universalis Ecclesiae suę procuratione obstricti, facere non possumus, quin vos saepe de sacrilega perditorum hominum temeritate & audaciâ edoceamus, atque insimul admoneamus, ut quamcumque tenuissimam suspicionem per insidias veteratorum Schismatis Patronorum cuipiam vestrûm de eorum reconciliatâ Nobiscum gratiâ & Communione forsitan injiciendam; ab animis vestris penitus removeatis.

Postquam enim per aliàs nostras in simili forma Brevis Litteras, die XXVI. mensis Junii proximè elapsi currentis anni M. D. C. C. LV. ad vos datas, typis etiam impressas & publici juris factas, Electionem *Joannis Van Stiphout*, Amstelodami Pseudo-Pastoris, in Harlemensem (*Hieronymo de Bock* è vivis sublato) Pseudo-Episcopum, à *Petro Johanne Meyndaerts* Pseudo-Archiepiscopo Ultrajectensi, & ab ejus fictis Canonicis factam, assertique Episcopatus Harlemensis Erectionem nullam, inanem, nefariam, illegitimam ac sacrilegam declaravimus, rescidimus, delevimus, & abrogavimus; nec ad ipsius *Petri Johannis* de sua detestabili Pseudo-Episcopi Harlemensis designatione, scriptam Epistolam respondimus;

Binas nuper nobis inscriptas & clanculùm redditas accepimus Epistolas, alteram quiquidem ipsius *Petri Johannis Meindarts* die XXX. mensis Julii, alteram vero ejusdem *Joannis van Stiphout* die XXIX. dicti mensis Julii proximè praeteriti hujus anni datas.

Hic autem de sua inani designatione & sacrilega Consecratione perscribit; ille vero de nulla à Nobis data responsione primùm conqueritur, deinde de eadem abs se facta Consecratione significat; tum causam obtendit, quâ adductus ad tantum scelus paulo citius, dempto ternario Episcoporum numero perficiendum devenit, diuturnum scilicet morbum, in quem inciderat; ex quo liberatus, instantissimis plurimorum suorum Symmystarum querimoniis satisfacere coactus fuit, ne Episcopalis successionis ordo istic jam dudum interruptus, & ab Apostolica hac Sancta Sede numquam post primam interruptionem agnitus, (imo semper explosus) in præsentiarum morte sua abrumperetur.

Quam-plurimis demum fucatisque verbis uterque suam erga Apostolicam hanc sanctam Sedem Nosque ipsos observantiam obedientiamque protestantes, incautis illudere videntur.

Nos itaque Litteras hujusmodi (quæ callidâ arte conscriptæ, præclaram quidem obsequii reverentiæque speciem præ se ferunt, re-ipsâ vero latentes suffusi veneni dolos continent) post habentes, ac penitus rejicientes; pro debito nostræ servitutis supremæque potestatis officio, primùm designationem Electionemque ipsius *Joannis Van Stiphout* in Pseudo-Episcopum Harlemensem, cum extinctique Episcopatûs Erectione, iterum irritam inanem ac nullam fuisse esse ac fore, tenore præsentium Litterarum nostrarum, Apostolicâ Auctoritate decernimus & declaramus.

Quemadmodum tenore & Auctoritate paribus, Consecrationem dicti *Joannis Van Stiphout*, minimè assistentibus ex præscripto sacrorum Canonum duobus aliis Episcopis, nullâque Apostolica dispensatione obtentâ, à memorato Pseudo-Archiepiscopo Ultrajectino, toties omnium Ecclesiasticarum Censurarum fulminibus perculso, ab omni exercitio Episcopalis Jurisdictionis & Ordinis suspenso, contra suprema Apostolicæ hujus Sanctæ Sedis mandata facta fuisse, esse ac fore illicitam, nefariam, sacrilegam & execrandam, itidem decernimus & declaramus;

Ac proinde ipsum temerè nulloque jure Electum *Joannem Van Stiphout* omni Ecclesiasticâ & spirituali jurisdictione pro animarum regimine carere; atque illicitè consecratum ab omni exercitio Episcopalis Ordinis esse suspensum.

Mandamus propterea, districteque interdicimus memorato *Johanni Van Stiphout*, sub pœna Excommunicationis ipso-facto, sine alia declaratione incurrendæ, ne audeat Pastores, Missionarios, Ministros, aut alios, quocumque nomine nuncupentur, ad animarum Curam & Sacramentorum administrationem, quovis etiam necessitatis prætextu constituere & deputare.

Simul etiam palam edicimus & declaramus omnes & singulas prędictorum Officiorum deputationes, pro animarum regimine quocumque nomine factas aut fortasse faciendas, cum omnibus inde secutis, prorsus irritas esse ac nullius roboris & momenti.

Rursus eidem *Joannem Van Stiphout* præcipimus & inhibemus, ne sub simili Excommunicationis pœna audeat illicite Sacramentum Confirmationis, aut Ordines conferre, aut quoquo pacto Ordinem Episcopalem, à quo suspensus est, exercere.

Vobis autem, dilecti filii, graviter injungimus ac vetamus, ne antedictum Johannem Van Stiphout pro vero Episcopo Harlemensi habeatis & agnoscatis, neve cum eodem ullo pacto, præsertim in divinis communicetis; aut ab ipso vel ab aliis per ipsum perperam & inaniter deputatis, Sacramenta aut Ordines accipiatis. Noverit enim, qui Ordinibus initiatus ab ipso fuerit, suspensionis se vinculo constrictum, atque irregularitati præterea obnoxium, si susceptos Ordines exercuerit.

Reliquum est ut paternis Curis nostris filialis obedientiæ fideique vestræ officia respondeant.

Nullum enim jucundius dolori nostro solatium afferri potest, quam ut intelligamus, Vos cautè ambulantes non vocem alienorum audire, sed Pastorem sequi, & domum ædificare supra firmam Petram. Ac vobis, dilecti filii, Apostolicam Benedictionem, quam cœlestis prędidii pignus atque adversus potestates tenebrarum arma & scutum esse optamus, peramanter impertimur.

Datum Romæ, apud sanctam Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die XXVIII. Augusti M.D.C.C.XLV. Pontificatûs nostri Anno sexto.

De Erectione Episcopatûs Harlemensis Anno 1560. deque veris hujus Sedis Episcopis *Nicolao à Nova-terra*, & *Godefrido a Mierlo*, agitur *Tomo I. horum Diplom. pag.* 797. & seqib.

Acta Consecrationis primi Episcopi à *Nova-terra*, Historic's Batavis incognita, protulit Hoynckius Archipresbyter Mechl. Tom. III. Analectorum Belgic. pag 294.

Episcopi Schismatici, qui diebus nostris subintroierunt., fuere hi.

I. THEODORUS DONCKERS, Gaudanus Pseudo-Pastor Amstelodami *à Barchmanno* Archiepiscopo Schismatico Ultrajectino designatus A. 1727: necdum consecratus obiit Amstelod. 15. Julii 1731.

II. HIERONYMUS DE BÖCK, Amstelod. Pseudo-Pastor in Patria, consecratus à Pseudo-Antistite *Meindartio* 2. Sept. 1742. Decessit XI. Decembris 1744.

III. JOANNES STIPHOUT, Amst. Janseniani gregis in patria Pastor; cui idem *Meindartius* sacrilegas manus imposuit Ultrajecti 10. Julii 1745.

CAPUT CLII.

Add. ad libr. II cap. 57 sive supra pag. 220.

HENRICUS, *Brabantiæ ac Lotharingiæ Dux, possessiones Abbatiæ* Villariensis, *Cisterciensis Ordinis in Gallo-Brabantia, enumerat, atque in suam suscipit Protectionem, anno* 1197.

Ex Camera Comput. Bruxell.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

Ego HENRICUS Dux Lotharingiæ, notum facio tam præsentibus quam futuris, quod sub presentis Privilegii signaculo, possessiones Beatæ Mariæ de Villari in meam Protectionem suscipio. In quibus hæc propriis exprimuntur vocabulis. Monasterium ipsum cum omnibus appenditiis suis. Grangia quę Corrues dicitur, cum terris, quas incultas Ecclesia Nivellensis Villariensi olim contulit in territorio Basiensi; terris etiam cultis legitimè acquisitis à mansionariis in eodem territorio. Terris quoque de Feodo Godefridi de Baisiu, collatis assensu præfatæ Ecclesiæ, laudante uxore sua Ivetta cum filiis suis. Usuaria silvæ de Heies, abjudicatâ Franconi Villico & successoribus ejus omni calumpniâ Octo bonaria ejusdem silvæ, inter Porcifontem & Canellatum pontem cum uno bonario in Liberti-Sarto.

Pratum quod dedit Arnulfus de Gembleus assensu Weirici Militis & Walteri Sartel & filii sui. Terra & silva quam dedit Henricus de Cokerul assensu Willelmi & Henrici de Holtain. Decimę de prædicta terra, cum Decimis de Pontelges, quas dedit ipse & filius suus Henricus. Prata de allodio Gertrudis, assensu filiorum & filiarum suarum.

Terra cum silva quas Willelmus de Glabais, & Gallenus & Cæsarius donarunt. Terra de Tilhir de dono Willelmi de Arscot. Nemus Balduini de Lupung . . . . Odæ uxoris suæ & filiorum suorum, assensu fratrum suorum, Johannis & Arnulfi per manum meam oblatum, cum nemore Adæ de Morialmez Nemus quod dedit Rigandus de Ravia assensu filiorum & filiarum suarum, coram Gerardo de Ravia & Gerardo de Bordel.

Terra Lamberti de Thil, assensu Balduini & Johannis de Luxembourg coöpatione uxoris suæ antequam liberos ex ea suscepisset. Nemus quod Beatrix de Limale contulit per manum Alardi de Vil... Godefridi de Tilhier.

Terra de Gentines, cum censu & omni alio jure, de dono diversorum. Grangia de Scoyse, de dono Servatii & uxoris suæ, per manus meas collata.

Allodium de Roharsart. Allodium de Ramelgeis. Grangia de Orselemont & Werisstel, quod ego-met dedi per Alardum Rap, & Walterum de Muro. Viller. Thorenbais, cum omni jure census & decimationis.

Terra Philippi de Malavia, assensu filiorum suorum.

Terra Evrardi de Harbais quam donavit per manum patris mei Ducis Godefridi, assensu sororis suæ, & in mea præsentia coram Hominibus meis ipse & filii & filiæ suæ werpiverunt. Terra Claritiæ de Sarto, quam cum viro suo Waltero, & Alardo filio suo donavit, assensu Odæ de Donglebert & Elisabet filiæ suæ, de allodio quod dedit Gerardus de Hugardis & uxor ejus & filii.

Grangia quæ dicitur Lompreit, vel Sartum Ref barbe cum omnibus appenditiis suis.

Terra quam dedit Henricus de Les coöperatione Odæ uxoris suæ & filiorum suorum Sigeri Walteri Thomæ Engelrami, in præsentia Godfridi de Calmont, & Bosonis nepotis sui, & Arnulfi de Walcin.

Grangia quæ dicitur Belfay, de beneficio Willelmi de Birbais, quam per manum meam donavit, assensu fratrum & sororum suarum. Terra Allodii, quam assensu fratrum suorum contulit per manum prædicti Willelmi ...

Terra Henrici Villici de Willenbringe, quæ est sub censu trium denariorum. Grangia de Scotes, cum omnibus pertinentiis suis. * Confer. Diploma ex Tomo II. Pag. 971.

Hæc igitur, & quæcumque bona Ecclesia de Villari in præsentiarum possidere cernitur vel deinceps adipisci legitimè poterit, salva & illibata conservari, omnibus juri parentibus præcipio.

Porrò Fratres præfatas possessiones excolentes sint immunes & liberi in omni loco Potestatis meæ ab omni seculari exactione, vectigali & theloneo, cum jumentis armentis & pecoribus suis.

Sed & hoc districtè volo observari, ne Apostolicæ Sedis Indulgentias, & sui Ordinis Instituta cogantur transgredi vel infringere.

Præscripta proinde quatenus perpetuâ stabilitate fulciantur, præsentem Paginam Sigilli mei impressione & Testium subscriptione communivi. Quorum hæc vocabula sunt,

Guido Abbas Claræ Vallis.
Godscalcus Abbas Valcellensis,
Gualterus Abbas Bullionenf.
Simon Abbas de Los.
Henricus Decanus Ecclesiæ Sti. Petri in Lovanio.

Renerus de Limale.
Arnulfus de Walehain, & Renerus frater ejus.
Godefridus de Monte.
Alardus Rapa.
Walterus de Muro & alii quam-plures.

Actum Villari anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo nonagesimo septimo, nono Kalendas Junii, in vigilia Pentecostes ejusdem anni, presente & annuente Machtilde Ducissa.

CAPUT CLIII.

Add. ante Cap. 63. libr. II. sive ad pag. 224.

HENRICUS I. *Lotharingiæ ac Brabantiæ Dux, benefacit Majori Hospitali S. Joannis Baptistæ* Bruxellis, *anno* 1204.

Ex Archivis Hospital.

IN nomine Sanctę & individuæ Trinitatis. Ego HENRICUS Dei gratiâ Dux Lotharingiæ omnibus in perpetuum. Cum labilis est hominum memoria, & de facili labuntur quæ temporaliter fiunt, nisi Litterarum indiciis perpetuentur: eâ-propter notum sit tam futuris quam præsentibus, quod in animarum salutem, meæ meorumque Prædecessorum & Successorum, liberè contuli ac salubriter in elemosina teloneum de omnibus lignis quod ad me pertinet in Bruxella, ad opus pauperum Hospitalis Beati Johannis, quod antea Sancti Spiritûs dicebatur. Et ut hæc Eleëmosina ac ejus Donatio stabiliter imperpetuum tam à me quem à meis Successoribus teneatur, præsentem Paginam Sigillo meo roboratam in Testimonium feliciter contuli, Testibus hiis qui subscripti sunt, tam Laycis quem Clericis. Clerici interfuerunt.

Guillermus Præpositus.
Magister Michael, & totum Beatæ Gudilæ Capitulum.
Franco Capellanus.
Reynerus, & Reynerus, Notarii.
Layci vero interfuerunt.
Franco de Gemblues.
Robertus de Thenis.
Arnoldus de Hudinchem.
Waltherus Cleutinck.
Meiso & Franco de Hoelaer: fratres.
Jacobus Wamble; hii Milites fuerunt.
Scabini vero Bruxellenses interfuerunt:
Primus, Marcilius.
Secundus, Georgius.
Tercius, Escelinus.
Quartus Henricus de Sancto Gaugerico.
Sigerius vero quintus.
Henricus de Spigla & alii multi Meliores prænominatæ Urbis.

Præterea Bannum à prænominato Capellano meo Francone publicè fieri precepi, ne quis huic facto nostro temere præsumeret contraire. Facta sunt solempniter anno Dominicæ Incarnationis M. C. C. quarto; & hoc in Vigilia Assumptionis Sanctæ & intemeratæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ.

CAPUT CLIV.

Addit. ante Cap. 64. lib. II. sive supra pag. 225.

JOANNES I. *Brabantiæ Dux, bona Abbatiæ* Heilissemiensis *Ordinis Præmonstratensis in Gallo-Brabantia suscipit in Protectionem Anno* 1207.

Ex Camera Rationum Bruxell.

JOHANNES Dei gracia Dux Lotharingiæ, Brabantiæ ac Luxembourgiæ, universis Senescallis, Baliviis, Ammannis, Sculteris, Villicis, Forestariis ac omnibus Officialibus & Ministralibus, nec non & omnibus Hominibus Allodialibus & Feodalibus, Scabinis, Mansionariis, & omnibus aliis quibuscumque Ducatûs Brabantiæ, tam modernis quam futuris, ad quos præsentes Litteræ pervenerint, salutem & dilectionem cum noticia veritatis.

Noverit universitas vestra, quod Nos Viris Religiosis & in Christo dilectis Abbati & Conventui Ecclesiæ Helencinensis Præmonstratensis Ordinis, omnia bona sua Allodialia Feodalia censualia, cum eorumdem Hominibus Allodialibus Feodalibus & Mansionariis, cum fructibus etiam censibus redditibus atque Juribus & omnia alia bona universa & singula, quæ ipsi Abbas & Conventûs Donacionis titulo in Elemosinam, empcionis vel alio quocumque titulo à Nobis vel nostris Prædecessoribus vel ab aliis quibuscumque personis acquisierunt vel consecuti sunt tempore nostro, & etiam tempore Carissimi Patris nostri commendandæ memoriæ Domini Johannis quondam illustris Ducis Brabanciæ aut aliorum Prædecessorum nostrorum Ducum Brabanciæ. Ex quibus hæc inferiùs annotata propriis duximus exprimenda vocabulis.

Do-

Domum eorumdem Religiosorum in Elenshem, sitam in longa platea, cum suis appendiciis. Bona etiam quæ Dominus Balduinus quondam de Elenshem Miles cum censu caponibus & mansionariis apud ipsam Villam de Elenshem eisdem Religiosis contulit. Rivum etiam nuncupatum Hatbeka, qui per Abbaciam ipsam & Conventum cursum facit. Piscariam de Jacea retro Abbaciam prædictam, à ponte de Linsmael usque ad pontem de Kuimont.

Trisæum etiam in exitu Villæ de Helencmael quæ vocatur Steinbergh. Bona etiam eorumdem in Campinia apud Villam de Vegghele. Bona eorumdem apud Villam de Dungelbert, quæ fuerunt quondam Magistri Lamberti Curiç Leodiensis Advocati. Item bona ipsorum ibidem apud Dungelbert ab aliis acquisita. Bona etiam eorum apud Vileir-le-poplir, ab eisdem Religiosis erga Dominum Ottonem de Waelhain Militem acquisita; & omnia alia bona possessiones & libertates à quibuscumque personis & in quibuscumque locis à quibuscumque Curiis seu Dominis descendant; licet in præcedenti Pagina non sint annotata, in terris pratis pascuis, silvis, aquis, aquarum decursibus, molendinis, Triseis, Werscapiis, censibus, redditibus, Mansionibus, Villis, Hominibus Allodialibus Feodalibus Mansionariis, Scabinis, Dominis, & aliis quibuscumque rebus à Nobis vel à nostris Prædecessoribus Ducibus Brabanciç, vel nostris & Prçdecessorum nostrorum Senescallis, Baliviis & aliis Officialibus ex parte nostra & nostrorum Prædecessorum eisdem Religiosis concessa, seu acquisitas sive ab aliis quibuscumque;

Omnes Cartas & Literas in quibus dicta bona eorumdem continentur, Sigillis nostris & nostrorum Prædecessorum, aut nostrorum Senescallorum, Balivorum, & aliorum Officialium, aut aliorum Militum vel Scabinorum, & aliorum quorumcumque Sigillis sigillatas, in omni jure usu & consuetudine, quibus ea hactenus tempore nostro & Prçdecessorum nostrorum tenuerunt & possederunt, sub nostra Protectione & Defensione suscipimus, eadem approbamus, confirmamus, & ipsis Religiosis præsentis Scripti Patrocinio communimus.

Vobis universis & singulis firmiter prçcipiendo mandantes, quatenus dictos Abbatem & Conventum in omnibus præmissis & singulis suo jure usu & consuetudine, prout hactenus tenuerunt & secundum Legem Patriæ in possessione fuerunt, quietè & pacificè gaudere permittatis.

Nec super eisdem aliam quam antea consueverunt novam Legem aut Consuetudinem eisdem inducatis vel induci sustineatis, aut molestari, vel perturbari permittatis.

Et si aliqui vel aliquis contra Cartas vel Litteras eorumdem prædictas aliqua dicere voluerint, vel contra Bona eorum, in quibus in possessione fuerunt secundum usum & Legem Patriæ, non per vos hujusmodi Causa terminetur nec tractetur: sed Nobis personaliter dicta Causa, seu Causæ terminandæ & tractandæ relinquantur. Quæ omnia præmissa & singula promittimus bonâ fide dictis Religiosis fideliter & firmiter observare, & eisdem super præmissis contra quoscumque præstare Warandiam & Tutelam. Et ad hoc Nos & nostros Successores firmiter obligamus, præsentium testimonio Litterarum, nostro Sigillo sigillatarum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo septimo, mense Marcio.

CAPUT CLV.

Add. ante Cap. 64. Lib. II. sive supra ad pag. 225.

Fundatio Abbatiæ Parci Dominarum, *Monialium Cistercienstum, in Vico de Wezemael juxta Lovanium, authore* Reynero de Dina, *anno* 1215. *per* Henricum I. *Brabantiæ Ducem confirmatur. Accedunt Donationes DD. Rotzelariæ, Graviæ, &c.*

Henricus, Dei gratiâ Dux Lotharingiæ: universis ad quos Scriptum præsens pervenerit, in Domino salutem. Universitatem vestram scire volumus, quod Reynerus de Dina universa bona sua, quæ apud *Rochelar* & apud *Dina* quocumque titulo possidebat, tum in culturis terræ, tum in pratis, in viridi & in arido, in manus nostras liberè resignavit: supplicans Nobis, quod eadem bona pleno jure sicut ea possidebat, Abbatissæ & Conventui de *Parco Dominarum* conferremus.

Nos autem in hac parte petitioni suæ assensum præbentes, prædicta bona, juxta formam prænotatam, dictis Abbatissæ & Conventui pleno jure im-perpetuum possidenda, pro consequenda delictorum nostrorum apud Jhesum-Christum indulgentiâ, contulimus.

Ut autem hoc ratum permaneat, præsens Scriptum Sigilli nostri munimine roboramus. Testes qui interfuerunt,

Arnoldus Dapifer,
Arnoldus de Wale,
& Gosuinus de Gozencurt, & alii quamplures.

Actum anno Domini millesimo-ducentesimo quinto-decimo.

II. Diploma Henrici Ducis A. 1241.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Sciat universitas tam posterorum quam præsentium, quod Ego Henricus Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, in spe divinæ clementiæ cultum Domus Domini ampliari desiderans, Abbatiam Sanctimonialium Cisterciensis Ordinis, qui *Parcus Dominarum* vocatur, in Terra nostra prope Lovanium temporibus meis constitutam ampliavi, eamque cum suis personis & possessionibus, nec non & omnibus bonis à me vel ab aliis eis collatis, vel in posterum conferendis, sub mea & Filii mei & omnium Successorum Protectione suscepimus.

Et ut ampliori nostro gauderet beneficio, aliquibus bonis à nostris Feodalibus ad opus ejusdem Abbatiæ in manus nostras resignatis eam dotavimus: quæ sunt hæc. Pars Parci de Rochelaer & Curia quam prius habitabant. Pars Decimæ de Merbeke, quam H. uxor Dapiferi eis contulit. Omnes possessiones Reineri ejusdem Abbatiæ Provisoris. Pars Decimæ de Erpse. Pars Decimæ de Cortbeke. Pars Decimæ de Tildunc. Pars Decimæ de Hamma.

Hæc autem, & omnia quæ prædicta Abbatia nunc possidet, vel possessura est, eidem confirmamus; & ne aliquis super hiis violentiam eis inferre præsumpserit, Sigilli nostri munimine roboramus. Quod si quis temerario ausu præsumpserit, nostræ indignationis iram se scierit incurrisse.

Huic Collationi nostræ multi, tam Nobilium qaam Ministralium nostrorum cum Clericis interfuerunt.

Henricus Præpositus Lovaniensis.
R. Capellanus noster.
R. Notarius.
Waltherus Berthaut.
Godefridus de Schoten.
A. de Wesemale.
Goswinus de Gochencourt.
A. de Wale.
& Scabini Lovanienses, W. Cesar, W. Corsebout, S de Atrio, Meiso, & alii quam-plures, tam Militum quam Burgensium.

Actum Lovanii, anno ab Incarnatione Domini M. C. C. XLI.

III. Diploma Henrici Ducis A. 1224.

HENRICUS Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, omnibus hoc Scriptum videntibus, salutem. Sciatis, quod *Gerardus* Miles de Greis, Homo noster, quamdam Decimam de Nobis ibidem tenuit in Feodum, & illam Decimam ad opus Monialium de Parco in manus nostras reportavit; Et Nos eandem Decimam ad preces suas, & ob amorem Jhesu Christi, nec non ob favorem, quem habuimus adversus prædictas Moniales, in elemosynam liberè contulimus & absolutè supradictis Monialibus. Volentes etiam, quod ipsam in bona pace de cœtero teneant & possideant.

Et ut hoc ipsis in posterum sit firmum & stabile, præsens Scriptum Sigillo nostro sigillatum eis dedimus in testimonium. Testes hujus rei sunt,

Ludovicus Advocatus de Levedala.
Goswinus de Gozencurt.
Arnoldus de Wezemale.
Waltherus Clutinc.
Deizo de Helrode,
Joannes de Frodeval, Scabini de Greis, & alii plures. Reinerus & Balduinus hujus Cartulæ confectores.

Datum apud Greis, anno Domini M. C. C. XXIV. mense Aprili.

IV. Diploma ejusdem Ducis, A. 1230.

HENRICUS Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, omnibus presentem Paginam inspecturis, salutem in Domino nostro Jhesu-Christo. Tenore præsentium universitati vestræ notum facimus, quod Donationem quam Arnoldus bonæ memoriæ Dapifer de Rothselaer fecit anno Domini M. C. C. XVIII. Abbatissæ & Conventui de Parco Dominarum, Cisterciensis Ordinis, Leodiensis Diocesis, de omnibus Decimis suis, ubicumque eas possidebat, eisdem in elemosynam collatis, quam etiam Dilectus noster Arnoldus filius ejusdem in præsentia nostra constitutus recognovit, & ratam habuit anno Domini M. C. C. XXX tertio, approbamus & ratam habemus, & easdem Decimas vocabulis appropriatis duximus exprimendas.

Dictus autem Arnoldus Dapifer de Rothselaer piæ recordationis, dictis Abbatissæ & Conventui contulit Decimam de Rothselaer, Decimam de Haght, Decimam etiam quam habuit apud Vuren, Decimam de Vorselare, & alias omnes quas de consensu Dominorum à quibus eas in Feodum tenebat, poterat conferre. Et sciendum est, quod isti Collationi interfuerunt,

Fr. Walterus Abbas Villariensis,
Walterus Bertholt,
Egidius Bertholt,
Arnoldus de Diest,
Willelmus de Grimberge,
Arnoldus de Wesemale,
Arnoldus de Walem,
Gosuinus de Gocheove,
Walterus Clutinc,
Henricus dictus Brunus,
Daniel Persona de Rotsselaer, & alii quam-plures.

Et ut ista Ratihabitio stabilis maneat in perpetuum & inconcussa, presentem Cartulam sæpe-dictis Abbatissæ & Conventui contulimus, Sigilli nostri munimine roboratam.

Datum anno Domini M. C. C. XXX. tertio, mense Aprili.

V. Diploma Aleydis Ducissæ, A. 1261.

Add. ante Cap. 92. libr. II. seu pag. 246. superius.

ALEYDIS Ducissa Lotharingiæ & Brabantiæ, Tutrix legitima Terræ prædictæ ac suorum liberorum, universis præsentes Litteras inspecturis salutem in vero Salvatore.

Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod Vir Nobilis Arnoldus Dominus de Rotslaer dictus Dapifer Brabantiæ, in nostra propter hoc præsencia constitutus, divinæ pietatis intuitu, ob remedium animæ suæ suorumque Predecessorum, de consensu etiam & voluntate Nobilis Mulioris Beatricis uxoris ejusdem ibidem presentis, Decimam majorem & minutam, quam in territorio Villæ & Prochiæ de Rotselaer cum aliis suis bonis à Nobis & nostris liberis in Feodum tenebat & habebat, Monasterio Dominarum de Parcho Cisterciensis Ordinis per Donacionem inter vivos in Elemosynam contulit, & eam in manus nostras reportavit, ad opus Monasterii supradicti; Reservato tamen sibi Jure Patronatus Ecclesiæ prædictæ de Rotslaer, quod ad eum & suos Prædecessores, ratione Feodi prædicti pertinebat; in quo Abbatissa & Conventus Monasterii prædicti virtute Donationis hujusmodi nichil Juris sibi poterunt vendicare.

Jus Patronat. de Rotselaer.

Nos vero ob remedium animæ Karissimi Domini & Mariti nostri, Domini Henrici Ducis Brabantie piæ memoriæ, Donacionem supradictam nomine nostro ac nomine liberorum nostrorum laudavimus & approbavimus; Decimam prædictam Monasterio prædicto in Elemosinam conferentes, & ipsam in manus Abbatisse dicti Monasterii reportavimus, ab ipsa & suo Conventu in perpetuum suum Allodium possidendam.

Jus tamen & dominium quod Nos & liberi nostri in Villa & bonis de Rotslaer habebamus, Nobis & ipsis liberis reservavimus & expresse, de consensu & expressa voluntate Nobilis supradicti.

Acta sunt hæc in Castro Lovaniensi anno Domini M. C. C. LX. primo, feriâ quartâ post Festum Beati Dionisii.

Viro nobili Domino Th. de Birbeke,
Arnoldo Domino de Walheem,
Gerardo de Ysche,
Willelmo de Berghen,
Henrico de Oppendorp,
Henrico Sutpart de Herent, Militibus,
Magistro Waltero de Valebeke,
Magistro Sygero Physico nostro,
Magistro Symone de Geldenake,
Et Magistro Petro, Clericis, Scabinis Lovaniensibus & pluribus aliis præsentibus.

In quarum rerum testimonium & munimen Litteras nostras patentes contulimus Abbatissæ & Conventui supradictis, Sigillo nostro roboratas.

Datum anno & die supra-dictis.

CAPUT CLVI.

Add. ante Cap. 41. Libr. IV. sive supra ad pag. 533.

Osto de Traizegnies, *benefacit Domui (vulgariter Commendariæ) de* Vaillenpont, *Ordinis* S. Joannis Jerosolym. *in Gallo-Brabantia*, *Anno* 1220.

IN nomine Stæ. & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

Ego Osto (1) Miles, Dominus de Trasenies universis Sanctæ Matris Ecclesiæ filiis ac fidelibus tam præsentibus quam futuris, præsentem Paginam inspecturis, in perpetuum.

Cum labilis sit & variabilis mortalium memoria, & processu temporis mater erroris oblivio subrepere soleat, in factis hominum rixas & discordias suscitando, & relinquens posteris occasionem & materiam malignandi; necessarium est & perutile, Actiones Pactiones, Conventiones & Provisiones que fiunt inter homines, fundamentum habere stabilitatis, & vivacis Scripti memoriâ, quod oblivionem non patitur, perhennari.

Inde est, quod innotescere volumus universis & singulis, quod cum Fratres Domus Miliciæ Templi de Valionpont prope Rameliam sitæ, quasdam Terras acquisivissent pertinentes ad Feodum de Roignon (cujus Villæ Feodi medietas attinebat ad bonæ memoriæ patrem meum Egidium Dominum de Trasenies, quæ nunc est ad Nos post ejus decessum devoluta) dictus Pater meus ratione terrarum in Feodo suo à Fratribus de Valionpont acquisitarum requisivit ab eis Herbergagia, exactiones alias, & querelas.

Postmodum vero dictus Pater meus, divinitus inspiratus, volens animæ suæ saluti salubriter providere, pro spe & fructu retribucionis æternæ prædicta Herbergagia, omnes exactiones & querelas, quas habebat adversus Fratres præfatæ Domus ipsis liberaliter ex toto remisit, & eos exinde quitos

clamavit : salvâ solucione censûs ejusdem Terræ.

Ego autem volens hoc factum Patris mei circa Domum de Valionpont irrevocatum permanere, & pedem habere firmitatis, gratum ipsi facto assensum & favorabilem in omnibus præbeo voluntatem.

Præterea recognosco, quod Domus de Valionpont habet in nemore Nivellensi usumfructum de mortuo bosco, & pasturagium; pro pane uno & gallina.

Ut autem prædicta rata permaneant & inconvulsa, & ut præsenti Paginæ fides forcior adhibeatur, ipsam in testimonium veritatis Sigilli nostri appensione fecimus roborari.

Actum anno gratiæ M. C. C. XX. mense Aprili.

(1) OSTO DE TTAZEGNIES Illustris est Gallo-Brabantiæ Familia, multorum olim Monasteriorum benefactrix. Stemma illius exhibitum legitur Tomo I. horum Diplom. pag. 576. & 765.

(2) VAILLENPONT. Ejusdem Terræ Donatio prostat supra Tom. II. pag. 1209. Communius tamen præclaræ & opulentæ Commendariæ hujus nomen est, *Chantraines*: jacet in Gallo-Brabantia.

De statu Melitensis Ordinis in Belgio, legi mereretur Gallo-Brabantia Baronis *Le Roy* p. 20.

CAPUT CLVII.

Origo prima Vineæ seu Begginagii Bruxellensis, *Fundatore* Reynero à Breedteycken, *Pastore Molembecæ, Persona Meerbecæ &c. pro quinque Begginis, anno* 1250.

Ex Archivis Bruxell.

 Dei gratiâ Cameracensis Episcopus, universis præsens Scriptum visuris, cognoscere veritatem.

Noverint tam præsentes quam futuri, quod Ordinationem quam fecit Magister REYNERUS Persona de Merbeka Provisor Beginarum in Vinea, cum quatuor filiabus Beginis Michaëlis dicti Cani de Goyca, scilicet Beatrice, Heilewide, Ade, Katherine & Katherine filia sororis earumdem, de quadam Curti supra quam edificaverunt Domum, & de mansione in eadem Domo ratam habemus pariter & acceptam.

Ut autem hæc Ordinatio firma permaneat & inconcussa, præsentem Paginam Sigilli nostri appensione dignum duximus roborandam.

Actum anno Domini M. C. C. L. sexto Martio.

A quinque Begginis, è vico de Goycke prope Leeuwam S. Petri oriundis, jacta sunt initia celeberrimi Begginagii Bruxellensis, in quo numerabantur ineunte hoc sæculo Begginæ nongentæ: hodie vix 300.

Fundator earum *Reinerus Breedteycken*, fuit Persona loci Bort-meerbeeck, Pastor in Molembeka juxta Bruxellam, cujus Appendix tunc erat Ecclesia Stæ. Catherinæ; priusquam hæc & hoc Begginagium intra muros urbis concluderentur. In vetere hujus Vineæ templo lectum aliquando Fundatoris ejus Epitaphium.

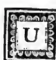
Hic cyppus renovatus est 14. Junii 1619. ad perpetuum recordamentum ac Monimentum aeternum M. REINERI VAN BREEDTEYCKEN Fundatoris hujus Vineæ. Qui vivere desiit An. Dom. M. C. C. LVI.

CAPUT CLVIII.

Add. ad Cap. 68. Libr. IV. supra.

Concordia inter Abbatem Mediolacensem *Ordinis S. Benedicti, Diœcesis Trevirensis, &* Godefridum de Asperomonte, *super Oppido* Damvilleriensi *in Provincia Luxemburgensi, variisque Juribus ejusdem, Anno* 1282; *probante* HENRICO *Marchione Luxemburgensi.*

Ex Codice MS Consilii Luxemburg.

 Niversis præsentes Litteras inspecturis. Nos Abbas, totusque Conventus Monasterii (1) Mediolacensis Ordinis S. Benedicti Trevirensis Diocesis, nec non JOFFRIDUS Dominus de ASPEROMONTE Virdunensis Diocesis & de Duno, Remensis Diocesis, notum esse volumus, quod Nos attendentes inviolabilem devotionis & fidei puritatem, quam universitas Banni nostri de Damvillers erga nostros Prædecessores & Nos habuisse noscitur;

Considerantes etiam pericula quæ nobis & nostris Successoribus evenire poterant, nec non alia satis grata servicia quæ Homines Universitatis ejusdem Banni nobis hactenus exhibuerunt, ut Bannum ipsum in posterum libertate gaudere valeat, & bonis

nis habitatoribus de bono semper in melius amplietur;

Præsenti Privilegio indulgemus eisdem, ut qui de cœteris partibus & villis elegerunt incolatum Banni ejusdem, illuc salubriter veniant, & securè morentur ibidem: cum aliis prædicti Banni Burgensibus, communi Privilegio gavisuri, ab inde per Nos & Successores nostros nullo unquam tempore revocandi. Eximentes universos & singulos homines ex nunc dictum Bannum inhabitantes, & eorum Successores, ab omnibus Daciis, Collectis, & exactionibus aliis, juxta Legem Belli-montis; ac omnes bonos usus & Consuetudines approbatos, quibus Belli-montis gaudere sunt soliti, secundùm Legem eorumdem, confirmamus eisdem.

Et ne materia quæstionis aliqua seu dissentionis inter Nos in futurum oriatur, & ad removendam omnem dubietatem de bonis Banni prædicti & redditibus, providâ deliberatione taliter duximus ordinandum & statuendum.

Quod Ecclesia seu Monasterium Mediolacense domum suam, cum orto pomerio & grangia ante domum ac pratum, pro duodecim quartariis fœni annuatim percipiendis ibidem habeat, & possideat deinceps pacificè & quiete, sine aliqua exactione aut servitute.

Et quod Dominus Asperomontis seu ejus officiatus de cœtero non hospitabuntur in dicta domo, nec aliquid capient, præter consensum eorum qui dictam domum tenebunt in futurum.

Ipsaque Ecclesia seu Monasterium Mediolacense Decimas omnes grossas & minutas ejusdem Banni percipiet, & legatis & Jure Patronatûs Ecclesiarum ejusdem Banni plenariè gaudebit Dominus de Asperomontis, & idem habebit in dicta Villa de Damvillers aream pro domo consimili construenda, orto & pomerio & grangia, & pratum, juxta quantitatem dictæ domus Ecclesiæ Mediolacensis & prati ejusdem, quod quidem pratum ipsa Ecclesia primitus recipere debet.

De nemoribus vero dicti Banni quantum nobis visum fuerit expediens & pro utilitate cujuslibet nobis retinemus, communitate à nobis conservanda.

De aliis autem & redditibus & proventibus ejusdem Banni taliter ordinamus. Eorum terragia furna molendina, stagna piscariæ emendæ & census, ac etiam omnes alii redditus & proventus quicumque fuerint, inter Nos communiter & æqualiter annis singulis, dolo & fraude quolibet amoto, dividentur.

Statuimus etiam, quod aliquis nostrûm absque alio aliquid à Burgensibus exigere non possit nec etiam recipere, aut in dicto Banno aut ejus confinio, in redditibus & possessionibus acquirere in futurum; nisi ea quæ dicto Monasterio in Eleëmosynam collata fuerint, seu legata.

Et si hæreditas aut aliquid quod spectat ad hæreditatem Christi, Monasterio legetur, dictum Monasterium seu ejusdem Ministri; illud infra annum à tempore Legati computandum vendere tenetur, seu tenentur Burgensibus in dicto Banno commorantibus, aliis autem nequaquam.

Et si venditionem hujusmodi Legati contigerit intra tempus prædictum non esse factam, totum id in manibus Villici & Scabinorum loci remanere, novis Burgensibus distribuendum, volumus.

Insuperque in Villa de Deuvillers, Banna pro foro, & aliæ augmentationes quæ ad commodum & utilitatem nostram sunt & erunt, communibus sumptibus fiant. Remanebit autem pars ipsius Monasterii in protectione seu tuitione ipsius Domini de Aspero-Monte, sicut prius, in perpetuum conservanda.

Hanc igitur Libertatem & Ordinationem promittimus sub debito Juramenti à Nobis & nostrûm altero præfato Nos inviolabiliter observaturos, & sub pœnis excommunicationis, quam ab Ordinariis locorum in Nos & nostrûm quemlibet ferri volumus, si contra præmissa vel aliquid præmissorum veniremus in futurum.

Nos vero Dominus Asperomontis volentes & consentientes, quod si contra-venerimus in toto vel in parte, vel dictum Monasterium in parte sua & in jure suo molestaverimus, & si sententiam excommunicationis per annum ob hoc sustinuerimus, quod Terra nostra ubicumque fuerit Ecclesiastico supponatur Interdicto, & etiam ubi nos pernoctare contigerit, per triduum sequens cessetur à Divinis, quousque ad condignam venerimus satisfactionem.

Volumus etiam, quod Illustris Vir Comes Luzelburgi & Marchio Arlunensis Dominus loci Feodalis, ad observantiam prædictorum si opus fuerit, Nos & Successores nostros compellat; & ad hoc nos firmiter obligamus, renuntiantes exceptioni doli mali & in factum, omnibus auxiliis & defensionibus Canonum & Legum, Privilegiorum, Statuti, usus & consuetudinis, circumventionis & fraudis, quibus possemus contra prædicta, vel aliquod de prædictis facere vel venire.

In cujus rei perpetuam memoriam & firmitatem, Nos Abbas & Conventus Sigilla nostra, & Nos Joffridus Dominus Asperomontis & Duni, Sigillum illustris Viri Domini Comitis Lutzelburgi, de cujus consensu & voluntate præmissa facta sunt, unà cum sigillo nostro præsentibus sunt appensa.

Et Nos Henricus Comes Lutzelburgensis & Marchio Arlunensis omnia prædicta approbantes, consensum nostrum dictæ Libertati & Ordinationi adhibemus, & ad re-

quisitionem dicti Domini Godefridi, qui Advocationem ipsius Banni à nobis in Feodum tenet, & quem ad observandum præmissa quantum in nobis est compellere promittimus, Sigillum nostrum præsentibus Litteris duximus apponendum.

Actum & datum in crastino Beati Joannis Baptistæ, anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo-secundo.

CAPUT CLIX.

Add. ante Cap 104. Lib. II. sive pag. 257. superius.

JOANNES I. *Lotharingiæ ac Brabantiæ Dux, possessiones quascumque Abbatiæ* Grimbergensis, *Ordinis Præmonstratensis juxta Bruxellas, in tutelam suscepit Anno* 1284.

Ex Archivis Cameræ Rationum Bruxellis.

OHANNES, Dei graciâ Dux Lotharingiæ & Brabanciæ, universis tam præsentibus quam futuris, præsentes Litteras visuris & audituris, noticiam veritatis cum salute.

Animadvertentes & diligenter considerantes, qualiter Antecessores nostri Duces Brabanciæ prosecuti fuerint & benignè pertractaverint Religiosos Viros Abbatem & Conventum Grimbergensem, suscipiendo eosdem cum personis eorum, bonis etiam mobilibus & immobilibus, in tutela & protectione, tanquam Domini & eorum Advocati summi: velut patet per Instrumenta publica super hoc confecta, quæ nos inspeximus, & intelleximus tuendos à quibuslibet violenciis, injuriis & insultibus quorumcumque malevolorum vel malignè contra eosdem Abbatem & Conventum agere volentium.

Nos ad petitionem & diligentem instanciam Domini Waltheri, nunc Abbatis ejusdem Monasterii, quem diligimus & cujus promocionem libenter videmus; ob favorem etiam quem ad eundem gerimus Conventum, nec non ob salutem animæ nostræ Antecessorum & Successorum nostrorum, ipsum Dominum Waltherum nunc Abbatem ibidem, & Conventum cum Monasterio & ambitu ejusdem, & omnibus bonis ejusdem Monasterii intus & extra, ac pertinenciis infra Ducatum nostrum existentibus, prout nunc sunt, ac in futurum esse poterunt, sub nostra suscipimus tutela nostraque defensione ac tuicione, tanquam Dominus & summus eorum Advocatus.

Prædia quoque eorundem, quæ propriis duximus exprimenda vocabulis; silvas videlicet, cum fundo, emptas erga Dominum *Godefridum* Comitem *Vianensem*, super quibus ipsius Domini Godefridi & Dominæ Mariæ suæ matris Litteræ Patentes sunt, & prædicto Abbati & suo Conventui traditæ & collatæ.

Et reliquas silvas, à Prædecessoribus ipsius Godefridi universis prædicto Monasterio benignè collatas & liberaliter acquisitas, tum Donacione tum legatione, tum emptione; nec non silvam quam Dominus *Leonius de Aa* in puram eleëmosinam contulit Monasterio prænotato; silvas etiam alias, emptas & acquisitas erga quoscumque alios, & datas Monasterio prædicto à quibuscumque.

Terras cultas & incultas, prata, paludes, pascua, vivaria, rivos, aquas, molendina, vineas, decimas novalium, redditus in denariis, in caponibus, cum omnibus libertatibus domistadiis & instrumentis, & cum omnibus immunitatibus justiciis homagiis & universis juribus annexis, quocumque nomine censeantur vel exprimantur.

Curtes etiam eorum, de Woelmont, novum Sartum, Amelregem, Byst, Poddeghem, Evertehem, cum omnibus pertinenciis suis. Culturas etiam eorum de Boechout, Lovenghem, Borneken, Widenvelde, nec non universa & singula bona eorumdem, quæ possidentes sunt & tenentes in Prochiis sequentibus.

In Prochia videlicet Grembergensi, in Stroembeke, Wamlinis, in Wolverthem, in Filfordis, in Maghle, in Haren, in Sterebeke, in Lovanio, in Antverpia, in Bruxella, in Anderlecht, in Peda, in Rufcebroec, in Didenghem, in Heembeke superiori & inferiori, in Elewite, in Eppenghem, in Ramsdonc, in Beighem, in Hevebeke, in Hombeke, in Hinghen & Havesdonc.

Molendina quoque, de Tangha, cum fundo, vivario paludibus & pascuis; etiam triginta quatuor libras Lovanienses annuorum reddituum, quos Abbas & Conventus de *Jetb* solvere tenentur; velut declarat Littera super hoc confecta. Quindecim etiam modios siliginis, & tres libras Lovanienses annualium reddituum. Item adhuc quindecim libras ejusdem monetæ, deputatas & collatas à Dominis quondam Grembergensibus supra dicto Monasterio, ad Capellanias in Ecclesia Grembergensi constructas; velut clarum est per Instrumentum publicum super hoc conscriptum.

Quæ quidem bona omnia & singula, prout sunt expressa jam, seu non expressa, limitata vel non limitata, nec non universa & singula reliqua, ubicumque locorum sita sint vel consistant, quæ tum à Nobis tum ab Antecessoribus nostris, tum à Dominis Grembergensibus, tum à Comite Vianensi, tam ab Hominibus nostris & aliis quibus-

cumque, prædicti Abbates & Conventus Donatione, emptione, legatione, eleëmosinis, mutacione seu cambicione, jam nacti sunt & acquisiverunt, aut imposterum acquirent, prout ea, ut sepius tactum est, suscepimus, & adhuc suscipimus in nostra & nostrorum Successorum Ducum Brabantiæ defensione & tutela, ratificamus, laudamus, & approbamus, eidemque Monasterio Grembergensi ac Fratribus seu Canonicis ibidem professis, ac eorum Successoribus universis liberaliter confirmamus, tamquam Dominus, & summus eorum Advocatus.

In quarum rerum omnium & singularum evidentiam, firmitudinem, robur & munimen, Nos præsentes Litteras contulimus prædicto Domino Waltero Abbati & Conventui Monasterii Grembergensis prædicti, ac eorum Successoribus universis, Sigillo nostro patenter signatas munitas & roboratas, perpetuò sibi valituras.

Actum & datum apud Bruxellam anno Dominicæ Incarnationis millesimo-ducentesimo-octagesimo-quarto, pridie Nonas mensis Marcii.

CAPUT CLX.

Add. ante Cap. 107. lib. II. sive pag. 259. superius.

JOANNIS I. *Brabantiæ Ducis Decretum, de Silvis communibus in Over-Alphen juxta Nivellas, mediatim ad Ducem Brabantiæ, & ad Capitulum utriusque sexus ibidem pertinentibus*, Anno 1290.

Nous JEHAN par la grace de Dieu, Duc de Lotbier, de Brabant & de Lemborch, faisons savoir à tous cheaulx qui ces Lettres vieront ou ouront, que l'Abbesse, li Prevost, li Doyen, & tout li Chapittre delle Eglise Madame Sainte Gertrude de Nivelles, en l'Evesqué de Liege, pour leur profit & pour le utilité de leur Eglise, nous ont accompagniet az fruis & az preus de lour Bois, con dist de Nivelle, Sarteis & niet Sarties, si avant que Loyaul Chierquemanaige l'aporterat; en teil point & en teil maniere, que Noz & Nos Hoires qui après nous venront, auerons le moetiet des fruis & des preus dou devantdit Bos ysferont, & l'autre moetiet aura la devantdise Eglise, sa'ueit le proprieteit de tous les devantdits bois qui demourat al dite Eglise;

C'est à savoir, que li compagnie que le devantdite Eglise Noz a fait dou devansdit Bois, de Nous nous retenir en notre main Noz & tous noz Hoires qui après nous venront. Ne ne povons ne devons Nous ne nosdites Hoires point du devant dit Bos, ni de chose qui a devantdit Bos amontté, mettre hors de nos mains, ne autruy ensiever, ne donner heritablement, ne mettre en aucune main, autre ken le notre, ou de nos Hoires.

Et bien connoissans que Noz, ne nosdit Hoires ne devons, ne ne povons, pour les raisons delle Compaignée qui fait noz est, az fruis & az preus qui du devant dit Bos ysferont, rien prendre sans l'Eglise, ne l'Eglise sans nous.

Et s'il étoit ainsi, que on tournaist le devant dit Bos à culture, ou en edifissez des Villes pour gens habiter, où on ens fesist aywes ou preis ou aultres usaiges, li moeteit des fruis qui de ces choses y feront, fieront nostre, & li aultre moeteit fieroit l'Eglise devantdite.

Et se bon sembloit à nous & à l'Eglise devantdite, de fere ledit Bos Sartier tous ou en partie, nous & ledit Eglise le feriens à communs dispent, si comme bons compaignons; si auerions le moetiet des fruis qui de chou y feroient, & le devantdite Eglise l'autre.

Et s'il plaisoit à nous & à ladite Eglise de donner le devantdit Bois à aban ou autre Cens, fere le devons par commun conseil en Capittre à Nivelles & le donrat-on au plus chier con poura.

En après quand li devantdit Bos venra à eaige, c'est à savoir de l'eaige de XII ans, ou de moins ou de plus, selon chou que boin sembiera à Nos & à laditte Eglise, vendrons ou Capittre à Nivelles lesdits Bos par commun conseil & par commun assent, en point & en maniere que on vent les Bos de Heys & de Bossut. Et se aucuns Canoines ou Canonesses de ladite Eglise veullont ou devant dit Bos cachier ou oyseller, fere le poeut.

Et si avenoit que aucunes gens clamassent droit ens ou devant dit Bos, & il le poissent montrer par devant nous & par devant ladite Eglise ou Capittre à Nivelles souffisanment, Nous & ledite Eglise par commun accord lei devons appaysenter ou dit Capittre des communs fruis dou devant dit Bos. Et tous chiaux qui vouroient tourmenter ou penner les devant dite Abbesse Prevost, Doyen, & les personnes de le devant dite Eglise ou aucuns d'elles en l'okison de le Compagnie qu'il fait nous ont dou devant dit Bos, nos aions tels les devantdis Calengeurs ou tormanteurs, quels les devantdis Abbesse, Provost, Doyen & toutes les personnes de le devant dite Eglise layront en pays yaulx & le leur, & se delairont d'yaux à tourmenter & yaux à penner, & tout chou leur avons nous en Convent à faire, sans rien coustant dou leur.

Si mettrons Noz & noz Hoirs Forestiers en ou devant dit Bos pour le Warder jusques à trois & nient plus. Et se moins en voulons mettre, faire le povons, & autant que nos en y mettrons, en y poura mettre ladite Eglise, & mettre s'elle voelt pour garder le devant dit Bos avec les notres; si feront de telle franchise & de telle condition les Forestiers de ledite Eglise qui li notres fieront.

Et payerons les notres Forestiers & à notre

voulonté & dou notre, & li Eglise ainsi les fiens du chien propre; ne ne pourrons nous, nos Hoirs ne le devantdite Eglise nuls des Forestiers donner en heritage ne en Fiefs, par quoy nulz en soit fievez ne heritez, ne nuls ne pourra Forestiers mettre en devans dis Bos fors nous & ledite Eglise, ne panner se ly Forestiers non, qui mis y seront de par nous & par ledite Eglise. Ne ne pourront lesdits Forestiers nuls autres Forestiers mettre dessous yaulx, se ce n'est par le greit de notre messaige & de ladite Eglise Et se aucuns des devantdis Forestiers messaisoit, parquoy on le dewist ôter de son office, oster le pourra cil qui mis li aura, & remettre un autre.

Et de tous les pans que on prendera en ou devant dit Bos, soit par notre Forestier, soit par le Forestier de ledite Eglise, venront li Foresters devans dis compter à certain jour à Nivelles que on leur mettera par devant nos Messaiges & personnes certaines, qui à chou fieront mises de par l'Eglise, si raporterons tous les pans pardevant yaulx & en conteront bien & lealment. Si aurons le moetiet de tout chou que lesdis Forestiers auront raporteis à ce conte, & le devant dite Eglise l'autre, & delivreront lesdis Forestiers tous les pans à Nivelles au lieu où notre Messaige & lesdis personnes de l'Eglise commanderont les amendes.

Et li Meffait des pans dudit Bos fieront tels & tels: d'une cherée de chayne payerat-on LX sols, d'une cherée de fau XL sols, d'une cherée de commun Bos XXX sols. Qui coupera un planchon il payera XVIII. den, qui cherira fors voye il payera XII den., qui pan estreuvra à Forestier il sera à LX sols, qui main mestra à Forestier par mal essiant en l'ockison de le Warde du Bos il sera à C. sols. Des biestes qu'on trouvera payerat-on: du cheval XII den. delle vache XII den., delle ayne VI den. de le brebis I d. du pourchiaul I den. & le chievre sera en notre voulonté & del dite Eglise.

Telle Compagnie que par de seur devisée est en telle Ordonnance, & toutes les autres coses avons nous en Convent à tenir & warder bien & lealment par notre foy: sans jamais venir en contre. Si le ferons loër & greër notre tres chier fils JEHAN, & confirmer par son Sayel que noz ly ferons pendre à ces presentes Lettres, lesquelles Nous avons sayellées de notre Sayel, avec le sayel dudis Jehan, en temoignage de verité.

Et pour que ces coses soient fermes & estaubles à toujours, & Nous Jehan devant dit loöns & gréons telle Ordonnance que de seur est devisée, si l'avons en convent à tenir bon & lealment, & notre Sayel pendu à ces presentes Lettres avec le Sayel notre chier Pere devant nommé.

Ces coses furent feites & ordonnées en l'an de le Incarnation Jesus Christ mil II cens nonante, en mois de May. Plus bas étoit signé: Willielmus Olyee de Glyme.

*Les President & Gens de la Chambre des Comptes du Roy en Brabant declarent par cettes, que les Bois d'*Overalphen *appartienent conjointement & par indivis à sa Majesté & le venerable Chapitre de Nivelles, & que l'on ne trouve point que lesdis Bois aient jamais été quotisez ni tauxez dans les Aydes, Subsides, ou autres charges ordinaires ou extraordinaires: sa Majesté en aiant pris l'Avouerie.*

Fait à Bruxelles au Bureau de ladite Chambre, le IX. Juillet M. D. C. LXXXVI.

Add. ante Cap. III. lib. II sive pag. 262. superiùs.

CAPUT CLXI.

JOANNES II. *Brabantiæ Dux, Abbatiam* Averbodiensem *Præmonstratensis Ordinis in Brabantia, anno* 1298. *in protectionem suscipit, ejusque bona recenset.*

Ex Archivis Cameræ Rationum Bruxellis.

OANNES, Dei gratiâ Dux Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgi, universis præsentes Litteras visuris, perpetuam rei gestæ memoriam.

Noveritis, quod Viros Religiosos nobis dilectos, Abbatem & Conventum Ecclesiæ Averbodiensis, Præmonstratensis Ordinis, cum eorum bonis suscepimus & suscipimus sub nostra tuitione & protectione, ac bona eorum infrascripta.

Videlicet *Testelt*, *Misselbruc*, cum pratis, pascuis, nemoribus, aquis, molendinis, usuagiis, jurisdictionibus, cum pertinentiis omnibus eorumdem. Item Curtem de *Wabanges*: censum in Lovanio & in Thenis, cum eorum Domo ibidem, *Lumele*, *Vrisepui*, *Sterckfele*, *Bladersdonc*, *Culmerode*, *Tuldele*, *Aerle*, *& Verle*, cum censibus, jurisdictionibus, juribus & pertinentiis omnibus & singulis præmissorum.

Item bona eorum in *Wesemale*, in *Balnesbers*, cum Decimis majoribus & minoribus, Novalibus & antiquis, & omnibus pertinentiis eorum, memoratis Religiosis incorporamus & confirmamus.

Concedentes, volentes & mandantes universis & singulis Justiciariis & Hominibus nostris, quatenus dictos Religiosos in personis, bonis & juribus eorum prælibatis contra quoscumque liberè protegant & deffendant; ut ipsi cum suis bonis absque exactione, Theloneis & Winagiis per totam Terram nostram liberum habeant transitum & securum.

In quorum munimen perpetuum, Sigillum nostrum præsentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo-octavo, mense Mayo.

FINIS.

INDEX GENERALIS

Capitulornm, Abbatiarum, Piæpofiturarum, Prioratuum, aliorumve cujufvis Inftituti Monafteriorum, de quibus Documenta continentur hoc Tomo IV. Belgicorum Diplomatum.

1433

C.

1063.

N.

R.

T.

1568.

W.

Z.

